37
41 C
3

D O M.

PETRI· REBVFFI MONTEPESSVLANI IVR· VTR· DOCT· AC COMIT.

Tractatus Nouem, De

1 *Decimis.*
2 *Alienatione rerum eccleſiæ.*
3 *Congrua portione.*
4 *Pacificis poſſeſſoribus.*
5 *Nominationibus.*
6 *Repetit. l. vnic. C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt, proferuntur.*
7 *Feudis.*
3 *Seruitutibus.*
9 *Exceptionibus.*

Nunc demùm recogniti & Summarijs illuſtrati.

Quibus acceſſit rerum & verborum locupletiſſ. Index.



LVGDVNI,

Ad Salamandræ, apud Claudium Sennetonium.

M. D. LXIIII.



INDEX LOCVPLETISSIMVS

OMNIVM EORVM NOTATV dignorum, quæ hoc volumine continentur, ordine alphabetico digeſtus.

A

ABbates & alij inferiores decimas cõcedere nõ poſſunt quęſt. 5. de decim.nu 33. pag. 16
Abbreuiatio tẽporis data nobilibus, an procedat in alijs facultatibus.quęſt.12.tract. nomi.nu.13. 176
Abel & Romani primitias dederũt.quęſt.1.de decim.nu.18. 4
Ablatiui abſolutè poſiti cõditionẽ importãt. quęſt.cong. tract.nu 163. 107
Ablatiui abſolutè poſiti induũt conditionẽ, & gratiam reddunt conditionalem.in pręfat.nu.36. 349
Idem in literis releuamenti.ibid.nu.37
Abrahæ hortus.quęſt.2.de decim.nu.6. 6
Abſentes an & quãdo vocandi. tract. alienat. nu.77. 81
Acceptatio præfert acceptantem.tract. de pacif.poſſeſſ.nu 377. 331
Acceptatio non eſt niſi quædam voluntatis declaratio:& tẽdit ad executionem gratiæ. quęſt 17.tract.nominat.nu.65. 243
Acceſſorium naturam ſequitur principalis. quęſt.6.tract.nominat.nu.5. 133
Actio ex lege quando oriatur.tract. de pacific. poſſeſſ.nu.37. 280
Actio ei competat, cuius contemplatione diſpoſitio fit,licet ad eum verba expreſſè non dirigantur.ibid.nu.38. 281
Actio inanis eſt,quam inopia debitoris excludit.quęſt.cong.tract nu.81. 104
Actio reſciſſoria teſtamẽti eſt ſtricti iuris. glo. 1. nu.112.119. 399
Actio inanis eſt, quam inopia debitoris excuſat.quęſt.5.de decim.nu.15. 13
Actio vna in genere tantũ eſt, licet plures ſunt ſpecies.glo.1.nu.21. 388
Actione qua agendum ſit ad cõgruam portionem. & 53.tract.cong.port.nu.52. 53. 98
Actionem conſequi propter affectum non eſt maius quàm augere.glo.1.nu.116. 399
Actione doli quando agendum pro decimis. quęſt.9.de decim.nu.18. 27
Actiones expirãt per triginta annos.quæſt.14. nomi.nu.40. 89
Actionem ad rem qui habet,rem ipſam habere videtur. quęſt. 9. tract .nom. nu.18. 150
Acta in ſcholis per ſcholares ibidem exiſtentes probãtur.tract.nominat.nu 3.quęſt.11. 167
Actus in dubio interpretatur vt valeat.quęſt. 11.tract.nominat.nu.30. 170
Actus factus in abſentia partis ei debet notificari, & inſinuari, ſi eam lædat. 6. quęſt.14. tract.nominat.nu.5. 185
Actus in dubio præſumitur tempore habili factus.17.quęſt.14.tract.nom.nu.16.&17 187
Actus debet intelligi de habili.quęſt. 21.tract. nominat.nu.53. 257
Actus omnis regulariter de primo intelligitur. quęſt.8.tract.nominat.31. 141
Actus taciti nõ ſunt interpretãdi vltra quàm ſe extendunt.quęſt.14.de decim. nu.12. 56
Actus factus in vno loco habet vires etiam extra illum locũ, in quo eſt factus. quęſt.10. tract.nominat.nu.6. 161
Actus in contrarium factus quando committatur,tunc dicitur de forma.quęſt.14.tract. nominat.nu.60. 191
Actus quãdo requirit propriam perſonam nõ poteſt illa perſona delegare aliam.quęſt.10. tract.nominat.nu.27. 163
Actus quando poſsit per alium fieri quęſt. 10. tract.nominat.nu.30. 163
Actus non ſeruata forma valet , qñ iminuet neceſſitas. quęſt 10. tract.nom.nu.30. 63
Actus factus non vocato eo cuius intereſt, non valet quęſt.13.tract.nominat. nu.1. 181
Adminiſtrationis acceptio tract. de pacif. poſſeſſ.nu.87. 286
Admirallus decimã ex latrocinijs marinis accipit.quęſt.3.de decim.nu.24. 10
Aduocatus , & doctor quomodo & quando ſoluere decimam illorum quæ lucrãtur,debeant.quęſt.12.de decim.nu.5. 37
Idem in procuratoribus,notarijs,& apparitoribus iudicandum.ibid.nu.5.& 6.
Aduocatus allegetrationẽ naturalem. 11. not. nu.18. 375
Aduocatus bonus libello ſimpliciter iudicis

õfficium debet implorare. glo. in alijs. numero 7. 438
Aduocatus antiquior In Francia ſedet pro iudice ordinario.quęſt.12.tract.no.nu.3n.178
Aduocati decimam debent de eo quod ex aduocatione precipiunt. quęſt. 8. de decim. nu.2n. 24
Aedificare iuxta ciuitatis muros aut caſtra nõ licet.glo.1.nu.133. 402
Aedificãs fines nõ excedat.in 6.not.nu.9.370
ex Æquipollentibus quid fiat nõ refert.quęſt. 11.tract.nominat.nu.17. 169
Aeſtimatinnẽ communem probandi praxis. glo.ſubtilitatem.nu.52. 448
Aeſtimatio determinati temporis debet probari. glo.ſubtilitatem.nu.56. 449
Aeſtimatio quanti plurimi hodie non fit, ſed communis.glo.ſubtilitatem.nu.36. 446
Aeſtimatio ſingularis à communi differt. gln. 1.nu.18. 387
Aeſtimatio præſentis temporis an conſideretur.glo.ſubtilitatem.nu.31. 446
Aeſtimationes plures quando factæ ſunt tã in prima, quàm in ſecunda inſtantia, cui ſtabitur.ibid.nu.32. & 33.
Æſtimari tota res debet.ibid.nu.34.
Aetas quæ requiratur in dignitatibus minoribus,& in beneficijs curatis. tract. de pacif. poſſ.nu.218. 305
Aetas conſiderari debet in aſsignãda congrua portione.cong.tract.nu.77. 103
Aeffectio duplex glo.1.nu.92. 396
Affectio non petitur, nec eius ratione condamnatio augetnr.ibid.nu. 93.
Fallit quando vtilitas eſt iuncta affectioni. nu.94.
Affectionem quis habet ad rem quæ fuit maiorum ſuorum.glo.1.nu.90. 396
Affectionis tarione an actio inducatur.& nu. 110.cum ſeq.gl.1.nu.109.cum ſeq. 398
Affinitatem probare præſumptiuè ſufficit ad impediẽdum matrimonium : ſecus quo ac dirimendum iam contractum. in 9. notab. nu.7. 373
Afflictionum neſtrarũ cauſa.quęſt.2.de decim. nu.2. 6
Agi pnteſt interdicto retinendæ in decimis. quęſt.9.de decim.nu.3.& 4. 26
Agi poteſt pnſſeſſorio ſuper decimis:item petitorio.quęſt.9.de decim.nu.1.& 6. 26
Agi poteſt de præteritis decimis tam contra vẽditorem quàm contra emptorem prædij. quęſt.9.de decim.nu.9. 27
Agi poteſt conditione ex lege ſeu canone prædicimis·Item & rei vendicatione. quęſt.9. de decim.nu.13.14.& 15. 27
Agi quando poſsit rei vendicatione pro decima.quęſt.9.de decim.nu.7. 26
Agi confeſſoria ſuper decimis an poſsit quęſt. 9.de decim. nu.11. 27
Agere triennalis poſſeſſnr coloratus an poſsit. tract.de pacif.pnſſ.nu.34.& ſeq. 280
Agnomen an ſufficiat exhibere inſinuatione. quęſt.14.tract.nomin.nu.57.cum ſeq. 191
Agricultor ſi omnes fructus recipiat, non poteſt in Iudicio dominũ nominare, ſed ſoluere decimã debet.quęſt. 9.de decim.n.19. 27
Agricultores nõ debent in cõſules alicui⁹ loci eligi, vbi eſt copia ſapiẽtũ.in præf n.74. 352
Alciat⁹ cõtra textũ loquitur.glo.1.nu.126.400
Alciati definitio intereſſe ſingularis reprehenditur. glo.prout.nu.10. 379
Alciati inuentum de intereſſe extrinſeco. glo. dupli.nu.22. 427
Alciati opinio diſcedentis à communi, refellitur.glo.dupli.nu.30.cum ſeq. 430
Aliciati ſententia reprobatur.in 7.not.5. 371
Alienans prædium eccleſiæ, etiam exiguum, deponitur.tract.alienat.&c.nu.59. 978
Alien-tio quot modis capitur in iure.& nu.7 &. 8.tract.aliena.&c.nu.6.7.& 8. 70
Alienatio in potentiorem dolo facta. glo. 1. nu.165. 408
Alienãs, & is inquẽ fit alienatio bonorũ eccleſiæ eſt exeõmunicat⁹.tra.alienat.n.106. 187
Alienãs rẽ eccleſiæ ſacrilegij crimẽ ĩcurrit: itẽ & conſentiens.tract. alienat.nu.107. 85
Item de ponit debet.ibid.nu.108.
Et ei interdicitur ingreſſus eccleſiæ. ibid. numero 109.
Item eſt ſuſpenſus ſua adminiſtratione. ibid. nu.110.
Alienantes bona ecclisiarum priuantur ſuis beneficijs.&nu.112.& 119.tract.alienat.nu. 112.& 119. 85
Alienãs bona ecclſiaſtica eſt periurus. tract.de alienat.113. 85
Item ſimoniam committit.ibid.nu.114
Et tanquã homicida habetur.ibid.nu.115.
Alienatio rei eccleſiaſticæ ſine ſolennitate etiã de minima re eſt ipſo iure nulla. tract. alienat.nu.121.122. 86
Alienatio rei eccleſiæ eſt ipſo iure nulla ſine ſolennitate.tract.alienat.nu.102. 84
Aliens & recipiens res eccleſiæ eadem puniuntur pœna.tract alienat.nu.119. 86
Alienationũ variæ ſpecies.tra. alienat.n.118.85
Alienatione rei eccleſiaſticæ quæ ſolennitates debeãt interuenire.& nu.ſeq. tract. alienat. &c.nu.9. 70
Alienatio perpetua dicitur quæ fit ad vitam. tract.alienat.&c.nu. 26. 73
Alienatio neceſſaria, & voluntaria differunt, per diuinũ miraculũ. quæſt. 8.tract. nom. nu.44. 142
Alienatio nomẽ generale:& cõprehẽdit vſucapionẽ & præſcriptionẽ tract. alien.n.1. 69
Alienatio bonorum eccleſiæ iure & cum ſolennitate fieri debet.quæſt.10. decim.nu.52.35
Alienatio ad vtilitatem eccleſiæ an exigat ſolennitatem.idem ſi in cõmune vtile eſſet.36 tract.alienat. &c.nu.35 & 36. 73
Alimẽtis legatis ea priùs decerni debent, quàm alia fieri : ita & in congrua portione. tract. cong.port.nu.62. 100
Alimenta recipiẽs an teneatur operari.quæſt. cong.tract.nu.99. 106
Aliquid fieri apud acta quid proſit. quæſt.12. tract.

tract.nom.nu.17. 177
Iudicij effectus remiſsiuè.quęſt.12.tract.nom.nu.17. 177
Aliquomodo dictio,omnem modum comprehendit.quæſt.10.de decim.nu.30. 32
Allegatio ignorãtiæ nõ admittitur poſt duos menſes legis facta publicatione: fallit ſi ignorantiã allegans fuerit infirmus, aut abſẽs tẽpore publicationis.not.vlt.nu.4. 376
Allodialis & franca præſumit omnis res, niſi probet cõtrariũ.quæſt.cong.tra.n.127. 110
Altaria & legata pia non debentur nominatis. quæſt.tract.nominat.nu.18. 217
Amic⁹ pro amico nõ inſinuat.quæſt.14. tract. nominat.nu.179. 207
Animaduerſio diuini iudicij quomodo intelligatur.quæſt.vlt.de decimis.nu.29. 64
Animalium decima ſoluitur:& vbi.quæſt.8.de decim.nu.11. 23
Animalium triplex fructus ex quo debeat decima ſolui.quæſt.6.de decim.nu.28. 20
Animalium decimæ inter prædiales cõputantur.quæſt.6.de decim.nu.26. 20
Animalium quæ capiũtur, decima quomodo ſolus debent,quæſt.8.de decim.nu.15. 24
Annullatio actus dicitur pœna.tract. alienat. nu 105. 85
Annus q datur ad petẽdũ tutorẽ pupillo currit omnibus,qui ad ſucceſsionẽ pupilli vocantur.quæſt. 17.tra.nominat.nu.42. 238
Annus qui datur ad promouendum quomodo computetur.tract. de pacif.nu.205. 303
Annus in nominationibus apponendus: & quare. quæſt.10.tract.nominat.nu.47 166
Annus in præſtationibus & in ſeruitutibus cõcluditur ad futuram præſtationẽ. quæſt. 9.de decim.nu.17. 27
Antecedens qui vult,vult & conſequẽs neceſſariũ ad illud.tract.de pacif. poſſeſſoribus. nu.4. 277
Antiquior non habẽs qualitatem excluditur. quæſt.21.tract.nominat.nu.33. 255
Antiquior quis dicatur.& num. 8. quæſt. 21. tract nominat nu.6. 251
Antiquior de collegio conuocare debet capitulum deficiente rectore,priore,ſeu decano. quæſt.21.tract.nominat.nu.6. 261
Antiquior conſiliarius quis dicitur.quæſt. 21. tract.nominat.nu.7. 252
Antiquiori nominato quando eſt prouiſum de beneficijs vſque ad. 200. aureos ſecundo nominatus admittitur. quæſt. 21.tract. nominat.nu.28. 254
Idẽ ſi primus eſſet nominat⁹ ſub conditione quæ tẽpore vacationes beneficij nõ eſſet purificata.quæſt.21 tract.nom.nu.29. 254
Antiquiori iunior præfertur,ſi antiquior nõ inſinuauerit.quæſt.21.tra.nom.nu 30. 234
Antiquitati nõ derogãt nobilitas, diuitiæ,nec viri ſanctitas. quæſt.21.tra.no.n. 16 17. 253
Apoſtata ad clericatus officium admitti non debet:& eſt infamis.tract. de pacif. poſſeſſ. nu.255. 310
Apparere qñ dicatur.tract.de pacif. poſſeſſ.numero 384. 332
Appellari an poſsit ab impoſitione congruæ portionis.quæſt.cong.tract.nu.79. 103
Appellari an poſsit à nominatione,quæ fit poſt deliberationem,vt in rectore eligẽdo, &c.quæſt.1.tract.nominat.nu.20. 119
Appellatio non tollit effectum poſſeſsionis. quæſt.17.tract.nominat.nu.68. 244
Appellatio nunquam deuoluit poteſtatem eligendi,vel conferendi.ibidem.
Approbatur opinio Petri.in 7.not.nu.6. 371
Apud decima,id eſt,de fructu earum præſtatur.quæſt.8.de decim.nu.25. 25
Arbiter non dicitur ordinarius loci. quæſt.12. tract. nominat.nu.33. 178
Arbiter excedere non debet fines cõpromiſsi. in 6.nota.nu.12. 370
Arbiter non poteſt diſponere vt certa quantitas detur,donec ſors fuerit ſoluta. glo.1.numero 69. 393
Arbitrorum prorogatio adſtringit litigatores, ſi eis notificetur,& inſinuetur. quæſt.14. tract.nominat.nu.6. 186
Arborum & lapidũ decimæ. quæſt.14. de decim.nu.19. 57
Areſtum contra Chartuſianos & Cœleſtinos. quæſt.14.de decim.nu.50. 61
Areſta de exteris & baſtardis. tract. de pacif. poſſeſſ.nu.265. 311
Argumentum de alimentis ad decimas valet. quæſt.vlt.de decim.nu.19. 63
Argumentũ de rebus ad perſonas valet.quæſt. 14.de decim.nu 15. 16
Argumentum à ſolitis validũ.quæſt.vlt. tract. nominat.nu.16. 265
Argumentum de augmẽto ad diminutione,& contrà,valet glo.1.nu.111.117. 399
Argumentum de perſonis ad locum valet. quæſt.15.tract.nominat.nu.57. 222
Argumentum de perſonis ad locum valet, & contrà. quæſt.10.tract.nominat.nu.8. 161
Argumentum de oblationibus ad decimas valet quæſt 13.de decim.nu.64. 48
Argumentum de perſona ad locum,& contra valet.quæſt.6.tract.nominat.nu.10. 134
Argumentum a ſufficienti partium enumeratione valet.quæſt.4.tract.nom.nu.9. 123
Argumentum de tempore ad lucũ valet.quęſt. 7.tract.nominat.nu.4. 135
Argumentum a contrario ſenſu validũ.quæſt. 7.tract.nominat.nu.40. 136
Armis & lapidibus. nominatus vti poteſt. quæſt.14.tract.nominat. nu.90. 195
Articulus ad probandum intereſſe an ſufficiat ſuper valore rei.ſubtilitarem.nu.37. 447
Artifices & mercatores de lucro eorum decimas perſonales dabent.quæſt.12.de decim. nu.6. 37
Artifices ad opus faciendum coguntur.glo.in alijs.nu.28. 441
Aſſerens ſe habere mandatũ,quod non habet, falſi tenetur.quæſt.14.tract.no.nu 188. 210
Aſſignario portionis cõgruæ pro perſonæ cõditione fit.tract.cong.port.nu.26. 95

Aſſignatio dotis eccleſiæ,& congruæ portionis diuerſa ſunt.tract.cong.port.nu.28. 96

Athenienſes crinium primitias offerre. quæſt. 1.de decim. nu.19. 4

Atteſtatio generalis de tempore ſtudij an ſufficiat.quæſt.11.tract.nominat.nu.16. 170

Atteſtatio gradus debet aſſumi in vniuerſitate regni, inſtat nobilitatis. quęſt.10. tract. nominat.nu.15. 161

Aucupij decima an debeatur.quęſt.8. de deci. nu.17. 24

Audire teſtes ſuper alienatione rei eccleſiaſticę an epiſcopus debeât.tra.alien.&c.n.14. 71

Anthoris intentio tract.cong.port.nu.1. 93

Authoritas ſuperioris ſemper videtur excepta quęſt.21.tract.nominar.nu.15. 253

Authoritas debet actum præcedere,vel in ipſo actu interuenire: conſenſus autem ante, & poſt.tract.alienat.&c.nu.52. 77

Authoritas epiſcopi abſque cauſę cognitione non præſtatur.tractatus alienatio. &c. numero 21. 72

Authoritate propria decima nõ poteſt capit, ſed debet peti.quęſt.9.de decim.nu.20. 28

Authoritas maiorum quando ſufficiat.glo. 1. nu.19. 388

Authoritate propria an officia quis capere debeat.tract.de pacif.poſſeſſ.nu.293. 316

B

BAccalaureis ante quinquennium iure dantur.quęſt.5.tract.nom. nu.5. 123

Bannitus an beneficia habere poſſit.tract.de pacific.poſſeſſ.nu.249. 309

Baptiſmalis eccleſia quæ.quęſt.6.de decim.numero.8. 18

Baptiſmalis eccleſia ſi non abundet reditibus parochiani ꝓuidēt.quęſ.6.de deci.n.22. 19

Baptiſmali an verò parochiali eccleſię decimę debeantur. quęſt. 6. de decim. numero 9. 18.& nu.19. 19

Baptiſmali eccleſiæ decimæ debentur,quando eſt parochialis.quęſt.6.de decim.nu.19. 19

Bartoli conſuetudo.11.notab.nu.9. 375

Bart.diſtinctio de intereſſe extrinſeco. glo.dupli.nu.27. 429

Bart.lectio reſtituitur.glo.dupli.nu.11. 425

Benedictio Dei in quibus cõſiſtat.quęſ.vlt.de decim.nu.4. 62

Beneficium quod iure regali cõfertur non cõprehenditur in nominationibus nec Papa illud conferre poteſt.9. quęſt.15.tract. nom. nu.8. 215

Beneficium laico debitũ non comprehendunt nominationes.quęſt.15.tra.nom.nu.11. 215

Beneficia in genere an ſufficiat exprimere in nominationibus.quęſt. 9. tractatus nom. nu.19. 115

Beneficium quod quis deſijt dolo poſsidere, tenetur exprimere in nominationibus. quęſt.tract.nominat.numero 20. 151

Beneficium de nouo poſſeſſum in nominationibus exprimendum.quæſt.9.tract. nom. nu.21. 151

Beneficium authoritate propria ingrediens ſine violentia cum iuſto titulo,eo non priuatur. tractatus de pacificis poſſeſſionib. numero 290. 316

Beneficium vacans confertur ſiue alicuius vocatique .quæſtione.13. tractatus nominat. nu.7. 181

Beneficium tempore datæ nominationũ ſuppreſſum,ſi poſtea reparetur, àn debeatur nomiuato.quęſt.15.tract. nom.nu.48. 220

Beneficia quæ optati poſſunt, vigore conſuetudinis nominatis non ſunt affecta. quæſtione.15.tractatus nom. nu.49. 281

Beneficium quod vnus cononicus ſpeciatim confert ratione ſuæ præbendæ, non comprehenditur in nominationibus, niſi expreſſim apponatut. quæſtione 15. tractat⁹ nominat. nu.50. 221

Beneficium non perpetuum non comprehenditur in hoc decreto. tractatus de pacificis poſſeſſ.nu.329. 322

Beneficium non vacans non confertur. tractatus de pacificis poſſeſſionbus numero 356. 326

Beneficium propter ingratitudinem nõ aufertur.quæſtione congru.tractatus numero 106. 107

Beneficium quando dicatur curatum. quæſt. 9.tract.nominat.nu.53. 155

Beneficium eccleſiaſticum non dicitur ante confirmationem epiſcopi. quæſtione 15. tract. nominat. nu.44. 219

Beneficium vacans tempore nominationis an debeatur nominatis. ibidem numero 45. 220

Beneficium ſuum permutans poteſt redire altero ſibi euicto.tract. de pacificis poſſeſſoribus. nu.353. 326

Beneficium permutatum habens an iuuentur hoc decreto. tractatus de pacificis poſſeſſ. nu.184. 299

Beneficium perditur per ſponſalia de præſenti contracta. tractatus de pacificis poſſeſſ. nu.223. 305

Beneficium ſimplex aut præbēda an qualificatis debeantur.quæſt.16.tra.nom.nu.25. 227

Beneficium quantum valeat in loco exprimēdum eſt.quæſt.9.tract.nom.nu.46. 155

Beneficium obtentum quòd ſi curatum exprimi debet.quęſt.9.tract.nom.nu.50. 155

Niſi cura acceſſoriè annexa ſit.ibid.nu. 51.

Beneficium non dicitur ſufficiēs, niſi ſufficiat habenti, & perſonis ſibi neceſſarijs. port. cong.tract.nu. 68. 101

Beneficium ſitum in villa murata poſſidens an poſt triēnium moleſtari poſsit.tract. de pacif.poſſeſſ.nu.96. 287

Beneficium eccleſiaſticum quot modis cognoſcatur.tractatus de pacificis poſſeſſoribus.numero 344.cum numero ſeq. 325

Beneficium eccleſiaſticum purè conferri debet, & non ſub conditione.ibid.nu. 347.

Beneficium eccleſiaſticum in perpetuum confertur regulariter.ibidem nu.348

Beneficium datur propter officium.queſt.15. tract.nominat.nu.42. 219
Beneficia vnita menſæ epiſcopali, vel capituli an debeantur nominatis.queſt.15. tractat. nominat.nu.43. 219
Idem ſi alio modo vnita ſint.ibid.
Beneficia creata poſt datam nominationum non ſunt nominatis affecta.queſt.15.tracta. nomi.nu.44. 219
Beneficium reſignatum ſi collatum ſit, & reſignans moriatur ante viginti dies poterit iterum conferri.queſt.17.tractat.nominatio.numero 17. 233
Beneficij valor quomodo probetur. queſtio. 3.de decim.nu.6. 8
Beneficij nomine continetur præbenda, & quodcunque aliud beneficium:nõ tamen hoſpitale.nume.9.queſt.9.tract. nominat. nu.5.147.& nu.9. 148
Beneficij vniti non debet quis propria authoritate apprehendere poſſeſſionem. Idem ſi conceſſum ſit in commendam.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.303.304. 318
Beneficij debitorẽ ſibi acquirere, & de alieno largiri furti ſpecies eſt. queſt.10.de decim. numero 15. 30
Beneficio vno regulariter quis contentus eſſe debet.queſt.22.tract.nomina.nu.8. 261
Beneficium poſſeſſum in nominationibus exprimi debet.queſtione 22.tractat.nomina. numero 9. 261
Beneficia reſeruata per extrauag. execrabilis, non afficitur nominatis. queſtio.15.tracta. nomina.nu.70. 223
Beneficia quæ in nominationibus comprehẽdantur.queſt.15.tractatus nominatio.numero 1. 214
Beneficia patroni laici non debentur nominatis, nec graduatis, nec mandatarijs. ibidem. numero 2.& 3.& nu.6. 215
Beneficia villa murata an debeantur tantum nobilibus, queſtione 12. tractat.nominat. numer.9. 175
Beneficia ſita in villis muratus &c.quocũque tempore vacent, nominatis aut graduatis debentur.& nu.8.& qd ſi muri ſint deſtructi.14.vide limitationes à numer.21. vſque ad nume.35.queſt.6.tractatus nomina.numero 6. 225
Beneficia per nominatos poſſeſſa ſunt in nominationibus exprimenda & nume.3.queſtio.9.tract.nomina.nu.2. 147
Beneficia etiam extra regnum poſſeſſa, in nominationibus exprimenda. queſt.9.tracta. nomina.nu.25. 152
Beneficia quæ quis habet ad nutũ ſuperioris, an ſint exprimenda in nominationibus. queſt.9.tract.nomi.nu.27. 152
Beneficia temporalea clerici nõ poſſunt habere.queſt.21.tract.nomina.nu.71. 261
Beneficia de nouo collata nec dum poſſeſſa in nominationibus an exprimenda. queſtio. 9 tract.nomina.nu.14. 150
Beneficia vacãtia quo tempore nominatis vel graduatis affecta ſint.queſ 16.tra.no.n.1.225
Beneficia extra regnum ſita non comprehendantur in nominationibus. queſt.15 tract. nominat.nu.57. 222
Beneficia per mortem vnius ex nominatis collitigantibus vacantia an debeantur.queſt. 15.tract.nomina.nu.58. 222
Beneficia dum vacantia in tempore nominatis aſſignato, quid agere debeant nominati.queſt.17.tract.nomina.nu.1. 231
Beneficia in menſe iunio vacantia ſi cõferantur abſenti, qui menſe iulio recuſauit, non debentur nominatis. queſt.15.tract.nomi. numero 68. 223
Beneficia quæ per ceſſum vel deceſſum ſupprimi deberent, non ſunt affecta nominatis.queſt.15.tract.no.nu.69. 223
Beneficia vacãtia per ſimplicẽ reſignationem non debentur nominatis: ſecus in mandato apoſtolico.nu.65.queſt.19. tract.nomi. numero 64. 223
Beneficia curialium etiam extra curiam vacãtia nõ ſubijciuntur nominationibus.queſtio 15.tract.nominat.nu.66. 223
Beneficia per negligentiam ad epiſcopum deuoluta non debentur nominatis. queſt.15. tract.nomina.nu.61. 222
Beneficia regularia non comprehenduntur in nominationibus ſecularium.queſt.15.tracta.nomina.nu.24. 217
Beneficium conſuetum regi per ſeculares non comprehenditur in nominationibus regularium, vel contrà. queſt.15.tracta.nomina. numero 25. 217
Beneficia quæ dicantur regularia. queſt. 15. tract.nomina.nu.26. 217
Beneficia cauſa permutationis vacantia an comprehendantur in nominationibus. & nume.ſeq.queſt.15.tract.nomi.nu.27. 217
Beneficia permutata non poſſunt optari.ibid. nume.29.
Beneficia electiua an debeantur nominatis & numer.32.queſtio.15.tractat. nominat. numero 31. 218
Beneficia quæ propriè dicantur electiua.queſtio.15.tract.nomina.nu.32. 218
Beneficia electiua non comprehenduntur in mandatis apoſtolicis.queſt.15.tractat. nominat.nume.33. 218
Beneficia vacantia in curia Romana, nõ comprehenduntur in nominationibus.quia illa ſolus Papa confert. fallit numer.36.37.& 38.queſtio 15.tractat.nominat. numero 34. nume.36 37.&.38. 218.& 219
Beneficia quando cenſeantur vacare in curia. queſtione.15.tractatus nominatio. numero 35. 218
Beneficia annexa qualitatibus nominati non poſſunt acceptare.41.queſtio.15.tractat.nominat.nume.39. 219
Beneficia nobilibus debita an nominatus non nobilis acceptare poſſit.queſt.15.tracta.nominat.nu.40. 219
Beneficijs quis nõ priuatur ipſo iure: ſed venit

priuandus per ſententiam.tract.de pacifi. poſſeſſ.nu.318.320.fallit.nu.319.
Beneficiorũ fructus,quando in quatuor partes diuidendi.queſt 6.de decim.nu.7. 18
Beneficiis priuari etiã à papa ſine cauſa quis non poteſt.queſtione.21.tract.nomin. numero 65. 259
Bigamia quot modis contrahatur.& tracta.de pacifi.poſſeſſ.nu.233.234.& 235. 307
Bigamus eſt incapax beneficiorum. tracta.de pacif.poſſeſſ.nu.232. 307
Bona fides præſumitur, ſi allegetur.trac.de pacifi.poſſeſſ.nu.33. 280
Bona eccleſiæ qñ poſſunt donari,vel locari cõ ſanguineis.tract.alienat.&c.nume.65. 79
Bona omnia communia neceſſitatis tempore queſt 5.de decim.nu.14. 13
Bona eccleſiarum laici prohibentur in laicos vel alios transferre. queſtione .de decim. numero 15. 30
Bonorum eccleſiæ tres portiones faciendæ. queſt. 2.de decim.nu.5. 6
Bonorum eccleſiæ alienatio iure & cum ſolennitate fieri debet.queſt.10.de deci.nu.52.35
Bonitas intrinſeca & extrĩſeca.gl.1.n.159 407
Brachium ſeculare poteſt implorari cõtra detinentes decimas queſtione.vlt.de decimis numero 18. 63
Breuitatis vis & effectus. queſt.14.tract.nominat.nu.89. 195
Bulla papæ contra alienantes res eccleſiæ.tracta.alienar.nu.117. 85
Bullis non leuatis an quis teneantur penſionẽ ſoluere.tract.de pacifi.poſſeſ.nu.156. 295
Burſales conſtitutiones Galli reprobant.queſ. 9.tract.nominat.nu.37. 153

C

CAnonica inſtitutio quando dicatur.tract.de pacif.nu.162. 296
Canonici & clerici decimas. ſoluũt, & quas queſt.5.de decim.nu.5. &.6.12.nume.13. 13
Canonicis non congregatis quid ſit faciendum inſinuanti vel mandatario.queſt.14. tract.nominat.nu.226. 170
Canonici exempti epiſcopo reuerentiam debent.queſt.14.tract.nomina.nu 81. 195
Capella intra parochiam conſtructa,illi parochiæ eſt ſubiecta.queſtione.6. de decim.numero 16. 18
Capellania vt oblationes recipiat, quæ requirantur.queſt.6.de decim.nu.22. 19
Capellania quando oblationes recipere poſſit.queſt.6.de decim.nu.21. 19
Capellanias modici valoris an teneatur quis exprimere in nominationibus.queſt.9.tracta.nomina.nu.29. 123
Capellas in eccleſia ædificans non tenetur eas dotare.tract.de pacifie.poſſeſſ.nu.103. 288
Capella vnde dicta.ibidem nume.104.
Cap.ſuper ſpecula.de priuileg.tantum loquitur de perſonis eccleſiaſticis, nec in laicis locum haber.queſt.5.tracta. nominat.numero 27. 129
Cap.cùm homines de decim.intellectus.queſtio.7.de decim.nu.6. 21
Cap.ad audientiam.1.de eccleſ. ædificand.intellectus.queſt.6.de decim.nu.22. 19
Cap.dudum de decim:intellectus queſt.de decim.nu.19. 27
Capit.2.de his quę fiunt à prælat. intellectus queſt.vide decim.nu 34.& 35. 16
Cap.dudum . de decim.intellectus. queſt.7.de decim.nu.13. 22
Cap.moderamine 16.queſt.1.intellectus. queſ. 9.de decim.nu.8. 26
Cap.reuertimini.16. queſt.1.intellectus queſt. 9.de decim.nu.9. 27
Cap.prohibemus.de decim. intellectus.queſt. 10.nu.12.cũ ſeq. vſque ad nu 30. 30.31.& 32
Cap.ſi à ſede.de prębend.lib.6.procedit in officijs.tracta.de pacifi.poſſeſſ.nu.374. 331
Capit.ſine exceptione.diuiſio ac ſummarium. tract.alienat.nu.45. 76
Cap.2.de decim.intellectus.queſt.5.de decim. numero 6. 12
Capi.peruenit de decimis intellectus.queſtio. 12.de decim..nu.8. 37
Capitulum an vacante ſede cognoſcat de congrua portione.tract.cong.port.nu.57. 99
Capitulum ſede vacante confert nominatis queſt.8.tract.nomi.nu.49. 143
Capitulum poteſt commodare beneficia queſtio.8.tracta.nomina.nu.50. 144
Capitulum præſentat epiſcopum, & ſuccedit in his quæ ad epiſcopum ſpectant.queſtio. 14.tract.nominat.nu.13. 171
Capitulum gratificat in menſibus graduatorum queſtio 14.tractatus nominatio. numero 131. 171
Capitulum. & conuentus iuuantur beneficio ædicti de pacificis poſſeſſorib.tract. de pacifi.poſſeſſ.nu.6. 277
Caprarum decima vbi ſoluenda.queſtio.8.de decim.nu.13. 24
Captus à turcis poſt triennium agit.tractat. de pacif.poſſeſſ.nu.399. 335
Carol.Martellus decimas prius nobilibus conceſſit, non diſſentientibus epiſcopis.queſtio.10.de decim.nu.7. 29
Caſus requiſiti in decimis feudalibus. & numer.76.cum ſeq.queſt.13.de decimi.nu.71. cum ſeq. 48
Caſus in quibus licitè recipitur vltra ſortem. remiſsiuè.in præfat.nu.28. 348
Caſus certi qui dicantur : & qui incerti.& numero 6.& ſequenti. vſque an fin.glo.quantitatem.nu.5. 415
Caſus certi qui dicantur Petro Pertieano, cuius opinio reprobatur.gloſſ.quantitatem. numero 15. 417
Caſus certi qui dicantur Nicol.Mutinenſ.ibidem numero.17.
Caſus in quibus vltra ſemel inſinuandum eſt. quæſtione.14.tractatus nominatio.numero 191. 211
Caſus certi & incerti qui Alciato.gloſſ.quantitatem.nume.22.& ſequen. 419

Caſus

Caſus certi & incerti qui Bartolo,& qui Bald. glo.quantitatem.nu.19.& 20. 147
Caſus quid glo.in omnibus.nu.4. 412
Caſus in quibus alienantur res eccleſiæ ſine ſolennitate.& nu.25.cum ſeq.vſque ad nume.36.tract.alienat.&c.nu.24.25.26. 73
Caſus in quibus quis eſt ipſo iure priuatus tract.de pacific.poſſeſſ.nu.319. 320
Caſus certi qui dicantur authori.glo.quantitatem.nu.30. 420
Et quid natura ipſi.ibid.nu.31. 421
In caſibus in q̄bus q̄s poteſt redire ad ſuū beneficium ſiue noua collatione debet intelligi quando beneficium dimiſſum non erat occupatū.trac.de pacif.poſſ.n.183.299
Cauſa in principe præſumitur: intellige condendo legem generalem: ſecus quādo ſcribit ad alicuins ſupplicationem. quęſt.21. tract.nominat.nu.66. 259
Cauſa noſtrarum afflictionum. quęſt.2.de decim.nu.2. 6
Cauſa miſerationis maior eſt in maiore quàm in maiore quęſt.3.de decim.nu.13. 9
Cauſa iuſta in dādo decimas eſſe debet.quęſt. 10.de decimi.nu.52. 35
Cauſæ ex quibus res eccleſiaſtica alienantur. tract.alienat.&c.nu.9. 70
Cauſa ceſſante ceſſat effectus.quęſt.13.de deci. numero 1. 40
Cauſa appellaiionis ab interlocutoria nominatim exprimēda.quęſt.14.tra.no.nu.64.162
Cauſa non requiritur in papa imponente penſionem.tract.de pacif.nu.126. 290
Cauſa fructuum non eſt beneficialis. tract.de pacif.nu.108. 288
Cautela pro petentibus collationem à legato qui recuſauit.quęſt.17.tra.nom.nu.75.245
Cautela pro inſinuantibus.quęſt.14.tract.nominat.nu.53. 191
Cautela pro tutoribus & adminiſtratoribus. gl.ſubnlitatem.nu.80. 451
Cautela pro non promoto à non ſuo epiſcopo quęſt.14.tract.nomi.nu.72. 193
Cautela pro homicida.tract.de pacifi.poſſeſſ. nume.316. 390
Cautela gratificationis pro impetrantibus. tract.de pacifi.poſſeſ.nu.389. 333
Cautio de rato in beneficialibus non admittitnr.glo.1.nu.40. 390
Certum vnde dicatur:& quot modis.gl.quātitatem.nu.33.34. 421
Ceſſio in ſcholares quando prohibita.gloſſ.1. numer.166. 408
Cibus nobilium perdices, ruſticorum fabæ. quęſt.12.tract.nomina.nu.3. 174
Ciſterſienſes & alij in decimis habent priuilegium.quęſt.5.de decim.nu.29.15.nu.30.16.
Ciſterſienſes & alij de quibus decimas ſoluāt, ibidem.nu.31.
Citatio nimis breuis nō arctat citatum etiam poſt terminum.in 3.notab.nu.2. 362
Citatus non tenetur cōparere,ſi copia citationis ei nō detur.quęſt.14.tra.no.n.146. 173
Ciuis non deſcriptus in libris ciuitatis nō gaudet priuilegij ciuitatis.quęſt.11.tra.no.numero 27. 172
Ciuitas quæ dicatur. & quæ villa murata. quęſtio.16.tract.nomina.nu.11. 225
Ciuitas nobilitatur & locupletatur per leges. quęſt.5.tract.nomina.nu.47. 132
Claues apud antiquiorem eſſe debent.quęſt. 21.tract.nomina.nu.3. 251
Clauſula in vnionibus ſcribi ſolita.queſt.cōg. tract.nu.105. 107
Clauſula præcedens facilius determinat ſequentiā,quàm contra.gl.& nō ex quibuſdam.nu.6. 453
Clauſula in fine poſita ad omnia præcedentia refertur quęſt.8.tract.nomi.nu.32. 141
Clauſula adiecta lege interpretata videtur repetita in lege interpretante,etiā ſi eſſent diuerſæ cōſtitutiones. quęſ.5.tra.no.n.23.128
Clauſulæ de veriſimili notitia quando derogari poſſit.quęſt.18.tract.nomi.nu.8. 246
Clauſula in fine poſita,ad quæ debeat referri, vſque ad finem gloſſ.glo.& non ex quibuſdam.nu.1. 452
Clauſula in fine poſita ad omnia refertur.in 4.notab.nu.32. 368
Clauſula motus proprij facit præferri impetrantem.tract.de pacifi.poſſeſ.nu.378. 331
Clauſula, non obſtante præſcriptione, quid operetur tract.alienat.&c.nu.50. 76
Clauſula ſine exceptione, non tollit legitimas exceptiones & rationabiles.tracta.alienat. &c.nu.46. 76
Clauſula in permutationibus beneficiorum poni ſolita.tract.de pacifi.nu.186. 297
Clauſula, ſicut iuſtè poſsidetis.quęſt.13.de decim.nu.91. 51
Clauſulæ quouis modo, effectus.quęſt.17.tracta.nomina.nu.63. 243
Clauſula in gratijs apponi ſolita. in præfat. numero 36. 349
Clerus an veniat appellatione populi,remiſſiuè.tract.alienat.&c.nu.80. 82
Clerus pro capitulo.tra.alienat.&c.nu.79. 81
Clerici hodie non vacant legi Dei.quęſt.13.de decim.nu.4. 40
Clerici non poſſunt vltra quàm interſit,pœnā petere.glo.proferuntur.nu.50. 461
Clericorum nequitiæ in ſoluendis decimis cōſiderari nō debēt.quęſt.13.de decim.n.8.41
Clerico perpetuo tantum datur congrua portio, & non temporali & nu.19.tract.cong. por.nu.18.19. 94
Clericorum nomine qui contineantur.tracta. cong.port.nu.19. 94.95
Clerici primæ tonſuræ beneficia curata habere poſſunt,dum intra annum promoueantur.ibidem.
Clerici inferiores poſtquam ſacramenta recipiunt,ad decimas & oblationes tenentur. quęſt.5.de decim.nu.9. 13
Clerici armigeros recipere nō tenentur.cong. tract.nume.73. 102
Clerici & laici cur nunc opprimantur.tracta. cong.port.nu.13. 94

Clerici

Clerici,& eccleſiæ bona habere poſſunt vltra decimas.queſt.13.de decim.nu.12. 42

Clerici non debent eſſe deterioris conditionis quam laici,queſt.13.de decim.nu.12. 42

Clerici procuratores, ſiue adminiſtratores bonorum illis donatorum,& non domini. queſt.13.de decim.nu.13. 42

Clericatus poteſt probari per vnũ teſtẽ queſt. 22.tract. nominat.nu.14.262. & quæſt.14. eod.trac.nu.54. 191

Clericatus per vnum teſtem probatur:& quãdo.quæſt.14.tract.nominat.nu.54. 191

Coadiutori dato epiſcopo,an ſufficiat inſinuare.quæſt.14.tract.nominat.nu.123. 170

Coadiutor tenetur prouidere illis,quibus epiſcopus. quæſt.14.tracta.nominat.numero 124. 170

Coadiutores à quibus.quæſt.8.tract.nomina. nu.45. 143

Coadiutori an nominationes dirigãtur quæ. 8.tract.nomina.nu.44. 142

Cognoſci quomodo debeat de congrua portione.tract.cong.por.nu.60. 99

Collaterales beneficia vocãtia temporibus nominatis præſtituta conferentes alijs,quã ipſis nominatis,quibus pœnis afficiantur. quæſt.19.tract.nomi.nu.1. 247

Conferre de iure laicus non poteſt:& quid de cõſuetudine.tract de pacif.poſſ.nu.74 75. & 76. 285

Collatio facta non requiſito primo collatore, an valeat.quæſt.17.tracta.nominat.numero 43. 238

Collatio nominatorum,& graduatorum non debet diuerſo iure cenſeri.queſt.14.tract. nominat.nu.132. 171

Collatio ſpectat ad capitulum epiſcopo mortuo,quãdo collatio ſpectat ad epiſcopum, & capitulum ſimul.ibid.nu.133.

Collatio quando ſpectat ad duos, an ſufficiat vni inſinuare. queſt.14.tract.nomina.numer.134.135.& 136. 172

Collatio facta ſecundo nominato, an valeat non proſequente primo.37.cum ſequenti. queſt.17.tract.nomina.nu.34. 237

Collatio beneficij facta per vicarium reuocatum quando valeat.queſt.14.tract.nomina.nu.117. 199

Collatio laici de quo profit.tract.de pacif.poſſeſſ.nu.77. 285

Collatio facta à vicario an valeat, ſi qualificatio fiat, licet ab epiſcopo alteri facta ſit. queſt.17.tract.nomin.nu.59.60.& 61. 242

Collatio ſacrorum ordinum facta extra tempora à canonibus præfixa caret debito effectu.queſt.14.tract.nominat.nu.12. 186

Collatio eſt actus legitimus qui in pendenti non poteſt eſſe.queſt.17.tract.nu.30. 236

Collatio ſpreto patrono,an & quando valeat. ibidem.nu.31.

Collatio ante deuolutionem,an confirmetur. ibidem nu.32

Collatio ſi non fit in regiſtro an valeat.tract. de pacifi.poſſeſ.nu.195. 301

Collatio nulla non iuuat poſſeſſorem.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.390. 333

Collationem habens per reſignationem præfertur habenti per mortem.ibidem.nu.391

Collatio reſeruationi præfertur.trac.de pacif. poſſeſſ.nu.379. 331

Collatio ſi fuerit facta ab archiepiſcopo & epiſcopo eodẽ die vtra valeat.ibid.n.380. 332

Collatio ſecunda facta in fraudem non valet. tract.de pacif.poſſeſſ.nu.369. 329

Collatio ſecunda facta habili valet ibidem nu.379. 330

Collatio nominato & graduato quomodo fieri debeat. queſt.21.tract.nominat.nu.5. 251

Collatio facta & ab ordinario & à papa ſecundo nominato,valet facta ante collationem primi.queſt.17.tracta.nominat.numero 50. 241

Collatio habet vim electionis & confirmationis.tract.de pacific.poſſeſ.nu.295. 317

Collatio facta intra ſex menſes poſteriori,non nocet antiquiori.queſt.21.tract.nominat. nume.12. 252

Collatio quãdo ſpectat ad duos, vni tantum non ſunt nominationes dirigendæ queſt. 15.tra.nomi.nu.59.222.Idem in mandatis apoſtolicis queſt.15.tract.nomi.nu.59. 222

Collatio inualida præuenit papam. queſt.17. tract.nomina.nu.48. 24

Collatio beneficij quod vacauit tempore nominatis præſtituto facta alteri quàm nominato etiam in tempore non præſtituto,nõ valet. fallit nu.5.& ſeq.vſque ad fin.queſt. 18.tract.nominat.nu.4. 246

Collatio prima,an impediat ſecundam,donec prima ſit irrita & annullata:& de intellectu queſt.13.tract.nomi.nu.10. 232. &.numero 20. 233

Collatio facta poſt deuolutionem poteſtatis ad ſuperiorem,vbi deuolutio fit ipſo facto eſt nulla queſt.17.tract.nomina.nu.11. 232

Collatio ab archiepiſcopo facta non requiſito prius epiſcopo non valet.queſt.17.tracta.nomina.nu.5. 232

Collatio beneficiorum poteſt ſpectare ad capitulum & epiſcopum alternis vicibus.queſt. 8 tract.nomina.nu.7. 137

Collatio ſpectat ad laicum ex priuilegio apoſtolico queſt.8.tract.nomina.nu.10. 138

Collatio beneficij noctu fieri poteſt queſt.14 tracta.nomina.nu.31. 188

Collatio conſeruatur ſine literis nominationũ queſt.1.tract.nomina.nu.22. 162

Collatio intelligitur facta cum ſua qualitate. tract.de pacifi.poſſeſ.nu.336. 323

Collatio ad quem iure deuoluto ſpectat, an ſi conferat alteri quàm nominato, vel graduato puniatur. queſt.8.tract.nomina.numero 31. 141

Collatio facta ordinato à non ſuo epiſcopo non valet.tract.de pacifi poſſ.nu.227. 306

Collatio vicari facta authoritate apoſtolica valet.queſt.17.tract.nominat.nu.59. 242

Collatione ſpectante ſeparatim ad archidiaconum,

uonum, illi ſeparatim eſt inſinuatio facienda.queſt.14.tract.nomina.nu.113. 199
Collatione facta ab epiſcopo & eius vicario vtra præferatur.tractatus de pacific.poſſeſſorib.nume.372. 330
Collationem à Rege habens alio non poteſt iuuari titulo.trac.de pacif.poſſ.nu.366.329
Collationes plures quando factæ ſunt eadem die ab vno,quæ valeat.ibid.nu.367.
Collationem beneficiorum poſsidens non iuuatur hoc decreto.tract.de pacific. poſſeſ. numero 340. 324
Collationem pro infecta papa habere poteſt. ibid.numer.341.
Collationes in fauorem quando valeant.trac. de pacifi.poſſeſſ.nu.240. 308
Collationes beneficiorum vacantium temporibus nominatis & graduatis præſtitutis facta alijs extra eoſdem an valeat.queſt.18. tract.nomina.nu.1. 245
Collator non poteſt ſibi reſeruare penſionem, aliàs eſt excommunicatus.tract.de pacific. poſſeſſ.nu.135. 292
Collator ordinarius dicitur ligatus etiã ignorans,quando beneficium eſt affectum.queſtio.14.tract.nomina.nu.142. 173
Collator quando nõ vult oſtium aperire, vel claudit, an nominatus redire teneatur ad illum pro inſinuatione quæſt.14.tracta.nominat.nu.143. 173
Collator diſcedens ne inſinuationem audiat, an ſibi proſit.quæſt.14.trac.no.nu.145.173
Collatori quomodo ſuccurratur, ſi nominatus nolit dare exemplum nominationis. quæſt.14.tract.nominat.nu.146. 173
Collator iurans conferre primum vacans, nõ tenetur conferre beneficium nominatis debitum.quæſt.21.tract nominat.nu.15. 253
Collatores qui propriè dicantur.quæſt.8.tractat.nomin.nu.1. 137
Collator non conferens nominatis eſt deponendus.quæſt.19 tract.nominat.nu.12 249
Collator ad omnes expenſas damna & intereſſe quæ paſſus eſt nominatus eo quia ſibi non fuit facta collatio,tenetur.ibid.nu.14.
Collator ſi cõtulit ſecundo nominato,& poſtea primus requirit, & facit fidẽ de prioritate,an iſti poterit conferre.quæſt.17.trac.nominat.nume.23. 235
Collator denegans beneficia prouentibus tenetur nominato prouidere, donec ei de beneficio prouideat.q.19.trac.nom.nu.5 247
Et priuatur poteſtate conferendi, per octo menſes.ibid.nu.6.
Collator qui ſine cauſa noluit implere mandatum papæ tenetur crimine ſtellionatus, & indignationem papæ incurrit.num.8.queſtio.19.tract.nomina.nu.7. 248
Collator gratificans meliorem præferre debet. quæſt.21.tract.nominat nu.60. 258
Collator commendandus de fide.quæſtio.14. tract.nominat.nu 85. 195
Item de timore Dei.ibid.nu.86.
Et de ſapientia & prudentia.ibid.nu.87.
Item de ſcientia.ibid.nu.88.
Collatores an ſint vocandi quãdo nominationes conceduntur quæſtione 13.tractat.nominat.nu.1. 181
Collatores nominatos odiunt.quæſt.13.tract. nomina.nu.1. 181
Collatores ordinarij qui dicantur.queſt.8.tractat.nominat.nu.2. 137
Collatio beneficiorum ad quos ſpectare poſſit.& nu.4.cum ſeq.vſque ad nu.21.queſt. 8.tract.nomina.nu.1. 137
Conferre poteſt non conſtitutus in ſacris.quæſtio.8.tractat.nomina.nu.6. 137
Collatoribus ſcientibus an inſinuandum.queſtio.14.tract.nominat.nu.194. 211
Collegium & capitulum vicem perſonæ ſuſtinet.tract.de pacific.nu.7. 277
Coloni antiqui nouis præferendi cùm tantum offerant.tract.aliena.&c.nu.62. 78
Coloratus quando dicatur titulus:& quando incoloratus.tract.de pacif.poſſe.nu.42.281
Comes vel prælatus non dicitur qui non eſt de iure.in præfat.nu.81. 353
Commenda cenſetur canonicus titulus.tract. de pacifi.poſſeſſ.nu.47.& ſequen. 282
Commenda an poſsit fieri ab inferiore ab epiſcopo,& an ad vitam.tract.de pacific. poſſ. numero 57. 283
Commenda an incompatibilitatem inducat. tract.de pacifi poſſeſſ.nu.59. 283
Commenda eſt titulus canonicus. quæſt.9.tractat.nomina.nu.26. 152
Commendatarius an poſsit remoueri.tractat. de pacific poſſeſſo.nu.60.& 62. 283
Commendatarius an poſsit fructus beneficij diſsipare.ibid.nu.61.
Commendatarius poteſt conſtituere procuratorem ante litem conteſtatam.item permutare beneficium commendatum cum alio dato in titulum.&c.tract.de pacifi.poſſeſſorib.nu.48.49.50.& ſeq. 282
Commendatario abbati vel priori ab inteſtato ſuccedunt conſanguinei.ibid.nu.50.
Commendatarius abbatiæ cenſetur verus abbas.ibid.nu.53.
Commendatarius intra annum promoueri tenetur.ibid.nu.54.
Committens crimen læſæ maieſtatis eſt incapax beneficiorum.tract.de pacifi.poſſeſſorib.numero 246. 309
Commodans an ad omne intereſſe teneatur. glo.dupli.numero 43.44. & quid in mandante.nu.45. 433
Commodum ex ſua improbitate conſequi nemo debet.queſt.5.nu.11. 13
Communis opinio in iudicando & conſulendo ſequenda.glo.1.nu.115. 399
Communis æſtimatio quomodo debeat probari.gloſſ.ſubtilitatem.num.44. 447
Communis opinio reprehenditur.in 5. notab. numero 2. 368
Communitates eccleſiarum non ſunt beneficia eccleſiaſtica.tractat.de pacific.poſſeſſo. numero 107. 288

Commutatio decimæ an fieri poſsit quæſt. 11. de decim. nu. 2. 35
Comparatiui natura. glo. in verb. melius. numero 1. cum ſeq. 411
Comparatiuum pro poſitiuo. ibid. nu. 2.
Comparatiuum in ſtatutis qualiter accipiendum ibid. nu. 3.
Cõparatiuũ pro poſitiuo. tra. alie. &c. n. 72. 80
Compaternitas etiam per procuratorem contrahitur. quæſt. 10. tract. nom. nu. 29. 163
Compenſare de ſuo quis debet. quæſ. 10. de decim. nu. 53. 35
Cõpenſatione non perit congrua portio. quæſ. cong. tract. nu. 94. 105
Compoſitio inter clericos vt minus ſoluatur, quàm ſit decima, valet: requiritur tamen papæ approbatio, & conſenſus. quæſt. 13. de decim. nu. 26. 43
Compoſitio in decimis futuris non fit. quæſt. vlt. de decim. nu. 19. 63
Itẽ nec in tributis. quæſt. vlt. de deci. n. 19. 63
Compoſitio ſuper decimis inter clericos valet etiam ſi ageretur vt monachi haberent totam prædialem decimam vnius parochiæ. quæſt. 13. de decim. nu. 18. 42
Compoſitio ſuper decimis ſine cauſæ cognitione non valet. quæſt. 13. de decim. n. 19. 43
Compoſitio ſiue compromiſſum poteſt fieri in laicum ſuper decimarũ fructibus. quæſ. 10. de decim. nu. 9. 30
Compoſitio vt laici decimas recipiant, vel nõ ſoluant, non valet. quæſ. 13. de deci. n. 28. 43
Compoſitio de non ſoluẽda aliqua decima inter curatum, & laicos, non valet etiam papæ conſenſu accendente. quæſt. 13. de deci. nu. 29. 43
Compoſitio quando valeat cum authoritate epiſcopi. ibid. & nu. 30.
Compoſitione ſe iuuans eam ſeruare debet. quæſt. 13. de decim. nu. 21. 44
Compoſitio quid, & quid tranſactio: licet vnum pro alio ponatur. quæſt. 13. de decim. nu. 14. 42
Compoſitio inter clericos ſuper decimis valet. quæſt. 13. de decim. nu. 16. 42
Intellige tamen in prædialibus. ibid. nu. 17.
Compromittere de commoditate vſufructuarius compromittens de vſufructu. intelligitur. quæſt. 10 de decim. nu. 9. 30
Compromitti ſuper decimis quando poſsit. quæſt. 10. de decim. nu. 9. 30
Compromiſſum intra quantum tempus finiri debet remiſsiuè. in 1. notab. nu. 4. 356
Cõpromiſſum, ſi ſimpliciter ſit data poteſtas prorogandi ſemel tantum prorogare poterit, ſecus ſi fuerit datas poteſtas prorogandi toties quoties. in 1. notab. n. 25. & 28. 357
Computandi qui reditus ſunt in congrua portione. quæſt. cong. tract. nu. 85. 104
Conceſſum non videtur id quod non eſt. quæ. 13. de decim. nu. 29. 59
Conceſſa omnia videntur, niſi ſint prohibita. quæſt. 5. tract. nom. nu. 41. 131
Cui conceditur vnum, videtur concedi aliud quod ſequitur ex illo. tract. de pacific. poſſ. nu. 19. 278
Conceſsio ante finitum tempus annullatur. tract. alienat. &c. nu. 18. 71
Conſilium lateranenſe nihil iuris ad decimas laici concedit. quæſt. 10. de decim. nu. 22. 31
Concilium Baſilienſe procurante Eugenio 4. congregatum. quæſt. 2. tra. nom. nu. 1. 121
Concilij lateranenſis ratio, ne decimæ in alios transferant. quæſtione 10. de decimis. nu. 48. 31
Concluſiones ex gloſſ. elicitæ glo. contractibus. nu. 6. 422
Concordata inter Regem Franciæ & papam quando facta. quæſt. 2. tract. nom. nu. 2. 122
Concordatum habet vim contractus. quæſt. 8. tract. nom. nu. 12. 138
Concubinarius publicus eſt incapax beneficiorum, & ad ea inhabilis. tract. de pacifi. poſſ. nu. 257. 310
Conditione ex leges, ſeu canone agi poteſt pro decimis: item & rei vendicatione. quæſt. 9. de decim. nu. 13. 14. & 15. 27
Conditio habetur pro impleta, quando non ſtat per eum, qui illam implere debet. tra. de pacifi. poſſ. nu. 410. 337
Conductor remanens in re locata poſt tempus conductionis, licet cenſeatur tacitè relocare, & pro ſimili tempore, intelligitur pro prima re conditione, non pro aliis in 1. notab. nu. 33. 358
Conferens euicto beneficio tenetur prouidere ei à quo eſt euictum: quod intellige, vt nu. quæſt. 19. tract. nom. nu. 2. 247
Conferens iure deuoluto tenetur prouidere nominatis, & graduatis. quæſt. 8. tract. nomi. nu. 21. 139
Confeſsio aduerſarij iuuat titulum: ſed non viſo titulo poſſeſsio adiudicari non debet. quæſt. 1. tract. nomin. nu. 14. 119
Confeſsio illius qui dicit ſe renuntiaſſe, non prodeſt alteri parti. quæſ. 1. tra. no. n. 15. 119
Confeſsio prælati dicentis conuerſum in vtilitatem eccleſiæ, an ſola ſufficiat. tract. alie. &c. nu. 41. 75
Confeſsio facta corã arbitro cenſetur facta extra iudiciũ. quæſ. 12. tract. nom. nu. 32. 178
Confeſſores quid ſuper decimis agere debeãt. quæſt. 13. de decim. nu. 109. 53
Confeſſoria an agi ſuper decimis poſsit. quæſ. 9. de decim. nu. 11. 27
Confirmatio quando titulum præbeat: & quo tempore incipiat præſcriptio. quæſtio. 13. de decim. nu. 89. 50
Confirmatio in forma communi quid operetur. 13. de decimis. nu. 90. & 91. 50
Confirmatio papæ an faciat titulũ coloratũ q eſt violentus. tra. de pacif. poſſ. nu. 307. 318
Confirmata nunquam intelliguntur quæ ſunt iuri contraria. ibid.
Confirmatio vbi requiritur, non ſufficit ſola electio. trac. de pacifi. poſſeſſ. nu. 66. 284
Congrua portio an tolli poſsit. 93. & 94. quæſ. cong. tract. nu. 90. 105

Congruam portionem non petenti epiſcopus an aſsignare poſsit.tra.cōg.port.nu.14. 94
Congruæ portioni vicarius non renuntiat in præiudicium ſucceſſoris.& nume.16.trac. congr port.nu.15 16. 94
Congrua portio quid ſit.tract.cong.port.numer 7 94
Congrua portio in fauorem epiſcopi etiam introducta,vt ex illa curatus ſeu vicarius iura epiſcopalia ei perſoluat.tract.cong.portio.nu.1 94
Item in fauorem plebis & populi,vt habeant vicarium doctum à quo inſtrui poſſint.tract.congr.port.nu.11. 94
Congrua interpretatio.tra.cong por.nu 5. 93
Congrua reſponſio tract.cong.port.nu 5 93
Congrua portio,id eſt, ueniens, & ſufficiens & nu.7.tractat.cong.port.nu 6.& 7. 93
Congrua expenſarum ſatiſfactio.tract.congr. port.nu.7. 93
Congrua portio multis eſt introducta de cauſis:primo in fauorem eccleſiarum.tracta. cong.port.nu.8. 93
Item in fauorem perſonæ, id eſt, vicarij perpetui.ibid.nume.9. 93
Congrua portio quomodo ſit aſſignanda.tracta.congr.port nu.61. 100
Congruum quid,& vnde.tract.cong.por.numero 3. 93
Congrua portio coram quo iudice peti debeat.tract.congr port.nu.55. 99
Congruens munus.tract.cong.porti.nu.4. 93
Congruam portionem aſſigare tenetur recipiens fructus primi anni. tract.cong.port. nume.46. 98
Congrua portio à quo petenda.tract.congru. port.nu.47. 98
Congruenter reſpondere in ſtipulatione concipienda promiſſor debet.tract . cong.por. numero 4. 93
Coniugatus inhabilis eſt ad beneficia.ideo nō iuuatur decreto de pacifi.poſſeſſ.tract.de pacifi.poſſeſ.nu.222. 305
Coniunctus procuratori æquiparantur queſt. 14.tract.nomin.nu.178. 207
Coniunctio ſanguinis non ſupplet ſpeciales defectus mandati.ibidem.
Conſcientia remordet quando aliquid ſit contra rationem naturalem ii not.nu 8. 375
Conſcientiam defuncti hæredes debent purgare queſt. de decimi.nu.26 32
Conſcientiæ alicuius quando relinquitur, is iurare debet, quando conſcientia ſua ita ſibi dictat,vel quòd iuſtè aget,&c.queſt.1. tract nomina.nu.24. 120
Conſenſus regis poſt impetrationem beneficium an valeat.tract.de pacifi.poſſeſſo.numero 266. 312
Conſenſus quando requiritur pro forma, ſeu per modum ſolennitatis,in ipſo actu interuenire debet.tract.alienat.&c.nume 15 71
Conſenſus capituli aut prælati inferioris non requiritur quando Papa ſuam interponit authoritatem alienationi.tracta.alienatio. &c.nu.15.
Conſenſus capituli requiritur in alienatione rei eccleſiaſticæ : & debet in ipſo actu præſtari,& non ex interuallo.tract.alienat. &c.nu.15. 71
Conſenſus præcedere debet alienationem:niſi ageretur de alienatione paruæ rei.tractat. alienat.nu.95. 84
Conſenſus in communi dari debet:& quæ ſit ratio tract.alienat.&c. nu.91. 93
Conſenſus præſtitus per literas non valet.tract.alienat.&c. nu.92. 83
Conſenſus epiſcopi vel ſuperioris requiritur in compoſitione ſuper decimis.queſt 13 de decim.nu.22. 43
Conſenſus prælatorum in dandis decimis an proſit.queſt.10.de decim.nu.51. 35
Conſenſus curati in erigendo capellanium quid proſit.queſt 6.de decim.nu. 19
Conſenſus quando præſumatur interueniſſe. tract.aliena.&c.nu.1 70
Conſenſus tacitus canonicorum an ſufficiat in alienatione rerum eccleſiæ.& num.122. tract. alienat.nu.121 122. 86
Conſenſum inducit præſentia.queſt 5.de decim.nu 35. 16
Conſequens cui prohibetur, & antecedens ad illud.queſt. tract nomin.nu.9. 161
Conſeruatores vniuerſitatum apoſtolici hanc portionem aſsignant. tractat.congr.port. numer.58. 99
Conſtitutio debet ex mite rationis ampliari. queſt.9.tract.nomi.nu 39 154
Conſtitutio ſancti Ludouici ſuper decimis. queſt 1 .de decimi.nu 54. 35
Conſtitutio loquens in plurali an habeat etiā locum in ſingulari.queſt.9.tract.nomina. numero 3. 147
Conſtitutioni Regis Franciſci quo ad decimas ratio.queſt.5.de decim.nu 24. 15
Conſtructioni eccleſiæ epiſcopus conſentire non debet, niſi prius congruè dotetur.25. & 26.tract cong.port.nu.9. 94
Conſueta debent exprimi.queſt.9.tract. nomina.nu 58. 156
Conſuetudo non valet,vt manuale ſit irreuocabile.tract de pacif poſſeſſ nu.133. 323
Conſuetudo quas ſolennitates tollere poſſit. tract.alienat.&c.nu.20. 72
Conſuetudo remittens omnem ſolennitatem in alienatione rerum eccleſiæ requiſitam non valet.tract alienat.&c.nu 2. 72
Conſuetudo laudabilis ſeruanda à laicis.queſtio.1.de decim.nu.24. 4
Conſuetudo parlamentorum quo ad præſides queſt 1 tract.nomina.nu.23. 120
Conſuetudo & præſcriptio differunt. queſt. 13.de decim.nu.45. 45
Conſuetudo non ſoluendi integra decimas an excuſet.ibid nu. 46.
Conſuetudo loci celebrati contractus inſpicienda.queſt.1 tract.nomi.nu.17. 162
Conſuetudo in capacem non reddit capacem. queſt.13.de decim.nu.68. 48

Conſuetudo poteſt operari ne poſſeſſio acquiratur niſi certo mudo.tract.de pacifi.poſſe. numero 296. 317
Conſuetudn an excuſet à præſtatione decimarum perſonalium.queſt.13.de decim.numero 45 45
Conſuetudo ſuper decimis perſonalibus, an & quando valeat.queſti.13.de decimi.numero 44. 45
Conſuetudo non extenditur ad ea de quibus non eſt conſuetum.queſt.14.de decim.numero 16. 57
Conſuetudo & priuilegium æquiparantur. queſt.14.de de[illegible]im.nu.1[illegible]. 57
Conſuetudo vt canonicis tantum conferantur dignitates, valet. queſt.1[illegible] tract.nomin. nume.13. 221
Conſuetudo ſeruanda.queſt.[illegible].tract.nomina.nume.5. 135
Conſuetudo laicorum percipiendi oblationes pro mimis, reprobatur.queſt.13.de decim.nu.6[illegible]. 48
Conſuetudo quòd in alienatione bonorum eccleſiæ conſenſus epiſcopi non interueniat, non valet.tract.aliena.&c.nu.85. 82
Conſuetudo vt certo tempore ſoluatur de[illegible]ma, valet.queſt.12.de decim.nu.3. 37
Conſuetudo quando vim priuilegij habeat. queſt.1[illegible].de decimi.nu.67. 48
Conſuetudo ſuper alienatione rerum eccleſiæ quando valeat.tract.alienat.&c.nu.21. [illegible]2
Conſuetudo contra ius naturale non diſponit.queſt.[illegible]3 de decim.nu.[illegible] 4[illegible]
Conſuetudo ſoluendi decimam ex animalibus.queſt.6 de de[illegible]m.nu.[illegible]7 20
Conſuetudo ſoluendi decima[illegible] fœtus animalium.queſt.6.de decim.nu 31. 20
Conſuetudo ſuper decimi[illegible] an, & valeat. queſt.1[illegible] de decim.nu.40. 45
Conſuetudo an valeat vt quis ex parte matris ſit nobilis.queſt.1[illegible] tract nomin.nu.8. 1[illegible]5
Conſuetudo vetus quæ probat, tollerabilia ſunt.queſt.1[illegible] de decimi.nu.46. 45
Conſuetudo transferendi decimas an valeat. & nu.48 queſt.13.de deci.nu.47.& 48.46
Conſuetudo non portandi decimas in horrea an valeat.queſt 13 de decim.nu.49. 46
Item relinquendi in agro.queſt 13. de decimi.num 5[illegible]. 46
Conſuetudo non ſoluendi decimas minutas [illegible]let.queſt.13 de decimi.nu.51. 46
Conſuetudo vt doctor antiquior præferatur, ſeruanda.queſt 21.tract.nomin.52. 257
Conſuetudo vt natus ex matre nobili ſit nobilis.queſt.12 tract.nomi.nu.42. 179
Conſuetudo vt certo tẽpore vel loco decimæ ſoluantur, valet, & quæ requirãtur in hac cõſuetudine.queſt.13.de de[illegible] n.[illegible]2 & 53.46
Conſuetudo vt duo notarij con[illegible]iant inſtrumentũ valet.queſt.1[illegible].tra nomi.nu.[illegible]4.164
Conſuetudo [illegible] ãdu à papa ap[illegible]bare debeat queſt.13 de decimi.nu.54. 47
Conſuetudine in primitiæ [illegible] poſſint. queſt. 1.de decim.nu.21. 4
Conſuetudines vel [illegible] decimis a laicis ædita non [illegible] de decimi. numer.41. 33
Conſuetudine ſtante quòd durante tutela faciat fructus ſuos, an poterit præſentare. queſt.1[illegible] tract.nomin 53 [illegible]4 55 56 241
Conſul re Pro[illegible] ſine donis veteres non audebant queſt. .de decim.nu 25. 5
Contemplatione alicuius quando qui remouetur, [illegible] debet acquiri cuius contemplatione remo[illegible].q[illegible].tra.no.nu [illegible]9.238
Continuatio [illegible] in præf.n.84.353
Continuatio no[illegible].nu 85.
Contrahens [illegible] um an & quando pri[illegible] & nominationibus.queſt. vlt.tract no[illegible].nu [illegible]4. 265
Contrahens cum virgine ſpuria an ſit bigamus.tract.de pa[illegible] poſſ[illegible] nu.234. 3[illegible]7
Contractus & d[illegible] ex[illegible]parij.gl.in verb. in omni[illegible]us.nu 2. 412
Contractus ſub impo[illegible] conditione non valent.in 3.notab.nu 4. 363
Contractus tempus attendi.tract.alienat.&c. nu.[illegible]3. 81
Ex contractu etiam conditionali acquiritur nobis ius, quod ad hæredem tranſmittitur.queſt.4 tract.nomi.nu.8. 123
Cur potius expreſſum, in contractibus, quàm in male[illegible]s.glo.in omnibus.nu.5. 412
Contraria duo non poſſunt eſſe in vno ſubiecto.glo.dupli.nu [illegible]6. 432
Contrariorum eadem diſciplina tract.congr. port nu.62 [illegible]5.& queſt.8.tract nominat. numero 1. 137
Conuentio omnis in ſpiritualibus ceſſare deb[illegible].de pacif.nu1.36. 292
Conuentu vnde dict[illegible].gl.ſubtilitatẽ.n 11.444
Conuentio de nõ petenda congrua portione ſimoniaca eſt.tract.cong.port.nu.31. 96
Conuerſum in vtilitatem eccleſiæ quando dicatur.tract.alienat.&c.nu.73. 81
Conniuere quid ſit.tract.alienat.nu [illegible]. 86
Copia exempli nominationum peti debet. queſt 14.tract.nomin.nu.149. 174
Correlatiuorum vno prohibito alterum videtur prohibitum.queſt.11 tra.no. nu.24.171
Corrigere ſcripturã me[illegible]is eſt quam ab alio corrigi expe[illegible]tari.queſt.17.tra no.n.14.232
Corrumpens iudicem in cauſa beneficiali eſt ſimoniacus.trac.de pacif.poſſ nu 242 309
Creationes officiorum [illegible] non fieri, ſed ex commodo, reipublicæ intereſt.in præfa. numer[illegible]7. 352
Item [illegible]os & [illegible]oacas purgari ibid.
Creditor quando probare teneatur in vtilitatem eccleſiæ eſſe verſum.tract.a[illegible]nat.&c. nume. 9. 75
Creditor probare tenetur pecuniam numeratam, quando debitur neg[illegible]r. queſt.tract.nomina.nu.47. 155
Creditores reuocant aliena[illegible] in fraudem, vbi agitur de damno.in præfat.nu.53. 350
Crimen incurrit qui contra ſacerdotes obloquitur. queſt.13. de decim.nu.11. 41

Crimium

Crinium primitias Athenienſes offerre. quęſt. 1.de decim.nu.19. 4

Croci decima debetur.quęſt.8.de decim.nu.8. 23.&.nume.30.25.& quęſt.13.eod . trac.numero 41. 45

Culpa grauior an ſit in faciendo,quàm in negligendo.glo.in omnibus.nu.7. 413

Cultor agri ſi omnes fructus recipiat,non poteſt in iudicio dominum nominare,ſed ſoluere decimam debet.quęſti.9. de decim.numero.19. 27

Cumulatio ſummarium non fit, quando agitur de excluſione iuriſdictionis:& quando eſt odioſum.quęſt.15.trac.nomi.nu.55. 222

Cuniculorum decima debetur:& quare.quęſtio.8.de decim.nu.16. 24

Curatus decimas inſolidum petit.quęſti.9.de decim.nu.16. 27

Curatus quando iure communi fundatus ſit. quęſt.8.de decim.nu.84. 50

Curatus decimis ſpoliatus qualiter agat.quęſtio.9.de decim.nu.2. 26

Curatus quatuor matriculas, ſeu libros habeat: & quare.quęſtione 2. de decim. numero 10.11.&12. 7

Curatus habere debet dimidiam decimam nouali um non obſtante priuilegio.quęſt.14. de decim.nu.36. 60

Curatus quæ probare debeat.quęſtione 9.de decim.nu.12. 27

Curati hodie ex decimis ſuæ parochiæ alijs decimam non præſtant.quęſt.5.de decim.numero 6. 12

Curati in decimis prædialibus de iure communi fundatum habent intentionem:etiã contra epiſcopum . quęſt.7.de decimi.numero 4.& 5. 21

Curati monere debent parochianos ad ſoluendũ decimas.quęſ.12.de decim.nu.15. 38

Curia reformat abuſus legati.quęſt.17.tracta.nomina.nu.74. 244

Curiæ ſupremæ, licet mixtæ ex clericis & laicis, non tamen cognoſcunt de ſpiritualibus.quęſt.10.de decim.nu.36. 33

D

DAmnum tua cauſſa poſsim mihi reſtitui,æquitas dictat.in præfat.nu.9. 347

Damnum an reſtituendum ſine diminutitione.glo.damnum.nu.1. 452

Dans damnum tenetur de iure diuino compenſare.in præfa.nu.6. 347

Damnum pati dicitur qui priuatur commodo.glo.prout.nu.20. 381

Damnũ inæſtimabile quid.gl.prout.n.12. 379

Damni appellatione propriè venit diminutio patrimonij.in præf.nu.56. 35

Dare an facilius ſit quàm facere.gl.damnum numer.4.5. 452

Debitor in foro conſcientiæ tenetur ad id quod intereſt creditoris etiam ante moram præfa.nu.25. 348

Debitor non liberatur ſoluens alij inuito domino.quęſt.13.de decim.nu.7. 41

Debitoris eſt electio in alternatiuis. quæſti.5. tract.nomin.nu.8.126.& quęſt.14.eod.tracta.nume.108. 198

Debitum priuilegiatum præfertur.tracta.de pacif.poſſeſſ.nu.381. 332

Debiti in ſolutione non habetur ratio ad difficultatem.quęſt.5.de decim.nu.14. 13

Debitoribus denuntiari debet,vt ſoluant.quęſtio.3.de decim.nu.4. 8

Decima pars eſt Dei.quęſt.9.de decim.n.9. 27

Decima præſtanda de fructibus arborum quęſtio.8.de decim.nu.5. 23

Decima debetur de hortorum fructibus & tam primis quàm ſecundis.quęſt.8.de decim.nu.7. 23

Decima fœni ſoluenda.quęſti.8.de decim.numero 9. 23

Decima cuniculorum non debetur. quęſt.8. de decim.nu.16. 24

Decima aucupij an debeatur .quęſti.8.de decim.nume.17. 24

Decimam debent aduocati de eo quod ex aduocatione percipiunt.quęſtio.8.de decim. numero 20. 24

Decima animalium ſoluitur.& vbi.quęſ 8.de decim.nu.11. 23

Decima caprarum vbi ſoluẽda quęſt.8.de decim.nu.13. 24

Decima omnino tolli non poteſt,nec papæ authoritate.quęſt.13.de decim.nu.27. 43

Decima debetur à terris recuperatis a Saracenis.& n.43.quęſt.13.de deci.n.42.& 43. 45

Decima animalium quę capiuntur, ſolui quomodo debeat.quęſt.8.de decim.nu.15. 24

Decima duplex vni ſoluenda non eſt.quęſt.7. de decim.nu.17. 22

Decima cruci debetur. quęſt.8.de decim.nu. 8.23.& nu.30. 25

Decima temporis,quadrageſima.quęſ.3. de decimi.nu.31. 11

Decima quintuplex . quęſtion.3.de decim.numero 1.2.&3. 8

Decima fœtus quęſt.6.de decim.nu.29. 20

Decima vini præſcripta non ſe extendit ad fundum ex vinea factum.quęſt.13.de decimi.numer.61. 47

Decimas qui præſcripſit antiquas, non habebit noualium decimas.quęſ.13.de decimis. numero 61. 47

Decima prædialis quibus caſibus debentur epiſcopo.quęſt.7.de decim.nu.7.8.cum ſequen. vſque ad nu.13. 21. 22

Decima papalis perſonali ęquiparatur. quęſt. 11.de decim.nu.3. 36

Decima ſoluitur quaſi debitum.quęſt.5.de decim.numero 14. 13

Decima propria authoritate non poteſt capi, ſed debet peti.quęſt.9.de decim.nu.20. 28

Decima ſequitur fructuum poſſeſſorem,vel detentorem.quęſt.9.de decim.nu.20. 28

Decima quando pauperi remittenda quęſt.5. de decim.nu 15. 13

Decimam quilibet ſoluat quęſti.5.de decimi. nume.26. 15

Fallit.nu.29.ibidem.
Decima quid.queſt.4 de decim.nu.1. 11
Decima de licitè quęſitis ſoluenda.queſti.4. de decim.nu.2. 11
Decima dicitur quarta pars, & quare.queſti. 4.de decim.nu.3. 11
Decima diuino iure debita.queſti.4.de decimi.nu.4. 11
Decima an ex conſuetudine debeatur.queſti. 4.de decim.nu.5. 11
Decimæ tributa ſunt pauperum, & eis affectæ.queſt.5.de decim.nu.2. 12
Decimas quilibet ſoluere tenetur.queſt.5.numero 1. 12
Decima papalis non ſoluitur ex diſtributionibus.queſt.9.tract.nomi.nu.43. 154
Decima eſt tributum.queſt.11.de decim.n.5.36
Decima decimæ non debetur de capellis non excedentibus viginti libras.item nec de diſtribntionibus quotidianis.queſti.3.de decimi.nu.6.8.nu.8. 9
Decima de nutrimentis animalium an debeatur.& ibi quid nutrimentum ſit.queſ.8.de decimi.nu.12. 24
Decima decimæ antequam imponatur, quæ requirantur.queſt.3.de decimi.nu.4.cum multis ſeq. 8
Decima ex luero negotiationis,& ex omni artificio debetur.q.8.de deci.nu.18.& 19. 24
Item & de omni militia, dumtamen ſit iuſta.ibidem.nu.20.
Decima vt certo tempore ſoluatur conſuetudo,valet.queſt.12.de decim.nu.3. 37
Decimæ perſonales in fine anni præſtari debent.queſt.12.de decim.nu.4. 37
Decima olim fiſco debita.queſtion.3.de decimi.nu.18. 10
Decima metallorum.queſtio.3.de decim.numero 19. 10
Decima litis,quæ.queſt.3.nu.20.21.& 22. 10
Decima ordinaria,& extraordinaria.ibid.n.23
Decima la[illegible]atum ſoluenda.queſti.6.de decimi.nume.32. 20
Decima lactis quomodo ſoluēda.ibid.nu.33.
Decima ſoluenda prout ſolui erit conſueta. ibidem numero 34.
Decima non ſoluitur ex quæſtu proueniente ex peccato notario.queſt.5.de deci.n.19.14
Decima de dote eccleſiæ an & quādo ſoluenda.queſt.5.de decim.nu.20. 14
Decima de fabis,oleribus,lino,canape, & alijs debetur.queſt.8.de decim.numero.8.23.& numero 30. 25
Decima de molendinis ſoluenda.queſti.8.de decim.nu.6. 23
Decima inueſtituræ à laico probanda.queſtione 13.de decim.nu.70. 48
Decima epiſcopalis.queſtio.3.de decimi.numero 14. 9
Decima ex voto debita, queſtione 3.de deci. numer.15. 9
Decima integra quæ. queſtio.3.de decimi.numero 25. 10
Decimæ maiores, & minutæ quæ.queſtion. 3.de decim.nu.26. 10
Decimæ feudales.queſt.3.de decim.nu.27. 10
Decimæ parochiales aliæ perſonales,reales,ſeu prædiales aliæ.queſt.3.de decim.nu.28. 10
Decima Herculi exhibita. quæſtione 1.de decim.nume.5. 2
Decima de omnibus ſoluenda,in ea quantitate, de qua conſuetum eſt ſolui.queſtione 8.de decim.nu.21. 24
Decima de paſcuis,id eſt, de pretio quo paſcua vendita ſunt ſoluenda: & quid ſi non vendantur paſcua.queſtio.8.de decim.numero 22. 24
Decima de lapidicinis.queſt.8. de decimi.numero 23. 25
Decima de argentarijs,& alijs metallarijs: & eſt perſonalis.queſt.8.de decim.nu.24. 25
Decima de apibus,id eſt,de fructu earum.queſtio.8.de decim.nu.25. 25
Decima de lignis.ſoluenda queſtion.8.de decimi.numer.26. 25
Decima de poſſeſſionibus regum & principum ſoluenda.queſt.8.de decim.nu.27. 25
Decima de furni, id eſt,de commodo illorum, præſtatur.quæſt.8 de decim.nu.28. 25
Decimas prædiales etiam iniuſtus poſſeſſor ſoluit.queſt.8.de decim.nu.29. 25
Decima quando ſoluenda, vel non, de domo acquiſita.queſt.8.de decim.nu.31. 25
Decimam ex latrocinijs marinis Admirallus capit.queſt.3 de decim.nu.24. 10
Decimam præſtādi intereſt quædam ſeruitus queſt.9.de decim.nu.11. 27
Decimam integram dabit vinea facta ex domo deſtructa.queſt.6.de decim.nu.34. 20
Decimam fideliter dare quid ſit. queſti. 11.de decim.nu 1. 35
Decimam ex luero inſtitores ſoluant.quæſtiones.5.de decim.nu.17. 14
Decimam ab eccleſijs an epiſcopi recipere poſſint.queſt.3.de decim.nu.8. 9
Decima pro anniuerſarijs.queſt.3.de decimi. numero 9.& 10. 9
Decima pupillis & viduis reſeruata. & quando capiēda.queſt.3.de decim.nu.11.& 12. 3
Decimam quare Deus potius ſibi retinuit, quàm aliam partem.queſt.2.de decimi.numero 8.6.& nu.9. 7
Decima quare vocetur ſpiritualis.queſtione 2.de decim.nu.9. 7
Decimæ fornicatori notario denegandæ:item ſimoniacis:ſed authoritate epiſcopi in vtilitatem eccleſiæ conuerti debent. quæſtione 13.de decim.nu.8. 41
Decimas quis clericorum habeat non refert. queſt.13.de decim.nu.16. 42
Decimæ coram quibus iudicibus petantur. quæſt.10.de decim.nu.t. 29
Decimæ perſonales magis in ſubtilitate, quàm vtilitate conſiſtunt.quæſtione 13.de decim.nu.44. 45
Decimas non ſoluens homicida. quæſtione vlt.de decim.nu.14. 63
Decimas dare an & de quibus rebus religioſi teneantur

teneantur.quæſt.5.nu. [illegible] 14

Decimas de quibus rebus leproſi & heremitæ ſoluant.quæſt. [illegible].de decim.nu.22. 14

Decimæ quando ſolui debent. quæſtione.11. de decim.numero 1. 35

Decimas poſſidere non licet ex donatione laicorum.quæſt.1 [illegible].de decim.nu.10. 3

Decimas à laicis infeudatas detinens,raptor dicitur.quæſt.10.de decim.nu [illegible] 30

Decimæ quanto tempore præſcribantur & quæſt.13.de decim.nu.81.& ſeq. 49

Decimæ clericis, & non a [illegible] pauperibus ſolui debent.quæſt. [illegible].de decim.nu.7. 41

Decimæ noualium [illegible] datas parochias ad quam pertineant.quæſtione 4.de decim. numero 4. 5

Decimas noualium quando epiſcopus concedere poſſit.quæſt. 4.de decim.nu.5 5

Decimæ quibus ſoluendæ.quæſt.7.de decim. numero 1 21

Decimæ in dubio curat aut [illegible] vario adiudicari debent.quæſt.cong.tract.nu.11 [illegible] 8

Decimas laici non poſſunt dar[e] in pignus, etiam clerici .q 10.de de[cim] nu 26. 32

Decima [illegible] remitti p[o]teſt,quamuis ſucceſſori quæſita ſit.quæſtione 1 [illegible].de decimis numer[o] [illegible] 32

Decimæ [illegible] quibu[s] eccleſ[i]j[s] [con]ſtituendæ quæſtione [illegible].de decim nu.5 34

Decimæ [illegible] quibus prius per ſolutæ. quæſt. [illegible].de decim.nu. 1

Decima præ[d]æ & ſpoliorum. quæſtione [illegible].de decim.nu.4. 2

Decimæ vbi ſoluendæ.quæſtione 6.de decim. numero 1.& [illegible]

Decimas peten[illegible] a [illegible] eccleſia d[illegible] [illegible] barceas a[illegible] quod pluribus modis [illegible] poteſt. [illegible].de decim.nu 13. cu[illegible] 18

Decimæ probantur ex [illegible] ne.ibid.nu.15.

D[illegible] an [illegible] mal[illegible] ve[illegible] paroch[illegible] eccleſiæ de[illegible]. quæſtio.6.de decim. numero 9 [illegible] & nu. 9. 19

Decimæ p[illegible] in dubio b[illegible] eccleſiæ deben[illegible] omnibus præ[illegible] ſuæ parochiæ [illegible] d[illegible] nu.1 [illegible] & nu.23. 19

D[illegible] ndatione aſsignatæ b[illegible] eccleſi[illegible] 6 de decim.n[illegible]

D[illegible] ex [illegible] quando ſuſpendenda q[illegible] de [illegible] nu. [illegible] 3

Decimas [illegible] quando q[illegible] re[illegible] ad eas [illegible] .de decim.nu.112. [illegible]

Decimas [illegible] um ſo[l]uentes illi renitiant quæſ[illegible] nu. [illegible] 3

Decimæ minutæ non ſunt in præcepto.quæſt. 13.de de[cim] [illegible] 46

Decimæ perſonales [illegible]æ.& an hodie debeantur.quæſt [illegible] de decim nu. 9 [illegible] 1

Decimis don[illegible] cathedrali, aut alio modo deb[illegible] epiſcopus de iure cōmuni fundatus eſt. [illegible].de deci.nu.13 22

Decimas denegans mortē æternam conſequitur.quæſt vlt.de decim.nu.9. 63

Decimas non ſoluens quibus pœnis,& malis afficiatur,& quibus præm[i]js donetur ſoluens.quæſt.vlt.de decim.nu [illegible] 62

Decimæ debentur etiam clericis diuitibus. quæſt.7.de decim.nu 14. 22

Decimæ intuitu Dei, non perſonarum dantur eccleſijs.quæſt.7.de decim.nu.14. 22

Decimæ debentur etiam malis curatis quæſt. 7.de decim.nu.15. 22

Decimas in malus vſus conuertens,tenetur. quæſt.7.nu.16. 22

Decima de piſcarij[s] & viuarij[s] debetur & an cenſetur prædiali , an perſonalis. quæſt 8. de decim.nu.19.23.& nu.14. 24

Decimarum præſtatione monitio quando requiratur.quæſt [1]2.de decim.nu.8. 37

Decimas curatus inſolidum petit quæſt 9.de decim nu.16. 27

Decimæ prius ſoluendæ quam fructus in domum exportentur:niſi in contrarium ſit conſuetudo.quæſt [illegible].de deci[m] nu 23. 14

Decimæ a Regibus & principibus ſoluendæ. quæſt. [illegible].de decim.nu 25. 15

Decimarum exemptionem ſolus papa dat, & ex [illegible] .quæſt.5 de decim.nu 27. 15

Decimis præteritis agi poteſt de tam contra venditorem,quàm contra emptorem prædij.quæſt.9.de decim.nu 9. 27

Decimæ commutatio an [illegible] poſſit quæſt.11. de decim.nu [illegible] 35

Decimæ feudales ad poſt[illegible] [illegible] non po[ſſu]nt.quæſt. [illegible] de decim.nu.4 [illegible]

Decimæ [illegible] ad vitam concedi poſſunt:dum tamen epiſcopi vel [illegible] ſuper[i]oris authoritas accedat.quæſt [illegible].de decim.nu.34. 33

Decimas dare an & quando teneantur meretrices & quomodo ab eis illas [illegible] exigat.quæſt. [illegible] de decim.nu.18 14

Decimarum ſola perceptione le[illegible] contenti.quæſt.13.de decim.nu 5. 41

Decimas canonici & cleri[ci] ſoluunt:& quas. quæſt.5 de decim.nu [illegible].6.1 [illegible].& nu.13. 3

Decimæ perſonales debentur [illegible], in cuius parochia [illegible] abitat.q.6 de deci.nu.24. 19

Decimæ an [illegible] inter prædiales computantur.quæſt.6 de decim.nu.25. 20

Decimæ an [illegible] um quando diuidendæ inter duas parochias.q.6.de d[ecim].nu.26. 20

Decimæ fructus reputantur temporales quæſ. [illegible].de decim.nu.13. 44

In decimis ab executione procedendum:licet in alijs contra.quæſ.de de[cim].nu. [illegible].64

Decimæ quando per decem annos præſcribantur.quæſt.13.de decim.nu.1 52

Decimas ad ſe ſpectare quomodo laicus probare poſſit.quæſt.13.de de[cim] nu [illegible]8. 49

Decimæ præſcriptæ in vna parte fundi ad noualia alterius partis trahantur:quod intellige vt nu.21 q 14.de deci.nu.20.& 21 57

Decimas ex nemoribus qui recepit,ſi in culturam redigantur,eas etiam habebit quæſtione 3 de decim.nu.22. 57

Decimas maiores præſcribens an minutas habere debeat.quæſt.14.de decim.nu.22.24 25.& 26. [illegible].& 58

Decimæ probatæ adiudicantur præſcribenti, & non aliæ.queſt.14.de decim.nu. [illegible]. 56
Decimæ præſcriptæ in vno prædio ad [illegible] bi lata trahentur.queſt.14.de deci nu 4 & [illegible] 56
Decimas a papa infeudatas laico probare ſufficit, cum tempore immemorali quæſt. 3. de decim.nu. [illegible] 1. 48
Decimas tenens in vno loco non habebit decimas noualium,& quare.quæſt.14.de decimi.nume. [illegible] & [illegible]. 56
Decimas ex hoſpitalibus an debeantur. quæſt. [illegible] de decim nu.4 8
Decimas à laicos quando religioſi recipere poſsint. queſt. [illegible].de decim.nu. [illegible] 4. 49
Decimas laici quando perdant.queſt.13.de decim.nume. [illegible] 49
Decimas a laico recipientes eas non præſcribunt.queſt 11 de decim nu.93. 51
Decimarum debitores condemnatos non appellat.queſt.vlt.de decim.nu.21 64
Decimæ in [illegible] emittit expreſſe poſſunt.queſt.12. de decim [illegible] 57
Decimæ præſcriptæ in vno prædio ibi de nouo [illegible] ita trahentur. queſt.14.de decim. numero [illegible] 57
Decimæ in priuilegio tollantur. queſt 13.de decim.nu. [illegible] 3. 52
ſuper Decimarum finibus compoſitio ſine compromiſſum poſſit [illegible] in laicum.queſtio [illegible].de decim.nu 9. 30
Decimas priu[illegible] nobilibus [illegible] Car[illegible].Martellus non [illegible] ſentien [illegible] queſ. 10 de decim.nu [illegible] [illegible]
Decimas laici detinere an poſſint.queſt [illegible].de decim.nu.24. 1
Decimas edere ſacerdotibus ſoluere [illegible].queſt. 10.de decimi nu.12.fallit.nu.3 [illegible]
Decimæ dicuntur ſpirituales. queſt.13.de decimi.nu [illegible] 44
Decimæ ſunt [illegible] tarium Dei.queſt.13.de decim.numero 9 44
Decimas religioſi à laicis recipere ſine epiſcopi conſenſu non poſſunt. queſt.1 .de decimis nume. [illegible] 12
Dec[illegible] in quas eccleſias transferre poſſunt.queſt.9 de decim.nu.21 31
Dec[illegible] quo[illegible] eſt de iure poſitiuo.queſtio [illegible] de decim.nu. 2. 3
Decimarum declaratio & forma eſt à iure canonico facta.queſt.1 de decim nu.14. 3
Decimæ [illegible] præſtantur in ſignum vniuerſalis domini:& ex eis [illegible] pauperibus debetur queſt 13.de de[illegible] 41
Decimæ [illegible] decim.n [illegible] 6 [illegible]
Decimas de [illegible] ſienſes [illegible] [illegible]
Decimas [illegible] ed[illegible] de decim nu [illegible] 6
Decimas n[illegible] inuadit.queſtio [illegible] de decim.nu. 6[illegible]
In d[illegible] duplex eſt conſideratio. queſt. [illegible] de d[illegible].no. [illegible] 12
Deci[illegible] rum [illegible] concernis commodom ec[illegible] æ.queſt. [illegible] de decim.nu. [illegible] 7. 53
Decimas detinens ſine [illegible] quo ad Deum,ſicut [illegible] beneficia.queſt.[illegible] de decim. [illegible] 53
Decimæ tributa egentium an [illegible] queſt. 1 de decim.nu.56. 47
Decimæ contra laicos an præſcribantur.queſtio.13.de decim.nu.5[illegible]. 47
Decimæ quota præſcribitur.queſt.13.de decimi.nume. [illegible] 47
Decimam integram quando curatus petere poſſit & nu [illegible] 9. queſtione [illegible].de decimi.numero 58 & 5[illegible] 47
Decimas laici an iuſt[illegible] in [illegible] & ſucceſſores transferant.queſt.1[illegible].de decim.nu.[illegible]. 32
Decimas detinentes ante concilium Lateranenſis eas transferre non poſſunt. queſt. [illegible]o. de decim nu.3 32
Decima prædiale curato illius parochiæ,cuius loco prædia ſita ſunt debentur.queſtione 7.de decim.nu.3. 21
Decimæ,primitiæ & oblationes in bonis eccleſiæ numerantur.queſt [illegible].de decim.nu. [illegible] 4
Decim[illegible] quo iure inuentæ.queſtio.1.de decimis nu.[illegible] 1 & nu.6.& 9. 2
Decimas non ſoluentes famæ peribit.queſt.vlt. de decim nu.[illegible]. 62
Item perdit abundantiam fructuum.ibidem numero 6
Decimas tenens tenetur ad congruam portionem etiam ſi eas præſcripſerit.tract.coogr. port.nu.48.& 49. 98
Decimas monachi non p[illegible] nt de laboribus ſeu nu[illegible] ent[illegible] queſt.5.de decim.nume [illegible] & nu 21 14
Decimas & oblationes præſtare tenentur electi [illegible] ores poſt [illegible] ſacramenta recipiunt queſt.5 de decim.nu [illegible] 13
ad Decimas an teneantur mon[illegible] non ſacerdotes qui [illegible] ſacramenta recipiunt. queſt. 5.de decim nu. 1[illegible]
Decimas [illegible] quas colunt, tenentur Iudæi, Turcæ, hæretici & alij queſt. [illegible] de decim.nume [illegible].& [illegible] 15
Decimæ probat[illegible] queſt.6.de decim.nu[illegible] 19
Dec[illegible] decima an debentur queſtione 5 de d[illegible] nu.6. 12
Decimæ regulariter laici ad tempus dantur. queſt[illegible].de decim.nu 72. 48
Decimas [illegible] ante concilium Lateranenſi in [illegible] rant queſtione [illegible].de decimi nu [illegible] & nu.[illegible]3 3
Deci[illegible] les prælati ſoluere tenentur [illegible] ſunt ſita:ad perſonal[illegible] ſacramenta recipiunt vel [illegible] domna. queſtione 5.de deci[illegible] numer [illegible] 2.& numero 3. 13
De[illegible] populo ſacerdotib[illegible] reddere queſtione [illegible] de decim.nu [illegible]. 2
Deci[illegible] facta diuiſio queſtione [illegible] decimis nu.8. 2
Decimæ [illegible] Deo in[illegible],naturalis ratione dictante. queſtione 1.de decimis numer.9 10. 2.& nu.14. 3

Deciomæ

Decimæ tam perſonales [illegible] prædiales lege diuina debitæ.quæſt. de decimis nume. 0 nu.2.& nu 12.& 13. 5

[illegible] as non ſoluens eſt in mala fide.quæſt 12 de decim.nu.15. 38

De decimas an, & qua ſacerdoti [illegible] tenean[illegible] quæſt de decim nu 9. 13

Decimis ſpoliatus curatus qualiter agat.quæſt. 9.de decim.nu.2. 26

Decimę perſonales parochiali eccleſiæ debentur.quæſt.6.de decim.nu.3 17

Decimas an & quas pauperes teneatur ſoluere. quæſt. [illegible] de decim.nu. 4 13

Decimæ [illegible] de deci.n.1. 40

Decimæ clerici [illegible] an denegandæ.quæſt. 3.de decim.nu. 2 4

Decimas [illegible], & prædones quæſt. [illegible] 4

Decimæ tributis [illegible] quæſt. [illegible] de decim. n[illegible] 4

Decimæ ius ha[illegible] & [illegible] tus. quæſt. [illegible] de dec[illegible] 4 33

Decimæ pap[illegible] a [illegible] ua por tione aſsignand[illegible] quæſt. [illegible] atus nu mero [illegible]

[illegible] De[illegible] endi [illegible] tres [illegible] ta trad[illegible] nt.quæſt. de decim nu[illegible] 2

Decim[illegible] entur. [illegible] de decim.nu.1. 16

Decimæ prædiales [illegible] ſoluendæ ſunt.quæſtione [illegible]

in Decimis præ[illegible] expen[illegible] cuntur & q[illegible] de [illegible] nu 3 & 4. 3[illegible]

De[illegible] ſoluendæ. quæſt. de de[illegible] 23

Decimæ prædiales de omni[illegible] terræ [illegible] & pro[illegible] entibus d[illegible] ntur quæſt. [illegible] de decim. nu [illegible] & [illegible] 23

Decimæ perſ[illegible] de omni lu[illegible] ro ex [illegible] quæſt. [illegible] decim.nu [illegible] 23

Decimæ de [illegible] us quæ [illegible] qui [illegible] quirit, deb[illegible] quæſt. [illegible] de decim nu [illegible] 23

Decimæ de [illegible] umento & leg[illegible] minibus, de omni eo qu[illegible] d gignit h[illegible] us, præſtandæ. [illegible] nu 3 & 4. 23

Decimæ [illegible] p[illegible] ſeruit[illegible] n deb[illegible] r. quæſt.2. [illegible] nu.7 [illegible]

Decimæ [illegible] endæ [illegible] ſi non [illegible] tantur, niſi c[illegible] ſuetudo [illegible] contrariu. quæſt. [illegible] de de[illegible] cim [illegible] 3 & 4 [illegible]

Decimæ & ob[illegible] æ qui[illegible] arentur.quæſt. [illegible] de de[illegible]

Deci[illegible] s eccleſiæ [illegible] a e[illegible] ſiam preſ[illegible] bit. quæſt. [illegible] de de[illegible] 4[illegible]

De[illegible] æ qua [illegible] a[illegible] t oductæ. quæſt. [illegible] de [illegible] m [illegible] 6

De[illegible] mæ [illegible] utæ p[illegible] orum eccleſiæ,& qua[illegible] q[illegible] m[illegible] mero [illegible] & [illegible] 6

Decimæ in al[illegible] um.non [illegible] nſerendæ quæſt 10 de decim.nu.13. 36

Decimæ propter fabricæ conſtructionem, & tuitionem:item propter pauperu & hoſpi-tu[illegible] pr[illegible] inſtitutæ.quæſt. 2. de decim.nu. 4.& 5 6

De[illegible] s ex [illegible] Papa imponere poteſt. quæſt. 1.de decim.nu.15. 3

D[illegible] æ an in primo Deca[illegible] c[illegible] tin[illegible] antur præcepto.quæſt. [illegible] de decim.nu.[illegible] 3

Decimæ eccleſiæ ba[illegible] ti[illegible] mali d[illegible] bentur,quãdo eſt parochial[illegible].quæſt.6.de decim.nu 19. 19

Decimæ perſonales d[illegible] eccleſiæ, in qua [illegible] untur diuina, & recipiuntur [illegible] quæſt. [illegible] ne [illegible] de decimis numero [illegible] 19

D[illegible] retinentes ſi[illegible] t excom[illegible] nicati quæſt.1 de decim.nu [illegible] 1

De[illegible] æ prædiale. quæ quæſt. [illegible] de de[illegible] numero 32 1

D[illegible] quæ. quæſt [illegible] de de[illegible] . numero [illegible] 11

pr[illegible] one or[illegible] ent[illegible] æ ca[illegible] quæſt 3.de [illegible] nu. 8

De[illegible] prædi[illegible] à la[illegible] æ quæſt. [illegible] de d[illegible] u 4[illegible] 14

Dec[illegible] inconu[illegible] ta. quæſt. [illegible] nu.46 34

[illegible] exi[illegible] ur,& ſacrilegi[illegible] quæſt. [illegible] de decimis numero 47.& 4 34

Decimæ ante petit onem an ſint præſtandæ. quæſt. 2.de decim.nu.[illegible] 37

Decimæ antequam ſint [illegible] paratę non ſunt eccleſię quæſt. [illegible] de decim.nu.1[illegible] 27

Decimæ annexæ ſunt ſpiritualibus,nec vendi [illegible] unt. quæſt.10 de decim.nu.17. 31

Decius rep[illegible] enditur.in ſ.notab.nu.3. 368

Dec[illegible] an de nouo facere videatur. quæſt. [illegible] tract.nom nu.[illegible] 169

Declaratio §. fin. de collationibus in concordat.quæſt.8 tract.nom.nu.31. 141

Declarati[illegible] manteriis & expenſarum ſtandũ, ſi [illegible] iuſta alioqui h[illegible] b[illegible] bitur recurſus ad ar[illegible] triu[illegible] boni [illegible] in præfat.nu.67. 351

D[illegible] Hono[illegible] ſuper decimis. quæſt. 10, de de[illegible] nu 21 31

[illegible] ecretalis [illegible] ra, annullat ſententias iudic[illegible] ſup decimis. quæſt. 10. de de[illegible] nu 2. 29

Decret[illegible] de p[illegible] quare inuen t[illegible] m,tract. d[illegible] po[illegible] ſoribus numero 40.& [illegible] 281

Decretum de pac[illegible] p[illegible] ſoribus omnibus obeſt.[illegible] d.nu.4[illegible]

Decretum de pac[illegible] p[illegible] ribus an procedat in optatio[illegible] tract.de [illegible] 295

Decretum de pa[illegible] an [illegible] beat locum in [illegible] ſſoribus,& quibus. tra. de pac.h. poſſ. nu 8 288

Decretum de [illegible] ſſeſſoribus an habeat [illegible] in bene[illegible] o ſe ju[illegible] ſtrato. tract. de pa[illegible] po[illegible] 288

De[illegible] pi an requiratur in compoſitione,& alienati[illegible] ne [illegible] eccleſiæ.quæſt. 13.de[illegible] nu [illegible] & 21 43

Decretum mutans ita dem[illegible] operatur, ſi im[illegible]

 im-pe

impetrans vti velit.queſt.14.tract.nom.nu mero 1 2. 174
Decretum,licentia aut conſenſus in alienatio ne rei eccleſiæ an requirantur. tra.alienat. &c.no.nu. 2 7
Decreto de pacif.poſſeſſoribus qui non iuuatur ſine titulo.tract.de pacif.poſſeſſo. numero 284
Definitio Bart.ſuper intereſſe extra rem & circa rem.glo.dupli.nu.21. 427
Definitio authori .quæſt. 14. tract. nom. numer 3. 185
Definitio ſecunda glo.impugnatur.glo.prout. nu.13. 379
Suſtinetur autem.nume.14.15.16.17.& ſeq. 380
Delegatio facta ſub nomine dignitati ad ſucceſſore tranſit.quæſt.14.tract.nominat. nu mero 19. 2 2
Delegat s nihil propriũ habet. quæſt. 12. tra. nom.nu 9. 178
Delinquendi materia auferri debet. queſt. 9. tract.nom.nu.18. 15
Delictum per inſtrumentum non probatur glo ſubſtilitatem.nu.1. 444
Delicta teſtibus probenda ſunt, non inſtrumentis.glo.ſubtilitatem.nu.35. 446
Delicta ratione doli an ſint incerta.glo.in omnibus.nu.1 41
Delictis obuiandum eſt,ne committatur,perpetrata autem ſunt punienda.in 9. notab. nu.2.3.cum ſeq. 37
Demonſtratio falſa non viciat.quæſt. tract. nom nu.10. 169
Demonſtratio ad oculum facit rem certam. quæſt.14.tract.nom.nu.6 193
Demonſtratio quando cienti ſit facienda. quæſt.14.tract.nom.nu.194. 211
Denuntiatio euãgelica quibus ex cauſis fiat. tract.de pacif.poſſ.nu. 27. cum ſeq. vſque ad nu.33. 2 9
Depoſitiones textum de nob tate regiſtrari per iudices t eorum ſ ibani debent. quæſt.12.tract.nom.nu.4 . 180
Deſponſans puellam corruptam an gaudeat priuilegio clericati. tract. de pacifi.poſſeſſ. nu.235. 8
De terminatio vna quando reſpicit plura determinabilia,ea debet vniformiter determinare.quæſt.14.tra .nom.nu. 1 6
Detinere iniuſtè,& rapere,idem. quæſt. lt. de decim.nu. 63
Detinere,& poſſidere quid d fferat quæſt .de decim.nu 4.
Deuolutio ad iorem quando dicatur facta.quæſt tract.nom nu. 2 2
Deuolut e vicario ad archiepiſcopum. quæſt 14. n m u. . 198
Deuoluti ad ſ rem aquo tempore fiat.q æſt act.nom.nu 28. 235
Deuo patrono ad inſtituentem.qu 18. tr no .n 1 2. 245
Deuolutio ad quem fiat in exemptis.quæſt.18. tract.nom.nu.3. 245
Deuolutio quando non fiat cum qualitate & onere.tract.cong.port.nu.27. 86
Deus omnium dominus, & vniuerſalis: qui in ſignum vniuerſali dominij decimas ſibi retinuit.quæſt.a. de redim. nu.1. 6
Deo ſemel dicatum non eſt ad humanos vſus transferendum. queſtione 10. de decim.numero 16. 30
Dei veritatem non hominis conſuetudinem ſequi oportet. queſtione 13. de decim.numero 78. 49
Deo dare indignum eſt,quod dedignatur homo.queſt.6.de decim.nu.29. 20
Dictio vel inter diuerſa ponitur.glo.1.n.3. 385
Di io ſeu,quandoque ſtat ampliatiuè.queſt. 14.tract.nom.nu. 5 193
Dictio,omnibu ,in tribus ad minus verificatur in 4.notab.nu 1 . 365
Dictio, vterque,proprie ad duo refertur.ibid. nu.18. 366
Dictio,tamen, aduerſatiua & iuris & facti. id.nu 19.
Dictio,his pronomen eſt demonſtratiuum tam ad ocullum quàm ad intellectum. ibidem.nu.20.
Dictio omnimodo, denotat ſubſtantiam, & totalitatem.ibid.nu.21.22 & 23.
Dictio ſuæ,quid denotet.tract.alienat.&c.nu mer 5. 77
Dictio quis, quando qualitas non conuenit mulieri us non complectitur fœminas. tract.alienat.&c.nu.53. 77
Dictio c rca,eſt ambigua.queſt. tra. n.31.173
Dictio tan uam , impropriet atem notat. tra. ali nat n 85
Dictio etiam, eſt ampliatiua.glo. vlt.numero a. 462
Dictio ſtatim,id eſt, quam citius fieri poteſt. queſt.12.de decim.nu.a. 37
Di o a quomodo, omnem modum comprehendit.queſt.1 .de decim.3 . 32
Dictio tantum, eſt taxatiua, cuiu natura eſt reſtringere queſt.14.tract no nu 5. 9
Di o pro,quando denotet au ſam finalẽ. g 2.nu. 41
D t o pro,quado intelligenda ſe dum ſub- ie tam materiam. id.nu.
Dictio circa quid denotet.glo.1.nu. 3. 4
Dictio quicunque tam maſculos qu m fœmi na comprehendit tract.de acifi.poſſ.numero 3. 276
Dictio idem eandem denotat io pluribus caſ bus cen ram.in 4 notab.nu.26. 367
Dictio,quæ,copulat d.nu.27.
Dictio quaſi in proprietatẽ notat.glo. prout. nu. 9. 380
Dictio hoc, eſt demonſtratiua ad oculum & intellectum.glo.1.nu.1. 387
Dictio tanquam onem inducit. queſt.14. tract.nom.nu.189. 210
Dictio vel inter diuerſa poſita diſiungit. glo. proferetur.nu.3. 455
Dictionis niſi virtus. tractatus alienat. numero 70. 80

Dictio

Dictionis fortè, vis & effectus. tract. alienat. nu.71. 80
Dictionis quantum acceptio.glo.quantitatē. nu.4. 415
Dictionis ne virtus.quæſt.10.de decim.numero 14. 30
Dictionis quiſquā vis quæſtione 5.tractatus nom.nu.33. 130
Dictionis poſsibile, acceptio multiplex. in 3. notab.nu.17.18. 363
Dictionis pro, multiplex acceptio. glo.2. numero 1.2.cum.ſeq. 410
Dictiones quicqua,& aliquid, minimum etiā continent.tractatus alienat. &c. numero 58. 78
Dictionum ex,& propter, vis & effectus.glo. 1.nu.150. 404
Dies & menſis in nominationibus debent apponi.quæſt.10.tract.nom.nu.78. 166
Item & alia quæ abhibentur in instrumentis publicis. quæſt. 10. tractatus .nom.numero.79. 166
Differentia inter damnum & furtum. in præfat.nu.56. 351
Differentia in verbis quandoque fit. glo.proferuntur.nu.14. 456
Differentia inter priuatum beneficio, & priuādum.tract.de pacif.poſſeſſ.nu.316. 320
Differentia inter rub. ne liceat potent. & rub. de alienat.iudic.cauſ.fac.glo.1.nu.165. 408
Difficultas an excuſet à mora.glo.in omnib⁹ nu.11. 413
Difficultas non excuſat. quæſt.11. tract.nom. nu.24. 171
Difformia non comprehēditur conſuetudine. quæſt.13.de decim.nu.66. 48
Dignitas quid ſit: & an veniat appellatione beneficij tractatus de pacif. poſſeſſoribus. nu.84.& 93. 286
Dignitas, nobilitas, & gradus ſcientiæ conſideranda. tract.cong.port.nu 63. 100
Dignitates eccleſiarum cathedralium non debentur nominatis obſtante conſuetudine. nu.51. 224. Fallit.nu.52.ibidem. 52
Dignitatem prophanam habens non iuuatur decreto. de pacif.poſſeſſor. tract.de pacif. poſſeſſ.nu.89. 286
Dignitatē vel beneficium ad tempus habens poteſt poſt trienniū moleſtari.ibid.nu.90.
Dilationes infinitum dari non debent. in 1.notab.nu.7. 356
Dimittere beneficium, vel aliam rem quis dicatur.tract.de pacifi.nu.169. 297
Dynus liberalis, qui omnia expendere cupiebat.port.cong.tract.nu.69. 102
Diœceſis pro parœchia,& contrà.quæſt.6.de decim.nu.6. 17
Diœceſis in qua ſitum eſt beneficium, an ſit exprimenda: vel diœceſis originis.quæſt. tra. nom.nu.55. 155
Disiuncta pro coniunctis, & contrà interdū poni.quæſt.14.tra.nom.nu.75. 194
Diſpenſare contra concilium epiſcopus non poteſt.quæſt.5.de decim.nu.32. 16
Diſpenſare cum homicida qui poſſint.tra. de pacif.poſſeſſ.nu.317. 320
Diſpenſare ad audiendas vel legendas leges quæſt.5.tract.nom.nu.35. 130
Diſpenſatio eſt ſtricti iuris. tractatus de pacif poſſeſſ.nu.54. 282
Diſpenſatio an proſit in beneficijs iam obtentis ante datam diſpenſationis. 47. quæſt. 15.tract.nom.nu.46. 220
Diſpenſatio precibus petitur. quæſt. 7. tract. nom.nu.9. 135
Diſpenſatio an debeat inſinuari.quæſt.14. tra. nom.nu. 193
Diſpenſatus ad beneficium curatum tenetur promoueri.quæſt.tract.nom.nu.66. 156
Diſpenſatus ad beneficium ſimplex, cui eſt annexum curratum, eſt capax & annexi.quæſ. 16.tract.nom.nu.30. 228
Diſponens & diſpoſitum non ſunt idē. glo.1. nu 6. 385
Diſpoſitū in monachis & abbatibus extenditur ad moniales.tract.de pacif.nu.3. 276
Diſpoſitio quando tangit plures in vniuerſo requiritur quòd congregati illum actum faciant: alias actus nō valet.quæſt. 14. tra. nom.nu.125. 170
Diſpoſitio ad neceſſaria conſecutiua extenditur.quæſt.12.tract.nom.nu.12. 176
Diſpoſitio debet intelligi de vno actu. quæſt. 22.nom.nu.8. 261
Diſpoſitio quantumcunque generalis, ſi ſit odioſa, nō comprehendit ſuperlatiua, aut maiora expreſsis.quæſt.8. tract.nom. numero 16. 138
Diſpoſitio generaliter loquens generaliter debet intelligi.quæſt. 10. tractatus nominat. numero 5. 160
Diſpoſitio legis ſeruanda.glo.& non ex quibuſdam.nu.6. 453
Diſſentientibus monachis, vel canonicis an alienatio fieri poſsit: & quid ipſis conſentientibus epiſcopo verò vel abbate diſſentientibus. tractatus alienat. &c. numero 94. 83
Diſtinctio longa obſcuritatem parit.in 1. not. nu.2. 355
Diſtributiones quotidianæ nō veniunt appellatione fructuum.in præfat. nu. 52. 350
Diſtributiones non computentur in congrua portione: nec ea quę non capit iure vicariæ ſuæ.quæſt.cong.tract.nu.86. 104
Diſtributiones quotidianæ non veniunt nomine beneficij.quæſt.9.tract.no. [illegible]. 148
Diſtributiones quotidianæ an co[illegible]ntur in valore beneficiorum. quęſt. 9. tra. nom. nu.42. 154
Diuerſitatis ratio inter prædiales & perſonales decimas, quod deductionem.quęſt.11. de decim.nu.5.& 6. 36
Ex diuerſis nō fit bona illatio.quęſt.12.tra. nom.nu.9. 175
Diuerſitas nominum rerum diuerſitatem inducit.glo.quantitatem.nu.3. 415
Diuiſionis vtilitas.nu.1. 354

Diuiſio ex modica differentia ſecundum Iureconſultos conſtituitur.glo.1.nu.24. 388
Diuiſio quæſtionis de inſinuationibus nominationum.quæſt.14.tract, nom.nu.1. 185
Diuiſio totius operis quæſt.1. de decim.nu.1.1
Diuiſio totius tractatus.tra.con.port.nu.2.93
Diuiſio totius huius operis, & materiæ. in pręf.nu.2. 345
Diu dicitur tempus decem annorum. quæſt. 13. de decim.nu.53. 46
Diuturnitas temporis modum ſolutioni decimarum inducere poteſt.quæſt.13.de decim. nu.102. 52
Docti alios regant. glo.damnum. nu.3. 452
Doctores audiunt lectorem exterum de nouo venientem.glo.quantitatem.nu.9. 416
Doctores ad epiſpiſcopatus nominari debẽt: & quare.quæſt.1. tract.nominat.nu.32.121
Doctores iurant examinatum eſſe idoneum: glo.ſubtilitatem.nu.21. 445. fallit tamen hodie,cùm ſimplici verbo atteſtatur ſibi videri idoneum.nu.22 ibid.
Doctor factus à papa vel Rege non pręcedet antiquiorem nominatum quo ad beneficium. quęſt.21.tract.nom.nu.211. 293
Doctor iudicatur nobilis.quæſt.15.tract.nom. nu.40. 219
Doctor indoctus non debet gaudere priuilegijs doctorum.quæſt.21.tract.nominat.numero 14. 252
Doctus quis.quæſt.21.tract.nom.nu.14. 252
Doctores iurare debent,& quilibet in ſuo ordine eligere.quæſt.1.tract.nom.nu.25. 120
Doctor vel alius qui aſtutè ſcientiam interpretari, vult,infamia notã incurrit. in 8.nota. nu.14. 372
Doctoribus pluribus concurrẽtibus in diuerſis facultatibus,doctor theologus præferrit debet.quæſt.21.tract.nom.nu.47. 256
Doctor iuris canonici præfertur doctori iuris ciuilis:& doctor iuris ciuilis,doctori in medicina 49.fallit num.51. quæſt.21.tract.no. nu 48. 256
Idem in licentia & baccalaureis quod in doctoribus obſeruandum,quæſt. 21. tract. nominat.nu.50. 27
Doctor & aduncatus, quomodo & quando ſoluere decimam illorũ quæ lucramur, debeant.quæſt.12.de decim.nu.5. 37
Idem in procuratoribus,notarijs & apparitoribus iudicandum.ibid.nu.5. 6
Dolus nõ debet alicui prodeſſe.tract. de pacif. [illegible].nu.409. 336
Dol[illegible]ne quando agendum pro decimis. quæſt.9.de decim.nu.18. 27
Dolum non videtur committere qui dolum excludit in 9.notab.nu.12. [illegible]4
Dominium rei donatæ quando ad eccleſiam non tranſeat.quæſt 3 de decim.nu.17. 10
Dominium bonorum eccleſiæ apud quem ſit. tract.alienat.nu.99. 85
Dominum rerum non habet princeps. & nu. 126.quæſt.cong.tract.nu.125. 109
Dominium ſiue traditione in eccleſiam trãſit, quæſt.3.de decim.nu.16. 9
Dominus quando & quoties ſuis ſubditis collectas imponere poſſit.in notab.nu.31. 357
Domini ſi ſint duo tantùm,an vnus ſine alio exigere poſsit.ibid.nu.32. 358
Domino competit rei vendicatio.quæſt.9.de decim.nu.7. 26
Sine domino quòd quis eſſe nõ poſsit,quo modo intelligatur.tra. con.port.nu.131.110
Domini poſſeſsionum non poſſunt cogi recognoſcere terras pro quibus nihil vnquã ſoluerunt.tra.cong.port.nu.132. 110
Domus clericorum omnibus debent eſſe communes.port.cong.tract.nu.71. 102
Domus multiplex.tract alienat.nu.126. 87
Domus appellatione quid veniat. remiſsiuè. tract.alienat.nu.127. 87
Domus ædificata in loco publico an ſit deſtruenda glo.1.nu.140. 403
Domo exiſtente in cõfinio duarum parochiarum,decima vtrique debetur. quæſt. 6.de decim.nu.3. 17
Domus ſi dubitatur in qua parochia ſit, quid iuris.quæſt.6.de decim.nu.4.& 5. 17
Donare epiſcopus vni eccleſiæ, & auferre alteri non poteſt.quæſt.con.tra.nu.104. 107
Donans laico pecuniam,vt à Rege nominationem ad epiſcopum obtineret eſt ſimoniacus.tract de pacif.poſſeſſ.nu.243. 309
Donare rem eccleſiæ, ſi tantundem donet eccleſiæ,cuius rem donat,nõ prohibetur. tra. alienat.nu.63. 79
Donatio rerum eccleſiæ prohibetur. fallit. nu. 61.62.63.64.& 65.tra. alienat. &c. nu. 78
Donatio facta eccleſiæ nõ reuocatur propter delictum prælati.quæſt. con. tract. numero 106. 107
Dotis modus quouſque ſtatuẽdus.tract.con. tract.nu.64. 161
Dotis fructus marito nõ debentur,ſi non ſupportat onera matrimonij.tract.cong. por. nu.40. 97
Duæ cauſſæ lucratiuæ in idẽ non poſſunt concurrere.glo.dupli.nu.4. 424
Duo eiuſdem datæ ſi cõueniant, an impediãt ſequentem prouiſum.tract.de pacif.poſſeſſ. nu.368.369. 329
Duæ literæ duplicatæ an dari debeant. quæſt. 14.tract.nom.nu.115. 199
Duplari quid debeat.& nu.ſeq.glo. dupli.numero 1.& ſeq. 424
Duplum non excedit id quod intereſt,in caſibus certam habentibus quantitatem aut naturam,&quare.nu.2.cum ſeq.vſque ad finem.5.notab.nu.1. 368
Duplum licet id quod intereſt. non poſsit excedere,minus tamẽ nõ prohibetur exigi.in 6.notab.nu.1 369 fallit nu.17. 18. & 19. 370

E

Eccleſia parochialis collegiata non eſt affecta nominatis.quæſt.16. tra.nom.nu.31. 228
Idem ſi eccleſia parochialis vacaret in curia.quæſt.16.tra.no. nu.32. 228

Idem ſi

Idem ſi confertur ex cauſa permutationis non qualificato. quæſt.16. tract. nom. nu.33. 228
Eccleſia læſa ex alienatione poterit reſtitui. tract.alienat.nu.97. 85
Eccleſia quæ labitur in hæreſim, vel ſchiſma perdit iura ſua, & poſſeſsionem illorũ.tra. de pacif.poſſeſſ.nu.3 o. 318
Eccleſia religioſis conceſſa non tamen fructus poterunt conuertere in uſus proprios.tra. cong.port.nu 33. 97
Eccleſia decimas a laico habẽtes,eas non præſcribit:& quare quæſt 13 de deci.nu.85. 50.
Eccleſia matrix quæ dicatur. quæſt.6.de deci. nu.6.& 7. 17
Eccleſia erecta non cenſetur in præiudicium aliarum.quæſt.6.de de im.nu.17. 19
Eccleſia indiget viris literatis, & nõ ſolis aut porcis.quæſt 3.tract nomi nu 1. 122
Eccleſia defraudata poterit contra doloſos agere.quæſt.vlt.de de im.nu.18. 64
Eccleſia contra eccleſiam de...mas præſcribit. quæſt.1 de decim.nu 50 34
Eccleſia matrix d iure communi eſt fundata ad decimas ſuæ parochiæ.quæſt.6.de deci. nu.12 18
Eccleſia an prius reparari,quàm pauperes ali, debet.port.cong.tract. nu.72. 110
Eccleſia per fidei omniũ alienare gratuita,ſine ſolennitate alienat.tract.aliena. &c. nu.30. 73
Eccleſia cultrix & auctrix iuſtitiæ, nõ patitur aliquid fieri contra iuſtitiam. quæſt.5 de decim.nu.15. 13
Eccleſia baptiſmalis quæ quæſt.6. de decim. nu 18. 19
Eccleſiæ baptiſmall in verò parochiali decimæ debeantur.quæſt.6. de decim. nu.9. 18. & nu.19. 19
Eccleſia de iure decimandi,cùm ſit res ſpiritualis,cognoſcit.quæſt.10.de de im.nu.2. 29. & nu.35. 33
Eccleſia contra eccleſiam quanto tempore decim. ſpiri ... quæſt 13.d de i.nu 82 5
Eccleſia an reſtitu... aduerſus præſcriptionẽ quadragenari... alien. &c. numero 3 74
Eccleſia parochialis quæ di...tur,& quomodo cognoſ...,& num ... quæſt.16.tract.no. nu.9.& ... 225
Eccleſia ... alienat. & nu ... 83
Eccleſia ... an ... iatur tem tere.quæſt 12 de de im nu 13. 38
Eccleſiæ ornamenta ... deci... ſolutione capi non poſſunt.quæſt. de decim.nu 5. 8
Eccleſiæ non debet ... cum alicuius præiudicio.quæſt.5 de ... nu. 14
Eccleſiæ cuius bona alienantur, non debentes nõ ſunt vocãdi tra.a iena.& n 81
Eccleſiæ parochiales in ſuburbijs exiſteres gra duatis debẽtur.quæſt.16.tra.no.nu.13. 236
Eccleſiæ bona dilapidãs ab ea amoueri poteſt quod tamen hodie non ſeruatur. tra. cong. port.nu.37. 97
Eccleſiam menſæ vnitam conferens, videtur eam ſeparare à menſa,nõ tamen ex hoc præiudicatur ſucceſſori. tract. cong. port. numero 36. 97
Eccleſiarum bona laici prohibentur in laicos vel alios tranſferre. quæſt.10. de decim.numero 15. 30
Eccleſiaſtici de nonalibus cognoſcunt. quæſt. 10 de decim.nu 8. 30
Eccleſiaſtica res etiam ſine titulo præſcribitur quando adeſt bona fides.quæſt 13. de deci. nu 86. 50
Eccleſiaſtica negotia laici tractare non debent.quæſt 1 de decim.nu.38. 3
Egeſtate laborans an teneatur ad lucrum ceſſans.q.n.vlt.nu.32.&.33. 466
Electi debent eſſe experti iure, quam æſtimare d. bent p o ſubtilitatem.nu.28. 446
Electi iurant de æſtimatione iuſtè facienda.inte lige tamen durare de credulitate tãtum. g ... ubtilitatem.nu.19. 445
Electio,nominatio,colo atio,præſentatio inter ſe differunt.quæſt.8.tract.nominat.numero 6. 137
Electione facta,an liceat variare. quæſt.17. tra. nom.nu.25 235
Eleemoſyna de nouem partibus dãda. quæſt. vlt de decim.nu ... 63
Elucidat... noua ad textum.in 3 not.n.18. 364
Emp... in infinitum conceditur. in 1. not.nu.4 . 358
Emp... quando excuſatur à priuatione. ... 3.notab.nu 8 9.& 10. 363
Emp... teuta non ſoluens canonẽ intra triennium priuatur iure ſuo ſi dominus velit. quæſt. ... tract nom. nu 13. 235
Emptio rei ſuæ non eſt.quæſt.cong. tract. numero 126. 110
Emptor non tenetur parere generali conſuetudini Franciæ, ſi retrahens proximus totũ pretium non offerat.in 6 notab.nu.14. 370
Emptor rei eccleſiaſticæ ex contractu nullo tenetur etiam fructus reſtituere.tract. alien. nu ... 85
Epiſcopus ſuis ſubditis tonſuram in alieno territorio concedere poteſt.quæſt.14.tract. nominat.nu.49. 190
Epiſcopus confir... adminiſtrationem ... habet conferẽ beneficia,&... tract.depa cificis poſſeſſ nu 3 1. 318
Epiſcopus poteſt extra diœceſim conferre, & vicarius generalis. quæſt.13.tract.nomina. nu.46 190
Epiſcopi decimas non concedunt. quæſt. 5. de decim.nu.32 16
Epiſcopus contra conſilium non diſpenſat. quæſt. de decim.nu 32. 16
Epiſcopus laicis decimas non concedit. ibid. Idem in Abbatis & alijs inferiorib⁹.ibid.n.33.
Epiſcopus tenetur conferre beneficia nomina tis affectis, etiam ſi eidem non inſinuauerint.quæſt 16.tract.nom nu 22. 227
Epiſcopus põt diſpẽſare in omnibus niſi à iure prohibeat

prohibeatur, niſi immutaret ſtatum eccleſiæ. quæſt. 5. tract. nom. nu. 42. 131
Epiſcopus canones ſeruare tenetur. quæſt. 5. tract. nominat. nu. 37. 131
Quid de vno dicit de alio negat. quæſt. 5. tract. nominat. nu. 38. 131
Epiſcopus omnes decimas percipit quando parochiæ non ſunt diſtinctæ, & eas clericis pro meritis perſonarum diſtribuit. quæſt. 7. de decim. nu. 9. 21
Epiſcopus in ſua canonica portione de iure cõmuni fundatus eſt. quæſt. 7. de decim. numero 11. 21
Epiſcopus nomine cuiuſlibet eccleſiæ parochialis poteſt ad decimas agere, quando nõ eſt curatus qui agat. quæſt. 7. de decim. numero 12. 22
Epiſcopus de iure communi fundatus eſt in decimis donatis eccleſiæ cathedrali, vel alio modo debitis. quæſt. 7. de decim. numero 13. 22
Epiſcopus quomodo reb⁹ eccleſiæ vti debeat. tract. alienat. nu. 100. 85
Epiſcopus rebus eccleſiæ vti & non abuti debet tract. alienat. nu. 101. 85
Epiſcopus promotus in cardinalem, facit vt iure regali vacent beneficia. quæſt. 15. tract. nominat. nu 10. 215
Epiſcopus præſentatum non idoneum recuſare poteſt. tract. cong. port. nu. 29. 96
Epiſcopus extra ciuitatem non eſt quærendus cùm teneatur creare vicarios, & eos in ciuitate relinquere. quæſt. 14. tract. nom. nu. 1 2. 197
Epiſcopus penſionem ſuo nepoti an poſſit reſeruare. tract. de pacif. poſſeſſ. nu. 131. 291
Epiſcopus quando ſibi inſinuantur nominationes, quid facere debeat. quæſt. 14. tract. nominat. nu. 92. 196
Epiſcopus quid inſinuanti reſpondere poteſt. quæſt. 14. tract. nom. nu. 93. 196
Epiſcopus cuius ætatis eſſe debet. tract. de pacif. poſſeſſ. nu 220. 305
Epiſcopus in quibu à iure cõmuni fundatus ſit. & nu. 121. 122. & 123. quæſt. cong. tract. nu 120. 109
Epiſcopus diſpenſat in caſibus a iure expreſſis quæſt. 5. tract. nominat. nu. 36. 131
Epiſcopus, & quilibet prælatus res eccleſiæ ſine ſolennitate alienare non poteſt. tract. alienat. &c. nu. 51. & 52. 76
Epiſcopus quid agere debeat quando duo nominant ſimul requirunt. quæſt. 17. tract. no. nu. 46. 24
Epiſcopi minores ætate comprehenduntur in concordato: & eis nominatione diriguntur. 18. quæſt. 8. tract. nom. nu 17. 138
Epiſcopi cuius requiritur authoritas in alienandis rebus eccleſiæ. tract. alienat. &c. nu mero 22. 72
Epiſcopi dicuntur ordinarij locorum. quæſt. 10 de decim. nu. 5. 29
Epiſcopi præſentiæ loco iudicis habetur. quæſt. 13. de decim. nu. 2 2. 43
Epiſcopi an recipere poſſint decimã ab eccleſijs. quæſt. 3. de decim. nu. 8. 9
Epiſcopi non debent vocari, d omini locorum quæſt. 12. tract. nom. nu. 25. 178
Epiſcopo mortuo cui ſit inſinuand um. quæſt 14. tract. nom. nu. 130. 171
Epiſcopo vel collatori an eredi debeat quo ad inſinuationem. quæſt. 14. tract. nominat. nu. 97. 196
Epiſcopo quãdo debeantur oblationes. quæſt. 1. de decim. nu. 27. 5
Epiſtola ſeu literæ principis quando pro iure ſeruantur. tract. alienat. &c. nu. 44. 75
Equum locatum accipiens, ſi equus caſu fortuito moriatur, poteſt facere examinari teſtes. De caſu illo abſente parte & tales atteſtationes facient fidem. quæſt. 13. tract. nom. nu. 4. 181
Error nominis appellatiui non vitiat quando res digito demonſtratur. quæſt. 14. tract. no. nu. 65. 193
Error in acceptatione, an vitiet. quæſt. 17. tra. nom. nu. 62. 243
Error in iuſtus pro titulo habetur. tra. alienat. &c. nu. 37. 74
Error facti præſcriptionem nõ impedit. quæſt. 13. de decim. nu. 90. 50
Error in nominationibus an eas vitiet. quæſt. 9. tract. nom. nu. 7. 148
Eſſe in poſſeſſione clericat⁹ an ſufficiat. quæſt. 22. tract. nom. nu. 13. 261
Euidens vtilitas eligi debet. tract. alienat. numero 96. 84
Examinatio idoneitatis fit abſente eo cui⁹ intereſt. quæſt. 13 tract. nominat. nu. 3. 181
Exceptio extenditur ad ſimiles caſus ex identitate rationis. tract. de pacif. poſſeſſ. numero 279. 314
Exceſſus in vno nummore probatur. in 6. not. nu. 3. 369
Exceſſum & excedens ſunt diuerſa. glo. 1. numero 14. 386
Excommunicatio non fertur, niſi præcedente monitione quæſtione 12. de deci. nu. 8. 37
Excomunicatus an pro ſe, vel pro alio inſinuare poſſit quæſt. 14 tract. nom. nu. 186. 210
Excommunicatum qui ſe dicit poſt appellationem, probet. quæſtione 14. tractatus no. nu. 23. 188
Excommunicato beneficia conferri non poſſunt. tract. de pacif. poſſeſſ. nu. 253. 310
Excuſator rem vitioſam tradens non tenetur. glo. dupli. nu. 40. 433
Exemplum nominationi, an debeat eſſe à notario reſcriptum. quæſt. 14. tract. nom. nu. 147. 173
Exemplum nominationis dari debet expenſis inſinuantis, ſiue nominati. fallit. nu. 149. 151. 153. 154. quæſt. 14. tract. nom. nu. 148. 173
Exempla non arctant regulam. glo. in omnibus. nu. 3. 412
Exemptum qui ſe dicit, probare debet. quæſt. cong. tract. nu. 121. 109
Exemptio a decimarum præſtatione a Papa ſolo

ſolo datur,& ex iuſta cauſa.quæſt.5.de decim.nu.27.28. 15

Expectans apoſtolicus præfertur nominato etiam antiquiori.quæſt.9.tract.nom.numero 64. 156

Expenſæ an veniant appellatione damnorum. in præfat.nu.57.58.&.59. 351

Expenſæ non debẽt excedere rem, ſeu reditus rei.in 6.notab.nu.16. 370

Expenſæ refectionis an ſint in decimarum ſolutione deducendæ,quæſt.11.de decim.numero 7. 36

Expenſæ nullę deducuntur in prædialibus decimis·& quid in perſonalibus. quæſt.11. de decim.nu.3.& 4. 36

Expenſæ minuunt patrimonium, ſicut damnum.in præfat.nu.58. 351

Expenſarum appallatione non continetur rei pretium.ibid.nu.60.& 61.

Expenſæ an veniat fructum appellatione remiſsiuè.ibid.

Expenſæ non veniunt appelatione intereſſe. ibid. nu.62.

Experti quot eligendi ad æſtimandum intereſſe.glo.ſubtilitatem.nu.28. 446

Expertos ad æſtimãdum ad intereſſe quis eligat glo.ſubtilitatem.nu.18. 445

Expreſsio generis tantum valet in ſuo genere quantum ſpeciei in ſuæ ſpeciæ. quæſ.9.tra. nom.nu.5.148.&.nu. 19. 151

Expreſſum facit ceſſare tacitum.in præfat.nu. 55.351.& glo.in verb.dupli.nu.3. 424

Exprimenda etiam,ſi collator non redderetur difficilior.quæſt.9.tract.nom.nu.59. 156

Exprimenda in nominationibus.quæſt.9.tra. nom.nu.1. 147

Extenſio in pœnalibus licita,quando aliàs diſpoſitio redderetur illuſoria.quæſt.8.tract. nom.nu.32. 140

Exterus in regno beneficia obtinere nõ poteſt ex priuilegio dato Regibus Franciæ. tract. de pacifi.poſſ.nu.265. 311

Extero in regno non debet prouideri.quæſt.9. tract.nom.nu.56. 155

Exterus nominationes in hoc regno impetrare non poteſt:niſi literas naturalitatis ante nominationes a Rege obtinuerit. quæſt. 22.tract.nom.nu.16. 262

Extriſeca declarãt intrinſeca.glo.1.n.160. 407

Extrinſecum & intrinſecum multipliciter dicitur.157.cum ſeq.glo.1.nu.156.157.cum ſeq. 406.& 407

F

FAbarum, lini olerum, canapis, & aliorum decima ſoluenda. quæſt.8. de decim. nu. 8.23.& nu.30. 25

Faber non æſtimat librum.glo.1.nu 84. 395

Facere propriæ dicitur,quid alium facit,quæſ. 10.tract.nom.nu.28. 163

Faciens per aliũ non dicitur proprijs manibus facere. quæſt.14.de decim.nu. 48. 61

Ad factum quarequis nõ compellitur præciſè in obligationibus facti, ſicut in obligationibus dandi.glo.in alijs.n.15.cũ ſeq.439

Facta plus ęſtimantur quàm verba.quæſt.14. tract.nom.nu.84. 195

Facta incerta.glo.qualitatem.nu.14. 415

Facta non præſumuntur.quæſt. 10. de decim. nu.44. 34

Facti appelatione continetur non factum.glo. prout.nu.16. 380

Factis declaratur voluntas. tract. de pacificis nu. 170. 297

Facultas non nominat,ſed vniuerſitas. quæſt. 22.tract.nom.nu.2. 260

Facultates nominationes dare non poſſunt, nec tempus ſtudij.quæſt.6.tract.nom.numero 12. 134

Facultatis via neceſsitatem non inducit.in 1. notab.nu.53. 360

Facultati nunquam præſcribitur.in 1.not. numero 52. 360

Facultates beneficij in imponenda congrua portione conſiderandæ.portio.cong.tract. nu.69. 102

Item & in dotis conſtitutione.ibid.

In falcidiam non computantur, quæ dantur ab extraneo.quæſt.cõg.tract.n.88. 195

Falſa demonſtratio quando conſtat de corpore,non vitiat.quæſt.17.tract.nominat. numero 64. 243

Falſarius literarum papę beneficiorum eſt incapax.tractatus de pacificis poſſeſſ. numero 250. 310

Falſarius literarum quarunqunque qua pœna priuatur in francia.ibid.nu.251.

Falſari⁹ præſumitur qui falſa inſtrumẽta apud ſe habet,niſi nominauerit,à quo habuerit. quæſt.1.tract.nom.nu.18. 119

Fames ob non ſolutas decimas ei.nu.11.quæſt. vlt.de decim.nu.8. 62

Famoſa vniuerſitas quę dicatur.quæſt.22.tra. nom.nu.19. 262

Famuli & mercenarij ad quas teneantur decimas.quæſt.5.de decim.nu.16. 14

In fauorem pauperum introducta cõgrua portio.tractatus congruę portionis numero 12. 94

Feræ euadentes noſtram cuſtodiam fiunt occupantis. quęſtione 8. de decimis. numero 10. 23

Feuda inſtar patrimonialium habentur,quando ſunt temporalia.quæſt.10.de decim.numero 40. 33

Feudales decimæ.quæſt. 3. de decimis. numero 27. 10

Feudales decimæ ad poſteros transferri non poſſunt.quæſt.10.de decim.nu.40. 33

Feudales decimæ hodie retineri, non poſſunt à laicis.quæſtione 10. de decimis. numero 42.& 43. 34

Fideiuſſor non accedit contractui ſub impoſſibili conditione perfecto. in 3.notab. numero 7. 363

Fideiuſſor promittens ſe facturum & curaturum quòd Titius contrahet,aut centũ dabit, liberatur mortuo ante moram Titio.

in 3. not.nu.13. 363
Fideliter dare decimam quid ſit.queſt. 11.de decim.nu.1. 35
Filiatio an per nominationẽ probetur. quæſt. 5.tract.nominat.3. 118
Filius ex antiquo nominat⁹ præſumitur filius. item quo ad legitimationẽ. quæſt. 1. tract. nom.nu.5. 118
Filius doctoris non præcedit antiquiorem nominatum.quæſt.21.tract.nom.nu.20. 253
Filij beneficia paterna habere nõ poſſunt : nec nepotes.tract.de pacif.poſſeſſoribus.numero 277. 314
Filius Leui decimas tantum accipiebant pro quibus offerebant preces.quæſt.13.de deci. nu.3. 40
Fiſcus poſteriori creditori ſuccedens eo iure vtitur quo vſurus erat ille cui ſucceſſit. quæſt.8.tract.nom.nu.25. 141
Fiſco olim decima debita.quæſt. 3. de decim. nu.18. 10
Fœminis an dirigi' poſsint nominationes. quæſt,8.tract.nom.nu.19. 139
Fœni decima ſoluenda.quæſt.8. de decim.numero 9. 23
Fœtus decima.quæſt.6.de decim.nu.29. 20
Fœtus lactatus eſſe debet,ita vt ſigne matre viuere poſſit,quando præſtatur pro decima. quæſt.6.de decim.nu,30. 20
Forma & declaratio decimarum eſt à iure canonico facta.quæſt.1.de decim.nu.14. 3
Forma clementinæ , cauſam. de electionibus in nominationibus ſeruatur. itẽ & in mãdatis.quæſt.14.tract.nominat.nu.144. 173
Forma dat eſſe rei, & eam conſeruat in eſſe. quæſt.14.tract.nom.nu.60. 191
Forma & ſubſtantia debet ad vnguam ſeruari. quæſt.9.tract.nom.nu.33. 153
Forma inſinuationis faciendæ à procuratore. quæſt. 14.tract.nom.nu.168. 145
Forma omiſſa reddit actum nullum quæſt. 10. tract.nom.nu.45. 166
Francigenæ legum rationes ſeruant.11.not. numero 14. 375
Francigenæ nunquam committunt vſuram. in præfa.nu.13. 347
Fratres minores incapaces beneficiorum. tra. de pacif poſſeſſ.nu.310. 319
Falli in epiſcopatu & Archiepiſcopatu quos ad nominationem regis habere poſſunt. ibid.
Fraus præſumitur ex connexitate & proximitate actus habendi pro derelictio : & occupandi per alium. tract. alienat. &c. numero 4. 69
Fraus tollenda,& ei obuiandũ.quæſt.14.tract. nom.nu.97. 196
Fraudibus & malitijs obuiare debemus.queſt. 17.tract.nom.nu.71. 244
Fructus ante decimæ ſolutionem in domum non debent deferri, niſi in contrarium ſit conſuetudo. quæſtione 5. de decim.numero 23. 14
Fructus non veniunt damni appellatione quãdo in conuentione ; vel lege exprimeretur. in præf.nu.54. 350
Fructus animalium triplex ex quo decima debeat ſolui.quæſt.6.de decim.nu.28. 20
Fructus beneficiorum quando in quatuor partes diuidendi.quæſt.6.de decimis. numero 7. 17
Fructus omnes beneficij non debet exhaurire vicarius. portio.cong tract.nu.69. 102
Fructus liberis non debent computari in legitimam.quæſt.cong.tract.nu.82. 104
Fructus appellatione intereſſe longè comprehenduntur.in præfat.nu.51. 350
Item & damni appellatione,ibid.nu.52. & 53.fallit nu.54.
Fructuũ poſſeſſorem , vel detentorem decima ſequitur.quæſt.9.de decim.nu.20. 28
De frunctibus arborum decima præſtanda. quæſt.8.de decim.nu.5. 23
Frumenti & leguminum, & omnium quę gignit huius,decimæ. ſunt pręſtandæ queſt. 8. de decim.nu.3. & 4. 23
Fundatus in decimis quis ſit de iure communi.eum nu.ſeq.quæſtione cong.tra.numero 107. 107
Furari quando liceat.in 9.notab. nu.13.14 & 15. 374
Fur iudicans ſeipſum non iuuatur pro clamate facto.in 9.notab.16. 374
Furti ſpecies eſt de alieno largiri.queſt.4.de decim.nu.2.11.& quæſtione 10. eod. tractat⁹ nu.15. 30
Foriosus eſt incapax ad beneficia.tract. de pacif.nu.221. 305
Furioſus tempore contractus quis probari debet.queſt.14.tract.nom.nu.20. 187
Idem in fornicatore electo.ibid.nu.21.
Idem de filio ſacerdotis.ibid.nu 22.
Ad furnum,molendinum , aut hoſpitium ſolium,an cogi poſsit quis accedere.in 1. notab.nu.53. 360
Furnorum decima,id eſt,de cõmodo illorum, debetur..queſt.8. de decim.nu.28. 25

G

GAlli legibus non vtuntur.queſt. 5. tract.nom.nu.26. 129
Gallorum ſtylus quoad expreſsionem voloris beneficij. queſt.9. tract.nom.nu.36. 153
Geminata verba quid operẽtur.queſt. 5.tract. nom.nu.29. 129
Generalitas obſcuritatem parit.queſt.9.tract. nom.nu.52. 157
Genus à quo remouetur,remouentur eius ſpecies.glo.1.nu.5. 385
Generis expreſſio tantum valet in ſuo genere quantum ſpeciæ in ſua ſpecie. quæſtio. 9. tract.nom.nu.5.148.& nu.19. 151
Geſta pendẽte aliquo obſtaculo quod poſteà tollitur,non ob hoc reddũtur valida.queſ. 17.tract.nom.nu.35. 237
Geſta per nuntium in his quæ ad ius referuntur,dicuntur per dominum proprie fieri. quæſt.14.tract.nom.nu.175. 177

Gloſſa

Gloſſa diuiditur.glo.1.nu.1. 385
Gomeſ.rationibus reſpõdetur.tract.de pacif. poſſ.nu.190. 300
Graduatus extra regnum,an beneficia in vim gradus obtinere poſsit.quæſt.10.tra.nom. nu.5.cum ſeq.vſque ad nu.20. 160.& 161
Graduati ſub bulla non poſſunt habere eccleſiam parochialem vi ſui gradus.quæſt.16. tract.nom.nu.27. 228
Graduati extra regnum an poſsint habere parochiales eccleſias.quæſt.16.tract.nom.numero 12. 226
Gradus in dãdo eleemoſynam.quæſt.3. de decim.nu.13. 9
Gradus an requiratur ſemper in villis muratis etiam his qui per triẽnium ſtuduerint. quæſt.16.tract.nom.nu.20. 227
Gradus ante primam tonſuram habitus an proſit.quæſt.9.tract.nom.nu.67. 156
Et quid in nominationibus.ibid.
Gradus qualis requiratur in nominationibus. quæſt.10.tract.nom.nu 2. 160
Gradus debet eſſe habitus in vniuerſitate famoſa, vel priuilegiata: & non ſub bulla. quæſt.10 tract.nom.nu.3 & 4. 160
Gratia per va[illegible]tionem & realem prouiſionem ſortitur effectum. quæſt.9. tract.nom. numero 44. 154
Gratiæ appellatione quid veniat.quæſt.4.tra. nom.nu.7. 123
Gratificare quos debeat collator.quæſt.21.tra. nom.nu 53. 157
Gratificatio dicitur collatoribus ordinarijs. quæſt.17.tractatus nom.nu.44. 239
Grauamen ſicut videtur reſpicere totum patrimonium,ſic & grauamẽ beneficiorum omnia beneficia.quæſt.15. tract. nom. numero 55. 222
Grauari nominationibus an poſsit collator extra regnum exiſtens, ad beneficia regni. quæſt.15.tract.nom.nu.56. 222

H

Habere propriè dicitur quis, quod ad eum peruenit deductis oneribus.quæſt.9.tract.nom. numero 38. 153
Habẽ. quadringintos aureos in bonis, adhuc nominationes impetrat.quæſtio. vlt. tract. nom.nu.11. 265
Habens literas ſine mandato non inſinuat, licet mandatum cenſeatur habere. quæſt.14. tract.nom.nu 181. 208
Haberi dicitur quod cum effectus habetur. quæſt.16.tract nom.nu.26. 228
Habilis ad canonicatũ in qua ætate quis ſit. tract.de pacif.poſſeſſ.nu.214.& 215. 305
Habiles ad prioratus in qua ætate quis ſit.ibidem.nu.216.& 219
Hæreticus præſumitur is apud quem libri hæreticorum reperiuntur. quæſt. 1. tract. nom. nu. 18. 119
Hæreticus, & is pro quo ſupplicat ſunt inhabiles ad beneficia.tract.de pacif.poſſeſſ.numero 236. 308
Hæreticus quis ſit.ibid.nu.237.
Hæreticus eſt qui aſſerit eccleſiam non habere poteſtatem.quæſt.19.tract.nominat.numero 11. 248
Hæretici,Iudæi,Turcæ & alij decimas detinentur de terris quas colunt.quæſt.5.de decim. nu 11.& 12. 13
Hæres in falcidiam computat omnia quæ capit iure hæreditario.quæſt.cong.tract. numero 85. 164
Hæres inſtitutus antequam adeat,an ſit locupletior.glo.dupli.nu.24. 428
Hæres impropriè, vt fideicommiſſarius, comprehenditur quando inueſtitura ſit alicui pro ſe & ſucceſſoribus ſuis quibuſcũque in 1. notab.nu.51. 360
Hæres an præſumatur ſcire contenta in teſtamento.in 4.notab.n.13.365 & n.30.31. 367
Hæredis appellatione qui comprehendantur. in 4.notab.nu.31. 367
Hæres extraneus non inſpecto teſtamento poteſt effectualiter adire.ibid.
Hæredes conſcientiam defuncti debent purgare.quæſt.10. de decim.nu.26. 32
Hæreditas & beneficia non conceduntur ad tempus.quæſt.17.tract.nom.nu.36. 237
Heꝛculi decima exhibita.quæſt.1. de deci.numero 5. 2
Heremitæ & leproſi de quibus decimas dare debeant.quæſt.5. de decim.nu.22. 14
Hiſtoriam de necromãtico.quæſt.8. tract. no. nu.18. 139
Hiſtoria de Carol.Martello. quæſt.7.de deci. nu.7. 29
Homicida non poteſt ad beneficia admitti. tract de pacifi.poſſeſſ.nu.258. 311
Homicida an ſit ipſo iure priuatus beneficio: & an reſignare poſsit.tract.de pacifi.poſſe. nu 314 315 316. 319
Homo in genere an habeat certam naturam. glo.quantitatem.nu.28. 420
Homines de ſuis facultatibus ſæpè plus ſperãt, quàm in eis ſit.præfa.nu.25. 348
Homines intellectu vigẽtes alios regere debẽt. 11.notab.nu.12. 375
Honor quatuor modis exhibetur. & num. 83. & 84.quæſt 14.tract.nom.nu.82. 195
Honor decretalis ſiue edictalis quis.quæſt.14. tract.nom.nu.81. 199
Horæ appoſitio in quid operetur. 386. tract. de pacifi.poſſeſſ.nu.383 384.386. 332
Hortus Abrahæ.quæſtione 2.de decim.numero 6. 6
Horti religioſorum ad decimis exempti.quæſt. 13.de decim.nu.104. 52
De hortorum fructibus decima debetur: & tã de primis,quàm ſecundis.quæſt. 8.de deci. nu.7. 23
Hoſpitale quando dicatur concedi in beneficium.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.95. 287
Hoſpitalarius an poſt trienniũ moleſtari poſſit.tract.de pacific.poſſ.nu.94. 287
Hoſpitalem clericum eſſe decet.tra.cong.port. nu.12. 94

Hoſpitalia nominatis nõ debentur.fallit.nu.14.& 15.queſt.15.tract.nom.nu.12. 216.
Hoſpitalarius dicitur habere officium,& non beneficium inſtar tutoris.queſt.15.tract.no. nu.12. 216
Hoſpitalia non tenẽtur ad decimas. queſt.15. tract.nom.nu.13. 216
Hoſpitalia conceſſa in titulũ, vt beneficia reguntur: & comprehenduntur in nominationibus.queſt.15.tract.nom.nu.14. 216
An præſumatur hoſpitale.quæſt.15.nominat. nu.15. 216
Hoſpitalitatis ratiõ à iudice in congrua portione aſſignanda haberi debet. port. cong. tract.nu.71. 102

I

Iacobus Rauennas,& nu.13. cuius opinio reprobatur 14. glo.quãtitatem.nu.8. 415
Idoneus qui dicatur.queſt. 16. tra. nom.nu.7. 227
Idoneus ad licentiam præſentandus pronunciari debet.glo.ſubtilitatem.nu.22. 445
Ignorans non delinquit.fallit.nu.4. queſt.19. tract.nom.nu.3. & 4. 247
Ignorãtia in facto alieno eſt probabilis. queſ. 9.tract.nom.nu.32. 153
Ignoſcendum ei non eſt qui paupertatis prætextu turpiſſimam vitam elegit.queſt.5.de decim.nu.14. 13
Illatio ex diuerſis non fit.tract. de pacifi. poſſ. nu.273. 313
Illegitimus quando beneficia obtinere poſſit. tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.278. 314
Illegitimus eſt inhabilis ad beneficia.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.276. 313
Illiteratus eſt beneficiorum incapax & quis dicatur.tract.de pacifi.poſſeſſo. nu.261. 262. 263. 311
Illiteratorum eſt infinitus numerus, qui hodie habent meliora beneficia.tra.de pacifi. poſſeſſ.nu.264. 311
Illuſio & variatio prohibita.queſt.5.tract.no. nu.6. 124
Imagini oblationes factæ cui debeãtur. queſ. 1.de decim.nu.29. 5
Imagini oblationes factæ in reparationẽ eccleſiæ ſunt cõuertẽdæ. queſt.1.de deci.n.30.5
Impediens altũ à beneficij conſecutione, eum damnificat,& ad reſtitutionem de iure diuino tenetur.in præfat.nu.23. 348
Impedimentum non præſtat,quod de iure nõ ſortitur effectum.queſt.17.tra.no.nu.15.233
Impeditus quãdo non excuſetur.tra.de pacif. poſſ.nu. 400. 335
Impeditus proteſtari debet.ibid.nu.401. fallit. nu.402.& 403
Imperator qua ratione motus ad taxandũ id quod intereſt,ad duplum. in 5. notab. numero 5.& 6. 368
Imperator,& rex Franciæ in quibus de iure cõmuni fundati ſint.queſ.cõg.tra.n.124.109
Imperator quòd ſit totius mundi dominus, quomodo intelligatur.& nu. 129. queſt. cong.tract.nu.128. 110
Imperator non poteſt quem a decimarum ſolutione eximere.queſ.13.de decim.n.101. 52
Imperatori quomodo omnia ſunt poſſibilia, remiſsiue.glo.prout.nu.1. 378
Impetrans beneficium viuentis.illius eſt incapax.queſt.21.tract.nom.nu.36. 255
Impetrans beneficium viuentis non iuuatur hoc decreto.tract.de pacif.poſſ.nu.313. 319
Impoſsibilia non includuntur in generali diſpoſitione.in 3.notab.nu.14. 363
Impoſſibilitas multiplex.glo.prout.nu.2.cum ſeq. 378
Impoſſibilia quæ ſub certa doctrina comprehendi non poſſunt.glo.prout.nu.2. 378
Impoſsibilia propter ſui infinitatem. ibidem. nu.3.
Impoſſibilia propter rei confuſionem.ibidem. nu.4.
Impoſſibilitas propter facti examinationem. ibidem.nu.5.
Impoſſibilitas impedit naturalem obligationem naſci.in 3.notab.nu.6. 363
Impoſſibilitas an excuſet ab excõmunicatione.in 3.notab.nu.4. 363
Impoſſibilitas excuſat appellantem ab appellationis proſecutione. in 3. notab. numero 11. 363
Incerta quando computetur in congruã portionem.queſtione cong. tractatus numero 87. 105
Incertam partem rei poſſidere nemo poteſt. queſt.3. de decim.nu.16. 9
Indefinita æquipollet vniuerſali. queſt.10. de decim.nu.25.32.quæſtione 8. tract. nomin. numero 32.140.& queſt.9.eod.tract.numero 13. 149
Indignũ dare Deo,quod dedignatur homo. queſt.6.de decim.nu.29. 20
Inducta ad communem vtilitatem perpetuo remanere debent.43.queſt.5.tract.nom.numero 4. 131
Inducta ad diminutionem non debent augmẽtum operari.in 6.notab.nu.1. 369
Infames qui dicantur.queſtione 19. tract. no. nu.9. 248
Infamis admittitur ad denuntiandum maleficium, vt obuietur, ne committatur. in 9. notab.nu.8. 373
Infans eſt inhabilis ad beneficium, eccleſiaſticum.tractatus de pacifi.poſſeſſoribus numero 208. 304
Inferior legem ſuperioris non tollit.queſtio.5. tract.nom. nu.35. 130
Inferior habens iuriſdictionem quaſi epiſcopalem.compoſitioni ſuper decimis authoritatem præſtat.queſtione 13.de decim. numero 24. 43
Infundatio non præſumitur, nec nocet à laicis facta.quæſt.10 de decim.nu.44. 34
Infinitas eſt coarctanda:& à iure reprobatur. in 1.notab.nu.1.& 2. 355
Infinitas in officijs reprobatur.in 1.notab. numero 15. 356

Infinitas approbatur, quando verba tendunt ad exceptionem. in 1.notab.nu.37. 358
Fallit in exceptionibus non numeratæ pecuniæ, & dotis quibus eſt tempus præſtitutũ. ibid.nu.38.
Infinitas quantitatis quando contrahitur ex voluntate obligati, admittitur: niſi in donatione quæm priuat[9] abſque inſinuatione nõ poteſt immenſam facere. in 1. notab. nu.39. 358
Infinitas concernens ſalutem animæ approbatur.in 1.notab.nu.34. 358
Infinitas in his quæ actum virtutis concernunt, à iure approbatur.ibid.nu.35.
Infinitas temporis quando obligatio ex voluntate contrahentium inducitur, admittitur.in 1.notab.nu.41. 358
Idem in obligatione conditionali.ibid.
Et in obligatione reſeruanda.ibid.
Infinitas numeri, ſi verba & mens ſunt apta ad infinitatem, admittitur. ibidem numero 42. 359
& quid ſi dubitetur an ſint apta necne. 43.
Infinitas admittitur, quando ſubiecta materia eſt apta ad eam.ibid.nu.43.
Infinitas in priuilegijs reprobatur.in 1. notab. nu.13. 356
Infinitas in re conuentione reprobatur. in 1. notab.nu.24. 357
In infinitis vis certa dari poteſt doctrina, & regula.in 1.notab.nu.2. 355
Inhabiles admittuntur deficientibus idoneis. quęſt.8.tract.nom.nu.32. 140
Inhabilis an poſſit conſtitui procurator ad ſubſtituendum habilem.quęſt. 14. tra. no. nu.177. 207
Inhabilis repellitur à beneficijs. quęſt. 22. tra. nom.nu.15. 262
Inhabilis non iuuatur decreto de pacifi. poſſ. tract. de pacifi.poſſ.nu.206. 303
Inhabiles qui ſint quoad decretum pertinet. ibid.cum.nu.ſeq.vſque ad nu.313.
Initium ſpectandum.quæſt.8.tractatus nom. numero 30. 141
Iniuriam remittens non videtur remittere dãna & intereſſe.in præfat.nu.63. 351
Iniuriam illatam ratione affectionis poteſt cõſanguineus proſequi.glo.1.nu. 127. 401
Iniuriarum actione quando agi poſſit pro honoribus, vel officium iudicis implorari. glo.1.nu.171. 408
Inquilinus nouus cui debeat decimam. quæſt. 13.de decim.nu.62. 47
Inſinuari quę debeant.quęſt.tract.nom. numero 52. 191
Inſinuare quomodo oporteat capitulo, quando nominationes ei diriguntur. quęſt.14. tract.nom.nu.125. 170
Inſinuans de quibus commandare debeat collatorem.cum nu.ſeq quęſt.14. tract. nom. nu.85. 195
Inſinuans epiſcopo qui eſt vicarius alterius epiſcopi, vel archiepiſcopi, an cenſeatur illi inſinuaſſe, & vt epiſcopo, & vt vicario, &c.quęſt.14.tract.nom.nu.112. 198
Inſinuantes vicarijs ad quid teneantur.quęſt. 14.tract.nom.nu.118. 199
Inſinuandum an ſit pro habendis beneficijs in villis muratis.quæſt.14. tract. nom. numero 203. 213
Inſinuandum tantum ſemel.fallit. nu. 191. & ſeq.quæſt.14.tract.nom.nu.190. 210
Inſinuandum quid ſit, ſi muratum[9] ſit cognomen.quæſt.14.tract.nom.nu.67. 193
Inſinuatio an de nocte fieri poſsit. quæſt. 14. tract.nom.nu.30. 188
Inſinuatio non eſt de caſibus requirentibus ſpeciale mandatum.quæſt. 14. tract. nom. nu.159. 175
Inſinuatio poteſt fieri mixtim, id eſt, per ſe & per procuratorem.quęſt.14.tract.nom.numero 171. 146
Inſinuatio valet, & ſi epiſcopus nihil dicat. quęſt.14.tract.nom.nu.172. 176
Inſinuatio an diebus feſtis fieri poſſit, & qui actus cum num.ſeq.quęſt.14.tractat.nom. nu.26. 188
Inſinuatio facta capitulo non ligat vicarium epiſcopi.quæſt.14.tract.nom.nu.114. 109
Inſinuatio hoc modo, inſinuo nomen iſtius, oſtendendo cum digito non valet.quęſt.14 tract.nom.nu 65. 193
Inſinuatio nominis, & cognominis de quibus in literis nominationũ conſtat, non valet. quæſt.14 tract.nom.nu.64. 182
Inſinuatio an requiratur ad habenda beneficia in villis muratis.quæſt.16.nom. numero 21. 227
Inſinuatio in quo loco fieri debeat.44. quęſt. 14.tract.nom.nu.43.& 44. 190
Inſinuatio quid ſit.quęſt.14.tract.nom.numero 2. 185
Inſinuatio poteſt per alium fieri præſente nominatio.quæſt.14.tract.nom.nu.169. 176
Inſinuatio per quos debeat fieri.quęſt.14.tra. nom.nu.156. 174
Inſinuatio an cõductori fructuum fiat. & numero ſeq.quæſt.14.tract.nom.nu.119. 199
Inſinuatio de exemplo facta non valet. quæſt. 14 tract.nom.nu.199. 212
Inſinuatio literarum prout in ſacco continetur, non valet.ibib.nu.200.
Inſinuatio expreſſis nomine, & agnomine omiſſo cognomine non valet.quæſt.14. tra. nom.nu.66. 193
Inſinuatio facta ab eo qui non habet poteſtatem non valet.quæſt.14.tract.nom. numero 187. 200
Inſinuatio facta vicario, an liget epiſcopum. quæſt.14.tract.nom.nu.100. 197
Inſinuatio facta vicario extra diœceſim valet. quæſt.14 tract.nom.nu 109. 198
Inſinuatio cui vicariorum facienda, quando ſunt plures: & an vni ſufficiat. & num. ſeq. quæſt.14.tract.nom.nu.103. 197
Inſinuatio an Gallicis, an Latinis, verbis fieri debeat.quæſtione 14. tractatus nom. numero 98. 197

Inſinuationes quibus fiant.quæſtio.14.tract.nom.nu.99. 197
Inſinuationes collocatoribus abſentibus, an eorum vicarijs fieri poſſunt. ibid.100. 197
Inſinuatio an ſit facienda ſucceſſori.quęſt.14.tract.nom.nu.137.cum ſeq. 172
Inſinuatio & exhibitio nominũ cur fiat.quęſ.14.tract.nom.nu.8. 186
Inſinuationis forma.quæſt.14.tract. nom.numero 91. 196
Inſinuationem tempore quadrageſimæ factã quomodo probetur.quæſt.14.tract. nom.nu.25. 188
Inſinuationem tempore quadrageſimæ factã quis teneatur probare.quæſt.14. tract.no.nu.15. 187
Inſinuationes in eccleſia fieri poſſunt. quæſt.14.tract. nom.nu 50. 190
Inſinuationes an poſſunt fieri ſequeſtro.& numero 128.quæſt.14.tract.nom.nu.127. 170
Inſinuationes cur inuentæ. quæſt.14.tracta.nom.nu 4. 185.
Inſinuationes cur fiant tempore quadrageſimæ.quæſt.14.tract.nom.nu.13. 186
Inſinuationis inſtrumentum nominatus debet retinere. quæſt.14.tractat.nom.numero 94. 196
Inſinuandum quibus præſentibus ſit.quæſ 14 tract.nom.nu.95. 196
Inſinuatio corã notarijs apoſtolicis an valeat. quæſt.14.tract.nom.nu.96. 196
Inſinuationes factæ vicario reuocato,quando valeant.quæſt.14.tract.nom.nu.116. 199
Inſtitores decimas ex lucro ſuo ſoluere debẽt. quæſt.5.de decim.nu.17. 14
Inſtitutio portionis priùs facienda quàm aſſignatio, ſecundum authorem, contra doctores.tract.cong.port.nu.26. 95
Inſtitutio canonica in beneficijs requiritur, quæ non ſit per nominationẽ. quæſt.1. tra.nom.nu.9. 118
Inſtitutio an ſufficiat præſentato à laico ſi agat poſſeſſorio,ad colorandam ſuam poſſeſsionem.tract.de pacific.poſſeſſo. numero 43. 281
Inſtitutus ab habente poteſtatem a rege inſtitutus cenſetur.quæſt.12.tract.nom. numero 38. 179
Inſtrumentum ſine ſigno notarij non probat. quæſtione 10. tractatus nominat. numero 24. 162
Inſtrumentum ſigillo regio ſignatum habet vim ſententiæ.glo.in alijs nu.25. 440
Inſtrumentum ſigillatum ſigillo regio ſiue notarij ſub ſcriptione non habet executionem paratam.quæſt.10. tract. nom. numero 30. 164
Inſtrumentum ſuper alienatione quomodo dictari debeat.tract.alienationum &c.numero 13. 71
Inſtrumento non creditur, quòd ſit factum vtilitatis cauſa,niſi probetur.tract.alienat. &c.nu.75. 81
Integra decima quæ.quæſt.3.de decim.n.25.10
Intellectus l.lucius.2.§.quiſquis. 2. de legat.2. glo.1.nu.17. 387
Intellectus l.talis ſcriptura. ff. de leg. 1. glo. & non ex.nu.3. 487
Intellectus.§.alteri.in l.ſtipulatio iſta.ff.de verbor.obligat.glo.proferuntur. numero 23. 24. 457
Intellectus §.fin.l.videamus.ff.de in lit.iurãd. glo.1.nu.102. 397
Intellectus l.tenetur.§.fin.ff. de actio.empt ibidem nu.104. 398
Intellectus l.fin.C.de teſta.milit.quæſt.9.tract. nom.nu.63. 156
Intellectus cap.ſi beneficia.de præbend.lib.6. tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.169. 297
Intellectus § monemus.de pacific. poſſeſſo.in Concord.tract.de pacifi.poſſeſſoribus numero 22. 278
Intellectus cap.cùm in illis.de præbend. lib. 6. tract.de pacifi poſſeſſ.nu.71. 284
Intellectus cap.presbyteri.§.quod ergo.68.diſtinct.tractatus de pacificis poſſeſſo.numero 229. 306
Intellectus l.penult.ff.de pact.quæſt.14.de decim nu.49. 61
Intellectus nouus cap.quod in dubij.de renuntiat.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.171. 298
Intellectus § finali Inſtit.de rerum diuiſione. ibidem.
Intellectus cap.ſarè.& capitulo ſuper hoc de renuntiat tract.de pacifi. poſſeſſoribus.numero 175. 298
Intellectus cap.ex parte.1. de offic deleg. ibid. nu.176.
Intellectus.l.cum præcibus.& l.rebus. C.de rei permut.tract.de pacific.poſſeſſoribus. numero 173. 298
Intellectus text.pragmat.ſanct.ibi, ratione iuris nouiter impetrati.tract. de pacific.poſſ. nu.191. 300
Intellectus cap tua.de iureiurand.tract. de pacifi.poſſeſſ nu.274. 313
Intellectus l.Pomponius. §. cùm quis.ff. de acquir.poſſeſſ.tract.de pacifi.poſſeſſo. numero 323. 321
Intellectus cap.cùm debeeficio.de præbend. lib.6.ibid.nu.324.
Intellectus cap.ſi à ſede.de prębend.lib.6. tra. de pacifi. poſſeſſ. nu. 371. cum. multis ſeq. 330
Intellectus cap.poſt electionem.de conceſſ.prębend.tract.de pacifi poſſ.nu.272. 313
Intellectus ad titul. de in litem iurand. glo.1. nu.95. 396
Intellectus lege, videamus. §. iurare. de in lit. iurand.ibidem nu.96. 397
Intellectus §. cum per venditorem.ff.de acti. empt.gloſſa 1.numero 154. 405
Intellectus § ſi quis de honoribus. lege, iniuriarum actione ff. de iureiur. gloſſa 1. numero 171. 409
Intellectus l.non erit.§.dato. ff. de iureiurand. glo.1.nu.106. 398
Intellectus cap.cura. de iure patrona. & cap.

cùm

cùm vos de bis quæ ſi.à prælat.tract.alienat.&c.nu.15. 71
Intellectus l.ſeruus ea.leg.ff. de ſeruus exportand.glo.1.nu.125 126. 400
Intellectus l. Titius.1.§.fin. & l. idemque.& l. cum ſortè.ff.de actio . empt.in 4.notabili. 9.11.12.17.18.cum ſeq. 365
Intellectus l.ij.§.fin.de pollicitat. quęſt.3. de decim.nu.16. 9
Intellectus l.libertus qui ſoluendo.ff.de bon. libertor .glo.1.nu.120. 399
Intellectus l.pater.ff.de euictionibus. ibidem. numer.121. 400
Intellectus l.itaque ff de furt glo.1.nu.27. 388
Intellectus l.nō à iudice.ff.de iudi.ibid.nu.28.
Intellectus l.ſed eximendi § item ſi quis.ff.ne quis eum qui.in ius voc.eſt ibid.nu.29. licet non ſirmet,faciunt quæ ſuprà,no.
Intellectus capitu.cùm in tua.de decimis.quęſtio.14.de decim.nu.25.& 26. 58
Intellectus,cap.ſi iudex.de ſentent.excōmunicat.lib.vj.quęſtione 22.tractatus nominat. numer.13. 262
Intellectus capituli ſtatutum de præbend.libro ſexto. quęſtione 14.tractat.nominat. numer.111. 198
Intellectus cap.ſi à ſede.de præbend.lib.6.tractat.de pacif.nu.13. 277
Intellectus l.qui rem alienam.ff.de cōtrahen. empt.glo.dupli.nu.35. 431
Intellectus l.1.ff.de furt.gloſſ.in omnibus.numero 6. 413
Intellectus cap.ex parte.1.de decim.quęſt.14. de decim.nu.58. 61
Intellectus cap.nemo.de elect.lib.6.tractat.de pacifi.poſſeſſ.nu.58. 283
Intellectus cap.ad decimas.de reſtitut.ſpoliator.quęſt 13 de decim.nu.83. 50
Intellectus cap.tua.de decim . quęſtione 13.de decim.nume.101. 52
Intellectus cap.vt ſuper.de appell.lib.6.quęſt. vlt.tract.nominat.nu.3. 263
Intellectus capituli,in aliquibus . de decimis. quæſt.13.de decim.nu.46. 45
Intellectus l.quatenus . ff.de regu. iur . gloſſ. prout.numer.6. 378
Intellectus l.Iulianus.ff. de actio.empt.gloſſ. in omnib. nu.9. 413
Intellectus l.inficianda.§.ff.de furt.ibidem.numero 10.
Intellectus can.terrulas.12.q.2.& nu.125.trac. alienat.&c.nu.60. 78
Intellectus capituli , cùm apoſtolica . de his quæ fiunt a prælat.& nu.73.quęſt.13.de decim.numer.72. 48
Intellectus l.1.ff.de nundin.quęſtione 14.tract. nominat.nu 37. 189
Intellectus l.in omnibus.ff.de regul.iur.quęſt. 17.tract.nomin.nu.4. 231
Intellectus clem . vnic. de conceſſ. præbend. quęſt 17.tract nomina.nu.4. 231
Intellectus cap.cùm contingat. de reſcrip.quęſtio.14.tract.nomin.nu.141. 173
Intellectus l.quiſquis.ff.de legat.3.glo.quantitatem.nu.2. 415
Intellect.l. cum ſtipulamur . de verborum ſignifica.ibid.
Intellectus §.teneantur. de collat.in concord. quęſt.14.tract.nomina.nu.10. 186
Intellectus cap.ex literis.de iure patronat.tractat.cong.port.nu.41. 97
Intellectus cap.commiſſa.de elect.lib.6.quęſt. vlt.tract.nomina.nu.8. 264
Intellectus cap.1.de preſcript.lib.6.quęſtione 13.de decim.nu.86. 50
Intellectus can.ſi quis deinceps.11.q.7.quę.21. tract nominat.nu.68. 259
Intellectus l.vni.C.de eo quod intereſt.in ver. ſancimus.glo.contractibus.nu.4.& 5. 422
Intellectus c.ſuam.de pœn.gl. dupli.nu.8. 425
Intellectus capitu.cùm contingat.de decimis. quęſt.14.de decim.nu.3. 55
Intellectus §.ſi per venditorem .l. datio. de actio.empt.glo.dupli.nu.19.& ſeq. 426
Intellectus cap.ex parte.3.de decim.quęſt.14. de decim.nu.6.7.& 8. 55
Intellectus capi.moderamine 16. quęſt.1.quęſt. 9.de decim.numero 8. 26
Intellectus l.promittendo.ff.de iure dot.quęſtio.8.tract.nomin.nu.18. 139
Intellectus cap.dudum.de decim . quęſti.9.de decim.nu.19. 27
Intellectus l.naturalis.§ j.ff.de præſcrip.verb. glo.in alijs nu.9.& ſeq. 438
Intellectus l.fin.C.de ſacroſanc.eccleſi.quęſt. 3.de decim.nu.17. 10
Intellectus l.bene à Zenone.C. de quadri.præſcript.tract.cong.port.nu.135. 111
Intellectus l.cùm fundus.ff.ſi cert.peta.tracta. alienat nu 103. 85
Intellectus l.ſi de peric.& commod.rei vendi. glo.vlt.nume.11. 464
Intellectus capit.reuertimini.16.quęſt.1.quęſt. 9.de decim.numer.9. 27
Intellectus l.ſi.ff.in ius voc.vt eant.& l.ſed & ſi.ff.qui ſatiſd.cogan.quęſt.14.tract.nominat.nume.106. 198
Intellectus l.per ſundum.ff.de ſeruitut.ruſtic. prædior tract.alienat.&c.nu.92. 83
Intellectus clem.1.de iure patrona.tract.cong. port.numero 29. 96
Intellectus cap.poſtulaſti.de reſcript . quęſt.9. tractat.nominat.nu.28. 153
Intellectus l.ſi ex ſtipulatione.ff.de acquir.poſſeſsio.tra.de pacifi.poſſeſſorib.nu.297. 317
Intellectus capit.eum qui.de præbend.libr.6. tract.de pacif.poſſeſſ..num.291.292.316.& numero 298. 317
Intellectus l.non dubium.C.de legat.tracta.de pacifi.poſſeſſo.nu.299. 317
Intellectus cap.vlt.de conceſſ.præbend.libr.6. tract.de pacif.poſſeſſ.nu.412. 337
Intellectus cap.dandum.de decim.quęſt.7.de decim.nu.13. 22
Intellectus c.2.de his quæ fiunt a præl.quęſt. 5.de decim.nu.34.& 35. 16

Intellectus l.hac conſultiſſima.C.qui teſta.face.poſ.quęſt.14.tract.nomi.nu.62. 192
Intellectus cap.prohibemus.de decim.quę.10.de decim. nu.12. cum ſequenti. vſque ad nnmero 30. 31.& 32
Intellectus cap.ad audientiam.1.de eccleſ.ædificand.quęſt.6.de decim.nu.22. 10
Intellectns clem. vt hi qui.de ætat. & qualit. quęſt.8.tract.nomina.nu.6. 137
Intellectus cap.præcarie 10.q.2.quęſt.7.tract.nomina.nu.12. 136
Intellectus cap.homines.de decim.quęſt.7.de decim.nu.6. 21
Intellect.eap.ſuper ſpeeula. de priuileg.quęſt.5.tractat.nominat.nnme.15.eum ſeq.vſque ad fin.quęſt 127.eum ſeq.
Intellectus l.deprecatio.ff. ad legem Rhod.de iact.tract.eong port.nu.128. 114
Intellectus rub.C.ſine eccleſ.vel reliq.ibidem.numero 130.
Intellectus eap.2.de decim.quęſt.5.de decim.nnmero 6. 12
Intellect1s eap.peruenit.de decimis.quęſt.12.de deeim.nu.8. 37
Interdictio retinendæ agi poteſt in decimis. quęſt.9.de decim.nu.3.& 4. 26
Intereſſe appellatione quid veniat.in præfat. numero 47. 350
Intereſſe poteſt remitti ſit ſtatutum populi, vel ſi hoc fiat in conſilio generali.in præf. numero 41. 349
Idem in eonſuetudine.ibid.nn.42.
Intereſſe partis princeps ob pacem habendam remittit.ibid.nume.43. 350
Intereſſe & pretium rei habent ſe vt excedentia & exceſſa.gl.1.nu.9. 386
Intereſſe quando poſſit dici pretium rei ibid. nnmero 10.
Intereſſe largè & ſtrictè conſiderari. ibidem numero 11.
Intereſſe quotuplex.ibid.numero 12.cum numer.ſequent.
Intereſſe intrinſecum an petendum.gloſſ.dupli.nnmero 56. 434
Intereſſe intrinſecum non debetur propter ſuperioris authoritatem.ibid.nu.59. 435
Intereſſe extrinſecum non debetur ibidem.numero 60.quod amp liatur quatuor modis. vſque ad numero 65.
Fallit 13.modis vſque ad numero 78.435. & ſequent.
Intereſſe extrinſecum debetur in foro conſcientiæ.ibid.nu.65.
Intereſſe quando intereſſe intrinſecum nou deberetnr,tunc extrinſeenm debebitur.ibidem.numero 67.
Item in eaſibus incertis, in quibns damnũ re vera datum debetur.ibid.nu 68.
Intereſſe an ſit vnum, an multiplex opinionum concordia.glo.1.nu.20. 388
Intereſſe æſtimabile & inæſtimabile. & quid vtrunque.gloſſ.1.nu.32.33.& ſeq. 389
Intereſſe æſtimabile diuiſio,& definitio.gloſſ.1.numer.41.42.cum ſeq. 390
Intereſſe in genere quid.gloſſ.1.nu.25. 388
Intereſſe publicum inæſtimabile in quibus conſiſtat.glo.1.nu.134.& ſeq. 402
Intereſſe 18.diuiſio.19.glo.1.nu.167.169. 408
Intereſſe honoris & commodi. ibidem.numero 170.171.172.
Intereſſe aliud commune, aliud ſpeciale.gl.1. numero 162. 407
Intereſſe aliud totale,aliud partieulare gloſſ.1. numer 163. 407
Intereſſe aliud mutationis perſonæ,mutationis fori,& interitus iuris intentati.ibidem. numero 164.cnm ſeq. 408
Intereſſe publicum æſtimabiles quid.gl.1.numero 139.& ſeq. 403
Intereſſe ex re extra rem circa rem &c.quid glo.1 nu.152 153. 405
Intereſſe circa rem, & extra rem noua diffinitio.glo 1.nu 155. 406
Intereſſe ſexta diuiſio glo.1.nu.128. 401
Intereſſe ex quaſi delicto.ibid.nu.129.
Intereſſe ex contractu.ibid.nu.130.
Intereſſe ex quaſi contractu.ibid.nu.131. 402
Intereſſe ſeptima diuiſio in publicum & priuatum & eius ſubdiuiſio.ibidem numero 132.& ſequen.
Intereſſe quare dicatur ſingulare. gloſſ.1.numero 88. 396
Intereſſe affectionis quid aliud.nu.89.
Intereſſe an in iure conſiſtat.gloſſ. quantitatem.numero 24. 419
Intereſſe vſque ad duplum non petitur,quando non tanti intereſt.in 6.notab.nu.2. 363
Intereſſe etiam in maleficijs venit,item quando venit officio iudicis,conſideratur gloſſ. in omnibus.nu.1. 412
Intereſſe in maleficijs an excedat duplum ibidem. numero 3.
Intereſſe in obligationibus rem tradi, in duplum excedat.glo.eontractibus.nu.7. 422
Et quid in interdictis.nu.8 423
Intereſſe in caſibns incertis non eſt taxatum. & quare.in ſeptima notabiliter. numero 1. 2.eum ſequen. 370
Intereſſe extrinſeeum venit quando agitur propter malè factum. gloſſ. dupli. numero 32. 431
Intereſſe ex mutuo in foro conſcientiæ ſeptem concernentibus debetur. in præfat. numero 24. 348
Intereſſe extra rem an debeatur.glo. dupli.numero 21. 27
Intereſſe circa rem vel extra rem an ſit commune,ſingulare vel conuentum.glo.dupli. numero 78. 436
de quo Intereſſe loquatur l.vnic.C.de ſentent. quæ pro eo quod.ibi.nu.80. 437
Intereſſe intrinſecum totum debetur.gloſſ.dupli .numero 47.434.quod ampliatur ſeptem modis vſque ad nu.54.ibid.
Fallit autem quatuor modis, vſque ad numerum 60.ibidem.

Intereſſe

Intereſſe commune totum debetur.glo.dupli. numero 13. 425

Intereſſe ſingulare, an tantum taxetur.ibid. numero 14. 426

Intereſſe ſingulare vſque ad duplum debetur. ibidem.numer.16.

in Intereſſe communi venit tãtum damnum, & uon lucrum.ibid.nu.17.

Intereſſe excedit duplum in certis.glo.quanti tatem.nu.27. 420

Intereſſe poteſt taxari per legem ſicut per hominem.glo.1.nu.80. 394

Intereſſe commune quid.ibid.nu.81.& 82.

Intereſſe commune vnde dicatur.ibidem.numero 83. 395

Intereſſe quid ſecundum ſecundam gloſſ. definitionem.glo.prout.nu.11. 379

Intereſſe quid ſecundum Iacob.de Aret.Innocen.& Bart.glo.prout.nu.21. 381

Concordia Decij.ibidem.nu.22.

Intereſſe quid ſecundum authorem, & definitionis explicatio.ibid.nu.23.

Intereſſe dupliciter conſideratur. ibidem.numero 24.& 25. 382

Intereſſe interdum excedit pretium rei.gloſſ. prout.numero 10. 379

Intereſſe couuentum an debeat in contractu tranſactionis, & in omni alio contractu. glo 1.nu.70,71.393.& quid in vltima voluntate.72.

Intereſſe quid ſecundum primam gloſ.diffinitionem.glo.prout.nu.7. 378

Intereſſe ſingulare quid.gl.1.n.85.86.& 87.395

Intereſſe in libris verſatur.ibid.nu.87.

Intereſſe qualiter & quomodo probetur.glo. ſubtilitatem.nu.2.cum multis ſeq. 444

Intereſſe petitur ſecundum veritatem non ex machinationibus . gloſſ.proferuntur .numero 6. 455

Intereſſe petens in genere tenetur poſtea probare quantitatem.glo.in alijs.nu.40. 442

Intereſſe à gentibus inuentũ ſicut contractus. in præfat.nu.14. 347

Intereſſe de iure canonico eſſe arguit.ibid.numero 15.

Intereſſe videtur quod ſit de iure ciuili.& ibidem numero.16.17.& 19.

Intereſſe quo iure inuentum in præfat.nu.3. cum nume.ſeq. vſque ad nu.25. 346.347

Intereſſe eſt damnum. ſeu damni æſtimatio. ibidem nu.4.

Intereſſe etiam ante moram in foro conſcientiæ debetur:ſecus de iure ciuili.in præfat. numero 25. 346

Intereſſe generat actionem mediante obligatione.in præfat.nu.20. 347

Reſolutio quo iure intereſſe ſit inuentum. ibidem uumero 21.

Intereſſe de iure diuino origiue, ſeu inuentione.ibidem.

Intereſſe conuentum couuentioue partium, partium conuentione formatur : uec poteſt peti aute condemnationem, vel ante rei euictionem. gloſſ.ſubtilitatem . numero 8.& 9. 444

Intereſſe in contractibus innominatis in obligationibibus dandi petitur iure actionis. glo.in alijs.nu.8. 438

Intereſſe in obligationibus dandi venit officio iudicis in contractibus nominatis.gloſſ.in alijs.nu.6. 438

Intereſſe lucri ceſſantis debetur. gloſſa. vlti. numero 4. 463

Quod procedit tam de iure ciuili,quàm canonico. ibidem.

Et ſiue intereſſe ſit circa rem, ſiue extra ibidem.numer.5.

Etiam in foro conſcientiæ. ibidem.numero 6.

Procedit etiam in timore. ibidem . numero 7.

Et ſi ageretur ex maleficio. ibidem. numero 9.

Procedit etiam in contractibus, duobus tamen interuenientibus. ibidem.numero 10. 11.& 12. 464

Intereſſe octaua diuiſio in vltionis affectionis & applicationis.glo.1.nu.141. 403

Intereſſe noua diuiſio in intereſſe valoris,pudoris & mœroris.glo.1.nu.142.& 143.403

Intereſſe aliud certum,aliud incertum & quid vtrunque.ibidem.nu.144

Intereſſe 11.diuiſio, in intereſſe ex cauſa probabili & honeſta &c.ibidem.numero 145. & ſequen. 404

Intereſſe in lucro & damno conſiſtens.ibidem numero 147.

Intereſſe legale & iudiciale.ibid.nu.148.

Intereſſe intra rem ſiue intrinſecum, & extra rem ſeu extrinſecum.& quid ibid.nu.149. cum multis ſequent.

Is cuius non intereſt,non appellat.gloſſ.1.numero 51. 391

Intereſſe petibile aliud generaliter & largè aliud propriè.ibid.nu.52.

Intereſſe propriè ſumptum quid.ibidem.numero 53.& 54.

Intereſſe conuentum,commune , ſingulare & affectionis.ibid.nu.55.

Intereſſe conuentum quid Bar.& Dec.& quid authori.ibid.nu.56.57.

Intereſſe non æſtimatur cùm ſit æſtimatio ibidem.uumero 58.

Intereſſe conuentum quaudo debeatur.ibid. numero 59.& 60. 392

Intereſſe conuentum debetur etiam in foro conſcientiæ. ibid.nume.61.62.fallit nu.63.

Intereſſe conuentum adiectum dationi quantitatis an debeatur.ibidem numero 64.& ſequent.

Intereſſe quod petatur iure actionis,quæ vtilitas reſultet.gl.in alijs.nu.11.& ſeq.439

Intereſſe hic quomodo accipiatur.in præfat. uumero 78. 357

Intereſſe in lege poſitum, intelligitur de pecuniario.in præfat.nu.65. 351

Intereſſe conuentum an poſſit dari.gloſſ.1.numero 16. 387

Intereſſ:

Intereſſe qualiter petatur.glo.in alijs.numero 1.cum ſeq.& ſeq.

Intereſſe promiſſum in inſtrumento, qualiter petendom.ibid.nu.4.& 5.

Intereſſe ſuperueniens poſt litem conteſtatam ſine partis petitione iudex poteſt condemnare.glo.in alijs.nu.44. 442

Intereſſe vbi petendum ſit.ibid.nu.46.

Intereſſe conuentum poteſt excedere duplum æſtimationis communis. gl.ſubtilitatem. numero 12. 444

Intereſſe commune quomodo probatur.gloſ. ſobtilitatem.nu.14.cum.ſeq. 444

Intereſſe domus deſtructæ quomodo probetur.glo.ſubtilitatem.nu 38. 447

Intereſſe ſingulare quomodo probetur.gl.ſubtilitatem.nu 60.cum ſeq. 449

Intereſſe quot modis capiatur. in præfat. no. 69.cũ num.ſeq.vſque ad nu.79. 351.& 352

Intereſt,pro præſens eſt.ibid.

Intereſt,pro,differt.ibid.nu.70.

Intereſt,pro,in medio eſt.ibid.nu.71. 352

Intereſſe,pro quadam vtilitate non facilè æſtimabili.ibid.nu.72.

Intereſſe ſingulare probatur per iuramentum contra delinquentem. glo.ſubtilitatem.numero 63.& 64. 450

Intereſſe ſingulare cõtra contumacem & moroſum per teſtes probatur.ibid.nu.65.

Intereſſe iuramento probatur quando pars vult ſtari ſacramento partis.ibid.nu.66.

Intereſſe aliud eſt, & aliud res debita.in præfat numero.48. 350

Intereſſe quando probetur per coniecturas. gl.ſubtilitatem.nu.79 80. 451

Intereſſe poteſt peti in genere.glo.in alijs.numero 38. 442

Intereſſe receptione de iure gentium, approbatione de iure canonico, de iure ciuili quoad formam producendi actiones,& taxandi.in prefat.nu.29. 348

Intereſſe partis princeps remittere non poteſt. ibidem.nu.30.

Interpellatio vni ex duobus reis debendi facta nocebit alteri.queſtione 14.tractat. nominat numer.135. 172

Interpellatione prohibita intelligitur de friuola.tract.alienat.nu.40. 76

Interpretatio pleniſſima faciẽda in priuilegijs in præiudicium concedentis. queſt.14.de decim nu.32. 60

Intimatio nominationis cui vicariorum faciẽda,quando ſunt plures.quæſt.14.tract.nominat.nu.108. 198

Intruſus quis dicatur.tract.de pacifi.poſſeſſ. numero 65. 283

Inueſtitura pro collatione habetur.tracta.de pacifi.poſſeſſ.no.21. 278

Inueſtitura habet vim collationis.tractat. de pacifi.poſſeſſ.nu.174. 298

Irati animus ad deteriora prouocatur, cum is diſplicet, qui ad intercedendum mittitur.queſt.13.de decim.nu.3. 40

Irregularitate & inhabilitate perduntur nominationes & mandatum.queſt.vlt.tract. nominat.nu.13. 265

Irregularis eſt inhabilis. & an eius beneficiũ poſſit impetrari.tract.de pacific. poſſeſſo. numero 280. 315

Iudæus baptiſatus in regno non eſt exterus. tract.de pacifi.poſſeſſ.no.267. 312

Iudæi,Turcæ,hæretici & alij decimas dare tenentur de terris quas colunt.queſ.5.de decim.numero 11.& 12. 13

Iudex ſecularis cognoſcit contra prædonem frumenti laicum. queſtione 10.de decimi. numero 38. 33

Iudex poteſt indicere ſilentium aduocato verboſo:& quandoque officio aduocationis priuare.in 2.notab.nu.3. 361

Iudex teſtes alterius prouinciæ audit etiam de eo quod eſt in alia prouincia factum.queſtio.11.tract.nomi.nu.12. 169

Iudex quomodo in honorarijs aduocatorum verſari debeat.tracta.cong.port.nu.63. 101

Iudex vltra ſummam taxatam iudicare non debet.in 6.notab.nu.11. 370

Iudex ordinarius ſententia poſtquam eſt nulla,iterum cognoſcit. queſt.17.tract.nomi. numero 21. 234

Iudex ſuum denegans officium dicitur inferre iniuriam parti,ſi tamen iuſtè petatur:& poteſt appellari à tali denegatione queſt. 7.tracta.nomina.nu.11. 136

Iudex laicus quando cognoſcere poſſit ſuper decimis. queſtione 10. de decimis. numero 3.& 4. 29

Iudices Regij tribus in caſibus cognoſcunt ſuper decimis.queſtione 10.de decimis.numero 4. 29

Iudex declarat intereſſe ad relationem ex pertotum.glo.ſubtilitatem.nu.23.24. 445

Iudex an poſſit ſuper intereſſe incertam ferre ſententiam.in prefat.nu.83. 353

Iudex debet ſupplere ne quis locupletetur cum aliena iactura.in præfat.nu.8. 347

Iudex quando poſſit deferre iuramentum ſuper probatione intereſſe ſingularis.glo.ſubtilitatem.nu.83. 451

Iudex in materia intereſſe æquitatem præoculis habere debet.ibid.nu.84.

Iudex ex officio examinat teſtes.in glo.alijs. numero 41. 442

Iudex poteſt condemnare ſimpliciter in intereſſe.& poſtea in executione liquidare.ibidem.numero 43.

Iudices laici de decimis etiam infeudatis cognoſcere non poſsint.queſtione 10.de decim.nu.35.37.& 38. 33

Iudices ſubtiliter debent inquirere, vt damnum quod quis verè paſſus eſt, reddatur. in 8.notab.nu.1. 371

Iudices quandoque ſimulant torturæ dare aliquem, vt ab eo veritatem eruant.in 8.notab.numero 3. 371

Iudicis præceptum impoſsibile eſt nullum, etiam ſi iuramentum interuenerit.in 3.notab.numero 3. 362

Iudices congruis pœnis afficere debent delinquentes.gl.1.nu.137. 402

Iudicis authoritas ſufficit marito, vel tutore abſentibus vbi requiritur eorum conſenſus,tract.alienat.&c.nu.80. 82

Iudices an ſuppleant de facto.glo.ſubtilitem.nu.1. 444

Iudices ſeculares de cõgrua portione cognuſcunt.tract.cong port.nu.59. 99

Iudices condemnant ad expenſas, damnæ & intereſſe.in præfat.nu.62. 351

Iudices Regij defendere debent eccleſiam à noua decimarum impoſitione.queſt 10. de decim nu.6. 29

Iudices ſeculares ex priuilegio cognoſcunt.dé decimis.queſt.10.de decim.nu.39. 33

Iudicum appellatione veniunt ſeculares.queſtio.12.tract.nomi.nu.26. 1476

Iudicium idem de his quæ non ſunt, & quæ non apparent . queſtione 17.tractatus nominat.numero 43. 238

Iudicium habet vim ſtipulationis.in præfat. numero 67. 351

Iudicij indaginem quæ non requirunt, anni tempore poſſunt expediri.queſt.14.tracta. nominat.nu.27. 188

Iudicio prohibito cenſetur prohibitum quod in eo fit.quæſt.12.tract.nomin.nu.21. 177.

Iupiter prædator dictus.queſtione 1.de decim. numero 4. 2

Iuramẽto creditoris an ſtetur de ſumma, ſi probat aliam debitorem ſuum,ſed non in qua ſumma.glo 1.nu.107. 398

Iurans reuendere quandocũq; tenetur etiam poſt 30. annos.in 1.notab.nu.55. 361

Iurare ſe nihil habuiſſe,an poſſit is qui ſecreto reſtituit pecuniam,quã mutuo ab alio receperat.queſt.17.tract.nomin.nu.71. 244

Iurari per alium non poteſt, quando requiritur quod propria manu alicuius fiat queſtio 10.tract nomi.nu 27. 163

Iuramentum fidelitatis præſtitum prælato ligat ſucceſſorem. queſt.14.tracta.nominat. numero 138. 172

Iuramentum promiſſorium producit actionem.tract de pacif.poſſeſ.nu.275. 313

Iuramentum an deferatur ſi ſemiplene probatum ſit intereſſe.gl.ſubtilitaté.nu.59. 449

Iuramentum in litem & veritatis differunt.gl. 1.nu.97. 397

Iurans ex affectione non deierat.ibid.nu.98.

Iurare in infinitum quid.& an permiſſum.ibidem 98.& 103.

Iuramenti in litem forma.glo.1.nume.99.397. eius practica.ibid.nu.105. 398

Iuriſconſulti ſæpe à dialecticis recedunt.glo. 1.numero 23. 388

Iuriſconſultus cum omnibus ſcientijs participat.quæſt 5.tract.nomin.nu.7 126

Iuriſdictionem habens præſumitur curam habere primitiuam.quæſtione congr.tracta. numero 119. 109

Iuriſdictio vna eſt, plures in ſe ſpecies continens.glo.1.nu.22. 388

Iuriſdictionis voluntariæ quæ ſunt, poſſunt extra territorium exerceri & num.ſequen. quæſt.14.tract.nominat.nu.109. 198

Iuriſdictio voluntaria non circunſcribitur loco.queſt.14.tract.nomat.nu.43. 190

Iuriſdictio voluntaria etiam inter ſuos exercetur.queſt.12.tract.nomina.nu 34. 138

Iuriſdictionis voluntariæ quæ ſunt, poſſunt diebus exerceri. quæſt.7.tracta.nominat. numero 3. 195

Ius eſt nomen generale.quæſtio.4.tracta.nomina.nu.2. 122

Ius nominatio acquiritur per nominatione & illarum inſinuationem.queſtione 4.tracta.nomi.nu.3. 123

Ius quæritur ad rem quando beneficium afficitur.queſt.4 tract.nomina.nu.5. 123

Ius rei,in re,& ad rem quid. queſt.4.tract.nomina.nu.9. 123

Ius nullum Spirituale ex literis ad beneficia quæritur.quæſtione 4. tractatus. nomina. numero 10. 123

Iuri ad rem facile derogatur. queſt.4.tract.nomina.nu.11. 124

Ius præſtandi decimam eſt quædam ſeruitus. queſtione 9.de decim.nu.11. 27

Ius regaliorum quando fuit conceſſum . & in quibus eccleſijs conſiſtat.queſt.15. tractat. nomina.nu.10. 215

Ius gentium dicitur, quo omnes gentes vtũtur.in præfat.nu.11. 347

Ius ciuile addit actionem pro intereſſe. in præfat.numero 18. 347

Ius ex contractu etiam conditionali aquiritur nobis.ius,quod ad hæredem tranſmittitur . queſt 4.tract.nomina.nu.8. 123

Ius ciuile & canonicum ita ſunt connexa. vt vnum ſine altero vix intelligi queat.queſtione 5.tract.nomina.nu.14. 126

Ius præſentandi tranſit cum vniuerſitate ad locatorem:non tamen ius conferendi niſi ſit ei ſpecialiter conceſſum.122.queſtione. 14 tractatus nominat . numero.120. 170

Ius ſanguinis immutabile. queſtio.12.tracta. nomina.nu.44. 180

Ius in beneficijs propria authoritate quærimus.tract.de pacifi.nu.161. 296

Ius in beneficio non habens poteſt imponere penſionem . tractatus de pacificis poſſeſſoribus.nu.156. 295

Ius quoties pluribus gradatim competit circa idem , altero non vtente, valet quod interim fit per alium. queſtione 17.tracta.nominat.nu.37. 237

Ius reale in re habens, vt habens pignus in re, poterit etiam miles alijs pignori dare.in 1. notab.nu.36. 358

Ius adeundi an ſit in bonis noſtris.glo.dupli. numero 23. 428

Ius parti non quæritur per nominationem ſine canonica inſtitutione. queſtione 1.tract. nominat.numero 14. 118

Item nec ex confeſſione aduerſarij.quæſtione 1.tracta.nominat.numet.14. 119

Ius eligendi tranſit cum eadem qualitate.queſtio.8.tract.nomi.nu.22. 139
Ius idem ſtatuendum, vbi eſt eadem vel maior ratio.tract.congr.port.nu.47. 97
Ius decimæ habere aliud eſt, & aliud fructus. queſt.10.de decim.nu.34. 33
Ius per collationem confertur ei, cui confertur beneficium. queſt.17.tractat.nominat. numero 22. 232
de Iure decimandi,cùm ſit res ſpiritualis,eccleſia cognoſcit.quæſt.10. de decim.nu.2.29. & nume.35. 33
Iuri ſuo poteſt quis renuntiare, non tamen in præiudicium alterius.queſt.4.tract.nomina.numer.42. 190
Iura multa edita ſuper congrua portione. & nu.23.cum multis ſeq.tract.cong.port.numero 22.& 23. 95
Iura propter diuitias memini ſunt auferenda. queſt.7.de decim.nu.14. 22
Iura legis quæ ſint.tract.cong.port.nu.133. 110
Iura epiſcopalia quis habere dicatur.tract.congruæ.porti.nu.32. 96
Iuſta cauſa in dando decimas eſſe debet.queſtio.10.de decim.nu.52. 35
Iuſtum pretium rei immobilis.glo.ſubtilitatem.nu.55. 449

L

LActis decima quomodo ſoluenda. queſt.6.de decim.nu.33. 20
Laicus beneficia nō confert.queſt. 21.tract.nomina.nu.69. 259
Laicus poteſt eſſe eccleſiæ operarius. queſt.15. tract.nomina.nu.21. 217
Laicus iudex quando cognoſcere poſſit ſuper decimis.queſt.10.de decimis.nu.3.& 4. 29
Laicus decimas an & quando retineat.queſt. 42.de decim.nu.69. 48
Laicus decimas habeat ante vel poſt cōcilium non intereſt & nu.80.queſt.13.de decim.numero 79. 49
Laici ex ſuo officio pro populo non erant queſt.13.de decim.nu.80. 49
Laicus non poteſt cauſas eccleſiaſticas ſuo nomine tractare,ſed nomine clerici non prohibetur. queſtio.14.tractatus nominatio. numero 163. 145
Laicus quando eccleſiam pleno iure dare poſſit.tracta.de pacifi.poſſeſſ.nu.349. 325
Laicus decimas non præſcribit. queſtio.13.de decim.nu.64. 48
Laicos beneficiorum eſſe capaces iuris nō eſt ambigui intellige, beneficiorum temporalium.queſt.tract.nomina.nu.70. 260
Laici bona eccleſiæ poſsidere non poſſunt.tracta.cong.port.nu.47. 98
Laici an iuſtè decimas in filios & ſucceſſores transferant.queſt.10.de decim.nu.26. 32
Laici retinentes decimas ſunt excommunicati.queſt.10. de decim.nu.19. 31
Laico ex cauſa oblationes dantur.queſt.1.de decim.nu.28. 5
Laici ex conſuetudine oblationes nō poſſunt recipere.queſt.1.de decim.nu.26.& 28. 5
Laicum à decimis papa ſolus eximere poteſt queſt.13.nu.28. 43
Laici decimas non poſſunt dare in pignus, etiam clericis.queſt.10.de decim.nu.26. 32
Laici incapaces ſpiritualium rerum.queſtion. 13.de decim.nu.29. 43
Laici ante concilium Lateranenſe incapaces decimarum erant.queſt.10.de decimis.numero 16.30.& nu.23. 31
Laici detinere decimas an poſsint. queſt.de decim.numer.24. 31
Laicis prohibentur bona eccleſiarum in laicos,vel alios transferre. queſt.10.de decim. numero 15. 30
Laicum à decimis eximere ſolus papa poteſt. queſt.13.de decim.nu.29. 43
Laici eccleſiaſtica negotia tractare nō debent. queſt.10.de decim.nu.38. 33
Laici non cognoſcunt de poſſeſſorio ſuper decimis non feudalibus, ex ordinatione regia.queſt.10.de decim.nu.5. 29
Laici in quas eccleſias decimas trāsferre poſſint.queſt.10.de decim.nu.21. 31
Laico decimæ ad vitam cōcedi poſſunt;dum tamen epiſcopi vel alterius ſuperioris authoritas accedat.queſtio.10. de decimi.numero 34. 33
Laici iudices de decimis etiam infeudatis cognoſcere non poſſunt.queſt.10.de decimis numero 35. 34
Lano decima ſtatim ſoluenda.queſt.6.de decim.nu 32. 20
Lapidicinarum decima debetur.queſtio.8.de decim.nu.23. 25
Lateranenſes concilium nil iuris ad decimas laicis concedit.queſt.10.de decim.nu.22 31
Lateranenſis concilij ratio,ne decimæ in alios transferantur.queſt.10.de decim.nu.18. 31
Lectores Heracliti imitatores redarguuntur. in 8.notab.nu 12.13.& 14. 372
Lectura Bart.corrupta.glo. quantitatem.numero 18. 417
Legatum quando poſsit apprehendi.tract. de pacifi.poſſeſſo.nu.299. 317
Legatus non poteſt conferre beneficia extra prouinciam vacantia.queſt.8.tract.nomi. numero 30. 141
Legatus non confert beneficia ſub patronatu laicorum exiſtentia.queſt.15.tracta.nominat.numero 7. 215
Legatus non poteſt conferre beneficium ſpectans ad præſentationem patroni laici.queſtio.8.tract.nomina.nu.40. 142
Legatus exiſtens extra legationem poteſt conferre beneficia vacantia in ſua prouincia. queſt.14.tract.nomi.nu.45. 190
Legatus an conferat graduatis: & an ipſi nominationes dirigantur.13. queſt.8.tract.nominat.nu.11.& 13. 138
Legatus concurrit cum ordinario.queſtio.17. trac.nomina.nu.45. 239
Legatus nihil debet de ſuo adijcere.in 6.nota. numero 13. 370
Legatus à latere dicitur originarius. queſtio. 8.tractatua

8.tract.nomina.nu.12. 138
Legatus in menſibus graduatorum, an poſsit gratificare.45.queſt.17.tract.nomi.44. 239
Legatus an primo venienti conferre debeat, & diſpenſare.cum nu.ſeq. vſque ad fin.queſt. 17.tract.nomin.nu.70. 244
Legatus in Francia quaſi cõtrahit: & quomodo.queſt.17.tract.nominat.nu.72. 244
Legentes dicuntur ſtudere. queſt.11.tracta.nominat.nu.23. 171
Legendum in vniuerſitatibus. gloſ.quantitatem.nu.7. 415
Legens gratificandus,& is qui libros compoſuit.& nu.58.queſt.21.tract. nominat.numero 57. 257
Legitimatio non trahitur retro.queſt.15.tract. nomina.nu.46. 220
Legitimatus an gaudeat prærogatiuis nobilium.queſt.12.tracta.nominat.nu.49. 180
Legitimatus non habet ius primogenituræ. queſt.12.tract.nominat.nu.49. 180
Leguminum, frumenti, & omnium quæ gignit humus, decimæ ſunt præſtandæ.queſtio.8.de decim.nu.3.& 4. 23
Leproſariæ & eleemoſynariæ an comprehendantur in nominationibus.queſt.15.nominat.nu.16. 216
Leproſariæ & eleemoſynariæ non veniunt nomine beneficij.queſt.15.tractatus nomina. numero 16. 216
Leproſi & hæremitæ de quibus decimas ſoluant.queſt.5.de decim.nu.22. 14
Leuitæ qui ſint.queſt.7.de decim.nu.2. 21
Leuitæ contenti ſola decimarum perceptione. queſt.13.de decim.nu.5. 41
L.2.§.fin.de pollicitat.intellectus.queſtio.3.de decim.nu.16. 9
L.fin.C.de ſacroſ.eccleſ.intellectus. queſt.3.de decim.nu.17. 10
Lex ciuilis vbicunque addit vel detrahit iuri gentium vel naturali, efficitur ius ciuile, in præfat.nu.17. 347
Lex diuina prima & vniuerſalis origo omniũ legum iuſtarum.in præfat.nu.22. 347
Lex in dubio intelligenda, vt minus obliget. queſt.5.tract.nominat.nu.47. 132
Lex Aquilia datur ad id quod intereſt.gloſſ.1. numero 3. 385
Lex loquens de viro non comprehendit mulieres.queſt.5.tract.nomin.nu.1. 125
Lex quando dicatur canonizata.queſt.5.trac. nominat.nu.16. 127
Lex ſemel canonizata licet per Imperatorem tollatur, adhuc tamen in foro canonico ſeruabitur.queſt.5.tractat.nominat.numero 17. 127
Lex noua ad interpretatione antiquæ refertur. queſt.5.tract.nomina.nu.22. 128
Lex de poſsibili.facienda.in 3.notab.nu.1. 362
Lex ciuilis in conſcientia ſeruanda.tractat.de pacifi.nu.11.& 12. 277
Lex poſitiua debet muniri naturæ legem, & naturali ratione muniri.11.notab.nu.1. 374
Lex pœnalis loquens in reo extẽditur ad actorem.queſt.14.tract.nomina.nu.14. 249
Lex irrationabilis non dicitur lex.11.notabi. numero 17. 375
Lex omnibus impoſita .not.14.nu.1. 376
Legi ſubditus dupliciter quis dicitur.ibid.numero 2.& 3.
Lex comprehendit etiam ſubditos priuilegiatos.ibid.nume.3.
Lex ſuper impoſsibili non fingitur.in 3.nota. numero 12. 363
Legis vna clauſula declarat aliã ambiguam. queſt.5.tract.nominat.nu.23. 12
Leges pariſijs publicè legi.queſt.5. tracta.nomina.nu.15. 127
Legis vna pars vel conſtitutionis debet intelligi & interpretari ſecundum aliam præcedentem vel ſequentem.queſt.5.tract.nominat.nu.20. 128
Lege permittente quæ fiunt iure facta cenſetur.glo.1.nu.100. 397
Leges ſacros canones non dedignantur imitari: nec canones dedignantur iura ciuilia adducere.queſt.5.tractat.nomi.nu.14. 126
Leges per rationem extenduntur: & ad eam recurrimus quando eſt dubium de legum. intellectus.11.notab.nu.5.& 6. 375
Item per eam interpretamur ſcriptura.ibidem nume.7.
Leges, teſtamenta, & ſeruitutes ſunt perpetuæ. in 1.notab.nu.40. 358
Legis diuiſio.nume.1. 354
Leges & regis ordinationes debent recitari, & publicari etiam diebus feſtiuis.not.vlt. numero 1.& 2. 376
Lex ante publicationem non ligat.ibid.nu.3.
Libellus ſuper intereſſe quomodo formetur, glo.in alijs.nu.26.cum ſeq. 441
Libellus incertus quando valeat.glo.in alijs. numero 33. 441
Libellus quolibet tempore offerri poteſt.queſtio.14.tract.nomina.nu.29. 188
Liberalis in neceſsitatibus nemo.queſt.5.trac. nominat.nu.8. 135
Liberatio facta pupillo ſine tutore valet.tractatus alienat.&c.nu.35. 73
Liberationem quandoque delinquenti promittunt.in 8.notab.nu.4. 572
Licentiato in artibus, vel qui ſtuduit in medicina, nõ debetur eccleſiæ parochialis.queſtio.16.tract.nominat.nu.28. 228
Lignorum decima debetur.queſt.8.de decim. nume.26. 25
Limitatio capellæ decimas probat.queſtio.6, de decim.nu.18. 19
Limitata cauſa limitatum parit effectum.queſtio.6.tract.nomina.nu.7. 188
Lini canapis & olerum, decima ſoluenda.queſtio.8.de decim.nu.8. 23
Lis ſi moueatur ſuper vna re non minus dicitur quis pacificus poſſeſſor.tract.de pacifi. poſſeſſ.nu.202. 303
Lis ſuper poſſeſſione impedit pacificum poſſeſſorem etiam ſuper proprietate.tracta.de pacifi.poſſeſſ.nu.199. 302

Lis quando habeatur pro conteſtatio.tracta. de pacifi.poſſeſſ.nu.204. 303

Lites triennio finiri debent,& non in infinitum durare:intellige tamen de iure ciuili. in 1.not.nume.3.& 4. 356

Litis decima quæ.queſt.3.de decim.nu.20.21. & 22. 10

Lite pendente vter litigantium conferat.queſtio.14.tract.nominat.nu.128. 171

Lite pendente cui ſit inſinuandum queſt.12. tract.nominat.nu.129. 171

Litis motæ denuntiatio fieri poteſt procuratori domino abſente.queſt.14.tract.nomina. numero 100. 107

Lites vltra triennium protrahuntur in hoc regno Franciæ de conſuetudine.in 1.notabi. numero 5. 356

Literati non præſumuntur vitijs deditis, licet paupertate opprimantur.queſt.6.tract.nominat.nu.3. 133

Literis epiſcoporum,vniuerſitatis & apparitoris an credatur.queſt.11.tract.nominat.numero 6. 168

Literæ gradus, & nominationis manu ſcribæ vniuerſitatis ſignari debent.queſt.10.tract. nominat.nu.24. 162

Literis epiſcoporum an ei quando credatur requiſita in ſigillo.queſtione.10.tract.nominat.numero 39. 164

Literæ gradus,& aliæ quo tempore fiant queſtio.14.tract.nomin.nu.9. 185

Literæ non deſignantes tempus an valeant. queſt.11.tract.nominat.nu.30. 170

Literæ nominationis an oſtendi debeant ordinario collatori eas requirenti in vacatione beneficij.queſt.14.tracta. nominat.numero 140. 172

Literæ patentes quæ dicantur.queſt.14.tracta. nomina.nu.198. 212

Literæ procuratorij,an ſint prohibendæ queſt. 14.tract.nominat.nu.164. 15

Literas deferens præſumitur is de quo loquitur.queſt.14.tract nomina.nu.192. 209

Literæ omnes certificariæ,an debeant inſinuari.queſt.13.tract.nominat.nu.76. 194

Literas doctorato graduato an ſufficiat oſtendere,abſque literis aliorum graduum.queſtio.14.tract.nomina.nu.78. 194

Literæ omnium graduum, an ſint inſinuandæ.queſt.14.tract.nominat.nu.78. 194

Literæ matriculæ inſinuantur. queſt.14.tract. nominat.nu.68. 194

Literas tonſuræ inſinuare bonum eſt queſ.14. tract.nominat.nu.69. 193

Literis certificationæ quibus ſtetur.queſt.11. tract.nominat.nu.10. 169

Literæ nominationum an corā collatore ſint legendæ.queſt.14.tract.nomin.nu.196. 211

Litigans ſuper beneficio penſionem tenetur ſoluere.tractatus de pacificis poſſeſſo.numero 154. 294

Locans rem vitioſam,an in conſcientia teneatur.glo.dupli.nu.70. 436

Locatio ad longum tempus annullata à Senatu.tractat.alienat.&c.nu.19. 72

In locatione non venit merum factum, ſed mixtum.fallit.ibid.gloſſ.quantitatem. numero 13. 415

Locuples vnde glo.dupli.nu.25. 428

Locus publicus an ſit exprimendus,& probandus.glo.ſubtilitatem.nu.50. 448

Loci circumuicini non debent apponi in probatione valoris rei.gloſſ.ſubtilitatem.numero 54. 448

Locum tenens ſcribæ,an poſſit nominationes ſignare.eum nu.ſeq.vſque ad nu.31.queſt. tractat.nomina.nu.25. 163

Loca collegialia nominatis non ſunt affecta. queſt.15.tract.nominat.nu.22. 217

Fallit ſi deniur in titulum.ibid.nu.23.

Locutio pluralis Duorum numero, & non minori contenta eſt niſi identitas rationis aliud iudicat.queſt.9. tracta.nominat. numero 2. 147

Lucrum quod venit cum iniuria alterius,non attenditur.glo.vlt.nume.16.cum ſeq.464

Lucrum ceſſans qualiter debeat probari.gloſ. vlt.nu.26. 466

Lucrum incertum non attenditur.ibid.nu 29.

Lucrum quando dicatur incertum. ibidem. numero 30.

Lucrum non dicitur, niſi deductis expenſis. queſt.11.de decim.nu.6. 36

Lucrum ceſſans non petet qui alibi tantum eſſet lucratus.glo. vlt.nu.21. 465

Lucrum proueniens ex induſtria hominis nō ſoliti lucrari,an attendatur.ibid.nu.22.

Lucrum ex pueris docendis proueniens non imputabitur in congruam portionem.queſtio.congr.tract.nu.69. 105

Lucrum ceſſans quod potui facere ceſſante impedimento non rei augmentum.gl.prouet. numero 9. 379

Lucri ceſſantis ratio non habetur certis caſibus.nume.15.cum ſequen.multis.glo.vlt. numer.13.cum multis ſeq. 464

Lucrum in conſcientia debetur quinque concurrentibus.ibid.nu.14.

Lucri ratio an habenda ſit in incertis.gloſſ.1. numero 173. 409

Lucri ceſſantis an ſit habenda ratio.gloſſ.vlt. nu.1.& ſeq. 462

M

MAgiſtratus excuſatur nō puniens delictum ſibi nō notificatum. queſt.17.tract.nomi.nu.6. 232

Magalonēſis eccleſia regularis in ſecularem redacta, & tranſlata ad Montepeſſulanum anno.1536.queſt. vlti.tracta. nominat.nu.24. 266

Magiſtri artium quoad ſacerdotia theologis præferri debent, ſi ſunt antiquiores, ſecus quo ad honores.queſt.21.tracta.nominat. numer.8. 252

Magiſtro artium regenti an illud tempus computetur.queſtione 11.tractat.no.nu 24.171

Magiſtrorum deciſioni ſtare debemus. gloſſ. vlti.numero 3. 463

Maiores & minutæ decimæ quæ . quęſt.3. de decim.nu.26. 10
Maior pars an in alienatione ſufficiat.tractat. alienat.nu.76. 81
Maioris partis præſentia ſufficit in lectione, dum tamen omnes ſint vocati.tracta.alienat.&c.nu.76. 81
Maius cui conceditur, concedi debet minus. glo.1.nu.110. 399
Mala fides non iuuat triennalem poſſeſſorem in conſcientia. contra Gomeſ.tract.de pacifi.nu.32. 279
Malæfidei poſſeſſor creditur, qui contra iura mercatur.quęſt 13 de decim.nu.87. 50
Malitijs & machinationibus obuiandum in 9.notab.nu.1.373.& nu.11. 374
Mandatarius nominato præfertur.quęſtio.15. tract.nominat.nu 4. 214
Mandatarius & nominatus habent ius petendi beneficia eiſdem debita quęſt.4.tracta. nominat.nu 101. 123
Mandatarius tenetur probare ſe ad impleuiſſe mandatum.glo.dupli.nu.46. 434
Mandatum quando poteſt per æquipollens impleri.quęſt.14.tract nominat.nu.63 192
Mandatum obſeruare dicitur qui facit illud quod eſt proximum mandato, quęſti.14. tract nominat.nu.63. 162
Mandatum omiſſa forma eſt nullum.quęſtio. 15.tract.nominat.nu.5. 215
Mandatum etiam in minimo excedere quis non debet.alias agitur contra eum iniuriarum.in 6.notab.nu.7.8. 370
Mandatum non præſumitur.quęſt.14 tracta. nominat.nu.118. 199
Mandatum non præſumitur ex temporis diuturnitate.quęſt.14.tract.nomi.nu.168. 176
Mandatum de prouidendo, an debeat legi. quęſt.14.tract.nomina.nu.197. 212
Mandatum quomodo inſinuandum capitulo.quęſt.14 tract.nomin.nu.126. 170
Mandatis regis vel papæ non obtemperans quomodo puniatur. & numer.13 quęſt.19. tract.nominat.nu.10. 248
Maritus præſentare poteſt ratione bonorum quæ habet ab vxore.quęſt.17. tract.nomi. nu.56. 241
Maſculinum in fauorabilibus concipit fœmininum.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.5. 277
Materia intereſſe difficilis, ſubtilis, vtilis & continua.in præfat.nu 1. 345
Matricula an atteſtari debeat.quęſt.11.tractat. nominat.nu.25. 171
Matriculas quatuor, ſeu libros curatus habeat & quare. quęſtione 2.de decimis. numero 10.11.&12. 7
Matrix eccleſia de iure communi eſt fundata ad decimas ſuæ parochiæ.quęſt.6.de decimis nu.12. 18
Matrix eccleſia quæ dicatur.quęſt. 6.de decimis.nu.6.& 7. 17
Mechanici qui Socrati.in præfat.nu.2. 345
Medicina parum cum legibus commune habet.quęſt.5.tract.nomina.nu.7. 126
Medicus, & iuriſconſultus obſeruant tempora.quęſt.14.tract.nominat.nu.202. 212
Melius quid dicatur, tractatus alienatio.numero 72. 80
Meliora non proſpicit, qui res eccleſiæ vendit vtiliores.tract.alienat.&c.nu.74. 81
Memoriam extare probatur per inſtrumentum.quęſt.13 de decim.nu.97. 52
Mentiens ſe clericum vel doctorem quomodo puniri debeat. quæſtione 12.tractat.nomina.nu 15. 177
Mentio de poſſeſſis non pacificè an in nominationibus facienda ſit.& numer.13.quęſt. 9.tract.nomina.nu.12. 149
Mentio in nominationibus an ſit facienda de beneficio vnito.quęſtione.9.tracta.nominat.numer.15. 150
Mentio in reſcriptis ad beneficia non debet fieri niſi de his qualitatibus quæ à iure reperiuntur expreſſæ.quęſt.9.tract.nomina. numero 58. 156
Mentio beneficij.curati in ſpecie, non in genere fieri debet. quęſt.9.tract.no.nu.52. 155
Mercatores & artifices de lucro eorum decimas perſonales debent. quęſt.tracta.de decim.numero 6. 37
Mercedis remiſsio ob ſterilitatem non datur non ſoluenti decimas.quęſtione vlt.de decimis.numer.22 64
Mercenarij & famuli ad quas teneantur decimas quęſtione 5.de decim.nu.16. 14
Mercenarius dignus mercede.quęſt.2.de decimis.nu.7. 6
Mercenarij opus non morari vſque mane, ita vt damnoſa ſit dilatio.in præf.nu.5. 346
Meretrices an & quando ad decimas teneantur.quęſt.5.de decim.nu.18. 14
Merita æquiualere debeat rebus donatis.tractat.alienat.nu.62. 78
Metallorum decima præſtanda. quęſt.8.de decim.nu.24. 25
Metallorum decima.quęſtione 3.de decim.numero 19. 10
Metus cauſa geſta, rata non habentur.quęſt. 1.tracta.nomina.nu.12. 118
Metus reſignans beneficium etiam poſt trienium illud poteſt repetere.tract.de pacifi. poſſeſſ.nu.283. 315
Mites fræquentauit bellum eſt inhabilis ad beneficia.tract.de pacificis poſſeſſoribus.numero 259. 311
Milites agrum emere non poſſunt vbi militāt. quęſt.14.de decim.nume.50. 61
De minimis curatur in caſibus à iure expreſsis.in 6.notab.nu.6. 369
Minor an poſsit acceptare beneficia curata ſi ſit idoneus tempore vacationis.quęſtio.9. tract.nominat.nu.60. 156
Minores maioribus honorem præbere. debent.quęſt.14.tract.nomina.nu.80. 194
Minor quæ beneficia poſsit habere tractat. de pacifi.poſſeſ.nu.209.210.& 211. 304
Minor quando poſsit iurari decreto.de pacifi. poſſeſſo.ibid.numer.212.& ſequent.

Minor an ad beneficium poſt triennium reſtitui poſſit.ibid.nu.213. 305
Miſerationis cauſa maior in minore, quàm in maiore.queſt.3.de decim.nu.13. 9
Miſerorum refugium nõ valentes aliquam rationem dare, eſt, vt dicant, ſpeciale, &c.in 6.notab.nu.4. 368
Mixtæ decimæ quæ. queſtione 3.de decim.numero 33. 11
Modernorum reprehenſio.in 3.notabil.numero 19. 64
Modernorum reprehenſio in eo quod dicunt in incertis relinquendum eſſe arbitrio iudicis, exemplo pœnarũ.nu.2.in repet.l.vnicæ.C.de ſent.quę pro eo quod intereſt.354
Modica omiſsio in nominationibus facta non vitiat.queſt.9.tract.nominat.nu.45. 154
Modicum tempus quando dicatur.tract.alienat.&c.numero 26. 73
Molendinum ædificans iuxta aliud glo.vlt.numero 15. 464
Molendinorum decima ſoluenda, hoc eſt de commodo proueniente ex molẽdinis.queſtio.8.de decim.nu.6. 23
Moleſtare licet triennalem poſſeſſorem ex cauſa de nouo orta.tract.de pacifi. poſſeſſo.numero 189. 309
Moleſtari poteſt non promotas, & quæ duo incompatibilia beneficia. tracta.de pacific. poſſeſſo.nu.189. 300
Moleſtari in beneficijs poſt triennium in foro conſcientiæ an quis poſſit.tract.de pacific. numero.8. 277
Moleſtare quando quis dicatur.tracta.de pacific.poſſeſſo.nu.35. 280
Moleſtia quomodo intelligatur queſt.vlt.tracta.nomina.nu.4. 263
Monachi ad decimas non tenentur de laboribus, ſeu nutrimentis ſuis.queſt.v.de decimis numer.7.12.& nu.21. 14
Monachus quoad ſpiritualia notabilitatem perdit queſt.12.tract.nomina.nu.46. 180
Monachus an poſſit poſt triennium moleſtari ſuper manuali beneficio.tract.de pacif.poſſeſſo.nume.330.cum ſeq. 322
Monachus ſeruo æquiparatur.ibid.
Monachus deſtitutus quando poſſit officium ſuperioris implorare.ibid.nu.331.cum ſeq.
Monachi à papa confirmati non poſſunt remoueri.tract.de pacific.poſſeſſ.nu.335. 323
Monachi poſſeſſionis colendas alijs tradentes ad decimas tenentur.queſtione 14.de decimis.nume.47. 61
Monachus tanquam nobilis nominationes impetrat.& nu.ſequen.queſt.12.tracta.nominat.numero 44. 180
Monachi non ſacerdotes qui à curatis ſacramenta recipiunt, ad decimas an teneatur. queſt.5.de decim.nu.10. 13
Moniales quam ſolennitatem ſeruare debeãt. tract.alienat.&c.nu.87. 82
Monitio in decimarum præſtatione quando requiratur.queſtio.12.de decim.nu.8. 37
Mora eſt delictum.glo.in omnibus.nu.12. 413
Mora poteſt purgari quando non eſt adiectæ dies, vel quando eſt adiecta ante diei lapſum, queſt.17.tract.nomin.nu.16. 232
Mora non eſt, vbi non eſt petitio. queſtio.14. tract.nomina.nume.37. 189
Mora ſua nemini debet eſſe commodo.gl.dupli.nu.52. 434
Moram purgare an poſsit qui tenetur ad factum.glo.in alijs.nu.5. 438
Morbo laborans caduco efficitur inhabilis ad beneficia niſi fortè poſt triennium ſanus fieret.tractat.de pacific.poſſeſſori.numero 260. 311
Mortaliter peccant detinentes decimas queſt. vlt.de decim.nu.17. 63
Mulier an bona eccleſiæ ſine ſolennitate alienare poſsit.tract.alienat.&c.nu.53. 77
Mulierum genus auariſsimum.tractat.alienat. &c.nu.53. 77
Mulier nõ debet poſt triennium in beneficijs moleſtari.tract.de pacifi.nu.3. 276
Mulier inhabilis eſt ad beneficia eccleſiaſtica. tract de pacifi.poſſeſſo.nu.312. 319
Mulier in diuinis non poteſt ſacerdoti reſpondere.tract.cong.nu.66. 101
Mulieres an ſint nobiles.queſtio.12.tracta.nominat.nu.6. 176
Mulieres ornamenta pro decimis ſoluendis tradunt.queſt.1.de decim.nu.5. 2
Munus congruens.tract.congr.port.nu.4. 93
Munera perditores & potentiores regi, & non per pauperes reipublicæ intereſt. in præfat.nume.74. 352
Muri ciuitatum quando facto tyranni aut hoſtium deſtruuntur, nihilominus ciuitates retinent ſua priuilegia: ſecus ſi ob delictum.queſt.16.tract.nominat.nu.14. 226
Mutare conſilium in alterius iniuriam nemo poteſt.queſt.17.tract.nomina.nu.9. 232
Mutanda non ſunt quæ ſemper certam interpretationem habuerunt, niſi ex cauſa, vel niſi errore inducta eſſent.queſt.5.tract.nominat.nu.45. 131
Mutatio qualitatis non alterat obligationem. queſt.6.de decim.nu 35. 20

N

NAtura piſcium fera.queſt.8 de decimis numer.10. 23
Naturæ multiplex acceptio, & numero ſequen.glo.quantitatem.numero 21. 418
Naturalia immutabilia.queſt.13.de decim.numero 40. 45
Naturalis ratio ſuadet, vt benefacienti benefaciamus.in præfat.nu.10. 347
Naturalis æquitas non vult aliquem locupletari cum aliena iactura.in præfat. numero 7. 347
Neceſſitatis tempore omnia communia.queſ. 5.de decim.nu.14. 13
Neceſſaria in rei vendicatione quæ.queſt.9.de decim.nu.7. 26
Negans ſe poſſediſſe quis probare debeat.queſtio.9.tract.nominat.nu.16. 150

Negatiua

Negatiua plus negat, quàm affirmatiua ponat.quęſt.10.de decim.nu.14. 30
Negotium differtur quouſque cognoſcatur, quando minor pars cauſam rationabilem allegat.tract.alienat.&c.nu.76. 81
Negotiorum geſtor, an inſinuare poſsit quęſt. 14.tract.nomina.nu.19. 208
Nemini licet Regia vola imponere ſuis rebus. quęſt.9.de decim.nu.5. 26
Nepos collatoris non præfertur antiquiori nominato.quęſt.21.tract.nominat.nu.11. 252
Nobilis data paritate.ignobili præfertur quęſtio.21.tract.nomina.nu.11. 252
Nobilis ex matre an aliquis dicit poſsit quęſtio.12.tract nomina.nu.7. 175
Nobilis qui ſtuduit triennio in artibus aut theologia vel medicina, ex hoc non conſequitur nominationes.quęſt.13.tracta.nominat.numer.47. 180
Nobiles luxurioſi & ſuperbi.&c.quęſt.12.tracta.nominat.nu.10. 176
Nobilibus quare deferatur, vt breuiori tempore gradum conſequantur quàm alij.quęſt. 12.tract.nomina.nu.2. 174
Nobilibus ante quinquennium fruſtra nominationes conceduntur. intellige ſi non ſunt ex vtroque parente nobiles.quęſt.12.tract. nomina.nu.4. 174
Nobilis ex vtroque parente quomodo poteſt quis dici.quęſt.12.tract.nomina.nu.5. 174
Nobilitas probanda ab eo qui dicit ſe nobilem.quęſt.12.tract.nomina.nu.14. 177
Nobilitas probatur coram iudice ordinario ſeculari, non autem coram eccleſiaſtico. 23.quęſt.12.tract.nomina.nu.22. 178
Nobilitas ex nouem cauſatur remiſsiuè.quęſtio.12.tract.nomina.nu.46. 180
Nobilitas vt probatur requirantur quatuor teſtes, licet, alias regulariter duo ſufficiunt. quęſt.13.tract.nomina.nu.5. 181
Nobilitatis probatio poteſt fieri coram patre, vel fratre ordinario loci. quęſt.12.tract.nomina.nu.34. 178
Nobilitatis probatio non fit coram commiſſario deputato ad audiendo teſtes.& quare. quęſt 12.tracta.nomina.nu.31. 168
Item nec coram arbitro.quęſt.12.tract.nomina.nume.32. 178
Nomen qui habet, & affectum debet habere. quęſt.8.tract nomin.nu.8. 139
Nomen & cognomen exprimenda, quando requirantur pro forma. & nu.61.quęſt.14. tract.nomina.nu.60. 191
Nomen, & cognomen quomodo inſinuetur. quęſt.14.tract.nomina.nu.56. 191
Nomine beneficij continetur præbenda, ei quodcunque aliud beneficium: non tamen hoſpitale numer.9.quęſt.9.tracta.nomina.nu.5.147.nu.9. 148
Nomina ſingulorum in inſtrumento alienationis rerum eccleſiæ aut ciuitatis exprimenda.tract.alienat.&c.nu.16. 71
Nomina inuenta ad recognoſcendos homines.quęſt.14.tract.nomina.nu.58. 191
Nominem diuerſitas rerum inducit diuerſitatem.quęſt.10.tract.nomina.nu.45. 166
Nominantes & eligentes iurare debent.quęſt. 1.tract.nominat.nu.24. 120
Nominatus titulum ſui prædeceſſoris probare non tenetur, quęſtione 17.tractat.nominat.nu.66. 243
Nominatus an poſsit ſe opponere, vel appellare, ne epiſcopus conferat.ibid.nu.67. 244
Nominatus contra alium nominatum non opponit exemplum non eſſe datum.quęſt. 14.tracta.nomina.nu.150. 174
Nominatus poteſt eligere, an per loci procuratorem velit inſinuare. quęſtione 14.tract. nominat.nu.158. 174
Nominatus & graduatus intra quod tempus petere debeant beneficia vacantia ſibi conferri.quęſt.20.tract.nomina.nu.1. 249
Nominatus non negligere non perdit beneficium ſibi debitum.ibid.nu.2.
Nominatus procurans mortem beneficiati, ab illius beneficio excluditur.quęſt.21.tracta. nominat.nu.37. 136
Nominatus an teneatur exprimere beneficia quæ habet in commendam.quęſt.9.tract. nomina.nu.26. 152
Nominatus poteſt beneficium vacans dimittere: & tunc collatio alteri facta tenet.quęſt. 18.tract.nomina.nu.9. 246
Nominatus in ſingulos annos debet exhibere nomen, & cognomen tempore quadrageſimæ.quęſtione 14 tractatus nomina.numero 53. 191
Nominatus quod non ſit clericus.& ſic beneficium non poteſt obtinere, opponitur quęſtio.22.tracta.nomina.nu.7. 261
Nominatus quid ſit.quęſtione 4.tract.nomina.numer.1. 122
Nominatus an teneatur exprimere in ſua nominatione leproſariam vel eleemoſynariã. quęſt.9.tract.nomina.nu.10. 150
Nominatus & mandatarius habent ius petendi beneficia eiſdem debita.quęſt.4.tractat. nomina.nu.10. 123
Nominatus an valorem quem expreſsit, probare teneatur.queſt.9.tracta. nominat.numero 47. 155
Nominatus ſalutare epiſcopum debet, & ei honorem impendere.quęſtio.14.tracta.nominat.nu.80. 194
Nominatus an perdit gradum cum nominationibus.quęſt.vlti.tractatus nominat.numero 5. 264
Nominatus ſi requirat ſibi conferri iure deuoluto, ſi ſic non vacat, non valebit collatio. quęſt.17.tract.nomina.nu.2. 231
Nominatus vel graduatus intra quod tempus debeat petere ſibi conferri beneficium. quęſt.17.tract.nomina.nu.3. 231
Nominatis an teneatur conferre exiſtens, in poſſeſſione de facto.quęſt.8.tract.nomina. numero 43. 142

Nominati quando ſunt in data pares,quomodo beneficia habere debeant.queſ.21.tract. nomina.nu.46. 256

Nominatis pluribus concurrentibus antiquior præfertur. queſtione 21.tractatus nominatio.numero 1.251.nu.8.9.cum multis ſequent. 252

Fallit,numer.22.cum ſequent. 253

Nominatio non proſequente,an collatio alteri facta valeat.queſtione 17.tract.nomina. numero 29. 236

Nominati an teneatur exprimere dignitates ei numero 5.queſtione 9.tractatus nomina. numer.4. 147

Nominato opponitur quod eſt ei prouiſum vltra ducentos aureos.queſt.22.tracta.nomina.nume.10. 261

Item quòd litigabat ſuper alio beneficio. incompatibili cum iſto.queſt.22.tract.nomina.numer.11. 261

Nominati omnes,an ſimul ſex menſes habere debeant.42. queſtione 17.tractatus nominat.nume.41. 238

Nominatio quæ fit in alienatione officiorum peculiarium,an ins tribuat.& nu.ſequent. queſt.1.tractat.nomina.nu 19. 119

Nominatio pro quadam publicatione.queſti. 1.tract.nomina.nu.16. 119

Nominatio an probet excommunicationem. ibidem.

Nominatio papæ aut epiſcopi,an ius tribuat. quæſtione.1.tractatus nominatio.numero 9. 118

Nominatio probata propter aliud non probat.quæſtione 1.tractatus nominatio.numero 9. 118

Nominatio pro garentigio.queſt.1.tracta.nomina.nu.17. 119

Nominatio quam Rex facit pro iucundo aduentu in eccleſijs quas Reges fundauerunt ius nominatio tribuit. queſt.1.tract.nominat.numer.34. 121

Nominatio Papę ad vacatura per viam mandati.queſtione 1.tractatus nominatio.numero 35. 121

Nominatio facta à facultate,facit electionem, & confirmationem, & tribuit ius perfectum.queſt.1.tractat.nomina.nu.21. 119

Nominatio facienda per ſenatores.queſtio.1. tractatus nominat.nume.22. 119

Nominatio ad beneficia vacantia an tribuat ius.queſtione 1.tractatus nominatio.numero 26. 120

Nominatio in ſcrutinio, vbi exprimitur conſenſus de præſenti,& poſtea publicatur,tribuit ius nominato.queſt.1.tracta.nomina. numero 27. 120

Nominatio facta Papæ de pluribus, vt vnum eligat,ius tribuit,vt ea pendente nõ procedatur ad electionem.q.1.tra.no.nu.28.120

Nominatio,poſtulatio & electio differunt.& queſt.1.tract.nomi.nu.29.& 30. 120

Nominatio quæ fit a Rege Franciæ in prælaturis &c.an ius tribuat.queſt.1.tract. nominat.numer.31.& 33. 121

Nominationibus an poſſit grauari habens vnicum beneficium in ſua collatione.queſtio.15.tract.nomin.nu.54. 221

Nominationibus an poſsit grauari habens vnum beneficium in regno, & plura extra regnum.queſtio.15.tractatus nominat.numero 55. 222

Nominationibus priuatur habens duas præbendas in eccleſia cathedrali: intellige vt num 10. quę vlt.tra.nomi.nu.9.& 10. 264

Nominationes an poſsint dirigi prælato habenti priuilegium, ne alius ſuæ beneficia conferat.queſt.8.tract.nominat.nu.41.142

Nominationes an poſsint dirigi commendatarius.queſt.8.tract.nomina.nu.42. 142

Nominationes intra quod tempus debeât inſinuari.cum numero ſequenti,vſque ad numerum 43.quæſtione 14.tractatus nominat.numero 32. 188

Nominationes quo tempore cõſedantur.queſtio.7.tract.nomina.nu.1. 135

Nominationes an concedantur diebus feſtis. queſt.6.tract.nomi.nu.3. 135

Nominationes an in eccleſia concedantur. queſt.7.tract.nomina.nu.4. 135

Nominationes in quo loco dentur.queſt.7.tractat.nomi.nu.6. 135

Nominationes dicuntur gratiæ queſt.7.trac. nomina.nu.8. 135

Nominationes in quo loco debeant ſignari. queſt.10.tract.nomina.nu.32. 163

Nominationes per ſigna incognita nõ debẽt ſignari.queſt.10.tract.nomina.nu.36. 164

Nominationes debent ſigillari ſigillo vniuerſitatis.quæſt.10.tract.nomina.nu 37. 164

Nominationes debent ſigillari ſigillo ad eas deſtinato.quæſt.10.tracta.nomi.nu.43.165

Nominationes ſigillatæ ſigillo facultatis non. valent.quæſt.10.tract.nominat.nu.45.166

Nominationes ſigillate ſigillo priuate rectoris non valent.q.10.tract.nomi.nu.46. 166

Nominationes an dirigantur capitulo.quæſt. 8.tract.nomina.nu.20. 139

Nominationes quot modis perdantur.queſt. vlt.tract.nominat.nu.1. 263

Nominationes cui conceduntur, debet eſſe actu reſidens in qua eas ſumit.queſtio.10. tract.nomina.nu.23. 162

Nominationes in quibus verus valor non eſt expreſſus,an iure ſubſiſtant.queſt.9.tract. nomina.nu.34. 153

Nominationes dicuntur reſcripta gratioſa.q. 14.tract.nominat.nu.39. 189

Nominationes an cardinalibus dirigantur. queſt.8.tract.nominat.nume.14. 138

Nominationes multæ nullam prioritatem inducunt.quæſt.21.tract.nominat.nu.32.255

Nominationes gratiæ probent.quæſt.4.trac. nomina.nu.4. 123

Nominationes quãdo collatio ſpectat ad epiſcopũ cum conſenſu,& cõſilio capituli,cui dirigantur

dirigantur.quæſt.8.tract.nom.nu.57. 145
Nominationum capax non eſt nó graduatas. quæſt.21.tract.nom.nu.6. 261
Nominationes vniuerſitatum ad quid introductæ, quæſt.3.tract.nom.nu.1. 122
Nominationes quomodo dirigi debeant. quæſt.8.tract.nom.nu.54. 145
Nominationes directæ capitulo an comprehendat ſingulos canonicos.52.53.54.quæſ. 8.tract.nom.nu.51.52.& 53. 144
Nominationes an ſufficiat dirigere capitulo non exprimendo caput.quæſt.8.trac. nom. nu.55. 144
Nominationes an dirigantur viſitatori.quæſt. 8.tract.nom.nu.48. 143
Nominationes perduntur forma concordatorum non ſeruata.quæſt.vlt. tract.nom. numero 20. 266
Item quando moritur nominatus. ibidem. nu.21.
Nominationes eſſe conceſſas ab vniuerſitate extra regnum, opponi poteſt. quæſtio. 22. tract.nom.nu.4. 261
Nominationes à quibus dentur.quæſt. 6.tra. nom.nu.1. 133
Nominationes ſunt gratiæ quaſi expectatiuę. quæſt.9.tract.nom.nu.61. 156
Nominationes dantur habẽti beneficia vſque ad ducentos aureos.quæſt.9. tracta.nomi. nu.41. 154
Nominationum cauſæ efficiens, formalis, & finalis.quæſt.1.tract.nom.nu.1. 117
Nominationis acceptiones.ibid.nu.2.
Nominationes an præſumptionem inducat. quæſt.1.tract.nom.nu.3. cum ſeq. 118
Nominationes quare potius ab vniuerſitatibus quàm alijs dentur.quæſt.6.tract.nom. nu.2. 133
Nominationes & gradus quomodo debeant inſinuari.quæſt.14.tract.nom.nu.79. 194
Nominationes perduntur ſi eccleſia regularis erigatur in ſecularem, & contrà.quæſt.vlt. tract.nom.nu.24. 266
Nominationes ad beneficia extra regnum ſita non dantur.& nu.8.9.quæſt.6.tract. nom. nu.7.8 & 9. 133
Nominationes vniuerſitatum quibus concedantur quæſt.5.tract.nom.nu.1. 125
Nominationes non dirigũtur eccleſiæ in qua non eſt certus numerus præbendarum. quæſt.15.tract.nom.nu.60. 222
Nominationes habere pro derelicto videtur eas per 30.annos non inſinuans.quæſt. vlt. tract.nom.nu.15. 265
Nominationes perduntur quando vniuerſitas reuocat.quæſt.vlt.trac.nom.nu.16. 265
Nominationes amittuntur non expreſſis ijs quæ debent exprimi.quæſt.vlt. tract. nom. nu.12. 265
Nominationes præſumuntur legitimæ:& qui contra eas opponit, probare debet quæſt. 22.tract.nom.nu.1. 260
Nominationes diriguntur collatoribus ordinarijs, & patronis eccleſiaſticis. quæſtio.8. tract.nom.nu.1.& 5. 137
Nominationes quæ vniuerſitates concedant. quæſt.6.tract.nom.nu.4. 133
Nota ſpeciali qui ſunt digni, non exprimantur, non comprehenduntur.quæſt.8.tract. nom.nu.14. 138
Notarius quod ſigno vti debeat.quæſt.10. tra. nom.nu.35. 164
Notarius debet recitare teſtamentum, vel contractum partibus perfectum: aliàs non valet.not.vlt.nu.11. 377
Nouum dicitur ex quo prius generaliter non eſt conſtitutum.in 4.not.nu.10. 365
Noua impetratio beneficij poſt triennium eſt nulla.tract.de pacifi.poſſ.nu.158. 295
Noua confingere vocabula cauſſa doctrinæ licitum eſt.glo.1.nu.31. 389
Nouales decimæ an ad vicarium pertineant. quæſt.cong.tract.nu.111. 108
Noualia an debeantur decimis in toto vel in parte ſublaris.quæſt.14.de decim.nu.1. 55
Nouales decimæ præſcribi poſſunt.quæſt. 14. de decim.nu.17. 57
Nouitates pariunt diſcordias.quæſt.5. tractat. nom.nu.45. 131
Nouitates inducens reprehendendus eſt.quæſ. 5 tract. nom.nu.45. 131
Numerus ſingularis in vno verificatur. glo. 1. nu.13. 386
Numerus beneficiorum eſt exprimendus in nominationibus, etiámſi extra regnũ ſint. & nu.24.quæſt.9.tract.nom.nu.23.& 24. 152
Numerus perſonarum in congrua portione neceſſariarum conſiderari debet. port.cõg. tract.nom.nu.68. 101
Nuntiatio omnibus diebus fieri poteſt etiam feriatis. quæſt 14.tract.nom.nu.28. 188
Nuntius an poſſit inſinuare.quæſt.14.tractat. nom.nu.175. 177

O

OBlatio in genere ſufficit.glo.in alijs. nu.39. 442
Oblationes vt capellania recipiat, quæ requirantur.quæſt.6.de decim.nu.22. 19
Oblationes in locum primitiarum ſuccedunt. quæſt.1.de decim.25. 5
Oblationes primitiæ & decimæ in bonis eccleſiæ numerantur. quæſtione 1.de decim. nu.22. 4
Oblationes laici ex conſuetudine non poſſunt recipere. quæſtio.1.de decim. numero 26.& 28. 5
Oblationes quando capellania recipere poſſit.quæſt.6.de decim.nu.21. 19
Oblationes & decimę æquiparantur.quæſt.1. de decim.nu.26. 5
Oblationum tres ſpecies.quæſt.1.de decim.numero 27. 5
Oblationes quando Epiſcopo debeãtur.quæſ. 1.de decim.nu.27. 5
Oblationes ex cauſa laico dari.quæſt.1.de decim.nu.28. 5

Oblationes factæ imagini cui debeantur.ibid. nu.29.
Oblationes imagini factæ in reparationem ecclesiæ ſunt conuertẽdę.quęſt.1.de decim. nu.30. 5
Oblationes quorum non debent recipi. quæſ. 1.de decim.nu.31. 5
Oblationum origo,& quid ſint.quæſt.1. de decim.nu.23. 4
Oblationes quibus caſibus faciendæ.quæſt.1. de decim.nu.24.4.& nu.25. 5
Oblationũm & decimarum à Deo facta diuiſio.quæſt.1.de decim.nu.8. 2
Obligatio in caſibus incertis ſuccedit ad intereſſe.glo.1.nu.175. 409
Obligatio voti ad hæredem tranſit.quęſt.3.de decim.nu.15.& 16. 9
Obligatio ad intereſſe non ſuccedit in factis de iure canonico.glo.in alijs.nu.19. 440
Et quid in obligationibus rem.tradit ibid. numero 21.& 22.
Obligatio ad intereſſe an ſuccedat extinctiuè ſiue cumulatiuè.glo.in alijs.nu.20. 440
Et quid in obligationibus rem reſtitui.ibidem nu.23.& 24.
Obligationem nõ alterat qualitatis mutatio. quæſt.6.de decim.nu.35. 20
Occupanti fiunt feræ euadentes noſtram cuſtodiam.quęſt.8.de decim.nu.10. 23
Odofred.& Aliciati opinio circa naturam refellitur.glo.quantitatem.nu.26. 420
Offerre verbum quid importet.quęſ.12.de decim.nu.9. 37
Officium operariæ non eſt nominationibus ſubiectum.quęſ.15.tract.nom.nu.19. 217
Officium quid .tract.de pacifi.poſſ.nu.86 286
Officium emens priuilegio officij gaudere nõ debet.quæſt.6.tract.nom.nu.11. 126
Officium boni aduocati.in 2.not.nu.4. 362
Officia à rege habita ſunt perpetua.quæſt. 12. tract.nom.nu.35. 179
Officia ea rex confirmare teneatur. quæſtio. 12.tract.nom.nu.36. 179
Officia emanata ab illis qui ſunt de ſanguine regio ſunt perpetua.quęſtio.12.tract. nom. nu 37. 179
Omiſſio formæ vitiat actum.quęſt.14.tractatus.nominat.nu.61. 191
Onere duplici grauari ius non permettit. tra. cong.port.nu.132. 110
Onera in aſſignanda congrua portione conſideranda ſunt port. cong.tract.nu.70. 102
Operarius tenetur adorationem inſtar tutoris. quæſt.15.tract.nom.nu.20. 217
Opponi poteſt cõtra graduatũ quod fuit graduatus in alia vniuerſitate,quàm in illa in qua fuit nominatus.quæſt.22.tra.nom numero 5. 261
Opponi quæ poſſint contra nominationes & gradus. & quomodo poſſunt illa oppoſita euitari.quæſt.22.tract.nom.nu.1. 260
Opponitur contra graduatum,quòd eſt graduatus per ſaltum.&c.quæſt.22.tract. no. nu.17. 262
Item quòd ſtetit per quinquennium extra ſtudium,& ſic perdidit priuilegium.quæſ. 22. tract.nom.nu.18. 262
Oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. quæſt.5.tract.nom.nu.24. 128
Oratorium triennio poſſidens poteſt moleſtari.tract.de pacifi.poſſ.nu.343. 324
Oratoria non debentur nominatis. quæſt. 15. tract.nom.nu.67. 223
Oratorij, & hoſpitalis res an ſolennitatem in alienatione requirat.tractatus alienat.&c. nu.57. 78
Ordinarius non videtur grauatus vt bis vni conferat.quæſtione 21. tractatus nom. numero 34. 255
Ordinarius opinionem habet, quando eodẽ momento vacant beneficia.quęſt.21.tract. nom.nu.27. 257
Ordinarius cauſam probationis nobilitatis delegare poteſt.quæſt.12.tractat. nom. numero 28. 178
Ordinarius poſt triennium non inquirit contra poſſeſſorem beneficij cum colorato titulo.tract.de pacifi.poſſ.nu.23. 278
Ordinarius quando gratificare poſſit in villis muratis.quæſt.21.tract.nom.nu.38. 255
Ordinarius conferens nominato an poſſit variare.cum nu.ſeq.vſque ad nu.16.quæſt.17. tract. nom.nu.8. 232
Ordinarius non confert ſecundo ſine requiſitione qualificati.quæſt.17. tract. nom. numero 24. 235
Ordinarij poſſunt conferre beneficia in curia Romana, dum non vacent ibi. quæſt. 14. tract.nom.nu.47. 190
Ordinarij locorum dicuntur epiſcopi. quæſt. 10.de decim.nu.5. 29
Ordinatio regia de penſionarijs declaratur. tract.de pacifi.poſſ.nu.110. 289
Ordinatus ab epiſcopo vbi alendus. quæſt. cong.tract.nu.98. 106
Ordinatus à non ſuo epiſcopo non gaudet priuilegijs clericorum.niſi illud factum ſit de licentia ſui epiſcopi. quæſt. 22. tract. nom. nu.12. 261
Ordo text.clem.1.de iure patron. ſecũdus. tra. cong.port.nu.30. 96
Ordines ſuſcipere extra tẽpora non licet. tra. de pacifi.poſſ.nu.231. 307
Originale procuratorium,quando quis teneatur oſtendere.quæſt.17. tract. nom. numero 58. 242
Oriundis faciliùs prouidetur quàm exteris. quæſt.9. tract.nom.nu.57. 155
Ornamenta pro decimis ſoluendis mulieres tradunt. quæſt.1.de decim.nu.5. 2
Ornamenta eccleſiæ pro decimæ ſolutione capi non poſſunt.quæſt.3.de decim.nu.5. 8

P

PAcificus poſſeſſor beneficij ſine titulo non poteſt moleſtari poſt triennium.tract.de pacifi.poſſ. nu.63.64. 283
Pacificus poſſeſſor dicitur quoad illos qui

qui litem non mouerunt. tract. de pacific. poſſ.nu.200. 302
Pacificus poſſeſſor non debet moleſtari etiam ſi qualitas fuerit omiſſa.tra.de pacifi.poſſ. nu.97. 287
Pacifici multiplex acceptio.tra.de pacifi. poſſ. numero 1.276. & numero 197. & ſequen. 301
Pacifici & quieti differentia.ibid.nu.2.
Pacificè quis poſſidet licet non recipiat fructus.tract.de pacifi.nu 100. 288
Pacificè quando dicatur.tract. de pacifi. poſſ. nu.197.301.nu.198. 302
Pacifice poſsidere an dicatur is, qui habet recredentiam.ibid.nu.198. 302
Pactum ne collegium emat, an valeat. & numero 55.quæſtio.14.de decim.numero 49. & 55. 61
Pactum per quod partes conueniunt, vt ſemper in communione ſtetur, & ne diuiſio fiat non valet in 1. not.nu.17. 357
Pactum de retrouendendo quandocunque. in 1.notab.nu.52. cum ſeq. vſque ad fin. 360. & 361
Palea eſt in fructu.quæſt.8.de decim.no.4. 23
Papa in beneficijs plenam habet poteſtatem. quæſt.8.tract.nom.nu.33. 141
Papa ius naturale tollere non poteſt.quæſt.13. de decim.nu.27. 43
Papa mundans non moleſtari ſuper fructibus, an adiudicet beneficium. tract.de pacifie. poſſ.nu.20. 278
Papa eccleſias regni non reddit tributarias. tract.de pacifi. poſſeſſ.nu.137. 292
Papa an,& quando decimas principi vel laico concedere poſsit.quęſt.13.de decim.numero 110. 53
Papa quando poſſit concedere vt quis teſtetur de bonis eccleſiæ. tractat. alienat. &c. numero 10. 70
Papa ex cauſa decimas imponere poteſt.quęſ. 1.de decim.numero 15.3. & quæſt. 3. numero 3. 8
Papa ſolus eximit laicum à decimis.quęſt. 13. de decim.nu 28. 43
Papa confert iuniori nominato iure præuentionis.quęſt.21.tract.nom.nu.22. 253
Papa aliquos a decimarum præſtatione eximere poteſt.quæſt.13.de decim.nu.103. 52
Papa per mandatum vel præuentionem confert non qualificato.& nu.24.quęſt.16.tra. nom.nu.23. 227
Papa ſolus laicum capacem facit ad decimas. quęſt.13.de decim. nu.73. 49
Papa in eccleſijs vbi Rex habet ius regaliorũ, an poſſit creare canonicum.quęſt.15.tract. nom.nu.52. 221
Papa licet habeat in beneficijs pleniſſimam poteſtatem,indiſcretè tamen & ſine cauſa non poteſt diſponere. quęſt. 21.tract. nom. nu.63. 258
Papæ circa beneficia plena poteſtas in quibus conſiſtat.quęſt.21. tractatus nom.numero 64. 258
Papa poteſt quoad ſuum forum tollere ordinẽ iudiciarium.quęſt.8.tractatus nom. numero 37. 142
Papa poteſt adiri omni tempore iure concurſus.quæſtione 17. tractatus nomi. numero 1. 231
Papa quando ius diuinum remittere poſſit. quæſt.13. de decim.105. 52
Papa beneficia temporalia etiam in curia vacantia non poteſt conferre. quęſt. 21.tract. nom.nu.69. 259
Papa ſemper futuris vſuris non diſpenſat.glo. 1.nu.65. 393
Papa cum ſacerdotibus diſpenſat, vt leges audiunt.quæſt.5.tract.nom.nu.44. 131
Papa bona vnius eccleſiæ ex cauſa alteri concedere poteſt.tract.alienat.nu.64. 79
Papa ſolus eximit à decimarũ præſtatione: & ex iuſta cauſa quæſtio. 5. de decim. numero 27. 15
Papa poteſt præuenire ordinarios,& conferre. quęſt.17.tract.nom.nu.159. 242
Papa Imperator, aut quiuis princeps vſuras non remittunt. in præfat.nu.31. 349
Papa ex cauſa decimam imponit.quęſt.3 de decim numero.3. 8
Papa iure preuentionis confert etiam in menſibus præſtitutis nominatis.quęſt.18.tract. nom.nu.6. 246
Papa iuri iam quęſito non videtur velle derogare.quęſt.18.tract.nominat.nu.7. 246
Papæ collatio iure præuentionis quando valeat.quæſt.18.tract. nom.nu.8. 246
Papa confirmando inualidũ titulũ videtur de nouo concedere.tract.de pacifi.poſſ.numero 14. 277
Papæ tollerantia an det ius in beneficis. tract. de pacificis poſſeſſoribus numero 15. & ſeq. 277
Papa titulũ inualidum facit.tract.de pacif.numero 17. 278
Papæ familiaris quis non præſumitur. glo.1. nu.158. 407
Papæ authoritas in exemplis requiritur: & debet eſſe ſpecialis,& expreſſa.tract. alienat. &c. nu.86. 82
Papalis decima perſonali æquiparatur quæſtione 11. de decimis numero 3. 36
Papinianus ob ſubtilitatem commendatus.in 8.not.nu.6. 372
Paria ſunt non eſſe, & non apparere. quæſt. 8. de decim.13. 24
Paria ſunt aliquid exprimere per ſe, vel per relationem ad aliud quæſt.14.tract.no. nu.25. 188
Paria ſunt non æſtimari vel in infinitum.glo. 1.nu.37. 390
Paria ſunt recipere,& recipere poſſe, & per eũ ſtare quominus recipiat. quæſt. 6. de deci. nu.2. 17
Paria ſunt non eſſe, & non apparere. quæſt. 14.tract.nom.nu. 204. 213
Paria ſunt non eſſe, & inhabilem eſſe. quęſt. 21.tract.nom.nu.8. 252

Paria ſunt non prouidere, vel non congruè. trarct. cong port.nu.17. 94
Paria ſunt tacitè vel expreſſè renuntiare.tract. de pacifi.nn.172. 292
Paria ſunt, certum eſſe per ſe, vel per relationem ad aliud. quæſt.cong.tractatus numero 87. 105
Pariſienſis ciuitatis Laus.quæſt.5. tract.nom. nu.32. 130
Pariſijs, quare exprimatur in cap.ſuper ſpecula.de priuilegio.quæſt.5.tract.nom.numero 30. 129
Parſijs quis poſſit. & nu.ſeq.vſque ad fi.quęſt. 5.tract.nom.nu.35. 130
Parochia contra parochiam decimam.præſcribit: ſed non libertatem non ſoluendi eam. quęſt.13.de decim.nu.60. 47
Parochia pro diœceſi, & contra: quęſt.6. de decim.nu.6. 17
Parochiæ qnando non ſunt diſtinctæ epiſcopus omnes decimas percipit, & eas clericis pro meritis perſonarũ diſtribuit. quæſt.7. de decim.nu.9. 21
Parochialis annexa alteri non exiſtenti in villa murata, non eſt affecta nominatis.quęſt. 16.tract.nom.nu.29. 228
Parochialis actu debet eſſe eccleſia ante quam debeatur qualificato.quęſt.16.tract. nom. nu,26. 228
Parochiali eccleſiæ an verò baptiſmali. decimæ debeantur. quęſt. 6. de decim. num.9. 18.& nu.19. 19
Parochiales eccleſiæ in villis muratis, aut ciuitatibus ſitæ, qualificatis debentur.quęſ.16. tract.nom.nu.4. 226
Parochiales decimæ aliæ perſonales, aliæ reales, ſeu prædiales.quæſt.3.de decim. numero 28. 10
Parochiani prouident, ſi baptiſmalis non abundet reditibus.quæſt.6.de decim. numero 22. 19
Parochiani quando ſacerdotem alere teneantur.qnæſt.cong.tract.nu.64. 105
Parochianos curati mouere debent ad ſoluendum decimas.quęſtio.12.de decim. numero 15. 38
Pars in toto eſt.qnęſt. cong tract.nu.109. 107
Partes an triennium prorogare poſſint. tract. de pacif.poſſeſ.nu.361 328
Pars an citanda in relatione expertorum.glo. ſubtilitatem.nu.30. 446
Paſcuorum decima, id eſt de pretio quod paſcua vendita ſunt, debetur.quęſt.8 numero 22. 24
Pater quando nõ teneatur filiam dotare. quęſ. cong.tract.nu.102. 105.107
Patientia domini ſufficit in acquiſitione rerum incorporalium.tract.de pacifi poſſ.numero 303. 318
Patrimonialium inſtar feuda habentur, quando ſunt temporalia.quæſt.10. de decim.numero 40. 33
Patronus eccleſiaſticus, vel laic⁹ quis dicatur. quæſt.8.tract.nom.nu.35. 141
Patronus reſeruare poteſt ſibi penſionem.tra. de pacifi.poſſ.nu.128. 291
Patronus clericus poteſt variare, quando nulliter præſentauit.quæſ.17.tra.no. n.22.234
Patronus ad paupertatem redactus vbi ali debeat.quæſt.cong tract nu.97. 106
Patroni plures ad congruam portionem ſimul tenetur: & omnes conueniendi.& numero 51.tract.cong.port.nu.50.& 51. 98
Patroni conſenſus an in alienatione requiratur.tract.alienat.&c.nu.90. 83
Patrono & non inſtituenti exemplum nominationum dari debet.quæſt.14.tract.nom. nu.153. 174
Patronis laicis an dirigantur nominationes. quęſt.8.tract.nom.nu. 34.36.37. cum ſeq. 141.& ſeq.
Pauper non dicitur qui in reditibus habet ducentos florenos auri.quæſt.vlt. tract. nom. nu.9. 264
Pauperi quomodo decima remittenda. quæſt. 5.de decim.nu.15. 13
Pauperes ſemper non ſoluentes decimas: diuites verò ſoluentes.quæſt. vlt. de decim. numero 2. 62
Pauperes an & ad quas decimas teneantur. quęſt.5.nu.14. 13
Pauperum quod eſt, qui accipiunt ſacrilegiũ committunt.quæſtione 13.de decim. numero 1. 40
Pauperum tabula ſunt decimæ.quęſt 5.de decim nu.2. 12
Propter Pauperum & hoſpitum receptionem decimæ inſtitutæ.quæſtio. 2. de decim. numero 5. 6
Paupertatis prætextu qui turpiſſimam vitam elegit, ignoſci nõ debet.quęſt.5. de decim. nu.14. 13
Peccata tantò grauiora, quanto diutius animam detinent deligatam.quæſt.13.de deci. nu.56. 47
Pecuniæ res æſtimantur regulariter. in præfat. nu.78. 352
Pecuniam dans ratione officij habendi incidit in crimen ambitus.glo 1.nu.138. 402
Penſionem quis poſſit conſtituere. tracta. de pacific.poſſeſſo.num.119. cum multis ſeq. 290
Penſionis à papa impoſitę, & ab epiſcopo differentia.ibid.nu.122.
Penſio non conſtituitur ſine cauſa: & quare. ibid.nu.123.
Fallit in papa.nu.126.
Penſionis imponendæ cauſæ quæ ſunt. ibid. nu.124.
Penſio debet commenſurari cauſæ vt non excedat.ibid.nu.125.
Penſiones quæ cum perſona habentis extinguntur non poſſunt impetrari vigore nominationum.quęſt.15.tra.nom.nu. 63. 223
Penſio quando augeri debeat, aut minui. tra. cong port.nu.39. 97
Penſio vnde dicatur.tract.de pacific.poſſ. numero 117. 289

Penſionũ duplex genus,licitum & illicitum. ibid. nu.118. 290
Penſionem non ſoluens triennio non inuatur hoc decreto.tract. de pacificis poſſ. numero 108. 288
Penſionis aceeptio multiplex. tract. de pacifi. poſſ.nu.109. 289
Penſio an veniat nomine beneficij. tractat.de pacifi.poſſ.nu.132. 191
Penſio an ſit exprimẽda in impetrartonc beneficij.ibid.nu.133.
Penſio qualis poſſit conſtitui. ibidem numero 134. 292
Penſio vſque ad quam ſummam imponitur. ibidem.
Penſio an exprimenda in nominationibus. quæſt.9.tract.nom.nu.39. 154
Penſio non venit appellatione beneficij: & eſt quid temporale.quæſt.9.tract.nom. numero 39. 154
Penſio in tribus tantum quaſibus in hoc regno imponitur.tractatus de pacifi. poſſeſſ. nu.127. 291
Penſio quid ſit & num.112.cum ſequentibus. tract.de pacifi.poſſ.nu.111. 289
Penſio certa poteſt clerico conſtitui duratura donec ſibi de beneficio fuerit promiſſum. tract.de pacifi. nu.130. 291
Penſio in fraudem impoſita non valet: quod præſumetur, niſi de cauſa appareat.ibidem nu.131.
Penſio morte finitur. tract. de pacifi. poſſ.numero 157. 295
Penſio habita ex ædicula non computatur in congruam portionem. quæſt. cong. tract. nu.88. 105
Penſionis reformatio quando petit poſſit. tract.de pacifi.poſſeſſ.numero 140. & ſeq. 292
Penſio ſecunda non facta mentione primæ an valeat.ibid.nu.142. 293
Penſio an poſſit permutari,vel ſequeſtrari.ibidem nu.143.& 144.
Penſio an debeatur ante literarum præſentationem.ibid.nu.145.
Penſionem debens quomodo compellatur. ibid.nu.146.
Penſio quando debeatur.ibid.numero 147.& 148. 294
Penſio poteſt ſolui procuratori generali etiã non habenti liberam adminiſtrationem. ibid.nu.149.
Penſio eſt quid merè tẽporale:ideo poteſt vendi.ibidem nu 150.& 151.
Penſio laico poteſt aſſignari.ibid.nu.152.
Penſionarius ad onera & decimas an teneatur. tractatus de pacificis poſſeſſoribus numero 138. 292
Et an ad reparationes.139.
Penſionarius non ſubijcitur examini.trac. de pacifi.poſſ nu.153. 294
Penuria,quid,& quid penus. cong. tract. numero 78. 105
Periculum eſt animarum in detinendo decimas.quæſt.10 de decim.nu.20. 31
Periurus eſt ipſo iure beneficijs priuatus.trac. de pacif. poſſ.nu.269. 312
Periurus eſt infamis.ibid.nu.270.
Periurus eſt beneficiorum incapax: & collatio illi facta eſt nulla.ibid.nu.268.
Periuri an ſint infames. quæſt.19. tract. nom. nu.9. 248
Permiſſum cenſetur,quod nõ eſt prohibitum quæſt.11.tract.nom.nu.11. 169
Permiſſio aliquo omnia videtur permiſſa per quæ peruenitur ad illud. quæſt.5.tract. no. nu.17. 127
Permutans an teneatur oſtendere titulum ſui prædeceſſoris.quæſt.15.tract. nom. numero 30. 218
Permutans beneficio euicto an ad ſuum beneficium redeat abſque noua collatiõne,tra. de pacifi. poſſeſſoribus numero 166.296.& nu.353. 326
Permutatio an veniat appellatione venditionis. & an habeat in ea locum diſtinctio Bartoli.glo.dupli.nu.41. 433
Permutatio ab inferiore epiſcopo approbari non poteſt.tract.de pacifi.poſſ.nu.405.336
Permutatio rerum vnius eccleſiæ cum rebus alterius quatenus fieri poſsit. & quæ ſolennitas requiratur: & quid in trãſactione.& nu.67.tract alienat. &c.nu.66.& 67. 179
Perpetuum quid poteſt dici, licet poſsit tolli per diuinum miraculum.quæſt.8.tract.no. nu.45. 143
Perſona quando exprimitur ratione frequentioris vſus, non per hoc videntur excludi aliæ perſonæ.quæſt.5. tractatus nom. numero 30. 120
Idem,ſi aliarum rerum fiat mentio ratione frequentioris vſus,obſeruatur. quæſtio.5. tract.nom.nu.31. 130
Licet à perſona recedatur,non tamen à forma.quæſt.8.tractatus nominationum numero 29. 141
Perſona coniuncta,an poſsit inſinuare. quæſt. 14.tract.nom nu.178. 207
Perſonales decimæ parochiali eccleſiæ debentur.quæſtione 6.de decim. numero 3.17.& nu.4. 19
Perſonales decimæ de omni lucro exoluuntur.quæſt.8.de decim nu.2. 23
Perſonales decimæ quæ: & an hodie debeantur.quæſt.3.de decim.nu.29.& 30. 10
Perſonales decimæ debentur illi eccleſiæ, in qua audiuntur diuina, & recipiuntur ſacramenta. quæſt. 6. de decim. numero 21. & 24. 19
Perſonales decimæ in fine anni præſtari debẽt. quæſt.12.de decim.nu.4. 37
Perſonatus quid dicatur.tract.de pacifi. poſſ. nu.85. 286
Peſte,& morte ſubitanea cur moriantur homines.quæſt.vlt.de decim.nu.3. 62
Petens beneficium,debet probare ſe clericum. tract.de pacifi.nu.225. 306
Petr.de Bellapertica.glo.quãtitatẽ.nu.10. 416

Petrus

Petrùs à Bella pertica Doctor inſignis. glo.1. nu.12. 386
Piſcariorum & viuariorum decima debetur: & an cenſeatur prædialis, an perſonalis. quæſt.8.de decim.numero 10.23. & numero 14. 24
Piſcium natura fera.quæſt.8.de decim.numero 10. 23
Plebania an ſit affecta graduatis. quæſtio.16. tract.nom.nu.19. 227
Plebania quæ dicatur.ibid.
Plebs an aiere teneatur ſacerdotem ei ſacra miniſtrantem.tract.cong.port.nu.11. 94
Pluralis locutio duorũ munero.& non munio ri contenta eſt niſi idenditas rationis aliud inducat.3 quæſt.9.tract.nom.nu.2. 147
Plus & minus nõ faciunt differre ſpecie.glo.1. nu.15. 387
Pœna incurſa propter ceſſationem ſolutionis, an petatur.glo.dupli.nu.28. 429
Pœna priuationis non imponitur niſi à lege. tract.de pacif.poſſeſſ.nu.271. 313
Pœna ſine adijciatur dationi quantitatis pro pœna, ſine factum augmentatiuum, non valet.glo.1.nu.73. 394
Pœna quibus caſibus debeatur.ibid.nu. 74. 76 77.cum ſeq.
Pœnę promiſsio facta vſurario nõ valet, ibid. nu.75.
Pœna cum iuramento promiſſa debetur.ibid. nu.77.
Pœna conuentionalis in conſcientia an debeatur.glo. proferuntur.nu 40.41. 460
Pœna conuentionalis an præſcribi poſſit.ibid. nu.42. 461
Pœna quando non eſt appoſita in compromiſſo tunc venit intereſſe.ibid.nu.43.
Pœna conuẽtionalis poterit quadruplum excedere,ſiue ſit appoſita ratione contumaciæ,ſiue contemptus.ibid. nu.44.
Pœna conuentionalis non poterit quadruplũ excedere in quinque caſibus. ibidem.numero 46 47.48.49.& 50.
Pœna in delictis ſtatura. gloſſa in omnibus. nu.4. 412
Pœna duplici quis puniri non debet ex vno & eodem actu.quæſt.14.tract.nom.numero 36. 189
Pœna differt ab eo quod intereſt. glo. prout. nu.17. 380
Pœna non inſinuantium.quæſt. 14. tra.nom. nu.201. 212
Pœnæ alienantium res eccleſia.& nu.106.cum ſeq. vſque ad nu.116. tractatus alienat. numero 105. 85
Pœnæ conuentionales an ſubrogentur loco intereſſe glo.proferuntur.nu.28 29. 458
Pœnæ iuris non petitæ debentur.quæſt. 12. de decim.nu .12. 38
Pœnæ legales & cõuentionales quæ dicantur. glo.proferuntur.nu.7. 456
Pœna vſque ad quam ſummam petatur.ibid. nu.10.11. cum ſeq. vſque ad nu. 42. 456. 457.& 458
Pœnæ reſtringendæ. quæſt. 8. tractatus nom. nu.31. 141
Pœnam petẽs debet implere contractum. glo. proferuntur. nu.51. 461
Pœna contrahentibus applicatur. ibidem. numero 52.
Pœnitentia licita eſt in contractibus innominatis.glo.in alijs. nu.12. 439
Ponte refecto an vectigal impoſitum debeatur.quæſt.8 tract.nom.nu.27. 141
Popolus monendus per concinatores ad ſoluendum decimas.quęſt.vlt. de decim.numero 24. 64
Portio congrua an priùs ſit aſsignanda quàm recipiatur præſentatus,& nu. 26.tra.cong. port.nu 25 & 26. 95
Portionis congruæ aſſignatio loco dotis habetur.tract.cong.port.nu.25. 95
Portio congrua non debet aſſignari in oblationibus quæſt.cong.tract.nu 83. 104
Item nec in fructibus certi loci.quæſt.cõg. tract.nu.84. 104
Portio ſemel aſsignata an augenda.ſit. quæſt. cong.tract.nu.92. 105
Portio quanta aſſignari debeat iudicis arbitrio relinquitur,inſpecta tantùm perſonæ qualitate,&c. quæſt.cong.tract.nu.80. 103
Portio congrua in quibus rebus debeat aſsignari.& num.82.quæſt.cong. tract. numero 81.& 92. 104
Portionis augmentum quando petit poſsit. quæſt.cong.tract.nu.100. 106
Portiones tres faciendę bonorũ eccleſiæ. quęſ. 2.de decim.nu.5. 6
Poſsibilia omnia Regi,quomodo intelligatur in 5.not.nu.15.16.& 17. 363
Poſsidens rem furtiuam,illum à quo habuit, nominare debet.quæſt.1.tract.nomina. nu mero 18. 119
Poſſidens beneficium cum falſo titulo non iuuatur decreto de pacifi.poſſeſſ.tract. de pacifi. poſſeſſ.nu.252. 310
Poſsidens pendente compromiſſo quod durauit triennio,non poterit iuuari etiam poſteà,hoc decreto.tract. de pacifi.poſſo. numero 360. 328
Poſſidens vnam rem beneficij, an beneficium dicatur. poſſidere.quæſt. 9. tractatus nom. nu.22. 152
Poſidens beneficium in curia vacans per collationem ordinarij,an poſſit poſt triennium moleſtari. tract. de pacific. poſſeſſo.numero 350. 325
Poſſidẽs beneficium iure regali debitum poterit intra trignita annos moleſtari.ibid.nu mero 351.
Poſſidens ſine titulo,non iuuatur decreto de pacifi. poſſe.tract.de pacifi poſſeſſo.numero 192. 301
Poſſidens capellaniam vel altare iuuatur decreto de pacificis poſſeſſoribus tract. de pacifi.nu.102. 288
Poſſidens beneficium per alium an iuuetur decreto.de pacifi.poſſeſſ.tractatus de pacific. nu.

nu.98 287
Poſſidens beneficium de facto, illud in nominationibus debet exprimere.queſt.9. tract. nom.nu.11. 149
Poſſidere decimas non licet ex donatione laicorum.quæſt.10.de decim.nu.10. 30
Poſſidere aliud eſt,& aliud in poſſeſſione eſſe. tract.de pacifi.poſſ.nu.203. 303
Poſſidere & tenere quid ſignificent.quæſt. 9. tract.nom.nu.11. 150
Poſſidere & detinere quid differant.quæſt.10. de decim.nu.24. 31
Poſſeſſor in duobus teſtamentis eodem die cõfectis præfertur.tract.de pacifi.poſſ. numero 375. 331
Poſſeſſor ex collatione per laicũ facta an poſt triennium poſsit moleſtari. tract. de pacifi. poſſ.nu.74.75. 285
Poſſeſſor beneficijs principalis an poſſit poſt triennium ſuper vnito moleſtari. tract. de pacific.nu.78. 285
Poſſeſſor triennalis tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio iuuatur edicto de pacifi. poſſ. contra Gomeſ.tract. de pacifi. poſſ. numero 25. 279
Poſſeſſor triennalis non debet moleſtari etiam per viam denunciationis euangelicæ. ibid. nu.26.
Poſſeſsio etiam centenaria non iuuat laicum. quæſt.13.de decim.nu.77. 49
Poſſeſſor quando dicatur pacifica.tract.de pacifi.poſſ.nu.99. 728
Poſſeſſio longi temporis non habilitat incapacem.tract.de pacifi.poſſ.nu.206. 303
Poſſeſſio præſumitur continuata probatis eius extremis.trac.de pacifi.poſſ.nu.325.328
Poſſeſſio interrupta an continuetur. ibid. numero 326.& 327.
Poſſeſſio iniuſta non prodeſt. tract. de pacifi. poſſ.nu.376. 331
Poſſeſſio triennalis non alterat naturam beneficij,ſed confirmat titulum coloratum.tra. de pacifi.poſſ.nu.159. 295
Poſſeſſio ex ſola ſignatura capi poteſt.tract.de pacifi.poſſ.nu.65. 283
Poſſeſſio non inducit collationem,nec petitur operarum facit inductionem earum antequam inductæ ſint.trac.de pacifi. poſſ.numero 24. 278
Poſſeſſio eſt facti,nec tribuit ius in re.ibid.
de Poſſeſſorio ſuper decimis non feudalibus laici non cognoſcunt, ex ordinatione regio. queſt.10.de decim.nu.5. 29
Poſſeſſorio agi poteſt ſuper decimis: Item petitorio. queſtione 9. de decimis numero 1. & 6. 26
Poſſeſsionem habens præſentat.tract.de pacifi. numero 18. 278
Poſſeſsionem beneficij an quis propria authoritate apprehendere poſsit. tractatus de pacifi.nume.294. cum ſeq. vſque ad numerum 307. 317.& 318
Poſſeſsionem ſufficit ſemel habuiſſe.tract. de pacifi.poſſ.nu.573. 330
Poſſeſſionum Regum & principum debetur quæſt.8.de decim.nu.27. 25
Poteſt verbum,negatiua præcedente importat neceſſitatem.quæſtio. 10. de decim.numero 29. 32
Poteſtas eligendi quibuſdam data, non poteſt committi alijs.in 1.not.nu.26. 357
Poteſtas nominandi cenſetur ordinaria. queſ. 9.tract.nom.nu.65. 156
Practica notabilis.quæſt.1.tract. nom. numero 11. 118
Practica notabilis in commendis.tract. de pacifi.poſſ.nu.55.& 58. 282
Practica notanda.glo. ſubtilitatem.nu.16. cũ ſeq. 445
Practica notabilis.in præfat.nu.83. 355
Practica curiæ Romanæ, vt in impetrationibus exprimatur,ſine alio quouis modo, & quæſt.17.tract.nom.nu.63. 243
Practica ſuper probatione ſingularis intereſſe. glo.ſubtilitatem.nu.74.cum ſeq. 451
Probẽda theologalis quocunque tempore vacet,eſt affecta theologis.quæſt.16.tract. no. nu.3. 226
Præcedentium quadruplex virtus quæſt.5. tra. nom.nu.21. 128
Præcedentia declarant ſequentia, & contrà. quæſt.8.tract.nom.nu.39. 142
Præceptoriæ ſancti Ioannis Hieroſolymitani nominatis non debentur. quæſtio.15.tract. nom.nu.17. 216
Præcepta decalogi irremiſſibilia. quæſti. 13.de decim.nu.106. 52
Prædæ & ſpoliorum decimæ.queſt. 1. de deci. nu.4. 2
Prædiales decimæ de omnibus terræ fructibus & prouentibus debentur. quæſt. 8.de decim.numero 1.& 3. 23
Prædialis decima quibus caſibus debeatur epiſcopo.queſ.7.de decim.nu.7.8.cum ſeq. vſque ad nu.13. 21.& 22
Prædiales decimæ ſtatim fructibus recollectis ſoluendæ ſunt.queſtione.12. de decim. numero 1. 36
Prædiales decimæ in dubio baptiſmali eccleſiæ debentur ex omnibus prædijs ſuæ parochiæ.quæſt.6.de decim.nu.10. 18.& nu.23. 19.& quæſt.7.nu.3. 21
Prædiales decimas etiam iniuſtus poſſeſſor ſoluit. quæſtione 8. de decimis numero 29. 25
Prędiales decimæ quæ.quæſt.3. de decim. numero 32. 11
Prælatus poteſt remunerare concedẽdo vſumfructum alicuius rei eccleſiaſticæ.tract.alienat.&c.nu.62. 78
Prælatus non acquirens eccleſiæ, ad intereſſe tenetur.tractatus alienationum &c. numero 32. 74
Prælatus non comprehenditur ſub capitulo. quæſt.8.tract.nominat.nu.55. 144
Prælatus Denegans diſpenſationem iuſta cauſa exiſtente,peccat.quæſt.7.tract.nom. numero 9. 135

Prælatus collator gratificans in menſibus graduatorum debet non beneficiatum beneficiato &c. præferre. & nu. 55. 56. & 57. cum ſequentib. quæſt. 21. tracta. nominat. nu. 54. cum ſeq. 257

Prælati ad decimas prædiales tenentur, vbi ſunt prædia ſita: ad perſonales vbi ſacramẽta recipiunt, vel audiunt diuina. quæſt. 5. de decim. nu. 3. & 4. 12. & nu. 8. 13

Prælati confeſsio nocere non poteſt eccleſiæ. tract. alienat. nu. 75. 81

Prælatorum conſenſus in dandis decimis an poſsit. quæſt. 10. de decim. nu. 51. 35

Prælatum eligere volentes iurare debẽt, quòd vtiliorem eligent. Idem in doctoribus regentibus eligendis. quæſt. 1. tract. nominat. nu. 25. 120

Prælaturæ appellatione quid veniat item & prælati. tractat. de pacific. poſſeſſorib. numero 79. 80. & 83. 285

Prælati vnde dicuntur. ibid. nu. 81. 286

Prælatorum ſex alæ. ibid. nu. 83.

Præſagus puniendus. quæſtio. 9. tract. nomin. numero 32. 193

Præſcribens poſtrem à equiſitam agit. tractat. de pacifi. nu. 36. 280

Præſcribi res ſine ſolemnitate an poſsit. tractat. alienat. &c. nu. 37. 74

Præſcriptio habet locum ſolum in illo actu. quo quis fuit vſus. quæſt. 14. de decim. numero 12. 56

Præſcriptio non ſoluenda decimas an valeat. & nu. 56. quæſt. 13. de decim. nu. 55. & 56. 47

Præſcriptio in cauſa vſuraria nunquam currit. in 1. notab. nu. 56. 361

Præſcriptio de perſona ad perſonam nõn extenditur: item nec priuilegium. quæſt. 14. de decim. nu. 15. 16

Præſcriptio extenditur ad particularitatem iuris apprehenſi: quæſtione 14. de decim. numero 19. 57

Præſcriptio partis indiuiſibilis ad totum extenditur ratione indiuidui. quæſt. 24. de decim. nu. 20. 57

Præſcriptio contra priuilegium conſiſtens in voluntate priuilegiati non currit, licet non fuerit eo vſus dum tamẽ alij ſint vſi. quæſ. 6. tract. nom. nu. 1. 133

Præſcriptionem impedit error iuris. quæſt. 13. de decim. nu. 88. 50

Præſcriptio non currit peſte durante. tract. de pacifi. poſſ. nu. 394. 334

Præſcriptio non currit infirmo. ibidem, numero 395. & an excommunicato. 396. & an furioſo ibidem. nu. 397. 335

Præſcriptio tẽporis immemorialis quomodo probetur. & nu. 95. cum ſeq. quæſt. 13. de decim. nu. 94. & 95. cum ſeq. 51

Præſcriptio non currit regulariter ſine titulo. tract. de pacifi. poſſ. nu. 22. 278

Præſcriptio, & priuilegium differunt in acquiſitione: quæſtione 13. de decimis. numero 68. 48

Præſcriptio quando poſsit currere cũ mala fide, in 1. notab. nu. 54. 361

Præſcriptio in vno prædio non extenditur ad aliud. quæſt. 14. de decim. nu. 9. 56

Tantum præſcriptum quantum poſſeſſum & non plus. quæſt. 14. de decim. nu. 10. 57

Præſcriptio ſine poſſeſsione nõ procedit. quæſ. 14. de decim. nu. 10. 56

Præſcriptio odioſa, ideo reſtringẽda. quæſt. 14. de decim. nu. 11. 56

Præſcriptio ad futura nõ extenditur. quæſ. 14. de decim. nu. 12. 56

Præſcriptio facta de principali ad acceſſoriũ trahitur quæſt. 14. de decim. nu. 24. 57

Præſentare eſt fructus iuriſpatronatus. quæſt. 17. tract. nom. nu. 54. 241

Præſentatus poſt inſtitutionem iuuatur decreto de pacifi. poſſ. tract. de pacifi. poſſ. numero 68. 284

Præſentatus quando præſentationem docere teneatur, & reſignatores procuratorum. quæſt. 17. tract. nom. nu. 57. 242

Præſentatio & collatio inter fructus computantur. quæſt. 14. tract. nom. nu. 128. 171

Præſentatio prius facta non nocet antiquiori, nec receptio. nu. 10. quæſt. 21. tract. nom. numero 9. & 10. 255

Præſentatio poteſt fieri vbicunque fuerit inſtituere debens. quæſt. 13. tracta. nom. numero 48. 165

Præſentatio ſecunda, prima nulla notorie exiſtente, valet. quæſtio. 17. tract. nom. numero 21. 234

Præſentatione etiam alieo patrono facta ius ad rem quæritur. quæſtio. 4. tract. nom. numero 6. 125

Præſentia perſonæ cum patientia inducit tacitum mandatum. quæſt. 14. tract. nom. numero 170. 176

Præſentia inducit conſenſum. quæſt. 5. de decim. nu. 35. 16

Præſtimonia an iuuentur decreto de pacificis poſſ. tractatus de pacific. poſſeſſoribus numero 105. 288

Præſtimonia quid, & quare inſtituta. ibidem nu. 106.

Præſumitur quis velle & cogitare quod lex ſtatuit. glo. proteſtatur. nu. 2. 457

Præſumptio excuſans recipitur, quando vna eſt accuſans, altera excuſans. glo. 4. numero 118. 399

Præſumptio nata ex nominatione tranſit in omnis probandi in aduerſarium. quæſt. 1. tra. nominat nu. 8. 118

Prætor de minimis non curat. quæſt. de decim. nu. 52. 46

Prætor non tuetur iniquam poſſeſsionẽ. quæſtione 13. de decim. nu. 52. 49

Præuentio quando dicatur. quæſt. 7. tract. nominat. nu. 43. 134

Præuentus an dicatur Papa per requiſitionem. tractatus de pacifi. poſſeſſoribus nu. 406. cum ſeq. 336.

Præuentus quando quis dicitur. ibidem. numero. 407. cum ſeq.

Praxis

Praxis quando euictum eſt beneficium. tract. de pacifi. poſſ. nu. 186. 299

Praxis cõtra eum qui in permutatione dedit beneficium non ſuum. tract. de pacifi. poſſ. nu. 354. 326

Praxis tituli de pacifi. poſſ. tract. de pacifi. poſſeſſorib. nu. 73. 285

Praxis quotidiana in petenda congrua portione. tract. cong. port. nu. 54. 99

Pretium rei & intereſſe an idem ſint. glo. 1. numero 2. 3. cum ſeq. 385

Pretium aliud, & aliud intereſſe. glo. prout. nu. 11. 379

Pretium rei quadruplicatur in actione furti, ſed non id quod intereſt. glo. 1. nu. 7. 385

Pretium aliquando id quod intereſt, excedit. glo. 1. nu. 9. 386

Pretium cõmune rei attẽdi. glo. dupli. n. 2. 424

Pretia rerum tempore variantur. tract. aliena. &c. nu. 18. 71

Premitiæ an conſuetudine tolli poſsint. quæſt. 1. de decim. nu. 21. 4

Premitiæ, decimæ & oblationes in bonis eccleſiæ numerantur. quęſt. 1. de decim. nu. 22. 4

Primitias crinium Athenienſes offerre. quęſt. 1. de decim nu. 19. 4

Primitiæ quo tempore inuentæ, & quantæ ſint. quęſt. 1. de decim. nu. 17. 3. & nu. 18. 4

Primitias Abel & Romani dederunt. quęſt. 1. de decim. nu. 18. 4

Primitiæ quid. quęſt. 1. de decim. nu. 18. & 22. 4

Primitiarum in locum ſuccedunt oblationes. quęſt. 1. de decim. numero 25. 5

Primogenitus ingreſſus religionem an pręſentet. tract. de pacifi. poſſ. nu. 129. 291

Primus nominatus iurans non acceptare primum an ligetur. quęſt. 21. tract. nom. numero 35. 255

Primo negligente, ſecundus nominatus admittitur. quęſt. 21. tract. nom. nu. 26. 254

Princeps, ſicut nõ poteſt totam rem auferre, vel eius dominium, ita nec rei partem. in præfa. nu. 30. 349

Princeps non poteſt remittere ius partis. num. 34. in pręfat. nu. 33. 34. 349

Princeps in ſui pręiudicium poteſt remittere intereſſe. ibid. nu 35.

Principes & Reges decimas ſoluere tenentur. quęſt. 5. de decim. nu. 25. 15

Princeps ſi mandet procedere non obſtante oppoſitione, intelligitur de friuola, non de legitima. tract. alienat. &c. nu. 48. 76
Idem in appellatione, & excuſatione. ibid.

Princeps ligatur ratione, licet non legibus. 11. not. nu. 13. 375

Princeps pro officio pecunias recipiens, non poteſt dantem deſtituere. quęſt. vlt. tract. nom. nu. 23. 266

Princeps intereſſe partis taxat in ſpecta tamẽ qualitate delinquentis, & facultate, & poſſibilitate. in pręfat. nu. 38. & 39. 349

Princeps quando capere poſsit res ſubditorũ. tract. cong. port. nu. 134. 110

Princeps ob bonum plublicum poteſt ius priuati offerre. in pręfat. nu. 44. 350

Princeps auferens ius priuati non debet recognoſcere ſuperiorẽ: & debet apponere clauſulas derogatorias. ibid. nu. 45.

Princeps condendo legem generalem poteſt ius priuati auferre. ibidem. nu. 46.

Prior manualis per mortem abbatis non cenſetur reuocatus. tract. de pacifi. poſſ. numero 332. 322

Prioratus an requirat qualificationem. quęſt. 16. tract. nom. nu. 18. 226

Priuatio præſupponit habitum. quęſt. 3. de decim. nu. 4. 8

Priuatio non imponitur, niſi in iure exprimatur. quęſtio. 14. tract. nom. nu. 14. 172

Priuatus nominationibus & poſtea reſtitutus perdit prioritatem. quęſt. 21. tract. nom. numero 23. 253

Priuatus ſemel nominationibus an poſsit iterum impetrare. quęſt. vlt. tract. nominat. numero 6. 264

Priuatus beneficio in vna eccleſia poterit ad aliud in eadem eccleſia promoueri. quęſt. vlt. tract. nom. nu. 7. 264

Priuilegiati ſuper decimis non ſoluendis de conductis tenentur ad eas. quęſt. 14 de decim. nu. 52. 61
Fallit num. 53. quæſtione 14. de decim. numero 52. 53. 61

Priuilegiatus ſoluens priuilegio renuntiare videtur. quęſtione 14. de decim. nu. 54. 61

Priuilegium extrahendi frumentum vltra ſeptem dies non durat. in 1. notab. nu. 13. 356

Priuilegium de ſui natura debet eſſe perpetuum. quęſt. 14. tract. nom. nu. 34. 189

Priuilegium de decimis non ſoluendis non intelligitur de decimis poſſeſsis. quęſtio. 13. de decim. nu. 114. 54

Priuilegium ſuper decimis non præſtãdis nõ extenditur ad laicorum decimas. quęſt. 13. de decim. nu. 32. 44

Priuilegium perſonale perſonam non egreditur. quæſt. 6. tract. nom. nu. 6. 133

Priuilegium non perditur per decem annos, dum incertum eſt quando caſus eueniet. quæſt. 14. tract. nom. nu. 38. 189

Priuilegium datur ſcholaſticis, & perſonis ſibi neceſſarijs. port. congrua. tractatus nom. nu. 68. 101

Priuilegium exterorum quoad lites. tract. de pacifi. poſſ. nu. 267. 312

Priuilegium accepta pecunia conceſſum princeps non poteſt reuocare. in 3. notab. numero 16. 363

Priuilegium de non ſoluendis decimis noualium non extenditur ad noualia præterita. quæſt. 14. de decim. nu. 33. 60

Priuilegium percipiendi decimas noualium pro ea parte &c. quid operetur. 35. quæſ. 14. de decim. nu. 34. & 35. 60

Priuilegium percipiendi decimam noualium non extenditur vltra dimidiam partem decimarum. quæſtione 14. de decimis numero 36. 60

Priuilegium ſuper decimis ad noualia an extẽ datur, vel non: quæſtio. 14 de decim. numero 28. 29. 30. & 31. 58. & 59
Priuilegium duplex vnum alteri contrarium, vtrum prçualeat remiſſiuè. quæſt. 14. de decim. nu. 28. 59
Priuilegium linguæ Occitanæ quoad terras. tract. cong. port. nu. 132. 110
Priuilegium meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. quæſt. 22. tract. nom. nu. 3. 261
Priuilegijs doctorum non debet gaudere promotus doctoribus corruptis. quæſt. 5. trac. nom. nu. 10. 126
Priuilegia concordatorum ad quis conceſſa. quæſt. 10. tract. nom. nu. 11. 12 13 14. & 18. 161
Priuilegia concordatorum, dantur graduatis in vniuerſitatibus regni. quæſt. 10. tractat. nom. nu. 1 162
Priuilegia regni in ordinationibus regijs incorporata, ſunt effecta lex regni, intellige tamẽ ſi per Regem ſunt incorporata. quæſ. 5 tra. nom. nu. 17. 127
Priuilegio ſpecialiter conceſſo alicui vniuerſitati aliæ non vtentur. quæſt. 10. tract. nom. nu. 7. 161
Priuilegia non ſunt extendenda, ſed ſtrictè interpretanda. 13. quæſt. 12. tract. nom. numero 9. 175
Pro Titio agere, quomodo intelligendũ. glo. 2. nu. 9. 410
Probare quis debeat ſe curratum primitiuum. quæſt. cong. tract. nu 113. 102
Probari an poſſit contra literas ſtudij quæſt. 11 tract. nom. num. 5. 168
Probare quando quis teneatur poſt trienniũ coloratum titulum. tract. de pacifi. poſſeſ. nu. 44. 281
Probatio quæ non neceſſario concludit non valet. quæſt. 12. tract. nom. nu. 42. 179
Probatio nobilitatis non requirit quòd pars fuerit vocata. quæſt. 12. tra. nom. nu. 20. 177
Probatio nobilitatis non fit illis diebus quibus iudicia non exercentur. quæſt. 12. trac. nom. nu. 21. 177
Probatio leuis inſinuationem admitti ſolet. quæſt. 14. tract. nom. nu. 25. 188
Probatio nobilitatis ſiue fiat in iudicio ſummario, ſiue plenario non refert. quæſt. 12. tract. nom. nu. 18. 177
Probatio nobilitatis facta extra iudicium non valet. quæſt. 12. tract. nom. nu. 19. 177
Probatio mixta quæ fit per teſtes cum inſtrumentis. glo. ſubtilitatem. nu. 7. 444
Probatio impedimenti per iuramentum ſemel & iterum nõ amplius admittitur. in 1. nota. nu. 16. 356
Probatio iudici eſt facienda de his quæ ſcit vt priuatus. quæſt. 14. tract. nom. nu. 195. 211
Probatio non admittitur contra præſumptionem iuris & de iure. quæſt. 14. de decimis nu 36. 60
Probatio dubia ſuppletur, & coadiuuatur per confeſsionem aduerſarij. quæſt. 1, tract. nom. nu. 14. 119
Probationes imperfectæ non coniunguntur. quæſ. 11. tract. nom. nu. 9. 169
Probationes habere magnum eſt õcmodum glo. ſubtilitatem. nu. 4. 444
Proceſſus hodie interrumpitur per animum. in 1. notab. nu. 5. 356
in Proceſſu poſitus quando quis dicatur. quæſtione vlt. tract. nom. nu. 2. 265
Procurator conſtitutus ad acceptandum beneficia etiam curata acceptabit & dignitates. quæſtione 9. tractat. nom. nu. 5. 148
Procurator, actor, negotiorum geſtor, vicarius, ſyndicus, non multum differunt. quæſtione 14. tractatus nominatio. numero 155. 174
Procurator generalis omnia poteſt, quæ diligens pater familia. quæſt. 14. tract. nom. numero 159. 175
Procurator quis quæſt. 14. tract. nominatio. nu. 160. 175
Procurator laicus, an poſſit inſinuare. quæſt. 14. tract. nom. nu. 161. 175
Procurator laicus poteſt conſtitui ad acceptãdum beneficium certum vel incertum. ibidem nu 162.
Procurator an cenſeatur procuratorio nomine inſinuare. quæſt. 14. tracta. nom. numero 183. 209
Procuratorium ad acceptandum, & poſteã per mutuodum non valet. 185. quæſt. 14 tract. nom. nu. 184. 209
Procurator dicitur tripliciter. quæſt 14. tracta. nom. nu. 174. 177
Procurator promittens indemnitatem, tenetur oſtendere ſe eſſe procuratorem. quæſtio. 14. tract. nom. nu. 166. 196
Procuratoris conſtitutio an poſsit reuocari, & an poteſt annum valeat. tract. de pacifi. nu. 167. 296
Procuratores conſtituti cum poteſtate ſubſtituendi, non poſſunt ſubſtituere cũ eadem poteſtate. in 1. not. nu. 19. 357
Fallit. numero 20.
Procuratorium ad reſignandum metu extortum non valet. tract. de pacifi. poſſeſ. numero 285. 316
Procuratoria duo ad reſignandum quando ſunt vtrum valeat. tract. de pacifi. poſſeſ. nu. 388. 333
Procurationem, & cathedraticum ſoluere debet curatus. quæſt. cong. tract. nu. 74. 103
Profeſsio metu facta non valet. tract. de pacif. poſſ. nu. 284. 315
Prohibitio alienationis extra familiam quando vltra quartum gradum extendatur. in 2. notab. nu. 48. 359
Prohibitio de non moleſtando, non intelligitur de moleſtatione iuris. ibidem numero. 49. 360
Fallit ſi prohibeatus omnis & quæcunque moleſtia. ibid.
Prolixitas quando approbatur. in 2. notab. numero. 6. & 7. 362

Prolixitas coarctanda,& refrænanda.in 2. notab.nu.1. 361
Prolixitas ſapientibus inimica.ibidem.numero 2.
Promiſsio de ſtando iuramento partis ſuper intereſſe,damni,& expenſis, valet.in præfat.nu.66. 351
Poteſt tamen per promiſſorem reuocari ante declarationem.ibid.nu 67.
Promiſsio quantitatis, quando cenſeatur loco pœnæ vel intereſſe.glo.proferuntur. numero 53. 461
Promiſsio refectionis expenſarum,intelligitur de moderatis,non effuſis.in præfat. numero 68. 351
Promiſsio,ceſsio & diuiſio an veniant nomine alienationis.item & repudiatio. tracta. alienat.nu 3. 69
Promittens repreſentare quando liberetur. in 1.notab.nu.46.47. 359
Promittens non opponere exceptionem intelligitur de malitioſa. tract. alienat.&c. numero 47. 76
Promotus per ſaltum quis dicatur.& nu.42. 44 quęſt.21.tract.nomin.nume.40.42 & 44. 256
Promotus per ſaltum in habilis eſt.tract.de pacifi.poſſ.nu.230. 307
Promotus ſub doctore famoſo doctus præſumitur quæſt.21.tract.nom.nu.19. 253
contra Promouendum ad officium quilibet ſe opponere poteſt.in 9.notab.nu.9. 373
Prophetas conſulere ſine donis veteres nō audebent.quæſt.1 de decim.nu 25. 5
Proprium nemo dicat quod eſt commune. tract.alienat.nu.106. 85
Proteſtans tāquam procurator, vel tanquam hæres,debet facere fidem per inſtrumentū, quòd ſit talis.quæſt.14.tract.nominat.numero 165. 175
Proſpicere quid. tracta. alienationum &c. numero 74. 81
Prothocollum notarij mortui, an probet clericatum.quæſt 14 tract.nom.nu.73. 193
Prothonotarius in qua ætate quis fiat.tract.de pacifi.poſſ.nu.217. 305
Prouentus , nomen generale.quęſt. cong.tra. nu.81. 104
Prouocare tertio non licet: nec nullitatem proponere.in 1.notab.nu.12. 356
Publicans ordinationes mandatum. ſpeciale habere debet notab.vlt.nu.5. 376
Publicatio quæ attendatur.not.vlt.nu. 6. 377
Publicatio qn̄ dicatur facta.ibid.n.7.8.& 9.
Publicatio legum & ordinationum vbi fieri debeat.ibid.nu.10.
Publicè quæ,fiunt præſumuntur fraudulent. quęſt.12 tract.nom.nu.34. 178
Pupillus vel tutor,an debeat præſentare, & ſi tutor, & pupillus præſentauerint diuerſos, quis præfertur.52.quæſt.17.tract.nom. numero 51. 241
Pupillis & viduis decima reſeruata: & quando capienda.quæſt.3. de decim. nu. 11. & 12. 9

Q

Quadrageſima triplex quæſt.7.trac. nom.nu 2.135. & quæſt.14. numero 14. 187
Quadrageſimæ temporis decima. quæſt 3 de decim.nu.31. 11
Quæſtio ſi eſt compromittenda inter conſanguineos,oportet conſtare illos eſſe conſanguineos.quæſt.12.tract nom.nu.14. 177
Qualitas iuncta verbo ſecūdum tempus verbi debet intelligi quæſt.15.trac.nom.numero 44. 219
Qualitas extrinſeca non præſumitur,niſi probetur. quæſt.14.tract.nom.nu.69. 193
Qualitas intrinſeca & extrinſeca quæ dicatur.glo 5.nu.557. 407
Qualitas iuncta verbo, debet intelligi ſecundum tempus verbi.quæſt.9.tract. nomina. nu.14. 150
Qualitas rei ac conditio inſerenda in pro ā do valore rei.glo.ſubtilitatem.nu 51. 448
Qualitas in vno poſita, in alio non debet reperi.quæſt.12.tract.nom.num.11. 176
Qualitas beneficiorum in nominationibus exprimenda.quæſt.9.tract.nominat.numero 49. 155
Qualitates notabiles beneficio de facto inhærentes debent in nominationibus exprimi. quæſt.9.tract.nom.nu.54. 155
Qualitatis mutatio nō alterat obligationem. quæſt 6.de decim nu.35. 20
Quantitas diſcreta & continua.glo. quantitatem.nu.20. 418
Quantitas certa quæ dicatur.glo. quantitatē. nu 1 414.nu.14. 416
Quantitas & ſpecies differunt.nu.3. 415
Quantitas certa an ſit petenda pro intereſſe. glo.in alijs.nu.36. 441
Quantitas certa pro intereſſe non poteſt promitti.glo.vlt.nu 34.35. 466
Quod amplia.nu 36.& ſeq. vſque ad nu. 44. 467. & limitatur nu.45. vſque ad nu. 54.
Quaſi neglecta videntur quę maximè digna ſunt niſi ſpecialiter exprimantur. quæſt. 9. tract.nom.nu.31. 150
Quatuor requiſita in inſtrumentis. quæſt.10. tract.nom.nu.50. 166
Quota decimarum eſt de iure poſitiuo. quęſt. 1.de decim nu.12. 3

R

Raparum decima ſoluenda.quęſ.8. de decim.nu.30. 25
Ratificatio quomodo fieri debeat. tract.alienat.&c.nu 93. 83
Ratihabitio, an ſufficiat in inſinuationibus. quæſt.14.tract.nom.nu.167. 176
Ratio omnium quæ à maioribus conſtituta ſunt reddi non poteſt.quæſt.6. tract. nom. nu 3. 133
Raptor dicitur decimas a laicis infeudatas detinens. quæſtione de decimis numero 11. 30
Ratio ad difficultatem non habetur in debiti ſolutione.quæſt.5.de decim.nu.14. 136

Ratio diuerſitatis inter prędiales & perſonales decimas quod deductionem. quæſt. 11. de decim.nu.5.& 6. 36
Ratio naturalis tanquam lex poteſt allegari: & ita debet monere iudicem, ſicut lex.11. not.nu.2.& 3. 375
Ratio anima eſt legis.ibid.nu.3.
Rationem quærere vbi habemus ſenſum, infirmitas eſt intellectus.ibid.nu.4.
Ratio eadem vbi ſubeſt, & eadem diſpoſitio eſſe debet.tract.de pacifi.poſſ.nu.5. 277
Ratio legis optimus clypus.11. notab. numero 11. 375
Ratio legis non cenſetur correcta lege correcta.11. notab.nu.19. 375
Ratio legem limitat, reſtringit, & ampliat quęſtione 5.tract.nom.nu.24. 128
Rationem quam aſsignabit teſtis deponens ſuper æſtimatione rei.glo.ſubtilitatem. numero 39.& ſeq. 447
Rationem reddere de ſuis bonis nullus compellitur.tract.cong.port.nu.42. 97
Rationē qui reddere teneātur de fructibus eccleſiarum.tract.cong port.nu.43. 97
Ratione non vtens dicitur temerarius, & boni viri arbitrio carere.11.notab.16. 375
Recipiens libros pro tali, an eidem actio quæratur.glo.2.nu.11. 410
Reciedentia an debet adiudicari nominato, etiam ſi negetur beneficium vacaſſe tempore eidem affecto.quæſt.16.trac.no.n.35. 228
Rector an comprehendatur vniuerſitatis appellatione.quæſt.8.tract.nom.nu.56. 145
Rector eccleſiæ inferioris alienare poteſt cum licentia, & conſenſu epiſcopi.tract. aliena. &c.numero 88. 82
Reddi dicitur etiam id quod nunquam datū eſt.glo.1.nu.174. 409
Rediens ad ſuum beneficium coniungit tempus pręteritum.tract.de pacifi.poſſ.numero 163. 296
Reditus in emphyteuſi ęſtimari debent. tract. alienat.nu.98. 85
Reditus eccleſiarum habentes ad eas præſentare debent, non autem priuare. tract.cōg. port. nu.36. 97
Reficere promittens tantum ſemel tenetur. in 1.notab.nu.14. 356
Refectionis expenſæ an ſint in decimarum ſolutione deducendę.quęſt.11.de deci.n.7. 36
Refutatio vicarij an ſufficiat, vt poteſtas conferendi deuoluatur ad ſuperiorem. quæſt. 17. tract.nom.nu.26. 235
Regaliorum ius cedi non poteſt.tract.de pacificis poſſ.nu.352. 326
Regionis mos conſiderari debet in congrua portione.cong.tract.nu.76. 103
Regnicola leges regni ſeruare tenetur. quæſt. 8.tract.nom.nu.11. 138
Regnum eſt quid vniuerſale.quęſ.6.tra.nom. nu.5. 133
Regula de viginti diebus, an habeat locum in ordinario quæſt. 17.tractatus nominat. nu.18. 233
Regulæ cancellariæ quando habeant vim legis.quæſt.17.tract.nom.nu.18. 233
Regula de viginti diebus quare facta.quęſ.17. tract.nom.nu.19. 233
Regula quoad Ciſtercienſes & Hieroſolymitanos ſuper decimis, & nu.45.& 46.& 52. cū ſeq. quęſtione 14.de decim. numo. 44.45. & 46. 60
Regularis eſt inhabilis ad beneficia ſecularia: & contrà.tract.de pacifi.poſſ.nu.311. 318
Regularis qui poſſedit beneficium ſeculare, aut contrà, an iuuetur decreto de pacific. poſſeſſorib.tractatus de pacific.poſſeſ.numero 159. 295
Relatio ad proxima facienda.in 4. notab.numero 14.15 365.& nu.32. 368
Religioſi detinentes decimas ſunt ab officijs ſuſpenſi.quęſt.vlt.de decim.nu.25. 64
Religioſi à laicis decimas recipere ſine epiſcopi conſenſu non poſſunt.quęſt.10 de deci. nu.31. 32
Religioſi tā exempti, quàm nō exempti ad decimas tenentur: & de quibus rebus.quęſt. 5.de decim.nu.21. 14
Religioſi varijs modis eccleſias poſsident.tra. cong.port.nu.32. 96
Religioſi qui non habent parochiam an decimas pręſcribant.quęſt.13. de decim.numero 63. 48
Religioſi vel patroni ſtatum eccleſiæ an poſſunt immutare, vel minuere.tractat. cong. port.nu.56. 99
Religioſi poſſunt obtinere beneficia regularia. quęſt.12.tract.nom.nu.45. 180
Religioſi olim victu & veſtitu contenti nulla ex his quæ eis dabantur, pauperibus erogabant.tract.con.port.nu.21. 95
Religioſi de poſſeſsionibus nouiter acquiſitis decimas præſtant.quęſtio.14. de decim.numero 55. 61
Religioſi quando de animalibus & hortis decimas ſoluant & nu 58.quęſt. 14. de decim. nu.57.& 58. 61
Religioſi negotiari non debent, nec ſecularia exercere.quęſtione 14. de decimis numero 58. 61
Religioſi quare ſuis conſanguineis non ſuccedant quęſt.8.de decim.nu.32. 25
Religioſi ſine ſolennitate mobilia alienam. tract alienat.&c.nu.30. 73
Religioſi tenētur ad decimas noualium quando eccleſia olim percipiebat emolumtēum. quęſt.14.de decim.nu.46. 60
Relatiui quis, vel qui, natura.glo. proferūtur. numero 54. 462
Remedium ordinarium facit ceſſare extra ordinariam tract.de pacifi.poſſ.nu 382. 332
Remittere an videatur eccleſia non petendo. quęſt.12.de decim.nu.13. 38
Remittens decimas ſibi debitas & nouales remiſiſſe videtur quęſt.14.de deci.nu.32. 60
Remittens id quod intereſt, non videtur remittere rem ſeu eius pretium.glo.1.numero 8. 386

Remiſſus clericus ad epiſcopum, licet non oſtendiſſet literas tonſurę. quę. 14. tra. nom. nu. 55. 191

Renald. Anteganenſ. glo. in verbo, quantitatē. nu. 12. 416. & nu. 29. 420

Renuntiare nominationibus quis poteſt expreſſè & tacitè. & nu. 18. 19. quęſt. vlt. tract. nom. nu. 17. 18. & 19. 265

Renuntiare iuri ſuo quando quis videatur nominando. quęſt. 2. tract. nom. nu. 10. 118

Renuntiatio iuris de futuro non valet facta extra iudicium. quęſt. 12. tractatus nom. numero 19. 177

Renuntiatio primi nominati an proſit. quęſ. 21. tract. nom. nu. 31. 234

Renuntiationes ſimoniacę an & quando valeant. tract. de pacific. poſſeſſoribus. numero 241. 308

Renuntiationes in fauorem quando valeant. tract. de pacifi. poſſ. nu. 178. 298

Requiri non debet qui non poteſt conferre. quęſt. 17. tract. nom. nu. 26. 235

Requiſitio gradatim fieri debet. quęſt. 17. trac. nom. nu. 27. 235

Requiſita ad reſciſsionem alienationis rei eccleſię. tract. alienat. nu. 103. 85

Requiſita antequam capellania oblationes recipiat. quęſt. 6. de decim. nu. 22. 19

Requiſita in nobilibus, vt nominationes, illis conceduntur. quęſt. 12. tract. nominat. numero 1. 174

Requiſita antequàm decima decimę imponatur. quæſt. 3. de decim. nu. 4. cum multis ſequent. 8

Requiſita in nominationibus. quęſt. 10. tract. nom. nu. 1. 160

Requiſita in literis certificatorijs temporis ſtudij. quęſt. 12. tract. nom. nu. 1. 167

Requiſitio in notoris non exigitur, nec item citatio. quęſt. 17. tract. nom. nu. 7. 232

Requiſitio iunioris nominati prodeſt antiquiori inſtar filij præteriti. quęſt. 17. tract. nom. nu. 47. 24

Res tranſit cum ſuo onere. quęſt. 5. de decim. nu. 20. 14. quęſt. 8. tract. nom. nume. 21. 24 30. 139

Res quando diuerſo iure cenſeri poteſt. quęſt. 14. de decim. nu 27. 58

Res vna non debet diuerſoriè cenſeri quæſt. 10. tract. nom. nu. 10. 161

Res tranſit cum ſuis vitijs. quæſt. 8. trac. nom. nu. 27. 141

Res fraternitatum an poſſunt vendi ſine ſolēnitate requiſita in alienatione res eccleſiaſtice. tract. alienat. &c. nu. 56. 78

Res nondum eccleſię acquiſitę an poſsint ſine ſolennitate acquiri. tra. alienat. &c. nu. 31. 73

Res non cenſetur eccleſiæ ante acceptionem. tract. alienat. &c. nu. 31. 73

Res eccleſiæ quando pro debito venditur. pecuniā conuerſam, in ſolutionē debiti verſam probare oportet. tra. alien. &c. n. 40. 75

Res eccleſiæ bene meritis an donari poſsint. tract. alienat. nu. 62. 78

Res quando plus commodi dicatur afferre. tract. alienat. nu. 124. 87

Res alienatę nullo data pretio ab eccleſia repetuntur. tract. alienat. nu. 116. 85

Res inanimatæ habent naturam, ſed non certam à Deo inditam. glo. quantitatem. numero 32. 421

Res de facile reuertitur ad ſuam naturā. quęſt. 13. de decim. nu. 100. 52

Res prætioſa æquiparatur res immobilis. trac. alienat. &c. nu. 24. 72

Res pignori obligata an alienata dicatur. trac. alienat. &c. nu. 7. 70

Res intra decem annos præſcribuntur inter præſentes. quæſt. 14. tract. nom. nu. 33. 188

Rei appellatio generalis. glo. prout. nu. 8. 378

Res nō plenè reſtitui dicitur, niſi reſtituantur & fructus, & omnis conditio rei. ibid.

Rei demonſtratę fruſtrà adijcitur demonſtratio. quęſt. 14. tract. nom. nu. 59. 191

Rei vendicatione quando pro decima agi poſſit. quęſt. 9. de decim. nu. 7. 26

Rei vendicatio domino competit. quęſt. 9. de decim. nu. 7. 26

In rei vendicatione quę neceſſaria. ididem.

Rei appellatione quid contineatur. tract. alienat. &c. nu. 54. 77

Rem debitam poteſt petere qui fecit pactum de non petendo, ſuper iniurijs, intereſſe, dānis & expenſis. in præfat. nu. 48. 350

Re debita impropriè venit intereſſe nomine, quando aliàs libellus nihil operaretur. in præfa. nu. 49. 350

Maximè ſi apponeretur dictio, omnia remiſit. ibid. nu. 50.

Re ſua quòd quis abutatur, quomodo intelligatur. glo. præferuntur. nu. 33. 459

Reipublicæ intereſt ſubiectos habere locupletes. in præfa. nu. 72. 352

Item ne vrbs ruinis difformetur. ibid.

Reipublicę intereſt dotatas mulieres eſſe, & dotes eis conſeruari. ibid. num. 73.

Reipublicæ intereſt, ne delicta remaneant impunita. in præfat. nu. 75. 352

Item ne quis re ſua malè vtatur. ibid.

Item habere magiſtratus à quibus iuſticiā recipiamus ibid.

Reſcriptio impetrato contra Titium & quoſdam alios, non poterunt conueniri vltra quatuor extra expreſſos. in 1. notab. numero. 29. 357

Reſcripta impetrātur ſiue ſtatione, ac beneficia conferuntur. quęſt. 13. tra. nom. n. 6. 181

Reſeruata principi in ſignum ſuperioritatis non præſcribuntur. tract. de pacifi. poſſeſſ. nu. 351. 325

Reſeruationes Galli exoſas habent. quęſt. 17. tract. nom. nu. 73. 244

Reſignare officium an poſsit is quidelquit vel pro derelicto habere. tract. alienat. &c. nu. 4. 69

Reſignās beneficiū ſine noua collatione an ad id redire poſsit tract. de pacifi. nu. 164. 165. 166. 296. & nu. 177. cum ſeq. 298

Reſignans poſt reſignationem non iuuatur hoc decreto.tract.de pacifi.poſſ.n.342. 324
Reſignans, an admiſſa reſignatione conferre poſsit.quæſt.14.tract.nom.nu.157. 174
Reſignans non iuuatur hoc beneficio, nec reſignatarius ſecundus.tract. de pacifi. poſſeſ. nu.355.cum ſeq. 326
Reſignans metu an hoc decreto iuuetur.tract. de pacifi.poſſeſ.nu.328. 321
Reſignãti coactè permittitur miniſtrare in eadem eccleſia non obſtante renuntiatione. tract. de pacif.poſſeſ.nu.179. 299
Reſignatarius an poſsit ſe multiplici reſignatione iuuare.tract. de pacifi. poſſ. numero 358.cum.ſeq. 327
Reſignatio non poteſt admitti ab alio quam ab epiſcopo.tract.de pacifi.poſſeſſ. numero 404. 335
Reſignatio ſecunda non valet non facta mentione primę.tract.de pacifi.poſſoſſ. numero 357. 327
Reſignatio non tenet,quãdo procurator alio modo reſignauit.tract.de pacifi. poſſeſ.numero 180. 299
Reſignationes recipere non eſt mera gratia: & peccat interdum prælatus,ſi non diſpenſat.quæſt.17.tract.nom.nu.76. 245
Reſignationes per fraudem extortę ſunt nullæ.tract.de pacifi.poſſ.nu.182. 299
Reſiſti poteſt apparitoribus excedentibus cõmiſsionem ſuam.in 6.not.nu.15. 370
Reſtituere rem poſt pręſcriptionem quis non tenetur,etiam in conſcientia.tract.de pacificis.poſſ.nu.9. 277
Reſtitutio poſt triẽnium an minori concedatur.tract. de pacifi.poſſ.nu.398. 335
Reſtitutio fit ſine pręiudicio tertij. quęſti. 21. tract.nom.nu.23. 253
Reſurgẽs miraculoſé beneficium non recuperat,nec vxorem.tract.de pacifi. poſſeſ. numero 322. 321
Retinendæ interdicto agi poteſt in decimis. quęſ.9.de decim.nu.3.& 4. 26
Retinens ſine ſolennitate in foro conſcientiæ non eſt tutus.tract. alienat.&c.nu.42. 77
Retinentes decimas excommunicantur & ſacrilegi ſunt.quęſt.10. de decim. nu. 47.& 48. 34
Retractus non habet locum in decimis.quęſt. 10.de decim.nu.2.29.nu.28. 32
Retractus,an habeat locum in re data in ſolutum·& an laudimium debeatur.glo.dupli. nu.38.& 39. 432
Retractus an procedat ex affectione.glo.1.numero 91. 396
Reus vſque ad litem conteſtatam moram purgat.glo.in alijs.nu.30. 441
Rex & papa an poſsint nominationes reuocare.quæſt.vlt.tract.nom.nu.22. 266
Rex franciæ non poteſt nominationes graduatis concedere:cùm hoc tantum ſit permiſſum.vniuerſitatibus.quęſt.1.tract. nomin. nu.36. 121
Rex Franciæ in beneficijs habet plenariam poteſtatẽ.in ſpiritualibus papa. quęſt.21. tra. nom nu.67. 259
Rex ſub eſt naturali rationi.in 3.notab numero 16. 363
Rex franciæ an recognoſcat imperatorem in ſuperiorem.in præfat.nu.83. 353
Rege mortuo index probationem nobilitatis admittit.quęſt.12 tract.nom.nu.35. 179
Reges & principes decimas ſoluere tenentur. quæſt.5.de decim.nu.25. 15
Reges an bona quæ eccleſijs dederunt, accipere poſſunt.quæſt.10.de decim.nu.49. 34
Reges puri laici: nec iura eccleſiæ donare poſſunt.quæſt.13. de decim.nu.85. 50
Regia vela imponere ſuis rebus nemini licet. quæſt.9.de decim.nu.5. 26
Regij iudices defendere debent eccleſiã a noua decimarum impoſitione. quęſtio. 10.de decimis nu.6. 29
Regij iudices tribus in caſibus cognoſcunt ſuper decimis. quæſtione 10. de decimis nu.4. 29
Rogari ordinarius poteſt, vt conferat poſt reſignationem Titio.tract. de pacifi. poſſeſſ. nu.246. 309
Romani primitias dederunt. quęſt.1. de deci. nu.18. 4
Ruſtici cur ab armigeris ſpolientur.quęſt.vlt. de decim.nu.12. 63

S

SAcerdos à meretrice eo modo quo à Iudæis decimas recipit. quęſt. 5.de decim.nu.18. 14
Sacerdos clericum habere debet. 67 cong.tract.nu.65. 101
Sacerdos poteſt confeſsionem in genere reuelare.in 9.notab.nu.10. 374
Sacerdos parochianum extra parochiã poteſt abſoluere.quęſt.14.tract.nom.nu.110. 198
Sacerdotes an, & ad quas decimas teneãtur. quæſt.5.de decim.nu.9. 13
Sacerdotibus ſolis licet decimas edere. quęſt. 10.de decim.nu.32.pag.32.fallit.nu 33. 33
Sacerdotibus malis, & delictibus an decimæ debeantur.quęſ.13.de decim.nu.6. 41
Sacerdotibus ac leuitis decimæ à populo reddendæ.quęſt.1. de decim.nu.7. 2
Sacrilegus eſt retinens decimas. quæſt. vlt. de decim.nu.15. 63
Sacrilegus eſt inhabilis ad beneficia. tracta.de pacifi.poſſ.nu 248. 309
Sacrilegij pœnam incurrit vſurpans honorem ſibi indebitum.quæſt.12.tract.nom.numero 14. 177
Saltus quid ſit.quæſt.21.tract.nom.nu.39. 255
Sanitas animæ,& corporis eſt in ſoluendis decimis.quæſt.vlt.de decim.nu.10. 63
Sapiẽs & melior quis per libros efficitur. glo. damnum.nu.2. 452
Schiſmaticus incapax eſt beneficiorum.tract. de pacifi.poſſ.nu.238. 308
Scholaris intereſt non habere pulchram

anci

ancillam aut hoſpitam.glo.1.nu.47. 391
Scholaris probat nobilitatem ſuam corā quo indice ſeculari velit, quando ſunt duo vel plures iudices ſeculares, inter quos eſt locus prauentioni.q.12.tract.no.nu.27. 178
Scholares abſentes à ſtudio vltra ſex menſes non gaudent priuilegio ſcholarum, quandiu ſunt abſentes.quæſt.10.tract.no.23.162
Scholaris poteſt compellere ſeruum ſuum iuxta ſe alta voce ſtudentem vt taceat, aut recedat.in 2.notab.nu.5. 362
Scholaris excellentis doctrinæ, præcedit doctorem indoctum. quæſt.21.tractat.nomina.numero 13. 252
Scholaſtici in vniuerſitatibus franciæ debent 22.ſolidos cum dimidio ſuis doctoribos. quæſt.11.tract.1.nomina.nu.13. 169
Scholaris non matriculatus non gaudet priuilegijs ſcholarium:ſic nec miles.26.& 29. quęſt.11.tract.nomina.nu.25. 171
Sciens plus debet teneri, quàm ignorans.in 4. notab.numero 25. 367
Scriptura in nominationibus requiritur.quęſtio.10.tract.nomina.nu.20. 162
Scriptura in gratia apoſtolica non requiritur. quæſt.10.tract.nominat.nu 21. 162
Scripturæ repugnantes & contrariæ non probant.quæſt.11.tract.nominat.nu.10. 169
Secularis ad regularia an poſsit nominari.quęſtion.9.tract.nominar.nume.26. 156
Secularis iudex cognoſcit contra prædonem frumenti laicum.quæſtio.10.de decim.numero 38. 33
Seculares Iudices ex priuilegio cognoſcunt de decimis.quæſt.10.de decim.nu.39. 33
Senex maiori adiutorio indiget, quàm iuuenis.port.cong.tract.nu.77. 103
Senſus delictis excluſiuis recipiendis quæſt.5.tract.nominat.nu.47. 132
Sententia debet eſſe conformis libello.tractat. congr.port.nu.54. 99
Sententia certa ſuper eo quòd intereſt, an ferri poſsit.in præfa.nu.79. 352
Sententia per ſaltum lata quæ. quæſt.21.tract. nomina.nu.41. 256
Sententia lata à primis iudicibus reuocatis ante notitiam reuocationis valet.quæſti.14. tract.nomin.nu.117. 199
Sententia an det titulum.tractat.de pacific.numero.193.303.& quid in confeſsione partis. numero 194.
Sententia ſuper intereſſe quomodo ferri debeat.glo.vlt.nu.55.cū ſeq.vſque ad fin.468
Sententiæ iudicum laicorum ſuper decimis annullatæ quæſt.10.de decim.nu.2. 291
Sententiæ interlocutoriæ non poſſunt vltra ſemel, & iterum reuocari.in 1.notabiliter.numero 6. 356
Sepultura eccleſiaſtica priuentur non ſoluentes decimas.quæſt.vlt.de decim.nu.16. 63
Sequeſtratio neceſſaria non priuat quem poſſeſsione.tract de pacific.poſſeſ.nu.101.288
Seruandum quid ſit in intereſſe ſingulari.glo. 1.nu.101. 397
Seruus à domino filius nominatus, efficitur liber.quęſt.1.tract.nominat.nu.7. 118
Seruitus paſcendi eſt prædialis.quæſt.8.de decim.nu.11. 23
Seruitutis conſtitutio, & vſuſfructus alienationis nomine continetur. tractat. alienat. &c.nu.4. 69
Seruitutes an ſint in bonis an extra bona.gl.1. nume.151. 405
In ſeruitutibus & annuis præſtationibus concluditur ad futuram præſtationem. quęſt. 9.de decim.nu.17. 27
Sigillum multiplex, quęſt.10.tract.1. nominat. nume.40. 165
Sigillum quid debeat continere.& nu.42.quęſtio.10.tract.nomina.nu.41.& 42. 165
Signū alterius recipere quis prohiberi poteſt. glo.1.nu.44. 390
Signum ſeu inſignia defuncti hæres retinebit. ibid.nu.45.
Signum duorum, an requiratur, quando ſunt duo ſcribe.& nu.34.quæſtio.10.tractat.nomina.numero.33. 163
Simonia ita in cappellanijs committitur ſicut in alijs beneficijs.tracta.de pacific.poſſeſ. nu.104. 288
Simoniachus collator eſt qui plus locat propter collationes.q.14.tra.no.nu.121. 170
Simoniachus nō iuuatur decreto de pacif.poſſeſſorib.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.239. 308
Societas inhoneſtarum rerum non contrahitur.tract.alienat.&c.nu.29. 73
Sodomiticus eſt inhabilis.tract.de pacifi.poſſeſſorib.nu.256. 310
Solennitas in alienatione rei eccleſiaſticæ an præſumatur interueniſſe.tractatus alienatio.&c.numero 38. 74
Solennitas quòd interueniat poſt actum quādo ſufficiat.tractatus alienatione &c.numero 35. 74
Solennitas ex longo tempore præſumitur.quęſtio.6.de decim.nu.15. 18
Solennitas intrinſeca & extrinſeca.gloſſ.1.numero 161. 407
Solennitas an requiratur in venditione fructuum, ad vitam.tractatus alienatione &c. numero 27. 73
Solennitas non requiritur quando venditur res eccleſiæ quam iniuſtè detinet.tract.alienat.&c.nu.28. 73
Solennitatem quis probare debeat.tract.alienat.nu.78. 81
Solenniter omnia præſumuntur acta.tractat. alienat.nu.78. 81
Solitus quando quis dicatur. gloſſ.vlti.numero 31. 466
Soluendæ Decimæ etiam ſi non petantur niſi conſuetudo eſſet in contrarium. quęſt.7.de decim.nu.13.& 14. 38
Solutio eius quod debetur, non dicitur iactura.glo.damnum.nu.6. 452
Solutio particularis multa incommoda affert quæſt.12.de decim.nu.4. 37

Solutio

Solutio particularis multa incommoda affert.queſt.12.de decim.nu.4. 37
Solutioni decimarum quilibet aſtringitur. queſt.5.de decim.nu.26. 15
Fallit.nu.29.ibid.
Sorti quicquid accedit,vſura eſt.in præfa.numero 26. 348
Sortilegus non poteſt obtinere beneficia.tractat.de pacifi.poſſeſſ.nu.247. 309
Specialis poteſtas in alienando res eccleſiæ requiritur.tract.alienat.&c.nu.23. 72
Specialis procurator, an generalis requiratur in inſinuatione. quæſt.14.tracta.nominat. numero 159. 175
Specialia dub. non debent in idem concurrere.queſt.12.tract.nomina.nu.11. 176
Spiritualia multis modis dicuntur. quæſt.13. de decim.nu.39. 44
Spiritualibus decimæ annexæ ſunt nec vendi poſſunt.quæſt.10.de decim.nu.17. 31
Spolians an & quando iuuetur decreto de pacifi.poſſeſſorib.tract.de pacifi.poſſeſſo.numero 309. 319
Spoliatus an teneatur illud beneficium quo fuit ſpoliatus,in nominationibus exprimere.& nu.18. queſt.9.tract.nomin.nu.17. 150
Spoliatus decimis curat⁹ qualiter agat.queſ.9.de decim.nu.2. 26
Spoliorum & prædæ decimæ. queſt.1.de decimis nu.4. 2
Spouſalia de futuro etiam iurata diſſoluuntur per adulterium,volent,& petente ſponſo, non aliàs,queſt.14.tract.nom.nu.149. 174
Statim,id eſt,quàm citius fieri poteſt.queſt.12. de decim.nu.2. 37
Statutum ſi dicat aliquem tanquam falſarium puniendum, non tamen pœna legis Corneliæ ordinaria, ſed alia arbitraria punietur.tract.alienat.nu.101 85
Statutum ne religioſi poſſeſſiones emant, an valeat.queſt.14.de decim.nu.49. 61
Statutum tantum diſponit, quantum loquitur.queſt.14.tract.nominat.nu.123. 176
Statuta vel conſuetudines ſuper decimis laicis edita non valent. quæſtio.10.de decim. numero 41. 33
Statuta vel eorum ſolennitatem qui dicit non ſeruata,probet. quæſti.21.tractat.nominat. numero 45. 256
Statuta & conſuetudines prohibentes alienationem propriè debent intelligi. tractat. alienat.& nu.7. 70
Sterilitas vnde proueniat.quæſt.vlt.de decim. numero 7. 62
Stipendia vt conſequantur, qui ſuum commodant obſequium, iuſtum eſt. quæſtio.7.de decim.numero 16. 22
Stipulatio valet,quando quantitem alteri ſtipulor,mihi vero pœnam.glo.1.nu.78. 394
Stipulatio contractui bonæ fidei appoſita aſſumit naturam bonæ fidei.& quomodo procedat.glo.1.nume.121.& 124. 400
Stipulatio iuncta contractui nominato aſſumit eius naturâ.& quomodo procedat. gl. 1.numero 123.124. 400
Studens in vtroque iure in quo debeat promoueri vniuerſitatis eſt electio, quæſtio.5.tractat.nominat.nu.8. 126
Studens in vno iure an poſsit variare,& ad alterum ire. quæſtione 5.tractatus nominat. numero 6. 125
Studens in vtroque iure per quinquennium, & in vtroque promotus,an ſuo gradu gaudere poſsit,& quo. quæſt.5.tract.nomina. numero 12. 126
Studens in altero iure tantum, & in vtroque promotus an vtroque gradu gaudebit,vel altero tantum.quæſtione 5 tractatus nominat.numero 9. 126
Studuiſſe in vtroque iure quis an debeat, vel in altero tantum ſufficiat.quæſt.5.tract.nominat.nume.3. 127
Studio Theologiæ nõ eſt ita fauendum, vt legum ſtudium deſtruatur.quæſt.5. tract.nominat.nume.28. 129
Studium extra patriam non poteſt continuari ſine magis ſumptibus quæſt.5 tract.nominat.nu.46. 132
Studium medecinæ an poſsit coniungi cum ſtudio legum.quæſtione 11.tractatus nominat.numero 20. 171
Studium domi factum an computetur.quæſt. 11.tract.nominat.nu.21. 171
Subdelegatus eiuſdem debet eſſe qualitatis, ſicut delegatus.quæſt.8. tracta.nomina.numero 26. 141
Subdelegatus non poteſt alij in totum ſubdelegare.in 1.notab.nume.22. 357
Subdelegatus poterit nudum miniſterium, & nudam teſtium examinationem committere.ibid.nu. 23.
Subrogatum debet ſapere naturam eius in cuius locum ſubrogatur. quæſtione 16.tract. nominat.nume.5. 226
Subſcribens pro alio debet proteſtari ſi nomine illius facere.& quare.quæſt.10.tract.nominat.numero 31. 163
Subſcriptio in alienatione an ſit neceſſaria.tractat.nominat.&c.nu.17. 71
Subſtitutus non poteſt interuenire quando aliquid debet fieri per propriam manum. quæſt.1.tract.nominat.nu.26. 163
Subſtitutus procuratoris cenſetur procurator, & à domino conſtitutus.quæſt.14.tractat. nominat.176. 207
Subſtitutus procuratoris,an poſsit inſinuare. quæſtione 14.tractatus nominatio. numero 170. 177
Subtilitas in iudicando reprobatur.in 8.notabili.nu.8. 372
Subtilitas impedit contrahentium & teſtatorum voluntates.ibid.
Subtilitas quandoque facit errare,& eam deridet Imperator.ibid.nu.9.& 10.
Subtilitas quæ tendit ad iurium obſcuritatem reprobatur.in 8.notab.nu.15. 373
Subtilitas in doctore commendatur.in 8.notabi.numero 5. 372

Succedens in alterius locum eo iure debet vt quo ille vti debebat. queſt.8.tract.nomin. numero 23. 140
Succedens in locum alterius iuſtā habet ignorantiæ cauſam queſtione 13.de decim.numero 93. 51
Succeſſor iuſtam ignorantiæ cauſam habet. quæſt.14.tract.nomina.nu.137. 172
Succeſſor an teneatur ſtare alienationi factæ per prædeceſſorem.tractatus alienatio.numero 104. 85
Succeſſori quando compoſitio ſuper decimis noceat, vel non. queſtione 13.de decimis. numero 25. 43
Sulpitius iuriſconſultus.in 8.notabiliter. numero 14. 372
Suo quilibet debet eſſe cōtentus,& non aliena quærere.quæſtione 11.tractatus nomin.numero 13. 169
Superfluum aliquid non dicitur,licet bis repetatur, quando materia conuenit duobus titulis.queſt.5.tract.nomina.nu.19. 128
Superior ſupplet monachis, vel canonicis nō exiſtentibus.tractatus alienatione &c.numero 79. 81
Superior conferens non poteſt aliter conferre, quàm natura benefi.ij requirat.queſtio.8. tract.nomina.nu.28. 141
Surreptitia impetratio non iuuat poſſeſſorem, tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.387. 333
Suſpenſus ab officio eſt inhabilis ad beneficia tract.de pacifi.poſſeſſor.nu.254. 310

T

TAbellio non deſcriptus in libro nō poteſt ſuum officium exercere. quæſt.11.tractatus nomina.numero 28. 172
Idem in aduocato.ibid.nu.29.
Tacenti beneficium quod habebat tempore impetrationis nominationum non ſuccurritur,licet illud poſteà reſignauerit.quæſ.9. tract.nominat.nu.30. 153
Tacitè renuntiare nominationibus quibus modis quis dicatur.queſtione vlt.tract.nominat.nume.17. 266
Temerarius quis dicatur.tract.de pacif.poſſeſſorib.numer.302 318
Temerarius abbas ad mulctam condemnatus quia pereu lſerat nominatum.quæſt.14.tractat.nomina nu.51. 191
Tempus extantis conditionis attēditur in conditionibus.quæſt.9.tract.no.nu.44. 154
Tempus quinquennij expreſſum & completum eſſe debet.queſt.11.trac.no.nu.71. 173
Tempus prædeceſſoris an poſsit coniūgi cum tēpore ſucceſſoris.tra.de pac.poſ.n.321.320
Tempus ſtudij non valet, ſi dicatur, ſtuduit per quinque annos vel circa.quæſt.11.tractat.nomina.nu.31. 173
Tempus quo quis ſtuduit extra regnum, an poſsit coniungi cum eo quo ſtuduit in regno.quæſt 11 tract.nomina.nu 18. 170
Tempus ſtudij melius poterit probari in loco vbi ſcholaris ſtuduit,quàm alibi.queſti.11. tract.nominat.numr.14. 170
Tempus lecturæ computatur in tempore ſtudij.vt quis poſsit nominationes obtinere queſt.11.tract.nomina.nu.22. 171
Tempus ſtudij ex vniuerſitate extare regnum habitum nominato prædeſt. quæſt.11.trac. nomina.nu.19. 171
Tempus competens quod dicatur quantum ad nominationes. queſt.5 tra.no.nu.2. 125
Tēpus expreſſum in lege vel ſtatuto inducit formam.quæſt.14.tract.nomina.nu.11.186
Tempus probare debet qui ſe fundat in tempore.quæſt 14.tract.nomina.nu.18. 187
Tempus depoſitionis probetur. quæſt.14.tractat.nomina.nu.19. 187
Tempus menſium nominatorum & graduatorum quomodo computetur.quæſtio.16. tract.nomina.nu.2. 226
Tempus immemoriale cum recognitione an laico ſufficiat ad habendum decimas.queſtio.13.de decim.nu.76. 49
Tempus cuius initij memoriæ non extat obtinet vim priuilegij.q 12.trac.no.nu.40.179
Tempus completum eſſe debet in nominationibus.quæſt.12 tract.nomina.nu.48. 180
Tempus ſtudij an debeat coniungi queſt.11. tract nomina.nu 8. 168
Tempus in nobilibus an ſit abbreuiatum in omnibus gradibus iurium. quæſt.12.tract. nomina.nu.11. 176
Tempus datæ in reſcriptis attenditur.quæſt. 21.tract. nomina.nu.2. 251
Tempus interpellat pro homine.quæſt.12.de decim.nume.11.& 12. 37
Tempora quinque in religioſis quoad decimas notandi.& numer.38.cum ſeq.vſque ad n.44.q.14.de deci.n.37.38.& 44.59.60
Tempus allegans illud probare debet.quæſt. 14 de decim.nu.42. 61
Tempore vno multa licent,quæ alio prohibētur.queſt.14.tractat.nominat.nu.9. 186
Temporale pro decimis futuris omnino non debet dari.quæſt.13.de decim.nu.37. 44
Tertius non poteſt allegare aliquem ex eligentibus eſſe contemptum. quæſt.14.tract.nomina.nu.151. 174
Teſtamentum in quo filius eſt præteritus, eſt nullum ſi filius voluerit & proſequatur. quæſt.17.tract nomina.nu.33. 25
Teſtamenta mandari executioni, & ne rumpātur,reipublicæ intereſt.in præf.n.76. 352
Item partus non ſubijci.ibid.
Item nihil rapi tempore incendij, ruinæ & naufragij.ibid.
Teſtamentorum inſinuationes coram iudice ſeculari fieri debent.q 12.tract.no.nu.24.178
Teſtator in dubio videtur grauare hæredē minus quàm poſsit.queſt.5.tract.no.nu.6.125
Teſtis depoſitio plena ſuper intereſſe.glo.ſubtilitatem nu.52. 448
Teſtis depoſitio ſuper re immobili afferente reditus.ibid.nu.53.
Teſtis non interrogatus an rationem reddere teneatur.glo.ſubtilitatem.nu.57.58. 449

Teſtes

Teſtes non iurati in informationibus recipiuntur.in 9.notab.nu.4. 373
Teſtes preſumuntur falſarij, ſi de hora deponant.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.386. 332
Teſtes examinans non debet numerum decem teſtium per ordinationes regias taxatum,excedere.in 6.notab.nu.10. 370
Teſtes affirmatiuè deponentes præferuntur. queſt.13.de decim.nu.98. 52
Teſtes memoriam non extare probantes cuius ætatis eſſe debeant.q.13.de deci.n.99.52
Teſtes in probando preſcriptionem immemorialem quomodo deponant.queſtio.13.de decim.nu.95. 51
Teſtes quomodo debeant deponere ſuper nobilitate.queſt.12.tract.nominat.nu.39.40. cum ſequen. 179
Teſtes contrarij repelletur.queſt.11.tracta.nominat.nu 10. 169
Teſtes non poſſunt deponere per verba iuris. queſt.11.tract.nomina.nu 16. 169
Teſtes duo atteſtari debent de tempore ſtudij. queſt.11.tract.nomina.nu.2. 167
Teſtes deponentes de tẽpore ſtudij quales eſſe debeant queſt.11 tract.nomina.nu.3. 167
Teſtes & adiunctus iurare debent:aliàs non faciunt fidem.tract.nomi.nu.4.queſt.11. 167
Teſtes ſuper intereſſe communi quomodo deponere debent.gl.ſubtilitatem.nu.36.446
Teſtes periti quomodo deponant ſuper valore rei glo.ſubtilitatem.nu.45. 447
Teſtis dicens ego volui tantum dare, an probet.ibid.nu.46.
Teſtes quomodo deponent ſuper intereſſe ſingulari.gl.ſubtilitatem.nu.67 cum ſeq.450
Teſtis qualitatem rei ignorans non deponit ſuper ea.ibid.nu.70.
Teſtes quam rationem aſſignent ſuper ſingulari intereſſe.ibid.nu 71 72 cum ſequent.
Teſtes ſuper tempore ſtudij quomodo debeant deponere. queſtione.11.tracta.nominat.numero 7. 168
Teſtes non eſt neceſſe deponere de tempore. continuo,cùm preſumatur.ibid.
Teſtes quot requirantur ad probationem nobilitatis. queſtione 12.tractatus nominat. numero 16. 177
Teſtes deponentes de nobilitatẽ,in iudicio debent deponere.queſt.12.tractatus nomina. numero 17. 177
Teſtium depoſitio eis legenda:& recitanda:& quare.notab.vlt.nu 13. 377
Teſtium effrenata multitudo repellitur per iudicem.in 1.notab.nu.8. 356
Teſtes vltra decem non recipiuntur ſuper vno articulo, ſecundum ordinationes regias. & ibid.nu.9.& 10.
Teſtes poſt publicationem vbicunque lex permittit poſſe produci, vna tantum productio fiet aut ad ſummum duæ.ibid.nu.11.
Text.§ ſi quis verò.de collatio.in Concord. queſtione 8 tractatus nominatio.nu.11.138
Theologi ante ſex annos nominationes inre quòd obtinere poſſunt, quomodo intelligendum.queſt.5.tract.nomina.nu.4. 123
Theophraſtus.glo.dupli.nu.42. 433
Titulus per renuntiationem ſemel extinctus an reuiuiſcat ſiue noua collationes.tracta. de pacifi.poſſeſſ.nu.181. 299
Titulus de ſepulchro violato hodie abijt in deſuetudinem.glo.1 nu 50. 391
Titulus de pacificis poſſeſſoribus quomodo intelligatur.tractat.de pacific.poſſeſſorib. numero 362 328
Titulo alterius poſt triennium an iuuari quis poſsit.ibid.nu 363.& ſeq.
Tituli multiplex acceptio. remiſsiuè.tract.de pacifi.poſſeſſo.nu.67. 284
Titulum oſtendere quando non ſit opus.queſtio.13.de decim.nu 92. 51
Tonſura ab alieno epiſcopo data, an valeat, & quæ practica ſeruanda . queſt.14.tract. nomina.nu.70.& 71. 193
Tonſuram bis ſuſcipiens qua pœna puniatur.tract.de pacifi nu.228. 306
Tonſuram accipere poſt adeptum beneficium non prodeſt.tractat.de pacificis numero 226. 306
Tormentorum varia genera quare à iudicibus inuenta.in 8.notab.nu.2. 371
Totum qui dicit, nihil excludit . queſt 14.de decim.nu 31. 59
Tractatus ſine conſenſu non ſufficit: & quare.tract.alienat.&c.nu.91. 63
Tractatus quomodo debeat interuenire.tractat.alienat.&c.nu.11. 70
De tractatu & inquiſitione debet conſtare: & an ei credatur.tractat. alienatione, &c.numero 12. 70
Tractatus quid,& vnus ſufficit in alienatione rei eccleſiæ dum tamen ſit ſolennis.tracta. alienat.&c.nu.81. 82
Fallit in monachis S.Benedicti.tracta. alienat.&c.nu 82. 82
Item fallit quando conſuetudo requireret plures tractatus fieri.tractat.alienat.&c.numero 83. 82
Tractatus nunquam requiritur , niſi in caſibus à iure expreſsis.tracta.alienat. &c.numero 83. 82
Tractatus qualiter fieri debeat. tracta.alienat. &c.nu.84. 82
Tractatus quando interuenire debeat,vel non tract.alienat.&c.nu.85. 82
Tranſactio an dicatur alienatio.tracta.aliena. numero 2. 69
Tranſactio ad incogitata non extenditur,niſi tranſigentium verba hoc importarent.in 1. notab.nu.50. 360
Tranſactio ſuper decimis an valeat.& nu.34. 35.queſt.13.de decim.nu 33. 44
Tranſactio ſuper futuris decimis an valeat: & cuius conſenſus requiratur.queſtion.13.de decim.nu.36. 44
Tranſactio non eſt prohibita in rebus ſpiritualibus.ibid.nu.36.
Tranſactione non perit portio congrua.queſtio.congr.tract.nu.91. 105

Tranſgreſſus

Tranſgreſſus non dicitur, qui parum tranſgreditur.in 6.notab.nu.4. 369
Traſlatus an ſit à primo monaſterio abſolutus.queſt.18.tract.nom.nu.10. 246
Translatus authoritate papæ gaudet decreto. de pacifi.poſſeſſ.tract.de pacifi.poſſeſſorib. numero 70. 284
Tria requiſita in capitu.terrulas.xij. quæſt.2. tract.alienat.nu.125. 87
Tria ad hunc titulum requiſita.tractat.de pacifi.poſſeſſo.nu.203. 303
Triennalis poſſeſſor poſt recredentiam nõ poteſt moleſtari.tract.de pacifi.poſſeſſorib.numero 202. 303
Triennium quando prorogari poſsit.tract.de pacif.poſſeſſ.nu.403. 335
Triennium debet eſſe completum, vt quis non poſsit moleſtari.tract.de pacifi.poſſeſſorib. numero 320. 320
Triennium an prorogari poſsit etiam à papa. tract de pacifi.poſſeſſ.nu.364.365. 329
Treinnium nõ currit durante hoſtilitate.tractat.de pacifi.poſſeſſ.nu.392.393. 334
Triennio ſui authoris an quis iuuari poſsit tractat.de pacific.numero 185.299.numero 187.& 188. 300
Turcæ, Iudæi, hæretici & alij decimas dare tenentur de terris quas colunt.queſt.5.de decim.nu.11.& 12. 13
Tutor quam mercedem præceptori pupillorum conſtituet.tractat.congr.port.numero 64. 101
Tutus authoritate canonis inducentis præſcriptionem, an de conſcientia dubitare poſſit.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.10. 277

V

VAcationis tempus quando attendatur in nominationibus: & quando tempus datæ nominationum.44.queſt.9.tracta.nominat.nu.31. 153
Valor beneficiorum in impetrationibus quare exprimendus.queſt 9.tract.no.nu.35 153
Valor beneficij quomodo probetur.queſt.3.de decim.nu.6. 8
Valor rei & intereſſe iiſdem ferè modis probantur glo.ſubtilitatem.nu.3. 444
Valor temporis charitatis nõ attenditur.queſtio.9.tract nomina.nu.40. 154
Valor rei nobilis probatur.gloſſ.ſubtilitatem. nu.47.& 48 448
Fallit nu.49.ibidem.
Valor verus beneficiorum in nominationibus exprimendus: & quare.queſt.9.tracta. nominar.nu.32. 153
Et quis dicatur verus valor.ibid.nu.38.
Et ſi non ſit expreſſus an nominationes valeant.ibid.nu.44. 154
Et quid ſi maior ſit expreſſus.ibid.n.48 155
Vela regia imponere ſuis rebus nemini licet. queſt.9.de decim.nu.5. 26
Vendicare quid.queſt.9.de decim.nu 8. 26
Vendens rem alienam an malè faciat.gl.dupli. numero 33.34.& 35. 431
Venditor rei, infinitam cuſtodiam præſtare non debet.in 1.notab.nu.18. 357
Venditio ſiue ſubſtantia non valet.gloſſ.proferuntur.nu.55. 462
Venditio ſimul non poteſt eſſe certa, & incerta.glo.dupli.nu.36. 432
Venditio, locatio in longum tempus, datio in emphyteoſim, veniũt nomine alienationis. tract.alienat.&c.nu.5. 70
Venditionis appellatione omnis contractus continetur, per quem rei dominium trãſfertur.tract.alienat.nu.68. 79
In venditione non venit merum factum, ſed mixtum.glo.quaoritatem.nu.10. 416
Verbum quis, tam maſculos, quàm fœminas comprehendit.queſt.8.tract.no.nu.19. 189
Verbum futuri temporis includit præſens & præteritum.queſt.15.tract.no.nu.45. 250
Verbum ordinarius de quo accipiatur.queſt. 12.tract.nomina.nu.26. 178
Verbum poteſt, negatiua præcedẽte importat neceſsitatem.queſt.10.de decim.nu.29. 32
Verbum voluerint, quid importet.queſt.21. tract.nomina.nu.62. 258
Verbum audat, quid importet, & quid audacia.tract.alienat.nu.69. 80
Verbum præſumat quid denotet.queſt.5.trac. nominat.nu.34. 130
Verbum videtur, probatum in materia iuris, veritatem importat.tract.alienat.nu.71. 80
Verbum ſuſpendemus, eſt futuri temporis denotans per ſententiam.q.22.tra.no.n.3. 261
Verbum offerre quid importet.queſt.12.de decim.numero 9. 37
Verbum poteſt liberam concedit facultatem & non neceſsitatem.queſt.7.tractat.nominat.numero 7. 135
Verba ius nouum denotantia.in 4.notab numero 1.cum ſeq.vſque ad nu.8. 364
Verba vbi non conueniunt, nec eorum diſpoſitio.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.196. 301
Verba, in omnibus contractibus qualiter accipienda.glo.contractibus.nu.1.& 2. 422
Verba quando tendunt ad exceptionem, infinitas approbatur.in 1.notab.nu.37. 358
Fallit in except.non numeratæ pecuniæ & dotes.ibid.nu 38.
Verba in dubio ad ius referuntur, & non ad factum.in præfat.nu.80. 353
Verba ſtatuuntur, & proferuntur.gloſſ.proferuntur.nu.1.455.& nu.24. 458
Verba generalia non comprehendunt laicum niſi exprimatur.queſt.tractatus nominar. numero 36. 141
Verba cum effectu intelligenda.queſtione 9. tract.nomina.nu.12. 149
Verba generalia reſtringuntur ratione ætatis. queſt.8.tract.nomina.nu.17. 138
Verborũ acumina pertinacibus, ſenſus vero ſapientibus relinquitur.glo.1.nu.30. 389
Veritas in Doctore magis attenditur quàm ſubtilitas.in 8.notab.nu.7. 372
Vetuſtate vicem legis obtinuet.queſt.12.trac. nomina.nu.40. 179

Vexationes

Vexationes iudicarias licitum eſt pẽſionibus redimere.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.155. 295

Vicaria an ſit exprimẽda in nominationibus ei an hoſpitalia.nu.9.queſti.9.tract.nominat.nu.8. 148

Vicaria temporales non ſunt affectæ nominatis:ſecus in perpetuis.quæſt.10.tract.nomina.nume.62. 223

Vicariæ perpetuæ ciuitatum graduatis affectæ ſunt,& in quibus comparentur beneficijs curatis.queſt.16.tract.nomi.nu.16.226

Vicarius amoueri à patrono non poteſt.tract.congr.port.nu.36. 97

Vicarius an curam habeat animarum.tracta.congr.port.nu.18. 94

Vicarius quando aliter non petit portionem congruum.queſt.congr.tract.nu.95. 106

Vicarius an cogendus ſit apud patronum viuere.queſt.congr.tract.nu.96. 106

Vicarius oneratus liberari debet.tract.congr.port.nu.38. 97

Vicarius,rector,curatus.queſt.congr.tractat.numer.112. 108

Vicarius an ſit de iure communi fundatur.& numer.109.&112.queſt.congr.tractat.numero 108 &.109.& 110. 107

Vicarius an patrono præferatur ſi fructus tantùm vni ſufficiant.queſt.congr.tracta.numero 101. 106

Vicarius propter ingratitudinem an congrua portione priuetur.nu.106.queſt.cong.tracta.nume.105. 107

Vicarius epiſcopi ſi deſtituatur, non iuuatur decreto de pacific.poſſeſſo.tra.de pacif.nu.91.386.fallit ſi a papa fuerit cõfirmatus.92.

Vicarij quando rationem patrono reddere teneantur:vel non.& nu.44.& 45.tract.congrua.port.nu.40. 97

Vicarij conſtituti non poſſunt alium vicariũ conſtituere:niſi hoc eis ſpecialiter eſſet cõceſſum.in 1.notab.nu.21. 357

Vicarij epiſcopi conſenſus an ſufficiat in compoſitione ſuper decimis.queſ.13.de decim.numero 23. 43

Vicarij quid in certam perſonam ſeu penſionem habeat.tract.de pacifi.poſſeſſorib.numero 114. 289

Vicarij habent iuriſdictionem inſolidum queſtio.14.tract.nomina.nu.104. 197

Vicario an poſſint dirigi nominationes.queſt.8.tract.nomina.nu.46. 143

Vicarius quando poſsit epiſcopo beneficia conferre.queſt 8.tract.nomina.nu.47.144

Vicarium non eſſe curatum quomodo probetur.cum nu.ſeq. vſque ad nu.120.queſtio.congr.tract.nu 114. 188

Victus presbyteri in aſsignanda congra portione conſiderandus eſt.tract.congr.port.numero 62. 100

pro Victu miniſtrorum eccleſiæ decimæ inſtitutæ:& quare.q 2.de decim.nu.2.& 3. 6

Villa an in dubio debeat murata iudicari.queſtio.16.tract.nomina.nu.14. 226

Vinea ex domo deſtructa facta integram dabit decimam.queſt 6.de decim.nu.34. 20

Vinea in agrum,& cõtrà,mutari poteſt, etiam contradicente curato.queſ.6.de decim.numero 35. 20

Violentus cui papa ex certa ſcientia de nouo concedit mentione habita intruſionis & violentiæ,poſt triennium non poterit moleſtari.tract.de pacifi.poſſeſſori.nu.308.318

Violentus poſſeſſor non iuuatur hoc decreto.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.282. 315

Violentus poſſeſſor perdit ius quod habet in beneficio.tractat.de pacificis poſſeſſorib.numero 286. 316

Et quomodo intelligatur.ibid.numer.287.& 288.Fallit.nu.289.

Vir bonus rarus ſicut Phœnix.queſt.21.tract.nomina.nu.61. 258

Viſitatio per epiſcopum feſtis diebus fieri poteſt.quæſt.14.tractat.nomina.nu.30. 188

Viſitatori an dirigantur nominationes.queſt.8.tract.nomina.nu.48. 143

Vitiare non ſolent quæ ſuperabundant, queſt.5.tract.nomina.nu.13. 12

Vitioſum ſemel, tractu temporis non conualeſcit.queſt.9.tract.nominat.nu.30. 153

Viuariorum & piſcariorum decima debetur.& an cenſeatur prædialis an perſonalis.q.8.de decim.nu.10.23.& nu.14. 24

Vna res non debet diuerſo iure cenſeri.gloſ.1.numero 6. 385

Vnio de manuali beneficio non valet ſine expreſsione.tractatus.de pacific.poſſeſſorib.nume.339. 324

Vnio non eſt inſinuanda illis qui beneficia poſſident.queſt.14.tract.nomina.nu.7. 186

Vnio ad menſam.& quid in ea requiratur.tractat.cong.port.nu.34. 97

Vniuerſitas de nouo erecta an nominationes concedere poſsit.queſt.6.tract.nomina.numero 11. 134

Vniuerſitas an ſuper tempore poſsit diſpenſate.queſt.21.tract nomina.nume.43. 256

Vniuerſitas Franciæ nominat ad beneficia ſita per totam Franciam, & Delphinatum:& contra, vniuerſitas Delphinatus ad beneficia ſua per totam Franciam.queſt.6.tracta.nominat.nu.9. 134

Vniuerſitas non atteſtatur de tempore ſtudij.alterius ciuitatis.& nu.13.fallit.nu.15.queſ.11.tract nomina.nu.11. 169

Vniuerſitas Cadomenſis in Normãnia concedit nominationes.queſt.6.tracta.nominat.numero 5. 133

Vniuerſitas ſine rectore eſt acephala.queſt.6.tract.nominat.nu.13. 134

Vniuerſitas non habens omnes facultates,nominationes concedit.queſt.6.tract.nomina.numero 14. 134

Vniuerſitas non nominat in illa facultate ſibi non conceſſa.queſt.6.tract.nomi.nu.15.134

Vniuerſitatis quæ ſunt,non ſingulorum.queſtio.15.tract.nomina.nu.50. 221

Vniuerſitates regni quoad nominationes ſunt æquè priuilegiatæ.q.21.tra.no.nu.18. 253

INDEX.

Vniuerſitates omnes poſſunt certificare de ſtudio ſui ſcholaris.queſt.11.tracta. nominat. numero 18. 170

Vniuerſitates extra regnum an nominationes concedant.queſt.6.trac.nomina.nu.6. 133

Vniuerſitatem ſtatuta ſeruanda.queſt.7.tract. nominat.nu.6. 135

Vniuerſitates an compellatur dare nominationes.queſt.7.tract.nomina.nu.7. 135

Vniuerſitas pariſienſi nominationes denegare non debet,etiam legiſtis.queſt.7.tract.nominat.nume.10. 136

Vniuerſitates nemini claudũt greminum.queſtio.7.tract.nomina.nu.12. 136

Vniuerſitatum nominationes ad quid introductæ.queſt.3.tract.nomina.nu.1. 122

Vniuerſitatum nominationes quo tempore inuentæ.queſt.2.tract.nominat.nu.1. 121

Voluntas pro ratione ſufficit in his quæ ſunt iuris poſitiui.queſt.14.tract.nominat.numero.13. 186

Voluntas datur intelligi ex natura actus.queſtio.10.tract.nomina.nu.44. 166

Voti obligatio ad hæredem tranſit. queſti.3.de decim.numer.15.& 16. 9

Verbis appellatione & ſuburbia continentur queſt.16.tract.nominat.nu.13. 226

Vſufructuarius compromittens de vſufructu intelligitur compromittere de commoditate.queſt.10.de decim.nu 9. 30

Vſufructuarius alere & veſtire ſeruos debet ſecundum ordinem dignitatem ſtatum mancipiorum.tract.congr.port.nu.63. 101

Vſura quando dicatur.glo. vlt.nu.23. 465

Vſuræ tanquam intereſſe debent ſolui dote nõ reſtituta.glo.1.nume.36. 389

Vſurarum modus legitimus nullus eſt de iure diuino.glo.1.nu.68. 393

Vſurarius manifeſtus beneficiorum eſt incapax.tract.de pacifi.poſſeſſ.nu.281. 315

Vſurarius cedendo bonis non liberatur.in præfat.nume.32. 349

Vſurpatio longinqua ius non tribuit.queſt.13. de decim.nume.77. 49

Vſus communis loquendi attendendus.queſt. 14.tract.nominat.nu.14. 187

Vtendum eſt re ad vſum eius deſtinata queſt. 10.tract.nomina.nu.43. 165

Vtile per inutile non debet vitiari,maximè in inſeparabilibus.queſt.5.tract.nominat.numero 12. 126

Vtilitas pro intereſſe.glo.1.nu.26. 388

Vtilitas ad petendum intereſſe.glo.in verb.in alijs.nu.34.& 35. 441

Vtilitas vt pacifici leges legantur.queſt.5.tracta.nomina.nu.46. 132

Vuiclef combuſtus quod diceret decimas poſſe auferri à malo curato.queſt.13.de decim. nu.10. 41

Vxor non lucratur dimidiam partem conqueſtum iniuſtè quæſitorum, tractat.alienat. &c.numero 291. 73

Vxor operari debet marito,& filius patri.queſtio.congr.tract.nu.99. 106

Vxor relicta vſufructuaria,an poſsit præſentare.queſt.17.tract.nominat.nu.55. 241

FINIS.

TRACTATVS QVI HOC volumine continentur.

De

Decimis. 1
Alienatione rerum ecclesiæ. 65
Congrua portione. 89
Nominationibus. 113
Pacificis poſſeſſoribus. 269
Repetit.l.vnic.C.de ſentent.quæ pro eo quod intereſt, proferuntur. 339
Feudis. 475
Seruitutibus. 492
Exceptionibus. 497

TRACTATVS
DE DECIMIS, TAM FEVDALIBVS, QVAM ALIIS, NOVALIBVSQVE, ET
QVIBVS DEBEANTVR, ATQVE QVOMODO PETI, SOLVI,

ac iudicari ſuper his oporteat, & an tolli poſsint, & pœnas contra nõ ſoluentes continens, in forenſi iudicio frequens. Authore Do. PETRO REBVFFO, Montepeſſulano, Iurium Doctore ac Comite, & ab ipſo in Decretorum auditorio Pariſ. publicè prælectus.

Quæſtionis primæ Epitome.

1 *Diuiſio totius operis.*
2 *Decima quo iure inuenta.6. 9.*
3 *Decimæ a quibus priùs perſolutæ.*
4 *Decima prædæ & ſpoliorum.*
Iupiter prædator dictus.
5 *Decima Herculi exhibita.*
Mulieres ornamenta pro decimis ſoluendis tradunt.
7 *Decimæ à populo ſacerdotibus ac leuitis reddendæ.*
8 *Decimarum & oblationum à Deo facta diuiſio.*
9 *Decimæ à Deo inſtitutæ, naturali ratione dictante.& nu.10.14.*
11 *Decimæ tam perſonales quàm prædiales lege diuina debitæ. & numero duodecimo, & decimotertio.*
12 *Quota decimarum eſt de iure poſitiuo.*
14 *Forma & declaratio decimarum eſt à iure canonico facta.*
15 *Decimas ex cauſa Papa imponere poteſt.*
16 *Decimæ an in primo Decalogi contineantur præcepto.*
17 *Primitiæ quo tempore inuentæ, & quãtæ ſint. & nu.18.*
18 *Primitias Abel & Romani dederunt.*
Primitiæ quid.& nu.22.
19 *Athenienſes crimium primitias offerre.*
21 *Primitiæ an conſuetudine tolli poſſint.*
22 *Primitiæ, decimæ & oblationes in bonis eccleſiæ numerantur.*
23 *Oblationum origo,& quid ſint.*
24 *Oblationes quibus caſibus faciendæ. & numero 25.*
Conſuetudo laudabilis ſeruanda à laicis.
25 *Oblationes in locum primitiarum ſuccedunt.*
Prophetas conſulere ſine donis veteres non audebant.
26 *Laici ex conſuetudine oblationes non poſſunt recipere.& nu.28.*
Decimæ & oblationes æquiparantur.
27 *Oblationum tres ſpecies.*
Oblationes quando Epiſcopo debeantur.
28 *Oblationes ex cauſa laico dari.*
29 *Oblationes factæ imagini cui debeantur.*
30 *Oblationes imagini factæ in reparationem eccleſiæ ſunt conuertendæ.*
31 *Oblationes quorum non debent recipi.*

Quæſtio prima.

HANC frequentiſsimam & in forẽſi iudicio vſu venientem materiam, à noſtris iuriũ interpretibus hactenus non iuſtè tractatam, vtilitati deſeruiens publicæ, breui, ac ordine præſcribere, quæſtiones tantùm vtiles, ac frequentes inſerere, ne chartas in vanum impleam, ratus: quod vt faciam, habita tamen prius Dei opt.maxi.inuocatione, præfationibus omiſsis, ipſam rem aggredi toto conatu tentabo.

1 In primis dicam quo iure inuenta fuit decima. Secundò, quã ob cauſam. Tertiò, quotuplex ſit. Quartò, quid ſit, Quintò, qui ad decimas teneãtur. Sextò, vbi decimæ ſoluendæ ſint. Septimò, quibus ſolui decimæ debeant. Octauò, de quibus bonis. Nonò, quomodo peti debeant. Decimò, coram quibus iudicibus. Vndecimò, quomodo ſolui decimæ debeant. Duodecimò, quando ſoluendæ ſint decimæ. Decimotertiò, an tolli poſſint. Decimoquartò, an eis ſublatis noualia debeantur: & ibi noualium abundè explicatur materia. Vltimò, quibus malis afficiantur non ſoluentes decimam: & quibus donentur præmiis ſoluentes. Quibus diſcuſsis, decimarum materiam facilè conſequi vnuſquiſque poterit.

Totius tractatus ſumma.

2 Prima igitur quæſtio eſt, quo iure fuerit iſta decima inuenta? Reſp. quidam de iure naturę inuentã arbitrantur, gẽtes enim ante legẽ dictã, de quibuſdam rebus decimas Deo perſoluebãt, ſcribit autẽ Plin. lib.12.c. 14. de thure his verbis: Thus collectũ ſabotam camelis cõuehitur, porta ad id vna patente, digredi via capitale leges fecere. ibi decimas Deo, quẽ vocant Sabin, menſura, non pondere ſacerdotes accipiunt, nec ante mercari licet. Facit etiam quod ſcribit ibi.c.20. de cynamomo, ſed poſt legẽ à Deo promulgatam fuiſſe opinor.

Quo iure inuenta ſit decima.

3 Item Abel munera de fructibus terræ, & de primogenitis gregis ſui domino offerebat, Gen.4. ſed ibi nõ loquitur de decimis. Ad hæc Abraham de omnibus quę à quinque regibus eripuerat, decimas dedit ſacerdoti Melchiſedech, Gen.14.q Melchiſedech

Abel, Abrahã & Iacob decimas ſoluerunt.

antè legẽ erat, vt diuus Pau. ſic ait Hebr. 7.c. Intuemini autẽ quantus fuerit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abrahã patriarcha. & Gen. 28.c. item vouit Iacob votum, dicens, ſi fuerit dominus mecũ, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panẽ ad veſcendũ, & veſtimentum ad induendum, reuerſúsq; fuero proſperè ad domũ patris mei, erit mihi dominus in Deũ: & lapis iſte quẽ erexi in titulum, vocabitur domus dei: cunctorũ quæ dederis mihi decimas offeram tibi.

4 Præterea frequẽs apud veteres votũ fuit, vt decimã prædæ & ſpoliorum, in hoc patriarchã inſequẽtes Abraham, Ioui & diis deuouerent, quare Iupiter prædator nũcupatus eſt. id enim ſoluebatur, vt prædę parte diuendita donũ diis & numinibus dicarent. qui mos Gallorum fuit, vt belli iure quæſita, plerũque verò partẽ Marti deuouerent: in quo id erat conſtitutũ, vt diuina ope implorata, is plus ſpei ferret, & propitios faciliùs haberet deos, qui maiorẽ prædæ partem diis deuouiſſet. ſed hoc poſt legem factum etiam fuiſſe veriſimile eſt.

Herculi decimam ſolutam dant.

5 Decimã etiam Herculi paſsim voueri, votúmq; effundi ſolere apud Romanos verè fidei ignaros, in vſu comperimus: quod auſpicatiſsimũ duxerunt & fortunatiſsimum, qua de cauſa, Lucullũ Romani moris & iuris peritũ, quod decimam vouiſſet, votúmq; perſoluiſſet, maximis auctũ opibus, fortunísque exiſtimauerũt. ſic ſcribit Alex. lib. geni. die. 3. c. 22. Item cùm captis vehis aurũ delphico Apollini mittendum eſſet ob decimas prædæ, quas in bello Camillus vouerat: nec in publico facultas eſſet, ornamẽta ſua matronæ in ærariũ detulere, patriæ magis quàm ſuis conſulentes cõmodis. reſtis eſt nobis Liuius lib. ab vrb. cond. 5. hos igitur, cùm legem non haberent, ſola natura ductos, in comperto eſt. de hac decima loquitur tex. in l. 2. in fi. ff. de poll. vbi Bud. vocat eam Herculaneam: de qua inferiùs. quæſt. 3.

Mulieres ornamenta pro decimis ſoluẽdis tradidere.

An decima de iure diuino.

6 Alij à Deo inſtitutã autumãt, quia Deus opt. max. ordinauit, & præcepit eas ſolui, Exod. 22.c. ibi, decimas & primitias tuas non tardabis offerre, primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. & Leuit. vlti. capitu. omnes decimæ terræ, ſiue de pomis arborũ, ſiue de frugibus domini ſunt, & illi ſanctificantur, non eligetur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur. ſi quis mutauerit, & quod mutatum eſt &c.

7 Decimæ ergo conſtitutæ ſunt à Deo per Moyſem, vt perſoluantur, à populo filiis Leui, pro miniſterio, in quo deſeruiebant ei in tabernaculo. non accipiebant filij Leui decimas, niſi ab eis, pro quibus offerebant preces: & quia ſacerdotes ſeruiũt domino: ideò ipſis debent laici perſoluere decimas. c. eccleſias. 13. q. 1. & decimas à populo ſacerdotibus ac Leuitis eſſe reddendas: diuinæ legis ſanxit authoritas. c. decimas. 16. quæſtione 1. Deus enim noſter, qui dignatus eſt nobis totum dare, decimam à nobis dignatus eſt recipere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturam. cap. decimæ. ibidem.

Diuiſio decimarum, oblationũ & aliorum iurium à Deo facta.

8 Et ſic deus voluit, vt tribus Leuitica in duas ſcinderetur partes, videlicet in ſacerdotes, & Leuitas. ſacerdotibus enim omnia primitiarum iura, votorum, & redemptiones primogenitorũ, oblationum, & ſacrificiorum dedit, Numero 18.c. Leuitis autem decimas omnium fructuum pecorum liberè conceſsit. ſummo verò ſacerdoti decimam decimæ Leuitarum: vt in d.c. 18. ſcribitur. hodie cùm ſacerdotes & clerici non ſint diuiſi, decimas, oblationes, & primitias recipient ſimul.

Concluſio quòd decima à deo ſint inſtituta.

9 Et ſic putarem de iure diuino decimas ę deo opt. max. inſtitutas, dictante ratione quadam naturali, quæ eſt, vt recognoſcamus illũ, qui hoc nobis dedit. Sed quia in quacunque parte deum recognoſcere poſſumus, placuit altiſsimo partem ſibi acceptam declarare, & eam filiis Iſraël nuntiauit, videlicet decimam: nempe natura non dictat nos ad ſoluendum decimam, potius quàm aliam partem, ſed ad offerendum aliquid deo, vt ſcribitur Eccleſiaſt. 35. cap. ſic: non apparebis ante conſpectum domini vacuus. hæc enim omnia propter mandata dei fiunt. Oblatio iuſti impingat altare, & odor ſuauitatis eſt conſpectu altiſsimi. bono animo gloriam redde deo, & non minuas primitias manuum tuarum, in omni dato hylarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas, da altiſsimo ſecundùm donatum eius, &c.

Conciliantur opiniones.

10 Ex his cõciliabuntur ambæ opiniones, nam ſi concludemus eas eſſe de iure naturæ, ſequeretur homines ante promulgationem à deo ligatos, & peccaſſe non ſoluentes, & tamen Iacob vouit eam, ergo non tenebatur, & Abraham dedit ſacerdoti Melchiſedech decimam, non de fructibus terræ, ſed de his quæ in bello acceperat, & ſacerdos ei benedixit, vt patet Geneſ. 14. cap. in fin. nec poterant deberi, antequam declaratæ eſſent à deo, cui darentur, videlicet Leuitis: quibus præcipit, ne poſſeſſiones haberent: quod deus non feciſſet, ſi de iure naturæ eis debitæ fuiſſent. aliis rationibus probat Thoſt. Matthæ. 23. capitu. & concludit de iure poſitiuo eſſe, ſed cum prædictis vos vtranque opinionem tenebitis ſic conciliatam, videlicet eſſe de iure diuino inſtitutam, dictante ratione naturali.

Prædiales & perſonales ſunt à Deo ſolui præceptæ.

11 Ex quibus infertur, quòd tã decimę prædiales, quàm perſonales ſunt à deo inſtitutæ, & ſolui præceptæ. de prædialibus ſuperius dictum extitit, de perſonalibus ſcribitur 2. Eſdræ capitu. 10. in fin. ibi, Leuitæ

decim

decimas habent in omnibus vrbibus, in quibus opus noſtrū exercemus. & ita eſt in Hebræo. & de his etiam ſcribitur Deutero. 12. cap. in princ. ibi, offeretis decimas, & primitias manuum veſtrarum. Demū ius pontificium, & veteres patres ſolui eas ius diuinum ſequētes coëgerunt, multáq; dubia in his declarauerūt. vt ſcribit glo. in c. quicunque. 1. in 16 q. 7. concludens, tam decimas prædiales, quàm perſonales lege diuina debitas. idē conſuluit Barba. conſil. 49. illud. col. 4. in 3. vol. iſta fuſius ſcribit Antho. Butr. in c. parochianos. in 1. q. eod. titu. de decim. & iſta ad ea quæ dicemus inferius in 13 q. an tolli poſſint, proderunt.

12 Et qui à natura nos inducit, vt id quod dedit mihi Deus, illi retribuā: ideo etiā perſonales ex operæ erunt debitæ, licet cōtrarium teneat D. de Traiecto, in dict. q. quolibet. 5. ſed quota de iure eſt poſitiuo, nec à lege Dei noua præcepta, ſed à lege antiqua iudiciali: vt teſtatur Angel. clauaſ. in ſumma angel. in verbo. decima. q. 2. & fratres prædicatores, & minores debent populum exhortari, vt ſoluant tam decimas prædiales, quàm perſonales. c. 1. de deci. in 6. ſic conſuluit Alex. conſil. 60. Romana. vol. 4.

Reſponſio opinioni, quòd decima ſit iuris poſitiui.

13 Non refragatur opi. Hug. de S. Victo. in lib. 1. de ſacr. parte. 11. c. 4. & 11. vbi dicit decimas ante legem fuiſſe ſub cōſilio, ſub lege in præcepto, iam verò in libertate ſpiritus ambulare permittimur: quia cum à lege veteri inductæ eſſent, & non ſint renouatæ in nouo teſta. de iure tantùm poſitiuo debentur, ſecundum eum. & hanc opi. ſecutus eſt Do. Adria. de Traiec. ſummus olim pontifex, in d. q. 5. vbi probat morte Chriſti abolitam illam veterem legem, in eo quod erant præceptæ ſolui tribui Leui, ex qua erant ſacerdotes & Leuitæ. Reſpond. hodie verò clericis & ſacerdotibus debentur. & licet ante legem non eſſent in præcepto Dei quo ad quotam, & cui darentur, tamen munera offerri in recognitionē beneficij neceſſarium erat, vt Eccleſ. 25. c. patet. poſtea dominus ſtatuit decimā dandam, quod ius pontifi. confirmauit. probat etiam c. parochialem nos. ibi, cùm decimæ non ab homine, ſed ab ipſo domino ſint inſtitutæ. & c. tua. 1. ibi, quæ diuina conſtitutione debētur. & c. tua. 2. c. in aliquibus. de deci. licet iſtis iuribus Hoſt. reſpondeat eſſe introductas à deo, ſed hodie non deberi quaſi à Deo præceptæ, ſed à concilijs, & à ſummis pontificibus: ſed per prædicta puto inſtitutas, & debitas iure diuino: quia Dei inſtitutum non eſt reuocatum expreſſè: imò eſt receptum & approbatum ab eccleſia, & ſic à ſpiritu ſancto: & ideo dicitur etiam de iure diuino, quicquid fabuletur Hoſt. nam etiā in cōcilio Magunt. c. 38. ſic dicitur: Admonemus atque præcipimus, vt decimas de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipſe ſibi dari conſuluit: & ſic à Deo maximo inſtitutas eſſe, negari non poteſt.

14 Nec extinctum fuit illud ius vetus per legem Chriſti, ſed morale ſic. & hoc erat iudiciale ſecundum theolog. quos refert Aſten. in ſua ſum. in 2. Para. lib. 6. titu 35. rub. de deci. dicens, quòd poſtquam determinatio decimæ partis eſt nunc per eccleſiam approbata, non minus debet illas hodie dare populus, quàm olim, cùm populus nouæ legis obligetur ad maiora: vti aſſeritur Matth. 5. c. niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm Phariſæorum, &c. & Pau. 2. ad Corin. 3. c. in fi. Ego etiam puto populum teneri de nouo iure Euangelij ad ſoluendum decimam. Matt. 23. & Luc. 11. dicit Chriſtus hoc oportuit facere, & illud non omittere, ſcilicet decimas ſoluere fructuū, quos dederat Dominus. & alibi, reddite quæ ſunt Cæſaris cæſari, & quæ ſunt Dei deo. Et quia decimæ erant dei, igitur renouatæ: quare de iure diuino, dictante ratione naturali, decimæ inuentæ ſunt: à iure verò canonico forma & declaratio eſt facta: vt in tit. patet, de deci. & in multis alijs iuribus decreti.

15 Nec me mouet quòd illæ decimæ, quas euntes ad templum Hieruſalem comedebant, Deute. 14. ſunt ſublatæ, ergo & iſtæ decimæ parochiales. Reſpond. illæ reſeruabantur ad ſacrificia figurata offerēda, quæ hodie ceſſant, ideo & illæ decimæ ceſſabūt. intellige tamen vt ſcribam. q. 3. etiam illæ quæ debentur ſummo ſacerdoti, non ſunt ſublatæ: quia ex cauſa papa eas imponere poteſt. cle. fi. de dec. Item decimæ quæ tertio anno præcipiebantur pauperibus dari, ſunt in Euanglio ampliatæ. Luc. vlti. quod ſupereſt date eleemoſinā, & omnia munda ſunt vobis. Non igitur ſolam decimam, ſed omnia ſuperflua iubet dominus pauperibus erogare. Aſten. in ſua ſum. in 2. par. 35. tit. rub. de dec. ver. circa tertium.

16 Imò quidam Theologi firmāt decimas, primitias, & oblationes in primo Decalogi præcepto includi, dum dicitur, dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Adoratio eſt cultus latriæ: cultus autem latriæ eſſe non poteſt ſine dei ſeruitio, ac recognitione. & quia per illa tria deum recognoſcimus, & illi ſeruimus, ideo illa tria in hoc 1. præcepto includi videntur: ſed ibi non taxatur quota, ideo non eſt in hoc præcepto quota taxata: vt dicunt doct. Theolog. ad quos te reiicio.

Decimæ an in primo cōtineantur præcepto.

17 De primitijs etiam quota in lege noua non eſt taxata. nam in animalibus olim ſufficiebat vnum ex ducentis dare: in aridis ac liquidis de 40. ad ſexageſimum, in c. 1. eo. ideo eſt ſtatuta quantitas pro arbitrio ſoluentis ſecundum loci conſuetudinem, Inno. Panor. & alij in d. c. 1. quod probatur Ezech. 45. c. & hæ ſunt primitiæ, quas tollitis, ſextam partem ephi de choro frumenti

Primitiæ quo tempore inſtitutæ, & quantæ ſint.

menti, & ſextam partem ephi de choro ordei, & c. & computat Hoſtien. in d.cap.1. poſt Hiero.eſſe partem ſexageſimam.

Abel & Romani primitias dederunt.

18 Item primitiæ tempore Abel inuentæ fuerunt, Geneſ.4. ibi, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui. c.1. de deci. & dicuntur primitiæ primi fructus quos ſibi dominus tãquam omniũ rerum dominus retinuit: & quia omnia dat bona, in primis eum recognoſcere debemus. Vnde Plin. lib. 18. c. 2. ait: Romanos olim non prius deguſtare nouas fruges, aut vina ſolebant, quàm ſacerdotes primitias libâſſent, & iſtæ primitiæ ter in anno domino offerebantur: in Paſchate de nouis granis, in Pentecoſte de nouis panibus, in Septembri de nouis fructibus illius temporis, videlicet vini, & fructuum. Theologi in Leuit.25.c. & feſta primitiarum gentes coluiſſe legimus, Iudicum 9.c.

Athenienſ. crinium primitias offerebãt.

19 Item Athenienſes cùm ex Ephebis deceſſiſſent, primitias crinium Delphos deferebant, & cùm antiquiores comam circa tempora, aut poſteriorem crinem Apollini, & flaminibus tonderẽt, æuo ſuccedente Theſæus anteriorem capillum Delphis dedicauit, vnde Theſæi tonſura prodita eſt: cuius exemplo iuuenes, cùm ex Ephebis exceſsiſſent, anteriorem comam Phœbo, & Aeſculapio, aut libero obtulere primitias: poſteà Romani adoleſcentes magnæ Indolis primam lanuginis barbam diis conſecrare vſurpârunt, teſte Alex. lib. genial.5. cap.18. facit gloſ. in verbo, & primitias.13. q.1.c.1. ſed cui hodie primitiæ debeantur? Reſpond. curato à populo conſtituto in ſua parochia.

20 Nec refragatur quod ſcribitur prouerb. 3.c. ibi, honora dominum de tua ſubſtãtia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. vbi Chanuſ. intelligit Deum honorandum de decimis & primitiis: & poſtea dandum eſſe pauperibus de bonis noſtris. Alij intelligunt quòd honorãdus eſt Deus de omni ſubſtantia ſua, & de primitiis frugum dare oportet pauperibus: quia non primitiæ deo offerebantur.c.1. de deci. ideo de primitiis & præcipuis fructibus da pauperibus, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt.

Conſuetudine tolli an primitia poſſint.

21 Vel melius dici poteſt, in Hebræo non eſſe, da pauperibus: ſed ſic ſcribitur, glorifica dominum de opibus tuis, & de primitiis omnis prouentus tui: ſic enim implebuntur horrea tua ſatietate, & torcularia tua muſto exundabunt. Et ideo non obſtat quòd valere conſuetudinem, vt nihil ſoluatur de his primitiis, & excuſare à peccato, ſcribat Henr. Bobic. in d.c.1. Ego verò puto contrarium: quia hoc eſt præceptum affirmatiuũ, videlicet Deum honorandum de primitiis. non honoraretur, ſi nullæ darentur, igitur cõſuetudo non valeret, tum quia inducit ingratitudinem, videlicet vt deo ingrati ſimus, qui omnia nobis dedit. ſuperat enim ingratos getas (vt prouerbio dicitur) qui has primitias & oblationes nõ ſoluit ſecundum conſuetudinem: quæ ſi non appareat, tunc quantum debeat ſoluere, eſt ei liberum, dummodo aliquid ſoluat de ſingulis fructibus, & qui hoc fecerit, diues erit, & benedictus à domino, & hoc aſſerit Andr. Hiſpa. in regula decima. quæſtio.8.

Primitiæ deci. & oblationes in bonis ecclesiæ numerantur.

22 Et ſic primitiæ, decimæ, & oblationes præcipuè in ſolis eccleſiarum bonis numerantur.c. cauſa. de verb. ſignifica. non eſt tamen præceptum morale, vt primitiæ dentur. poteſt enim deus honorari tam in mediis fructibus, vltimis, quàm primis, ſed eſt quoddam præceptum iudiciale, & figurale, vt primitiæ dentur, id eſt primi cuiuſlibet rei fructus. c. magnæ. circa finem. de voto. & in his maximè conſuetudo attenditur. vt ſuprà dixi, & Boer. in deciſ. Burdegal.236. pro iure primitiæ. tamen vt aliquid ſoluatur, vt ſuperius dictũ extitit, eſt diuini iuris, id eſt à deo præceptũ factum.

Oblatiões quo tempore inceperunt.

23 Oblationes verò inceperũt tẽpore Cain, & Abel: vt ſcribitur Geneſ.4. licet quidam dicant à Noë, per id quod ſcribitur Gen. 8.c. in fi. ibi, ædificauit autem Noë altare domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare. ſed antea oblationes inductæ erant, vt patet. oblationes autem dicimus quæcunque de propriis & licitis rebus eccleſiæ à fidelibus offeruntur.c. cauſa. de verborum ſignifica. & numero 7.c. ſcribitur, quòd principes Iſraël obtulerũt munera coram domino ſex plauſtra tecta cum duodecim bobus, & alia magna munera, vt ibi ſcribitur, quæ dominus iuſsit ſuſcipere, & ea Leuitis tradi. hodie, ſi offerant ſolidum, videtur magna oblatio: ſed tamen valde diſtat ab oblatione veterum.

Quibus caſibus oblatio debetur.

24 Sed dubitari poteſt an neceſſariò faciendæ ſint curato oblationes? Reſponde ſic, in caſibus ſequentibus. Primò, quando conſuetudo adeſſet, nam laici laudabiles conſuetudines ſeruare debent.cap. ad apoſtolicam. de ſymo. plenè Panor. in rubr. de patroch. in fi. Henric. Bobic. in ſecunda diſtin. cap. quamuis. de decim. Secundò, ſi curatus indigeat. non enim ſuis militare ſtipendiis tenetur. Paul.1. ad Corinth.9. & c. cùm ex officij. de præſcript. glo. in c. omnis. de conſecra. diſtinct.1. Fely. in c. veniens.1. col. 2. de teſtib. Tertiò, in præcipuis anni feſtis, & maximè vbi eccleſia non habet decimas prædiales. d.c. omnis Chriſtianus. de conſecra. diſtinct.1. & Bohic. in d.c. quamuis. Quartò, quando oblationes eſſent ex teſtamento faciendæ, vtpote in anniuerſariis, vel in ſepulturis mortuorum, tunc illæ oblationes ſunt neceſſariæ.c. nulli. 12.q.2. cap. vltima voluntas. & cap. qui oblationes.13. quæſt.2. Syluester prier. in ſua ſumma

ma

ma,in verb.decima q.2.

Prophetas conſulere ſine donis veteres non ſolebant.

25 Quintò,vbi non ſoluútur primitiæ, túc quia oblationes ſuccedunt in earum locú, ideo neceſſariæ ſunt. vide c.ſtatuimus.16.q.1.& ſi quis oblationes eccleſię accipere,vel dare voluerit præter epiſcopi conſcientiã, vel eius, cui huiuſmodi ſunt officia commiſſa, nec cum eius voluerit agere conſilio,anathema ſit, in Gangrenſi cõcilio fuit ſtatutum, vt patet in c.in canonibus.16.q.1.etiam olim non audebat quis prophetam conſulere,aut accedere vacua manu,vt patet 1.Regum c.9. ſic non debent parochiani ad eccleſiã ire ſine oblationibus, diebus maximè feſtis.

26 Nec valet conſuetudo, vt laici oblationes recipiãt in eccleſia.c.antiquos. c.quia. & c.ſanctorum. cum ſequent.10.q.1. nam decimæ & oblationes æquiparantur. cap. quamuis.de deci.vbi Iohan.And.

Tres ſpecies oblationũ, & quæ de epiſcopo debeantur.

27 Et aliqui tres dicunt eſſe oblationũ ſpecies. Prima eſt donatio rei inter viuos deo facta, vel eccleſiæ. Secunda cauſa mortis facta, quæ inſtar legatorum redacta eſt. Tertia eſt vſualis,quam fideles faciunt ad altare, vel ad manum ſacerdotis: vbi etiam firmant oblationes tunc ſpectare ad epiſcopum, quando celebrat in aliqua eccleſia ſuæ diœceſis.teſte Matthæ.de afflict.in conſtitut. Neapol.lib.1.rub.de dec.nu.32. conſuetudo tamen in pleriſque locis eſt in contrarium, etiam extra conſuetudinem epiſcopus à paupere presbytero recipere eas non debet.

Laici oblationes recipere nõ poſſunt etiã in ſuis oratorijs.

28 Et ſic improbatur conſilium Dec. 148. reuerende. vbi decidit valere conſuetudinem, vt laici in oratorijs recipiãt oblationes. nam cùm ipſi ſint incapaces, non valet conſuetudo.c. quanto. de conſuet. nec epiſcopus poteſt conſentire, vt dimidiam partem oblationũ laicus habeat.c. ſi quis baſilicam.de conſecr. diſtinct.1. alibi ſi operæpretium fuerit, abundantius ſcribam: nam ſacras oblationes dicit tex. in c.inquirendum.de pecu.cleric. & ſic laicis non poteſt competere ius recipiendi oblationes: ſed ex cauſa dari oblationes laico poſſunt, fortè ad eccleſiæ reparationem, vel ad aliquem honeſtum vſum, & ad tempus, ita tamen, vt nullum ius per hoc habeant eas vendicandi: teſte Præpoſit. in cap. altare. 1.quæſtio. 3.

Cui debeantur oblationes factæ.

29 Et cum debeantur oblationes factæ imagini, quòd curato illius eccleſiæ, vbi eſt imago. docet Panor. in cap. dilectus. col. 3.verſic.a. de offic.ordin. & cap.quoniam. eo. & Troilus maluitius in tract. de oblatio. & epiſcopus non poteſt eas concedere domino domus, vbi eſt imago. Panor. in c. quamuis.eod. & in d.rub. de paroch.

Oblationes imagini factæ in reparationem eccleſiarum conuertendæ.

30 Et quòd hæ oblationes curato debeantur, conuertendæ tamen ſunt in reparationem eccleſiæ per epiſcopum, ſi eccleſia indigeat, legi in integra compilatione Alex. papæ.3. rubri. de deci. in hæc verba, Plenè nobis innnotuit ex tuarum literarum continentia, quòd cùm hoſtia quædam ſacrata in area cuiuſdam mulieris parochiæ tuæ concluſa fuiſſet, virtute domini faciẽte pars ferè media in corpus Chriſti maniſeſtè conuerſa eſt, ita vt caro videatur. Cùm verò hoſtia ipſa à parochiali eccleſia, quam ſcilicet eccleſiæ tuę ad eccleſiam ipſam maiorem tranſlata ſit: idem canonicus oblationes, quæ obtentu illius corporis Chriſti eidem eccleſiæ proueniunt, inſtanter requirit, quas in reparationẽ eccleſiæ fideliter, ſicut aſſeris, erogaſti: licet autem eidem canonico petas ſuper hoc ſilentium imponi, & nos libenter in eo, quod ſecundum dominum poſſumus, petitiones velimus attendere & admittere, petitioni tamen ſuper hoc non poſſumus exhibere fauorem, ſed venerabilibus fratribus noſtris Albano & Siluano epiſcopis, quibus cauſam ipſam committimus, dedimus in mandatis, vt præfatum canonicum commoneant à petitione ipſarum oblationum deſiſtere, vt eas in reparationem eccleſiæ prædictæ erogari permittat. Si verò ad hoc induci non poterit, eidem cauſæ debitum finem imponant. Et in ſuprascriptione illius decretalis ſcriptum eſt, Alexander tertius Attrebatenſi epiſcopo. Et ſic quandiu imago eſt in parochia, oblationes parocho debentur. Si verò iure tranſlata fuerit in aliam eccleſiam, illi eccleſiæ, in quam translata eſt, debetur. & illa decretalis non eſt in noſtris decretalibus communibus.

Decretalis integra.

Quorum oblationes recipi nõ debent.

31 Notãdum eſt, quòd nec oblationes diſſidentium, nec eorum qui pauperes opprimunt, recipi debent, cap. oblationes. & cap. eorum.90. diſtinctio. nec oblationes meretricis publicæ. cap. ex tranſmiſſa. eod. & inferius dico, quæſtione quinta. nec raptorum oblationes. cap. ſuper eod. de raptoribus. ſicut nec vſurariorum. cap. quia in omnibus. de vſur. nec alicuius, qui crimen notorium horridum commiſit. cap. miror.16. quæſt.7. Innocent. in dicto cap. ex tranſmiſſa. item qui bona eccleſiæ inuadunt, oblationes non offerant ante reſtitutionem. cap. de viro. duodecima quęſtione ſecunda. & hoc eſt in deteſtationem criminis introductum, ne eccleſia videatur approbare illud delictum grauiſſimum, & cum illo in eodem participare.

32 Hodie iſta non vident ſacerdotes, ſed paſſim ab omnibus recipiunt, fortè quia conditiones perſonarum, & eorum crimina ignorant, nec de illis inquirere tenentur. Vide Exod. 25. cap. Materiam iſtam oblationum vide plene examinatam per Socynum in ſuo tractatu de obla. & hæc ſeruiunt ad elucidationem rubri. de deci. primi. & obla. & ad ea quæ inferius dicentur. & hæc de prima quæſt.

Quæſtionis ſecundæ Epitome.

1 *Decima quam ob cauſam introducta.*
Deus omnium dominus, & vniuerſalis: qui in ſignum vniuerſalis dominij decimas ſibi retinuit.
2 *Decima instituta pro victu miniſtrorum eccleſiæ, & quare. nu. 3.*
Afflictionum noſtrarum cauſa.
4 *Decima propter fabrica constructionem, & tuitionem: item propter pauperum & hoſpitum receptionem instituta. & nu. 5.*
5 *Bonorum eccleſiæ tres portiones facienda.*
6 *Abrahe hortus.*
7 *Decima propter ſeruitium debentur.*
Mercenarius dignus mercede.
8 *Decimam quare Deus potius ſibi retinuit, quàm aliam partem. & nu. 9.*
9 *Decima quare vocetur ſpiritualis.*
10 *Curatus quatuor matriculas, ſeu libros habeat: & quare. & nu. 11. & 12.*

Quæſtio ſecunda.

Quam ob cauſam decimæ introductæ ſunt.

1 SECVNDO, quam obrem introductæ ſunt? Reſpon. primò in ſignum vniuerſalis dominij Deus opt. max. eas ſibi retinuit. c. tua. 2. eodē. inficiari enim ſanæ mentis vir non poſſet, quin Deus omnium dominus ſit, & vniuerſalis. nam domini eſt terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuerſi qui babitant in eo. ideo vt illū recognoſcamus talem eſſe, ipſe ſibi has retinuit decimas, tributa verò principes, in ſignum ſpecialis dominij. c. cùm non ſit. eo.

Pro victu miniſtrorum decimæ ſunt institutæ.

2 Secūdò, decimæ ſunt etiam inſtitutę pro victu miniſtrorū eccleſiæ: & aliæ poſſeſsiones tēporales eis ſublatę fuerūt. Num. 18. in terra eorum nihil poſsidebitis, decimarum oblatione contenti: & ibidem cap. 8. inferte omnem decimam in borrea mea, vt ſit cibus in domo mea. ſuper quo ait Hier. Sciatis vos perdidiſſe abundantiam, quia fraudaſtis me parte mea: reddatis igitur mea, & ego reſtituam vobis veſtra. Et Malacb. 3. c. inferte omnem decimam in horreum meum, vt ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit dominus. Vnde Pharao tempore famis ſacerdotibus ſtatuta cibaria ex publicis horreis præbebat: & idcirco non ſunt compulſi vendere poſſeſsiones ſuas. Geneſ. 47. & nos hodie opprimimus ſacerdotes, & eccleſias, ideo omnibus affligimur malis. cap multi. s. q. 1.

Cur hodie affligamur.

3 Tertiò, hæ decimæ ſacerdotibus cōceſſæ fuerunt, vt legi dei liberiùs vacare poſſent: vt ſcribitur 2. Paralipome. cap. 13. præcepit etiam Ezechias populo habitanti Hieruſalem, vt darent partes ſacerdotibus, & Leuitis, vt poſſent vacare legi dei.

4 Quartò, propter fabricæ conſtructionē, & tuitionem. cap. vobis. & cap. conceſſo. & cap. mos eſt. duodecima quæſtione 2. Hoſtien. in rub. huius tit. Iohan. And. & alij poſt eum, ibidem.

Tres portiones de bonis eccleſiæ fieri debent.

5 Quintò, propter pauperū & hoſpitum receptionem. Deuterono. 14. cap. & Augu. de Ancbona. in tracta. de eccleſia poteſtate. cap. 73. 4. quęſtione, dicens ex hoc ordinationem eccleſiæ ortam, vt de ſtipendiis eccleſiæ tres portiones fieri debeant. in c. mos eſt. 12. quæſtione 2. vna pro victu clerici: ſecunda pro reparandis eccleſiis, tertia addicta eſt pauperibus: & aliter diſpenſans rem eccleſiæ, tenetur. vnde Chriſtus Matthæ. 17. cap. in fin. noluit de ſibi datis ſoluere tributum, & ad alium vſum conuertere: ſed miſit Petrum piſcatum, vt ibidem dicitur. & diuus Hieronymus ſuper Matthæ. 13. c. ſcribit. vt refert de Anchon. vbi ſuprà.

De horto Abrahe.

6 Legimus etiam Abrabam bortū plantaſſe iuxta puteum iuramenti, quem Hebræi Berſabaa vocant: hortum inquam, plenum optimis fructibus, & peregrinos ſuſcepiſſe hoſpitio, quibus gratis neceſſaria omnia concedebat, nihil aliud pro pretio exigens, quàm vt ſcilicet orbis conditorem agnoſcerent, venerarentur, & timerent rectorem cœli & terræ, cuius donum eſſet, quicquid comediſſent, vel bibiſſent, ſicque in vera religione inſtitutos, & ad vitæ melioris inſtituta conuerſos dimittebat. ſic ait Alphonſ. lipoma. in lib. Geneſ. cap. 21. in fi.

Decimæ propter ſeruitium debentur.

7 Sextò, propter ſacrificiorū oblationem. nam diuus apoſtolus ait: qui altari ſeruit, de altari viuere debet. 1. ad Cor. 9. & c. cùm ſecundum. de præb. & Nu. vlt. c. filiis Leui dedi omnes decimas pro minſterio quo ſeruiunt mihi, in tabernaculo fœderis: ideo hoc naturali conuenit rationi, vt qui ſeminat ſpiritualia, metat carnalia. nā mercenarius dignus eſt mercede. diuus Paul. & bonorum laborū glorioſus eſt fructus, vt ait Philoſoph. & ratio naturalis dictat, vt qui deo pro populo miniſtrat, ab eo alatur. Hoſti. in c. à nobis. col. 3. eo. ſcripſi in præfa. ad rub. de colla. in concord. Imol. in c. 2. de tranſact. dicit perſonales deberi in compenſationem oneris ſacramentorum.

Quare potius decimā deus retinuit, quàm aliam partem.

8 Septimò, ex hoc patet deū retinuiſſe decimam, potius quàm aliā partē, quia numerus denarius perfectionem ſignat. decimæ enim & primitiæ deo offeruntur, id eſt, initium & perfectio bonorum operum deo perfectè ſunt adſcribenda: quia ſine eo nullum bonum opus inchoatur, aut perficitur, vt diuus Paulus ad Philipp. 2. ait, ipſe eſt qui operatur in nobis, & velle, & perficere. Nouem verò partes retinentur, qui numerus eſt imperfectus: nempe quicquid imperfectionis, & defectus in nobis eſt, nobis inquā, & noſtris defectibus eſt adſcribendum

dom, non verò deo. ideo ſcribitur Oze.13. perditio tua, ô Iſraël, & in me auxiliũ tuũ. Hoſtien. in c. à nobis. col. 2. eo. & deus iſtã partem tanquã Leuitis ſufficientẽ, & alteri populo non moleſtam, retinere voluit, vt Thoſta. ſcribit ſuper cap. 23. Mat. q. 56. vel etiã deus à nobis primitias & decimas requirit, id eſt, primas & vltimas portiones, cũ ipſe ſit omnium principium & finis: cui principio fructus primarius, & cui fini decimas offerre debemus. denarius enim eſt, & omnium numerorum complemẽtum, & finis: vt in harmonia mundi, tom. 4. in fi.

9 Octauò, decima vocari poteſt ſpiritualis, quia humilitatẽ continet illam, per qoam omnia bona à Deo data eſſe nobis recognoſcimus: mala autẽ à noſtræ figmento naturæ: vnde ſi quis doctus poteſt alios erudire, non ſuæ debet attribuere prudentiæ, ingeniòque, quod poſsidet, ſed gratias primùm agat domino, qui cũcta largitur, deinde ſacerdotibus, & miniſtris, à quibus eſt eruditus. c. reuertimini. verſi. ſi quis doctus. 16. q. 1. Florẽ. in 2. parte, titu. 4. c. 3. §. 1. Et ſic deus decimã, id eſt numerũ perfectũ ſibi retinuit, tum quòd ſit perfectus, tum qoòd in nobis operetur, & velle, & perficere, vt dixi. & nobis imperfectum reliquit numerum, quia imperfectio in nobis eſt, & figmentum noſtrum ipſe cognoſcit.

10 Vltimò, vt omnia onera illi incumbentia curatus ſoluat, tam pro legatis & nuntiis ſedis apoſtolicæ, quàm epiſcopo, clericis, fabricæ, & pauperibus, & vt iſta debitè valeat expedire, opus eſt vt curatus habeat quatuor matriculas, ſeu libros, in quibus quatuor iſta ſcribat: Primò baptiſatos in vno libro ſcribere debet, diem, & menſem, & annũ natiuitatis, patrẽ, & matrẽ, ſi legitimi exiſtant: alioqui ſufficit matrẽ deſcribere, & ſuſceptores, id eſt patrinos, & hoc probatur in c. cõtumaces. 50. diſt. & glo. in c. nomẽ. a. q. 1. ex quo tex. extracta eſt ordi. regia, rub. *Des regiſtres des bapteſmes.* Vbi abundantius ſcribã. Secunda eſt pro decedentibus, vt etiam horam deceſſus, ſi poſſibile ſit, deſcribat: hoc proderit, vt ſciatur quãdo vacarit beneficium, an in menſibus qualificatorũ, vel ordinariorum vel an in mẽſibus papæ, aut in mẽſibus ordinariorum, vbi papa habet certos menſes. proderit etiã, vt ſciamus, ſi pro decedẽte orandũ ſit, & eleemoſina facienda. c. à nobis. 2. de ſentẽ. excom. nam & in extremis poteſt excõmunicatus abſolui. c. vlti. de ſepul. imò etiam poſt mortem, ſolennitate tamen adhibita, quæ deſcribitur in d. c. à nobis. 2.

Curatus debet habere quatuor matriculas ſeu libros.

Elucidacio ordi. regi.

11 Tertia matricula eſt pro contrahentibus, vt ſi per hoſtiles incurſus, aut incẽdia ſubditi diſpergantur, illos curatus tempore quietis recolligere, ac ipſis teſtimoniũ per literas, proprio parochiæ ſigillo ſignatas, de fide & matrimonio dare poſsit, de qoibus in c. non oportet. 1. de cõſecra. diſtin. 5. vbi glo.

12 Quarta pro illis, qoibus de bonis eccleſię ſubuenit, vt ita eccleſiæ poſsint ſeruari indẽnes, & conceſſa ac mutuata tempore famis, ſterilitatis ac neceſsitatis, poſsint repeti tempore fertilitatis, & abundantiæ, ab illis, qui bona habent, & poſteà afflictis, & miſerabilibus perſonis in ſois neceſsitatibus ſubueniatur, & hoc pulchrè docet Iohan. Hugo, in tract. de offi. quatoor præla. rub. de matriculis curati. quod facit ad ordinat. regiã Franciſcij. rub. *Des regiſtres.* quã plenius elucidaui in l. qui in cõtinẽtibus. ff. de ver. ſigni. & in d. ordi. in 2. tomo.

Quæſtionis tertiæ Epitome.

1 *Decima quotuplex. & nu. 2. & 3.*
3 *Papa ex cauſa decimam imponit.*
4 *Decima decimæ antequam imponatur, quæ requirantur. & nu. ſeq.*
Debitoribus denuntiari debet, vt ſoluant.
Priuatio præſupponit habitum.
Decima ex hoſpitalibus an debeatur.
5 *Eccleſiæ ornamenta pro decimæ ſolutione capi non poſſunt.*
6 *Decima decimæ non debetur de capellis non excedentibus viginti libras. item nec de diſtributionibus quotidianis. nu. 8.*
Beneficij valor quomodo probetur.
8 *Decimam ab eccleſijs an epiſcopi recipere poſſint.*
9 *Decima pro anniuerſariis. & nu. 10.*
11 *Decima pupillis & viduis reſeruata. & quãdo capienda. nu. 12.*
13 *Gradus in dando eleemoſynam.*
Miſerationis cauſa maior in minore, quàm in maiore.
14 *Decima epiſcopalis.*
15 *Decima ex voto debita.*
Voti obligatio ad hæredem tranſit. & numero 16.
16 *L. 19. §. fin. de pollicitat. intellectus.*
Dominium ſine traditione in eccleſiam trãſit.
Poſſidere incertam partem rei nemo poteſt.
17 *Intellectus l. fin. C. de ſacroſanc. eccleſi.*
Dominium rei donatæ quando ad eccleſiam non tranſeat.
18 *Decima olim fiſco debita.*
19 *Decima metallorum.*
20 *Decima litis, quæ. & nu. 21. & 22.*
23 *Decima ordinaria & extraordinaria.*
24 *Admirallus decimam ex latrocinijs marinis accipit.*
25 *Decima integra quæ.*
26 *Decimæ maiores, & minutæ quæ.*
27 *Decimæ feudales.*
28 *Decimæ parochiales aliæ perſonales, reales, ſeu prædiales aliæ.*
29 *Perſonales decimæ quæ: & an hodie debeantur. & nu. 30.*
31 *Quadrageſimæ temporis decima.*
32 *Decimæ prædiales quæ.*
33 *Decima mixta quæ.*

Quæſtio tertia.

Decima quotuplex.

1 TERTIO, quotuplex ſit decima? reſpondeo multiplex. nam quædã eſt decima ſpiritualis, de qua ſ. in proxima q. fuit dictũ. tẽporalis verò eſt, quę de tempore debetur, & ob id inſtituta fuit quadrageſima, vt domino pars decima temporis tribuatur. c. quadrageſima. de conſecra. diſtin. 5. ideo qui quadrageſimam non ſeruat, Deo decimam ſubſtrahit.

2 Altera eſt ſubſtantialis, quæ ex ſubſtantia hominũ debetur. ſic vocat Florent. in 2. parte ſummæ. in titu. 4. c. 3. §. 1. & ſeq. & iſta de omnibus frugibus debebatur leuiticæ olim tribui à populo ex lege. c. 1. de deci. Exod. 22. c. & Leuit. vlti. & licet aliæ ſolui eſſent ſolitæ, non tamen ex lege debebantur, ſicut iſta, & eſt decima quæ parochialis vocatur: quia curatis parochialis eccleſiæ debita eſt regulariter, & hanc pertractare noſtræ eſt ſententiæ.

3 Secunda eſt quã leuitæ, hoc eſt inferiorũ miniſtrorũ gradus, ſummo ſacerdoti, videlicet Aaron, dabãt. nu. 18. c. ibi, pręcipe leuitis, atque denũtia, quum acceperitis à filiis Iſraël decimas, quas dedi vobis, primitias earũ offerte domino, id eſt, decimã partem decimę, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorũ: & date eã Aaron ſacerdoti. & iſti cõparatur decima, quæ Papę tribuitur. Poteſt enim papa ex magna cauſa, vtpote ſi cõtra infideles, vel eccleſiæ inimicos bellum gerat, hanc imponere, vel ex alia iuſta cauſa. quamuis Panor. cõtrarium dicat in c. 2. in fi. eo. titu. Nam poſtquã erat præceptum leuitis à domino, vt hanc ſoluerent, ideo non inuenio legem repugnantẽ, quominus imponi à papa etiãnũ poſsit, vt inferius dicetur, & habetur 2. Eſdræ. c. 10. in fi.

Decima à papa imponi poteſt.

4 Et ſic ex illa authorit. Nu. 18. requirũtur ſequẽtia: primò quòd hęc decima ſit impoſita & pręcepta. ibi, pręcipe. Ergo ſine impoſitione ſummi ſacerdotis ab alio imponi nõ poteſt, & ſi aliter fuerit impoſita, indicens eam eſt excommunicatus. in c. clericis. §. 1. de immuni. eccle. in 6.

Antequã decima imponi poſsit, quæ requirantur.

Secundò, requiritur quòd poſt impoſitionem ſit denũtiata: ibi, denũtia. debitoribus enim denũtiari debet, vt ſoluant. l. quidam Iberus. ff. de ſeruitu. vrbano. præd. doc. in l. vinũ. ſi certum peta. Tertiò, ꝙ imponatur leuitis, id eſt clericis, q decimas percipiunt. Ergo his qui non percipiunt decimas, imponi non poſſunt decimę papales, quas regales hodie quidam vocãt. extra. 1. de dec. in communibus.

Quartò, quòd hęc decima imponatur ſuper decimis beneficij. ibi, decimã partẽ decimę. igitur nõ poſſet imponi ei, qui decimas nõ haberet, quia priuatio præſupponit habitũ. c. ad diſſoluẽdũ. de deſpõſa. impube. & nunquã mihi fuerũt impoſitę, ob defectũ materiæ, laus Deo. §. ſeruus. de ca. diminut. in Inſtitu. & ideo nõ debetur decima ex hoſpitalibus. glo. in d. cle. vlti. eo. quam ſequitur Feli. in c. de quarta. col. 6. nu. 18. de pręſcri. aliâs conſului pro ſocietate presbyterorum dioœceſis Annicien.

Quintò, quòd ipſi clerici accipiant decimam. nam ſi non acciperent, non tenerentur ad iſtam. ibi, cùm acceperitis à filiis Iſraël, &c. niſi per eos ſtaret quominus acciperent. l. quod te. ff. ſi cert. peta.

5 Sextò, quòd is qui eã petit, ſit Aaron, id eſt ſummus ſacerdos. ibi, & date eã ſacerdoti. Ergo epiſcopis, archiepiſcopis, vel aliis perſonis nõ debetur, niſi à papa cõcederetur. clemẽ. vlti. de deci. quæ ſic habet: Si beneficiorũ decima cuiuis ſimpliciter cõcedatur ad tẽpus, ſecũdũ taxationẽ decimæ in illis partibus, in quibus fiet conceſsio, cõſuetã, & ad monetã currẽtẽ cõmuniter Ipſa decima leuari poterit, & debebit, nec per collectores, exactores, ſiue leuatores ipſius decimę eccleſiarum calices, libros, & alia ornamenta diuinis officiis deputata ex cauſa pignoris, vel diſtractionis capi, vel recipi nolumus, vel diſtrahi, ſeu quomodolibet occupari.

Pro decimæ ſolutione ornamẽta eccleſia capi non poſſunt.

6 Notãdũ eſt, quòd cùm in hoc regno Frãcię ſæpe practicetur, vt dicit ibi gl. ideo ſuper ea multę ſolẽt oriri dubitationes, quę decidũtur per extrauagãtẽ primã de deci. in cõmunibus. ideo ad eã vnuſquiſque recurrat, & aliâs de hac cõſului, & plenè ſcripſi in cõſi. incipiẽte, iſtę cõmunitates, &c. & non debet hęc exigi decima de capellis, quę non excedũt viginti libras, teſte Collecta. in c. nuper. eo. vbi plus dicit, ꝙ ſi fructus alicuius bñficij fuerint augmẽtati, decima iſta nõ debet augeri, poſtquã ſemel taxata fuit. clẽ. fi. de dec. Et qñ debet prouideri de beneficio vſque ad certũ valorem, debet hic valor probari ſecundũ taxationẽ decimę, niſi aliâs valor ꝓbari poſſet, vt no. ibidẽ Collect. quod põt prodeſſe conſiliariis, quibus prouideri debet de beneficio vſque ad ducentas libras, & non infrà.

Valor beneficij quomodo probari poſsit.

7 Itẽ in cõſilio Cõſtan. de hac decima ſic reperi ſtatutũ: Pręcipimus & mãdamus iura quę prohibẽt inferioribus à papa decimas & alia onera eccleſiis, & perſonis eccleſiaſticis imponi, diſtrictius obſeruari, per nos autẽ nullatenus imponãtur generaliter ſuper totũ clerũ, niſi ex magna, & ardua cauſa, & vtilitate vniuerſalẽ eccleſiam concernente, & de cõſilio & conſenſu & ſubſcriptione fratrũ noſtrorũ ſanctę Romanę eccleſię cardinaliũ, & pręlatorũ, quorũ conſilium cõmodè haberi poterit, nec ſpecialiter in aliquo regno, vel prouincia inconſultis pręlatis ipſius regni, vel prouincię, & ipſis non conſentientibus, vel eorũ maiori parte: & eo caſu per perſonas eccleſiaſticas & authoritate duntaxat apoſtolica leuentur.

Quæ requirantur antequam decima à papa imponi poſsit.

tur.in ſeſsio.43.& Thoſta.plura ſcribit q. 74.ſuper.c.23.Matth.

Epiſcopi an decimã ab eccleſiis recipere poſsint.

8 Et ſic vides.quando hæc decima imponi poſsit.Panor.in d.c.1.eo.dicit in locũ iſtius ſucceſsiſſe quartã decimarũ, quã epiſcopi, cùm epiſcopatus fructus erant tenues,ſolebant recipere:hodie verò non recipiũt,niſi vellent reparationes in beneficiis,à quibus quartã acciperent,facere.c.priſcis.& ſequ. 10.q.3.vbi gl.ſed cõgruentius cõuenit papæ,vt prædixi.vide Feder.conſil.151.thema.& Marc.Mantua.conſi.primo,concludentem hãc decimã ex diſtributionibus quotidianis non deberi, ne diuinus minuatur cultus.Et quia aliàs ſæpius ita fuit per papã declaratũ,cuius declarationi ſtandũ eſt.

Decima pro anniuerſariis.

9 Tertia eſt decima,quã vnuſquiſq; de populo Iſraelitico in ſuis horreis ſeparabat, vt eas comederet,dum in tẽplum Hieruſalem proficiſceretur, cùm in veſtibulo templi leuitas inuitaret ad conuiuium. c.1.de dec.& Deu.12.& 14 in fi.caue ne relinquas leuitam,quia nõ habet aliam partẽ in poſſeſsione tua.& in locum iſtius ſuccedunt hodie anniuerſaria,quę pro mortuis fiunt, & interdum conuiuia presbyteris dantur in anniuerſariis pro conſuetudine quorundam locorum,vt apud Virgil.lib.3. Aeneid.eſt videre,

Solennes tum forte dapes,& triſtia dona,
Libabat cineri Andromacha, maneſq; ciebat.

Et ſic olim decima pro mortuis dabatur. hodie mali eam relinquunt, & à deo relinquuntur.Vel oblationes quæ fiunt in manus ſacerdotũ,poſſunt loco ipſius eſſe decimæ,vt Pan.& alij dicunt,in d.c.1.

10 Ex quo oſtẽditur, quòd hæc decima debet dari pro orationibus tã viuorũ, quàm mortuorum.glo.in c.eccleſias.in verb.ſeruus.13.q.1.dicens,quòd licet veteres deuotioni addicti,quatuor olim decimas ſoluerent, tamẽ hodie nec vna quidem bene datur,idcirco fame,penuria,bellis,& aliis infinitis malis conſtringimur, de quibus inferius dico.q.vlt.

Pupillis & viduis decima reſeruabatur.

11 Quarta erat decima,quã veteres viduis & pupillis erogabant, de qua Deut.26.c.ibi, quãdo compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarũ tertio dabis leuitæ,& aduenæ, & pupillo, & viduæ, vt comedãt intra portas tuas,& ſaturẽtur.

12 Ex hoc patet iſtam decimam capiendam poſt ſolutionem alterius decimæ, quæ parocho debetur,id eſt curato:& idem in alia quacunque decima:patet ibi,quando compleueris decimam cunctarũ frugum tuarum & hæc nõ,capiebatur,niſi anno tertio poſt alias decimas.ibi,anno decimarũ iij.

Gradus in dando eleemoſynã pauperibus.

13 Secundò,eſt gradus in dando,quia primò præcipit deus leuitæ dandam.ibi,leuitæ.& ſic primò clerico pauperi dari debet,quàm laico.Tertiò aduenę potius,quàm ciui.ibi, aduenæ:quia ciuis facilius inueniet quàm aduena.Quartò pupillo, potius quã pauperi maiori,maior enim eſt miſerationis cauſa in minore.ibi, & pupillo, &c.Quintò viduæ.ibi viduæ.d.c.26.Deuter.Iſti tamen gradus non ſunt neceſſarij:ſed pro neceſsitate cuiuſque diſtribuẽda eſt eleemoſyna, imò in hoſpitalitate non eſt habẽdus perſonarum delectus: ſed indifferenter quibuſcunque ſufficimus, hoſpitales nos exhibere debemus.c.ſi quis.in fi.42.diſtinct. Sextò, quòd hæc datur intra portas: hoc etiam non eſt neceſſarium: nam vbicunq; inuenitur pauper,eſt donandus eleemoſyna, quia intra portas noſtras venire pauperes pati non ſolemus.

14 Quinta eſt decima epiſcopalis,quã olim epiſcopi eccleſiis parochialib⁹(quia epiſcopatus fruct⁹ tenues erãt)recipiebãt. c.quoniã.& c.dudũ.de dec.c.quia circa.infra de priui.c.vobis.& c.cõceſſo.12.q.2.ſed hodie de cõſuetudine etiã iſta nõ debetur. c. priſcis. & c.ſeq.10.q.3.ſed tantũ quarta decimationum epiſcopis affecta eſt. c. conquerente. de offi.ordinar.& in hac olim erat de iure communi fundatus,& fortè poſſunt intelligi iura,de quibus inferius dicetur,an hodie debeantur.

Decima ex voto debita.

15 Sexta eſt decima, quæ ex voto debetur, per tex.in l.2.§.fi.ff.de pollic.his verbis ſic deſcriptum: Si decimã quis bonorũ vouit, decima nõ prius eſſe in bonis deſiit, quàm fuerit ſeparata. Et ſi fortè qui decimã vouit deceſſerit ante ſeparationem, hæres ipſius hæreditario nomine obſtrictus eſt:voti enim obligationem ad hæredem tranſire cõſtat.gl.1.i c.tua nobis.2.de dec.intelligit in decima, quæ ex voto debetur: ſecus in alia decima,cuius transfertur dominiũ in eccleſiam,etiam antequam ſit ſegregata.

Intellectus ad l.2.§.fin.ff.de pollici.

16 Aduertendum eſt ad intellectum. d.§.fin. d.l.2.Nam quãuis doct.ibi eum valde contorqueãt,ego tamẽ puto ſic intelligi poſſe, quòd ſi quis vouerit decimam partem bonorum,illa non deſiit eſſe in bonis vouentis, priuſquã fuerit ſeparata ab aliis bonis. Ratio dubitandi erat, quòd in eccleſiam tranſit dominium ſine traditione.l.fi.C.de ſacroſan.eccle.c.2.de conſue.ſed contrariũ eſt ibi. Nam pars bonorum decima eſt incerta:ideo nõ ſeparata,nõ deſiit eſſe in bonis vouẽtis, quia incertam partẽ rei nemo poſsidere poteſt.l.3.§.incertã. ff. de acquir. poſſeſ.ignoratur enim ſuper qua parte bonorum erit decima: ideo eccleſia nõ habet rei vendicationem illius rei incertæ, tum quòd non poſſunt eſſe vnius rei duo domini inſolidũ,tum quia nõ eſt iuſta cauſa ad partem incertam vendicãdam:ideo non datur rei vendicatio.l.quæ de tota.§.1.ff. de rei ven.ſed is qui vouit, actione perſonali cogi poteſt ad illã decimã ſeparãdam, & ſoluendã,& pręſtandã,nec poteſt pœnitere poſt votũ:qui ſi eam nõ ſeparauerit,& ſic deceſſerit, hæres ipſius obſtrictus erit; quia voti iſtius obligatio tranſit ad hæredes:vt ibi dicit tex.& ſic vouẽs erat in vita obligatus.Quic qd dicãt ibi doct.per principium

eipium tex.ibi,ſi quis rem aliquam vouerit,voto obligatur, quæ res perſonam vouentis obligat,nõ rem,quæ vouetur. contra Bar.& alios ibi,& in l.ſi is qui pro emptore.in fi.ff.de vſuca. alioqui non tranſiret obligatio,quæ non eſſet, ad hæredem, per l.2.§.ex his.ff.de verbo. obli.l.hæredẽ. de reg. iur.arg.l.decem.ff.de verbo.obliga.

17 Et ſic limitatur d.l.fi. C.de ſacroſan.eccle.vt non habeat locũ, quando bona incerta ſunt eccleſiæ donata, vt ſi quis donet tertiam, vel quartam partẽ bonorum, illo caſu nõ trãſibit dominiũ ſine ſeparatione, per d.§.fi.l.2.ſecus quãdo bona certa ſunt, tum ne duo in vnũ ſpecialia concurrãt.l 1. C.de do.prom.tum per rationes prędictas, quanuis gl.in c.moderamine. 16.q.1.dicat hoc vetũ in decima que vouetur: ſecus in alia. tamẽ nõ video diuerſitatis rationem in his decimis: ideo oportet iura iuribus conciliare, vt in l.vnica. C.de dot. promiſ. nam poſt votum decima debita eſt, ſicut & alia: quia dicitur, vouete,& reddite vota deo, ideo in vtraque decima idem dicemus: vt ſcripſi in q.8.inferius: quãuis gl. & doc.in d.c.tua.2.primã ſentẽtiã ſequãtur, & votũ pro volũtate & deſiderio.gl.exponit in l.cura.§.1.ff.de muner.alibi tractaui.

Dominium rei donatæ quando ad eccle.non tranſit.

18 Septima quę olim debebatur fiſco,de his quæ mariti ſine liberis decedẽtes,coniugibus ſuis relinquebant: ſed hodie abolita eſt,in l.2.C.de infirmand.pœnis cœlibat.

Decima fiſco olim debita.

19 Octaua eſt decima metallorũ.Nẽpe ſi auri fodinæ,argẽtifodinæ,vel aliæ metallorum venæ in fundis priuatorũ inueniãtur, decima metallorum pars fiſco debetur,& altera decima domino fundi, detracta tamen ante omnia decima curato debita. per l. cuncti.C.de metal. lib. 11. gl.in l. inter publica. vbi ſcripſi.ff.de verb.ſignifi.& in deciſio. Neapoli. q. 321. vide inferius q. 8. de quibus bonis decima ſoluenda ſit.

Metallorũ decima fiſco debetur.

20 Nona, eſt decima litis. Olim is, qui iniuſtè litigabat,nomine expẽſarũ & ſumptuũ decimã partẽ eius,quod petierat, reo dare tenebatur. & *παρακαταβολὴ* genus actionis dicebatur, qua qui experiri volebãt,pecuniam deponebant. Moris enim fuit, vt qui hoc genere experirẽtur,tam actor quã reus apud acta decimã æſtimationis litis partẽ deponerẽt,mulctã ſcilicet futurã temerè litigãtis.teſtis eſt nobis Budæ. in commẽta. linguæ Græcæ,quod probat l.generaliter. 1.C.de epiſ.& cler.ſed ibi doc.in hoc dicũt illam legem abrogatã eſſe.& §.hęc autem. de pœna teme.litigant.in Inſt.

21 In curia tamẽ parui ſigilli Mõtiſpeſſulani hæc decima alitur, ac confouetur. Nẽpe rex vel regina percipit decimã partem cuiuſcunque debiti,in illa curia petiti,ab eo qui ſuccumbit,vt eſt ſtatutum in ordi.reg. rub.*de la court du petit ſeel de Montpellier.artic.*5.& per totum.

Decima litis in curia parui ſigilli exigitur.

22 Et baiulus ſeu gubernator Mõtiſpeſſulani etiã decimã partẽ eius rei,quæ petitur in curia vindemiarũ,obtinet, & in hac decimę litis exactione inſpicitur id,quod petitur,nõ quod exigitur: nam ſi decẽ petantur,rex conſequitur vnum,licet non deberẽtur,niſi quinque.Bar.in l.in offerẽdis.C. de appellat. allego tex. in l. pen. in fi. ff. de iuriſ.om.iud.ibi, ſemper quãtum petatur quęrendum eſt,non quantum debeatur.

23 Decimò,quędã eſt decima ordinaria,altera extraordinaria. Ordinaria eſt,quæ ſecũdum iuris ordinẽ impoſita exigitur: vt decimæ prædiales, & perſonales: de quibus inferius. Extraordinaria eſt, quæ extra iuris ordinẽ imponitur, vt ſi papa ex aliqua iuſta cauſa imponat, illa extraordinaria dicetur, & ſi quis vendat fundũ liberũ ab omnibus decimis, intelligitur de extraordinariis,non de ordinariis,deo & eius miniſtris debitis,vt docet Bald. in l.fiſtulas.§. frumenta. in fin. ff.de contrah. empt.per l. Seio.§. medico. ff. de annu.legat. ſequitur Frãciſ.cremẽ.ſingul. 107. vendidi. & Soci. conſi.257.viſo.col.2.vol.2.hoc tamen non approbo,vt alibi dicam.

Ordinaria & extraordinaria decima.

24 Extraordinaria etiam, quam admirallus ſeu admirabilis accipit ex latrociniis marinis,vt paret rub. *De l'admiral.* ordina.1. articu.13.in Ordi.reg.

Admirallus decimã recipit.

25 Vndecima quædam eſt decima integra, quædã nõ. integra eſt, quæ cu integritate perſoluitur,id eſt de decẽ vnum, & nouem retentis, decimũ pręſtatur.c.fi.de paroch. c.commiſſum.cum ſeq. & c.cùm homines. c.ex parte.2.& ſequen. & ca.in aliquibus. eo.& hæc eſt vera decima, quæ Deo debetur,& curatis perſoluitur.

Integra decima.

26 Duodecima,quędã ſunt maiores decimę ſiue groſſæ,quæ ex frumento & vino ſoluuntur: minutæ verò quæ ex hortis, pullis,& ouis.gl.& doct.in c.cùm ex tua.& c. ex multiplici.de deci. vbi in Anglia in lana,lacte,& caſeis eſt,& in multis aliis locis. in c.cùm in tua.de dec.

Maiores decimæ & minutæ quæ.

27 Decimatertia,quædam ſunt feudales, id eſt in feudũ datæ, aliæ non.c.tua.1.de dec. de his dicam infrà quæſtio decima.

28 Viſis ſummatim decimæ diuiſionibus, dicendum eſt de parochiali decima,quam duas in ſpecies partiti doctores ad vnum aſſerunt,videlicet in perſonales, & reales ſeu prædiales.

De decimis parochialibus & earum ſpeciebus.

29 Perſonales ſunt quę ex acquiſitis perſonę labore,& opera,ſoluitur. c. ad apoſtolicæ. de deci.ſiue ꝓueniãt ex artificio,induſtria, ſcientia,militia, negotiatione, vel ex alio quolibet actu licito: vt dicetur inferius.q.8.

30 Quęro an iſtę perſonales etiã nunc debeã tur? Inno.in c. fin. de paroch.deberi exiſtimat,ſic dicẽs, quòd licet quidã inſani hæretici dicant perſonales non eſſe in obligatione,tamen contrarium eſt expreſſum in Deut.12.c.in princip.ibi, offeretis decimas & primitias manuũ veſtrarũ, quod gl.ſe-

An perſonales decimæ debeãtur.

quitur

quitur in c.fi.de pœnit. diſt.6. nã maior ratio eſt, quòd aliquis præſtet decimam de eo quod manus tanquam nobilior pars acquirit, quã de eo quod humus producit. c. reuertimini. & c. quicũq; 16.q.1.c. quadrageſima. de cõſecr. diſt.5. vbi iubemur dare decimas omniũ: ergo de labore perſonæ. Hanc ſententiã ſequuntur Anto. & Pan. in c. in aliquibus. in fi. de deci. & hæ maximè debentur his curatis, qui non habent alias decimas prædiales, vt eccleſiæ vrbiũ communius, & tunc indigẽtes curati, poſtquã miniſtrant ſpiritualia, debẽt metere tẽporalia, & de altari viuere, poſtquã altari ſeruiunt. c. cũ ſecundũ. de prę́b. & poſſent tũc exigere decimas perſonales, & hoc eſt iuſtũ vt aſſerit Aſteñ. in ſua ſumma, in 2. parte, rub. de deci. ar. 4. q.6. gl tamẽ in c. j. de dec. lib. 6. tenet decimas prædiales iure diuino debitas, perſonales verò humano. per d.c. in aliquibus. & c. nõ eſt. vbi dicitur: quòd ſancti patres in ſuis ſcripturis tradiderunt: ergo non de iure diuino, & nullibi reperitur eſſe præceptũ à iure diuino, ꝙ perſonales decimæ ſoluãtur: & vbi eſſet præceptũ, hoc eſt de iure veteri, quę lex vetus eſſet per Chriſtũ obliterata: vt Paul. ad Ro.7. & ad Hebr.8. & 10. docet. facit c. fi. 24. q.3. & ita reſidet Hoſt. in c. ad apoſtolicæ. & c. à nobis. eo. & Traiect. in d.q.5. Vos tamẽ dicite hãc decimã, vt in 1. queſt. cõcluſi, eſſe iuris diuini naturali ratione inductã, & an tolli poſſit, dicetur inferius. q.13.

Quadrageſima decima tẽporis.

31 Sunt tamen quædã decimæ perſonales, quæ deo ex perſona propria præſtari ſolẽt, vtpote agẽdo pœnitentiam, & bona opera exercendo, ob quã rẽ fuit inſtituta quadrageſima, vt decima temporis deo perſoluatur, de qua habetur ad Heb.7. ibi, Leui qui decimas accepit, decimatus eſt. & c. quadrageſima de conſecra. diſtinct.5. & aduerſus iſtã nõ præualet conſuetudo nec inimicus, quãuis voraces circũeant hæretici deuorare eã, ne in cõſpectu illorũ ſit, ſatagẽtes: ſed añ eos inſtituta fuit, & poſt eos remanebit.

Prædiales decimæ quæ.

32 Prædiales decimæ ſunt, quæ ex fructibus prædiorũ debentur, ca.1. & cap. ad apoſtolicæ. c. peruenit. de deci. vini frumẽtiq; decima, & fructuum arborum. Hoſti. tradit in ſumma. §. quot ſint eius ſpecies.

Mixta decima.

33 Mixtæ ſunt, quæ partim à prædiis proueniunt, vtpote, quia ibi viuunt animalia. c. cõmiſſum. de dec. nam ſicut arbor illius loci cenſetur, in quo viuit. l. ſi plures. in fi. ff. arb. furt. cæſa. ſic & animalia. l. cũ quidã. ff. de fundo inſtruc. partim etiã à perſonis. i. à cuſtodia perſonarũ emanant, cuſtodia deficiente lupus inuaderet, & nullus vel paruus eſſet gregis fructus, qui de agnis, & aliis animalibus proueniunt, ac fœtus. c. paſtoralis. & c. ad apoſtolicæ. de deci. & de his inferius dicetur. q.6. & octaua. de aliis autem decimis nil, cùm ſint facti, deſcribo & quia in iure non repetiuntur.

Quæſtionis quartæ Epitome.

1 *Decima quid.*
2 *Decima de licitè quæſitis ſoluenda.*
Furti ſpecies eſt de alieno largiri.
3 *Decima dicitur quota pars, & quare.*
4 *Decima diuino iure debita.*
5 *Decima an ex conſuetudine debeatur.*

Quæſtio quarta.

1 QVARTO, quid ſit decima? Reſponde: Eſt omniũ bonorũ licitè quæſitorũ quota pars, deo diuina cõſtitutiõe debita. Card. conſ.26. pro euidẽtia. Primò dicitur in definitione de omnibus bonis, quod probatur in c. eſt in poteſtate. ibi, de omnibus bonis decimæ ſunt miniſtri, eccleſiæ tribuendæ. eo. *Quid ſit decima.*

2 Secundò, ſcribitur licitè quæſitorũ, quod habetur in c. ex tranſmiſſa. ibi, qui fidelis homo, de omnibus quæ licite põt acquirere, decimas erogare tenetur. eo. inferius elucidatur. q.5. Illa enim quæ iniuſtè quis acquirit, reſtituere tenetur, aliter peccatũ non dimittitur. reg. peccatum. de reg. iur. in 6. & ſic non debet dare decimã illorũ bonorum. ſpecies enim furti eſt, de alieno largiri, & beneficij debitorẽ ſibi acquirere. l. ſi pignore. ff. de furtis. *De licite acquiſitis decima ſolus debet.*

3 Quota pars, videlicet decima. c.1. & per totũ. eo ſed aliquãdo ſoluitur duodecima, vigeſima, vel alia quota, & ſemp habetur ꝓ decima, ideo dicitur quota pars, vt inferius quæſt.13. an decimæ tolli poſſint, inſeram. Debita, hoc probatur in c. tua nobis. 2. eo. tit. & fuſius tractaui ſup. q.1. & 2.

4 Diuina conſtitutione, hoc exprimitur in c. tua. 1. ibi, quæ diuina conſtitutione debẽtur. & c. in aliquibus. in fi. ibi, quæ debẽtur ex lege diuina. eo. & comprehenditur ius naturæ: vt ſcripſi in 1. queſtio. ſuperius.

5 Nec refragatur tex. ibi, vel conſuetudine approbata: Ergo de conſuetudine quędam decima debetur, & ſic non ex lege diuina, quia reſpon. decimam deberi de conſtitutione diuina, verùm quia conſuetudo interdum eam diminuit, vt inferius dicam q.13. ob id illa debetur ſolum, quæ ex conſuetudine approbatur, vel debetur, quaſi velit dicere, ſi integra decima ex conſuetudine non debeatur, illa non ſoluetur, & hoc vult dicere d. §. fi. c. in aliquib⁹. & ſic ſemper iure diuino debetur, à cõſuetudine approbato, vt ſcripſi ſuperius q.1. Hoſti. in ſumma. alia ſuper hac definitione ſcribit, ad eum recurras. hæc ad iſtam ſufficient nũc quæſtionẽ, quamuis alię poſſent dari definitiones: iſta nunc contentus ero. *An de conſuetudine decima debeatur.*

Quæſtionis quintæ Epitome.

1 *Decimas quilibet ſoluere tenetur.*
2 *Decimæ tributa ſunt pauperũ, et eis affecta.*

Prælati

3 *Prelati ad decimas prædiales tenentur, vbi ſunt prædia ſua: ad perſonales vbi ſacramenta recipiũt, vel audiunt diuina. & nu. 4. & 8.*
5 *Decimas canonici & clerici ſoluunt: & nu. 6. & 13.*
6 *Intellectus cap. 2. de decim.*
Curati hodie ex decimis ſuæ parochiæ aliis decimam non præſtant.
7 *Monachi ad decimas non tenentur de laboribus, ſeu nutrimentis ſuis. & nu 21.*
9 *Sacerdotes an, & ad quas decimas teneãtur.*
Clerici inferiores poſtquam ſacramenta recipiunt, ad decimas & oblationes tenentur.
10 *Monachi non ſacerdotes qui à curatis ſacramenta recipiunt, ad decimas an teneãtur.*
11 *Iudæi, Turcæ, hæretici & alij decimas dare tenentur de terris quas colunt. & nu. 12.*
Commodum ex ſua improbitate conſequi nemo debet.
14 *Pauperes an & ad quas decimas teneantur.*
Decima ſoluitur quaſi debitum.
Debiti in ſolutione non habetur ratio ad difficultatem.
Ignoſcendum ei non eſt qui paupertatis prætextu turpiſſimam vitam elegit.
Bona omnia communia neceſſitatis tempore.
15 *Pauperi quando decima remittenda.*
Eccleſia cultrix & auctrix iuſtitiæ, non patitur aliquid fieri contra iuſtitiam.
Actio inanis eſt, quam inopia debitoris excuſat.
16 *Mercenarij & famuli ad quas teneantur decimas.*
17 *Decimam ex lucro inſtitores ſoluant.*
18 *Meretrices an & quando ad decimas teneantur.*
Sacerdos à meretrice eo modo quo a Iudæis decimas recipit.
19 *Decima non ſoluitur ex quæſtu proueniente ex peccato notorio.*
20 *Decima de dote eccleſiæ an & quando ſoluenda. res tranſit cum ſuo onere.*
Eccleſia non debent ædificari cum alicuius præiudicio.
21 *Religioſi tam exẽpti, quàm non exempti ad decimas tenentur: & de quibus rebus.*
22 *Leproſi & heremitæ de quibus decimas ſoluant.*
23 *Fructus ante decimæ ſolutionem in domũ non debent deferri, niſi in contrariũ ſit cõſuetudo.*
24 *Conſtitutionis Regis Franciſci 1. quo ad decimas ratio.*
25 *Reges & principes decimas ſoluere tenentur.*
26 *Decimam quilibet ſoluat. fallit nu 27*
27 *Exemptio a decimarum præſtatione a Papa ſolo datur, & ex iuſta cauſa 28.*
29 *Ciſterſienſes et alij in decimis habent priuilegium. & 30.*
31 *Ciſterſienſes & alij de quibus decimas ſoluãt.*
32 *Epiſcopi decimas non concedunt.*
Epiſcopus contra concilium non diſpenſat.
Epiſcopus laicis decimas non concedit.
33 *Idem in Abbatibus & aliis inferioribus.*
34 *Intellectus c. ij. de his quæ fiũt a præl. & nu. 15.*
35 *Præſentia inducit conſenſum.*

Quæſtio quinta.

1 QVINTO, quæſitũ eſt, quis ad has decimas teneatur? reſpondet. c. à nobis. de deci. ibi, cũ igitur quilibet decimas ſoluere teneatur, ſiue ſit nobilis, ſiue ignobilis, & nõ ſolùm futuras, ſed præteritas. c. veniens. in fin. de tranſac. *Quis ad decimas teneantur.*

1 Sicut omnes tributum Cæſari ſoluere tenentur. c. ſi tributũ. & ſeq. 11. q. 1. l. ſi. C. ſine cẽſu. ita & multo fortius decimas quę ſunt tributa egentium perſonarum, & ſicut tributa principibus, ita & decimæ pauperib⁹ affectę ſunt. c. decimę. 16. q. 1. c. tua. 2. de dec. *Decimæ ſunt tributa pauperum.*

3 Etiã prælati ad decimas prædiales tenentur, vbi ſunt prædia ſita. Innocen. in d. c. 2. eo. Cardin. conſi. 88. capitulum. nume. 7.

4 Et ad perſonales, vbi ſacraméta eccleſiaſtica recipiũt, vel vbi audiũt diuina. Hoſt. Bohic, Anto. & alij in c. 2. col. 2. eo. ti. tum quòd quilibet teneatur, & tam laicus quã clericus, docet tex. in 16. q. 1. c. ſi quis laicus. & ſufficit quòd audiant diuina, licet non ſuſcipiant ibi ſacramenta. Inno. & But. in d. c. 2. in ſi. aliàs poſſet fraudari eccleſia tota decima, ſi epiſcopus haberet omnia prædia, vel maiorem partem illius parochiæ, quod non eſt concedendum, vt in c. ſuggeſtum. eo. titu.

5 Canonici de fructibus, niſi ſint iam decimati illi eccleſiæ, vbi habent præbẽdas, decimas ſoluũt. c. nobis. & c. tua. vbi Hoſti. & Innocen. eo. & Anto. in d. c. 2. in ſi. *Canonici & clerici decimas ſoluunt.*

6 Clerici etiã de prædialibus, ſed nõ de dote eccle. decimas ſoluunt. per d. c. 2. eod. vel clerici nõ clericis æqualibus, ſed ſuperioribus decimas pręſtant, vt quidã intelligũt d. c. 2. Ego verò dico quòd clerici nõ tenẽtur ſoluere clericis decimas ex illis decimis, quas recipiunt, ſicut nec leuitæ leuitis perſoluebãt: quia nil aliud ipſi id temporis poſsidebãt, ſed ſi clerici nõ cõſtituti in ſacris labores accipiant ſpiritualiũ miniſtrorum, id eſt audiãt diuina, & ſacramẽta recipiant à clericis, id eſt à ſacerdotibus, eis tenentur ad decimas perſonales. & hoc probat tex. ibi, illi profectò clerici, qui à clericis ſpiritualiũ miniſteriorũ labores accipiunt, decimas eis debẽt. Et ſic nouiter intelligo illũ tex. quicquid ibi doct. dicãt. nam leuitæ decimis contenti erant, ex quibus decimas nõ perſoluebãt, ſic curati hodie ex decimis ſuæ parochiæ, aliis decimã non præſtabunt. quanuis multiplex ſit, vt q. 3. dixi. *Intellectus ad c. 2. de deci.*

7 Itẽ clerici cõmuniter viuentes, vel monachi decimas ſoluere nõ tenetur de laborib⁹, ſeu nutrimẽtis ſuis: quia omne qđ ſupereſt erogandum *Monachi ad decimas an teneantur.*

erogandum eſt in cauſas pias. c. decimas. 16.q.1.inferius dico q.13.plenius.

8 Idem eſt etiam in prelatis recipiẽtibus ſacramenta, vt etiam ad decimas perſonales perſoluendas teneantur, vbi ſacramẽta recipiũt,& idem in ſacerdotibus firmat Anton Butr.io d.c.2.col.2.

Sacerdotes, an ad decimas teneantur.

9 Sed hodie cùm ſacerdotes non recipiant ſacramenta,nec audiant diuina ab aliis,ſed ipſi per ſe cantant, & ſacramenta per ſe recipiunt,decimas non ſoluunt, ad decimas tamen perſonales de lucro, & artificio, ſicut Laici tenentur, & ad oblationes,quia nomine eccleſiæ percipiunt ſacramenta, teſte Innocen.in d.c.2.Ego tamen tenerem contra eom, quia ceſſante cauſa, effectus ceſſare debet.c.cùm ceſſante.de appel.nempe Leuitæ non recipiebãt decimas ab his, quibus non miniſtrabant.c. eccleſias.13.q.1.ſic non exigetur decima à ſacerdotibus, quibus non miniſtratur,ſed inferiores clerici,id eſt primæ tõſuræ,vel alij poſtquam recipiunt ſacramenta, ſicut Laici ad decimas, & oblationes aſtringuntur, ſiue ſint coniugati,ſiue non: contra glo.ibidem in d.c.2.& hoc probat ibi text.dicens, illi qui recipiunt. ergo qui non recipiunt,non tenentur:argu.à contrario ſumpto.quod eſt validum.ca.cùm apoſtolica. de his quæ fi. à prælatis.

10 Idem eſt in monachis,non ſacerdotibus, qui ab aliis curatis paſcuntur, vt ad decimas,& oblationes teneãtur:ſecus, ſi ſacramenta ab illis non recipiant, vtpote, quia ſunt ſacerdotes, tũc ad perſonales non tenentur.ca.alia.16.q.1.ſed cum monachi,& alij religioſi, in ſuis monaſteriis recipiant ſacramenta, & ab alio quàm à curato,perſonales decimas non præſtabunt, prædiales autem ſic,vt inferius dicetur.

Iudæi decimas ſoluere tenẽtur Turca,hæretici, & alij.

11 Item Iudæi, de terris quas colunt. ca.de terris.eodem tit. ne fortè illa occaſione eccleſiæ valeãt ſuo iure fraudari, vt ibi dicit tex.& idem doc.ibi, de Pagano, de Turca, & Hæretico, vt non debeant eſſe ij ſtolidi melioris conditionis, quàm Chriſtiani. arg.l. Seruius.ff. quod vi aut clam. & cap. eum qui.de præbend.in 6.Card.in c.in aliquibus.eod. & ad perſonales decimas Iudæos, & Hæreticos teneri concludit gl.in c.decimæ.16.q.1.& in d.c.tua. nam quàuis non audiant diuina, eſt tamen illis imputandum, quia non ſtat per eccleſiam, quæ nemini claudit gremium, & nemo ex ſua improbitate commodum conſequi debet. l.itaque fullo.ff.de fur. ſaltem tenebitur Iudæus, & infidelis ſoluere ęſtimationem illius decimæ perſonalis,& oblationes, quas habuiſſet eccleſia à bono chriſtiano, qui in illa domo, in qua Iudæus habitat, reſediſſet, ſi ille infidelis abfuiſſet.c. quanto.in fi. de vſuris. vt eccleſiæ ſeruentur indemnes. text.in ſumma.39.diſt.in fi.& d.ca.quanto. & in 2.compila.erat decr.incipiens, ad audientiam.ad hoc expreſsè facta. Et iſta aſſerunt Panor. & alij in d.cap.de terris.poſt gl.in c.tua.ibidem.

12 Et in Sarracenis idem conſuluit Oldrad. conſ.91. venit in dubium.& Marc. Mantu. conſ.188.cùm alias.col.2.& Alfonſ.de montal. in foro regal. rubr. de la guarda de las coſas de la ſancta ygleſia.l. 4.lib.1.tit.6.

Canonici decimas ſoluere debent.

13 Idem concludit Lapus allega.63.in Dei nomine amẽ. Dubitatur in canonicis, qui acquiſierunt domos in eccleſia parochiali, vt ſatisfacere teneãtur ſicut alij, ne parochialis eccleſia diſpendium patiatur. Vnde tex. præcipit in c.in aliquibus.co. quòd domini dent colẽda ſua prædia illi, qui decimas ſine contradictione perſoluant, & ſic domus locari debet iis, qui decimas ſoluere valeant.

Pauperes an ad decimas teneantur.

14 Pauperes etiam ad has aſtringentur decimas, teſte Panor.& aliis in c.cùm homines. col.2. de deci. quia decima quaſi debitum ſoluitur.c. parochianos. eod.tit. & in ſolutione debiti non habetur ratio ad difficultatem.l. continuus.§. illud.ff.de verb.obli. & ſic nec ad inopiam, niſi poſt ceſsionem, vt in rub.ff.de ceſsio.bonor.& in c. Odoardus.de ſolutio. & propter paupertatẽ quis non debet aliena rapere: nec eſt ignoſcendum ei,qui prætextu paupertatis turpiſsimam vitam eligit.l.palam §.non eſt ignoſcendum.ff. de ritu nuptiar. facit ca.habebat.12.q.1. & melius eſt pauperi illas ſoluere,& Deum recognoſcere, quàm ſibi decimas retinere, alioqui quilibet poſſet ſe pauperem dicere,& ſic decimas retinere, quod non poſſet fieri, ſine ſuperioris authoritate.glo. vlti.in ca.quia tua fraternitas.12.q.1.imò debet recognoſcere ſe effectum pauperem, quòd decimas non ſoluerat. vt inferius dico.q.vlti. Et ideo non bene debet ſoluere, niſi eccleſia ei remittat: vt Hoſt.in § fi.q 8.in ſua ſumma docet. vel ſi fortè fame periret, tunc non tenetur ſoluere, quia omnia bona ſunt communia tempore extremæ neceſsitatis.l.2.§. cùm in eadem.in fi.ff.ad legem Rhodiam de iact.cap.ſi quis propter.de furt. & tunc debet confiteri, & propoſitum reddendi habere, ac promittere ſe redditurum, ſi ad pinguiorem peruenerit fortunam, alioqui peccatum non remittitur.reg. peccatum.de reg.iur.in 6.

Decima quando pauperi remitti debeat.

15 Imò pauperi, qui nõ ſoluiſſet decimam longo tempore, quàm ſi vellet poſtea integram ſoluere, oportet quòd omnia ſua venderet, eccleſia debet remittere, quòd inde viuere poſsit. per gl.in c.quicunque.in 16.q.7.quia eccleſia cultrix, & auctrix iuſtitiæ, non patitur cõtra iuſtitiam aliquid fieri in ſe,vel in alterum. Priuatus verò ſæpe obuiat iuſtitiæ.c.vno.de aliena. feud.& inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit.ca.olim. 2.de reſtitutio. ſpoliator.l. nam is.ff.de dolo. Panor.in ca. vt ſuper.in prima gloſ.de rebus eccleſiæ non alienan.

Mercenarii ad quas teneãtur decimas.

16 Item mercenarij,& famuli, ſi ſint homines liberi, de lucro proueniente ex mercede,decimã debent parochiali eccleſiæ præſtare, in qua degunt,ac diuina ſacramenta recipiunt, ſed ſi ſerui fuerint, cùm nil habeant, non ſoluent, ſed dominus ibi ſoluet, vbi habitat.c.quæſti.& c.decimæ. vbi glo.16.quæſt.1. Innoc.& Anton.in c.2.col. vlt.eodem.

Inſtitores decimam ex lucro ſoluant.

17 Illi verò inſtitores, qui alieno nomine negotiãtur, de eorum lucro decimam debent, vbi percipiunt ſacramenta, ſed dominus decimam vbi audit diuina, etiam de illo lucro decima ſoluetur, quod prouenerit ex tali factore Lugdunẽ.d.cap. quæſti. Hoſt.& Ant.in d.c.2.circa fi.

Meretrices an decimam ſoluere teneantur.

18 Etiam meretrices ad decimas adſtringũtur, & quilibet alius etiam iniuſtè acquirens, ita demum ſi in illum tranſlatũ ſit rei dominium,& ceſſet ab eo repetitio.cap.ex tranſmiſſa.eod.& c.non eſt putanda.1. q.1. & dicit Card. in d.cap.ex tranſmiſſa.in fi. quòd ſacerdos poterit à meretrice decimã, & oblationem recipere,eo modo quo à Iudæis:& tunc ceſſat gloſ.ratio dicens,à meretricibus non debere recipere,ne videatur ei impunitatem præſtare, vel ſi in ea videat ſigna pœnitetiæ,recipere poteſt,alioqui non, ſine epiſcopi conſenſu. per id quod habetur Deuterono.23. cap.non offeras, vel in Hebræo eſt, non inferas mercedem meretricis,aut pretium canis in domum domini Dei tui. Vnde concludit Hoſtien.in d.ca.ex tranſmiſſa. quòd meretrix tenetur ſoluere decimã;eccleſia tamen non recipiet,ne ipſius videatur approbare turpitudinem.arg.c.oblationes.90.diſtin.vel in occulto eccleſia recipiet, non in publico: vt aſſerit Troilus maluit.in tract.de oblatio.in 2.parte, nu.6.& hoc ſecundum eum procedit in meretrice publica.Amaſia verò, vel alia poterit, & debebit, & decimas,& oblationes præſtare. Ioh. de Turre crema.in c.decimæ. ver.ad tertium.16.q.1.

Ex peccato notorio quæſtus proueniens decimas non ſoluit.

19 Et idem eſt in quolibet publico,& notorio peccatore.c.miror. 17.q.4.& vbi quæſtus fit ex peccato notorio, eccleſia nõ debet recipere,ne peccatum approbare videatur:ſecus ſi veniret ex crimine occulto, licet prælatus illud ſciret. ca.ſi tantum.6.q. 2. Hoſt. in ſumma.§.fi.ver.quæritur vtrũ.

De dote eccleſia decima non ſoluetur.

20 Præterea de dote eccleſiæ,ſi prædium in aliena parochia ſitum ſit,ſolui decima debet, poſtquam diuiſæ fuerunt parochiæ, cuilibet decimæ in ſua parochia aſſignatæ ſunt, & illius loci prædia affecta ad eas. & licet dentur illa prædia eccleſiæ alterius loci,non tamen minus ſoluitur decima.c.1. vbi gloſſ.& doct.de cenſib. niſi curatus illius parochiæ in fundatione eam remiſerit, quia res tranſit cum ſuo onere.l. alienatio.ff.de contrah.emp.c.ex literis.de pig. nec debent ædificari eccleſiæ cũ præiudicio alicuius, & diſcooperiri vnum altare, vt aliud cooperiatur.l.aſsiduis.in fi.C.qui potio.in pigno.habeant. Vnde dicit text.in c.eccleſiæ antiquitus conſtitutæ, nec decimis, nec vlla poſſeſsione priuentur. & ca. quicunque.& ſeq.16.q.1.facit text.in cap. nuper.& ibi Panor.in primo nota. eod.tit. dici. ſe neſcire alibi æquè bonũ text.in hac materia, vbi Ciſtertien. qui erãt priuilegiati in decimis non ſoluendis, conſentiunt, quòd de terris etiam pro monaſteriis fundandis decimæ ſoluantur, videlicet, quia aliis excolendæ dabantur: & ſi non dentur,eccleſia ſoluet, vel religioſi componẽt: quamuis gl.in c.2.de deci. contrarium teneat in dote eccleſiæ,ſcilicet decimam non eſſe præſtandam:ſed cõtrarium eſt verum, niſi fiat compoſitio.

Exempti an decimas ſoluant.

21 Item religioſi tam exempti, quàm non exempti,de terris, & poſſeſsionibus ab eis acquiſitis decimas integrè ſoluere debent illis eccleſiis, quibus eædem poſſeſsiones fuerãt decimales, niſi ſuper hoc ſpeciali iure, vel priuilegio muniti ſint.c.fi.§.penult. eod.tit.lib.6. tamen communiter viuentes decimas de laboribus, ſeu nutrimẽtis ſuis non ſoluunt. capitulo, decimas. 16. quæſt. 1. inferius multa dico eſſe tempora in his religioſis, in illa q.14. an ſublatis decimis, noualia debeantur.

Leproſi & Heremitæ an decimas ſoluant.

22 Ad hæc leproſi ad decimas tenentur: ſi tamẽ communiter viuant, non ſoluunt de hortis, nec de animalibus quæ nutriunt. capitulo 2.de eccleſ.ædificandis.& Floren. docet in 2.parte, tit.4.cap. 2.rubr.de deci. §.4.ne iniurioſi veteribus eccleſiis in iure parochiali exiſtant.

Idem in hæreticis cõcludit And.Hiſpa. in tracta.regu. decimarum nuncupato. q. 12.quia ſub generali nomine iſti tenentur. quod eſt verũ ad prædiales: ad perſonales verò, ſi lucrum amplum ſit, ſolui debet. ſi tantùm ad vitam par ſit, non ſolent de illo ſoluere.

Fructus ante decimæ ſolutionem non debet in damnum deferri.

23 Ideo curatus, vel exactor decimarum, poteſt facere inhiberi domino fundi, ne fructus exportet ante decimæ ſolutionem, vt vitetur occaſio furti, teſte Spec. eodem tit. §.finali.ſequitur Lucas de pen. in l.2.col.5. C.quan. & qui.quar. pars deb libro 10.& Guid.Pap.deciſ.283.exactor.& Iohã.And. Collecta.Ancha.Cardi.& alij in c.ex parte. 2. eod. niſi conſuetudo aliter ſe haberet. Aufr.quæſt.109. Boher.in cõſuet.Bitur.§. 12.de conſ.præd.probatur.2. Eſdr.ca.10.in fi.ibi erit, vel eſt in Hebræo:aderit autem ſacerdos filius Aaron cum Leuitis, quando decimam accipient Leuitæ. Si tamen conſuetudo præſtaret occaſionem ſurripiendi, non eſſet ſeruanda, per caput, ex parte.de conſuet.l.cõuenire.ff.de pact.dota. & Aufic.quæſt.432.in fine.Probare tamen oportet illam fraudis occaſionem, vt docet Crauett.in cõſil.21.homines.columna ſecũda. Et Rex Franciſcus, 1. ſtatuit deinceps ſoluendas

uendas eſſe : quod poteſt contra contéptores ſtatuere:vt docet text.in c.poſtulaſti.de homicid.& quamuis hoc ſit cōceſſum epiſcopo,& clero Carnoten.tamen idem concedi ſolet omnibus petentibus, cùm ſit eadem ratio concedendi.

Sequuntur litera Franciſci regis.

Ne fructus deferātur extra fundum ſine ſolutione Decimæ prohibet.

24 FRançoys par la grace de Dieu Roy de Françe,à tous ceulx qui ſes preſentes lettres verront, ſalut: Comme de la partie de l'eueſque,& clergé de Chartres, no' euſt eſté dit,& remonſtré, que combié que les decimes,& primities ſoyét introduites, & inſtituées de droit diuin,& partāt deuſſent eſtre payées loyaumēt, & ſans fraude. Ce neantmoins pluſieurs agricoles proprietaires,& tenācieres, des heritages ſituez au dioceſe dudit Chartres, & autres ſubietz, & redeuables deſditz decimes,& primities, vſurpent,detiennent,& denient payer reelles,ſouuentesfois tenans,& recueillans ſecretemēt les fruitz decimaulx de leur heritages,& autres choſes decimales, à heures, & iours indeuz, au deſceu deſditz expoſans, ou de leurs vicaires, & fermiers:auſquelz appartiénent leſditz decimes, & primities: en maniere qu'elles ſont le plus ſouuent(en grande partie d'icelles) pillées, & deſrobées aux champs: & leſditz expoſans fruſtrez d'icelles, à leur grād preiudice,& dommage. Nous requerans leſditz expoſans ſur ce noſtre prouiſion. Scauoir faiſons, que nous deſirans ſubuenir auſditz expoſans à la confirmatiō de leurs droitz, & reuenuz, à ce qu'ilz puiſſent mieux ſatisfaire au ſeruice diuin, & charge qu'ilz ſon tenuz ſupporter, pour raiſon de leurs dignitez,& benefices. Auons ſtatué, & ordonné,ſtatuons, & ordonnons par ces preſentes, que doreſnauant toutes perſonnes, de quelque qualité qu'ilz ſoyent, tant agricoles, que poſſeſſeurs, ou tenāciers deſditz heritages ſubietz à decimes, & primities, ſituez, & aſsis audit dioceſe de Chartres, ſoyent tenus auant leuer, ou emporter les fruitz d'iceulx heritages decimaulx, hors le lieu,& champ ou ilz ſeront creuz, de le notifier,& faire ſçauoir audit Eueſque,& beneficiers dudit dioceſe, auſquelz appartiēnent icelles decimes, & primities deſditz fruitz,ou leurs fermiers, vicaires,ou procureurs: ou ſi non, aux lieux des benefices pour raiſon deſquelz ſont deuz leſditz decimes: & qu'il ne ſera loiſible auſditz agricoles, ou tenanciers d'eſleuer, ne deſplacer leſditz fruitz decimaulx hors le lieu, & chāp ou ilz ſeront creuz, iuſques à ce que ledit droit de decime,& primitie ſoit payé & ſatisfait, ſelon que d'ancienneté, & de tout temps il a accouſtumé d'eſtre payé: & de ce ſoubz peine de confiſcation de tous les fruitz qui leur pourroyent reuenir deſditz decimes, & primities payez,& d'amande arbitraire: ſans toutesfois à ce comprendre ceux qui par cy deuant ont tranſigné, & compoſé pour leſditz decimes,& primities: leſquelles tranſactions, & compoſitions, nous entendons demourer en leur force,& vertu,en ayant le droit, & deuoir, ſelon icelles tranſactions, & compoſitiōs.

Si donnons en mādemét à noz aymez, & feaulx conſeillers,les gens tenans noſtre court de Parlement à Paris, & à tous noz autres iuſticiers,ou à leurs lieutenans à vn chaſcun d'eulx, ſi comme il luy appartiendra,que noſtre preſent ſtatut, & ordōnāce ilz facent lire,publier,& enregiſtrer en noſtredite court, & icelle ordonnance obſeruer, & entretenir, & à ce contraindre, ou faire contraindre tous ceulx qu'ilz appartiendra,& pource ſeront à cōtraindre par leſdites peines,& autres qu'ilz verrōt eſtre à faire par raiſon. Et par ce que de ces preſentes, l'on pourra auoir affaire en pluſieurs, & diuers lieux, Nous voulons que au duplicata d'icelles, foy ſoit adiouſtée comme à ce preſent original: car tel eſt noſtre plaiſir. En teſmoing de ce nous auons mis,& fait mettre noſtre ſeel à ceſdites preſentes. Donné à ſaint Germain en Laye,le premier iour de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarātecinq. Et de noſtre regne, le trentedeuxieſme. Ainſi ſigné,Par le Roy en ſon conſeil. Bochetel.

25 Item reges,& principes decimas prędiales illi eccleſiæ ſoluēt, vbi prædia ſita ſunt: perſonales,vbi diuina audiunt officia, pro rata diuidendo, ſi in pluribus locis diuina audierunt, arg.l.aſſumptio. ff.ad municipa.gl.in c. omnes.de maio. & obedientia. &c.cùm quis. de ſepul.in 6. plenè Corſet. in tract.de poteſta.regia.q.37.

Reges, & principes ad decimas tenentur.

26 Et ſic omnis homo, inquantum Deo ſubditus,ſiue ſit Papa,ſiue Imperator,ſiue rex,ſiue epiſcopus,dux,comes, nobilis, vel ruſticus,diues,vel pauper,ſecularis,vel eccleſiaſticus, tenetur Deo de propriis decimam offerre: quia omnes ſumus populus eius,& oues paſcuæ eius. & nihil omnino habemus(vt teſtatur Apoſtolus) quod ab ipſo non accepimus. Et ſic ſcribit Andr. Hiſpa. in ſua reg.decima.q.11.

Regula quod quilibet decimā ſoluere debet.

27 Primò fallit quād ſpecialiter à pręſtatione decimarum quis eſſet exemptus.c.à nobis eod.titu.

Exemptio à decima à papa datur.

28 Quęro,iſta exemptio à quo concedi valeat? Reſp. A papa tantùm, & ex iuſta cauſa. Fidelis enim,& prudēs in his diſtribuendis eſſe debet, vt det cibum in tempore, & non auferat,vt eſt in Euangelio.

Ciſtertien. & monachi in decimis habēt priuilegium.

29 Inde conceſsit Ciſtertienſibus, hoſpitalariis,Hieroſolymitanis,& Tēplariis, priuilegiū,ne decimas de prædiis, quæ labo-

ribus ſuis colunt, ſoluere teneãtur: c. licet. & ſeq. eod. tit.

30 Aliis verò monachis, vt de noualibus quæ ſuis manibus colunt, & de hortis, & nutrimentis animalium ſuorum, decimas præſtare non teneantur. cap. ex parte. 1. eodem titulo.

31 Hodie verò Ciſtertienſes, & alij ſimiles, habentes priuilegium, decimas ſoluunt de poſſeſsionibus, quas poſt concilium generale acquiſiuerunt. c. pen. eo. tit. & c. paſtoralis. de his quæ fi. à præla. dicetur fuſius infrà, in illa q. an decimæ tolli poſsint. in fin. q. 13.

Epiſcopi decimas concedere non poſſunt.

32 Et ideo epiſcopi non poſſunt concedere decimas, tum quòd ſunt à papa aſsignatæ ſingulis eccleſiis. c. 1. 13. q. 1. tum etiam quia in concilio Cabillon. fuit ſtatutum: ne eccleſiæ antiquitus conſtitutæ decimis priuarentur. ca. eccleſiæ & ſeq. 16. q. 1. Contra quod concilium, non poteſt epiſcopus diſpenſare, nec ſtatuere. gl. ſingula. in ca. cùm dilectus. de elect. de Ripa, & alij in ſupraſeri. c. primi. de iudic. Idem probatur, in ca. de decimis. 16. q. 1. Vide textum, & ibi doct. in c. decimas. ibidem. vbi epiſcopi decimas ante aſsignationem concedere poſſunt. & in c. plures. ibidem. & glo. in ea. ſtatuimus. ibidem. ex cauſa tamen ante illud cõcilium facta clericis conceſsio cum capituli conſenſu, valet: vt ſi alicui monaſterio conceſſerit. c. paſtoralis. de his quæ fiunt à præla. ſed per viam priuilegij epiſcopus hoc non poteſt. ca. venerabilis. de confirma. vtili. ſed per viam compoſitionis poteſt: vt ibidem dicitur, etiam ſi minuatur decima: ſecus ſi in totum tollatur, vt Dec. ibidem docet, & inferius, quæſtione 13. dicetur, an tolli decimæ poſsint per compoſitionem: quod eſt verum, ſi clericis concederet: ſed laicis concedere non poteſt, vt dicit textus in c. peruenit 1. quæſt. 3. quod eſt repetitum 16. quæſtione 7. his verbis: peruenit ad nos fama ſiniſtra, quòd quidam epiſcoporũ non ſacerdotibus proprię diœceſis decimas, atque Chriſtianorum oblationes cõferunt, ſed potius laicalibus perſonis, militum videlicet, ſiue ſeruitorum, vel quod grauius eſt, conſanguineorum: vnde ſi quis epiſcopus, amodo fuerit inuentus huius diuini præcepti tranſgreſſor, inter maximos hęreticos, & antichriſtos non minus habeatur, ſicut Nicena ſynodus, de ſymoniacis cenſuit. & qui dat epiſcopus, & qui recipiunt ab eo laici, ſiue pretio, ſiue beneficio, incendij æterni ignibus deputentur. facit capit. quoniam. de decimis.

33 Et etiã abbates multo fortius probibentur, & alij inferiores. cap. ad hęc. de decim. Iniquum eſt enim, & ſacrilegij inſtar, vt quæ pro ſalute, & requie animarum ſuarum vnuſquiſque venerabili eccleſiæ pauperum cauſa contulerit, aut certè reliquerit, ab his quos maximè conſeruare conuenerat, in alterum trãsferantur c. bene quidem. circa medium. verſic. ſancta ſynodus. 96. diſtinctione.

34 Non refragatur. ca. 2. de his quæ fiunt à prælat. quia ibi reſpondent docto. loqui in conceſsione decimarum facta ab abbatiſſa ad tempus, & in modicis decimis, & minimi valoris: ſecus in aliis, iuxta. c. 2. terrulas. 12. quæſtione 2.

Intellectus ad c. 2. de his quæ fiunt à præl.

35 Egò putarem ibi ſolennia interueniſſe. nam pręſentia inducit cõſenſum. regu. qui tacet. de regu. iur. Itaque dubitabatur ex tituli inſpectione, an ſi abbatiſſa, ſuo capitulo ſciẽte, & non cõtradicente, decimas conceſſerit, firmum debeat haberi, ſi epiſcopi conſenſus aderit? Et text. dicit haberi. ſed ſi prior conceſsio fuerit facta, contradicente capitulo, & poſterior eodem conſentiente, verè valeat? Reſpondet text. quòd vltima intelligi debet, quando epiſcopi conſenſus interuenit, vbi interuenire debebat: vt doct. ſcribunt. in c. Raynutius. de teſta. Et ſic abbatiſſa ex cauſa ab epiſcopo approbata, & de conſenſu ſui capituli, & epiſcopi illas decimas conceſsit: alioqui non valuiſſet alienatio, per ea. ſine exceptione. 12. q. 2. vbi ſcripſi alia ſolẽnia quæ ibi poſſunt videri circa alienationes rerum eccleſiaſticarum.

Quæſtionis ſextæ Epitome.

1 *Decima vbi ſoluenda. & nu. 2.*

2 *Paria ſunt recipere, & recipere poſſe, & per eum ſtare quominus recipiat.*

3 *Decimæ perſonales parochiali eccleſiæ debentur.*

Domo exiſtente in confinio duarũ parochiarum, decima vtrique debetur.

4 *Domus ſi dubitatur in qua parochia ſit, quid iuris. & nu 5.*

9 *Matrix eccleſia quæ dicatur. & nu. 7.*

Parochia pro diœceſi, & contrà.

7 *Beneficiorum fructus, quando in quatuor partes diuidendi.*

8 *Baptiſmalis eccleſia quæ.*

9 *Decimæ an baptiſmali, an verò parochiali eccleſiæ debeantur. & nu 19.*

10 *Decimæ prædiales in dubio baptiſmali, eccleſiæ debentur ex omnibus prædijs ſuæ parochiæ. & nu. 23.*

11 *Decimæ cenſentur in fundatione aſſignatæ baptiſmali eccleſiæ.*

12 *Matrix eccleſia de iure communi eſt fundata ad decimas ſuæ parochiæ.*

13 *Decimas petens a baptiſmali eccleſia debet probare eas ad ſe ſpectare: quod pluribus modis fieri poteſt. nu. 14. 15. 16. & ſeq.*

15 *Decimæ probantur ex fundatione.*

Solennitas ex longo tempore præſumitur.

16 *Capella intra parochiam conſtructa, illi parochiæ eſt ſubiecta.*

17 *Eccleſia erecta non cenſetur in præiudicium aliarum.*

18 Decimas probat limitatio capellæ.
19 Baptiſmali eccleſiæ decimæ debentur, quando eſt parochialis.
20 Conſenſus curati in erigende capellaniam quid proſit.
21 Perſonales decimæ debentur illi eccleſiæ, in qua audiuntur diuina, & recipiuntur ſacramenta. & nu. 24.
Capellania quãdo oblationes recipere poſſit.
22 Requiſita antequam capellania oblationes recipiat.
Intellectus cap. ad audientiam. 1. de eccleſ. ædificand.
Parochiani prouident, ſi baptiſmalis non abundet redditibus.
24 Decimæ perſonales debentur curato, in cuius parochia quis habitat.
25 Decimæ animalium inter prædiales computantur.
26 Decima animalium quando diuidendæ inter duas parochias.
27 Conſuetudo ſoluendi decimam ex animalibus.
28 Animalium triplex fructus ex quo debeat decima ſolui.
29 Decima fœtus.
Deo dare indignum eſt, quod dedignatur homo.
30 Fœtus lactatus eſſe debet, ita vt ſine matre viuere poſſit, quando præſtatur pro decima.
31 Conſuetudo ſoluendi decimam fœtus animalium.
32 Decima lanæ ſtatim ſoluenda.
33 Decima lactis quomodo ſoluenda.
34 Decima ſoluenda prout ſolui erit conſueta.
Vinea ex domo deſtructa facta integram dabit decimam.
35 Vinea in agrũ, & contrà, mutari poteſt, etiam contradicente curato.
Qualitatis mutatio non alterat obligationem.

Quæſtio ſexta.

Vbi ſoluendæ ſint decimæ.

1 SExtò principaliter quæro, vbi decimæ ſoluendæ ſint? Reſpon. prædiales in loco vbi prædia ſita ſunt. c. fi. de paroch. niſi conſuetudo fuerit in cõtrarium. c. cùm ſint. & c. ad apoſtolicæ. de deci.

2 Perſonales verò vbi homines audiunt diuina, & recipiunt ſacramenta per totũ anni circulum. c. quęſti. 16. q. 1. ſeu frequẽtius, vt inueni in quadam decreta. Alex. 3. incipiente, nota quæ ad honeſtatem. in integra. Ideo dicit per anni circulum: quia ſi aliquotiens in vna eccleſia, poſtea in alia diuina audierunt: vel in hyeme in vna parochia, in æſtate in altera, tunc perſonalis æqualiter diuidetur, autoritate ſuperioris, ſi æquum fuerit tempus: aliàs pro rata temporis, teſte Anto. Butr. in cap. 2. in fin. eod. tit. poſt Innoc. Si tamen plura quis habeat domicilia in pluribus parochiis, ſi in vna habeat domicilium principale, illi ſoluet, vt aſſerit Henric. Bohic. in ca. peruenit. 1. de deci. arg. l. 2. C. vbi ſenat. vel clariſſ. Sed ſi quis audiuerit in monaſteriis diuina, decimæ perſonales non debentur illis: ſed baptiſmali eccleſiæ, & parochiali: quia paria ſunt recipere vel recipere poſſe, & per eum ſtare quominus ſacramẽta recipiat. l. quod te. ff. ſi certum peta. Feder. conſilio 253. quidam. in fi. Nam cùm per curatum non ſtet, ei non eſt imputandũ. l. in iure. ff. de reg. iu.

Parochiali eccleſiæ decimæ debentur.

3 Vnde dicit tex. in ca. ſtatuimus. 16. q. 1. qui decimas extra baptiſmalem eccleſiam dare voluerit præter ſcientiã epiſcopi, bannum componat, & communione priuetur. Et quidam laici non eccleſiis, vbi baptiſmum & prædicationẽ, & manus impoſitionem, & alia Chriſti ſacramenta percipiunt, decimas ſuas dant: ſed propriis baſilicis, vel aliis eccleſiis pro ſuo libito tribuunt, quod omnibus modis diuinæ legi, & ſacris canonibus conſtat eſſe contrarium. ca. in ſacris. ibidem. & ſic regulariter decimæ perſonales illi eccleſiæ præſtantur, in cuius parochia eſt domus, in qua aliquis degit, & diuina audit: quia ibi diuina audiri debẽt. c. 2. de paroch. ca. cùm quis. §. 1. de ſepul. in 6. Sed ſi domus eſt in confinio duarũ parochiarũ, vtriq; debetur decima. & gl. doct. in ca. licet. in gloſ. vlti. 16. q. 3. Innoc. & alij in c. ſuper. eo. de paroch. Et tunc debet media anni parte audire diuina in vna parochia, poſtea in altera.

Quando dubitatur cuius parochiæ ſit domus.

4 Si verò dubitetur de qua parochia domus ſit, inſpicietur ſitus ianuæ, & illius erit parochiæ, in qua ianua ſita erit. Bart. in l. quod conclaue. ff. de dam. infect.

5 Quid ſi domus habet duo hoſtia? inſpicietur principalius, & id quod eſt anterius, & tanquam nobilius iudicabitur ex illa parochia vbi ſitum fuerit: arg. l. cùm in diuerſis. ff. de religioſ. & l. quæritur. de ſtatu homin. Corſet. in tractatu de poteſtate regia. quæſtione 37.

Matrix eccleſia quæ dicatur.

6 Aduertendum eſt, quòd quædam eſt eccleſia matrix, quæ duobus ſumitur modis. Primò pro cathedrali. c. venerabili. de verbor. ſignific. ſicut aliquando parochia pro diœceſi ponitur. c. ad apoſtolicæ. vbi doct. de don. c. ad apoſtolicæ. de deci. ita & diœceſis interdum pro parochia. Pro materiæ neceſſitate, & appellatione matricis in dubio, venit cathedralis. gloſſ. in §. quibus. in verb. matricibus. de priuileg. in clementi. & Dec. in cap. ex parte S. in ſecundo notabili. de reſcrip. niſi qualitas materiæ repugnet, capitulo ex tranſmiſſa. & capitulo veniens. vbi Imol. de præſcriptio. Cardi. in capitulo cùm contingat. columna tertia. quæſtione ſecunda. de decimis. ſcripſi in c. penult. de præſcriptio.

7 Secundò matrix eccleſia dicitur, quaſi aliarum ędicularum, & capellarum mater,

& prin

Fructus beneficiorum quãdo in quatuor partes diuidi debeant.

& principalis, quando alias ſub ſe capellas habet. & interdum vocatur plebania. c.1. ne cleri. vel monac. in 6. & dec. d. c. ex parte S. & ibi Panor. de reſcrip. & facit c. ad audientiam. 1. de eccle. ædific. vnde Hoſtien. in ca. quoniam. in fin. de deci. dicit iura ſtatuiſſe quatuor portiones de redditibus eccleſiæ faciendas, eſſe intelligenda in matricibus eccleſiis tantùm: in capellis autem, ſalua portione epiſcopi, omnia ſunt rectoris. facit d. c. ad audientiam. de eccle. ædificand.

Baptiſmalis eccleſia quæ ſit.

8 Baptiſmalis eſt eccleſia, in qua fontes inſunt baptiſmales, & parochiani ibi baptiſantur. gl. & Panor. in c. cùm contingat. in gloſ. 2. & non poſſunt eſſe in vna parochia plures baptiſmales, ſed vna tantùm, cum capellis ſuis. ca. plures. 16. q. 1. licet poſsint eſſe capellæ, quas ſuccurſus vocant: tamen vna erit baptiſmalis, quæ recognoſcetur ab aliis: quamuis aliæ etiam parochiales eſſe poſsint etiam ſi eccleſia quædã ſit baptiſmalis: vt eccleſiæ noſtræ dominę de tabulis in Montepeſſulano. tamẽ non ſequitur quòd ſit parochialis, & curata: teſte Peruſ. in ca. ad decimas. vlti. nota. de reſtit. ſpoliato. in 6.

An decimæ debeantur baptiſmali eccleſiæ, an parochiali.

9 Dubium arduum vidi inter eccleſiam baptiſmalem, & aliam eccleſiam parochialem ibidem exiſtẽtem euenire: hoc videlicet, an decimæ debeantur baptiſmali, & matrici eccleſię, an verò parochiali, & capellę illius. & in hac quęſt. propter varias, & diuerſas ſententias, caſus facio ſequentes.

10 Primus eſt, quòd decimę prędiales matrici eccleſię in dubio debentur ex omnibus prędiis ſuę parochię. text. in cap. 1. §. in diœceſi. 13. q. 1. vbi ſic dicitur: In diœceſi autem deſignata quęcunque prędia coluntur, prouentus decimationum baptiſmali eccleſię deſignatus, debet ſolui: quia ergo prędia hęc intra terminos noſtrę diœceſis continentur, & prouentus decimationum nobis legitimè aſsignatus, noſtrę eccleſię perſoluendus eſt, & de decimis iuſto ordine non tãtùm nobis, ſed etiam maioribus viſum eſt plebibus, tãtùm vbi ſacroſancta baptiſmata dantur, debere dari. cap. de decimis. 16. quęſtione 1. & capitulo, veniens. vbi Imol. not. de pręſcript. & ſi quis oblationes eccleſię, vel decimas, quas populus dare debet, tenere cõtenderit, vel extra baptiſmalem eccleſiam dare voluerit, pręter conſcientiam epiſcopi, vel eius cui huiuſcemodi officia commiſſa ſunt, communione priuetur. c. ſtatuimus. cùm ſequen. ibidem. & c. ex tranſmiſſa. iuncta gloſ. de pręſcrip. ſcribitur quòd matrix eccleſia, id eſt baptiſmalis, vendicat ſibi omnes decimas ab hominibus capellarum, excluſis clericis, & ſacerdotibus ipſarũ capellaniarum. facit gloſ. in c. quicunque. 16. quęſt. 1. Henric. Bohic. in c. peruenit. 1. eod.

11 Ratio eſt, quia veriſimile eſt quòd in fundatione decimę fuerũt ipſi baptiſmali eccleſię aſsignatę. ca. paſtoralis. de his quę fi. à pręla. & c. 1. §. 1. in 13. q. 1. Et ideo nulli licet decimationẽ prouentuum à priori eccleſia, cui fuerat aſsignatus, abſtrahere. ca. de decimis. 16. quęſt. 1. Nam eccleſię antiquitus cõſtitutę nec decimis, nec vlla poſſeſsione priuentur, ita vt nouis oratoriis tribuantur: imò quicunque voluerit eccleſiam ędificare, omnino prouidẽdum eſt epiſcopo, vt alię eccleſię antiquiores propter nouas ſuam iuſtitiã atque decimam non perdant, ſed ſemper antiquioribus eccleſiis perſoluantur. ca. eccleſię. & ſequent. 16. q. 1. Et quia hęc baptiſmalis pręſumitur prior, & anterior: nam de baptiſmo prius hominibus prouidetur, cùm ſit ianua aliorum ſacramentorum. cap. fin. de presb. non baptiſ.

Matrix eccleſia eſt de iure cõmuni ad decimas fundata.

12 Ideo matrix eſt de iure communi fundata quoad decimas prędiales ſuę parochię: vt dicit gloſ. in c. cùm contingat. de deci. & & in d. c. ſtatuimus. 16. q. 1. Et quia ius duplex habet, videlicet baptiſmale, & parochiale, ideo vno potẽtius. c. 1. de treug. hoc expreſsè approbat Ant. Butr. in d. ca. cùm contigat. col. 2. Et ſic iudicauit Bertach. Ceſene, vt ipſe refert in tract. de epiſcop. in 2. parte quarti libri. q. 41.

Petẽs à baptiſmali decimas debet probare ad ſe ſpectare.

13 Et ideo ſi p̃sbyter capellę, vel ſuccurſus, petat à baptiſmali decimas, debet probare ad ſe ſpectare: quod poteſt probare, vel per compoſitionem. c. ex multiplici. eo. vel per pręſcriptionem. c. 1. de pręſcrip. in 6.

14 Vel per conſuetudinem, quia conſueuerit decimas prędiales recipere: & tunc conſuetudini in hoc eſt ſtandum. c. ad apoſtolicę. de deci. glo. & Innocen. in d. c. cùm contingat. eod. Inferius dico in illa quęſt. 13. an decimę tolli poſsint.

Ex fundatione probantur decimæ.

15 Vel probari poteſt per fundationẽ. Nempe ſi in fundatione iſtius capellę, & ſuccurſus, fuerint illi aſsignatę decimę prędiales presbytero illius eccleſię nomine, vt viueret, ſicut fieri debet, per ca. ad audientiam. 1. de eccle. ędificand. ca. conſtitutus. de religio. domib. & poſt aſsignationem, pręſumendum eſt, quòd ex iuſta cauſa iſtę decimę fuerunt dictę capellę aſsignatę, poſtquam hoc epiſcopus fecit. ca. niſi eſſent. de præben. & ſolennitas etiam ex longo tempore præſumitur. l. ſciendum. vbi iurium interpretes. ff. de ver. oblig.

Capellania intra parochiam conſtructa, illi parochiæ eſt ſubiecta.

16 Vel ſi capellanus probaret, & capellã, & ſuccurſum non ædificatam intra terminos eccleſiæ baptiſmalis, quod ex omnimoda ſeparatione cõtingere poſſet: nam certum oportet eſſe capellam intra fines antiquiores eccleſiæ ædificatam eſſe, alioqui fruſtra diceretur capellam ſubiectam eſſe eccleſiæ baptiſmali, cùm non ſit in eius parochia: teſte Panor. conſ. 58. in q. col. 2. verſ. ſecũda opin. in 1. vol. per c. ad decimas. de reſt. ſpol. in 6. ibi, infra parochiam. ergo ſi extra parochiam, debentur decimæ iſti in cuius

ſunt

ſunt parochia.facit.c.quoniam.de deci.

Erecta eccleſia non conſtruitur in præiudiciũ aliarum.

17 Idem ſi presbyter illam eccleſiã probaret de nouo erectam in baptiſmalem, quia ſi antea omnes ſuccurſus & capellæ habebat decimas, & fontes baptiſmales, & parochiam, tunc baptiſmalis de nouo erecta de iure communi fundata non eſſet, ſed eccleſiæ aliæ antiquiores, vt glo. docet.in c.quicunque.16.q.1.& Panor.d. conſil.58. quia hæc baptiſmalis non debet nunc cum incommodo aliarum erigi. Docto. in d.c.ad audientiam.de eccle.ædifican.

Limitatio capellanæ probat decimas.

18 Item ſi ſuccurſus & capellæ haberẽt ſuos limites à baptiſmali omnino diſtinctos, tunc illa capella intra ſuos limites decimas prædiales habebit, quia probando limites, videtur probare decimas intra ſuos fines datas.per d.c.ad decimas. de reſti. ſpoliat. in 6.Calder.conſil.vlti.rub.de deci.Panor. in d.c.cùm contingat. vbi Butriga. & alij, & Cardi.conſil.26.pro euidentia. col.2.& in clemẽ.1.q.8.eo.Nam veriſimile eſt, quòd non fuiſſet limitata, niſi ei fuiſſet data decima, maximè quando alia eccleſia baptiſmalis antiqua habet adhuc ſufficientes redditus.Cardi.in d. c. cùm contingat. per d.c.ad audientiam.1.de eccle.ædific.& Lapus allega.67.quoddam monaſterium.ſecus quando noua parochia non haberet limites, tunc baptiſmali deberentur.

Conciliantur diuerſæ opiniones.

19 Præterea, baptiſmali eccleſiæ debentur, quando eſt parochialis: ſecus ſi tantum baptiſmalis, & capella ſeu ſuccurſus, & non parochialis: tunc alia parochialis habebit prædiales. Et ita poteſt intelligi vtraq; opinio, & conciliari: quam plenè examinat Iohan.Andr.in addi.ad Specu.eo.tit.in forma quarti libelli: quem refert & ſequitur Anton.in c.cùm contingat.eo.Et ideo iura dicentia deberi decimas eccleſiæ baptiſmali, intelliguntur quando baptiſmalis erat parochialis.Et ſic diluetur oppoſitio textuum dicentium deberi parochiali, quia eadem baptiſmalis eſt parochialis: ſecus ſi propter periculum puerorum baptiſandorum eſt facta quædam eccleſia baptiſmalis: tunc illi non debebũtur decimæ prędiales, ſed eccleſiæ parochiali, vbi ſita ſunt illa prędia. Et ita poteſt intelligi vtraq; opinio cum modificationibus ſuprà ſcriptis.

Conſenſus curati in erigendo capellam in quod proſit.

20 Et quando probaretur conſenſus rectoris eccleſiæ matricis, præſtitus in erigendo eccleſiam parochialem: tunc in dubio iudicaremus curatum illi capellæ voluiſſe aſsignare decimas in ſua parochia ſitas. ſed in dubio non præſumitur conſenſus, ſi non appareat: niſi ex tanta temporis diuturnitate, cum poſſeſsione. l. ſi filius. C. de petitio.hæredi.

Capellania quãdo oblationes recipere poſsit.

21 Secundus caſus eſt, perſonales decimę debentur illi eccleſiæ, in qua audiuntur diuina, & recipiuntur ſacramenta: non verò baptiſmali, ſi illic diuina non audiantur. c. quæſti.16.q.1.glo.in c.ſtatuimus.ibidem.c. ſina.de paroch.Iohan.Andr.& Anchar. in d.c.ad apoſtolicę.Cardi.in d.c.cùm contingat.dicit deberi partẽ baptiſmali, propter baptiſmi ſacramentum: partem autem parochiali, propter alia ſacramenta ibi recepta, per cap.cùm quis.de ſepul.in 6. & Barba.in conſi.49. illud.in medium. col. 2. in 3.volu.quod ſatis rationi conſonum dicit Panor.in d.c.cùm contingat. col.2. Sed in his conſuetudo eſt inſpicienda. nam regulariter hodie in fundatione capellæ & ſuccurſus ſolent oblationes capellæ aſsignari: ſed in honorem matricis reſeruatur aliquid ex illis oblationibus baptiſmali eccleſiæ.

Requiſita antequam ſuccurſus oblationes recipiat.

22 Et ſic loquitur d.c.ad audientiam.1.de eccle. ædifi: vbi dicit capellanum illius ſuccurſus & capellæ recipi debere obuẽtiones illius villæ, his ſeq. concurrentibus, videlicet, quòd antiqua baptiſmalis eccleſia redditibus abundet: ergo ſi non abundet, non debet ſpoliari baptiſmalis parochialis, per d.c.eccleſiæ.16.q.1. & ſuperius dixi. Requiritur etiam quòd hęc ædicula ſit neceſſaria: aliàs non tenetur presbyter parochialis illi capellæ aliquid impartiri. ibi, cùm non poſsint parochiani ſine magna difficultate ipſam adire, vnde non valent congruo tempore eccleſiaſticis officiis intereſſe. Tertiò, quòd illa capella nõ habeat ſufficientes redditus ad ſuſtentationẽ presbyteri: alioqui ſi fundator, vel parochiani concederent redditus ſufficientes, tunc nõ teneretur eccleſia baptiſmalis quicquam concedere. & hoc proſequitur Lapus allega.67.quoddam monaſterium. & Iohan. de ſelua.in tracta.de benefi.in 1. parte.q.5. nu.100.& ſeq.Iohã.brunel.in tract. de dignita.lega.in 13.cõcluſio.& parochiani tenentur prouidere quando baptiſmalis nõ eſt redditibus abundans, teſte Baldo, conſil.132.præſuppoſito.in 1.volum.nec poteſt curatus eccleſiæ baptiſmalis à parochianis pecunias recipere, vt conſentiat ad erectionem illius eccleſiæ in parochialem: aliàs turpiter reciperet.c.querelam. vbi doct. de ſymo.

23 Et ſic regulariter eccleſia baptiſmalis parochialis antiquior decimas prędiales habere debet in tota ſua parochia, niſi appareat capellam aliquam habere parochiam limitatem: tunc illa parochialis intra ſuos fines habet ius commune pro ſe, quo ad dictas decimas prędiales in ſua parochia exiſtentes, etiam quo ad perſonales ſuorum parochianorum.

Decimæ perſonales debentur curato in cuius parochia quis habitat.

24 Itẽ perſonales non debentur primo curato, ſi quis mutauerit domicilium, ſed ſecũdo, ſi ibi audiantur diuina, & recipiantur ſacramenta.per text.in c. ad apoſtolicæ.de deci. vbi Anto. & alij. & illi cenſentur parochiani illius parochiæ in qua habitant, vt de ſcholaſticis & mercenariis, glo. ſcribit in clemen.j.de priuileg. & ſufficit ſola

domicilij conſtitutio,cum hoc quod in ſecunda parochia audiat diuina: ſecus ſi ſit dubium de voluntate conſtituendi domicilium, tunc per multum tempus oportet moram trahere: vt in ſcholaſticis declarat Bart.per illum tex.in l.2. C.de incol.lib.10. & Anto.in d.c.ad apoſtolicæ.col.2.&c.

25 Decimę verò animalium inter prædiales computantur. gloſ. in c. ad apoſtolicæ. de deci.& ideo debentur illi eccleſiæ, in cuius parochia animalia morantur, & paſcũt.gl. in verbo, paſcit.in c.1.§. item quis vnquã. 15.q.1.Matthæ.de afflictis,in conſtitut.Neapolit.lib.1.rub.de deci.nu.23.

De decimis animalium.

26 Quòd ſi in vna parochia paſcant in hyeme,& in æſtate in alia, vel in vna paſcant continuò, & in alia iaceant, & dormiant, tunc diuidentur decimæ inter has duas parochias. vt tenet glo.plenè in d. c. ad apoſtolicæ.& Henric.Bohic.in c. peruenit. col. 1.ibidem.

27 Valebit tamen conſuetudo, vt eccleſia parochialis vbi frequentius paſcuntur, accipiat:vt in quæſt. 17. inferius plenius dixi, & cõmunius obſeruatur, quòd decima lactis detur in illa parochia, vbi extrahitur, & decima caſeorum illi eccleſiæ debetur, vbi caſei fiunt, ſed decima lanæ, & fœtus debetur illi curato,in cuius parochia naſcũtur,& hoc ſeruatur in lingua Occitana, teſte Boherio in §.13.de conſuet.præd.in conſuet.Bitur.

Conſuetudo ſoluendi decimas ex animalibus.

28 Notandum eſt, quòd in animalibus triplex eſt fructus,primus eſt agni,hœdi, vituli,equuli,ſuculi, & alius fœtus.ſecundus in lacte conſiſtit,tertius in lana & pilis.l.in pecudum.ff.de vſur.& §.in pecudum.de rerũ diuiſio.in inſtit.

Animalium triplex eſt fructus, & ex quo ſolui debeat decima.

29 Decima fœtus in ordine naſcendi cognoſcitur,& decimò natus debetur : vt ſcribit Iohan.Andr,in addi.ad Specul.eod.titu.in verbo,ſpeciem.

Si verò non appareat quis ſit decimus, tunc mediocris præſtatur.l.ſi quid.§.venditor.& l.ſequen.§.illud. ff. de ædil. edict. & alibi dicitur, quicunque recognouerit in ſe quòd fideliter non dederit decimas ſuas, modo emendet quod minus fecit.Quid eſt fideliter dare, niſi vt nec peius, nec minus aliquando offeratur? c. quicunque. 1.in 16. q. 7.Deterior autem reddi Deo non debet. Indignum enim eſt dare deo, quod dedignatur homo.c.vlti.in ſi.49.diſtinct.

30 Vitulus tamen,ſuculus,vel alius fœtus lactatus eſſe debet, antequam præſtetur, & impinguatus:alioqui cõmodum non afferret.& ita præſtari debet,vt ad vſum eſſe,& deinceps viuere ſine matre poſsit,teſte Ioã. Andr.in additio.ad Speeu.in verbo, ſpeciẽ. ne datio ex illorum imbecillitate pereat.l.ſi ſeruus decem.in ſi.ff.de ſolut.l.eum qui.de annu.lega.Iohan. Andr. & Henric. Bohic. in cap.cum homines. eod. vbi Anchar. & alij ſic conſuluit. Oldrad.conſil. 236. circa propoſitam.

Fœtus lactatus eſſe debet.

31 Hodie eſt conſuetum ſtatim poſt paſcatis feſtum hos fœtus decimare,& ſolet dari in pleriſque locis huius fœtus decima in pecunia. Nempe ſi parochianus habeat hoc dos viginti,duo æſtimabuntur, & illorum pecunia parocho dabitur: & ita vidi ſeruari in multis locis.Liberum tamen eſt curato,ſi malit,fœtum recipere,niſi conſuetudo cõtraria exiſtat.vt inferius q.13.habetur.

Conſuetudo ſoluendi decimam fœtus animalium.

32 De lana ſtatim detonſa ſolui & exigi ſolet,ex decem velleribus vnum pro decima: vt loquitur Iohan.And.in d.additione,& aliàs pro conſuetudine locorum:quia non eſt cauſa differendi hanc decimam, teſte Anto.in c.ad apoſtolicæ.de deci.

Lanæ decima ſtatim ſoluenda.

33 De lacte idem videtur,vt ex decem pintis vna debeatur: tamen ſi fiant de voluntate curati, expreſſa vel tacita, caſei, decimus præſtabitur curato : quod eſt magis frequẽs. Et idem in butyro, vt etiam decima debeatur, teſte Andr. Hiſpa. q. 1. & in his Iohã.Andr.dicit conſuetudinẽ maximè attendendam,per gl.in c.reuertimini. 16.q.1. Ideo ſi conſuetudo habeat,vt eccle. baptiſmalis ſoluatur tota decima illa,valebit.

Lactis decima quomodo ſit ſoluenda.

34 Item ſolui decima debet prout ſolui conſueta erat, vt inferius plenius ſcripſi, quæſt. 13.tamen ſi ex decima domus quinque annui ſoluebantur ſolidi curato, ſi deſtructa domo,fiat vinea , integra ſoluetur decima ex vinea, per c. commiſſum. de deci. & ibi Anto.& in integra clarè patet.

Deſtructa domo, & facta vinea, integrã dabit decimam.

35 Et ideo concludunt docto.ibi,quòd dominus poteſt etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilẽ mutare, vel econtra: nec curatus poterit ſe opponere quando hoc fit,teſte Hoſt. in ſumma. §.& vtrum.verſi.decimo. Et is qui ſolitus erat habere decimam frumẽti, ſi terra frumenti mutetur in vineam,eam habebit, & mutatio qualitatis non alterabit obligationẽ, nec ob id perdet ſuam decimam is, qui eã habebat prius. Collectarius & alij in d. c. commiſſum. quamuis alius haberet decimam vini.Si verò monachi præſcripſerunt decimam vini, & vinea mutetur in fundũ, monachi decimam fundi non habebunt: quia non præſcripſerunt decimam fundi, & non poſſunt dictum dominum ſic mutantem qualitatem prohibere, ideo eccleſia parochialis habebit.Anto.in d.c.cõmiſſum.alia ibi dicuntur,quę vt breui finiam, omitto : vos quæſo dilecti auditores boni conſuletis.

Vinea in agrũ, & contra mutari poteſt, etiã contradicente curato.

Quæſtionis ſeptimæ Epitome.

1 *Decima quibus ſoluenda.*
2 *Lutta quæ ſint.*
3 *Decimæ prædiales curato illius parochiæ, cuius loco prædia ſita ſunt, debentur.*
4 *Curati in decimis prædialibus de iure cõmuni fundatam*

fundatam habent intentionem : etiam contra epiſcopum. nu.5.

6 *Intellectum cap. cùm homines de decim.*

7 *Decima prædij in quibus caſibus debeatur epiſcopo. & nu 8 cum ſeq. vſque ad nu.13.*

9 *Parochiæ quando [illegible] ſunt diſtincta epiſcopus omnes decimas [illegible]pit, & eas clericis pro meritis perſonarum diſtribuit.*

11 *Epiſcopus in ſua canonica portione de iure communi fundatus eſt.*

12 *Epiſcopus nomine cuiuſlibet eccleſiæ parochialis poteſt ad decimas agere, quando non eſt curatus qui agat.*

13 *Intellectus cap. dudum. de decim.*
Decimas donatis eccleſiæ cathedrali, aut alio modo debitis, epiſcopus de iure communi in illis eſt fundatus.

14 *Decima debentur clericis etiam diuitibus.*
Decima intuitu Dei, non perſonarum dantur eccleſijs.
Iura propter diuitias nemini ſunt auferenda.

15 *Decimæ debentur etiam malis curatis.*

16 *Decimas in malos vſus conuertens, tenetur. Stipendia vt conſequantur, qui ſuum commodant obſequium, iuſtum eſt.*

16 *Decima duplex vni ſoluenda non eſt.*

Quæſtio ſeptima.

1 SEPTIMO, quibus ſolui decimę debeant? Reſpon. olim filijs Leui, qui in tabernaculo fœderis miniſtrabant, reſeruatæ fuerunt. Leuit. c. fi. Primitię verò ſacerdotibus. 2. Eſdræ. c. 10. circa fi. Itaque hodie ſacerdotes & clerici & eccleſiæ miniſtri ipſas habere debent. c. 1. & ſeq. & c. non eſt. de dec. Præpoſit. in c. peruenit. col. 2. in 1. q. 3. facit c. tua. 2. ibi, quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit. & c. quamuis. ibi, quod ſacerdotum eſt. de deci. & Paſchalis papa ſic ait : Decimas à populo, ſacerdotibus, ac leuitis eſſe reddendas diuinæ legis ſanxit authoritas. c. decimas. 16. q. 1.

Quibus ſolui decima debeãt.

2 Et quia in iure pontificio de leuitis ſæpius mentio habetur, audi quid dicat text. in c. cleros. circa fi. 21. diſtinct. Leuitæ, inquit, ex nomine authoris ſunt vocati. De Leui enim leuitæ exorti ſunt, à quibus in templo Dei myſtici ſacramẽti myſteria explebantur. Hi Græcè *diáconoi*. Latinè miniſtri dicuntur: quia ſicut in ſacerdote conſecratio, ita in diacono miniſterij diſpẽſatio habetur, &c. & decimas Deo & ſacerdotibus Dei dandas Abraham factis, & Iacob promiſsis inſinuat, & omnes ſancti docto. commemorant. c. decimas. 2. in 16. q. 7.

Leuitæ qui ſint.

3 Dubitandum eſt quibus clericis decimæ ſolui debeant? Reſpond. ne confuſa ſuper his remaneret ſolutio, & ne quidã ſibi deberi eas diceret, fortè vel paupertatis ratione, vel cultus diuini, vel vitæ perfectionis: ideo Dionyſius papa iſtas limitauit, & curatis ſuis in locis aſsignauit. c. eccleſias. 13. q. 1. c. paſtoralis. de his quæ fi. à præla. ob id prædiales decimæ curato illius parochiæ, cuius loco prædia ſita ſunt, debentur. c. fi. de paroch. cùm ſint. de dec. Hoſti. & Ioan. And. in c. à nobis. ibidem.

Quibus clericis decima debentur.

4 Et ſic curatus in ſua parochia habet intẽtionem fundatam de iure communi in his decimis, vt non teneatur probare eas ad ſe ſpectare, poſtquam à iure ſunt eis tributæ. c. ſi quis laicus. c. ſtatuimus, 16. q. 1. c. à nobis. vbi Card. & Anto. & c. cùm in tua. c. cũ contingat. de dec. declaro in tracta. de congrua portio. q. vlt. facit tex. in c. 1. in fin. ibi, iure communi parochialibus eccleſijs reſeruato. de verb. ſigni. in 6.

Curati de iure communi fundati.

5 Etiam fundati ſunt in his contra epiſcopum. c. fi. de paroch. & c. vlt. vt lite penden. vbi Imo. & Car. conſi. 88. conſultus. nu. 7. Socy. conſi. 297. viſo. in princip. vol. 2. Iaſ. conſi. 19. in cauſa. col. 1 vol. 3. & Bertran. cõſil. 350. etiam in 2. vol. de primo impreſsis. & conſi. 132. vol. 1. ibidem.

6 Nec refragatur c. cùm homines. de deci. vbi etiã de frugibus decima debetur eccleſiæ, cuius eſt parochianus. quia illud intelligitur, quando prædia erant ſita in illa parochia: alioqui ſi in alia, debentur decimæ illi, vbi ſunt ſita prædia.

7 Epiſcopo verò decima debetur in ſeq. caſibus. Primus eſt in decimis ſitis in parochia eccleſiæ cathedralis, tunc omnibus præfertur. c. dudum. eo. tit. ſecundũ vnum intellectum. Anto. & Panor. in c. cùm contingat. col. 2. & c. peruenit. c. parochianos. & ſeq. eo. & hoc ſi ipſe eſſet curatus. ſecus ſi alius ſit illius eccleſiæ curatus.

Quibus caſibus epiſcopo decima debetur.

8 Secundus caſus eſt, quando decima ſeu prædium non eſt in alicuius parochia ſitũ. c. quoniam. eo. tit. & tunc dicit tex. in c. decimas. 16. q. 7. has decimas ſub manu epiſcopi fore cenſemus, vt ille qui cæteris preeſt, omnibus iuſte diſtribuat.

9 Tertius, qñ parochię non ſunt diſtinctæ, tũc quia tota diœceſis eſt parochia epi. c. oẽs baſilicæ. 16. q. 7. ideo tũc oẽs decimæ in eius diſpoſitione ſunt, vt oẽs pro meritis perſonarũ clericis diſtribuat. c. 1. in 16. q. 1. ſed communites eas diſtinctas videmus.

10 Quartus, ſi conſuetudo hoc haberet, vt ad epiſcopum ſpectarẽt. gl. in c. dudum. de deci. Sed hodie eſt contra epiſcopos conſuetudo, vt non recipiant: quia epiſcopatus non ſunt tenues in fructu.

11 Quintus, in ſua canonica portione epiſcopus etiam de iure communi fundatus eſt: curatus autem quo ad reliqua, teſte Hoſtien. & Iohan. Andr. per illum tex. in d. ca. cùm contingat. licet non loquatur de canonica portione, ſed de decima: & ibi eſt narratio partis non papæ, dicentis epiſcopum de iure communi fundatum.

Sextus,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

12 Sextus, poteſt epiſcopus nomine cuiuſlibet eccleſiæ parochialis ſubiectę ad decimas agere, quãdo nõ eſt curatus qui agat. c. vlti. in fi. de ſu eceſſ. ab inteſta. ſecundum vnum intellectum. alioqui non agit ad decimas quæ curioni, qui ſacra miniſtrat, debentur. Hoſtien. & alij in d. c. dudum.

13 Vltimus caſus, quando donatæ eſſent decimæ eccleſiæ cathedrali, vel alio deberentur modo: tunc epiſcopus de iure cõmuni in illis eſt fundatus. & ſic poteſt intelligi d. c. dudũm, ibi, quòd ipſi decimas de laboribus ruſticorum ſuorum, Veſprimenſis eccleſiæ debitas, non permitterent ſibi ſolui. de decim. & tunc illæ decimæ inter fratres diuidi debent. c. vlti. de offi. cuſto. Fratres vocat canonicos eccleſiæ cathedralis. c. nouit. de his quę fiũt à maiori parte capituli.

Diuitibus etiã clericis decima debentur.

14 Debentur decimæ clericis etiam ſi ſint diuites, nec diuitiæ clericorum debent impedire integram decimæ ſolutionem: quia decimæ nõ dantur intuitu perſonarũ eccleſijs, ſed dei. c. decimæ, vbi gl. 16. q. 1. & propter diuitias non debẽt alicui ſua iura auferri. c. 1. in 14. q. 1. Io. And. & alij in rubr. de deci. alioqui regi diuiti non daret quis tributa, nec creditori diuiti, qđ eſt abſurdũ.

Malis etiam curatis decima debentur.

15 Etiam ſi clerici vel ſacerdotes ſint mali. c. quid dicã. 14. q. 4. & in c. fortè. q. 5. ſic ſcribitur, fortè aliqs cogitat, & dicit, multi ſunt Chriſtiani diuites, auari, cupidi, nõ habeo peccatum ſi cenſum illis abſtulero, & pauperibus dedero: vnde enim nil boni agunt, mercedẽ habere potero, ſed huiuſmodi cogitatio à diaboli calliditate ſuggeritur. nã ſi totum tribuat pauperibus, quod abſtulerit, addit potius quàm diminuit. Sunt verba Augu. in d. c. fortè. & Amb. in lib. de offi. ſcribit his verbis: Denique ſi non poteſt ſubueniri alteri, niſi alter lędatur, cõmodi⁹ eſt neutrũ iuuari, q̃ grauari alterũ. c. deniq; ibid. Ideo ſoluendo decimã cogitare quis debet, ꝙ deo præſtat, & nõ malo curato, & Deus recipit: ideo non debet curare ſic ſoluens, quia pręceptũ dei adimplet ſoluẽdo, quod non faceret pauperibus dando.

Conuertens in malos vſus decimas tenetur.

16 Etiam debentur clericis decimę ſi ipſi in malos vſus illas cõuerterent, ſed tunc abutentes illis bonis, iudicium ſibi manducãt & bibunt. vt dicit Hiero. ad Damaſum papam, in c. clericos. & ſeq. 1. q. 2. & c. illi. ac c. ſi. 12. q. 1. Aſten. in d. rub. de dec. verſ. circa tertiũ. quod eſt verũ, ſi eccleſiæ ſeruirent. Iuſtum nanque eſt, vt illi conſequãtur ſtipendia, qui pro tempore ſuum commodare reperiuntur obſequium. Grego. in c. charitatem. in fin. 12. q. 2. nam qui altari ſeruit, de altari viuere debet. c. cùm ſecundum. de præbend. vide quę dixi inferius. q. 13. an decimæ tolli poſſint.

17 Si tamen quis ex fructibus à fundo perceptis ſoluiſſet decimam, poſtea de lucro, quod ex illis fructibus prouenit, aliam decimã ſoluere non tenetur: quia duplex decima vni ſoluenda à Deo præcepta nõ eſt. teſte Panor. in d. c. cùm ſint homines. hactenus de hac quæſtione.

Quæſtionis octauæ Epitome.

1 *Decima de quibus bonis ſoluenda.*
Decimæ prædiales de omnibus terræ fructibus & prouentibus debentur. nu. 3.
2 *Decimæ perſonales de omni lucro exoluuntur.*
Decima de omnibus quæ licitè quis acquieuit, debetur.
3 *Decima de frumento & leguminibus, & de omni eo quod gignit humus eſt præſtanda. & nume. 4.*
Palea eſt in fructu.
5 *De fructibus arborum decima præſtanda.*
6 *Decima de molendinis ſoluenda.*
7 *De hortorum fructibus decima debetur: & tam de primis, quam ſecundis.*
8 *Decima de fabis, oleribus, lino, canape, & alijs debetur. & nu. 30.*
Croci decima debetur. & nu. 30.
9 *Fœni decima ſoluenda.*
10 *Decima de piſcarijs & vinarijs debetur: & an cenſetur prædialis, an perſonalis. 14.*
Feræ euadentes noſtram cuſtodiam fiunt occupantis.
Piſcium natura fera.
11 *Animalium decima ſoluitur: & vbi.*
Seruitus paſcendi eſt prædialis.
12 *Decima de nutrimentis animalium an debeatur. & ibi quid nutrimentum ſit.*
13 *Caprarum decima vbi ſoluenda.*
Paria ſunt non eſſe, & non apparere.
15 *Decima animalium quæ capiuntur, ſolui quo modo debeat.*
16 *Cuniculorum decima non debetur: & quare.*
17 *Aucupij decima an debeatur.*
18 *Decima ex lucro negotiationis, & ex omni artificio debetur. & nu. 19.*
20 *Item & de omni militia, dumtamen ſit iuſta.*
Aduocati decimãm debent de eo quod ex aduocatione percipiunt.
21 *Decima de domibus ſoluenda, in ea quantitate, de qua conſuetum eſt ſolui.*
22 *Decima de paſcuis, id eſt, de pretio quo paſcua vendita eſt, ſoluenda: & quid ſi non vendantur paſcua.*
23 *Decima de lapidicinis.*
24 *Decima de argentarijs, & alijs metallarijs: & eſt perſonalis.*
25 *Decima de apibus, id eſt, de fructu earum.*
26 *Decima de lignis.*
27 *Decima de poſſeſſionibus regum & principum ſoluenda.*
28 *Decima de furnis, id eſt, de commodo illius præſtatur.*
29 *Decimas prædiales etiam iniuſtus poſſeſſor ſoluit.*

Decima

31 *Decima quando ſoluenda, vel non, de domo acquiſita.*

32 *Religioſi quare ſuis conſanguineis non ſuccedant.*

Quæſtio octaua.

De omnibus bonis decima ſoluenda ſit.

1 OCtauò principaliter quæritur, de quibus bonis decima ſoluēda ſit? Reſpondeo, prædiales de omnibus terræ fructibus, & prouētibus. c. nō eſt. c. nuntios. & c. ex parte. in a. & aliis multis iuribus. eod. tit. plenè Henric. Bohic. in ca. peruenit. 3. eo. & Marc. Mantua. conſ. 1. nu. 31.

2 Perſonales verò de omni lucro exoluūtur. c. ex tranſmiſſa. eo. ibi, quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè poteſt acquirere, decimas erogare tenetur, ſiue ſit caſtrenſe lucrū, ſiue quaſi, ſiue aduentitiū, vel profectitium. vt declarat Andr. Hiſpa. in q. 12.

De frumento, & leguminibus decima praſtanda. & omnib' terra fructibus.

3 Ex quo infertur quòd de fructibus prędiorum decima pars eſt ſoluēda. Et in primis de omni frumēto, & grano. c. non eſt. eo. tit. & 2. Paralip. c. 31. ibi, Quod cùm percrebuiſſet in auribus multitudinis plurimas obtulere primitias filij Iſraël frumēti, vini, olei, mellis quoque, & omnium quæ gignit humus, decima ſolui debet: etiā palea eſt in fructu. l. adeò. §. cùm quis. ff. de acquir. rer. do. Panor. c. peruenit. col. a. eo. niſi conſuetudo ſit in contrarium. teſte Ant. in d. c. ad apoſtolicæ. in fin.

4 Secūdò de omnibus leguminibus ſolui decima non omittetur. c. 3. ibi, de blado, & vniuerſis leguminibus. de deci.

De fructibus arborum decima præſtatur.

5 Tertiò de fructibus arborum, ideo ſi decem beotios nucum, amigdalarum, aut caſtanearum habeam, dare decimam de his partem deo oportet, & pro quantitate quā habeo, nouem partibus mihi retētis. c. decimæ. in fi. 16. q. 1. & d. ca. non eſt. & c. cùm homines. ſic conſuluit Bertr. conſ. 247. decimæ. in 3. vol. ex noua editio.

Ex molendinis decima ſoluēda debet.

6 Quartò de molendinis decima præſtatur, vt ſi decē ſextaria frumēti, ſiliginis, aut alterius grani molēdini nomine cōſequar, vnū pro decima ſoluere adſtrigor, vel aliàs pro rata. c. peruenit. eo. ſi verò pecunia pro molendini penſione ſoluatur, ex illa pecunia decima exoluetur illi eccleſiæ, vbi molendinum ſitu eſt, etiā ſi eſſet molendinum ad ventum, vel molendinū cathena ſuper fluuio, teneretur. c. ex tranſmiſſa. & cap. paſtoralis. eod.

De hortorum fructibus decima pendatur.

7 Quintò de hortis, ſiue ſint holitorij, in quibus herbæ tantùm veſcendi gratia creſcunt, & tūc ad vſum curati ex illis decima ita dari poſſet. d. c. non eſt. eod. vt hodie in meo horto curatus ſumat. quātū ſibi opus eſt in illo die: & ſic per ſingulos parochianos diſcurret, demum ad primum reuertetur. Ioh. And. in c. peruenit. eod. & debetur decima tam ex primis fructibus, quàm ex ſecundis. nam ſi ſecundo ſeratur, ex fructibus ſecūdis, & tertiis, & quartis, ſi tot veniant, debētur decimæ, per tex. in c. ex parte. a. de dec. quia ex omnibus fructibus, & frugibus. c. 1. eo.

Ex lino canape, fabis & oleribus decima debetur.

8 Vel ſi hortus teneat fabas, vel alia legumina, dabitur decima ex his: idē ſi hortus ſit linarios, vel canapinus vbi linū, vel canape creſcit: vt in l. vrbana. ff. de ver. ſign. elucidaui. & ſoluitur illi parochię, vbi eſt hortus. dicet de cōſuetudine ex oleribus nō viderim ſoluere decimā, quia curati hortum ad vſum illorū habere ſolent, ex illo ergo olera recipiant, & ſi nil fuerit in eo horto, imputetur iſti negligēti curato: quia veriſimile eſt, quòd in fundatione beneficij iſte hortus fuit curato aſſignatus pro ſuo vſu, vt parochiani amplius ad olera iſti curato non tenerentur, ſed ipſe ſuis manibus ſibi pararet. Et decima etiā crocorum debetur, teſte Aufre. q. 109. & ita fuiſſe iudicatum aſſero infrà. q. 13. nu. 41.

Fœni decima debetur.

9 Sextò de fœno. nam ſi fœnum in faſciculos redigatur, decimus debetur: ſi aliter, ſemper decima ſoluetur. c. peruenit. eod. & iſta eſt decima prædialis, exoluenda vbi eſt pratum.

De piſcarijs decima præſtari debet, & viuarijs.

10 Septimò de piſcariis, vbi piſces ali ſolēt, ſtagnum nunc vocamus: debetur etiā decima. d. c. peruenit. eo. piſcariam etiam vocat iuriſcōſ. in l. inter publica. ff. de ver. ſig. nam vbi piſcatur ſtagnū, fortè in triennium, tūc ſoluenda erit decima carpionū, ſi ibi ſint, vel lutiorū, luporū, mugilum, ſeu aliorum piſcium, vel in pecunia pro conſuetudine regionis, & tūc cenſeri debet prædialis, illi ſoluenda eccleſiæ in cuius territorio ſtagnum conſiſtit. Si verò extra ſtagnū priuatū piſces, vel in flumine, vel in mari capiantur, tunc decima debetur perſonalis, quaſi ex lucro illi eccleſiæ. vbi diuina audiūtur. c. paſtoralis. eo. vbi Collecta. dicit, quòd ſi ſtagnū ſuperius poſitum fractū fuerit per inūdationem aquarū, & piſces mei ad tuū peruenerint ſtagnum, eos non repetam, ſi diſcerni non poſsint: quia natura piſcium fera eſt. §. flumina. de rerum diuiſ. in Inſtit. & feræ quando euadunt cuſtodiam meam, ſtatim fiunt occupantis, quando eas non perſequor. §. feræ. & §. ſeq. ibidem.

Animaliū decima ſoluatur.

11 Octauò de animalibus decima nō eſt omittēda. d. c. nō eſt. clemē 1. & ibi Cardi. q. 15. de deci. nā & filij Iſraël obtulerunt decimas boū, & ouiū. 2. Parali. 31. c. Et illi eccleſię ſoluēda eſt, in cuius territorio animalia paſcūt. nā & boues dicūtur eſſe illius loci, in quo laborant. l. cùm quidam. ff. de fund. inſtr. & ſeruitus paſcendi eſt prędialis. l. pecoris. ff. de ſeru ruſt. præ. ideo ſicut p̄dialis præſtanda eſt. in ca. 1. in verbo paſcit. 13. q. 1. ſi autem in duobus paſcant terris, decimæ diuidentur, & pro rata temporis ſoluentur. c.

tur.c.2.§.fi.de ſepult.in 6.niſi fuerit cóſuetudo in contrarium,tunc illa conſuetudo, vel priuilegium ſeruandum erit.c. apoſtolicæ. de deci. vbi Hoſti.& Bertrand. conſ. 252.ſi animalia.in 3.vol.2.editio.c.ex parte.1.eod.

De nutrimentis animalium decima an debeatur.

12 Vbi quibuſdam indultũ eſt religioſis, ne de nutrimẽtis animalium decimas ſoluãt, id eſt de animalibus,quæ nutriunt. ibi exponit gloſ.& doct.Ego verò dicerem intelligi de nutrimentis animaliũ,id eſt de pullis,equis,& fœtibus quæ animalia religioſorum nutriunt,vt non teneantur religioſi decimas ſoluere de ouibus , & vaccis , ſed nec de ipſis fœtibus quæ iſta animalia nutriunt : quamuis doct. contrarium dicant, ergo de iure tenebantur religioſi decimam præſtare de illis animalibus,alioqui fruſtra daretur priuilegium,ſi iure communi concedreetur. per text. in l.vna. C.de theſaur. libro 10.

13 Ideo conſulit Bertrand.con.156.decima. in 1.vol.in editio.1.de capris decimam ſoluendam illi eccleſiæ in cuius parochia paſcuntur,etiam ſi illæ capræ ſpectarẽt ad fabricam eccleſiæ pro luminaribus,tum quia omnes tenentur qui non ſunt exempti , & priuilegiati : & iſti non oſtendunt priuilegium , ergo non ſunt exempti : quia paria ſunt non eſſe vel non apparere.l. duo ſunt. ff.de teſta.tute.

14 Si autẽ in viuariis incluſæ feræ ſint,ſoluetur decima eccleſiæ illi,in cuius territorio ſunt incluſæ : quæ viuaria vocat iuriſconſultus in l. vſumfructum venari. ff. de vſufruc.hoc Ioh And. expreſsè decidit in c. commiſſum. col.2. eod. Anto.& Cardin. poſt eum in c.non eſt.ibidem.

Animalium quæ capiuntur quomodo ſolui decima debeat.

15 Si verò capiãtur animalia in libertate exiſtentia , tunc ſoluetur decima perſonalis, quia hoc nobis lucro eſt,vt probant Innocent.& Panor.in d.c.non eſt. vbi dicit ſoluendam decimam de venatione, & ſic ſoluenda erit de piſcatione.

De cuniculis.

16 Sed ſi cuniculi capiantur in garena alterius,vel alia animalia ſic incluſa , tũc quia non transfertur dominium in accipiẽtem, ſed furtum committit capiens. §. gallinarum. de rerũ diui.in Inſt.non debetur decima,ſed animal ſic captum reſtituendũ eſt. Hoſtien.in c.non eſt in poteſtate. de deci. Craſſa.in §.1.rub.*des iuſtices*.in conſu.Burgund.dicam in ordi.regi.in rub.*des chaſſes*. ſi in garena ſua capiantur , decima præſtabitur illi eccleſiæ,in cuius parochia ſita eſt garena.

De aucupio an decima ſit præſtanda.

17 Quid de aucupio,an decima ſoluẽda ſit? Iura nihil ſtatuunt: iuriſconſultus tamen in l.item ſi fundi.§. ſed ſi inſula. ff.de vſufr. dicit aucupiorum vſumfructum, ſicut piſcationum , & venationum, eſſe fructuarij:& ſic poſtquam æquiparãtur, ſi fructus aucupij recipiantur,decima debetur.

Si verò cauſa voluptatis ibi aues includatur,ex his non debetur decima : ex auibus autem quæ in libertate ſunt , decima ſolui debet,ſi in lucro ſint, ſicut de alio lucro. Anchar.in c.non eſt.col.2.eod.

Mercatores de lucro decimam prælant.

18 Octauò,de negotiatione ſolui decima debet.d.ca.non eſt.ideo mercatores de lucro in ſingulos annos facto , decimam ſoluere tenentur : & ſi ſapiant , & eorum vtilitati conſulere velint,eas ſoluant.

Ex artificio decima ſoluitur.

19 Nonò,de omni artificio.c.decimæ.16.q.1. ibi,de negotio , & artificio redde decimas. vbi etiam gloſ.& ideo ſi arborem ſcindam, valentem aureo,debeo decimam illius curato,in cuius parochia eſt exciſa. ſi tamen eam vendam Pariſius,& ibi vendatur nouem libris, danda erit decima ex tribus aureis adiectis illi parochiæ in quam recipiũtur ſacramenta, deductis tamen expenſis, portus,& aliis : vt Anchar. & alij ſcribunt in d.c.non eſt. in fi.

De militia decima ſoluatur.

20 Decimò,de omni militia ſoluuntur decimæ.ca.decimæ.16.q.1.quod eſt verũ de his quæ milites in bello iuſto acquirunt: alioqui ad reſtitutionem tenentur.c. ſicut.3. de iureiu.c.militare.23.q.1.& ca.dicat aliquis. q.5. Cardi.in c.non eſt.eod.& de ſtipendiis quæ habent.Panor.ibi. & ſic cùm aduocati dicantur militare.l.aduocati.C.de aduo. diuerſo.iudic. ergo de eo quod de aduocatione percipiunt,debent decimam ſoluere. Anchara.in d.c.non eſt.

De domibus an decima debet.

21 Decimò,de domibus decima ſolui debet, prout,& in ea quantitate,de qua conſuetũ eſt ſolui.c.plerique.de pactis.& c. paſtoralis.& c.commiſſum. vbi Anto. Butriga.& alij.eod.tit. alioqui decima pars penſionis domus ſoluetur.Panor.ibidem.poterit tamen cóſuetudo facere,vt nihil de his exoluatur:vt ſcripſi inferius in 13.quæſtione. Et iſta eſt generalis conſuetudo , vt nil de domibus ſoluatur pro decima:vt Iohã. Andr. etiam notat in d.cap. commiſſum.& ſolui debet vbi domus eſt.Si tamen vẽdatur domus,decima ſoluitur,deducto precio quo fuit empta, de reſiduo.ca.paſtoralis.de decimis. Idem ſi in agro cóſtituatur domus, vt eccleſia etiam debeat, vel penſionis domus decimam,quanti locari poſſet, vel ſaltem vt non diminuatur decima , quæ recipiebatur ex agro,per d.ca.commiſſum.vbi Cardinalis.

De paſcuis.

22 Duodecimò, de paſcuis, id eſt de precio, quo paſcua,ſeu paſtura vẽdita eſt, decima ſolui debet.c.cómiſſum.vbi his verbis vtitur Panorm.eo.vel de animalibus quæ ibi paſcuntur,ſoluitur lac,lana,& fœtus:vt Io. Andr. ibi dicit, & ſuperius ſcripſi.q.ſexta. Si tamen non vẽdebantur paſcua, id eſt fructus paſcuorum , tunc aliquid in pecunia debet curato pro his paſcuis ſolui , videlicet pro quolibet iugere debet ſtatui pecunia pro decima ſoluenda , ſi non ſoluatur decima animalium,vt prædixi : & eſt prædialis decima. & in hoc cóſuetudo eſt maximè

ximè attendenda.

De lapicidinis.

23 Decimotertiò, de lapicidinis ſcribit Io. And. & alij, in cap. peruenit. de deci. vbi ex his deberi decimas docet, non ex decem lapidibus vnus, ſed ex pecunia, quam quis lucratur, eccleſiæ, vbi audit diuina, decima ſoluetur.

De argentarijs & metallarijs.

24 Decimoquartò, de argentariis, & aliis metallariis. l. cuncti. C. de metalla. libr. 11. & Iohan. Andr. in dicto c. peruenit, vbi Butr. & alij. & iſta eſt perſonalis, quaſi ex lucro: quia plus operatur induſtria, quàm natura. ſecus ſi habeam fontem in prædio meo, vel puteum, & eius vendam aquã, teneor tunc illi parochiæ, in qua eſt fons vel puteus, decimam ſoluere: teſte Anchara. in c. non eſt. eod. col. vlt.

De apibus.

25 Decimoquintò, de apibus & fructu earum, videlicet de cera, & melle. cap. nũtios. eodem. non verò de ipſis animalibus, id eſt ex decem examinibus apum, vnum nõ eſt ſoluendum, nec ex decẽ alueis, ſed ex fructu earum: licet de conſuetudine nil ſoluatur, debent tamen apes habentes, in quatuor ſaltem feſtis ſolennibus vnam candelam vnius libræ ſoluere eccleſiæ parochiali, vel de pecunia quam ex melle & cera habuerunt, decimam partem. doctores in dicto c. nuntios. & debet ſolui vbi apes conſiſtunt, vt eſt viſum Anchara. in dicto cap. peruenit. vbi legit cap. nuntios. ſimul & Roffre. in libel. iuris canoni. in quarta parte rubricæ de quibus rebus, &c. huius eſt ſententiæ.

De lignis.

26 Decimoſextò, de lignis. Cardinalis & alij in dicto cap. peruenit. videlicet, vt ex decem faſciculis decimus ſoluetur curato illius parochiæ, vbi ligna creuerunt: & ſi ſit lignum ex ſylua cædua, debetur quando lignum cæditur: ex ligno verò magno, decimum, vel ex pretio, decima pretij pars, & in hoc conſuetudo ſeruanda eſt.

De poſſeſſionibus regum & principum decima ſoluẽda eſt.

27 Decimoſeptimò, etiã de poſſeſsionibus regum, & principum ſolui decima debet: quia omnes adſtringuntur, ergo & ipſi. & hoc fuiſſe iudicatũ de poſſeſsionibus Delphini aſſerit Guido papæ, in deciſio. Delphi. q. 266. à præſtatione. nec ipſi principes eximere ſeipſos à præceptis dei poſſunt. c. tua. 2. de deci.

De furnis decima ſoluetur.

28 Decimooctauò, de furnis ſolui decima debet. doct. in c. peruenit. & c. paſtoralis. 1. eod. vt decima pars commodi illius præſtatur, ſiue illud conſiſtat in pane, ſiue in pecunia, vel in alia quacunque re.

Iniuſtus poſſeſſor ad prædiales decimas tenetur.

29 Decimonon ò, etiam prædiales decimæ indiſtinctè ſolui debent à quocunque, ſiue ſit iuſtus poſſeſſor, ſiue iniuſtus, violentus, vel clandeſtinus: ſicut in tributo dicitur in rub. C. ſine cenſu. & l. j. ac c. tua. 2. eo. Aſteſa. in d. rub. de deci. in 2. parte ſummæ arti. 4. quæſtio. 5. De perſonalibus an ex illicitè acquiſitis debeantur, ſuperius in proxima quæſt. ſcripſi.

De croco, rapis & fabis decima ſoluetur.

30 Vigeſimò, decima ſolui de fructu etiam crocorum debet, vt Boer. dicit fuiſſe deciſum in conſuetu. Biturig. rub. de conſuet. prædio. §. 12. pro epiſcopo Albien. contra ſuos ſubditos, qui allegabant ſe nunquam ſoluiſſe de illo: & de rapis, & fabis ſoluendam decimam aſſerit Cardi. in c. ex parte. 2. eo. quod facit pro Lemouicen. Pætragoricen. & Aruernis, & generaliter de omnibus fructibus, & lucro: vt expreſsè ſcribit Io. Hugo, in tract. de offic. quatuor præla. rub. de matriculis curati. col. 1. & ſequen.

De domo acquiſita quando decima ſit ſoluenda.

31 Vltimò, de omnibus aliis fructibus, & lucro, quod eſt mobile, ſed ex immobili nõ: vnde ſi quis det mihi domum, vel hæreditatem, quamuis eam lucro habeam, non tamen ex hoc lucro decimam ſoluam, ſed poſtea ex penſione domus. ſic glo. in verbo, quaſi de lucro. in c. paſtoralis. eod. quia frugũ nomine res immobiles non veniunt. vt plenè ſcripſi in l. frugem. ff. de verb. ſignifica. & deus filios Leui noluit bona immobilia habere, ſed decimã illorum tantùm, adeo quòd ſi ex immobilibus decima deberetur, omnia ferè bona ad eccleſiam peruenirent, & contra dei prohibitionẽ, vt Benedic. aſſerit in repe. c. Raynutius. in verb. & vxorem. num. 256. de teſta. vbi.

Religioſi quare ſuis non ſuccedant conſanguineis.

32 etiam excuſat ea ratione Franciæ conſuetudinem, vt monaſteria non ſuccedant religioſis profeſsis, ſed conſanguinei bona illorum retinent, & vt res immobiles tranſeant, cum onere decimam ſoluendi ex fructibus eius. capitu. cùm non ſit. de deci. ex omnibus igitur decima ſolui debet, iuxta domini præceptum.

Quæſtionis nonæ Epitome.

1 *Decimæ qualiter petantur.*
Poſſeſſorio agi poteſt ſuper decimis: Item petitorio. nu. 6.
2 *Curatus decimis ſpoliatus qualiter agat.*
3 *Interdicto retinendæ agi poteſt in decimis. & nume. 4.*
5 *Vela regia imponere ſuis rebus nemini licet.*
7 *Rei vendicatione quando pro decima agi poſſit.*
Rei vendicatio domino competit.
In rei vendicatione quæ neceſſaria.
8 *Vendicare quid.*
Intellectus cap. moderamine. xvj. quæſt. j.
9 *Decima pars eſt Dei.*
Intellectus cap. reuertimini. xvj. q. j.
Agi poteſt de præteritis decimis tam contra venditorem, quàm contra emptorem prædij.
10 *Decimæ antequam ſint ſeparatæ non ſunt eccleſiæ.*
11 *Confeſſoria an agi ſuper decimis poſſit.*
Ius præſtandi decimam eſt quædam ſeruitus.
12 *Curatus quæ probare debeat.*
13 *Cõdictione ex lege ſeu canone agi poteſt pro decimis: item & rei vendicatione, & nume. 14. & 15.*

16 *Curatus decimas inſolidum petit.*
17 *In ſeruitutibus & annuis præſtationibus concludunt ad futuram præſtationem.*
18 *Actione doli quando agendum pro decimis.*
19 *Intellectus cap. dudum. de decim.*
Cultor agri ſi omnes fructus recipiat, non poteſt in iudicio dominũ nominare, ſed ſoluere decimam debet.
20 *Decima propria authoritate non poteſt capi, ſed debet peti.*
Decima ſequitur fructuum poſſeſſorem, vel detentorem.

Quæſtio nona.

Quomodo decimæ peti debeãt.

1 NONO quæro, quomodo decimæ peti debeant? Reſpond. aut loquimur in poſſeſſorio, aut in petitorio. ſi in poſſeſſorio, adipiſcendæ petantur, cõcludit curatus ſe habere talis loci curam, ob id petit decimarum adipiſci poſſeſsionem, & ita concludi poteſt etiam in aliis ſpiritualibus: vt Panor. notat in c. paſtoralis. col. 3. de cauſa poſſeſſ. & in c. conſtitutis. in fi. de appella. doct. in c. accedens. de accuſa. Rarò tamen vtimur in Francia hoc interdicto adipiſcendæ in ſpiritualibus: ideo alia nunc huic interdicto accommoda miſſa facio.

Poſſeſſorio agi poteſt ſuper decimis.

2 Aliquando curatus eſt decimis ſpoliatus, & tunc concludit ad reſtitutionem: vt in c. ad decimas. de reſtit. ſpoliato. & ſolet concludere ad remedium. c. reintegranda. 3. quæſt. 1. etiam non paſsim hoc vtimur interdicto, vel condictione. c. reintegranda. in Francia: quia nos ſpoliatos dicere vix poſſumus, ideo alibi dicam ſuper hoc: ſed eſt videndus Petrus Iacob. in ſua practi. rubric. de interdicto vtili, vnde vi, pro ſeruitutib. in fine.

De interdicto retinendæ in decimis.

3 Quãdoque turbatur quis in perceptione decimarum, & agit interdicto vti poſſidetis, quod pragmatici vocãt caſum ſaiſinæ & nouitatis, & quod eſt in hoc regno freqnentiſsimum: quia quæcunque vis ſit, ſolet in hoc concludi interdicto, teſte Iohanne Fabro, in §. retinendæ. col. quinta. de interdic. in inſtitutionibus.

4 Et hoc interdicto agitur tam cõtra ſubditos recuſantes decimas ſoluere, quàm cõtra alios curatos, religioſos, ſeculares, aut regulares: & generaliter contra quoſcunque turbantes curatum, ſeu alium decimas iure poſsidentem, in ſua decimarum perceptione. Hoſtien. & alij in cap. dudum. per illum tex. & glo. eo. de quo inferius dicam.

Imponere nulli licet regna vela rebus ſuis.

5 Vide textum in c. 1. in 16. quæſtio. 6. Vbi rectores & ſacerdotes non poſſunt more fiſcali titulos ſuis rebus imprimere ſua authoritate, ſed authoritate iudicis ſic in interdicto vti poſsidetis. facit lex ſecunda. C. vt nullus titulos prædiis ſuis imponat. & ſic poteſt curatus dicere ſe poſſeſſorem, & turbatum intra annum, & poſtea quo adeptus eſt beneficium, licet nullas receperit decimas: qoia per collationem ſui beneficij, & inductionem in poſſeſsionem, eſt effectus poſſeſſor omnium rerũ & iurium ſuæ curæ: quia non eſt neceſſe in acquirenda poſſeſsione glebas omnes totius fundi percurrere. l. 3. ff. de acquirenda poſſeſsio. & ſic nec omnes decimas capere, ratione ſui beneficij: ideo ſufficit quòd recipiat aliquas, & probet ſe in aliis turbari, & ita vidi ſeruari. De hac materia plenè tracto in tractatu meo, de materia poſſeſ. in ordinat. reg. & vidi etiã pendente petitorio coram iudice eccleſiaſtico ſuſpendere illud petitorium, & cognoſcere de poſſeſſorio coram iudice laico: vt probatur in clemen. vna. de cauſa poſſeſ.

Petitorio agitur ſuper decimis.

6 In petitorio autem peti debent præteritæ decimæ per rei vendicationem. gloſ. in c. moderamine. in fine. ibi, ſibi vendicent, & cap. reuertimini. vbi glo. 16. q. 1. quia in bonis eccleſiæ numerantur. cap. cauſa. de verb. ſignifica. hoc docet Specul. eod. titu. & concludit ad dandum, quod fieri non debet in rei vendicatione: vt per Iaſo. in §. omnium. de actionib. in Inſtit. Cardin. in c. parochianos. eo. Gemi. conſil. 72. quia punctus. col. 3. Alber. in rub. de rei vend.

Rei vendicatio quando pro decimis agi poſſit.

7 Ideo dicerem, quòd niſi eſſent ſeparatæ, non eſſet tranſlatum dominium in eccleſiam, vt ſuprà concluſi in 3. q. vnde parum concluditur ſuper rei vendicatione: niſi ſit decima ſeparata, quã alius perceperat, ſed contra ſubditom detinentem non ſolet per rei vendicationẽ peti. nam ſunt debitæ. ca. parochianos. eod. ergo vendicari non poſſunt: quia illud qnod eſt meũ, vendicatur. Actio enim rei vendicationis domino competit. l. in rem. ff. de rei vendicatione. & in rei vẽdicatione certum eſt duo eſſe maximè neceſſaria, dominium rei, ex parte actoris, & poſſeſsio ex parte rei, ſiue defenſoris. l. vna. C. de aliena. iudi. Iaſ. in §. omnium. de actionib. in inſtitu.

Vendicare quid.

8 Nec refragatur d. c. moderamine. ibi, vendicent: quia vendicare ſignificat ibi proprium facere, aſſumere. cap. quia nonnulli. de cleric. non reſiden. Nam in d. c. moderamine. dubitabatur de monachis, an decimas, primitias, & oblationes percipere poſſent. & Gregorius papa decernit illic, vt vẽdicent portionem decimarum, oblationũ, & donationũ, ſi ſacerdotij honore fungantur, ac ſibi aſſumere poſsint, & pro viuis & defunctis, ad ſuam & proximorum vtilitatẽ: meritò perfectioris iuſtitiæ, quæ in illis eſt, vel eſſe debet: & non intelligitur ibi de actione rei vendicationis: quia non diceretur qoòd vendicarent ad vtilitatem proximorũ. nam in vendicatione non ſolet ſic concludi, vnde praxis iſtam libelli formam non recipit in decimis nõ ſeparatis & futuris

turis, vt ſuperius dictum fuit.

Decima eſt pars Dei.

9 Nec obſtat d. c. reuertimini. verſic. vt autem. ibi, quia fraudaſtis me parte mea. nam decima eſt pars dei, & ſuam vocat, in cap. tua. in 2. eodem titu. quia illam ſibi dominus retinuit: tamen ante ſegregationẽ vendicari non poteſt, alioqui ſequeretur quòd ſi debens frumenti decimam venderet fructus, non transferret dominium: licet contrarium videamus, & poſſe alienari, cũ onere decimarum, probat tex. in d. c. tua. in 2. & decima eſt dei in genere, quia eam vult ſibi ſolui: & dum eſt ſegregata, ſtatim trãſfertur dominium in eccleſiam: vt quæſt. 3. ſuperius ſcripſi. & ſæpius deus dicit, mea ſunt omnia, & ſic poſſet eccleſia omnia vẽdicare, ſecundũ illos. verum eſt tamẽ quòd Panor. & alij in c. cùm homines. de deci. dicunt poſſe agi de præteritis decimis, tam contra venditorem, quàm contra emptorẽ prædij, ſicut in tributis. l. imperatores. ff. de publica. & c. tua. 2. eo. dicentes eſſe in optione eccleſiæ contra quem agere velit. ſic docet Federic. conſil. 81. laicus. poterit tamen hic emptor requirere, ſi conueniatur, ſuum authorem. l. 2. vbi in rem actio exerceri debeat. C.

10 Nec obeſt quòd decimæ, primitię, & oblationes in bonis eccleſiæ numerãtur. nam eſto ſanè, non tamen ſunt ſuæ, antequam ſint ſeparatæ. Et in bonis dicitur, quando actionem habeo, & exceptionem. l. rem in bonis. ff. de acquirend. rer. domin. & ita teneo, quicquid ſcribat Panor. cum aliis. in c. commiſſum. eod. tit.

Confeſſoria an agi ſuper decimis poſſit.

11 Alij dicunt concludendum ſuper cõfeſſoria, per l. loci corpus. & l. 1. ff. ſi ſerui. vend. ſic dicendo: me habere ius percipiendi decimas in tali loco, tanquam curatus illius loci, & in prædiis ſitis in mea parochia, ſicut eſt prædiũ cõtrouerſum: ideo peto condemnari Titium, & condemnatum cõpelli ad præſtationem, & dictæ decimæ ſolutionem: quia ius præſtandi decimam eſt quædam ſeruitus, in qua ſic concludi ſolet. glo. in d. c. moderamine. & in c. tua. 2. de deci. Hoc etiam docet Roffred. in tract. libello. iur. canoni. in 4. parte, rub. qua actio. decimæ petan. & Iaſ. in §. æque. 2. not. de actio. in Inſtitu. His tamen formis agendi non multum curant canoniſtæ, vt docet Hoſti. in c. parochianos. in fi. eod. tamen quia in qualibet actione diuerſa eſt narrationis & concluſionis forma: ideo vtile eſt ſcire qua actione experiri volumus, licet illa actio ex neceſsitate exprimi non debeat, teſte Anch. in c. tua. 2. col. 2. eod. & in hac forma, ſi aduerſarius concludat in negatoria, oportet quòd curatus probet ſe eſſe curatum, quòd facilè probabit per literas collationis ſui beneficij.

Probare quæ debet curatus.

12 Secundò, opus eſt vt probet fundum, ex quo decimas petit, eſſe intra fines ſuæ parochiæ, & hoc in prædialibus: in perſonalibus, quòd ſit curatus, opus eſt probare, & is à quo petitur, reſideat in ſua parochia. teſte Petro Iacob. in ſua practica, rubr. de interdict. vtili. vnde vi. pro ſeruitut. ſed quia rarò decimæ perſonales in iudicio petuntur, quamuis ipſi libellum dictent, ego tamen omitto ea, quæ frequenter accidunt deſcribens. l. nam ad ea. ff. de legib.

Condictione ex lege pro decimis agi poteſt.

13 Formam aliam etiã tradunt doct. in qua condictione ex canone cõcluditur ſic, cùm ſim curatus talis loci ratione cuius decimas habere debeo: & quia parochianus talis habet ibi prædia, ex quibus non ſoluit decimam, peto eum condẽnari ad ſoluendum præteritas, & ad continuandũ ſolutionem deinceps, quandiu curatus eccleſiæ huius fuero, iudicis officium implorando. Hoſti. & Panor. in d. c. tua. in 2. col. 2. poſt gl. ibi dicunt, quòd ſi agatur inter duas eccleſias de proprietate iuris decimãdi, tunc agitur confeſſoria, quia de re incorporali agitur: ſi verò eccleſia agat contra colentẽ prædiũ, tunc aget condictione ex lege diuina, vt Hoſti. afferit in d. c. tua. pro hoc eſt gl. valde ſolennis in c. cũ libertum. de ſepul. quam probat Matth. de afflictis, in conſtit. Neapoli. lib. 1. rub. de deci. q. 8. & docto. in l. vna. ff. de condictio. ex lege.

14 Si autem agatur contra debentẽ ſoluere, tunc agitur rei vendicatio. ſi ſeparata ſit decima. ſi verò fructus non ſunt ſeparati à fundo, vel collecti, agitur condictione ex lege diuina, declarata à canone, & hoc quando agit eccleſia cui debetur à lege canonica.

15 Si autem ei debetur ex cõſuetudine, tunc aget condictione ex lege conſuetudinaria, approbata per legem canonicam: ſed practici non ſolent variare libellũ, ſiue ex conſuetudine debeatur, vel non, oportet tamen iſta conſiderare.

Curatus decimas in ſolidum petit.

16 Et quamuis ex his decimis diuiſio fieri debeat, videlicet vt epiſcopo, pauperibus & fabricæ dari pars debeat, tamen curatus in ſolidum eas petere poteſt, nec excipi cõtra eũ licet, tanquam de iure tertij, vt doc. ſcribunt in l. ſi quis conductionis. C. loca. & Roffre. vbi ſuprà, verſi. ſi.

17 Item ad futuram præſtationem concluditur in ſeruitutibus, & annuis præſtationibus, licet in aliis ſecus. l. harum. & l. legi. ff. ſi ſeruit. vendic. c. in noſtra. de ſepultu. l. quemadmodum. ff. de iudic. l. 1. de viur.

Doli actio quando agendum ſit.

18 Item actione de dolo agi poteſt contra doloſum, qui ruſticis ſuaſit, ne ſolueret decimas, ad damnum contingens ex illa ſuaſione. l. cùm quis. ff. de dol. Innoc. & alij in c. dudum. de deci.

Intellectus ad cap. dudum. de deci.

19 Præterea doct. in d. c. dudũ. eod. dubitãt quomodo ibi agebatur contra hoſpitalarios, non permittentes decimas ſolui epiſcopo, ſed non eſt dubitandum: quia in primis ſolemus decimas à debitoribus & ſubditis petere: & ſi ipſi eas aliis ſoluere ſoliti

ſint, illi defenſores ſuos conueniunt, & ipſi conuenti recipiunt defenſionem. & ita ſeruatur, quicquid dicant doctores ibi. & Anch. in cap. cùm non ſit. 3. nota. vbi dicit, quòd ſi cultor agri recipiat omnes fructus non poteſt in iudicio dominum nominare, ſed ſoluere debet: quia verum eſt, quando nemini diceret ſe velle ſoluere, ſed ſi cõſueuit vni ſoluere, ſi alteri ſolueret, fortè non liberaretur, & conueniretur à primo: ideo, vt tutus ſit, quando conuenitur de nouo à quodam, ipſe vocabit ſuum protectorẽ, vt eum tueatur, alioqui ipſi nouo petitori decimam perſoluet. & ita ſeruatur.

Decima propria authoritate an capi poſſit.

20 Tamen decima propria authoritate capi nõ debet, ſed peti, vt ſuperius dixi, prout teſtatur Alber. in l. extat. col. 1. quod metus cau. ff. & in l. nullus. C. de Iudæis. Et ſic cùm decima ſit onus reale, ſicut tributum. c. tua. 2. vbi gloſ. & doct. de dec. ideo ſequitur fructuum poſſeſſorem, vel detentorem. c. cùm non ſint. ibidem. Et ſic conſuluit Socyn. conſil. 268 eleganter. col. 1. vol. 2. & ſic ipſe conueniendus erit. alia nunc non afferam, ſed ad alia pertranſeo.

Quæſtionis decimæ Epitome.

1 *Decimæ coram quibus iudicibus petantur.*
2 *Decretalis in integra, annullat ſententias iudicum laicorum ſuper decimis.*
Eccleſia de iure decimandi, cùm ſit res ſpiritualis, cognoſcit. & nume. 35.
Retractus nõ habet locũ in decimis. & nu. 28.
3 *Iudex laicus quando cognoſcere poſſit ſuper decimis. & nu. 4.*
4 *Iudices Regij tribus in caſibus cognoſcunt ſuper decimis.*
5 *Laici non cognoſcunt de poſſeſſorio ſuper decimis non feudalibus, ex ordinatione regia.*
Epiſcopi dicuntur ordinarij locorum.
6 *Iudices Regij defendere debent eccleſiam à noua decimarum impoſitione.*
7 *Carol. Martellus decimas priùs nobilibus conceſſit, non diſſentientibus epiſcopis.*
Hiſtoria de Carol. Martello.
8 *Eccleſiaſtici de noualibus cognoſcunt.*
9 *Compromitti ſuper decimis quando poſſit.*
Vſufructuarius compromittens de vſufructu intelligitur compromittere de commoditate.
Compoſitio ſiue compromiſſum poteſt fieri in laicum ſuper decimarum fructibus.
10 *Decimas poſſidere non licet ex donatione laicorum.*
11 *Decimas à laicis infeudatas detinens, raptor dicitur.*
12 *Intellectus cap. prohibemus. de decim. & nu. 13. 14. & 15. cum ſequentibus vſque ad nu. 30.*
13 *Decimæ in laicum non transferendæ.*
14 *Dictionis, ne, virtus.*
Negatiua plus negat, quàm affirmatiua ponat.
15 *Laici prohibentur bona eccleſiarum in laicos, vel alios transferre.*
Furti ſpecies eſt de alieno largiri, & beneficij debitorem ſibi acquirere.
16 *Decimæ Dei ſunt.*
Laici ante concilium Lateranenſe incapaces decimarum erant. & nu 23.
Deo ſemel dicatum non eſt ad humanos vſus transferendum.
17 *Decimæ annexa ſunt ſpiritualibus, nec vendi poſſunt.*
18 *Lateranenſis concilij ratio, ne decimæ in alios transferantur.*
9 *Laici retinentes decimas ſunt excõmunicati.*
20 *Periculum eſt animarum in detinendo decimas.*
21 *Decretalis Honorij ſuper decimis.*
Laici in quas eccleſias decimas transferre poſſint.
22 *Lateranenſe concilium nihil iuris ad decimas laicis concedit.*
24 *Laici detinere decimas an poſſint.*
Poſſidere & detinere quid differant.
25 *Indefinita æquipollet vniuerſali.*
26 *Laici an iuſtè decimas in filios & ſucceſſores transferant.*
Hæredes conſcientiam defuncti debent purgare.
Decimas laici non poſſunt dare in pignus, etiam clericis.
27 *Decima à laico remitti poteſt, quamuis ſucceſſori quæſita ſit.*
29 *Verbum poteſt, negatiua præcedente importat neceſſitatem.*
30 *Dictio aliquomodo, omnem modum comprehendit.*
Decimas detinentes ante concilium Lateranenſis eas transferre non poſſunt.
31 *Religioſi à laicis decimas recipere ſine epiſcopi conſenſu non poſſunt.*
32 *Sacerdotibus ſolis licet decimas edere. fallit tamen. nu. 33.*
34 *Decimæ laico ad vitam concedi poſſunt: dum tamen epiſcopi vel alterius ſuperioris authoritas accedat.*
Ius decimæ habere aliud eſt, & aliud fructus.
35 *Iudices laici de decimis etiam infeudatis cognoſcere non poſſunt. & nu. 37. & 38.*
36 *Curia ſuprema, licet mixta ex clericis & laicis, non tamen cognoſcunt de ſpiritualibus.*
38 *Laici eccleſiaſtica negotia tractare non debent.*
Iudex ſecularis cognoſcit contra prædonem frumenti laicum.
39 *Iudices ſeculares ex priuilegio cognoſcunt de decimis.*
40 *Decimæ feudales ad poſteros transferri non poſſunt.*
Feuda inſtar patrimonialiũ habentur, quando ſunt temporalia.
41 *Statuta vel conſuetudines ſuper decimis à laicis edita non valent.*
42 *Decimæ feudales hodie retineri non poſſunt à laicis. & nu. 43.*
44 *Infeudatio non præſumitur, nec nocet à laicis facta.*

Facta

Facta non præſumuntur.
45 *Decimæ præſumuntur à laicis vſurpata.*
46 *Decimarum donationis inconuenientia.*
47 *Decimas retinentes excommunicantur, & ſacrilegi ſunt.& 48.*
49 *Reges an bona quæ eccleſijs dederunt, accipere poſſunt.*
50 *Decimæ quibus eccleſijs reſtituenda.*
Eccleſia contra eccleſiam decimas præſcribit.
51 *Prælatorum conſenſus in dandis decimis an proſit.*
52 *Iuſta cauſa in dando decimas eſſe debet.*
Alienatio bonorum eccleſiæ iure & cum ſolennitate fieri debet.
53 *Compenſare de ſuo quis debet.*
54 *Conſtitutio ſancti Ludouici ſuper decimis.*

Quæſtio decima.

Coram quibus decimæ peti debeant.

1 DECIMO principaliter quęritur, coram quibus iudicibus peti decimæ debeant? Reſpon. In hoc Franciæ regno feudales, ſiue infeudatæ, corā iudicibus regiis hodie: ſiue in poſſeſſorio, ſiue in petitorio deciduntur, quamuis de iure iudices eccleſiaſtici debeant cognoſcere, etiam in poſſeſſorio, de decimis. c. dudum. eod. gloſ. in ſumma. 11. quæſt. 1.

Decretalis in integra annullat ſententias iudicum laicorum ſuper decimis.

2 Et in integra eſt decretalis, quæ incipit, ſententias verò. in tit. de dec. ſic dicens: Sententias verò ſuper decimis à cōſulibus datas: præſertim cùm ſanctorum patrum inſtitutionibus obuient, irritas eſſe decernas. & decretalis illa directa eſt Brixien. epiſcopo. Et quando agitur de iure decimandi, quia cauſa ſpiritualis eſt, cognoſcit eccleſia. gl. in c. ex tenore. de foro compe. & glo. in c. placuit. 2. §. ſic etiam. 16. q. 3. & 11. q. 1. Cald. conſil. 15. an iudex. rubr. de iudic. & foro compet. Cuma. conſil. 38. quia cauſa. in princi. & Fulgoſ. conſil. 166. in q. col. 2. fiunt. de regu. iur. in 6. & ita pronuntiauit ſenatus Pariſien. vt eſt in lib. de olim. fo. 51. vbi etiam deciditur retractum non habere locum in his decimis. & cauſam retractatus cognoſcendi ad iudices eccleſiaſticos remiſit ſenatus, anno 1272. pro quodam diœceſi Beaocen.

Iudex laicus quando ſuper decimis cognoſcere poſsit.

3 Secus ſi agatur de facto, vt de furto decimarum, vel de ſola facti quæſtione, vel executione: tunc cognoſcere etiam laicus iudex poteſt: vt conſuluit Federic. conſil. 245. domino Andreæ. in fi. docto. in l. Titia. ff. ſolu. matrimo. de ripa. in c. decernimus. q. vlt. de iudic. Petr. Beluge. in ſpec. principum. rub. de dec. §. reſtat. nume. 4.

4 Idem ſi agatur de fructibus, vt plenè tradit domi. Gemi. in c. vlti. in fi. de foro compe. in 6. Fely. in c. cauſam. in fi. de præſcrip. Et ſic in tribus caſibus iudices regij cognoſcunt, ſuper poſſeſſorio, & quando agitur ſuper facto, & ſuper fructibus: vt ſcribit Gomes, in capitu. fin. annum. nume. 15. de iud. in. 6.

In tribus caſibus cognoſcunt iudices regij.

5 Si verò non fuerint feudales, tunc corā iudicibus eccleſiaſticis, tam de iure cognitio pertinet, quàm etiam ex ordinatione regis Philippi quarti, facta anno 1303. his verbis: De cognitione decimarum nō feudalium in petitorio vel poſſeſſorio, præſertim inter eccleſiaſticas partes, gentes noſtræ ſe nullatenus intromittant. & ſi cùm duæ partes perſonæ eccleſiaſticæ contendunt ſe quamlibet earum poſsidere, poſuerint, vel ponant ad manum noſtrā, ne partes venire ad arma contingat, poſſeſsionem huiuſmodi in manu ordinarij loci reddere teneantur. vt eſt in ſtilo parlamenti, in rub. de deci. Et ſic vult vt in petitorio ordinarij locorum, & in poſſeſſorio cognoſcant. Et ordinarij locorum dicuntur epiſcopi. c. ordinarij. de offic. ordinar. in 6. ſic conſuluit Aegid. Bellamera, conſil. 40. col. 7. verſicu. quatuor ſunt quęſita. & in ſequen. & tex. in c. fina. §. diœceſani. de deci. in 6. dicit, ad diœceſanos ſpectare vt cōpellant religioſos etiam non exemptos: ſed iudices regij potius fuerant, quàm eccleſiaſticos permitterent de poſſeſſorio cognoſcere: licet prohibeatur his laicis à rege, ne cognoſcant, etiam in poſſeſſorio de decimis.

Ordinatio regia prohibet laicis cognoſcere de poſſeſſorio ſuper decimis.

6 Statuit etiam idem rex Philippus, vt ſeneſchallus, & alij ſui iudices defendant eccleſiam à noua decimarum impoſitione & exactione, ſiue fuerint impoſitę à prælatis, ſiue ab aliis: ſed hodie fortè ij qui eccleſiā defendere deberent, eam grauant, onerant, ſpoliant, & tributariam reddunt: & non eſt qui cōſoletur eam, vel defendat. quamobrem ipſa plangit, vt licet videre in tractatu, de planctu eccleſiæ, per Aluarotum.

7 Aduertite quæſo auditores dilectiſsimi, quamobrem iudices ſeculares decimarum feudalium vſurpauerint cognitionem. Scire enim vos oportet, Carolum Martellum, poſtquam obtinuiſſet victoriam contra Sarracenos, qui iam ab Hiſpania venientes, bona, & templa Galliæ vaſtauerant, ac qua tranſierant deſtruxerant, voluiſſe nobiles, & regni proceres ex alieno compenſare. Et vt animi ſui liberalitatem erga dictos nobiles oſteuderet, non diſſentientibus epiſcopis, decimas ſacerdotibus iam à deo conſecratas, & ipſi deo ſanctificatas, his nobilibus laicis, & regni proceribus dediſſe perſanctè iurans (vt Guagui. ait) ſi diu viueret, ſe omnia eccleſiis, & multo maiora repenſurum: quod non fecit, ſed eius ſacrilegij cauſa non multo pòſt mortuus eſt, & ad inferos delatus, vt ſe eum vidiſſe beatus aſſerit Eucherius Arelatenſis epiſcopus, magnæ ſanctimoniæ id temporis

Carolus Martellus decimas primus conceſſit.

ris vir:vt idem refert Gagui. in vita Caroli Martelli. & fuit cadauer eius ſepultum in æde ſancti Dionyſij : iu cuius ſepulchro poſt aliquot annos, ingens ſerpens, fortè diabolus in ſerpentis ſpecie, inuentus eſt, & ex ſuo autem cadauere, & oſsibus, nihil omuino inuentum eſt, adeò quòd multi coniectabant eum cum corpore & anima in inferno, ob tale decimarum egregium facinus,ſepultum. Ecce magnum cõtra decimarum detineutes exemplum, & pernitioſum initium. Sit ne fabula au hiſtoria his qui hoc viderunt relinquo,ea quæ ipſe non vidi,mordicus non aſſerens.

De noualibus eccleſiaſtici cognoſcunt.

8 Imò legi in quodam libro extracto à regiſtris curiæ Pariſienſis quòd de decima noualium curia ſecularis non cognoſcit: ideo fuit proceſſus in curia ſeculari ſuper his noualibus annullatus à ſenatu, annum & diem non recepi.vidi hoe tamen in quodam libro in verbo, decima.ex regiſtris curiæ, & aliàs fuit reddita curia epiſcopo Morinenſi de cuius feudo comes Bolonien. recognouit, vt ibi eſt videre. & alia multa ibi de hoc reperiuntur ſcripta, quæ nonnullis conſiliariis ſatis ſunt nota.

Compromiſſum ſuper decimis quando fieri poſsit.

9 Fortius conſuluit Bald. couſil.247. non reuocandis,in v.volu. quòd dum eſt quæſtio inter detinentem decimas, & feudatarium,de tali quæſtione poteſt fieri compromiſſum, & tranſactio inter eos, & in eorum præiudicium cap. vno. de controuerſia inter vaſallum & alium. de benefi. quia uon intelligitur compromiſſum de iure ſpirituali decimarum, ſuper qno non valet compromiſſum.c. contingat. de arbit. ſed de commoditate, de qua compromitti poteſt. ſicut ſi vſufructuarius compromitteret de vſufructu, uon enim intelligitur compromittere de ipſo iure inſeparabili à perſona, ſed de ipſa commoditate : vt probatur ex nota. in l.1.C. ſi pignus pig. datum ſit. & de fructibus decimarum poteſt fieri compoſitio ratione temporis præteriti.gloſ.ſingul. in c.vt ſuper. de rebus eccle. non alienan. Bal. in cap. per tuas. de arbi. & compromiſſum in laicum valet ſuper decimarum fructibus : vt teſtatur Lanfrauc. iu clemen. diſpendioſam.col.4.& ſequen. de iudic. Auch.conſil.34. in hac cauſa. col. 2.nu.5.de præſcrip.

Ex donatione laicorum nõ licet decimas poſsidere.

10 Igitur,cùm iſta conceſsio facta ab eo qui poteſtatem concedendi non habebat, nullius eſſet momẽti, imò quicunq; decimas, primitias,& oblationes per poteſtatem ſecularem obtinet, proculdubio contra deũ & ſanctorum patrum nititur ſanctiones: quinimò, & qui accipit, & qui tradit, raptor & ſacrilegus iudicatur.c. cauſa. in fine.de verbo. ſignific. ideo ſuper his aliqua non poteſt interuenire præſcriptio : qnare iudices laici voluerunt cognoſcere,vt huic ſacrilegæ donationis fauerent, præſumentes quòd ſi iudices eccleſiaſtici cognoſcerent, paſsim ad reſtituendũ detinentes decimas,vt iuris eſt, condẽnarent.ſed timendum eſt, vt pro hoc ſacrilego dono, iudicantes in infernum cum eorum anthore, deuoluantur : & maximè cùm rex Martellus non recõpenſauerit regni eccleſias, nec aliquis rex Franciæ,vt legerim.

Detinentes decimas infeudatas raptores dicuntur.

11 Ideo dicerem has omnes decimas ſic à laicis infeudatas, à curatis iure contra detinentes peti poſſe,& eccleſias his ſpoliatas reſtitueudas imò detinentes ſunt raptores, ſi alio iure non fulciantur,per dict. capitu. cauſa.

Innocentius cap. prohibemus.

12 Quare ſanctè ſtatuit concilium Lateranenſe,in c. prohibemus.de dec. vbi ſic ſcribitur : Prohibemus ne laici decimas, cum animarum ſuarum periculo detinentes, in alios laicos poſsint aliquo modo transferre:ſi quis verò receperit & eccleſiæ non reddiderit,Chriſtiana ſepultura priuetur.

Prohibet decimas transferri in laicum.

13 Primò, ponitur prohibemus,& ſic quod ſit poſt prohibitionem, nullum eſt. l.1. & 3. ff. quod vi aut clam.l. non dubium.C. de legib. ideo decimæ ab illo tempore iu laicos tranſlatæ, nunc retineri non poſſunt, & in hoc cõuenit omnis turba doctorum. ſed ego etiam teneo de his decimis, quæ ante dictum Lateranenſe concilium nou iure acceptæ erant, vt inferius probabitur.

Dictio, ne.

14 Ponitur etiã in text. dictio, ne, quæ negat, vt in rubr.ff. ne quid in loco ſacro. ne quid in flumi.pobli. ne vis fiat ei.& in aliis multis ſimilibus, vt ſcripſi in l.in lege cẽſoria.ff.de verb. ſign. ſed negatiua totum negat.l.hoc genus.ff.de condi. & demon. vbi gloſ. & plus negat, quàm affirmatiua ponat, vt dialect. dicunt. & probat lex, ſi ſic ſtipulatus.vbi Iaſ.ff.de verb.oblig. Decius iu regu. iu eo. de regu.iur. ideo ibi negatur decimas aliquo modo in alium laicũ transferri poſſe.

Laici prohibentur bona eccleſiarum in laicos vel alios transferre.

15 Item in tex.eſt verbum,laici, igitur prohibet tex. ibi, ne transferant qnod ſuũ nou eſt, videlicet decimas in alios : quia non licet de alieno diſponere.vt pote de decimis, quę dei ſuut, vt ſuperi⁹ dixi,nec licet laicis quibuſlibet quamuis religioſis & potentibus, quolibet modo aliquid decernere de eccleſiaſticis facultatibus, quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi indiſcuſsè cura à deo commiſſa doceatur.c. bene quidem.in fi.90.diſtinctio.cap. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtitut.prohibentur. etiam trãsferre: quia licet papa illos, quibus conceſsit, habiles fecerit, tamen non alios, in quos iſti laici decimas transferre vellent, & ſemper decimæ ſpirituales remanſerunt : vt plenè docet Claud.de ſeyſel. in ſuo ſpecul. feud. in fi. imò ſpecies furti eſt, de alieno largiri, & beneficij debitorem ſibi acquirere.l. ſi pignore.§.1.ff.de furt.

Decimæ dei ſunt.

16 Quòd decimæ dei ſint, patet Leuit.27. in fi. ibi,omnes decimæ domini ſunt. & iu c. eccleſias. 13.q.1. ſunt etiã dei ſanctuariũ.

c.ad

c.ad hæc.eo.ideo laici eas obtinere nō poſſunt, quia ſunt incapaces illarum : & vſus decimarum & oblationum, quia diuini iuris eſt, ad ſeculares omnino peruenire non licet.c.ſi.16.q.1. nempe deus aſsignauit eas filiis Leui, & ſic clericis : igitur laici à deo optimo maxi. incapaces facti ſunt, etiam ante concilium Lateranenſe, quod voluntatem dei declarauit. nam ſemel deo dedicatum, non eſt ad humanos vſus transferendum.regul.ſemel.de reg.iur.iur.in.6.

Laici ante concilium Lateranenſe,inc. parum decimarū erāt.

17 Item alia ratione, quia decimæ annexæ ſunt ſpiritualibus, videlicet officio ſeminādi ſpiritualia: ergo dignū eſt vt metat decimas, vt teſtatur diuus Paulus, & ſicut hominis corpus eſt inæſtimabile, quia eſt animæ annexum, ita & ius percipiendi decimam: vnde ſi venderetur, ſymonia cōmitteretur.c.altaria.1.q.3.& docet Aſteſa.in 2. parte ſummæ, rub.de deci. arti.7.tit.35.

18 Præterea in tex.eſt decimas.prohibentur enim laici decimas in alios transferre, & ea ratione ſtatutum eſſe à concilio Lateranē. cenſeo: quia laici vſurpauerant decimas, quas dum facilè recuperare ab eis eccleſiæ non poterant, vt citius ad eccleſias reuerterentur, ſtatuit vt in alios non transferrent, cogitans, quòd ſaltem in morte dicti laici decimas eccleſiæ relinquerent, cùm in alios laicos transferre non poſſent : & ſi id temporis iudices & executores concilij diligentes fuiſſent, laicos ad relinquendū eas, ſaltem in morte coegiſſent, alioqui eis eccleſiæ ſacramenta, & ſepulturam denegare debebant: quod ſi vni potenti tunc feciſſent, ſtatim alij reſipuiſſent, & decimas reſtituiſſent: quod hodie eſt eis difficile, cùm deuotio ſit valde diminuta ab eo tempore, & indies adhuc minuitur: deus per ſuū filium adaugere eam nobis velit, fidem, & charitatem. igitur concilium Lateranenſe, videns non poſſe denudare laicos ſtatim decimis, prohibuit ne in alios transferrent, vt ipſi videntes ſtatutum, eccleſiis decimas relinquerent.

Ratio concilij Lateranēſis, ne decimæ in alios transferantur.

19 Nempe laici retinentes decimas ſunt excommunicati: patet in c.2.de reb.eccl. non alienand. vbi ſic ſcribitur: qui res eccleſiæ petunt à regibus : & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiā rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione eccleſiæ, cuius facultates auferre cupiunt, excludantur.& text.in c.cauſa.in fi. de verbo.ſignifica. ait: Quicunque igitur eas per poteſtatem ſecularē obtinent, proculdubio cōtra deum & ſanctorū patrum nituntur ſanctiones, quinimo & qui accipit, & qui tradit, raptor & ſacrilegus iudicatur. Subſequitur in tex.c. prohibemus.eo.cum animarum ſuarum periculo. volens dicere, quòd decimę à deo optimo maxi.erant reſeruatæ clericis, & his tamen fuerūt priuati à laicis, quas nunc detinentes cum animarum periculo, ob id concilium ſtatuit, ne illas in alios laicos transferrent, ſed in morte, ſaltem ſatisfaciant eccleſiæ, illi relinquendo, cuius decimæ fuerunt, & ſic laici peccant decimas illas feudales detinentes, & ob id excommunicati declarari poſſunt c.ad hæc.eo.

Laici retinentes decimas ſunt excōmunicati.

Periculum eſt animarum in detinendo decimas.

21 Imò Honorius papa his verbis ſtatuit, vt inueni in compilatione Honor.decreta. prima: cùm ſicut ex veſtra inſinuatione didicimus quaſdam habetis eccleſias, in quarum parochia decimæ à laicis per violentiam detinentur, quæ quidem ad eccleſias ipſas pertinere noſcuntur: nos veſtris ſupplicationibus inclinati, authoritate apoſtolica prohibemus, ne decimæ, cū eis idem laici dimiſerint, ad alios quàm ad eccleſias eaſdem deuoluantur.& illa decretalis dirigitur abbati & conuentui ſancti Pontij. Ergo laici non poterant aliquibus etiam eccleſiis relinquere, niſi eis, quibus prius competebant.

Decretal. Honorij quæ non eſt in libro vulgata.

In quas eccleſias laici decimas transferre poſſint.

22 Item hoc concilium non concedit laicis, vt eas teneāt, vel eius filij, & ſucceſſores, vt quidam dicere conatur: quia iſta prohibitio non inducit conceſsionem, cùm inducta ad priuationem, non operetur conceſſionem.l.legata inutiliter.ff.de leg.1.

Lateranenſe concilium nihil iuris concedit laicis ad decimas.

23 Itaque per hæc verba patet ante concilium Lateranenſe, incapaces fuiſſe laicos, & peccaſſe detinendo decimas: ideo licet eas ante concilium habuiſſent, transferre tamen in alios non poterant, quia nunquam in illis ius habere potuerunt, quòd à Deo filiis Leui reſeruatæ erant: quicquid dicant docti. ante vel poſt concilium. nam Alexand.3.in cap. ad hæc. prohibet ne in feudum laicis dentur: & eis datas vult, vt laicis eas reſignent, alioqui eos excommunicationis vinculo adſtringit. Ecce igitur quòd tam ante concilium, quàm poſt, laici ſunt prohibiti decimas habere ex pręcepto Dei, qui eas Leuitis, id eſt, eccleſiaſticis, reliquit, & ſacerdotibus.c. quamuis. ibidem. & Alex. tertius erat parum ante concilium Latera. quia ipſe poſtea in fine ſui pontificatus congregauit illud concilium Romę, ergo antea ſtatuerat. imò in concil. Turonen. ſtatutum fuerat decimas, & res eccleſiaſticas in feudum laicis concedi non poſſe tempore Vrbani 2. vt eſt in rub. epiſcopum. vel abba in vſib. feudo. & illud concilium fuit celebratum Turonis, anno 1096. vt notat Archi. in cap. fin. § illas. eod. libro 6. & Henric. Bohic, in c. quamuis. eodem. Ergo laici incapaces erāt & prohibiti ante concilium Lateran. quare nō eſt opus ſpectare illud concilium Lateranenſe, cùm ſemper laici fuerūt incapaces decimarum, & rerum eccleſiaſticarum, & ſpiritualium.

Ante concil. Lateranēſe laici erant decimarum incapaces.

24 Detinentes, dicit tex. non poſsidentes, cùm laici ſolùm detineant, ergo non præſcribunt ſine poſſeſsione. l. ſine poſſeſione. ff. de vſucapio. & regu. iuris, ſine poſſeſsione. in. 6. cap. cauſam. de præſcriptio. & ideo

Detinere decimas laici non poſſunt.

dicit tex. detinentes, non poſsidentes. nam poſſeſsio ad ius refertur, tenere verò vel detinere, ad factum. l. poſſeſsio. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſtipulatio. §. hæc quoque. de verb. obligat. ſcripſi in tract. nomina. q. 9. nu. 11.

Laici an iuſtè decimas in filios & ſucceſſores transferant.

25 Poſtea in tex. dicitur, in alios laicos. ergo prohibitio erat, ne transferrent in laicos quoſcunque, & cuiuſcunque conditionis: quia indefinita æquipollet vniuerſali. l. ſi pluribus. ff. de legatis 2. capit. vt circa. de electionibus. in 6.

26 Et ideo in ſucceſſores etiam filios ſuos laicos non poterunt has decimas iure trãſferre. c. in canonibus. 16. q. 1. nempe Lateranenſe concilium eos excepiſſet, ſi voluiſſet. c. ad audientiam. eo. imò prohibuit ſucceſſionem. in c. ad hæc. ibidem. ſed quia non poterant decimæ ſtatim recuperari à laicis, ſtatuerunt in concilio Lateranenſi, quòd ſi nunc laici decimas non reſtituant, ſaltem ipſi de facto in alios non transferant. nam cùm hæredes debeant conſcientiam defuncti purgare. c. ſi. de ſepult. ergo ad ipſos iure decimæ transferri non poterant. imò dicit tex. monendus eſt laicus qui decimam detinet, vt eam reſtituat eccleſiæ, ad quã ſpectat, qui ſi fortè induci nequiuerit, & eã cum diœceſani conſenſu alteri eccleſiæ aſſignauerit, præſertim religioſo conuentui, conſtabit ipſa donatio perpetua firmitate ſubnixa c. cùm apoſtolica. de his quæ fiũt à præla. & ideo dicit tex. in cap. ſi de decim. quòd laici non poſſunt eas dare in pignus, etiam clericis, vt citius ad eccleſiam redeãt: cùm in decimis non habeat locum ſucceſſio, vt ibi dicit glo.

Remitti decima à laico poteſt quãuis ſucceſſori quæſita eſſet.

27 Imò ſi fuiſſent conceſſæ decimæ ab eccleſia Titio laico & ſuis, is Titius poteſt eccleſiæ remittere, etiam vendendo in præiudicium ſuorum, & ita ſeruatur opinio Bar. in hoc caſu fauore eccleſiæ, quam ſcribit in l. qui Romæ. §. Flauius. in ſi. ff. de verb. obligatio. quamuis regulariter contra Bar. ſi cõmunis opinio in aliis caſibus. vt ibi Iaſ. & alij dicunt. & Benedic. in repetit. c. Rayuntius. in verbo, ſi abſque. 2. nu. 23 & ſequen. de ſubſtitu. fideicom. de teſta. & ita declarauit rex, vt vidi in quodam libro extracto à regiſtris curiæ. in verbo, decima.

Retractus in decimis ceſſat.

28 Et in hoc caſu, quando laicus decimam iure tenens, ſi eam vendat eccleſiæ, non habebit locum ius retractus per proximiorem, vt in curia fuit pronunciatũ pro epiſcopo Conſtantien. quia eſt reuerſa ad ſuam naturam, ideo non poteſt iterũ in laicum redire, per hoc ca. prohibemus. de deci. arg. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. & quòd eas vendere poſsit ſine aliquo regis conſenſu, etiam ſi dicãt ſe à rege habere ibidem ſcribitur.

De verbo, poteſt, cum negatiue præcedit.

29 Eſt quoque in tex. d. c. prohibemus. poſſint, iuncta negatiua, ne: & eſt notandum, quòd hoc verbum poteſt, præcedente negatiua, importat neceſsitatem, & ſic tollit omnino facultatem in cõtrarium faciendi. glo. in c. 1. de re. iur. in 6. c. 1. de cauſa poſſeſſio. adeo quod remota eſt laicis omnis poteſtas transferendi decimas in quoſcunque alios laicos, etiam ſi eas ante dictum concilium haberent: quia de illis tantùm quas ante concilium habebant, loquitur concilium Lateranenſe, dum dicit, non transferant, quia non poterat præſagire de decimis, quas obtinerent deinceps, ſed de his quas detinebant, ideo dixit detinentes, vt ſuperius ſcripſi.

Dictio, aliquo modo.

30 Subdit poſtea text. aliquomodo. quę dictio comprehendi omnem modum, texte Iohan. And. & Card. ibidem. videlicet modos translationis feudi, vendicationis, donationis, præmutationis, & his ſimiles: & ſic nullo titulo vel ſpecie, vel caſu, & quod vulgò dicimus, *en aucune ſorte, facon, & maniere*, quaſi dicat, nullo modo laici transferant decimas, in alios non poterant eas trãſferre. ſi ante concilium non habebant. ergo &c. De modo ſcripſi in l. triplici. ff. de verbo. ſignific. & integrã legi vnam decretalem ſic deſcriptam: Si aliquis laicus à ſacerdotibus vel clericis decimas de laboribus ſuis in tua diœceſi requiſierit, eum ab exactione huiuſmodi prorſus ceſſare compellas. & dirigitur epiſcopo Brixienſi.

Detinentes ante concilium Lateranenſe, nõ poſſunt decimas transferre.

Oſtenditur etiã in fine text. prohibitionẽ concilij Lateranen. omnino extendendam tam ad detinentes ante concilium, quàm pòſt, cùm dantes & recipiente, aſtringat. nempe ſi laicus donauerit decimas laico, vel inſtituit ſuum etiam filium laicum, ille non poterit decimas recipere: imò ſi receperit, tanquam raptor bonorum dei Chriſtiana carebit ſepultura, & in inferno ſua erit ſepultura. Et iſte eſt verus, vt arbitror, intellectus. c. prohibemus. qui tandiu latuit, nunc eum dei laude excitatus: benedictus Deus.

Religioſi à laicis decimas recipere non poſſunt.

31 Imò fortius in Lateranen. eſt inhibitum concilio, ne quælibet religioſa perſona eccleſias & decimas de manibus laicorum, ſine conſenſu epiſcoporum, recipiat. cap. cùm apoſtolica. in ſi. de his quæ ſi. à præl. cap. cùm & plantare. de priuile. poſtquam religioſi non poſſunt à laicis ſine conſenſu epiſcopi accipere, multò fortius non poterunt laici aliquomodo decimas recipere à laicis.

Sacerdotibus licet decimas edere, ſicut olim panes propoſitionis.

32 Itaque, ſolis ſacerdotibus, qui quotidie domino ſeruire videntur, licet has decimas & oblationes comedere: quia in veteri teſtamento prohibuit dominus filiis Iſraël, panes ſanctos comedere, niſi tantummodo Aaron & filiis eius: panes, inquam, qui longè erant ab iſtis panibus, qui nunc in ſancta eccleſia offeruntur: quia illi ſub vmbra legis erant, qui verò modo ſub gratia ſunt Spiritus ſancti, toto mundo Euangelio coruſcante lucidiores eſſe videntur. capitulo, hanc

conſue

conſuetudinem. 10. q. 1. Ergo nullo modo laici decimas detinere debent: imò ſi quis prælatus, vel alius laico in ſeculo remanenti eccleſiæ decimam, oblationémque conceſſerit, à ſtatu ſuo ſicut arbor quæ inutiliter terram occupat, ſuccidatur, & donec emendet dolore ſuæ iaceat ruinę proſtratus c. quamuis. de decimis.

33 Fallit quando fructus poſsideret, videlicet ad locationem vnius anni, vel alterius breuis temporis. Hoc enim eſt permiſſum laicis, vt ad firmam habeant. vtor verbis tex. in c. tua. 2. de loca. c. fin. ne præla. vices ſuas vbi gloſa. Iudęis tamen locari fructus beneficiorum prohibitum eſt.

Ad vitã laico decima concedi poſſunt.

34 Sed ex cauſa ad vitam poſſent laico cócedi decimæ, per gloſam ſingul. in c. quamuis. de deci. & c. fina. 16. q. 1. ſecundum Panor. in c. ad hæc. ibidem. & Bertach. in tract. de epiſco. in 2 parte quarti lib. q. 41. & per Claud. de ſevcello, in ſpecul. feud. in fi. Requiritur tamen epiſcopi, vel alterius ſuperioris authoritas: ſecus in modica temporis, id eſt, triennij locatione, non vltrà: vt ſcripſi in compendio alienatio. rerum eccleſia. ſed ius decimarum laicus nullo modo habere poteſt: vt gloſ. & doct. dicunt. in d. c. quamuis. Et aliud eſt ius decimæ, aliud fructus habere. l. vaccæ. ff. de euictio. & aliud eſt habere titulũ, aliud eſt fructus nomine alterius recipere, vel fortè in alimoniã. Panor. & alij in c. cauſam. de pręſcrip.

Iudices laici de decimis etiã infeudatis cognoſcere nõ poſſunt

35 Ex quibus infertur, quòd nec olim, nec hodie iudices regij, vel alij ſeculares de decimis etiam infeudatis cognoſcere iure poſſunt, ſed iudices tantùm eccleſiaſtici: tũ quòd cauſa decimarum eſt ſpiritualis. c. parochianos. & ſequen. eo. titu. & ſic ad iudices eccleſiaſticos pertinet. element. diſpendioſam. de iudic. imò non poſſent iudices laici cognoſcere cũ eccleſiaſticis, nec quidem per compromiſſum c. contingit. de arbitris.

Curia ſuprema mixta nõ tamẽ de ſpiritualibus cognoſcere poſſunt.

36 Ideo curia ſuprema, quamuis ſit mixta ex clericis & laicis, tamen non poteſt etiam de cauſis ſpiritualibus diſponere, nec decidere: quia initium eſt inſpiciendum, vt habetur in c. dudum. eo vnde cùm initium eorum à quo iuriſdictionem habuerunt, ſit à rege, vel alio ſeculari principe, non poſſunt dicere ſe maiorem iuriſdictionem cóſecutos, quàm is, qui dedit, habet. & iſta faciunt contra illos, qui dicunt curias ſupremas Franciæ, quia ſunt ibi conſiliarij presbyteri & clerici, poſſe de rebus & cauſis ſpiritualibus cognoſcere: quod vides quàm ſit alienum. Illud verum fateter, quando conſiliarij eſſent à papa dati: vt alibi plenius in ordin. reg. dicam.

Etiã inter laicos iudices ſeculares de decimis non cognoſcũt.

37 Siue inter clericos agatur, ſiue inter laicos, ſiue inter clericum & laicum, tam principaliter, quàm incidenter. c. tamen. de ordi. cognitio. c. 2. vbi Panor. notat de iura. calũ. d. clem. diſpendioſam. de iudic. vbi doct. plenè dicunt nullo modo laicum de ſpiritualibus cognoſcere poſſe.

38 Nam Deus relinquendo decimas clericis, illarum cognitionem in conſequens reliquiſſe videtur. gl. in ſumma, decima q. 1. probatur in c. placuit. 2. in 16. q. 1. & in c. ex tenore. de foro compet. Calder. conſil. 15. an iudex. illo tit. & Iaſ. conſi. 23. in cauſa. vol. 1. quia laici eccleſiaſtica negotia tractare non debent. c. 2. de iud. & ita eſt ſtatutum in ſacris conciliis, & à ſummis pontificibus, vt probaui. Si tamen ageretur contra prædonem frumenti laicum, poſſet tunc iudex ſecularis contra illum cognoſcere: vt probat Card. in d. c. quamuis. q. vlt. de deci. etiam fructus locari, & vendi laicis poſſunt. c. veſtra. de locat. & ſic iudices laici tunc cognoſcere poſſent. glo. ibidem, & ſuperius dixi.

Contra prædonẽ frumenti ſeculares cognoſcũt.

39 Si tamẽ probaretur conceſsionem à papa laicis factam eſſe, tunc ad laicos iudices cognitio ſpectare poſſet: & hodie ex priuilegio conceſſo Philippo regi Franciæ, vt quidam aiunt, quod Philippinam vocant, iudices laici de decimis feudalibus cognoſcunt, & ſi laici inquietantur coram iudicibus eccleſiaſticis ſuper huiuſmodi decimis, ſic infeudatis ante concilium Lateranenſe, ſolent impetrare literas à rege, ad inhibẽdum iudicibus eccleſiaſticis, ne de his cognoſcant, cauſáſque ad iudices ſeculares remittant: quibus per regem mandatur, vt faciant laicos vti & gaudere priuilegio dicto, & iure tenendi, portandi, colligendi, & poſsidendi huiuſmodi decimas, in vim prędicti priuilegij. de quo Benedic. meminit in repet. c. raynutius. in ver. ſi abſque. 2. de ſubſti. fideic. nu. 45. de teſta. & Chaſſa. in conſuet. Burg. rub. *des iuſtices*. §. 6 nu. 350. & item ſeculares iudices in Hiſpania cognoſcunt de eiſdem, vt teſtatur Pet. Belluge, in ſpecu. principum. rub. 13. de deci. §. reſtat. fo. 45. & ſeq. quod eſſet apud me expeditũ, quando laici iure tenerent iſtas decimas: alioqui non poſſunt cognoſcere teſte Feder. conſi. 245. domino And.

Ex priuilegio iudices ſeculares de decimis cognoſcunt.

40 Secũdo, infertur quòd in decimis etiam infeudatis nó ſucceditur iure hæreditario, per c. prohibemus. eo. quãuis feuda inſtar patrimonialiũ habeãtur in hoc regno, quãdo ſunt tẽporalia, vnde ius illorũ in accipiẽtem trãsfertur. c. 1. qui feu. da. poſſ. tamẽ cũ ius decimarũ in laicos transferri nó poſsit. c. ad hæc. eo. & ſuperiꝰ dixi. ideo decimę nó habebũtur inſtar patrimonialium, etiam ſi iure poſsidentur per ſupradictas rationes. nam hoc eſſet contrariũ his decimis, quòd eſſent ſpirituales, & haberentur vt temporales & prophanæ: imò ſuperius fuit dictũ, ne ad alios laicos transferantur.

Feudales decimæ ad poſteros nõ trãſferũtur.

41 Tertiò, quòd conſuetudines vel ſtatuta à laicis edita ſuper decimis etiam infeudatis, non valent, tum quia falcem in meſſem alienam imponunt, contra cap. nouit. de iudi.

Conſuetudines vel ſtatuta ſuper decimis à laicis edita non valent.

indi.diſponēdo de his quæ ad illos non ſpectant, tum quia de ſpiritualibus non licet laicis ſtatuere.c.eccleſia.de conſtit.vbi docto.Inno.in c.nouerint. de ſenten. excommuni.c.hanc conſuetudinem. in fine.11.q.2.cùm non conſtitutiones, ſed deſtitutiones, vel deſtructiones dici poſsint, & vſurpationes iuriſdictionum.tex. in c. fin. de reb. eccleſ.nō alienand. ſic cōſuluit Aegid. bellamera, conſil.40.factum tale.col.10.in allega.Iohan.de Alzeno.

Feudales decimæ hodie retineri nō poſſunt à laicis.

42 Quartò, infertur quòd licet decimæ eſſent infeudatæ ante concilium Lateranenſe, à domino ſeculari, laicis, non poſſunt etiamnum retineri.c. dudum.de dec.niſi dominus eas decimas iure ſe habere probet, vel eccleſiam compenſauerit de re maiori, vel æquali, de quo oportet quòd conſtet, per.c.ea enim.§. ſed & permutare 10.q.2.c.1.de rerū permu.doct. in c.1.de rebus eccle. non alienand. Deci.conſil.341. viſo puncto.col.5.num.11.& retinentes nollem excuſare, nec abſoluere ſine reſtitutione.

Quomodo probatur eccleſias non recepiſſe aliquid in compenſationem.

43 Et ſic cùm eccleſiæ, quarum laici tenent decimas, non habeāt aliqua bona temporalia, probatur quòd non fuerunt pro decimis compenſatæ: ergo illæ decimæ retineri iure non poſſunt, per ſuprà dicta, etiā per mille annos poſſeſſæ.

Infeudatio nō præſumitur, nec docet à laicis facta.

44 Quintò, non eſt quærendum an infeudatio fuerit facta, vel non: quæ tamen non præſumitur, quia eſt facti, & facta non præſumuntur.l.in bello.§.factæ.ff.de captı.ſed quærendum eſt, à quo facta fuerit, & an is potuerit facere, qui fecit.l. ſi quæramus.ff. de teſta.

Vſurpatæ decimæ à laicis præſumuntur.

45 Imò à ſolitis præſumemus eas vſurpatas à laicis.c.fina. de reſtit. ſpoliato. in 6.ibi, quia eas occupaſſe iniuſtè, veriſimiliter præſumuntur c.quamuis.de dec.eo.maximè quia malum legimus in hiſtoriis initiū, videlicet decimarum cōceſsionem ab ipſo duce Martello, laicis & proceribus regni Franciæ factam, & in compenſationē belli. Ideo quæ malo inchoata ſunt principio, difficile eſt vt bono peragantur exitu.c. principatus.1.q.1.

Donationis decimarum inconuenientia.

46 Itaque in hoc dono vides bona non ſua dari, & pro ſeruitio ſibi impenſo, & ſpirituale pro temporali, quod quàm ſit abſurdum, nemo non videt, & ſine cōpenſatione facta eccleſiis, ſaltē nullā legi; quod etiam non valet, vt habetur in §. ſi minus. in authen.de non alienan.reb.eccle.colla.2.

Excommunicātur omnes retinentes decimas & ſacrilegi ſunt.

47 Vnde dicit tex.in c.in canonibus 16.q 1. valde ergo iniquū & ingens ſacrilegū eſt, quicunque, vel pro remedio peccatorum, vel pro ſalute animarum ſuarum, aut requie vnuſquiſque venerabili eccleſię contulerit, aut certè reliquerit, ab his à quibus maximè ſeruari conuenit Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia à principibus & primis regionum, in aliud transferri, vel conuerti. Quicunque ergo res eccleſiæ iuſſu vel largitione principum, vel quorūdam potentum, quadam inuaſione, vel tyrannica poteſtate tenuerint, & filiis & hæredibus ſuis, vt à quibuſdam iam factum audiuimus, quaſi hęreditarias reliquerint, niſi citò res dei admoniti à pontifice agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur: quia iuxta ſanctorum patrum traditionem nouimus res eccleſiæ vota fidelium eſſe, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum cuique, non ſolùm habita cōſeruare, verumetiam, Deo opitulante, conferre optamus.c. quia iuſta.16.q.1.Et laici, ſiue ab epiſcopis, ſiue à regibus, ſiue à quibuslibet perſonis decimas acceperint, niſi eccleſiæ reddiderint, ſciant ſacrilegij crimen ſe commitere, & ęternæ damnationis periculum incurrere. ca.decimas.16.quęſt.7.alia ſuperius ſcripſi.

48 Et in dubio iudicare debemus id quod eſt animæ tutius & ſecurius.c. iuuenis. de ſponſalibus.ſed ſecurius eſt animæ iudicare decimarum vſurpationem, vt ſatisfaciamus, & eas reſtituamus, quas prędeceſſores noſtri iniuſtè detinuerunt.ergo & cætera. Et ob hoc credo multos in inferno cruciari, qui noluerunt decimas reſtituere: & nūc detinentes eas, ſi non pœniteant, & reſtituant, ſequuntur.

Res bona quæ eccleſiis dederūt an accipere poſſint.

49 Nec obeſt ſi dicatur, quòd reges dederunt poſſeſsiones, & fundauerūt eccleſias, ergo & decimas neceſsitatis cauſa quas dederunt, concedere poſſunt. quibus reſpondet textus.in c.nouerint.10.q.1.in hæc verba, nouerint conditores baſilicarum in rebus, quas eiſdem eccleſiis conferunt, nullā ſe poteſtatem habere, ſed iuxta canonum inſtituta, ſicut eccleſiam, ita & dotem eius ad ordinationem epiſcopi pertinere. Et alibi, poſſeſsiones, quas vnuſquiſque eccleſię proprię dedit, aut reliquit arbitrio, alienare quibuslibet titulis, aut diſtractionibus, vel ſub quocunque argumento, non patimur: niſi fortè aut clericis bonorum meritorum, aut monaſteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis largiri neceſsitas ſuaſerit: vt hæc ipſa non perpetuò, ſed temporaliter perfruantur. cap. poſſeſsiones. 16.q.1. Et quando reges donant, videntur ius patronatus tantùm retentum donare.c.paſtoralis.de donationibus.

Quibus eccleſiis decimas laici reſtituere debent.

50 Vltimò, quamuis laici decimas reſtituere deberent eccleſiis parochialibus, à quibus fuerant occupatæ: quia quę erant Cęſaris, Cæſari reddenda erant, & quæ Dei, Deo.& tex.in cap.cùm apoſtolica.in fi.de his quæ fiunt à prælato.ſic dicit: monendus eſt laicus, qui decimam detinet, vt eam reſtituat eccleſiæ ad quam ſpectat. nempe de re aliena diſponere non poterant.l.in re mandata.C.mandati.Et cùm decimæ datę fuerint filiis Leui, nō electiōe offerentis perſoluebantur, vt contempto Leuita, qui ſecum erat, ipſe eligeret cui vellet decimas dare.c.

ecclesias

eccleſias.§.item cùm decimę decimatertia quęſtione prima. Nam dictum eſt Deuteronom.decimooctauo capi. Leuita qui tecum moratur,& intra muros tuos habitat, comedet eas:tamen quia vna eſt ſpõſa Dei eccleſia, ideo capax earum quęlibet eccleſia eſt.Quamobrem religioſi vel alij eccleſiaſtici viri per tempus immemoriale poſſidentes illas,potuerunt contra alios clericos pręſcribere,& vna eccleſia contra aliã, cap.primo, de pręſcription.b. in ſexto. vt inferius dicam, in illa decimatertia quęſtione, an decimę tolli poſsint. vbi videri debet,an ex donationibus laicorum poſsit pręſcribi.& dicit tex.in c.fi.16 q 1.ibi,liberum eſt enim monachis & ſpiritualibus viris deum colentibus & timentibus, decimas & oblationes,cunctàque remedia cõcedere, & de iure ſuo in dominium illorũ, & vſum transferre: nec tam pauperibus paupertatem,quàm religionem attendere. Et vbi decimę ſunt feudales, ſi ſemel donatę ſint eccleſię, iudex laicus nunquam poterit de his cognoſcere, quia naturam acceperunt primęuam ad eccleſiam reuertendo.arg.l.ſi vnus.§. pactus. ff. de pac.& ſic remiſſa fuit cognitio ad iudicem eccleſiaſticum per ſenatum, anno 1550. die 22. Maij,in vigilia Pentecoſtes.

Conſenſus prælatorum in dando decimas, an proſit.

51 Nec refragatur quòd illa Martelli donatio facta fuit cum epiſcoporum conſenſu, ergo valet.ca.cùm apoſtolica.de his quę fi. à pręlat. Reſponde,non eſt verum : ſed faciamus ſic eſſe,tamen donatio decimarum à laicis facta laicis,cum conſenſu epiſcopi, non valet. cap.quamuis. eodem.vbi fuſius dixi.nec dicit quòd epiſcopi Gallicani conſenſerint,ſed non diſſenſerint,quia non poterant.nempe iſte dux Carolus Martellus bello efferatus,duos iam depoſuerat de facto pręlatos, videlicet archiepiſcopos Remenſem,& Arelatenſem: vt patet per Flor. in ſecunda parte Chronic.titu.4.cap.2.§.3. Ob id non erat mirum ſi epiſcopi non diſſentiebant.nam ſi aliquis contradiſſet, depoſitus, & exilio, & fortè morti traditus fuiſſet:ob id non contradixerunt, vel coactè conſenſerunt:tamẽ hoc fieri ſine papæ conſenſu non potuit : vt ſuperius dictum extitit.

Iuſta cauſa in dando decimas eſſe debet.

52 Non obſtat quòd fuit iuſta & neceſſaria cauſa.nempe Sarraceni deſtruebant totum regnum, & ſic ipſos prælatos,& eccleſias. Reſponde, iã parta erat victoria apud Turones, ideo bella ceſſabant contra Sarracenos:quamobrem ceſſabat iuſta & neceſſaria concedendi decimas cauſa.& quamuis fuiſſet iuſta cauſa,tamen iure & cum ſolẽnitate fieri debet alienatio bonorum eccleſiæ.c.ſine exceptiõe.12. q.2.vbi ſcripſi.nec poterat hoc ſine papę fieri authoritate,nec à laicis,q nullũ ius in rebus eccleſię habẽt.

Compenſare de ſuo quis debet.

53 Nec obeſt quòd Martellus milites compenſare volebat de hac nobili & egregia victoria.Reſpond.hoc potuiſſet egregiè de bonis ſuis. nempe compenſatio de ſuo ad alienum fieri debet.l.2. & per totum tit.ff. de compenſa.ſed de eccleſiæ bonis, non licebat compenſare, aliàs eſt furti ſpecies de alieno elargiri,vt ſuperius dixi.

Amortiſatæ ſunt omnes decimæ ad eccleſiam reuerſæ.

54 Nec me mouet tex.in c.prohibemus.ibi, cum animarum ſuarum periculo detinentes. vbi prohibet laicis detinentibus cum animarum periculo,ergo detinẽtibus ſine periculo,id eſt,iure,non prohibet.Reſpon. ſi papa ex iuſta cauſa conceſsiſſet, valeret. cap.poſſeſsiones. 16.q.1.& c. nam qui deo. quæſt.2. ibidem. quod non probatur. Alia q.vltima dicentur.Imò S.Ludo.ſtatuit,an. 1277. in menſe Martio, quòd omnes decimæ ad eccleſiam reuerſæ ex laicis eſſent amortiſatæ; nec amplius infeodatæ dicerentur,nec aliquid ſecularibus deberent.

Quæſtionis undecimæ Epitome.

1 *Decimæ quomodo ſolui debent.*
Fideliter dare decimam quid ſit.
2 *Decimæ commutatio an fieri poſſit.*
3 *Expenſæ nullæ deducuntur in prædialibus decimis.& quid in perſonalibus.nu.4.*
Decima papalis perſonali æquiparatur.
5 *Diuerſitatis ratio inter prædiales & perſonales decimas,quoad deductionem & nu.6.*
Decima eſt tributum.
6 *Lucrum non dicitur,niſi deductis expenſis.*
7 *Expenſæ refectionis an ſint in decimarum ſolutione deducendæ.*

Quæſtio vndecima.

Quomodo decimæ ſolui debeãt.

1 VNDECIMO, quomodo ſolui decimæ debeant? Reſpõd.Leuiti.27.ſcribitur, non eligetur nec bonum, nec malum: ſed quicquid venerit decimum. vt.de quicunque recognouerit in ſe, quòd non fideliter dederit decimas ſuas, modò emendet quod minus fecit. Quid eſt fideliter dare, niſi vt nec minus, nec peius aliquando offeratur de grano,aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de ipſa venatione ſua?c.quicunque.1.in 16.q.7.

Commutatio decimæ an fieri poſſit.

2 Et ſic debet præſtari, non ad electionem ſoluentis, ſed illud quod decimum venit, facta computatione nouem,id quod cadit in decimum,debetur,nec illud commutari poteſt:vt ibidem ſcribitur. alioqui vtrũque debetur, & commutatum, & id cum quo commutatum eſt.c.omnes decimæ.16.q.7. hodie iſta commutatio de voluntate partium fieri iure poteſt,nõ obſtante Leuitica lege antiqua,quę in hoc abrogata eſt.

3 Eſt tamen differentia inter prædiales decimas,

Expenſæ nullæ deducuntur in prædialibus decimis, ſicut in perſonalibus.

decimas,& perſon ales.nam prædiales ſine diminutione ſeminis, & expēſarum detractione, ſtatim fructibus collectis, non deductis aliquibus expenſis, ſolui debent.c. cùm homines. c. non eſt. eo. & antequam penſio colono partiario detur. gloſ. in c. quæſti.16.q.1. vel. domino.d.c.tua. 2.& ſic conſuluit Bertrand. conſil. 255. viſis petitionibus. col.1.&ſequen in. 1.vol.ex prima editio.

4 De perſonalibus verò deducuntur expenſæ factæ in mercibus, emēdis,quærendis,& vebendis, & in faciendo rem meliorem, etiam quæ datæ ſunt mediatoribus, & ſimilibus:non ſolùm ſi vtiliter, ſed etiā ſi ex voluntate, dummodo non fiat io fraudem eccleſiarum.Innocē.Hoſtj.Ioh. Aod. & Card. in c. paſtoralis.poſt glo. ibi, eo.ſicut quando quis retrahit rē,oportet quòd reſtituat omnes expenſas,quas emptor fecit:vt concludit Boher. in.§.4.de conſuetud.retrac.in conſuetud. Biturig.qua deductione facta de lucro,decima impartitur.d. c.paſtoralis. vbi glo. & docto. & idem in decima papali concludit Geminia. conſil. 85.ſuper pimo.col.1.quia hæc perſonali decimæ æqoiparatur.& Capyt.deciſ.Neapol. q.20.in cauſa venerabilis mo.

Ratio diuerſitatis inter prædiales & perſonales decimas.

5 Ratio eſt, quia decima eſt tributum.c decimæ.16.q.1.& ſicut in tributis nihil deducitur, ita nec in decimis prædialibus.c.tua. 2.eodem.niſi conſuetudo fuerit, quòd homines expenſas aduerſus dominum deducerent,tunc enim ea valeret, vt concludit Bertrand.conſil. 255.viſis.in 1.vol. vide tamen in d.c.cùm homines.

6 Sed in perſonalibus pecunia bis,& pluries decimari poſſet, ſi expenſæ non deducerentur, & tamen deus vnam tantùm ſibi retinoit decimam,at fructus prædij, vel animalium de nouo orti, non fuerunt decimati,nec frumentum, quia ſemen mortuū fuit, & à deo ſuſcitatum.c. cùm non ſit.eo. & in euangelio dicitur, niſi granum mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. ideo in his fructibus nulla expenſa deducitur, & maximè quia deus reſeruat homini oouē partes, & decimam tātùm vult:teſte Andr. Hiſpa.in regula decimarum.q.14. Ad hæc de locro ſoluitur decima perſonalis.d.c.paſtoralis.ſed non dicitur lucrum,niſi deductis expenſis:igitur expenſæ deducentur,& vbi datur fauor diuinus, vel publici iuris, non deducuntur expēſæ etiam neceſſariæ. vt in d.c.tua.2. & in c.paſtoralis.eo. & ſic concludit Matth. de afflictis,in deciſ.Neapolit.q. 252. magnificus. alię etiam rationes aſsignantur per glo. & doc.in d.c.paſtoralis.licet aliâs regulariter impenſæ neceſſarię deducantur, vt ſcripſi in l.impēſę. ff.de verb.ſignifica.

Expenſæ refectionis an deducendæ ſint.

7 Expenſæ autem in refectione clibani, ſeu alterius rei, vel in eius tuitione,non debēt deduci : quia res in patrimonio ooſtro remanent:vnde ſi fecero, vel refeceero torcularia, vel dolia,hoc non deducā.nam ſi fato rupta ſint, debeo aſcribere peccatis meis, & quòd deus in hoc voluerit me punire: vt ait Hoſtiē.in ſumma.§ .& qualiter. verſ. expenſæ.ſi tamen res immobiles acquiſitæ vendātur,vt domus,ager,vinea, clibanus, de pecunia deducentur impenſę reparationum.d.c.paſtoralis. vt ſi cētum aureis iam decimatis domum emā, & poſtea eam ducentis vendam, deducam centum aureos decimatos,& expenſas,ſi quas fecero,in reparationibus: ſecus ſi res immobilis remaneat penes me : vt in d.c.paſtoralis. fuſius ſcribitur. vbi videre qoilibet poteſt. alia cùm facilia ſint,miſſa nunc faciam.

Quæſtionis duodecimæ Epitome.

1 *Decima prædiales ſtatim fructibus recollectis ſoluendæ ſunt.*

2 *Statim,id eſt,quàm citius fieri poteſt.*

3 *Conſuetudo vt certo tempore ſoluatur decima,valet.*

4 *Perſonales decimæ in fine anni præſtari debent.*

Solutio particularis multa incōmoda affert.

5 *Aduocatus,& doctor quomodo & quando ſoluere decimam illorum quæ lucrantur, debeant.*

Idem in procuratoribus,notariis, & apparitoribus iudicandum.5.

6 *Mercatores & artifices de lucro eorum decimas perſonales debent.*

7 *Decima ante petitionem an ſint præſtandæ.*

8 *Intellectus cap.peruenit.de decimis.*

Monitio in decimarum præſtatione quando requiratur.

Excommunicatio non fertur,niſi præcedente monitione.

Tempus interpellat pro homine.& nu.12

9 *Offerre verbum quid importet.*

10 *Decimæ an remitti expreſſe poſſint.*

12 *Pœna iuris non petita debentur.*

13 *Decimæ ſoluendæ etiam ſi non petantur,niſi conſuetudo eſſet in contrarium.& nu.14.*

Eccleſia non petendo an videatur remittere.

15 *Decimas nō ſoluens eſt in mala fide & mora.*

Curati monere debent parochianos ad ſoluendum decimas.

Quæſtio duodecima.

Quando decimæ ſoluendæ ſint.

DVODECIMO, quando ſoluendæ ſint decimę? Reſpōdeo, prædiales ſtatim fructibus recollectis. ea.cùm homines.eo. dixit autem dominus, non tardabis decimas & primitias offerre.ideo tardius dare peccatum eſt: quia minus ſoluit, qui tardius ſoluit. l. ſi cui.in ſi.ff. de verb. ſigni.

ſignifica.facit l. vna. C. de plus petit.& §. plus.de acti.in Inſtit. ſic conſuluit Guido Papæ in conſil.70.ex proceſſu.q.1.

Statim ſoluendæ ſunt decimæ.

2 Vbi etiam dicit intelligi ſtatim, id eſt quàm citius ſolui poſſunt,& ſufficit,quòd fructus ſint collecti, & ſpicæ in meſſem deiectæ,& ſic cœpti,licet nõ percepti,& completi.l.ſi eius.ff.de rei vendic.& ſi quis fuerit in mora ſoluendi decimas, & frumentum,vel vinum fuerit ſubſtractum,vel periit,tenebitur is, qui ſtatim non præſtitit, vel non monuit curatũ, vt illam decimam reciperet:per l.cùm res.in fi.ff.de leg.1.gloſ. & doct.in d.c.cùm homines.

Conſuetudo vt certo tempore ſoluatur decima, valet.

3 Putarem tamen valere conſuetudinem. vt ſoluatur in certo tempore,licet non ſtatim,dummodo per tempus eius initij memoria in contrariũ eſſet ſeruata,vt inferius dicam in illa quęſtione ſeq.an decimæ tolli poſsint.& hoc ſcribit Collecta.in d.ca.cùm homines.poſt Roffred.in tract. libellor.iuris canon.in 4. parte. rub. qualiter decima ſit danda. itaque in decima ſoluẽda inſpicietur conſuetudo, qua ceſſante ſeruare oportet ſuprà ſcripta.

Perſonales decimæ in fine anni præſtantur.

4 Perſonales verò in fine anni præſtari debent.gloſ.in c.reuertimini.in verb.annus. 16.q.1.& facit a. Eſdiæ.c.10.in fi Panor.in cap.peruenit.eod.quia particularis ſolutio multa incommoda afferre ſolet.l.plane.ff. famil.herciſcun.c. ex literis.de pignorib.ſi tamen intra annum ſolueretur, non debet recuſari,teſte Anto.in c.ad apoſtolicę.in fi. de deci.ſed Card.in c.paſtoralis. q.16. eod. dicit, quòd poſtquam lex non diſtinguit inter prædiales, & perſonales, quòd vtraque eſt ſtatim ſoluendã: quia interim poteſt curatus indigere,& parochianus mori, ob id melius,& tutius eſt quòd ſtatim ſoluatur, id eſt ſingulis diebus dominicis: & bonum eſſet quod ſtatueretur aliqua forma ſuper iſtis exoluendis, & præſtandis.

Aduocatus, & doctor quomodo, & quando ſoluere decimam debeãt.

5 Vnde doctor regens,ex lucro centum aureorum,quod fecit,debet decimã illorum, ſic & aduocatus de eo quod ex poſtulatione lucratus fuerit. gl.in cap. decimæ.16.q. 1.& in cap.paſtoralis. de deci. vbi Cardin. q.10.ideo boni aduocati, & deuoti ſolent ſcribere lucrum,& poſtea in fine mẽſis, vel anni diſcutere: & vidi quater in anno diſcenti, imò vidi multos habẽtes crumenam decimarum, & eo die quo decem lucrabãtur ſolidos, vnum ponebant intra marſupium decimæ, & ex illo lucro fiebant eleemoſinæ: celebrabantur miſſæ, anniuerſaria fiebant, dabatur pars curato indigẽti, & omnia opera pia fiebãt ex illa pecunia: & bonum eſſet ſi ſic faceremus, vt etiam vult Hoſti.in d.c.paſtoralis.col.pen.eo.

Mercatores,& artifices de lucro perſonales decimas debẽt.

6 Et ſic mercatores debent, & alij artifices facere, ſi proſperè velint omnia ſibi ſuccedere:vt docet gloſ.& doct.in d.ca.decimæ. & inferius dicam.in q. vlt.& idem in procuratibus, & notariis, apparitoribus, & aliis perſonis,vt ex eorum lucro decimam præſtare teneantur:vt firmat And. Hiſpa.in d. regula decima. qõ.decima, & ſuperius dictum fuit.q.quinta,& octaua.

Ante petitionem an præſtãdæ ſint decimæ.

7 Quęro, an decimę ante petitionẽ ſolui debeant?Reſpondet tex.affirmatiuè,in ca. cùm homines.eo tit.dum dicit ſtatim fructibus receptis ſoluendas, ergo in mora ſunt,qui non ſtatim ſoluunt,etiam ſine petitione,vt ſcribit Panor.in 2.notab.ibi, & quia offerri debent, vt ſuperius dixi in 1.q. igitur non requiritur petitio, alioqui non ſatisfaceret quis pręcepto Dei.

Monitio in decimarum præſtatione quando requiratur.

8 Nec refragatur c.peruenit.eo.tit.vbi monitio requiritur,& ſic petitio. Reſpondeo, monitionem requiri, antequam non ſoluens excõmunicari poſsit. nam de excommunicationis forma eſt, vt fieri nõ poſsit, niſi præcedat monitio.cap.ſacro.de ſententia excommunica. ſed decimarum non eſt ea natura, vt requiratur petitio: nempe dum tempus eſt appoſitum, nõ requiritur interpellatio.l. magnam. de contrahen.ſtipula.C.ſed in d.c.cùm homines.eſt tempus appoſitum ſolutioni decimarum, videlicet,vt ſoluantur ſtatim fructibus collectis igitur non ſoluentes ſtatim ſunt in mora, etiam ſine petitione,& ſic monitione facta excõmunicari poſſunt.facit ca.omnes.16. q.7.ibi,ſed quia modo multi inueniuntur, decimas dare nolẽtes,ſtatuimus, vt ſecundum domini præceptum admoneantur ſemel: ſecundò,& tertiò: qui ſi non emendauerint, anathematis vinculo feriantur vſque ad ſatisfactionem, & emendationem congruam.

De verbo offerre.

9 Item Exodi 22.capit.dicitur, decimas,& primitias non tardabis offerre. ponderando verbũ, offerre,ſequitur quòd ſine petitione hoc fieri debet, vt doct.ſcribũt in authen.offeratur. C.de litis conteſt.ideo poſtquam decimæ offerri debẽt, ergo ſine petitione,& ſic vltro: vt expreſsè docet text.in l.fideicommiſſa.§.ſi rẽ.ff.de leg.3. & 2. Paralip.31.ſcribitur.quòd filij Iſraël,& Indę obtulerunt decimas, & ſic abſque petitione.

Decimæ remitti expreſsè poſſunt.

10 Nec refragatur quod diuus Pau.1.ad Corinth.9.ait: nihil à Corinthiis petiiſſe, nec recepiſſe.ca.prædicator.16.q.1.ergo ſi decimę non petantur,non debentur. Reſpon. verum eſt, quando remitterentur expreſſè,vel tacitè, vt diuus Paulus auaris remiſit Corinthiis: tunc non tenerentur homines ad eas ſoluẽdum: ſed cõtrarium eſt,quando nulla ſit remiſsio.imò diuus Paulus ait ibi,quòd dominus ordinauit his qui euangelium annunciant, de euangelio viuere: dicit tamen,ego autem nullo horum vſus ſum: hoc fecit, videns Corinthios auaros eſſe, ne offendiculum euãgelio Chriſti daret, ſed vt eos deo lucrifaceret: tamen inquit ibi, neminem militare ſuis ſtipendiis debere.

11 Nec obeſt quòd eccleſia Gręcorum, non

ſoluit decimas.nam reſpondeo, quia ſchiſmatica eſt à noſtra Romana deuiās, etiam in matrimonio.capitulo cùm olim.de cler. coniuga.

Pœnæ iuris nō petitæ non debentur.

12 Ne me mouet, quòd pœnæ iuris non debentur, ſi non ſint petitæ: vt declarat gloſſ. in ca.fraternitas.12.q.2.& regulariter petitio requiritur: vt in euangelio ſcribitur, petite, & accipietis.& in l.vniuerſi.C.de precib.imperato.offerend. vbi Iaſ.ſcripſi in §. ſi quis verò. de collatio.in Concord. Reſpond.hoc eſt verum, niſi in l.ſit ſtatutum tēpus, quod ponitur in d.ca.cùm homines. & licet deciſ.Rotæ.1.de decimis. in antiq. incipiens, nota quòd vbi.in prin.dicit debitorem decimarum non teneri, niſi à die petitionis, ſecundum opinionem Archidiac. tamē illam opinionem ibi reprobat, cùm nullus poſsit prætendere ignorantiam, eo quòd eſt debita iure naturali, & diuino, vt ibi dicitur, & ſuprà,q.1.docui, quia tempus pro homine interpellat.

Reprobat eos qui dicunt petendas decimas

13 Et ſic patet illos parū probè ſentire, qui dicunt non ſoluēdas decimas niſi à die petitionis: & ſi nō fuerint petitæ tempore recollectionis fructuum, quòd non poſſunt amplius peti, vt Andria.de traie. in d. q.5. ver.ſecundò vidēdum eſt, quamuis Archi. in c.1.de deci.in 6.videatur dicere à tempore petitionis debitorem decimarum tantùm condemnandum, & non antè: quem refert Fely.in cap.ſi autem.col.3. de reſcrip. ſequitur D.Petr.Paul.Pariſ.in conſil.15. Albertus in fi.in 1.vol.& conſi.6.conſiderata. col.3.nu.11.in 4. vol. & conſil.25.vidi conſilium.col.penul.nu.35.ibidem. Hoc tamen non probant, nec Iohan. Franciſc.in tract. de præſcrip.in 1.parte quintæ, princip.q.7. col.16.niſi cōſuetudo eſſet, quòd non ſoluerentur decimæ, niſi peterentur: & ſic ſecūdum eos durum eſſet dicere, quòd omnes homines qui non dant decimas, damnarentur: quia eccleſia non petendo videtur remittere: vt teſtatur Floren.in 2.parte ſummæ, rub.de dec.tit.4.c.3.§.fi.ſed ego dicerem, quamuis ſit durum, tamen ſeruandum.per l. proſpexit.ff.qui, & à quibus. alioqui non ſeruantes leges eſſent melioris conditionis, quàm ſeruantes, & impij, quàm pij. & poſtquam ſciunt ſe teneri ad ſolutionem, ſunt in mala fide, & ſic in peccato, ideo non ſunt excuſandi.

Conciliantur opiniones de petendis decimis.

14 Item diuus Thomas in 2.ſecundæ.q.87. art.1.in ſolutione ad 2.arg. ait: quòd ſi ex obſtinatione quis decimas denegat, tenetur etiam quis ſine petitione, & cenſetur ex obſtinatione id facere, quādo ſimul atque petitę ſunt, non dat: & tunc verè ad omnes decimas tenetur. & ſic poſſunt conciliari opiniones, vt quædam petitio nō ſpecialis, ſeu admonitio requiratur, ſed generalis, q̃ hodie ab omnibus ſolet fieri curatis: vnde

Curati monere debēt parochianos ad ſoluendum decimas.

15 Hodie non ſoluētes decimas ſunt in mala fide, & mora. nam ſolent in eccleſiis ab ipſis curatis ſinguli moneri diebus dominicis, vt decimas ſoluant: igitur ſi decimas retineant, tenētur ſine alia petitione, & publicantur excommunicati in eccleſiis detinētes decimas.& ita ſeruatur in curiis Frāciæ, quę conſuetudo multis eſt confirmata areſtis, & ſententiis. & hoc probatur in ca. peruenit.eo.tit. vbi præcipitur prælatis, vt parochianos monere habeant de ſoluēdis decimis, & cōpellant eos, ſi nolint ſoluere: quod ſi non faciant, peccant mortaliter: vt ibi dicit Panor. quia ipſi ſubditorum peccatis obuiare debent, & non negligere bona eccleſiarum, & pauperum: alioqui negligentia illorum peccatum inducit.glo.in ca.ea quæ.de offi.arch. Hoſtien.in ſumma. §.fi.q.7. quidam conciliari volentes dicebant in prædialibus monitionem non requiri, in perſonalibus ſecus, cùm non ſit in illis certum præſtitum tempus. & iſta opi. non eſt contemnenda, quia per eam conciliantur contraria: vel accipe eam quam ſuperius ſcripſi. & ſic aderit finis huiuſce quæſtionis.

Quæſtio.decimætertiæ Epitome.

1 *Decimæ an tolli poſſunt.*
Cauſa ceſſante ceſſat effectus.
Pauperum quod eſt, qui accipiunt, ſacrilegium committunt.
2 *Decimæ clericis peruerſis an deneganda.*
3 *Filij Leui decimas tantum accipiebant pro quibus offerebant preces.*
Irati animus ad deteriora prouocatur, cum is diſplicet, qui ad intercedendum mittitur.
4 *Clerici hodie non vacant legi Dei.*
5 *Leuitæ contenti ſola decimarū perceptione.*
6 *Decimæ deo præſtātur in ſignum vniuerſalis dominij: & ex eis pars pauperibus debetur.*
Sacerdotibus malis, & diuitibus, an decimæ debeantur.
7 *Decimæ clericis, & non alijs pauperibus ſolui debent.*
Debitor non liberatur ſoluens alij inuito domino.
8 *Clericorum nequitiæ in ſoluendis decimis conſiderari non debent.*
Decima fornicatori notorio deneganda: item ſimoniacis: ſed authoritate epiſcopi in vtilitatem eccleſiæ conuerti debent.
10 *Vuiclef combuſtus quòd diceret decimas poſſe auferri à malo curato.*
11 *Crimen incurrit qui contra ſacerdotes obloquitur.*
12 *Clerici, & eccleſia bona habere poſſunt vltra decimas.*
Clerici non debent eſſe deterioris conditionis quam laici.
13 *Clerici procuratores, ſiue adminiſtratores bonorum illis donatorum, & non domini.*
14 *Compoſitio quid, & quid tranſactio: licet vnum pro alio ponatur.*
16 *Compoſitio inter clericos ſuper decimis valet.*

intelli

Intellige in prædialibus.nu.17.
Decimas quis clericorum habeat,non refert.
18 *Compoſitio ſuper decimis inter clericos valet, etiam ſi ageretur vt monachi haberent totam prædialem decimam vnius parochiæ.*
19 *Compoſitio ſuper decimis ſine cauſa cognitione non valet.*
20 *Decretum epiſcopi an requiratur in compoſitione, & alienatione rerum eccleſiæ, & numero 21.*
22 *Conſenſus epiſcopi vel ſuperioris requiritur in compoſitione ſuper decimis.*
Decima cibus clericorum
Epiſcopi præſentia loco iudicis habetur.
23 *Vicarij epiſcopi conſenſus an ſufficiat in compoſitione ſuper decimis.*
24 *Inferior habens iuriſdictionem quaſi epiſcopalem compoſitioni ſuper decimis authoritatem præſtat.*
25 *Succeſſori quando compoſitio ſuper decimis noceat,vel non.*
26 *Compoſitio inter clericos vt minus ſoluatur, quàm ſit decima,valet: requiritur tamen papæ approbatio,& conſenſus.*
27 *Decima omnino tolli non poteſt, nec papæ authoritate.*
Papa ius naturale tollere non poteſt.
28 *Cõpoſitio vt laici decimas recipiant, vel non ſoluant,non valet.*
Laici incapaces ſpiritualium rerum.
29 *Compoſitio de non ſoluenda aliqua decima inter curatum,& laicos,non valet etiam papæ conſenſu accedente.*
Laicum à decimis eximere ſolus papa poteſt.
Compoſitio quando valeat cum authoritate epiſcopi & nu.30.
31 *Compoſitioni ſe iuuans eam ſeruare debet.*
32 *Priuilegium ſuper decimis non præſtandis non extenditur ad laicorum decimas.*
33 *Tranſactio ſuper decimis an valeat. & nu. 34.& 35.*
Decimæ fructus reputantur temporales.
36 *Tranſactio ſuper futuris decimis an valeat: & cuius conſenſus requiratur.*
Tranſactio non eſt prohibita in rebus ſpiritualibus.
37 *Temporale pro decimis futuris omnino non debet dari.*
38 *Decimæ dicuntur ſpirituales.*
39 *Spiritualia multis modis dicuntur.*
Decimæ ſunt ſanctuarium Dei.
40 *Conſuetudo ſuper decimis an,& quæ valeat.*
Naturalia immutabilia.
41 *Crocorum decima debetur.*
42 *Decima debetur à terris recuperatis à Saracenis.& nu.43.*
Conſuetudo an excuſet à præſtatione decimarum perſonalium.
44 *Conſuetudo ſuper decimis perſonalibus, an & quando valeat.*
Decimæ perſonales magis in ſubtilitate, quàm vtilitate conſiſtunt.
45 *Conſuetudo & præſcriptio differunt.*
46 *Conſuetudo non ſoluendi integras decimas an excuſet.*
In.c.dilectus capituli, in aliquibus. de decimis.
Conſuetudo vetus quæ probat, tolerabilia ſunt.
47 *Conſuetudo transferendi decimas an valeat. & nu.48.*
49 *Conſuetudo non portandi decimas in horrea an valeat.*
50 *Item relinquendi in agro.*
51 *Conſuetudo non ſoluendi decimas minutas valet.*
Prætor de minimis non curat.
Decima minuta non ſunt in præcepto.
52 *Conſuetudo vt certo tempore vel loco decimæ ſoluantur, valet.& quæ requirantur in hac conſuetudine nu.53.*
53 *Diu dicitur tempus decem annorum.*
54 *Conſuetudo quando à papa approbari debeat.*
55 *Præſcriptio non ſoluendi decimas an valeat. & nu.56.*
Peccata tanto grauiora, quanto diutius animam detinent illigatam.
Decimæ tributa egentium animarum.
56 *Decimæ contra laicum an præſcribantur.*
57 *Decimæ quota præſcribitur.*
58 *Decimam integram quando curatus petere poſſit.& nu.59.*
59 *Conſuetudo contra ius naturale non diſponit.*
60 *Parochia contra parochiam decimam præſcribit: ſed non libertatem non ſoluendi eam.*
61 *Decima vini præſcripta non ſe extendit ad fundum ex vinea factum.*
Decimas qui præſcripſit antiquas, non habebit noualium decimas.
62 *Inquilinus nouus cui debeat decimam.*
63 *Religioſi qui non habent parochiam an decimas præſcribant.*
64 *Laicus decimas non præſcribit.*
Argumentum de oblationibus ad decimas valet.
65 *Conſuetudo laicorum percipiendi oblationes pro mimis, reprobatur.*
66 *Difformia non comprehenduntur conſuetudine.*
67 *Conſuetudo quando vim priuilegij habeat.*
68 *Præſcriptio, & priuilegium differunt in acquiſitione.*
Conſuetudo incapacem non reddit capacem.
69 *Laicus decimas an & quando retineat.*
70 *Decima inueſtitura à laico probanda.*
71 *Caſus requiſiti in decimis feudalibus. & nu. 76.cum ſeq.*
Decimas a papa infeudatas laico probare ſufficit,cum tempore immemoriali.
72 *Intellectus capituli, cum apoſtolica. de his quæ fiunt a prælat.& nu.73.*
Decima regulariter laicis ad tempus dantur.
73 *Papa ſolus laicum capacem facit ad decimas.*

74 *Decimas à laicis quando religioſi recipere poſsint.*
75 *Decimas laici quando pèrdant.*
79 *Tempus immemoriale cum recognitione an laico ſufficiat ad habendum decimas.*
77 *Poſſeſsio etiam centenaria non iuuat laicum.*
Vſurpatio longinqua ius non tribuit.
Prætor non tuetur iniquam poſſeſsionem.
78 *Decimas ad ſe ſpectare quomodo laicus probare poſsit.*
Dei veritatem non hominis conſuetudinem ſequi oportet.
79 *Laicus decimas habeat ante vel poſt concilium non intereſt.& nu.80.*
80 *Laici ex ſuo officio pro populo non orant.*
81 *Decima quanto tempore præſcribantur.cum nu ſeq.*
82 *Eccleſia cõtra eccleſiam quanto tempore decimas præſcribat.*
83 *Intellectus cap. ad decimas. de reſtitut. ſpoliator.*
84 *Curatus quando iure communi fundatus ſit.*
85 *Eccleſia decimas à laico habens, eas non præſcribit:& quare.*
Reges puri laici: nec iura eccleſiæ donare poſſunt.
86 *Intellectus cap.1.de præſcript.lib.6.*
Eccleſiaſtica res etiam ſine titulo præſcribitur, quando adeſt bona fides.
87 *Malæfidei poſſeſſor creditur, qui contra iura mercatur.*
88 *Præſcriptionem impedit error iuris.*
89 *Confirmatio quando titulum præbeat:& quo tempore incipiat præſcriptio.*
90 *Confirmatio in forma communi quid operetur.& nu.91.*
Error facti præſcriptionem non impedit.
91 *Clauſula, ſicut iuſtè poſsidetis.*
92 *Titulum oſtendere quando non ſit opus.*
93 *Decimas à laico recipientes eas non præſcribunt.*
Succedens in locum alterius iuſtam habet ignorantiæ cauſam.
94 *Præſcriptio temporis immemorialis quomodo probetur.& nu.95.cum ſeq.*
95 *Teſtes in probando præſcriptionem immemorialem quomodo deponant.96.*
97 *Memoriam extare probatur per inſtrumentum.*
98 *Teſtes affirmatiuè deponentes præferuntur.*
99 *Teſtes memoriam non extare probātes cuius ætatis eſſe debeant.*
100 *Decimæ quando per decem annos præſcribantur.*
Res de facili reuertitur ad ſuam naturam.
101 *Imperator non poteſt quem à decimarum ſolutione exonere.*
Intellectus cap.tua.de decim.
102 *Diuturnitas temporis modum ſolutionī decimarum inducere poteſt.*
103 *Decimæ an priuilegio tollantur.*
Papa aliquos à decimarum præſtatione eximere poteſt.
104 *Horti religioſorum à decimis exempti.*
105 *Papa quando ius diuinum remittere poſsit.*
106 *Præcepta decalogi irremiſſibilia.*
In decimis duplex eſt conſideratio.& numero 107.
107 *Decimarum ſolutio concernit commodum eccleſiæ.*
108 *Decimas detinens ſine cauſa, non eſt tutus quo ad Deum, ſicut nec plura habens beneficia.*
109 *Confeſſores quid ſuper decimis agere debeant.*
110 *Papa an, & quando decimas principi vel laico concedere poſsit.*
111 *Decimarum exactio quando ſuſpendenda.*
112 *Decimis præſcriptis quando quis recipiatur ad eas petendas.*
113 *Decimas poſt priuilegium ſoluentes illi renunciant.*
114 *Priuilegium de decimis non ſoluendis non intelligitur de decimis poſſeſſis.*

Quæſtio decimatertia.

1 DEcimotertiò, an tolli decimæ poſsint? Reſpond. videtur poſſe: quia ceſſante cauſa, effectꝰ ceſſare debet. l. quod dictū. ff. de pact. cap. cùm ceſſante. de appella. Sed in clericis cauſa ceſſat, igitur ceſſare decimæ debent. nempe olim erant decimæ in cibum eis datę, vt ſuperius dictum extitit, ſed illum hodie aliūde habent, & ſunt diuites: ergo cauſa ſoluendi eas decimas ceſſat. Nam clericos illos conuenit eccleſię ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum, & amicorum nulla ſuffragantur impendia: qui autem bonis parentum, & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium profectò incurrunt, & committunt. c. ſi. 16. q. 1. *An tolli decimæ poſſint.*

2 Secundò, clerici olim erant bonis moribus præditi: hodie peruerſi, ideo illis decimæ denegari poſſunt, cùm nō ſint ad cultum Dei apti. ca. tua. 2. de dec. & ſic aliis clericis deuotis pauperibus dari debent.

3 Tertiò filij Leui non accipiebāt decimas, niſi ab eis pro quibus offerebant preces. c. eccleſias. 13. q. 1. §. his itaque. ſed hodie non orant clerici pro populo: & ſi orarent, quia mali ſunt, Dei iracundiam magis in ſe prouocarent, quem per ſeipſos placare debuerant. ca. fertur. §. vulnerato. 1. q. 1. cùm enim is diſplicet, qui ad intercedēdum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. c. in grauibus. 3. q6. 7. vbi etiam dicit victimas impiorum abominales Deo eſſe, vota iuſtorum placabilia.

4 Quartò, quia clerici legi Dei etiam non vacāt hodie, vt patet in multis, & manifeſta non

ſta non indigent probatione. c.de manifeſta.a q.r.

5 Quintò, Num.18.c.dicitur, Leuitas decimarum oblatione eſſe contentos: igitur ſi vltra decimas prædia habeant, eis non debentur decimæ: quia Deus præcepit eis, vt ſint contenti ſola decimarum perceptione. & Ioſue 13.tribui autem Leui, non dedit poſſeſſionem, ſed ſacrificia, & victimæ domini Dei Iſraël, ipſa eſt eius hæreditas. & ſic concludit Anton.Butri.in ca.parochianos.col.3.& ſeq.eod.

Malis ſacerdotibus, & diuitibus, an decimæ debeantur.

6 Contrarium arbitror verius eſſe. nam fac quaſdam rationes in noſtris clericis ceſſare quibuſdam, tamen non omnes decimarum rationes ceſſant, quia omnes nõ ſunt diuites: & ſi eſſent, aliæ rationes nõ ceſſãt, quæ ſunt ex parte Dei: videlicet, quia præſtãtur decimæ Deo, in ſignum vniuerſalis dominij, & pauperibus debetur pars: vt ſuprà qõ.a. ſcripſi. & diuites melius poſſunt hãc partem ſoluere, quàm pauperes clerici: vt probat tex.in c fi.16.q.1.ac pars fabricæ eccleſiæ aſsignari ex decimis debet.ca.conceſſo.& ſeq.12.q.2. Itaque deus, eccleſia, & pauperes, non debent propter malitiã clericorum decimis fraudari. Ob id gl.plura inconuenientia recitat in c.1.eo.libr.6.quæ ſequerentur, ſi non ſoluerentur ſacerdotibus, vt eſt à Deo præceptum. vide Iohan. de turre cre.in c.fi. ver.ad quartã q.16.q.1.

Solui decima clericorum, & non a qui pauperibus debent.

7 Nec obſtat ſecundũ, quia reſpondet tex. in c.tua nobis.a. de dec. dicit enim ſic, prætextu verò nequitiæ clericorũ nequeũt eas, niſi quibus ex mandato diuino debentur, pro ſuo arbitrio erogare, cùm nulli ſit licitum aliena cuiquam cõcedere præter domini voluntatem. & quia ſunt debitæ clericis. c.parochianos. eod. ideo non poſſunt aliis dari etiã pauperibus: quia non liberatur debitor ſoluẽs alij inuito domino. l.inuito. C. de ſolut. l.vero. ff. illo tit. quia deus non debet perdere debitum ſuum propter iniuſtum procuratorem, id eſt miniſtrum, ideo enim dantur decimæ.

Malitia Clericorum in ſoluendis decimis conſiderari non debent.

9 Ergo cogitare non debemus quis clericus procurator Dei eas exigat. Hoſt.in d.c. tua.2. Ioh.Hugo, in tract.ſuo de offic.quatuor prę l.§.ſed nunc ex delicto. & nequitia clericorũ conſiderari non debet, ſed dei bonitas, qui hanc decimã à nobis voluit, dũmodo non eſſet notorius fornicator is, cui decimæ debentur: tunc illi iuſtè denegari poſſunt. c.pręter.32.diſt. & doc.in d. c.tua. 2. intelligunt illum tex.in malis presbyteris occultis, vt decima illis debeatur: ſecus in ſimoniacis ſacerdotibus, & aliis irretitis criminibus notoriis: vt ſcripſi in rub.de publi.concub.in cõcor. in 18. pœna. ne videãtur in ſuo peccato foueri, & ali.c. non omnis. ibi. vtilius.5.q.5. non debet tamen parochianus ob hoc decimas retinere, ſed authoritate epiſcopi in vtilitatẽ eccleſiæ illas conuertere, argu.e.cùm deputati.de iud.& Hoſt.in c.tua.2.& §.& quare. in fi. in ſumma.eo.& quãdiu tolerãtur ab eccleſia, ego vellem illis ſoluere, ſaltẽ decimas prędiales, quarum triplex fit diſtributio, vt ſuperius ſcripſi perſonales, eũ perſonã reſpiciãt, in criminibus ſymonię, hęreſis, & cõcubinatus, publicè illis denegarẽ, vt ſcripſi in concord. facit c.multi.2.q.1.& doct.in l.barbarius. ff. de of.pręt. Anch.in d.c. tua.2. in fin. poſt Ruffied.in tract. libel. iuris cano.in 4. parte, rub.an expẽ.ſint deducen. verſi. quæſtio in vltimis. & ſic Thoſta.concludit ſuper Mathę.23.c.q.73.

Vuiclef combuſtus quòd diceret decimas poſſe auferri à malo curato.

10 Notãdum eſt, quòd inter articulos 189. Vuiclef, per Conſtant.concilium condẽnatos is præcipuè fuit, in quo dicebat decimas eſſe puras eleemoſynas, & quòd parochiani poterãt eas propter ſuorum peccata prælatorum ab eis auferre: ob id fuit cõbuſtus. nam decimæ non dantur pro ſolo vſu ſacerdotũ, ſed deo, & ad vſum pauperum, vt ſuperius dictũ extitit, & vt deum recognoſceremus. ideo parochiani non debent eas retinere, etiam malo curato. c. decimæ. 16.q 1 niſi vt ſuperius dicitur.

Contra ſacerdotes obloquẽs cri men incurrit.

11 Nec refragatur aliud, quòd ſacerdos ex his luxuriatur. Reſpond. hoc non omnibus cõtingit: & ſi aliquibus hoc aſcribatur, ob hoc non licet decimas retinere, ſicut non licet bona furis, vel alterius mali retinere: imò tu, qui hęc dicis, audi qd ſcribat diuus Gregorius: Multi ſeculariũ hominum, cùm plus ſacerdotis vitã quàm ſuam diſcutiũt, in magnũ contentionis diuinorum ſacramentorum crimẽ incurrunt: magna enim trabe vulneratos habẽtes oculus, eámque negligentes, feſtucã tenuem in aliorum conſpiciunt oculis, quam dum incautè feſtinant euellere, erroris in foueã dilabuntur: minus quiddã conſiderãtes, quòd non eos vita ſacerdotũ lęderet, ſi ipſi humiliter bonis ſacerdotum monitis aurẽ accommodarent: ſed dum hipochritarũ more plus illorum formã, quàm propriã vitam, vel vitæ negligentiam diiudicant, ſpernunt ſancta monita, & ſpiritualia dona: vnde fit, vt nõ ſolùm ab eis dicta reſpuant, quod eſt deterius, diuina etiã miſteria contemnant, &c. in c.multi ſecularium. 1.q.1. Ideo illorũ laicorum primus, qui ſine peccato (quod vix eſſe poteſt) iſta dicẽs, fuerit, iniiciat lapidem in illũ: & non detineat quis aliena, ſed puniatur malè viuens, & ſibi debitũ non retineatur. Nam Cyprianus ait: quæ ſacrificia celebrare ſe credũt ęmuli ſacerdotũ ſecum eſſe Chriſtum cùm collecti fuerint, opinantur hi, qui extra eccleſiã Chriſti colliguntur, tales etiã ſi occiſi in cõfeſsione nominis Chriſti fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur: inexpiabilis enim, & grauis culpa diſcordię, neque paſsione purgatur. c.neq; ad Cain. 90. diſt. verũ eſt, quòd non ſolùm epiſcopi, presbyteri: diaconi debent magnopere prouidere, vt cũctũ populum,

cui pręſidēt,cōuerſatione,ſermone,ac ſciētia præeant,verūetiam inferior gradus,exorciſi, lectores, cuſtodes ædium,accolliti, & omnes omnmo, qui domui dei ſeruiūt: quia vehementer eccleſiā deſtruit meliores laicos eſſe,quàm clericos.c.qualis.8.q.1.

Clerici, & eccleſiæ bona habere poſſunt vltra decimas.

12 Item non obeſt aliud, quod nō poſſunt alia habere bona, cùm ſit præceptum eis factum,vt decimis contenti ſint. Cui reſpondeo,bona terræ promiſsionis fuiſſe per deū ſeparata à decimis,& ipſis Leuitis conceſſas decimas,propter auaritiam,& cupiditatem poſſeſsionum vitādarum: & ideo alia bona propria petere non poterant, cùm iam in decimis ſuam haberent partem. Veruntamen oblationes recipere,& bona poterant,& quicquid Deo erat conſecratum, ad ius ſacerdotum pertinebat. Leuit.20.c. & vlti.ob id ſi poſtea eis bona donata fuerint,& eccleſiis,iure illa habere poſſunt,tāquam Deo dedicata,& conſecrata:& ſic id temporis dominus voluit tribum Leui eſſe decimarum perceptione contentam, & nihil petere aliud ab aliis tribubus poſſe.d. c.eccleſias.§.item cùm dicitur.nec enim habet Leuita aliam partē atque poſſeſsionem inter vos: ergo inter alios non negat. facit gloſ.in c.1.de decim.in 6.& ibi tex.mandat decimas ſolui: & tamen id temporis eccleſiæ locupletes erant, alioqui ſequeretur, quòd clerici, & eccleſia eſſent deterioris conditionis quàm laici: vt arguit tex.in c. tua.2.eod.de deo, qui non eſſe debet deterioris conditionis,quàm domini temporales,ſic nec clerici, quàm laici: ſed laici à laicis bona donata capere poſſunt, & clerici, & eccleſia nō poſſent,quod eſt valde abſurdum, cùm eccleſiæ,& clerici ſint magis priuilegiati,quàm laici. c.eccleſia.vbi doct.de conſtitutionita concludunt in rub.de dec.& facit text.nu.18.ibi,& vniuerſi quorum accipitis. ergo ab vniuerſis poſſunt clerici, & ſacerdotes accipere,exceptis perſonis quas ſuprà deſcripſi, ſi donentur eis, vel alio iuſto titulo eis acquirantur.& hoc etiam dictat ratio naturalis. nam ſi pater inter filios hęreditatē ſuam diuidat, & dicat velle eos ſuis portionibus contentos eſſe, ſi vnus liberorum det alteri partē ſuam, nunquid obſtabit teſtatoris voluntas, quominus hic poſsit recipere? certè non:ſed ex teſtamēto non licet amplius habere, nec videtur frater ob hoc incapax factus ad habendum ex iure nouo.c.2. de renun.l.ſtipulatio hoc modo. vbi doct. ff.de ver. oblig. & hoc expreſsim docet Hoſtien. in rub.de dec.in ſi.quem alij ſequuntur.

13 Etiam ſi Deus expreſsè prohibuiſſet filiis Leui,& ſic perſonis: tamē eccleſia non comprehenderetur.ideo potuerunt deuoti viri eccleſiæ donare, & clerici habent vſum, ſiue vſumfructum illorum bonorum donatorū, & ſunt procuratores, & adminiſtratores illorum bonorum, non domini.cap. penul.vbi gl.de reb.ec.non alie.ca.2.de donatio.c. inquirendum.de pecul. cleric.doc. in rubr.de deci. vbi dicunt omnes clericos eſſe pauperes, per l.priuilegia. C.de epiſco. & cleri. quæ hoc non probat: bene loquitur de pauperibus in genere, ſed non expreſsè de clericis. Anto.in ca.parochianos. col.3.eo.tit.

Itaque in hac quæſtione, vt altius rem repetamus, vidēdum erit,an compoſitione,tranſactione,cōſuetudine,præſcriptione,vel priuilegio,ſeu exemptione, aut alio quouis modo decima tolli poſsit:& primò dicendum erit de compoſitione.

Cōpoſitio quid ſit.

14 Compoſitio enim eſt gratuita conuentio:tranſactio autem eſt de re dubia, & lite incerta, aliquo dato, vel retento,pactio.l.1. ff.de tranſac.C. eo.c.ſuper eo.ibidē. vnum tamen ſæpius pro altero capitur. c. veniēs. de tranſact.vbi Hoſtiē.in ſumma.& quot modis ſumatur compoſitio, ſcripſi in l.hęc verba ille. ff de verb.ſig.

15 Quæro,an compoſitio ſuper decimis valeat? Reſpon.aut loquimur inter clericos, aut laicos, & aut de transferendis decimis, aut de non ſoluendis. & in his elucidandis, facio caſus ſequentes.

Compoſitio ſuper decimis inter clericos valet.

16 Primus eſt, valet compoſitio inter perſonas eccleſiaſticas, vt decimæ vni curato debitæ alteri ſoluantur. cap.2.de tranſactio. c.dilecti.in ſi. eod. vbi papa dicit, ſoluatis, vel cum ipſis amicabiliter componatis. & ſic compoſitio approbatur ibi à papa. & in c.dilecti. & ſeq. ibidem. vbi Pan. quia cùm decimæ clericis ſint reſeruatæ à Deo, non refert quis ipſorum habeat, vel quæ eccleſia, vt abundantius dicetur. & doct. ſcribunt in c.ex multiplici.de dec.& idem docet Carol.Ruinus, in conſ.142.clarum eſt. nu.13.in 5.vol.

17 Intellige in decimis prædialibus: diuerſum ſentiunt iuris interpretes in perſonalibus.nēpe is qui in ſacrario operatur, quę de ſacrario ſunt, edere debet:& qui altario ſeruit, cùm altario participat, iuxta diui Pauli ſententiam. & ne detur occaſio vagationi,& audiēdi diuina extra eccleſiam parochialem.2.de paroch.Collecta.in cap. ad apoſtolicæ. eod.

18 Secundò, intellige etiam ſi ageretur, vt monachi haberent totam prædialem decimam vnius parochiæ, vel alius curatus: nam tunc ſi curatus victum ſufficientem non habeat, eo quòd ei deſint decimę, aget ad congruam portionem. capitulo, de monachis. de præben.& ſcripſi abundè in tractat.meo de congrua portio. inferiùs. quia illi qui percipiunt decimas, poterūt curam habere pauperum, & fabricæ,& ſatisfacere poterunt iis, pro quibus decima debetur: vt aſſerit Panor.in cap.3. eod. & ſuperius q.2. ſcripſi.

19 Tertiò, intellige iſtam compoſitionem valere, ita demū ſi cauſæ cognitio interueniat:

Compoſitio ſine cauſa cognitione non valet.

ueniat:debet enim ſuperior examinare, an talis compoſitio expediat eccleſiæ,aliàs cōpoſitio non valebit, quia eſt alienatio in qua hæc inquiſitio fieri debet.c.ſine exceptione.vbi ſcripſi.12 q.2.gloſ.in c.primo.de reb.eccleſ.non alienan. in 6. licet videre in compendio aliena.rer.eccleſi.

20 Item requiritur decretum epiſcopi,vt firmat Inno.in c.2 de tranſac.licet ibi Panor. eum reprehēdat,dicēs nullibi inueniri: ſed intelligere voluit Innoc. decretū pro conſenſu & authoritate epiſcopi, vel ſuperioris. ſolet enim epiſcopus poſt inquiſitionem ſuper commodo vel incommodo factam, ſi ex re eccleſiæ ſit & vtilitate, decernere faciendam compoſitionem, vel factā ratam eſſe,& ſic illi conſentit. ita debet intelligi ſententia Innocen. gloſ. & docto.in d.c.1.& inferius dico.nu.26.

Decretum epiſcopi an requiratur in compoſitione & alienatione.

21 Et ſic ceſſant controuerſiæ doctorum,an in alienatione eccleſiæ requiratur decretū: quod ſic patet.nam epiſcopus decernit iuſtam & bonam alienationem, illi conſentiendo : ſed non intelligimus de illo decreto,ſeu decreti ſolennitate, quæ requiritur in alienatione bonorum minoris,vt in rubri.de prædiis mino.ſine decreto non alienand.C.

22 Quartò,non valet compoſitio,niſi cum conſenſu epiſcopi,vel ſuperioris,& ſic non valeret cum conſenſu inferioris, videlicet abbatis,prioris ſeu alterius.c.placuit.12.q.2.& c.abbatibus. ibidem. c. cùm apoſtolica.de his quæ fiunt à prælat. vbi dicit non requiri capituli conſenſum,ſed epiſcopi tantùm : licet in vera alienatione contrarium ſit.c.ſine exceptione.12.q.2.& cùm decimę ſint cibus clericorum, vt dixi ſicut de alimentis futuris, non poteſt tranſigi ſine iudice.l.cùm hi.ff.de tranſac. ita nec de decimis,vt etiam docet Ancha.in.c.cùm homines.col.2.eo. & epiſcopi præſentia loco iudicis habetur: ſi tamen decima à laico epiſcopo daretur,archiepiſcopi conſenſus requireretur:quia epiſcopus nō poſſet in propria cauſa conſentire.c.prohibemus.de cēſib.ſcripſi in interpretatione d. c.ſine exceptione.vt inferius eſt videre in compend. alienatio.rerum eccleſ.

Conſenſus epiſcopi vel ſuperioris requiritur.

23 Etiam cum conſenſu vicarij epiſcopi nō valeret compoſitio, teſte Aufrer.in deciſi. 97.& ſequen. vidi tamen ſeruari contrarium,tum propter epiſcopi abſentiam,tum quòd vicarius nomine epiſcopi hoc faciat & quòd habeat iuriſdictionem: vt patet in rubr. de offic. vicar. imò in integra legi. in d.ca.2.de tranſact. de conſenſu epiſcopi, vel archidiaconi, & quia vicarij generalē ſolent habere poteſtatem.c.fi. de offi.vica. in 6.ſcripſi. abundè in praxi benef.in prin.

Vicarij conſenſus.

24 Niſi inferior haberet iuriſdictionē quaſi epiſcopalem.glo.in clem.1.in verb.proprij. de reb.eccleſ.non alienan. c. ſignificaſti.de fo.cōpet.tunc cum authoritate illius valeret compoſitio.

25 Quintò,ſi cōpoſitio fuerit ſine epī, vel ſuperioris cōſenſu facta,mortuo eo q eā fecit, ſucceſſori nō præiudicat.per c.de cętero.& c. veniens.de tranſact.c.ad hæc.de offi.vic. & hoc ſuper futuris decimis, ſecus de præteritis.glo.& doct.in c.vt ſuper.de reb.eccl. non alienand. Deci. in c.venerabilis.in 4. notab.de confirmat.vtili.

Succeſſori quādo compoſitio noceat.

26 Secundus caſus eſt, valet cōpoſitio inter clericos,vt minus quàm ſit decima eis ſoluatur,& ſic vt integram decimam,fortè vigeſimā,vel vt de aliquibus rebus non præſtetur,vt de rebus fortè minutis,ſeu aliis.c. veniens.de tranſac.c.3.eod.Panor.in c.dilecti.in fi.eo.facit.c.nuper.ibidē.& in hac cōpoſitione qn̄ diminuitur decima, requiritur cōſenſus & approbatio Papę:vt ſcribit Bertran.cōſ.14. viſo proceſſu.in fi.vol.1.ex prima editio.& conſi.116.illud eſt.ibidem. quod eſt verum,ſi cum laicis fiāt:ſecus ſi cū clericis,vt doctores notant in c. 2. & c. veniens.de tranſact.& inferiùs dicetur.

Compoſitio vt minus ſoluatur valet.

27 Tertius caſus eſt, ſi per compoſitionem remittatur tota decima clerico, hæc compoſitio non valebit : quia decima omnino tolli nō poteſt ,alioqui deus nō recognoſceretur in ea,nec honoraret eū quis ex ſua ſubſtantia,vt eſt præceptum Prouer.3. etiā ſi illa cōpoſitio à Papa probata eſſet : quia ius diuinum & morale tollere non poteſt, nec ius naturæ, quo iure ſunt decimæ, vt concluſi ſuperius, in 1.quæſtio.

Etiā Papæ authoritate decimæ tolli non poſſunt.

28 Quartus caſus eſt , non valere compoſitionem factam etiam de Papæ conſenſu,vt laici decimas parochiæ vnius recipiāt,tum quia Leuitis & clericis relictæ fuerūt , tum etiam quia laici ſunt incapaces ſpiritualium rerum,vt ſunt decimę.c.decernimus. de iudic.ideo eas poſſidere non poſſunt.c. cauſam.de præſcriptio.niſi ad tempus , ex cauſa fortè pietatis , vel alia iuſta : ſecus in perpetuum , quia tunc ius ſpirituale apud eccleſiam inutile remaneret. nam ſicut corpus ſine anima viuere non poteſt, ita nec miniſtri eccleſiæ ſine temporalibus.c. ſi quis obiecerit.1.q.3.Hoſtien.in ſumma.§. fi.q.3.in fin.

Compoſitio fieri non poteſt vt laici decimas recipiant, vel vt non ſoluant.

29 Quintus caſus eſt, ſi compoſitio de Papæ conſenſu facta fuerit inter curatum & laicos,de non ſoluenda aliqua decima , nō valebit,etiam cum Papæ authoritate:ſecus ſi componeretur , vt non præſtaretur integra decima,vel de aliquibus rebus tantùm hoc enim ratū eſt,ſi Papa approbet : diuerſum eſt de conſenſu epiſcopi, quia nullus extra papam laicum à decimis eximere poteſt,nec quantitatē decimę diminuere.tex. in c.venerabilis. de confir. vtil. vbi Panor. facit.c.à nobis.eo.& Bertrand.d.conſil. 14. & conſil.116 in 1.vol.& compoſitio eſt quędā exemptio,ideo ſine Papę approbatione facta non valet.gloſ. & doctor. in ca. 2.de tranſact. ſed authoritate epiſcopi poteſt

compoſitio fieri ſuper tempore, videlicet quo tempore ſolui debeat, & ſuper loco, in quo loco, an deferenda ſit domum, vel in campo ſoluenda, & quibus perſonis ſoluenda ſit, probatur in d. c. venerabilis. vbi glo. Innoc. & Decius ibi firmat compoſitionem etiam ad diminutionem cũ laicis fieri poſſe, epiſcopi interueniente authoritate: & iſta tenetur, quando compoſitio eſt magno temporis firmata interuallo.

30 Item ſi ius eccleſiæ dubium eſſet, vtpote quia ageretur de priuilegio Papæ laico cõceſſo, tunc etiam cum authoritate epiſcopi compoſitio valebit, & cum cauſæ cognitione, vt ſuperius dictum extitit, probat Panor. in d. c. 2.

Iuuans ſe compoſitione, eam ſeruare debet.

31 Vltimus caſus eſt, ſi compoſitio facta ſit etiam de authoritate ſuperioris, ſi is, qui allegat compoſitionẽ, vult ea ſe iuuare, oportet quòd probet ſe compoſitionem ſeruaſſe: aliàs ſi non ſeruata fuerit, non poterit ſe illa iuuare. per l. cùm proponas. C. de pact. c. peruenit. in 2. de iureiur. & ſi decimæ fuerint ſolutæ contra compoſitionem, illi videtur renuntiatum. arg. c. cùm acceſsiſſent. in ſi de conſtituti. ſic conſuluit Bertrand. conſi. 6. vidi caſum. col. 2. in 3. volum. ex 1. editio.

Priuilegiũ ſuper decimis nõ praſtandis non extenditur ad laicorum decimas.

32 Notandum eſt quòd ſi Papa hodie concederet priuilegium ſuper decimis non ſoluendis ex aliqua cauſa, nõ extẽderetur ad decimas, quas laici iure habẽt, & poſsidẽt vel alius: ſed tantùm reſpiceret præiudiciũ parochialium eccleſiarum. ca. 2 §. 1. & ſeq. eo. titu. in 6. vt Iohannes Andr. firmat in c. penul. col. 2. de decimis. quia ſi princeps contra ius publicum priuilegium cõcedit, ius priuatum lædere, ſi illud non exprimat, non intendit. per l. 2. §. ſi quis à principe. & §. merito. ff. ne quid in loco publ. fiat. c. quamuis. vbi docto. de reſcrip. in 6. & in c. cauſam, illo tit. in decreta. & qui difficilius quærunt, difficilius perdent: vt glo. & docto. aſſerunt in l. qua ætate. ff. de teſta. & in l. 2. C. de his qui veniã æta. impetra. Niſi priuilegium eſſet valde generale: vt concludit Deci. conſi. 113. viſo tenore.

Tranſactio ſuper decimis an valeat.

33 Tranſactio an valeat ſuper decimis? text. in c. ſuper. eo. de tranſac. ſic ait: quòd tranſigi ſuper re ſacra & litigioſa non poteſt. etenim res ſacræ, vt poſsideantur aliquo dato, vel retento, ſeu promiſſo, ſpeciem credimus habere ſymoniæ: aliàs ſi gratis, & amicabiliter inter ſe litigantes componant, ſacris canonibus nequaquã dicimus obuiare. Et ſic primus caſus eſt, valere tranſactionem ſuper decimis præteritis, etiam ſi pro illis detur temporale, vel pecunia: quia fructus decimę reputantur temporales, ideo laici illas cõducere poſſunt. c. veſtra. de loca. Dominic. & alij in c. fi. de foro cõpetẽ. in 6 & in cauſa executionis capi poſſunt, vt ſcripſi in tract. de literis obligato. arti. 2. etiam ſine conſenſu epiſcopi. tex. & ibi gl. & doct. in c. vt ſuper. de reb. eccleſ. non alie. Deci. in c. venerabilis. col. 2. de confirma. vtil. Gemi. in cõſ. 17. pro declaratione. col. vlti. glo. & doct. in c. fi. de rerum permu.

34 Vbi Imola dicit, quòd ſi domus, vel res temporalis data fuerit pro decimis futuris, & caſu mate perierit, tunc eccleſia non tenebitur ſeruare compoſitionem, ſed decimã de nouo exiget: ſequitur Barba. in cap. vt ſuper. col. 1. de reb. eccle. non alienand. Imò ipſe, qui tranſegit, poteſt nomine eccleſiæ agere ad reſciſionem tranſactionis, ne occaſio detur malis adminiſtratoribus dimittendi rem. c. ſi quis presbyterorum. de reb. eccleſ. non alienand. & ſic iudicauit Senatus Pariſien. pro curato de Chitri, contra Lud. de Freſnay, anno 1550. die x. Maij.

35 Secundus caſus eſt, tranſactio ſuper decimis futuris non recipiendis à laicis, quãdiu viuit curatus, valet: ſed eo mortuo, extinguitur. c. veniens. de tranſac. cap. 3. eo.

Tranſactio ſuper futuris decimis an valeat, & cuius conſenſus requiratur.

36 Tertius caſus eſt, ſi de decimis tranſigatur cum Papæ conſenſu, vel epiſcopi, tranſactio valebit, ſi pro decimis compenſetur eccleſia in aliis rebus. doct. in c. ad quęſtiones. de rer. permu. quia in rebus etiam ſpiritualibus nõ eſt prohibita tranſactio, ſi detur ſpirituale pro ſpirituali. dicit gl. in c. ſuper. eo. de tranſac. ſi ſpirituale ſit eiuſdem generis, & per viã permutationis hoc fiat. teſte Henri. Bohic. in c. ex literis. 2. diſtinc. de tranſact.

37 Ideo ſi aliquis velit fundare monaſteriũ in prædio ſuo, poterit cõponere cum curato, vt recipiat aliud prædium pro compenſatione decimę illius prędij, & hoc poterit cum conſenſu epiſcopi fieri, ſed ipſum ius decimæ remitti omnino non poſſet, ſed tẽporale pro decimis futuris omnino dari nõ debet glo. in ca. venerabili. de confirmat. vtili. Iaſ. cõſ. 19. in cauſa. in 2. vol. vbi dicit, quòd ſi Papa ex certa ſcientia confirmauit tranſactionem, non eſt licitum amplius ſuper ea iudicare.

38 Addendum eſt, quòd decimæ dicuntur ſpirituales, vt firmat glo. in ſumma. 1. q. 1. & in c. literas. de reſtitu. ſpoliat. vbi Panor. in 1. notab. & glo. vlti. ibidem. ac Iaſ. conſi. 19. in cauſa. col. 1. vol. 3. poſt And. de Iſern. c. 1. de feudo marchiæ. quamuis quidam contra teneant.

Spiritualia multis modis dicuntur.

39 Sed cõſiderandum eſt, ꝙ ſpiritualia multis modis dicuntur. primò ſtrictè, vt ſunt ſacramenta, quæ ſpiritus ſancti operatione conficiuntur, & pro ſpirituum, id eſt animarum ſalute. Secundò in largiori ſignificatione comprehenduntur etiam iura eccleſiaſtica, quia ſpiritus ſancti gratia dignis conferri debent. In ampliſsima verò ſignificatione, ſpiritualia dicuntur etiã quæ à ſacramẽtis veniunt, vt ius percipiendi decimas, oblationes, quæ ex ſacramẽto ordinis quis conſequitur, teſte Archi. in c. quod autem. 1. q. 1. & c. piæ mentis. 17. q. 7. & pro

cultu

cultu diuino, c. tua. 2. vbi Card. 3. not. de deci. Præpoſ. in c. peruenit. & ſeq. 1. q. 3. elucidat. Flor in 2. parte ſum. ti. 1. c. 5. rub. de ſymo. §. 1. & § 15. ar. 16. cũ ſeq. in c. 2. part. ideo dicit his verbis tex. porrò cũ laicis nulla ſit de ſpiritualib. concedẽdi vel diſponẽdi facultas, imperialis cõceſsio quantũcunque generaliter fiat, neminẽ poteſt à ſolutione decimarũ eximere, quę diuina cõſtitutione debẽtur. c. tua. 1. eo. & ſic decimæ ſunt ſpirituales: vt ibi etiã Card. & alij põderant, & Card. cõſi. 92. fauendo. nu. 15. & tex. in c. ad hæc. de deci. dicit eas eſſe ſanctuariũ Dei. ergo ſunt ſpirituales, teſte Panor. ibi, quia domino ſanctificantur: & diuini iuris ſunt, & ſic ius ſpirituale. tex. & ibi glo. in c. ſi. 16. q. 1. Alber. in l. monumenta. C. de legib.

Conſuetudo ſuper decimis an & quæ valeat.

40 Nunc de conſuetudine dicendum eſt. Cõſuetudo quãtumcunq; longa nullas ſoluẽdi decimas, nõ excuſat à peccato, nec valet, tum quòd ſit cõtra ius naturale, cõtra quod nõ valet conſuetudo. Panor. & Curt in c. ſi. de cõſuet. tum quia naturalia ſunt immutabilia. §. ſed naturalia. in Inſtit. de iure natu. tũ quia etiam contra ius diuinũ. c. fruſtra. 8. diſtin. & notatur. in d. c. ſi. & huius eſt ſententiæ Ancha. conſi. 196. magnifice. q. 1. & Iohan. de Tur. crem. in ca. reuertimini. nu. 12. verſi. ad ſeptimũ. 16. q. 1. Bertrã. conſi. 14. viſo proceſſu. col. 1. volu. 1. & conſi. 116. illud eſt. ibidem. in 1. edit. Cardi. in c. vlti. de paroch. & quia eſt irrationabilis, non valet. c. ex parte. de conſuetu. Et ideo peti poſſunt, non obſtante illa conſuetudine.

Crocorum decima debetur.

41 Vnde fuit iudicatũ decimã crocorũ debitam, licet nunquã fuiſſet decima de croco exoluta epiſcopo Albien. vt Aufrer. in d. q. 109. decidit: & refert Boer. ſæpius vidiſſe ſic iudicari. in conſuet. Bituri. § 12. de conſuetu. prædio. & Ancha. in c. ad apoſtolicæ. in 5. notab. eo. & quia grauamen eccleſiis infert, ob id non valet. c. 1. de conſuetu. Et allegans ſe in poſſeſsione non ſoluendi decimas fuit reiectus à ſenatu: vt docet Aufre. in ſtylo parla. areſto. 62. Item anno quo ſupra etiam fuere ad emendam condemnati, qui à bailliuo Montisferrandi condemnati ad ſoluendas decimas ad curiã appellauerant, anno 1516. in vigilia Pentecoſtes.

Areſtum.

A terra à Sarracenis recuperata decima debetur.

42 Imò ſi terra Hieruſalem hodie à Sarracenis recuperaretur per Chriſtianos, deberetur à nouis inquilinis decima: vt plenè conſuluit Oldra. conſil. 91. venit in dubium. quia terra nunc recuperata rediit ad priſtinam naturam. l. cùm loca. ff. de relig. & lege diuina nunc regi debet, poſtquam à Chriſtianis tenetur, quod faxit Deus. vide c. paſtoralis. 7. q. 1. Nec prodeſt tolerantia, nec tacitus Papæ conſenſus: quia in his requiritur expreſſa approbatio. c. in aliquibus. in fi. de deci: & inferius dico. & hoc expreſsè docet Ancha. conſil. 196. magnifice. col. 1. & Felynus. in ca. cauſam. col. 1. de præſcriptionibus.

43 Siue loquamur de decimis prædialibus, ſiue de perſonalibus, cùm eodem iure vtræque inuentæ ſint: vt ſcripſi ſuperius. q. 1. ergo eædem rationes quæ militant in vna, & in altera locum habent. Quanuis contrarium teneant quidam theologi, & Archid. in c. quicunque. 1. in 16. q. 7. & Felyn. in ca. cauſam. col. 5. de præſcrip. vbi tenent conſuetudinem excuſare à præſtatione decimarum perſonalium, cùm non ſint de iure diuino debitæ: ſed contrarium dixi ſuperius. q. 1.

Conſuetudo ſuper decimis perſonalibus an et quãdo valeat.

44 Veruntamen in his perſonalibus crederem conſuetudinem valere, vt aliquid pro his etiam modicum ſoluatur: vtpote ſi mercator, vel alius pro his decimis offerat in feſtis curato aliquid in miſſa, quia tũc honoratur Deus, ex ſubſtantia illius, licet non detur integra decima, tamen conſuetudo approbata illam minuere poteſt, vt inferius dicam. & communiter canoniſtæ firmant cum theologis valere conſuetudinem non ſoluendi decimas perſonales: ſed hoc intelligere oportet, vt dixi: & ſic bonum eſſet quòd concilium vel Papa ſtatueret, quòd certa ſolutio fieret pro perſonalibus, vt in quatuor feſtis anni aliquid daretur curato, & maximè illi qui prædiales decimas non habet: & ſuper prędialibus, quòd integra deberetur, vt deinceps viri timorati viderent, quid ſequi poſſent: quia in hoc eſt opinionum conflictus, vnde Anto. Butri. in c. parochianus. in fi. eo. dicit: neſcio quid dicam, niſi quòd omnes dãnamur nõ ſoluendo. Igitur oportet eas ſoluere. & hæ decimæ perſonales magis in difficultate & ſubtilitate, quàm vtilitate conſiſtunt: quia ſaltem quantum ad quantitatem, conſuetudo non ſoluendi generalis eſt, cui in hac parte ſtandum eſt: alioqui quaſi omnes animæ dãnarentur. his verbis vtitur Hoſti. in c. paſtoralis. in fi. eo. & Iohã. de Tur. cre. in c. reuertimini. nu. 12. ver. ad ſeptimũ. 16. q. 1.

45 Item quãuis canoniſtæ ſæpius cõſuetudinem pro pręſcriptione accipiãt, vt Paul. ſcribit in l. de quibus. col. 3. ff. de legib. & doct. in c. ſi. de conſue. tamen conſuetudo propriè dicitur, quando ius acquiritur in communi, & publico: præſcriptio verò quando priuato acquiritur: vt Panor. ſcribit in c. cùm eccleſia. col. 8. nu. 45. de cau. poſſeſ. Et in conſuetudine ſunt plures perſonę incertæ: in præſcriptione verò vna ſola eſſe poteſt. Anto. de Imol. in d. c. fin. Alexã. conſil. 166. viſo. nu. 7. volu. 1. Corne. conſi. 268. in hac conſultatione. col. 5. verſic. nec videtur obſtare. volu. 4. & abundè Iohan. Franciſ. in tract. de præſcri. in 1. par. 1. partis, q. vlti. vbi alias tradit differentias. ego in conſtit. reg. in tract. de conſue. in 3. tomo.

Conſuetudo & præſcriptio differunt.

46 Secundus caſus eſt, quòd conſuetudo nõ ſoluendi integras decimas excuſat, quia non eſt contra ius naturæ, nec diuinum: quia ſoluendo quicquam pro decima, impletur

Conſuetudo integras non ſoluendi decimas an excuſet.

pletur Dei præceptum de ſoluendo, & recognoſcitur, ac honoratur Deus ex ſubſtátia. Innocen. Panor. & alij per illum text. in c. in aliquibus. eod. titu. vbi dicitur ſic, illæ decimæ neceſſariò ſoluendæ ſunt quæ debentur ex lege diuina, vel loci conſuetudine approbata. & ſic innuit ille tex. quòd aliquæ ſoluendæ ſunt, dum dicit, illæ, &c. Secundò quòd illa conſuetudo ſit per Papam approbata. Et dicunt doct. in hoc caſu ſufficere approbationem per taciturnitatem, vt inferius dico. Nec refragatur d. c. in aliquibus. eod. vbi Hoſtien. firmat non valere conſuetudinem in prædialibus, vt non ſoluatur integra decima: & idem dicit q. 7. §. fina. in ſua ſumma. & Henric. in c. peruenit. col. 3. eo. quia in d. ca. in aliquibus. dicitur, cum integritate. Sed reſponde, ibi dici, quòd domini debent locare prædia his, qui cum illa integritate, quæ debebatur, ſoluent decimas: ſi ergo conſuetudo habebat vt vigeſima ſolueretur pro decima, conductor illam ſoluet, vel integrá vbi erat debita integra: vt in fin. illius text. patet: & ſic valet cóſuetudo tam in prędialibus, quàm in perſonalibus, quicquid dicant Hoſti. & Bohic. & contra Hoſti. tenét ibi cómuniter docto. per tex. in c. cùm ſint homines. eod. vbi loquitur de prædiis, & tamen decidit valere conſuetudinem: & perſonales & prædiales æquiparantur in c. quicunque. in 1. 16. q. 1. Nec me mouet, quòd quicunque recognouerit in ſe, quòd fideliter non dederit decimas ſuas, modo emendet quod minus fecit. quid eſt fideliter dare, niſi vt nec minus, nec peius aliquá do offerat? c. quicunque. 1. in 16. q. 7. quia illud intelligitur quando nulla eſſet conſuetudo, vel præſcriptio: alioqui poſt conſuet. vel præſcriptionem non diceretur dare non fideliter, nec minus: & ideo non recognoſceret ſe minus dare, alioqui ſcrupuloſus & fatuus eſſet, qui poſt conſuetudinem & præſcriptionem recognoſceret ſe nó dediſſe fideliter, ſi dederit id quod vult conſuetudo, vel pręſcriptio. per gl. & doct. in c. vigilanti. per illum text. de præſcrip. ſcripſi in interpreta. c. poſtulaſti. de cleri. ex com. miniſt. non eſſe faciendam conſcientiam poſt præſcriptionem, quamuis Alcia. teneat contrarium, in interpret. l. quiuque pedum. C. fi. regund.

Intellectus ad capitulum, in aliquibus.

Et hæc eſt communis conſuetudo mundi. ob id tolerabilia ſunt quæ vetus probat conſuetudo. l. cùm ſatis. verſ. caueant. C. de agric. & cenſi. lib. 11. vbi etiá dicitur, quòd contra antiquá in præſtandis cenſibus cóſuetudinem, nil innouari debet. D. Pau. Pariſ. conſi. 25. vidi. col. 3. & ſeq. in 4. volu.

47 Tertius, conſuetudo transferendi decimas prædiales valet, vnde ſuſtinetur cóſuetudo vt curatus vnius parochię in alia percipiat decimas. c. cú ſint homines. & c. ad apoſtolicæ. eo. & in hoc caſu ceſſant rationes ſuprà adductæ: vt expreſsè docet Car. in c. vlti. in fin. de paroc.

Transferendi decimas conſuetudo an valeat.

48 Fallit quando percepiſſet decimas limitibus adhærentes, iſtæ enim præſcribi non valent, nec conſuetudo ſuper his tenet. glo. & doct. in c. fina. de paroch. & in c. cùm ſint homines. de deci. quia limites præſcribi non poſſunt, ne fines confundantur. cap. quicunque & c. licet. 16. q. 3. ca. ſuper. eo. de paroch.

49 Quartus, conſuetudo non portandi decimas in horrea valet. Hoſti. in ſumma. huius tit. §. fi. q. 16. & Collecta. in c. in aliquibus. eo. & D. Pariſ. ſic conſuluit in conſ. 6. conſiderata. col. 2. vol. 4.

Conſuetudo nó portandi decimas in horrea valet, & relinquendi in agro.

50 Item valet conſuetudo, vt decimæ relinquantur in agro, dummodo curatus monitus fuerit, antequam aliqua fructuum fiat ſeparatio, vt tenet Roch. Curt. in repet. c. fi. col. 82. verſi. item inferri poteſt. in 3. requiſito. de conſuet. poſt Hoſti. in c. certificari. de ſepult. Aufre. in ſuis deciſ. Tholo. q. 432. Roffre. in tracta. libel. iuris cano. rub. qual. deci. ſit danda. aliàs peccat is, qui contrarium facit: vt Andr. Hiſpa. docet. quęſt. 14.

51 Quintus caſus, conſuetudo non ſoluendi decimas minutas valet: quia ſicut de minimis non curat pretor. l. ſcio. ff. de in integrum reſtitu. ſic non congruit honeſtati miniſtrorum Dei de huiuſcemodi minutis perquirere, vt ſcribit beatus Thomas in 2. ſecundæ quæſt. 87. artic. 2. c. 3. in fin vt refert Aſten. in rub. de deci. artic 4. in fin. ideo Collecta. in c. 1. eo. dicit, quòd cancellaria Romana non daret literas ſuper ſolutione primitiarum, vel decimarum, quæ non proueniunt ex poſſeſsionibus, ſicut ſunt decimæ caſeorum, ouorum, vel etiam animalium: vnde á ſenatu non fuerunt compulſi homines de Allignaco ſoluere decimam de lana, eo quia nunquam ſoluerant. Et ideo hæ decimæ fructuum minutorum nunquam exactæ non repetentur, nec cogentur ſolui in futurum: vt ſæpius fuit in hoc ſenatu iudicatum, prout refert Boër. in conſuet. Bituri. §. 12. in fi. de conſuetu. prædio. in conſuet. Bitur. extra tamé conſuetudinem ſecus, vt ſuperius dixi: quamuis contrarium dicat Iohan. de Turcrema. in c. reuertimini. uu. n. verſi. ad ſextum. 16. quæſt. 1. dicens, decimas minutas non eſſe in aliquo præcepto.

Conſuetudo nó ſoluendi decimas minutas valet.

Areſtum.

52 Sextus caſus, valet conſuetudo ſuper decima tempore certo exoluenda, fortè in mortis articulo, vt apud Venetos de perſonalibus eſt conſuetum: vt per docto. in ca. ad apoſtolicę. de deci. Anchar. in ca. in aliquibus. in fin. ibid. vel quòd domi ſoluatur vel in horreis, vt plenè conſuluit Aymo Crauette, conſil. 21. homines. & ita eſt conſuetum in oliuis exoluendis, in lingua ferè Occitana.

Conſuetudo vt certo tépore decima ſoluantur, valet.

53 Quæ requirantur in hac conſuetudine, ſcribunt Panor. Imol. Curt. & alij, in c. fi. de conſuc.

Quæ requirantur in conſuetudine.

conſuet. quæ ibi videri poſſunt. Primò, quòd ſit præſcripta. c.cumana. de elect. c. cùm eccleſia. de cauſ. poſſeſ. Hoſti.in c.ad apoſtolicæ.in fi. de deci. gloſ.in c.cùm ſint homines.ibidem. quæ ſententia tamen reprehenditur ibi per docto.nam quando cõſuetudo eſt contra ius, tunc 40.anni requiruntur.c.fi.de conſue.in 6. Sed quando eſt præter ius, decem anni ſufficiunt: & ideo text.in d.c.ad apoſtolicæ.dicit, diu obtenta: & diu dicitur tempus decem annorũ, ſeu diuturna conſuetudo. l. de quibus. & l.diuturna. ff.de legib. Panormi.in d.cùm ſint homines.col.vlti.& ideo in hac conſuetudine requiritur tempus, cuius memoria non ſit in contrarium.

Conſuetudo à Papa quando approbata eſſe debeat.

54 Item à Papa approbata eſſe debet. c.in aliquibus.in fi.de deci.quod intelligerem expreſsè, vel tacitè, ſcilicet per taciturnitatẽ immemorialem, quoad ſoluendum aliquam partem: ſed vt nihil ſoluatur, nec tacitus conſenſus, nec quidem expreſſus valeret. Cæpol. conſil.13.col.5. verſic. vlterius confirmo.& Anto.Butr.in c.parochianos. eo.& ita ſolet iudicari, teſte Guid. Papæ, in deci. Delphi.q 284.an conſuetudo.licet Panor.in c.in aliquibus.eo.teneat approbationem expreſſam requiri: quod verum intelligerem quando laicus reciperet decimam: ſecus ſi eſſet conſuetudo vt ſolueretur à laicis duodecima, vel alia pars, vt ſuprà dixi. quem ſequitur Boer.in § 12.de conſue.prędia.in conſuet. Bituri. Et hactenus de conſuetudine.

Præſcriptio nõ ſoluendi decimas an valeat.

55 De præſcriptione idem ferè dicendum eſt vt in conſuetudine, videlicet, quòd nullus ſiue clericus, ſiue laicus ſit, præſcribere libertatem nullas ſoluendi decimas poteſt, etiam ſi viueret per mille annos, vt Dom. ſcripſit in c.2.col.vlt.de præb.in 6.& Barb. conſi.35.ſapienter.col.6.in 2.vol. vbi dicit laicum teneri ad ſoluendas decimas, etiam ſi per centum annos non ſoluerit: quia ſi tardius dare peccatum ſit, quãto peius peccatum eſt non dediſſe? c.decimæ.in prin.16. q.1.imò tanto eſt grauius, quanto longius quis eas detinet, cùm tanto grauiora ſint peccata, quanto diutius infelicem detinẽt animam alligatam.c.fi.de conſuet. Et quia ſunt tributa egentium animarum. c. decimæ.16.q.1.ideo non poſſunt præſcribi, vt in ſeq.caſu dicetur, niſi contra laicum, cui fuiſſent conceſſæ ante concilium Lateran. quia contra illũ liberatio præſcribi poteſt: tum quia ceſſant rationes quas ſcripſi ſuperius.q.2.tum quia illæ decimæ ad vſum proprium laici ſuſcipiuntur.& ſic conſuluit Caio.Ruinus, conſi.142.clarum eſt. vol.5.

Contra laicum decimæ præſcribuntur.

56 Idem etiam in perſonalibus concludit Barba.conſil. 49.illud in medium. volu.3. col.4.& ſequen.vt præſcribi non poſsint, quia contra ius naturale & diuinum volens facere, eſt in mala fide, quæ perpetuò quandiu durat, impedit præſcriptionem. c.vigilanti.& c. fi. de præſcript. nec poteſt eſſe quis contra hæc iura in bona fide: vt etiam ſcribit Anto.Butr.in c.in aliquibus. in 2.op.eo.

Quota decimæ præſcribi poteſt.

57 Secundus caſus, quotam decimæ præſcribere, etiam laicus poteſt, vt ſoluat duodecimam, vigeſimam, vel aliam partem.c.commiſſum.c.dilecti.c.cùm ſint.& c. in aliquibus.eo. quia ad hoc non eſt incapax, ſicut ad ius decimæ ab aliis exigendæ: vt aliàs fuit iudicatum in hoc ſenatu pro domino de Merleto, vt non teneretur niſi ad ſoluendum duodecimam, quam ipſe & ſui prædeceſſores exoluerant. ſic firmat Do. Paul. Pariſ.conſi.25.vidi.col.3.nu.21.volu.4.

Arreſtum.

Integram decimam quando curatus petere poſſit.

58 Nec obſtant iura dicentia decimam ſoluendam cum integritate: quia debent intelligi de integritate præſtari ſolita.d.c.cõmiſſum.vel non deductis impenſis.ſecundum Barba.in capit. Raynaldus. col.62.de teſta.vel intelligitur, quando aliter non ſe haberet conſuetudo, vel præſcriptio. nam illa quota, quæ pro decima ſoluitur, decima vocari poteſt, licet ſit minor.d.c.in aliquibus.de decim.Socy.conſi.297.viſo.col. 3.verſi.non obſtat.2.ratio.in 2. vol. ideo is dicitur tunc ſoluere decimam integram, vt ſuperius ſcripſi.

59 Fallit quando curatus indigeret, & non poſſet commodè viuere ex illa parte, tunc poterit petere decimas integras, non obſtãte aliqua præſcriptione, vt ſcribit Angel. Clauaſ.in ver.decima. §.2.quia nulla conſuetudo poteſt contra ius naturale, & morale diſponere, videlicet, vt qui miniſtrat ſpiritualia, nõ metat temporalia ad vitam, iuxta diui Pauli ſententiam. & facit c. qui contra.8.diſtin. imò hoc caſu poſſet curatus exigere perſonales, quando videlicet aliæ prædiales non eſſent, vel tã raræ, quibus ipſe viuere non poſſet: vt Hoſti.docet in c.in aliquibus.in fi.eo.

Parochia vna contra aliam præſcribit.

60 Tertius caſus, poteſt eccleſia, vel clericus per præſcriptionem totam acquirere alterius parochię decimam, & ſic in ſe transferre: ſed libertatem non ſoluendi præſcribere non poteſt.& ita debet intelligi glo.in d.c. in aliquibus.in fi. eo. quamuis doct. aliter eam intelligant.& Fely. in c.cauſam.de præſcrip.ac Cardi.conſi.88.conſultus.

Præſcripta decima vini non ſe extendit ad fundum ex vinea factum.

61 Si tamen quiſpiam præſcripſerit decimam vini, ſi vinea fiat terra arabilis, non habet illius fundi decimam, quia non pręſcripſit illam: vt expreſsè decidit Anto.in c.commiſſum. eod. allegat. c. cùm in tua. infrà eo.§.pen.& fin.& docto. in ca. auditis. de præſcri. quod intellige, vt dico inferius, quando alius perciperet aliam decimam: & qui præſcripſit decimas antiquas, non habebit noualium decimas. ca. tua.1. de deci. quia tantum præſcriptum, quantũ poſſeſſum.l.1.ff.de itine.actu.priu. vbi Barto.

62 Imò ſi aliquis veniat ad habitandũ illic,

ab eo

Nouus inquilinus cui debeat decimam.

ab eo non poterit habere decimam is, qui in aliis præſcripſit: ideo cùm ipſe de nouo ſoluat, tunc eccleſiæ parochiali ſoluere debet, per c. ad apoſtolicæ. eo. & Floren. docet in 2. parte ſummæ, tit. 4. c. 3. §. 3. verſi. & nota quòd epiſcopus.

Religioſi decimas an præſcribant.

63 Etiam dicit ibi Floren. quòd clerici vel religioſi qui non habent parochiam, decimas præſcribere non poſſunt, per c. placuit. 2. & ſeq. 16. q. 1. Et notant doct. in c. de quarta. de præſcript. glo. & doct. in c. penul. eo. Panor. in c. ſuggeſtum. 1. nota. eo. Illa tamẽ iura hoc non dicunt, ſed prohibent monachis iura parochialia vſurpare. ſi tamen decimas longiſsimo tempore ad præſcriptionem habili poſſederint, præſcribere illas poſſunt, vt ſuperius dixi, per c. cùm in tua. eod. Verum eſt quòd de iure communi decimas petere ſine parochia non poſſunt, ſed poſt præſcriptionem ſic: quia illas non petunt tanquam ſint eis debitæ à iure communi, ſed quia præſcriptæ ſunt, quod eſt notandum pro religioſis. idem tenet Iohã. de turre crem. in c. fin. in 1. q. 16. q. 1. facit. c. quia. 10. q. 1. & c. dudum. de priuileg.

Laicus decimas non præſcribit.

64 Quartus, nó poteſt laicus ius percipiendi decimas præſcribere, vt ſibi ab aliis ſoluantur, tum quòd ſacerdotibus & clericis à Deo optimo maximo datæ ſunt. c. quanuis. eo. tum miniſtrantibus & ſeruientibus Deo in ſacramentis & aliis ſpiritualibus, quæ non poſſunt à laicis exerceri, ad hæc ſunt ipſi incapaces poſſeſsionis earum. ca. cauſam. de præſcriptionib. & ſic præſcribere eas non poſſunt ſine poſſeſsione. l. ſine poſſeſsione. ff. de vſucapionib. ſimul quòd in diuiſione eccleſiarum fuerint curatis aſſignatæ. c. 1. 13. quæſtio. 1. Ergo ipſis laicis competere non poſſunt, etiam ex longiſsimo tempore. imò belliſsimè, inquit textus, hanc conſuetudinem, quę contra ſanctam eccleſiam catholicam augeri videtur, omnino interdicimus, vt nullo vnquam modo, vllo tempore, oblationes, quę intra ſanctam eccleſiam offeruntur, ſub dominio laicorum detineantur: ſed tantummodo ſacerdotibus dentur. in ca. hanc conſuetudinem. 1. quæſt. 1. & bonum eſt argumentum de oblationibus ad decimas. c. quamuis. eodem. ſic conſuluit Cardin. conſi. 88. conſultus. col. 2. Do. Pau. Pariſ. conſi. 101. bona. uume. 17. & ſeq. in 1. vol.

Conſuetudo laicorum percipiendi oblationes pro mimis, eſt damnata.

65 Ideo, non excuſarem illos laicos, qui in feſtis ſolennibus ſolent oblationem vini & panis auferre, vt dẽt mimis, in multis enim peccant, tum quia auferunt rem eccleſiæ, ideo ſacrilegi ſunt: etiã peccant, quia rem Deo dedicatam ad vſus turpes mimorum conuertunt, quod etiam eſt peccatum, per regu. ſemel Deo. & c. donare. 86. diſtinc. tũ quia in eccleſia bibunt & comedunt, & domum Dei tabernã faciunt, contra id quod Chriſtus dixit: decet domum ſanctitudo. c. decet. de immu. eccle. Ideo monendi ſunt laici, vt ab hac turpi conſuetudine deſiſtãt. aliàs excommunicandi.

66 Non obeſt quòd oblationes & decimæ cõtinent quid extraordinarium, & difforme, id eſt prout res incidit. nam quandoque granum, aliquando vinum, interdum oleum: & iſta difformia non comprehenduntur conſuetudine. l. Seio ff. de annu. lega. ergo non præſcribuntur. Reſpon. actio generalis non curat diuerſitatem ſpecierum. l. nec refert. ff. quan. dies lega. ced. nec obſtat. d. l. Seio. quia difformitas pendebat ibi ex ſolo nutu voluntatis. His verbis vtitur Bald. in c. de quarta. in fi. de præſcript.

Conſuetudo quã do vim priuilegij habeat.

67 Nec diuturnitas temporis, vel conſuetudo operatur vim priuilegij, quando adeſt perſonæ incapacitas, licet aliàs regulariter contrà. l. 3. §. ductus aquę. ff de aqua quoti. & c. ſuper qoibuſdam in fi. de verb ſignifi. quia actus actiuorũ ſunt in patiente bene diſpoſito: vt philoſophus ait. qui actus nó ſunt in laico bene diſpoſiti: vt Iohan. monach. in c. 2. de præbend. in 6. docet.

Priuilegiũ & præſcriptio differũt in acquiſitione.

68 Etiam quæ priuilegio quęri poſſunt, non quærentur præſcriptione data incapacitate. d. ca. cauſam. de præſcri. c. prohibemus. eo. & quia lex reſiſtit pręſcriptioni, & quia conſuetudo non poteſt reddere incapacem capacem. c. quanto. de conſue. ſecus eſt in priuilegio. l. quidam. ff. de re iudi. plenè Stepha. Maleret, in trac. de elect. in 5. limita.

Laicus decimas an & quã do retineat.

69 Fallit quando laicus eas poſſediſſet per tempus immemoriale cum fama priuilegij: nam tunc, duobus concurrentibus, decimas retinere poteſt. Primò quòd laicus poſſederit tanto tempore, cuius initij memoria non ſit. Secundò quòd probetur fama priuilegij, videlicet quòd habuerit eas ante concilium Lateraneñ. teſte Panormi. Imol. & aliis in c. cùm apoſtolica. de his quæ fi. à præl. per illum tex.

Inueſtitura decimæ an à laico probãda ſit.

70 Oportet tamen quòd doceat de aliquibus inueſtituris obtentis ab eccleſia, & ſe vel maiores ſuos fuiſſe aliquando inueſtitos de ipſis. & hoc ſufficit quãdo primam inueſtituram à laico non oſtenderet, teſte Iohan. Franciſ. in tracta. de præſcrip. in 5. par. q. 7. col. 18. alioqui ſemper inhabiles eſſent, & ſic vllo nunquam tempore præſcribere poſſent.

Caſus requiſiti in decimis feudalibus.

71 Aduertendum eſt tamen in decimis feudalibus, ad ſequentia, quæ vt intelligãtur, reddo caſus ſequentes, Primus eſt, ſufficit laico probare decimas à Papa infeudatas, cum tempore immemoriali, etiam ſi non probetur ante concilium Lateranenſe habuiſſe. ca. cùm apoſtolica. de his quæ fiunt à prælat. vbi in fine ſic dicitur: hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuò conceſſæ ſunt. ex quo textu ſequentia colliguntur.

Cap. cùm apoſtolica elucidatur.

72 Primò, oportet conceſsionem laico eſſe factam, & ſic abſque conceſsione nunquã præſcribitur. Secundò, quòd illa conceſſio fuerit

ſio fuerit facta perpetuò: quia ſolent ad tẽ-
pus, fortè ad tertiam generationem dari.c.
fina. vbi docto. de feud.§. emphiteuſim.in
authen.de non alienan.reb. ecc.col.2.& re-
gulariter ad tempus non perpetuò dantur.
cap. poſſeſsinnes. 16. q.1.& tunc poſt tem-
pus non poſſent laici eas retinere, vt ibi.

73 Tertiò,quòd ab eo qui poteſtatem con-
cedendi habet, datæ fuerint, alioqui non
poſſet alius laicus decimas concedere, ne-
que plus iuris concedẽdo transferre,quàm
haberet.c.cura. de iure patrona. Vnde epi-
ſcopi, qui beneficio, ſiue pretio eccleſias
vel decimas laicis dederunt, domum ora-
tionis domum negotiationis, & ſpelun-
cam latronum faciunt: vnde poſt euerſio-
nem cathedræ, à cœtu fidelium ſegregati,
æterno verbere à domino flagellabuntur.
tex.in ſumma.16.q.7.Nec poſſet epiſcopus
aut alius extra papam perpetuò concedere
laicis decimas,&c eos capaces facere rerum
ſpiritualium.c.2. de iudic.c. bene quidem.
96.diſtinct.Panor.in c.ſacroſancta. de elec.
& in c.contingit.de arbitris.

Nullus extra papam capacẽ laicum ad decimas facere poteſt.

74 Quartò,requiritur quòd in feudum lai-
cis conceſſæ ſint,aliàs iure detinere eas non
poſſent: vnde videtur concludere tex. ibi,
quòd religioſi poſsint de epiſcopi conſen-
ſu decimas à laicis recipere, quando ipſi
perpetuò eas in feudum habent. Igitur, ſi
laici eas vſurpauerint,religioſi eas accipere
non poſſunt. tex.in c.ſi §. ſane,de decimis,
multo minus alij laici à laicis.

Religioſi quando à laico decimas recipere poſſint.

75 Vltimò, in illis caſibus, in quibus laici
decimas iure tenent,ſi occiderint,aut mu-
tillauerint eccleſiæ rectorem,eas amittunt
ipſo iure, & hæredes nihil habere debent,
imò puniuntur:vt ſcribitur in c. in quibuſ-
dam,de pœn.& in aliis caſibus, vbi aliquid
enorme cõtra eccleſiam committunt. Ho-
ſtien.in cap.prohibemus.de deci.& in ſum-
ma ſua.§.fin.in 3.q.

Laici quomodo decimas perdãt.

76 Secũdus caſus, ſufficit laico probare poſ-
ſediſſe per tempus immemoriale, cum ali-
qua recognitione eccleſiæ facta. vtpote ſi
ratione iſtarum decimarũ eccleſiam reco-
gnoſcat, præſumitur quòd iure ei fuerint
ab eccleſia traditæ, poſtquã eam recogno-
ſcit: licet de fama priuilegij non probaue-
rit, nec ante cõcilium Lateranẽſe habuiſſe,
ſed ſi non probaret recognitionem,non va
leret.& iſta eſt communis opinio, vt teſta-
tur Iohan.Franciſ.in d.q.5.& q.7.in fi. col.
21.in tracta. de præſcriptionib. probat tex.
in d.§.ſane.cap.fin.de deci.in 6.& cancella-
ria Romana hanc opinionem probare vi-
detur, quia laico narranti ſe in poſſeſsione
eſſe ab antiquo, & ab eccleſia ſibi eſſe in-
feudatas, dat literas contra rectorem in
cuius parochia conſiſtunt, ſi eis ſpolietur,
vel aliàs indebitè moleſtetur, teſte Colle-
ctario,in c.ad hæc.de deci. Domini.in c.ſi.
§.ſane.eodem titu.in 6.

Tempus immemoriale cum recognitione ſufficit laico.

77 Tertius, non ſufficit laico ſe poſſediſſe
decimas per mille annos probare, etiam ſi
infeudationem à laico factam oſtenderit:
niſi is laicus iure habere ſe oſtendat, vtpo-
te à papa,quia longinqua vſurpatio ius nõ
tribuit.c. illud.93. diſtinc. & c. quia.10. q.3.
& prætor non tuetur iniquam poſſeſsionẽ.
l.cùm ſponſus. §. ſi res.ff. de publica. pro-
uentus enim primitiarum & decimatio-
num præſcriptione tolli nõ poſſunt, etiam
ſi à Romano pontifice quilibet laicus ſu-
per his reſcriptum impetrauerit.c. placuit.
2.in 16.q.3.§.prouentus.

Poſſeſſio etiam centenaria non iuuat laicum.

78 Quartus, non ſufficit laico probare per
tempus longiſsimum, etiam quingentorũ
annorum, ſe decimas in aliquo beneficio
recepiſſe,ſi ab eccleſia decimam non reco-
gnoſcat, vel de inueſtitura eccleſiæ non ap-
pareat, vel ſaltem de aliqua compenſatio-
ne ratione decimarum eccleſiæ data, vnde
ſi eccleſia nulla habeat bona temporalia,
præſumitur laicum vſurpaſſe decimas: &
tunc non valebit etiam longiſsima mille
annorum poſſeſsio. Audi quid beatus di-
cat Cyprianus, Si ſolus Chriſtus audien-
dus eſt, non debemus attendere quid ali-
quis ante nos faciendum putauerit: ſed qui
primus ante omnes eſt Chriſtus prior fece
rit. Nec enim hominis conſuetudinem ſe-
qui oportet,ſed dei veritatem.c.fina.8.diſt.
Imò ſi clerici à laicis decimas receperint,
tenentur eas dimittere, non obſtante ali-
quo tempore.c.cùm & plantare.in prin.de
priuileg. multo fortius laici non poterunt
iuuari aliqua temporis præſcriptione, cùm
ipſi eas vſurpauerint, ſi non probetur ſal-
tem infeudatio ab eccleſia facta, vel reco-
gnitio, vt ſuperius dictum fuit.

Probare laicus quomodo poſſit decimas ad ſe ſpectare.

79 Nec fieri debet differentia, an laici habue
rint ante concilium Lateranenſe, vel poſt,
quo ad acquirendum ius in ipſis: quia
tam inhabiles erant ante concilium, quàm
poſt. nempe vtroque tempore deus eas ſa-
cerdotibus & clericis aſsignauerat: & de-
mum papa Dionyſius, dum diuiſit paro-
chias, vt ſuperius ſcripſi, ſed iura tantum
faciunt differentiam ante vel poſt conci-
lium in hoc: quia laici habentes ab eccleſia
ante concilium, poſſunt religioſis vel aliis
eccleſiis decimas cum conſenſu epiſcopi
concedere, cap.cùm apoſtolica. de his quæ
fiunt à præla.c.vno.§.ſane.de deci.in 6.

Ante conciliũ vel poſt habeat laicus, non intereſt.

80 Si verò poſt concilium Lateranenſe laici
habeant, non poſſunt aliis eccleſiis quàm
parochialibus illis ad quas ſpectabant, de-
cimas etiam cum epiſcopi conſenſu tranſ-
ferre.d.c.prohibemus. de deci.& quia ſacer
dotes pro omnibus orare ſolent, quorum
eleemoſinas & oblationes accipiunt, qua
fronte præſumunt laici oblationes, quas
Chriſtiani pro peccatis ſuis offerunt, vel
ipſi comedere, vel aliis concedere, cùm ipſi
non debeant ex officio ſuo pro populo
orare? c.quia.10.q.1.

81 Nunc vidẽdum eſt quantum tempus in

Quanto tempore opus ſit ad præſcribendum decimas.

præſcriptionib requiratur:vt huius notitia habeatur ſequẽtes facio caſus:Primus eſt, eccleſia cõtra aliam, & curatus aliũ decimas præſcribere poteſt ſpatio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide.c.1. de præſcrip.in 6.ſic debet intelligi c.ad aures.de præſcrip.& alia iura antiqua de præſcriptione decimarum loquentia.

Eccleſia contra eccleſiam quanto tempore præſcribat.

82 Secundus,eccleſia contra eccleſiam ſine titulo decimas præſcribit,per tẽpus, cuius memoria non eſt in contrariũ,poſsidendo. d.c.1.in fi. vnde quia per diuiſionem parochiarum decimæ cuilibet curato in ſua parochia ſunt aſsignatæ.c. paſtoralis. de his quæ fiunt à præla. ideo quilibet curatus non tenetur probare decimas in ſua parochia exiſtentes ad ſe pertinere: quia de iure communi fundatus eſt,id eſt,ius ei illas aſſignauit,vt ſuperius dictum extitit. In alia parochia ſecus eſt, ob id ſi monaſteriũ, vel canonici in parochia aliqua dicant decimas ad ſe pertinere, hoc probare debent & titulum oſtendere, videlicet papæ vel epiſcopi conceſsionem. Item ſe poſſediſſe eas ratione illius tituli per quadraginta annos, alioqui etiam ſpoliati non reſtituentur.

Intellectus ad c.ad decimas.

83 Cap.ad decimas. de reſtitu. ſpoliator. in 6.vbi duo erant, videlicet præſumptio iuris contra dictos canonicos, & iuris præſumptio pro B. clerico, & ſic intelligit illũ tex.Bertrand. conſil.350. etiam ſi ſufficienter.col.1.vol.2. de primò impreſsis. vbi dicit de curato quãdo diuiſio facta eſt per iuriſdictiones, ſi extra iuriſdictionẽ ſit decima ſita, curatus de iure cõmuni etiã fundatus erit, & hoc procedit quando titulus non erat ſufficiens:aliàs nõ requiritur alia præſcriptio.vnde ſi ex donatione laici facta eccleſiæ cũ epiſcopi conſenſu monaſteriũ, vel canonici decimas habeant, tunc etiam ſine præſcriptione eas retinere poterunt, ſi laicus ante eas iure habebat.c.cùm apoſtolica.de his quæ fiunt à præla.

Curatus quando iure communi fundatus ſit.

84 Idẽ ſi curatus in alia parochia dicat decimas ad ſe ſpectare, ipſe enim hoc caſu probare debet titulũ,cum quadragenaria poſſeſsione, quia ius canonicum iſti curato reſiſtit,vt in aliena parochia decimas poſſideat.nã cuilibet in ſuo loco decimæ aſsignatæ fuerũt,ob id ipſe parochus in alieno ſolo nõ eſt de iure cõmuni fundatus: quia ei non eſt aſsignata decima in alieno: ideo debet probare vel plenũ titulum, vel quadraginta annorum poſſeſsionem, cum titulo colorato, vel ſine titulo immemorialẽ poſſeſsionem.& ſic omnis etiã epiſcopus, qui petit decimas in parochia curati, probare debet eas ad ſe ſpectare.cap.1.de præſcrip.in 6.Curatus verò non, quia à iure ſunt ei tributæ, & conceſſæ:vt ſuperius dixi, ſcilicet à Dionyſio, diuidendo parochias:& de hoc plenius ſcribam in tract.de congrua portio.quæſt.vltima.

85 Tertius caſus,eccleſia,monaſterium, vel perſona eccleſiaſtica ex donatione laici decimas detinens,eas præſcribere non poteſt, etiam per tantum tempus,cuius memoria non ſit in contrarium.per cap.dudum.de dec.ibi,in decima,& eccleſiis à rege,& regina donatis præſcriptionẽ non poterit opponere pars aduerſa, quæ nec à donatione ipſorum initium habere poterat, quia donationis regis ac reginæ allegatus titulus nullus erat, cùm ſacrilegij crimẽ incurrat, qui eccleſias vel eccleſiaſticum aliquod de manu receperit laicali, vbi Panorm.notat, quòd reges ſunt puri laici, & non poſſunt donare iura eccleſiaſtica:& ſi donauerint, non præſtant titulũ præſcribẽdi.tex.in c.fi. verſ.contractus.ibi, vt nec ius aliquod tribuant,nec præſcribẽdi etiã cauſam parent. de reb.eccleſ.non alienand.in 6.imò ſi quis principum, vel aliorum laicorum diſpoſitionem,ſeu dominationem rerum ſiue poſſeſsionum eccleſiaſticarũ ſibi vendicauerit, vt ſacrilegus iudicetur. cap. ſi quis.16. quæſtio.7.

Eccleſia decimas laico habens non præſcribit.

Elucidatur c.1. de præſcrip.in 6.

86 Non refragatur c.primum in fi.de præſcrip.in 6.vbi ſine titulo,etiã ſi ius cõmune cõtra illum ſit,poteſt quis præſcribere. Reſpon.eccleſiaſticam rem, etiam ſine titulo præſcribi poſſe, quando adeſſet bona fides, vel non eſſet ſaltem mala fides:ſed hic titulus habitus ab eo, qui non poteſt concedere,inducit malam fidem, ideo quis cũ mala fide nunquam præſcribit.c.vigilanti.& cap.fi.de præſcri.ibi, nulla valeat abſque bona fide præſcriptio.Iob.Frãc.Balb. in tracta.de præſcri.in 2.parte 3.partis.q.6.

87 Nam qui cõtra iura mercatur,malæ fidei poſſeſſor creditur.l.quẽadmodũ.C.de agr. & cenſi.lib.10.regu.iur.qui contra iura.de reg.iur.in 6.gloſ.in verbo, præſcriptione.c. apoſtolicæ.de donationi.& in ca..2.de his quæ fiunt à præla.Socy.cõſil.28.viſo quodam.col.6.in 2.qõ.vol.2.& in hac præſcriptione etiam centenaria requiritur bona fides,teſte Petruſ.in c.1.in fi.de præſcriptio. in 6.doct.in ea.ſi diligenti.illo titu.Cuma. conſi.64.Titius & Sempronius.

Error iuris præſcriptionem impedit.

88 Etiam iuris error impedit præſcriptionem.l.nunquam.ff.de vſuca.probat etiam Matthæ.de afflictis,in Neapol.deciſ.374.in cauſa,quando eſſet contra legẽ, vt hoc caſu in decimis à laico poſsidentis.teſte Bart. in l.ſed ſi lege.§.ſcire.ff.de petitio.hæredit. Fely.in c.de quarta.colum.10.& ſequen.de præſcriptio. Iob.Franciſ.Balb.in repetitio. l.Celſus.in 4.notab.ff.de vſucapio.

Confirmatio quãdo titulum præbeat, & quo tempore incipiat præſcriptio.

89 Imò ſi appareret de cõfirmatione illius tituli inualidi, etiam à papa facta, poſtquã apparet de inualiditate tituli confirmati à papa, tùnc illa confirmatio non præbet titulum ad præſcribendum, vt Panor.ſcribit in d.c.dudum.eo.col.2.

90 Et ideo eccleſia quæ habet hanc confirmationem tituli inualidi, non præſcribet decimam donatam à laico ratione illius tituli

tituli, niſi per tantum tempus, cuius initij non eſt memoria. quæ præſcriptio nō computabitur à titulo laici, ſed à papæ confirmatione. Panor. vbi ſuprà, & Iaſ. conſil. 19. in cauſa. col. 2. in 3. vol.

Confirmatio in forma communi quid operetur.

90 Si verò cōfirmatio facta fuerit in forma communi de his bonis, quæ putat habere eccleſiam, vt ea quæ iuſtè poſsides, tibi confirmamus, tunc hæc confirmatio loco tituli habetur, & poſtea præſcribet eccleſia per quadraginta annos: quia prǽſumitur quòd præceſſerit titulus habilis: & hoc caſu eſt error facti, non iuris, qui præſcribendi cauſam dare poteſt. l. iuſto. ff. de vſucap. doct. in d. l. Celſus. ff. de vſucap.

De clauſula ſicut iuſtè poſſidetis, &c.

91 Et ſic dicunt doct. quòd confirmatio facta in forma communi, vt fieri ſolet, nullum affert præiudicium tertio. nam vt plurimum religioſi habent multas ſimiles confirmationes, in quibus omnia per eos poſſeſſa numerantur: ſed per tales confirmationes non releuantur ab onere probandi illa bona ad eos de iure pertinere: quia illa verba ſunt narratiua, quæ recipiunt tacitam conditionem, ſcilicet ſi ita ſit, id eſt, ſi iuſtè poſsideatis, & bona pertinent ad vos. & in his ſolet apponi iſta clauſula, ſicut iuſtè poſsidetis, confirmamus. ergo oportet probare, quòd iuſtè poſsidebant, niſi poſt confirmationem probauerint ſe per longiſsimum tempus poſſediſſe: quia tunc præſcribere poterunt, ſcilicet per quadraginta annos. nam hæc confirmatio eſt loco tituli. c. venerabilis. de cōfirmatio. vtil. c. 1. de præſcript. in 6.

Titulum oſtendere quando nō ſit opus.

92 Et ſic hoc caſu melius eſt non oſtendere titulum, vel non exprimere in cōfirmatione, quàm exprimere titulum inualidum, videlicet à laico habitum, quia oſtendendo vel exprimendo titulum nullum, malam fidem præſumere facit, & ſic nunquā ſic poſsidens præſcribit. & qui illum oſtendit, imputet fatuitati ſuæ. Collect. in cap. dudum. eod. ſecus ſi illum non exhibeat, quia tunc præſumitur titulus oſtendendo confirmationē cum poſſeſsione quadraginta annorum. d. cap. 1. in fi. de præſcrip. in 6. ſed quando oſtenditur titulus à laico iam apparet nullum eſſe titulum, & à iure improbatum, & ſic habentes fuiſſe in mala fide, & in iuris errore: ergo præſcribere nō potuerunt: & ita loquitur d. c. dudum. Ego tamen nollem hoc conſulere laico, quia timerem conſcientiæ: nam ſic conſulendo, ius eccleſiæ auferre videor. ideo tu aduocate, caue tibi, & conſcientiæ tuæ, ne dicendo non oſtendas titulum, te in titulum diabolo dones. Vnde dicit text. in c. clerici. 16. q. 3. clerici quilibet quātacūque diuturnitate temporis de eccleſiæ remuneratione aliqua poſſederint, in ius præſcriptione temporis non reuocentur, dummodo pateat eccleſiæ rem fuiſſe.

Recipientes à laico decimas eas non præſcribūt.

93 Item illi qui receperunt à manibus laicorum decimas, præſcribere eas quandiu viuunt, non poterunt, quia malę fidei poſſeſſores ſunt: ſed omnibus his mortuis ſucceſſores poterunt præſcribere per tempus immemoriale poſsidendo, à morte illorum, qui receperunt computando. Iſta eſt glo. ſingul. in c. cura. in glo. magna. in fi. de iure patrona. quia iſti ſucceſſores iuſtam habent ignorantiæ cauſam, cùm in alterius locum ſuccedant. l. qui in alterius. ff. de regul. iur. & illā glo. approbat Barba. in conſil. 8. ſapienter. col. 1. 4. in 2. vol. dicēs factum prædeceſſoris non nocere ſucceſſori in dignitate, vel beneficio, quia ab eo nil iuris habet, ſecus in ſucceſſore hæreditario, & ſi hi ſucceſſores confirmationem habuerint, poterūt per quadraginta annos à morte aliorum, qui receperūt à laicis, computandos, præſcribere: & de his ſucceſſoribus ſcripſi plenè in §. declarantes. in verb. ſucceſſores. de manda. apoſto. in concorda. ſi tamen ipſi oſtenderent titulum à laico habitum, ipſi etiam cùm ſint in mala fide, non poſſent præſcribere, vt ſuperius dictum fuit.

Præſcriptio temporis immemorialis quomodo probetur.

94 Quæro, quomodo probetur hæc præſcriptio temporis immemorialis, id eſt, centum annorum, teſte Cæpol. in tracta. de ſeruit. vrban. præd. c. 19. in princ. col. 2. Reſpō. teſtes allegantes præſcriptionem tanti temporis, cuius non eſt memoria, debent dicere, quòd viderunt talem ſemper poſſediſſe, per l. ſi arbiter. ff. de proba. ibi, ſed cùm omnium hæc eſt opinio, nec vidiſſe, nec audiſſe, cùm id opus fieret.

95 Item quòd audiuerint à ſuis maioribus, à tali N. & talibus, quòd ſemper viderant eum poſſediſſe. cap. licet ex quadam. vbi Aret. de teſtib. col. 1. & an ab vno ſufficiat dicere ſe audiſſe. text. in d. cap. licet. dicit, à duobus ſaltem: ſed Iacob. in d. l. ſi arbiter. ſufficere ſe audiſſe ab vno in aliis cauſis arbitratur quàm matrimonialibus, & ſufficere vnum nominare, dum tamen dicat & ab aliis & cæt. ſed in matrimonialibus duo requiruntur, & an debeant teſtes nominare perſonam, à qua audiuerunt, decidit etiam Areti. conſil. 73. diligenter. col. 8. & ſequen.

96 Item quòd communis fama & opinio eſt, quòd ipſe ſemper poſſedit, & quòd nunquam audierunt, nec viderunt contrarium. d. l. ſi arbiter, ibi, ſed cùm omniū hæc eſt opinio, nec audiſſe, nec vidiſſe. conſuluit Signor. homed. conſil. 70. in quæſtione. nu. 19. verſi. venio ad ſecundum. vbi dicit teſtes debere dicere communem eſſe opinionem, & ſe non audiſſe, vel vidiſſe contrarium, nec audiſſe, vel vidiſſe, qui viderint, vel audierint contrarium. Alex. conſil. 16. in cauſa. nu. 10. in 5. vol. ſufficit tamen, quòd teſtes deponant de communi opinione & fama eorum, qui veriſimiliter ſcientiam talis rei habuerunt, vel ſcire po-

merunt, vt docet Anto. & alij in c. quid per nouale. de verb. ſignifi. & Alex. conſil. 16. in cauſa. col. 4. nu. 11. in 5. vol.

97 Item memoriã extare poteſt probari per inſtrumentum, non verò contrarium, ſcilicet memoriam non extare, teſte Ioh. Andr. in c. 1. de præſcript. in 6. in nouella. & ibi Gemi. & Franc. in tract. de præſcript. in 2. parte. 3. partis princ. q. 6. in fi.

Teſtes affirmatiuè deponentes præferuntur.

98 Ad hæc poteſt etiam probari per contrarium negatiuè, videlicet nõ poſſediſſe, & in hoc ſi vtraque pars probet, illi teſtes recipi & præferri debent, qui affirmatiuè deponunt, videlicet, quòd ſua memoria viderũt aliũ poſſediſſe, vel ſi duo teſtes dicãt ſe audiuiſſe hoc opus eſſe manu factũ. gl. in d. l. ſi arbiter. quia plus creditur teſtibus affirmantibus, & ſic memoriã extare deponentibus, quàm negatiuam aſſerentibus, per glo. in l. diem proferre. §. ſi plures. vbi addidi. ff. de arbitr. Bar. & Alex. in l. hæredes palam. in princip. de teſta. ff. Alex. conſil. 110. viſis acutiſsimis. in fi. vol. 1. & conſil. 108. in cauſa. col. 2. in 2. vol. & plenè Bertran. conſil. 184. viſo proceſſu. in 2. vol. col. 2. vſque in fin. ex 1. editio.

Teſtes probantes memoriã nõ extare cuius ætatis eſſe debeãt.

99 Cuius ætatis eſſe debeãt iſti teſtes? Dom. in d. c. 1. de præſcrip. in 6. dicit debere eſſe ad minus quinquaginta quatuor annorum, vel ſaltem tanti temporis vltra quadraginta annos quo fuerint doli capaces tempore, quo inceperunt poſsidere. glo. in c. relatum. 37. diſt. vt ſic ſaltem probent poſſeſſionem quadraginta annorum, & præſcriptionem, ſed de viſu & auditu non ſufficeret depoſitio, niſi à 40. annis ſuprà. glo. & Peruſ. in d. c. 1. in fi. de præſcrip. in 6.

Decimæ quando per decẽ annos præſcribantur.

100 Quartus caſus eſt eccleſia cõtra laicum, vel laicus cõtra alium, qui iuſtè habet decimas, poteſt eas præſcribere per decem annos inter præſentes, & viginti inter abſentes. Fely. in c. cauſam. col. 5. de præſcript. quia res de facili ad ſuam naturam reuertitur. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. Card. conſil. 146. notum ſit. in fi. & Cuma. conſil. 83. quia cauſa. circa fi. & D. Pau. Pariſ. conſil. 25. vidi. col. 2. vol. 4. Ioh. Franc. in tract. præſcrip. q. 7. in fi. Caro. Ruinus, cõſil. 142. clarum. in 5. vol. & ſic poteſt ſuſtineri concluſio decimas præſcribi per decem annos poſſe: intellige videlicet contra laicum, ſed non contra eccleſiam, vt c. 1. de præſcr. in 6.

Imperator à ſolutione decimarum non poteſt eximere.

101 Quintus caſus, non poteſt laicus quicunque etiam imperator, quemcunque à ſolutione decimarum, quæ diuina conſtitutione debentur, eximere, quantũcunq; generaliter concedat. c. tua. 1. eo. ideo dicit generaliter ibi, non quòd generale plus operetur, quàm ſpeciale, ſed vt habetur in integ. d. c. tua. 2. ibidem. ratione generalis conceſsionis imperatoris poſsidentes terras volebant ſe excuſare à decimarum ſolutione.

Intellectus cap. tua.

ſic inueni in integra, in d. c. tua. ibi. & infrà, quidam inſuper aſſerentes ſe poſſeſsiones, & omnia iura ſua cum omni honore & diſtrictu per imperialem conceſsionem adeptas decimas ſub hac generalitate detinere præſumunt, &c.

102 Sextus caſus, poteſt ex diuturnitate temporis induci certus modus in decimarum ſolutione, ſicut compoſitio hoc facere poteſt. c. ex multiplici. de deci. Cardi. d. conſil. 146. notum. per text. in c. ex parte. de cẽſib.

Diuturnitas temporis modũ ſolutioni decimæ inducere poteſt.

103 Vltimò, priuilegio, & exemptione tolluntur decimæ, non omnino: ſed papa ex iuſta cauſa aliquos eximere poteſt, & illis decimas in aliquibus remittere. cap. à nobis. de dec. ſicut Ciſtertien. & multis aliis conceſſit religioſis, propter eorum inſignem vitã, vt non ſoluerent decimas laborum ſuorũ, quos propriis manibus, vel ſumptibus colerent. c. ex parte. 1. & ſeq. eod. vbi dicit eos de aliis rebus non poſſe aliud vendicare, nec ſubſtrahere eccleſiæ parochiali. per c. fi. §. penult. ibidem. in 6. Henric. Bohic. in c. peruenit. col. 3. eo. & ſuper hoc conſuluit Decius conſil. 113. viſo tenore, vbi concludit papam aliquos à decimarum præſtatione eximere poſſe.

Priuilegio an decimæ tollantur.

104 Item etiam aliquas poſſeſsiones, vt videmus in hortis religioſorũ quos exemit. c. ex parte. 1. eo. & idem in hortis leproſorum. c. 2. de eccl. ædifi. Hoſt. in c. nuper. col. 1. de dec. interdum priuilegium cõcedit monaſterio, & ſuis membris: de quo in cap. fi. vt lite pend.

Horti religioſorum à decimis exempti.

105 Non refragatur quòd papa non poſsit ius diuinum tollere: fateor, ſed modificare, & diſtinguere poteſt. clem. ne Romani. de elect. gl. in c. de decimis. 16. q. 1.

Papa quando ius diuinũ remittere poſſit.

106 Nec obſtat quòd pręcepta decalogi ſunt irremiſsibilia, ideo iſtud præceptũ de ſoluendis decimis eſt morale, ergo eſt irremiſſibile. Reſp. in decalogi præceptis honor dei eſt irremiſsibilis, quando ibi conſideratur ſolus honor, & præcipuus: vt in præcepto, nõ habebis deos alienos: & honora patrem tuum. ſed in decimis eſt duplex cõſideratio: prima, quatenus honor dei verſatur. nempe deus eas ſibi retinuit in ſignũ vniuerſalis dominij. c. tua. 2. eo. & hoc modo non poteſt decima in totũ remitti: quia papa non poteſt facere, vt non exhibeatur honor deo, maximè quia illum ſibi honorem in decimis deus reſeruauit: & papa debet eſſe diſpenſator fidelis & prudens, non eſſet deo fidelis & prudens, ſi honorẽ deo debitum remitteret: ideo non poſſet facere conſtitutionem, qua ſanciret nullũ ad decimas teneri. arg. c. memor ſum. 24. q. 1. imò dicit tex. in c. ſi ea. 25. q. 2. ſi ea deſtruerem, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerũt, non conſtructor, ſed euerſor eſſe comprobaret. nec vt interim iſta ſeruarentur, quia præcepta dei non recipiunt interim, vt ſanctè docet reuerendus in Chriſto pater D. Robertus Cenalis Arboricen. epiſcopus, in ſuo lib. in interimenſes.

Præcepta decalogi irremiſsibilia.

Secunda

107 Secunda conſideratio eſt in eccleſiæ vtilitate, quæ ex decimarum ſolutione prouenit ſolutio enim decimarũ concernit commodum eccleſiarnm, & clericorum: ideo papa tanquam generalis adminiſtrator & dei vicarius, poteſt hoc commodum in aliquibus rebus remittere, & ex cauſa diſpenſare: & tunc nou venit contra dei præceptnm, ſed contra eccleſiæ conſtitutionem, quæ ſtatuit vt curatis facta parochiarũ diuiſione, exoluerentur. Hoſti. Panor. & alij in c. à nobis. eo. Io. Lupus in tract. de libert. eccleſ. q. 3. ver. ſed viſo & habito. col. 2. & ſi non poſſet papa facere, vt curatus nulla alia habens bona, decimas aliquas nõ haberet: quia hoc eſt naturale, vt qui miniſtrat ſpiritualia viuere ex temporalibus debeat: vel quòd nullæ decimæ ſoluerentur, quia non recognoſceretur deus, vt ſuperius dixi. De quo plenè ſcribit Henr. Boh. in d. c. à nobis. col. 1. & 2. ſequitur Mar. Mãtua. in conſil. 121. nolebam. num. 192. & ſeq. & ſic cùm papa ſua conſtitutione curatis eas aſsignauerit, poterit ex cauſa aliis concedere: nec contra ius diuinum facit, dummodo curatns poſsit viuere ex aliis eccleſiæ redditibus.

Detinens decimas ſine cauſa non eſt tutus, ſicut nec plura habẽs beneficia.

108 Nec eſſet tutus quo ad deũ, qui decimas ſine cauſa teneret, etiam ex papæ cõceſsione, ſicut retinens plura beneficia ex papæ diſpenſatione, non eſt tutus quo ad deum, ſi ſine cauſa fuit ſecum diſpenſatum. per glo. in c. non eſt. de voto. Ideo papa in totum eas remittere non poteſt in aliquibus rebus. ſic conſuluit Socy. conſil. 297. viſo priuilegio. vol. 2.

Confeſſores quid ſuper decimis agere debeant.

109 Ideo dicit tex. in clem. ſi. de pœnis. quòd confeſſores debent purgare conſcientiam confitentium in ſolutione decimarũ. nam ſi confitens non ſoluerit quotam partem, vel integram, non ſublatam per conſuetudinem, tunc confeſſor illam præcipiat ſolui iuxta conſuetudinem. ſi verò eſt conſuetudo non ſoluendi decimas perſonales, vt nunc eſt, tunc dicat confitenti, qui decimas non ſoluit, ſi ſit paratus eas ſoluere, ſi peterentur: & ſi dicat ſe paratũ, eo quòd non contemnit eccleſiæ præceptũ, nec dei, poterit ſic abſolui, & non peccat: vt expreſsè Floren. ſcripſit in 2. parte ſummæ, tit. 4. c. 3. rub. de dec. in ſi. & hoc eſt notãdum pro his qui audiunt cõfeſsiones. vt ſic interrogent confitentes, & ſic faciant.

Papa decimas an & quando principi vel laico cõcedere poſſit.

110 Item ex maxima cauſa poſſet papa principi ſeculari dare decimas alicuius loci, etiam perpetuò, vel alteri laico: vtpote ſi concederet regi Franciæ decimas illorũ locorum hæreticorum, qnos ad fidei vnitatẽ conuertere poſſet. c. Adrianus. 63. diſtin. c. 1. vbi ſcripſi. de præſcrip. Hoc expreſſum ſcribit. Henr. Boh. in cap. à nobis. col. 2. eo. & Aſteſa. in ſua ſumma. lib. 6. partis 2. rubr. de deci. tit. 35. facit c. cũ apoſtolica. in ſi. de his quæ ſi. à præla. vbi in feudum perpetuò datæ erant. c. ſi. §. ſanè. de deci. in 6. alioqui dicit text. in c. placuit. 2. §. itẽ decimæ. 16. q. 3. Itẽ decimæ deo mandante ſacerdotibus & Leuitis ſeparatæ ſunt, vt de ſorte domini viuant, qui in eius ſorte connumerantur. non ergo cuiuſquam priuilegio laicis concedi poſſunt, ne diuinis mandatis authoritas humana præiudiciũ inferat. Collec. tractat. in c. ad hæc. in ſi. eo. Hoſt. in ſumma, in §. ſi. verſi. 3. quæritur. inde Petr. Belluge, in ſpecul. princip. rub. de deci. nu. 24. refert papam dediſſe decimas regibus Hiſpaniarũ, & Aragonum illarum terrarũ, quæ à manibus euellerent Sarracenorum: & illam donationẽ valere firmat. Poſſent etiã epiſcopi decimas in alimoniam concedere alicui pauperi laico ad tempus, vt docet Bertach. in tracta. de epiſcop. in 2. parte. 4. lib. q. 41. nu. 89. allegat nota. in c. penulti. & ſi. 10. q. 1. & c. cauſam. de præſcriptionib.

Exactio decimarum quãdo ſit ſuſpendenda.

111 Inſuper, ſi ſcandalum generale oriretur, ſi decimas eccleſia à militibus per cenſuram eccleſiæ exigeret, tunc decimarum exactio ſuſpendenda eſt. nam vbi per graues diſſenſionum ſciſſuras non huius aut illius hominis eſt periculum, ſed latet ſtrages plurimorũ, detrahendũ eſt aliquid ſeueritati, vt maioribus malis ſyncera charitas ſubueniat. c. vt cõſtitueretur. in ſi. 80. diſt. Aſteſa in ſumma. 2. parte. rubr. de dec. lib. 6. art. 3. verſ. obiicitur. & ita fecit concilium Lateranen. quod noluit cogere laicos, propter ſcandalum, vt ſtatim decimas reſtituerent, ſed ne illas transferrent: exiſtimãs eccleſias ſaltem per illorum obitum eas recuperare: quod feciſſent, ſi id tẽporis diligentes fuiſſent eccleſiæ miniſtri, vt ſuprà ſcripſi. q. 10.

Poſt præſcriptionẽ quando quis recipiatur.

112 Item, quamuis decimæ præſcribãtur per quadraginta annos, videlicet ab eccleſia contra eccleſiam, tamẽ eccleſia habet poſt quadraginta annos quadrienniũ ad petendum dictas decimas: intra quod ſi negligenter omittat petere, non recipietur poſtea. c. 1. de inintegr. reſtit. in 6. Si verò nõ omiſerit negligẽter, adhuc admittetur poſt quadraginta annos, & quadrienniũ elapſum: vt fuit iudicatum in hoc ſenatu, anno 1518. die 13. Aprilis poſt paſcha, pro adminiſtratoribus domus dei Pariſien. contra religioſas de portu regali. & deduci debet tempus impedimenti vt alibi ſcripſi.

Arreſtum.

Soluentes decimas poſt priuilegium, illi renuntiant.

113 Ad hæc ſi habentes priuilegium non ſoluendi decimas, religioſi fortè, vel alij, eas ſoluant, illi priuilegio renuntiare cenſentur. c. accedentibus. & cap. ſi de terra. de priuileg. Et idem in eo qui præſcripſit, vel alio iure decimã habet, vt præſcriptioni renuntiaſſe videatur, etiã ſemel ſoluendo. argu. c. cũ acceſsiſſent. in fine, de conſtitu. niſi cum proteſtatione ſoluiſſent, iuxta ea quæ notat Bart. in l. nõ ſolũ. §. morte. ff. de no. ope. nuntia. & docto. in c. cũ Martinus. de conſtitu. Socy. conſil 296. viſo priuilegio. col. 2. verſi. quarto iſta. in ſecundo volu.

Priuilegiũ de decimis nõ ſoluendis non intelligitur de decimis poſſeſſis.

114 Vltimò, priuilegium conceſſum religioſis ſuper decimis non ſoluendis, non extenditur ad decimas, in quarum perceptionis poſſeſſione erat eccleſia parochialis, vel alia, vt conſuluit Oldra. conſil. 268. quæſtio eſt vtrum. quia in dubio priuilegium debet intelligi ſine tertij præiudicio. cap. quamuis. de reſcrip. in 6. Alia hic innumera vobis congerere poſſem: ſed iſta ſufficere ratus ea miſſa faciam.

Quæſtionis decimæquartæ Epitome.

1 *Noualia an debeantur decimis in toto vel in parte ſublatis.*
2 *Decimæ noualium ad curatum ſpectant.*
3 *Intellectus capitu. cùm contingat. de decimis.*
4 *Decimæ noualium intra datas parochias ad quam pertineant.*
5 *Decimas nonalium quando epiſcopus concedere poſſit.*
6 *Intellectus cap. ex parte. iij. de decim. & nume. 7. & 8.*
9 *Decimas tenens in vno loco non habebit decimas noualium, & quare. 10.*
Præſcriptio in vno prædio non extenditur ad aliud.
10 *Tantum præſcriptum quantum poſſeſſum & non plus.*
Præſcriptio ſine poſſeſſione non procedit.
11 *Præſcriptio odioſa, adeo reſtringenda.*
12 *Præſcriptio ad futura non extenditur.*
Actus taciti non ſunt interpretandi vltra quàm ſe extendunt.
Præſcriptio habet locum ſolum in illo actu quo quis fuit vſus.
Decimæ probatæ adiudicantur præſcribenti, & non aliis.
14 *Decimæ præſcriptæ in vno prædio ad ibi ſata trahentur. & nu. 18.*
15 *Præſcriptio de perſona ad perſonam non extenditur: item nec priuilegium.*
Argumentum de rebus ad perſonas valet.
16 *Conſuetudo non extenditur ad ea de quibus non eſt conſuetum.*
Conſuetudo & priuilegium æquiparantur.
17 *Nouales decimæ præſcribi poſſunt.*
19 *Decimæ præſcriptæ in vno prædio ad ibi de nouo plantata trahentur.*
Arborum & lapidum decimæ.
Præſcriptio extenditur ad particularitatem iuris apprehenſi.
20 *Præſcriptio partis indiuiſibilis ad totum extenditur ratione indiuidui.*
Decimæ præſcriptæ in vna parte fundi ad noualia alterius partis trahantur: quod intellige vt nu. 21.
22 *Decimas ex nemoribus qui recepit, ſi in culturam redigantur, eas etiam habebit.*
23 *Decimas maiores præſcribens an minutas habere debeat. & num. 24. & 25. & 26.*
Præſcriptio facta de principali ad acceſſorium trahitur.
25 *Intellectus capitu. cùm in tua. de decimis. & 26.*
27 *Res quando diuerſo iure cenſeri poteſt.*
28 *Priuilegium ſuper decimis ad noualia an extendatur, vel non. & numero 29. 30. & 31.*
Priuilegium duplex vnum alteri contrarium, vtrum præualeat remiſſiuè.
29 *Conceſſum non videtur id quod non eſt.*
31 *Totum qui dicit, nihil excludit.*
32 *Remittens decimas ſibi debitas & nouales remiſiſſe videtur.*
Interpretatio pleniſſima facienda in priuilegijs in præiudicium concedentis.
33 *Priuilegium de non ſoluendis decimis nouialium non extenditur ad noualia præterita.*
34 *Priuilegium percipiendi decimas noualium pro ea parte &c. quid operetur. 35.*
36 *Priuilegium percipiendi decimam noualium non extenditur vltra dimidiam partem decimarum.*
Curatus habere debet dimidiam decimam noualium non obſtante priuilegio.
Probatio non admittitur contra præſumptionem iuris & de iure.
37 *Tempora quinque in religioſis quoad decimas notanda. & nume. 38. cum ſeq. vſque ad nume. 44.*
42 *Tempus allegans illud probare debet.*
44 *Regula quoad Ciſtertienſes & Hieroſolymitanos ſuper decimis. & nu. 45. & 46. & 52. cum ſeq.*
46 *Religioſi tenentur ad decimas noualium quando eccleſia olim percipiebat emolumentum.*
47 *Monachi poſſeſſiones colendas alijs tradentes ad decimas tenentur.*
48 *Faciens per alium non dicitur proprijs manibus facere.*
49 *Statutum ne religioſi poſſeſſiones emant, an valeat.*
Pactum ne collegium emat, an valeat. & nume. 55.
Intellectus l. penult. ff. de pact.
50 *Milites agrum emere non poſſunt vbi militant.*
Areſtum contra Chartuſianos & Cœleſtinos.
52 *Priuilegiati ſuper decimis non ſoluendis de conductis tenentur ad eas.*
Fallit nume. 53.
54 *Priuilegiatus ſoluens priuilegio renuntiare videtur.*
56 *Religioſi de poſſeſſionibus nouiter acquiſitis decimas præſtant.*
57 *Religioſi quando de animalibus & hortis decimas ſoluant & nu. 58.*
58 *Intellectus cap. ex parte. j. de decim.*
Religioſi negotiari non debent, nec ſecularia exercere.

Quæſtio

Quæſtio Decimaquarta.

An ſublatis decimis in toto vel in parte, noualia debeantur.

1 DEcimoquartò principaliter quæro, an ſublatis decimis in toto, vel in parte noualia debeantur? Et reſpondet text. in c. tua. 1. in fi. eod. titu. ſic dicens: Nec occaſione decimationis antiquæ, licet in feudum conceſſæ ſint, decimæ noualium vſurpandæ ſunt, cùm in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potius reſtringenda. Vnde intelligunt doctores illum tex. in laicis, quòd ſi donatio decimarum illis facta ſit, quia eſt odioſa, ideo reſtringenda, quare non debentur laicis noualia? Contrariũ eſt, ſi decimæ cõceſſæ ſint clericis, vt etiam decimæ noualium eis debeantur, quia maius eſt eis conceſſum: ergo & minus. c. ex parte 3. ibidem. & ita intelligunt illa iura gloſſ. & docto. ibid.

Regula quòd decimæ noualiũ ad curatum ſpectant.

2 Ego verò arbitror docto. ibi hactenus in his defeciſſe. nam text. in c. cùm contingat. eodem titulo, regulam tradit ſic: Cùm in quibuſdam parochiis ad quaſdã eccleſias, vel perſonas eccleſiaſticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de nouo fiant noualia in eiſdem, quæris à nobis ad quem huiuſmodi noualium decima incipiat pertinere. Reſpõ. quòd cùm perceptio decimarum ad parochiales eccleſias de iure communi pertineat, decimæ noualium quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipſas procul dubio pertinere noſcuntur: niſi ab his qui alias percipiunt decimas rationabilis cauſa oſtendatur, per quam apparet noualium ad eos decimas pertinere.

Intellectus ad c. cùm contingat.

3 Ecce igitur regulam, quòd vbicunque alicui ſunt conceſſæ, etiam à papa decimæ, ſiue laicis, ſiue clericis, decimæ noualium eis non debentur. in d. c. cùm cõtingat, ſed ad eccleſias parochiales, cùm eis ſint aſsignatæ omnes decimæ, de iure communi pertinent. & docto. intelligunt illum text. in eo qui præſcripſit decimas, vt decimas noualium habere nõ poſsit: ſecus in alio. & hoc probant in illo text. in verbo, ab antiquo. Ego tamen contrarium dico inferius. imò debet intelligi textũ ibi, ab antiquo. quòd perceptio decimarum erat antiquitus conceſſa, & pertinebat, & non de nouo. ſic dicitur in c. tua. in fi. ibi, nec occaſione decimationis antiquæ. non vult ſe reſtringere tantùm ad decimam præſcriptam, ſed illæ decimæ erant longè ante illam decretalem conceſſæ, non de nouo: tamen erant longo tempore poſſeſſæ, licet adhuc non eſſent præſcriptæ.

Decimæ noualium intra duas parochias ad quē pertineant.

4 Si verò noualia apparent inter duas parochias, & neſcitur intra quam illarum, quia nõ apparent ibi limites, ſed in locis vicinia apparent: tunc inter illas eccleſias fieri diuiſio debet. teſte Henri. Bohic, in c. peruenit. 1. col. 1. de deci. allegat c. cùm quis. §. 1. de ſepult. in 6. Ego putarem pro modo limitum cuilibet parochiæ aſsignandas, adeò quòd ſi limites vnius parochiæ veniant vſque ad tres partes noualium, illa eccleſia tres partes habebit decimarũ, altera aliam partem: vt plenè explicatur in §. pręterea. de rerum diuiſi. in inſtitu. & per Bart. in tractatu de Aluco & Tyber.

Epiſcopus quando decimas noualium concedere poſsit.

5 Si verò nulli appareant limites, quibus illa noualia regi poſſunt, tunc epiſcopus aſsignare eas noualiũ decimas poterit. c. quoniam. de decimis.

Intellectus ad c. ex parte.

6 Non refragatur c. ex parte. 3. vbi videntur decimæ noualium conceſſæ, vt per docto. Reſpon. quidam illum text. intelligendum putant, quando conceditur vt de laborib[us] ſuis aliqui non teneantur decimas ſoluere, tunc non tenebuntur ſoluere etiam de noualibus, quæ propriis manibus excolunt. nam cùm maius ſit cõceſſum, vt de laboribus, id eſt in quibus laborant propriis manibus, decimas ſoluere non teneantur, etiã de minoribus, ſcilicet de noualibus in quibus laborant, ſoluere non tenebũtur: quia non fiunt tot noualia, quot erãt antea terræ laborabiles: & in his non eſt maximum præiudiciũ eccleſiis parochialib[us]. Sed quando conceduntur decimæ alicuius parochiæ monaſterio, quòd ipſi poſsint decimas noualiũ habere, hoc eſt prohibitũ: nã parochiali eccleſiæ debentur, quia illi omnes decimæ à principio fuerũt aſsignatæ, & in hoc caſu priuilegium, quatenus concernit tertij præiudicium, eſt reſtringendũ. c. olim. de verb. ſignific. & ibi docto. confingunt quattuor intellectus, quorum nullus verus eſt.

Nouus intellectus authoris ad c. ex parte.

7 Ideo intelligerẽ illum tex. quòd ibi conceſsio decimarũ fuit facta eccleſię parochiali, cui erant de iure cõmuni debitę, vt ex integra apparet: ergo cùm res de facili ad ſuã reuertãtur naturã. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. & redire ad ius cõmune eſt fauorabile. gl. in c. ſtatutum. de præben. in 6. ideo quãdo reditur ad ius commune, ex prima conceſſione, & noualium decimæ conceſſæ cenſentur: ita eſt in illo textu parochiarũ ſuarum. Sed dicet quis, fruſtra impetrat, quod iure communi conceditur. l. vna. C. de theſau. lib. 10. ergo fruſtra curatus eas impetrauit decimas. Reſponde, vt patet in integra: decimæ illius parochiæ nouales erant ab epiſcopo cõceſſæ canonico Nouarien. ideo curatus impetrauit à papa priuilegium, vt ſibi nõ obſtante conceſsione epiſcopi, quã de conſuetudine dicebat ſe habere poſſe, decimę deberẽtur impetranti, & papa hoc concedit dicens, decimas noualium ad eccleſias parochiales pertinere: nec ſunt in integra illa verba, quia vbi maius conceditur, minus conceſſum eſſe videtur. nam in priuilegiis non valet argumentum à maiori,

ſed à comprehenſis: quia illud conceſſum cenſetur, quod in priuilegio cōprehenſum eſt. c. ſi. de tranſla. epiſco. regul. cui licet. de regul. iur. in 6. niſi illa ſint acceſſoria conſecutiua. gl. in c. quia in tantùm. de præbendis. Felyn. in c. poſtulaſtis. col. 13. & ſequen. de reſcrip. & decretalis integra ſic eſt, vt inueni eã in antiqua Honorij cōpilatione.

Rectori eccleſiæ beatæ Mariæ de Nibiola.

Decretalis c. ex parte, ex integra.

8 Ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, quòd in eccleſia parochiæ tuæ veteres percipis decimas integraliter: per hoc credimus, quòd ad te debeant in eadem parochia noualium & decimæ pertinere. Sed F. V. N. epiſcopi Nouarien. eiuſmodi noualium decimas. R. Bus canonico Nouarien. quaſi hoc potuerit de conſuetudine, quæ dicenda eſſet verius corruptela, conceſsit, pro quo quidam ad quoſdam ipſos iudices noſtras literas impetrauerunt, qui iniquam contra te diffinitiuam ſententiam protulerunt, à qua cùm tu ad nos vocem appellationis emitteres, aliis obtinuiſti negotium delegari à nobis. Ergo humiliter poſtulaſti, vt de indulgentia noſtra in parochia eccleſiæ tuæ, in qua veteres percipis decimas, haberes, & decimas de noualibus recipiendi facultatem, cùm ergo perceptio decimarum ad parochiales eccleſias de iure communi pertineant, per quod decimæ noualium, quę fiunt in parochiis earundem, ad ipſas ſpectare noſcũtur: tibi, & eccleſię tuę prędictorum noualium decimas indulgemus. Itaque ex hoc eidem canonico quo ad vixerit, ſi enim contra te obtinere contigerit, nullum prę iudicium fiat, poſt eius tamen deceſſum ſupradictę decimę ad tuam eccleſiam deuoluentur. Ecce, igitur text. clarum, quem docto. hactenus contorſerunt, & perperam intellexerunt: ſed vt deinceps hęc materia intelligatur, caſus facio ſequentes in ipſis noualibus.

Decimas tenẽs in vno loco, non habebit noualium decimas.

9 Primus caſus, ſi monaſterium, vel extraneus curatus pręſcripſerit decimas in vno loco, ſi fiãt noualia ibi, decimas noualium non habebit: ſed curatus illius loci & parochię vbi noualia facta ſunt, qui ad hoc de iure communi fundatus eſt. c. cùm contingat. vbi gloſſ. & docto. de decimis. quia præſcriptio in vno capi. & in vno prædio non extenditur ad aliud. gl. in verb. interruptione. c. auditis. de præſcript. vbi etiam exercens iura aliqua epiſcopalia, illa ſola pręſcribit. c. cùm olim. ibidem. vnde ſi quis præſcripſerit decimas omniũ prædiorum, vno excepto, totius parochiæ, præſcriptio illa non extenditur ad aliud prædiũ: vt aſſerit Inno. in c. tua. 1. in fi. eo. Panor. & alij in d. c. cùm contingat. ideo oportet ꝙ præſcribens probet in quibus prædiis præſcripſerit. nam ſi probetur interrupta præſcriptio, non cōtinuabitur cum prima poſſeſsione. cap. illud. de præſcriptio. in l. naturaliter. ff. de vſuca. & ſi quis præſcripſerit vectigal in certis rebus non poterit de aliis colligere. Bart. in l. ſi publicanus. in fi. ff. de publi. Socy. conſil. 111. abundè. col. penul. vol. 1.

10 Ratio eſt quia tantum præſcriptũ, quantum poſſeſſum, & non plus. l. quod meo. §. fin. ff. de acquir. poſſeſ. l. 1. §. ſi quis hoc interdicto. de itiner. actu. priuato. & d. c. auditis. de præſcriptioni. ſed quis non poſſedit decimas noualium, cùm nullæ eſſent: ergo eas præſcripſiſſe non poterit, & ſine poſſeſſione præſcriptio non procedit. l. ſine poſſeſsione. ff. de vſucap. & reg. iur. in 6.

Præſcriptio odioſa, & non extenditur ad futura.

11 Item quia pręſcriptio eſt odioſa, eo quòd iuri alterius detrahit, ideo eſt reſtringenda. regul. odia. & ibi gloſſ. & ita docet Iohan. Andr. in addit. ad Specul. in rub. de his quę fiunt à præla. Inno. in c. tua. 1. de deci.

12 Ad hæc præſcriptio ad futura non extenditur, etiam ſimilia, ideo ad nouales decimas non trahetur. Panor. in vlt. notabili. in d. c. cùm contingat. per illum text. quia in præſcriptione ſtricta fieri debet interpretatio. Socyn. conſil. 275. in cauſa. col. 3. verſic. ſed poſito. in 2. vol. quia actus taciti non ſunt interpretandi vltra quàm ſe extẽdant. Bal. in l. quod cōſtitutum. C. ne de ſtatu defun. vbi etiam concludit, quòd ſi præſcriptio fauorabiliter diſponat, tamen ad ſimilia non extenditur, & iſtud eſt ſummæ æquitatis, vt eccleſia parochialis, quę fortè alias non habet decimas, & pauca alia, vel fortè nulla bona, vt harum decimas ſaltem noualiũ habeat, vt dicunt Hoſt. Ioh. Andr. & Card. in d. c. cùm contingat.

Probata decima adiudicãtur præſcribenti, & nõ aliæ.

13 Item præſcriptio non habet locum niſi in illo actu, quo fuit vſus, vt d. l. 1. §. ſi quis hoc interdicto. ff. de itiner. & Alexan. conſi. 122. viſo puncto. in fi. vol. 4. & conſil. 16. in cauſa. nu. 12. & conſil. 33. ponderatis. nu. 7. in 5. volu. vnde ſi teſtes deponant aliquem percepiſſe decimas frumenti, alij teſtes vini, non tamen ſufficeret ad aſsignandum totum genus decimæ, ſed in his in quibus probat. nam minutæ & mixtæ ſaltem curato remanebunt, cùm de his probatũ non ſit: vt docet Inno. in c. licet ex quadam. de teſtibus. quem ſequitur Collecta. in capit. nuper. eodem.

Præſcripta decima in vno prædio trahẽtur ad ibi ſata.

14 Tamen ſi quis poſſederit & præſcripſerit decimas frumenti in tali parochia, ſi ſeminetur ibi milium, vel crocus, vel herba ad tingendum commoda, quam vulgus (du paſtel) vel (de la guede) vocat, vel aliud, habebit is decimas illarum, quæ de nouo ibi ſeruntur. ita probat Hoſtieñs in c. tua. 1. in fi. de decimis. & Anch. in cap. cùm contingat. in fi. ibid. alioqui eſſet in poteſtate ſerentis priuare decimis aliquem, cōtra regulam, id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro à nobis auelli nõ poteſt. ff. de reg. iur. abundantius inferius dicitur.

Præſcriptio de perſona ad per-

15 Præterea qui decimas perſonales præſcripſit parochianorum habitantium in loco

de Balha

ſonam non extenditur.

de Balhaniſsis, ſi quis illuc venerit de nouo, & ibidem habitauerit, is qui ſuper aliis præſcripſit, in iſto nouo non habebit decimas: quia præſcriptio in vna perſona, non extenditur ad aliam: vt plenè cóſuluit Iaſ. conſil. 81. communitas. col. 3. in 3. vol. cùm ſit bonum argumentū de rebus ad perſonas. l. miles ita. §. 1. vbi Bart. ff. de militari teſta. l. qui plures. de vulga. Aret. conſil. 32. in cauſa. col. 1. ſic nec priuilegium extenditur de perſona ad perſonam. c. ex multiplici. c. licet. & c. dudum. de decim. ſic probat Socynus in conſilio 268. & eleganter. col. 1. volumine 2.

Conſuetudo nō extenditur ad ea de quibus non eſt conſuetum.

16 Idem in conſuetudine, vt ſi quis ex conſuetudine antiquas perciperet decimas, tamen noualia in cuius territorio fiunt, non habebit. Hoſti. & alij in c. cùm contingat. de decim. quia conſuetudo & priuilegium æquiparantur. c. conqueſtus. 9. q. 3. & cap. quod ad ſedem. de offi. ord. nec poſsit trahi conſuetudo ad illa de quibus non eſt conſuetum. Licet conſuetudo in materia aliàs non præiudiciali multum extendi poſsit. l. de quibus. ff. de legi. & l. 1. C. quæ ſit longa conſuetu. Collecta. in d. c. cùm contingat.

Nouales decimæ præſcribi poſſunt.

17 Fallit quando noualia poſſediſſet per tempus immemoriale: nam eodem tēpore præſcribi poſſunt decimę nouales, quo veteres doct. in d. c. cū contingat. & c. 1. de præſcri. in 6. ſic conſuluit Bertran. conſil. 184. viſo proceſſu. col. 1. volu. 2. ex. 1. editio. Et ideo ſi titulū in veteribus habebat, nō propterea in nouali bus habere cenſetur: & ſic in iſtis requiritur tēpus, cuius initij memoria nō ſit in contrarium, vt ibi Bertran. concludit. Si verò & de nouali bus habebant titulum coloratū, tunc quadraginta ſufficient anni ad præſcribendū eas, ſicut in aliis decimis, per Fely. & alios in c. de quarta. de prę ſcrip.

Præſcripſit qui decimas in fundo, earum etiā quæ ibi ſeritur decimas habebit.

18 Secundus caſus eſt, qui præſcripſit decimas in vno prædio, in quo ſatum fuit frumentū, ſi ibi ſeminetur auena vel milium, tunc is, qui in illo fundo præſcripſit decimas frumenti, habebit & decimā milij, vel alterius rei, ne res diuerſo iure cenſeatur. c. cū in tua. de deci. & l. eum qui. ff. de vſucapio. c. cognouimus. 12. q. 2. Anchar. in c. cùm contingat. in fi. ibidem. quia in dubio decimę prę ſcriptio eſt realis cenſenda, id eſt terram concernens, non ſpecie fructuū perceptorū, teſte Ancha. in d. c. cùm in tua.

Arborum decima & lapidum ſoluitur.

19 Idem ſi de nouo plantentur nuces, vel vites in vno prędio, in quo quis prę ſcripſerit decimam, eo caſu etiam habebit decimam ex illis arboribus de nouo plantatis. per d. c. cùm in tua. vbi communiter doct. nam præſcribens in certa terra decimā, videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe: ideo ſi de nouo lapides extrahentur, de lapidibus decimam habebit, id eſt, de pretio quo lapides vendentur: quia præſcriptio extenditur ad particularitatem iuris apprehenſi ſub vnico iure vt vniuerſali: vt ſcribit Anth. Butr. in d. c. cùm in tua. nam poſtquā prædium eſt vnicum & vniuerſale, ad ſpeciem, id eſt partē, in iure vniuerſali, ad cōprehenſam, id eſt in ipſo prædio exiſtētem, fiet præſcriptionis extenſio, ne res diuerſo iure cenſeantur: & quia ibi eſt poſſeſsio totius prædij, quantuis non ſit poſſeſsio illius rei nunc ſeminatæ, tamen præſcripſit decimam fructuum illius fundi, ergo & fructuum, quicunque producentur habebit decimam, quod eſt notādum.

Qui præſcripſit in vna parte fundi, an ex nouali alterius partis habere eas poſſit.

20 Ideo qui præſcripſit decimas in vna parte fundi, & poſtea fiat noualis alia pars fundi, is qui in parte præſcripſit decimas, & in hac nouali habebit. nam præſcriptio partis indiuiſibilis ad totum extenditur ratione indiuidui: quia eſt vnum prædium, & vna res non debet diuerſo iure cenſeri. d. c. cùm in tua. vbi Hoſtien. & alij, Innocen. in c. dilectus. de capel. monach. Corſet. in additione ad Panor. in 3. nota. c. bonæ. de poſtula. prælatorum. per l. ſi ſtillicidij. §. fin. cum l. ſequen. ff. quemadmo. ſeruit. amittatur. ita conſuluit Panor. conſil. 71. caſus talis quidam clericus. in 2. volu. & Albert. Brunus in tractatu de augmento. in 17. concluſione. in princip.

21 Quod intelligerem eſſe verum, quando appareret vnum eſſe prædium per emptionem, quia vno pretio emptum, vel per limites, vel ob clauſuram: ſecus ſi non appareret eſſe vnum, quia tunc quot fiunt culturæ, tot fiunt prædia, per deſtinationem patrisfamil. Et in dubio ex tam longo tempore prę ſumuntur plures eſſe fundi, vt ſcripſi in l. ſilua cædua. §. noualis. ff. de verborum ſignifica. vbi reſpondet ad ea quę Panormi. in contrarium adducit.

Decimas qui recepit ex nemoribus, ſi in culturam redigātur, eas etiā habebit.

22 Item quando per prę ſcribentem fuerunt receptę quędam decimę in nemoribus, vel paſcuis, tunc ſi illa redigātur in culturam, is qui decimas aliquas ex illis percepit, habebit & nouales: quia rationabilis cauſa ſubeſt, nam poſtquam ſemper habuerunt in illis terris decimas, quod nūc habeant. per textum. in cap. cùm contingat. in fi. ibi, niſi rationabilis cauſa oſtendatur, per quā appareat noualiū ad eos decimas non pertinere. de decimis. vbi Panormi. & alij hoc firmant, facit cap. ſtatuto. in fi. ibidem. in 6. docto. in c. quid per nouale. de verb. ſigni. ſic conſuluit D. Paul. Pariſ. Card. egregius, conſilio 73. licet ius commune. col. 2. in 4. vol. & Carol. Ruinus, conſil. 163. Ieſu Chriſti. col. 5. num. 15. in 5. vol.

Præſcribēs maiores an minutas habere debeat.

23 Tertius, qui prę ſcripſit decimas maiores in vna parochia, minutas etiā videtur prę ſcripſiſſe, tum quia acceſſorię ſunt. dicto capit. cùm in tua. eodem titulo. & prę ſcriptio facta de principali ad acceſſorium trahitur. textus in l. ſi in aliena. §. 1. ff. de vſucap. & l. eos. C. de vſu. & ſtricta diſpoſitio relata ad ius decimarū, extēditur ad ſpeciē ſub eodē genere, & ad rem, & ad materiam

eandem,

eandem, vt Anto. Butrig. docet in d.c. cùm contingat. col. 1.

24 Quod eſt verum, ſi acceſſorium in initio præſcriptionis inchoatæ inerat principali: ſecus ſi poſtea. tex. ſingul. in l. qui fundum. §. 1. ff. de vſucap. ſecundum Roma. ſingul. 577. tu habes regulam. Fely. plenè in c. auditis. col. 10. de præſcriptio. vnde ſi præſeribens percepit maiores decimas in vno loco per tempus immemoriale, & nullus ibi receperit decimas minutas, ſi poſtea eas petat à laicis, non poterunt ipſi ei denegare, quia ius decimandi contra eos præſcripſit ergo & in omnibus. nec poterunt ſe ipſi in uare præſcriptione non ſoluendi, vt ſuperius dixi.

Elucidatio c. cū in tua, ex integra.

25 Fallit quando minutæ decimæ fuerũt vni ſolutæ, & groſſæ alteri: tunc is qui groſſas præſcripſit, minutas non habebit, ſed tunc demum quando alius nõ percepiſſet illas, præſcribenti debebuntur. Hoſt. Ioh. Andr. Panor. & alij in d. c. cùm in tua. per illum text. vbi in integra habetur ibi, non fuerũt decimæ perſolutæ, quæſiuiſti per ſedẽ apoſtolicam edoceri, vtrum decimæ fructuum prædictorum ad parochiales eccleſias, quę nec maiores recipiunt, nec minutas, an ad monaſteria, & illas conuentuales eccleſias, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeãt pertinere, ad ꝙ ſic reſpondem⁹, &c.

26 Ecce igitur tex. expreſſum, quòd ſi perciperentur, decimæ minutæ ab alio, tunc nõ deberẽtur illi qui percipit maiores. & idẽ docet Panor. in 3. notab. ibidem. & in c. bonæ. 3. de poſtula. prælat. nam ſicut per pactũ induci poteſt, ergo per cõpoſitionẽ, quod vnus recipiat decimas maiores, & alter minutas. c. ex multiplici. de deci. & dixi ſuperius in proxima q. ſic poteſt fieri per præſcriptionem, vt is, qui maiores pręſcripſerit illas tantùm habeat, alter verò minores. & ideo dicit Anton. in dicto c. cũ in tua. quòd quando non apparet decimas minutas per alium fuiſſe perceptas, tunc ex perceptione groſſarũ ſub nomine decimæ, ſimpliciter ſunt decimæ ipſæ groſſæ & minutæ, vnum & idem ius: & ideo tunc quo ad minutas cenſetur præſcriptũ. ſed ſi alia eccleſia vel perſona percepiſſet minutas, eſſet interrupta præſcriptio quo ad minutas, ideo tunc colligenti groſſas debẽtur groſſæ, colligenti minutas, minutæ: idem ſi vnus recipiebat decimam vini, alter frumenti, ſi in vno fundo ſit frumentum & vinum, & tunc is qui percipiebat decimam vini eam habebit ex vino, & alter decimam frumenti ex frumento.

27 Nec eſt abſurdum eandem rem diuerſo iure cenſeri propter diuerſum accidens concurrens. Anto. & alij in d.c. cùm in tua. vel diuerſis reſpectibus. l. hinc peculium. §. j. ff. de pecul. glo. & Domin. in c. cognouimus. 12. q. 2. Iohan. Franciſc. Balb. in tracta. præſcriptio. in 2. parte, col. 6. & ſequen..

Res quando iure diuerſo cenſeri poteſt.

28 Quartus caſus, priuilegium de non ſoluendis decimis de laboribus propriis extẽditur ad noualia, quæ propriis fiunt manibus. c. ex parte. 3. de decimis. quia intelligitur tam de præſentibus laboribus, quàm de futuris. c. ad audientiam. de deci. iuxta concilium Maguntinen. & quia non paratur in hoc caſu tam magnum pręiudicium eccleſiis parochialibus. & pro hoc facit l. fi. C. quæ res pign. oblig. poſſ. ergo de illis intelligitur. Et eſt caſus in c. cùm contingat. vbi gloſſ. eod. vbi ſi acquiratur prædium de nouo, de eo non ſoluitur decima, ſi propriis manibus illud colatur, ſi verò non colatur propriis manibus, ſecus. c. fi. §. penult. de decimis. in 6. ſic & quando conceditur priuilegium non ſoluendi decimas de laboribus, non ſoluet de noualibus factis propriis manibus, de quibus noualibus ſemel factis, nunquam poſtea decima ſoluetur, aliàs contingeret indulgentiam de noualibus plus diſpdij, quàm vtilitatis afferre. c. fi. de priuilegiis. probant docto. in d. c. ex parte. 1. eo. & quid ſi concedatur duplex priuilegium, vnum alteri contrarium, vtrum præualeat, conſuluit Decius, conſilio 147. Et pro tenui.

Priuilegium ſuper decimis ad noualia extenditur.

29 Quintus caſus, priuilegium conceſſum monaſterio, vel aliis etiam laicis, vt recipiant decimas alicuius parochiæ, non extenditur ad noualia. capit. tua. 1. in fine. de decimis. & cap. vlti. eodem in 6. in fi. capit. ſane. de priuilegiis. tum quia exemptus in vna re, non eſt in alia exemptus. c. cùm capella. ibidem. tum etiam quod non eſt, conceſſum non videtur, ſed non erant tempore priuilegij noualia, ergo nõ fuerunt conceſſa, nec decimarum noualium priuilegium. Nam priuilegium etiam eſt reſtringendum, quatenus concernit præiudicium tertij. c. olim. de verborum ſignificatione. & ad futura priuilegium non extenditur. clemen. fin. de reſcriptis. nam licet priuilegia papæ & beneficia ſint latiſsimè interpretanda. capi. cùm dilecti. de donatio. hoc eſt verum, quatenus præiudicant concedenti: ſecus ſi tertio. Iaſon in l. beneficium. ff. de conſtitutio. princip. poſt Panormi. & alios in dicto capit. olim. nec eſt intẽtionis concedentis voluiſſe concedere decimas noualiũ, & omnino priuare eccleſias parochiales omnib⁹ decimis, quibus iam aſsignatæ erant à Dionyſio papa. c. paſtoralis. de his quæ fiunt à præla. c. mandatũ. vbi gl. vlt. de reſcript. & iſtud eſt ſummæ æquitatis, vt ſi parochialis perdidit veteres, quòd has ſaltem nouales habeat: vt dicunt Ioh. And. & Anch. in d. c. cũ contingat. facit c. vlt. in fi. eo. lib. 6. imò ratio c. tua. habet locũ in hoc caſu, quia hæc licẽtia non eſt extendenda, ſed reſtringẽda. & quãuis doct. dicant habere locũ in laicis, tamen dicatis etiã procedere in clericis. nã odioſum eſt, ꝙ curatus vel monaſterium alienũ decimas habeant in alie

Priuilegium ſuper decimis quo do ad noualia extendatur.

in aliena parochia.c.ad decimas. de reſtit. ſpol.in 6.etiam eſt odioſum,q̀ haberet nouales, quamuis decimas veteres haberet: quia iure cõmuni proprio curato debent. Ergo illud eſt odioſum, quòd alteri etiam clerico, vel monaſterio debeat:igitur erit reſtringendum,per reg.odia. de reg.iur.in 6.&.l.cùm quidam ff de lib.& poſth. Hoc expreſsè firmat Ancha.in d. c. ex parte.3.& Fortu.Garſias in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.col.6 & ſeq.ff.de liber.& poſthu.Collecta.in c.cùm contingat.eo.

Priuilegiũ de non ſoluendis decimis,noualiũ decimas ſoluet.

30 Item priuilegium non ſoluẽdi decimas, ad noualia non extẽdetur, adeo quòd hic priuilegiatus de noualib⁹ decimas ſoluet: vt expreſsè docet Anto.Butr. in d.c.tua.in 1.col.vlt.eo.probat.Socyn.conſil.297.viſo priuilegio.col.1. & per totum vol.2.multo fortius cui conceſſæ ſunt decimæ, nouales non habebunt.

31 Etiam fruſtra impetraretur priuilegiũ de noualib. ſi noualia deberentur illi, cui veteres,quod eſt falſum. per c.fi.de deci.in 6. vbi etiam in.§.1. Ciſtertien. & Chartuſien. in his noualib.ſunt priuilegiati, ergo non alij,ſi non appareat de eorum priuilegiis.l.ius ſingulare.ff.de legib. fallit quãdo papa conceſsiſſet omnes & quaſcũque decimas, vel omnem decimationem talis territorij: tunc etiam ad noualia referretur. nam qui totum dicit,nihil excludit.c.ſolitæ.de maio.l.Iulianus.ff.de leg.3. ſic expreſsim decidunt Arch. & Dom. in c. cognouimus.12. q.2.& Collect.in fi.d.c. cũ cõtingat.per gl. ibi,& ſic debet intelligi.l.ſeruitus.ff.de ſer. vrb.præd.& c.ſi Romanorũ.19.diſt. & illa ſententia doct.dicẽtiũ aliud in priuilegio, quàm in præſcriptione, ſic intelligi debet, & ſic cõſuluit Socy.cõſi.297.viſo.col.2.& ſeq.vol.2.Tamen hodie in c.ſtatuto.§ 1.de deci.in 6. limitatur priuilegiũ percipiendi decimas & noualia, vt is nõ poſsit percipere niſi dimidiã partẽ noualiũ.& ſecundum hoc fuit iudicatũ ſæpius in hoc ſenatu, à quo fuit data curato poſſeſsio percipiendi dimidiã partem noualiũ,& priori habenti priuilegiũ, alterius partis poſſeſsio adiudicata anno 1545.die 23.Decembris.

Areſtum.

Remittens decimas & nouales remiſiſſe videtur.

32 Sextus caſus, remittens decimas ſibi debitas, & nouales remiſiſſe videtur.c. quia circa.de priui.quia in beneficiis plenißima eſt interpretatio facienda quo ad cõcedentis præiudiciũ:& vna res nõ debet diuerſo iure cenſeri,vt ibi dicitur.&.l.eũ.ff. de vſu. & poſtquã remiſit decimas,& omnes videt remiſiſſe, igitur & noualiũ decimas poſtquã ad eũ pertinere potuiſſent:ſecus ſi eſſet prȩiudiciũ alterius,vnde ſi papa abſolueret aliquẽ à decimis alteri ſpectantib.intelligeretur de præſentibus,nõ de futuris.ſecus ſi abſolutio eſſet facta ab eo cui debentur, vt Ioan.Andr.& Abb.anti.no.in d.c.quia circa. Et per hoc dixi,quòd ſi matrix eccleſia remiſerit decimam certi loci capellȩ de nouo conſtructæ,quod etiã illa eccleſia de nouo conſtructa nouales in illo loco habebit.

Priuilegium de non ſoluẽdis decimis noualium non extenditur ad noualia præterita.

33 Septimus caſus priuilegiũ de nõ ſoluendis decimis noualiũ, nõ cõprehendit noualia iam facta,ex quibus decimæ iam ſoluebantur.c.dudũ.de priuile.quia tunc graue inferret præiudicium poſſeſſori noualium: ideo papa nõ intendit illi auferre: ſecus in noualibus nondũ factis tẽpore priuilegij, quia nõ tendit in graue præiudicium. Panor.ibi.facit c.vlt.eo.tit.in 6.& quod conſuluit Oldra.conſil.156.propter tria.

Priuilegiũ percipiẽdi decimas noualium pro ea parte &c. quod operatur.

34 Octauus caſus, priuilegium concedens decimas noualium pro illa parte, pro qua veteres poſsidebant,non extendit ad alias decimas,nec ad alia loca,ſed ad eã tantum partem,in qua veteres poſsidebãtur.c. ſtatuto.de deci.in 6.Et ſic is qui petit decimã in vim illius priuilegij,probare debet ſe tẽpore indulti habuiſſe decimas veteres,aliàs ſuccumbit, vel partem pro qua petit,tenetur probare ſe poſſediſſe:quia dum allegator inſtrumentũ vel priuilegiũ,illud probari debet.authẽ.ſi quis in aliquo.C. de eden.

35 Qui ſi probaret ſe poſſediſſe per tempus immemoriale mediam, vel aliam partem veterum, & adhuc ſe poſsidere, tunc præſumeretur q̀ tempore indulti illam partem poſſediſſet,per ea quæ not.Fely.in c.ſi diligenti.& c.cùm nobis.de præſcriptis.& Ioan.Franciſ.Balb.in tract.de præſcript. in 2. parte.3.principa.q.6.col.27.& ſeq.alioqui ex defectu probationis ſemper ſuccumberent habentes hæc priuilegia,quia non valerent probare, quòd ante concilium haberent: vt Panor. & alij dicunt in decimis infeudatis. in cap.cùm apoſtolica.de his quæ fiunt à præla.

Dimidiam noualium decimã curatus habere debet non obſtante priuilegio.

36 Non poteſt tamen hoc priuilegiũ extendi vltra dimidiam partem decimarum, ideo ſi tempore indulti poſsidebat priuilegiatus tres partes decimæ,non habebit tamen niſi noualium dimidiam partem. d.c. ſtatuto. §.1.de deci. in 6. quia non eſt veriſimile, ſi tunc de plena & integra perceptione veterum fuiſſet expreſſum,quòd apoſtolica ſedes pariter & ſimiliter noualium decimas in tam graue parochialium eccleſiarũ diſpendium,indulſiſſet.tex.ibi. Ciſtertien.tamen & Chartuſien. hoc edicto non comprehenduntur, vt papa declarat in d. §. ſtatuimus.d.cap.fin.de decimis.in 6.& ibi eſt præſumptio iuris & de iure, ſeu fictio,contra quam non admitteretur probatio in cõtrarium.l.fi.ff.quod metus cauſa.l.conficiuntur.de iure codicil.

Tempora quinque in religioſis quo ad decimas notanda.

37 Aduertendum eſt quinque reperiri tempora in his religioſis,quibus intellectis,facilè intelligentur deciſiones in hac materia. nempe in prima inſtitutione,monachi vt plurimùm erant laici.cap.alia.16.quæſtione prima. Hoſtienſis in capit. dudum. col. 2. de decimis. ideo decimas perſoluebant tanquam laici. c. duo.12. q. 5. & quia

paſceban

redditus, & ſpiritualia ſimul, quod pleno iure haberi dicitur, vel vtroque iure. in c. cùm & plantare. & in cap. quoniam per confeſsionem. de priuileg. & tunc dicuntur habere pleno iure, & quando iura quaſi epiſcopalia habent, & epiſcopus nullum ius epiſcopale in eis exercet, ſed tota iuriſdictio pertinet ad abbatem, vel ad alium prælatum, vel capitulum. tex. & ibi Panor. & alij in c. in Lateranen. de præben. c. querelam. de elect. nec deſiit ob hoc pleno iure haberi: quamuis epiſcopus aliqua beneficij temporalia recipiat. per tex. in c. cùm venerabilis. de cenſib. & in his eccleſiis conſtituuntur vicarij temporales ad nutum reuocabiles, quibus non prouidetur de congrua portione, vt ſuprà dictum extitit. Sed de his loquitur tex. & gl. in cle. vnica. in fi. de ſuppl. negli. præl. Et cùm epiſcopus eximit aliquã eccleſiam, retinet correctionem, procurationẽ, & cathedraticum. tex. in c. paſtoralis. de dona. c. cùm venerabilis. de cenſib. gloſ. nota. in c. viſis. 16 q. 2.

Iura quaſi epiſcopalia quæ habere dicatur.

33 Si tamen concedatur eccleſia religioſis pleno iure, non poterunt ex hoc conuertere fructus eccleſię donatę in vſus proprios: ſed ſicut epiſcopus qui eccleſiam pleno iure habet, non recipit ad ſuam vtilitatem, ita nec ipſi religioſi, niſi epiſcopus ſic donans eccleſias prius fructus recepiſſet: tunc & illi quibus eſt donata, illos capient. tex. in d. c. paſtoralis, de donatio. Sed per illam donationẽ pleno iure habebit donatarius regimen in ſpiritualibus, & temporalibus, & iura quaſi epiſcopalia. tex. in c. quoniã. de priuil. Inno. & Panor. in d. c. paſtoralis. de priuile. vbi dicũt in hac donatione conſenſum epiſcopi eccleſiæ donatæ ex neceſſitate requiri. cautius eſt tamen, vt epiſcopus vtriuſque eccleſiæ tam donatæ, quàm donantis conſentiat.

34 Aliquando eccleſiæ vniuntur mẽſis prælatorũ vel capitulorũ: & tunc poſſunt prælati, vel capitula quorũ menſis ſunt vnitæ eccleſiæ, fructus ad ſuos vſus conuertere: quod aliàs non poſſent. gloſ. ſingu. in cle. vna. in verb. ad menſam. de exceſ. præla. quã approbat & elucidat Paul. de Roma, in tract. de penſio. eccleſiaſt. c. 1. nume. 7. & ſeq. Et in hac vnione ad menſam facienda ſolent vicarij eccleſiis parochialibus perpetui reſeruari, cui debet portio congrua aſsignari, iuxta papæ mandatum in vnione appoſitum, his verbis: reſeruatis tamen de ipſis fructibus, redditibus, & prouentibus beneficiorũ ipſorum, ſi eccleſiæ parochiales fuerint, pro ſingulis perpetuis vicariis, in ſingulis eiſdem parochialibus eccleſiis inſtituendis portionibus, ex quibus dicti vicarij congruè ſuſtentari valeant, & alia ſibi incumbentia onera ſupportare, ac prouiſo quòd alia beneficia huiuſmodi, quæ parochiales eccleſiæ non exiſtunt, debitis non fraudentur obſequiis, & animarum cura in eis, quibus illa illuminet, nullatenus negligatur. cle. 1. de præb. Ecce quòd in vnione ad menſam conſtituuntur vicarij perpetui, quibus eſt congrua portio facienda, & de his etiã loquitur hic. Et hodie tot factæ ſunt vniones, per quas & nominati, & graduati ferè priuati ſunt beneficiis: & ideo omnes iſtæ annullatæ nouiter fuerunt in concilio Tridentino, in ſeptima ſeſsione, & antea in concilio Conſtantien & iſtæ vniones fuerunt cauſæ multorũ apoſtatarum, & fortè hæreſum. hoc probat experiẽtia, quod vtinam non eſſet.

De vnione ad menſam.

35 Item his addendum eſt, quòd ſi epiſcopus, vel abbas eccleſiam ſic menſæ vnitam conferat alicui in titulum, videtur eam ſeparare à menſa: ſed nõ præiudicabitur ſucceſſori, quin menſæ applicet, ſed ſibi tantùm qui contulit. tex vbi Barba. in 3. col. in cle. 1. de reſcrip. & iuramentum de non alienando, à prælato præſtitum in initio conceſſæ adminiſtrationis, iuxta c. ego N. de iureiur. refertur ad res quæ ſunt de menſa, & ad eas res quarum directum & vtile dominium eſt penes eccleſiam: non autem ad bona feudalia, quæ non obſtante iuramento, ſecundum conſuetudinem infeudari poterunt. tex. ſing. in cap. fi. de feud. plenè docto. tradunt.

36 Quandoque religioſi percipiunt temporalia eccleſiarum tantùm, & ſufficiunt vicarium perpetuum: & iſti etiam debet prouideri de congrua portione. & de his vicariis loquitur tex. in c. in Lateranenſi. & in c. de monachis. de præb. clem. vnic. de offi. vica. & iſti deſtitui ab ipſis patronis non poſſunt. vt ibi, & cap. 2. de ſupplen. negligen. præl. Feder. conſi 95. ſuper dubitatione. quia habentes temporalia & redditus præſentare ad eccleſias debent, non autem priuare. c. vlti. de iure patro. & d. c. de monachis. niſi hoc etiam fuerit præſcriptum. c. cum olim de præſcript. & niſi de epiſcopi conſenſu. d. c. in Lateranenſi. de præben. & licet ad præſentationem eorum fuerint ab epiſcopo inſtituti, tamen ipſi de cura plebis reſpondere debent. d. c. in Lateranenſi. & in cap. cum plantare. §. in eccleſiis. de priuileg.

Vicarius amoueri à patrono nõ poteſt.

37 Poteſt tamen petere patronus inſtitutũ amoueri, ſi dilapidet eccleſiæ bona, vel ex alia iuſta cauſa. c. filiis. 16. quæſtio. vltima. doctor. in c. ex parte A. de teſtibus. Inhan. Andr. in regula, indultum. in mercurialib. & Federic. Senen. d. conſil. 95. colum. 1. quod nunquam vidi obſeruari. Nam ſi obſeruaretur hodie, multi etiam prælati eorum dignitatibus deſtituerentur, qui bona eccleſiarum in ſuarum animarũ perniciem paſſim deglutiunt, & dilapidant.

Dilapidans bona eccleſiæ, ab ea remoueri poteſt.

38 Aliquando religioſi idoneum ad vicariã perpetuã, penſione ipſis reſeruata, præſentant. verùm quia illũ penſionibus magnis onerãt, quæ nec duo, vt parœmia vtar, Ae-

Oneratus vicarius liberari debet.

gyptij ferent. ideo vicarius eccleſiis competenter paupertate nimia oppreſſus, deſeruire nõ valet, nec iura epiſcopalia ſoluere, neque hoſpitalitatẽ, ſicut cõuenit tranſeuntibus impartiri.c.a.de ſupplen.negli.præl. Et tunc vicarius poteſt agere, vt ab illo exceſsiuo onere liberetur, reſeruata ſibi congrua portione: & ita etiam prouidebitur, vt ibidem habetur.

Augeri quando penſio debeat.

39 Et hoc caſu quando eccleſia donata monaſterio fuit ad vſus proprios,& monaſterium,reſeruata ſibi penſione,conceſsit eam alteri,debet auctis facultatibus,augeri pẽſio:quia fuit impoſita ratione fructuũ:quibus etiã diminutis, diminueretur teſte Panor.in c.prohibemus.in fi.de cenſi.ſicut in procuratione debita dicitur, in c. quanto. de cenſib.vt quemadmodũ portio quę per bonorum poſſeſsionẽ acceſſerit, auget legata,ita & quæ deceſſerit,minuat. Pulchrè iuriſconſul.in l. & ſi cõtra tab. in fin.ff. de vulga.Et quid videatur datũ religioſis,cùm datur eis eccleſia ad vſus proprios, decidit Inno.& Panor. in c.paſtoralis. de priuileg. & docto.in c.paſtoralis.de dona.

Vicarij quando rationem patrono reddere teneantur.

40 Quandoque religioſi præſentant ad eccleſiam, in qua habent tẽporalia, decimas ſcilicet & alios redditus, quos vicarius omnes recipit: tũc de illic bonis temporalibus,quæ ſpectant ad patronos,rationem illis competentẽ reddere tenetur: & eo caſu non eſt locus cõgruæ portioni,quia omnia onera tũc ſubeunt patroni.c.in Lateranẽſi. de præb.c.ex literis.in fi. de iure patro.c. cũ & plantare.§.in eccleſiis.de priuil.Quippe marito non debentur fructus dotis, ſi non ſupportat onera matrimonij.l. fi.§. præterea.vbi doct. C. de iure dot. quia pro oneribus debentur.l.pro oneribus.C.eo.l. fin.ff. de doli.excep.vbi Bar. & l.Iacobi in l. cùm poſt.in princ.ff.de iure dot. & ita intelligũtur illa iura diſponentia præſentatos ad rationes patronis teneri. Nẽpe hoc eſt verũ, cùm vicarius reciperet tẽporalia nomine religioſorũ,ſeu bona ad patronos ſpectantia:ſed tutius eſt tam patrono quàm aliis, vt congrua portio aſsignetur vicario,& reliqua patronus ſuſcipiat: aliàs non video quòd vicarius reddere rationem de ſua cõgrua portione teneatur.Nam tex.in d.c.ex literis.dicit, vicarius de temporalibus tenetur reſpondere: quia bona poſtquam erant donata monaſterio, vicarius q de religioſorũ conſenſu illa bona ſuſcipiebat,meritò de illis debebat reſpondere,nõ verò de bonis quæ ſibi recipit.Idem habetur in d.cap. cùm & plantare.§.in eccleſiis.ibi,ipſis verò pro rebus temporalibus rationẽ exhibeant cõpetentem.Et idem dicitur in d.c.in Lateranenſi. in fi.ibi, ipſis verò pro rebus tẽporalibus rationẽ exhibeant competentẽ. & c.ſanè 16.q.2.ibi, ſacerdotes de populi cura epiſcopis rationẽ reddant, abbati verò pro rebus temporalibus ad monaſterium pertinentibus debitam ſubiectionẽ exhibeãt. & ibi glo. Nẽpe religioſi olim ſolebant vicariis committere,vt reciperẽt temporalia, & ſpiritualia adminiſtrarent, verùm poſtea vicarij rationem non reddebant de temporalibus iuſtam:ob id religioſi noluerunt permittere, vt ipſi reciperent, ſed tantùm portionem ſuam, de qua iuſtum non eſt vt rationem reddant.

41 Quamuis Panorm.& alij in d.c.ex literis. dicant patronum eccleſiaſticum habere hanc poteſtatẽ, vt ratio illi reddi debeat, ſecus in laico. & ita aſsignant differentiã inter patronum eccleſiaſticum & laicũ. & idem docet Panor.in c. cũ ad ſedem.in glo. 2.de reſtitu.ſpolia.& in d.§.in eccleſiis.quẽ ſequitur Roch.Curtius,in tract.iuris patr. in verb. honorificum. in vlti. q. dicentes hunc patronum non poſſe exigere rationẽ ab hoc vicario minutatim. & hoc etiã firmat Cæſar Lambert.in tracta. iuris patro. lib.3 artic.5.q.2. princip. Deci.verò in c.de monachis.col.3.de præb. probat vicarium teneri tã eccleſiaſtico patrono, quàm laico reddere rationem: quia ius patronatus laicis competens eſt efficacius & maioris virtutis, quàm eccleſiaſticum.c. cùm dilectus.de iure patro.hæc ille.

Differentia à communi & nouũ prabet intellectum.

42 Ego verò teneo vicarios de bonis, quæ ratione vicariæ perpetuæ ſibi recipiũt, nec laico, nec eccleſiaſtico patrono rationem reddere cogendos: quia de ſuis bonis nullus rationem reddere compellitur,ſed eccleſia eſt vicarij, ergo de eo quod ſibi recipit rationem non reddit.

43 Secũdò, probatur per locum à ſpeciali, rectorem hoſpitalium, leproſariarum, & eleemoſinariarum rationes inſtar tutorum & curatorũ reddere teneri.clem. quia contingit.§.1.de reli. domib.ſpeciale eſt in illis, ergo ius commune eſt in contrarium.l. ius ſingulare.ff.de legib.l.1.ad municip.

Qui rationem reddant de eccleſia fructibus.

44 Tertiò, non inuenitur quòd vicarius teneatur patrono rationem reddere, niſi de temporalibus, ergo ſi illa recipiat, rationẽ reddet: ſed de his quæ vicarius percipit ex ſua eccleſia nomine ſuo, de illis rationem reddere non tenetur. Sed cùm vicarius recipit temporalia,quæ donata erant vel patrono laico,vel eccleſiaſtico, de illis rationem reddere tenetur,quia non ſua recipit,etiam minutatim: ſecus de fructibus, quos in ſuã vtilitatem recipit.Ita reſideo, quicquid hactenus ſcripſerint doct. Et ſic facienda eſt differentia in hoc, quia interdum vicarij recipiunt oblationes, ſepulturas & alia quædam iura ratione vicariæ, & eccleſiæ ſuæ,& de his nullam rationẽ patrono reddere tenentur: quia ea recipientes iure ſuo recipiunt:niſi conſuetudo fuerit in contrarium.facit tex.in c.ſanè.16.q.2.vbi ſic dicitur:Sanè quia monachorum quidã epiſcopis ſuis ius ſuũ auferre contendunt, ſtatuimus,ne in parochialibus eccleſiis,quas te-

nent

nent abſque epiſcoporum cōſilio, presbyteros collocent: ſed epiſcopi parochiæ curam cum abbatis conſenſu ſacerdoti committant, vt eiuſmodi ſacerdotes de populi quidem cura epiſcopis rationem reddant, abbati verò pro rebus tēporalibus ad monaſterium pertinentibus debitam ſubiectionem exhibeant: & ſic ſua cuiq; iura ſeruentur. ecce ibi tex. valde accommodum, & ad hoc clarum.

45 Interdum verò vicarius in temporalibus partem habet: tamen omnia temporalia recipit, tam ſuo, quàm patroni nomine, vel omnia temporalia patroni nomine recipit, & tunc de illis rationem reddere tenetur, ſicut tutor, & alius adminiſtrator: nec erit aliis priuilegiatior.l.1.§.officio.ff. de tutel. & ratio.diſtrahēd.de quibus ſcripſi in l.boues.§.inter.ff.de verborum ſignifica. & ſic puto intelligenda iura prædicta: licet doct. in eis valde ceſpitauerint, & alio modo ea intellexerint. Et hodie hoc iure vtimur, vt religioſi & alij patroni vix patiantur ſua iura à vicariis recipi, ſed illis partem faciūt minorem, quàm poſsint, de quibus nulla redditur ratio.

Recipiens fructus primi anni congruā portionem aſſignare debet.

46 Poſtremò, congrua portio dari debet à prælato, qui fructus beneficij primi anni recipit ex priuilegio.c.ſi propter.de reſcrip. in 6. quæ taxatur ad dimidiam. per extrauag.ſuſcepti.de elect.in extrauag.Io.22.vt abundè ſcripſi in tract. de ſentent. prouiſional. in præfa.nu.111.& ſeq.in 14.caſu.

A quo petenda ſit congrua portio.

47 Quintò quæri poteſt, à quo hæc cōgrua portio peti poſsit? Reſpōdeo, tam à patrono exempto, quàm non exempto, eccleſiaſtico vel laico, religioſo, vel ſeculari, ſiue ſint monachi, ſiue canonici, & ſic etiā à capitulo, & generaliter ab his qui eccleſiæ prouentus recipiunt.c.ſicut.de ſupplen.negligen.præl.c.auaritiæ.c.de monachis.c.in Lateranenſi. de præb.& d.cle.1.de iure patr. iuncto c.1.de præben.in 6.Et quamuis Cardin.in cle.1. q.10.per illum text.exprimentem perſonam eccleſiaſticam, dicat non habere locum in laico, quia ad laicos nō ſpectant fructus rerum eccleſiaſticarum, ſed ex toto ad inſtitutum. nec laici bona eccleſiæ poſsidere poſſunt.cap.cauſam quæ.de præſcript.ſecus in viris eccleſiaſticis.c.cùm apoſtolica.de his quæ fiunt à præl.c.prohibemus.de deci. Si tamen laicus ex priuilegio fructus eccleſiæ reciperet, vel vſurparet, contra eum agi ad hanc portionem poterit, cùm ſit eadem & maior ratio in eo, quàm in eccleſiaſtico: & vbi eſt eadem vel maior ratio, idem ius ſtatuendum eſt.l.illud.ff.ad leg.Aquil.§.porro.ibi, ſi qua fuit antiquioribus cauſis ſimilis ſeu maior. quæ fuit pri.cau.beneſi.amit.

Decimas tenēs, ad congruā portionem tenetur.

48 Etiam is qui eccleſiæ decimas poſsidet, tenetur ad hanc portionem, quamuis patronus non ſit, cùm decimæ ſint tributa egentium.c.reuertimini.16.q.1. Nam qui ſeruit altari, vt vicarius, de altari viuere debet.c.cùm ſecundum.de præbendis.

49 Imò qui præſcripſit decimas, vel curam contra principalem curatum, tenetur ad hanc cogruam portionem: quod poſſe fieri affirmat Domi.in c.cùm ſingula.col.1.de præben.in 6.nempe ſicut quarta legitimè ab hærede. vel hæredibus impleri debet.§.cæterum.in authen. vt cùm de appel.cognoſ.coll.8.ita à patronis & ab his qui bona eccleſiæ recipiūt, hæc portio eſt ſupplenda. Et cum in hoc caſu neminem inueniam priuilegiatum, illi dare priuilegia non eſt mihi liberum: ideo omnes tenētur ad hanc congruam portionem, qui decimas & beneficij fructus recipiunt.

Plures patroni ad portionē congruā ſimul tenentur.

50 Et ſi plures ſint patroni, ab omnibus ſimul petetur, non à ſingulis inſolidum, ſed pro ea parte quam poſsident, vel fructus recipiunt.tex.accommodus in l.3.§ ſi.ff de alimen.& ciba lega.l.ſi libertus.1.§.libertus.de bo.liber.ibi, reſiduum ex debita parte ſibi omnibus hæredibus pro portione cuiuſcunque aufert.

Conueniendi omnes patroni ad congruā portionem.

51 Et ideo, ſi vicarius vnum tantùm patronum conuenerit, is pro virili parte cōdemnabitur, & non ad totum, reſeruata tamen actione vicario contra alium fructus alios poſsidētem, & imputabitur vicario: quare ſimul nō conuenit omnes, vt ab omnibus integram portionem & congruam exigeret: niſi illi omnes vnum collegiū, vel corpus facerent, tunc ſinguli non conueniūtur ſed totum corpus: vt d.c.de monachis.c.1. de his quæ fiunt à maio.par.cap.& doct.in c.cùm omnes.de conſtitu.& fatuus eſt vicarius qui vnum conuenit, ſi plures ſint. quia finito vno contra vnū proceſſu, contra alium inchoare aliam litem oportebit, quod nō faceret, ſi omnes conueniat. ob id conſulo curatis, & vicariis, vt omnes decimas tenētes, & alios eccleſiæ fructus, in ius vocent, & ab illis ſimul decimas petant, & ſaltem noualium decimas: quas ſi obtinere non poſsint, petant portionem congruam. & ita ſolet fieri, vt inferius plenè explicabitur, niſi teneret vnum, tunc illum poteſt dimittere, & agere cōtra aliū, vt etiā vidi fieri.

Actione qua agendum ſit.

52 Sextò, qua actione petenda ſit hæc congrua portio? Reſpondeo, cōdictione ex lege, ſiue ex decretali, de monachis. Nempe ſi obligatio lege noua introducta ſit, nec cautum ſit, quo actionis genere experiamur, ex lege agendū eſt.l.vnica.ff.de condictio.ex lege.& ibi plenè docto.Barto.in l. quod ex his.de adult.Spec.in tit.de ſolutio. in ſi. libellum concipiendum docet ſuper hac condictione ex lege.

53 Si verò vicarij grauibus fuerint oppreſsi oneribus, poterūt petere eam ſibi adiudicari, & reformari, vt ſuperius dictū extitit: prout dixi de penſione oneroſa beneficio impoſita, vt reformari etiā poſsit vſque ad quartam partem.in tractatu de pacif.poſ-

ſeſſoribus in ampliatione decimaoctaua.

Praxis quotidiana.

54 Hodie in praxi ſolent curati & vicarij perpetui petere veteres decimas,& nouales ſibi adiudicari: & ſi talis patronus aſſertus oſtendat titulum, ſaltem petunt in ſubſidium congruā portionem, & cæter. & hoc coram iudice eccleſiaſtico. Si autem agatur ſuper beneficio poſſeſſorio coram ſeculari, & curatus ſeu vicarius dicat ſe in poſſeſſione percipiendi decimas, tam antiquas, quàm nouales: ob id petit ſe manuteneri in illis,& interim cōgruam portionem per modum ſaltem prouiſionis aſsignari ſibi. & ſi proceſſus tractum & dilationem recipiat, debet ei per modum prouiſionis adiudicari prouiſio congruæ portionis, donec videantur iura vtriuſque,& alia ſententia proferatur vt interim deo ſeruire poſsit, & ſacramenta parochianis miniſtrare: quia regulariter ſententia debet eſſe conformis libello.l. vt fundus.ff. commu. diuidun.c. licet Heli. vbi plenè Fely. de ſymo.nō ſcribam alia quomodo iudex debeat iudicare: quia ex his & ſequentibus ſatis dignoſci poteſt.

Coram quo hæc congrua portio peti debeat.

55 Septimò, coram quo iudice hæc cōgrua portio peti poſsit? Reſpon.coram ordinario loci, ſiue ſit archiepiſcopus, cui dirigitur.d.c.de monachis.ſiue epiſcopus:vt probat tex.in c.fi.§.vbi. de deci.in 6.& cle.1.de iure patro. quia ad eos ſpectat tueri eccleſias,vt in priſtino ſtatu conſeruentur. text. & ibi not. Ant.in c. ſicut.de ſupplen.neglig. præla. Hoc etiā poſſunt officiales ordinariorum,per glo.in c.fi. de offi.vica. in 6.ſic decidit Aufrer.in deciſio.tho. q 148. quod poterit vel ex officio, vel ad partis petitionem.q. ſeq.ibid. hodie ex officio pauca faciunt officiales, & cum petitione vix poteſt obtineri debitum.

Religioſi vel patroni ſtatū eccleſiæ immutare vel minuere nō poſſunt.

56 Ideo non poſſunt religioſi nec quicunq; patroni antiquum eccleſiæ ſtatum immutare.c.ad apoſtolicam. in fi. de ſym. c.auaritiæ.& d.c.de monachis. vbi Panor.& alij ita aſſerunt.de præb.vnde nō poſſunt præſentare religioſum ad beneficium ſeculare, vel per ſeculares regi ſolitū, quia eſſet immutare ſtatum eccleſiæ, teſte Ioh. And.& Anto.in d.c.ſicut.clem.vna. illo tit. Etiam clericorum numerū in templo deſeruire ſolitum minuere non debēt, ſed hoſpitalitatem ſolitam ſeruare, & alia onera pati: niſi eccleſia eſſet tā tenuis & pauper facta propter quod nō poſſet ſolitū ſtatum tenere, tūc ſufficit quòd eccleſia cui facta eſt vnio, faciat illi deſeruire per clericū ſecularē.arg. clemen.ne in agro.§.ad hęc.de ſtatu regula. c.inter quatuor.& ibi Panor.expreſsim. & in c.2.in fi.de religioſis domibus. & in hoc epiſcopi vigilare debent,& in viſitationibus cogere patronos & alios,vt cultū non minuant diuinū:ſed ex ipſis quidam fortè ſunt *ου νοι* ad illum tollēdum, quibus dici poteſt: Claudius accuſet Mœchos, Catilina Cethegum, cum ſit inter Socraticos notiſsima foſſa Cynedos. & quòd ſcribit Ioh. Andr.in c.fi.de reb.eccl.non alien. Epiſcopi muti cùm ſint de iure ſuo malè tuti, cùm ſint cornuti, non audent cornibus vti.

Capitulum an vacante ſede de portione cōgrua cognoſcat.

57 Poterit tamen capitulum vacante ſede cognoſcere & adiudicare hanc congruam portionē: quia hoc eſt iuriſdictionis, quod ad capitulum tranſit ſede vacante.ca.1. ne ſede vacan. Ioh.Franc. in tracta. de offic. & poteſt capi.ſede vacā.in 8.q. partis primæ. glo.in verb.ordinario. in extrauag.execrabilis.Ioh.22 §.ſtatuimus. Inferior verò nō poterit aſsignare portionē: vt gloſ.& doct. in verb.diœceſanis.in clem.1.de iure patro. aſſerunt.& Imol.in d.c.de monachis.col.2. etiam ſi inſtitutio ad illum inferiorem ſpectaret, quia diœceſanis tantùm datur poteſtas.in d.clemen.1.ergo abbates vel priores de hac congrua portione non cognoſcent: licet aliàs iuriſdictionem habeant etiam quaſi epiſcopalem, hanc tamen minimè aſsignare poterunt.

Conſeruatores vniuerſitatū apoſtolici hanc portionem aſsignant.

58 Sed conſeruatores apoſtolici ſolent de hac portione congrua cognoſcere authoritate apoſtolica: nēpe cuncta per mūdum nouit eccleſia, quòd ſacroſancta Romana eccleſia onus habeat de omnibus iudicandi,exprimit text.in c. cuncta per mundū.9. q.3. Et ideo conſeruatores apoſtolici dati vniuerſitatibus aſsignare iure hanc portionem, & de ea cognoſcere ſolent. Et ſæpius fui vocatus ab egregio & doctiſsimo iuriſconſulto domino Petro Clerico collega noſtro, & huius vniuerſitatis vicegerēte, ad aſsignandam hanc cōgruā portionē vicariis, qui corā eo iſtā portionē petierāt.

Iudices ſeculares de congrua portione cognoſcunt.

59 Ego vidi etiam iudices ſeculares, coram quibus poſſeſſorio agebatur ſuper decimis veteribus & noualibus, dum congrua corā illis petebatur portio, per modū prouiſionis pendente proceſſu eam adiudicate, licet de iure non detur eis poteſtas, ſed incidenter dicebant habere cognitionem, per l.quotiens.C.de iudi. & c.tuam. de ordi.cognit. vt interim aleretur ſacerdos proceſſu durante. ſed hoc vſurparunt teſte Aufrer.in deciſio.149.

Quomodo cognoſci debeat de portione cōgrua.

60 Quomodo cognoſci debeat de hac portione? Reſpon. ordine iuris ſeruato, & non ſummariè: nec habet locū in ea cle.diſpendioſam.de iudi. quia non agitur de beneficio. ſi tamen agatur de alimentis vicarij, quod congruam ſubſtentationem vocant, tunc ſummariè tractari deberet cauſa, ſicut alimentorum.l. penulti. ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur. Boniſa. Vital.in d.cle.1.in fi. de iure patro. vt ſcripſi in tracta.de ſenten. prouiſ.artic.1.in glo. *alimens.* in Conſtitu. reg. Et quid operētur iſta verba, ſummariè & de plano, & in quibus cauſis ſit procedendum ſummariè, ſcripſi in arti.9.gloſ.1. in tracta.de ſenten. executor. in eiſdem ordina. Regiis.

Octauò

Quomodo portio congrua ſit aſsignanda.

61 Octauò, quomodo aſsignari hæc congrua portio debeat? Respond. ſi de iure loquamur, debet congrua portio aſsignari antequam recipiatur præſentatus à patrono, vt ſuperius dictũ extitit. iuxta cle.1. de iure patr. ſed quia hoc non ſolet in Francia fieri, nec epiſcopi ſolent inquirere in præſentatione de hac congrua portione: imò ſolet à vicario poſt inſtitutionem peti, vt iudex ordinarius vel alius, de quibus ſuperius.7.q. proxima ſcripſi, habita ratione perſonæ, qualitatis bonorũ beneficij, & oneris, aſsignare illam habeat, & aliorum etiam quæ notat Hoſtien. in ſum. de renuntiatio. §. fin. de quibus dicetur inferius. ideo videndum eſt quid iudex conſiderare in illa imponenda debeat.

Victus presbyteri primo conſiderandus eſt.

62 Et primò in ea imponenda debet iudex habere rationem ad victũ curati ſeu vicarij. c. penult. in fi. 12. q. 1. ibi, primum tamen ſibi, & ſuæ eccleſiæ deſeruientibus neceſſaria epiſcopus ſubminiſtret. nec curatur ordo deſcriptus in c. de monachis. de præb. vbi prius dicit iura epiſcopalia ſoluant, & poſtea congruam ſubſtentationem recipiãt, teſte Decio ibidem. Nempe legatis alimentis, prius decerni debent legatario alimẽta tam pro qualitate perſonæ, & quantitate patrimonij, quàm alia fieri: ſic & in hac cõgrua portione, niſi dos fuerit legata cũ alimentis. tex. ſingularis in l. cùm vnus. §. fin. ff. de alimen. & ciba. lega. quem ſingularem dicit Roma. ſingul. 532. dicit tex. quòd legatis, & cætera. Et ſic licet epiſcopus prius ordinet vnde iura epiſcopalia vicarius ſoluere poſsit, & demum de hoſpitalitate, poſtremò de victu vicarij. non tamen vitiabitur illa cõgruæ portionis aſsignatio, licet ordine naturæ prius alendus ſit vicarius, quàm alia facere debeat. nã de eo quod ſupereſt, debet refici eccleſia, & alia onera fieri: igitur prius victus conſideratur. cap. de his. de eccle. ædific. nam qui altari ſeruit, de altari viuere debet. c. cùm ſecundum. de præben.

Dignitas gradus ſcientiæ, & nobilitas conſiderantur.

63 Secundò in hoc victu dignitas perſonæ, & ſcientiæ gradus, ac nobilitas conſideranda ſunt, vtpote ſi vicarius fuerit doctor, licentiatus, aut baccalarius, aut nobilis, maior portio ei aſsignari debet quàm alteri ſimplici presbytero ſine gradu: & iudex in huius aſsignatione debet rationem etiam nobilitatis habere. argu. c. de multa. in fine. de præbend. Nam vſufructuarius ſufficienter alere, & veſtire ſeruos debet, ſecundum tamen ordinem & dignitatem, & ſtatum mancipiorũ. l. ſed & ſi. §. 1. ff. de vſufructu. & in honorariis aduocatorũ ita verſari iudex debet, vt pro modo litis próque aduocati facundia, & fori cõſuetudine, & iuditij in quo erat acturus, æſtimationem adhibeat. l. 1. §. in honorariis. ff. de var. cogni. gloſ. in cap. cùm adeo. de reſcript. Fely. in c. poſtulaſti. col. 7. nume. 4. verſicu. fallit. ſecundo. de reſcrip.

Mercedẽ quam debeat cõſtituere præceptori tutor.

64 Mercedes etiam præceptoribus, nõ quàm minimas poterit, ſed pro facultate patrimonij, pro dignitate natalium pupillorũ tutor conſtituet. l. cùm plures. in fi. ff. de adminiſt. tutor. Et modus dotis ex facultatibus mulieris, maritíque ſtatuendus eſt, quouſque ratio patitur. l. quæro. ff. de iure dotium. & l. cùm poſt. §. gener. ibid. ſic & vicariis de hac portione congrua prouidebitur, nec coguntur veſci fabis, & aliis vilibus cibariis, ſicut ruſtici. c. non cogantur. 4. diſtinc. glo. in l. ſeruis vrbanis. ff. de lega. 3. docto. in c. epiſcopus. de præb.

Sacerdos clericum habere debet.

65 Tertiò, in hac etiam decernenda portione conſiderare epiſcopus debet, vt tantum aſsignet vicario, ex quo poſsit clericũ habere, qui ſibi deſeruiet: quia non poteſt ſolus presbyter miſſarum ſolennia, vel alia diuina officia ſine miniſtri ſuffragio celebrare. c. propoſuit. in fi. de fil. presby. & c. vt quiſque presbyter. de vit. & ho. clerico. vbi ſic dicitur, vt quiſque presbyter, qui plebẽ regit, clericum habeat, qui ſecum cantet, & epiſtolam, & lectionem legat, vt qui poſsit tenere ſcholas, & admonere ſuos parochianos, vt filios ſuos ad fidem diſcendã mittant ad eccleſiam: quos ipſe cum omni caſtitate erudiat. Nec ſufficit quòd populus reſpondeat ſacerdoti, ſed oportet iſtum clericum intereſſe. glo. in c. ſedulò. 38. diſt. arg. c. non liceat. 92. diſt. licet contrariũ ſeruetur hodie: quia quilibet etiã laicus presbytero reſpondere ſolet: & ſi clericus non ſit, officium diuinum non ſolet differri. ſi alij laici cantare & reſpondere ſoleant, tamen debet adeſſe inter illos vnus ſaltem clericus primæ tonſuræ. Et in Campania ſacerdotes ſolent lectionem cantare, omiſſo clerico, quod facere nõ debent, per d. c. vt quiſque. quia ad hoc maximè datur clericus.

Mulieri nõ licet presbytero celebranti reſpondere.

66 Sed ad ancillam vicarij non debet iudex habere rationem, cùm clerici mulieres habere prohibeantur, & cum illis cohabitare, per totum tit. de cohabi. cleri. & mulie. Nã mulier non poteſt in diuinis reſpõdere ſacerdoti in miſſa, etiam nullo viro exiſtente: vt probat Archid. in c. hoc quoque. de conſecra. diſtin. 1. nec inter cancellos ſtare. c. 1. de vita & honeſt. cleric. hodie inuerecundè mulieres vbique eſſe volunt.

67 Et tam is qui habet parochialem eccleſiam, quàm altare, & ſimplex beneficiũ, debet habere clericum, qui illum adiuuet, per prædicta: ita conſuluit Panor. in conſil. 89. ex themate propoſito. in 3. q. volu. 2. & in d. c. vt quiſque presbyter.

68 Et licet de iure quilibet celebrans debeat habere vnum ſacerdotẽ propinquũ quando celebrat, vt ſi impedimentum ſuperueniret celebranti, poſſet alter miſſam complere. c. illud. 7. q. 1. & c. nihil. de conſecra. diſt. 1. glo. in verb. miniſterio. rub. de his qui in miſſa non complent, credo, & ext. in prag. & olim ſolebant habere. tamen ad iſtum

ſacerdotem communiter non habetur ratio quo ad portionem congruam: quia ille preſbyter non eſt omnino neceſſarius: & rari ſunt qui miſſam non compleant, & in hoc ſolet deus optimus maximus cooperari. ſi tamen vicarius vno indigeret ſacerdote, vel pluribus propter eccleſias acceſſorias, quas ſuccurſus vocant, tunc rationem illorũ habere iudex debet, & omnino numerus conſiderari perſonarum neceſſariarum in hac congrua portione ſolet. arg. tex. in l. ſi filię. ff. de legat. 3. vnde ſi vicarius capellas annexas habeat, in quibus ſingulis dominicis & feſtis diebus celebrare tenetur, ſicut in eccleſia principali, hoc conſiderandum erit. ideo non dicitur ſufficiens beneficium, niſi ſufficiat habẽti, & perſonis ſibi neceſſariis. c. cùm adeo. vbi glo. de reſcript. c. ſtudeat. 50. diſtinct. Et ſic non ſufficeret hoc caſu taxare pro victu vnius ſacerdotis: ſed oportet habere rationem ad alios duos, videlicet ad ſacerdotem neceſſariũ, & ad capellam annexam, quam vulgus vocat, *ſecours*, vel, *hameau*, & ad clericũ. ſicut ſi curator conſtituat dotem puellæ, debet hanc ſtatuere pro modo facultatum: & in hoc attenditur numerus liberorũ. d. l. ſi filiæ. de lega. 3 Iacobi. in d. l. quæro. Et priuilegium datur tam ſcholaſticis, quàm ſeruis & famulis illorum neceſſariis. auth. habita. vbi abundè ſcripſi. C. ne filius pro patre. facit gloſ. nota. in cap. cùm ſicut. de conſecratio. eccle. vel alta.

In congrua portione numerus perſonarũ neceſſariorũ debet conſiderari.

69 Quartò, debet iudex in hac imponenda congrua portione conſiderare beneficij facultates, ſicut in dotis conſtitutione. l. ſi filiæ. ibi, ſi facultatibus. ff. de lega. 3. & d. l. quæro. l. cùm poſt. §. nuptuis. ff. de iur. dot. vbi dos pro modo facultatum, & dignitate natalium conſtituitur, doct. in auth. res quæ. C. commu. de lega. & fideicom.

Facultates beneficij conſiderande.

Non enim debet exhaurire omnes fructus beneficij vicarius, ſed debet facere vt apud priorem vel patronũ remaneat, inſpecta qualitate ſua, & onere. c. quoniã. de vita & hon. cler. facit pulcher tex. in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. educa. deb. vbi ſemper in fi. anni aliquid ſupereſſe debet, licet illi legi maledixerit Dyn. qui liberalis erat, ob id omnia expẽdere cupiebat. ſed Rog. illi legi benedixit, & à maledictione Dyni defendit Bart. ibi, & qui eam ſeruabit, nunquam pauper erit. Vide in additio. ad Panor. in c. ex parte. de conſuetu. ob id arbitrio epiſcoporum relicta eſt congruæ portionis taxatio, ſicut de dote ſcribitur, à iuris interpretibus in d. authent. res quæ. C. communia de lega.

70 Quintò, debet epiſcopus animaduertere circa onera, in primis circa iura epiſcopalia, vt vicarius poſsit ea ſoluere, videlicet cathedraticum, & ſynodaticum, & alia iura epiſcopo debita: de quibus in c. cõquerente. de offi. ordi. & ſi omnia onera ſubeat vicarius, omnium onerum ratio haberi debet: ſi verò partem onerum habeat, tunc illius partis condemnatio fiet. arg. c. tua. de dec. & c. 2. illo tit. in 6. Cardina. in d. clemen. 1. §. ſanè. q. 3. de iure patrona. Inde dicit tex. in c. 2. §. vbi autem. de dec. in 6. ibi, prouideatur p ordinarios, & ordinetur taliter, quòd eiſdem rectoribus tantum de illarũ relinquatur prouentibus, quòd exinde competentem ſuſtentationem habere, & iura epiſcopalia ſoluere valeant, aliáque onera ſupportare. ecce ibi textum expreſſum.

Onera in aſſignatione congruæ portionis conſideranda.

71 Sextò, præcipuè ratio hoſpitalitatis haberi debet, & beneficij locus conſiderari, an ſit frequens pauperum acceſſus. nam vicarius vel curatus omnes Chriſti pauperes recipere tenetur. c. quieſcamus. 42. diſtinc. domus enim clericorũ omnibus communes eſſe debent. c. quoniam quicquid habent clerici pauperum eſt. 16. q. prima. & minus ſufficit manenti extra vias publicas, quàm habitantibus iuxta illas. gloſ. ſolennis in c. primo. in verbo, neceſsitatem. 21. q. 1. Tamẽ magis indiget hoſpitalitate is qui eſt extra vias publicas, cùm ibi nulli inueniantur, qui pauperes recipiant: vt dicit Panormitanus in dicto c. de monachis. in prima gloſa, dicens beneficiatos teneri ad hanc hoſpitalitatem, iuxta vires facultatũ: non enim tenẽtur omnes recipere, & poſtea ipſi mendicare: ſed primò ſubueniẽdum eſt ſibi, & ſeruitoribus ſuis. c. de his. de eccl. ædificand. Sed non tam lautè clerici, abundè, & delicatè viuere debent, vt omnia eccleſiæ bona deglutiant. l. ſeruos. ff. de pignoratitia actio. aliàs nõ eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam: ſicut eſſe debet, vt eſt in euangelio. Et alere & replere ſtomachum vſque ad nauſeam, hoc nõ eſt viuere ſecundum diuum Paulum.

Hoſpitalitatis ratio à iudice in congrua portione aſſignanda haberi debet.

72 Item reparanda eſt prius eccleſia, quàm hoſpitalitas habenda. capitu. paſtoralis. de his quæ fiunt à præla. ſi tamen tanta eſſet neceſsitas proximi, vt fame moreretur, vt in hoc pauperrimo & miſerrimo tempore, tunc pauperibus ſubueniendum etiam per bonorum eccleſiæ venditionem eſſet. cap. aurum. 12. quæſtio. 2. & eo caſu etiam quo ad laicos eleemoſyna eſt in præcepto. capitu. paſce fame morientem. 86. diſtinctione. Panormitanus in capit. nouit. col. 11. de iudic.

Reparatio eccleſiæ fieri an primo quàm pauperes ali, debeat.

73 Sed ſacerdotes & alij clerici, hoſpites, aut armigeros in ſuis domibus recipere non tenentur. l. prima. C. de epiſcopis & & cleric. capitu. 1. de immu. eccleſ. in 6. & contra principes, qui ſuos epidemeticos, quos vocant *fourriers*, permittunt onerare domos clericorum hoſpitio, quod non debet fieri, clamat Panormita. in cap. 1. & c. cùm eccleſia. de immu. eccle. & Deci. in d. capitu. de monachis. & hodie vix ſpiritus relinquitur ſacerdotibus & clericis: imò

Clerici armigeros recipere non tenentur.

quia

quia deuotio eſt à nobis aliena, ſolet onerari præcipuè ſacerdotum terra, & plus in quibuſdam locis grauari, quàm vnquam: qnod fortè ex peſsima presbyterorum vita, vel laicorum peruerſitate contingit: ſed deus ſua ſancta miſericordia, ſi vita noſtra in melius mutetnr, hoc emendabit. Sunt tamen excommunicati, qui hoc faciunt. c.1. & c.quoniam. de vita & hone. clerico.

Procurationem ſoluere debet curatus & vicarius.

74 Septimò, obſeruare debet iudex in conſtituendo congruam portionem, vt vicarius poſsit ſoluere procuratioñe, & penſionem tempore viſitationis, & ſedis apoſtolicę legatos recipere, prout de iure tenet. in c.cùm inſtantia. de cenſib. & cathedraticũ epiſcopo dare. c.conquerente. de offi. ordi. quod totum non poteſt præſcribi, ſed in quantitate ſolutionis, ſic. gl in c.quicunq;.16.q.7. Hodie non vidi haberi rationẽ ad receptionem legatorũ papæ, quia rari recipiuntur, niſi ſuis expenſis: & quia vicariis & aliis ſacerdotibus ſunt ditiores, ideò illis non datur victns à euratis.

Decima papalis in congrua portione ratio habeatur.

75 Octauò, ad decimam papalem haberi debet ratio. cle.2. de deci. vt viearius eã ſoluere poſsit: cùm hodie frequens ſit non papalis decima, ſed donũ, quod dicunt gratuitum. & verè dicunt eſſe gratuitũ: quia gratis recipitur, ſed inuitũ dicitur, quo ad ſoluentes, per c.2. & 3. de immu. eccle. in 6.

Regionis mos cõſiderandus.

76 Nonò, mos regionis obſeruari & conſiderari debet. l. ſi ſeruus plurium. §. fin. ff. de legatis.1. vnde in regionibus, in quibus eſt frumenti & vini caritas, & cógrua portio in pecunia aſsignatur, magis augeri portio debet, quàm in locis vbi adeſt frumẽti & vini abũdantia, arg. l. pretia rerum. §. fi. ff. ad leg. falci. ſcripſi plenè in repe. l. vnicæ, in gloſſ ſubtilitatem. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt.

Aetatis ratio debet in hac portione haberi.

77 Decimò, conſiderari ætas debet, videlicet ſenect⁹, ſi vicarius ſenex fuerit, & indigeat maiori adiutorio, & ſic portione, quàm iuuenis. hoc probat. l. cùm vnus. §. fi. ff. de ali. & ciba. lega. l. hæreditatũ. vbi doct. ad leg. falci. Et in patrono alendo, ſi ad inopiam deuenerit, ꝙ ratio ætatis haberi debeat, firmat Paul. de citad. in tracta. iuris patro. 6. parte. artic. 4. quæſt. 7.

Commodè viuere & ſine penuria quid ſit.

78 Vndecimò, non ſufficeret aſsignare portionem, per quã vicarius poſſet viuere ſine penuria, ſi non poſsit cómodè vel congruè viuere: quia ſine penuria quis viuere poteſt pro viginti aureis, & tamẽ commodè non poterit, niſi habeat centum, vel aliam ſimilem ſummam. hoc docet gloſ. ſingul. in clemen. vna. in verbo, abſque pennria. de ſtatu monacho. in 6. ſequitur Panor. in c. poſtulaſti. de reſcriptis. & capit. 1. de inſtit. ſed illam gloſſ. reprobat Decius in dicto capi. de monachis. dicens iſta eſſe ſynonima, & idem eſſe viuere ſine penuria, & commodè. nempe qui ſine penuria viuit, & commodè ſecundùm eum viuit, & congruenter. quam Decij opinionem nó facilè probo. nec ea eſſe ſynonima arbitror. Nam penuria dicitur inopia earum maximè rerũ, quæ in penu reeondi ſolent, quod penè minus ſit, authore Feſto, & penoris nomine continentur, quæ vſui & potui ſunt accómoda. l. 3. in princi. de penu lega ff. Sed congruè id quod ſufficienter ſignificat, vt ſuperius in principio dictum extitit, commodè verò apte, vtiliter. Ideò non poſſunt iſta ſynonima diei habere minus & ſufficienter: ideò gl. meliorem habuit ſenſum. nempe multi ſcholaſtici cũ pane & aqua abſq; penuria viuunt, qui cómodè vel congruè nõ cenſent viuere, vt omnibus patet. Oportet igitur quòd vicarins viuat commodè: & non ſufficeret ſi ſine penuria, contra Decij ſententiam. facit textus in capitulo 1. de inſtitutionibus.

An impoſitione congruæ portionis an appellari poſſit.

79 Vltimò, ſi epiſcopus, vel alius, modicam vel exceſsiuam aſsignauerit portionem ad ſuperiorem appellari poterit, licet arbitrio eius relicta fuerit aſsignatio: quia ab eo ꝙ iudex arbitratur, appellari poteſt, per c. cũ veniſſent. vbi Panorm. col. 4. de iudi. c. 1. de dilat. gloſſ. & doct. in c. ſuper his. de aecuſa. doct. in l. ſi qua pœna. vbi ſcripſi. ff. de verborum ſignifica. quia de arbitrio boni viri intelligitur. l. continuus. §. cũ ita. ff. de verborum oblig. & tenebitur tunc epiſcopus appellationi deferre, ac ſuperior cognoſcet. cle. 1. de iure patro. In hoc regno ſi per modum prouiſionis ſolni debeat congrua portio, & aſsignata ſit à iudice regio, fiet executio nó obſtanre appellatione, & ſine illius præiudicio, vt ſcripſi in tract. de ſent. præiu. in pręfa. quæ ſi poſtea fuerit reprobata per ſuperiorẽ, vel moderata, illud moderamen tenebitur à partibus: quanuis in renſi iudicio eccleſiaſtico non videam ſententiam congruę portionis exeqni poſt appellationem poſſe. Vide glo. in verbo, oneramus. in dicta elemen. 1. Alia multa iudex conſiderare ex ſuo ingenio poterit, quę illi diſentiẽda relinquo. & ſi ſuprà ſcripta conſiderauerit, non perperam iudicabit, nec litem ſuam faciet. de quo in l. filius familias. ff. de iudiciis.

Portio quanta aſsignanda ſit.

80 Nona quæſtio talis eſt, quanta aſsignari portio debeat? Reſpon. quidam inſtar trebellianicæ quartam partẽ dicunt eſſe congruam, & cuidam curato pro ſua cógrua portione omnes à laico decimas petenti, quas infeudatas dicebant, in hoc ſenatu fuit quarta pars adiudicata, anno 1539. die 17. Julij.

Arreſtum.

Sed textus in capit. extirpandæ. de præben. dicit, quòd quarta quartæ. i. decimaſexta portio olim aſsignabatur. ſed debet hodie congrua dari portio, quæ aliquando eſt plus, qnàm quarta: aliquando minus, prout iudici videbitur, inſpectis ſuperius deſcriptis, & ſic quanta eſſe debeat, dicitur iudici, ipſe deſpice quantam imponere debeas: vt in ſimili inquit im-

perator in l. prima. C. de edendo. Et non poteſt ſuper hoc vera dari doctrina, qui fructus requirantur ad ſuſtentationem beneficiati, vt inquit Iohan. de ſelua, in tractа.de benefi.in 1.parte.q.5.nu.121.plus dicens, quòd hodie clerici non ita ſtrictè viuere debẽt, ſicut olim. & dos eſt aſsignanda magis ampla beneficiatis, quàm olim, quia carior eſt victus, in c.epiſcopus.41.diſtinct.l.verbo victus. vbi ſcripſi.ff. de verb.ſigni.& maximè regionis ſitus & cõſuetudo inſpici debet.l.ſi ſeruus plurium.in fine. vbi gl.ff.de leg.1.

In quibus rebus aſsignanda ſit portio ſufficien.

81 Decimò quæri poteſt, in quibus rebus hæc portio aſsignanda ſit? Reſpon. in fructibus & prouentibus beneficij, per tex.in c.1.de præben.in 6. & cle.1.de iure patr. quanuis Anchar.& alij dicant in d.clem.1. 1.col.2.in prædiis aſsignandã eſſe: ſed obſtat text. in c. vobis.12.q.2.ibi, nec cuiquã clerico pro portione ſua aliquod ſolũ eccleſiæ putetis eſſe deputandum, ne per incuriã & negligentiam minuatur. Sed omnẽ penſionis ſummam ex omnibus prædiis ruſticis vrbaniſq; collectam, ad antiſtitem deferatis. ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad cauſas vel expenſas accidentium neceſsitatũ opus eſſe perſpicitur. Hæ tamen opiniones ſic poſſunt conciliari, videlicet, quando nulli alij eſſent prouentus, quam fundi: tũc aſsignari fundus, vel fundi deberent: quia text. in d.clemẽ.1.dicit de prouentibus eccleſiæ portionem aſsignandam, prouentus enim nomen generale eſt, cõprehendens fructus & redditus, & quicquid obuenit.l.vſufructu legato.ff.de vſufructu.ſcripſi in glo.prouentus.in §.volumus.de collat. in concord. ſed vbi fructus non ſunt, neceſsitas legem non habet.l.1.ff. de offi.conſul.& inanis eſt actio, quam inopia excludit debitoris.l.nam is.ff. de dolo. & quod in redditibus vel mobilibus præſtari poteſt, in immobilibus aſsignari etiã poterit.l.à diuo Pio.§. in venditione.ff.de re iudicata.

82 Si verò ſint alij redditus, ſufficit ſi ex redditibus fundorum & poſſeſsionũ portio quarta aſsignetur: & erit in arbitrio epiſcopi non exiſtentibus prouẽtibus, in prędiis aſsignare.glo.& doct.in d.clem.1. in verb. & in pœnam. Et quãuis fructus liberis non debeant computari in legitimã, ſed ex ipſa teſtatoris ſubſtantia eſſe debeat. l. ſcimus. §.repletionem.C. de inof. teſta.l.iubemus. ad trebel. tamen ſecus eſt in aliis quartis. l. in fideicommiſſaria.ff.ad trebel.& maximè in hac congrua portione, quæ in frumẽto, vino, & pecunia aſsignari poteſt: & tũc vicarius tenebitur ſuis impenſis vinũ vel frumentum portari facere ad ſuũ horreum: vt docet Bart.in l.1.ff.de alimentis & cibariis legat. Ideò poſſunt aſsignari tres vel quatuor modij vini pro numero perſonarum, vel maior numerus, & idẽ in frumẽto aſsignabitur, & olei, & pecuniæ etiã quædam portio: quæ omnia collecta, cum oblationibus, quæ ſolent vicario relinqui, cõgruam faciant portionẽ: vt dicit text.in c.fi.§.vbi. in verb. eiſdem rectoribus tãtum de illarũ prouentibus. exponit gl. illarum, decimarũ parochiæ ſuæ.de deci.libr.6. Et ſic patet ꝙ debet aſsignari portio decimæ curato ſeu vicario, vt viuere poſsit, quia dicit curatus nõ accipio partes inter cæteras tribus, ſed quaſi leuita & ſacerdos viuo de decimis, & altari ſeruiens, altaris oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum, his contentus ero.c.clericus.in fi.12.q.1. vbi probatur ꝙ vicario aut curato oblationes relinqui debent, & decimarũ ſaltem pars. Et potius debet iudex inclinare ad partem cõgruam vicariorum, cùm ſit fauorabilis, quam ad poſſeſſorem decimarum, cum iſte laboret in agro dominico, ſpiritualia parochianis miniſtrando.

In oblationibus an ſufficiat aſsignare cõgruã portionem.

83 Vtrum ſufficiat aſsignari in oblationibus ſeu in diſtributionibus? Reſpon. non, quia incertæ ſunt. quippe incertum eſt an parochiani offerent, & an vicarius lucrabitur diſtributiones. Nã impeditus fortè valetudine parochianorum, vel aliàs eas lucrari non poterit, & ſic viuere non poſſet: vnde ex his incertis aſsignari hęc portio nõ debet, & ius de his non cõſiderat, nec computari in congrua portione ſolent: vt decidunt domini de Rota, deci.8.inci.quando. de præb.in no.& deciſ.vlt.inci.quæritur an quotidianæ.eod.titu.in antiq. Oldr.conſi. 118.ex virtute.ſcripſi in tract. nom. q.9.nu. 39.verſic.3.quæro. habetur tamen quidam reſpectus ad prædicta.

84 Non autem debent aſsignari modij vini ex tali vinea, vel modij frumẽti ex tali fundo: quia ſi nõ naſcerentur, vel per vredinẽ, aut aliàs nihil eſſet in fundo, vel vinea, patronus, vel alius debitor diceret ſe nõ teneri per l.interdum.ff.de verb.obliga.l.r.in fi. de condi.& demon. & ſic portio non eſſet congrua: ob id iudices non debent iſtam portionem cõgruam aſsignare ſuper vna re, ſed generaliter ſuper fructibus beneficij: per ea etiam quæ notat Decius, & ibi Maioer.in l. in omnibus obligationibus.ff. de regulis iuris.

Computanda quæ reddantur ſint in congrua portione.

85 Vndecimò, quæ debeant iſti vicario computari in congrua portione? Reſpõ. omnia certa quę habet ratione ſui beneficij ſeu vicariæ: & ſic omnia quæ iure ſuo eccleſia habet, ei computantur pro cõgrua portione. omnia verò alia quę nõ habet iure eccleſiæ ſed extra, non ei cõputantur.arg.l.in quartam.ff.ad leg.fal. vbi hæres omnia quę iure hæreditario capit, in quartam falcidiæ imputat: alia verò quæ alio iure capit, non.

Diſtributiones non computantur in congrua portione.

86 Et ideò oblationes, cùm ſint incertæ, non computantur omnino vicario, vt prædictum extitit, nec diſtributiones, ſi quas recipit in eccleſia diuinis intereſſendo.

Quia

Quia incertum eſt an clericus intererit, propter aduerſam valetudinem intereſſe fortè nō poterit, & multa alia accidere poſſunt, vt eas non habeat. l. naturalem. ff. de aequi. rerum dom. l. pretia. ad legem falci. Anch. in cle. vnic. in repeti col. pen. de conceſ. præben. refert Fely. in c. ad aures. co. pe. de reſcrip. nec aliæ fundationes poſtea factæ in eccleſia, quia eas nun capit iure ſuæ vicariæ. de Rota deciſ. 8. quando. de præb. in no. & deciſ. vlti. eod. titu. in antiq. plenè ſcripſi in tract. nominatio. q. 9. nu. 93. Nam alius etiam nō vicarius hoc habere poſſet: & ideò non computantur ei anniuerſaria, ratione prædicta: & quod in his maius habeat onus, & ab ipſo percipitur gratia remunerationis, ideò non debet ei computari in ſua congrua portione. c. cū in officiis. de teſta. vbi Anch. & alij. Nempe ſi quid ex his cauſis lucratus ſit filius, quàm ex ſubſtantia patris, omnia quaſi iure aduentitio eum lucrari vult imperator, in l. ſcimus. §. repletionem. C. de inoſ. teſta. ſic & cùm vicarius aliquid habet pro miſsis ex laicorū legato in eccleſia fundatis per alios quàm per fundatores, hoc habet præcipuum, nec debet ei computari in ſua congrua portione: quod eſt vicariis valde gratū, & lucroſum. Igitur debet fieri ſeparatio illius lucri quod habet vicarius aliunde, & poſtea iudex videbit quantum recipit nomine ſuæ eccleſiæ: & tunc augebit illam portionem, & congruam aſsignabit. hoc elicitur ex l. 1. in princ. & §. 1. ff de ſepara. bono.

Incerta quando computentur in congruam portionem.

87 Fallit quando illa incerta reducuntur ad certam ſummam, vt plenè Fely. docet in c. ad aures. col. penul. de reſcri. vt in eccleſia ſancti Antonij Venetiis, quæ communiter percipit per quæſtores annuatim quingentos aureos. Ideò ſi illa incerta poſſunt ad certum pretiū locari, tunc illa poſſent computari: quia paria ſunt certū eſſe per ſe, vel per relationem ad aliud. l. ait prætor. ff. de re iud. & ibi doct. ſed non ita exactè computabuntur ſicut certa.

Pēſio habita ex ſacello ædicula nō computatur.

88 Ad hæc ſi nobilis ob ſacellum vel ædiculam in eccleſia constructā det penſionem vicario, non debet computari in cōgruam portionem: quia hoc nō habet ratione ſui beneficij, ſed capellæ fundatę ibi. nam alius hoc poſſet habere, etiam ſi non eſſet vicarius: & quę ab extraneo dantur, in falcidiā non imputantur l. in quartam. ff. ad leg. falcid. ſic nec in hac congrua portione, etiam quia maius on' ex illa capella habet, ideò fortè eſt ei opus alio presbytero.

Lucrum ex pueris docendis habitum non computatur.

89 Item ſi cauſa docendi pueros vicarius habeat penſionem, non computabitur ei in congruā portionē: quia aliunde venit, quā ex vicaria, & nō eſt beneficiū eccleſiaſticū, teſte Bal. in c. ſuper literis. col. pen. de reſcri. & quæ aliunde veniūt, & extra cauſam teſtamenti, in quartā non cōputantur. d. l. in quartam. & ſicut illa quę ex ſubſtantia defuncti quis recipit, computantur ei in legitimam. l. quoniā. & l. ſeq §. imputari. C. de inoff. teſta. & illud quod capit extra patrimonium defuncti, nullo modo in ea legitima computātur. l. ſcimus. §. repletionē. C. de inoſ. teſta. ita & illa, quę vicarius recipit ex beneficio ſuo, dūmodo certa ſint, cōputari ei in congruā portionē debent. Si verò capiat aliunde, non debent computari, vt ſuperius dictum extitit. & hoc notent vicarij perpetui: & pro me, qui pro illis laboraui, deum optimum maximum orēt, & erit mihi in ſalarium.

Tolli an hæc portio valeat.

90 Duodecimò, an congrua portio tolli poſſit? Reſpond. non, quia non debet ligari os bouis triturantis. d. §. qui verò. c. extirpandæ. de præben. & qui ſpiritualiā ſeminant, dignum eſt, vt metāt temporalia, c. cùm ex officij. de pręſcrip. & qui laborant, manducare poſſunt. & eccleſiaſticis vtilitatibus deſudantes, eccleſiaſtica dignum eſt remuneratione gaudere c. eccleſiaſticis. 12. q. 2.

Tranſactione non poterit hæc portio.

91 Etiam per tranſactionem hæc cōgrua non tolletur portio, quæ cùm ſit alimentorum loco, & modico contentus vicarius tranſigere poſſet, ideò non tollitur per tranſactionem, ſicut nec alimenta. l. cū hi. ff. de tranſactionibus. vbi plenè Iaſon & iurium interpretes.

Semel aſsignata portio an augenda ſit.

92 Si tamen fuerit ſemel cōgrua portio aſsignata, vni non poterit peti, vt interim augeatur portio, ſed imputandum eſt illi, cur tale beneficiū acceptauit. gl. in c. ſi tibi conceſſo. de præb in 6. & ibi expreſsim Auriol. hoc firmat, quando vicarius habebat certā portionem, & congruā, & ſufficientē in ſe, licet iſti non ſit congrua, vt idē Auriol. ſcribit in c. ſuper eo. col. 2. ibidē ſicut dicit Panor. in c. ex præſentiū. col. vlt. de pigno. eſt imputandum illi, qui acceptauit eccleſiam tenuem, & impotentē ſoluere debita: nam hoc caſu ex induſtria ſua debet viuere ſacerdos, per c. clericus victū. 91. diſt. Et ſicut congrua portio ſimul aſsignata nō poteſt diminui per monachos vel per alios. c. auaritiæ. de præbendis. ita nec augeri: cùm contrariorum eadem ſit diſciplina. l. 1 ff de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. & §. 1. illo titulo in inſtitu.

93 Niſi portio fuiſſet deſtructa & extincta bello, vel alio caſu, & adhuc fructus ſufficientes remanerent apud rectorem, vel patronum: eo caſu adhuc iterum petenda eſſet congrua portio, inſtar illius qui legitimam cōſumpſit: vt de filio prodigo eſt in euangelio. facit l. libertus qui operarum. ff. de operis libertorum. Bald. & Iaſon in l. ſcimus. in princip. C. de inofficioſo teſtamento. & authentica, quod locum. de collationibus. vel niſi notoriè appareret illum vicarium hunc ex illa viuere non poſſe, per ea quæ ſuperius ſcripſi.

94 Si verò apud rectorem vel patronum nihil aut parum remaneret ex illo beneficio, ex cuius

Parochiani quādo ſacerdoti alere teneantur.

ex cuius fructu petitur cōgrua portio: tunc vicarius poterit agere cōtra parochianos, vt præſtent ei vitæ neceſſaria. nam ex quo eis ſeruit diuina miniſtrando, ipſi eum alere debent: alioqui ſi recuſent, poterit ab eis licite ſubtrahere diuinū ſeruitium, niſi ei neceſſaria præſtent: vt docet glo. & doct. in c. omnis Chriſtianus. de conſe. diſtin. 1. Panor. in d. c. ex præſentium. col. vlt. de pign. & tunc oblationes neceſſariò eſſe faciēdas dicunt doct. vt ſcripſi in tract. de deci. q. 1. Sed in hoc caſu vicario conſulerem, vt authoritatem iudicis officialis epiſcopi expeteret, & ſuos conueniret corā eo parochianos, potius quàm diuinum officium relinqueret, ne ei poſtea fraudi eſſe poſsit illa diuini officij dimiſsio & ceſſatio. c. ſi canonici. de offi. ordi. Etiam per compenſationē tolli non poteſt hæc portio, ob id non fuere auditi decanus & canonici ſancti Marcelli Pariſien. volentes compenſare expenſas in parlamento factas cum congrua portione, nec potuerunt vti aliqua retentione d. portionis pro illis contra vicariū de geneuilliers: & ita cēſuit Senatus anno 1524. die 27. Februa. idem dixi in decimis ſuprà in tract. de decim. q. vltima.

Vicarius quādo alitur non petit portionem hāc.

95 Ad hæc quando monachi, vel alij patroni ſuos alunt vicarios perpetuos & onera ſoluunt, vt facere regulariter ſolent Præmonſtraten. tunc ceſſat cauſa & ratio congruæ portionis petendę. ſi autem onera ipſi ſubeunt, tūc vicarius congruam tantùm ſubſtentationem habebit. cle. 1. de iure patro. Guiliel. de montelaudu. in d. cap. 1. col. 2. de præben. in 6. Nam ſi actum ſit, vt patronus certos habeat redditus, & vicarius alios omnes, & tūc vicarius ad onera tenebitur, ſi plures erant redditus, quàm dati fuerant: teſte Bonifacio, clem. 1. in princ. de iure patron. argu. l. ſecundum naturam. ff. de reg. iur. Si verò vicarius certos habet redditus, & monaſterium. vel alius, reliquos: tunc ad onera tenebitur monaſterium, vel ille qui redditus recipit. d. clemen. 1. §. ſanè. de iure patron. & ideo portio congrua ab eo petitur qui fructus redditus, & prouentus recipit, vt ſuperius dictum extitit.

Vicarius an cogendus ſit apud patronū viuere.

96 Non tamen tenetur vicarius ſecularis acceptare oblationē monachorum, vel aliorum victum in monaſterio vicario offerentium, ſeu alibi, niſi per longiſsimū tempus monaſterium conſueuerit ſuum alere religioſum vicariū, tunc valebit conſuetudo, pręcipuè ſi in monaſterio alebatur, & cum religioſis: ſecus ſi in domibus priuatorum: vt not. doct. in rubr. de coha. cleric. & mul. vt inferius dicetur. nēpe ſeorſum hæc portio dari in domo presbyterali debet, vt parochiani volentes ſacramentum recipere, preſto inueniant ſacerdotem in domo ſua.

Patronus cum ... donatus vbi ſint alendi.

97 Et hoc probatur argumento patroni, qui dum ad paupertatem deuenit, in ſua domo ali debet, non in eccleſia, vel domo presbyterali, vel abbatis: vt concludit Paul. citad. in tract. iuris patr. q. 10. artic. 4. in 6. parte. allegat l. plenum. §. pomis ff. de vſu & habitr. & Io. Andr. & alios in c. nobis. de iure patr. facit. l. Gaio. §. fi. de alim. & ciba. leg. l. 1. C. de lega. vbi plenè docto.

98 Et in epiſcopo, qui promouit aliquem ad ordines ſine titulo, vt teneatur ipſi ordinato prouidere de alimentis & alijs neceſſariis, donec eidem prouiderit de beneficio, loquitur c. non liceat. & c. cùm ſecundum. de prebend. iſta tamen alimenta non tenetur ordinatus acceptare, ſi epiſcopus velit dare in domo epiſcopali: ſed debet dare extrà: vt plenè concludit Inn. & alij, in c. tuis. & dicto cap. cùm ſecundùm. de præben. & Peruſ. in c. ſi epiſcopus. illo tit. in 6. ſic expreſsim conſuluit Bertran. conſi. 55. multa ſunt. col. 3 in 2. volu. ex noua edi. Si tamen vicarius hoc acceptaret, tunc patronus illum honeſtè tractare debet in menſa ſua, & iuxta ſe, & locum honorabilem in eccleſia illi aſsignare, & cubiculum honorabile eidem tribuere. Nempe cùm vicarius tractet corpus Chriſti, haberi debet in honore, teſte gloſ. & doct. in d. clem. 1. circa fi. vbi Boniſac. & Cardina. & alij, in verbo decenter tractare. ibidem.

Alimenta recipiens an teneatur operari.

99 Et ſi vicarius acceptaret victum in domo patroni, tunc nō tenetur operari patrono, & illi operas exhibere: quia victus ei debetur ratione diuini ſeruitij, nō propter operas: ergo operæ nō præſtantur patrono. diuerſum eſt, quando alicui deberentur alimenta, tunc is tenebitur operari præſtanti alimenta, vt in vxore loquitur. l. ſicut. vbi gloſ. ff. de ope. liber. ſic & filius patri, vt firmat Luc. de pen. in l. 1. in fi. C. de agri. & mā. lib. 11. ne oneroſus ſit alimenta præſtanti. c. de lapſis. in fi. 16. q. 6.

Augmentum portionis quādo peti poſsit.

100 Imò fortius, ſi tenuis portio & parū ſufficiēs fuerit interdum aſsignata, & fructus beneficij multum excreuerint, poterit vicarius petere augmentum congruæ portionis, ſicut de legitima, dicunt docto. per illum text. in c. cùm M. in fi. de conſtit. Dec. in dicto capit. de monachis. in fi ſi. ut dixi ſuperius de diminutione quādo prior non erat congrua.

Si redditus ſint tantum vicario ſufficientes, an patrono præferatur.

101 Et ſi temporalia vel alij redditus beneficij non ſufficerent niſi vicario, tunc pręfertur vicarius, tum quod illud temporale prius erat patrimonium ſuæ eccleſiæ, & poſtea fuit religioſis datum, vel ab ipſis occupatū, & ſic ipſe agit de dāno vitando, & monaſterium de lucro captando: ideò præfertur vicarij eccleſia monaſterio. l. iuris ignorantia. ff. de iure & facti igno. Tum etiā quod hoc ſit fauorabilius, videlicet alere plebē cibis ſpiritualibus, vt vicarius facit, & quòd bona facilè reuertātur ad ſuā primā naturam. l. ſi vnus. § pactus. ff. de pac. hoc expreſsim firmat Henric. Bohic, in c. expoſuiſti. in fi. de præbend. quia etiam ius commune hic

curatus

curatus habet pro ſe.cap. paſtoralis.de his quæ ſi.à præla. Et charitas beoe ordinata à ſeipſo incipit.l. præſes. C. de ſerui. & aqua.

Pater quando nõ teneatur filiam dotare.

102 Sicut dicimus de patre, qui debitis inuolutus non poteſt filiam dotare: ſi tamen illi filiæ dotem conſtituat, non tenet illa dotis conſtitutio: vt docet Bal. in l.fi. col.3.C.de de dote promiſ. verſi.ſed quid ſi pater. quẽ ſequitur Rom.io l.1.ff ſolut.matri.per l.ait prætor. §.ſi cùm mulier.& l.fi.§.à ſocero.ff. quæ io fraud.credi.Iaſo.in §.fuerat.nu.116. de actio. in inſtit.licet aliàs pater regulariter dotare filiam teneatur. l. qui liberos. ff. de ritu nup.quia paternum eſt officium illam dotare.l.fi.C.de dotis promiſſ.

Clauſula in vnionibus ſcribi ſolita.

103 Et in donationibus temporaliũ factis monaſteriis, vel aliis locis piis, ac in vnionibus, ſolet papa dicere, reſeruata congrua portione. c.expoſuiſti.in fi.de pręben.& id ſolet dicere in literis vnionum: reſeruata tamen de fructibus, redditibus & prouentibus huiuſmodi pro vno, vel duobus vicariis perpetuis in eccleſia, vel eccleſiis præfatis canonicè inſtituẽdis, congrua portione: ex quo iidem vicarij poſsint decætero ſuſtentari, iura epiſcopalia ſoluere, & alia ſibi incumbentia onera commodè ſupportare: nono bſtantibus, & cæt. Ita vidi, & ſuperius expreſsius ſcripſi: & in praxi beneficia.in reſcripto vnio. & iſti ſunt ablatiui abſolutè poſiti, qui conditionẽ importãt. l.ab emptione.ff.de pactis. vbi doct. not.& prius papa vult reſeruari congruam portionem: poſtea reliquos fruct⁹ donat,& vnit: ob id præferri debet prima eccleſia vicarij: vt Panor.notat 3.in d.c.de monachis.probat, dicens habẽtes eccleſiam quo ad temporalia, non poſſe omnes redditus eccleſiæ cõſumere,& ſibi vſurpare: ſed redditus tantùm ſuperfluos, detracta prius cõgrua portione vicario, ſeu rectori ibi inſtituendo, & pro iuribus epiſcopalibus ſoluendis. Sequitur Cardin.in d.c.expoſuiſti.3. nota.de præben. vbi etiam Henric.ait, tolerabilius eſſe quòd canonicus, vel prior egeat, qui habet annexam curam, quàm vicarius, qui illam exercet.

Donare nõ poteſt epiſcopus vni eccleſiæ & auferre alteri.

104 Quia nõ poterat epiſcopus, vel alius, donare vnius eccleſię temporalia monaſterio vel alteri, in præiudicium & deſtructionẽ primæ eccleſiæ: nec vnum altare diſcooperire, vt alterum cooperiretur.l.aſsiduis. in ſi.qui potio.in pigno.habe.C.gloſſ.io §. ſi. quomo.oport. epiſco. iudica.collatio.1.& cùm cura animarum debebat negligi. clemen.1.de præbend.

An vicarius propter ingratitudinem priuetur congrua portione.

105 Idem dicunt ſi vicarius ingratus fuerit monaſterio, quia tunc congruam portionem petere non poteſt, inſtar filij, qui ingratitudinem aduerſus patrem cõmiſit, vt ab eo etiã alimenta non petat. l.ſi quis à liberis.§ idẽ iudex.in gl.detulerat.ff. de libe. agnoſ. quia filius ingratus perdit ius filiationis. Bal.in.l.fin.C.de do. pro. Iaſ.in.l.ius autem.ff.de iuſti.& iure.& quod patronus ingratus non poſsit petere vt alatur ab eccleſia, firmat Paul. Citad. in tractat.de iure patro.q.viij.arti.4.in ſexta parte.

Beneficium non aufertur propter ingratitudinẽ.

106 Ego contrarium tenerem in perpetuo vicario, quia hic portionem ratione eccleſiæ petit, quę ingrata eſſe nequit.& poteſt quis nomine alieno petere, quod nõ ſuo.l.quęſitum.de in ius vocan.ff. item nomine ſeruitij, quod illi eccleſię impendit, hoc petit. ideo non obſtante ingratitudine ab eo cõmiſſa, petet illam portionem: quia poſtquã altari ſeruit, neceſſe eſt vt de altari viuat. c. cùm ſecundùm. de præb. item beneficium eccleſiaſticum alicui collatum non poteſt ab eo auferri propter ingratitudinem. teſte Iohan. Andr. Cardi. Panor. & Imol.in c. ſi.de poſtula.quos refert & ſequitur de Ripa in repet.l.ſi.q.48.C. de reuoc. donat.& propter delictũ prælati non reuocatur donatio facta eccleſiæ. per regulam, delictum perſonæ. de regul.iur. in 6 Panor.in c. verum.de condi.appoſit.de Ripa in d.l.fin.q. 52.& ſic vicarius non obſtante ingratitudine allegata per patronum, vel monaſteriũ, poterit congruam portionem ab eis petere: alioqui eſſet auferre beneficium indirectè ab hoc vicario, & dei ſeruitium. nempe hic vicarius poſtea, ſi nihil ab eccleſia conſequeretur, illi nolet ſeruire, & ſic diuinus ceſſaret cultus. contra c.ex parte.de conſti. & ita reſideo, quicquid in contrarium dicatur: quia longa eſt differẽtia inter filium & iſtum curatum, & vicarium: vt rectè intuẽti patet, & eſt diuerſa ratio in vtroque.

Quis de iure cõmuni fundatus ſit in decimis.

107 Vltimò videndum eſt an vicarius ſit fundatus de iure communi ad decimas,& alia beneficij iura, vel monaſterium, vel patronus,& quis illorum? Reſpondeo, ille dicitur fundatus de iure communi, quãdo ius ei aſſentitur ad illud quod petit: ideo non tenetur probare id quod petit ſibi dari, ſed aduerſarius qui habet ius commune contra ſe. capitul. ad decimas. de reſtitutione ſpoliatorum.in capitul.1. de præſcript.ibidem. & ideò multum prodeſt ſcire quis ſit fundatus de iure communi: quia is habet præſumptionem iuris, quæ alibi dicitur probatio liquida.gl.io.l.ſi tutor.C.de peri. tut.& in.l.1.C.de teſta.milit. Barb.conſi.50. illud afferã.col.4. vol.1.& fundatus de iure cõmuni dicitur, quãdo ius pro eo facit. Et quando hoc ſit, facio caſus ſequentes.

Vicarius an ſit de iure communi fundatus.

108 Primus eſt, quando religioſi, vel alij percipientes eccleſię redditus probãt omnes illius prouentus in fundatione vel vnione ſibi donatos, tunc ipſi ſunt fundati de iure cõmuni in illis fructibus, adeò ꝙ vicarius perpetuus, vel curatus petẽs fructus vel decimas tenetur probare ad ſe ſpectare: quia pars in toto eſt: ideò qui illam partem petit probare habet.l.ſi quis cùm totũ.de excep. rei iudic.ff. imò ius curæ in effectu videtur tunc erga religioſos, vt teſtatur Cardin.in

dem.1.

clem.1.q.15.de iur. patro.& ideò dicitur de capellis monachorum, non vicariorum.gl. in conſtit.Angliæ.rub.de inſti.vica.in 1.gl. nec babet tunc locũ cle.1.de deci. quia ipſi non dicũtur vſurpare quod ad eos ſpectar. c. cùm in tua. de deci. vbi dicitur vnam rẽ non deberi diuerſo iure cenſeri. Bohic.in c. expoſuiſti.de præben. Fely.in c. poſtulaſti. col.2.de reſcript.

109 Secundus caſus eſt, ſi monaſterium, vel alius recipiẽs fructus beneficij probet ſe habere certos fructus in eccleſia, tũc vicarius ſeu curatus in omnibus aliis de iure cõmuni fundatus eſt: quia omnes alij ſunt iſti vicario aſsignati à iure, & ideò non tenetur probare ſpectare ad eum, per c.ad decimas. de reſtitu.ſpol.in 6.& ſic loquitur c.auaritiæ. ibi, intelleximus quòd in eccleſiis veſtris, de quibus certas penſiones conſueuiſtis percipere. de præb. Et quanuis ibi eſſet reſeruata certa religioſis portio, tamen ſolebant ipſi quibuſdam clericis, non autem curato vel vicario, aliquam portionem dare: quam diminuebant, vt ibidẽ patet. ideò ſtatuit ibi, quòd illam diminuere non debeant, & non loquitur de portione vicariorum, vt docet Aufrer.in deciſ.109.ſi intẽtio.

Decimæ in dubio curato vel vicario adiudicari debent.

110 Tertius caſus eſt, quando patronus, vel alius recipiens fructus nihil probat, nec curatus vel vicarius, tunc in dubio decimæ curato vel vicario adiudicari debet: quia donationem fructuum eſſe factam oportet allegare ab eo, qui nõ eſt inſtitutus, nec collationem habet, licet ſit patronus: quæ donatio facti eſt, ergo eam probare oportet. l. in bello.§ factæ.ff.de capt.& c.ex tranſmiſſa.de præſcr. & huic inſtituto in eccleſia in dubio debentur decimæ. d.c. reuertimini. 16.q.1.& ſic vicario.c.cùm homines.& c.cũ in tua.in fi. de deci. nõ autem patrono: ſed præſentatio eſt eis ratione patronatus, de gratia reſeruata.c.3.de iu.patro.& alimenta in caſu paupertatis & inopiæ.c.quicunque.17.q. 4. extra igitur inopiam, nihil ab eccleſia, in qua eſt patronus, niſi in fundatione vel in iure expreſſum ſit, recipere debet. Igitur in aliis extra patronatum, vicarius eſt de iure cõmuni fundatus: & ſi: patronus probare debet ſaltẽ præſcriptionẽ.

Nouales decimæ an ad vicarium pertineant.

111 Quartus caſus eſt, quando certa pars decimarum ſpectat ad monachos, vel ad alios, altera verò pars ad curatum ſeu vicarium: tunc decimæ nouales ſpectabunt ad curatum.c.cùm cõtingat. de deci. dixi in tract. meo de decimis.in illa quæſtione, an ſublatis decimis noualia debeantur. quæſt. 14. Contrarium eſt ſi vicarius decẽ, vel viginti ſextaria frumenti, ſeu decem modios vini reciperet. tunc enim noualia ad clericos percipientes integras decimas pertinebũt: nec iſtius partis conſideratio habebitur, vt vicarius quicquam ex noualibus habere debeat: vt not.in c. quoniam.c. ex parte.3. & cap.cùm in tua.de decimis.& c.cognouimus.12.q.2.& Guliel.de montelaud.in defen.monacho. poſito in fine Benedictinæ: quia rei limitatæ nihil accreſcit.l. in agris. ff.de acquir.rerum domi. quod eſt verum, quando illi, qui percipiebant decimas, erãt viri eccleſiaſtici: ſecus ſi laici, quia hi noualia nõ habebunt, licet veteres decimas perciperent.c.tua.1.in fi.de deci. ſcripſi in tractatu de deci.abundantius, ibi videre licet.

112 Non refragatur ꝙ vicario ſit facienda aſſignatio congruæ portionis, ergo non eſt de iure communi fundatus. Reſpond. tum demum faciendam eſſe aſsignationẽ, quãdo de donatione & ſubiectione, vt ſuperius dixi, conſtat: aliàs nõ, vt exponit Boniſa.in clem.1. in fi. de iure patr. ſiue vocetur vicarius, ſiue curatus, ſiue rector, non eſt curãdum. Nam in quibuſdam locis vicarius vocat̃, licet curatus verè ſit: in aliis rector, quia regere debet per ſe, non per alios: vt in rubr. de cleri. non reſid. aliquando vicarius perpetuus.

Vicarius rector, & curatus.

113 Quæro, ſæpius dubitatur ſuper decimis, inter monaſterium, vel collegium, & inſtitutum in beneficio. Monaſterium ſeu collegium dicit ſe curatũ (vt verbis eorũ vtar) primitiuum: inſtitutus verò contrarium, quis hoc probare habeat? Reſpon. regula eſt, quòd inſtitutus in beneficio, & prouiſus, in dubio præſumit̃ curatus: tum quia ſimul atq; prouiſus de beneficio eſt, & illud acceptauit, ius in re habet, & illud beneficium obtinere dicitur.c.penul. & final. de conceſſ.præben. in 6. Archid.in c.ſi gratioſæ.col 1.de reſcrip.in 6.ideò poteſt illud permutare. c. ad quæſtiones. & per totum de rerum permuta. & fructus beneficij ad eum ſpectant, & pro eius debito capi poſſunt.c.2.de fideiuſſo.d.c.ad quæſtiones.& per totum. quia dominus fructuum eſſe cenſetur. docto. per illum tex. in capi.vno. de cler.non reſi.in 6. Ideò poſtquam eccleſia eſt iſtius prouiſi, & fructus ſunt eius, nõ poteſt dicta eccleſia eſſe alterius: quia vna eccleſia debet eſſe vnius ſacerdotis. c. cùm non ignores. de præbend. ideò qui dicit ſe curatum vltra prouiſum, oportet ꝙ probet & ſufficit inſtituto probare ſe prouiſum ab eo qui ius prouidendi habebat, ſiue per electionem, ſiue per collationem, ſiue per inſtitutionem, vel alio quouis modo prouiſus fuerit: quia in iſtis quo ad hoc eſt eadem ratio, vt habetur in capit. cùm in illis. de præbendis.in 6. & patronus non cenſetur curatus, ſed ius patronatus tantùm habet. vt per totum titu. de iure patrona. & ſi ipſe donauit ius quod in eccleſia habet, illud tantùm ius dediſſe cenſetur. c. paſtoralis. de do. non curam, quam non habebat: quia nemo plus iuris transfert, quã habeat. reg. iur. l. traditio. ff. de acqui.rer.domi.

Probare quis debeat … primitiuum.

114 Quomodo probare poterit monaſterium illum inſtitutum eſſe vicarium, & non curatũ? Reſpon. ex fundatione, ſi data fuerit

Probari quomodo poſſit vicariũ non eſſe curatũ.

capella

capellæ monaſterio, vel collegio, ſeu altare monaſterio: tunc & cura data cenſetur. c. ad tacita. vbi d. eſt. 1. q. … cum & plantare. §. in eccleſiis. de priuil.

115 Secundo, ſi in prouiſione nominetur vicarius, vt patet in toto tit. de off. vicar. quia vbi in prioratu ſeculari curato eſt vicarius perpetuus, tunc prior cẽſetur curam habere. cle. ne in agro §. cæterum de ſtatu monachor. & de rota. deci. 2. … ip. nota quòd vbi. de off. vicar. in antiq.

116 Tertio, ſi probetur per tẽpus immemoriale quod hic vicarius recognouit ipſos religioſos, vel alios, venientes ad ſuam parochiam tanquam curatos, & ibi celebrauerint tanquam curati, & hora qua ſolet vicarius celebrare, & ſic quòd exercuerint curam, ex illo exercitio probabitur eos eſſe curatos, vt doct. in c. ex tranſmiſſa. de præben. firmant.

117 Quartò, quando eſſet eccleſia vnita, & fructus omnes dati, & vnitæ eccleſiæ cathedrali, monaſterio, ſeu præbendæ, vel collegio, tũc cura ſpectat ad monaſteriũ in vniuerſo, vel ad habentem præbendam, vel ad collegiũ. c. expoſuiſti. vbi gl. & doct. de præb. nd. & is qui inſtituitur habet tãtùm curæ exercitium, & loco vicarij eſt: vt etiam probat Cæſar Lambert. in tract. iuris patr. artic. 12. qõ. prin. 1p. 3 partis. 2. libr. allegat extrauag. execrabilis in fi. verſ. quãtum in extrauag. Iohan. 22. Si verò inſtitutus det aliquos fructus monaſterio, vel alteri, tunc dicitur is, qui dat partem, curã habere animarum primitiuam, vt teſtatur Panor. & alij in d. c. expoſuiſti. & doct. in cle. vnica. de offic. vicar. Fely. in cap poſtulaſti. col. 2. de reſcriptis.

118 Quintò, quãdo probaretur quòd iſtud beneficium depẽdet ab alio, quod fuit fundatum ex cauſa, vt in ca. ad audientiam. de eccle. ædific. tunc probaretur alterum eſſe vicarium: vt concludit Card. conſil. 30. in hac. Imol. in cle. vna. col. 3. de of. vicar.

119 Sextò, quando probaretur quòd monaſterium habet iuriſdictionẽ in vicarium perpetuum, tũc iuriſdictionẽ habens præſumitur habere curam primitiuam, etiam ſi ſacramentorum adminiſtrationem non habeat: quia ſufficit quòd aliquam habeat curam, etiam in iuriſdictione adminiſtrandi. c. dudum. de elec. do. in ca. de multa. de præb. vide gl. in verb. vicarios. verſ. quantum. in d. extrauagan. execrabilis. Ioh. 22. rub. de præb. alijs etiam modis probari poterit, quos nunc omitto, vt breui finem imponam.

120 Sic dicimus in epiſcopo, vt fundatus de iure communi cenſeatur in collationibus, & prouiſionibus eccleſiarum ſuę diœceſis, c. omnes baſilicæ. 16. q. 7. quod non poteſt tolli etiam ex diſpoſitione teſtantium. c. ſic quidam. & c. nouerint. 10. q. 1. vnde non valet diſpoſitio teſtatoris in fundatione eccleſiæ adiecta, vt hæres conferat, & epiſcopus nihil habeat, niſi à papa hoc fuerit approbatum. Inno. in ca. in Lateranenſi. de præb. Bart. in l. quotiens §. ſi. de admin. tut. ff. Panor. in c. requiſiſti. de teſt. col. pen. & in cap. cùm venerabilis. in 2. not. ibidem. eſt etiam fundatus in inſtitutione & deſtitutione, per tex. in cap. cùm ex iniuncto. de hæret. c. 1. de capel. monach. Deci. conſil. 121. in cauſa.

Epiſcopus in quibus à iure communi ſit fundatus.

121 Et in ſubiectione. c. cùm venerabilis. de except. vbi iuris interpretes volunt omnes clericos, & canonicos, ac religioſos eſſe ſubiectos epiſcopo, niſi probent ſe exemptos: & qui hoc dicit, probare debet. l. ei qui dicit. de prob. ff.

122 Idem in iuriſdictione ſpiritualium cauſarum, vt iuriſdictionẽ ſpiritualem habeat in tota diœceſi. ca. cùm epiſcopus. de offic. ordi. in 6. c. 1. illo tit.

123 Et regulariter in omnibus ſpiritualibus fundatus de iure communi in epiſcopatu ſuo cenſetur: ſecus in temporalibus. text. in d. c. cùm venerabilis. in fi. de excep. ca. conſtitutus. de relig. domib. Plenè regulã cum ampliationibus, & limitationibus ſcribit Fely. in d. ca. cùm venerabilis. col. 10 nu. 32. niſi in eccleſia collegiata. Deci. & alij in ca. ſignificauerunt. de excep.

124 Idem in imperatore & rege Franciæ, vt de iure communi fundatam habeãt intentionem in iuriſdictione omnium rerum ſitarum in toto imperio, & regno: quod probatur in l. 1. ff. de conſt. principũ. & in §. ſed & quod principi. de iure natur. in inſti. vbi populus tranſtulit in imperatorem omne imperium, & poteſtatẽ, non verò omnium rerum. imò quando populus tranſtulit iuriſdictionem in imperatorem, retinuit omnium rerum ſuarum dominiũ: alioqui fruſtra eſſent omnes leges de acquiſitione rerum latæ, ſi imperator omnia bona haberet. Sic iuriſdictionem de iure communi habent: & qui negaret, non eſſe ſub illorum iuriſdictione, probare haberet. Nam poſtquam ipſe iuriſdictionẽ habet in ſuo imperio, & in toto regno rex Franciæ, ergo qui partẽ vult eximere ab vno illorũ, probare hoc debet, per d. l. ſi quis cùm totum. ff. de except. rei iudic. & d. c. cùm epiſcopus. de offic. ordi. in 6. Ioh. de Pla. in l. vna. C. de conducto. & procura. lib. 11.

Imperator, & principes in quibus fundati ſint de iure cõmuni.

125 Sed quo ad dominium rerum, non dicitur princeps, etiam imperator, de iure communi fundatus in ſuo imperio. quod probatur: quia poſtquam deus creauit hominem, & res ad illius vtilitatem, Geneſ. 1. & ſeq. deditque ei Deus omnia bona, dicens: Quicquid calcauerit pes tuus, id tuũ erit. Deut. 11. c. & Ioſue 1. & 14. c. homines igitur occuparunt poſſeſsiones, & effecti ſunt illarum domini. Gene. 13. & cùm illæ poſſeſsiones non eſſent aliquo onere affectæ, à deo liberæ ſic ſunt tranſlatæ in occupantes ex dei opt. maxi. prouiſione.

Dominium rerum non habet princeps.

126 Item probatur Geneſ. 47.c. vbi Pharao propter famen duriſsimam in Aegypto ortam ſubegit omnem Aegypti terram, præter terram ſacerdotum, emendo illam, & poſtea colonis ad ſenſum quintę partis tradidit. ibidem. Si ergo illam nô emiſſet, non fuiſſent illę terræ cẽſuales: quia nullus cenſus erat à datore deo optimo impoſitus. vel ſi rex fuiſſet dominus illius terræ, illam proculdubio non emiſſet, vtpote ſuã: quia rei ſuæ emptio conſiſtere nequit. Heſter. 10.c.l. rei ſuæ. ff. de contr. empt.

Omnis res præſumitur libera, & allodialis, et franca niſi probetur côtrarium.

127 Et per hoc patet, quòd omnis res præſumitur libera & allodialis & franca, niſi rex probet eſſe emptam, vel alio modo factam cenſualem: vt in Aegypto, vel acquiſitam. Laltius. C. de ſeruit. & aqua. & Iohan. And. in c. ſi. de iudi. & Hoſti. in c. nimis. de iureiu. Bal. in c. ſignificauit, de reſcri. c. 1. de vaſſal. qui contra côſtu Lotha. & c. 2. ſi de feud. fuer. controuer. inter dom. & agnat. vaſſal. c. 1. de conten. inter maſcul. & fœmi. Alber. Brunus, conſ. 1. col. 1. in materia feudorum. & Barba. conſil. 5. illud. col. 4. in 1. volu. Benedic. in repe. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 309. de teſt.

Dominus totius mundi eſt imperator, quô intelligatur.

128 Non refragatur quòd imperator ſit dominus mundi. l. deprecatio. ff. ad le. Rhod. de iact. Verũ eſt quod dominatur in mundo per iuriſdictionem, & præeminentiam: ſed non eſt dominus rerum mũdi. ideo dicitur mũdi dominus, non rerum, nec bonorum. l. bene à Zenone. C. de quadr. præſcri. & hodie ſcepterum dominãtium planctus eſt. Ezech. 19.c. in ſi.

129 Et poſtquam ſemel princeps ſubiecerit terras, & cenſuales reddidit, & colonis dedit, poteſt dici, cuius & ipſi ſunt, & omnia bona eorum eſſe cognoſcant. ſcilicet cenſiti. l. 2. C. in quibus cauſ. colo. libro 11. antea verò non.

Intellectus ad rub. C. ſine cenſu.

130 Nec obſtat rub. C. ſine cenſu, vel reliq. fund. comp. non poſſe. Reſpondeo verũ eſſe, quando fundus ſemel fuerit cenſualis, non poteſt ſine cenſu comparari: ſed quòd omnes fundi ſint cẽſuales, hoc non eſt verum. quod etiam probat l. 1. & ſequen. ac l. vlt. illo titu. Igitur omnes fundi ſunt liberi ab initio, ſi non fuerint ſeruitute ab initio affecti. & qui dicit ſeruos eſſe vel cenſuales, hoc probare habet, etiã ſi nomine principis petat.

Sine domino quis eſſe nô poteſt, quomodo intelligatur.

131 Nec obeſt illud vulgare, quòd non poteſt quis eſſe ſine domino, vulgò, *lon ne peult eſtre ſans ſeigneur.* verũ eſt quo ad iuriſdictionẽ, & protectionẽ: ſed quo ad ſolutionem cenſus, ſic per authorita. Geneſ. 37. de Pharaone. & alibi Dauid dicit: cælũ cæli domino, terrã autem dedit filiis hominum. Non autem vni filio vel imperatori, vel regi, ſed omnibus filiis. & ab illius ſummi domini dono liberæ tenentur terræ, & poſſeſsiones: alioqui ſequeretur, quòd qui nô haberet terras, ex quibus ſoluere teneretur, eſſet ſine domino: & tamen dicimus, quòd *nul ne peult eſtre ſans ſeigneur.* & ideo concludunt doct. in cap. cùm non liceat. de præſcrip. quòd non poteſt quis præſcribere, quòd non ſit ſaltem ſubditus papæ. Et Galli abutuntur, dicẽtes quòd omnia mouẽtur de feudo, vel emphitheoſi regis Franciæ, vtor verbis Guido. papæ in ſing. 577. vtrum quis poſsit tenere rem francam.

nô poteſt quis cogi recognoſcere terram.

132 Et ideo non poſſunt cogi domini poſſeſsionũ recognoſcere terras, pro quibus nihil vnquam ſoluerunt: vt firmat Iacobi. in tract. de feud. in verbo, dictiq; vaſſali. 2. col. 2. verſ. ſubſequenter. Et patria Occitana habet ſuper hoc priuilegium, in ſequẽs ius commune videlicet, ne teneantur cenſus ſoluere ex poſſeſsionibus liberis: ſed rex exigere poteſt ab eis collectas, pro modo poſſeſsionum, quas tallias dicunt. & egoipſe vidi aliàs eorum priuilegiũ, alioqui duplici onere grauarentur, & cẽſuum, & collectarum, quod ius non permittit. c. bona fides. de depoſi. c. at ſi clerici. in fin. de iudic. Boer. in § pen. de côſuet. feud. in conſuet Bitur. Sic debet intelligi, dum dicit regem de iure fundatum, videlicet quo ad iuriſdictionem, & quo ad omnes regni ſui vaſſalos: quia omnes, vel alius dominus nô habet feudum in regno, niſi à rege: ſed ſi negaretur feudum eſſe, oportet quòd rex probet, propter illam præſumptionem iuris, quòd omnis res præſumitur libera: & ſi rex petat cenſum, oportet quòd probet terram cenſualem, & illi cenſum fuiſſe impoſitum, per ſupradicta.

Priuilegium linguæ Occitanæ quo ad terras.

Iura regis quæ ſint.

133 Nec me mouet, quod ſcribitur primo Reg. c. 8. vbi ius regis computatur: & inter iura illius dicit, agros quoq; veſtros, & vineas, & oliueta tollet, & dabit ſeruis. Reſponde, deus in odium illorũ, qui petebant regem, & abiiciebant deum regẽ, dixit eis, quòd rex, qui regnaturus erat ſuper eos, iſta faciet de facto: non tamẽ deus regibus hoc conceſsit, quia dicit, agros veſtros. & ſic ſunt agri ſubditorum, non regum: ſed hoc de facto tollunt reges. Etiam loquitur de tyrãno, qui non erat à Deo electus. nam tyrannus hoc facit, ſed non electus à Deo, quod probat ibi tex. regis veſtri, quem elegiſtis. alioqui ſi regis ius eſſet accipere poſſeſsiones ſubditorũ ſine cauſa, malè feciſſet Naboth, recuſans vineam dare Achab regi Iſraël. nempe illa vinea erat vicina, & prope domum Achab regis, volebat ei Achab dare meliorem vineam pro ea: aut ſi commodius ei fuiſſet, argenti pretium, quantum digna eſſet: & tamen deus grauatè tulit: vt patet tertio Regum, cap. 21. & ſequenti.

Subditorũ res quando princeps capere poſſit.

134 Sed hoc ius regis eſt inſtante neceſsitate, vel publica vtilitate, vt rem ſubditi tunc poſsit accipere. l. item ſi verberatum. ff. de rei vẽdicatio. Iaſ. plenè in l. barbarius. ff de offic. prætor. & Decius in c. eccleſia ſanctæ Mariæ.

Mariæ.de conſtitutionib. & hoc,dato pre-
tio pro rei ęſtimatione.l.2.C.de ſer.qui pro
præmi.liber.accep.& gloſ.vlt.in l.ſi locus.
ff.quemadmodum ſeruitus amit. dicit hæc
non ſeruari à tyrannis, vel de facto:ſeruari
tamen debet, & aliter imperator vel rex,
ſine nominis mutatione, non poteſt rem
vicini, vel ſubditi accipere ſine conſenſu
domini,vt de Naboth apparet,& probat l.
id quod noſtrum.ff. de reg.iur. alioqui au-
diẽt quid dicit dominus Achab,tertio Re-
gum.c.21.Vel erat ius regis regnaturi ſuper
Iudæis, non ſuper Chriſtianis,quia illi erãt
duræ ceruicis, Chriſtiani non ita,& hoc
probatur ibi dum ſcribitur cõteſtare eos,
& prædic eis ius regis, qui regnaturus eſt
ſuper eos, ergo quia erit regnaturus ſuper
alios, non hoc faciet.

135 Nec obeſt illa iactabunda lex, bene à
Zenone. C.de quadrienn. præſcript.vbi o-
mnia dicit eſſe principis: ſed ſi videatur §.
primus,vbi hęc ſunt verba,Quę enim dif-
ferentia introducitur, cùm omnia princi-
pis intelligantur,ſiue ex ſua ſubſtantia, ſi-
ue ex fiſcali fuerit aliquid alienatum. Et
ſic benedicit illa lex ,omnia intelligi prin-
cipis, quæ procedunt ex eorũ priuata ſub-
ſtantia, id eſt, illius patrimonio, & fiſcalia.
ſed non dicit res priuatorum eſſe princi-
pis: ſed tantùm bona patrimonialia ſua,&
fiſcalia: alioqui ſi Iuſtinianus hoc diceret,
falſum diceret, & contra ius diuinum lo-
queretur:cui non eſſet credendum.ſed poſ-
ſet dici de illo, non poſſe ſtatuere cõtra ius
diuinum. Nam ſi omnia eſſent principis,
de quo facerent homines eleemoſynã, cùm
nil haberent, niſi de bonis principis? & ſic
furtum committerent. ſpecies enim furti eſt,
de alieno largiri, & beneficij debitorem ſi-
bi acquirere.l.ſi pignore.§.1.ff.de fur.& o-
mnes eſſent pauperes: & tamen in euange-
lio loquitur diuitibus. Et fruſtratoriæ eſ-
ſent ferrè omnes leges, volẽtes actiones rei
vendicationis, & alias dari dominis, cùm
nullus inueniretur rei dominus, niſi prin-
ceps.Solus ergo princeps pro omnibus re-
bus rei vendicatione ageret: quæ omnia
quàm ſint ridicula, inuentáque à ridiculis
hominibus, nemo ſanę mentis inficiari po
teſt,vt conſuluit Bertrand. conſ.1.in 3.vol.
ex antiq. editio. & Ezechie. 46. ſcribitur:
Non accipiet princeps de hæreditate popu
li per violentiam: & de poſſeſsione eorum.
abundè docet Lucas de pen.in l.fi.C.de lo-
ca.præd.ciui.lib.11. ergo bona ſunt populi,
non principis omnia. Alia ferè vſque ad
nauſeã adducere hic poſſem · ſed cùm iſta
ſint tam clara, & notoria, illa miſſa nunc
faciam: orans iudices, & alios lectores, vt
hæc boni conſulant,& ſeruent, & conſcien
tiis ſuis prouidebunt: quas debemus tan-
quam ſarta tecta cuſtodire, vt animã poſ-
ſit vnuſquiſq; deo reddere immaculatam,
quod faxit Deus: Cui de omnibus hacte-
nus mihi elargitis, gratias ago, & agam
immenſas per ſecula, Amen.

Intellectus ad l. bene à Zenone.

Spes mea Chriſtus.

TRACTATVS

NOMINATIONVM IN FORENSI IVDICIO FREQVENS, VALDEQVE VTILIS,

Authore Do. Petro Rebuffo, de Montepeſſulano, Iurium Doctore, ac Comite, nunc demum ab ipſo recognitus & auctus.

Quæ hoc Tractatu continentur, pagina abhinc quarta indicabit.



LVGDVNI.

Ad Salamandræ, apud Claudium Sennetonium.

M. D. LXIIII.

k 3

SACRATISSIMO PATRI, ATQVE ſingulari virtutis excellentia prædito, Do. Martino à ſancto Andræa, Carcaſſoneñ. epiſcopo, Petrus Rebuffus, S.

MERCVRIVS Trimegiſtus, Rex maximus in Aegypto, philoſophiſque doctiſsimus, & ſacerdotali honore inſignitus fuit, vigilantiſsime præſul, ob quas animi dotes, poſt mortem Aegyptij eum inter numina retulerunt, religioſiſsiméque coluerunt, primúmque anni menſem ei ſacrârunt, ac vrbem in Aegypto clariſsimam ab eius nomine Hermopolim (hoc eſt, vrbem Mercurij) nuncupârunt, Trimegiſtúmque (latinus ter maximum) vocauerunt, quod Alexandro, Pompeióque, & alijs multis poſtea ſeculis diuo Carolo Francorum Regi attributum fuiſſe, memoriæ proditum eſt. Hæc ad amuſsim perpendens, tibi illum Trimegiſtum alioqui magnificum virum comparare, cùm multis nominibus eum ſuperes, non audeo. Ille enim rex maximus in Aegypto, tu verò regnum in deo obtines, te & alios melioribus atque adeò inſtitutis Chriſtianis regis. Ille philoſophus, tu & philoſophus, & omnibus aliarum diſciplinarum numeris abſolutiſsimus, addam & humanus: & vt omittam incredibilem ſacrarum literarum eruditionem, vtriuſque iuris etiam (vt ex interpretationibus tuis Tholoſatibus declaraſti) egregiè peritus es. Præteribo philoxeniam, quam præcipuam, vt ambabus manibus, ac obuiis vlnis egenis porrigas, hactenus excoluiſti. Ille inſuper ſacerdotali honore decoratus fuit, tu verò honori ſacerdotali (qui per ſe bene magnus eſt) dignitatis culmen adiunxiſti, in eáque ita te geſsiſti, vt populum tibi commiſſum, & religionum amatorem, & pauperum tutorem feceris nuſquam ab oculis tui conſpectu (ne vnguem quidem latum) diſcedere voluiſti. Cùm apud aulicos inter primos agere poſſes, auium & canum oblectamenta aſpernatus es. Adhæc dictum Cyri maioris Perſarum regis ſemper præ te tuliſti, inquientis neminem debere ſuſcipere principatum, niſi melior eſſet his quibus imperaturus eſſet. Cenſebat enim hoc eſſe principis vnicum munus, aliis proſpicere, & publicis conſulere commodis. Hic autem præſtare nemo poteſt, niſi qui ſapientia, vigilantia, animique integritate cæteris antecellit. Id verò non præſtat natiuitas (licèt eam à nobili Tholoſano præſide, Bochoris inſtar ſemper iudicante, probatiſsimæ fidei, Catonéque ſapientiore, inter eruditos optimo, & inter optimos erudítiſsimo, genuina probitate prædito, atque vt paucis abſoluam, omni virtutum genere inſtructiſsimo, traxeris) ſed inſtitutio optima, & rerum vſus, quibus à teneris dotatus fuiſti. Quæ cùm ita ſint, talem patronum (ſi non graueris) mihi deligere, honori & commodo forè arbitrabar. Non tamen vt Athenienſium in Cherilum Samium poetam munificentiam expectem, quia Paſetis ſemiobolo contentus eſſem. Igitur hunc puſillum mei ingenij laborem, Tractatum nominationum tibi dedico, quem ſi (vt pro tua humanitate ſoles omnia) benignè ſuſceperis, in lucem fœlix tutúſque ab omni liuidorum calumnia prodibit, commodum (vt reor) publicæ vtilitati allaturus. Vale pater patriæ, & nos in ære tuo adſcribe. Lutetiæ, decimo Cal. Iunij, Anno trigeſimo ſexto poſt ſeſquimilleſimum.

QVAESTIONVM PRINCIPALIVM in hoc tractatu contentarum Index.

Primò, quot modis nominatio accipiatur.
Secundò, quo tempore fuerunt nominationes introductæ.
Tertiò, quam ob cauſam inuentæ ſint.
Quartò, quid ſit nominatio, quantum attinet ad materiam.
Quintò, quibus nominationes concedi poſsint, & quibus non.
Sextò, per quos, ſeu à quibus concedantur.
Septimò, quo tempore concedi valeant.
Octauò, quibus dirigi poſsint nominationes, & quibus non.
Nonò, quæ ſint in nominationibus exprimenda.
Decimò, quæ & quot in eis requirantur.
Vndecimò, quæ in certificatoriis literis tempore ſtudij fiunt.
Duodecimò, quæ in nobilibus requirantur.
Decimotertiò, an illi quibus nominationes diriguntur, ſint vocandi, quando conceduntur, vel quando gradus vel certificatoriæ literæ, tam ſuper tempore ſtudij, quàm ſuper nobilitate.
Decimoquartò, quæritur de inſinuationibus, & ibi tractantur quatuordecim quæſtiones in hac materia, & ſuper qualibet, aliæ illis conuenientes.
Decimoquintò, quæ beneficia in nominationibus comprehendantur, & quæ non.
Decimoſextò, quo tempore vacantia beneficia nominatis aut graduatis affecta ſint.
Decimoſeptimò, vacantibus beneficiis in menſibus præſtitutis graduatis vel nominatis, quid hi agere debeant.
Decimooctauò, an valeant collationes alteri quàm nominato vel graduato factæ.
Decimononò, quibus pœnis afficiantur collatores alteri, quàm nominato vel graduato conferentes.
Vigeſimò, intra quod tempus debeat nominatus petere beneficium vacans ſibi conferri, vel illud acceptare.
Vigeſimoprimò, concurrentibus pluribus nominatis, quis illorum præferatur.
Vigeſimoſecundò, quæ contra nominationes opponantur.
Vigeſimotertiò, quomodo illa oppoſita vitari & excuſari poſsint.
Vltimò, quomodo perdantur nominationes.

TRACTA-

Quæſtionis primæ Epitome.

1 *Nominationum cauſa efficiens, formalis, & finalis.*
2 *Nominationis acceptiones.*
3 *Filiatio an per nominationem probetur.*
4 *Nominatio an præſumptionem inducat. cum nu. ſeq.*
Filius ex antiquo nominatus præſumitur filius item quo ad legitimationem.
5
7 *Seruus à domino filius nominatus, efficitur liber.*
8 *Præſumptio nata ex nominatione transfert onus probandi in aduerſarium.*
9 *Nominatio papæ aut epiſcopi, an ius tribuat.*
Inſtitutio canonica in beneficijs requiritur, quæ non fit per nominationem.
Nominatio prolata propter aliud non probat.
10 *Renunciare iuri ſuo quando quis videatur nominando.*
11 *Practica notabilis.*
12 *Metus cauſa geſta, rata non habentur.*
13 *Ius parti non quæritur per nominationem ſine canonica inſtitutione.*
14 *Item nec ex confeſſione aduerſarij.*
Probatio dubia ſuppletur, & coadiuuatur per confeſſionem aduerſarij.
Confeſſio aduerſarij iuuat titulum: ſed non viſo titulo poſſeſſio adiudicari non debet.
15 *Confeſſio illius qui dicit ſe renũtiaſſe, non prodeſt alteri parti.*
16 *Nominatio pro quadam publicatione.*
Nominatio an probet excommunicationem.
17 *Nominatio pro garentigio.*
18 *Poſſidens rem furtiuam, illum à quo habuit, nominare debet.*
Falſarius præſumitur qui falſa inſtrumenta apud ſe habet, niſi nominauerit, à quo habuerit.
Hæreticus præſumitur is apud quem libri hæreticorum reperiuntur.
19 *Nominatio quæ fit in alienatione officiorum peculiarium, an ius tribuat. & nu. ſeq.*
20 *Appellari an poſſit à nominatione, quæ fit poſt deliberationem, vt in rectore eligendo, &c.*
21 *Nominatio facta à facultate, facit electionem, & confirmationem, & tribuit ius perfectum.*
22 *Nominatio facienda per ſenatores.*
23 *Conſuetudo parlamentorum quo ad præſides.*
24 *Nominantes & eligentes iurare debent.*
Conſcientia alicuius quando relinquitur, is iurare debet, quando conſcientia ſua ſibi dictat, vel quòd iuſtè aget &c.
25 *Prælatum eligere volentes iurare debent, quòd vtiliorem eligent. Idem in doctoribus regentibus eligendis.*
Doctores iurare debent, & quilibet in ſuo ordine eligere.
26 *Nominatio ad beneficia vacantia an tribuat ius.*
27 *Nominatio in ſcrutinio, vbi exprimitur conſenſus de præſenti, & poſtea publicatur, tribuit ius nominato.*
28 *Nominatio facta Papæ de pluribus, vt vnum eligat, ius tribuit, vt ea pendente non procedatur ad electionem.*
29 *Nominatio, poſtulatio & electio differunt. & nu. 30.*
31 *Nominatio quæ fit a Rege Franciæ in prælaturis &c. an ius tribuat & nu. 33.*
32 *Doctores ad epiſcopatus nominare debent: & quære.*
34 *Nominatio quam Rex facit pro iucundo aduentu in eccleſijs quas Reges fundauerunt ius nominato tribuit.*
35 *Nominatio Papæ ad vacatura per viam mandati.*
36 *Rex franciæ non poteſt nominationes graduatis concedere: cùm hoc tantum ſit permiſſum vniuerſitatibus.*

Prima quæſtio.

MATERIAM nominationum in forenſi iudicio indies vſu venire mẽte mea reuoluens, à noſtriſque doctoribus neglectã, vel parũ tractatam, quæſtiones aliquas à me frequentius petitas, in vnum
1 cõgerere conatus ſum. Imprimis ſciendũ eſt, quæ fuerit cauſa efficiens, formalis & finalis, in his nominationibus. Reſpon. vniuerſitates cauſam eſſe efficientem fortè non malè quis dicere poteſt. Nempe ab illis fiunt, & conceduntur nominationes. & cauſa materialis eſt ſtudium quinque annorum, vel trium in nobilibus, ac gradus acceptus. §. præterea. de colla. in concord. Formalis eſt data forma. in dicto §. præterea. & §. ſtatuimus. 1. & §. teneantur. de collat. in concorda. Finalis cauſa eſt beneficiorum prouiſio, quæ illis nominatis fit ob ſuos gradus & nominationes, vel fieri debet. & rationes inferius ſubiicio, quæſt. 3. is iactis materiam aperiamos olim ignotam, nunc verò facilem, & omnibus obuiam.

2 Nunc videamus, Quot modis accipiatur nominatio. Reſpon. multis. Primò dicitur nominatio, quando exprimitur nomẽ & cognomen alicuius, vel aliud æquipollens. l. 1. & ſeq. ff. de liber. & poſth. & l. certũ. ff. ſi cert. pet. & ſic accipitur in Concord. in rub. *Nominatio quot modis accipiatur.*

in rub.de regia facultate primum menſem graduatis debitum nominandi, & text.in c.multi.§ ſi quis autem.& §.ſeq.2.quæſt.1. & regula cancel.Iulij ſecundi.in 4.parte.& in l.1.§.1.ff.de magiſtra.cóueniendis.l.1.§. cùm quis.de quæſt l.libertus.§.in quæſtionibus.& §.nominati.ad municipa.authen. hoc amplius.C. de fideicomm. & teſtator hæredem ſibi nominare debet.l. iubemus. C.de teſta.

3 Aliquando quis nominat extraneum filium ſuum, & illa nominatio non probat illum eſſe filium nominantis.l.non nudis. & l.non epiſtolis.C.de proba.glo.in c.Michaël.de filiis presby.& c.per tuas.de prob. c.illud. de præſumpt. not. in c. tranſmiſſæ. & c per tuas.qui filij ſint legit. Iaſ.in l.neq; profeſsio.C.de teſta.quia illa verba cenſentur prolata propter aliud, ideo non probant.l.ex his.C.de teſta.mili. plenè Iacob. de ſancto Geor.in l. quidam. ff. de probat. Ideo ſi presbyter vel alius nominet aliquā ſuam commatrem, non propterea probat hoc eſſe.ca.per tuas.de probatio.quia hoc ſæpius faciunt in cóiugibus, vt peccatum eorum cooperiatur. Innocen. verbis vtor, Panor.& aliorum in c.ex parte. in fi.de reſtit.ſpolia.Deci.conſi.462.viſa.col.2.

Filiatio per nominationē probatur.

4 Nec talis nominatio quoad præiudiciū tertij inducit etiam præſumptionem. Iaſ. conſi.81.factum ſic ſe habet. col.1.in 1.vol. & conſi.102.ſer. benedictus. colum. 1.in 3. vol.ideo dicitur 1.Ioan.3.c. Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur,&c.

Nominatio præſumptionem inducit.

5 Primò fallit,quando ex antiquo ſic nominatus eſſet.c.cùm cauſam.& ibi gl.& doct. de proba Barba.conſi.6.ſapienter.in 2.volu.& Deci.conſi.35.ad iuſtificationem.Hippo.in rub.C.de prob.fol.24.col.3.cum ſeq. quia non præſumitur quòd tandiu fuiſſet ſic nominatus,niſi filius eſſet nominantis.

6 Secundò, fallit quo ad legitimationem. authen.ſi quis liberos. C.de naturalib.liberis.Alber.in l.non idcirco. C. de iur.& fact. igno. Alexan.conſi.150.in cauſa. in 5. volu. Benedict.in repe.c.Raynutius,in verbo, & vxorem. nu. 204.de teſt.vbi intelligit per nominationem naturalem patris tantum legitimum hæredem nominantis fieri,quādo mulier, quæ pepererat filiū, erat digna tali viro, de quo filium ſuſcepit:alioqui cōtrà, vt ſi mulier eſſet meretrix,& vilis conditionis, pater erat diues & nobilis. Ang. in §.ſed & aliud. per illum text. in authen. quib.mod.natu.effici.legit.col.6. Alium caſum tradit Bart.in l.1.§.idem per contrariū. ff.de liber.agnoſcend. Hoc tamen non ſeruaretur in forenſi iudicio,ſi aliter non probaretur matrimonium, vt ſcripſi in praxi beneficiali in reſcripto legitimationis.

7 Tertiò, limita fauore libertatis, vtpote ſi dominus ſeruum ſuum ſcienter nominanerit filium ſuum,tunc efficietur liber. §. fin. inſtitu.de adop. & in aliis caſibus traditis per Feli.& Deci.in cap.per tuas. vbi nominatio probat in caſibus ibidem traditis.de probatio.

8 Item ex iſta nominatione naſcitur præſumptio, quæ transfert onus probandi in aduerſarium.glo.in c.Michael.de filiis preſbyterorum.Calca.conſi.36.viſis.nu.21.

9 Idem ſi Papa aut epiſcopus nominaret aliquem archidiaconum,decanum, vel alio beneficij nomine propter hoc non probaretur talis dignitatis aut tituli collatio, nec per talem nominationem cenſetur dignitas, aut beneficium illi ſic nominato acquiri,nec aliquid iuris eidem tribuitur.tex.ſolennis in clem. vlti.de ſentē.excom. Roma. cōſi.18.admittimus.col.1. Lappus allegat. 7.diſceptat.quia in beneficiis requiritur canonica inſtitutio.c.1.de regu.iur.in 6.quæ per hanc nominationem non fit,nec collatio, nec alia prouiſio, vt patet, ergo, &c. quia illa nominatio eſt prolata propter aliud,tum quia ſuper hoc narrato non fundatur intentio diſponētis, tum etiam quia tales collationes ſunt faciendæ idoneis,qui ob hanc nominationem nō cenſentur, nec voluntas Papæ per hoc diſcernitur. Bonifac.in d.clemen.vlti.niſi exprimeret ſe velle conferre,vt ibidem dicitur. Feli.in c.nōnulli.col.17.& ſeq.de reſcri. &c. ſi aliquando. de ſenten.excom. Iacobi. in l.quidam.col. 2.ff.de probatio.

De nominatione Papæ, vel epiſcoporum, quid ius tribuat.

10 Fallit,quando collitigans nominaret eū, cum quo litigat ſub nomine dignitatis, vel beneficij ſuper quo litigat,vel ad illum ſic ſcriberet, vt archidiacono tali, vel canonico, tunc illi ſic nominato videtur ius ſuum renunciare.text.ſolennis. in c.ex ore. de his quæ fiunt à maiore parte cap. & ibi Panor.in 4.nota.& in c. cùm ad noſtram. de elect. in 1. not. D. Boër. in additio. ad Dyn.in regul.1.de regul. iur. in 6. circa fin. Ideò ſolet in proceſſu apponi cōtra talem aſſerentem ſe decanum, vel vt aſſeritur. & iſta eſt notab. practica, qua vtuntur cauti aduocati, vt indies video.

Quando quis iure ſuo videtur renunciare nominando.

11 Et ideo dicit Speculator in titulo de libelli concept § fina. verſicu.item cautus ſit actor.vt ſe nominet rectorem talis curæ, vel dominū talis rei, & tunc reus poteſt petere vt detrahatur illa qualitas, & ponatur rector, vt aſſerit, vel poteſt petere, quòd illa nominatio non afferat ſibi præiudicium, quod iudex facilè ſibi concedere poteſt. quod bene nota in forenſi iudicio.

No. practicam.

12 Intellige verum, quando ſponte nominaret, & eidem reuerentiam tanquam decano, vel tali N.exhiberet.ſecus ſi coactè hoc faceret. quæ enim metus cauſa geſta ſunt, rata non habet prætor, per totum titu. ff. quod met.cauſ.& illo titu.in decreta. ſi tenet Domi.conſi.15.reuerendæ.2.dubio.

13 Secundò, intellige quòd per talem nominationem non acquiratur ius nominato ſine

Sine canonica inſtitutione nõ quæritur ius parti per alterius nominationem.

ſine alia canonica inſtitutione. d. regula.r. & per Ioh.de Selua.in tracta.de benefi.in 3. parte.q.10.per c. dilecto. de præbend. nam quandocunque quis priuatur beneficio, tamen colliganti non acquiritur, niſi per collationem aut aliam canonicam inſtitutionem.c.olim.in fin.de reſcrip. Domi.conſi 38.pro clariori.col.2.dixi pleniùs in praxi beneficiali.

Confeſſio aduerſarij iuuat titulum, ſed non viſo titulo poſſeſſio adiudicari non debet.

14 Itẽ ex nec confeſsione aduerſarij acquiritur ius mihi. quia non dependet à parte dare titulum in beneficio. gloſſ. in rubr. de pacific.poſſeſſ.in verbo triennio.tamen dubia probatio facta ſuper titulo, poteſt ſuppleri & coadiuuari, per conceſsionem aduerſarij.gl.ſing.in c.pen. in verbo, ſi nõ appareat, de reſcript. in 6. quam ſing. notat Barb.in c.tuæ.col.10.vt lite non conteſt. & conſi.45.col.4.in 1.volu nu.9.& conſil.62. col.9.ibidem. & conſil.8.col.11.in 2.vol.& conſi.70.col. 2. ibidem. ac conſi. 10.col.2. in 3.volu.ac conſi.40.col.13.& col.17.in eodem volu.& conſi.26.col. 7.in 4. volu. & Feli.in c.olim.col.pen.& ſeq.de reſcrip. plenè tradit Aufrer.in deciſio.capel.Tholoſa. q. 473. vtrum in cauſa, &c. vbi dat aliam limitationem.

15 Præterea ſi quis depoſuerit contra decanum, inſtante procuratore fiſcali, non ob hoc videtur renunciare iuri, quia hoc tendit ad fidem faciendam, non ad renunciandum.per tex.in argumentum in l. Gaius.ff. de pig.actio.& confeſsio illius qui dicit ſe renunciaſſe, non prodeſt alteri parti. Et ſic malè iudicatum fuiſſe per iudicem, qui nõ viſo titulo vnius partis poſſeſsionẽ adiudicauerat alteri parti, dicenti ſe non habere ius in beneficio. aſſerit Boër.in queſt.89. moto & pendente.in deciſio.Burdegalen.

Nominatio an probet excommunicationem.

16 Secundò, accipitur nominatio pro quadam publicatione, vt quando excommunicatus nominatur in eccleſia per presbyterum parochialem, & tũc nominatio etiam in Palo eccleſię facta non probat, ſi de graui ageretur præiudicio, vtpote ſi ageretur de amittendo beneficium.glo. in c.1.in verbo, nomen.de excep.in 6. gloſ.in c.licet in fine.de ſenten.excom.eod.lib.gl.in verbo, denunciata.de excom.non vitand. in prag. dictum eſt in interpre.c.poſtulaſtis.nu.76. in 2.notab.de cler. excom. miniſtran.hîc non repeto.

17 Tertiò, accipitur nominatio quãdo quis conuenitur actione reali, & is nominauerit actorem ſuum, à quo rẽ habuit, vt cauſam defenderet, & vt practici dicunt, garẽtiret l. 2. C. vbi in rem actio.l. authore, de euict. Bar.in l.officium.ff.de rei vend. Soci. plenè in c.ſi § quòd ſi ſuper, vt lit.nõ cõte. de qua ſcripſi in tra.de dilatio.arti.2.glo.1. in 3.tomo commenta.in conſti.reg.gallic.

Poſsidens rem furtiuam, tenetur, eum à quo habuit, nominare debet.

18 Item qui poſsidet rem furtiuam, vt furti ſuſpicionem vitet, nominare eum à quo rẽ habuit, tenetur. l.ciuile, & l. inciuilem. C. de furt.Bart.in l.fi.col.2. ff. de quæſtio. & qui falſa inſtrumẽnta habet apud ſe, præſumitur falſarius, niſi nominet à quo habuerit.l.maiorẽ.C.ad leg.Cor.de fal. Alexã. conſi. 205. ponderatis.in 6.vol. Hippo.cõſil. 52. miſericordia.nume.33. eum ſequen. Idem ſi libri Lutheri, vel alij libri hæreticorum reperiantur apud aliquẽ nam ille præſumitur hæreticus. Arch.in c.fi.2 4.q.2.per illum text.Roma.ſing 322.eo ipſo, vbi corruptè allegat.vide.

Hæreticus præſumitur is apud quem libri hæreticorũ reperiuntur.

19 Alia eſt nominatio, quæ fit in officiis ſecularibus, vtpote quãdo agitur de eligendo conſules in Montepeſſulano, vel capitularios Tholoſanos, ſeu iuratos Burdegalæ, de quibus in c.fi.de procura. Idem quando ageretur de eligendis ſcabinis in Francia, de quibus in c. 1. de immunita. eccle.in 6. Aut ſi agatur de eligendo ad aliud officium, tunc ſi extraneus fuerit ad cõſilium, & nominauerit aliquem valde idoneum, ac conſulibus ſuaſerit, vt illum nominatũ per eum eligant, tunc illa nominatio nil iuris tribuit, & ſic non grauat quenquam.l. 1.§.ſolent.& ibi Bart.ff. quando appellã.ſit. ideo non eſt neceſſe ab ea appellare. l.nominationes.C.de appella.can.ei qui. §.nominationes.2.q.6.

Nominatio in officiis ſecularibus an ius tribuat.

20 Quædam eſt alia nominatio, quæ fit poſt deliberationem, vt in rectore eligendo, vel in ſcabinis, ſeu aliis. & tunc tribuit ius, licet non perfectum, ſi à ſuperiore debeat confirmari, vt in rectore Montiſpeſſulani, & Valentiæ: & dicitur quædam electio.§. poſtea, in authen. vt iudices ſine quoquo ſuffrag.col.2.l.nominationum.C.de decur. lib.10.& rub. de pericul. nomina. eod. lib. l.1.C de tuto.vel cura illuſtrium. Et ab iſta nominatione poterit appellari, ſi iure non fiat: vt ſi nominatus rector ſit de facultate artium, & debeat eſſe de facultate canonica, vel theologiæ. l.vna. & ibi Bart. & Rebuff. C. de potio. ad munera nomi. lib.10. vel ſi fiat ab inimico.l.vna.C.ſi propter inimicitias facta ſit creatio.lib.10.& ſic nominatus vel alius tenetur intra decem dies appellare. l. ſi ad ſcribatum. C.de appella.& l. hi qui ad ciuilia.ibidem. vel ſi aliquis ſcabinus, aut conſul, ſine confirmatione gubernatoris, aut locum tenentis, & procuratoris regij adminiſtrauerit. nam electio gentibus regis præſentibus, Bailliuis, aut aliis magiſtratibus ſolet præſentari, quam ſolẽt confirmare.tex.in authen.de defenſo. ciui.in princ.colla.3.& ibi no.

Quando in rectore eligendo poſſit appellari.

21 Nominatio alia eſt, quæ tribuit ius perfectum ſine confirmatione, vt in rectoris nominatione, quæ in hac Pariſienſi vniuerſitate fit, & alibi in Francia, vbi non eget confirmatione, tunc nominatio facta à facultate, facit electionem & confirmationẽ, ſicut in decreto decurionum. Bart. in l.1.§. ſolent.ff.quando appellan.ſit. Feli.in c.cam te.col.3.verſi.4.extende.de reſcrip.

Eſt &

De nominatione facienda per ſenatores.

22 Eſt & alia nominatio, quando vacat officium conſiliarij, aut præſidentis, tunc conſiliarij ad vnum congregati, nominare vnũ regi idoneum ad illud officium vacans debent, vt habetur in ordina. Reg. rub. *des elections & nominations.* arti. 3. & ſeq. Et ſic fui nominatus per egregium hunc Pariſi. ſenatum, & Rhothomagen. anno 1536. die 23. Nouemb. etiam per metuendiſsimum ſenatum Tholoſ. anno 1541. die 27. Auguſt. quibus quantum debeam, exprimere non poſſum, ſed chartis cõmendare intendo, beneficium mihi per eos factum, & gratias immenſas verbis, ſi facto nõ potero agere: cũ me tantorum conſortio dignum iudicauerint.

No. conſuetudinem parlamentorum quo ad præſides.

23 Et ex conſuetudine parlamentorũ quando vacat officium ſecundi præſidentis, tertius nominatur, & aſcendit ad officium ſecundi & quartus ad officium tertij. primus verò præſes & quartus liberè per regẽ creantur. in alijs tamen etiam poteſt rex diſpenſare, ſed non inuenitur in Pariſi. ſenatu diſpenſatum. Idem, ſi vacet officium locũ tenentis, iudicis, aduocati regij, aut procuratoris. nam ſolet à curiis ſic nominari, vt ordina. regiis cautum eſt, artic. 3. in rub. *des offices de iudicature.* licet multoties pecunia nominet virum. contra tex. in authen. vt iudices ſine quoquo ſuffragio. collat. 2. & etiam contra ordinationes regias.

Iurare eligentes debent & nominantes.

24 Et in nominatione requiritur quòd nominantes iurent, vt in dictis ordinationibus dicitur, & etiam de iure vbicunque relinquitur conſcientiæ alicuius, tunc oportet quòd is iuret, quòd conſcientia ſua ita dictat, vel quòd iuſtè & rectè aget. argu. tex. in l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecund. nup. Lucas de Penna. in l. 1. C. de nauic. lib. 11. Alex. & Iaſ. in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de oper. noui nuncia. Præpoſi. in rub. de appella. col. 15. Alexand. conſi. 118. viſis verbis. in 2. volu. & conſi. 45. in 6. vol. Bolog. conſi. 47. nobiles. col. 2. Iaſ. in l. admonendi. in lectura. no. 11 ff. de iureiur. & in §. ſed iſte. num. 121. inſtitu. de actio. & in l. apertiſſimi. in fi. C. de iudic. Hippoly. in l. 1. §. præterea. nu. 111. ff. de quæſt.

Areſtum. Doctores iurare debent, & qui ibi in ſuo ordine eligere.

25 Sic iurare debent volentes eligere prælatum, quòd vtiliorem eligent, vt habetur in Pragma. ſanct. in c. 1. de electio. idem in doctoribus regentibus, vt debeãt iurare quãdo eligere volũt aliquem in locum demortui. ſic fuit pronunciatum in hoc venerabili ſenatu areſtum. Vnde electio non ſpectat ad theologos, quando aliquis eligitur ad officium regentiæ iuris ciuilis, vel canonici, nec ad doctores facultatis decretorum ſpectat electio theologorum, vel medicorum, quia cùm iurare habeant, quòd eligent magis idoneum, & doctum, ac auditoribus & ſcholaſticis magis vtilem, non poſſent doctores medici iurare, quòd vnus eſt magis idoneus, doctus, & vtilis in alia facultate, & ſic vera electio eſt, vt illi de facultate tantum eligant. quod hodie etiam Tholoſæ ſeruatur dictante ſenatuſconſulto, quia multi fiebant abuſus per alias facultates in his electionibus.

Nominatio ad beneficia vacãtia, an tribuat ius.

26 Alia eſt nominatio ad beneficia, & quædam reſpicit beneficia vacantia, altera vacatura. prima poteſt dici conſultoria, ſeu tractatoria, vt quando canonici inuicem conſulunt, & nominant aliquos ante ſcrutinium, & tractant an talem N. bonum ſit eligere, & poſtea proponunt in collegio. ex illa nominatione nullum ius nominato acquiritur. c. quod ſicut. in prin. de elec. gloſ. in §. volens. in verbo, nominationes. de colla. in pragma. quia exprimitur conſenſus de futuro. & ſicut per hæc verba, denomino te in mulierem, non contrahitur matrimonium, ſic nec per hãc nominationem in beneficiis ſic factam. glo. in c. quanto. 63. diſtinct. & in c. conſtitutis. in 2. de appellat. Bald. in ea. illud. per illum tex. de præſump.

27 Aliquando quis nominatur in ſcrutinio, & exprimitur conſenſus de præſenti, & poſtea publicatur. talis nominatio tunc à maiori parte capituli facta valet, & ex ea acquiritur ius nominato, & dicitur electio. text. in cap. cùm olim. de re iudica. glo. in dicto cap. quanto. & in cap. contra. 16. quæſt. 7. Bald. in rub. de poſtul. præla. in fi. Panor. Imol. & alij in d. c. ſicut. Et hoc intellige, quando publicato ſcrutinio poteſt ſequi electio, alioqui non. gloſ. & docto. in c. publicato. de elect. ca. perpetuo. illo titu. in 6. & c. penul. ibidem. Innoc. in c. bonæ. in 1. de poſtul. præla.

28 Item fit nominatio Papæ de pluribus inhabilibus, vel habilibus, vt vnum eligat, ſeu aſſumat, de qua eſt text. in c. 1. diſtin. 85. Archid. in c. nulla. de electio. in 6. & c. quãto. col. 2. 63. diſtinc. vbi dicit, quando ſunt duo vel tres excellentiores in eccleſia, nominantur omnes Papæ, vt vni prouideat. d. c. 1. & ex tali nominatione ius acquiritur 16. q. vlti. c. contra. videlicet vt ea pendente non procedatur ad electionem.

Nominatio poſtulatio & electio differunt.

29 Et differt à poſtulatione, in qua vnus tantum poſtulatur, & plures nominantur. & poteſt fieri nominatio alternatiue, licet poſtulatio non. Ioan. Andr. & Imol. in dicto cap. bonæ. in fi. de poſtulat. prælat. Domi. & Peruſ. in c. 2. de elect. in 6. Et in his primò nominatus cenſetur dignior. cap. quorundam. de elect. lib. 6. Felin. in c. cùm dilecta. num. 5 de reſcri. & maior. l. 1. ff. de alio ſcriben. ac magis dilectus. Bal. in rub. C. ſi quis omiſſa cau. teſta. col. vlti. Deci. in c. Nicolao. de appella.

30 Et ex hac ſola nominatione, ſi non fuerit perfecta, non priuantur nominantes poteſtate nominandi, etiam ſi nominauerint indignum, quod ſecus eſt in eligentibus. c. cùm in cunctis. §. fina. de elect. c. perpetuò. illo titu.

illo titu. in 6. & dixi in repet. c. poſtulaſti. in 4. notab. de cleri. excommu. miniſtran. Aequiparantur tamen poſtulationi, quia ante præſentationem poterit variare, poſt non. c. bonæ. in 2. de elect. Calderi. in conſil. 5. an nominantes. sub. de elect. Barto. in l. abſenti. ff. de dona. Ioh. de Selua. in tract. de benefic. in 3. parte. quæſt. 1.

31 Hodie quædã nominatio fit à rege Franciæ in prælaturis. nã vacantibus archiepiſcopatibus vel abbatiis, & prioratibus, in quibus ſeruatur forma c. quia propter. de elect. tunc enim Rex nominare debet papę vnum grauem magiſtrum, ſeu licentiatum in theologia, aut iurium doctorem, ſeu in altero, vel licentiatum in famoſa vniuerſitate creatum, & in 27. ſuæ ætatis anno ad minus conſtitutũ, intra ſex menſes à die vacationis eccleſiarum computãdos. Quòd ſi minus idoneũ nominauerit, adhuc intra tres menſes à die recuſationis computãdos, poterit alterũ nominare. vt habetur in concord. in titul. de regia ad prælatur. nomina. faciend. §. 1. & ſeq. vbi ſcripſi quomodo intelligatur. facit tex. in c. cùm longè. & cap. Adrianus. 63. diſt.

Doctores ad episcopatum debere nominari.

32 Et quòd doctor ad epiſcopatum nominari debeat, & eligi, probatur in ſumma. 80. diſt. vbi ſic dicitur, Doctorẽ autem epiſcopum oportet eſſe, ne inferiorum culpæ in eum refundantur, qui docendi officiũ accepit, quod exequi neſcit. De Rota deciſ. 5. incip. papa Innocentius. de priuileg. in antiq. Iohan. Lupus in repeti. cap. per veſtras. col. 4. & ſeq. de dona. inter virum & vxor. Hodie multi ſunt doctores in adulatione, luxu, & venatione.

33 Erat & alia nominatio quæ conceſſa fuit regi Franciæ ab Inno. 6. vt poſſet nominare ad præbendas in triginta, tam metropolitanis, quàm cathedralibus & collegiatis eccleſiis ſui regni, vt citat gloſ. in §. placuit. in verbo, facultates. de colla. in prag. quæ non eſt ſortita effectum.

34 Alia eſt nominatio, quam rex facit pro iucundo aduentu in eccleſiis, quas reges fundauerũt, & hic nominatus eſt aliis præferendus, interdũ rex nominat veteranum quendam, quem vocant oblatum, & hæc etiã in monaſteriis ſuæ fundationis. vt fuit litigatum in parlamento, anno 1539. die 12. Aug. & in vigil. noſtræ Dominæ. & hoc declaro in praxi benefi. inter reſcripta mixta. titulo de oblatio.

35 De alia nominatione idem per Stepha. Maleret in tract. de elect. limita. 8. fo. 36. interdum fit nominatio ad beneficia vacatura à papa, & per viam mandati de prouidendo, & de ea loquitur c. mandatũ. de reſcrip. & c. mandatum. de præb. in 6. dico ſuprà de mand. apoſtol. & in forma mandat.

36 Aliæ ſunt nominationes quę conceduntũr ab vniuerſitatibus regni graduatis, & debito modo qualificatis, vt eiſdem prouideatur. & de his erit ſermo noſter. & loquitur tit. de coll. in concorda. Et ſuper his affixi concluſionem, regem Franciæ non poſſe nominationes concedere: verum eſt, intellige non poſſe concedere nominationes, quæ ab vniuerſitatibus conceduntur graduatis tantum, quia tantũ data eſt poteſtas vniuerſitatibus, vt patet in concord. in rub. de coll. §. præterea. ibi, per vniuerſitates nominatis, & §. volumus autẽ quòd nominati literas nominationis ab vniuerſitatibus in quibus ſtuduerint, obtinentes, &c. & §. monemus. ibidẽ poſtea poſui. Imò regem poſſe nominare, eo iure vtimur, videlicet ad epiſcopatus, archiepiſcopatus, & alias dignitates, de quibus ſuprà dictũ extitit, & hoc etiam fuerat conceſſum Carolo regi Franciæ, vt patet in c. Adrianus. & ca. ſeq. 63. diſtinct. & etiam fuerat eidem data poteſtas eligendi pontificem, & ordinandi Apoſtolicam ſedem, vt ibi dicitur. Sed iſti priuilegio olim renuntiàrunt, vt patet in c. ſacrorum. 63. diſtinct. ſex tempora ſcripſi in concord. de elect. deroga. in princ.

Conclusio Regẽ Fràcia nõ poſſe nominationes concedere.

Quædam ſunt aliæ nominationes, per quas rex ſuos nominat conſiliarios Pariſi. ad primum beneficium, quas dicunt quidam vtiles & bonas, ſi per eas nemini fieret præiudicium, & rex ſuis conferret beneficia, quæ iure regali cõfert, & quem vnicam nominatis addictam per vniuerſitates non auferret. de his ego fuſius ſcribam in praxi beneficia. nunc huic primæ quæſtioni finem imponens.

Quæſtionis ſecundæ Epitome.

1 *Vniuerſitatum nominationes quo tempore inuentæ.*
Concilium Baſilienſe procurante Eugenio 4. congregatum.
2 *Concordata inter Regem Franciæ & papam quando facta.*

Quæſtio ſecunda.

1 SECVNDO principaliter quæritur, quo tempore fuerũt iſtæ vniuerſitatũ nominationes inuẽtæ? Reſpon. quòd anno 1438. regnãtibus Eugenio 4. põtifice maximo, & Carolo 7. rege Franciæ, vt licet videre in procemio Prag. ſanct. Pluribus tamẽ placet nominationes ligaſſe à Paſcha anni 1439. quia vſque ad illud tẽpus fuerũt toleratæ gratiæ expectatiuæ. gl. in §. inſuper. in verbo vacatura. & tex. in §. illi verò. verſi. datum, &c. de coll. in pragma. nam procurante Eugenio concilium generale Baſileæ fuit congregatum, quod permulta & animæ & corpori ſalubria ſtatuta fecit, quæ Eugenius ad Carolum, tum Franciæ regem

Quo tẽpore nominationes fuerint introductæ.

per oratores miſit, rogauítque regem prædictum, vt eadem reciperet, & perpetuò in ſuo obſeruari regno non grauaretur quibus auditis oratoribus, rex conciliũ apud Bituriges in ſacro Sacello congregauit, ſtatutáque per concilium Baſilienſ. eccleſia Gallicana cum aliquibus modificationibus approbauit, quas licet videre in pragma. & per Gagui. lib. 10. fol. 226. & ſeq. in vita Caroli ſeptimi. verſic. apud Baſileam. Et ſic nominationes ab eccleſia Gallicana fuerunt inuentæ in hoc regno, mediante tamen concilio Baſilien.

2 Demum pontifex ſummus Leo decimus cum Chriſtianiſsimo Franciſco rege Franciæ Bononiæ, anno 1516. Calend. Ianuarij Pragmaticam ſanctionem aboleuit, cócordatáq; fecit, in quibus nominationes vniuerſitatibus regni Franciç, Delphinatus, & Comitatus Dien. ac Valentinen. reſeruauit. vt licet videre in concordat. & ſcripſi in præfatione ad rubri. de colla. in eiſdem.

Cõcordata quæ de fuerunt facta.

Fuerunt tamen alia concordata inter Sixtum tertium olim pontificem maximũ, & Ludouicum 11. Franciæ tum regem, quæ non fuere ſortita effectum, vt eſt text. in extrauagan. 1. de maiorita. & obedien. in cõmunibus. & citat Gagui. in vita Ludouici vndecimi. lib. 10. verſic. fama ante hos dies ferebatur, &c. gloſ. in §. non volumus. in verbo quatuor. de colla. in pragma. Sequitur Benedict. in repeti. c. Raynutius. in verbo, ſi abſque. in 2. de fideicommiſ. ſubſtit. nume. 44. de teſta. & patet in concord. rub. de conſtitu. §. vndę.

Quæſtionis tertiæ Epitome.

1 *Nominationes vniuerſitatum ad quid introducta.*
Eccleſia indiget viris literatis, & non aſinis, aut porcis.

Tertia quæſtio.

Tertia principalis quæſtio quare nominationes inuenta ſint.

1 TERTIO, principaliter quæritur quare nominationes inuentæ ſint, & in hoc regno introductę? Reſpon. Primò, vt prouideatur eccleſiis Franciç de viris literatis, quibus & aliæ quam maximè indigent. cap. cùm ex eo. de elect. in 6. vbi dicit Ioan. And. in nouel. in princ. quòd eccleſia indiget viris literatis, & nõ porcis, vel aſinis deferratis: quod fuit originale dictum Iohan. Muna. ibi, & in c. ſicut. nume. 10. de verb. ſigni. eod. lib. & vtrobique latius D. Probus apud eundem Io. Monach. Secundò, vt poſt ſtuſtium perfectũ (quod eſt poſt quinquẽnium, vt habetur in prooemio ff.) ſtudentes aliquo munere donentur, in cõpenſationẽ tam laboris quàm bonorum in ſtudio expenſorũ. no. in authen. habita. per illũ tex. C. ne filius pro patre. vbi plenè ſcripſi. Tertiò, vt pauperibus ſcholaribus, qui nullum aut minus ſufficiens beneficiũ habent, prouideatur. §. quod ſi quis. de colla. in pragm. Quartò, vt vniuerſitates regni tueantur, & foueantur. §. item placuit. de colla. ibidem. Quintò, ne prætextu beneficiorum habẽdorum galli homines cogantur deſerere ſtudiũ, & circa alia inuigilare, vt in prooemio concord. ibi, ſimul ad ea accedebat deformitas, vt literarũ ſtudioſi & diſciplinis liberalibus incumbentes, aut ſacerdotia adipiſci nequirent, aut qui adipiſci cuperent, literarum ſtudiũ abiicere, aut certè deponere cogerẽtur, paſsímque per vrbes errabundi vagari, vt id periculũ imminere videretur, ne literarũ tandẽ amor & ſcientia per incuriã exoleſcerent, & ibi trãduntur aliæ rationes. vide ibi, & in c. pe. de magiſtris. & quæ ſcripſi in præfationibus ad rub. de colla. in concord.

Quæſtionis quartæ Epitome.

1 *Nominatus quid ſit.*
2 *Ius eſt nomen generale.*
3 *Ius nominato acquiritur per nominationes & illarum inſinuationem.*
4 *Nominationes gratiæ probent.*
5 *Clanſula decreti afficit.*
Ius quæritur ad rẽ quando beneficiũ afficitur.
6 *Præſentatione etiam à laico patrono facta ius ad rem quæritur.*
7 *Ius ad rem datur ex literis gratiæ.*
Gratiæ appellatione quid veniat.
8 *Ex contractu etiam conditionali acquiritur nobis ius, quod ad heredem tranſmittitur.*
9 *Augmentum à ſufficienti partium enumeratione valet.*
Ius rei, in re, & ad rem quid.
10 *Nominatus & mandatarius habent ius petendi beneficia eiſdem debita.*
Ius nullum ſpirituale ex literis ad beneficia quæritur.
11 *Iuri ad rem facilè derogatur.*

Quarta quæſtio.

Quid ſit nominatio.

QVARTO, principaliter quęritur quid ſit nominatio? Reſpon. quantũ attinet ad materiam præſentem, eſt ius quoddã nominato legitimè qualificato beneficia certo tempore eidem præſtituto vacantia petendi & acceptandi competens.

a reprehendit gl. pragmaticæ.

1 Primò, dico ius, quod eſt nomen generale, teſte Chriſto. Porco in §. 1. inſtitu. de vſufructu, vt comprehendat omnes nominatos legitimè qualificatos, habẽtes ius petẽdi, & acceptandi beneficia certo tẽpore vacantia, vt infra declarabitur, licet glo. in §. volens

volens, in verbo nominationes, in fi. & in §. quòd ſi quis cuiuſcunq;. in verbo irritũ. de colla. in prag. tenuerit per nominationes, non acquiri ius in re, nec ad rem inſtar gratiarũ expectatiuarũ, ſed conſequitur tantũ quoddam ius preparatorium ad beneficiũ cadens in turno obtinendo, ſicut preſentatus. & illam gloſ. ſequitur Iohan. de Selua. in tract de benefic. 3. parte. quæſt. 56.

3 Ego verò teneo ius nominaro acquiri per nominationes, & illarũ inſinuationem. Quod ſic probatur, primò per c. vlt. de conceſ. præb. lib. 6. vbi ex reſeruationibus & aliis gratiis acquiritur ius ad rem impetranti illas.

4 Sic ex iſtis nominationibus, quæ ſunt gratiæ, vt etiam vult gloſſa in §. item quod ad dictas, in verbo nominare. de colla. in prag. & in verbo poterunr. ibidem.

Nominationes gratiæ probantur.

5 Secundò, ſic ſuadetur facta iure inſinuatione per nominatum, beneficium vacans tempore eis ſtato eſt illis affectũ per illam clauſulam decreti appoſitã in §. ſi quis verò. de colla. in concord. nam clauſula decreti afficit. c. tibi qui. de reſcri. in 6. c. 1. de conceſ præb. eo. lib. & c. ſi ſoli. ibidem. glo. in §. & ſimiliter. in verbo cenſeatur. de colla. in prag. & quando afficitur beneficiũ, dicitur ius quæri ad rem. c. ſi poſtquam. de præb. in 6. ergo per nominationes ius quæretur.

6 Tertiò, per præſentationem etiam à laico factã à patrono quæritur ius ad rẽ. c. dilectus. de off. leg. vbi Bal. dicit quæri potius ius ad ſactum. c. cũ autem. & c. paſtoralis. de iure patr. glo. & docto. in cle. auditor. de reſcrip. adeo quòd præſentatus à patrono, ſi non fuerit variatum, poteſt petere confirmationẽ & inſtitutionẽ: & ſi epiſcopus eũ idoneum non admittat, poteſt ad intereſſe agere. glo. & doct. in d. c. dilectus. Panor. & alij in c. cũ Bertholdus. per illum tex. de re iudi. de Ripa. in rub. de iud. nu. 70. cum ſeq. Bal. in marg. in verb. patronatus. quæſt. 2. Roch. Curtius in tract. de iure patr. in verb. ius. q. 4. Idẽ fortè erit in nominato, vt poſſit beneficium certo tempore vacans peteſe ſibi conferri, alioquin nõ poſſet, niſi haberet ius aliquod ad petendum.

Hoc verum eſſe, Io. de Selua. declarat in trac. de benefi. in 3. parte. quæſt. 11. in 25. qualitate, quando præſentatio fuiſſet ſuperiori facta, aliàs non, quod ſequitur Gomeſ. in regul. de non tollendo ius quæſitum. q. 1. vbi ponit decem modos, quibus ius ad rem quæritur.

7 Quartò probatur, ex literis gratiæ datur ius ad rem. c. quamuis. 1. & ibi gl. de reſcrip. lib. 6. c. in noſtra. illo tit. in decreta. Sed appellatione gratiæ venit gratia ſiue per Roma. pontificem conceſſa, ſiue per aliũ gloſ. in cle. gratiæ. de reſcrip. nec quo ad hoc video differentiam inter mãdata & nominationes. ergo idem ius erit. l. illud. ff. ad legẽ Aquil. Et expreſsè in mãdato de prouidendo tradit Bnniſa. in cle. 1. in princ. de elect. & pro hoc eſt text. formalis in extra. vna. verſic. nos. ibi, ius ad rem expectãtibus. de offic. deleg. in cõmunibus. vbi expreſsè papa dicit expectantes habere ius ad rem, cuius dicto eſt ſtandum, niſi quis vellet inſanire. & ibi eſt etiã gloſ. Et Imol. in c. literis. in 1. glo. de reſcrip. dicit quòd non ſemper quæritur ius ad rem affectiuũ beneficij, licet interdũ tale ius acquiratur, vt quando in literis eſt appoſita clauſula decreti, vel interuenit aliud ſimile, habens afficere beneficium, ſed per concordata ſunt affecta beneficia nominatis, ergo per nominationes ius ad rem acquiritur.

Gratiæ appellatione quod veniat.

8 Quintò, ex contractu etiam conditionali acquiritur nobis ius, quod ad hæredem etiam tranſmittitur. § ex conditionali. inſtitu. de verb. oblig. Io. and. de Ana. conſil. 19. viſis inſtrumentis. facit tex. in l. interdũ. ff. de verb. obli. fortius in nominationibus ius acquiretur. Licet quidam dicant nominationes eſſe gratiam conditionalẽ, quod non eſt verum, vt probatur in cle. vnic. & ibi per glo. & doct. de offic. deleg. & in c. ſi. vbi Feli. de præſumpt. & alibi declaraui.

9 Sextò, bonum eſt argumentũ à ſufficienti partium enumeratione. §. omniũ. inſtit. de actio. ſed per nominationes nõ acquiritur ius in re, ergo ad rem, alioqui nullũ. & ſi nullum ius ex illis acquireretur, non poſſent nominati vigore illarũ beneficia petere, & conſequi, licet contrarium dicatur in concorda. in rub. de colla. vide Bal. in l. ſciẽdum. in prin. ff. qui ſatiſda. cogan. ponentẽ ius rei, in re, & ad rem. Ius rei dicit directũ dominium, vtile, & quaſi dominium, quod vẽtilatur in publiciana. Ius in re vocat ius hypothecæ, iura ſeruitutum: vnde vſusfructus formalis, cùm ſit ſeruitus, dicitur ius in re, non rei. Ius ad rem traditur in dicta l. ſciendum. §. diuerſa. hæc ille. De iure in re, & ad rem vide glo. in c. eum qui. de præb. in 6. & gl. in c. fi. de conceſ. præb. eo. lib. & Decium conſil. 147. col. 2. Card. conſil. 62. caſus vbi non dicitur ius quæſitum in re, per quẽcunque actum citra collationem, electionem vel aliam prouiſionem, cum effectu factam, nec ſufficeret acceptatio cũ re-
10 quiſitione, ſeeũdum eos, vide ibidem. & ſic patet nominatum, vel mandatariũ habere ius petendi beneficia eiſdẽ debita. per cle. auditor, de reſcript. & ſic ius quoddam ad rem petendam, id eſt, ad beneficium eiſdem debitum petendum, & conſequendũ: non tamẽ dico illos habere ius ſpirituale, vt qui dã falſo aſſerũt me dixiſſe: quia nullus ius ſpirituale, ex literis ad beneficia quæritur, vt vult gl. in verb. renũtiantes. c. ad audientiã. 2. de reſcript. vbi Panor. & Fel. alij autẽ aſſerunt nominationes non tribuere ius ad rem, ſed ius implorandi, cùm vacat beneficium, officiũ ſuperioris. ſed vellem ab illis ſcire, vnde prouenit illud ius, niſi à nomi-

Ius rei in re, & ad rem.

nationibus, & in quo differt à iure petendi beneficia, de quo ſuperius ſcripſi, & ſuperior debet implorari, debebat dicere quis ſaltẽ ius implorandi collatoris officiũ & ſuperioris. per §. ſi qs verò. de coll. in cõcorda. ſed cũ iſta ſit in verbis diſputatio, eã miſſam facio. tamen vide Felinum in c. cũ Bertholdus. col. 1. de re iudicata.

11 Vltimò, facit tex. in c. dudum. in verſic. nos igitur. de præb. in 6. vbi priuilegio generali de conferendis beneficiis derogatur per ſpecialem gratiam alteri factã, quia in primo priuilegio agebatur de iure ad rem, cui facillimè derogatur. Panor. & alij in c. 1. de reſcrip. ca. veniens. & ibi nota. de preſcr. Decius dicto cõſil. 147. & pro tenui. col. 2. & poſtquã ex priuilegio acquiritur ius ad rẽ, ergo & per nominationes. ſicut ex aliis gratiis, poſt inſinuationem & acceptationem ius ad rẽ acquiretur. cogita & concorda opiniones ex his quæ Cardi. tradit. & alij in c. mandatũ. de reſcript. & in cle. vlti. illo te u. Imol. in c. dilectus. in 2. de prẹb. & nominario alio modo diffinitur in aliis materiis, prout ſubiecta materia patitur, ſed non proſequor niſi nominationes vniuerſitatum. Et reliqua definitionis verba ſatis per ſe facilia ſunt, & in ſequẽtibus declarabũtur: ea igitur nõ hic proſequar amplius.

Quæſtionis quintæ Epitome.

1 *Nominationes vniuerſitatum quibus concedantur.*
Lex loquẽs de viro nõ cõprehendit mulieres.
2 *Tempus competens quod dicatur quantum ad nominationes.*
3 *Studuiſſe in vtroque iure quis an debeat, vel in altero tantum ſufficiat.*
4 *Theologi ante ſex annos nominationes iure quòd obtinere poſſunt, quomodo intelligendũ.*
5 *Baccalaureis ante quinquenniũ iure dãtur.*
6 *Studens in vno iure an poſſit variare, & ad alterum ire.*
Illuſio & variatio prohibita.
Teſtator in dubio videtur grauare heredem minus quàm poſſit.
7 *Medicina parum cũ legibus cõmune habet.*
Iuriſconſultus cũ omnibus ſciẽtijs participat.
8 *Studens in vtroque iure in quo debeat promoueri vniuerſitatis eſt electio.*
Debitoris eſt electio in alternatiuis.
9 *Studens in altero iure tantum, & in vtroque promotus an vtroque gradu gaudebit, vel altero tantum.*
10 *Priuilegijs doctorum non debet gaudere promotus doctoribus corruptis.*
11 *Officium emens priuilegio officij gaudere non debet.*
12 *Studens in vtroque iure per quinquennium, & in vtroque promotus, an ſno gradu gaudere poſſit, & quo.*
Vtile per inutile non debet vitiari, maximè in inſeparabilibus.
13 *Vitiare non ſolent quæ ſuperabundant.*
14 *Ius ciuile & canonicum ita ſunt connexa, vt vnum ſine altero vix intelligi queat.*
Leges ſacros canones non dedignantur imitari: nec canones dedignantur iura ciuilia adducere.
15 *Leges Pariſijs publicè poſſe legi.*
Intellectus cap. ſuper ſpecula. de priuileg. & nu. 17. 18. 19. 20. cum ſeq. vſque ad fi. quæſt.
16 *Lex quando dicatur canonizata.*
17 *Lex ſemel canonizata licet per Imperatorem tollatur, adhuc tamen in foro canonico ſeruabitur.*
Priuilegia regni in ordinationibus regijs incorporata, ſunt effecta lex regni. intellige tamen ſi per Regem ſunt incorporata.
Permiſſo aliquo omnia videntur permiſſa per quæ peruenitur ad illud.
19 *Superfluum aliquid non dicitur, licet bis repetatur, quãdo materia cõuenit duobus titulis.*
20 *Legis vna pars vel conſtitutionis debet intelligi & interpretari ſecundum aliam præcedentem vel ſequentem.*
21 *Præcedentium quadruplex virtus.*
22 *Lex noua ad interpretationẽ antiquæ refertur*
23 *Clauſula adiecta in lege interpretata, videtur repetita in lege interpretante, etiamſi eſſent diuerſa conſtitutiones.*
Legis vna clauſula declarat aliam ambiguã.
24 *Ratio legem limitat, reſtringit, & ampliat.*
Oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt.
26 *Galli legibus non viuntur.*
27 *Cap. ſuper ſpecula. de priuileg. tantum loquitur de perſonis eccleſiaſticis, nec in laicis locum habet.*
28 *Comparatiuum naturã poſitiui ſapere debet.*
Studio Theologiæ non eſt ita fauendum, vt legum ſtudium deſtruatur.
29 *Geminata verba quid operentur.*
30 *Pariſijs, quare exprimatur in cap. ſuper ſpecula. de priuileg.*
Perſona quãdo exprimitur ratiõe frequẽtioris vſus, nõ p hoc videtur excludi alia perſona.
31 *Idem ſi aliarum rerum fiat mentio ratione frequentioris vſus, obſeruabitur.*
Quaſi neglecta videntur quæ maximè digna ſunt, niſi ſpecialiter exprimantur.
32 *Pariſienſis ciuitatis laus.*
33 *Dictionis quiſquam vis.*
34 *Verbum præſumat quid denotet.*
35 *Diſpenſare ad audiendas vel legendas leges Pariſijs, quis poſſit. & nu. ſeq. vſque ad fi.*
Inferior legem ſuperioris non tollit. 43.
36 *Epiſcopus diſpenſat in caſibus à iure expreſſis.*
37 *Epiſcopus canones ſeruare tenetur. 39.*
38 *Qui de vno dicit, de alio negat.*
40 *Inducta ad communem vtilitatem perpetuò remanere debent. 43.*
41 *Conceſſa omnia videntur, niſi ſint prohibita.*
42 *Epiſcopus põt diſpẽſare in omnibus niſi à iure prohibeatur, niſi immutaret ſtatum eccleſiæ.*
44 *Papa cũ ſacerdotib[9] diſpẽſat, vt leges audiãt.*
45 *Mutanda non ſunt quæ ſemper certam interpretationem habuerũt, niſi ex cauſa, vel niſi errore inducta eſſent.*

Nouita

Nouitates pariunt diſcordias.
Nouitates inducens reprehendendus eſt.
46 *Vtilitates vt Pariſijs leges legantur.*
Studium extra patriam non poteſt continuari ſine magnis ſumptibus.
47 *Ciuitas nobilitatur, & locupletatur per leges.*
Lex in dubio intelligenda, vt minus obliget.
Senſus delicti excluſiuus recipiendus.

Quinta quæſtio.

Quinta principalis quæſtio quibus cōcedantur nominationes.

1 QVINTO, principaliter queritur, quibus concedi poſsint nominationes? Reſpon. graduatis, & debitè qualificatis, qui per tempus cōpetens in vniuerſitate famoſa ſtuduerint. §. præterea. de colla. in coucord. viris & nō mulieribus. §. præfat ſque ordinarij. vbi ſeripſi. illo titu. dum lex loquitur de viro, non comprehendit mulieres. l. 1. & ibi not. ff. de legib. l. ſcripturas. C. qui potiores in pigno. habeant. Decius in l. 2. ff. de reg. iur. ſcripſi in l. 1. ff. de verb. ſignifi.

Tempus competens quod dicatur.

2 Primò quæro, quod dicatur tempus cōpetens? Reſpon. decēnium in magiſtris, ſeu licētiatis, vel baccalaureis formatis in theologia. Septennium verò in doctoribus ſeu licentiatis in iure canonico, vel ciuili, aut medicina. Quinquenniū in magiſtris ſeu licentiatis in artibus cum rigore examinis à logicalibus incluſiuè, aut in altiori facultate. Sexennium in baccalaureis ſimplicibus in theologia. In iure verò ciuili aut canonico, ſeu medicina, quinquennium, quo tēpore cenſetur peritus. §. diſcipuli. in procemio ff. ex quo publica lætitia, patru' meus Rebuff. in l. vna. C. publicę lætitię. lib. 12.

An debeat in vtroq; iure ſtuduiſſe vel in altero tantum.

3 Secundò quæro, quiſpiam ſtuduit tres annos in iure ciuili, & duos in iure canonico, poſtea promotus eſt in altero, quæro an valeat? videtur quòd non, quia tempus quinquennij requiritur in altero, vt ſuprà dictum eſt, ergo nō ſufficiet quinquenniū, ſed requireretur decēnium in vtroq;. Contrariū arbitror verius: quia in vtroq; ſtudendo, ſatis in altero iure videtur ſtuduiſſe, quia vtrunq; faciens, bene alterū cenſetur facere. l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit decem. ff. de verb. obl. Bart. & Soci. in l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. de rebus dub. & laudandū eſt eius propoſitum, dicit in ſimili tex. in l. 1. C. de repud. Item hoc probatur per text. formalem in §. videlicet. de coll. in pragm. ibi, vel in vtroq; vel in altero iuriū baccalaureis, qui per trienniū ſi nobiles ex vtroque parente, & ex antiquo genere: aliàs autem per quinquenniū cōſimiliter in aliqua vniuerſitate priuilegiata ad minus ſuū ſtudium fecerint. Poſtquā ergo ibidē eſt ſtatutum, & non inuenitur correctum per concordatum, ergo illi tex. cur ſtari prohibebitur? vt dicit text. in l. præcipimus. C. de appella. hoc etiam probatur in concorda. §. tempus autem competēs. ibi, à logicalibus incluſiuè, aut in altiori facultate, vbi magiſtro artium computatur tempus quo ſtuduit in altiori facultate, vtpote in medicina, vel in iure canonico, ſeu in theologia. ſic ergo coniungetur tempus, quo quis ſtuduit in iure ciuili, & canonico, quæ iura adeo fraternizant, vt dicam infra, vt in vno non poſsit quis eſſe perfectus ſine altero.

Concluſio. Theologi ante ſex annos nominationes iure obtinere poſſunt.

4 Et ſic affixi concluſionē hanc, videlicet, theologi etiam ante ſex annos nominationes obtinere iure valent, quod eſt intelligendum quādo ſtuduerūt in theologia, & iure canonico, poſtea perfecto quinquennio ſumpſerunt gradū baccalaureatus in iure pontificio, poterunt vigore illius gradus in quinquēnio nominationes impetrare. nam tēpus quo ſtuduerit theologiā, cōputabitur ſibi, & coniungetur cū tempore quo ſtuduit in iure pontificio, & ſic iure obtinebit nominationes ante ſex annos. & iſta eſt notabilis cautela pro theologis, vt celerius aſſumāt nominationes, quòd ſtudeant ius canonicum, & in eo ſumant gradum, tamen non præferentur aliis in theologia graduatis, vt dico infra. Nec refragatur tex. concordati, vbi ſexennium requiritur etiam in baccalaureo ſimplici in theologia, quia hoc intelligendum eſt quando in theologia vellet ſumere gradum, ſecus ſi in iure pontificio, vt dixi.

Concluſio. Baccalaureis ante quinquennium nominationes iure dantur.

5 Suſtinui etiam aliam concluſionē, videlicet baccalaurei non nobiles, etiam antequam quinquēnium in iure canonico ſtuduerint, nominatiōes rectè impetrāt. quod eſt intelligendū vt prædixi, quādo ſtuduerat antea in iure ciuili, quòd poteſt ſumere nominationes etiā, antequam ſtudeat per quinquenniū in iure canonico, quia illud tempus computabitur, quo ſtuduit ius ciuile, & vtrunque coniungetur ad faciendum quinquennium.

Studij in vno; an poſſit variare.

6 Nec obſtat quòd poſtquam cœpit in vno iure ſtudere, nō poteſt variare, quia illuſio, & variatio eſt prohibita. cle. vna. de renūc. & vix longiſsima vita hominis ſufficit ad vnam ſcientiā acquirendā. Bal. conſil. 412. verba teſtamēti. vol. 2. quia vita breuis, ars verò longa. vt habetur in prin. Aphoriſmorum. Reſpō. quòd nō poſſet variare in pręiudiciū alterius, ſed quādo nullus haberet præiudiciū principaliter, poſſet, vt in caſu in quo cōſuluit Bal. conſilio 412. vol. 1. vbi concluditur, quòd ſi teſtator reliquerit libros legales alicui, ſi fuerit idoneus ad leges, ſi in medicina, libros medicinæ, ſi primò elegerit ſtudiū medicinæ, & illius adeptis libris velit variare, & accedere ad ſtudium legale, non poterit petere libros legales, quia hæres grauaretur duplici onere, & teſtator in dubio videtur grauare hæredē

minus quàm poſsit.l.vnum ex familia.§.ſi rem tuam.ff.de lega.2. Electione etiam per legatarium facta non licet variare.l. ſerui electione.ff. de leg.1. Sed quãdo nullus haberet præiudicium, poſſet. & ita intelligo concluſionem.

7 Item etiam dictũ Bald.intelligitur quando ad diuerſa volebat accedere, vt de medicina ad leges, quæ nihil, aut parum cõmune habent inter ſe, licet bonus iuriſconſultus communicet cum omnibus ſcientiis, & cum omnibus participet, & leges & canones inuicem communicãt ſibi actiones & paſsiones, ſicut vir & vxor, vt infrà fuſius dicam. Et ſic etiã non obſtat, qui ad vtrunque feſtinat, neutrum bene peragit.l.fin.C. de aſſeſ. hoc verũ quando ſunt diuerſa, ſecus ſi omnino fraterniſent. vt ius canonicum & ciuile, & ius canonicum cum theologia. quia ius canonicũ eſt practica theologiæ & dirigit animas deo, ſicut theologia.glo.in c.cùm contingat.de iureiur and.

Medicina parũ commune habet cum iuriſ.ſcientia, licet iuriſconſultus cũ omnibus participet.

8 Tertiò, quæro poſtquam tempus cõiungitur quo ſtuduit in vtroque iure, vellem ſcire in quo iure, vel in qua facultate poſsit promoueri? Reſpõ eſſe in electione vniuerſitatis admittere illum in facultate, vel in iure, in quo eſt magis idoneus, & benemeritus, quia in alternatiuis eſt electio debitoris.l.3.ff.de eo quod cert.loco.c.plerunque. de iur.dot.& vniuerſitas debet cõferre gradum benemerẽtibus.cle.2.de magiſt.Alex. in addi. ad Bart.in l.1 C. de digni.lib.12. & ſcholaris debet ſe pręſentare in iure illo, vel facultate, in qua plus præſtat, arg.l.quæritur.ff. de ſtatu ho.Si in neutro præſtat, tunc qualitas perſonæ eſt inſpiciẽda, iuxta l.plenum.§ equitij.ff.de vſu & habit.nam ſi habeat beneficia, vel vult ſacerdos fieri, ſumat gradum in iure canonico conuenientem ſacerdotibus.ſi verò vult ducere vxorẽ, tunc ſumat in iure Cæſareo, in his tamen libera facultas datur præſentato ob pecunias quas offert, vt ſumat gradum in quo iure vult.& nobilior eſt facultas canonica, quàm ciuilis: promoueatur ergo in nobiliori, ſi bonum ſibi videatur.

Qui in vtroque ſtuduit, in vtro debeat promoueri.

9 Quartò, quæro quid ſi ſtuduit in altero tantum per quinquenniũ. & promotus eſt in vtroq;, & ſic ſumpſit nominationes, an valeat vterque gradus, an neuter? Reſp.ille gradus in quo ſtuduit, valebit, alter non, per nota.per Barb.& alios in cap. clerici.de iud.& per Ancha.in c.1.col.2.de paroch.vbi dicunt quòd ille qui ſatis mediocriter ſtuduit in vna facultate, & ſumpſit gradum in altera ſibi incognita, vt hodie fit cauſa honoris, vt ſont legiſtæ, qui doctorantur in canonibus, licet prorſus ignorent canones, & rubricas, tamen nõ debent ob hoc præferri doctorib⁹ ſolis iuris canonici. Sic nec talis promotus in vtroq; præferri debet, ſi ſolùm ſtuduerit in iure ciuili, baccalaureo iuris canonici, qui bene ſtuduit in illo.

De eo qui ſtuduit in altero, & promotus eſt in vtroque.

10 Imò promotus corruptis doctoribus ad doctoratũ, nõ debet priuilegiis doctorum gaudere.l.1.C.de Athletis.lib.10.& ibi glo.

Promotus ad doctoratũ corruptis doctoribus non debet gaudere priuilegiis doctorum.

11 Sicut emens officium priuilegio officij gaudere non debet text. ſing. in l. vniuerſi. C.de legatio.lib.10.ſecundum docto.ibi, & Iohan.de pla.in l.eam.de excuſa. mu.ciuili. eo.lib.10.& in l.1.de princ.agen. in reb.lib. 12.& l.vna.de perfectiſsima digni. ibidem. quod eſt notãdũ cõtra emptores officiorũ.

12 Quintò, quæro: quidam ſtuduit in vtroque iure per quinquẽnium, & effectus eſt baccalaureus in vtroque, an illi proſit gradus? videtur quòd non, quia in altero tantum requiruntur quinq; anni, ergo in vtroque requirentur decem.d.§.præterea. nam quod noluit, potuit, videlicet adipiſci in altero tantum: & quod voluit, adimplere nequiuit, videlicet in vtroq; iure nequiuit adipiſci gradum, probatur in l.multum.C. ſi quis alteri vel ſibi.c.cũ ſuper.de offi.delegati.Item facit clemen.generalem.de ætate & qualita.vbi in ſubdiacono requiruntur decem & octo anni, in diacono viginti, in ſacerdote vigintiquinq;. & ſi quis habeat tempus ad aſſumendum vnum gradũ, videlicet diaconatus, vtpote habet viginti annos, non cenſetur tamen ob id habere tempus ſufficiens ad vtrunque gradũ, videlicet & diaconatũ, & presbyteratum: ſic qui ſtuduit quinquẽnium, licet in vno poſſit promoueri, non tamen in vtroque. Contrarium eſt verius, quia vtile per inutile nõ debet vitiari.regul.vtile.de regu.iur.in 6.l. certi condictio.§ quoniam.ff.ſi certum petatur.& ibi amplè Barto. maximè in inſeparabilibus. gloſ.in l.pecuniæ ff. de vſuris. vt eſt hic.

De eo qui ſtuduit in vtroque & ſumpſit gradũ in vtroque.

13 Item quæ ſuperabundant, non ſolent vitiare.l. teſtamentum.C. de teſtamen. Licet ergo vnus gradus ſuperabundet, tamen nõ debet vitiare alterum.

14 Adde quòd ius canonicum & ciuile ſunt adeò connexa, vt vnum ſine altero vix intelligi poſsit. vnde dicit Bald. in procemio decreta. quod iuris canonici ſanctitas iuris ciuilis ſublimitate decoratur: & iuris ciuilis maieſtas canonum authoritate firmatur: & qui non ſapit in vtroque, non habet tantam dulcedinem. Ideo laudandus eſt is, qui in vtroque ſtuduit, potius quàm vitio dandus, nam vnũ propter aliud coruſcat, & magis timetur. Barb.in rub. col.1. de teſta. & ſicut ex medicina & philoſophia fit perfectus medicus, ita & ſciens ius canonicum & ciuile efficitur perfectus iuriſconſultus: & niſi quis ſciat canones cum legibus, non poteſt practicam iudiciorum cognoſcere. Bal.in c.cũ cauſam, col.2. de proba.facit dictum Roma.ſingul.654. habens funem. *Io te dico, que legiſta ſenza capitulo vale poco, ma le canoniſta ſenza lege, vale nyente.* Hinc videmus quòd leges nõ dedignantur ſacros canones imitari.c.clerici.de iudi.

Ius canonicum & ciuile ſunt connexa.

iudi. & canones non dedignantur iura ciuilia adducere. cap. 1. & per totum. de cauſa poſſeſ. & ſtatuta ſacrorum canonum, principum conſtitutionibus adiuuantur. c. 1. de operis noui nun. & in quibus caſibus papa alleget leges, cumulat Rauen. in alpha. in verbo lex. in. 2. Imò audacter dico, quòd ius pontificum perfectè non poteſt intelligi ſine legibus, cū ſit medula legum, & ius canonicum eſt practica iuris ciuilis, teſte Barb. in c. conqueſtus. col. 3. de foro competenti. Et Cicero libr. 3. de Oratore dicit, nudos ad gerendam rempublicam eos venire, qui ſolum legalem habēt ſcientiam, niſi ius pontificium nouerint, quod eſt coniunctum. Imò tantùm diſtant ſacri canones à legibus, quantum diſtat perpetuum à corruptibili, & tantò altiores ſunt canones legibus, quanto cœli gubernacula diſtant à mortalibus. teſte Bald. in conſil. 464. quædam ſcriptura. in fi. vol. 4. licet ìgnari quidam hodie hanc ſacratiſsimam contemnant ſcientiam.

Concluſio. Leges Pariſiis poſſe legi publicè.

15 Ideò ſuſtinui concluſionem ciuibus Pariſien. gratiſsimam hanc, videlicet, Leges Pariſiis publicè legi, iure non prohibetur. & ideò c. ſuper ſpecula. de priuil. hactenus nō ſpeculato, nouus dabitur intellectus.

Lex quādo dicatur canonizata.

16 Prima concluſio poteſt intelligi, quòd canonizatæ (eas noſtri vocant) non prohibentur Pariſiis legi, alioqui decretum non poſſet legi. & dicuntur canonizatæ, quando per aliquem papam ſunt approbatæ, & in canonibus inſertæ & incorporatæ. ſed ſi Gratianus ex capite ſuo hoc fecerit, nō diceretur ob hoc canonizata. glo. ſing. in c. in primis. in verb. capitali. 2. q. 1.

17 Vnde quando lex eſt ſemel canonizata, licet poſtea tollatur per imperatorem, tamē adhuc in foro canonico ſeruabitur, vt tenet Gerard. de petra ſanct. ſing. 28. facit gl. in l. vna, in verbo anniuerſariæ. C. de colla. donario. lib. 10. Imò imperator illam legem canonizatam non poterit reuocare, ſicut nec papa priuilegia regni in ordinationibꝰ regiis incorporata, & deſcripta, quia lex regni eſt effecta. Benedict. in repe. c. Raynutius. in verb. ſi abſque. in 2. de ſubſti. fideicom. num. 42. de teſta. Quod eſt intelligendum quādo eſſent incorporata per regem. ſecus ſi per aliū ſine voluntate regis, vt ſuprà dixi. Panor. in c. ſuper eo. 2. not. 1. de appella. Vnde inferri poteſt, & hoc videt̄ mirabile, ꝙ etiā leges ſforum, aut codicis, non eſt legi prohibitū Pariſiis, & hoc intelligēdo, vt dixi, vel de his legibꝰ ex quibus decretales ſunt elictæ, vt pote, ſi quis vellet legere, & interpretari legē, nulli. C. de iudi. anteqiiā interpretaretur. c. primùm. de cauſa poſſeſ. dicerem hoc poſſe, vt melius intelligantur ſacri canones. & ita not. doct. in c. non magnopere. ne cleri. vel monach. & dict. c. 1. alioqui non bene poſſent intelligi iura canonica: ideò quādo permittitur aliquid, omnia videnť permiſſa, per quæ peruenitur ad illud. l. ad rem. & l. ad legatum. ff. de procura. Sed per leges peruenitur ad intellectum canonū. ergo leges permittunť legi ad intellectum canonū, ex quibus dicit gloſ. in c. epiſcopus. 37. diſt. epiſcopum. poſſe audire leges, vt ſacros canones melius intelligat. & ſic permittitur etiamnum publicè legi titul. de verbo. ſignifi. ff. &. C. & de regul. iur. & ego ipſe publicè legi, anno 1535. & ſeq partem aliquam ſcholaſticis noſtris. titu. de verbo. ſignifi. ff. ſuper quo multa ſcripſi, vt aliquando videre licebit, & demum perfeci illum interpretando reuerendiſsimis Cardina. Vindomien. & Lotoring. cū quibuſdam aliis libris, quod illis fœliciter, & ex animi mei ſententia ſuceeſsit, mihi verò minimè hactenus.

Nouus intellectus ad capitulum ſuper ſpecula.

18 Pro intellectu c. ſuper ſpecula. de priuile. præmittendum eſt quod diſpoſuit Alexander tertius in concilio Turonen. in c. non magnopere. ne clerici vel monac. vbi prohibetur cuilibet poſt votum religionis, & poſt profeſsionem factam ad phyſicam legéſve mundanas audiendas exire. ſi verò exierint, & ad clauſtrū ſuum intra duorum menſium ſpatium non redierint, ſicut excommunicati ab omnibus euitentur, & in nulla cauſa (ſi patrociniū præſtare voluerint) audiātur. reuerſi autem in choro, capitulo, menſa, & cæteris, vltimi fratrum exiſtant, & (niſi fortè ex miſericordia ſedis apoſtolicæ) totius ſpē promotionis amittant. Ratio aſsignat̄ ibi, ne occaſione ſcientiæ, ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus inuoluantur. Superuenit Honorius tertius, qui edidit decretalē ſuper ſpecula. ne cleri. vel monachi. & decret. ſuper ſpecula. de magiſtr. & c. ſuper ſpecula. de priuile. in prima citauit concilium Toro. contra regulares, & voluit quòd ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, ſic dicens, quia nōnulli ex talibus, videlicet regularibus, propter quorundam opiniones diuerſas excuſationes aliqui ſumebant, ideò ſtatuit vt ſtudium theologiæ amplietur. d. c. non magnopere. extendi ad archidiaconos, decanos, plebanos, præpoſitos, cantores, & alios perſonatus habētes, necnō presbyteros. Verùm enimuero quia Pariſiis quidam ex prædictis docebant leges, & audiebant, ideò idem Hono. tertius edidit decretalem ſuper ſpecula. de priuilegiis. in hæc verba, ſuper ſpecula. & infrà. Sanè licet ſancta eccleſia legū ſecularium nō reſpuat famulatum, quę æquitatis & iuſtitię veſtigia imitantur, quia tamen in Francia & nonnullis prouinciis laici Romanorum imperatorum legibus non vtuntur, & rarò occurrunt eccleſiaſticę cauſę tales, quę non poſsint ſtatutis canonicis expediri, vt pleniùs ſacrę paginę inſiſtatur, & infrà. firmiter interdicimus, & diſtrictiùs inhibemus, ne Pariſius, vel in ciuitatibus

Textus c. ſuper ſpecula. de priuilegiis.

proximis quiſquam docere, vel audire ius ciuile præſumat: & qui contrà fecerit, non ſolum à cauſarum patrociniis interim excludatur, verumetiam per epiſcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. Ecce ergo verba d.c.ſuper ſpecu. de priuil. Primò, ſciendum eſt ꝙ hæc conſtitutio ſuper ſpecula.de priuil.eſt pars decreta.ſuper ſpecu. ne cleri.vel mona. & ſic vna conſtitutio ab vno eodémque edita, tamen duæ partes fuerunt factæ per conditorem, eo quia duobus titulis conueniebant. primò conueniebat rubri.ne cleri.vel mona.quia interdicitur ne monachi, ſacerdotes & religioſi leges audiant ſeculares, ne immiſceãt ſe negotiis ſecularibus. Item quia conueniebat etiam rubri.de priuil.eo quia datur ſpeciale priuilegium theologiæ, vt amplietur, ne religioſus, vel ſecularis ſacerdos, vel quiuis alius dignitate vel ſacerdotio curato præditus, leges doceat, vel audiat.

Aliquid non dicitur ſuperfluum, licet bis repetatur ad verbum.

19 Et ſic non dicitur illud ſuperfluũ, licet bis repetatur, etiam ad verbum, quando materia conuenit duobus titulis, & in duobus titulis lex fuerit ſita.gl. & ibi patruꝰ meus Rebuf.& alij in l.mulieres.C. de digni. lib. 12.& in.l.mulieres.de incol.lib.10.idẽ probatur.in l.ſi quis in conſcribendo.C.de epiſcop.& cleri.& in l.ſi quis.de pactis.

20 Secundò, præmittendum eſt ꝙ vna pars legis vel cõſtitutionis debet intelligi & interpretari ſecundum aliam partẽ præcedentem, vel ſequentem.l. hæredes palam.§. ſed ſi notam. ff. de teſta. l. ſi ſeruus plurium.§. fi.de lega.1.ergo hęc decretalis ſuper ſpecula.intelligetur ſecundum præcedentẽ partem decretalis ſuper ſpecula. ne clerici vel monac. & ad illas perſonas tantum ibi expreſſas referetur.

Quadruplex virtus præcedentium.

21 Nam pręcedẽtium quadruplex eſt virtus, ſcilicet declarãdi.d.l. ſi ſeruus plurium. Secundò ſupplendi.l.item.§. idem Iulia.ff.de pact. Tertiò ampliandi.l. regula.§.fin.ff.de iure & facti ignoran. Quartò præcedentia habent poteſtatẽ reſtringendi.l.ſi cùm fundum.ff.de verbo.ſignifica. Bald.conſi.357. not.pro duce,&c.in 5.volu. ergo illa præcedens pars c. ſuper ſpecula.ne cle.vel mona. reſtringet hãc decretalem ad perſonas ibidem expreſſas, quia à primordio tituli poſterior formatur euentus.l.1.C.de impo.lucra.deſcrip.lib.10.

Lex noua ad interpretationem antiquæ refertur.

22 Item conſtitutio noua ad interpretationẽ antiquæ facta habet locum in eiſdem caſibus, in quibus lex interpretata, & non in aliis. text.in authen. de filiis ante dota.inſtru.natis.coll.3. circa fi. ibi, cum omnibus manifeſtũ ſit, oportere ea, quę adiecta ſunt per interpretationem in illis valere, in quibus & interpretatis legibus ſit locus. & ibi Bart.not. quòd omnia quæ habent locum in lege interpretata, intelliguntur repetita in lege interpretante. gl. in c.is qui contra. & in c.procurator. de elect.in 6. igitur perſonæ poſitæ in c. non magnopere. & in c. ſuper ſpecula. ne cleri.vel mona.cenſebuntur eſſe repetitæ in c.ſuper ſpecula.de priui. & illæ tantum perſonę erunt prohibitæ iura ciuilia interpretari, vel audire Pariſiis,

Clauſula adiecta in lege interpretata, videtur repetita in l. interpretante.

25 non alię. Nam clauſula adiecta in lege interpretata, videtur repetita in lege interpretante. Bart. in l.nihil.per illũ text.ff.de coniun.cum emanci.libe.etiam ſi eſſent diuerſæ conſtitutiones. Bart.in l.prætor.§.eritq; hæc differentia. ff. vi bono. raptorũ.& vna clauſula legis declarat aliam ambiguam.l. vtrum.& ibi Bald.& Ang.ff.de petitio.hæredita.Soci.in l.vlti. in fine.ff.de reb.dub. imò præcedens clauſula eſt maioris potentiæ ad determinationem ſequẽtium, quàm ſequens ad determinationẽ pręcedentium. Barto.in l.quiſquis.ff.de lega.3.facit l.filiũ. ff.quando dies lega.ced. ergo clauſula poſita in capitu.ſuper.ne cleri.efficacius tranſibit ad iſtud capit. quàm ſi in hoc ca. fuiſſet clauſula appoſita. quanuis dicta in pręcedentibus non cenſeanẽ repetita in ſequentibus ex interuallo, tamen ex illis ſumitur declaratio ſequentiũ.Imol.in l.ſi quis cùm aliter.ff.de verbo. obliga. refert Soci.in d.l. fina.Barba.conſi.4.ſcribitur.colum.5.in fine.volumi.1. & conſil. ſequen.columna 2. igitur in hoc tantùm cap. repetet perſonas in alia parte expreſſas: & ſic Pariſiis tãtum prohibentur audiri & legi iura ciuilia à religioſis, & aliis in dicto capitu. ſuper ſpecula.ne clerici. expreſsis, & non aliis, per prædicta.

Ratio legem limitat & reſtringit.

24 Tertiò præmittendũ eſt, quòd ratio legis limitat, reſtringit, vel ampliat dictum pręcedens ad eum caſum tantùm, ad quem extenditur ratio legis.l. ſi is qui animo.& ibi Albert.& alij.ff.de acquirend. poſſeſ.l.1.de autho. tuto.l.1. C. quæ ſit longa conſuetudo.Iaſ.in conſi.2.colum.8. verſic.7.prædicta.in 2.volu. ſed in c. non magnopere. ne clerici vel monac.aſsignatur ratio, ne ſpirituales viri occaſione ſcientiæ mundanis actionibus inuoluantur.Igitur ratio loquitur tantum de viris ſpiritualibus, & ſic de religioſis, & aliis viris eccleſiaſticis, & non de laicis, qui non ſunt ſpirituales viri.ergo ad laicos non extendeẽ prohibitio, vt cenſeantur prohibiti audire vel legere leges pariſiis.nam in dicto c. ſuper ſpecula.ne clerici.aſsignatur alia ratio, quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diuerſas excuſationis aliquid aſſumebant.& ideò quia cupit ſtudiũ theologiæ ampliari, extendit diſpoſita in dicto c. non magnopere.ad ſacerdotes, & alios clericos, dignitates vel perſonatus habẽtes. verumtamen quia Pariſiis (quò ex omnibus mũdi partibus homines confluunt) hoc non ſeruabatur, igitur fecit conſtitutionem ſpecialem.c.ſuper ſpecula.de priuilegiis. ne quiſquam Pariſiis docere leges, vel audire præſumat, eadẽ ratione motus, vt ſcilicet theologiæ

logiæ ſtudio plenius inſiſtatur. & ſic iſtos tantum expreſſos noluit hic Pariſiis profiteri poſſe iura ciuilia, vel audire. nec ampliaretur propter communem prohibitionem legum, ſtudium theologiæ: quia laici non audiunt, nec docent theologiam, ergo conſtitutio generaliter prohibens ne audiantur leges, videtur referri ad illos, qui non poterant, & tamen volebant, quia nitimur in vetitum. clemen. in pleriſque. de elect. imò putarem theologiam melius fulgere, ſi hic leges interpretarent, quàm nūc: quia quælibet facultas vellet ſuā præcipuā eſſe, & ſic quilibet legeret: ideò illa mater theologia ſemper excelleret, quia oppoſita iuxta ſe poſita magis elucescunt. l. ſi. ff. de lega. 3. & eſt dictum Philoſophi.

25 His præmiſsis probatur c. ſuper ſpecula. de priuileg. intelligi debere tantum de ſacerdotibus, & aliis expreſsis ſupra in capit. ſuper ſpecula. ne cleri. vel monachi. Primò dum dicitur in d. c. ſuper ſpecula. de priuilegiis. ſanè licet ſancta eccleſia legum ſecularium non reſpuat famulatum, quæ æquitatis & iuſtitiæ veſtigia imitantur, tamen in ſuprà expreſsis perſonis prohibet. alioqui ſi generaliter prohiberet Pariſiis, & in locis circūuicinis leges interpretari, reſpueret legum famulatum, & eſſet ſibi contrarius, quia dicit ſe nolle reſpuere: nam ſic argoit, poſtquam eccleſia non reſpuit leges ſeculares, ergo nec nos debemus reſpuere, tamen vt ſtudium theologiæ magis vigeat, Pariſiis maximè, interdicimus ne aliquis ibidē ex prædictis ſuprà docere, vel audire iura ciuilia præſumat, & ſic in his reſpuimus legum famulatum, nō in aliis, alioqui papa reprobaret leges, quas in adiutorium inducit. c. 1. de noui operis nunciatio. & in aliis infinitis locis.

26 Secunda ratio text. eſt, quia tam in Francia, & nonnullis prouinciis laici Romanorum imperatorum legibus non vtuntur: ideo & fortius ſacerdotes, & alij viri ſpirituales non debent vti, & ſic nec legere, nec audire. & ita concludit hæc ratio. cùm ab eccleſiaſticis viris non ſit ſæcularium literarum quærenda peritia. cap. legimus. 37. diſtinct. alioqui ratio non concluderet. nā Pictauis & Aureliæ non vtuntur legibus Romanorum, ergo ibidem non deberent legi leges ſecūdum illam rationem, nec in tota Francia, cùm non vtantur legibus, niſi tanquam rationabilibus. Iaſ. in l. illam. C. de collat. dixi in 11. not. num. 14. repe. l. vnicæ. C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt. ideo intelligi debet vt dixi.

Galli non vtuntur legibus.

27 Tertia ratio poſita in d. c. ſuper ſpecula. de priuileg. eſt, quia rarò occurrunt eccleſiaſticæ cauſæ tales, quæ non poſsint ſtatutis canonicis expediri. Igitur eccleſiaſticę perſonæ cùm rarò habeant alias cauſas, quàm eccleſiaſticas, non debent legibus inſiſtere. hoc vult dicere, vt referat cauſas eccleſiaſticas ad perſonas eaſdem. laici verò cùm habeant alias cauſas, quàm eccleſiaſticas, & quæ non poſſent expediri per ius canonicum, debent leges etiā publicè Pariſiis audire, & docere, vt cauſæ ipſorū decidi poſſint, alioqui ſi papa voluiſſet generaliter prohibere hic Pariſiis iura ciuilia interpretari, dixiſſet, quia occurrunt rarò cauſæ. non dixiſſet eccleſiaſticæ. quare voluit tantum intelligere de perſonis eccleſiaſticis, aliàs quomodo potuiſſent aliæ cauſæ contractuum, tutelarum, legatorū, & aliæ infinitæ decidi per ius canonicum. certè eſſet tollere iuſtitiam & æquitatē in cauſis non eccleſiaſticis. Igitur non ſic debet intelligi, ſed tātùm, vt dixi, in illis perſonis quæ habēt rarò alias cauſas, quàm eccleſiaſticas. & de his quæ rarò eueniunt, non fit lex l. ex his. & l. nam ad ea. & l. iura. ff. de legib. Imò ego legi in quibuſdā decretalibus antiquis iſta verba, occurrunt rarò eccleſiaſticæ cauſæ talium, quæ non poſſunt canonicis ſtatutis expediri. Et ſic clarius eſſet exprimere, quòd intelligatur tantum de talibus in dicto cap. ſuper ſpecula. ne cleri. vel mona. expreſsis. quia ibi etiam dicit, quia nonnulli ex talibus.

28 Quarta ratio traditur ibi. & vt pleniùs ſacræ theologiæ ſtudio inſiſtatur, debet intelligi quàm legibus. Igitur ſi leges nullo modo Pariſiis legerentur, non inſiſteretur pleniùs theologiæ, ſed in totum. & malè eſſet facta cōparatio de verbo plenius, cū comparatium debeat ſapere naturā poſitiui. l. iubere. & ibi not. ff. de iuriſdictio. omnium iudi. Item hęc ratio refertur ad aliam rationem poſitam in dicto c. ſuper. ne cleri. vbi dicit velle ſtudium theologiæ ampliare, & tamen non extendit niſi ad ſacerdotes, & ibi nominatos, ergo nec hic: quia non debemus ita fauere ſtudio theologiæ, vt ſtudium legum deſtruamus, argumen. c. ex tenore. de foro compet.

Non eſt ita fauendum ſtudio theologiæ, vt legum ſtudiū deſtruatur. Geminata verba quid operentur.

29 Quinta ratio poteſt ſumi in ſecunda parte, ibi, firmiter interdicimus, & diſtrictiùs inhibemus. nam hic prohibet geminatè, quod ſimpliciter prohibuerat. Et verba geminata multum operantur l. Baliſta. ff. ad Trebel. & Corſet. in ſuo tractatu, de geminatis, inſerto in tracta. de poteſtate regia. ideò denotans hic papa quod aliàs prohibuerat ſacerdotibus & aliis nominatis, ibi, audire iura ciuilia, tamen contrarium fiebat Pariſiis maximè: ideo ſtatuit ne quiſquam audire vel docere Pariſiis, vbi maximè contrarium fiebat, præſumat.

30 Nec obſtat quòd ibi nominat Pariſi. ergo non debent ibidem leges interpretari ſeculares. Reſpond. per rationes ſuprà expreſſas reſtringi debet ad illas perſonas, & ideò expreſsit Pariſiis ratione frequētioris vſus, quia frequentiùs ſacerdotes legebant leges Pariſi. quā alibi. ideo Pariſ. expreſsit, licet idem ſeruari debeat Aureliæ, Tholoſæ, & alibi.

Pariſiis quare in textu nominatur.

& alibi. Et regula eſt, quòd quando perſona exprimitur ratione frequentioris vſus, quia hoc frequentius accidit in ea, non tamen per hoc videtur excludere alias perſonas. glo. in clem. 1. in verbo præſidentes. de reſcrip. & l. vna. in verbo ſponſam. C. de rapto. virgi. vbi dicit mulierem puniendam eſſe ſi rapiat virum, etſi text. non loquatur niſi de viris, quia in eis frequentius accidit, quòd rapiant mulieres, quàm contra.

31 Vnde ſi dominus feudi fecerit pactum cũ colono, quòd haberet quartã partem vini de vitibus per eum plantandis in fundo, ſi plantet alias arbores, debet habere ex illis quartam: quia de vitibus fuit expreſſum propter frequentiam. Iſtud not. Iohan. Andre. in addit. ad Specula. in titu. de loca. §. 1. refert Corſet. in ſingu. incip. frequẽtia. vbi addit alia iura. vltra eum addo text. iuncta glo. in l. 2. in verbo filio. ff. de vulga. & l. in facto. ff. de conditioni. & demonſtra. l. 3. de public. in rem actio. Barba. in ca. abbatem. not. 1. de reſcrip. & in rubr. de rebus eccleſi. non alienan. columna 42. nume. 172. & ſequen. Iaſ. conſilio 149. in iſta columna vltima, volu. 2. Item quando in lege vel conſtitutione eſt expreſſus locus propter frequentiam, tunc nõ excluditur alius locus. text. in l. 1. C. de Nili aggeri. non rumpend. & ibi dicit gloſſ. idẽ in aggeribus aliorum fluminum. melior text. in authen. caſſa. C. de ſacroſanct. eccle. vbi dicitur, caſſa & irrita eſſe, & denũciari per totam Italiam præcipit ſtatuta contra libertatem eccleſiæ. & ibi dicit gloſſ. Italiã ideò dixit, quia ibi maximè fiebant. ſi tamen alibi fiant, idem ius & æquitas eſt. ecce ergo licet ibi nominetur Italia: tamen idem erit in aliis locis. facit gloſſ. in procemio decretal. in verb. Bononiæ. quæ dicit, & ſi text. dicat Bononiæ propter frequentiam ſtudij, tamen illa conſtitutio ad omnes vniuerſitates extẽdetur. Iaſ. conſi. 166. punctus. in fin. volu. 4. Sic & licet hic nominet Pariſiis, tamen etiam habebit locum alibi, vt ſacerdotes & alij expreſſi nõ poſsint audire nec legere iura ciuilia Pariſiis, nec alibi, per ſupradicta, nec voluit plus Pariſiẽ. ligare quàm alios. Item quę maximè digna ſunt, niſi ſpecialiter exprimantur, videntur quaſi neglecta. l. item apud. §. hoc edictum. ff. de iniur.

Ciuitatis Pariſienſis egregia collaudatio.

32 Sed Pariſiorum ciuitas eſt maximè digna, vtpote mundi totius pręcipua, tam in ſcientia quàm in aliis bonis, ergo fuit bonũ exprimere eam, ſicut facit papa cùm intendit cardinales cõprehendere, eos ſpecialiter nominat, propter eorum amplam dignitatẽ, & prærogatiuam. capit. 1. de ſchiſmat. in 6. & capit. 1. & cap. fœlicis. de pœnis. in 6. Barba. conſil. 23. ſcripſit. columna 8. in 1. volu. ſicut etiam dicitur in Euangelio, Dicite diſcipulis eius, & Petro. Item in textu prohibet etiam in ciuitatibus & locis vicinis iura humana legi, non quòd velit in aliis locis ſacerdotes & alios iura humana docere poſſe, ſed ne fiat fraus per iſtos religioſos, vt legãt in ciuitatibus proximis & ſic fieret fraus, vt notat in c. ſi ciuitas. de ſenten. excom. in 6. alioqui mirandum eſſet de ſummo pontifice, cur prohiberet leges interpretari Pariſi. & tamen Romæ, vbi maximè debet theologia vigere, dicit velle habere ſtudium generale iuris diuini, & humani, canonici videlicet, & ciuilis. cap. 2. de priuil. in 6. & hoc ſtatuit, quia de diuerſis mundi partibus multi cõfluunt ad ſedem Apoſtolicã. ſic multò maiores nunc ad ciuitatem Pariſi. ergo ibidem debet eſſe ſtudium generale, & vtrunque ius legi, vt ſit mora fructuoſa habitãtibus, nec quod papa in ſua ciuitate admittit, debet in alia reprobare.

De dictione quiſquam.

33 Nec refragatur text. ibi, dũ dicit, nec quiſquam, qui videtur tam laicos quàm clericos comprehendere. Reſpon. quòd tantum videtur comprehendere illos, de quibus in prima parte locutus eſt. ſed in c. ſuper. ne cleric. locutus eſt de religioſis, & ſacerdotibus, & aliis ibi ſcriptis, ergo de illis intelligitur text. etiam ſi vſus ſit verbo quiſquã, text. in c. ſententiam. ne cleri. vbi in princi. dicit de cleri. in fine verò ſuggerit, ne quiſquam, &c. & tamen vult intelligere de clericis. ſic & in hoc text. & ille text. bene facit. & in c. dura. §. fi. de crimi. falſi.

De verbo præſumat.

34 Item text. vtitur verbo præſumat, quod debet intelligi propria authoritate, ergo non excludit habitam licentiam à ſuperiore. Ita loquitur text. in c. decernimus. de iudiciis. & ibi gloſ. text. in c. fi. 9. q. 3. ibi, non ſimpliciter dictũ eſt, nihil agat, ſed cũ determinatione, nil preſumptiuè aſſumat abſq; epiſcoporum cõſilio. & facit c. primum. & c. monaſteria. de vita & honeſt. cleri. c. precarie. 1. ibi, ſine licentia & regio conſenſu facere præſumat. 10. q. 2. quando quis facit authoritate ſuperioris, non dicitur præſumere. c. fi. de elect. c. cùm laici. de iurpatro. c. omnis. de pœniten. & remiſſ. Barb. conſil. 29. illud. col. 8. volumi. 3. & conſil. 123. ſcripſit. num. 17. inter conſi. Alexand. in 4. volumine. Feli. in c. Iudæi. in fi. de teſtib. ergo text. locum non habebit.

Quis poterit diſpenſare ad audiendas vel legendas leges Pariſiis.

35 Quęret quis, cuius authoritas requiratur? Videtur quòd papæ: quia eius eſt ſoluere, cuius eſt ligare. l. ſi puellæ. ff. de ſponſal. Secundò, inferior non poteſt tollere legem ſuperioris. clemen. ne Romani. de elect. c. 1. & 3. 10. diſtinctione.

Tertiò, conſtitutio. cap. non magnopere. ne cleric. vel monach. eſt conciliaris, & contra conſtitutionem concilij non diſpenſat inferior à papa. gloſ. in cap. cùm dilectus. in verbo in ætate. de elect. quam ſequitur Feli. & alij in dicto capi. at ſi clerici. §. fi. col. 2. de iudi. & in c. nonnulli. col. 3. de reſcriptis. etiam legatus. gloſſa pen. in c. dilectus. in 1. de præb. Panor. in c. dilecto. ibidẽ. Iaſ. conſilio 98.

ſilio 98.col.2.vol.4.

36 Quartò, in caſibus à iure expreſsis eſt permiſſum epiſcopis diſpenſare, ergo in aliis eſt prohibitum, argu.l.1.ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.& inſti.illo titul.in prin. & pro hoc eſt text. formalis in c. dilectus. de tempo. ordinan.

37 Quintò, epiſcopus tenetur canones ſeruare. c.ego N. de iureiur. & 4.diſt.c. fi. in fi. & c. hac conſona. 25. q. 1. & ſic non debet facere cõtra canones, niſi expreſsè ſibi cõcedatur. ſed in hoc caſu hoc non conceditur. ergo non poterit.

38 Sextò, qui de vno exprimit, de alio negat. capit.qualis.25.diſtin.c.nónne.de præſum. l.cùm prætor.ff.de iudic.ſed diſpenſatio in aliquibus caſibus exprimitur, vt poſsit fieri ab epiſcopo, ergo in aliis non expreſsis negatur, quòd ab eo poſsit fieri.

39 Septimò, epiſcopus vel alius inferior non poteſt facere contra canones, niſi ſibi expreſsè concedatur. not.in cap. vno, de natis ex libero ventre.c.dudùm in 2.de elect.

Quæ ad communem vtilitatem inducta ſunt, perpetuò remanere debent.

40 Octauò, quæ ad communem vtilitatem inducta ſunt, perpetuò remanere debent.c. 1.2.& ſequen.25.q.1.& ſecũdum illam epiſcopi & inferiores iudicare debent. cap.in iſtis.4.diſtinct. Sed non legere leges Pariſijs, inductum eſt ob vtilitatem theologiæ, ergo iſtud debet perpetuò remanere, & ſic epiſcopus non poterit dare licentiã legendi iura ciuilia ibidem.

41 In contrarium videtur illa regula generalis ex capit.nam concupiſcentiam.extra de conſtit. vbi omnia videntur conceſſa, niſi ſint prohibita.l.necnon.§. quod eis. ff. ex quib.cauſis maio. ſed non inuenitur à iure prohibitum quin epiſcopus Pariſienſis det licentiam legendi iura ciuilia, ergo erit eidem permiſſum. facit c.milites.23.q.5. Secundò, trãſlato ſacerdotio in epiſcopos, neceſſe fuit vt fieret legis tranſlatio, capit. tranſlato.de conſtitu.
Tertiò, facit dictum apoſtoli, in cuius locum ſunt epiſcopi inſtituti, dicẽtis: omnia mihi licent.c.aliud.11.q.1. & primæ ad Corinth. 6. c. ergo omnia licent epiſcopis. & ſic licebit epiſcopo Pariſienſi dare facultatem legendi iura ciuilia hic Pariſiis.

Epiſcopus poteſt diſpenſare, niſi à iure prohibeatur.

42 Quartò, quando conditor canonis ſpecialiter ſibi nõ retinuit, eo ipſo videtur facultatem aliis dediſſe.tex. formalis in c.nuper.de ſentent.excommu. & ibi gloſſ. dicit epiſcopos poſſe diſpenſare, vbi ſpecialiter diſpenſatio non eſt prohibita. text. in cap. cùm apud. de deſponſat. c. ſunt nonnulli. 16.q.1.c.at ſi clerici.§. de adulteriis.de iudi. c.miror.50.diſtinctio. & iſta eſt communis opinio, quam notant doct. in capitu.dilectus.de tempo. ordi. & cap.excommunicamus.1.§. ſanè. de hæreti. vbi dicitur ꝙ epiſcopus poteſt diſpẽſare vbicunq; non prohibetur. niſi immutaret vniuerſum ſtatum eccleſię, vt ibidem dicitur. ergo in hoc caſu poterit, cum text. videatur eidem permittere, tum quando dicit præſumat, tũ etiam quia text. pœnam excommunicationis eidem committit. ergo & abſolutionem concedere videtur, vt infrà dico, & ſcripſi in §. 1.de colla.in concord.

43 Quintò, probatur hoc c. ſuper ſpecula. vbi epiſcopo Pariſien. relinquit pœnæ impoſitionem. ibi, per epiſcopum loci excommunicationis vinculo innodetur, ergo & abſolutionem. & intelligo epiſcopũ poſſe innodare clericos ſacerdotes legẽtes iura ciuilia hic ante duos mẽſes, quia poſtea ſunt à iure excommunicati.c. ſuper. ne cleri.vel monachi. & hoc probatur in hoc c. dum dicitur, interim innodetur: & ſic ante duos menſes. Nec obſtat primum quòd eius eſt ſoluere, cuius eſt ligare: quia hoc eſt verum regulariter, attamẽ, vt dixi, quando ſpecialiter papa ſibi non reſeruat, aliis concedere videtur.d.cap.nuper. Nec obeſt quòd non poſsit tollere legem ſuperioris, quia inferior diſpenſando non videtur eam tollere, argu.capit.excommunicamus.1.§.ſanè.de hæret.& ſic ſolutum eſt quintum, quòd canones ſeruare teneatur. quia ex cauſa diſpenſare, & etiam modificare poteſt.d. clemen.ne Romani. Nec refragatur ꝙ contra conſtitutionem concilij non poteſt epiſcopus diſpenſare. faceſſe, & ſic non poterit diſpẽſare quòd religioſus audiat leges, vel doceat, quia hoc prohibetur in dicto cap. non magnopere. ſed quia aliæ conſtitutiones non ſunt conciliares, ideò poterit diſpenſare. Nec me mouet aliud, ꝙ in aliquibus tãtum caſibus ſit epiſcopis permiſſum, diſpenſare, quia imò diſpenſare in omnibus, niſi à iure prohibeatur, poteſt: vt prædixi. Nec debet quis conturbari propter octauũ, quòd ea quæ inducta ſunt ad vtilitatem, debent perpetuò remanere, quia hoc eſt verum, niſi epiſcopus viderit maiorem vtilitatem, quia tunc poterit diſpenſare.text. ſingu.in l.ſi hominem.ff. mand. & ibi multa addidi.

Papa cum ſacerdotibus diſpenſat, vt leges audiant.

44 De conſuetudine tamen aditur curia Romana, vt diſpenſet iam cum ſacerdotibus, quàm cum religioſis. Archid. in c.non dicatis.12.q.1.Peruſi.in c.2.ne cleri. vel monachi.& eſt tutius tenere ſtylum & conſuetudinem curiæ Romanæ, licet de ſtricto iure præcedens opinio poſsit quo ad intellectũ. c.ſuper ſpecula. ſuſtineri, & diſputãdo tamen communis opinio eſt, vt papa tãtum hoc poſsit, nihil tamen dicunt de diſpenſatione, vt Pariſi.legantur leges. nam hoc poteſt epiſcopus facere, vt dictum extitit.

Nouitates pariũt diſcordias, & reprehendendus eſt qui nouitates inducit.

45 Inſtitit D.Floretus, in vtroque iure florẽs. & de l.minime mutanda ſunt quę ſemper certam interpretationem habuerunt. Item in rebus nouis conſtituendis euidens vtilitas eſſe debet.l. penultima.ff.de conſtitutionibus principum. Adde etiam quòd nouitates pariũt diſcordias.c. cùm conſuetudinis,

dinis, de conſuetu. & reprehendendus eſt qui nouitates inducit.c.ſi.11. diſtinct.& ſic is nouus intellectus non eſt ſequendus ſecundum eum nouitates reprobantē. Reſpon.non eſſe mutanda niſi ex cauſa, nam ſtatuta ab apoſtolis ex cauſa mutata fuerunt.c.cor epiſcopi. 78. diſt.& ibi Archi.c. non debet. de conſangui. Vel non mutanda ſunt, quæ habuerunt interpretationem veram,non errore inductā,ſecus ſi illa interpretatio fuerit erronea, vt hic Albert. in dicta l.minimè. per quod nō ratione.ff. de legib.ſed intellectus doctorū fuit erroneus vt quilibet doctus videre poterit.ergo mutari debet ſecundum præcedentē intellect.

Vtilitates vt Pariſiis leges interpretentur.

46 Præterea euidēs eſt vtilitas,vt hic Pariſiis legantur leges, primò vt iuſtitia ſeruetur, & æquitas augeatur,vt patet in hoc tex. & tolle leges imperatorum in ciuitate Pariſi. quas deus per imperatores & rectores ſæculi diſtribuit humano generi,& nemo audebit dicere, hæc villa eſt mea.Si autem vt teneantur iſta ab hominibus, regū iura fecerunt,vultis vt reticeamus leges,vt gaudeatis.c.quo iure.8.diſt. vbi ſunt hæc verba Auguſt.& c.fin.10.diſtinc. Veſtram flagitamus clementiā, vt ſicut hactenus Romana lex viguit abſq; diuerſis procellis,& quæ pro nullius perſona hominis reminiſcitur eſſe corrupta,ita & nūc ſuum robur, propriúmq; vigorem obtineat. & ſic non debent prohiberi legi, niſi certis perſonis. Item euidēs erit vtilitas ex ſtudio legum, tam in vniuerſo quā in particulari.In vniuerſo, quia per leges quæ legentur hic,totus mundus illuminabitur.authen.habita. C.ne filius pro patre. Et hæc ciuitas replebitur ſapientibus & doctiſsimis iuriſconſultis. Etiā in particulari erit vtilitas, quia quilibet poterit audire illos legētes leges, tā procuratores, ſollicitatores, quàm alij: quod non facerent, ſi non hic legerentur, imò erit amiſsio temporis valde hominibus damnoſa. Hoſti. in ſumma de feriis.§. ſi.verſi. quid ſi magiſter. Panor.& alij in c. ſi.de iudic. Proh dolor, quot euaſiſſent in magnos iuriſcōſultos, ſi hic leges interpretatæ fuiſſent, qui fuerunt deſides,nihil audientes, ſed toti voluptatibus addicti fuerunt,quas ſuſtuliſſet ſciētia legalis.c. nunquam.de cōſecra. diſt.5. & minoribus expenſis fierent doctiores ciues hic,quàm alibi, quia ſtudium nō poteſt continuari extra vrbem magnis ſine ſumptibus.l.fi.C.de alimen.pupillo præſtan.& ibi Bal.ad quos ciues quidam non ſunt pares extra ciuitatem,& tamē in dicta ciuitate eſſent, & etiā quia alibi extra parentes ſcholaſtica ferula liberati, voluptates, & hæreſes potius ſequūtur, & malos mores, quā ſtudia,quod non facerent, ſi hic leges interpretarentur.

Ciuitas nobilitatur & locupletatur per leges.

47 Item ciuitas per leges efficerentur locupletior,& nobilior.l.quis tam inueniri.vbi gl.& doct.C. de decur. lib.10. & alia multa commoda inter priuilegia ſcholariū inſerui. Præterea dixi publicè in concluſione, quia leges apud vrbes regias publicè legi debent.§.hæc autē tria.in proœ ff.& c. tuæ. de cleri.non reſiden. Vide Archi.in c.ſaluator.1. q.3.vbi quærit ſi monachus clam audiat leges,& alij prohibiti,an ſit excommunicatus,& concludit q ſic, quia iſtæ ſcientiæ religioſis non congruunt. Item in dubio decretalis,vel lex debet intelligi, vt minus obliget, quàm magis.capit. ex parte.1. de verbo.ſigni. Geor. Nathan: poſt Anchar. in § fi.colum.3.cle. ſæpe.in ſo tit. Neuiſa.in ſilua nuptia. fol.25. col.4. in magno volu. Sed minus obligabit intelligendo tantum de religioſis, & ſupra nominatis, ergo iſte intellectus debet recipi. Item ſenſum delicti excluſiuum recipere debemus, ſicut eſt iſte.Barba.conſil.12.colum.2. in 2.volumi. & ſic intellectus tādiu ſepultus ad dictum capit.ſuper Specul.de priuilegiis,excitatus eſt,Cogita,lector doctiſsime,quia iſta ſunt valde ſubtilia,& nondum per doct.adducta. Laus deo optimo maximo.

Senſum delicti excluſiuum recipere debemus.

Quæſtionis ſextæ Epitome.

1 *Nominationes à quibus dentur.*
Præſcriptio contra priuilegium conſiſtens in voluntate priuilegiati non currit, licet non fuerit eo vſus dum tamen alij ſint vſi.
2 *Nominationes quare potius ab vniuerſitatibus quàm aliis dentur.*
3 *Literati non præſumuntur vitiis dediti, licet paupertate opprimantur.*
Ratio omniū quæ à maioribus conſtituta ſunt reddi non poteſt.
4 *Nominationes quæ vniuerſitates concedant.*
5 *Vniuerſitas Cadomenſis in Normania concedit nominationes.*
Acceſſorium naturam ſequitur principalis.
Regnum eſt quid vniuerſale.
6 *Vniuerſitates extra regnum an nominationes concedant.*
Priuilegium perſonale perſonam non egreditur.
7 *Nominationes ad beneficia extra regnū ſita non dentur.& nu.8.9.*
Limitata cauſa limitatum parit effectum.
9 *Vniuerſitas Franciæ nominat ad beneficia ſita per totam Franciā,& Delphinatū: & cōtra, vniuerſitas Delphinatus ad beneficia ſita per totam Franciam.*
10 *Argumentum de perſona ad locū, & cōtra valet.*
11 *Vniuerſitas de nouo erecta an nominationes concedere poſsit.*
12 *Facultates nominationes dare nō poſſunt, nec tempus ſtudij.*
13 *Vniuerſitas ſine rectore eſt acephala.*
14 *Vniuerſitas non habens omnes facultates,nominationes concedit.*
15 *Vniuerſitas non nominat in illa facultate ſibi non conceſſa.*

Sextò,

Quæſtio vj. principalis.

A quibus detur nominationes.

1 SEXTO, principaliter quęritur, à quibus cōcedi poſsint nominationes? Reſpond. quòd de quibus loquimur, ab vniuerſitatibus regni, delphinatus, & comitatus Dien. ac Valen. vt patet in rub. de electio. in principio. & in §. præfati. 1. de collatio. ibidem. & in verſ. beneficia verò. & alibi, per totum titulum.

Nec curret præſcriptio contra vniuerſitatem, licet non ſit ſolita concedere, quia contra priuilegium conſiſtens in voluntate priuilegiati, nō currit pręſcriptio, ſi non fuerit vſus priuilegio, dumtamen alij ſint vſi. vt not. in cap. vt priuilegia. de priuileg. Calder. conſil. primo. rubr. de pręſcriptio. hodie ex regis præcepto concordatum in delphinatu ſeruatur.

Quare ab vniuerſitatibus detur.

2 Quæret quis, quare potius ab vniuerſitatibus quàm ab aliis dētur? Reſpon. quia cum vniuerſitates habeant graduatos ab eiſdem notos, vtpote quia eos approbarūt ad gradum. l. nemini. C. de aduocat. diuerſo. iudicio. l. magiſtros. & ibi Bar. & patru meus Rebuffus. C. de profeſ. & medicis. lib. 10. conuenientius ergo fuit, vt ipſi doctores eos ad beneficia approbent, quos dignos ad honores iudicarunt, nec eſt veriſimile, quòd indignos tam vniuerſitatū doctores excellentes nominent, & hoc ex reuerentia ſtudiorum. l. quicquid. C. de aduocat. diuerſo. iudicium.

Viri literis prædati non præſumuntur vitijs dati licet paupertate opprimantur.

3 Nec has paſsiones affectionis tantas, nec alias pręſumuntur habere viri literis prędi ti, ſicut ignari. c. fin. de pręſump. licet multa ab amica eorum paupertate patiantur, & Gens ignara boni neſcit ſuccurrere doctis. Item ſicut vniuerſitatis cauſa expēſum eſt, vt quis ſtuderet, & poſtea efficeretur graduatus: ita vniuerſitas gratia compēſationis ſtudij debet eſſe, videlicet concedendo nominationes. arg. §. fi. in procemio inſtit. & ſic placuit conditori, vt in ſimili dicitur in §. furtiuę. inſtit. de vſucapio. & non omnium quæ à maioribus noſtris conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt. l. non omnium. ff. de legib. vel etiam conceſſum eſt vniuerſitatibus, vt nominationes cōcedant, ne res diuerſo iure cēſeatur l. eum qui. ff. de vſuc. ſed diuerſo iure cenſeretur, ſi vniuerſitas concederet gradus, & alius nominationes, ergo vniuerſitatibus conceſſum eſt nominare, poſtquam ad gradus admittere poterant. Ex his elige cui dicas, tu mihi ſola places, vel inuenias meliorem rationē, & ego facilè illi acquieſcam.

4 Primò, quæro quæ vniuerſitates? Reſp. vniuerſitates regni Franciæ, delphinatus, & comitatus Dien. vt ſuprà dictum eſt. quod probatur in §. 1. de regia ad pręl. nomina. facien. in Concord. & in rub. de pœna temerè venientium contra concordat. & alibi ſæpe per concordat.

Vniuerſitas Cadomenſis nominationes concedit.

5 Hoc tamē anno 1534. in magno conſilio fuit pronuntiatum areſtum, per quod conceditur vniuerſitati Cadomenſi in Normania nominare, & nominationes cōcedere, licet Concordata de ea non loquerentur: tamen quando prouincia, vel villa adiicitur regno vel comitatui acceſſoriè, ita quòd ſit vnum regnum, debet regi ſecūdum regulam regni cui accedit, & eiſdem legibus & priuilegiis eſt gubernāda, quibus regnum. Bart. in l. ſi conuenerit. in 2. §. ſi nuda. ff. de pig. act. per illum tex. Panor. in c. quia monaſteriū. de relig. domi. Curt. conſ. 57. Item quia regnum eſt quid vniuerſale, ergo omnes acceſsiones ſibi contingentes ſequentur regni naturam. l. peculium. in princi. ff. de leg. 2. Et beneficium conceſſum regno, tanquam principali, trahitur ad eius augmentum. ea. quia circa. de priuileg. facit l. ſi. C. de alluuio. multa tradit Alber. Brunus in tract. de augmento. in 9. concl. princ. in princ. Et bonum eſſet, quòd vniuerſitates prouinciæ etiam concedere poſſent nominationes, & his iuribus in Cōcordatis expreſsis vterentur, ac his prærogatiuis gauderent, dum tamen electiones ſecūdum iuris diſpoſitionem retinerent.

Vniuerſitates extra regnum an poſsint nominationes dare.

6 Secūdò, an vniuerſitates extra regnum, vt Auinionen. Aquen. Dolana, Italiæ, Britan. vel Angliæ, poſsint nominationes concedere ſuis graduatis? Reſp. cùm ſit tantùm hoc priuilegium nominandi conceſſum vniuerſitatibus ſupradictis, nòn extenderetur ad alias, ſicut priuilegium perſonale. regula, priuilegium. de reg. iur. lib. 6. Et ſic affixi concluſiones, Nominationes vniuerſitates concedere prohibētur. Item, Vniuerſitates extra regnum, vel etiā vniuerſitates regni prohibentur cōcedere incapacibus, vel ad beneficia extra regnum. argu. l. fi. ff. de iuriſ. om. iud. quia limitatum eſt priuilegiū, cui nil debet addi. arg. l. in agris. ff. de acqu. rer. dom. Item ſi vniuerſitas eſſet ſuſpēſa, iuxta §. monemus. de colla. in concord. Poſui aliam concluſionem, videlicet concedere poſſe, etiam iuris eſt explorati, intellige vt ſuprà.

Concluſio.

Nominationes ad beneficia extra regnum nō dantur.

7 Tertiò, dubitatur an vniuerſitates regni poſsint concedere nominationes ad beneficia ſita extra regnum? Reſpon. non, tum quia extra territorium illarum præceptum non habent, nec authoritatem. arg. l. fin. ff. de iuriſdic. om. iud. c. ſi. de conſti. lib. 6. not. in l. 1. C. de ſum. trin. & territorium quo ad hoc eſt illis datum: ergo non poſſunt, tum etiam quia eiſdem non eſt conceſſum, niſi limitatè, vt habetur in procemio concord. ergo illi priuilegio limitato nil addi debet. l. in agris. ff de acq. rer. dom.

8 Facit quod not. Anchar. & Peruſ. in c. fin.

notab.1.de verbor. ſignific. vbi dicit quòd epiſcopus non poteſt concedere indulgentiam ſubditis porrigentibus manus adiutrices operi, in alterius diœceſi conſtruendo. ex quo concernit opus faciendum extra diœceſim, licet eius effectus deriuetur in ſubditos.

9 Sic debet dici in nominationibus, vt nõ poſsint concedi ad beneficia extra regnum ſita, etiam ſi illorum perueniret collatio iure deuoluto ad epiſcopum, vel archiepiſcopum in regno exiſtentem, etſi D. Chaſſa. in catal. conſidera. 32. partis 10. reliquerit cogitandum, quia prima cauſa inſpicitur per cle. 1. de ſupplē. neglig. præla. poterit tamen vniuerſitas Franciæ nominare ad beneficia ſita per totam Franciam, & in Delphinatu. & vniuerſitates Delphinatus nominare ad beneficia Frãciæ à cõtrario, & ita ſeruatur.

10 Item quia bonum eſt argumentum de perſonis ad locum, & ecõtra. l. 2. ff. ne quis eum qui in ius voca. eſt, vi eximat. Iaſ. in l. vinum. not. primo in fine. ſi certum peta. Sicut ergo exteris nõ poſſunt nominationes cõcedi, ita nec ad beneficia exterorum, & ſic extra regnum.

Bonum eſt argu. de perſonis ad locum.

11 Quartò, quæro quid ſit erigeretur vniuerſitas de nouo in regno Franciæ, an nominationes cõcedere poſſet? Videtur quòd ſic, quia vniuerſitatibus regni hoc eſt conceſſum, & ipſa eſt de regno, ergo eidẽ videtur conceſſum. Item quando eriguntur vniuerſitates, conceduntur eis priuilegia talia, qualia competunt aliis vniuerſitatibus regni Franciæ, & quòd in omnibus, & per omnia gaudeant priuilegiis aliarum vniuerſitatum, ſic ergo priuilegiis aliarũ gaudere poterũt, per l. 2 §. furioſi. ff. de iure codicil. nota. doct. in l. 1. ff. de leg. 1. ergo, & nominationes concedere poſſent, & huic opinioni ſtarem, ſi ſic eſſet conſtructa, & à papa, & à rege vniuerſitas erecta, vt dixi, ſecus ſi terra de nouo acquiſita, quia tunc extẽſio à papa requireretur, vt eadem iura obſeruentur ibi, quæ in regno. & ita fuit nuper factũ. vide Curtium Senio. conſi. 57. Item ſi cõceſſum fuerit priuilegium, quòd in regno Franciæ non ſoluatur pedagium, & contingat comitatum accedere regno, quòd tale priuilegium competet etiam comitatui regno adiuncto. Alber. Brunus in trac. de augmento, in 9. concluſio. prin. per ea quæ tradit Bartol. in l. ſi conuenerit. §. ſi nuda. ff. de pig. act. & in l. ſenatorum. C. de dignita. lib. 12. Sic, & illa vniuerſitas addita aliis, nominationes concedere poſſet, & priuilegia aliarum haberet, tum quia eſſet regni vniuerſitas, de quibus loquitur concordatum, & vniuerſitatibus regni conceſſum eſt, vt nominationes dent. vide tamen quæ tradunt doctores in cle. ſi. de reſcript. & quæ ſuperius dixi.

De vniuerſitate de nouo erecta.

12 Quintò, quæro an facultates poſsint nominationes concedere? Reſpondeo non, etiam ſi omnes eſſent congregatæ ſine rectore. dict. §. præfati. 1. ibi, per vniuerſitates nominatis. ſequitur glo. in prag. ſanct. rub. de colla. §. ita tamẽ, in verbo vniuerſitatibus. vbi dicit quòd facultates poſt denegationem factam ab vniuerſitate, non poterunt dare nominationes, quia nõ videtur vniuerſitas, etſi omnes facultates eſſent congregatæ, ac omnes conſiliarij vniuerſitatis, niſi rector adſit.

Facultates non dant nominationes nec tempus ſtudij.

13 Nec tunc ſine rectore eſſet formoſa, ſed Acephala, quia caput eſt de eſſe corporis. c. nulla ratione. 93. diſt. Bald. in authen. habita. col. 10. nu. 42. C. ne filius pro patre. Dec. & alij in c. ex literis. not. vlt. de conſtit. imò caput eſt principale membrum corporis. l. cùm in diuerſis. ff. de religio. & ſumpt. funer. ideo caput debet in nominationibus adeſſe. Idem puto in tẽpore ſtudij, vt etiam vniuerſitas debeat atteſtari, nec ſufficeret quod rector, & facultas atteſtaretur, quia non eſt vniuerſitas, à qua debent certificatoriæ literæ emanare. d. §. præfati. ideo bonũ eſſet, quòd vniuerſitates quæ hunc habent ſtilum, & Tholoſan. & Cadurcen. hoc corrigerent, & ponerent, rector vniuerſitas, & facultas, & hoc fuit factũ Biturigibus me inſtigãte, & ibi regẽte. vide quæ dico infrà quæſtio. 11. & quæ dixi in §. præfati. que graduati. in gl. manu ſcribę. de colla. in Cõcor. vbi dixi apud Pariſios non ſeruari, nec in hoc concordata recepta.

Acephala eſt vniuerſitas ſine rectore.

14 Sextò quæro, aliqua vniuerſitas non habet omnes facultates, vt hæc Pariſienſ. & Aureliana, an poſsint nominationes concedere? Videtur quòd non, quia non videtur vniuerſitas. Contrarium eſt verum, cùm doctores, & ſcholares faciant vniuerſitatẽ, vt habetur in proœmio decret. & in proœmio 6. alioqui vniuerſitates Pariſiẽ. & Aurelianen. nõ poſſent eas nominationes concedere, cùm non habeãt omnes facultates, quod contrarium obſeruatur. nec requirit cõcordatum, quòd vniuerſitas omnes habeat facultates, ideo nec ego requiram: & non minus dicitur vniuerſitas, etiam ſi omnes facultates non ſint cõceſſæ ibidem.

De vniuerſitate quæ non habet omnes facultates.

15 Septimò, an vniuerſitas poſsit nominare graduatum in illa facultate, quam non habet, vt baccalaureum in iure ciuili, hæc vniuerſitas Pariſienſis? Reſpon. non, quia non poteſt atteſtari illum ſtuduiſſe in iure ciuili in hac vniuerſitate, cùm non ibidem legatur. Item eſſet extra ſuã iuriſdictionẽ, quod eſt reprobatum in c. fi. de conſt. in 6. Itẽ quia non poteſt nominare graduatum alterius vniuerſitatis, ne cauſæ continentia diuidatur, contra legem nulli. C. de iudi. gl. in §. itẽ quod ad dictas. in verbo, ſuorum. de colla. in prag. & dicam infrà. & in hac vniuerſitate nullus ſumit gradũ in iure ciuili, ergo baccalaureum, vel alium in iure ciuili graduatum non poteſt nominare, niſi illi conferret gradum in iure canonico.

Vniuerſitas nõ nominat in illa facultate nõ conceſſa.

* Vide tamen quæ dixi ſuprà in 5.q.

Quæſtionis ſeptimæ Epitome.

1 *Nominationes quo tempore concedantur.*
2 *Quadrageſima triplex.*
3 *Nominationes an concedantur diebus feſtis.*
Iuriſdictionis voluntariæ quæ ſunt, poſſunt diebus feſtis exerceri.
4 *Nominationes an in eccleſia concedantur.*
Argumentum de tempore ad locum valet.
5 *Conſuetudo ſeruanda.*
6 *Nominationes in quo loco dentur.*
Vniuerſitatum ſtatuta ſeruanda.
7 *Vniuerſitates an compellantur dare nominationes.*
Verbum poteſt, liberam concedit facultatem, & non neceſſitatem.
8 *Nominationes dicuntur gratiæ.13.*
Liberalis in neceſſitatibus nemo.
9 *Diſpenſatio precibus petitur.*
Prælatus denegans diſpenſationem iuſta cauſa exiſtente, peccat.
10 *Vniuerſitas pariſienſis nominationes denegare non debet, etiam legiſtis.*
Argumentum à contrario ſenſu validum.
11 *Iudex ſuum denegans officium dicitur inferre iniuriam parti, ſi tamen iuſtè petatur: & poteſt appellari à tali denegatione.*
12 *Vniuerſitates nemini claudunt gremium.*
Intellectus cap. precariæ.10.q.2.

Quæſtio vij. principalis.

Quo tempore dentur nominationes.

1 SEPTIMO principaliter quæro, quo tempore concedantur nominationes? Reſp. (quia vulgata eſt, paucis finietur. l. 1. ff. pro dote) de conſuetudine nominationes conceduntur tantùm tempore quadrageſimæ. glo in §. ſtatuit. in verbo quadrageſimæ. de collatio. in prag. vbi dicit eſſe triplicem quadrageſimam, & has bene ſciunt Cordigeri, & Cartuſięſes.

Triplex quadrageſima.

2 Quadrageſima propriè illa dicitur, quæ eſt ante paſcha, de qua C. de feriis. l. quadraginta. & c. quadrageſima. de conſecra. diſt. 5. Extra tamen cõſuetudinem non video quòd ſit prohibitum vniuerſitatibus eas cõcedere etiam extra quadrageſimam inſtar aliorum reſcriptorũ, quæ omni tempore concedi poſſunt, vt not. in rubr. de reſcriptis.

Diebus feſtis an diſtribuantur nominationes.

3 Primo quæro, an diebus feſtis quadrageſimæ concedi poſsint? videtur quòd non, quia omnis iudiciorũ ſtrepitus in illos dies ceſſare debet. l. fi. de feriis. c. 1. illo tit. Contrarium arbitror verius. quia ea quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis, poſſunt etiam diebus feſtis exerceri. l. actus publici. C. de feriis. Specu. eod. tit. §. ſequitur. verſ. quid ſi in feriis. Angel. in diſputat. inci. duo. coll. 2. ſicut ſunt nominationes, ideo etiam diebus dominicis vidi in aliquibus vniuerſitatibus eas concedi. Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus, Fas & iura ſinũt, dicit Virg. in Georg.

4 Secundò quæro, an in eccleſia concedi poſsint? Reſpon. cùm ſit bonum argumentum de tempore ad locum. gl. in cle. ad noſtrum. in verbo regularem. de cenſib. ſicut poſſunt diebus feriatis cõcedi, vt ſuprà concluſum fuit, ita, & in loco ſacro, videlicet in eccleſia. Iaſ. & alij in l. vinum. ff. ſi cer. pe. Tutius tamen eſt, quòd diebus profeſtis, & extra eccleſiam concedantur.

In eccleſia concedi poſſunt nominationes.

5 Tertiò quæro, Pariſien. vniuerſitas erat conſueta concedere nominationes in eccleſia ſancti Maturini, alibi tamen concedit: an valeant? videtur quòd non, quia cõſuetudo eſt ſeruanda. l. de quibus. ff. de legib. Contrarium ſentio, quia cõcordatum non aſtringit, niſi vt concedantur ab vniuerſitatibus regni, vt ſuprà probaui: ergo in quocunq; loco fuerint conceſſę, non vitia-
6 buntur, dum tamẽ ſint vniuerſitates regni quæ concedant. Nec obſtat, quòd in vno loco erant ſolitæ concedi, quia hoc non aſtringit in futurũ, niſi fortè ſtatutum eſſet in illa vniuerſitate, videlicet vt congregationes alibi non fiãt, quã apud prædicatores, vel in eccleſia S. Ioãnis, vt eſt apud Bituriges, tunc quia venirẽt contra ſtatuta, alibi faciendo congregationem, fortè non valerent: quia dicit concordatum ſtatuta vniuerſitatum eſſet ſeruanda, in §. monemus. de coll. in concord.

In quo loco dentur.

7 Quartò quæro, an vniuerſitates poſsint compelli, dare nominationes? Reſpõ. non, vt habetur in prag. ſanct. §. item quod ad dictas. de colla. in verbo poterũt. quia verbum poteſt, liberam tribuit facultatẽ, non neceſsitatem. l. ſæpe audiui Cæſarem noſtrum dicentem, hac reſcriptione, eum qui prouinciæ præeſt, adire potes, non imponi neceſsitatẽ proconſuli, &c. ff. de offic. pręſi. Bart. & alij in l. Gallus. in princ. ff. de liber. & poſthu. c. faciat. 22. q. 2.

Vniuerſitates dare nominationes, an debeant.

8 Præterea nominationes dicuntur gratię, vt ſæpius dicit gloſ. & maximè in verb. nominare. d. §. item quod ad dictas. Et illa dicitur gratia quæ gratis datur. ca. gratia. & ibi Archid. 1. q. 1. nec propriè dicitur gratia, ſi neceſsitati occurrat. Ancha. conſil. 295. pro clariori euidentia. col. pen & in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit. l. rem legatam. ff. de adimen. leg. nec de ſuo cogitur quis beneficium facere. c. precariæ. r. 10. q. 2. Malè tamen facerẽt vniuerſitates ſi eas denegarent graduatis benemeritis. c. vt conſtitueretur. & ibi gl. 50. diſt. inſtar.

Gratia quãdo dicatur.

9 Diſpenſationis, quæ licet non poſsit peti niſi precibus. arg. c. quãto. 2. q. 5. tamen peccat prælatus eam denegans cauſa vtilitatis exiſtente, vel neceſsitatis, ſeu alia iuſta cauſa. ca. alligant 26. quæſt. 7. Feder. conſil. 40.

 ſuper

ſuper eod. ideo affixi concluſionem hanc, 10 videlicet, Pariſiẽ. vniuerſitas nominationes denegare non debet, etiam legum ſtudioſis, cùm leges ibidem publicè legi, iure nõ prohibeatur, vt ſuprà dixi, quæſt. 5. imò poſſet implorari officium iudicis contra vniuerſitates nominationes denegãtes. arg. gl. in rubr. ff. de interrog. actio. ponderatur tex. in d. §. monemus. de collat. ibi, non habeãt aliquos nominare, niſi eos qui ſecundum præfata tempora ſtuduerint. ergo ſi ſtuduerint per præfata tempora, habẽt eos nominare. & hoc ſumẽdo argumentum à contrario ſenſu, quod eſt validum in iure. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd.

Concluſio. Pariſ. vniuerſitas nominationes denegare non debet.

11 Et ſi iudex denegaret ſuum officium, diceretur inferre iniuriam parti. ſi iuſtè petatur. l. 1. §. permittitur. & ibi Bar. ff. de aqua quoti. & æſtiua. & poteſt ab illa denegatione appellari. l. 1. C. ſi ſæpius in integrum reſtit. poſtu. not. in l. 1. ff. de iuriſd. omnium iud. l. non quicquid. de iud. Bart. in l. 4. §. hoc autem iudicium. de damno infect. Feli. in cap. ſuper his. col. 4. cum ſeq. de accuſa. Iaſ. inſti. de actio. in princ. nu. 66. col. 9. ideo poteſt haberi recurſus ad ſuperiorem. per ca. nullus. & ibi Panor. de iure patro. Archid. in c. primates. in fi. 71. diſtinct. Panor. in ca. tuæ. de cleri. non reſid. & con. 44. & conſi. 84. in 2. volu. & ita appellauit facultas decretorum Pariſ. à denegatione facta per vniuerſitatem. & fuit prolatum areſtum in hoc venerabili ſenatu hoc anno 1535. ante Paſcha, in menſe Martio pro d. facultate, quo dictum fuit, quòd vniuerſitas teneretur nominare, & recipere graduatos in facultate decretorum, licet aliquibus de vniuerſitate durum viſum fuerit exercentibus materiam Rub. de lege fuſia, &c.

Iudex denegãs ſuum officium dicitur inferre iniuriã parti.

Areſtum facultatis decretorum Pariſ.

12 Hodie non oportet iſta inquirere, quia ſicut eccleſia nemini claudit gremium, ita nec vniuerſitas afferenti pecunias, niſi per inuidiam quandoque contrarium fiat, vt dixi. nec obſtat c. precarie. 10. q. 2. vbi nemo cogitur de ſuo facere beneficium, quod intelligit ibi glo. non procedere, quando aliquis alij prodeſt, & ſibi non nocet, vt in hoc caſu per l. in ſumma. ff. de damno infe.

Vniuerſitates nemini claudit gremium.

13 Nec refragatur, quòd nominationes dicantur gratiæ, & gratia dicitur quæ gratis datur. c. gratia. & ibi Arch. 1. q. 1. Anch. con. 95. dico quod & ſi gratis non detur, non minus dicetur gratia, eo quòd dari gratis debet.

Nec obeſt, quòd nemo dicatur liberalis in neceſſitatibus. l. rem legatam. ff. de adimen. leg. quia ibi gloſſ. reſpon. vel poſſum dicere, quòd ſaltem eſt liberalitas in cui conferendo. glo. in capitu. relatum. de præbend. & ca. quamuis. illo tit. in 6. de hac q. hactenus.

Quæſtionis octauæ Epitome.

1 *Nominationes diriguntur collatoribus ordinarijs, & patronis eccleſiaſticis. & 5.*
Collatores qui propriè dicantur.
Contrariorum eadem diſciplina.
2 *Collatores ordinarij qui dicantur.*
3 *Collatio beneficiorum ad quos ſpectare poſſit. & nu. 4. cum ſeq. vſque ad nu. 11.*
6 *Conferre poteſt non conſtitutus in ſacris.*
Intellectus clem. vt hi qui de ætat. & qualit.
Electio, nominatio, collatio, præſentatio inter ſe differunt.
7 *Collatio beneficiorum poteſt ſpectare ad capitulum, & epiſcopum alternis vicibus.*
10 *Collatio ſpectat ad laicum ex priuilegio apoſtolico.*
11 *Legatus an conferat graduatis: & an ipſi nominationes dirigantur. 13.*
Regnicola leges regni ſeruare tenetur.
12 *Concordatum habet vim contractus.*
Legatus à latere dicitur ordinarius.
14 *Nominationes an cardinalibus dirigantur.*
Nota ſpecialis qui ſunt digni. ſi non exprimantur, non comprehenduntur.
15 *Text. §. ſi quis verò. de collatio. in* Concord.
16 *Diſpoſitio quantumcunque generalis, ſi ſit odioſa, non comprehẽdit ſuperlatiua, aut maiora expreſſis.*
17 *Epiſcopi minores ætate comprehenduntur in concordato: & eis nominationes dirigũtur. 18.*
Verba generalia reſtringuntur ratione ætatis.
18 *Hiſtoria de necromantico.*
Nomen qui habet, & affectum debet habere.
Intellectus l. promittendo. ff. de iure dot.
19 *Fœminis an dirigi poſſint nominationes.*
Verbum quis, tam maſculos, quàm fœminas comprehendit.
20 *Nominationes an dirigantur capitulo.*
21 *Conferens iure deuoluto tenetur prouidere nominatis, & graduatis.*
Res tranſit cum ſuo onere. 24. 30.
22 *Ius eligendi tranſit cum eadem qualitate.*
23 *Succedens in alterius locum eo iure debet vti, quo ille vti debebat.*
25 *Fiſcus poſteriori creditori ſuccedens eo iure vtitur quo vſurus erat ille cui ſucceſſit.*
26 *Subdelegatus eiuſdem debet eſſe qualitatis, ſicut delegatus.*
27 *Ponte refecto an vectigal impoſitum debeatur.*
Res tranſit cum ſuis vitijs.
28 *Superior conferens non poteſt aliter conferre, quàm natura beneficij requirat.*
29 *Licet à perſona recedatur, non tamen à forma.*
30 *Initium ſpectandum.*
Legatus non poteſt conferre beneficia extra prouinciam vacantia.
31 *Collatio ad quem iure deuoluto ſpectat, an ſi conferat alteri quàm nominato, vel graduato, puniatur.*
Declaratio § fin. de collatio. ub. in concordat.
Actus omnis regulariter de primo intelligitur.
Pœna reſtringenda.
32 *Clauſula in fine poſita ad omnia præcedentia refertur.*

Iudeſin

Indefinita equipollet vniuerſali.
Extenſio in pœnalibus licita,quando aliàs diſpoſitio redderetur illuſoria.
Inhabiles admittuntur deficientibus idoneis.
33 *Papa in beneficijs plenam habet poteſtatem.*
34 *Patronis laicis an dirigantur nominationes. & nu.36.37.cum ſeq.*
35 *Patronus eccleſiaſticus,vel laicus quis dicatur.*
36 *Verba generalia non comprehendunt laicum niſi exprimatur.*
37 *Papa poteſt quoad ſuum forum tollere ordinem iudiciarum.*
39 *Præcedentia declarant ſequentia, & contra.*
40 *Legatus non poteſt conſirre beneficium ſpectans ad præſentationem patroni laici.*
41 *Nominationes an poſsint dirigi prælato habenti priuilegium, ne alius ſua beneficia conferat.*
42 *Nominationes an poſsint dirigi commendatarijs.*
43 *Nominatis an teneatur conferre exiſtens, in poſſeſſione de facto.*
44 *Coadiutori an nominationes dirigantur.*
Alienatio neceſſaria, & voluntaria differunt,per diuinum miraculum.
45 *Perpetuum quid poteſt dici, licet poſsit tolli per diuinum miraculum.*
Coadiutores à quibus.
46 *Vicario an poſsint dirigi nominationes.*
47 *Vicarius quando poſsit epiſcopo beneficia conferre.*
48 *Viſitatori an dirigantur nominationes.*
49 *Capitulum ſede vacante confert nominatis.*
50 *Capitulum poteſt commendare beneficia.*
51 *Nominationes directa capitulo an comprehendant ſingulos canonicos.52.53.54.*
54 *Nominationes quomodo dirigi debeant.55.*
55 *Nominationes an ſufficiat dirigere capitulo non exprimendo caput.*
Prælatus non comprehenditur ſub capitulo.
56 *Rector an comprehendatur vniuerſitatis appellatione.*
57 *Nominationes quando collatio ſpectat ad epiſcopum cum conſenſu, & conſilio capituli,cui dirigãtur.*

Quæſt. viij. principalis.

Quibus dirigãtur nominationes.

1 OCTAVO, principaliter quæro, quibus dirigi poſsint nominationes? Reſpond. collatoribus ordinariis,& patronis eccleſiaſticis. §. præterea. & alibi ſæpe in illo tit.de coll. in concord. & intellige collatores illos, qui quoquo modo iure poſſunt conferre beneficia, ſiue per electionem, extra tamen confirmationem: ſiue prouiſionem, ſiue alio modo: vt not. in c.cùm in illis.§.1.de præbend.in 6. Et ſic generaliter illis poſſunt dirigi nominationes, ſicut mãdata apoſtolica.not.in c.mandatum.de reſcri.& habita notitia iſtius articuli quibus dirigi poſsint, intelligetur alius, quibus dirigi non poſsint, vt not.in l.1.de his qui ſunt ſui vel alie iuris.

Qui ſunt collatores ordinarij.

2 Primò, quæro qui dicantur collatores ordinarij? Reſp. omnes clerici, qui à papa, vel lege, ſeu conſuetudine habent poteſtatem conferendi beneficia eccleſiaſtica. arg.ca.à iudicibus.2.q.6.no.in c.fi. de of.leg.libr.6. & in c.ordinarij.de offi.ordi.eo.libr.& ca. ſi ſoli.de conceſſ.præb.ibidem. cle.1.vt lite pend.& ibi Cardi.q.14.& ſic in d.§.præfatique ordinarij.& §.præterea: dicuntur ordinarij nedum epiſcopi etiam, ſed alij, tam ſuperiores quàm inferiores, ad quos beneficiorum collatio, ſeu alia prouiſio ſpectat, etſi non habeant iuriſdictionem, per glo.in d.cle.1.vt lite pend. Dec.in c.poſt ceſsionẽ. in 1.not.de proba. Card.in cle.1.§. ad hæc. & cle.2.de ſtatu monacho.& dixi in §.1.in gl.ordin.de coll.ſupra.

Ad quos ſpectare poſsit collatio beneficiorum.

3 Notaodum eſt, quòd infrà ſcriptis perſonis poteſt collatio beneficiorum, ſeu præbendarum ſpectare. Primò ad epiſcopum, & capitulum ſimul de iure communi. c.poſtulaſtis.de conceſſ.pręb.Feder. conſil.1.& aliàs amplè conſului.non hic repeto.

4 Secũdò ad ſolum epiſcopum, vel ſolum capitulum de conſuetudine. c.cùm eccleſia vulterana.de elect.& ibi gl.& doct.

5 Tertiò, ad vnum canonicum ratione ſuæ hebdomadæ. c.mandatum.de pręb.in 6.vide Rotam deciſ.49.nota in diœceſi.de conceſſ. præbend. in antiq. qui vice capituli confert. Fel.in c.eam te. col.9 ver. mandatum factum.de reſcrip.& ca.cauſam.col.11. ibidem.

Non conſtitutus in ſacris, an poſsit conferre.

6 Vnde conſului canonicũ etiam non conſtitutum in ſacris conferre poſſe per hebdomadas, ſicut alij, nec obſtat clemen. vt hi qui,de ætate, & qualita. quia ibi priuatur tantùm ſuffragio, & ſic electione, non autẽ nominatione, vel collatione, ſeu præſentatione, cùm inter iſta ſit longa differentia.ca.cùm in illis.§.1.de præb. in 6. & quia cle.eſt pœnalis & ſic non extendenda.l.interpretatione.ff.de pœnis.

7 Quartò, poteſt ſpectare ad capitulum,& epiſcopum alternis vicibus. clem.plures.de iur.patr.c.cùm in illis.§.fi. de præben.in 6. & ſi vnus impediatur cõferre ratione mandati, vel nominationum in ſuo turno, an poterit poſtea conferre liberè, tradit glo.in §.item quòd omnia, in verbo faciendæ.in fin.de colla.in prag.Ioh. And.& alij in cap. cùm in illis.de præb.in 6.Rota. deciſ.21.nota quòd vbi ex ſtatuto. de præbend. in antiq.Ioh.de Ana.conſ.43. ſtante.dico in tit. de mand. Apoſto.in verb.quinquaginta.in Concord.

8 Quintò, pertinet collatio ſiue inſtitutio facta præſentatione.c.1. per totũ tit. de inſt.

9 Sextò, poteſt competere ad aliquẽ cleri-

cum authoritate Apoſtolica.c.cùm aliquibus.de reſcrip.lib.6.c. is cui.de præb. ibid.

10 Septimò, ſpectat collatio ad laicũ ex priuilegio Apoſtolico.c.dilectus.in 3.de pręb. Et tunc laicus non poteſt dare duas præbendas, vel duo beneficia incompatibilia vni ſine papæ diſpenſatione. Collecta in c. dudum. 2.col. vlti.de electio. Et his fermè omnibus, demptis laicis, poſſunt nominationes dirigi, vt infrà latiù deducetur Rota deciſ.21. de prębend. nota, quòd vbi ex ſtatuto in antiq.quando collatores ſunt ordinarij, vt hic dicitur.

11 Secundò, quæro an comprehendatur legatus à latere? videtur quòd non, cum authoritate Apoſtolica procedat.gl. & doct. in c.ſi abbatem.de elect.in 6.Sed Rom.pontifex.non comprehenditur, ergo non ipſe.

Legatus conferre debet graduatis.

Reſp.legato non habẽti epiſcopatum, vel abbatiã, ſeu alias collocationes in regno, non poſſunt dirigi nominationes, vt habeat prouidere, ſed licet illi non ſint directæ, tenetur tamen qualificatis prouidere, iuxta ſtatuta in concordatis: tum quòd ſolus papa voluit vt ipſe, & ſucceſſores iure præuentionis liberè conferre poſſent, vt patet in §.declarantes.de mand.apoſtolicis in Concord ergo alij non habent poteſtatem illam tum etiam quia papa hanc facultatem præuentionis non conceſsit: & ſi conceſsiſſet, regnicolæ non paterẽtur legatum alteri quàm nominato cõferre: quia regnicola leges regni ſeruare debet, & ſemper recipitur in Francia cum mondificationibus regni, & reſtrictionibus, & non aliàs, vt patet in ſua receptione.

12 Item concordatum fuit inter papam, & regem, quòd concordatũ habet vim contractus, vt ſuprà in prin.dixi.& contractus ligat etiam legatum, & principem.ca.1.de probat.& ibi plura addidi.

13 Præterea § ſi quis verò cuiuſcunque ſtatus.de colla. in Concord. videtur legatum à latere ſubiicere his legibus regni, & ita tenetur. Conſequens eſt etiam quòd d.§ ſi quis verò. exprimit cardinales debere conferre nominatis, ergo & is ipſe, cùm ſit cardinalis, & etiam quia d.§.ſi quis, exprimit aliud verbum, vel alterius cuiuſlibet dignitatis. Item dicitur ordinarius in c 2.de offi. legat. lib.6. tamen eius poteſtas eſt extraordinariè inuenta, vt tenet gloſ.in cle fin. de offic.ordi.gl.in §.viſum. in verbo legatorum.in fin.de colla.in prag. Et ſic ei non dirigũtur nominationes ratione ſuæ legationis, ſed ſi habet epiſcopatum, vel archiepiſcopatum, ratione illorum poſſunt eidem dirigi, & etiam tanquam legatus tenetur graduatis, & legitimè qualificatis beneficia eis præſtituta conferre.

14 Tertiò, quæro an comprehendantur cardinales? videtur quòd non, nempe qui ſunt ſpeciali nota digni, ſi non exprimãtur, non comprehenduntur.l. item apud.§. hoc edictum.ff.de iniur.text in c.2 de offic.deleg. in 6. vide Feli.in c. cùm in iure.de of. deleg. c.quod ſuper.de fide inſtr.

Cardinalibus dirigantur nominationes.

15 Tamen in d.§ ſi quis verò, exprimuntur, cuius verba infero, ſi quis verò cuiuſcunque ſtatus, etiã ſi cardinalatus, patriarchalis, aut pontificalis, vel alterius cuiuſlibet dignitatis, contra prædictum ordinem, & qualificationes ſuperius ordinatas, de dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, vel officiis, ſeu quibuſuis aliis beneficiis eccleſiaſticis huiuſmodi, aliter quàm modo prædicto diſpoſuerit, diſpoſitiones ipſæ ſint ipſo iure nullæ, collationéſque, & prouiſiones, ac diſpoſitiones illorum ad immediatum ſuperiorem deuoluãtur, qui eiſdem perſonis modo pręmiſſo qualificatis prouidere teneatur, &c.

Text. concord. in §.ſi quis verò.

16 Alioqui non comprehenduntur cardinales, niſi exprimantur, vt pulchrè conſuluit Petrus Anch.conſ.295.pro clariori vbi dicit, quòd diſpoſitio quantumcunque generalis ſi ſit odioſa, non comprehendit ſuperlatiua, vel maxima, aut maiora expreſsis, capitulo ſedes.de reſcri.alioqui fruſtrà eſſent ibi expreſsi. Item exprimuntur. in cap.vno.§ omnem de ſchiſma. in 6. Sic conſuluit Barb.conſilio 23. ſcripſit propheta.colum.8.in 3.quæſt.volu.1.ac in c.in noſtra. numero 6.& ſeq. de reſcri.& Roma. conſil. 498. in caſu quo. col.1.& ſic cardinalibus poſſunt dirigi nominationes, ſi collationes in regno habeant, & ipſi tenentur nominatis ſic prouidere, & graduatis, prout ſtatutum eſt eod. titulo. in concor.etiam ſi haberent indultum, quod non poteſt tollere iura regni, vt dico in d. § ſi quis verò.

17 Quartò, an comprehendantur epiſcopi ætate minores? videtur quòd non, quia per verba generalia cuiuſcunque ſexus conditionìſve ſit, non comprehẽditur minor, niſi exprimatur. text. iuncta gloſſ.in l. promittendo.ff de iure dot ſequitur Alexand. & Iaſ.in l.1 §.nunciatio.colum.5.ff.de operis noui nunciat. vbi dicunt, quòd verba generalia reſtringuntur ratione ætatis, quia defectus iuris naturalis nũquam cenſetur ſublatus, etiam ſi lex loquatur cum termino vniuerſali, & geminatione verborum. Iaſ.in l. ſecundo. § prætor ait ff. qui ſatiſdat. cogan. facit l.emptor §.finali. de pact. Contrarium teneo, quia tertia pars beneficiorum eſt affecta nominatis, & graduatis.§.præfati.in t. de colliat. in concor. Ideo ſiue collatores ſint minores, ſiue maiores, tertia pars beneficiorum remanet affecta, ad quemcunque veniat collatio. arg. l.venditor. ff.de iud. Item hic ligantur epiſcopi, & poſtquam minor habet illam dignitatem, ergo debet in hac conſtitutione comprehendi. nam ligantur collatores ordinarij, ergo quicunque ſint, ſiue maiores, ſiue minores, imò potius debẽt hi adſtringi, quàm

Minores epiſcopi comprehendunt in concordatis.

gi,quàm maiores ex mente concordatorũ, vt conferant graduatis & nominatis.

18 Alioqui cum nil ſciant, aut ſcire præſumantur.l.fina.ff.de iur.& fact ignoran.ſuis ſimilibus ignaris & iuuenibus omnia beneficia conferent,etiam ſi haberent præceptores doctos. Memini me legiſſe, quòd quidam Necromaticus babebat diſcipulum nobilem.qui ſibi maria & mótes promittere ſolebat: quem volens tentare præceptor Necromanticus, per artem fecit,vt diſcipulus videretur electus in imperatorem.Magiſter id temporis rogabat eum,vt ſibi daret bona iamiam toties promiſſa. at ille diſcipulus ſuo præceptori non erubuit dicere, neſcio quiſnam es. tunc magiſter, ego ſum ille, inquit, qui tibi omnia dedi, & etiam tollã.& ſunt hodie multi diſcipuli ſuis præceptoribus ingrati,vt omnibus eſt notum.Præterea qui habet nomen,& effectum debet habere.l.à nullo.C.de feriis.ſed minor ſcopulus habet epiſcopatum, ergo comprehendetur. inſuper minor ætate factus cum diſpenſatione epiſcopus poterit beneficia conferre, vt not. in c. cùm nobis olim.de electio. & plenè Ioan. de Selua in tracta.de beneficio,in 2. parte. quæſt.6.ergo & ei dirigi poterunt nominationes, alioqui epiſcopuli (vt ita loquar) cum ſuis nucibus eſſent melioris cõditionis, quàm ſapientes.contra. cap.eum qui.de præben. in 6.de quibus dicitur eccleſiæ, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Pſalm.44 quod dictum exponit beatus Augu. in c. fin.68. diſt.ſic inquiens. Patres miſsi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt,& conſtituti epiſcopi,&c.pro hoc bene facit text.in l. 3.iuncto.§.pupillus.ff.de nego. geſt.vbi edictum generaliter loquens comprehendit pupillum. Nec obſtat glo.in d.l.promittendo. quia poteſt intelligi, quando materia non caderet in minorem,vtpote in delicto. tunc minor non comprehenderetur, alioqui ſic,tex.in extrauag. ad reprimendum. in verbo cuiuſcunque ſtatus, dignitatis, vel cõditionis.vbi dicit minorem comprehendi,dum tamen ſit in tali ętate,in quam delictum cadere poſsit.c.1.de delictis pueto.c.fin.de reb. eccleſ. non alienand.lib.6. extra.eum deteſtabile. de ſimon. in communib.Corne.conſi.152. licet in bac. col.1. volum.1.

No. de Necromantico.

19 Quintò,quæro,an comprehendatur fœmina habens collationem beneficiorum?videtur quòd non, quia hoc expreſsiſſet concordatum, ſi voluiſſet.c.ad audientiam.de deci.& potius faceret ſe ſarracenam quàm vt voluptati ſuæ non obtemperaret, pulcher tex.in cap.tua nos. de iureiuran. Tamen contrarium credo,per illa verba in dicto §.ſi quis verò in verbo cuiuſcunque ſtatus.& ibi cuiuſlibet dignitatis, ſiue ſit maſculus,ſiue fœmina.exponit gl.in d.extrauag.ad reprimendum. in verbo conditionis.Barba.conſi.23. ſapientiſsimus.col. 4.in 2.vol.Facit etiam verbum quis,quod comprehendit,tam maſculos quàm fœminas.l.ſi quis id quod.ff.de iuriſdict.om.iudi.l.1.de verb.ſigni.& ibi plenè dixi.cap.ſi quis ſuadente.17.q.4.& dixi in trac. de paciſi.poſſeſſ.in princip. Ideo quando abbatiſſa confert beneficia,ex priuilegio,eidem poterunt nominationes dirigi & quòd abbatiſſa conferat beneficia eſt tex.in cap. dilecta.de maior.& de obedien.& in ca. dilecto.de teſti. Ita tenet in propriis terminis Cardina.in e.cum dilectus.3.q.col.5. de cõſuetu.doct.in ea ſi.de conceſſ.præben. Malerer in tract.de elect.in 5.limita. fo. 21.col. 3.Roch.de Curte in tract.de iure patro.q.1. in verbo competens. vbi pulchrè concludit etiam meretrici poſſe competere iuſpatronatus rationibus multis,quas ibi videre licet.

Fœmina an nominationes dirigi poſsint.

Hodie in Francia quædam matres iſtorum epiſcopulorum, & abbatum, regunt, & recipiunt redditus epiſcopatuum,& abbatiarum,& inter clauſtra religioſorum reſident,& mala quæ non audeo exprimere ibidem committuntur,quibus Deus opti. maxi prouidere velit oramus,de inſatiabilitate prælatorum regni,& eorum peſsimo regimine,alibi abundè tractabo.

20 Sextò, an capitulo dirigi poſsint nominationes?& breui reſpon.quòd ſic,quando collatio beneficiorũ ad illud ſpectat, quia & mandatum poteſt dirigi.e.eam te.de reſcrip.e.ſi capitulo.de conceſ.præbend.in 6. dixi in §.præfatique ordinarij. in glo. quicunque.de colla.

Capitulo an nominationes dirigantur.

21 Septimò, quæro an comprebendantur is qui confert iure deuoluto? text. in dicto § ſi quis vero.hoc exprimit, ibi, prouiſiones ac diſpoſitiones illorum ad immediatum ſuperiorem deuoluantur, qui eiſdem perſonis modo præmiſſo qualificatis prouidere teneatur: & ſi contra venerit, ad alium ſuperiorem deuoluatur prouiſio & præſentatio huiuſmodi gradatim, donec ad ſedem Apoſtolicam fiat deuolutio, &c. Ecce ergo quomodo ſuperior iure deuoluto tenetur eiſdem conferre perſonis, quibus tenebatur inferior ante deuolutionẽ. igitur ſi beneficium erat conferendum regularibus per primum conferentem, religioſis conferri debebit per ſecundum ad quem eſt facta deuolutio,ſi nominatis conferre debebat primus, & ſecundus tenebitur eiſdem prouidere, alioqui non valebit collatio in contrarium facta. text. elegans in clem.vna.de ſupplen. negli. præla. glo.in §.ſi quis.in verbo ſimiliter.de colla. in prag. quia res tranſit cum ſuo onere.l. alienatio.ff.de contrahẽ.empt.c.ſi quis laicus.& ibi gloſ.16. q. 1. tum quia ſubrogatum debet ſapere naturam eius in cuius locum ſubrogatur.l.ſi eum. §. qui iniuriarũ.

Iure deuoluto conferens nominatis & graduatis tenetur prouidere.

22 ff.ſi quis cautio. tũ quia ius eligẽdi tranſit

cum eadem qualitate. Romanus ſing.478. pone quod arbitrium, quod facit pro conſulibus Montiſpeſſulani, qui intra certum tempus habent eligere doctorem licentiatum, aut nobilem in primum conſulem: vt ſi intra id temporis non elegerint, deuoluatur collatio ad proximum ſuperiorem, id eſt ad gubernatorem, qui debebit eligere eoſdem, quos conſules tenebantur, videlicet doctorem, aut nobilem, licet grauatè hoc faciant.

No. per conſulibus Mõtiſpeſſulani.

23 Item qui in alterius locum ſuccedunt, eo debent iure vti, quo ille vti debeat. Regula, is qui. de reg. iur. in 6. vtpote ſi monachi de gremio eligere debebant, & non eligant, ad ſuperiorem fiet deuolutio cum eadem qualitate. Ioan. Andr. in mercuria. in regula contra eum. de regu. iur. in 6. Alber. in l. in contrahenda. ff. illo titu. Roma. in repet. l. ſi verò. §. de viro. fallent. 20. ff. ſoluto matrimon.

24 Facit quòd ſi alicui eſt relicta res cũ hoc onere, vt nõ poſsit eam alienare, ille poſtea ad quem tranſibit per ius accreſcendi, etiã non poterit eam alienare. l. vna. §. ſin autẽ ad deficientis. C. de cadu. tollen. Iaſ. in repet. l. re coniuncti. col. 2. nu. 3. ff. de lega. 3.

Res tranſit cũ ſuo onere.

25 Item ſi poſteriori creditori fiſcus ſucceſſerit, eo iure vtetur quo is vſurus erat, cui ſucceſsit. l. non intelligitur. §. ſi poſteriori. ff. de iure fiſci. facit lex prima. §. is etiam. vt legato, ſeu fideicom. nom. cauea. Præterea ſi quis habeat expedire actum cum conſilio alicuius, & ille delegauerit actum, delegatus tenebitur requirere conſilium, ſicut primus tenebatur. text. in c. cùm in veteri. notab. 3. de elect. Panor. idem dicit in iudice, ibi, quem ſequitur Feli. in c. cùm dilecta. col. 12. amplia. 7. de reſcrip. vbi iudex eccleſiaſticus ſupplens negligentiam iudicis ſecularis, debet procedere ſummariè, ſicut ſe-
26 cularis tenebatur. Adhæc ſubdelegatus eiuſdem debet eſſe qualitatis, ſicut delegatus. cap. ſtatutum. §. in nullo. de reſcrip. in ſexto. & eadem tempora concedi debent ſubdelegato, quæ delegato vel ordinario, qui delegauit. l. ſi iudex, cui certa. ff. de iud.

27 Conſequens eſt, quòd ſi nobilis colligat pedagium ſupra pontem, & eo deſtructo alius reficiatur, idẽ vectigal poterit exigi, cùm pons cenſeatur eſſe conſtructus cum eadem qualitate, ſicut primus erat. Bald. in l. ſi plures. col. 4. ver. vidi dubitari. C. de cõditio. inſert. & in l. 3. in fi. de priuileg. fiſ. Maleret. in tract. de elec. fol. 47. in 5. quæſt. Vlterius res tranſit cum ſua cauſa, ſuiſque vitiis. l. Pompo. §. cùm quis. & ibi Ioan. Crotus plenè in 1. notab. ff. de acquiren. poſſeſ.

Refecto ponte an vectigal impoſitum debeatur.

28 Non abſimile eſt, ꝙ ſi patronus propter negligẽtiam perdat poteſtatẽ pręſentandi, tamen ſuperior conferens non poteſt aliter cõferre, quàm natura beneficij requirat, vtpote ſi ſacerdos debeat præſentari per patronum, epiſcopus ſacerdoti conferre debebit. Ioan. de Selua in tract. de benefi. in 3. parte. q. 49. & Boër. in addi. ad Mendag. in tract. de elect. c. 1. in fi. primæ partis.

29 Et idem ſi patronus tenebatur præſentare aliquem de familia fundatoris. Poſtremò ſi teſtator dederit formam diſtribuendi bona ſua ad cauſas pias, & executore negligẽte deuolutio fuerit facta ad epiſcopum, is debebit exequi ſecundum formam à teſtatore traditam, quia licet ſit à perſona receſſum, non tamen à forma. ita expreſsè tenet Bal. in l. ſi puella. C. ſi mãcipium ita fuerit alie. vt manu. Barb. in ca. venerabili. col. 3. de offi. deleg. & in ca. poſſeſsiones. col. 2. de rebus eccle. non alie. Ioan. Corſet. in ſing. incip. conſilium. & ſic epiſcopus, vel archiepiſcopus etiam iure deuoluto beneficia conferens, tenetur conferre iuxta concordata. faciunt multa alia quæ hic poſſem cõgerere, quę adduxit Feli. in c. 1. verſi. declar. nu. 9. de reſcrip.

30 Fallit quando ille, à quo deuoluitur, tenebatur, aliàs non, ideo ſi ab epiſcopo extra regnum ſit deuoluta poteſtas ad archiepiſcopum regni, non tenebitur conferre graduato vel qualificato: quia cùm beneficiũ extra regnum nõ habeat onus nominationum, nec archiepiſcopus in illis habebit aliquod onus, quia res tranſit cum ſuo onere, quando habet: alioqui ſine. l. alienatio. ff. de contrahend. emptio. Initium enim eſt ſpectandum. glo. in ca. dudum. 1. de electio. & poſtquam primus conferens non eſt grauatus, nec ſecundus. probatur in §. ſi quis verò. de collat. in concor. facit quòd legatus non poteſt conferre beneficia extra prouinciam vacantia, etiam deuoluta ad prælatũ ſuæ prouinciæ. gloſſ. in §. viſum, in verbo, legatorum de. collatio. in pragma. & latius Brunel. in tract. de dignita. legat. in 19. concluſ. in 2. declarat.

31 Octauò, quærò an is ad quem collatio iure deuoluto ſpectat, alteri quàm nominato vel graduato conferat, puniri debeat pœnis contentis in d. §. fina. de colla. in concord. vbi ſuſpenditur à collatione beneficiorum per octo menſes? & videtur ꝙ nõ, quia d. §. loquitur de collatoribus ordinariis, & ſic videtur intelligendus de his qui primo loco conferunt, cũ omnis actus debeat regulariter intelligi de primo. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſig. c. non poteſt. de præb. in 6. & vtrobiq; dixi. & quia pœnæ ſunt reſtringendæ. l. cùm quidam. ff. de libe. & poſth. l. at ſi quis. §. diuus Marcus. ibi, pœnam tamẽ in eum ſtatutam non eſ-
32 ſe. ff. de religio. & ſumpt. funer. In contrarium videtur d. §. fi. qui omnes collatores aſtringit ad eandem pœnam. etiam in §. ſi quis verò, præcipitur vt ſic conferant, & cũ iſta qualitate. Ideo clauſula ĩ fine poſita ad omnia referetur. l. talis ſcriptura. §. fi. ff. de leg. 1. dixi in repe. l. vnic. in gl. & non ex quibuſdam. C. de ſententiis quæ pro eo quod intereſt.

Declaratio §. fi. de collat. in concorda.

intereſt. Nec obſtat ſi dicatur quòd eſt ſecũdus collator, quia eidem conferre debet ſicut primus, vt ſupra dixi. ideo cùm ſit collator, eadem pœna aſtringetur, cùm tex. nõ loquatur de primo, nec de ſecundo potius quàm de alio, ideo omnes cõprehendẽtur, quia indefinita æquipollet vniuerſali. c. vt circa. de elec. in 6. Item quia diſpoſitio §. fi. redderetur fruſtratoria, ſi non cõprehenderentur illi qui iure deuoluto conferunt, & nunquã conferrent graduatis, ergo pœna ad illos extenditur, quia etiã in pœnalibus licita eſt extenſio, quando diſpoſitio legis vel ſtatuti poſſet reddi illuſoria. l. 1. § pecuniam. & l. ſeq. ff. de calumnia. ſequitur Iaſ. in d. l. cùm quidam. in fin. huic tamen opinioni contradicit dictus §. fin. ibi, quibus graduati & nominati debitè, &c. cui ſtandum eſt. poſſet tamen altera opinio ſuſtineri, quando nullus eſſet nominatus, vel graduatus, vel ſi non inſinuaſſet, tunc collator alteri conferendo nõ puniretur, per ea quæ notat Bonifacius in d. cle. vna. in fi. princi. vbi dicit, quando nõ inuenitur aliquis idoneus ad regimen eccleſiarũ vacantiũ, tunc recipietur alius, vtpote ſi religioſus ſancti Benedicti debebat eligi, & nullus inuenitur idoneus ibi, tunc ex alio monaſterio aſſumi debet alius, arg. cap. ne pro defectu. de elect. & no. in c. cùm ſingula. in fi. de præb. in 6. Nam deficientibus idoneis inhabiles admittuntur. l. vi gradatim. §. 1. ff. de munerib. & honorib. & hoc procedit tam in primo collatore, quàm in eo qui iure deuoluto confert. c. grauc. de præb. & ibi notatur.

33 Secundò, fallit in Papa. is ſibi retinuit in §. declarantes. de mandat. apoſtoli. in concord. & quia plenã in beneficiis habet poteſtatem. cap. 2. de præb. in 6. & ſi Papa nollet conferre qualificatò, poſſet quis impetrare tacita qualificatione. glo. in §. quòd ſi quis, in verbo pontificem. de colla. in prag. ſequitur. Ioan. de Selua. in tract. de benefi. in 3. parte. q. 50. in fi. Iſtud tamen eſt ſuperuacaneum, quia non ſolet Papa recuſare collationes idoneis peritiſque, cùm ſit liberalis. c. ſedes. de reſcrip.

Patronis laicis an poſſint dirigi nominationes.

34 Nonò, dubitatur an nominationes poſſint dirigi patronis laicis? videtur quòd ſic, per d. §. ſi quis verò. vbi vult omnes teneri cuiuſcunque ſtatus aut dignitatis ſint; ſed iſta verba comprehendunt tam laicos quàm clericos. glo. in l. promittendo. ff. de iure dot. quam ad hoc not. Barb. conſi. 23. ſapientiſsimus. columna quarta, in 2. vol. & conſi. 21. clemẽtiſsimum. columna 4. in 4. volu. & conſi. 41. immortalem Deum. col. 2. eodem volu. gloſ. in verbo conditionis. in extrauagan. ad reprimendum. quomodo in læſæ maieſt. crimine proceda. Itẽ ponderatur verbum cuiuſlibet dignitatis, in d. §. ſi quis verò poſitum. quod exponit glo. in d. clem. 1. in verbo quibuſcunque. de iud. vbi exponit cuiuſcunque dignitatis eccleſiaſticæ, videlicet vel mundanæ, etiam ſi imperiali, vel regali pręfulgeat dignitate. ecce ergo & illuſtres & non illuſtres clericos, & laicos comprehendi ſub hoc verbo cuiuſcunque dignitatis, & illam gloſ. ſing. not. Barb. conſi. 1. colum. 22. in 1. volu. & d. conſi. 23. col. 4. in 2. volu. & conſi. 87. illud. columna 5. & conſi. ſeq. in 3. vol. ac conſil. 41. illud, col. 2. in 4. vol. & conſi. 18. colum. penul. in eodem volu. Curtius in tracta. de feud. in 3. parte. in fi. Hippoly. conſi. 80. qui cuncta. nu. 37. & ſeq. & conſi. 84. nume. 29. facit text. in l. 1. §. 1. ff. vt lega. vel fideicom. nom. caue. l. raptores. in fin. C. de epiſco. & cleri. Tertiò facit cle. dudum. verſic. huiuſmodi. ibi, quibuſcunque & quomodocunque. de ſepul. Quartò, facit text. in §. fin. in authent. de hære. & falcid. collat. 1. vbi ſic dicit, hæc omnia obtinere ſancimus in omni perſona, & poſtea declarat, ſiue priuata, ſiue militari, ſiue ſacerdotali, ſiue imperiali, ſiue alterius cuiuſlibet. cõmunẽ nanque in omnibus hominibus hanc legẽ imponimus, quem tex. ad hoc põderat. Barb. conſi. 88. illud referam. col. 5. in 3. vol. Quintò, facit glo. ſing. in cle. 1. de re iud. vbi dicit quòd hæc dictio quæuis cauſa, includit ſpirituales, vel quaſi criminales, ciuiles, & mixtas. ſequitur Barb. conſi. 21. clementiſsimum. col. penul. in 4. volu. & conſi. 41. immortalem. colũ. 2. vol. eodem. Sextò, ſuccedit cle. 1. ibi, cuiuſcunque ordinis & conditionis exiſtant. de ſenten. excom. ſequitur Barba. conſi. 47. clementiſsimum. col. 3. in 4. vol. c. ne aliqui. de priuil. in 6. In cõtrariũ me inclinant ſequentia, primò quia in d. §. ſi quis verò. & §. præterea. exprimuntur patroni eccleſiaſtici, ergo patronos laicos non videtur comprehendere, ſed excludere. argu. c. qualis. 25. diſtin. l. cùm prætor. ff. de iud. ne laici à fundatione eccleſiarum retrahantur. c. decernimus. 16. q. 7.

Quis dicatur patronus eccleſiaſticus, vel laicus.

35 Et dicitur patronus eccleſiaſticus, quãdo ius patronatus ſpectat ad eccleſiam ſeu ad perſonam eccleſiaſticam intuitu eccleſiæ, not. in c. dilectus. de offi. leg. ſi verò ſpectet ad laicum, ſiue ad perſonam eccleſiaſticam ratione perſonæ, vtpote quia clericus ſucceſſit patri, vel conſanguineo, dicetur patronus laicus, vt not. in c. 1. & c. ex inſinuatione. & c. dilectus. de iure patro. & c. 1. illo titu. in 6. Imol. in c. dilectus. 3. col. 2. de prębend. & ſi patronus laicus donauerit iuſpatronatus eccleſiæ, efficietur eccleſiaſticum, teſte Deci. conſi. 542. præſuppoſita. nu. 8. per no. in c. vno. de iure patro. lib. 6.

36 Secundò probatur, verba generalia non comprehendunt patronum laicum, niſi exprimatur. c. 2. ibi, quacunque authoritate munitus ſit. de præbend. in 6. licet gloſſ. ibi contrarium teneat, quam communiter reprobant docto. ibidem, & Lappus allega. 96. beneficia. Feli. in c. in noſtra. correla. 38. de reſcrip. & in tract. quando literę apoſtolicæ.

liciæ.Roch.in tract.de iure patro.in verbo, competens alicui.q.24.

37 Tertiò, Papa poteſt ritum iudiciarium & ordinem quo ad ſuum forum tollere. glo.in cle. diſpendioſam, in verbo, vſuris. de iud. ergo etiam poterit grauare patronos ſuos, videlicet eccleſiaſticos, non laicos:& quia iſta non fuit intentio Papæ nec regis, cùm tantum voluerint grauare patronos eccleſiaſticos, ideo illos expreſſerũt, aliàs expreſsiſſent laicos.c.ad audientiam, de decimis.

38 Quartò, reſeruatio facta generaliter per Papam de beneficiis, non trahitur ad beneficia iuriſpatronatus laicorum.c.2.de præbend.in 6.Roch.in d.tract.de iur. patr. in verbo competens.

39 Quintò, præcedentia declarant ſequentia, & contra.l.hæredes palàm.§. ſed & ſi notan. ff. de teſta. ſed in præcedentibus §. & in ſequen.in d.titu.de colla. fit mentio de patronis eccleſiaſticis tantum, ergo non comprehenduntur patroni laici.

40 Sextò, legatus non poteſt conferre beneficium ſpectans ad præſentationem patroni laici. c.cùm dilectus. & ibi plenè notat. de iur.patron.multo minus vniuerſitates hæc grauare beneficia poterũt, nec nominationes ad dictos patronos laicos dirigere. hoc enim eſſet falcem in alienam meſſem appo nere, contra c.nouit. de iud. & iſtud eſt verius. Fallit quando patronus donaſſet ius patronatus eccleſiæ, tunc naturã aliarum rerum eccleſiæ aſſumeret.tex.in c.dilectus. in 3.& ibi not.Panor.de præbend.& eo caſu diceretur patronus eccleſiaſticus, non laicus.c.vno.de iure patro. in 6. Item non poſſunt dirigi clerico habenti collationem cum laico, vt plenè declaratur infra. q.15. ver.tertiò non, &c.

Prælato habenti priuilegium ne alius ſua beneficia cõferat, nominationes, an dirigi poſſint.

41 Decimò, quæro, an prælato habenti priuilegium ne quis poſsit conferre ſua beneficia, poſsint dirigi nominationes? videtur quòd nõ, quia fruſtra dirigerẽtur, ſi beneficia nominatis non teneretur conferre. Cõtrarium eſt verius, quia & ſi priuilegium hoc à Papa conceſſum fuerit poſt concordata, debet tamen reſtringi & modificari ſecundum concordata, videlicet, vt nullus poſſit conferre beneficia, quorum collatio libera eſt. ſecus ergo in beneficiis iam affectis graduatis, & nominatis, & ita recipitur hoc priuilegium in parlamentis Franciæ, ſaluis qualificationibus & regni reſtrictionibus, ac modificationibus cõcordatorum, vt vidi recipi quædam à ſenatu iſto, quod facit contra cardinales Franciæ talia habentes indulta, vt nominatis & graduatis iuxta concordata prouidere habeant, vt ſuperius dictum extitit.

Commendatariis an poſſint dirigi nominationes.

42 Vndecimò, quæro, an illis qui habent eccleſiam in commendam, poſsint nominationes dirigi? Reſpon.cùm habeant canonicum titulum.ca.dudum. in 2.de electio, poſſunt illis dirigi nominationes, ſicut habẽtibus titulum, maximè in hoc regno, in quo omnes commẽdæ dantur ad vitam, vt dico in tract.de pacifi. poſſeſ. in §. amplia. & hæc commenda cum libera poteſtate maximè ſolet fieri cardinalibus, ſecundum Panor.in c.cùm nobis olim. no. vlti. de elect. ideo dicebat Alcia.in l. pactum curatoris. C.de pac. quòd poteſt cardinalis diſsipare fructus beneficij dati in commendam, ſed hoc reprobaui in interpre. c.poſtulaſtis.de cleri.excommuni. miniſt. & nouiſsimè D. Probus apud Io.Mo.in c.nemo. de elect.in 6.& hodie multi habent beneficia ad commendam tantum, non vt eccleſiæ ſeruiant.

Qui eſt in poſſeſsione an teneatur conferre nominatis.

43 Duodecimò, quæro, nominationes directæ ſunt epiſcopo Magalonen. eo mortuo aliquis poſsidet epiſcopatũ de facto, alter verus epiſcopus non eſt in poſſeſsione. an ille, qui eſt in poſſeſsione, teneatur conferre beneficia qualificatis? videtur quòd nõ, quia non eſt collator ordinarius.de quo in §.præfatique ordinarij.de colla. Contrariũ dicerem, quia hic non debet eſſe melioris conditionis, quàm verus collator. c. qui eum.de præbend.in 6.l. Seruius.ff.quod vi aut clam. Item ſi imponatur onus epiſcopo Bononien. & aliquis ſit in poſſeſsione epiſcopatus de facto, is idem tenetur ad onus. Paul. in propriis terminis, in l. inter quos. §. ſi dominos. ff. de damno infecto. vbi plus dicit, quòd ſi committatur cauſa epiſcopo Pariſien. videtur cõmiſſa illi, qui eſt in poſſeſsione Allegat Ant.de But. in c. per venerabilem.in 6.no.per illum tex.qui filij ſint legi.vide in deciſio. Rotæ.7.duobus, &c.in rub.de iud.Et an prælatus, qui iurauit ſoluere nomine prælaturę, teneatur facta renũciatione epiſcopatus. tradit Bal. in c.venerabilem.col.penul.de electio.

Coadiutori an nominationes poſſint dirigi.

44 Decimotertio quæro, an coadiutori poſſint dirigi nominationes, & is nominato prouidere teneatur? Reſpon.aliquando datur coadiutor dementi, furioſo, aut alij in totum impedito, & tunc cùm ipſe coadiutor poſsit conferre beneficium propter diuturnam vacationem, quia neſcitur quãdo reſipiſcet epiſcopus, vel morietur.l.ambiguitatem.C.de vſufruct.argu.l.inter bonorum. ff. de adminiſtratio.tutor. & tunc poſſent dirigi epiſcopo & ſuo coadiutori. nam licet coadiutor non poſsit alienare.c. 1.in fi.de cleri.ægro.lib. 6.tamen cum collatio beneficiorum ſit alienatio neceſſaria, poterit per hunc coadiutorẽ fieri, quia voluntaria tantũ prohibetur, inter quas multum refert.l.alienationes.ff. familiæ hereiſ. l.1.de fundo dotat. non alienan. Oldrad. conſi.44.quæritur ſi epiſcopus. gloſ. in §. ordinariis.in verbo iuriſdictio. de colla.in prag. Aliquando coadiutor datur ſuſpecto de dilapidatione, vt in c.venerabili. de offi. delega.vel leproſo.c.tua.de cleric.ægro.vel datur alteri impedito exercere officium

propter

propter infirmitatem aut ſenectutem. c.ex
parte.de cleri. ægro. & debet eſſe perpetuū
45 impedimentum c.1.de cleri.ægro. lib. 6. Et
dicitur perpetuum, licet tolli poſsit per di-
uinum miraculum. c.fraternitatis.de frigi.
& maleficia. & tunc ſi coadiutor datus eſt
ad ſpiritualia & temporalia, videtur habe
re generalem & liberam poteſtatem. c. 1. in
7.q.1.& c.quantis ſit triſte. & c.petiſti,ibi-
dem.c.grandi.de ſupplen. negli. prælat. in
6.& hoc caſu non confert beneficia, ſed
epiſcopus confert cum conſenſu coadiu-
toris.argu.c.eccleſię.§.fi.de ſupplen.negli.
prælat. in 6. Arch. & Philip. in d.c.1.ſicut
nec curator adulti nuptias cōtrahit. argu.
l.in copulandis.C.de nup.& aduerte quòd
ex cauſis ſupradictis datur epiſcopis inui-
tis,& aliis ſuperioribus à ſolo Papa. d. c.
vnico.de cleri.ægro.in 6. inferioribus verò
datur coadiutor ab eo, qui habet poteſta-
tem inſtituendi,& deſtituendi.c. 1. & 3. de
cleric.ægrot.epiſcopus tamen vel archiepi-
ſcopus poteſt cum conſenſu capituli aſſu-
mere ſibi coadiutorē,vel cum aſſenſu ma-
ioris partis,non capitulo inuito. d. c. vno.
de cleri. ægro. lib. 6. vbi vide. & licet his
coadiutoribus non eſſent directæ nomina-
tiones,tamē ipſi tenerentur prouidere iux-
ta mentem concordatorum. Primò,quid ſit
coadiutor. ſecundò vnde dicatur. tertiò
quis detur.quartò cui detur. quintò qualis
detur.ſextò per quē.ſeptimò, quod ſit eius
officium.octauò quæ poteſtas.nonò an ex-
piret poteſtas coadiutoris mortuo illo cui
datus fuit.decimò an detur inuito. vndeci
mò cuius expenſis alatur. duodecimò an
plures vni, vel vnus pluribus dari poſsit.
has quæſtiones vide lucidè tractatas per
Card.in d.c.ſi.de cleri.ægro. vbi etiam Ioā.
Andr.& alij tractant.vide ibi,ſi lubet.

Quod poteſt de eo perpetuum, ſi ... poſsit tolli per diuinū miraculum.

De coadiutore vide hic multa remiſsiue.

46 Decimoquartò quæro,præſuli ab hoſti-
bus vel ſchiſmaticis capto,vel exuli,datur
vicarius à Papa in tēporalibus & ſpiritua-
libus vſquedum durat impedimentum.c.ſi
epiſcopus.de ſupplend. negli. prælat.lib.6.
cle.1.de foro compete. nōnne huic vicario
generali poſsint dirigi nominationes? Re-
ſpon.ſic copulatiuè,videlicet epiſcopo Au
relianenſi,& eius vicario. & is etiam tene-
tur nominatis prouidere. & graduatis, ſi-
cut epiſcopus ſi eſſet,tum quia tertia pars
eſt affecta,vt dixi ſupra: cū etiam quia col-
lator eſt,& quia omnē curam debet gerere
quam ageret prælatus,ſi præſens eſſet.c.1.&
c.quamuis.7.q.1.ſic conſuluit Oldra.conſi.
108.quoniam ex tempore.col.2.dicens poſ
ſe beneficia conferre, quando eſſet à Papa
cōſtitutus.ſecus ſi ab alio.per c.eccleſiæ.§.
fin.de ſupplen.negli.præla.lib. 6. quia pro-
curator Cæſaris poteſt hæreditatem adire,
quod non poteſt alterius procurator.l.1.§.
vlt.ff.de offi.procu.Cæſar.l.per procuratorē.
de acquir.hæred.& ſic iſte vicarius tenebi-
tur etiam ſecundum formam concordato-
rum prouidere,licet eidem non eſſent dire-
ctæ nominationes, ſed epiſcopo tantum,
dummodo inſinuatio eidem facta fuerit,
inſtar eius qui ſucceſsit in epiſcopatu. qui
etiam tenetur prouidere nominatis, cum
ſit epiſcopus, & epiſcopo fuerunt directæ
nominationes. quæ dignitas tranſit in ſuc-
ceſſorē.c.quoniam abbas.de offic.deleg.&
non moritur.c.ſi gratioſæ.de reſcri.lib.6.

Vicario an nominationes dirigi poſsint.

47 Et hic vicarius bene poteſt conferre bene
ficia etiam epiſcopo. ſecus in vicario ab
epiſcopo conſtituto, quia cum iure epiſco-
pi conferat,non poſſet eidem epiſcopo con
ferre.c.per veſtras.de iure patro. inter enim
inſtitutum & inſtituentem debet eſſe di-
ſcrepantia.c.fin.de inſti. Soci.in l.1.§.ſi au-
tem.ff.ad Treb.ſic conſuluit de Ripa,conſ.
23.Iulius.col.2. lib. 2. reſpon.ſed ſubſtitu-
tus à vicario habente poteſtatem ſubſtituē
di poteſt vicario conferre,quia ſubſtitutus
capit poteſtatem ab epiſcopo, non à vica-
rio.c.non indiſcretè.de procurat. vbi gloſ.
dicit,quòd ſubſtitutus cenſetur eſſe à do-
mino datus.text.in c.1.de offi. vica. in 6.&
ibi doct. Auriol.in addi. ad de monte lau-
duno, in c.ſuper eo.de præbend.in 6. doct.
in cle.religioſus. poſt gloſ.ibi, de procura.
dixi in glo.conferre.in §. præfatique ordi-
narij.de collat.vide ibi.& pleniùs quàm a-
lius iſtam vicariorum epiſcoporum mate-
riam tractaui in praxi beneficia.titu. de vi-
ca.archiep.epiſc.

Vicarius quando epiſcopo beneficia conferre poſsit.

48 Decimoquintò dubitatur, quia eccleſiæ
cathedrali vacanti datur quandoque pro-
curator cum libera poteſtate adminiſtran-
di in ſpiritualibus & temporalibus, & hic
ſolet à papa dari, & dicitur viſitator. c.is
cui.de elect.lib.6. Alexan. per illum text.in
c.obitum.61. diſt. & is poteſt cōferre bene-
ficia ſpectantia ad collationem epiſcopi, ſe
cundum Peruſ.& alios ibi,an huic poſsint
dirigi nominationes? Et breui reſpond.
quòd ſic,quia omnibus collatoribus eccle
ſiaſticis poſſunt dirigi,ſicut eſt hic.not.Pa-
nor.in c.cùm nobis.vlti. not. de elect. & is
viſitator & adminiſtrator tenebitur con-
ferre ſecundum qualificationes prædictas,
etiam ſi nominationes eſſent directæ epi-
ſcopo ſuo prædeceſſori.& ita ſeruatur.

Viſitatori an dirigantur nominationes.

49 Aduertendum eſt, quòd licet capitulum
vacante ſede non poſsit beneficia conferre.
c.illa.ne ſede vacan.quia in fructibus com-
putatur collatio.glo.in c. cùm olim.de ma
ior.qui debent reſeruari futuro ſucceſſori.c.
quia ſæpe. de elect. in 6. & cle. penul. illo
titu.nec poteſt recipere reſignationem ali-
cuius beneficij animo permutandi, quia
recipere reſignationem, gratioſum eſt, &
epiſcopale.c.admonet. de renun. c. quæſi-
tum.de rerum perm.& ea quæ ſunt gratiæ
& diſpenſationis, non deuoluuntur ad ca-
pitulum.Inno.& Bal.& c.cùm olim.de ma-
ior.facit quod notat Panor.in cap. verum.
colum. 2. de foro competen. Nec poterit

Capitulum vacante ſede confert nominatis.

capitulum ſede vacante recipere profeſsiones. vt doct. ſcribunt in cap. licet. & ca. porrectum. de regula. tamen ne diutina vacatio contingat, poterit facere adminiſtratorem ſeu vicarium, qui poterit prouidere de beneficiis, quorum collatio eſt neceſſaria. Panorm. in d. cap. cùm nobis olim. colum. tertia. qui tenebatur prouidere iuxta qualificationes poſitas in concordat. videlicet nominatis, vel graduatis ſimplicibus, prout eſt ibi expreſſum. Ioan. Andr. in cap. vno. ne ſede vacan. lib. 6. Et iſti adminiſtratori poterit fieri inſinuatio, vt infrà dicam,
50 & quando eccleſia patitur defectum miniſtrorum, vel alia ſubeſt cauſa rationabilis, poterit etiam capitulum beneficia dare in commendam. Card. in d. c. illa. in fi. hoc plenè tracto in praxi benefic. faciẽdo regulam cum limita. in titu. deuolutio. Hoc ſimpliciter tenet Præpoſ. in c. presbyteri. in fi. 24. diſtinct. Imò etiam ſine alia cauſa poterit capitulum ſede vacante beneficia vacantia commẽdare, & œconomum ponere, donec per ſuperiorem fuerit prouiſum, quod eſt ſing. ſecundum Panorm. & Peruſ. in c. bonæ. de appellat. & miror quòd non ſeruetur. Et an taciturnitas beneficij faciat collationem huius viſitatoris nullam ſicut legati, dicitur in c. fi. de offic. leg. lib. 6. quòd non tenet Auriol. in addit. ad Guliel. de monte laudu. in d. c. is cui. vide ibidem. & archiepiſcopus an poſsit dare hunc viſitatorem, quod ſic, cum cauſæ cognitione, & vocatis quorum intereſt. in c. fi. de ſupplẽ. negligen. præla. in 6.

Capitulum cõmendare beneficia poteſt.

51 Decimoſextò quæro, an nominationes directæ capitulo, comprehendant ſingulares canonicos? Et in hac quæſtione facias caſus ſequen.

Nominationes directæ capitulo an comprehendant ſingulos canonicos.

Primus eſt, quòd nominationes directæ capitulo, non comprehendunt ſingulares canonicos, niſi vice capituli conferrent. per tex. elegantem. in c. cùm in illis. §. fin. & c. fina. de præben. lib. 6. quia aliud eſt capitulum, aliud ſinguli. l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. vbi libertus vniuerſitatis poteſt vocare in ius ſine venia ſingulos de vniuerſitate, licet non vniuerſos. & actor vniuerſitatis, non dicitur actor ſingulorum. l. 2. ff. quod cuiuſq; vniuerſita. nec procurator vniuerſitatis dicitur procurator ſingulorum, nec vnius facultatis ſolius dicetur procurator, per ſupradicta, quia etiam quod vniuerſitati debetur. non debetur ſingulis. l. ſicut ibidem.

52 Secundus caſus eſt quando nominationes diriguntur capitulo ſinguliſque canonicis cum clauſula cõiunctim vel diuiſim, tunc comprehenduntur ſinguli canonici, qui conferunt vice capituli per menſes vel hebdomadas, per d. c. fina. Idem ſi non conferant. vice capituli, ſed vt antiquior canonicus ex fundatione beneficij collationem habet, tunc etiam adſtringitur, quia ratione canonicatus de capitulo eſt. Panor. in c. pro illorum. de præbend. in glo. vlti. per ca. eam te. de reſc. in 6. ibi, de capitulo ipſo eſſe, &c.

53 Tertius caſus, quando collatio ſpectat ad canonicum iure ſpeciali, ratione fortè dignitatis, aut alia, non vice capituli, tunc nominationes capitulo etiam cum clauſula coniunctim vel diuiſim directæ, non adſtringunt illum ſingularem canonicum. gl. & doct. in d. c. fi. Dom. de Rot. deciſ. 49. nota in diœceſi, de cõceſ. præb. in antiq. & deci. 10. ſub rub. de conceſ. præben. in antiquior. quia non intendit Papa grauare alteram dignitatem extra capitulum, per ca. cũ in illis. §. ſi verò. illo titu. lib. 6. Ideo eſt neceſſe quòd nominationes expreſſè illi dignitati dirigantur, vel mandatum. glo. in titu. de colla. in §. ſtatuit. in verbo ſpectat. Nam habentes dignitatem in eccleſia de iure nõ ſunt de capitulo, niſi aliàs ſint canonici. ſoli enim canonici faciunt capitulum, & vnũ corpus cum epiſcopo. c. nouit. & c. quanto. de his quæ fiunt à præla. Panor. in 3. nota. c. auditis. de elect. & in d. c. dilecti. not. primo. de maiori. Dec. in c. eam te. 2. no. de reſcrip. nam ratione illius dignitatis non eſt de capitulo, ſed ratione canonicatus, vt dicit Panor. in c. auditis. de elect. glo. in §. 1. in verbo collegium. de elect. in prag. quare ſo
54 lent dirigi nominationes decano & capitulo, ſinguliſque canonicis, & perſonis eccleſiæ, ac dignitatibus, vt vidi fieri. ideo ſi alicubi reperiantur habentes dignitatem ſine canonicatu habere vocem in capitulo, illud eſt iure ſpeciali. quare ſi nominationes dirigantur capitulo, etiam communiter vel diuiſim, non comprehendetur iſte habens dignitatem. glo. in d. §. ſtatuit. quia epiſcopus poteſt eſſe vt canonicus in capitulo, & tunc antiquior canonicus eum præcedit, quia non cenſetur ibi tanquam epiſcopus. glo. in c. à collatione. de appellationi. in 6. igitur inſinuatio (vt infrà dicam) facta capitulo non ligat iſtum epiſcopum canonicum, niſi fiat illi ſub epiſcopatus qualitate, & ſingulariter. Domi. Blaſ. Auriol. in repet. cap. eam te. nume. 1545. cum ſequen. de reſcrip.

Not. bene quomodo debeant dirigi nominationes.

53 Vltimò, quæro an ſufficiat dirigere nominationes capitulo, non exprimẽdo caput? Reſpondeo non, ſed ſic debent dirigi, decano & capitulo c. cùm inter. de conſue. in ſu præſcriptione, ibi, decano & capitulo, vel præpoſito & capitulo c. bonæ. in 2. ibi præpoſito & capitulo. de poſtulat. prælat. vel Archidiacono & capitulo. c. cùm nobis olim. ibi, Archidiacono & capitulo Capuano. de elect. Et hoc verum eſt, quando iſtæ perſonæ ſunt capituli caput. c. eam te. & c. ex parte decani. de reſcrip. vbi Anto. Panor. & alij notant, quòd appellatione capituli non poteſt comprehendi caput principale ipſius, niſi ſpecialiter nominetur. per

An ſufficiat dirigere nominationes capitulo non exprimendo caput.

c. poſt

e. poſt electionem. de conceſsio. præbend. vbi probatur contra, vide ibi Imol. & in sub. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſu capituli. facit c. inter corporalia. ibi, decano & capitulo Andegauen. de tranſla. epiſcopi. c. conſtitutus. de reſcript. cap. propoſuit. in ſupraſcriptione. de conceſ. præb. cap. dilectus. 3. de præbend. cap. fin. §. 1. de rebus eccle. non alienand. in 6. Ideo ſi quis impetret beneficium ad collationem capituli ſpectans, non comprehendetur, ſi ſpectet ad prælatum, quia prælatus non comprehenditur ſub capitulo. vt nota. in cap. ſi. de ſimo. cap. poſt electionem. de conceſſio. prębend. hoc pulchrè proſequitur. Collecta. in cap. eccleſia. columna ſexta. verſic. quid ſi quis impetret. de ſortileg. tamen ſi ſit expreſſus epiſcopus & capitulum, valebit reſcriptum, vel mandatum, quia caput & membra ſunt expreſſa. cap. nouit. de his quæ fiunt à præla. & ſic putarē valere mandatum & nominationes, ſi dirigantur capitulo, vel epiſcopo & capitulo, ſeu abbati & capitulo, licet non exprimatur alius, quia non poſſunt eſſe duo capita in vna eccleſia, ergo ſuffieit exprimere epiſcopum & capitulum, & iſta ratio ſcripta eſt in antiq. in d. cap. poſt electionem. facit c. dilectus. 2. de prębend. Imol. in procemio decret. Greg. colum. 2. & ibi plenè Feli. ſed beneficia quæ decanus confert ratione ſuæ dignitatis, vel altera, quæ eſt caput capituli, niſi conferat coniunctim cum capitulo, non comprehenduntur, ſecus ſi caput exprimeretur, vt decano & capitulo Pictauen. communiter & diuiſim, &c.

Rector an vniuerſitatis appellatione comprehendatur.

56 Et ſicut appellatione capituli non venit prælatus, per iura prædicta, ita appellatione vniuerſitatis non venit rector, nec appellatione ancianorum venit vexillifer iuſtitiæ, qui eſt caput ipſorū, & iſta eſt communis doctrina ſecundum Barb. in 1. not. in d. cap. ex parte. vbi limitat in fauorabilibus appellatione capituli & largè, prælatum venire, per gloſ. ſingu. in clemen. vt hi qui. in verbo, in eiſdem. de æta. & qualita. facit c. cùm conſuetudinis. ibi, capitulo Pariſien. & cap. cùm venerabilis. ibi, conuentui Corbienſis monaſterij de conſue. cap. eccleſia veſtra. ibi, Rothomagenſi capitulo. & cap. Cumana. ibi, Cumanenſi capitulo. & c. vt prætentæ. & c. cùm inter vniuerſas. de elect. vbi in ſupraſcriptionibus patet, & per Panor. & Feli. in procemio decreta. & per Barba. in tract. de præſtan. Cardi. in q. 7. partis. 1. col. 2. & in cap 1. col. 10. de iudi. & clemen. 2. col. 31. de elect. c. dilectus. in 2. de præbend. Etiam dicerem in receptione facti ſufficere exprimere capitulum, licet caput non exprimatur, per text. in d. capit. poſt electionem. vbi eſt caſus expreſſus. Et ſic patet quibus dirigi poſsint nominationes, quia collatoribus ordinariis habentibus collationem trium beneficiorū ad minimum. aliis verò collatoribus non habentibus collationem trium beneficiorum nō dirigentur. d. §. præfatíque ordinarij. nec patronis laicis, vt dictum extitit.

57 Poſtremò quæro, ſi collatio ſpectet ad epiſcopum cum conſilio & conſenſu capituli, an nominationes dirigi debeāt, tam capitulo, quàm epiſcopo? reſpond. epiſcopo tantum eſſe nominationes, vel mandatum dirigendum. per tex. in cap. vno. §. 1. ne ſede vacante. in 6. nam quando collatio ſpectat ad vnum cum conſilio. & aſſenſu alterius, ad illum ſolum ſpectat collatio, & & non ad conſentientem. per illum tex. vbi hoc etiam docet Dom. & Peruſ. & in cap. cùm in illis. in ſi. de præbend. in 6. gloſ. in verbo decem. in ſi. §. non tamen. de colla. in Pragm. nam aliud eſt conferre, aliud conſentire. l. aliud ff. de regulis iuris. Ioh. Andr. in cap. à collatione. de appellatio. plenè Felin. in cap. eam te. col. 13. verſicu ſi papa. ibi, præterea. de reſcript. plus dicens non videri collationem ſpectare communiter cum illo, qui habet conſentire, ſed eſt propria epiſcopi, vt conſului. Item nominationes diriguntur collatoribus, & patronis eccleſiaſticis, & hi grauari tantum poſſunt. §. præfati. 1. de colla. in concord. & quamuis vt grauentur conſentientes non ſint collatores, tamen diriguntur eis mandata, & nominationes. alia in ſequentibus dicentur. de his hactenus.

Quæſtionis nonæ Epitome.

1 *Exprimenda in nominationibus.*
2 *Beneficia per nominatos poſſeſſa ſunt in nominationibus exprimenda. & nume. 3.*
Pluralis locutio duorum numero, & non minori contenta eſt: niſi identitas rationis aliud inducat. 3.
3 *Conſtitutio loquens in plurali an habeat etiā locum in ſingulari.*
4 *Nominati an teneantur exprimere dignitates. & nu. 5.*
5 *Beneficij nomine continetur prebenda, & quodcunque aliud beneficium: non tamen hoſpitale. nume. 9.*
Diſtributiones quotidianæ non veniunt nomine beneficij.
Procurator conſtitutus ad acceptandum beneficia etiam curata, acceptabit & dignitates.
Expreſſio generis tantum valet in ſuo genere, quantum ſpecies in ſua ſpecie. 19.
7 *Error in nominationibus an eas vitiet.*
8 *Vicaria an ſit exprimenda in nominationibus, & an hoſpitalia nu. 9.*
10 *Nominatus an teneatur exprimere in ſua nominatione leproſariam vel eleemoſynariam.*
11 *Poſſidere & tenere quid ſignificent.*

Poſſidens beneficium de facto, illud in nominationibus debet exprimere.

12 *Mentio de poſſeſſis non pacificè an in nominationibus facienda ſit. & nu. 13.*

Verba cum effectu intelligenda.

13 *Indefinita æquipollet vniuerſali.*

14 *Beneficia de nouo collata necdum poſſeſſa in nominationibus an exprimenda.*

Qualitas iuncta verbo, debet intelligi ſecundum tempus verbi.

15 *Mentio in nominationibus an ſit facienda de beneficio vnito.*

16 *Negans ſe poſſediſſe quis probare debeat.*

17 *Spoliatus an teneatur illud beneficium quo fuit ſpoliatus, in nominationibus exprimere. & nume. 18.*

18 *Actionem ad rem qui habet, rem ipſam habere videtur.*

Delinquendi materia auferri debet.

19 *Beneficia in genere an ſufficiat exprimere in nominationibus.*

20 *Beneficium quod quis deſijt dolo poſſidere, tenetur exprimere in nominationibus.*

21 *Beneficium de nouo poſſeſſum in nominationibus exprimendum.*

22 *Poſſidens vnam rem beneficij, an beneficium dicatur poſſidere.*

23 *Numerus beneficiorum eſt exprimendus in nominationibus, etiamſi extra regnum ſint. & nume. 24.*

25 *Beneficia etiam extra regnum poſſeſſa, in nominationibus exprimenda.*

26 *Nominatus an teneatur exprimere beneficia quæ habet in commendam.*

Commenda eſt titulus canonicus.

27 *Beneficia quæ quis habet ad nutum ſuperioris, an ſint exprimenda in nominationibus.*

28 *Intellectus cap. poſtulaſti de reſcript.*

29 *Capellanias modici valoris an teneatur quis exprimere in nominationibus.*

30 *Tacenti beneficium quod habebat tempore impetrationis nominationum non ſuccurritur, licet illud poſteà reſignauerit.*

Vitioſum ſemel, tractu temporis non conualeſcit.

31 *Vacationis tempus quando attendatur in nominationibus: & quando tempus datæ nominationum. 44.*

32 *Verus valor beneficiorum in nominationibus debet exprimi: & quare.*

Preſagus puniendus.

Ignorantia in facto alieno eſt probabilis.

33 *Forma & ſubſtãtia debet ad vnguem ſeruari.*

34 *Nominationes in quibus verus valor non eſt expreſſus, an iure ſubſiſtant.*

35 *Valor beneficiorum in impetrationibus quare exprimendus.*

36 *Gallorum ſtylus quoad expreſſionem valoris beneficij.*

37 *Burſales conſtitutiones Galli reprobant.*

38 *Valor verus beneficiorum dicitur deductis oneribus & impenſis.*

Habere propriè dicitur quis, quod ad eum peruenit deductis oneribus.

39 *Penſio an exprimenda in nominationibus.*

Penſio non venit appellatione beneficij: & eſt quid temporale.

Conſtitutio debet ex identitate rationis ampliari.

40 *Valor temporis caritatis non attenditur.*

41 *Nominationes dãtur habẽti beneficia vſque ad ducentos aureos.*

42 *Diſtributiones quotidianæ an computantur in valore beneficiorum.*

43 *Decima papalis non ſoluitur ex diſtributionibus.*

44 *Verus valor quando non eſt expreſſus an nominationes valeant.*

Gratia per vacationem & realem prouiſionem ſortitur effectum.

Tempus extantis conditionis attẽditur in conditionibus.

45 *Modica omiſſio in nominationibus facta non vitiat.*

46 *Beneficium quantum valeant in loco exprimendum eſt.*

47 *Nominatus an valorẽ quem expreſſit, probare teneatur.*

Creditor probare tenetur pecuniam numeratam, quando debitor negat.

48 *Valor maior expreſſus an vitiet nominationem.*

49 *Qualitas beneficiorum in nominationibus exprimenda.*

50 *Beneficium obtentum quòd ſit curatum exprimi debet:*

51 *Niſi cura acceſſoriè annexa ſit.*

52 *Mentio beneficij curati in ſpecie, non in genere fieri debet.*

Generalitas obſcuritatem parit.

53 *Beneficium quando dicatur curatum.*

54 *Qualitates notabiles beneficio de facto inhærentes debent in nominationibus exprimi.*

55 *Diœceſis in qua ſitum eſt beneficium, an ſit exprimenda: vel diœceſis originis.*

56 *Extero in regno non debet prouideri.*

57 *Oriundis facilius prouidetur quàm exteris.*

58 *Conſueta debent exprimi.*

Mentio in reſcriptis ad beneficia non debet fieri niſi de his qualitatibus quæ à iure reperiuntur expreſſæ.

59 *Exprimenda etiam, ſi collator non redderetur difficilior.*

60 *Minor an poſſit acceptare beneficia curata ſi ſit idoneus tempore vacationis.*

61 *Nominationes ſunt gratiæ quaſi expectatiuæ.*

62 *Secularis ad regularia an poſſit nominari.*

63 *Poteſtas nominandi cenſetur ordinaria.*

64 *Expectans apoſtolicus præfertur nominato etiam antiquiori.*

65 *Intellectus l. fin. C. de teſta. milit.*

66 *Diſpenſatus ad beneficium curatum tenetur promoueri.*

67 *Gradus ante primam tonſuram habitus an proſit.*

Et quid in nominationibus.

Quæſtio

Quæſtio ix. principalis.

Quæ ſint in nominationibus exprimenda.

1 NONO principaliter quæritur, quæ ſint in nominatinnibus exprimenda? Reſpond. ſex, quæ inferius annumerantur. primò beneficia per nominatos poſſeſſa. §. volumus. rub. de coll. ſupra. Ratio eſt, vt vniuerſitates inſtruantur, an impetrantes nominatinnes babeant duas præbẽdas in eccleſia cathedrali, collegiata, aut metropolitana, ſeu dignitatem eum præbenda, aut beneficia alia vſque ad ducentos florenos auri de camera. nam his caſibus nõ debent vniuerſitates nominationes iſtis concedere, nec collatores eiſdem prnuidere. ordina. regiis Ludoui. 12. primò publicatis ita cantum eſt, artieulo 7. quæ eſt in aliis ordinationibus in rubr. *des gradue ⁊ ſimples*, articulo quinto. & probatur in ca. ad aures. & cap. ſi proponente. de reſeript. vbi quis tenetur in impetrationibus apoſtolicis exprimere beneficia, quæ habet, etiã ſi vnum minimum haberet, dicto cap. ſi proponẽte. & cap. ſi motu. de præbend. lib. 6. & cap. nnn poteſt. ibidem. nam hoc nõ eſt tacendum, quòd poſſet mouere concedentem ad non concedendũ, vel is ipſe concedere nollet, ſi ſciret. c. ſuper literis. & cap. poſtulaſti. & ibi plenè doct. de reſcript. De hac expreſsione in impetrationibus Apoſtolicis facienda, multa tradit Felin. in c. in noſtra. de reſcrip. quæ reaſſumit de Selua, in tracta. de beneficio. in 3. parte. q. 11. & ſequen. dico in forma mandati Apoſto. in glnſ. pro expreſsis. vbi trado triginta quæ debent exprimi in impetrationibus, & in mandatis Apoſtolicis. ibi plenè licet videre.

Beneficia in nominationib⁹ exprimi debent.

2 Primò, quæro an teneatur exprimere beneficium, ſi habeat tantum vnum? videtur quòd non, quia tex. in dicto §. volumus. loquitur in numero plurali, beneficia, &c. Ergo in vno non habebit locum, quia pluralis locutio, duorum numero, & non minori contenta eſt, regula pluralis. de regu. iur. in 6. c. is cui. de præb. eod. lib. l. falſa. §. fin. ff. de conditio. & demonſtratio. Item mandatum papæ de prouidendo alicui de beneficio ſpectante ad collationem quorumcunque, nõ habet locum in beneficio ſpectante ad collationem vnius, puta epiſcopi, ſed in eo quod ſpectat ad collationẽ plurium, puta epiſcopi cum capitulo. ſic conſuluit Bal. conſil. 42. factum tale. in 3. vol. Item iuri exoſum eſt habere plura beneficia. c. quia nonnulli. de cleri. non reſid. cap. quia in tantũ. de præb. & facilius prouidetur habenti vnum tantum, quàm duo. cap. is cui. de præb. lib. 6.

3 Contrarium teneo, quia quãdo eſt eadẽ ratio in vno, ſicut in pluribus, tunc lex vel ſtatutum loquens in pluribus, habet locũ in vno, vel ſi loquatur in plurali, habet locum etiã in ſingulari, & cõtra. l. ait prætor. §. negotia. ſic accipere debemus, ſiue vnum ſiue plura. ff. de neg. geſt. l. 1. §. item hoc edictum. licet ſingulariter ſcriptũ ſit. ſi tamen plures interuenerint, qui tutores non erant, tamen locum habere debere Pnmpo. ſcribit, quòd falſo tut. l. ſingularia. ibi, quòd in duabus perſonis recipitur, hoc & in eadem perſona recipiendũ eſt. ff. ſi cert. peta. facit l. hæredes. §. cùm ita. ad Trebel. l. prætor. §. homines. vi bono. rapto. Iaſ. in l. gallus. §. quid ſi is. in 1. lectura. ff. de liber. & poſthu. plenè Felin. in c. omnes leges. 1. diſt. c. accepta. de appell. Idẽ facit quòd ſi papa mãdat prouideri de beneficio in eccleſia Pariſi. ſi pro aliis non ſcripſerit, nnn habebit locum mandatũ, etiam ſi pro vno tantũ ſcripſerit, text. & ibi Bald. & Imol. in capitu. mandatum. de reſcrip. Archid. & Domi. in cap. quãuis. 1. de præb. lib. 6. dico in forma mandati Apoſtolici in glo. ſi pro alio. facit tex. iuncta glo. in c. quia propter. de elect. Et ſic ſatis per ſupradicta reſpõdetur ad contraria, quòd regulariter pluralis locutio non verificatur in vno, per iura adducta pro prima parte, niſi identitas effectus, & rationis aliud inducat, & ſic intelliguntur iura nouiſsimè allegata. Ita cõcludit Iaſ. in d. l. gallus. §. quid ſi is. col. 2. ff. de lib. & poſthu. Deci. cõſ. 471. iuridicã. col. vlti. & cõſ. 484. æquitati. Nec obſtat verbũ beneficia in d. §. Volumus, poſitum. quia poteſt referri ad plures nominatos, videlicet ꝙ quilibet nominatus teneatur in ſuis nominationibus beneficiũ quod habet, vel beneficia, ſi habeat plura, exprimere. & hoc innuit verbũ nominati, & verbũ per eos, & verbũ teneãtur poſita in d. §. volumus. & ſic ſingula ſingulis referemus, vt teſtatur gloſ. faciendũ eſſe, in c. ſi quis pecunia. 79. diſt. & c. cũ ſingula. de præb. lib. 6. gl. in l. qui futurũ. ff. de pact. vel expone, vt infra dicetur.

Conſtitutio loquens in plurali an habeat etiã locum in ſingulari.

4 Secundò quæro, quid ſi nominatus obtinuerit dignitatẽ, vel perſonatũ officiũ ſeu adminiſtrationẽ, an teneatur illa exprimere, vel vnũ illorũ? Videtur ꝙ non, quia tantum exprimit tex. beneficia, ergo nõ intelligetur de dignitate, vel præbenda. arg. cap. nonne. de præſump. quia tex. expreſsiſſet ſi voluiſſet, vt expreſsit in §. præfati. in 1. de colla. Item quod non dicit concordatum, nec noſtrum eſt dicere. l. ſi ſeruum. §. prætor. ff. de acquir. hæred.

An nominati teneantur exprimere dignitates.

5 Reſpon. verius eſſe beneficia in d. §. volumus. largè accipi, vt cõprehendat omnia ſupradicta, & quodlibet aliud beneficium, ſicut dicit gl. in regula, beneficiũ de reg. iur. lib. 6. gl. & doct. in c. ſi gratioſe. & c. ſi propter. de reſcript. eo. lib. & c. vno. de rer. permu. eo. lib. gl. in c. poſtulaſtis. de reſcrip. tex. & ibi doct. in cle. vna. de renuntia. etiã cõprehend

Beneficij nomine continetur præbenda, & quodcũq; aliud beneficium.

prehendere poteſt altaria. Barba. in cle. gratiæ. col. penul. de reſcrip. quando eſſent ſpiritualizata, vt noſtri dicũt. ſecus ſi tantum ſonarent in vim legati pij, diſtributiones tamen quotidianæ appellatione beneficiorum eccleſiaſticorũ non comprehendũtur. Domi. conſil. 85. ſuper 1. dubio. col. 3. gl. in extraua. execrabilis. in prin. in verbo beneficiorum. de præben. in extra. Iohan. 22. Et quis de iure in mandatis apoſtolicis, & in aliis impetrationibus tenetur exprimere dignitates. c. ad aures. de reſcrip. Sic & in nominationibus, & nomine beneficij etiam continetur præbenda, per tex. in cap. ſi quis dator. ibi, eccleſiaſtica beneficia, quæ quidam præbendas vocant. 1. q. 3. cap. pro illorum. de præben. cap. tua. de verb. ſignifi. & deciſio Rotæ viij. habens gratiam. de conceſ. præbend. in nouis. plenè Domi. in cap. alienationes. col. 2. in 12. quæſt. 2. & etiam appellatione beneficij venit dignitas. gloſ. in cle. auditor. in verbo beneficio. de reſcri. & Barb. plenè. in d. clem. gratiæ. ibidem. Fel. & Deci. in dicto c. poſtulaſti. Ideo vicarius generalis, cui eſt data poteſtas conferendi beneficia, poteſt conferre etiam dignitates. de Rota deci. vij. nota vtrum vicarius. de offic. vicar. in antiq. Fel. in c. cauſam. col. 10. nu. 52. ver. ſimiliter. de reſcrip. glo. & docto. in c. dudum. de præben. in 6.

Procurator conſtitutus ad acceptandum beneficia, etiã curata, acceptabit & dignitates.

6 Et procurator conſtitutus ad acceptandum beneficia, poterit acceptare curata, & non curata, etiã dignitates. Imol. in c. accedens. col. 3. de præb. quia talis cõſtitutio tanquam fauorabilis eſt ita intelligẽda, ſecundum eũ. Ideo ſufficit nominato conſtituere procuratorẽ ad acceptandũ beneficia, licet alia nõ exprimat, quod not. Feli. in c. poſtulaſti. col. 16. ver. facit etiam. de reſcript. Nec obſtat. quòd text. non exprimat in ſpecie. nã eſto ſanè, tamen in genere ſic, cũ appellatione beneficij veniat (vt dixi) omne beneficiũ. ideo tantũ expreſſit genus. nã tantũ valet expreſſio generis in ſuo genere, quantum ſpeciei in ſua ſpecie. l. ſi duo. ff. de adm. tut. alioqui dixiſſent cõditores qui omnia iura in ſcrinio pectoris habent. l. omnium. C. de teſta. c. 1. de cõſtitut. lib. 6. & non vſi fuiſſent verbo generali beneficia, niſi ſciuiſſent omnia illa ſub illo verbo includi. per adeptionẽ tamen ſecũdi beneficij factam per iſtum procuratorem non vacabit primum. de Rota deciſ. 17. habens gratiam. de reſcrip. in no.

Error in nominationibus an eas vitiet.

7 Quæro, quid ſi nominatus errauerit in ſui beneficij expreſſione, vtpote habebat beneficium ſancti Pancratij, dixit ſe habere beneficium ſancti Paneratij, an vitientur nominationes? Breui reſpondeo quòd nõ, quia error in ſyllaba nõ nocet. l. qui habebat. ff. de manumiſ. teſt. nec error in litera. c. ex parte. & ibi Panor. & alij de fide inſtru. dummodo ſenſus nõ mutetur. c. inter dilectos. de fide inſtr. & idem dicerem in literis conſuræ, & aliis per prædicta. Tutius tamẽ eſt, quòd reficiãtur literæ, & ſic vitabis proceſſus, ſed ſi refectæ non fuerint, non nocebunt. Si tamen erraret in nomine ſancti, non etiam vitiarentur nominationes, per glo. in c. quamuis. 1. in verbo nõ extendit. de præbend. in 6. Cardi. in c. cùm ſecundũ. illo tit. Fel. in c. ſignificauit. col. 2. de reſcrip.

Vicaria an ſit exprimenda.

8 Tertiò, an comprehendatur vicaria perpetua, ad hoc vt nominatus teneatur exprimere eam in nominationibus, ſi eam poſſidet? Breui reſpon. quòd ſic, quia continetur appellatione beneficij, vt nota. ſuprà. & Feli. & alij in cap. poſtulaſti. & Nicol. Milius in reperto. in verbo beneficiũ. §. ſexto. Dominic. & Philip. Peruſ. in cap. ſi. de offic. vicarij. lib. ſexto. vbi dicit quòd poteſtas conferendi beneficia data vicario generali, comprehendit dignitates, & alia quæcunque beneficia, quum materia non ſit ambitioſa. & quæ dicuntur in beneficio curato, habent locum etiam in vicaria perpertua. tex. in cle. vna. de offic. vicar. latè Panor. in cap. extirpandæ. in repetitio. §. qui verò. de præbend. & ibi dixi hoc anno in interpretatione illius §.

Hoſpitalia an ſint exprimenda in nominationibus.

9 Quartò, quæro an nominatus in ſua nominatione teneatur exprimere hoſpitale quod habet? Videtur quòd nõ, quia hoſpitalia non veniunt appellatione beneficiorum. cle. 2. de præb. contrariũ concludit gl. in §. item quod vniuerſitates. in verbo beneficiorum. de coll. in pragma. dicẽs quòd ſi nominatus exprimeret hoſpitale, non ſic de leui obtineret nominationes, vel fortè non obtineret, vtpote, ſi valeat ducentos aureos. & hoc tenet Brunell. conclu. 19. tractatu. de dignita. l. 4. decla. vbi dicit impetrantem beneficium à papa, vel à legato, teneri facere mentionem de hoſpitali, quia de omni eo, quod poſſet mouere papã ad denegandum vel concedendũ gratiã, facienda eſt mentio in literis gratiæ. Sic concludit Nicol. de milis, in verbo beneficium. §. 9. vide glo. in clem. diſpendioſam. in verbo beneficiis. de iudic. vbi dicit quòd licet appellatione beneficij non veniat hoſpitale, tamen quando parificantur eccleſię & hoſpitalia, quod in beneficiis ſtatuitur, habet locum & in hoſpitalibus. probat tex. iuncta glo. in verbo beneficium. in cle. vna. de rerum permut. vbi gl. extendit tex. loquentem in beneficiis ad hoſpitalia quæ conceduntur in titulum. & ibi ſequitur Card. q. 6. vide Fel. in c. de quarta. col. 3. & ſequen. de præſcrip. multa tradentem de hoſpitalibus. facit tex. iuncta doctrina docto. ibi in c. 1. de eo qui mittitur in poſſeſ. vbi extendunt illum tex. loquentem in beneficio, ad hoſpitalia. & quando materia in qua profertur beneficium eſt proportionabilis ad hoſpitale, tunc comprehendetur hoſpitale, Barb. in c. ex literis. col. 3. & ſeq. de cõſuetu. Fel. in c. in noſtra. in 23. correla. de reſcript.

&

& in hanc opinionem facilè deſcenderem,
quando daretur in titulum & eſſet eccleſia-
ſticum, non temporale, quia beneficia eccle
ſiaſtica tantum ſunt exprimenda in nomi-
nationibus, vt patet in dicto §. volumus.
Multa hic poſſem effundere de hoſpitali-
bus, quæ licet videre per doctores ſuprà
allegatos. & ego ipſe multa congeſsi in d.
clemen.2.de præb.

Leproſaria an ſit exprimēda.

10 Quintò, quæro an leproſariam vel elee-
moſynariam teneatur nominatus exprime
re? Breui per ſupradicta conclude quòd nō
quando non erat beneficium eccleſiaſticū,
alioqui contra.cle.quia cōtingit.de religio.
domi. vide quę plenè dico infrà.q.15.nu.15.

Poſsidere & tenere quod ſignificent.

11 Sextò, quæro ſi nominatus poſsideat be
neficia, de facto ſine titulo, an teneatur ex-
primere in nominationibus? Videtur quòd
non, quia videtur ceſſare ratio tex. ergo &
diſpoſitio l. quod dictum.ff. de pact. Item
iſte qui de facto tenet, non dicitur propriè
poſsidere: quia verbū poſsidere ad ius re-
fertur, tenere ad nudum factum.leg.poſſeſ-
ſio. ff. de acquirend. poſſeſsio.l. ſtipulatio
iſta.§. hæc quoque. de verb. obliga. Petrus
Ferra.in pract. in prima forma libel. verbo
s.an dictus Iohan.&c. Alexand. conſil.35.in
fi.in 6.volu.l.1.§.quod ait.ff.quorum lega.
allego. text. vltra eos. in l.2. ibi poſſeſſores
non conuenit appellari, qui ita tenent.C.de
præſcrip.triginta ann.& l.pe.§.1.ibi, tenue-
rit ibidē.vide gl.in l.in rebus.C.de iure do-
tium.niſi addatur quòd de iure tenere poſ-
ſit.glo.in c.gratia.de reſcrip.in 6. Cōtrariū
arbitror verius in odium violenti.c. eum
qui.& ibi gloſ. de præbend.lib.6. Feli. poſt
Iohan.And.& alios.in cap. in noſtra.verſi.
ſpoliatus.de reſcrip. Prouinciale omniū ec-
cleſia. fol.55. quia non intereſt vtrum iure
legitimo poſsideant, an non. tex.in l.1.§.nō
quærimus.ff.ſi quis omiſ.cauſa teſta. Alio-
qui ſtultus & intruſus eſſet melioris condi-
tionis, quàm peritus, econtra d.c. eū qui.de
præbend.lib.6. Nec obſtat quod non poſ-
ſideat, quia largè & in odium ſuū dicitur
poſsidere, nec refert iuſta vel iniuſta ſit poſ-
ſeſsio.arg.d.c.eū qui.l.2.ff.de interdict.glo.
in verbo poſsidebunt.de colla.in pragm.§.
item quod vniuerſitas.hoc etiā tenet Card.
in clem.2. quæſtio.5. vt lite pend. & quod
tenere aliquando accipiatur pro poſsidere,
eſt tex.in c.ſi beneficia.de prębend.in 6.ibi,
quæ illi tenebant antea.l. cùm proponas.
in 2.C.de pact.Do. Paulus Pariſius in cap.
cauſam.col.penulti.de præſcript. ideo dicit
ſolennis gloſſ. in §.ſi tres. de pace tenen. &
eius viola. Beatus qui tenebit.hoc refert gl.
in regula cancel.15.l. fin.C. de rei vendica.
vide Lucam de penna in 1. colum.3. C. de
deſerto.lib.12.igitur ſi vniuerſitates ſciuiſ-
ſent hunc ſceleſtum alios ſpoliantem, ei-
dem non conceſsiſſent nominationes. ideo
illa taciturnitas vitiabit eas.

De poſſeſſis nō pacificè, an ſit mentio facienda.

12 Septimò, quæro an de his quę non paci-
ficè poſsidet, teneatur in nominationibus
facere mentionem? gl. in propriis terminis
in §.item quòd vniuerſitates.in verbo poſ-
ſidebunt. de colla. in pragma. tenet quòd
non.arg.c.licet.de præb.in 6.cap.commiſſa.
de elect.co.lib.cle.ſi plures.de præbend. &
in extrauagan.execrabilis.§. qui verò. Ioh.
22. quia verba ſunt intelligenda cum effe-
ctu.l.1.ff.quod quiſque iur.cap.relatum.de
cleric.non reſiden.

Ex quo infert quòd nominatus non te-
netur facere mētionem de beneficio, cuius
recredētiam habet, & pendet adhuc lis ſu-
per pleno poſſeſſorio, quia per recredentiā
non efficitur quis pacificus poſſeſſor, ſicut
per primum decretum in realibus non con
ſequitur miſſus veram poſſeſsionem ſed
cuſtodiam, aut, vt alij volunt, poſſeſsionē
commutabilem, quia intra annum venien
ti, & cautionem præſtanti de parendo iu-
ri debet reſtituere fructus perceptos. l. ſi
quis emptionis.in fi.C. de præſcript.30. vel
40.anno.ca.paſtoralis.§.præterea. de offic.
ordi.c.1.& 2.de eo qui mittitur in poſſeſsio.
13 hæc ille. Ego contrarium teneo, quia poſt-
quam de eo, quòd poſsidet de facto, tene-
tur facere mentionem, vt ſuprà dixi, à for-
tiori & de illo, quod non poſsidet pacificè.
Item tex.tantū dicit poſſeſſa, ergo ſiue fue-
rint poſſeſſa pacificè, ſiue non, oportet ea
exprimere. Nam ſi voluiſſent tantū benefi-
cia pacificè poſſeſſa eſſe exprimēda, hoc di-
xiſſent conditores. cap. ad audientiam. de
deci. & quia hoc non dixerunt non eſt no-
ſtrum addere, ad tex. illud verbum pacificè.
Imò addens peccat in ſanctum ſpiritū. Por-
cus, & ibi Iaſ.in §.1.inſti.de patria poteſta.
& in l.gallus.ff.de libe. & poſthumis. Item
indefinita æquipollet vniuerſali.c.vt circa.
de electio.lib.6.l. ſi pluribus.ff.de lega.2. Et
ſic dum dicit poſſeſſa, debet intelligi quo-
modocunque ſiue pacificè, ſiue non. Præ-
terea poteſt ea per ſententiam declarari ad
ſe pertinere, & pacificè poſtea poſsidere in-
cipiet, & tunc haberet vltra ducētos flore-
nos auri de camera, & tamen impetraret
nominationes, quod eſt prohibitū. Inſuper
fieret fraus legi, quia habētes beneficia vſq;
ad valorem ducentorum aureorū, faceret
ſibi moueri litem ſuper illis, & poſtea impe
trarent nominationes, & acceptarent alia
beneficia, quod eſt prohibitū. Nec minus
dicuntur poſſeſſa in effectu, licet ſint liti-
gioſa. not.per Cardi. in cap. de multa.§.1.
col.1.de præb.& ſic teneo, nec iura pro glo.
allegata probant ſuam opinionem, niſi in-
telligas glo.in eo cui mouetur lis ſuper poſ-
ſeſſorio, quia licet obtinuerit recredētiam,
ſiue vt dicunt tenutam, adhuc non dicitur
in hoc regno maximè poſsidere ſimplici-
ter, ſed ſub manu regia. ideo non tenetur
illud quod non poſsidet exprimere ſecun-
dum quoſdā, nos autē etiam dicimus tene-
ri exprimere per ſuprà allegata & quando

ſtaret per eum qui habet recredentiá, quominus poſsideret, vtpote, quia non proſequitur litem ſuper pleno poſſeſſorio, tunc poteſt dici poſſeſſor. hoc expreſſe tenuit gl. in §. itē quod vniuerſitates. in verbo poſsidebunt. de colla. in prag. quia paria ſunt poſsidere, vel ſtare quominus poſsideatur. ar. cap. commiſſa. de elect. in 6. & tutius eſt exprimere. vide Albert. in tract. ſtat. in prima parte. quæſt. 177. item quæritur, &c.

14 Octauò quæro, cuidam collatum eſt beneficium, cuius poſſeſsionem nondū adeptus eſt, vult nominationes impetrare, an teneatur exprimere illud beneficiū? Reſpondeo breui, non: quia illud non poſsidet, & beneficia poſſeſſa tantum debent exprimi, quamuis per ſolam collationem ius quæratur abſenti in beneficio. c. ſi tibi, de præb. in 6. Innoc. in c. inter cætera. de præb. gloſ. in §. item quod vniuerſitates. in verbo poſsidebunt. de colla. in prag. niſi in fraudē hoc faceret, & tutius & æquius eſt, vt mentionem facias, ne poſtea proceſsibus inuoluaris, & hoc ſi ſcieris, alioqui diuinare non teneris. ar. l. ſi putator. ff. ad leg. aquil. facit cap. gratia. de reſcrip. in 6. nam qualitas iuncta verbo, debet intelligi ſecūdum tempus verbi. l. in delictis. §. 1. ff. de noxal. actio. ſed iſta qualitas, videlicet poſſeſſa, eſt iuncta verbo exprimere, ergo oportet quòd ſint poſſeſſa tempore nominationis impetratę. Nec refragatur, quòd in beneficialibus nō conſideratur poſſeſsio. c. t. & per totum. de eo qui mittitur in poſſeſ. ſed ſolus titulus. c. ſi tibi abſenti. de præb. in 6. quia reſpond. hoc eſſe verum, niſi lex figat pedem ſuper poſſeſsione, vt in ca. ſi à ſede. de præb. in 6. & licet in mandatis & impetrationibus de iure ad rem ſit facienda mētio, vt patet per Feli. in c. in noſtra. de reſcrip. per illum text. tamen ſecus eſt in nominationibus, in quibus eſt expreſſum, beneficia poſſeſſa tantū eſſe exprimēda, & ſic nondum acceptata, niſi fraus eſſet, vt ſupra dixi. Quicquid dicant iuniores in hoc dicentes eandem eſſe rationem, & quia vniuerſitates potuiſſent à concedendo retardare, & iſta potuiſſent allegari conditoribus, ſed tex. iam facto volenti poſſeſſa tantum eſſe exprimenda non eſt addendum, & non poſſeſſa. & in certis non eſt tunc opus coniecturis. l. cōtinuus. §. cùm ita. in fi. ff. de verb. oblig.

Beneficia de nouo collata non poſſeſſa exprimuntur.

15 Nonò quæro, an tam de beneficio principali, quàm de vnito ſit facienda mentio in nominationibus? Reſpon. nō de beneficio vnito. ar. c. ſuper eo. de præbend. lib. 6. Ita expreſsè tenet Iohan. Brunel. in tracta. de dignita. leg. in concl. 19. poſt glo. in §. item quod vniuerſitates, in verbo qualitates. de colla. in prag. vbi limitat quando vtraque eccleſia eſſet æquè principalis, tunc vtraque debet exprimi, argu. c. i. de præb. cap. 1. de conſecra. eccle. vel alta. Ancha. conſil. 114. pro impetrāte. Itē nec beneficio ignoranter ſibi collato. c. gratia. de reſcrip. lib. 6. nam is non poſsidet, qui ignorat. l. 3. §. Neratius. ff. de acquiren. poſ. vt ſuprà dixi.

De beneficio vnito an ſit facienda mentio.

16 Et aduertendum eſt, quòd ſi nominatus neget ſe poſſediſſe id temporis videlicet dum nominationes impetrauit, aſſerens contrariū probare debet. l. 2. ff. de proba. Tamē ſi probetur nominatum alicuius agri fructus illius eccleſiæ antè recepiſſe, præſumitur ꝙ illo anno poſſederit illud beneficiū. ſingu. eſt dictum Bald. in addi. ad Specula. in titu. de proba. verſic. ſed quæro qualiter. quòd eſt notandum teſte Franciſ. Cremen. ſingu. 132. ſi probo. nil tamen intereſt, ſiue poſsideat eccleſiam exiſtentem infrà terram, ſiue ſuprà terram. l. peregrè. ff. de acquir. poſ. ſiue per ſe, ſiue per alium, quia is poſsidet cuius nomine poſsidetur. l. quod meo. ff. de acqui. poſſeſ.

Negans ſe poſſediſſe, quis probare debeat.

17 Decimò quæro, an ſpoliatus ſuo beneficio in nominationibus teneatur exprimere id beneficium quo fuit ſpoliatus? videtur quòd non. per §. volumus. de colla. in concord. vbi tantum tenetur exprimere beneficia poſſeſſa, ſed non poſsidet illud quo fuit ſpoliatus. c. in literis. de reſtit. ſpolia. ergo illud exprimere non tenetur. Secundò facit, qui de vno dicit, de alio negat. l. cùm prætor. ff. de iud. c. nónne. de præſump. cap. qualis. 25. diſtinct. Tertiò eſt tex. in cap. ſi tibi conceſſo. de præben. in 6. vbi quando quis non recipit fructus, non dicitur habere beneficium, ad hoc vt primū dicatur vacare per adeptionem ſecundi. c. ſi propter. de reſcrip. in 6. & hanc opinionem tenuit glo. in §. item quod vniuerſitates. in verbo poſsidebūt. de colla. in prag. Quartò, in concord. dicitur quod beneficia poſſeſſa exprimere beneficiatus tenetur, ergo non tenetur exprimere nō poſſeſſa, & illa quibus eſt ſpoliatus.

Spoliatus an teneatur illud beneficium exprimere quo fuit ſpoliatus.

18 In contrarium facit ꝙ qui habet actionē ad rē ipſam, rē habere videtur. l. qui actionem. ff. de reg. iur. Et id apud ſe quis habere videtur, de quo habet actionem. habetur enim quod peti poteſt. l. id apud. ff. de ver. ſigni. ſed iſtud eſt per fictionē. Secundò per ſpoliationem non perditur titulus, nec beneficiū. Panor. Imol. & Felin. in c. in noſtra. de reſcrip. Tertiò in mādatis apoſtolicis, & aliis literis impetrationis ſpoliatus ſuo beneficio tenetur facere mentionē ſui beneficij ſpoliati, quādo intendebat illud proſequi. doct. in d. c. in noſtra. Panor. & alij in c. cū teneamur. de præb. ergo & in his nominationibus, cū ratio diuerſitatis nō aſsignetur. Quartò habēti beneficia vſq; ad valorem ducentorū aureorū, non dantur nominationes. §. volumus. eo. tit. in cōcorda. ſed is qui eſt ſpoliatus, habet ſaltē titulū, ergo, &c. Quintò, auferri debet materia delinquēdi. l. cōuenire. ff. de pac. dot. ſed poſſet nominatus ꝓcurare, vt ſpoliaretur ſuo beneficio, vt poſtea impetraret nominationes

& vig

& vigore illarum haberet beneficia, ergo, &c. tamen quando ſtat per aliquẽ, quò minus poſsideat, dicitur poſsidere. c. licet canon. & c. commiſſa. de electio. lib. 6. Sextò, vbi ſpoliatus primo beneficio accepit ſecũdum incõpatibile pacificè, dicitur primũ vacare. Inn. & alij in c. de multa. de præbẽ. ergo ante adeptionem ſecundi illud primũ habebat? Reſpondeo, aut quæris an ſpoliatus ſuo beneficio teneatur in nominationibus exprimere beneficia, quibus, vel quo fuit ſpoliatus, & dic quòd non per ſupradicta in 1. parte, quia non ſunt poſſeſſa, & beneficia tantum poſſeſſa quis tenetur exprimere ſecundum concordatum, à cuius verbis non eſt recedendum. l. non aliter. ff. de lega. 3. & quoquo iure poſſeſſa ſint, non quærimus. dicit text. in l. 1. § nõ quærimus. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta. vbi etiam dicitur, ſi fortè quaſi prædo poſsideat, teneri, fingens ſibi aliquem titulum poſſeſsionis quocunque modo lucriſacturus quis ſit. Si tamẽ poſtea illud recuperet, & velit nũc petere beneficium vacans in vim nominationis, hoc non poterit, per d. §. volumus. vbi dicitur ꝙ ſi nominatus obtineat beneficium, quod ad valorem ducentorum florenorum auri de camera aſcendat, tunc beneficium petere, ſeu conſequi non poteſt. Ecce ergo quòd licet impetrauerit nominationes tempore ſpoliationis, ei non proderunt, ſi tempore vacationis obtineat beneficia vſque ad prædictũ valorem, etiam ſi in nominationibus illud beneficium expreſſerit. Et ſic eſt cõcludendum quòd nominationes valent, etiam ſi nõ fuerit facta mentio de beneficio, quo fuit ſpoliatus: tamen ſi illud recuperauerit poſt impetrationem nominationum, aliud beneficium ratione illarum conſequi non poterit, ſi illud beneficium vſq; ad valorem præſtitũ aſcenderet, alioqui cõtra, per prædicta. & ſic vides opiniones cõciliatas, notes perpetuò, quia etiam hoc caſu vellem exprimere ad vitandum proceſſum.

An ſufficiat exprimere beneficia in genere.

19 Vndecimò quæro, an ſufficiat in nominationibus exprimere beneficiũ in genere, vt non obſtante ꝙ alia beneficia habeat? videtur ꝙ ſic in c. non poteſt. §. vlti. de præben. in 6. & quia tantũ valet expreſsio generalis in ſuo genere, quãtum ſpecialis in ſua ſpecie. l. ſi duo. ff. de admini. tuto. Contrarium arbitror veriùs, quia in concorda. §. volumus. dicitur quod nominatus tenetur exprimere beneficia, quæ habet, & verum eorum valorem. quod non faceret, ſi in genere exprimeret. & hoc tenuit gl. in §. item quod vniuerſitates. in verbo, qualitates. de colla. in prag. pro hoc facit textus in cle. 1. de præbend. vbi non ſufficit expreſsio iſta generalis, vt animarum cura nõ negligatur. Et quòd non ſufficiat in genere exprimere. tradit Panor. & Deci. in c. ad aures. de reſcript. & cle. vlti. de officio ordina. Felin. in c. in noſtra. de reſcript. Nec obſtat d. c. non poteſt, prout ibi docto. declarant. Et vide ſexdecim limitationes ad illam regulam d. l. ſi duo. per Bal. in l. ſed & ſi quis. §. quęſitum. colum. 2 ff ſi quis cautio. imò tenetur exprimere, etiam ſi motu proprio nominationes impetrarentur, vt diſſerit glo. in d. verbo qualitates. & Brunel. in tracta. de dignita. leg. 19. cõcluſi. 4. decla. non tamen ſolent vniuerſitates ſic nominationes concedere.

De eo qui dolo deſiit poſsidere.

20 Duodecimò quæro, quid ſi dolo deſiit poſsidere aliquod beneficium, an illud teneatur exprimere? videtur ꝙ nõ, quia non poſsidet, & beneficia poſſeſſa tantum quis tenetur exprimere. Reſpond. imò etiam ſi dolo deſiit poſsidere, quia is pro poſſeſſore habeť, qui dolo deſiit poſsidere. l. is qui. ff de rei vendi. & l. quòd ſi dolo poſſeſſoris fugerit, damnandũ eum quaſi poſsideret. ibidem. regula, qui dolo. & regula, parem. ff. de regul. iur. Iaſ. & alij in §. 1. inſtitu. de actio. c. pro poſſeſſore. de regul. iur. libr. 6. & diſpoſitio loquẽs de poſſeſſore, habet locũ in eo ꝗ dolo deſiit poſsidere. Bar. in l. vna. C. de aliena. iud. mut. cauſa facta. Alberi. in 1. parte ſtatuto q. 154. Iohan. Andr. in d. regula pro poſſeſſore. Et Alber. ad verbũ refert in l. qui dolo. ff. de regu. iur. & non minus delinquit is, qui nõ incipit poſsidere, quã is qui definit. l. 1. § ſanè. ff ſi quis omiſſa cauſa teſta. Et quid ſi lata culpa deſinat quis poſsidere, an comprehendatur. vide Ioan. Fab. & Iaſ. in §. omnium. inſtitu. de actio. Tenetur tamẽ dolum probare is, qui illum allegaret. l. quotiens. § qui dolo. ff. de probationibus.

Beneficium de nouo poſſeſſum an ſit exprimendum.

21 Decimotertiò quæro, an beneficiũ de nouo poſſeſſum, per ſex menſes fortè, vel per aliud modicũ tempus, ſit in nominationibus exprimẽdum? Reſpon. quòd ſic, dummodo tempore nominationum poſsideat, ſiue poſſederit longo tempore, ſiue nõ, ſiue poſſederit per annũ, ſiue minus: tum quia in concordat. tantum requiritur, vt beneficium poſſeſſum exprimatur, nõ diſtinguẽs de tempore: tum quia ratio concordato. locum habet, ſiue poſſederit per annum, ſiue minus, vtpote, vt vniuerſitates inſtruãtur, an ille qui impetrat nominationes, habeat vſque ad ducentos florenos auri de camera: ſed ille qui de recenti poſsidet beneficiũ, habet id temporis vltra ducentos aureos, ergo oportebit illud beneficiũ exprimere. Nõ obſtat quòd poſsit moleſtari intra annum ſuper poſſeſſorio, quia fac eſſe, attamen hic non conſideratur ille euẽtus. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verborum obligation. nam de iure poteſt quis in beneficio perpetuo moleſtari, regula beneficium. de regulis iuris. in 6. capitu. cura. de iure patronatus. gloſſa in verbo triennio. de pacificis poſſeſsionibus, in pragmaticis. Et etiam in hoc regno Franciæ quis poteſt

Beneficia quæ quis obtinet ad nutum ſuperioris, an ſint in nominationibus exprimenda.

In contrarium me trahit, cùm hoc poſſit
eſſe perpetuum, pro perpetuo iudicabitur,
argu.l.ſufficit.ff.de condictio. indebi.imò
ſi abbas ex malitia remoueret monachũ,
is ipſe poſſet ſupplicare ſuperiori abbatis.
& ipſum ſuperior debebit tueri, inſtar ſerui.l.1.C.de precib.impera.offerẽ. Innocen.
in c.inſinuante.qui clerici vel vouentes.gl.
in §. & idem ordo. in verbo perpetuis. de
colla.in prag.vbi concludit, hæc manualia
etiam poſſe permutari.citat Federic.in tracta. de permuta.benefi.q.16. vide quę dixi
in tractatu de pacifi.poſſeſ. in ſexta limita.
Item hic non exprimit perpetua, ergo etiã
nõ perpetua tenetur quis exprimere, quia
de beneficio quod quis obtinet in titulũ,
debet facere mentionem de iure.c. ſi proponente.de reſcrip.c.ſi motu.de præben. in 6.
nec hoc caſu ius diſtinguit, an ſit tẽporale, an perpetuum: nec etiam nos diſtinguemus.l.de precio.ff.de publicia.in rem actione.ius ergo conſiderat an detur in titulum
vel non, ſed manuale datur in titulum.cle.
quia regulares.de ſupplen.neglig.præla.cũ
ibi notatis, ergo de eo debet fieri mẽtio, &
ita concludit in impetrãte apoſtolico, Calderi.conſi.9.an impetrãs.& idem in nominationibus puto concludendum.

28 Nec obſtat primùm, quia iam eſt ei reſpõſum, nec c.poſtulaſti. quia ibi ſit differẽtia
inter perpetuam & temporalem vicariam,
non ratione temporis, ſed reſpectu tituli,
quia in temporali non datur titulus. ſecùs
in perpetua. notatur in c. cùm ex eo.de electio.in 6.& in c. ſi gratioſè.de reſcrip.eod.
libr.non tamen tenetur facere mentionem
de loco collegiali, vbi in ſingulos annos
datur victus tãtùm vſque ad decem annos,
vel aliud tempus, non perpetuò, vel ſi darentur fructus alicuius altaris vſque ad decem annos.Calder.conſi.6.an ſi epiſcopus.
rubri. de præben. quia non eſt beneficium
eccleſiaſticũ.Idem Calderin.ibidem,conſi.
30. an ſi ſacriſtæ. ſecùs ſi perpetua, vt dixi
ſuprà quando eſſent (vt dicunt) ſpiritualizata.

Capellanias modici valoris an teneatur quis exprimere.

29 Quartò quæro, quid ſi habeat Capellanias pauci valoris? Reſpondeo, tenetur exprimere, per c.ſi motu proprio. de præben.
in 6.quia hic dicit beneficia, ergo intelligit
quęcunque beneficia, ſiue maiora, ſiue minora. Et quæ dicantur maiora, vel minora,
arbitrarium eſſe dicit Geminia. cõſil.85.ſuper primo dubio. circa finem, ſequitur de
Ripa in c.ad aures.col.1.de reſcrip.licet aliqui contrà teneant. Item parum & magnũ
in iure differentiã non inducunt.l.1.§. cùm
dicitur.ff. ſi cui plus quàm per legem falci.
l.quanuis minima.vt in poſſeſsio.legat.l.ſi
proprietarius.de dam.infecto. Et quia beneficium etiam modici commodi requirit
reſidentiam.c.conquerẽte. de cleri.non reſiden.Oldrad.conſil.140. in eccleſia.col.1.
cũ ſingula officia in eccleſiis aſsiduitatem
exigant perſonarum. capitulo ad hæc. de
præbendis.

Tacenti beneficium quod habebat tempore impetrationis nominationũ non ſuccurritur, licet poſtea illud reſignauerit.

30 Quintò quæro, quid ſi impetrans nominationes tempore impetrationis habebat
beneficium, quod in nominationibus nõ
expreſsit, poſtea conſultus reſignat id, vel
per ſententiam amiſit illud beneficium,
quod non expreſſerat, demum aliud vacãs
beneficium acceptat vigore nominationũ,
an valeat? Videtur ꝙ ſic, quia in nominationibus attenditur tempus vacationis, vt
in concordat.§.volumus.vbi poteſt prouideri ei, qui nõ habet ducentos florenos auri in beneficiis tẽpore vacationis. ita tenet
gl.in pragm.in § ꝙ ſi quis.de collat.in hac
ſententia permanebo nũquam, quia quod
ſemel vitioſum eſt, tractu tẽporis nõ conualeſcit.regula eſt iuris.Sed nominationes
ab initio fuerũt nullæ propter beneficium
nõ expreſſum, ergo illa reſignatio nil facit,
quo magis nominationes valeãt, maximè
quando eſt defectus in ſubſtantialibus, vt
hic. Deci.in regula, quod in initio.ff.de regul.iur.facit c.primùm. & c. ſi eo tempore.
de reſcript.in 6.c.1. de deſpon.impube.ibidem.tradit Specul.in tit.de reſcrip.præſenta.§.ratione autem impetrãtis.col.3. verſic.
31 quid ſi impetrãs.Nec obſtat quòd tempus
vacationis attẽdatur in nominationibus,
verum eſt, quãdo nominationes ſemel valent.tunc enim inſpicitur tempus vacationis beneficij, an nominato ſit cõpetens beneficium, nécne, id temporis, ſcilicet vacationis.ſed quando ſunt nullæ, non conualeſcunt poſtea, nec inſpicitur tempus vacationis.facit quod ſi archipresbyter non valens habere copiam epiſcopi, reſignauit in
articulo mortis in manibus presbyteri recipientis reſignationem nomine epiſcopi,
& canonici ſtatim elegerũt. poſt duos dies
vita functus eſt archipresbyter, demũ epiſcopus electionem canonicorum cõfirmauit, quòd nõ valet electio de beneficio non
vacante, & ſic nec confirmatio. Ioh. Andr.
in regula non firmatur.de regul.iur.in 6.in
mercurial.& ibi Philip.Peruſ.Item ſpeciale eſt in c.is cui.de præben.in 6.vt quis poſſit dimittere beneficium, & poſtea erit idoneus.ſecùs erit in aliis caſibus.l.ius ſingulare.ff. de legi. & pro hoc eſt textus in c. dudùm.§.nos igitur.de præbẽ. in 6.& Iohan.
Monach. in d.c. is cui. hoc expreſsè tradit
Archid.in c.ſi motu.in fi.de præbend. in 6.
& idem in mandatis apoſtolicis concludit
Compoſtel.in capitulo in noſtra.colum.2.
de reſcriptis.

Verus valor in nominationibus debet exprimi.

32 Tertiò, exprimitur in nominationib⁹ verus valor beneficiorum. dicto §. volumus.
Oldradus conſilio 216.circa.Barbatias capitulo ad aures. numero 40. de reſcriptis.
vbi dicunt in impetrationibus apoſtolicis
valorem beneficiorũ exprimendũ.ſic ergo
erit in nominationib⁹, vt hic dicit in tex.ratio eſt vt vniuerſitates inſtruãtur an is qui

velit obtinere nominationes, habeat vltra ducentos aureos, vel vſque ad illam ſummam,& tunc eidem denegare poterunt, & debebunt nominationes, ſi nõ exprimeretur valor verus, hoc non poſſent ſcire vniuerſitates, nec diuinare tenentur, cùm nullus hoc debeat. l. ſi putator. ff. ad legẽ Aquiliam. Imò punitur præſagus. l. nemo. C. de maleſi. & mathe. & ca. contra. 26. quæſt. 5. Roma. ſingu. 660. tu ſcis, &c. & hæc ignorãtia eſt probabilis, cùm ſit in facto alieno. l. fina. ff. pro ſuo. Secundò, etiam intereſt collatoris hoc ſcire, ne etiam impetratis nominationibus habẽti ſummam ducentorum florenorum auri de camera prouideat, cũ non teneatur, ſed non habenti, vt in regula cancella. 61. & dicto. §. volumus. de collatio. in concorda.

33 Adhæc, quia hoc præcipitur in cõcord. vt verus valor exprimatur, & ſic hoc exprimere videtur de forma & ſubſtantia, quæ debet ad vnguẽ ſeruari. l. cùm hi. §. ſi prætor. ff. de tranſactio. & l. 1. & ibi docto. ff. de libe. & poſthu. alioqui nominationes ſunt ipſo iure nullæ. Panormi. in c. vlti. col. 2. de præſumpt. vbi etiam Feli. Ego verò ſuſti-

Concluſio. Verus valor quamuis in nominationibus nõ exprimatur, tamen vere ſubſiſtunt.

34 nui concluſionem hãc, videlicet, Nominationes, quamuis verus valor in eis non ſit expreſſus, iure ſubſiſtũt. intellige ſi eo anno quo impetraui nominationes, propter ſterilitatẽ non valuit beneficiũ niſi viginti, & ego expreſsi æſtimationẽ communem, videlicet quòd valebat quinquaginta, tũc puto quòd nominationes valebunt, vt infrà dico, cùm communis valor ſit attendẽdus. l. precia rerum. §. fina. ff. ad legem Falcidiam, vel ſi expreſsit beneficiũ eſſe pluris, quàm eſſet, quia quod pluris eſt, vtiq; tanti eſt. text. expreſſus. in l. cùm furti. ff. de in litem iurãd. l. in eo quod plus. de regul. iur. & ibi Deci. Vide tamen Feli. & alios in c. ad aures. de reſcript. & infra. q. 7.

35 Et hodie ſtilus curiæ Romanæ inualuit, vt in interpretationibus beneficiorũ exprimatur valor. gloſ. & docto. in cle. 1. de præben, Barba. & Feli. in d. c. ad aures. Et hoc vt annata ſoluatur Romano pontifici. vt patet in rub. de anna. in prag. & in concor. & ita Vrbanus 6 ordinauit, vt in deciſio. Rotæ cauet, deciſio. xx. licet impetrans. de prębendis. in nouis. & in regula cancel. 61.

Stilus gallorum quoad expreſſionem valoris beneficij.

36 Galli hunc verum exprimendi ſtilum non receperunt, imò licet beneficiũ valeat mille aureis, non exprimunt valere, niſi 24. ducatos, ſic, cuius fructus, &c. 24. ducatorum auri de camera ſecundum æſ. co. an. valorẽ

37 non excedunt. Dicunt enim burſales conſtitutiones in regno extirpandas. hęc tamẽ nõ eſt burſalis quo ad nominationes. quia ob hoc non dantur annata papæ, nec vniuerſitati, ergo verus valor eſt exprimendus

Burſales conſtitutiones galli reprobant.

38 in eiſdem. Idem ſeruatur etiam in Francia in vnionibus, vt verus valor tam beneficij vniti quàm vniẽdi exprimatur. de quo in regula cancel. 21. quod eſt notandum ſecundum Felin. in c. ad aures. colum. vlti. de reſcrip. Et per hoc dixi quòd ſi quis habeat beneficium ducentorum florenorum auri & vltra, deductis tamẽ oneribus & impenſis, non remanent habenti niſi centũ, quòd ille poterit nominationes impetrare, quia verus valor eſt ei ad centũ, & ille eſt exprimendus ſecundũ concordata. Et hoc videt̃ concludere Bart. in eo qui impetrauit à papa. in l. quotiens. ff. ad legẽ Falci. Bal. in l. j. col. 2. C. de fructi. & litium expen. Feli. in d. c. ad aures. col. pen. conclu. 12. Iaſ. & alij in l. nõ amplius. col. 2. ff. de lega. 1. & in l. illud. in princ. C. de colla. l. cùm quędam. §. fin. ff. de iuriſdict. omn. iudi. Deci. conſi. 159. ſtatutum. Feli. in c. ad noſtram. 1. poſt gl. ibi col. 2. de iureiurando. quia peruenire & habere propriè dicitur, quòd deductis oneribꝰ ad aliquem peruenit. l. veniſſe. ff. de verbo. ſignifi. vbi ſcripſi. l. cogi. §. 1. ff. ad Trebel. intellige tamen vt dico infra co. in 5. q. vt hic intelligamus de alio onere, videlicet neceſſario quàm ibi. Item bona dicũtur ære alieno deducto. l. ſubſignatũ. §. 1. ff. de verborum ſignificatio. ſic & verus valor deductis neceſſariis oneribus dicitur. vide Caſſado. deciſio. 19. de præbend.

39 Primò, quæro an de penſione teneatur facere nominatus mẽtionem? Videtur quòd non, quia nõ venit appellatione beneficij. c. quamuis. 1. de præbend. in 6. c. ad audientiam in 2. de reſcrip. Itẽ penſio eſt quid mere temporale, quæ nõ poteſt permutari cũ beneficio. c. vno. de rer. permu. lib. 6. & ibi not. docto. & dixi in tract. de pacifi. poſſeſ. in 18. amplia. Reſpon. quòd ſi data eſt in titulum tenetur eam nominatus exprimere, alioqui non. Ioan. Andre. & alij in cap poſtulaſti. & c. ad audientiam. 2. de reſcript. Do. in c. ſi pauper. de præben. lib. 6. gloſ. in clemen. 2. in verbo quodcũque. de vita & honeſta. cleri. vbi concludunt in impetrationibus apoſtolicis exprimendã. idem ergo & in nominationibus dicetur. Et hodie quælibet penſio ſuccedit loco beneficij. quia ad vitam recipientis frequentius datur, ideò tenetur habẽs eam facere mentionem, etiam in mandatis apoſtolicis. glo. in regula cancella. 61. in fine. Ioan. Brunel. in tract. de dignita. leg. conclu. 16. declara. 4. & iſtud eſt æquitatis plenum, inſpiciendo mentem concordatorum, in quibus pauperibus volunt cõditores ſcholaribus prouideri, & non habentibus ad ducentos florenos beneficia. Et parum refert an habeãt in beneficiis, aut in penſionibus perpetuis. conſtitutio enim ex limite rationis debet ampliari, vel reſtringi. l. cùm pater. §. dulciſſimis. ff. de legatis ſecundò. Lanfrancus in tractatu, de interpretatione ſtatutorum, in interpretatione extenſiua in ſecunda concluſione. & ibi dixi in additionibꝰ ad eum. gloſſ. in. §. item quod vniuerſitates. in verbo benefi

Penſio exprimenda eſt.

bo beneficiorum. de collationibus. in pra-
gmaticis. dicit hoc eſſe æquum, licet pen-
ſiones non dicātur beneficia eccleſiaſtica,
quæ qualificatus tenetur in nominationi-
bus exprimere: ideo dicerem ante factum
ſupradicta procedere. vide in deciſi. capellæ
Thol. q. 472. & Rotam deciſio. 11. rubri. de
præben. vbi dicit titulum ſuper aliquibus
bonis datum nō debere exprimi, quia non
eſt beneficium eccleſiaſticum.

Valor temporis caritatis non inſpicitur.

40 Secundò quæro, beneficiū valuit hoc an-
no propter caritatē frumenti ducentis au-
reis, vel plus, aliis tamen annis nō tanti va-
luit, quæritur quid debeam exprimere? Re-
ſpond. quod communiter valet, exprimen-
dum eſt. per text. in §. fin. ibi, ſecundū com
munem æſtimationem. de manda. apoſto-
lic. in concord. facit clemen. vltim. de deci.
nec inſpicitur, quòd plus valuit vno anno.
l. precia rerum. §. fi. ff. ad legem Falci. nota.
in l. 2. C. de reſcind. vendit. dixi in repeti. l.
vnicæ. in gloſſ. ſubtilitatem, in probatione
intereſſe. C. de ſenten. quæ pro eo quod in-
tereſt. nota. in c. 1. de emptio. & vendi. & in
clem. ſi beneficium. de deci. Ideò poſui con

Concluſio. Habenti beneficia vſq; ad ducentos aureos dātur nominationes.

41 cluſionem. Etiam habenti beneficia valo-
ris ducentorum aureorū nominationes iu-
ſtè dantur, hoc caſu prædicto: quia de his
quæ raò veniunt, non fit regulariter lex.
l. ex his. ff. de lega. vel etiam intellige, vt ſu-
prà eadem quæſtione, dixi, nu. 35. vide ibi.

Diſtributiones computantur in valore.

42 Tertiò, quæro an diſtributiones quoti-
dianæ ſint computandæ in iſto valore? Vi-
detur ꝙ non, ſed fructus tantùm qui ſunt
ſoliti percipi de corpore beneficij, vt tenet
expreſsè Ancha. in clemen. 2. de deci. Et illi
groſsi (vt vocant) fructus cōputantur, qui
veniunt in portatis, vt in propriis terminis
eſt text. in regula cancel. 60. & quia diſtri-
butiones quotidianę non percipiuntur de
corpore beneficij, ſed ratione perſonalis ſer
uitij, ideò non computātur in valore, teſte
Oldrado, conſilio 118. ex virtute. de Bella-
mera conſil. 34. ſuppoſito. in 4. dubio. Ro-
ta deciſio. 8. quando interpretatur. de præ-
bendis. in nouis. Ancha. in clemen. vna. q.
5. de conceſsio. præbend. Feli. Deci. & alij in
dicto cap. ad aures. per c. licet. de præben.
vbi appellatione fructuum & redditnum
non veniūt diſtributiones quotidianæ. vi-
de tamen text. in extraua. cùm nonnullæ. 1.

Decima papalis non ſoluitur ex diſtributionibus.

43 de præben. in communibus. Ideò decima
papalis non eſt ſoluēda ex illis. gloſſ. in ex-
trauaganti ſuſcepti. in verbo conſuenit. de
elect. in extrauag. Iohan. 22. ſequitur Gemi
nia. in conſil. 85. ſuper 1. col. penul. Itē mor-
tuaria anniuerſaria & quæſtæ non compu
tantur in valore, teſte Oldra. conſi. 216. cir-
ca primum. niſi tales redditus ſoleant quo-
tannis locari pro certa pecunia. Feli. & mo
der. in d. c. ad aures. Gomes in tract. expe-
cta. in 9. forma. in fine. Sed iſta licet ſint iu-
ris, tamen nominatus tenetur exprimere
verum valorem etiam conſiſtentem in di-
ſtributionibus quotidianis, vt habetur in
d. §. volumus. in concord. vbi hoc præcipi
tur, & ſic hoc caſu diſtributiones cōputan
tur, licet regulariter contra, per ſupradicta.
vide Iohan. Andr. in addi. ad Specu. in rub.
de conceſsio. præbend. col. 6. verſi. demum
quærebatur, &c.

Quando non eſt verus valor expreſſus.

44 Quartò quæro, quidam impetrauit no-
minationes, & expreſsit in eis certum valo
rem ſui beneficij obtenti, tamen id tempo-
ris, non erat verus valor, tēpore tamen va-
cationis alterius beneficij reperitur verus
valor ille expreſſus, an nominationes va-
leant? Videtur ꝙ ſic, nec ob hoc vitiantur.
nam gratia per vacationem, & realem pro-
uiſionem ſortitur effectum. argu. l. quoties.
& ſeq. ff. de verbo. oblig. & l. ſi Calendis. de
re iudic. item dicitur habere conditionem.
argu. l. vnum ex familia. ff. de legat. 2. circa
princip. & l. cùm ita. de optio. lega. l. 3. qui
& à quib. manu. liber. & in conditionibus
tempus extantis conditionis attenditur. l.
eas. ff. de conditioni. & demonſtrationi. l. ſi
deportati. de legat. 3. & per iſta ſic cōſuluit
Oldra. conſi. 168. ad primam quæſtionem.
Sequitur Barba. in d. cap. ad aures. num. 38.
Tamen contrarium tenet Bald. ibi, ꝙ inſpi
ciatur valor tempore impetrationis. quali-
tas enim iuncta verbo, debet intelligi ſecū-
dum tempus verbi. l. in delictis. §. 1. ff. de no
xa. actio. ſic tenet gloſſ. in §. item ꝙ vniuer
ſitates. in verbo præſentationis. de colla. in
pragma. Ipſéque huic ſententiæ ſubſcribo,
quia non eſſet ſatisfactum text. volenti ve-
rum valorem exprimendum, nec poterat
pręſagire nominatus ad tēpus futurū. arg.
l. ſi putator. ff. ad legē Aquil. Et ideò tēpus
datæ nominationum quo ad hoc attendi
debet, ſicut in aliis reſcriptis. ca. eam te. de
reſcript. c. ſi eo tempore. illo titu. in 6. Siue
ergo fuerit auctus valor, ſiue diminutus
poſt nominationes, nil obſtabit, quia nar-
ratio eſt conſiderāda ſecundum tēpus im-
petrationis. Specu. in titu. de reſcrip. pręſen
tatio. §. ratione autē cauſę. col. 2. verſi. item
quid ſi expreſsit. per text. & ibi Panor. in 3.
notab. in c. quia circa. de conſangui. Plenè
diſputat Ancha. in cle. vna. q. 4. de conceſſ.
præbend. Nec obſtant ſupradicta, quia lo-
quuntur de gratia ad beneficia certi valo-
ris, vt ſi varietur valor, attendatur tamen
tempus vacationis, ſed hic loquitur de eo,
qui expreſsit nō verum valorem beneficij
quod obtinebat. quod ſecus eſt, quia tem-
pus impetrationis debet inſpici, teſte Pan.
in d. c. quia circa. Idem cōcludit Bal. conſi.
491. Petrus de Feſſa in 1. vol. in impetrante

Modica omiſſio in nominationibus facta eas nō vitiat.

beneficiū, ac ſi familiaris papæ eſſet, tamen
tempore impetrationis non erat, ſed tem-
pore vacationis ſecùs, vt beneficium iſti
non debeat. vide ibi multa allegata per eū,
per quæ hic magnos poſſem reddere com-
45 mētarios: ſed ibi licet videre. Imò ſi bene-
ficium valeret decē, & ego ſolùm expreſſe-
ro nouem,

ro nouem, non ob hoc vitiantur nominationes in modico. arg. l. ſcio. ff. de reſtitu. in integr. & ita in gratia in forma pauperum concludit de Bella mera, in deciſio. 601. in cauſa. & iſtud eſt æquum, maximè quando dolo non eſt factum.

Exprimendum eſt quantum in loco valeat beneficium.

46 Quintò quæro, ſcholaris habet beneficiū in Hiſpania, quod eſt redditus ducētorum ducatorum ibi, attamen vt pecunia deferatur huc, diminuuntur viginti aurei, an debeat exprimi, quòd valeat tātum centum octoginta, an ducenta? Reſpondeo, debet exprimere verum valorem, videlicet quantum valet in illo loco vbi eſt. dicto §. volumus. Ancha. in clemen. vna. q. 6. de conceſ. præb. Et quòd debeat conſiderari locus in quo eſt beneficium, facit l. vinum. in fi. ff. ſi cert. peta. & l. vlti. de tritica. Et ita expreſſè conſuluit Oldra. d. conſi. 168. & ratio traditur ibi, quia actus cuius expeditio in certū locū confert, in illo loco cenſetur celebratus. l. hæres. §. vlti. ff. de iudic. l. contraxiſſe. de actio. & obliga. & quia in beneficio reſidere quis tenetur. c. 1. & per totum. de clericis non reſiden. adeò valor illius loci in quo morari debet, inſpicietur. quod eſt notandum, quia quotidie contingit. Et quid ſi plus valebat aureus in loco beneficij, quā in vniuerſitate in qua impetrauit nominationes. vide Iohan. Andre. in addi. ad ſpecu. in rubr. de conceſ. præb. col. penul. verſi. ad aliam quæſtionem. & doct. in l. cùm quid. ff. ſi certum petatur.

Nominatus an valorem quē expreſſit probare teneatur.

47 Sextò, quæro an nominatus teneatur probare illum valorem quem expreſſit verū, ſi ab alio opponatur, non eſſe verum valorem? Videtur quòd ſic, quia impetrans omnia in ſupplicatione expreſſa probare tenetur, nec opponenti incumbit onus probandi. c. quia circa. & ibi Panor. in 2. notab. de cōſangui. & affini. Feli. in c. conſtitutus. col. 1. de reſcri. dicenti enim incumbit onus probandi. l. ei. ff. de proba. Contrarium teneo, quia ſufficit quòd nominatus dicat beneficiū eſſe valoris centum aureorum. & non pluris, iuxta glo. in l. cùm de lege. ff. de probat. quam ſequitur Iaſon in l. fi. §. licentia. col. 1. C. de iure delib. ran. Curtius conſilio 27. col. 8. verſic. ſed contra, &c. Et aſſerens plus valere, oportet quòd probet. l. quotiens. §. 1. ff. de proba. plenè Felin. in c. ex literis. col. pen. & ſeq. de proba. & hoc de facto dicit ſe habuiſſe Barb. in d. cap. ad aures. & obtinuiſſe ſecundū conſilium Bal. licet ibi Panor. & aliqui videantur tenere contra, videlicet quòd quando opponitur quòd impetrans expreſſit falſum, tunc impetrans habet probare narrata, ſicut creditor, quādo debitor dicit pecuniam non fuiſſe numeratā, probare debet. l. 4. C. de non nume. pecu. Si verò excipitur quòd tacuit verum, tunc excipiens, qui allegat dolū, illum probat. notatur in c. 1. de litis conteſta. in 6. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. & an patronus teneatur probare ſe præſentaſſe intra tempus à iure ſtatutum, tradit Curtius in tracta. de iure patro. in verbo honorificum. q. 49. allegat Felin. in c. quod ad conſultationem. de re iudi. Aegid de bella mera conſil. 43. ſuppoſito colum. 2.

Valor maior expreſſus an vitiet nominationes.

48 Septimò, nominatus dubitans ne exprimeret verum valorem, expreſſit maiorem valorem, quia expreſſit ſuum beneficium valere centum, & non valet niſi quinquaginta, quæritur an nominationes ſint nullæ, eo quòd non expreſſit verum valorem? videtur quòd ſic per c. cui de non ſacerdotali. de præbend. libr. 6. & per d. §. volumus. de colla. in concord. vbi verus valor exprimi debet. ſed verus non eſt expreſſus, ergo. Imò modicum mendacium expreſſum denigrat totum factū, non enim dicitur modicus defectus, qui ex falſi expreſſione oritur. argu. c. auxilium. § in delictis. ff. de minorib. Bald. in c. ſi proponente. col. 1. de reſcrip. In contrarium me trahit, quia quod pluris eſt, vtique tanti eſt. l. cùm furti. ff. de in litem iurand. l. in eo & ibi amplè Decius de regulis iuris. ergo cenſetur verus valor expreſſus. l. 1. § ſi ſtipulanti. de verb. oblig. vbi Bart. & doct. Item ſi vniuerſitates ſciuiſſent minoris eſſe valoris, facilius conceſſiſſent, ergo illa expreſſio quòd erat pluris, non debet vitiare, abundans cautela non nocet l. teſtamētum. C. de teſta. nam notarij & alij dictantes ſic debent ſcribere amplè, vt tollatur malignorū ſpecifica interpretatio, quia adhuc nō poſſunt nimis ſpecificare ſpecificāda. ſunt verba Antho. Butriga. in c. nimis. vlt. oppo. de exceſſib. prælato. Nec obſtat d. c. cui. nam ibi non comprehenditur beneficium minoris valoris, quia erat intentio Roma. pontificis prouidendi de beneficio illius valoris tantum, ideo alius valor, etiam minor, non comprehenditur. hic verò agitur de excludendo à nominationibus illum, qui habet vltra ducentos aureos: ſed quoniam expreſſit maiorem valorem, ob hoc nō habet, ergo non excluditur, nut Domi. & Philip. in d. c. cui de non ſacerdotali. vide ſupra eod. verſi. 3. exprimitur, &c. & Cardi. conſil. 31. cùm inter. Quid ſi taceat impetrationem nullam, vide Domi. conſi. 140. caſus talis.

Qualitas beneficiorum in nominationibus exprimenda.

49 Quartò, exprimitur in nominationibus qualitas beneficiorum, videlicet an ſit dignitas. c. ad aures. de reſcrip. Rota deciſ. 37. nota quòd quis non tenetur. deciſ. 41. nota quòd vbi papa. & deciſ. 75. dominus vrbanus. de reſcript. in antiq. & ita in propriis terminis declaratur in ordina. regi. rub. *des graduez*. articu. 5. & in prag. §. item quòd vniuerſitates. in verbo qualitates. licet concordatum non dicat qualitates beneficiorum exprimendas, attamen iuxta ordinationes regias & iura, exprimendas quidam putant.

50 Item oportet exprimere an beneficiū obtentum

tenrum ſit curatum. per cap.cùm in illis.de præbend.in 6.& ele.1 & ibi nota. illo tit.& gl.in regula cancell.63. alioqui gratię ſunt nullæ. Rota deciſ. 20.licet impetrans.de præbend. in nouis. Nicol. Milius in reper. in verb.gratia.qō.5.& licet iure cautū non eſſet,ſtylus tamen hoc vult. Imol.& Felin. in ca.in noſtra. in fin.de reſcri. de Selua in tract.de beneficio.in 3.parte q 11.in 23.qualitate. Ratio eſt: quia ſicut hæ qualitates poſſunt mouere papam ad non concedendum.c.quamuis. & in c.is cui. de præbē.in 6.ita etiam vniuerſitates ad non cōcedendum nominationes,vel collatores poſſunt moueri ad non conferendum beneficium iſti nominato, ſed alteri nullum habenti beneficium, vt habetur in d.regu.cancella.15. vbi ponit has prærogatiuas. Limita niſi illud beneficium haberet curam de iure annexam,vt archidiaconatus.Fel.in ca.in noſtra.correla.4 de reſer.& deciſ.Rotæ 37.de reſcri.incip.nota quòd quis.in antiq.

51 Secundò fallit, niſi cura acceſſoriè annexa ſit,quia tūc non reputatur beneficium. c.ſuper eo.de prębend.in 6.& ibi dicit Domi. ad iudicandum curatum non attenditur illud quod ex accidenti competit, ſed eius natura conſideratur. Oldra.conſ.102. factū tale, per text.in l.ſi quis nec cauſam. ff.de rebus credit.

52 Tertiò, intellige præmiſſa, quòd talis mentio fiat in ſpecie, non in genere.cle.6. de offi.ordina.Panor.& alij per illum text. in d.c.ad aures. ideo non ſufficeret ſi diceretur,cur animarum non negligatur.cle.1.de præbend.quia generalitas obſcuritatē parit.l.ita fidei.ff de iur.fiſci.& propter generalitatem, & verborum inuolucrum effugitur mens deliberata pontificis. Bal.in ca. cùm dilectus.de reſcri. vt dixi ſuprà eodē.

Quando dicatur beneficium curatum.

53 Item dicitur curatum beneficiū, ſiue habeat curam fori contentioſi,vt archidiaconi, & alij inferiores pręlati.c.1.de offi.archi. ſiue fori pœnitentialis, vt curati.not.Inno. & Panor.in c. dudum. in 2.not.9 de elect. & c.de multa.in vlt.col.de præb.& gloſ.in extrauag.execrabilis. in verbo curam animarum.in extra. Ioh.22. Propriè tamen,& ſtrictè cura animarum eſt in foro pœnitentiali,& nulli conuenit,niſi ſacerdoti. Inno. & Anto.in c. cùm ſatis.de offic. Archidia. Card.conſ.48.at dubia.& vtra ſit dignior, diſputat Card.& Imo.in d.cle. 1.vbi licet videre.vide gl.in verbo impendāt. in clem.
54 dudum.de ſepul. Item aliæ qualitates beneficij notabiles beneficio de facto inhærentes debent exprimi,ſecundùm glo.in d. §.Item quod vniuerſitates. in verbo qualitates.de colla.in prag.Quod eſt notādum, & prædicta procedebāt tēpore prag.ſanct. ſed quia conditores remouerunt verbum, qualitates, noluerunt eſſe exprimendas, quia duntaxat rationem habuerunt ad verum valorem beneficiorū, & non ad qualitates, vt patet in d.§.volumus.& ſic ſufficit exprimere beneficium, & eius verum valorem, licet non exprimatur qualitas. Vbi dicit alioqui nominationis literæ nullæ ſunt,ergo ſi exprimam beneficia,& eorum verum valorem, non ſunt nullæ nominationes,ſumendo argumentum à contrario,quod eſt validum.l.1.ff de offic.eius. c.cùm apoſtolica.de his quæ fiunt à prælato. non obſtant verba prag. quia ſunt correcta per tex.in §.volumus nouiſsimū. nec refragatur ordinatio regia. quia fuit facta cauſa declarandi prag.vt patet in ordi. rub.*des graduez ſimples*.arti.5.& in modū prouiſionis,donec aliter fuerit declaratum. vt ibidem art. vlt.dicitur, ergo eſt declaratum in d §. volumus. igitur non poteſt allegari ordinatio. & faciunt quæ dixi in ſeq. requiſito. Nec eſt veriſimile, quòd ſi rex voluiſſet cum Papa exprimēdam qualitatem,quòd non expreſsiſſet, ſicut expreſſit in ordinat. ideo dicerem nominationes valere etiam ſi qualitas non ſit expreſſa, ante factum tamen conſulerem exprimendam,ad vitandos proceſſus.

Diœceſis an ſit exprimenda.

55 Quintò,non eſſet incōueniens exprimere diœceſim illius, cui nominationes conceduntur, vt vniuerſitates inſtruantur, an eidem concedere poſsint, vtpote ſi Germanus homo,Hiſpanus, vel alius exterus vellit in regno ſuſcipere nominationes, nō poteſt ei vniuerſitas concedere, cùm non poſſint beneficia in hoc regno habere ſine literis naturalitatis à rege cōceſsis. gl.in verbo exterorum, in procemio prag. Bened.in repe.c Raynotius.in verbo,& vxorem.nu. 144.de teſtam. & d. Bonaud.in panegyrico poſt tract. de terra rubea,contra rebelles regum. & ita diſponitur in ſtilo parlamenti.rubr.de prębend ordina.3.nec ſufficeret exprimere diœceſim, in qua habet domicilium,vel beneficiū: ſed oportet exprimere diœceſim originis,licet contra teneāt do.de Rota deciſ 76.ſi aliquis eſt oriūdus.

Extero non debet in regno prouideri.

56 de reſe.in antiq. Alioqui vniuerſitas in his exteris non eſſet certa, cùm eiſdem cōcederet nominationes, & hic exterus licet habeat domicilium in regno,tamen non deſiuit eſſe exterus, quia etiam bona acquirūtur regi.teſte Bened.vbi ſuprà,quāuis quo ad ordines conferendos epiſcopus domicilij dicatur illius ſuperior. c.cùm nullus. de temp.ord.in 6.ſed non quo ad nominationes cōcedendas vt dixi. Ideo regnicola, licet nō exprimeret diœceſim originis,ſi exprimeret diœceſim domicilij, non malè faceret.ſic eſt intelligenda d.deciſ. Rotæ.76. ſecus in extero, & nominato in regno. & ſic intelligatur hæc opinio, vt dixi in gloſ. pro expreſsis. verſic.21.in forma mandati. in concord.

57 Imo etiam de iure faciliùs prouidetur oriundis, quàm exteris.l. in eccleſiis. C.de epiſcopis,& cleric.c.neminem.70.diſt.glo.

in c ſi proponente.de reſcri.quam ſing.di-
cit Corſet.in ſing. incipiente ſubreptio.Ro
ma.in repet.l. ſi verò.§. de viro. fallen. 14.
col.14.ff.ſolut.matri.Barb.in c.eam te. nu.
28.de reſc.& con.26.ſcripſit.col.5.in 1. vol.
ac conſ.57.præclare.eo.vol.& conſ.30. be-
ne in fi.vol.3. Et ita diſponitur in reg. can-
cel.19.videlicet vt oriundus non oriundo
præferatur. Non tamen ob non expreſſam
diœceſim vitiarentur nominationes impe
tratæ per regnicolam, qnia text. concor-
dati non adſtringit nos eam exprimere,
ideo non debemus dicere vltra quàm con-
cordatum nos aſtringat,nec iuſtiores lege
nos oportet eſſe.

Conſueta exprimantur.

58 Sextò exprimantur alia, quæ conſueue-
runt exprimi per vniuerſitates, vel ea quæ
ſtatuta vniuerſitatũ cogũt exprimere.nam
§.monemus.de coll.in concor.dicit, quòd
vniuerſitates nõ debẽt nominare niſi illos,
qui promoti fuerunt ſecundũ ſtatuta vni-
uerſitatũ.ſi ergo in ſtatutis vniuerſitatis a-
liquid erat exprimendũ in nominationib⁹,
dico illud non eſſe omittendum,vt ſtatuta
ſeruentur.alioqui non valeret gradus, nec
nominationes,nõ ſeruatis ſtatutis,per d.§.
monemus.Alia verò non ſunt expriměda,
quia in reſcriptis ad beneficia nõ debet fie-
ri mẽtio niſi de his qualitatibus, quæ à iu-
re expreſſæ reperiuntur, vt de eis fiat men-
tio.gl.in cle.ſi dignitatẽ.de prẹb.quòd gra
tia ſit nulla eſt pœna, & vbi ius non impo-
nit pœnam, eam imponere non debemus.
gl.in c.ſi de iure pat. no.in reg.in pœnis. de
reg.iur.in 6.& ſic conſuluit Cal.conſ.10.in
reſcriptis.ſub tit.de reſcr.& conſ.1.col.2.de
filiis presby. Item non debemus requirere
pluſquam requirant verba legis,vel ſtatu-
ti.l. Gallus.§ videndum.ibi, nihil enim ad-
didit quo ſignificaret tẽpus. ff.de liber.&
poſth.vbi dicit Bald.in 5.no.quòd quando
verba legis, vel ſtatuti non requirunt cer-
tum tempus, nec nos requirere debemus.
& ſic non debemus eſſe iuſtiores lege,ſed
in concordatis expreſſa tenere debemus,
& vltra non adiicere.

Exprimenda etiã ſi collator non redderetur difficilior.

59 Notandum eſt tamen, quòd ea quæ hic
reperiuntur eſſe exprimẽda, neceſſario ex-
primi debent,etiã ſi eſſent talia, quibus ſu-
perior non redderetur facilior, vel diffici-
lior ad concedendum, vel denegandũ.per
tex.in c.ſi motu.ibi, quantumcunque mo-
dicum.de præb.in 6.& l. proſpexit. ff.qui,
& à quibus. vbi lex licet dura ſit, ſeruanda
eſt.ita Dom.in c.dudum.col.pen.de præb.
in 6.Fel.in c.poſtulaſti. col.4. verſ.declara.
& in c. in noſtra.corrolario. 3. & 20.de re-
ſcri.dixi in gl.pro expreſsis.

Minor an poſſit acceptare beneficia curata ſi ſit idoneus tempore vacationis.

60 Quæro, quidã minor 25.annis obtinuit
nominationes ad beneficia etiam curata,
ad quæ ratione ætatis erat inhabilis,& an-
tequam vacaret beneficium, reperitur in
ætate legitima ad curatum, an illi vigore
nominationum poſsit prouideri? videtur
quòd non.ca.ſi eo tempore.de reſcri. lib. 6.
vbi ſi mãdetur prouideri de beneficio cum
cura, vel ſine,ſi ille impetrans erat minor,
& ſic inhabilis ad curatum tempore impe-
trationis,licet ſit habilis tempore vacatio-
nis,non tamen eidem debebitur curatum
ratione illius ſubreptionis, ſic non per no-
minationes videtur.

61 Secũdò,nominationes ſunt gratiæ quaſi
expectatiuę.gl.in §.itẽ quod vniuerſitates.
in verbo gradus.de colla.in prag. Et ſic per
eas ſpectant quidam tandiu, vt ſine benefi
ciis moriantur. ergo debet ſecundum ius
expectatiuam interpretari.c.cauſam.de re-
ſcri.ſicut aliæ gratiæ interpretantur.

62 Tertiò,facit gl.in §.illi verò. de colla.in
prag.in verbo religioſis.vbi gl.tenet regu-
lari non deberi beneficium regulare. ſi tem
pore nominationis erat ſecularis, licet tem
pore vacationis ſit regularis, ſi dixerit in
nominationibus, ad ſecularia, & regula-
ria. idem tenet Brunel.in trac.de dignit.leg.
conclu.19. declaratio.6. quæ clauſula ho-
die nõ apponitur per vniuerſitates, cùm ſit
per concordata prohibitum ad regularia
ſecularem nominari, etiam prætextu di-
ſpenſationis apoſtolicæ, & contra.§. volu-
mus.eod.tit.in concord. contrarium tenet
d.Auriolus ille miles Tholoſanus in repe.

Poteſtas nominandi ordinaria.

63 c.eam.de reſcri.tum quia poteſtas nominan
di data vniuerſitati cenſetur eſſe data à le-
ge, cùm ſit perpetua, & ideo dicitur ordi-
naria, & non delegata, ſecundum eum per
glo.in ca.ſi contra de offi. deleg.glo. in l.&
qnia.ff.de iuriſdict.omnium iudicum.text.
iuncta glo.in l.2.C.de offic. eius qui vicem
alterius gerit.ideo non cadit in nominatio-
num literas ſurreptio, ſecundum eum.per
gloſ.in c.irrefragabili.§. cæterum. de offic.
ordina.in verbo ſuper hoc, niſi in his quæ
poſui ſuprà.

64 Secundò, is nominatus non dicitur im-
petrans apoſtolicus,ergo ſurreptio in eum
non cadit. vt not.in c. fi.de offic.leg. lib.6.
& cle.vlt.de offic.ordin. vbi gl.& in §. non
tamen. in verbo effectum. de coll.in prag.
Rota deciſ.6.nota, quòd vbi aliquis ex re-
ſcript.de præbend. in antiq. vbi ex priuile-
gio Papę poteſt quis ad vacatura nomina-
re,& ille nominatus per tale priuilegiũ non
præfertur impetranti apoſtolico. alioqui ſi
primo impetraret nominationes, prẹferre-
tur ſecundo impetranti etiam à Papa.c.ti-
bi qui.de reſcri.in 6.quod non videtur ve-
rum, vt in rubr.de mand. apoſt.dicitur, vi-
delicet, quòd apoſtolicus impetrans nomi-
nato etiam antiquiori præfertur.

Præterea in nominationibus debent ex-
primi illa quæ ſuprà in proxima quæſtio-
ne dixi, ad alia exprimẽda non aſtringit.§.
volumus.& §.ſtatuimus de coll. in cõcor.
ergo ad alia nõ erit ſurreptio, licet dicatur
in nominatione ad beneficia curata, & nõ
curata. ſi Papa voluiſſet aliud exprimi, di-
xiſſet.

xiſſet. Item mens Papæ fuit viris literarum ſtudioſis, & diſciplinis liberalibus incumbentibus prouidēdi, vt atteſtatur in procemio concord. ſed iuuenes ſtudent ante 25. annos. nam poſtea non præſumitur, quòd benè addiſcāt. l. 1. & ibi Bart. C. qui ætat. lib. 10. ergo illis poteſt prouideri de nominationibus etiam ad curata, dummodo fuerint ætatis perfectæ, quādo beneficium vacabit. nā cogitauit Papa, quòd ſimul atq; quis eſt nominatus non adipiſcitur beneficium, ſed oportet, quòd expectet ſe eſſe antiquiorem: ergo benè cogitauit, quòd illa impetratio nominationum fieret ante 25. annos, & ſic antequā eſſent ad curata habiles: alioqui ſequeretur quòd iuuenes ſtudioſi haberent ſuas nominationes ferme eluſorias, quia tantùm ad ſimplicia beneficia, & ſic grauarentur multis expenſis, vt aliàs impetrarent ad curata poſt ætatem perfectā, quod non fuit mens Papæ, vt interim ſenes, qui non ita benè addiſcunt ſicut ipſi iuuenes, eos præcederent, etiam in data antiquiores, & ſic beneficiis principū, & ſuis nominationibus deciperētur in curatis: quod non eſt dicendum: vt not. imperator in l. 1. C. de his qui veniam ætatis impetraue. Item facit c. ei cui. de præb. lib. 6. vbi attenditur tempus vacationis. ſic & in nominationibus. § ſi quis verò ex dictis. ibi, tempore vacationis. eo. tit.

65 Præterea facit l. ſi. C. de teſtam. mil. vbi ſi princeps pupillum creet tribunum, nō ob hoc poterit teſtari, ſed expectabitur ætas, ſic quādo nominationes cōceduntur graduatis minoribus 25. annis, non poterit eis durante minori ætate prouideri de beneficiis curatis, ſed poſt legitimam ætatem ſic. nam ſuſpenditur prouiſio in curatis vſque ad legitimā ætatem, ſicut dicimus in minore ordinato ad presbyteratū, vt non poſsit celebrare ante legitimā ætatē 25. annorum, pòſt ſic, etiā ſine alia ordinatione. cle. ſi. de ætate, & qualit. ſic in nominatis. & ita tenet in propriis terminis Auriol. in d. repet. c. eam te. nu. 218. cum ſeq. vſq; ad 332. de reſcrip. vbi multa alia fundamenta adducit. illa videto. non addo alia nunc, ſed quādo operæpretium fuerit: amplius diſcutiam.

66 Vltimò, pone quòd minor eſt diſpenſatus ad obtinendum beneficiū curatum intra quod tempus teneatur promoueri? Reſpon. quòd in 18. anno ad ſubdiaconatū, in 20. ad diaconatum, in 25. ad presbyteratus ordinem. per cle. fin. de æta. & qualitat. ita concludit Petrus Ancha. conſ. 293. vltra. & conſ. 304. iſta. niſi in diſpēſatione eſſet adiecta clauſula, quòd ad nullos ex ſacris ordinibus teneatur promoueri ante 25. annos. ita concludit Io. de Ayma dicens, ſe habuiſſe ter de facto. in rubr. de electio. regia ad prælaturas nomina. in verbo ſcientia, in concor. quia diſpenſatus de non præmouendo ad ſacerdotium, non cēſetur diſpenſatus, vt non teneatur promoueri ad ordinem ſubdiaconatus. c. c. cùm ex eo. de electio. in 6. ſcripſi in praxi benefic. in diſpenſa. de non promo.

Diſpenſatus ad beneficium curatum teneatur promoueri.

67 Poſtremò, quidam fuit promotus in magiſtrum artium, vel fuit effectus baccalarius, ſed non habebat tonſuram id temporis, quæro an valeat gradus? Reſpon. ex ſupraſcriptis ſic, cùm inſpiciatur tempus vacationis, vt dixi ſuprà per c. ei cui. de præb. in 6. Quid ſi nominationes impetrauerit ante tonſurā, an valeāt? cogita. vide Imol. & alios in c. 2. de inſtitutio. & Peruſ. in c. ſi eo tempore. de reſcri. in 6. Feder. conſ. 290. quia in præſenti. col. 5. verſic. videatis, &c. Feli. & alios in c. 1. cùm adeo. de reſcri. Paul. Pariſ. conſ. 125. in 4. volu.

Gradus ante primam tonſuram habitus, an proſit.

Quæſtionis decimæ Epitome.

1 *Requiſita in nominationibus.*
2 *Gradus qualis requiratur in nominationibus.*
3 *Gradus debet eſſe habitus in vniuerſitate famoſa, vel priuilegiata: & non ſub bulla. & numero 4.*
5 *Graduatus extra regnum, an beneficia in vim gradus obtinere poſsit. cum nu. ſeq. vſque ad nu. 20.*
Diſpoſitio generaliter loquēs generaliter debet intelligi.
6 *Actus factus in vno loco habet vires etiā extra illum locum, in quo eſt factus.*
7 *Priuilegio ſpecialiter conceſſo alicui vniuerſitati alia non vtentur.*
8 *Argumentum de perſonis ad locum valet, & contrà.*
9 *Conſequens cui prohibetur, & antecedens ad illud.*
10 *Res vna non debet diuerſoriè cenſeri.*
11 *Priuilegia concordatorum ad quid conceſſa. & nu. 12. 13. 14. & 18.*
15 *Atteſtatio gradus debet aſſumi in vniuerſitate regni, inſtar nobilitatis.*
17 *Conſuetudo loci celebrati contractus inſpicienda.*
19 *Priuilegia concordatorum, dantur graduatis in vniuerſitatibus regni.*
20 *Scriptura in nominationibus requiritur.*
21 *Scriptura in gratia apoſtolica non requiritur.*
22 *Collatio conſeruatur ſine literis nominationū.*
23 *Nominationes cui conceduntur, debet eſſe actu reſidens in vniuerſitate, in qua eas ſumit.*
Scholares abſentes à ſtudio vltra ſex menſes non gaudent priuilegio ſcholarium, quādiu ſunt abſentes.
24 *Litera gradus, & nominationis manu ſcribæ vniuerſitatis ſignari debent.*
Inſtrumentum ſine ſigno notarij non probat.
25 *Locum tenens ſcribæ, an poſsit nominationes ſignare. cum nu. ſeq. vſque ad nu. 31.*
26 *Subſtitutus non poteſt interuenire quando aliquid debet fieri per propriam manum.*
27 *Iurari per alium non poteſt quando requiri-*

 tur

tur quòd propria manu alicuius fiat.
Actus quando requirit propriam perſonam, non poteſt illa perſona delegare aliam.
28 *Facere propriè dicitur, qui per alium facit.*
29 *Compaternitas etiam per procuratorem contrahitur.*
30 *Actus quando poſſit per alium fieri.*
Actus non ſeruata forma valet, quando imminet neceſſitas.
31 *Subſcribens pro alio debet proteſtari ſe nomine illius facere. & quare.*
32 *Nominationes in quo loco debeant ſignari.*
33 *Signum duorum, an requiratur, quando ſunt duo ſcribæ. & nu. 34.*
34 *Conſuetudo vt duo notarij conficiant inſtrumentum, valet.*
35 *Notarius quo ſigno vti debeat.*
36 *Nominationes per ſigna incognita non debent ſignari.*
37 *Nominationes debent ſigillari ſigillo vniuerſitatis.*
38 *Inſtrumentum ſigillatum ſigillo regio ſine notary ſubſcriptione non habet executionem paratam.*
39 *Literis epiſcoporum an, & quando credatur requiſita in ſigillo.*
40 *Sigillum multiplex.*
41 *Sigillum quid debeat continere. & nu. 42.*
43 *Nominationes debent ſigillari ſigillo ad eas deſtinato.*
Vtendum eſt re ad vſum eius deſtinata.
44 *Voluntas datur intelligi ex natura actus.*
45 *Nominationes ſigillata ſigillo facultatis non valent.*
Nominū diuerſitas rerū inducit diuerſitatē.
Forma omiſſa reddit actum nullum.
46 *Nominationes ſigillata ſigillo priuato rectoris non valent.*
47 *Annus in nominationibus apponendus. & quare.*
48 *Dies & menſis in nominationibus debent apponi.*
49 *Item & alia quæ adhibentur in inſtrumentis publicis.*
50 *Quatuor requiſita in inſtrumentis.*

Quæſtio x. principalis.

1 DECIMO, principaliter quæro, quæ in nominationibus requirantur? Reſp. primò, requiritur gradus. §. præfatiq; ordinarij. & §. præterea. & per totum. de colla. in Concord. Et ſic ſcholaris quantocunq; tempore ſtuduerit, eſt incapax nominationū, niſi habeat gradum. §. teneantur. de coll. ibidem hoc tenet glo. in §. inſuper. in verb. graduatis. de coll. in prag. & in hoc conuenit omnis prope turba regnicolarum.

Requiſita in nominationibus.

2 Primò quæro, qualis gradus requiratur? Reſp. gradus doctoratus, licentiæ, vel baccalaureatus in theologia, in iure canonico, vel ciuili. In medicina requiritur gradus doctoratus, vel licētiæ, in artibus verò magiſterium. d. §. præterea. de colla in concor. Et in his quæ iuris ſunt poſitiui, licitum eſt dicere quod not. gloſ. in §. furtiuæ. inſti. de vſuc. ſic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. & inter iſtos graduatos quidam dicitur graduatus ſimplex, alius graduatus nominatus, de quibus infrà dicetur.

3 Itē requiritur quòd gradus ſit habitus in vniuerſitate famoſa. §. pręfati. 1. & § pręterea. de colla. in Concord. vel quòd in aliqua vniuerſitate priuilegiata gradum adeptus fuerit. §. ſtatuimus. ibidem in concor. & in ordinat. reg. rub. *des graduez ſimples*. art. 9. ibi, *& qu'ilz ont eſtudié en vniuerſité priuilegiée, &c.*

4 Ex quo infertur quòd graduatus ſub bulla, non poteſt obtinere nominationes, nec beneficia virtute gradus, quia bullati doctores in hoc regno non ſunt habendi pro doctoribus, nec priuilegiis aliorū doctorum gaudēt. tāquam per ſaltum promoti. l. nemo. C. de aduoc. diuer. iudi. Guido Papæ. q. 388 in deciſ Delphina. Roma. in rep. l. ſi verò. §. de viro. col. 9. fallen. ead. ff. ſolut. matrim. Iaſ. in l. ſi quis maior. in fi. 1. C. de tranſact. & Thom. Parpaliæ in repet. l. placet. col. 20. C. de ſacroſan. eccleſ. Dec. poſt alios in c. clerici de iudic. nec ſunt maioris momenti quàm bulla. gl. in regula cancell. Iulij ſecundi. in 6. parte. & aſini, qui non poſſunt ſumere gradum ratione ignorantiæ in vniuerſitatibus famoſis, recipiunt à comitibus palatinis.

Gradus debet ſumi in vniuerſitate famoſa, & non ſub bulla. Contra doctores bullatos.

In Hiſpania etiam nullus debet ſumere gradum, niſi ab vniuerſitatibus, aliàs non reputabitur graduatus, niſi fuerit examinatus in dictis vniuerſitatibus, & remiſſus poſtea ad commiſſarium, & hoc conceſsit Alex. Papa, anno 1495. 6. Calend. Auguſti, pontificatus ſui, anno primo, vt in conſtitutionibus Hiſpan. eſt videre.

5 Quęro, quidā Gallus ſumpſit gradum in Italia, quem inſinuat eum tempore ſtudij epiſcopo Aurelianenſi, vacat beneficium in menſibus graduatorum, quod epiſcopus gratificando confert iſti promoto in Italia: graduatus in vniuerſitate Franciæ, qui etiā inſinuauerat, illud requirit, & acceptat: cui debeatur? videtur quòd graduato in Italia, poſsit conferri beneficium in mēſibus graduatorum vacans. per §. ſtatuimus. de colla. in concord. vbi collator in menſibus deputatis graduatis poteſt gratificare vnum ex his, quem voluerit, ergo iſtum graduatum in Italia, & aliàs extra regnum: nam diſpoſitio generaliter loquens, generaliter debet intelligi. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſt. Sed cōcordatū generaliter loqitur de graduatis, ergo vbicūq; ſint promoti, non refert, dū tamē modo in vniuerſitate famoſa, & priuilegiata, vt in d. tit. de coll. in cōcordat.

Graduatus in vniuerſitate extra regnum, an beneficia in vim gradus obtinere poſſit.

cordat. ſed vniuerſitates extra regnum ſunt famoſę, & priuilegiatę, ergo ibi graduatus priuilegio ſui grados frui debet. Item ratio & mens concordatorum conuenit iſti graduato extra regnũ, videlicet, vt prouideatur peritis, ſed hic iſtam qualitatem habet, ergo non erit reiiciendus, argument. notat. in auth habita. C. ne filius pro patre. vbi aliqui doctores dicunt priuilegia ſcholariũ concedi tantùm ſtudentibus alibi quàm in patria. ibi dixi in priuilegiis ſcholarium, an ſit verum.

6 Pręterea actus iure factus in vno loco, habet vires etiam extra illum locũ in quo eſt factus. vnde ſi notarius creatus in ciuitate, fecerit inſtrumentum extra, valebit Bar. & Bald. in l. nec ei §. ſatiſdatio. q. 5 ff. de adop. Bar. & alij in l. 1. C. de ſumma tri. ſic & gradus aſſumptus in Italia habebit vires etiã in Francia, ſicut legitimatus Romæ, vbiq; eſt legitimatus, & hoc tenet gl. in regu. cancella. Iulij ſecundi. in 3. parte. & hoc in propriis terminis tradit Iohan. Dayma, doctor Tholoſanus. in rub. de elec. in verb. in vniuerſitate famoſa. vbi hoc expreſ è firmat. Mihi tamen videtur contraria opinio verior, quia graduatis tantùm in vniuerſitatibus regni conceſſit priuilegia nominandi, & gradũ dandi quoad beneficia habẽda in vim illorum. probatur in proœ. concorda. & in §. monemus. ibi, vniuerſitates regni, ergo aliàs extra regnum excluſit, argu ca. nónne. de præſumptio. Hoc etiam probatur in ordin. regiis. rubr. *des graduez ſimples*. artic. 1. vbi ſic dicitur. *Item enſeignons aux vniuerſitez de noſtredit royaume, & Daulphiné*. & poſtea ſemper ad eaſdẽ vniuerſitates ſe refert, maximè artic. 5. ibi, *eſdites vniuerſitez*, &c. & in §. pręfati. ibi, huiuſmodi graduatis, &c.

7 Secundò, quando priuilegia ſunt ſpecialiter conceſſa alicui vniuerſitati vltra alias, tunc aliæ non vtentur illo priuilegio. not. in l. 1. ff de leg. 1. ſed ſpeciatim vniuerſitatibus regni eſt conceſſum, vt poſsint regnicolas ad gradus promouere quo ad beneficia habenda in regno, ergo hoc priuilegio non vtentur aliæ vniuerſitates extra regnum, quæ non habent hoc concordatum, nec priuilegium.

8 Tertiò, bonum eſt argumentũm de perſonis ad locũ, & econtrario. l. 1. & 2. ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt, vi eximat. Iaſ. & recentiores. in l. vnum. ſi cert. pet. Claud. cantiun. in topica iuris. fol. 68. ſed perſonæ exteræ non poſſunt etiam in vniuerſitatibus regni ſumere gradum ad habẽdum beneficia in vim illius in regno, ergo etiã regnicolæ non poterunt gradum ſumere extra regnum quo ad hoc priuilegium regni.

9 Quartò, cui prohibetur conſequens, videlicet nominare, & antecedens ad illud, videlicet gradum dare. l. illud. ff. de acquir. hæred. cum ſimilibus allegatis. in l. 1. per Claud. ſeyſel. ff. de iuſt. & iur. Sed prohibetur vniuerſitatibus extra regnũ dare nominationes regnicolis, ſaltem non eſt conceſſum illis, ergo nec poterunt concedere gradum quo ad beneficia regni.

10 Quintò, vna res non debet diuerſo iure cenſeri. l. cum qui ædes. ff. de vſucapio. nec duplici iure. c. cognouimus. 12. q. 2. ſed vniuerſitates extra regnum non poſſunt concedere nominationes, etiam regnicolis. §. monemus. de collat. in concorda. ergo nec etiam gradus quo ad beneficia habenda in vim illius.

11 Sextò, hæc priuilegia data in cõcordatis ſunt eo conceſſa, ne res numeraria Galliæ exhauriretur, vt patet in primis literis regiis, poſitis in princi. conc. Franciſcus, &c. verſ. idcóque. Sed reſpublica Frãciæ nummis exhauriretur, ſi quilibet ſcholaſticus Gallus ſtuderet extra regnum, & ibi ſumere gradum: poſſet ergo, &c.

12 Septimò, Papa in ſuis primis literis ad concordata, dicit feciſſe concordata pro communi, & publica vtilitate regni. Communis, & publica vtilitas regni eſt, ne regni Franciæ ſcholaſtici extra regnum promoueantur, tum, vt ſciamus, an per ſaltum promoti ſint, quod ſolent facere vniuerſitates Italiæ: tum etiam propter collatores, vt ſciant, an tales promoti ſint literis prędditi, & moribus, ac ſint tales, quibus poſsint collatores ſacerdotia committere. ad hæc etiam, vt vniuerſitates habeant commoda illius gradus, vt ſequitur.

13 Octauò, vult Papa (vt dicit) ingẽti hominum regni diſpendio obuiare, verſicu. poſtremo. ſed ingens diſpendium eſt vniuerſitatibus regni, & quodammodo vilipendium, quòd homines Galli relictis tam famoſis, & excellentiſsimis Franciæ vniuerſitatibus, alibi ſumant gradum, ergo non debet permitti ſaltem quo ad priuilegia concordatorum.

14 Nonò, prohibetur ibi, ne per vrbes errabundè vagentur ſcholaſtici Galliæ, ſi concederentur hæc priuilegia promotis extra regnum, ſcholaſtici regni vagarentur, & præberetur iſtis materia vagationis, quæ ſummopere à iure improbatur. ca. quia in tantum. de præbend.

15 Decimò, ſicut atteſtatio nobilitatis debet fieri à iudicibus regni. §. cùm verò. de coll. in Concord. dico infrà. q. 12. nu. 17. ita & atteſtatio gradus, & ipſe gradus debet aſſumi in vniuerſitate regni.

16 Vndecimò, quędam requiruntur in literis gradus in Francia per concordata, & ordina. regias, quæ non requiruntur in Italia, de quibus infrà dicetur in eadem quæſtione, & ſeq. & illa requiſita non ſeruarẽt vniuerſitates Italię: quia non ſolent aliquẽ facere baccalaureum, ſed licentiatum, & doctorem. ergo is ſic promotus, in hoc regno per ſaltum promotus cenſetur.

17 Duodecimò, inſtrumentũ ſigillatim ſigillo regio factum in Mõtepeſſulano, non habebit executionem hic, quamuis ſit con ſuetudo vt habeat, tamen in hoc inſpicimus celebrati contractus loci conſuetudinem. Bal. in l. vna. in fi. C. de confeſ. Iaſ. in l. pen. in fi. prin. ff. de iuriſdic. om. iud. Sic iſte graduatus in Italia, vbi non ſunt hæc priuilegia concordatorum, non habebit ea in hoc regno ratione ſui gradus.

18 Vltimò, hæc priuilegia dantur vt ſtudia, & regni vniuerſitates foueãtur, & augeantur. § itẽ placuit. de collationibus in prag. vbi ſic dicitur. Item placuit ipſi congregationi, vt tanto magis ſtudia, & vniuerſitates regni, & Delphinatus cum ſcientiarum augmento foueantur, quòd ſuppoſitis vniuerſitatum prædictarum conferantur duæ partes præbendarum, &c. ergo ſuppoſitis, & graduatis in aliis vniuerſitatibus non debentur beneficia in vim gradus, argumento à contrario ſenſu, ſed concordata ſucceſſerunt in locum pragmaticæ, ergo in eiſdem terminis debent intelligi in his, in quibus non eſt immutatum per ea.

19 Non refragantur ſupra in contrarium adducta.

Primum, quòd generaliter dantur priuilegia graduatis, in vniuerſitatibus famoſis. Reſpondeo dari priuilegia non ſimpliciter graduatis in vniuerſitatibus, ſed graduatis in vniuerſitatibus regni, probat d. §. monemus. & ordinationes regiæ ſuprà allegatæ. ideo non loquitur generaliter. & ſi loqueretur generaliter, tamen deberet intelligi ſecundũ præfationẽ, in qua tantùm loquitur de graduatis in regno. & quia eſt regni, & localis, ideo ad alios non extendetur. Non obſtat ſecundum quòd ſit eadem ratio in promotis extra regnũ, quia ſunt literis præditi, ſicut in regno promotis. Reſpõdeo, etſi haberet locũ vna ratio, tamen alię (quas ſuprà dixi) refragantur. ideo non habebit locum. argu. §. affinitatis. inſtit. de nupt. Minus obeſt, quòd diſpoſitio ritè facta in vno loco, vbiq; ſortitur forum. Reſpondeo hoc eſſe verum, vt ſit doctor vbique, non tamẽ habebit priuilegia illorum qui promoti fuerint in Gallia, ſed iuris cõmunis priuilegia habere poterit. de quibus in authẽ. habita. C. ne filius pro patre. Vide q. ſeq. 12. Et quamuis D. Dayma hoc tenuerit, quia erat in vniuerſitatibus extra regnum promotus, hoc fecit vt ſuã defenderet promotionem, ideo ei non puto credendum, cùm cauſam ſuam ageret. Ex his concludo epiſcopum non poſſe gratificare promotum extra regnum, nec ei eſſe conferenda beneficia in vim gradus.

Scriptura in nominationib⁹ requiritur.

20 Secundò, in nominationibus requiritur ſcriptura. §. præfati. ibi, per literas patentes. & §. volumus. ibi, in nominationũ literis. de collatio. in concord. alioqui quomodo poſſet dare literas duplicatas collatoribus nominatus, ſi eas non haberet? Certè non poſſet, quia non dat, qui non habet. l. traditio. ff. de acq. rerum dom. dicit Bar. in l. ſi vniuerſæ. C. de leg. etſi ad hoc adſtringantur in §. teneantur. de coll. in concord. ibi, literas duplicatas dare, &c. Licet regulariter ad validitatem actus non requiratur ſcriptura. l. pactum quod bona fide. ff. de pact. quod fallit quando ex lege, vel ſtatuto requireretur ſcriptura, vt in emphyteosi. l. 1. C. de iure emphyt. & aliis caſibus traditis per glo. meliorem iuris, in c. 1. de cenſib. lib. 6. & Bar. in verbo ſcriptura de ſubſtantia. & in hoc regno Franciæ propter concorda. mandata etiam requirunt ſcripturam, vt patet in rub. de mand. apoſto. li. vbi dixi in § 1. in Concord.

21 Licet de iure in gratia apoſtolica non requiratur ſcriptura, quia ſtatim habet effectum diſpoſitionis. c. inquiſitionis. 25. q. 2. l. contrahitur. ff. de pign. & in gratia apoſtolica, quòd ſcriptura requiratur, hoc expreſsè tenet Archid. & alij in proœmio 6. lib. circa fi. Bal. in l. ſi qua. col. 2. C. de epiſc. & cler. doc. in rub. de conſtit.

Scriptura in gratia apoſtolica non requiritur.

22 Quæro, quidam nominatus acceptauit beneficium quod ſibi ratione ſuę nominationis per epiſcopum fuit collatum, perdidit ſuas nominationes, quæro an poſsit beneficium cum ſola collatione retinere? tradit Anto. in c. in noſtra. in prin. de reſcrip. & ibi Felin. in verſ. ſpoliatus. in fin. vbi dicunt quòd ſic, quia collatio conſeruatur ſine literis nominationum. per c. cùm olim. in 1. de priuileg. gl. in c. ſanè. de renunc.

23 Tertiò, requiritur, quòd is cui cõceduntur, ſit actu reſidens in vniuerſitate, in qua vult ſumere nominationes, vt habetur in ordin. reg. rub. *des priuileges des eſcholiers*, art. 5. & etiam in alia ordinatione dicitur, quòd ſcholares non gaudent priuilegiis, ſi ſint vltra ſex menſes abſentes à ſtudio, quãdiu ſunt abſentes: quod fuſius tractaui in priuilegiis ſchola. ſufficit tamen, quòd fuerit reſidens tempore, quo eidem conceduntur, & ſic per procuratorem eas non poſſet impetrare obſtantibus illis ordinationibus, licet de iure ſecus. gl. in c. nõnulli. §. fi. de reſcri. & ſi doctores eas concedere velint, nil obeſt. adeo quòd nominationes non eſſent ob hoc nullæ: quia iure hoc non eſt cautum, nec per concordata.

24 Quartò requiritur, quòd illæ literæ tã gradus, quàm nominationis ſint manu ſcribæ vniuerſitatis (quem ſecretarium vniuerſitatis, in Montepeſſulano vocant) ſignatæ. d. §. præfatique graduati. ibi, manu ſcribæ. l. diuus. 2. ibi, literas incluſas atque obſignatas. ff. de cuſto. reorum. nam ſicut acta iudicis non faciunt fidem, ſi non habeant iudicis ſignum. Dynus in l. in fraudem. §. quoties. ff. de iure fiſci. ſic nec inſtrumentum ſine ſigno notarij probat. l. finali. §. nec calidis. C. de aſſeſſo. Bartolus in l. ad teſtium.

Literæ gradus & nominationum manu ſcribæ vniuerſitatis ſignari debent.

teſtium.§.ſi quis.ex teſtibus.ff.de teſta.Guido Papæ in ſtatu. ſi quis per literas. in verbo propria manu.in ſi.Feli.in ca.ſcriptura. col.4.de fide inſtru.hoc tamen dicunt docto.de conſuetudine eſſe, vt ſignum ſit de ſubſtantia in inſtrumento.Panor. & Deci. in c.1.de fide inſtru.Bar.in l.ſi quis ex argẽtariis.§.ſi initiũ.ff.de eden.Corne.conſ.22. licet.3.volum.& conſi.70.dno.colum.1.in 4.volu.& conſi.118.placet.col.2.ibidem.

Locum tenens ſcriba an poſſit nominationes ſignare.

25 Quid ſi ſcriba vel ſecretario vniuerſitatis abſente, literæ gradus & nominationis fuerint ſignatæ per locum tenentem, ſeu per ſubſtitutum ſcribę, quæro an valeant? Videtur quòd non, quia tex. dicit in dicto §.præfati.manu ſcribę. ergo non manu alterius: quia qui de vno dicit, de alio negat.c.nónne.de præſump.l. cùm prætor.ff. de iudi.

26 Item quando aliquid debet fieri per propriam manum, ſubſtitutus non poteſt interuenire.text.notab. quem ibi ponderant Bart.& patruus meus Iaco. Rebuffus, & alij in l.penul.C.de erogat.militaris anno. lib.12.ca.periculoſæ.de pœniten.diſt.1.cap. 1.de verbo.ſign.lib.6.glo.ſing.in verbo publicæ.in cle. 1. de vita & honeſta. cleri.c.licet.& ibi docto.de deci.

Item facit tex.in l.ſingulos.ff.de teſt. vbi dicit ſingulos teſtes, qui in teſtamẽto adhibentur, proprio chirographo annotare conuenit.dicit glo. ergo vnus pro alio nõ ſubſcribit.c.quicunque.in prin.de hæret.lib.6. & ibi glo.in verbo propriis manibus.

27 Præterea quando iuramentum requirit quòd propria manu alicuius fiat, non poteſt iurari per alium.c.licet ex quadam.ibi, proprio iuramento.de teſti. & ibi plenè Feli.col.2.& c.1.de iureiur.lib. 6. cle.1.illo tit. quia importat propriam induſtriã.Barba. conſ.76.ſapienter.col.3.& conſ.88. ſapienter.col.6.in 4.vol.vbi cõcludit de teſtamento, quòd non poſsit ſignari per alium, etiã nomine illius perſonæ, quæ ſignare debebant.Imò quãdo actus requirit propriam perſonam, non poteſt illa perſona delegare aliam. Aret.in l.1.§.1.& ibi Iaſ.& alij.ff.de acquiren.poſſeſ.Item quando lex vel ſtatutũ mandat, vt certi notarij, vel hominis, ſubſcriptio apponatur, tunc eſt de forma.l.1. C.de conueniend.fiſci debitor.lib.18. Roma.conſi.203.quoad primum. & omiſsio illius formæ vitiaret actum. l.1.ff.de liber. & poſthu.

28 Veritas in contrarium ſe habet.nam qui per alium facit, perinde eſt acſi ipſe faceret. regula, qui per alium.de regu. iur. lib.6.& propriè dicitur facere, qui facit per alium. text.ſing.& ibi multa addidi in l.certè.§.1. ff. de preca. cui nouum dedi intellectum. vide tamen Bart.in l.ſed ſi vnius.§.ſeruus. ff.de iniur.& Dynum in d.regula, qui per alium. Alioqui ſequeretur, quòd ſcriba, ſeu ſecretario abſente, vel valetudine impedito, non poſſent concedi nominationes, quod eſſet irrationabile.nam quando notarius non poteſt propter ſuam infirmitatem ſignare protocollum, committit alteri notario. l. quædam. §. is autem. ff. de eden.Bal.in c.2.col.3 de fide inſtru. Sic dicemus in nominationibus, vt ſcriba cuidam committere poſsit.

Compaternitas etiam per procuratorem contrahitur.

29 Non obſtant quæ ſupra diximus, quia in concordato non apponitur verbum propria manu ſcribæ, ideo poterit ſignari per alium, etiam ſi diceretur propria manu. quod ſic probatur. Propriis manibus debet leuari infans in baptiſmo. c.ad limina. 30.q.1. Et tamen compaternitas contrahitur per procuratorem ſecundum communem opinionem poſitam in c. veniens. de cognatio.ſpiritua. Felin.in c.licet.col.3.de teſt.facit c.ſi quis ſuadente.17.queſt.4.iuncto c.mulieres.de ſenten.excom.Panor.in c.fin.de iuramen.calum.hoc tenet Albert. in tracta.de forma & ſolen. actus. rub. ex quibus conſiſtant forma & ſolennitas. fo. 27.col.3.vbi dicit non importari perſonalitatem, vel induſtriam, quando dicitur tantum, manibus, vel manu ſcribæ, vt in concorda. ergo per ſubſtitutum poterit fieri.vt plenè tradit Barba. in cap.1. nu.25. & ſeq.de libel.obla.

Actus quando per alium poſsit fieri.

30 Item etiam ſi in concordato eſſet propria manu, adhuc poſſet fieri per alium, per regulam quam tradit Card. in cle. 1. de iureiuran.vbi dicit, quando actus non eſt præiudicialis, vel non eſt electa induſtria perſonæ, poteſt fieri per alium, licet dicatur propriis manibus. Bald. in l.vna. §.ne autem. C.de caduc.tollend.probatur per Felin. in cap.licet ex quadam. col. 2. & ſequen. de teſti.Item valet actus non ſeruata forma, quando imminet neceſsitas. Alexã.& Soci.in l.1.ff.de libe.& poſthu. Bald. in propriis terminis in rub. C. de fide inſtru. col. 8.nume.23.

Præterea ſtatuto Delphinali cauetur, ꝙ propria manu debent ſubſignari literæ à iudice, tamen valebunt ſi fuerint ſignatæ à locum tenente, ſecundum Guido. in ſtatuto ſi quis.in verbo propria manu ſignatas.verſ.ſed quid ſi dictæ.

Nota qui ſubſcribit pro aliquo.

31 Oportebit tamen quòd ille qui ſic ſubſcribit, proteſtetur ſe facere nomine ſcribę. Bar.in l.ad teſtium.§.ſi ab ipſo. ff.de teſta. vbi dicit teſtem ſignantem anulo alterius, debere proteſtari.Ratio eſt, quia ſi vteretur ſigno alterius tanquam proprio, incideret in falſum.l.eos.& l.lege Cornelia. ff. de fal. §.item lex Cornelia.inſtitut. de publi. iudi.moder.in §. poſſunt. inſtitut. de teſtament.

Quo in loco debeant nominationes ſignari & alia ſcriptura.

32 Primò, quæro in qua parte debent ſignari? Reſpon. in fi. arg. l. hac conſultiſsima. ibi, finem autem teſtamẽti ſubſcriptiones. C.de teſta.l.ſubſignatũ.ff.de verb.ſign. Specul.in titu.de inſtru.editio. in fi. nã ſcriba

ſubſcribere debet nomen ſuum & cognomen in nominationibus, vt in alijs inſtrumentis ibidem dicitur, & Guido papæ in dict. verbo propria manu. in princ. Specu. in §. vt autē. verſicu. notarius. rubr. de ſenten. in 2. parte. Paul. in l. cùm antiquitas. in fi. C. de teſta. Bar. in l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. circa fi. ff. de edend. licet Bald. in l. non enim aliter. ff de adoptio. dicat nō eſſe determinatum locum à iure, in quo debeat apponi ſignum notarij. plus dicit in l. ad teſtium. §. ſi quis ex teſtibus. ff. de teſta. non eſſe curandum an ſignum notarij apponatur in principio, vel in fine inſtrumenti, tamen ſubſcriptio in fine debet poni, & etiam ex conſuetudine ſignum: & ille locus eſt magis conueniens. Bauer. in §. poſſunt. colnm. 3. & ſeq. inſtitu. de teſta. & ſic de conſuetudine ſeruatur, ita quòd ſi contra fieret, non valeret inſtrumentum, nec nominationes, quia minimè mutanda ſunt, quæ ſemper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legib.

Signum duorum an requiratur.

33 Secundò quæro, quid ſi fuerint duo ſcribæ, an vterque debeat ſubſignare? Videtur ꝙ ſic, quia cùm duo notarij recipiunt vnū inſtrumentum, nō ſufficit ꝙ vnus illorum ſignet, ſed requiritur vtriuſq; ſignum, niſi inſtante neceſsitate. Alber. per illum text. in l. 1. ff. de offic. conſul. Guido Papæ deciſ. 122. Et quilibet in ſua ſubſcriptione debet facere mentionem alterius. Rebuff. in l. nulli. in fine. C. de numerariis & actuar.
34 lib. 12. quod non ſeruatur. & talis conſuetudo vt inſtrumentum non proſit, niſi ſint duo notarij, valet, vt not. Deci. in cap. 2. nu. 6. de proba. & quando conficiunt varia inſtrumenta, neutri creditur, quia ſibi inuicem derogant. l. ſcripturæ. C. de fide inſtr. ſic conſuluit Bal. conſi. 392. in primis. vet. vltimus. Si tamen tempore peſtis, vel alterius neceſsitatis non reperiretur niſi vnus, ille ſolus poſſet conficere inſtrumentum adhibitis duobus teſtibus, & valebit, non obſtante conſuetudine contraria. Ang. per illum tex. in §. quod autem. in authen. de non alienand. rebus eccle. colla. 2. allegat l. fi. C. de teſta. Idem arbitror in nominationibus, quia §. præfati. 2. dicit manu ſcribæ. ergo ſufficiet vnus, & ita ſeruat vniuerſitas Tholoſana, quia quilibet cenſetur eſſe datus in ſolidum, ideo valet ſine ſubſcriptione duorum. ſecus ſi eſſent duo collegæ electi. patruus meus in d. l. nulli. Bal. in l. iuriſiurandi. col. 2. C. de teſtib. Si tamen ex conſuetudine vel ſtatuto requiritur ſignū ſcribæ & Bidelli generalis in nominationibus, vt apud Bituriges, tunc non valebunt niſi ſignum vtriuſque interuenerit, ita tenet Guido in d. q. 122. an inſtrumentum. Sed hoc eſt plus, quàm ſit à concordatis expreſſum, requirere, & ex cauſa valet: vt quandoque in vniuerſitate Bituricen. dū ibi profiterer, dixi.

Conſuetudo vt duo notarij conficiant inſtrumentum, valet.

Notarius quo ſigno vti debet.

35 Tertiò quæro, quo ſigno debeat ſcriba ſeu notarius vti in nominationibus? Reſpon. ſigno conſueto, aliàs ſi mutauerit ſignum ſuum, falſi tenetur Bald. & alij in l. conſtitu. C. & in l. comparationes. col. vlt. C. de fide inſtru. & ca. ſignificauit. de appella. & ibi Peruſ. & alij. Lanfranc. in c. quoniam contra. in verbo inſtrumētorum. col. 2. de proba. per l. fin. C. de acceſſorib. & §. item lex Cornelia. inſti. de publi. iudi. Feli. in c. 1. de fide inſtru. Ratio eſt, vt poſtmodum ex iſtis inſtrumentis ad alia fiat facilior comparatio. §. oportet. in authen. de inſtru. cautel. & fide. colla. 6 gl. in d. §. item lex cornelia. quod rectè fieri non poſſet, ſi diuerſis vteretur ſignis notarius. glo. in §. ſed ſi inſtrumenta. in verbo adiiciatur. d. authen. de inſtru. cautel. & fide. Bauer. in d. §. poſſunt. notab. 2. inſti. de teſta.

Nominationes per ſigna incognita nō ſignētur.

36 Ideo vitiarentur nominationes ſi ſcriba vniuerſitatis eas ſignaret per duas literas, vt P. R. volens dicere Petrus Rebuffus, vel per duas ſyllabas incognitas, vel per literas, aut notas. quia tales notæ nec literæ ſunt, dicit text. in l. ſed cùm patronus. §. fin. ff. de bono. poſſeſ. & ibi gloſ. & hoc intellige quando ſcriptura de ſubſtātia erat, vel de forma, alioqui quando eſſent tales literæ. licet non probent, tamen non vitiant: ſed perinde eſt ac ſi ſcriptura earum rerum non eſſet facta. argu. l. 1. ff. de iniuſto rupt. l. ſed ſi pupillus. §. pro ſcribere. de inſtitor. actio. Baldus & Imol. in l. quoties. §. 1. ff. de hæred. inſti. Alber. Brunus in tracta. de forma. Rub. ex quibus conſiſtant forma & ſolennitas, verſicu. 44. ibi, quædam verò ſunt, &c.

Sigillo vniuerſitatis ſigillari debent nominationes.

37. Quintò, requiritur quòd ſigillo vniuerſitatis ſint ſigillatæ. d. § præfati. ibi, ſigillo vniuerſitatis, &c. nec valerēt, niſi eſſent munitæ ſigno ſcribæ, & ſubſcriptione, ac ſigillo vniuerſitatis. Spec. In titu. de inſtru. editi. §. inſtrumentum ergo publicum. ver. itē quòd non eſt ſignatum. & verſ. item quòd non eſt ſigillatum. vbi ſigillum & ſubſcriptionem requiri dicit. idem tenet Guido Papæ quæſt. 175. literæ. & 481. literis. in ſuis deciſ. Bar. in l. ſi procuratorem. ff. de procurato. Doct. c. 2. de fide inſtru. Panor. & alij in c. poſt ceſsionem. de probat.

38 Item inſtrumentum ſigillatum ſigillo regio, ſine notarij vel notariorum ſubſcriptione non habet executionem paratam, niſi cōſuetudo aliud habeat, vt dico in tracta. meo de literis obligatoriis regio ſigillo vel alio authen. ſignatis. art. 1. & ſeq. in 1. tomo. conſtitu. regia. vide text. in l. fi. §. fin. autem hi. C. de bonis authoritate iud. poſ.

Literis epiſcoporum an & quando credatur.

39 Facit quòd nec creditur literis epiſcoporum ſigillatis ſine teſtibus & ſubſcriptione notarij, circa prouiſiones factas de beneficiis ad eorum collationem ſpectantibus in præiudicium apoſtolicorum impetrantiū. Rota deciſ. 17. not. quòd non creditur. de probatio.

probatio.in antiq.Panor.& alij in d.c.poſt ceſsionem.facit text.in c.cùm à nobis. ibi, nec ſcriptum eorum, niſi teſtium adminiculo fulciatur. de teſti. Quid in aliis caſibus,tradunt doct.in d.c.poſt ceſsionẽ.Cal. conſi.vlti.rub.de fide inſtru.& Bal.in cõſi. 319.ſuper 1.& cõſ.ſeq in 3.vol.Quia impetrãtes apoſtolici ſunt ordinariis exoſi.ideo ordinarij facilè vti ſolẽt antidatis,& ſigillũ eorum apponunt ad libitũ,teſte Bonifa.in cle.vlt.col.fi.de ſenten.excõ.ſcripſi in præfa.ad rub.de collatio.in concord. Et in hoc ſigillo requiritur actus, aptitudo, voluntas,& character.Bald.in ca. 2. col.3.de fide inſtrumen.

Quæ in ſigillo requirantur.

40 Primò quæro,Quotuplex eſt ſigillum? Reſpondeo,multiplex. quoddam eſt ſigillum auctoritatis, vt ſigillum Papæ, regis, epiſcoporum,& dominorum temporaliũ. c.nobiliſsimus.96.diſt. & ibi notat. & cle. vna.in fine.de iureiurand.Aliud eſt ſolennitatis, vt ſigillum teſtium in teſtamentis. §.poſſunt inſtit.de teſta. & quod ius ciuile annulum vocat, ius canonicum ſigillum appellat, teſte Innocen.& Imol.in ca.2.de fide inſtrumen. Eſt tamen text.egregius loquens de ſigillo. in l. videamus. §. qui vinum.ff.loca. & in l. æquiſsimum. §. ſed ſi ædium.de vſufru.& l.cætera.§ Item prohibentur.de leg.1.Aliud eſt ſigillum teſtimoniale.vt l.ſi qua per calumniã.C.de epiſco.& cleri.l.Caius.ff.de pign.actio. vt eſt iſtud quod in nominationibus apponitur,ideo in eis ſolet apponi, in quorum fidem & teſtimonium,&c. Aliud eſt ratificatiuum.l. 2.C. de rebus alienis non alienand. & ibi Bald.& in margarita in verbo ſigillum.q. 2.Aliud ponitur in ſignum conſenſus. c.1. de procura. vt quando agitur de præiudicio ſigillantis,Bald.in d.c.2.col.3. Aliud ſigillum datur in ſignum confirmationis.c. inter dilectos.§.1.de fide inſtru. Imol.in c. 2.colum.penul de fide inſtrum.Alia ſigilla ſcripſi in tracta.de literis obliga. in glo. 6. in ordi.reg.in 1.tomo.

Multiplex eſt ſigillum.

41 Secundo quæro, quid debeat continere ſigillum.Reſpon.debet cõtinere quandam impreſsionẽ.l.1.verſic.ſin autem ſocius. ibi ſigillo impreſſo. C de cõmuni ſeruo manu.& ibi Bal.not.illum tex. facit l.decernimus.C.de aquę duct.lib.11 § ſi pecunia.l.1. ff.depo.c.inter dilectos.de fide inſtru.c.pręſentata.de teſt.glo.in c.nobiliſsimus.96.diſtin.in qua impreſsione debet eſſe imago principis,ſeu rectoris,vel arma regis,aut ſigillãtis, vel eius imago,ſeu alicuius ſancti, ſicut in moneta.l.fin.C. de veter.numiſma. poteſt.lib.11. Bal. conſi. 376. caſus talis eſt, domini de laſcala.in 3.volu.

Sigillum quid debeat continere.

Item debet continere characteres ſeu literas circũ,vt ſigillum vniuerſitatis,vel ſigillum regis, vel alias literas aptas & conuenientes ſigillo.tex.in c. ſignificauit. de appel.& ibi docto.c.inter dilectos. de fide inſtrum.Et ſigilla debent apparere orbita,& characteres. vt ſit forma.gl in d. c.inter. in verbo dimidia.& nomẽ ſigillant.s.d.l.decernimus. C. de aquæ ductu. lib. 11.ideo ſi quis vellet ſigillare cum re nõ habente characteres,vel literas legibiles,puta cum corrigia,non poſſet.§.poſſunt. vbi Io. Fab.inſti.de teſt.l.ad teſtium.§.ſignum. ff.illo tit.

42 Ex quo infertur,quòd defectus formæ impreſsionis ſeu characteris impedit rei eſſentiam, vt non valeat actus factus ſine illis, imo defectus vitiat, vtpote ſi figura, ſeu imago,amplius non appareat, vel character ſigilli.d.c.inter dilectos.vbi ſi ſigillũ frangatur pro ea parte, vt non dignoſcatur imago,vel tantum atteratur, vel caſſetur,vt non cogneſcantur literæ,nec cuius ſit ſigillum,non faciet fidem , & verè non eſt ſigillum, propter formæ omiſsionem. Spec.in tit.de inſtru.editio.§.inſtrumentũ. verſ.item quod imago.& in titulo:de procu §.ratione autem formæ.verſ.item quod non ſunt ſigillo,&c. Guido Papæ in ſtatuto ſi quis per literas. in verbo,propria manu.verſ.ſed quid ſi in,&c.Sequitur Alber.Brunus in trac.de forma & ſolennitate actus.rub.ex quibus cõſiſtant forma & ſolennitas.ver.48. dicen: quãdo actus requirit ſigillationem,tunc ſigillũ eſt de forma. Bal.in l.ſi duos.§.ſi quis iurauerit. ff.de iureiur. ideo cũ hic ſigillum in literis nominationũ & gradus requiratur,nõ valebunt tales literæ non ſigillatæ,nec literæ atteſtatoriæ temporis ſtudij,vt infrà dicetur.

43 Tertiò quæro, an ſufficiat quocunque ſigillo vniuerſitatis ſigillare nominationes?Reſpon.nõ, ſed oporret ꝙ ſigillo deſtinato ad nominationes ſigillẽtur,ſi aliquid ſit,& non valeret ſi eſſet ſigillũ deſtinatum ad nominationes & gradus, & alio diuerſo ſigillo ſigillarẽtur,ꝑ d.c.ſignificauit.ibi, ſigillũ capituli ad citationes tãtũ. de appel. quod eſt notandũ,quia vtẽdũ eſt qualibet re ad eius vſum deſtinata.c.ad noſtrã.& c. ſuggeſtũ.de appel.Bal.& Peruſ.in d.c.ſignificauit.Et ꝑ hoc dixi,ꝙ ſi nominationes cõſueuerant ſigillari magno ſigillo,& rector appoſuit paruum ſigillũ,ꝙ non valent per ſuprà adducta. nã ſigillum ad vnũ actum deputatum, nõ facit in alio actu fidẽ, per d.c.ſignificauit.nã limitata cauſa limitatũ producit effectũ.l.in agris.ff.de acqui.rerũ do. Aret.in d.c.poſt ceſsionem.& Dec.in d. c. ſignificauit. Imo nominationes redderentur ſuſpectæ, ſi figura appoſita in ſigillo eſſet valde difformis ſigillanti, vtpote ſi epiſcopus, doctor, vel vniuerſitas haberet ſigillum,in quo eſſet impreſſa figura hominis armati.idem ſi capitaneus vel miles haberet ſigillum in quo eſt impreſſa imago doctoris,aut epiſcopi , nam illud ſigillum debet eſſe , vt in notionẽ ſigillantem deducat.l.ſtigmata.C.de Fabricẽ.lib.11.hoc tenent expreſsè Potcus & Bauer. in d.§. poſſunt.

Sigillo ad nominationes deſtinato ſigilletur.

poſſunt.inſtitu.de teſta. quia nomen rei cõueniens eſſe debet. §. eſt & aliud.inſtitu. de donatio. ſic & ſigillum.

Si tamen vniuerſitas promiſcuè vteretur magno & paruo ad nominationes, tũc eſſent validæ, & ſic poſſent ſaluari contra opponentem nõ eſſe rectè ſigillatas, ſecundum docto.in d.c.inter dilectos. In Montepeſſulano ſigillantur magno ſigillo cum retro impreſsione minoris: quod ſi nõ fiat, non valent, quia ita eſt ſolitum fieri, argu. l.certi condictio.§.ſi nummos.ff ſi cert. petat. & ibi Iaſon multa ad hanc rem facientia adducit. Et idem fieri conſuetum in vniuerſitate Pariſi.

44 Ideo in nominationibus ſolet apponi, in quorum omnium fidẽ & teſtimonium, ſigillum noſtrum conſuetum apponi iuſſimus, &c. Nam in literis debet exprimi ad quid ſigillum apponatur. Et ſi non exprimatur, videtur apponi ad id, quod natura cauſæ deſiderat, quia ex natura actus datur intelligi voluntas. l. ſi ſtipulatus. ff.de vſur Bal. in c.2.col.3.de fide inſtrumen.

Sigillo facultatis nominationes ſigillata nõ valent.

45 Quarto, quæritur, an valeant nominationes, ſi ſigillo tantum facultatis legalis, vel canonicæ, ſeu theologiæ ſigillentur? Clarum eſt quòd non, quia tex. dicit ſigillo vniuerſitatis, & facultas non eſt vniuerſitas. nam diuerſitas nominum inducit diuerſitatem rerum. l. ſi idem. C. de codicil. etiamſi ſigillarentur ſigillis omnium facultatũ, & omitteretur ſigillum vniuerſitatis: quia forma omiſſa redderet actum nullũ.l. 1.ff.de libe.& poſth. Et iſta opponi poſſunt contra nominationes, nec poſſunt euitari, ſi probentur. Si tamẽ per inuidiam vel malitiam rector recuſaret ſigillare nominationes alicuius facultatis, poſſet inſtante neceſſitate ſuo vti ſigillo. per l.1.ff.de offic.conſul.& c.ſi quis propter.de furt. & vt malitiis hominum obuietur. c.ſedes. de reſcrip.

46 Nec etiam valerent nominationes ſi ſigillo rectoris priuato ſigillarentur, cùm nõ ſit ſigillum vniuerſitatis. ideo hęc qualitas, videlicet vniuerſitatis, debet interuenire, per ea quę probat Ioan. And. in c.1.de homicid. lib.6.in nouel. vbi dicit, ſi probatum fuerit aliquem occidiſſe hominẽ, qui occidens accuſatus fuerat occidiſſe tanquam aſſayſinus, ſi illa qualitas nõ fuerit probata, non debet condemnari. Bar. in l.1. per illũ tex. ff. ne quid in flu. public. & Bal. in l.ſi quis non dicam. C.de epiſcop.& cler. Et quando ſigillo authentico debent ſigillari inſtrumenta, debet probari illud eſſe authenticum. Dec. in c.poſt ceſsionem. col. 3.de probat. Sic in nominationibus debet probari eſſe ſigillum vniuerſitatis. & hoc probabitur, ſi in nominationib⁹ fuerit expreſſum, vt ſolet apponi. In quorũ omniũ fidem, & teſtimonium has noſtras nominationum literas ſigillo vniuerſitatis cõmuniri iuſsimus, &c. Poſſet tamen probari contrarium. ſed eſſet difficile, & oporteret eas falſas probare, ad quod eſt antè cogitandum.

Annus in nominationibus apponi debet.

47 Quintò, requiritur in nominationibus annus, ad hoc vt antiquior quis ſit, appareat, qui debet pręferri. § ſtatuimus. de collatio. in concord. & infrà dicetur. & in inſtrumentis regulariter requiritur annus, & alia quæ tradit gloſſ. in leg. generali. C.de tabul. libro 10. & doct. in l. ſi quis ex argẽtariis. § ſi initium. ff de eden. plenè Barb. in repeti. rubric. de fide inſtrumen.

Dies & menſis in nominationibus apponi ſolet.

48 Sextò, dies & menſis, vt appareat, quo tempore conceſſæ ſint, & an extra tempus permiſſum. nam de conſuetudine non conceduntur extra tempus quadrageſimæ, licet nullum tempus ſit præſtitutum, vt concedantur per concordata, vt ſuprà ſcripſi. q.7. ideo conſuetudo, quæ eſt optima legũ interpres, erit attendenda. l.de quibus. cũ l. ſeq. ff. de legib. ideo poterunt iſta opponi contra nominationes ſic data ſententiæ in ſententiis eſt ſcribenda. c.tum ex literis. & ibi not. Imola, de reſtitu. in integ.

49 Alia etiam quæ adhibentur in inſtrumentis publicis, vtpote locus, & alia tradita per glo. in d.l.generali. C.de tabul. lib. 10. ferme ſolent in nominationibus interuenire, quæ magis per ſtylum inducuntur, vel per conſuetudinem vniuerſitatis, quàm ſcripto poſſint declarari.

Quatuor requiſita in inſtrumentis.

50 Item notat Bald. in rub. C.de fide inſtru. col.5.nu. 15. quòd ad hoc vt notarius poſſit conficere inſtrumentum, requiruntur quatuor. Primo, facti commiſſio, id eſt, ꝙ ſit rogatus, vt in authen. de tabel. colla. 4. Secundò, rei cognitio, id eſt, vt qualitatem apprehendat per ſenſum corporis. Tertiò, requiritur iuris permiſsio, id eſt, quòd inſtrumentum conficiatur de permiſſis, non de prohibitis. l.iubemus. §. his tabellionibus. C.de ſacroſ in. eccle. §. ſcriba. de prohibita feud. aliena. per Federic. Quartò, teſtiũ præſentia, & rogatio, quæ proſequitur Bal. in dicta rub. ibi videre licet, vt nunc claudam hanc vtilem quæſtionem, & aliam proſequar.

Quæſtionis vndecimæ Epitome.

1 *Requiſita in literis certificatoriis temporis ſtudij.*
2 *Teſtes duo atteſtari debent de tempore ſtudij.*
3 *Teſtes deponentes de tempore ſtudij quales eſſe debeant.*
Acta in ſcholis per ſcholares ibidem exiſtentes probantur.
4 *Teſtes & adiunctus iurare debent: aliàs non faciunt fidem.*
5 *Probari an poſſit contra literas ſtudij.*
6 *Literis epiſcoporum, vniuerſitatis & apparitoris an credatur.*
7 *Teſtes ſuper tempore ſtudij quomodo debeant deponere.*
Teſtes non eſt neceſſe deponere de tempore continuo,

conſinuo,cum præſumatur.
8 *Tempus ſtudij an debeat coniungi.9.*
9 *Probationes imperfectæ non coniunguntur.*
10 *Literis certificatoriis quibus ſtetur.*
Teſtes contrarij repelluntur.
Scriptura repugnãtes & cõtraria nõ probant.
Demonſtratio falſa non vitiat.
11 *Vniuerſitas non atteſtatur de tempore ſtudij alterius ciuitatis.& nu 13 fallit.nu.15.*
Permiſſum cenſetur, quod nõ eſt prohibitum.
12 *Iudex teſtes alterius prouinciæ audit etiam de eo quod eſt in alia prouincia factum.*
13 *Suo quilibet debet eſſe contentus,& non aliena quærere.*
Scholaſtici in vniuerſitatibus franciæ debent 22.ſolidos cum dimidio ſuis doctoribus.
14 *Tempus ſtudij melius poterit probari in loco vbi ſcholaris ſtuduit quàm alibi.*
16 *Atteſtatio generalis de tempore ſtudij an ſufficiat.*
Teſtes non poſſunt deponere per verba iuris.
17 *Ex æquepollentibus quid fiat,non refert.*
Declarans an de nouo facere videatur.
18 *Tempus quo quis ſtuduit extra regnum, an poſſit coniungi cum eo quo ſtuduit in regno.*
Vniuerſitates omnes poſſunt certificare de ſtudio ſui ſcholaris.
19 *Tempus ſtudij ex vniuerſitate extra regnum habitum nominato prodeſt.*
20 *Studium medicinæ an poſſit coniungi cum ſtudio legum.*
21 *Studium domi factum an computetur.*
22 *Tempus lecturæ computatur in tempore ſtudij.vt quis poſſit nominationes obtinere.*
23 *Legentes ſtudere dicuntur.*
24 *Magiſtro artium regenti an illud tempus computetur.*
Correlatiuorum vno prohibito alterum videtur prohibitum.
Difficultas non excuſat.
25 *Matricula an atteſtari debeat.*
Scholaris non matriculatus non gaudet priuilegijs ſcholarium:ſic nec miles.26.& 29.
27 *Ciuis non deſcriptus in libris ciuitatis non gaudet priuilegijs ciuitatis.*
28 *Tabellio non deſcriptus in libro non poteſt ſuum officium exercere.*
29 *Idem in aduocato.*
30 *Literæ non deſignantes tempus an valeant.*
Actus in dubio interpretatur vt valeat.
31 *Tempus ſtudij non valet, ſi dicatur, ſtuduit per quinque annos vel circa.*
Dictio circa, eſt ambigua.
Tempus quinquennij expreſſum & completum eſſe debet.

Quæſtio xj. principalis.

Quæ requirantur in literis certificatoriis temporis ſtudij.

1 VNDECIMO,principaliter quæritur quæ requirantur in literis certificatoriis temporis ſtudij?Reſpõ. ſcripturã, ſigillũ,ſubſcriptionẽ ſcribæ vniuerſitatis, & illa ſex quæ ſupra in proxima quæſtione dixi in nominationibus requiri, vt eſt text.in d. §. præfatiſq; graduati. & ſic non valerent atteſtationes quando rector & facultas certificarent, quia non eſt vniuerſitas quæ requiritur. vt ſupra dictũ eſt in nominationibus.

Duo teſtes atteſtari de tempore ſtudij debent.

2 Item requiritur quòd duo teſtes ad minimum de tempore ſtudij atteſtentur vniuerſitati vel facultati,quia vbi numerus teſtium non adiicitur,duo ſufficiũt.l.vbi numerus.ff.de teſtib.c.licet ex quadam.illo titu.vbi dicitur quòd vnus non ſufficit etiã ſi præſidiali fulgeret dignitate,quia regulariter non facit plenam fidem l.iuriſiurandi. C.de teſtibus. & nominati & graduati teneantur plenam fidem facere de tempore ſtudij.d §.præfati.ibi,fidem facere teneantur, quod non eſſet ſi per vnum tantum probarent, nec vniuerſitates certificarent quendam ſtuduiſſe,niſi prius audirent teſtes,& ſic vidi ſeruari.

Probatæ vitæ debent eſſe teſtes de ſtudij tẽpore deponentes.

3 Primò,quæro,quales debent eſſe tales teſtes de tempore ſtudij deponentes?Reſpondeo, probatæ vitæ, & opinionis. ca.licet vniuerſis.cum ſeq.de teſti.l 3.in prin. ff.eo. Ideo ſolent Tholoſates apponere in literis certificatoriis hæc verba , pro vt nobis fides facta extitit per teſtes fide & teſtimonio dignos.licet hæc non debeant apponi, quia non ſtatur ſcripturæ referẽti,niſi producatur ea,ad quã fit relatio.tex.in auth.ſi quis in aliquo C.de eden. ideo ſimpliciter vniuerſitates Franciæ certificãt quem ſtuduiſſe nulla habita mẽtione teſtiũ.& iſtud eſt tutius. Requiritur etiã ꝙ ſcholares pro ſcholaribus deponãt,non faber, vel cerdo, nam quæ in ſcholis agũtur,non poſſunt facile aliter probari,quã per ſcholaſticos ibidem exiſtentes, ſicut nec illa, quæ fiunt in cap.poſſunt probari aliter,quàm per canonicos. c. veniens.2.in fi de teſti. Idẽ de his quæ domi fiunt,dicitur in l. cõſenſu.§.ſuper C.de repu.ſi tamẽ omnes ſcholares cauſa peſtis,vel belli,ab vniuerſitate diſceſſiſſent,poterit tempus ſtudij probari per bidellũ,vel vicinos,qui in dies viderunt illũ ſcholarẽ ingredientem ſcholas, vel per ſuũ hoſpitẽ,in cuius domo habitabat, arg.d.l. cõſenſu.§ ſuper.& ibi addidi.vel doct poterũt cõcedere literas,ſi notitiã habeãt ſcholaſticorũ,& Pariſiis quælibet facultas literas cõcedit certificatorias ſui ſcholaſticis, ſi ſint matriculæ adſcripti illius facultatis.

Iurare teſtes & admoniti debent.

4 Requiritur etiam ꝙ illi teſtes ſint iurati, nam teſti non iurato non adhibetur fides. l.iuriſiurandi. C. de teſtib. c.tuis,illo titu. etiamſi fuerit religioſus obſeruantiæ.c.nuper.de teſtib.etiã ſi eſſet ſanctæ vitæ. Barb. in tract. de præſtan. Card. in 2.q 2.partis, in fine. Sic vidi iudicari de adiuncto, qui datur conſiliario vel alij commiſſario, vt iurare etiam debeat,vt fuit in ſenatu deciſum anno 1534.die 4.Martij,p tex.in l.hac edictali.

Arreſtum.

edictali.§.his illud.vbi Salice C.de ſecund. nup ſcripſi in trac.de adiunctio.in 2.tomo conſtitu.reg.

Intellige quo ad præſumptionem,quam bene faceret,ſed non probationem plenam regulariter.gloſ.in c. cùm olim.t. de priuileg.Iaſ.in repet.l.admonendi. col.70.num. 189 ff.de iureiurand. Alexand.conſi.131.perſpectis.& conſil. 237. in 6.volu. Ideo ſolet apponi in literis certificatoriis,teſtes iuramento medio examinatos.Si iſta nõ apponerentur,præſumeretur falſitas contra has literas, maximè apud Tholoſates, & in Monte peſſulano, vbi hoc vtuntur ſtylo, quamuis ſufficiat vniuerſitatem certificare ſtuduiſſe tali tempore nulla facta mentione teſtium, vt ſupra dixi. Non poſſum tamen probare,vt literæ certificatoriç temporis ſtudij concedantur ex ſchedula, ſeu quadã papiro ſcripta nos ſubſignati, &c. quia datur materia falſum fabricandi.nam vnus poterit diuerſis literis illam papirum ſignare, vel facere ſignare ab his,qui in doctorum præſentia iurare non auderent,vnde ſit, vt is qui nunquam ſtuduit,inueniat ſæpius ſe ſtuduiſſe tanto tempore, quo vult.ob id ſçpius dixi docto.Pariſi.ſed nõ potui obtinere,hoc tamen eſt dignum reformatione, & non debet concedi tempus ſtudij niſi teſtes à doctore recipiantur, & iurent, deponátque coram illo præſente ſcriba vniuerſitatis, vel bidello facultatis, qui poſtea conficiet ad mandatum doctorum literas.

An poſſit probari contra literas temporis ſtudij.

5 Secundò quæro, vniuerſitas certificat iſtum Titium ſtuduiſſe per quinquenniũ, vt facta fides extitit eidem per teſtes, ego volo probare contrarium, videlicet quòd non ſtuduit quinquẽnium, & quòd teſtes non ſunt fide digni, nec omni exceptione maiores,vt teſtes eſſe debent. gl. in §.item verborum.inſti.de verbo.oblig.c.1.de conſanguini.& affini.an poſsim probare? videtur quòd ſic,quia de veritate ſemper debet inquiri,vt fides veri conſtare poſsit.l. 2.& l.non eſt nouum.C.de edend. Item quãdo lex vel ſtatutum dicit ſtandum eſſe iuramento alicuius, poterit tamen cõtrarium probari per legitimas probationes,text. & ibi Panor.& alij in cap.propoſuiſti.de proba. c.continebatur. de deſponſa. impube. Bal.& Sali.in l.1.C.de reb.cred.Item quando dicit ſtandum dicto alicuius, intelligitur niſi probetur contrarium.gloſ.& doct. in l.2.§.ſi abſens.ff.ſi ex noxa.cau.agatur.

Literis epiſcoporum vniuerſitatis & apparitori creditur.

In contrarium videtur,quia vili ſeruienti creditur in his, quæ eidem cõmiſſa ſunt ratione officij.ca. quoniam contra. & ibi Lanfranc.& alij.de proba. Barto. in extrauagan.ad reprimendum.in verbo per nuncium.quomo.in læſæ maieſt.crim.proced. c.ad audientiam.de præſcript. Fortius creditur toti vniuerſitati atteſtanti de tempore,quia non eſt veriſimile quòd vniuerſitas admitteret teſtes viles, & falſum deponentes. Ideo illis debet ſine dubio ſtari.

6 Item creditur literis epiſcoporum ſigillatis,in his quç ad ſuum ſpectant officium. c. poſt ceſsionem. de proba. Item creditur literis examinatorum.c.cum ſecundum.& ibi Card 21.notab. de præbend. ergo & fortius vniuerſitati credetur, alioqui quotidie ſic nominationes impugnarentur, & via fraudibus pateret,contra l.in fundo.ff. de rei vendi.c.ſedes.de reſcript.niſi eas literas falſas allegaret & probaret,quod maximè vitare debet, niſi hoc facilè probare poſsit, quia difficile commiſſum eſſe falſum probari poteſt, & indago acerrima fieri debet ad probandum illud. l.vbi.C. ad leg. Cornel. de falſis. & quando teſtes hoc modo allegantur in literis, illæ literæ non probant, niſi teſtes relati producãtur. authen.ſi quis in aliquo. C. de eden.quod maximè vitandum eſt.

Teſtes vt debeant deponere.

7 Tertiò quæro.quomodo debeant illi teſtes deponere? Reſpon.de quinquennio vel de triennio in nobilibus, & requiritur quòd ſint concordes in tempore, alioqui non probant. Vnde ſi vnus deponeret de quinquennio, alter de quadriennio, non valerent literæ certificatoriæ niſi in quadriennio, quia in alio ſunt ſingulares,qui non probant.c.bonæ.in 1. de elect. no. in c. licet.de proba.l.ob carmen §.fina.de teſtibus.dixi plenè in tractatu meo de reprobationibus & ſaluationibus teſtium, in verbo ſingulares. Tamen ſi teſtes tantũ deponerent de quinquennio, valeret, quia licet non ſit dictum continuum, tamen præſumitur.l.ſi vſuſfructus in biẽnium.ff.de vſufruct.lega.& l.ſi cum hermes,vbi Bald.C. de loca.vide Alex.in l.ſi procuratori. in fi. ff.de verb.oblig.vbi quando fit mentio de tempore,in dubio intelligitur de cõtinuo. no.in l.eum qui calendis.ff.de verbo.obli. & ſufficit quòd maiori parte temporis ſtuduerit.vt tradit Bal.in l.mutianç.§.primo. ff.de conditio.& demon.declaro inter priuilegia ſcholaſticorum quomodo intelligatur.

Non eſt neceſſe de tempore cõtinuo deponere.

Tempus ſtudij an debeat coniungi.

8 Quartò quæro,pone duos depoſuiſſe Titium ſtuduiſſe per biennium,& alios duos depoſuiſſe eundem alio triennio ſtuduiſſe, an valeat ipſorũ depoſitio? videtur quòd non, quia quinquennium requiritur, & non fruſtratim, ſicut lupus comedit fruſtatim agnum.c.1.§.nos ſumus. 13.quæſt.1. Inno. in ca.qualiter.in 2.colum. 1.de accuſa. Vnde dicit Bald. in l.obſeruare. col.fin. C. quorum appel.non recipiuntur.quòd ſi ſtatuto caueretur,quòd ſi quis iuerit de tali loco ad talem,pede mulctetur. & duo teſtes dicunt, quòd viderunt ire vſque ad dimidiam partem, alij vſque ad aliam dimidiam,hæ probationes non coniunguntur, nec perfectum acceſſum probant, niſi deponant ꝙ viderint principium & finem.

ſequitur

ſequitur Iaſ.in repet.l.admonendi.nu.453. cum ſequen ff. de iureiur. Refert Catellia. Cotta in 2.parte memora.in verbo,indicia. Iaſ.conſil.25.col.5.in 3 volu.Reſpon.depoſitionem teſtium valere, & coniungentur tempora.arg.l. vnicæ. & ibi multa addidi. C.qui numero tutela. plenè Præpo. in cap. quorundam.23. diſt.facit quòd diuerſitas ſimul quæ iungi poteſt,non facit teſtes ſingulares, vtpote volo probare præſcriptionem decennalem, probo per duos teſtes de primo quinquennio, per duos alius de ſequenti quinquennio,optimè probo ex coniunctione teſtium, ex quo reſultat probatio continui temporis decennalis ex coniunctione teſtificationũ,ſic in tempore ſtudij. Bald.in l.teſtium. nume.12.C de teſtib.
9 Ancha.conſil.276.viſa.Nec obſtant ſuprà in contrarium adducta. quia debent intelligi in probationibus imperfectis, quæ nõ coniunguntur. ſecus quando probationes per ſe ſufficienter ſunt probatæ.& ita vnũquodque indicium, per ſe ſufficienter probatum poteſt cum altero cõiungi. Bal.in l. ſi quis ex argentariis.§.1 ff de eden.Barb.in tract. de præſtan. Card.in 2.quæſt. primæ partis.col.vlt.Fel.& alij in c.cauſam,notab. 1.de offi.deleg. Alexand.cõſil.13. ex his.col. vlt.in 1.vol. Cotta vbi ſuprà in verbo probationes.Hippoly.conſ.20.digneris. num. 47.cum ſeq.ſiue longum tempus intermedium fuerit,ſiue breue,cũ text. tantum requirat quinquenniũ,& eadem ratio militat in eo qui duos anno ſtuduit, anno 1512. vſque ad decimumquartũ, & poſtea obrutus negotiis intermiſit ſtudium vſque ad annum milleſimum quingenteſimum viceſimum ſeptimũ,& poſtea ſtuduit tres annos.dico poſſe coniungi per ſupradicta, & infrà dicetur. & probant doct. per illũ tex. in c.fin.de ſucceſ.ab inteſta. & in c. præterea.de teſtibus.vide Collect.in c.ex parte.de cleri.non reſiden.vbi in pœnis dicit nõ coniungi, vt ſi religioſus audiuerit leges per vnum menſem,& poſtea deſtiterit,demum audiuerit per alterũ menſem, non erit excõmunicatus,vt no.in c. nõ magnopere. & c. ſuper ſpecula.ne cleri.vel mona. quia ibi in odioſis, ſecus in fauoralibus. pro hoc eſt tex.in l.Paulus.§.fin ff. de lib. cauſ.vbi ſeruus qui continuò triennio ſeruire debebat, antequam conſequeretur libertatem, ſi fugiat ante triennium completum, & poſtea reuertatur & ſeruiat, dicitur continuò ſeruiuiſſe,& obtinebit libertatem. ſic ſcripſit Iaſ.in l.ſi idem.nu.7.ff.de iuriſd om.iud.

Quibus certificatorijs ſtetur.

10 Quintò quæro, quidam habet literas certificatorias temporis ſtudij de triennio, quo ſtuduit Tholoſæ, & de biennio quo ſtuduit Pariſiis.In literis tamen gradus dicitur q̃ ſtuduit per quinquenniũ in hac noſtra Pariſien. vniuerſitate, & tamen non ſtuduerat niſi per bienniũ. Quæritur quibus literis ſtabitur? Videtur q̃ nullis, quia quando teſtes ſunt contrarij omnes repelluntur.l.eos.& ibi Bart ff. de fal.l.qui falſa. de teſti. dicet.de proba. & ſcripturæ repugnantes, & contrariæ non probant.l. ſcripturæ.C. de fide inſtru. Cumtamen dicerem,ſtandum eſſe videlicet literis certificatoris temporis ſtudij, quæ ſunt factæ principaliter ad hoc vt certificent, literæ verò gradus vt probent gradum,ergo ſi incidẽter faciant mentionem de tempore ſtudij, non debent derogare alteri inſtrumẽto ſuper tempore ſtudij cõfecto, cùm prolatum ſit enuntiatiuè, & ſic non probat.l. ex hac. ff de dona.cle.vna.de proba. & plenè in tit. de ſubla.cle.literis.in concordia. Et iſtæ literæ gradus debent intelligi ſecundum alias literas certificatorias, videlicet quòd ſtuduit per quinquennium in noſtra vniuerſitate,computato tẽpore quo in altera ſtuduit,& ſic partem pro toto ſumẽdo. Et hic error vniuerſitatis non debet nocere graduato ritè qualificato, quin poſsit corrigi. argu.l.1.& per totum.C.de erro.aduoca. & demonſtratio falſa non vitiat.l.demonſtratio.ff.de condi. & demonſt. & ibi Barto. & Soci. & fuit hoc à me in palatio ſæpe petitum,& ita reſpondi.

Vniuerſitas nõ atteſtatur de tẽpore ſtudij alterius vniuerſitatis.

11 Sextò quæro, pone quòd ſtuduit triennium Tholoſæ, & biennium in Montepeſſulano, & nominatus ſum in Montepeſſulano,an vniuerſitas Montiſpeſſulani poſsit certificare de tempore ſtudij Tholoſæ? Videtur quòd ſic, quia illud cenſetur permiſſum,quod non eſt prohibitũ.l.præcipimus. C.de appellatio.Item omnia poteſt vniuerſitas, ſine quibus nominationes haberi nõ poſſent.l 2. de iuriſdi. omnium iudic. cap. præterea.de offic.delega.

12 Item iudex teſtes alterius prouinciæ audit, etiam de eo quod eſt in alia prouincia factum.l.iudices.C.de fide inſtrumen.Item cui conceditur conſequens,& antecedens, vnde ſi cui cõcedatur aquæ hauſtus, videtur eſſe cõceſſum iter ad illum fontem vel puteum.l.2.§.fi.ff.de ſeruit.ruſt. prædiorũ. Panor.in cap.cum liberum.col.2. de ſepul. l.olympico.ff. de ſeruit. vrbano. præd. Sed vniuerſitatibus regni eſt conceſſum vt nominationes poſsint dare, ergo & tempora ſtudij poterunt facere, ſine quibus non valerent nominationes.

13 Veritas in contrarium ſe habet, quia vna vniuerſitas non certificat de tempore ſtudij alterius.nam confunditur ordo, quãdo vnicuique ſua iuriſdictio non ſeruatur.c. peruenit.11. q 1. alioqui præeminentiam & vtilitatem vnius altera vſurparet,quod iure prohibetur, quia quilibet ſuo debet eſſe contentus,non aliena quærere l.ſi C. vnde vi. Nã in his vniuerſitatibus Franciæ ſcholaſtici debent vigintiduos ſolidus cum dimidio ſingulis anni ſuis doctoribus,vnde ſi quis ſtuduerit quadrienniũ Pariſ. & Aureliæ vno anno, ſi poſtea Aureliæ ſumat

gradum, vniuerſitas meret, quod nõ temi[illegible] & exiget [illegible] libras cum [illegible] cim ſolidis pro [illegible] pore ſtudij, licet qua-tuor l bræ cum de[illegible] ſolidis ſint debitæ vni[illegible] ſitati Pariſ. quod non eſt faciendu, imo ſoluens ei [illegible] non debet, non eſt libe-ratu, maximè ſoluens inuito creditore.l. inuito.C.de ſolu.l.ſoluendo.ff.de neg.geſt. & l.verò.cum ſi[illegible].de ſolutio. Itẽ quis de-bet habere l[illegible]ras certificatorias ab illa vni-uerſitate in qua ſtuduit. ſi ergo ſtuduit in pluribus, à qualibet debet habere literas certificatorias.d.§.præ[illegible].2.Igitur cu iſtud pro forma datum ſit, debet ſeruari, & eius omiſſio viti[illegible] [illegible]d l[illegible]cta. de reſcript.

14 I[illegible]m veriſimile eſt quod tempus ſtudij inelius poterit probari in loco vbi ſchola-ris ſtuduit, quàm in[illegible] 10.l. [illegible] §. ff. de flami. §.ſi r[illegible]. & ibi Alciato. v[illegible] [illegible]t. de pace te-nend.& e[illegible] violat. [illegible] pri[illegible]m. ibi,per Ve-netias. [illegible] expreſſ Bal.de elect.per legem 2.C.vbi de ratioc[illegible].

Nec ol ſtat quod nõ ſit prohibitũ, quia imo eſt prohibitum in concordata. ſed non iudici, ideo conceſſ[illegible]. Nec reſtringatur quòd omnia ſunt [illegible] ſine quibus, &c. Nam vniuerſitas pot[illegible] [illegible]onis lite-ras facere de te[illegible], quo ſtuduit in eadẽ vniuerſitate non [illegible] illud antece-dens cenſetur eſſe conceſſum qualibet[illegible], & per h[illegible] non obſtant in contrarium ad-ducta, & ita ſeruatur.

15 Fall t quãdo illa vniuerſitas eſſet vacans ob bellum, vel peſtem, vt [illegible] Papien. tunc [illegible] deremaliam vniuerſitatem poſſe certi-ficare etiam [illegible] tempore neceſſitate in-ſtante [illegible] [illegible]ber leges.l.vna.ff.de offi. conſ[illegible] [illegible]ui pa[illegible] [illegible]holari non poſ-ſet ob[illegible] [illegible]at omnes, ac ex cauſa ſub-u[illegible] debet ſcholaribus l 1.ff. ex qu bus cauſ[illegible] maior. Et bonum eſt quòd hic inſe-ratur in liter[illegible] po[illegible] ſtud j.

S[illegible] d[illegible] [illegible], quando [illegible] vtraque par-te h[illegible] [illegible]eras ſt[illegible] [illegible]ficatorias, tunc [illegible] [illegible]do quod non vitiatur, ſiue hab[illegible] ant[illegible] ſiue poſt, per regulam, vtile. de reg[illegible] in 6. It[illegible] [illegible]et quinquen-n[illegible] ſcholæ, & apud Biturıges per an-nu[illegible], non vitiantur literæ, ſi apponat Bi-turıg[illegible] [illegible]mmodo habeat literas certifi catorias ex vtraque vniuerſitate. quod eſt notandum.per l.teſtamentum.C.de teſta. vbi ſuperflua non vitiant.

16 Sextò quæro, vniuerſitas exprimit no-minatum ſtuduiſſe per tẽpus præſtitutum requiſitum tam per concordat[illegible], quàm per ordinationes, an ſufficiat? Videtur quòd non, quia teſtes non poſſunt deponere per verba iuris. [illegible]nchar. conſil 296. viſis. cum multis ibidem adductis. Contrarium dice-rem, quia parata ſunt dicere certum tempus, vel ſe referre ad certum[illegible] ait prætor.§.[illegible] ff. de te[illegible] iudi ideo parata ſunt dicere per quin-quẽnium, vel per tempus cõpetens & præ-ſtitutum, quia cõcordatum dicit opus eſſe probare tempus ſtudij, non dicit quinquen nium, ergo. item vniuerſitas non fungitur vice[illegible] ſtium, ſed ſuper[illegible] [illegible]am poteſt eſſe quòd teſtes depoſuerunt de quinquennio, & vniuerſitas dicit ſtudu[illegible] per tẽpu re-quiſitum, & ſic nõ debet ſcholari eſſe [illegible]au

17 di. Probatur, quia non refert quid ex æqui-pollentibus fiat.l. cum ſeruu[illegible] ff. de verbo. oblig.l.ſi mater.C. de inſtitu. & ſubſti.& in æquipollentibus idem eſt iudicium.l. mu-lier.in princ.ff.ad Trebel.c.in his. de verb. ſignific. iſta ſunt æquipollentia per[illegible] tempus requiſitũ in concordat[illegible], vel per quinquen nium, ergo valebit. ita d[illegible] in palatio, ple-na manu ſcribam, ſi operæpretium fuerit. Poterit vniuerſitas etiam e[illegible] interua[illegible] de-clarare intentionem ſuam, videlicet quod ſenſit de quinquennio, & iſtud declaratum habetur, ac ſi à principio fuiſſet dictũ. Pau. ibi per illum tex.in l.hæredes p[illegible] §. ſed ſi notam.ff.de teſta. vbi qui d[illegible]arat nil noui dat, quod eſt verum, niſi ex tali obſcuritа-te redderetur diſpoſitio in[illegible] [illegible]t inc decla ratio illius obſcuritati[illegible], quæ redderet di-ſpoſitionem nullam, non poterit [illegible], quia qui declarat, cenſetur de nouo facere, quod non eſſet permiſſum in præiudicium tert j. glo.& doct.in d.§. ſed ſi notam. Feli. in cap. edoceri.col.5.de reſcrip Refert Albert Bru. in tract.de forma & ſolennita.actus.10.9[illegible], colum.3. & ſeq. & ideo nõ poſſet collator poſtea in ſua collatione addere iſta verba tanquam graduato, per ſupra d[illegible]cta.

18 Octauò quæro, nominat[illegible] [illegible]uit Aue-nione, vel in Italia trienn[illegible]ium, & Valentiæ per biennium, vult nominari Valentiæ, quæro an illud tempus, qu[illegible] [illegible]uit Aue-nione, & ſic extra regnum, ei ſuffragetur? Videtur quòd non, quia ſi ut vniuerſitas Aueuionen. non poteſt cõcedere nomina-tione, ita nec litera temporis ſtudij: quia prohibito vno, videtur prohibitum omne id per quod peruenitur ad [illegible] o.ff. de ſponſa.di[illegible] in repe.c.poſt[illegible] in prin. de cleric.excom.miniſt.C[illegible]ntrari[illegible] videtur. nam omnes vniuerſitate[illegible] [illegible] regni quàm extra regnum poſſ[illegible] [illegible] d[illegible] ſtudio ſui ſcholari[illegible] l. ne[illegible] i.§.[illegible] adoc di-uerſi. iudicio. Et licet [illegible] ſit conceſſum vniuerſitat.bus regni, videt[illegible] et nominare, alıis tamen nun eſt d[illegible]ra[illegible]m, quò minus poſſint de te[illegible] deponere, vt in dicto §. 1.dicitur. [illegible] peritos etiam doctores eorũ iubem[illegible] [illegible] geſtorũ teſtificatione depromere eſſe eum, qui poſtea ſubrogari volu[illegible]t, pe[illegible] iu[illegible] is inſtructum. Nec ob-ſtat qu[illegible] [illegible]hibito vno, &c. quia vniuer-ſitatibus e[illegible]a regnum nõ eſt prohibitum non in [illegible]re, nam eis nunq[illegible]am fuit conceſ-ſum, ſed eſt de no[illegible]o conceſſum vniuerſi-tatibus regni non [illegible], & [illegible] [illegible]m neceſ-ſi[illegible] [illegible] [illegible] prohib[illegible] [illegible] aliis vni-uerſitatibus nõ concedere tẽpus, quo quis ibi

Nota quando vna vniuerſitas poſſit de tempore ſtudij alterius atteſtari.

Generalis atteſtatio, vniuerſitatis quod ſtuduit tempore legitimum, & ſtatutũ an ſufficiat.

An ſtrus qui ſtuduit extra regnũ poſſit computari cũ eo quo ſtuduit in regno.

ibi ſtuduerit, & certificare, & hoc videtur conueniens concordato, in quo ſufficit certificari ſtudniſſe in vniuerſitate famoſa, & priuilegiata. Sic excluditur is, qui ſtuduit domi, vel ruri, vbi nulla erat vniuerſitas. c.

19 tuæ. de cleri. non reſiden. Et ſic poſui cõcluſionem, quòd nominato tempus ſtudij ex vniuerſitate etiam extra regnum habitum, prodeſt. vide tamen quæ dixi ſuprà. q. 10. nume. 6. vbi dixi certificari poſſe quo ad priuilegia iuris, ſed non quo ad priuilegia concordatorum. Si tamen in forma auth. concederetur, arbitror in practica & in forenſi iudicio, etiam quo ad cõcordata tempus ſtudij prodeſſe poſſe, quia praxis ſupradictas ſubtilitates non recipit quo ad tempus ſtudij, de gradu autem nil vidi deciſum contra prædicta.

Concluſio.

20 Nonò, dubitari vidi in Mõtepeſſulano, quidam ſtuduit in medicina per biennium, poſtea conuolauit ad ſecunda vota, videlicet ad ius ciuile, vel contra, in quo ſtuduit trienniũ, ſumpſit nominationes, an ei ſuffragari poſſunt? Breui videtur quòd ſic, inſpiciendo rationem concordati, quæ eſt vt eccleſia viros habeat literatos, & de eiſdem eccleſiis prouideatur. ſed hic qui ſtuduit in medicina, eſt literatus, ergo eidem potuit prouideri in nominationibus.

Studium medicinæ an poſſit coniungi cũ ſtudio legum.

Secundò, hoc probatur in concordato. in §. tempus. vbi computatur tempus quo quis ſtuduit in artibus à logicalibus incluſiuè, fortius cõputabitur illud tẽpus quod conſumpſit in medicina, & vtrunque coniungetur ad quinquennium peragendum, & iſtud videtur æquum, licet contraria opinio poſſet tueri, quam probaui ſuprà. q. 5. Etiam concordatum vult, vt ſtudium medicinæ proſit. in §. præterea. de colla. in concorda. ſi ſeparatim proſit, ergo & cum alio coniunctum, nec eſt diuerſa ratio, & hoc eſt tenendum.

21 Decimò quid ſi biennium domi ſtuduerit, vbi nulla erat vniuerſitas, & triennium in vniuerſitate, an poſsit nominationes habere? Reſpon. non, quia ſtudens extra vniuerſitatem, non gaudet priuilegiis. c. tuæ. de cleric. non reſident. docto. in auth. habita. C. ne filius pro patre. & ibi dixi. item concordatum dicit in vniuerſitate, ergo ſtudẽdo domi, nõ eſt ſtudere in vniuerſitate, imò non ſufficeret ſtudere in vniuerſitate non famoſa, vbi nullæ eſſent lectiones, vt in quibuſdam contingit vniuerſitatibus. vt dixi in dicto §. præterea. & in priuilegiis ſcholarium.

Studium domi factum an computetur.

22 Vndecimò quæro, ſtuduit quis Tholoſæ triennio, & poſtea legit biennium, an tempus quo legit, debeat eidem computari? Videtur quòd non, quia tex. dicit ſtuduit, nõ dicit legit, quod dixiſſet, ſi voluiſſet. c. ad audientiã. de deci. Alibi dicitur, Multo tempore diſce, quæ poſtmodum doceas. c. ſic viue. 16. q. 1. alioqui culpandus eſt, ſi dux eſſe voluit, qui tyro adhuc eſſe non meruerat. & docere, qui diſcere debebat. c. ſi officia. 59. diſtinct. ideo dicit tex. in c. qualis. 8. quæſt. 1. Qualis erit ædificatio diſcipuli, ſi intelligat magiſtro ſe eſſe maiorem? & ibi dicit gloſ. quòd quidam diſcipuli in hoc decepti nimis feſtinant ad cathedram, & dum delectantur in loco gloriæ, fiunt aliis authores ruinæ. c. quoniam. 48. diſt. Præterea culpa eſt ſe immiſcere rei ad ſe non pertinenti. Regula, culpa. de regu. iur. in 6. ergo ex ſua culpa non debent lucrum ſentire. Et contra illos qui nimis feſtinant ad legendum in illa facultate, in qua non audierunt, vel parum, clamat gloſ. in d. cap. qualis. 8. q. 1. & ibi nota.

Tempus lecturæ an computari poſſit.

Cõtrarium teneo, quia concordatũ concedit illi, qui ſtuduit quinquenniũ, vt poſſit nominationes ſumere, ſed is qui legit, dicitur ſtudere. l. vna. C. de excuſa. artific. libr. 10. vbi gloſ. dicit, Diſcere ſi quæris, doceas, ſic ipſe doceris. & alibi traduntur alij verſus.

Condita decreſcit, vulgata ſcientia creſcit,
Creſcit & augetur, minuitur ſi retinetur.

Verſus.

Alber. & moder. in §. nos verò. in procem. ff. Ideo dicitur quòd Bart. legendo & docendo optimus factus eſt. Bald. in l. 1. col. 8. nume. 39. C. qui accu. non poſ. ideo ſunt qui legunt, vt diſcant. Panor. in cap. 1. de feriis. Et hic non eſt culpandus, quia omne artificiũ per exercitiũ recipit incrementũ. l. ſeruis legatis. §. ornatricibus. ff. de leg. 3.

Item, vbi eſt veriſimile quòd ſtatuens in caſu omiſſo ſtatuiſſet id, quod ſtatuit in caſu expreſſo, ſi de eo cogitaſſet, tunc caſus omiſſus habetur pro expreſſo. lex. iuris melior in l. mulier. 1. in prin. ff. ad Trebel. & ibi moder. A quen. glo. ſingu. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. ſed ſi conditores fuiſſent interrogati de hoc caſu, ſic reſpondiſſent, ergo & nos reſpondebimus.

23 Præterea appellatione ſtudentiũ veniunt legentes, & comprehenduntur etiam propriè, quia legens intendit ſtudio. §. illud. in procemi off. & hoc in fauorabilibus, ſicut hic, & inſpiciendo mentem conditorum. Anto. Panor. & alij in procemio decre. & in cap. non magnopere. ne cleri. vel monach. nam verbum ſtudere, eſt indifferens ad docendum, & audiendum, ſeu diſcendum: & determinatur & ſpecificatur ſecundũ materiam cui adiungitur, vt Barba. no. in addi. ad Panormita. in procemio decreta. in verbo, ſtudium.

Legentes dicuntur ſtudere.

24 Duodecimò, quidam ſtuduit in artibus per triennium cum dimidio, & effectus eſt magiſter artiũ, poſtea rexit in artibus per biennium, docendo pueros, an illud tempus debeat eidem cõputari? Videtur quòd ſic, vt proximè dixi, quia docens gaudet eodem priuilegio quo diſcens.

Magiſtro artium regẽti an illud tẽpus computetur.

Præterea erat pauper, qui non valebat cõuolare ad altiorem facultatẽ ſine libris,

nam dicitur, Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat Res anguſta domi. & ſine libris non poterat fieri doctior, vel in altera facultate altiori ſtudere.l.penult.ff. ad exhib. Er ratione neceſsitatis hoc debet ei permitti,vt pleraque alia,quæ not. doct, in l.vna.ff.de officio conſul. Gerard. ſingu. vlt.Reſpond. ſi docuerit à logicalibus ſuprà,vel in altiori facultate, tum quia humi non repit,ſed aſcendit ad altiorem ſcientiã, & mens concordatorum eſt, vt ad altiora hos in artibus ſtudentes pelliciat, cùm ſint ſemper circa infima ſoliti reſidere,tunc gauderent nominationibus, & illud tẽpus cõputaretur, alioqui dicerem quòd nõ, prætextu defectus concedentis. arg. cap.cui. de non ſacerdotali.de præb.lib.6. & quia Roma.pontifex non erat eius intentionis. ea. cùm in illis.in princ.illo titu.Poſtquã ergo non intendit priuilegiũ concedere diſcentibus artes à logicalibus infrà,ergo nec docentibus, cùm iſta ſint correlatiua, & vno prohibito, & alterum cenſetur etiam prohibitum.l. 2. C. de indict. viduita. alioqui omnes ſic docerent, & ſub ſpe modici lucri non aſcenderẽt ad altiorem facultatẽ theologiæ, vel aliam. & quia docendo etiã videntur ſtudere,vt proximè dixi.& ſi ſtuderent grammaticæ non gauderent hoc priuilegio,ſic quando regunt. Non obſtat ratio paupertatis, quia difficultas non excuſat.l. continuus.§.illud.ff.de verborum obliga. nam alternis horis docere, & aliis horis in altiori facultate diſcere poterit, & ſic ſuis neceſsitatibus ſuccurrere. nam quidã philoſophi laborabant interdiu, noctu verò ſtudebãt, vt poſtea poſſent viuere. Textor in ſua officina teſtis eſt. Et pro hac parte

Areſtum.

interuenit areſtum ad vtilitatem magiſtri Michaëlis Bellenger, contra magiſtrum Iohannem de l'Eſpine,qui ſic rexerat. licet vniuerſitas Pariſieñ.iuncta cum iſto Iohanne de l'Eſpine plures rationes deduxiſſet,tamen curia minimè habuit reſpectũ ad dicta per vniuerſitatem. & fuerunt hæc prolata anno 1537.die 18.Maij.

Matricula an atteſtari debet.

25 Vltimò requiritur, quòd certificatoriæ literæ certificent de matricula: quia ſcholaris non matriculatus non gaudet priuilegiis ſcholarium.l.ſi duas.§. decet.ff. de excuſa. tutor.l. matriculam. & ibi patruus meus Rebuff C. de agentib. in reb. lib.12. Bauer.in §.ſed hactenus.col.a.Inſti. de teſt. mili.glo.2.§. item quod ad dictas.in verbo vniuerſitates.de colla.in prag.

26 Sic miles non deſcriptus in matricula militum non gaudet priuilegiis militum.l. ex eo.ff. de teſta. milit.l.ſcriniarios.C.eod. glo.in rub.inſtit.eod. & in l.eos.C. de offic. magiſt.mili.ſing. ſecundum Barba.in procemio clemen. in verbo ſalutem. columna in 2.lectura.

27 Ita nec ciuis gaudet priuilegiis ciuitatis, niſi ſit in libris ciuitatis deſcriptus, nec conſul creari debet, ſeu ſcabinus, aut capitularius,vel ad aliud officium ciuitatis vocari. Lucas de Penna in l. vna.C. non licere habitatoribus metroco.lib.10. quod obſeruatur Tholoſæ,vt licet videre in conſuetu. Tholoſanis.rub.de elect.cap. Tholoſæ.art. a.& Caturci, vt vidi ibidem, dum illic doctor regens eram, & ibidem iura tam ciuilia quàm canonica profitebar.

28 Item tabellio non deſcriptus in aliorum libro, non poteſt ſuum officium exercere, ſed loco priuatæ perſonæ habetur. Bald.in dicta l.ex eo. Porcus & Baue.in rubr.inſtit. de teſta.mil.

29 Idem in aduocato diſponitur in l. iubemus.C.de aduoca.diuerſ.indic. quod bene ſeruatur in hac ſuprema curia. Sic non debet gaudere nominationibus, qui non eſt in matricula deſcriptus, & à die matriculæ oportet quod ſtuduerit quinquennium.& hoc ſeruat egregia Mõtiſpeſſulani vniuerſitas. hodie parum momenti habetur hæc matricula, adeo quòd ſi probetur aliquem quinquennium ſtuduiſſe ſine matricula, ſufficit vel ante vel poſt, cùm in concordato non exprimatur,ſed tantum tempus ſtudij,ergo ſine ea valet ſtudium. & ſic ſeruat ſacratiſsimus ille ſenatus.

Litera non deſignantes tempus an valeant.

30 Poſtremò quæro,quid ſi in literis certificatoriis dicatur quempiã ſtuduiſſe quinq; annis,non exprimendo à tali tempore vſq; ad tale,an valeat? videtur quòd non,per ea quæ firmat Bart.in l.celſus.ff.de vſucapio. in fi.vbi dicit, quòd ſi teſtes deponant Titium poſſediſſe decem annos,non probant præſcriptionem,quia vnus potuit deponere de vno tempore, alter de altero, & niſi teſtes de eodem tempore certo & limitato deponant, dicuntur ſingulares. & ſic non probant.capitu.licet.de proba. glo.in l.ob carmen.§.ſi.ff.de teſti.Bald.in l.ſin.15. opp. C.de edict.diui Adria.tollend.Areti.conſil. 122. in præſenti. colum.2. Felin. in capitu. inter. columna 3. de fide inſtrumen. Imò plus dicit Barto.& alij poſt eum in dicta l. Celſus.quod ſi teſtes dicant, quòd Titius poſſedit iſtis decem annis proximis, non probant,quia poſſent intelligi,etiam ſi vna die dicti temporis poſſediſſet, ideo debent dicere, quòd poſſedit à decem annis citra, & per ipſum tempus.

In contrarium inclino, quòd ſufficiat vniuerſitatem atteſtari ſtuduiſſe per quinquennium, tum quòd in §. præterea. de colla.in concorda. ſufficit aliquẽ ſtuduiſſe quinquẽnium, non dicit ante gradum vel poſt,vt ibi dixi.ergo ſufficit quòd ante nominationes ſtuduerit, & perfecerit illud quinquennium. Nec debemus requirere vltra,quàm concordatum requirat,& onerare graduatos, vt probent de proximo quinquennio, vel de remoto, cũ ad id nos non adſtringat concordatum, ſufficit igitur nominato probare ſe ſtuduiſſe ante

nominationes quinquenniũ, quandocunque fuerit, non requiro aliam expreſsioné extra tex. nam in dubio debemus concludere, quòd actus valeat potius, quàm pereat. l. quoties. ff. de reb. dub. & fauere graduatis, & intellectum fauorem regni & graduatorum reſpicientem recipere, vt non ſemel dixi in procemio concorda. Nec refragantur iura ſuprà adducta, quia intelliguntur de præſcriptione probanda per teſtes, hic agitur de tempore iam probato vniuerſitati, longa eſt differentia inter probationem probandam, & probatam: nam vniuerſitati datum eſt atteſtari de ſtudio ſui ſcholaris, quod nõ certificaret vniuerſitas, niſi ſic eſſet, ergo non poteſt reprobari. arg. l. cùm precibus. C. de prob. niſi de falſo velis agere, quod eſt periculoſum. Imò quando tempus eſt ſimpliciter inſertum, videlicet certificamus Titiũ ſtuduiſſe per quinquennium, & vltra, non datur tanta materia aduerſariis calumniandi tempus, nam quidam ſuapte natura maligni intendunt probare ſcholaſticum tali tempore fuiſſe in tali loco, quod potuit eſſe, quia fortè tempore vacationum iuit ad patriam cauſa quærendi pecunias, vt poſteà in hyeme melius ſtuderet, & ob hoc nõ tollitur quinquennium, vt inter priuilegia ſcholarium, priuileg. 23. plenè ſcripſi in repet. authen.
31 habita. C. ne filius pro patre. Nõ tamen valeret tempus ſtudij, ſi diceret ſtuduit per quinque annos ſeu circa, quia tempus debet eſſe completum. §. præterea. de colla. in concorda. & tamen illa dictio circa, eſt ambigua. gloſ. & docto. in cap. continebatur. & in cap. atteſtationes. de deſponſa. impuber. ſcripſi in verbo circa. in tract. de reproba. teſtium & ſalua. & ita fuit iudicatum in hoc ſenatu, nec etiam valeret, ſi diceret ſtuduiſſe per quatuor annos, & vltra, per tex. in cap. literæ. de dilatio. quia tempus quinquennij expreſſum & completum eſſe debet. vnde Paul. conſil. 26. certum eſt. col. 2. in 1. volum.

Non valet tempus ſtudij ſi dicatur ſtuduit per quinq; annos pro circa.

Quæſtio. duodecimæ Epitome.

1 *Requiſita in nobilibus, vt nominationes, illis conceduntur.*
2 *Nobilibus quare deferatur, vt breuiori tempore gradum conſequantur quàm alij.*
3 *Cibus nobilium perdices, ruſticorum faba.*
4 *Nobilibus ante quinquennium fruſtra nominationes conceduntur: intellige ſi non ſunt ex vtroque parente nobiles.*
5 *Nobilis ex vtroque parente quomodo poteſt quis dici.*
6 *Mulieres an ſint nobiles.*
7 *Nobilis ex matre an aliquis dici poſſit.*
8 *Conſuetudo an valeat vt quis ex parte matris ſit nobilis.*
9 *Beneficia villæ murata an debeantur tantum nobilibus.*
Priuilegia non ſunt extendenda, ſed strictè interpretanda. 13.
Ex diuerſis non fit bona illatio.
10 *Nobiles luxurioſi & ſuperbi. &c.*
11 *Tempus in nobilibus an ſit abbreuiatum in omnibus gradibus iurium.*
Qualitas in vno poſita, in alio non debet repeti.
Specialia duo nõ debent in idem concurrere.
12 *Diſpoſitio ad neceſſaria conſecutiua extenditur.*
13 *Abbreuiatio temporis data nobilibus, an procedat in alijs facultatibus.*
14 *Nobilitas probanda ab eo qui dicit ſe nobilẽ.*
Quæſtio ſi eſt compromittenda inter conſanguineos, oportet conſtare illos eſſe conſanguineos.
Sacrilegij pœnam incurrit vſurpans honorem ſibi indebitum.
15 *Mentiens ſe clericum vel doctorem quomodo puniri debeat.*
16 *Teſtes quot requirantur ad probationem nobilitatis.*
17 *Teſtes deponentes de nobilitate, in iudicio debent deponere.*
Aliquid fieri apud acta quid proſit.
Iudicij effectus remiſſiuè.
18 *Probatio nobilitatis ſiue fiat in iudicio ſummario, ſiue plenario non refert.*
19 *Probatio nobilitatis facta extra iudicium non valet.*
Renuntiatio iuris de futuro non valet facta extra iudicium.
20 *Probatio nobilitatis non requirit quòd pars fuerit vocata.*
21 *Probatio nobilitatis nõ fit illis diebus quibus iudicia non exercentur.*
Iudicio prohibito cenſetur prohibitum quod in eo fit.
22 *Nobilitas probatur coram iudice ordinario ſeculari, non autem coram eccleſiaſtico. 23.*
24 *Teſtamentorum inſinuationes coram iudice ſeculari fieri debent.*
25 *Epiſcopi non debent vocari domini locorum.*
26 *Verbum ordinarius de quo accipiatur.*
Iudicum appellatione veniunt ſeculares.
27 *Scholaris probat nobilitatem ſuam coram quo iudice ſeculari velit, quando ſunt duo vel plures iudices ſeculares, inter quos eſt locus præuentioni.*
28 *Ordinarius cauſam probationis nobilitatis delegare poteſt.*
29 *Delegatus nihil proprium habet.*
30 *Aduocatus antiquior in Francia ſedet pro iudice ordinario.*
31 *Nobilitatis probatio non fit coram commiſſario deputato ad audiendos teſtes. & quare.*
32 *Item nec coram arbitro.*
Confeſſio facta corã arbitro cenſetur facta extra iudicium.
33 *Arbiter non dicitur ordinarius loci.*
34 *Nobilitatis probatio poteſt fieri coram patre, vel fratre ordinario loci.*

Iuriſdictio voluntaria etiam inter ſuos exercetur.

Publicè quæ fiunt, non præſumuntur fraudulenta.

35 *Rege mortuo iudex probationem nobilitatis admittit.*

Officia à Rege habita ſunt perpetua.

36 *Officia an Rex confirmare teneatur.*

37 *Officia emanata ab illis qui ſunt de ſanguine regio ſunt perpetua.*

38 *Inſtitutus ab habente poteſtatem à Rege inſtitutus cenſetur.*

39 *Teſtes quomodo debeant deponere ſuper nobilitate & nu. 40. & 41. cum ſeq.*

40 *Tempus cuius initij memoria non extat, obtinet vim priuilegij.*

Vetuſtas vicem legis obtinet.

42 *Conſuetudo vt natus ex matre nobili ſit nobilis.*

Probatio quæ non neceſſariò concludit, non valet.

43 *Depoſitiones teſtium de nobilitate regiſtrari per iudices, aut eorum ſcribam debent.*

44 *Monachus tanquam nobilis nominationes impetrat. & nu. ſeq.*

Ius ſanguinis immutabile.

45 *Religioſi poſſũt obtinere beneficia regularia.*

46 *Monachus quoad ſpiritualia nobilitatem perdit.*

Nobilitas ex nouem cauſatur remiſſiuè.

47 *Nobilis qui ſtuduit triennio in artibus aut theologia vel medicina, ex hoc non conſequitur nominationes.*

48 *Tempus completum eſſe debet in nominationibus.*

49 *Legitimatus an gaudeat prærogatiuis nobilium.*

Legitimatus non habet ius primogenituræ.

Quæſtio xij. principalis.

Quæ requirantur in nobilibus.

1 DVODECIMO, principaliter quæro, quæ requirantur in nobilibus? Reſpon. non omnia quæ in ignobilibus, imò in multis defertur nobilibus. Primò in tẽpore, vt poſt triennium gradũ baccalaureatus iuris canonici, aut ciuilis, & nominationes aſſumere poſsint. §. præterea. §. cum verò. de colla. in concord.

Ratio cur nobilibus defertur.

2 Primò quæro quæ ſit ratio, cur citeriori & breuiori tempore nobiles poſsint aſſumere prædictum gradum quàm alij? Reſpond. ratio vulgo iactatur, quia in nobilibus nõ requiritur tanta ſapientia ſicut in ignobilibus, cum nolint viuere ex ſcientia, vt dicũt, ſicut procuratores & aduocati faciũt Barb. conſil. 34. præclare col. 18. & conſil. ſeq. ſapienter. col. 2. in 2. volu. dicit in nobilibus non requiri tantã ſcientiã, ſicut in ignobilibus, quia ſola gloria & nobilitas reddunt eos ſatis elatos. vnde dicit glo. ſingu. in cle. 2. in verb. excedunt. de magiſtris. quòd nobilitas ſupplet defectum ſcientiæ. & deriſiuè loquitur ſecundũ Cardina. ibi. Ego verò rationem aſsignarem, quia conditores voluerunt fauere nobilibus. Et iſtud eſt priuilegium nobiliũ, vltra quinquaginta ſex tradita per Bonũ de curtili in tractatu nobilita. in 5. parte. per totũ. & hoc probatur in §. cum verò. de colla. in concord. ibi, vt nobiles gaudere poſsint beneficio minoris tẽporis, ergo hoc datur eis in beneficiũ & priuilegium, hoc ſtatuerunt conditores, vt nobiles alliciant ad ſtudium, quod ſuaptè natura contemptui multi habent.

Nempe hi nobiles electi fuerũt, vt cuſtodirent patriam, & plebem, ob id tot priuilegiis honeſtati ſunt, vt videmus.

Cibus nobilium perdices, ruſticorum vero faba.

3 Aliam rationem aſsignant quidam, dicentes nobiles habere melius ingenium. ideo breui addiſcere poſsũt, & citius quàm alij. Nam nobiles bonas eſcas, vtpote perdices, faſianos, & alias id genus carnes comedunt, quæ generant bonum ſanguinem & intellectum, vt dicit Raſis ad Almanſor. & no. Platea. in l. j. C. de erogat. milita. anno. lib. 12. Ruſtici verò veſcuntur caſeo, fabis & cepis gloſ. in l. ſeruis vrbanis. ff. de leg. 3. Ergo breuiori tempore, ſi velint ſtudere, poterunt nobiles eſſe perfecti & docti in ſciẽtiis, quàm alij, & etiã quia fere ſemper nobiles habent præceptores, ideo breuiori tempore poſſunt addiſcere & vti diplomate, vt de Barba. dicitur in l. cõtinuus. § 1. ff. de verb. oblig. Sed hanc rationẽ vidi reprobari, tum quod filij diuitũ comedũt aliquando meliores eſcas, quàm nobiles pauperes, & habent præceptores ſicut nobiles, ideo hoc priuilegiũ deberet illis impartiri, ſi ſupradictam rationẽ ſequaris: ideo tene rationẽ quam ſuprà dedi, vel meliorẽ aſsignes. Tamen requiritur quòd ſit nobilis ex vtroque parente. d. §. tẽpus. quod poteſt probari in c. venerabilis. ibi, ab vtroque parente illuſtrem. de præben. hic non apponitur illud verbum pragm. & ordina. videlicet ex antiquo genere. Et an in hoc text. ſufficiat noua nobilitas, concludit Do. Probus quòd non. in cap. nullus. de elect. in 6. in lo. Monac. addi. vbi vide fuſius. tamen ego teneo contrarium in §. cum verò. in gloſ. ex vtroque. ſuprà de collatio. licet quanto plus veteraſcit, tanto nobilior habetur. l. tam dementis. & authen. ſequen. C. de epiſco. audien. Bonus de curtili, in dicto tracta. nobili. in 3. parte. ideo affixi conclusionem hanc, Nobilibus tamen ante quinquennium nominationes fruſtra conceduntur, intellige quando non eſt nobilis ex vtroque parente.

Concluſio. Nobilibus ante quinquennium nominationes fruſtra dantur.

Nobilis ex vtroque quomodo dicatur, & reprehenditur gl. pragm.

5 Quæret quis, quomodo poteſt dici nobilis ex vtroque parente? cum nobilitas nõ cauſetur ex parte matris. l. nullus. in 2. C. de decurio. gloſ. de collatio. in pragma. §. inſuper

inſuper. in verbo vtroque dicit impropriè dici nobiles ex vtroque parente, cũ ad hoc ſequantur conditionem patris, non matris, licet ex hoc quòd mater ſit nobilis, magis honeſtetur. hæc ille. Attamen ego puto etiã dici propriè nobiles ex vtroque parente, quando tam pater, quàm mater eſt nobilis, per tex. in d. c. venerabilis. ibi, ab vtroque parente illuſtrem, de præbend. & Oſee 9. cap. Gloria eorum à partu, ab vtero, & à conceptu. Vnde dicit Bald. in d. lege fina. C. de ſeruis fugiti. quòd loquendo ſimpliciter & præcisè, non dicitur quis nobilis reſpectu matris, ſed bene ſecundum quid, quia omne compoſitum participat de forma & materia, ideò natus ex vtroque nobili, poterit dici nobilis ex vtroq;. ſic concludit Bonus de Curtil. in d. tracta. nobilita. in 4. parte. nume. 29. alioqui ſequeretur, quòd par eſſet is, qui naſceretur ex parte nobili, & (vt vulgo dicitur) ex villana, illi qui naſceretur ex patre nobili, & ex matre etiam nobili, quod non videtur verũ, nam duo vincula ſunt vno fortiora. cap. vno, de treuga & pace.

Mulieres an ſint nobiles.

6 Item ſequeretur ꝙ nulla mulier eſſet nobilis, quod eſſet peccatum à mulieribus irremiſsibile ſic tenere, ſicut dicitur de peccato contra ſanctum Spiritum, vt habetur in Euangelio. Et quòd mulieres ſint nobiles, donec nubant ignobilibus, eſt text. in l. fœminæ. ff. de ſenatorib. ibi, Parentes verò, donec plebeis nuptiis fuerint copulatæ, clariſsimam dignitatem tribuunt. Ergo ſi fuerint copulatæ clariſsimis, & nobilibus, ſint nobiles. facit text. in l. 1. ibi clariſsimis nupſeritis, claritatem generis retinetis. C. de dignitatibus, libr. 12. Poſtquã ergo ſunt nobiles, ſi nubant nobilibus, nobilitatem filiis ſuis dare poſſunt. facit text. ſumendo ibi comparatiuè. in l. 1. ibi, maior eſt dignitas ex ſexu virili. ff de ſenator. Et magis decorus redditur filius ex matris nobilitate. teſte Franciſco Mingon ex conſuetudinib. Andega. rubric. *des douaires*. articulo 300. numero 11.

Nobilis ex matre an aliquis dicatur ꝓprie.

7 Nec obſtat, quòd hactenus docto. tenuerunt nullum dici nobilem ex parte matris, verum eſſe dico ex ſola matre, quia poſtquam nupſit plebeio, perdidit nobilitatẽ. d. l. fœminæ. quam non poteſt dare, cũ non habeat, quia non dat, quod non habet. l. traditio. ff. de acqui. rer. do. & priuatio præſupponit habitum. l. decem. ff. de verb. ob. §. ſeruus. inſtitut. de capit. dimi. & loquitur text. in d. l. nullus. 2. ibi, nullus ſolius materni ſanguinis vinculis illigetur, ſed quando nupſit nobili, non perdit, ergo natus ex illis dicetur etiam propriè ex vtroque parẽte nobilis, & ita debet intelligi, quicquid doctores hactenus tenuerint.

Conſuetudo an valeat vt quis ex parte matris ſit nobilis.

8 Imò non valere ſtatutum nec conſuetudinem, vt quis ex parte ſolius matris ſit nobilis, tenet Bartol. in d. l. exemplo. C. de decurionib. lib. 10. & ibi hoc ſequuntur patruus meus & de Ptea. ꝙ reprobat Feli. in c. ſuper eo. col. 2. de teſtib. & in c. nouit. de iudi. & ibi Deci. & in reg. fœminæ. ff. de reg. iur. & Benedict. in repe. c. Raynutius. in princip. de teſta. Bonus de Curtili. in tract. nobilita. in 4. parte. col. 6. nu. 28. Chaſſa. in catalo. gloriæ mundi. in 8. conſideratione octauæ partis. Ego tamen ſuſtineo opinionem Bar. ꝙ nõ poſsit conſuetudo facere, vt quis ſit nobilis ex matre, quia ex non ente fieret, ſed bene poteſt cõſuetudo facere aliquem nobilem, etiam ſi pater nõ ſit nobilis, ſi tamen mater ſit nobilis: nõ tamen facit eum nobilem, ex matre, ſed conſuetudo eum facit nobilem, quod poteſt facere, & ſic docto. hactenus ſatis perperam intellexerũt, etiam Curtius in repet. ca. fin. col. 16. verſic. 7. infertur, de cõſuetu. vbi dicit valere conſuetudinem, cum ſit iuris poſitiui. & ſtatutum valere firmat Deci. in c. nouit. 6. nota. de iudi. attamen intellige vt dixi, quia ſi faceret nobilem ex parte matris, eſſet quædã contrarietas, videlicet ꝙ ex ignobili quis eſſet nobilis, quod nõ poteſt eſſe. & ita cõciliabũtur iura. Notent nobiles, quia non viderunt iura ſic intellecta, & hic germanus videtur intellectus, & dic quòd omnibus nobilibus nobilior eſt ſapientia. capit. 7. Sapien.

Conciliantur opiniones à Bartolo diſſidentes, nouuſque datur intellectus.

Beneficia villæ muratæ an debeãtur tantum nobilibus.

9 Item quæro, an hæc temporis abbreuiatio conceſſa nobilibus quo ad gradum & nominationes, procedat quo ad eccleſiam villæ muratæ? Nam omnes qui ſtuduerint per triẽnium in theologia, vel in altero iure, deficientibus graduatis ſunt capaces illorum beneficiorum. §. ſtatuimus. de colla. in concordat. non exprimit de nobilibus. quid iuris? & videtur quòd tantum nobiles poſsint habere beneficia villarum muratarum: quia ſtatuẽdo triennium videtur ſe ad eos retuliſſe, qui per triennium ſunt capaces. Contrarium credo verius, & arbitror hunc text. generaliter loquentem, generaliter debere intelligi. l. 1. §. & generaliter. ff de lega. præſtandis. & vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. l. de precio. ff. de publi. in rem actio. Item hæc temporis abbreuiatio fit tantum quo ad gradum & nominationes, ergo in illis tantum intelligetur, quia priuilegia nõ ſunt extendenda, ſed ſtrictè interpretanda. Feli. & alij per illum text. in cap. cauſam. de reſcript. c. olim. de verbo. ſignifi. Bart. & alij in regula beneficium. de conſtitutionib. principum. Præterea nobiles in caſibus tantum à iure expreſsis ſunt priuilegiati, vt ſuprà dixi, & hic non inuenitur expreſſus, ergo iure aliorum vtentur. nam in §. præterea, exprimit tantum in baccalaureis iuris canonici, & ciuilis, ergo ad alios caſus non extendetur. Nec obſtat, quòd ſe referat ad tempus triẽnij, ergo ad perſonas non ſequitur, quia ex diuerſis non fit bona illatio. l. Papinianus

exuli.ff.de minor.& ſeparatorum ſeparata eſt ratio.l.ſi.ff.de calumnia.

Nobiles luxurioſi & ſuperbi.

10 Imò dicebant quidam nobiles nõ eſſe capaces eccleſiarum parochialium villarum muratarum, cum ſint ſuperbi, luxurioſi, guloſi, & inimici popularium, ergo eorum rectores eſſe non debent. Bal.in l. per adoptionem.ff.de adoptio. Benedict.in repe.c. Raynutius.in princi.de teſt.tamen in contrarium eſt text.in l.1.ibi, nobilis prudens, &c.C.de cõditis in publi.horreis.lib.10.vbi nobiles debent ad officia eligi. nec obſtat ꝙ in villis muratis debent eſſe periti, qui illos doceant.arg.c.ſtatutum.de reſcrip.in 6.Reſpon.nobiles etiam ſunt magis capaces, quàm ruricolæ.l.ſcire.ff.de excuſa.tutorum. nec refragatur quod nobiles communiter non ſunt docti, vt dixi ſuprà. Reſpõ. quòd imò ſunt docti, ſicut alij, ideò docti admitti debent, ignari non, & quandoque nobiles ſunt alijs ignobilibus doctiores, vt vidi in multis.

Tempus an ſit abbreuiatum in omnibus gradibus verſum.

11 Quæro an hæc tẽporis abbreuiatio procedat in nobilibus quo ad alios gradus, vt in quinto anno poſsint gradum licentiæ, & doctoratus adipiſci? Videtur ꝙ nõ, tum quia hic nõ eſt expreſſum, tum etiam quia qualitas in vno poſita, in alio nõ debet repeti.l.doli clauſula.& ibi Bart.ff. de verbo. oblig.& diſpenſatio in vno, nõ extenditur ad aliud, nec priuilegiũ.c.1.de filijs presbi. lib.6. & quia duo ſpecialia nõ debent concurrere in idem.l. 1. C. de dotis promiſ.& hoc reperi tenere D. Probum in additio.ad Ioan.Monach.in c.vno.de æta. & qualita. in 6.qui idem repetit in addit.ad pragma. in §. inſuper.in verb.nobiles.de colla.quãuis non reſpõdeat his, quæ hic ſcripſimus. Contrarium de iure videtur verius per illam regulam, quando duo ſe habent inuicem gradatim, ita quòd vnum cõmenſuratur alteri.tunc facta mutatione in vno, cenſetur etiam facta & in altero : vtpote determinatum eſt certum tempus ordini ſubdiaconatus, & aliud tempus ordini diaconatus, & certum tempus ordini presbyteratus, nunc ſi fiat mutatio in vno, etiã in alijs facta videtur.gl.in cle. generalem.de ætate & quali.Anto.in c.ſi.de conſuet. Lanfranc. in tract.de interpreta.ſtatuto.8.conclu.interpreta. extenſiue. Idem ergo erit in hoc caſu. nam certum tempus, videlicet quinquenniũ eſt præſtitutũ baccalaureis vtriuſque iuris. Certum tempus, videlicet biennium poſt gradum eſt conceſſum licentiatis & doctoribus iurium. nũc ſit mutatio temporis in nobilibus in vno gradu, videlicet in baccalaureatu, vt videlicet triẽnio completo poſsint promoueri: ergo etiam poterunt poſt biennium ad gradum licentiæ & doctoratus aſpirare per illam regulã iam dictã.& hoc ſequitur D.Chaſſa. in 17. conclu.in ſi.conſuetu.Burg.gl.& doct.in l. illud.C.de ſacroſanct. eccle. vbi de iure antiquo licebat donare certam quantitatem laico ſine inſinuatione, & duplum eccleſię, & nunc lex noua auget donationem quæ ſit laico, & ſtatuit vſq; ad quingentos ſolidos poſſe donari ſine inſinuatione. ſic etiã ampliabitur ſumma quę donari poteſt eccleſiæ. hoc ſequitur Ioan. Crotus in repe. l.omnes.in interpreta.exten. cõclu.13.ff.de iuſtitia & iure.Barba.in cle.1.col.52.verſic. 22.de elect. Nec debent eſſe deterioris conditionis nobiles quàm alij, qui poſt bienniũ à gradu baccalaureatus licen. gradum ſumere poſſunt.nam quod fauore illorum introductum eſt, nõ debet in illorum odiũ retorqueri.l. quod fauore.C. de legib. Itẽ, hoc eſt introductum in priuilegium nobilium.§. cùm verò.de collatio.ibi, vt nobiles gaudere poſsint beneficio minoris temporis ſtudij, ſed ſi oportet nobilem expectare vſque ad ſeptennium, antequam ſumeret gradum licẽtiæ, ipſe nõ vteretur beneficio minoris temporis quàm alij, & ſic nullum ferè conſequeretur priuilegium, quod eſſet contra concordata.

Pręterea quando lex prouidet aliquibus in plus, vt nobilib⁹, & alijs in minus, vt ignobilibus per nomina reſpectiua, tũc eo ipſo quod augetur vel minuitur in perſona vnius, fiet etiam augmẽtum vel diminutio in perſona alterius.l. ſi ita. in princip.ff.de liberis & poſthu.l.clemens.de hæredi.inſtit. Barto.in d.l.fina.& quia etiam ſtudium legale perficitur quinquennio, in proœ.ff §. duabus.gloſſa in capitul.cùm ex eo.de electionibus.in 6.

12 Nec obſtant in contrarium adducta, quia conditores exprimẽdo vnum gradum, ſatis expreſſerunt aliũ per ſupradicta, & diſpoſitio ad conſecutiua neceſſaria extenditur.gloſ.ſingu.in c.quia in tantum.de prębend.& gloſ.in c.non poteſt.illo titu.gloſ. in c.ſi quis in clero.7.q.1.nec repetetur qualitas in alio, ſed in eodem, vt patet, quod non eſt prohibitum : imò priuilegium licet ſit ſtrictè intelligendũ, tamen quando vnũ venit conſecutiuè ad alterum, & eſt connexum, tunc immutatio in vno, etiam ex iure ſtricto ad aliud extenditur. Verba ſunt Imo.in d.cle.fina. de æta.colum.3.nume.9. qui allegat c.tranſlato.& ibi not.de conſtitu. & prouidendo de primo gradu, tacitè videtur prouidiſſe de alijs.cap.cùm noſtris. & ibi Panorm.1. notab.iuncto capit.nulla. de conceſſ.præbend.

Abbreuiatio temporis data nobilibus, an procedat in alijs facultatibus.

13 Quæro, an hæc tẽporis abbreuiatio procedat in alijs facultatibus? Videtur ꝙ ſic, ſaltem in theologia, quæ alias ſcientias excedit, vt infra dicam, & eſt nobilior, ideò magis debet eſſe priuilegiata.

Contrarium teneo, quia in dicto §. tempus, ſic dicitur, in quibus baccalaureis iuris canonici, aut ciuilis, ſi ex vtroq; parente nobiles fuerint triennium eſſe decernimus. an ergo ꝙ tempus tantum abbreuiatur in

tur in iure canonico & ciuili, ſecùs in aliis facultatibus: quia lex ſuum aliis denegauit auxilium, vt dicit in ſimili gloſſ. in l. ſiue apud. C. de tranſact. & in l. 1. ſi aduerſus vendi. Et ideò licet in aliquibus ſit magis priuilegiata theologia, non tamen in hoc caſu, quia hic nõ exprimitur, & priuilegia non debent extendi, vt not. in c. cauſam. de reſcripi. & l. fin. ff. de conſtit. princip.

Nobilitatẽ probare oportet.

14 Aduertẽdum eſt tamen, quia aliquis non debet admitti vt nobilis, niſi probet ſe talẽ. l. non ignorat. C. qui accuſa. non poſſunt. & vbicunque aliqua priuilegia conceduntur actui vel perſonæ, oportet primò conſtare illum actum factum fuiſſe, vel illam perſonam eſſe. l. diuus. ff. de teſta. milit. vbi teſtamentis militum conceſſa ſunt priuilegia, tamen conſtare debet à milite factum eſſe. §. planè. inſtitu. de teſtam. milit. Vnde dicit ibi Platea. & moder. quòd ſi cauſa mercantiæ debeat tractari ſummariè, debet prius conſtare eam eſſe talem, & cauſa prouiſionalis debet mitti executioni, non obſtantibus oppoſitionibus vel appellationibus, vt eſt cernere in ordinationib[9] regiis, rub. *des ſentences executoires*. & ibi dixi. debet tamen prius conſtare eſſe prouiſionalem. Et ſi quæſtio inter conſanguineos eſt compromittenda, debet conſtare eos eſſe cõſanguineos. Bald. conſi. 362. multum. in 2. volumi. Iaſ. in l. non ſolùm. §. ſciendum. ff. de operis noui nunciat. & in l. ſi quando. C. vnde vi. Vnde allegan ti ſe nobilem, incumbit onus probandi. §. ſi miles. & ibi Cardi. de pace tenen. argu. l. verius. ff. de probat. l. actor. C. illo titulo. Bonus de Curtil. in tracta. nobilitatis. in 6. parte. in princip. Et hoc voluit Bald. in §. ſi ruſticus. de pace tenen. & eius viola. Nempe vſurpans ſibi indebitum honorẽ & dignitatem, ſacrilegij pœnam incurrit. Bart. in l. 1. C. vt dignita. ord. ſeruetur. libr. 12. aſſerens ſe doctorem, cùm non ſit, pœna falſi coercetur. Bart. in l. eos. §. fin. ff. ad legem cornel. de falſis. Petr. Anchara. in c. vt apoſtolicæ. de priuileg. in 6. & infamis efficitur. Rebuff. in l. vna. col. 1. C. de profeſſo. qui in vrbe Conſtan. comit.
15 meruer. libr. 12. mentiens ſe clericum, cùm non ſit, punitur pœna extraordinaria officio iudicis relinquenda. Bald. in l. qui ſub prætextu. C. de ſacroſanct. eccleſi. ſi tamen fecerit actus clericales, falſi pœna punitur, vt notat Bonus de Curtili vbi ſuprà. quod eſt notandum contra aſſerentes ſe nobiles, vt pœna falſi puniri poſsint, ſi aliquos act[9] nobilium fecerint, alioqui arbitrio iudicis. Felin. in c. tertio loco. colum. 1. de proba. vide gloſſ. in cap. nullus presbyter. de conſecratio. diſtinct. 1.

Mentiens ſe clericum vel doctorem quomodo puniri debeat.

16 Imprimis videndum eſt quot teſtes requirantur ad probationẽ nobilitatis? Reſpondeo quatuor §. cùm verò. de collat. in concordat. licet in ordina. regiis Ludouici duodecimi, publicatis anno 1512. ſufficerent tres. Et quales teſtes dic vt ſupra dixi in probatione temporis ſtudij, & in ordinatio. dicitur, *perſonnes dignes de foy.*

In iudicio deponunt teſtes de nobilitate.

17 Secundò, requiritur vt teſtes deponentes de nobilitate in iudicio deponant. in d. §. cùm verò. quia propter calorem iudicij omnis diſpoſitio fortificatur. text. ſingul. & ibi Bartol. in l. rura. C. de omni agro deſert. libr. 11. ſecundum Corſet. in ſingul. incipien. confeſsio. in 5. vbi ſi rem meam confiteor in iudicio eſſe tuam, mihi præiudico. Sic cõfeſsio in iudicio facta valet, etiam ſine cauſa, quæ extra iudicium non valeret. glo. ſolennis in l. 1 § fin. ff. de interrogatoria actione. gloſſ. in l. ſicut. C. de repudianda hæreditate. facit l. cùm oſtendimus. §. fin. ff. de fideiuſſ. minorum. Hippol. in rub. C. de probationibus. fol. 12. colum 4. verſi. intellige etiam prædicta, vbi dicit, quòd ſi actus requirat ſubſcriptionem duorũ notariorum, vt hic Pariſiis, ſufficiet ſi ille actus in iudicio fiat, & conſcribatur apud acta. quod eſt notandum. Decius in capi. ſicut. & ibi addidi. columm. 5. de probationibus. & contra mandatum factum apud acta, non poteſt aliquid opponi. Angelus in §. ſi autem. colum. 2. inſtitut. de ſatiſdatio. per textum in l. 1. C. de ſatiſdand. Ideò conſuluit quòd facias procuratorem tuum coram iudice ſedente pro tribunali, & præſente aduerſario tuo, quia poſtea nil poterit opponi. Septem effectus iudicij tradit Iaſ. in l. pacta nouiſsima. in 4. notabi. C. de pactis. & Guido papæ in ſingul. 342. pactum nudum.

Nota quantum proſit aliquid apud acta fieri.

18 Ex quo infertur quòd ſiue fiat hæc probatio in iudicio plenario, ſiue ſummario ꝙ valebit. cùm textus tãtum requirat vt fiat in iudicio. & de his iudiciis vide Alexand. & Iaſonem in rubr. C. de iudic. modern. in decreta. in exordio eiuſdem tituli:

19 Secundò, infertur quòd non valeret hæc probatio nobilitatis, ſi fieret extra iudiciũ, domi, vel alibi, ſicut renunciatio iuris de futuro extra iudicium facta, non valet. l. qui ſuperſtitis. ff. de acquirenda hæreditate. & l. ſi ita ſcriptum. §. ſi ſub conditione. de legatis ſecundo. Tamen in iudicio valet. gloſſa in l. 1. ff. de curat. bonis dando. gloſ. vltima in l. plurium. ff. de acqui. hære. Bar. & alij. in l. 1. & l. poſtquam. C. de pact. Iaſ. in d. l. ſiue apud acta. ſequitur Bened. in repe. c. Raynutius. in verbo, ſi abſque. 2. de fideicom. ſubſti. nu. 116. de teſta. vide tex. in l. eum pro quo. ff. de in ius vocan.

20 Tertiò, infertur ꝙ valet hæc probatio, ſiue fiat parte vocata, ſiue nõ, dum tamen modo in iudicio fiat. vt patet in text. d. §. cùm verò. ibi etiam in partis abſentia.

21 Quartò, infertur quòd illis diebus quibus iudicia non exercentur, vtpote diebus feſtis non poſſet fieri hæc examinatio, quia prohibito iudicio cenſetur prohibitũ quod in eo fit. notat in l. ſecun. ff. de iuriſdictione

omn.

omniumiudicum.per illum text.

Coram iudice ordinario probatur nobilitas.

Corã iudice eccleſiaſtico non poteſt probari nobilitas.

22 Tertiò,requiritur quòd fiat coram iudi-
ce ordinario loci, in quo natus eſt ille, de
cuius nobilitate conſtare debet.d.§.cùm ve
rò.de colla.in concord.
23 Primò quæro,coram quo iudice? Videtur
quòd coram iudice eccleſiaſtico,cũ ſit loci
ordinarius.capi.quanquam. ibi,ordinario
loci.de vſur.in 6.c.ordinarij locorũ. de offi.
ordi.ibid. cap.poſt ceſsionem. de proba.c.
1.de religio.domib.lib.6. cùm aliis ſimilib.

Contrarium arbitror verius,videlicet vt
fieri debeat coram iudice ſeculari ordina-
rio illius loci in quo natus eſt ille,de cuius
nobilitate tractatur. & hoc declarat̃ in or-
dinatio.Regul.rubri. *des graduez ſimples,*
articul.11.ibi, *Deuant noz iuges ordinaires.*
Eccleſiaſtici non ſunt ordinarij iudices re-
gis, ergo corã illis non debet fieri hæc pro-
24 batio nobilitatis,tum ꝙ inſinuationes te-
ſtamentorum coram ſeculari fieri debent.
l.repetita.C. de epiſco.& cleri.l. cõſulta di-
ualia.de teſta. Aufrer.in tracta.de poteſt.ſe-
culari ſuper eccle.& perſo.in 2.regu.Bene-
dict.in repet.capit. Raynutius. in verbo &
vxorem.num.420.& ſeq. de teſta.tum etiã
quia Romanus pontifex conſtituit prote-
ctorem, defenſorem, ac executorem regem
Franciæ,vt licet videre in rubr.de protecto.
concord.ergo ſuis iudicibus videtur etiam
commiſiſſe,cùm hæc potius cõcernant ſe-
25 culares,quàm eccleſiã. Et quia dominus
loci dicitur princeps ſecularis non epiſco-
pus,vt dicit Helias Raynier. in c.cùm epi-
ſcopus. de offi.ordi.lib.6.dicens epiſcopos
male vocari dominos talis loci,ſed bene e-
piſcopos illius loci.facit tex. in c.eſto ſub-
iectus.95.diſt.ibi, epiſcopi ſacerdotes ſciãt
ſe eſſe,non dominos,&c.licet in contrariũ
inualuerit conſuetudo, vt epiſcopi loci in
quo præſunt,domini dicant̃,cuius memi-
26 nit de Bella mera cõſi.3. circa col.2.& quã-
do verbũ ordinarius profertur à papa, in-
telligitur de epiſcopo:& ita intelligit̃ rubr.
de offic.ordin.quando à rege, de ordinario
regis. Soci.in c.nullus.de foro cõpet.col.2.
vbi dicit appellatione iudicum venire ſecu
lares.per illum tex.maximè quando mate-
ria ſubiecta patitur,vt hic,quia eccleſiaſti-
ci potius dicũtur prælati vel officiales, quã
iudices,& hoc ex communi vſu,qui atten
di debet, vt habetur in proœ.decre.

Epiſcopi non debent vocari dominus locorum.

Quãdo ſunt duo vel plures iudices, eligat ſcholaris.

27 Secundò quæritur, quid ſi ſint duo iudi-
ces ordinarij vel plures, coram quo debet
fieri iſta probatio nobilitatis? Reſpõ.ſcho-
laris poterit eligere quem velit.arg.authen.
babita.C.ne fi.pro patre. ibi, quando quis
habet plures iudices,poteſt eligere.gl.in l.
fi.C. vbi in rem act. exerceri debeat.quod
eſt verum, quando erant duo iudices,inter
quos erat locus præuẽtioni. l. ſi quis poſt-
ea.ff. de iudiciis.ſecùs ſi vnus poſt alterum
deberet adiri,quia tunc coram primo fieri
deberet.not.in capitul. Romani.§.contra-
hentes.de foro compet.in 6.argu.l.boues.
§.hoc ſermone.ff.de verbo.ſignifi.& c.non
poteſt.de præben.in 6.

Ordinarius cauſam deleget.

28 Tertiò,quid ſi vnus eſt tãtum ordinarius,
qui vult delegare cauſam alicui,an poſsit?
Videtur ꝙ ſic,tum quia hęc non ſunt inde-
legabilia,ideò poterunt committi.authen.
apud.C. de fide inſtru.tum quia qui man-
datam iuriſdictionẽ ſuſcepit, nil propriũ
habet, ſed eius qui mandauit, iuriſdictio-
ne vtitur.l.1.§.fin.ff. de officio eius.& quia
in locum iudicis ordinarij ſubrogatur,vi-
detur poteſtate ordinaria. arg.l.filia.§.1.ff.
de condit.& demon. Bald. in l.apertiſsimi.
C.de iudi.d.Iohan. Saynxon in ordin.Tu-
ro.artic.10.in fi.
29 Nec refragatur §.cùm verò. dum dicit,co
ram ordinario loci fieri debere. nam licet
fiat coram delegato ordinarij, cùm delega-
tus nil proprium habeat, vt dixi,nõ minùs
dicetur fieri ab ordinario, & ita in hoc re-
ſideo.
30 Idem putarem,ſi fieret hæc probatio in iu
dicio coram aduocato antiquiore, qui in
Francia ſolet ſedere pro iudice ordinario,
vt vidi ſæpius in caſtelleto Pariſienſi.

Coram commiſſario non ſit probatio nobilitatis.

31 Quartò, an valeat probatio nobilitatis
facta coram loci cõmiſſario deputato ad
recipiendos teſtes? Reſpõ.non, quia com-
miſſarius non eſt loci ordinarius,quod re-
quiritur in d. §. cùm verò. & quia non po-
teſt fieri in iudicio per commiſſarium, vt
requirit concordatum: ſed oportet ꝙ fiat
coram iudice ordinario, & commiſſarius
non eſt ordinarius, nec iudex. ideò coram
eo facta atteſtatio nobilitatis,nõ valet quo
ad hoc, nec facta coram duobus notariis,
aut aliàs quàm hîc ſit expreſſum.

Coram arbitro non ſit probatio nobilitatis.

32 Quintò quæro, an valeat coram arbitro?
Videtur quòd ſic, quia quandoque arbiter
vocatur iudex.l.ſi ab arbitro. ff. qui ſatiſd.
cogan.cùm multis ſimilibus.

Mihi videtur non valere,quia non cenſe-
tur facta in iudicio, prout requirit̃,& hoc
dicit Petrus & Cynus in l. vna. quæſtio.5.
C.de confeſsis. & in l.1. de arbitris. vbi di-
cunt quòd licet confeſsio facta in iudicio
valeat,etiam ſine cauſa. gloſſ. ſingularis in
l.1.§.fin.ff.de interrogato. actione.& ſuprà
dixi.tamen quando fit coram arbitro, non
valet. quia non cenſetur eſſe facta in iudi-
cio, ſed extra iudicium. ſic conſuluit Ale-
xander conſil.13. ex his quæ,in colum. 3.in
1.volumine, & conſil.19.in his,columna 3.
in 4.volumine.
33 Item non dicitur ordinarius loci arbiter,
& probatio nobilitatis debet fieri corã or-
dinario loci.vt d.§ cùm verò.ergo,&c.
34 Quæro, quid ſi pater nominati vel gra-
duati, vel frater eſt iudex ordinarius loci,
vel dominus, & habet ſuũ iudicẽ, an pote-
rit fieri corã iſto? videtur quòd nõ,per l.qui
iuriſdictioni.ff.de iuriſd.omn.iudi.& C.ne
quis in ſua cauſa iudicet.contrarium vide-
tur

tur verius quia iſta eſt [illegible] quaſi v[illegible] poteſt exer ce[illegible] & [illegible] l & ſeq. ff. [illegible] tam propter [illegible] lorem iu di[illegible] & quæ publicè fit, non præſumitur fraus l. non [illegible] ff. de ad- miniſt[illegible]. & iſtam opinionem pro ve- ra ampl[illegible]ctitur egregius ille [illegible] D. Ar- nol. Fe ron in c[illegible] mentarii ad conſuetu- dines Burdegal[illegible] § 2 in fi. rubr. 1.

Rege mortuo an iudex probationem nobilitatis admittat.

35 S[illegible]to quæro, [illegible] rege mortuo poſſit ſene ſchalus vel alius regis iudex ante confirma tionem [illegible] hanc probationem nobilitatis ad- mittere? Videtur quòd non, quia manda- tum videtur expiraſſe morte mandantis. l. mandatum. C. manda. Ego teneo contra- riũ, per ea quæ nota. in l. hactenus. ff. de cõ- ſtit. pecu. & l. ſi quis. § ſi impubes. de inſti. & ita tenet expreſſè Iacob. de Bello viſu in ſua practi[illegible] rub. de ſenten. crimi. in fi. vbi di- cit hæc ſcripſiſſe, cùm erat iudex Arelaten. Item ſicut ſedes apoſtolica nõ moritur, in c. ſi gratioſè. de reſcript. in 6. ita nec ſedes regalis Franciæ, & etiam quia officia à rege habita ſunt perpetua ad vitam recipientis. Benedi[illegible] in repeti. c. Raynutius, in verbo duas habens filias. nume. 38. & ſeq. de teſta.

Rex an confirmare officia teneatur.

36 vbi dicit ꝙ nouus rex ſemper conſueuit confirmare officia habentibus ea, niſi fuiſ- ſet cauſa legitima deſtituendi, & tunc ante nouam inſtitutionem exercere poſſunt, & continuare priſtinam iuriſdictionem, donec nouiter creati aduenerint, & in prouincia habitauerint, inſtar procõſulis. l. meminiſ- ſe. ff. de offic. proconſul. Item quia decet à principe conceſſum beneficium eſſe man-

Officia quæ emanant ab illis qui ſunt de ſanguine regio ſunt perpetua.

37 ſurum. reg. decet. de reg. iur. in 6. Et nedum illa quæ à rege vel regina emanant officia ſunt perpetua, ſed etiam ex conſuetudine illa quæ dantur ab his qui ſunt de ſangui- ne regio, & ita ſeruatur, & poſſet illorũ offi cialis petere ſe manuteneri, ſi deſtitueretur, vt ſæpius ſeruatum extitit in hoc regno. Et ſic extra mortẽ, renũciationẽ, & delictum deſtitui nõ ſolent, & in lingua occitana & in Delphinatu ſunt priuilegia, quòd offi- ciales, niſi in tribus caſibus prædictis reuo cari non poſſint, vt aſſerit Franciſc. Marc. in deci. delphina. q. 19. partis 2. hodie eſt fi- gura hiſteron proteron, alia conticeo, dicẽs nunc ô tempora, ô mores, ô homines mali- gni. ne plura.

38 Item qui eſt inſtitutus ab habente pote- ſtatem, [illegible] rege inſtitutus eſſe cẽſetur. l. item eorũ. § 1. ibi, parui enim refert, an ipſe ordo elegerit, an is cui ordo negocium dedit. ff. quod cuiuſque vniuerſita. nomi.

Teſtes quomodo debeant ſuper nobilitate deponere.

39 Septimò quæro, quomodo debeant teſtes deponere ſuper iſta nobilitate? Bart. & alij in l. 1. C. de dignit. libr. 12. circa fi. multa di- cit. Ego verò pauci[s] expedio ſic, primò, ꝙ ille teſtis qui deponit de nobilitate, debet deponere, quòd ille ſcholaris eſt nobilis & pro ratione debet dicere, ſe cognouiſſe pa- trem, auum, & maiores eius omnes nobi- le[s], [illegible] nobiliter viuente[s], qui pro talibus ſe tenebant, & reputabant, nobiliũ actus, mo- res, ſtatus, & conditiones [illegible] geren- tes, & exercentes, & pro t[illegible] ſunt habiti & reputati inter omnes de eiſdem cogni- tione habentes, & hoc probatur ex his quæ not. Innoc. & alij in c. d[illegible] multis. de præben. vbi dicit illam dici dignitatẽ, quæ pro di- gnitate in illa eccleſia reputatur, vel in illo loco not. in c. 1. de conſue. [illegible] b. 6. [illegible] cùm ac- ceſſiſſent. de cõſtit. & habetur 1. ad Corint. 4. [illegible]. Vos nobiles, nõ autem ignobiles vſq; ad hanc horam. Ioh. Raynaud. in compre- henſo. feud. in tract. nobilita. q. 8. facit tex. in c. licet ex quadam. ibi, pro cõſanguineis ſe habere. de teſtibus.

40 Poteſt etiam teſtis addere, quòd nõ extat memoria in contrarium, quòd parentes, & eius maiores ſunt habiti & reputati nobi- les, & hoc propter ordina. Lud. 12. rub. *des gradue[z] ſimples* artic. 2. & 3. quæ dicit re- quiri nobilitatem [illegible] antiquo genere. Et quia illud tempus de cuius initio memo- ria non extat, obtinet vim priuilegij. [illegible] ſu- per quibuſdam § prætereà. de verb. ſignifi. l. hoc iure. § ductus aquæ. ff. de aqu[a] quo- tid. & æſti. Et vicem legis obtinet vetuſtas. l. 1. §. fi. ff. de aqua pluuia arcend.

41 Item poteſt teſtis dicere, ꝙ ille ſcholaris eſt natus de tali domo de Claro mõte, ergo eſt nobilis, & etiã eſt pro nobili habitus, & reputatus, & adhuc habetur. Soci. conſi. 246 elegãter. col. 1. in 2. volu. vbi dicit non ſufficere, ſi dicat de tali nobili domo eſſe natum, niſi addat, & pro nobili reputatur, quia põt eſſe à nobili natus, & tamen non eſt tãquam nobilis à populo acceptus. fa- cit quod not. Bar. in l. 1. [illegible] de teſtam. Bonus de Curtili in tracta. nobilita. in 6. parte vbi vide latius.

Præterea ad probandũ quem eſſe in poſ- ſeſsione offi[ci]j, non ſuffi[ci]t probare quòd ſe gerat pro tali, quia forte non reputatur talis, nec eſt re vera. ideò oportet ꝓbare ꝙ ſe geſſit & gerit pro tali, & ab alijs tenetur & reputatur, per ea quæ not. Inn. in c. fi. de eo qui furtiuè ordines recepit. Imol. in c. in noſtra. col. 1. de procura.

Pro conſuetudi[ne] vt natus ex matre nobili ſit nobilis.

42 Octauò quæro, ſtante tali conſuetudine, quòd nat⁹ ex matre nobili ſit nobilis, teſtes deponunt coram ordinatio loci talem N. ſcholarem nobilem, & pro ratione dicunt, cognouiſſe patrem & matrẽ iſtius nobiles, & nobiliter viuẽtes. Inſuper dicunt cogno- uiſſe auiam, hoc eſt matrem patris nobilẽ, & ſic ex conſuetudine partus erat nobilis. & etiam dicunt cognouiſſe patrem matris nobilem, & nobiliter viuentem, ac pro tali reputatum, & ſe tenẽtem, & gerentem pro nobili. an valeat hæc atteſtatio? Videtur quòd non, quia probatio quæ non neceſ- ſariò concludit, non [illegible] l. neque natales. & l. ad probationem. C. de probationib. c. in præ

in præſentia illorũ. ſed deponendo cognouiſſe patrem matris nobilem, non concludit matrem fuiſſe nobilem, cùm conſuetudo faciat nobilẽ ex parte matris, quia ſemper certa eſt l. quia ff de in ius vocan.

In contrarium videtur atteſtatos rectè fuiſſe de nobilitate, cùm dicant patrem & matrem nobiles, & in hoc conueniant, ergo ſcholaris ex eis natus eſt nobilis. argu. l. filium. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.

Nec obſtat quòd deponãt de patre, qui nil ex cõſuetudine facit ad nobilitatem, quia eſto ſanè, tamẽ ſatis probata eſt nobilitas, poſtquam probatur patrem & matrẽ nobiles. & concordatũ non adſtringit probare nobilitatem ex antiquo genere, ergo hęc ſufficiet. ſi tamẽ requireretur probatio antiquæ nobilitatis, tunc crederem non ſufficere has depoſitiones. Alia ſcribã, ſi operæ pretium fuerit, nam iſta quæſtio mihi fuit in palatio petita, & ex tempore iſta ſcripſi.

43 Item requiritur ꝙ depoſitiones illorum teſtium regiſtrentur, ſeu deſcribantur per iudices, ſeu ſcribam illorum, quos Galli dicunt Graſerios. ſic dicitur in d. ordina. arti. 11. ibi, *Et d'icelle affirmation ſera faict regiſtre par noſdictz iuges ordinaires, ou leurs greffiers.*

44 Vltimò, quidam religioſus vult tanquã nobilis impetrare nominationes, opponit contra eum quòd nõ eſt nobilis, tum quia nobilitas perditur per ingreſſum religionis. glo. vlti. in c. 1. de purga. cano. & c. vlti. de ſtatu monach. quas ſequitur Rom. ſingula 37. vtrum nobilis. gloſſ. in c. ſcripſit. 27. quæſt. 2. dicit, primò quoque tempore quo quis efficitur monachus, deſinit eſſe rex, vel imperator, vel epiſcopus. per c. hoc nequaquam. 7. q. 1. gloſſ. in verbo. comite. 20. quæſtio. 3 tum quia cenſetur mortuus. c. placuit. 2. in 16. quæſtio. 1. not. in authen. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccle. Feli. in cap. inter dilectos. colum. 2. de fide inſtru.

Monachus tanquã nobilis nominationes impetrat.

Contrarium teneo, quia ius ſanguinis eſt immutabile. l. ius agnationis. ff. de pact. l. iura ſanguinis. de regul. iur. & ſic fuit deciſum per Rotam, deciſio. 1. de conſue. in no. vt refert Roma. ſingu. 37. ideò ipſi religioſi ferunt teſtimonia. c. nuper. de teſti. iurando ad pectus de cõſuetudine, teſte Guido. deciſio. 615. religioſi.

45 Item poſſunt religioſi obtinere beneficia regularia, vt nemini non patet. clemen. ne in agro §. cæterùm. cum aliis ſimilibus, de ſtatu monacho. c. cùm ſingula. de præben. in 6. Et ſi quis impetret beneficia illorũ per annum poſſeſſa, debet exprimere eorũ nobilitatem. quod non fieret, ſi eam perdidiſſent, alioqui non valet impetratio. regul. cancella. 32. Si tamẽ nobilis impetret reſcriptum apoſtolicum, non ſolet dici nobilis, nec nobilitas generis pro eo exprimitur. ſed in proſecutione ponitur, qui (vt aſſeris) de nobili genere, &c. procreatus exiſtis, Prouinciale. fol. 62. verſi. nullus.

Nec obſtãt ſuprà adducta, quia intelliguntur quo ad Deum. Hierony. in epiſtola ad Cellantiam. Nulli te vnquam de generis nobilitate pręponas, nec obſcuriores quaſque & humiliore loco natas te inferiores putes. Neſcit religio noſtra perſonas accipere, nec conditiones hominum, ſed animas reſpicit ſingulorũ. ſequitur Corſet. in tractatu de poteſta. reg. q. 29. colum. vlti. & in repeti. cap. grandi. num. 21. de ſupplen. negligen. prælat. lib. 6 Benedict. in repeti. cap. Raynutius. in verb. & vxorem. nume. 210. & ſequen. de teſtamen.

46 Facit quod in ſimili dicit Felin. in c. cùm deputati. col. 1. de iudi. vbi dicit per ingreſſum religionis perdi irregularitatem quo ad actus ſpirituales, ſecùs in temporalibus. per gloſ. ibi, ergo etiam quo ad actus ſpirituales nobilitas perdetur quia repugnaret ſtatui monachorum perfectorum, neceſſet ſecundum Lucam, quòd vnus alio diceretur nobilior in monaſterio, & quo ad diuinum ſeruitium nobilis diceret miſſam maiorem, & omnes alios præcederet. hæc ſuſtulit Chriſtus, dum dicit Marc. 10. capit. & Luc. 22. cap. Qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator, &c. ergo ſi loquamur in aliis actibus, nobiles per ingreſſum religionis conſequuntur priuilegia, quæ citat Felin. in d. c. cùm deputati. & alia priuilegia aliorũ nobilium. alioqui ſi nobiles ingredientes religionem non poſſent obtinere nominationes, eſſent deterioris cõditionis, quàm alij non nobiles, quod non eſt dicendum. Imò §. volumus. d. collat. in concordan. dicens, Regularia regularibus, intelligitur etiã de religioſis nominibus nominatis. Vide nouem ex quibus cauſatur nobilitas, per Lucam de penna in l. mulieres. col. & ſeq. C. de dignita. lib. 12. vbi latè proſequitur.

Monachus perdit nobilitatem quo ad ſpiritualia.

47 Poſtremò, quidam nobilis ſtuduit triennio in artibus, vel in theologia, aut medicina, an poſſit ſuas nominationes habere? Videtur ꝙ ſic, quia triẽnium in nobilibus ſufficit. Contrarium eſt verum. nam triennium eſt pręſtitutum tantùm baccalaureis iuris canonici & ciuilis. ſecùs in aliis. vt §. præterea. ibi, in quibus baccalaureis iuris canonici aut ciuilis triennium eſſe decernimus. de colla. in concordant. ſecùs in aliis facultatibus.

48 Idem dicerem, ſi ſtuduerit biẽnium in artibus, & annum in altero iure, vt non poſſit obtinere nominationes, quia poſtquam dicit triennium, intelligitur completum in iure canonico vel ciuili. gloſſ. in reg. cancel. Iulij ſecundi. in 4. parte. & ſuperius dixi.

49 Quid in legitimato, an his gaudeat prærogatiuis? videtur ꝙ ſic, quia nil à legitimis differt. §. & quoniam. & §. illud. in authen. quib. mod. natu. effi. ſui. colla. 7. & §. oportet.

oportet, ibidem. & hoc expreſsè in prærogatiua regulæ cancell. tenuit de Vbald. in tract. de ſucceſsio. ab inteſt. in vlt. modo legitimandi. facit quod not. Bald. in l. fi. C. de his qui veniam ætat. impe. & ibi Angel. & l. 2. C. de iure aureo. annulo. Contrarium tamen videtur, quia non ſunt nobiles. cap. ſi gens Anglorum. 56. diſt. l. vna. C. de mulie. quæ propriis ſeruis ſe iunxerunt. Item legitimatus non habet ius primogenituræ, vt pleuè tradit egregius ſenator Do. Io. le Cirier in ſuo tract. de iure primogenitu. lib. 1. q. 13. doct. in l. Gallus §. & quid ſi tantùm. ff. de libe. & poſthu. Deci. conſ. 258. in caſu. Curti. in conſ. 74. ſuper memorata. col. 2. & pleniſsimè Albert. Bru. in tract. de ſtatu. excludentib. fœminas. q. 4. art. 12. per quos poteris decidere hanc quæſtionem: ſi ea indigeas, videto illos.

Quæſtio. decimætertiæ Epitome.

1 *Collatores an ſint vocandi quando nominationes conceduntur. & nu. 2.*
Actus factus non vocato eo cuius intereſt, non valet.
2 *Collatores nominatos odiunt.*
3 *Examinatio idoneitatis fit abſente eo cuius intereſt.*
4 *Equum locatum accipiens, ſi equus caſu fortuito moriatur, poterit facere examinari teſtes de caſu illo abſente parte: & tales atteſtationes facient fidem.*
5 *Nobilitas vt probetur, requiruntur quatuor teſtes, licet aliàs regulariter duo ſufficiunt.*
6 *Reſcripta impetrantur ſine citatione, ac beneficia conferuntur.*
7 *Beneficium vacans confertur ſine alicuius vocatione.*

Quæſtio xiij. principalis.

Collatores, an ſint vocandi quando nominationes conceduntur.

1 DEcimotertiò, principaliter quæritur, an illi quibus diriguntur nominationes, ſint vocandi, quando côceduntur, vel quando audiuntur teſtes tam pro tempore ſtudij, quàm nobilitatis? Videtur quòd ſic, quia omnis cuius intereſt, vel intereſſe poteſt, eſt vocâdus antequam actus fiat, alioqui actus non valebit. l. nam ita. ff. de adop. l. de vnoquoq;. de re iudi. Sed collatores poſſunt lędi, quia perdunt fructum collationis liberæ, quam collationem liberam habent. gl. in c. relatum. de præbend. & c. quamuis. illo tit. lib. 6. & dicitur fructus illa collatio. per gl. in c. cùm olim. de maio. & obedien.

Collatores nominatos nolunt videre.

2 Imò audeo dicere, quòd collatores gratius intuerentur fulgura extra illos cadentia, quã nominatos, niſi aliquos ſuos propitios habeant, qui polliceantur eiſdẽ reddere beneficia illis collata, ſicut de auaris dicit text. in c ſicut hi. 47. diſt. & quidam epiſcopus mihi retulit nominatum nunquam habuiſſe beneficiũ ab eo, nec à prædeceſſore. Crede mihi, res eſt iniurioſa ſibi. Tu tamen nobilis, ac doctiſsimè pręſul, eis prouides, foues, & diligis, ignaróſque profligas, vt fieri debet.

Secundò facit c. licet epiſcopus. de præb. lib. 6. c. inter quatuor. de maior. & obed.

Tertiò, quãdo producuntur teſtes cõtra aliquem, debet is citari, alioqui non valet productio. l. ſi quãdo. C. de teſt. c. 2. illo tit.

Contrarium deciditur, nam quãdo Papa concedit beneficia eccleſiaſtica, vel ſcribit vt alicui cõferantur, nullus citatur. ca. cùm ſecũdum apoſtolum. de præb. not. in c. dudum. de præſump. & c. cùm olim. de re ind. Alber. in d. l. nam ita. col. vltim. Sic ergo eſt dicendum quando conceduntur nominationes ab vniuerſitatibus, vt nulli collatores ſint vocandi.

Examinatio, an fieri poſſit abſente eo cuius intereſt.

3 Item quãdo fit examinatio ſuper idoneitate nominati, vel alterius, poteſt fieri in abſentia. Innoc. ſing. in c. fi. in fin. de tranſlat. epiſcopi, vbi dicit, ſi mãdatur alicui vt prouideat Petro, ſi eſt idoneus, executor non debet vocare aliquem ad opponendum, ſi velit eum dicere non idoneum, ſed examinabit, an ſit idoneus, vel non, antequã prouideat, abſente eo cui dirigitur mãdatum. idem tenuit gl. ſing. in cle. 1. de offi. deleg. & ibi Card. col. 3. & conſ. 132. archipresbyter. col. vlti. ſufficit enim in his extraiudicialibus probationem concludere ſoli examinatori, videlicet vniuerſitati. Bal. in l. neq; natales. in fi. C. de prob. & in l. fin. col. 2. vnde legiti. Alexand. con. 218. viſis verbis. col. 2. in 2. vol. quod eſt repetitum, conſ. 45. viſis verbis. in 6 vol. Panor. & alij in ca. 2. de teſt. Feli. in c. fi. col. 6. de pręſump. Rota deciſ. 9. purificatio gratiæ. & deciſ. 18. fuit dubitatum, vtrum executor. de conceſſ. pręb. in no. & deciſ. 7. nota, quòd vbi ſunt tres. de præbend. in antiq. Vitalis in tracta. clauſula. in clauſula, ſi ita tibi conſtiterit. fol. 15. cum ſequen. Hippoly. in l. de vno. 4. fallen. ff. de re iudica.

4 Adhæc ſi ſcholaris, aut alius acceperit equum locatum, & is fortuitu moriatur, poterit facere examinari teſtes de caſu illo, & illæ atteſtationes, etiã parte abſente factæ, facient fidem coram iudice cõpetente. Bart. & patruus meus Rebuffus in l. 2. C. de naufr. lib. 11. per illũ tex. & l. ſcire. §. ſufficit. ff. de excuſ. tutor. Corſet. in ſing. incipien. teſtis in loco, quod eſt ſing. notandum.

Nota ſcholaris

5 Inſuper quo ad notabilitatẽ deciſum eſt in d. §. cùm verò. ibi, etiam in partis abſentia probari poſsit. Sed in alio nobilis grauatur, vt quatuor teſtes debeat adhibere, & ſi in aliis actibus communius ſufficiant duo. l. vbi. ff. de teſtib. & duo de patris nobilitate, alij duo de matris, vel promiſcuè

deponent. vt dixi in d. §. cùm verò.

6 Item in impetratione reſcriptorum, priui legiorum, indulgentiarum, & aliarum con ceſsionum, non eſt neceſſe citari aliquem, quando conceduntur, vt latè explicant Pa nor. Feli. & alij in c. cùm olim. de re iudi. & capit. cauſam. de reſcriptis, vt dixi in praxi benefic.

Sine citatione impetrantur reſcripta, ac beneficia conferuntur.

7 Poterit etiam ordinarius collator cõferre beneficiũ vacans non facta alicuius vocatione. c. de multa. de præb. c. cùm eccleſia. de electio. not. gl. in ca. fi. de elect. in 6. ita in propriis terminis tenuit Anto. Nicellus in concordantia. 52. fallen 85. vbi fuſius tradit. ibi, videre licet.

Vacans beneficium confertur ſine vocatione.

Supereſt inſinuationum materiam explicare, vt ſequitur.

Quæſt. decimæquartæ Epitome.

1 *Diuiſio quæſtionis de inſinuationibus nominationum.*
2 *Inſinuatio quid ſit.*
3 *Definitio authoris.*
4 *Inſinuationes cur inuentæ.*
5 *Actus factus in abſentia partis ei debet notificari, & inſinuari, ſi eam lædat 6.*
6 *Arbitrorum prorogatio adſtringit litigatores, ſi eis notificetur, & inſinuetur.*
7 *Vnio non eſt inſinuanda illis qui beneficia poſſident.*
8 *Inſinuatio & exhibitio nominum cur fiat.*
9 *Literæ gradus, & alia quo tempore fiant.*
Tempore vno multa licent, quæ alio prohibentur.
10 *Intellectus §. teneantur. de colla in concord.*
Determinatio vna quando reſpicit plura determinabilia, ea debet vniformiter determinare.
11 *Tempus expreſſum in lege vel ſtatuto inducit formam.*
12 *Collatio ſacrorum ordinum facta extra tempora à canonibus præfixa caret debito effectu.*
13 *Inſinuationes cur fiant tempore quadrageſimæ.*
Voluntas pro ratione ſufficit in his quæ ſunt iuris poſitiui.
14 *Quadrageſima triplex.*
Vſus communis loquendi attendendus.
15 *Inſinuationẽ tempore quadrageſimæ factam, quis teneatur probare.*
16 *Actus in dubio præſumitur tempore habili factus. 17.*
18 *Tempus probare debet qui ſe fundat in tempore.*
19 *Tempus depoſitionis probetur.*
20 *Furioſus tempore contractus quis probari debet.*
21 *Idem in fornicatore electo.*
22 *Idem de filio ſacerdotis.*
23 *Excommunicatum qui ſe dicit poſt appellationem, probet.*
25 *Inſinuationem tempore quadrageſimæ factam quomodo probetur.*
Paria ſunt aliquid exprimere per ſe, vel per relationem ad aliud.
Probatio leuis inſinuationem admitti ſolet.
26 *Inſinuatio an diebus feſtis fieri poſſit, & qui actus eum nu. ſeq.*
27 *Iudicij indaginem quæ non requirunt, omni tempore poſſunt expediri.*
28 *Nunciatio omnibus diebus fieri poteſt etiam feriatis.*
29 *Libellus quolibet tempore offerri poteſt.*
30 *Viſitatio per epiſcopum feſtis diebus fieri poteſt.*
31 *Inſinuatio an de nocte fieri poſſit.*
Collatio beneficij noctu fieri poteſt.
32 *Nominationes intra quod tempus debeant inſinuari cum numero ſequenti, vſque ad numerum 43.*
33 *Res intra decem annos præſcribuntur inter præſentes.*
34 *Priuilegium de ſui natura debet eſſe perpetuum.*
35 *Dictio tantum, eſt taxatiua, cuius natura eſt reſtringere.*
36 *Pœna duplici quis puniri non debet ex vno & eodem actu.*
37 *Intellectus l. 1. ff. de nundin.*
Mora non eſt, vbi non eſt petitio.
38 *Priuilegium non perditur per decem annos, dum incertum eſt quando caſus eueniet.*
39 *Nominationes dicuntur reſcripta gratioſa.*
40 *Actiones expirant per triginta annos.*
42 *Iuri ſuo poteſt quis renuntiare, non tamen in præiudicium alterius.*
43 *Inſinuatio in quo loco fieri debeat. 44.*
Iuriſdictio voluntaria non circunſcribitur loco.
45 *Legatus exiſtens extra legationem poteſt conferre beneficia vacantia in ſua prouincia.*
46 *Epiſcopus poteſt extra diœceſim conferre, & vicarius generalis.*
47 *Ordinarij poſſunt conferre beneficia in curia Romana, dum non vacent ibi.*
48 *Præſentatio poteſt fieri vbicunque fuerit inſtituere debens.*
49 *Epiſcopus ſuis ſubditis tonſuram in alieno territorio concedere poteſt.*
50 *Inſinuationes in eccleſia fieri poſſunt.*
51 *Temerarius abbas ad mulctam cõdemnatus quia percuſſerat nominatum.*
52 *Inſinuari quæ debeant.*
53 *Nominatus in ſingulos annos debet exhibere nomen, & cognomen tempore quadrageſimæ.*
Cautela pro inſinuantibus.
54 *Clericatus per vnum teſtem probatur: & quando.*
55 *Remiſſus clericus ad epiſcopũ, licet non oſtendiſſet literas tonſuræ.*
56 *Nomen, & cognomen quomodo inſinuetur.*

Agnomen

57 *Agnomen an ſuffieiat exhibere in inſinnatione.cum nu.ſeq.*

58 *Nomina inuenta ad recognoſcendos homines.*

59 *Res demonſtrata fruſtrà adycitur demonſtratio.*

60 *Nomen & cognomen exprimenda, quando requiruntur pro forma. & nu. 61.*

Actus in contrarium factus quando committatur, tunc dicitur de forma.

Forma dat eſſe rei,& eam conſeruat in eſſe.

61 *Omiſſio formæ vitiat actum.*

62 *Intellectus l. hac conſultiſſima. C. qui teſta. face. poſ.*

63 *Mandatum quando poteſt per æquipollens impleri.*

Mandatum obſeruare dicitur qui facit illud quod eſt proximum mandato.

64 *Inſinuatio nominis, & cognominis de quibus in literis nominationum conſtat,non valet.*

Cauſa appellationis ab interlocutoria nominatim exprimenda.

65 *Inſinuatio hoc modo, inſinuo nomen illius, oſtendendo eum digito,non valet.*

Demonſtratio ad oculum facit rem certam.

Error nominis appellatiui non vitiat, quando res digito demonſtratur.

66 *Inſinuatio expreſſis nomine, & agnomine omiſſo cognomine non valet.*

67 *Inſinuandum quid ſit, ſi mutatum ſit cognomen.*

68 *Literæ matriculæ inſinuantur.*

69 *Literas tonſuræ inſinuare bonum eſt.*

Qualitas extrinſeca non præſumitur, niſi probetur.

70 *Tonſura ab alieno epiſcopo data, an valeat, & quæ practica ſeruanda. 71.*

72 *Cautela pro non promoto à non ſuo epiſcopo.*

73 *Prothocollum notarij mortui, an probet clericatum.*

74 *Diſpenſatio an debeat inſinuari.*

75 *Dictio ſeu, quandoque ſtat ampliatiuè.*

Diſiuncta pro coniunctis,& contrà interdum poni.

76 *Literæ omnes certificatoriæ, an debeant inſinuari.*

77 *Literas doctoratus graduato an ſufficiat oſtendere, abſque literis aliorum graduum.*

78 *Literæ omnium graduum, an ſint inſinuandæ.*

79 *Nominationes & gradus quomodo debeant inſinuari.*

80 *Nominatus ſalutare epiſcopum debet, & ei honorem impendere.*

Minores maioribus honorem præbere debent.

81 *Canonici exempti epiſcopo reuerentiam debent.*

82 *Honor quatuor modis exhibetur. & num. 83. & 84.*

83 *Honor decretalis ſiue edictalis quis.*

84 *Facta plus æſtimantur quàm verba.*

85 *Inſinuans de quibus commendare debeat collatorem. cum nu. ſeq.*

Collator commendandus de fide.

86 *Item de timore Dei.*

87 *Et de ſapientia & prudentia.*

88 *Item de ſcientia.*

89 *Breuitatis vis & effectus.*

90 *Armis & lapidibus nominatus uti poteſt.*

91 *Inſinuationis forma.*

92 *Epiſcopus quando ſibi inſinuãtur nominationes, quid facere debeat.*

93 *Epiſcopus quid inſinuanti reſpõdere poteſt.*

94 *Inſinuationis inſtrumentum nominatus debet retinere.*

95 *Inſinuandum quibus præſentibus ſit.*

96 *Inſinuatio coram notarijs apoſtolicis an valeat.*

97 *Epiſcopo vel collatori an credi debeat quo ad inſinuationem.*

Fraus tollenda,& ei obuiandum.

98 *Inſinuatio an Gallicis, an Latinis, vrbis fieri debeat.*

99 *Inſinuationes quibus fiant.*

100 *Inſinuationes collocatoribus abſentibus, an eorum vicarijs fieri poſſunt.*

Litis motæ denũtiatio fieri poteſt procuratori domino abſente.

101 *Inſinuatio facta vicario, an liget epiſcopum.*

102 *Epiſcopus extra ciuitatem non eſt quærẽdus, cùm teneatur creare vicarios,& eos in ciuitate relinquere.*

103 *Inſinuatio cui vicariorum facienda, quando ſunt plures:& an vni ſufficiat. & nu. ſeq.*

104 *Vicarij habẽt iuriſdictionem inſolidum.*

106 *Intellectus l. ſi. ff. in ius voc. vt eãt. & l. ſed & ſi. ff. qui ſatiſd. cog.*

107 *Deuolutio fit de vicario ad archiepiſcopum.*

108 *Intimatio nominationis cui vicariorũ faciẽda, quãdo ſunt plures.*

Debitoris eſt electio in alternatiuis.

109 *Inſinuatio facta vicario extra diœceſim valet.*

Iuriſdictionis volũtariæ quæ ſunt, poſſunt extra territorium exerceri.& nu. ſeq.

110 *Sacerdos parochianum extra parochiam poteſt abſoluere.*

111 *Intellectus capituli ſtatutum. de præbend. libro 6.*

112 *Inſinuans epiſcopo qui eſt vicarius alterius epiſcopi, vel archiepiſcopi, an cẽſeatur illi inſinuaſſe, & vt epiſcopo,& vt vicario, &c.*

113 *Collatione ſpectante ſeparatim ad archidiaconum, illi ſeparatim eſt inſinuatio facienda.*

114 *Inſinuatio facta capitulo nõ ligat vicarium epiſcopi.*

115 *Duæ literæ duplicatæ an dari debeant.*

116 *Inſinuationes factæ vicario reuocato, quando valeant.*

117 *Collatio beneficij facta per vicarium reuocatum quando valeat.*

Sententia lata à primis iudicibus reuocatis ante notitiam reuocationis valet.

118 *Inſinuantes vicarijs ad quid teneantur.*

Subſtitutus procuratoris cenſetur procurator, & à domino conſtitutus.
177 *Inhabilis an poſſit conſtitui procurator ad ſubſtituendum habilem.*
178 *Perſona coniuncta, an poſſit inſinuare.*
Coniunctus procuratori æquiparatur.
Coniunctio ſanguinis non ſupplet ſpeciales defectus mandati.
179 *Amicus pro amico non inſinuat.*
180 *Negotiorum geſtor, an inſinuare poſſit.*
181 *Habens literas ſine mandato non inſinuat, licet mandatum cenſeatur habere.*
182 *Literas deferens præſumitur is de quo loquitur.*
183 *Procurator an cenſeatur procuratorio nomine inſinuare.*
184 *Procuratorium ad acceptandum, & poſteà permutandum non valet.* 185.
186 *Excommunicatus an pro ſe, vel pro alio inſinuare poſſit.*
187 *Inſinuatio facta ab eo qui non habet poteſtatem non valet.*
188 *Aſſerens ſe habere mandatum, quod non habet, falſi tenetur.*
189 *Dictio tanquam fictionem inducit.*
190 *Inſinuandum tantum ſemel fallit num.* 191. *& ſeq.*
191 *Caſus in quibus vltra ſemel inſinuandum eſt.* 192.
193 *Collatoribus ſcientibus an inſinuandum.*
194 *Denuntiatio quando ſcienti ſit facienda.*
195 *Probatio iudici eſt facienda de his quæ ſcit vt priuatus.*
196 *Literæ nominationum an coram collatore ſint legendæ.*
197 *Mandatum de prouidendo, an debeat legi.*
198 *Literæ patentes quæ dicantur* 199.
199 *Inſinuatio de exemplo facta non valet.*
200 *Inſinuatio literarum prout in ſacco continetur, non valet.*
201 *Pœna non inſinuantium.*
202 *Medicus, & iuriſconſultus obſeruant tempora.*
203 *Inſinuandum an ſit pro habendis beneficijs in villis muratis.*
204 *Paria ſunt non eſſe, & non apparere.*

Quæſtio xiiij. principalis.

De inſinuationibus nominationum, & aliarum literarum hic plenè traditur.

1 DEcimoquartò, principaliter quæritur de inſinuationibus nominationum.

Et primò, quid ſit inſinuatio, dicitur infrà, numero primo.

Secundò, cur inſinuationes inuētæ ſunt, numero 4.

Tertiò, quo tempore nominationes inſinuatur, numero 9.

Quartò, intra quod tempus debeant inſinuari, nu. 32.

Quintò, quo in loco debeant inſinuari, numero 43.

Sextò, quæ debent inſinuari, & quæ in inſinuationibus requirantur, nu. 52.

Septimò, quomodo debent nominationes inſinuari, & gradus, ac aliæ literæ, numero 79.

Octauò, quibus præſentibus inſinuandum ſit, nu. 95.

Nonò, quibus nominationes inſinuentur, nu. 99.

Decimò, per quos fiat inſinuatio, numero 156.

Vndecimò, quoties inſinuentur, numero 190.

Duodecimò, an collatoribus ſcientibus inſinuentur, nu. 193.

Decimotertiò, an inſinuans debeat literas, quas inſinuat, aperire, nu. 196.

Vltimò, quomodo puniantur non inſinuantes, nu. 201.

Et ſuper qualibet quæſtione tangentur obiter aliæ illi conuenientes.

Quid ſit inſinuatio.

2 Primæ quæſtioni, quid ſit inſinuatio, reſpondet Lucas de penna in l. 2. in fin. C. de petit. bona ſubla. lib. 10. ſic, quòd inſinuatio eſt alicuius ſcripturæ editio. hæc tamen eſt nimis generalis quoad materiam noſtram. ideo Anto. de Cana. in tract. de inſinuatio. q. 1. ſic diffinit. Inſinuatio eſt donationis præexiſtentis in ſcripturam redactæ, eodem tempore, vel diuerſo apud competentem iudicem facta publicatio. ſed non deſeruit propoſito noſtro, cùm tātùm donationis inſinuationem diffinire velit, de qua in l. ſancimus. C. de donatio. & in ordina. reg. rub. *que toutes donations ſeront inſinuées.* artic. 1. vbi ſcripſi in 2. tomo ad con-
3 ſtitu. reg. Ego verò quantū ad præſentem nominationum materiam attinet ſic definio, Inſinuatio eſt literarum gradus, nominationis, certificationis temporis ſtudij, ac atteſtationis nobilitatis, ſeu nominis, & cognominis, vel alterius rei neceſſariæ, ordinariis collatoribus, vel patronis eccleſiaſticis, ſeu eorum vicariis, legitimè per graduatos, vel nominatos, & qualificatos facta exhibitio. & probatur in §. præfati. in 2. & §. teneantur. de collatio. in concor. inſinuare demonſtrare eſt. l. iubemus. iuncta gloſ. C. de emancipa. libero. hæc definitio declarabitur ſatis ſupérque per totam hāc quæſtionem infrà. ideo venio ad ſecūdam quæſtionem.

Authoris noua definitio de inſinuatiõe, de qua hic.

Inſinuationes cur ſint inuentæ.

4 Secundò quæro, cur inſinuationes iſtæ inuentæ ſint? Reſpon. quia gradus, & nominationes abſentibus collatoribus conferuntur, vt ſuprà dixi, quorum ignorantiam poſſunt collatores prætendere, ſi non
5 exhiberentur. Nam omnis actus factus in abſentia partis, debet ei inſinuari. capitulo ſi tibi abſenti. & ibi Peruſ. de præbend. lib. 6. vnde quando actus poteſt fieri in abſen-

Actus factus in partis abſentia debet eidem inſinuari.

tia partis ſine citatione, eo perfecto debet
parti intimari. Bar. in l. penult. ff. de iureiur.
Bald. in l. eos. §. Apoſtolos. col. 2. nu. 6. C. de
appella. vbi per gloſ. in clem. 1. de appel. vbi
quãdo terminí aſsignatio facta parte non
citata poteſt aliquem lædere, debet ei ter-
6 minus ſolenniter notificari. Et ideo ſi arbi-
tri ex poteſtate eiſdem data poſsint proro-
gare compromiſſum abſentibus partibus,
tamen niſi poſt prorogationem notificetur
partibus, videtur arbitri doloſè proceſsiſ-
ſe, nec talis prorogatio adſtringit litigato-
res: quia ita demũ valet, ſi inſinuetur. Bald.
conſ. 101. lex. & conſ. ſequen. in 3. vol. Idem
in l. 1. colum. pen. C. de ſenten. ex libello re-
citan. authen. ei qui. col. 2. C. de tempo. ap-
pella. Alexand. conſ. 34. viſo themate. col.
penultima. in 1. vol. conſ. 63. in cauſa & lite.
columna vlti. in 3. libr. & conſ. 87. viſo the-
mate. columna vlti. vol. 5. Rom. conſ. 336.
circa propoſitam. in fin. Dec. conſ. 39. col. 1.
& conſ. 632. quod ſuprà. columna 2. Felin.
in ca. cùm olim. colũ. 8. verſ. no. tertio. de re
iud. & in c. 1. nu. 52. de conſtitu. Iaſ. in l. nec
quicquam. §. vbi decretum. colũ. 9. nu. 56.
cum ſeq. ff. de offic. proconſul. Nathan in
repe. cle. ſæpe. in princ. colum. 53. de ver. ſig.
Hippoly. in l. de vnoquoque. nu. 63. & ſeq.
de re iud. facit tex. vltra doc. in l. ſi quis per.
ibi, intimare debet. C. de aqua ductu. lib. 11.
& l. penu. in §. nullo. ibi, poſtquam fuerint
ei intimata. de reb. cred. Lanfran. in verbo
dilationes. colũ. 2. ca. quoniam. de proba.
Curtius conſ. 31. Factum tale. & ſeq. Sic ſo-
let ſenatus dicere reſpondendo ſupplica-
tioni partis, fiat, & ſignificetur parti, da-
tum, &c. quod limitat Dec. conſ. 169. & di-
ligenter. col. 2. verſ. 3. non obſtat. quando a-
ctus non poteſt abſenti præiudiciũ inferre.
7 Secundò, fallit in vnione quæ non eſt in-
ſinuanda illis, qui beneficia poſsident. do-
cto. in cle. fin. de reb. eccle. non alie. hoc ex-
preſsim tradit Ioan. Gallus in q. per areſt.
quæſt. 147. vide alias limitationes per Iaſ.
& alios ſuprà citatos.
8 Item exhibitio nominum, & cognomi-
num fit, vt collator ordinarius cognoſcat
Inſinuatio nominum cur fiat.
diligentes, & qui non diuertunt ad matri-
monium, vel ad alios actus per quos poſ-
ſint nominationes amitti, vt dicam infrà q.
vlt. ideo eidem fieri debet.
9 Tertiò quæritur, quo tempore literæ gra
dus, & aliæ inſinuentur? Reſp. text in con-
Quo tempore debeãt fieri inſinuationes.
cord. in §. teneantur. de coll. quòd tempore
quadrageſimæ. Idem diſponitur in ordina.
reg. Ludo. 12. 1. publi. arti. 8. quæ eſt in rub.
des graduez ſimples. art. eo. cum ſtãdum eſt,
nam multo vno tempore licent, quæ alio
prohibentur. l. furem. ff. ad legem Cornel.
de ſica. c. capellanus. de feriis. c. ſi peccaue-
rit. 2. q. 1. c. decreuit. 22. q. 5. c. ad honorẽ de
10 author. & vſu palli. tamen ille § teneantur,
ſecundum quoſdam loquitur de nomine,
& cognomine, quæ debent in quadrageſi-
ma inſinuari. ſecus in literis, vt in d. §. præfa
tique graduati. & hoc tenuit gl. in §. qui de
prædictis. in verbo facere. de colla. in prag.
ſed dico d. §. teneantur, etiam debere intelli
gi de literis gradus, & aliis neceſſariis, ne
diuerſo iure cenſeantur. l. eum qui. ff. de v-
ſuca. & quando vna determinatio reſpicit
plura determinabilia, ea debet vniformiter
determinare. l. iam hoc iure. ff. de vulga. &
ibi Iaſ. & alij. & clauſula poſita in dicto §.
teneantur. etiam refertur ad literas gradus,
& alias. per ca. inquiſitionis. & c. ſecundò
requiris. de appel. dixi in repet. l. vnicæ. in
gloſſ. in verbo, & non ex quibuſdam. C. de
ſenten. quæ pro eo quod intereſt. etiam de
conſuetudine, & literæ, & omnia, & co-
gnomina tẽpore quadrageſimæ inſinuan-
tur. Et ſic conſuetudo interpretatur inſi-
nuationem fieri debere tempore quadrage
ſimæ, quæ eſt optima legũ interpres. l. ſi de
11 interpretatione. ff. de legib. & etiã aſsigna-
Tempus expreſſum in lege est formam.
ri poteſt ratio, quia quando tempus eſt in
lege, vel ſtatuto expreſſum, prout eſt in cõ-
cordatis, tunc cenſeri debet appoſitũ pro
forma. tex. in auth. quę ſupplicatio. ibi, ſub
hac forma. C. de precib. impera. offe. & ideo
neceſſe eſt cuſtodire conſtitutum tempus.
dicit tex. in l. ſcire oportet. §. conſequẽs. ff.
de excu. tut. latè Alber. Brunus in tract. de
forma, & ſolennita. actus. sub. quando ali-
quid cẽſeatur eſſe tradi. pro forma. fol. 43.
col. 3. in 16. concl. & qui non obſeruat tem-
pora, non dicitur ſeruare formam: & per
conſequẽs actus eſt nullus. Bal. & Sali. in d.
auth. quę ſupplicatio. Paul. in l. ſi in lege. in
prin. ff. loca. Iaſ. in l. qui Romę § Callima-
chus. col. 4. de verb. oblig. & conſ. 53. circa.
col. 1. vol. 3. & conſ. 132. ſtatuto. in prin. vol.
4. & qui recedit à tempore, recedit à forma
actus. Bald. in l. obſeruare §. fin. q. 3. de offi.
proconſul. & l. liberti. colũ 5. C. de operis li-
bert. alibi dicit Baldus in l. ordo. circa me-
dium. C. de exccu. rei iud. quòd ſi ſtatuta
diſponunt aliquid in tempore, quòd ſunt
ſeruanda ad vnguem: & ſi cõtrà fieret, eſ-
ſet irritũ ipſo iure. Iaſ. conſ. 166. videretur.
col. 4. verſ. 7. ibi, confirmatur. in 2. volu. &
idem dicit in conſi. ſeq. col. vlt. & conſ. 191.
21 placet. col. 2 in 2. vol. Sic etiam collatio ſa-
crorum ordinum facta extra tempora à ca
nonibus præfixa, licet tempus non ſit de
ſubſtantia, caret debito effectu. ca. 1. & 2. &
c. pen. de tempo. ordinand. Felin. in ca. cùm
dilecta. col. 8. verſ. octauum ſignum. de re-
ſcrip. & ideò quando ſtatutum requirit
tempus, & tu requite tempus. Baldus in l.
omnes populi. col. pen. verſic. item nota. ff.
de iuſtit. & iure.
13 Si quæratur, cur ſtatutum eſt, vt fiant in-
Cur inſinuationes fiant tempore quadrageſimæ.
ſinuationes tempore quadrageſimæ? Re-
ſpõ. fortè quia neceſſariò id temporis quis
tenetur confiteri, & omnia peccata ſacerdo
ti exhibere. c. cùm omnis. de pœn. & remiſ.
ſic illo tempore exhibitio nominationum,
gradus,

gradus, & aliarum literarum debet fieri. Vel quia præſumitur, quòd tempore quadrageſimæ bonus paſtor oues paſcet, & nō erit ab ouili abſens, licet omnes ferè hodie abſint, quæ (malum) tanta abſentia & prælatorum quorundam voracitas? hodie noſtri niſi habeant duos vel tres epiſcopatus, cum duodecim abbatiis, & prioratibus, quieſcere nō poſſunt, nec tunc quidem, ſed miſerè & ſuperbè quidam viuunt, orabo pro illis, vt videant, cæci ſunt, & cæcorum duces qui hæc agunt. Vel poteſt dici, quia ſic voluerunt conditores. nam hæc ſunt iuris poſitiui, in quibus voluntas pro ratione ſufficit. §. furtiuè. inſtitu. de vſuca. cle. ſi. de ſenten. excom. & non omnium quæ à maioribus noſtris ſtatuta ſunt, ratio reddi poteſt. l. non omnium. ff. de legi. nota. in c. ſi quando. de reſcrip. literas tamen duplicatas collatori dare poterit quocunque tempore, cùm in textu tantum teneantur dare literas duplicatas, & ſufficit collatori eas habere ante vacationem, tutius eſt tamen in prima inſinuatione literas duplicatas dare, & ſic obſeruatur.

14 Primò quæro, de qua quadrageſima loquatur? cu triplex ſit. c. 1. 22. quæſt. 5. Prima eſt ante paſcha. Secunda, ante feſtum ſancti Ioannis baptiſtæ. Tertia, ante feſtum natiuitatis domini. & quando textus in c. accuſaſti. de accuſa. dicit per tres quadrageſimas debet pœnitere, intelligitur de his tribus quadrageſimis, & non de quadrageſima trium annorum, ſecundum Archi. poſt glo. 1. in d. cap. 1. quam ſequitur Corſet. in verbo quadrageſima, in ſing. Reſpon. intelligi de ea quæ eſt ante paſcha, quia illa propriè dicitur quadrageſima. cap. quadrageſima. de conſecra. di. 5. & etiam appellatur illa quadrageſima ſecundum communem vſum loquēdi, qui debet attendi. l. Labeo. ff. de ſupel. leg. c. ex literis. de ſponſa. & in l. 1. ff. de operis noui nuncia. per doct. gloſ. in verbo quadrageſima. in §. ſtatuit. de colla. in prag. glo. tamen in extra. 1. in extra. cōmunibus. de pœnitē. & remiſ. tradit duplicem ſtatum, vnam delectiuam mali, vt potè illam quę eſt ante paſcha: alterā, quæ operatiua boni, quæ eſt poſt paſcha. vide ibi.

Triplex eſt quadrageſima.

Tamē ego intelligerem per tres quadrageſimas propriè, videlicet per tres quadrageſimas trium annorum, ſcilicet ante paſcha: cùm d. ca. accuſaſti. de accuſatio. loquatur de annis, & poſtea de quadrageſima, ergo de quadrageſima cuiuſlibet anni, vt alibi fuſius explicabo.

15 Secundò quæro, an negans inſinuationem eſſe factam tempore quadrageſimę teneatur probare, vel nominatus? Videtur, quòd negans, quia actus in dubio præſumitur iure factus, arg. l. ſciendum. ff. de verbo. oblig.

Quis teneatur probare inſinuationem tempore quadrageſimæ factam. Actus præſumuntur tempore habili facti.

16 Item actus in dubio præſumitur celebratus tempore habili. gl. ſingu. in verbo, creatum. in cle. ſi. de reſcrip. vbi ille qui negat beneficium creatum fuiſſe tempore datæ reſcripti, debet probare, quia illa negatiua habet reſolutam affirmatiuam, quæ probari poteſt. conſuluit Iaſ. conſi. 178. in cauſa. in 2. volu.

17 Tertiò, facit quòd ſi per ſtatutum prohibitum ſit nobilibus intrare palatium, niſi tempore conſilij, & accuſatur nobilis intraſſe in menſe Maio, ipſe probauit eo menſe eſſe factum conſiliū, debet abſolui, quia in dubio debemus intelligere factum eſſe tempore quo licuit. arg. l. merito. ff. pro ſocio. Bar. in l. non ſolùm. § ſed vt probari. ff. de operis noui nuncia. Panor. & Feli. in c. auditis. de præſcri. Soci. conſi. 67. in cauſa. col. 3. vol. 3. & quādo vnus inſurgit contra alium ratione temporis, ibi oportet probare tempus. Bald. in l. de rebus. C. de donat. ante nup.

18 Contrarium videtur verius, quia vbi certū & limitatum tempus, vel certa pars loci, vel alia qualitas eſt fundamentum intentionis ſiue actoris, ſiue rei, oportet ꝙ illud tēpus & illa qualitas probetur per eū, qui ſe fundat in illa. Bar. in d. §. ſed vt probari. vbi dicit, quòd ſi vſque ad medium mēſem Martij licebat tenere beſtias in pratis, poſt non, & aliquis accuſatur quòd in menſe Martij ſua animalia paſcebant in pratis, non debet ſequi condemnatio, niſi probetur illa pars tēporis quo erat prohibitum. Sic nominatus & graduatus fundat ſe in tempore, ergo debet probare tempus. tex. in l. matrem. C. de proba. l. eum actum. ff. de nego. geſt. l. qui iuraſſe. §. ſi pater. ff. de iureiur. Feli. in c. auditis. col. penul. in verſi. 2. concluſio. de præſcrip. Hippoly. conſi. 7. ſummi cœli. nu. 60. & ſeq. l. 2. C. de pet. hæred. Barb. in conſi. 29. illud. col. 14. vol. 1. &

Qui ſe fundat in tempore probare debet tempus.

19 in repet. rub. C. qui admi. col. 2. vbi dicit ꝙ ſi opponatur contra teſtem quòd erat infamis, debet probari quòd tempore depoſitionis, aliàs non repellitur. hoc probat Calca. conſi. 79. licet dubia. nu. 12. Iaſ. conſi. 178. in cauſa. volu 2.

Tempus depoſitionis probetur.

20 Item probans quem furioſum, non obtinet, niſi probet quòd tempore cōtractus erat furioſus. Card. conſi. 56. caſus, & doct. in l. furioſum. C. qui teſta. facere poſſunt.

Furioſus tempore cōtractus probari debet.

21 Præterea ſi probetur contra electū, quòd eſt notorius fornicator, tamen non obtinebit excipiens & probās, niſi probet quòd tempore electionis erat. Oldra. conſi. 286. in electionis negocio. ſequitur Feli. in d. c. auditis. col. vlti. de præſcrip.

Idem in fornicatore.

22 Adhæc non ſufficit probare quem eſſe filium ſacerdotis, niſi probetur quòd tempore ſacerdotij eum genuerit. Ioā. And. in addi. ad Specu. in rubr. de filiis presb. Pan. & alij. in c. inter cæteras. de reſcrip.

De filio ſacerdotali.

23 Inſuper, ſi quis dicat ſe excōmunicatum poſt appellationem, habet hoc probare. gl. in c. venerabilibus. in glo. penul. de ſen-

 ten.

ten.excom.quam ſing.no.Feli.in c.cùm tu. col.3.de teſti.& c.apoſtolicæ.col.8.in verſ. adde etiam.de except.& in ca.in præſentia. col.6.de probat.Præpoſi.in ca. ſuper eo.2. col.1.de appel.

24 Nec obſtant in contrariũ adducta, quia intelliguntur quando quis non fundat ſe in tẽpore, vel quãdo eſt præſumptio pro eo qui ſe fundat in tẽpore,tunc non opus eſt, ꝙ is qui habet pręſumptionẽ,probet,vt in delictis docet Barto. in d. §.ſed vt probari. vbi dicit de nobili,qui non poterat intrare palatium,& iſtud latè examinat Deci.in d. c.in præſentia.notab.12.de proba.& ibi Pa
25 riſius.ſed pro nominato vel graduato nulla eſt præſumptio ꝙ tempore quadrageſimæ inſinuauerit,ergo is ipſe debet probare inſinuationem tempore quadrageſimæ factam.& hoc probatur oſtendẽdo inſtrumentũ inſinuationis, quod cantat tali die Martij factã fuiſſe, & illo die erat quadrageſima.& ita vidi fieri. nec vitiatur inſtrumentum, licet in eo non dicatur tempore quadrageſimæ,dummodo cõtineat tẽpus quadrageſimæ,quia paria ſunt aliquid exprimere per ſe,vel per relationẽ ad aliud.l. ait prętor.§.1.ff.de re iud Leuis etiã probatio inſinuationum admitti ſolet vt fuit cõcluſum,&(vt fertur) in mente curiæ retentũ anno 1513. die vltima Aprilis. licet multotiens in eis falſum committatur.

Quomodo probetur factum tẽpore quadrageſima.

Arreſtum.

26 Tertiò quæro,an poſsit inſinuatio fieri etiã diebus feſtis quadrageſimæ ſicut diebus profeſtis. Reſpon. ſic, tum ꝙ ſit actus iuriſdictionis voluntariæ,qui quolibet tẽpore fieri poteſt.l.actus. C.de feriis, & ſupra dixi in 7.q.prin.tum quòd non exigat cauſæ cognitionem,ideo quolibet tempore expediri poteſt.l.2.§ dies.ff.quis ordo in bono.poſſeſ.ſeruet.& idem in inſinuatione donationis, quod etiam diebus feſtis poſſit fieri,tenuit Alber.in l.illud. col.3. verſic. circa teſtium.C.de ſacroſanct.eccle. Oldra. conſi.253.factum tale.in 3 q.

Diebus feſtis an inſinuatio fieri poſſit, & qui actus.

27 Item ea quæ iudicij indaginem non requirũt,poſſunt omni tempore expediri, vt collationes, diſpenſationes, tranſactiones, & ſimilia.vnde curia Ro. facit ſolẽnes proceſſus,vt plurimum diebus ſolennibus,cle. 1.de iudi.& executores gratiarum omni tẽpore ſuos faciunt proceſſus generales ſententiam latam continentes,& contra faciẽs incidit in ſententiam. Feder.conſi.11. quæritur.col. vlti.

28 Item nunciatio omnibus diebus fieri poteſt etiam feriatis. text. iuncta glo. in l.1.§. item nunciatio. ff. de operis noui nunciatione.

29 Præterea libellus quolibet tempore offerri poteſt.l.miles §.ſexaginta.ff.de adult. Spec. in tit.de libell.conceptio. §. nunc videamus.& ibi Ioã. And. in addi.ad eum.& Bal.in Margar.in verbo libellus.q.7.Sic &
30 inſinuationes iſtæ. Item viſitatio per epiſcopum feſtis diebus fieri poteſt, cùm ad correctionem pertineat, & ad eleemoſynam ſpiritualem, & plerunque fiat pro pace & concordia inter clericos & religioſos, ac etiam laicos inducenda, per c. fi.de feriis.Soci.in tracta.de viſita.lib. 7. Et hæc opinio conſuetudine recepta eſt, licet melius eſſet quando inuenimus in ſingulos dies epiſcopum vel collatorem diebus profeſtis intimare, tamen in contrarium factum tenet.

31 Quartò quæro, an de nocte facta inſinuatio valeat?Breui reſpon.quòd ſic,quia omnia poſſunt noctu fieri,quæ ſpecialiter non ſunt prohibita. l. non minorem. C.de tranſac. Dec.in c.conſuluit.col. 4.de offic. deleg.& quia nõ inuenitur prohibita,cenſetur permiſſa.arg.l.præcipimus. C. de appel.doct.in l.non ſolùm.§.morte. ff.de ope. no.nuncia.Item ſicut beneficij collatio poteſt fieri de nocte.c.vno.vt eccleſiaſtici benefi.licet contra talem collationem præſumatur Hoſt.in §.fin.de conceſſ. præben.in ſua ſumma.ergo & fortius inſinuatio valebit.Non tenebitur tamen collator de lecto ſurgere,& relinquere ſomnũ, vt huic inſinuationi ſui copiam faciat. arg.l.1.§.dies. ff.quando appel. ſit. Iacob.in l. more.ff.de feriis attamen inſtrumentum inſinuationis de nocte confectum,eſt ſuſpectum,licet valeat.Bald.in c.1.col.2.de fide inſtru. Feli. in c.ego.de iureiu.Sed notarius conficiens inſtrumentum non dicet noctu factum, ſed tali die,&c.vt doct. ſcribunt in d. l.nõ minorem.C.de tranſact.

Inſinuatio an de nocte fiat.

32 Quartò, intra quod tempus nominationes debeant inſinuari?Videtur quòd intra decem annos,alioqui amittuntur,quia priuilegium perditur decem annis non vtendo.l.1.ff.de nundinis.

Nominationes intra quod tempus inſinuari debeant.

33 Secundò,res intra decem annos præſcribuntur inter præſentes.§.1.inſtit.de vſuca. & ideo in hoc regno poſt decem annos nõ poteſt peti reſciſio contractuum, vt eſt ſtatutum in ordina. reg.ſuper qua plenè ſcripſi in tract meo de reſciſio. contractuum, & intra quod tempus peti debeat. in 2. tomo ad conſtitu.regias.

Tertiò,facit l.ſancimus.C.de teſta.vbi ſi quis condiderit teſtamentum perfectum, & poſtea declarauerit nolle illud teſtamentum ſtare, & decennium elapſum fuerit, tollitur prius teſtamentum iure perfectum:ſic & nominationes debent tolli per decem annos, quia non inſinuans, eas videtur habere pro derelicto. facit quod not. Guido Papæ in deciſione Delphina.quæſtio.200.Eymardus,&c.

34 Contrarium tenetur, quia priuilegium de ſui natura debet eſſe perpetuũ. c. decet. de reg.iur.in 6 ſicut reſcriptum. l. falſa. C. de precibus imperato.offeren. Archi. in c. priuilegia.25.q 2.facit text.in l. ſeruus. C. de pœnis.etiam priuilegium non faciendi.

Alex.conſi.33 ponderatis.col.2.in 5.volu.

35 Secundò,probatur in §.teneantur.ibi,& eo anno quo præfatam inſinuationem omiſerint,beneficium in vim gradus aut nominationis huiuſmodi petere non poſsint. facit ordina.Regia Lud.12.rub. *Des graduez ſimples.* artic.9.ibi.*ilz ſeront ſeulement priuez de pouuoir requerir ou accepter les benefices qui vacqueront eſdictes années,qu'ilz n'auront inſinué,ſans autremẽt perdre les priuileges & prioritez de leurſdictz degrez & nominations.* ecce tex.clarum quo probatur nominatum vel graduatum,licet non inſinuauerit per viginti annos, non perdere gradus,nec nominationes.nam dictio *ſeulement*,ſignificat tantum, & eſt dictio taxatiua,& idem eſt dicere quod ſolum ſiue ſolummodo.l.idem Pompo ff de recep.arbi. l.2.de vſu & habitatio. l.cùm notiſsimi. & ibi gloſſ.& doct.C.de præſcrip.30.vel 40. anno.natura dictionis taxatiuæ eſt reſtringere. Bald.in l.1.C de bono. poſſeſ.contra tab.& ibi Iaſ.& alij.Bart.in l.1. in princ.ff. ſi quis ius dicẽti. nõ obtempe. & l.3 §.cùm Titio.de adimend.leg. ergo tantum reſtringet,vt puniatur quis eo anno quo non inſinuauit,& non vltra.

36 Item, non debet quis duplici pœna puniri ex vno & eodem actu. c.at ſi clerici.in fi.& ibi gloſ.alleg.plena.de iud. Sed ſi quis perderet nominationes per non inſinuationem, puniretur duplici pœna, ergo, &c. nec priuatur quis niſi in caſibus à iure expreſsis.glo.ſing.in c.fi.de iure patrona.hic caſus non eſt expreſſus, ergo, &c. Imò in contrarium eſt ſtatutum quòd non priuetur niſi illo anno quo non inſinuauit fructu nominationum, ergo ſua nominatio aliis annis valebit.

37 Nec refragantur in contrarium adducta.& l.1.ff. de nundinis. loquitur in priuilegio de faciendo, quod per decem annos non vtendo amittitur, quando eo vti potuit.ſecus ſi non potuit vti,quia occaſio ſe non obtulit,tunc non perditur priuilegiũ, etiam per centum annos. l. & Attilicinus. ff.de ſeruit.ruſti.prædio.gl.in c.abbate ſancti Syluani.in glo.vlt.de verb.ſigni.probatur per Bart.in l.in filiis. C. de decurio. lib. 10. vbi ſi ciuitas tenetur facere exercitum quando princeps faciet: ſi princeps non fecerit per centum annos, quia non fuit neceſſe,per hoc nõ perdit princeps ius ſuum. Bar.in l.cùm ſcimus.C.de agric.& cẽſi lib. 11. Feli.& alij in d.c.cùm acceſsiſſent.& Iaſ. in l.beneficium.circa fi.ff de conſti.princi. & in l.falſo.C.de diuer.reſcript. vbi confirmat per quinque ſimilia, nam qui nequit vti,non eſt in mora,nec culpa : & vbi non eſt petitio,ibi non eſt mora.l.lecta. ff.ſi cer. peta.ſed nominatus ſimul atque eſt nominatus,non poteſt vti ſuo gradu vel nominatione acceptando beneficium, quia alij ſunt eo antiquiores,quibus primò oportet prouidere.ergo illis non debet(ſi non inſinuauerint)imputari.Ioã. Franciſ.in tracta. de præſcript.in 4.parte quintæ partis principalis.q.4.

38 Item dum incertũ eſt quando caſus eueniet,vt quis poſsit vti ſuo priuilegio,tunc priuilegium non perditur per decem annos.glo.in c.vt priuilegia.de priuileg. quã ſic intelligit Claud. de Seycello.in l. fi.col. penul ff.de conſti. princip. ſed quando nominatus habet ſuas nominationes, incertum eſt quando veniet caſus vacationis beneficij, & quando erit antiquior:ergo ſi nõ inſinuauerit per viginti annos non eis priuatur.

39 Præterea nominationes non dicũtur priuilegia ad aliquid faciendum, quæ bene tolluntur per decem annos, ſed dicuntur reſcripta gratioſa,quæ perpetua ſunt. ca.ſi ſuper gratia.de offi.dele.in 6.Iaſ.in d.l.falſo.C.de diuerſ.reſcrip. Et literæ beneficiales difficilius expirant quàm aliæ. Io.And. & alij in c.capitulum.de reſcript. quia maius eſt præiudicium eas perdere, quàm reſcripta ad lites,ſecundum Feli. ibi, colũ. 3. Imò poſtquam eſt vna appoſita pœna,alia cenſetur ſublata.l.cùm prætor. ff. de iudic. ſed in concord.eſt appoſita pœna, vt illo anno nõ poſsit habere beneficium in vim nominationis, ergo in aliis annis quibus inſinuauit,poterit, & hoc eſt notorium.

Nominationes non dicuntur priuilegia, ſed reſcripta gratioſa.

40 Item poſtquam non eſt præſtitutum tẽpus ad inſinuandum, reſidet in facultate nominati, vt ſtatim poſsit inſinuare, ſi velit,vel quando voluerit,& ſic facultati nũquam præſcribitur.l.viam.ff.de via pub.& ita fuit in hoc ſenatu ſupremo iudicatum in magna atteſtationum camera,pro magiſtro Ioanne Sanſon ſubrogato in locum D. Michaëlis Moriſſet, theologiæ doctoris,contra magiſtrum Petrum Riotte, Anno 1541.die 5. Aprilis ante paſcha.debet tamen intra triginta annos inſinuare, alioqui fortè nominationes amitterẽtur,quia actiones per id tempus expirant.l.omnes. C.de præſcript.30.vel 40.anno.nam ſic negligendo,videtur illis renunciare.argu.l.licet. C.de iure delib.nota.in cap.tibi qui.de reſcript.in 6.Latè Felin.in cap. capitulum. illo titu. Si tamen poſtea inſinuaret ceſſaret illa præſumptio, & obliuio. & aliud eſt amittere poſſeſsionem,& aliud proprietatem: quia poſſeſsio faciliùs perditur.Barto.& alij in l.naturaliter.§.nihil.ff.de acquired.poſſeſ.

Areſtum.

41 Fallit quando nominatus quis eſſet ad tres epiſcopatus in eiſdem nominationibus,quia tunc inſinuando in vno nunquã perduntur nominationes in aliis, nam tũc apparet inſinuando vni, quòd non vult renunciare dictis nominationibus,donec fuerit eidem prouiſum ad ſummam taxatam in §.volumus.in concorda.hoc etiam probatur per tex.in l.is qui vſumfructũ.ff. quib.

quib.mod.vſusfruct.amitta. vbi per vſum partis ius in totum conſeruatur. text. in l. voluntariæ.C.de excuſat.tutor.vbi qui vtitur priuilegio in vno actu, non perdit in aliis.

42 Idem in priuilegio dato toti populo Pariſien. quia ſi aliqui contraueniant priuilegio,non per hoc alij perdunt priuilegium. argu.eorum quæ not.Innocē.in c.accedentibus.de priuileg.vbi quis poteſt renunciare iuri & fauori quatenus tangit perſonā ſuam,non alterius. ſic docet Panormit. in conſi.61. factum ſuper quo.volu.2.& Dec. conſi.271.ſuperiori anno.nume.17.nam ſi in aliis diœceſibus perderet ſuas nominationes ob non inſinuationem ibi factam, perderentur pro parte,& pro parte non.

Item non poſſet eidem prouideri vſque ad ſummam taxatam,& ſic eſſet diſpoſitio illuſoria,contra l.ſi prætor.ff.de iudi. nam ſi habuerit beneficium ab vno valoris centum aureorum, accedet ad alium epiſcopum, qui adhuc eidem prouidebit vſque ad ſummam ducētorum aureorum,quod non poſſet, facere ſi perderentur nominationes per non inſinuationem.Item eſt introductum in fauorem nominationum,& retorqueretur in eorum odium, contra l. quod fauore.C.de legib.nam fortè ob paupertatem non potuerunt in ſingulis epiſcopatibus inſinuare per viginti annos, vel 30.ideo eis ſuccurri debet.arg. c.cùm Romana. de appel. Nec obſtant alia iura in contrarium adducta, quia in diuerſis caſibus loquuntur, vt patet ſi bene intelligantur. Licet quidam iudices contrarium iudicauerint.

Inſinuatio quo in loco fieri debeat.

43 Quintò quæro,quo in loco inſinuatio nominationum & gradus fieri debeat:Reſpon. ſicut inſinuatio donationis poteſt vbique fieri,in loco tamen honeſto. l. voluit.in fi.& ibi not.ff.de interroga.actio.& de manumiſ.vindict.l.non eſt. Alberi.in l. illud.colu.2.C.de ſacroſanct.eccle.ita inſinuatio nominationis,& gradus,quia iuriſdictio voluntaria non circunſcribitur loco.Bald.in l.emancipari.ff.de adop. Anto. de Cana.in tracta.inſinuatio. q. 6. Item extra territorium exerceri poteſt. l. 2. ff. de offic.proconſul. Iacob.de bello viſu in repetitio. §. contrahentes. nume. 85.de foro compet.in 6.

44 Ex quo infertur, quòd hæ inſinuationes nominationum,ac nominū & cognominum,poſſunt fieri collatoribus, ſeu eorum vicariis etiam extra diœceſim. gloſ.in §.item voluit.in verbo, vicario. de colla.in pra.Brunel.in tract. de dignit. leg. conclu. 20.in fin.hoc in propriis terminis concludit. Imò etiam extra regnum, cùm nihil obſit,& non inueniatur prohibitum, ergo permiſſum.arg.l.percipimos.C.de appella. ideo valeret inſinuatio facta Paduæ, ſi epiſcopus regni ibidem ageret.

Legatus exiſtens extra legationē poteſt conferre beneficia vacātia in ſua prouincia.

45 Sicut legatus exiſtēs extra terminos ſuę legationis,poteſt beneficia conferre, quæ vacauerunt in prouincia ſibi commiſſa. Alber.in d.l.emancipari.ff.de adopt.

46 Et epiſcopus extra diœceſim.gl.& doct. in c.nouit.de offi.leg.de Selua.in tracta.de beneficio.in 3.parte.q. 40. & 63. Sic & vicarius generalis.c.fi.de offi. vica. & ibi Peruſ.& alij.de Rota deciſ.vlti.de offi.vica.in antiquior. quòd vicarius non poſsit extra diœceſim conferre,probat Iacob.de Bello viſu in §.contrahentes.nu.86.de foro competen.ſed prima opinio ſeruatur,& eſt vera per ca.ſtatutum.arg.à ſpeciali. de præb. in 6.

47 Imò poſſunt beneficia conferri ab ordinariis etiam in curia Romana,dummodo non vacent ibi. Io. Franciſ.in tracta.de offi.& poteſtate capi.ſede vacant.in 1.quæſt. 2.partis.colum.3. tamen communiter epiſcopi vadunt extra vrbem ad conferendū, ad hoc vt dicatur in aliena diœceſi. & ſic practicatur Romæ, vt habetur in Prouinciali omnium eccle.fo.56.verſic.an epiſcopus. Fallit quando collatio competeret de iure ſpeciali.tex. ſingu. in ca.ſtatutum. in fi.de præb.lib. 6. ſecundum Roma. ſingo.48.tu habes. Domi. & Philip. Peruſ.in d.c.fi.glo.& doct.in cap.nouit. de offi. leg. ſcripſi abundè in praxi beneficia.

48 Item præſentatio poteſt fieri vbicunq; fuerit inſtituere debens. Roch. Curtius in tracta.de iure patro.in prin. verſi.ſed circa hanc quæſtionem.

Epiſcopus tonſuram ſuis in alieno territorio concedere poteſt.

49 Sic epiſcopus tonſuram ſuis ſubditis in alienatio territorio concedit. Alber.in d.l. emancipari. multo fortius inſinuatio fiet vbiq;, quod eſt vtile pro reſidentibus Pariſiis,quia multi epiſcopi ſolent ibi tempore quadrageſimæ reſidere,vt vidi, relictis propriis ouibus,quas ſaltem prędicationibus & exemplo in quadrageſima inſtruere debebant.ſed veh illis,qui non poſſunt relinquere mulierum cōſortia,& ad inferos eas, ſi non reſipiſcunt,ſequentur.

Inſinuationes in eccleſia poſſunt fieri.

50 Secundò infertur quòd poteſt fieri in eccleſia.c.decet.de immu.eccle. Anto.in d.q. 6.tract.de inſinuatio.multa fortius in domo epiſcopali,& loco priuato, etiam dum epiſcopus audiret miſſam:dum tamen nō diceret.arg.l.2.ff.de in ius voc.debet tamen nominatus expectare opportunitatē,& in miſſa non moleſtare collatorem. alioqui poſſet collator præcipere, vt expectaret poſt miſſam,& ipſe tunc reſpondebit.Imò dicit Matthæ.de afflictis in tract.de iure patro.§.vt infrà. col.5. quòd conſanguineus habens retractum ex conſuetudine poteſt denunciare ſe velle retrahere vbicunque inuenerit emptorem , etiam ſi inueniret eum in popina, vel lupanari.l.ſi cùm dies. §.fi.ff.de arbitr.ſumendo arg. à contrario. nam in iudiciis & arbitriis eſt prohibitum, ergo in aliis eſt permiſſum. Sic ergo inſinuationes

nuationes poterunt vbique fieri, eum collatores eas non gratanter videant. Et audi

Temerarius abbas ad multā condemnatus qui percuſſerat nominatum.

51 ui per ſenatum Tholoſanum abbatē quendam cōdemnatum ad magnam ſummam pecuniæ,eo quòd virga percuſſerat nominatum inſinuantem, ac ſi vellet eum vindicta manu mittere,qui iamiam erat liber. quod perbelle factum extitit, ne tanta temeritas inuadat collatores.

Quæ debeant inſinuari.

52 Sextò videndum eſt, quæ ſint illa quæ debent inſinuari.text.in §.præfatíque graduati.de colla. ſuprá, tenet literas gradus, certificationis tēporis ſtudij, & literas nominationum per nominatum exhibendas & ſi fuerit nobilis, præter hæc literas atteſtationis nobilitatis. Idem dicitur in ordin.regis Ludo 12.primò publ.arti.8.& in rubr. *des graduez ſimples*.arti.3.ſi fuerit graduatus non nominatus, debebit exhibere literas gradus, & certificationis temporis ſtudij,& ſic declaratur definitio ſupra poſita in 1.q.quid ſit inſinuatio.

Cautela pro inſinuantibus.

53 Item debet in ſingulos annos exhibere nomen & cognomen tempore eodem, ſcilicet quadrageſimæ, vt in d.§.præfati.& legitimè,quia quotiens vitioſè facta eſt inſinuatio, pro non facta habenda eſt.l.quotiens.ff. qui ſatiſd. cogan. Cautela igitur notabilis eſt, quòd inſinues primò literas, & illam inſinuationem conſilio tuo oſtendas,ſuper qua ſi dubitet, aliam etiam literam facias, etiam tertiam, donec plenè inſinuaueris. nam ſi prima iure impugnetur,ſecundam oſtendes, ſi ſecūda, tertiam, ob id obtinebis,& ſemper literas duplicatas afferas,& facias,vt in inſtrumento inſeratur inſinuationis,quòd dedit literas duplicatas,vel obtulit, ſed epiſcopus recipere noluit,tunc cùm per te non ſtet,inſinuatio valebit.l.in iure.ff.de regu.iur.

54 Nec ſufficeret probare collatori gradū per vnum teſtem,licet aliàs ſufficiat. Iaſ.in l.huiuſmodi.§ legatum.ff.de lega.1.nec per duos,quia in concord. requiruntur literæ dati duplicatæ,quæ aliàs non poſſent dari, vt in concord.dicitur.

Clericatus per vnum teſtem probatur.

Item clericatus poteſt probari per vnum teſtem, quia talis actus de ſe & ſui natura inſpecta qualitate nemini,aut parum præiudicat. Bald. & Felin. in cap.licet vniuerſis.in fine.de teſtibus.Guid. Papæ in deciſi. Delphina.quæſtio.474. Iaſ.in repeti.l.admonendi.colum.71.nume. 198. ff. de iureiurand.& conſi. 120. iuridicam. col.2. volumi.4.Matthæ.de afflic.in conſtitu. Neapol.Rub.de apoſta.fo. 27. quod verum eſſe intelligerem, quando nemini præiudicaret, & extra iudicium, ſecus in iudicio quando litigatur ſuper aliquo beneficio, tunc ſaltem per duos teſtes probatio fiet, qui regulariter in quolibet actu neceſſarij ſunt.cap.in omni.de teſtib.cap. nuper.iſto titu. ideo non poteſt presbyter ſe talem probare,niſi per literas, quia ſemper ſolet de eo fieri ſcriptura, niſi probaretur impedimentum,quare illa ſcriptura haberi non poſsit. Nicolaus Milius in verbo,probatio capellanatus. valeret tamen probatio, ſi inſtrumentum ordinum diceret epiſcopū vltramontanum,quem vocant portatilem de licentia & mandato epiſcopi illi ordines contuliſſe,quia potuit tunc in actu ordinū interueniſſe, maximè, ſi ſigillatæ ſunt literæ ſigillo epiſcopi, qui mandauit, vt ſolet fieri. Cardi.in d. c. Albericus. de teſtib. & Feli.in c.ſicut.colum.12. de re iudic.

Arreſtum. Remiſſus clericus ad epiſcopū licet non oſtendiſſet literas tonſura.

55 Et anno 1414. die 27. Martij ante Paſcha fuit remiſſus Ambroſius Mabriſſet tanquam clericus ad epiſcopum Pariſien. licet non oſtendiſſet literas tonſuræ, ſed per informationes & teſtes de illa apparebat, alioqui de praxi & ſtilo curiæ Franciæ eſt, quòd ſi beneficiatus non probet ſe clericum à iudice repellitur, etiam parte non opponente,vt aſſerit Boëri.in deciſio.ſuis. quæſt.171.ſi ſuper.colum.penul.vbi etiam dicit partem negantem aliquem eſſe clericum non teneri probare,ſed is, qui ſe dicit clericum.ca ſi fortè.de elect.in 6.

Nomen quomodo inſinuetur.

56 Quomodo debeat inſinuari nomen & cognomen? Reſpon. ſic vidi inſinuari, Vobis reuerendo patri D.epiſcopo Pariſi. inſinuo & exhibeo nomē meū, & cognomē, quod eſt Petrus Rebuffus, requirens mihi prouideri de beneficio, vt in mea prima requiſitione continetur. & extenſe debet ſuum nomen ſcribere, & cognomen, non per literas ſic.Pet.Re.vt ſuprà dixi.

An ſufficiat exhibere agnomen in inſinuatione.

57 An ſufficiat exhibere per æquipollens, videlicet alicui eſt impoſitum aliquod nomen ab euentu,per quod melius dignoſcitur,quàm ſuo nomine & cognomine,videlicet aliquis luſit per ciuitatem ſub nomine *Male bouche*. nunc ſemper vocatur eo nomine: vel repetit in carniſpriuio inhoneſta, apud omnes vocatur Repetens, ſeu Naſardus apud Bituriges, is exhibet ſic vobis inſinuo nomen & cognomen,quod eſt repetens,vel *Male bouche*, vel Naſardus,quæro an ſufficiat? Videtur quòd ſic, per text.in l.hac conſultiſsima. C.qui teſt. facere poſſunt.vbi cæcus tenetur exprimere nomen hæredis.

58 Et ibi gloſ. communiter approbata tenet quòd ſufficit exprimere æquipollens, vt Gallopreſſum, & ſic nomen notorium. nam nomina ſunt inuenta ad recognoſcendos homines. l. ad recognoſcendos. C.de ingenuis & manumiſ.c.2.& ibi glo. de reſcrip. in 6. & ſatis recognoſcitur per hoc nomen elegans,ergo videtur ſufficere.

59 Secundò probatur,rei demonſtratæ fruſtra adiicitur demonſtratio. l. 1. in fin.ff.de dote præleg. & notoria expreſsione non indigent.l.emptorem. in princi.ff.de actio. empti.

Tertiò,ſufficit mandatum per æquipollens impleri.l.ſi.in ſi.ff.mand.

Quartò

Quartò, quando habemus certitudinem perſonæ, non curamus de modo. l. quid ſit nominatim. ff. de liber. & poſthu. in l. 2. in verbo, vocabula. C. de conſtitu. pecu.

Quintò, hoc expreſsè tenuit glo. in §. ſtatuit, in verbo, nomina. de colla. in pragm. vbi text. dicit nominatos & graduatos teneri ad exhibendum nomina. gloſ. dicit, & cognomina, vel æquipollentia demonſtrationi, taliter quòd cognoſcantur à collatoribus, arg. l. certum. ff. ſi cert. pet. l. ſi in rem. in fin. de rei vendi. c. ſignificante. de reſcri.

Nomen & cognomen exprimere de forma eſt.

60 In contrarium me mouent ſequētia. Primò, quòd quando lex, vel ſtatutum, vel alia diſpoſitio requirit nomen & cognomen pro forma, tunc non ſufficeret nomen elegans & notorium ſine cognomine. Alexan. & alij in l. hac conſultiſsima. per illum tex. C. qui teſta. facere poſſunt. & doc. in l. 1. ff. de liber. & poſthu. Sed exprimere nomen & cognomen, eſt de forma, ergo non valet expreſsio per æquipollens. Et quòd ſint de forma, patet, quia concordatum & ordinatio regia procedit vltra annullando, vt eſt videre in d. titu. de colla. & in rub. de firma & irreuocabili concor. ſtabili. verſic. necnon irritum & inane quicquid ſecus ſuper his, vel eorum aliquo à quoquam quauis authoritate contigerit attentari. & quando actus in contrarium factus annullatur, tūc dicitur de forma, vt in proprijs terminis tenet Felin. in capit. cùm dilecta. col. 13. amplia. 10. de reſcrip. & ſic inſinuare nomina & cognomina, eſt de forma, quæ dat eſſe rei, & eam conſeruat in eſſe. l. Iulia. §. ſi quis. ff. ad exhibend. & non eſt noſtrum mutare formam. l. conſtitutionibus. in fine. ff. ad municipa. Bal. in l. 1. ff. de liber. & poſthu.

61 Vnde ſi ſtatutum requireret quòd in inſtrumento debeat apponi nomen propriū & cognomen, item nomen patris, aliàs contractus ſit nullus, tunc & ſi nomen ſigulare apponatur, nō ſufficeret, poſtquam pro forma ſtatutum ita requirit. Ange. & Imola in l. quotiens. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtitu. Alex. & Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima. Alber. Brunus poſt Bald. in tract. ſtatuto. in verbo inſtrumentum. q. 15. Alexan. conſi. 98. viſo & conſiderato. col. penul. in 4. volu. & conſil. 27. viſo themate. col. 1. in 6. volu. & Soci. conſi. 24. viſis. col. 7. in 1. volu. omiſsio enim formæ vitiat actum. l. cùm hi. §. ſi prætor. ff. de tranſact. ergo ſupradicta inſinuatio, in qua eſt omiſſum cognomen vel nomen, ſeu vtrunque, & eſt adiectum nomen notorium, non valebit. ita tenet Feli. in c. cùm acceſsiſſent. col. 4. nu. 8. de conſtitu.

62 Non obſtat d. l. hac conſultiſsima. quia ibi aſsignatur ratio, ne ſola omnium commemoratio quicquā ambiguitatis pariat: ſed quando ſit per æquipollens, non parit ambiguitatem. ergo illi legi ſatisfactum eſt, quod ſecus eſt in nominationibus, & in inſinuationibus illarum quæ fiunt ad alium effectum, vt ſuprà dixi. & ita reſpō. ad Iaſ. in d. l. hac conſultiſsima. in fi. & etiā nomen & cognomen inſinuator, nedum vt collator ſciat illum eſſe nominatum, ſed & vt illi prouideat. Non refragatur ſecundum & quartum, quia reſpondetur, niſi lex pro forma requireret denūciationem, & inſinuationem, vt concordatum facit. Vel reſpon. vt d. glo. vlti. dicit in d. l. 1. & Soci. conſi 2. in princip. in 4. volu.

63 Nec obeſt quòd mandatum poteſt per æquipollens adimpleri, quia fateor, quando non eſt de forma ſubſtantiali, ſed ſufficit ſeruare mandatum in effectu, licet non in forma ſubſtantiali. l. ſi quis mihi bona. § ſed quid ſi mandauit. & ibi Bal. ff. de acquiren. hæred. & ita intelligitur d. l. ſi. quā Bald. notat. in c. cùm veniſſent. col. 3. de iudi. c. 1. in fine, vt lite non conteſt. Et is dicitur fines mandati obſeruare, qui facit aliquid quod non multum differt à mandato. glo. in c. innocens. in verbo, clementior. 22. q. 4. Imò dicitur ſeruare mādatum, qui facit illud quod eſt proximum mandato. l. iam tamen. §. in hac. ff. iudica. ſolui. ibi, quaſi iuxta mandatum, & ſi non mandatum fuerit. glo. in ca. cùm olim. in verbo, protinus. de offic. delega. Iaſ. conſi. 202. magnificus. col. penul. in 2. volu. per quæ patet gl. in dicto §. ſtatuit. procedere ſecundum tex. quem declarat, non ſecundum concordatum, quia in prag. nomina tantùm expreſsit, hic & cognomina, & annullantur in contrarium facta.

Mādatum poteſt per æquipollens impleri.

64 Et per prædicta patet nō valere inſinuationem, ſi quiſpiam diceret, exhibeo & inſinuo meipſum, vel nomen meum & cognomen, quod non ignoras, tunc non eſſet ſatisfactum tex. volenti nomina & cognomina exhiberi. Idem ſi diceret, exhibeo nomen meum & cognomen, de quibus in literis nominationum conſtat, & prout in illis continetur. & hoc ſic probatur, quia ſicut in appellatione ab interlocutoria requiritur pro forma, quòd cauſa appellationis nominatim exprimatur. c. 1. de appellatio. in 6. & non ſufficit quòd exprimatur per relationem ad acta, vt allego omnes cauſas de quibus in actis. Alexan. & alij in l. 1. ff. de liber. & poſth. & in l. vbi. §. illud. ff. de verbo. oblig. & conſi. 80. viſo. col. 4. lib. 1. Ioan. Maria. dictus Riminal. in l. hac conſultiſsima. C. qui teſta. facere poſ. & quanuis demonſtratio facta per relationem ad aliud tantum valeat, quantum expreſsio nominis proprij quo ad demonſtrationem. l. certum. ff. ſi cert. peta. non tamen in inſinuationibus nominationum ſiue nominum & cognominum. & ratio ſupra ſæpius fuit dicta, ratione formæ, niſi diceret, inſinuo nomen meum & cognomen, quod eſt Petrus Rebuffus. de quibus latius

Inſinuatio nominum & cognominum de quibus in literis nominationum conſtat, nō valet.

latius continetur in prima inſinuatione. tunc valeret, & hæc crederem ex ſtricto iure procedere.

65 Secundò, infertur non valere etiam inſinuationem. ſi quiſquam dicat, ego inſinuo nomen & cognomen iſtius, oſtendendo eum digito, quia pro forma, vt dixi, requiritur expreſſio, licet demõſtratio facta ad digitum faciat rem certam, & maior videatur certitudo, quæ ad oculum demonſtratur. §. ſi. ibi, occulata fide. inſtit. de grad. Azo in ſumma. C. ad legem aquiliã. Iohan. And. in declaratione arbor. conſanguinit. ideo error nominis appellatiui non vitiat, quando res digito demonſtratur. gloſ. ſingu. in l. quæ extrinſecus. ff. de verbo. oblig. docto. in l. ſtichũ qui. de lega t. tamen quando forma data eſt, hoc non procedit, vt hic.

66 Tertiò, infertur non valere inſinuationẽ ſi quiſpiam exprimeret nomen & agnomẽ, omiſſo cognomine, quia requiritur nomẽ & cognomen, in dicto §. teneátur. Et idem ſi exprimeret alterum & non vtrũque, quia forma non eſſet ſeruata. nam ad veritatem copulatiuè vtrunque requiritur. l. ſi hæredi. ff. de condi. inſtit. cap. 2. & cap. inter. de reſcrip. Ex iuris rigore ſupradicta procedũt.

Quid ſit inſinuandũ ſi mutatum ſit cognomen.

67 Primò, non procedit quando iamdudum conſanguinei mutaſſent cognomen, vtpote propter ſucceſsionem relictam, ſi deferat nomen & arma domus, vèl propter turpe nomen quod eſt licitum, dummodo nõ in fraudem vt patet in l. vna. C. de muta. nomi. Benedic. latè in repet. cap. Raynutius. in princ. de teſta. tunc ſi illud cognomen inſinuaretur, valeret, quando vulgò ſic vocaretur. Sed ſolet exprimi & cognomen proprium, & adiunctum.

Secundò, fallit ſi haberet duo nomina, vel cognomina, tunc ſufficeret, ſi inſinuaret vnum. arg. l. forma. in prin. ff. de cenſib.

Nec obſtat quòd in d. §. teneantur, dicatur quòd nomina & cognomina exprimere tenetur, quia verum eſt in pluribus nominatis, vt ibi dicitur, teneantur nominati nomina & cognomina exhibere, hoc eſt dicere, quilibet nominatus & graduatus teneatur exhibere nomen & cognomen, ſingula ſingulis referendo. cap. cùm ſingula. de præbend. in 6. Tutius eſſet omnia cognomina exprimere, ne poſtea per hoc inſinuatio impugnetur.

Litera matricula inſinuantur.

68 Secundò, ex honeſtate inſinuantur literę matriculæ, vt inſtruantur collatores quòd is non eſt per ſaltum promotus, & quia non matriculatus non gaudet priuilegiis, vt dixi ſuprà quæſtio. 11. in fi. Ideo conſulerem ſcholaribus, vt primo quoque tempore quo ingrediuntur ſtudia, faciant ſe in matricula deſcribi, & proderit eiſdem, vt dico in priuilegiis ſcholar. & an ſimul debeant inſinuari. vide in § teneantur. in glo. tempore. rub. de colla. in concord.

69 Tertiò, bonum eſt inſinuare literas tonſuræ, quia non tonſurato non debent conferri beneficia. cap. cùm adeo. de reſcript. cap. ex literis. de tranſact. & quia eſt qualitas extrinſeca, quæ nõ præſumitur niſi probetur. gl. in cap. ſi fortè. de elect. lib. 6. doct.

Literas tonſuræ inſinuare bonum eſt.

70 in l. ſciendum ff. de verborum oblig. Item ſi fuerit ei prima ſua tonſura collata à non ſuo epiſcopo ſine literis dimiſſoriis, illa ordinatio eſt nulla, ſi alienus epiſcopus eum tonſurat tanquam ſuum, quia nititur eum vſurpare à plebe aliena. c. primatus. 71. diſt. & ibi Iohan. de turre cremat. quòd cognoſcitur ex literis tonſuræ, ſi dicant, Petrum Rebuffum noſtræ diœceſis oriundum charactere clericali inſigniuimus. nec talis gaudet priuilegio clericali, prout vidi iudicari. D. Chaſſaneus in conſuetud. Burgun. in rub. *des iuſtices* gloſ. *ſont creux*. in fi. alioqui contra cap. nullus. & ibi in addi. ad de monte Laudu. de tempo. ordina. lib. 6.

Tonſura ab alieno epiſcopo data an valeat, & quæ practica ſeruanda ſit.

71 Nec obſtat quòd non inuenitur canon qui annullet, vt dicit Guido papæ in deciſi. Delph. quæſt. 449. laicus. quia quando lex vel canon prohibet actum fieri, licet non annullet, tamen ſi actus fiat, eſt nullus, tanquam factus contra canonem, & legem. per l. non dubium. C. de legib. & ibi docto. ſed d. cap. primatus. prohibet. & c. primum. & per totum de tempor. ordina. ergo, &c. quod eſt notandum. nam multum inſtruitur collator ex hac inſinuatione tonſuræ.

Cautela pro promoto à non ſuo epiſcopo.

72 Et is qui tonſuram accepit ab alieno epiſcopo, debet à papa impetrare literas vocatas perinde valere, vt impetrantis ordinatio perinde valeat, ac ſi à proprio epiſcopo recepta fuiſſet, & ſufficeret ſignatura, nec tunc poterit ei quicquam opponi. quod poterit fieri antequam beneficium acceptet, nam poſtea in præiudicium alterius non valeret, per not. in capitu. quamuis. de reſcript. in 6.

73 An prothocollum notarij mortui probet clericatum? quòd non, concludit Aegid. de bella mera, conſil 10. factum. colum. 2. quia prothocollum non habet omnia ſubſtantialia neceſſaria in inſtrumento, & maximè quando caret ſubſcriptione notarij, & quia prothocollo notarij mortui non creditur, donec de mandato iudicis per alium notarium publicum, cui commiſerit prothocollum notarij, redactum fuerit in formam publicam ſecundum eum, per not. in l. contractus. C. de fide inſtrumen. & in authen. de tabel. colla. 4. ergo ex authoritate ordinarij probabit.

Diſpenſatio an inſinuari debeat.

74 Quartò, ſi nominatus habeat beneficiũ curatum, vel dignitatem incompatibilem cum ſecundo beneficio, bonum eſſet quòd oſtenderet diſpenſationem ad aliud incompatibile, alioqui ordinarius conferre eidem aliud beneficium non tenetur. c. ordinarij. §. in conferendis. de offi. ordi. lib. 6. dixi in §. ſtatuimus. 1. gl. antiquiorem. de coll. ſupr. tamen hæc tria poterunt inſinuari quolibet

tempore,cùm in eis nõ aſsignetur tempus. nec concordatum aſtringit ad hæc inſinuandum. ideo ſi non eſſet iſtorum facta inſinuatio, non ob hoc irritaretur ſicut alia facta de requiſitis ex neceſsitate.

75 Nec obſtat tex.concordat.in d.§. præfati. ibi, ſeu nominationis. volens innuere quòd literas nominationis alternatiuè, nõ coniunctiuè,debeat nominatus inſinuare. Quia reſpon. quòd non ſtat diſiunctiuè, ſed ampliatiuè, vt in ſimili ponitur in cap. ego Ludouicus.63.diſt.gloſ.in §. videlicet. in verbo ſeu.de collat. in prag. text. in l. ſi quis ita.de auro & argen.legat.Peruſ. in c. licet. de offic. vica.lib.6. Sic conſuluit Iaſ. conſil.64.facti contingentia.col.3. volu.1. Iacob.in l. plerunque.in fin.ff. de iure dot. quia ſæpe compertum eſt,vt cõiuncta pro diſiunctis,diſiuncta pro coniunctis, ſoluta pro ſeparatis ponantur.l.ſæpe.ff. de verbo. ſignifica. & ibi dixi, & in forma manda. apoſto.in glo.ſeu.

Omnes literæ certificatoriæ an debeant inſinuari.

76 Quinto quæro,quid ſi ſtuduit in pluribus vniuerſitatibus, & habet certificatorias temporis ſtudij ex qualibet vniuerſitate,an debeat omnes illas certificatorias exhibere collatoribus? quod videtur, quia indefinita æquipollet vniuerſali. c. vt circa.de elect.lib.6.& indefinitè loquitur concordatum in d.§.teneantur.ergo,&c.

Contrarium arbitror,ſufficit enim exhibere literas illas, ex quibus cõſtat graduatum & nominatum eſſe habilem ad illum gradum, quemadmodum quando plura remedia,ſeu exceptiones peremptoriæ cõpetunt,ſufficit proponere vnam,quę ſufficit ad victoriam cauſæ,licet plures nõ prohibeatur proponere. regula,nullus. de reg. iur. in 6. ſi ergo nominatus ſtuduerit per quinquennium Tholoſæ, & habeat literas certificationis tẽporis ſtudij, ſi poſtea apud Caturcum ſtuduerit per duos annos, licet nõ inſinuet literas vniuerſitatis Caturceñ. non minus valebit,cùm primæ literæ ſufficiant, & reddant eum habilem ad gradum baccalaureatus. ſecus ſi tanquam doctor vellet admitti, vt infrà dicam, vel ſi nõ ſtuduerit niſi Tholoſę per tres annos,& apud Montẽpeſſulanum per duos annos, tunc oportet.vtrunque inſinuare: quia vtrunq; requiritur antequã ſit habilis.dixi in §.pręfati q; graduati.in gl. vniuerſitatis.de colla.

Literas doctoratus an graduato ſufficiat exhibere.

77 Sextò quæro, quid ſi eſt doctor,an ſufficiat præſentare literas tantum doctoratus cum certificatoriis temporis ſtudij?Reſpõ. crederem quòd ſic, per ea quæ not. Panor. in c.1.col.2.in fi.de cler.pereg. vbi dicit ſufficere ſacerdoti oſtendere literas ordinum ſuperiorum, etiam ſi non oſtendat alias literas de inferioribus ordinibus, quãdo ille qui ordinauit, eſt tantæ diſcretionis, quòd non ſit præſumendũ illum ordinatũ fuiſſe presbyterum, niſi cõſtitiſſet ordinanti de aliis prioribus ordinibus,quia tunc omnia præſumuntur ſolenniter acta.c.nobiliſsimus.96.diſt. cap. in noſtra. de procurato. l.ſciendum.ff.de verb.obliga. Sic eſt dicendum in vniuerſitatibus Galliæ. nam nõ eſt præſumendum,quòd promoueant ad doctoratum ſine inferioribus gradibus per ſaltum, cùm ſint maximæ diſcretionis, & quia venirent contra §. mouemus. de coll. in concor. Ego fui in tribus vniuerſitatibus Franciæ regens, & in aliis ferme iura profitens, & tamen nunquam vidi aliquẽ admitti per ſaltum, & hoc maximè habent exoſum vniuerſitates Franciæ,ergo ſufficit exhibere literas doctoratus cùm literis certificatoriis,vt dixi in glo.de literis.§ præfatiſque graduati.de collat. in concord.dummodo tempus ſufficiens ad doctoratũ inſinuet,vt dictum fuit ſuperius.

Literæ omnium graduũ an ſint inſinuandæ.

78 Septimò quæro, quid ſi habeat omnes gradus,an literas omnium graduum inſinuare debeat? Et breuiter reſpon. quòd non, ſed ſufficit exhibere literas gradus illius quo vult ſe iuuare.ſi ſit doctor iuriũ,ſufficit exhibere literas baccalaureatus, vel licentiæ,ſeu doctoratus, cum literis certificatoriis temporis ſufficientis illius gradus. vnde ſi tanquam baccalaureus velit obtinere beneficium, ſufficit ſibi exhibere literas gradus baccalaureatus cũ certificatoriis, licet non exhibeat literas doctoratus, quia non quaſi doctor hoc facit, ſed quaſi baccalaureus, vt in ſimili dicit tex. in l.item eorum. in princ.ff. quod cuiuſq; vniuerſi. nomi. & quando quis venit vt baccalaureus, debet ſe probare baccalaureum. arg. l.non ignorat.C. qui accuſa. non poſſunt. & ſe ſtuduiſſe quinquennium, vel aliud tempus competens, vt ſuprà dictum extitit. Et ſi inſinuauerit literas baccalaureatus & licentiæ, tamen non inſinuanit niſi quinquennium de tempore ſtudij, valebit inſinuatio quo ad baccalaureatum, non quo ad licentiam, & literarum licentiæ ſuperflua non vitiabit inſinuationem.per l. teſtamentum.C.de teſta.

Quomodo debeant nominationes & gradus inſinuari.

79 Septimò ſuprà quæſito, videlicet quomodo inſinuari debeant nominationes & gradus?Reſpon.receptis nominationibus & aliis literis neceſſariis debet nominatus & graduatus adire epiſcopum humiliter, non ſuperbè. Deus enim ſuperbis reſiſtit. 1.Pet.cap. vlt. & Salomon, Humilis ſermo, & humilis homo triũphant in domo. Spec. in tit. de aduoca.§. hic dicendum, quia nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi domine, ſed humilium & mãſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.Iudic.9.

Nominatus ſalutare epiſcopũ debet & ei honorem impendere.

80 Et primo ingreſſu,vt meat gratiã ab epiſcopo,ſalutare eũ debet.l.publia.§. fi.ff. depoſ.l. Neſennius. de nego. geſt. ſæpe enim quidam prælati ſalutationes quærunt in foro,ac Rabbi vocari.Matth.23.c.l.1.C.de ſenten. paſsis.l.1. de vete. numiſma. poteſtate. lib.12.& pileo depoſito reuerentiam & honorem

norem eidem impendere debet, tū propter
dignitatem, & ratione excellentiæ, ob quā
conſtitutis in dignitate honor debetur, vt
declarat beatus Thomas in ſecunda ſecun
dæ.q.81.diſt.4.& q.102 diſt.1. & tex.in l.fi.
C.de off.diuerſo.iudi. tū quia minores de-
bent præbere honorē maioribus.c. ſtatui-
mus.de maiorita. & obedien.& ibi gl.vlt.
& in l.potiori. C. de offi. recto. prouinciæ.
glo.in l 1 §. ſicut. in verb. ſeruitutem.ff. de
aqua pluuia arcen. glo.in l.ciues. C. de in-
colis. lib.10. maximè ſi epiſcopus ſit in ſua
diœceſi, quia tunc etiam dignior impende-
re honorem inferiori debet.gloſ.in l. apud.
ff.de manumiſsio.l.nihil.C. de pala. ſacra.
largi.lib.12.quas gloſ not. Gaſpar. Portu-
gallen.in reper.l. imperium. col.a. ff. de iu-
risd. om. iud.D. Chaſſa. in catalogo glor.
81 mundi.in 11.parte.conſideratione 13. Etiam
ſi eſſent canonici exempti, adhuc ſuo ar-
chiepiſcopo vel epiſcopo honorem & re-
uerentiam præſtare debent.c.conquerente.
de offi.ord.Bal.in l.liberti.col.3.verſi hono
rificentia.C.de operis liber. & in l.fin.in fi.
de bonis libe Ro. ſing.480. epiſcopus.Fel.
in c.cùm non liceat.col.1.de præſcr Deci.in
cap. vlti. in 3.nota.de confirma.vti. Iohan.
Franciſ.in tract.de præſcr.in 5. parte princ.
q.12.in fi.Henric. Boic.in tracta. de ſynodo
epiſcopi.in 3.parte.nu.54.cum ſequenti.

Canonici exempti epiſcopo reuerentiam debēt.

82 Qui honor exhiberi poteſt quatuor mo
dis. Primò verbo, vt dixi, & iſte multū pro-
deſt ei cui infertur, licet parum grauet ho-
norantem. Nam dicitur communi adagio,
Honneur de bouche vault aſſez, & peu touche.

Honor quatuor modis exhibetur.

83 Secundò, exhibetur honor edicto, & di-
citur honor edictalis ſiue decretalis, & eſt
quando quis dedicat alicui opus ſuum, vel
cum nominat in opere ſuo, tūc ille honor
eſt perennis propter famam, quia poſtea
arbitrabitur fuiſſe talis, qualem ſcripta de-
clarāt.arg.l.cùm precibus.C.de prob.l.fi.de
re iudi. licet hodie hæc declaratio parū vti-
lis ſit dedicātibus, vt expertus fari poſſum,
ſed Deus (vt ſpero) erit noſter retributor.

84 Tertiò, exhibetur honor literis, vtpote
quando mittitur epiſtola.ſed hic honor nō
eſt ita perennis ſicut præcedens. not.in cle.
fi.de ſent.exc.facit.auth. qui ſemel.C. quo-
mo. & quando iudex. Alius eſt honor rea-
lis, ſiue actualis. & iſte eſt pinguior, quàm
verbalis, inquantum plus æſtimātur facta
quàm verba, iuxta illud, vbi opus eſt facto,
verba non ſufficiunt.l. Iulianus.§. offerri.
ff.de actio.empt.Bonif.in d.cle.fi. colum.3.
expreſsè declarat.

85 Poſtea debet inſinuans habere modicam
orationem. nam magna virtus eſt in lin-
guæ complacentia, & multas dirimit quæ-
ſtiones, ſi alter alteri loquatur verbis diſcre
tis, & pacificis, & in hoc nunquam ſunt fe-
riæ Bal.in rubr. de iudi. in decreta. col.1.in
eáq; oratione cōmēdet collatorē primò de
fide, ſine qua non poteſt ſuperædificari.c.
cùm Paulus.1.q.1.& nihil eſt quòd in præ-
ſule magis præfulgeat, quàm recta fides.epi
ſtola, inter claras.C.de ſum.trinit.

Commendādus eſt collator de fide & alijs.

86 Item debet commendare collatorē de ti-
more dei. Pſal.127. Beatus vir, qui timet do
minum. & alibi, Initium ſapientiæ timor
domini. Eccleſiaſti.25.ca. Timor dei per o-
mnia te ſuperpoſuit. & ibidem.c.25. Nihil
melius eſt, quàm timor dei.

87 Præterea de ſapientia & prudentia. ſa-
piens enim nunquā inanis eſt, ſed ſemper
in ſe habet amictum prudentiæ. c. ſapiens.
de pœni.diſt.2.Eccleſi.24.c. Sapientia lau-
dabit animam ſuā, & in deo honorabitur,
& in medio populi ſui gloriabitur, & c.ſeq.
Quàm magnus dominus qui inuenit ſa-
pientiam, & ſcientiam. & Sapien.7. cap.
Omnibus nobilibus nobilior eſt ſapiētia.

88 De ſcientia etiam cōmendari debet, quæ
epiſcopis & collatoribus eſt valde neceſſa-
ria.c.cùm in cunctis.in princ.de elect. Vilíſ-
ſimus computandus eſt, qui alios honore
præcedit, niſi præcellat ſcientia, moribus,
& ſanctitate.c. Viliſſimus.1.q.1.

89 Ad hæc, quòd ſibi ſimiles, videlicet lite-
ris præditos diligit, eos fouet, illíſque pro-
uidet (prout tenetur) c. ad decorē. de inſtit.
indignos & ignaros profligat. In alijs etiā
virtutibus, quibus collator inſignitus eſt,
breui eum commendare poterit, dicens ſe
nō poſſe alias virtutes (quibus eſt honeſta-
tus) lingua nuncupare. Caueat tamen à ſu-
perfluitate.l.fi.§ in refutatorijs.C.de appel.
Breuitas enim locutionis gratiam parit, &
moleſtias, ſiniſtrámque ſuſpitionem fugat,
immenſitas contra, arg.c. diffinimus. 18.q.
2.l.1.ff.quod met.cau. Specu.in titu. de ad-
uoc.§. nunc de exordijs. Si vera ſint, dicat
ſuperiora, alioqui auribus collatorū ſerui-
re erubeſcat. Triſtitiam enim pariunt quan
do ea apud nos non inueniuntur, quæ de
nobis iactantur.c. inter verba.11.q.3 Famæ
etiam detrahitur alicuius, dum plus quàm
expediat commendatur.c.ecce.99. diſtinct.

90 Debet ergo nominatus prius vti verbis.
c.1.de iud.herbis deinde, poſtea lapidibus.
& vbi non ſuffiecit virtutis ingenium, ibi
valeat armorum præſidium. Bald. ſingula-
riter in cap.olim.in fi.de reſcript.

Armis & lapidibus nominatus vti poteſt.

Primò ergo verbis vtatur in prima inſi-
nuatione, de quibus ſuprà. Secūdò herbis.
nam ſicut herbæ ſunt virides, ita in ſingu-
los annos nominatus debet inſinuare no-
men & cognomen Tertiò lapidibus.nam
ſicut lapides mittuntur in alterum, ita no-
minatus debet mittere literas duplicatas
ad epiſcopum. & vbi ingenium nominati
iſta faciētis nō ſufficit erga collatorē, tunc
valeat armorū præſidium. nam arma ſunt
actiones.§.1.inſti.de excep. Et ſic nomina-
tus producet arma & actiones contra pro-
uiſum per ordinariū. ſic poteſt intelligi di-
ctum Bal.quo ad hanc materiam not. quia
in verbis, herbis, & lapidibus eſt virtus.tex.

& ibi expreſsè Archi. in c.non licet.16. q.5.

Forma inſinuationis.

91 Inſuper literas collatori præſentare debet ſic dicens, Alma Pariſien. vniuerſitas tuam R.dignitatem ſalutat,& has nominationis literas,gradus,& alias mittit, ſupplicátque, & ego ipſe, vt digneris mihi prouidere de beneficio tempore præſtituto in cócordatis vacaturo, proteſtans in caſum contradictionis & negligẽtiæ (quod abſit) de pœnis tam in concordatis quàm in ordinatio.regiis contra inobediẽtes ſtatutis, & de habendo recurſum ad ſuperiorẽ,& tunc oſtendat ei literas gradus, & alias, quas tenetur eidẽ exhibere de quibus ſuprà dictũ extitit.vide Spec.in tit.de reſcrip.præſenta. in princ. petátque inſtrumentũ nominatus de hac inſinuatione à notario, quem debet ſecum ducere, vt poſtea poſsit probare feciſſe inſinuationem.c. quoniam. de proba. gl.in verb.beneficio.in cle.cauſam.de elect.

Epiſcopus quid agere debeat quãdo inſinuantur ſibi nominationes.

92 Demum epiſcopus,vel alius collator humiliter ſalutare illum debet, pileo etiam parum leuato, quia nihil in epiſcopali ceruice ſplẽdidius fulgeat oportet, quàm ipſa humilitas.c.contra morem.100.diſtinc.Debet enim prælatus ſeruare præcepta Philoſ.ſic inquientis, cunctis eſto benignus, cunctis familiaris, omnibus æquus, ad irã tardus, ad miſericordiam pronus, in aduerſis firmus,in proſperis cautus, omnibus prodeſſe debet,nulli nocere. hæc Archid. in c.hoc habet.col.2. diſtinct.46. Et dicitur ad Roma.3. Reddite omnibus debita, cui tributum,tributũ,cui vectigal, vectigal, cui honorem,honorem, nam imperator Anto.ſalutatus à præfectis, aliquantulũ proceſsit, & eis mutuam ſalutationem dedit.l.1.C. de ſenten.paſ. etiã maior minori ſalutem porrigit.c.1.de feud.cognitio. & adagio dicitur, Par pari referto, & gratia gratiam parit. Hiero.ad Nepotia. epiſcopi honorent clericos quaſi clericos, ipſis epiſcopis à clericis quaſi epiſcopis honor deferatur. Cur ergo (inquit) te habeam vt principem, cùm tu me non habeas vt ſenatorem? & ſi prælatus non ſeruet reuerentiã ſubdito, nec ſubditus ſeruare eidẽ tenetur.c.cũ beatus.45. diſtin.c.ſignificaſti.de elect.c.ad decorẽ. de inſtitutio.& ſi mariti ab vxoribus honorari velint eas tanquam vxores venereri non grauentur.Hoc eleganter & pulchrè more ſuo tradit doctiſsimus Do.And. Tiraquel. in 11.lege connubiali. fol.144. verſi. igitur.

Epiſcopus inſinuanti quid reſpondere poteſt.

93 Item reuerẽter eas recipere debet,& quod mandatur exequi.c. ſi quando.de reſcri.cũ ſint emanatæ tam authoritate apoſtolica quàm regia, ſaltẽ mediate. vt patet in concord.& eſt rex. in l.item eorum.§.1.ff. quod cuiuſque vniuerſi.nomi. cuius verba ſunt, ſi decuriones decreuerunt actionẽ per eum mouendam, quem duumuiri eligerent, is videtur ab ordine electus, & ideo experiri poteſt.parui enim refert, an ipſe ordo elegerit, an is cui ordo negotium dedit. Et illas literas ſic oblatas poterit collator inſpicere,ſi velit, & legere, petens literas duplicatas,promittens ſe facturũ, prout eidẽ præcipitur, & quod iuris fuerit.& non debet excandeſcere in nominatum, quia nil eſt laudis turpia verba loqui. Si tamen nil dixerit nominato inſinuanti, non minus valebit intimatio, quia verba epiſcopi in inſinuatione non ſunt de ſubſtantia, ſicut ſunt in matrimoniis,in valentibus loqui. glo. in l. fi.C. de præſcript.30.vel 40.& cap.tuæ. de ſponſal.vt inferius deſcribitur.nume.101.

Inſtrumentum inſinuationis debet nominatus retinere.

94 Aduertat nominatus, vt inſtrumentum inſinuationis à notario recipiat, & penes ſe retineat, quia fortè, ſi poſtea eo indigeret, inuenire non poſſet, vt not.in c. ſignificauit.de teſti.d.Boer.in addi.ad Mandago.in vlt.parte.in forma.4.qualiter appellans denuntiare habet appellationem. & in illo inſtrumento faciat inſcribere inſinuationem factam tempore quadrageſimæ,quia quando tẽpus (vt ſuprà dixi) in aliquo actu requiritur, non ſufficit probare actum factũ, niſi probetur quòd illo tẽpore fuit factus. l.eum actum.ff.de neg.geſtis.Fel. in c.quòd ad conſultationem.col.antepe.in 2.conclu. de re iudi. vbi dicit non ſufficere probare appellaſſe,niſi probetur appellatũ intra decem dies. & ſi in inſinuatione fiat mentio de literis gradus,non creditur quo ad gradum ritè datum, niſi ad verbum literæ fuerint deſcriptæ.Roma.conſil.336.circa. Ideo debet dicere talis inſinuauit literas gradus vniuerſitatis Pariſien. incipien. vniuerſis, &c. & ſic finientes, datum anno 1540. die tali,vſque ad finem ſcribat, & idem in aliis literis faciat.

Quibus ſit inſinuandum præſentibus.

95 Octauò quæritur, quibus præſentibus ſit inſinuandum? Reſpon. notario præſente,& duobus teſtibus. nam notario ſine teſtibus non crederetur.c. quoniam. de proba.vel præſentibus duobus notariis in illis regionibus, vbi de conſuetudine requiruntur,vt hic.& valet illa conſuetudo,de qua Dec.in c.2. col.5. de probat. Et plus creditur notariis quàm aliis teſtibus.glo. in verbo tabellariis.in §.ſi verò abſunt. in auth. de hæred.& falcid.colla.1.

Inſinuatio coram notarijs apoſtolicis, an valeat.

96 Nec diſtinguo quo ad hoc ſiue ſint notarij regij,ſiue apoſtolici, licet in aliquibus materiis diſtinguatur,vt dixi in art.2.tract. de literis oblig. ſigillo regio ſignatis. in 1. tomo conſtitutio.regia. Vide Bal. in procemio decreta. Greg.nu.20.& an valeat ſi fuerit notarius imperialis, tradit Bellamera in conſil.42. dominus.col.1. quòd ſic, ſed reprobo in d. arti.2. per ordin. regiam hoc expreſsè prohibente,quã inſero in d.arti.2.

Epiſcopo an credi debeat quoad inſinuationem, & an gallicè, vel latinè fieri debeat.

97 Nec crederetur epiſcopo, vel alteri collatori aſſerenti ſibi factam inſinuationem, ſi aliàs non probaretur, quia fortè volebat ei gratificare, & multi collatores in præiudicium eorum, qui inſinuauerũt, hoc poſſent dicere,& fraus fieret, quæ eſt tollenda.

per

per gloſ.not.in c.ſi qui ſine.81.diſt. vbi epi-
ſcopo dicit non credendum, quando dicit
ſe diſpenſaſſe, multò fortius, nec quando
98 dicit ſibi inſinuatum fuiſſe: nec diſtinguo
in hoc an inſinuatio conſcribatur verbis
latinis, vel gallicis, ſeu idiomate communi
patriæ, quia ſufficit quòd intelligatur, vt
ſcripſi in repe.l.quod iuſsit.in glo.mag.nu.
44.ff.de re iudic.per l.iudices.C. de ſent.&
interlo.om.iud. & ordinatio illa vt omnes
actus gallicis conſcribantur verbis non in-
cludit actus eccleſiaſticos, & beneficiales,
vt dico in 2. tom. commenta. in conſti. re-
gia.in illo tract.& doct.probant in c.eccle-
ſia.de conſtit.

Inſinuationes quibus fiant.

99 Nonò quæro, quibus fiant inſinuationes
de quibus loquimur? Reſpon. his, ad quos
beneficiorum collatio ſpectat, ſeu præſen-
tatio, ſiue conferant, aut eligant, aut de be-
neficiis alio modo prouideant, ſiue ſint car
dinales, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, ca
pitula eccleſiarum, vel quiuis alij eccleſia-
ſtici collatores.tex.in §.teneantur. de colla.
in concorda. & in ordi. regiis iam citatis.
artic.10.& art.8.& ſeq. ſiue ius conferendi
ſpectet ad aliquem de iure, ſiue de conſue-
tudine, ſeu ex præſcriptione, quod poteſt
eſſe, vt tradit Panor.in cap.cùm contingat.
de foro competen. Felin. in cap. auditis. de
præſcrip.de Selua.quæſt.8.partis 2.idem in
mandatis arbitror.c. tibi. & cap. duobus.
de reſcrip.in 6.cap. ſi capitulo. de conceſſ.
præbend.eo.lib.

Inſinuatio an vicariis fiat.

100 Primò quæro, abſentibus collatoribus
an hæc inſinuatio poſsit fieri eorum vica-
riis? Reſpondet tex. in d.§. teneantur.quòd
ſic, in abſentia collatorum, & hoc declara-
tur in ordina.reg.& in prag.in §. ſtatuit.in
verbo vicariis. vbi dicit epiſcopos teneri ad
conſtituendũ vicarios generales, vt in eo-
rum abſentia poſsint nominationes inſi-
nuari, & alia fieri coram eis.cap. quoniam.
de offic. ordi. cap. quia in quibuſdam.89.
diſtinct.cap.in nona.16.q.7.Nam domino
abſente, procuratori poteſt fieri litis motæ
denuntiatio.l. ſi dictũ §. ſi præſente. & ibi
glo.in verbo procuratori.ff. de euictio. fa-
cit.l.procuratoris.de tributo. actio.text.in
c.ſi ſoli.ibi, ordinario ipſi factam.de con-
ceſſ.præben.in 6. & ibi Iohan. Andr. dicit
non ſufficere quando præſentia epiſcopi fa-
cilè haberi poſſet, per l. item. §. petitam.ff.
de petitio.hæred.l.mora ff. de vſur. Si verò
epiſcopus eſſet multitudine aſtantium im-
peditus, vt vidi in cardinali, valeret inſinua
tio facta vicario, & vbicunque reddit ſe
difficilem epiſcopus, vt plenè de hoc con-
ſtitui. Et in abſentia vicariorum poterit fie-
ri officialibus, vel aſſeſſoribus, vel priori-
bus, clauſtralibus, aut ſubprioribus, ordi.
reg. art.9.rub. *des graduez ſimples*.facit gl.
& quod ibi not. doct.in clem. vna. in verb.
diœceſanis.de foro compe.

Inſinuatio vicario facta, an liget epiſcopum.

101 Et talis exhibitio facta vicario ligat epi-
ſcopum, in tantum quòd ſi poſtea epiſco-
pus conferat alteri, non valebit, licet dicat
ſe ignorare inſinuationem vicario factam,
alioqui nil operaretur. De Rota deciſio.6.
nota vtrum epiſcopus.de offi.vicar. in an-
tiq.glo.in §.item voluit. in verbo vicario.
de colla. in pragma. plus dicens ſufficere
etiam mandatum vicario inſinuare in epi-
ſcopi abſentia.cap.eam te.de reſcript. & ibi
doct. gloſ. in §. qui de prædictis. in verbo
collatori.de collatio.in pragma.facit quod
notat Archid.in c. Reatina.63. diſtinct.vbi
dicit fuiſſe obtentum, quòd quando requi-
ritur conſenſus regis, vel epiſcopi, ſi ſint
abſentes extra prouinciam, ſufficit conſen
ſus eorum vicariorum, qui aliàs non ſuffi-
ceret. ſequitur Bald. in c. cùm venerabilis.
de conſue. per c. cùm nullus. ibi, epiſcopo
autem in remotis agente. de tempo. ordi-
nand.lib.6 Licet contrarium teneat Rom.
conſil.693.ex longæua. Primam tenet Iaſ.
in l.in prouinciali.§.ſi ego.col. penult.ff.de
operis noui nunsia. Præſenti ergo epiſco-
po, vel alij collatori eſt inſinuandũ. Barb.
plenè in c. volentes.nu.12.cũ ſeq. de off.leg.

Epiſcopus extra ciuitatem non eſt quærendus.

102 Et dicitur præſens, qui eſt in ciuitate, vel
in continentibus ædificiis, quia illi qui in
continẽtibus ædificiis ſunt, in ciuitate eſſe
intelliguntur, l. qui in continentibus.ff. de
verbo. ſigni. non tamen tenetur nomina-
tus collatorem adire, vel quærere extra ci-
uitatem. argu. illius, qui tenetur adhibere
medicum alicui, vt non teneatur extra ci-
uitatem quærere.nota.in l.ſi ab hoſtibus.ff.
ſolu. matrimo. Alexand. conſil. 91. num.5.
in 7.volumi.cùm teneatur creare vicarios,
& eos in ciuitate relinquere, ſi tamẽ epiſco
pus ſit in tali loco, qui de facili poſsit adiri
(quod boni viri arbitrio relinquitur) fortè
non eſſet omittendus.glo. in d.§. item vo-
luit.in verbo abſentia.de colla.in prag.Iſto
tamen iure non vtimur, ſi fiat vni, ſufficiet.

Nec me mouet d.§. teneantur. ibi, aut
eorum vicariis, quia ibi dictio aut, eſt alter-
natiua ordinis, vt in l.cùm pater §. penulti.
ff. de lega.2. & ita ponitur in d. §. ſtatui-
mus.2.de colla. in concord. licet regulari-
ter non ſic accipiatur.glo.in cap. cùm plu-
res. de offic. delega.in 6. & ibi Dominus &
Philip.Peruſ.

Quando ſunt plures vicarij cui ſit inſinuandum.

103 Secundò quæro, quid ſi ſint plures vica-
rij, an ſufficiat vni inſinuare? Videtur quòd
non per l.fina.ff.in ius voca.vt eant.& l ſed
& ſi.qui ſatiſd.cogan. vbi ſi quis promiſe-
rit duos ſiſtere, nõ liberatur ſi alterũ ſiſtat.
104 Item quia ſunt ordinarij. Iohan. Andr.
& alij in cap.tua.de offic. vica. & cap.2.eo.
titu.lib.6. & habent iuriſdictionem inſoli-
dum, & quilibet poteſt ſeparatim proce-
dere, niſi aliter fuerit in conſtitutione ex-
preſſum.argu.l.1.ff.de offic. conſul.l. impe-
ratores.ad municip.gloſ.in cap.2. de arbit.
lib.6. & ibi Panorm. & Barto. in l. ſi vni.ff.
de re iudic. Ex quo tamen cauſa eſt coram

r 3 vno

vno inchoata, alter non poteſt ſe immiſcere, niſi primus ſit impeditus, per d.l. ſi vni. igitur cùm vnus ſine altero poſsit procedere, omnibus eſt intimatio facienda, ad hoc vt omnium impediatur collatio, inſtar procuratorum. c. ſi duo. de procura. in 6.

105 Contrarium eſt verum. quia omnes vicarij, etiam ſi eſſent quinque vel ſex (vt apud Bituriges) repræſentant vnam perſonam, videlicet conſtituentis, à quo eſt eorum poteſtas. c. a. de cõſuetudi. vnde ſicut inſinuatio facta vicario ligat dominum, multo magis debet ligare alterum vicarium.

106 Nec me mouet d. l. fina. nec l. ſed & ſi. quia eſt caſus diuerſus, & loquitur in debitore qui duo debet copulatiuè: hic contra, quia inſolidum conſtituti ſunt regulariter. nempe cùm duo ſunt conſtituti, inſolidum conſtituti cenſentur. c. 2. de offic. vica. in 6.

Nec refragatur aliud, quia loquitur quãdo plures habent poteſtatem conferendi inſolidum, nec vnius poteſtas dependet ab alio, nec repræſentant perſonam vnius. hic contra gloſ. in dicto §. item voluit. in verbo, vicario.

107 Tertiò quæro, quid ſi vicarius conferat inhabili, an poteſtas deuoluatur ad conſtituentem, vel ad ſuperiorem epiſcopi, videlicet ad archiepiſcopum? Videtur quòd ad conſtituentem, per §. ſi quis verò. in verbo ad immediatũ ſuperiorem deuoluãtur. de coll. in prag. vbi deuolutio fit ad immediatum ſuperiorem, ſed immediatus ſuperior vicarij eſt epiſcopus, ergo ad eum fiet deuolutio.

Deuolutio fit de vicario ad archiepiſcopum.

Contrarium verius arbitror, tum quia non fieret deuolutio ad immediatum ſuperiorem, ſed ad eundem. c. a. de conſuetu. in 6. Et concordatum vult vt ad immediatum ſuperiorem epiſcoporum, vel archiepiſcoporum, & id genus collatorũ deuoluatur poteſtas, ergo ſic fiet. Item quando delegatus in totum delegat ad primũ delegantem appellatur. c. ſuper quæſtionum. de offic. deleg. c. duo ex tribus. & c. ſi is cui. illo titu. in 6. & epiſcopus de ſe queri debet, qui talem vicarium ſibi elegit. §. fin. inſti. pro ſocio.

108 Quartò quæro, cui iſtorum vicariorum intimatio fieri debet? Reſpon. poterit nominatus eligere vnum ex iſtis, cui exhibebit nominationes, & alia requiſita, arg. auth. habita. C. ne filius pro patre. vbi quãdo cui dantur plures iudices, habet optionem. gl. in l. ſi. C. vbi in rem actio. ſic & hic videtur. Item in alternatiuis eſt electio debitoris. l. 3. ff. de eo quòd cert. loco. l. plerunq;. de iure dotium. regu. in alternatiuis. de regu. iur. in 6. Sic & in pluribus quibus eſt faciẽda inſinuatio: ſi tamen fieret collatio ab epiſcopo & vicario eodem die, nec de prioritate appareret, valebit collatio facta per epiſcopũ propter eius maiorem prærogatiuam. cap. dudum. & capitu. ſi à ſede. de præbend. lib. 6. dico plenè in tracta. de pacific. poſſeſſo. in 17. limita.

Quando ſunt plures vicarij cui ſit inſinuandum.

109 Quintò, quæritur an valeat inſinuatio facta vicario extra diœceſim? Videtur quòd non. cap. ſtatutum. de præben. lib. 6. extra enim territorium ius dicenti non paretur impune. c. ſi. de conſti. lib. 6. l. fin. ff. de iuriſdictio. omnium iudicum.

Inſinuatio facta vicario extra diœceſim valet.

Cõtrarium videtur verius, quia ea quę ſunt voluntarię iuriſdictionis, poſſunt etiã extra territoriũ exerceri. l. 2. ff. de offic. proconſul. & ſic poſſet vicarius extra diœceſim conferre, ſicut epiſcopus. cap. nouit. de offic. lega. & ibi nota. & de Rota deciſio. vlti. de offi. vicar. in antiquior. c. poſt electionem. de conceſ. præbend. nam vicarius legati poteſt extra limites ſuæ iuriſdictionis & legationis beneficia conferre, dummodo vacent in territorio ſuæ legationis. Bertrand. conſil. 205. quæſitum. in 1. volu. ſecundum nouam impreſsionem, & ita vicarius epiſcopi.

110 Item ſacerdos parochianum ſuum extra parochiam, & vbicunque confitebitur, abſoluere poteſt, cum ſit voluntariæ iuriſdictionis. Hoſtien. in ſumma, de pœnitent. & remiſsio. §. cui confitendum. verſicu. & nunquid extra territorium. Poteſt etiam epiſcopus extra territorium conferre ſuis ſubditis ordines. Barba. dicto cap. nouit. dicens epiſcopum Aſten. multis ſcholaribus ſua memoria contuliſſe Bononiæ, vt dixi ſuprà. nume. 27.

111 Nec obſtat d. cap. ſtatutum. quia loquitur in beneficiis vacantibus in curia, in quibus eſt ſpeciale, & dicto cap. fina. loquitur in actibus iuriſdictionis contentioſæ, hic voluntarię. Quamuis D. Probus. in §. Item voluit. in gloſ. vicario. de collatio. in prag. voluerit contrarium, videlicet quòd extra territorium vicario fieri non poſsit, nihil allegat, niſi quòd vicarius datus eſt in ſubſidium, id eſt in abſentia prælati, certè ſi in conſtitutione vicarius eſſet datus in abſentia prælati, etiam poſſet ei fieri inſinuatio: nam vicarius eſt, & vicario poteſt fieri inſinuatio, & poſtquam tex. non diſtinguit vbi fiat, ſed epiſcopo, vel vicario, ergo nec nos diſtinguere debemus. l. de pretio. ff. de public. in rem actio. Item dicit, nõ debet vicarius tale territorium habere, ſicut prælatus, nil adducit. Reſpond. ſi in creatione vicarij territorium non fuerit limitatum, vbique erit vicarius, ſicut & excommunicatus in vno loco vbique erit excommunicatus, adducit etiam quòd text. dicit in abſentia, hoc ſalua pace dixerim, tex. concordatorum hoc non dicit, ſed in §. teneantur. dicitur inſinuationem collatoribus aut vicariis faciendam. ergo cum ille tex. hoc nõ dicat. tex. prag. eum decepit, qui hoc habet, vt plenè ſcripſi in prag. beneſi. in materia vic. epiſ. & hęc opinio ſeruatur in curiis. vt refert Boer. in deciſ. Burdeg.

q. 30.

q.30. quæritur an vicarius.col. vlti. vbi ſic fuiſſe iudicatum in parla. aſſerit, nam vicarius extra diœceſim regulariter poteſt conferre, vt dixi. ergo & quod minus eſt, videlicet inſinuare illi poteſt, & cui committitur conſequens, vt collatio, ergo & antecedens, videlicet inſinuatio.l. ad rem. & l. ad legatum.ff.de procura.

De inſinuatione facta epiſcopo qui eſt alterius epiſcopi vicarius.

112 Sexto, quæro, quidam epiſcopus eſt vicarius archiepiſcopi, vel alterius epiſcopi. quidam eidem inſinuauit, quæro an cenſeatur illi inſinuaſſe, & vt epiſcopo, & vt vicario? Videtur quòd ſic, ſi nominationes dirigebãtur vtriq; epiſcopo, vt res valeat.l. quotiens.2.ff.de rebus dub. c.inter.§.cæterùm. de fide inſtrumen.

Contrarium arbitror verius, vt tantũ cenſeatur eidem facta inſinuatio tãquam epiſcopo, & non tanquam vicario, niſi dixerit, etiam tibi tãquam vicario inſinuo. per text. in l.de pupillo.§. nunciationem.ff.de oper.noui nuncia.ibi, & generaliter ei nunciari nouum opus poteſt, qui in re præſenti fuerit domini operiſve nomine. Ecce ergo quod requiritur vt nomen vicarij exprimatur, alioqui in dubio cenſetur inſinuatio facta eidem tãquam epiſcopo, vt omne analogum in ſua famoſiori ſtet ſignificatione.§.ſed ius quidem ciuile.inſtit. de iure naturali.

113 Item in mandatis apoſtolicis ſi collatio ſpectet ad archidiaconũ ſeparatim, nõ ſufficeret inſinuatio facta publicè, ſed oportet quòd illi ſeparatim fiat.c.ſi.de præbend. in 6. quod eſt verum, ſi ratione ſuæ dignitatis conferat: ſecus ſi tanquam vicegerẽs capituli conferret, vtpote quia eſt in turno ſuæ hebdomadæ, vt ſuprà dictum eſt, & ſequitur D.Ruſeus in tract. de mãda. apoſtolicis.3.parte.

Inſinuatio facta capitulo nõ ligat vicarium epiſcopi.

114 Ideò ſi inſinuatio fuerit facta capitulo, & vnus canonicus erat vicarius epiſcopi, per hanc inſinuationem capitulo factam non ligatur epiſcopus, niſi illi canonico intimatum fuerit tanquam vicario epiſcopi.

Duæ literæ duplicatæ an dari debeant.

115 Et an teneatur dare duas duplicatas literas, videlicet vnas tanquã vicario alterius epiſcopi, alteras tanquam epiſcopo? & crederem quòd ſic, quando hoc requireret, alioquis ſi tantum literas duplicatas daret non vitiaretur inſinuatio facta ſub duplici qualitate vni perſonæ, quia per eas ſolas literas ita certus eſt, ac ſi duas haberet. quod ſufficit, & videtur ſatisfactum concordato. fuſius aliquando dicam.

Inſinuationes facta vicario reuocato quando valeant.

116 Septimò, quæro, epiſcopus reuocauit tẽpore quadrageſimę vicarium, vt deciperet nominatos, quęro an inſinuationes eidem vicario poſtea factæ, viribus ſubſiſtant? Reſpon. ſubſiſtere ſi nominati & vicarius ignorant iſtam reuocationem: nam geſta per vicarium valent ſi ignorat reuocationem. text. ſing. in l.ſi fortè. ff. de offi. præſid. cuius verba inſero, Si fortè præſes prouinciæ manumiſerit, vel tutorẽ dederit priuſquam cognouerit ſucceſſorem adueniſſe, erunt & hęc rata. & per illum text. ſing. dicit Roma. ſing.57. fuit quæſtio Romæ.

Collatio beneficij facta per vicarium reuocatũ quando valeat.

117 Quòd valet collatio beneficij facta per vicarium reuocatum antequam ſciat: quia ſicut antequam ſciat, nõ dicitur habere iuriſdictionẽ, ita etiã non cenſetur reuocatus antequam ſciuerit. Inn. in c. ex conqueſtione. de reſtit. ſpol. Peruſ. in c.ſuper eo.2. vlti. nota. de appella. Et ſententia lata à primis iudicibus reuocatis, ante notitiam reuocationis valet. c. audita. de reſtit. ſpol. Panor. & alij in c. cæterùm. de reſcript. conſuluit Deci. conſi.395. in cauſa iſtorum. col.2. Debet etiam quis habere ſalariũ quãdiu ignorat ſucceſſorem aduenisſe. Roma. in l. diem functo. ff. de aſſeſſo. Et priuilegium tandiu durat alicui, quandiu ſciuerit ſucceſſorem aduenisſe. text. & ibi gloſſ. r. in l. tribunus. ff. de teſta. milit. quã Iaſ. not. in l. more maiorum. num.8. ff. de iuriſdict. omn. iudic. & Roma. ſingul.566. quod l. ſi fortè. & facta poſt reuocationem non ſunt nulla, antequã is à quo reuocatur, ſciuerit reuocationem, & ei fuerit intimata. c. eccleſia. in 2. vt lite penden. Vnde etiam fit, vt non valeat reuocatio procuratoris ante intimationem. clementi. vna. de renuncia. cap. ex parte Decani. de reſcript. Imò etiam ſi vicarius ſciuerit, & dolo tacuerit, valebit inſinuatio, ne via pateat malitiis. l. in fundo. ff. de rei vendicatione.

Cautela pro inſinuantibus vicario, & ad quid teneantur.

118 Aduertendum eſt quòd is qui inſinuat vicario, debet quærere inſtrumẽtum vicariatus: nam ſi negetur vicarius, ille qui dicit eum vicarium, probare hoc tenebitur. l. actor. C. de probat. & l.2. ff. illo tit. Et ſi non poſsit inſtrumentum conſtitutionis vicarij habere, quia non ſolent facilè illud exhibere, ſufficit probare, q ille erat habitus & nominatus vicarius, & talis reputatus communiter. iuxta l. Barbarius. ff. de offic. prętor. hoc expreſsim ſcribit Feli. in c. ſicut. col.16. nu.31. de re iud. & doct. in l. ſciendũ. ff. de verb. ob. mandatum enim non præſumitur. Bald. in l.1. C. de rebus alie. non alienand. vide Ludo. Roma. ſing.637. nũquid per productionem, & vidi condemnari ad intereſſe illos, qui non oſtendebant inſtrumentũ vicariatus, quia ſunt in culpa ſe gerendo pro talibus, niſi dicant ſe non eſſe vicarios, alioqui ſi nil dicat is, cui inſinuaui, præſumetur vicarius, & ſi non ſit, ad id quod intereſt condẽnari debet, & idẽ ſi cõferat tanquã vicarius, & poſtea nõ oſtẽdat inſtrumẽtũ vicariat⁹, vt alibi plenè ſcripſi.

Inſinuatio an conductori fructuum fiat.

119 Octauò quæro, an conductori fructuum epiſcopatus poſsit fieri inſinuatio? Videtur q ſic, quia cõductor omnes fructus habere debet, ſi ſic conuentum eſt, & collatio eſt fructus. glo. in c. cùm olim. de maiori. & obedien. ergo illi debet fieri inſinuatio ad hoc vt teneatur conferre.

120 Item ius præſentandi tranſit cum vniuerſitate ad locatorem.c. ex literis.de iure patro. ergo poſtquã poteſt præſentare ad beneficia,illi debet fieri inſinuatio.
Contrarium eſt verum, quia in conductorem,etiam ſi cõduceret ſpiritualia & temporalia,non tranſit ius conferendi,niſi ſpecialiter ſit ei conceſſum,vt conferat.c.ſi. de offi.vica.in 6.ita tenet de Selua.in tracta.de beneficio.in 2. parte.quæſt.11.

Simoniacus collator eſt, qui plus locat propter collationes.

121 Quod ſolent quidam ſimoniaci epiſcopi facere, vt pluris locentur fructus epiſcopatus, quod eſt abominandum tam epiſcopo, quàm cõductori, & illis lepra Naamã adhærebit, & ſemini illorum in perpetuũ, nec ob id tenẽtur nominati ſuas exhibere nominationes iſti conductori ſimoniaco, ſed ſufficit epiſcopo intimare, vel vicario: & tenebitur hic cõductor cõferre nominato,quia authoritate epiſcopi confert.c.fin. de præbendis.in 6.dixi ſuperius in 8. quæſtione principali.

122 Nec obſtant in contrarium adducta,quia eſto quòd fructus temporales tranſeant in conductorẽ,non tamen collatio,non conceſſa, quæ eſt ius ſpirituale,licet ſit in fructu.& ſi præſentatio tranſeat cum vniuerſitate bonorum,tamen non collatio.nota. in c.quantò.de iudic.c. querelam.de ſimo. nec pręſentatio tranſit in conductorem ad modicũ tempus.Panor.in d.c.ex literis.& Feli.in c.cùm Bertoldus.col.pen.de re iudi.

Coadiutori an ſufficiat inſinuare.

123 Nonò, an ſufficiat inſinuare coadiutori dato epiſcopo,vel epiſcopo ſit facienda inſinuatio? Et breui reſpon. quòd coadiutori poteſt fieri, quando habet collationem beneficiorum.glo.in §.item voluit.in verbo vicario.de collat.in prag.& tunc habet collationem beneficiorum, quando datus eſt illi, qui perpetuo impedimento eſt detentus,vtpote mentis alienatione,vel intellectus,quia epiſcopus eſt demens,vel furioſus.alioqui eccleſię diutius vacarent,ſi expectaremus, quòd moreretur,vel reſipiſceret.l.ambiguitatem.C.de vſufruc.aliàs coadiutori non poteſt fieri, vt dixi ſuprà. in 8.quæſt.princ.ibi, q.10.& gl.in tit.de colla. in verbo iuriſdict.in pragmati.niſi epiſcopus eſſet lepræ morbo percuſſus, tũc etiam putarem, quòd coadiutori inſinuatio eſſet facienda propter periculum cõmunionis. c.de rectoribus.& c.ſequen. de cleri. ægro. c.1.de coniug.ſeruo. Idem ſi peſte eſſet infectus,contra quam non valent medici, nec medicinæ. Paul.in l. ſi ab hoſtibus.ff. ſolu. matri. De Ripa in tracta.de peſte plenè tradit.ibi videre licet multa ad hãc rem facientia. Et quanuis hoc non placeat Philippo, Probo in §.Item voluit in verb. vicario.de collat.in prag. ſed cùm nullo iure,nec quidem ratione in contrarium moueatur, ſaltem nullam adducit,ei ideo non reſpond. nam eſto quòd conferre non poſsit illi,ſaltem epiſcopo abſente vel impedimẽto detento,poterit inſinuari,quia ſaltem tanquã epiſcopi vicarius erit,ſi alius non ſit ab epiſcopo conſtitutus,& mortuo epiſcopo ſuccedit capitulum,& finitur poteſtas coadiutoris.Bald.in l.quæſitum.ff.de tutel.

124 Et quanuis nominationes non ſunt directæ coadiutori,tenebitur tamen prouidere illis,quibus epiſcopus. per clemẽ.vnicam. de ſupplend.negligen. prælato. vt ſuperius ſcripſi.quæſt.8.

De inſinuatione facienda capitulo.

125 Decimò, quando diriguntur nominationes capitulo,tunc debent inſinuari capitulo cõgregatis canonicis vel monachis,non autẽ valeret inſinuatio,ſi ſeparatim in domo cuilibet literæ præſentarentur, argu.c. in Geneſi.de elect.gl.& doct.in c.ſi capitulo.de conceſsio.præben.in 6.nam quando diſpoſitio tangit plures in vniuerſo, tunc requiritur ꝙ congregati illum actum faciant, aliàs actus non valebit.c.piſanis.de reſtitutione ſpoliatorum.l.2.C.de decurio. lib.10. etiam quando maior pars præiudicat minori, debet fieri in vniuerſo non ſigillatim. Iſtud tradit Bart.in l.omnes populi.in 3.quæſt.a.quæſtio.princi.ff. de iuſtitia & iure. facit etiam quod notat idem Bartolus in l.aut facta.§. fina.ff.de pœnis. tex. in l.ſemper.§. ſi in ſepulchro, quod vi aut clam.

Mandatũ quomodo inſinuandum ſit capitulo.

126 Et ſic etiam debet mandatum præſentari, ſi tamen duobus competeret ius conferendi,qui non facerent collegium,vel capitulum, tunc ſigillatim poteſt illis fieri exhibitio. Panorm.in c.3.de iure patro.Et quid ſi canonici non ſint congregati? debet expectare nominatus vel mandatarius diẽ,quo ſolent congregari, cum bis in hebdomada ſoleant de conſuetudine cõgregari : vel debet requirere illum, qui habet poteſtatem congregandi, vt congreget : quòd ſi recuſet congregare,vel canonici nolint,quòd mãdatarius ſeu nominatus ingrediatur:tũc facta illa diligentia habebitur, ac ſi præſentatio facta fuiſſet capitulo. Feder.conſil. 190. & docto.in d.c.ſi capitulo.& ſufficit facere tunc inſinuationem in loco vbi capitulũ conſueuit cõgregari, Decano, Archidiacono,vel Præpoſito,ſeu maiori parti illorum canonicorum,qui ibidem inueniũtur: nec oportet quòd nominatus probet ꝙ maior pars interuenerit, teſte Collecta. in c.dilectus.2.col.vlti.de præben. per not. in c.bonæ.2.de electio. Et ſi decanus nolit conuocare capitulum , vel conuocet ad tempus longum,poterunt canonici,vel maior pars illorum conuocare,& decano nolente capitulum ad breuius tempus congregare, & poſſunt terminum mutare, vel abbreuiare,vt conſuluit Aegid.de bella mera,conſi. 7.factum.col.penul.

Sequeſtro an poſſint inſinuationes fieri.

127 Vndecimò, an ſequeſtro ſit inſinuatio facienda? Videtur quòd non, quia ſequeſter maximè neceſſarius , Id eſt authoritate iudicis poſitus, non poſsidet. l. intereſſe. ff. de acqui.

de acqui.poſſeſ.l.vna.C. de ſequeſtra.poſſ. & fruct.Anto.& Panor. in c.examinata.de iud. & ibi Henric. dicit quòd manus regis appoſita rei cõtentioſæ non priuat aliquẽ poſſeſsione ſua, & talis ſequeſter colligit fructus nomine alieno, quos habet reſtituere victori.c.2.de ſeqneſt.poſſeſ. & fruct.ſic non poteſt præſentare nec conferre. ergo nec illi inſinuare debebit,cùm non ſit collator vel patronus,quibus tantum inſinuari oportet.

128 Contrarium tenet Innocen. in d.c.examinata. vbi dicit ſequeſtrum poſſe præſentare,& cõferre.Idem tenet Feli. in c. cùm Bertoldus.in fin.de re iud. quem ſequitur Do. Ruſe.in tracta. iuris regalio.in 10. priuilegio,quia froctus colligere põt, inter quos eſt præſentatio, & collatio. gloſſ. in c.cùm olim.de maior.& obedien.& pro hac opinione latum fuit àreſtum, vt eidẽ inſinuari poſsit, vt citat gloſſa in §. item voluit.in verbo vicario.circa finem.de collationi.in pragma. *Arreſtum.* Quod eſt intelligendum quando ſeqoeſter eſſet voluntarius,id eſt de conſenſu partium electus, vel voluntarius & neceſſarius, id eſt datos per iudicem de partium conſenſu, vt cõmunius ſit:& ille poterit & cõferre,& præſentare.Roch.de curte in tract. de iure patron. in verbo ipſe vel is.q.36.Iohan.de ſelua in tract. de benefi.in 2.parte q.9.ego vidi ſeqoeſtrum voluntatem cui conferendum eſſet requirentem amborum litigantium: & ſic cõueniebant in vnũ,illi conferebatur à ſequeſtro: ſi diſconoeniebant,idoneior eligebatur ex duobus nominatis per litigantes, & iſtud eſt tutius.

Lite pendente vter litigantiũ conferat.

Vel pars qoælibet hodie ſolet lite pendente præſentare,& poſtea patebit vter illorũ præſentatorum debeat obtinere: nempe ab eo præſentatus, qui obtinebit, ſuper iure patronatus etiam obtinere debebit, niſi alter probaſſet poſſeſsionem ſe habere,per c. conſultationibus.de iure patro.c.penul.de cauſa poſſeſ.

129 Duodecimò, dubitatur lite pẽdente cui cõtendentium poſsit inſinuatio fieri? Breoi dicerem, quòd ſi alter eſſet in poſſeſsione, illi poſſet fieri,quia conferre poteſt.notat in c.cùm eccleſia ſutrina. de caoſa poſſ. & d.c.conſultationibus.de iure patron. Iohan. de Selua in tract.de benefi. in 2.parte. q.7. & ibi declarat quando dicatur eſſe in poſſeſsione poſt Calderi. in conſi.12.in rubric. de iure patronat. ſi neuter poſsideat, vel vterq; dicit ſe poſsidere, tunc ante ſequeſtrum factum ego inſinuarem vtriqoe propter dubium,per not.in l.de pupillo.§. ſi plurium dominorum. per illom text. ff. de operis noui nuncia.

Lite pendente cui ſit inſinuandum.

Quando electio vel præſentatio fieri poſsit lite pendente, vide per gloſ.& docto.in c.2. de in integrum reſtitutione. cap. ex literis. de iore patro.

130 Decimotertiò, cui fiet inſinuatio epiſcopo mortuo? Reſpond. capitulo,cùm ad illud deuoluatur collatio, quę fit ex neceſsitate,ſecus ex voluntate.c.illa.ne ſede vacãte. & collatori debet fieri inſinuatio, ideò capitulo fiet. & hoc probatur in c. eam te. de reſcriptis.

Epiſcopo mortuo cui ſit inſinuandum.

Qnod verum dicit gloſſ.in.§.Item volnit. in verb.abſentia.in ſi.de colla.in prag.ſi electus epiſcopus erat de capitulo. per d.capi. eam re.ſed ego etiam dicerem, ſiue eſſet,ſiue nõ,quia capitulum repræſentat epiſcopum, & ſuccedit in his quæ ad epiſcopum ſpectant. c.1.ne ſede vacan.c. cùm olim. de maiori. alioqui ſi nullus eſſet epiſcopus in quadrageſima,nominati illo anno beneficia petere non poſſent,nec conſequi, & neceſsitas legem non habet.l.1.ff.de offi.conſul.& facit ordina.reg.rubric.*des graduez ſimples*, artic.9.

131 Et poteſt fieri collatio per capitulom ſiue beneficia vacent in menſibus nominatorum, ſiue graduatorum, quia dicuntur de neceſsitate conferri, licet ſit quædam liberalitas in cui conferendo, videlicet gratificando.gloſ.in c.relatum.de præbend.non tamen eſt mera liberalitas,ſed quædam neceſsitas. vt ibidem dicitor in §.præſatiq;.1. ibi,conferre teneantur. probat tex.in c.penult.in ſi.ibi,alterum quem voluerint eligere teneantur. de reſcript.in 6. vbi gratificatio eſt neceſſaria, ita hic alioqui diſpendioſa contingeret vacatio.cap.quàm ſit.de electio.in 6.facit tex.in l. vnum ex familia. §.1.ff.de legat.2. ibi,non enim facultas neceſſariç electionis,propriæ liberalitatis beneficium eſt,&c.

Capitulum gratificat in menſibus graduatorum.

132 Item iſta collatio nominatorũ & graduatorum nõ debet diuerſo iure cenſeri.l.eum qui.ff.de vſucapio. & qnia habet conferre graduatis,dicitur eſſe neceſsitatis,ſicot illa quæ habet conferre nominatis. nam licet antiqniori debeatur nominato, poterit eſſe quòd non erit idoneus, & ſic alterum nominatum gratificare poterit, ſic graduatũ, quia non videtur differentia inter eos, vel admodum parua.

Item qoi facit illod,ad quod per legẽ obligatur, non dicitur conferre beneficium. Iaſon in l.ſi arrogator. in §.nota. ff. de adop.

133 Adhæc quando collatio ſpectat ad epiſcopum & capitulom ſimul epiſcopo mortoo collatio ſpectat ad capitulũ c. vno. ne ſede vacante.in 6. & tunc rectè fit inſinuatio eidem capitulo,vt concludere videtur Franciſcus in tract.de offi.& poteſt.c.ſede vacãte in 2.parte.q. 1. inſuper collatio quæ graduatis fieri debet, nõ minus dicitur neceſſaria, & ſi gratificari vnus ex graduatis poſsit, vt not. in l. legato generaliter.ff. de legat.1. vbi ſi relinquatur optio ſeruorum, non minus dicitur neceſſariom legatum.l. ſeruo.ibi,teneri.ff.de op.leg.paria ſunt deberi vni Titio,vel vni ex pluribus.not.in l.

l.ſi ita.

ſi ita.ff.illo tit.quia totum neceſſarium eſt. ſic & collatio facienda graduatis, & illa optio etiam tranſit ad hæredes.l. illud.ff. de optio.legat.quod eſt notandum, quia vidi dubitari in palatio.Et hoc caſu poteſt graduatus requirere capitulum, & poſtea habere collationem iure deuoluto à ſuperiore, licet habuerit collationem à capitulo,& hoc erit ſecurius.

Quando collatio ad duos ſpectat an ſufficiat vni inſinuare.

134 Decimoquartò, quid ſi collatio vel præſentatio ſpectat ad duos ſimul, videlicet ad epiſcopũ & capitulum, an ſufficiat vni illorum inſinuare? Reſpon.ſic.arg.l.de pupillo.§. ſi plurium.ff. de operis noui nunciat. qui ſic dicit, ſi plurium res ſit, in qua opus nouum fiat, & vni nũciatur, & rectè facta nunciatio eſt, omnibuſq́, dominis nunciatum videtur.nam quotiens poteſtas vni adimitur, ſine quo collatio facta non valet, alij etiam adempta videtur, cum collatio ab altero facta non valeat, vt concludit Federic.conſil.1.& conſi.232. caſus.in fin.ſic ipſe conſului.& de Selua in tract.de beneficio.in 3.parte.q.7. Sic in mandatis apoſtolicis tradunt doct.in ca.ſi capitulo.de conceſſ.præb.in 6.tutius eſt tamen vtrique inſinuare ne proceſsibus inuoluaris.

135 Item ſi fiat interpellatio vni ex duob' reis debendi, nocebit alteri.l.pe.ff. de duo.reis. l.ſi.C.illo.tit.& ſi vnus ex pluribus iudicibus vel arbitris impediat, alij non poſſunt procedere.l.ſi in tres.& ſequẽ.ff. de arbit.l. duo ex tribus.ff.de re iudi.c.vno delegatorum.de offic. deleg. Idem in procuratoribus.c.ſi duo.de procura.lib.6.facit l.ediles. 2.§.ſi fortè.ff.de ædilitio.edict.quod intellige quando coniunctim ad eos ſpectabat collatio. & vnus ſine altero non poterat conferre.

136 Si verò collatio ſpectaret ad duos inſolidum, qui cõferebant alternis vicibus, tunc inſinuatio alteri facta alterum non impediret, quò minus cõferret, & valeret collatio per ea quę notat Iohan. Andr.in clem.vna. de renunc.& expreſsè gl.in §.ſtatuit.in verbo ſpectat.de colla.in prag.Sed quid ſi ille cui eſt facta inſinuatio, ſit valetudine aduerſa detentus, & permittit alteri, cui non fuit exhibitio facta, vt conferat, an valeat facta non graduato, vel eo mortuo alter conferat. vide in c. vno. ne ſede vacan.lib. 6.Hæc quæſtio in palatio fuit à me petita, ego cùm operæpretium fuerit decidam.interim cogita,& ambobus, ſi ſapis, inſinua.

Succeſſori an ſit inſinuatio facienda.

137 Decimoquintò quæro, inſinuatio ritè facta eſt vni collatori de omnib' literis, etiã datis duplicatis.eo mortuo, an ſuo ſucceſſori ſit iterum facienda? Reſpond. non eſt dubium, quin in ſingulos annos ſit exhibitio nominis & cognominis facienda, vt diſponitur in concord. in d. §. teneantur. Sed quid de literis iam inſinuatis? Et videtur quòd ſic, quia ſit exhibitio, ne collatores ignorantiam prætendere poſsint.clem. cauſam.§.verùm. de elect.& vt videant an literæ gradus & nominationis valeant, & an graduatus ſit per ſaltũ promotus: quod non poſſet ſucceſſor cognoſcere, niſi per literarum exhibitionem, ergo eſt ei facienda. nec poſſet ſucceſſor diuinare inſinuationẽ ſuo prædeceſſori factam, cum ſucceſſor habeat iuſtam ignorantiæ cauſam.l.1. in fi.& l.2.ff. depoſ.l.qui in alterius.de regu.iur.& iſtud eſſe æquius teſtatur glo. in verbo ſpectat.in §. & ſimiliter. de col.in pragma. Et Brunel.in tracta.de dignit.legati.conclu.9. in fine.

In contrarium facit quod concordatum non ligat nominatum ad inſinuãdum ſucceſſori, ergo nec ego. vt habetur in d.§. teneantur.& §.ſi tamen.vbi loquitur in ſingulari, videlicet in inſinuatione facienda. & ſemel tantum.

138 Item iuramentum fidelitatis præſtitũ pręlato, tranſit ad ſucceſſorem.c. veritatis. de iurein. ſic & inſinuatio ſemel facta vni ad ſucceſſorem trãſibit, qui cenſetur vna perſona cum defuncto.in authen.de iureiur.à morien.præſtito. §.1.colla.4.

139 Idem in delegatione facta ſub nomine dignitatis, vt ad ſucceſſorem tranſeat, probat tex.in c.quoniam abbas. de offic.dele. c.ſi gratiosè. de reſcrip.in 6. Et in concordatis eſt decretum irritans, quod etiã ignorantes ligat.c.dudùm. de præben. libr.6.& pro hac parte dicit gl. in dict.verbo ſpecta. interueniſſe areſtum Pariſiis. Ego dicerem quòd ſi vacante beneficio nominati peterent illud beneficium ſibi conferri, ꝙ ille ſucceſſor poſſet ab eis petere inſtrumẽtum inſinuationis ſibi exhiberi, cũ iuſtam ignorantiam prætendere poſsit, vt ſuprà dixi. ſi tamen non peteret, non teneretur nominatus hoc iterum inſinuare. nam iterum ex cauſa edere prætor iubet.l.ſi quis ex argentariis §.ſi. cum l.ſeq.ff. de eden. illa tamen editio peti debet, vt ibi.

Areſtum.

140 Si tamen qualificatus ordinario petenti nominationes ſibi iterũ exhiberi nõ oſtenderit, nõ ob hoc iure, quod in vim illarum habet, priuatus erit: tum quia concordatũ non priuat, nec eſt aliqua lex eum priuãs: vt in ſimili dicit text.in §. ſi autem.in authen. de non eligendis ſecũdo nuben. collatio.2. tum quòd priuatio nõ imponitur, niſi in iure exprimatur. gloſſ. ſing.in c.fin. de iure patronatus. & nil poteſt imputari qualificato, qui in lege diſpoſita obſeruauit: alioqui collatores ſemper, vt caperent nominatos verbis, hanc inſinuationem in vacatione beneficij peterent: & dolo videntur petere, quod intus habẽt per aliam inſinuationem. nec eſt in poteſtate collatoris grauare qualificatos altera exhibitione vltra cõcordatum, ſed epiſcopus debet recurrere ad libros ſuorum prædeceſſorum, & ibi videbit, vel debet ſciſcitari à vicario ſui prædeceſſoris, alioqui eſt in culpa: & ſi nomi

In vacatione beneficij epiſcopo requirenti, an litera oſtendi debeant.

ſi nominatus eſſet in aliqua culpa, compenſabitur cum iſta, ſicut dolus cum dolo. l. ſi duo. ff. de dolo.

141 Nec refragatur cap. cùm contingat. de reſcript. vbi papa iubet exhiberi. Reſpon. ibi loqui in reſcriptis, quando vltimum tollit primum, & quando nulla vnquam fuit facta exhibitio, & in iuriſdictionalibus, ſecùs in nominationibus, quæ ſemel fuerunt exhibitæ, nec ibi priuat reſcripto per non oſtenſionem, ſed non exequetur mandatū, ita faciet ordinarius, ſi nominatus, vel qualificatus nó oſtendat ei nominationes, nó conferet ei: ſed à ſuperiore qualificatus collationem obtinebit, alioqui eſſet per indirectum priuare nominatos ſuis nominationibus, nempe ſi litiget & produxit ſuas nominationes Tholoſæ, vacat hic beneficiū, ſi oporteret eas exhibere, quot vexationibus inuolueretur hic qualificatus, quiſque videt: ideò æquū eſt, vt iſta nominatis ſeruentur, & cum non teneantur iterum inſinuare, ſi nolint, ſed reſpódeant inſinuationem eſſe factam ſingulis annis ſecundū ſtatuta, ideò nó debent alia prohibitione grauari vltra concordatum: ſi tamen liberum eſſet nominato, conſulerem vt oſtenderet, ad côuincendam malitiam petentium, vel ad ſatisfaciendum bonæ fidei illorum.

142 Item quãdo beneficium eſt affectum, ordinarius collator dicitur ligatus, etiã ignorãs. c. ſi eo tempore. de elect. lib. 6. c. ſi poſtquàm. de præbend. eo. lib. Sed ſimulatque fuit præſentatio facta collatori, affectum fuit beneficium vacans tempore in concordatis præſtituto, ergo non requiretur alia inſinuatio. Cardi. & Imol. in c. eam te. in fine. de reſcript. & licet perſonæ denunciatio ſiue inſinuatio facta ſit, tamen is ad conferendum eſt obligatus, qui eum locum poſſidet. argumen. l. fina. ff. de oper. noui nunc.

Quando collator non vult oſtiũ aperire vel claudit, an nominatus videre tenetur.

143 Decimoſextò quæro, quid ſi collator nolit oſtium aperire nominato volenti inſinuare? Reſpond. dolo facit l. 1. ff. de eo per quem factū erit. Imò ſi collator latitet, vel aliâs impediat ne fiat eidem exhibitio, perinde eſt atque ſi facta fuiſſet, quia pro citato habetur, qui ſe occultat, vel impedit, ne poſsit citari. c. quoniam. §. porrò. vt lite nó conteſta. clemẽ. 1. de iudi gloſſ. in c. capitulum. de reſcript. l. fulcinius. ff. ex quib. cau. in poſſeſ. eatur. ideò ſi præcluderet ianuam nominato volenti ingredi, habetur ac ſi inſinuatio facta ei eſſet, argum. l. vim facit. ff. quod vi aut clã, nec tenebitur nominatus iterum redire ad illum pro inſinuatione, quia hoc iterum illi facere poſſet, & pluries grauaretur nominatus inſinuare, quod nó eſt dicendum, vt ſuprà dixi, ſed hæc in inſtrumento inſinuationis cótineri, & deſcribi debent. & hoc eſt intelligendum quãdo loco & tempore congruis vellet nominatus inſinuare, vt ſuprà dictum extitit, alioqui contra.

144 Hoc tamen caſu facienda erit exhibitio ſecundum formam, clemen. cauſam. de electionibus. gloſſa in §. ſtatuit. in verbo ſpectat. de collat. in pragmati. Seruatur etiam dicta clementina cauſam. in inſinuatione mandati. Sunt tamen ſex caſus in quibus mandata afficiunt immediatè beneficia, adeò q̃ collatio aliis facta non tenet quos tradit Do. Ruſeus in tract. de manda. apoſto. in 3 parte. circa finem. Qui non ſeruantur in hoc regno, nam ante menſem poſt præſentationem non eſt affectum beneficium mandatario, vt ſuprà in forma mandati patet, vt ibi dixi in gloſ. poſt menſem, & ſequen.

Forma cle. cauſam, & in mandatis & in nominationibus ſeruatur.

145 Et ſi collator ſtatim atq; nominatus vel graduat⁹ vult inſinuare, diſceſſerit, vt quãdoque vidi: quia non eſt quod imputetur nominato, valebit talis inſinuatio per illã regulam quod per me nõ ſtat, mihi non eſt imputandum, regula in iure ciuili. ff. de regulis iuris. l. in executione. §. fin. de verborum obligationibus. vbi traditur vna limitatio ſolennis per gloſſam. facit quod dicit Barbatias poſt Cardina. in dicta clementi. cauſam. vbi dicit quòd ſi dum appellans parat ſe ad legendū appellationem, & dum appellatus hoc cognoſcit, ſtatim diſcedit, quòd habetur, ac ſi totum legiſſet in præſentia, cùm non poſsit appellanti imputari quin legerit. l. ſi fundus. §. fi. ff. de lege commiſſo. Idem ergo erit in nominato. alioqui quotidie fieret fraus per collatores ſic diſcedendo, & nominatos relinquendo, cui eſt obuiandum capi. ſedes. de reſcriptis. & quia ius collegij in vno reſidet. c. 1. vbi doctores. de electio. ſcripſi in l. neratius. ff. de verborum ſignifi.

Collator diſcedēs ne inſinuationē audiat, an ſibi proſit.

146 Item tenetur nominatus, & graduatus ſimplex dare collatori literas duplicatas, id eſt exemplum ſiue copiam literarum, quas inſinuat. d. §. teneantur. & ſi noluerit dare, non tenebitur collator ſibi prouidere, nec quod in nominationib⁹ ſibi mandatur, exequi. dicta clementi. cauſam. inſtar eius cui non exhibetur ſecundum reſcriptum. ideò non tenetur exequi quod ei mandatur. capitu. cùm contingat. de reſcript. Et ſi citato non detur copia citationis, non tenebitur cóparere. Nicolaus Milius in reper. in ver-

Si nominatus nolit dare exemplum nominationis quomodo collatori ſuccurratur.

147 bo copia. in vlti. quæſt. & hæc copia debet eſſe manu alicuius notarij ſubſcripta, vt faciat fidem. Bonifac. in d. cle. cauſam. in fi. princip. licet ſecus ſit in appellatione. d. c. appellatio. de appella. in 6. & hoc ſi ordinarius petat, alioqui dicam inſinuationes non vitiari, quia text. concord. nil dicit de ſubſcriptione dupli ſiue exempli, ideò non hoc addam, vt etiam dixi in gloſ. côcord. in verbo duplicatas.

Exemplū an debeat eſſe à notario ſubſcriptum.

148 Et hanc copiam facere tenetur ſuis, ſcilicet nominati expenſis. ca. cùm perſonæ. de priuilegiis. in 6. glo. & Barba. in d. clemen. cauſam. Gemini. & Philip. in cap. 2. de litis conteſta.

Exemplum nominationū expenſis nominati dandum eſt.

conteſtat.in 6.& dico in gloſ.dare.

149 Fallit ſi collator nollet, vel non requireret: quia ſua cauſa dicitur introductũ, ideò poteſt ei renunciare.l.penult.C. de pact. vt expreſſe dicitur in ordina.regiis.rubri. *des graduez ſimples*, artic. 2. ibi, *ſeront tenuz leur laiſſer les doubles ſi leſdictz collateurs le requierent*. quod non video correctum per concordatũ, ergo illi debet ſtari, & hoc ſeruari, argu.l. præcipimus.C. de appella. Probatur etiam per text.in l.2. & ibi Iaſ.in 5.notabi.C. de iure empby. vbi empbyteota priuati non ſoluens cenſum intra trienniũ, priuatur re emphyteoticaria, ita demũ, ſi dominus hoc voluerit.cap. potuit.de locat.gloſſ.in l.2.ff.ſi ager vectigal.& ſponſalia de futuro etiam iurata diſſoluũtur per adulterium, volente & petente ſpõſo, non aliâs, Panor.in c.quemadmodum.de iureiurand. Contractus etiã dolo initus eſt nullus, ſi contrahens petierit.glo.in l.& eleganter.in verbo nullam.ff.de dolo. not. Panor. & de Burgos.in capit. cùm dilecta. de emptio. & vendit. l.2. ibi, ſi venditor eum inemptum eſſe velit, quia id venditoris cauſa cauetur.ff. de lege cõmiſſo. Et ſic eſt prima limitatio, quòd inſinuatio non ſit facienda ſucceſſori.

Copia peti debet & alia hoc p.ſi. ea.

150 Et ſic non poterit nominatus contra aliũ nominatum, vel graduatus contra alium opponere, quòd is qui inſinuauit, non dedit literas duplicatas ſiue copiam, vt dicunt, quia fortè collator noluit. ſicut dicitur de canone non ſoluto, vt tertius nõ poſsit opponere antequam dominus declarauerit ſe velle. Alexander conſil. 82. in cauſa.col. 2.volumine 7.Barba.plenè in cap.mandatum. columna 16. de reſcriptis. licet hodie opponi ſoleat, ſed fruſtra.

Nominatus contra alium non opponit exemplum non eſſe datum.

151 Item quando aliquis ex eligentibus fuerit contemptus, hoc non poteſt tertius allegare, quia fortè contemptus non vult. ſic conſuluit Federicus conſilio 227. ſi potero.& quando fit ipſo iure priuatio, & non cum effectu, tertius non poteſt opponere. vt in bonis ipſo iure in fiſcum tranſlatis, quæ non vult acceptare fiſcus, & ſic cum effectu non inducitur priuatio.l. his conſequenter.§.1.ff. familiæ herciſcund. Socinus conſilio 78. Viſis actis.in 4. volum. Sed hîc fit priuatio ipſo iure, nõ cum effectu, ſi collator nolit, ergo tertius non poterit opponere, quod eſt bene notandum, quia vidi doctos in hoc errare, & contrarium tenere.

152 Nec obſtat decretum irritans appoſitum in d.concord. quia ita demum operatur, ſi impetrans vti velit. Ioan. Monach.in c.ſtatutum.de præbend.in 6. Alexander conſil. 173.viſo themate.circa fi.in 2.volu. Baldus & modern.in l.fin.C. de reuocanda donat. Bened.in repet.cap.Raynutius.in verbo, in eodem teſtamento.in 1. nume.87.cum ſeq. de teſta. dicens ſe eſſe in caſu mirabili: aliàs conſuluiſſe, vt ibi per eum, vide ſi lubet.

153 Tertiò fallit, quando primò dediſſet exemplum patrono, poſtea epiſcopo habenti inſtitutionem: non tenetur aliud exemplum dare, cũ ſufficiat dare habenti collationem liberam, vel patrono alternatiuè. d.§.teneantur. de cuius natura ſufficit alterum.l.ſi hæredi plures.ff.de condit.inſtit.cap.inter. de reſcriptis.& cùm exprimat patrono eſſe inſinuandum, videtur negare de inſtituente.arg.l.cùm prætor.ff.de iud.capit.qualis. 25.diſtinct.gloſſ.in §. & ſimiliter. in verbo diſpoſitio. de colla.in pragm.& ſufficit ſemel dare literas duplicatas, vt infra dicam. argu.l. boues.§. hoc ſermone.ff. de verbo. ſignifica.ergo non tenebitur dare patrono & inſtituenti.

Patrono nõ verò inſtituenti exemplum dari debet.

154 Quartò, nõ procedit in eo qui iure deuoluto confert, cui inſinuatio fieri non debet ratione illius qualitatis, quia ad eũ deuoluitur collatio qualificatè § ſi quis verò.de collat.in concor.clem. vna.de ſupplen.negligen.prælat. & ſuprà dixi.

155 Decimoſeptimò vidi dubitari de nominato, qui inſinuauerat vicario epiſcopi (vt ferebatur) tamen inſtrumẽto vicariatus non nominabatur vicarius, ſed conſtituebat eũ epiſcopus procuratorem, actorem, negotiorum geſtorem, ac ſindicum in omnibus negotiis epiſcopatus, & non erat alius conſtitutus, ob id dicebatur inſinuationem non ritè factam.§.teneãtur.de colla.in concorda. Sed ego exiſtimarem valere inſinuationem, eo quòd non fiat differẽtia inter hæc nomina.per text. in ca.petitio.de procura. & c.fin.de voto.c.accedentes. vbi Panor.& alij. de præſcript. Bart.in l.1 §.1 ff.quod cuiuſque vniuerſi.nomi. Iaſ. in l.inſulam. de præſcriptis verbis. alioqui fraudis materia daretur.

156 Decimò quæro, per quos fiat inſinuatio? Reſpon. per nominatos vel graduatos, vel per procuratores eorũ. text.in d.§. teneantur. ibi, per ſe, vel per procuratorem. facit textus in l.1 §.ibi, per ſe, vel per procuratorem poſcere.C. de bonis maternis. Nam intimatio in cauſa appellationis per procuratorem poteſt fieri gloſſ. in verbo ſpecialiter in clement.cauſam.de electionibus. & ibi latè doctores.ſic & iſta. Quid ſi aliquis ſit procurator, & tamen non receperit adhuc mandatum, ſed affectione ductus inſinuat antequam ſciat ſe procuratorem, an valeat talis inſinuatio? vide Franciſquinũ. Curtium in conſilio 63 præſupponitur columna penultima. & ſequenti. Quod facit ad quæſtionẽ epiſcopi habentis indultum, an ante receptionem ſui indulti alius conferre beneficia ad ſuam collationem ſpectantia poſsit, non decido, vt partes conſilia quærant.

Per quos debeat inſinuatio fieri.

157 Vidi dubitari de eo qui reſignauit abbatiam in fauorem alterius in curia Romana, an admiſſa reſignatione, & antequam fuerit præſentata reſignanti, poſsit reſignans conferre,

Reſignans an admiſſa reſignatione conferre p.ſit.

conferre, quòd ſic probat text.in l.ſi fortè.
ff.de offic.proconſul.quem not.Rom.ſing.
57.& ſing.566.ac Iaſ.in l.more.colũ.3.ff.de
iuriſdict.om.iud.& Dec.conſ.a 95.num.5 Et
quia reſignans facit fructus ſuos, antequã
ei intimetur admiſsio reſignationis, cùm
ſit in bona fide, & bonæ fidei poſſeſſor lu-
cratur fructus.l.certum. C.de rei vendic.&
collatio, ac præſentatio eſt in fructu.gl.ſin-
gu.in c.cùm olim. de maio.c. cõſultationi-
bus.de iure patr.gl.vlt. in fi.in §.volumus.
de colla.in concur.

Nominatus poteſt eligere, an per ſe, an per procuratorem velit inſinuare.

158 Quæro, cuius ſit optio? collator vult vt
nominatus per ſe exhibeat, nominatus, vel
graduatus vult per procuratorẽ inſinuare,
an poſsit? Reſpon.ſic, quia in alternatiuis
electio eſt debitoris.l 3.ff.de eo quod certo
loco.l.plerunque de iure dotium.

Item hoc beneficium ei à iure cõceditur,
videlicet, vt per ſe, vel per procuratorem
inſinuet. d.§.teneantur. ergo ei non pote-
rit auferri per collatorem. reg. indultum.
de reg.iur.lib.6.Et ſic inuito collatore no-
minatus inſinuabit per procuratorem, &
graduatus.quod eſt notandum.

Specialis procurator, vel generalis, an requiratur in inſinuatione.

159 Secundò, quęro an requiratur procura-
tor ſpecialiter ad illum actum deputatus,
vel ſufficiat generalis? Reſpon.ſufficere ge-
neralem, cùm text.loquatur generaliter de
procuratore, ergo generaliter debet intelli
gi.l. 1.§. generaliter.ff.de lega. præſtand.&
indefinitè loquitur, quæ indefinita æqui-
pollet vniuerſali.c.vt circa.& ibi gl.notab.
de elect.in 6.Item nomen habet, ergo & ef-
fectum habere debet.l.à nullo. C.de fer.ad
hæc procurator generalis omnia poteſt fa
cere, quæ diligens paterfamilias faceret.l.
procurator cui.ff.de procur. facit l.verò. de
ſolutio.Bart.in l.ſi procurator. de condict.
indeb. Procurator generalis poteſt denun-
ciare.gl.& Bart.in l.1.§.1.ff de lib.agnoſcen.
Et hæc inſinuatio non eſt de caſibus requi-
rentibus ſpeciale mandatum, de quibus in
ea.qui ad agendum.de procu.in 6.Bald.in
§.1.inſtitu. de his per quos agere poſſum.
Bar.in d.clemen.cauſam.col.3. Et procura
160 torem etiam enim accipere debemus, cui
mandatum eſt, ſiue huius rei tantùm man-
datum ſuſceperit, ſiue vniuerſorum bono-
rum.l.3.§.procuratorem.ff.iudica.ſolui.tu
tius eſt tamen, quòd procurator conſtitua
tur etiam ad inſinuandum, ad requirẽdum
collatorem, & acceptãdum, & ita ſolet fie-
ri per cautos nominatos, beneficium ta-
men nõ poterit acceptare ſine ſpeciali man
dato.§. ſtatuit. in verbo procuratorem. de
colla.in prag Licet contrariũ teneat Card.
in clem.vna.§. quem etiam.q.3. de conceſ.
præben.& Peruſ.in c.ſi tibi abſenti.de prę-
bend. in 6.& ſufficit quòd ſit conſtitutus
ad acceptandum quæcunque beneficia, li-
cet non ſit expreſſum ad tale beneficium
acceptandum.Anto.Imol. & alij in c.acce-
dens.de præbend.

Procurator laicus an poſſit inſinuare.

161 Tertiò dubitatur, an debeat conſtitui
laicus, vel clericus? Videtur quòd debeat
eſſe clericus, quia per laicos cauſæ eccleſia-
ſticæ non debent tractari.c.decernimus.de
iud.Secundo facit, quòd capitulum non
poteſt compromittere in laicum, vt eligat
prælatum nomine capituli.Panor.in c cau
ſam.q.1.de elect.Tertiò, laicus non poteſt
conſtitui procurator ad eligendum, quia
deducere negotium ſpirituale de non eſſe
ad eſſe, non poteſt laicus. Domi.in ca.1.de
procur.lib.6.

Contrarium dicerem verius, nam laicus
poteſt conſtitui ad reſignandum.glo.not.
in cle.vna.in ver.procuratorem.de renun-
ciati. Bar.in c.olim.nu.13.cum ſeq.de reſcr.

162 Item poteſt conſtitui laicus procurator
ad acceptandum beneficium certũ, vel in-
certum. Panor.& alij in c.accedẽs.de pręb.
quia talis procurator in illo actu acceptio-
nis ſe habet vt nudus miniſter, & vt pica,
declarãdo voluntatẽ domini. Ideo cẽſetur
factum ab ipſo cõſtituente, vt not in l.mul
tum.C.ſi quis alteri, vel ſibi.gl.in §.ſtatuit.
in verbo, procuratorem.de coll.in prag.Fe
li.in c.apoſtolicæ.col.3.de excep. plenè Car
di.conſ.1.de præb.

Poteſt etiam laicus conſtitui ſyndicus.
c.vno.de ſynd.& ibi no. dec.

163 Nec obſtat quòd non poſsit cauſas ec-
cleſiaſticas tractare. hoc verũ ſuo nomine,
ſed nomine clerici non prohibetur, ſicut fi-
liusfamilias non poteſt eſſe in iudicio ſuo
nomine cõtra patrem.l. lis nulla.ff. de iud.
tamẽ nomine alieno, & ſic ꝓcuratorio po-
teſt. Idem in liberto contra patronũ.l.quæ-
ſitum.ff.de in ius vocand.Ioh.Andr.plenè
in regula, quòd alicui.de regu.iur.in 7.

Nec alia obſtant, quia ſi laicus habet nu-
dum miniſterium exhibere, nec habet redu
cere ius ſpirituale ad aliquod eſſe, & tunc
poterit eſſe procurator. ratio eſt, qui ſpiri-
tualia tranſeunt per manus laici, tanquam
aqua per canale lapideum. c.ſi iuſtus.1.q.1.
aliàs contra.no.in d.c.decernimus.per mo-
der. Tutius tamen eſſet conſtituere cleri-
cum, ſecũdum Io.And.in d.c.accedens.&
ibi Card.q.3.& ſequen. Si tamen laicus ſit
fidelior, tibi eum eligere poteris.

Litera procuratorii, an ſint exhibenda.

164 Quartò, an ille qui inſinuat tanquam
procurator, debeat oſtendere literas procu
ratorii? Videtur quòd cautio de rato ſuffi-
ciat.l.1. C.de proc. & ſic quòd non tenea-
tur exhibere.

Contrarium dicerẽ, nam qui aliquid fa-
cit nomine procuratorio, debet oſtendere
procuratorium.arg.l.hæres.ff ad Trebel.l.
ſi fundum.vbi Bald.3.oppo. C.de rei vend.
Bart.in l.ſi quis inficiatus.ff.de poſſ.

165 Vbi dicit, quòd quando tu proteſtaris
mihi tanquam procurator, vel tanquam
hæres, vt ego ſoluam tibi, debes mihi face-
re fidem per inſtrumentũ, quòd ſim procu-
rator, vel hæres, alioqui ego non cõſtituor

in mora.& hoc ſequitur Alexand.conſilio 78.viſo & diligenter.col.3.in 5.volu. Feli. in c.cùm contingat.6.concluſio.de reſcrip. D.Boër.in addit.ad Mandagot.in tract.de electio. vltim.parte in forma 6.qualiter per procuratorem appellatio ignorãtibus denuncietur,quia reus non tenetur excipere de mandato in extraiudicialibus, ſed actor tenetur oſtendere. Bald.in rub.C.depoſi.& in deciſ.Neapolit.q.316.Galiotus, &c.col.1.

166 Item procurator promittens indemnitatem, tenetur oſtendere ſe eſſe procuratorem. Bartol.in l.pater.ff.de dot.præleg. Socin.conſil.29. viſis puncto. col.2. in 3.vol. quia qui dicit ſe talem,tenetur hoc probare.l.nõ ignorat. C.qui accuſa.non poſſunt. & ibi addidi alia ad hanc rem pertinentia,

Ratihabitio, an ſufficiat in inſinuationibus.

167 & ſic non ſufficeret ratihabitio , quia quando requiritur conſenſus certo , & determinato tempore pro forma actus, ratihabitio poſtea ſuperueniens non ratificat actum.c.auditis.de elect. ſed hic requiritur mandatum ab initio,ergo poſtea approbatio non valebit , & quia hic debet eſſe procurator verè,non fictè, de quo plenè Felin. in c.nonnulli.§. fin.col.3. verſic. amplia.3. cum ſeq.de reſcri.vbi etiam videbis in verſicu.amplia.quartò, an ſufficiat,ſi in inſtrumento inſinuationis dicatur , talis N.procurator inſinuauit literas nominationum, & alias pro tali,&c.vide ibi.Et per hoc patet , quòd quando procurator requirit beneficium intra ſex menſes,debet oſtendere literas ſui mandati,ſi petatur,aliàs non valebit requiſitio, ſicut non valet præſentatio facta per procuratorem , qui nõ oſtendit literas intra tempus , quo poterat præſentare.ſic in propriis terminis ſcribit Lappus.allegat.22.an ſufficiat.

Practica inſinuationis à procuratore facien de.

168 Nam mandatum non præſumitur etiam ex temporis diuturnitate.l.fi.ff de vſucap. pro empto. Bald.& Salic.in l. 1.C.de rebus alie.non alienand.etiam lapſu mille annorum. Bald.in l.a.C.ſi ex falſis inſtru. refert Felin.in ca.ſicut.colum.16.numero 31. de re iudi.doct.in l.ſciendum. ff.de verbor.obli. Et ideo cautus nominatus in inſtrumento inſinuationis facit deſcribere inſtrumentũ procuratorij, ſic inſtrumẽtum inſinuationis dicet , talis procurator talis nominati, cuius procurationis inſtrumenti tenor talis eſt, & deſcribetur inſtrumentum procuratorij ad verbum , demum quomodo inſinuauit , & quæ in inſinuatione geſta ſunt,iſta vidi ſic dictari,quæ docti notarij extendere ſciunt. Vide tamen Auffre.in ſtilo parlamen. areſto 129 . Item nota quòd certa & requiſita in inſtrumento inſinuationis,ſcripſi in gloſ.inſinuare. de colla.in §.teneantur.

Præſente nominato poteſt per alium fieri inſinuatio.

169 Quintò quæro, quidam inſinuat nominationes præſente nominato nihil dicente, an valeat inſinuatio? Videtur quòd non, quia per ſe oportet quòd faciat, vel per procuratorẽ,quod hic non facit, ergo non valebit. Vnde dominus comparendo cum aliquo in iudicio, quem dicit eſſe ſuum procuratorem , non videbitur eum conſtituere procuratorem, niſi expreſ.è eum conſtituat. Salicetus in l.non ideo minus.C.de procu.& Guido Papæ in deciſ.delphina.q. 40.quæritur.

170 Contrarium eſt verum,nam præſentia perſonę cum patientia inducit tacitũ mandatum.l.1.§.magiſtrum.ibi,cęterũ ſi ſcit,& paſſus eſt eum in naue magiſterio fungi, ipſe eum impoſuiſſe videtur.ff.de exercito. actio.l.1.vbi Areti.C de errore aduoca.gl. notab.& ibi Bald.in l.1.in princi. de negot. geſt. Inno.& alij in cap.ex parte decani.de reſcrip.deciſio. Neapolit.308. Franciſcus, Bart.& alij in l.ſæpe.ff.de re iud.Alexander conſil.157.viſo.colũ.3. in a.volumine.licet tacitum mandatum non ſufficiat ad hoc, ſed quia inſinuatio fit eo præſente , dicitur ipſe facere,etiam propriè. per text. in l.certè.§ 1.ibi, propriè habere dicor ff.de preca. & ſi: præſentia ſufficiet,licet viderim multos dubitare. Et fuit latum areſtum valde huic materiæ accommodum Anno 1534. die verò vlt Iunij.

Areſtum.

171 Præterea licet textus dicat per ſe,aut per procuratorem,tamen poterit fieri mixtim, id eſt per ſe , & per procuratorem ſimul.gl. in l.certi condictio § quoniam.ff ſi cer. pe. & ibi plenè doct.Bald in conſ.270.ad euidentiam.in 1.vol & alibi dixi.

Inſinuatio valet, & ſi epiſcopus nihil dicat

172 Idem ſi epiſcopus nihil dicat, quando fit inſinuatio,non enim minus valebit, inſtar eorum quæ not. Bart. Bald.& alij in l. omnium.C.de teſta.per illum text.ibi,nihil de eadem voluntate reſponderunt .vbi dicit Bart.Nota tu Peruſine,quòd ſufficit vt teſtamentum producatur corã iudice cauſa inſinuandi, licet iudices nihil dicant.& ita practicant aduocati Peruſini.& ibidem dicit Bald.idem eſſe in omnibus,in quibus ex forma ſtatuti ſufficit ſola ꝓductio,ſatis eſt facere quod dicit ſtatutũ. ſtatuta enim tantùm diſponunt, quantum loquuntur, & non plus. Bald.in l. teſtamentum non ideo.in fin. C.de teſta. Iaſ.conſ.51. tota dubitatio.colum.tertia.in 1. volu.ideo ſufficit facere quod dicit concordatum , videlicet inſinuare , licet collator nil dicat.vt ſuprà dixi.

Nuncius an poſſit inſinuare.

173 Sextò,an poſsit fieri inſinuatio per nũcium? Videtur quòd non,quia nõ eſt procurator, & per ſe , vel procuratorem debet fieri inſinuatio. Sed videtur quòd ſic,quia nuncius procurator dicitur per gloſ. ſing. in l.multum interreſt.C.ſi quis alteri,vel ſibi ſecundum Baldum in Margari.in verbo procurator.55.quæſtione.qui actus factus à nuncio,poſtquam eſt in eſſe deductus, verè videtur à domino , & non per fictionem celebratus.l.pater.ff.de manu.vindict. Bar. & alij in l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſuca.

Bar.

Bart.in rub.C.de exercito.actio.col.3.

Procurator dicitur tripliciter.

174 Vnde dicit Bal.in d.l.multũ. col.5.quòd procurator dicitur tripliciter, largè, vt contineat omnes adminiſtratores, prælatos,& ſyndicos. nil allegat.adduco text.in c.2.de donat.ibi. cùm epiſcopus, & quilibet prælatus eccleſiaſticarum rerũ ſit procurator,& non dominus.c.ſi.12.q.1. Lucas de penna in l.2.col.2.C de præd.curial.ſine decreto non alienand.lib.10.

Secundò dicitur procurator, vt ſtrictè contineat, & procuratores, & nuncios,vt d.l.multum.

175 Tertiò,ſtrictiſsimè, vt contineat procuratores prout differunt à nunciis, ſecùs à prælatis & ſyndicis, ſecũdum eum. & quis dicatur nuncius, declarat gl.in d.l.multũ. & ibi doct. Iaſ. in l.qui Romæ.§.Callimachus.col.penult.ff.de verbor. obligat. Imo fortius dico in his quæ ad ius referuntur, geſta per nunciũ dicuntur per dominum verè & propriè fieri, non fictè. l.1. §.omnia.C.de veter.iur.enucleand.l.pater.in fi. ibi, cæterum ipſe manumittit.ff.de manumiſsio. Item in his quæ per actus naturales acquiruntur,nihil, vel admodũ parum differt procurator à nuncio, quia acquiſitio dominij,& poſſeſsionis verè,fit mediãte procuratore.l. quod meo.§. procurator. ff.de acqui.poſſeſsi. in his verò quæ acquiruntur per actum ciuilem,geſta per procuratorem, cẽſentur eſſe geſta per dominum ex quadã fictione.l.ſi pater.ff.quæ in fraudem credito.Ioh.Curtus in repet.l.ſi is qui pro emptore.ff.de vſuca.col.49.& ſeq.

Subſtitutus procuratoris an poſſit inſinuare.

Tamen quia verè procurator non eſt in forenſi iudicio,inſinuatio nuncij vix reciperetur, niſi à domino mandatum haberet,& oſtenderetur, quia text.per ſe,vel per procuratorem dicit, & nũcius propriè non eſt procurator.vt in d.l.multum.Quamuis contrarium teneat d.Probus in §.ſtatuit.in verb.procuratorem, de colla.in prag.dicẽs ratihabitionem etiam ſufficere. quod non placet,vt ſuprà probaui nu. 98.& ipſe nihil probat,ideo illi non reſpon.

176 Septimò quæro, an per ſubſtitutũ poſſit inſinuatio fieri? videtur quòd non.tex. loquitur tãtùm de procuratore, & non de ſubſtituto procuratoris, ergo ſubſtitutus non poterit, quia hoc nõ dicit prætor.tex. ita loquitur in l.ſi ſeruum prætor.ff. de acquir.hæred.

Contrariũ teneo, quia ſubſtitutus à procuratore, cenſetur procurator. c.1.§.1. c.is qui.& c.ſi duo. de procura. lib.6.& cenſetur à domino conſtitutus, quando procurator à domino habebat ſpeciale mandatũ ſubſtituendi, alioqui non.de rota deciſ.8. ſubſtitutus.de procura.in nouis.per tex.in l.item eorum.§ ſi decuriones.ff. quod cuiuſque vni.nomi. & deciſ. 414. ſi aliquis in eiſdem.& deciſ. 454.fuit dubitatum. ibidem. Sic dicerem ſi procurator non haberet poteſtatẽ ſubſtituendi à domino,quòd non valet inſinuatio facta ab iſto ſubſtituto,cùm nõ poſsit ſubſtituere ante litem conteſtatam. d. c.1.& etiam quia non eſſet procurator,vt requirit concordatum.

Quando inhabilis poſſit cõſtitui ad ſubſtituẽdum habilem.

177 Et an inhabilis poſsit conſtitui procurator ad ſubſtituẽdum habilem? Super hoc facio ſex concluſiones,quarum prima eſt. Poteſt conſtitui nuncius inhabilis,vt conſtituat & ſubſtituat procuratorẽ habilem. quia tantum præbet nudum miniſterium, vt pica & organum.l.qui autem §. fi.ff.de conſti.pecu.Bar.in l.1. §. item acquirimus. in fi. ff. de acqu. poſſeſſ. & quis poteſt facere per alium,quod poteſt facere per ſeipſum. regula, poteſt quis,de reg. iur. in 6.

Secunda concluſio,quando quis conſtituit procuratorem inhabilem ad ſubſtituẽdum habilem, & in cõſtitutione dicitur ex nunc prout extunc dominus eligit ſubſtituendum,tunc conſtitutio etiam ab inhabili valebit,quia inhabilis tantum præbet nudum miniſterium. ita Io. Calder. in ca. poſt ceſsionem. in fin. de probat. inferens quòd ſubſtitutio facta hoc caſu per excõmunicatũ,valebit:quia eſt nudus miniſter, & fungitur vice nuncij, & non procuratoris,quod non eſt prohibitũ.Moder.in d.l.ſi is qui.per c.iudex.de offic. delega. lib.6.

Tertia concluſio, inhabilis procurator conſtitutus ad ſubſtituendum certũ & habilem,poteſt illũ ſubſtituere,& ille ſubſtitutus à procuratore,cẽſetur à domino ſubſtitutus.l.vnum ex familia. § ſi de falcidia. ff.de legat. 2.l. pater ex prouincia.in fin.ff. de manu.vindic.no.in d.c.poſt ceſsionem. Domi.in c.ſi gratioſè. colum. 3. de reſcrip. lib.6. nam licet quis in codicillis nõ poſsit hæres inſtitui,tamen ſi inſtituatur in teſtamẽto is qui nominabitur in codicillis, valet inſtitutio,quaſi cenſeatur in teſtamento nominatus & inſtitutus.l. inſtitutio. ff. de condi. inſtitu. & vicarius creatus cum poteſtate ſubſtituendi,ſi ſubſtituat, ſubſtitutus cenſetur vicarius epiſcopi, non vicarij. Archid.& Ancha.in d.c.1.& ſic ſubſtitutus poterit conferre beneficia ſubſtituẽti, cùm nullam ab eodem habeat poteſtatẽ, ſed ab epiſcopo,per ſupra adducta,per ca.non indiſcretè. de procur. Auriol.in addi. ad mõtem Laudunum,in c.ſi.de offic. vica. lib.6. & c.ſuper eo. de præb.eo.lib.

Quarta concluſio, procurator habilis conſtitutus cum poteſtate ſubſtituendi, ſi poſtea fit inhabilis, vtpote excommunicatus, poterit tamen alium ſubſtituere. Aret.in d. c.poſt ceſsionem. quia procuratoris conſtitutio eſt quidam actus extraiudicialis,qui excommunicato non eſt interdictus.cap.ſi verè.de ſenten.excommunic. Innocen. & alij in cap. veritatis. de dolo. Dixi in repet.cap. poſtulaſti. in 1.notab.de cleric. excomm. miniſtran. Iſta etiam concluſio procedit in alio inhabili. l. cùm pa-

ter.§.hæreditatem.ff.de leg.2.

Quinta concluſio, quando quis cõſtituit procuratorem inhabilẽ ad ſubſtituendum alium in locum ſuum, tunc non valebit ſubſtitutio, ſi alius penitus erat inhabilis, ſecus ſi habilis, licet per exceptionem potuiſſet inhabilitari.glo. in ele.religioſus.de procura. Bart. in d.l.1. §. item acquirimus. ff.de acquirẽ.poſſeſ. quia ſubſtitutio videtur radicata in perſona procuratoris. ideo cum non ſit habilis non poteſt habilem facere in locum ſuum.d.elem.religioſus.probatur per gl.in l.eam quam.C.de fideicom. vbi incapax non poteſt hæres inſtitui, vt reſtituat habili, ex quo inſtitutus ſemper remaneret hæres.l.1.ff.ad trebel.

Sexta concluſio, procurator inhabilis conſtitutus ſimpliciter cum poteſtate ſubſtituendi alium, poterit ſubſtituere illum, & valebit ſubſtitutio. Anton. & Aret.in d. c.poſt ceſsionem.Soci.in d. §. item acquirimus, quia electus ab iſto à domino cenſetur electus, & habere mandatum, non à ſubſtituente.l. item corũ.§.1.ff.quod cuiuſque vniuer.nomi.gl.in ca.1.de procur. in 6.

Octauò, an perſona coniuncta poſsit inſinuare? Videtur quòd ſic, quia eas impetrare poteſt. gloſſ. in ca.ad aures. & c.nonnulli.de reſcri.gl.in §.ſtatuit,in verbo procuratorem.de colla.in prag. & quia non inuenitur prohibitum, ergo permiſſum. arg. l. præcipimus. C.de appellatio. & coniunctus procuratori æquiparatur. l.exigendi. C. de procura. & ſumma eſt æquitas, vt hoc poſsit.

Perſona cõiuncta an poſſit inſinuare.

178 Contrarium teneo, cum tex.in d.§.teneãtur, & etiam ordina. regiæ ſuprà allegatæ velint, vt per ſe vel per procuratorem inſinuet.ergo excludit cõiunctũ, quia lex non facit hunc procuratorem. imò ſicut in nominatione eſt diuerſitas, ſic & diuerſitatis effectus.Bal.in c.ex parte decani.col. 3. de reſcript.l. ſi codicilli.C.de codicil. & licet coniuncta perſona admittitur ad agendum pro coniuncta. l. exigendi. C. de procurat.non eſt tamen procurator. l. 3.§. 1.ff.iud.ſolui.vbi Bartol. & Panor. in c. pe. col.2.q.4.de re iudic.quia nõ vult lex eam coniunctam perſonam facere procuratorem, quoniam procurator à ſolo domino conſtituitur.Bal.in l.1.col. 2. C.quibus res iudi. non nocet. ſed inſinuatio debet fieri per procuratorem. ergo non poterit fieri per coniunctam perſonã, cum non ſit procurator, & coniunctio ſanguinis non ſupplet ſpeciales defectus mandati. l.patri. ff. de minor.Inno.& Panor. in c. accedens.de præben.Feli.in ca.nonnulli.§ ſi.col.2.& 12. de reſcript.

Item lex loquens in vna perſona, non extenditur ad aliam. gloſſ.& ibi doct.in l. pen.ff.de in ius vocan.

Præterea hoc dixiſſent conditores, ſi voluiſſent.c.ad audientiã,de decimis.& quia tantum expreſſerunt per ſe vel per procuratorem, ergo illi expreſsioni ſtabo. Fallit quando conſuetudo vel ſtatutum vellet & ſtatueret, quòd coniuncta perſona eſſet procurator: tunc quia habet mandatum à lege, poſſet. Bald.in dict.l.1. quod dicit eſſe valde notandum: vide eundem Bald. in c. inſuper.notab.2.de teſti.

Amicus pro amico non inſinuat.

179 Idem dico in amico, etiam ſi maxima amicitia eſſet cum amico nominato iunctus, vt non poſsit inſinuare, quia non habet mandatum, nec eſt procurator, quod requiritur in d. §. teneantur, licet amicus multa poſsit facere ſine mandato, quæ tradit Alex.Iacob.& Iaſ.& alij in d.l. exigendi.& in l.cum alienam.C.de legat.Feli.in c. coram.colum.2. de offic.deleg. quæ ſcripſi in ſcholaſtic.priuileg. 104. etiam ſi diceret ſe inſinuare tãquam procurator, quia per cautelam verborum non poteſt rerum natura immutari. Bald. in c.licet.de vitanda. de elect.Iaſ.conſ.136.præſupponitur. col.3. in 4.volu.

Negotiorum geſtor an inſinuare poſſit.

180 Item dicerẽ de negotiorum geſtore, quia non eſt procurator, qui negotia mandato domini adminiſtrat.l.1.ff.de procurat. Feli. & alij in c. cum M.de conſtitutio. negotiorum geſtor mãdatum non habet, & licet in ſpiritualibus poſsit interuenire. glo.in verbo petere,in c.quã ſit.de elect.lib. 6.& dominus poterit habere ratũ ſuo nomine geſtum intra tẽpus, intra quod actus poterat fieri.l. bonorũ.ff.rem ratã haberi. Panor.in d.c. accedens. de præb. tamẽ hic non ſufficit ratihabitio nominati vel graduati poſt inſinuationem per ſupradictas perſonas factã, quia vbi requiritur mandatũ præcedere, ita quòd hoc ſic ſtatutum pro forma actus, ibi ratificatio nil operatur. l. ſi verò non remunerãdi.§.ſi verò poſt creditam.ff. mãda.quia eſt præpoſteratio quæ vitiat. l ſi quis mihi bona.§. iuſſum.ff.de acquirend. hæred. Bald. in c.ex parte decani. col.3.de reſcript. Item forma non procedit in caſu ficto: ideo licet ratihabitio retrotrahatur, & mãdato cõparetur:reg. ratihabitionem. de regu.iur. in 6.non tamen eſt mãdatum, quod requirit tam concordatum, quàm ordinationes regiæ. & quando eſt aliquid pro forma introductum, vel quando ſunt expreſſæ certæ perſonæ, non procedit caſus fictus. Albert.Brunus in tract. de forma & ſolennita.actus.rubr. ex quibus conſiſtant forma & ſolennitas.q.45.licet de æquitate fortè poſſet contraria opinio ſuſtineri. ſed non quo ad inſinuationem.

Habens literas ſine mãdato non inſinuat, licet mãdatum cenſeatur habere.

181 Nonò, ego tradidi literas gradus & nominationis alicui, qui inſinuat ſine alio mãdato, an valeat? Videtur ꝙ ſic, quia traditio literarum habet vim taciti mandati: ideo qui habet literas gradus, & nominationum, præſumitur habere mandatum. gloſſ.ſingul. in l.fi. C.de pact. conuen. vbi maritus habens inſtrumentum bonorum

parapher

paraphernalium vxoris, præſumitur eius procurator:& qui habet inſtrumentũ cauſæ penes ſe, præſumitur procurator. Bart. in l. vulgo.per illũ tex.ff.de adminiſt.tutor. Guido papæ.conſ.68.circa proceſſum. col. 1. vbi concludit, quòd ſi quis dederit reſcriptum regium alicui, videtur dediſſe poteſtatem petendi interinationẽ illius,ac verificationem & executionẽ.maximè quando probat inſtrumenta ab ipſo domino tradita. nam illa probatio traditionis inducit probationem mandati. Rom. conſ. 446.primus propoſitæ.in 2.q.

Contrarium teneo, quia non ſufficit tacitum in inſinuationibus iſtis mãdatum, ſed requiritur expreſſum: & quia is qui habet tacitum mandatũ, non eſt procurator, ergo non poteſt inſinuare. & licet traditio inſtrumentorum præſumat tacitum mandatum vt ſupra probatum extitit, tamen illud non ſufficit.

Litera deferens præſumitur is de quo loquitur.

182 Bene fateor quòd ſi procurator conſtitutus à nominato deferret inſtrumentum procurationis,& obiiceretur eidẽ,quòd nõ eſſet is,de quo inſtrumentũ loquitur, certè pręſumeretur eſſe ille.de quo cantat inſtrumentum,poſtquam defert literas nominationis,& alias.arg.l.ſi qua per calumniam. & ibi Bald.in fin C. de epiſc.& cleric. ſicut quãdo nuncius literas iudicis portat, præſumitur nuncius illius. Soc. in tract. de citationibus.arti.24.q.5.in fi.ad hoc vt non poſsit cõtra eum opponi,quod non ſit ſeruiens illius iudicis.ita loquitur gloſſ. prædictæ l. fi.& doct.ſupra allega. Cepola.cõſ. 11.caſus.in 2.qõ.Boer.in deciſiſ. Burdeg. q. 154.aliud ortum fuit in fine.

Procurator, an cenſeatur nomine procuratorio inſinuare.

183 Decimò,an procurator inſinuans videatur ſuo,aut procuratorio nomine inſinuare?Reſpon.ſi ſemel oſtẽderit literas procurationis,cenſetur procuratorio nomine intimare, licet non dicat ſe facere nomine alterius. Nam ſi dico ego procurator inſinuo, ſequitur quòd procuratorio nomine. vt not.in l.qua ratione. ff. de proc. hoc docet Bal in c.edoceri.nu.2. de reſcript. Idem ſi dicat, inſinuo pro tali. l. poſt dotem.in verbo filiæ voluntate. & ibi Imol. ff. ſolu. matrim.l 1.§.nunciatio. & ibi Bart. & alij. de operis noui nuncia & l.ſi ibi ſtipulatus. § Gryſogonus.de verbor.obliga. Soc.in c. 1.in 7. arti. q. 7. de libelli oblatio. Alberi. in l.1.in fi.ff.de adminiſtra.tutor.Bald.in l. ſi patruus. col. 2. C. communia vtriuſque iudi.vbi concludunt docto.quòd quando actus poteſt intelligi geſtus duplici nomine,tunc præſumitur geſtus eo nomine, ſecundũ quod poterit valere,vt actus potius valeat,quàm pereat.l quotiẽs, 2. ff. de reb. dub. Fel.in c.cũ ex officij. de præſcrip. poſt Panor.in c.niſi. de præb. & ſi poſsit valere pro vtroque, in dubio inſpiciemus literas duplicatas,vel nomen & cognomen quod dedit ſi non apparerent, nomine ſuo videtur inſinuare.argu. l. de eo. ff. de iure fiſci. Guido papæ ſingu. 700. agendo. vbi dicit quòd agendo ſimpliciter dicitur nomine ſuo agere.vide tex.ſing in l.fi.ff. quando ex facto tutor.l.titium.§. præfectus.ff. de adminiſtr. tutor. & Signorel.conſilio 190. in nomine,&c. & Alciat. in tracta. præſump. fol.280.in 24. præſump.2.regulæ 3.partis. vbi tractat,& iſtud probatur inſtar legati, qui ſi conferat in dubio vt legatus,& legationis authoritate videtur conferre. c. hi qui.& ibi Philip.Fran.de pręb.in 6.& item probata inſinuatione facta per procuratorem, præſumitur facta expenſis facientis. Bal.in l.ſi §.in cõputatione.no.2.C.de iure delibera. Guido ſing. 702.probaro. & ad vtilitatem conſtituentis.l. penult.ff.ſi quis cautio.

184 Vndecimò nominatus conſtituit procuratorem ad præſentandũ literas gradus & nominationis, & ad acceptandum, & ad reſignandum, poſtea collatum fuit iſti nominato beneficium, an illud poſsit procurator ratione huius procuratorij reſignare? Er breui reſpondent do. de Rota deciſio. xxvj.vtrũ poſsit. de procurator. in antiq. quòd non, dicentes non valere procuratorium ad acceptandum, & poſtea permutandũ,quia conſtituens non erat dominus beneficij tẽpore cõſtitutionis Ideo non firmatur, quod de iure ab initio nõ ſubſiſtit, reg.non firmatur.de reg.iur.in 6.& nõ poteſt quis priuari beneficio,quod nõ habet. l.traditio.ff. de acq.rer. domin. Bart.in l.ſi vniuerſæ.C.de leg. priuatio enim præſupponit habitum.l.decem.ff.de verb.oblig.§. ſeruus.inſt. de capi.diminutio. Et etiã quia ad renunciãdum debet interuenire ſpeciale mandatũ certi beneficij.c.le.vna, de renun. facit l.ſi quis mihi bona.§. ſed vtrum.ff de acqui.hæred. vbi iuſſus debet eſſe ſpecialis de adeundo certam hæreditatem: ſic in repudiando.ita in proprijs terminis tenet Io. Dayma ſuprà in proœmio cõcord.in verbo adiunctum.fol.104.col 4. & fol.ſeq.& ibi plus dicit, non valere conſtitutionem procuratoris, ſi eſt conſtiturus ad acceptandum,vel præſentandum ad beneficium viuentis,ne captãdæ mortis occaſio præbeatus.c.ne captandæ.de cõceſſ. prębend.in 6. nam ſicut non valet repudiatio hæreditatis ſuperſtitis.l.qui ſuperſtitis. ff.de acquir. hæred. Et is poteſt repudiare qui poteſt acquirere.l.is poteſt. ibidem plenè Iaſ.in l. his qui hæres.ibidem. ita non valet conſtitutio procuratoris,vt quis repudiet, quod nõ habet: & ſic poſtea habito, & acceptato beneficio requiritur aliud ſpeciale mãdatum ad reſignandum, vel permutãdum. & ſicut hæres conſtitutus ſub conditione ſi repudiat, interim nil agit, ita & iſte procurator,ſine nouo mandato. l.is qui hæres. in princip.ff.de acquirend. hæred.& ſi ſub conditione, vel ex die certa, nobis legatum

De procuratore dato ad acceptandum, & reſignandum, vt facta acceptatione non poſſit reſignare.

f 3 ſit,

ſit, ante conditionem vel diem certum, repudiare nnn poſſumus: nam nec pertinet ad nos, antequam dies veniat, vel conditio exiſtat. l. ſi ita ſcriptum. §. 1. ff. de lega. 2. glo. & doct. in c. 3. de deci. nec valet conceſsio religioſo facta ad conſentiendum electioni faciendæ. cle. ſi. de elect.

185 Nam ſicut non poſſet reſignare de præſenti beneficium ſibi acquirẽdum, ita non poteſt conſtituere procuratorem, vt reſignet illud, quod non habet, nec poteſt fieri verè, nec per fictionem, quæ requirit duo extrema habilia. Bart. in l. ſi is qui procmptore. ff. de vſuca. & extremum à quo non eſt habile, ideo non poteſt fingi, & ſecundum hanc opinionẽ fuit iudicatũ in magno cõſilio in præſentia domini cãcellarij, & plurium magiſtrorũ libellorum relatore domino Molinerio cõſiliario Tholoſę, anno 1536. die 20. Ianuar. pro præbenda Agenen. & ita etiam fuit iudicatũ in ſupremo Burdegal. ſenatu, vt teſtatur Boer. in deciſi. ſuis. q. 308. vtrum quis poſſet. nempe quod quis, ſi velit habere non poteſt, id repudiare non poteſt. l. qui non poteſt facere. in fi. ff. de reg. iur. Item ſi procuratori cõferatur beneficium, & is perat ſibi fieri inſtrumentum, non ob hoc videtur acceptare, quia contradicens poteſt petere ſibi fieri inſtrumentum. Calder. conſ. 2. de præb. nec probat hoc eſſe quod ab hoc contingit abeſſe. l. neque natales. C. de probatio. & pulchrè tradit D. Bonet. in repet. illius legis.

Arreſtum.

186 Duodecimò, an excommunicatus inſinuare poſsit literas gradus & alias? Videtur quòd nõ, quia communio prohibetur eum eo. c. 2. de except. Contrarium reſpondeo, quia per inſinuationẽ nihil iuris quęritur graduato aut nominato incerto beneficio, ante vacationẽ, ergo nominatus poterit inſinuare, tam per ſe, quàm pro alio, & talis inſinuatio valebit, per ea quę ſcripſi in §. ſi quis verò. in verbo diſpoſuerit. de col. in cõcord. imò fortius poterit nominatus, vel graduatus vacans beneficium acceptare, & valebit hæc acceptatio facta per excõmunicatum, cùm non ſit niſi quædam voluntatis declaratio quam excõmunicatus non perdit, vt concludit, de Rota. deciſ. vlt. de ſent. exc. & Card. in conſ. 103. caſus ſuper quo. col. 4. plenè dixi in repet. c. poſtulaſtis. 2. not. de cleric. excommunic. miniſtra.

Excommunicatus, an pro ſe, vel alio inſinuare poſſit.

187 Decimotertiò, quidam conſtituit procuratorem ad inſinuandum literas gradus, & nominationis, non expreſsit literas temporis ſtudij, an valeat inſinuatio facta per iſtum procuratorem? breui dicerẽ non valere, quia non eſt cõſtitutus ad hoc, nec eſt procurator, niſi ad inſinuandum duas literas expreſſas, ergo ad alia non reperitur cõſtitutus, nihil enim limitato, & expreſſo addi debet. l. in agris. ff. de acquir. rer. dom. & conſtitutus in vno non eſt in alio cõſtitutus, imò vnum exprimendo aliud prohibere videtur. arg. l. cùm prætor. ff. de iud. niſi dixiſſet, & alias literas ad hoc neceſſarias, quod ſemper debet conſcribi à notario.

Inſinuatio facta ab eo qui nõ habet poteſtatẽ non valet.

188 Vltimò quæritur, quidam aſſerit ſe habere mandatum præſentandi nominationes, & alias literas, cùm nullum mãdatum habeat, qua pœna veniat plectendus? Reſp. pœna falſi. tex. & ibi doc. not. in l. ſi autem. §. item ſi fundũ. ff. de neg. geſt. hoc expreſsè dicit Rom. conſ. 446. primus. col. 1.

Aſſerens ſe habere mandatum quod non habet falſi tenetur.

189 Nota vnum ſingulare dictum, quòd ſi ſtatutum dicat, quòd aliquis puniatur tãquã falſarius, tamen non debet puniri pœna legis Corneliæ de falſis, ſed alia pœna arbitrio iudicis. Bal. & Fel. in c. nõnulli. §. ſunt & alij. de reſcri. & Fel. in c. a. ſolitæ. col. 2. de maiorit. & obed. Refert & ſequitur Hipp. ſing. 236. dictio tãquam. & ita intelligitur ord. regia. rub. *des notaires*, artic. 12. ibi, *comme fauſſaires*, & ibi plenè dixi aſsignando rationem.

190 Vndecimò, videndum eſt quotiẽs inſinuandum ſit. Reſpon. ſemel tantùm literæ gradus, nominationum, certificatoriæ temporis ſtudij, & nobilitatis. tex. in §. præfati. 2. ibi, ſemel ante vacationem. de colla. in concord. facit text. in l. titia ſeio. §. vſuras. ibi, quam ſufficit ſemel interueniſſe. ff. de leg. 2. l. cùm procurator. §. 1. ibi, nam & ipſi domino, cùm ſemel nunciauit, non permittitur iterum nunciare. de ope. no. nuncia. l. 3. §. illum ſciendum. ibi, ſed ſemel inter initia facta, quod vi aut clã. l. fi. §. & hæc quidem. in fi. ibi, ſemel enim & non ſępius eam peti concedimus. C. de iure delib. & ſi hæc non ſufficiant, alia tradit Matth. de afflictis in trac. de iure prothomiſeos. §. vt infrà triginta. col. 5. & Iaſ. in l. ſi duobus. §. ſi ei qui. & l. qui per ſalutem. ff. de iureiur. & l. prætor. §. deinde. de operis noui nuncia. omitto l. boues. §. hoc ſermone. de verb. ſig. & c. non poteſt. & quæ ibi vtrobique addidi, de præb. in 6. & l. videamus. ff. quòd met. cau. & quæ tradit Geor. Natam in repet. cle. ſæpe. in princ. col. 53. de verb. ſign. & quæ dixi in 1. notab. l. vnicæ. C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt. Et quòd ſufficit ſemel profiteri in vna religione, nec tenetur iterum facere profeſsionem, ſi ad aliam religionem transfertur, vt concludit Federi. in conſilio 5. quidam monachus. quæſtione prima, quòd eſt intelligendum quo ad hoc vt monachus fiat alterius monaſterij. ſecus quo ad ſubſtantiam regulæ. Dec. in capitu. præterea. de præb.

Semel inſinuandum eſt.

Amplia quòd niſi ſemel nõ eſt inſinuandum etiam ſucceſſori. in ordina. regiis rub. *des graduez ſimples*. artic. 3. in fin. ibi. *En faiſant vne ſeu apparoir auſdictz collateurs, ou patrons d'icelle nobleſſe*: & quãuis loquatur de inſtrumẽto nobilitatis, idem tamen eſt in aliis, nec debet diuerſo iure cenſeri. l. eum qui. ff. de vſucapi. & ſuprà dixi, & an ſi canonici qui elegerunt, moriantur antequam

quam electus per eos confirmetur, ſucceſſores teneantur electum confirmare, vide Roſ. ed. in q. ſabbati. q. 5.

Caſus in quibus vltra ſemel inſinuandum eſt.

191 Primò, fallit quando prima inſinuatio non eſſet ritè facta, vtpote extra tempus quadrageſimæ, tunc iterum debet ritè fieri, quia quod nullum eſt, habetur ac ſi factum non eſſet. l. quotiens. ff qui ſatiſ. cog. & quando teſtes non ſunt ritè examinati, poteſt peti iterum eos examinari, licet ſint publicati. tex. ſing. in l. veluti. ff. de edẽdo. ſecũdum Bal. in Marg. in ver. teſtis, in 8. q. & additio non ritè facta, habetur pro non facta. Iaſ. con. 127. dubitatur. in 4. vol. multa dixi in l. 4. §. cõdemnatum. ff. de re iudica.

192 Secundò fallit ex cauſa. nã eds iterum iubet prætor ex cauſa, vtpote ſi dicat collator perdidiſſe literas duplicatas. l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi. cũ l. ſeq. ff. de eden. l. ſi. de bonis auct. iud. poſsi. & ibi Bar. Dec. in c. 1. col. 30 de prob. ver. circa prædicta duo no.

Tertiò limitatur, quãdo plures impetrarent nominationes, vtpote in ſingulos annos, vt fit in hac patria conſuetudinaria, tunc etiã in ſingulos annos poſt impetrationem tenetur eas exhibere collatoribus, etiam ſemel tantum: & hoc probatur in dict. §. teneantur.

Quartò non procedit in nomine & cognomine, quod in ſingulos annos debeat inſinuari. d. §. teneantur, vt collator videat diligentes, & illos qui non renunciauerũt ſuis nominationibus, vt ſunt multi, tam per matrimonium, quàm per alia, de quibus 10 vlti. q. dicetur inferius.

Collatoribus ſcientibus an inſinuandũ ſit.

193 Duodecimò, an collatoribus ſcientibus inſinuentur nominationis gradus, & aliæ literæ? Videtur quòd non, quia certus non debet certiorari. l. 1. in fi. de actio. emp. Regula, cũ qui certus. de reg. iur. in 6.

Contrarium eſt verius, quia quando inſinuatio eſt de forma, non ſufficit ſcientia. d. reg. eum qui. Bart. in l. denunciaſſe. ff. de adul. ſed iſta inſinuatio eſt de forma: quia vbicunque decretum annullatiuum eſt poſitum, ibi eſt data forma. Bald. & alij in l. 1. ff. de liber. & poſthu. Ancha. in reg. ea quę fiunt. de reg. iur. in 6. ſed decretum annullatiuum eſt poſitum in d. §. teneantur, in fin. videlicet vt nominatus non poſsit acceptare beneficium illo anno, quo inſinuationem omiſit, & ſi acceptauerit, acceptatio nullius eſt momenti: & ideo cõſenſus partium nihil operaretur. glo. in verbo cõmittatur. c. ſtatutum. de reſcrip. lib. 6. Fel. in c. cum dilecta. col. 7. in §. ſigno, illo titul.

Denunciatio quando ſcienti ſit facienda.

194 Nec obſtat quòd denunciatio in dubio non præſumitur eſſe de ſubſtantia, ſed de ſcientia. quia denũciationes & inſinuationes fiunt ad certiorandum. l. item veniunt. §. petitã. ff de pet. hęred. l. aut qui aliter. §. ſi fortè. quòd vi aut clam. & ideo in dubio ſola ſcientia ſufficit. Dy. in di. regula cum qui certus eſt. Cy. in l. emptor. C. de euict. hoc tamen non procedit, quando lex requirens denunciationem procederet vltra: dicens actum factum aliter non valere, vt in concordant. quia tunc denunciatio erit de ſubſtantia, & non ſufficiet ſcientia. Bald. in l. 1. ff. de liber. & poſthum. & in ca. 1. col. 2. ſi de feudo vaſſalus ab aliquo interpella. fuerit, vt refert Alexand. conſi. 27. viſo themate, co. 1. in 6. vol. vbi dicit, quod quando lex exigit denunciationem, non ſufficit ſola ſciẽtia, quia tunc eſt de forma, ſecus ſi requirat tantum ſcientiam, quia tunc ſcienti non eſt denunciandum. vide plenius conſi. 138. viſo puncto. in 7. volum. Colle. in c. dilectus, 2. col. 2. de præben. quia vbicunque denunciatio fit non ad certiorandum modo, ſed vt aliquid fiat, vel non fiat, tunc debet etiam fieri ſcienti. Barto. & alij in l. non ſolum. §. morte. ff. de ope. noui nuncia. Panor. & alij in c. cum M. de cõſtitu. Fel. in c. cum contingat. col. 5. conclu. 4. cũ ſeq. de reſcrip. Sed iſta intimatio fit non ſolũ vt collator ſciat nominationes, ſed vt in tempore cõferat: ergo debet fieri etiam ſciẽti. hoc tradit expreſsè gloſ. in verbo exhibere. in § ſtatuit, de coll. in prag. Dom. & Fran. in c. ſi capitulo, & ſeq de cõceſ. pręb. libr. 6. vbi requiritur ꝙ fiat præſentatio ei cui mandatum dirigitur etiam ſi ſciat.

195 Et quando presbyter ſcit peccata ſui parochiani, vtpote quia vidit committi, tamen adhuc requiritur confeſsio. not. beat. Thomas, in 4. ſent. diſtin. 17. quæſt. 3. artic. 2. ante medium, per ca. ſi ſacerdos. de offic. ordin. dixi in c. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſ. Sic dicitur de iudice, quando ſcit vt priuatus, adhuc eſt eidem probatio faciẽda. c. 1. de offi. ordi. & c. 1. de re iudi. in 6. Alex. conſ. 27. viſo in 6. vol. & ſic licet collator apponeretur teſtis in gradu, vel nominationibus, adhuc eſſet eidem facienda inſinuatio, per prædicta facit gloſſ. in l. nomen. C. quæ res pignor. obligar. poſſunt. vbi dicit debitori eſſe denũciandum etiam ſi eſſet certus.

Presbytero eſt confitendũ etiã ſi is viderit peccata committi.

Fallit quando ſcirent per ſcientiam inſinuationis, quæ fuiſſet facta vicario collatoris, tunc nõ teneretur collatori iterũ inſinuare, niſi in caſibus quos in proxima quęſtione, ſupra ſcripſi.

196 Decimotertiò, an inſinuans debeat literas gradus & aliàs aperire & legere corã collatore, dum eas illi inſinuat? Videtur quòd ſic, vt patet in d. §. præfati. ibi, per patentes literas. de collat. in concord. & gloſ. videtur innuere in §. ſtatuit. in verbo exhibere, de colla. in prag. vbi dicit exhibere, id eſt præſentare, vt legant & videant. text. eſt in cle. cauſam. de elec. ibi, vel perlecto.

Literæ nominationum an coram collatore ſint legendæ.

Contrarium videtur verius, & ſic eſt tenendum, arg. tex. in c. appellatio. de appel. lib. 6. vbi ſic dicitur. Apellatio, quã in ſcriptis iudici à quo appellare volebas, te porrexiſſe proponis, nõ poteſt ex eo quòd

coram ipſo lecta non fuerit, rationabiliter impugnari. & text. in d. cle. cauſam. ibi, in princ. porrecto, vel perlecto. de electio. vbi gloſ. in verbo perlecto, dicit, per hoc patet, quòd primo caſu cùm porrigitur, non eſt legi neceſſe, per illam alternatiuam, vel, in text. poſitam, ſic nec in hoc caſu.

197 Idem crederem in mandato de prouidendo, cùm iiſdem ferè regulis determinetur: nam ſufficit quòd detur exẽplum mandati, vel quòd legatur. & quando non traditur exemplum, tunc debet legi, vel non debet ſtare per mãdatarium quo minus legat, quod probat Soc. in tra. fallen. reg. 79. vbi dicit, quòd ceſsionarius exhibẽs inſtrumẽtũ debitori, debet illud legere. not. doct. in l. non ſolum. §. morte. ff. de ope. no. nũc.

Literæ patentes quæ dicantur.

198 Nec obſtat d. §. præfati. 2. ibi, per patentes literas, quia debet exponi, id eſt publicas. nam quod publicũ eſt, omnibus patet. §. conſequens. inſtit. de ſuſpec. tuto. literæ publicæ & authenticæ, licet ſint clauſę, patentes dicuntur. & faciunt fidem, quando ſigillum nõ eſt fractum, vel remotum. Io. And. poſt Hoſti. in c. patentibus literis. de priuileg. Card. in cle. vna. §. nos itaque. 6. not. de iureiuran. & patentes literę principis probant. cle. vna. § porrò. & ibi Imol. col. 2 de iureiuran. ſic & patentes literę epiſcopi. cap. 1. de tempor. ordinat. in ſexto. ad hæc canonicorum patentibus literis creditur. capit. ſi canonici. de offic. ordinar. in ſexto. ſic & patentibus literis vniuerſitatis ſtabitur.

Non valet inſinuatio de exẽplo facta.

199 Et per hoc dicerem nõ valere inſinuationem de exemplo, ſiue tranſumpto nominationum, & aliarum literarum, cũ non ſint literæ patentes, niſi originale inſinuetur. l. ſancimus. vt authentica ipſa, atque originalia reſcripta, nõ exempla eorum inſinuẽtur. C. de diuerſ. reſcrip. & illa lex eſt canonizata in c. dicenti. §. ſancimus. 25. q. 2. ſequitur patruus meus Rebuffus, & Platea. in l. probatorias. C. de diuerſ. offi. libr. 12. Alex. conſi. 95. viſis proceſsibus. col. pe. in 2. volu. verſi. ſupereſt. nam vbicunque aliquid intimatur præceſsiſſe alicui, propter quod tenetur ad alicuius actus explicationem, tunc ſemper ei cui fit intimatio, debet fieri per originale, & authenticum inſtrumentum, alioqui inſinuatio cenſetur illegitima. iſta eſt regula tradita in dict. §. morte. per doc. & expreſsè per Rom. conſi. 336. circa fin. Præterea fidem nominati & graduati collatoribus de ſuis literis facere tenẽtur. d. §. teneantur. quã non facerent per tranſumptum, ſiue exemplum. l. 2. ff. de fide inſtru. quia intelligitur, fidem, ſcilicet plenam. text. iuncta gloſ. in cle. conſtitutionem, de elect. Alex. conſil. 147. viſis. in 6. volum. Dec. & alij in rubr. de probat. in decreta.

Vel poteſt exponi patentes, id eſt apparentes, quia ſi nominatus eas inſinuaret, non debet eas operire, ſicut nec monachus ſuum habitum: alioqui dicitur apoſtata. glo. ſing. in cle. 2. in verbo extrinſeci. de vita & honeſta. cleri.

Inſinuatio literarum, prout in ſacco continentur, non valet.

200 Ex hoc infertur, parũ valere inſinuationem factam per nominatum vel graduatum ſic, inſinuo literas gradus, nominationis, & alias, prout in hoc ſacco continentur, niſi eas poſtea oſtenderit collatori. & hoc per doctrinam Barto. in l. cum ſeruus. ff. de condi. & demonſtrat vbi dicit non valere oblationem pecuniæ factã clauſo marſupio. Bal. & alij in l. acceptam. C. de vſur. Barba. conſil. 8. ſcribitur. colum. penult. in 1. volum. vbi dicit non valere productionem à parte factam, ſi ſaccum ſcripturarum producat. & hoc verum ſi pars opponat. & ſi pars confiteatur poſitionem, prout in tali inſtrumento continetur, ſi in illo inſtrumento non ſic continetur, illa confeſſio nõ valebit. tex. in l. 2. C. de error. aduo. & ibi Bal. ſic pulchrè conſuluit Alex. conſil. 8. viſis. colum. 4. numer. 13. in 3. volum.

Item ſi quiſpiam habeat terminum ad excipiendum, & producendum iura ſua, & poſtea ea producat, prout in ſacco cõtinentur in illis punctis quę pro eo faciunt, nõ valet Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de inſtrumen. editio. §. videndum reſtat. verſic. item nõ exhibeas. Anto. & alij. in c. imputari. de fide inſtru. Iaſ. in l. Titiæ textores. col. 2. ff. de legat. 1. ſic nec inſinuatio nominationum vel gradus, quod eſt notandum. igitur non ſic inſinues.

Quæ pœna puniantur nõ inſinuantes.

201 Vltimò quomodo puniantur non inſinuantes? Breui reſpond. tex. in d. §. teneantur, quòd eo anno, quo prefatam inſinuationem facere omiſerint, beneficium in vim gradus, aut nominationis petere non poſſunt. & idem dicitur in ordina. regiis, rub. *des graduez ſimples*. artic. 3. & 9. quòd ob inſinuationem omiſſam in vno anno, non perditur prioritas, vel alia priuilegia, ſi ſequẽtibus annis inſinuet. nam ſicut ſi ſtatuto dictante inſinuatio donationis debeat fieri intra menſem, & non fiat donatio, caret effectu. l. ſi. C. de donati. ante nuptias. Bal. in l. vniuerſa de precibus imperat. offerend. Anto. de cana. in tractat. de inſinuatio. q. 28. ſic & gradus & nominationum inſinuatio ſi nõ fiat tempore quadrageſimæ, illo anno quo non eſt facta, caret effectu, quia non ſatisfit iuri requirenti inſinuationem, & concordatis factis inter Papam & regem.

202 Idem ſi inſinuauerit, ſed non tempore quadrageſimæ. quia ſicut agri ſator obſeruare anni tẽpora debet, aliàs perdit ſemen ſuum, & ager non fructificat, verba ſunt not. Bald. in c. 1. col. pen. de poſtu. præla. Sic & nominatus: alioqui nominationes eidẽ non afferunt fructum. Item ſicut medicus obſeruat tempora, ſic & iuriſperitus. Bal. in l. vna. in prin. in 2. colu. C. de caduc. tollen.

Et quan-

Iuriſperitos & medicos obſeruant tempora.

Et quando lex vel diſpoſitio apponit tempus, qui non obſeruat tempus, non ſeruat formam. Bald. in authent. quæ ſupplicatio. circa finem. C. de precib. imperat. offer. per text. in l. ſene. §. conſequens. ff. de excuſat. tuto. ibi, non aliter audiri, ſi non fuerit conſeruatum conſtitutum tempus. Feli. in c. cum contingat. col. 8 de reſcrip. Paul. in l. ſi in lege. in fin. princ. ff. locati. Albert. Bru. in tract. de forma & ſolenni. actus, rub. ex quibus conſiſtant forma & ſolennitas. verſic. 27. & ſuperius fuſius ſcripſi.

Pro villis muratis habendis an ſit inſinuandum.

203 Quæro an idem ſit in graduatis, vel his qui volunt obtinere villam muratam, ſeu beneficia in villa murata? & gl. in §. ſtatuit. in verbo hoc, de collatio. in pragma. tenet quod ſic, alioqui quomodo ſciret collator aliquem graduatum eſſe, niſi eidem inſinuaretur? vide quæ dico infra, quæſtio. 16. & in §. ſtatuimus. 2. collation. in concordant.

204 Quæro, beneficium vacauit in menſe Iulio, is nominatus qui inſinuauerat, nõ requiſiuit intra ſex menſes, quare per ordinariũ cuidam graduato, qui non inſinuauerat, fuit facta collatio, an valeat? Breui reſpondeo quòd ſic, quia paria ſunt non eſſe inſinuatum, & nõ apparere. l. duo ſunt Titij. ff. de teſta. tutel. ſed is qui inſinuauit, non apparet, cum nõ veniat intra ſex menſes, ergo collatio alteri facta valebit.

Nec obſtat ꝙ quãdiu eſt aliquis qui inſinuauit nõ debet alijs nõ inſinuanti beneficium conferri, quia hoc fateor, quando 2- lius qui inſinuauit, requiſiuiſſet, aliàs ſecus. nam ſicut poſt ſex menſes poteſt conferri beneficium vacans in menſibus præſtitutis nominatis non nominato, ſic & multo fortius in hoc caſu.

Quæſt. decimæquintæ Epitome.

1 *Beneficia quæ in nominationibus comprehendantur.*

2 *Beneficia patroni laici non debentur nominatis, nec graduatis, nec mandatarijs. & nume. 3. & 6.*

4 *Mandatarius nominato preſertur.*

5 *Mandatum omiſſa forma eſt nullum.*

7 *Legatus non confert beneficia ſub patronatu laicorum exiſtentia.*

8 *Beneficium quod iure regali confertur non comprehenditur in nominationibus nec Papa illud conferre poteſt. 9.*

10 *Ius regaliorum quando fuit conceſſum. & in quibus eccleſijs conſiſtat.*

Epiſcopus promotus in cardinalem, facit vt iure regali vacent beneficia.

11 *Beneficium laico debitum non comprehendunt nominationes.*

12 *Hoſpitalia nominatis non debentur. fallit. nu. 14. & 15.*

Hoſpitalarius dicitur habere officium, & non beneficium inſtar tutoris.

13 *Hoſpitalia non tenentur ad decimas.*

14 *Hoſpitalia conceſſa in titulum, vt beneficia reguntur: & comprehenduntur in nominationibus.*

15 *An præſumatur hoſpitale.*

16 *Leproſaria & eleemoſynaria an comprehendantur in nominationibus.*

Leproſaria & eleemoſynaria non veniunt nomine beneficij.

17 *Præceptoria ſancti Ioannis Hiereſolymitani nominatis non debentur.*

18 *Altaria & legata pia non debentur nominatis.*

19 *Officium operariæ non eſt nominationibus ſubiectum.*

20 *Operarius tenetur ad rationem inſtar tutoris.*

21 *Laicus poteſt eſſe eccleſiæ operarius.*

22 *Loca collegialia nominatis non ſunt affecta.*

23 *Fallit ſi dentur in titulum.*

24 *Beneficia regularia non comprehenduntur in nominationibus ſecularium.*

25 *Beneficium conſuetum regi per ſeculares non comprehenditur in nominationibus regularium, vel contrà.*

26 *Beneficia quæ dicantur regularia.*

27 *Beneficia cauſa permutationis vacantia an comprehendantur in nominationibus. & nume. ſeq.*

29 *Beneficia permutata non poſſunt optari.*

30 *Permutans an teneatur oſtendere titulum ſui prædeceſſoris.*

31 *Beneficia electiua an debeantur nominatis. & nu. 32.*

32 *Beneficia quæ propriè dicantur electiua.*

33 *Beneficia electiua non comprehenduntur in mandatis apoſtolicis.*

34 *Beneficia vacantia in curia Romana, non comprehenduntur in nominationibus: quia illa ſolus Papa confert. fallit nume. 36. 37. & 38.*

35 *Beneficia quando cenſeantur vacare in curia.*

39 *Beneficia annexa qualitatibus nominati non poſſunt acceptare. 41.*

40 *Beneficia nobilibus debita an nominatus non nobilis acceptare poſſit.*

Doctor iudicatur nobilis.

42 *Beneficium datur propter officium.*

43 *Beneficia vnita menſæ epiſcopali, vel capitulis an debeantur nominatis.*

Idem ſi alio modo vnita ſint.

44 *Beneficia creata poſt datam nominationum non ſunt nominatis affecta.*

Qualitas iuncta verbo ſecundum tempus verbi debet intelligi.

Beneficium eccleſiaſticum non dicitur ante confirmationem epiſcopi.

45 *Beneficium vacans tempore nominationis an debeatur nominatis.*

Verbum futuri temporis includit præſens & præteritum.

Diſpen

46 *Diſpenſatio an proſit in beneficiis iam obtentis ante datam diſpenſationis.47.*
Legitimatio non trahitur retro.
48 *Beneficium tempore data nominationum ſuppreſſum, ſi poſtea reparetur, an debeatur nominato.*
49 *Beneficia quæ optari poſſunt, vigore conſuetudinis nominatis non ſunt affecta.*
50 *Beneficium quod vnus canonicus ſpeciatim confert ratione ſuæ præbendæ, non comprehenditur in nominationibus, niſi expreſſim apponatur.*
Vniuerſitatis quæ ſunt, non ſingulorum.
51 *Dignitates eccleſiarum cathedralium non debentur nominatis obſtante conſuetudine. Fallit nu.52.*
52 *Papa in eccleſiis vbi Rex habet ius regaliorum, an poſſit creare canonicum.*
53 *Conſuetudo vt canonicis tantùm conferantur dignitates, valet.*
54 *Nominationibus an poſſit grauari habens vnicum beneficium in ſua collatione.*
Conditores voluiſſe priuare illum qui tantum vnius beneficij habet collationem non eſt veriſimile.
Factum legitimè non debet retractari.
55 *Nominationibus an poſſit grauari habens vnum beneficium in regno, & plura extra regnum.*
Cumulatio ſummarium non fit, quando agitur de excluſione iuriſdictionis: & quando eſt odioſum.
Grauamen ſicut videtur reſpicere totum patrimonium, ſic & grauamen beneficiorum omnia beneficia.
56 *Grauari nominationibus an poſſit collator extra regnum exiſtens, ad beneficia regni.*
57 *Beneficia extra regnum ſita non comprehenduntur in nominationibus.*
Argumentum de perſonis ad locum valet.
58 *Beneficia per mortem vnius ex nominatis colligantibus vacantia an debeantur.*
59 *Collatio quando ſpectat ad duos, vni tantum non ſunt nominationes dirigendæ.*
Idem in mandatis apoſtolicis.
60 *Nominationes non diriguntur eccleſiæ in qua non eſt certus numerus præbendarum.*
61 *Beneficia per negligentiam ad epiſcopum deuoluta non debentur nominatis.*
62 *Vicaria temporales non ſunt affecta nominatis: ſecus in perpetuis.*
63 *Penſiones quæ cum perſona habentis extinguntur, non poſſunt impetrari vigore nominationum.*
64 *Beneficia vacantia per ſimplicem reſignationem non debentur nominatis: ſecus in mandato apoſtolico. nu 65.*
66 *Beneficia curialium etiam extra curiam vacantia non ſubijciuntur nominationibus.*
67 *Oratoria non debentur nominatis.*
68 *Beneficia in menſe iunio vacantia ſi conferantur abſenti, qui menſe iulio recuſauit, non debentur nominatis.*
69 *Beneficia quæ per ceſſum vel deceſſum ſupprimi deberent, non ſunt affecta nominatis.*
70 *Beneficia reſeruata per extrauag. execrabilis, non afficiuntur nominatis.*

Quæſtio xv. principalis.

1 DECIMOQVINTÒ, principaliter quæritur, quæ beneficia in nominationibus comprehendantur. & quę non? quia cognito vno contrariorum, cognoſcetur & reliquum. l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. & inſtitu. illo titu. in princ. docto. in rub. ff. de acquiren. poſſeſ. Barba. conſi. 23. ſcripſit. q. 3. volu. 1. *Quæ beneficia in nominationibus comprehendantur.*

Ideo videamus quæ beneficia non afficiantur nominatis, nec graduatis, vigore nominationum, vel gradus, &c.

2 Primò, dico non comprehendi beneficium ſpectans ad præſentationem patroni laici, quia text in dicto § præfati. 1. de collat. in concord. loquitur tantum de patrono eccleſiaſtico. ideo laicum patronum videtur excludere, argumen. cap. nónne. de præſumptio. Ita tenet glo. in §. item quòd ad dictas. in verbo eccleſiaſtico. & in §. ſtatuit in verbo, pręſentatio. de colla. in pragma. Facit quod notant docto. in cap. 2. de præbend. in 6. vbi beneficia ſpectantia ad patronos laicos in curia non dicuntur vacare. Panormita. in cap. dilecta. de maiori. & obedien. Baib. in cap. dilectus. de offic. lega. quia laici retraherentur à fundationibus eccleſiarum. Archidia in cap. 2. de præbend. in 6. Imò ex conſuetudine Franciæ receptum eſt, vt etiam papa hæc beneficia non conferat, per rationem ſupradictam. *Beneficia patronis laici non debentur nominatis nec graduatis, nec mandatariis.*

3 Idem in mandato apoſtolico, vt non comprehendat hæc beneficia. not. in capitu. cùm dilectus. de iure patronat. Do. Ruſæus in tracta. de manda. Apoſto. in 2 parte. vide quæ dixi ſuprà quæſtio. 8. nume. 22.

4 Secundò, non comprehenditur beneficium affectum mandatario, nam vacante beneficio etiam in menſibus nominatis præſtitutis, debetur mandatario excluſo nominato. in titu. de mandat. apoſto. in concord vbi ita fuit inter ſanctiſsimum Papam & regem noſtrum Chriſtianiſsimum concordatum, quia hi qui authoritate apoſtolica veniunt, vt ſunt mandatarij, omnibus aliis ſunt præferendi. c. eum cui & c. hi qui. de præb. in 6. Item certa forma in hoc Franciæ regno conſtituta fuit ad mandata impetranda. quia de iure plures ſunt formæ. vt dixi in rubr. de mand. *Mandatarius nominato præfertur.*

mand.in verbo,in forma.

Mandatum omiſſa forma eſt nullum.

5 Ideo ſi quis impetrauerit mandatum nõ ſeruata forma concordati, mandatum erit nullum. ita affixi conclusionem, & ſuſtinui. de qua dico in forma manda.apoſto. ſuprà.

Beneficiũ ſub patronatu laici non comprehenditur.

6 Tertiò,non comprehenduntur beneficia quorum præſentatio ſpectat ad clericum & laicum ſimul, ſicut nec in mandatis apoſtolicis, quia clericus habens præſentationem cum laico, gaudebit priuilegio laici,argu.l.ſi communem. ff.quemadmodum ſeruit. amitta. vbi non præſcribitur maiori propter minorem. facit gloſ. cap.1. in fin. de iure patro. lib. 6. vbi ſi laicus habeat ius patronatus cum clerico, habebit ſex menſes ad præſentandũ ratione clerici. Panor.in c.tranſmiſſæ.& in cap.eam te.de iure patro.Roch.curt.in tract.de iure patr. in verb.ius.in 7 q D. Sainſon in conſue. Turonẽ.in rub. *de ſucceſſions des roturiers.* artic.5.facit ca.per tuas.de arbitris. Bauer. in §.teſtes.colum.6.inſti. de teſta. & ſicut vniuerſitates non poſſunt grauare beneficia ſpectantia ad præſentationem laici tãtum,ſic nec quando ſpectant ad clericum & laicum ſimul,quia non debet fieri deterior conditio laici propter clericum.cap.ſacris.de ſepult.

7 Sic nec legatus poterit illud conferre. c. cùm dilectus.de iure patro. Panor.& Bart. in c.dilectus.de offic. leg. Et hoc tenet expreſſè Maleret.in tract.de elect.fo.16.ver.4. amplia.& quia nominationes reſpectu collatorum ſunt odioſæ,ſicut gratiæ expectatiuæ,& ſic reſtringendæ.regula,odia.de regu.iur.lib.6.gl. in §. item quod ad dictas. in verbo eccleſiaſtico & in §.itẽ quòd omnia.in verbo facultate.de coll.in prag.ita expreſſè tenet Brunel.in tract.de digni.lega. in conclu.23 in 3.declar. ratio eſt vltra eum, quia præiudicaretur præſentationi laici & clerici ſimul, ſed mixtum & compoſitum aſſumit naturam illius ſpeciei,ſecundũ quã iuri minus derogatur.Panormi.in c.ſuper quæſtionum.§.ſi verò.vlt. notab. de offic. deleg.ergo iſta aſſumetur,videlicet vt non comprehendantur beneficia ad præſentationem laici,& clerici ſimul ſpectantia.

Beneficiũ quod iure regali confertur,nõ comprehenditur in nominationibus.

8 Quartò, non cõprehenduntur beneficia iure regali conferenda.glo.in §.item quod ad dictas. in verbo eccleſiaſtico. de collat. in prag.& in §.item quod dicta. in verbo, regaliæ.de annat.ibidẽ.quia regi tanquam laico competit collatio.in c. generali. not. de elect.lib.6 & ſupra dixi beneficia laicorum in nominationibus non comprehẽdi. facit quod habetur per Ioan. Gallum in quæſtio.per areſta.q.113.item inter.

Papa non confert hæc beneficia.

9 Vbi beneficia quę ſunt ſub iure regaliorum,non confert Papa, etiam ſi vacent in curia.de Selua in tract.de benefic. in 2.parte.q. 23. Maleret. in tracta. de elect. fol. 23. verſicu.3. infertur. & iſtam declarationem habuit rex,anno 1339. vt citat Domi. Ruſeus in tracta.de iure regalio.in 9.priuileg. nec in mandatis apoſtolicis comprehenduntur,vt in d.cap.2. de præbend. & propter regis prærogatiuam, qui eſt eccleſiarum regni protector. teſte Ioan. Feral. in tract.de iuribus & priuilegiis regis Franciæ,in 8.priuilegio.

De iure regaliorum, & in quibus eccleſiis conſiſtat.

10 Et quando fuerit conceſſum iſtud ius regaliorum, vide per Gagui. in vita Philipp. pulchri.fol.123.& ſequen. verſicu. eodem tempore.Benedic. in repetit.cap. Raynutius.in verbo,& vxorem. nume.370. cùm ſequen.de teſta. Aufre.in repet.clem.1.de offic.ordi.nec habet rex illud ius regaliorum in omnibus eccleſiis regni, ſed in illis quas fundauit,& in eccleſiis quæ ſunt citra Ligerim, *Loire*, loquendo apud Pariſios, ita à quibuſdam notæ viris accepi eſſe declaratum in camera computorum Pariſien. Not tamen quòd quanuis laicus habeat ius conferendi beneficia eccleſiaſtica ex priuilegio Papę,iuxta cap.Adrianus. 63.diſt. tamen conferendo beneficium, nõ tribuit aliquod ius ſpirituale, quia ipſe nõ habet, ſed inueſtitus conſequitur ius ſpirituale à confirmatore,vel ab alio miniſtro eccleſiaſtico,quod eſt no..pro rege Franciæ ſecundum Boniſa.in cle.vna.col. penul.de conceſ.præb.Ioan.And.in cap.accedens.col.1. de præben.

Epiſcopus promotus in cardinalem facit iure regali vt vacent beneficia, & alus modis, vt hic.

an quando epiſcopus promouetur in Cardinalem, vacent ſua priora beneficia iure regali.tradit Collecta.in c.fin. col.1.de conceſ.præbend.quòd ſic & idem quando eligitur ad ſummum pontificatũ, vt dicit eueniſſe tempore Clementis ſexti. quod eſt notandum.

Idem quando habet prouiſionem alterius epiſcopatus.argu.ca.niſi cùm pridem. de renunciatio.Idem dicunt ſi hoſtis ſit,& rebellis regi,& regni inimicus,in illis eccleſiis quibus ius regaliorum datur regi.

Beneficium laico debitum non comprehendunt nominationes.

11 Quintò, non comprehenditur officium vel beneficiũ, quod cadit in laicũ. de quo per glo.in c.cùm M. in verbo, receperunt, de conſti. vel ſi per laicũ eſt regi conſuetũ, quia poſtquam ſcribitur pro clerico, præſumitur mãdari de beneficio eccleſiaſtico. in §.inſuper.in verb.beneficia eccleſiaſt.de coll.in concor.Felin.in c.in noſtra.correla. 22.de reſcrip.Barb.in cle.cauſam. col.51.de elec.vbi declarat quãdo dicatur beneficiũ eccleſiaſticum,& dico in trac.de pacifi.poſſeſ.in limita.10. nam hæc nõ cõprehẽduntur in aliis gratiis.Ioan. And. & alij in d.c. quia ſæpe.de præb.lib.6.de Rota deci.67. de reſcri.incip.nota ꝙ vbi. in antiq.glo.in verbo, officiũ. de pacifi. poſſ.in prag. nam exprimuntur beneficia eccleſiaſtica, ergo alia nõ comprehenduntur,nec officia. tex. in §.præfati.& in §.ſi quis verò.in verb.beneficiis eccleſiaſticis. de col. in concorda. tex.in c.ſi quis epiſcopus. ibi, aliqua officia eccleſiaſtica.1.q.3. ca. ſaluator.ibidem. gloſ.

glo.in §.in dignitatibus. in verbo,officiis. de colla.in pragma.

12 Sextò, non comprehendũtur hoſpitalia. cle.per literas. de præb. quia non ſunt beneficia ecclesiaſtica, licet ſint religioſa.cle. quia.de religio. domi. & ibi Bonif. notab. 17.nam hoſpitalarius dicitur habere officium,non beneficium,inſtar tutoris. l. orphanotrophos. C. de epiſco. & cle. gloſ.in verbo,beneficiis.in cle.diſpendioſam.de iudic.Bal.in l.beneficium.col.vlt.ff.de conſti. princ. & quia bona eorum ſunt deputata pauperibus, & ſic ad alium vſum non debent transferri.l.1.ff.de adminiſt.rerum,& laicis debent committi.d.cle.quia.ergo nõ ſunt adminiſtrationes eccleſiaſticæ.c.bene quidem.96.diſtinc. ca. decernimus.de iud. Calderi.conſi.vno.de ſupplen.neglig.prælat.hoc expreſ.è tenuit gloſ. in cap.ſi pauper.de præbend.in 6.& gl. in §. ſi autem illi.in verbo,beneficiorum.de colla.in prag. ſequitur de Selua in tracta.de beneficio. in 3.parte. q.57. Do. Tiraquel.in tract.de legib. connubia. in verbo, expres.limita.8. Brunel.in tract.de digni.leg.conclusio.19. in 4 declaratio.Feli.in c.de quarta.de præſcriptio. etiam ſi in eis eſſet clauſula non obſtantibus.Decius conſi.165.viſo tenore.

Hoſpitalia nominatis non debentur.

13 vbi concludit habentem hoſpitale non teneri ad ſoluendum decimas Papales, ſi mãdentur ſolui de beneficiis eccleſiaſticis. ſi-cet hodie exactores neminem reſpiciant in animarum ſuarum perniciem. itaque hoſpitalia non comprehenduntur,etiam ſi eſſet clauſula motus proprij.glo.& ibi doct. in d.cle.2.de præb. dicentes, idem in mandato apoſtolico, & literis datis in forma pauperum ſecundum prædictos. Vide Barba.in cap.nulli.colum.2.de reb.eccle.non alienan.& Franciſqui. Curt.conſi.20.præſupponitur.in fine.

Hoſpitalia ad decimas non tenentur.

14 Primò fallit quando hoſpitalia concederentur in titulum, quia tunc vt beneficia reguntur,& beneficia ſunt. Ioan. Franciſ. in tract.de offi.& poteſtate capi.ſede vacã. in 1.q.2.partis.& tex.in d.cle.quia §.vt autem.tamen vt melius prouideatur iſtis locis,ſtatutum eſt ex ſpeciali prouiſione, vt non comprehendantur per literas generales.d.cle.2.& ita tenet Bonif. ibi, colum.2. poſt Paulum & alios.& ſic niſi expreſſa facta eſſet mentio in mandatis, vel nominationibus,non deberentur etiam hoc caſu, per gloſ.in d.clem.2.in verbo prouideri.

15 Secundò,fallit quando eccleſiæ eſſet vnitum.arg.cap.ſuper eo.de præbend. in 6. de Selua in tract. de beneficio. in 1. parte.q.4. nume.9.& Ioan.de pauinis in d.q.1.ſecundæ partis.col.3.vbi dicit quòd quando nõ apparet an ſit hoſpitale,vel beneficiũ,præſumi debet hoſpitale.glo.in clem.ſi de beneficio.de præb. vel attẽdetur vltimus ſtatus.arg.c.conſultationibus. de iure patro. c.cùm de beneficio.de præben. lib. 6.vel ſi appareat poſſeſsio & denominatio,præſumetur hoſpitale,quia ſic nominatur,ſecus ſi eccleſia denominetur.glo & doct.in cle. 2.in verbo,eccleſias.de præben. vide plenè Franciſqui. Curtium,conſi.20.præſupponitur,&c.

An præſumatur hoſpitale.

Limita quando eſſent vnita eccleſiæ iure principalitatis, hoc eſt, quòd vtrunque eſſet principale,& vnum non accederet alteri.argu.l.generaliter. ff. de fideiuſſo.not. Boniſac.in d.clem.2. colum.2. & ibi dicit impetrantem teneri ad probandum eſſe vnitum iure acceſsionis.Vide Feder.conſi. 111.quæſtio talis eſt,an diœceſanus.& conſi.280 caſus talis,&c. Barba. in c.ex literis. col.3.cum ſeq.de conſuet & quæ addidi in d.clemen.per literas.multas quæſtiones tradit Archiepiſcopus Floren.in 3. parte ſummæ,titu.11.c.2.& de Selua.in 11. q.3.partis, in 11.qualita.& q.57.

16 Septimò,non comprehenduntur leproſariæ nec elemoſynariæ quę ad hoc fundatæ ſunt, vt pauperes lepra infecti ibidem recipiantur, & de prouentibus alantur. tex.in clem.quia contingit. de religio. domi.& quia nomine beneficij non veniunt. De Rota deciſio.50.quidam in ciuitate. de conceſſ.præbend.& diciſ.3. nota quòd vbi religioſus.de regular. & tranſ.ad religio.in antiq.not.in clem.fin.de decim. Sed inſtar tutoris & curatoris ſunt gubernatores illorum locorum. d. cle. quia.§. 1.nec faciunt fructus ſuos,ſed tenentur de eis reddere rationem. Cardin. in clem. per literas.col.2. & ſcripſi in d.clem. quia contingit. hodie multi viuunt ex lepra pauperum,& eos fame perire patiuntur, vt vidi in multis ciuitatibus,quibus lepra Naaman adhærebit, & ſeminis eorum inæternum.

Leproſariæ nominatis non ac cipiunt.

Fallit quando eſſet vnitum officio vel beneficio eccleſiæ cathedralis, aut alteri beneficio eccleſiaſtico, vt proximè dixi.& tenet de Bella mera in deciſio. 387. ſi contra petentem.

Secundò, limitatur quando eſſent conſueta cõferri religioſis in titulum, vel aliis, tunc etiam nominatis deberi poſſent. Rota d.deciſi. 3. nota quòd vbi.de regularib. ſequitur de Selua in trac.de benefi. in 1.parte.q.4.num.9.& in 3.parte.q.57. per c.cùm de beneficio.de præbend. in 6. & dicta cle. quia.§.vt autem.

17 Octauò,non veniunt in nominationibus Præceptoriæ ſancti Ioannis Hieroſolymitani, licet dicantur beneficia eccleſiaſtica. Barba.in cle.cauſam.col.51.de elect. vide eum in c.in noſtra.de reſcrip.num.80.& in iſtis militibus non habet locum c. auaritiæ.de elec.in 6. quia priores electi in adminiſtrationibus ſine confirmatione adminiſtrant,teſte Domi.conſi.15.reuerende. col.3.& 6.Doct.in c.tranſmiſſam. de elect. nec præceptoriæ ſancti ſpiritus, vt audiui ſæpius à multis,licet parum iure fundetur,

Præceptoria ſancti Ioannis nominatis non debentur.

ſi eſſent

ſi eſſent fratres illius ordinis, alioqui non, quia regularibus ſunt conferenda. §. volumus. de colla. in concor. facit cle. quia contingit. §. præmiſſa. de religio. domi. vbi iſta excipiuntur ab aliis.

Altaria & legata pia nō dantur.

18 Nono, non cōprehenduntur altaria ſeu capellaniæ non ſpiritualizatæ, vt dicūt noſtri, de Selua in tracta. de beneficio. in q. 3. parte. q. 57. cle. 2. de iud. ele. vlti. de deci. nec beneficia propriè dicūtur eccleſiaſtica, ſed legata pia ante approbationem epiſcopi. Felin. in c. ex parte S. col. 1. de reſcript. vide tradita per Petrum Subertum, in tract. de cultu vineæ domini. 4. parte. art. 12. de Butrio conſil. 3. & conſil. 51. ſuppoſita. & doct. in cle. ſi. de deci. vide Felin. in c. cum venerabilis. col. 11. & ſeq. de excep. de Milis in verbo beneficium. §. 49. & plenè Paul. de Citadi. in tracta. de iure patro. in 3. parte. q. 32. dicentem idem in oratorio. Bonifac. in cle. ſina col. 1. de reſcript. & quando capellania poſſit conferri in titulum, vide per Deciū, conſil. 135. ad iuſtificationem.

19 Decimò, non venit operaria: in quibuſdam enim eccleſiis præficitur vnus, qui vocatur magiſter operariæ, & hoc officiū non eſt nominationibus ſubiectum, quia in hac eadem ratio eſt, ſicut in hoſpitali, & in eleemoſynaria, & quia ad nutum traditur, & beneficia ſunt perpetua. c. præcepta. 55. diſt. & mens pontificis ſummi & regis fuit prouidendi graduatis & nominatis, de beneficiis quæ perpetuò durent. Ioan. Andr. & Peruſ. in c. quia ſæpe. de præb. in 6.

De operaria vt non comprehendatur, vide hic.

20 Item operarius tenetur reddere rationem inſtar tutoris & curatoris. gloſ. in cle. 2. de iudic. nec datur operaria nomine beneficij, ſed diligens paterfa. eligitur. Card. in d. cle. 2. col. penult. & poteſt eſſe quòd nominatus vel graduatus non eſſet eiuſdem qualitatis, & ſic eidem non debebitur, per ea quæ infrà dicam. & not. in capitu. ei cui. de præbend. in 6.

Laicus poteſt eſſe eccleſiæ operarius.

21 Item laicus poteſt eſſe operarius eccleſiæ. Dec. in c. decernimus. nu. 11. verſicu. 2. quæritur de iudi. & ſi conſuetum fuerit in eccleſia per quinquaginta annos, vt laicus ſit operarius vnius eccleſię, an clericus poſſit eligi, quòd ſic, no. Calde. conſil. 1 rub. de conſuetu. & conſil. 12. Rubr. de conceſſio. præbend. idem in fabricis eccleſiæ, etiam vt non comprehendātur. declarat gloſ. in cle. 2. in verb. eleemoſynariis. de præbend.

Loca collegialia non veniunt in ... ſunt affecta.

22 Vndecimò, non comprehendūtur in nominationibus loca collegialia, quæ ad tempus ſcholaribus dantur ratione ſtudij, vt audiant iura, ſicut fit in Montepeſſulano, Tholoſæ, Auenione, & Caturci, & hic Pariſiis vt ſtudeant grammaticam, & in ſcientiis primitiuis, quia nō ſunt perpetua, ſicut beneficia eccleſiaſtica. cap. præcepta. 55. diſtinctio. c. 1. de capell. monac. lib. 6. & mens conditorum fuit, vt ſuprà dixi prouidendi graduatis & nominatis de perpetuo beneficio, poſtquam amore ſcientiæ exhauſerūt totū ſuum patrimoniū, tam in victu, quàm in libris, & aliis expenſis. de quibus dico in priuilegiis ſcholarium. item quia nō dicuntur beneficia eccleſiaſtica de quibus loquitur concordatum, vt proximè dixi.

23 Fa[illegible] t in locis collegialibus, quæ dantur in titulum, quæ ſunt perpetua, vt in eccleſia ſancti Saluatoris in ſuburbiis Montiſpeſſulani [illegible] ta, & in eccleſia ſanctæ Trinitatis Maguclonæ, & aliis ſingulibus ſi aliud non ſit quod repugnet, ſi nominatus qualitates habeat requiſitas, quin comprehendantur. arg[illegible] ſi quæramus. ff. de teſtamētis.

Beneficia regularia non comprehendi ... nominationibus ſecularium.

24 Decimò, non comprehendi beneficia regularia in nominationibus clerici ſecularis, etiam prætextu diſpenſationis papalis, receptum eſt: quia regularia regularibus ſunt conferenda. §. volumus. de colla. in concord. facit c. cū de beneficio. de præb. in 6. plenè Felin. in c. in noſtra. correla. vlti. de reſcrip. de Selua in tract. de beneficio. 3. parte. quæſt. 58. & idem contra, vt in regula cancell. 41. [illegible] in propriis terminis in §. viſum. in verbo [illegible]gatorum. de colla. in prag. idem in mandat. apoſto. d. [illegible] cum de beneficio. & tradit D Ruſe. in tract. de māda. apoſto. in 2 parte. nu. 29. nec etiam in d. §. volumus prohibetur, quia vnus non poteſt à contractu inuito altero diſcedere. l. 1. & per totum. C. quando liceat ab emptio. diſcede. & per hoc reſpondi cuidam, qui habuerat nominationem à rege cuiuſdam abbatiæ regularis in commendā vſq; ad annum, & intra annum debebat ſumere habitum, & poſtea abbatiam habebat in titulum, non valere diſpenſationem à ſolo papa, vt non teneatur ſumere habitum. alia multa dixi, quæ cū operæpretium fuerit tradam: ſi tamen tempore nominationis erat ſecularis, & tempore vacationis regularis, vide glo. in §. illi verò. in verbo religioſis. de colla. in prag. & in c. ei cui. de præb. in 6.

De beneficio eſt ſueto regi per ſeculares.

25 Decimotertiò, non comprehenditur beneficium conſuetum regi per ſeculares in nominationibus regularium, vel contra. c. cum de beneficio. de præb. in 6. vbi in mandato de prouidendo conceſſo ſecularibus, non veniunt beneficia conſueta regi per regulares, vel contra.

Quæ beneficia dicantur regularia.

26 Et dicuntur beneficia regularia illa, in quibus in fundatione dictum eſt, ac ſtatutum quòd regantur per religioſos, vel ſunt conſueta regi per religioſos, per quadraginta annos. d. c. cū de beneficio. glo. in §. & idē ordo. in verbo regularibus. de coll. in prag. Fallit ſi idonei non reperirētur. c. inter quatuor. de religio. do. Panor. in c. relatum. ne cleri. l. vt gradatim. ff. de mun. & hono.

De beneficijs cauſa permutationis vacantibus.

27 Decimoquartò, non comprehenduntur beneficia cauſa permutationis vacantia. §. volumus. de colla. in concor. quia aliis extra permutantes conferri non debent. cap. vno, de rerum permuta. lib. 6. gloſ. in §. itē

t quod

quod omnia. in verbo permutationis. de coll.in prag. vbi limitat ſi permutatio eſſet fraudulenta.c. fi. de renuntia. in 6. & cap. vno.de rerum permuta. eod.lib. vide Ioan. de Selua.in tract.de benefi.in 3. parte.q.54.

28 Secundo, ſi papa mandet prouideri alicui de certo beneficio,ſi vacat,vel quamprimum vacabit,certè ſi beneficiatus,de cuius beneficio eſt ſcriptum, reſignet, etiã cauſa permutationis, nihilominus poterit prouideri impetranti,cum vacet, & ſit affectũ, & ſic ius quæſitum eſt impetranti, quod non debet auferri per permutationẽ illius. arg.glo.in c.quamuis.2.in verb.in genere. de præb. in 6. hoc expreſsius not. Staphil. in tract.de literis gratiæ. fol.64. quod non obſeruaretur in Francia, cum ſit excepta permutatio, & reſignatio. vide clauſulam quæ ſolet in permutationibus apponi, in regula cancel.38. & ſcripſi in praxi beneficia.in reſcripto permutationis.

29 Item beneficia permutata non poſſunt optari.Feder.conſil.62.verius.quod declaxa vt per Imol.in c.fi.nu.40.verſi.2.quæritur.de rerum permuta.& ſi collator præſumat vacare ſimpliciter,& conferat nominato,non valebit collatio. Feder.conſil. 164. licet ſemper. quia ſunt affecta permutantibus.d.c.vno.de rerum permuta.in 6.

Permutans an teneatur oſtendere titulũ ſui prædeceſſoris.

30 Nec requiritur quòd permutans habeat titulum illius qui ſecum permutauit, ſed ſufficit de permutatione fidem facere, cum ſit canonicus titulus c.1. de rerum permu. in 6.cle. vna.illo tit.Calde.conſil.10.an ſufficiat.rub. de rerum permu. quod eſt verum, quando compermutãs fuerit in poſſeſsione pacifica beneficij, & habitus & reputatus pro vero beneficiato. Panor. & Felin.in c.illud de præſump. Auffr. in deciſ. Thol.q. 467.Item,&c.an agenti. Roma.cõſil. 465. in re præſenti.Boer. in deciſio.Burdegal.q. 265. tractatu de permutandis.

Electiua non debentur nominatis.

31 Decimoquintò, non comprehenduntur beneficia verè electiua. §. monaſteriis. de regia ad prælat.nomi.faci. in concorda. facit c. cum in illis.§. cum autẽ,de præb. lib. 6.cle 1.illo tit. gloſ.in §. in dignitatibus. in verbo dictarum.de colla in prag.dicens expreſsè non cadere ſub nominationibus,vel ſub gradu,quia de beneficiis collatiuis intelligitur concordatum velle prouideri, & non de illis eccleſiis, in quibus electiones canonicę,& ſeruata forma.c.quia propter. de el[illegible]o.fieri debent.Fel.in cap.in noſtra, correl.32.de reſcrip. Tamen ad præbendas quibus prouidetur etiam per electionem, abſque confirmatione nominationes ac mandata bene referuntur, per quarum vacationẽ eccleſia non dicitur viduata, quia potius collat[illegible]æ quàm electiuæ dicendæ ſunt.rex. in c. [illegible] no[illegible]s.de conceſsio.præb. vbi epiſcopo & capitulo Lauſan. eccleſiæ ſpectabat electio præpoſituræ in illa eccleſia,& tamen papa mandat vt conferant.gl. in cle. quia cõtingit, in verbo electionem. de religio.domi.gl.in d.§. in dignitatibus. in verbo dignitatibus. de colla. in pragm. Oldra.conſil.146. factum tale.col.2. vnde gloſ.in d.cle.quia contingit.In § vt autẽ. de religio.domi. quã ſequitur de Ripa.in lib. 2.Reſpon. de reſcri.c.34. vbi etiam firmat

32 quod beneficia dicuntur propriè electiua, quãdo proceditur in eis per electionẽ,quæ requirit confirmationem ſuperioris, per gl. in d.cle.quia contingit. & illa non cõprehenduntur in nominationibus. Alia beneficia dantur per viam electionis,non tamen requiritur cõfirmatio, & tunc dicũtur collatiua,& in nominationibus cõprehenduntur,& gradu. Rota deci[illegible]. no. quod vocetur,de electio.in antiq.l[illegible]. Dayma in proœmio cõcor.in ver.electiua.fo.78. & ibi ego ipſe etiam ſcripſi.declarat Felin.in d. cap.in noſtra,correla.31.de reſcrip.

33 Idem in mandatis,vt non comprehendãt beneficia electiua pe. ſupradicta, quia in electiuis contrahitur matrimonium.c. inter.de tranſla.epiſcopi. & ſicut ex reſcripto principis nõ fit matrimonium carnale.l. r. C. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur, ita nec ſpirituale, ne inuitæ detur ſponſus.c. nullus.61.diſt. ne deterius inde contingat.c.2. de ſponſa.

In curia vacantia non debentur nominatis.

34 Decimoſextò,non comprehenduntur in nominationibus beneficia vacantia in curia,quin illa ſolus Roma. pontifex confert. c.2. de præb.lib.6. propter reſeruationẽ factam ibidem. & ſi reſeruationes regulariter in Francia ſunt ſublatæ, vt in concord. in tit. de reſeruatio. Tamen illa reſeruatio, c.2.nõ eſt ſublata:& ideo nominatis beneficium non eſt affectũ ſic vacãs, ſed liberè papa cõferi,etiam non graduatis, vt dico in

35 tit.de manda apoſt. vbi videre licet. Et tũc cenſentur vacare in curia, ſiue ibi moriatur is,qui obtinet beneficium, ſiue nõ moriatur,ſed remanens in dicta curia nõ eſt promotus intra annũ.Collecta.in c.fin.in fi. de ſortileg. Imò ſi deceſſerit i[illegible] cui abſenti facta eſt collatio , antequã veniat ad ſuã notitiã beneficiũ, adhuc dicetur in curia vacare,quia non prou[illegible] m cum effectu. Collecta.vbi ſuprà.col.3. Secus ſi cõtulerit etiam inhabili,qui acceptauit tunc redit poteſtas ad ordinariũ, tum quia ſuũ eſt ſortita effectum.c.ſi tibi. de præb.in 6. quantũ ad papam attinet in effectu dicitur cõtu[illegible]ſſe per acceptationẽ, & reſ[illegible]uatio illa eſt odioſa, vt collatio papæ reſeruetur, & reſeruationes in regno ſunt odioſę.vt dix[illegible] in rub. de reſeruatio. in concordatis,hui[illegible]s ſententiæ eſt Ioan.de Seluã.in tracta. de [illegible] in 3. parte.q.72. & gloſ. in verbo [illegible]ſa.de elect. & [illegible]eſeruatio.in prag. & Ruſeus de iure regalio in 3.priuileg.

36 Fallit quando ordinarius poſt menſem conferret beneficium, quod tempore præſtituto nominatis vel graduatis vacaſſet, quia

quia tunc illis eſſet conferendum.c.ſtatutum.de præb.in 6.iuncta cle. de ſup. negli. præla.quia is qui confert iure deuoluto,tenetur conferre eum illis qualitatibus, quæ illi beneficio inhærebant, pee d. cle. & § ſi quis verò cuiuſcunque. gloſ.in §. itẽ quod omnia.in verbo ſcilicet.de colla.in prag.

Item quia in d.§. præfati.& d.§. ſi quis verò. omnia beneficia ſpectantia ad collationem ordinariorum collatorum, ſunt affecta illis,ſi vacent tẽpore præſtituto eiſdẽ.

37 Secundò,fallit in c.ſi apoſtolica.de præb. in 6.vbi ordinatius poteſt conferre beneficia vacantia in curia ſede vacante. & ſi nõ fuerit prouiſum ante pontificis obitum.ſed illa decretalis debet intelligi vt conferre teneatur qualificatis, ſi vacent in menſibus illis præſtitutis,quia nõ eſt nouum vt priores leges ad poſteriores trahantur.l.non eſt nouum.ff. de legib. & quia hic caſus nõ eſt exceptus in concordatis, imò omnia beneficia tempore præſtituto vacantia, eiſdem nominatis & graduatis ſunt cõferenda,per §.præfati primum. & §. ſi quis verò cuiuſcunque de colla.in concord.& etiam ſi vacarent alio tempore, & hoc ſi erat eccleſia parochialis ſita in villa murata, vt in dicto §.ſtatuimus.

38 Tertiò fallit, quando in curia vacarent in fraudem, quia tũc etiam ordinarius poteſt conferee,vt cõcludit Oldra.conſil.324. factum.col.4. verſic. nec obſtat qood dicitur.aſſerens d.c.2.debere intelligi,quando vacant in curia ſine fraude.argu.l.res quæ. §.lites.ff de iur.fiſci.nec calumniæ facultatem ex principali maieſtate capi oportet.l. penult.ff. de hæred. inſti. pulcher text. in l. idem.§.ſi.de excuſa.tutor.

39 Decimoſeptimò, non veniunt beneficia qualitatibus annexa, vel ex ſtatuto, vel ex conſuetudine, vel alio quouis modo, quia habenti tantum illam qualitatem debentur.c.cum in eccleſia de præben. in 6. nam non intendit cõcoedatum huic priuilegio vel cõſuetudini ſeu ſtatuto derogare.§.per præmiſſa.de eeg.ad præla. nomina faciẽda. in d. concord. vbi non intendit derogare ſtatutis & conſuetudinibus eccleſiarũ quo ad ius eligendi, ſecus tamen eſt in aliis, vt in rub de firma & irreuoca.concor.ſtabili.

Annexa nominati non poſſunt acceptare.

40 Ideo ſi ex ſtatuto eccleſiaeum præbendæ,ſeu alia beneficia debeantur nobilibus, non debentur nominato ignobili, non habenti illam qualitatem,per ſupradicta: nec poteſt epiſcopus diſpenſare contra inſtitutionem:ideo non poſſet vna eccleſia etiam cum authoritate papæ afficere certa beneficia cantoribus,aut aliis in præiudiciũ qualificatorum, vt ſcripſi in verb. diſpenſationis.§. volumus. de col. in concorda. & ita fuit iudicatum in magno conſil.contra eccleſiam Thol. pro domino de Sarta. fallit quando nominatus eſſet doctor, quia doctor iudicatur nobilis.Bart.in l. iudices.de dignita.C.lib.12.Bonus de Curtili in tract. nobili.in 3.parte.nu.97.facit l.prouidendũ. C.de poſtula.glo. in l.ſocietas.ff.pro ſocio. & quæ ibi addidi. dixi in priuilegiis ſcholarium. Et iſta ſunt notanda, quia ſæpius vidi dubitari in palatio.

Nominatus nõ nobilis an beneficia nobilibus debita acceptare poſsit.

Arreſtum.

41 Idem ſi ſacerdoti alis præbenda vacet, & nominatus non ſit ſacerdos: ſi tamen hoc ex fundatione requiritur, tunc non debebitur niſi ſacerdoti.c.cui.de non ſacerdotali.de præbend.in 6.

42 Idem puto in mãdato apoſtolico intelligendum,vt not Feli. in c.nonnulli. col.26. verſi.9. concluſio,de reſcript. quia propter officium datur beneficiũ.c.ſi de reſcrip.lib. 6.& iſte non poteſt exercere officiũ presbyteri, ergo non dabitur ei beneficiũ niſi per clauſulas mandatorum eſſet fundationibus derogatum, nec poſſet epiſcopus contra inſtitutionem beneficij diſpenſare, vel eam immutare, vt tradit Feli. poſt Cald. in c.cum acceſsiſſent.col.7. nume.17. de conſtitu. Rochus Curtius in tract. de iure patro.in verbu honorificum.q.4.in fi.

43 Decimooctauò,non comprehenduntur beneficia vnita menſæ epiſcopali, vel capituli,quia mortuo vicario non vacant.cle. vna. verſi.quidam etiam. de exceſ prælato. Idem ſi alio modo vnita ſint, quia debentur ei,qui beneficium obtinet,cui ſunt vnita de iure,vel de conſuetudine, nec dicũtur vacare, ideo acceptari non poſſunt, vel requiri per nominatum.c. cum acceſſiſſent. de conſtitutio.glo. in verbo vacauerint.in § item quod omnia.de colla. in prag.Fede. conſil 187.caſus tali. eſt,dominus. & conſil.200.quod permutatio. nam vbi beneficium eſt vnitum alteri perdit nomen beneficij,& exemptionis, ſi vniatur nõ exemptu. Domi.in c.cum perſonæ § ſi.col.vlti.de priuileg in 6.ſequitur Feli. in c.in noſtra. col.33.de reſcrip.Si tamen fieret vnio de beneficio,quod vacauit in menſibus præſtitutis nominatis, adhuc poſſet nominatus vti ſuo iure,per glo.in d.verbo vacauerint. quia ius erat iam nominato acquiſitũ,ſaltẽ affectum erat illi beneficium, ideo non poterat vniri per epiſcopum. Idem ſi non erat legitimè vnitum. Vide tamen quæ dixi in c.ſicut vnite.de exceſsib. prælat. & in praxi beneficiali in reſcripto vnion. & Petrum de Peruſ.in tract.de vnio.beneficio.Itẽ quando vacaret beneficium per mortem rectoris in cuius fauorem eſt facta vnio in menſibus nominatorũ, poſſet nominatus illud requirere, & veniret vtrunque.gloſ. ſingu. in cap.gratia.in verbo de iure.de reſcript.in 6 gloſ.in regula cancel.11. & etiam vicaria perpetua poſſet acceptari,vt ſuprà dixi.

Vnita menſæ nominatis non debentur.

44 Decimononò, non debentur beneficia poſt datam nominationum creata. cle. de reſcript. quia non erat intentio mandatoris,dicit text.in cap.mandatum. de reſcrip. cap.quia ſæpe.& cap.cum in illis. de præb.

Poſt nominationem datam, creata nõ ſunt nominatis affecta.

in 6. Nã forſitan fundatores ab illis creandis retrahentur, ſi ſimul atq; creata eſſent, deberentur, vt dicit glo. in d. cle. ſi. & quia non erant in rerum natura tempore nominationum. l. ſi à colono. in fine. ff. de verbo. oblig. l. Aurelius. §. teſtamento. ff. de libera. lega. nec erant beneficia tempore datæ nominationum. Ideo non entis nullæ ſunt qualitates, & qualitas iuncta verbo debet intelligi ſecundum tempus verbi. l. in delictis. §. j. ff. de noxa. Imò etiam ſi tẽpore nominationum erat ordinatum per teſtatorem vel alium, & nondum confirmatum, & approbatum per epiſcopum, adhuc non deberetur nominato vel graduato ante cõfirmationem: ita expreſſè tenent Domi. de Rota deciſ. 11. quidam patronus. de iure patro. in antiq. arg. l. cum ſyllanianum. C. ad ſylla. quia ante confirmationem epiſcopi non poteſt dici beneficium eccleſiaſticum. cap. nemo. 1. de conſecra. diſtinct. 1. cap. ad hæc. de religioſ. domi. Felin. in capitu. cum adeo. col. 3. de reſcript. de Rota deciſ. 17. quidam patronus. rubr. de præben. in antiquior. Præterea reſcriptum non extenditur ad lites futuras. cap. fin. de reſcript. nec alia reſcripta ad beneficia futura, ſicut nec priuilegium conceſſum monaſterio vel eccleſiis extenditur ad eccleſias poſtmodum acquiſitas. c. cum capella. de priuileg. Alex. conſil. 178. in occurrenti. in 2. col. volu. 2. & ſi papa concedat alicui vt conferat primum beneficium vacaturum, non poterit conferre beneficium de nouo creatum. Collecta. in c. in noſtra. col. 1. de reſcript. Nec in donatione omnium bonorum veniunt futura. Bart. & alij in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verbo. obliga. & l. fina. C. de pact. facit l. nam & Seruius. §. ſi viuo. ff. de neg. geſt. clem. 1. in fin. de cenſi. Geminia. conſil. 69. Dominus noſter.

Sed poſtquam beneficium fuerit authoritate epiſcopi approbatum, debebitur his, qui poſtea nominationes ſument, quia beneficium eſt, & tertia pars beneficiorum eſt affecta graduatis & nominatis. §. præfatiq; graduati. de colla. in concorda.

Beneficium vacans tẽpore nominationis, an debeatur nominato.

45 Item nominationes bene cõprehendunt beneficia, quæ vacauerãt in mẽſibus ſtatutis graduatis & nominatis, ſi erant vacantia tempore quo nominationes conceſſæ fuerunt. glo. in §. ſi autem. in verbo inane. de coll. in prag. Brunel. vbi ſuprà declarat. vlti. concluſio. 19. Alexand. & Iaſ. in l. Titius. §. Lucius. nu. 11. ff. de liber. & poſthu. Soci. in l. ſi iam facta. ff. de conditio. & demonſtra. tum quia non deſinit vacatio, & ſic verificatur verbum vacantia, vel vacatura, ſeu dum vacabit, quia verbum futuri temporis includit præſens & præteritum. l. verbum oportebit. ff. de verbor. ſignifica. quia vacans nunc, etiam vacabit de futuro, niſi conferatur. tum etiam quia gratia facta de beneficio vacaturo, comprehendit etiam beneficium id temporis vacãs, quod facilius papa conceſſiſſet, quàm ius daret ad vacatura. glo. nota. in cap. ſi poſtquam. de præbend. in 6. & ibi Peruſ. eam notat. & gl. in cap. ſi capitulo. in verbo capitulo. de conceſ. præbend. eod. lib. gloſſ. eſt alia in cle. vna. in verbo notitia, de conceſ. præb.

Diſpenſatio an proſit in iã obtentis.

46 Imò ſi habens beneficium curatum obtineat aliud ſimile, & poſtea à papa impetrauerit diſpenſationem, vt duo curata poſſit tenere, talis diſpẽſatio proderit etiã in beneficiis obtentis ante datã diſpẽſationis. Pan. in propriis terminis, in l. & militibus. C. de teſt. milit. per l. ſi quis filio. §. irritum. ff. de iniuſto rupt. teſta. de quo plenè Spec. in tit. de lapſis. §. dicendum. verſicu. ſed pone. de quo Iaſ. dubitat, licet plures deciſiones tradat in l. quo minus in ar. q Bart. ff. de flu. Ego ſic conciliarem quòd diſpenſatio ſimplex non facta mẽtione illorum beneficiorum, quæ habet, non extenderetur ad illa beneficia iam obtenta, per ſcripta à Panor. & alijs in c. ad aures. col. pen. & per Felin. in cap. poſtulaſti. circa fi. de reſcrip. nam legitimatio ſobolis non firmat electionem illegitimè electi aliàs nati, nec purgatur vitiũ eligentium, quia non trahitur retro. Bal. in Marg. in verbo legitimatio. q. 15. probatur in capitu. ſi gratioſè. in verbo retinere. de reſcript. in 6.

47 Si autem verba ad diſpenſationem etiam habeant mentionem de obtentis. & nõ obſtante quòd illa habeat, tecũ diſpenſatur, tunc diſpenſatio etiam prodeſſet ſuper obtentis, & ita intelligitur opinio Paul. Caſtren. in l. ſi iam. ff. de condi. & demonſtra. Ancb. in c. non poteſt. de præben. in 6. & ſic reſpondendum erit ſecundũ verba diſpenſationis & illis viſis, quia ſi de futuris tantum intelligantur, vtpote quia in diſpenſatione dicitur, quòd deinceps, vel poſtea poſsit duo recipere beneficia, & ea retinere, tunc ad obtenta non extendetur, aliàs ſecus, ſi mens pontificis poſsit elici, vt etiã ſuper obtentis diſpenſauerit, quod eſt notandum. Intelligo tamen quando nullus alius erat graduatus, vel nominatus, alioqui alteri qui inſinuauit, debebitur, per §. præfatique ordinarij. & ibi dixi in glo. ante vacationem. de col. in concord.

48 Et quid ſi beneficiũ tempore datæ nominationũ erat ſuppreſſum, & poſtea fuit reparatũ, an debeatur nominato? vide Barba. in c. cum acceſſiſſent. nume. 89. verſic. circa iſtud. de conſti. & Boniſa. in d. cle. fin. col. 3. concludentes quòd ſic, per d. c. cum acceſſiſſent. quia reficere non eſt de nouo facere. l. 1. ff. de riuis. l. 3. §. reficere. de itinere actúque priua. intellige prout notat Barto. & alij in l. 1. §. ſi quis ædificiũ. ff. de noui operis nuntia. & Felin. poſt alios in c. cõſuluit. de Iudæis. Iaſ. in dicta l. quo minus. in fin. Allego glo. in c. de monachis. 18. q. 2. dicentem in reparatione eccleſiæ nõ requiri conſenſum

ſenſum epiſcopi, ſicut ſi de nouo cõſtruatur.faciunt nota.per Soci. in d.l.ſi iam facta. colum. vlti. & quod tradit do. Ruſ. in tract.regalio.in 8.priuilegio,vbi concludit ſufficere tempore vacationis beneficium eſſe, ad hoc vt ſub iure regaliorum comprehendatur.

Beneficia quæ optari poſſũt vigore conſuetudinis nominationi minimè ſunt affecta.

49 Vigeſimò, non comprehendũtur beneficia, quæ poſſunt optari per antiquiorem vigore conſuetudinis, vel ſtatuti.c. vlti. de conſuet.lib.6.quia in nominationibus nõ tolluntur conſuetudines aut ſtatuta eccleſiarum,nec in eis dicitur,non obſtantibus ſtatutis,vel conſuetudinibus,ſicut in mandatis,in quibus etiam non comprehenduntur, vt ibi.& in c. cum in eccleſia. de præb. in 6.Rota tamẽ deciſ.5 ſi mandetur de conſuetu. in no. dicit per clauſulas derogatorias tolli conſuetudinem optandi. Vltima tamen non optata remanebit affecta nominato, vel graduato. gloſ. in §. Item quod omnia.in verbo vacauerint. de collatio. in prag.ſicut eſt in mandato de prouidendo, vt in d.c.fi.de conſuet. Sic eſt dicendum in reſignatione ſimplici, vt non impediat optionem.c.fi. de præb.in 6. ibi,cum dicit tex.dum vacant.ſed vacare dicuntur etiam per reſignationem.tex.expreſſus in cap. ſuſceptum.de reſcrip.in 6.glo.in c.ſi propter. ibidem, etiã ſi fuerit admiſſa per legatum, quia non potuit derogare ſtatutis eccleſiarum à papa confirmatis.glo.& docto.in c. pro illorum. de præbend. quia inferior non tollit legẽ ſuperioris. clemen. ne Romani. de elect. nam quando fit reſignatio cauſa permutationis ad vtilitatem partiũ, adhuc optio procedit, teſte Peruſ. in d.c.fi. poſt Imol. in c.fi. nume.40. de rerum permuta.ſecus ſi ad vtilitatem eccleſiæ, vt ibi. ſi tamen duo beneficia cõformia nihil differentia in illa eccleſia in qua eſt ius optandi vacarent, non poterit tunc antiquior optare. Roma. ſingul. 487. legat teſtator. vbi dicit ſe lucratum fuiſſe pluſquã ſexaginta ducatos, & hoc per text. mirabilem & ſingul.in l. cum aurum §. ſed ſi argenti. & ibi glo.& Bart.ff.de auro & argento leg. multa addidi.in d.c. fin. ibi videre licebit, vbi iſtud non paſſim approbo.

Beneficiũ quod confert vnus canonicus nõ comprehenditur.

50 Vigeſimoprimò, non comprehenditur beneficium quòd vnus canonicus confert ratione ſuæ præhendæ ſpeciatim, niſi nomine capituli conferret, vel niſi in nominationibus apponatur R. decano & capitulo Pariſien.ſingulisque canonicis, & perſonis eccleſię tã coniunctim quàm diuiſim. ſicut in mandatis apoſtol. dicit tex.in c.mandatum.de præb.lib.6.gl.in §.ſtatuit. in verbo ſpectar.de colla.in prag. Bal.conſil.242. factum.in 3.vol. vbi ſi mãdetur prouideri de beneficio ſpectante ad collationem capituli, non comprehenditur is qui iure ſpeciali confert: quia quæ ſunt vniuerſitatis, non ſunt ſingulorũ.l.in tantum.§.vniuerſitatis. ff.de rerũ diuiſio.l.2.& l.ſicut.quòd cuiuſq; vniuerſita.no. Et tunc etiam non comprehenderetur beneficiũ in nominationibus, ſi collator tria non habebat beneficia.§. præfatíque ordinarij. de colla. in concord, nec in mandatis niſi haberet decẽ.§.1.de manda.ibidem.

Dignitates eccleſiarum cathedralium nominatis obſtante cõſuetudine nõ debentur.

51 Vigeſimoſecundò, non comprehenduntur dignitates eccleſiarum cathedralium, quia ex conſuetudine huius regni debentur tantũ canonicis illarũ eccleſiarum.glo. in §.quòd ſi quis cuiuſcunq;,in verbo ſimiliter.& in §.itẽ cenſuit.in verbo requireret. de coll in pragma.de Selua in tract. de beneficio.in 3 parte.q.49. Benedic.in c. Raynutius.in verb.ſi abſque.nu.10.in ſubſtitutio.fideicommiſſa.de teſt. Extra tamẽ conſuetudinem, vel ſtatutum à papa cõfirmatum,deberentur graduatis, & nominatis, ſi vacarent in tempore illis præſtituto: vt tenet glo.in §. item placuit. in verbo parochialibus.de colla.in prag.

Papa in eccleſijs vbi rex habet ius regaliorum an poſſit creare canonicum.

52 Fallit,quando eſſet creatus canonicus à papa ad illum effectũ, ſcilicet obtinẽdi dignitates.& iſtud fit à cautis nominatis, vt poſsint dignitates conſequi. & hoc ſibi retinuit Roma pontifex, vt patet in con.ord. in rub.de reſeruatio.§ in cathedralibus.& ibi dixi quid facere poſsit ille canonicus.ſic papa etiam de iure poteſt, in c. duobus. de reſcrip.lib.6 c.cum cui. & c.hi qui, de præben.illo lib. Etiã poteſt creare canonicum in eccleſiis,vbi rex iure regali confert. quia ita concordatum eſt in d § fi. de reſerua.& quia hoc tendit potius in cõmodum regis, quã in præiudiciũ,vt plures habiles & idoneos habeat, quibus conferat. adhæc licet papa non intendat illa conferre, tamen ad illa habilitare poteſt: & magna differentia eſt inter hæc, vt dico in ſimili repet.l. quòd iuſsit.in 6.q.Bar.ff.de re iudic.& poſtquam hic erit canonicus ad effectũ creatus à papa,rex non tenebitur ob hoc eidem prouidere ſed ſi velit, plurium habebit optionẽ. ſic dicunt doct.in c.1.de filiis presby.libr.6. quòd papa poſsit legitimare naturalẽ tantum,vt poſsit habere beneficia etiã ſpectantia ad præſentationem laici, quia laicus nõ ob hoc tenebitur illum ſic legitimatũ præſentare, & ſic erit potius cõmodũ patroni, quàm præiudicium.Benedict.in repet. cap. Raynutius.in verbo & vxorem.nume.198. de teſta.quod eſt notandum.

Valet conſuetudo, vt tantũ canonicis conferãtur dignitates

53 Et valet illa cõſuetudo, vt canonicis tantum conferantur dignitates in eccleſiis cathedralibus.Peruſ in c. ſi is cui. per illũ tex, in vlti.nota.de præb.in 6.Barb.in c.cũ conſuetudinis. de conſuetu. imò ſi ſimpliciter mandetur prouideri in eccleſia cathedrali, non comprehenduntur canonicatus,ſi alia ſint beneficia, & nõ ſit in literis expreſſum de canonicatibus,& hoc propter honorem illius.c.quamuis.de præb.in 6.Feli.in cap.1. col.4.& ſeq. de reſcrip.de Selua,q.3. primæ

partis ſui tractatus de beneficio, & ſic in mandatis apoſtolicis cõceſsis ſecularibus ad beneficia ſecularia & dignitates, ſolet creari à papa mandatarius canonicus ad effectũ, vt patet in forma manda. apoſto. alioqui idem eſſet vt ſuprà dixi, nec valeret ibi impetratio dignitatis, niſi illius ſtatuti vel conſuetudinis effectum exprimeret. Io. Colo. in cap. ſi is cui. de præben. in 6. quod eſt notandum.

Habens vnicũ beneficiũ in ſua collatione nõ poteſt grauari nominationibus.

54 Vigeſimotertiò, non comprehenditur vnicum beneficiũ, quãdo tantũ quis illius ſolius habet collationẽ. §. præfati. 1. de coll. in concor. vbi dicitur quòd tertia pars beneficiorum debetur nominatis & graduatis, & in vno non dicitur tertia pars, ergo vnum non debetur.

Item non eſt veriſimile conditores voluiſſe priuare illum qui tantũ vnius beneficij habet collationem, ſeu præſentationẽ, quia forte in vita ſemel tantũ vacabit glo. in §. item quòd parochialis. in verbo triennium. de colla. in prag. Domi. conſil. 36. caſus talis. Nicol. Milius in verbo gratia. q. 48. Felin. in c. 1. nu. 9. & in c. in noſtra, correla. 24. de reſcri. Archi. & alij in c. ſi pro clericis. de præb. in 6 glo. in cle. 1. in verbo incerta. illo titu. Et ibi Bonifa. dicit ſic fuiſſe iudicatum in audientia, ſua memoria, licet multa in contrariũ allegata fuiſſent: ne tenuis vitæ homines vnico lumine priuentur. l. illicitas. §. ne tenuis. ff. de offic. præſid. licet Catellia. Cotta. in 2. parte memoraliũ, in verbo limen, dicat ibi legendum limine. Si tamen habenti tria beneficia, vel decem, directæ fuerint nominationes, vel mãdatum, licet poſtea vnũ illorum ſit vnitũ, tamen non nocebit impetranti, quia tempus datæ debet inſpici in hoc c. ſi eo tẽpore. de reſcrip. in 6. & factum legitimè non debet retractari. regula, factum. de reg. iur. in 6. ſic concludit Imol. in cle. 1. in fi. de præb. Et ita iudicauit ſenatus anno 1514. die 2. Iunij pro Renato du Voirie, contra Stephanũ Boiſrond. ſuper eccleſia parochiali de Haubert. Cenomañ. diœceſ.

Arreſtum.

Si vnum habet in regno eſt, plura extra, an nominationibus poſsit grauari.

55 Quid ſi vnũ tantũ habeat in regno, plura extra regnũ, an nominationes poſsint dirigi ad illum? Videtur quòd ſic, quia plura habet beneficia, nec curandũ eſt vbicunque ſint. In contrarium tamen videtur, tũ quia duplici onere grauaretur, nempe in regno grauatur nominationibus, & in beneficiis regni, & in illo quod eſt in regno, cenſetur monoculum: & ſi in illo grauaretur, duplici onere grauaretur. Item cumulatio ſummarum non ſit, quãdo agitur de excluſione iuriſdictionis, & ſi quando eſt odioſum. l. ſi idem. in princ. ff. de iuriſdict. om. iudic. ſed iſtud eſſet odioſum, ergo nõ fiet cumulatio. Hæc quæſtio fuit mihi petita in palatio, & ita reſpondi, dum erit operæpretiũ, decidam. Interim cogitandũ eſt, quia ſicut grauamen videtur reſpicere totum patrimonium. l. ſi fideicõmiſſum. §. 1. ff. de iudi. ſic & hoc grauamen beneficiorum reſpicit omnia beneficia, & ſic illud beneficium regni non cenſebitur monoculũ. Videtur cõtrarium tenere gloſ. in §. placuit in verbo tollerentur. de colla. in prag. vbi dicit nominationes non poſſe concedi, quando gratiæ expectatiuè nec contra, ne nimium grauẽtur ordinarij: & ſic requiritur quòd collator habeat ſaltem beneficia in regno tria, vt ſit tertia pars §. præfatíque ordinarij. de

Grauari nominationibus poteſt collator exiſtens extra regnum ad beneficia regni.

56 colla. Et ſic licet abbatia vel epiſcopatus ſit extra regnum, dummodo beneficia ſint in regno, poterunt grauari collatores, quia affecta eſt tertia pars beneficiorum, quę in regno eſt. §. præfatíque ordinarij. de colla. & ideo non curo vbi ſit collator, dummodo beneficia in regno ſita ſint. tendant ergo retia ſua nominati, id eſt nominationes ad quoſcunque collatores etiam extra regnũ, dum tamen modo in regno ſita ſint beneficia, nam qui in vno alleuiatur, in alio grauari poteſt, vel econtrario. l. cum qui. ff. de iure iurand. ſed hic collator eſt alleuiatus expectatiuis, ergo nominationibus grauari poterit.

Et per prædicta putarem nominationes poſſe dirigi abbati habenti collationes decem beneficiorum, inter quæ ſunt duo regularia, & octo ſecularia, vt regularis nominatus dirigere poſsit illi nominationes, licet nõ habeat tria regularia, quia poſtquã habet vltra tria, tam regularia quàm ſecularia, poterit nominationibus grauari tam à regularibus, quàm à ſecularibus, vt dixi in mandatis, in verbo decem. in §. 1. de manda. apoſto. cum tex. in d. §. præfati. non diſtinguat, & quia tertia pars quęcunque ſit afficitur tam nominatis quàm graduatis, quando vacat in tempore illis præſtituto, ideo ſi illa regularia vacent in tẽpore eiſdẽ ſtatuto, illis conferri debebunt, quod eſt notandum.

De beneficijs extra regnum ſitis.

57 Vigeſimoquartò, non cõprehenduntur beneficia extra regnũ ſita, cũ cõcordata ad ea non extandantur, & nominationes ad ea non poſsint dirigi, vt dixi ſuprà. q. 8. etiã ſi beneficia eis annexa eſſent in regno cum omnibus parochianis. nam poſtquã principale eſt extra regnum, non debetur nominatis nec graduatis in vim nominationum vel gradus. hoc expreſsè tradit Do. Chaſſa. in cõſuet. Burg. rub. *des cenſes.* §. 1. glo. *retenue.* nu. 6. vide Rom. in conſ. 361. in caſu. vbi concludit legatum Franciæ poſſe cõferre beneficia in Francia ſita, etiã ſi collatores eſſent in Hiſpania. Itẽ quia bonũ eſt argumentum de perſonis ad locum. l. 2. §. eadem. ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt, vi eximat. Iaſ. in l. vinũ. in notab. in fi. ff. ſi cer. peta. & conſil. 185. in iſta colum. 4. volu. 2. ſed perſona extranon poteſt habere beneficia in regno, ſic nominationes regni non cõprehendent beneficia extra regnum

&

& extra locum limitatum.

58 Vigeſimoquintò,non comprehenduntur beneficia quæ per mortem vnius ex collitigantibus vacant, quia lite pendente conferri non poſſunt.c.ſi hi.vt lite pendente.in 6.cle.1.illo tit.& ibi Boniſa.de Rota. deciſ. 582. vtrū.c.ſi hi qui.in antiq. Hodie ſi crederem deberi cum lite pendente conferri poſsint in Francia, nec ſeruantur illa iura, vt ſæpius vidi:& ideò ſi ille collitigās mortuus ſit in tēpore graduatis præſtituto vel nominatis,& habebat ius in illo beneficio debet nominato cōferri,ſi requirat,& euētus litis demonſtrabit, qui eſt dubius. l. quod debetur.ff.de peculio. Vide quæ dixi in gloſſa comprehenſa. §. declarantes. de mandat. apoſtoli. in concordan. videlicet an beneficium litigioſum ſit affectū mandatario.

Beneficia per mortē vnius ex collitigantibus vacantia nominato non debētur.

59 Vigeſimoſextò, non comprehenduntur beneficia ſpectātia ad collationē duorum, ſi vni tantum nominationes directæ ſint. c.cùm in illis §.ſi de præb.in 6.Rota deciſ. 61.nota gloſſ.in c.mandatum.de reſcrip.in antiq. quia nominationes quādo dirigūtur epiſcopo Magalon. nolūt grauare aliū epiſcopum: ideò ſi collatio ſpectet ad epiſcopum Magalonen. cum alio non cōprehenditur illud beneficium.facit l.legatis ff. de leg. 2. vbi legatum factum vxori de his quæ parata erant ad ipſius vſum, non intelligitur de paratis ad communem vſum ipſius & viri. Idem in mādatis apoſtolicis. per d.§.fina.& docto.ibi tenent. Tamen ſi mandetur prouideri de beneficio ſpectāte ad collationem epiſcopi Pariſienſis,poterit prouidere de beneficio quod ipſe cōfert cum conſenſu capituli.not.in c. vno.ne ſede vacante. in 6.

Quæ beneficia ſpectant ad duos, vni tantum nō ſunt nominatio non dirigenda.

60 Vigeſimoſeptimò,nō comprehenduntur præbendæ quando in eccleſia non eſt certus numerus.Bald.conſ.472.in cauſa.in 2. vol.not.in c.conſtitutus.de reſcript.text.in c.ex parte.de conceſ.præbend. Dom.in c.ſi propter.col.3.verſic. ſed an habeat locum. de præben. in 6 quia in illis non datur vacatio.cap.dilecto.de præben.Item quando aliquid impetratur, vel cōceditur,quod in rerum natura non habet formam eſſe, nec ſperatur habere, diſpoſitio eſt pro non ſcripta,quia nō habet ſubiectum in quo fundetur.l.non moriturum C. de contrahenda & committen.ſtipul.& not.Bald.in d.conſilio 472.At communius in regno præbendarum & canonicorum eſt certus numerus cōſtitutus,aboqui fatuus eſſet nominatus tendere ſua ietia in illa eccleſia, cum obtinere ibi præbendā non poſsit.vnde melius faceret,ſi ſe ſumptibus inanibus non vexaret, cum obtinere ſpem non laboret. l.1. ff. de inofficioſo teſta.

Eccleſia cui nō eſt certus præbēdarū numerus, non dirigūtur nominationes.

61 Vigeſimooctauò,non debentur nominatis beneficia per negligentiā ad epiſcopum deuoluta,quę in ſuis menſibus vacauerunt & nūc liberè ad eum deuoluuntur:nam liberè cui vult poteſt cōferre. gl.in §. item quòd omnia.in verbo cōferenda.de coll. in prag. quia poſtquā nominati illa in ſuis vacātia menſibus non requiſiuerunt, perdiderunt ius quod habuerūt,& libera diſpoſitio deuoluta eſt ad ſuperiorem, ac ſi nullus eſſet nominatus.nec obſtat §.ſi quis verò.quòd fiat deuolutio ſimilis qualitatis, quia hoc verū eſt quādo nominatus primum requiſiuit, ſed quando non requiſiuit, liberè poterat primus collator conferre, ſic & is ad quem deuoluta eſt poteſtas. An ſecundus nominatus habeat alios ſex menſes intra quos denuò poſsit petere,infrà dicetur.quæſtio. 17.num.15.

Tit. ben. ſi in a' ad epiſcopum liberè deuoluto.

62 Vigeſimononò,non cōprehenduntur vicariæ tēporales, licet in perpetuis ſit ſecus. clem.vna.de offic.vica.c.extirpandæ §.qui verò.de præbē.temporales in titulum non dantur.d.c.G. perpetuus. de fide inſtr. Anton.de Butr.conſ.5.in facto. alioqui duorum eſſet eccleſia.quod reprobat text.in c. cum non ignores.de præben.& de his vicariis vide in d.ca.extirpandæ.§.qui verò.de præbē.Et quæ plenè dicit D. Aufrerii in addit.ad Gulielm.de monte laudu.in c.ſuper eo illo titu. in 6. vbi plenè diſcutit ille miles Tholoſanus.& Aegid.bellamera, conſilio 38.ſcripſi in tractatu de congrua portione.

Vicariæ temporales non ſubcūtur nominationibus.

63 Trigeſimò, non comprehenduntur penſiones,quæ cū perſona habētis extinguuntur.not in c. ad audientiam.2.de reſcrip.c. niſi.de præbend. cap. quanuis.illo tit.in 6. dixi in tractatu, de pacif. poſſeſſoribus. in 8. amplia.

Penſiones non poſſunt impetrari vigore nominationum.

64 Trigeſimoprimò, non debentur beneficia vacātia per ſimplicem reſignationem, ſed per ordinarium liberè cōferri poſſunt. §.volumus.de colla.in concor.& in prag.in §.item quòd omnia.& hoc quia expreſſum eſt non comprehendi.

Per ſimplicem reſignationem vacantia non comprehenduntur nominationes.

65 Secus ergo in mandato apoſtolico, vt etiā beneficium vacans per reſignationem ſimplicem debeatur mandatario.c. dudum.de præbend.in 6.c.vno. de rerum permu. eo. lib.c.ſuſceptum.de reſcript.eo.lib. Collect. in c.ex tenore.colum.vlti. de conceſſ.præbend. quod eſt intelligendum niſi tales reſignationes fierent in fraudem.cap.vno.de renuncia.in 6 & ibi declaratur quomodo probetur illa fraus, vide quæ plenè dixi in glo.vacātia.§ volumus. de coll. in concor. bonum eſſet tamen & æquum,ne etiam in mandatis cōprehenderentur propter fraudes, quas in dies faciunt ordinarij. Et ita declarauit Leo decimus, quòd beneficia per obitum duntaxat,& non aliàs vacantia mandatariis affecta ſint,anno domini milleſimo quingenteſimoquarto,decimotertio Kalendas Octobris , pontificatus ſui anno 2.& arreſto fuit deciſum pro collatione legati facta alij quàm ipſi man-

Arreſtum.

t 4 data

datario de beneficio vacãte per reſignationem pro præbenda Carnoten. anno 1537. in vigilia Penthecoſtes.

66 Trigeſimoſecundò, nõ veniunt beneficia curialium, etiã extra curiam vacantia, cum dicantur eſſe reſeruata collationi papæ, extrauag. ad regimen. de præben. in communibus. & regula 5. Inno. 8. & regula 1. Clem. papæ modern. & regula 62. & ſi deſierint eſſe curiales, an cõprehendantur, vide Philipp. Peruſ. in c. ſtatutum. colum. 2. de præbendis. in 6.

Beneficia curialium curialibus reſeruantur.

67 Trigeſimotertiò, non debentur oratoria nominatis, ita q̧ ſint eis per cõcordata affecta, quia non dicuntur beneficia eccleſiaſtica. c. authoritate. de priui. in 6. ſiue ſint publica, ſiue priuata. de quibus per Cardi. cõſilio 11. quædam ſocietas. col. 2. dixi in tractatu, de pacific. poſſeſſo. decima limita. numero 286.

68 Trigeſimoquartò, non comprehẽduntur quando vacaſſent in menſe Iunio, vel alio libero: nam ſi collata fuerint abſenti, qui in menſe Iulio recuſauit, nõ debebuntur nominatis, cum de nouo non vacent recuſando acceptare, text. & ibi docto. in capito. ſi tibi abſenti. de præbend. in 6 gloſ. in verbo comprehenſa. §. declarantes. de mandatis apoſto. in concord.

69 Trigeſimoquintò, non debentur beneficia, quæ per ceſſum canonicorum, vel deceſſum ſupprimi deberent, vt ſi ex viginti præbendis ſtatutũ fuit quòd fierent quindecim, tunc nominatus illas præbẽdas non acceptabit, quia ſunt ſuppreſſæ, & quod non eſt, non debetur. c. dilecto. de præben. c. ad diſſoluendum. de deſpon. impub. Nec illa beneficia impetrari poſſunt. Tamen ſi in fraudem nominatorum hoc fieret, deberentur illa beneficia. vt ſcripſi in §. volumus. in fin. de colla.

70 Vltimò, non comprehenduntur beneficia reſeruata per extrauagã. execrabilis, vel alia reſeruatione. Roma. conſi 342. quoad primum. in primo dubio, vbi dicit beneficia vacãtia in curia, vel aliter reſeruata nõ comprehendi ſub gratiis expectatiuis. Sic dicerem in nominationibus, & ſub gradu etiam non comprehendi. alia multa inuenies, quæ hic addere poteris, hæc tamẽ ſunt vtilia & principalia.

Reſeruata per extrauag. execrabilis, nominatis nõ afficiuntur.

Quæſtionis decimæſextæ Epito.

1 *Beneficia vacantia quo tempore nominatis vel graduatis affecta ſint.*
2 *Tempus menſium nominatorum & graduatorum quomodo computetur.*
3 *Præbenda theologalis quocunq; tempore vacet, ſit affecta theologo.*
4 *Parochiales eccleſiæ in villis muratis, aut ciuitatibus ſitæ, qualificatis debentur.*
5 *Subrogatum debet ſapere naturam eius in cuius locum ſubrogatur.*
6 *Beneficia ſita in villis muratis & c. quocunq; tempore vacent, nominatis aut graduatis debentur. & nu. 8. & quid ſi muri ſint deſtructi. 14. vide limitationes à nume. 21. vſq; ad nume. 35.*
7 *Collatores beneficia idoneis cõferre tenẽtur. Idoneus quis dicatur.*
9 *Eccleſia parochialis quæ dicatur, & quomodo cognoſcatur & num. 10.*
11 *Ciuitas quæ dicatur & quæ villa murata.*
12 *Graduati extra regnũ an poſſint habere parochiales eccleſias.*
13 *Eccleſiæ parochiales in ſuburbiis exiſtentes graduatis debentur.*
Vrbis appellatione & ſuburbia continentur.
14 *Muri ciuitatum quando facto tyranni aut hoſtium deſtruũtur, nihilominus ciuitates retinent ſua priuilegia: ſecus ſi ob delictum.*
15 *Villa an in dubio debeat murata iudicari.*
16 *Vicaria perpetua ciuitatum graduatis affecta ſunt, & in quibus cõparẽtur beneficio curato.*
17 *Prioratus an requirat qualificationem.*
19 *Plebania an ſit affecta graduatis.*
Plebania quæ dicatur.
20 *Gradus an requiratur ſemper in villis muratis etiam his qui per triennium ſtuduerint.*
21 *Inſinuatio an requiratur ad habenda beneficia in villis muratis.*
22 *Epiſcopus tenetur conferre beneficia nominatis affecta, etiã ſi eidem non inſinnauerint.*
23 *Papa per mandatum vel præuentionem confert non qualificato. & num. 24.*
25 *Beneficium ſimplex aut præbenda an qualificatis debeantur.*
26 *Parochialis actu debet eſſe eccleſia antequã debeatur qualificato.*
Haberi dicitur quod cum effectu habetur.
27 *Graduati ſub bulla nõ poſſunt habere eccleſiam parochialem vi ſui gradus.*
28 *Licentiato in artibus, vel qui ſtuduit in medicina, non debetur eccleſia parochialis.*
29 *Parochialis annexa alteri nõ exiſtenti in villa murata, non eſt affecta nominatis.*
30 *Diſpenſatus ad beneficium ſimplex, cui eſt annexum curatum, eſt capax & annexi.*
31 *Eccleſia parochialis collegiata non eſt affecta nominatis.*
32 *Idẽ ſi eccleſia parochialis vacaret in curia.*
33 *Idem ſi conferretur ex cauſa permutationis non qualificato.*
35 *Recedentia an debent adiudicari nominato, etiam ſi negetur beneficium vacaſſe tempore eidem affecto.*

Quæſtio xvj. principalis.

1 DECIMOSEXTO, principaliter quæritur quo tempore beneficia vacãtia nominatis vel graduatis affecta ſint? Reſpon. breui, ſi vacent in menſibus Ianuarij & Iulij nominatis debẽtur. ſi verò

Quo tẽpore vacantia graduatis & nominatis affecta ſint.

verò in mēſibus Aprilis & Octobris, graduatis ſimplicibus. & hoc habetur in cōcor.rub.de regia facultate.&c. Dixi in repe. l.vnicæ.notab.vlt.C.de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. Et hæc eſt optima & clara prouiſio quam optauit gloſ.prag.ſanct.in §.item placuit.in verbo ordo.in fi.de colla. nam turnus turbabat & collatores, & nominatos, hodie verò iſta tertia pars temporis eſt clara. Inter nominatos tantum & graduatos controuerſa.

Quomodo computetur tempus menſium nominatorum.

2 Et hoc tempus computatur à media nocte vltimi diei Decembris, vſque ad mediā noctem vltimi diei Ianuarij. l.more Romano.ff. de feriis.& quod vacauit ad mediam noctē vltimæ diei Aprilis, debetur graduatis ſimplicibus.not. in c.conſuluit.de offic. deleg.& Bal.in c.2.de feriis.& ſic qui iurauit ſoluere die dominica, poteſt ſoluere vſque ad mediam noctem. Bald.& Feli.in c. ego N.de iureiurau. Vide Catellia. Cottam in 2.parte memorialium.in verbo diē. Tamen ſolutionem de nocte poterit recuſare creditor ſi damnum aliquod prætenderet, & fuiſſet paratus dilationem prorogare in diem craſtinum. gloſſ.ſing.in d.l. more.ſecundum Bald. in Marga.in verbo oblatio. q.2.& Iaſ.in l.non ſolum.§. morte.nu.43. ff.de noui oper.nuncia.

Præbenda theologalis quocunque tempore vacet, theologo eſt affecta.

3 Fallit in præbēda theologali, quæ eſt conferenda theologo, quocunque tempore vacet, cum §.primus, de colla.in cōcord. non præfigat tempus, ſed afficiat præbendam. ergo quocunq; tempore vacet, quia eccleſia cathedralis debet ſemper habere theologūm.c.ſuper ſpecul.de magiſt. quem non haberet ſi prębenda liberè poſſet per ordinarios conferri.

Eccleſia parochialis in villis muratis ſita, qualificatis debentur.

4 Secūdò, fallit in eccleſiis parochialibus in ciuitatib[us] exiſtētibus, aut in villis muratis, per §.ſtatuimus.2.de col.in cōcor.qui non repetit qualitatem mēſium.ergo quocunque tempore vacēt, nominatis, ſeu graduatis, aut illis qui ſaltem per trienniū in theologia, vel in altero, aut in vtroque iuriū ſtuduerūt, vel magiſtris artiū debentur. Item hæc deciſio §.ſtatuimus, eſt negatiua, videlicet vt non conferantur niſi graduatis, & ſupra expreſsis, quæ totum negat.glo.in l. hoc genus.ff.de condi.& demonſtrat.nam quando lex vel ſtatutum loquitur vniuerſaliter negatiuè, tūc omnia excludit, etiam actum pium, & aliâs fauorabilem.l.obligati. ibi, ex hoc autem quod pupillus nullam rem ſine tutoris authoritate alienare poteſt, apparet, nec manumittere eū ſine tutoris authoritate poſſet. ff. de authoritate tutorum. Iaſon conſil.182.in præſenti:col. 5.volumi 2. ergo à contrario illis eſt conferendum, quocunq; etiam tempore vacent.

5 Tertiò, ſubrogatum debet ſapere naturam eius in cuius locum ſubrogatur.l.ſi eum.§. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. ſed concordatum eſt ſubrogatum in locum prag. ſanct. vt patet in procemio concord. Franciſcus. ibi, ſaltem vice illius. & poſtea ibi, pragm.ſanctio. vicem.& in fine ibi. Ita vt ſanctionis vicem, inſtárque plenū habeant. & in rub. de approbatione conuentorum, ibi, loco prag. ſanctio. & in aliis locis: ſed in pragm. prębenda theologalis & eccleſia parochialis non faciebant turnum, ſed vltra tertiam partem conferre debebant graduatis.glo.in §.inſuper.& in §.itē placuit. de colla.in pragm. Sic vltra tertiam partem temporis in concord. graduatis pręſtituti, eis debent conferri hęc beneficia, & ſic quocunque tempore vacent. Tertiò, ratio d.§. ſtatuimus. eſt vt prouideatur literatis de hac eccleſia parochiali, & vt inſtruatur populus, qui eſt maior & idoneior in ciuitatibus & villis muratis, quàm ruri. ideò debent eis præfici viri ſciētia & moribus præditi, qui poſsint eos inſtruere: & tales præſumuntur eſſe huiuſmodi qualificati. & ſi non conferrentur quocūque tempore graduatis, ceſſaret ratio concordatorum. nam pręfici poſſent ignari in illis eccleſiis, ergo, & c. ita tenet gloſſ.in §. in eccleſiis. in verbo parochialibus de colla. in prag.

Concluſio. Beneficia quocunque tempore vacent graduatis aut nominatis debentur.

6 Ideò affixi concluſionem, & defendi ſic, beneficia quocunque tempore vacent, nominatis aut graduatis debētur. intellige vt proximè dixi, videlicet ſita in villis muratis, & quando ſunt eccleſię parochiales, vel præbendæ theologales.

7 Item epiſcopi & alij collatores tenentur conferre beneficia idoneis. capit. graue.de præbendis. & idoneus dicitur, qui eſt idoneus moribus, ſcientia & ætate. capit.cùm in cunctis. in princip. de elect. vt maximè ſunt graduati. ergo eis debentur beneficia de iure, quocunque tempore vacent, non tamen ſunt illis affecta per concordata, niſi vacēt in quatuor menſibus ſupra deſignatis.& ſic poteſt intelligi cōcluſio, vide tex. iuncta gloſſ.in capit.1.de ſponſ.impub.

Regula de beneficio villæ muratæ.

8 Regula ergo eſt, quòd eccleſiæ parochiales in villis muratis, ſeu ciuitatibus exiſtentes, debentur viris qualificatis, ſeu graduatis, aut ſaltem qui per tres annos in theologia, vel altero iurium ſtuduerint, vel magiſtris artiū.d.§.ſtatuimus.quocunque tempore vacent, quia ibidem cōmorantes ſunt maioris intellectus capaces ad inſtruendū, quàm alij ruſticani: ideò habere debēt peritiores, qui eos inſtruere poſsint. capit.ſtatutum. in principio. de reſcriptis. in 6. & ſupra dixi.

Quæ dicatur eccleſia parochialis & quomodo cognoſcatur.

9 Sciendum eſt ꝙ eccleſia parochialis dicitur, quæ habet parochiam ad eius curam deputatā.Panor.in c. extirpandæ.§.qui verò.de præbend.in repeti.col.3.verſic.venio nunc ad aliquas. Vel parochiales dicūtur, id eſt curam habentes. Card.in c.quia.col. 2.q.3.de cleri.non reſiden. quod non eſt verum ſimpliciter, vt dico in d.§. ſtatuimus. 2.in gloſſ. parochiales.

Et

10 Et cognoſcitur, quando quis in ea tenetur miniſtrare, vel recipere ſacramenta eccleſiaſtica, vt baptizare, confiteri, ſepeliri, & alia. Panormi. in c. de multa. colum. penulti. de præben. per gloſſ. in verbo impendant. in cle. dudum. de ſepult. Et vt parochiani diebus dominicis miſſam audiant. capit. vt dominicis. de parochiis. & ex aliis quæ docto. tradunt in rubr. illius tituli, & Roma. conſi. 356. circa primum conſultationis. colum. 1. Et fuerunt diuiſæ per Dioniſium papam, anno 266. cap. 1. 13. quæſt. 1. c. paſtoralis, de his quæ fiunt à prælat.

11 Item dicitur ciuitas, quę habet epiſcopũ. c. epiſcopi. 80. diſtin. c. 1. de priuileg. & villa murata accipitur pro loco populoſo muris circundato, vt gl. tradit in d. §. in eccleſiis. in verbo, villis. & ſic beneficia municipiorum, & vt vulgò dicitur, villagiorum, etiam muris circundatorum, non debētur graduatis. vt ibidem dicit gloſſa: quia in eis ceſſat ratio text.

Ciuitas quæ dicatur, vel villa murata.

12 Amplia, ſiue ſit graduatus in regno, ſiue extra, cum d. §. ſtatuimus. tantum requirat gradum, ſtudium vel qualificationem, & lex generaliter loquẽs, generaliter debet intelligi. l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præſtand. l. 3. de offic. præſid. gloſſ in regula cancella. Iulij ſecũdi. in 3. parte. dummodo ſint promoti in vniuerſitatibus. ſecus ſi ſub bulla. Item quia vna & eadem eſt ratio in illo, ergo & iuris deciſio procedet. l. illud. ff. ad legem Aquil. vt dico ſuprà in q. 10. princ. vbi licet plenius videre. circa finem.

Graduati extra regnum nõ poſſunt has parochiales eccleſias habere.

13 Secundò, extende ſiue dictæ eccleſiæ parochiales ſint intra ciuitates, ſiue extra in ſuburbiis, quia eſt eadem ratio, & quia appellatione vrbis & ſuburbia continentur. l. 2. ff. de verb. ſignific. nor. in c. ſi ciuitas. de ſenten. excom. in 6 & gloſſ. in §. in eccleſiis. in verbo exiſtunt. de colla. in prag. dicit interueniſſe arreſtum pro eccleſia ſancti Laurentij in ſuburbiis Pariſiorum exiſtẽte, facit quòd ſtatutum ciuitatis ſimpliciter diſponens, extenditur ad totum comitatum. ſic permulta conſuluit Panorm. conſi. 52. in quæſtione. col. 2. volu. 2. quia eccleſiæ quæ ſunt in continentibus ciuitatis, in ciuitate eſſe vidẽtur. l. ædificia. vbi ſcripſi. ff. de verbor. ſignifica. ſiue reſideant vel maior pars intra ciuitatem, ſiue extra, dum tamẽ iuxta ciuitatem in continentibus ædificiis, quia rationes ſupradictæ in iſtis habent locum. nam ſunt capaces doctrinę illi qui reſident in ſuburbiis ciuitatis, ita ſicut ciues: ſecùs in ruſticis longè diſtantibus à ciuitate, & ita reſpondiſſent conditores, ſi de hoc fuiſſent interrogati, inſequendo rationem legis, ita & nos debemus dicere. glo. in l. tale pactum. §. finali. ff. de pactis. & iſta etiam tendunt in commodum epiſcoporum, vt graduatis idoneis conferant, & animabus ſuis prouideant.

In ſuburbiis exiſtentes graduatis debentur.

14 Tertiò, amplia, etiam ſi muri eſſent bello vel alia ex cauſa iniuſta deſtructi, quia tũc non ceſſat ratio, nec diſpoſitio legis ceſſabit: ſecùs ſi authoritate ſuperioris fuerint deſtructi ob delictum. Lucas de penna in l. fin. C. de quib. munerib. lib. 10. vbi videbis 26. quæſtiones in materia murorum publicorum notabiles. Vide gloſſ. hoc expreſſè decidentem in d. §. in eccleſiis. in verbo exiſtunt. vbi dicit quòd quando facto tyranni, vel hoſtium, muri ciuitatis deſtruũtur, non perdit priuilegia, ſecùs ſi per delictum deſtruantur. Idem ſi muri ceciderunt, vel maior pars ob vetuſtatẽ, vt Melgorij iuxta Montempeſſulanum, quia iſtud priuilegium non conceditur propter muros, ſed ob frequentẽ populum ibidem inhabitantem: & dicitur quòd locus nõ facit villam muratam, ſed materia, arg. l. vrbana. 2. ff. de verb. ſignifi. & bonum eſſet quòd declararetur expreſſè de villa murata. quia ſæpius in lingua Occitana dubitatur propter burgos muris vallatos.

Quando muri ſunt ob bellum deſtructi.

15 In dubio debet potiùs iudicari villa murata, vbi muris eſt circũdatus locus, & numerus magnus populi, quàm nõ, quia hoc fauorabile eſt, vt doctis cõmittantur & idoneis eccleſiæ parochiales. ca. grauè. de præbendis. & ſuprà in procemio concordat. & in dubio fauẽdum eſt tam graduatis, vt fieri debet. authen. habita. vbi ſcripſi. C. ne filius pro patre, quàm parochianis, vt dixi in d. §. ſtatuimus.

In dubio an villa debeat murata iudicari.

16 Quartò, extende etiam in vicariis perpetuis eccleſiarum, cum regantur eodem iure quo parochiales, & illis æquiparentur. cle. vna. de offi. vica. gloſ. in verbo parochialibus. d. § in eccleſiis. facit quod notat Rota deciſio. 2. fuit dubitatum. de exceſſib. prælato. in nouis, vbi dicit quòd ſicut epiſcopus non diſpenſat cum rectore ſuper ætate, ita nec cum perpetuo vicario.

Vicaria perpetua conceditur graduatis, & in quibus comparantur beneficiis curatis.

Item per adeptionem ſecũdæ vicariæ, vacat prima. d. clem. vna. de offic. vicar. etiam ibi dicitur, quòd ætas requiſita in curato, & in vicario requiritur. & hic tenetur intra annum promoueri. iuxta c. licet. de elect. in 6. etiam tenetur reſidere. c. ſi. de offic. vicarij. Nec poteſt deſtitui mortuo priore. c. adhæc. de offic. vica. & cum illis poteſt epiſcopus diſpenſare ſecundũ formam c. cùm ex eo. de elect. in 6. Feli. in d. c. G. perpetuus. de fide inſtru. & debetur eis quarta canonica. Cardin. in cle. dudum. §. verum. q. 22. de ſepult. & poteſt ordinari ad titulum ſuæ vicariæ. c. poſtulaſtis. de reſcri. Cardin. in d. cle. vna. quæſtio. 8. & æquiparatur vero rectori. c. conſtitutus. & cap. Michael. de filiis presbyterorum. ſed an rector vel vicarius ſit fundatus de iure communi ſuper decimis & oblationibus. vide c. ex tranſmiſſa. de reſcript. c. in noſtra. de ſepulturis. gloſſa in conſtitutio. Angliæ. rubri. de inſtitutio. vicar. in 1. gloſſa. & Aegid. conſil. 30. col. 13. & an prior dicatur habere curam. clem. ne

in agro.

in agro. §. cæterùm. de ſtatu monacho. de Rota deciſ. 5. nota ꝙ cum vicarius. de offic. vicar. in antiq. plenè not. in c. extirpandæ. §. qui verò. de præbendis. ſcripſi in tract. de congrua portione. quæſt. vlti.

Prioratus an requirat qualificationem.

17 Tamen non requiritur, quòd ille qui habet prioratum, ſit graduatus, vel qualificatus, quia non habet curam niſi habitu. Panor. in cap. extirpandæ. in repeti. §. qui verò. colum. 4. verſic. quæro penes quem. de prębend. & infra in 5. limita. dico eccleſiam habentem curam habitu, non comprehendi. vide tamen Felin. in c. poſtulaſti. colum. 2. & ſeq. de reſcript.

18 Quintò, amplia etiã in oppidis muris circundatis, cum ſit eadẽ ratio. de quibus in l. pupillus. ff. de verb. ſignific. Alex. in l. 1 §. ſiue autem. de noui operis nuncia. gloſſa in verbo Lombardiæ. in extrauag. qui ſint rebelles. & Feli. in c. Rodulphus. de reſcript. quia ex communi vſu loquendi etiam villa murata dicitur qui debet attẽdi. l. librorum. §. quod tamen Caſtiu. ff. de legat 3. l. labeo. de ſuppel. leg. 2. & d. § ſtatuimus. loquitur de villa & de ciuitate. aliqui tenẽt nõ dici villam muratam, niſi ſint ibi nundinæ, aut mercatum. quod non eſt verum, ſed frequentia populi cum muris facit villam muratam.

De plebania.

19 Sextò, amplia etiam in plebania. Federic. conſil. 80. factum eſt tale, legatus. vide eum conſi. 86. caſus talis eſt, prior. in fine allegat tex. in c. 1. ne cleri. vel monach. in 6. vbi ſicut habens eccleſiam parochialem non poteſt audire iura ciuilia, ita nec plebanus. capit. ſuper ſpecula. ne cler. vel monach. quod intellige quando illa plebania eſſet intra ciuitatem, & eſſet parochialis, & curata, vt plebania ſanctt Firmini in Montepeſſulano, alioqui cõtra. quia §. ſtatuimus. loquitur de parochialibus eccleſiis tantum, & plebania dicitur quæ ſub ſe habet capellas in quibus inſtituuntur clerici perpetui. text. in capitulo primo in fin. ne clerici vel monachi in ſexto plenè Paulus decitad. in tractatu de iure patronatus in tertia parte. q. 32. in 1. cauſa acquirendi.

Gradus an requiratur ſemper in villis muratis etiam his qui triennium ſtuduerunt.

20 Septimò, procedit, ſiue ille qui ſtuduit triennium, ſit baccalaureus, ſiue non, cum d. §. ſtatuimus, hoc non exprimat, ergo nec ego debeo addere. nam primò dicit quòd conferãntur modo præmiſſo qualificatis, ſcilicet graduatis vel nominatis, ſi ſint. ſi verò tales non reperiantur, ſaltem his, qui ſtuduerint per triennium. & ſic dictio ſaltem (vt infra dicam) diminuit, & etiã quia non repetit gradum, prætereà quia ſupra ſtatuit quinquennium ad aſſumendũ gradum. in §. prætereà. & §. tempus competẽs: ergo hic non intelligit quòd ſit graduatus ante tempus quinquennij competẽt, quia nihil prodeſſet quo ad impetrandum nominationes, vt celerius impetrentur, nec poterit beneficia in vim gradus habere aliis qualificatis exiſtentibus, etiam per gratificationem. d. §. ſtatuimus. 2.

Item hoc dixiſſet text. ſi voluiſſet. tamen contrarium tenet glo. in verbo qui ſi ſit. in §. in eccleſiis. de colla. in prag. quæ fortè potuiſſet procedere per verba prag. ſecus per hæc verba cõcordatorum. Fallit in magiſtro artium, qui habere debet gradum. d. §. ſtatuimus. nec ſufficeret ſtuduiſſe etiam per quinque annos ſine gradu.

Inſinuatio an requiratur ad habenda beneficia in villa murata.

21 Primò, limita quãdo vnus non inſinuaſſet, & alius ſic: tunc ille qui inſinuauit, pręferri debet. d. §. ſtatuimus. ibi modo præmiſſo qualificatis. & ibi dixi in gl. & ſupra q. 14. in fi. At ſi nulli eſſent qui inſinuauerint, tamen tempore vacationis vnus acceptat, illi dicerem tunc deberi propter illam alternatiuam, aut, & illam dictionem ſaltem in d. §. ſtatuimus poſitam. dum tamen probaret ſe triennium ſtuduiſſe: quia melius eſt vt his etiam non graduatis aut qualificatis cõferãtur, quàm aliis ignaris. Et iſta videtur mens concordatorum, vt literati prouideatur. quod optimè, fiet ſi procedatur vt dixi. & etiam quia in dicto § non repetit qualificationes, ſed tantum ſtudium.

Concluſio. Epiſcopus tenetur conferre beneficia nominatis etiam ſi non eidem inſinuauerint.

22 Et ſic affixi concluſionem. Quòd epiſcopus, & alius collator beneficia nominatis affecta, etiam ſi non eidem inſinuauerint conferre tenetur. intellige, vt dixi, vel quãdo inſinuauit prædeceſſori, vt etiam ſupra dictum extitit, vel quando confert iure deuoluto, quia beneficia deuoluũtur cum illa qualitate, vt graduatis, & nominatis conferantur. §. ſi quis verò. de colla. in cõcord. cle. vna. de ſupplen. negl. prælato. vel intellige in prębẽda theologali nullo theologo exiſtente qui inſinuauerit, licet regulariter inſinuare debeant graduati, ac nominati, vt ſupra dixi.

Papa per mandatum vel præuentionem confert non qualificato.

23 Secundò, fallit quando eſſet mandatarius, quia ille præfertur etiam in eccleſia parochiali in villa murata exiſtente ſecundum quoſdam. rub. de mand. apoſt. §. 1. in concord. quia apoſtolicus alteri præferri debet. ca. ii. de præben. in 6. & hoc probatur ibi, quomodocũque qualificata. quod ibidem reprobaui per multas rationes, quas ibidem vide, ſi lubet.

24 Tertiò, reſtringe quando papa præueniendo cõfert non graduato, vel non qualificato, quia hoc ſibi retinuit. in d. tit. de mandat. apoſto. §. declarantes. ſed ibi in gloſſ. qualificata, reliqui cogitãdum, quia videtur peruerti ſtatus eccleſiæ Gallicanæ, quem ſtatum papa cum rege conſtituit eccleſiis parochialibus villarũ muratarum. Ideo per alterum non poteſt immutari & iſtud videtur eſſe iuſtum, & æquum.

Simplex beneficium & præbenda an qualificatis debeantur.

25 Quartò, limita, quando beneficium ſimplex eſſet intra ciuitatem, aut aliqua cappellania, tunc non comprehẽderetur. quia vbi verba & mens non conueniunt, non

conueu

conuenit eius diſpoſitio l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. & tex. in d. §. ſtatuimus. loquitur de eccleſiis parochialibus, nõ de beneficiis ſimplicibus in quibus ceſſat ratio d. §. ſtatuimus. Idem in præbendis in ciuitatibus exiſtentibus, vel in villis muratis, vt non debeantur graduatis, quia tex. in d. §. ſtatuimus, tantum loquitur in eccleſiis parochialibus, & ſic non habet locũ in præbendis. Fallit quãdo vna eſſet deputata curæ, tunc graduato eſſet conferenda, vt hic patet, cum ratio ſupra aſsignata in hoc caſu procedat. quod eſt verum principaliter, ſecùs ſi acceſſoriè. capit. ſuper eo. de præbendis. libro 6.

Parochialis actu debet eſſe antequam debeatur graduato.

26 Quintò, fallit quando eſſet parochialis
habitu: vt pote quia ibi nullus remãſit parochianus. nã tunc ceſſat ratio dicti §. ſtatuimus. ergo & diſpoſitio ceſſabit. ca. cùm ceſſante. de appella gloſſ. in d. § in eccleſiis. in verbo parochialibus. hoc in propriis terminis tenet, & communiter approbatur, quia deficiẽtibus perſonis collegij, deſinit eſſe collegium. Sic deficientibus parochianis, deſinit eſſe parochialis eccleſia. nota. in l. ſicut. ff. quod cuiuſque vniuerſita. nomi. Archidia. & alij in c. licet canon. de elect. in 6. vbi concluditur, quòd habens iſtam eccleſiam, non tenetur promoueri intra annum. gloſſa in extrauag. execrabilis. Ioan. 22. in principio in verbo habentia. de præbendis. Panor. & Decius in ca. paſtoral. §. fin. de reſcript. Barba. in conſi. 17. præclarè. col. 5. in 1. volu. vbi dicit iſtam opinionem eſſe communem, per ea quæ notantur per illum text. in clemen. vna. de offic. vicarij. inquantum loquitur de eccleſiis curã animarum habentibus, quia illud dicitur haberi, quod cum effectu habetur. l. nomen filiarum. § habere. ff. de verb. ſignifi. Etiam dicitur quòd verba accipi debent cum effectu. l. 1. § 1. ff. quod quiſque iuris. de Bellamera conſil. 38. ſuppoſito. col. 3. verſi. ſulo, nec obſtat quod benedicet, &c. & pro hac opinione facit text. in l. vinaria. ibi, tandiu, in ea cauſa eſſe, quandiu vinum haberent. cum ſine vino eſſe cœperint, deſinerent in eo numero eſſe. ff. de verbo. ſignifica. Archidia. in capit. ſi apoſtolica. de præbend. in 6. niſi eſſet veriſimile quòd parochiani breui eſſent reuerſuri. vtpote quia ſuperſtites erant in alio loco, & domus eorum remanebant adhuc conſtructæ in loco curæ, ſecùs ſi erant dirutæ. Colle. in c. de multa. col. 1. de præbendis. argumen. capit. paſtoralis. 7. quæſtio. 1.

27 Sextò, fallit quando eſſet graduatus ſub bulla, quia text. in d. §. ſtatuimus. dicit in vniuerſitate priuilegiata, ergo non poſſent habere illam eccleſiam hoc genus graduati, quia non ſunt in vniuerſitate promoti. Item quia non ſunt promoti in vniuerſitate famoſa, de qua textus intelligitur. & quia non gaudent priuilegiis aliorum in hoc regno. vt infra dico, quæſtio. vltim. & ſupra dixi. quæſt. 10. plenius.

28 Septimò, fallit in licenciato in artibus, vel in illo qui ſtuduerit triennium in medicina, cum tantum exprimatur in d. §. ſtatuimus. ille qui ſtuduit in theologia, vel in altero iurium, & magiſter artium, ergo alij excluduntur, argumento l. cùm prætor. ff. de iudciis.

29 Octauò, non procedit, quando eccleſia parochialis eſſet acceſſoriè annexa alteri non exiſtenti in villa murata, vel in ciuitate, tũc qui eſt capax principalis, erit etiam capax acceſſorij, nec conferri debet, vt hic. argumen. text. in cap. ſuper eo. de præbend. in 6. hoc expreſsè tenet gloſſ. in d. §. in eccleſiis. in verbo parochialibus. in fine. quia acceſſorium ſequi naturam principalis cõuenit. l. cum principalis. ff. de regulis iur. & dicta regu. acceſſorium.

Parochialis annexa non debetur.

30 Facit quòd ſi epiſcopus diſpenſaret cum illegitimo ad beneficiũ ſimplex, ſi illi eſſet annexum curatũ, erit diſpenſatus capax & annexi. Domi. & Peruſi. in capitu. 1. de filiis presbyter. quia vbi beneficium eſt vnitum alteri, illud annexum perdit nomen beneficij. Rota deciſ. . nota quòd vbi beneficium eſt vnitum, de rebus eccleſ. non alie. in antiq. nec in eo tenetur rector reſidere, nec ad ſacerdotium intra annum promoueri. capit. extirpandæ. §. qui verò. & ibi dixi de præbend. Nicolaus Milius in verbo eccleſia parochialis. vlti. Si tamen vniretur in fraudem nominatorum, poſſet nominatus poſt mortem poſſeſſoris illam requirere, & acceptare. per not. in c. fi. de reb. eccleſ. non alienandis.

31 Nonò, limitatur quando eſſet eccleſia parochialis collegiata, tunc non procederet, quod hic dicitur per c. ſtatutum. iuncto c. licet canon. de elect. in 6. & ibi multa addidi, tum quia ſunt diuerſa, tum quia nominando minus, non comprehendit maius, ſiue dignius. ca. ſedes. de reſcriptis. gloſſ. in verbo parochialibus. in fine. in dicto §. in eccleſiis.

32 Decimò, non procedit quando vacaret in curia, quia tunc liberè ſolus papa confert. c. 2. de præbendis in 6. limita, vt dico ſupra, quæſtio. 15. nume. 27. & ſequen.

33 Vndecimò, fallit quando conferretur ex cauſa permutationis non qualificato, dum tamen modo ſit graduatus iure. nam tunc ſufficiet, quia vbi eſt eadem ratio, & idẽ ius eſt ſtatuendum. l. illud. ff. ad legem Aquil. ſed eadem ratio procedit in hoc caſu, quãdo cõfertur graduatis, etiam qui non inſinuauerunt, quæ in aliis qui inſinuauerint. nam inſinuatio nil addit ad doctrinam: ergo ſufficiet cõferre beneficium in villa murata ex cauſa permutationis ritè graduatis. Secundò, beneficia vacantia cauſa permutationis ſunt excepta in §. volumus. ſuprà de collat. ergo. & in §. ſtatuimus. immedia

mediatè ſeq.excipientur, videlicet vt conferri poſsint graduatis tantùm, etiam non inſinuatis.

Tertiò, fortè non maior fauor parochianorum erit habere non inſinuatum, quàm eum qui inſinuauit, dummodo vterque ſit graduatus: nam populum vno tenore vnus & alter inſtruere poterit.

Quartò, beneficia non poſſunt conferri aliis quàm permutantibus.ca. vno.& clem. vna, de rerum permu.in c.inter.& ibi doct. de præben. ſi ergo quis permutet cum ritè graduato, illi eſt conferenda eccleſia parochialis villæ mutatæ, & maximè à papa.

Non obſtat quòd non ſit præmiſſo modo qualificatus, quia per æquipollens poteſt dici modo præmiſſo qualificatus, vt tradit gl.in §.in eccleſiis.in verbo qualificatę.de colla.in prag.vbi exponit text.vt ſuprà qualificatæ, puta magiſtri, aut doctores, vel licenciati in theologia, in iure, vel medicina, & nihil dicit de inſinuatione. vel etiã poteſt dici, quòd illa qualificatio non requiritur in beneficio vacante ex cauſa permutationis, idem dico in theologo, vt poſsit permutare cum licentiato, vel bacca laureo formato, etiam nõ inſinuato, poſtquam permutat cum idoneo, & capace. vt etiam notatur in §.1.in gl.alteri.de colla.

34 Duodecimò, regula perdit officiũ ſuum, ſi dicta parochialis eccleſia vaccaret in menſibus ordinariorum, quia tũc poterit ordinarius conferre graduato, etiam non inſinuato. per d.§. præfatiq; ordinarij. ibi, liberè cõferantur. de coll. alioqui non diceretur ordinarius liberè conferre, quod concedit eidem tex. Item ibi dicit, poſsint liberè, ergo illa poteſtas omnino non videtur ſublata. Secundò, cõferendo graduatis etiã non inſinuatis, ſatisfit rationi legis, ſatisfit & graduatis, & parochianis, & ordinariis, ergo iſte intellectus conformis omnibus, debet teneri. Tertiò, per hæc concordata intendunt conditores grauare ordinarios minus quàm poſſunt. arg. tex. in l. vnum ex familia.§.ſi rem.ff.de leg.2.Iaſ.conſ.109. in 2. volu. ſed minus grauantur in hoc caſu, quando in ſuis menſibus vacant. vt liberè conferant, graduato tamen, & eligere ex pluribus poſſunt vnum. Quintò, in §.ſtatuimus, primo.de collatio. dicitur, quòd ordinarius poterit conferre his qui inſinuauerint, quo ad beneficia in menſibus deputatis vacantia. ergo in menſibus ordinariorum poterunt conferre idoneo, & capaci, licet non inſinuauerit, quia capax eſt iſtorum beneficiorum graduatus.

35 Vltimò, fallit quando non apparet beneficium vacaſſe tempore ſtatuto nominatis, & qualificatis, paria enim ſunt non eſſe, & non apparere. l.duo.ff.de teſt.tutel.& nominatus qui fundat ſe in tempore, dicens beneficium ſuo tempore vacaſſe, debet hoc probare. l.cum actũ.ff.de neg.geſt.& ſuprà dixi in 14.q.nu.9.& ſeq. niſi fuerit eccleſia parochialis, quę, vt ſuprà dixi, debetur graduatis quocunque vacet tempore. Et quo infertur, quòd ſi negaretur beneficium vacaſſe in tẽpore nominatis, & graduatis pręſtituto, tũc caliſicatus hoc tenebitur probare, & ſic cum in recredẽtia non admittantur probationes, ſed ex titulis adiudicatur, nominatus non obtinebit recredentiam, niſi probaret literatoriè, vt docet ordinatio regia ex publica. 1539. artic.50. quod eſt verum, quando collationes factæ fuerunt, & requiſitiones in tempore libero, tunc præſumitur, quòd eo tempore vacauerit, vtpote in mẽſe Maio, vel alio non affecto qualificatis, ſecus quando nominatus requiſiuit beneficium ſibi conferri vacans in menſe eis affecto, & collator reſponderit prouidiſſe, tunc qualificatus plures habet pro ſe præſumptiones, quàm non qualificatus, ideo probare non tenebitur, quo ad recredentiã. Prima præſumptio qualificati eſt requiſitio, non enim præſumitur delictum. l.merito.ff.pro ſocio.& ſic non præſumitur quòd nominatus deliquerit requirendo beneficium viuentis. Secunda eſt præſumptio ſcientiæ, non enim eſt malum præſumendum in graduato. quis enim de facili crederet, quòd vir præditus ſciẽtia literarũ propriæ ſalutis oblitus ad eam paſſionis ignominiam ſe conuerteret, vt beneficium viuentis requireret? text. in cap. penul. de præſum. cap. in noſtra. de procurat. Tertia præſumptio eſt confeſsio epiſcopi, quæ dicit prouidiſſe, non debemus præſumere, quòd epiſcopus dixiſſet, ſi non eſſet verum, cùm viri ſint prouidi & honeſti. c. niſi eſſent. de præb. licet contrarium ſoliti ſint aliqui facere. Quarta præſumptio eſt, quando collatio facta eſt in tempore affecto qualificatis, non præſumitur quòd epiſcopus contulerit beneficiũ viuẽtis, & non vacans, cùm à iure ſit prohibitum. cap.1.de conceſſ.præbend. Nec ad recredentiam adiudicãdam nominato, vel graduato requiruntur omnes iſtæ pręſumptiones, ſed ſufficit vna, vel duæ pro arbitrio iudicis. arg. l.1.ff.de iure deliber. Alioqui ſi contrarium diceremus, daretur materia delinquendi, quia prouiſus ab ordinario, ſemper negaret beneficium vacaſſe tempore affecto nominatis, & ſemper recredentiam haberet, ideo iudices ſuper hoc debent aduertere, & in dubio literatis fauere, per ea quæ dico in gl. nominatis. in verſ.8. differũt ſuprà, de manda. apoſtol. Imò acceptatio beneficij præſumitur facta intra tempus debitum, quia præſumptio eſt, quòd quilibet velit ſibi acquirere. argu. l.ſi defunctus. C. arbitrium tutel. iuncta glo. cùm de indebito. ff. de prob. hoc expreſsim ſentit Roch. Curt. in tract. iuris patro. in verbo honorificum. qõ.49. Et ad regulam, quòd quis ſemper præſumatur viuere, facit l.2.§.ſi dubitetur.

Recredentia, an debeat adiudicari nominato, etiamſi negetur beneficium vacaſſe tempore eiſdem affecto.

ff.quemadmodum teſta. aperian. vbi gloſ. quam limitat Socin. in l. ſi inter virum. & l. penult. ff. de reb. dub. vbi videbis multa. & in praxi benefi. quam edidi.

Quæſt. decimæſeptimæ Epitome.

1 Beneficia dum vacant in tempore nominatis aſſignato, quid agere debeant nominati.
Papa poteſt adiri omni tempore iure concurſus.
2 Nominatus ſi requirat ſibi conferri iure deuoluto, ſi ſic non vacat, non valebit collatio.
3 Nominatus vel graduatus intra quod tempus debeat petere ſibi conferri beneficium.
4 Intellectus l. in omnibus. ff. de regul. iur.
Intellectus clem. vnic. de conceſſ. præbend.
5 Collatio ab archiepiſcopo facta non requiſito prius epiſcopo non valet.
Deuolutio ad ſuperiorem quando dicatur facta.
6 Magiſtratus excuſatur non puniens delictum ſibi non notificatum.
7 Requiſitio in notorijs non exigitur, nec item citatio.
8 Ordinarius conferens nominato, an poſſit variare cum nu. ſeq. vſque ad nu. 16.
9 Mutare conſilium in alterius iniuriam nemo poteſt.
10 Collatio prima, an impediat ſecundam, donec prima ſit irrita & annullata. & de intellectu. nu. 20.
11 Collatio facta poſt deuolutionem poteſtatis ad ſuperiorem, vbi deuolutio fit ipſo facto, eſt nulla.
12 Ius per collationem confertur ei, cui confertur beneficium.
14 Corrigere ſeipſum melius eſt quàm ab alio corrigi expectari.
15 Impedimentum non præſtat, quod de iure non ſortitur effectum.
16 Mora poteſt purgari quando non eſt adiecta dies, vel quando eſt adiecta ante dies lapſum.
17 Beneficium reſignatum ſi collatum ſit, & reſignans moriatur ante viginti dies poterit iterum conferri.
18 Regula de viginti diebus, an habeat locum in ordinario.
Regula cancellariæ quando habeant vim legis.
19 Regula de viginti diebus quare facta.
21 Præſentatio ſecunda, prima nulla notorie exiſtente, valet.
Iudex ordinarius, ſententia poſtquam eſt nulla, iterum cognoſcit.
22 Patronus clericus poteſt variare, quando nulliter præſentauit.
23 Collator ſi contulit ſecundo nominato, & poſtea primus requirit, & facit fidem de prioritate, an ſibi poterit conferre.
24 Ordinarius non confert ſecundo ſine requiſitione qualificati.
25 Electione facta, an liceat variare.
26 Refutatio vicarij an ſufficiat, vt poteſtas conferendi deuoluatur ad ſuperiorem.
Requiri non debet qui non poteſt conferre.
27 Requiſitio gradatim fieri debet.
28 Deuolutio ad ſuperiorem, à quo tempore fiat.
29 Nominato non proſequente, an collatio alteri facta valeat.
30 Collatio eſt actus legitimus qui in pendenti non poteſt eſſe.
31 Collatio ſpreto patrono, an & quando valeat.
32 Collatio ante deuolutionem, an confirmetur.
33 Emphiteuta non ſoluens canonem intra triennium priuatur iure ſuo ſi dominus velit.
Teſtamentum in quo filius eſt præteritus, eſt nullum ſi filius voluerit & proſequatur.
34 Collatio facta ſecundo nominato, an valeat non proſequente primo. 37. cum ſeq.
35 Geſta pendente aliquo obſtaculo quod poſteà tollitur, non ob hoc redduntur valida.
36 Hæreditas & beneficia non conceduntur ad tempus.
37 Ius quoties pluribus gradatim competit circa idem, altero non vtente, valet quod interim fit per alium.
39 Contemplatione alicuius quando quis remouetur, illi debet acquiri cuius contemplatione remouetur.
41 Nominati omnes, an ſimul ſex menſes habere debeant. 42.
42 Annus qui datur ad petendum tutorem pupillo currit omnibus, qui ad ſucceſſionem pupilli vocantur.
43 Collatio facta non requiſito primo collatore, an valeat.
Iudicium idem de his quæ nō ſunt, & quæ non apparent.
44 Legatus in menſibus graduatorum, an poſſit gratificare. 45.
Gratificatio datur collatoribus ordinarijs.
45 Legatus concurrit cum ordinario.
46 Epiſcopus quid agere debeat quando duo nominati ſimul requirunt.
47 Requiſitio in moris nominati prodeſt antiquiori inſtar filij præteriti.
48 Collatio inualida præuenit papam.
49 Præuentio quando dicatur.
50 Collatio facta & ab ordinario & à papa ſecundo nominato, valet facta ante collationem primi.
51 Pupillus vel tutor, an debeat præſentare, & ſi tutor, & pupillus præſentauerint diuerſos, quis præferetur. 52.
53 Conſuetudine ſtante quòd durante tutela faciat fructus ſuos, an poterit præſentare. 54. 55. 56.
54 Præſentare eſt fructus iuriſpatronatus.
55 Vxor relicta vſufructuaria, an poſſit præſentare.
56 Maritus præſentare poteſt ratione bonorum quæ habet ab vxore.
57 Præſentatus quando præſentationem docere teneatur, & reſignatorius procuratorium.
58 Originale procuratorium, quādo quis teneatur oſtendere.
59 Collatio facta à vicario an valeat, ſi qualifica

cato fiat , licet ab epiſcopo alteri facta ſit.& nn.60.61.

Papa poteſt preuenire ordinarios , & conferre.

6 *Collatio vicarij facta authoritate apoſtolica valet.*

62 *Error in acceptatione,an vitiet.*

63 *Clauſulæ quouis modo,effectus.*

Practica curiæ Romanæ, vt in impetrationibus exprimatur,ſine alio quouis modo,&c.

64 *Falſa demonſtratio quando conſtat de corpore,non vitiat.*

65 *Acceptatio non eſt niſi quedam voluntatis declaratio:& tendit ad executionem gratiæ.*

66 *Nominatus titulum ſui prædeceſſoris probare non tenetur.*

67 *Nominatus an poſſit ſe opponere,vel appellare,ne epiſcopus conferat.*

Appellatio non tollit effectum poſſeſſionis.

68 *Appellatio nunquam deuoluit poteſtatem eligendi,vel conferendi.*

70 *Legatus an primo venienti conferre debeat, & diſpenſare.cum nu ſeq.vſque ad fin.*

71 *Fraudibus & malitijs obuiare debemus.*

Iurare ſe nihil habuiſſe , an poſſit is qui ſecretò reſtituit pecuniam,quam mutuo ab alio receperat.

72 *Legatus in Francia quaſi contrahit : & quomodo.*

73 *Reſeruationes Galli exoſas habent.*

74 *Curia reformat abuſus legati.*

75 *Cautela pro petentibus collationem à legato qui recuſauit.*

76 *Reſignationes recipere non eſt mera gratia: & peccat interdum prælatus,ſi non diſpenſat.*

Quæſtio 17. principalis.

1 *Nominati quid agere debeant, dum beneficia vacant in tempore eiſdem aſſignato.*

DEcimoſeptimò principaliter quæritur, quid agere debeant nominati, vel graduati, dum beneficia vacãt in tempore eiſdem aſsignato? Reſpon. debent requirere illa beneficia ſibi conferri intra ſex menſes, à die vacationis computãdos, & vt dicunt ſummare collatorem, vel eo abſente ſuum vicarium,vt eiſdem conferat tale beneficium vacans.§. teneantur.in fi. de colla.qui ſi conferre recuſauerit, ad ſuperiorem immediatum debet accedere, & ab eodem collationem petere ſibi fieri iure deuoluto.hanc practicam tradit gloſſ.non ita planè tamẽ in § quòd ſi quis cuiuſcunque.de colla.in verbo eo ipſo.in prag.Et ſi ille ſuperior recuſauerit conferre, accedat gradatim ad alium proximũ ſuperiorem, & poſtea ad legatum, vel ad papam, hoc tradit text. in § ſi quis verò cuiuſcunque. de colla.in concord. vbi dixi papam poſſe adiri omni tempore iure concurſus.

2 Aduertendum eſt tamen,quòd ſi nominatus requirat ſibi conferre iure deuoluto, licet non ſic vacaret, & archiepiſcopus ſic confert,non valebit collatio, etiã ſi ex alio capite illam collationem facere potuiſſet. text.not.& ibi Panor.& alij in ca. ex parte. de conceſſ.præb.Dec.conſil.129.& pro tenui.col.3.vbi dicit quòd quãdo epiſcopus facit actum ex iure ſibi deuoluto, & illud non ſit verũ,ille actus eſt nullus,etiamſi ex alio capite illum actũ facere potuiſſet.vide tamen ibi,quia hodie in ſingulis collationibus ſolet apponi clauſula, vel aliàs quouiſmodo vacet, & ſic ceſſat dubium.

3 Quæro,intra quod tempus nominatus, vel graduatus debeat petere ſibi cõferri beneficium? Videtur quòd ſimul atq; ſcit vacare.argu.l.in omnibus obligationibus in quibus dies nõ apponitur præſenti die debetur.ff.de reg.iur. Et ſic ſtatim debet acceptare & require , ſaltem intra menſem. cle. vna.de conceſſ.præb. *Intra quod tempus nominatus, vel graduatus debeat petere ſibi conferri beneficium.*

Item quia eccleſiarum vacatio diutina eſt diſpendioſa.c.quam ſit.de elect.

Contrarium eſt verius, quòd poſsit requirere, & acceptare intra ſex menſes , intra quos ordinarius poteſt conferre,vel patronus præſentare.c.vno.de iure patr.in 6.ca. a.de conceſſ.præb.quia poſtquam in concordatis tẽpus requirẽdi non eſt ſtatutum, erit arbitrarium. arg.c.ſi clericus.de præb. in 6.gloſ.in verbo, ſcilicet §.item quòd omnia.de coll.in prag. Et ita debet arbitrari,vt infrà tẽpus quo poteſt per ordinariũ conferri, requiratur. Brunel.in tract.de dignit.leg.19. concluſio. in 6.declar. alioqui collatio ad ſuperiorem liberè deuoluitur. Et ita communiter tenetur. nam ſicut bonorum poſſeſsio competens alicui, debet intra tempus à iure ſtatutum peti, alioqui repellitur is qui vult petere.l. penul. ff.quis ordo in bonor. poſſeſſ.ſeruet. & l. 2. C.qui admitti. ſic erit in requiſitione nominati,
4 & graduati.Nec obſtat,quòd in cõtrarium allegatur,videlicet d.l.in omnibus.quę loquitur in contractu,in quo aliquis promiſit decem , vel aliam rem , tunc enim videtur voluiſſe dare ſtatim , quia in poteſtate ſua erat exprimẽdi aliud tempus,ſi voluiſſet.l.veteribus.ff.de pact.nec obſtat d.clem. vna. quia loquitur in expectante apoſtolico cum clauſula acceptandi.nam illi datur tantùm menſis: hic de alio expectante , vtpote de nominato,vel graduato.Nec obeſt quòd vacatio ſit diſpendioſa,quia permittitur vſque ad ſex menſes, poſtquam illud tempus eſt præſtitutum à iure ad conferendum.

Quid in exemptis? vide gloſ.in d.§.quòd ſi cuiuſcunq;. in verbo gradatim , in prag. & in ca. cupientes.de elect.& ibi not.plenè dixi in §.ſi quis verò. in verbo ad alium ſuperiorem.de colla.in concor.

Collatio ab archiepiſcopo facta non requiſito primo epiſcopo non valet.

5 Secundò quæro, pone quòd nominatus
iuit ad archiepiſcopũ, nõ facta requiſitio-
ne primi cõferentis, & facta eſt eidẽ colla-
tio, ordinarius contulit alteri, vtra collatio
valeat? Videtur quòd ſuperioris, propter
eius prærogatiuam. ca. ſi à ſede. de præb. in
6. Item quia in collationibus attenditur
tempus datæ. c. eam te. de reſcri. c. ſi eo tem
pore. illo tit. in 6.

In contrariũ me trahit tex. in d. §. ſi quis
verò cuiuſcunque. vbi primò requirendus
eſt primus conferens, quia non dicitur fa-
cta deuolutio ad ſuperiorẽ antequam pri-
mus recuſet, vel malè conferat, vel tempus
ſex mẽſium ſit elapſum. Sed non recuſauit
qui non fuit requiſitus, nec malè contulit,
ergo non fuit intra ſex menſes facta de-
uolutio. quia ibi non eſt mora, vel nec pe-
titio. l. eius qui. ff. ſi certũ petatur. hic non
erat mora per ordinarium primum, quia
non fuit ab eo petitum. ergo nõ valet, nec
6 poteſt dici deuolutum. Facit quod dicit
Bald. in l. prima. §. magiſtratibus. ff. de ma-
giſtr. cõuenien. vbi dicit, quòd ſi per ſtatu-
tum puniatur poteſtas non inquirens, ex-
cuſatur tamen ſi nemo eidem denunciaue-
rit. ſequitur Iaſ. conſi. 168. ſtatuto. columna
1. in 2. vol. hoc etiam eſt introductum in fa
uorem ordinariorum, vt conferant anti-
quiori, & ei qui inſinuauit, quod non per-
quirit is qui iure deuoluto confert, ſed pri-
mo petenti regulariter confert, & ſic anfra-
ctibus, & expenſis onerantur nominati,
quod ius reprobat in c. diſpendia. de reſer.
in 6. imò etiam ſi notoriè cõſtet, quòd epi-
ſcopus contulit alicui, adhuc debet requi-
ri, vt tenet glo. in §. quod ſi quis cuiuſcun-
que. in verbo, eo ipſo. de coll. in prag. dicẽs
ita teneri de conſuetudine, quæ eſt optima
legum interpres. l. ſi de interpretatione. ff.
de leg. ſequitur Brunel. in tract. de dignita-
te legati. 19. conclu. in 6 declar. quia ſi con
tulerit indigno, & non nominato, poterit
nunc conferre nominato ſecundum eos.

Excuſatur magiſtratus nõ puniens delictum non ſibi notificatum.

7 Sed contrarium infrà dicam, ergo eſt re-
quirendus. Non eſſet tamen os ponere in
cœlum, dicere, quando notorium eſſet col-
lationem eſſe factã à primo collatore qua-
lificato indigno, vel quãdo probatur fuiſ-
ſe factam, an ſine archiepiſcopi requiſitio-
ne, collationem archiepiſcopi valere, &
requiſitionem primi nõ requiri, tum quia
in notoriis non requiritur citatio, ergo mi-
nus requiſitio. Deciſ. in l. fin. ff. de iuriſdict.
om. iudic. & c. cùm ſit Romana. de appell.
poſt Bal. in marga. in verbo citatio. q. 69. &
Nico. de Milis in verbo citatio. q. 86. Barb.
conſ. 70. colũ. quinta. in 4. volu. tum etiam
quia ſi primus collator conferret iſti ſecun
do nominato requirenti, iſta collatio ei-
dem non prodeſſet, ergo fruſtra require-
ret, ideo non eſſet malum in notoriis adire
ſuperiorem, etiam ſine requiſitione primi
collatoris: nam concordatum non aſtrin-
git nos ad hoc faciẽdum, ſed requirit tan-
tũ, quod primus diſpoſuerat, ſufficit, quia
deuoluta erat poteſtas ad ſuperiorem, &
ſic potuit cõferre iure. & hoc in his caſibus,
in quibus non poteſt variare, alioqui con-
tra, vt proximè ſequitur. tutius eſt ante fa-
ctũ, ne proceſſibus inuoluaris, vt primum
requiras collatorem, poſt factum non an-
nullarem collationem habitam ſine requi
ſitione, ſi iam erat facta collatio à primo,
quia hoc eſt æquum.

In notariis requiſitio non requiritur.

8 Tertiò quæro, quid ſi epiſcopus benefi-
cium vacans in tempore debito nomina-
tis, vel graduatis, conferat non nominato,
vel non graduato, an poſtea nominato re-
quirenti poſſit conferre, vel graduato? Vi-
detur quòd non. variatio enim eſt prohi-
bita, maximè epiſcopis, & perſonis eccle-
ſiaſticis. cle. vna. de renun. ergo non varia-
bit alteri conferendo.

Ordinarius conferens non nominato an poſſit variare.

9 Secundò facit, quia nemo poteſt mutare
conſilium ſuum in alterius iniuriam. regu.
nemo poteſt mutare. ff. de regulis iuris. ſed
per collationem eſt quæſitum ius illi, cui
eſt collatio facta etiam abſenti. ca. ſi tibi. de
præb. in 6. ergo in præiudicium illius non
mutabitur collatio illi facta.

Tertiò, collator conferẽdo incapaci fun-
ctus eſt officio ſuo, ſicut iudex quando iu
dicat, ſiue benè, ſiue malè iudicet. c. in lite-
ris. de offic. deleg. dixi in repet. l. quod iuſ-
ſit. ff. de re iud.

10 Quartò, prima collatio impedit ſecun-
dam, donec prima ſit irrita, & annullata. c.
poſt electionem. de conceſſ. præb. ergo, &
hic. c. noſti. & c. conſiderauimus. de elect.

11 Quintò, collatio facta poſt deuolutio-
nem poteſtatis ad ſuperiorem, vbi deuolu-
tio ſit ipſo facto, vt in hoc caſu, eſt nulla. c.
licet. & c. fin. de ſupplen. negli. prælato. ſed
deuolutio ſit ipſo facto. per §. ſi quis verò.
de coll. in concor. igitur, &c.

12 Sextò, per collationem confertur ius ei,
cui confertur beneficium. probatur per lo-
cum à ſpeciali. in c. ſi tibi abſenti. de præb. in
6. cap. gratia. de reſcri. eod. lib. vbi non ac-
quiritur ius abſenti, vt ſuum dicere poſſit
ante acceptationẽ: ergo præſenti ſic, ſumen-
do argumẽtum à contrario ſenſu, quod eſt
validũ. l. 1. ff. de offi. eius. ſic qui cõtulit non
nominato poſtea nominato, conferre non
poterit. alioqui quotidie ſic variaret, & in-
finitas collationes faceret: & nominatos
proceſſibus inuolueret, quòd maximè eſt
vitandum.

13 In contrarium videtur capitul. final. de
iure patronatus. vbi capitulum Eboracen.
contulit eccleſiam eligẽdo, & quia ad eos
ſpectabat tantùm ius patronatus, poſt ap-
pellationem factam voluerunt præſenta-
re. quod cõcedit ibi papa, ſic etiam hic con-
cedẽdum eſt, vt ſi collatio fuerit facta non
qualificato, quòd fiat poſtea qualificato.

14 Secundò facit, quòd melius eſt ſeipſum
corrig

corrigere, quàm ab alio corrigi ſpectare. §. 1. in authen. de nup. colla. 4. & ſapientis eſt in melius mutare conſilium. gloſ. in l. nonnunquam. ff. de coll. bon. ac magnę ſapientiæ eſt reuocare quod malè egeris. cap. magnæ. 22. q. 4 dixi plenè in rationibus dubitandi, in repet. l. quod iuſsit. ff. de re iud.

15 Item non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. reg. non præſtat. de reg. iur. in 6. ſed hæc prima collatio eſt nulla ratione decreti poſiti in concord. in § ſi quis verò proſequente nominato: ergo non præſtabit impedimentum ad ſecundam collationem faciendam. Probatur etiam in § fi. de coll. in concord. vbi aſtringie collatores ad conferendum nominatis vel graduatis, ſub pœna ſuſpenſionis, quando ipſi requirent, vel quando conſtat aliquos eſſe nominatos: ſed quando primus collator cõtulit, nõ apparebat eidem eſſe aliquem nominatum qui vellet beneficium, ergo quando cõſtabit, poterit conferre, quia de nouo peruenit ad notitiam ſuam eſſe aliquos nominatos, vel nominatum, & illa notitia multum prodeſt. capitulo vt circa. de electio. in 6. c. paſtoralis. de exceptionib.

16 Inſuper quando non eſt adiecta dies, poteſt mora purgari, vel quando eſt adiecta ante diei lapſum. l. Celſus. ff. de arbit. l. & ſi poſt tres. ſi quis cautio. l. ſi inſulam. de verbor. oblig. ideo vt euitet pœnam collator, poterit ritè conferre nunc, licet primò defecerit alteri conferendo, quia executor mandati apoſtolici ſi cõtulerit beneficium non debitum mihi, poterit iterum conferre etiam ſine nouo mandato ei cui debebatur. Ita Card. in c. capitulum. q. 18. de reſcri. ſic & collator in caſu iſto.

Præſicium reſignatum ſi collatum ſit, & reſignans moriatur ante viginti dies, poteſt iterum conferri.

17 Idem puto dicendum, ſi collator contulerit beneficium coram eo reſignatũ, quia ſi poſtea non vixerit reſignans per 20. dies, poterit ordinarius illud beneficium alteri de nouo cõferre, cùm alio iure vacet, videlicet per mortem: & quando ſine culpa collatoris collatio irrita ſit, vel electio, tunc reuertitur ad eoſdem: & poſſunt variare, & eligere alium. text. eſt expreſſus in capitulo ſi compromiſſarius. de elect. in 6. ſed iſta collatio prius facta de beneficio coram eis reſignato eſt nulla, per regulam cancella. diſponentem beneficium vacare per mortem, ſi reſignans ante 20. dies moriatur. ergo, &c.

Præterea facit d. c. non præſtat. de reg. iur. in 6. & dicit Domi. in cap. ſi tibi abſenti. de præb. in 6. quòd ſi ordinarius contulerit Bernando beneficium, & is recuſauit, quòd ordinarius poterit iterum alteri conferre. ſic & in hoc caſu dico, vt Ioannes de Selua in tract. de beneficio. in 3. parte. q. 33. refert. & ſic ordinarius qui in menſe Iulio contulit beneficium vacans per reſignationem non nominato, ſi reſignans moriatur ante 20. dies, in dicto mẽſe Iulio, poterit iterum & debebit conferre nominato. ſi verò contulerit in menſe Auguſti beneficium vacãs per reſignationem, & reſignans moriatur ante 20. dies poterit idem ordinarius alteri conferre, vel eidẽ beneficium illud quod nunc vacat per mortem, per prædicta.

18 Nec refragatur conſilium Dec. 224. in caſu. in fi. ſatis leuiter datum, vbi dicit illam regulam canc. 18. non habere locum in ordinario, quia regulæ cancellariæ non ſunt leges generales, ſed tantùm ligant reſignantes coram papa. nam in pontifice eſt maior præſumptio ſurreptionis, quàm in ordinario. allegat clem. 1. de offic. ordina. debet allegare cle. vlt. ibidem. ergo in papa tantùm habebit locum. Contrarium teneo, videlicet, quòd illa regula habet etiam locum in ordinario, quia regulæ cancellariæ extractæ ex rationibus iuris naturalis, ciuilis, vel canonici, à populo receptæ, habent vim legis, & ligant omnes, ſicut ratio legis, etiam ſi non eſſet regula: & ſunt ſeruandæ, præſertim viuente earum conditore. vbi non ſunt iuri contrarię, nec decretis ſanctorum patrum. Ioan. And. in regu. nemo poteſt. de regu. iur. lib. 6. in Mercuria. vt refert Aufre. in decis. capel. Tholoſa. q. 444. an regulæ. & ſapiunt naturam legis. Ioan. Franciſc. in pręfati. ad extraua. Io. 22. & ligant omnes. ca. 1. de conſtitu. ne ordinarius ſit melioris conditionis quàm papa, etiam in ordinario procedet. de regula. Ideo concludit de Ripa in ca. 2 in fi. de reſcr. regulam de veriſimili notitia habere locum etiam in ordinario, quia extracta fuit de corpore iuris, videlicet de c. deteſtanda de conceſſ. præb. dixi in gl. iure præuentionis. in §. declarantes. de manda. apoſto. in concord. Item hæc regula de 20. diebus eſt extracta à cap. 1. de præb. ergo habebit locum etiam in ordinario, ne in beneficiis fiat teſtamentum, & ne ſucceſsio detur in illis. nec aliquid facit ſurreptio, quia non agitur de ſurreptione in illa regula. & Gomeſ. in proœmio reg. cancel. q. 2. ibi, multis modis.

An regula de 20. diebus habeat locum in ordinario.

Item ſi regulæ cancellariæ loquantur de actu expediendo in curia, non habebunt locum extra curiam, ſed quando loquuntur ſimpliciter, ſic. Feli. in d. c. 2. col. penult. ſed iſta regula loquitur ſimpliciter, ergo habebit locum tam in curia quàm extra, & tam in papa, legato, quàm in ordinario.

19 Præterea eſt facta ad obuiãdum malitiis, & ſuaſionibus illorum, qui dicũt aliquos ſemimortuos ad reſignãdum, & quodammodo ad faciendum teſtamentum de ſuo beneficio, quod ſecum moriẽdo ferre non poſſunt, vt tenet gloſſ. in d. regula. & licet curiales dederint cauſam faciendi, tamen non minus habebit locum in aliis. l. 1. ff. de poſtulan. & ſic recepta eſt à parlamentis. & ad euitandum iſtas opiniones papa modernus Paul. 3. addidit dictę regulę, quauis

authoritate conferatur. Et ſic hodie non eſt amplius dubitandũ, quin habeat etiam locum in ordinario. & ita teneo, quamuis multi dubitent. & ſic fuit iudicatum pro magiſtro Franciſco de Borges, contra Bricon, anno 1539. in vigilia aſſumptionis diuæ Virginis, & prolatum in ſenatu Pariſien. ita quòd hodie nõ eſt dubium, quamuis multa ſuper hoc ſcribat D. Gomeſ. in commentar. huius regulæ. quæſt. 17. & qõ. 26. vbi mecum conuenit. & ita etiam dicit fuiſſe in Rota iudicatũ. & Caſſado. in deciſ. 31. ſuper regulis cancel. tamen dubitat, quando beneficium eſt ſub prǽſentatione, & dicit non habere locum: ſed tamen eadem eſt ratio in vtroque caſu. & ſic fuit iudicatum in hoc ſenatu, anno 1536. die 2. Iunij, pro magiſtro Gofrido *le tanclurier* defenſore, contra peregrinum Roſſellet actorem ſuper capella in eccleſia ſancti Andreæ Caſ.iduni. Procedit etiam in collationibus factis à rege, vt fuit in ſenatu concluſum, anno 1495. die prima Decemb. in proceſſu ſuper poſſeſſorio pendente ſuper capella ſancti Laurentij in eccleſia Melden. vt à quodam fide digno accepi. Non obſtant ſuprà allegata, videlicet, quòd variatio ſit prohibita: nam quando tendit ad bonum non prohibetur. d. c. magnæ. nec dicitur variare, qui à facto quod notoriè nõ valet, recedit. d. cap. cum terra. per l. 2. ff. de optio. lega. Panorm. in cap. cauſam de elec. nec dicitur collator variare in iniuriam nõ nominati, quia eidem non poterat fieri collatio proſequente nominato. ideo quando apparebit nominatus, & proſequetur, collatio erit irrita: ideo mutabit conſilium in commodum nominati, lege hoc dictante. & maius eſſet incommodum non qualificato, ſi proſequeretur collationem nullam. nam ſuperior etiam conferret ſi ordinarius primus recuſaret.

Arreſtum. *Arreſtum.* *Arreſtum.*

20 Nec obſtat, quòd prima collatio impedit ſecundam, quia verum eſt, quando ambæ collationes fierent ab eodem ordinario, & eodẽ iure: ſed prima ſit iure ordinario, ſecunda ſit coactè, videlicet reſpectu nominationis, vel gradus: ideo prima nulla non impediet ſecundam. gl. in d. c. conſiderauimus. de electio. & d. ca. ſuper eo. vbi etiam collatio nulla non impedit, quin ſecunda fiat etiam prima non annullata. Panor. in c. auditis. col. 2. de elect. tex. in c. dudum. & ibi Peruſ. in 4. nota. de præbẽ. in 6. & idem quando collatio ſecunda fiebat à diuerſo collatore: & cẽſetur etiam diuerſus, quando vnus diuerſo iure confert, quia prima non impedit ſecũdam. c. quia diuerſitatem. de conceſ. præb. hoc firmat in propriis terminis gl. in § quòd ſi quis cuiuſcũque. in verbo eo ipſo. de coll. in prag. quam ad verbum trãſcribit Selua in trac. de beneſi. in 3. parte. quæſt. 47. & infrà dicetur. Vel non obſtat, quòd non valeat ſecunda collatio, vel electio prima non caſſata. Reſp. verum eſſe quando non conſtabat notoriè primam viribus non ſubſiſtere: & ita intelliguntur iura prædicta: ſecus ſi conſtaret primam eſſe nullam, quia tunc electio ſecunda fieri poteſt, vel collatio, etiam non caſſata prima. c. cum terra. in fi. ibi tandiu in electione, &c. & c. auditis. de elect. ca. illud. & ibi Ancha. 1. no. de iure patro. Vnde, quando collatum fuit ignoranter beneficiũ indigno, tunc quia notoriè non conſtat de illa indignitate, & ignoranter conferens non eſt priuatus poteſtate conferendi, vel eligendi, ideo pendente illo dubio non poteſt iterum conferre, vel eligere, & ſic loquitur d. c. inter dilectos. & ibi Panor. col. 3. dicit iſtum eſſe verũ, & clarum intellectum: ſed in hoc caſu notoriè conſtat collationem primam, vel electionem factam per reſignationem eſſe nullam ratione regulæ cancel. quia ius eſt certum, & notorium. l. ornamentorũ. ff. de au. & arg. leg. & etiam extrauagans recepta. ca. paſtoralis. de fide inſtru. vbi not. & idem in regula cancel. recepta, quæ pro iure habetur, vt ſuprà dictum eſt.

Prima collatio non impediat ſecundam.

21 Ideo ſi primò præſentatio fiat vicario nõ habenti poteſtatem inſtituendi, ſecundò ſit epiſcopo, valebit ſecunda præſentatio, cùm prima ſit notoriè nulla. not. in ca. 1. de iure patro. Item litis conteſtatio coram iudice incõpetenti facta, pro non facta habetur. l. ſi pater. C. ne de ſtatu defuncto. & ibi gloſ. & Bart. in e. Raynaldus. col. 35. de teſta. Item iudex ordinarius poſtquam ſententia eſt nulla, denuò cognoſcit. l. ſi vt proponis. 1. C. quomodo, & quando iudex. l. ſi accuſatoribus. de accuſa. Quando contractus ſuper vna re initus eſt nullus, poteſt ſuper dicta re contractus vtilis & efficax celebrari, etiã in perſona eiuſdẽ, & dicitur poſsidere ex ſecunda cõceſsione. tex. in cap. continebatur. & ibi Ancha. 4. not. de his quæ fiunt à prælat. Et ſi prima collatio vel electio ſit ipſo iure nulla, valet ſecunda electio, non tanquã ſecunda, ſed tanquam ſola: quia quod nullum eſt, nullius eſt authoritatis, vel ordinis. Baldus in d. c. conſiderauimus. in princ. prima collatio non dicitur prima, ſed nulla. c. factus. 7. qõ. 1. ibi, nam non ſecũdus, ſed nullus eſt. dixi in gl. duobus. de manda. apoſto. § 1.

22 Nec obeſt quòd functus erat officio ſuo, quod eſt verũ quãdo iure contulit, ſecus ſi nulliter, quia nõ præſtat, &c. vt ſuprà dixi. Itẽ patronus clericus poteſt variare, quãdo nulliter præſentauit, licet aliàs non poſsit. Card. & Imol. in clem. 1. de iure patro. quos refert, & ſequitur Roch. curt. in tra. de iure patr. in verbo honorificum. qõ. 9. ver. 3. Sic & ordinarius poterit conferre, quando prior collatio eſt nulla.

Vltimò reſpondetur in gloſ. diſpoſuerit. & gl. diſpoſitiones. de colla. in concord. an

ſi vicar

ſi vicarius epiſcopi, vnum inhabilem præſentauerit, & poſtea die ſequẽti epiſcopus alterum, valeátne preſentatio prima, vel ſecunda, decidit gloſſ. in §. Item voluit in verb. vicario, fol. mi. & ſeq. de collation. in pragma. vide Rochum, quæſtio. 9. in verbo honorificum.

Si contulit ſecũdo, an idem poſſit primo conferre.

23 Quartò, quęritur, ſi collator contulit ſecundo nominato poſtea primus requirit, & facit fidem de prioritate, an poſsit conferre idem ordinarius iſti antiquiori nominato? Et breui reſpon. videri quòd non, quia hoc caſu non differt diuerſo iure, ergo non poteſt. vt in c. poſtulaſtis. de cõceſ. præb. ideo primo non debet conferre, niſi appareat de antiquitate & prioritate nominati. Et ſic bonum eſt quod collator videat omnes nominatos, qui inſinuauerunt illo anno, & collationem in aliquod tempus extrahat, vt poſtea iuxta antiquitatem eorum illis prouideat, & hoc modo faciunt cauti collatores. vide quæ dixi in dict. § ſi quis verò. in verbo diſpoſitiones, &c.

Ordinarius nõ cõfert ſecundo ſine requiſitione qualificati.

24 Fallit etiam quãdo collator vellet conferre iterum ſine requiſitione qualificati, quia tunc non poſſet, cum collationem ſuam non poſsit reuocare, niſi inſtigante nominato: probatur in ca. 2. de preca. & ibi Barb. in fi. dicit per illum tex. quod contrahens cum eccleſia non poteſt petere reſcindi contractum inualidum, ſi eccleſia hoc nolit, quia cum eccleſiæ beneficio ſit nullus, non poteſt contrahens vti illo beneficio contra eccleſiam, per l. ſi iudex. ff. de minorib. ſic nec ordinarius collator poterit cõferre alteri etiam qualificato, non petente nominato, quod eſt bene notandum, & facit l. 2. ff. de lege commiſſo.

Electione facta variare non licet

25 Quintò quæro, quid ſit in menſibus graduatorum: ſemel elegit vnum, & gratificauit, ac illi contulit, an poſsit alium eligere, & conferre? Reſpond. non, arg. l. ſerui electione legata. §. ſemel optare poſſumus. ff. de lega. 1. quia ius eſt iam illi quęſitum: ideo non poterit in illius præiudicium reuocari. Notant doct. per illum text. in c. ſi compromiſſarius. de elect. in 6.

Item facit c. duobus. cum glo. de reſcrip. in 6. vbi ſi duo impetrant eodem exemplo canonicatum in eccleſia Pariſien. & concurrunt in preſentãdo, capitulum vel alius collator poterit eligere alterum, & ſemel facta electione nõ poterunt poſtea alterum eligere, & hoc approbant ibi doct. & plenè Ancha. conſi. 214. Franciſcus, & doct. in c. gratia. de reſcript. in 6. & qui ſemel elegit vnam actionem, non poteſt habere regreſſum ad aliam. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributo. actio.

Refutatio vicarij an ſufficiat.

26 Sextò quæro, an ſufficiat requirere vicarium generalem, & in refutationem illius ad ſuperiorem accedere? Breui reſpon. quod nõ; quia is nõ debet requiri, qui non poteſt conferre, quia fruſtra peteretur ab eo, cùm non poſsit dare, quod nõn habet. c. quòd autẽ. de iure patro. c. Daybertum. 1. q. 7. ſed ipſe vicarius etiam generalis non poteſt conferre. c. fin. de offi. vica. ergo refutatio vicarij non habentis ſpecialem poteſtatẽ conferendi, nõ deuoluet poteſtatem conferendi ad ſuperiorẽ, quia cõtrariorum eadem eſt diſciplina. l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. & vbi nulla eſt petitio, ibi nulla eſt refutatio. l. ſi pupillus. ff. de verbor. obligati. l. nulla intelligitur, de regul. iur. priuatio preſupponit habitũ. l. decem. ff. de verb. obliga. ca. ad diſſoluendum, de deſponſa. impub. Ita tenuit gloſ. in §. item voluit. in verbo vicario. de collati. in prag.

Imò dicerem refutationem vicarij generalis etiam cum poteſtate conferendi, non valere quando epiſcopus eſſet preſens, vel cõmodè poſſet eius præſentia haberi, intra ciuitatẽ, vel in cõtinentibus ædificijs, quia prius eſſet collator requirendus, quã vicarius: nam poteſtas vicarij ceſſat preſente epiſcopo. Ideo non fiet per hanc requiſitionem ad ſuperiorẽ deuolutio. cũ tex. in d. §. ſi quis verò, loquatur de epiſcopis & aliis collatoribus: ideo ad illos primò opus eſt accedere, quãdo commodè haberi poſſunt, quia ſunt in ciuitate. c. cũ eccleſiis. de præbend. in 6. Si tamẽ nominatus requiſierit illum vicarium, & in requiſitione ignorauerit defectũ poteſtatis conferendi, & nil eidem fuerit dictum per vicarium, tunc dicerem collationem iure deuoluto factã nominato, poſſe ſuſtineri, ne via detur fraudibus etiam illa ignorantia eſt probabilis. l. ſi. ff. pro ſuo. ſi communiter habebatur pro vicario habente poteſtatem conferendi, vel ſi alius non erat.

Requiſitio gradatim fieri debet.

27 Septimò, quid ſi antiquior nominatus requiſiuit abbatem, qui recuſauit conferre, poſtea deuolutio fiebat ad epiſcopũ, ipſe adiuit archiepiſcopum, & obtinuit ab eo collationem, an valeat? Videtur quod ſic, poſtquam primus collator fuit requiſitus. Contrarium eſt verius, quia gradatim debet fieri requiſitio, ſicut deuolutio. d. § ſi quis verò. Ideo dum abbas recuſauit, ad epiſcopum immediatum ſuperiorẽ erat facta deuolutio, & non ad archiepiſcopum, quare archiepiſcopus non potuit cõferre, quia ad eum non erat poteſtas deuoluta. igitur collatio ab eo facta, eſt nulla, & quia non eſt ſeruata forma requiſitionis, quę facit actum corruere. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſa. dixi in glo. diſpoſuerit. §. ſi quis. de colla. ſupra.

A quo tempore fiat deuolutio.

28 Octauò, quidam requiſiuit prima die Iulij beneficium ſibi conferri ab epiſcopo ordinario, qui recuſauit: poſtea hic nominatus permiſit labi tẽpus octo mẽſiũ, vt videret an aliquis eo eſſet antiquior. videns neminẽ vadit ad archiepiſcopũ iure deuoluto, à quo obtinuit collationẽ, opponitur ei dẽ, quod ſunt lapſi octo mẽſes à die requi-

ſitionis,& archiepiſcopus non potuit conferre,ſed erat iam deuolutum ius ad ſuperiorem archiepiſcopi, quid iuris? Videtur collationem eſſe validam,nec iſta diligentia nominati tollit, quin epiſcopus habeat ſex menſes ad cõferendum,quia indultum à iure beneficium, nemini eſt auferẽdum. regula,indultum.de regu.iur.in 6.niſi epiſcopus conferat,quia tunc ſtatim erit facta deuolutio ad archiepiſcopum, ſi nominatus voluerit,& collationem ab eo impetrauerit, ſed non impetrauit, niſi poſtquam ſciebat ad eum de iure eſſe deuolutum ius, videlicet poſt ſex menſes,ergo valuit. Item poterat nominatus iterum requirere ordinarium eundem, & ordinarius poterat variare, vt dixi ſuprà. Ideo expectauit nominatus vt ſecundò requireret iſtum collatorem, & vt videret an mutaſſet propoſitum: ſicut ergo epiſcopus potuit poſtea conferre intra tempus iuris, ſi nominatus non iuit ad ſuperiorẽ: ita ergo nominatus potuit ad illum ire,& ſic à die primę requiſitionis nominato nolẽte non eſt ius deuolutũ,vt dico in §.ſi quis verò.de colla. in concord.Nec ibi dicitur, quòd ſtatim à die requiſitionis fiat deuolutio, ſed intelligi debet deuoluatur intra terminum iuris, alioqui non poſſet epiſcopus variare, nec bis requiri: iſtud etiam in odium nominatorum & graduatorum retorqueretur, licet in fauorẽ eorũ eſſet introductum,contra leg.quod fauore.C. de leg. & diligentia nominati eſſet ei nociua,quando requiſiuit ante ſex menſes primum ordinarium, quod non eſt dicendum.

Intelligerem prædicta quando vnus tantum nominatus requiſierit,vel graduatus, ſecus ſi plures,quia deuolutio cenſetur facta ad ſuperiorem à requiſitione primi nominati,aut graduati, aliàs ſuperior haberet decem,vel vndecim menſes ad cõferendum,quod non eſt dicendum.

Item & quando epiſcopus, qui cõtulit, poſſet variare.de quo ſcripſi in d.§.ſi quis verò. Nam ſi primo ordinarius contuliſſet nominato,vel graduato,poſtea non poteſt variare,nec requirenti conferre,ergo deuoluta erit tũc poteſtas ad ſuperiorem, quod eſt notandum. Fuit enim in ſenatu iudicatum à tempore refutationis ſex mẽſes currere, in vna præbenda ſepulchri Pariſien. Etiam inter M.Stephanum Alard,& Chriſtopho.Guyet appellantes, & Nico.le vaſſeur, intimatum, & idem in magno concilio iudicatum fuit, & hoc obſeruatur in praxi. *Arreſtum.*

29 Nonò,facta eſt collatio non nominato de beneficio vacante in menſe Iulio, nominatus non proſequitur, an illa collatio valeat? Videtur quod non, per l.ſi ſeruo.ff. qui & à quib.manu.liber.non fiant. vbi ſi quis dedit libertatem ſeruo alieno, licet poſtea ſuccedat domino ſerui, non confirmatur illa libertas. Sed collatio facta non nominato,non debet confirmari tempore quo debebat nominato conferri. Secundò,nominationes concernunt præbendam nulli de iure debitã, ſicut alia gratia, cap.ſi poſtquam. de præb.in 6. interim ergo cum dubium eſt an nominatus velit acceptare,conferre non potuit non nominato, quia nõ erat ſibi debitum beneficium, ex quo erat debitum qualificato. *Non proſequente nominato, an collatio alteri facta valeat.*

Tertiò,facit c.ſi tibi abſenti, de præben. in.6. vbi ſi collatio fiat abſenti,ius quæritur ei,donec conſtet,quòd non vult acceptare,&tamẽ ſi collatio interim fiat alteri, non valet, vt ibidem dicitur, ergo nec hic.

Quartò,facit c. quodam. illo titul. in 6. ibi,prima enim collatio poſt & contra decretum interpoſitum facta, licet ab ignorantibus,etiam ignoranti,non obtinet firmitatem.

30 Quintò, collatio eſt actus legitimus, qui in pendenti non poteſt eſſe.regul.actus legitimi.de reg.iur.& ibi doct.cap.2. de electio.& ibi gloſſ. nam eccleſia, quæ eſt ſine macula, diu vota ſua eludi non eſt paſſa.l.2.C.de ſponſa. Ioan. Monach. in d.ca.2.de elect.in 6. ſed ſi fiat collatio non nominato, incertum eſt & dubiũ, videlicet an primus requiret,necne.ergo,&c.

Vltimò eſt tex.in cle.vna. de conceſ.prębendę.& ibi doct.vbi dicitur quod collatio facta ſecundo intra menſem acceptandi non valet.facit l.1.§.quod ait prætor.2. ff.quorum legato.

Contrarium tenuit gloſſ. in §. quòd ſi quiſcuiuſcunque. de collat.in pragma. in verbo eo ipſo: & in verbo irritum. quam ſequitur D. Anriolus in additio. ad Guillel.de monte Laudo.in ca. ſi tibi abſenti.de præbend. in ſexto, & idem Brunel. in tractat.de dignita.leg.concluſion.decimanona,in quinta declaratio.

31 Quia collatio facta ſpreto patrono, licet ſit nulla eo proſequente.c.decernimus. 16.q.7.tamen ſi patronus non preſentet intra tempus à iure ſtatutum, vel conſentiat collationi, ea valebit.l.1.§.prodeſt.ff. quorũ legato.Feli.in c.eum Bertoldus.col. 5.de re iudi.de Selua in tract.de benefi.in 1. parte.q.6.nu.10. Latè D.Probus in addit. ad Ioan.Monachum.in capit. ſtatutum.de præb.in 6. qui contrarium videntur tenere. Dom.Steph. Bertrand.in conſil. 38.in.3. vol.Aegi. conſi.10.in 6.dubio, & Bertach. in tractat.de epiſcopo. lib.4.parte 2.q.26. Tamẽ prima opinio ſeruata & approbata fuit ſæpius in curia,vt valeat collatio intra tempus quo patronus poterat præſentare, ſi poſtea ipſe non præſentet,vel inhabilem preſentauerit,& fuit concluſum & in mente curiæ retentum in proceſſu moto inter Ioannem de l'eſpine, appellantem à præpoſito Pariſ.& Belangerium intimatum. *Collatio facta ſpreto patrono quãdo valeat.* *Arreſtum.*

Secundò, ſi archiepiſcopus contulerit bene-

Collatio ante deuolutionem an confirmetur.

beneficium vni antequam ſit poteſtas ad eum deuoluta, facta deuolutione, non poteſt alteri conferre, ſed illa collatio conualidatur, quando ad eum fuit deuoluta poteſtas. Panor. & Fel. in cap. cum ex officij. col. penult. de præſcri. per l. ſi rem alienam. 2. ff. de pig. actio. hoc tamen non firmo, licet adducant ea quæ not. Bart. in l. cum vic. ff. de vſucap. vbi ſi quiſpiam vēdiderit rem alienam eccleſiæ, & venditor ſuccedat domino, ſtatim tranſit vtile dominium in eccleſiam. ratio, quia ibi nō requiritur traditio. l. ſi. C. de ſacroſan. eccle. & intererat venditoris contractum confirmari cum ex ſuo contractu obligatus eſſet, &c. Imò fuit iudicatum in ſenatu Burdegalen. collationem primam tanquam nullam tractu temporis non ratificari, vt firmat D. Boer. in Deciſ. Burdegal. quæſt. 70. quæritur, & ita ſeruatur.

Arreſtum.

Tertiò facit, quod ſi pater legauerit ſeruum qui erat in peculio caſtrenſi filij, & poſtea filius moritur, & ei pater ſuccedit, antequam filius contradixerit, valebit legatum patris. l. ſeruum filij. 1. reſpon. ff. de leg. 1. facit l. proponebatur. §. idem. de caſtren. pecu. Itē ſi ſit optio ſeruorum legata alicui, & antequam legatarius optet, vnus ſeruus ſit manumiſſus, ſi poſtea alius optatur, remanet ille liber. l. ſi eum optio. ff. de optio. lega. not. in c. ſi. de conſuet. in 6. facit l. ſeruus. C. de pact.

Quartò, facit quod notat Ioan. Monachus in c. 2. de præb. in 6. vbi ſi ordinarius conferat beneficium intra menſem, quod fuit ſpecialiter impetratum cum clauſula decreti, & inhibitionis, tenet collatio, ſi impetrans ſua non vtatur gratia, & ſi habens clauſulam anteferri, ei renunciet, valebit collatio prius facta, quia eo repulſo ſublatum eſt impedimentum, quo ad primum. Ioan. And. in ca. pen. de conceſ. præb. in 6. gloſ. in verbo irritum. in §. quòd ſi is cuiuſcunq;. de colla. in pragma. Soci. conſil. 117. in facto. in 3. volum.

Emphyteota priuatur iure ſi dominus velit.

33 Quintò proceſſus iudicis à quo non tenet ſi appellās proſequutus fuerit appellationem: at ſi renuntiauerit appellationi, tenet proceſſus. c. vt ſuper. de appell. lib. 6. & emphyteota priuati non ſoluens canonem intra triennium, priuatur iure ſuo ſi dominus voluerit, l. 2. & ibi Iaſ. & omnes. C. de iure emphyt. Etiam teſtamentum in quo filius eſt præteritus, eſt nullum, ſi filius hoc velit & proſequatur. l. filio præterito. ff. de iniuſto rupt.

Sextò, ſi infra decenniū fiat executio, licet fieri non deberet, ſi poſtea non appelletur, remanet valida. gloſ. in ca. venerabilibus. §. porrò. de ſenten. excom. lib. 6. quam ſequitur Feli. in c. quod ad cōſultationem, conclu. 5. de re iudic. facit l. obſeruare. §. ſi. ff. de offici. proconſul.

Vltimò, extat regula cancella. Bonifacij octaui, facta anno quinto ſui pontificatus vbi ordinauit, quod ſi ſint duo vel plures expectantes in eadem eccleſia, omnes poſſunt beneficium vacans intra menſem vigore gratiæ acceptare à die notitiæ vacationis beneficij, & ſibi de illo prouideri facere, ſaluo iure prioritatis, ſcilicet quod ille qui eſt in iure prior, ſi acceptauerit, & ſibi cōferri fecerit, poſterioribus in aſſecutione beneficij præferetur. & hanc regulā non viderat Cardin. qui contrarium tenet in c. dilectus. 2. nume. 16. de præben. & vide reſpon. ad contraria in ſequenti quæſtio.

Collatio facta ſecundo nominato an valeat nō proſequente primo.

34 Decimò, dubitatur vacans beneficium in tempore aſsignato nominatis, epiſcopus confert ſecundo nominato, & tamē debebat conferre primo, & antiquiori an valeat? Si antiquior non requirat, videtur quod non, quia actus geſtus tēpore incongruo tali incōgruitate, quę reſiſtit ſubſtantiæ actus, eſt ipſo iure nullus, etiā ſi ſuperueniat tēporis habilitas. l. 1. § fiu. & l. vnde. §. ſi quis. ff. de itinere actúque priuato, ſed collatio facta ſecundo, eſt facta tempore incongruo, vtpote intra tempus quo poterat antiquior requirere beneficiū, & acceptare. ergo collatio eſt nulla: & ſic poſtquam eſt ab initio nulla, nō poteſt tractu temporis conualeſcere. regula non firmatur. de reg. iur. in 6.

35 Secundò, geſta pēdente aliquo obſtaculo, quod poſtea tollitur nō ex hoc redduntur valida, vnde ſententia excōmunicationis lata pendente appellatione valida, licet poſtea deſeratur, non propterea redditur valida. ca. licet. de ſenten. excom. in 6. & tamen per deſertionem fingitur appellans retro non appellaſſe, adeo quod dānatus fuerit, ſi appellationem non proſequatur, retro notatur infamia. l. furti. ff. de his qui nota. infamia. Sic collatio facta ſecūdo nominato pendente obſtaculo primi, eſt nulla, nec validatur, licet ex poſt facto appareat de non proſecutione antiquioris.

36 Tertiò, ſicut hæreditas non conceditur ad tempus. l. hæreditas ex die. ff. de hære. inſtit. ſic nec beneficia. ca. præcepta. 55. diſt. c. ſi gratioſæ de reſcript. in. 6. ſed ſi antiquior nominatus intra ſex menſes acceptet illud beneficium, & petat ſibi conferri, collatio facta ſecundo reuocabitur. poſtquam ergo tenuit medio tempore, ad tempus fuit illi iuniori datum beneficiū, quod eſt prohibitum, vt ſupra dixi. ſequitur Card. con. 105. ſuper premiſſo caſu.

37 Contrarium tenetur, quia quotiēs pluribus gradatim competit ius circa idem, altero non vtente valet quod interim fit per aliū. ca. ſi qua. 12. q. 2. c. Lugdunē. 9. q. 2. c. ſępe. de appel. l. proinde. ff. ſi cert. pet. igitur valebit collatio facta ſecūdo, ſi primus nō requirat, nec proſequatur, ſicut reuocantur attentata poſt ſententiā intra tēpus appellandi, ſi aliquis appellet: ſecus ſi non appel

appellet.ca.non ſolum.de appel.in 6.
Secundò facit c.ſi clericus.de præb.in 6.
& quod no.Ioan.And.in c.penul. ibidem.
vbi dicit quòd ſi habens clauſulam ante-
ferri,non velit ea vti, primus habebit præ-
bendam, etiam ſi primo derogaretur per il
lam clauſulam, vt ſupra dixi. facit l.ſi iu-
dex.ff.de minori. Ancha.in cle.vna.q.2.de
conceſſ.præbend.

38 Tertiò, facit quod dicit Roman. & a-
lij in l.fin.C. qui admitti. vbi dicit quod ſi
exiſtẽs in ſecũdo gradu properãtius agno-
uerit bonorũ poſſeſsionẽ intra tẽpus pri-
mi,ſi contingat primum repudiare, illa a-
gnitio ſecundi valebit,ac ſi eſſet ſuis curri
culis facta,per tex.in l.1.§.quibus.ff.de ſuc
ceſ.edicto. nam quando primus repudiat,
fingitur,ac ſi ex eo numero non eſſet:ergo
acceptatio ſecũdi debet conualidari, & ita
expreſsè tenet glo.in d.verbo irritũ.de col.
in prag.Et de mãdatarijs duobus loquun-
tur doct.in d.l.fi.ſic cõſuluit Iaſ. conſi 104.
circa quatuor.in 1.vol.Card.cõſi.105.ſuper
Bertrand.conſil.38.in 3.vol.

39 Quartò,quãdo quis remouetur alicuius
contemplatione, illi debet acquiri, cuius
contemplatione remouetur. l.ſeruo lega-
to.§.ſi teſtator.ff. de leg.1.l. poſt legatũ.§.
amittere.ff.de his quib.vt indignis.l.a.§.fi.
de collation.bonor.l.ſi legatarius.C. de le-
ga.Iaſ.pulchrè in conſi.61.nobilis, col.pe-
nult.verſi.confirmatur.in 3.volu. Sed hoc
in caſu primus remouetur contemplatio-
ne ſecundi, qui proſequutus eſt ius ſuum,
ergo illi acquiretur,ſi primus nõ fuerit pro
ſequutus.Iaſ.d.conſi.104. circa.in fi. vol.1.
facit gloſ.pen.in c.fi.de conſue.in 6. & Bel-
la mera in deciſ.468.ſi primus.

40 Nec obſtant iura in cõtrariũ adducta,
quia loquuntur in caſibus diſsimilibus.
nam hę qualificationes ſunt introductę in
fauorem nominatorum,ergo illi fauori po
terunt renuntiare.l.penult.C.de pact.ca.ad
apoſtolicam. de regula. nam clauſula de-
creti appoſita in d.§.ſi quis verò.intelligi-
tur ſi nominatus ea vti velit. Inno. in c.1.
de conceſſ.præb. in 6.gloſ. in d.verbo irri-
tum.ſi ergo non vtatur, habetur ac ſi non
eſſet qualificatus, & ſic collatio ſecundò
facta tenuit,quia ſublatum eſt impedimen
tum quo ad ordinarium, ergo valebit ſua
collatio, nec requiretur noua collatio
poſtquam ſecundus eſt excluſus. Vnde
dicit Benedict. in repeti.capit. Raynutius.
in verbo,in eodem teſtamento.1.nu.89. &
ſeq.de teſt.de epiſcopo cui papa dederat fa
cultatem acceptandi, & retinẽdi beneficia
vacatura vſque ad certã ſummam in ſua
diœceſi,& vt ea poſſet retinere tãquã vni-
ta menſæ ſuæ epiſcopali propter reparatio
nes, quas fecerat ibidem, prouiſo tamen
quòd intra ſex menſes à die acceptationis
annatam ſoluat cameræ apoſtolicæ,aliàs tẽ
pore elapſo diſſoluta eſſet dicta vnio, &
pro nõ facta habeatur.cõtigit quod epiſcopus
aliqua beneficia acceptauit,& eis pacificè
gauiſus fuit, in vita tamen minimè ſoluit
annatam, an beneficia vacent per mortem
epiſcopi.vel per priuationẽ factã,eo quod
non ſoluit annatam?& reſpondet per mor
tem vacare, cùm papa non declarauerat
pœnam priuationis, quæ erat in fauorem
ſuum introducta, per ea quæ notantur in
l.fin.C.de reuocand.donatio. Nec obſtat
quòd beneficium datum erat ad tempus
ſecundo, quia non eſt verum: nam illud
cenſetur eſſe perpetuũ, quando poteſt eſſe
perpetuum,licet dubitetur an erit tempo-
rale,an perpetuum.l.ſufficit.ff. de condict.
indebit.gloſ.in d. ca.ſi gratioſe.vide Ioan.
de Selua,in tractat. de beneficio.in 3.parte.
quæſtion.9.

41 Vndecimò quæro, plures ſunt nomina *Omnis nominati an ſimul ſex menſes habere debeant.*
ti, an omnes ad requirendum beneficium
habeãt ſimul ſex menſes, an verò primus
nominatus ſex, ſecundus alios ſex men-
ſes, & ſic deinceps? Reſponde quòd tan-
tum dantur ſex menſes omnibus nomina-
tis, & non ſingulis, quod probatur in cle-
men.vna,de conceſſ.prębend.vbi quando
ſunt plures expectantes apoſtolici cũ clau
ſula acceptandi, omnes habent vnum
menſem tãtum.quod ſequitur Ioan. And.
in addi.ad Specul.rub. de conceſſ.præben.
vbi plenè diſputat.& in cap.ſi pluribus.de
præbend. in 6.
Item omnes mandatarij vnum tantum
habent menſem.Do.de rota deciſ.68. nota.
Paulus.de reſcript. in antiq. plenè Ancha.
in clemen. vna. per illum text.quæſt. 3. de
conceſsio.præbend.Collecta. in c.cum no
ſtri,de conceſ.præb.quod non procedit in
Francia. ibi ſex menſes dantur mãdatariis.
Item ad optandum dãtur viginti dies,
ſiue ſint plures optare volentes, ſiue vnus.
cap.fin.de conſuet.in 6.
Item conſanguineis omnibus ad retrahen-
dum datur annus,vel tempus à conſuetu-
dine taxatum,teſte domin. Boer.in §.2.de
conſuet.retract.in conſuet.Biturig.

42 Inſuper annus,qui datur ad petendum
tutorem pupillo, currit omnibus, qui ad
ſucceſsionem pupilli vocantur.l.ſciant.C.
de legitimis hæredi. Lucas de penna.in l.1.
colum.2.de agent.in rebus.lib.12. & mul-
ta addidi ad dictam l.ſciant. Et hoc eſt ra-
tione diutinæ vacationis,quæ eſſet,ſi cuili
bet darentur ſex menſes, & eſſet valde peri
culoſa.cap.quamuis.de elect.in 6.Vide Car
din.conſil. 103.& ſeq. quia quilibet poteſt *Collatio facta non requiſito primo collatore an valeat.*
acceptare,ſi ſibi iure debeatur, vt gloſ. vlt.
in cap.a.de reſcript.in 6. ſcribit.

43 Duodecimò quæro, aliquis nomina-
tus habuit collationem à legato,de benefi
cio vacante in menſe Iulio,vel altero men
ſe deputato nominaris, non requiſito ta-
men ordinario,qui ordinarius contulit no
minato antiquiori,vel fortè alteri, vter pręferre

ferri debeat? Reſpon. videtur quod prouiſus ab ordinario, quia poſtquam non apparebat de primo nominato, potuit ordinarius conferre ſecundo nominato, ac ſi nullum habuiſſet qualificatum aliũ, quia de his quæ non ſunt, & non apparẽt, idem eſt iudicium. l. duo ſunt. ff. de teſt. tute. ideo collatio facta à legato contra qualificationes, non valuit: ergo collatio facta ab ordinario tenuit. argu. l. Pomponius. §. ſed & his. ff. de procu. etiam ſi ſecundo nominato facta fuerit. nam poteſtas conferẽdi non erat deuoluta ad legatũ nulla facta requiſitione ordinarij, & legatus in hoc Frãciæ regno non habet præuentionem in iſtis beneficijs qualificatis. nam ſolam præuentionem ſibi in his papa retinuit, vt patet in rubrica de manda. apoſto. Receptus eſt enim ſaluis modificationibus regni: ſed non eſſent ſaluæ, ſi ſic conferret, nam in dies conferet non qualificatis ergo, &c.

Item valde diminueretur poteſtas ordinariorũ: nam qualificati ſemper adirent legatum neglectis ordinarijs, & ſic confunderetur ordo, cum ſua iuriſdictio cuilibet non ſeruaretur, dicit ca. peruenit. 11. q. 1 & nunquam antiquiori prouideretur per legatum, ſed primo veniẽti, & ſic eluſorium videretur concordatum.

Legatus in menſibus graduatorum, an poſſit gratificare.

44 Item eodem tenore dubitari poteſt, an legatus poſsit in menſibus præſtitutis graduatis gratificare? videtur quòd non, quia contra ordinem concordatorum, & ipſorum mentem venire non poteſt, vt ſupra dixi quæſt. 8. & §. ſi quis. de colla. ſed veniret contra ordinem poſitum ſupra in §. ſi quis verò. ergo, &c.

Secundò requiſitio facienda eſt à primo antequã fiat deuolutio. d. §. ſi quis verò. & ante requiſitionem primi non ſit deuolutio, ergo collatio fieri non poterit per legatum.

Tertiò, collatoribus ordinarijs datur gratificatio. §. ſtatuimus. 1. de collationi. ſed legatus non eſt collator ordinarius, ergo gratificare non poterit, quia eorum poteſtas, licet ſit ordinaria, cap. 2. de offic. legati. in 6. tamen eſt extra ordinem inuenta. gloſ. in cle. vltim. de offic. ordina. Multa ad hanc rem facientia tradit d. Renal. Chandonius, iuris vtriuſque egregius doctor, in ſuo reſpon. de facultatibus legati.

Quartò, ſi legatus poſſet gratificare in his menſibus, ſemper prouideret ſuis, & pauperes graduati in ſuis ſtudiis exiſtẽtes nil haberent, & ſic concordatum quod ad graduatos, redderetur illuſoriũ, quod nõ debet permittere ſenatus. argum. l. ſi prętor. ff. de iudic.

Quintò, etiam ordinarij collatores priuarentur iſta gratificatione, quæ eſt eis commodo, quia dicitur eſſe in fructu. glo. in c. cum olim. de maior. & obedi. in quantum poſſunt prouidere ſuis graduatis idoneis: quod non facerent.

In contrarium facit, quia legatus in regno Franciæ poteſt conferre beneficia regni ſaluis modificationibus, alioqui inanis ferè & friuola eſſet ſua poteſtas, ſed quando confert graduatis, debitè inſinuatis, & gratificat, confert ſaluis regni modificationibus, ergo collatio valere debet.

Legatus concurrit cum ordinario

Secundò, legatus concurrit cum ordinario conferendo beneficia ſpectantia ad collationem ordinariorum. c. ſi à ſede. de prę ben. in 6. Intantum, quòd dicit Panor. in c. fi. col. 2. de confir. vtili. legatum in legatione ſua concurrere cum quolibet ordinario ſuæ legationis, ſiue ille collator ſit archiepiſcopus, ſiue epiſcopus, ſiue abbas, ſiue quicunque alius, ita quòd quicquid iſti poſſunt in iuriſdictionibus, tam ex iure cõmuni, quàm ex conſuetudine, poterit & legatus. Ergo poterit concurrere cõferẽdo qualificatis, & inſequendo leges regni, quia non derogatur legato, niſi in qualificatione, ergo eam inſequendo poterit conferre. Bertrand. conſi. 73. legatus, volu. 1. ſecundum no. impreſsio.

Tertio concordata iſta, videlicet vt prouideatur graduatis, facta ſunt in fauorem graduatorum & literatorum, vt dixi ſupra. ſed iſte eſt fauor graduatorum regni, quòd eis conferatur, ergo iis poterit conferri etiam per legatum: & etiam eſt in fauorem regni, ne pecunię à regno extrahantur, & ne res nũmaria (quibus veluti neruis reſpublica ſubnixa eſt) exhauriatur, vt ſupra in procœmio patet.

Quartò, quod nõ mutatur, cur ſtare prohibetur? l. ſancimus. C. de teſt. ſed non mutatur in legato, niſi vt præuentiones non faciat nõ graduatis, ergo vt faciat graduatis, & qualificatis, vel nominatis antiquioribus, videtur æquum, & iuri conforme, ergo & antiquiori nominato, & graduatorũ qualificato poterit conferre tam in menſibus nominatis præſtitutis, quàm graduatis, & etiam eccleſias parochiales in villis muratis ſitas qualificatis conferre poterit per ſupradicta. & quòd legatus poſſit conferre & gratificare graduato, qualificato, iudicauit ſacrum regis magnum conſilium pro magiſtro Petro de Poleſtron, contra Ioannem pichon, & alios, Anno 1540. die 17. Auguſti, etiam ſi prius idem legatus contuliſſet non qualificato, vt ſic fuit concluſum 22. Februarij. 1537. in hoc ſenatu inter D. de Gouy, præſidem inquiſitionum cameræ, & Ioannem girardum, & idem dictum fuit in eodem anno, die ſeptimo Septembris, in cauſa præbendæ ſanctæ Radegundis Pictauen. pro magiſtro Germano Cornutn, contra Triſtandum Fretart, & quid in papa, vide in §. ſtatuimus. 5. in gloſſ. gratificare. de colliat. in cõcorda. Et an legatus facta requiſitione primi collatoris poſsit omiſſo medio conferre

Arreſta.

ferre? dixi in §. ſi quis verò, in verbo ad alium, de colla. ſupra.

Epiſcopus quid agere debeat quando duo nominati ſimul requirūt.

46 Decimotertiò quæro, duo nominati requirunt ſimul epiſcopum, is ipſe ignorat vter ſit antiquior, quid agere debeat? Reſpō. faciat ſibi exhiberi literas nominationum ab vtriſque. Cardina. in. capi. mandatum. col. 5. q. 9. de reſcript. vbi dicit, quòd ſi duo habent mandata de prouidendo eiuſdem datæ, & petunt idem beneficium, tunc prouiſores facta eis copia de iuribus vtriuſque, conſulent peritos, & cōferent ius habenti, & ſi eſt dubium, parebunt mandatis vtriuſque cum proteſtationibus. Imò poſſunt recipere ad præbēdam vnum ſine præiudicio alterius: & pro hoc facit capit. cum contingat. de reſcrip. ſic epiſcopus facta ſibi exhibitione nominationum conferet antiquiori, tamen cum epiſcopus habeat exēplum omnium nominationum, non poteſt iure prætendere ignorantiam prioritatis, vel poſterioritatis, poſſet tamen ſupradicta facere, vide tamen quę dixi ſuperius q. 14. nu. 82.

Requiſitio iunioris nominati, prodeſt antiquiori.

47 Decimoquartò, vacauit beneficium tempore nominatis pręſtituto, ſecundò nominatus acceptauit, & requiſiuit ordinarium, qui contulit non nominato, papa alteri, demum archiepiſcopus iſti ſecundo nominato iure deuoluto. Primus nominatus requirit, & ei fit collatio per ſuperiorem, quis habeat ius in beneficio? Reſp. primus nominatus beneficio requiſitionis ſecūdi nominati poterit venire, ſicut filius in poteſtate beneficio filij præteriti admittitur. argum. l. filium. ff. de bonor. poſſ. contra tabul. l. 3 §. planè. iuncta gloſ. ibidē. ſicut inſinuatio vnius, aliquando prodeſt alteri. text. in l. cum quidam. §. ſimili. C. de iure dotium. ſic & requiſitio. vide Auriol. in c. penult. de conceſ. præbend. in 6. & ita fuit prolatum (vt accepi) arreſtum Pariſiis, per l. ſi mater. in fine. C. de inoffi. teſtamen. Sic ergo in caſu iſto dicimus, quia poſtquā ſecundus nominatus requiſiuerat, non poterat papa (vt ſupra dixi) præuenire, ideo antiquior nominatus præfertur ſecundò nominato, & ſecundò nominatus apoſtolico: ergo & primus nominatus pręferetur apoſtolico. per illā regulam, ſi vinco vincētem te, à fortiori vincam te. c. penult. de cōceſſ. præbend. in 6. nam vincens, cui prima facta fuit collatio, ſuccedit in ius vict. glo. in l. vſucapi. C. de pignor. Refert & ſequitur Soci. conſil. 28. fuit quidam. numer. 4. in 4. volum. & iuriſconſul. ait, cum ego te ſuperaturus ſum, multò magis aduerſus te obtinere debeo. l. de acceſſionibus. ff. de diuerſ. & tempor. præſcriptio. & idem ſi papa vni cōtulerit ſine derogatione indulti cardinalium, & poſtea cardinalis, demum nominatus requirat, poſtquam ſecūdus vincit apoſtolicum, & graduatus ſecundum, ergo graduatus vincet apoſtolicum per prædicta, & idem ſi collatio primò fuerit à cardinali facta non graduato, & papa alteri, & graduatus vltimò veniēs iſtis etiam præferetur, vt in ſeq. dicetur.

Nec obſtat quòd collatio prima eſt annullanda proſequente primo nominato, & ſic collatio papę valere debet: nam illud non eſt verum, quia in fauorem antiquioris nominati eſt introductum, vt non valeat prima collatio, & ſic non debet retorqueri in eius odium. l. quod fauore. C. de legibus. quod fieret ſi collatio papæ valeret. Idem dicerem ſi primus nominatus inhabilis requireret, & poſtea aliquis nominatus à papa impetraret, deinde nominatus ſecundus habilis ab archiepiſcopo collationem obtineret, vt iſta collatio ſecundo nominato facta valeat, per ſupradicta.

Collatio inualida preuenit papam.

48 Decimoquinto quæro, vacans beneficium in menſe Ianuarij epiſcopus contulit non nominato, papa alteri: nominatus poſtea intra ſex menſes requirit, & obtinet iure deuoluto collationē, quęnam iſtarum valeat? Reſpondeo, collatio facta nominato eſt præferenda. per illam regulam, ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te. in d. c. penult. de conceſſio. præbend. in 6. gloſſ. in authen. licet. C. de natura. libe. Nam nominatus vincit primum non graduatum, nec qualificatum, & primus vincit apoſtolicum, quia licet papa poſſit præuenire, vt ſupra dixi, in rubr. de mandat. apoſtolic. in gloſſ. iure pręuentionis, tamē hic non pręuenit, quia collatio erat facta per ordinarium nō nominato, ergo papa non potuit conferre iure præuentionis, quia locus erat repletus, & ipſe erat præuentus per ordinarium.

Quādo dicatur præuentio.

49 Nam præuentio dicitur ſi fiat collatio ante papam, vel papa ante ordinariū, vt eſt hic, ſicut fit pręuentio per citationem. in l. ſi quis poſtea. ff. de iudi. c. propoſuiſti. & ibi plenè Soci. de foro competen. dico in rub. de mandatis apoſtolicis, in verbo iure præuentionis. Item quia collatio facta per ordinarium erat valida reſpectu apoſtolici, ſed ratiōe nominati erat nulla, quod poteſt eſſe, vt probatur in l. vir & vxor. ff. ad velleia.

Collatio facta & ab ordinario & à papa ſecundo nominato, valet facta ante collationem primi.

50 Si tamen ſecundus nominatus vel graduatus obtineat collationem ab ordinario, & à papa ante requiſitionem primi nominati, non excludetur per antiquiorem nominatum poſtea veniētem, quia ius habet duplex, & duo vincula ſunt vno fortiora. c. 1. de treug. & pace. dummodo vtrāque collationem habuerit ante graduati vel nominati requiſitionem.

Et quia ordinatio regia dicit iſti nominato vel graduato requirēti non fieri præiudicium per præuentionem, & ſic nō vult excludere, quod iſte requirens non poſſit præuenire, nempe quæ inducta ſunt in fauorem illius, non debent in odium retorqueri

queri.l. quod ſanore.C.de legib. Et ita fuit deciſum in hoc ſenatu,anno 1544.& in vigilia purificationis virginis Mariæ pronuntiatum. vide Boër. in deciſ. Burdeg.q.308. vtrum quis,&c.

Pupillus vel tutor an deb. at præſentare.

51 Decimoſextò quæro, vacante beneficio in menſe graduatorũ,tutor vult præſentare vnum,eò quòd omnes fructus bonorum pupilli ex conſuetudine lucratur, pupillus alium,quid iuris? Duæ ſunt quæſtiones,prima, an tutor præſentare debeat, an pupillus. Secunda quæſtio eſt, an ſtante conſuetudine quòd tutor lucretur fructus bonorum pupilli durante tutela, poſsit idẽ tutor præſentare excluſo pupillo. Ad primã concludit Panor.in c.fi.de conceſ præbend. quòd tutor præſentabit, ſi pupillus ſit minor ſeptem annis. Idem tenet Ioan. Andr. in cap.ex eo. de electio.in 6. Panormita. in cap.1.de iure patrona.

52 Si verò pupillus ſit maior infante, poterit præſentare pupillus, & ſi tutor & pupillus præſentant diuerſos, præfertur præſentatus à pupillo,per glo.in d.c.ex eo. Archi. in c.decernimus.16.q.7.tum quia pupillus poteſt facere conditionem ſuam meliorẽ ſine tutore.inſtitu. de authoritate tutor. in princip. & quando eſt diſcordia inter tutorem & pupillum, quo ad illam non habetur pro tutore, quia ſua res agitur, ideo datur curator.§.fin.Inſti.de authoritate tutor.Feder.conſil.102.nobilis.De Rota deciſ. 321.in antiq. Cæſar Lambert. in tracta. de iur.patro.in 9.arti.2.q.princ. primæ partis. 2.libri.in fi.& art.ſeq.

Imò etiã poterit hic pupillus maior infante præſentare ſine tutoris authoritate, teſte de Butrio conſilio 29. viſis punct. in fine. Tũ quòd pupillus ſit dominus illius iuris patronatus, tum etiam quia ille pupillus poteſt contrahere ſponſalia.c.literas. & per totum.de deſponſa.impube.

Item poteſt aſſumi ad beneficiũ ſimplex ſine tutore.cap. ſi eo tempore. de reſcrip.in 6.c.ſuper inordinata. de præben.Hoc tenet Roch.Curt.in tract.de iure patro.in verbo competens. quæſtio.3. & ſequen.vbi plenè videre licet.

Nec obſtat c.ex eo.de electio.in 6.vbi nõ poteſt eligere, quia licet ſponſalia contrahere poſsit,nõ tamen matrimonium,Inſtit. de nup in princip. ſed per electionem contrahitur matrimonium ſpirituale. c. inter corporalia. de tranſ. epiſcopi. quod eſt in præſentatione ſecus.c.quod autem.in verbo inchoatum.de iure patro.Pau. de citad. in tract.de iure patr.in 6.parte,art.3.q.40.

Stante conſuetudine quòd tutor faciat fructus ſuos, an poſsit præſentare.

53 Quæro, ſtante conſuetudine quod tutor faciat fructus ſuos durante tutela pupilli, vt eſt in conſuetud.Biturig. in §.11.de conſuetud.iuris & ſtatus perſona. An tũc poſſit præſentare? Et videtur quòd non, quia creditor non poteſt præſentare.c.cum Bertholdus.de re iudic.etiam ſi faceret fructus ſuos, vt ibi Panormi. & in cap. contingit. col.5.de dolo aſſerit.

Secundò,quia tutor non eſt verus patronus, & qui eccleſias obtinent ſine patrono,eas reſtituere debent.cap.ex inſinuatione.de iure patro.

Tertiò,malæ fidei poſſeſſor,qui habet rei alienæ conſcientiam,non lucratur fructus. c.conſultationibus.de iure patro.prout eſt in iſto tutore,& nota.in l.quemadmodum. C.de agricolis & cenſitis.lib.11.

Quartò, conductor ad modicum tempus non poteſt præſentare.cap.ex literis.de iure patro. multò magis hic tutor, qui nil iuris habet, niſi regimen tantum in bonis pupilli,& perſonæ.

54 In contrarium videtur,quia quãdo quis lucratur fructus, ſicut bonæ fidei poſſeſſor,vt in d.c.conſultationibus. & c. cũ eccleſia. de cauſ. poſſeſſ. tunc non tenetur ad reſtitutionem, ſicut in hoc tutore dicitur. §.ſi quis à non domino.inſtit. de rerũ diuiſio.c.grauis.de reſtitu. ſpolia.& tunc poterit præſentare tutor,quia pręſentare eſt fructus iuris patronatus.d.c.cõſultationibus. & d.c.cũ Bertholdus.& c.ex literis.& præſentare dicitur fructus induſtrialis:quia requiritur induſtria hominis in eligẽdo idoneum.c. decernimus.16.q.7. & intra præſtitutum tempus.c.1. de iure patr.in 6.parte.q.3.articu.3. deciſi. Rotæ.7. collatio. de iure patro.in no.

Vxor relicta vſufructuaria an poſsit præſentare.

55 Item nil vel parum prodeſſet conſuetudo volens, vt omnes fructus lucraretur tutor, niſi & eos haberet, cum etiam & vxor relicta vſufructuaria hos habeat,& poteſt præſentare, vt docet Paul. Piccus in repet.l. titia.§.titia q.39.ff. de lega. 2. & Rochus vbi ſuprà.q.28. ergo & hic tutor, licet contrarium teneat Ioan.Crotus,in repet.l. frater. q.23.ff.de condictio.indebiti.

Maritus præſentare poteſt ratione bonorum quæ habet ab vxore.

56 Item ad maritum ſpectat ius præſentandi,cum ſit dominus rerum dotalium.l. doce ancillam.C. de rei vend. & quia percipit fructus rei dotalis.c.per veſtras.de dona.inter virum & vxorem.c. ſalubriter. de vſur. Panor.in d.c.fin.de conceſ. præbend.lib.6. Felin.in c.quoniam.in fi.de teſtib.Rochus Curt.in verbo ipſe vel is.q.28.& Ioan.Lupus in repe.cap. per veſtras.fol.76 §.43.de donat. inter virum & vxorem. vide plenè Paul.de leazariis in q.4.

Præterea tutor eſt dominus bonorũ pupilli.l.qui fundum.§.ſi tutor.ff.pro empto. & ex conſuetudine lucratur fructus, ergo poterit præſentare, cum præſentatio in fructu conſiſtat,vt ſuprà dixi.

Nec obſtat quòd ius patronatus ſit quidam honor,& non fructus proportionabilis,vel commoditas, quam habere debeat tutor, quia cum conſuetudo loquatur generaliter de omni fructu, de iſto etiam intelligi debet, cum tranſeat cum vniuerſitate bonorum.d.c.ex literis. quam habet tu-

tor, & dicitur verus poſſeſſor, ergo faciet fructus ſuos ſicut maritus.

Nec obeſt de creditore, quia non facit fructus ſuos, ſed extenuant ſortem, & debent in ſortem computari.c.1. & per totũ, de vſur.c.illo vos.de pigno.ſed ratione conſuetudinis tutor facit fructus ſuos, ideo eos non tenetur reſtituere, & diuerſus eſt à tutore creditor hic.

Nec refragatur quòd nõ ſit verus patronus, imò reſpondeo eſſe verũ quo ad hoc: nam inuenio poſſeſſorem bonorum poſſe præſentare, quando lucratur fructus, ſic & iſte tutor, vt d.c.conſultationibus.& d.c.ex literis.& cap.cum eccleſia ſutrina. de cauſa poſſeſſio.

Præterea nil facit dum dicitur quòd malæ fidei poſſeſſor nõ lucratur fructus: quia hic non poteſt dici malæ fidei, cum vigore conſuetudinis faciat fructus ſuos.

Nec eſt æquiparatio bona de conductore ad modicum tempus, ad iſtum tutorem: ſed ſicut ad longum tẽpus conductor præſentare poteſt, ita & hic tutor, vt in d.c. ex literis. Ex his concluditur, quòd tutor qui vigore conſuetudinis, vt in nobilibus communiter eſt conſuetum, lucratur fructus, poterit præſentare, & non pupillus, quod eſt notandum, quia fuit à me petitum ſæpius in palatio, & ſic reſpondi, cogitandum tamen relinquo.

Præſentatus quando præſentationem docere teneatur, & reſignatarius procuratorium.

57 Sed an præſentatus ſuam præſentationẽ oſtendere teneatur? Dicebatur quòd non, poſt quam oſtendit inſtitutionem, quia nõ eſt veriſimile quòd epiſcopus inſtituiſſet nullo præſentante, imò verius contuliſſet pleno iure, per nota.in c.authoritate.de inſtitutio.quod eſt verum parti prætendenti habere ius ex impetratione, vel aliàs quàm ex alia præſentatione patroni, nam ſi ex patroni præſentatione negãtis ſe præſentaſſe, eo quòd ſua intereſt, & non alterius, ob id oſtendere tenebitur patrono, vel alteri inſtituto.per not.in authen.ſi quis in aliquo, C.de edendo.nec dicitur pars tituli præſentatio, poteſt enim epiſcopus conferre ſine præſentatione, & valebit collatio patrono non reclamante.c.illud. de iure patro. ſicut

Originale procuratorium quando quis teneatur oſtendere.

58 dicitur de illo, qui dicit procuratoriũ eſſe falſum datum ad reſignandum, nempe ſi is qui dicitur reſignaſſe opponat, & dicat falſum, debet produci, quia ſua intereſt, ſecus ſi tertius hoc dicat, quia tunc tantum ſufficiet exhibere prothocollũ notarij, & non procuratorium, quod Romæ remanſit, ſi tamen illud oſtenderit, non tenetur notam & aliud originale producere, vt fuit dictũ in ſenatu pro Raudin, Anno 1531. die 4. Decembris, contra Chiuard, qui dicebat ſe non reſignaſſe.

Arreſtum.

59 Decimoſeptimò, quæro, vacante beneficio in menſe nominatorum, epiſcopus confert nõ nominato, poſtea nominatus requirit, epiſcopus recuſat conferre, dicens ſe feciſſe quod in ſe erat, nominatus requirit vicarium exiſtentem in vrbe, vbi erat epiſcopus, qui vicarius ignarus collationis factæ ab epiſcopo, confert nominato, poſtea aliquis impetrat à papa, quis iſtorum præferatur? Videtur quòd primus, quia in collationibus attenditur tempus datæ.c. eam te.de reſcript.

Imò videtur quòd apoſtolicus, quia papa poteſt præuenire ordinarios, & conferre.c.2. de præb. & hic videtur præueniſſe, poſtquam collatio prima non valebat proſequente nominato.

Item non valebat ſecunda facta per vicarium, per l.pen.ff.de offi.procõſul.vbi proconſul deputatus ad regendã prouinciam, ſimul atque vrbẽ ingreditur, deponit imperium, propter principis præſentiam & reuerentiam.facit c.volentes. & ibi gl.de offic. lega.glo. in §. viſum. in verbo abſentia. de collatio. in prag. vbi propter præſentiam epiſcopi vicarius non poteſt conferre, nec alios actus iuriſdictionis facere. nam facta collatione per epiſcopum erat facta deuolutio ad ſuperiorem. § ſi quis verò. de collatio. in concord. ergo non potuit vicarius conferre.

Collatio facta à vicario an valeat, ſi qualificatio fiat, licet ab epiſcopo alteri facta ſit.

60 In contrarium tamen quòd valeat collatio facta per vicarium, patet, quia vicarius authoritate concordatorum confert, nam vicarij ſunt executores concordatorum.§. teneantur. de colla. in concord. ergo bene conferendo poterunt ſupplere morã domini epiſcopi, nam licet vicarius non poſſit expedire ea quæ ſunt meræ gratiæ, poteſt tamen expedire ea quæ ſunt iuſtitiæ, & neceſſitatis. Guil.de monte Laudu.in cle.vna. de offic.vica. & doct. in c.fin. illo titu.in 6. ſed iſta collatio nominatis facienda eſt neceſſaria, ergo poterit per vicarium epiſcopi fieri.gl.in § viſum.in verbo vicario.de col. in prag. item quia epiſcopus poterat iterũ conferre, vt ſuprà dixi ſic & eius vicarius.

61 Et huic ſententiæ acquieſco, nec refragatur, quòd epiſcopus conferendo videatur eum in hoc reuocare: quia eſto ſanè, licet reuocata ſit ordinaria poteſtas, non tamen apoſtolica. poſtquam ergo vicarius authoritate apoſtolica confert, vt in d.§.teneantur.de colla. in concord. valebit ſua collatio, habet enim in collatione iſtorum beneficiorum duplex ius, videlicet ordinariũ & apoſtolicum, quod eſt notandum.

Idem putarem ſi ordinarius contuliſſet iuniori nominato, & vicarius antiquiori, vt collatio antiquiori facta à vicario valeat per prædicta, quia eſt eadem ratio, & ſic eadem debet eſſe diſpoſitio.l. illud.ff. ad leg. Aquil. Non refragatur quòd epiſcopus non poteſt. Reſpond. verum eſſe, quia ſuo functus eſt officio, ſed vicarius non, quia nemini contulit. igitur quia tanquam concordatorum executor eſt ſuperior ſuo epiſcopo. argu.c. cum aliquibus. de reſcript. in 6.

in 6. & ſic conferre poterit: ad euitandum tamen dubia, aſſumas ſemper à ſuperiore collationem, & hoc erit tutius, vel à papa ſignaturam, & bono ſignaberis iure.

Hæc quæſtio in palatio fuit mihi petita, & nil eius cauſa recepi, ideo eam cogitandam relinquo. Vide etiam de duplici acceptatione domini & procuratoris, vtra præſumatur præceſsiſſe, per Roma. conſil. 353. quo ad primum. in princ.

Error in acceptatione, an vitiet.

62 Decimooctauò vidi dubitari, nominatus acceptauit beneficium, & requiſiuit ſibi conferri, dicens vacare per obitũ Petri, & tamen vacabat per mortem Ioannis, an valeat illa acceptatio? Videtur quòd non, quia non valet impetratio, ſi hoc modo fiat, videlicet, quidam impetrauit beneficium vacans per mortem Ioannis, tamen vacabat per mortem Petri, etiamſi apponeretur clauſula, & quouis alio modo vacet, tamen non debetur impetranti, quãdo vacat per alteram perſonã, quàm expreſſam, nam expreſſo vno modo vacandi, alius nõ venit. c. ſuſceptum, de reſcript. in 6. nec expreſſo vno loco venit alius, vt ſi dicatur in Montepeſſulano obiit, nec vna perſona expreſſa venit alia, quia mors vnius non eſt mors alterius, nec mors vno loco & tempore, eſt mors alio loco & tempore.

De clauſula quouis modo.

63 Ideo illa clauſula quouis modo, concernit omnes modos, & vacationes, ſed non qualitates modorũ. Rota deciſio. 1. ſi mandetur. de reſcrip. & deciſ. 1. fuit dubitatum vtrum habens. de ſequeſt. poſſeſſ. & fruct. & vtrobique in addit. in nouis. quia ſicut modus vacationis expreſſus, & locus, & tempus referuntur ad perſonam expreſſam. arg. not. in c. abbate ſanè. de re iudi. in 6. ita & illa clauſula quouis modo vacet, refertur ad perſonam expreſſam, & non ad extrinſecam. l. ſi ita ſtipulatus. §. Gryſogonus. ff. de verborum oblig. de bella mera deciſ. 610. licet palatium. argu. l. fin. § 2. ff. de trit. vino & oleo leg. Bonif. in cle. vlti. col. 2. de ſenten. excom. Card. conſil. 30. in hac col. 2. & iſtud ſeruatur ex ſtilo curiæ Romanæ, vt patet in Prouinciali. fol. 54. Et ideo inuenta eſt practica in curia Romana, ad tollendum iſtam dubitationem, videlicet vt in impetrationibus exprimatur, ſiue alio quouis modo vacet, vel ex alterius cuiuſcunq; perſona, ſeu loco vel tempore, vel alio quocunque genere vacationis. Panor. & alij in cap. ex parte. col. 3. de conceſ. præb. Ita tradit Peruſ. in c. ſuſceptum. col. 3. de reſcrip. in 6. gl. in §. viſum. in verbo aliàs quouis modo. de cauſis. in prag. Milius in verbo gratia. §. ſecundo. Rota deciſio. 12. incipien. papa. de præben. in antiquior. dixi in forma manda. apoſto. in glo. aliam quamcunque diſpoſitionem.

Practica curia Romana.

64 Contrarium teneo, videlicet acceptationem nominati, vel graduati, quando conſtat de corpore beneficij, valere, quia falſa demonſtratio, quando conſtat de corpore, nõ vitiat. l. demõſtratio. de cõdi. & demonſtra. l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. §. ſi quis in nomine. inſti. de leg. nã quando in corpus, quod traditur conſentimus, in cauſis verò diſſentimus, nõ animaduerto cur inefficax ſit traditio. l. cum in corpus. ff. de acquir. rerum domi. & Domi. conſil. 119. punctus, &c.

Hanc opinionem tenuit gloſ. in §. item quod ad dictas. in verbo nominatorum. de coll. in prag. Rota in deci. 16. errori de reſcr. deciſ. 7. licet impetrans. de cõceſ. præbend. deciſ. 23. ſi expectans. de præbend. in nouis. & deciſ. 4. quidam obtinuit. de reſcri. deciſ. 2. nota quòd cap. ſuſceptum. de præbend. & deciſ. 19. nota impetrans. de cõceſ. præb. in antiq. Felin. in c. ſignificante. col. 1. de reſcrip. vbi licet videre limitationes, idẽ tenuit Nicol. Milius in verbo beneficiũ. §. 62.

65 Nõ obſtant ſuprà allegata, quia loquuntur in prouiſione, ſecus in acceptatione, quæ nõ eſt niſi quædam voluntatis declaratio, & tendit ad executionẽ gratiæ. Ideo non mirum, ſi erretur in modo vacationis, quod nõ impediatur acceptatio, dummodo ſequatus poſtea vera & effectualis prouiſio, quæ dat ius. c. ſi tibi. de præb. in 6. deciſ. Rotæ 7. licet impetrans. de conceſ. præb. in nouis. nempe ſi nulla fieret collatio, acceptatio non afferret fructum, per reg. primam. de reg. iur. in 6. præſertim quãdo nominatus acceptaret beneficiũ in certo loco conſtitutũ, vtpote beneficiũ vacans in tali ciuitate, vel in tali loco ſic nuncupatũ, tũc quia ſatis conſtat de corpore beneficij acceptati, cum nullum aliud ibidem vacauerit, dicetur certum, & valebit collatio, per l. certum. ff. ſi certum peta. Ioan. Monach. in c. ſi tibi abſenti. de præb. in 6. declãra vt per Felin. in d. c. ſignificãte. Quamuis Probus in d. gl. nominatorum. dicat me aliud hic ſcripſiſſe, tamen ſi me intellexiſſet, hoc non ſcripſiſſet. lex fortè aliud habebat in libro ſuo, quid ſi in vno die fuerit erratũ, vide Calder. conſil. 1. rub. de fide inſtru.

66 Decimononò, quæro an teneatur nominatus probare titulum ſui prædeceſſoris. Reſpon. non, ſed ſufficit quòd probet illũ prædeceſſorem in poſſeſsione beneficij deceſsiſſe, & quòd in vita reputabatur verus beneficiatus, & erat poſſeſſor beneficij pacificus. aliàs ſecus. Panor. & alij in c. illud. de præſump. Caſſad. deciſ. 2. & ſeq. de cauſa poſſeſ. abundantius ſuprà dixi. Panor. & Felin. in cap. cum venerabilis. de exceptio. allego text. vltra eos in cle. 1. vt lite penden. vbi Imol. no. quòd ex poſſeſsione præſumitur titulus, nedum in fauorem poſſeſſoris, ſed & tertij. poſſeſſor enim præſumitur dominus. l. fin. C. de rei vend. Feder. cõſil. 13. clericus. col. 2. vbi pulchrè tradit. illũ videto, & gloſ. in verbo inquirant de pacifi. poſſeſſ. in pragm. Lappus allega. 89. in dei

Nominatus titulum ſui prædeceſſoris probare non tenetur.

nomine,& c.col.7.verſi.ſed quicquid ſit.& alias fuit in ſenatu deciſum.

Nominatus an poſſit ſe opponere vel appellare ne epiſcopus conferat.

67 Vigeſimò quæro, quid ſi nominatus vel graduatus requirat collatorem, vt ſibi conferat beneficium in præſtitutis vacans menſibus, opponendo ſe ne alteri conferat, vel appellando, an non obſtante oppoſitione poſſit collator alteri conferre? Reſponde quòd ſic, quia epiſcopus non debet priuari ſua poſſeſsione conferendi propter oppoſitionem nominati vel graduati, ſicut nec lite pendente. c.1. vt lite penden. nec etiam appellatio extraiudicialis impedit poteſtatem ordinarij collatoris, vt tenet gloſ.in c. non ſolùm.de appel.in 6. doct.in c. bonæ. illo tit. Expreſsè Panor. in cap.pen.col.2.in gloſ.1.de cauſa poſſe. vbi tenet quòd ſi canonici appellarent ne epiſcopus conferret, non tenetur epiſcopus ſuperſedere, quia appellatio non tollit effectum poſſeſsionis, vt not.in c.fina.de ſupplen.neg. præla. vide Panor.& alios in c. ſignificauerunt.de exceptio.& maximè D.Pariſ.in 4.not.

68 Et notãdum eſt quòd licet in beneficialibus appellatio deuoluat ad ſuperiorem poteſtatem cognoſcẽdi,& retractandi grauamen,& irritandi attenta, tamen nunquã deuoluit poteſtatem eligendi vel conferendi, etiam ſi pronuntiaret appellationem legitimam. not.Ioan. And. in c.cũ M. de conſtit. Innoc. in c.dudum.2. de electio. prout refert eos Peruſ. in c. bonæ.nume.32. cum ſequenti.de appella. vbi licet videre fuſius. dicam in tracta. de appella.in conſtitutio. reg.3.tomo.

69 Item curia Romana non ſolet concedere literas facta collatione contra epiſcopum qui contulit, quia functus eſt officio ſuo, ſed contra eum cui collatio facta eſt. ſic: not.Collecta.in cap.paſtoralis.in princi.de iure patro.

Legatus an primo venienti conferre debeat & diſpenſare.

70 Vltimò, quid ſi legatus reſignationẽ factam in menſibus graduatis & nominatis, vel aliis, admittere nolit, vtpote quia eſt epiſcopus, & ſuos habet nominatos propicios, quibus vult prouidere, ſi vacet per mortem, vel habet famulos nominatos & graduatos, quibus vult conferre, vel aliis, vel non vult diſpenſare regulæ de viginti, vt per mortẽ ſuis conferat, quomodo ſuccurretur. gloſ.in §. quod ſi quis, in verbo pontificem.de collatio.in prag.dicit, quòd nominatus obtinebit collationem iure deuoluto tacita qualificatione, dicẽdo quòd beneficium tanto tempore vacauit, quòd eius collatio eſt ad ſedem apoſtolicam deuoluta, vel quòd collator male prouidit, aut incapaci, & tunc valebit collatio, ſed loquitur in papa, nihil dicit de legato, ideo ego dicerem ex æquitate beneficium eſſe affectum deferẽti reſignationem. ita quòd ſi legatus nolit admittere reſignationẽ, vel derogare regulæ, quòd is facta diligentia de habendo collationem ab eodem, poterit poſtea ire ad papam:& iſta collatio papæ, licet ſit vltima, quia fortè is, cuius reſignationem deferebat, interim ſit mortuus, tamen eo quia erat affectum primo deferenti reſignationem, ideo alteri non potuit conferri, hoc probo ſequentibus rationibus.

Iurare an poſſit ſe non habuiſſe ſi quis reſtituit pecuniã.

71 Primò, vt obuietur fraudibus & malitiis, quibus maximè eſt obuiandum.l. in fraudem.ff.de rei vendi.capitu. ſedes.de reſcript. Et maximè debet obuiare ſacratiſsimus ſenatus, qui abuſus reformat in hoc regno, adeò malitiis obuiant iura, vt aduerſus malitiam poſsit quis ſe defendere, etiam cum calumnia. gloſ.ſingu.in cap.cupientes. in verbo malignantium. de elect. in 6 tex.in l.cum pater.§.Titio.ibi, nec dolo videtur feciſſe, cum fraudem excluſerit. ff.de lega.2. Imò ſi decem mutuaſti, quæ tibi feci etn reſtitui iterum petis, potero iurare me nihil habuiſſe, quin ſoluerim, teſte de Butrio.in cap.1.de mutuis petitio. multa adducit Hippol. ſing.177. malitiis multò fortius poterit ſuprema curia illis malitiis legati obuiare.

Legatus in Frãcia quaſi contrahit.

72 Secundò, videtur legatus quaſi contrahere, quia recipiendo legationem & iuramentum in Francia, videtur promittere ſe executurum ſuam poteſtatem, ergo tenetur ex quaſi contracta expedire, quod promiſit.arg.l. vnicæ. ibi, promiſſa reſtituant. C.de ſuffra. & bonum eſſet, quãdo in Francia legati recipiuntur, quòd ſub iſta modificatione reciperentur, videlicet vt omnibus & primò venientibus conferant habilibus, & quòd illud iuraret aliàs ſuis reſeruabunt.

73 Tertiò, aliàs daretur materia delinquendi,& reſignandi omnia beneficia regni, cõtra titulum de reſeruatio. quas reſeruationes Galli tam exoſas habent, vt nullam velint non in corpore iuris clauſam admittere, ſed ſi iſta paterentur, legatus conferret omnia beneficia viuentium ad eum ſuis conſanguineis & famulis, quæ res eſt peſſim iexempli.

Quartò, multi ad inopiam venirent, qui ad eum magno ſumptu currerent, & ipſe poſtea reſeruaret illud beneficium, & diceret, Dum tu ſectaris apros, ego retia ſeruo. intereſt reipublicæ vt ſubiecti ſint locupletes.§. fin. Inſti. quibus manumittere licet, vel non.

Abuſus legati curia reformat

74 Quintò, intereſt etiam reipublicę ne quis re ſua malè vtatur, vt ibidem ſcribitur, ſed legatus ſic faciendo malè vteretur poteſtate ſibi data, ergo ſenatus debet reformare, alioqui paruus abuſus in principio erit maximus in fine, ſi non extirpetur antequam alij ſic vtantur.

Sextò, prohibentur prælati ad quæſtum trahere ſuam prælaturam.c. irrefragabili. § prouideant.de offic.ordi. Et ſuper his vidi prouidere per metuendiſsimum ſenatũ,

ſic

ſic etiam poterit ſuper aliis abuſibus legati, alioqui omnia beneficia regni ad quæſtum famulorum legati trahentur.

Septimò, cõſtitutio reformatur quando infert grauamen notorium ſuis ſubditis.c.fin.de reb.eccleſ.non alie.c.cum,omnes.de conſtitutio. ſed iſta geſta per legatum inferunt notabile grauamẽ ſubditis,ergo ſunt reuocanda,nam in bonis beneficiis ſemper datarius diceret prouidiſſe, licet non eſſet prouiſum.

Octauò, turbaretur ſtatus vniuerſalis Franciæ, quia nullus extra famulos legati poſſet habere beneficia in legatione, & quando turbatur ſtatus vniuerſalis poteſt etiam ſummus pontifex reformari, à fortiori & legatus, & quòd ſummus pontifex poſſet,gloſ.eſt ab omnibus approbata,in c.propoſuit.de conceſ. præbend. & in cap.ſi papa.40.diſt.

Nonò, legatus contrarium faciens venit contra mentem papæ, qui eum commiſit, nam papa conſtituit eum legatum ad conferendum beneficia legationis non expreſſis perſonis, igitur noluit quòd ipſe reſeruaret ſuis famulis.

Contra pro præuenientibus collationem à legato qui recuſauit.

Decimò, acceptationẽ in euangelio prohibitam,& in c.nouit.de iudic.papa approbare noluit,ergo voluit vt beneficia petentibus idoneis conferrẽtur,& ideo putarem dicendum, quòd ſi legatus nollet conferre primò requirẽti, vel regulæ de viginti derogare videtur illud beneficiũ ſibi reſeruare, vel ſuis,& quaſi contractum frangere,nam ſic receptus cenſetur in Frãcia, ob id ſi poſt requiſitionem beneficia per legatum conferantur famulis ſuis, vel eodẽ die præſumitur facta potius requiſitio, & illa collatio annullabitur, & is qui primo requiſiuit à legato,cui legatus conferre recuſauit, ſi poſtea obtineat à papa collationem,præferri debet etiam primo prouiſo per legatũ per ſupradicta.& alia quæ dum operæpretium fuerit adducam.

Reſignationes recipere non eſt mera gratia,& peccat prælatus interdum ſi nõ diſpenſat.

Dicet quis,non prouidebitur famulis legatorum, nec conſanguineis, cui reſpondeo melius eſſe nõ prouidere,quàm ſi eiſdẽ ex rapto, vel cum præiudicio alterius prouideretur,quod fieret,ſi ſupradicta ſuſtinerẽtur, nec refragatur quod nõ tenetur quis facere gratiam, nam nõ eſt mera gratia reſignationes recipere. c. vno. de rerum permuta.in 6.imò cauſa exiſtente peccat prælatus non diſpenſando, licet ſubditi nõ habeant ius cogendi. arg. a.q.5.c.quanto ita expreſsè tenet Silueſter. in verbo diſpenſatio.q.1.glo.in c.domino.50.diſt.Barb.conſ.40.col.3.in 4.volumi.Peruſ.in cap.licet 3.not.de electio.in 6.alia non ſcribo. ne excitem crabrones.

Quæſt.decimæoctauæ Epitome.

1 *Collationes beneficiorum vacantium tẽporibus nominatis & graduatis præſtitutis facta aliis extra eoſdem an valeant.*

2 *Deuolutio ſit à patrono ad inſtituentem.*

3 *Deuolutio ad quem fiat in exemptis.*

4 *Collatio beneficij quod vacauit tempore nominatis præſtituto facta alteri quàm nominato etiam in tempore non præſtituto, non valet. fallit nume.5.& ſeq.vſque ad fin.*

6 *Papa iure præuentionis confert etiam in menſibus præſtitutis nominatis.*

7 *Papa iuri iam quæſito non videtur velle derogare.*

8 *Papæ collatio iure præuẽtionis quãdo valeat. Clauſula de veriſimili notitia quando derogari poſſit.*

9 *Nominatus poteſt beneficium vacans dimittere:& tunc collatio alteri facta tenet.*

10 *Translatus an ſit à primo monaſterio abſolutus.*

Quæſt.xviij.principalis.

1 DEcimooctauò, principaliter quæritur, an collatione beneficiorũ vacantiũ temporibus nominatis & graduatis præſtitutis factæ aliis extra eoſdem valeant? tex.in §. ſi quis verò cuiuſcunq;. de colla. in concor.dicit quòd non valent ipſo iure collationes, prouiſiones, vel diſpoſitiones illorum,ſed ad immediatum ſuperiorẽ deuoluuntur, qui eiſdẽ perſonis modo præmiſſo qualificatis prouidere tenetur, vt ibidem patet, & dixi ſuprà 8.q.princi.verſic.7.quæro.& ſi ille ſuperior cõtrauenerit, ad alium ſuperiorem fit deuolutio, donec ad ſedem apoſtolicam fiat.

Collationes beneficiorum vacantium temporibus nominatis & graduatis præſtitutis facta aliis extra eoſdem an valeant.

2 Et ſi patronus eccleſiaſticus cui directæ ſunt nominationes,præſentet non nominatum ad inſtituentem deuoluitur ius inſtituendi,ſiue ſit diœceſanus,ſiue alius qui tenebitur inſtituere nominatum.tex. & glo. ſing.in cle.1. in verbo diſpoſitionẽ. de ſupplen.negli.præla.quam ſing.dicit Card. & Panor.ibi.& Panor.in c.1.nume.10.de elect. & c.2.de conceſ.præben. Roch.Curtius in tracta. de iure patro. in verbo honorificũ. q.33.glo. in regu. cancel.40. ratio eſt, quia quando lex vel ſtatutum aliquid requirit ad actum,& vlterius procedit annullãdo, illud cenſetur eſſe traditũ pro forma, adeò quòd actus eſt nullus ex defectu eius quod requiritur ad actũ.Bal. Imol. & Alex. in l.1. ff.de liber.& poſthu.Bal. & Salic. per illum tex.in l.ſtatutis.C.de ſent. ex libel. recitan. Albert.Brunus in tract. de forma & ſolennitate act.rub.quid & quando aliquid cenſeatur eſſe traditum pro forma.in princ.

A patrono ad inſtituentẽ fit deuolutio.

3 Primò, amplia ſiue fuerit collator exemptus, ſiue non, quia ſemper fiet deuolutio ad immediatũ ſuperiorem, & non valebit prouiſio. d.§. ſi quis verò. & probatur in

Deuolutio ad quẽ fiat in exemptis.

ele. vna. de ſupplen. negligen. prælat. & collator immediatus exemptorum qois dicatur, vide quæ dixi in gloſ. vlti. §. ſi quis verò cuiuſcunque. de colla. in concord.

4 Secūdò, amplia etiam ſi beneficiū conferret in menſe non deputato nominato, vel graduato, quia poſtquam beneficiū vacauit in tempore eiſdem præſtituto, aliis noo potuit conferri, etiam tempore permiſſo. arg. l. quod ſpóſæ. C. de donatio. ante oup. & quia res tranſit cum ſua cauſa, & onere ſuo, vulgatis iuribus. l. alienatio. ff. de cōtrahend. empt. c. cum non ſit. de deci.

Collatio facta alteri quam nominato etiam in tempore non præſtituto non valet.

5 Fallit in caſibus traditis ſuprà in 15. quæſtione. quia poſtquam in nominationibus non comprehenduntur, ideo collatio alteri facta valet.

6 Vlterius fallit, quando fieret collatio per papam. nā ipſe ſibi hoc retinuit, in titu. de mandat. apoſto. ideo iure præuentionis in præſtitutis menſibus vacantia confert etiā aliis quàm nnminatis, vel graduatis. glo. in §. item qnòd omnia. in verbo ſcilicet. de colla. in prag. quæ idem dicit in legato, qoā opinionē tādiu ſecutus ſum, quandiu contrariū verius viderim, & ſi potuiſſet procedere tempore prag. non tamen hoc tempore, tum quia concordata ligarent Rom. pontificem, nec fortè potuiſſet præuenire alios niſi ſibi retinuiſſet, cū contractus vim habeant, vt patet in procœmio concord. & contractus ligant etiā papam, & principes, imò Deum ipſum, vt eſt text. & ibi Barba. poſt alios in c. 1. de proba. & dixi in præfa. ad rub. de colla. tum etiam quia legatos eſt receptus modificationibus regni ſaluis, vt patet in ſua receptione. ergo legibus regni derogare oō poteſt, nec parlamenta admitterent, vt concordatis derogaret: & ſic non poteſt iure præuentionis non qoalificato conferre ſaltem iure. reſtringe quādo papa conferret beneficium poſt requiſitionē nominati ſeu graduati, cum eiſdem cenſeatur effectum.

Papa iure præuentionis confert.

7 Et papa iuri iam quæſito non videtur velle derogare. c. quamuis. & c. tibi. de reſcript. in 6. & etiam quia non dicitur præueniſſe, & non confert niſi iure præuētionis. d. rubri. de manda. apoſt. & concurſus. vide in rub. *des preuentions apoſtoliques*, in ordina. reg. & ſic debēt iudicare iudices regni ſeculares. Idem de clauſula, dummodo alteri non ſit ius qnæſitom, vt nōn tollat ius ex acceptatione prætenſum. Rota deciſ. 17. licet de more. de præb. in nouis. Feli. in c. noſtra. correl. 18. & c. capitulum. de reſcrip.

8 Intellige valere collationē papæ iure præuentionis, quādo erat veriſimile quòd impetrans potuit à die mortis vel reſignationis acceſſiſſe ad papam, aliàs non, vt regula cancella. 28. & dixi in §. declarantes. rub. de mandat. apoſto. in verbo iure præuentionis. nec admittitur derogatio illius regulæ etiam à papa in Francia, vt aliàs fuit concluſum, & in mente curiæ retentum, vt dicitur tempore legati de Ambaſia, die vlti. Aprilis, anno 1513. niſi in vim reſignationis Romam iuiſſet. quia tunc ſufficit tempus eſſe veriſimile à die reſignationis, regulæ derogando. ſecus ſi nulla ſit reſignatio, quia tunc à die mortis computabūtur, & derogatio nil faciet quominus tempus debeat eſſe veriſimile à die mortis ad collationem papæ, quod eſt not.

De clauſula de veriſimili notitia quando ei derogare poſſit.

9 Fallit, quando nominatus nollet vti ſua nominatione, vtpote, quia beneficium eſt tenue, & contemnit illnd acceptare, tunc collatio alteri, non nominato vel graduato facta tenet. gloſ. in §. qnod ſi quis cuiuſcunque. in verbo irritum. de colla. in prag. priuilegio enim in fauorem ſuum introducto poteſt renuntiare. c. ſi diligenti. de foro competen. l. penult. C. de pact. intelligitur enim beneficium eſſe nominato affectum, ſi is ipſe velit. §. fin. ibi, nominatis illa proſequentibus. de colla. in concord. & ibi dixi, & in ordioa. regiis. rubri. *des graduez ſimples*, articu. 14. glo. in §. ordinarij. in verbo alio. de colla. in prag. Do. Aurioli. in c. ſi tibi abſenti. de præbend. lib. 6. inuito enim non datur beneficium. l. inuito. ff. de regu. iur. poteſt renuntiare beneficio iam acquiſito. cap. admonet. cap. quod in dubiis, de renuntiatio. Fortius & acquirendo. c. de gratiæ. de reſcrip. de Selua in tracta. de benefic. q. 48. partis tertiæ. ſic valebit collatio beneficij facta primo. quando ſecundus habens clauſulam anteferri renūtiauerit ante collationem factam primo. Ioan. And. io c. ſtaturum. de præbend. in 6. in nota. & in c. penult. de conceſ. præbend. eodem lib. gloſ. in §. eoi rei. in verbo ante lationem. de colla. in pragma.

Nominatus poteſt beneficium vacans dimittere.

10 Item ſi papa tranſtulerit epiſcopum abſentem, & abſoluat eundē à vinculo priori, tamen non vacat prior eccleſia, ſi tranſlatus nolit, quia illa abſolutio non eſt pura, ſed conditionalis, ſi tranſlatus conſenſerit. Io. Monach. in c. in generali. col. penul. de elect. in 6. vbi dicit ſemper intelligendā conditionem ſi placuerit, ſeu voluerit, per cap. ſi tibi abſenti. de præb. in 6. facit l. ſi ita legatum. §. illi. ſi volet. ff. de lega. 1. l. inuitū. C. de contrahend. emptio. l. nec emere. de reg. iur. ſic expreſsè tenet Dec. in c. cum in cunctis. §. cum verò. col. 2. de elect.

Tranſlatus an ſit à primo monaſterio abſolutus.

11 Vlterius, fallit quando nominatus eſſet inhabilis, & indignus, de quibus ſatis ſupérque dixi in tracta. de pacific. poſſeſſo. in 4. limita. vbi enumeraui triginta perſooas inhabiles.

12 Fallit etiam quando non haberet qualitatem requiſitam in beneficio, vt in capitulo ei cui. de præbend. in ſexto. & dixi ſuprà. Et an cùm noo habent eam qualitatem poſsit fieri permutatio, vide gloſ. in verbo alio. §. ordinariis. de collatio. in pragmatica. de Selua in tractatu de benefic

neficio.in 3.parte.q.54. & quæ ſcripſi in §. ſtatuimus.2.de colla.in concorda.

13 Item fallit quando prouiſio fieret vigore mandati de prouidendo, quia mandatarij præferuntur nominatis, ideò collatio eiſdē facta valet.rub. de mand.apoſt.§.1. vbi dicitur procedere quando mandatarij proſequebantur ſua mandata, alioqui contra.

14 Præterea limitatur quando nullus nominatorum eo anno inſinuaſſet, tunc collatio alteri facta valet.§.teneantur.verſi.& ſi collatoribus.de colla.in concord.niſi eſſet eccleſia parochialis in ciuitate, vel in villa murata, vt ſuperius in 16.q.dixi.

Quæſtio.decimænonæ Epito.

1 *Collaterales beneficia vacantia temporibus nominatis præſtituta, conferentes alijs, quàm ipſis nominatis, quibus pœnis afficiantur.*
2 *Conferens euicto beneficio tenetur prouidere ei à quo eſt euictum: quod intellige, vt nu.3.*
3 *Ignorans non delinquit. fallit nu.4.*
5 *Collator denegans beneficia prouentibus tenetur nominato prouidere, donec ei de beneficio prouideat.*
6 *Et priuatur poteſtate cōferēdi, per octo mēſes.*
7 *Collator qui ſine cauſa noluit implere mandatum papæ tenetur crimine ſtellionatus. & indignationem papæ incurrit.num.8.*
9 *Periuri an ſint infames.*
Infames qui dicantur.
10 *Mandatis regis vel papæ nō obtemperans quomodo puniatur. & num.13.*
11 *Hæreticus eſt qui aſſerit eccleſiam non habere poteſtatem.*
12 *Collator non conferens nominatis eſt deponendus.*
14 *Collator ad omnes expenſas damna & intereſſe quæ paſſus eſt nominatus eo quia ſibi non fuit facta collatio, tenetur.*
Lex pœnalis loquens in reo extenditur ad actorem.

Quæſtio xix.principalis.

Quibus pœnis collatores nominatis beneficia non conferentes afficiantur.

1 DECIMONONO, principaliter quæritur, Quomodo puniātur collatores alteri quàm nominato vel graduato cōferentes beneficia temporibus eiſdem aſsignatis vacantia? Reſpond.

Primò, collatio eſt nulla, vt ſuprà dixi. & quando annullatur actus in odium perſonæ facientis cōtra præceptum ſibi factum, dicitur pœna. c. ſi religioſus. de elect.in 6. text. iuncta gl.in c.decete.de immu.eccle.in 6.gl.& ibi doct.in c.2.de conſtit.Bal.& alij in l.non dubium.C.de legib. Peruſi.& alij. in c.ſi.col.1.& ſeq.de elect.in 6. Maleret.in tract.de elect.fol.52.col.2. verſ. vtrum nullitas actus. Iaſ.& alij in l.nō dubium.C.de legi.Soci.conſi.112.quod collatio.in 3.vol. dixi in gloſſ.nullitatis pœnam, in §. monemus.de colla.in concorda.

2 Secundò, quia remoto beneficio à nō nominato, cui collatum erat in menſibus aſsignatis qualificatis, tenebitur is, qui contulit, eidem prouidere de alio, per text.ſingu. in c.inter cætera.in ſi.de præben. Anffre.in deciſio.Tholoſ.q.71.ſi Titius. & Iaſ.in l.ſi domus.§.de euictione.col.3.ff. de leg.1.vbi dicit eſſe caſum mirabilem, in quo donator tenetur de euictione, licet regulariter contra, vt in l.Ariſto.ff.de donat.nam vulgò dicitur, equi donati dentes reſpicere non li.l.ad res donatas.ff.de ædilit.ædict.glo.in clem.2.in verb.gratioſè.de cenſib. Iaſ.in l. quoties.nu.13. C. de rei vendica.

Conferēs euicto beneficio tenetur prouidere ei à quo eſt euictū.

3 Intellige niſi epiſcopus ignoraſſet, vtpote quia inſinuatio eidem facta nō fuiſſet, ſed prædeceſſori, vel vicario in epiſcopi abſentia, quia tunc nō teneretur epiſcopus prouidere illi, cui contulerat beneficio euicto. Panor.& Imol. d.c.inter.gloſſ.not. in §.ſtatuit.in verbo inane.de collat. in prag.quia ceſſaret fraus, quando eſſet ignorās, & ſcientiam, & non ignorantiam volumus obligari.l.generali.C.de tabul.libr.10.& ignorans non delinquit gl.nota.in l.ex maleficiis.ff.de act.& obli.in verb. ignorans. quā auream not.Bal.in l.1.C.qui accu.non poſ. vt refert Iaſ.in l.mora.col.6.ff.ſolu. mat.& Decius in c.2.de except.Barba.conſi.51.illud.col.2.in 3.vol.& conſi.51.illud.col.1.in 4.volu.ac conſil.62.Paulus.col.7. ibidem. & conſi.74.ſcripſit. col.7. & conſi.ſeq.col. penult.& conſi.77.col.penul. ibidem.

Ignorans non delinquit.

4 Fallit quando ignorātia eſſet craſſa, quia tūc paria ſunt ſcire, vel ſcire debere.l.quod te.ff.ſi certum peta.& ſemper collatores allegarent ignorantiam. hodie quia tot ſunt nominati, & vbique, vt ignorare non poſſint ſe habere.nam vulgò dicitur: Gargara quot ſegetes, tot templum nominatos, atque indoctos doctis prætulit hic. ſimilis adhuc poſſet epiſcopus ignorare inſinuationem factam, quæ etiam vix excuſaret eum, & caueat ab ignorantia affectata.c.2. de tempo.ordinan.in 6.

5 Tertiò tenetur collator alteri quàm nominato conferens beneficia eidem debita, prouidere in ſingulos annos illi de ſuis prouētibus, donec de beneficio nominato prouideat.c.dilectus filius.in 1.& 2.de præben. & hoc eſt iuſtum & rationabile vt puniatur in quo deliquit.ca. poſtulaſtis.vbi dixi de cleri.excom.miniſt. vide latè Federicum conſil.290. quia in parte in fine. & doctores in d.c.delectus.in 2.quæſtione 8.& poſtquam malitioſè idoneum recuſauit admittere.text.in c.paſtoralis.in ſi. de iure patro. & ibi gloſſ.& doct.tradunt quando præſumatur malitia in epiſcopo recuſante nomi-

Collator de prouētibus tenetur nominato prouidere.

natum idoneum, quod vix poſſet obtineri, cùm proſequente nominato collatio ſit nulla, vt ſuperius dixi, & vide Silueſtrũ de prierio in ſua ſumma. in verbo beneficiũ, in 2. q.8.

6 Quartò, priuatur poteſtate conferendi per octo menſes, quos liberos ad collationem habebat. §. fi. de colla. in concor. dixi fuſius in 4. notabi. in repet. di. c. poſtulaſtis. & in d. §. finali.

Stellionatus crimine tenetur collator.

7 Quintò, qui ſine cauſa noluit implere mãdatum papæ, in præiudicium impetrantis, crimine ſtellionatus tenetur. l. 1. ff. de crimi. ſtellio. & l. 1. de pigno. act. & accuſationem criminalem, vel denunciationem ciuilem proſequitur impetrans. Inno. & alij in d. c. dilectus. 2. in fin. quia pro hoc crimine non eſt expreſſa pœna in iure canonico, licet poſsit ampliari pœna. c. nulli. de rebus eccl. non alienand. l. iubemus. §. œconomus. C. de ſacroſanct. eccleſ. ideo relinquetur arbitrio iudicis. l. 1. ff. de effract. declaratur in concord. rub. de pœna temere venientium contra concord.

De indignatione papæ incurrente.

8 Sextò, indignationem ſummi pontificis incurrit, vt patet in concord. rub. de cõclu. Latera. cõcilij, in fi. & aliis pluribus locis, & qui principis incurrit indignationẽ, debet feudo quod ab eo tenet, priuari. gl. in §. porrò. verſi. ſed ſi delator. in verbo perdet. quæ fuit prima cauſa beneficij amittendi. & ibi Bal. dicit, quòd qui incurrit indignationem papæ, meretur priuari beneficiis eccleſiaſticis. quem ſequitur ibidem Aluarot. Idem tenet Bald. ibi, & Ioan. Baptiſta. in repetit. l. cunctos populos. C. de ſumma trinita. Feli. in c. veniens. col. 1. de præſcrip. Socin. conſi. 87. viſis inueſtitura. col. 3. in 3. volumi. text. in §. item qui dominum. quæ fuit prima cauſa beneficij amittendi. l. 2. C. de petiti. bono. ſublat. libr. 10. cle. fin. de celebratio. miſſa. Iacob. in tracta. de feud. in verbo dictíque vaſſalli. in 13. cauſa. Domi. Ioan. Sainſon in conſuetud. Turonen. rub. *des amendes*, artic. 2. vbi extendit ad murmurantes cõtra indulgentias. ideò hic non conferendo nominato vel graduato tempore eis præſtituto, collator incurrit indignationem tam papæ, quàm regis, ergo & beneficiis debet priuari, & feudo ſpectante ad regem, licet Bart. in extrauagan. qui ſint rebelles. in fine, dicat ſe huius clauſulæ, indignatioenm ſe, &c. nullum effectum inuenire. quem ſequitur Iaſ. in l. 1. ff. ſi quis ius dicen. non obtempera. not. tamen quæ ſuprà dixi, eſt etiam excõmunicatus qui non ſeruat conſtitutiones papæ. c. generali. 25. quæſtione 1.

Periuri an ſint infames.

9 Septimò, ſunt periuri. nam veniunt contra iuramẽtum quo ſeruare conſtitutiones & pręcepta Roma. pontificis promiſerunt. c. ego N. de iureiur. & ibi Felin. col. 3. & periurus eſt infamis. l. ſi quis maior. C. de trãſactio. gloſſa tamen diſtinguit in l. Lucius. ff. de his qui notant. infamia. Bald. in marga. in verb. infamis. quæſt. 11. Bart. & alij in l. quotiens. C. de dignitati. lib. 12. Paul. in l. iuſiurandum quod. §. fin. ff. de iureiur. Domi. & alij. in c. generali. de elect. in 6. textus expreſſus in c. infames. 6. quæſtio. 1. qui ſic loquitur, Infames eſſe eas perſonas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id eſt omnes qui chriſtianæ legis normam abiiciunt, & ſtatuta eccleſiaſtica contemnunt. facit textus in c. ſi autem. 11. quæſtione 3. cuius verba ſunt, ſi autem nobis epiſcopis non obedierint omnes presbyteri, & reliqui clerici tam maioris ordinis, quàm minoris, atque reliqui populi, non ſolùm infames, ſed etiam extorres à regno dei, & conſortio fideliũ, & à liminibus ſanctæ dei eccleſiæ alieni erunt. Barb. in rubri. de iureiuran. in clemen. colum. 5. & propter periurium clericus ſaltem eſt ſuo priuãdus beneficio. textus in c. 2. de reſcriptis. c. querelam. de iureiu. ſic & collatores qui beneficia nominatis & graduatis debita non conferunt. dixi in tractatu, de pacific. poſſeſsio. in 4. limi. verſic. 23. periurus, &c.

10 Octauò, peccãt mortaliter, quia non obtemperant mandatis papæ, nec regis, & dicitur ad Roma. 13. ca. Qui autem reſiſtunt ipſis, ſibi damnationem acquirunt. ca. qui reſiſtit. 11. quæſt. 3. ca. quod præcipitur. 14. q. 1. ſumma Angel. in verb. lex. §. 3. & ibi Silueſter. quæſt. 8. Panormitanus & alij latè in c. nam concupiſcentiam. de conſtitutio. Aſtenſis. in ſua ſumma. titu. 20. rubrica, de partibus iuſtitiæ. articu. vltim. gloſſ. in c. 2. de conſtitut. in 6. Panor. & alij in ca. clerici officia. de vita & honeſtate clericorum. & c. nulli phas ſit ſine ſtatus ſui periculo, vel diuinas conſtitutiones, vel apoſtolicæ ſædis decreta temerare. 25. q. 1. & qui hoc facit, blaſphemat in ſpiritum ſanctum. c. violatores. ibidem.

Non obtemperans mandatis papæ vel regis, quomodo puniatur.

11 Nonò, qui contemneret ſeruare canones, & papæ pręcepta ex malitia, dicens papam nõ habere poteſtatem ſtatuendi, nec ligandi, puniri deberet tanquam hæreticus. gloſ. ſingul. in c. generali. in verbo inhibemus. de elect. in 6. per text. in d. c. nulli phas. 19. diſtinct. ſequuntur docto. in c. 1. de conſtit. gloſſa penultima, in extrauaganti, execrabilis. Ioannes 22. Barbatias in capit. quod quibuſdam. de fideiuſſoribus. clementina 2. columna 41. de electionibus. text. in cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 1. Caſtellio. in diſputatio. incipiente, ſtatuto ciuitatis. Iaſon in l. 1. columna 1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemperaue. & ille dicitur contemnere, qui contrauenit ſine cauſa. gloſſa in ca. Metropolitanam. 3. quæſtione 7. Felinus in d. cap. ego N. columna 2. Item infidelis eſt. Hieronymus in cap. ſi apud. 23. quæſt. 5. ibi, quomodo enim poteſt fidelis eſſe in ſubſtãtia dei, qui carnali domino fidem exhibere nõ potuit? c. fin. 25. quæſtio. 1. & de dolo tenetur. l.

Hæreticus eſt qui aſſerit eccleſiam non habere poteſtatem.

tus.l.1.in princip.ff. de dolo.

Depoñẽdus collator non conferens nominatis.

12 Decimò, ſine ſpe veniæ eſt deponendus. c. omnia. 25. q.1. cuius verba inſero, omnia decreta prædeceſſorum noſtrorum conſtituta, quæ de eccleſiaſticis ordinibus & canonum ſunt promulgata diſciplinis, ita ab omnibus epiſcopis ac ſacerdotibus generaliter cuſtodiri debere mandamus, vt ſi quiddam in illa commiſerint, veniam ſibi honoris deinceps nouerint denegari.

Non obediens mandatis principis morte plectitur.

13 Vndecimò, morte debent plecti. Deutero. cap.17. Qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur homo ille. cap. abſit.11.q.3.& qui non obedierit principi, morte moriatur. c. 2.de maior. vbi dicunt doctor. poſſe etiam excommunicari. ca. ſi quis omnem.1. q.7. Ad quod aduertant collatores ordinarij, & nominatis & graduatis, vt tenẽtus prouideant: etiam in hoc recuſantes conſiliarij animaduertere debens, vt pœna vnius ſit metus multorum. l.1. C. ad legẽ Iuliam repetunda. vnde dicit Bald. conſi.271. quæritus. in 2. vol. q̃ contemptor mandati regis eſt capitaliter puniendus, tanquam violatos legis, l.fina. C.de veter. numiſma. poteſtate.lib.11.& gl. in verb. immortalitate. rubric. de legib. in lib. placitorum ſeu conſtit. neapolit. Et 1.Eſdræ c.7. in fi.& omnis qui non fecerit legem regis, diligẽter iudicium erit de illo, ſiue in mortem, ſiue in exilium, ſiue in condemnationem ſubſtantiæ eius, vel certè in carcerem. Incurrit etiam ſacrilegij crimen. l.1.& 2.C. de crimine ſacrilegij. & idem Bald. conſi.159. ſuper eo. col. penul. in 3. volu.& conſil.367. venerabilis. col.2. in eod. volumine.

Collatores ad expenſas tenentur quando nõ prouident nominatis.

14 Vltimò, dico collatores teneri ad omnes expenſas, damna, & intereſſe, quę nominatus paſſus eſt, vel expoſuit, eò quia non eſt eidem facta collatio, probatur in §.fina. de collat. in concord. vbi dicitur nominatum teneri ad intereſſe, damna, & expenſas, ſi ordinarium moleſtauerit. Idem dici debet ſi collator moleſtauerit nominatum, correlatiuè. per l.ſi.C.de indict. vidui. tollen. hoc etiam ſuadeo ex d.§.fin. ibi, eodem vinculo collatores, &c. & §. domino. ſi de feudo conten. ſit inter do. & agnat. vaſſa. & § dominus. de forma fideli. vbi ſi dominus delictum cõmiſerit, propter quod vaſſallus, in dominum cõmiſiſſet, perderet feudum, debet feudo priuari ratione correlationis. d.l.ſi.C. de indicta vidui. tollen.& iſta deciſio eſt ſancta, & iuſta. ſecundum Bald. & Aluaro. ibidem Barb. conſ.62. illud in medium. col.13. in 1. volu. text. & ibi gloſ. in c. de forma. 22. q.5 Iacobi. in tracta. de feud. in verbo qui quidem inueſtit. columna 4. verſi. ſed nunquid ecõtra. facit text. in l.ſi. C de fructib. & litium expenſis. vbi ſi quis habet priuilegium ſuper expenſis litis non ſoluendis, extendetus ad aduerſariũ propter qualitatem. facit text. iuncta gloſ. in c. 2. in verbo reus. de confeſsis. in 6. vbi dicit Domi. quòd lex penalis loquens in reo, extenditur ad actorem: & qui obtinet aduerſarium compelli ad iudicium venire perſonaliter, idem pariter tenetur. c.1. de iudi. in 6. Rota deciſ. 2. de dolo. Domi. in c.1. col.2. de dolo. lib.6. c.2.& ibi Feli. latè de mutuis peti. l.1.& ibi docto. ff. quod quiſque iuris.

Ergo ſicut nominatus ſi moleſtet ordinarium, punietus ad expenſas, damna & intereſſe, ita & ordinarius moleſtans nominatum. & hanc opinionem tenet Io. Andr. & Imol. in c. dilectus. 2. de præben. arg. c. ſanè. & c. veniens. de renunciatio. vbi dicnut quòd ille, cui non eſt collatum beneficium ſibi debitum, poteſt agere contra conferentem ad omnes impenſas, & maximè in conſcientia, in qua damnum quod tua cauſa patior, teneris mihi ſatisfacere. Exodi 21. ca. & dico in præfa. ad l. vnam. q.1.C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt proferuntur, ſi non potuero exigere ab eo cui collatũ erat collitigante. Et ſic aduertant ordinarij, vt graduatis & nominatis conferant temporibus eiſdem præſtitutis, & non ſuis inhabilibus. vide Cardi. in c. mandatũ. q.28. & ſeq & q.33. de reſcript. alias pœnas in præſentia ſũ miſſas facio, ne irritem crabones.

Quæſtionis vigeſimæ Epitome.

1 *Nominatus & graduatus intra quod tempus petere debeãt beneficia vacãtia ſibi conferri.*

2 *Nominatus non negligens non perdit beneficium ſibi debitum.*

Quæſtio xx. principalis.

Nominatus intra quod tempus beneficium petere debeat.

1 VIGESIMO', principaliter quæritur, intra quod tempus debeat nominatus & graduatus petere beneficium vacans ſibi conferri, & illud requirere, & acceptare? Reſpond. per gloſſam in §. item quod omnia. in verbo ſcilicet. de collat. in prag. quòd non inuenitur à iure tempus præſtitutum, ideò arbitrio boni viri relinquendum eſt. argu. l.1. ff. de iure deliberand. ca. ſi clericus. de præben. in 6. bonus autem iudex arbitraretur quòd petere debeat intra ſex mẽſes, intra quot ordinarius poteſt conferre. c. 2. de conceſ. præb. & patronus clericus habet ſex mẽſes ad præſentandũ, laicus quatuor. c. vno. de iure pa. in 6. Igitur ſi nominatus nõ petat intra ſex mẽſes, reputabitur negligens quo ad illud beneficiũ, ideò non poterit illud poſtea petere, etiã à ſuperiore, ad quem eſt ius deuolutum, vt nota. in capi. tibi qui. in fine. de reſcriptis. in 6. de Selua in tractatu, de beneficio. in 3. parte, quæſt.

63 *Papa licet habeat in beneficiis pleniſsimam poteſtatem, indiſcretè tamē & ſine cauſa non poteſt diſponere.*
64 *Papæ circa beneficia plena poteſtas in quibus conſiſtat.*
65 *Beneficiis priuari etiā à papa ſine cauſa quis non poteſt.*
66 *Cauſa in principe præſumitur: intellige condendo legem generalem: ſecus quando ſcribit ad alicuius ſupplicationem.*
67 *Rex Franciæ in beneficiis habet plenariā poteſtatem: in ſpiritualibus papa.*
68 *Intellectus can. ſi quis deinceps. 12. q. 7. Laicus beneficia non confert.*
69 *Papa beneficia temporalia etiam in curia vacantia non poteſt conferre.*
70 *Laicos beneficiorum eſſe capaces iuris non eſt ambigui, intellige beneficiorum temporalium.*
71 *Beneficia temporalia clerici non poſſunt habere.*

Quæſtio xxj. principalis.

1 *Inter plures nominatos quis præferatur.*

VIGESIMAPRIMA principalis quæſtio eſt, pluribus nominatis concurrentibus quis præferatur? Regula eſt quod antiquior. §. ſtatuimus. de colla. in cōcorda. quia in reſcriptis tempus datæ attenditur. cap. eam te. de reſcrip. & ca. ſi eo tempore. illo tit. in 6. facit l. ſi permittēte. C. ad Macedo. & qui prior eſt tempore, in dignitate debet eſſe potior, regula, qui prior. de regul. iur. in 6. l. qui balneum. in princip. & l. qui potior. ff. qui potiores in pig. habeantur. vnde dicit Bald. in l. ſi plures. colum. 1. C. de cōdi. inſert. quòd qui habet primum eſſe, habeat primum frui, & primum gaudere. refert Iaſ. conſil. 192. exorta. colum. 4. verſic. 3. facit in 2. volum. Et pulchrè Anto. Neguſantius in tractatu de pigno. & hypothe. in ſecundo membro quintæ partis.

2 *Apud antiquiorem claues eſſe debent.* Item valde abſurdum eſt quòd iuuenes antiquis præferantur. c. ſtatuimus. 61. diſt. & apud antiquiorem debent eſſe claues, & remanere. l. procurator. & ibi doctores. C. de edendo.

3 *Aduocatus antiquus præcedit iuniorem, fallit vt hic.* Item antiquior aduocatus præfertur iuniori. l. prouidendum. C. de poſtulan. quia dicitur melior in practica. licet ſit minoris interdum ſcientię, ſecundum Alber. ibi dicentem cauendum eſſe à medico iuuene, quia eſt peſtis in patria.

4 Si tamen iunior aduocatus fuerit doctor, debet præcedere antiquiorem aduocatum, non doctorem textus in l. vna. verſicu. ad iſtū, ibi, & vir illuſtris ex magiſterio, & iuris doctor in hac alma vrbe Theophilus, viri etiā diſertiſsimi togati ampliſsimi fori tuæ ſublimitatis Dioſcorus. &c. C. de Iuſtinia. Cod. confir. vbi ſumēdo argumentum ab ordine literæ, hoc probat, quia ibi prius nominatur doctor quā aduocatus. & hoc expreſsè dicit Signorel. Homodeus conſi. 129. col. antepenult. per illum text. clamans contra aduocatos antiquos volentes præcedere doctores.

5 Notandum eſt, quod quando confertur antiquiori nominato, vel alteri, debet exprimi, tibi graduato & nominato conferimus. vel tibi tāquam nominato & graduato, aut aliud æquipollens. aliâs non valet collatio, quia voluntas & poteſtas non videntur cōcurrere, vt ius requirit, in c. cùm ſuper. de offic. deleg. ſed voluntas cōferendi graduato, nominato non apparet, cum quælibet collatio ſolebat fieri tibi tāquam idoneo, ergo non valebit. *Collatio nominato quomodo fieri debeat, & graduato.* Item hoc eſt introductum partim in fauorem aliorū nominatorum, ne eis per iſtas collationes fiat præiudicium: & vt ſi videant non ſic eſſe factam collationem, requirant ſibi conferri. partim etiam, vt iudices regij protectores concordatorum ſciant an ſit concordatis ſatisfactum. nec admittetur probatio iſtius qualitatis per teſtes, ſi non eſſet in literis collationis expreſſum, arg. text. in c. ſi motu proprio. de præben. in 6. Alioqui indies cogitaretur materia fabricādi falſum & inueniendi teſtes hoc deponētes. In mēſibus tamen graduatorum, quia epiſcopus poteſt gratificare vnum ex graduatis, ſufficit ſi epiſcopus conferat tibi idoneo, quia alter graduatus nō poteſt quæri, licet non expreſſerit illam clauſulam, tibi tanquam graduato, ſi ille cui facta eſt collatio, erat graduatus, & ritè qualificatus. & idem ſi conferatur beneficium parochiale in villa murata exiſtens extra menſes nominatorum. *Arreſtum.* ita arreſto concluſum extitit ab hoc venerando ſenatu in cauſa magiſtri Guillelmi Eſeliſſon, appellantis cōtra magiſtrū Leonardum Marin, hoc anno 1536. circa feſtum Penthecoſtes. ideò iuribus non aliter probabo, quia mihi ſufficit tanti authoritas ſenatus. Quod eſt verū niſi collatio ſe referret ad certū, vtpote ad inſtrumentum refutationis, vel diceretur, prout requiſiſti, conferimus, vel aliâs, vt iudicauit ſenatus, anno 1549. die 7. Decembris, pro Thoma Cuelly, contra Beguier. in 2. inquiſitionum camera: *Arreſtum.* quia paria ſunt aliquid exprimere, vel ſe referre ad aliud certum. l. ait prætor. §. fin. ff. de re iudic.

6 Et antiquior dicitur non ætate maior. §. ordinatione. in authē. de mona. colla. 1. alio qui quilibet diceret ſe antiquiorem, & plures annos quā haberet. Nec gradu, videlicet vt qui prius ſumpſit gradū, is præferatur. ſed tēpore, id eſt qui prius fuit nominatus, tex in c. ſi. 17. diſt. & ibi gl. dicit generale eſſe, vt qui prius dignitatē receperunt, aliis præferātur. gl. in verbo antiquiores. in c. fi. de cōſue. in 6. c. epiſcopo. 74. diſt. l. 1. & l. pe.

C. de

C.de dignita.lib.12.l.1.de præpo. ſacri cubicu.eod. libr. Brunel.in tracta. de dignitate leg.in conclu.22. quod eſt verum ſi omnes ſint præſentes, alioqui ille dicitur antiquior inter præſentes, qui prius inſtitutus & receptus eſt, licet alius abſens fuerit prius inſtitutus, quàm iſte præſens. & ſic fuit declaratum in hoc ſenatu, anno 1537. die 26. Iulij, pro capitulo Carnoten. & inter doctores eiuſdem profeſsionis ille præferri debet, qui prius fuit effectus doctor. Barto.in l.1.ff.de obſequiis.& d.l.1.C.de dignita. & l.fi.C.de tyro.lib.12. Et conuocatio capituli ſpectat ad antiquiorem de collegio deficiēte recto se, vel priore, ſeu decano. Bartol.in l.1.ff. de albo ſcrib.per tex.in l.2.C.de decur.lib.10. Iaſ.in l.eum quid in 2.lectura.column.penult.& vltim.ff.ſi cert.peta.

Arreſtum.

7 Et antiquior cōſiliarius vel canonicus dicitur, qui primò receptus eſt, licet ſit ætate iunior. Bart.in l.qui ad tempus.ff.de decur. Deci.conſi.161.pro domino præpoſito. Idē in militibus ordinis ſancti Michaelis, vt præferatur is qui prius à rege habuerit ordinem. quod fallit in regibus, & ducibus. hi enim ordinem præteritum ob dignitatis eminētiam habebunt, vt vidi ſtatutum in ordina. ordinis ſancti Michaelis à rege Ludouico editis.

Conſiliarius antiquior quis dicatur, & miles ſancti Michaelis.

8 Amplia etiam ſi vltimus nominatus eſſet doctor, primus verò eſſet tantū baccalaureus, vel artium magiſter, quia illa qualitas nil facit niſi in data concurrentibus. argu. c.ſi à ſede.de preben.in 6.gl.in § ita tamen. in verbo, quibuſcunque.de collat.in prag. etiā ſi eſſet doctor in theologia, vel in vtroque. quia text. tantum præfert antiquiorē, ergo quemlibet, cum non diſtinguat. argu. l.de precio.ff.de publi.in rem actio.gl.in 6. parte regul. Iulij ſecundi. Ideò ſuſtinui concluſionem, quæ eſt 22. meæ ſecundæ repetitionis, quæ ſic dicit, Magiſtri artiū theologis, quo ad ſacerdotia, præferri debent. quę cōcluſio debet intelligi vt ſuprà dixi. quando magiſter artiū eſt antiquior, nam ex tempore ius eſt iſti acquiſitum, ideò nō poteſt tolli per theologum poſtea venientem: ſecus dicerem quo ad honores, in quibus theologus præcedit artiu magiſtrum, etiam ſi eſſet centum annorum. docto.in c. clerici.de iudici.& in l.cùm quid.ff. ſi cert. peta. Idē in mandatis arbitror vt antiquior præferatur.c. duobus.de reſcri. Idem ſi ſint eiuſdem datæ mandatorum, ſed artiū magiſter prius pręſentauit. ibidem dicitur eſſe præferendum. & hæc concluſio mouit bilem quibuſdam theologis eam non intelligentibus.

Concluſio. Magiſtri artiū theologis quo ad ſacerdotia præferri debent.

Poſtea in concluſione ſequēti dicebatur: Imò his præferendos eſſe medicos iure conſtat, quæ debet intelligi, quando medicus inſinuaſſet illo anno, & theologus nō, nec magiſter artium, tunc medicus pręferetur. §.teneantur.de colla. in concor.

Idem etiam dicendum eſt, quando medicus & theologus impetraſſent mādata eodem die, & eſſent æquales: tunc ſi medicus prius pręſentauerit, erit præferendus theologo quo ad ſacerdotia.d.c. duobus.

Idem ſi theologus erat inhabilis, quia paria ſunt non eſſe, & inhabilem eſſe. l. quotiens.ff.qui ſatiſda.cogan.glo.in l.ſi plagij. C.ad legem flauiam. de plagia.

9 Secundò, etiam ſi vltimus prius nominationes præſentaſſet.c.eum cui.de præbend. in 6.c.tibi qui.de reſcript.eo.lib. gloſ.in §. ita tamē.in verbo præferri.de colla.in pragmat. quia non attenditur præſentatio, vbi data eſt potior.

Præſentatio prius facta non nocet antiquiori, nec recepto.

10 Tertiò, procedit etiam ſi vltimus eſſet receptus in canonicū ſub expectatione præbendæ.d.c.eum cui.& d.c.tibi. Feli.in c.capitulum.colum.3.de reſcript. Inn.in c.ſtatuimus.de maiori.& obedi. vbi dicit iniuſtum eſſe, ſi per ſecundos primi ius amitterent.c.duobus.de reſcrip.in 6. aliàs quotidie fieret fraus, & antiquiori nunquam prouideretur. Peruſ.& alij in cap. quia ſæpè.de præbend. in 6.

11 Quartò, auge procedere etiā ſi poſterior eſſet nepos collatoris, filius gallinæ albæ, quod per ſe magnū eſt, vel filius Baronis, Comitis, aut alterius principis. text. & ibi Bald.in l.ſi fundus.C. qui potior.in pigno. habeant. quia tunc omnino excluderetur, quia licet data paritate nobilis præferatur ignobili. Panor.in c. venerabilis.de præbē. Bald.in l.nemini.C.de aduoca.diuerſo.iudic. Feli.in c.ſuper eo.colum.3.de teſtib. tamen non procedit quādo non eſt paritas, vt ibi per eoſdem licet videre, glo.in regula Iulij ſecundi. in vltima parte.

Nepos collatoris non præfertur antiquiori nominato.

12 Quintò etiam ampliatur, ſi collatio eſſet facta intra ſex menſes poſteriori, quia primo proſequēte annullabitur, quatenus de facto proceſsit, vt ſuprà dixi, nec ius à primo ob illam abortiuam collationem auferetur. alioqui collatores quotidie illā fraudem exercerēt. Peruſ.in c.executor.de conceſsio.præbend. etiam ſi ille primus poſſediſſet quatuor menſes. Bald.conſil.182.ad euidentiam. in 2.volumi.

Collatio facta poſteriori non nocet antiquiori.

13 Sexto, extende etiam ſi iunior eſſet excellentis doctrinæ, quo caſu ſcholaris præcedit doctorem indoctum. gl.in l.1.C.de anno.ciui.libr.11.Panor. & alij in c. clerici.de iudi. Barba.in procemio.clem.in 2.lectura. colum.12 Feli.in c.paſtoralis.col.1.de offic. deleg.& in rubr.de magiſt.col. vlti. Iaſ.in l. cum quid. ff. ſi certum petatur. Bonus de curtili, in tractatu nobilitatum.in 3. parte. numero 109.

14 Et talis doctor indoctus non debet gaudere priuilegiis doctorum. Panor.& alij in d.c.clerici. & ille dicitur doctus, quem auditores doctum referunt. l. cum ſcriptum. ibi, Seruij auditores retulere.ff.de dote prælegata. l. quæſitum.in principio, de fundo inſtru

Contra doctores indoctos.

inſtructo.latè dico in interpret.authen.habit.C.ne filius pro patre. Imò ſi doctor publicè legẽs ſecum facit intrare famulos, vtpote quia non habet ſcholares, eſt infamis ſecundum Angel.in l. vna.C.de ſtud. libera.vrb.Romæ.lib.11.refert Valae.in repet.l. imperium. col. 27. ff.de iuriſdict. om.iudi. & tales inutiliter legẽtes ſcholaribus poſſunt reprobari.l. grammaticus. C.de profeſſo.& medic.libro 10. & vellet deus quòd iterum examinarentur, & reprobarentur, ſi idonei non eſſent, vt vult Barto.in l. ſed & reprobari. ff.de excuſa. tut.hi enim ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitaræ, quibus caligo tenebrarum reſeruatur.2. Petri.2.cap.& aſinæ Balaam comparantur.cap.ſecuti.2.quæſt.7.Floren.in 3. parte ſummæ.in tit.5.capitulo 2 §.10.doloſéſque dicuntur, vel doctores in culina.tamen in his nominationibus antiquiores, quia præſumitur quòd ſint doctiores, præferuntur etiam ſi non ſit ita. gloſ.in regu. cancella.15.in 2.prærogatiua.Barb.in c.clerici.col.4.de iud.

Iurans conferre primum, non tenetur conferre nominatis debitum.

15 Septimò, amplia etiam ſi epiſcopus, aut alius collator iuraſſet cõferre primum ſecundo nominato, quia tũc illud iuramentum non ligabis eum quin teneatur cõferre antiquiori: nam debet intelligi de primo libero, quod liberè epiſcopus poterit conferre, videlicet in beneficio vacante extra menſes nominatis deputatos. nam ſemper intelligitur excepta authoritas ſuperioris.cap.venientes.de iureiurand.glo.in l.ſi. ff. qui ſatiſda. cogant.& authoritas ſuperioris eſt in concordatis, vt antiquiori conferantur beneficia in menſibus nominatis deputatis vacantia, ergo illa cenſentur excepta, alioqui iſtam fraudem cogitarent, ac fortè collatores exercerent, quibus eſt obuiandum.

16 Octauò, etiam ſi ſecundus eſſet nobilis, aut diues, etiam ſi diuitias Midæ, vel Crœſi haberet, nempe hoc caſu nil vtilitatis afferunt diuitiæ, ſed potius nocumento ſunt, quia non beneficiatus præfertur beneficiato, & pauper diuiti.reg.cancella.15.& not. Fel.in c.capitulum. de reſcri.& doct.in ca. cum ſecundum. de præbend.quod eſt verum de iure. ſed hodie habenti, & diuiti datur.

Sanctitas viri non derogat antiquitati.

17 Nonò, etiam procedit ſi ſecundus eſſet presbyter Andreas, & ſanctus, quia propter ſanctitatem vnius non debet alteri iniuria inferri, & vnum altare non debet euelli, vt alterum cooperiatur.l.aſsiduis. C.qui potior. in pignor.hab.capitu.cùm olim.& ibi Bald.de conſuet.facit cap.ex parte. de foro competent.cap. cum cauſam. de præbend. quamuis in multis caſibus derogetur regulis iuris propter viri ſanctitatem, & honeſtatem.cap.niſi eſſent. & ibi dixi. de præb. multos caſus congerit Hippol. conſ.1.circa fi.ibi cernere licet.

Vna vniuerſitas non eſt quo ad nominationes magis priuilegiata quàm alia.

18 Decimò, amplia etiã ſi vltimus eſſet nominatus in vniuerſitate Pariſien.primus in alia vniuerſitate nõ ita famoſa, cùm nulla ſit ſub cœlo tam famoſa, quo ad theologiam & artes, tamen cùm omnes vniuerſitates regni quo ad nominãdum ſint æquè priuilegiatæ, non fiet aliqua differentia. gl. in §. ita tamen. in verbo non teneantur.de colla.in prag.ſequitur domi. Chaſſa.in cathalo.gloriæ mundi, in decima parte, conſidera.32.iſtæ enim qualitates non tollunt temporis prærogatiuam. Innoc.in c.ſtatuimus.de maior.& obedien. Bart.in l.1. ff.de obſeq.Dec.in c.clerici.col.5.de iud.

Promotus ſub doctore famoſo præſumitur doctius.

19 Licet promotus in vniuerſitate famoſa, & ſub doctore famoſo, maiorẽ habeat primo aſpectu ſcientiæ præſumptionem. Ioã. de Ana. in rub. de tornea. referunt moder. in prœmio ff. & bonum eſt habere doctorem famoſum, quem imiteris.

Filius doctoris nõ præcedit antiquiorem nominatum.

20 Vndecimò, extende etiam ſi ſecũdus nominatus eſſet filius doctoris, qui & ſi alios in data pares præcedere debeat. Baldus in l.iubemus.per illum tex.C.de aduoc.diuerſo.iudic.Alexand.in l.1.C de dignit. lib.12. Ioann. de platea in l.in filius. C.de decurio. lib.10. Barb.in proœ. cle.in verb. ſalutem.in 2.lectura.colum.13. tamen hic non præcederet antiquiorem.Purpu.in d.l.cùm quid. ff.ſi cer.pet.

Doctor factus à papa, alios præcedit.

21 Duodecimò, etiam procedit ſi vltimus eſſet factus doctor à papa, rege, vel imperatore, qui licet alios debeat præcedere, vt no. Alexand.in l.1.ff.de albo ſcriben Roma.in repet.l.ſi verò.§.de viro.49.fallen.ff.ſolut. matr.Fel.in c per tuas.colum. 1.de maiori. & obedien.Iaſ.in l.2 §.prius. in 3. concluſ. ff.de vulga.& in l.ſi quis maior.colum. fin. C.de tranſactio.Dec.in c. clerici.de iud. tamen non præcedet hunc antiquiorem nominatum quo ad beneficiũ, quia ei eſt iam ratione temporis ius quæſitum, cui princeps non videtur velle derogare argu.l.nec auus C.de emancipa.libero.l.ex facto.ff.de vul.ſi omnes ſupradicti eſſent poſtea nominati, per ſupradicta.

Papa confert iuniori nominato.

22 Primò, regula illa perdit officium ſuum quando papa iure præuentionis non nominato, vel nominato iuniori contuliſſet, quia poſtquam poteſt conferre non nominato, multò magis iuniori nominato, & ſecundo nominato, vt not.Ioan.de Selua, in ſuo tract.de beneficio in 3.parte. q.29. per §.primum, rubr.de manda.apoſto.ſupra.

Priuatus nominationibus, & poſtea reſtitutus perdit prærogatiuam.

23 Secundò, limitatur quando primus eſſet à doctoribus, & ab vniuerſitate, gradu, & nominationibus, quòd rarò euenit, priuatus, & poſtea per principem fuiſſet reſtitutus, tunc nominatus medio tempore, videlicet ante reſtitutionem, præfertur iſti, quia reſtitutio fit ſine præiudicio tertij. capitu. quamuis. de reſtrip.in 6. Vnde dicit Barto. in l.ſecunda.in princip.ff.de decusio.per illum text. quòd doctor de collegio expul-

ſus,& poſtea reſtitutus, non recuperat locum quem habebat, nec primum gradum, vt tanquam antiquior prçferatur in dando primum ſuffragium, ſed habebitur vt quidam de nouo veniens ad collegium: & dicit Bononiæ fuiſſe practicatum tempore Romei.de papul.& per hçc reſpondi canonicis Bituric.eccleſię, qui tempore infirmitatis reſignauerant ſuas præbendas, quòd ſi poſtea reconualuerint,& eaſdem præbendas obtinuerint per aliam reſignationem, quòd non poſſunt venire ad loca, quæ primò habebant in eccleſia, ſed tanquam venientes de nouo, vltimas ſedes habebunt, & tenentur ſoluere pro ingreſſu, ſicut ſi de nouo venirent, quia verè de nouo veniũt. & quia hanc deciſionem oculo toruo reſpexerunt, malè fuit mihi ſolutũ, ideo miſſas feci allegationes alias, eas cum operæpretium fuerit, in medium adducam: interim vide Ioan.de Selua, in tracta.de beneficio.in 3.parte.qõ.31.& text.in ca.quoniam. ibi, de nouo mutatis prioribus locis,& inferioribus aſsignatis.de ſymo.de æquitate tamen ſeruatur contrarium: quia renunciaſſe non cenſetur, qui ſtatim reaſſumit beneficium, vel nunquam dimiſit illud.argu.l.diuortium.ff de diuort.l.quicquid.de regu.iur.Et ita cenſuit ſenatus Pariſien.anno 1549.die 23. Ianuarij, pro do.Bochetel, canonico in eccleſia cathedrali Bituricen. qui reſignauerat in fauorẽ neporis, & ipſe non acceptauit. Ideo ſemper reſignans canonicus remanſit, & quamuis capitulum noluerit illi diſtribuere fructus, & diſtributiones, tamen fuit condemnatum ad damna, intereſſe, & expenſas: plenius ſcripſi in praxi beneficia.in 3.parte. tit.ratione perſo.& rei vitiatur reſigna.in fi.

Arreſtum.

24 Tertiò, fallit quando primus eſſet inhabilis, quia tunc idem eſt, ac ſi nullus eſſet, ideo ſequens nominatus admittetur.argu. ca.ſuggeſtum.de iure patro.facit l.quotiẽs. ff.qui ſatiſda.cogant.l. 4.§. cõdemnatum. ff.de re iud.& ibi ad hanc rem facientia addidi, vel quando primus eſſet repulſus à ſuis nominationibus.

25 Et dicitur repulſus, quando duxit vxorem.c.1.de cler.coniug.vel habitum clericalem reiecit.l.profeſsio.C.de munerib. patrimo.lib.10.vel iuri ſuo renunciauit.c.audita.de reſtit.ſpol.vel lata fuit ſententia contra eum, cui acquieuit.gl.in ca.1.de conceſ. præben.vel factus eſt miles. arg.ca.1.& ſeq. 51. diſt. vel aliis modis de quibus per Cardi.in ca.mandatum.q.1. de reſcript.dico in tracta.de pacifi.poſſeſſ. vbi trado, quando quis dicatur inhabilis: de hac tamen inhabilitate non debet diſputari, antequam beneficium acceptauerit. l. non oportet. ff. de legat.2.

Quibus ex cauſis repulſus dicatur nominatus.

26 Quartò, fallit quando primus eſſet negligens.ca.tibi.de reſcrip.& quando ſit, dixi in præceden. quæſt.& in gl. proſequentes.de manda. apoſto.

27 Quintò, non procedit in beneficiis vacantibus eodem momento, vtpote ab vno qui duo vel plura poſsidebat, tunc ordinarius conferre poterit melius beneficium ſecundo nominato, & beneficium tenue antiquiori, & valebit collatio, dum tamẽ modo primo conferat antiquiori, & poſtea alteri. argu. ca.ſi pluribus. de præbend. in 6. gloſſ.in §.item quo ad dictas.in verbo nominatorum.de colla.in pragma. Do.in ca. mandato.columna 2.de præbend.in 6.Brunel.concluſi.22. in vltima declaratione in ſuo tractat.de dignit.leg. Et quia nominationes regulariter ad petitionem, & non motu proprio vniuerſitatum cõceduntur, vt notoriè patet, licet etiam motu proprio concedi poſsint ſecundum eoſdem. Sed non eſt conſuetum,& nunquam vidi concedi, licet in tribus Frãciæ vniuerſitatibus fuerim doctor regens, & in aliis fermè iura interpretatus fuerim. vide Alber. in l.fi.col. 2.& ſeq.ff.de conſt.princ.

Opinio habet ordinarius quãdo eodem momento vacant beneficia.

28 Sextò, flectitur regula quando primo iam fuiſſet prouiſum vſque ad ducentos florenos auri de camera, etiam per aliam viam quàm nominationum. Card. in cap. mandatum. col.3.in 1.quæſt. de reſcri.not. in clem.gratiæ.illo titu §.volumus.de colla.in concord.vel quando eſſet ei collatum beneficium curatum.c.ordinarij.§. in conferendis.de of.ordina.in ſexto. Tunc ſine diſpenſatione non recipietur ad aliud.cap. ordinarij.§.in conferendis. de officio ordinar.

29 Septimò, reſtringitur quãdo primus eſſet nominatus ſub conditione, quæ non eſſet purificata tempore vacationis beneficij, licet non fiat frequenter, tunc ſecundus nominatus prçfertur.argu. cap. ſi pro te.de reſcrip.in 6.Feder.conſil.69.caſus talis eſt. Bindus,&c.col.2.

30 Octauò, etiam non procedit quando primus non inſinuaſſet illo anno, tunc ſecundus qui inſinuauit, eſt præferendus.§.teneantur. de colla.in concord. & ſuprà latè dixi. Sic dicitur de duobus mandatariis, quòd ſi ſecundus præſentauerit,& non primus, is prçferatur primo, quia iniuſtum eſſet, vt ante receptionem literarum ligarentur.ca.audita.de reſtitu.ſpoliato. Innoc.& Card.in ca.mandatum.de reſcrip. intellige tamen ſecundum text.in ca.tibi qui. de reſcrip.in 6.

Iunior præfertur antiquiori, ſi nõ inſinuauerit.

31 Nonò, fallit quando primus acceptaret beneficium, & poſtea ſtatim renunciaret non nominato, quia videtur facere in fraudem ſecundi, ideo ſecundus præfertur.arg. ca.finali.de renunc.in 6. Sic fuit prolatum arreſtum Tholoſæ in vtilitatem do. Ioannis Veyrier, canonici Viuarien.pro quo multa ſcripſi: nec valeret tunc facta permutatio fraudoloſa, aliàs cõtrà.gl.in §.quòd ſi quis ex dictis.in verbo cenſeatur.de collationibus

Renunciatio primi nominati, non præſit. Arreſtum.

latiorib. In prag.

32 Decimò, non procedit quando nominationes primi nominati eſſent nullæ, quia quod nullum eſt, nullum debet operari effectum. l. non dubium. C. de legib. Felin. in c. ex tenore. de reſcri. Iaſ. in l. 2. §. quòd ſi in patris. col. 5. ff. ſolut. matr. & l. cauſas. in fin. C. de tranſact. Dixi in repetit. l. quòd iuſsit. in 2. notab. fallen. 4. ff. de re iud.

Nominationes nullæ, nullam prioritatem inducunt.

33 Vndecimò, perdit officium ſuum hęc regu. ſi primus non haberet qualitatẽ requiſitam, quia fortè beneficium requirebat ſacerdotem ex fundatione, & ſecũdus erat ſacerdos, primus non, nec in ætate 25. annorum, & beneficium erat curatum, tunc præfertur ſecundus. ca. ei cui. de præb. in 6. Feder. conſil. 69. caſus talis, & c. Barb. in ca. dilectus. nume. 19. de offic. lega. alioqui ſi beneficium non requirebat ſacerdotem, ſemper præferetur primo receptus. Præpoſ. in c. fin. 75. diſtinct. Item ſi vacaret præbenda theologalis, & primus nominatus non eſſet theologus, tunc theologus etiam vltimo nominatus præferri debet. in §. 1. de collat. in concord. vbi dixi.

Antiquior nõ habens qualitatẽ excluditur.

Idem ſi ſecundus expreſsit dignitatem, primus non. c. quia ſæpe. de præb. in 6. vel ſecundus erat canonicus creatus in illa eccleſia ad effectum obtinendi dignitatem, antiquior non, tunc præferetur ſecundus, per rub. de reſerua. ſupra. & ibi dixi.

34 Duodecimò, fallit quãdo primo nominato eſſet ſemel prouiſum per eundem epiſcopum, licet non vſque ad illam ſummam ducentorum florenorum auri de camera, tamen quia non videtur bis grauatus, vt vni conferat, præferetur ſecundus, quia omnis actus debet intelligi de primo. arg. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignif. facit quòd nemo videtur bis grauere aliquẽ. c. mandatum. de reſcri. nec bona fides patitur, vt bis ab eodem exigatur. reg. bona fides. ff. de regu. iur. vide quæ ſcripſi in §. ſtatuimus. & §. volumus. de coll. in concord.

Ordinarius nõ videtur grauatus vt bis vni conferat.

Idem ſi collator modicum dederit beneficium primo, vt renunciaret iuri ſuo in beneficio, quod vacauerat in menſibus nominatorũ, cui iuri renunciauit primus. Cardi. in ca. mãdatum. col. 3. qõ. 1. de reſcri. dicens idem in mandatario primo, qui compulſus miſeria, & fatigatus laboribus ceſsit, vt ſecundus poſsit venire. arg. c. ſi. illo titu. intellige vt dicunt ibi, & dixi in gloſſ. proſequentes. de manda. apoſt. in concord.

35 Decimotertiò, fallit quando primus nominatus promiſiſſet, & iuraſſet non requirere, nec acceptare beneficium primò vacaturum in præiudicium ſecundi, tunc illa conuentio valebit, & ſecundus præferetur primo Rota deciſ. 123. nota quòd vbi primus. in antiq. gloſ. & doct. in capitulo cùm inter. de renunciat. quia iuramẽtum poteſt ſeruari ſine detrimento ſalutis æternæ, ideo venit ſeruandum. c. ſi verò. de iureiurand.

Primus nominatus iurãs nõ acceptare primum an ligetur.

& ſi ſemel renunciauit, etiam ſi ſit adhuc intra ſex menſes non poterit petere, ſed ſecundus ſic. l. 1. §. qui ſemel. ff. de ſucceſſo. edic. vbi ſic dicitur, qui ſemel noluit bono. poſſe. petere, perdidit ius eius, & ſi tempora largiantur. vbi enim noluit, iam cœpit ad alios pertinere. Idem ſi primus conſenſerit, vt conferatur ſecundo. cap. ſi tibi. ibi, niſi conſenſeris. de præben. in 6. quod raro euenit.

36 Decimoquartò, non procedit, quando antiquior nominatus primo impetraſſet illud beneficium nunc vacans, & tamen tempore ſuæ impetrationis non vacabat, & ſic viuentis beneficium impetrauerat: nam tũc eſt incapax ad illud, quamuis vacet in menſibus nominatorũ, & ſic iunior nominatus poterit illud beneficium habere. gloſſ. in regula cancel. 20. Innocen. 8. per ca. 1. & ibi nota. de conceſſ. præbend. & ibi dixi hoc anno interpretãdo illum titulum. de hac impetratione beneficij viuentis tradit plenè Ioann. Dayma in prooemio concorda. in gloſſ. adiunctum. Ego abundantius in praxi beneficiali in reſcripto reſignationis.

Dẽ impetrante beneficiũ viuentis.

37 Decimoquintò, fallit quando antiquior fuiſſet cauſa mortis illius, per cuius obitũ vult habere beneficiũ, tunc enim non poſſet illius beneficium obtinere: ſed ſecũdus veniet. argu. l. ſi ab hoſtibus. §. fina. ff. ſolut. matri. vbi maritus occidens vxorem, non poteſt aliquid ex dote lucrari: quod intellige, quando hic nominatus fuiſſet in cauſa & in culpa, alioquin contra. Fel. in c. in noſtra. correla. 37. in fi. de reſcri.

Nominatus procurans mortem beneficiati ab illius beneficio excluditur.

38 Decimoſextò, præfertur ſecundus nominatus quando ordinarius eum gratificaſſet conferendo eidem eccleſiam parochialem ſitam in ciuitatibus, vel villis muratis, quæ vacauerat in menſibus ordinariorum, quia tunc ipſi liberè poſſunt conferre, idoneis tamen, & qualificatis §. præfatique ordinarij. de colla. ſupra. vbi dixi. & in §. ſtatuimus. 2.

Ordinarius gratificari quãdo poſſit in villis muratis.

39 Decimoſeptimò, limitatur quando gradus eſſet nullus, vt pote quia eo eſſet priuatus, vt tenet gl. in regula cance. Iulij ſecundi. in 3. parte. in fin. vel ſi eſſet quaſi per ſatyram promotus, vt in prooemio ff. habetur in §. & primo quidem: id eſt per ſaltum. in §. monemus. de colla. in concor. ca. monachos. 16. q. 1.

Et dicitur ſaltus locus denſus ſilueſtris & inuius, vbi arbores in altum ſaliunt. Lucas in rubri. de fund. rei priua. C. libro 11. l. ex duobus. ff. de nego. geſt. & quidam ſunt æſtiui, quidam hyberni. l. qui ſaltum. ff. de legatis 3. Et cuſtodes ſaltus dicuntur ſaltuarij. l. cum quæreretur. §. fin. ff. de legat. 3. l. inſtrumenta. in fin. de fundo inſtruc. Item ſaltus dicuntur actus ſaliendi à ſaliendo dicti. gloſſ. in clem. ne in agro. §. porrò. de ſtatu monachorum.

Saltus quid ſit.

Per ſaltum promotus quis dicatur.

40 Et tunc dicitur per ſaltum promotus, quando gradum licentiæ ſuſcepit ante gradum baccalaureatus, vel doctoratum ante licentiam: nam benè ſaliuit de baccalaureatu ad doctoratum, quia gradatim aſcendendum eſt. l. vt gradatim. ff. de munerib. & honor. l. fi. C. de decurio. lib. 10. & l. 1. & per totum. C. vt dignitatum ordo ſeruetur. libr. 12 c. legimus. 92. diſtinct. eaſum apetit, qui ad ſummi loci faſtigia poſtpoſitis gradibus per abrupta quęrit aſcenſum. c. ſicut. 48. diſtinct. Sic dicitur per ſaltum promotus qui ſuſcepit ordinem ſacerdotij poſt quatuor minores, vel primũ ſacrum, vel poſt ſubdiaconatum, vt traditur in rubric. de clerico per ſaltum promoto: & ibi declarat Hoſt. in ſumma. & Aſten. in ſumma in rubr. de collatio. ordinum. libro 6. articu. 3.

41 Item ſententia dicitur lata per ſaltum, quando à litis cõteſtatione ſaltauit ad ſententiam omiſsis mediis. Bal. in l. prolatam. col. pen. C. de ſenten. & interlo. omnium iudic. & iſta propriè dicuntur per ſaltũ fieri.

42 Item dicitur largè per ſaltũ promotus, qui ante tempus quinquennij ſumpſit gradum, vel triennij in nobilibus, licet poſtea ſtuduerit. §. monemus. de collatio. in concord. & in 4. par. regula. cancella. Iulij ſecundi. facit tex. in l. iubemus. ver. pro ſportulis. ibi, nec de cætero quenquam antequam per ſtatuta tempora legũ eruditioni noſcatur inhæſiſſe, ſupradicto conſortio ſociari. C. de aduocat. diuerſ. iud. Auriol. in additio. ad Guliel. de mõte laudu. in c. cum ex eo. de elect. in 6. & dixi in §. præterea. in gl. ſtuduerint. de col. in concor.

Vniuerſitas, an poſsit ſuper tempore diſpenſare.

43 Nec poterit facultas vel vniuerſitas diſpenſare, quòd quis ſumat gradum ante quinquennium, vt expreſsè tenet gloſſ. in verbo ſtuduit. in §. ordinat. de coll. in prag.

Nec proderit illa diſpenſatio quo ad nominationes, per ea quæ not. Innocẽ. & Panor. in ca. 2. de eo qui furtiuè ordines recepit. Et quid ſi ſenatus decreto cautum ſit, vt quis poſt biennium poſsit ſumere gradum baccalaureatus, an poſsit ſumere nominationes, & an iſte gradus proſit, ex ſupradictis poteris decidere, & ex aliis quæ poteris hic addere, & dixi in §. præterea. in glo ſtuduerint. de coll. in concor.

44 Item etiam dicitur largè per ſaltũ promotus, quando ſtatuta vniuerſitatis non fuerunt ſeruata in ſua promotione. d. §. monemus. in concord. & vniuerſitates tales ſic nominantes puniri debent, quia ad tempus debent ſuſpendi: & quomodo debeat intelligi, vide gl. in l. vſuræ. C. de vſur. Barba. in ca. ex literis. col. 12. de conſtit. nu. 48. & in conſi. 19. col. 3. in fin. volu. 1. & in ord. regiis Ludo. 12. primò publicatis. art. 14. & dico in d. §. monemus.

45 Et oportet eum qui dicit ſtatuta, vel ſolennitatem ſtatutorum non eſſe ſeruata, probare. per l. 2 ff. de proba. quia præſumptio eſt pro nominato. Imò ſufficeret nominato, ſi illa ſolennitas eſſet ſeruata, quæ id temporis obſeruabatur in illa vniuerſitate licet alia eſſet in ſtatutis quæ per contrarium vſum tolli potuerunt: vt eſt in procœ. inſtit. in §. igitur. & doct. in l. de quibus. ff. de legib.

Quando nominati ſunt in data pares, quomodo beneficia habere debeant.

46 Si verò nominati ſint in data pares, tunc doctores licentiatis, licẽtiati baccalaureis, dẽptis baccalaureis formatis in theologia, qui licentiatis in iure canonico, ciuili, aut medicina, præferuntur: ſi verò eſſet licenciatus in vtroque iure, non præferretur, cùm in vno tãtùm loquatur textus: & non de vtroque, vt baccalaureus formatus eidem præferatur: & in ſimplicibus, non venit regulariter mixtum. l. 2. ff. de verb. oblig. & ibi gloſſ. Iaſon, & alij. vide in regula Cancel. Iulij ſecundi in 4. parte. & in textu. eſſet tamen in praxi difficile obtinere: baccalaurei iuris canonici, vel ciuilis, magiſtris artiũ pręferuntur. §. ſtatuimus de coll. in concord.

Subiectũ theologia.

47 Concurrentibus pluribus doctoribus in diuerſis facultatibus doctor theologus eſt omnibus præferendus aliis, etiam extra præbẽdam theologalem, quia ratione ſubiecti dignior reputatur, cum ſubiectum illius ſit deus, vt iidem theologi aſſerunt in procœmio quarti ſententiarum. & Tho. in 1. parte ſummæ. q. 1. art. 7. quia quæ ibi traduntur, tendunt ad notitiam dei: ideo dicitur quaſi ſermo de deo. Ioan. de turre crema. in procœmio decreto. éſtque theologia, omnium artium, & ſcientiarum ſuprema, teſte Bald. in conſ. 52. literis. col. 1. in 5. volu.

Subiectum iuris pontificij.

48 Doctor verò iuris canonici doctori iuris ciuilis præfertur, quia habet ſubiectum nobilius quod eſt homo dirigibilis ad deũ, & ad bonum publicum. Helias Raynier, in regula poſſeſſor. de regul. iur. in 6. vel eſt bonum ciuilitatis Chriſtianæ. Ioã. de turre crema. vbi ſupra. Vel bonum humanum eccleſiaſticũ eſt ſubiectum canonicæ ſcientiæ, teſte Card. in procœ. decreta. & finis huius iuris eſt dirigere animas ad deum. gloſ. in c. cùm contingat. de iureiurand. Barb. in conſ. 61. ſcripſit. col. penul. in 2. vol. Raynaldus. col. 80. & col. 113. de teſta. Et nõ minus. prodeſt eccleſiæ, quàm theologia. Fel. in ca. fi. de magiſt. Eſtq; practica theologię, ideo eſt theologo neceſſaria. Floren. in 3. parte ſummæ. titulo 5. c. 2. §. 2. gl. in §. ordinat. in verbo, legere. de colla. in prag. & canonica ſcientia etiam vocatur diuina. c. peruenit. iuncta gl. de cenſi. plenè Barb. in c. 1. nu. 32. cum ſeq. de iura. calum.

Subiectum in medicina.

49 Doctor iuris ciuilis doctori in medicina, præfertur, cũ etiã ſubiectũ ſit nobilius, nam ſubiectũ iuris ciuilis eſt homo dirigibilis ad bonum publicum. glo. in §. videlicet. in verbo medecina. de collatio. in prag. Subiectum verò medicinæ eſt, non vt quidam

dam dicũt, ſtercus & vrina, ſed homo ægrotus: & quia legalis ſcientia bonum reſpicit publicum, medicina priuatum, ideo præfertur legalis, multa tradit d. Caſſa. in cathalog. gloriæ mũdi, in 10. parte per totum.

50 Idem in licentiatis & baccalaureis ſeruari debet, vt licentiati (quos Præſentatos dicũt in theologia) aliis cuiuſlibet facultatis pręferantur licentiatis, & baccalaurei baccalaureis. vt ſup. dictum eſt.

Et ſi in eiſdem gradu & facultate concurrant, præfertur antiquior graduatus. l. 1. ibi antiquiſsimus quiſque prior eſt. ff. de albo ſcriben. l. 1. C. de conſulib. libro 12. & l. 2. vt dignitat. ordo ſeruet. ibidem. & Io. de platea. in l. fi. de Tyro. libr. eodem. Dec. in c. Nicolao. de appella.

51 Fallit quando vnus eſſet doctor in vtroque, quia alteri doctori in vno tantùm eſſet præferendus, etiam antiquiori in gradu. quia duo vincula ſunt vno fortiora. ca. 1. de treuga & pace. & ſic præfertur frater ex vtroque coniunctus aliis ex vno tantùm ad ſucceſsionem. authen. itaque. C. commun. de ſucceſsio. Dec. latè con. 161. pro domino præpoſito. & ſuprà dixi.

Intellige quòd doctor in vtroq; præfertur doctori in altero iure, ſed non præfertur doctori in theologia, nec doctor in medicina, & in artibus magiſter, debet pręcedere doctorem legum, licet debeat pręcedere doctorem in medicina, qui non eſt artium magiſter. gl. in ſexta parte regularum cancel. Iulij ſecundi. Barb. in c. clerici. col. 3. de iud. Roma. conſ. 333. quo ad primum. in fine.

Conſuetudo vt doctor antiquior præferatur.

52 Limita quando conſuetudo eſſet vt antiquior præferretur non habita ratione facultatis, vt apud Biturig. doctor antiquior, ſiue ſit doctor legum, ſiue decretorum, pręfertur, quia in his prælationibus conſuetudo attendi debet. Bal. in l. obſeruare. §. antequam. ff. de offi. proconſul. ca. cùm olim. de conſuet. Deci. in d. c. clerici. ideo Bituris Auguſt. alios fratres præcedũt, quia antiquior fuit eorum fundatio apud eoſdem, & ſi de iure fratres pręedicatores omnibus aliis præferantur. text. in cap. quorundam. de elect. in ſexto.

Gratificare quos debeat collator.

53 Et ſi in omnibus concurrant, tunc collator eligere, & gratificare poterit. argu. cap. duobus. de reſcrip. in 6. gloſ. in §. inſuper. in verbo medicina. in fin. de colla. in prag. & idoneiorem. argu. l. 2. ff. de popula. actio.

Item poterit gratificare in menſibus Aprilis, & Octobris, vt dicitur in §. ſtatuimus. 1. de colla. in concord. Non poterit tamen gratificare illum, qui non inſinuauit illo anno, vt eſt in ordin. regiis iam citatis. rubr. *des graduez ſimples.* articulo 13. nec graduatum per ſaltum, ſed habilem & idoneum, quia actus debet intelligi de habili. l. prima. C. de ſacroſanct. eccleſ. dixi in trac. de pacificis poſſeſſ. in princip. de hac electione, & gratificatione: Ideò etiam non poſſe gratificare illum, qui nuper eſt graduatus, & adhuc non inſinuauit, prout etiam dixi in §. præſatique graduati. in gl. ante vocationẽ. Et poteſt gratificare in his menſibus nominatũ, ſi velit, quia graduatus eſt, vel graduatum ſimplicem ſine nominatione, quia text. loquitur tantùm de graduato, ergo de quocunque graduato, indefinita enim æquipollet vniuerſali. cap. vt circa. de electiõn. in 6. l. ſi pluribus. ff. de legatis 2.

54 Aduertendum eſt, quòd quamuis pręlatus collator poſsit gratificare in menſibus graduatorum, debet tamen non beneficiatum beneficiato, & minus beneficiatũ magis beneficiato præferre. gl. in §. item quod vniuerſitates. in verbo numerum. de colla. in prag. & in regula cancell. Iulij ſecundi. in 8. parte. & in ordinationibus. vide latè qui ſint præferendi. Hodie habenti datur, & ei qui nil habet, vel illud quod habet, aufertur, vt dicitur in euangelio Mar. 4. ca. facit. c. quantumlibet. 47. diſt.

55 Item oriundum non oriundo præferre debet collator. gloſſ. in d. reg. cancella. 15. & 35. bonum & prouidum, ac honeſtum peruerſo, ſicut Dauid prætulit bonitatem, & diſciplinam, ſcientiæ. no. in capitulo niſi. de præbend.

56 Item doctũ debet præferre ignaro, cum doctis beneficia ſint conferenda. cap. cum ex eo. de elect. in 6. cap. de multa. in fine de præb. Et ab ignaris auferenda. ca. fi. de æta. & quali. alioqui peccat, quia epiſcopus debet eſſe bonus paterfa. & diſpenſare bona eccleſiaſtica cuicunque prout opus eſt: & ſic limitatur ca. relatum, de præben. vbi epiſcopus habet liberam facultatẽ in electione perſonarum: nam hoc procedit data paritate perſonarum ſecundum Panor. in ca. tuis. in gl. 1. de pręebend.

Legens gratificandus, & is qui librum compoſuit.

57 Præterea debet præferre legentem non legenti. l. 2. C. vt dignit. ordo ſeruet. lib. 12. not. in l. eum qui. ff. ſi cer. pet.

58 Debet etiam præferre eum qui librum compoſuit, quod vigiliarum plenum, ſudoriſque negotium eſt. Lucas de penna in l. mulieres. col. penult. C. de dignita. lib. 12. qui non ſolùm ſibi laborant, ſed omnibus exquirentibus veritatem. Eccleſiaſtici 24. in fine. Et fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: qui ad iuſtitiam erudiunt multos, & quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Daniel. ca. 12. Suntque lumina ardentia ſuper cãdelabrum in domo domini. c. 1. de reliq. & vener. ſancto. in 6. Et de his poteſt dici, Beati qui ſeminant ſuper aquas. Eſaiæ 32. cap. in fine, & cap. cum Marthæ. §. verum. in fin. de celebratio. miſſar. Semen quippe in chartis ſatum perpetuò manet, & quilibet lector inde metens poteſt ſumere incrementa, ſed quod verbo diffunditur, tanquam naturaliter fluidum, non ſic de facili

germinat, cùm interdum ſupra petram, & ſecus viam, & inter ſpinas cadat, vt eſt in Euangelio Lucæ 8.

59 Vnde reſpond. pro D. Arnaldo, contadis Narbonen. quòd poſtquam compilauerat tracta. de bon. poſſeſsio. non debebat rigoroſum examen ſubire, cùm teſtimonium haberet totius populi. c. nullus. 23. diſt. Panor. in ca. conſtitutus. de appel. & ſeruant Tholoſates in extraordinariis, & commiſſis, vt remittãt eis vnum examen, licet multi precibus, pecuniis, & non meritis admittantur. Item & ſi ſtatutis vniuerſitatum ferme cautũ ſit neminem munere regentiæ donari, niſi publicè de iure reſpõderit, ſi tamen quis cõpoſuerit libros, poteſt admitti, etiam ſi nõ diſputet, quia teſtimonium totius populi habet, vt dixi: & quia eſt ſatis probatus: & ita videtur tenere Vinceu. Cigault. in tract. de aliena. iuſti. Ego verò quamuis repe. in l. diuus. ff. de ſenatuſcon. ſylla. & in l. quod iuſsit. ff. de re iud. ac in l. vnam. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt, & alia opera in apertum protuliſſem, imáque in omnibus ferè Galliæ vniuerſitatibus tam canonica, quàm ciuilia diu interpretatus fuiſſem, hic Pariſi. tamen de more iuxta ſenatus decretum publicè ſemel, & iterum de iure reſpõdere nõ ſum grauatus: In prima repetitione interpretatus fui ca. Raynutius: cui dedi nouum intellectũ. 72. concluſiones in materia ſubſtitutionum ſuſtinui à ſexta hora matutina vſq; ad ſeptimã veſpertinã, & in ſecunda interpretatus fui rub. de reſc. & 50. ſuſtinui cõcluſiões pariter, & multas hic elucidaui, laus Deo.

60 In omnibus tamen collator conſideret, vt meliorem ſecundum quid præferat. Silueſter in ſua ſumma. in verbo reſtitutio. 3. q. 12. diſt. 2. & dixi in repet. d. c. poſtulaſtis. in 4. notab. Nam quamuis collator in menſibus graduatis deputatis poſsit gratificare vnum ex pluribus graduatis, tamen meliorem, & eccleſiæ vtiliorem gratificare debet, alioqui damnationem ſibi incurrit, vt dixi, quia magis deo quàm proximo gratificare debet, dicit Bald. in l. 2. col. 6. nu. 40. C. de ſeruit. & aqua.

Melior eſt præferendus.

61 Nam bonus vir non vbique reperitur, & vix in quinquageſimo anno naſcitur, ſicut phœnix. Bal. in c. quoniam abbas. col. 2. de off. deleg. ita expreſsè dicit, ſed ſalua pace Bald. quilibet naſcitur bonus, caſtus, pudicus, & ſobrius: & ideo hæc qualitas dicitur intrinſeca quæ præſumitur. gl. in l. ſi verò. §. ſi. ff. qui ſatiſ. cog. gl. ſing. in ca. ſi forte. de ele. in 6. doct. in l. ſciendũ. ff. de verb. ob. dicit etiam Bal. in ca. 1. de renun. quòd forma vnius boni viri eſt vmbra gratiſsima, ſub qua multi quieſcunt: ego ipſe multifariam ſub tali vmbra quiſcere concupiui, ſed ſub vmbra alarum domini Ieſu ſatiabimur.

Bonus vir rarus ſicut Phœnix.

62 Nec obſtat verbum voluerint poſitum in §. ſtatuimus. de colla. in concord. quod importat liberam, voluntatem. l. fideicommiſſaria libertas. ff. de fideicommiſ. liberta. Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in verbo videtur. quomodo in læſæ maieſt. cri. proceda. doct. in l. ſi ſic. ff. de leg. 1. Reſp. quòd non ob id poterit iniquè agere, nec cenſentur remiſſa ea, quæ iuris ſunt diuini. Barto. & alij in l. filiusfamilias. ff. de donat. Geor. Nathã in repetit. cle. ſæpe. §. non ſic. col. 17. de verbo. ſignifi. & hoc probatur in §. beneficia. in d. tract. de coll. vbi illa beneficia quæ liberè conferre poteſt, tamen non poteſt conferre niſi idoneis, multò fortius alia, in quibus habet tantùm opinionem perſonarum: & iſtud eſt in conſcientia tenendũ, quicquid in foro ſeculi teneri poſſit. Vide Dec. in c. dilecti. nu. 5. de iud.

Verbum voluerint quid importat.

63 Nam & ſi papa in beneficiis habet pleniſsimam poteſtatem. c. 2. de præb. in 6. tamen nõ poteſt indiſcretè, & ſine cauſa diſponere. vt no. in c. quę in eccleſiarũ. de conſtitut. Et dixi plenè in illa concluſione, quam nuper ſuſtinui, videlicet plenaria beneficiorum diſpoſitio ad Papam pertinet, in qua plenè ſcribit Panor. in 1. diſputatio. incipien. epiſcopus. col. 1. Imò rex Franciæ in beneficiis habet plenam poteſtatem: ne quis miretur in intellectu harum concluſionũ, declaro: de Papa non dubitauit quidam theologus ordinis ſancti Dominici vtriuſque cenſuræ, etiam profeſſor Lancelotus Politus (vt dicitur) nuncupatus, qui vehementius argumentis mecum congreſſus eſt, & pluribus partim iuris diuini, partim canonici, partim iuris ciuilis, cui Deo adiutore optimè reſpond. quin plenariam Papa in beneficiis haberet poteſtatem. per clementi. primam. vt lite pendente. & dicit gloſſ. in ca. conſequens, vndecima diſtinct. Papæ poteſtatem plenam, epiſcoporum ſeminplenam. Bai b. in c. quod trãſlationem. num. 92. cum ſequen. de offic deleg. Vnde poteſt præuenire omnes ordinarios. c. 2. de præben. in 6. ca. qui diuerſitatem. & ibi Pano. de conceſſ. præb. Feder. in tract. permu. quęſt. 4. Ioan. de Selua, in tracta. de beneficio. in 2. parte. q. 1. & in 3. parte. qõ. 46. & q. 65. quia Papa eiſdem collatoribus conceſſit collationem per vim legis, quam reuocare poteſt, ſicut legem. c. 1. de conſtitutio. in 6. cum tituli beneficiorum ſint de iure poſitiuo. cap. 1. 22. diſt. Panor. in c. conſtituens. de religio. domi. Ioan. de Selua, in 1.
64 parte tractatus de benefi. qõ. 4. tam plena poteſtas eſt, vt poſsit reſeruare beneficiorum collationes. c. dudum. de præb. in 6. in regno tamen Franciæ non reſeruat, cùm in eo reſeruationes ſint prohibitæ, vt patet in concor. in rub. de reſeruationib. tam generalibus quàm ſpecialibus ſublatis: & ibi dixi. Imò ſine reſeruatione poteſt concurrere cum omnibus collatoribus. ca. ſi à ſede. de præb. in 6. Io. Monach. in c. ſi eo tẽpore. de elect. in 6. Bald. in ca. 1. in prin. de his qui feu. da

Concluſio. Plenaria beneficiorum diſpoſitio ad papam pertinet.

In quibus conſtat plena papæ poteſtas.

feu.dare poſſunt.& in rub.quis ſit comes, dux, vel marchio. Et poteſt ad tempus & ſub conditione beneficia conferre, licet alius inferior non poſsit. ca. ſi gratioſæ de reſcrip.in 6.& ibi gloſ.& in c.2.de elect. in 6.Poteſt etiam dare ius ad vacatura.c.mãdatum de reſcrip.cle. gratiæ. illo titul.de.ſi Romanus.& ibi Bonifac.in princ.de pręb. fundationéſq; beneficiorum ac hoſpitaliũ ex cauſa immutare & declarare poteſt tex.in ele.quia cõtingit,& ibi gloſſ.in verbo ſedis apoſtolicæ. de religio.domi. facit c.ſignificatum.de præb. Dec.in ca.cum veniſſent.colum.2.de iudic.

Item in his beneficiis poterit ſententiam ferre contra non citandum ratione plenariæ poteſtatis.Panor.in cap.inter quatuor. de maior. & obedient. ſequitur de Selua in tract. de beneficio. in 3.parte.q.4. num.13. quod Gallis & cæteris durum eſſet. Poterit etiam epiſcopum ſuo beneficio priuare. glo.in cap.per principalem.9.q.3 quia tantum aufert adminiſtrationẽ.c.2. de donat. omnes verò non poſſet, quia eſſet vniuerſalem eccleſiam turbare.Do.in c. in iſtis.4. diſt.c.t.10.diſt.col.3.& in c.ſi gratioſè.de reſcrip.in 6.Panor.in c.1.de clerico ægrotan.

Sine cauſa non poteſt quis priuari beneficijs etiam à papa.

65 Hoc tamen ſine cauſa non debet conquerente.de reſtitutio. ſpoli. nam licet plenariam habeat poteſtatem,intelligitur ſuadente cauſa.Barb.cõſi.13.à Ioue.col.5. vol. 3.quia debet eſſe fidelis ſeruus & prudens is quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam vt patet in Euange.Et ſatis peruerſum eſt (inquit Gregorius) quòd voluptatibus quorundam quis ſuis priuetur officiis,vel beneficiis.c.ſatis.56.diſt.quia beneficia debent eſſe perpetua.c.pręcepta.55. diſt.& plenißimam habet antequam conferat,poſtea non vt auferat.Barb.in d.cap. quod tranſlationem.nu.121.de offi.leg.per ca.inuẽtum.16.q.7.Panor.in c.ſi.de confirma.vtilit.glo.in verbo.reſeruationes.de reſeruatio.in prag.

Cauſa in principe præſumitur.

66 Nec obſtat quòd cauſa in principe præſumatur.glo.in c.relegati.ff. de pœnis.no. & alij in c.quæ in eccleſiarum,de conſtitutio.quia hoc debet intelligi condendo legẽ generalem, ſecus quãdo ſcribit ad alicuius ſupplicationem:tunc enim per importunitatem videtur emanaſſe.l.1. C. de peti. bonorum ſublat.lib. 10. Et quædam eſt ordinaria poteſtas, quædam abſoluta: de qua Dec.in c.ſi.de confirm.vtili.Suſtinui etiam concluſionem, videlicet.

Concluſio. Imò rex Franciæ in beneficijs habet plenißimã poteſtatẽ.

67 Imò rex Franciæ in beneficiis habet plenißimam poteſtatem. intellige quòd aliud eſt beneficium ſpirituale, aliud temporale. text.in c.fœlicis. §. ſi quam verò,de pœnis in 6.Et in beneficijs ſpiritualibus papa habet plenariam poteſtatem. vt ſupra dixi.in beneficljs verò temporalibus, vt in ducatibus,comitatibus, & baroniis, & alijs feudis,& beneficiis,rex habet plenißimam poteſtatem,quia illa vendere poteſt. Papa verò non ſpiritualia.Bald.in d.ca.t.qui feud. dare poſſunt.Et hæc feuda dicuntur beneficia etiam de iure canonico.ca.ad audientiam.in fi.de pręſcri.c.in ſacris.ibi,quidam autem laici,qui vel in propriis, vel in beneficiis ſuas habent Baſilicas.16.q.t. Bal.in c. ex parte.1.col.2.de teſt.ideo rex poteſt dare ius ad iſta beneficia & officia etiã vacatura& cõferre & tollere.Io.Fab.in §.cum autem.col.2.inſti.quib.modis ius patriæ poteſta.ſoluit Bald.in l.reſcripta. circa fin.C. de precib.imperat.offeren.&ideo habet rex in his beneficijs ſicut papa in aliis ſpiritualibus plenam poteſtatem.Moder.in repet. c. per veſtras. in prin.col.2.de donat. inter virum & vxorem. & verbum iſtud beneficium, debet intelligi ſecũdum qualitatem perſonarum, ad quas refertur.l.plenum.§. equitij.ff.de vſu & habita.ca.cũ de beneficio.de præb.in 6.facit quod not.Bar. in l.ſi non fortẽ. §.libertus.ff.de cõdict. indebiti. Hippol.in rub.de prob.fo.3.Barb.in c.abbatem.col.penult.nn.17. de reſcript.

Laicus beneficia non confert.

68 Vnde non obeſt text.in c. ſi quis. deinceps epiſcopatum,vel abbatiam, de manu laici ſuſceperit,nulla audientia ei concedatur,& gratiam beati Petri,& introitum ecclęſiæ interdicimus.Idem ſi quis imperatorum vel regũ, vel quilibet ſecularium poteſtatum inueſtituram epiſcopatus, vel alicuius eccleſiaſticæ dignitatis dare pręſumpſerit.c.ſi quis deinceps.16.q.7.nam loquitur quando princeps ſecularis cõferre pręſumit propria authoritate.ita loquitur ca. maſſana.c.ſacroſancta.& c.quiſquis.de elect.tamen ſecus eſt ſi hoc habeat ex priuilegio,vt rex noſter Franciæ,& ſupra dixi in princ.huius tract.& pulchrè dom.Ruſc.in tract.de iure regalio.fol.7.& ſeq. vbi idem dicit ſi in fundatione collationem ſibi retinuerit, & illud approbauerit papa.c. Eleutherius.18. quæſt.2.c. quando.de cenſib.& ibi Panor.Do.in c.eum ex eo.in vlti. nota. de elect.in 6.& iſta tanquam omnibus nota miſſa facio.

Papa beneficia in curia vacantia nõ poteſt cõferre.

69 Vnde dixit regem beneficia hæc, videlicet temporalia vacãtia,etiam in curia conferre poſſe: & papa iſta beneficia conferre non poteſt. & ſi papa contulerit, Rex qui eſt ordinarius,ea cõferre iure poterit, quia pro non dato habetur, quod ab illo datur,qui non poteſt de iure donare.c. quod autem. de iure patro. vel ſi papa contulerit inhabili beneficium etiam ſpirituale in curia vacans poſt menſem ordinarius conferre poterit habili.d. c.ſtatutum. Vel etiam poteſt intelligi, quilibet ordinarius, videlicet in curia exiſtens poteſt conferre beneficia vacantia, ſcilicet extra curiam. vt not.Io.Franciſcus in tract.de offi.& poteſtat. capituli ſede vacante, in prima quęſtione ſecundæ partis. & nota. in dicto capit.tertio. Vel poſt menſem, in cap.ſta-

tutum.de præb.in.6. Vel etiam ordinarius vacantia conferr in curia litigioſa.cle. 1.vt lite pend Et etiam confert, vacante ſede, vt in c.præſenti,& c.ſi apoſtolica.de præb.10 6.& an beneficia in curia vacantia conferar papa, ſi collatio ſpectaret ad regē. Caſſado, quòd ſic deciſ.3.vt lite peodent. quod vix ſeruaretur in regno, vt alibi ſcripſi.

Concluſio. Laicos capaces eſſe beneficiorū iuris nō eſt ambiguū.

70 Sic etiam poteſt intelligi alia concluſio, videlicet, Laicos beneficiorum eſſe capaces, iuris non eſt ambigui, videlicet tempo ralium, vt ſupra dixi. poteſt etiam habere prębendam conſiſtentem in mera temporalitate, oon qnando eſt annexa canoniæ. gloſ.&.Panor.in c.cum M.in verbo recepe runt, de conſtitutio.& Panor. in c.maioribus de præbend.

71 Et hæc beneficia temporalia, puta ducatus clerici habere nō poſſunt.c.vno an mutus vel imperfectus.ibi, quia ipſum ſeruire noo valet, retinere non poteſt: & ſtatim atque efficitur clericus, hoc beneficium amittit.§. qui clericus, ſi de feudo defuncti contētio ſit inter do.& agnar.vaſſ.c.1.de beoeficio fœminę.Alexan.Conſi.92.in 6.volum. Curt.conſi.62.& ſeq.deciſ. Neapo.q. 320.Benedict.in verbo & vxorem. nu.522. de teſta.Vel etiam iotellige clericos coniugatos non poſſe habere beneficia ſpiritualia.c.diuerſis fallaciis.de cleric.coniug. & per totum.vel clerici inhabiles, vtpote ſimoniaci & hęretici, non poſſunt habere beneficia, vt dico in tracta.de pacifi.poſſeſſo. in 4.limitatio. Has cooclusiones volui declarare. quia quibuſdam videbantur falſę, & eas non potui plenè inter diſputandum elucidare. Igitur hæc ſcripſi, oe ineptæ & terribiles videantur. tu lector boni cōſule.

Concluſio. Imò clerici beneficia habere non poſſunt.

Quæſtionis xxij.& xxiij.Epito.

1 *Oppeniqua poſſint contra nominationes & gradus: & quomodo poſſunt illa oppoſita euitari.*

Nominationes præſumuntur legitimæ: & qui contra eas opponit, probare debet.

2 *Facultas non nominat, ſed vniuerſitas.*

3 *Priuilegium meretur amittere qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.*

Verbum ſuſpendemus, eſt futuri temporis denotans per ſententiam.

4 *Nominationes eſſe conceſſas ab vniuerſitate extra regnum, opponi poteſt.*

5 *Opponi poteſt contra graduatum quod fuit graduatus in alia vniuerſitate, quàm in illa in qua fuit nominatus.*

6 *Nominationum capax non eſt non graduatus.*

7 *Nominatum quod non ſit clericus. & ſic beneficium non poteſt obtinere, opponitur.*

8 *Diſpoſitio debet intelligi de vno actu.*

Beneficio vno regulariter quis contentus eſſe debet.

9 *Beneficium poſſeſſum in nominationibus exprimi debet.*

10 *Nominato opponitur quod eſt ei prouiſum vltra ducentos aureos.*

11 *Item quòd litigabat ſuper alio beneficio incōpatibili cum iſto.*

12 *Ordinatus à non ſuo epiſcopo non gaudet priuilegiis clericorum: niſi illud factum ſit de licentia ſui epiſcopi.*

13 *Eſſe in poſſeſſione clericatus an ſufficiat. Intellectus, cap.ſi iudex.de ſentent.excommunic.lib.vj.*

14 *Clericatus poteſt probari per vnum teſtem.*

15 *Inhabilis repellitur à beneficiis.*

16 *Exterus nominationes in hoc regno impetrare non poteſt: niſi literas naturalitatis ante nominationes a Rege obtinuerit.*

17 *Opponitur contra graduatum, quòd eſt graduatus per ſaltum.&c.*

18 *Item quòd ſtetit per quinquennium extra ſtudium, & ſic perdidit priuilegium.*

19 *Famoſa vniuerſitas quæ dicatur.*

Quæſt.xxij.& xxiij.princ.

1 VIGESIMO SEcūdò & tertio, principaliter quæritur, quę poſſior opponi contra oomioationes & gradus? & quomodo poſsiot illa oppoſita euitari? Hæ duæ ſimul quæſtiones vno tenore decidentur. Reſpond. primo præmittendo, quod is qui opponit contra nomioationes debet probare, nam præſumptio eſt quod vniuerſitas legitimè eas conceſſerit. c.voo.in fin.de ſyndico.vbi Panor. tradit, quod quādo actus habet debitā formam, habilitas perſonæ præſumitur.tex. norab. in c.in præſentia.& ibi Paoor.Decius, & alij de probation. Bald. per illum text. in l. cum te.col.1.C.illo titul.& l.1. circa finem. de precib.imperat.offerend. & omnis contrahens præſumitur eſſe legitimæ ætatis. text.in l.ab ea parte. ff. de proba.& in l.1.& ibi Bald.C.ſi minor ſe maiorem dixer. vnde producens teſtamentum factum à minore 25.annis, noo tenetur probare quod eſſet maior 14 . annis , ad teſtamentum enim quilibet habilis præſumitur, niſi probetur inhabilis.authen. omnes peregrini. C.communia.de ſuccesſio.& ibi Cald. Panor.in c.cum virum.not.4.de regula.

Opponi quæ poſſint contra nominationes.

Nominationes præſumūtur legitimæ.

2 Ideo in primis poreſt opponi ex parte cōcedentis, videlicet quod nominationes fuerunt coocessæ à facultate, & noo ab vniuerſitate, vt decet, quod probatur in §. præfati.1. ibi, & per vniuerſitates nominatis. & §.monemus ibidem. dixi ſupra in 6. quæſt.principali. & iſtud non poreſt euitari ſi probatum fuerit.

Facultas nō nominat.

3 Secundò poteſt opponi quod fuerunt conceſſæ oominationes ab vniuerſitate ſuſpenſa priuilegio nominandi, vt habetur in §.

in §.monemus.de colla.in concord.

Et hoc debet probare opponēs. Nec ſufficeret probare, quod vniuerſitas conceſsit nominationes inhabili. nam & ſi priuilegium mereatur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, c.vt priuilegia. de priuileg. tamen vniuerſitas non eſt ipſo iure ſuſpenſa per conceſtionem factam inhabili, ſed debet ſuſpendi per ſententiam. hoc probat verbum ſuſpendemus. di.§. monemus quod eſt verbum futuri temporis, denotans per ſententiam, glo in l.in criminali.C.de iuriſd.omnium iud.Fel. & alij in c. Rodulphus.de reſcrip. dixi in di.§. monemus. Et hoc non poſſet euitari, quando verum eſſet, ſed nunquam vidi vniuerſitatem ſic ſuſpenſam, licet comminatio ponatur in concordatis.

4 Tertiò, opponi poteſt quod fuerūt conceſſæ ab vniuerſitate extra regnum cui non eſt data poteſtas, vt dixi ſupra quæſt. 6.& iſtud etiam non poteſt euitari, ſi hoc probetur. Vel etiam poteſt opponi quòd ſunt datæ nominationes ab vniuerſitate regni, ad beneficia tamen extra regnum: quòd non poteſt eſſe, argumen.ca.fina.de conſtitution. Et iſtud etiam euitari non poteſt vt dico q.6.ſupra, ſi probetur.& ibi poteris alia elicere opponenda ex hac parte. Etiam opponi poteſt quod extra quadrageſimam conceſſę ſunt, ideo non valent, vt plenè ſupra viſum fuit. q.7.

5 Quartò, ex parte eius cui ſunt conceſſę, opponi poteſt quòd eſt graduatus in alia vniuerſitate quàm in illa in qua fuit nominatus, quod non debet eſſe, ne cauſæ continentia diuidatur. l.nulli. C.de iud.glo.in §.itē quod ad dictas, in verbo ſuorum. de colla.in prag. Vbi expreſsè tenet, quod graduatus in vna vniuerſitate, non poteſt nominari ab alia. & hoc an poſsit excuſari ſi ſit aggregatus, vt dicitur, vel adoptatus, vide quæ dico infra eodem.

6 Quintò, opponitur quòd nō eſt graduatus, & non graduatus non eſt capax nominationum, glo.in §.inſuper. in verbo graduatis.de col in prag.& tex.in concor.in § teneantur.eo.tit. & iſtud etiam vitari non poteſt ſi verum ſit & probetur.

7 Sextò, opponitur quòd nominatus non eſt clericus, & ſic beneficium non potuit obtinere.cap.cum adeo.& c.capitulum.& ibi Card.in 2.nota. de reſcrip. & iſtud non poteſt euitari quando eſt verū, & fuit probatum. vide quę dico in tractat. de pacifi. poſſeſſo.nu.188.

8 Septimò, opponitur contra primum nominatum quod iam fuit eidem prouiſum ab hoc epiſcopo, ideo debet permittere vt alijs prouideatur, nam diſpoſitio debet intelligi de vno actu.l.boues.§.hoc ſermone. ff.de verbor. ſignific. & quia hoc caſu collator impleuit mādatum ſibi factum. c. ad audientiam.2.de reſcrip.l.1.ff.qui ſatiſd.cogant.& quia vno beneficio quis debet eſſe regulariter contentus.capitul. in noſtra.& ibi Card.notab.1.de reſcrip. ſed hodie execrabilis ambitio omnes ferè excæcat.

Saluari poteſt quia ei fuit prouiſum in vim mandati, ſeu per viam collationis ordinariæ, quę nihil commune habere videntur, argumē.l.naturaliter.§. nil commune. ff.de acquir.poſſeſſ.ca.mandatum. ibi, per noſtras literas obtinente.de reſcrip. dixi ſupra.q.21.limitat.12.

9 Sextò, opponitur quòd non expreſsit beneficia quæ habebat tempore impetrationis, vt debet, per §. volumus. de collat. in concord.

Exprimi debet beneficium poſſeſſum.

Saluatur quando non erat beneficium eccleſiaſticum, ſed oratorium, vel feudum, vel acquiſitum poſt nominationum impetrationem. tunc ea exprimere non tenebatur in nominationibus, vt dixi in quæſt.9. vbi vide quæ ſint exprimenda. & ſi illa in nominationibus non ſint expreſſa, opponas. alioqui melius facies ſi te inanibus expenſis & laboribus non vexes, cum obtinere ſpem non labores.l.1. ff. de inoffic. teſtamen. & conſulo in conſcientiam nunquam aliquid opponere, niſi verum eſſe putet, alioqui periculum animæ incurris. Vel ſaluatur quando nomine alieno poſsidebat vt dico in gloſ.poſſeſſa.in fi.in.d.§. volumus.

10 Nonò, opponitur etiam quòd eſt eidem prouiſum vltra ducentos aureos. §.volumus.eodem titu.in concord.& ibi dixi.

Saluatur, quando poſt acceptationem beneficij, vigore nominationum factam, vel gradus, fuerunt ſibi collata alia beneficia, quia qualitas iuncta verbo debet intelligi ſecundum tempus verbi. l. in delictis. §.ſin.extraneus.ff.de noxa.actio.ſcripſi plenè in §.volumus.de colla.in concord.

11 Decimò opponitur quod litigabat ſuper alio beneficio incōpatibili cum iſto, ideo gratiæ ſuæ renunciare videtur, qui aliud beneficium adeptus eſt. clement.gratiæ.de reſcript.& ibi dicit gloſſ.& Card. q.3. poſt Innocen.in ca. in noſtra. de reſcript. quod qui recipit vnam eccleſiam, videtur renunciare liti quam habet ſuper alia. quod euitatur quando illud beneficium ſecundum poteſt retineri cum primo ſuper quo litigat, alioqui non. capit.ex parte.in 3.de decimis. vide quæ ſuper hoc docui in dict.§. volumus.

Item non videtur liti renunciare. ſi pendente lite ſuper primo beneficio nominatus recepit ſecundum etiam incompatibile, ſuper quo etiam ſibi mouetur lis, cū hoc non ſit iure cautum, quia poſſeſsio pacifica requiritur ca. de multa. de præbend.& d.cle.gratiæ.dixi tamen ſupra q.9.

12 Vndecimò, opponitur quòd erat ordinatus ab alio epiſcopo quàm à ſuo, & ſic ordinatio non valebat.c.ſanctorum. & c.nemine

inhabilis ad illud habēdum.cap.1. de conceſsio.præbend. Guido, conſil. 107. & 189. circa. Dec.conſil.398. quod euitari poteſt, ſi iuſta ignorantia deceptus fuit, vtpote quia fama publica erat illum eſſe mortuum. per l.final. ff. de decret. ab ordin. faciend. Gomeſ.in regula 20. quæſtio. 3. ſcripſi in praxi benefic.in 3.parte titul.de reprobata benefici. vniuerſitatis impetratio.

23 Vltimo poſſunt opponi illa triginta quę dixi in 15. principali q. & contra antiquiorem nominatum, ea.quę dixi in qō. 21. ſupra.nam poſtquam illa beneficia in nominationibus non comprehenduntur, ſi nominatus acceptauerit illa, opponetur contra eum illa ſibi non deberi,& vix poſſunt illa probata euitari. vide ibi alia multa. Adderem hic etiam alia ſexcenta, quę poſſunt opponi, ſed ea de induſtria miſſa facio, ne materiam calumniandi & opponendi præbeam. Quicunque viderit quæ ſupra dixi, poterit rectè opponere,& non rectè oppoſita vitare. Rogo ne quid contra conſcientiam opponas, ne animam perdas, quam Deus optimus maximus ſuo ſanguine precioſo redemit, eam ergo illi conſeruare debemus. Vide quæ poſſunt opponi contra prouiſiones apoſtolicas, & diſpenſationes minoribus conceſſas, per Oldrad.cōſi.325. thema.& conſil. ſeq.& pro minoribus, vide conſil.329. has allegationes.

Quæſtionis vltimæ Epitome.

1 *Nominationes quot modis perdantur.*
2 *In proceſſu poſitus quando quis dicatur.*
3 *Intellectus cap.vt ſuper, de appell.lib.vj.*
4 *Moleſtia quomodo intelligatur.*
5 *Nominatus an perdat gradum cum nominationibus.*
5 *Priuatus ſemel nominationibus an poſſit iterum impetrare.*
7 *Priuatus beneficio in vna eccleſia poterit ad aliud in eadem eccleſia promoueri.*
8 *Intellectus cap.commiſſa.de elect.lib.vj.*
9 *Nominationibus priuatur habens duas præbendas in eccleſia cathedrali: intellige vt numer.10.*
Pauper non dicitur qui in reditibus habet ducentos florenos auri.
11 *Habens quadringētos aureos in bonis, adhuc nominationes impetrat.*
12 *Nominationes amittuntur non expreſſis ijs quæ debent exprimi.*
13 *Irregularitate & inhabilitate perduntur nominationes & mandatum.*
14 *Contrahens matrimonium an & quando priuetur beneficio & nominationibus.*
15 *Nominationes habere pro derelicto videtur eas per xxx. annos non inſinuans.*
16 *Nominationes perduntur quando vniuerſitas reuocat.*
Argumentum à ſolitis validum.
17 *Renūtiare nominationibus quis poteſt expreſſè & tacitè.& nu.18.19.*
19 *Tacitè renūciare nominationibus quibus modis quis dicatur.*
20 *Nominationes perduntur forma concordatorum non ſeruata.*
21 *Item quando moritur nominatus.*
22 *Rex & papa an poſſint nominationes reuocare.*
23 *Princeps pro officio pecunias recipiens, non poteſt dantem deſtituere.*
24 *Nominationes perduntur ſi eccleſia regularis erigatur in ſecularem, & contrà.*
Magalonenſis eccleſia regularis in ſecularē redacta, & trāſlata ad Mōtempeſſulanum anno 1536.

Quæſt. vltima principalis.

1 VLTIMO, quæritur, quomodo perdantur nominationes vel gradus? Reſpon. primò ſi nominatus aut graduatus in menſibus deputatis collatoribus beneficium vacans in proceſſu poſuerit, vel taliter moleſtauerit ordinarium. §. vltim. de collat. in concorda. vt puniantur in quo deliquerunt, vt dixi in repetit. cap. poſtulaſtis. in vltim. not. per illum textum. de cleri. excommu. miniſtran. licet in ordina. regiis Ludouic. 12. primo publica. arti. 10. mitius puniantur, tamen quod hic ſtatuitur, tanquam nouiſsimum tenendū eſt.

Nominationes quod modis perdantur.

2 Dubitatur quis, quādo dicatur poſitus in proceſſu? Videtur quando ſententia eſt lata. capi. vt ſuper. de appel. in 6. Reſpon. tūc dicitur in proceſſu poſitus, videlicet per citationē,& litis conteſtationem, quamuis ſententia non ſit lata. Bartol. & alij in rub. ff. de in ius vocand. & Paul. in l. libertus. illo titul. vbi dicunt proceſſum non eſſe inchoatum per citationem, quando actor non comparuit, quia citatio eſt circunducta. l. & poſt edictum. §. quòd ſi is. ff. de iud. & quia actor non comparendo, videtur tali citationi renūciare. Baldus in cap. conſuluit. colum. 2. de offic. delegat. & quia citatio non habet ſuum perfectum eſſe, ſecundum eum: ſi comparuerit, & in cauſa proceſſerit, tunc proceſſus dicetur inchoatus. nota. in cap. ſi iudex. de ſenten. excommunicat. in 6. tamen non dicetur in proceſſu poſitus, ad hoc vt nominationibus vel gradu ſit priuandus, & ideo ſi nominatus in primo termino liti renunciauerit, non perdit nominationes, quia non dicitur poſuiſſe in proceſſu, ſed ponere voluiſſe. l. amplius. ff. rem ratam haberi. probatur in l. quidā hyberus. & ibi dixi, ff. de ſer. vrb. præb. vbi ſi in primo termino quis cōfiteatur, non debet in expenſis condemnari. Felin cap. licet Hely. colum. 3. de ſimonia. Iaſ. in §. ſic itaque. de actio. inſtit. & in l. certi, in princip. ff. ſi cert. peta. & in l.

Quādo quis dicatur in proceſſu poſitus.

prope

properandum.§ ſinautem alterutra.colũ.3.in 7.limita.C.de iudi. Licet appellatione proceſſus veniat tam proceſſus iudicis, quàm partis.Bald.in d.cap.conſuluit.colũ.3.tamẽ ante litem conteſtatam non punietur nominatus vel graduatus. Imò dicit text. puniendos, qui vſque ad finem litis oppugnauerunt teſtamentum,ſic dicemus hic.l.edicto.in fi.ff.de iure fiſci.

3 Nec obſtat d.c. vt ſuper.vbi appellatione proceſſus venit ſententia diffinitiua, quando profertur in materia,quę ipſi ſententiæ adaptatur.Dom & alij in d.c. vt ſuper. per gloſſ.in clemen.appellanti. de appellat. cap eum.I.& A.vbi Bald.col.a.de re iudic. Et etiam comprehendit omnia, quæ ante ſententiam fiunt.Feli.in ca. quoniam contra.colum.6.de probat.

Item quando in conſtitutione eſt facta menſio proceſſus,non venit ſentẽtia. Dec. per illum textum in cap.prudentiam.in vltim.notat.de offi.delega.

Intellectus ad tex. concord. in vim de collat.

4 Item in tex.concordatorum habetur,& taliter moleſtauerit:& intelligerem de moleſtia quæ fit per proceſſum,videlicet ſi nominatus moleſtauerit ordinarium per proceſſum, quòd fructu ſuarum nominationum vel gradus priuetur.Et ſi nominatus vel graduatus moleſtauerit ordinarium de facto extra proceſſum, non perdet ſuas nominationes,ſecundũ hunc intellectum, quia in tex.dicitur, in proceſſu poſuerit,& taliter moleſtauerit, videlicet per proceſſum,argum.ca.2.de tempo.ordinan.& ca. ex frequentibus.de inſtitu.

De moleſtia.

Item ſi moleſtauerit etiam per proceſſum,iure tamen, quia impetrauit beneficium inhabili collatum, non priuabitur ſuò gradu, vel nominationibus, quia hic text. debet intelligi de moleſtia facti,& quando nominatus vel graduatus in vim nominationum moleſtat, vt puniatur in quo deliquit, ſecus ſi alia ratione moleſtarit, quod probatur in ca. in præſentia. de probatio.& l.quidam.ff.de verbor.obliga. per d.Bald.in l.1.C.de vſufruct.vbi ſi teſtator priuet hęredem,ſi moleſtauerit vxorem ſuam in vſufructu,nihilominus poterit hęres exigere cautionẽ ab ea de vtẽdo fruendo arbitrio boni viri,quia teſtator de moleſtia tantum facti intellexit ſecundum eum. Et Alexãd.in l.quòd de bonis.§.1.ff. ad l.falcid.Barb.conſil.56.à Ioue.colum.5. in 3.volum.

Idem ſi hæres priuetur hæreditate, ſi moleſtauerit vxorem teſtatoris, intelligitur de moleſtia facti, non iuris. Bald.in l.1.C. de his quæ pœnæ nomine.per gloſſ. ſingu. in l.ſi ſeruum.§.prętor.in verb.abſtinet.ff. de acquirend.hæredit. ſequitur Corſet. in ſing.Incipi.nte,moleſtia. Sic & in hoc §.intelligitur de moleſtia facti, ponderando verba dict.§.ſi quis autem.de coll.in concord.ibi, in vim gradus, aut nominationis.Ergo ſi in vim alterius impetrationis,nõ perdit nominationes, nec gradum, alioqui nullus graduatus poſſet impetrare beneficia inhabiliũ, & eſſet in hoc deterioris conditionis quàm non graduatus. quod non eſt dicendum, quia in fauorem eorum eſt introductus gradus, ergo non debet in odium eorum retorqueri. l. quod fauore.C.de legib.Et ideo multa priuilegia confert gradus,quæ licet videre per Barba. in procemio elemen.& per Alexand. in addit.ad Bartol.in l.1.C.de dignita.lib.12.Fel. in rub.de magiſt.Bologni.in repet.authen. habita.C.ne filius pro patre,& per Petrum de leſnaudiere, in opuſculo de doctorib. per totum.

Alij habent in eodem §. ſi quis, & aliter moleſtauerit. & tunc intelligetur aliter quàm per proceſſum,quia tex.dicit,in proceſſu poſuerit, & aliter moleſtauerit, &c, ideo ſi nominatus de facto expulerit eum, cui ordinarius contulit in ſuis menſibus, dicens beneficium ratione nominationis ſibi deberi,licet male,tunc priuabitur fructu ſuarum nominationum. probatur in cap.1.& in.ca.cum ſeculum, de iure parro. cap.prohibemus. de cenſi. alia ſecundum hunc intellectum ſcripſi in d.§.fina. Aliquando intelligitur de moleſtia tam iuris quàm facti.l. vna.C.de nundin. Alexand. conſil.52.viſo teſtamento. in 2. volum. & conſi.151.viſo themate.in fi.eod.volum.& conſil.177.viſo teſtamento.in 5. volu. Iaſ. in l.vbi,circa fi.C.de tranſact. & hoc ſtatutum eſſe reor, vt audacia graduatorum reprimatur tam in iudicio,quàm extra,quia ſæpius perpetrant plurima mala & abuſus. Nunquam tamen vidi ſeruari, vt nominati fuerint ſuis nominationibus priuati, aut graduati ſuo gradu, per hanc moleſtiam, poſſet tamen fieri, ſi bonum videretur, & hoc intellige ſi in vim gradus vel nominationum, vel in vim vtriuſque in proceſſu poneret ordinarium, per l. certi conditio. §. quoniam. ff.ſi cert. petat.& d.§.fin.

Nominatus an perdat gradum cum nominationibus.

5 Dicerem etiam,quòd licet nominatus(vt ſupradixi) moleſtando ſuas perdat nominationes, vel graduatus ſuum gradum,tamen nominatus non perdet ſuas nominationes,& ſuum gradũ ſimul. & ſi tex.dicat à fructibus ſui gradus,&nominationis priuandum eſſe,quia ſingula ſunt ſingulis referenda,vt videlicet nominatus ſua nominatione, graduatus ſuo gradu priuetur. gl. in l.fin. C.de fideicom.ca.cum ſingula. de præbend. in 6.& ſic poſtea nominatus ſuis nominationibus priuatus beneficia ratione ſui gradus adhuc obtinere poſſet,videlicet beneficia in villis muratis, quia pœnæ molliendę ſunt, & reſtringendæ.l.interpretatione.ff.de pœnis.ca.pœnæ.de pœnitent. diſtinct. 1. regula, in pœnis de regul. iuris. in 6.Dom.conſi.126. Martinus,&c.& quia

dupli

quis puniri.c.atſi clerici.in fine.de iudic. & ibi gloſ. allegat alia iura quæ licet videre. dixi in §.monemus. de colla.in concord.in gloſ.ſuſpendemus.nec ſi habeat plures nominationes, omnibus priuabitur, ſed tantum illis quibus abuſus eſt, ne pœna extra delictum extendatur.not.in c.fraternitatis. de hæreti.

Item talis moleſtans eſt priuandus per ſententiam, & non eſt ipſo iure priuatus, per text.in concord. in verbo priuandum, quod denotat ſententiam.c.vno.de ſagitta. glo.& docto.in l.in criminali.C. de iuriſdi. omnium iudi. Feli.in c. Rodulphus. verſic. vlti.de reſcrip.& dixi in d.§.fin.

Priuatus ſemel nominationibus an poſsit iterum impetrare.

6 Quæro an ſemel priuatus nominationibus(quod rarò euenit)alias poſsit impetrare? Videtur quòd non, ne ludibrio fiat priuatio.cap.commiſſa.de elect.in 6.ele.ne in agro §.cæterum.de ſtatu.monacho.facit l.ſi prætor.ff.de iud. & ne lex verbis imponatur.l.2.C.communia de lega.

Contrarium eſt verius, quod probatur per extraua. execrabilis. §. ſtatuimus. de præbend. in extraua. Ioan.22. vbi dicitur, quòd ſi quis fuerit adeptus beneficiũ ſecundum incompatibile cum primo, ipſo iure eſt priuatus primo, ad quod nunquã poteſt redire ſine noua collatione. ergo ſumendo arg. à contrario, cum noua collatione poterit redire per c.2.de renuntia. ſic & eum nouis nominationibus poterit iterum impetrare beneficia.

Item ſi quis renũtiauerit bonis paternis cum iuramento, poterit illa petere non obſtante iuramẽto, ſi inſtituatur hæres. Alex. & alij in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff.de verb.oblig.docto. in l. pactum quod dotali.C. de pact. & de coll. & cap. quamuis.de pact.in 6.Benedict.in repet.c.Raynutius.in verbo duas.nu.286.cum ſeq. de teſt.

7 Adde etiam quòd priuatus beneficio in vna eccleſia, poterit ad aliud in eadem promoueri. cap.literas.de conceſsio. præbend. ibi Imol.nota.3. & ſi quis per ſubreptionẽ vel adeptionem priuetur reſcripto, tamen poſtea poterit aliud impetrare, in quo veritatem imprimet.l.2.C. ſi contra ius.c. ſuper literis.& ibi no.de reſcript. & reſcriptũ ab excommunicato impetratum, licet ſit nullum.c.1.de reſcrip.in 6. tamen eo abſoluto poterit aliud impetrare, vt ibidem not. Idem ergo in nominato, vt licet ſuis ſit priuatus nominationibus propter moleſtiã, vt poſsit alias impetrare, vt vna pœna contenti ſimus, prout dicitur in c. at ſi clerici. §.ſi.de iud.& dupliciter puniretur, ſi annullarentur nominationes, & prohiberentur ne amplius impetrarentur, ideo quia hoc non dicit tex. ergo non extendetur.l. eum quidam.ff. de lib. & poſthu. igitur poterit alias impetrare, licet primis ſit priuatus.

Reſpon. ad cap. commiſſa.

8 Nec obſtat cap. cõmiſſa. de electio.in 6. Quia reſpond. quòd iſta priuatio non eſt ludibrio, licet alias nominationes impetret, quia perdet prioritatem temporis, quę magna eſt.regu.qui prior. de reg. iur.in ſexto. & poſtea vigore nominationum ſecundo loco impetratarum fortè nunquam obtinebit beneficium, tanquam antiquior. Et ſic dicerẽ, quòd licet quis ſuis priuetur nominationibus, vel gradu, tamen non perdet beneficium, ſi quod ex illis aliàs conſecutus fuerat, argu. cap.tibi.de reſcript.in ſexto.& c.ſi clericus.de præben.eodem lib. vbi quando clericus priuatur gratia propter negligentiam ſuam, tamen ſi ratione illius gratię fuerit in eccleſia canonicus receptus, illum nõ perdet, niſi fuerit ſibi collatus ad effectum præſentium duntaxat. ſic in nominationibus arbitror. facit quod dicit Aneha.in cõſil.171.caſus eſt talis, quidam.in fi. vbi concludit feudum poſſe concedi ei qui ſemel fuit priuatus, propter inueſtituram non petitam, vt ibi per eum.

9 Secundò, priuatur quis ſuis nominationibus, quando habet in eccleſia metropolitana, vel cathedrali, ſeu collegiata, duas præbendas, ſeu dignitatem cum præbenda, vel vnam præbendam, ſeu alia beneficia, quorum fructus aſcendunt vſque ad ducẽtos florenos auri de camera.§.volumus. de colla. in concorda. quia gratiæ tuæ renuntiare videris, ſi beneficiũ pacificè adeptus es.c.de.gratiæ.de reſcrip. & cap.ſi pauper. de præbend.in 6. Nam mens eccleſiæ Gallicanæ, ac etiam papæ, & regis fuit, vt prouideretur pauperibus ſcholaribus, qui exhauſto ſuo patrimonio in acquirendo ſcientiam ſumpſerunt nominationes & gradus. Et non dicitur pauper, qui in redditibus habet ducentos florenos auri, ſiue habeat beneficia in titulum, ſiue in commendam, & ideo honeſtè ex illis poterit viuere. not.in c.poſtulaſti.de reſcrip.

Nominationibus priuatur habens duas in eccleſia cathedrali præbendas.

10 Intellige tamen, vt dixi in §. declarantes. in gloſ. proſequentes. de mandat. apoſto. in concord.

Duas medietas obtinens præbendas an aliud beneficium petere poſsit.

Et intellige quando haberet duas præbendas in eccleſia cathedrali, vel metropolitana, etiam ſi non aſcenderent ad valorẽ ducentorum aureorum, tamen non poterit is nominationes impetrare, nec impetratis vti, vt tenet glo.in §.quòd ſi quis ex dictis, in verb.duas.de colla.in pragma. quòd rarò contingit. Et hoc procedebat per prag.ſed per concordatũ poſſet nominationes impetrare, & eis vti, qui duas haberet præbendas minoris valoris, vt patet in concorda. in §.ſi quis verò ex dictis. vbi ſe refert ad dictam ſummam tam in præbendis quàm in aliis beneficiis.& hoc probatur in d.§. volumus. ibi, quorum inſimul. & quia ibi eſt tantum vna clauſula, in pragm.ſecus.quod notes, quia multa erãt vera tẽpore pragm. quæ nũc nõ ſunt, ideo nõ cõfidas gl.prag. quæ licet bene dicat ſecundũ ſua tempora, & text.cui addidi gloſemata, nõ tamẽ nũc,

& aliàs fecit me errare, dum ſequeret ſuam doctrinam ſimpliciter. ideo tu debes videre nunc text. concordatorum ſi diſſideat à prag. & ſecundum tex. iudicare.

Habẽs quadringentos aureos in bonis, nominationes impetrat.

11 Notandum eſt, quòd ſi quiſquã haberet redditus in bonis ſecularibus vſque ad quadringentos aureos, vel vltra, poterit adhuc impetrare nominationes, & viuere ex fructibus beneficij, licet habeat amplũ patrimonium, quia poſtquam altari ſeruit, de altari viuere poterit. ca. cum ſecundũ. de præben. latè Barba. in tracta. de præſtantia Cardina. in prima parte q 6. hic tantũ excludit habentem redditus beneficiorũ, ſecus ſi in patrimonio, vt patet in dicto §. volumus.

12 Tertiò, amittũtur nominationes, ſi non ſint expreſſa ea, que debent exprimi. de quibus dixi ſuprà. q. 9. & in d. §. volumus. & idem in mandatis aſſeritur in c. ad aures. c. in noſtra. de reſcrip.

13 Quartò, ſi nominatus vel graduatus efficitur inhabilis, vel irregularis, quia etiam ſic perditur mandatum. Ancha. conſil. 58. circunſcriptis.

Contrahens matrimonium an priuetur beneficio, & quando.

14 Quintò, quando nominatus contraheret matrimonium, aut ſponſalia de præſenti, tunc ſuis videtur renuntiare nominationibus. gloſ. & doct. in c. vno. de cleric. coniuga. in 6. Panor. in c. 1. illo titu. Aufrer. in ſuis deciſionibus. quæſt. 239. Iaſ. in l. vbi pactum. col. penult. C. de tranſactio. Etiam ſi ſponſalia eſſent nulla. Quia fecit, quod in ſe eſt, & contrarium actum clericatui, ob id renuntiauit literis, & quia nõ debet eſſe melioris conditionis quàm peritus. c. cum qui. de præben. in 6. Iaſ. in d. l. vbi. Si tamen contraxerit matrimonium, & nõ tenuerit, ſed ſponſalia de præſenti interuenerũt, tũc dicerem beneficium quod obtinet, non vacare, per regulam non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. de reg. iur. in 6. & difficilius perditur acquiſitum beneficium, quàm acquirendũ, & ius in re, quàm ad rem, cle. gratiæ. de reſcript. & ibi hoc firmat Cardi. & ſic cõciliari poſſent opiniones contrariæ, & in l. cauſas, in fi. C. illo tit. vide Imol. in cle. gratiæ. col. pe. de reſcrip. imò vxore mortua non licet vti mea gratia, Ioan. Andr. in d. c. vnico. Ange. & alij in §. 1. inſti. quib. mod. ius patriæ poteſta. ſoluitur. Ex his ferè modis amittuntur mandata apoſtolica, de quibus vide in tract. de manda. apoſto. in vlt. parte, per do. Ruſeum. dico. in rub. de mand. apoſt. in cõcorda. §. declarantes. in gl. proſequentes.

Sextò, ſi ex aliqua cauſa ſuo priuaretur gradu, quod poteſt fieri, vt probatur in ca. ex literis. de conſti. & ibi plenè traditur per Felin. & alios.

15 Septimò, ſi eas non inſinuaret per triginta annos, quia tunc eas videtur habere pro derelicto, & eis renuntiare. argu. l. licet. C. de iure deliberan. dixi ſuprà in 14. q. principali, vbi amplè videre licet.

16 Octauò, perduntur quãdo ex cauſa vniuerſitas reuocaret nominationes, quod poteſt, vt tenet gloſ. §. item quod ad dictas, in verbo nominare. de collatio. in pragm. ſed non eſt ſolitum fieri, & bonũ eſt argumentum à ſolitis. l. ſi quis donaturus. ff. de vſufructu. l. certi cõdictio. §. ſi nummos. ſi corpet. Ratio eſt, quia poſtulantes re integra à poſtulatione recedere poſſunt. c. bonæ. in 2. de poſtulatio. prælato. Si vniuerſitates ſine cauſa nominationes reuocarent, poſſet ab eis tanquam ab abuſu appellari, qui à ſenatu reformaretur. Itẽ legatus qui reſeruauit beneficium pro aliquo, poteſt reuocare, & alteri prouidere. Hoſtien. in c. cũ dilectus. de iure patrona. Ioan. And. in c. præſenti. de offi. leg. in 6. & limitatur tribus modis, per Peruſ. vt ibi cernere licet. & idem ſi papa reuocaret mandatum cõceſſum. cap. pen. de præben. in 6. & c. vlt. de conceſ. præbend. illo libr. vide Hippo. ſingul. 166. inconſtantia.

Renuntiare nominationibus quis poteſt expreſſe & tacitè.

17 Nonò, quando nominatus eis renuntiauit, vt in cap audita. de reſtitu. ſpoliat. facit text. in l. filio præterito. ff. de iniuſto rupt. nam poteſt quis priuilegio in fauorẽ ſuum introducto renuntiare. l. ſi quis in conſcribendo. C. de epiſcopis & cler. & C. de pact. cap. ſi diligenti. de foro competen. Io. And. in c. penult. de præben. in 6. cle. gratiæ, de reſcrip. Card. conſil. 105. ſuper præmiſſo. gloſ. in verbo irritum. §. ſi quis cuiuſcunque. de colla. in prag.

18 Intellige ſiue expreſsè renuntiauerit ſuis nominationibus, ſiue tacitè, quia hoc caſu tantum operatur tacitũ ſicut expreſſum. arg. l. eum quid. ff. ſi cert. peta. & ibi amplè Iaſ. & aliàs conſului pro venerabili viro domino Ioanne de Lauſergio ſacriſta Magalonen. mihi conſanguineo colendiſsimo ac doctiſsimo, & obtinuit in ſenatu Tholoſano. Et cenſetur renuntiare, quãdo eſt ſibi prouiſum ab vno quo ad illum, quia ille qui ſemel vni prouidit, nõ tenetur amplius eidem prouidere, argu. l. boues §. hoc ſermone, ff. de verb. ſignific. & ſuprà dixi. Nec poteſt eum gratificare, alioqui omnia beneficia ei conferret epiſcopus, & ille ebrius eſſet, & alij eſurirent, & ſi haberet nepotem graduatum, eidem conferret omnia beneficia, & ille ſemper ea reſignaret, & alij nihil haberent, quod valde eſt abſurdum, vt dico in glo. gratificare. §. ſtatuimus. 1. de coll. in concord.

Tacitè quis dicatur renuntiare.

Item tacitè dicitur renuntiare, ſi fuerit effectus miles. arg. 51. diſt. c. 1. & 2. c. cos. 20. q. 3. nam tunc ſi arma militaria exerceat, perdit priuilegium clericorum, quia facit actum contrarium clericatui, quibus conuenit, nobis non licet interficere quenquã, not. Inno. in c. 1. de apoſta. & c. in audientia. de ſent. excõ. Chaſſa. in conſuetud. Burg. in rub. *des iuſtices.* §. 5. glo. *s'il n'a grace.* nu. 52. & ſeq.

& ſequen.verſicu.4.fallit.vel habitum clericale reiecit.c.1. de apoſta.l. profeſsio.C.de munerib.patrimo.lib.10. idē ſi ſentētia annullans nominationes contra nominatum lata fuit,cui acquieuit gloſ. ſingu. in c.1.de conceſsio. præbend. Idem ſi colludat cum aduerſario ſuper vno beneficio, quod poterat obtinere,ſed cōpoſuit cum illo, tunc quia per eū ſtetit quominus haberet illud, ei imputatur.l.in iure.ff. de regu.iur. & qui actionem ad rem habet, ipſam rem habere videtur.l.qui actionem.ibi.Panor. in ca.ad audientiam.2.in 4.no.de reſcri. Idem ſi renuntiauerit ius quod per nominationes habet,tunc licet is cui renuntiauerit,ſuccumbat,adhuc videtur excluſus.arg.l. quod dictum.§.ſi compromiſero.ff.de euictio.vide quæ ſcripſi in §.volumus.de collatio.in cōcord.Card.in c.mandatum.col.3.q.1.de reſcrip.dicens iiſdem ferè modis mandatum amitti, & ideo ſeruiet ad intellectum tituli de mandatis apoſt.in concordatis.vbi ſcripſi in gloſ. proſequentes. §.declarantes. & quot modis tacite quis renuntiet, docui in praxi benefic. in tertia parte titu. de tacita renuntia.

Forma non ſeruata corruunt nominationes.

20 Decimò, perduntur nominationes, quando forma non eſt ſeruata quæ eſt poſita in concordatis, quia factum corruit non ſeruata forma.c.cum dilecta.de reſcrip.l. cum hi.§.ſi prætor.ff. de tranſact.Et illa eſt, quæ dat eſſe rei,& eam in eſſe conſeruat.l. Iulia. §.1.ff.ad exhibend. Albert. Brunus in tract. de forma & ſolennita. actus.fol.3. rubr. de generali cognitio.formæ.& rub. de potentia & effectu formæ.fol.44.col.3. cum ſeq. ſic dixi quando quis impetrauit mandatum non ſeruata forma, vt ſit nullum in forma de manda.apoſto.

21 Vndecimò, quando moritur nominatus. Ancha. conſil. 58. circunſcriptis.vbi tradit ſex modos finiendi reſcriptum, quia mors omnia ſoluit § deinceps.in authen.de nup. collatio.4. Et ſi velis videre caſus in quibus mors ſoluit, vide per Hippo. in l. fina. nu.30. cum ſequen. ff. de quæſtio. nec dubitatur hoc etiam caſu ſolui mandatum, per prædicta.

Papa & Rex an nominationes poſſint reuocare.

22 Duodecimò, quando papa cum rege eas reuocaret, cum eorum ſit deſtruere, quorū eſt condere.l.omni.C.de ſacroſanctis eccleſiis. ſummus pontifex reuocat gratias per eum conceſſas.c.penul.& fi.de conceſ.præbend. in 6. Vnus verò ſine altero non poſſet,cum concordatum habeat vim contractus, vt patet in rubri. de robore & firmita. concorda & vnus altero inuito à cōtractu non diſcedit l.ſicut.C. de actio. & oblig.& rub.C.ne liceat ab emptione diſcedere. tex. ſing.in c.1.& ibi omnes doct.de probat.vbi Bal. ampliat etiam ad ſucceſſorem, vt ſolus contractū reuocare non poſsit, iam perfectum.Domi.conſil.56.inter. Roma.conſil. 352.quæritur.col.pe.& ſeq.& cōſil.325. col. penult.Iaſ.conſil.1.in 1.volu. & conſil.227. Carolus in 2.vol.col.5.dico in præfa. ad gl. concor.rub.de colla.vbi licet fuſius videre.

Princeps recipiens pro officio pecunias non poteſt dantem deſtituere.

23 Idem eſt in principe recipiente pecunias pro aliquo officio, vt non poſsit dantē deſtituere.c.vno.de natura feudi.Bal.in l.qui ſe patris.col.8.C.vnde liberi.Boër.in deciſ. Burdeg.quæſt.149.an rex Franciæ. Barba. in c.1.num.14. de proba.l.3.ff.de obſequiis. Anch.conſil.366.Iaſ. conſil.56. in cauſa. in fin.volu.1.& conſ.105.col.3.ibidem.Bened. in c.Raynutius.in verbo duas habens. nu. 36. cum ſeq. de teſt. quia recipiendo pecunias, videtur ſecum contrahere vt amplius eum ſine cauſa non deſtituat.Et ſic prodeſt dare pecunias pro officio,vt non poſsit deſtitui. ſed à tali prodeſſe liberet nos deus, dicit gl.in ſimili in l. ſi ſeruus.§. fin.in verbo corri.ff.de condict.furtiua.l.ſi quis cum totum.§.planè.de excep.rei iud. Sic dicitur de paupertate, quod prodeſt.l. ſi quis ad. C.de epiſco.& cleri.§.1.inſtitu.quib. manu. licet vel non. ſed à tali prodeſſe liberet nos pater & filius & ſpiritusſanctus. & ab hoc munere vellem eſſe immunis, cum filiolis meis.ita in propriis terminis dicit Barb. in c.ſignificauit.nu.22.de offic.deleg.

24 Vltimò, perduntur nominationes ſi eccleſia regularis erigatur in ſecularem,vt nuper eccleſia ſancti Saturnini Tholoſæ, tunc nominationes regularium expirant, & deinceps ſeculares poterunt illi eccleſiæ nominari.idem econtrario.text. in c. ad audientiam.2.de eccleſ.ædifi.latè Peruſ. in tracta. de mutatio.ſtatus eccleſiæ.c.1.Sic tempore Caroli Calui regis Franciæ eccleſia ſancti Martini Turoneñ. multis opibus abūdans in ſecularem erecta fuit, cuius temeritatis canonici mox pœnas luerunt, nam miſſa in eos cœlitus peſtilentia omnes (præter vnum Vedaſtum qui in numerum ſanctorum relatus eſt, & nomini eius ibidem ſacellum dicatum) extincti fuere, quo facto audito canonici diui Martialis Lemouiceñ. relicto ſeculari habitu ſe ad monaſticam vitam conuerterunt.teſte Gagui.lib.5.paulò poſt principium,ſic hoc anno 1536. eccleſia Magalonenſis regularis redacta eſt in ſecularem,& tranſlata ad Montempeſſulanum, quod fauſtum felixque viris Peſſulaneñ.ſit,& eorum vxoribus. Circa hoc tamen fuſius dicendum eſſet, ſed multis obrutus negotiis & lectionibus, non ſupereſt latius inueſtigandi opportunitas, at dum per ocium licebit, hæc maturius fortè digerentur. Interim lectores,boni æquíque conſulite, vt animum meum ad maiora incendatis : quod fieri facilè poterit adiuuante deo, qui in trinitate perfecta viuit in ſecula. Amen.

De eccleſia Turonen. exemplū mirabile.

Finis Tractatus nominationum.

TRACTATVS

DE PACIFICIS POSSESSORIBVS, TOTO IN ORBE FREQVENS AC VTILIS, AB EODEM AVTORE D. P. REBVFFO EDITVS.

*

Et nuper arreſtis ſupremæ Curiæ, & Rotæ decretis auctus, recognitúſque.



DVRARE ET MORI, NON PERIRE.

LVGDVNI,

Ad Salamandræ, apud Claudium Sennetonium.

M. D. LXIIII.

z 3

AMPLISSIMO VIRO, DO. Franciſco à ſancto Andrea, in ſenatu Pariſienſi præſidi meritiſſimo, Petrus Rebuffus I. V. doctor, S.

†

ATHENIENSES Beroſi aſtronomi ſapiētiam diu experti, poſt multa ab eo prædicta, quæ tempus veriſſima declarauerat, ſtatuam æneam lingua aurea in ſuo gymnaſio ei poſuerunt, vt quæ oracula veriſſima protuliſſet, ex auro veluti emanata ſibi quiſque perſuaderet. Quæ cùm ego mente mea reuoluo, digniſſimè præſes, quanquam vir ille fuerit clariſſimus, cùm tamen eum tibi conferre ſtatuo, muſcam elephanti comparare videor. Ille enim fortuito vaticinabatur, vt Traſyllus & Aſcletarion, vel cacodæmonum aliquo ſuggerente, & quæ à ſe prædicta fuerant, ad euentum perducente. Tu verò non caſu, ſed diuinis ac vtriuſque iuris peritia inſtructus, hactenus vera ex tuis intimis ſemper depromſiſti. Dicámne à puero quàm magnam expectationem omnibus de te præbebas? Quotuſquiſque enim erat, qui te, vel à prima ætate diuina quadam prouidentia genitum, ad hunc dignitatis, & maiorem gradum venturum non iudicauerit? Iudicauerunt & præceptores, qui indies tot ſcientiæ fercula vix tibi, quæ memoriæ omnia mandares, porrigere ſufficientia poterant. Iudicarunt (inquam) doctores iurium Tholoſates, quos argumentorum iaculis eos in ſingulos dies impetebas. Quid referam, cum ad iuris nodos explicandos perueniſſes? Nō vt Hercules gladio, ſed iure optimo reſponſa prudentium tam facundè, quàm ſubtiliter & diſertè, omnibus lucida tradebas. Scholaſticos veluti quidam Orpheus, ita alliciebas, vt qui te ſemel audiſſent, à tuis ne vnus lectionibus diſcedere potuiſſet. Miſſa faciā quanto cum mœrore pubes ſcholaſtica tuum tulerit diſceſſum, & quanto cum gaudio à Pariſien hominibus receptus fueris. Fuit enim tuus adeò gratus & celebris, & notus aduētus, vt ad aures opt. max. principis noſtri celeriter peruenerit, qui te primo quoque tempore ſenatorio munere decorauit, quo in munere collegis, & aliis ita te probaſti, vt omnibus gratiſſima & admiranda eſſet tua fides, integritas, atque iuſtitia. quibus commotus princeps, ad te non ambientem neque petentem præſidis officium (quod inqueſtarum dicunt) detulit: demum proſpiciens quanta cum induſtria & peritia id munus gereres, ad præſidatum longè digniorem te extulit, multò maiora tibi debere arbitratus, quæ tempore demonſtrabuntur, hoc enim meretur tua ſingularis atque præclara iuſtitia, quam ſi laudandam pro dignitate ſuſciperem, ſuccumberem oneri: id tantū dicam, Alexandrum magnum quidam ſummis attollunt laudibus, qui cū in capitalibus cauſis iudex ſederet, accuſatori alteram aurem occludebat, rogatus quid illud faceret: alteram, inquit, integram, ſeruo reo. Tu verò pro tua ſapiētia ambas & actori & reo præbes, vt nihil præcipitatum, nihilque non matura deliberatione decretum ex te prolabatur. Aſclepiadem medicum alij cōmendant, commendant inquā, quòd aliquem qui pro mortuo ad funus efferebatur, ſiſtere iuſſit, vitæque & priſtinæ valetudini reſtituit, quod Erophilo Cleophanti medico etiam contigit. Tu verò quot tua excellenti iuris prudentia pro mortuis habitos reſtituiſti, nemo vnus ignorat, quótve perditos homines pro bonis vulgò habitos profligaſti. His igitur impulſus, etſi tua excellens dignitas omnia ſumma meretur, fretus tamen tua, qua ſemper erga me vſus es, humanitate, hunc breuem, De Pacific. Poſſeſſ. tractatum tibi maximè conuenientem nomini tuo nuncupare non ſum veritus: quem ſi tuendum ab inuidis receperis, & album calculum adijciendo, æqui boniq; conſulueris, ſpero complures tuum egregium iudicium ſecuturos. Vale. Lutetiæ, 17. Calend. Iunij, anno domini ſeſquimilleſimo trigeſimo ſexto.

TRACTATVS DE pacificis poſſeſſoribus, Epitome.

1 *Pacifici multiplex acceptio.197.& ſeq.*
2 *Pacifici & quieti differentia.*
3 *Mulier non debet poſt triennium in beneficiis moleſtari.*
Dictio quicunq; tam maſculos quàm fœminas comprehendit.
Diſpoſitum in monachis & abbatibus extenditur ad moniales.
4 *Antecedens qui vult, vult & conſequens neceſſarium ad illud.*
5 *Maſculinum in fauorabilibus concipit fœmininum.*
Ratio eadem vbi ſubeſt, & eadem diſpoſitio eſſe debet.
6 *Capitulum & conuentus iuuantur beneficio edicti de pacifi poſſ.*
7 *Collegium & capitulum vicem perſonæ ſuſtinet.*
8 *Moleſtari in beneficiis poſt triennium in foro conſcientiæ an quis poſsit.*
9 *Reſtituere rem poſt præſcriptionem quis non tenetur, etiam in conſcientia.*
10 *Tutus authoritate canonis inducenti præſcriptionem, an de conſcientia dubitare poſsit.*
11 *Lex ciuilis in conſcientia ſeruanda. & numero 12.*
13 *Intellectus cap. ſi à ſede. de preben. libr. 6.*
14 *Papa confirmando inualidum titulum videtur de nouo concedere.*
15 *Papæ tollerantia an det ius in beneficiis. & num ſeq.*
17 *Papa titulum inualidum validum facit.*
18 *Poſſeſsionem habens præſentat.*
19 *Cui conceditur vnum, videtur concedi aliud quod ſequitur ex illo.*
20 *Papa mandans non moleſtari ſuper fructibus an adiudicet beneficium.*
21 *Inueſtitura pro collatione habetur.*
22 *Intellectus §. mouemur. de pacifi. poſ in concordan.*
Præſcriptio nõ currit regulariter ſine titulo.
23 *Ordinarius poſt triennium nõ inquirit contra poſſeſſorem beneficij cum colorato titulo.*
24 *Poſſeſsio non inducit collationem, nec petitio operarum facit indictionem earum antequã indictæ ſint.*
Poſſeſsio eſt facti, nec tribuit ius in re.
25 *Poſſeſſor triennalis tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio iuuatur edicto de paci. poſ. contra Gomeſ.*
26 *Poſſeſſor triennalis non debet moleſtari etiam per viam denuntiationis euangelicæ.*
27 *Denuntiatio euangelica quibus ex cauſis fiat & num. 28. 29. 30. 31. & 32.*
32 *Malæ fidei non iuuat triennalem poſſeſſorem in conſcientia contra Gomeſ.*
33 *Bona fides præſumitur, ſi allegetur.*
34 *Agere triennalis poſſeſſor coloratus an poſsit, & num ſeq.*
35 *Moleſtare quando quis dicatur.*
36 *Præſcribens poſt rem acquiſitam agit.*
37 *Actio ex lege quando oriatur.*
38 *Actio ei competit, cuius contemplatione diſpoſitio fit, licet ad eum verba expreſſè nõ dirigantur.*
40 *Decretum de pacifi poſ quare inuentum. & num. ſeq.*
41 *Decretum de pacifi poſ omnibus obeſt.*
42 *Coloratus quando dicatur titulus, & quando incoloratus & num. ſeq.*
43 *Inſtitutio an ſufficiat præſentato à laico ſi agatur poſſeſſorio ad colorandam ſuã poſſeſſionẽ.*
44 *Probare quãdo quis teneatur poſt triennium coloratum titulum cum num ſeq.*
47 *Commenda cenſetur canonicus titulus & numero ſeq.*
48 *Commendatarius poteſt conſtituere procuratorem ante litem conteſtatam: item permutare beneficium commendatum eius alio dato in titulum &c. & num 49 50 & ſeq.*
50 *Commendatario abbati vel priori ab inteſtato ſuccedunt conſanguinei.*
53 *Cõmendatarius abbatiæ cẽſetur verus abbas.*
54 *Cõmẽdatarius intra annũ promoueri tenetur.*
Diſpenſatio eſt ſtricti iuris.
55 *Practica notabilis in commendis. 56.*
57 *Commenda an poſſit fieri ab inferiore ab epiſcopo, & an ad vitam.*
58 *Intellectus cap. nemo de elect. lib. 6.*
59 *Commenda an incompatibilitatem inducat.*
60 *Commendatarius an poſſit remoueri. 62.*
61 *Commendatarius an poſſit fructus beneficij diſſipare.*
63 *Pacificus poſſeſſor beneficij ſine titulo nõ poteſt moleſtari poſt triennium 64.*
65 *Poſſeſſio ex ſola ſignatura capi poteſt.*
Intruſus quis dicatur.
66 *Confirmatio vbi requiritur, non ſufficit ſola electio.*
67 *Tituli multiplex acceptio, remiſsiuè.*
68 *Præſentatus poſt inſtitutionem iuuatur decreto, de pacifi poſſeſ.*
70 *Tranſlatus authoritate papæ gaudet decreto, de pacifi poſſeſ.*
71 *Intellectus cap. cùm in illis de prebend. lib. 6.*
72 *Decreto de pa poſ quis nõ iuuatur ſine titulo.*
73 *Praxis tituli de pacifi. poſſeſ.*
74 *Poſſeſſor ex collatione per laicum facta, an poſt triennium poſsit moleſtari. 75.*
Conferre de iure laicus non poteſt & quid de conſuetudine 75. 76.
77 *Collatio laici de quo proſit.*
78 *Poſſeſſor beneficij principalis, an poſsit poſt triennium ſuper vnio moleſtari.*

79 Prælatura appellatione quid veniat, item & prælati. 80. 83.
81 Prælati vnde dicuntur.
83 Prælatorum ſex alæ.
84 Dignitas quid ſit, & an veniat appellatione beneficij. 93.
85 Perſonatus quid dicatur.
86 Officium quid.
87 Adminiſtrationis acceptio.
89 Dignitatem prophanam habens non iuuatur decreto de pacifi. poſſ.
90 Dignitatem vel beneficium ad tempus habēs poteſt poſt triennium moleſtari.
91 Vicarius epiſcopi ſi deſtituatur, non iuuatur decreto, de pacifi. poſſ.
Fallit ſi à papa fuerit confirmatus. 92.
94 Hoſpitalarius an poſt triennium moleſtari poſſit.
95 Hoſpitale quando dicatur concedi in beneficium.
96 Beneficium ſitum in villa murata poſſidens, an poſt triennium moleſtari poſſit.
97 Pacificus poſſeſſor non debet moleſtari etiam ſi qualitas fuerit omiſſa.
98 Poſſidens beneficium per alium an iuuetur decreto, de paci. poſſ.
99 Poſſeſſio quando dicatur pacifica.
100 Pacificè quis poſſidet, licet non recipiat fructus.
101 Decretum de pacifi. poſſeſ. an habeat locum in beneficio ſequeſtrato.
Sequeſtratio neceſſaria non priuat quem poſſeſſione.
102 Poſſidens capellaniā vel altare iuuatur decreto de pacifi. poſ.
103 Capellas in eccleſia ædificans non tenetur eas dotare.
104 Capella vnde dicta.
Simonia ita in capellaniis committitur, ſicut in aliis beneficiis.
105 Præſtimonia an iuuentur decreto de pacifi. poſſeſſoribus.
106 Præſtimonia quid, & quare inſtituta.
107 Communitates eccleſiarum non ſunt beneficia eccleſiaſtica.
108 Decretum de paci. poſ. an habeat locum in penſionibus, & quibus.
Penſionem non ſoluens triennio non iuuatur hoc decreto.
Cauſa fructuum non eſt beneficialis.
109 Penſionis acceptio varia multiſque modis fieri poteſt.
110 Ordinatio regia de penſionariis declaratur.
111 Penſio quid ſit. & numero 112. cum ſequentibus.
114 Vicarij quidam certam portionem ſeu penſionem habent.
117 Penſio vnde dicatur.
118 Penſionum duplex genus, licitum & illicitum.
119 Penſionem quis poſſit conſtituere. & nume. ſequentibus.
122 Pēſionis à papa impoſitæ, & ab epiſcopo differentia.
123 Penſio non conſtituitur ſine cauſa: & quare. Fallit in papa. num. 126.
124 Penſionis imponendæ cauſa quæ ſunt.
125 Penſio debet commenſurari cauſæ vt non excedat.
126 Cauſa non requiritur in papa imponēte penſionem.
127 Penſio in tribus tantum caſibus in hoc regno imponitur.
128 Patronus reſeruare poteſt ſibi penſionem.
129 Primogenitus ingreſſus religionem an præſentet.
130 Penſio certa poteſt clerico conſtitui duratura donec ſibi de beneficio fuerit prouiſum.
131 Penſio in fraudem impoſita non valet: quod præſumitur, niſi de cauſa appareat.
Epiſcopus penſionem ſuo nepoti an poſſit reſeruare.
132 Penſio an veniat nomine beneficij.
133 Penſio an ſit exprimenda in impetratione beneficij.
134 Penſio qualis poſſit conſtitui.
Penſio vſque ad quam ſummam imponitur.
135 Collator non poteſt ſibi reſeruare penſionem, aliàs eſt excommunicatus.
136 Conuentio omnis in ſpiritualibus ceſſare debet.
137 Papa eccleſias regni non reddit tributarias.
138 Penſionarius ad onera & decimas an teneatur.
Et an ad reparationes. 139.
140 Penſionis reformatio quando peti poſſit. & num. ſeq.
142 Penſio ſecunda non facta mentione primæ, an valeat.
143 Penſio an poſſit permutari, vel ſequeſtrari. & num. 144.
145 Penſio an debeatur ante literarum præſentationem.
146 Penſionem debens quomodo compellatur.
147 Penſio quando debeatur 148.
149 Penſio poteſt ſolui procuratori generali etiam non habenti liberam adminiſtrationem.
150 Penſio eſt quid merè temporale: ideò poteſt vendi num. 152.
151 Penſio laico poteſt aſſignari.
153 Penſionarius non ſubiicitur examini.
154 Litigans ſuper beneficio, penſionem tenetur ſoluere.
155 Vexationes iudiciarias licitum eſt penſionibus redimere.
156 Bullis non leuatis an quis teneatur penſionem ſoluere.
Ius in beneficio non habens non poteſt imponere penſionem.
157 Penſio morte finitur.
158 Noua impetratio beneficij poſt triennium eſt nulla.
159 Regularis qui poſſidet beneficium ſeculare, aut contrà, an iuuetur decreto de pacificis poſſeſſoribus.

Poſſeſ

Poſſeſsio triennalis non alterat naturam beneficÿ, ſed confirmat titulum coloratum.

160 *Decretum de pacific. poſſeſ. an procedat in optatione beneficÿ.*

161 *Ius in beneficÿs propria authoritate queritur.*

162 *Canonica inſtitutio quando dicatur.*

163 *Rediens ad ſuum beneficium cõiungit tempus preteritum.*

164 *Reſignans beneficium ſine noua collatione an ad id redire poſsit. & numero 165. 166. cum ſeq.*

166 *Permutans beneficio euicto an ad ſuum beneficium redeat abſque noua collatione. & 177. num 353.*

167 *Procuratoris conſtitutio an poſsit reuocari, & an poſt annum valeat.*

168 *Clauſula in permutationibus beneficiorum poni ſolita.*

169 *Intellectus capitu ſi beneficia de prebendis. libro 6.*

Dimittere beneficium vel aliam rem quis dicatur.

170 *Factis declaratur voluntas.*

171 *Intellectus nouus cap. quod in dubiis. de renuntiatio.*

Intellectus §. fina. inſtituta, de rerum diuiſione.

172 *Partes ſunt tacitè vel expreſſè renuntiare.*

173 *Intellectus l. cum precibus. & l. rebus. C. de rerum permu.*

174 *Inueſtitura habet vim collationis.*

175 *Intellectus c. ſanè & cap ſuper hoc. de renuntiatio.*

176 *Intellectus cap. ix parte. j. de officio delega.*

178 *Renuntiationes in fauorem quando valeant.*

179 *Reſignanti coactè permittitur miniſtrare in eadem eccleſia non obſtante renuntiatione.*

180 *Reſignatio non tenet, quando procurator alio modo reſignauit.*

181 *Titulus per renunciationem ſemel extinctus an reuiuiſcat ſine noua collatione.*

182 *Reſignationes per fraudem extorte ſunt nulla.*

183 *In caſibus in quibus quis poteſt redire ad ſuum beneficium ſine noua collatione, debet intelligi quando beneficiũ dimiſſum non erat occupatum.*

184 *Beneficium permutatum habens an iuuetur hoc decreto.*

185 *Triennio ſui authoris an quis iuuari poſsit. & num. 187. 188.*

186 *Praxis quando euictum eſt beneficium.*

189 *Moleſtare licet triennalem poſſeſſorem ex cauſa de nouo orta.*

Moleſtari poteſt non promotus, & qui duo tenuit incompatibilia beneficia.

190 *Gomeſ. rationibus reſpondetur.*

191 *Intellectus text. pragmat. ſanct. ibi, ratione iuris nouiter impetrati.*

192 *Poſsidens ſine titulo non iuuatur decreto de pacifi. poſ.*

193 *Sententia an det titulum & quid in confeſſione partis.* 194.

195 *Collatio ſi non ſit in regiſtro an valeat.*

196 *Verba ubi non conueniunt, nec eorum diſpoſitio.*

197 *Pacificè quando dicatur.* 198.

198 *Pacificè poſsidere an dicatur is, qui habet recredentiam.*

199 *Lis ſuper poſſeſsione impedit pacificum poſſeſſorem etiam ſuper proprietate.*

200 *Pacificus poſſeſſor dicitur quoad illos, qui litem non mouerunt.*

201 *Triennalis poſſeſſor poſt recredentiam non poteſt moleſtari.*

202 *Lis ſi moueatur ſuper vna re, non minus dicitur quis pacificus poſſeſſor.*

203 *Poſsidere aliud eſt, & aliud in poſſeſsione eſſe.*

Tria ad hunc titulum requiſita.

204 *Lis quando habeatur pro conteſtata.*

205 *Annus qui datur ad promouendum quomodo computetur.*

206 *Inhabilis non iuuatur decreto de pacificis poſſeſſoris & qui ſint inhabiles ad hunc vſque ad num. 313.*

Poſſeſsio longi temporis non habilitat incapacem.

207 *Inhabilis quis dicatur. cum num. multis ſequentib.*

208 *Infans eſt inhabilis ad beneficium eccleſiaſticum.*

209 *Minor qua beneficia poſsit habere. & numero 210. 211.*

212 *Minor quando poſsit iuuari decreto de pacifi poſ & num. ſeq.*

213 *Minor an ad beneficium poſt triennium reſtitui poſsit.*

214 *Habilis ad canonicatum in qua ætate quis ſit. & num 215.*

216 *Habilis ad prioratus in qua ætate quis ſit. & num 219.*

217 *Prothonotarius in qua ætate quis fiat.*

218 *Aetas que requiratur in dignitatibus minoribus, & in beneficiis curatis.*

220 *Epiſcopus cuius ætatis eſſe debet.*

221 *Furioſus eſt incapax ad beneficia.*

222 *Coniugatus inhabilis eſt ad beneficia: ideo non iuuatur decreto de pacific. poſ.*

223 *Beneficium perditur per ſponſalia de preſenti contracta*

224 *Non tonſuratus inhabilis eſt ad beneficia. & num. 225.*

225 *Petens beneficium debet probare ſe clericũ.*

226 *Tonſuram accipere poſt adeptũ beneficium non prodeſt.*

227 *Collatio facta ordinato à nõ ſuo epiſcopo non valet.*

228 *Tonſuram bis ſuſcipiens qua pœna puniatur.*

229 *Intellectus c. presbyteri. §. quid ergo. 68. diſtinctio.*

230 *Promotus per ſaltum inhabilis eſt.*

231 *Ordines ſuſcipere extra tempora præfixa non licet.*

Bigamus

232 *Bigamus eſt incapax beneficiorum.*

233 *Bigamia quot modis contrahatur. & numero 234. 235.*

234 *Contrahens cum virgine ſpuria an ſit bigamus.*

235 *Deſpōſans puellam corruptam an gaudeat priuilegio clericali.*

236 *Hæreticus, & is pro quo ſupplicat ſunt inhabiles ad beneficia.*

237 *Hæreticus quis ſit.*

238 *Schiſmaticus incapax eſt beneficiorum.*

239 *Simoniacus non iuuatur decreto de pacificis poſſeſſorib.*

240 *Collationes in fauorem quando valeant.*

241 *Renunciationes ſimoniacæ an & quando valeant.*

242 *Corrumpens iudicem in cauſa beneficiali eſt ſimoniacus.*

243 *Donans laico pecuniam, vt à Rege nominationem ad epiſcopum obtineret, eſt ſimoniacus.*

245 *Rogari ordinarius poteſt, vt conferat poſt reſignationem Titio.*

246 *Committens crimen læſæ maieſtatis eſt incapax beneficiorum.*

247 *Sortilegus non poteſt obtinere beneficia.*

248 *Sacrilegus eſt inhabilis ad beneficia.*

249 *Bannitus an beneficia habere poſſit.*

250 *Falſarius literarum papæ beneficiorum eſt incapax.*

251 *Falſarius literarum quarūcunque qua pœna puniatur in Francia.*

252 *Poſſidens beneficium cum falſo titulo non iuuatur decreto, de pacifi. poſſ.*

253 *Excommunicato beneficia conferri non poſſunt.*

254 *Suſpenſus ab officio eſt inhabilis ad beneficia.*

255 *Apoſtata ad clericatus officiū admitti non debet: & eſt infamis.*

256 *Sodomiticus eſt inhabilis.*

257 *Concubinarius publicus eſt incapax beneficiorum, & ad ea inhabilis.*

258 *Homicida non poteſt ad beneficia admitti.*

259 *Miles qui frequentauit bellum eſt inhabilis ad beneficia.*

260 *Morbo laborans caduco efficitur inhabilis ad beneficia: niſi fortè poſt triennium ſanus fieret.*

261 *Illiteratus eſt beneficiorum incapax & quis dicatur. 262. 263.*

264 *Illiteratorum eſt infinitus numerus, qui hodie habent meliora beneficia.*

265 *Exterus in regno beneficia obtinere non poteſt ex priuilegio dato regibus franciæ.*

Areſta de exteris & baſtardis.

266 *Conſenſus regis poſt impetrationem beneficij an valeat.*

267 *Priuilegium exterorum quoad lites.*

Iudæus baptizatus in regno non eſt exterus.

268 *Periurus eſt beneficiorum incapax, & collatio illi facta eſt nulla.*

269 *Periurus eſt ipſo iure beneficiis priuatus.*

270 *Periurus eſt infamis.*

271 *Pœna priuationis non imponitur niſi à lege.*

272 *Intellectus cap. poſt electionem. de concesſio. præbend.*

273 *Illatio ex diuerſis non fit.*

274 *Intellectus capit. tua de iureiuran.*

275 *Iuramentum promiſſorium producit actionem.*

276 *Illegitimus eſt inhabilis ad beneficia.*

277 *Filij beneficia paterna habere non poſſunt: nec nepotes.*

278 *Illegitimus quando beneficia obtinere poſſit.*

279 *Exceptio extēditur ad ſimiles caſus ex identitate rationis.*

280 *Irregularis eſt inhabilis: & an eius beneficium poſſit impetrari.*

281 *Vſurarius manifeſtus beneficiorum eſt incapax.*

282 *Violentus poſſeſſor non iuuatur hoc decreto.*

283 *Metu reſignans beneficium etiam poſt triennium illud poteſt repetere.*

284 *Profeſſio metu facta non valet.*

285 *Procuratorium ad reſignandum metu extortum non valet.*

286 *Violentus perdit ius quod habet in beneficio: & quomodo intelligatur. numero 287. & 288.*

Fallit num. 289.

290 *Beneficium authoritate propria ingrediens ſine violentia cum iuſto titulo, eo non priuatur.*

291 *Intellectus c. eum qui de præbend. lib. vj. & numero 292. 298.*

292 *Authoritate propria an officia quis capere debeat.*

294 *Poſſeſſionem beneficij an quis propria authoritate apprehendere poſſit. cum num. ſeq. vſque ad num. 307.*

295 *Collatio habet vim electionis & confirmationis.*

296 *Cōſuetudo poteſt operari ne poſſeſſio acquiratur niſi certo modo.*

297 *Intellectus l. ſi ex ſtipulatione. ff. de acquir. poſſeſſione.*

299 *Legatum quando poſſit apprehendi.*

Intellectus legis non dubium. Codice de legatis.

300 *Eccleſia quæ labitur in hæreſim, vel ſchiſma perdit iura ſua, & poſſeſſionem illorum.*

301 *Epiſcopus confirmatus ſtatim adminiſtrationem habet: confert beneficia &c.*

302 *Temerarius quis dicatur.*

303 *Beneficij vniti non debet quis propria authoritate apprehendere poſſeſſionem.*

Idem ſi conceſſum ſit in commendam. numero 304.

Patientia domini ſufficit in acquiſitione iurium incorporalium.

Confir

307 *Confirmatio papæ an faciat titulum coloratum qui eſt violentus.*
Confirmata nunquam intelliguntur quæ ſunt iuri contraria.
308 *Violentus cui papa ex certa ſcientia de nouo concedit mētione habita intruſionis & violentia, poſt triennium non poterit moleſtari.*
309 *Spoliatus an & quando iuuetur decreto de pacific. poſſeſſ.*
310 *Fratres minores incapaces beneficiorum. fallit in epiſcopatu & archiepiſcopatu quos ad nominationem regis habere poſſunt.*
311 *Regularis eſt inhabilis ad beneficia ſecularia: & contrà.*
312 *Mulier inhabilis eſt ad beneficia eccleſiaſtica.*
313 *Impetrans beneficium viuentis non iuuatur hoc decreto.*
314 *Homicida an ſit ipſo iure priuatus beneficio & an reſignare poſsit. num. 315. 316.*
316 *Cautelo pro homicida.*
Differentia inter priuatum beneficio, & priuandum.
317 *Diſpenſare cum homicida qui poſsint.*
318 *Beneficiens qui nō priuatur ipſo iure: ſed venit priuandus per ſententiam. fallit num. 319.*
319 *Caſus in quibus quis eſt ipſo iure priuatus.*
320 *Triēnium debet eſſe completum, vt quis non poſsit moleſtari.*
321 *Tempus prædeceſſoris an poſsit coniungi cū tempore ſucceſſoris.*
322 *Reſurgens miraculosè beneficium non recuperat, nec vxorem.*
323 *Intellectus l. Pomponius. §. cùm quis de acquiren. poſſeſ.*
324 *Intellectus cap. cùm de beneficio. de preben. libr. vj.*
325 *Poſſeſsio præſumitur continuata probatis eius extremis.*
326 *Poſſeſsio interrupta an continuetur. 327.*
328 *Reſignans metu an hoc decreto iuuetur.*
329 *Beneficium non perpetuum non comprehenditur in hoc decreto.*
330 *Monachus an poſsit poſt triennium moleſtari ſuper manuali beneficio. cum num. ſeq.*
Monachus ſeruo equiparatur.
331 *Monachus delinquens quādo poſsit officium ſuperioris implorare. cum nu. ſeq.*
332 *Prior manualis per mortem abbatis non cenſetur reuocatus.*
333 *Conſuetudo non valet, vt manuale ſit irreuocabile.*
335 *Monachi à papa confirmati nō poſſunt remoueri.*
336 *Collatio intelligitur facta cum ſua qualitate.*
339 *Vnio de manuali beneficio non valet ſine expreſsione.*
340 *Collationem beneficiorum poſsidēs non iuuatur hoc decreto.*
341 *Collationem pro infecta papa habere poteſt.*
342 *Reſignans poſt reſignationem non iuuatur hoc decreto.*
343 *Oratorium triennio poſsidens poteſt moleſtari.*
344 *Beneficium eccleſiaſticum quot modis cognoſcatur. cum num. ſeq.*
347 *Beneficium eccleſiaſticum purè cōferri debet, & non ſub conditione.*
348 *Beneficium eccleſiaſticum cum in perpetuum confertur regulariter.*
349 *Laicus quando eccleſiam pleno iure dare poſsit.*
350 *Poſsidens beneficiū in curia vacans per collationem ordinarij, an poſsit poſt triennium moleſtari.*
351 *Poſsidens beneficium iure regali debitum poterit intra triginta annos moleſtari.*
Reſeruata principi in ſignum ſuperioritatis non præſcribuntur.
352 *Regaliorum ius cedi non poteſt.*
353 *Beneficium ſuum permutās poteſt redire ad tero ſibi euicto.*
354 *Praxis contra eum qui in permutatione dedit beneficium non ſuum.*
355 *Reſignans non iuuatur hoc beneficio, nec reſignatarius ſecundus. cum num. ſeq.*
356 *Beneficium non vacans non confertur.*
357 *Reſignatio ſecunda non valet non facta mentione prima.*
358 *Reſignatarius an poſsit ſe multiplici reſignatione iuuare. num. ſeq.*
360 *Poſsidens pendente compromiſſo quod durauit triennio, nō poterit iuuari etiam poſt ex hoc decreto.*
361 *Partes an triennium prorogare poſsint.*
362 *Titulus de pacificis poſſeſſoribus quomodo intelligatur.*
363 *Titulo alterius poſt triēnium an iuuari quis poſsit. & num. ſeq.*
364 *Triennium an prorogari poſsit etiam à papa. num. 365.*
366 *Collationem à rege habens alio non poteſt iuuari titulo.*
367 *Collationes plures quādo factæ ſunt eodem die ab vno, quæ valeant.*
368 *Duo eiuſdē data ſi conueniant, an impediant ſequentem prouiſum. 369.*
369 *Collatio ſecunda facta in fraudem nō valet.*
370 *Collatio ſecunda facta habili valet.*
371 *Intellectus cap. ſi à ſede. de præbendis, lib. vj. 372. 373. 374. cum ſeq.*
372 *Collatione facta ab epiſcopo & eius vicario, vtra præferatur.*
373 *Poſſeſsionem ſufficit ſemel habuiſſe.*
374 *Cap. ſi à ſede. de præbend. lib. vj. procedit in officiis.*
375 *Poſſeſſor in duobus teſtamentis eodē die confectis præfertur.*
376 *Poſſeſsio iniuſta non prodeſt.*
377 *Acceptatio præfert acceptantem.*
378 *Clauſula motus proprij facit præferri impetrantem.*
379 *Collatio reſeruationi præfertur.*
380 *Collatio ſi fuerit facta ab archiepiſcopo & epiſcopo eodem die vtra valeat.*
381 *Debitum priuilegiatum præfertur.*

Reme

382 *Remedium ordinarium facit ceſſare extraordinarium.*
383 *Hora appoſitio quid operetur.384.386.*
384 *Apparere quando dicatur.*
386 *Teſtes præſumuntur falſarij ſi de hora deponant.*
387 *Surreptitia impetratio non iuuat poſſeſſorē.*
388 *Procuratoria duo ad reſignandum quando ſunt, vtrum valeat.*
389 *Cautela gratificationis pro impetrantibus.*
390 *Collatio nulla non iuuat poſſeſſorem.*
391 *Collationem habens per reſignationem, præfertur habenti per mortem.*
392 *Triennium non currit durante hoſtilitate. 393.*
394 *Præſcriptio non currit peſte durante.*
395 *Præſcriptio non currit infirmo, & an excommunicato.396.& an furioſo.397.*
398 *Reſtitutio poſt triennium an minori concedatur.*
399 *Captus à turcis poſt triennium agit.*
400 *Impeditus quando non excuſetur.*
401 *Impeditus proteſtari debet: fallit num.402. & 403.*
403 *Triennium quando prorogari poſſit.*
404 *Reſignatio nō poteſt admitti ab alio, quàm ab epiſcopo.*
405 *Permutatio ab inferiore epiſcopo approbari non poteſt.*
406 *Præueniri an dicatur papa per requiſitionem. 407. cum ſequen.*
407 *Præuenire quando quis dicatur. cum ſeq.*
409 *Dolus non debet alicui prodeſſe.*
410 *Conditio habetur pro impleta, quando non ſtat per eum, qui illam implere debet.*
412 *Intellectus capit.vlt. de conceſſio.præbendæ. libro vj.*

REGVLA in hac materia eſt, ꝙ quicunq; poſſederit beneficium eccleſiaſticum triennio, nō poterit moleſtari in poſſeſſorio nec in petitorio, hoc ſtatutum fuit etiam in pragm. eo. tit. & in reg. cancel l. 2,33. & nuper in his concord. iſto titul. Et hæc triēnalis præſcriptio fuit elicita ex concilio Aphricano, de quo in c. 1. vbi ſcripſi de præſcrip. & quia de pacificis loquimur.

Pacifici tribus modis apud theologos dicuntur.

Notandum eſt, quòd ſecundum theologos pacifici dicuntur tribus modis. Primò hi qui mandatis Dei obtemperant. ad Roma. 5. c. Iuſtificati ergo ex fide, pacē habeamus ad Deum, quæ datur hominibus bonæ voluntatis. Luc. 2. c.

Secundò dicitur etiam pacificus is qui refrænat illicitos motus. Ioan. 5. c. Scias quod pacem habeat tabernaculū, id eſt corpus. & Auguſt. ſuper Matth. 5. cap. ibi, Beati pacifici, ait, Pacifici ſunt in ſeipſis, qui animi motus & carnales concupiſcentias habent edomitas, & rationi ſubiectas.

Tertiò, qui quærunt pacem cum proximo. ad Roma. 12. c. ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacē habentes. & Chryſoſt. ſuper Matth. 5. c. Pacifici ſunt, qui nec odiunt, nec litigant, ſed litigātes & diſcordes ad pacem reducunt. vt perbelle facis, digniſſimè præſes, & hi filij Dei vocantur, quia vnigeniti fuit hoc opus, videlicet congregare diſperſa, & pacificare inter ſe prælıantia. Dauid Pſal. 119. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. ita expreſsè tenet Florentin. in 4. parte ſummæ, tit. 7. c. 6. Vnde pulchrè dicit Auguſtin. in c. quiſquis. in primo. 23. q. 4. Quiſquis vel quod poteſt arguēdo corrigit, vel quod corrigere non poteſt, ſaluo pacis vinculo excludit, vel quod ſaluo pacis vinculo excludere nō poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat, hic eſt pacificus, vnde Chriſtus dicitur rex pacificus, quia vt pacem doceret, in hunc mūdum venit, & pia miſeratione diſpoſuit ſibi ſubditos fore pudicos, pacificos, & modeſtos. in procœ. decet. rex pacificus. & text. in c. decet. in princip. de immu. eccl. in 6. plus dicit per os prophetæ, Pſal. 36. Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Iſtę igitur nobilis & doctiſſimè præſes, tuę ſunt reliquię, quas paſſim, ne dicam Pariſiēſes homines, verum & totus Galliæ populus te fouere prędicāt. Quare pacificus, pacifico, pacificum tractatum tibi dicare nō erubui. Hic tamē loquimur de pacifico poſſeſſore beneficij, qui per triennium ſine lite poſſedit beneficium, vt dico infrà, verſi. tertio fallit, quando poſſediſſet. & verſi. quæro quando.

2 Licet videre differentiam inter quietum & pacificum, per Floren. vbi ſupra. & Bal. in conſi. 288. omnis qui rem. in 4. volu. & not. in cle. multorū, de pœnis. & c. ſanctorum. de præſcrip. vbi Panor. dicit illū quietè poſſidere, quando non ſtimulatur in iudicio, pacificè verò quando non patitur controuerſiam iuris, nec facti, nec in iudicio nec extra. glo. & docto. in cle. gratiæ. de reſcrip. ſcripſi infra. num. 164. & ſeq.

3 Primò, amplia procedere etiam in muliere, quia verbum quicunque in textu poſitum, tam maſculum quàm fœminam comprehendit. text. de iure melior & magis expreſſus in l. ait diuus. ibi, quicunque, accipere debemus tam maſculum quàm fœminā. ff. de iure fiſci. l. quicunque. & ibi Albert. & alij. C. de ſerui. fugi. & Iohel. 2. c. Quicunque inuocauerit nomē domini, ſaluus erit. & Actuum 2. c. idem Matthe. 12. c. dicitur. Quicūque fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. vide gloſſ. in clement. 1. in verbo quicunque. de decimis. & in clem. 1. de ſepultu. text. in l. 1. ff. de verb. ſignificatione. & ibi plenè dixi hoc anno interpretādo illam legem extraordinariè. gloſſ. in c. generali.

Fœmina poſt triennium in beneficio non debet moleſtari.

rali.de electio.libr.6.gloſſ.in ca.1.§.& cum humanæ.in verb. abbatis.eod. tit.in prag. Iaſ.plenè in omni fere materia.in l.ſi quis id quod.ff.de iuriſdict.om.iudi.& Dec.in regula fœminæ.ff.de regul.iur.& diſpoſitum in monachis, & abbatibus, extenditur ad moniales & abbatiſſas. text. in c. fin.& ibi Panor.de ſtatu monacho. Iaſ.refert conſi. 1.in 2.vol.colũ.2.quod eſt.140. in numero impreſſo.

4 Ratio textus eſt, quia poſtquã poſſunt habere prælaturas,& beneficia.c.indemnitatibus.de elect.lib.6.c.dilecta.de maior.& obedi. Ergo ſi eas poſſederint cum colorato titulo per triennium, non poterunt ſuper eis moleſtari quia qui vult antecedens, vult & conſequens neceſſarium ad illud.l. illud.ff.de acq. hæred.l.1.& ibi Iaſ.col.2.de transactio.

5 Præterea, maſculinum concipit fœmininum in fauorabilibus.l.qui duos.ff.de leg. 3.ſed hoc eſt valde fauorabile, vt patet, & maximè mulieribus, ne in iudicio moleſtentur.c.mulieres.de iudic.lib.6.& eadem ratio ſubeſt in vtroque,imò fortior vt dixi. in muliere, ergo & deciſio §. porrò. ibi, ſi qua fuerit antiquioribus cauſis, ſimilis,ſeu maior,quæ fuit pri.cauſa benefi. amitten, in feud.

Et hoc puto verũ in beneficiis, quæ mulieres poſſunt habere.c.indemnitatibus.de electio.in 6.ſecus in aliis : vt pote in eccleſiis parochialibus, quamobrem putarem, quòd ſi fœmina parochialem eccleſiã poſſediſſet per centum annos, adhuc clypeo huius decreti iuuari non poſſet: quod eſt notandum, vt dico inferius, in 4.limitat. in fine.

Capitulum & conuentus, an inueniatur hoc edicto.

6 Secundò,intellige procedere etiam ſi collegium, vel conuentus, ſeu capitulum beneficium poſſederit triennio, quia verbum quicunque cõprehendit etiam collegium, vel capitulum.l. metũ.in magna.§.animaduertendum.ff.quod met.cauſa. Albert.expreſſè.in d.l.quicunq;. C.de ſer. fug. col.4.

7 Item quia collegiũ, & capitulum vicem perſonæ ſuſtinet.l.mortuo.ff.de fideiuſ. tamen quia non poteſt habere in titulum beneficium,& hic tractatus tantùm loquitur de poſsidẽte colorato titulo, ideo non habebit locum hic text.quãdo poſsidetur beneficium iure proprietatis, de quo not.in c. ad quæſtiones.de rerum permu.& ca.cura, de iure patr.vbi ſcripſi dando nouum intellectum ad illum tex.

In foro conſciẽtia poſt triennium, an quis in beneficiis moleſtari poſsit.

8 Tertiò,extende vt etiam in foro conſcientiæ non teneatur reſtituere poſt triennium: is qui ſic poſſedit, alioqui ſequeretur quòd forma huius decreti deduceret ad inferos, & conſcientia legum magis eſſet damnata,quam maleficiorum: ita in propriis terminis dicit Bal.in c.in omni negotio.de teſtib.c.ſi.col,2.de præſcrip.& in conſ. 285.ſi quis iuris. col. 2.in 3.vol. Malerct.in tract, de elect.ſp.87.col.4. Et faciunt ea quę dixi in ca.poſtulaſtis.in gl.nu.45.cũ multis ſeq. de cleri.excom.miniſt.

9 Secundò, ſic ſuadetur per ea quæ ibidem dixi in gl.1. vbi concluſi poſt pręſcriptionẽ quem non teneri reſtituere rẽm etiã in conſcientia, contra Alciat. in l.quicunque pedum.C. finium regund. cui reſpon. ibidem inſequendo gl.in ca. vigilanti. de pręſcri.& bonam iuriſconſultorum partem.

10 Sed hic per Papam eſt ſtatutum tempus, intra quod quis poſsit præſcribere : ergo poſtea non tenebitur reſtituere in foro conſcientiæ : alioqui Papa non ſic ſtatueret,& tutus authoritate canonis inducentis pręſcriptionẽ,non debet dubitare de conſcientia: vt pulchrè loquitur Innot.in c.cura.de iure patr. Bal.in §.ſi quis per triginta: ſi de feudo fuerit contentio inter dom.& agna. vaſſ.col.1.

Lex ciuilis eſt etiam in conſcientia ſeruanda.

11 Tertiò,nõ aliter videtur dicendũ in foro iuſtitiæ,quàm conſcientiæ, quia vbi lex ciuilis ſtatuit,tale ſtatutum etiam in foro canonico cauſarũ,& etiam in foro pœnitẽtiali ſeruandum eſt,niſi inſit peccatum,& dolus.ca.quoniam.de pręſcri.ſed hoc lex ſtatuit cõditatam à Papa, qui habet plenam in beneficiis poteſta. c.2.de pręb. in 6.cle.1. vt lite penden.quàm à rege.

12 Ergo etiam in foro conſcientiæ ſtatutum erit ſeruandum, vt in ſimili notant gloſ.& doct.in c.quæ in eccleſiarum. de conſti. vbi eſt cõmunis concluſio,quòd lex ciuilis iuſta obligat etiã in cõſcientia : & hoc etiam tenent theologi,fortius hoc decretũ à Papa conditum : & hoc docet Imol.in proœ. decreta.rex pacificus in ſi.prin. Iaſ. conſ.180. commune.col.vlt.in 2,vol.& in §.ſed iſte. nu.126.inſtit.de actio. Fel.in c.1.nu.18.verſ. 4.fallit.de ſponſal.Leona.de vtino in ſerm. 44.de legibus.verſ.2.declaratur.facit text. in c.quo iur. 8. diſt.& c.imperatores.9.diſt. & c.de capitulis.ſequen.diſt.abundè ſcripſi in procemio inſtitut.regia.gl.1. in 1. tomo.

13 Quintò, probatur ex c.ſi à ſede.de præb. lib.6.vbi ſi conferatur beneficium duobus à diuerſis eodem die,ille qui poſsidet, eſt pręferendus, licet non habeat fortè meliorem titulum : ſic & hic qui triennio poſſedit,licet nõ haberet niſi coloratũ titulum,

Papa cõfirmando inualidum titulum, videtur de nouo cõcedere.

14 Quia Papa confirmando hunc coloratum titulum,videtur beneficium eidem de nouo dare poſt triennium.gl.in reg.cancel, 15.in prærogat.3.

Et quando Papa ex certa ſcientia confirmat inualidum, videtur validum facere. gl.not.in c.placuit.16.q.6.Sed Roma.pontifex in hoc caſu confirmat titulum inualidum ex certa ſcientia, cùm exprimat coloratum habentem titulum non poſſe moleſtari,ergo facit validum.

Tollerãtia papæ, an det ius in beneficiis.

15 Nam tollerantia expreſſa approbationis Papę dat ius in beneficio.c.literas. de ſupplend.negli.pręla.Ioan.And.in c.Michael.

de filiis preſbyt. Panor. in ca. niſi. col. 2. de pręb. facit gl. in c. aqua. de conſecr. eccle. vel alta. Imò etiam tollerantia tacita approbationis Papæ dat ius in beneficio. Et ſufficit quòd de ſua volũtate conſtet. gl. in c. ſi aliquando. de ſent. excommu. cle. ſi ſummus. illo tit. Et ibi Io. And. gl. in verbo tollerantes. § volens. de collat. in prag. Panor. in ca. quod circa. de conſangui. Maleret. in tract. de elect. fo. 14. ver. conſuetudo quippe. Ioã. de Selua in tract. de benefi. in 3. parte. q. 9. Dec. in c. 1. not. 1. de excep. ſed hic Papa approbat, ergo dat ius beneficio.

16 Quintò, facit ca. cura. & ibi gl. & Panor. de iure patron. ibi, niſi legitima fuerit pręſcriptione munitus, &c. gloſ. in c. poſſeſsiones. 16. q. 4. gl. in reg. cancell. 33.

Sextò, facit. ca. literas. de ſupplen. neglig. præla. & ibi Bald. no. quòd patientia Papæ dat titulum extunc canonicè poſsidendi. gl. & doct. in c. contingit. de dolo.

Titulum inualidum papa validum facit.

17 Septimò probatur, Papa poteſt antiquare titulum beneficij, & annullare. c. de multa, cum ſimil. de pręb. ſic & coloratum titulum bonum, & validum reddere. c. propoſuiſti. de conceſsio. pręb. etiam in conſcientia, quia datæ ſunt ei claues à Deo opt. maximo. Matth. 16. ca. Quodcunque ligaueris, &c.

Poſſeſsionẽ habens praeſentat.

18 Octauò, facit ca. cũ eccleſia. & ibi Panor. de cau. poſſeſſ. & c. cõſultationibus. de iure pat. vbi ſi ille qui erat in poſſeſſione eligendi, vel pręſentandi, elegerit, vel præſentauerit, licet ius ad eum non pertineret, tamen valebit præſentatio, nec electus deſtituetur: ſic nec ibi coloratum habens titulum poſt triennium etiam in conſcientia debet deſerere beneficium, nec deſtitui.

18 Nonò, cui cõceditur vnum, videtur concedi aliud quod ſequitur ex illo. l. ſeruitutes. §. ſi domo. ff. de ſeruitu. vrba. præd. & l. item. §. 1. de ſeruit. ruſt. gl. in l. quamuis. C. de fideicommiſſa: Sed hic concedit vt non debeat moleſtari poſt trienniũ, ergo etiam videtur concedere titulum verum: & ſic quòd in cõſcientia poſsit retinere illud beneficium, alioqui hoc decretum duceret ad inferos, vt dixi ſuprà.

Papa mandãs non moleſtari adiudicat beneficium.

20 Decimò, ſi Papa mandet aliquem non moleſtari ſuper fructibus, & poſſeſsione alicuius beneficij, videtur ſibi adiudicare beneficium, & ita Rota iudicauit, teſte glo. d. regula, 33. ſed hic mandat non moleſtari: ergo beneficium poſt triennium videtur adiudicare habẽti coloratum titulum, & ſic illa ſententia etiam in conſcientia eſt tenenda. not. gloſſ. & doct. in ca. 1. de conceſsion. præbend. & in cap. plerique. de immunita. eccleſia. rex. in cap. ex parte. 1. in fin. ibi, non permittatis exinde moleſtari. de teſtib.

Inueſtitura pro collatione habetur.

21 Vndecimò, ſi ordinarius non præcedente collatione inueſtiat aliquem de beneficio, tunc talis inueſtitura idẽ eſt quod collatio. Panormit. in ca. authoritate. col. 2. de inſtitutio. arg. ca. 1. de conſuetud. rect. feud. & idem tenet Panormit. in ca. 2. col. penul. de conſue. de Selua in tracta. de benefic. 3. parte. qõ. 10. Fortius eſt hic in Papa, qui vult aliquem nõ moleſtari poſt triennium, & ſic de nouo videtur conferre, vel ſaltem titulum inualidum facere validum: & ſic is qui poſſedit triennio, in conſcientia poterit illud retinere. facit gl. c. placuit. in 2. in 16. quæſtione tertia. text. in capit. finali. 17. quæſt. 2.

Declaratur paragraphus monemus de pacif. poſſeſ.

22 Non obſtat verſi. vltimus de pacifi. poſſeſſo. vbi ſic dicitur, monemus ordinarios, vt diligenter inquirant, ne quis ſine titulo beneficium poſsideat: & ſi quem ſine titulo beneficium poſsidere repererint, declarent illi ius non competere, cuiuſuis temporis detẽtione non obſtante. Quia reſpondeo loqui de eo, qui nullum habet titulum. Et pręſcriptio ſine titulo regulariter non currit. cap. ſi diligenti. de pręſcri. Bald. in l. nec ex vera. C. de acqui. poſſeſ. §. primo inſtit. de vſucap. hic habet titulum, licet inualidum, ſcilicet coloratum.

Ordinarius poſt triennium nõ inquirit cõtra poſſeſſorem beneficij cum colorato titulo.

23 Et ſic per illum text. ibi, ſine titulo, patet quòd ordinarius nõ poteſt inquirere contra triennalem poſſeſſorem cum colorato titulo, ad effectum, vt poſsit declarare ius illi non competere, aliàs poſſet ab eo à notorio abuſu ad ſenatum appellari: vt vidi in praxi, quamuis contrarium firmet D. Gomeſ. in hac regula de triennali poſſeſſore. quæſtione 58. contra text. loquens in §. ordinarij. eod. tit. in concorda. Idem reſpond. ad rub. de eo qui mittitur in poſſeſſ. videlicet quamuis beneficium non poſsit haberi ſine titulo, ſecus in poſſeſsione. glo. ſing. in ca. contingit. de dolo, & ibi dicit Panor. quòd ſi clericus bona fide titulo colorato poſſederit beneficium alterius per decennium inter præſentes, & viginti inter abſentes, præſcribit illud in præiudicium rectoris, licet ipſe ius prælaturæ ſibi non acquiſierit. Sequitur Ioã. Franciſ. in tract. de pręſcrip. in 1. parte. 5. partis princip. quæſtione 10. Minus refragatur regula prima, de reg. iur. libro 6. nam hic non tenet ſine canonica inſtitutione largè, vt declaratur in mea interpreta. ad cap. poſtulaſtis. de cleric. excom. miniſtran.

Poſſeſſio nõ inducit collationẽ.

24 Nec obſtat, quòd traditio poſſeſsionis non inducat collationem: quia nec petitio operarum facit indictionem earum antequam indictæ ſint. l. ſi quis hac lege. §. iudiciũ. ff. de oper. libert. Tamen dicit Compoſtella. in cap. tranſmiſſam. de elect. quem refert Oldrad. conſi. 143. thema tale eſt. d. b. quòd inueſtitura facta ab eo, ad quem pertinet collatio, inducit collationem, quia illi duo actus, videlicet inueſtitura, & collatio iuris ſunt, & ideo faciliorẽ functionẽ recipiunt, & facilius vnum vice alterius fungitur, quia eiuſdem ſunt generis. l. ſecunda. §. 1. ff. ſi cert. pet. l. ſed cum patrono. de bo-

no. poſſ

no.poſſeſſ. Igitur poſſeſsio cum ſit facti.l.1.§.ſi vir.de acquirenda poſſeſſ.in re non tribuit ius,nec eſt eiuſdem generis cum collatione,ideo per eam ius non acquiritur, ſecus ſi fuerit titulus etiam coloratus cum triēnali poſſeſsione,vt hic:& ſic in conſcientia poſt triennium etiam cum colorato titulo poſſeſſor eſt tutus,cōtra gloſſ.in prag. ſanct. quam ſequitur Maleret.in tracta. de electio.fo.89.quibus per prædicta luculenter reſpon.

Iuuatur poſſeſſor triennalis tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio contra Gomeſ.

25 Ex his infertur,quòd tam in poſſeſſorio quàm in petitorio iuuat hoc decretū, cum expreſsè text. in concord. hoc dicat. & in pragm. ſanctio. quamuis D. Gomeſius teneat ſolum in petitorio iuuare.q.53.& 59. ſuper regula de triēnali poſſeſſo.& licet regula cancella. non exprimat, tamen quia in pragma. exprimitur, & ipſe dicit, quòd debemus à fonte,id eſt à pragmatica capere intrepretationem,ergo & ipſe capere debebat à pragmatica, alioqui ſi ſuper poſſeſſorio ageretur poſt triennium,ſemper quis poſſet in hoc regno moleſtari, cū fere ſemper ſuper poſſeſſorio agatur,& iſtud decretum nihil ferè prodeſſet Gallis,quãuis pro illis editum ſit, nēpe quãdo agitur de poſſeſſorio, quis moleſtatur, ergo etiam poſt triennium ſuper poſſeſſorio moleſtari non debet: imò ſi moleſtetur ſolent impetrari literę regiæ in forma de pacificis poſſeſſoribus, quibus inhibetur moleſtari, de quibus dixi in praxi benefic.

Poſt trienniū non debet moleſtari etiam per denunciationē euangelicā contra gl. prag.

26 Tertiò procedit, vt non poſsit moleſtari etiam per viam denunciationis euangelicæ, contra gloſ.in d. verb. moleſtari. eodem titulo, in prag quia denūciatio euangelica fit quando imminet peccatum. c.nouit.de iud.ſed hic non imminet peccatum, vt proximè probaui, ergo denunciatio euangelica non procedit. Et ita tenet Pano. in c.fi.de pręſcrip.licet ibi Imol.contra.ſed iſta opinio eſt vera,& communis, teſte Io. Franciſ.in tract. de pręſcri.in 2.parte.3.partis.quęſt.10.col.37. Bald.conſilio 133.caſus talis.in 5.vol.

Denunciatio euangelica quibus ex cauſis fiat.

27 Secundò,denunciatio non procedit niſi contra detinentes aliena contra conſcientiam.Panormitanus in ca.primo de proba. ſed poſt triennium poſſeſſor non detinet alienum beneficium, ſed ſuum factum huius decreti authoritate: ergo non procedit denunciatio euangelica.

28 Tertiò, denunciatio quieſcit, quando denunciatus dicit ſe non habere conſcientiam læſam,& allegat cauſam probabilem: ſecundū Baldum in authenti.ad hæc.C.de vſur.Purpura.in l.ſi me & titium.ff.ſi cert. petatur. ſed ille qui poſſedit,poteſt allegare cauſam probabilē, videlicet coloratum titulum,& poſſeſsionem triennalem huius decreti authoritate roboratam. Ergo non poterit denunciari.

29 Quartò, denunciatio euangelica requirit quòd agens probet non tantùm ſuam læſionem, ſed etiam conuentū habere conſcientiam læſam. Corne.conſ.137.placet litera.l.in 2.volu.quod poſt triennium non poteſt probari.

30 Quintò, in actione reali eſt communis opinio ex vtroque iure quòd denunciatio euangelica non procedit poſt ſententiam iniquam in reali latam, quia à primo eradicatur dominium, & attribuitur præſcribenti eius effectus.argu.nota.in l.at qui natura.§.eum me abſente.ff.de nego.geſt.Secus in perſonali,quæ oſsibus inhæret: ideo non poteſt tolli.gloſſ. in l.4. ff.pro ſocio. Bald.in authen.ad hæc. col.4.verſi.item dubitatur.de debito. C.de vſur.multò fortius in eo qui triennium poſſedit beneficium cum colorato titulo.

Concluſiones duæ declarātur

31 Sextò, text.prohibet poſt triennium moleſtari, ſed per denunciationem euangelicam moleſtaretur, vt patet cuilibet intuenti,ergo denunciari non poterit.facit text.in ca.ordinarij.§. cæterum. de offic.ord.in 6. vbi verbum nō moleſtetur, generaliter intelligitur tam in iudicio, quàm extra,tam via actionis,quàm denunciationis euangelicæ: & ſic affixi duas concluſiones ſequentes, videlicet,Pacificus poſſeſſor etiam cum colorato titulo poſt triennium in conſcientia eſt tutus.Ex quo infertur non poſſe moleſtari, etiam per denunciationem euangelicam. Quamuis actenus contraria ſententia inualuerit,tamen quia iſta eſt vera,ideo tenenda.

32 Limitarem non procedere, quando mala fide poſſediſſet beneficiū per triennium, tunc exiſtimarem illum in conſcientia non tutum,& ſic poſſe denunciari. Et ita intelligi poteſt gl. prag. ſanctio. ſecus ſi bona fide:& intelligitur ſupradicta. & gl.& doct. in c.ex ſequentibus. de inſtit. Collect.in ca. cura.col.1.de iure patro.licet D. Gomeſ.in q.42.contrarium teneat, ea maximè ratione, quia iſte text. de nouo inductus debet aliquid vltra ius commune operari, & tamen nihil operaretur. Secundò,quia non agitur ita de graui præiudicio in hoc titulo ſicut in præſcriptione, ſiue vſucapione bonorum temporalium,quia exceptio tantū hic acquiritur. Tertiò,quia regula duos tantùm caſus excipit:ergo vult alios etiam cum mala fide eſſe tutos. Sed non obſtant fundamenta D.Gomeſ. Primum,nam hæc regula vltra ius commune operatur, videlicet quòd acquirens beneficium de iure, etiam per decem annos, non acquirit titulum.ca.contingit.de dolo.& regula prima. de reg.iur.in 6.ca.cura.de iure patro.& inferius dico: ſed iſta regula tuetur poſſeſſorem cum colorato titulo, etiam contra habentem verum, ergo benè operatur vltra ius commune: nam de iure ſemper poterat quis moleſtari, quod eſt prohibitum per iſtam regulā,& per hoc edictū. Secundum,

Mala fides nō iuuat poſſeſſorē in conſcientia. contra Gomeſ.

non refragatur, quia imò agitur de maiori præiudicio in beneficialibus, quàm in temporalibus: & ideo in eis prohibetur miſſio in poſſeſſionem. ca. vno. de eo qui mittitur in poſſeſ. lib. 6. Nec me mouet tertiũ, quòd regula duos tantùm excipiat caſus: nam ſimiles nõ videtur excludere, vt ipſemet Gomeſ. probat: & inferius fuſius explicabitur: & ideo concluderem, quòd ſi quis ſciuerit ſuum titulum inualidum, & tamen poſsideat, ſciens alium verum habere titulum, quòd in conſcientia vix eſſet tutus. Per gl. & doct. in c. 1. de conceſ. pręb. & in c. vigilanti. de pręſcri. iuncto c. ſi ibidem. Fateor tamen quòd hic poſſeſſor triennalis non tenetur bonam fidem probare.

Bona fides præſumitur ſi allegatur.

33 Quoniam bona fides præſumitur ex illo colorato titulo, cùm regulariter præſumatur bona fides ex titulo vero, vel putatiuo, etiam ex errore iniuſto. l. igitur. §. pen. ff. de liber. cauſa. l. pen. C. de euictio. gl. ſing. in §. ſi quis à non domino. de rer. diuiſ. in lib. inſtit. Alex. conſ. 134. in cauſa. col. 4. in 2. vol. & ſic non expedit probare bonam fidem, quia pręſumptio iuris ratione tituli transfert onus probãdi in aduerſarium l. ab ea parte. ff. de probat. plenè doct. in l. celſus. de vſuca. & c. ſi diligenti. de pręſc. vbi concludunt bonam fidem ſaltem debere allegari. arg. l. ſi adulteriũ cum inceſtu. §. idem polioni. ff. ad leg. Iuliam. de adulter. aliàs non pręſumitur. Iaſ. in l. non hoc. col. vlt. C. vnde cogna.

Agere triennalis poſſeſſor coloratus, an poſſit.

34 Quæro, an triennalis poſſeſſor habens tantùm coloratum titulum agere poſsit, etiam contra habentẽ verum titulum, tam ad fructuum repetitionẽ beneficij, quàm ad ipſum beneficiũ, ſi ab alio detineretur? Et breui reſpondeo quòd ſic, tum quod aliàs hoc remedium pene eſſet inutile: tum etiam quia eſt introductũ ad iuris augmẽtum: & ad augmentum inducta, non debent diminutionem operari. l. legata. ff. de lega. 1.

Item hic text. poſt triennium prohibet iſtum triẽnalem poſſeſſorem moleſtari, ſed non prohibet quòd ipſe agat, & alios moleſtet, ergo non prohibebitur: quia non vult auferre actionem, ſed vult vltra quòd non moleſtetur.

Item quilibet poteſt agere, niſi à iure prohibeatur, Azo in ſumma de in ius voc. col. 1. Sed hic triennalis non reperitur prohibitus. Ergo permiſſus, iuxta l. cùm prætor. ff. de iudi. & per totum titulum. ff. & C. de in ius vocand.

Moleſtare quãdo quis dicatur.

35 Præterea ſi poſſeſſor triẽnalis non poſſet agere, ſemper ſaltem extra iudicium moleſtaretur, nam vnus nunc occuparet vnam beneficij rem, alter alteram. Et alius poſtea ſubtili medio occuparet beneficium, ſi tũc non poſſet agere, quid ei prodeſſet triennalis poſſeſsio, & præſcriptio? Certè parum, & iſtud eſt notorium. Et moleſtare quis dicitur alium tam in iudicio, quàm extra. l. vna. C. de nundi. ca. dilectus. 1. de ſymo. ca. ſuam. de pœnis. Inno. & alij in c. in præſentia. de prob. Barba. plenè in c. in noſtra. nu. 29. de reſcr. vide Caſſad. in deciſ. 6. palatiũ. rub. de reſcri. Adhæc poſtquam Papa non vult, vt quis poſt triẽnium moleſtetur, confirmat titulum coloratum, & reddit illum validum, vt ſuprà probaui, & alium titulum reddit inualidum propter ſuam negligẽtiam, aliàs lex Papæ damnaret aliquem, vt prædixi: quod non eſt dicendum.

Præſcribẽs poteſt agere.

36 Item regulariter is qui poteſt excipere, poteſt agere per tex. in l. ſtatuas. ff. de acqu. rer. do. & in l. ſi contendat. vbi gloſ. & Bar. ff. de fideiuſſo. Angel. in rub. de exceptio. in inſtit. col. 24. verſ. 4. in 14. q. princi. Feli. & Dec. in c. ſi autem. de reſcri. Et ſic poſſeſſor triennalis, qui habet exceptionem, ſi poſſideat, poterit ſaltem vt agat officium iudicis implorare. Inſuper, is qui præſcripſit agere poteſt, tex. eſt expreſſus in c. placuit. 2. §. præſcriptionum 16. q. 3. ſic dicens, ſi verò aliquo caſu à poſſeſsione ceciderit, etiam aduerſus verum dominũ vtiliter rem vendicare poterit. & inquit D. Gomeſ. qõ. 58. quòd triennalis poſſeſſor eadem ſecuritate gaudere debet, qua præſcribẽs per quadraginta annos gaudere ſolet: & ſic agere poterit ſicut præſcribens: vt abundè ſcripſi in noua interpr. ad rub. de præſcri.

Declaratur quando oriatur actio ex lege contra Gomeſ.

37 Nec refragatur doctrina Barto. in l. vna. col. 2. ff. de condi. ex lege, vbi quando lex vetat in alicuius cõmodum, tunc non competit niſi exceptio: igitur ex iſto titulo de pacif. poſ. & ex iis verbis nequeat moleſtari, nõ orietur niſi exceptio, & huius eſt ſententiæ Do. Gomeſ. in q. 60. ſuper regula de trienna. poſſeſſo. Sed ego reſpondeo, quòd quamuis per illa verba nequeat moleſtari, non induceretur actio, tamen ex iudicis æquitate ius agendi orietur, & ex aliis iuribus. l. Aurelius. §. centum. ff. de libera. lega. & hoc firmat Bart. in d. l. vnica. nu. 5. Igitur cum poſſeſſor triennalis extra iudiciũ moleſtatur, quia res beneficij, vel ipſum beneficium retinetur, poterit agere, non ex illis verbis nequeat moleſtari, ſed quia verus eſt beneficij procurator in rem ſuam. iuxta c. 2. de donatio. Et ius habet in illo beneficio, & ex aliis iuribus, quæ volunt quòd beneficiatus agere poſsit. c. edoceri. cum ſimilibus. de reſcri. Et ſic poterit agere aduerſus omnes iurium beneficij detentores, etiam aduerſus illum, qui verum ante triennium habebat titulum, tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio, quamuis contrariũ concludat D. Gomeſ. d. q. 60. cui per prædicta reſpon. Et iſta ſunt notanda, quia in negotiis quidem perfectis, & exceptionem, & actionem competere, vt hic, in imperfectis ſolam exceptionem ſcribit iuriſcõ. in l. metum. authen. pręſentem. §. ſed quod pretor. ff. quod met. cauſa.

Imò

38 Imò quando vna diſpoſitio fit alicuius contemplatione, licet expreſsè verba ad illum non dirigantur, tamen ei competit actio.l.ſeruo legato.§.ſi teſtator. ff.de leg.1.l. fideicom.§.interdum. de leg.3.refert Bar.in l.2.in fin.ff.ad tertul.ſed hoc remedium de pacifi.poſſe.eſt inuentum contemplatione poſsidentium beneficia pacificè, vt eſt omnibus obuium, igitur illis competet actio. Albert.Bru.in tract.de ſtatu exclud. fœmi. artic.13.q.5.

39 Quartò, extēde ſiue habeat titulum verum, ſiue coloratum: habens enim verum titulum non eſt moleſtandus etiam ante triēniū, quia iuſtè poſsidet.l.iuſtè.ff.de acqui.poſſe. Fortius ergo poſt triennium per hoc decretum.

Imò poſt triennium habens coloratum titulum præfertur habenti verū, per ſupra adducta in proxima ampliatione,&ſequē, Caſſad.in deciſ.3.rub.de cauſa poſſeſ.

Decretum de pacif. poſſe. quare inuentū ſit.

40 Item hoc eſt introductum ob bonum publicum, ne lites ſuper beneficiis ſint immortales.c.finem. de dolo.ca.diſpendia.de reſcri. in 6.& ne ſint in incerto ea poſsidentes.arg.l.1 ff. de vſucap. ac propter libertatem ſubditorum, ne de iure ſuo ſemper dubitent.gloſ.ſing.in authen.de tem.non ſol. pecu.§.1.in verb.diligentia. collat.7.quam approbat Bal.in §.ſi quis per triginta. col. 2.ſi de feud. fuerit content. inter domin.& agnat.vaſſa.

Decretum hoc omnibus obeſt.

41 Item ne beneficiati propter lites proſequendas cogantur deſerere eccleſias, ſicut quandoque patriam.in authēt.vt differen. iudices.col.9. Et ne interim gregem dominicum lupus rapax inuadat. c.ne pro defectu.de elec. per hoc dixi quòd hoc decretū omnibus obeſt, etiam ſi vnus non poſſederit niſi vnum annum, vtpote titius vnum annum tacuit, & poſtea renūciauit Gaio, qui altero anno etiam tacuit, demum hic Gaius reſignauit Ioanni, qui tacuit etiā per annū, poſtea vult me inquietare, qui hoc toto triennio poſſedi, dico non poſſe, alioqui duraret hoc decretum per centum annos, quia ego cùm in fine triennij eſſem, alteri reſignarem, & ille ſimiliter: ideo is qui triēnio poſſedit pacificè, iuuari poteſt hoc decreto, ſic & iſte, nam ſecundus eſt ſubrogatus in locum primi, ergo eodem iure vti debet.l.ſi eum.§.qui iniuriarum. ff.ſi quis cautio. & quod in vna perſona ſtatuitur, & in pluribus locum habet.l.1.ff.quod falſo tuto. auto. poſt. ſi contra vnum poſſediſſem totum triennium pacificè, hoc decreto iuuarer, ſic & aduerſus duos & plures: & ſic fuit iudicatum in magno regis conſilio, quod eſt notandum.

Arreſtum.

Coloratus quādo dicatur titulus.

42 Quæro quando titulus dicatur coloratus? glo.in verb.coloratum eo.tit.in prag. plenè declarat, nec indiget ſuppletione. Nota tamen quòd coloratus dicitur titulus, quando eſt habitus ab eo qui habet poteſtatem conferendi ſeu eligendi, ſiue de iure communi, ſiue ſpeciali, & niſi obſtitiſſet aliquod impedimentum, fuiſſet iuſtus:& dicitur coloratus, id eſt figuratus, quia tantùm habet figuram tituli.ſic exponit tex.in l.fin.C.manda.nam quod in princ.dixerat coloratam donationem, poſtea vocat figuratam. Vel dicitur coloratus habens aliquem colorem. l.hoc colore. ff.de inoffi.teſta.& l.iubemus.§.ſcientes.ibi, beneficij colorati.C.de ſacroſanct.eccle.reg. cancell. 33. vel coloratus, id eſt fucatus. Bonifa.in cle. 1.colum. 2.not.5. de ſentent.excommunic. Incoloratus, quando non habet aliquam cauſam ſeu titulum.l. minor autem.§.1.in verb.in colorato.ff.de minori.gl.in c.auaritiæ.in verb.colore.de electio. in 6.& ideo collatio facta à capitulo non eſt colorata, niſi poſsit probare ad ſe ſpectare collationem, & idem in collatione facta à vicario generali, cōcludit gl.in verbo coloratum. in prag.eod.tit.ſi non habeat conferendi poteſtatem.c.ſi.de offic.vic.in 6.

Inſtitutio, an ſufficiat.

43 Item dicitur coloratus quando probatur inſtitutio per epiſcopū facta, licet non probetur præſentatio. Nicol.de Milis in verb.poſſeſsio.qō.101.& Domi.conſ.117.in quæſtione.col.3 Et ſufficit præſantato à laico, ſi agat poſſeſſorio ad colorādam ſuam poſſeſsionem docere de inſtitutione omiſſa præſentatione, teſte Aoffre.in deciſ.Tholo. quæſt.431. Item, &c. aliquis fuit electus,&c. Vel coloratus dicitur quando habet titulum à collatore ordinario, licet inutilem, vtpote quia eius manus erant affectæ. Anto.& Imol.in ca.propoſuit.col.2.de conceſsio.præb. Et breui dicendum eſt coloratum dici titulum, dum tamen quis ex apoſtolica, vel ordinaria collatione, aut electione, aut electionis huiuſmodi confirmatione, ſeu præſentatione, & inſtitutione illorum, ad quos beneficiorum huiuſmodi collatio, & prouiſio, electio, præſentatio, ſeu quæuis alia diſpoſitio pertinet, obtineat, vt declaratur in reg.33.cancella.licet ob aliquod vitium titulus non dicatur iuſtus.vt in d.gl.coloratum.& Gomeſ.in qō. 27.& ſequē.ſuper hac regola cancell.plenè ſcribit.

Probare quādo quis teneatur poſt triennium coloratum titulum.

44 Vbi vide latius quòd poſt triennium non tenebitur poſſeſſor probare coloratū titulum, niſi contra poſſeſſorē aliquid probetur, vt ad iudicis inſtantiam. per l.cogi. C.de peti.hære.Et Felin.in ca.licet Hæly.de ſymo.vel niſi ius poſsidenti reſiſteret, vtpote quia habet duo beneficia incompatibilia.ca.ordinarij.§.1.de offic.ordi.lib.6 gl.in verbo coloratum.eod.titu.in pragm.Et poteſt dici titulus coloratus quando non eſt nullus ipſo iure, ſed venit annullandus: & quando eſt nullus, dici poteſt incoloratus. Felin.in c.in noſtra, corrola.36.verſi.9.not. de reſcri.

45 Requiritur tamē, quòd habeat titulum,

& coloratum à principio, quia ſi in initio haberet incoloratum, & poſtea ſuperueniret titulus coloratus, non prodeſſet ante illum titulum habitũ, cùm præſcriptio iſta triennalis incipiat currere ab illo tempore, quo habuit titulum coloratum. l. certe. §. pen. ibi, incipiet. ff. de præca. Etiam quia antequam habuerit titulum ſaltem coloratum, eſt violentus, ſeu intruſus. glo. in d. verb. coloratum. circa ſi. in prag. qui omni tẽpore poſſunt moleſtari, vt infrà dicetur.

46 Quintò, extende, ſiue habuerit beneficium in titulum, ſiue in commendam ad vitam. gl. in prag. in verb. titulum. vbi dicit titulum largè accipi pro quolibet modo obtinendi beneficia à iure approbato. Sequitur D. Boer. in addit. ad. Dy. in reg. 1. de reg. iur. lib. 6.

De commenda hic multa.

47 Nam commẽda cenſetur canonicus titulus. ca. dudum. in 2. de elect. ca. qui plures. 21. quæſt. 1. Archid. in ca. ſi propter. in ſi. de reſcri. libro ſexto. ca. nemo. de elect. eod. libro. Feder. in tract. de permutatio. beneficio. quæſt. 15. Nicn. Milius in verb. beneficium. §. 25. Guido Papæ in deciſ. Delphina. quæſt. 152. quinta concluſio: & ita tenetur in Francia, & ſic fuit prolatum arreſtũ Pariſiis, vt refert Ioan. Gallus in quæſt. per arreſta. quæſt. 18. cum ſeq. vbi dicit: Quando cõmẽda ſit ad vitam, dicitur verus titulus.

Arreſtum.

48 Quod ſic probatur, cõmẽdatarius poteſt conſtituere procuratorem ante litem conteſtatam, ſicut is qui habet titulum. Matheſil. notab. 191. nota quòd licet procurator.

49 Et poteſt permutare beneficium commendatum alio dato in titulum. c. ſi. & ibi plenè Imol. de rerum permu.

Commẽdatario abbati, vel priori ſuccedũt conſanguinei. Arreſtum.

50 Item poteſt ex redditibus beneficij commendati viuere, ſicut is qui habet in titulum. d. c. nemo. Imò licet de iure poſſet ſuccedere abbas ſuo monacho, priori, vel aliud beneficium habẽti, tamen priori commendatario non ſuccedit, ſed hæres ab inteſtato, quod eſt durum abbati Cluniacen. ſeruandum tamen. l. proſpexit. ff. qui & à quibus. arreſto ſenatus ita pronunciatum extitit, anno 1515. die 11. Maij, quod poteſt eſſe valde vtile hodie hæredibus protonotariorum habentium iſtos prioratus, ſi fructus (vt ſolent) non conſumpſerint, & hodie etiam magni epiſcopi vix habent hæredes, quia bona tam viuorum, quàm mortuorum conſumunt.

51 Et commendatarius ſuper illis redditibus tranſigere, ac eos vendere poteſt. Domi. conſil. 17. pro declaratione in fine. autho. Capit. in deciſ. Neapolit. quæſtione 3. in cauſa.

52 Et habet liberam poteſtatem in temporalibus, & ſpiritualibus. Panor. in ca. cum nobis olim. notab. vlti. de elect.

53 Item commendatarius abbatiæ cenſetur verus abbas, ideo poteſt illi delegari cauſa à Roma. pontifice, ſicut abbati titulario, & habet locum. c. quoniam abbas. de offic. deleg. teſte Barb. conſ. 2. ſapienter. col. vlti. in 2. vol. Quod in Francia obſeruatur, teſte Chaſſa. in conſuet. Burg. in rub. *des ſucceſſions des baſtards.* §. 3. numero 58. in conſil.

Commendatarius abbatiæ eſt verus abbas.

54 ibidem poſito. & ſicut tenetur intra annum promoueri is qui habet curatum beneficium in titulum, ita is qui à Papa habet in commendam prioratum curatum, quia magis adſtringitur hic, quàm ille. d. c. nemo. vide gloſ. in ca. licet. in verbo cauſa. de elect. in prag. quod probatur etiam in cle. ne in agro. §. cæterum. de ſtatu monachor. vbi loquitur de his qui prioratus habuerint, vel commiſſi, vel collati eis fuerint, ſed per commendam committuntur, ergo comprehenduntur ibi. & in d. ca. licet canon. dicitur cui commiſſa fuerit eccleſia parochialis, quod per commendam dicitur. ca. nemo. de elect. in 6. abundè ſcripſi in praxi benefic. in reſcri. de non promouendo. nec refragatur, quòd Papa diſpenſauit, vt ſecularis haberet prioratum regularem, ergo vt promoueri non teneatur, quia reſpon. diſpenſationem eſſe ſtricti iuris. ca. 1. de filiis presbyterorum. in 6. & ca. ſequen. & ſic non extendam, licet ſoleat extendi ad acceſſoria neceſſaria, vt docet gloſ. ſingul. in ca. quia intantum, de præben. quam ſequitur Feli. in ca. poſtulaſti. col. 12. de reſcr. Itaque dum Papa concedit minori beneficium curatum non ſecum diſpẽſat, vt non teneatur promoueri, quando erit ætatis legitimæ, imò ſi non promoueatur, priuabitur, per d. ca. licet canon. & ca. cum ex eo. & ca. commiſſa. de elect. in 6. Bonif. in d. §. cæterum. colũ. vlti. ſic in ſeculari diſpenſato, vt habeat prioratum regularem, dicemus, vt non cenſeatur diſpenſatus de non promouendo, dum erit ætatis legitimæ, ne duo ſpecialia concurrant. l. 1. C. de dotis promiſſio.

Commendatarius intra annum promoueri tenetur.

Practica in commenda.

55 Et ideo in commendis à Roma. pontific. factis ſolent hæc verba inſeri, talem N. prioratum cum omnibus iuribus, & pertinentiis ſuis tibi authoritate apoſtolica cõmendamus, per te quandiu vixeris, & dictum prioratum N. obtinebis, tenendum, & etiam gubernandum, ita quòd durante commenda huiuſmodi, de fructibus, redditibus, & prouentibus ipſius prioratus N. diſponere, & ordinare valeas, ſicut veri priores ipſius prioratus, qui fuerunt pro tempore, ordinare, & diſponere potuerunt, & etiam debuerũt, &c. En ergo quomodo Papa æquiparat eos habentibus titulum, ergo eodem iure vti debent. ca. de multa. de præb. licet gloſ. in regul. cancel. 33. contra teneat.

56 Imò hodie in Francia vacant beneficia per mortem commendatarij, & ſic impetrantur, ac ſi in titulum haberẽtur: licet de iure quidã teneant contra. vt Fede. in tract.

perm.quæſt. 15. Et per commendam habet quis ius in beneficio commendato.gloſ.in ca.licet.in verbo cauſa.de elect. in pragm. ideo poſtquam non habens principio plenum ius in beneficio, vt pote habens coloratum titulum, non debet moleſtari poſt triennium, fortius is qui habet ius prætex-
57 tu cōmendæ, vt dixi. Et an commenda temporalis poſsit ab inferiore epiſcopo fieri? quod ſic docet Panor.in c.ſi conſtituerit. de accuſa. & ea durante poteſt ordinarius conferre, vt plenè ſcribit Roma.conſi.350. in caſu.& ego conſului. in conſi.incipien. ex facto.& Roma.cōſi.350.in caſu.an poſſit commenda reuocari.

Commenda an poſsit fieri ab inferiore epiſcopo, & an ad vitā.

58 Nec obſtat quòd beneficia non debent commendari niſi vſque ad ſex menſes.d.c. nemo.quia ille text.debet intelligi de beneficiis perpetuis, vt infra dicam,ea. ſanctorum.70.diſt.ca.præcepta.55. diſt.glo.in ca. paſtoralis.7.q.1.Reſpon.verum eſſe ab ordinario in eccleſiis parochialibus, alia verò beneficia etiam ordinarij poterūt commendare ad vitam.capit.qui plures. 21.q.1. Domi.& Philip.in d.c.nemo. & in his poſſet habere locum iſte text. & in commendatis à papa: ſecus in dictis parochialibus bneficiis datis ad tempus, per ſupradicta, & infra dicetur.

59 Nec obeſt quòd commenda non inducit incompatibilitatem.c. dudum.2.de electio. ideo is qui habet beneficiū curatum in commendam, poteſt habere aliud in titulum ſine alia diſpenſatione. Si tamen papa commendauerit beneficium regulare vni, & poſtea diſpenſauerit, vt duo incompatibilia obtinere poſsit, & vnum regulare niſi dicat cum obtento non cenſebitur diſpenſatus, quia papæ voluntas eſt diſpenſandi ad vnum, non ad duo, aliàs dixiſſet, & diſpenſatio ſtrictè intelligi debet. vt ſcripſi in glo.diſpenſationum.in forma mandati, & habens beneficium in commendam non poteſt cogi vt profiteatur, ſicut his qui habet in titulum, vt firmat D.Gomeſ.in regula de infirmis reſig. queſtio.13.hoc declarat Ruſçus in tract.commenda.quæſtio. 8. niſi hoc in bulla expreſſum fuerit.

Commenda an incompatibilitatem inducat.

60 Nec refragatur quòd commendatarius ad nutum poteſt remoueri.c.obitum.& c. cathanienſis,61. diſt. c.conſtitutum. 7.q.1. quia nō eſt niſi quoddam depoſitū, quod ad deponentis voluntatem poteſt liberè reuocari.etiā ſi fuerit dictū quod durat vſq; ad obitū.l.1.§. ſi ſic depoſuero. ff. de depoſ.c. bona fides: de poſ.domi.conſi.8.quidam cardinalis. col.3. Quod intelligo verum quando ad eccleſiæ vtilitatem facta eſt commenda, ſecus ſi ad perſonæ vtilitatem, vt communiter fit maximè in Frāciæ, vt dixi, tunc non poterit reuocare durante vtilitate, & ſic vita cōmendatarij, & hoc quando à papa niſi tamen ex cauſa, & ita

Commendatarius an poſsit reuocari.

ſeruatur, prout conſuluit Roman. conſil. 350. in caſu. ſicut procurator in rem ſuam nō poteſt reuocari.l.procuratore.ff.de procurat. glo. in l. ſicut.§.ſi procurator.quib. mod.pig.vel hypo.ſol.

61 Sic nec commēdatarius, qui dicitur procurator in rem ſuam.Bald.in l.1.colum.4. C.de action.& obliga.Imò ſecundum do. Alcia.in l.pactum curatoris.C.de pact.poterit commendatarius diſsipare fructus beneficij. quod dixi eſſe à iure bene alienum, in repe.ca.poſtulaſtis.4.no.de cleric. excōmu.mini.prout dicit Archid.in c.ſtatutum. §. acceſſorem. de reſcri. in 6.ſequitur Bar.cōſ.19. vbi Chriſtus.col.1.in 3. vol. vbi dicunt hæreticum eſſe in iure dicere, beneficiatum facere fructus ſuos, ergo nō poteſt eos diſsipare, cùm etiam habens titulum hoc non poſsit, fortius nec commendatarius. Alia dixi ibi, quæ licet videre, non repeto.

Commendatarius non poteſt fructus beneficij diſsipare contra Alcia.

62 Præterea dū concedo rem alicui ad certum vſum, gratiā & vtilitatē vtentis, quo ad vſus durat, & vtilitas, nō poteſt cōceſsio reuocari.l.in commodato.§. ſicut. ff. commoda. Sic & quādo cōmenda datur ad vtilitatem commendatarij, vt in Francia. tūc quandiu viuet is commendatarius, & durabit eius vtilitas, non poterit reuocari. Et ſic poſt triennium poterit ſe per hoc decretum tueri, & ita vidi ſeruari in forenſi iudicio.

63 Et ſic tenui concluſionem, quòd pacificus beneficij poſſeſſor cum titulo vero vel colorato, poteſt poſt triennium iure moleſtari. Imò etiam ſine titulo poſt triennium non debet. Prima concluſio debet intelligi ex noua cauſa poſſe moleſtari, vt infra patet in limitationibus: ſed non poteſt moleſtari etiam ſi poſſederit ſine titulo, dummodo habuerit in commēdam. quia commendatarius non dicitur titularius, vt notat Panor.in c.querelam, notab.2.de elect. Soci.conſi.32.ex his.colum.6.volum.1. Vel ſi quiſpiam ad fidem conuertat populum hæreticum, & poſtea ſine titulo poſsideat per triennium, ille locus ab eo non poteſt repetition. capitul. 1. vbi plenè ſcripſi. de præſcri. intellige etiā ſiue poſſederit per triēnium virtute vnius tituli, ſiue duorum dummodo primus fuerit coloratus, ſecus ſi eſſet nullus, & ſecundus poſt annum habitus coloratus, tunc hoc triennium ab illo tempore colorati tituli habiti computabitur non ante, vt dicit Gomeſius in 46.q. huius regulæ.

Concluſio. Pacificus poſſeſſor beneficij ſine titulo nō poteſt moleſtari poſt triennium.

64 Sextò, etiam procedit quando quis poſſediſſet beneficium per triēnium cum ſimplici ſignatura, quia ex ſola ſignatura perficitur gratia.ca.inſtitutionis.25.q.2.Pano. & Feli.in ca.ſuper literis.de reſcri.& Panor. in capit. noſti.de electio.gloſ.in regul.cancel.25.&29.nam de iure non requiritur ſcriptura ad eſſentiam gratiæ. Bald. in l. final.

in fi. de cōmuni ſeruo manu. C. Fel. & alij in rub. de conſtit. per glo. ſingu. in clemen. dudum. in fin. gloſ. in verbo de ſepul. ideo collatio inferioris à papa poteſt probari per teſtes. Bald. in c. 2. in fine de reſtitu. ſpoliat. quia poſtquā habet verum titulum, ergo non poterit moleſtari. vide de Ripa, in lib. 2. reſponſo. ca. 11. de iure, &c.

Poſſeſſio ex ſola ſignatura capi poteſt.
Intruſus quis dicatur.

65 Nec refragatur quòd adipiſcens poſſeſſionem cum ſimplici ſignatura, dicatur intruſus, vt not. Feli. in c. in noſtra. de reſeri. & in c. veniens. de accuſa. per extrauag. iniunctæ. de elect. in communibus, qui intruſus non iuuatur hoc decreto, vt infra dicam, quia reſpon. eum qui adipiſcitur poſſeſsionem cum ſignatura, non eſſe intruſum. nā intruſus is dicitur, qui non intrat per oſtium, ſed aliunde, text. ſolennis in c. relatū. de iure patro. ſed is qui habet ſignaturam, intrat per oſtium, cum habeat à papa prouiſionem, ergo nō dicetur intruſus. Nam ſi detur à papa titulus, ergo vult papa, vt in vim illius poſſeſsio acquiratur. argumē. l. 2. ff. de iuriſdi. om. iud. & pro hoc eſt tex. in tit. de annatis. in cōcor. vbi etiam ſcripſi alia. & ſic non erit priuatus ita adipiſcens poſſeſsionem, cum alicubi non caueatur. nam regula cancel. 29. loquitur in commiſsionibus cauſarū circa proceſſus. regula 53. in diſpenſationibus. & ſic tenet do. Auriol. in reg 1. de reg. iur. in 6. in additi. ad Guil. de monte Laud. & iſta opinio videtur æqua, licet altera de ſtricto iure procedere poſſet, & hęc ſeruatur in forenſi iudicio, in hac Francia conſuetudinaria, & extra. iniunctè poteſt loqui in maioribus dignitatibus, ſecus in alijs.

Et quòd poſſeſsio canonicè ex ſimplici ſignatura capi poſsit, ſeruat Rota, vt firmat Gomeſ. in q. 5. in regul. de nō iud. iuxta formam ſupplicat, niſi in conſiſtorialibus, & quòd ſignatura præbeat ſaltem coloratum titulum, ſcribit Caſſado. in deciſio. vlti. rub. de reſtitu. ſpoliato.

66 Septimò, habet locum in quolibet titulo, ſiue ergo habuerit collationē beneficij poſſeſsi per triēnium, ſiue electionem, non requirentem confirmationem, quia vbi requiritur confirmatio, non ſufficit ſola electio. vt tenet glo. in prag. ſed quando beneficium dicitur conferri eligendo, vt in prębendis eccleſiarum cathedraliū ſeruatur. ſi verò requiratur confirmatio, tunc dicitur beneficium electiuum. gloſ. ſing. in c. quia cōtingit. in verb. electionem. de religio. domi. glo. in reg. cancel. 33. & in titul. de elect. in verb. electiuis. §. quibus. in prag. Io. de Selua in tract. de benefic. in 3. parte. q. 1.

Titulus quot modis accipiatur.

67 Quia hic titulus largè accipitur pro quolibet modo obtinēdi beneficia à iure approbato, licet in iure multis aſſumatur modis. gloſſ. in l. non eſt. C. famil. ercisc. Et in auth. de eccleſiaſt. titu. in rub. colla. 9. ca. vt ſingulę. de offic. archipreſbyte. Lucas de penna in l. abſit. C. de priuil. domus Augu. lib. 11. Ioan. de Pla. in rub. C. de cano. larg. tit. lib. 10. & in additio. ad Paul. in l. 1. ff. ſi certum peta. gloſ. in verbo intitulatam. c. dudum in 2. de elec. Ioan. Franc. in tract. de præſcrip. in 3. parte. col. 21.

Præſentatus poſt inſtitutionem hoc iuuatur decreto.

68 Et ideo procedit etiam in præſentato & inſtituto, vt etiam poſt triennium non poſſit moleſtari, cùm inſtitutio ſit eccleſiaſtici beneficij, vel eccleſiæ collatio. Hoſt. in ſumma de inſtitu. in §. 1. Et dicitur canonicus titulus, ſicut collatio. docto. in rub. illius tituli, & Panor. in c. authoritate. illo tit. glo. in verbo beneficium. eodem titul. de pacific. poſſeſ. in prag.

69 Idem in permutatione per ſuperiorem approbata, alioqui permutantes perdunt beneficia propria auctoritate permutata. c. quæſitum. cum ſeq. & c. cum olim. de rerū permut. c. vno. illo tit. lib. 6. Aegid. de Bella mera in ſuo tract. de permutatio. beneficio. poſt Feder.

De trāſlato an hoc decreto iuuetur.

70 Idem puto in tranſlato auctoritate papæ vt etiam poſt triennium moleſtari non debeat, quia tranſlatio ſic facta dicitur canonicus titulus. c. ſi quis iam trāſlatus. 21. q. 2. glo. in §. quibus. in verb. clauſis. de electio. in prag. c. 1. de trāſla. epiſco. cum dicatur quædam permutatio auctoritate ſuperioris facta. Io. And. in d. c. quæſitū. Panor. conſi. 101. factum. in 2. vol. Federi. conſil. 5. quidam, & eſt repetitum conſi. 19. quidam. Oldrad. conſi. 267. quod domino. & conſil. 284. in quodam. Ancha. conſil. 158. ex narratis. Roma. conſil. 345. circa. vbi licet multas quęſtiōes videre de iſta trāſlatiōe.

Declaratur c. cum in illis de præbend. in 6.

71 Nec me mouet c. cum in illis. §. 1. cū ſeq. de præb. lib. 6 vbi appellatione vnius tituli, nō venit alius. Reſpō. verū eſſe quando ſpecialiter titulus electiōis, vel collationis, ſiue inſtitutionis eſt expreſsus, ſecus ſi titulus tantū, vt hic titulū coloratū, quia comprehēdit quemlibet titulum. Et ſic intelligo hunc textum. iſta eſt nota. limitatio ad dictum capitul. cum in illis. & declaratio, quam nota.

Sine titulo non iuuatur quis hoc decreto.

72 Nec mihi placet deciſio D. Gomeſ. ſuper hac reg. cancella. q. 26. vbi dicit poſſeſſorem tredecim annorum iuuari hoc remedio ſine titulo, tum quòd per decem annos præſumatur titulus. l. ſi filius ſamilias. C. de petitio. hæredi. tum quod iſte titulus præſumptus tantum debeat operari, ſicut verus, & poſtea triennium poſt ipſum pręſumptum titulum, facit vt hac exceptione iuuari poſsit, & quod non teneatur oſtendere aliquē titulū, hæc ille loquitur cōtra tex. ſuæ reg. ibi ex quouis titulo, & ſic requirit titulum. ita hoc decretū, aliàs qui nō habet titulū, eſt intruſus, cui per hoc remediū non ſuccurritur, poſtquam requiritur titulus, oportet quod probetur, cum quis debeat ſuam intentionē probare, aliàs tanquā intruſus excluderetur. arg. l. actor. C. de probat.

proba. & titulus præſumptus non eſt ſimpliciter titulus, ſicut donatio conditionalis nõ eſt ſimpliciter donatio. l. 1. ff. de dona. nec creditor conditionalis dicitur creditor ſimpliciter. l. creditores. vbi ſcripſi ff. de verb. ſig alibi dñ operæpretium fuerit a-

Praxis tituli de pacifico poſſeſſo.

73 lia ſcribã. Et ſic practica eſt in Francia, vt ſi quis moleſtetur poſt triẽnium, is impetret literas regias de pacificis poſſeſſ. vocatas, per quas præcipitur parti, vt nõ habeat illum pacificum poſſeſſorem amplius moleſtare, ſi de narratis apparuerit. vt in ca. 2. de reſcript. & debet impetrans probare, & oſtendere ſuum titulum, ſub quo ipſe poſſedit, nec poteſt cogere aduerſarium ſuum ad oſtẽdendum titulũ, antequam ipſe ſuũ exhibuerit, & ita cenſuit ſenatus in iuridicis conuentibus molini celebratis 1534.

Arreſtum.

De collatione per laicũ facta.

74 Octauò, etiam procedit, ſi beneficium ſpectaret ad collationẽ laici ex priuilegio. quod poteſt. ca. dilectus. in 3. de præbend. ca. Adrianus. 63. diſtinct. Oldrad. conſil. t. gloſ. in ca. imperium. 10. diſtinct. licet de iure laicus non valeat conferre. capit ſi quis deinceps. 16. quæſt. 7. & gloſ. ibi in ſumma & ca. per laicos, & laicis ibidem.

75 Nec etiam valet conſuetudo, vt laicus conferat, ſeu eligat. ca. maſſana. & c. ſacroſancta. de elect. Panor. in c. cum apoſtolica. de his quæ fiunt à prælat.

Poterit iſte hoc decreto iuuari, dummodo probet collationem ad iſtum laicum pertinere, & ſibi ab eo collationẽ factam, & ſe per triennium poſſediſſe.

76 Notandum eſt tamen, quòd per talem collationem ex priuilegio factam per laicum ius ſpirituale nõ acquiritur ei, cui collatum eſt, donec per epiſcopum aut alium clericum fuerit inſtitutus. cap. in ſynodo. 63. diſtin. Ioan. Montaigne in tracta. de bigamis. in quæſt. 5.

Collatio laici de quo proſit.

77 Sed ad hoc prodeſt laicorum collatio, & inueſtitura, vt inueſtitus poſsit recipere feuda, & alia bona tẽporalia. Corſe. in tractatu de poteſta. regia queſtione 11. ideo dicit Hoſtien. in ſumma de inſtitutio. quòd etiam in omni beneficio in quo inferior ab epiſcopo confert ius, ſemper debet interuenire approbatio epiſcopi & inſtitutio, vel eius vicarij. ca. fin. de cleri. pere. c. 3. de inſtitu. Niſi inferior hoc ius præſcripſeſit, quod poteſt, niſi fuerit laicus. per text. in ca. auditis. de præſcrip. & Panorm. in ca. cum non liceat. in fine. & capit. cauſam ibidem.

Quod facit contra multos, qui poſt collationem ab inferiore factam non plus loquuntur epiſcopo, quàm vni porco, ſecundum eum quem refert Imol. rub. de inſtit. & de hac inſtitutione authoriſabili, vide per Calder. conſil. 2. an archypresbyter. in ti. de præſcript.

8 Nonò, extende tam in beneficio principali quàm vnito, quia poſsidendo principale per triennium non poterit etiam moleſtari ſuper vnito. argumen. ca. ſuper eo. de præbend. libro ſexto. quia vnitorũ & connexorum eadem eſt ratio. ca. tranſlato. de conſtitut. Et duo vnita cenſentur vnum, ideo non debent diuerſo iure cẽſeri. l. cum qui ædes. ff. de vſucapion. Baldus in l. excuſantur. §. fin. ff. de excuſat. tutor. per illum textum. Et hoc intellige quãdo quis poſſediſſet principale beneficium, ſecus ſi acceſſorium tantum. & hoc quando fuit facta vnio de vno alteri acceſſoriæ, ſecus ſi æquè principaliter. Aneha. conſil 114 pro impetrante. colum. 1. de vnione. vide plenè per Petrum de Peruſio, tracta. de vniõ. benefic. & in tract. de reuoca. vnio. Si tamen fuerit facta vnio inutiliter, id eſt non vocatis quorum intereſt, vt decer. docto. in ca. ſicut vnire. de exceſsib. prælat. & is poſſederit triennio, non iuuabitur hoc decreto, quia non poſſedit illam in titulum, ſed in proprietate, & regula loquitur quando quis habet titulum, & cui conueniunt verba, nec diſpoſitio. l. 4. §. toties. ff de dãno infect. & ideo poſt decem vel 30. annos vidi impetrari beneficium vnitum per id temporis poſſeſſum per rectorem, & eo mortuo impetrabatur vacans per obitum.

De beneficio vnito.

Item ſi poſt vnionẽ rectè & ritè factam quis impetret beneficium, & in vim illius impetrationis per triennium quis poſſederit, non iuuatur etiam hoc decreto, quia beneficium non vacabat, & ſic nullum habebat titulum impetrans, quamuis ſaltem coloratus requiratur hic, & in vnione perpetua, ſic in cancellaria ſeruari dicit D. Gomeſ. in quæſtione octaua, ſuper hac regul. & quæſtion. 24. vide Boer. q. 345. & ſequen. an vnio. in deciſ. Burdegal.

79 Decimò, procedit etiam in prælatura, vt in text. prælaturam, & appellatione prælaturæ venit epiſcopatus, vt dicit gloſſ. in verbo prælaturam. in eod. tit. per ca. ne pro defectu. & c. nihil. de elect. c. vbi periculum. §. & ne. eo. titu. lib. 6.

Appellatione prælaturæ quid veniat.

80 Etiam alij appellatione prælati veniunt tam ſuperiores (Domi. in c. præſenti §. cæterum. de offic. leg. lib 6.) quàm inferiores. c. decernimus. & ibi Panor. & Decius. 2. notab. de iud. ca. 1. de æta. & qualita. ca. quia nos. & ibi Dec. 3. notab. de appellationib. gloſſ. in verbo prælatum, & in verbo præla. capitul. primo, de election. in pragma, & Panormitata. in capitulo nihil. in 2. notab. de election.

Et ideo miniſter fratrum minorum, ſiue gardianus prælatus nuncupatur. gloſ. ſing. in cle. 1. in verb. prælatum. de elect. vbi notaui eam ſing. & Car. & Felin. in ca. cum olim. col. 1. de maior. & obed. Barb. conſ. 41. deum. colum. 4. in 3. vol. Item priores conuentuales dicuntur prælati ſi ſint perpetui. Boniſa. in cle. 1. colũ. t. de ſupplend. negligẽ. præla. in prin. gloſ. in c. nullus. de ele-

ctio

ctio.in 6. Barb.conſil.40.præclare colum. 8.in 1.vol.Et quãdo nominatur epiſcopus & alius prælatus, tunc accipitur pro quocunque ordinario.tex.in cle.vna. de exceſſib.prælat.& ibi not.docto.per illum tex.

Vnde dicuntur prelati.

81 Et dicuntur prælati, quaſi præ aliis lati, & ditati. & lata appellatione Curatus poteſt dici prelatus.c.cum ab eccleſiarũ. iuncta ſupraſcriptione. de offi.ord. & c.de rectorib.in fi.c.tua.de cle.ægrotan. & ibi Panor.nota.glo.in c.1.in verb.prelatis.de ele. in prag.regéſque & principes ſic dicuntur prælati.ca.præcipuè.12.q.3

Ne ſex alas prælatorum.

82 Ideo archiepiſcopi,epiſcopi,abbates,& abbatiſſę, cũ dicantur habere prælaturam, poſt triennium non debent moleſtari.& de his intelligitur hic text. ſecus de aliis prælatis ad nutum, de quibus in limitationibus dicam.& hi prælati debent habere ſex alas,id eſt notitiam ſex legum, videlicet naturalis, Moſaicæ, propheticæ, euangelicæ, apoſtolicæ,&canonicę.tex. in c.ſcriptum.

83 & ibi Imol.de elect. & ſi volare melius volũt, addant aliã ex vrbanitate,videlicet legalis ſcientiæ,quæ etiã valde poterit conferre eiſdem, ſunt tamẽ qui nullas habent ideo in terra remanent quia terreni ſunt. Item per hoc verbum, comprehenduntur illi qui iuriſdictionem habẽt ordinariam, & non recognoſcunt ſuperiorem epiſcopum,vel archiepiſcopum,ſed tantum poſſunt in illa eccleſia, quantum epiſcopi in ſuis.Et hi etiam prælati dicuntur,vt theſanrarius ſacræ cappellę palatij Pariſien.& Bitur.gloſſ.in verb.proprij.clement.1.de reb. eccleſi.non alienand. Felin.in ca. decernimus.colum.vlt.de iud.Et iuuantur hoc decreto poſt triennium.

Quæ ſit dignitas perſonatus, & officium.

84 Vndecimò, procedit in dignitate, vt in text.dignitatem,& dicitur dignitas præeminentia ſeu adminiſtratio rerum eccleſiaſticarum cum iuriſdictione,vt archidiaconatus.Panor. in ca.de multa. de præbend. Aliquando accipitur pro officio. gloſſ.in l.1.de digni.lib.12.C. quam Barb.in c.cum acceſsiſſet,num.20.de conſti. refert.

85 Perſonatus eſt præeminentia, ſiue quædam prærogatiua abſque tamen iuriſdictione.ca.1.de conſuet.lib.6. & cognoſcitur quando habet maiorem præeminentiam quàm alij canonici etiam ante recepti.in choro vel capitulo, ac poſſeſsionibus, non tamen habent tantam prærogatiuam,quantam illi qui habẽt dignitatem. c.dudum.in 2.de elect.

86 Officium eſt rerum eccleſiaſticarum adminiſtratio ſine præeminentia & honore,vt ſacriſta.ca.1.de offic. ſacriſt. Ioan.de Selua in tracta.ad benefic.in 1.parte.quęſt. 2.licet in eccleſia Magalonẽſi olim ex conſuetudine habebatur pro dignitate & in his valde operatur conſuetudo, quia illa eſt cenſenda dignitas,quæ ex conſuetudine pro tali habetur. Panor. in c. de multa. de præb.dixi in §. præfatique ordinarij.de collatio.in concord.

87 Adminiſtratio verò ſumitur hic largè, vt comprehendat prioratus, & alia beneficia.text.& ibi Card.q.6.in cle.1.de reſcri.c. 2.de ætate & qualitat. vide gloſ. in regula cancella.33.& hi iuuantur hoc decreto.

88 Ideo ſi conferatur dignitas aliis quàm canonicis eccleſiarum, & illi obtinuerint per triennium, iuuantur etiam hoc decreto,vt non poſsint moleſtari,licet de cõſuetudine dignitates non debeantur niſi canonicis.vt no.gloſ.in titu.de colla.in fi.in verb.requireret.& dico in tract.no.quæſt. 15.verſic.22.

Habens dignitatem prophanam nõ hoc decreto iuuatur.

89 Intellige iſtum text. tam de ſeculari dignitate,quàm regulari,cum hoc tex.indefinitè loquatur.& ſic æquipollet vniuerſali.l.ſi pluribus.ff.de leg.2.glo.in c.vt circa. de elect.lib.6.quod declara verum,quando dignitas erat eccleſiaſtica, ſecus ſi ſecularis & prophana.c.Saluator.1.q.3.& ſic hoc decreto non iuuaretur Bailliuus præpoſitus,vel ſeneſcalus,ſeu alius habẽs officium temporale, ſed quiuis alius habens dignitatem eccleſiaſticam & ſpiritualem, vel perſonatum ſeu adminiſtrationem, vel aliud beneficium quocunque nomine vocetur.dicit tex.in ca.fin.de conſuet.in 6.

Audiui tamẽ ab egregio & ſummè commendato viro D. Thomaſio in magno cõſilio digniſsimo conſuli olim aduocato regio, quem iuuari poſſe hoc decreto in officiis regiis poſſeſsis per quinquennium,& hoc dicebat eſſe edicto regis cautũ: quod tranſcripſi in ordi.reg. quas in ordinem redegi, vt quilibet illud ibi perlegere poſsit.

A tempore habens dignitatem vel beneficium, poteſt poſt trienniũ moleſtari.

90 Item prædicta intellige in dignitate & officio ac beneficio perpetuis, ſecus ſi ad nutum,vt in religioſis.text. iuncta gloſ.in c.1.de conſuet lib.6.& infra in limitationibus dicetur fuſius.limita.6.

Et ſic ſequeſter non iuuabitur hoc decreto,cle.vna.de ſequeſt.poſſ.& fruct.

Nec coadiutor.c. grandi.de ſupplen.negligen.prçlat.lib.6.

Idem dico in rectore finito ſuo officio, vel idem in abbate S. Sulpitij bituricen. qui ad annum vel tres annos eligitur, vt poſt triennium non poſsit iuuari hoc decreto. & idem in œconomo. ca.cum vos de offic.ordi.

91 Præterea vicarius epiſcopi, licet habere dignitatem dicatur.glo.in ele.& ſi principalis.de reſcrip. Et poſsit eſſe perpetuus,& de eo poſsit iudicari, vt de perpetuo. argu. l.ſufficit.ff.de condict.indebi.tamen ſi deſtituatur.hoc decreto non iuuabitur,quia illa dignitas eſt potius epiſcopi, cuius vices gerit.c.1.de offi.vica.lib.6.Bolog. in addit.ad Ioannem.de Ana.conſi.14.

92 Fallit quando à papa eſſet confirmatus. gloſ.& doct.in c.cum acceſsiſſent. de conſti.cle.& ſi principalis.de reſcri.& ibi notatur,

tur, quod reprobaui in praxi beneficiali in materia vicar.

93 An appellatione beneficij veniat dignitas, vide per Barb. in ca. ſedes, num. 200. & ſeq. de reſcrip. & gloſ. in c. 1. de reg. iur. in 6. & in cle. auditor, illo titu.

De hoſpitali.

94 Duodecimò, procedit etiam in hoſpitali, quando concederetur in titulum, quod poteſt fieri duobus modis. Primò ratione fundationis. Secundò, quando ad eius regimen quis aſſumitur à clericis per viam electionis. cle. quia contingit. §. vt autem. de religio. domib. gloſſ. nota. in cle. vna. in verb. beneficium, de rerum permu. Panor. & alij in c. poſtulaſti. de reſcrip. Felin. in ca. de quarta. de præſcriptio. Doct. in clemen. per literas. de præb. gloſſ. in verbo beneficium. eo. tit. in pragma. vbi dicit iuuari poſſeſſorem hoſpitalis hoc decreto poſt triennium, ſi hoſpitale côcedatur in beneficium.

Quando hoſpitale in beneficiũ concedatur.

95 Et tunc dicitur concedi in beneficium quando eſt ibi campanile cum campana, quæ publicè pulſatur ad congregandos homines pro diuino officio. Panor. in cap. patentibus, de priuileg. vel ſi ibidem ſit altare fixum, & conſecratum, & ibi paſsim celebrentur miſſæ. Felin. in d. ca. de quarta. col. 4. Et tunc veniat appellatione beneficij. gloſſ. in c. 2. de decimis. Alioquin dicitur locus pius & religioſus, & non beneficium, & tunc poſſeſſor nô iuuaretur in hoc decreto, quia non venit ille locus pius appelatione beneficij. clem. 2. de præbend. Gomeſ. q. 7. huius reg. gloſſ. in clem. diſpendioſam. in verbo beneficijs. de iud. Et quæ ſint ſigna inducentia hoſpitale religioſum. notat Calder. conſil. 4. quæ ſint rub. de religioſ. domib. An dicatur locus pius, tradit Iaſ. conſil. 214. in cauſa hoſpitalis. colum. 1. in 2. volumin. vide Ioan. de Selua in tractat. de benefic. in prima parte, quæſt. 7. partis tertiæ.

De beneficio ſito in villa murata.

96 Decimotertiò, extende etiam ad beneficium ſitum in villa murata, quod licet debeatur graduatis, ſeu ſaltem qui triennio ſtuduerint in theologia, vel in altero iurium. §. ſtatuimus. 2. de collat. in concord. Tamẽ ſi collatum ſit alteri quàm graduato, & is poſſederit pacificè per triennium, nô poterit poſtea moleſtari. probatur hoc verbo generali, quicunque, &c. Tamen videtur contra, quia collatio facta non graduato eſt ipſo iure nulla proſequente graduato, & ſic non eſt colorata. vt patet in titul. de firma & irreuoc. concord. ſtabil. verſicul. necnon. vbi ſunt iſta verba. Necnon irritum & inane quicquid, ſecus ſuper his, vel eorum aliquo à quoquam contigerit attentari. Ecce ergo quòd collatio eſt nulla, & ſic poſtquam initio vitioſa eſt non poteſt tractu temporis conualeſcere. Regula, quod initio. ff. de reg. iur. & regula, non firmatur, illo titu. in 6. & etiam quia in fauorem parochianorum eſt inductum, ideo ſi

dicerem eſſe nullam, ſi graduatus velit, & proſequatur, alias non, per §. final. ibi, illa proſequentibus. de colla. in concord. & ibi dixi. facit l. 2. C. de iure emphy. ideo quando nominatus vel graduatus non proſequitur intra triennium, non poterit moleſtari is qui poſſedit pacificè per illud tempus, imò interim potuit præſcribere inſtar hæredis, qui poteſt præſcribere legatum, antequam legatarius acceptauerit, quia ignorat an legatarius velit acceptare. Feli. in rub. de præſcript. Soci. conſi. 63 in cauſa, col. 3. in 1. volum. dixi plenè in repet. l. vnicę. not. 1. nu. 54. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. ſic ignoratur an nominatus vel graduatus velit acceptare beneficiũ, ideo ſi detur alteri, non eſt mirum, quia inuito non debet dari beneficium. l. inuito. ff. de reg. iur. & licet iſtud ſit introductũ etiam in fauorem parochianorum vt inſtruantur à graduatis, & illi fauori per trienniũ tacendo renũciauerunt, imputetur eis cur non reclamauerunt intra triẽnium, vt poterant, quia eorum intererat, vt in ſimili dicit gloſ. in verbo perſonis. c. ſi quis presbyterorum. de reb. eccle. non alien. & in l. iubemus. in verbo œconomis. C. de ſacroſan. eccle. ideo poteſt illis poſt triennium agentibus dici, ſera prece ſubuenire vobis deſideratis. l. a. C. de iur. & facti ignoran.

97 Et ſic patet quòd poſſeſſor triennalis eſt tutus, ſi coloratum habeat titulum, etiam ſi in bulla ſua aliqua qualitas fuerit omiſſa, vt quia beneficium ſit in villa murata, vel quod eccleſia ſit parochialis, vel debita canonicò, aut nobilibus, vel aliàs: nam poſtquã defendit ad id quod eſt principale, ſcilicet ad beneficium: ergo ad qualitatem illius, quæ eſt acceſſoria. Regul. acceſſorium. de reg. iur. lib. 6. & in omnibus hoc decretum defendit, niſi in exceptis, ergo in hac qualitate.

Pacificus poſſeſſor non debet moleſtari etiam ſi qualitas fuerit omiſſa.

98 Decimoquartò, extende ſiue poſſederit per ſe, ſiue per alium, nam qui poſsidet per colonum, vel per alium, ipſe videtur poſsidere. argument. l. 1. §. deieciſſe. ff. de vi & vi arma. licet textus vtatur verbo poſſederit, quod eſt verbum verum, & non fictum. Item ſi habita collatione beneficij locauerit fructus ad triennium, & poſtea diſceſſit ad Hiſpanias, & poſt triennium reuertatur, dici poteſt pacificus ſi eius vicarius nô fuerit turbatus, aliàs côtra. vt tenet Nic. de Milis in verbo poſſeſsio pacifica. q. 131.

De beneficio per alium poſſeſſo.

99 Vbi dicit quòd illa eſt pacifica poſſeſſio, quæ nô turbatur de facto, licet turbetur de iure. & ideo ſi colonus turbetur, nô dicitur dominus pacificè poſsidere, alioqui fieret fraus huic decreto, & quilibet diſcederet à loco beneficij per triennium, vt non id tẽporis moleſtaretur, & poſtea eſſet tutus, & ſic via fraudibus pateret. contra l. in fundo. ff. de rei vend. & infra latius dicetur, quãdo quis dicatur pacificè poſsidere, & di-

Poſſeſſio quando dicatur pacifica.

& dicit l.quòd meo.ff.de acquiren. poſſ.Is
poſsidet cuius nomine poſsidetur, &c.fa-
cit l.2.in fi.ſi mẽſor falſum modum dixerit.

Pacificè qui poſſidet, licet nõ recipiat fructus.

100 Item dicitur is pacificè poſsidere bene-
ficium, licet epiſcopus vel alius recipiat fru
ctus primi anni. iuxta ca. ſi propter. de re-
ſcript.in 6. tũ quia pacificè & ſine lite poſ-
ſidet, quod requirit hoc decretum, tum e-
tiam quia non patitur moleſtiam de facto,
ſimul quòd acceptando illud beneficium
recepit titulum & adminiſtrationem. Pe-
ruſ.in ca.ſi tibi conceſſo. de præbend.in 6.
ideo ſi poſtea poſſederit poſt duos annos
cum hoc anno, dicitur pacificus poſſeſſor,
qui non poterit amplius moleſtari, quod
eſt notandũ quia ſæpius vſu venit in Nor-
mania propter deportus.

De beneficio ſequeſtrato.

101 Decimoquintò, etiam ſi beneficiũ eſſet
ſequeſtratum, quia ſequeſtratio neceſſaria
non priuat quem poſſeſsione ſua. Henric.
Boic.in cap.examinata.de iudic.l.intereſſe.
& ibi notat. ff. de acquirend. poſſeſsion.
etiam licet ſequeſtratio priuaret, tamen il-
le nõ perdit commodum poſſeſsionis. Bar.
in l.ſi oleum.ff.de dolo.tenet Auriol.in ca.
fi.t.addi.vt lite pend.in 6. Dicerẽ tamen,
cum in hoc regno fiat ſequeſtratio per le-
gem regiam, tunc quia quilibet dicit ſe poſ
ſeſſorem, & non apparet quis poſſederit,
quòd non poſſet iuuari vnus magis quàm
alter, alioqui cum vterque dicat ſe poſside
re, vterque poſt triẽnium eſſet tutus. quod
non videtur iuri conſonum, & ita tradunt
doc. Aret. maximè in l.intereſſe puto. ff.de
acquiren.poſſeſ. niſi dicas quòd is iuuabi-
tur, cui eſt adiudicata poſſeſsio, videlicet
recredentia. nam poterit contra tertium
iuuari poſt triennium à die poſſeſsionis ca
ptæ computandum, quia ab illo tempore
pacificè poſſedit contra tertium, qui poſ-
ſeſſorẽ nõ moleſtauit, ſed contra litigatem
non. vide quæ dixi in l.ſequeſter.de verbo.
ſignifi.ff.

De capellania.

102 Decimoſextò, procedit in cappellania,
ſiue in altari, quia ęquiparantur alijs bene
ficiis, vt dicitur in ca.apoſtolica. 8. q.1. &
cappellæ poſſunt annecti præbendæ. Pa-
nor.in c.expoſuiſti.per illum tex.de præb.
Fel.in c.cum venerabilis.col.11.de exceptio.
& in c.ex parte.col.1.de reſcrip.quia eſt ea-
dẽ ratio in beneficio & capella, ergo idem
ius erit, arg. l.illud. ff.ad leg. Aquil. not. in
cap.1.& per totum, de capel. monacho. Io.
de ana.conſil.24.primo videtur.

Aedificans in eccleſia capellas non tenetur eas dotare.

103 Vbi concludit ædificantem cappellas,
ſeu altaria in eccleſia, non teneri ad dotan-
dum eas, quia non eſt eadem ratio in hoc
caſu ſicut in eccleſia, tum quia capellania-
rum collatio ad illum prælatum pertinet,
ſed inſtitutio ad illũ, in cuius diœceſi ſunt
conſtructę, licet contrarium teneat Panor.
in conſil.89.in 2. vol. Nicol. Milius in ver-
bo beneficium.q.49.& Fel.in dict.c.cũ ve-
nerabilis. ita in proprijs terminis conclu-
dit Dec.cõſi.121.in cauſa. col.2. vide Paul.
de citad.in tracta. de iure patro.in 3.parte.
q.52 in prima cauſa, vbi dicit capellas olim
non dici eccleſias, ſed erant tuguria capra-
rum, & pellibus illarum tecta.glo.in c. con
cedimus, de cõſecra.diſt. 2. quia nobiles in
itinere eccleſias de pellibus caprarum te-
ctas habebant. Archi.in c.plures.16.q 1.

104 Et dicitur capella, quia capit laos, id
eſt laicos, vel populos, vel capiẽs laudem.
Arch. in c. concedimus. Vel capella dicta
eſt à cappa beati Martini, quam olim reges
Franciæ ad bellum deferebant, quæ custo-
diebatur in tentorijs, & is locus capella di-
cebatur, & clerici cuſtodes illius loci capel
lani vocati fuere, teſte Præpoſi. in c. presby
ter, colum.2.diſt.23. quæ iure non proban
tur. Et in his capellaniis cõmittitur ſimo-
nia, ſicut in alijs beneficiis.c.nõ ſatis.de ſi-
mo. & veniunt appellatione eccleſiarum,
vt concludit Auffr.in deciſ.ſuis.q.57.

De præſtimoniis, & quare inſtituta ſunt.

105 Decimoſeptimò, etiam procedit in præ-
ſtimoniis. Domi.conſi.89.vacante.col.vlt.
& hoc intelligit, quando datur in titulum
perpetuum, & habent annexum aliquod
obſequiũ ſpirituale, tunc dicuntur benefi-
cium eccleſiaſticum, & ſic procedit iſte
text. ſecus ſi præſtimonium conſiſteret in
ſola temporalitate, & tũc (ſecundum eum)
de eo etiam non deberet fieri mentio in re-
ſcripto. vide Oldra.conſi.81.quod proceſ-
ſus.col.1.vbi dicit eſſe beneficia eccleſiaſti-
ca, quæ non poſſunt conferri niſi clericis.

106 Et ideo dicitur præſtimoniũ, quod pręſ-
ſtat munium, & etiam quia perpetuo con-
ceditur, ſicut beneficium. Oldra.cõſi.140.
in eccleſia. vbi plura alia tradit, intelligen-
da tamen ſunt vt ſupra dixi.

Fuerunt enim inſtituta pro ſtudentibus,
& pro ſubſidio contra infideles, & nullum
habent communiter ſeruitium annexum,
nec aliquod onus, ideo multa teneri poſ-
ſunt etiam ſine diſpenſatione, teſte Io. Sta-
phil.in tract. de literis gratiæ & iuſtitiæ.in
5.expecta.forma.fol.15.& Gomeſ.in tracta.
expecta.in t. forma. Sed ego vidi commu-
nius habere onus aliquod annexum, vide-
licet dicendi miſſas, vt nuper fuit litiga-
tum & deciſum, de capella noſtræ dominę
in porta ciuitatis de Compiegne fundatæ,
quæ licet fuiſſet vnita de conſenſu poſſeſ-
ſoris, tamen vnica ea tantum cauſa fuit
reuocata, quod non erat ſpirituali addicta,
& vt dicitur ſpiritualiſata, anno 1542. die

Communitates eccleſiarum nõ ſunt beneficia. Arreſta.

107 6. Iulij. & communitates eccleſiarum non
ſunt beneficia eccleſiaſtica. ſic fuit dictũ,
anno 1526. die 19. Aprilis, & ideo non tene-
tur ad decimas, ſicut alia beneficia. vt aliàs
conſului.

108 Decimooctauò, extende etiam ad pen-
ſionem à Roman. Pontifi. canonicè conſti
tutam, & in titulum datam: quia benefi-
cij appellatione cõtinetur. Pan. Barb. & Fel.
in c.ad audientiã.2.de reſcrip. Tamẽ quia
non eſt

non eſt dignitas officiũ eccleſiaſticum, vel beneficium, non comprehenditur hoc tex. vt infrà patebit niſi diſtinguas, vt per Paul. de Roma. in tracta. penſi. cap. 7. etiam qui non ſoluit penſionem per triennium non iuuatur hoc decreto, ſed cogitur eam ſoluere, quia cauſa fructuum non eſt beneficialis, not. in c. 2. vt lite penden. in 6. & penſio reſpectu beneficij ita ſe habet, ſicut vſus fructus ratione proprietatis. c. fin. de pign. etiã tenetur ſoluere penſionem, qui non conſentit conſtitutioni illius, ſed ſucceſsit in illo beneficio, ſuper quo erat impoſita penſio, & ſi non ſoluerit per trienniũ, tamen compelletur eam ſoluere, quia beneficiũ trãſit cum ſuo onere. l. alienatio. de contrahend. emptio. hoc expreſsim tradit do Gomeſ. in q. 50. ſuper hac regula cancel. Verumenimuerò quia multifariam, & à multis fui rogatus materiam penſionum breui perſtringere, & ſecundum vſum curiarum Franciç dictare, quorum votis annuens, ſequẽs duxi hic inferenda.

Non ſoluẽs penſionem triennio nõ iuuatur hoc decreto.

109 Prima concluſio. Penſio verbum generale eſt. Primò accipitur pro fructibus. l. prędiorum. ff. de vſur. Secundò pro cenſu. cap. conſtitutis. de relig. domib. Tertiò, etiã capitur pro mercede rei locatæ. l. edem. C. locat. l. 1. ff. de migrand. cum infinitis ſimilibus. Quartò, ſumitur pro ſolutione ſortis & vſurarum. glo. in l. quæſitum. ff. de pign. doct. per illum tex. in l. lecta. ff. ſi certũ peta. & generaliter comprehendit quamlibet annuam ſolutionem, etiamſi ſoluatur ex re prophana. l. ſed addes. §. 1. & §. ſi dominus, & §. ſi quis. cum multis ll. ſeq. ff. locat.

Quot modis accipiatur penſio.

110 Et ita intelligitur ordinatio regia ſita in rub. *des ſeneſchaulx baillis.* artic. 23. vbi tex prohibet ſeneſchallis, & ſuis bailliuis, ne penſiones recipiant à prælatis, nec ab aliquibus dominis ſecularib᷑, ſub pœnis ibidem cõſtitutis, ſiue ſoluatur ex re eccleſiaſtica, vtpote ex beneficio. c. ad audientiã. 2. de reſcrip. c. quamuis. in 1. de præb. in 6. & probatur iuribus in ſequentibus allegatis. & hoc no. Soc. conſil 50. ſubtiliter. col. 1. in 4. volu. hic intendo loqui de penſione tangente beneficia eccleſiaſtica.

Ordinatio regia declaratur de penſionariis.

111 Secunda concluſio. Penſio eſt certa portio ex aliqua menſa, vel beneficio, ex cauſa ad tempus, non in perpetuum ſeparata. Et iſta definitio concernit penſionem quatenus eſt commodum temporale tantum, nõ quatenus eſt titulus beneficialis, ſecũdum Card. & Imol. in clemen. 1. de ſupplend. negli. prælat.

Quid ſit penſio.

112 Hæc diffinitio non placet, tum quia nõ comprehendit ſingula mẽbra diffiniti, tum etiam quia aliis à diffinito conuenit, & ſic non valet. vulgata l. 1. §. dolum. ff. de dolo. Primò eſt quædam penſio quæ perpetuo conſtituitur vicario perpetuo, vel alteri. Hiero. gigas in d. tract. penſio. q. 1.

Reprobatur diffinitio & noua datur.

Item aliquando certa portio ſeparatur ex beneficio, & tamen non eſt penſio, ſed eſt beneficium, vtpote quando ex vno beneficio fiunt duo, ex vna præbẽda duæ, quod ex cauſa, quatuor concurrentibus, fieri poſſe tradit Panormita. & alij per illũ text. in cap. vacante. de præb. Petr. Anch. conſil. 114. etiam poteſt portio ſeparari pro reparationibus eccleſiarum. c. conceſſo. & cap. ſeq. 12. q. 2. & tamen non erit penſio, prout hic capitur.

113 Ideo ſic diffinirem. Penſio eſt certa portio ex fructibus, ſeu redditibus beneficij, vel in pecunia ad tempus, vel in perpetuũ à papa, vel epiſcopo legitimè conſtituta.

Vicarij certam portionem habent.

114 Primò dico certa portio, quia aliquibus vicariis datur certa penſio, & determinata quantitas vini, & frumẽti, & tunc qui habebit illam vicariam in titulum habebit illam penſionem, quæ non poteſt augeri, ſed imputandum eſt illi qui eam acceptauit, ſeu beneficium. cap. ſi tibi conceſſo. de præbend. Auriol. in additio. adde monte lauduno. in ca. ſuper eo de præbend. in 6. niſi eſſet tam modica, ex qua non poſſet vicarius viuere, & iura epiſcopalia ſoluere, quia tunc augebitur c. præſenti. de offic. ordi. in 6. not. in ca. de monachis. de præb. abundè ſcripſi in tract. de congrua portione. Alij verò vicarij nullam certam, nec determinatam portionem habẽt. ſed dum ad vicariam præſentantur, aſsignatur eiſdem certa & congrua portio pro perſonę dignitate, & qualitate, & hoc probatur in d. c. de monachis. & in c. extirpandæ. in §. qui verò. per Panorm. de præb. & c. 1. illo tit. in 6. & hæc augeri poteſt, vt infrà dicetur.

Item dicitur certa, quia in certa quantitate pecuniæ, vel fructuum conſiſtit, & cõmunius in 3. parte redditaum, vt infrà dicitur, & declarat Paul. de Roma. in tracta. de penſio. in c. 1.

115 Item dixi ex fructibus, quia quędam penſio conſiſtit in fructibus beneficij, quędam in pecunia. c. niſi. de præben. Et an ex diſtributionibus quotidianis debeatur, vide text. in extrauag. poſtulaſtis. de præbend. in communibus.

116 Poſtea dixi ſeu redditibus, cuius appellatione omnes prouentus continentur, vt no. docto. in clemen. vna. de exceſſ. prælat. & cap. paſtoralis. de deci. & differentiam inter redditus & fructus tradit gloſ. & docto. in c. generali. de elect. in 6. Specu. in titu. de loca. §. 1. verſicu. illud. Conrad. in tracta. de contractibus. quęſtio. 72. cum ſequen. ſcripſi in §. volumus. in verbo fructus. & ſeq. de colla. in concorda. à papa vel epiſcopo ideo dixi, quia ab his regulariter imponi ſolet, nomine epiſcopi archiepiſcopum cõprehendens. de quo in c. extirpandæ. in fin. de præbend. alia verba declarantur in ſequentibus.

117 Penſio dicitur à pendeo pendes, quia pendet à beneficio à quo detrahitur, ſicut vſuſ-

Penſio vnde dicatur.

fructus à proprietate.c. quicunque. & ſeq. 12.q.3.c.fi.16.q.1.c fi. de pigno.e. ſignificauit.de cenſib.Cardi.& Imol.in cle.1.de ſupplen.negli.prælat.

Duplex eſt penſio.

118 Tertia concluſio. Duplex eſt penſio licita,& illicita.Licita, quæ à iure probata eſt, & quæ eſt legitimè impoſita, vt in diffinitione dicitur, & quædam eſt perpetua, alia temporalis,vt ſuprà declaraui,& infrà etiã plenius. Illicita eſt quæ à iure improbata eſt.in d. clemen.1. de ſupplen. negli. prælat. & in e. prohibemus. de cenſib. & infrà fuſius declarabitur,vtpote quia depuetur ei, qui non eſt beneficij capax. & vltra quàm liceat.c.extirpandæ. in fine. de præbend. & elucidat Hier. gigas in ſuo penſio.tract.q. 3.& ſequen. & quæſt.5. quæ penſiones ſint illicitæ.

Quis poſſit penſionem conſtituere.

119 Quarta concluſio.Penſionem poteſt cõſtituere Roma.pontifex.not.doct. in d.ca. ad audientiam.2.de reſcrip.quia in beneficiis plenariam habet poteſtatẽ.c.2. de præben. lib.6. ele.1.vt lite pend. dixi in tracta. no.q.21.principali.nn.54.& ſeq.

120 Item legatus,archiepiſcopus,epiſcopus, ſed non alius inferior. Panor. in cap. conquerente.col.1. de cleri. non reſident.Petr. Anch.conſil 279.quæſtio proponitur. vbi dicie quòd epiſcopus poteſt prouidere, quòd ſeni & debili conſtituatur penſio, ex qua poſsit viuere. Ratio eſt, quia quando aliquid permittitur à iure, & Roma.pontifex non reſeruat ſibi facultatem,poteſt epiſcopus hoc facere.c.nuper.de ſententia excommuni.glo.cap.poſtulaſtis. de cleric.excommu.miniſtr.glo in c.penulti.de pœnis. in 6.Pau.de Roma.in d.tracta.penſio.ca.4. & probibetur epiſcopis in fraudem penſionem imponere.in c.extirpandæ. in fi. de præb. ergo ceſſante fraude non, vt ibi firmant docto.& Hiero.gigas in dicto tracta. penſio.quæſt.6.

121 Intellige per viam quantitatis, ſecus per viam quotæ,vt tertiam: quia eſſet diuidere beneficium, quod eſt prohibitum.c.maioribus. de præb. de Ana.in c.audiuimus. de colluſio. detegend. de Perucia in l.2.in 6. remedio finiendarum litium.ff. de iureiur. De inferiore patet,quia quãdo aliquid permittitur ex cauſa contra iuris communis diſpoſitionem,non competit inferiori, niſi exprimatur. Panor.& alij in c.at ſi clerici.§. de adulteriis.de iudic. in c.2. de eo qui fur. ordi.recepit.e.quæſitum. de rerum permuta.gigas.q.8.

Differentia inter penſionem à papa impoſitam & ab epiſcopo.

122 Eſt tamen differentia,quia quando imponitur ab epiſcopo, non poteſt fieri aliqua cõuentio de pẽſione inter partes: & ſi fiat, ſimonia eſt.c.niſi. ibi, nnn quidẽ ex pactione partium, de præb. quia beneficia debent reſignari purè,& liberè.glo.in c.ex parte.in s.de offic.deleg.Panor.in cap.non ſatis.per illum text. de ſimo. Secus ſi reſignatio fiat coram papa.glo.in c.cum pridem.de pactis in c. ordinationes.1.q.1. Decius conſil.141. ad plura.& cõſil.436. viſa inſtructione.col. 2.cum talis conuentio in hòc caſu ſit prohibita ex conſtitutione eccleſiæ, & non de iure diuino : ideo papa poteſt diſpenſare. Feli.in d.c.ad audientiam. col.2. & ſequen. Hodie extra papam vix conſtituitur penſio in hoc regno,& eſt tutius, propter conuentiones partiũ. vide Hiero.gigan.q.4.

123 Quinta concluſio. Sine cauſa non poteſt cõſtitui penſio.Panor.& alij in d.c.vacante.de præb.& e.ſignificauit. de cenſib.

Sine cauſa non poteſt conſtitui penſio.

Ratio eſt, quia ſicut in alienatione retũ eccleſiæ requiritur cauſa, alioqui non valet etiam ſi ſolennitas interuenerit.c. ſine exceptione 12.q.2. & ibi plenè dixi. gloſ.in c.1.in gl.pen.& ibi Panor.de in integ.reſtit. Soci.conſil.29. viſo quodam inſtrumento. col.1.& ſeq.in 1.volu.ſic & in hac penſione. & de hac conſtare debet cauſa : nec ſufficeret aſſertio epiſcopi aſſerentis cauſam interueniſſe. Panorm. in c.diuerſis fallaciis, de cleri.coniug.col.2.c.1.& ibi gloſ.2.& Barb. de reb.eccle.non alienand. vbi alienatio nõ poteſt ſine cauſa fieri.ſed hæc eſt alienatio, vt ſuprà dixi.ergo, &c. Oldra. conſil.226. quidam epiſcopus.

Cauſæ imponendæ penſioni.

124 Cauſas quæ debent interuenire,ponit gl. in ſumma.12.q.2. videlicet propter neceſſitatem, vt pro ſoluendis debitis imponi poterit. cap. ſi propter. de reſcri. in 6. propter vtilitatem. vt quia eccleſiæ ſeruitium præſtabat.c.per tuas. de dona. Petrus Ancha.conſ.279. quæſtio. & pro bono pacis. c.niſi. de præben. & propter pietatem, vt quia debilis, vel ſenex. Decius d. conſ.436. viſa inſtructione.col.2.

Quatuor etiam cauſas impulſiuas penſionis ſcribit Paul. de Roma. in tracta. de penſi.c.1 nu.12. videlicet literaturam, hoſpitalitatem, præmium,& amorem, quas proſequitur ibi, vide & per Hiero. gigantem. quæſt.1.& q.6.

125 Et illi quibus aſsignatur penſio ratione ſenij, vel infirmitatis, ſuper beneficiis curatis, vel dignitatibus ſunt inhabiles ad ſimilia beneficia, niſi tẽpore aſsignationis huiuſmodi ius habuerint in illis, & ſi receperint, & per menſem alia beneficia obtinuerint, ceſſat penſio, vt dicitur in prouinciali.ſo.63.ver.illi quibus. vbi allegatur extra. Nicola.quinti, quæ incipit, ad futuram rei memoriam,&c. quam nõ habemus ſaltem ego non inueni. Et debet cõmenſurari penſio cauſæ, vt non excedat.tex.in c.relatum. in 2.ibi, iuxta ſeruitij meritum cõferantur. de teſta.not.Alexand.& Iaſ.in l.ſi donatione.C.de colla.Soci.d.conſ.29.in 1.volu.

Cauſa non requiritur in papa.

126 In Romano pontifice nõ requiritur cauſa, vt tenet Feli. & communiter doct.in d.c. ad audientiam. & Dec.conſil.141. & 436. quia in his quę ſunt iuris poſitiui, in eo ſufficit pro ratione voluntas, & maximè in beneficialibus.gl.in c.ſi gratioſè. de reſcri. in 6.

in 6.& ibi Domi. quod intellige per ea quæ tradit Hippo.in ſing.6. in princip. & ſing. 9.præſumendũ. Fuit tamen prolatum arreſtum, anno 1535. menſe Iunio, quòd penſio non imponatur, nec impoſita in regno ad-

Arreſtum.

127 mittatur, extra tres caſus. Primus pro bono pacis, quãdo beneficium eſt litigioſum, vt ſuprà dictum extitit per d.c.niſi, de pręb. Secundus in reſignatione, ne reſignãs nimium patiatur diſpendium.c.ſuper hoc.de renuntia. ab altera tãtum parte facta. nam æquum eſt ex quo renuntiat, quòd fiat ſibi aliqua recompenſatio. arg.l. ſed & ſi lege.§. conſulnit.ff. de petitio. hæredi. quia primo loco illis tenemur obnoxij, à quibus beneficium nos cognoſcimus recepiſſe.c.cum in officiis. de teſta. dixi in praxi beneficiali. Tertius eſt in permutatione ratione inæqualitatis redditũum beneficiorum, imponitur ſuper altero penſio.ca. ad quæſtiones de rerum permuta. quod eſt not. pro Gallis.

In tribus tantũ caſibus in hoc regno imponitur penſio.

Ideo non valeret, ſi quis permutaret beneficium mecum, & aſsignaret mihi penſionem ſuper alio beneficio, quàm permutato. argu.l. vt fundus. in fi.ff. cõmuni diuidund. vide tex. in d.cap.niſi. de præbend.& hoc ſeruatur in forenſi iudicio in hoc Franciæ regno, licet de iure ſecus.

128 Sexta concluſio. Poteſt patronus in fundatione beneficij ſibi reſeruare penſionem, vel aliud onus imponere, videlicet, quòd præſentandus debeat eſſe ſacerdos, vel conſanguineus ſi reperiatur.cap. cum dilectus. vbi Panor.nota.5.de conſue. & hoc ex epiſcopi vel alterius ſuperioris conſenſu, alioqui ſecus.c.1.c.quanto. de cenſib.& ibi Panormi.c.nobis. de iure patr. Roch.de Curte.in tracta. de iure patro. in verb. pro eo quod.q.12.& ſeq.c.Eleutherius.18.quæſt.2. gl.in c.generali.de elect.in 6. Intellige quãdo fructus ſunt abundantes, & ſufficientes clerico, alioqui ſecus. Panor.in c.1.de cẽſib. Et an ſicut prohibentur augeri.c. prohibemus. de cenſib. ita & diminui. vide Imol.in

Patronus reſeruat ſibi penſionem.

129 c.cum clerici. in fi.de tranſact. Et quid ſi patronus ſibi reſeruauerit, quòd primogenitus ſemper habeat præſentare, ſi primogenitus ingrediatur religionem, an poſsit præſentare? quòd nõ, ſed deuolnitur ad ſecundum, vt concludit Aegid. de Bella mera conſil.33. quod ſi ad perſonas. colum.1. tum quia eſt mortuus mundo, tum quia duplex eſt primogenitus, vnus primogenitus natu. alter primogenitus dicitur, quia eſt primo cognitus à iure. teſte Bal. in l.eã quam. col.10.nu.44.C.de fideicommiſsis.& Barba. in repet.l. cum acutiſsimi. columna 58. Ibidem.

Primogenitus ingreſſus religionem an præſentet.

130 Et clerico poteſt certa penſio cõſtitui duratura donec ſibi de beneficio fuerit promiſſum. Hoſtien.in c.cum eſſent. de ſimo.& papa pluries hoc facit ac epiſcopi, vt tenet Boniſac.in cle.1.col.pe.de reb.eccl.nõ alien.

131 Septima concluſio. Penſiones in fraudem iurium conſtitutæ non valent. tex. in c. extirpandæ.§. qui verò. in fi. de præb. Felin. poſt glo. Panor. & Imol. in d.c. ad audientiam. in 2. de reſcrip. vt ſi epiſcopus conferat beneficium curatum alicui retenta penſione nepoti, qui ratione ætatis non poteſt curatum beneficiũ habere.c. audiuimus. de collu. detegen.c. extirpandæ. in fine. de præbend.& c.conquerente. de cleri. non reſiden. Decius conſil.141. ad plura. Cardi. in clem.1.§.1.quæſtio.3.& 10.de ſupplen. negl. prælat. Boër. in addi. ad Dyn. in regula 1. in verbo, adde quòd iſta de regu. iur. lib.6. Et præſumitur impoſita per fraudem, niſi de cauſa appareat. Anch.& Card. in d.§. qui vero, facit quod dicit Bar. in repet.l. omnes. in 3.quæſt. princip. in princ.ff. de Iuſti.& iure. intellige in epiſcopo, ſecus in papa, vt ſuprà dixi.c. ad audientiam.1. de eccl. ædific.

Penſiones in fraudem impoſitæ non valent. Epiſcopus penſionem ſuo nepoti an reſeruare poſſit.

132 Octaua concluſio. In literis beneficialibus appellatione beneficij non venit penſio.c.quamuis. de præben. lib.6.& quia ponuntur tanquam diuerſa. in d.c. ad audientiam. & quia ſunt diuerſa nomina.l. ſi iidẽ codicilli. C. de codicil. Niſi dicatur de alio quocunque beneficio. gl. in verb. quocunque, cle.2. de vita & honeſt. cleric. Feli. in c. poſtulaſti. colum.11. verſi.4. declaratio. de reſcrip.& c.de quarta. colum.5.nume.15. de reſcript. plenè declarat Paul. de Roma. in tract. penſio. quæſt.7. verſic. redeundo. vbi etiã tradit octo penſionis priuilegia. Vnde cum religioſo fuerit conſtituta à papa penſio, & is ex ea emerit prædia, quæ donauit amico ſuo, ſed poſt mortem amicus ea per ſententiam reſtituere eccleſię conatus fuit, vt aſſerit Anto. Capitij in deciſio. Neapol. quæſtio.200.

Penſio an veniat appellatione beneficij.

133 Nona concluſio. De penſione quæ finitur cum perſona non eſt facienda mẽtio in beneficij impetratione, ſecus ſi transferatur de perſona in perſonam. Auffre. in deciſ. capel. Tholoſa. q.472. an de penſione. de Milis in verb. gratia. q.17. glo. in verbo beneficiorum. in §. item quòd vniuerſitates. de colla. in pragma. Et quælibet penſio, de papæ licentia transferri poteſt, teſte Do. Gomeſ. in commenta. regu. cancel. de infirmis reſignan. quæſt.16. quod non ſeruaretur in hoc regno, niſi ratione primarum literarũ habuiſſet, quia tunc ſecundas impetrando, tenetur de penſione facere mentionem. ca. ad audientiam. in 2. de reſcrip. Felt. in cap. poſtulaſti. col. 10. cum ſeq. verſic. & ſuper iſtis. nume.7. in fin. illo titu. vide Calder. conſil. 6. an ſi epiſcopus. de præbend. & Card. in clemen. vlti. quæſtio.9.& ſeq. de offic. ordi. hodie cum quælibet penſio ſuccedat loco beneficij, quia datur in perpetuum, id eſt ad vitam recipientis, ideo impetrans debet de ea facere mentionem. glo. in regula 61. in fi. in regulis cancel. & iſtud eſt tutius, ne quis impetrando beneficium,

Penſio an ſit exprimenda.

impetret & lites. Niſi in literis ſit illa clauſula pro expreſsis habentes, de qua in forma mandati plura ſcripſi in concorda. Franciæ.

Quæ penſio poſſit conſtitui.

134 Decima cõcluſio. Penſio talis poteſt conſtitui habenti beneficium, vt tantum ei remaneat, quòd poſsit viuere, iura epiſcopalia ſoluere, & alia onera ſupportare. ca. vacante. & c. cum cauſam. & ibi Panor. & alij de præb. c. 1. & ibi docto. de cenſib. Henric. Boic. in c. prohibemus. col. 2. illo tit. Feli. in d. c. ad audientiam. in 2. arg. c. de monachis. de præben. ca. quoniam. de vita & honeſt. cler. licet in extrauag. ſuſcepti. de electio. in extrauag. Ioan. 22. ſint taxatæ vſque ad dimidiam partem fructuum, quæ extrauagans ſeruatur in patria iuris ſcripti, teſte Boër. in deciſi. Burdega. quæſt. 2. in fi. tamẽ poſſet altera pars ita eſſe tenuis, vt nõ ſufficeret pro clerico titulato, ideo quotidie quando illa dimidia pars non eſt ſufficiẽs reformantur per ſenatum, & vſque ad tertiam partem de conſuetudine approbãtur in Francia, & non vltra, etiam ſi fuerint à papa impoſitæ. Ideo fuit reſeruatio penſionis omnium fructuum beneficij prohibita per ſenatũ, Anno 1496. die 19. Aprilis. Sic ſeruatur Pariſi. vt non poſsint redditus ſuper domo cõſtitui vltra tertiam precij iuſti partẽ dictæ domus, & habito illius valore.

Vſque ad quam ſummam penſio imponatur. Arreſtum.

Vide plenè Calca. conſil. 120. in nomine. &c. ſuper eo. & abundantius per Ioan. Staphileum. in tract. de literis gratiæ, & literis iuſtitiæ. fol. 154. & an diminutis beneficij fructibus per bellum, vel aliàs debeat penſio diminui, vide per Ludo. Roma. conſil. 369. circa primum. quæſt. 5. & ſeq. Paulum de Roma. in d. c. fin. §. poſtremo. tracta. penſio. & gigantem. quæſt. 9.

Collator ſibi nõ poteſt reſeruare penſionem aliàs eſt excommunicatus.

135 Vndecima concluſio. Non poteſt epiſcopus, aut alius collator, ſibi reſeruare aliquã penſionem, ab initio conferendo beneficium alicui, quia ſine diminutione debet conferre. cap. 1. vt eccleſiaſt. benefic. ſine diminutio. conferan. Nec aliud onus imponere: & ſi imponant, ſimoniam committunt. ca. non ſatis. de ſimo. & ſunt periuri imponentes. in pragma. in titu. de elect. c. 1. §. ad locum verò. & excõmunicati. extra. cum deteſtabile. de ſimo. in communibus. quod eſt valde durum prælatis, ſeruãdum tamen, argu. l. proſpexit. ff. qui & à quibus. Sunt quidam qui in beneficiis cõtrahunt, ſicut in rebus prophanis: ſed neſciunt quid faciunt, ſcient enim poſtea, ſcilicet in morte, & in die terribilis iudicij.

Nota contra canonicos.

136 Ideo ſi canonici conueniant inuicẽ, des mihi tuum ſuffragium, ſeu votum pro meo nepote in iſta præbenda, & ego dabo in prima vacatura meum pro tuo: eſt ſimonia, quia omnis conuentio in ſpiritualibus ceſſare debet. c. quàm pio. 1. q. 2. Idem ſi quiſquam dicat nũquam me viuo fiet talis canonicus, niſi iſte pro quo rogaui, fiat. teſte Ioan. de Selua. in tracta. de benefi. in 1. parte. q. 7. nu. 64. & multi reperiuntur tales, vt docet experientia.

Papa eccleſias regni non reddit tributarias.

137 Nec etiam in hoc regno ſummus pontifex ſolet præſertim in archiepiſcopatibus & aliis dignitatibus imponere penſionem, & eccleſias regni tributarias reddere ſine regis conſenſu, imò rex ſua ordinatione ſanciuit omnes penſiones & cætera onera eccleſiis regni impoſita, in fauorem cardinalium, vel aliorum, ad manum ſuam poni. & de illis, & eccleſiarum fructibus eccleſias reparari, clericiſque de victu ſufficienti prouideri, vt hoſpitalitatem, & alia onera perſoluere poſsint. habetur in ſtilo parlamenti. in 7. parte rubri. de reparatio. eccle. & in rubr. de taliis & exactio. ordi. 5. & 13. latè Benedict. in repe. c. Raynutius. in verb. ſi abſque. in 2. nu. 30. cum ſeq. in ſubſtitutio. fideicommiſſ. de teſtam. Gagui. fol. 183. gloſ. in titulo de annatis. in verbo exigatur. in pragma.

Penſionarius ad onera & decimas an teneatur.

138 An penſionarius decimas & alia onera ſoluere teneatur, quòd nõ ſi pecuniam recipiat: ſecus ſi fructus, tunc pro rata ſoluet. Inno. in c. à nobis, de deci. gl. tamen, in cle. 2. de deci. tenet indiſtinctè penſionarium pro rata teneri, vide ibidem.

Arreſtum.

Et breui dicas, quòd penſionarius nõ tenetur ad onera conſueta, videlicet ad hoſpitalitatem, neque iura epiſcopalia ſoluere, de quibus in c. conquerente. de offic. ordin. c. de monachis. de præben. Sed ad incõſueta, quæ imponuntur eccleſiis extraordinariè ſic, vtpote ad decimã papalem, vel ſi imponatur pro refectione pontiũ, aut aliàs iuſtè, quia poſtquã ſentit commodũ, onus ſentire debet, regula ſecundum naturam. ff. de regu. iur. & ita expreſsim cõcludit Pau. de Roma. in tracta. de penſio. c. vlti. §. fina. plenè ſcripſi viginti rationes adducendo in conſilio meo quod feci pro reuerendo patre & domino epiſcopo Carcaſſoneñ. & ita fuit iudicatum in hoc ſenatu, anno 1352. die 16. Decembris. & 23. Decemb. inter magiſtro. Ioan. Rogier, & Io. Criſſet in camera inquiſitionum, & poteſt ſuper penſione

Pẽſionarius an ad reparationem teneatur.

139 ſoluenda deduci onus hoc. Et ſic non tenetur penſionarius contribuere pro reformatione abbatiæ, nec ad reparationes, niſi in ſubſidium. ita pronontiatum fuit, Anno 1535. die 13. Maij. Sed ad decimas bene tenetur pro rata, quia decimæ ſunt onera fructuum. l. ſine hærede. §. lucius. ff. de adminiſtratio. tuto. gloſ. in l. 1. vbi Bar. C. de annonis & tribut. lib. 10. ſtipendia enim & tributa ob prædia præſtita ſunt onera fructuum, vnde nec maritus in dotem ea reputat, nec vllam propterea habet exactionẽ. l. neque. ff. de impenſ. in rebus dotal. fact.

Reformatio penſionis quando peti poſſit.

140 Duodecima concluſio. Quando penſio ab initio non fuit rectè conſtituta, vt quia ſolennitas vel cauſa non interuenit, tunc reformatio poteſt peti, per quem pronuntiabitur

tiabitur nulla conſtitutio, nõ ſolùm in parte, ſed in toto.

Vel ſi Rom. pontifex bullas retinuerit, donec quis penſioni conſenſerit, nam iuſtus metus eſt retinere inſtrumẽta. l. iſti quidem. ff. quod met. cauſa. Benedic. vbi ſuprà. nu. 36. Si verò ſolẽnitas interuenerit, ſed exceſsiuè fuit impoſita, tunc peteretur reſcindi penſionis conſtitutio, & ad quantitatẽ iure permiſſam reduci, non autem quòd in totum reſcindatur. gloſ. in c. 1. de in integr. reſti. & ibi Panor. & Imol. & gl. in c. penult. de rebus eccleſi. non alienan. facit l. 2. C. de reſcind. vendi. Roma. conſil. 369. col. 2. incipiente circa primum. & not. in c. præterea. de iure patro. & in prouinciali omnium eccl. fol. 63. verſi. penſio immoderata.

141 Quando verò poſt conſtitutionem reperitur iniuſta, quia clericus non poteſt viuere, poteſt fieri reductio ad iuſtam quantitatem. c. ſuggeſtum. de dec. vbi quando priuilegium incipit eſſe damnoſum poteſt reuocari, & ad debitum ſtatum reduci. Nõ obſtante indulto quod reduci nõ poſsit, teſte Staphileo, in tract. de literis gratiæ. fol. 154. verſic. & ideo. & ſequen. not. in c. prohibemus. & in ca. quanto. de cenſib. l. non modus. C. de ſeruit. & aqua. & l. præſẽs. illo tit. vbi Bal. dicit quòd licet pater teneatur alere filium, ſi tamen bona ſint adeò diminuta, quòd ſolùm ſibi ſufficiant, non tenebitur alere illum. Panor. in c. præterea. in vlt. notab. de iure patro. nec præiudicaret illi poſſeſsio continuata ſoluendi, nec poſſet intentare remedium poſſeſſorium ille cui eſt ſoluta obſtante decreto pragm. ſanctionis. de anna. Rota deciſio. 3. ſi contra agentem. de reſtit. ſpolia. in not.

Secunda penſio non facta mentione primæ an valeat.

142 Imò ſecunda penſio, non facta mentione primæ non valet, quia in dubio Rom. pontifex non videtur onerare velle eccleſiam ad duas penſiones, niſi expreſſa prima hoc faciat. argu. c. mandatum. de reſcrip. ſic expreſsè fuit deciſum in Rota, vt refert Caſſado. in deciſ. ſuper regu. cancel. rubr. de penſio. deciſio. 3. penſio. & deciſio. ſeq. facit tex. in l. nauis. §. cum autem. ibi, quia non debet duplici damno onerari. & §. fin. ibi, vtrunque onus pati nõ debet. ff. ad leg. Rhod. de iac. & l. titia. 1. §. qui inuita. ff. de lega. 2. & l. pe. ff. de dote præleg. Boër. in deciſio. Burdega. quæſtio. 162. creatio.

Penſio an poſſit permutari vel ſequeſtrari.

143 Decimatertia concluſio. Penſio non poteſt permutari cum beneficio eccleſiaſtico, quia non eſt titulus eccleſiaſticus. Imol. in clemen. 1. & ibi Cardi. quæſtio. 9. colum. 3. de ſupplen. negli. præla. Card. in clementi. vna. quæſtio. 4. de rerum permu. not. in c. quæſitum. per illum text. de rerum permu. intellige vt abundè Paulus de Roma. in tract. penſio. c. 7. §. fin declarat.

144 Decimaquarta concluſio. Penſio nõ poteſt ſequeſtrari. Alber. in authen. ſed iam cautum. C. depoſit. ſed contrarium ſeruat praxis Franciæ.

Ante literarũ præſentationem an penſio debeatur.

145 Decimaquinta concluſio. Penſio debetur ſtatim atque fuit conſtituta, etiam ſi literæ non fuerint præſentatæ per duos vel tres annos. l. ſi quis domum. §. fi. ibi. pro rata temporis quo fruitus eſt pẽſionem præſtet. ff. locat. Prouincia. fol. 35. l. nec ſemel. ff. quando dies leg. ced. vide Caſſadn. in deciſio. ſuper regulis cancella. deciſio. 2. rubri. de penſio.

Nec refragatur clauſula in literis appoſita, poſtquam tibi prædictæ literæ præſentatæ fuerint, quia non ſuſpendit obligationem, ſed ſolutionem & exactionem, ſicut in illo qui promittit mihi nunc ſuper tali fundo decem menſtrua, quæ non intendit ſoluere donec merces ſuas vendiderit, vel poſtquam creditor præſentauerit ei literas ſalui conductus. l. ex his verbis. C. quando dies leg. cedit. Et quia recipis fructus beneficij quod reſignaui, ideo teneris. arg. l. curabit. C. de act. empt. Item hæc dies fuit appoſita gratia penſionarij, ideo debetur. l. ſi ita. 2 §. Pegaſus. ff. de leg. 2.

Hoc approbat D. Gomeſ. in compendio ſignaturæ circa finem deſcriptæ ſuper commenta. regulæ de non iudicando, iuxta formam ſupplic. vbi dicit eum qui per ſe penſioni cõſentit incurrere cenſuras ſine bullarum intimatione, ſecus ſi cõſenſerit penſioni creandæ per procuratorẽ, & ita fuiſſe iudicatum aſſerit, licet contrarium ſeruemus in Francia. vide per Paul. Pariſi. conſi. 82. penſio. in 4. volu.

Fallit quando in literis eſſet appoſitum tempus, vt communiter fit, vt infrà dicam, Hodie ante præſentationem nolunt ſoluere, & vix poſt, ita quòd raro repetitur indebitum, cum vix ſoluant debitum, dicit Sali. in l. 1. C. de condict. indeb. & practicatur, quòd non teneatur niſi bullis expeditis, & ſibi intimatis. gl. in d. regula. 25. in fi. niſi aliter ſit conuentum, & à papa approbatum, vt infra dicitur. Et hoc quando is eam non creauit, ſed ſucceſsit in locũ alterius, tunc quia iuſtam ignorantiæ cauſam habet. l. qui in alterius. ff. de regu. iur. & is cui debetur eſt in culpa, eam non intimando ſucceſſori, tunc non debetur ante intimationem, & illi qui eam ſoluunt, vocant eam paſsionem, quãuis Paulus de Roma, in ſuo penſio. tracta. vocet eam hircum fœtidum, quia fortè erat fœtida ei, qui habebat eam ſoluere. Ego voco eam penſitationem à penſitare, quod eſt frequenter ſoluere, vel à penſare, quod ſæpe ponderare ſignificat, quia is qui eam ſoluit, ſæpius eã ponderat, an iuſtè ſit impoſita, & an debeatur, & quomodo eam ſoluat vel extinguat.

Is qui debet penſionem quomodo poſſit compelli.

146 Decimaſexta concluſio. In hoc regno debitor penſionis non poteſt ad ſoluendum compelli per alium, quàm per ſuum ordinarium, vtpote epiſcopum, aut alium. text. in titu. de anna. in §. item quod ratione. in

prag.ſanctio. facit ca.1.vbi Panor. & alij de teſti.cogen.vbi ordinarius cogit teſtes producendos coram delegato deponere, imò ſi fieret coactio per executorē in literis datum, non valeret proceſſus nec excommunicatio propter iuriſdictionis & poteſtatis defectū, & ſolet appellari à notorio abuſu ad ſenatum, qui ſolet illum abuſum reformare. Benedict.in repe.c. Raynutius.in verbo ſi abſque.in 2. de fideicom.ſubſtitutio. nu.39.de teſta. Et abuſiuè proceſſum pro-

Arreſta.

nunciauit ſenatus anno 1515.die 12. Maij, & anno 1516.die 12.Aprilis pro Io.Bordier.& quotidie vidi reformari, maximè anno 1535. in menſe Auguſto, in hoc ſenatu Pariſien. ideo in literis monitoriis debet officialis declarare, quòd authoritate ordinaria hoc facit, aliàs ſi in literis dicatur authoritate apoſtolica, reformatur, vt fuit dictum die 8.Iunij, anno 1518.in eodem ſenatu.

Penſio quando debeatur.

147 Decimaſeptima cōcluſio. Penſio in principio cuiuſlibet anni dicitur debita. argu. tex.in l. ſi ſeruus communis Titij.§.fina.ff. de ſtipu.ſeruo.vbi Bar.per illum tex. tradit quòd quando obligatio eſt in plures annos multiplicatiua, in principio anni dicitur cedere dies. Iaſ.in l. qui hoc anno. in fi.ff. de verb.oblig. Et ſic in principio anni debet fieri ſolutio.arg.l.nec ſemel.in princ. ff. quando dies lega. cede. Bal. & Salice.in l.ædem.C.locati.

Fallit quando perciperetur ex fructibus, quia tunc fructibus perceptis debet ſolui.l. firmio.§.pater.ff.quando dies leg.ced. Bar. in l.ſi legatarius.§.fin. per illū text.de leg.3. Iaſ.in l.1.in prin. col.3.de iuſt. & iure. vel ſi deberetur propter operas, quia tunc in fine d.§.ſeruus.Bald.in d.c.ad audientiam. Niſi conuentio vel conſuetudo aliud diſponat. l.1.§.ſi conueniat.ff.depoſit.l. ſemper in ſtipulationibus.de reg.iur.ſicut communiter

Forma bullæ penſion.

fit in reſeruationibus penſionum, in quibus Rom.pontifex ſecundum cōuentionē partium ſolet apponere, terminum, videlicet dimidiam partem in feſto beati Ioānis, alteram in feſto natiuitatis: & ſi dictus talis in huiuſmodi termino, vel ſaltem intra octo dies, ſingulos terminos ipſos immediatè ſequentes penſionem ipſam non perſoluerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat, quódque ab ipſa ſententia abſolui nequeat, donec tibi de penſione huiuſmodi tibi debita fuerit integrè ſatisfactum, & ſi per annum penſionē eandem ſoluere prætermiſerit, ſit eo ipſo eccleſia priuatus, ipſáque eccleſia extunc ad te pertineat, liceátque poſſeſsionem ipſius authoritate propria recipere, & perpetuò retinere, &c. quæ vltima, cum reſeruationem ſapiant, non ſeruantur in Francia, vt ſcripſi in rub.de reſerua.in concorda.de ſtylo curiæ Rom.eſt, quòd in fi. ſemeſtris ſoluatur dimidia, & poſt alterum ſemeſtrem altera dimidia, niſi aliter ſit conuentū, teſte Paulo de Roma.in ſuo penſio.tractat.ca.5. in fin. & non ſoluens penſionem non eſt excommunicatus, niſi creditor cui debetur eam petat, teſte Caſſad. deciſione ſecunda & quarta de locat.

148 Item moriente penſionario poſt principium anni, cum penſio ſit debita, ad hæredes tranſit integre pro illo anno.l.filię meę. ff.de annuis leg.l.poſt duos.C.de aduocat. diuerſ.iud. Calder.in conſil. 2 de pecul.cleric.Bart.in l.1 § diuus.ff.de varijs & extraordina.cognit. Limitat quando deberetur reſpectu ſeruitij, quia tunc tantum pro rata ſeruitij deberetur.l.diuortio.ff. ſolu.ma. doct.in l.diem functo.de offic.aſſeſſo. Auriolus in addi.ad de monte Lauduno. in c. præſenti.de offic.ordina.in regno nil deberetur hæredibus, niſi ante mortem terminus eſſet lapſus.

149 Et hæc penſio poteſt ſolui procuratori generali, etiam non habenti liberam adminiſtrationem. Inno.& Card.in c.quod quibuſdam.de fideiuſ. quāuis non poſsit alienare, arg.l. procurator tutorum.ff. de procurato. & l. ſancimus. & l. conſtitutionem. C.de adminiſtr.tuto.

Penſio eſt quid merè tēporale, ideo vendi poteſt.

150 Decimaoctaua cōcluſio. Pēſio eſt quid merè tēporale.c.pręterea.1.& 2.de tranſact. & ibi doct.glo.in tit.de colla.§.item. quod vniuerſitates. in verb. beneficiorū. in prag. Panor.& alij in d.c.ad audientiam. Ex quo infertur quòd non poteſt cum beneficio permutari, vt ſuprà dixi.

151 Secundò, quod laico poteſt aſsignari.c. poſſeſsiones.16. q.1. Domi.in ca. quamuis in 1.in fi.prin.de præb. lib.6. vbi dicit nō teneri penſionarium ad reſidentiam, nec ad officium.

152 Item poterit vendi, vel pro alia re temporali remitti, ſicut prædia eccleſiaſtica. gloſ. & docto. in c. ſuper eo. & c. ſtatuimus. de tranſactio. In hoc tamen contrarium tenerem, quia penſio eſt annexa beneficio ſicut ius patronatus, ergo vendi non poteſt.cap. ex literis. vbi doct. de iure patro.doct. in c. quāto.de iudic. nam qui adhæret eccleſiæ, videtur regi iure eccleſiæ.c. damnamus.de ſumma trinita. & quæ religioſis adhærent religioſa ſunt.l.quæ religioſis. ff.de rei ven-

153 di. Et quia facilè poſſet quis induci ad delinquendum per venditionem.arg.c.peruenit.de arbitr.& l.conuenire.ff.de pact dota. ideo debet quis cauere ne hoc faciat, & etiā iſta penſio non poſſet conſtitui laico ex beneficio eccleſiaſtico ab alio quàm à papa, vt ſuprà dictum extitit. Item in penſionibus & commendis quis non examinatur, nec datur forma dignum, quia examen & forma dignum, &c. habent locum quando beneficium confertur in titulum. Prouinciale omnium eccleſ. fol.63. verſi.nota.

Litigans an penſionem ſoluat.

154 Decimanona cōcluſio. Penſionē tenetur ſoluere poſsidens beneficium, etiam ſi litiget ſuper eo. Blaſius Auriol.in additio. ad

monte

monte Laudun. in c. quanuis. in 1. de prœb. in 6. per tex. in l. ſi in fraudem. C. de leg. vbi hæres tenetur ſoluere legata, licet ſibi moueatur controuerſia ſuper hæreditate. l. fin. C. de peti. hære. quia penſio imponitur ſuper fructibus. ideò qui recipit fructus, tenetur ad eam ſoluendam. intellige quãdo recipiebat fructus durante lite, alioqui cõtra.

155 Vigeſima concluſio, vexationes iudiciarias licitum eſt penſione redimere. ca. dilectus. 2. de ſymonia, & quomodo hoc intelligatur, vide pleniſsimè per Paul. de Rom. in c. 6. vbi abundè ſcribit quinque neceſſaria ex parte vexantis, & totidem ex parte vexati.

Bullis non leuatis an quis teneatur penſionē ſoluere.

156 Vigeſimaprima concluſio. Etiam bullis non leuatis tenetur ſoluere penſionē is, qui ita conuenit. Boer. in tract. de dignit. leg. in fi. quia renunciari poteſt regulæ apoſtolicæ, & priuilegio in fauorem ſuum introducto. l. ſi quis in conſcribendo. C. de epiſ. & cler. Imò fortius ſi hęc cõuentio fuerit approbata per papam, & is qui debebat penſionem moriatur, non tenebitur ſucceſſor leuare bullas, imò ex illa ſignatura approbata compelli poterit, nam poſtquã penſio tranſit ad ſucceſſorem, ergo & qualitas illa, & ita tenet Domi. Gomeſ. quæſt. 1. in regula de nõ iudicando iuxta formam ſupplicatio. in fi. compend. & quanuis dicatur eſſe malè impoſita, per modum prouiſionis ſolet condemnari ad ſoluendum illam, donec probet: ita vidi ſeruari, & in curia Romana quando agitur de penſionis nullitate ſolet papa cauſam committere, & in ea ſcribere, placet ſine retardatione penſionis. Imò anno 1543. die 11. Decembris, fuit à ſenatu reiectus appellans nec admiſſus, eò quòd appellauerat ab executione & fulminatione bullarum, per quas ipſe tenebatur ſoluere penſionem, dicens reſignantem nunquã habuiſſe ius, ſed hoc allegari poſtea non poteſt ſemel impoſita penſione, ſed eſt ſoluenda, vel alia allegãda.

Ius in beneficio non habens imponere penſionē non poteſt. Arreſtum.

157 Vltima concluſio. Penſio finitur morte tam naturali quàm ciuili, videlicet per ingreſſum religionis, in qua tria ſubſtantialia regulę profitentur, cum in caſibus à iure expreſsis æquiparentur. gl. in c. ſuſceptũ. de reſcri. in 6. vide in d. tract. de penſio. etiã quia religioſi propriũ habere non poſſunt, cum repugnet mendicitati. vide in q. vlti. per Caccialupum. & Imol. in clem. vna. col. 3. de ſup. negligen. prælatorum. vbi etiam dicunt extingui, ſi miles fiat, vel vxorẽ capiat, quando erat in beneficium aſsignata, vide Paul. de Roma. in d. ſuo penſio. tracta. c. 3. tamen quia naturales actus retinet religioſus, ob id dicerẽ deberi monaſtrio quãdiu viuet monachus, vt monaſteriũ illum alere poſsit, & per hoc non tollitur mendicitas, vt alibi plenè probaui. Et iſta ſunt quæ frequentius in materia penſionis vſu veniunt, ideò ea duxi perſtringenda. Alia multa ponerem, quæ poſſent aſcendere ad iuſtum volumen, ſed extra oleas. & poſtquam hęc dictaueram, inueni tract. de penſio. Ioan. Baptiſtæ. Caccialupi, in quo triginta quæſtiones deciduntur. & centũ quęſtio. pulchrè. deſcribit d. Hiero. gigas in ſuo tracta. penſio. ibi vide ſi lubet, quia ſi prius vidiſſem, hæc nõ ſcripſiſſem. Quãuis multa dicam, quæ ipſi non ſcribunt, quæ ſunt tamen in forenſi iudicio neceſſaria, & valde vtilia, laus deo.

Noua impetratio poſt triennium non valet.

158 Decimononò, amplia etiã ſi quis de nouo impetraret, quia illa noua impetratio poſt triẽnium eſt nulla, per textum in verb. impetrati. in pragma. licet in text. concord. habeatur ratione iuris nouiter reperti. & idem poteſt eſſe ſenſus. Vel poteſt intelligi, ſicut tranſactio bona fide facta, non reſcinditur prætextu inſtrumenti poſt reperti. l. ſub prætextu. C. de tranſact. nec iuramentum voluntarium. l. admonendi. in fi. ff. de iureiurand. l. 1. C. illo titu. Sic nec reſcindetur triennalis poſſeſsio, etiam ſi iſte inuenerit impetrationem prius factã, & antiquiorem, quam ſi ante triennium completum in iudicium deduxiſſet, obtinuiſſet. capit. eam te. de reſcriptis. & vterque intellectus poteſt ſuſtineri. vltimus melius conuenit textus concordatorum. vide inferius in t. limitatione.

De regulari qui poſſidet beneficium ſeculare, vel econuerſo.

159 Vigeſimò procedit, etiam ſi ſecularis poſſediſſet triennio beneficiũ regulare, vel contra ſine diſpenſatione. per textum in c. cum de beneficio. de pręb. in 6. vbi natura beneficij poteſt præſcribi, videlicet vt ſeculare fiat regulare, vel econuerſo, facit quod dicit Feli. in c. in noſtra, colum. vlti. de reſcri. vbi ſi regularis habens beneficium ſeculare ſpolietur, licet ſit inhabilis reſpectu tituli, poterit tamen intentare remediũ poſſeſſorium reſtituendæ, & per cõſequens facit fructus ſuos, cum poſsit præſcribere, vt d. c. cũ de beneficio. nec poteſt negari quin iſtæ habeat titulum ſaltem coloratum, ergo procedet hoc decretũ. quod excipit tantum violentum, ergo in aliis firmat regulam gl. & doct. in l. 1. ff. de regul. iur. per tex. in §. vt autem. in authen. de non alie. rebus eccleſ. colla. 2. Non obſtat d. c. cum de beneficio, quia dicit non eſſe ſolitum regi per regulares, vel contra, niſi fuerit ſic poſſeſſum per quadraginta annos. ſed de poſsidente non dicit an ſit moleſtandus, & etiam quia iſta regula eſt noua, & ita dixi ibidem, vide licet quòd hæc triennalis poſſeſsio non alterat naturam beneficij, ſed confirmat titulum coloratum, & ſic poſt mortem illius ſecularis, nõ debebitur ſecularibus, ſi non fuerit per quadraginta annos poſſeſſum, licet poſt tres annos non potuiſſet poſsidens moleſtari. vide tamen quæ dico infra eodem num. 259.

160 Vigeſimoprimò, procedit iſte textus, vt quis non poſsit poſt triennium moleſtari,

De optatione hic molta.

etiam ſi ſine noua collatione vigore conſuetudinis optaſſet beneficium, quod poſt ea per triennium poſſedit, iuxta text.in c.ſi. de conſue.in 6.vbi dicit Ioan.Andr.& alij, quòd ille qui optat vigore conſuetudinis ſine noua collatione vel titulo, dimittit antiquam prębendam, & optatam recipit, vt ſit in præbēda ſicut in domo, antiquior enim, cui ius optandi domū cōpetit, ſine noua collatione ab antiqua domo egreditur, & optatam ingreditur. ſic eſt in prębend. & pro hoc facit text.in l. ſiſtulas.§.1. ff.de contrahen. empt. Barb.conſ.60.præclare.col.penul.in 4.vol.

Concluſio. Ius in beneficiis propria authoritate quærimus.

161 Et eſt caſus in quo ius in beneficiis propria authoritate quærere poſſumus. Et ſic ſuſtinui concluſionem hanc, quæ etiā probatur in c.ſi tibi abſenti.de pręben.lib.6.& c.ſi pluribus.illo titul. & c.licet epiſcopus. ibid.& in extraua.execrabilis.§.ſtatuimus. de præben.in extrauag.Io.22.& c.referēte. illo tit.& ea gratia.de reſcri.in 6.quæ iura ſcienti inducere probant.& c. ſi verò.1.vbi Panor.vlti nota.de iureiur.& c.1 de pręſcri. vbi eſt caſus valde ſing.& ibi hoc eſt ſpeciale fauore fidei, vt ibi abundè ſcripſi.

Canonica inſtitutio quādo dicatur.

162 Nec obſtat ꝙ beneficium non poteſt obtineri ſine canonica inſtitutione. regu.1.de regu.iur.in 6.c.3.de inſtit. Reſpon.his caſibus canonicā poſſe dici inſtitutionē: cum iure canonico confirmetur.& illud canonicum dicitur, quod ſecundum ius canonicum factum eſt, vel approbatū. c. cauſam. in ſi.de reſcr.c.cum olim.de dolo.c.1.de filiis presby.in 6. ſic dicitur legitimū, quod aliqua lege firmatur.l. legitima, ff. de pact. vel ibi prohibetur acquiri beneficium, ſed non ius ad illud, intellige quod per optionem non extinguitur antiquus titulus nec nouus quæritur, teſte Ancb.& Ioan. Andr. in d.c. ſi. qui ergo habet canonicū titulum in primo beneficio, abſque nouo titulo, & noua prouiſione, vel collatione virtute primæ prouiſionis optare, & tranſire poterit ad ſecundum, ſi tamen nō habeat canonicum titulum in prima optare non poterit, & mutata præbenda non mutatur canonicatus, teſte Caſſado. in deciſ.17.de pręben. & ſic dixi in concluſione, ius in beneficiis propria authoritate quærere poſſum⁹. Nota prædicta, quia videtur mirabilia. ſed nō poſſe facilius tuebitur, dicit altera cōcluſio, quas hic pro virili tutatus ſum in ſecunda repetitione.

Rediens ad ſuū beneficium coniungit tempus præteritum.

163 Vigeſimoſecundò, procedit, vt non debeat moleſtari, licet nō poſſederit nūc niſi vnum annum beneficium, ad quod reuerſus fuerat, iuxta c.ſi beneficia.de præbend. in 6.quod ante poſſederat triēnio vel biennio, quia poſtquàm libere poteſt reuerti ad ſuum beneficium, ergo non habito aliquo detrimento, vt dicit ibi textus.ne talis ignorantia eis, cum ſint ſine culpa, præiudicialis exiſtat, & ſine noua collatione, quia non videtur dimiſiſſe, qui ad id ſtatim redit.l.quicquid. de regulis iuris, ff.fact.l.pompo. §. præterea. ff. de acquirenda poſſ.ſecundum quam fuit iudicatum Burdeg. vt refert Boer. in ſuis deci.q.97.an permutantes.& q.ſeq. & an teneantur reſtituere fructus perceptos antequam permutatio reſolueretur. & iſta opinio eſt valde æqua, quam videtur tenere Collecta.in c.relatum.colum 2.de cleri.non reſidentib.dicens quòd is qui vult redire ad ſuum primum, poteſt, nec poterit ſibi referri quęſtio quòd non habeat ius in eo.cōtraria tamen opinio de ſtricto iure fortè videtur verior. per tex.in l.denique.ff. ex quibus cauſ.maio. vbi poſſeſsio ſemel dimiſſa non reſtituitur, niſi apprehendatur, & ideò erit neceſſe de nouo poſſidere per triennium. Nec obſtat, ꝙ non videtur dimiſiſſe, quia contrarium eſt verum, quod verè dimiſit. dic vt infra dicam in 13 limita.

164 Ideò ſuſtinui concluſionem hanc, quòd reſignans beneficium ad id ſine noua collatione redire non poteſt. ratio eſt, quia per reſignationem quis perdit ius ad beneficium, quod poſtea petere non poteſt ſine noua collatione, cum beneficium non poſſit obtineri ſine collatione, vel canonica inſtitutione.regula 1.de regul.iur.in 6. Feder. conſi.156. punctus talis.

Concluſio. Reſignans beneficiū ſine noua collatione ad id nō poteſt redire.

165 Imò reſignans beneficium ex cauſa permutationis quę non habuit effectum, non poteſt ſecundum vnam opinionem ad ſuū beneficium redire ſine noua collatione. Panor. Feli & alij in c.cum venerabilis.de except. Ioan.de Selua in tract. de beneficio, in 3.parte.q.24. quia per renunciationem dicitur beneficium vacare, per totum titu.de renuncia. Et beneficium vacans non poteſt quis ſine noua collatione obtinere, vt dixi, & tenet d. Probus in addi.ad Monach.in c. vno.de rerum permu.in 6.

166 Quanuis de conſuetudine regni Francię, non requiratur collatio noua, quæ conſuetudo multis fuit probata arreſtis, & hoc ann.1525.die 2.Maij.& etiam ann.1539.in vigilia aſſumptionis beatæ Mariæ pro magiſtro Brieon, in cauſa vnius præbendę eccleſiæ Matiſconen. permutatæ cum vna eccleſia parochiali, quæ præbenda fuit euicta per magiſtrum Franciſcum de Borges per regem nominatum, & ſi à die ſummationis non reſtituatur compermutanti ſuum beneficium, condemnabitur ad reſtituendum fructus à die requiſitionis ſibi factæ, quos permutans recepit, cuius beneficium fuit euictum, & ipſe tenebitur reddere, & poſſeſsionem illius beneficij, quod habuit ab altero, ſic fuit dictum pro magiſtro Stephano Poſtrat, cōtra Stephanū militū, Ann. 1510. die vigeſimanona Martij, ante Paſca.

Arreſta.

Permutans beneficio euicto redit ad ſuum beneficium abſque noua collatione.

167 Item quando facta eſt conuentio de permutando, ſi vnus illorum velit reuocare procuratores conſtitutos ad reſignandum,

Procuratoris conſtitutio an poſſit reuocari.

& an poſt annum valeat. Arreſtum.

dum non poteſt, quia conſtitutio procuratoris facta in contractu reuocari non poteſt, cum ſit contractus pars. teſte Bald. in l. fi. ff. de contrahen. empt. & Paul. in l. poſt rem. ff. de re iud. Guido. ſing. 273. procurator. dixi in tracta. de literis obliga. in præfatio. videteBoer. in deciſion. Burdega. q. 207. ad ſecundam. ſed in ſenatu Tholoſano fuit pronunciatum, Anno 1544. in vigilia natiuitatis domini, procuratoria ad reſignandum facta poſt annum nullius momenti eſſe, ad obuiandum fraudibus contra retinentes procuratoria longo tempore, & bonũ eſſet quòd vbique ſeruaretur. Et cancellaria Romana nõ ſolebat iſta admittere poſt annum, vt dicit gloſ. in regula cãcel. 43. & rex declarauit nominationem non expeditam intra ſex menſes non valere, vt dixi in concord. titu. de nomina. regu. Imò rex nõ ſolet officij reſignationem recipere ex inſtrumento procuratoris poſt annum, vt ſæpius vidi, & hodie rex ſtatuit edicto generali, vt procuratoria poſt annũ non recipiantur. & fuit publi. anno 1550. in Iulio.

De clauſula poni ſolita in permutationibus beneficiorum.

168 Tamen quando beneficium reſignatur ex cauſa permutationis & non aliàs, ſi nõ admittatur illa permutatio, poterit epiſcopus dare licentiam cuilibet reuertendi ad ſua beneficia etiam reſignata. Rota deciſi. 7. nota quod vbi aliquis per c. ſi beneficia. de reſtit. ſpol. & deciſi. 5. nota quod excommunicato. de ſentent. excommu. in antiq. & iſta eſt cõmunis opinio, teſte Soci. conſi. 168. in primis. vol. 2. Item quando quis renunciat vt conferatur tali N. nec aliàs, nec alio modo, hæc verba habent vim conditionis. Bald. in authen. ingreſsi. col. 4. C. de ſacroſanct. eccle. Et faciũt vt nihil tunc videatur actum. gl. & ibi Bal. in l. ſi quidem. C. de except. Bald. in §. denique. col. vlti. quæ fuit prima cauſa benefi. amittẽ. refert Iaſ. conſi. 162. in cauſa. col. 4. vol. 2. Bertrã. conſil. 133. viſo proceſſu. num. 24. in 1. editione in 2. volu. vt abundè ſcripſi in praxi benefi. in tit. de reſigna. condi. circa finem.

Intellectus ca. ſi beneficia.

169 Nec refragatur d. c. ſi beneficia. quia ibi non reſignauit ſuum beneficium, ſed dimiſit, vt aliud melius fortè haberet. ita probat text. ibi, & poſt prædictorum adeptionem dimiſſa. & ibi, dimiſerint beneficia. & ibi, eundem quoque modum in dimittendo recepta & recuperãdo dimiſſa, &c. quæ dimiſsio nõ habet vim reſignationis, quia ex futuro apparebit euentu, non eſſe ius tranſlatum in alium. de Rota deci 3. de rerum permu in antiquiori. Federi. conſ. 156. per id quod habetur in c. ſi quis iam trãſlatus. 21. q. 1 & c. ſi qui epiſcopi. 92. diſt. c. paſtoralis. & ſeq. 7. q. 1. vbi quis poteſt redire ad primũ beneficium, quando iure nõ fuit tranſlatus, quia non videtur dimiſiſſe, qui ad beneficium ſuum ſtatim redit, arg. l. diuortium. ff. de diuor. facilius quis abſque noua collatione reaſſumit ius in beneficio, quod prius habebat, ſi id non reſignauit, quàm ſi nouiter acquireret, argu. c. cùm acceſsiſſent. in gl. vlti. de conſtit. facit l. filio. ff. de liber. & poſthu. vbi teſtamentum potius ſuas reaſſumit vires, quã de nouo acquirat. l. 2. C. de poſth. hæredi. inſti. De Rota deciſ. 16. de rer. permu. incip. ſi A & B. in antiq. Et per hoc dixi reſignantem poſt reſignationem, ſed ante poſſeſsionem ab alio acceptam cum ſimplici ſignatura beneficium retinere potuiſſe, vt alibi ſcripſi.

Item ille dicitur dimittere qui in dominio ſuo retinet, non tamen ad illam rem accedit corporaliter. Domi. conſil. 106. ſuper dicto. col. 1. facit c. priuſquam. ibi, neq; enim eam voluit expellere, ſed dimittere. 27. q. 2. & c. ſi peccauerit. 2. q 1. ac Math. 5. c. quicunque dimiſerit vxorem, &c.

Factis declaratur voluntas.

170 Si replicetur, nil intereſſe, ſuffragio populum voluntatem ſuam declarare, an rebus ipſis, & factis. l. de quibus. ff. de leg. præterea tam verbis quàm factis declaratur voluntas. l. fin. ff. de diuor. ibi, intelligi eũ hoc ipſo nolle nuptam ſibi, quòd actionem rerum amotarum importet, quæ non ſolet niſi ex diuortio oriri, &c. Ad hæc ratũ haberi poteſt, non tantum verbis, ſed etiam acto. l. Paulus. ff. rem ratã habe. & ſicut poteſt pars appellare, quando verbo iudicis grauatur, ita quando facto. c. ex parte M. de appel. Imò fortior eſt appellatio, quę ad papãm facto interponitur, quàm verbo, vt pote ſi quis iter arripiat ad papã. c. dilecti. 1. & c. vt debitus. de app. & apoſtolus inquit, Confitẽtur ſe noſſe deum, factis autem negant. & facta ſunt fortiora ad declarãdum voluntatem, quàm verba, quę ſæpe contra mentem proferuntur. ca. exiſtimant 11. q. 3. & d. c. dilecti. multò enim amplius eſt, inquit iuriſconſultus, id facere, quàm in vinculis pronunciare fuiſſe. l. ſi tamen. §. ei cui. ff. de ædilit. ædict. & ſic plus erit renunciare facto quàm verbo. Arch. in ca. vno. in fi. de cleri. coniug. in 6. & in d. c. ſi beneficia. per c. meminimus. de appel. de Penna. in l. 1. C. de his qui ſponte publica munera ſubeũt. libr. 10. c. vno. de clerie. peregrinant. & ibi gl. Decius plenè conſ. 583. iuridicam. col. 2. & conſ. 586. in cauſa circa finem. Reſpond. qui reſignat beneficium & dimittit, re & verbis dimittit, ideò plus debet operari, quàm ſimplex dimiſsio, quia duo vincula ſunt vno potẽtiora. c. vno. de treug. & pa. not. in l. baliſta. ff. ad trebel. & ſic fortè poſſent cõciliari opiniones, vt videlicet quando dimittit ſuum beneficiũ ſine reſignatione, vt habeat melius, ſi ad id redeat, primũ triennium proſit ei. per d. c. ſi beneficia. vbi dimiſsio nõ eſſe debet præiudicialis quod aliàs eſſet, ſecus ſi reſignaſſet, quia tunc eũ ex nouo iure veniat, requiretur nouum triẽnium, & noua poſſeſsio, & ſic primum triennium non proderit. Cogita.

Proba

Intellectus nouus ad c. quod in dubiis.

171 Probatur nouiter intelligendo text. in c. quòd in dubiis. de renun. vbi ſunt hęc verba, hi prӕterea, qui beneficium eccleſiaſticum ſibi collatum, ſponte in manū laicam reſignātes, illud denuò à laico ſuſceperūt, eodem ſunt beneficio ſpoliandi, licet reſignatio talium facta laico nullam obtineat firmitatem. & ſic patet renunciationē verbalem in manibus laici factam, ſi ob illam non dimiſerit beneficium, nō valere etiam quoad prӕiudicium reſignantis. hoc dicit tex. contra intellectum doctorum. Si tamen ob eam dimiſerit beneficium, & ſic tam facto quàm verbis ceſsit, valet. & hoc probatur ibi, denuò ſuſceperunt à ſimili, probatur in l.3. C. de fide inſtru. ibi, denuo. & l. ſi vt proponis. C. quomodo & quando iudex. & ſic patet quòd dimiſerat beneficiū, per illud verbum denuo. de quo in c. tum ex literis. de in integrum reſtitut. & iſte eſt nouus intellectus ad c. quod in dubiis. qui tandiu iacuit ſepultus. Nec obeſt ſi replicetur de §. hoc amplius. inſtit. de rerum diui. vbi dimiſsio priuat quē dominio rei ſuӕ. ſed illud intelligitur, quādo ea mente rem dimittit, vt nolit amplius eam in ſuo patrimonio eſſe, quod apparet ex actu celebrato. Secus eſt in dimiſsione beneficij, quam quis facit vt beneficium melius habeat, quia ſi non poſsit habere melius, nō eſt veriſimile quòd ſuum beneficium multis expenſis & laboribus acquiſitum, quo ſuſtentari debet, facilè perdere velit, & reſignet. text. in c. ſuper hoc. de renuncia & ſic videtur quodammodo habere poſſeſsionem ciuilem de qua per doct. in l. licet. C. de acqui. poſſ.

Paria ſunt tacitè vel expreſsè renunciare.

172 Nec refragatur ſi dicatur, paria ſunt renūciare, tacitè vel expreſsè. c. quàm periculoſum. 7. q. 1. quia fateor quoad hoc, vt renūcians perdat quod renūciauit, ſi ad id non reuertatur, ſed in dimittente beneficiū permittitur liberè reuerti, per d. c. ſi beneficia. quod nō eſt in reſignāte. Vel reſpō. ad tex. in c. ſi beneficia. loqui in priuatione iuris, quӕ non valet poſtquā adeptio nō habuit effectū. Fede. in tract. de permu. benefi. q. 8. Soci. conſil. 168. in primis. col. 2. vol. 2. per l. Claudius. ff. de acq. hęre. l. certi cōdictio. §. quoniam. ff. ſi cert. peta. ſecus in priuatione hominis expreſſa, quӕ remanet firma, licet finis actus non ſequatur. l. planè. in princi. ff. de leg. 1. Bart. & Alex. in l. ſi cum dotem. in prin. ff. ſolu. ma. quia mitius agitur cum lege, quàm cum homine. l. Celſus. de arbitris. tene primam.

173 Nec refragantur iura ciuilia, videlicet tex. in l. cum prӕcibus. & l. rebus. C. de rerum permuta. vbi quis poteſt repetere id quod dedit cauſa permutationis. ſi nō fuerit ſortita effectum, quia in prophanis rebus loquitur, nos autem in ſpiritualibus, vt not. in c. penul. de rerum permu. quӕ ſpiritualia ſemel perdita non poteſt quis adipiſci ſine nouo titulo. idem reſpond. ad totum titulum de condict. cauſa data. & ad l. naturalis. § 1. de prӕſcript. verb. gloſſ. in cap. cum inter R. de elect. ita in propriis terminis reſpondet.

174 Minus obeſt text. in c. 2. de renuncia. vbi poſt renunciationē quis poteſt habere beneficium ſine noua collatione cum ſimplici inueſtitura. Sed reſpond. ꝙ inueſtitura habet vim collationis, imò ſumitur pro collatione quando ante eam non prӕceſſerat aliqua collatio, & eſt facta ab habente poteſtatem conferendi. gl. & Panormit. in ca. authoritate. de inſtitu. & idem Panor. in c. 2. col. penulti. de conſuetu. argumen. c. 1. de conſue. recti feud. text. in c. pro illorum. & ibi Cardinalis in 3. notabili. de prӕbendis. vt alibi dixi. Idem ſcribit Cardin. in c. cùm eccleſiaſticӕ. de exceptio. ac Felin. in c. cum aliquibus. col. vlti. de re iudic.

175 Nec me mouet c. ſanè. illo titu. de renun. quia ibi fuit facta noua collatio per nouas litrras, in quibus mādatur canonicis, quòd non obſtante renūciatione ipſum in canonicum & fratrem admittant. & ita illum text. intelligit ibi Bald.

176 Nec facit c. ſuper hoc. ibidem, quia dum text. dicit admittere non poſtponat, debet intelligi, quòd iudex nō poſtponat admittere cauſam ſpōtaneӕ abiurationis, & exceptionem, & ſic nō loquitur de admiſsione ad beneficium ſine noua collatione.

Prӕterea vrget valde text. in ca. ex parte. 1. de officio delegati. vbi paria ſunt dimittere, & reſignare. intellige vt ibi text. exprimit quādo vellet omnino dimittere. Et ſic denotat totalem reſignationem, & abdicationem, ſecus ſi ſimpliciter dimitteret, vt aliud poſſet habere, vt d. c. ſi beneficia. Quӕ totalis dimiſsio prӕſumitur, quando cum licentia epiſcopi dimitteret, nam tunc dimittere denotat totalem dimiſsionem. c. admonet. & c. poſt tranſlationem. colum. 2. de renunciationibus. Ideò ſi quis renunciat liti, non videtur renunciare titulo beneficij. Calderi. conſil. 5. an habens. in fine. rubr. de prӕbend. refert Decius conſ. 495. viſo. num. 20.

177 Primò fallit quando reſignatio nō tenuit: tunc ſine noua collatione ad ſuum beneficium cedens redit etiam poſt renunciationem ſi retinuerit poſſeſsionem. c. fin. de renunciat. & ibi plenè docto. quia quotiens vitioſè cautum eſt, &c. l. quotiens. ff. qui ſa

178 tiſdare cogantur. Imò arreſto cautum eſt, renunciationes factas in fauorem, nullius eſſe momenti corā alio, quàm ſummo pontifice, nec etiam eſſe prӕiudicio reſignanti, anno 1513. in cauſa Hardoin Fornier, appellantis à prӕpoſito Pariſienſi, contra Renatum Valin intimatum. pro quo facit l. pen. ff. de offic. prӕſi. Domi. conſ. 125. dubia ſcripſi in addi. ad Ioan. Nauclerum, in tractatu de ſymonia.

Arreſtum. Renunciationes in fauorem quādo valeant.

Seeun

179 Secundò, fallit quando coactè reſignauit; quia tunc permittitur miniſtrare in eadem eccleſia, non obſtante renunciatione. c. ſi verò. & ibi Feli. de iureiur. & hoc eſt introductum ad coercendum iniquitatē eorum, qui eccleſiaſticos viros ad renunciandum, & pręſtandum illud iuramentū compellunt. probatur in c. 3. & ſeq. de his quæ vi metúſve cauſa fiunt. & ille renuntiationes ſic factæ non valent. clem. multorum. de pœnis.

Reſignatio non tenet quando procurator alio modo reſignauit.

180 Tertiò, limitatur non procedere, quando procurator cōſtitutus alio modo reſignaſſet, quàm ei mandatum eſt, vtpote habet poteſtatem reſignandi retēta penſione, reſignat ea non retenta, tunc non valebit illa reſignatio, nec iuuatur hoc decreto is, cui eſt facta collatio, tum quia nulla eſt, tanquam contra mandati formam facta. l. diligenter. ff. mand. & c. cum dilecta. vbi plene Feli. de reſcrip. tū quia facta contra modum in ſupplicatione expreſſum. Panor. in c. cum pridem. in fi. de pactis. ſic expreſsim ſuper hac regu. tenet Do. Gomeſ. q. 33. Et an procurator conſtitutus ad reſignandū poſſit præſtare conſenſum poſt cedentis obitum? vide Caſſado. in deciſio. 1. de renun. & Boer. q. 348. in deciſ. Burdega. alibi ſcripſi.

181 Nec obeſt, quòd titulus ſemel extinctus per renunciationem, non reuiuiſcit ſine noua collatione. l. qui res. § aream. ff. de ſolut. hoc procedit, niſi aliud interueniat, per quod ſequatur integra reſtitutio. facit c. ab exordio. 35. diſt. & res de facili ad ſuam naturam redit. l. ſi vnus §. pactus. ff. de pactis. Et ſicut is qui habet mandatum vendendi Titio fundum, ſi vendat alteri, nihil agit. l. cum ſeruo. ff. de contrahen. emptio. ita qui habet mandatum reſignandi in fauorē Titij, ſi in alterius fauorem reſignet.

182 Aliquis ſeduxit me, dicens patrem vel patruum mittere ad me, vt literas reſignationis, ſeu procuratorium ad eum mitterem, cui credidi, ipſe per has literas reſignauit, dico mihi ſuccurrēdum, & reſignationem nullam. per tex. expreſſum. in c. 1. 15. q. 6. ſic dicentem, ſi quando à ſacerdotibus, & authoribus eccleſiæ, quædam ſcripturę quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel vt ſe liberare poſsint, quocunque ab eis conſcriptæ aut roboratæ fuerint ingenio, ad nullū eis præiudicium, vel nocumentum valere cenſemus, &c. tu tamen facilè non credas omnibus petētibus procuratorium ad reſignandum, & ſic non valet reſignatio quādo per dolum & fraudem eſſet inductus reſignās, quia dolus cōſenſum excludit, qui ad hoc eſt neceſſarius. Panor. in c. cùm dilectus. in fine. quod metus cauſa. l. & eleganter. ff. de dolo.

Reſignationes per fraudem extortæ, ſunt nullæ.

183 Notandum eſt, quòd in quibus caſibus poteſt quis redire ad ſuum beneficium ſine noua collatione, debet intelligi quando illud beneficium dimiſſum non erat occupatum, alioqui non poterit redire ſine noua collatione. Rota deciſ. 1. fuit dubitatum vtrum beneficia, deciſ. 3. ſi quis permutauerit. de rerum permut. in nouis. & deciſ. 1. ſi illegitimus. de fil. presbyter. in nouis. quia etiam hæres nō poteſt propria authoritate res hereditarias accipere, quando ſunt per alium occupatæ. Inn. in ca. tranſmiſſam. de elect. Alexan. & Iaſ. in l. iuſtè. ff. de acquir. poſſeſ. Decius in l. non eſt ſingu'is. ff. de regulis iuris. Item victori non licet propria authoritate ingredi poſſeſsionem, quando erat ab alio occupata. Panormitanus & Felinus in c. de cætero. colum. 5. & ſequen. de re iudicata.

184 Poſtremò, amplia quòd non debet moleſtari, nec directè, nec per indirectum, regula cum quid vna via. de regulis iuris. libr. 6. Alexand. conſ. 220. nume. 8. in 6. volum. & conſ. 151. in fi. volumi. 7. gl. plena allegationibus, in c. conſtitutus. de conceſ. præben. nam etiam pœnalis cōſtitutio habet locum non ſolùm contra venientem contra iuris diſpoſitionem directè, ſed etiam contra venientem indirectè. text. not. in c. ad noſtrā. & ibi Panor. & Barba. de empt. & vendit. vide Decium in regula, in iure. ff. de regul. iuris. Ex quo infertur quòd nedum is qui poſſedit beneficium pacificè per triēnium non poteſt moleſtari, ſed nec etiam is, cum quo eſt facta permutatio; imò is qui de nouo habet beneficium triennio per permutantem poſſeſſum, poterit iuuari hoc decreto, & expellere moleſtantē eum, ſicut is poterat, à quo habuit cauſam, quia ſucceſſor poteſt vti defenſionibus ſui authoris, contra quem regreſſum habet de euictione. l. emptor. C. de euictio.

Is qui habet beneficium permutatū, an hoc decreto iuuetur.

185 Item in beneficialibus licitum eſt ſucceſſori vti iure prædeceſſoris, quod eſt excluſiuum intentionis agentis. Ioan. Andre. & Card. in c. mandatum. de reſcri. Imol. & Felinus in c. capitulum. ibidem. Sed prædeceſſor poſt triēnium ante permutationem factam poterat excludere aduerſarium, ergo ſucceſſor eius nomine poterit, cum ſufficiat excludere aduerſariū per exceptionem iuris non ſui. Ioan. Andr. & Compoſt. in d. c. mandatum.

Triennio ſui authoris an quis iuuari poſſit.

Præterea ſi euinceretur ab eo cui fuit datum cauſa permutationis, poſſet is redire ad ſuum alterum beneficium, per capitul. ſi beneficia. & ibi not. de præbendis in 6. c. penultimo. de rerum permutatione. & ca. vno. illo titulo, in 6. ideò moleſtaretur is qui dedit. vt notatur in l. ſi controuerſia. & l. ſi permutationis. C. de euictio.

186 Notandum eſt tamen ꝙ euicto beneficio poſſum impetrare literas regias, vt liceat mihi redire ad meum beneficium, & hoc conceditur, vt fuit pronūciatum anno. 1539. in vigilia Aſſumptionis, ad vtilitatem Bicon: ſed ſi aliquis impetrat literas regias

Praxis quando euictum eſt beneficium.

gias ad annullãdam permutationem, quas dirigit iudicibus laicis, repellendum eſſe cenſuit idem ſenatus, anno 1522. die 7. Septẽbris, pro Pidoux, contra Ioſſeran. Idem tenuit Staphileus in tract. de literis gratiæ. fol. 89. verſi. & per iſta vidi, volens annullationem permutationis decidendam eſſe à iudicibus eccleſiaſticis, quando facta eſt ſuper beneficiis.

Arreſtum.

187 Nec obſtat quòd ſucceſſor in beneficio non poteſt vti acceſsione ſui prędeceſſoris quia nil de iure prædeceſſoris tranſit in ſucceſſorem. gloſſa in eodem titulo. in verbo poſſedit. in pragm. hoc eſt verum, quando collatio fit liberè, ſecus ſi quis ſubrogetur in ius alterius, vt quando confertur ex cauſa permutationis, quia ſi permutãs nil iuris habebat ad beneficium, ſic nec habebit is, cum quo eſt facta permutatio. nota. in d. c. vno. de rerum permu. in 6.

Vel reſpon. quòd non poteſt ſucceſſor in beneficio vti acceſsione prędeceſſoris, quãdo ſucceſſor ex titulo & poſſeſsione prædeceſſoris volebat ius ſuum fundare ſine nouo titulo, ſecus ergo quando ſucceſſor ſe fundat ex proprio titulo nouiter acquiſito, & ad excludendũ alterius titulum, excepit de iure ſui prædeceſſoris, & hoc poteſt facere, prout concludit de Ripa in libro s. reſponſ. de legitimis. capit. 17. in cauſa. & iſta ſunt valde notanda, & in eis ſæpius vidi dubitari.

188 Licet contrarium teneat D. Gomeſ. in hac regula cãcel. q. 13. vidi tamen ſeruari, quòd ſi moleſtans velit quædam opponere de nouo, contra iſtum qui de nouo habet beneficium triennalis poſſeſſoris, quòd poſſit: ſed de iure triennalis poſſeſſoris nõ diſcutietur, ſi erat habilis. nec opponetur contra, ſed bene contra perſonam ſubrogati, & ius, quanuis contrarium dicat ſeruari Romæ D. Gomeſ. in quæſtio. 14. quod ſic poterit intelligi.

179 Limita primò niſi ex cauſa de nouo orta, quia tunc impetrari poſſet beneficium, & triennalis poſſeſſor moleſtari, vtpote ſi ſimoniam committeret poſt triennium. arg. c. cùm inter. de renuncia. ca. 1. & per totum tit. de cleri. non reſiden. Barba. conſ. 11. in 1. volu. quia quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. l. de ætate. §. ex cauſa. ff. de interroga. actio. vel ſi haberet eccleſiam parochialem, & intra annum poſt diſpenſationem ad biennium finitam non eſt ad ſacros ordines promotus, per c. licet canõ. de elect. lib. 6. Chaſſa. in conſue. Burg. in rubrica, *des ſucceſſions*. in §. 3. glo. *habille*. Ergo eum nõ habeat coloratum titulum poterit moleſtari etiam poſt triennium, nec iuuat primus titulus, quia nullus effect⁹ eſt. Idem ſi eſſet adeptus poſt triennium, ſecundum beneficium incompatibile cum primo. Barba. d. conſ. 11. col. 9. volu. 1. per c. de multa. de præbend. & c. licet epiſcopus. eo. titulo. in 6. & in extrauaganti, execrabilis. illo titulo.

Ex cauſa de nouo orta poſt triennium moleſtari licet.

Moleſtari poteſt non promotus, & qui duo tenuit incompatibilia.

190 Quanuis contrarium teneat D. Gomeſ. ſuper hac regula, q. 10. Primò quòd in regula non ſunt excepti niſi duo caſus: ergo in aliis locum habet. Reſpon. licet nõ ſint excepti niſi duo, tamen alij ſimiles comprehenduntur, & vbi eſt par, vel maior ratio, etiam in odioſis extenſio fiet. §. porrò. quæ fuit prima cauſa beneficij amit. facit text. in l. cũ hi §. cauſæ, ibi. aut ſi qua alia cauſa fuit (vt plures ſolent incidere) quę prætori ſuadeat tranſactionẽ admittere. ff. de tranſactio. l. à ſentẽtia, ibi, vel ſimilem huic cauſam. de appella. Peruſ. abũdè. in c. 1. colum. 2. & ſequen. de tempo. ordin. in 6. Iaſ. in §. ſequens & in §. tripli. de act. in inſtit. Corſe. in ſing. incipiente extenſio. & Hippo. in l. qui falſam. nu. 6. ff de fal. alioqui ſequeretur quòd ſi ab ordinario infanti, furioſo vel hæretico eſſet collatum beneficium, & ipſi poſsiderẽt illud triennio, quòd nõ poſſent poſtea moleſtari, eò quòd non exprimantur in textu Nempe quãuis textus nõ exprimat niſi duos, violentũ, & ſymoniacum, & textus in concord. non exprimit niſi violentum, ſed quia violentus non habet titulũ, ideò voluit cõditor excipere omnes qui titulum non habent, ſed is qui non eſt promotus intra tempus iuris, nõ habet titulum, ergo poteſt moleſtari, quia hic non loquitur de omni poſſeſſore, ſed de iuſto, & de iuſta poſſeſsione. §. 1. per quos fiat inueſti. & paria ſunt nullum ab initio habere titulum, vel habere, & poſtea nullum effectum. c. cõmiſſa. de electioni. in 6. & quanuis iſta prouiſio, ne quis moleſtetur, ſit fauorabilis, non tamen extẽditur contra voluntatem diſponentis, ſed voluntas diſponentis eſt, vt nullus ſine titulo teneat beneficium. c. 1. de regul. iur. in 6. §. fi. in d. tit. de pacifi. poſſ. ergo hæc non interpretabimur contra diſponentis voluntatem.

Reſpon. rationibus Gomeſ.

Item is qui eſt priuatus nullum habet titulum: ergo non habet coloratũ, & ſic non iuuatur hoc decreto, alioqui ſequeretur, ꝙ ſi per iudicẽ quis priuaretur beneficio, adhuc priuatus poſſet ſe iuuare hoc remedio: cum idem ſit in priuato à iure, ſicut in priuato ab homine, & priuatus ab homine nõ poſſet poſt priuationem hoc iuuari beneficio: ſic nec à iure priuatus, nec plus iuris conſequetur vnus quàm alius quoad hoc.

191 Nec refragatur ꝙ in pragmati. dicitur non debere moleſtari etiam ratione iuris nouiter impetrati, quia reſpõdeo, quando quis eſſet pacificus poſſeſſor, & eum colorato ſaltem titulo non eſſet moleſtandus, etiam ſi quis impetraret illud beneficium de nouo, quia non eſt cauſa cur debeat illud beneficium impetrari: vt pote quia vſque ad triennium habuit diſpenſationẽ: & poſtea non vult promoueri, dicens ſe tutum triennio: certè ſi hoc permitteretur, edictũ animabus,

Declaratur textus prag. ratione iuris nouiter impetrati.

mabus, & reipublieæ eſſet pernitioſum, & præberet materiam delinquendi: vt quis poſſideret triēnio: poſtea non curaret promoueri, vel committeret crimina priuatione digna: quod eſt abſurdū, nec quis plus debet defendi per hoc edictum, quàm verum habens titulum, vt non plus operetur fictio, quàm veritas. l. ſi filio. ff. de liber. & poſthu. Nec obeſt quòd diſpenſatio inualida prodeſt: vt tenet Spec. in tit. de diſpenſa. in §. videndum. verſi. porro. Refert D. Gomeſ. quæſt. 10. Reſpond. quando quis habet verum titulum, & diſpenſationem inualidam: tunc poteſt fortè prodeſſe, ſed in caſu prædicto nullum habet titulum, nempe vt titulus non annullaretur, ſucceſſit diſpenſatio, quæ coloratum ſaltem reddidit titulum: ſecus quando nulla fuit diſpēſatio. Nec me mouet quòd per hęc verba non poſſit moleſtari: aufertur iuriſdictio iudici: & parti tollitur facultas probandi. c. cùm plures. de offi. deleg. in 6. Gomeſ. q. 18. Sed reſpon. poſtquam conſtiterit iudici aliquem poſſediſſe triennio etiam cum colorato titulo, tunc debet eum tueri, & pars non debet admitti ad probandum poſtea, ſed antequam appareat iſtum triennio poſſediſſe, & cū colorato titulo, iudex hoc inquirere poterit, & pars probare: nam qui dicit ſe talem, oportet quòd probet. l. non ignorat. C. qui accuſa. non poſſunt. & prius debet conſtare teſtamentum factum eſſe à milite, antequam illi dentur priuilegia. tex. in §. plenè, de milit. teſt. in inſt. & ſi quis alleget peremptoriam exceptionē impedientem litis ingreſſum, oportet quòd probet eam ſibi competere. c. 1. de litis côte. in 6. vbi doct. ſic iſte poſſeſſor interim moleſtabitur donec hoc probauerit: & ſic non iuuabitur, qui non eſt promotus, nec qui tenuit duo beneficia incompatibilia ſine diſpenſatione, non ſuper primo: quia vacauit per adeptionem ſecundi. c. de multa. de præb. nec iuuatur ſuper ſecūdo: quia poſtquam contendit vtrunq; retinere ſine diſpenſatione poſt menſem: vacauit & ſecundum, per extrauag. execrabilis. vt abūdantius reſp. in quodam conſ. ſuper hoc edito.

Sine titulo poſſidens nō iuuatur hoc decreto.

192 Secundò limita, quādo ſine titulo poſſediſſet, vt hic dicitur in fi. & gl. in verb. poſſideat. eod. tit. in prag. Fel. in c. ſicut. nu. 30. verſ. 5. aduerte. de re iudi. etiam ſi poſt triennium ſuperueniret titulus. gl. in fi. in verb. coloratū. eo. tit. Card. conſ. 108. vacantibus.

Sententia an det titulum vel cōfeſſio partis.

193 Not. quòd ad probandum titulum non ſufficit oſtendere ſententiam eſſe latam in palatio in petitorio, quia beneficium ex canonica inſtitutione obtineri poteſt, non ex ſententia. ca. 1. de reg. iur. in ſexto. Secus in poſſeſſorio, quia non eſt veriſimile, quòd palatium pro aliquo iudicaſſet, niſi prius vidiſſet titulum. Aegid. de Bella Mera deciſ. 578 ſpoliatus. Fel. in c. cum venerabilis. col. 12. de exceptio. refert Hippol. in rub. de prob. fol. 20. col. 2. Ego nō video rationem diuerſitatis, niſi diceret ſe perdidiſſe titulū, & probaret, quia etiam tunc in vtroq; caſu ſufficeret oſtendere ſententiam facientem mentionem de titulo. per not. in l. teſtium. in fine. C. de teſtib. & authē. ſi quis. C. de eden.

194 Sic nec ſufficit confeſsio aduerſarij. Bar. conſ. 10. difficilè. col. 2. in 3. vol. quia non ex confeſsione, ſed ex canonica inſtitutione beneficium obtineri debet. c. ex frequentibus. de inſtit. Domi. conſ. 38. pro clariori. col. 2. Et hoc ad probādum titulum, ſecus ad iuſtificandum, & coadiuuandum. gloſ. ſing. in c. duobus. in verb. ſi non appareat. de reſcri. in 6. & ibi multa addidi.

Collatio ſi non ſit in regiſtro, an valeat.

195 Si tamen collationes regiſtrarētur in vno loco, & oſtenderetur illam, de qua agitur, non eſſe regiſtratam, ille remouēdus eſſet, quamuis diu poſſediſſet. Fel. in c. ſicut. nu. 31. verſ. 3. aduerte. in fin. de re iudic. & in ca. illud. nu. 7. verſ. 3. eſt aduertendum. de pręſump. niſi oſtēderet collationem in forma. vt ibidem not.

196 Tertiò fallit, quādo poſſediſſet ſed non pacificè, vt hic text. requirit, quia quando verba non conueniunt, nec eius conuenit diſpoſitio. l. 4. §. totiens. ff. de damno inſec. & etiam quia hic requiritur illa qualitas.

Pacificè quando dicatur.

197 Quæro quando dicatur pacificè poſsidere? Reſpon. quando nullam patitur controuerſiā iuris vel facti, nec in iudicio, nec extra iudicium. Card. & alij in cle. gratiæ. de reſcr. de Rota, deciſ. 3. ſufficit impetrāti. de prębend. in no. Fel. in c. cūm Ioānes nu. 33. de fide inſtru. Dec. in c. 2. not. 2. de confir. vtil. c. ſi. ne pręla. vices ſuas. & plenè Caſſa-đo. in deciſ. 9. de cauſa poſſeſ.

Aliquando pacificè dicitur ſine cōtrouerſia verbi, vel facti. c. cùm olim. de dol. c. ex parte. de teſti. ca. vltim. ne pręla. vices ſuas. Bal. conſ. 288. omnis qui rem. col. 2. vol. 4.

Item pacificè dicitur ſine vi. l. vim facit. ff. de vi & vi arma.

Inſuper pacificè dicitur ſine quęſtione. l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Trebel. c. venerabili. de offi. delega. c. cum eccleſiaſticæ. de excep. c. dudum. in fi. de deci. c. 2. de renūc.

Aliquando ſine reuocatione in dubium. l. extat. & ibi gl. ff. quod met. cauſ. Bald. d. conſ. 288. omnis qui rem. in 4. vol. vel pacificè, id eſt amicè. capitulo ex multiplici. de deci.

Quandoque pacificè, id eſt iure, glo. in c. placuit. 1. 16. q. 6. hic tamen dicitur pacificè, id eſt ſine lite: & ſic licet ſit cōtrouerſia verbalis, ſi non fuerit peruentum ad citationē, dicetur pacificè poſſidere, vt in text. pacificè, id eſt ſine lite. Sic exponit gloſſ. in clem. vna. de ſequeſt. poſſ. & fruct. gloſſ. in regula cancella. 33. & ſeq. allegans text. in c. eum cauſam. de appella. Bonifac. in d. clem. vna. columna 4. Guido Papæ in deciſion. Delphi. quæſtione 85. curia. licet alibi dicat

C ſufficere,

ſufficere, ſi poſsideat de facto: & dicitur pacificè poſsidere, licet ſibi moueatur cōtrouerſia de iure. Guid con.134. circa. in 3 dubio. & ſing. 365. & ſeq. Rota deciſ. 36. not. quod vbi. in antiq. Et hoc intelligerē, quòd ad alios qui nō mouent controuerſiā, licet ſibi moueatur per aliquem, tamē ſi habeat coloratum titulum, illo iuuabitur. Item priuilegium conceſſum poſſeſſori, intelligitur de pacifico poſſeſſore. Præpoſi. in c. 1. col. penulti. 33 diſt. allegat gl. in verbo neutro. in clem. 1. vt lite penden. & d. Præpo. ibi multa dicit quæ hic benè ſeruiunt, vide ſi lubet.

Pacificè poſſidere, an n cenſeatur qui habet recredentiā.

198 Nec dicitur pacificè poſsidere, qui habuerit recredentiam, etiam ſi obtinuerit in poſſeſſorio, & mouetur ſibi lis in petitorio. gloſ. in § item quod vniuerſitates, in verbo poſsidebunt. de colla. in prag. vel ſi litigaret, etiam ſuper poſſeſſorio. glo. ſing. ca. commiſſa. de elect. libro 6. & Feli. in ca. nec Dei timorem. colum. 2. de ſimo. Nec obſtat gloſ. ſingul. in ca. 1. de confir. vtil. vbi res non dicitur litigioſa, licet litigetur ſuper poſſeſsione, tamen illa beneficia non dicuntur pacificè poſsideri, nec hoc probat illa gloſſ.

Lis ſuper poſſeſſione impedit pacificum poſſeſſorē etiam ſuper proprietate.

199 Vnde inquit D. Gomeſ. qō. 53. ſuper hac regula: quòd ſi moueatur lis ſuper poſſeſſione, non redditur litigioſa proprietas: ſed ipſum ius poſſeſsionis, allegat Abba. & alios in ca. primo. de ſequæſt. poſſe. & fruct. & Milium, in verbo litigioſa res. Philipp. in ca. 2. vt lite penden. in 6. Calder. in conſi. 5. tit. de præbend. & Oldra. conſil. 299. Sed aduertendum eſt, quòd prædicti docto. in diuerſis terminis loquuntur: nempe quādo diffinitum eſt poſſeſſorium, non cenſetur diffinitum petitorium: ſecus econtrario. ca. cum eccleſia. & ca. cum dilectus. de cauſa poſſe. hic non quærimus de re litigioſa, ſed an is, cui mouetur lis ſuper poſſeſsione per trienniū, poſtea dicatur pacificus poſſeſſor quo ad proprietatem? Et dicendum eſt quòd non, per ſupra adducta, alioqui ſequeretur, quòd ſi lis ſuper poſſeſſorio duraret vltra triennium, quòd poſtea agere petitorio quis non poſſet, quod eſt falſum, quia nunquā dicitur quis pacificus, quādo mouetur ei lis, tam ſuper poſſeſsione, quàm ſuper proprietate: & ita ſeruatur in forenſi iudicio, ob id alia allegata per Do. Gomeſ. non reſpon. quia iſti ſententiæ non obſunt. Et meę ſententiæ eſt Franciſ. conſil. 165. præſupponitur. nu. 5. & ſeq.

Pacificus poſſeſſor dicitur quo ad illos qui litē non mouerunt.

200 Ex his infero, quòd licet litigaret quis aduerſus vnum per triennium, & aduerſus alios non, quòd poſt triennium non poterit ab aliis moleſtari: quia fuit pacificus quo ad alios, & liberas habere ædes aduerſus eos cenſetur. l. loci. §. penult. ff. ſi ſeruit. vend. Et iſtam opinionem ſemper in Francia ſeruari vidi. glo. in verbo terminorum. eodem titu. in pragma. pro qua facit vltra eam tex. in l. fulcinius. §. ſed illud. ff. quib. ex cauſ. in poſſe. eatur. vbi ille ſolus poteſt impetrare venditionem bonorum contra latitantem, ſi aduerſus eum latitet: ſed alij non, ſi contra eos non latitat, & is qui precario fundum rogauit, vti poteſt aduerſus omnes, præter eum, quem rogauit, vti poſsidetis. l. qui precario. ff. de preca. facit l. maiore. de verb. ſigni. & lis duorum primi, & ſecundi non facit rem litigioſam contra tertium. l. 1. §. 1. ff. de litigio. ibi, quia is qui mihi vendidit nullam litem habuit, ſic eſt in hoc caſu: ſed D. Gomeſ. in q. 22. dicit contrarium, firmans illum non eſſe pacificum quo ad omnes, qui contra vnum litigat: quia eſt quædam interruptio naturalis ſecundum eum, quæ omnibus prodeſt. Sed (mea ſententia) non poteſt per conuentionem vnius dici naturalis interruptio, ſed potius ciuilis, nec dicitur deficere pacifica poſſeſsio reſpectu aliorum non litigātium, imò quo ad alios dicitur poſſediſſe pacificè, & ſine lite, ideo is qui non mouit litem intra triennium non poteſt iuuari lite alterius, quia iſte tex. dicit quem non poſſe venire poſt trienniū: niſi alleget impedimentum, & de illo proteſtetur intra triennium, ergo vult, vt pacificè poſsideat aduerſus illum, qui non eſt proteſtatus, & qui non eſt ſi fuit impeditus agere, ſi non moueat litem, non poterit poſtea agere, & iſta eſt praxis indubitata regni, iuri & rationi con-

Poſt recredentiam nō poſſ moleſtari triennem poſſeſſo.

201 formis per prędicta. Imò ſi adiudicata recredentia aduerſarius taceat per triēnium, & permittat poſsidere partem aduerſam, non poterit poſſeſſor poſt triennium etiam à parte aduerſa moleſtari ſuper poſſeſſorio, arreſto ita pronunciatum exiitit in hoc ſenatu. an. 1510. die verò 17. Maij, præcedente litigato facto die quinta Martij, anno 1509. In cauſa magiſtri Ioan. tillon appellantis à ſeneſchal. Andegauen. contra Bartholomæum foucher appellatū, & pro appellato, qui poſſederat triennium poſt recredentiam: idem fuit dictum eo anno die 13. Aug. pro magiſtro Bernardo collard. cōtra Bernardum roquart, adeò vt hodie in Francia ſuper his non ſit dubitandum, vnde ſcribit Boer. in deciſio. Burdegalen. qōe. 171. ſi ſuper præbenda. in fin. quòd is, qui obtinuit recredētiam, tenetur ſaltem promoueri poſt triennium ſtatim aliàs priuatur ſuo beneficio per p non romotionem: per c. licet canon. de electio. in 6. glo. & docto. in c. commiſſa illo titut. ſcripſi in praxi beneficiali in reſcripto de nō promouēdo.

Arreſta.

Imò fortius exiſtimarem, quòd ſi poſt plenū poſſeſſorium quis taceret poſt triennium, quòd nunquam poſſet poſtea venire ad petitorium, quia hic poſsedit triennio pacificè, ideo hoc debet iuuari remedio, nec refragatur, quòd litis conteſtatio perpetuat actionē. l. nam poſtea. §. ſi is qui temporali. ff. de iureiur. quia hoc eſt verū

ante

ante litem deciſam? Sed poſtea non, Cum igitur ſit lis deciſa, is, qui tacer, videtur acquieſcere, & fortius, quàm ſi lis mota non eſſet, & hoc propter rationes quas dixi ſuprà, quare fuit hoc remedium inuentum. nu.30.in 4.amplıar.

202 Item puto, quòd ad hûc tex. attinet ſufficere, ſi poſsideat maiorem partem redditiuũ beneficij, licet moueatur ſibi lis ſuper vno prædio, vel quibuſdam decimis, per gloſ.in d.c. commiſſa. Bal.in c.eccleſia.1.in ſi.de elec.gl.io d.regula 33.Domi.conſi.125. dubia.col.2. verſ.ſuper tertio. Deci.in d.ca. 2.de confirma. vtil. & iſta opinio fuit ſeruata in Rota, teſte Guido Papæ in d.conſ. 134.circa.in 3.dubio, vbi dicit pacifi.è poſſidere quando habet liberum curæ exercitium, licet maioris partis poſſeſsionẽ noo habeat. Card.in clem.vt hi qui. §.illi verò. ou.9.q.6.de ætа.& qualita. quod procedit quo ad c.licet canon.de elect. in 6.licet hoc reprobet Imol. in d.ele.gratiæ.in ſi.per c.ſi tibi cooceſſo.de præb.in 6.facit c.1.de reſti. ſpolia.eod.lib.

Si moueatur lis ſuper vno re nõ minus dicitur pacificus.

203 Nec ſufficeret eſſe in poſſeſsione per triẽnium, ſi noo poſsideret. Dec.in c. conſulta tionibus.col.2.de of.deleg.l. ſi quis ante.ff. de acq. poſſeſ.vbi dicitur, longè aliud eſt poſsidere, aliud in poſſeſsione eſſe, & ſtudere, vel in ſtudio eſſe, ſecundum Alex. ibidem. Tria tamen in text. videntur requiri. Primum, quod emanauerit citatio à iudice competente, & quod illa ſit executioni demandata. ibi, ſi ad executionem citationis, &c. Secundũ, quod titulus agẽtis ſit in iudicio parti aduerſæ exhibitus, ibi, iuriſq; ſui in iudicio exhibitionem, nec ſufficeret extra iudiciũ exhibuiſſe, per verbũ text.in iudicio. Et ſic appellatio extraiudicialis nõ ſufficeret ſine exhibitione, quamuis cõtrarium concludat do. Gomeſ.in q. 54.ſuper hac reg. Cancel. Nec ſufficeret commiſsio cauſæ, & citatio nõ facta executiooe, licet in hoc idem d. Gom. teneat contrarium, q. 56.vbi ſuprà. Et hæc probantur io hoc tex. vt vides, quãuis excuſari poſsit, quia in ſua regula hoc non exprimitur, ſicut in tex.cõcord. Et ſic conſuluit Petr. Paul. Pariſ.conſ. 81.origo huius. in 4.vol. etiam requiritur, quòd citatio ſit legitima, & nõ nulla, aliàs non obtineret, quod hic dicitur. vt conſuluit idem Paul. Pariſ.conſ.94.beneficium. col.1.in 4.vol. Tertiũ, quòd omnes dilationes ordinariæ iuris, vel ſtylli curiæ, quæ dantur ad litem cõteſtandam, ſint ante ſinẽ triennalis poſſeſsionis lapſæ. gl.in verb. terminorum. eo.tit in prag. alioqui dicitur quis pacificè poſsidere. Hodie omnia iſta non requiruntur. Sed duo tantum, videlicet citatio, & eius executio. Secundò, iuris in iudicio exhibitio, quod ſeruatur in Francia: aut terminorum omnium obſeruatio, quod obſeruant Romani, & Itali.

Nota tria ad hunc titulum requiſita.

204 Sed nõ diceretur pacificè poſſediſſe, qui ante annum conuenitur ab aduerſario ſuper beneficio, & is declinat forum, & antequam conſtituantur iudices, labitur triennium, tũc quia non ſtetit per actorem quo minus lis conteſtaretur, habetur pro conteſtata.rex.ſiog.in l.ſi eum §. qui iniuriarũ. in ſi ff.ſi quis cautio. & ad hoc ibi ponderat Bolo.in ſuis ſecundis interpret. Nec requiritur litis conteſtatio quo ad hoc decretum, ſed tãntùm vt non poſsideat pacificè, ergo ſufficeret citatio executa ante triennium cum tituli exhibitione. eo.tit.in concord. hoc caſu.cle.ſi vt lite pend.& in verb. lis autem. vide Bal.in Marg.in verb.mora. & Alex.conſ.100.diſcuſsis.in 5.vol. Imò diceremhaberi pro conteſtata, vt non poſsit aduerſarius vti hoc decreto, etiam vt poſt triennium poſsit intentare interdictum vti poſsidetis, quod aliàs poſt annum noo datur.l.1 §.1.ff. vti poſsid.

Conteſtata lis quando habeatur.

205 Pacificè dicitur etiã poſsidere quis poſt annum adeptæ pacificæ poſſeſsionis, vnde ſi prima die Ianuarij, mihi collatum fuerit beneficium, hoc anno 1547. & poſtea nullus me inquietat per totum annũ, ego anno 1548. debeo promoueri, alioqui toto hoc anno elapſo ero priuatus per non promotionem: per c.licet canon.& c.cõmiſſa. de electio.in 6.etiã ſi mihi collatum fuerit beneficium ſecundum incompatibile, non vacat primum niſi toto anno elapſo, quia non dicor pacificam poſſeſsionem habere, niſi labatur totus annus, & ſic impetratio ante annũ nulla reputatur, vt fuit iudicatum in camera domanij, anno 1547. & in menſe Febr.in hoc ſenatu pro magiſtro Petro de la Barniere contra Chaſtim, relatore d.Sauceno, & hoc ſcripſi plenè in praxi beneficiali in reſcripto de non promouendo.

Arreſtum, quomodo computetur annus ad promouendum.

206 Quartò, nõ procedit quàdo is qui poſſediſſet non eſſet habilis, nec idoneus ad beneficia obtinenda, tunc poſt trienniũ moleſtari poſſet, quia verba generalia legis, & huius decreti debẽt intelligi de habilitate, etiam hoc verbum quicunque. text. in l.emãcipari. iuncta gl.ff.de adop.l. omnes.C. ſine cenſu.& ibi gl.l.1. C.de fide iuſtr.& iure haſtæ ſiſca.libr.10.l.1.de ſacroſan.eccle.l. 3.de fide inſtrum. l.vt gradatim.ibi, ſi idonei ſunt ff.de munerib.& hono.l.qui certo loco ſe debere exiſtimãs ſoluit indebitum, quolibet loco repeter, ſcilicet idoneo.dicit gloſ.ff.de condict. indebit. l.2.in ſi.ff.manda. Fel.in ca.omnes leges.1.diſtin.ca.in omni.de teſtib.plenius quàm alibi per Hippolyt.in l.vnius.§.cognitorum. ff.de quæſti. dixi latè in dicta l.1. C.de ſacroſanct.eccle. Et hoc tenet expreſsè gl.in regula cancella. 33.& d.Chaſſa.in conſue.Burgũ.in rub.*des ſucceſſions.* § 3.gloſ.*habille.* Ratio eſt, quia poſſ:ſsio longi temporis non habilitat incapacem.ca.canſam. & c.accedentes. & ibi Panor.& Feli.de reſcri.Ioan. Andr. in ca.2. per illum textum.de præb. libr.6.& etiam

Inhabilis non iuuatur hoc decreto.

quia dnm conceditur nouũ ius, debet ſemper reſtringi, vt minus lædat ius commune, quàm ſit poſsibile. l. ſi quando. C. de inoffic. teſta. ca. cum dilectus. de conſuet. Iaſ. plenè in l. 1. §. nũciatio. col. 3. ff. de noui ope. nuncia. & quia inhabilitas præſcribi non poteſt. c. cum cauſam. & ibi Aneha. de elec. nec ex diuturnitate temporis naſcitur titulus in beneficialibus, & ſpiritualibus. Bal. per illum tex. in c. ex parte. 1. col. 1. de teſtib. benè tamen eſt quædam præſcri. Feli. ibi, ſicut in rebus prophanis. l. ſi filiusfamil. C. de petitio. hæred. l. cum de in rem verſo. ff. de vſur.

Quis dicatur inhabilis.

207 Quæro quis dicatur inhabilis? quo cognito, cognoſcetur idoneus, & habilis: cũ contrariorum vno cognito, alterũ cognoſcatur. l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Et quo ad hoc quilibet præſumitur habilis, niſi probetur inhabilis, arg. l. ſi quæramus. ff. de teſta. & per verbum quicunque hic poſitum, & per regulam, omnia cenſentur permiſſa, niſi fuerint prohibita. de qua, glo. melior iuris. in cap. inter corporalia. de tranſla. epiſc. Igitur dicã qui ſint inhabiles.

Infans eſt inhabilis.

208 Primò, eſt inhabilis infans, indecorum enim eſt ei concedere beneficium, qui non nouit regere ſeipſum. c. indecorum. de ætate, & qualit. talis enim caret iudicio. l. eum prætor. ff. de iudic. §. preterea. inſtit. quib. non eſt permiſſum facere teſta. nec ſtabilem habet mentem. l. fin. C. de teſta. mili. & quia non eſt rationis capax. ca. firmiſsime. 15. quæſtione 1. & ca. qui apud. 1. queſt. 4. & quicquid videt, ignorat. l. 1. C. de falſ. moneta. nihil ſcit, vel ſcire præſumitur. l. fin. ff. de iur. & fact. igno. nec ſentiunt, vel conſentiunt, nec charitatem habent. ca. 3. ver. 1. de baptiſmo. neſciunt quid vtile ſit. §. eſt quoque. in auth. de nupt. coll. 4. Item non ſunt concilij capaces. l. more. §. fi. ff. de acq. hæreditate. infirmũ eſt illorum iudicium. l. ſi. ff. de manu. vindict. nec pleni ſunt animi. l. donatarum. C. de acquir. poſ. boni ac mali diſtantiam ignorant. Deuter. c. 1. in fi. Et donec equitant ſuper arundinem, & baculum, eccleſiam regere neſcirent. Bald. in ca. cum nobis. in fin. de præſcri. deſcendant igitur de baculo, & addiſcant, & in prudentia ſeneſcant. ca. cum ex eo. de elect. libro 6. Ergo per prædicta infans eſt cuiuſcunque eccleſiaſtici beneficij incapax. ſine apoſtolica diſpenſatione: & ideo ſi fuerit eidem collatum beneficium, & illud poſſederit triennium, poſtea poterit moleſtari, & ante, & quandocunque, cum iſte textus de habili tantùm intelligatur. facit quod ſcribit Card. Alexã. in c. de his. 28. diſtin. De diſpenſatione minorum ad beneficia, vide Oldra. conſil. 329. & quæ poſſunt opponi contra prouiſiones apoſtolicas, & diſpenſationes minoribus conceſſas, tradit idem Oldradus conſ. 325. cum duobus ſequen. & cum iſtis factæ diſpenſationes iuuenes & ignaras eccleſias fecerunt, ac ferè deſtruxerunt.

Quæ beneficia poſsit habere minor.

209 Poſt ſeptem annos recepta prima tonſura (quod poteſt. c. fi. de temp. ord. lib. 6.) erit habilis ad beneficia ſimplicia, quæ non ſonant in nomen rectoriæ, nec concilij maturitatem requirunt, ſecus in aliis. ca. de his. 28. diſt. c. 2. de æta. & quali. c. ſi eo tempore. de reſcri. eod. libr. gl. in verb. rigoroſum. in rub. de numero, & qualitate. Card. in prag. Panormit. & alij in ca. ſuper inordinata. de preb. gl. in reg. canc. 17. Io. de Selua, in tract. de benefi. in 3 parte. q. 5. Mandago. in tract. de elect. c. 7. partis 1.

210 Niſi illa beneficia ſimplicia de iure, conſuetudine, vel ſtatuto, haberent certum ordinem annexũ, tunc ad illud etiam eſſet inhabilis. c. ei cui. de præb. in 6. c. ſignificatũ. illo tit. vel quando eſſent adminiſtratores eccleſiæ principales. Inno. in c. præterea. de æta. refert Imol. in cle. ſi. illo tit. ordo enim naturalis ſeruandus eſt, vt qui ex defectu ætatis, aut virtutis, ſub alterius tutela conſiſtere debet, alium ſub ſua gubernatione habere non poſsit. l. vlt. C. de legit. tute. Lucas in l. ſi. col. 8. C. de tyro. lib. 12. & poterit dici, Veh tibi eccleſia curata, cuius rector eſt puer: vt in ſimili dicitur Eccleſiaſtes 10. Veh tibi terra cuius rex eſt puer: indignum eſt ad regimẽ potiſsime animarum aſſumi, ne tanto periculoſius cadat, quanto citius ad altiora aſcendere feſtinat. ca. pueri. 1. q. 1. c. ſicut. 48. diſt. Imò etiam ſi neceſsitas cogeret, non ſunt admittendi. l. 2. §. 1. ff. de iure immunita.

211 Diſpenſatiuè poterit, vel ex priuilegio. c. ex eo. de elect. lib. 6. Imol. in cle. ſi. col. vlti. de æta. & qualit. In his igitur ſimplicibus poterit poſt triennium hoc iuuari decreto: in curatis nõ, cum ſit inhabilis ſine diſpenſatione, arg. l. 1. § fin. ff. quod cuiuſque vniuerſi. no. Sed veh tibi, qui iura naturalia, quæ ſunt immutabilia. §. pen. de iure natural. in inſt. mutabilia de facto facis in perniciem animæ: nam de his exactam es redditurus rationem.

Concluſio. Quando minor iuuari hoc decreto poſsit.

212 Et ideo concludendum eſt, quòd ſi minori collatum ſit beneficium à Papa: cum conferendo videatur eum habilem facere. l. quidã. ff. de re iudic. tunc minor poſt triennium iuuabitur hoc beneficio, de pacifi. poſſe. ſi verò illi collatum ſit curatum beneficium ab epiſcopo, vel inferiore Papa: cùm illum non poſsit habilem facere in eo: tunc poſsidẽdo per tẽpus immemoriale nõ iuuabitur hoc beneficio, quia à principio eſt inhabilis: ideo tractu temporis non poteſt effici habilis. l. quod in initio vitioſum eſt. ff. de regu. iur. & ſic minor non debebit moleſtari poſt triennium in beneficiis, ad quæ erat habilis tempore collationis, ſecus in aliis, & ſic intelligi debet Gomeſ. qõ. 15. ſimpliciter tamen loquitur, plus addens
213 quòd ſi minor intra trienniũ beneficium

non

Minor, an ad beneficium poſt triennium reſtitui poſſit.

non petere, non excluderetur per hoc decretum, ſed reſtitui poſſet: quod vix in practica obtineri poſſet, cum in his beneficialibus pro maiore habeatur. c. ſi. de iud. in 6. & quia impeditus proteſtari debet: vt eſt ſcriptum in tit. de pacifi. poſſe in concorda. quòd ſi ipſe non fuerit proteſtatus, difficile eſſet, vt poſt trienninm andiretur, cum edictum generale comprehendat etiam minores. l. ſi C. in quib. cauſ. in integ. reſti. nõ eſt neceſſa. niſi fortè talis cauſa eſſet, quę iudicibus videretur ſufficiens, quorum arbitrio relinquo: & an minor reſtitui poſsit ſi reſignaret beneficium ſuum? vide gl. in ca. ex parte. de reſt. ſpo. vbi addidi, Boer. in deciſ. Bur. q. 350. minor quatuordecim annis.

Ad canonicatum in qua ætate quis ſit habilis, & ad præbendam.

214 Ad canonicatus eccleſiarum collegiatarum poſt decem annos ſunt habiles, vt eſt ſtatutũ in reg. Cancell. 17. per quam tolluntur opiniones poſitæ in c. ſuper inordinata. de pręb. & c. ex inſinuatione. de ſimo. & ibi Ancha. dicit, quod impuberes poſſunt eſſe canonici in eccleſia cathedrali, licet hodie ſit declaratum in d. regu. 17. quod admittatur ad canonicatus eccleſiarum cathedralium poſt quatuordecim annos completos, teſte Aegid. Bellamera deciſio. 727. ſuppoſita. & Panor. in c. præterea. de ætate & qual. Si ante hoc tempus adepti fuerint, cùm ſint incapaces, non iuuantur hoc decreto, ideo poſſunt moleſtari poſt trienniũ. gl. in d. reg. 17.

215 Fallit ſi à rege conferatur iure regali habenti ſeptem annos, vt tenet D. Ruſeus in tract. de iure regalio. in 24. priuil. vbi dicit interueniſſe arreſtum pro puero ſeptẽ annorum, cui erat collata præbenda eccleſiæ cathedralis à rege: vide ibi quibus rationibus moueatur: nam parum me mouent. Et veras eas non credo, quia non poteſt eſſe laicus magis priuilegiatus, quàm epiſcopus, niſi inuenirem ad hoc priuilegium conceſſum fuiſſe.

216 Idem in prioratibus regularibus, cùm non dẽtur niſi expreſſe profeſsis. c. nullus. de ele. libr. 6. cle. ne in agro § ſane. de ſtatu monacho. Alex. in d. ca. de his. 28. diſt. quia ante quatuordecim annos non poteſt eſſe profeſſus. ca. 1. & per totum. de regula. ergo nec illos obtinere.

In prioratibus conuentualibus requiruntur 25. anni, niſi cura animarum regatur per alios, quàm per priores, tunc ſufficerẽt viginti anni completi. d. cle. ne in agro. §.
217 cęterum. Panor. & Boic. in d. c. ſuper. Sic in dignitate protonotariatus, niſi ſit de ſublimioribus, vel de filiis, aut nepotibus principum, quia in 16. anno admitti poſſunt. teſte Bened. in repet. ca. Raynutius in verbo adiecte. nu. 13. de teſta. Papa tamen confert cui vult cum derogatione, & diſpenſatione, & in hoc regno omnibus ferè datur hoc nomen, ſi bene induti ſunt & diuites, & ex diuitibus parentibus, vel nobilibus nati.

In qua ætate ſit protonotarius.

218 In dignitatibus minoribus, vt præpoſituris, decanatibus, & aliis, ac etiam in beneficiis curatis, ante vigeſimumquintum annum cœptum quis eſt inhabilis. ca. cum in cunctis §. inferiora. de elect. Card. in cle. generalem. de elect. Floren. in 3. parte ſummæ. tit. 15. c. 1. § 3.

De ætate prioris.

219 In prioratibus electiuis, quando cura animarum per eos exercetur, ante 25. annum ſunt inhabiles. d. §. cæterum. de Selua in tract. de benef. 3. parte. q. 5. hodie per concordata ſufficit vigeſimuſtertius annus cõpletus. §. monaſteriis. de regia ad prælatur. nomina facienda.

De ætate epiſcopi.

220 Ad epiſcopatus & alias dignitates maiores ante trigeſimũ annum completũ quis non eſt habilis. d. c. cum in cunctis. in prin. Licet hodie in hoc regno ſit præſtitutum tempus receſſius, videlicet vigintiſeptẽ anni incepti. in d. tit. de reg. no. in concord. in quo vigeſimoſeptimo anno poterit eſſe archiepiſcopus, epiſcopus, vel abbas: vt ibi patet: nec oportet reprehenſibile dici, ſi variantibus tẽporibus iura varietur humana. c. non debet de conſang. vide Bertachi. in trac. de epiſcopo. in lib. 2. q. 31. vbi cumulat, quæ ſint prohibita minoribus, & de ætate poſtulandi ad prælaturam, vide extrauag. diſpendiis. de poſtul. præl. in communibus.

Furioſus eſt incapax ad beneficia.

221 Secundò, furioſus eſt inhabilis, ac cęteri qui curatorum ope iuuantur, quia hi à pupilli conditione non multum abhorrẽt, dicit tex. in l. fulſinius §. planè. ff. ex quib. cau. in poſſeſ. eatur. & æquiparantur pupillis. l. pupillus. ff de acqui. hæred. l. 1. §. 1. de acqu. poſſeſ. Et quæ de infante dixi, idem puto in furioſis. l. in negotiis. ff. de reg. iur. & ibi Dec. l. infans. ad leg. Cor. de ſica. Niſi quòd iſti ad omnia beneficia ſunt omnino inhabiles, & collatio eis facta, pro non facta habetur. Boniface. in clem. vna. numero 58. de homicid. Et indecorum eſt, vt qui non nouit regere ſeipſum, adminiſtrationi aliorũ præponatur. cap. indecorum. de ætate & qualit. ideo hoc decreto iuuatur minimè, quantocunque tempore tenuerit, quia incipere poſsidere, cùm affectionem non habeat, non poteſt. l. 1. §. 1. ff. de acq. poſſeſ.

Coniugatus non iuuatur hoc decreto.

222 Tertiò, coniugatus. c. 2. & c. cum decorẽ. de cleri. coniugat. c. decernimus. & ibi gloſſ. 28. diſtin. & ca. de ſyracuſanæ. ibidem. tum quia ordinari prohibetur. c. aſſumi. cũ ſeq. 28. diſt. tum quia cogitat quomodo placere poſsit vxori, & ideo quæ Dei ſunt, minus valet cogitare, cùm quaſi in duo diuiſus, plenam ſui non habeat poteſtatem, vt ei à quo ſtipendium accipit, plenius famuletur. capitulo diuerſis fallaciis. de cleri. coniug.

Per ſpõſalia de præſenti contracta perditur beneficium.

223 Imò ſi contrahat tantùm ſponſalia per verba de præſenti, perdit beneficia, quę habebat, ſecus ſi ſponſalia de futuro. gl. in c. 1. de cleri. coniuga. lib. ſexto. extra. vna Ioan.

22. rub.

22.rub.de voto. Panor.& alij in c.1. illo tit. Auffre.in decis.Tholo.qōe.239.Iaſ.in l.vbi pactum col.pen.C.de tranſact.vbi dicit vacare beneficia etiam ſi contrahat cum conſanguinea, vel cum alia, etiam nulliter. allegat Roma. conſ.483.dubitatur.quia contraxit,& totum fecit quod in eo fuit.Imol. in c.Ioānes.col.pen.de cleri coniugat. Dec. tenet contra in conſil.166. ego Philippus. vbi dicit priuari per ſententiam, non ipſo iure. Et hoc propter tacitam renunciationem, quę cauſatur ex contractu matrimonij. Ideo putarem per matrimoniū etiam nullum beneficium vacare, per clemen. vnicam. de ſponſal. & ita ſeruatur, nam ſacto matrimonio impetrantur beneficia illius, qui matrimonium contraxit,& de ſtilo curiæ Romanæ eſt, vt dentur prouiſiones poſt matrimonium etiam nullum: vt vidi ſæpius, & ſic poſtquam coniugatus beneficiis eſt priuatus, quando habet, ergo fortius prohibetur habere.c.quemadmodum. de iureiurād.plenè Præpoſit.in ca. placuit. col.penult.32.diſtinct. ideo ſi hic coniugatus poſſederit per tres annos, poterit moleſtari poſtea.

224 Quartò, inhabilis eſt non tonſuratus.c. cum adeò.de reſcri.c.ex literis.de tranſact. cum ſit laicus. & laici beneficia eccleſiaſtica obtinere non poſſunt.c.2.de inſtit.quia ſpiritualia ſpiritualibus ſunt committēda perſonis. Bal.in ca.decernimus.de iud.per illum tex.nec ſanctum dari canibus debet, nec margaritæ porcis. ca.in mandatis. 41. diſt. Nec ſpiritualia poſsidere poſſunt.ca. cauſam.de pręſcriptio.ergo nec hoc decreto,quod non datur ſine poſſeſsione iuuari. Etiam ſi ſit regularis cōuerſus, vel religioſus, quia licet gaudeat priuilegio canonis ſi quis ſuadente.17.q.4.vt ibi abundè ſcripſi.& hoc docet Anto.in d.ca.2.tamen beneficia ſpiritualia habere non debet ante tonſuram.

Non tonſuratus eſt incapax

225 Et ſi Papa mandaret Titio laico cupienti militiæ clericali adſcribi prouideri, tamen antequam ſit clericus, non valebit beneficij collatio, licet mandatum valeat. Imol. in ca.2.col.2.de inſtitut.Et ſic cum non valeat collatio, non habet titulum etiam coloratum,ideo non iuuabitur decreto de pacific.poſſeſſo. quamuis contrarium teneat in profeſſo Petr.Paul.Pariſ.conſ.125.an collatio.col.3.in 4.vol.quod nō videtur verū.

Igitur petens beneficium debet ſe probare clericum.Archi.& Io. And.in c.ſi iudex laicus. de ſent.excō.in 6.nec ſufficeret probare fuiſſe reputatum & toleratum clericum, ſed oportet ordinationem probare. Domi.in conſ.91.præmitto.colū.1. qui nec probaretur per bullam, in qua Papa eum nominauit clericum, teſte Io.And.in mercuria.in regula non licet actori.de reg.iur. in 6.& docto. in d.c.ſi iudex. de ſent.excō. ibidem,ſcripſi in titulo de ſublatio. clemē. literis in concord.

226 Imò ſi poſt beneficium adeptum acciperet tonſuram, non cōualidaretur collatio, quæ in initio nulla fuit.l.quod in initio.ff. de reg.iur.& regula non firmatur, illo tit.in 6.gl.& Io.And.in d.c.2.Peru.in c.ſi pro clericis.col.1.de pręb.lib.6.Item etiam non valeret collatio laico facta, etiāſi haberet propoſitum ordinandi, & deſtinatus eſſet ad clericatum. ſic de facto ſeruauit Boniſa.8.in perſona nepotis ſui, vt refert Archid.in ca. nulli.col.vlt.12.q.1.facit c. religioſo §.ſi.de ſent.exc.li.6.vbi ante profeſsionem factam non debet dici quis religioſus, licet ſit per annū probatus.facit l.ex eo.ff.de teſta.mili. Feli.& Dec.in dict.ca.cum adeo.vbi plenè. Quid ſi fuerit poſtulatus? tradit Inno.& alij in c.ſi.de elec.poſt gl.ibi,& Lucas in l. expertes.col.1.de decurio.lib.10. Et quid ſi fuerit tantùm tonſuratus, & diuinum officium ſicut ſacerdos exercuerit? vide text.& ibi docto.in ca.1.de cleric.non ordina. miniſtran.

Accipere tonſuram poſt beneficium adeptum non prodeſt.

Et quamuis collatio facta ſit ipſo iure nulla,& ſic incolorata.c. diuerſis.& c. Ioānes.de cleri.coniuga. Tamen quędam ſunt beneficia in curia Romana iſtis affecta, vt aſſerit gl.& docto.in cle.ne Romani.de elect.& Paul.de Roma,in tracta. de penſio. ca.7.& in iſtis puto quòd poſt triennium non deberent moleſtari, ſed iuuarentur hoc remedio.

227 Quintò, eſt inhabilis ordinatus à non ſuo antiſtite, cum priuilegio clericali non debeat gaudere,& ita vidit iudicari d.Chaſſa in conſuet.Bur.in rub.*des iuſtices*.§.6.in gl.*ſont creuz*.in ſi.per tex.in c.1.& in c. eos. de temp.ord.lib.6.licet contrarium teneat Guido Papę in ſuis deciſ.q.449.laicus.alibi dixi,non repeto.

Collatio facta ordinato à non ſuo antiſtite nō valet.

228 Sed dubium eſt non paruum, an is qui accepit tonſuram à non ſuo epiſcopo, & poſtea iterū accepit à ſuo epiſcopo, iuuari hoc decreto debeat? Reſp.quòd non: tum quia eſt irregularis propter peccatū quod commiſit,ideo ad alios ordines nunquam aſcendere poteſt. c.confirmandum. 50.diſt. ſed in illa tonſura clericali perpetuò permaneat, vel in religioſo habitu.ca.dictum.de conſecra. diſtin.5.hoc etiam tenet Hoſti.in ſumma.de ſacramen.non iterand.in ſin.inquiens dicta de rebaptizato intelligi etiam de reordinato & recōfirmato. ca.1. 68.diſt. Nempe eadem ratio eſt in reiteratione tonſuræ, quæ eſt in reiteratione aliorum ſacramentorum,& ordinum, tum quòd fiat iniuria ſacramento. ca.oſtenditur.de conſecra.diſt.4 & ca.quod quidam. 1.qō.1.Fit etiam iniuria illi, qui ordinem contulit: quia is qui iterum accepit, cōfitetur, quòd primus non ritè contulerit.c. ſi. de conſecr. diſt.2.Hoſtien.in ſumma,de ſacra.non iterand.§.pen.

Suſcipiens bis tonſuram quo pœna puniatur

229 Nec refragatur text.in c.presbyteri. 68. diſt.

diſt §. quod vbi licet iterum recipere ordines. Reſpond. verum eſſe, quando ille qui ordinauit, ius ordinandi & conſecrandi non habuerit, cum hic nil conſecrationis, & iuris acceperat, quia in ipſo ordine conſecratus non erat. Si autem ordinans ius conſecrandi & ordinandi habuerit, in prima vnctione cōſecutus eſt conſecrationē, & ordinem qui ſecūdo non reiteratur, ſed hic primus epiſcopus habebat ius ordinā di, ergo iſte non debebat iterum ordinari.

Item in 68. diſtin. in ſumma, quæritur de his qui ordinātur: ergo etiā vult intelligere de clericis primæ tonſuræ, licet cap. primū loquatur de conſecrationibus, tamen reſpōſio debet intelligi ſecūdum tenorem interrogationis, per l. ſi defenſor. ff. de interroga. actio. nam tonſura eſt ordo apud canonum profeſſores. ca. cum contingat. de æta. & qualitat. Neſt obeſt quòd pœnæ ſint molliendæ, & reſtringendæ. verum eſt, ſed tamen dum illas videmus impoſitas, eas reſtringere nō debemus, cum non poſſimus derrogare legibus, vtpote cum inferiores legem ſuperioris tollere non poſsimus. cle. ne Romani. de electi. Remedium ſcripſi in tracta. nomina. q. 14. numer. 42. in addit. Et in praxi beneficiali in reſcripto de non promouendo.

Per ſaltum promotus eſt inhabilis.

230 Idem ſi per ſaltum promotus ſit, rubr. de cleric. per ſaltum promoto. ita expreſsè tenuit præpoſi. in ca. ſolicitudo. colū. 2. 52. diſt. & hic ad beneficia curata, vel dignitates eſt inhabilis, quia non habet executionem ordinis, & qui eam non habet, eſt eccleſiaſtici beneficij incapax. c. ſi. de cleric. excom. miniſtr. Domi. conſil. 91. præmitto. col. 2. vbi dicit non ſufficere ſi probet ſe ſacerdotem, quia oportet vt probet omnes alios ordines priores, cum potuiſſet per ſaltum promoueri, quod eſt notādum. Fallit, vt per Innocen. in ca. 1. de cleric. peregrinan. & per Panor. in ca. niſi. 1. nota. de præb.

Extra tempora non licet ordines ſumere.

231 Item eſt inhabilis qui extra tempora recepit ordines. c. cum quidam. de tempo. ord. vel qui plures ſacros ordines vno tempore recepit. ca. dilectus. & ca. literas. illo titu. quia eſt irregularis. Soci. in repet. ca. ad audientiam. §. 7. de homicid. idem ſi fuerit promotus ante tempus à iure ſtatutum. cle. ſi. de æta. & qualit. Prouinciale omn. eccle. fo. 60. verſic. nota. quòd, &c. in dicta praxi beneficiali ſcribo.

Bigamus eſt beneficiorum incapax.

232 Sextò, bigamus etiamſi eſſet tonſuratus inhabilis eſt. c. vno. de biga. lib. 6. tum quia reputatur mere laicus. d. c. vno. & ca. vno, de cleric. coniuga. lib. 6. ob id non poteſt ordinari, Leuitici 21. c. & in rub. de biga. non ordi. ca. 1. & per totum titul. & ſic nec beneficium habere. gloſ. in d. ca. de his. 38. diſt. Imò ſi fuerit diſpenſatus ad tonſuram, non cenſetur diſpenſatus ad beneficium ſimplex. arg. ca. 1. de filiis presbyte. in 6. ſic fuit concluſum in ſenatu inter Ioannem Nicolaum, & Ioannem de la Loue, an. 1519. die 7. Febru. Quia ſecundum apoſtolum, qui ſeruit altari, de eo viuere debet. ca. cum ſecundum. de præbend. cui ipſi non poteſt ſeruire, & ſic nec beneficium habere. ca. fin. de reſcri. lib. 6. nam prærogatiua ſacerdotis exutus eſt. capi. vna tantum. 26. diſt. vide aliam rationem per Panor. in ca. 2. in fi. de cleri coniuga. & quatuor per gloſſ. in ſumma. 26. diſt. de Viaxio. in tract. de electio. in 2. parte. q 20. & tex. in c. quomodo. 31. q. 1. Siue fuerit bigamus verus, ſiue interpretatiuus, cum non differant quo ad ordinem promotionis, ſecus quoad priuilegium clericale. ca. nuper. de bigamis. Auffre. in deciſion. capellæ Tholoſ. q. 64. Itē & c. ſi clericus. & q. 234. altercationis. & quæſt. 252. item, & c. quidam clericus. & q. ſeq. plenè Ioan. Montaign. in ſuo tractatu de bigamia.

Arreſtum.

Quot modis bigamia contrahatur.

233 Et nota quòd bigamia contrahitur in ſeptem caſibus. Primus eſt, quādo quis ſucceſsiuè & diuerſis temporibus duas vxores legitimas habuit, & ambas cognouit. c. aperiant. 31. q. 1.

Contrahēs cum ſpuria virgine, an ſit bigamus.

234 Secus ergo ſi cum vnica & virgine quis contrahat, licet illa ſit ſpuria, nā tunc non efficitur bigamus, ſed gaudebit priuilegio clericali poſito in ca. vno. de cleric. coniuga. in 6. vbi cum vnica & virgine dicit, nō cum legitima: & idem dicerem, ſi quis contraxerit cum virgine, & poſtea habuerit concubinam, per cap. quia circa. de bigamis, quod requirit contractum matrimonium, vt aliàs abundè conſului.

Secundus caſus, quando diuerſis temporibus quis habuit plures vxores, vnam de iure, & alteram de facto, & ambas cognouit. d. c. nuper. hic bigamus nō reputatur, propter ſacramenti defectum, cum verè bigamus non exiſtat, ſed propter intentionis affectum, cū opere ſubſequuto, vt ibi dicitur, in fine.

Tertius quando eodem tempore plures habet vxores, vnam de iure, alteram de facto, vel ambas de facto, & vtranq; cognouit. d. c. nuper. vel corruptā de facto. c. quomodo. 31. q. 1. c. gaudemus. de diuor.

Quartus eſt, quando contrahit cum vidua ab altero marito cognita. ca. ſeriatim. 32. diſtinct. & 33. diſtin. ca. maritum. & cap. debitum. de biga. & hoc modo fuit deriſus Bulga. à ſuis auditoribus, vt gloſſ. in l. rem non nouam. C. de iud. refert.

Quintus, quando contrahit cū corrupta à quocunque ſcienter aut ignoranter, & eam cognoſcit. ca. curandum. & ca. percipimus. 33. diſtinct. & multi hodie eſſent huius farinæ homines, ſi Neuiſano credas in ſilua nuptiali.

Sextus, quando vxorem propriam ab alio cognitam ſcienter cognouit, cap. ſi cuius. & c. ſequen. 34. diſtin. hi duo caſus poſtremi à maritis ludibrio habentur, tamen

Arreſtum. Deſpõſans puellam corruptam an gaudeat clericali priuilegio.

anno 1357. capitaneus de Marigni non fuit remiſſus epiſcopo, eo quod deſponſaſſet puellam quę duos habuerat pueros: & hoc erat notorium, & ipſe hoc ſciebat, ideo fuit raſus pro dimidia parte, ſuper marmoreo lapide, & pro altera in caſtelleto, inſequendo glo. in c. de benedicto. 32. q. 1.

Septimus caſus eſt, cum aliquis in ordine ſacro conſtitutus de facto contrahit, licet de iure non poſsit. ca. nuper. & c. vlti. & ca. ſuper eod. de bigamis.

Solus tamen primus caſus eſt verus & proprius, alij ſex interpretatiuè dicti ſunt, vel propter aliquam ſimilitudinem quam habent cum vero bigamo, aut ratione inſtitutionis eccleſiæ, vt tenet Card. Alex. in ſumma. 26. diſt. in fin. quos caſus perpetuò notes, & vide eos etiam per Floré. in 3. parte ſummæ. titul. 28. ca. 4. de irregularitate propter legitimationem.

Hæreticus eſt inhabilis & is pro quo ſupplicat.

236 Septimò, hæreticus, quia extra eccleſiã eſt, ergo ad eam non debet pręfici. c. excommunicamus, & per totum, de hæreti. tum etiam quia eſt excõmunicatus, vt ibidem dicitur, & ſcripſi plenè in bulla cœnæ domini, art. 1. & eſt ſeruus diaboli, nec eſt ſub protectione papæ, ſed bene ſub eius vindicta. Bal. in procœmio decre. col. 3. nec poteſt acquirere ius patronatus ex fundatione. Paul. de Citad. in tract. iur. patron. 3. parte. q. 5. in prima cauſa acquirendi per text. in ca. quicunque fidelium. 16. q. 7. odit enim deus ſacrificia hęreticorum, & à ſe proiicit & quotienſcunque congregati ſunt in nomine eius, deteſtatur fœtorem eorum, & claudit nares ſuas, illi nempe offerunt ſacrilegum panem, & dant eleemoſynas, & ſectari videntur humilitatem, nemo tamen illorum ſuſcipiat, quia magis ſunt maledictiones quàm benedictiones, nec cum eis cibum ſumere debemus. cap. odit. cum ſequen. & c. non oportet. & ca. ſi quis inquit. 1. quæſt. 1.

Quis ſit hæreticus.

237 Et dicitur hæreticus, qui contra fidem aliquid pertinaciter aſſerit, aliàs non. cle. vna. §. diffinientes. de ſumma trini. c. ad abolendam. de hæret. probatur Neemiæ ca. 13. Inuentum eſt ſcriptum in volumine, quòd non debeant introire Ammonites & Moabites in eccleſiam dei vſque in æternum. Dec. conſi. 137. & diligenter vbi cõcludit, quòd abſolutus ab hæreſi à papa, non poteſt amplius puniri in iudicio ſeculari. Imò ſi habeat beneficium, per hæreſim priuatur ipſo iure, etiam epiſcopatu. ca. fin. & ibi Card. col. 1. diſt. 19 quod intellige, niſi continuò ad matrem eccleſiam reuertatur, & hæreſim abiuret. nam tunc ipſo iure ſua beneficia non perdit. capi. ad abolendam. de hæret. quia non videtur diuertiſſe, quæ ſtatim reuertitur. l. diuortium. ff. de diuor. l. quicquid. de reg. iur. Sic nec fictione iuris videtur dimiſiſſe beneficium, qui ad id ſtatum redit. c. ſi beneficia. & ibi Frã. de prę. in 6. quod eſt notandum, quia habui in facto, & ita reſpondi. Et propriè dicitur hæreſis prout eſt error in fide. gloſſ. pulchra in c. 3. de hæret. plenius declarat, & largè ſimonia dicitur hęreſis. glo. in c. ſi quis pecunia. 79. diſt. Feli. in c. ſciſcitatus. col. 2. in fi. de reſcri. Quidam tamen vocant hæreticum in iure ſuapte natura refractarium communi opinioni, & eligẽtem ſibi ſingularem opinionem. per tex. in l. ſi duas. §. eſt autem. ff de excuſa. tuto. Item inhabilis eſt is, pro quo hæreticus ſupplicat. c. 2. §. pen. de hæret in 6.

Schiſmaticus eſt inhabilis.

238 Octauò ſchiſmaticus. c. nos conſuetudinem. 12. diſt. in c. quia diligentia. de elect. quia dicitur hæreticus, cum nullũ ſchiſma ſit, niſi ſibi aliquam hæreſim confingat, vt rectè ab eccleſia receſsiſſe videatur. c. inter hæreſim. 24 q. 3 etiam ſi ad eccleſiæ vnionem rediret. c. 1. & c. conuenientibus. 1. q. 7. Et propriè eſt is qui diuidit ſe ab vnitate Romanæ eccleſiæ, conſtituendo ſibi eccleſiam, & ordinando clericos, & ſacerdotes. gloſſ. in ſumma. 24. q. 1. Panor. in rub. de ſcheiſma. Item hi ſunt excõmunicati. c. licet. de elect. doct. in d. rub. de ſchiſma. ca. ad abolẽdam. c. firmiſsime. de hæret. c. 1. 23. diſt. ideo ſiue ante ſchiſma poſſederit beneficium triennio, ſiue poſt ſchiſma, neutro caſu iuuabuntur hoc decreto, cum ſint inhabiles, vt dixi, nec poſſunt eligi ad epiſcopatum. Bertachi. in tracta. de epiſcopo, in lib. 2. quæſt. 45.

Simoniacus nõ iuuatur hoc decreto.

239 Nonò, ſimoniacus. ca. cum clerici. & ibi Panor. de pact. c. nobis, & ſequen. de ſimo. quia collatio beneficij facta per ſimoniã, eſt nulla. teſte Auffr. in decíſ. Tholo. q. 438. qui allegat Archi. in ca. ordinationes. 1. q. 1. & Innoc. in c. cum vniuerſorum. de rerum permuta. Boer. in ſuis decſio. q 117. an collatio. Siue conferatur eidem beneficium poſt commiſſam ſimoniam, ſiue eligatur, vel alio modo eidem prouideatur. ca. ſi alicuius de elect. melius in extrauag. cũ ſit deteſtabile. de ſimo. in extrauag. cõmunibus. & illud beneficium poſſederit triẽnio, non iuuatur hoc decreto, ſiue poſſederit triennio ante commiſſam ſimoniam, & tunc eſt ipſo iure priuatus ſimulatq; ſimoniam cõmittit. Fel. in c. 2. col. 3. de reſcri. & poteſt moleſtari etiã poſt triẽniũ ſuper illo beneficio.

Collationes in fauorem quando valeant.

240 Idem ſi renũciatio fuerit ſimoniaca. c. ordinationes. 1. q. 1. in glo. text. in c. ſicut. & in c. Matthæus. de ſimo. Innocẽ. in ca. cum vniuerſorum, de rerum permut. Feli. in ca. inſinuatum. & ca. de ſimoniace. de ſimo. vt ſi ſit facta in fauorem nepotis. glo. & ibi Panor. & alij. in c. ex parte. 1. de offi. deleg. & an legatus poſsit talem reſignationem in fauorem admittere, quòd non. D. Boer. in tractat. de dignitã. leg. quæſt. vlt. vide tamen ibi dicta per eum.

241 Et fuit in mẽte curiæ retentum, quòd deinceps iſtæ collationes in fauorem factę

coram

Renunciationes ſimoniacæ quādo valeant.
Arreſtum.

coram aliis quàm coram papa non valeăt, etiam in prędiudicium reſignantis, imò nec ſimoniacæ, Anno 1521. die 13. Decembris in cauſa Ardonij Fournier, appellãtis à Pariſien. præpoſito, contra Renatum Valin, vt eſt videre in ſtylo parlamenti in arreſtis curiæ, imò in fortioribus terminis fuit iudicatum in eodem ſenatu. die 16. Aprilis. anno 1510. ante Paſcha, inter magiſtros Richardum Bunoſt actorem, & Ioannem Hoellet ratione parrochialis eccleſiæ beatæ Mariæ de cellelo ſenomanen. diocefis, per quod idem Bunoſt fuit manutẽtus in poſſeſsione eiuſdem beneficij, contra quẽdam prouiſum per obitũ cuiuſdam ſimoniaci, qui eodem beneficio per nouẽ annos vſus fuerat. vide Domi. conſil. 125. dubia.

Etiam cum ſimonia fuerit cõmiſſa ignorante eo cui beneficium collatum eſt. gloſ. in verb. ſimoniacam. in §. ſi verò. de elect. in prag. & d. c. ſi alicuius. & ibi Imol. Nam tũc cedere tenetur. c. nobis. de ſimo. Panor. in ca. penult. de electio. habet tamen antequam ſciuerit coloratum titulum, quamobrem ſi poſſederit ſic beneficium triennio, poſtea non moleſtabitur, teſte d. Gomes. in q. 12. ſuper hac regula: idem putarem quando fuiſſet ſimonia ab inimicis commiſſa. d. c. nobis de ſimo.

242 Imò ſi litigans ſuper beneficio corrupperit iudicem, propter connexitatem cauſæ, iudicatur ſimoniacus. gloſ. in c. vẽdentes. 1. q. 3. Panor. & Felin. in c. tua nos. de ſimo. & Panor. in c. cum ab omni. col. 2. de vita & honeſt. cleri.

Corrumpens iudicem in cauſa beneficiali eſt ſimoniacus.

243 Item eſt ſimoniacus, qui alicui laico, vel alteri, dedit pecuniam, vt obtineret epiſcopatum, aut abbatiam, ſeu vt alter renũciaret, vel vt à rege obtineret nominationem, vt interdum fit in curia. text. in ca. de hoc. de ſimo. Barb. conſi. 13. à. Ioue col. pen. in 3. vol. & ſunt excõmunicati qui aliquid dant, vel promittunt pro aliqua gratia, vel iuſtitia obtinenda etiam à papa, & gratia talis eſt nulla, & ſcienter vtentes talibus literis ſunt excommunicati, & abſolutio papæ reſeruatur. Io. And. in c. nemo. de ſimo. Floren. in 3. parte ſummæ, tit. 24. c. 63.

Donãs laico pecuniam, vt à rege nominationem accipiat eſt ſimoniacus.

244 Idem ſi renunciet nominationi, aut electioni de ſe factæ pecunia accepta. Calder. conſ. vno. de ſimo. vel ſi dat pecuniam, aut aliud vt ſuffragium habeat, ſiue vocem ab alio canonico. c. cum ſuper. & ibi Panor. 3. not. de confeſsis. plenè Io. Dayma in rubr. de cõuento. approba. in verb. pactionibus.

245 Non tamen eſt ſimonia ſi quis conſtituat procuratorem ad reſignandum purè, & liberè, & ſimpliciter in manibus ordinarij, vel legati, & ad petendum & requirendum illum, vt dignetur conferre Titio, &c. quia hæc requiſitio non imponit neceſsitatem ordinario, teſte Caſſado. deciſio. 1. de ſimonia. ſecus ſi cõſtitueret procuratorem ad reſignandum in fauorem, vel diceret non aliter, nec alias. ca. ex parte. de offi. ordi. & pœnas iſtorum deſtabilium ſimoniacorum cumulaui in trac. de ſimo. Io. Naucleri. circa finem. in additio. ad eum.

Rogari ordinarius poteſt, vt conferat poſt reſignationem Titio.

Hodie ſunt excõmunicati qui aliquod pactum, aut renunciationem fecerint, vel quicquam dederint, aut promiſerint, & omnibus exuti dignitatibus. ca. cum deteſtabile. eod. tit. in extrauag. communibus. Et iſtorum hodie magnus eſt numerus, ſicut ſtultorum. Eccle. 1. ca. vide quæ dixi in rub. de elect. derroga. in gloſ. de ſimoniacis.

246 Decimò, eſt inhabilis irretitus crimine læſæ maieſtatis. gloſſ. in ca. ſatis peruerſum. 56. diſtinct. quia bonum eſt argumentum de crimine hæreſeos ad hoc crimen. l. Maniehæos. C. de hæret. gloſſ. in ca. 1. de teſtib. lib. 6. Alexand. in additio. ad Bar. in l. ſi quis filios. §. hi autem. ff. de inueſt. Dom. Igneus in tractat. an rex Franciæ recognoſcat imperatorem. col. 49. in 18. ſpeciali. vbi æquiparat crimen hęreſis ſimoniæ, & læſę maieſtatis. glo. in l. nullus. C. ad leg. Iuliam maieſt. ideo quod in vno ex æquiparatis ſtatuitur, & in alio locũ habebit. c. de multa. de prębend. quia beneficiis habitis ſunt ipſo iure priuati. ca. fœlicis. de pœnis. in 6. à fortiori & ab habendis prohibentur. argument. ca. quemadmodum. de iureiuran. in 6. & ſic non iuuantur hoc decreto poſt triennium.

Committens crimen læſæ maieſtatis eſt inhabilis.

247 Vndecimò, ſortilegus, quia hæretico comparatur, ca. 1. & per totum. de ſortileg. l. & ſi excepta. C. de malefi. & mathema. Et quia condemnati hoc crimine ſunt infames. cap. epiſcopi. 26. q. 5. Et infideles ſunt, ideo beneficio & honore priuari debent, ibidem. & ca. quicunque. & c. ſequen. Mãdago. in tract. de elect. in 1. parte. ca. 27. Et facilius repellitur quis ab obtinẽdo, quàm ab obtento. ca. ſuper his. de accuſat. & ibi Fel. colum. 2. vide Barba. conſi. 55. in nomine. vol. 1. & ſi fieret collatio ſortilego, & is poſsideret triennio, adhuc poſſet moleſtari, cum non cenſeatur habere coloratum titulum, ſed nullum.

Sortilegus eſt incapax ad beneficia.

248 Duodecimò, ſacrilegus. ca. venerabilem. ibi, nunquid enim. de ele. & ibi nota, quia non debet quis conſequi ex eo. fructũ quod nixus eſt ſpoliare. Reg. ex eo. de reg. iur. in 6. & quia impeditur ne promoueatur ad ſacros ordines. c. ſi quis pręſbyter. 50. diſt. Et quia eſt infamis ſic condemnatus. c. ſi. de furt. & à beneficio debet deponi poſtquam habet, ergo multò minus ad id, ſi non habet, debet admitti. ca. quẽadmodum. de iureiur. gloſ. in c. cum omnibus. 81. diſt. eſt etiã ipſo iure excõmunicatus. c. ſi quis ſuadẽte. 17. q. 4. quod an procedat in omnibus ſacrilegiis, tradit Pano. & alij in c. conqueſtus. in ſi. de foro comp.

Sacrilegus eſt inhabilis ad beneficia.

249 Item eſt inhabilis bannitus, cum beneficio ſeruire nõ poſsit, ex quo eſt bannitus. pluribus probarẽ, ſed mihi ſufficit ſenatus autho

Bannitus an beneficia habere poſſit.

Arreſtum

authoritas,quia ita fuit iudicatum in ſenatu Tholo.anno 1539.in vigilia natiuitatis, licet beneficio quod habebat antequam exularet,non ſit priuatus.Panor. per illum text.in ca.2.notab 4.de arb.& collatio illi facta non valet,& ſic non iuuatur hoc decreto.doc. in c. cũ non ab homine de iudi.

Falſarius literarũ pa.ę eſt inhabilis.

250 Decimotertiò, falſarius literarum papæ,quia eſt excommunicatus ca.ad falſariorum.de crimi.falſi.vbi ſi habeant beneficia illis ſunt priuati, multò fortius ſunt inhabiles ad habendum. dicto capitul, quemadmodum.

Siue falſum commiſerint in magno,ſiue in modico,etiam ſi tantum adderẽt vnũ punctum.Hoſti.in ſumma,de crimi.fal § qualiter.ver ſed hodie quid in alio falſario,vide in c.ad audientiam.& ca. licet illo tit.& per Hoſtien.in §.final.de crimine falſi.

Praxis Franciæ contra falſarios.

Arreſtum. Poſſidens beneficium cum falſo titulo non iuuatur hoc decreto.

251 Hodie à ſenatu & à iudicibus ſecularibus ſolent falſarij quarumcunque literarum priuari omni iure,quod habent ratione poſſeſsionis, quia laici non poſſunt priuari beneficio quo ad petitorium, hoc fuit dictum contra Vincentium arceuoſt, anno 1513. die 1. Octob. Boer. in deciſ. Burdega.q.291.quo ad ad ſecundum. Dubium
252 tamen eſt, an poſsidens beneficium ex falſo titulo, quẽ verum putabat,iuuetur hoc decreto,in palatio. D.Seguerius inter aduocatos poſtulantes excellens,hoc dubium à me non ſcriptum,quia frequentiſsimũ doluit, ob cuius auctoritatem, & quia mihi amiciſsimus,& ad priora ſubſelia aliquando aſcenſurus, videtur iſtũ iuuandum,per l. fi. ff. pro ſuo, vbi tollerabilis error facti vſucapioni non obſtat, hic eſt probabilis error,quia ipſe poſſeſſor non commiſit falſum,nec ſciebat titulum falſum,ergo.

Secundò, videtur cauſam & colorẽ poſſidendi habere, cum titulus ſit ab illo, qui poterat conferre, quem neſciebat falſum, Contrarium teneo, quia falſus titulus nõ eſt titulus, ob id nõ ſolũ nõ eſt coloratus, ſed eſt nullus, ſicut tutor falſus non eſt tutor.l.Paulus.ff.de verbor ſignific.vbi dixi, & falſus denarius non eſt denarius. gloſſ. in l.2.C.de hære.& falſa iuſtitia non eſt iuſtitia.ca. vera. iuncta gloſ.45.diſti.& ideo falſi nummi ſoluti,& reprobi, nõ liberant debitorem.l.eleganter.§.qui reprobos.ff.de pignorat.actio. & falſus procurator non eſt procurator,& actus geſtus ab eo nõ eſt validus.l.falſus.C.de furtis.igitur cum hic duo requirantur, videlicet titulus,& coloratus,hic nullus eſt titulus ob id poſsidẽs etiam centum annis, & cum falſo titulo, nõ iuuatur hoc decreto, quod eſt notãdũ.

Excommunicato beneficia conferri nõ poſſunt.

253 Decimoquartò, excommunicatus. ca. poſtulaſtis. & ibi latè dixi in 2. notab. de cler.excom.miniſt. quia ſpiritualia in eum non cadunt.& ibidem aſsignantur aliæ rationes in 2.nota. ideo beneficia eidem conferre non poſſunt,& ſi conferantur & poſſideat ea triennio,poterit poſtea moleſtari. vt ſcripſi in titulo de excommunica. non vitand. in concorda.

Suſpẽſus eſt inhabilis.

254 Decimoquintò ſuſpenſus ab officio & beneficio, eſt inhabilis.tex.iuncta glo.in c. cum bonæ. de æta.& qualita.& c. cum dilectus.de conſue.ca.præterea.& ibi gloſſ.de vſur. quia irregularis cenſetur.not.in ca.1. de poſtul.it.præl.& c.fi.de exceſsib.præl.& ſic eſt inhabilis & indignus ſicut excommunicatus,& in iure æquiparantur.Anto. & Card per illum text.in d.ca.cum bonæ. Et quia non habent executionem ordinis. c.eos.de tempo.ordi.& qui non habet executionem ordinis eſt inhabilis ad beneficium obtinendum.glo.& doct.in cle. generalem.de æta.& quali.ſequitur Domi.conſil. 33. iſtud dubium. Henri.Boic,in c.fi.de cler.excom.miniſt.Bertachinus in tract.de epiſc.lib.2.q 5.in par 1.& in quibus conueniant & differant excõmunicatio,ſuſpenſio,& interdictum,tradit Ioan. de Ana.in rub.de cler.excom. miniſt. de ſuſpenſione iuris & hominis.vide Barb.in repet.c.Raynaldus.col.101.cum ſeq.de teſta.

Apoſtata non iuuatur hoc decreto.

255 Decimoſextò apoſtata,quia ad clericatus officium admitti non debet.c.pen.& fi. 50.diſt.Et pluſquam heretici ſunt. Azo in ſumma.C.de apoſta. Súntq; infames. c.infames.6.q.1. & Pouer.6.ca.dicitur.homo apoſtata vir inutilis. & an de omni apoſtata cum ſit triplex, intelligatur, vide Panor.& alios in rub de apoſta. & Lucam de penna in l 3.colũ 3.C de exacto.& excepto. lib.12 Paul.de citad.in tract de iure patro. in 3.parte.q.5.in 1.cauſa acquirendi.vbi dicit non poſſe etiam acquirere ius patronatus, & impetratio facta per eum de beneficio,non valet, quia eſt indignus contrariatiuè,& priuatiuè.verba ſunt Bal.in c.fi. col.vl.de præſum. Fel.in c.ſciſcitatus.col.2. de reſcript.

Sodomiticus eſt inhabilis.

256 Decimoſeptimò,is qui crimẽ Sodomiticum perpetrauit,cum homicidio ſit grauius.c.mulier.15.q 1.& iura armantur contra eos.in l.eum vir.C.ad l.Iul.de adul.Lucas in d.l.3.& ſeq. vocat apoſtaſiæ crimen vnum à deo, vt hæreſis, alterum à natura, vbi probat eſſe grauiſsimũ.c.clerici. de exceſ.præl.contra quos Scatinius legẽ tulit, quæ vocata eſt Scatinia.de qua D.Ayma. Riual.in hiſtor.iuris ciuilis.lib.3.Barb.conſil.vltim.in 1.volum.

Publicus concubinarius eſt inhabilis.

257 Decimooctauò, publicus concubinarius qui fuerit per ſentẽtiá ſuperioris monitus vt concubinam dimitteret, quam non dimiſit, tunc ad ſuſceptionem & dignitatem beneficiorum eſt inhabilis,vt patet in concordat.rub de publi.concubi. Et illius concubinarij miſſam quis prohibetur audire.c.præter.32.diſt.& ipſe miniſtrare diuina.in c.fi.33.diſt.ac prohibetur eligi. Bertach. in tract.de epiſcopo.in 2.lib.q.6. in 1.parte.& collatio facta publico cócubi

nario

nario aſſerenti ſe velle domino famulari, eſt ipſo iure nulla, ſi perſeueret in cõcubinatu, quia cauſa impulſiua fuit falſa. Barba. conſil.13. à Inue.col. vlt.in 5.vol. dixi plenè in rub.de pub.concubina.per totum.

Homicida eſt beneficiorum incapax.

258 Decimononò, homicida vt habetur Apocaly.vlt. c. Foris autem canes & venefici, & impodici, & homicidæ, &c quia non poteſt promoueri.1.Paralip.28.c.Non ædificabis domum nomini meo, eo quòd ſis vir bellator, & ſanguinem effuderis.c. accedens, de accuſa.c.ſi quis omnem.1. q.7.ca. ad aures.de ætat.& qualit.ca.ſi.de tempo. ordi.Panor. & alij in ca. 2. de reſcri.Auffr. in deciſ.ſuis.q.207. Item, & c.ſi beneficiatus, quia eſt ad executionem ordinis inhabilis, probatur in c.ſi.de cle.pugnã.in duello.per locum à ſpeciali. Item qui nõ poteſt dicere officium, non debet recipere beneficiũ.c.quod à te. & c.diuerſis. de cleri.coniuga.c.cum ſecundum.de pręb.quia beneficium datur propter officium. ca. ſi.de reſcri.lib.6. Fel.in c.inquiſitionis. col.1.de accuſa.Itẽ quia eſt irregularis.c.ſuſcepimus. & ſeq. de homicid.cle. vna.illo tit.nec poteſt ad epiſcopatum eligi. Bertachi. in tracta.de epiſcopo, lib.2.q.36.

Miles qui frequentauit bellũ ad beneficia eſt inhabilis.

259 Idem in milite ſi frequentauit bellum. Latè de Ripa in lib.2.reſpon.de reſcri.c.35. in hoc iudicio. vide Præpo. in c. miror.50. diſt.& ca.ſtudeat.ibidem. & collatio facta homicidæ non valet, vt latè deducit D.Ruſeus in tract.iuris regalio.in 12. priuileg. in ſi.ideo non dicitur habere coloratum titulum, ſed nullum.

Morbo laborãs caduco eſt inhabilis.

260 Vigeſimò, detentus morbo comitiali, ſiue epileptico, quẽ vocamus *le hault mal* gallicè, Vaſcones verò vocãt *le mal de terre*, Occitani *le mal ſainct Iean*. de quo in ca.cum inter canonicos. & ibi Imol.de electio. vbi loquitur de morbo epiletico, quem vocant morbum caducum. ca. 1.& ſeq.de cleri.ægrotan.c.communiter.33. diſtin. quia prohibetur ordinari, vt ibi dicitur, & gloſſ. in ſumma.7.q.2. hic tamen ſi poſt triennium ſanus fieret, poſſet hoc decreto iuuari, quia collatio eidẽ facta, non erat penitus nulla, vt not.in d.ca.cũ inter.

Illiteratus eſt inhabilis, & quãdo dicatur.

261 Vigeſimoſeptimò, illiteratus c.ſi.de ętate & quali.quia non poteſt ordinari.c.priſcis.& ca.pœnitentes.55.diſt.ergo nec beneficium curatum habere.c.ſi.de tempo. ordi.lib.6.Sic arguit gl.in c.de his.28.diſt.ca. 1.per totum.38.diſ.& qui habet ordines, debet habere beneficium.glo.in c.propoſuit. quæ allegat alia iura, de filiis presbyte. Illiteratus ęco comparatur.c.poſt tranſlationem.§.itẽ ſi quis, de renuncia.& cæcũ animal offert, qui ordinat indoctũ in loco docti, magiſtrúmq; facit, qui vix diſcipulus eſſe poterat.c.ſi.49.diſt. & omnino illiteratus eſt nullus in eccleſia dei.Bald.in c.congregato.col. vlti.de elect. Et perinde eſt ac ſi collatio eis facta non fuiſſet.Panor.in c. cum noſtris.de conceſsio.præbend.& collatio facta illiterato, eſt ipſo iure nulla. Inno.in capitul. cum noſtris.de conceſsion. præbend. Felin. in ca. per tuas. colum.1. de ſimo. Vnde dicitur Eccleſiaſt.8. capit.Non communices homini indocto, ne mala de progenie tua loquatur.

Illiteratus dicitur qui modicã ſit.

262 Et dicitur, illiteratus quãdo nullas ſcit literas, aut modicas, vtpote quia ſcit tantum legere & ſcribere in vulgari. Barba.in auth.ſed nouo iure.C.ſi cert.petat. Qualis ſcientia requiratur, notatur per Inno.& alios in ca.cum in cunctis.de elect.

263 Intellige collationem non valere quando eſſet penitus illiteratus, ſecus ſi haberet principia, & eſſet ſpes quòd proficeret & addiſceret: quod eſt notandum ſecundum Card.in.c.illiteratos.36.diſtin. facit quod notat Alex.in addit.ad Bar. in l.1. C.de dignita. lib. 12. vbi dicit quòd ſcholaris magni ingenij non eſt repellendus à doctorato, etiam ante quinquẽnium, quando ſpes eſt quòd addiſcet, ſecus ſi ſit omnino illiteratus.Felin.in ca.ſi quando.col.pen.de reſcript. Vide eum in c.ſciſcitatus.col.5.ver.illiteratus.ibid. dixi in ſcholaſticorum priuilegiis plenius.

Illiteratorũ infinitus eſt numerus, & hodie habent meliora beneficia.

264 Hodie iſtorum infinitus eſt numerus, vt in ſimili dicit eccleſiaſtes.ca.1. de ſtultis. Et ſunt ij qui pinguiora & meliora habẽt beneficia, cum ad rapiendum tanta beneficia animum habeant, & non ad literas, quibus eruditi ineſcati, bona negligũt, & pauperes moriuntur.

Exterus in regno beneficia habere non poteſt.

265 Vigeſimoſecundò, exterus eſt inhabilis ad obtinendum beneficia in regno, ex priuilegio dato regibus Franciæ, vt in procemio prag. ſanctio.continetur, in verb.exterorũ.extat & Ludouici 12.ordinatio, rub. *des lettres de naturalité*, vbi ſcripſi. probatur etiam in ſtylo perlamen.rub. de præb. ord.3.facit regula cãcel.19.vbi collatio vel alia diſpoſitio facta extero, nõ valet quãdo non poteſt loqui idiomate illius patriæ, in qua recepit ſacerdotium.facit c.neminem. 70.diſt.l.in eccleſiis.C.de epiſcopis & cler. Imo gratia eſt ſubreptitia, ſi exterus impetrat nõ facta mẽtione originis.gl.ſing.in c. ſi proponẽte.de reſcri.ſecundũ Pano.ibi & Fel.in c.ſicut tuis.col.2.de ſimo.Cor.in fin. incip.ſurreptio.de Selua.in tra. de benefic. in 3.parte.q.26.Rom.in l.ſi verò.§.de viro. col.14.fal.eadẽ.ff.ſoluto mat.Barb. cõſ.23. ſcripſi.col.5.in 1.vol.& conſil.57. præclare in eodem vol.& conſil.30.in fin. in 3.vol.& aliàs conſului pro quodam ſcholaſtico, & vocantur Albini, de quo eſt text.in l.cum ratio.§.ſi plures.ff.de bon.dam.vide Ioan. Dayma. in verbo vendicabant. in procemio concordat. fol.69.& ſeq.

Audiui tamen in theſauro Pariſi. eſſe librum ſignatũ.l.4. 20.15.456.in quo reperitur cartha data à rege, anno 1364.menſe Octobris. per quam rex cõcedit omnibus & ſingu

&ſingulis eccleſiæ Romanæ oriundis, vt poſsint de bonis ſuis in regno exiſtentibus teſtari, & hęredes habere, & quòd hęredes iſta gratia vtãtur. imò licet Chaſſaneus & quidam alij dicant baſtardos non poſſe teſtari, fuit tamen in hoc ſenatu pronunciatum bona baſtardi capta & ſayſita executoribus tradenda, anno 1529. Aprilis 16. Aliàs etiam fuit ordinatum, anno 406. quòd cameracen. ſuccederent parentibus in regno degẽtibus, prouiſo quod galli cameracenſibus etiam ſuccedãt. vide alia in cõſtitu.reg.in tract.de liberis natura. in 2. tomo.

Arreſta de exteris & baſtardis.

266 Idem in præſentatione vt exterus præſentari non poſsit ad regni beneficia. tenet Rochus de Curte, in tracta.de iure patro. in verb.honorificum.q.18. Panor.in ca. bonæ 2. numero 16. de poſtu.prę̃l. Tum quòd in dandis beneficiis nihil contribuerunt, tum etiam ne ſecreta regni reuelẽt, & quia non eſt bonum ſumere panes filiorum regni, & dare exteris, vt patet in euangelio, Benedic.in repetit.c.Raynutius, in verb.& vxorem.nu.1044. cum ſeq. de teſta. Alibi multa dixi an valeret poſt impetrationem conſenſus regis. quòd ſic concludit Soci. conſil.260.in cauſa.col.penul.verſic.ſecundo principaliter.in 2.volum. quando collatio erat bona.

Conſenſus regis poſt impetrationem an valeat.

Priuilegiũ exterorum quo ad lites.

267 Et ſic non eſt omnino inhabilis, imò dum litigant in regno, ſummariæ debent retractari eorum cauſę, & ob id fuit citatus perſonaliter compariturus præpoſitus Belua qui cõtrarium fecerat, ita fuit pronunciatũ in ſenatu, anno 1522. & die 14. Maij. etiam in vim nouiter productorum exterus in ſenatu obtinuit, qui de nono literas naturalitatis impetrauerat. Imò Iudæus baptiſatus in regno non dicitur exterus, quia renatus in regno, per ea quæ notat Bar.in l.1.& l.aſſumptio.ff.ad municipales.& ca. cum nullus.de temporib.ord.lib. 6.doctor.in ca.eam te.de reſcript.

Arreſtum.

Iudæus in regno baptiſatus non eſt exterus.

288 Vigeſimotertiò, periurus, quia collatio facta eidem eſt nulla.ca. quærelam, ibi, non merentur eccleſias regere, qui crimine periurij ſunt irretiti, de iureiurand.ca.conſtitutus.in 2.de appellat.& ibi doct.c. eum noſtris.de conceſsio.præbend.& ibi Inno. & Panor. Auffr.in deciſ.Tholoſ.quęſt.17.in fin.Fel.in ca.2.de reſcri.3.colum.Nicol.Milius in verbo periurus.Deci.in c.dilecti. colum.1.de exception.facit.c. accedens. de accuſat. vbi periuro imponitur ſilentium ſuper præbenda, quam obtinuit poſt periurium. facit ca.fin.de iureiurand. in 6. quia ab ordine deponi debet.c. eum non ab homine.de iud. Et ſine ordine, beneficium tenere non poteſt.c.licet canon.de elect.in 6. Item quia eſt infamis.l.Lucius.& ibi gloſ. ff.de his qui notan.infamia.& ca. infames. 6.q.1.& vide in ca.teſtimonium. de teſtib. & Calder.conſi.5.an periurus.de iureius.&

Periurus eſt beneficiorũ incapax, & collatio illi facta eſt nulla.

multa prohibentur fieri, quę facta tenent. l.patre. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Ioan.Daymi in rubric.de conuent.approbat.in gloſ.periurij, ſupra.

An habeat locum ſi ſit periurus ſuper iuramento calumniæ, vide Feder.conſil.23. Titius.quod non Bald.conſi.299.proponitur.in 5.vol.per gloſſ. in verbo religione. inſti. de pœn. teme.litig.in princip. Bal.in Margar.in verb. iuramentum.in 52. quęſt.

Et an habeat locum in veniente contra fidem. Rota deciſ. j. de iureiurand. incip. no. quod poſito, in antiq.& deciſio. 1. de pact. in antiquiorib. vide doct.in l.ſi quis maior.C.de tranſact.& in §.item ſi quis poſtulante. inſtitu.de actio. c.conſtitutus.de fideiuſſo.

Quod ego intelligerem quãdo eſſet per ſententiam condemnatus, & periurus declaratus, poſtea fieret eidem collatiu, tunc eſſet nulla, per tex.& no.in ca.cum non ab homine.de iud. quia ante ſententiam non dicitur plenè apparere de periurio: adeo de his quæ non ſunt, & non apparent, idem eſt iudicium.l.duo ſunt.ff.de teſta.tute. & in multis caſibus hic poſitis ſie poſſumus intelligere: & pro periurio papa non dat priuationem, niſi ſit periurium iudiciale, vt in regulis Alexand. papæ 6. habetur, in rub.de ſignatura gratiæ.

Item intellige quãdo collatio facta eſſet virtute literarum mandati de prouidẽdo, vel aliarum ad beneficia, quia propter earum odium, collatio erit ipſo iure nulla. Calder.conſil.20.rub. de præbend.& conſil.4.rub.de accuſat. Fel.in 2.colum.3.de reſcri.& ca.inquiſitionis.colum.2.de accuſa. & ideo hoc anno 1535. in mẽſe Decembris, die 23. recredentia beneficij fuit per venerandum ſenatum adiudicata cuidam Langle, contra quendam Grimault, qui quadriennium poſſederat beneficium, & periurus dicebatur, ac aliis criminibus irretitus. An periurus poſsit eligi ad epiſcopatum, tradit Bertachi.in tract.de epiſcopo. in lib. 2.quæſt.34.

Arreſtum.

269 Et ſic ſuſtinui cõcluſionem, quòd collatio facta periuro eſt nulla, ex quo infertur, non iuuari decreto de pacifi. poſſeſſoribus, cum non habeat coloratum titulum, ſed nullum. Imò plus tenui, periurum eſſe ipſo iure beneficiis priuatum. hoc probaui per ca.2.de reſcri. ibi, amoueretur.& ca. querelam, ibi, remouentes. de iureiurand. quæ verba denotãt nudam executionem. ca.Abbate ſanè.in princ.ibi, petiit adiudicari eidem monaſterio, & vos exinde amoneri.de re iudic.in ſexto. Et quãdo verba executionem denotantia ponũtur in lege vel diſpoſitione, tunc denotant executionem actualem, & inferunt priuationem ipſo iure. Anto.Butri.in ca.fin.colum. 2. de poſtuland.ca.inſinuatum.de ſimo.

Concluſio. Periurus eſt ipſo iure beneficijs priuatus.

Item in d. c. 2. ęquiparãtur renunciatio & intra-

& iuramentum, ſed in renuntiatione ipſo iure quis eſt priuatus, ergo & in periurio, cum in æquiparatis quod in vno diſponitur, & in altero habeat locum.c. de multa. de præben. Etiã in pœnalibus & correctoriis procedit argumentum ab æquiparatis. Bar.in anthen.ſed cum teſtator.colum.2.C. ad legem Falci.refert Iaſ. conſil.133. in caſu. col.penul.vol.1.

270 Præterea periurus eſt infamis, vt ſuprà dixi, & infamia priuat militem terreſtrem ſua militia ipſo iure.l. 2. §. miles.ff. de his qui notan.infam. Ergo & cœleſtem militẽ priuabit, cum æquiparentur.l.miles.ff.de re iud.tex.in l.infamia.ibi, quęſirum tibi adimit honorem.C. de decurio.lib.10. & pro hoc eſt tex.formalis in l.penul.C. de dignita.lib.12.ibi, dignitate quoque, qua per ſuũ videlicet periurium indignos ſeſe probauerint, ſpolientur, vt in eos, vtpote illuſtri dignitate per ſuum facinus priuatos ipſo iure, dicit ibi gloſ. Poſtquam ergo à iure ciuili, hoc eſt clarè deciſum, vt periurus ipſo iure ſit priuatus, & in iure canonico eſt dubium, ſtandum eſt deciſioni iuris ciuilis, vt not.doct.in c. Raynutius.de teſta. Et hanc opinionem tenuit Barb. in d. ca.2.& conſil.11.col.9.volu.2. quem vide in ca. teſtimonium.in 3.parte.de teſtib.licet opinio contraria ſit, communis, vt not.in d.c.2 de reſcrip.vbi plenè doct.& Dec.in c.cum non ab homine.not.4. de iudic. Tamen iſta de ſtricto iure poteſt ſuſtineri.

Pœna priuationis non imponitur niſi à lege.

271 Nec obſtat quòd nunquã imponitur pœna priuationis, niſi à iure fuerit expreſsè impoſita.glo.in c.fi. de iure patrona.tex.in §.fin autem.de non eligend.ſecũdo nubent. colla.2. nec in dubio ipſo iure pœna cenſetur appoſita.gl.in c.vno.de ſagitta.Bald.in l.1.in fi.C.de legib.glo.in verbo ſuſpenſus. in cle.vlti.de vita & honeſta.cleri.Reſpon. eſſe ſatis expreſſam in iurib⁹ ſupra citatis.

Oppoſuit D Petrus Clericus.I.V.cognitione clarus, & doctor regens, ac vicegerens huius almæ vniuerſitatis.c. in noſtra. ibi, ipſum à Tulleñ. eccleſia per ſententiam remouendo.de procu.cui reſpondi, ibi, de facto fuit proceſſum, lite videlicet non cõteſtata, & iuris ordine prætermiſſo, ideo proceſſus & ſententia fuit irrita per appellationis iudicem. Vel ibi ſunt verba narratina, quæ non diſponunt. gl. ſingul.in l.vna.C. quando non petent.part.petenti accreſcãt. Nec etiam obſtat cap. ad petitionem. ibi, per ſententiam amouentes, de accuſa.quia ibi non loquitur de periurio, & etiam verba amouere, & ſpoliari, debent intelligi ſecundum materiam ſubiectam. Felin. & alij in c.Rodulphus.de reſcrip. & c. cũ non ab homine.de iud.per c.literas. de ſupplen. neglig.præla.& c.cum dilecti.in fi.de accuſa.vel dic per ſententiam declaratoriam.

272 Nec me monet c.poſt electionem.in fin. de conceſsio. præbend. quia ibi non conſtabat de periurio, cum in fin.text. dicat, ſi ſuper abiuratione quicquã duxerit proponendum, ordine poterit iudiciario experiri. Nec ibi probatur contrarium illius, quod ſuprà dictum extitit.

273 Nec obeſt quòd homicida non eſt ipſo iure priuatus.c.ex literis. de exceſsib. prælat.c.cũ noſtris.de conceſ. præb. Reſpon.ex diuerſis non ſit bona illatio.l. Papinianus exuli.ff. de mino. & ſeparatorum eſſe ratio ſeparata debet.l.fi.ff.de calumniato.Et homicidium eſt grauius periurio.c. miror.50. diſt. tamen aliquando periurium quo ad quid eſt homicidio grauius. ca.ille.22.q.5. nec etiam facit quòd æquiparentur in d.c. cum non ab homine. quia ibi æquiparantur quo ad illam diſpoſitionem.

Præterea nec meam concluſionem conturbat c.peruenit.de fideiuſſo.quia ibi priuatio reſultaret in dãnum fideiuſſorũ, vel ibi incidenter periurium obiiciebatur. Panor.in d.c. peruenit.in vlti. not. Felin.in d. cap.querelam.

274 Nec refragatur ca.tua. de iureiuran.vbi dicit excludatur, quia poteſt intelligi quo ad poſſeſsionem. nam eſt verbum denotãs priuationem ipſo iure factam. Et ſic nõ reſtat niſi de facto & de poſſeſ ione excludere.tex.in c. conſulere. de ſimo. vt dicitur in c.licet epiſcopus.de præbend.in 6.Itẽ ſi dicatur quòd verbum futuri temporis priuationem ipſo iure non inducit.l.in criminali.C.de iuriſdi.omnium iudic.quia hoc non procedit in verbis denotantibus executionem, vt ſuprà dixi.

Concluſio. Iuramentũ promiſſorium producit actionem.

275 Aliam concluſionem, quòd iuramentũ promiſſorium producit actionẽ, ſatis probaui in repe.l. ſi quis pro eo. in præfa.ff. de fideiuſſo. vbi dedi nouum intellectum ad leges de iuramento promiſſorio loquentes. ibi videre licet: non repeto hic.

Illegitimus eſt inhabilis ad beneficia.

276 Vigeſimoquartò, illegitimus, quia ordinari non poteſt.c.1.& c. ad præſentiam. & ibi Card. & per totum de filiis presbyterorum.c.cũ in cunctis.& c.innotuit. de elect. Inno. in c. conſtitutis.in 2. col.2. de appel. per id quod habetur Deuter.23.ca. non ingredietur manzer, hoc eſt de ſcorto natus, in eccleſiam domini, vſque ad decimã generationem.habetur in c.per venerabilem. in fi.qui filij ſint legiti.tum propter incontinentiæ paternæ timorem.c. literas. & ca. fi.de filiis presbyte. tum in deteſtationem criminis, & quia ſunt infames.l.vna.C. de ſeruis qui propriis mulier. ſe iniunxerunt. Hoſti.in ſumma.de filiis presbyte.§.quę eſt cauſa. vnde dicitur Eccleſiaſtici 23.c. Non trahent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum. Et ne infametur eccleſia. Card.in ca. præſentium. de filiis presbyte. Vide gloſ.de his terminis, in ca. niſi cũ pridem.in verb. manzeres. de renuntia.Et per hoc fuit reprobata reſignatio beneficij facta per quendam ſacerdotem in fauorem

Arreſtum.

nepótis ex legitimo matrimonio procreati, ex filia tamen ſpuria, per ſenatum Tholoſanum, anno 1534. in vigilia Pentecoſtes, per glo. in c. ad extirpandas. de filiis presbytero. licet fuiſſet admiſſa per papam, & fuit hoc arreſtum latum pro domino Ioãne de Nuptiis diœceſis Albień. contra Rogerium Magiſtri.

Filij beneficia paterna habere non poſſunt nec nepotes.

277 Quia non ſolùm filij remouentur ab eccleſia, in qua pater nulla perſona media miniſtrauit, ſed etiam nepotes, per tex. in d. c. ad extirpãdas. iuncta gl. ibi. nam filij appellatione nepos continetur. l. iuſta. vt ſcripſi. & in l. liberorum. ff. de verb. ſigni. Imò etiam ſi pater reſignet in fauorem extranei, qui ſtatim reſignat filio, vel nepoti, nõ valebit prouiſio, quia oportet quòd perſona media miniſtrauerit, & iura ſpiritualia exercuerit. Hoc declaratur in d. c. ad extirpandas, in verbo miniſtrarum. & ideo vidi caſſari multas prouiſiones ſuper hoc, maximè pro D. de Rochebaron, contra filium epiſcopi Annicień. multa ſcripſi de hoc in praxi benefic.

Imò Clemens papa ſeptimus, ordinauit quòd de cætero filij presbyterorũ ex fornicatione nati, prælaturas vel alia beneficia nullo vnquam tempore obtinere quoquomodo poſsint, nec cum eis ſuper hoc diſpenſari, quando presbyteri & clerici, vel religioſi, eorum patres in titulum vel commendam, aut adminiſtrationem aliquando obtinuerint illud beneficium, quod eſt datum Romæ, apud ſanctum Petrum, Anno incarnationis dominicæ quingenteſimo trigeſimotertio, nonas Iunij, pontificatus ſui anno ſeptimo.

Illegitimus decreti beneficio huius quando iuuari poſſit.

278 Fallit quando ille illegitimus eſſet à papa, vel eius nomine legitimatus, & ad beneficia habilis factus, tũc ſi poſſederit poſtea triennio beneficium, cum vero vel colorato titulo, hoc decreto iuuari poterit, quia poſtquam eſt factus habilis ad beneficia, habebit locum iſte text. qui dicit, quicunque non violentus, &c. ſi pater antea in illo non miniſtrauerat, quia de hoc eſt facienda expreſſa mentio, & derogatio.

Secus quando ſine diſpenſatione & legitimatione aliqua collatio ab ordinario illi facta illegitimo fuerit, & huius collationis ratione ipſe poſſederit illud beneficium per triennium, tunc poterit moleſtari, tũ ne iſte tex. duo ſpecialia inducat, contra legem primam. C. de dotis promiſ. Bart. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucapio. Primùm, quòd collatio facta inhabili dicatur colorata, tum quòd collatio, quæ eſt omnino nulla, hic approbetur.

Item qualitas iuncta verbo debet intelligi ſecundũ tempus verbi. l. in delictis. §. 1. ff. de noxa. actio. Sed tex. de pacificis poſſeſſoribus requirit poſsidentẽ habere verum, vel coloratum titulum quem habere non poteſt illegitimus, cũ ſit penitus incapax ad ſpiritualia, vt ſuprà probaui: ergo nõ poterit hoc remedio iuuari, ſed poſt triennium, imò poſt centũ annos moleſtari poterit, quia diuturnitas temporis eum capacem non facit. arg. c. fi. de conſuet.

Nec refragatur ꝙ tex. tantum vnum, vel duos caſus excipiat: ergo in aliis locũ habet, vt ſcribit D. Gomeſ. in q. 2. Reſpon. verum eſſe, quando illi poſſunt verũ vel coloratũ habere titulũ, quẽ non poſſunt inhabiles habere. Ergo nec huius decreti auxilio continetur, quia verba huius tex. non conueniunt illis, nec ergo diſpoſitio cõueniet. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. etiam excipiendo violentum inhabilem, alios inhabiles excepiſſe videtur, vt ſuperius. nu. 159. dictũ extitit. quãuis contrariũ cõſulẽdo tenuerit Pet. Paul. Pariſ. cõſi. 96. pro lupo. in 4. vol.

279 Etiam ij duo caſus excepti in text. recipiunt extenſionẽ ad alios ſimiles ex rationis idẽtitate. c. cum dilecta. vbi Panor. in 5. nota. de cõfir. vtil. etiam ſi illi caſus ſimiles eſſent excepti cum dictione taxatiua. l. ob æs. C. de prædiis mino. doct. in l. cõtractus. per illum tex. ff. de regu. iur. Gomeſ. etiã fatetur q. 49. Et ſic non erit nouum ad alios caſus & perſonas ſimiles extẽdere, propter eandem rationẽ, quis enim diceret non tonſuratum, laicum, bigamum, furioſum, vel coniugatum, poſt triennium moleſtari nõ poſſe? & tamen non excipiũtur in hoc tex. concord. de pacific. poſſeſ. Nec obſtat quòd exceptio iſtius text. vt quis non moleſtetur lapſo triennio eſt quędam defenſio, quę nõ debet baſtardo denegari, cum etiam excõmunicato defenſio detur. c. cũ inter. de exceptio. Reſpõ. quãdo exceptio iſta eſſet inducta bene daretur baſtardo, vtpote quando fuiſſet habilis tẽpore collationis, Idem de excommunicato, nam ſi antequam eſſet excõmunicatus poſſediſſet trienniũ beneficium, & poſtea excõmunicatur, ſi moleſtetur ſuper illo beneficio poterit excipere beneficio huius edicti. Sed ſi collatio fiat excõmunicato, & poſſederit per trienniũ, poterit adhuc moleſtari, quia collatio erat nulla, & non habebat verũ nec coloratũ titulum, & hæc exceptio non acquiritur, niſi habenti verũ, vel coloratũ titulũ, vt ſequitur, & ſic hæc exceptio iam quæſita poſſet baſtardo competere, ſed ipſe dum eſt inhabilis eam acquirere non poteſt, ergo nec ea iuuari poterit.

Non excepti in tex. an comprehendantur.

Prę terea titulus dicitur incoloratus, quãdo eſt nullus, vt docet gl. pragma. ſanct. in verbo coloratum, ſed quando eſt facta illegitimo, eſt factus inhabili, vt ſuprà probatum extitit, ergo eſt nullus, vt plenè ſcribit Cæſar. Lambert. in tract. iuris patro. 12. art. primæ partis. q. 7. lib. 2.

Ad hæc titulus nullus nullã poteſt producere exceptionem, nec effectum. l. quoties. ff. qui ſatiſda. cogan. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. docto. in c. ex tenore de

reſcri

reſcript.& ſic titulus baſtardi nõ producet exceptionem, ne poſsit poſt triennium moleſtari.

Nec obſtat generalitas,tex. videlicet quicunque,quæ non poteſt extendi cõtra verba text. extenderetur enim contra verba, ſi diceremus illegitimum,qui non poteſt habere verum titulum,nec coloratum, poſſe hoc remedio iuuari:nam quælibet diſpoſitio habet non ſolùm virtutem inductiuã, ſed etiam excluſiuam. Bart.in l.2. §. videndum.col.1.ff.ad ſenatuſconſ. Tertul. ſic iſte tex.inducit,vt quicunque habens verũ vel coloratum titulum, non poſsit poſt triennium moleſtari, etiam excludit à cõtrario, quòd quicunque non habet verum vel coloratum titulum, poſsit poſt triennuũ moleſtari,& hic habes quando baſtardus poſſit moleſtari ſuper beneficio,vel non.

Intellige prædicta niſi papa ſcienter illegitimo conferret, quia tunc videtur eũ habilem facere.per l. quidam.ff. de re iudica. quod non poteſt facere ordinarius, & ſic non poſſet moleſtari, quando à papa eſſet factus habilis, vel per legitimationem, vel per collationem illi ſcienter factam, quod etiam procedit in aliis ferme perſonis inhabilibus, quas ſuperius deſcribo: alioqui contra,& iſta ſunt bene notanda.

280 Vigeſimoquintò, inhabilis eſt irregularis,nam collatio illi facta eſt nulla. ca.cũ in cunctis.§.ſi.de electio.Panor.in c.cum noſtris.& ibi Imol. de conceſsio.præb. Felin. in c.a.col.2.& ſeq. de reſcript. & c.de quarta.col.10.de præſcrip.c.inquiſitionis.a.not. de accuſa.Panor.in c.ſi. de tempo.ordinan. & c.clericis,ne clerici vel monachi.c. ex literis. de exceſsib. prælato. quia facta indigno, & inhabili ad executionem officij.c. fin.de tempo. ordina. ideo tractu temporis conualeſcere non poteſt.l.quod in initio.ff. de reg.iuris,& regula,non firmatur,in 6.licet irregularitas nõ priuet quem beneficio iam habito.c.clericis.ibi, honore priuetur, & loco,ne clerici vel monach.c.ex literis.& c.tanta.& ibi Panor. de exceſsib. præla. & ſic beneficium irregularis non poteſt impetrari,quia non vacat etiam ſi fuerit declaratus irregularis,quia priuatio adhuc requiritur.per gloſ.in c.ſi.de iure patron.ſed collatio illi, qui eſt iam irregularis, facta, non valet, ob id illud beneficium tanquam vacans impetrari poteſt Quid ſi fuerit probata irregularitas per ſolam famam, an ſufficiat? Reſpon. ſic quo ad præſumptionem, & onus probandi innocentiam, vel ſaltem contrariã famam. nam onus probandi incumbit ei, contra quem facit præſumptio. ca.vnico,vt eccleſia.beneficia,nota. in lege qui accuſare.Codic.de edend. ſic conſuluit Calder. conſil. 9. an ſi probetur. rubri. de probatio.

Irregularis eſt inhabilis, & eius beneficium tunc impetrari poteſt.

281 Vigeſimoſextò, vſurarius publicus & manifeſtus.ca. de Petro. 47. diſtinct. & ibi Domi. quia hi ſunt infames.c.quanquam. de vſur.in 6.Matheſ.not.49. nota quòd omnes.& notab.167.nota,quòd vſurarij.Et collatio facta notoriè infami infamia etiã facti, non tenet, quia non eſt bonis moribus præditus.Panorm.in c.ſuper eo.in ſi. de elect.c.inter dilectos.de exceſ. prelato.Prohibentur etiam eligi tam ad beneficia. de Viaſsio in tract.1. de elect. in 2. parte,ca.33. quàm ad officia.Iaſ. in l.barbarius. colum. quarta,nu.18.ff.de offic.prætoris. Et vſurarij,ſicut os inferni,non ſatiantur.c. ſicut hi. 47.diſtinct.Bald.conſil.395.vol.5.Ante tamen declarationem putarẽ iuuari hoc decreto,ac quidem hic expreſsi.

Vſurarius manifeſtus beneficiorum eſt incapax.

282 Vigeſimoſeptimò, violentus,vt patet in hoc tex.ibi,non violentus. Adde quod habetur Eſaiæ 9.c. Omnis violenta prædatio, cum tumultu, & veſtimentum mixtum ſanguine erit, in combuſtione, & cibus ignis. Et intelligo hic de violento, ſiue cum armis,ſiue ſine armis,cum hic generaliter loquatur, & probatur in lege 1. & ibi Bartolus,& patruus meus Rebuf.C.de nauicula. lib.11.& hæc violentia dicitur leue delictũ. l.is qui in puteum.§. ſi tutoris & ibi Bat.ff. quod vi aut clam. quod ego intelligerem iuxta materiam ſubiectam,quia vbi deficit titulus,non procedit vſucapio.§.1. inſti.de vſucapio.

Violentus non iuuatur hoc decreto.

Nolo tranſcribere quinque genera violentiarum,quæ tradit glo.in l.1.& l.extat.ff. quod metus cauſa.l.1.C. illo tit.gloſ.in c.ad audientiam.illo tit.Iaſ. in l. ſi quando.col. 1.C.vnde vi, quæ aliàs quàm tradant doct. declaraui in l.liberationis.ff. de verb.ſigni.

Nec intelligo hic loqui niſi de violentia expulſiua.l. ſi quis in tantam.C.vnde vi.

283 Quid de compulſiua,ſi metu coactus renuntiauit?an ille in cuius fauorem facta eſt reſignatio metu, poſt triennium ſit tutus? Et dicerem quòd non, ſi per illud tempus duraret metus,tum primò,quia reſignatio facta metu,eſt nulla. in dec. Rotæ 374.fuit dubitatum,in nou.de Butrio in c.ad aures. de his quæ vi metúſve cauſa fiunt, vel ſaltẽ annullanda. Calder. conſil.1. de renun. per c.ſuper hoc.illo titu. & ibi Imol. Panor. in c.abbas. de eo quod met.cauſa. & cap.ſeq. Maleret.tract.de elect.fol.89.verſic.2.fallit, & quę metu geſta ſunt,rata nullo tempore, vel modo prætor habet.l.1.& l. ſi mulier.ff. quod met.cauſ.& illa beneficia ſic reſignata quis repetere poteſt.c.2. & 3. de his quæ vi metúſve cauſa fiunt, & non valenti agere non currit præſcriptio.l.1.in ſi.C. de annal. exceptio. & quandiu durat metus non poteſt agere, ergo non curret præſcriptio iſta triennalis.glo.& docto.in cap.2.& cap.

Metu reſignãs poſt triennium etiam beneficiũ repetit.

284 quia de conceſsio.præbend. Sic nõ dicitur profeſſa filia quæ per annum ſtetit in religione,ſi coactè ingreſſa ſit,etiam ſi fecerit profeſsionem.glo.ſingu.in ca.præſens.24. quæſtio.3.quam ſing.notat. Alexand.in l.ſi

Profeſſio metu facta non valet.

cum dotem.§. eo autem tempore.col.4.ff. ſolu.matri.glo.& Panor.in ea.1. quod met. cauſ. quod eſt valde notandum ſecundum Iaſ.in §.quadrupli.colum.7.num.62. inſti. de actio.contra nobiles habẽtes filias claudas,vel gibboſas,aut aliter deformes,cogẽtes eas facere profeſsionẽ,quia per hoc vitiatur ingreſſus & profeſsio,ſecus in matrimonio carnali.Hippo.ſing.347.

Procuratorium ad reſignandum metu extortum non valet.

285 Idem in procuratoris conſtitutione metu facta. Hoſtien. & Panor. in d.c.1.abbas. & ibi Imol.col.fi.facit c. ad audientiam. & ibi glo.& c.cum dilectus.de his quæ vi metúſve cauſ. fiunt. An metus purgetur. vide Bald.in l.a.C.quod met.cauſ. Card.conſil. 137.& Deci. conſil.219.viſo.col.3. in 2. dubio.4.q.cle.multorum, de pœnis. Idẽ ſi per dolum & fraudem quia fuerit inductus ad conſtituendum procuratores ad reſignandum, quia tale mandatum eſt nullum, cũ dolus det cauſam contractui.l.& eleganter. ff.de dolo.& hoc expreſsè tenet Oldr.conſil.324.factum tale.col.3.verſi.6.

286 Ex hoc ſit regula, quòd violentus ipſo iure perdit ius, quod habebat in dignitatibus,perſonatibus, vel alijs quibuſcunque beneficijs occupatis propria authoritate, quod eſt in odium violenti inductum.d.c. eum qui.de præben.lib.6.c. placuit.16.q.6. quia fur eſt & latro.Ioan.10.c.eum non intret per oſtium.

Violentus perdit ius quod habet in beneficio, fallit vt infra.

287 Intellige quando quis apprehendit poſſeſsionem beneficij poſſeſsi per alium inuito & contradicẽte poſſeſſore, ſatis enim dicitur violentia illata, & quis ſpoliari, ſi alius propria authoritate ingrediatur poſſeſsionem in qua ſum.l. clam poſsidere §. qui ad nundinas.ff. de acqui. poſſeſ.& ibidem not.Bar.& alij.

Siue is qui erat in poſſeſsione,eam dimiſerit dubitans ſe poſſe repelli,ſiue non,quia licet non dimiſerit poſſeſsionem, tamen in ea paſſus eſt violentiam, & turbationẽ,& vbi ſolus erat in poſſeſsione libera, modo ſociatus eſt & turbatus,ob quam datur tædialis poſſeſsio, ſicut tædio affectis, vt veniant reſponſuri.ca. quoniam. vt lite non conteſta. hoc tenet Lappus,alleg.127.Anaſtaſius. in 4.quæſt.

288 Intellige niſi quis apprehendiſſet poſſeſsionem per procuratorem generalem,quia non intelligitur datus ad illicita.l. ſi procurator.ff de condict indeb.c.cum in generali.de offic.vica.lib 6.Ideo per eum non priuabitur iure ſuo dominus, qui ad hoc poteſtatem procuratori non dedit.

9 Fallit niſi expreſſum & ſpeciale mandatum eidem dediſſet, quia tunc perinde eſt ac ſi principalis feciſſet.l.1.§.deiecisſe.ff. de vi & vi arma.

Secundò, fallit quãdo ratum habuit expreſsè vel tacitè poſtea,arg. ea.eum quis, de ſenten.excommunic.lib.6. Et præſumitur ratum habere, quando ſciebat procuratorem ſuũ dicta poſſeſsione vti, vel ſuõ nomine primum poſſeſſorem moleſtare, ſi non prohibuerit.cap. non eſt dubium. de ſentent.excom.

Authoritate propria ingrediens beneficiũ ſine violentia cũ iuſto titulo, non priuatur.

290 Intellige ergo quòd quando quis violentiam non commiſit,licet propria authoritate ingrediatur beneficium,tamen non priuatur iure ſuo, ſi præcedat iuſtus & legitimus titulus. Nico. de Milis in repet.in verbo beneficium.in 58.quæſtio. beneficij poſſeſsionem.

Item ſi ſententiam habuerit quis pro ſe, & propria authoritate ſine vi tamen occupauerit poſſeſsionem, non priuatur iure quod habet. de Rota deciſi 10.incip. ſi pro ſpoliato. de cauſ. poſſeſ. & propriet. in no. licet contrarium teneat Calder.in c. cũ noſtris.q.6.de conceſsio. præben. & cogitandum reliquerit Peruſ.in d.c.eũ qui.§.inſuper.Fel.in c.decætero.col pe.de re iudic.

Declaratur c. eum qui de præbend. in 6.

291 Limita quando fieret violentia iudicis, vel ſuperioris authoritate.Ioan. And. in d. c.eum qui. Auffre in deciſ. capellæ Tholoſa.q.443 Item,& . an habens. vbi dicit pœnam,c.eum qui, non habere locum in hoc caſu.Item priuatur violentus iure, etiam ſi is qui eſt in poſſeſsione,nòn reſiſteret, dum tamen non conſentiret expulſioni de ſe factæ.l. ſi quis.ff. ne vis fiat ei.l. is cui.§. miſſus.ff. vt in poſſeſsio.lega.l.meminerint. C. vnde vi.Ita expreſsè tenet Innoc.in c.eum noſtris.in glo.credimus. de cõceſsio.præb. Oldr.conſil.319 ſuper executione.col.1.

Non tamen habet locum pœna.c.eũ qui. quando quis ingereret ſe adminiſtrationi epiſcopatus ſine expeditione bullarum, ad quem eſt tranſlatus Ioan. Andr.in d.c.eum cui Dec.conſil.319. viſo puncto.col. vlt.vide Domi.& Philip.in c. cum ſingula.§.1.de præbend.lib.6.

Authoritate propria an officia quis capere debeat.

292 Procedit etiam d.c.eum qui,in officiis regis.nam dicitur in l.fin. C de offic. magiſt. officio. Sed ſciat is, qui ſine ſacro reſcripto ad eandem peruenire militiã auſus fuerit, non ſolum ea ſe priuari, verum etiam pœnæ 20.librarum auri ſubiici. Ioan. de terra rubea in tract. contra rebelles regum.artic. 2.tracta.2.verſic.octauus effectus. quod in regno non vidi ſeruari.

293 Item non debet quis propria authoritate apprehendere poſſeſsionem,etiam ſi habeat canonicum titulum,ſed debet authoritate illius à quo habet cauſam, ſiue conceſsionem,ſiue habeat à papa.c. paſtoralis. de priuileg. ſiue ab epiſcopo.c. cum veniſſent. de reſtit. ſpolia.l. ſi ex ſtipulatione ff. de acquiren. poſſeſ.d.c.eum qui.l.fin C.de agentib. in reb.lib.12.l. non aliter.C. de palat.ſacra.largi.eo.lib.l. neminem. de re milita.eo.lib.de Ripa.conſil.18.rubr. de reſcri. tamen ſi expeditis bullis quis ſine executore adipiſcatur poſſeſsionem,non eſt intruſus. Domi. & Philip. in cap. ſi tibi abſenti. & d.c.eũ qui.de præb.in 6.& in regu.cãcel.

Item

Poſſeſſionem beneficij an quis propria authoritate apprehendere poſſit.

294 Item inquantum gl. in verbo violentus. eodem titu. in prag. tenet quòd habens canonicum titulum, non poteſt apprehendere poſſeſsionem beneficij propria authoritate. Salua eam procedere in caſibus ſequẽtibus, licet regulariter contra. per tex. in c. transmiſſam. de elect. vbi electus & confirmatus adminiſtrat ſine alia poſſeſsione apprehenſa, & ibi hoc tenent Innoc. Cardi. Panor. idem in c. noſtri. illo tit. & vtrobique plenè per doct. & Panor. in c. cũ veniſſent. col. penul. de reſtitut. ſpolia. ca. auaritiæ. de elect. lib. 6. & Auffre. in deciſ. Tholoſa. q. 443. Item fuit quæſitum an habens, quia per electionem acquiritur ius adminiſtrandi, per cõfirmationem exercitium, alioqui nil prodeſſet confirmatio. glo. in c. quinto. 63. diſtinct. Nicola. de Milis. in verbo beneficium. q. 58. & in verbo poſſeſsio. queſt. 103. poſſeſsionem beneficij. & in verbo poſſeſſorium. §. 38. Card. in cle. vt hi qui. q. 8. de ӕta. & quali. Imò ſi confirmatus ceciderit à poſſeſsione, poterit eam propria authoritate ingredi, ſi inuenerit eam vacantem. Innocen. Imol. & alij in c. ex parte. col. pen. de arbitris.

Vide ſeptem caſus in quibus quis poteſt adminiſtrare ante confirmationẽ per Philippum Francũ, in c. auaritiæ. de elect. in 6.

295 Et ſi illa iura loquantur de electione & confirmatione, idem tamen eſt in collatione, quæ habet vim electionis & confirmationis, vt propria authoritate ingredi poſſit poſſeſsionẽ beneficij ſibi collati. Federi. conſil. 134. ſuper primo. col. 2. & idem de præſentatione facta de beneficio & inſtitutione ſubſecuta, vt præſentatus poſsit poſſeſsionem ſua authoritate apprehendere. Curtius in tract. de iure patrona. in verbo ius. quæſt. 5. Nicol. de Milis, in verbo poſſeſſorium. §. 48.

Simile ponitur in tutore, qui ſtatim adminiſtrat. l. 1. ff. de adminiſtra. tuto. glo. in d. ca. cum ſuper. circa finem. de cauſa poſſeſ. & proprieta.

Nec obſtant iura, quæ videntur requirere inſtallationẽ, quia intelligi debent quo ad ſolennitatem, non de ſubſtantia adminiſtrationis, vel debẽt intelligi quòd requiritur inſtallatio, quando hoc habet conſuetudo, aliàs non. Innocen. & alij in c. in literis. de reſtitu. ſpolia.

296 Primò, procedit quando eſſet conſuetudo quòd electus & confirmatus non poſſet apprehendere poſſeſsionem ſine ſuperioris authoritate, quia ſicut poteſt acquiri conſuetudine poſſeſsio, ita poteſt oppoſitione acquiratur niſi certo modo. cap. 2. de conſue. Franc. in d. c. auaritiæ. col. 2. facit c. in his. 11. diſtinct. ca. in nomine. 23. diſtinct. Panor. & alij in d. c. cum ſuper. circa finem. de cauſ. poſſeſ. facit gloſ. ſing. in authen. vt præponat. no. impera. colla. 2 §. 1. quæ vult omiſsionem ſolennitatis ex ſola conſuetudine introductæ, vitiare actũ. Et ideo oportet quòd is, qui eam allegat, eam probet.

Secundò, procedit gloſ. quando aliquis eſſet in poſſeſsione beneficij, tunc non licet alicui propria authoritate illud poſsidere, quia ſecus faciendo eſſet ſpoliare poſſeſſorem propria authoritate, quod non licet, vt in c. eum qui. de præb. in 6. Bal. in l. fin. q. 5. C. de edicto diui Adria. tollen. Et iſta eſt communis opinio, teſte Roch. de Curte in tracta. de iure patro. in verbo ius. q. 5. de Ripa. in lib. 2. Reſponſo. de reſcri. c. 31. quęritur. Panor. poſt Innocen. in ca. cum ſuper. circa finem. de cauſa poſſeſ. ca. licet. in 2. de præbend. lib. 6. §. 94. poſſeſsio quæ erat. & in verb. poſſeſſorium. § 47.

297 Nec obſtat l. ſi ex ſtipulatione. ff. de acquir. poſſeſ. quia loquitur quando aliquis erat in poſſeſsione: ſi verò res eſſet vacans licitum eſſet poſſeſsionem apprehendere propria authoritate, vt dicit ibi Iaſ. limita. 4. per l. fiſtulas. § 1 ff de contrahend. empt. gl. in l. 1. pro dote.

Pro l. fina. C. de edicto diui Adria. tollend.

298 Nec obſtat d. ca. eum qui. quia loquitur in eo qui violentiam adhibuit. vide reſpon. ad alia iura per Ioan. de Selua in tracta. de benefic. in 3. parte. q. 15. Fallit tamen in cle. vna. §. 1. de ſequeſtra. poſſeſ. & fruct. & ſic quando poſſeſsio hæreditatis à nemine detinetur, non eſt neceſſe intentare remediũ l. fina. C. de edicto diui Adria. tollen. ſed poteſt hæres propria authoritate poſſeſsionem capere. Iaſ. ibi. & Innocen. in cap. cum in officiis, de teſta. Petr. de Ferra. in ſua pract. in forma libelli quo petitur hæreditas ex teſta. in verbo iniuſtè occupauit.

Legatum quando poſſit apprehendi.

299 Nec obſtat l. non dubium. C. de lega. quæ etiam loquitur quando legatarius apprehenderet rem legatam ab alio occupatam. ſecus ſi à nemine poſsideretur. quia tunc poſſet. docto. ibi. gloſ. not. in capitu. fina. in gloſ. penulti. de ſucceſ. ab inteſta. Sic conſuluit Roma. de legatario vſusfructus, conſil. 312. circa propoſitam. Dec. conſil. 243. vt clarior. colum. penulti. & ſequen. & conſil. 424. proponitur. columna vltima. & Benedict. in repet. cap. Raynutius. in verbo ſi abſque. in 2. de legatis. nume. 145. cum ſequen. de teſta. Facit quod not. Innocent. Panormit. & alij in cap. cum ſuper. in fin. de cauſa poſſeſsio. Et in hoc regno conſuetum eſt, vt legatarius ab hærede petat, & ipſe ſibi ius non dicat, vt ſcripſi in procem. conſtitu. regni. in 1. tomo.

Vbi dicunt beneficiatum poſſe agere nomine eccleſiæ ſibi collatæ, antequam adeptus ſit poſſeſsionem illius, quando illud beneficium à nemine detinebatur, aliàs contra, quia eſſet ſpoliare poſſeſſorem propria authoritate, quod eſt prohibitum in c. placuit. 16. quæſtio. 6. & dicto cap. eum qui. Nicol. de Milis, in verbo poſſeſsio. §. 94. poſſeſsio quæ erat, & in verbo poſſeſſorium. §. 47.

300 Item facit quod not. Innnoc. & Imol. in c. inter quatuor. col. 2. de maiori. & obed. vbi dicunt quod eccleſia quæ labitur in hæreſim, vel ſchiſma, perdit iura ſua, & poſſeſſionem illorum, ſi tamen redierit ad fidem poterit poſſeſsionem apprehendere propria authoritate ſi per alium non fuerit occupata.

301 Idem ſi epiſcopus fuerit confirmatus, quia ſtatim poterit beneficia conferre, vicarium facere, & alios actus exercere, ſi nemo ſit in poſſeſsione illius diœceſis. de Selua in tract. de benefi. in 2. parte. q. 15. de Ripà d. lib 2. reſpon. c. 31. quæritur. videtur contrarium conſulere. ibi licet cernere.

302 Imò fortius habens canonicum titulum, ſi per vim occupet beneficium à nemine detentum, non priuatur iure ſuo, nec dicitur intruſus. Domi. & Peruſ. in d. c. cũ qui. tum quia non dicitur temerarius, cum habeat titulum, licet largius ſumatur quàm violentus. glo. no. in ca. tua nos. de ſenten. excom. ita in Prouincial. fol. 60. verſic. habens canonicum. Temerarius eſt, qui actũ à iure reprobatum committit. Domi. Archidiac. & alij in d. ca. auaritiæ. de electio. libr. 6. & dicto capitu. cum qui. tum quia non eſt violentus, de quo loquitur ille tex. ibi, violenti, &c.

Temerarius quis dicatur.

303 Tertiò, procedit dictum glo. quando eccleſia daretur ad proprios vſus, id eſt vniretur alteri eccleſiæ, tunc ſine authoritate ſuperioris non licet ingredi poſſeſsionem, quam nunquam habuit. ca. paſtoralis, de priuile. niſi ex licentia papæ, vt ibi. & papa vniendo nõ intendit præiudicare iuri epiſcopi. c. ſuper eo. de offic. delega. Petrus de Peruſ. in tracta. de vnione eccleſ. capitu. 2. quæſtione 2.

Vnitum beneficium non debet quis propria authoritate apprehendere.

Ratio diuerſitatis eſt, quia quando conceditur beneficium ad proprios vſus, videtur conceſſum, vt quædam proprietas: & cauſa poſſeſsionis & proprietatis eſt ſeparata, & nihil habent commune. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſ. Ideo nõ licet etiam domino intrare poſſeſsionem inuito poſſeſſore. d. c. placuit. & d. l. ſi quis in tantum. C. vnde vi. Sed quando conceditur in titulum, videtur cõcedi poteſtas adminiſtrandi, & ſic conſiſtit illa cõceſsio circa incorporalia, & in acquiſitione iſtorum iurium incorporaliũ, ſufficit patientia domini. l. quotiens. ff. de ſeruit. quam patientiam & authoritatem habuit ſtatim atque ſuperior confirmauit electionem de eo factam, vel ſibi beneficium cõtulit. d. c. tranſmiſſam. & hoc eſt notandum ſecundum Panorm. in cap. cum veniſſent. col. penulti. de inſtito.

304 Quartò procedit quando eccleſia concederetur in commẽdam, quia cum ſit quaſi depoſitarius, non poterit propria authoritate poſſeſsionẽ apprehendere. gl. & docto. in ca. nemo. de elect. lib. 6. Roma. conſ. 350. in caſu. col. 1. & ſeq.

305 Quintò, procedit, quando non leuaſſet literas apoſtolicas, quia confirmatus ante non poterit adminiſtrare. d. cap. auaritiæ. Aliàs incurreret illam pœnam. ca. iniunctè de elect. in extrauag. communibus. in maioribus dignitatibus.

306 Sextò, procedit quando habuiſſet confirmationem ab eo, qui nõ eſt loci ordinarius. Anto. & Fel. in c. ne Dei. col. 2. de ſimo. dicens hanc opinionem in practica ſeruari, vt poſsit propria authoritate apprehendi poſſeſsio. & ſic intruſus non iuuatur hoc decreto, quia eſt exceptus, & quis dicatur intruſus? ſcripſi in gloſ. concord. in hoc tit.

307 Quæro, quid ſi violentus petit à papa ſibi confirmari beneficiũ per vim obtentũ, & papa hoc facit, & poſtea poſſedit per triennium, & vltra, an poſsit moleſtari? Videtur quòd non, quia videtur purgare violentiam à papa impetrando. Breui reſpon. contrarium, quia quando quis occupauit beneficium, vel aliam rem per vim, & poſtea facit ſibi à ſuperiore confirmari, & concedi, illa conceſsio non valet, nec tribuit ius. tex. aureus in l. authoritate. C. vnde vi. & tex. in l. a. & ibi gloſ. C. de fund. & ſalti. rei do. lib. 11. Alex. conſil. 3. ex his quæ. nu. 13. col. vlt. in 5. vol. Barb. conſil. 41. illud affero. col. 4. & conſil 63. ſapienter. col. 10. in 1. volu. & conſil. 24. clementiſsimi. colum. 2. in 2. volu. & conſil. 13. à loue. col. 11. vol. 3. conſil. 55. clementiſsimum. col. 1. in fine. & ſeq. in 4. vol. Curtius in tract. de feud. in 2. parte. q. 3. Fel. in c. poſtulaſti. col. 18. verſic. circa quartum. de reſcrip. Facit tex. in ca. ſi gratioſè de reſcrip. in 6. in fine. c. dudum. 2. in fi. ibi, nec intentionis noſtræ fuerit aliquid ei de nouo concedere, ſed vt per indulgentiam poſſet habita licitè retinere. de electio. nam iniuriam facit beneficio & dignitati, qui ea iniuſtè detinet. text. in cap. multi. & ibi Præpo. 40 diſt.

Confirmatio papæ non facit titulum coloratum, qui eſt violentus.

Quia ea quæ ſunt iuri contraria, nunquã intelliguntur confirmata. Bald. in ca. 2. in princi. col. 2. per quos fiat inueſtit. per gloſ. in d. l. 2. de ſalti. rei. donec confirmatio facta de intruſo valet. Bald. in c. cum literis. col. fin. de reſtitu. ſpolia. Item gratia non faciẽs mentionem de illicita occupatione beneficij, non valet. Panor. in c. præterea. vlti. not. de iure patro. & in ca. quiſquis. de electio. Domi. in dicto ca. cum. de præbend. lib. 6. Felin. in ca. in noſtra. correla. 2. de reſcri. & ſic titulus non eſt coloratus.

308 Limita quando papa ex certa ſcientia de nouo concederet inuaſori expreſsè habita mentione intruſionis, & violentiæ, quia tunc videtur illam violentiam remittere, & de nouo conferre. Salicetus in dicta l. authoritate. Panormitanus in capitu. quiſquis. de electio. & capitu. per inquiſitionem. colum. 3. ibid. facit quod not. Bart. in

tract.

tract.de tyrannia.q.10.Feli.latè in c.poſtulaſti.col.18.& ſeq.de reſcri. Barba. d.conſil. 55.colum.3.

Et hic poſt triennium non poterit moleſtari, vt hoc text. nec obſtat ꝙ violentus ſemper poteſt moleſtari, verum eſt nõ purgata violentia, ſed hic purgauit violentiã impetrando à Papa, ergo amplius non dicetur violentus nec intruſus, quod eſt notandum.

Spolians an iuuetur hoc decreto.

309 Idem in alio ſpoliatore non violento, vt non gaudeat hoc decreto poſt triennium, tum quòd nõ habeat coloratum titulum, ſed nullum, tum etiam quia futurus poſſeſſor non præſcribit res furtiuas, & inuaſas. §. furtiuè. inſtit.de vſucap.& quia non poſſidet, ſed tenet.c.eum qui.de præb.in 6.probat D.Gomeſ.in queſt.11.ſuper regula cancella. vbi etiam vide quid in ſubrogato in locum ſpoliati.

Arreſtum contra ſollicitatorẽ aſtu beneficia acquirentem.

Item anno 1520. die 21.Februarij, fuit dictum contra ſollicitatorem D. Archidiaconi Pariſien.du Bellay, ꝙ in carceribus detineretur, donec reſtituiſſet impetrationes, quas fecerat de beneficiis ſui domini Archidiaconi.

Fratres minores beneficia nõ habeant. Arreſtum.

310 Vigeſimooctauò, ſunt inhabiles fratres minores, & alij mendicantes, quia hoc eſt propriè contra regulam illorum, & mendicitatem Benedi.in repet.ca. Raynutius.in verbo & vxorem.nu.218. & ſeq.de teſt.per cle.exiui de Paradiſo.de verbo.ſignifi. c.cũ ad monaſterium.de ſtatu.regula.& de hoc extat ordinatio regia in rub. de conceſsio. præbẽ.in ſtylo parla. quæ bene ſeruatur in hoc regno, & fuit ſecũdum eam prolatum arreſtum Tholoſę nuper, vt habui ab egregio & doctrina admirabili viro, domino de Serta, olim ſenatore regio in dicto parlamento, nunc verò præſide ibi, integerrimo & excellentiſsimo. Fallit in epiſcopatu & archiepiſcopatu, quos ad nominationẽ regis habere poſſunt: ideò in eis hoc vti poſſunt decreto, vt dico in §. 1. verſi. conſanguineis.de regla ad præla. no. fa. ſupra.

311 Vigeſimononò, regularis eſt inhabilis ad beneficia ſecularia. & contrà, ca. placuit.2. 16.quæſt.1.§.volumus.de colla.in concord. & dicit Ouidi. Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci. Ioan.Fabr.in rub. Inſtitu.de nupt.& Bald.in c.cum cauſam. de elect.de Viᵭxio in tracta.de elect.c.7.ſecundę partis. Item collatio facta monacho de parochiali eccleſia conſueta regi per ſeculares ſine diſpenſatione ipſo iure non valet, & ſic ius conferendi ad ſuperiorem deuoluitur. Bella mera decis.172. collatio. & 714.domi.de Rota decis. 28. collatio facta.de pręben.in nouis.& decis.5.in religioſo.de iure patron.in eiſdem.in nouis.& ſic collatio non eſt colorata, cum ſit nulla, nec iuuatur hoc decreto, qui poſſedit per triennium. Téne tamen quæ dixi ſuprà nu.139. quia regularis, vel ecõtra, non eſt omnino inhabilis, & ſic coloratum habet titulum. ideò poteſt iuuari hoc remedio.

312 Trigeſimò, mulier eſt inhabilis ad beneficia eccleſiaſtica. Inn.& alij in ca.cùm noſtris.de cõceſ. præb.dixi ſupra in 1.amplia. vbi poſſunt habere prælaturas.

Item non baptizatus, quia non poteſt ordinari.c.ſi. de presbytero non baptizat, alij inhabiles extrahi poſſunt ex prac. crimina. Bernard.de Luco Hiſpa.

Itẽ qui interdictũ violauit, dicitur inhabilis.c.1.de poſtu.prę.quia eſt irregularis.c.is cui.de ſent.ex.in 6.& religioſi, ſiue ſint exempti ſiue nõ, ſunt excõmunicati.cle.1. de ſentent. excommu. & qui alios inuenerit, hic addere poterit.

Impetrans beneficium viuentis nõ iuuatur hoc decreto.

313 Præterea non iuuatur hoc decreto, qui eſt inhabilis ad beneficium obtinẽdum ſi obtineat, ſiue fuerit inhabilis ad tẽpus, ſiue perpetuò.ele.vlt.de vit.& ho.cle.extra execrabilis.de præbẽ.in extrauag.Io.22.Et ſic qui impetrauit beneficiũ viuentis, eſt inhabilis, & nõ iuuatur hoc remedio, ſiue poſſederit poſt obitũ eius, cuius beneficiũ impetrauit, ſiue ante. Quod enim ab initio nullum eſt, non poteſt cõualeſcere.l. quod in initio.ff.de reg.iu. & ab initio erat inhabilis impetrãs.per c.1.& per totũ.de cõceſ. præb.& decis Rotæ.439. ſi agẽti in nouis, & ſcripſi in procemio cõcor.in gl.ſati. Quãnis contrariũ teneat D.Gomeſ.in q.44.qui ſaluari poteſt, quãdo poſt mortem de nouo impetrauerit: & ſic triennium poſtea poſſederit. Hoc tamen debet exprimi, vt abundè ſcripſi in praxi beneficiali in reſcripto reſignationis.

Homicida nõ eſt ipſo iure priuatus beneficio, & an reſignare poſſit.

314 Notandum eſt, ꝙ licet homicida, & quidã ſupra nominati ſint inhabiles ad beneficia obtinenda, tamen nõ ſunt ipſo iure priuati beneficiis obtentis, ſed per ſententiã ſunt priuandi, niſi illi quos proximè referam. & hoc probatur per text.in c.clericis.ibi, honore priuetur & loco.ne cleri. vel mona.& c.ex literis de exceſ.præla. Card.in cle.conſtitutionẽ.§.cæterùm.in fi. de elect. Panor. in c.vlt.in 2.notab.de exceſ. præla.& in ca. item cũ quis.in gl.2.de reſti.ſpol.& c. eum noſtris, de conceſ.præb.col.vlti.de Ana.in c.2.de cleri.pug.in duello.Feli.in c.de quarta.col.49.de pręſ.facit c.ſtudeat.in fi.50.diſtin.ibi, eccleſiæ ſuæ. Et ibi hoc tenet Præpoſit.col.2.c.ſi tibi abſenti.de præb. libr.6. Licet Archi.& Domi.inducãt illum text. contra.& Deci.in c.dilecti. col.1.de excep. Soci.in c.poſtulaſti. de foro compet. & iſta eſt communis opinio, teſte Ferra. in cautela 44.canonicus.

315 Imò homicida ſi eſſet per ſententiã condemnatus pro homicidio, nõ eſt beneficio priuatus, niſi per ſententiã priuetur. Prępo. in d.c.ſtudeat.50.diſt.c.fraternitatis.de cleri.excom. miniſtran. Bal.in l.cum fratrem. colum.3.C. de his quibus vt indignis. Feli. & Deci.in c.1.colum.3.verſi.circa.de reſcri.

& c.ſciſcitatus.col.1.& 2.ibidem Felin.d.c. inquiſitionis.col.1.& ſeq.Aufrer.in deciſio. ſuis.q.436. Item & cætera.an ſi contra. de Viaxio in tracta.elect. a.parte,q 30.

Arreſtum.

Et ſic poteſt reſignare etiam poſt concluſionem,etiam poſt ſententiam priuationis ſi ab ea fuit appellatum. per l. qui à latronibus.§.fi.ff.de teſta.Et ſic,fuit iudicatũ in magno conſil.de quo alias ſcripſi. licet videatur de hoc dubitare Boer. in deciſ. ſuis q.206.& quia ſupra.

cautela pro homicida.

316 Etiam ſi eſſet homicidinm ex induſtria perpetratum.Auffr.q.207. Collecta.in d.c. inquiſitionis. ideò cautela eſt, vt ante ſententiam renunciet in fauorem amici ſui,& poſtea impetret diſpenſationem à Roma. pontifice, & rehabilitationem, quam vocant,demum is,in cuius fauorem renunciauit,iterum reſignet,& eidem Papa cõferat. Fel.in d.c.inquiſitionis.col 1 Thom. Ferra. d.cautela 44.Et ideò ipſe facit fruct⁹ ſuos, donec priuetur.Panor.in c.item cùm quis. de reſtit.ſpol.Feli.in d.c.de quarta.Tamen ſi poſtea priuetur, eos reſtituit eo modo, quo prædo & intruſus.l.prædonis.ff.de petitio.hęredi.& ibi Angel.& Paul. quod poteſt de facto millies contingere, teſte Hippo.ſing.268.verus poſſeſſor. Secus eſt in illo,qui eſt ipſo iure priuatus,qui omnes fructus reſtituit à die commiſsi criminis. glo. ſing.in authen.de inceſtis nupt.in verb.imminere.col.2.Bald. in Marga.in verbo priuatio.l.eum qui.ff. de his quibus vt indig. multa congerit more ſuo do. Andre.Tiraquel.in repet.l.ſi vnquam.in gl.reuertatur. num.219. C.de reuo.donatio.

Differentia inter priuatũ & priuandum.

317 Et epiſcopus poteſt cum homicida circa ſimplex beneficium diſpẽſare,ſed circa curatum ſolus Papa per nota. in c.2. de cleri. non ordi.mi.& c.2.in fine.de cler.pugnan. in duel. & in c. ſtudeat.50.diſt.non poterit tamen epiſcopus diſpenſare. poſtquã quis impetrauerit illud beneficinm, etiam ante litis conteſtationem, quia per impetrationem eſt ius impetranti quęſitum,teſte Domini.conſil.105.ad ſupplicationem.q.vlti. quicquid dicat Igne.in l.neceſſarios.§.non aliàs.in lectur.num.97. cum ſeq.ff.de ſenatuſconſul. ſylla.

Ipſo iure quis nõ priuatur beneficiis,fallit vt infra.

318 Regula ergo eſt,quòd homicida vel alius delinquens non eſt ipſo iure priuatus ſuis beneficiis.Ioan.de Ana.in c.fi.de homicid. Panorm. Feli.& alij in c.quęrelam.de iureiurand. nam priuatio ipſo iure non inducitur niſi in caſibus à iure expreſsis,per gloſſ. in c.fin.de iure patro.l.ſi ſeruum.§.prætor. ibi.non dixit prætor.ff.de acquir.hæredi.l. at ſi quis.§.diuus.ff.de religio.§.ſina utem. ibi,nec quælibet eſt lex aliquid tale dicens in authen.de non eligen. ſecun.nuben.collat.1.capit.ſi compromiſſarius.de electionibus,libro 6.

Caſus in quibus quis eſt ipſo iure priuatus.

319 Primò,fallit in crimine hęreſis.c. cùm ſecundum leges. & c. vt commiſsi.de hæreti. lib.6. & dixi ſupra limitando.per c.ad abolendam,de hæreti.

Secundò, perdit officium ſuum,regula in crimine ſimoniæ.Feli.in c. inſinuatum.per illum text.de ſimo.& c.2.col.3. de reſcri.& in extrauag.cũ deteſtabile.illo titu.in communibus.glo.in verbo ipſo iure.§. deinde. de elect.in prag. vide gl.in c.niſi, in verbo, ſed duntaxat. de renun.

Tertiò,in c.fœlicis.de pœnis.lib.6.vbi loquitur de percutiẽte cardinalem, vt ſit ipſo iure priuatus ſuo beneficio.

Quartò,in cle. multorum.de pœnis,quæ loquitur in eo qui cepit clericum, & in carceribus detinuit, donec reſignaret beneficium, quia ſi inferior epiſcopo fuerit, ipſo iure ſuis eſt beneficiis priuatus, vt ibi cernere licet.

Quintò,in violento,in cap. cum qui.de præben.lib.6.& ſupra dixi.

Sextò, in homicida qualificato, de quo in c.1. de homi.lib.6.& in c.in quibuſdam. de pœnis. Idem ſi interfecerit parentes, vel alterum,ſeu fratres, aut clericum. Feli.in d. c.inquiſitionis.vide Ioan. de Ana.conſ.63. præſuppoſito.

Septimò,in falſario literarum Papæ.c.ad falſariorum. de crimine falſi.vide text.in c. in quibuſdã. ibi,& beneficiati beneficium prorſus amittant.de pœnis.

Octauò, qui promittit augere penſionẽ, vt eccleſiam,conſequatur.c.cùm clerici.de pact.vbi vtitur verbo ſpolietis. ibi, tamen videte docto.

Nonò, in c.1. in fi.de elect.in 6. alios caſus ſi inueneris, hic addere poteris, bone lector.

320 Quintò,regula prima fallit, quando triennium non eſſet completum,etiam ſi parum reſtaret,tunc ante triennium completum poteſt moleſtari.gl.co.tit.in pragm.in verbo triennio.arg.c.ad noſtram.de regul. c.commiſſa.de elect.in 6. cle. vna.in verbo triennium.de ſequeſt.poſ.& fruct.l.fi.C.de repud.hęre.quia vbicunq; lex requirit certum tempus, oportet ꝙ ſit completum, & computatur de momento ad momentum. l.3.§.minorem.ff.de minor.l.omnibus.1.de act.& ob.Nam hic duo requiruntur, videlicet curſus tẽporis, ſcilicet triennij, & poſſeſsio pacifica & continua.c. cũ de beneficio.& ibi Phili.Peruſ.not.2. de præb.lib.6. Bonif.in cle.vna.col.4.de ſeque.poſ.& fru. niſi lex declaret incœptũ tempus ſufficere. l.qua ætate.ff.de teſt.c.cũ in cunctis.§.inferiora:de ele.cle.vlt.de æta.& quali.& ibi gl. & doct.nã iſta computatio eſt naturalis,& tempus eſt perfectũ,quod ex omnibus ſuis momentis conſtat,quaſi ex ſuarũ partium aggregatione, tam materiali quã formali. Bal.in c.cũ viceſimum. in fi. de offi. delega, *Triennium debet eſſe completum.*

321 Quæret aliquis, quid ſi quis poſſedit biennio pacificè, & colorato titulo, demum eo mortuo alter per annum pacificè, qui vult *Tempus prædeceſſoris,an poſſit.*

Iungi cũ tempore ſucceſſoris.

vult coniungere illum annum cum duobus annis ſui prędeceſſoris, an poſsit? Breuiſ reſpon. ꝙ nou, vt tenet gl. iu pragmat. in verbo poſſedit, quia ſicut in bonis eccleſię nõ ſucceditur iure hæreditario. c. 1. de præben. & c. 1. & penul. de pecul. cleri. ſic nec in titulo beneficij, qui debet haberi à ſuperiore, ſuccedetur. Panormitanus & Decius in dict. c. 1. de teſt. text. in c. Moyſes. & c. apoſtolica. 8. q. 1. Card. in clem. vna. q. 12. col. 4. de foro compet.

Itẽ quia titulus prædeceſſoris morte fuit extinctus. c. qui in viuorum. de conceſ. præbend. nam mors omnia ſoluit. §. deinceps. in authent. de nuptiis. collatio. 4. ideò non continuatur.

Miraculoſè reſurgens beneficium non recuperaret, nec vxorem.

322 Vnde ſi beneficiatus miraculoſè reſurgeret, nou poſſet beneficiũ repetere, ſicut nec vxorem, cùm morte ſit ſolutum matrimonium. gl. in verbo, vacar tium. in extraua. ſuſcepti. ne ſede vacan. in communibus. gl. in verbo nunquam. in c. liciiè. 32. q. 7. facit text. in l. cùm duæ. ff. de captiuis.

323 Nec refragatur tex. in l Põponius. §. cùm quis. ff. de acquir. poſſ. vbi ſucceſſor acceſſione ſui authoris vtitur cum ſua cauſa, ſuiſque vitiis, ſiue ſit generalis, ſiue ſingularis, etiam reſpectu poſſeſsionis. l. id tempus. & ibi Paul. ff. de vſuca. l. emptori. C. de euict. quia reſpon. loqui in prophanis, iu quibus ius poteſt in ſucceſſorem trãſferri: hic in beneficialibus, in quibus ſucceſsio eſt prohibita, vt ſupra dixi. & an tẽpus debeat eſſe continuum? Tradit D. Gomeſ. in q. 16. ſuper bac regu. cancel. & q. 20.

324 Nec me mouet ſi replicetur de cap. cum de beneficio. ibi, ab vno, vel pluribus. de præb. libr. 6. vbi in inducenda pręſcriptione vel conſuetudiue cõiunguntur tempora incipientis præſcribere, & ſucceſſoris. Reſpond. nõ eſt ibi mirum, quia ad hoc vt beneficium dicatur regulare, vel ſeculare, oportet diſpicere à quo fuerit poſſeſſum, & ſic iungitur tempus, vt illa qualitas cognoſcatur, ſecus quoad præſcribendum titulum beneficij, vt hic, nec cõiungeretur etiã ſi ſucceſſor eſſet ſubrogatus in ius & poſſeſſionem alterius per ſupradicta, quod poteſt fieri, vt not. Rota deciſ. 385. notat quod ſurrogatus. in antiq. & multa de bac ſurrogatione dixi in §. declarantes. in gl. ſucceſſores. de mand. apoſto. vide tamen quę ſupra ſcripſi, num. 143.

325 Quartò inſuper, an probatis extremis, id eſt probato ꝙ poſſedit primo anno & tertio, probetur poſſeſsio continua? Reſpon. ſic, per gl. ſingul. in c. volumus. 16. q. 4. vbi dicit ſufficere probare ꝙ poſſedit in principio, & iu fine, quia poſſeſsio præſumitur continuata. glo. & doct. in l. ſiue poſsidetis. C. de proba. & ſequitur Ioan. Fab. inſtit. de vſucap. in prin. Bar. & alij in l. Celſus. circa finem. ff. de vſucapionib. Et Bald. in l. fi. 15. oppo. C. de edic. diui Adriani tollen. Quod

Probatis extremis poſſeſſio præſumitur continuata.

intellige & declara, vt per Matheſsilla. ſingula. 117. nota mirabilem doctrinã. & Corſet. ſingu. incipiente poſſeſsio poſſeſsionis. Panormit. & de Ripa in c. cùm eccleſia. in glo. 3. de cauſa poſ. & Panormitauus in ca. accedentibus. de priuilegiis. Feli. in c. inter dilectos. col. 3. verſ. ex quibus. de fide inſtr. Barba. conſ. 8. ſapienter. columna 10. & ſequenti, in 2. volumine. & con. 37. ſcribitur. colum. 9. verſi. pręterea. adduco rationem, & c. ibidem. Alexan. conſ. 39. viſis ſcripturis. colum. 2. verſi. vnde probato initio. in 2. volu. latè Io. Franciſ. iu repeti. d. l. Celſus. quem vide.

326 Inſuper quæro quid ſi fuerit interrupta poſſeſsio, an poſsit coniungi tempus, vtpote ſi quis duos annos poſſederit pacificè & poſtea reſignauit, tamen reſignatio non valuit, & ſic reuerſus eſt ad ſuũ beneficiũ. per capit. ſi beneficia. de præbendis. libr. 6. An ſi per annum poſtea poſſederit, poſsit vti hoc decreto coniungendo duos annos cum hoc vltimo? videtur quòd ſic, quia non cenſetur diuertiſſe, qui ſtatim reuertitur. l. quicquid. ff. de regulis iuris. §. pauonum. inſtit. de rerum diuiſ. Crotus iu l. ſi is qui pro emptore. col. 2. ff. de vſucap.

Interrupta poſſeſſio an continuetur.

327 Contrarium videtur verum per text. hic, proximo. nam nõ videtur proximũ, quando eſt intertuptum. item poſſeſsio interrupta non continuatur. l. naturaliter. ff. de acquiren. poſſeſ. l. Pomponius. §. cum quis. de acquirenda poſſeſsione. Et ideò quando præſcriptio interrumpitur, totum tempus præcedens in irritum cedit, adeò ꝙ opus eſt illam de nouo incboare, & erit neceſſarius idem temporis curſus, qui primo requirebatur. Panormita. in c. illud. & iu cap. cum non liceat. de præſcrip. Bartol. & alij in d. l. naturaliter. probat textus in l. ſi ædes. §. libertas. & ibi Bald. ff. de ſeruitu. vrbanorum prædi. Io. Franc. Balb. iu tract. de præſcri. in 3. parte ſextæ partis principalis. & hoc ex ſtricto iuris rigore verum eſt. licet opinio cõtraria æqua videatur. vt dixi ſupra amplia. 22. & iufra limita. 13.

328 Idem puto ſi per metum coactus eſt reſignare, & poſtea rediit ad ſuum beneficiũ ſine noua collatione, quod poteſt. c. abbas. in 2. not. de bis quę vi metúſve cauſa fiunt, quod poſſedit per biennium. nam ſi ſemel amiſerit poſſeſsionem, non ſuffragatur eidem tempus, ſecus ſi non amiſerit poſſeſſionem.

Reſignans metu, an hoc decreto iuuetur.

Arbitror tamen æquius eſſe, huuc metu renũciantem, ſi poſſederit ante metum per bieunium, & poſtea per annum, quòd poſſit coniungi eo reſtituto iſtud tempus, tum primò quia nõ eſt prohibita acceſsio temporis in vno & eodẽ, etiã in beneficialib[9], licet in diuerſis ſecùs. tũ etiã quia poſtquã reſtituitur ſine noua collatione, quod eſt fortius, vt ſuprà dixi: ideò uou videtur amiſiſſe titulum, nec poſſeſsiouem, ergo nõ eſt interru

interrupta, vel habetur ac ſi non eſſet interrupta, ité reſtitutio eſt facienda, vt vnuſquiſque in integrum ius ſuum recipiat. l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de mino. non reciperet renuncians ius ſuum, ſi poſſeſsio non continuaretur. præterea eiuſdem poſſeſsionem, quæ in animo conſiſtit. l. licet. C. de acq. poſſeſ. nó amiſit ſic renuncians, ideò cum reſtituitur ei naturalis, ius fingit nunquã alium poſſediſſe, ſed poſſeſsioné ſemper remanſiſſe penes iſtum, ſaltem animo, qui animus probatur iuramento. glo. in § ſed iſte. in ſtus. de actioni. & iſta opinio eſt æquior etiã in reſignante cauſa permutationis, quæ non eſt ſortita ſuum effectũ, & in terminis. c. ſi beneficia. de præbendis libr. 6. & vide text. not. in c. 1. 16. q. 6. vbi ſic dicitur. ſi quandoque à ſacerdotibus & authoribus eccleſiæ quædam ſcripturæ quoquo modo per metum aut fraudẽ, aut per vim extortæ fuerint, vel vt ſe liberare poſſint, quocunque ab eis conſcriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium vel nocumentum valere cenſemus. ſed ſi poſſeſsio interrumperetur, eſſet ei nocumento, ergo contra text. nota. vide quæ dico in 13. limita. infra.

Arreſta.

Beneficium non perpetuum non comprehenditur in hoc decreto.

329 Sextò, perdit officiũ prima regula, quando beneficium non eſſet alicui perpetuò datum, ſed ad tẽpus, vt in abbate ſancti Sulpitij Bituricen. qui ad triennium eligitur, ſi poſt triẽnium deſtituatur, non poterit hoc vti remedio. nempe ſciẽdum eſt quoſdam monachos eſſe indomitæ ceruicis, & effrenatæ ſuperbię: quos dum abbates ad religionem cogere voluerint, in eorum deiectione conſpirant: & alium moribus ſuis conuenientem ſibi præficere contendunt: quales erant illi, qui in necem beati Benedicti conſpiraſſe leguntur: pro huiuſcemodi conſtitutum eſt vt abbates & alia officia per ſacerdotes inſtituãtur: vtor verbis tex. in c. abbas. 2. in 18. q. 2. & ſic videsis quare fuit inſtitutum vt religioſis beneficia manuaria eſſent. Vnde domi. de Rota deciſ. 1. primò quòd monacho. de reſtitu. ſpolia. in antiq. tradunt quòd ſi religioſo detur beneficium manuarium, ſeu manuale, ipſi vel monacho habenti adminiſtrationem, ſeu prioratum ad nutũ abbatis amouibilem, non competit aliquod remedium in cauſa reſtitutionis.

Monachus an poſſit poſt triennium moleſtari ſuper manuali beneficio.

330 Primò, intellige contra ſuum abbatem & ſuperiorem, quin illa beneficia ab eo non obſtante triennio remoueantur. c. cum ad monaſterium. §. tales. de ſtatu regula. c. 1. in fi. de priuileg. in 6 Inno. & alij in c. olim. de accuſa. & ideo monachus ab abbate ſpoliatus non poteſt agere contra illum poſſeſſorio recuperandæ. Baldus in l. cum affirmes. C. de libera. cauſa. plenè Feli. in c. cùm dilecta. colum. 19. verſi. monachus. de reſcrip. Imò ſi abbas conferret monacho tale beneficiũ manuale, & promitteret non auferre ei per vitam, adhuc poſſet auferre, tum quia eſt contra naturam beneficij, & pactum contra naturam actus non valet, videlicet vt præcariũ non reuocetur. l. cum precario. ff. de præcar. tum quia talis promiſsiu non valet, tanquam facta inter dominum & ſeruum, nam monachus ſeruo æquiparatur. Imò dicitur ſeruus. c. multos. 54 diſt. gl. in regul. cancella. 37. Archidia. & Domi. in capitu. præſenti. de offi. ordi. in 6. de Selua in tracta. de benefi. in 3. parte. q. 69. etiam ſi iuraret non reuocare. Collecta. in ca. porrecta. de confir. vtili. Sed quoad extraneũ poſſet vti hoc decreto, & ſic quo ad tertium. Baldus vbi ſupra. quia cenſetur perpetuus, ſi à ſuo ſuperiore non amoueatur. argu. l. ſufficit. ff. de condict. indebi. cum liberas ædes contra alios habeat. gloſ. in l. loci. §. penulti. ff. ſi ſerui. vendi. nec ſua obedientia reſpectu abbatis debet eſſe monacho detrimento quoad alios, alioqui religioſus eſſet deterioris conditionis quàm non religioſus, contra text. in ca. cum qui. de prębend. in 6 & contra id quod dicitur, quòd optimam partem elegit ſibi. & pro iſta ſententia eſt text. in l. qui præcario. ff. de præcariis.

331 Secundò intellige, quòd ſi abbas ſine cauſa monachum remoueret etiam à prioratu manuali, poſſet idem implorare officium ſuperioris, vt ſine cauſa non remoueatur, & ex ſola malitia abbatis, inſtar ſerui. l. 1. C. de precib. imper. offeren. Inn. in capit. inſinuante, qui clerici vel vouentes. quod bene ſeruatur in Francia, prout inuenit Decius in capis ad noſtram. circa fi. de confir. vtili. quia Franci adeò ſunt iuſtitię addicti, vt nullam perſonam ex malitia moleſtari permittant. vide Ioan. de Selua in tract. de beneficio quæſtio. 68. tertiæ partis. & pauci apud Gallos religioſi ex ſuis beneficiis deſtituuntur, ſine magna cauſa. gloſſ. in cap. cùm inter. 1. de elect. quæ allegat cap. monachi. de ſtatu mona. & Guilliel. de monte laudu. in c. cùm ſingula. colũ. 3. de præben. in 6. dicit in hoc caſu vidiſſe quendam monachum per epiſcopum Tholoſanum aduerſus abbatem ſuum ad prioratum reſtitutũ: imò ſi malè tractetur ab abbate ſuo, poteſt petere, vt ad aliud monaſteriũ transferatur, & debet transferri. per §. final. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. l. 2. ff. illo titu. vbi doctores.

Monachus deſtitutus quando poſſit officiũ ſuperioris implorare.

Ego vidi quendam monachum deſtitutum appellaſſe tanquam ab abuſu ad Pariſien. ſenatum, & ſuam appellationem admiſſam, & ipſum per arreſtum ad priorem ſtatum reductũ, anno 1544. die 15. Decembris. tamen in hoc debẽt iudices aduertere ne per hoc frangatur & irritetur reformatio, nam in religionibus reformatis, quæ paucæ ſunt, hæc non debet admitti appellatio.

Arreſtum.

323 Tertiò, intellige quòd licet prior manualis

lis poſsit ad nutum abbatis expreſsè reuocari, tamen per mortem abbatis non cenſetur reuocatus. tacitè Panormi.c.ſi. notab. 3.colum.1. verſi.ex quo infero.de præcar.& Dec.in d.c. ad noſtram.in ſi. & ſic requiritur expreſſa reuocatio,alioqui ante reuocationem non poteſt alteri cõferri,vt de præcario dicitur in l.1.ff.de præ.& c.ſi. illo tit.

Conſuetudo non valet, vt manuale irreuocabile ſit.

333 Quartò intellige,quòd non poteſt induci conſuetudo,quòd beneficium manuale efficiatur irreuocabile, quia cum illud ſit in facultate abbatis, ſi non eſt vſus tali facultate,conſuetudo nõ inducitur, nec pręſcriptio quia in actibus meræ facultatis conſuetudo induci non poteſt. Panorm.& alij in d.c.ad noſtram.& in c. Ioannes. in ſi. de cleri.coniug.per l.qui iure.ff.de acquirenda poſſeſ.

334 Sic nec ſtatutum ligat ſucceſſorem, quo cauetur ꝙ ſolus abbas non poſsit reuocare beneficiatos ad clauſtrum, quia abbas in præiudicium ſucceſſoris nihil poteſt faceſe ſine authoritate epiſcopi, nec alienare, nec locare, nec ſtatuta monaſterij alterare. c.abbatibus. & cap.alienationes.12. q.2.ſic conſuluit Federi. conſi.259.caſus talis.

Monachi à papa cõfirmati nõ poſſunt remoueri.

335 Quintò intellige, ꝙ ſi illud beneficiũ manuale eſſet per Papam confirmatum, non poterit remoueri etiam ab abbate. Ioannes Andreas,Domi.& alij in c.præſenti.de offi. ordi.lib.6.& in capit.cum ſingula.de pręb. eodem libr.Imol.in c.niſi. colum. penul.de præb. quia quando princeps concedit aliquod beneficium,intelligitur cõcedere pleno iure.Bald.in l.beneficium.ff.de conſtitu. princi.allegat §.illud. in authent.conſtitutio.quæ de dignit.colum.6.beneficium tamen per hoc non mutat ſuam naturam,ſed eo vacante reaſſumit ipſam,teſte Anth. Butrio.in capitu. porrecta,colum. ſecunda,de confirmar. vtili. Felinus in ca.in noſtra.colum. vltima.de reſcri.Et quilibet prioratus regularis cenſetur ad nutum reuocabilis, niſi ſit curatus,vel conuentualis, teſte Aegidio,deci. 203.quilibet, quem ſequitur Paulus Pariſ.conſ.43. pro do.Hieronymo,columna 1. in 4. volumi. niſi à papa collatus ſit, vt ſequitur.

Quod intellige quando eſſet facta confirmatio ex certa ſcientia Papæ, quia tunc efficitur obedientiarius Papæ, ſecus ſi confirmatio fuerit facta ſimpliciter. Panor. in c.niſi eſſent.in fine.de præbendis.Cardi.in clem.1.in verbo reuocari.de ſupplen.negli. prælato.facit quod dicit Archidia. in d.ca. præſenti. quòd ſi Papa cõferat prioratum monacho,nõ tenebitur renunciare ad pręceptum abbatis, quia quantum ad hoc eſt emancipatus.ca. ſi monachus.16. quæſtio. 1.Baldus in c.illud.de maioritate.quem ſequitur Barbatias in c. cùm acceſsiſſent.numero 85. cum ſeq. de conſtitu.Et ſic etiam hoc decreto iuuaretur contra ſuperiorem, hodie tamen monachi beati Benedicti poſſunt cõſtitutione benedictina dictante remoueri, etiam ſi à Papa confirmati vel inſtituti fuerint,& hoc cauſa rationabili,perinde ac ſi à ſuis ſuperioribus eiſdẽ eſſet prouiſum, vt cenſuit Senatus, anno 1519. die 15. Martij, pro abbate *de ſainct Vaſt*, contra fratrem Ioannem Cautier. & hoc patet in conſtitutio.Benedict.capitu.32.de obtinentibus benefi. ex collatio. apoſt. & ſicut alij ſubiecti ſunt. Imò vidi appellari tanquam ab abuſu à cõceſsione & executione, quando religioſus reformatus petit à Papa ſibi confirmari beneficium temporale ad vitã, & non obſtante confirmatione & prouiſione ſic facta,fundatio maximè regia monaſteriorum ſortiretur effectum. ita fuit dictum anno 1546.die 10.Martij,pro conuentu Sancti Victoris Pariſien. nec poteſt impedire reformationem hæc Papæ prouiſio alicui religioſo facta, poſtquam permittitur reformatio,ergo & omnia ſine quibus. l.2.ff. de iuriſdictio. omnium iudicum.& niſi in ſignatura fuerit dictum, quòd pro ſolo nutu abbatis nõ poſsit remoueri, hoc non addetur in bullis, vt eſt in regula cancel.35. & iſta clauſula vt non poſsit amoueri,interdum eſt cauſa multorum malorum & vagationis monachorũ.hęc tamen clauſula non eſt neceſſaria, quando Papa confert ſeculari beneficium regulare, quia tũc non poterit ad nutum remoueri, quia beneficium pleno iure ei cenſetur cõceſſum, vt Felinus in dicto c.in.noſtra.in fine,de reſcriptis.docet.

Arreſtum.

Arreſtum.

336 Sextò intellige, quando beneficium ſui natura eſſet perpetuum, tunc per abbatem non poſſet remoueri,quia talis collatio intelligitur facta cum ſua qualitate. clement. vna. de ſupplen. negligentia prælatorum. & c. vno de capellis monachorum.in 6. notabili.Philip.Peruſ.in d.c.præſenti.& tunc non poſſet moleſtari, cum regulariter in Francia omnia ferè beneficia ſic regi ſint ſolita,ſcilicet perpetuò, niſi conſuetudo contraria reuocandi fuerit, vix reuocari poterunt ex ſola abbatis voluntate per prædicta. diſsimile eſt ſi Papa ad tempus concederet, quia poſt tempus poſſet moleſtari, quia actus agentium vltra intentionẽ non operabuntur.l. non omnis.ff. ſi certum petatur. & quod papa ad tempus concedere poſsit,probatur in c.paſtoralis.7.q.1.& ibi gloſſ.& in ca.ſi gratioſè. de reſcriptis.in 6. gloſſ.in §.item ordo.in verbo perpetuis.de colla.in pragmat. & in regula cancella. 37. Corne.conſil.223.viſis in 1.volumine.ſi tamen per expectatiuam,ſeu mandatum papæ beneficium manuale obtineatur, non efficitur perpetuum. Felinus in capit. conſtitutus.columna quinta,verſi.authoritas. in ſi.de reſcr. quia illa collatio cenſetur eſſe facta cum ſua qualitate. intellige vt ſupra dixi, & proximè dicetur,

337 Septimò, intellige, quòd ſi Papa concederet

deret monacho, vt toto tempore vitę prioratum retinere poſsit, tunc non poterit moleſtari per abbatem, imò ex poteſtate ordinaria & ſine cauſa Papa non poſſet eundẽ remouere, quia beneficium perpetuum reputatur. Inn. & Panor. in c. cùm inter. R. de elect. in 3. nota. & gl. in c. porrecta. de confir. vtili. Et poſtquam conſtat de voluntate & poteſtate Papæ, illa erit ſeruanda. tex. in c. ſi quando. de reſcri.

338 Vltimò, intellige quòd licet in aliquibus caſibus ſuprà expreſsis monachus nõ poſſit remoueri à ſuo beneficio, tamen in aliis remanet ſub iuriſdictione ordinarij, vnde poterit in manibus eius renunciare, & permutare. per text. in c. per tuas. de maiori. & obedi. Panorm. & Decius in c. ad noſtram. de confirma. vbi dicũt quòd ſi collatio facta ſit à ſummo põtifice immediatè de prioratu manuali, an is prior poſsit per abbatem remoueri? quòd ſic concludunt. Fallit tamen, vt ibidem per eos, quos vide.

Vnio de manuali, non valet ſine expreſsione.

339 Non valeret tamen vnio facta de beneficio ſeculari manuali non facta illa expreſſione, quòd eſſet manuale, quia natura ſecularium eſt, quòd ſint perpetua. c. præcepta. 55. diſt. ſed iſta expreſsio non fit in regulari manuali impetrato. Cum hoc ſit iuris, & Papa hoc ſciat. in c. 1. de conſtit. in 6. hoc expreſsim firmat Caſſado. deciſi. 4. de præb. & deciſ 12. nu. 9. ibidem, poſt Felin. in c. in noſtra. correla. 4. de reſcri.

Et an religioſis poſsint conferri beneficia ſecularia, vide text. in c. quod dei timorem. de ſtatu mona. de Selua in tract. de benefi. 3. parte. q. 70. vide ſupra, amplia. 11.

Collationem beneficiorum poſsidens non iuuatur hoc decreto.

340 Septimò, principaliter reſtringitur in eo qui poſſediſſet collationem beneficiorum per triennium, quia poterit etiam poſtea moleſtari. clem. 1. vt lite pend. vbi dicitur in gl. 1. quòd illa cle. loquens in beneficio, non procedit, ſi agatur ſuper pluralitate, vel ſuper inſtitutione, vel collatione, dicendo eã non eſſe canonicam, quia is qui præſentauit, non erat patronus. Item dum agitur de beneficio, vt de proprietate, non procedit ille tex. cle. diſpẽdioſam. de iud. vbi dicitur in gl. ꝙ cauſa dicitur beneficialis, quando agitur de beneficio, vt de titulo, ſecus quãdo agitur de beneficio, vt de proprietate, vtpote quia dico illud beneficium ſpectare ad collationem meam, vel præſentationẽ. c. cùm eccleſia. de cauſa poſſeſ. & quia hoc decretum tantum loquitur de poſsidente beneficium, ergo non intelligitur de poſsidente collationem beneficiorum. & ita teneo, quia non conueniunt verba text. & ſic nec diſpoſitio.

Collationem pro infecta papa habere poteſt.

341 Octauò, fallit quãdo Papa ex aliqua cauſa haberet collationẽ pro infecta poſt triennium, tunc poſſet moleſtari, quia cum in beneficiis habeat pleniſsimam poteſtatẽ. clem. 1. vt lite pend. illam clauſulam apponere poterit. c. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. vbi Papa caſſauit nedum conſtitutiones, verum & venditiones ex eis factas. facit gl. reputata ſing. in clem. vna. de immu. eccleſiarũ, in verbo pro infectis. quæ dicit, Vide quanta eſt papalis poteſtas circa ea, quæ ſimpliciter ſunt de iure poſitiuo, quia reuocat illa vt extunc, & ſi excommunicatus indigeat abſolutione, tamen quando antiqua lex ex qua fuerat excommunicatus, eſt habita pro infecta, tunc non indiget abſolutione. Ita tenet addit. ad Panor. in c. quia. in 1. de elect. per dictam gloſ. ſequitur Barb. in clem. 1. col. 8. ibidem. & conſi. 9. ſupremi. colum. penul. in. 1. volumi. & conſil. 3. clementiſsimi. col. 3. in c. vol. & conſ. 48. præclarè. in fine. & conſil. 60. illud. colum. 12. ibidem. & conſil. 13. à Ioue. col. 4. & ſeq. in 3. volumi. & conſ. 42. deum inuocent. & conſil. 78. illud. col. 3. & ſeq. in eodem volu. Panor. in conſ. 84. illud. col. 2. in 1. vol. Fel. in c. ſi. de conſtit. Moder. in c. 1. de iudi. vide l. ſi ex prætio. ibi, ſimulatis pro infectis habitis. C. ſi cert. pet. l. non dubium. de legib. l. creditor. de dona. inter vir. & vxor. l. vna. qui pro ſua iuriſ. §. ſi. de non alie. reb. eccl. collat. 2. Quod non procedit in præiudiciũ tertij. Cardi. & Feli. in c. ſi. col. 4. de conſtit. & c. ad petitionem. col. 2. de accuſa. Barbat. conſ. 13. col. 6. in 3. vol. Calder. conſ. 12. an ſi opponatur. rubr. de reſcri. & licet iſta iuris ſint, in practica tamen vix poſſent obtineri in hoc regno ſine magna cauſa, & iuris priuatione.

Reſignans poſt reſignationem nõ iuuatur hoc decreto.

342 Nonò, limita vt per regulam 34. in regulis cancella. vbi ſi quis reſignauerit beneficium in curia, quod fuit mihi collatum, ſi reſignans publicatione non facta intra ſex menſes remanſerit in poſſeſsione, poſtea poſt tres annos adhuc poterit moleſtari, quia nullum habet titulum. Imò ſi moriatur reſignãs nõ facta publicatione, & non petita poſſeſsione per me, cui fuit collatum beneficium reſignatum, dicitur vacare per mortem, & non per reſignationem, ſi reſignans moriatur poſt ſex menſes, cum ſit eadem ratio regulæ. Auriol. in repeti. c. eam te. num. 267. de reſcri. & in addi. ad de mõte Laudino, in ca. ſi. de filiis presbyter. in 6. Pro intellectu huius regulæ vide Domini. conſi. 75. in 2. quæſt. Panorm. conſ. 99. in 1. volu. Decius in ca. conſultationibus. num. 5. de offi. deleg. Albert. Brunum in tract. de forma & ſolennitate actus. fol. 63. colum. 3. & quia nullum habet titulum reſignans, & ſic non coloratum, non iuuatur hoc decreto.

Oratoriũ triennio poſsidens poteſt moleſtari.

343 Decimò, reſtringitur non procedere in ôratorio, quia non eſt beneficium eccleſiaſticum. Bonifa. de vital. in clement. diſpendioſam. colum. 1. & ſequen. de iudi. Federi. conſil. 130. factum tale. & conſi. 151. thema. col. 3. Deci. conſ. 148. reuerende. & text. hic loquitur de beneficio eccleſiaſtico. Poſtquam ergo nõ conueniunt verba, nec conuenict

ueniet diſpoſitio.c.indẽnitatibus.§. ſupradicta.de electio.in 6.Feli.in c.nonnulli.col. 31.de reſcri. & dicitur oratorium eccleſia, ſeu altare orandi cauſa conſtructum.ca.fi. de eccleſ. ædificand. Calca. conſ.31. Antonius.col.2.

Beneficium eccleſiaſticũ quot modis cognoſcatur.

344 Beneficium enim eccleſiaſticum cognoſcitur ex multis. Primò, ex perſona prouidentis, quando conferens eſt perſona eccleſiaſtica: quia ad laicum non poteſt ſpectare ius conferendi beneficia.c.ſi quis deinceps.c. ſi quis .c.nullus.16.q.7.& ibi gl. in ſumma, niſi ex priuilegio.c.dilectus.in 3. de præb. Bal. in l.reſcripta. circa finem.C. de precib. impera. offeren. ſed oratorium datur per laicum, ergo non eſt beneficium eccleſiaſticum, de quo loquitur text.conc. vide glo.in c.quidam. 18.q.2.& gl.in c.authoritate.de priuileg.in 6.

345 Secundò, cognoſcitur ratione perſonæ cui aſsignatur, quia beneficium eccleſiaſticum confertur ſoli clerico. c.cum adeo.de reſcri.& c.ex literis.de tranſact.vbi eo ipſo quod mandatur prouideri clerico, intelligitur de officio eccleſiaſtico. c.fi.de præbẽ. in 6.cle.vt hi qui.de ætate.Ancha. in clem. per literas.de præb.ca.ſi quis epiſcopus. & c.ſaluator.1.qõ.3.de Butrio in ca.in noſtra. col.5.q.2.de reſcri.

346 Tertiò, cognoſcitur beneficium eccleſiaſticum ex qualitate beneficij, vtpote quando habet aliquid ſpiritualitatis annexum, vt quia propter diuinum officiũ datur beneficium eccleſiaſticum.c.fin.de reſcri. in 6. Barb.in d.c.in noſtra.numero 74.cum ſeq. quæ habuit ab Aegidio Bellamera in c.ſuper hoc.15.q.nu.16.de renuncia.

347 Quartò, cognoſcitur ex modo prouidendi, quia purè cõferri debet, & non ſub conditione, nec cum pacto, nec pro cõmodo tẽporali, alioqui eſſet ſimonia. c.ſi quis datur.& ſeq.c.ſi quis obiecerit.1. q.3.ca.ex parte.in 1.de offic.deleg.ca.conſulere.de ſimo. Nicol.de Milis in verb.beneficium.§. 75.Ancha.in regula 1.de reg.iur.in 6.col.1. facit text.in l.naturali.§.1.ff. de confirman. tutor.vbi ſic dicitur, Si quæratur, an ex inquiſitione tutor rectè datus ſit, quatuor hæc conſideranda ſunt, an hic dederit, qui dare potuerit: & ille acceperit, cui fuerat dandus: & is datus, cuius dandi facultas erat, & pro tribunali decretum interpoſitum eſt. dixi in præfa. ad rubr.de colla. in concorda.

348 Quintò, dignoſcitur eo ipſo quod eſt perpetuum, & ad vitam eius cui cõfertur, durat.ca.præcepta.55.diſt.c.ſanctorum.70. diſt.c.veniens.de filijs presbyterorum.cap. poſtulaſti.de reſcrip.ca.pen.de cleri. ægro. Non ad tempus, vel ſub conditione conferendum eſt beneficium eccleſiaſticum regulariter.c.ſi gratiosè.de reſcri.lib.6.Barb. in cle.cauſam.col.51.cum ſeq.de elec.& iſta oratoria ſi honeſtè non tractẽtur, poſt epiſcopus deſtrui facere. Panor.in c.fi.de cẽſi. vbi plus dicit, quòd licet epiſcopus ea non poſsit viſitare, tamen ad illa accedere poteſt, vt videat quomodo ſe habeant, & ſi præter formam iuris conſtructa ſint, & an honeſtè tractentur: quod eſt notandum: & ſic etiam nõ procedit in hoſpitalibus, quæ non dantur in titulum. gl.in verb. beneficium. eod.tit.in pragm. dixi ſupra amplia. 12.vide Calder. conſ.4.de religio. dom. & conſ.vlt.ibid.

Laicus quando eccleſiam pleno iure dare poſsit.

349 Et ideo capellaniæ fundatæ per laicos, ſi non fuerint à diœceſano approbatæ, non poſſunt ab epiſcopo cõferri, ſed laicus qui fundauit pleno iure, dabit tanquam legata pia: vt plenè decidit Guido Papæ in deciſ. Delphi.quæſtione 187. an capellaniæ, & ſi appareat de vna collatione, vel inſtitutione epiſcopi, in dubio cenſetur beneficium. per ca.omnes.16.q.7.& ca.regenda.10.q.1. aliàs non. vide quæ ſcripſi ſupra, num. 89. Et quid ſi oratoriũ, vel capella non fuerit ab epiſcopo approbata, ſed intra caſtrum facta, & poſtea caſtrum fuerit diuiſum, an is qui habeat caſtrum poſsit ſolus conferre illam, quando eccleſia eſt conſtructa authoritate epiſcopi, tunc iuſpatronatus omnibus competit æqualiter.c.1.& ca.ex literis.vbi Panor. de iurepatr.ſed ſi nõ fuerit approbata, ſed ſit oratorium tantùm, eſt dubium: vt Curtius docet in tract.iuriſpat. in verb.ipſe vel is.q.13. cum operæpretium fuerit decidam.

Poſsidens beneficium in curia vacans per collationem ordinarij, an poſsit post triennium moleſtari.

350 Vndecimò, limitatur non procedere in beneficio, quod in curia vacauit, & ante menſem fuit collatum per ordinarium, quia cum collatio ſit nulla, & ſic incolorata.ca. ſecundo.de præbend.libro ſexto. nam titulus datus à non habente poteſtatem, habetur pro non titulo.l. Sulpitius.ff.de donat.inter vir.& vxor. & collatio facta à nõ habente poteſtatem, non videtur imprimere colorem tenẽdi ei, cui collatum eſt.not. in cum noſtris.de conceſsio. præb.l.minor autem. verſi. denique.ff. de minor. & d. l. hoc colore.ff.de inoffi.teſt.ideo collatio facta per ordinarium de beneficio reſeruato, reſeruatione in corpore iuris clauſa, vt eſt iſta, non eſt colorata.vt gl.tenet in d.regula cancel.& gl.in verbo coloratum.eod. tit.in prag.quod videtur tenere D.Gomeſ. q.29.ſuper hac reg.can.& q.30.

De beneficio iure regali debito.

351 Duodecimò, nõ procedit in beneficio debito iure regali, quia intra triginta annos poterit moleſtari poſsidens.gl.in verbo coloratum. in fin. eodem tit.in pragma. quia reſeruata principi in ſignum ſuperioritatis, non præſcribuntur. l. competit. C. de præſcrip.trigin.vel quadra.anno.& ibi addidi poſt Io.Franciſc.in tract.de præſcrip.in ſecunda parte quintæ partis prin.columna 40.q.1.

Sed cum rex conſenſerit concordatis, & huic maximè titulo de pacificis poſſeſſor.

cur non debeant per concordata hæc beneficia ſub iure regali poſſeſſa poſt triennium hoc decreto iuuari non video, quãuis ſecundum prag. ſanctio. fortè hoc poſſet dici, quia illi forte rex non conſenſerat, ſed ſecus eſt in his cõcordatis,& facere differentiã inter beneficia cõceſſa per vnum, vel alium, eſt ius nouum condere, & ſpeciale: & tamen ius concordatorum eſt generale inter regnicolas, & ſi rex ſuper hoc interrogaretur, credo quòd ſic reſponderet, licet quidam aſſerant contra, ſed quomodo probent per rationem congruã quiſque videre poteſt.

Regaliorũ ius cedi non poteſt.

352 Item quando collatio eſſet facta à rege duobus, tunc ſi vnus cõtra alium poſſideret per triennium, poſſet hoc decreto vti. gloſ. in l. cum ſponſus. ff. de publi. in rem actio. & c. ad audientiam. de præſcri. refert D. Rufeus in tract. regalio. in 4. priuilegio. & 23. Et hanc regaliorum materiam quidam vocant cabaliſticam, & ante Rufeum non deſcriptam, vtinam non adhuc, nec poteſt alteri cedi, vt fuit dictum tempore regis Io. in Anglia capti, qui licet ceſſaſſet filio ſuo Carolo, tamẽ hoc non fuit receptum, quia hoc ſolius regis eſt proprium.

Permutãs ſuũ beneficium poteſt redire altero ſibi euicto.

353 Decimotertiò, fallit in illo qui permutauit beneficium ſuum cum alio, quod poſt triennium euictum eſt, licet is qui dederit non ſuum beneficium, poſſederit pacificè per triennium beneficium alterius, tamen edicto dato poteſt liberè reuerti ad ſuum primum, non obſtante triennio,& decreto de pacificis poſſeſſoribus. ca. ſi beneficia. de præbẽ. in ſexto. tum quia epiſcopus qui confert iſta beneficium, intendit ſibi conferre hoc beneficium loco dimiſſi. Sed iſte nihil dimittit, ex quo non habet ius, ergo etiã nihil conſequitur, quia epiſcopus non contulit ſimpliciter, ſed ex cauſa permutationis,& habet locum illa regula, quod potuit noluit, & quod voluit implere nequiuit. c. cum ſuper. de officio delega. l. multũ. C. ſi quis alteri vel ſibi: tum etiam quia ſequeretur abſurdum, quòd quis per phas, & nephas acquireret beneficium,& videns ſe non poſſe tenere illud ſalua conſcientia, permutaret cum habente ius in alio, quod eſt iuri contrarium. Ioan. And. in c. vno. de rerum permuta. lib. 6. Feder. in tract. de permutat. beneficio. q. 10. de Selua in tracta. de benefic. in tertia parte, quæſt. 24. Item reſoluto iure datoris reſoluetur ius acceptoris. l. lex vectigali. ff. de pigno. facit l. empti actio. C. de euictio. vbi emptor non impeditur agere, licet poſt longa tempora res ſit euicta, ſic non impedietur agere permutãs, licet aduerſarius triennio ſuum beneficium poſſederit, vel cum alio permutauerit, & is etiam per ſimile tempus poſſederit,& hoc eſt iuri & æquitati conforme:& quia neutri permutantium ius acquiritur, niſi quilibet ipſorum ius habuerit in beneficio per ipſum reſignato. regul. canc. 38. vide quę dixi ſ. in 22. amplia & in 5. limit.

Nec obſtat quòd habens coloratum titulum, non poteſt poſt triennium moleſtari, quia verum eſt, quando ille titulus durat, ſecus quando de titulo fit non titulus, vt in eo qui liberè ad ſuum beneficium poteſt reuerti, vt in permutãte dicitur. in c. pen. de rerum permu. & in c. ſi beneficia. de præb. in 6. Et idem in eo qui adipiſcitur ſecundum beneficium curatum. ca. de multa. de præb. vt poſſit moleſtari etiam poſt triennium.

Præcis[illegible] cum qui beneficium in permutatione [illegible] ſuum.

354 Vnde ſolet is qui conuenitur ſuper beneficio, ſummare,& requirere eum qui compermutauit, vt faciat moleſtiam & proſecutionem ceſſare, alioqui concludit, quòd liberè liceat reuerti ad ſuum beneficium quod dedit, ita vidi in practica ſeruari. vide d. Gomeſ. ſuper hac regula, q. 49. & quæ ſuperius dixi.

Fallit quando aliquis litigaret ſuper beneficio cum alio, & ille reſignaret beneficiũ, vt alter reſignaret ius ſi quod haberet, tunc ſi nullum habeat, nõ poterit ad ſuum beneficium reuerti, quia is poterat præuidere an ius haberet antequam permutaret. Fel. & alij in c. cum venerabilis. de excep.

Reſignans non iuuatur hoc beneficio, nec reſignatarius ſecundus.

355 Item non iuuatur beneficio huius decreti is, qui reſignauit, licet remanſerit poſtea in poſſeſſione per triennĩ, quia non habet titulum. Et ideo beneficium non poteſt teneri ſine titulo. regula 1. de reg. iur. lib. 6. nec poſsidet, licet ſit in poſſeſſione,& detentione. l. ſi quis ante. ff. de acquir. poſ. vbi longè aliud eſt poſsidere, aliud in poſſeſſione eſſe. ſic concludit Gom. in hac reg. q. 24.

Sed dubium non paruum eſt, an ſi reſignans ſecũdo reſignauerit,& reſignatarius ſecundus poſſederit per triennium ignorante forte primo reſignatario, an ipſe ſecundus poſsit ſe iuuare hoc decreto de pacifi. poſſeſ. aduerſus eum cui primò prouiſum fuerat. Et breui reſpondeo quòd non, quia nullum habuit titulum: & ſic nec coloratum, quem tex. de pacifi. poſſeſſoribus requirit: & nullus titulus non dicitur primus, nec ſecundus. c. factus. in fin. 7. q. 1. ibi, iam non ſecundus ille, ſed nullus eſt. Et literæ quæ non valent, non dicuntur literæ ſecundæ, vel primæ, ſed nullę. gl. in c. cum non ſtris. in verbo de facto. de conceſsio. præb. ca. ex tenore. vbi gl. & doct. de reſcri. & vbi nullus eſt titulus, dicitur incoloratus, vt ſuprà dixi. & ſequitur Gomeſ. qõ. 8. & 24. & q. 29. vbi concludit poſsidentem beneficium triennio ex collatione etiã Papę poſt ſuam reſeruationem, non iuuari hoc beneficio de pacifi. poſſeſſo. quia titulus eſt nullus,& ſic tractu temporis non potuit conualeſcere per regulam iuris.

Item Papa non confert beneficium non vacans. c. 2. de conceſsio. præb. ſed non vacabat, poſtquã illi primo reſignatario iam erat prouiſum: nec intẽdit præiudicare iuri tertij.

tertij.ca.quamuis.de reſcri.in 6.& ſi ſciuiſſet, primam prouiſionem non contuliſſet. c.cum adeo.c.poſtulaſtis.de reſcrit. Imò ſi Papa diceret non obſtante collatione alterij facta, intelligeretur de inualida.ca.ſuper eo.de offic.delega. Felin.in ca.cauſam. col.11. de reſcri.vnde ſolet dicere in ſua prouiſione, dũmodo tempore datæ præſentium non fuerit alteri ius quæſitum: ergo Papa non vult conferre, ſi fuerit ius quæſitum, Ioan.Andr. & Peruſ.in ca.ſi poſtquam.de præben.in 6.

357 Adhæc non poteſt valere ſecũda reſignatio non reuocata prima..cle.vnic.de renuntia.doct.in c.ex parte decani.de reſcri. Nec potuit plus iuris transferre ſecundo reſignando, quam haberet.l. traditio.ff. de acquir.re.do.nec dare quod non habebat.ca.quòd autem. de iure patro.quia reſignans erat omni iure priuatus per primam reſignationem.c. quod in dubiis.c. in præſentia.& per totum.de renuncia.etiam poſſeſſione gl.in verb.aſsignari.c.inter.de præb. Rota deciſio.23. fuit dubitatum. in nouis, nec valet ſecunda reſignatio facta etiam in fauorem primi, teſte Caſſado. in deciſ. Rotæ.rub.de conceſ.præb. deciſ.9. & Gomeſ.q.18 multò minus valebit in fauorem alterius: & collatio facta abſenti non poteſt retractari, niſi is conſentire recuſet.c.ſi tibi abſenti.de præbẽd.in 6.vbi Peruſ.dicit etiam collationem Papę ſecundam nõ valere, ſi non fecerit mentionem primæ. Et in regno Franciæ etiam ſi faceret mentionem. Caſſado. deciſi.Rotæ.24. dubiũ ſuper reg. cancell.& Gomeſ.q.17.de publ.reſig.nam quamdiu viuit reſignãs, poteſt primus reſignatarius adipiſci poſſeſsionem.gl.in regula cancellar.34.Ergo interim non poteſt cõtra eum præſcribi, maximè, ſi ei patruus vel alius retinuerit bullas.docet Peruſ.in c. commiſſa. de elect.in 6.& quia ignorauit prouiſionem, ignorantiam nolumus obligari.dicit l.generali.C.de tabular.libro 10. & d. regula 34.in fi.dicit, quòd quæcũque diſpoſitiones factæ de illo beneficio iam reſignato, ſunt nullæ, & inde ſecuta: & ſic prouiſio ſecũda, & poſſeſsio capta, & pro hac deciſione eſt regula Pauli Papę moder. 46.vbi ſunt hæc verba. Et ſi ipſum reſignantem, vel cedentem pluries ſuper vno & eodem beneficio in fauorẽ diuerſarum perſonarum ſucceſsiuè conſentire contigerit, voluit ſanctitas ſua, quòd primus cõſenſus teneri debeat & alij poſteriores cõſenſus, ac literæ illorum prætextu etiã ſub priori data expeditæ, pro tempore nullius ſint roboris, vel momenti. Ecce quòd ſecunda reſignatio eſt nullius roboris: ergo non eſt colorata, & ſic non poteſt parere decretum de pacificis poſſeſſoribus. Et ita concludo.

Secunda reſignatio non valet non facta mentione primæ.

358 Sed ſi prima reſignatio non fuerit acceptata, & ſecunda ſic, tunc poterit reſignatarius iuuare ſe multiplici titulo, vel primo, vel ſecundo, per ca.poſt electionem. de conceſ. præbend. & dicta regula 46.à contrario, dicens non valere conſenſum vltimum in diuerſis perſonis, in vna verò ſic, quia tunc nemini fit præiudicium eo tẽpore quo Papa ſecundo confert, & quod eſt introductum in ſuum fauorem, non debet in odium eius retorqueri.l.quod fauore.C.de leg.& prima prouiſio nõ acceptata pro non facta habetur.c.ſi tibi.de pręb. in 6.hoc probat Caſſad.deciſ.9.acceptauerat.rub. de conceſ.præben. & ſic non obeſt quominus poſsit quis poſſeſsionem adipiſci: & iuuare ſe hac ſecunda prouiſione, quamuis primam reiecerit, & poterit leuare bullas intra ſex menſes à die ſecundæ reſignationis, & prouiſionis: quod ſecus eſſet, ſi reſignatio eſſet & prouiſio facta duobus, vt ſuperius dixi: licet quidam ignorantes differentiam, inter reſignationem factam vni vel duobus contrarium ſint iure, & ratione aſſerant. Nec obeſt quòd reſignans nihil iuris habebat, ergo nihil potuit in ſecunda reſignatione dare.reſpond. ius non prouenit ex reſignante, ſed ex conferente, ideo poſtquam Papa inuenit beneficium non acceptatum vacans. vt in ca.ſi tibi.de præben.in 6. potuit illud conferre, nec attenditur quod reſignans habuerit ius, vel non habuerit, ſed an Papa voluerit, & potuerit conferre.

Reſignatarius an poſſit ſe multiplici iuuare reſignatione.

Nec refragatur, quòd ſecunda collatio ſit ſubreptitia, quia ſi Papa primam ſuam collationem ſciuiſſet, non contuliſſet ſecũdo.docto. in c. cauſam.de reſcri.reſpond.ſi ſecunda collatio fuerit facta alteri, quàm illi, cui primo collatum eſt, verum eſſet, ſed in dubio Papa facilius conferret illi, cui ſemel cõtulit, quàm alteri vt ſua collatio ſortiatur effectum, ergo non eſt ſubreptitia. quia non exprimi debet id quod facilius Papam mouet. vt dixi in gl. pro expreſsis. in forma manda.in concord.

350 Intellige tamen quòd ſi aliquis reſignaſſet ſuum beneficium facta ſibi promiſsione, quod ille iterum poſtea ſibi reſignaret dictum beneficium, quòd tantùm volebat pro titulo, vt ordines ibidẽ poſſet aſſumere ſine literis dimiſſoriis, is qui habet beneficium ex hac reſignatione, poſſedit triennio, non vult nunc reddere, an poſsit moleſtari? dicerem quòd non, tum quia is cui facta erat promiſsio, debebat venire intra tempus præſtitutum: vtpote intra trienniũ: ideo videtur illi reliquiſſe, poſtquam intra tempus à iure ſtatutum non venit, & etiam quia ab illo reſignãte non habet ius, ſed à ſuperiore: caueas ergo ſic reſignare: ita vidi de facto, nil allegaui ex tempore, ſed iſtæ promiſsiones ſunt ſimoniacæ. ca. ex parte.de offic.deleg. ca. per tuas. tertio. de ſimo. Ioannes nauclerus in tractatu de ſimo.in prima parte. §.octauo. vt ſcripſi in

additionibus ibidem.

360 Decimoquartò, non procedit quando partes intra triennium feciſſent compromiſſum, & interim alter poſſedit, quia durante compromiſſo non dicitur pacificè poſsidere. clemen. quandiu. de appella. vbi tempus proſequendi appellationem non currit durante compromiſſo. facit quòd ſi alter ex litigantibus per ſubterfugia cauſam protelat, non currit inſtantia alteri, in quo culpa ceſſat. gloſſa in ca. venerabilis. de iudi. ſequitur Alexand. conſilio 72. videtur. 1. colūna. in tertio volumine. etiamſi decies milies pluſquam biennij tempus exceſſerit. text. in authent. de appella. collat. 8. Ratio ibi traditur, quia partes confidebant quòd arbiter terminaret cauſam. tex. in authent. ſi tamen. C. de tempo. appella. Socinus conſ. 39. capio. circa finem. in 4. volu. quia non potuit pars durante compromiſſo ire ad iudicem, & proſequi cauſam ſine pœnæ incurſione in compromiſſo adpoſitæ. l. ſi quis rem. & l. diem. §. ſtari. ff. de recept. arbit. vel ſaltem ſine violatione fidei & promiſsionis. l. 1. & l. iuriſgentium §. prætor. ff. de pact. quod graue eſt. l. 1. ff. de conſtitu. pecun. præterea compromittere fuit factum licitum & honeſtum, videlicet vt lites & eius anfractus vitarentur. ca. diſpendia. de reſcri. in ſexto. Ideo non debet pati pœnam: qui ſic compromiſit, quia legitimè fecit. l. Graechus. C. ad legē Iuliam. de adulte. ſiue cōpromiſſum fuerit factum pendente prima inſtantia, ſiue in cauſa appellationis. Baldus in l. eos. §. Apoſtolos. in fine. C. de appellat. Refert Anton. Tremo. in addit. ad Hubert. de bonacurſo. rubri. de impedi. execut. & cauſa nullita. verſiculo idem eſt: ſi appellatione. in verbo compromittatur. vide gloſſ. in §. & ne ſub vmbra. in verbo prorogationem. de cauſis, in prag. Item ſi quis fecit quod potuit, vt lis conteſtatetur, reus tamen ſuis ſubterfugiis, & cauillationibus fecit, vt non conteſtatetur, tunc actio perpetuatur tam reſpectu temporis, quàm etiam vt tranſeat ad hæredes, ac ſi lis eſſet conteſtata. textus ſingularis ſecundum Bolog. ibi, in ſecundis interpretationibus. in l. ſi eum. §. qui iniuriarū. ff. ſi quis cautio. Alexander conſ 100. diſcuſsis. columna 1. in 5. volu. Iaſ. conſ. 35. in quæſt. colum. 2. in 1. volumine. & cum hoc triennij tempus ſit introductum in fauorem vtriuſque partis, poterit vtraque pars renūciare tacitè, ſi nō opponat, ergo & expreſsè

361 conueniendo, vel compromittendo. Facit etiam quòd ſi partes compromiſerint in prima inſtantia, compromiſſum duret per trienuium, tamen non perit inſtantia, cum ſit eadem ratio, quæ in appellatione: ergo & idem ius. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. & idem ſi exprimatur certum tempus in reſcripto, intra quod cauſa ſit finienda, iuxta ca. ſuper eodem 2. de appellationibus. tamen ſi partes compromittant, non curret interim tempus in reſcripto expreſſum. Bonifacius in d. clem. quandiu. columna 3. & ſequen.

Pendente compromiſſo, quo durat triennio non poterit innouari, niſi poſt ... hoc decreto.

Partes an triennium prorogare poſſunt.

Nec refragatur quòd partes non poſſunt expreſsè prorogare illud tempus, nec triēnium. l. properandum. C. de iudi. quia fateor, quando altera pars proſequeretur, vel ambæ, ſecus ſi ambæ vellent ſuperſedere, vt not. in l. poſtquam. C. de pact. Pro prædictorum intellectu. & d. cle. quandiu. vide Matheſilla. not. 24. nota quod tempus, &c. Ioā. Maſuer. in rub. de arbit. in ſua pract. Guido Papæ in ſtatu. ſi quis per literas. in verbo appellatione. col. 18. cum ſeq. & conſ. 184. in cauſa. & deciſ. 115. compromiſſum. Bal. conſ. 290. volu 1. Ancha. conſ. 284 Ioann. Panor. conſ. 77. in q. 2. q. vol. 2. Alexander conſ. 72. videtur in ſecundo volu. & conſ. 68. in cauſa. in 7. volu. Socinus conſ. 39. capio. nume. 14. in 4. volu. Georg. Nathan in repet. clem. ſæpe. in princ. col. 18. & in §. & quia. col. 9. cum ſequen. de verborum ſignifi. & addidi ad d. clem quandiu. alia vide per Berthachi. in tractatu de epiſcopo. in 13. q. 1. partis libri primi. & per Deci. in c. ex ratione. col. 5. nu. 8. de appel.

362 Decimoquintò, flectitur regula quando moleſtaretur ſuper aliqua re beneficij, vtpote ſuper decimis, vel aliis rebus, tunc non poſſet iuuari hoc decreto, quia titulus de pacificis poſſeſſoribus, tantùm intelligitur quando moleſtaretur ſuper titulo beneficij, ſecus ſi ſuper aliis, hoc videtur innuere text. ibi, dum dicit, coloratum habens titulum, & ſic fundat ſe ſuper titulo, ſecus ſuper rebus beneficij, hoc etiā probat verbum beneficium, prælaturam, &c. nam cuius eſt beneficium, non vtique omnes res, quæ ſunt in beneficio. tex in l. ſi quis cum totum. §. ſi ancilla. ibi, etenim cuius inſula eſt, non vtique cœmenta ſunt. ff. de exceptio. rei iud. & qui vniuerſas ędes poſsidet, ſingulas res, quæ in ædificio ſunt, non videtur poſsidere. tex. in l. qui vniuerſas. ff. de acquir. poſſeſ. facit l. fundi. de actio. empti. & hoc decretum non iuuat, niſi ſuper titulo beneficij.

Super rebus beneficii poſt triennium moleſtari.

363 Decimoſextò limita, vt non poſsit moleſtari poſt trienuium, poterit tamen is, qui eſt in proceſſu cum alio, ſe iuuare titulo illius, qui nil dicit per triennium, & ſuam iuſtificare poſſeſsionem ex iſto titulo habito, licet is qui eum haberet, nō poſſet ſe illo iuuare. arg. c. poſt electionē. & c. ex parte. de conceſſ. præben. Rom. conſ. 433. quo ad primū in 2. q. & ſæpius vidi ſic in poſſeſſorio iudicari, & nouiſsimè Anno 1536. die 27. Martij ante Paſcha in magno conſilio, pro D. Vigueri, contra Petrum de Leſcure, & alios litigantes: & ſic fuiſſe multoties iudicatum aſſerit etiam Boer. in deciſ. Burdegal. quæſt. 24. duo litigabant. Nam contra eum qui tacuerat per trienniū, poterat opponi

Titulo alterius poſt triennium an iuuari quis poſsit.

opponi hoc decretum, ſed contra eum qui eſt in proceſſu, non poterit, quia non eſt in culpa, vt in ſimili eſt tex. huic ſententiæ non parum accommodus in cap. vltimo. in fin. qui matri. accuſ. poſſ. & ſic hoc iuuabitur titulo, nec prohibet iſte text. dicens tãtum quòd poſſeſſor triennalis non moleſtetur. Nec nouam poſſeſsionẽ in vim huius noui tituli adipiſci tenetur, nec nouas citationes facere, ſed tantùm petere ſe ſubrogari à Papa vt ius cedentis habeat. iuxta c. fina. vt lite pend. in 6. vide gloſ. in §. declarantes. in verbo ſucceſſores. de mand. apoſto. in concord.

Triennium an prorogari poſsit etiam à papa.

364 Fallit quando habens prorogationem regulæ, & ſic trieñij, cederet alteri, nam ille ſubrogatus non poſſet vti iſta prorogatione, cùm ſit beneficiũ perſonale, & illa quæ à principe conceduntur ſpecialiter alicui, non tranſeunt ad alios. l. 1 ff. de conſtitut. princi. §. ſed & quod principi. de iure natu. in inſtitu. ſic ſcribit Gomeſ. ſuper hac regula cancella. q. 23.

Papa, an tempus trieñ. q̃ proroget.

365 Et quamuis Papa in patria obedientiæ proroget tempus trienniij, hic tamen non reciperetur ratione concordatorũ quibus non derogat, vt in rub. de firma & irreuoc. concorda. ſtabil. in concord. patet etiam ſi collatio regalis ſuperueniat, requiretur noua poſſeſsio ſi gloſ. credatur. eo. tit. in verb. coloratum. in ſi. dicenti iure hoc non probari, ſed eſt quædam vſurpatio, ſed hoc probat Ruſæ. in tracta. regal. 1. priuileg. ego tamen vellem ſtare regulæ, & ius nouum non promulgare.

Habens collationem à rege, alio non poteſt munari titulo. Arreſtum.

366 Habens tamen collationem à rege, non poteſt ſe iuuare alia collatione, etiam ſi à Papa emanata fuerit, in hoc ſenatu deciſum inter magiſtrum Robertum le Gay, & Gulielmum de Machicolo, ratione præbendæ Rothomagen. anno 1338. die 3. Iulij, quod eſt mirabile, nec id quidem approbo. Licet poſsit ſuaderi, quia vaſallus qui feudum tenet ab vno, ſi ab alio feudum recognoſcat, priuatur feudo tanquam ingratus. Iacobi. in l. ſingularia. col. 2. ff. ſi cer. peta. nec eſt alia opus probatione, ſed ſufficit ſic vſurpatum eſſe. Fuit etiam ſtatutum à rege Ludo. 11. ne aliquis cõferret beneficia, iure regali ad eum ſpectantia, & quòd alibi non tractentur quàm in curia parlamẽ. Pariſ. anno 1463. die 24. Maij. vt eſt in lib. ordi. d. Ludo. fol. 21.

Quãdo collationes factæ ſunt eodem die ab vno, quæ valeant.

367 Decimoſeptimò, fortè non procedit in eo qui poſſedit per triennium vigore collationis factæ ab ordinario, qui contulerat eodem die alteri, & ſic vtraque collatio erat nulla, quia non apparebat de prioritate, ideo non colorata. vt not. in ca. cum noſtris. de conceſſ. præbend. vbi quando collatio eſt nulla[illegible]nitus, non dicitur colorata, ſed incolorata, & ſic hoc titulo non iuuatur: poſſet tamen dici titulus coloratus, per ea quę ſuprà dixi in amplia. & ſic iuuari hoc decreto, quia non eſt omnino nulla collatio, vt infrà dicetur.

Sciendum tamen eſt, quòd collationes factæ ab vno, & eodem ordinario eodem die, mutuo ſe impediunt, argu. l. duo ſunt. ff. de teſta. tutela. Io. And. in ca. ſi à ſede. de præbend. libro 6. Panorm. in c. capitulum. de reſcri. ſi partes inſtare velint, conſulendus eſt collator. Panor. in ca. 2. de offic. dele. per illum text. Baldus in ca. 1 §. 1. de lege Conrad. vbi dicit, quòd quando vterque vaſſallus allegat vnum eũdem dominum, poteſt dominus alteri feudum aſsignare, vt ibi textus dicit. facit textus in l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de leg. 2.

Si duo eiuſdem datæ conueniãt an impediant ſequentem prouiſum.

368 Quid ſi duobus facta ſit collatio ab vno, nec apparere poteſt aliquo modo de prioritate, ideo tertius qui poſtea impetrauit petit beneficium, duo primi conueniunt, & vnus non petit, an ille poſsit vincere tertium? quod videtur, quia eſt primus reſpectu tertij, & poſtquam conſocius eiuſdem datæ non conqueritur, videtur ac ſi non eſſet ſcriptũ pro eo, vt dixi in forma manda. in gl. ſi pro alio. in contrarium videtur, quòd neutra collatio valeat. arg. l. duo ſunt Titij. ff. de teſt. tut. Nec poteſt valere ceſsio vnius, cùm nullũ ius habeat, ſaltem non apparet, imò non valeret confeſsio vnius, quòd alter eſt prior, quia in fraudem cenſetur facta, & in tertij præiudicium, licet in ſuum præiudicium valeret confeſsio, quãdo non adeſſet tertius. per gloſſ. in ca. duobus. de reſcri. in ſexto. ſic vidi de hebdomadariis, nempe vnus contulit, & alter, nec apparet, an vacauerit in hebdomada vnius, vel alterius propter incertitudinem, neutra prouiſio valet. d. l. duo ſunt Titij. ff. de teſta. tutel. ideo collatio ordinarij poſtea facta valebit. Quia aut vnus contulit duobus eodem verbo, vt vobis duobus tale beneficiũ confero: & tunc neutrius collatio valet, quia eſſet diuidere beneficium, quod eſt à iure prohibitum. ca. maioribus. & ca. cum non ignores. ca. dilecto. de præbend. Si verò fiat diuerſo tempore, & diuerſis, tunc prima valebit. ca. poſt electionem, de conceſſ. præbend. & primò nominatus præfertur. ca. mandato. de præbend. in 6. Igitur oportet quòd appareat vtra prior fuerit, non poteſt melius apparere quàm per eum qui eas fecit, ideo ad eum recurritur, & ſi non conſtet de prioritate, neutra valebit per ſupradicta, & poteſt conſtare ex ordine ſcripturæ, quando in libro curiæ Romanę, vel epiſcopi ſunt collationes ambæ deſcriptæ: tunc prior ſcripta cenſetur prior. ca. mandato. de præbend. in 6. ſic fuit iudicatum per ſenatum Tholoſanum ſuper poſſeſſorio cancellariæ Catureen. teſte Bened. in c. Raynutius. in verbo teſtamentum. 2. nu. 28. de teſta.

Arreſtum.

369 Primò, fallit quãdo collatio fuit facta in fraudem ab vno eodémque, videlicet, vt

Secunda collatio in fraudem non valet.

annullaret collationem primam, ſecundò contulit: tunc valebit illa quæ declarabitur ex ordine literæ procedere in libro, & tenebitur epiſcopus alteri prouidere, iuxta ca. inter cætera. de præbend. ne præbeatur materia delinquendi. l. cõuenire. ff. de pact. dota. Et hoc ideo eſt, quia quando epiſcopus vellet annullare primam collationem à ſe factam, iterum conferret alteri, & ſic indulgeretur fraudibus, & malitiis, quod eſt à iure improbatum. ca. ſedes. de reſcri. l. in fundo. ff. de rei vendicati. Et præſumitur fraus, niſi cauſa appareat cur ſecundo contulit: nam ignorantia in facto proprio recenti non eſt tolerabilis. l. ſi. ff. pro ſuo.

Secundò, fallit quando agitur de prouiſione facienda vigore literarum ad beneficia, per quas mandatur duobus conferri, tunc habebit locum id quod habetur in c. duobus. de reſcri. lib. 6. ſecus in gratia facta, vt hic, & tunc altera tantùm valere poteſt, licet aliter intelligat Dec. in c. 2. not. 1. de offic. deleg.

Collatio facta habili facta valet.

370 Tertio, fallit quando collatio fuit facta inhabili, & habili eodem die ab vno, tunc collatio facta idnneo valebit, nec illa collatio facta inhabili reuocabit primam, ſicut teſtamentum nullum non reuocat validum. l. ſancimus. & l. volumus. C. de teſt. doct. in l. pacta nouiſsima. C. de pact. Et quid ſi ſint duodecim canonici, & ſex vni nominato eligẽdo conferant, ſex alteri, an valeat collatio? & vtra valeat? Dic quòd illa quæ eſt facta antiquiori nominato, & idoneo, quia ſic cõferendo ſunt executores concordatorum, ideo illorum collatio valere debet, vt ſcripſi in §. ſtatuimus. t. de collat. in concorda. Nempe is cui beneficium ab his collatum eſt, in poſſeſsione interim, vel quaſi eſſe videtur. l. cũ verò. in ſi. princ. ff. de fideicõmiſ. libert. ſi non agebatur de nominatis, vel graduatis, neutra valet, vt conſuluit Feder. conſ. 1. ideo impetrari de nouo debet, & is obtinuit in ſenatu hoc anno 1542. in vigilia diui Mathiæ apoſtoli, qui collationem à ſex tantùm habebat, quia erat ritè qualificatus.

Arreſtum.

Declaratio c. ſi à ſede.

371 Notandum eſt tamen, quòd quando collatio eſt facta duobus à diuerſis eodẽ die, nec apparet cui prius fuerit facta, potior eſt conditio poſsidentis. d. ca. ſi à ſede, quia præſumitur quòd is, qui prius adipiſcitur poſſeſsionem, priorem habuerit collationem: & hæc eſt præſumptio iuris & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium. l. fin. ff. quod met. cauſ. cap. is qui fidem. de ſponſalib. ſicut quando duo ſunt iudices ordinarij, & vnus præoccupauit, ille eſt potior. l. ſi quis poſteaquam. ff. de iudic. Idem in procuratoribus dicit textus in cap. ſi duo. de procura. in 6. & ſi vterque eodem momento acciperet poſſeſsionem, præfertur is qui habet à Papa propter maiorem prærogatiuam. gloſſ. in dicto cap. ſi à ſede, quam ſequuntur ibidem doctores.

Amplia procedere etiam in prophanis, vt in duobus inſtrumentis quorum vnum eſt liberationis, alterum ceſsionis, vt poſſidens præferatur. Bald. conſ. 274. licet in 2. volu. Item in pari delicto vel cauſa, potior eſt conditio poſsidentis. regula iuris in 6. in pari.

Secundò, amplia ſiue collatio fuerit facta à Papa, & ordinario, ſiue à Papa & legato, vel à legato, & ordinario. gl. in d. cap. ſi à ſede, vel à Papa, & abbate, vel alio poteſtatem habente, cùm ſit eadem ratio. Domi. in d. c. ſi à ſede.

Tertiò, extende vt præferri debeat non poſsidenti is, qui colorato poſsideret titulo, in regula cancella. 15. Et ſi caderet à poſſeſsione, poſſet petere dictum beneficium à quocunque poſſeſſore, etiam ab habente titulum, ſecundum gloſſ. ibi, quia illa regula concedit titulum, vt dicitur ibidem. & ſuprà dixi in 3. amplia.

372 Quartò etiam procedit d. cap. ſi à ſede, ſi collatio eſſet facta ab epiſcopo, & eius vicario. Philip. Peruſ. in dicto capitulo ſi à ſede nec in hoc caſu videtur reuocaſſe poteſtatem epiſcopus, quando non apparet quis prius contulerit, ſicut dicitur de Papa, & commiſſario ſpeciali, in dicto capitulo ſi à ſede, nec poteſt aſsignari ratio diuerſitatis, ergo idẽ ius erit. l. illud. ff. ad legem aquil. nam & ſi ſic dicatur, quòd collatio facta per epiſcopũ, eſt maioris prærogatiuæ, ergo præferenda. cap. dudum. de præb. in ſexto. Brunel. in tract. de dignit. leg. conclu. 22. in tertia declara. quia verum eſt, quando ille cui eſt facta per vicarium, non eſſet in poſſeſsione, ſed eſſet æqualis vt iudicauit ſenatus Pariſien. anno 1519. die 29. Iulij, pro Petro moulin, contra quoſdam alios, ſecus quando non æquo iure procedunt, & ſic vna non reuocat aliam, cum præſumptiuè conſtet de prioritate, nec dubitatur, quòd epiſcopus non poſsit reuocare, ſed oportet quòd iure reuocet, videlicet antequam ſit collatum per vicarium, poſtea non poſſet collationem factam reuocare, quia ius tertij auferre non poſſet. not. in cap. quamuis. de reſcrip. in 6. Imò quia prouiſus à vicario eſt in poſſeſsione, præſumitur prius inſtitutus, & ſic non reuocatus, & ſicut Papa conferẽdo, videtur aliis poteſtatẽ abſtuliſſe. c. vt noſtrũ. vt eccleſiaſt. benefic. tamẽ ſi Papa, & ordinarius eodem die conferant, & is cui contulit ordinarius, eſt in poſſeſsione, præfertur: ſic quãdo is cui contulit vicarius, erit in poſſeſsione, preferetur. nec refragatur c. ſi quẽ, de procura. in 6. vbi dominus tractandq. cauſam videtur reuocare procuratorem, quia fateor, eò quòd venit ante cauſam finitam, ſecus ſi eſſet finita: ſic epiſcopus conferendo ante vicarium reuocat, ſed poſtea

De collatione facta ab episcopo, & vicario vtra præferatur.

Arreſtum.

non,

non,per prædicta. vide infra in 5.limita.

Quintò, amplia etiam ſi collatio eſſet facta à tribus.per gloſſ.in d.ca. ſi à ſede. quia quod in duobus dicitur, & in tribus procedit.nota.in l.ſingularia.per illum text.in fi.ff.ſi certum petat. & quia eadem ratio eſt in tribus,quæ eſt in duobus. Ioan. Brunel. in tract.de dignita.lega.conclu.2a.

Poſſeſſionẽ ſufficit ſemel habuiſſe.

373 Sextò,procedit quòd præferatur poſsidens, etiam ſi non haberet poſſeſsionem tempore litis inchoatæ,ſed ſufficit quod ſemel habuerit.Do.& Peruſ.in d.ca.ſi à ſede. per text.in l.1.§.ſemel. ff. de bonor. poſſ.ff. ſecundum tabul.quia ex quo poſſeſsio validat ius illius,qui primò eam adeptus eſt, ſequitur extinctio iuris alterius, cùm duo ſimul non poſsint habere vnũ beneficium. c.cum non ignores.de præbend. Et ideo poſtquam erat per primam adeptionem poſſeſsionis extinctũ ius alterius, licet alter poſtea acquirat poſſeſsionem, & primus perdat,non debet reuiuiſcere ius vltimi iam extincti.l.qui res.§.aream. ff. de ſolu.c. quàm periculoſum. 7.q.1.etiam quia daretur materia ſpoliãdi primum, vt ſecundus obtineret,& ſic daretur via delinquendi, quæ maximè eſt iuri exoſa.l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. ff. de pact.l.conuenire. de pact.dotal.

In off cũ procedit c. ſi à ſede.

374 Septimo,amplia in duobus officiis collatis eodem die duobus,vel ſeudis, tunc is qui in poſſeſsione primò fuerit, obtinere debet,quia præſumitur prius habuiſſe donationem, poſtquam prius habuit poſſeſſionem.Bal.in c.capitulum. colum.1. de reſcri. Barba.in repet.rub.C.qui admitti.colum.2 Catelita.Cotta, in 2. parte memorabilium,in verbo hora,in fine.

Octauò,amplia,ſiue beneficia ſint regularia,ſiue ſecularia,ſiue dignitates,ſiue perſonatus, vel quæcunque alia beneficia eccleſiaſtica,cum appellatione beneficij hęc veniant. glo. in regul.1.de reg. iur.in 6.Felin.in ca.poſtulaſti. de reſcri.

Nonò,amplia etiam quando ignoratur an bona rectoris mortui ſint eccleſiaſtica, vel patrimonialia, quia ſi quiſquã poſsideat,præſumitur pro poſſeſſore.gloſſ.ſing. in c.nulli.12.queſt.5.quam ſing.dicit Barb. in repet.rub.C. qui admitt.col. 2.& conſil. 23.ſcripſit.col.11.& conſi.50.illud afferam. colum.1.in 1.volum.

In duobus teſtamentis eodem die confectis poſſeſſor præfertur.

375 Decimò,amplia in duobus teſtamentis eodem die confectis, quando non apparet vtrum prius fuerit confectum, tunc poſſeſſor præferetur.l.1.§.non autẽ. & ibi Bar. ff.de bono.poſſeſ.ſecundum tab.Barb.dic. conſil. 23 .ſcripſit propheta, colum. 11.in 1. volum.D.de Ripa.in ca.ſæpe. colum. 1.de reſtit.ſpoliat.& ſic poteſt dici, Beatus,qui tenebit ſicut dicit gloſſ.in §.ſi tres.de pace tenend.& eius violat.Et in duobus inſtrumentis eodẽ die confectis,concludit Bald. conſil.274.in 2.volum.vide Alexan.conſ. 19.admodum in 2.volumi.

Vndecimò,procedit in caſu ſequenti,videlicet quòd ſi vir & vxor conuentione facta inter eos vt bona ſuperſtiti remaneant, moriantur,nec appareat vter prius deceſſerit,& hæredes vxoris, petunt bona vxoris, hæredes viri,bona viri,illi debent obtinere qui poſsident.Bar.in l.ſi inter.ff de reb.du. & poſſeſſor abſolueretur.l.fi.C.de rei vendic.vbi vide plenius.

Poſſeſſio iniuſta non iuuat.

276 Primò, limita quando poſſeſsio erat iniuſta,quia pro nulla reputatur, argum.l. quotiens.ff.qui ſatiſda.cogant. Deci. conſil.169.& diligenter.in fin per ca.cum qui, de præbend.in 6.condemnatum eum accipere debemus, qui ritè condemnatus eſt.l. 4.§.condemnatum.ff.de re iudicat. & non quæuis exhæredatio ſummouet filium à contra tab.bonorum poſſeſsione, ſed quæ ritè facta eſt.l.non putauit. §.non quęuis. ff.de bon.poſſe.contra tabu.& notat. in l. auctoritate. C.vnde vi.& l.1.§.fi. vti poſſ. ff.l.vis. eius .C. de probat.ſicut dicimus de eo qui eſt in poſſeſsione conferendi mala fide, vt non valeat collatio facta per eum. not.Inno. & alij in c.conſultationibus.de iure patro. plenè de Bellamera in conſil. 10 factum.col.17. ver.circa quintum.

Secundò,fallit quando delegatus ſpecialis contulit vni,& legatus alteri,tunc pręfertur qui à ſpeciali delegato habet. argu. c.ſanè.2.de offi.deleg.& Peruſ.d. c. ſi à ſede.in gl.1.in c.dudũ.& c.quãuis.in 2.de prębẽ.in 6. quia ſpecies derogat generi.c.1.de reſcript.& regula generi.de reg.iur. in 6.

Acceptatio præfert acceptãti.

377 Tertiò,non procedit quãdo ille qui haberet ab inferiore, prius acceptaret, quia tunc alteri venit pręferendus.iſta eſt elegãs deciſio,& expreſſa. ioan.Calder.conſ.7.de præb.quam ſequitur Fel.in c. capitulũ.col. 15.verſi.de duabus.de reſcri.Selua in tra.de benefi. in 3.parte.q. 15. & oporteret cõſtare de illa acceptatione per teſtes,aliàs eſſet periculoſum probare per iuramentũ,nec admitteretur ratione falſitatis vitandæ.

Clauſula motus proprij ſerre pra impetrantem.

378 Quartò, reſtringe quando in altera collatione eſſet clauſula motus proprij, tunc ille eſſet præferendus, in cuius collatione eſſet clauſula motus proprij, etiã ſi alter eſſet poſſeſſor.Ioann. And.in ca.duobus.de reſcri.Soci. conſilio 67. eadem dic. colum.tertia, & ſequent.in tertio volumi. primo, quia ampliorem habet gratiam.ca. ſi motu proprio, & ca. ſi pluribus, de præbend.in 6.ergo præferri debet,quia text.in dicto capitulo ſi à ſede, loquitur quando ſunt pares : ſed non ſunt pares quando vnus habet clauſulam motus proprij, ergo poſsidens non præfertur. ita diſponitur in reg.cancella.15.

Collatio reſeruationis præfertur.

279 Quintò,modera quando papa vel legatus reſeruauit, & ordinarius eodem die contulit,tũc collatio ordinarij præfertur,ſi nõ appareat de prioritate actus. Io.An. &

alij in d.ca. ſi à ſede. nam ordinarius habet liberam facultatem conferendi, niſi fuerit præuentus.c.nulla.de conceſsio.prębend. ergo liberè confert ſi non appareat ei de reſeruatione, & quia reſeruationes ſunt odioſæ, ideo reſtringendæ.ea. quæ à iure.de regul.iur.in ſexto. Alexand.in conſilio. 90. omiſs.in 7. volumi.de Selua in tractat.de beneficio, in 3. parte. quæſtione vltima. Idem quando quis eadem die impetrauerit gratiā in eccleſia Bituri.& eccleſia eodē die impetrauerit priuilegium, quòd non teneretur procedere ad receptionem alicuius per literas apoſtolicas, niſi in gratia fuerit habita mentio de priuilegio, tamen adhuc impetrans gratiam obtinebit, & eccleſia quæ excipit de priuilegio, probare debet prioritatem illius l.ei. ff. de probat. Guilelm. de montelauduno.in d.c. ſi à ſede.& ibi Ioan. And. Brunel.in dict.tractat. de digni.lega.conclu.22.declara.5.& 6.

380 Sextò, non procedit quando collatio pertineret ad vnum poſt alium vt ad Archiepiſcopū, poſt ad epiſcopum, tunc valeret collatio epiſcopi, etiam ſi is cui facta eſt collatio ab Archiepiſcopo eſſet in poſſeſsione.gloſ.ind.c.ſi à ſede.quia Archiepiſcopus nō habet præuētionē, ideo valebit collatio ordinarij primi intra ſex menſes.

Vna collatio valeat ſi ab Archiepiſcopo & epiſcopo facta eodē die fuerint.

381 Septimò, fallit quādo eſſet præſumptio prioritatis, vt in duobus inſtrumentis factis vno die, ſi alterum ſit factum pro dote, vel ſtudio, alterum nō pręferetur inſtrumento priuilegiato, etiam ſi habens inſtrumentum non priuilegiatum eſſet in poſſeſsione. Vincen. Hercula.in l.1.colum. 4.ff.ſolut.matrimo. Dec.in l. in ambiguis. de reg.iur. l.1. C. de iure fiſci. lib. 10.ſcripſi in ſcholaſticorum priuileg.82.

Debitum priuilegiatum præfertur.

382 Octauò, fallit quando à legato vni eſſet commendata eccleſia, & alteri ab ordinario collata eodem die, tūc is cui eſt collata, præfertur.Philip. Petruſ.in c. nemo.q.5.colum. vlti.de elect.in 6.quia ordinarium remedium facit ceſſare extraordinarium.l.in cauſę.ff. de minor.& quia habens titulum, habet gratiam pinguiorem, & pleniorem, & ſic præferri debet, licet ille qui habet cōmendam, poſsideat, quod eſt notandum. Ego tamen dubitarem de hac deciſione cum commenda ſit titulus habilis in hoc regno, vt ſuperius ſcripſi in 5.amplia.num. 35. & ſequent. ergo poſſeſſor præferendus eſſet, alibi pluribus probabo, ſi operæpretium fuerit.

383 Nonò, fallit quando in collatione ordinarij eſſet appoſita hora, & in collatione Papæ vel legati non, tunc collatio ordinarij præualebit. gloſ.in d.c.ſi à ſede.quia ille qui certius probat, vincere debet, licet probatio neceſſario nō cōcludat. Cyn. & Bal. in l.de rebus. C.de donatio.ante nupt. ſed certior eſt probatio quando hora eſt appoſita, ergo, &c. & glo.in ca. ſi eo tempore. de electio.in 6.

Hora appoſita quid operetur.

384 Secundò, probatur in d.c.ſi à ſede, vbi dicit præferri poſſeſſorem, quando nō apparet quis ſit prior, ſed apparet quando eſt hora, ergo Iaſ.in l.1.col. 2.& ſeq.ff.ſolu.matri. Cotta in 2. parte memo. in verbo hora, & in verbo poſſeſsionis. & ſic conſuluit Soc.conſi.67.eadem die.in 3.vol.nā apparere dicitur etiam ex præſumptione.tex. in ca.ſcribam.ibi, ex prius datis, & neglectis apparet, quòd has neglıgent.de pręſumpt. vel ex argumento à contrario ſenſu. text. iuncta gloſſ. prima in §.ex his.inſtitut.per quas perſonas nobis acqui.vel alio modo, in authen.niſi triennale.C.de bonis mater. ibi, ex quo ſuæ poteſtatis eſſe apparuerint. l.3. de vectigal. ſic conſuluit Deci. conſilio 169. & diligenter in fine, dicens quòd iſta opinio placuit Do. de Rota. vnde cautela erit quòd probetur de certa hora. Cynus & Bald. in dict.l. de rebus. C.de donation. ante nupt. Ioann.de pla. in l. 1. de iur. fiſci. lib.10.Feli.in ca.paſtoralis.col.3.& ibi Dec. de reſcri. Hippoly.ſingul.319.hora. & Caſſado.deciſio.20.rubr.de præbend.

Apparere quādo dicatur.

Contrarium videtur verius, quia quando non apparet quis ſit prior præfertur poſſeſſor.d.ca. ſi à ſede. ſed ex appoſitione horæ non concluditur, quòd is ſit prior, ergo licet videatur contrarium tenere idem Soci.in l.l.1.ff.ſolut.matrimo.ſed debet intelligi quando gratiæ pontificis & ordinarij ſunt æquales: ſed quando gratia ſummi pontificis habet clauſulam motus proprij decreti, vel aliam, tunc non habita ratione horæ præfertur is qui à papa prouiſionem habet, &c. ſic conſuluit Soci. ſibi contrarius in l. 1. ff. ſoluto matrimonio.

Secūdò, ſequeretur abſurdum, nam eſſet in poteſtate ordinarij tollere diſpoſitionē iſtam, ſemper apponendo horam, & ſic decretalis ſi à ſede de nihilo ſeruiret, quod nō eſt dicendum, nam fraudibus non debet indulgeri. ca. ſedes de reſcript.

Tertiò, prioritas debet probari per eum qui eam allegat.l.1.C.de iure fiſci, ſed is qui producit inſtrumentum, in quo eſt hora, non probat prioritatem, ſi in alio inſtrumento non inſit etiam hora, ergo non dicitur apparere, quia licet in vno ſit hora, tamen aliud inſtrumentum poteſt præceſſiſſe, ergo oportet conſtare de hora vtriuſque.gloſſ.& doctor.in l. Titius. §. Lucius. ibi, incaleſcente cælo.ff.de liber. & poſthu.

386 Quod intelligerem ſiue hora eſſet appoſita in collatione, vel eſſet probata per teſtes, quia teſtes de hora deponentes præſumuntur falſum deponere ſi de longinquo deponant, cum memoria hominum ſit labilis. l.peregre.ff.de acquirend. poſſe. ideo nil iuuat.

Teſtes præſumūtur falſarij ſi de hora deponant.

Primam opinionem ego intelligerem, quando is qui habet collationem, probaret certa hora ſibi factam collationem, & illa

illa hora erat longè ante meridiem, tunc qnia collatio alterius potuit eſſe poſt meridiem, & hic certius probat, debebit obtinere, ſecus ſi probaret, quòd hora ſexta poſt meridiem, vel quinta hoc eſſet factũ, quia tunc cum alia potnerit iuſtè præceſſiſſe, dicerem non ſufficere, quia iſta probatio potius concludit contra eum, quàm pro eo: ideo nil facit. l. neqne natales. C. de probat. nam etiam quando probatur hora ſeptima de mane collatum eſſe beneficium tibi, non habes niſi præſumptionem, videlicet quòd præceſſerit tua: eo quia bona hora facta eſt, ſed quãdo hora octaua poſt meridiem eſſet appoſita, tollitur præſumptio, ergo iſta horæ appoſitio nil faciet pro apponente, quod eſt notandum, quia ex hoc conciliantur opiniones contrariæ, licet cogitandum reliquerit. Fel. in dict. ca. paſtoralis.

Arreſtum.

Sed adhuc poſſet fieri ſemper frans collationi Papæ, ideo tutius eſſet ſeruare deciſionem. d. c. ſi à ſede. vt indiſtinctè poſſeſſor præferatur, ſiue hora fuerit appoſita, ſiue non: dicunt tamen arreſtum interueniſſe pro quodam religioſo habente horam contra magiſtrum Guillelmum Bnde, in curia aduocatum, Anno domini 1534. die 14. Auguſti, quod intelligerem quando gratiæ eſſent omnino æquales, ſecus ſi inequales, vt vnus graduatus, alter non, vt ſuperius dixi.

Decimò, fallit qnando in altera collatione eſſet impetrãs creatus canonicus, quia tunc conſtituitur ei ius ad rem, & afficitur ei prębenda. capit. hi qui. & ca. dudum. de præbend. in 6. Guillelmns de monte Laudano, in d. ca. ſi à. ſede.

Subreptitia impetratio nõ iuuat poſſeſſorem.

387 Vndecimò, non procedit quando altera impetratio vel collatio eſſet ſubreptitia, tunc non obſtante poſſeſsione illius qui ſubreptitiè impetrauit, altera præferetur. arg. glo. & not. in c. ex tenore. de reſcri. Feli. in ca. capitulum. col. 4. verſi. limita fallentiam. illo tit. quia qnod nullum eſt, non debet præſtare impedimentum, regnla iuris non pæſtat. in 6. nec effectum producere.

Quando ſunt duo procuratores ad reſignãdum vtrum valeat.

388 Vnde ſi duo procuratores eodem die fuerint conſtituti, vnus ad permntandum, alter ad reſignãdum ſimpliciter, ſi non appareat de prioritate, valebit illa conſtitutio minorem continẽs lęſionem, aliàs neutrum tenebit, per gloſſ. ſing. in c. ſi quis iuſto. in verbo nominatus. de elect. in 6. Sic fuit iudicatum Burdegalæ, vt refert Boer. in deciſ. ſuis q. 311. dominus Patrus.

Arreſtum.

Cautela graſſica [illegible] *pro impetrantibus.*

389 Duodecimò, limita quando in altera impetratione etiam facta ab eodem eſſet appoſita clauſula gratificationis, tũc quia iſte maius & pinguius ius habet, & nõ ſunt pares, ideo præfertur, etiam ſi alter primo adeptus fuerit poſſeſsionem, per ea quæ ſupradixi de clauſula motus proprij. Et cautela eſt, quando aliquis dubitat de alio impetrante, vel de alio cui conferatur eodem die, vt apponat in ſignatura, & cum clauſula gratificationis: & quando opus fuerit, ad lorgum & latè in literis extẽdatur. & hac cautela vti conſueuit, vt aſſerit Do. Probus in additio. ad Mona. in c. duobus. de reſcri. in 6. vbi dicit breui poſſe ſic extẽdi, & ſi forſan illnd beneficium alicui, ſeu aliquibns, alij, vel aliis conferri, & de illis etiam prouideri conſenſerimns, & mandauerimus, ita & adeo vt in data pares, ſeu æquales ſitis, & mntuo vos impediatis, & propterea locus gratificationi exiſtat, tibi gratificãdo apoſtolica authoritate cõferimus, & de illo vel illis etiã prouidemns, decernentes prout eſt irritum, & inane, &c. & ibi vide per d. Probũ formã iſtarũ literarũ, & nota iſta perpetuò, quia alij non tangunt quos viderim, niſi Caſ. in deciſ. 2 Cardinalis, &c. rub. de renun. & hanc etiã clauſulam poſſes extendere ad collationẽ factã per ordinarium & Romanum pontificem.

Collatio nulla nõ iuuat poſſeſſorem.

390 Decimotertiò reſtringe quando illa collatio facta per ſuperiorem, vel per alterum teneret, alioqui poſſeſsio nil facit, vtpote ſi papa conferat vno die, & legatus eodẽ die beneficium cadens ſub præſentatione laici: quia legatus non potuit conferre. c. cum dilectus. de iure patro. Ideo is qni rationẽ collationis legati adeptus eſt poſſeſsionẽ, non præferetur: ita in hoſpitali collato à legato concludit de Butrio in conſ. 62. in nomine, & c. hic de duobus, ſic dixi ſupra de impetratione ſubreptitia. verſi. vndecimo.

Decimoquartò, nõ habet locum in prouiſis ſecundo loco, vtpote ſi ab ordinario collatum fuit beneficium A. & eodem die à papa B. ſi non adepta poſſeſsione A. reſignet C. qui poſſeſsionem adipiſcatur, non præfertur tamen prouiſio à papa, quia ſermo intelligitur de primo. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſig. Et cedens non potuit plus iuris. quàm haberet transferre. l. traditio. ff. de ac. re. do. ita nominatim ſcribit Caſſado. deciſ. 15. de præb.

Habens collationem per reſignationem præfertur habenti per mortem.

Arreſtum.

391 Decimoquintò, non procedit, quando papa contuliſſet hodie Romæ per reſignationem vni. regu. de viginti diebus derogando. Et eodem die moreretur reſignans, & ordinarins contnliſſet alteri, qui prius accepiſſet poſſeſsionem, tunc præſumitur quòd prius fuit expedita reſignatio: ideo fuit reſignatario adiudicata recredentia, An. 1524. die 24. Decẽbris, in hoc celeberrimo ſenatu. Et ſimile arreſtum fuit prolatum in vigilia Mathię apoſtoli, anno 1542. quanuis ab ordinario prouiſus hora ſexta mane fuiſſet, & hoc in ſua collatione exprimebatur: & eodem die fuerat adeptus poſſeſsionem, vt audiui in recitatione cauſæ à D. præſide de ſancto Andræa. Item præſumitur quòd mors impetrationem præceſſerit, quando die mortis facta eſt collatio, vt docet Caſſad. in deciſ. 21. Cardinalis in rub.

in rub. de præbend.

Vltimò, ſi is, qui habuit per conceſſum acceperit poſſeſſionem antequam is, cui facta eſt prouiſio eodẽ die per fiat, adhuc præfertur is, qui per fiat obtinuit, vt decidit Caſ. in deciſ. 14. regula cancella. rub. de præbend. in duabus cauſis ſic iudicatum fuiſſe, & interpretatũ per regulam Inno. 31.

Decimooctauò, nõ procedit regula huius text. in officiis temporalibus, ſeu dignitatibus ſecularibus & prophanis, quia hic text. loquitur de dignitatibus & officiis eccleſiaſticis, ergo in aliis temporalibus non habebit locum. cap. fœlicis. de pœnis. in 6 nam verba non conueniunt, ergo nec diſpoſitio l. 4. §. toties. ff. de damno infe. & ſupra dictum extitit de beneficio eccleſiaſtico & tẽporali, in tract. nominationum, q. 21. numer. 54. & vide quæ dixi ſupra in ii. amplia. nu. 74.

Triennium nõ currit durante hoſtilitate.

392 Decimononò, limita in caſu hoſtilitatis vt hic, qua durante dormit præſcriptio. ca. ex tranſmiſſa. de præſcri. non enim erit obiicienda præſcriptio temporis, vbi neceſsitas interierit hoſtilitatis. dicit text. in c. prima actione. in fi. 16. q. 3. Item ea quæ in beneficiis poſsidentur, ſiue quæ metu hoſtilitatis interueniente diutius poſſeſſa fuerint, præſcribi non poſſunt. c. ſi ſacerdotes. in fin 16. quæſt. 3.
Extende, ſiue vna die durauerit hoſtilitas, ſiue pluribus annis, hoc enim tẽpus quo durauit, ſiue fuerit magnum, ſiue paruum, de medio ſubducetur, & tempus præcedẽs continuabitur cum ſequente. d. c. ex tranſmiſſa. & l. quibus diebus, in princi. ff. de conditio. & demonſ. ita quòd licet in aliis caſibus in quibus quis impeditur, præſcriptio currat contra impeditum, ſed datur reſtitutio. l. ſed & ſi per prætorem. in princi. & §. ſi feriæ. ff. ex quibus cauſis maior. iſto tamen caſu ipſo iure præſcriptio non currit, ſed dormit, ſecundum Barb. in l. naturaliter, col. pen. & ſeq. verſi. quæro an iſta vſucapio. ff. de vſuca. Angel. in l. cum notiſſimi. §. imò, col. fin. C. de præſcrip 30. anno. Alex. conſ. 81. reuocatur. col. vlti. in 5. volu. Corne. conſil. 92. licet in hac. in col. 2. vol. 4. & caſus in quibus præſcriptio dicatur dormire, tradit Panormit. & alij in d. ca. ex tranſmiſſa.

393 Amplia hanc concluſionem, nedũ tempore durantis belli, ſed etiam poſt, quia contra populum hoſtilitate deſtructum & bello, non currit præſcriptio. Ioan. Franciſ. Balb. in tract. de præſcri. in 2. parte. 6. partis. in primo caſu, quod hodie frequentiſſimum eſt.

Limita quãdo tempore hoſtilitatis, vel poſtea, poſſet ire ad locum, in quo redditur ius cum ſaluo cõductu vel ſine: quia tunc ſi non moueat controuerſiam aduerſario intra triennium, currit ei hæc triennalis præſcriptio. Felin. in ca. accedens. in 2. per illum text. vt lite non conteſta. & dicto ca. ex tranſmiſſa. Aret. conſil, 16. præſupponitur. colum. 2. Ioan. Franc. in di. 2. parte ſextæ partis princi. in princi. nec vani timoris eſſet aliqua excuſatio. l. nec vani. ff. de regulis iuris.

Peſte durante non currit præſcriptio.

394 Idem in impedimento peſtis, quia bonum eſt argumentum de bello ad peſtem, cum peſtis dicatur bellũ inter deum & homines. Bar. in l. naturaliter. col. penult. ff. de vſuca. & in l. 1. ff. de bon. poſ quæ ex teſt. mili. Alex. in l. fi. col. 2. C. de teſt. & in l. 2. §. ſi quis in iudicio, circa princi. ff. ſi quis cauti. & conſi. 30. ponderatis. colũ. 2. & conſil. 81. reuocatur. col. 2. in 5. vol. Pan. in dicto c. ex trãſmiſſa. vbi etiãm ampliat, licet reddatus ius in loco vbi graſſatur peſtis, ſi aduerſarius erat abſens propter timorem peſtis, contra quam non valent medici nec medicinæ. Paul. in l. ſi ab hoſtibus. ff. ſolut. mat. tamen currit præſcriptio, ſed dator reſtitutio. Bar. in l. de ætate. ff. ad treb. quam legit cum §. fin. l. recuſare. de Ripa in tractat. ſuo de peſte multa congerit pertinentia ad tempus peſtis. vide ibi quæ habuit à Ioan. preſuitello, qui antea ediderat tract. de peſte. In hac tamen materia vix obtineretur reſtitutio, niſi liquidò probaretur impedimentum, & iuſtum.

Secundò, contra impeditum poſtulare propter peſtem, vel preſentare intra tempus à iure pręſtitutum, non currit præſcriptio, & ſic non deuoluitur ius ad epiſcopum. Bald. conſil. 469. ſanctiſsimæ recordationis. lib. 4. de Ripa in tracta. de peſte. fol. 27. verſic. ſed dubium.

Infirmo nõ currit tempus.

395 Idem dicendum eſt ſi quiſquam eſſet infirmus per triennium, & eo non poſſet agere, excuſaretur, & nõ poſſet poſsidens triennio gaudere hoc beneficio, ſaltem ope reſtitutionis. arg. c. commiſſa. de elec. lib. 6. Nam qui detinentur ægritudine, non ſunt abiiciendi, nec alij in locum eorum ſunt conſecrandi, niſi ex hac fuerint luce ſubtracti. ca. pontifices. 7. q. 1.

Idem in abſente cauſa reipublicæ, nam interim non currit præſcriptio, ſi tamen fuerit inchoata, curret, ſed dabitur reſtitutio. l. 1. ff. ex quib. cauſis maior. l. quod tempore. C. de reſtit. milit.

Excõmunicato nõ currat præſcriptio.

396 Idem ſi fuerit iniuſtè excõmunicatus, & non fuerit in mora petendi abſolutionem. Bald. Fel. & alij in ca. 1. de præſcriptio. nam qui facit vt non poſsit agere, poſſe videtur. l. qui poteſt facere. ff. de reg. iur. ca. fin. de elect. l. ſed & ſi §. hæc clauſula. ff. ex quib. cau. maior. glo. in c. quia diuerſitatem. de conceſſ. præbend. licet ibi Panor. dicat pręſcriptionẽ currere contra excommunicatũ iuſtè, quamuis non fuerit in mora petẽdi abſolutionẽ, & ſi cõtrariũ teneat in c. cũ inter. col. 1. de excep. dicens actiones tẽporales extingui tẽpore cõtra excõmunicatũ, qui fuit in mora petẽdi abſolutionẽ.

Idem

Furioſo an currat præſcriptio.

397 Idem in furioſo effecto poſt collationē beneficij eidem factam, & antequam potuiſſet agere. Panor. in ca. cum non liceat. col.3. numer.10.de præſcri.per gloſſ.in l.2. C.de curato.furio.dicentem quòd priuilegia & beneficia collata minoribus in præſcriptionibus, & aliis, cenſetur collata furioſis. Et illam ſing. dicit Barba. in conſil. 41.illud.col.5.in 1.vol.& Soci. conſ.66.viſo.in 4.volu. Alex.in l.centurio.col.2.ff.de vulg.Iaſ.in l.tutor.§.1.de iuretur. Purpura. in l.1.col.2.de iuriſdi.omnium iud.

Reſtitutio an poſt triennium concedatur.

Et an minori detur reſtitutio poſt triennium,concludit gloſſ.in verbo impedimenti,iſto titul. quòd ſic, tamen reſtitutionem nunquam vidi cōcedi in Francia, ſi tamen propter minas quiſpiam non egerit intra triennium, poterit poſtea,vt expreſſè decidit Caſſado.deciſ.2.rub.de in integ.reſt.Nā cum minor reputetur pro maiore in beneficialibus.c.fi.de iud.imputetur ei,qui non egit, niſi proteſtatus fuerit,iuxta text.quia præſcriptiones contra maiores currunt etiā contra minores.l.fi. C.in quib.cauſ. in integ.reſtitut.non eſt neceſſa.vbi Bar.& alij Doct.in ca.conſtitutus.de in integ.reſtitu. D.Gomeſ.q.15.niſi eidem ex magna ſuccurreretur cauſa.l.1.ff.ex quib.cauſ.maio.vide quæ dixi ſupra,num.177.in addit.

Captus à Turcis poſt triennium agat?

399 Idem ſi facta collatione, is à Turcis captus fuerit,vel incarceratus, & totū triennium non potuiſſet egredi. nam nō computabitur ei tempus.l.2.& ibi not.ff ſi quis cautio. ca.ſignificante.de pignor. gloſſ. in prag.in verbo impedimenti. eodem titul. vbi idem dicit in pupillo.

Impeditus quando non excuſetur

400 Idem in alio quocunque impedimento, vt hic.intellige tamen ſi impeditus non poterat remouere illud impedimentum,alioqui non excuſaretur.ca. fin.de electio.c.2.& ibi Dec.in 4.not.de teſtib.c.cū ſit Romana.de appella. vnde dicit Innocen.in c. ex tranſmiſſa. de præſcriptio. quem refert Fel.ibi.& in d.c.1.eod.titul. quòd non ſufficit allegare impedimentum, niſi doceatur de diligentia adhibita,vt impedimentum vel non eueniret,vel non obſtaret.

Impeditus proteſtari debet.

401 Debet etiam impeditus proteſtari,aliàs poſt triēnium non ageret, vt dicit hic tex. & text in c.fi.de appel.vbi Philip. dicit eſſe optimā cautelam ad euitandas opiniones, proteſtari in omni caſu de impedimento, & quòd per eum non ſtetit,nec ſtat.c.ſciſcitatus. verſi.dum modò.de reſcri.c.paſtoralis.ibi, quaſi nō fuerint proteſtati.de exceptio.gloſſ.in c.cupientes §.quod ſi per viginti.in verbo propoſita.de elect.in 6.& in c.plerunque. de reſcri.multa congerit Feli. in d.c.ex tranſmiſſa.col.2.& ſequen. verſiculo dū ſubdit abbas.& doc.in d.c.plerūq;. & ca.cum M de conſtit. Et an proteſtatio debeat fieri in ſcriptis, vide in c. cupientes. in dict gloſ.propoſita. Bart.Iaſ. & alios in l.non ſolū.§.morte.ff.de noui operis nunciа.& doct.in d.c.cum M. Et qualiter poſſit probari impedimentum,tradit Bald. in l.1.C.de dila.Præpoſi.in c.ex ratione.col 5. de appella.Alex.in l a §.quod diximus.ff ſi quis cautio.dixi plenè in practi. mea rub. de exoniis.gloſſ.2.& in rubr. de collat. §.1. gloſſ. impedimento in concorda. & iſtius impedimenti proteſtatio debet ſi poſſit intimari poſſeſſori beneficij ante triennium, vt hic dicit text. & debet in hac intimatione ſeruari concilium Viennen. deſcriptum in cle.cauſam.de electio quia ſicut propoſitum in mente retentum nihil operatur.l.ſi repetenti.C.de condict.ob cau.dator.ita iſta proteſtatio, quā alius ignorat ante intimationem, nihil debet operari in præiudicium ignorantis.Dec. in c.cum M.colu. 7.verſi.2.conclusio.de conſtitu.c.cum ana. & ibi Panor. de electio. multis poſſem hic de impedimento inſerere, quæ ne in longum protraham,miſſa facio.

402 Primò, fallit quādo is, qui habet prōteſtari, eſſet per triēnium incarceratus, vel vi ab hoſtibus detētus, ſeu valetudine aduerſa,tunc licet nō fuerit proteſtatus,quia non valuit agere, tamen poterit, cum iſta conſtitutio ad impoſſibile non velit nos obligare, nā lex poſſibilis eſſe debet,c.erit autem lex.4.diſt.not.do in c.1.quod met. cauſ.do. Gomeſ. hoc expreſſè decidit, qō. 57.vbi ſupra.

Triennium quando prorogari poſſit.

403 Secundò, fallit ſecundum eum, quādo fieret prorogatio iſtius tēporis antequam lapſum eſſet triennium propter bellum,vel aliud iuſtum impedimentum,impetrando in hoc regno literas regias, vt prorogaretur trienniū ad vnum annum,vel ad aliud tempus viſis bullis, & impedimentis, & hæc eſt noua practica, & ſic conſului cuidam,qui regis legatione fungebatur, vt faceret ſibi prorogare triennium, quia erat impeditus agere,& obtinuit literas regias, licet quia aliæ in hoc regno non impetrantur, ego tamen vellem,& à papa & à rege impetrare, quia concordata ab illis edita ſunt,& titulus beneficij à Papa & non à rege datur.

Reſignatio non poteſt admitti ab alio quā ab epiſcopo.

404 Vigeſimo, fallit ſi reſignatio beneficij fuerit facta in manibus inferioris epiſcopo,& per eum admiſſa, & pars cui fuit collatum illud beneficium reſignatum,poſſederit per triennium, non enim iuuabitur hoc decreto,quia hæc renūciatio & admiſſio factę corā alio inferiore epiſcopo, ſunt nullæ.c.admonet. & ibi nota.& c.quod in dubiis.de renuncia.ca.quęſitum.de rerum permutatio.niſi epiſcopus ratam illam admiſſionem habuerit, & collationem, ideo actus dictæ collationis & admiſſionis nec quo ad poſſeſſionem acquirendam,nec retinendam ,ſeu continuādam, nec quo ad præſcriptionem inducendam, vel cōplendam iuuare poteſt.ita expreſſè tenet de Bellamera in conſilio 10. factum eſt tale in 7. dubio.

dubio: quia quod de iure nullum eſt, non poteſt aliquem operari effectum, nec poteſt dici coloratum. Hoſtien. in ca. olim. de except. dixi plenè in repet. l. quod iuſsit. notab. 2. in 4. limit. ff. de re iudi. Idem in per-
405 mutatione quæ ab inferiore Epiſcopo non poteſt approbari, nec coram eo fieri. c. quæſitum. vbi doctor. de rerum permu. niſi hoc haberent ex priuilegio. per gloſſ. ſing. in verb. proprij clemen. 1. de reb. eccleſiæ non alienand. vbi addidi. Et an capitulum ſede vacante poſsit admittere reſignationem mortuo epiſcopo, quòd ſic, probat Io. Franciſ. in tract. de offi. & poteſtate capitul. ſede vacante. in 2. q. ſecundæ partis. verſic. quæro an capitulum, &c. vide ibidem. & extrauag. execrabilis. §. cæterum. & ibi gloſſ. de præbend. in extrauag. Ioann. 22.

Permutatio ab inferiore epiſcopo, approbari non poteſt.

Aliæq; multæ reperiuntur limitationes, & caſus excepti, quanuis do. Igneus in repet. l. neceſſarios. §. non aliàs. numer. 284. ff. de ſenatuſcon. Silla. dicat non inueniri, niſi tres caſus, & non licere vltra extendere, ſed non dicitur extendi quod ex mente elicitur. l. nominis. ff. de verb. ſignifi. & ſupra dixi. Imò ſi quis poſſeſſor poſt triennium confiteretur iniuſtum eſſe titulum ſuum, non prodeſſet hoc remedium. Gomeſ. q. 36. ſuper hac regula iſtud firmat, dixi in repetit. l. quod iuſsit. in 2. notab. ff. de re iudic.

406 Et an capitulum poſsit requiri vacante ſede, dixi in §. ſi quis verò. in gloſ. diſpoſuerit. circa finem. de collat. Et an per illam requiſitionem præueniri poſsit papa? adeo quòd ſi nominatus vel graduatus requiſierit capitulum, quod recuſauit cõferre, demum aliquis collationem obtinet à Papa, nominatus, qui primo requiſiuit, etiam obtinuit collationẽ à metropolitano poſt papæ collationem, vter præferatur? Reſpõ. dominatus quia capitulum potuit conferre poſtquam collatio erat neceſſaria. ca. 2. ne ſede vacante.

Per requiſitionem an dicatur papa præuentus.

Item plana eſt ordinatio, & in propriis terminis ad hoc edita per Ludouicum 12. arti. 14. inter publicatas, anno 1512. quæ eſt in rub. *des preuentions apoſtoliques*, contra quem iudices regij iudicare non debent, alioqui eſſent periuri, & ſic ſuis officiis ſaltem priuandi, cum in principio iurent iudicare ſecundum regis ordinationes, vt patet in rubri. *des ſermens*. artic. 3. & in authent. iuſiurand. quod præſta. ab his. item nec iudices à papa dati, cum prohibeatur eis iudicare contra concorda. §. 1. de firma & irreuoc. concord. ſtabili. ibi, & ſic per quoſcunque iudices, &c. & iſta ſunt etiam in concordatis ſtatuta. ergo ſecundum ea debet iudicari. Secundò, probatur quòd iſta ſunt in cõcordatis ſtatuta, per §. declarantes, de mandat. vbi declarat papam velle conferre liberè beneficia quomodocunque qualificata iure prævẽtionis, ergo alio iure non vult conferre, ſed quando nominatus requiſiuit beneficium ſibi conferri, præuenit papam, igitur papa non poterit conferre iure præuentionis, neque in præiudicium nominati vel nominatorum, qui requiſiuerunt, cum tantum præuentionem ſibi retinuerit, & non poteſt dici præuenire, quando nominatus requiſiuit, vt infra patebit.

407 Tertiò, bonum eſt argumentum ab illuſione vocabuli. l. 2 §. apellata. ff. ſi cert. pet. ſed prævenire, dicitur anteuenire, ergo quando nominatus ante venit ad ordinariũ, quã alius ad papã, papa dicitur prævẽtus, & non poterit cõferre iure præuentionis amplius, nec alio iure in præiudicium illius qui iure requiſiuit, quia cum ipſe papa ſit cultor & auctor iuſtitiæ, non patitur contra iuſtitiam aliquid fieri, nec ipſe vult facere. c. vno. de alienat. feud. Item ſi papa tibi conferat beneficium, quod ordinarius mihi abſenti contulerat, non valebit papæ collatio tanquam præuentus, licet ante acceptationem ius mihi non ſit requiſitum, vt meum dici poſsit, ca. ſi tibi. de præbend. in 6. & quia per ſuam collationem non intẽdebat excludere collationem factam, ſed faciendam. c. audita. de reſtitut. ſpoliat. ſic expreſſè concludit Collectã. in ca. fin. col. 2. de ſortileg. ſic nec papa intendebat conferre beneficium iam affectum, cum id nõ expreſſerit.

Præuenire quid dicatur.

408 Quartò, non refragatur ſi dicatur prævẽtionem per collationem fieri, ergo antè non dicitur. Reſpondeo etiam per requiſitionem & petitionem præuentionem fieri in iudicialibus, ſi alter ex reis credendi petat, adeo præuenit, vt alteri non poſsit fieri ſolutio. l. ex duobus, & ibi Bar. & Imol. ff. de duobus reis. & in iuriſdictione voluntaria per interpellationẽ prævenitur & preoccupatur iuriſdictio. l. 1 & 2. ff. de officio proconſ. Iaſ. in l. ſi pluribus. numer. 25. ff. de legat. primo. Et quòd per requiſitionem nominati affectum ſit beneficium, & ei debeatur, declarat tex. in §. tenantur. in fi. de colla. Et ſi papa voluiſſet præferri poſt requiſitionem, dixiſſet, iure prælationis volumus conferre in d. §. declarantes, vel iure præuentionis collationis. Sed ſimpliciter dixit iure præuentionis, ergo quomodocunque ſit præuentus, non intendit papa conferre, & petitio ſeu requiſitio nominati vel graduati prævenit, & adeo afficit beneficium, vt ordinarius poſtea non qualificato minimè poſsit cõferre, non tamen afficit alios qualificatos, quo minus requirere poſsint, & requiſitione facta, ordinarius poteſt gratificare vnum ex expectantibus graduatis, in menſibus illis præſtitutis. l. cum quidam. in 2. & ibi Paul. col. vlti. ff. de leg. 2.

409 Quintò dolus nõ debet alcui prodeſſe.

l. ſi legatarius, cū ſimilibus.ff.de dolo, ſed epiſcopus poſt requiſitionem vel ante mitteret Romam, vt haberet collationē à papa pro ſuo nepote anrequam nominatus veniret ad ſuperiorem,& ſic cum ſuo dolo lucraretor. itē daretur materia delinquendi,quam totis neruis iura propulſant.l.cōuenire.ff.de pact.dota. nam ſemper pro magnis beneficiis collator mitteret curſorem ad papam, & interim aleret nominatum, & verbis remoraretur illum, vt non adiret ſuperiorem,& ſic excluderet eū,quod ſummopere debent tollere ſenatus Franciæ,& hoie eaotelæ obuiare.

410 Sextò,conditio debet haberi pro impleta,quando non ſtat per eum, qui illam implere debet.l.in iure ciuili.ff.de conditio.& demonſtr. ſic & collatio debet haberi pro facta à die requiſitionis, poſtquam nō ſtetit per nominatum, ne malitia vnius noceat alteri, nam ſi prima die reqoiſitionis bonam fidem agnouiſſet collator, eidē requirenti contuliſſet, & ſic præueniſſet papam etiam in conferendo,ſic etiam dicitur præuenire in requirendo,quia papa voluit tollere negligentiam ordinariorum nō conferentium, & nominatorum non requirentium, ideo ſibi ius præuentionis retinuit, non prælationis.

411 Septimò,ſi aliud diceretur,libertas & facultas conferendi beneficia ordinariis adimeretur,& concordatum in fauorem regni & regnicolarum editum in odium illorum retorqueretur,& res nummariæ Galliæ exhaurirentur, contra ea quæ dicuntur in proœ.concorda. qnia ſi primus collator & ſecundus non conferrent ſemper papa prçueniret. nam aliquando audiui quòd nepos habebat epiſcopatum, & patruus archiepiſcopatum,ſi nepos epiſcopus recuſabat,archiepiſcopus nunquam iure deuoluto cōferebat,interim illa beneficia per phas & nephas obtinebant, qui abuſus per ſenatum deberet reformari, & requirenti poſſeſſorium adiudicari, licet primam collationem non habuerit.

412 Octauò, non me mouet ca. vltimum,de conceſ.præbend.in 6.quia loquitur in gratia papæ ſeu prædeceſſoris, qnam poteſt ſucceſſor facilè reuocare, etiam ſi beneficium fuerit acceptatum per expectantem apoſtolicum, quia prædeceſſor non potuit legem imponere ſucceſſori, vt plenè dixi in præfat. ad rubri. de colla.in concord.ſed in nominationibus ſecus eſt, quas papa non concedit, nec prædeceſſor, ergo nec ſolus eas reuocare poterit, vt dico in quæſt.vlti. tracta. nomi. eas reuocaret ſaltem quo ad illud beneficium, & ſic quo ad partem, ſi poſt requiſitionem conferret, ergo non poteſt, & ſic ceſſat illud quod dicit Imol. in ca.inter cætera. col.3.de præbend. Et Felin. in c.capitulum. ver.de duabus. de reſcript. nume. 16. quòd poſt acceptationem apoſtolici poteſt papa conferre,quia hoc verū, vt dixi,in expectante apoſtolico,& de iure antiquo, ſecus per concordata, poſtquam papa ius tantum præuentionis retinuit,niſi conferret inſequendo tenorem concordatorum,vt ſcripſi in §.ſtatuimus.1. in gl.gratificare.de colla.in concorda.

413 Vltimò,quando quæſtio eſt dubia in iure canonico, & eſt planè deciſa per ius ciuile, tunc ſtatur illi deciſioni factæ per ius ciuile, etiam in foro canonico, vel econtrario.c. Raynutius. & ibi docto. de teſta. ſed de iure eſt dubium an appellatione præuentionis veniat ſimplex requiſitio, ergo ſtabimus declarationi factæ per ordinationem regiam, etiam in curiis eccleſiaſticis, quod eſt notandum. Alia miſſa facio,ne ſim prolixus, alibi plena manu ſcribam. hæc tamen interim non ſunt contemnenda. Alia dixi in dicta gloſ.iure præuentionis.ſi tamen quis velit alia videre, recurrat ad gl. prag. ſanctio. ne eas hic tranſcribam, ſicut quidam putant me facere, & nil vltra ſcribere, hoc tamen ex ſupraſcriptis ſatis ſupérque dignoſcetur.

Hic ſiſtere calamum, & receptui canere ordinariæ iubent lectiones noſtræ,quas,& adagio dictante ordinem deſerere, & ſi multis obrutus ſum negotiis, nolui, vtilitatem publicam alternis horis, vel ſcribendo,vel interpretando, pluris faciens, quàm priuatam, quæ mihi contemptui fuit, vt hæc breui (quaſi Glauci ars) congeſta fuiſſent,& commodum noſtris afferre poſſent: quod futurum ſpero,& quia dicitur primę ad Theſſalonic.5. cap. In omnibus gratias agite, Igitur agam Deo Optimo Maximo, immenſas gratias in ſempiternum. Amen.

Spes mea Chriſtus.

F

SVBTILISSIMA

NECNON VTILISSIMA L. VNICAE, C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt. olim apud Bituriges aperto pectore dictata repetitio, & nunc reuiſa, areſtiſq; ſupremi ſenatus decorata ab egregio viro D. Petro Rebuffo de Montepeſſulano, Iurium Doctore, & Comite, in iure pontificio Pariſ. publico profeſſore, ac in Pariſienſi Senatu aduocato.

DVRARE ET MORI,



NON PERIRE.

LVGDVNI.

Ad Salamandræ, apud Claudium Sennetonium.

M. D. LXIIII.

SACRATISSIMO PRAESVLI,

REVERENDISSIMOQVE PATRI D. ANTOnio à Prato, Sacroſanctæ Ro. eccleſiæ presbytero cardinali: ac in Gallia à latere Legato, atque meritiſsimo Cancellario, Petrus Rebuffus, I.V. doct.

S. P. D.

QVANTO fuerit Tarquinius Priſcus, dum Romam cùm rebus ſuis commigraret, miraculo, nemo vnus ignorat, ſacratiſſime pater. Qui cùm ad Ianiculũ fortè perueniſſet. Ibi carpento ſedenti cum vxore, aquila ſuſpenſis demiſſa leuiter alis, pileum abſtulit: ſuperq́; carpentum magno cum clangore volitans, rurſus velut miniſterio diuinitus miſſa, capiti (quem ſenſim abſtulerat) aptè repoſuit. Inde (ſi Liuio credimus) ſublimis abijt, ac paulò poſt ingẽti cum conſenſu po. Ro. regnare iuſſus fuit. Verum enimuero quæ de Tarquinio modo iactauimus: etſi Romanorũ animos in tantam admirationem rapuerint, longè tamẽ maioris miraculo, nedum Gallis hominibus, ſed omnibus (vt ingenuè fatear) tuum apud Tholoſates extitit præſagium. Nam cùm illic regij munus aduocati pro tua ſingulari facundia præclariſſimè (vt ſoles omnia) gereres: fato quodam angelus (vt planè creditur) ſub iuuenis ſpecie viri ad modum ſenis, diuinitus tibi in quadriuio, quàm Hannibali (cui in quiete iuuenis quidẽ diuina ſpecie, qui ſe à Ioue miſſum diceret, ducem eum in Italia futurum prædixit) te ad ſummũ dignitatis apicem poſt archipræſulis, & Cardinalis gradus (licet cum vxore tum ageres) à Deo op. Max. natum eſſe prænunciauit. O rem admirabilem, omni laude, prædicatione, literis, monimentiſque decorandam. O rem incredibilem, omnibus etiam antiquis factis anteponendam: vt quem Deus magnopere Reſpub. Gallorum idoneum, commodiſſimumque Atlantẽ futurum nouerat: inſigni quodam præſagio nobilitare voluerit. Quæ cum mihi iamdudum Tholoſæ per fideliſſimos teſtes, huic etiam rei præſentes, comprobata fuiſſent, non potui ſanè tam diuina, támq; præclara tuæ dignitatis faſtigia (licet à multis magnificè, variéq; celebrata) hoc tamen nouo præſagij genere non admirari ſolùm, ſed & perpetuis laudibus proſequi. Solent enim in præſtantiſſimis viris, neſcio quo fato, diuina quædam prodigia accidere: quò perfecta virtus & gloria, deorum etiam teſtimonio confirmata videatur: quod in Galba, Veſpaſiano, Domitiano Imperatoribus: ac in Platone, Virgi. Cicer. compluribúſq; alijs (quos breuitati ſtudens omitto) maximis viris videri poteſt: & in te ſatis fata demonſtrarunt: vt interim taceam diuinam ingenij tui dexteritatem, memoriam (inſtar Mithridatis) tenaciſſimam, incredibiléмq; iuris cum diuini, tum humani ſcientiam: quæ tanta eſt, vt non iniuria iuris noſtri aſylum dicaris. Facit autem tuæ eruditionis ſuprema fidem promiſcria (vt ita loquar) dignitas illa, quam tuis vnius meritis, tuóq; marte, in florentiſſima noſtra Gallia (pace omnium, ac tua dixerim) es conſecutus. Cuius vices tanta obiuiſ ſemper æquitate, vt iure optimo dicere poſſim, & citra adulationem, te vnum eſſe quem præſens ſeculum ſuſpicit, quémque futura perpetuò mirabitur ætas. Ariſtides (quantum accepimus) vnico actu iuſtitiæ, quam vnicè amauit, à veteribus Iuſtus cognominatus eſt: qui tamen ſi tecum conferatur, haud ſcio an iuſtus appellari poſſit: iuſtitiam enim ſic ſemper coluiſti, vt nihil æquè. Quandoquidem intelligebas obſeruandum eſſe ei, qui tam frequenti præeſt multitudini in eo præſertim regno, quod ætate noſtra cæteris multis nominibus non æquat tantùm, ſed ſuperat. Cyrus Perſarum rex à Xenophonte commendatus eſt, quòd plures oculos atq; aures haberet: dicebat enim oportere principem auritũ eſſe, oculóſq; Argi ſeu Iani habere: quo nomine tu mihi videris laude digniſſimus: vt qui iam oculatè intendis reipublicæ, vt raram iſtam tuã in adminiſtrãda republica diligentiã nemo non miretur. Qua in re longè diſſimilis es Philippo Macedonum regi (vt eſt apud Plutarchum) cùm anum quæ eum frequenter interpellarat, vti cauſam ſuam cognoſceret) neglexiſſet: ac diceret ſibi non vacare vt cauſam tractaret: audiuit, ergo nec rex eſſe velis. Tu verò profectò neminem explodis, quin omnes pro tua ſingulari humanitate admittis: qua vna fretus, non ſum veritus lucubrationes multis me hercule vigilijs, ac ſudoribus redemptas, & ex vmbra in ſolem eductas, reuerendiſſimè pater, dignitati tuæ nuncupare: non quòd putẽ dignas eſſe quæ in manus tuas perueniant, ſed vt hoc munuſculo (quantulumcũque eſt) meam in te prodam obſeruãtiam: quæ maior eſt, quàm vt facilè credas. Auxit autẽ animum meum alioqui deiectum, quòd intelligam te ſtudioſis impensè fauere: doctiſq; inſtar Nicolai quinti põtificis maximi, qui cùm nunciatum ei fuiſſet quoſdam eſſe Romæ, qui bonos verſus ederent: negauit bonos eſſe. Cur enim (inquit) ad me non veniunt? qui poëtis etiam malis pateo. Moleſtè tulit vir ille ſapiens, quoſdam Romæ agere, qui ſcirent, & ne ſcirentur: quod tu (quantum audio) diligenter obſeruas: doctos enim humanitate excipis, vberibus penſas præmijs, patrocinio adiuuas, nominiſque tui claritate illuſtras. Quare commentarij noſtri, in id quod intereſt, pater optime, tuis auſpicijs in publicum exeant, & me in tuorum numero aſcribi ſuſtinebis: vt tui nominis celebritate nihil formidem ſugillatorũ calumnias: quibus & ſi editio noſtra non probetur, quia paræmia dicitur, Ne Iupiter quidem omnibus placet: ſuſque déq; feram, ſi modo tibi probata, ac alijs doctis (ex quorum iudicio pendeo) fuerit. Nihil enim moror quid de me ſentiant imperiti: ſed quàm bene aut malè apud peritos audiam: quos in hac re æquiſsimos mihi futuros iudices, & ſpero, & opto. Tuo igitur auxilio communitus, non eſt quid reformidem. Vale pater ampliſsimè. Dignitatem tuam incolumen nobis ſeruet Deus Opt. Maxi. Datum Pariſijs, Anno 534. poſt millesimum 5. Idus Martias.

CONSVLTISSIMO VTRIVSQVE Iuris, domino Iacobo Clerico Cotierio, maximo Regis referendario, Petrus Rebuffus I. V. doctor. S.

SI ANTIQVAM & percelebrem Clericorum familiam Mutianæ comparare velim, imò maioribus encomijs extollere: nemo mihi (qui horum præclara nouerit facinora) vitio adſcribet, digniſſimè referendarie. Vti enim duo Mutij etiam omnibus in rebus ſimillimi fuerunt, extra id quòd alter erat conſultorum diſertiſſimus, alter diſertorum conſultiſſimus: ita in clericorum familia duos ſimillimos intueri quiſque rectè poteſt: qui nedum vniuerſitatem, verùm ciuitatẽ, imò & vniuerſam Galliam illuſtrant. Horum alter theologorũ doctiſſimus, iuxta atque optimus, iamiam vno omniũ ore celebratiſſimus eſt: hic ſacras ad populum conciones tanta omnium admiratione indies habet, vt ad eum plenis vndique vijs eatur: ſuo quandoquidem verborum lepore omnes allicit, ſententiarum grauitate ſuſpendit, & concionis dulcedine ac viribus flectit omnes: rurſus tam modeſtus, vt etiã infimus ſe non grauatè incuruet: veritatem ſibi præcipuam ſemper elegit, & iniquã hæreticorum ſectam odio (cane peius & angue) proſecutus eſt: adeò quoque contemplationi incumbens, vt momentarium reſpirandi vix ſibi permittat ociolum. Craſſus Mutianus multis de cauſis clariſſimus habebatur, quòd ditiſſimus, nobiliſſimus, eloquentiſſimus, iuriſconſultiſſimus, & pontifex maximus fuerit. His omnibus patrem tuum egregium in ſenatu Pariſien. conſiliarium ornatum, extra vltimum, nemo ignorat: præter hæc, eſt omni virtutum genere inſtructiſſimus: ipſaque probitate melior, ſincera vita, æquitatem (quam ille Mutius recuſauit) in omnibus amplexus eſt: in forẽſique iudicio multipliciter doctus: & propter modeſtiam, quis non meminerit quàm ſit religionis & pietatis ardens cultor? quo non alius prudentior, doctior, religioſior, ac omni virtutum genere clarior: cuius eruditionem prudentia, ac virtutibus pulcherrimè reſpondes: ſuo enim quodam etiam Clericorum familia filios patribus, ſimiles, imò verius præſtantiores (vt de Q. Mutio filio, Celſo, & Aelijs dicitur) produxit. Nam vt de te primò loquar, qui maior es natu, percelebri familiæ maximam honoris acceſſionem adiunxiſti: quoniam tu tam niueis moribus ornatus, tamque facũdus exiſtimaris, vt ſi ipſe Hermes cœlo deſcenderet, nec elegantiore, nec beatiore facundia vſurus videretur. Non taceo quàm ſis vtriuſque iuris etiam cognitione clarus, eloquens, virtutibus ac nobilitate inſignis: tuarum veſtigia virtutũ ſic vbique impreſſiſti, vt maximus ille cancellarius in ſuorum affinium numerum iurè te locauerit. Fama deinde tua adeò progreſſa eſt, vt ad aures Opt. Max. principis, qui te ſenatoria donauit dignitate, peruenerit. Eò loci adeò exactè muneris tui vices curaſti, vt primo quoque tempore, maximo officio referendarij, te rex Chriſtianiſſimus decorauerit: perbellè cogitans, officiũ tua authoritate & virtute illuſtrius reddere. Præterea fratres tuos, non modo iuriſconſultiſſimos, verum etiam Græca pariter & Latina lingua eruditos, ac ſumma ingenij & linguæ gloria præditos, omnibuſque animi dotibus cumulatiſſimos, quis non nouit? Vſque adeò enim commendabiles ſunt probitate, ſcientia, integritate, fide, veritate, ac omnibus virtutibus, vt conſpicuam Clericorum familiam omnes prædicẽt: & nomen Clerici belliſſimè illis conuenire exiſtiment, tum quòd nihil non diuinum animo mentéque agitent, tum quòd docti clerici ſint. Porrò licet euehendis tam inſignis familiæ laudibus (quæ nec Chryſippi, nec Didymi voluminibus comprehendi poſſent) intelligam me parem eſſe non poſſe: id vnũ tamen ſilere non poſſum, etiam quòd me ſponte tua obuiſque vlnis, ne quidem de facie notũ, inter amicorum ordines retuleris: quod tamen minimè videri debet mirum: nam ſtudioſos quoſque cõplecteris, & amas, authoritate tueris, ſplendore ornas, atque benignitate foues, nil fuci gerens, vt omnes tibi addictiſſimos facias. quæ cùm ita ſint, etiam atque etiam oro, vt me reuerẽdiſſimo domino Legato, quantus ſum, atque opera mea offeras, & oblatum commendes: quod ſi (vt ſpero) feceris, tantum tuæ debebo humanitati, vt nullis officijs, nulla opera, labore, induſtriáque vices queam rependere. Vale. Apud Pariſios, anno 534. poſt milleſimum, & 5. Idus Martias.

CONCLVSIONES EX REPETITIONE L. *vnica, C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt, proferuntur, elicitæ, & publicè apud Bituriges, inter legendum diſputatæ, incipiunt.*

*

1 IVRE diuino, intereſſe inuentum aſſeritur:

2 Imò iure ciuili, citra contrarietatẽ tuetur. Vide in præfat. num.j. & ſeq.

3 Ante moram intereſſe debetur:

4 Sed non deberi iuriſconſult. defendunt. In præfat.num.24.& ſeq.

5 Intereſſe partis, princeps remittere poteſt:

6 Non poſſe etiam iuri eſt conſonũ. In præfa. nume.30.& ſeq.

7 Appellatione intereſſe, venire rem, certi iuris eſt:

8 At non venire defendetur. In præfa. nume. 48.& ſeq.

9 Noua cæteris reprobatis, continuatio datur. In præfa.nu 80.

10 Pacto de retrouendendo, nunquam pręſcribitur. contra communem:

11 Imò, triginta annis poſſe, iuris eſt. In nota. j nume.52.cum ſeq.

12 Ratio Barto. & aliorum (cur in caſibus incertis intereſſe non taxatur) non eſt ſufficiens: ideo noua dabitur. nota.iij.in fine. & no.vij.in fine.

13 Nouus intellectus ad l. Titius. & ſeq. iuri conformis deſcribitur. nota.iiij. nume. 15. cum ſeq.

14 Noua ratio, cur in certis caſibus ad duplũ tantum taxauit Imperator: (cæteris reprobatis) aſſignatur. notab.v.

15 Intereſſe in caſibus certis, non poteſt vſque ad duplum peti.

16 Contrarium aſſerere, Iuriſcõſultorum eſt. Vide in vj.not.

17 Noua diffinito intereſſe datur.in gl. prout. nume.23.

18 Non eſſe dabile intereſſe conuentum, Soci. aſſerit, in glo.j.nume.14.

19 Vnum tantum eſſe intereſſe, pro Petro, indubitati iuris eſt.

20 Imò multiplex eſſe, pro communi, defendetur.

21 Nõ eſſe dabile intereſſe, pro Aleiato dicetur.

22 Imò contrarium aſſerere, non erit pertinacis.in glo.j nume 24.

23 Non reperiri intereſſe, inæſtimabile, contra omnes doctores certum eſt.gloſ.j.numero 28.& ſeq

24 Imò reperiri docto. affirmant.

25 Nouæ definitione ad intereſſe cõuentum, commune, & ſingulare, cæteris reprobatis inueniuntur.glo.j.nume.50.cum ſeq.

26 Iuramentum in litem, hac conſtitutione coarctatur.

27 Imò non coarctari Alcia. defendit: cui reſpondetur.glo.j.nu.94.cum ſeq.

28 Nouus intellectus ad l.libertus, qui ſoluendo.ff.de bo.libert.datur in gloſ.j.nu.115.

29 Nouę definitiones ad intereſſe intrinſecũ, & extrinſecum, iure probantur. Vide in gl. j.nume.149.

30 Nouus intellectus ad §. ſi quis, de honoribus.l.iniuriarum.ff. de iniur.datur in gloſ. j.nume.165.

31 Noua ratio ad text. cur contractus potius, quàm delicti expreſſerit. in gloſ. in omnibus caſibus.nume.3.

32 In delictis intereſſe taxatur hac lege: contra Alcia.

33 Noua & facilis declaratio, qui dicantur caſus certi & incerti, vltra docto. hactenus dabitur.in glo.quantitatem.

34 Singulare intereſſe non conſiſtere circa affectionem ſolam: contra communem opinionem doct.tenetur, in glo.j.nu.50.

35 Intereſſe incertis vltra duplum peti poſſe, verum eſt.

36 Non poſſe, ſuſtinebitur.in glo.dupli.

37 Etiam ſi intrinſecum debeatur, extrinſecum petitur.

38 Sed contrarium commune eſt: vide gloſ. dupli.nu 31.

39 Venditorem non teneri ad tradendum aſſerimus.

40 Imò teneri Iuriſconſulti autumant. vide in gloſ.dupli.nu.35.

41 Nec intereſſe conuentum, nec commune, duplari ſentimus.

42 Imò & commune, & conuentum, poſſe tenebimus.in glo.dupli.

43 Intereſſe extra rem deberi, certi iuris eſt.

44 Imò non deberi, Iuriſconſulti affirmant. vide in glo.dupli.nume.65.

45 Pœna adiecta dationi quãtitatis, debetur.

46 Imò non deberi, Iuriſconſulti arbitrantur. vide in glo.proferuntur.nu.23. & in gloſ.j. & in gloſ.dupli.

47 Nouus intellectus ad l. fin.ff. de pericu. & commod.rei vend.datur. vide in gloſ.vlti. nume.11.

48 Nouus intellectus ad l. is cui.§.fina.ff. de furt. depromitur. In gloſſ. vlti.num. 16. cum ſeq.

49 Intereſſe lucri ceſſantis non debetur. Vide in gloſ. vltima.

50 Imò deberi, iuriſconſulti defendunt.

INTERESSE DIVISIO.

- 1 Intereſſe.
  - 2 Inæſtimabile.
    - 3 Non petibile.
      - 5 Publicum.
        - 7 In ciuilibus conſiſtens.
        - 8 In criminalibus.
          - 9 Vltionis.
          - 10 Applicationis.
      - 6 Priuatum.
    - 4 Petibile.
  - 11 Aeſtimabile.
    - 12 Petibile.
      - 13 Propriè.
        - 14 Legale.
          - 16 Cõmune.
            - 25 Intra rem.
            - 33 Extra rem.
              - 26 Actionis amiſſæ.
              - 27 Circa damna & expenſas.
              - 28 Intereſſe iuris interitus.
              - 29 Mutationis perſonæ.
              - 30 Mutationis fori.
              - 31 Ex delicto vel quaſi.
              - 32 Ex contractu vel quaſi.
              - 34 Honoris.
              - 35 Commodi.
                - In lucro.
                - In damno.
          - 17 Singulare. 18 Affectionis.
            - 19 Affectionis cum vtilitate.
            - Solius affectionis.
          - 20 Cõuentum.
            - 21 Certum.
              - 23 Totale.
              - 24 Particulare.
            - 22 Incertum.
        - 15 Iudiciale.
      - Largè.
    - 36 Non petibile.
      - 37 Quo mediante nihil petimus.
        - 38 Ex cauſſa probabili, ſed non honeſta.
        - 39 Ex cauſſa honeſta, ſed non probabili.
      - 40 Quo mendiante petimus ex cauſſa honeſta & probabili.
        - 41 Mœroris.
        - 42 Pudoris.
        - 43 Valoris.

PRAEFATIO REPETITIONIS l.vnicæ, C. de ſententiis quæ pro eo quod intereſt, proferuntur.

Epitome Præfationis.

1 *Materia intereſſe difficilis, ſubtilis, vtilis & continua.*

2 *Diuiſio totius huius operis, & materia.*
Mechanici qui Socrati.

3 *Intereſſe quo iure inuentum cum nume. ſeq. vſque ad num. 25.*

4 *Intereſſe eſt damnum: ſeu damni æſtimatio.*

5 *Mercenarij opus non morari vſque mane, ita vt damnoſa ſit dilatio.*

6 *Dans damnum tenetur de iure diuino compenſare.*

7 *Naturalis æquitas non vult aliquem locupletari cum aliena iactura.*
Arguit intereſſe eſſe de iure naturali.

8 *Iudex debet ſupplere ne quis locupletetur cũ aliena iactura.*

9 *Damnum tua cauſſa paſſum mihi reſtitui, æquitas dictat.*

10 *Naturalis ratio ſuadet, vt benefacientes benefaciamus.*

11 *Intereſſe inuentum de iure gentium arguit.*
Ius gentium dicitur, quo omnes gentes vtuntur.

13 *Francigenæ nunquam committunt vſuram.*

14 *Intereſſe à gentibus inuentum ſicut cõtractus.*

15 *Intereſſe de iure canonico eſſe arguit.*

16 *Intereſſe videtur quod ſit de iure ciuili. & num. 17. 19.*

17 *Lex ciuilis vbicunque addit, vel detrahit iuri gentium vel naturali, efficitur ius ciuile.*

18 *Ius ciuile addit actionem pro intereſſe.*

19 *Vnumquodque ſimile ſuum generat ſimile.*

20 *Intereſſe generat actionem mediante obligatione.*

24 *Reſolutio quo iure intereſſe ſit inuentum.*
Intereſſe de iure diuino origine, ſeu inuentione. 21.

22 *Lex diuina prima & vniuerſalis origo omniũ legum iuſtarum.*

23 *Impediens alium à beneficij cõſecutione, eum damnificat, & ad reſtitutionem de iure diuino tenetur.*

24 *Intereſſe ex mutuo in foro cõſcientiæ ſeptem concurrentibus debetur.*

25 *Debitor in foro conſciẽtiæ tenetur ad id quod intereſt creditoris etiam ante moram.*
Intereſſe etiam ante moram in foro conſcientiæ debetur: ſecus de iure ciuili.
Homines de ſuis facultatibus ſæpè plus ſperant, quàm in eis ſit.

26 *Sorti quicquid accedit, vſura eſt.*

27 *Sanctè intereſſe petitur.*

28 *Caſus in quibus licitè recipitur vltra ſortẽ. remiſſiuè.*

29 *Intereſſe receptione de iure gentium, approbatione de iure canonico, de iure ciuili quoad formam producendi actiones, & taxandi.*

30 *Intereſſe partis princeps remittere nõ poteſt.*
Princeps, ſicut non poteſt totam rem auferre, vel eius dominium, ita nec rei partem.

31 *Papa, Imperator, aut quiuis princeps vſuras non remittunt.*

32 *Vſurarius cedendo bonis non liberatur.*

33 *Princeps non poteſt remittere ius partis. & nume. 34.*

35 *Princeps in ſui præiudicium poteſt remittere intereſſe.*

36 *Clauſula in gratijs apponi ſolita.*
Ablatiui abſolutè poſiti inducunt conditionem, & gratiam reddunt conditionalem.

37 *Idem in literis releuamenti.*

38 *Princeps intereſſe partis taxat: inſpecta tamen qualitate delinquentis, & facultate, & poſſibilitate, & nu. 39.*

40 *Aeſtimatio quomodo fiat.*

41 *Intereſſe poteſt remitti ſi ſit ſtatutum populi, vel ſi hoc fiat in concilio generali.*

42 *Idem in conſuetudine.*

43 *Intereſſe partis princeps ob pacem habendam remittit.*

44 *Princeps ob bonum publicum poteſt ius priuati auferre.*

45 *Princeps auferens ius priuati non debet recognoſcere ſuperiorem: & debet apponere clauſulas derogatorias.*

46 *Princeps condendo legem generalem poteſt ius priuati auferre.*

47 *Intereſſe appellatione quid veniat.*

48 *Rem debitam poteſt petere qui fecit pactum de non petendo, ſuper iniurijs, intereſſe, damnis & expenſis.*
Intereſſe aliud eſt, & aliud res debita.

49 *Res debita impropriè venit intereſſe nomine, quando aliàs libellus nihil operaretur.*

50 *Maximè ſi apponeretur dictio, omnia remiſit.*

51 *Fructus appellatione intereſſe longè comprehenduntur.*

52 *Item & damni appellatione, & numero 53. fallit nume. 54.*
Diſtributiones quotidianæ non veniunt appellatione fructuum.

53 *Creditores reuocãt alienata in fraudem, vbi agitur de damno.*

54 *Fructus non veniunt damni appellatione quando in conuentione, vel lege exprimeretur.*

55 *Expreſſum facit ceſſare tacitum.*

56 *Differentia inter damnum & furtum.*
Damni appellatione propriè venit diminutio patrimonij.

57 *Expenſæ an veniant appellatione damnorum, & nu. 58. & 59.*

Expenſa

& nume.58.& 59.

58 *Expenſa minuunt patrimonium, ſicut damnum.*

60 *Expenſarum appellatione non continetur rei pretium.& nu.61.*

6 *Expenſa an veniant fructuum appellatione remiſſiuè.*

62 *Expenſa non veniunt appellatione intereſſe.*

Iudices condemnant ad expenſas, damna & intereſſe.

63 *Iniuriã remittens non videtur remittere damna & intereſſe.*

64 *Cautela.*

65 *Intereſſe in lege poſitum,intelligitur de pecuniario.*

66 *Promiſsio de ſtando iuramento partis ſuper intereſſe, damnis & expenſis,valet.*

67 *Poteſt tamen per promiſſorem reuocare ante declarationem.*

Iudicium habet vim ſtipulationis.

Declarationi intereſſe & expenſarum ſtandum, ſi eſt iuſta: alioqui habebitur recurſus ad arbitrium boni viri.

68 *Promiſsio refectionis expenſarum, intelligitur de moderatis,non effuſis.*

69 *Intereſſe quot modis capiatur.cum num.ſeq. vſque ad nu.79.*

Intereſt, pro præſens eſt.

70 *Intereſt,pro, differt.*

71 *Intereſt. pro, in medio eſt.*

72 *Intereſſe, pro quadam vtilitate non facilè æſtimabili.*

Reipublicæ intereſt ſubiectos habere locupletes.

Item ne vrbs ruinis deformetur.

73 *Reipublicæ intereſt dotatas mulieres eſſe,& dotes eis conſeruari.*

74 *Munera per ditiores & potentiores regi, & non per pauperes,reipublicæ intereſt.*

Agricultores non debent in conſules alicuius loci eligi,vbi eſt copia ſapientum.

75 *Reipublicæ intereſt, ne delicta remaneant impunita.*

Item ne quis rẽ ſua malè vtatur.

Item habere magiſtratus à quibus iuſtitiam recipiamus.

76 *Teſtamenta mandari executioni, & ne rumpantur,reipublicæ intereſt.*

Item partus non ſubijci.

Item nihil rapi tempore incendij, ruinæ & naufragij.

77 *Creationes officiorum inimicitia non fieri,ſed ex commodo,reipublicæ intereſt.*

Item riuos & cloacas purgari.

78 *Intereſſe hic quomodo accipiatur.*

Pecunia res æſtimantur regulariter,

Intereſt mea,ideſt,aliquod cõmodum amitto.

79 *Gloſſa continuatio.*

Sententia certa ſuper eo quòd intereſt,an ferri poſsit.& nu.83.

80 *Verba in dubiis ad ius referuntur,& non ad factum.*

81 *Comes vel prælatus non dicitur qui non eſt de iure.*

82 *Rex franciæ an recognoſcat imperatorem in ſuperiorem.*

83 *Iudex an poſsit ſuper intereſſe incertam ferre ſententiam.*

Practica notabilis.

84 *Continuatio Bartoli reprobatur.*

85 *Continuatio noua.*

QVANQVAM ad explicationem huius legis ac materiæ, eruditionem meam longè imparẽ cenſeo, auditores dilectiſsimi:tũ per materiæ ſubtilitatẽ:cũ extricabilitatẽ:Tamẽ quia vt impẽdiò difficilis eſt, ita impendio vtilis,& ob id apprimè legenda:Ideò ingeniũ meum,qualecũq; eſt,meas curas omneis, ſtudia, feſtos ac profeſtos dies, omnem denique operam, omnéque oleum conſumpturum me polliceor:& ita ſpero futurum, vt & mihi prodeſſe, & vobis pro virili ſatisfacere poſsim: Dei fretur auxilio: ſi ſequentia purgatis auribus haurire velitis.

1 Hanc l. ſic exorditur Bartol. Hæc lex eſt vna de difficilioribus totius C. & habet materiam profundiſsimam, & longiſsimam. Dicit inſuper Alberic. quòd hæc materia eſt ſubtilis, vtilis, & continua. Et Bald. hic colum. octaua eam eſſe ſubtiliſsimã,& vtiliſsimam dicit. Et idẽ in additio.ad Specu.in titu.de fructib.& intereſſe, colum. ſecunda, inquit, verba iſtius text. eſſe ita obſcura, ſicut aliqua quæ ſint in corpore iuris.& Fulgoſ.quem refert hic Soci. eſſe profundiſsimam & ſubtiliſsimam. Auget hic difficultatem Dec.eo quòd non eſt ſolita legi,ideò calcata ſemita non reperitur. Item teſte domi.Ignæo,in repeti.l. quatenus in princip.ff. de regul.iur. Hæc lex amplectitur mare ampliſsimum:in quo pauci ſine periculo nauigârunt. Propter eius ſubiectam materiam turbatur totus mundus, nec eſt qui nauiget ſecurus in ea. Licet Dy. in regul. mora. de regul. iur. libro ſexto, eam ſolenniter diſputauerit. In cuius diſputatione tota ſynodus ciuilis philoſophiæ comparuit:ſecundum Cin. hic,colum.prima. quare iniuriam facit ſynodo, qui rectè iudicata & diſpoſita euellere contendit.l.tertia,C.de ſumma trini.& fide catho.§.& nos non latuit.in fin. in authen. quibus modis natura. effic. legit.collatio.6.refert patriæ decus & conciuis Boër.in d.regu.mora.in pen.addit. *Difficilis eſt hæc materia.*

2 Et cunctas res difficiles non poteſt homo explicare ſermone, Eccleſiaſtes capitu. 1. Idcirco domine inclina cœlos tuos, & deſcende

& deſcendet tange montes & fumigabunt. emitte manum tuam de alto: eripe me, & libera me de aquis multis. Dauid pſal. 143. vt per te mihi liceat auditoribus hãc materiã planã & facilem reddere, & paucis perſtringere. Licet aliqui de induſtria moderni, in hoc infeſto pelago opiniones inſolitas tenuerint, & ignotum, per ignotius declarauerint noctem in oculis circunferentes: in ea tamen ſic procedemus. Primò nouiter quæremus, quo iure intereſſe ſit inuentum. Secundò, quid veniat eius appellatiõe. Tertiò, quot modis ſumatur. Quartò ſuccedet gloſſæ continuatio. Quintò, legis diuiſio. Sextò, caſum fingemus. Septimò, notabilia eliciemus. Octauò gloſſam, & Bartoli apparatum expediemus: Primò quærendo quid ſit intereſſe. Secundò, quotuplex ſit. Tertiò, vſque ad quam quantitatem poſsit aſcendere. Quartò, qui dicantur caſus certi, & incerti. Quintò, quomodo in iudicium deducatur. Sextò, quomodo probetur. Septimò qualiter ſententia feratur ſuper eo: & alia vſu venientia inſeram, quibus viſis aderit finis noſtræ repetitionis. Moder. Soci. Deci. & alij præmittunt multa, ego verò reſeruo dicendum ad gloſſam, ne ſua fraudetur dote. Nuper in manus meas ſcripta, imò verius venena quorundam iuuenum inciderunt, qui in ſuis ne dicam ſcriptis, ſed confuſionibus in tantam deducti ſunt ſtoliditatem, & veſaniam, vt omnes alios inſanos vocent, qui in hac materia antea ſcripſerant, quorum digni non ſunt, vt calceamentorum corrigiam (vt verbis Euangelij vtar) ſoluant, atque adeò detractionibus & iniurijs diſcerpunt & dilaniant, vt nullus vnquam in eorum comparatione in iure praxi ve aliquid nouiſſe videatur, quamuis in eorum libris centum & plures errores, etiam quoſdam hæreſim ſapientes, annotauerim. Quid enim eſt, quod arroganter claſsicos authores, & iuris antiſtites ita miſerè & arroganter deprimere audent? nunquid vt arrogantiam ſuam vnuſquiſque intelligat? Nónne poſtquam Deus optimus maximus eos iuriſconſultos excellentes (vt dicunt) fecit, illi gratias agere, & alios maledictis non inficere debebant: ſed hos [illegible] vltra Herculis columnas reijciamus, cùm leges Dei, & ſeculares contemnant, iuribus certandum & non probris ſtatuentes, & philoſophorum etiam documenta irrita faciunt. Socrates enim cùm interrogatus fuiſſet Mechanici qui eſſent, reſpondit, qui ſui ſimiles ſpernunt. Et Democrates iam ſenex aſcendens in arcem Athenis perquàm anheloſus, idem facere dixit, quòd vniuerſa ciuitas Athenienſium ſoleret, nempe ſe magnum quidem ſpirare, parum autem valere. Et menander Græcus,

Totius materia diuiſio.

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Id eſt, O miſerrimi térque quatérque,
Omnes, qui de ſeſe magnifice ſentiunt, inflati,
Ignorant enim illi hominis conditionem,

Omnis inſipiens

Arrogantia & plauſibus capitur
Quapropter neque etiam pauperes
Nos ſpreueris, ſed fœlicitate tua ſemper
Exhibeas teipſum ſpectantibus non indignum.

Ob id ſi quis aliorum ſcripta non iuſta eſſe decernat, ea modeſtè, & non probris corrigat.

Scilicet eſt virtus fratrem releuare cadentem,
At nihil eſt laudis turpia verba loqui.

Et ſic legem dei, & ciuilem ſeruabit, ad quod totos (vt aiunt) neruos debemus tendere, vt finis noſter fœlix, perpetuúſq; ſit, & vt ita ſit, Deum vehementer rogo. Et quia inconueniens eſt interpretationem promittentibus omiſsis initiis, atque origine non repetita, atque illotis (vt ita dixetim) manibus protinus materiam interpretationis tractare. l. 1. ff. de origin. iur. Quamobrem ſequentia præfari licebit, quamuis quidem ſtupidi, iſtas præfationes nihili faciant, ſicut alia omnia ex ſui inconſtantia ingenij, ita res leuiter iudicantes.

3 Nouiter eſt primò quærendum, quo iure ſit inuentum inteſſe: ſeu, id quod intereſt. Et primò videtur de iure diuino: vt habetur Exodi 22. capi. Si læſerit quiſpiam alterius agrum, vel vineam: & dimiſerit iumentum ſuum vt depaſcatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro ſuo vel vinea, pro damni æſtimatione reſtituet: & ibidem reddet damnum. Et in ca. ſi læſerit. & ſequen. de iniuriis, & damno dato.

Quo iure ſit inuentum intereſſe, primo arguit de iure diuino.

4 Sed intereſſe eſt damnum: vt hoc text. ibi damnum, quod re vera &c. & in ca. peruenit. de fideiuſſorib ſeu eſt damni æſtimatio: vt in prima gloſſa dicetur. Ergo eſt de iure diuino quo mandatur damnum reſtitui.

5 Item ſecundò, dicitur Leuitici decimonono capite. Non morabitur opus tui mercenarij apud te vſque ad mane. Idem intelligendum eſt in aliarum rerum reſtitutione, vt damnoſa non debeat eſſe dilatio: alioqui peccat quis detinendo rẽ inuito domino: & ideo ad id quod intereſt tenetur iure diuino. Leuitici quinto capite. Ipſúmque, quod intulit damni, reſtituet. & hoc tenet Ioannes de Turre crema. in c. ſi

tes

res.verſi.ad tertium.14. quæſt.3. Item verè damnum eſt,ex mutuo detento contra domini voluntatem proueniens, ſciente detentore:vt dicit d.Caieta.in 2.2. quæſt.81. artic.2. verſi.ad primum.

6 Tertiò, De iure diuino, dans damnum tenetur compenſare: Exodi 21. cap. & ſeq. ſed in intereſſe quis patitur damnũ: vt hoc text.ergo de iure diuino tenetur illud compẽſare. Et alia multa poſſem adducere, quę ſeriò omitto: vt expedita ſit ad vacationes, quas poſt ſex menſes habebimus, cum hoc Martio menſe 1530. incęperim.

Arguit de iure naturali.

7 Secundò videtur quòd ſit de iure naturali, quia naturalis æquitas non vult aliquem locupletari cũ aliena iactura. l. nam hoc natura.ff de condictione indebiti.l.iure naturæ.ff. de regulis iuris. ſed detinendo rem meam, vel mihi debitam, locupletatur quis cum mea iactura: quia medij temporis recepit commodum, vt patet: ergo tenebitur ad id quod intereſt.

8 Tum iudex ex officio debet ſupplere, ne quis cum aliena locupletetur iactura. Barbatias conſilio 42. illud columna 7. adducit Imol. in capit. peruenit. de emptione & venditione.

9 Pręterea ſumma æquitas dictat, damnum tua cauſa paſſum mihi reſtitui. l. quòd ſi Epheſi.in fin.ff. de eo quod certo lo. & Bal. notab.in rubri. de officio iudi.columna 3. ergo &c.

10 Item naturalis ratio ſuadet, vt benefacienti benefaciamus.l.ſed ſi lege.§.conſuluit.ff. de petitione hæreditatis.l. ſi non ſortem.§. libertus.de condictione indebi. ſed ego bene feci mutuando proximo meo: ergo ratione naturali tenetur, ſi aliquod damnum ex hoc patior, id ſarcire.

De iure gentiũ quod ſit intereſſe inuentum.

11 Tertiò videtur, quòd de iure gentium ſit inuentum: quia illud dicitur de iure gentium, quo omnes gentes vtuntur. § ius autem gentium.inſtit. de iure natu.l.3.in fi.ff. de iuſtitia & iure.

12 Sed omnes gentes vtuntur eo quod intereſt, ac illud quod petunt, quando ſunt perpeſſæ: vt notoriè patet.

Francigenæ nũquam committunt vſuram.

13 Maximè Francigenæ, qui in hoc gloriantur, eò quòd nunquã committant vſuram: licet quandoque vltra ſortem recipiãt nomine intereſſe. Odofredus in l. emptione. C.plus valere quod agitur. refert d.Chaſſa. in conſuetudi.Burgun.rubr. *des droicts*. in §. 23. numero. 33. & deriſiue loquitur: ergo &c.

Arguit quòd de iure canonico.

14 Item à gentibus fuit inuẽtum: ſicut contractus.l.ex hoc iure.ff.de iuſti. & iure. Nã ante gentes non erat intereſſe: ergo dicitur de iure gentium.

15 Quartò, videtur de iure canonico: in capitul.peruenit.& ſequenti.de fideiuſſoribus.capit. conqueſtus. & capit.ſalubriter. de vſuris. hoc videtur tenere Speculator in titul. de fructibus & intereſſe. §. ſequitur. Petrus de Ancharano, conſilio cl. in quæſtione quę vertitur. Panormitanus, Felinus & alij in capitulo, P.& G.de officio delega. capitul.cùm venerabilis.de exceptionibus. Calderinus conſilio 11. mercator. rubrica, de vſuris. Petrus de Ferra. in practica ſua, in forma libelli in actione reali. in gloſſa & florenis. verſic.ſed circa. Bal. conſi.166. ſtatuto.in 1.parte.

Nunc de iure ciuili.

16 Vltimò videtur, quod ſit de iure ciuili: vt hic, & l.1.& l.Titius.& aliis multis iuribus. ff.de actio.empt.

17 Item vbicunque lex ciuilis addit, vel detrahit, iuri gentium vel naturali, efficitur ius ciuile. l. ius ciuile. ff. de iuſtitia & iure, facit quod notant Bartolus & alij in l. ædita. C. de edendo. l.1. §. & poſt operis. ff.de noui operis nunciatione. l. 1.§. ſi quis ſimpliciter. de verborum obligationi. capitu. ſtatutum. de electionibus, libro 6. latè Albertus Brunus in tractatu de augmento, concluſione 3. pulchrè declarat Iaſon in repetitione l. admonendi. col.66.nume.184. ff. de iureiurando.

18 Sed ius ciuile addit actionem, pro intereſſe: taxationem, formam, & alia: ergo dicetur de iure ciuili.

19 Imò etiam ſi non addat, ſed ad ordinem redigat.l.2.§. poſtea cùm Appius.ff.de ori. iur. ergo eſt de iure ciuili.

20 Præterea vnumquodque ſimile, ſuum generat ſimile. l. quòd ſi nolit. §. qui mancipia.ff.de edilitio edicto. gloſſa in capitulo finali. de filiis presbyterorum. libro 6. domin. Andreas in omni arte præcellens. Tiraquellus in tractatu, de legibus connubia. in 6.l.fol.61. Bonus de Curtili, in tracta.nobilitatis, in 4. parte, columm.1.& Zaſius in verbo.ac filius.l.2.fol.157.ff.de origine iur. ſed intereſſe generat actionem mediante obligatione, quæ actio eſt de iure ciuili. l. in commodato. §. ſicut. ibi, actiones ciuiles.ff.commodati. Iaſon in § 1. inſtituta, de actionibus. ergo & ipſum intereſſe erit de iure ciuili.

Reſolutio, quo iure ſit intereſſe inuentum.

21 Pro reſolutione, arbitror eſſe de iure diuino: quò ad originem, ſeu inuentionem: per ea quæ ſuprà dixi. Et ita videtur pertranſire Ioan. Nider in tracta. de contractibus. c.3. & communiter theologi.

22 Quia ſicut Deus eſt origo omniũ entium: ita lex diuina eſt prima & vniuerſalis origo omnium legum iuſtarum, ſecundum beatum Thomam, in opuſculo de vſuris. capitulo 15. quomodo, & quare reſtitutio vſurarum ſit facienda. Et quia expreſsè lex diuina iubet reſtitui damni æſtimationẽ, & ſic intereſſe: ideò de iure diuino eſſe dico, non tamen ſequitur, quod omnes actiones & obligationes ſint eo iure inuentæ: quia de illis non eſt expreſsè in iure diuino cautum, ſicut de eò quod intereſt. Nec me

mouet

mouet, quòd iura diuina loquantur de damno, ſeu damni æſtimatione, quia idem dicunt doctores theologi quò ad lucri ceſſationem, ſi lucrum ſit certum, & probabile: vt tenet Gabriel Biel, de Traiecto, & alij in 4. ſententia. diſtinctione 15. aſsignantes rationem.

23 Nam impediens alium à beneficij & lucri conſequutione, quando erat in via habendi, eum damnificat: & ideò illi ad reſtitutionem de iure diuino tenetur: vt tenet beatus Thomas relatus per Silueſtrũ de Prierio, in ſumma ſua: in verbo, vſura. in 1. q. 19. & hoc quando lucrum erat in actu, vel quaſi, ſecundum eos: quia videtur ineſſe. l. lecta. verſi. dicebam. ff. ſi certum petat. & dicam in gloſſa vltima.

Intereſſe in foro conſcientiæ ſeptem concurrentibus, debetur.

24 Et ex mutuo intereſſe debetur, etiam in foro conſcientiæ, ſeptem concurrentibus: de quibus per Conradum, in tract. de contracta. q. xxx. concluſio. 1. Primò quòd verè damnũ, non fictè emergat. Secundò quòd ex illo mutuo, non ratione alterius rei. Tertiò, quòd exactum non excedat damnum. Quartò, ꝙ paſſus damnum, maluiſſet retinere ſortem, quàm nũc recipere vltra ſortem. Quintò, quòd mutuum fuerit conſilij, non præcepti. Sextò, quòd exactio non infamet actorem, nec ſcandalizat aliquem. Septimò, quòd iam paſſus fuerit intereſſe. nam pro eo quod nõ eſt paſſus, non poteſt agi: vt ibi plenè potes videre, ſi te delectet.

Concluſio, quòd intereſſe etiam ante moram debetur in foro conſcientia.

25 Imò licet de iure ciuili ſemper non poſsit peti, vtpote quando creditor eſt paſſus ante moram: tamen debitor de iuſtitia tenetur creditori, & in foro conſcientiæ reddere id quod intereſt creditoris: vt ſi mutuo tibi decẽ, quæ reſtituere promittis in feſto Paſchatis, quia mutuaui, impotens factus ſum ad ſoluendum meo creditori: Ideò me oportuit diſtrahere bona mea vili precio, vel accipere ſub vſuris: tu teneris, etiam ante moram, ad id quod intereſt: vt tenet Ioannes de turre crema. in ſumma. c. 4. q. 3. & Conradus de contract. q. 30. in 4. ſuppoſitione, & cõclu. 3. & ſequen. & Ioan. Nider. vbi ſuprà. c. 3. Nempe tua cauſſa damnum patior, ideò illud reſtituere debes. per regu. iuris, & probat l. 1. & 2. ff. ad legem Rhodiã de iactu. æquitas ergo maxima eſt, vt illud reſtituas, quod tuo nomine paſſus ſum, nec damnũ mea culpa dicor pati, quia ſæpe homines plus ſperant de ſuis facultatibus, quàm in his ſit. §. in fraudem. Quibus ex cauſis manumit. licet vel non. in inſtit. & ſic poteſt eſſe concluſio: Intereſſe ante moram debetur: ſcilicet in conſcientia: vt dixi. Imò non deberi, iuriſconſulti aſſerũt. & ſic de iure ciuili regulariter ante moram non debetur: vide tamen l. Titia Seio. §. 1. ff. de legatis 2. l. his verbis. § alumno. de legatis 3. Claudi. de Seycel. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in 8. q. Bart. de verborum oblig. l. 2 §. cùm in eadem. & ibi Bald. ff. ad l. Rhodiam de iactu.

26 Nec obſtat, Quicquid accedit ſorti, vſura eſt: & ſic reprobata: Ezechiel 18. c. Deutero. 23. c. ſi fœneraueris. & c. plerique. 14. q. 3. c. conſuluit. de vſuris. beatus Tho. in 2. 2. q. 78. artic. 1. latè Ambro. de Vignate, arguendo pro & contra. in repe. c. ſalubriter. col. 3. cum ſeq. de vſur. Reſpondeo hìc non eſſe vſuram, ſed intereſſe, & tanquam illud poteſt peti. gloſ. in c. conqueſtus. de vſur. ca. ſi quis clericus. & c. quoniam. 14. q. 4 Aluar. de planctu eccleſiæ. lib. 2. artic. 46. litera, q. & Archiepiſ. Florent. in 3. parte ſummæ, tit. 8. c. 3. de negociator. in ſi. princi. & Ambro. de Vignate, in repe. d. c. ſalubriter. nu. 45. & ſequen. de vſur.

Sanctè etiam petitur intereſſe.

27 Vbi tenet, iure canonico & diuino peti & exigi poſſe, etiam ſanctè: ſecũdum eum. Nec dicitur recipere vltra ſortem: ſecundũ gloſſ. in d. ca. conqueſtus. cui non aſſentio: ſed hoc fit iure diſponente, & permittente: prout multis probat exemplis Leonard. de Vtino, de legib. ſermone 17. Ang. conſi. 90. pro deciſione. col. 2.

Caſus in quibus licitè recipitur vltra ſortem.

28 Vide multos caſus, in quibus licet accipere vltra ſortem, per Soci. in tract. Fallen. regul. 3. gloſſ. & doct. in d. c. conqueſtus. archiepiſ. Floren. in 2. parte ſummæ tit. 1. c. 7. de multiplici modo vſurarum. §. 3. Conradum d. tracta. de contract. q. 46. conclu. 3. Chaſſa. in conſuetu. Burgund. in rubr. *des droictz*. §. 23. num. 22. cum ſeq. Angelus de Clauaſ. in ſumma angelica. in verb. vſura. in primo. §. 10. cum ſeq. Ambro. de Vignate, in repe. c. ſalubriter. nu. 264. cum ſeq. de vſuris.

29 Item habet in ſe æquitatem naturalem, vt ſupra dixi, eſtque receptum à gẽtibus, ideò receptione de iure gentium poteſt dici: vt in ſimili ſcribitur de matrimonio in §. 1. inſtitu. de iure natu. gent. & ciuili. Bal. nouel. tracta. de dote. q. 3. approbatione dicetur etiam de iure canonico, per ſuprà adducta. Item eſt de iure ciuili, quò ad formam taxandi, vt hic: & petitiones & actiones producendi. l. 1. ff. de actio. empti. Sic de exceptione dixi, in arbore exceptionum, in princ. vnde cum damni æſtimatio, vt reſtituatur, præcepta ſit à iure diuino, vt ſupra probaui. Et lex diuina eſt ante ius gẽtium, ergo de iure diuino dicetur. Nam iure gentium non fuit diſpoſitum intereſſe reſtituendum, ſed à iure diuino prius fuit ſtatutum: & qui vult dicere cõtrarium, hoc probare debet, & quamuis hæc lex verbis denotantibus promulgatione iuris noui vtatur, tamen quia materia repugnat, non inducit ius nouum, vt dico inferius in quarto nota. Nec ſunt iudicialia ea, quæ præcipiuntur de damni æſtimatione reſtituenda, ſed moralia, & in nouo teſtamento repetita ſunt. Matthæ. 5. & eſt generale argumentum ad omnes, vt reddere habeant ad quod tenentur. per reg. Peccatum de regu.

iuris,in 6.

Intereſſe partis princeps remittere non poteſt. Arreſtum.

30 Ex quo infertur, quòd princeps intereſſe partis remittere non poteſt.text.cum gl. in l.venia.in fin.C.de in ius vocan.not.in l.quotiens.&l.reſcripta.C.de precib.impe. offeren.facit gloſſ.in verb. in conceſsione. capitulo dilectus. de offic. delega. Baldus in l.ſi domus.ff.de ſeruit.vrban. prædiorũ. gloſſa vltima,& ibi docto.in capitulo authoritate.de priuileg.libro 6.& Panormit. in ca.humilis.de maiori. & obed.& ſic fuit prolatum arreſtum in parlamento Pariſienſi, vt citat Ioannes Gallus, in quæſtione per arreſta,quæſtione 124.arreſto,4.an rex ius partis,&c.cui conſentit practica vniuerſalis regni.Baldus in capitulo quanto. col. 5.de iureiurand. Nec ſunt iſtæ ineptiſsimæ *ματαιίαι* vt iactat Labyrintus,id eſt anxietates de rebus nihili ,vt quiſque ſani iudicij diſcernere poteſt.Et ſicut princeps non poteſt totam rem auferre, vel ipſius dominium.l.2. C.de precib.impera.offerend.iuncta gloſ.ita nec rei partem.l.quæ de tota.ff. de rei vend.l.3. §.primo. Commoda.ergo princeps intereſſe partis non poteſt remittere,alia dico in tract. cógrue portio.in fi.

Papa vſuras non remittit.

31 Sic nec vſuras à priuatis extortas, Papa nec Imperator remittit, vel alius quiuis princeps: vt tenet Adrianus de Traiecto. in 4.ſenten.diſtin.15.verſic. aggredior.in fi.

32 Imò etiam cedendo bonis,vſurarius non liberatur. gloſ.ſing.in c. cùm tu. in verb.in facultatibus. de vſur. ſecundum Silueſtr.in ſua ſumma.verb.reſtitutio.in 7.q.6.

33 Si princeps remitteret, non haberet parti obeſſe.l. authoritate.& ibi not.C. vnde vi. Panor.in c.in noſtra. de iniur. Bal.in l.poſt deciſionem. C.de furt.l.reſcripta. de preci. Impe. offer. Ancha. conſilio 161. viſo diligenter.

34 Imò peccaret mortaliter,ſi hoc faceret,ſecundum Paridem puteum, in tract.ſyndica. in verbr. quia pluries.fol.101. in paruo volu.& quando remitteret delictum, non cenſetur remittere niſi id quod ſuam curam tangit, non ius partis.l. ſi docueris.C. de fal.c.paſtoralis.de don.

35 Sed quo ad præiudicium principis bene valeret: & quo ad eum debet extendi gratia.l.beneficium. & ibi doctor.ff.de conſti. princip.l. ſi quando. t. C. de bon.vacant. libro decimo.ca.cùm dilecti.de donat.glo. in capitulo quamuis.in primo,de preben. libro ſexto.gloſ.in Clementina penultima. in verb.ſiue ad nos,illo titulo.Panormita. in ca.olim.de verborum ſignificat. Barbat. conſilio vndecimo, illud.columna penul. in quarto volumine. gloſſa in regul. in teſtamentis.ff. de regulis iuris. Rauen. in alpha.iuris,in verbo beneficium. Guido Papa in deciſion. ſuis. quæſtione 489.princeps. latè Felinus in capitulo cauſam quæ, columna octaua, & ſequentibus. verſiculo interpretatio priuilegij. de reſcri. Cotta in ſecunda parte memorabilium,in verbo, priuilegia.

Clauſula quæ in gratijs ſolet apponi.

36 Ideò ſolet princeps apponere in gratiis, ſiue in indulgentiis, quas criminoſis concedit,per hęc verba: Satisfactione parti facta ciuiliter tantũ:quę verba ſunt ablatiui abſolutè poſiti, inducentes conditionem :& ſic gratiam conditionalem.l.ab emptione. ff.de pact.l. à teſtatore.ff. de condition. & demonſtra.Iaſon in l.1.not.5.C.de iur.emphiteu. d. de Ripa.libro ſecundo reſpon. de reſcri.ca.9.verba illa, &c. Decius in limitat. c.tranſlato, in 2.lect.numero tertio. de conſti.moder. Hiſpan.in §.item ſi quis. in fraudem.nu.38.Inſtit.de actio.

37 Idem dicit Guido Papa,in clauſula poſita in literis releuamenti: prouiſo quòd de fide, & iuramento factis, diſpenſationem prius habuerit à ſuo prælato. conſ.205.circa proceſſum.num.9.& vide conſ.53.nobilis.col.2.per eundem.

Princeps partis intereſſe taxat.

38 Limita, ſiue declara prædicta: quòd ſi pars nollet æſtimare, id quod ſua intereſt, vel in infinitum æſtimaret: poſſet princeps eam compellere, & illud taxare ad iuſtam æſtimationem: argumento iſtius text.vbi in caſibus certis ad duplum taxauit.facit l. 1.ibi precio, videlicet arbitrio prętoris conſtituendo.C.de communi ſer.manumiſ.

39 Et hoc inſpecta qualitate delinquentis, poſsibilitate & facultate: argu.l.2.ff. de re iudic. ſic vidi impetrari literas à quodam homicida,directas iudici, coram quo gratia interinabatur: cui mandabatur vt haberet taxare intereſſe partis,& ad interinationem gratiæ procedere.Formam illarum vide in ſtilo magno.

Quō poſſit æſtimatio fieri.

40 Et hæc æſtimatio debet fieri ſecundum l.hæreditatum.ff.ad leg.Falcid.teſte Specu. In titulo de iniur. in §.ſequitur.in verſi.ſed vſque. Roffre.in tractatu libellorum,in tertia parte, rubrica de actionibus.in factum de his qui deiece.vel effude.columna vlti. Panor.in ca.1.de iniur. Io. Lupus.in repe.c. per veſtras.§.25.fol.17.colũ.3.de dona.inter virum & vxor. vide textum in l.fi.ff.de his qui deiece.vel effud. Et Exod. 21.ca.Et pulchrè Maſuer.in ſua pract.in rub.de expenſis. verſic. penultimo. & idem ſi ſit derelicta habitatio domus ad vitam, vel data: & hæres eam velit vendere: in deciſ. Neapol. 34.patre quidam.

41 Secundò limita, niſi eſſet generale ſtatutum populi: vel hoc fieret in concilio generali,quod populum repræſentat. gloſſa in rubrica,C.quę ſit longa conſuetudo.doct. in ca.quæ in eccleſiarum.de conſtit.Innoc. & alij,in capitulo in noſtra, per illum text. de iniur. Baldus in l. quicunque. columna pen.C.de ſeru.fug.Barb.conſ.11.illud. col. pen.in 4.vol.

42 Idem in conſuetudine, quia cùm poſsit inducere, vt aliquid petatur vltra ſortem ratione eius quod intereſt, & ſine fraude

de pace Conſtan.in verb.poſſeſsiones.

55 Quia tunc expreſſum, facit tacitum ceſſare.l.cum ex filio.§.1.ff.de vulg. quicquid dicant hic doct.

56 Differentiam inter damnum, & furtum ponit text. & ibi.Baldus in ſummario,in l. ſi ſeruus ſeruum.§.ſi oliuam.ff.ad l.Aquil. & in margarita,in verbo,damnum.& Dec. per illum text.in capitulo cognoſcentes, in 2.lectura.in princip.de conſtit. Sed propriè damni appellatione, venit diminutio patrimonij.l.tertia.ff. de damno inſect.Roff. in tract.libel.in quarta parte,rub.de actio. ex ſtipulat. nomine damni, & latius in rubrica, de damno infect. in 3.parte. cardi.in Clemen.1 §.ciuitas.quæſt.4.de pœn. Bald. conſilio182.locata.col.1. in primo volum. gl.in prag.ſanctio. in tit.de friuol. appella. in verbo.damnorum.

Expenſæ an veniant appellatione damnorum.

57 Sed non expenſæ venient appellatione damnorum.tex.ſing.in capitulo in noſtra. de iniur.ſecundum Roma.ſing.342.nunquid appellatione.gloſſ.in ca.ſi canonici.in ver. damnis. de offic.ordi.in 6.§. hæc autẽ. de pœna teme.litig.in inſti.

8 Et hoc in contractibus, & in caſibus in quibus fit ſtricta interpretatio: ſed in materia fauorabili ſecus.l.inter quos.§. fina.ff. de damno infecto.l.ſancimus. C.de iudic. authent.ei qui iurat. de bon. autho. iudic. poſsiden. Archidia.in c.in primis.colum. prima,& altera.2.quæſt.1.& Barba.cap.fin. numero 115.de reſcrip.gloſſ.in verbo,damnorum, de friuol.appella.in pragma. ſanctio. quia expenſæ etiam minuunt patrimonium, ſicut damnum. l.quod dicitur. ff.de impenſ.in reb.dotal. factis.& diminutum dicitur, quod de hæreditate exiit.l.deperditum.ff.de peti.hæredi.

59 Item nec econtra.l.prima, ff.de alien.iudic. mutan.cau. fac.& ibi Alexand. in addi.ad Barto. Bald.l.3.columna penultima, C.de fructib.Bald.& Iaſ.in l.1.§.ſi.ff.ſi quis ius dicen. non obtempe.

60 Præterea nec appellatione expenſarum comprehenditur rei precium:textus ſingu. in l.quibus diebus.§.1.ff.de conditio.& demonſtrat. Baldus in l. alimenta. C.de negotiis geſtis. Alexander in dicto conſilio 168.Rauen.in alphab in verb.expenſa.

Expenſarũ appellatione quod veniat. Nota ſcholaris.

61 Ideo ſi teſtator leuauit expenſas librorum alicui,non videtur legare precium librorum. Quod eſt verũ, ſi fuerit facta aliqua impenſa:aliàs ſic,ſecundum Bartol.in dicta l. quibus diebus.& an appellatione fructuum veniant expenſæ, vide latè per doct.in l.fructus.ff.ſolu.matr.

62 Tamen appellatione intereſſe non veniunt expenſæ. Clem.1. & ibi Imol. col. prima de reſcript. quod eſt in forenſi iudicio frequentiſsimum, ideo ſolent iudices condemnare ad expenſas, damna, & intereſſe, & ita iubent ordinationes regiæ in poſſeſſoriis & quibuſdam aliis caſibus condemnari.vt plene ibi dicam.

63 Notandum eſt etiam quod remittens iniuriam, non videtur remittere intereſſe & damna.gloſ.in d. c. ſi canonici. Baldus in l. ſi pro fure. ff. de condict. furt. Angel. in §. fina. Inſtitu. de iniur. Panor.in cap primo, de iniur.& dani.dato.

Cautela optima.

64 Ideo ad euitandum omnes opiniones cauti homines in inſtrumentis ſolent apponere:Rem cum fructibus, damnis, intereſſe, iniuriis,expenſis remiſit, vt dicit Bald. & alij in l.ſi tibi.§.1.ff.de pact.quod eſt notandum: & ſic declaratur.§. ſi quis autem graduatorum.in tit.de elect.in concorda.

65 Item appellatione eius quod intereſt in lege poſitum, intelligitur de pecuniario.l. ſi liber.ff.ad exhiben.

Quãdo pars promiſit ſtare iuramento partis, ſuper intereſſe.

66 Aduertendum eſt etiam,quòd ſi pars ſuper intereſſe,damnis,& expenſis, promiſit ſtare iuramento partis, vel ſimplici dicto: illa promiſsio valet.argu.l.hæc venditio.ff. de contrahen.emptio.

67 Poteſt tamen per promiſſorem reuocari ante declarationem.argu.l.ſi quis iuſiurandum.C.de iureiuran.Nam ſi poteſt in iudicio reuocari, ergo & extra:cùm iudicium habeat vim ſtipulationis. l. cùm oſtendimus.§.penul.ff de fideiuſſo.tut. Bartol. in l.fin.ff.de præto.ſtipu. Alexan. conſil. 130. difficultas.in primo volu.& conſil.54. circa.col.1.volu.2.& conſil. 67.ibidem. Si tamen ſemel declarauerit, ſtandum erit illi declarationi,ſi eſt iuſta: alioqui habebitur recurſus ad arbitrium boni viri.l.ſi libertus ita iurauerit.ff.de ope. liberto. Angel.in §. non ſolum.colum.2.Inſtitu.de verbo.obligat.& ibi dicit, requiri citationem partis in declaratione. l. hac edictali. §. his illud. C.de ſecund.nupt.& Alexan.d. conſil.130. in primo volum. Deci. cap. 2. colum.3. de fide inſtru.

68 Item ſi quis promiſerit reficere expenſas,intelligitur de moderatis, non de effuſis.glo.ſingul. in §. oportet. in authent.de iudicib.colla.6.ſecundum Baldum in cap. finem col.3.de dolo.

Intereſſe quot modis accipiatur.

69 Tertio quæro, quot modis accipitur id quod intereſt,ſiue intereſſe poteſt? Reſpondeo,multis.Primò intereſt accipitur,id eſt, præſens eſt.Valer. Quò facilius laboribus & periculis intereſſet.tex.in c.ſuſcitatus.de reſcript.& text.in c.eccleſia.2.c.quia propter. & c.quod ſicut.de elect. cap. cùm eccleſia. de cauſ.poſſeſ.& proprie.c.prudentiam.& c.ſuper quæſtionum.§.ſi verò.de offic. deleg.c.ad audientiam.de eccle. ædificand. c. ſuper eo.de rapto. Clem.ne in agro.§.porrò de ſta. monacho. ideò dicitur, quòd diſtributiones quotidianæ dantur his, qui interſunt diuino officio,& horis debitis.c. 1.de cler.non reſiden.lib.7.c.fin.de ſentent. excom.eo.lib.

70 Secundò accipitur, pro differt. Cicero, Inter hominem & beluam hoc maximè

 intereſt.

intereſt. Teren. Homo hnmini quid præſtat: ſtulto intelligens quid intereſt. Ariſtot.lib.1.Ethi.cap.3.l.ſed & ſi quis. §. fina. ff.ſi quis cautio.l.iſti quidem.ff quod met. cau.l. non autem intereſt. de arbit. l. nihil intereſt. de inoffi.teſt.l.1.§.1.& fina.de his qui deie. vel effude. l. ſi mancipium. §.1. de euictio. l. intereſſe puto.de acquiren. poſſeſ.l.1.§. illud autem. de aqua quotidia. & æſtiua.l.colonus.& l.cùm fundum. de vi & vi armа.l.ſeruo inuito.in princip.ad Treb. cum aliis multis, quæ ne lectorem tædio afficiam,omitto.

71 Tertio, intereſt, in medin eſt. Liuins de bello Punico,libr.primo, Id morari victoriam rati, quòd intereſſet amnis. & Plinius libr.14.capit.20. Arborum ſucco manantium picem, reſinámque, aliæ ortæ in Oriente, aliæ in Europa feruntur, quæ intereſt.

72 Quarto capitur pro quadam vtilitate non facilè æſtimabili: vt reipublicæ intereſt ſubiectos habere locupletes. §. cogitatio.in authent. vt iudic. ſine quoquo ſuffr. colla.2.glo.in §.fin.inſtitu. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.

De intereſſe inæſtimabili.

Item intereſt reipublicæ, ne vrbs deformetur ruinis.l. prætor. §. hoc interdictum prohibitorium eſt.ff.de noui oper. nuncia. l. fina. ne quid in loc. publi. fiat l. 2. C. de ædific. priuat.l.cætera. & ibi do.Iaſo. ff. de legat.1.

73 Reipublicæ intereſt, dotatas mulieres eſſe, & dotes eis conſeruari.l. 2. ff. de iure doti.l.1.ff.ſol.mat.& ibi gl.vide l. intereſt. de priuileg.credito.

74 Item reipublicæ intereſt munera per ditiores & potentiores regi, & non per pauperes & abiectos.l.honores. C.de muner.& honori. In authent. de defenſo. ciuita. in princip. §. 1. & Angel. conſil. 68. Martius colla. 2. Ideo agricultores ſeu foſſores vinearum,non debent eligi in conſules alicuius loci, vbi eſt copia aliorum ſapientum. l. 1.& ibi patruus meus Rebuffus.C. de agricol. & mancip. libr. 11. quod facit contra Caturceñ.

Contra Caturcen.

75 Etiam reipub. intereſt, ne delicta remaneant impunita.l.ſi longius.§.1.ff.de iudic. l.ita vulneratus. ad l. Aqui. c. vt famæ. de ſenten.excom.

Eiuſdem reipub. intereſt, ne quis re ſua malè vtatur. l. 2. ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.§.fin. Inſtitu. illo tit.

Intereſt reipub. habere ſacerdotes, qui nobis ſacramenta miniſtrent:& magiſtratus,à quibus iuſtitiam recipiamus.l.1.§. 1. ff.de iuſtit.& iure.& eccleſias,in quibus ſacra fiant. not. in authen. quomodo oport. epiſco.§ 1 in verb.ſancimus.colla.1.

76 Teſtamenta mandari exequutioni, reipub. intereſt.l.vel negare.ff.quemad. teſta. aperi.càp. vltima voluntas. 23. quæſt. 2. & ne rumpantur. l. Gallus.§. quid ſi is. ff. de liber.& poſthu.& ibi Bal.3.not.

Item intereſt,reipub. partus non ſubiici: vt ordinum dignitas, familiarúmque ſalua ſit.l.prima.§.ſed & ſi ſeruus. ff. de vent. inſpici.

Item reipub.intereſt nil rapi tempore incendij,ruinæ,& naufragij.l.1. §. ſi quidem. ff.de incend.rui.& naufrag.

77 Publicæ etiam vtilitatis intereſt,creationes officiorum inimicitia non fieri, ſed ex cómodo.l.vnic. C. ſi propter inimic. creat. fact.ſit.lib.10.

Item reip.intereſt,artem geometriæ diſci, atque exerceri.lege ſecunda.C.de maleſi.& mathema.

Item publicæ ſalutis & ſecuritatis intereſt,riuos & aquas purgari.l.de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de noui oper. nuncia. dicam latius in 1. gloſ. expediendo intereſſe publicum.

78 Poſtremò accipitur hic, pro quadam damni emergentis,aut lucri ceſſantis æſtimatione:quæ fit pecunia:per quam res regulariter æſtimantur.l. ſi ita fideiuſſorem. ff. de fideiuſſo. non omnes: vt dicunt hic moder. quia non homo liber. leg.fin. ff. de his qui deiece. vel effude. l.ſed Celſus. ff. de contrahen. empt. nec res religioſæ, ſacræ,aut aliæ:de quibus ibi,& in lege inter ſtipulantem.§.ſacram.ff. de verborum obligat.nec inæſtimabile intereſſe, de quo proximè dixi, pecunia æſtimatur :& infrà dicam,nec aliæ multæ res,quas in locis ſuprà adductis licet videre.

Item vulgo dicitur intereſt mea, id eſt, aliquod commodum amitto,vel damnum patior,inde tertius poteſt ſe opponere contra executionem ſententiæ, ſi prætendat intereſſe.l.à diuo Pio.§.ſi ſuper.ff.de re iud. Etiam dicimus non habeo intereſſe, id eſt, ad me non pertinet,non prodeſt,nec nocet, non curo, non me tangit. Iſta vulgo dici ſolent,& ſcribitur ad Gala.ſecundo capit. Ibi, quales aliquando fuerint nihil mea intereſt.

Et hoc quandoque æſtimatur à lege, aliquando à contrahentibus, quandoque à iudice: vt dicetur in glo.1.

79 Finem huiuſce quæſtionis excipit gloſ. continuatio,quę eſt Azonis in ſumma huius titu.licet gloſ. non citet, eam tamen reprehendunt Petr.Ci Barto.& communiter doct.quia etiam ſuper eo quod intereſt certa debet ferri ſententia. §. curare. Inſtitut. de actio.notatur in lege certi condictio. in princip.ff.ſi cert. pet.gl.in lege ſecunda,ſuprà titu.proximo.& per totum:& in ordina. reg. Carol. ſeptimi, articu.123. quæ eſt lex regni.

Glo.cõtinuatio.

Saluat gloſſ. Fulgo. cum quo tranſeunt Soci. & Deci.hic: vt ad factum referatur: videlicet, vt ſæpe de facto iudices ferant ſententias incertas, ſed non vult dicere gl. quòd de iure valeat.

Mihi

Verba ad ius referuntur.

80 Mihi verò hæc ſaluatio non placet: quia verba in dubio referuntur ad ius, & non ad factum l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccle. cap. primo de regul. iur. libr. 6. l. rectè. & ibi Iacobi. ff. de iudiciis. l. fin. C. de actio. empt. l. ſtipulatio. §. hi qui. ff. de verbo. oblig. Aufre. in ſtilo Parla. in prima parte, rub. de dilatione quæ datur pro garando. in princ. gloſſ. in ca. conſultationi. de tempo. ordina. collega noſter do. Alcia. in lege quarta. §. Cato. in 6. q. Barto. de verb. obliga. ff. c. ſi gratioſe. & ibi Philip. de reſcript. lib. 6. Panor. conſil. 43. quidam dominus, in primo volu. Barba. conſil. 1. colum. penult. in 4. volu. & propriè Panor. in ca. vlt. de bigamis.

81 Item facit quod dicit Bald. in cap. vno. §. marchio. in princip. qui feud. da. poſſunt, quòd non dicitur comes vel prælatus, qui non eſt de iure. Adducit Inno. in cap. in literis. de reſtitu. ſpolia. ergo etiam gloſ. dicat, quòd incerta fertur ſententia ſuper intereſſe; & de iure debet intelligi. vide Fede. conſil. 145. in fine.

Nota, de rege Franciæ.

82 Et per hoc peſsimè dicit gloſſ. in cap. per venerabilem. in verbo, minimè. qui fil. ſint legi. quando ſupplet ad textum, dicentem, regem Franciæ non recognoſcere in temporalibus ſuperiorem; videlicet de facto: ſecundum Petr. Iacob. in ſua pract. in rub. de præiudic. actio. fol. 47. gloſ. in pragma. ſancti. in proœ. in verbo. dei. Ioan. Ferald. in tracta. de iurib. regis Franc. libro primo. Baldus conſil. 217. ego puto. in tertio volu. Ioan. de Turrecrema. in capitu. in apibus. colum. ſecunda ſept. quæſt. 1. Iacobi. in l. de quibus. colum. penul. ff. de legib. & l. eſt receptum. in ſecunda lectura. de iuriſ. omni. iudic. Iaſon in l. cunctos populos. colum. tertia in verſicu. nunquid autem rex. C. de ſum. trinit. Benedic. in repeti. cap. Raynutius. in verb. & vxorem. nume. 556. & ſeq. de teſta. Iacob. Bonaudus, in Panegyrico poſito in tract. contra rebelles regum. d. Ioan. Igne. in tract. An rex Franciæ recognoſcat Imperatorem in ſuperiorem, vbi dicunt, quòd non recognoſcit, etiam de iure: ſed forſan fauor patriæ, loci, carnis, vel ſanguinis illi gloſſ. reuelauit, vt docet Cardi. in Clem. 1. in fin. princ. de iureiuran.

Sed in hoc ſolus Igneus inuentus eſt alterius formæ à Bituricen. lectore, vt ipſis verbis d. Igneus aſſerit in repetit. §. non aliàs. nume. 968. ff. de ſenatuſconſ. Sylla. quod videtis eſſe falſum, nempe peſsimè gloſſ. dixiſſe aſſero, & ſic de iure regem Franciæ non recognoſcere Imperatorem, etiam poſtquam eos omnes qui huius ſunt ſententiæ narraui: dixi illi, ſcilicet gloſ. ca. per venerabilem, reuelauit caro vel ſanguis. quomodo enim verba iſta d. Igneo conuenire poſſent non video, quod ipſe fauet patriæ alienæ, cum ſit Aurelian. & fauor etiam loci non exiſtimo quod potuiſſet mouere talem virum contra veritatem, minus conuenit fauor carnis, quia non eſt (vt arbitror) patruus vel conſanguineus Imperatoris, ob id nunquam intelligere de eo potui, quod ſatis patet intuentibus, ſed forte zelo inuidiæ hoc deſcribere voluit, at honeſtius ei ſi fuiſſet, mea ſententia, vt in hoc conticuiſſet, & legalem quam profitetur ſcientiam, pro ſequutus fuiſſet, non hiſtoriam, quam tamen ſi texere voluiſſet, ſeparatim eam conſcribere debebat, quia parum commune habet ius, cum illa hiſtoria, & extra tem iſta ibi deſcribuntur.

Practica notabilis.

83 Ideo poteſt alio modo ſaluari: videlicet, quòd iudex poteſt incertam proferre ſententiam ſuper eo quod intereſt, taxatione ſibi reſeruata: vt tenet Anton. de Butr. in cap. grauis. de reſtitu. ſpolia. & ita ſeruat ſtilus curiarum, maximè parla. Delphinalis, ſi Guido. papæ credamus in deciſi. ſuis, quæſt. 405. Sempronius, &c. per text. in lege terminato. C. de fruct. & liti. expen. facit gloſſ. ſingul. in l. item Labeo. ff. fa. erciſcundæ, in verbo, ſit purè. ſecundum Corſe. in verb. ſaluo. in ſuis ſingul. & tex. in l. prima in princ. ibi, poteſtas eſto, vt hac lege ſequenti licebit. ff. ad leg. Falcid. & ibi hoc notat Paul. & Vincen. dixi latius in repeti. l. quod iuſsit. ff. de re iudic. infrà latius dicam in quæſt. vltima ad hanc legem, quomodo iudex debeat proferre ſententiam. Hodie præcipitur iudicibus, vt certam proferant ſententiam, in ordina. reg. rubr. *des ſentences*. articulo. 94.

Inquantum gloſſ. dicit iudicem poſſe proferre ſententiam incertam, cùm ei non ſit certum quantum debeat extendi intereſſe: videtur loqui contra hanc legem, per quam taxatur vſque ad duplum, in caſibus certis: ergo iudex poteſt eſſe certus. Reſpondeo, poſſe in caſibus incertis intelligi: vel ante hanc legem non erat iudici certum, & ideo Imperator hanc legem tulit. Sic in ſimili dicitur in l. certi iuris. C. de iudi. & l. incerti iuris. de interdic. notat, Iaſo. in l. illam. C. de colla. in primo nota. vel inter peritos iudices eſt certum, inter imperitos (quorum infinitus eſt numerus) incertum. l. inter omnes. & ibi gloſ. ff. qui ſatiſda. cogan.

Reprobatur Bar. continuatio.

84 Nec placet continuatio Bartol. dicentis, quòd in ferendis ſententiis ſuper intereſſe, conſueuerunt oriri dubia: nam hæc dubia ante ſententiam oriuntur. vt hic patet in verſicul. in aliis, non in ipſa ferenda ſententia: niſi ſalues Bart. quòd in ferendis ſententiis, id eſt, ante ferendam ſententiam: vt exponit gloſſ. in Clem. cauſam de elect. in verbo, in domo. quam ſingularem dicit d. Chaſſa. in conſuetu. Burgundiæ, in Rubri. *des Iuſtices*. in §. 8. in gloſſ. *& le iour*. nume. 19.

85 Vel ego ſic concludo: Suprà viſum eſt de ſententiis quæ proferuntur ſine certa quantitate, an valeant, nécne: verùm quia quandoque ſuper eo quod intereſt iudices dubitant, an certam poſsint & debeant proferre ſententiam, & vſque ad quam quantitatem, ſiue in caſibus certis, ſiue in incertis, ſiue in damno, ſiue in lucro: Ideò hîc Imperator inſerit hunc tex: ad tollendum illas dubitationes quæ poſſent oriri. Dicitur tamen in gloſſ. in verbo, productæ. quæ ſint illæ dubitationes. Tranſeo ad aliam partem.

Nota diminutio.

Epitome.

1 *Legis diuiſio.*
Diuiſionis vtilitas.
2 *Modernorum reprehenſio inea quod dicunt in incertis relinquendum eſſe arbitrio iudicis, exemplo pœnarum.*

1. *Imp.* IVSTINIANVS *Ioanni* P.P.

CVm pro eo, quod intereſt, dubitationes antiquæ in infinitum productæ ſint: melius nobis viſum eſt, huiuſmodi prolixitatẽ, prout poſſibile eſt, in anguſtum coarctare. Sancimus itaq; in omnibus caſibus, qui certam habent quãtitatem, vel naturam, veluti in venditionibus, & locationibus, & omnibus contractibus, hoc, quod intereſt, dupli quãtitatem minimè excedere. In aliis autem caſibus, qui incerti eſſe videntur, iudices, qui cauſſas dirimendas ſuſcipiũt, per ſuam ſubtilitatem requirere, vt hoc, quod reuera inducitur, damnũ hoc reddatur, & non ex quibuſdam machinationibus, & immodicis peruerſionibus in circuitus inextricabiles redigatur: nedum in infinitum cõputatio reducitur, pro ſua impoſsibilitate cadat: cum ſciamus eſſe naturæ congruum, eas tantummodo pœnas exigi, quæ vel cum competenti moderamine proferuntur, vel à legibus certo fine concluſæ ſtatuuntur. Et hoc non ſolum in damno, ſed etiã in lucro noſtra amplectitur conſtitutio: quia & ex eo veteres, id quod intereſt, ſtatuerant, Et ſit omnibus, ſecundum quod dictum eſt, finis antiquæ prolixitatis huius conſtitutionis recitatio.

Legis diuiſio. 1 Quò dilucidius intelligi poſsit hæc lex, prius eam diuidamus: vt in ſimili dicit tex. in l. prima, ff. de doli except. Nam diuiſio tria producit commoda, per gloſ. poſitam in §. igitur. Inſti. in procemio. Et quando non intelligimus text. vti debemus diuiſionibus, & facilius intelligemus: teſte Panor. in cap. quia diuerſitatem. de conceſsio. de præb. nam qui benè diuidit, proximus eſt veritati: Seneca, quem refert Salicet. in procemio C. & in l. filiæ. colum. 3 fami. erciſcun. citat Franc. Ponzinibius, in tract. de lamiis. colum. 10. quocirca Butriga. & Bald. hunc textũ in tres diuidunt partes. Alber. in quatuor. Cin. Bar. & Socin. in quinque. Petrus de bel. perti. in ſex. Moder. repetent. in ſeptem. Ego verò, ſequendo Salicet. in octo diuidi partes. In prima ponitur ratio

88 legis condendæ: videlicet ad tollendum quaſdam antiquas dubitationes. Secunda quæ eſt ibi, ſancimus. taxat intereſſe in caſibus certis ad duplum. In tertia ibi, in aliis, ſtatuit totum id quod intereſt reddendum, in caſibus incertis, per iudicis ſubtilitatem inquirendum. Quarta ibi, non vt ex quibuſdam. rationem reddit præmiſſorum, ſecundum Salice. vel limitat proximum dictum. Quinta ibi, nedum in infinitum, probat per ſimile, vel ab abſurdo: vel melius, reddit rationem quare taxatur intereſſe. Sexta ibi, cùm ſcimus, remouet dubium: vel à ſimili de pœnis ad intereſſe, probat. Septima ibi, & non ſolum, declarat conſtitutionem, tam in lucro, quàm in damno procedere. Octaua ibi, & hoc, ponitur concluſio, quòd hæc lex imponit finem antiquæ prolixitati: & hoc ſit loco ſummarij. Et quia caſus nunc communiter in nouis libris habetur, & Soci. hic ad longum ponit, igitur non tranſcribam, ſed ſola recitatione in voce facta, eritis contenti.

2 Inquantum hic Moder. in ſuo ſummario verſicu. in aliis, dicunt eſſe in incertis arbitrio iudicis relinquendum, exemplo pœnarum, non placet: quia text. in verſicu. in aliis, dicit: damnum, quod re vera datum eſt, debere reddi: & hoc debent iudices per ſuam ſubtilitatem requirere: & ſic non relinquitur arbitrio ſuo taxatio, niſi ſecundum hunc tex. nam aliàs damnum re vera non reſtitueretur: quod eſſet contra hunc text. licet. d. Alcia. in cap. quod ſubſequitur. in fi. idem dixerit: quod poteſt ſaluari, vt ſuprà dixi. & hæc in locum ſextæ partis ſuccedant.

Modernorum reprehenſio.

Notabilis 1. Epitome.

1 *Infinitas eſt coarctanda, & à iure reprobatur. & nume. 2.*
2 *In infinitis vix certa dari poteſt doctrina & regula.*
Diſtinctio longa obſcuritatem parit.
3 *Lites triennio finiri debent, & non in infinitum durare: intellige tamen de iure ciuili. 4.*
4 *Compromiſſum intra quantum tempus finiri*

debet

debet: remiſſiuè.
5 *Lites vltra triennium protrahuntur in hoc regno Franciæ de conſuetudine.*
Proceſſus hodie interrumpitur per annum.
6 *Sententiæ interlocutoriæ non poſſunt vltra ſemel, & iterum reuocari.*
7 *Dilationes in infinitum dari non debent.*
8 *Teſtium effrenata multitudo repellitur per iudicem.*
9 *Teſtes vltra decem non recipiuntur ſuper vno articulo, ſecundum ordinationes regias & nume. 10.*
11 *Teſtes poſt publicationem vbicunque lex permittit poſſe produci, vna tantum productio fiet, aut ad ſummum duæ.*
12 *Prouocare tertiò non licet: nec nullitatem proponere.*
13 *Infinitas in priuilegijs reprobatur.*
Priuilegium extrahendi frumentum vltra ſeptem dies non durat.
14 *Reficere promittens tantum ſemel tenetur.*
15 *Infinitas in officijs reprobatur.*
16 *Probatio impedimenti per iuramentum ſemel & iterum, non amplius admittitur.*
17 *Pactum per quod partes conueniunt, vt ſemper in communione ſtetur, & ne diuiſio fiat, non valet.*
18 *Venditor rei, infinitam cuſtodiam præſtare non debet.*
19 *Procuratores conſtituti cum poteſtate ſubſtituendi, non poſſunt ſubſtituere cum eadem poteſtate fallit. nu. 20.*
21 *Vicarij conſtituti non poſſunt alium vicarium conſtituere, niſi hoc eis ſpecialiter eſſet conceſſum.*
22 *Subdelegatus non poteſt alij in totum ſubdelegare.*
23 *Subdelegatus poterit nudum miniſterium, & nudam teſtium examinationem committere.*
24 *Infinitas in reconuentione reprobatur.*
25 *Compromiſſum, ſi ſimpliciter ſit data poteſtas prorogandi ſemel tantum prorogare poterit, ſecus ſi fuerit data poteſtas prorogandi toties quoties nume. 28.*
26 *Poteſtas eligendi quibuſdam data, non poteſt committi aliis.*
29 *Reſcripto impetrato contra Titium & quoſdam alios, non poterunt conueniri vltra quatuor extra expreſſos.*
31 *Dominus quãdo & quoties ſuis ſubditis collectas imponere poſſit.*
32 *Domini ſi ſint duo tantùm, an vnus ſine alio exigere poſſit.*
33 *Conductor remanens in re locata poſt tempus conductionis, licet cenſeatur tacitè relocare, & pro ſimili tempore, intelligitur pro prima reconductione, non pro aliis.*
34 *Infinitas concernens ſalutem animæ approbatur.*
35 *Infinitas in his quæ actum virtutis cõcernunt, à iure approbatur.*
36 *Ius reale in re habens, vt habẽs pignus in re, poterit etiam millies alij pignori dare.*
37 *Verba quando tendunt ad exceptionem, infinitas approbatur.*
38 *Fallit in exceptionibus nõ numeratæ pecuniæ, & dotis quibus eſt tempus præſtitutum.*
38 *Infinitas quantitatis quando ſoirahitur ex voluntate obligati, admittitur: niſi in donatione quam priuatus abſque inſinuatione non poteſt immenſam facere.*
40 *Leges, teſtamenta, & ſeruitutes ſunt perpetua.*
Emphyteuſis in infinitum conceditur.
41 *Infinitas temporis quando obligatio ex voluntate contrahentium inducitur, admittitur.*
Idem in obligatione conditionali.
Et in obligatione reſeruanda.
42 *Infinitas numeri, ſi verba & mens ſunt apta ad infinitatem, admittitur.*
& quid ſi dubitetur an ſint apta necne. 43.
43 *Infinitas admittitur, quando ſubiecta materia eſt apta ad eam.*
46 *Promittens repreſentare quando liberetur & numer 47.*
48 *Prohibitio alienationis extra familiã quando vltra quartum gradum extendatur.*
49 *Prohibitio de non moleſtando, non intelligitur de moleſtatione iuris.*
Fallit ſi prohibeatur omnis & quæcunque moleſtia.
50 *Tranſactio ad incogitata non extenditur, niſi tranſigentium verba hoc importarent.*
51 *Hæres impropriè, vt fideicommiſſarius, comprehenditur quãdo inueſtitura fit alicui pro ſe & ſucceſſoribus ſuis quibuſcunque.*
52 *De retro vendendo quandocunque. & num. ſeq vſque ad fin.*
Facultati nunquam præſcribitur.
53 *Ad furnum, molendinum, aut hoſpitium ſolitum, an cogi poſſit quis accedere.*
Facultatis via neceſſitatem non inducit.
54 *Præſcriptio quando poſſit currere cum mala fide.*
55 *Iurans reuendere quandocũq; tenetur etiam poſt 30. annos.*
56 *Præſcriptio in cauſa vſuraria nunquã currit.*

Primum notabile.

1 SEPTIMVM proſequens, Nota primò ex hoc text. ibi, in infinitum, iuncto verſicul. nedum in infinitum: quòd infinitas eſt coarctanda. Hæc materia eſt brocardica, ſecundum Cin. & Soci. hic.
2 Ideò in eis non reperitur profundum. Ioann. Fabr. teſte in §. fuerat, in fine. Inſtitu. de Action. vixque in eis certa poteſt dari doctrina, & regula. Idem Fabian. in §. final. Inſtitut. de adoptio. & Panormitan. in cap. dilectus. in ſecundo, circa finem de præbend. Quare Ci. poſuit hic longam & tædioſam diſtinctionẽ, & Bar. in l. qui bona. §. ſi. ff. de dã. infe. Et quia diſtinctiones lógæ *Diſtinctio lõga obcurita parit.*

 ſapiunt

ſapiunt obſcuritatem, igitur regula conſtitui debet. Moder. in §. item ſi quis poſtulante .colum.15.nume.29.& ſequent. Inſtitu. de actio. Ideo planè procedendo, facio regulam, quòd infinitas à iure improbatur. & hæc regula elicitur ex hoc text.& probatur in ca.cùm in multis.de reſcri.lib.ſexto: gloſſ.ibi alia iura citat.& in §.omnes.ſi de feud.defunct.conten.ſit inter do. & agna. vaſſal.& probatur iuribus ſequentibus.

De infinitate mala.

3 Amplia primò, procedere in iudiciis, quia finiri lites triennio debent, & non in infinitum durare.l.properandum.in princi.C. de iudic.

4 Quod eſt verum de iure ciuili: ſecus de iure canonico, c.venerabilis, ſecundum verum intellectum.de iudi. & quid in compromiſſo, vide Guido.papæ, in deciſ. Delphina.q.240.vtrum expiret.

5 Sed in hoc regno Franciæ, obſeruatur iuris canonici diſpoſitio, de conſuetudine. Ideo lites vltra trienniũ, & quandoque vltra triginta annos protrahũtur, tam in curiis parlamentorum, quàm in aliis inferioribus: teſte d.de Perrucia, in tractat. de viribus iuramenti, in primo remedio finiendarum litium. Ideo bonum eſſet, quod ius ciuile in hoc ſeruaretur: vt etiam videtur cõcludere veridicus interpres cõciuis meus. do.Boer.in conſuetudinib.Biturig.in § 23. de iuriſdictio.omnium iud. Sed hodie proceſſus interrumpitur per annum: vt dico in præfatio.ad ordina.regias.

Conſuetudo Franciæ quò ad l.properandum.

6 Secundò amplia, in ſententiis interlocutoriis, vt vltra ſemel, & iterum reuocari nõ poſsint: nec ſi fuerint bis confirmatæ, eadem ratione.gloſſ.in Clemen. final. de appel.gloſſ.in verb.non habente.de friuol.appel.in Pragm.ſanctio.Bar.& alij in l.quod iuſsit.ff.de re iudica.& ibi amplè dixi, in repeti.illius legis, quare hic non repeto.

7 Tertiò amplia in dilationibus: vt in infinitum non dentur.l.fina.ff.de fer.& maximè vltrà quartam.§.quia verò. in authen. de teſtib.colum.7. ca. vltra.de teſtib. licet quandoque vltra quartam dentur ex ſtilo curiarum, in hoc regno: dum partes reinſegrentur ad duas dilationes poſt quartam: vt vidi in reſſortu Tholoſano ſeruari.

8 Quartò, in teſtibus: effrænata teſtium multitudo repelli per iudicem debet. ca. cùm cauſam. de teſtib. Maſuer. in Rubric. de teſtib.§.item ad refrænandum.vide Roma.in repetitio.l.ſi verò. §. de viro. colum. 42.fallen.45 ff.ſolut.matri.

Practica.

9 Hodie in hoc regno, per ordinationes regias, non poſſunt vltra decem teſtes ſuper vno articulo produci: vt habetur in eiſdem ordinationibus.Rubri. *des teſmoings.* facit ca.cùm olim de priuileg.

Vltra decẽ teſtes ſuper vno articulo nõ recipiuntur, ſecũdum ordinationes regias.

10 Et hoc (ſiue ſint articuli ſpeciales, vel ſingulares, ſiue generales) declaratum extitit per parlament.Pariſien.vt citat Ioann. Gallus, in quæſt.per areſta. quæſt.163.areſto.12 Hoc latius dicam in d.ordinatio.regiis.

11 Quintò amplia, vbicunque lex permittit produci teſtes poſt publicationem: vt in matrimonio. capit. ſeries. de teſtibus. vna tantũ productio, vel ad ſummũ duæ poſt publicationem, eadem ratione fiet. Baldus in ca. iurauit.colũ.2.de probat. per l.fideicommiſſa.§.ſi quis decem.ff.de lega.tertio. Idem in reprobationibus teſtium. ca. licet dilectus, de teſtibus.

12 Sextò amplia in appellatione: quia non licet tertio prouocare. Rubric. C.ne liceat tert.prouoca.c.ſua nobis. de appella. & ſic nec infinitum, nec nullitatem proponere. Clemen.1 de reiudica.Ioan. Fabri, in §.appellantur.colum.3.de exceptio.Inſtit. Philippus Franc.& alij in ca. dilecto. de appella. Intellige tamen vt ibidem dicitur.

13 Septimò amplia in priuilegiis; quòd ſi concedatur Hiſpanis aut Anglis, vt eis liceat extrahere frumentum ex Francia: non extenditur vltra ſeptem dies: eadem ratiotex tex.& ibi notat Barto.& patruus meus Iacobus Rebuf. in l.prima. C.de tractato. lib.12.Corſet. in ſingul.incipien. gabella.in 4.Alexand. in l.qui bona.§ fin. ff. de dam. infecto.Felin in ca.licet.in 3.de teſtibus.vide textum in l.vna.C.de vena.fera.lib.11.& Rauen.in compendio iuris ciuilis.fol.107. niſi aliud in priuilegio exprimatur.

Priuilegium extrahẽdi frumentũ vltra ſeptem dies non durat.

14 Octauo, in locationibus: ſi locauero domum, aut molendinum cuiquam, cum pacto quòd reficeret: ſi poſt refectionem deſtruatur caſu fortuito, non tenetur iterum reficere ne in infinitum eatur. Rofre.Beneuenta. in quæſtionibus ſabbatinis. quæſt. 14.Ioan.And.in additio.ad Specu. in titu. de loca §.poſtquam.verſicu.ſed quæritur. in verb habitat. Baldus in l.licet. quæſt.4. C.loca Iaſ. in l. duobus.§.ſi ei qui.colum. 2.ff.de iureiurand.facit quod notatur in l. Martius.ff.loc.l.ſi ſocius pro filia ff.pro ſocio ibi, nec ſi prior maritus &c.& Alexander conſilio 154 videretur. in ſecundo volumine.Iacobi. in l. dotis promiſsio. ff.de iure doti.

Reficere promittens tantũ ſemel tenetur.

15 Nonò amplia, in officiir: quia licet quis ex neceſsitate duo obtinere poſsit officia, non tamen tria prædicta ratione.not.text. in l.final.C.de excepto. & exacto.lib.duodecimo, & ibi hoc notat Bartol.& patruus meus Rebuffus.

16 Decimò amplia, in impedimento probando per iuramentum: cùm ſemel & iterum; non amplius admittatur talis probatio.text.ſingula.in l.fina ff.de bonis auctorit. iudic.poſsiden.Paul. in l. veluti. in fine.ff.de edend.Barbat.conſil.50.præclarè. colum.octaua, in ſecundo volumin. Iaſon in l.admonendi.colum.vndecima, numero ſexageſimo, ff. de iureiurand.in lectura. Quod facit ad declarationem capitul. quia propter.§. primo, de electionibus, l.2.ff.ſi quis cautionib. l. quæſitum.ff. de re

De impedimento probando per iuramentum.

de re iudica.& aliorum iurium,dicentium impedimentum probari per iuramentum.

17 Vndecimò amplia, in pactis vt non valeant,ſi conueniant partes vt ſemper in cõmunione ſtetur,& ne omnino diuiſio fiat. l.in hoc iudicium. §. ſi conueniat.ff. communi diuidũ.l.ſi non ſortem. §. ſi centum. & ibi Iaſon ff.de condict.indebiti.Moder. repeten.in l.nemo.ff.de legatis primo. Ioã. Lupus,in repetitione capit.per veſtras. de donat.inter virum & vxorem, folio3.colum.a.& §.45. fol.32 colum.4.

18 Duodecimò procedit in venditionibus: vt venditor rei venditæ infinitam cuſtodiam præſtare non debeat.l.prima.§.licet. & l.ſi quis vina.in fine,ff.de perien.& com modo rei vendi.Iaſon in repetition.l.quominus.numero 135. ff. de fluminibus.quæſtione 22.

19 Decimotertiò amplia,in procuratoribus conſtitutis cum poteſtate ſubſtituendi: vt nó poſsint ſubſtituere,cum eadem poteſtate ſubſtituendi: ne in infinitum procuratoris ſubſtitutio procedat. Geminianus in c. primo, §. licet. circa finem, de procuratorib.lib.ſexto. Dec. conſil.77. viſo puncto, colum.tertia.

20 Limita, niſi eſſet datus in rem ſuam: vtpote, quia ei facta eſt ceſsio iuris in re.l.ſi procuratorem.§ fina.ff.mandati. vel dominus eſſet litis effectus Hippolit. Marſil. in repetitio.Rubri.ff.de fideiuſſorib.quæſt.9. numer.99. Vel niſi eſſet ei data expreſſa poteſtas ſubſtituendi cum ſimili poteſtate,vt fit quotidie:& ſic vidi ſeruari.

21 Decimoquartò amplia,in vicariis conſtitutis,vt non poſsint alium vicarium conſtituere:ne in infinitum procedatur. ca.clericos.de offi.vica. Rauen.in alpha.in verb. infinitas. Rota. in deciſ. 378. Fuit dubitatum,aliàs eſt deciſ.4. de offic. vicar. in nouis, vbi limitatur quando ſpecialiter hoc fuiſſet ei cõceſſum:vt not. Domin.& Philip.in ca.primo.de offic.vicar.lib.6.

22 Decimoquintò amplia,in ſubdelegatione,vt ſubdelegatus (etiam à principe) non poſsit alij in totum ſubdelegare: vt infinitas euitetur.gloſ.ſing.in ca.ſuper quæſtionum §.porrò.de offi. delega. Panormitan. & alij, in ca.cùm Bertoldus. de re iudicat. Doctor.in l.à iudice.C. de iudic. Aufre.in deciſio.capel.Tholoſ.quæſtio.12.an vnum articulum. Alexan. in Rubri.de offic.eius cui manda.eſt iuriſdi.colum.4.

23 Poterit tamen nudum miniſterium, & nudam teſtium examinationem committere.text.ſingul.in dicto ca.ſuper quæſtionum.in princi.in verbo nos autem.Clemẽ. vna de offi. delega. Aufre.in dict. quæſtione 12.Item &c. an vnum articulum. Rota, deciſ.164 delegatus.in nouis.

24 Decimoſextò, in reconuentione: quia ſi primo petis à me decem, reconuenio te ad librum, non poteris iterum me reconuenire:quia in infinitum ſic procederetur glo. 2.in authen.& conſequenter.C.de ſentent. & interlo.om.iudi & ibi communiter doctor. ſequuntur gloſſ.& Specul.in titul.de reconuentio.§.nunc dicamus.Rauen.in alpha.in verb.infinitas.

25 Decimoſeptimò amplia, in compromiſſo,in quo data eſt poteſtas prorogãdi ſimpliciter,vt ſemel tantum poſsit. Specula.in titu.de arbitro §.excipitur.verſic.ſed quid ſi fuerit actum.per tex..in l.fideicommiſſa. § ſi quis decem.ff.de lega.3.vide tex.in l.fi. §.& hæc quidem. in fine. C. de iure deliberand.Barba.conſi.50.præclarè. colum.8 in 2.volum. Alexand.conſi.70.viſo.colum.2. in 2.volum.& Soci.conſil.117.viſa.& conſil.221.viſa.colum. 1.in 2. volumi. Iaſ.in l. duobus.§ ſi ei qui.ff.de iureiur.vide in deciſ.Neapol.q.46.dicit.

26 Item poteſtas data quibuſdã vt eligant, non poteſt committi aliis, niſi poteſtas eadem fuerit data.Federic. conſil.65.infraſcriptæ.colum.2.

27 Si verò ſit data poteſtas prorogandi ſemel atque iterum:non poteſt vltrà ter prorogari.Bald.in ca.ſua nobis.in fin.de appellat. & conſil. 350. verba compromiſsi.in 5. volum.Alexand. in l. qui bona.§.fin.ff.de dam. infect.

28 Secus ſi ſit data poteſtas prorogandi toties quotiens,quia tunc in infinitũ.Deci. hic:& dico in vlti. limitatione infrà. Item laicus patronus poteſt variare præſentando ſecundum tantum,non tertium. in addition.ad Panormita.in ca.à nobis.de iure patronat. Calder.conſil.16 Rubric.de iure patronat. Corſet. in tractat.de geminat.in verſic.69.an laicus.

29 Decimooctauò, in reſcriptis impetratis contra Titium,& quoſdam alios.nam vltra quatuor, extra expreſſos, non poſſunt conueniri.cap.2.de reſcri.lib.6. & ibi gloſ. ponit alias ampliationes.

30 Nomina verò conquerentium, tot eſſe poſſunt quot placet: tamen octo rei, non vltrà, poſſunt exprimi extra illam clauſulam,& quidam alij: ſecundum prouinciale omnium eccleſia. fol. 20. quod nota.ad declarationem d.c.2. de reſcri.in 6.& dixi ibi dũ Tholoſę legebã annis iã 20.effluxis.

31 Decimonò amplia, quòd licet dominus poſsit quandoque imponere collectam ſuis ſubditis(quam nos taliã vocamus) & hoc quando efficitur miles, vel collocat filiã nuptui, aut capitur ab hoſtibus, aut ſi vult viſitare terrã ſanctã:& in aliis caſibus poſitis in additionibus ad Bart.in l.placet. C.de excuſa.mune.lib.10.Ioan.Raynand. in comprehen.feuda.§.firmiter.de prohib. feud.aliena.per Federi.Iacob. in tracta. de feud.in verb.cum mero.verſi. quæro vlterius.& in verb.qui quidẽ inueſtiti.verſ. videndum eſt.Guido conſ.1.d.Io.Sanxon in conſuetu.Turo.Rubric. *des loyaulx aydes.* *Quando & quoties dominus ſuis ſubditis collectas imponat.*

artic.

articulo ſecundo & quarto. Albertus Bru. conſilio 32. dum quæritur in materia feudali. Etiam in foro conſcientiæ, dum tamẽ moderatè. Silueſter de prierio, in ſua ſumma, in verbo dominium, quæſtione quinta. & Leonard. de Vtino. de legib. ſerm. 38. quadrageſima. in primo teſtimonio legis naturalis. Tamen ſubditi in tribus primis caſibus non tenentur vltra ſemel, nec in aliis in infinitum, teſte Maſuer. in rubri. de taliis. verſicu. item quatuor caſus.

32 Et ſi ſint duo tantum, an vnus ſine alio exigere poſsit, quod ſic concludit Petrus Antibolus in tractatu de muneribus. folio 91. colum. tertia, vbi vide latius.

33 Vigeſimò, licet conductor remanens in re locata, poſt tempus conductionis cenſeatur tacitè relocare & pro ſimili tempore. l. qui ad certum. ff. locati. l. legem. C. illo titulo.

Hoc eſt intelligendum pro prima reconductione, non pro aliis, ne in infinitum procederetur. Iaſon in l. duobus. §. ſi ei qui. colum. ſecunda. ff. de iureiurand. Hippolit. in rubrica, ff. de fideiuſſoribus. quæſtione nona. licèt contrarium obſeruetur. Alias multas ampliationes miſſas facio ne tot columniis lectorem ſuſpendam.

Infinitas concernens ſalutem animæ approbatur.

34 Limita primò, quando agitur de concernentibus ſalutem animæ: puta laudare Deum, & ſimilia: quia tunc infinitas amplectitur. ca. ſacroſancta. 22. diſtinction. capitulo ſi quis vult. 36. diſtinction. l. prima. C. de officio præfect. prætorio. Aphric. Idem dicit Hieronimus, in capitulo nunquam. de conſecration. diſtinctione quinta. gloſſ. in extrauagan. primo. Ioann. 22. de verborum ſignificatione, in verbo infinita, & Dauid, Benedicam dominum in omni tempore.

In his quæ actum virtutis concernunt, infinitas etiã iure approbatur.

35 Idem in actu virtutis: vt in ſtudio, quod non poteſt eſſe nimium per tempora vitæ. Cardinal. in Cle. ne in agro. de ſtatu monachorum. l. apud Iulianum. ff. de fideicommiſſar. liber. Inde Carneades philoſophus, ita ſe doctrinæ operibus donauit: vt cùm cibi capiendi cauſa recubuiſſet, cogitationibus inhærens manum ad menſam porrigere obliuiſcebatur. Valer. teſte. rubric. de ſtudio & induſtria. libro octauo, titulo ſeptimo. Plus de Solone dicens, qui ſub mortem agens, aſsiſtentibus & amicis inter ſe conferentibus, caput ſatis iam preſſum erexit: interogatus quid hic egiſſet, reſpondit: vt, cùm iſtud quicquid de quo diſputatis percepero, moriar. Ibique narrat alia exẽpla, & Textor in ſua officina, rubr. alij qui literarum. & Hieronimus epiſtola 39. in ſecunda parte, dixi in interpretatione authentic. habita, C. ne filius pro patre. in ſcholaſtico. priuileg.

36 Secundò fallit, quando quis haberet ius reale: vt habens pignus in re: quia poterit etiam milies aliis pignori dare, l. prima, & final. & ibi Bald. & Angel. C. ſi pignus pignori datus ſit. Alexander in dicta l. qui bona. §. fina. Felinus in capitu. licet. in 3. de teſtibus. Licet contrarium teneat Specul. in titul. de pignor. §. primo, verſiculo ſed cùm pignus. citat Barbar. conſilio 50. præclarè. colum. octaua, in ſecundo volumine.

37 Tertiò limita, quando verba tendunt ad exceptionem. l. purè. §. fin. ff. de doli exceptione, l. ſi pactum. C. de exception. §. appellantur. Inſtituta de exceptio. doctor. in capitul. ſi autem, de reſcripr. nempe ſi poſt mille annos ageretur, ſemper exciperetur: & in infinitum exceptio obiicienda eſt: iuriſconſult. in l. apud. §. in hac. ff. de doli exceptione, & ſequitur, licet illum textum non alleget. Specula. in titul. de exception. §. primo. verſiculo eſt autem. dixi in arbore exception. in cellula, perpetuæ.

38 Fallit in exceptionibus non numeratæ pecuniæ, & dotis: quibus eſt tempus præſtitutum. l. ſecunda, & l. in contractibus. C. de non numerata pecunia. Inſtitut. de literarum obligatio. in principio. Felinus in cap. ſi cautio. de fide inſtrument. & rubric. C. de dote cauta non numerata, l. final. cum authentica ibi poſita. Quia in poteſtate rei eſt illas per viam querelę & actionis proponere. Salicet. in l. final. colum. ſecunda, C. de ſacroſanct. eccleſiis. & dicta l. in contractibus, cum authentica ibi poſita. Tamen poteſt etiam quis poſt biennium & perpetuò, ſicut in aliis exceptionibus excipere: vt eſt communis opinio doctorum, in l. pecuniam. ff. ſi certum peta.

39 Quartò derogatur, quando infinitas quantitatis, quæ propriè dicitur immenſitas, contrahitur ex voluntate obligati. l. continuus. §. illud. ff. de verborum obliga. vbi ſi pauper promiſerit centum aureos, quos nec habet domi, nec alibi: obligatur tamen ad illam pecuniam dandam, licet ſit illi difficilè dare: ſecus ſi propter voluntatem. l. ex damni. ff. de damno infec. l. ſeruos. de pignor. actio.

Fallit in donatione qoam priuatus abſq; inſinuatione non poteſt immẽſam facere. Secus ſi in principe. l. ſancimus, C. de dona. Anto. de Canaro plenè in tract. de inſinua. per 64. quęſtiones examinat materiam.

40 Quintò fallit, quando eſſet infinitas naturalis vitę, vt leges ſunt perpetuæ. nam vita naturalis eſt perpetua, cum ſemper ſint in viridi obſeruantia. l. Ariani. C. de hæret. Item teſtamenta perpetua ſunt. l. nemo poteſt. ff. de legat. 1. Seruitutes. l. 4. ff. de ſeruit. l. eum debere. de ſeruit. vrba. prædiorũ. Emphyteuſis. in infinitum conceditur. §. emphyteuſim, in auth. de nõ alienã. reb. eccle. & ibi no. Et feudũ §. pen. qui ſeu. dare poſſ. Intellige vt ibi, & ſequitur Bald. hic. col. 5.

Leges teſtamenta, & ſeruitutes ſunt perpetuæ.

41 Sextò fallit in infinitate temporis, qoando obligatio ex voluntate contrahentium inducitur. l. ſi finita. ibi, ſi quidem ex con-

conuentione ff.de damn.infect.licèt Sali.in l.fin.colum.2.C. de ſacroſanc.eccleſi.illum textum dicat loqui in obligatione conſeruanda: Secus ſi ex neceſsitate dict. §.fin. l.qui bona.

Amplia procedere in omnibus obligationibus loquentibus de obligatione conditionali, iuxta l.cedere diem.ff. de verbo. ſignifica. quia tunc donec euenerit conditio, aut defecerit, durabit ſpes committendæ obligationis: quæ ſemper eueniente cõditione poteſt committi. l. ſi ita ſtipulatus fuero, ſi Titius.ff.de verbo.obliga.

Idem in obligatione conſeruanda, ſi actor non negligit ius ſuum. l. eum debere. ff.de ſeruitu.vrba.prędio, quia actor ſuam poteſt perpetuare actionem vſque ad 30. annos: & perpetuò conſeruabitur obligatio. l.nec bona fide.C.de præſcriptio.longi tempo.l.nam poſtea §.ſi is qui.ff.de iureiurand.Salice.in dicta l.fina.collatio.2.C.de ſacroſanct.eccleſ.poſt Bartol.in dict. l.qui bona.§.fina.

42 Septimò, limita in infinitate numeri: vt quando multiplicatur præſtatio annua: quia ſi verba & mens ſunt aptæ ad infinitatem admittitur.l.ſi duo.§.ſi.ff.de recept.arbi.l.ſi ita ſtipulatus à Seio fuero. ff. de fideiuſſorib.& l.in annalibus.C.de lega.Alexã. conſi 115.viſo themate.colum.2.in 4.volu. & conſil.49.viſo themathe.in 6. volumin. Secus ſi verba expreſsè repugnant. l. ſi ſic. 2.ff.de verbo.obligatio.

43 Amplia idem eſſe ſi dubitetur an verba ad infinitatem apta ſint, necne: & multiplicatio contingit culpa aut facto eius qui obligatur.l.ſi ſic.2.reſponſo. ff. de verbor. obligat. Et idem ſi multiplicatio facto eius cui obligatio quęritur contingat, ſi ex hoc obligatus non lædatur: vt ex editione iterata.l.veluti.ff.de edend.& dicta l.ſi finita.in princi.

Idem ſi obligatus lædatur, tamẽ tantum debitori adeſt ex facto eius qui obligatur, quantum reddere tenetur.l.ſicut in annos. ff.quib.mod. vſusfruct. amitta.nam ex capitis diminutione creditoris, adeſt vſusfructus debitori: quem dare iterum debet.l.1. §.ſi cui.ff.vt lega. vel fideicommiſ. no. cauea. aliâ, non: dicta l.ſi quis decem.

Quando ſubiecta materia eſt apta ad infinitatem admittitur.

44 Idem ſi caſu vel fortuna, ſeu ex natura rei multiplicatio contingat.l filię.& ſequẽ. ff.de annuis lega.& l.penul.illo titul.d.l. ſicut Bartol.in dicta l.qui bona.§. fina. latè Henric.Boic.in ca.quia circa.de priuileg.

45 Vltimò limita, quando ſubiecta materia eſt apta ad infinitatem, aut verba.l.ſi ita ſtipulatus à Seio fuero. ff. de fideiuſſorib. §. penultim.qui feud.dare poſſ.l. videamus. §.iurare.& ibi Iaſ.quem legit cum §.deferre. ff. de in litem iurand.Angelus, conſilio. 261.thema.colum.2.Vita.de Camba.in tractat,clauſula.clauſula, nil nouari ſecuritate pendente.colum.3.Imola in l. ſi finita, in principio.ff.de damno infecto: licèt Iaſon contrarium teneat, in l.fina.colum.6.C.de ſacroſanctis eccleſ.

Promittens repræſentare, quando liberatur.

46 Et ſic infertur primò, quòd ſi aliquis promiſit repræſentare reum, toties quoties fuerit requiſitus: vel quandocunque: ſeu ad omnem iudicis voluntatem: etiam vltra bis tenetur, & etiam poſt ſententiam. textus ſingularis in l. quòd ſi nolit. §. ſi quid ita. verſic. ſi verò conuenerit. ff.de ædili.edict. ſecundum Franciſcum Cremõſem ſinguls 51.ſi quis promiſerit. Hippoli. in rubric.ff.de fideiuſſorib. quæſt.25.nume. 140.ſequitur Bar.in l.ſi quis reum.ff. de cuſto.reo.facit text.in l. prima, in verbo, totiens quotiens. ff. ſi famil.furt. feciſſe dicatur.l.ſi alienus.de ſtipula. ſeruorum. dicta l.ſicut in annos. §.in primis. & Inſtitut.de eo cui liberta.cauſa bon.addicuntur Hippolit.in repetitio.l. vnius. §.cognituram. numer.35.ff. de quæſtionib. Iaſon in dicta l.ſi duobus.§.ei qui.ff.de iureiuran.& conſilio 30.punctus. in primo volumine. licèt Angel.in dicto §. final. teneat contrarium: vt refert Iaſ.in dicta l.final.& idem Baldus conſil.112.præmiſſo.col penult.ſed præcedens opinio communis eſt, & vera.

47 Imò ſi talis promiſſor repræſentauerit reum, & fuerit incarceratus. ſi tamen aufugerit, adhuc (ſecundum quoſdam) tenebitur illum repreſentare, ſaltem ſemel: propter illam generalitatem, dicta l. ſi ita ſtipulatus à Seio.facit l. nouiſsima.ff.iudic.ſol. Contrarium tenet Lucas de penna, per tres colum.in l. ſi quis decurio. colum. 2. & eum ſequen.C.de decurio.libro decimo. Hippolit.in rubric.ff.de fideiuſſorib.quæſtion. 16. numer.142. quando pro eadem cauſa fuerat captus: ſecus ſi pro alia: niſi intelligas factam eſſe proteſtationem, in prima præſentatione vt ibi dicitur. Et ſecundũ iſtam opinionem pluries fuit iudicatum Neapoli: vt patet in deciſio.illius, quæſtio.130. habuimus &c.

Prohibitio alienationis extra familiam, quando vltra quartum gradum extendatur.

48 Secundò infertur, quòd licèt diſpoſitio teſtatoris prohibentis bona alienari extra familiam, non extendatur vltra quartum gradũ poſt pèrſonam prohibitam: in authentic.de reſti.fideicommiſſ §. nos igitur codicillis. & ibi Iacobus de bello viſu. & Angel.collatione quarta.doct.in l.filiusfamilias.§ diui.ff.de legatis primo.Iaſon in l. fina.numer.quinto.C.de hæredi. inſtituen. Tamen ſi fuerit facta omnibus ſucceſſoribus & hæredibus, quia vult perpetuò remanere in familia: illa prohibitio extenditur vltra quartum gradum, & vſque ad infinitum: cùm verba ſint ad infinitatem apta.argument. in l. annalibus. C.de legat. Bartolus & alij, in l.Gallus.§. etiam ſi à parente.ff.de liberis & poſthumis. Baldus in l.fina. colum.prima; & ſequent. C.de hæredibus inſtituendis. Alexand.in dict.conſilio 25. conſideratis.in 2.vol.& conſi.195.

pro-

ſione reuendendi, intelligitur iſta cōditio, ſi intra xxx. annos retrò venditio petita fuerit. Angel. conſil. 55. Guillelmus quia actiones illo tempore præſcribūtur omnes l. omnes. C. de pręſcrip. triginta anno. & illa conditio ſubintellecta excuſat poſſeſſorē à mala fide: ſecundum Angel. vbi ſuprà.

Nō quādo præſcribatur cū mala fide.

54 Et etiam quia præſcriptio poteſt currere cum mala fide, contra eū cui nondū actio competit, ſed eſt competitura: vt in legatario, contra quem hæres poteſt præſcribere antequam acceptet legatum ſibi relictum: cùm ignoret an legatarius velit acceptare dictum legatum. de Anchara. in regu. ſine poſſeſsione. de regul. iur. lib. 6. refert Soci. conſil. 63. in cauſa. col. 3. verſi. præterea. in 1. vol. ſequitur Ioan. Fab. & alij, in d. l. cū notiſsimi. Felin. in rubr. de præſcript. col. antepenult. Iaſ. in l. petens. col. 4. num. 10. C. de pact. & l. ſi mater. col. 2. de inſtit. Dec. conſil. 554. quod ſuprà. Boër. in §. 1. in fine primæ glo. de præſcrip. & iſta eſt verior, & cōmunior, & ſic in iudicando tenenda & conſulendo: vt tenet Io. Franc. in tracta. de præſcrip. vbi ſuprà.

Quia etiā ſublata præſcriptione, hæc nō cenſetur ſublata. glo. ſing. in §. 1. de capitu. Corradi, ſecundum Ioan. Franc. Bald. in tracta. de præſcript. in 5. parte 5. partis. q. 9. col. 76. Chaſſa. in conſue. Burgund. in rubr. *des fiefz.* §. 1. in glo. *dedans lan.* 4. q. nu. 12. & ſeq. & in rubr. *des droictz.* §. 18. gloſ. *non obſtant.* & in rub. *des mains mortes.* §. 2. glo. *par quelque laps de temps.*

De iurante reuendere.

55 Poſſet etiam prima opinio teneri, ſi emptor iurauerit reuendere quandocunque venditor voluerit: nam ratione periurij, quod incurreret emptor, præſcriptionem opponens, & vendere recuſans, quandocunque teneretur: etiā poſt 30. annos. Roma. in l. 1. in 3. col. verſic. & adde duas not. cautelas. ff. de vſucap. & doct. per illum tex. in l. nam poſtea. §. ſi is qui. ff. de iureiur. & hæc opinio eſt æqua, & verior, ſecundum Pet. Gerard. in ſingu. 18. no. diligenter, vbi citat Roma. tamen ego putarem iuramentum intelligendum ſecundum ius, ſcilicet ſi ille venerit intra tempus iuris, ſcilicet triginta annorū. per l. fi. C. de non num. pecu.

56 Vel poſſet intelligi & teneri prima opinio, quando contractus præſumeretur fœneraticius: nam in cauſa vſuraria nunquā præſcriptio currit. Alex. cōſil. 46. circa præſentis. col. 2. & ſeq. in 3. vol. Iacobi. in l. mutuum. col. 1. ff. ſi cert. peta. Chaſſa. in conſue. Burgun. in rub. *des rentes vendues à rachapt.* §. 1. nu. 19. in rub. *des retraictz.* §. 10. in glo. *à faire diligence.* in fi. & quando præſumatur, habetur in c. ad noſtram. de empt. cap. illo vos. de pigno. Barba. conſil. 51. ſcripſit in primo volu. & dixi latè in d. c. ad noſtrā: & addidi ibi. & ideo anno 1536. die 18. Ianuarij, in magna camera fuit decretum interpoſitum annullatum etiam poſt quadraginta annos.

Arreſtum.

57 Vel poteſt ſaluari prima opinio, quando fuerit promiſſum retrò vēdere toties quoties, & etiam quandocunque fuerit præſcriptum. Bart. & alij in l. nemo poteſt. col. penulti. ff. de leg. 1. Bal. in l. 2. C. vt in poſſeſſio. lega. per text. in dicta l. ſicut. quibus mod. vſusfruct. amittatur. Cæpol. cautela 65. & Pet. Gerardus. vbi ſuprà. Sed in praxi iſta clauſula parum prodeſſet, quia cenſetur ex voluntate notarij & ſtilo appoſita, & illa generalitas, ſic etiam eſſet reſtringenda per ſupradicta, & ſic laus deo, quia hæc materia infinitatis non fuit hactenus vtiliter adeò & plenè expedita: nec ita clarè elucidata ſicut hic: licet multa relinquam ob temporis breuitatem, & ne lectorem tædio afficiam, vt vitem infinitatem.

Notabilis 2. Epitome.

1 *Prolixitas coarctanda, & refrananda*
2 *Prolixitas ſapientibus inimica.*
3 *Iudex poteſt indicere ſilentium aduocato verboſo: & quandoque officio aduocationis priuare.*
4 *Officium boni aduocati.*
5 *Scholaris poteſt cōpellere ſeruum ſuum iuxta ſe alta voce ſtudentem, vt taceat, aut recedat.*
6 *Prolixitas quando approbetur. & nu. 7.*

Notabile ſecundum.

De prolixitate refrenanda.

1 SECVNDO nota: ibi, prolixitatē &c. quòd prolixitas eſt coarctāda: quia veritas in paucis conſiſtit: ſecundum philoſoph. refert Areti. conſil. 7. procedendum. & conſil. 101. in cauſa. & conſil. 104. breuitas. & Soci. conſil. 44. in præſenti. in princip. in 1. volumi. Alexand. conſil. 61. viſo. in 5. volu.

2 Et prolixitas eſt ſapiētibus inimica. Areti. conſil. 11. procedendum. in princ. & conſil. 71. diligenter. licet apud mulieres habitet. Inde Labotus, cum quis longiore oratione vteretur, ait, Quo mihi pro paruis magna facis ſacrificia: nam quantum rei ſat fuerit, tantum tibi dicendum eſt. teſte Plutarcho in apophthegma. Laco.

3 Ex hoc infertur, quòd iudex poteſt indicere ſilentium aduocato verboſo, & quandoque officio aduocationis priuare. gloſ. ſingul. in l. ex ea. ff. de poſtulan. quam ſingul. no. Roma. ſingul. 700. 39. addi. ad Panormita. in proœ. decreta. columna tertia, notab. in l. 1. ff. de offic. aſſeſſo. Iaſ. in l. Gallus. §. quidam rectè. colum. 2. in prima lect

ff. de liber. & poſthu.

Officium boni aduocati.

4 Nã boni eſt aduocati, breuiter & ſummatim loqui. Areti. conſil. 120. procedendo. Iaſ. & alij per illum text. in l. 1. ff. de offic. aſſeſſo. & hoc præcipitur eis. in ordina. reg. in rub. *des aduocatz* & in ordi. Caro. ſeptimi, artic. 50. & 53. & in ordi. eiuſdem tangentibus ſtilum parlamenti. arti. 24. & 29. Specul. in titu. de aduoca. §. conſequenter. quia gaudent breuitate moderni. in l. prima. ff. quod metus cauſa. maximè Pariſien.

Contra ſcholarem

5 Item ſcholaris poteſt compellere ſuũ ſocium alta voce iuxta ſe ſtudentem, vt taceat, vel recedat. Spec. in titu. de iudicijs. §. 2. Alexand. & alij in l. 1. colum. penulti. ff. ſolu. matrimo. d. Purpura. in quæſtio. 4. de aſſeſſo. nume. 105. cum ſequen. imò ſi perturbet vniuerſitatem, poteſt ab ea expelli, & puoitur excommunicatione tridua. tex. ſingul. ea. in loco. in fi. 5. quæſtio. 4. ſecundum Roma. ſingu. 673. quando vniuerſitas, dixi in priuilegijs ſcholarium.

Quando breuitas uitium [illegible].

6 Limita, niſi ex tali coarctatione induceretur obſcuritas. gloſ. in §. illud. in procemio. ff. cùm dicit, dum laboro eſſe breuis, obſcurus fio: nam tunc non eſt ſtudendum breuitati, vt obſcuritas inducatur: ſed quando nullum damnũ fiet intelligentiæ. Hierony. prout refert Georg. Nathan. in Clemen. ſæpe. in v. notab. de verborum ſignifica. col. 14.

7 Secundò fallit, niſi coarctando neceſſaria omitterentur. l. ſecunda. C. de ſenten. ex ſcripto recitan. ibi, non ſubitas, nec debet eſſe quis adeò breuiloquus, vt de cauſæ contingentibus aliquid omittat: ne per nimium compendium, ad magnum veniat diſpendium. capitu. abbate ſanè. in fin. de re iudica. libro ſexto, capitu. qualiter. in 2. prope finem. de accuſa. Specul. in titu. de aduocato. in §. conſequenter. verſicu. non autem. nam dicitur, qui parum intelligit, citò definit, Aretin. conſil. 65. in præſenti alia addidi in dicta l. prima. ff. quod metus cauſ. & l. 2. §. deinde. C. de veter. iur enucle. adde alias limitatio. per te, & in his notandis ſi lubet prolixitatem noſtram excuſabis bone lector, quia neceſſium mihi fuit verba legis & materiam illis verbis conuenientem proſequi, & pertractare quod non feciſſem, ſi in modum tractatus ſcripſiſſem, quia tunc materiam eius quod intereſt ſolum præſcripſiſſem, ſed cum id temporis frequentiſsimum eſſet ſcholaſticorum auditorium, & peritorum, multa eis oportuit præbere fercula, quæ cum mihi obuiam venirent, calamo temperare non potui, itaque iſta eis dictaui, & hanc materiam ante nos non iuſtè tractatam ad inopiam redigere nolui, boni ſi placet conſules, nec inuenies ea impertinentia, ſicut quidam, qui nunquam iura publicè profeſsi ſunt, arbitrantur.

Notabilis iij. Epitome.

1 *Lex de poſſibilis facienda.*
2 *Citatio termini breuis non arctat citatum etiam poſt terminum.*
3 *Iudicis præceptum impoſſibile eſt nullum, etiã ſi iuramentum interuenerit.*
4 *Impoſſibilitas an excuſet ab excommunicatione.*
5 *Contractus ſub impoſſibili conditione non valent.*
6 *Impoſſibilitas impedit naturalem obligationem naſci.*
6 *Fideiuſſor non accedit contractui ſub impoſſibili conditione perfecto.*
8 *Emphyteuta quando excuſetur à priuatione. & nu. 9. & 10.*
11 *Impoſſibilitas excuſat appellantem ab appellationis proſecutione.*
12 *Lex ſuper impoſſibili non fingitur.*
13 *Fideiuſſor promittens ſe facturum & curaturum quòd Titius contrahet, aut centum dabit, liberatur mortuo ante moram Titio.*
14 *Impoſſibilia non includuntur in generali diſpoſitione.*
15 *Poſſibilia omnia Regi, quomodo intelligatur, & nume. 16 17.*
16 *Rex ſubeſt naturali rationi.*
Priuilegium accepta pecunia conceſſum princeps non poteſt reuocare.
17 *Dictionis poſſibile, acceptio multiplex. 18.*
18 *Elucidatio noua ad textum.*
19 *Modernorum reprehenſio.*

Tertium notabile.

De impoſſibilitate.

1 TERTIO nota: ibi, prout poſsibile eſt, quòd lex non debet fieri de impoſsibili. text. clarior in c. erit autem lex. 4. diſtinc. & ſi fieret, non valeret. regula, nemo poteſt ad impoſsibile. de regu. iur. lib. 6. & l. impoſsibilium. ff. eodem titulo. ſcripſi in præfa. ad ordina. reg.

De citatione impoſſibili.

2 Item citatio facta ad terminũ nimis breuem, & impoſsibilem, non valet, nec arctat citatum vt compareat, etiam poſt terminũ. Bart. in l. aut qui aliter. in princ. ff. quod vi aut clam. Panor. in c. cum dilecti. col. pe. de dolo. licet. gloſ. in d. regula teneat contrarium. facit. c. bonæ. in 2. de elect. & ibi gloſ. vlti. Bald. conſil. 411. incipiamus, in 4. vol.

De præcepto iudicis impoſſibili.

3 Tertiò, iudicis præceptum impoſs. bile eſt nullum. l. fi. ff. quæ ſenten. ſine appellatione reſcindan. l. ſi cùm dies. §. pen. de arbi. & ibi glo. in verb. compromiſſo. Panor. in dicto cap. dilecti.

Siue à principio fuerit, ſiue poſt, l. ſi deceſſerit. & ibi Iaſ. in iij. nota. ff. qui ſatiſd. cog.

Etiam

Etiam ſi iuramentum interuenerit.Bald. in d.l.ſi cum dies.§.penult. Felin.in c.accepimus.columna prima, de fide inſtru.

Impoſsibilitas excuſat ab excommunicatione.

4 Quartò, impoſsibilitas excuſat ab excommunicatione: vnde ſi quis per impotentiam non ſoluat, non eſt excommunicatus.ca. quæſtioni. & ibi Philip. Peruſ. de appel.Inno.& alij.in c.P. & G. de offi.dele. Hippo.in l.1.§.præterea. num.117. fo.39.ff. de quæſtio.

Quod intellige quando iudici conſtabat de tali impoſsibilitate, vtpote quia eidem fuit allegata, aliàs ſecus.argu.l.quæſitum.ff.de re iudica. Felin. & alij in d.ca. P. & G.& in c.Odoardus.de ſolutio.

Contractus ſub impoſsibili conditione non valent.

5 Quintò, contractus ſub conditione impoſsibili non valent, ſiue ſint bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris.l.non ſolum.ff.de actio. & obliga.& ponitur ratio, quia tunc non videtur animum habere ſe obligandi.l. cum hæres.§.1.& ibi Benedict.plumbi.ff. de ſtatuliber. vide tex.in l.3 §. ſi quis ita.ff. de eo quod cer.loco.§.ſi impoſsibilis.Inſti.de inutili.ſtipula.

6 Sextò, impoſsibilitas impedit etiam naturalem obligationem naſci.l. impoſsibilium.ff.de regu.iur.gloſ.in d. regula, nemo poteſt.l.impoſsibilis.& ibi Iaſ.ff. de verborum oblig.

7 Septimò, contractui ſub conditione impoſsibili perfecto, non poteſt dari fideiuſſor.l. ſi ſub impoſsibili. & ibi Barto.ff. de fideiuſſo.

Emphiteuta quando excuſetur à priuatione.

8 Octauò, impoſsibilitas excuſat emphiteutam, vt non cadat à iure ſuo. Bal.in cap. querelam.de iureiuran.

9 Imò etiam maxima difficultas, aut ſaltē iuuat ad reſtitutionem.Iaſ.l.ij.quæſt.21.C. de iure emphiteu.

10 Idem ſi propter peſtem, not. in l. eùm filius.§.in hac.ff.de verbo.oblig.Fulgo.conſil.7. Iam pluribus citat do.de Ripa. in tracta. de peſte.1.parte.q.3.

11 Nono, impoſsibilitas excuſat appellantem ab appellationis proſecutione. Innoc. & alij in ca.ex ratione. de appella. Barto.l.ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. ff. manda. Bal.in l.fin.C.de conditio. inſert. & l.acceptam. quæſtio.23. de vſur. Mathe. not.vlti. Franc.Cremen.ſing.121.ſtatuto.

12 Decimò, ſuper impoſsibili non fingitur l.qui ad certum.ff. loca: Barto.in l. ſi is qui pro emptore.ff. de vſucap. Decius in l. verùm.de regu.iur.

13 Vndecimò, fideiuſſor promittens ſe facturum & curaturū, quòd Titius cōtrahet, aut centū dabit: ſi moriatur dictus Titius ante moram, liberatur fideiuſſor, nec incidit in pœnam.l.ſi vehenda.§. idem iuris.& ibi Bar.ff.ad l.Rhodiam de iactu.l. continuus.§.illud. de verb.oblig. Panor.conſil. 90.circa primum, in 1. volu.Hippo.in rub. ff.de fideiuſſo.q.20.nu.105. Angel.in diſpu. incip. exorta guerra. in prin. Areti. conſil. 143.ex facto. col.4.Bart.conſil.226. Martinus & Federic. conſil. 122. Martinus Soci. conſil.288. circa primam quæſt.in v. dub. 2.vol.Dec.conſil.313.promiſit dominus.

14 Vltimò, in generali diſpoſitione non includuntur impoſsibilia. Roma.conſil.102. ſuper eo.col.2. Barb.conſil.13. ſapienter.col. 5.nume.8. in 2. volu. In his tamen difficultas pro impoſsibilitate ponitur de induſtria quandoque.

Omnia regi poſsibilia quomodo intelligatur.

15 Oppo. omnia ſunt poſsibilia Imperatori, & regi: vt habetur 3.Eſdræ.c.4.rex autem ſuper omnia præcellit, & dominatur eorū: & omne quodcunque dixerit illis, faciunt, & Eccleſiaſtes 8.c.omne quod voluerit, faciet:& ſermo illius poteſtate plenus eſt: nec dicere ei quiſquam ſolet, quare ita facis? vt ibi.& gloſ.in extrauag. Ioan. 22. execrabilis, in ver.de ipſorum conſil. de præben.Iaſ. in l.reſcripta.col.2.C.de precib.Impe. offerend.Hippol.in l.de vno. nu.18.cum ſeq.ff. de re iud.& ipſe eſt omnia, & ſuper omnia: & quod facit, facit vt deus.Bald. in §. ſi.de no.for. fidelita. in ſi. & in prima conſti.C. col.2.verſic. deinde. Imò temerariū eſt maieſtatem regiam ſiue Imperatoriam terminis limitare, iuxta illud Prouerb.25. in fin. ſcrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Chaſſa.in Cato.glo.mundi.in 5.parte conſidera.24.

16 Reſpondeo, omnia eſſe poſsibilia, quæ iuris ſunt poſitiui: cum ſit lex animata in terris.in authen.de conſu.coll.4.

Rationi tamen naturali ſubeſt.Bal. in l. princeps.ff. de legib. cum ſit animal rationale.Bal.in l.ij. col. 6.nu.40.verſic. eſt autē plenitudo.C.de ſeruit.& aqua.lac.in tract. de feud.in verb. princeps. & contractibus ligatur.c.1.de proba.doct. in c.quę in eccleſiarum.de conſtitu. abundè ſcripſi in præf. ad rubr.de colla.in concord. & ſic priuilegium, accepta pecunia conceſſum non poteſt princeps reuocare, nec eius ſucceſſores. ca.1.in fin.qui feud.dare poſ.Bald. in l. qui ſe patris.col.8.nu.15.cum ſeq.C.vnde liber. & Benedict.in repeti.c.Raynutius.in verb. duas habens.nu.36.extra, de teſta. docui in tract. nomina.in ſi.

17 Fortius inſtatur, poſito quod eſt ſupra ius poſitiuum, quare hic dixit, prout poſſibile eſt: cum ita potuiſſet taxare ad quadruplum, ſicut ad duplum: ergo non debebat dicere, prout poſsibile. Reſpondent hic Soci.& Deci.prout poſsibile eſt fragilitati humanæ.c.vno.de no.for.fidelita. & reſpicit quendam modū loquendi, quo eſt vſus tex.in l. de creationibus. in ſi.C. de epiſco. audien. & in l.teſtium. de teſtib.tex. in ca. diſpendia. de reſcrip.lib.6.c.vt circa.de elec. illo lib.Clemen.ſæpe.de verb.ſignific.

Alibi dicitur, inquantum vires ſuppetunt. cap. ſcimus.43. diſtinct. Alibi dicitur prout poſſumus reſpondemus.ca. ad hæc. de offic.archid.

Aliquando exponitur poſsibile,id eſt facilè.§. item lex Iulia.de vi. Inſtitu. de publ. iudic.

18 Vel ego exponerem, prout poſsibile eſt à natura.ita exponitur in authen.iuſiurandum quod pręſtatur ab his.in verb.impoſſibilitatem.colla.2.& tex. eſt melior de iure,qui nó poteſt cauillari, cùm hoc formaliter dicat,in l.imperialis.ibi,quantum noſtræ naturæ poſsibile eſt.C. de nupt. quia nulla iuris ſanctio, quantumcunque perpenſo digeſta conſilio, ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes eius inopinabiles ſufficit, nec ad deciſionem lucidam ſuæ nodoſæ ambiguitatis attigit, in proœ. Clem.in ver.quoniam.

Noua elucidatio ad textum.

19 Nec aſſentio opinioni modernorum repeteñ. in gloſ. prout poſsibile eſt, diceñ. quòd in caſibus incertis videtur impoſsibile certam ponere metam, prout nec impoſuit, vt patet:nam poſtquàm omnia quę ſunt iuris poſitiui ſunt ei poſsiblia: certè ſi Imperator voluiſſet, non dubito quin potuiſſet taxare etiam in incertis: vt ſi promiſi facere domum receptis à te centum:ſi non faciam, poterat Imperator taxare ad duplum illius pretij cõuenti, vel ad aliud: nam in illis eſt pro ratione voluntas.§.furtiuæ. Inſtit. de vſucapio. dicam tamen latius, in gloſ. prout poſsibile, licet non ita facilè fortè fuiſſet taxare, vt in 7. notab. infrà dico.

Moder.reprehenſio.

Notabilis 4. Epitome.

1 *Verba ius nouum denotantia, numero 2.3.4.5.6.& 7.*
9 *Intellectus l.Titius 3 § fin.& l.cum fortè. & l. idémque.ff.de actionib. empt. & intellec.11.& 12.17.18 cum ſequentibus.*
10 *Nouum dicitur ex quo prius generaliter non eſt conſtitutum.*
13 *Heres non præſumitur ſcire contenta in teſtamento & nu.30.31.*
14 *Relatio ad proximæ facienda 15 32.*
17 *Dictio, omnibus, in tribus ad minus verificatur.*
18 *Dictio vtraque propriè ad duo refertur.*
19 *Dictio,tamen,aduerſatiua & iuris & facti.*
20 *Dictio, his, pronomen eſt demonſtratiuum tam ad oculum quàm ad intellectum.*
21 *Dictio omnimodo, denotat ſubſtantiam, & totalitatem.22 23.*
25 *Sciens plus debet teneri,quàm ignorans.*
26 *Dictio,idem, eandem denotat in pluribus caſibus rei ſubſtantiam.*
27 *Dictio,que,copulat.*
31 *Heredis appellatione qui comprehendantur.*
Heres extraneus non inſpecto teſtamento poteſt effectualiter adire.
32 *Clauſula in fine poſita ad omnia refertur.*

Notabile quartum.

1 QVARTO nota ibi, ſancimus, quòd hæc conſtitutio eſt noui iuris promulgatoria: cum verbum, ſancimus, ſit iuris noui inductiuũ. l. ſancimus. C.de teſta.l. generaliter. de inſti. & l. ſancimus de dona. Ioan. Crotus in l.ſi conſtante.col.49.ff.ſolut.matri.Deci.hic.

Verba ius nouum denotantia.

2 Idẽ in verbo, ſtatuimus, vt ius importet nouum.c.paſtoralis.de iudic.c.ſtatuimus. de offic.delega.lib.6. & ibi gloſ. & in ca.vt litigantes.de offic. ordina. eo.lib.c.1.vt lit. penden.eo. lib.& c. vno de cleri. non reſid. in gloſ.magna.eo.lib. gloſ. in Clemen.vlti. de reſcrip.& in extrauag.ſuſcepti. de elect. in extrauag.Ioan.22.Corn. conſil.244.in hac.col.2.in 4.volum. Deci.in c.cæterùm. col.3. verſic. ſolum difficultas. de reſcript. Ioan.Dayma in rubri.de conuento. approba.fol.130.in gloſ.ſtatuimus.

De verbo, ſtatuimus.

3 Adhæret iſtis verbũ,decernimus.c. decernimus.de iudiciis. & ibi Panor.& alij Cardin.in Clemen. vna de ſequeſtra poſſeſ. & fruct.Corne. conſil.278. cuius nomen. litera K. in iij. volu. Panor. & Dec.in ca.paſtoralis.no.primo de exceptio.

De verbo, decernimus.

4 His adiungere debemus verbum, diffinimus.Clemen.vna. de ſequeſtra.poſſeſ.& fructuum.& ibi notat Panor.

De verbo, diffinimus.

5 Idem puto in verbo,volumus.gl. in Clemen.vna.de offi.vicarij: quam ſingularem dicit ibi Cardi.& in Cle.ſi. de elect.laſ.in l. more maiorum.col.9.ff.de iuriſdi. omniũ iudic.Corne,conſil.243.in hac.colum.2.in 4.volum.

De verbo, volumus.

Similis eſt glo. in.Clemen.vna, de rerum permuta.& in gloſ.j. de cenſibus.c. fina.de verb.ſignifica.lib.vj. gloſ. in extrauag.j.de voto.in extrauag.Ioan.22. Folin.in cap.ſuper quæſtionum.§. porrò.colum.prima. de offic.deleg.

6 De verbo, nolumus, idem eſſe arbitratur Philip.Franc.in c.ex ratione.col.2. vltim. not.de appella.

Verba cẽſemus, & nolumus,ius importans nouum.

7 Idem de verbo, cenſemus.Clemen. vna. in verb. cenſemus.de conceſ. præben. Panor. in d.c. decernimus. vide Anto. de butrio,in cap. præterea.in 2.col.j. de appella. Soci.in l.ſi in ſi.ſidei,vbi dubitat non omittetur verbum ordinamus de quo meminit Card.in clem.vnic.§. denum. de verborum ſignifica.

8 Intellige ſupradicta, quãdo ſubiecta materia patitur: aliàs ſecus: gloſ. & Cardina. in d. Clemen.vna.Panor. & alij in d.ca.decernimus. Scripſi in §.primo.in gloſ.prima. de collatio.in concord.

Oppo.

9 Oppo. de l. Titius. in 1. cum ſeq. & ſeq. ff. de actio. empt. vbi id quod intereſt, de iure digeſtorum, eſt taxatom ad duplum: ergo hic non inducitur de nouo.

Bart. hic col. 4. verſi. Item oppo. de l. Titius. poſt glo. in verb. dupli. dicit illam l. cū fortè. taxantem intereſſe, ad duplum corrigi, per leg. ſequen. idémque. in verſicu. in omnibus.

Declaratio ad l. Titium.

Fulgo. verò, pront citant doct. dicit declarari, vt iurium correctio euitetur. l. vna. C. de inoffic. dotib. ca. cùm expediat. de elect. lib. 6. ſed in idem cum Barto. reincidit: quia quando venditor prudens vendit rem alienam, non tenetur ad duplum ſolum, ſed in totum. Ideo eſt ibi caſus ſingularis & mirabilis, in quo de iure Digeſtorum intereſſe eſt taxatum ad duplum: videlicet quando quis vendit rem alienam, ignorans: & in ea emptor facit magnos ſumptus, & poſtea euincitor à vero domino: ſi verò ſciens fuerit in vendendo, ad totū id quod intereſt tenetur. Idem tenuit hic Barto. col. 7. nume. 19. Rauen. in alpha. litera a. fo. 10. col. 4. Paul. in d. l. Titius. Deci. & communiter doct. hic.

Et iſta eſt communis opinio, ſecundum Deci. hic. col. 3. ratio eſt, ſecundum Petr. & doct. quia cùm hæc expenſa venerit facto emptoris ædificantis, aut ſeruum erudientis, non debet ex ſuo facto obligare venditorem ad totum id quod intereſt: ideo ad duplum taxauit ibi Iuriſcon. cùm venditor ignorans rem alienam, veriſimiliter non cogitaſſet de tam magna expenſa: vt in verſi. planè. videlicet quòd emptor ædificaret, aut erudiret ſeruum: & poſtea euinceretur, & ipſe venditor teneretur ad id quod intereſt. certè de hoc non cogitabat venditor, vel quòd ſeruus fieret aginator, vel pantominus, cum pauci ſint talis artificij: & per hoc nō obſtabit reprehenſio moder. quòd imò ſit ſolitum ædificari, & magnas expenſas facere, in aliena arena: quia reſpon. vt proximè dixi, & ſic patet quòd venditor erat ignorans, alioqui potuiſſet cogitare.

Item ibi taxatur intereſſe commune in illo ſingulari caſu, hic verò ſingulare in omnibus caſibus, & generaliter.

Et quia parum vtilitatis reſultat, ſiue de iure nouo inductū fuerit, ſiue de iure Digeſtorum, ideo hæc miſſa facio, concludens in caſu ignorantiæ ibi taxatum eſſe ſolum: Imperator verò hic generaliter in omnibus caſibus certis taxauit: & quòd ſit de nouo inductum, pōderatur huius l. proœmium in verbo, ſancimus, & verb. noſtra. & huius conſtitutionis recitatio, & reſpon. latius, vt hic per Deci. & Moder. ad contraria.

10 Idem ſatis dicitur nouum, ex quo non erat prius generaliter conſtitutum: vt hic: ſed in vno caſu tantum: ita eſt tex. in l. 1. C. commu. de lega. Deci. in ca. decernimus. in fin. de iudic. Item in caſibus incertis nil erat declaratum: ideo hic nouiter ſtatuitur.

11 Sed gloſ. in d. l. idémque. aliter intelligit illum text. in verſic. in omnibus. in verb. omnimodo. videlicet quòd venditor ſciens teneatur: ſiue emptor poſsideat, ſiue non: & ſic denotat ſubſtantiam obligationis: & hunc intellectum ſequutus eſt collega noſter d o. Alcia. in tracta. de eo quod intereſt. cap. ait lex. col. 2. nouis & ſubtilibus fundamentis, dicens perſpicacitatem veterom in hac re longè defeciſſe, & tamē ante eum erat intellectus gloſ. quæ non defecit in eo. Probat primo.

Opinio gloſſæ quā ſibi aſſerebit Alciatus.

12 Quia non eſt iuriſconſultus ita ingenij heberis, qui ignorantiam nullam in hærede tradiderat, vt incontinenti ſe corrigat. Nil adducit: allego tex. in l. non ad ea. ff. de condi. & demonſtratio. facit l. eum qui voluntatem. de proba. Alber. in l. videamus. in princip. ff. de in litem iuran. & philoſophus: argumentum compoſitæ mētis exiſtimo poſſe conſiſtere, & ſecum morarit & Teren. qui tam citò. docto. in l. quarta. §. Cato. in gloſ. ſed videamus. ff. de verbo. oblig. Barba. conſil. 52. circa. nume. 24. inter conſil. Alexand. in 4. volu.

13 Secundò probat, Quia hæres præſumitur ſcire contenta in teſtamento. l. eius. circa fi. verſic. quòd ſi proponatur. ff. ſi cert. pet. Ideo diſtinctio, ſciat, aut ignoret, non poteſt cadere in eum. ergo hic verſi. ad illū caſum non poteſt referri, ſciat vel ignoret, cùm non poſsit eſſe ignorans.

14 Tertiò probat, Ad proxima facienda eſt relatio. l. 1. §. deinde adiecit prætor. verſicu. eum qui. ff. de poſtuland. ergo referetur ad illum proximum caſum poſsideat, necne, non ad alios.

15 Item facit vltra adducta per eum: quia ad proxima tantum fit relatio, quando l. eſt diuiſa per paragraphos, aut verſiculos, gloſ. in cap. vno. in fin. de poſtu. prælat. lib. 6. gloſ. in l. 2. C. de edic. di. Hadri. tollend. Sed hic non ſolum eſt facta diuiſio per paragraphos, ſed etiam per leges: ergo hic verſiculus in omnibos non poteſt referri ad caſum d. l. Titius. & ita reſider, licet hæc gloſ. opinio ſit egregia, & ſubtilis, tamen non ſatisfacit.

16 Ideo diutius cogitando arbitror quòd vtraque opinio, ſiue vterque intellectus ſit coniungendus, & bonus: & hactenus non cogitatus ſuccedet intellectus, qui ſequentibus fundamentis poteſt probari.

Nouus intellectus ad l. Titius.

17 Primò ponderando dictionem, in omnibus, poſitam in dicta l. idémque. quæ commonius in tribus ad minus verificatur: text. iuncta gloſ. 1. in l. fina. C. de natura. libe. l. ſi duorum ff. de actio. empti. l. 1. §. ſi cui. ff. vt lega. vel fideicommiſſo. no. cauea. l. proinde. de ſtipula. ſeruo. l. veterem. verſi. etenim. C. de autho. præſtan. l. fi. de impub.

Nota de verb. omnibus.

ibi, an omnes in virilem. l. 2. circa finem princip. C. quando & quibus quarta pars debetor. lib. 10. & l. cùm ſcimus. de agricol. & cenſit. libro vndecimo, in authenti. de hæredi. ab inteſta. venienti. in princip. verſicu. quia igitur omnis generis. colla. 9. ita conſuluit Baiba. conſil. 35. clementiſsimi. columna ſecunda, & in primo volumi. qui adducit text. in l. non diſtinguemus. §. cùm in plures. de recepti. arbit. l. ita vulneratus. §. rurſus. verſicu. igitur. ad legem Aquiliam. §. deinde adiecit prætor. ff. de poſtulan. l. ſi ſeruus. decem. ff. de ſolutio. & textus in l. ſi fuerit. in princip. de rebus dobiis. capitulo prudentiam. §. adiicimus. de offic. delega. Anchara. conſil. 68. ſubtiliter. columna ſecunda. Ergo ad omnes caſus legis referri debet: ſiue quando ſeruus proclamat in libertatem, ſiue quando euincitur ad ſeruitutem, ſiue quando area aliena euincitur: in quibus omnibus ſi facti ſint ſumptus per emptorem: vtrum venditor teneatur; & verſicu. in omnibus. reſpondet, quòd ſic quando fuit ſciens, in totum id quod intereſt, ſiue poſsideat, ſiue non: quando ignorans, in duplum tantum.

Secundò, Dictio, omnibus, eſt generalis. l. à procuratore. C. manda. ergo generaliter ad omnes legis caſus debet referri. l. Iulianus. ff. de legatis 3. Moder. in §. omnium. colum. 2. Inſtit. de actio. Deci. in l. omnia. ff. ſi cert. peta.

81 Tertiò ponderare debemus, quòd iuriſconſulti, (qui fuere maximi oratores. §. diſcipuli. in proœm. ff.) quãdo loquuntur de duobus, vtuntur verbo vtroque, quod propriè ad duo refertur. l. 2. ff. de eo quod certo loco. l. ait prætor. §. ſi quid. Ibi vtriuſque fraus reiicietur, id eſt, teſtatoris & ipſius, quæ in fraudem creditorum. l. iuriſgentium. §. adeo. in fin. ff. de pact. l. ſi communi fundo. & l. tria. de ſeruitu. ruſtic. prædiorum. l. ſi ego pecuniam. & l. quidam ſi certum peta. & l. eleganter. §. ſi quis poſt. ibi enim vtrunque non debet habere locum, & repetitio & tranſactionis exceptio. l. ſi non ſortem. §. penultimo, & ſequen. ff. de condictio. indebi. l. tigni. §. fina. ad exhiben. l. creditor. §. duobus. ff. manda. l. 1. §. præterea. de tutel. & ratio. diſtra. l. iam hoc iure. de vulga. ſub. l. ſi duo rei. de verborum obligatio. l. ſi alienus. & l. ſi cum duorum. de ſtipulatio. ſeruo. l. tutor. & ſequenti. de fideiuſſor. l. quidam. C. de iure deliberan. l. penultima. de impuber. Oldrad. conſil. 193. an litera. verſic. præterea. nume. 4. cum aliis multis iuribus: quæ poſſem adducere, ni lectorem fatigarem.

De verbo vtroque.

Ergo ſi iuriſconſultus voluiſſet intelligere de illis tantum duobus caſibus poſſideat, vel non: dixiſſet in dicta l. idémque. in vtroque caſu, alioqui contra rectæ loqoutionis normã loqueretur: quod non eſt fatendum: ideo ad omnes legis caſus referas.

19 Quartò pondero dictionem, tamen, quæ eſt & iuris, & facti aduerſatiua. l. prima, in princip. & ibi Barto. ff. ſi quis ius dicent. non obtempe. l. quid tamen. de arbit. l. ita tamen. ad Trebellia. Igitur non poteſt referri ad verbum, poſſideat, vel non, tantum: quia non aduerſaretur, tum in iure, tum in facto, vt dixi: ergo &c.

De dictione tamen.

20 Quintò ponderando dictionem, his, quæ eſt pronomen demonſtratiuum, tam ad oculum, quàm ad intellectum. l. fina. ff. de edend. l. hæc actio. de calumniato. l. prima, & ibi Barto. & Alexand. ff. de noui operis nuntiatio. l. his ſolis. C. de reuocand. dona. igitur demonſtrabit & caſus l. Titius. & huius l. & etiam determinabit. pro hoc eſt text. apertus, iuncta gloſ. in l. hac edictali. §. illud. C. de ſecund. nupt. Oldrad. conſil. 132. quidam.

De pronomine hoc.

21 Sextò ponderanda eſt dictio, omnimodo, quæ poteſt denotare ſubſtantiam, & totalitatem, ſic exponendo, In his omnibus caſibus ſi ſciens quis alienum vendiderit, omnimodo teneri debet: id eſt, ad totum id quod intereſt eſt obligatus, ſiue poſsideat vel non, & licet moderni repetentes non interuenerint text. neque gloſ. Imò nec doctores loquentem de dictione, omnimodo: ſed de dictione, omnino, quæ diuerſæ ſunt argumento, l. ſi idẽ. C. de codicill. Ego verò allego textum pro opinione mea, in l. tertia, §. at hoc edicto omnimodo iuncta. l. prima. §. fina. & l. fina. ff. nautæ, caupo. ſtabula. l. ſi cum exceptione. §. quatenus. quod metus cauſa. ponderat Iaſon, in §. curare. columna prima, Inſtitu. de actioo. l. iuris gentium. §. item ſi quis pactus. in fin. ff. de pact. l. ſi ſeruus. §. boue. de condict. furt. l. antiquæ. ibi, omnimodo teneri. C. ad Velleianum. & l. ſi filiusfamiliàs, in prin. §. primo, in fin. ibi, omnimodo rumpet illius teſtamentum. ff. de teſtamen. milit. l. Quintus. In fin. de annuis. legat. & l. vbi. §. fina. de verborum obligatioo. l. qui autem. §. ſi quid. iuncta gloſſ. quæ in fraud. credito. l. ſi ita ſtipulatio. de oper. liberto. l. quod ſeruus. ibi, omnimodo à ſe reiicit. de ſtipu. ſeruo. l. Græcè. §. illud. ff. de fideiuſſo. l. ob caſum. de pollicita. l. quæ legata. de regulis iuris, §. primo. Inſtitut. quibus modis ius patriç poteſta. ſoluitur. l. penultima. C. de pact. l. fina. §. ſi autem neſcius. de furt. l. precibus. & ibi Iacob. columna ſecunda, de impuberum. l. cùm ſatis circa finem. C. de agrico. & cenſi. libro vndecimo, cum aliis ſimilibus iuribus, quæ allegaui in voce, & alia dedi in ſcriptis: tamen per hæc patet ſatis ſupérque probatam meam opinionem & nouum meum intellectum. Vide Alexand. conſilio 72. viſis. volumine ſecundo, Iacobi. in l. precibus. notab. 2. C. de impuber.

Dictio omnimodo.

Præter

22 Præterea licet ſupradicta ſufficiant, tamen adhuc probatur verbum, omnimodo, non poſſe tantum denotare ſubſtantiam obligationis, cùm non eſſet dubium, an venditor ſciens rem alienam, & eam vendens teneatur: ergo l. eſſet de indubitabili: contra l. quod Labeo. ff. de Carbo. edic. l. ancillæ. C. de furtis.

23 Item ſuperfluus eſſet ille verſiculus, in omnibus tamen his d. l. idemq́. quia diſponeret & decideret illud quod iam erat deciſum. in l. Iulianus. §. præterea. l. emptorem. §. denique. & l. fi. & l. ſeruus. §. fi. ff. de actio. empti. & contra primam conſtitutionem. C. & in proœmio Inſtitu. Ideò licet in prædictis iuribus eſſet dictũ quod teneretur, tamen non erat dictum quòd omnimodo teneretur. Ideò hic addit ad illa iura, & ſic non erit ſuperfluus: ſecundum meum intellectum, vt in ſimili dicit glo. in l. qui romæ. §. Calimachus. ff. de verbo. obliga. gloſſ. in l. ab Anaſtaſio. C. mand. doctores in proœ. decretal. & Anto. de Burgos, in c. cùm cauſſa. col. 1. de empt. & vendi. Aretin. & Feli. in proœmio decret.

24 Deinde incertum eſſet ad quid venditor teneretur: ſecundum illam expoſitionem collegæ contra §. quibus. in verbo, certas. vbi conſtitutio debet eſſe certa: in prima conſtit. C. l. ſi is qui precium. ſi mancip. ita fuerit alie. vt manumitta. Bald. in c. fi. col. 2. per illum text. de conſtitu.

25 Item plus debet teneri ſciens, quàm ignorans. l. tenetur. §. fin. & l. idémque. de actio. empti. l. fin. ff. de decret. ab ordine facien. & ibi gloſſ. allegationibus plena: & ſecũdum intellectum gloſ. in plus non teneretur ſciens quàm ignorans, quare malè: Imò ſcientia venditoris non punietur, contra l. ſi longius. §. fina. ff. de iudiciis. ſi in vtroque caſu ſiue ſciens vendiderit, ſiue ignorans, non punietur: niſi in duplum: vt dicit collega. d. Alciatus.

De dictione, idem.

26 Vlterius ſi vis ponderare dictionẽ, idem, in principio legis poſitam, quæ ſignificat eandem in pluribus caſibus cenſuram. gl. ſingul. in l. eum hi. §. ſi vni. in verb. obligatus. ff. de tranſactionibus. ſecundum Bald. in margari. in verb. idem. & idem non eſt, quod poteſt ab alio ſeparari. gl. in l. hæredibus. ff. de dolo. §. idem. Inſtitu. de ſatiſda. tutorum. ergo in caſu l. Titius, non eſſet idem ſi ſepararetur ab illa l. idéque. Igitur malè eſſet hæc dictio idem, poſita: quod eſt abſurdum: ideo ad l. Titius. etiã referamus.

Dictio, &, copulat.

27 Item dictio, q;, eſt copulatiua. Bartolus & alij in l. his verbis. ff. de duobus reis, ergo copulat caſum. l. Titius. & coniungit: & ſic eadem iuris deciſio erit: & debet poſtea determinari per verſiculum in omnibus tamen &c.

28 Vltimò (ſi vis) pondera dictionem, expeditius, quæ comparatiuè ponitur: ergo debet participare de natura poſitiui: vt dicunt grammatici. not. doctores in l. iubere. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. per hæc ſatis corroboratur noſter intellectus: ſic doctores legunt etiam l. Titius. & duas ſequentes ſimul: ad denotandum quod debet iungi & determinari, & vna per aliam declarari.

Reſpond. fundamentis Alciati.

29 Et licet per prædicta ſit ſatis reſponſum ad contraria, tamen ſigillatim reſpondeo: non obſtat primum, in quantum dicit non eſſe veriſimile iuriſconſul. ſtatim ſe corrigere: quia ſe non corrigit, ſed declarat venditorem ſcientem rem alienam: ad totum teneri id quod intereſt, ſiue poſſideat, ſiue nõ: ignorantem verò ad duplum, quod poteſt fieri: vt in ſimili declarat Barbat. conſil. 52. circa num. 24. poſito inter conſi. Alexand. in 4. volumine.

30 Minus obſtat, quòd hæres præſumatur ſcire cõtenta in teſtamento. d. l. eius. reſpondeo, hæres in teſtamento ſcriptus, præſumitur ſcire contenta in teſtamento. Sed hic non apparet quòd fuiſſet ſcriptus in teſtamento: ideò ab inteſtato potuit ſuccedere: quia facta non præſumuntur. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis. dixi in repetit. l. diuus. ff. de ſenatuſconſ. Sylla. in 3. nota. c. cùm in iure. de officio deleg. Panormitanus conſi. 11. in cauſſa. col. 1. in. 2. volumi. Et teſtamentum eſt facti in conſtruendo: vt probatur in l. hac conſultiſsima. C. de teſtamen. ergo non præſumetur.

31 Item appellatione hæredis omnes ſignificari ſucceſſores (etſi verbis non ſunt expreſsi) dicit Vlpianus in l. hæredis. ff. de verborum ſignificatio. ſed l. Titius. vtitur verbo, hęres: ergo poteſt etiam intelligi ab inteſtato, vt ibidem dicitur.

Vel poteſt dici quòd non præſumitur ſcire, etiam ſi ſit in teſtamento ſcriptus, ſecundum vnam opinionem: quia etiam hæres extraneus poteſt adire, antequam aperiatur teſtamentum. l. vna. §. in nouiſsimo. C. de caducis tollendis. ergo non præſumitur ſcire: cùm non viderit, niſi fortè ex reuelatione, quod non præſumitur, & dicitur, qui in alterius locum ſuccedũt, iuſtam habent ignorantiæ cauſſam. l. qui in alterius. ff. de regulis iuris.

Imò non eſt neceſſe quòd extraneus inſpexerit teſtamentũ, dummodo ſciat qua ex parte eſt inſtitutus, vel à notario, vel à teſtibus, ſeu per publicam famam in ciuitate, ad hoc vt poſsit effectualiter adire, & conuenire, & conueniri. Bartolus in l. is poteſt. poſt gloſſam columna 5. numero 19. ff. de acquirenda hæreditate. Iaſon in dicta l. eius qui. not. 4. multos alios citat Bartolus & alij in l. qui Romæ. §. finali. quæſtione tertia. ff. de verborum obligation. facit textus in §. finali. ibi, quòd nihil à teſtatore audiuerit. Inſtituta, de fideicommiſ. libertatibus. vel reſpond. & fac eum ſcire contenta in teſtamento, tamen poteſt

ignorare, an illa res fuerit teſtatoris, vel non, per dictam l.qui in alterius, & ſic poteſt hic loqui.

32 Non obſtat quod ad proxima debet fieri relatio: quia regula eſt in contrarium, vt clauſula in fine poſita ad omnia referatur. l.2.C.de edict. diui Hadrian. tollend.& ibi gloſ.l.talis.in fi.& ibi Bartolus & Iaſon.ff. de legatis 2. maximè propter illam clauſulam generalem, omnes. Ita conſuluit Deci. conſilio 11.& pro tenui. num.13.& ſequen. Iaſon in l.1.C. de liberis & poſthumis. vbi ponit 12.limitationes dom.Chaſſa.in conſuetu.Burgun.in tub. *des enfans.* §.6. in fi. præpoſi. & alij in c.2.requiris.col.2.de ap.

Fallit, quando eſt dare diuerſam rationem.d.§.deinde. Barbatias conſil.37. præclarè.col.2.in 1.volumi. Aretin. conſil.116. viſo puncto. Corne.conſil.69. viſis.col.2. in 1. vol. dico latius infrà, in gl.in verbo, & non ex quibuſdam. ibi vide.

33 Vltimò non obſtat, quòd hic facta fuit diuiſio per paragraphos, imò per leges, ergo non debet referri ad alios caſus. Reſponde illud eſſe verum, quando omnino eſſet facta diuiſio: ſed hic non fuit facta penitus: ſed eſt continuatio, quãdo dicit, idemque, & etiam propter verbum, omnibus, quod eſt generale: vt ſupra dixi, quod debet referri ad omnia. Item eſt eadem lex: ſcilicet Pauli, licet aliqui habeant in ſubſcriptione, Vlpia. qui non appellaſſet ſe dominum: vt ſit in dicta l.Titius. ideò eſt Pauli, & per compoſitores fuit inſerta.l.cùm fortè.& ſic habes coniungendo vtranq; opinionem, nouum & verum intellectum hactenus non ita diſcuſſum, nec inuentum: laus deo. Et debet teneri, cùm concordentur ſic opiniones. & intellectus concordans eſt ſequendus. Modern.in §.ruſus.num.14.in fi.inſtituta, de actio.

Notabilis 5. Epitome.

1 *Duplum non excedit id quod intereſt, in caſibus certam habentibus quãtitatẽ aut naturam. & quare. nu.2 cum ſeq. vſque ad finẽ.*
2 *Communis opinio reprehenditur.*
3 *Decius reprehenditur.*
4 *Miſerorum refugium non valentes aliquã rationem dare, eſt, vt dicant, ſpeciale, &c.*
5 *Imperator qua ratione motus ad taxandum id quod intereſt, ad duplum. & num.6.*

Notabile quintum.

1 QVINTO nota, quòd in caſibus certis & habentibus certam quantitatem, aut naturam, id quod intereſt non excedit duplũ, nec vltrà poteſt peti, vel exigi: & qui dicantur illi, in gloſſa, vel naturam. declarabitur.

2 Quæret aliquis, qua de cauſſa vſque ad duplum, & nõ ad triplum, vel quadruplũ, eſt taxatum? Reſpondent doct. ratione infinitatis vitandæ: vt in princ.& in verſi. nedum in infinitum. quod mihi non placet: nam licet taxaſſet ad quadruplum, vel ſextuplum, non eſſet infinitas: vt habetur in l. eos.C.de vſuris. *Reprehenditur communis opinio.*

3 Item non eſſet infinitum, ſi eſſet taxatum etiam ad decuplum: ideò hæc ratio docto. non conuenit: nec obſtat hic tex. in princi. quia loquitur de dubitationibus antiquis in infinitum productis: nec obſtat verſ. nedum: quia non dicit q̃ ſi fuiſſet taxatũ ad quadruplum, q̃ fuiſſet infinitum: ſed ideo fuiſſe taxatum, ne ſi in infinitum non procederet, caderet.

Aliam rationẽ aſsignat Decius, quia non eſt veriſimile q̃ venditor voluiſſet obligari in maiori quantitate duplo, dicta l. Titius. verſ. planè qui nõ probat opinionem Decij, quia dicit non eſſe cogitatum à venditore de tam magna ſumma, quam petebat emptor: ſed non dicit an ſe obligaret, necne. imò eſt textus in l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff. de verborum oblig. in cõtrarium. & l.eos. C.de vſuris. *Reprehenditur ratio Decij.*

4 Ideo aliam rationem Moder.repe.aſsig.de l.non omnium.ff de legibus. quæ eſt ratio generalis ad omnes non valentes aliquam rationem dare, vel dicere, ſpeciale refugium miſerorum eſt, ſi ratio ſpecialitatis non aſsignetur. in l.filium, quem.C.famil.erciſcũ. vel dicere, fallit in legibus inſorciati: quia difficiles.glo.in c.j.de conceſ.præb.in verb. in vltimis.libr.6.

5 Ego verò puto Imperatorem fuiſſe duplici ratione motũ ad taxandum ad duplum: & non ad minus, vel plus. Primò, vt mediã viã amplecteretur, & mediocritatem, quã variis in locis ſequi voluit.l. antiqui. ff. ſi pars hæredi. peta.§.fi. inſtit. quib.ma.non licet.text.§.j.& ibi gloſſ.in verb.medium. in authen.de conſuli.colla.4.medium purgat vitium.c. ex tranſmiſſa. & c. extirpandas.de filiis presbyte.& ſic ad mediocritatem reducit Imperator vſuras, in d. l. eos. C.de vſuris. *Duæ nouæ rationes aſsignantur quare ad duplum taxatur in caſibus certis.*

6 Item ratione vitandæ correctionis, de l. Titius.& l.cũ fortè, quæ taxauerat ad duplum in vno caſu ignorãtiæ: vt ſuprà dixi. hic verò Imperator videns æquum eſſe, in omnibus caſibus certis ſtatuere voluit duplum tantum petendum: ergo illa lex non eſt correcta in caſu ignorantię: vt patet. cogita, de meliori, & vide in gloſſ.in verbo, proferuntur. quæ dixi. Sic viſus eſt Imperator taxare ad duplum, in l.1.ff. ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus fuerit. l. 1. furti aduerſus naut. Exodi.22 capitulo.§.pœna. Inſtituta, de obligationibus, quæ ex delicto naſcuntur.l. qui tabulas.de furtis.l.1.de

tig.

tig. iniunct. l. defenſionis. & ibi gloſſ. de iu-
re fiſci. libro 10. C. l. miſsi. de exactoribus.
eodem libro. l. vna. de ſuperexacto. eodem
libro. & l. & tantum. §. in hac actione. ff. de
ſeruo corrupt. l. vel obligatus. §. fi. de libe.
cauſa. §. & hanc. in authentica, quomodo
oportet epiſcop. iudi. collatio. 1. l. 1. ff. de his
qui deiecerunt, vel effuderũt. l. qua vulgo.
de ædil. edicto.

Notabilis 6. Epitomæ.

1 *Duplum licet id quod intereſt non poſsit ex-
cedere, minus tamen non prohibetur exigi.
fallit num. 17. 18. & 19.*
*Inducta ad diminutionem non debent au-
gmentum operari.*
2 *Intereſſe vſque ad duplum non petitur, quan
do non tanti intereſt.*
3 *Exceſſus in vno nummo reprobatur. 5.*
4 *Tranſgreſſus non dicitur, qui parum tranſ-
greditur.*
6 *De minimis curatur in caſibus à iure ex-
preſsis.*
7 *Mandatum etiam in minimo excedere quis
non debet: aliàs agitur contra eum iniuria-
rum. num. 8.*
9 *Aedificans fines non excedat.*
10 *Teſtes examinans non debet numerum de-
cem teſtium per ordinationes regias taxatũ,
excedere.*
11 *Iudex vltra ſummam taxatam iudicare nõ
debet.*
12 *Arbiter excedere non debet fines compro-
miſsi.*
13 *Legatus nihil debet de ſuo adiicere.*
14 *Emptor non tenetur parere generali conſue-
tudini Franciæ, ſi retrahens proximus totum
pretium non offerat.*
15 *Reſiſti poteſt apparitoribus excedentibus com
miſsionem ſuam.*
16 *Expenſa non debent excedere rem, ſeu redi-
tus rei.*

Notabile ſextum.

1 SEXTO nota no-
uiter, ponderando
text. in ver. excede-
re, quod licet id quod
intereſt non poſsit
duplum excedere, ta
men minus nõ pro-
hibetur exigi: quia
hic cum vnum prohibeat, videlicet vt non
excedat, aliud videtur permittere. arg. l. cũ
prætor. ff. de iudi. c. nónne. de præſump. c.
qualis. 25. diſt. Item quia inducta ad dimi-
nutionem, non debent operari augmẽtum:
vel ècõtra. arg. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1.
ſed hæc conſtitutio fuit edita ad coarctan-
dum: vt patet in princ. ergò nõ operabitur
in...

De exceſſu modica.

augmentum. nõ obſtat l. eum, qui. ff. de iu-
reiu. vbi qui in vno grauatur, in alio debet
releuari: ſed in vno grauatur petens inter-
eſſe: quia licet ſua vltra duplũ interſit, ta-
men non poteſt vltrà petere: ergo licet ſua
nõ interſit ad duplum: videtur quod id poſsit
petere? Reſpon. quod non grauatur hic ſecun-
dum Mod. cùm authoritate legis hoc fiat:
vt non poſsit peti vltra duplum: ideò lex
non dicitur grauare.

Intereſſe vſque ad duplum non petitur, quando non tãti intereſt.

2 Igitur id tantum quod intereſt petetur: &
hęc opinio in conſcientia eſt tenẽda: in qua
quod verè intereſt, & nõ vltrà petitur. An-
gel. in ſumma, in verſ. vſura. in 1. q. 30. & ſic
erit cõcluſio, quod etiam in certis duplum nõ
poteſt peti: ſcilicet in conſcientia, quando
non tanti intereſt. Contrariũ aſſerere iuriſ-
conſul. eſt: videlicet quando tanti, vel plu-
ris, intereſt. Vide Alciatum, in ca. ait lex. in
fi. huic opinioni ſubſcribentem.

3 Quæret aliquis, an exceſſus etiam in vno
nummo reprobetur? videtur quod non: quia
de minimo non curat lex. l. ſcio. ff. de in in-
tegrum reſtitutione.

Noua quæſtio. Reprobatur exceſſus etiam in vno nummo.

Secundò facit l. ſenatus. § j. ff. de legat. 1.
ſingul. ſecundum Roma. ſingul. 330. hodie
quidem. & Iaſ. in l. cætera. in principio, de
legatis 1.

Tertiò facit c. cæterùm. de dona. c. terru-
las. 12. q 2.

4 Item qui parum tranſgreditur, non dici-
tur tranſgreſſus. l. quamuis. ff. de conditio.
& demõ. l. 2. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.
Bald. in l. quicunque. col. 2. C. de ſer. fugit.
Barb. in proœmio Clem. in 2. lectura. col. 11.

5 Contrarium teneo: quia vnus nũmus fa-
cit exceſſum: & remouet numerum taxa-
tum à taxatione. gl. & doc. in c. cùm cauſſa.
de empt. & vendi. vbi reſcinditur venditio:
etiam ſi excedat in vno nummo dimidiã.
nam denarius poſitus à latere ſtateræ facit
pręponderare: & ſic excedere. Pãtha. Cald.
in repeti. l. 2. col. 12. C. de reſcin. vendi. in 11.
extenſi. Antho. de Burgos poſt Panormit.
& alios in d. c. cùm cauſſa. col 3.

Facit, quia lex figit pedem in hoc duplo
hic: ideò fieret cõtra legis prohibitionem,
etiam ſi in vno nummo excederet. Vnde ſi
iudex condemnaret errore iuris non ex-
preſſo, vltra duplum: etiam in minimo, poſ
ſet appellari: quia contra hanc legem iu-
dicaret. l. 1. §. item cùm contra. ff. quæ ſen-
tentiæ ſine appellatione reſcinduntur. ca-
pitulo, cùm inter, de re iudicata. & ibi Pa-
normitanus. Quia legis determinatione
debet eſſe quis contentus. l. ſi non fuerit. §.
fi. ff. pro ſocio. & ibi gloſ. pen.

6 Nec obſtat quòd nõ curetur de minimis:
quia regula eſt in contrarium: ſed fallit in
caſibus à iure expreſsis. Cardinalis in pro-
œmio Clementina. colum. 3. Vel quando
eſt ſecũdum ius cõmune, attenditur etiam
minimum. §. gallinarum. Inſtituta, de re-
rum diuiſione, aliàs non. docto. in d. l. ſcio.

Minimum quãdo curetur dominium.

Corſet.

Corſa. pleniſsimè in tracta. de poteſta. regia. quæſtio.4. vbi ponit 79.caſus, in quibus non conſideratur minimum. & 40.in quibus curatur. vide ibi pro vtraq; parte.

De excedente mandatum.

7 Conſequens eſt, vt mandatum quis non debeat etiam in minimo excedere: quia in eum caſum aliud à mandato videtur factum.l.diligenter.ff. mandati. Baldus conſilio 402.coniuugamus.libr.1.Felinus in c. cùm dilecta.de reſcriptis.Socius in tracta. fallen.regula.25a.Iaſon in l. ſi procurat.C. de procurat.do.Boer.in tracta. de dignita. legal.quæſtio.1.fol.17.etiam in rebus piis.l. hæreditas.ff.de peti.hæredi.

8 Imò ſi excedat, poteſt agi actione iniuriarum.Guido papæ in ſuis deciſionib.quęſt. 293. quod executor. Item nec donans poteſt metam à iure donationi præſtitutã excedere.l.ſancimus.C.de dona.

9 Sic nec ædificans.l.fi. ff. finium regundorum.Cepol. in tracta. de ſeruitutib.vrban. præd.c.4n. de pariete ſeu muro. & c.81.de arboribus.

10 Similiter nec examinator teſtium debet excedere numerum decem teſtium, per regias ordinationes taxatum: quòd ſi vndecimum examinauerit, & admiſerit, nõ valet illa depoſitio, etiam ſi alij nil probarẽt: & hic vndecimus pro non admiſſo habetur: vt patet in ordinatio. reg. Ludouici duodecimi, primò publicatis. argum. 23. quæ eſt rubr. *des teſmoings.* in princip.dixi in primo notabili, Amplia.4.ſuprà.

11 Nec etiam iudices.in §.& iudicare.in authen.de defenſ.ciuita.collat.3.

12 Præterea nec arbiter excedere debet l.nõ diſtinguemus.§.de officio.ff. de arbitr. Panormitanus conſilio 18.in cauſſa.in ſecundo volumine. Decius conſilio 11. & pro tenui.col.3. verſi.3.principaliter.Corne. conſ. 9.præmittendum.in primo vol.in fine.

13 Minúſque legatus, ne aliquid de ſuo adiiciens, totam partis legationem mendacio ſuo decoloret.capitulo, pura.3.q.9. Luc. de Penna.in rubric. C. de legatis. columna 8. verſicul.7.caueat. libro x. Valerius libr.2. de inſtitu.antiq.capit.150.& libr.a. ca.199. de poſthumis. Tiburt. titulo, de diſciplina militari. & habetur 1.Regum, cap.14.& ſic periit Icarus filius Dædali, mandatum patris excedendo, ſi poëtæ vera loquantur.de quo Ouid.libro 2. Metamorph.ſcribit.

De retractu.

14 Conſuetudini generali regni Franciç non tenetur emptor parere, ſi retrahens, proximus totum precium non offerat: etiam ſi ipſe exceſſerit in vno nummo plus emendo. Idem iudicatur de domino qui habet prælationem, ſi totum precium offerat: alioquin ſecus.l. finali. & ibi Iaſon in ſeptimo notabili. C.de iure emphy.dominus Boer. in §.fi.de reten.rer.in conſue. Bitu.Chaſſa. in conſue.Burgundiæ, in rub.*des retraictz.* §.j. gloſſ. *le pris.* in fine.

15 Seruientibus excedentibus commiſsionem poteſt reſiſti.l.defenſionis facultas.& l.prohibitum.C de iure fiſci.lib.10.

Et de exceſsibus imperatorum, regum, inferiorum principum, baronũ, militum, & aliorum officialium, ponit Paris de Puteo, in tract.de Syndica.trac.1.verſi.& primò. cum multis ſequen. & Aluar.de planctu eccleſi.libro 2.& Archiepiſcop. Floren. in 3.parte ſummæ.

16 Vltimò notãdum eſt, quòd expenſæ non debent excedere rem, ſeu reditus rei. gloſſ. in authenti. de conſul. in verbo, tranſcendens. collatio.4.l.ius alimentorum.& ibi, Bartolus.ff.vbi pupillus educari debeat. & iſta faciunt ad intellectum concord. in tit. de collatio.§. ſi quis verò ex dictis. & Clemen.1.de iure patronat. vide text. in c.procurationes.de cenſib.

17 Limita primò, niſi in illa diſpoſitione eſſet clauſula, non minus: quia tunc nec minui poterit. gloſ. ſolennis, in authen.qui ſemel. in verbo, triginta dierum. C. quomodo & quando iudex. & ibi notat eam Angelus, vt ibi dixi. facit text. in l. per interuallum. ff.de iudic.& l. minoribus vigintiquinque annis.ff.de minorib. Deci.in c.maioribus. in primo notab.de præbendis.

18 Secundò fallit, niſi eſſet taxatum ſuprà & infrà.text. & ibi Baldus in l. 1. §. ne autem. colum. 1. C. de commu. ſeruo manumiſſo. tunc poteſt dici, quod habetur Deutero. ta.capit.in fi. Quod pręcipio tibi, hoc tantum facito domino: nec addas quicquam, nec minuas.& Apoca.vlti. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet deus ſuper illum plagas: ſi quis diminuerit, auferet deus partẽ eius de libro vitę.c.cui de non ſacerdotali. de præbendis, libr.6.& Rota deciſione 74. nota. quòd vbi alicui. Decius in l.in eo.ff. de regul.iur. facit Clemen.1. de iure patro.

19 Tertiò fallit hoc ex effectu conſuetudinis.l. final. & ibi patruus meus Rebuffus C.de cano.largi.rit.lib.10. Iaſ. & alij in d.l. ſi procurator. vide gl. in c.licet ergo. 8. q.1. & c.nullus.61.diſt.vbi inuenies alias limit.

Notabilis 7.Epitome.

1 *Intereſſe in caſibus incertis non eſt taxatum: & quare.num.2.3.4.5.& 6.*

5 *Alciati ſententia reprobatur.*

6 *Approbatur opinio Petri.*

Notabile ſeptimum.

1 SEPTIMO nota: ibi, in aliis autem, quod in caſibus incertis totum id quod re vera intereſt peti poteſt: & ſic non eſt taxatum.

2 Dicet aliquis, Quã obrem

obtem nõ eſt taxatũ, prout in caſibus certis. & Bar.hic.col.2.ver.nã duplũ.põt dici, in ſi ãeodem, ponit rationem: quia in incertis non reperitur ſimplum, quod poſsit duplicari, quod requiritur: quia quod nõ eſt, non poteſt tolli, vel duplari. l. nam & ſi ſub conditione. §. poſt defectum. ff. de iniuſto, rupt. facit l. decem. de verborum obligationi. regula, non videtur rem amittere. & ibi Decius. ff. de regul. iuris. Bar. in l. ſi vniuerſæ. C. de legatis.

Ratio quare in incertis non eſt taxatum intereſſe.

3 Probatur in l. in teſtamento. in 1. ff. de conditionibus & demonſtrationib. vbi iuſſus conſtruere monumẽtum ſub pœna, ad exemplum alterius in via ſalaria exiſtente, ſi illud non reperiatur, non incurrit pœnam: quia non poteſt facere ad exemplũ, ſi aliud non ſit: ita nõ poteſt duplari, ſi non ſit ſimplum: & cum hac Bartol. ratione tranſeunt communiter doctores.

4 Tamen non eſſet ponere os in cœlum, tenere contrarium: quia ſi cõueni facere domum pro decem, illa decem poſſunt dici ſimplum: ideò taxare Imperator potuiſſet, ſi voluiſſet: ſed fortè non ita facilè, cum caſus videantur incerti. vt hoc textu patet, licet ex parte dantis pecuniam, ſit certum: non tamen ex parte vtriuſque, ſicut in contractibus nominatis. Item potuiſſet taxare extra duplum: & ſic licet ſimplum non inueniretur, fuiſſet tamen rectè taxatum ſi voluiſſet ad decem, vel duodecim, vel ad aliquam quantitatem quam expreſsiſſet, vt ſuprà dixi. in 4. notabili.

5 Nec placet ratio collegæ domini Aleiati, poſita in c. ait lex. in fi. vbi dicit in caſibus certis eſſe imputandum parti, cur ſibi non prouidit quibuſcunque remediis, vt ſibi conuenta ſeruarentur. In incertis non eſt imputandum, cùm à principio incerta fuerit quantum potuerit ſua intereſſe: quia lege non fundatur hæc ratio. Imò eſt contra iura, in l. fina. ff. de prætoria ſtipulatione. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verborum obligationi. l. ſi quis à filio. § ſi quis plures. de lega. 1. vbi in incerto non imputatur. Item hæc ratio non habet locũ in intereſſe communi: ergo non eſſet generalis. Præterea ſit conuentio tam in certis, quàm in incertis. ergo vtrobique eſſet imputandum.

Refragatur ſententiæ Alcia.

Imò potius eſſet imputandum in caſibus incertis, cùm intereſſe ſit incertum: quare ſibi non prouidit de certo, cùm videret eſſe incertum. dicta l. fin. de prætoria ſtipulatione. & facit l. veteribus. ff. de pact. ibi, obſcuram vel ambiguam. & ſic in incertis potius quàm in certis, ſuam culpam agnoſcere debet, qui ſibi non prouidit.

Item tanta eſt incertitudo in caſibus certis, quò ad hoc, videlicet vt pars non poſſit præſagire, an intereſſe debebitur, quia pars fortè adimplebit quod promiſit, nec tenebatur diuioare. l. ſi putator. ff. ad legem Aquiliam. Ergo non erat ei imputandum, cum habeat legem taxantem in certis.

6 Ideò poſſet fortè ſuſtineri opinio Petri, dicentis hoc fuiſſe factum: quia in vno grauatur actor in caſibus incertis, ratione difficilis probationis quæ in eis accidit. in authentica, quibus modis naturales efficiuntur ſui. §. diſcretis. Igitur in alio releuatur, videlicet vt totum damnum poſsit petere, vt hic. & probatur in l. eum qui. ff. de iureiurando. ſed in certis facilius probatur quod certũ eſt: ergo ad duplum fuit taxatum.

Cogita, dicam tamen in gloſſ. in verbo, quantitatem.

Notabi. octaui Epitome.

1 *Iudices ſubtiliter debent inquirere, vt damnum quod quis verè paſſus eſt, reddatur.*
2 *Tormentorum varia genera quare à iudicibus inuenta.*
3 *Iudices quandoque ſimulant torture dare aliquem, vt ab eo veritatem eruant.*
4 *Liberationem quandoque delinquenti promittunt.*
5 *Subtilitas in doctore commendatur.*
6 *Papinianus ob ſubtilitatem commendatus.*
7 *Veritas in Doctore magis attenditur quam ſubtilitas.*
8 *Subtilitas in iudicando reprobatur.*
Subtilitas impedit contrahentium & teſtatorum voluntates.
9 *Subtilitas quandoque facit errare, & eam deridet Imperator.* 10.
12 *Lectores Heracliti imitatores redarguuntur. & num 13 & 14.*
14 *Doctor vel alius qui aſtutè ſcientiam interpretari vult, infamiæ notam incurrit.*
Sulpitius Iuriſconſultus.
15 *Subtilitas quæ tendit ad iurium obſcuritatem reprobatur.*

Octauum notabile.

1 OCTAVO nota: ibi, per ſuam ſubtilitatem, quòd iudices debent ſubtiliter inquirere, vt damnũ, quod quis re vera paſſus eſt, reddatur: & ſic debent eſſe ſubtiles. text. in ca. cùm ſancti. 24. q. 3. ibi, cùm ad iudicium prorũpunt, intus ſubtile iudicium reſpiciunt. §. ſi verò moriantur: in authen. de inſtru. caut. & fid. colla. 6.

De ſubtilitate hic multa.

2 Inde vt ex dicta ſubtilitate, veritatẽ eruere poſſent, multa tormentorum genera inuenerunt: vt licet videre per Hippol. in l. 1. in princ. num. 55. cum ſeq. ff. de quæſtio.

3 Item quandoq; per ſuam ſubtilitatẽ ſimulant torturæ delinquentem dare, licet non faci

faciant:exemplo Salomonis in c.afferte. de præſump. & non eſt diu quod Pariſiis hoc eſt ſeruatū à reuerēdo, & metuendo ſenatu,in falſario prætenſo ratione anticipationis.

4 Aliquando reo promittūt liberationem, vt ab eo confeſsionem extorqueāt, quam poſtea non ſeruant.argumen.capit.vilem ſimulationem.22.q.2. & ibi Archidiac.& docto.in d.c.afferte. Eam tamen recuſauit facere Hipp.ſingul.177.maliciis. prout ibi ipſe aſſerit.

Subtilitas in doctore commendatur, ſed magis veritas.

5 Item in doctore ſubtilitas cōmendatur.l. vna.C.de profeſſ. qui in vrbe Cōſtan.commit. merue. libro 12. vt vnum & idem verbum ſecundum titulorum diuerſitatem,& materiæ, diuerſo exponat modo:not. Modern.in rub.ff.de vulgari ſubſtit. quod aliter exponitur in l. penulti. ff. iudi. ſolu. & aliter in rubr.de vulgari ſubſtitutio.& hoc feci in toto titulo.ff.de verborum ſignifica. facit Eſdræ.33. c. vbi eſt literatus ibi verba legis ponderans:& ſubtili animo diuerſitatis legū rationes excutere debet.l.2.§. contrarium.C.de veteri iure enucl.

De Papinia.

6 Et de hac præ cæteris commendatur Papinia.iuriſconſul.in l.cùm virum. & l.cùm acutiſsimi. C. de fideicommiſsis. & l. cùm Papinianus. de ſentent. & interlocu. & l. generaliter.§.cùm autem.de inſtitutio.ſub conditio.factis.l.1.§.ſed neque.C.de vete. iure enucleando.

7 Notandum eſt tamen,quòd magis in doctore attenditur veritas, quàm ſubtilitas: ſapien. 6. cap. Ponam in lucem ſcientiam, & non præteribo veritatem.Archidia.in c. hoc habet.46. diſtinct. Lucas de Penna.in d.l.vna.colum.7. per illud quod habetur. 3.Eſdræ 3.cap. ſuper omnia vincit veritas: quia qui verè & rectè nō docet, deum proculdubio ſcandalizat.c.ille.93.diſtinc.ideò veritas amplectitur, & ſubtilitas reprobatur.in l.in rebus.ibi, nō enim quod legum ſubtilitate tranſitus &c.C. de iure dotium. non enim curare debet, qui docet, quanta eloquentia doceat, ſed quanta euidentia: propter quod aliquando negligat verba cultiora,nec curet quàm bene,ſed quid.teſte Auguſtino libro 4. de Ciuitate Dei. refert Lucas,in l.murireguli.col.2. C. de murilegulis. libr.11.quod facit contra multos lectores iuuenes,fucum verborum,& non legum medullam quærentes.

8 Dicet aliquis, hæ ſubtilitates non ſunt à iudicibus admittendæ.l.ſicut.§.ſi debitori. ff.quibus modis pignus, vel hypothe. ſoluitur. & in iudicando reprobantur, teſte, Petro de Ferra. in practic.in forma ſententiæ diffinitiuæ.in gloſſ.1.ergo non requiritur in iudice.

Oppo. ſubtilitatem eſſe reprobādam.

Item hæc ſubtilitas impedit contrahentium & teſtatorum voluntates.l.vna.in fi. C.vt actio.ab hæredit. & contra hæred. & l.ſi quis hæredem.in fi.de inſtit. ſub condi. fact.& ibi Paul.& Rom.conſi.490.in poſita.in fine.

9 Præterea tendit ad perniciem,& quandoque facit errare. l. ſi ſeruum.§. ſequitur.ff. de verborum obligationib.l. ſancimus.C. ad Trebellianum. Iaſ.in §.pœnales.inſtitu. de actio.num.41.

10 Et vanam ſubtilitatem deridet Imperator in l. fina. C. de legibus.& reprobat in l. nuper.C.de natura.libe. & l.actio.ff.de negotiis geſt.l.4. ff. de manu. teſta.

11 Sunt enim nonnulli,qui dum ſe exiſtimari hebetes nolunt, ſæpe in quibuſdam inquiſitionibus pluſquam neceſſe eſt exercentes, eximia ſubtilitate falluntur.c. hinc etenim.49.diſtin.Speculator in titu.de aduocat. in §.nunc de exordiis. verſicul.ſunt nonnulli.

12 Et alij in legibus nil obſcuritatis habentibus, ex ſtudio difficultatis quæſtionem ingerunt: & ad ſuam intētionem per ſuam ſubtilitatem obſcuritatem introducunt: & fatuè & callidè procedunt. in authenti. conſtit.quę ex aſcriptitio.in princip.collatio.5.vide Modern.in §. ſed iſte.colum.14. inſtit.de actio.ſunt alij,qui in materia legibus vel canonibus congruente,verbis oratoriis & obſoletis vtuntur, prætermiſsis legum & canonū vocabulis propriis, cùm ea ignorent,ſecundum Barbatiam in repetitio.cap.Raynaldus.col.84. de teſtament. affectatus hic loquendi modus iurecōſul. noſtris fuit ſemper moleſtus.l.2.§.poſt hos quoque.ff.de origine iuris.contra quos dicitur Eſa. 19. c. Confundantur qui operabantur lignum,plectentes & texentes ſubtilia.

Contra lectores Heracliti imitatores, & vocabulis oratoriis vtētes.

13 Qui autem ea docent, quæ ab auditoribus non valent intelligi : nō ad eorum vtilitatem, ſed ad ſui oſtentationem faciunt. c.ſi.43.diſtin.& contra tales doctores,non ponentes doctrinas claras & planas exclamat Ioannes de Anania, in capit. de ſimoniacæ.de ſimon. refert Felinus in proœ.decreta.colum.1.facit quod notat Barto.in l. quicquid.col.j.ff.de verb. obliga. & Heracliti nuncupari poſſunt.

14 Imò ſi doctor vel alius aſtutè ſcientiam interpretari voluerit,notam infamiæ incurrit.l.2.C.de legibus. Nam facilis debet eſſe interpretatio.§.nos igitur.in fi.ibi vt omnibus ſit nota propter facilem interpretationem. in authenti. de non alienandis rebus eccleſ.colla.2. & in proœmi.ff.§. cuius auditores.habetur,leges clare & dilucide tradendas exemplo Sulpitij,qui ita inclaruiſſe dicitur,vt iuris ſciētiam per partes diſtribueret, latentem explicaret, obſcuram explanaret:diſtinguebat,& velut lucem afferebat ad ea quæ cōfusè ab aliis, aut reſpondebantur,aut agebantur, teſte Zaſio.in repetitio.l.2.in verbo,operam dedit.fol.164. & dicitur Prouerb.14.cap. facilis doctrina prudentium.Ioan.Faber in §.is ita.de iuſti. & iure. in inſtitu. & hunc quantum potuiſ-

De Sulpitio iureconſulto.

ſem

ſemper inſecutus ſum, difficiles materias planas & faciles reddens.

Ideo Lucas de Penna, in d. l. vna col. 8. ſic dicit: Nihil odibilius ſubtilitate ſola: quid enim prodeſt in illis expendere dies ſuos, quæ nec domi, nec militiæ, nec in foro, nec in clauſtro, nec in curia, nec in eccleſia, nec alicubi proſunt: niſi dum taxat in ſcholis?

Hæc eſt illa qua citius occubuit Areti. & quidam doctor Mediola. ſuam inſequens opinionem (ſi Neuiſano credamus, in ſua Sylua nuptia. in regu. an ſit tenenda communis opinio, Amplia. 3.) plus dicens eſſe bonam ad ingenij acumen, ſed in actu practico non: igitur erit communis ſequenda.

15 Reſolutiuè dico, quòd nimia ſubtilitas, & illa quæ tendit ad iurium obſcuritatem, reprobatur. l. lege. C. de legit. hære. & ita intelliguntur ſupra adducta pro illa opinione: & ſic doctores plano, & facili ſtilo procedere debent.

Alia verò, quæ ex ingenij virtute procedit, à ratione pariter, & æquitate non deuians: & quando tendit ad iurium declarationem admittitur: & loquùtur iura pro altera parte adducta. & ita not. Panormi. & alij in c. dilecti. de iudi. Henric. Boic. in cap. capellanus. de fer.

Notabilis 9. Epitome.

1 *Malitijs, & machinationibus obuiandum eſt. n.*

2 *Delictis obuiandum eſt ne committantur, perpetrata autem ſunt punienda. & numero 3. cum ſeq.*

4 *Teſtes non iurati in informationibus recipiuntur.*

7 *Affinitatem probare præſumptiuè ſufficit ad impediendum matrimonium: ſecus quo ad dirimendum iam contractum.*

8 *Infamis admittitur ad denunciandum maleficium vt obuietur ne committatur.*

9 *Contra promouendum ad officium quilibet ſe opponere poteſt.*

10 *Sacerdos poteſt confeſſionem in genere reuelare.*

12 *Dolum non videtur committere qui dolum excludit.*

13 *Furari quando liceat & nn. 14. & 15.*

16 *Fur indicans ſeipſum non inuatur proclamate facto.*

Notabile nonum.

Malitijs eſt obuiandum.

1 Ono no. ibi, & non ex quibuſdam machinationibus, &c. Quòd machinationibus eſt obuiandũ, & malitiis, facit l. in fundo. de rei vendi. ff. ca. ſedes. de reſcriptis. & ſit arte verborum. l. j. ff. de dolo. l. quæro. de act. emp. peruerſus dicitur, quaſi bono aduerſus. Dom. in capi. 2. colum. 2. de cenſi.

2 Huic ſuccedit pulchrè, quod dicit Bald. in l. nullus. C. de ſum. trin. Quòd ante delictum commiſſum ei eſt obuiandum: poſt perpetratum, eſt puniendum. Bald. in l. æquiſsimum. ff. de vſufruct. Et ſi magiſtratus non obuiat delicto futuro, debet ab officio remoueri. Bald. in l. 1. §. quies. ff. de offi. præfect. vrbis.

Contra magiſtratum.

3 Facit ſingul. dictum Innocen in capitulo primo, columna vltima, de poſtula. præla. vbi vult, quòd licet inquiſitio ſit facienda præcedente infamia, capitulo qualiter. 2. de accuſa. cap. Deus. 2. quæſtione prima, tamen quando delictum eſſet committendum, poſſet iudex nõ præcedente infamia ex officio inquirere, vt futuro obuietur delicto, & teſtes ſine iuramento recipere. Barba. in addi. ad Bald. in dicta l. nullus. nihil allegat. adduco gloſſ. ſingl. in §. ſi duo. in verbo, teſtimonium. de pace tenenda. in vſib. feudn. quæ eſt ſingul. ſecundum Bald. ibi, & Barba. in tract. de præſtan. Cardi. in 2 quæſt. 2. partis. colum. vlti. Soci. in tract. fallen. regul. 424. Barba. in repe. rub. C. qui admitti. columna 34. Alexander conſilio 112. in cauſſa, in fine, in quarto volumine. ad hoc.

4 Quòd iudex quando recipit teſtes ad informationẽ curiæ, poteſt eos recipere non iuratos: & etiam parte non citata. Hippol. in l. de vno. numero 84. ff. de re iudi.

In informat. teſtes non iurati recipiuntur.

5 Facit gloſ. elegans. in cap. per tuas. in 2 de Simo. dicens excuſari facilem ad credendum delictum committendum, vt ei obuietur.

6 Nec diſsimile eſt quod dicit gloſſ. ſolennis. in cap. 2. de hæreti. & quod not. doct. in cap. nouit. de iudic, quòd illud euangelicum, ſi peccauerit in te frater tuus, &c. eſt præcepti, quò ad committẽdum delictum: licet quò ad commiſſum ſit conſi. ij.

7 Pulchrè facit dictum ſing. Petr. de Anch. in cap. tertio loco. de præſumptio. & Ioan. Andre. in capi. præterea. de teſtib. quòd ad impediendum matrimonium contrahendum, ſufficit affinitatem probare præſumptiuè: ſecus quò ad dirimendum iam contractum, quod non firmo.

8 His finitima ſunt quæ ponit Gofre. relatus per Panor. in cap. cùm in tua. de ſponſa. quòd licet infamis non admittatur ad denunciandum delictum cõmiſſum puniendum, tamen admittetur ad denunciandum committẽdum: vt futuro obuietur delicto.

9 Haud diſsimile eſt quod dicit Anton. de Butr. in ca. ex parte A. de teſti. refert Barba. conſ. 64. ſcribitur. col. 1. in 1. vol. vbi contra promouendum ad officium, vel dignitatẽ, quilibet de populo ſe opponere poteſt: ſed cõtra iam promotum non admittitur, niſi is cuius intereſt.

Contra promouendum ad officium, quilibet ſe opponere poteſt.

10 Poſtremò, poteſt ſacerdos cōfeſsionem reuelare in genere:iuxta tex.in c.2.de offic. ordi.& expreſsè, ſi non poſsit viam impediendi delictum inuenire: licet aliàs regulariter ſit contra.per text.& Inno.in c.omnis. colū.2.in fi. cum ſeq de pœniten.& remiſſio. & ibi latè dixi repetendo, die ſabbati ante ramos palmarum Biturigibus Anno 1531.cum multis poſtea diebus.

11 Amplia, etiam machinationibus obuiandum cum malitia.gloſſ.ſingul.in cap deus. 2.quæſt.1. ſimili. in cap.cupientes. in verbo,malignantium. de elect.libro 6. ſingul. & no. ſecundum Alexand. in l.qui totam. ff.ad Trebellia.& conſil.135 in primo volu. Barba.in capitulo primo, colum.12. de iura.calum. Clemen.1.de re iudica. & conſil. 12. colum. 3. in 2. volu. Vital. de Camba.in tract.clauſularum , in clauſu.nihil noui ſecuritate pendente. folio 39. columna 14. Corſet.in tract.de poteſta.regia. quæſtione 86.Iaſon in §.in bonæ fidei. numero 81. Inſtitu.de actio. Deci.in l.ea eſt natura ff.de regul. iur.d.Ioann *le cirier*.in tracta.de iure primogenituræ, libro 3. quæſt.8.facit text. in l. cùm pater.§. Titio.in fi.ff.de legatis 2.

12 Ex his infertur : Quòd ſi mutuaſti mihi in ſecreto decem , quæ tibi clam reſtitui : ſi iterum petieris,& non poſsim probare ſolutionem,licitè potero negare, & dicere me nihil habuiſſe, quin tibi reſtituerim,etiam cum iuramento. Bald. in rubrica C.de fide inſtrumen. columna 9. verſiculo incidenter etiam quæro. Quia non videtur dolum committere,qui dolum excludit.l.cùm pater.§. Titio.in fin. ff.de legatis ſecundo, & ibi gloſſ. citat iura concordantia. Alexan. in l.qui totam.ad Trebellianum.

Not. ſequentia.

13 Secundo infertur , Quòd ſi non poſſum rem meam à te recuperare : potero furari æquiualentem,aut propria authoritate eripere.gloſſ. ſingu.in cap.ius gentium.1.diſt. quam ſing. dicit & ordinariam Felinus in capitulo quoniam de Simo. in c. 2. nu.penul.de ſponſa. & in recollectis ad Decretū. Alexander conſil. 135. circa.numero 3. in 1. volu.d.Chaſſa.in conſue.Burgund.in rub. *des iuſtices*.in gloſſ. *s'il n'a grace*. num.32.& addi.ad Deci.in reg. ea eſt natura. ff. de regu.iur.Sequitur eam Innoc.in ca.olim.in 1. nu.8.de reſtitu.ſpolia.& in cap.quia plerique.de immu.eccle.Bald.in l.2 colū.12.nu. 71.cum ſeq.C.de ſerui.& aqua.l.1.col.2.de teſta Floria. in l.itaque. quam legit cum l. ſi ſeruus.ff.ad l.Aquil.

Not.bene.

Furari quando liceat.

14 Et hoc quatuor concurrentibus:de quibus per Angel.de Claua.in ſumma angelica.in verb.furtum.§.40. Conrad.in tracta. de contract.q.42.in 2.concluſio.

15 Imò ſi fiant monitiones generales de occultis , contra detinentes tales res Sempronij iniuſtè,non tenebitur qui ſic detinet,reuelare:nec erit excōmunicatus : quia iniuſtè non detinet. Silueſt. de Prierio, in ſua ſumma,in verb.furtum.quæſt.12 licet ſumma angelica ,eo.verb. aliud teneat , & dixi in repe.l. diuu·.fol. 24. verſ imò fortius. ff. de ſenatuſconſ. l.Syllania.

Pro monitionibus de occultis

16 Poſtremò, ſi paſſus furtū paciſcatur cum Titio , vt ſi indicaret furem , ab ipſo nihil peteretur : vel ſi fiat proclama per ciuitatem, quòd ab indicante nil petetur : tamen ſi fur indicauit ſeipſum, non iuuabitur pacto,nec proclamate:vel ſi eſt de ſociis. text. in l.4.§.fin.ff de condict.ob turp.cauſſam. Et quidam fuerunt ſuſpēſi : vt l.ſ. ibi citat in 3 not.& eſt nota dictum Ioann. Andr.in addit.ad Spec.in tit. de furan rub. quod ſequitur Barba. in c.ſedes.colum.3 de reſcri. & Hippol.ſingul.177.maleficis.quod eſt notādum ad intellectum multorum iurium.

Notent fures.

Notabile decimum.

DEcimo nota ibi , nedum in infinitum.&c.quòd nullum immenſum eſt durabile, nullúmque violentum perpetuum.Et ad hoc allegari poteſt hic textus , nouiter ponderando eum.

Nullum violentum perpetuū.

Notabilis 11.Epitome.

1 *Lex poſitiua debet muniri natura legem, & naturali ratione muniri.*

2 *Ratio naturalis tanquam lex poteſt allegari: & ita debet monere iudicem,ſicut lex.3.*

3 *Ratio anima eſt legis.*

4 *Rationem quærere vbi habemus ſenſum, infirmitas eſt intellectus.*

5 *Leges per rationem extenduntur: & ad eam recurrimus quando eſt dubium de legum intellectu 6.*

Item per eam interpretamur ſcripturas.7.

8 *Conſcientia remordet quando aliquid fit contra rationem naturalem.*

9 *Bartoli conſuetudo.*

11 *Ratio legis optimus clypeus.*

12 *Homines intellectu vigētes alios regere debēt.*

13 *Princeps ligatur ratione, licet non legibus.*

14 *Francigenæ legum rationes ſeruant.*

16 *Ratione non vtens dicitur temerarius, & boni viri arbitrio carere.*

17 *Lex irrationabilis non dicitur lex.*

18 *Aduocatus alleget rationem naturalem.*

19 *Ratio legis non cēſetur correcta lege correcta.*

Notable vndecimum.

1 VNdecimo nota ibi, Cùm ſcimus eſſe naturæ congruū, &c. iuncta gloſſ. quòd lex poſitiua debet imitari legem naturæ, & ratione naturali muniri l.cùm ratio ff. de bonis damnato. l. ſecundum naturam. de regulis iuris. & l. iure naturæ. illo tit.l.nam hoc natura.de condi.indebi.

De ratione hic multa.

l.in reb

l. in rebus. §. poſſunt commoda. l. ſcire. §. ſufficit. ff. de excuſatio. tuto.

2 Et tanquam lex poteſt ratio naturalis allegari. cap. ratio (& ibi nota. & dixi) de præben. gloſſ. in c. conſuetudo. prima diſtin. gloſ. in cap. cum ex eo. in ver. rationis. de electio. lib. 6. Panor. & Deci. in cap. 2. requiris. de appella. intellige lege deficiente: quia dum habemus legem, non tenemur allegare rationem. Bald. conſil. 473. circa colum. 1. in 5. volu. glo. in cap. conſuetudo. prima diſtinct. Barba. in Clem. 1. de elect. l. ſcire. §. ſufficit. ibi, ex ipſa naturali iuſtitia. ff. de excuſa. tutor.

3 Et ratio ita debet mouere iudicem ad iudicandum, ſicut lex. Andre. de Iſernia, in procœmio feudorum. colum. vlti. Plus dicens, legem eſſe quod in ratione conſiſtit: quia extirpandum eſt quod ratione caret. c. corepiſcopi. 68. diſtin. Iaſ. in l. illam. col. 3. verſi. limita. C de collatio.

Imò plus attenditur, quàm verba legis: quia ratio eſt legis anima, & verbum eſt ſicut corpus: & ideo magis debet attendi intellectus, quàm vocabulum. Bald. in l. ſi quis ſeruo. col. vlti. C. de fur. & in tract. ſtatuto. in ver. ratio. in ſecunda quæſt. Barba. conſi. 9. vbi Chriſtus. col. 3. in 3. volu. Corne. conſi. 15. ex quo dictus. col. 3. volu. 1. & Curti. conſi. 45. ſtatuto. in nu. 22. & conſil. 81. rectè. colum. 2. Deci. conſi. 227. in caſu. num. 7. & conſi. 372. viſis. num. 6. & Iaſ. in l. de quibus. ff. de legib. col. 1. & l. qui quadringenta. num. 2. ff. ad Trebel.

4 Et quærere rationem vbi habemus ſenſum, eſt infirmitas intellectus: vt teſtatur Auerrois, quem refert Bald. in conſi. 364. quia quæſtio. in 3. volu. & Barba. conſi. 7. col. 3. in 2. volu. Iaſ. in l. cum filioſa. num. 56. ff. de lega. 1.

5 Et per rationem naturalem extenduntur leges, ſicut pellis. Barba. conſi. 54. illud. col. 10. num. 16. Item aliquando reſtringuntur eadem ratione. Iaſ. conſi. 23. octo dubia. in princ. in 3. volu.

6 Et quando eſt dubium de intellectu legis, recurrimus ad rationem naturalem. Barba. in additi. ad Bal. in §. porrò. colum. 1. quæ fuit prima cauſſa benefi. amittend.

7 Et per eam interpretamur ſcripturas Barba. in l. cùm acutiſsimi. col. 13. & col. 71. C. de fideicom. per tex. in l. 1. §. veteres. ff. de acquiren. poſſeſ.

8 Et conſcientia remordet, quando aliquid fit contra rationem naturalem. gloſſ. magna circa medium. in l. in hac. ff de tritica. Dec. in c. 2. requiris in 3. nota. de appel. Bal. in c. bonæ. primo. colum. penul. de poſtula. præla. ratio nunquam conſentit peccato licet interdum non reſiſtat. archid. in c. ſed penſandum. 6. diſt. Bald. in proœ. Decretal. in verbo rex pacificus. nu. 24.

9 Ideò Bart. quando volebat conſulere ſuper aliquo caſu, conſulebat mercatores, ruſticos, & alios viros naturales, ſecundum caſus exigentiam. & hoc fecit opinionibus ſuis, multum honoris. Baldus in cap. 1. col. 4. de ſucceſſ. feud. Iacobi. in l. vna. §. in primo. C. de caduc. tollen. dom. Boer. in §. 14. de conſuetu. feud. & cenſua. in conſuc. Biturig. *Not. de Bartol.*

10 Item litera occidit, ſpiritus autem & ratio viuificat. Bald. in l. commiſſoriæ. C. de pact. inter empt. & vend.

11 Et ratio eſt optimus legis clypeus. Bald. in l. 1. §. in primo. colú. 1. C. de cadu. tollen. & Cice. libro 1. de legib. col. 3 inquit, Quid eſt autem, non dicã in homine, ſed in omni cœlo, atque terra, ratione diuinius? & nihil eſt ratione melius: éſtque prima homini cum Deo rationis ſocietas.

12 Et Ariſtotel. libro 1. Politic. ſic ait, Homines ratione & intellectu vigentes, naturaliter domini ſunt, & aliorum rectores. *Homines intellectu vigentes alios regere debent. Princeps ligatur ratiõe, licet non legib.*

13 Et licet princeps ſit legibus ſolutus. l. princeps. ff de legib. tamen ligatur dictamine rationis. ſecundum Bal. ibi, & ſuprà dixi in 3. nota. Quia eſt animal rationale, & licet ſit dominus legum, non tamen rationum & morum, Decius in capitulo primo, numero 15. colum. 6. verſicu. 2. quod dictum eſt de conſtitu.

14 Etſi Francigenæ leges non allegent, tamen rationes legum ſeruant: non quòd lex hoc dicat, vel quia Imperator hoc ſtatuit: ſed quia ratio ſic vult, à qua nemo poteſt ſubduci. Baldus in l. nemo. C. de ſententiis & interlocu. omni. iudic. Iaſon in l. illam. col. 3. de colla. dixi in repe. l. quod iuſsit. ff. de re iudic. in præfa. nu. 60. *Francigenæ legũ rationes ſeruant.*

15 Ex quo quiſque magis ratione vtitur, eo maioris authoritatis eius verba eſſe videntur. §. 1. 20. diſt. In hoc maximè laudantur Pariſienſes, prout omnibus patet. *Laudes Pariſien.*

16 Qui non vult vti ratione, dicitur temerarius, & boni viri arbitrio carere. Baldus in l. ſolam. in fin. C. de teſtib. imò ratione carens, beſtia, & non homo nuncupatur. gloſ. in authen. de monach. colla. prima, in verb. dicentem. in princ. & tex. iuncta gloſ. 1. in c. ſi homo. 27. q. 1. *Ratione non vtẽs, eſt beſtia.*

17 Et lex irrationabilis, ſeu conſuetudo, & peccati nutritiua, perdit nomen ſuum, & peſtis dicitur, capitulo ad noſtram. & ibi Felin. col. 2. de probatio.

18 Et ideo debet quilibet aduocatus allegare rationem naturalem: quia leges facilius ſoluuntur, quàm rationes viuæ, quas natura declinare non poteſt. Baldus in diſpu. incipien. accuſatus. de vi. columna ſexta, verſiculo quinto, ſic & ſicut homo ex anima, & corpore conſiſtit, ita lex ex ratione, & verbis. Socinus conſilio trigeſimoquinto, circa prædictam, columna 2. in primo volu. *Nota aduocata.*

19 Notandum eſt, quòd correcta lege, non

I 2 cenſetur

Lege correcta, non corrigitur ratio.

cenſetur correcta eius ratio. gloſſ.in l.cùm tale.§.falſam cauſam.ff. de conditio. & demonſtra.l.1.in ver.prouidentia.de legit.tuto.& gloſſ.in cap.nouit.in verb.quicunq;. de indic.Deci.in capitulo 1. colum.5.verſi. 3.concluſio. gloſſ.de conſtitut. Et habetur ac ſi expreſſa verbis eſſet.l.ſi venditor. in verſic.hoc videtur exceptum. ff.de religio. & ſumpti.funer. ſecus econtrà.gloſ.ſingu. in l.prima.in verbo, prouidẽtia.ff.de legit. tuto.quam ſingu.dicit Iaſ.in l.quod dictũ. in primo notab.ff.de pact.& Geral.de Barberano,in repetit.l.ſi pater.numero 145.& 298. C.de inſtito. & ſubſtitu.ſub conditio. fac. hæc ratio dictare de ratione coegit.

Notabile duodecimum.

DVodecimo nota, quòd pœnæ ſunt à iure taxatæ: & vſque ad quam ſummam, dicetur Deo auſpicante in gloſſa, in verbo proferuntur. & de legalibus, & de conuentionalibus.

Notabile decimũtertiũ.

DEcimotertio nota: ibi, & hoc non ſolùm: quòd id quod intereſt conſiſtit tam in lucro, quàm in damno: & ſic & lucrum & damnum, poteſt peti: de quo latè dicetur in gl.vlti. vbi trado regulam cum limitationibus.

Notabilis 14. Epitome.

1 *Lex omnibus impoſita.*
2 *Legi ſubditus dupliciter quis dicitur.3.*
3 *Lex comprehendit etiam ſubditos priuilegiatos.*

Lex omnibus imponitur.

1 DEcimoquarto ibi: & ſit omnibus, nota quòd lex imponitur omnibus, & omnes ligat.l. leges vt generales. C. de legib. intellige omnes ſubditos. gloſſ. in capitulo primo, de conſtitu. Bartolus in extrauagan.ad repri.in verb. totius orbis. quomodo in leſæ maieſta. crimi.proced.

Dupliciter quis dicitur ſubditus.

2 Notandum eſt, quòd quis dupliciter dicitur legi ſubditus: primò, ſicut regulatum regulæ: & hoc modo omnes qui ſubduntur poteſtati, ſubiiciuntur legi: quam facit poteſtas. Secundo dicitur ſubditus, ſicut coactus cogenti: & hoc modo virtutibus præditi homines non ſubiiciuntur legi: ſed ſoli mali. Felinus in dicto capitulo primo, numero vigeſimoquinto, columna octaua, de conſtitutio. & dixi latè in præfa.ad ordina.regias.

Fac benè, & nõ timebis principem.

Quia communiter dicitur: Fac benè, & non timebis iudicem.ad Rom.13. capitulo, l.2. de agend. in reb. libro duodecimo, & ibi patruus meus.Roma.ſingula.671.quid aliud, & lex non eſt impoſita iuſto, dicit Paul.Comprehẽdit tamen ſubditos, etiam priuilegiatos.l. in fraudem.§.finali, & ibi Baldus, ff.de teſtamen. mili. Dec.in regula prima, numero nono, ff.de regulis iuris, & conſilio quinto: in cauſſa dominæ. vide Felin.in d. capitulo primo, vbi ponit decem limitationes ad hanc regulam.

Notabilis vltimi Epito.

1 *Leges & regis ordinationes debent recitari & publicari etiam diebus feſtiuis.2.*
3 *Lex ante publicationem non ligat.*
4 *Allegatio ignorantiæ non admittitur poſt duos menſes legis facta publicatione: fallit ſi ignorantiam allegans fuerit infirmus, aut abſens tempore publicationis.*
5 *Publicans ordinationes mandatum ſpeciale habere debet.*
6 *Publicatio quæ attendatur.*
7 *Publicatio quando dicatur facta.8.9.*
10 *Publicatio legum & ordinationum vbi fieri debeat.*
11 *Notarius debet recitare teſtamentum, vel contractum partibus perfectum: aliàs non valet.*
13 *Teſtium depoſitio eis legenda, & recitanda: quare.*

Notabile vltimum.

1 VLtimo not.ibi, recitatio: quòd poſt legem promulgatam, requiritur eius recitatio, ſiue publicatio: vt habetur in prima conſtitu. C.in fi. & in capitulo cùm infirmitas.de pœniten.& remiſsionib. cap. primo, de loca.l.litibus. in fin.C. de agrico. & cenſi. libro vndecimo. Probatur Geneſ. 41.cap.in Pharaone, qui publicari fecit Ioſeph, eſſe toti Aegypto præpoſitum. & Exod. 24. vbi Moſes populo narrauit leges domini datas populo.

Leges et regie ordinationes debent recitari, et publicari etiam diebus feſtiuis.

2 Et poteſt fieri hæc publicatio diebus etiã feſtiuis.§.finali, de Iuſtinia.C.confir. & ibi gloſſ.

3 Et ante hanc recitationem lex non ligat, ſeu conſtitutio. in authentic. vt factæ no. conſtitut.collation.5. Ioannes Andr. in fine Sexti, in gl.vlti.in data.licet non fiat.

4 Sed poſt duos menſes non admittitur allegatio ignorantiæ, facta publicatione: niſi fuerit infirmus, aut abſens tempore publicationis, is qui ignorantiam cõſtitutionis deducit. Angel.in d.authen.vt fact.no.conſtitu.docto.in d.capitulo ſecundo, & fina. de conſtitu.

5 Nota tamen, quòd publicatio debet fieri authoritate conditoris: & is qui recitat & publicat,

publicat,debet habere mandatum ſpeciale: de quo oportet conſtare: aliàs etiam poſt publicationem nō ligaret: quia paria ſunt non eſſe,& non legitimè.l.quotiens. ff qui ſatiſda.cogant.Bald.in c.2.colum.ſecunda, de conſtitu.

6 Quæro quæ publicatio attendatur:ſi fuerit facta in curia Pariſienſi, Tholoſę,& alibi? Reſpondeo, publicationem factam in curia eſſe attendendam: ſecundum Cardi. in proœ Clem.in fine. quod facit ad intellectum concordatorum.§. in primo menſe poſt præſentium acceptationem,& earundem publicationem. de colla.vbi beneficia vacantia in primo menſe, poſt publicationem debent conferri graduatis:ſed concordata fuerunt publicata in ſuppræma Pariſień.curia in menſe Martio,Tholoſæ & alibi in aliis menſibus; ideo attendetur publicatio prima in curia ſuprema: & ita fuit declaratum per regem: vt patet in quibuſdam literis in fine concorda. inſertis. Rubri.de regia facultate primum menſem graduatis nominandi vbi abunde ſcripſi.

Publicatio quando dicatur fieri.

7 Quæro ne procedamus per ignota, quādo dicatur facta publicatio? gloſſ. in Clem. prima, in verb. publicè de ſepultu. quam ſingula.ibi dicunt Cardi.& Rauen. Panormi. & Barba. in cap. ſi quis contra. de foro competen. dicit publicatum, quando fit coram multitudine populi: vt in publica miſſa,vel ſermonibus, vel nundinis, vel alio actu per populum frequentato. gloſ.ſolennis in clemen. cauſſam. in verbo.ſolenniter. de electi. vide textum in cap. omnis vtriuſque ſexus. in verb. in eccleſiis publicetur.de pœni.& remiſsio.

Elucidatur regula cancellariæ.

8 Quod facit ad intellectum regulę cancella.34.quæ vult quòd ſi beneficia in curia reſignata non fuerint ibi publicata intra ſex menſes,vel extra curiam reſignata intra menſem, & in loco beneficij: quòd ſi poſſeſsio non fuerit per eum, cui collatio facta fuerit petita,ſi reſignans moriatur, beneficium dicit vacare per mortem: & ita collatio facta non tenet: ideo illi regulæ non erit ſatisfactum per adeptionem poſſeſsionis factam corā quatuor teſtibus & notario, prout conſuluit Panor. conſ.99. illud in præſentiarum.in 1.vol.Geminia. conſil. 75.in cauſſa.colū.2.& ſeq.ſequitur Chaſſa. in conſuetu. Burgun.in fin. in verb. *ſoyent publies*.in concluſione, & approbatione concluſio.vide do. Boër.in conſuetu.Burig §.fi.de don.

9 Tamen ex neceſsitate poterit publicatio fieri alibi quàm in loco beneficij,dummodo poſsit deuenire ad notitiam ordinarij: & valebit ac ſi fuiſſet facta in beneficio. Roma. conſilio 433. quo ad primum. Feli. in capitulo cùm accepta, ſeptima limitatione,de reſcriptis, citat Albert Brunus in tractatu de for.& ſolennita.actus rubri.de potentia,& effectu. for.33.limitatione abūde. ſcripſi in gloſſa ad dictam regul.cancel.34.

Vbi debeat fieri ordinat. publicatio.

10 Notandum eſt etiā, quòd hæc publicatio debet fieri in locis conſuetis, & principalibus ciuitatis, & quadriuiis, & voce tubæ, vt de conſuetudine fit. Federicus de Senis: conſilio 211. ſuper themate, verſiculo ex præmiſsis. Felinus in capitulo exceptionem,columna penultima,de exceptio. quod facit ad intellectum ordinatio. regiarum,quando dicentur publicatæ, &c.

11 Sic & notarius debet recitare teſtamentum, vel contractum partibus perfectum: alioquin non valebit: gloſſa ſingularis in l. fideicommiſſa. §. primo, ff. de legatis 1. ſequitur Guido Papæ,conſilio 334 non valuit.Benedictus in repetitio.capituli Raynutius,in verbo in extremis, numero 40. de teſta. vbi hoc limitat in teſtamento ad pias cauſſas.per text.ſingul.in l. Lucius. ff. de teſtamen.milit.qui licet loquatur in milite, vt eius teſtamentum ſine recitatione valeat, idem tamen in teſtamento ad pias cauſſas: & illum text. ad hoc dicit ſingul. Roma.in repetitio.authent.ſimiliter, colū. 20 C ad legem Falcid. & Barbat. in conſil. 42.columna quarta, in quarto volumine. Rauen.in capitulo ſecundo, de fide inſtru. ac Bauer.in §.primo,columna 27.& ſeq.de teſta.in Inſtit.

12 Item iudex ſententiam recitare debet.l. 1.C.de ſenten.ex libello recitand.

Depoſitio teſtium legi debet.

13 Item poſtquam teſtes depoſuerunt, debent iterum eis legi dicta eorum, vt per lectionem compleantur:& error, ſi quis ſit in ſcribendo,remoueatur. Baldus in l.finali. C.plus vale.quod agi. Felinus in capitulo per tuas. in fine.de teſtib. dixi in repe.l. quod iuſsit,in ſecundo nota. 7.differen.inter interlocutoriam, & diffinitiuam. ff. de re iudic. & ſic eſt finis notabilium huiuſce legis. Tranſeo ad gl.

Gloſſ.prout, Epitome.

1 *Imperatori.quomodo omnia ſunt poſſibilia, remiſſinè.*
2 *Impoſſibilitas multiplex.cum.nn.ſeq.*
Impoſſibilia quæ ſub certa doctrina comprehendi non poſſunt.
3 *Impoſſibilia propter ſui infinitatem.*
4 *Impoſſibilia propter rei confuſionem.*
5 *Impoſſibilitas propter facti examinationem.*
6 *Intellectus l.quatenus.ff de reg.iur.*
7 *Intereſſe quod ſecundum primam gloſ. diffinitionem.*
8 *Rei appellatio generalis.*
Res non plenè reſtitui dicitur, niſi reſtituatur & fructus,& omnis conditio rei.
9 *Lucrum ceſſans quod potuit fieri ceſſante impedimento non rei augmentum.*
10 *Alciati definitio intereſſe ſingularis reprehenditur.*
Intereſſe interdum excedit pretium rei.
11 *Pretium aliud,& aliud intereſſe.*

Intereſſe quid ſecundum ſecundam gloſ. definitionem.

12 *Damnum ineſtimabile quid.*

13 *Definitio ſecunda gloſ. impugnatur. Suſtinetur autem nu. 14. 15. 16. 17. & ſeq.*

16 *Facti appellatione continetur non factum.*

17 *Pœna differt ab eo quod intereſt.*

19 *Dictio quaſi impropriet atem notat.*

20 *Damnum pati dicitur qui priuatur commodo.*

21 *Intereſſe quid ſecundum Iacob. de Aret. Innoc. & Bart.*

22 *Concordia Decij.*

23 *Intereſſe quid ſecundum authorem, & definitionis explicatio.*

24 *Intereſſe dupliciter conſideratur, & numero 25.*

Gloſſa, prout.

OCtauo reſtant gloſſ. declarandæ: & quia omnis inſtitutio debet à diffinitiõe proficiſci: vt dicit Cicero libro officiorum 1. & facit text. in l. 1. ff. de iuſtitia & iur. Baldus in proœ. feudo. & dixi in arbo. except. in princip. & de intereſſe loquimur, eius tamen diffinitionem ignoramus. dicit gloſſ. de notorio. in cap. manifeſta. 2. quæſt. prima. Igitur cum gloſſ. in verb. prout, ponat duas definitiones, eam declaro prius: & ea expedita primam explanabo. gloſſ. ergo. 3. in tres poteſt ſcindi partes. In prima remouet contrarium. In ſecunda reſpondet quæſtioni. In tertia duas diffinitiones tradit. Secunda ibi, nec meta. Tertia ibi, dicere tamen potes.

Gloſ. prout poſſibile.

1 Oppono: Imperatori ſunt omnia poſsibilia, vt 3. nota. dixi. ergo hic malè dicitur, prout poſsibile. gloſſ. reſpondet: quia plenè definiri non poteſt. l. omnis definitio. ff. de regul. iur. ideo ponit, prout poſsibile eſt. Sed iſta non fuit mens Imperatoris ſecundum Deci. Ideo dic: vt dixi in 3. notab. ſuprà non repeto.

Multiplex impoſsibilitas.

2 Nota tamen, quòd quædam ſunt impoſſibilia, quæ ſub certa forma, vel doctrina comprehendi non poſſunt, propter hominum infidelitatẽ, vel perſonarum varietatem: vt quanta fides ſit teſtibus adhibẽda: ideo lex arbitrio iudicantis reliquit. l. 3. §. ideoque. verſicul. tu magis ſcire potes. ff. de teſtib. Azo in ſumma. C. de verbo. ſignific. col. 2. Bal. in l. teſtium. C. de teſtib.

3 Alia ſunt impoſsibilia, propter ſui infinitatem: vt in delictis extraordinariis, quæ infinita ſunt: in quibus non poteſt certa pœna ſtatui: ſed arbitrio iudicis relinquuntur. l. 1. & per totum. ff. de extraord. criml. l. 1. de effracto. Bonifa. de Vital. in tracta. de male fi. in rub. de extraor. crimi.

4 Quædam eſt impoſsibilitas propter rei cõfuſionem: vt an mora facta intelligatur: vide l. mora. ff. de vſur. doct. in l. quod te. ff. ſi cer. peta.

5 Alia eſt impoſsibilitas propter facti examinationem: nam certa regula ſuper factis non poteſt dari, cùm peritiſsimos fallant. l. 2. ff. de iur. & fact. ignoran. & iuſta in eis cadit ignorantia. l. fina. ff. pro ſuo. cùm ſint incerta. l. vbi. §. qui id quod. ff. de verbor. oblig. ita & hic: vt notat Socin. & impoſsibile eſt, cuius contrarium neceſſarium eſt. Baldus in l. prima. ff. de conſtitut. princip. Ideo in ſecunda parte dicit gloſ. quòd non poteſt certa in intereſſe meta ſtatui. l. quatenus. ff. de reg. iur.

Declaratur lex quatenus.

6 Nam impoſsibile eſt taxare intereſſe cuiuſlibet: vt tantùm pro ſuo intereſſe, & non plus in quolibet caſu poſsit petere: ſed in facto conſiſtit, ſcilicet ſecundum quod patietur, & in quantum: igitur in caſibus certis taxatur generaliter, vt non poſsit excedere duplũ: vt hic. in incertis non taxatur. Et ideo ſcribit pulcher text. in l. ſi procurator. ff. rem ratã haberi: ibi agi poteſt prout interſit agentis, in eo quod litigat, quod conſumit, quod aduocat, quod damnatus ſoluit, ecce igitur quod intereſſe non taxatur à lege, ſed petitur prout agẽtis intereſt.

Prima gl. diffinitio.

7 In tertia parte gloſ. ponit definitionem: videlicet, Intereſſe eſt ſingulare rei preciũ. probatur in l. fina. ff. de prætor. ſtipula. & l. hæc verba, quanti. de verbo. ſignifica. hanc definitionem communiter reprobant doctores primo, quia ſingula non comprehendit membra definiti: videlicet intereſſe conuentum, & commune: ergo non valet. l. prima. §. dolum. ff. de dolo. licet quidam reſpondeant poſſe ſaluari, ſi hanc legem de vnico tantùm intereſſe loqui intelligas: quod infrà diſcutietur, an ſit verum.

Rei appellatio generalis eſt.

8 Secundo, id quod intereſt, & in lucro conſiſtit: vt hac lege patet, in fine: quod hæc definitio non comprehendit. Reſpondet collega poſt alios, etiam lucrum hac definitione comprehendi: cùm rei appellatione & damnum, & lucrum, augmentúmque contineatur, cùm ſit generalis eius appellatio. l. prima. in fine. ff. ſi certum petat. l. ait prætor. §. per hanc. quæ in fraud. creditor. l. rei appellatione. de verborum ſignificatione, quia res non plenè reſtitui dicitur, niſi reſtituantur & fructus, & omnis rei conditio. l. videamus. in ſecund. §. in Fauiana. ff. de vſur. l. fina. in fine, de verborum ſignificatione, l. etiam de ſolutionib. & l. ſi de poſſeſsione. C. vnde vi. Et etiam facta, ſi ſint æſtimabilia, appellatione rei comprehenduntur. gloſſa in l. prima, in fine, ff. ſi certum petatur, & gloſſa in verbo rei, & ibi Baldus, & Porcus. Inſtitu. de obligationibib. quæ ſaluatio mihi non placet: & iura per eum allegata, nil ad rem pertinent: loquũtur enim in fructibus

Diſcedit ab Alciato.

& aliis

& aliis prouenientibus ex ipſa re,quæ poſ
ſunt rei appellatione venire. Secus in lu-
cro, quod potui facere ſi tradidiſſes rem:
vel damnũ, quod patior quia non tradidi-
ſti rem quam mihi debes. Nam aliàs ſeque
retur, quòd dando rem quis daret id quod
intereſt:& ſic tam damnum quàm lucrum,
quod non eſt verum, argument.l.tertię, C.
depoſi. facit l. Iulia. in princi. §. fina.ff.de
rei vendicatio.& l.cæterùm.cum ll.ſequen.
illo titu.Anfied.q.50.fuit legatus. & q.51.
vbi vide:nam bene facit.

9 Item lucrum ceſſans quod potui facere
ceſſante impedimento, non eſt rei augmen
tum:ſed aliud à re:vt hac l.in fine. & argu.
l.ſi idem.C.de codicil.

Item in dic.l.prętor.§.per hanc, veniunt
fructus:quia à lege declaratur, hic non. &
dicto §.in Fauiana.& l. fi. propter verbum
reſtituas. quod plenam habet ſignificatio-
nem:vt ibi dicitur.& l.cùm prætor.in prin
cip.ff.de verborum ſignificatione, vbi ple-
niſsimè ſcripſi.

Item dicta l.etiam loquitur de iure in re,
hic etiam extra rem : videlicet de lucro, &
quod non veniat, probatur in l. prima.§.
non ſolùm.ff.de vi & vi arma.vbi iuriſcon
ſultus non expreſsiſſet vtilitatem venire,
ſi rei appellatione veniret : & hoc ratione
ſuperfluitatis.

Definitio Ale. reprobatur.

10 Item dum collega dicit, quòd intereſſe
eſt ſingulare pretium rei non pręſtitę, cum
ſuo augmento, acceſsionéque, hoc eſt lu-
cri damníque non habita ratione:non va-
let definitio : quia intereſſe venit propter
non factum, vel malè factum, aut malè
datum, vt infrà dicam:& tamen in hac ſua
definitione nihil. Item non comprehendi-
tur intereſſe conuentum, & commune niſi
dicas eſſe deſcriptionem quibus veteres
vtebantur.

Tertiò, id quod intereſt, interdum rei
pretium excedit.l.prima.ff.de actio. empt.
l.in interdicto.de vi & vi arma. Sed reſpon
deo, quòd rei pretium non tantum accipi
tur pro eo quòd deducitur in contractus
principio:ſed & pro damno, & lucro, po-
ſtea ſubſecutis:& ſic cum augmento lucri
& damni habita ratione. Nec placet hæc
reſponſio : vt ſuprà dixi. Nam dũ collega
noſter dicit, æſtimationem rei iunctam
damno & lucro, eſſe intereſſe:certũ eſt quòd
aliud eſt rei æſtimatio, & aliud damni, &
aliud augmentum:vt ſuprà probaui.

11 Quartò, aliud eſt rei precium, aliud in-
tereſſe.l.ſicut. ibi, quo non reſtituto, non
pretij quantitatis, ſed quanti intereſt.&c.
C.de actio.empt.

Quintò, Inæſtimabile intereſſe non ha-
bet pretium. l. libertas. ff. de regulis iuris.
Alia multa argumenta ponit hic Soci. in
rubric.& recentiores, quæ licet videre, ob
id non trãſcribo. Ideò gloſſ. definitionem
ponit alteram, quæ talis eſt : Intereſſe eſt
damnum emergens, & lucrum ceſſans, ex
eo quòd aliquid fieri ceſſatur. Primò quòd
ſit damnum, probatur hic in text. & in ca-
pitulo ſecundo, de fideiuſſorib. cùm mul-
tis aliis.

Secũda gloſ. de definitio.

Damnum inæſtimabile quod ſit.

12 Nota tamen, quòd aliud eſt damnum
inæſtimabile: vt quando quis in re condu-
cta tenet meretrices, vel vſuras exercet: de
quo per Panormita. in ca.propter. de loca.
& Conrad.in tractat.de contract.in quęſt.
87.conclu.quarta, in 3. caſu.l.ædem. C.lo-
ca.& ibi doct.

Item quòd ſit lucrum, probatur hic, &
in l.tertia. §.fina.ff. de eo quod certo loco.
l.ſi commiſſa.ff.rem rat.haber. & latius di-
co.in gloſſ. vltim.

Item emergens, probatur in l.de ætate.§.
ex cauſſa. ff.de interroga.actio.l. final.ibi
aliæ dubitationes emergebant.C.de anna.
exception. Poſtea dicitur ex eo quòd ali-
quid fieri ceſſatur : vt quia debuit tradere,
& non tradidit.l.ſi ſterilis.§.cùm per vendi
torẽ.ff.de actio.empt.&infrà in mea noua
definitione latius declaro. hanc gloſſ.defi-
nitionem ſequuntur Bald. & Salic.& Dec.
hic. & in hoc Accurſ. eſt creditum : ſecun-
dum collegam, in ca.quod lex.& Ambroſ.
de Vignate, in repeti.ca.ſalubriter. numer.
246.verſicul. quæro igitur in primis.de v-
ſur.Petr.de Ferra. in ſua Pract. in for.libel.
in actio.real.in gloſſ.& in florenis.Anchara.
& Cardina.in ca.ſacro.de ſenten.excom
munica. Pirrus, in l.quatenus. ff.de regul.
iur.Bald.conſil.169.locata.libr.tertio. Ale-
xãder conſilio 168.requiſitus, in tertio vo
lumine,& conſilio vigeſimo in quinto vo
lumine.

Definitio gloſ. impugnatur.

13 Contra hanc definitionem inſurrexit Ia-
cob.de Arenis. Primò in eo quòd dicitur,
damnum.quia ſi quis petat damnum:tan-
tum damni, quantum voluerit, habebit.
Nam ei dicetur, Damnum vis, damnum
habe, ſicuti Craſſo Ro.dictum extitit: Au-
rum ſitiſti, aurum bibe. Ergo abſurdum eſt
quòd quis petat ſibi damnum: quod ſatis
nobis cõtingit ſine petitione:& ſicuti fun-
di æſtimatio, non eſt fundus: ita nec dam-
ni æſtimatio eſt damnum.l.ſi ita fideiuſſo-
rem.ff.de fideiuſſor.ſicut aliud eſt factum,
aliud eius æſtimatio. l.ſi quis ab alio.§.fi-
na. ff. de re iudicat. ita aliud eſt damnum,
aliud damni æſtimatio.

Secundò, dum dicitur, lucrum: quia in
certis tantum caſibus venit: ergo non de-
bet fieri regula : nec in definitione poni.
gloſſ.in regul.prima.ff.de regu.iur.gloſſ. in
Rubric.illo titulo, lib.6.

Tertiò videtur damnum ceſſans, & lu-
crum emergens : vt ſi hoſtis, vel alius dat
mihi damnum in fundo meo: intereſt mea
damnum non eſſe datum : & ſic ceſſare: vt
Inſtit.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.§.fi.&
l.2.ff.eo.tit.Item legatum eſt tibi relictum,
dicitur lucrum emergens:quia intereſt tua

I 4 habere

habere.l.ſi fideiuſſor. & l.ſi creditori. ff. de legatis primo.& l.ſi cui fundus. de legat.2. ergo definitio non eſt bona.

Quartò quandoque quis petit damnũ tantum, aut lucrum: & tamen in definitione ponitur copulatiua, &, de cuius natura requiritur vtrunque eſſe verum.l. ſi hæredi plures.ff.de conditio.inſtitu.gloſſ. & ibi plenè doct.in ca 2.de reſcript.

Quintò ponitur in definitione, in eo quòd aliquid fieri ceſſatur, ſed non comprehendit id quod ex facto prouenit, quod fieri non debuit: vt ſi venditor rem vitioſam aut alienam tradiderit.l. tenetur.§. ſed ſi vas. ff. de actio. empt. & l. Iulianus, ibidem.vel ſi commiſerit quis vim vel furtum.l.in interdicto.ff.de vi & vi arma.l.inficiando.§.primo,de furt.

Item non comprehendit iniuriam, in qua non petitur lucrum nec damnum: ſed bene quis petit id quod intereſt. §.pœna autem.Inſtitu.de iniur.

Item non eſt deminutio patrimonij intereſſe, quia nunquam in patrimonio fuit: & tamen damnum à deminutione patrimonij, & ab ademptione dictum eſt l. 3. ff. de damno infect.

14 Vltimò non comprehendit intereſſe inæſtimabile: ſecundum Bar.hic. & ſic definitio gloſſ. impugnatur. Poſſet tamen ſuſtineri reſpondẽdo ad cõtraria: Primò, quòd non ſit damnum: quia Accurſ. loquutus eſt ſecundum vſum communem loquendi: quo dicitur: Reſtituas mihi damnum.

Suſtinetur gloſ. 2. definitio, & fundamentis reſponditur.

15 Vel emendes damnum, quod intuliſti. & procederet petitio Bald. in ca. ſecundo, de ordin.cognitio.nota.in ca.in noſtra.de iniur. quia communis vſus debet attendi. l. Labeo. ff.de ſupellect.lega.Alexã.& alij.in Rub.ff.de noui operis nunciatio. Felin. in procemio Decreta.

Vel intellige, intereſſe eſt damnum: id eſt æſtimatio damni.l. ſi ſeruum. iuncta l. ait lex.ff.ad legem Aquiliam.l.damni. in tertio, §. cùm parietem. de damno infect.l. poſt venditionem. de aqua pluuia. & l. ſi tertius.§ primo.illo titu.& hoc text. & l. in hoc iudicio.ff.de ſeruo corrupt. nec petit quis damnum: ſed damni æſtimationem, ſeu reſtaurationẽ, vel reparationem. quod facit contra quoſdam dicẽtes intereſſe non eſſe æſtimationem damni. nempè hoc plenè probat l.ſi ſeruum, ibi, damnum conſequimur. iuncta l.ait lex.ibi, æſtimationem habet damni, & per totum illum titulum, ad legem Aquil. vbi patet damni æſtimationem vocari vtilitatem, ſeu id quod intereſt, vt ſuperius fuſius probaui.

16 Non obſtat ſecundum, quòd lucrum in quibuſdam caſibus tantum veniat, quia imò regulariter: ſecundum vnam opinionem, & potiorem, & communiorem, vt dicam in gloſſ.vltim. & etiam fac eſſe: tamen non eſt inconueniens vt caſus etiam ſingulares cõprehendat definitio: quia quæ dubitationis tollendæ cauſa inſeruntur, ius commune non lædunt. l. quæ dubitationis.ff.de regu.iur.

Non obſtat copulatiua, & lucrũ ceſſans, quia ponitur pro disiuncta, prout in l. ſæpè. vbi ſcripſi abundè. ff. de verborum ſignificatio.gloſſ.in l.qui Romæ.§. Flauius. ff.de verbor.obligatio.l. ſecunda. C. de exhibend.reis.vel intereſſe petitur tam ratione damni, quàm lucri generaliter: licet non in vno caſu.

Minùſque obſtat quòd quandoque ſit quod fieri non debet: quia appellatione facti, & non factum continetur.l.qui non facit.ff.de reg.iur.l.ſi mora.ſolu.mat.l ſi quis ſepulchrum.§.funus.de reli.& ſumpt.fun. l.id quod noſtrum eſt.& ibi Deci.de regul. iur.Corne.cõſ.99.dominus.in 1.vol.Bar.& alij,in l.4 § Cato.ff.de verbor obliga.

Non factum continetur facti appellatione.

17 Prætereà non obſtat, quod iniuriam paſſus non petat damnum: nam fas eſſet: nec etiam petit intereſſe, ſed pœnam. Bar.in l. iniuriarum actio.ff de iniur.nota in § pœna.& §.in ſumma.Inſtitut.de iniur.quę ab eo quod intereſt differt, cùm certa ſit, aut de facili certificanda, arbitrio iudicis cui committitur.l.prima.ff.de extraor. gloſſ.in l. ſanctio legum.ff.de pœnis.gloſſ.in l. nemo martyres.C.de ſacroſanct.eccle.Iaſon in l. iubere cauere, colum. ſexta, ff.de iuriſdict. omnium iudic.& l.ſi non dubium.colum.ſecunda.C.de legib. Alexand.conſi.111.ponderatis.in primo volumin. probat l.ſecunda.§.emancipatus.ff.de collat.bonor.text. & ibi gloſ.& docto.in l.1.§.fiu.ff.de eo per quem factum erit.

18 Non obſtat agument. conuerſorium: quia ex capitum incurſione tollitur, ſecundum collegam hic, in ca. quod lex habet. quia ſi hoſtis aut alius dedit mihi damnum, iam eſt damnum emergens: & ita in dicta l. ſecunda. ſic in legato mihi relicto quod non ſum conſequutus, ceſſat mihi lucrum: & ſic non obſtat. vide text. in l.qui quadringenta. ff.ad legem Falcid. vel conſidera reſpectu vnius & alterius, ſicut dicitur in ca. cùm renunciatur improbitati, ſtatim adiciſcitur virtus &c.32. quæſtion. primo not. Floren. in quarta parte ſummæ.rubr.de effect.grat.operant.ca.ſexto.§. 4 in fine.

De argumento conuerſorio.

19 Item reſpondeo, quòd non ſit diminutio patrimonij: quia in dicta l. tertia ponitur dictio, quaſi, quæ impropietatem notat. l. ait prætor. §. primo. ff. ex quibus cauſ.maior.l.in facto. ff.de condition, b.& demonſtrationib. Felinus & alij in ca. grarum.colum.vltima, de elfie.delega. gloſſ. in ca.cùm eccleſia. in verb. quaſi. de cauſâ poſſeſsio.Dec.in c.cùm dilecta. 6.nota. de confirma. vtil.etiam quandoq; largè dicitur intereſſe eius, cuius patrimonium non fuit diminutũ, ſi quam iniuriã acceperit.l.

De dictione, quaſi.

his ta-

hi tamen.ff.de accuſatio.l.t. cum ſequent. de libera.cau. vel.ſi alio modo negotium ad eum pertinet.

Non obſtat vltimum, quia hæc cõſtitutio non loquitur de intereſſe inæſtimabili, cùm non comprehenditur quid ad nos. ſecundum Moder.hic.

Moder. reprehenduntur.

20 Oppo.Moder.quia hæc lex taxat ad duplum, & ſic vltra damnum: ergo intereſſe non eſt damnum. Reſpond.quando quis priuatur commodo, dicitur ſecundum eos pati damnum.l.ſecunda, §. damnum.ff.de de damno infect. ſicut qui implet voluntatem, dicitur lucrari.l.fina.ff. de vſu & habit. non erit §.primo, de iureiurand.gloſſ. vltim.in l.penult.de condictio. cauſſa data. ita qui non implet, dicitur pati incommodum:& ſic damnum.Nõ placet mihi: quia (ſecundum eos) omne intereſſe conſiſteret in damno, & nullum in lucro: cùm omnis (ſecundum eos) qui non implet voluntatem, & ſic qui non lucratur, dicitur pati damnum: quod eſt contra iſtum textum, & in l.tertia, §.fina.ff.de eo quod cert.loco. Itẽ lõgè aliud eſt pati damnũ, & lucrũ non facere.l.Proculus.ff.de damno infect. l.fin. C. de codicil. niſi iam lucrũ ſit radicatum. Iaſon in dicta l. fina. & dicto §. damnum. etiam loquitur in publico, ſecundum gloſ. in dicta l. Proculus: ideò non obſtat: quia Imperator vidẽs partium petitiones in infinitum produci, taxauit in caſibus certis ad duplum: nã etiam ſi vltra duplum damnum fuerit datum, vltrà non habebit, ſi tantum non fuit paſſus, intereſſe tantum habebit: vt dixi ſuprà in 6.nota.

Item hoc intereſſe, ſcilicet explendi voluntatem, nihil operatur. Barba.conſi.74. colum.quinta, in tertio volu.cuius eſt initium, omnia quæcunque.& ſic poteſt ſuſtineri gloſſ.diffinitio.

Iacobi de are. no definitio.

21 Alia eſt Iacobi de Are. definitio, hic per Bar.relata: quæ talis eſt: Intereſſe eſt æſtimatio dãni emergentis, & lucri ceſſantis ex eo quòd non fit quod fieri debet: vel fit, quod non debet fieri: vel non datur, quod dari debet: vel datur, quod dari non debet: & ſic referũt Petr.Cin.& Alber.hic.Pet.de Ferra.in forma lib.in actione reali.in verb.& in florenis. & Moder. in ſuo tractat. de eo quod intereſt.c.tertio.fol.duodecimo.proſequere hanc definitionem: vt hic per Bartol. & alios dicentes eſſe magis verbalem, quàm effectualem.

Innocen. defini tio.

Alia eſt Innocen. in ca. ſacro. de ſentent. excommunica. quam ſequitur Specu.in titu.de fructi.& intereſſe. §.intereſſe. quæ eſt talis: Intereſſe eſt æſtimatio in pecunia numerata: quæ ſuccedit in locum cuiuſque rei, ſi non detur vt debet: vel facti, ſi non fit vt debet. ſequitur dom. & concinus domi. Boer.in regula mora.de regu.iur.lib.ſexto. in additio.ad Dyn.non videtur tamẽ comprehẽdere ſingula membra definiti: vt infrà latius patebit. Item innuit quod intereſſe conſiſtat in obligationibus dandi. quod regulariter non eſt verum. l. ſtipulationes non diuiduntur.& ibi not.ff.de verbor.obligat.& dico infrà, in gloſſ. in verb. & in aliis.

Bar.definitio.

Alia eſt definitio Bar. quam videbimus in gloſſ. prima, expediendo quotuplex ſit id quod intereſt, ſiue intereſſe. Alia eſt Bal. in conſi.343.examinanda, in fine in primo volumin. videlicet, eſt reſtauratio damni emergentis, & ſuppletio lucri ceſſantis.

22 Sed pro concordia opinionum, dicit Deci.hic, intereſſe duobus modis eſſe conſiderandum. Primò prout petitur: & non eſt damnum, ſed damni æſtimatio: & loquuntur iura allegata pro illa parte.

Concordia Decij.

Aut cõſideratur in quidditate, ſiue in eſſentia: & tũc eſt damnũ: & ſic intelligi debet glo.& iura pro illa parte adducta. hanc opinion. ponit Ioan.And.in addit.ad Specul.in titu.de fructib. & intereſſe. §. ſequitur in glo. magna, circa finem. per hanc tamen conſiderationem non eſt plenè ſatisfactum: vt infrà patebit. Ideò dicunt moder. in ca.3.in fine, in tractat. de eo quod intereſt. quòd omnes hæ definitiones in verbis tantum differunt, eundem tamen ſenſum habent: quia omnes voluerunt definire id quod intereſt, quod æſtimari petique poteſt, propriè & ſtrictè ſumptum. Quid ego homuncio poſt tantos patres dicam? tacere lõgè melius fore reor, quàm in hoc vaſto pelago quicquã depromere. Sed quia deus opt.max. quandoque reuelat paruulis nonnulla, quæ abſcondit ſapientibus. ca.eſto. 95. diſtinctio. & vt dem materiam cogitandi aliis, nouiter ſic definio.

Noua definitio nes authoris.

23 Intereſſe, eſt id quod legitimè petitur, propter damnum datum, aut lucrum impeditum. Ideò poſui legitimè, quia ſi petatur vltra quàm hæc lex vult, non erit condemnatio in certis: vt hac lege.& facit l.legitima.ff.de pact. Peti enim debet, quia iudex de facto non ſupplebit, & iudicium hoc non datur, niſi poſtulatum fuerit.l.4. §.hoc autem iudicium.ff.de damno infect. & ſufficit quod definitio conuertatur cum ſuo definito.l.prima. §. dolum. ff. de dolo. quomodocunque diuidatur, vt notant doctores in l.prima.ff.de teſtament. per illum textum, vbi definitur teſtamentum prout res ad exercitium deducitur, & in l. prima. ff.de tutel.& nemo rectè iudicans dicet dictionẽ, propter, hic nõ fuiſſe ritè appoſitã, nempe denotat ob cauſſam, & iã cauſſam proximam, quàm remotam, iuriſconſult. ſignificat, in l.ſi fideiuſſor.prim. §. in omnibus.& l.ita.§.primo.ff.mandat.& damnum datum intelligitur ſine facto, vel negligentia, vel qualitercunque datum fuerit.l. ſi familia.ff.de iuriſdictione omnium iudic. iuncta l.prima, §.proinde.& §.ſed & in omnibus. Si quis teſtament.liber eſſe

iuſſus

iuſſus fuerit. Alia non obſtantia reiiciam alibi ſcripturus.

Vel, eſt æſtimatio vtilitatis ablatæ, & non ablatæ, & ſic comprehendit & damnum, & lucrum.

Vel, eſt æſtimatio in locum rei traditæ aliàs quàm debuit: vel non traditæ, quando debuit: datæ vel non, facti ſeu non facti ſuccedens. primò probatur de æſtimatione ſuprà ſatis.

Secũdò, in locum rei traditæ alias quàm debuit: quia vitioſa, l. 1 §. fin. & l. Iulianus. ff. de actio. empt.

Tertiò, quando dicitur, non traditę probatur in l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empt.

Item ponitur, ſi non detur: quia in obligationibus dandi, licèt non ſuccedat extinctiuè obligatio ad intereſſe. l. vbi. §. fina. ff. de verbor. obliga. tamen officio iudicis intereſſe venit. l. vinum. ff. ſi certum petat. vt infrà latius dicam. & etiam augmentatiuè, iure actionis: & in contractibus innominatis. l. naturalis. § primo. ff. de præſcripti. verb.

Item dicitur facti, ſeu non facti. probatur in l. ſi ſeruum meum. ad leg. Aquil. l. ſi quis ab alio. ff de re iudica. l. ſtipulationes non diuiduntur. verſ. Celſus, ff. de verbor. obliga. & ibi Bar. & alij. & videtur comprehendere ſingula membra definiti,

Vel eſt æſtimatio damni emergentis, ſeu lucri ceſſantis, ratione ceſſationis, aut facti aliter quàm fieri debuit, legitimè prouenjens. Primò quòd ſit damni æſtimatio, ſeu lucri, ſuprà ſatis ſupèrque pobatum extitit. poſtea ponitur, ratione ceſſationis, vt comprehendat quando ceſſatur tradere. l. 1. & l. ſi ſterilis. §. fina. ff. de actio. empt.

Item quando debet reſtituere. l. qui reſtituere. ff. de rei vendica.

Tertiò, quando ceſſatur dare, ſaltem officio iudicis in nominatis. l. vinum. ff ſi cert. petat. Secus in innominatis. l. naturalis. §. ff. de præſcript. verb. Decius, in capitu. cùm venerabilis. colum. ſeptima, de exceptio.

Quartò, quando ceſſatur facere, l. ſi quis ab alio §. fina. ff de re iudic.

Item pono, facti, quando malè traditur, quia aliena. l. ſeruus. §. fina. ff. de actio. emp. vel vitioſa. in l. Iulianus. illo titu. vel ſeruitutibus plena. l. prima in fine. illo titul. & ſic aliàs quàm fieri debuit. l. tenetur. § ſed ſi vas. ff. de actio. empt. vel ſi fecit vim. l. in interdicto. § 1. ff. de vi & vi armat. aut furtum. l infitiando. §. 1. ff. de furt. aut occidit. l. ſi ſeruum. ad leg. Aquil.

Item ponitur, legitimè. quia ſi vltra duplum, in caſibus certis: aut vltra damnum, in incertis: non poſſet peti, nec deberetur.

Intereſſe duobus modis conſideratur. 24 Vel poteſt conſiderari intereſſe dupliciter. Primò, ratione eius cui debetur: & tunc ſic definirem, Intereſſe eſt damni emergentis, vel lucri ceſſantis æſtimatio: culpa debitoris contingens creditori. Primò, quòd ſit damni aut lucri æſtimatio, ſatis probatum extitit ſuprà in aliis definitionibus, & vide tex. in l. ſi commiſſa. ff. rem ratam haberi.

Dicas tamen æſtimabile, ad differentiam damni inęſtimabilis. de quo per Panormi. in ca. propter. de loca. & doct. in l. ædem. C. illo titul. & ſuprà dictum extitit.

Item dico, culpa, quæ conſiſtit in omittendo. l. ſi mora. ff. ſolut. matrimo. & dixi latè, in l. diuus. in vlti. quæſt. ff. de ſenatuſcon. Syllania. quàm in faciendo. in l. quod Nerua. ff. depoſi. etiam comprehendit dolum vt ibi per Bartol. facit l. ſi traditio. ibi. ſi procatra venditoris. C. de actio. empt. l. 1. § fin. verſicul. & generaliter. & l. emptorem. §. qui autem. & l. ſi ſeruus tuus. ff. illo tit.

Non obſtat l. ſi ſterilis. §. quamuis. ff. de actio. empt. vbi ignorans venditor tenetur, & ſic non erat in culpa: dico, accipiendo culpam largè, quòd licet eſſet ignorãs, quia debebat inquirere, & certiorem emptorẽ reddere: ſi non fecit eſt in culpa: ergo tenetur. & idem dicitur in l. 1. §. fin. ff. illo titul. & dicit Alberi. in di. §. quamuis. quòd eſt ignorantia ſupina. & in l. quiſquis. C. de reſcinden. vendi. & l. ſi in qualitate. & l. quæro. ff. de actio. empt. Alex. conſ. 14. viſo proceſſu. in 5. volum.

Item quis non debet aſſerere quod ignorat: & aſſerendo eſt in culpa. l. Iulianus. verſic. quod tamen. ff. de actio. empt. l. quis ſit fugitiuus. § fin. 1. de ædilit. edict.

Item non debet ſe reddere certũ, vbi non eſt. ca. cum contingat. de reſcrip.

Secundò conſiderari poteſt ratione eius à quo petitur: & ſic poteſt difiniri, intereſſe eſt æſtimatio damni dati, ſeu lucri ceſſantis, culpa debitorum prouenientis, creditori à debitore ſarcienda.

Primò ponitur æſtimatio: quia æſtimatio damni aut lucri reſtituitur. l. loci corpus. §. ſi fundus. ff. ſi ſerui. vendi. l. ait lex. l. ſi quis teſtamentum. l. proinde. l. ſi ſeruum. ad leg. Aquil. l. centum Capuæ. de eo quòd cert. loco. l. prætor ait. §. in eum. de bon. author. iud poſsid. l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. de actio. empt. de damno & lucro pluſquam ſatis probatum ſuprà extitit. igitur non hic repetentur.

Culpa debitoris, ponitur propter textũ. vt in l. ſecunda, ff. de in lit. iurand. & ſuprà latius declaraui.

Sarcienda appoſui, propter text. in capitulo ſecundo, de fideiuſſorib. & l. prima, §. prætereà. ff. de contra. & vtil. actio. tutelæ. & l. tertia, C. ad legem Aquliam. l. prima. ff. ad leg. Rhod. de iactu. l. in executione. §. quòd ſi ſtipulatus. in fine, ff. de verbor. obligatio. l. ſi tertius. §. officium. ff. de aqua pluui. arcend. l. is qui. §. quod ait. quod vi aut clã. l. ſi liberti. C. de admi. tut. Et in d. l. ſi

commiſſa.

commiſſa.ff.rem ratam haberi non definitur intereſſe, vt quidam putant, ſed magis declaratur ſtipulationem rem ratam haberi commiſſam, competere in eo quod intereſt, & quantum dicitur intereſſe docet text. inquantum mihi abeſt, & quantum lucrari potui, licet Bald.ex illo text.dixerit poſſe colligi definitionem: Cùm omnis definitio in iure ſit periculoſa: & rarum eſt quod non poſsit ſubuerti. l. omnis definitio.ff.de regul.iur. Elige ex his, cui dicas, tu mihi ſola places: vel meliorē inuenias. Laus Deo optimo maximo, à quo cuncta bona procedunt.

Epitome in gloſſam 1.

1 *Gloſſa diuiditur.*
2 *Pretium rei & intereſſe an idem ſint.& nu.3. cum ſequen.*
3 *Dictio vel, inter diuerſa ponitur.*
Lex Aquilia datur ad id quod intereſt.
5 *Genus à quo remouetur, remouentur eius ſpecies.*
6 *Diſponens & diſpoſitum non ſunt idem.*
Vna res non debet diuerſo iure cenſeri.
7 *Pretium rei quadruplicatur in actione furti, ſed non in id quod intereſt.*
8 *Remittens id quod intereſt, non videtur remittere rem, ſeu eius pretium.*
9 *Pretium aliquando id quod intereſt, excedit.*
Intereſſe & pretium rei habent ſe vt excedētia & exceſſa.
10 *Intereſſe quando poſſit dari pretium rei.*
11 *Intereſſe largè & ſtrictè debet conſiderari.*
12 *Intereſſe quotuplex.cum nume.ſeq.*
Petrus à Bellapertica Doctor inſignis.
13 *Numerus ſingularis in vno verificatur.*
14 *Exceſſum & excedens ſunt diuerſa.*
15 *Plus & minus non faciunt differre ſpecie.*
Dictio hoc, eſt demonſtratiua ad oculum & intellectum.
16 *Intereſſe conuentum an poſſit dari.*
17 *Intellectus l.Lucius 2.§ quiſquis.2. de legatis 2.*
18 *Aeſtimatio ſingularis à communi differt.*
19 *Authoritas maiorum quando ſufficiat.*
20 *Intereſſe an ſit vnum, an multiplex opinionū concordia.*
21 *Actio vna in genere tantum eſt, licet plures ſint ſpecies.*
22 *Iuriſdictio vna eſt, plures in ſe ſpecies continens.*
23 *Iuriſconſulti ſæpe à dialecticis recedunt.*
24 *Diuiſio ex modica differentia ſecundum Iureconſultos conſtituitur.*
25 *Intereſſe in genere quid.*
26 *Vtilitas pro intereſſe.*
27 *Intellectus l itaq; ff de furt.*
28 *Intellectus l.non à iudice ff de iudic.*
29 *Intellectus l.ſed eximendi.§.item ſi quis.ff. ne quis eum qui in ius voc.eſt.*
30 *Verborum acumina pertinacibus, ſenſus verò ſapientibus relinquitur.*
31 *Noua conſurgere vocabula cauſſa doctrinæ licitum eſt.*
32 *Intereſſe æſtimabile, & ineſtimabile, & quid vtrunque.nume 33.& ſequen.*
36 *Vſuræ tanquam intereſſe debent ſolui, dote non reſtituta.*
37 *Paria ſunt non eſtimari, vel in infinitum.*
40 *Cautio de rato in beneficialibus non admittitur.*
41 *Intereſſe æſtimabilis diuiſio, & definitio.nu. 42 cum ſeq.*
44 *Signum alterius recipere quis prohiberi poteſt.*
45 *Signum ſeu inſignia defuncti hæres retinebit.*
47 *Scholari intereſt non habere pulchram ancillam aut hoſpitam.*
30 *Titulus de ſepulchro violato hodie abiit in deſuetudinem.*
51 *Is cuius non intereſt, non appellat.*
52 *Intereſſe poſſibile aliud generaliter & largè, aliud propriè.*
53 *Intereſſe propriè ſumptum quid.54.*
55 *Intereſſe conuentum, commune, ſingulare & affectionis.*
56 *Intereſſe conuentum quid Bart.& Dec.& quid habeat authoritatis.57.*
58 *Intereſſe non æſtimatur, cum ſit æſtimatio.*
59 *Intereſſe conuentum quando debeatur.60.*
61 *Intereſſe conuentum debetur etiam in foro conſcientiæ 92.*
Fallit nume.63.
64 *Intereſſe conuentum adiectum dationi quantitatis an debeatur & nume.ſeq.*
65 *Papa ſuper futuris vſuris non diſpenſat.*
68 *Vſurarum modus legitimus nullus eſt de iure diuino.*
69 *Arbiter non poteſt diſponere vt certa quantitatis detur, donec ſors fuerit ſoluta.*
70 *Intereſſe conuentum an debeatur in cōtractu tranſactionis, & in omni alio contractu? 71.*
Et quid in vltima voluntate 72.
73 *Pœna ſiue adiiciatur dationi quantitatis pro pœna, ſiue factum augmentatiuum non valet.*
74 *Pœna quibus caſibus debeatur. numer.76. 77.cum ſequen.*
75 *Pœna promiſſio facta vſurario non valet.*
77 *Pœna cum iuramento promiſſa debetur.*
78 *Stipulatio valet, quando quantitatem ſtipulor, mihi verò pœnam.*
80 *Intereſſe poteſt taxari per legem ſicut per hominem.*
81 *Intereſſe commune quid.& nu.82.*
83 *Intereſſe commune vnde dicatur.*
84 *Faber non æſtimat librum.*
85 *Intereſſe ſingulare quid.& nu.86.87.*
87 *Intereſſe in libris verſatur.*
88 *Intereſſe quare dicatur ſingulare.*

89 *Intereſſe affectionis quid.*

90 *Affectionem quis habet ad rem quæ fuit maiorum ſuorum.*

91 *Retractus an procedat ex affectione.*

92 *Affectio duplex.*

93 *Affectio non petitur, nec eius ratione condẽnatio augetur.*

Fallit quando vtilitas eſt iuncta affectioni. nume. 94.

95 *Intellectus ad titulum de in litem iurand.*

96 *Intellectus l. videamus. §. iurare. de in lit. iurando.*

97 *Iuramentum in litem & veritatis differunt.*

98 *Iurans ex affectione non deierat.*

Iurare in infinitum quid, & an permiſſum. 103.

99 *Iuramenti in litem forma.*

100 *Lege permittente quæ fiunt, & iure facta cenſentur.*

101 *Seruandum quid ſit in intereſſe ſingulari.*

102 *Intellectus §. final l. videamus. ff. de in lit. iurand.*

104 *Intellectus l. tenetur. §. fina. ff. de actio. empti.*

105 *Iuramenti in litem practica.*

106 *Intellectus l. non erit. §. dato. ff. de iureiurand.*

109 *Iuramento creditoris, an ſtetur de ſumma, ſi probat alium debitorem ſuum, ſed non in qua ſumma.*

107 *Affectionis ratione, an actio inducatur. & nume. 110. cum ſeq.*

110 *Maius cui conceditur, concedi debet minus.*

111 *Argumentum de augmento ad diminutionem, & contrà, valet. 117.*

112 *Actio reſciſſoria teſtamenti eſt ſtricti iuris. nume. 119.*

115 *Communis opinio in iudicando & conſulendo ſequenda.*

116 *Actionem conſequi propter effectum non eſt maius quàm augere.*

118 *Præſumptio excuſans recipitur, quando vna eſt accuſans, altera excuſans.*

120 *Intellectus l. libertus qui ſoluendo. ff. de bon. libertor.*

121 *Intellectus l. pater. ff. de euictionib.*

Stipulatio contractui bonæ fidei appoſita aſſumit naturam bonæ fidei. & quomodo procedat. 124.

123 *Stipulatio iuncta contractui nominato aſſumit eius naturam, & quomodo procedat. nume 124.*

125 *Intellectus l. ſeruus ea lege. ff. de ſeruis export. tand 126.*

126 *Alciatus contra textum loquitur.*

127 *Iniuriam illatam ratione affectionis poteſt conſanguineus proſequi.*

128 *Intereſſe ſexta diuiſio.*

129 *Intereſſe ex quaſi delicto.*

130 *Intereſſe ex contractu.*

131 *Intereſſe ex quaſi contractu.*

132 *Intereſſe ſeptima diuiſio in publicum & priuatum: & eius ſubdiuiſio. & numer. ſeq.*

133 *Aedificare iuxta ciuitatis muros aut caſtra non licet.*

134 *Intereſſe publicum ineſtimabile in quibus conſiſtat. & numer. ſequen.*

137 *Iudices congruis pœnis afficere debent delinquentes.*

138 *Pecuniam dans ratione officij habendi incidit in crimen ambitus.*

Intereſſe publicum æſtimabile quid. & nume ſeq.

140 *Domus ædificata in loco publico an ſit deſtruenda.*

141 *Intereſſe octaua diuiſio, in vlterioris, affectionis & applicationis.*

142 *Intereſſe noua diuiſio in intereſſe valoris, & in errore, 143.*

144 *Intereſſe aliud certum, aliud incertum & quid vtrunque.*

145 *Intereſſe 11. diuiſio, in intereſſe ex cauſa probabili & honeſta. &c. & numer. ſeq.*

147 *Intereſſe in lucro, & damno conſiſtens.*

148 *Intereſſe legale & materiale.*

149 *Intereſſe intra rẽ. ſiue intrinſecum, & extra rem, ſeu extrinſecum. & quid. 150. 151. cũ multis ſeq.*

150 *Dictionum ex, & propter, vis & effectus.*

151 *Seruitutes an ſint in bonis vel extra bona.*

152 *Intereſſe ex re, extra rem, circa rem. &c. quid. 153.*

153 *Dictio circa quid denotet.*

154 *Intellectus § eum per venditorem l. ſi ſteri lis. ff. de act. empt.*

155 *Intereſſe circa rem, & extra rem noua definitio.*

156 *Extrinſecum & intrinſecum multipliciter dicitur 157. cum ſeq.*

157 *Qualitas intrinſeca & extrinſeca quæ dicatur.*

158 *Papæ familiaris quis non præſumitur.*

159 *Bonitas intrinſeca & extrinſica.*

160 *Extrinſeca declarant intrinſeca.*

161 *Solennitas intrinſeca & extrinſeca.*

162 *Intereſſe aliud commune, aliud ſpeciale.*

163 *Intereſſe aliud totale, aliud particulare.*

164 *Intereſſe aliud mutationis perſonæ, mutationis fori, & interitus iuris intentati. cum nu. ſequen.*

Alienatio in potentiorem dolo facta.

Differẽtia inter rub. ne liceat potent. & rub. de alienat. iudic. mut. cauſ. fac.

166 *Ceſſio in ſcholares quando prohibita.*

167 *Intereſſe 18 diuiſio. 19 nume. 169.*

170 *Intereſſe honoris & commodi. 171. 172*

171 *Iniuriarum actione quando cogi poſſit pro honoribus, vel officium iudicis implorari.*

Intellectus § ſi quis de honoribus. l. iniuriarum actio ff. de iniur.

173 *Lucri ratio an habenda ſit in incertis.*

174 *Reddi dicitur etiam id quod nunquam datum eſt.*

175 *Obligatio in caſibus incertis ſuccedit ad intereſſe.*

Gloſſa prima.

1 AGGREDIOR glo.primam,quæ licet ſecundum ordinem legis prius deberet expediri: tamē ſecundum ordinem materiæ, non ideo: glo. in verbo,prout, prius declaraui: nunc ſequitur iſta, quam in tres diuido partes: in prima, præmittit aliqua ad legis euidentiam. In ſecunda,ponit vbinam de hac materia tractetur. Tertia,caſum fingit: ſecunda ibi, & habet hoc. tertia ibi,dicit ergo hæc lex.

Precium rei, & intereſſe, an ſint idem.

2 Ex glo.primò colligitur, quòd precium rei & intereſſe idem ſunt, & licet nil alleget,tamen facit tex.in l.precia rerum.ff.ad leg.Falcid.tex.melior iuris, & ibi Alberi.in l. ſi tutor.de in litem iuran. idē tenuit Azo, in ſumma huius titu.glo. in l.j.ff. de actio. emp. & Hoſtien.in ſumma,de ſent.§ quis ſit effectus.in vltimo effectu.Inno.in c. ſacro.de ſenten.excom.Specul.in titu. de fructi.& intereſſe.§.intereſſe. & ibi Bal. in addi.ad eum:& hæc opinio eſt verior, & communis in practica ſecundum Salic.hic.col. 2.in fine.

Secundò facit: nam id quod intereſt, refertur ad æſtimationem rei.l. qui tabulas. in princi. ibi, eius quod interfuit, quod ad æſtimationem refertur &c. & l. ſi vendidero.§.j. ibi tamen ad æſtimationem. & cap. ſi. de furt. ergo rei æſtimatio, & intereſſe, ſunt idem:& ſic precium.

Tertiò facit l.j.C.de his qui à non domino ma.ſunt. vbi manumittēs ſeruum alienum,tenetur quāti domini intereſt: quod in precio rei declaratur: vt ibi not. gloſ. & Bald.not.illum text. contra proteruos doctores, qui dicunt precium rei non eſſe intereſſe: qui parum facit, propter dictionem,vel.

De dictione, vel.

3 Quæ inter diuerſa ponitur. Bart. in l. ſuprà iter.§. officium.ff. de aqua pluuia arcen.Cardi.in Clemen.2. quæſtio.2.de æta. & qualita.

Quartò facit, quia ſi peto tabulas teſtamenti mihi exhiberi, in quibus purè legatum relictum eſt, vel ſub conditione, aut ſum inſtitutus: & non exhibentur: in id quod intereſt fit condemnatio: quod eſt æſtimatio,ſeu precium, ſiue hæreditatis,ſiue legati relicti.l.locum.§. condemnatio.ff. de tabu. exhibend. & idem ſi cautum non eſt.l.penulti §.j. quib. ex cauſ. in poſ. ea.& precium & æſtimatio pro eodem ibi accipiuntur.l.in ſumma.§.in frumēto.ff de condic.indeb. & quot modis ſumatur. preciū, latè Lucas in l.3. col. 6.C. de præd.curial. lib. 10. d. Chaſſa.in §.1.gloſ. *le pris des restaictz.* in conſuet.Burgund.

Quintò facit, quia lex Aquilia datur ad id quod intereſt l.ait lex, quanti.ff. ad leg. Aquil. & iſtud eſt communis rei æſtimatio,& ſic rei precium.l. ſi ſeruum meum.ff. illo titu.ergo &c.

Vltimò, qui promiſit ſiſtere aliquem in iudicio, & non ſtetit, tenetur quanti ea res eſt.l.2. in fi.ff. qui ſatiſda. cogan. Sed hæc verba, quanti ea res eſt, ad æſtimationem communem referuntur.l.hæc verba,quanti.ff.de verbo. ſignifica. & tamen lex in id quod intereſt dicit condemnari.l.fina.ff. ſi quis in ius voca.non ierit.l. quotiens.3. de verb.oblig. Ergo per hæc & alia, quæ breuitatis cauſa omitto,probatur rei precium & intereſſe idem eſſe: & plenius docto. hic probant, & Dy. in ſuo tract. de intereſſe. & Soci.in rubri. huius titu.columna quarta, & ſeq.

An quis preciū rei, non eſſe intereſſe.

4 Contrariam opinionem tenuit Dyn. in reg.mora.de regu.iur.lib.6.Alexan. conſil. 67. viſo themate.in 2.volu. quam ſic probo: Interdictum vti poſsidetis, datur ad id quod intereſt turbati: tamen hoc non refertur ad æſtimationem,ſeu rei precium. l.ſi duo.in fi.ff vti poſside. ergo rei preciū, & intereſſe,ſunt diuerſa.

5 Secundò, A quo remouetur genus, remouentur eius ſpecies.l. fundi.§. fina.ff. de fundo inſtruct. Sed ſi venditor conueniat cum emptore, nolle teneri de euictione, ſeu garando, non poterit re euicta agi ad id quod intereſt: ad precium tamen agetur.l.emptorem.§.fin.ff de actio. empt.quē ſing.& nota.clamant docto.primò Aufrer. in deci.capel.Tholoſa.q. 360. itē fuit quæſitum,vendidi. Barba.in conſil.56.col.3. incip.ſapienter.in 2. volu. Albert. Brunus in conſil. 96.in cauſa. Iacobi. in l. venditor. ff. de iudi.Soci.in tracta. fallentia.reg 437. Iaſ.in l.ſtipulatio iſta.in princi. col.4. & in l. qui Romæ §. fina. nume.38 ff de verbor. obliga Cepol.cautel.97.tria ſunt.ergo precium non eſt intereſſe.

6 Tertiò probatur, Diſponens & diſpoſitum non ſunt idem.l.fina.ff. de fundo inſtr. Sed precium commune & conuentum limitat & diſponit ſingulare intereſſe, vt vltra duplum precij non excedat: vt hac lege patet: ergo non eſt idem.

Item quandoque petitur res, ſine rei precio, & intereſſe: vt not. Innoc. in ca. ſacro. col.3.de ſentent. excom.& dico infrà,in intereſſe communi: ergo &c.

Quartò, Vna res non debet diuerſo iure cenſeri.l.cum qui ædes.ff.de vſucap.ſed diuerſum ſtatuitur in precio & in intereſſe: ergo non ſunt idem. Quòd diuerſum ſtatuatur in vtroque,probatur.

7 In actione furti quadruplicatur rei precium, ſed non id quod intereſt.l. in furti actione non quod intereſt quadruplicabitur, vel duplicabitur, ſed rei verū præciū. ff.de furt.l.2.§.in hac.vi bonor.rapto. facit

l.1.§. conſiderandū.de tutel.& ratio diſtrahend.l. Titius. in prima: ibi non precium rei tantum continet, ſed omneqnod intereſt, &c.ff.de actio.empt. facit l. quam non adducunt doct.C.de actio.emp.l.ſicut ibi, non precij quantitatis, ſed quanti intereſt emptoris competit actio.l.euicta.ff.de euictio.l.& tanquam.§. fina.ff. de ſer.corrup. l.4. §.in eum.ff.de damno infect.

Item quia ſunt diuerſa nomina: ergo nō idem.l.ſi idem.C. de codicil.cap. cleros.21. diſtinct.c.olim.& ibi glo.95.diſt.

8 Quintò vltra docto. probatur: nam remittens id quod intereſt, non videtur remittere rem ipſam, ſeu rei precium.l.1. & ibi Bald.C. de ædili.actio. & dixi ſuprà in præfatio.huius legis.q.2.facit l.1. in h.ff.de in litem iurand.Item facit l.vna.§. hoc iudicium,non ad id quod intereſt, ſed quanti ea res eſt concluditur.ff. ſi quis ius diecti,non obtempera.

9 Vltimò probatur, quia aliquando id quod intereſt rei precium excedit.l.1.ff. de actio.empt.l.Iulia.§.ſi.ad exhiben.ibi,quæ vtilitas(inquit)interdū maioris erit,quàm res erit. ergo excedens & exceſſum non ſunt idem: aliquando plus eſt precium, quàm id quod intereſt, vt ſi obligaui rem centum aureorum(puta fundum) tua cauſa pro decem: & tu promiſiſti illam liberare,non facis: agam aduerſus te ad id quod intereſt:puta ad decem, non ad centum facit l. liber homo. in 2 § ſi.ff.ad leg. Aquil. ergo ſe habent ſicut excedentia & exceſſa: vt in ſimili dicit gloſ. in l.certi condictio.ff. ſi cert. peta. alia multa iura & rationes adducunt docto. quas non tranſcribo, quia licet per eos videre,& has puto ſufficere ad intellectum glo.& materiæ.

Intereſſe,& precium habent ſe vt excedentia & exceſſa.

10 Tamen ſaluari poſſe glo. dicit hic Barto. nume.10.intelligendo intereſſe communiter æſtimatum, eſſe precium commune.l.1. ff.de act.empt. intereſſe ſingulare, eſſe precium ſingulare.l. libertus qui ſoluendo.ff. de bonis liberto.& conuentum, eſſe intereſſe conuentum.l. fina.ff.de prætor. ſtipula.l.procurator. in 2 §.fina. rem ratam haberi,ſed intereſſe commune, non eſt ſingulare rei precium,nec conuentum: vt notat veridicus interpres. do. Boër. in addi. ad Dy.in reg. mora. de regulis iuris,lib.6. Et ſic ceſſabunt argumenta, intelligendo ſecundum ſubiectam materiam. teſte Dec. & aliis hic: nec reſpondere puto ad contraria eſſe neceſſarium,ſi tamen quis velit,videat moder. hic reſpondentes,& in voce ſigillatim reſpondi.

Defenditur gl. & declaratur quando intereſſe poſſit rei precium dici.

Et per hoc conſuluit Bald. conſil. 291. quæſtio talis.col.3.in 1. volumi. quòd procederet libellus, Peto decem mihi promiſſa pro meo intereſſe.

Nō aduocati.

11 Item ſaluari poteſt. gloſ. conſiderando duobus modis id quod intereſt: largè videlicet, & ſtrictè. Largè accipiendo & generaliter intereſſe, rei precium comprehendit,ſicut genus ſpeciem: namquicquid ad noſtram vtilitatem pertinet, dicitur noſtra intereſſe.Ideo ſi agam ad decem mihi debita, indubiè dicor agere ad id quod mea intereſt. Bar.hic. colum.5. quod probat ex l. ſtipulatio iſta.§. alteri. & §. ſi quis ergo.ff. de verbo. obliga. & hoc ſequuntur etiam modern. hic in tracta. de eo quod intereſt. ca.quæro id quod intereſt. & ſic poteſt dici intereſſe, precium eſſe rei, quæ abeſt, vel damnificatæ, vt d.l.locum.§.condemnatio. ff. de tabul. exhibend. & iuribus ſuperius probatur, quia pro eo quod intereſt datur rei æſtimatio tantum, aliquando excedit rei æſtimationem, vt in ſingulari, & conuento.l. prima.ff. de actio. empt. dicetur in glo.dupli.fuſius.

Intereſſe largè & ſtrictè conſideratur.

Secundò accipitur ſtrictè, & propriè: & tunc aliud eſt rei precium, aliud id quod intereſt, quia vnum eſt rei æſtimatio, aliud damni ſeu lucri.l.an lex.ff.ad legem Aqui. & hæc dicitur cum adiuncto, videlicet damni,ſeu lucri,æſtimatio alia rei.

12 Secundò,elicitur ex glo.quod duplex ſit intereſſe: & quidam dicunt (vt Petrus de bella Pertica Gallus, ſuo tempore nulli ſecundus, qui peregrinans Romam, hanc l. Bononiæ repetiit) vnicum tantum eſſe intereſſe: ſcilicet ſingulare, quod probatur ſic:Partes integrales domus, non ſunt domus, ſed faciunt domum.l. rectè dicimus, & ibi no.ff. de verborum ſignifica. Nam poſtis non eſt domus, paries non eſt domus,ſed pars domus: ſic nec precium conuentum, vel commune, eſt intereſſe: cùm ſint partes integrales intereſſe ſingularis: quod non poteſt excedere duplum intereſſe communis,vel conuenti: & ſic conuentum & cōmune faciunt ſingulare ergo &c.

An vnum ſit intereſſe.
De Petro à bella Pertica.

13 Secundò, Lex iſta & aliæ leges ſemper loquuntur in ſingulari numero:ergo in vno verificantur. not. in l. pluralis. de regulis iuris, libro ſexto.l. vbi numerus.ff. de teſtibus.l. falſa.§. ſi quis ita.ff. de conditio. & demonſtration.l. 1.§. item hoc edictum, quod fal. tuto. geſtum eſſe dicetur.

Tertiò, Intereſſe refertur ad perſonam actoris,l. prima.ff. de actio. empt.l. quatenus, de regulis iuris,l. liber homo. in 2.§. fina.ff. ad legem Aquiliam, ergo non eſt niſi vnicum: videlicet actoris perſonam reſpiciens: quia non eſt dicendum quòd actor habeat triplex intereſſe, ſed habet vnum tantum.

14 Quartò probant, Exceſſum & excedens ſunt diuerſa.l.2.ff.de ſtipu.ſeruo. Sed quandoque ſingulare excedit commune,& conuentum.l.prima,ff.de act.empt.& hic:ergo commune & conuentum non ſunt vnum intereſſe, ſed diuerſa. Nec approbo ſimilitudinem,quam faciunt doctor. de baptizato & baptizante,ca.debitum.de baptiſmo, nec de inſtituto & inſtituente. cap. fina. de

inſtit

inſtitu. de præſentato & præſentante, cap. per noſtras. de iure patron. Iaſon, in l. prima, C. de ſer. fugit. quia licet ſit inter præfatos diuerſitas: non tamẽ probatur, quòd habeant ſe tanquam excedentia & exceſſa: & ideo allego text. pro hoc. in l. lumen. ff. de ſeruitu. vrba. prædio. vbi quòd ſeruitus luminum, ſiue ne luminibus officiatur, excedit ſeruitutem proſpectus: ſiue ne proſpectui officiatur in ſpecie acceptam: & ibi gloſ. declarat, & Cepol. in tracta. de ſeruit. vrb. prædio. capitu. 33. & ſequen. Item adduco text. & ibi gloſ. notab. in l. certi condictio. in gloſ. t. ff. ſi cert. peta. vbi ſicut certi condictio generalis excedit condictionem triticariam, ſic & exceditur ab ea: & probatur per illa iura non adducta per doctores, hactenus hic, nec alibi quod viderim.

15 Item plus & minus non faciunt differre ſpecie, l. finali. ff. de fundo inſtruct. latius dico in repetitio. l. quod Nerua, (dum reſpondeo Zaſio tenenti cõtra communem) ff. depoſi.

Quintò probatur per text. in l. prima. ff. de actio. empt. ponderando dictionem, hoc, quæ eſt demonſtratiua ad oculum & intellectum l. primæ, & ibi Bar. & alij. ff. de no. oper. nuntiatio. ſuprà dixi in 4. notab. declarando l. Titius. ſed in dicta l. prima, prius agitur ad id quod communiter intereſt, ſi res non tradatur, hoc autem interdum egredietur precium, & ſic eſt vnum idem, quod aliquando fit ſecundum communem æſtimationem, aliquando vltrà, & eſt ſubtilis inductio, ſecundum Soci. hic in rubr. col. 15.

Præterea nulla lege inuenitur cautum, quòd ſit multiplex: ergo non erit niſi vnicum §. conſideremus. in authen. de trien. & ſemiſſe, collatio. quarta, & l. illam. C. de collatio.

16 Vltimò, ſi promiſiſti mihi pro intereſſe decem, & poſtea petam, quia mea intereſt, ſuccumbam. Nam illud inſtrumentum promiſſorum de decem, non probat quòd mea interſit: ergo non eſt intereſſe: cùm non ſit damnum emergens, vel lucrum ceſſans: nihilominus poſſum petere, non quòd mea interſit, ſed quia mihi promiſſa ſunt. l. ſtipulatio. §. alteri. ff. de verborum obligatio. vbi quando promittitur certa quantitas nomine pœnæ, non inſpicitur an interſit: ergo quantitas pro intereſſe promiſſa, & ſic intereſſe conuentum, (quod vocant) non eſt intereſſe. Idem videntur tenere hic docto. Alexand. conſil. 27. viſo, in 4. volumi. & Soci. in rub. huius titu. latè: vbi vide.

Non eſſe debile intereſſe conuentum.

17 Item facit l. Lucius. in 2. §. quiſquis. 2. ff. de leg. 2. vbi ſi teſtator legauit mihi decem, quæ dicebat, ſe debere ex cauſa mutui: propter hoc non poteſt legatarius agere ex mutuo, ſed ex fideicom. ſeu legato. ſic ſi confiteor decem ex cauſa mutui, non poſſum ex mutuo conueniri, ſed ex confeſſione. Inſtitu. de litera. obliga. & l. generaliter. C. de non numera. pecun. ſic nec legatum mulieri relictum pro dote, peti debet, quia in dotem datum eſt: ſed quia nomine dotis eſt ei relictum. l. ſi non deſignata. C. de falſa cauſa adiect. & ſic id quod intereſt ſecundum conuentionem, non eſt intereſſe, alia multa citant doctores hic, quæ ſeriò omitto, vt ad vacationes ſit perfecta hæc lex.

Contrariam opinionem tenuit gloſ. hic, & in l. 1. ff. de actio. empt. quam hic approbant communiter docto. & eſt communis & verior: & eam ſequuntur docto. tanquam Euangelium, ſecundum Soci. hic in rubric. columna decimaquarta, & ſequen. toráque ſynodus & legiſtarum, & canoniſtarum tenet hanc partem, excepto Petro hic & Pantaleo. Calder. in repetit. l. 2. columna 54. C. de reſcinden. vendi. & quibuſdam alijs: & hoc eſt vtile ſcire, propter probationem quam latè diſcutiam in gloſ. in verb. ſubtilitatem.

8 Primò ſic probatur, Singularis æſtimatio, dicitur ſingulare intereſſe: quod à communi æſtimatione differt. l. & ſi æquo. ff. de legat. primo, & l. ſi cui fundus. de lega. 2. ergo commune intereſſe eſt diuerſum & ſeparatum à ſingulari: & ſicut æſtimatio ſingularis, dicitur ſingulare intereſſe: ita communis æſtimatio, dicitur commune intereſſe. Et quòd communis æſtimatio ſit intereſſe, probatur. Nam actio legis Aquiliæ datur ad id quod intereſt. l. quidam tabularum. §. de lege. ff. de furt. l. ait lex. ad legem Aquil. hoc autem intereſſe eſt communis æſtimatio rei: quia non æſtimatur affectio, ſed quanti omnibus valet l. ſi ſeruum meum. ff. ad legem Aquil. ergo eſt commune intereſſe. Secundò probatur in l. prima. ff. de actio. empt. vbi dicitur, ſi res vendita non tradatur ad id quod emptoris intereſt agitur: quod interdum precium egreditur, ſi pluris intereſt: & ſic loquitur de ſingulari, ſubſequitur in text. quàm res valeat: ſcilicet, communiter: & ſic loquitur de intereſſe communi, vel empta eſt: ſcilicet, conuentionaliter: & ſic loquitur de conuento: ergo erit triplex intereſſe, ſecundum gloſ. ibi, & communem doctorum opinionem, inſuper pluralitas vocabulorum, denotat pluralitatem negotiorum. l. natura. ff. de præſcrip. ver.

Item certum eſt quòd aliud intereſſe reſpicit perſonam, & vtilitatem: & vocatur ſingulare. & ita loquitur l. videamus, §. penul. ff. de in litem iuran. & l. libertus qui ſoluendo. de bo. liber. aliud reſpicit valorem, & dicitur commune. l. ſi ſeruum. ad leg. Aquil. aliud conuentionem partium reſpicit: & dicitur conuentum. l. fina. de præto. ſtipu. ergo eſt triplex, & non vnum:

& ita communites tenetur.

19 Præterea vbi non inuenitur caſus legis, ſufficit authoritas maiorum. caſus ſingularis in l. ſi idem cum eodem. in princ. ff. de iuriſdi. omni. iudic. cap. 1. de deci. Barba. in repet. l. cùm acutiſsimi. colum. 94. C. de fideicom. dixi in præfatio. l. quod iuſsit. ff. de re iudica. ſed doctores & maiores tenuerũt eſſe triplex intereſſe: ergo &c. vltimo oſtendit l. precia rerum. ff. ad legem Falcid. aliáque varia citant doctor. maximè Salice. Alberi. & Soci. & ante eos Dyn. in dicta regula, mora. & in ſuo tracta. de intereſſe. & Moder. quæ extra locum omitto, hæc ſufficere ratus.

Authoritas maiorũ ſufficit.

20 Arbitror opiniones concordari poſſe vt vnicum ſit intereſſe, quod multis conſideratur modis. Pantha. in repet. l. 2. columna 54. C. de reſcinden. vendi. vel vnum eſt intereſſe in genere: & ſic intelligitur prima opinio Petr. & aliorum: & ita Bar. & communiter docto. videntur ſentire: ſed ſunt plures ſpecies, ſeu differentiæ: ſicut quando dico hoc animal, quandoque rationale eſt, quandoque irrationale: nam ſemper idem eſt animal: ita & intereſſe vnum eſt in genere ſumptum: & eſt idem ſiue æſtimetur communiter, ſiue ex conuentione, ſiue ſingulariter, hæc opinio probatur, per gloſ. in l. licet. C. de pact.

Conciliat opiniones quando ſit vnum intereſſe vel multiplex.

21 Vbi vna eſt vltima voluntas in genere: ſic vna eſt tantum actio in genere, licet plures ſint ſpecies. Bart. in l. ſi ſeruus communis Mæuij. §. cùm ſeruus. in princip. ff. de ſtipul. ſeruo. docto. in rubri. inſtit. de actio. in princip. item vna eſt probatio in genere: Dec. & alij, in rubr. de probatio. extra, col. ſecunda, vide Bald. in l. ſi vnus. §. quod ſi in ſpecie. col. 2. ff. de pact. item excuſatio (tanquàm genus) vna eſt, plures continens ſpecies excuſationum. text. in l. fi. ff. de excuſatio. tuto. Inſtitu. illo tit. in princ. glo. in rub. C. de excuſa. mun. lib. 10.

Vna eſt vltima voluntas in genere actio, & probatio.

22 Sic vna eſt iuriſdictio in genere, plures in ſe ſpecies continens. not. in l. imperium. ff. de iuriſdictio. omnium iudic. & adoptionis nomen generale eſt, quod in duas ſpecies diuiditur. l. 1. ff. de adoptio.

Item cùm genus ſit vnicum. l. cùm poſt. §. gener. ff. de iure dotis. & ibi Iacobi. ergo vnum erit intereſſe, quod hic in genere generaliſsimo vocat Bart. col. 5.

23 Non obſtat, quòd genus generaliſsimũ ſit id quod non habet quid ſupra ſe: vt ens: quia hic Bart. legaliter loquitur, & non ſecũdum dialecticos: à quibus ſæpius in hoc recedunt iuriſconſ. l. 2. §. 1. ff. ſi cert. pet. cùm quælibet ſcientia ſuos habeat terminos, & parum habeant commune legiſtæ cum logico, ſecundum do. Igneum, in dicta l. quatenus. columna 2. gloſ. in l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſti. & iure. & idem dicit Bart. de officio iudicis. l. 1. columna tertia, ff. de iuriſdictio. omnium iudic. vide text. in l. 3. §. fina. ff. de acquirend. poſſeſ. & ibi latè docto. & per hæc concordantur iura: nec eſt opus ſigillatim reſpondere ad contraria: vt reſpon. moder. quos videre licet.

Contra Alcia.

24 Non obſtat, quòd non dicantur ſpecies, ſed accidentia: quia licet ſecundum dialecticos forſè hoc admitteretur in aliquibus diuiſionibus, quas infrà ponam, tamẽ ſecundum iureconſultos: ex modica differentia conſtituitur diuiſio: ideo eos inſequendo, vt dicit hic Dec. colum. 6. ponam diuiſiones cauſſa clarioris doctrinæ: iuxta l. primam. ff. de dol. exceptio. ſiue ſint accidẽ. ſiuè ſpecies: non curo, cùm hoc inquirere ſit vtilitatis admodum perpaucæ.

25 Quid ſit intereſſe in genere. Barto. hic. colum. 5. ſic definit: videlicet, quòd eſt iuſta alicuius vtilitas.

Quid ſit intereſſe in genere.

Primò ponitur, iuſta. Nam vtilitas iniuſta non attenditur: ideo malæ fidei poſſeſſori non datur actio furti: licet interſit eius, rem non ſurripi: vtpote, quia eius periculo ſit. l. itaque fullo. ff. de fur. ne ex improbitate ſua actionem conſequatur: vt ibi dicitur.

Item probatur, Actio legis Aquiliæ datur ad id quod intereſt. l. ait lex. ff. ad legem Aquil. Intellige, ſi damnum iniuria datum ſit. l. 2. illo tit. Ideo ſi ſeruus meus te aggrediatur, & eum occidas: pro illo intereſſe iniuſto nõ datur mihi actio. l. itaque. cum ſeq. ff. illo titu.

26 Secundò in definitione ponitur, vtilitas. Nam plerunque ponitur vtilitas, pro intereſſe. l. penultima, ff. ſi quis cautio. l. ſed loci. §. 1. finium regundo. & ibi Bald. l. videamus. verſic. non enim. de in lit. iurand. l. ſecunda, & tertia. §. fina. de eo quod cer. loco. l. emptorem § fina. & l. ſi ſterilis. §. fin. de actio. empt. l. precia rerum. ad legem Falcid. l. eum qui emit. §. ſi epiſtola. verſic. quis ergo. & l. ſi vendidero. §. 1 ff. de furt. ſic vocat Petrus Iacob. in ſua practica de act. ex empto. col. 3. text. in l. Iulianus. §. fina. ff. ad exhibend.

Vtilitas pro intereſſe ponitur.

27 Nec placet expoſitio Dec. exponentis iuſta: id eſt, vera: per text. Inſtitu. de libert. in princi. quaſi velit dicere, quòd verè furis non intereſt: & ideo loquitur contra tex. in dicta l. itaque. ibi, quamuis interſit eius rem non ſurripi: dicerem, intereſſe furis: ſcilicet quia res furata eſt eius periculo: vt dicta l. itaque. & quia domino tenetur. l. 1. §. prædo. ff. depoſit. tamen ad id quod intereſt non agit: quia iuſta non eſt vtilitas, id eſt, legitima & à iure approbata.

Sententia Dec. aduerſatur. Intellectus ad l. itaque. ff. de furt.

28 Non obſtat l. non à iudice. ff. de iudiciis, vbi prædo habet actionẽ, intellige, ex contractu ſuo: quia depoſuit rem furtiuam, ant ab eo eſt ablata: ſed ex ſua improbitate non: videlicet ex furto.

29 Minúſque obſtat l. ſed eximendi. §. item ſi quis. ff. ne quis eum qui in ius vocatus eſt vi exi. vbi etiam per calumniam litiganti

ex emp

ex empto datur actio:intellige,ad pœnam, non ad intereſſe: vt ibi Paulus & alij tradunt, & Soci.in tracta. de dilatio. artic.34. quæſt.6.nec eam habet ex ſua improbitate:ſed ex malitia eximentis.

Nec obſtat, quòd ſi vicinus altius tollat domum ſuam, & obſcuret domus meæ lumina, quòd ibi eſt iuſta vtilitas :tamen non ago.l. altius.C. de ſeruit. & aqua. eſto enim quòd non agatur, tamen dicetur mea intereſſe generaliter, alioqui ſequeretur quòd intereſſe non petibile, non eſſet intereſſe,quod eſt abſurdum: vt infrà dico.

Contra Alcia.

30 Item non obſtat, quòd in aliquo textu iuris ciuilis non reperitur intereſſe. nam id inueni in l. quod ſæpe. §. finali. ff. de contrahenda emptio. in libris antiquis. licet in nouiter impreſsis ſit deletum opera Alciat. etſi ipſe fateatur. in libr. 4. de verborum ſignificatio. reperiri. Item in l. debitor. in princip. ff de legatis ſecundo. Sed de his diſputare ſpectat ad grammaticum & pertinacem. gloſſ. in Rubri. ff. ſoluto matrimonio, acumina enim verborum pertinacibus: ſenſus verò ſapientibus relinquitur. Baldus in capitulo ex parte. columna vltima, de appellatin. Item inuenitur in Clementina prima, de reſcript. & Clemen. conſtitutionem.de electio. & in capitu. ſacro.de ſenten.excommunica.reperitur verbum, intereſſe. in §. ſi vaſallus.in 2.§. & ſi facta. ſi de feud. defunct. conten. ſit inter do.& agna.vaſſal.capitu.1.& capitu.venerabilibus. in princip. de ſentent. excommunica.libro ſexto,& capitu. quoniam. in fine.de immuni.eccle.cap.per tuas. de arbi. cap.vno de plus petitio.

Item cauſſa doctrinæ licitum eſt confingere noua vocabula. Bald. in l. ſi pupilli.§. quid ergo.ff. de nego.geſt. idem dicit ſummus orator Cicer.in lib.3.de finibus bono. & malo. in princip. vbi excuſat ſe, cùm omnis ſua oratio in populari ratione verſetur: ideo populariter ſibi loqui neceſſe ſit. Moder. in §. ſic itaque. columna octaua, Inſtitut. de actio. ſic & neceſſe erit iuriſconſultum etiam his terminis vti: facit dictum Perſij.Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

Præterea nec obſtat, quòd damnũ emergens in definitione non comprehendatur: quia conſiderando in genere intereſſe, non ſit damni emergentis, aut lucri ceſſantis differentia: ſed tum quando propriè agitur,& in ſpecie ad intereſſe: vt not. Deci.in Rubri.columna ſecunda,& in genere comprehendit rei precium, & largè: vt ſuprà dixi. licet moder. contrarium dicant, ſibi contrarij: vt dico in diuiſione generaliter, & largè.

Triplex intereſſe, inæſtimabile, & æſtimabile.

32 Quotuplex eſt intereſſe? & ſequendo patrem legiſtarum Barto. reſpond. duplex: quoddam videlicet inæſtimabile, alterum æſtimabile. Et hæc eſt prima diuiſio ſummariè cum alijs elucidata in arbore, quam ad iuuenum eruditionẽ nuperrimè (hanc materiam interpretando) formaui:& ante hanc legem ſitam eam facere impreſſores rati ſunt, quibus optimum factu reputãs, diſſentire volui, & licet quidam non ſe, nec alios intelligentes, dicant multum inſanitum eſſe in abſurdis & ſuperuacuis diuiſionibus, quas ſi intellexiſſent, ſuperuacuas non dixiſſent, cum ad intellectum huius materiæ aditum facilem præbeant, vt cuilibet ſapienti patet.

33 Inæſtimabile, eſt alicuius iuſta vtilitas, inæſtimabilis.l. 1.ff. ſoluto matrimo.l. non eſt ſingulis.§.primo, ff. de regulis iuris.l.libertas. illo titu.l.1. §. ſed cùm liber. de his qui deiecer.vel effuder dicam infrà, in verſiculo publicum, in 6. diuiſione latius. vide Felin.in cap.paſtoralis, in princip. col.5. de reſcript.

Concluſio cõtra communẽ, quod non ſit dabile intereſſe inæſtimabile.

34 Si tamen quis vellet tenere, non reperiri intereſſe inæſtimabile: poſſet reſpondere ad iura per Bar.adducta: & primò text. in l.non eſt ſingulis.§. infinita eſt æſtimatio libertatis, & neceſsitudinis, probat quòd libertatis æſtimatio eſt: ſed eſt infinita,& non taxata, nec facilè taxanda, ſicut aliæ res: & ſic debet intelligi l. libertas inæſtimabilis res eſt, ſcilicet finitè ad duplum, vel triplum: ſed bene poteſt æſtimari: ſcilicet infinitè,per text.in l. procurator. ad exhibend §. fina.ibi, æſtimatio libertatis ad infinitum extenderetur. ff. rem rat. habe. ita debet intelligi text. in l. fina.ff. de his qui deiece. vel effude. & §. non ſolum. Inſtitu.de legat. vbi ſi res cuius commercium non habetur, ſit legata, aut campus Martius: nec æſtimatio eorum debetur.l. idem Iulianus.§. fina.ff. de lega. 1. ibi, etiam ſi difficilis, & ibi, æſtimatio. ergo poſſunt æſtimari: ſed habent æſtimationem infinitam, & nullam habent finitam.l. 1. §. ſed cùm liber.ff. de his qui deiece.vel effude. & l. inde Neratius.§. idem Iulia.ff. ad legem Aquiliam.

35 Item in dicta l.1. ſit condemnatio liberi hominis occiſi ad quinquaginta aureos: & idem in l. fina. illo titu. ergo æſtimatio ſit,ſed non ad duplum,quò ad corpus liberum, cùm non recipiat æſtimationem: ſcilicet finitam, cum non ſit ſimplum, quod poſsit duplari.

Non obſtat l.1.ff. ſoluto matrimo. quia ibi nullum verbum, an id quod intereſt ſit æſtimabile,nẽc ne:licet ibi gloſ.contrarium teneat: & ſic non bene ſecũdum iſtam opinionem, vel debet intelligi inæſtimabile intereſſe:ſcilicet, finitè: vt dixi.

39 Item dote non reſtituta, ſolui debent vſuræ,tanquam intereſſe.l. inſulam.§. vſuras. ff. ſoluto matrimo.l. vna.§. exactio.C. de rei vxor. actio. ergo & in dote cadit æſtimatio: & ſic non eſt inæſtimabilis: tamen damnum ex eo proueniens nõ poteſt æſtimari

K 3

mari: vt not. do. Igneus in l. quatenus. col. 4. ff. de regulis iuris, vbi dicit eſſe damnum iniuſtè emergens inæſtimabile: vel dic vt ſuprà. Ideo dicitur Sapien. 9. cap. Difficilè æſtimamus, quæ in terra ſunt.

37 Sed Bar. voeauit hic inæſtimabile, cùm æſtimatio eſſet infinita. Nam paria ſunt non æſtimari, vel in infinitum. l. idem Iulia. §. finali. ff. de legatis primo, & melius in l. ſi domus. §. qui confitetur. illo titul. l. non dubium. §. fi. de leg. 3.

38 Item non obſtat, quòd debitor (cui quoddam ſeruitium præſtiti) obligatur ad antidora. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de petitio. hæred. l. ſi non ſortem. §. libertus. de condictio. indebi. tamen non eſt æſtimabile: nec poteſt conſiderari. Iacob. in l. quod dictum. ff. de pact. dico poſſe æſtimari: vt ſuprà dixi: & ideo multos effectus illius obligationis ponit Iaſ. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iur. Moder. in l. frater. de condict. indeb.

39 Item ſic poſſumus reſpōdere ad id quod intereſt, quia voluntas non expletur: nam non æſtimatur. Barba. conſilio 74. columna quinta, in tertio volumine, & ſuprà dixi in definitione eius quod intereſt: vel fortè poteſt æſtimari, licet communiter non æſtimetur: nam poſſum æſtimare implementum meæ voluntatis ad centum mille, aut aliam ſummam infinitam, & maximam.

Cautio de rato, in beneficialibus non admittitur.

40 Nec obſtat, qnòd coniunctus pro coniuncto in beneficialibus non admittatur, nec etiam in aliis ſpiritualibus: licet caueat de rato. domini de Rota, deciſi. 142. in cauſſa beneficiali, aliàs eſt deciſio. 6. de procurator. in notab. Quia cautio quæ cōmitteretur ad id quod intereſt, de nihilo ſeruiret. l. 1. C. de procura. c. coram de offi. deleg. Iacob. in l. exigendi. columna ſecunda. C. de procura. Ideo non æſtimatur ratione commoditatis. Sed non obſtat quin poſſit æſtimari: vt ſuprà dixi, & ſic diſputatiuè, & in puncto iuris hoc poſſet ſuſtineri: Ideo poſui concluſionem, Non eſſe dabile intereſſe inæſtimabile contra communem: ſcilicet quin poſſit æſtimari infinitè: aut finitè: imò eſſe dabile docto. aſſerunt: ſcilicet quòd non æſtimatur finitè, & ad duplum, & ſic conciliantur opiniones.

Concluſio.

Secunda diuiſio non petibile, & petibile.

41 Aeſtimabile ſubdiuiditur: quia quoddam eſt non petibile, aliud petibile. Intereſſe æſtimabile non petibile, eſt iuſta alicuius vtilitas, non petibilis, habita vel non habita, ſine alicuius facto iniuſto, vel ceſſatione iniuſta. Vel ego ſic definio: eſt illud quod æſtimari poteſt: ſed non peti. Quare ponitur, iuſta, proximè dixi. Item ponitur in definitione Bar. æſtimabilis, ad differentiam inæſtimabilis: de quo ſuprà fuit dictum. Item non petibilis dicitur: vt differat ab eo quod poteſt peti: de quo ſtatim dicam.

Præterea ponitur in definitione, habita, vt comprehendat omnes caſus in quibus quis habet quod ſua habere intereſt, & tamen non petit: vt ſi rem meam poſſideam, intereſt mea eam habere: & poteſt æſtimari: at peti per me non poteſt, cùm eam habeam. l. nemo rem ſuam. ff. de verborum obligationibus. l. ſuæ rei. ff. de contrahenda emptio. l. finali, de legibus. nam ſi peterem: exciperetur, Tute lepus es, & quod petis intus habes. argu. l. bona fides. ff. de regu. iur.

42 Item ponitur, non habita, ſine alicuius facto iniuſto, propter l. Proculus. ff. de damno infect. l. binas. de ſeruitu. vrbanorum prædiorum. l. altius. C. de ſeruitu. & aqua. vbi ſi quia altius tollendo domum ſuam, obſcuret lumina domus meæ: licet mea interſit: tamen non agam: quia iure ſuo facit, & ſic prouenit ſine facto iniuſto: niſi in caſibus poſitis per Cepol. in tracta. de ſeruitu. capitu. 39. in rubrica de ſolo ſeu area. fol. 23. columna tertia. Soci. regul. 101. Hippolitus de Marſil. ſingul. 154. Idem habetur in l. 1. §. penultimo. de aqua pluuia arcend. & l. fluminum. §. finali. de damno infect. idem de aqua quæ ex puteo tuo ad meum venit, tua intereſt, tamen non agis.

43 Poteſt etiam poni, ſi quiſpiam de nouo veniat ad habitandum iuxta bibliopolam, vel alium artificem, & ibi officinam de nouo erigat: intereſt bibliopolæ antiqui, ſeu alterius artificis ſimilis, ne alia officina iuxta ſuam ſit: tamen actio non dabitur contra eum, qui de nouo venit ad habitandum: nec id quod intereſt petetur quia iure ſuo facit, is qui venit, vt proximè inhabitet. l. libertus negotiatorius. ff. de oper. liber. l. quæro. de iure patrona. *Nota artifex.*

44 Niſi de nouo veniens vellet recipere ſignum alterius bibliopolæ, vel hoſpitis ſeu alterius artificis. Nam poſſet prohiberi. Alberic. in dicta l. quæro. Bar. in tracta. de inſignibus & armis. Bald. in l. 2. C. quæ res vendi non poſſ. Panorm. & alij in cap. dilecta. de exceſsibus prælat. & Rebuffus in l. ſtemmata. C. de fabricen. libro vndecimo. Benedict. in repet. capitu. Raynutius. in princip. fol. 10. de teſta. do. Ioan. Sanxon in conſuetudi. Turoñ. in rubric. *des droicts de chaſtellanie*. arti. 6. do. Chaſſa. in catalog. glor. mundi. in prima parte, in 32. conclu. cum ſequentibus.

De doct. Chaſſa. & Sanxon

45 Vnde mortuo artifice, hæres ſignum ſeu inſignia retinebit, alij verò non habebunt inſignia defuncti ſimplicia, ſed quicquam eis addetur, vt vidi in forenſi iudicio decidi. Et hoc non petibile, ſubdiuiditur: quia quoddam eſt quo mediante nihil petimus: aliud, quo mediante petimus. *Tertia diuiſio.*

Primum, quo mediante nihil petimus, eſt de quo

de quo proximè ſum loquutus, & poteſt poni in l. j. §. cùm arietes. ff. ſi quadru. pau. fecit dicatur. l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione. & l. ſi ex plagis. §. finali. iuncta l. item Mela. & l. ſi putator. ff. ad legem Aquiliam.

46 Item intereſt mea non habere domum delectabilem, propter amicorum cōcurſum. gloſ. in l. j. in gloſ. 4. de ſeruitu. vrbanorum prædiorum.

Pro ſcholaribus habentibus pulchrā ancillam, aut hoſpitam.

47 Intereſt etiam ſcholaris non habere pulchram hoſpitam, & meretricem, vel ancillam: propter numerum aliorū ſcholarium eum viſitantium: non ſua cauſſa: ſed hoſpitæ, aut ancillę. & hoc intereſſe æſtimari poteſt, non tamen peti. Cepol. in tracta. de ſeruitu. vrbanorum prædiorum. c. 26. fol. 14. colum. 3. Interdum cauſſa hoſpitæ vulnerabitur, vel occidetur, vt vidi aliquos. Ideò tu ſcholaſtice fuge meretrices hoſpitas, ſi diu & ſecurè viuere cupis.

48 Item intereſt mea, quia factus ſum inimicus alicuius tua cauſſa. gloſſ. ſingul. in l. ſi pecuniam. in verb. repetetur. ff. de condict. cauſſa data. ſecundum Baldum in margar. in verſ. intereſſe. quæſtione 12. non tamen petetur.

49 Non petibile, quo mediante petimus, eſt ſi agat quis actione populari: quia ſua intereſt, non tamen id petit: ſed ad pœnam vel vindictam agit. gloſſ. in rubr. ff. de popula. actio. l. 3. & per totum. illo titu. l. ſi verò. §. hæc autem. de his qui deiecerunt vel effuderunt. Iaſon in l. eum qui. §. in popularibus. ff de iureiurā. idem in illo qui agit actione ſepulchri violati. l. 3. & per totum. ff. de ſepul. violato.

Rubr. de ſepul. violato hodie abiit in deſuetudinem.

50 Hodie verò ille titulus, quòad hoc, abiit in deſuetudinem: cùm habeamus cœmiteria. Berber. in viato. iur. rubr. de ſepulchro violato. vide doctores in ca. fraternitatem. de ſepultur. de quo profit ſepultura. & Cicero lib. j. Tuſcul. quæſt. in fine. Benedictus in repe. c. Raynutius. in verb. mortuo. in 1. num. 51. cum ſeq de teſta.

Item quando quis proprium ſanguinem defendit: hoc facit: quia ſua intereſt: hoc tamen non petit: ſed eo mediante aliud petit. l. a. & ſequenr. ff. de libe. cauſ.

51 Item non appellat is cuius non intereſt: ſed ille tantùm cuius intereſt. capitul. non ſolent. 2. quæſtin. 6. l. j. ff. de appellatio. recipiendis. tamen hoc intereſſe non petit appellans: ſed eo mediante petit ſententiam reſcindi: & malè iudicatum pronunciari: & ſententiæ annullationem proſequitur. l. eos. & ibi doctores. C. de appellationibus. ita Baldus videtur ſentire, in rubric. huius titu. dixi in repet. l. quod iuſsit. in præfa. ff. de re iudica.

Aliud eſt intereſſe æſtimabile petibile: & ſubdiuiditur: quia quoddam generaliter & largè dicitur, aliud verò propriè.

Quarta diuiſio de intereſſe petibili, largè ſic dicto.

52 Generaliter & largè per Bartolum ſic definitur, Eſt iuſta alicuius vtilitas æſtimabilis, petibilis, non habita, propter alicuius factum iniuſtum, vel ceſſationē iniuſtam: vt ſi quiſpiā mihi donet, aut leget librum, ſeu ſtipuletur: peto illum, quia mea intereſt: id eſt, mihi eſt vtile: & ideo ſtipulationes inuentæ ſunt: vt quiſque ſtipuletur quod ſua intereſt. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verborum obligation. §. alteri. Inſtitu. de inutili ſtipulatio. In hoc ergo dicitur largè intereſſe, quando peto rem mihi debitam: ſecundum Bartolum. hic, cum quo doctores communiter tranſeunt, & ſuprà latius dixi.

Definitio intereſſe, quando propriè accipitur.

53 Aliud eſt intereſſe propriè & ſtrictè ſumptum: de quo hic amplis (vt ita dicam) columnis loquuntur doctores, & ſic definitur per Bartolum. Eſt æſtimatio alicuius vtilitatis nō habitæ, propter factum iniuſtum, vel ceſſationem iniuſtam.

54 Primò ponitur, æſtimatio, ad differentiam inæſtimabilis: & hic terminus, æſtimatio, eſt generalis, comprehendens tam rei æſtimationem, quàm intereſſe: ſecundum Panthal. Calde. in repeti. d. l. 2. colum. 54. de reſcindenda vendit.

Item vt à præcedentibus differat, quod rem ipſam reſpicit: ſeu factum debitū, ponitur æſtimatio.

Item dicitur, vtilitatis non habitæ, vt & lucrum & damnum comprehendat, ſecundum Bartolum hic: quia dum minuitur patrimonium, non dicitur habere quis vtilitatem. nota in l. ſterilis. §. cùm per venditorem. ff. de act. emp. & vendi.

Item dicitur factum iniuſtum, quia ſi iuſtum, non peteretur: cùm licitū ſit: vt proximè dixi: & l. iuſtè ff. de acquirenda poſſeſsione.

Ceſſationē declaraui ſuprà in noua mea definitione: ibi vide. & hanc definitionem inſequuntur communiter doctores dixi ſuprà in gl. prout ibi videre licet.

Quinta diuiſio: conuentū, commune, ſingulare, & affectionis.

55 Alia eſt diuiſio: quoddam eſt intereſſe conuentum, commune, ſingulare, & affectionis.

Cùm primò ſequamur quod actum eſt inter partes. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de regulis iur. ideo videndum eſt in primis de conuento.

De intereſſe cōuento, Bart. definitio reprobatur.

56 Quid ſit conuentum gloſſ. hic dicit, quòd eſt precium conuentum: ſed reprehenditur, prout dixi in principio huius gloſſæ, & ſaluari poteſt, accipiendo largè: vt ibi dixi: ſed Bartolus hic. columna 7. ſic definit. Intereſſe conuentum, eſt precium conuentione partium æſtimatum. quæ definitio non placet: quia quodlibet precium, æſtimatum partium conuentione pro aliqua re, in emptione, ſequeretur quod eſſet intereſſe conuentum: & tamen nō eſt verum vt ſuprà dixi. aliis multis rationibus doct.

reprobant: vt dixi ſuprà in princip. huius glo.ideò Deci.hìc ſic definit:Conuentum, eſt quantitas partium conuentionetaxata:poteſt etiam reprobari:quia verum precium rei, eſt quantitas precij, taxata partium conuentione,tamen non dicitur ſtrictè id quod intereſt:vt patet liquidò, & ſuprà probatum extitit.

Decij definitio remitur.

57 Ideò ſic nouiter finio, Intereſſe conuentum,eſt pecunia cōuentione partium promiſſa, in defectum primæ conuentionis, non completę. Primò pono,pecunia,cuius appellatione omnes res continentur.l. penult.C.de conſtitu.pecu.l.litigatores.ff.de arbit.l.pecunię.vbi ſcripſi.ff.de verb.ſignificatione.probatur in l.ſi quis ab alio.in §. fi.ff. de re iudic. & quia communiter promittitur pecunia.

Noua definitio conuentis intereſſe.

Item pono,conuentione partium.per l. fina.ff.de prætoria ſtipul.l. procurator.2.§. fi.ff.rem rat.habe.

Item pono, in defectum primæ conuentionis non completæ. Si vendo tibi domū centum, & trado: non agitur ad id quod intereſt: quia iam completa eſt prima conuentio. Si verò vendo domū centum: & ſi nō tradidero, quinquaginta pro eo quod intereſt promitto: ſi res non tradatur,& ſic prima conuentio non compleatur, agam ad id quod intereſt.viddicet ad illam pecuniam promiſſam. Hoc probat l. j. ibi, ſi res vendita non tradatur,ergo ſi tradatur,non agitur, probatur in d.§. alteri.& l. prædia. de actio.emp. poteritis cogitare de meliori definitione, cùm definire rem,ſit periculoſum, ac ſummè difficile: & veteres deſcriptionibus vſi ſunt.

Item conuentionis verbum pono,cùm ſit generale.l.j.§.conuentionis.ff.de pact. Iaſ. in rubric.columna 2.ff.de verborum obligation.

58 Nec obſtat, ꝙ illa pecunia promiſſa pro intereſſe, non eſt intereſſe: nec facit quod verè interſit l.fideiuſſor.§. fin.ff. qui ſatiſdare cogantur.quia reſpond.Bartol. quòd non eſt illud intereſſe: ſed æſtimatio illius: attamen intereſſe non æſtimatur, cùm ſit æſtimatio: argument.l. improbum. C.ex quibus cauſ.in ſa. irrog. ſecundum Deci. hic,in rubr.col.3.

Ideo non dicitur,quòd intereſſe ſit æſtimatio eius quod interſit: ſed æſtimatio damni:aut lucri ceſſantis.vel dic,quòd pecunia promiſſa pro intereſſe, eſt pecuniæ ſumma pro intereſſe promiſſa. Andega. in tracta.eius quod intereſt. fol.35.& ſequent. quod nihil eſt dicere.ideò dicunt quidam, quòd ius fingit tanti mea intereſſe, quantum promiſſum eſt:vt in dicta l.fin.de prætoria ſtipulatione. melius probat.l. vltima in fi. de eo per quem factum erit. Ibi tanto enim mea interfuiſſe videtur. quia id voluit exigi: & ideò licet quandoque verè non interſit tanti,tamen fictè ſecus:& partes videntur confiteri tantum fore intereſſe,quantum pœna. Barba.conſi.45.illud in medium.column.13. in 4.volu.& in hoc decipitur Decius ſecūdum eos,dum dicit, quòd ius præſumit: quia imò fingit, cùm ſit ſuper certo: præſumptio ſuper incerto. gloſſa in l.vnica.§. accedit. C. de rei vxor. actione.& ideò non admitteretur probatio in contrarium,quod nō tantum intereſſet, poſtquam promiſſum eſt: vide tamen Socinum in rubr.huius titul. colum. penulti. tenentem conuentum non eſſe intereſſe:& quia illa ſunt magis ſubtilia,quàm vtilia, & vtiliora appeto docere: ideo illa miſſa facio.

Refellitur opinio Decij.

59 Notandæ ſunt in hac materia tres concluſiones, quarum prima eſt: Quod intereſſe conuentum ſine pœna ſpeciei adiecta debetur: vt ſi vendas vaſa, aut equum: & ſi nō tradideris certo tempore: promittis decem: illa pœna debetur, ſi non ſit partium conuentioni.textus ſingula.in l. Lucius.ff. de actiun. empti. ſecundum Roma. conſ. 101.præpoſitæ. Ioan. Lupum, in repetitio. c.per veſtras.fol.109. verſic. ſextò infertur. de donation. inter virum & vxorem. Iaſ. & alij per illum textum, in l. promiſsis. C. de tranſact.c.dilecti.& ibi Panormit.& alij de arbitris.

Intereſſe conuentum quãdo debeatur.

60 Secunda cōcluſio, Intereſſe,ſeu pœna facto appoſita, debetur:vt ſi non feceris domum,promittis centum.l.prędia.ff.de act. empt.l.ſed & ſi quis.§.fin. ſi quis cautioni. l.2.§.item ſi in facto.& l.4 §. Cato.& vbique nor.ff.de verborum obligation. Alex. in conſil.148.viſo themate in 7. vol.

61 Amplia etiam ſi nihil intereſſet.text.in l. ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verborum obligation.§. alteri. Inſtitu.de inutili ſtipula.l. cùm pœna.ff.de arbit. Conrad.in tracta.de contract. q.85. quia videtur quodammodo tranſigere ſuper illa ſumma promiſſa: etiam ſi plus intereſſet,quia non peteretur: ſed ex ſtylo Neapolitano conſilium nō ſolet condemnare, niſi quatenus cum intereſſe concurrit: vt habetur in deciſio. Neapol.quæſt.cap.35.quidam Venetus,& iſtud eſt æquius.

Intereſſe cōuentū debetur etiā in foro conſcientiæ.

62 Amplia,etiam deberi in foro conſcientiæ quatenus intereſt.Petrus de Anchar.in regul.poſſeſſor.de regulis iuris.libr.6. Felin. & alij in c.j. de conſtitutio. Dominicus in c.commiſſa.§.fina.de electionibus.libro 6. Corne.conſi.69. de dubbus.in fi.2.volum. & conſi.2.circa.colum.7. verſic. dato.in 3. volumi.& conſi.55.viſis.verſic.vnde litera n,in eodem volu. Barba.conſil.45.illud in medium.col.9.in 4.volu.Et hæc opinio de conſuetudine obſeruatur. Alex. conſil. 39. ſtantibus. col.2.in 6.vol.Lauré. de Rodol. in c.conſuluit.q.67. de vſur.

63 Limita, quando debitor eſſet in tanta neceſsitate,& anguſtia poſitus,ita quod eſſet ei impoſsibile facere quod promiſit: vel ſpeci

ſpeciem dare: nam tunc non debetur. ſecundum Conrad. in tractat. de contrac. q. 85. Angel. de Clauaſ. in ſumma Angel. in verb. pœna. §. 13.

64 Tertia concluſio, Pœna adiecta dationi quantitatis præſumitur in fraudem vſurarum appoſita: & ob id non debetur: vt ſi non dederis centum, quę mutuaui: promittis decem in annos ſingulos, nam non valet text. in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. de rebus credit. doctores in capitulo, dilecti. de arbit. & cap. ſuam. de pœnis. Angel. de Clauaſ. in ſumma Angel. in verb. pœna. q. 12. Porcus in §. non ſolùm. Inſtit. de verb. obl. Petrus de Anchar. conſi. 148. apud antiquos. Alex. conſi. 49. paucis. & ſequen. in 4. volum. & conſil. 135. circa col. 4. in 6. volumi. Decius conſil. 183. in controuerſia. in fi. & hæc opinio eſt communis ſecundum Iacobum in d. l. promiſſis. C. de tranſact. Alex. conſil. 119. quæritur. colum. 3. in 2. volu. & conſil. 43. quia ſubtiliter. in 6. volum. & 135. circa col. 3. eodem vol. ratio diuerſitatis eſt inter hunc caſum & præcedẽtes: quia in quantitatibus conſiſtit mutuum. l. 2. §. mutui datio. ff. ſi certum peta. §. 3. Inſtit. quib. modis re contrahitur obliga. & ſic committi poſſunt vſuræ: ſed nec in facto, nec in datione ſpeciei committitur mutuum: nec ergo vſura regulariter. notat Ambroſ. de Vigna in repeti. c. ſalubriter. num. 91. de vſur. Imol. & alij in c. dilecti. de arbitr. Laurent. de Rodol. d. q. 67. tracta. de vſur.

Quando in intereſſe conuentū adiicitur dationi quantitatis, an debeatur.

65 Amplia etiam prętextu diſpenſationis papalis. Cùm enim prohibitio vſurarum ſit de iure diuino: per illud mutuum dantes, nõ poteſt papa ſuper futuris diſpenſare vſuris: prout conſuluit Alex. conſ. 1. in 2. volu. & conſ. 49. paucis. colum. 1. in 4. volu. per c. ſuper eo. de vſur.

Papa ſuper futuris vſuris nõ diſpenſat.

66 Secundò amplia, etiam ſi inimicus nobis promitteret illam pœnam. Conrad. in tract. de contract. q. 42. vbi declarat text. in c. ſi. 14. quæſt. 4. vide Roma. ſingul. 265 an extra. Gaſpar. in repeti. l. imperium. col. 8. ff. de iuriſd. omn. iudi.

67 Tertiò amplia, ſiue creditor ſit ſolitus fœnerari, ſiue non. glo. in d. l. Iulia. §. idem Papinia. ff. de actio. empti. & d. l. cum allegas. C. de vſuris. Alexander in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. col. 3. ff. de verborum obligatio. Ang. in §. omnes. columm. 3. & ſequen. Inſtitu. de actionibus. ita conſuluit Ioan. de Zanis, conſi. 51. cùm dicatur, inter conſilia Alex. in 4. volumi. & Alexander conſ. 45. quia in 6. volumi. & iſta eſt communis opinio, tam legiſtarum, quã canoniſtarum, ſecundum Ambro. in dicto c. ſalubriter. num. 92. de vſuris.

68 Quartò amplia, ſiue illa pœna excedat legitimum modum vſurarum, ſiue non. d. §. Idem Papinia. quia hodie per ius diuinum nullus eſt legitimus modus vſurarum: per illud Mutuum dantes, nihil inde ſperantes.

69 Quintò amplia, etiam in arbitro: vt non poſsit diſponere, vt certa quantitas detur, donec ſors fuerit ſoluta. Baldus & alij in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi certum petatur. Panormitanus & alij in capit. dilecti. de arbi. Iaſon in l. promiſsis. C. de tranſactionibus. Decius conſi. 39. iundicam. valebit tamen promiſsio pœnæ facta per partes: & poterit exigi, ſi non pareatur ſententiæ arbitri. l. 5. §. fi. ff. de verborum obligation. Bald. in dicta l. promiſsis. doctores in ca. dilecti. per illum textum. Innocen. & alij in capit. ſuam. de pœnis. Barbatias conſ. 45. illud. columna 11. in 4. volumi. & Alexand. conſ. 50. viſo inſtrumento, col. 2. in 4. vol. Fulg. conſ. 160. Ioannes. col. 3.

Lucę.

De arbitro.

70 Sextò, extende etiam in contractu tranſactionis l. promiſsis. & ibi Salicetus & Iaſ. C. de tranſactionibus. Alexander conſ. 49. paucis. & conſ. ſeq. viſo inſtrumento. libro 4. Decius conſ. 183. in cauſſa. licet contrarium teneat idem Alexan. conſ. 119. quæritur. in 2. volum. & Barba. conſ. 45. illud in medium. col. 11. & ſequen. in 4. vol.

71 Septimò amplia, etiam in omni contractu, ſiue ſit bonæ fidei: vt l. Iulianus. §. idẽ Papinianus. ff. de actione empti. ſiue ſtricti iuris. l. pœnam. ff. de vſuris. dicta l. promiſſis. gloſſ. & doct. in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verbo. obliga. & Ambro. vbi ſuprà nume. 93. etiam ſi promitteretur loco pio. Ita fuit iudicatum in hoc ſenatu contra Cartuſienſes petentes pœnam duorum ſolidorum in ſingulos dies, quibus non fuerant ſoluti reditus vel reliqua redituum, quãuis ad hoc fuiſſet obligatus Dux Brabantiæ, tamen fuit abſolutus ſiue eius hæredes. anno 1508. die 15. Martij. quod eſt notandum: quia ſufficit vt principale ſoluatur debitum.

Arreſtum.

72 Octauò amplia, non ſolum in contractu, ſed etiam in vltima voluntate: ideò non valet diſpoſitio teſtatoris, vt non ſolutis mille, pro cẽtenario in annos ſingulos centum ſoluantur. Bartolus in l. 3. §. finali. ff. de annuis legatis. & l. 2. de his quæ pœnæ nomine, & ibi plenè Socinus & Bartolus in l. cùm ſtipulati. in fine. ff. de verborum obligation. Angelus in §. finali. Inſtituta, de legatis. Baldus in dicta l. cùm allegas. Ancharanus conſilio 93. verba teſtamenti. Alexander in l. diuortio. in princ. colum. 7. numero 24. ff. ſoluto matrimonio. & conſilio 27. viſo themate. columna 2. in 4. volumi. Aretinus conſil. 152. viſo. Socinus conſ. 56. viſo teſtamento, in 3. volumi. Iaſ. in l. 1. C. de his quæ pœnæ nomi. & in l. cunctos populos. in prima lectura. nu. 59. C. de ſumma trinitate. Modern. Hiſpani. in §. actionum. numero 17. Inſtitura, de actionibus. Moder. Taurinen. in repetitione l. curabit. colum. 3. C. de act. emp. Benedict. in repe. c. Raynutius. in verb. ſi abſq; in 2. de leg. nu. 229.

229.cum ſequen.de teſta.

73 Nonò amplia,ſiue pœna adiiciatur datio-
ni quantitatis pro pœna, ſiue factum au-
gmentatiuum quantitatis,quia etiam non
valebit.not.gloſſa & Bart.in l. rogaſti.§.ſi
tibi.ff.de rebus creditis. Alex.in d.§. alteri.
col.3.Barbat.in conſi.45.illud in medium.
col.10.in 4.vol. Ambroſ.in d.c.ſalubriter.
num.97.

Limitationes, quādo pœna debeatur.

74 Primò limita, niſi quantitas ſine pœna
ex interuallo eſſet promiſſa.argu.l. Titius.
ff.de pigno.actio.Bar.in l.penul.C.de pact.
pignor.Barto.in l.enim ſeruus.ff. de condit.
& demonſtr.& ibi Imol.Ange.in §.omnes.
col.4. Inſtit.de actio. Cornel.conſi.133.vi-
ſo.in 1.libr.& hoc ſecundum vnam opinio.
quam ibi latius vide.

75 Reſtringe,quādo illa promiſſio fieret vſu
rario:nam etiam ex interuallo non valeret,
propter ſiniſtram ſuſpicionem quam lex
facit de eo. Barbatias conſil.72. ſapienter.
column.8. in 4. volumine. & Angelus in
dicto §.omnes.

76 Secundò limita, in foro conſcientiæ: vt ſi
debitor liberè promitteret, vt ſolueret,nō
procurante creditore, ſed ſimpliciter reci-
peret, ſine intentione vſurariæ fraudis, &
mallet tempore præſtituto ſolutionem ſor-
tis ſibi fieri, quàm expectare pœnam, vale-
ret.ita Scot.in 4. ſentent.diſtinctione 15.q.
2.articul.2. col. v. verſic. primum triplici-
ter.ſumma Angel. & Siluestrina.in verbo,
vſura.in 1. q. 31. ſequitur Purpura.in d.§.ſi
tibi.num.91.cum ſequen.hoc tamen eſt in-
telligendum quatuor interuenientibus:de
quibus per Conradum in tract.de contra.
in q.31.conclu.1.

De iuramento.

77 Tertiò limita,quando iuramentum inter-
ueniret. capitu.debitores.de iureiurando.
Ancharanus conſilio 148. ſecundum anti-
quos. Romanus conſilio 510. quò ad pri-
mum dubium. in 2.quæſtione. Alexander
conſilio 158. in cauſſa. quod eſt repetitum
conſil.207.in 2. volum.& conſil.106. ma-
gnificè prætor in 3.volumine.& in §.alte-
ri.colum.penult.dicta l.ſtipulatio iſta.ff.de
verborum obligatione. ſequitur dominus
meus de Petrue.in ſuo ſolenni tracta.de vi
ribus iura. in 47.effectu.per textum in l.ſi
quis maior.C. de tranſactionib. Poteſt ta-
men peti abſolutio à iuramēto,ſi eſt in ſta-
tu petendi. Anto.de Prato veteri.in conſil.
49.paucis. col.6. & Alexander conſi. ſeq.
in 4. volumine.

Quartò limita,vt per Angel.in §.omnes.
col.7.Inſtit.de actio.

78 Quintò limita, quando eſſem ſtipulatus
quantitatem alteri dari,mihi verò pœnam:
hoc enim caſu valebit ſtipulatio.Alexand.
in d.§.alteri.colum.3.Quæ tamen conclu-
ſio periclitatur,quia per eam fraudi via pa
teret. Igitur non eſt tenenda. l. in fundo.ff.
de rei vendica.c. ſedes.de reſcript.proſequi-
tur Anchar.in regul. peccati venia. in 4.q.
de regulis iur.lib.6.

79 Sextò fallit,in contractu mixto,continen
te quantitatem & factū. Vide tamen Bart.
& alios in l. rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cert.petat.
Bald.& Salic.in d.l.cūm proponas. Alex.in
d.§.alteri.& conſi.51.cùm dicatur in 4.vo-
lumine,Barbat. conſi.45.illud in medium.
col.9.in 4.volu. Angel. in dicto §.omnes.
& in ſumma Ange.in verſ.pœna.in 12.q.&
Silueſter in ſua ſum.in ver.vſura.in 1.q.28.
Ambro.de Vignate,in dicto capit.ſalubri-
ter. numero 96. cum ſeq. doctores in dicto
capit.dilecti.

80 Septimò fallit,quando ſtatuto caueretur,
vel conſuetudine, ꝙ fingatur intereſſe credi
toris in duobus ſolidis pro libra, ſoluen-
dis à tempore moræ debitoris, tunc valet:
quia ſicut intereſſe poteſt taxari per iudi-
cem,ita per legem:quia non minoris eſt po
tentiæ lex,quàm legis miniſter:& ſtatutum
poteſt inducere fictionem ex cauſſa,& ſuf-
ficit ꝙ ſit in mente ſtatuentium.gl.in verb.
ratus.in l.j.§. pueritiam.ff. de poſthum. ſic
conſuluit Bald.conſi.166. ſtatuto.in 1.vol.
Cætera theologis relinquo.

De intereſſe communi.

81 Commune, eſt commune rei precium.
ſecundum glo.hic,quæ communiter repro
batur:quia aliud eſt intereſſe,aliud rei pre-
cium:vt ſuprà in princip. huius gloſſ.dixi:
ideò non repeto. Specul.in eo tit. de fruct.
& intereſ. §. commune.aliter definit: quia
prolixa eſt ſua definitio:eam miſſam facio,
& tranſeo ad Bart.definitionem,quæ talis
eſt, Intereſſe commune,eſt intereſſe com-
muniter æſtimatum Hæc definitio non pla
cet d.Igneo.in dicta l.quatenus.column.9.
quia per eam non declaratur quid veniat
in æſtimationem:licet Decius in rubr.cum
iſta definitione tranſeat. Item vult dicere,
quòd cōmunis æſtimatio,ſit intereſſe com
mune: quæ nō comprehendit niſi precium
commune,non intereſſe:ergo non valet:vt
ſuprà fuit reprobatū:& quia definit idem
per idem. Ideo idem domi. Igneus aliā for-
mat definitionem:videlicet, Intereſſe com
mune, eſt æſtimatio (quæ communiter ab
vnoquoque bono viro fieri poteſt) de dā-
no emergente, vel lucro ceſſante: propter
aliquod factum,vel nō factum: datum,vel
non datum.

Primò dicit, ab vnoquoque bono viro:
vt excludat affectatum, qui ratione affe-
ctionis poſſet plus æſtimare, quàm com-
muniter æſtimaretur.l. ſi ſeruum. ff.ad le-
gem Aquiliam,cum ſimilibus. mihi tamen
non placet.

Primò, quia eſt prolixa, & prolixitas de-
bet vitari: vt hac lege dixi in notabili 2.
Sed cum ſit ei perfamiliaris & propria fi-
lia,vt ex ſuis ſcriptis omnibus eſt obuium,
ob id excuſari poteſt.Secundò,quia ſuper-
flua eſt: dum dicit ab vnoquoque bono
viro:nam ſi fiat communiter, ergo non ex
affectione.d.l.ſi ſeruum.& l.precia rerum.

legem Falcidiam.

Item nullo iure cauetur, quòd hæc æſtimatio fieri debeat à bono viro: ideò erubeſcimus cũ ſine lege loquimur. l. diſſentientis. C. de repud. §. conſideremus. iu autben. de trien. & ſemiſſe. Imò videtur glo. in contrarium. in l. ſemper in contractibus. ff. de regulis iuris. vbi alia eſt æſtimatio quæ fit communiter, alia quæ fit à bono viro.

Præterea ſequeretur, quòd æſtimatio per affectionem à bono viro fieri non poſſet: quod reprobatum eſt. in l. videamus. §. iurare. ff. de in lit. iurand. & l. j. §. ſed ſi in rem. ff. ſi quid in fraudẽ patronatus. Item quòd æſtimatio communiter facta à non bonis viris, non attenderetur: & ſic in probatione ſecundum eum requireretur articulus boni viri: quod non credo. Nec vult intelligere de bono viro, id eſt de iudice, quia tunc ſequeretur quòd à partibus æſtimari non poſſet, ſed tantum à iudice, & tamen prius à parte æſtimatur, & æſtimatio petitur. Igitur ſic definio.

Noua definitio intereſſe cõmunis.

82 Intereſſe commune, eſt æſtimatio damni emergentis, aut lucri ceſſantis, communiter facienda ab omnibus rei notitiã habentibus, propter factum iniuſtum, vel ceſſationem iniuſtam. Primò poteſt poni exemplum: Mutuaui tibi vinum, quod debebas reddere Kalendis Iulij (in quibus homines optimè bibunt) non reddis, poſtea vinum valuit decem aureis: iudex cõdemnabit te ad reddendum vinum: quod ſi non valeat tẽpore ſententiæ niſi quatuor, compellet te ad reddendum ſex aureos vltra vinum, pro eo quod intereſt: quia communiter homines tantum æſtimarent. l. vltima. in fin. ff. de eo per quem factum erit. l. vinũ. ff. ſi certum petatur. vide l. ſi ſeruum. ad legem Aquiliam. & l. qui tabulas. in princ. de furt. l. locum. §. condemnatio. de tab. exhi. & ſic redditur res & intereſſe. vide exempla per Speculatorem eodem titulo. §. commune.

Vnde dicatur cõmune intereſſe.

83 Ideò dicitur commune, ſecundum Innoc. in c. ſacro. columna 3. de ſent. excom. quia æqualiter omnium cõmuni ratione in eodem contractu vel facto, & tantum intereſſet. ſequuntur modern. hic: ideo appoſui rei notitiam habentibus, quia faber non poſſet, aut ruſticus, vel mercator, ſeu fatuus librum æſtimare. per glo. in l. mortis cauſa capimus §. fin. in gloſſ. penult. ff. de donat. cauſa mort. Nam debet ſcire conditionem, & rei qualitatem.

Faber non æſtimat librum.

84 Ideò non poſſet etiam doctor æſtimare librũ, niſi haberet notitiam illius: quia fortè bibliopola debebat lauare illum: nam plus ſic debet æſtimari. argument. illorum quæ dicunt doctores in l. precia rerum. ff. ad legem Falcidiam. an hoc debeatur, vide in gloſſ. in verbo, dupli. Baldus conſilio 437. ſuper dubia. colum. 2. in 3. volumine. & an debeatur commune totum? dicam in gloſ. dupli, infrà, eodem.

De intereſſe ſingulari. Bar. definitio nõ admittitur.

85 Singulare intereſſe, ſecundum gloſſ. hic. eſt, vt ſi tua intereſt propter affectionem. Non eſt definitio, ſed deſcriptio. Barto. hic. column. 6. verſiculo, nunc ad propoſitum. ſic definit, Eſt id quod ſingulariter æſtimari poteſt: vel intereſſe ſingulariter æſtimatum non placet: quia definit idẽ per idem, ſicut in alus duabus præcedentibus, quod non admittunt Iuriſconſulti. argumen. l. fi. & ibi gloſſ ff. de offi. procur. Cæſar. glo. in l. Labeo. de vſuca. vbi non valet ratio quæ eſt eadem cum dicto.

Specul. definitio damnatur.

86 Sic nec definitio idem per idem definiens. Specul. ſic definit. in §. viſo de communi. d. titu. de fructib. & inter. Eſt æſtimatio quæ venit ex ſpeciali affectu. Sed mihi non placet, quia ſingulare intereſſe eſt citra affectionem. l. j ff. de actione empti. Item aliud eſt ſingulare, aliud affectionis: vt infrà dicam: & æſtimatio ex ſpeciali affectu, eſt intereſſe affectionis: ergo non conuenit ſingulari. Nec attenditur l. ſi ſeruum. ff. ad legem Aquiliam. & infrà dicam. Socinus aliter definit, videlicet: Singulare, eſt res quæ ſingularem vtilitatem affert vni, quam non affert alteri. Puto quòd non poſsit ſuſtineri: dum dicit, res: quia aliud eſt res, aliud intereſſe: vt probatur in l. hæc verba, quanti. ff. de verborum ſignificatione. & ſi dicas verbum rei, generale eſſe. l. rei appellatione ff. de verborum ſignificatione. l. prima. ff. ſi certum petatur. tamen res quę vni affert vtilitatem, non eſt intereſſe: ſed ratione illius rei venit. Item ſi res tibi donatur, & traditur, afferet tibi ſingularem vtilitatem, quam alteri non afferet: vt liquidò patet: & tamen non eſt ſingulare intereſſe ſtrictè ſumptum: ergo idem de qualibet re quam habeo, quæ mihi ſingularem & ſpecialem affert vtilitatem, alteri non: & tamen ſtrictè non dicitur intereſſe, de quo loquimur. Aliis etiam modis poteſt reprobari, quos etiam nunc omitto. Decius aliter niſus eſt definire: ſic videlicet, Intereſſe ſingulare eſt, quando mihi plus valet, quã valeat communiter omnibus, propter aliquam cauſam, vel qualitatem, quæ venit extrinſecus, & non eſt ſimpliciter in alium tranſmiſsibilis. Alia effundit verba: ſed adhuc non placet: quia liber meus mihi plus valet quàm communiter omnibus: & tamen non eſt intereſſe: quod innuit hic Decius. Item ſi pater meus moriatur, relictis libris, tranſmiſsibilis eſt illa vtilitas ſingularis in filium. in l. ſi in emptionem. ff. de minoribus. vbi filius habet intereſſe ſingulare circa res maiorum: tamen ſi fuerit ignorans, non tantum valebit ei liber patris, ſicut communiter valeret omnibus doctoribus. ergo & c. Item cõuenit hęc definitio aliis quàm definito, nec cum eo

Socini definitio non tenetur.

Decij definitio non probatur.

conuer

conuertitur, contra legem primam. ff. de dolo.

Noua definitio ſingularis interesse authoris,

87 Arbitror ſic poſſe definiri nouiter: Intereſſe ſingulare, eſt æſtimatio vtilitatis ſingularis, ob factum alterius iniuſtum, vel ceſſationem proueniens. Vt, commodaui tibi librum meum, apoſtillis plenum, & remiſſionibus: non reddis, debes condẽnari non tantum ad precium commune libri, ſed ad vtilitatem ſingularem meam: tum propter memoriam localem, in qua conſiſtit ſingularis libri vtilitas, alteri non cõpetenti: tum propter remiſsiones in eodem libro deſcriptas, & ſigna ibidem cauſa facta facilioris inuentionis, & memoriæ localis: & quia eſt bene per me correctus: non tamen attenditur, ſi dicatur quod melius didiciſſet in illo libro: ſecundum Albertum in l. nummis. col. 1. ff. de in lit. jurand. Alex. conſi. 69. ſuper eo. in fi. in 4. vol. alia exempla ponit Specul. in tit. eo. §. viſo. vide in l. ſi ſeruum. ff. ad legem Aquil. l. precia rerum. ad legem Falci. & Dauid Pſal. 4. Quoniam tu domine ſingulariter in ſpe, conſtituiſti me. l. j. §. ſed ſi rem. ff. ſi quid in fraudem patr. l. ſi cui fundus. ff. de lega. 2. & Moder. Andega. in tract. de eo quod intereſt. fol. 33.

In libris verſatur intereſſe.

Quare dicatur intereſſe ſingulare.

88 Et dicitur ſingulare, ad differentiam communis. ſecundum Albertum & Baldũ hic, ſicut de iure ſcribitur. in l. ius ſingulare. ff. de legib. vel ſingulare, id eſt perſonale: ſecundum Moder. Andega. fol. 37. per l. procuratorem. §. fi. ff. de acquir. heredi. quæ parum probat. Vſque ad quam quantitatem aſcẽdat: & poſsit peti: ponetur regula cum limitationibus. in gloſſa duplici, infrà eod.

De intereſſe affectionis.

89 Intereſſe affectionis eſt, quod ex affectu alicuius procedit: vt ſi amaſia tua dedit tibi zonam, annulum, burſam, aut aliam rem, quam alteri cõmodas: ſi non tibi reſtituat, eam æſtimas centum aureis, quos petis: non tamen ad id datur actio: vt aſſerit Ioannes Andreas in addit. ad Spec. in tit. de fruct. & intereſſe. §. viſo de communi. & poteſt poni in l. ſi ſeruum. ff. ad legem Aquil. l. j. §. ſed ſi rem. verſic. & aliâs videamus. ſi quid in fraudem patro. quia precia rerum non ex affectu, nec vtilitate ſingulorum, ſed cõmuniter funguntur. l. precia rerum. ff. ad legem Falcidiam. facit l. obligatione in fi. ff. de pigno.

90 Item quis habet affectionem ad rem, quæ fuit maiorum ſuorum. l. ſi in emptionem. ff. de minor. quapropter noluit Nabot vendere vineam, quia fuit maiorum ſuorum. 3 Regum capite 21.

Retractus an procedat ex affectione.

91 Et ideò poterit minor ex illa affectione, retrahere: vt tenet d. Igneus, in repeti. l. dudum. C. de contrahen. emptio. l. quatenus. colum. 10. de regul. iuris. ſequitur Renal. in ſuo tract. de eo quod inter. c. 5. fol. 50. & collega noſter in c. hæc legis verba, licet dicat non multum hanc opinionem iuuari. vide Chaſſa. in conſue. Burgund. in rubr. *des retraictz.* §. j.

Duplex affectio.

92 Notandum eſt, quòd duplex eſt affectio: quædam æſtimabilis commodo pecuniario, quæ ab vtilitate cauſatur: & ſic habet vtilitatem iunctam affectioni. l. videamus. §. 1. ff. de in lit. iuran. vbi curator in cauſſa adulti non cogitur in litem iurare, licet volens admittatur, ſi pupillo ſuo habuerit affectionem: non tamen ad ſuam, ſed ad pupilli vtilitatem iurabit. Ecce ergo quomodo vltra affectionem requiritur vtilitas. & ſequitur Decius hic in rubric. col. 4. mihi tamen videtur, quòd non iuratur ex illa affectione, ſed ex vtilitate: cùm alia ſit pupilli affectio, alia tutoris: quod ſecus eſt in vtilitate.

Alia eſt affectio, quæ nummario precio nequit æſtimari: vt eſt illa quæ vtilitatem non continet pecuniariam, ſed ſolam affectionem: & loquitur l. libertus qui ſoluendo. ff. de bonis lib. cum aliis multis, quæ infrà dicam. Et requiritur quod affectio ſit iuſta. l. illud. ibi. Iuſtis affectionibus. ff. de manu. vindic. l. nec ei. ibi ſanctiſsima affectione. ff. de adoptio.

Regula, de affectione, quid nõ conſideratur.

93 Ex his facio regulam, quòd affectio non petitur: nec eius ratione condemnatio augetur. l. ſi ſeruum. ff. ad legem Aquil. l. precia rerum. & l. in Falcidia hoc eſſe. §. fin. ad legem Falci. & probatur hoc textu, damnũ quod re vera, &c. non ex affectione. l. fi. ff. de oper. ſeruo. alioqui remaneret infinitas, quæ in eo quod intereſt videtur correcta hac conſtitutione: etiam quia in poteſtate actoris eſſet reum facere condemnari in quantum vellet: quod eſſet abſurdum. Iaſ. in l. ex ea. §. j. ff. de verborum oblig.

Reprehenditur Iaſon.

94 Primò fallit, quando vtilitas eſt iuncta affectioni: vt in libro meo, in quo diu ſtudui: & ideo habeo memoriam localem: & quia multa ibi ſcripſi, vtilitatem iunctam cum affectione. d. l. videamus. Albert. in l. 1. ff. de in litem iurand. ſecus ſi affectio ſit ſola: vt ſuprà dixi de zona data ab amaſia: & ſic infertur, quòd nõ poſsit iurari in litem ex ſola affectione: tum quia nullo iure cauetur, licet cõtra ſentiat Iaſon in l. in actionibus. col. 3. num. 12. ff. de in litem iurando. tum quia vtilitas nõ interuenit, quæ in hoc iuramẽto requiritur, dicta l. videamus. ibi, non enim ad ſuam vtilitatem, nec obſtat l. nummis. illo titu. quia in nummis non cadit affectio, nec maior vtilitas in vno quã in alio, ideò in his non iuratur in litem.

Et quando inuenitur affectionis cauſſa iuratum: intellige, iunctæ cum vtilitate, ſecundum Cyn. Alberic. & communiter doctores, hic. per d. l. 1. §. ſed ſi rem. vbi de affectione opportunitatis vel vicinitatis loquitur, quæ continet vtilitatem. l. ſi cui fundus. ff. de legat. 2.

95 Et ex hoc declaratur totus titulus, de in litem

Declaratio ad tx. de in litem iurando.

tem iurando: & limitatur, vt vltra duplum communis æſtimationis in caſibus certis non fiat condemnatio, etiamſi iuretur in litem per hanc legem, ſecundum Barto. hic. colum. 8. verſic. tertius expediti. Ioan. Fab. colum. 4. & ſequuntur communiter docto. hic. Alexand. & Iaſ. in l. videamus §. deferre. colum. 2. ff. de in lit. iuran. Moder. Andega. in d. ſuo tract. folio 44. quod ſic probatur: quia poſtquàm non poteſt id quod intereſt duplum excedere, quando verè probatum eſt, à fortiori quando non eſt probatum, niſi per iuramentum argu. l. eum qui ff. de iureiur. quia ſi in certis taxatum ſit, ergo à fortiori in coniecturis. l. continuus. § cùm ita. ff. de ver. oblig. Item fortius debet reſtringi iuramentũ affectionis, quàm veritatis, quia affectionibus, & laſciuiis hominum obuiandum eſt. argu. l. in fundo. ff. de rei vendica. l. ex damni. de damno infect. Alber. in dicto §. iurare. Item quia hæc lex loquitur generaliter in omnibus caſibus: ergo, & c. l. 1. §. generaliter. ff. de legi. præſtan.

96 Nec obſtat d. l. videamus. §. iurare. vbi in infinitum licet iurare. fateor, ſed iudex taxare debet, vt duplum non excedat. per hanc l. Bart. hic. & hæc opinio eſt illi text. conueniens in verſic. & quidem Et eſt communis, & in iudicando, & in conſulendo tenenda: & ſeruatur in curiis & praxi, ſecundum Purum, in d. l. quatenus.

97 Sed replicatur, Iudex debet ſequi iuramentum, poſtquàm præſtitum eſt. §. oportet. in authe. de iudicib. co la. 6 & authen. nouo iure. C. de iudi. ſed ibi loquitur de iuramento veritatis, quod præſtatur pro expen. litis, hic ſecus: & ratio eſt: quia ſi iudex taxaret poſt iuramentum expenſas, redargueret directò iurantem de falſo: quod eſſe non debet. l. non erit. § dato. ff. de iureiuran. quod non eſt in iuramento in litem: quia non reddit iurãtem periurum, ſed affectionem iudex ad iuſtam æſtimationem reſtringit l. de periurio. ff. de in litem iurãd. Alber. Iaſ. & alij in d. § iurare. glo. in verb. doceuerit. in c. 1 de electio. lib 6. nec me mouet, quod ſi ageretur de ſingulari vtilitate, non admitteretur moderatio, hoc eſt falſum per hanc legem, quia iudex moderare illud iuramentum poteſt, vt vſque ad duplum extendatur, & non vltra, nec detegitur periurium vt ſequitur.

Differentia inter iuramentũ in litem, & veritatis.

98 Nec obſtat, quòd iudex non debet deferre iuramentum ei, quem ſcit deierare. l. 2. & ibi bal. C de indicta viduita. tollen gl. in c. clericos. de cohab. cleric. reſpon. quòd ille qui iurat ex affectione, nõ deierat: quia talis, & tanta eſt affectio ſua: ſed non conſideratur, nec quæritur de periurio, ratione illius iuramenti. dict. l. de periurio. vel exponit Moder. Andega. in infinitum. id eſt, de re nõ finita, nec taxata: quia lex non taxauit ad quam ſummam iuretur: ideo in infinitum dicitur iurari: id eſt, ſine finitione allegat text. in l qui reſtituere. ibi, is in quantum aduerſarius in litem ſine vlla taxatione in infinitũ iurauerit. ff. de rei vendi. & hoc poſtea declarat ibi iuriſcon. dic vt ſuprà dixi: hodie pars nõ debet vltra duplum iurare, per hanc legem: & ſi iurauerit, non attenditur: vt ſuprà dixi, quod tene menti: imò fortius cùm hodie pœnæ dupli & quadrupli ſint correctæ in conſcientia, & in curiis regni Franciæ, gloſſ. ſingul. in cap. fraternitas. 12. quęſt. 2. ob id non ſeruant iudices Franciæ, condemnationem ad duplum exactè: ſed quatenus probatum fuerit intereſſe, & veriſimile ei videtur, condemnant, & ſic regulariter vidi ſeruari tam in certis quàm in incertis: quod eſt in praxi notandum.

99 Item ſic debet iurare, Non expediebat mihi re illa carere, pro tãta pecuniæ quantitate. Vel, iuro vtilitatem meam tantam eſſe: & ſic ad vtilitatem debet referri, non ad affectionem, vt nollem re illa carere: ſecundum Bartol. & communiter docto. hic. & hoc refertur ad vtrumque, videlicet, & vtilitatem & affectionem.

Forma iuramenti in litem.

100 Item non obſtat quod adducit collega, Fulgoſ. opi. inſequens. in c. hæc legis verba. in fine: videlicet, quòd ſi taxatum eſſet per legem, non debuiſſet dubitare Vlpia. in d. §. iurare. an taxare poſſet iudex, nécne: quia quæ lege permittuntur, indubitatum eſt fieri poſſe. nil allegat. poteſtis adducere text. in l. fin. C. de non numerata pecunia. l. incerti iuris. famil. erciſcundæ. l. certi. C. de iudic. l. quæris. ff. de natali. reſtitu.

Reſpon. adducta per Alcia.

Reſpon. tempore Vlpiani non erat taxatum: ſed per hanc legem taxatur, in certis: ideo veriſimiliter poterat tũc dubitari: ſed hodie poſt hanc legem inter iuriſconſul. & iuris peritos non erit dubitatio. l. inter omnes. & ibi gloſſ. ff qui ſatiſda. cogan.

101 Minúſque refragatur quod idem dicit: vt in d. l. videamus. relinquatur arbitrio iudicis: ergo non eſt taxatum: nam verum eſt de iure Digeſtorum: ſed hæc lex noua non eſt inconueniens quòd taxet hoc, & limitet. argu. l. non eſt nouum, & l. ſequen. ff. de legib. cap. primo, & ibi plenè docto. de conſtitutionibus. libro ſexto, cùm inducta ſit ad coarctandum: vt in princ. huius legis patet: & cùm hic non diſtinguatur inter contractus bonę fidei, vel ſtricti iuris: hæc conſtitutio noua omnes caſus certos comprehendet: ſiue ſint bonæ fidei, ſiue ſint ſtricti iuris: vel intellige in incertis opinionem collegæ.

Nota in praxi quod in intereſſe ſing. ſeruandum.

102 Eodem modo reſpond. ad d. § fi. l. videamus. vbi ex magna cauſſa à iureiurando diſcedere permittitur: non aliàs: quòd ſi taxatum eſſet, ſine cauſſa poſſet: dico, quòd non dicitur diſcedere ſine cauſſa, quando vltra duplum iuratũ eſt: quia magna cauſſa eſt leges tranſgredi: quas trangreditur

L vltra

vltra duplum iurans in caſibus certis: ſecundum Renal. vbi ſuprà. vel dico ibi requiri magnam cauſſam antequàm poſsit à iuramento in totum diſcedere: alioqui contra gloſ. ibi. vel loquitur de iure Digeſtorū. hic de iure nouo: ex quo poteſt in caſibus certis etiā ſine cauſſa diſcedere, ſi iuratum ſit vltra duplum.

103 Nec me mouet quòd in infinitum permittatur iurare. in dicta l. videamus. & l. qui reſtituere. ſed duplum non eſt infinitum: ergo, &c. Reſpon. olim poterat in infinitum iurari, vt dictis iuribus: ſed illa infinitas refrænatur hic: vt patet in proœ. huius conſtitutionis, quæ ad tollendum infinitatem inducta eſt: & ſic hic videtur ſe referre ad illa iura: nec conturbari debes ſi replicetur quòd d. l. qui reſtituere. dicit in infinitum iurari, & ſine taxatione: ergo vltra duplum: cùm verba geminata de aliquo debeant operari. l. baliſta. ff. ad Trebellia. reſpõdeo, quòd vnum eſt expoſitiuum alterius: ibi infinitum exponitur: id eſt, ſine taxatione legis. ſecundum Renal. ſed iudex taxabat. l. arbitrio. ff. de dolo. vel dic quòd de iure Digeſtorum. non erat taxatum, ſed hac conſtitutione ſic, in caſibus certis: vt dixi. & ita intelligitur non à iudice. ff. de iudic. & licet Curtius dicat quod ſingulare intereſſe non ſe extendit in infinitum, verum eſt per hanc legem, ſed ante eam diuerſum erat. vt patet in iſto text.

104 Nec aduerſatur l. tenetur. §. fin. ff. ſi quid in fraud. patro. quia procedit de iure Digeſtorum. vt dixi, nec procedit reſpon. quòd præſumatur verè iurantis intereſſe tãtum, quantum iuratum eſt: ideirco præſtãdum eſt, tanquàm ſi res eſſet iudicata. reſpond. licet præſumatur tantum intereſſe, adhuc tamen non poſſet exigi: quia ſi verè probetur id quod intereſt, vltra duplum non poteſt exigi in certis: ergo nec ex illa præſumptione: ne præſumptio plus operetur quàm veritas. l. regula. §. qui ignorauit. ff. de iur. & fact. igno. § ſi quis rem ſuam. Inſtitut. de lega. dixi ſuprà, de intereſſe conuento. Poſſet tamen in incertis procedere, vt tantum intereſſe præſumatur quantum iuratum eſt: iudex tamen refrænare poteſt: vt d. §. iurare.

105 Et ſic practicatur: quòd iudex taxat, poſtea pars iurat non vltrà quàm taxatum ſit: alioqui fruſtra iuraret. Pirrus in l. quatenus. in ſecunda regula. ff. de regulis iuris. vide Iaſon. in l. in actionibus. circa finem. ff. de in lit. iuran. & practicam illius tituli, per Petrum de Ferra. in ſua practi. in forma libelli in actione reali. in glo. & in florenis. & in verb. iuriſiurandi. in forma reſpon. rei conuenti, vbi latius tradit.

Practica no. iuramenti in litem.

106 Vltimo non obſtat, Poſt iuramentum nil quæritur, niſi an iuratum ſit. l. non erit. §. dato. ff. de iureiuran. Reſpondeo, verum eſſe, quando voluntariè iuratum eſt, & delatum à parte parti: ſecus quando lex, ſtatutum, aut conſuetudo defert: quia tunc poteſt contrarium probari: etiam poſt iuramentum. Ioannes Andreas in capitulo primo de tempor. ordinan. Alberic. in dict. §. dato. Iaſon in l. finali. C. vnde vi. Anton. Tremol. in additionib. ad Vber. de bona curſo. in Rubr. de perempt. except. in verb. iuriſiurandi. gloſſa in capitulo ſtatutum, §. cùm verò. de reſcript. libro ſexto. Idem quando iudex defert: quia tunc etiam poteſt retractari. l. admonẽdi. ff. de iureiuran. & l. in bonæ fidei. C. illo titu. ſicut in hoc iuramento in litem. ſecundum Albericum in dicto §. iurare. columna ſecunda. & ibi Iaſ. quẽ legit cum §. deferre. vel dic rectius, vt proximè dixi in practica. Nec obeſt. l. ſi quando. C. vnde vi. & capitulũ fina. quod met. cau. quia ibi propter delictum, & probationis difficultatem. ſecundum Cardina. in ca. ſacro. de ſenten. excommuni. Iudex tamen ex coniecturis refrænare poterit. ſecũdum Iaſ. & alios in dicta l. ſi quando. vel loquitur in iuramento veritatis. ſecundum Iaſ. in d. §. iurare.

Declaratur. §. dato. quòd poſt iuramentū, nil quæritur.

107 Idem ſi probo te debitorem meum: ſed non in qua ſumma: quia iuramento meo ſtabitur de ſumma, ex coniecturis & veriſimilitudinibus. quod eſt valde ſingulare, & notandum. l. fina. §. primo. C. de bo. autho. iudic. poſsidẽ. & millies de facto occurrit. ſecundum Cepol. in cautel. 208. aliquis mutuauit. & ita fuit iudicatum ſecundum eum: ideo hæc opinio tanquàm communis erit tenenda: licet alia ſit ſubtilis, & egregia, & à ſubtili collega ex rigore verborum extracta.

Nota bene dictum.

108 Secundo limita, per gloſſ. in l. fina. ff. de oper. ſeruo. & per text. & Alber. in l. compe tit §. primo. ff. quod vi, aut clam. Tertio non procedit in caſibus à iure expreſsis, & ſic videtur loqui text. in l. non tantùm. ff. de appella. & ibi eſt vtile, quia vita prorogatur, ob id iſtud extenditur ad alios caſus ſimilem habentes rationem.

109 Quarto limita, quòd ad inducendam actionem: quam affectionis ratio inducit in contractibus bonæ fidei l. cum ſeruus. ff. manda. Intellige, ſi fuerit honeſta: ſecus ſi inhoneſta: vt de zona data per amaſiam, quæ non præbet actionẽ: nec auget cõdemnationem. Alberic. in l. prima, columna ſecunda, ff. de in litem iurand. ſecus in ſtricti iuris actionibus, in quibus affectio non inducit actionem, etiam ſi fuerit cauſa honeſta. gloſſa in l. fideiuſſoris. ff. de pac. quæ eſt ordinaria, & approbata ſecundum Iacobi. ibi. & Iaſon in l. quidam cùm filium. numero ſeptimo. ff. de verborum obligationib. & in l. prima, columna ſecunda, de in lit. iuran. & conſilio 41. in duab. columna pen. in 3. volu.

Fallit in minore. l. ſi in emptionem. ff. de minoribus, & hoc ſequuntur communiter docto.

docto. & iſta eſt communis, & in practica ſeruatur, teſte Pirro, in dicta l. quatenus. in 2. regu. in fine.

110 Contra hanc communem opinionem inſurgit, more ſuo, ſubtiliter collega noſter do. Alciat. in cap. hæc legis verba. ſic dicẽs: Cui conceditur maius, & minus debet concedi. nil allegat. facit regul. cui licet. de regulis iuris, libro ſexto, pulchrè declarat d. Cantiuncula, in topica iuris. folio centeſimonono, in argu. à comparatione: ſed conceditur vt actio de nouo producatur, ſecundum communem: quod eſt maius, ſecundum eum: ergo etiam condemnatio debet ob affectionem augeri, quod eſt minus.

Opinio Alciati citatur.

111 Secundo probat: bonum eſt argumentum de augmento ad diminutionem: & econtrà. argu. l. fina. ff. de legat. 3. tertio. eſt ignominioſum doctori perito adducere in argu. poſtquàm ſunt iura formalia, quæ allego: primo textum formalem. in l. & ſi contra tabulas. ff. de vulga. l. in ratione. in ſecundo, ad legem Falcid. l. penultima, & ibi Baldus. C. de ſolutio. l. primam. de iure emphy. ſed per affectionem minuitur condemnatio: ne laribus ſepulchriſque auiti quis careat. l. in fundo. ff. de rei vend. ergo ob affectionem augeri debet.

112 Tertio ſuadet: nam actio reſciſſoria teſtamenti, eſt ſtricti iuris. Bartolus in l. ſi hæres. ff. de eo quod cer. loco. ſicut quælibet alia reſciſſoria: ſed hæc competit ob affectionem. l. libertus qui ſoluendo. ff. de bonis libert. ergo affectio producit actionem: etiam in actionibus ſtricti iuris.

113 Quarto probat ex l. pater. ff. de euictio. vbi ſi fundus dotalis euincatur conſtante matrimonio: actio ex ſtipulatu duplæ patri competit ob affectionem: & tamen actio ex ſtipulatu eſt ſtricti iuris. in dicto §. actionum. & docto. in rubri. ff. de verborum obligationib. & in l. quicquid aſtringendæ. illo titulo.

114 Item probat tam in contractibus ſtricti iuris, quàm bonæ fidei, actionem affectionis ratione oriri: per leg. ſeruus ea lege. ff. de ſer. expor. vbi ſi tradiderim tibi ſeruum ea lege vt manumittas: vel ne proſtituatur: & non ſerues conuentionem, agam ad id quod intereſt ratione affectionis: ſiue contractus fuerit bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris: hæc ſunt fundamenta collegæ domini Alciati ſubtilia.

115 Si quis tamen velit communem tenere (quæ non eſt in iudicando, nec in conſulendo omittenda. l. prima in ver. crebrior. ff. de offic. quæſt. l. prima, in principio: ibi ita omnes opinantur. de his qui notantur infamia. l. ita vulneratus. §. rurſus. ibi, authoritati veterum. ad legem Aquiliam. capi. nouimus. de verborum ſignificatione. capitulo in canonicis. decimanona diſtinctione: quia præſumitur verior. Nam facilius veritas inuenitur, quando à pluribus quæritur. capitulo ſi. vigeſima diſtinctione: & ſapiẽs, iudicium pluriũ nunquàm contempſeris vnus. Et præſumitur per imperitiam iudicare, qui inhæret ſingulari opinioni, relicta communi. Alexander conſilio 95. viſis. columna ſecunda, in 2. volumine. no. doct. in capitulo primo, de conſtitutio. latè Neuiſa. in ſua ſilua nuptia.) poteſt ſic ad illa argumenta reſpondere.

Communis eſt tenenda Reſponſionibus adductis per Alcia.

116 Et primo, quòd non eſt maius actionem conſequi propter affectum, quàm augere: nam habenti poteſtatem ita facile eſt de nouo producere, ſicut augere, & extendere. l. ſecunda C. de pact. inter empt. & vendito. facit l. 1. C. de Iuſtinia. C. confir. & ibi not. l. prima. §. omnia. de veter. iure enucle. & l. cùm mora. de tranſact. & illud Ouidij, Non minor eſt virtus, &c. §. quorum. in proœ. Inſtitu. Sed conditor voluit actionem oriri ob affectionem in actionibus bonæ fidei, non augeri condemnationem: ergo huic deciſioni ſtabo.

117 Non obſtat ſecundum, quòd bonum eſt argumentum de augmento ad diminutionem. Reſpondeo, verum eſſe, quando eſt eadem ratio: alioqui non. Dec. in l. ſecundum naturam. ff. de regulis iuris. ſed ibi eſt diuerſa ratio: nã fauorabilius eſt diminuere, quàm augere. l. Arrianus. ff. de actioni. & obliga. iuncta. l. quæ de tota. ff. de rei vendica. facit. l. diem profer re. § ſi plures. ff. de recept. arbit. l. fauorabiliores. & ibi Dec. de regulis iuris.

118 Item quando eſt vna præſumptio accuſans altera excuſans: recipitur illa quæ excuſat in totum, vel partem. l. vlti § videri. ff. de bon. eo. qui ante ſenten. mortem ſibi conſciuer. Guido papæ ſingul. 204. Pirrus in dicta l. quatenus in ſecũda regula. Nam inhumanum eſſet, quòd ex facto alterius quis re ſua carere deberet dicta. l. in fundo. & l. Titius. de actio. empt. & quòd ad ſatisfaciendum pro expenſis ædificij per alium facti, quis cogatur vendere lares proprios, & bona auita. ideo ſtatuitur vt ibi.

119 Non refragatur etiam quòd actio reſciſſoria contra teſtamenta ſit ſtricti iuris: quia fac eſſe: tamen ſapit naturam bonæ fidei: ideo ſecundum naturam illius regetur. l. in minorum. C. ex quibus cauſis in integrum reſtit. non eſt neceſſa. Pirrus in dicta l. quatenus. in ſecunda regula. Socinus conſilio 133 profectò. colũ. tertia, in ſecundo volumine. Moder. in §. actionum. columna 4. Inſtitu. de actio.

De actione reſciſſoria contra teſtamenta.

120 Item in dicta l. libertus qui ſoluẽdo. erat vtilitas cum affectione: cùm patronus debeat habere quartam ex bonis liberti. §. ſed noſtra. de ſucceſsio. liberto. Inſtitu. ſi alius ſit hæres inſtitutus: & adeat: eſt ſoluendo hæreditas, poſtquàm inuenit hæredem: vt

Nouus intellectus ad l. libertus.

dicit ibi textus quem clamat ſingu. Baldua in margua. in verbo, hæres. quæſtione 46. ſic dicitur de hæreditate quæ inuenit emptorem. l. ſi hæres. ff. ad legem Falcid. & ſi benè conſpicias illum textum: ibi affectio non producit actionem: ſed præteritio facta de patrono inducit bonorum poſſeſsionem: vt ibi patet: dum dicit, non ergo ideo minus habere debet ius petẽdæ bonorum poſſeſsionis: quia animo potius, quã aliorum computatione bona liberti æſtimat. & ille text. probat quòd affectio non tollit actionem, nec impedit: ſed non probat id ad quod eum inducit collega, vel alij moder.

121 Nec obeſt d. l. pater. quia ſtipulatio contractui bonæ fidei appoſita, aſſumit naturam bonæ fidei. l. prima. §. ſi quis ſub conditione. ff. vt lega. vel fideicommiſ. l. ſi ſtipulatus. de vſur. § fuerat. Inſtitu. de actio. Ideo tanquam bonæ fidei actio conſiſtit.

Declaratio ad l. pater.

122 Item ibi erat vtilitas cum affectione: videlicet, vt filia eſſet dotata: vt probat ibi text. intereſt, &c. ne pater teneatur iterum eam dotare: cùm ſit officium ſuum dotare filias. l. finali. C. de dot. promiſsio. & vt ea mortua fundum dotalem poſsit repetere: vt probat ibi text. ſi rectè intueatur. probat etiam textus ibi, quòd magis paterna affectio inducit: intelligendo dictionem, magis, cõparatiuè poni: nam ſola affectio (licet gl. ibi dicat) non inducit actionem.

123 Præterea ſtipulatio iuncta contractui nominato, aſſumit eius naturam: & debet regi ſecundum naturam contractus, cui adhæret. l. ſi ſtipulatus. ff. de vſur. l. ſecunda. verſiculo parui. ff. de priuileg. credi. l. cùm mota. C. de tranſactio. vide text. ſingul. in l. ſi legati ſerui ff. de legatis primo. & §. fuerat. Inſti. de actio. l. prima. §. ſi quis ſub conditione. ff. vt lega. vel fideicommiſ. Bar. in l. ſi quis cùm aliter. columna ſecunda. ff. de verbo. obligationib. & in l. 1. §. hæc actio. ſi quis teſta. liber eſſe iuſ. fuerit. Socin. conſilio 199. in cauſſa tract. columna ſecunda. in ſecundo volumine. Vincen. in l. 2 §. item ſi in facto. columna 20. ff. de verbo. obliga. & Iaſ. in d. l. cùm mota. collega ſibi contrarius in rub. de verbo. obliga. Sic conſuluit Baldus conſilio 213. punctus talis eſt. in 1. volumine: vbi probat per ſimilitudinem pacti incontinenti appoſiti: nam ſi iungatur contractui bonæ fidei, parit actionem præſcriptis verbis: quæ eſt bonæ fidei. l. ſecunda. C. de pactis inter emptorem, & vendito. §. actionum. Inſtitu. de actio. ſi iungatur contractui ſtricti iuris, eſt ſtricti iuris. l. iuriſgent. §. quinimò. & ibi not. ff. de pact. quia principale influit in acceſſoriũ, ſuam qualitatem, quam in initio habebat: vt no. in l. certi condictio. in gloſſa. ff. ſi certum petatur.

124 Item dum replicat, ibi: Nec dixerit quiſquam ſtipulationem hanc, quoniam venditioni acceſſerit, bonæ fidei eſſe. argu. l. ſi ſtipulatus. ff. de vſur. melius facit textus in l. in bonæ fidei. & ibi tradunt per illum textum docto. ff. de eo quod cer. loco. Bartolus in l. ſingularia. in ſexto ſpeciali. ff. ſi certum petatur. Iaſon in rubri. ff de verborum obligationi. columna ſeptima. & l. miles. §. decem. & ibi Iaſon columna penultima. de re iudica.

Præterea, ſecundum eum, ſtipulatio eius contractus naturam cui accedit ita imitatur, vt firmiorem validioremque conuentionem faciat: non vt qui non teneretur, idcirco teneatur: & qui agere non poterat, idcirco poſsit. allegat Alexand. in l. prima, ff. de pact. inquantum dicit non teneri propter ſtipulationem, loquitur contra text. apertum. in l. quamuis. C. de vſur. vbi ſtipulatio vſurarum facit vt teneatur, qui extra eam non teneretur. l. blanditus. de fideiuſſor. Item ſi nudo pacto promiſi decem: & ſtatim per ſtipulationem viginti, comprehenſis illis decem: is qui non tenebatur ex pacto nudo: nũc tenetur, & in plus, per ſtipulationem: vt notoriè patet: ergo non indiget probatione. nota. in l. ſi pacto. C. de pactis.

Item ſtipulatio de dupla, non facit vt pater agat fundo euicto: nam ſine ea ratio affectionis iuncta contractui empti, & venditi (cùm ſit cõtractus bonæ fidei. §. actionum. Inſtitu. de actio.) facit vt producatur actio, quæ aliàs non produceretur. l. fideiuſſoris. ff. de pactis. Pirrus in dicta l. quatenus. not. tamen quæ ſuprà dixi. Et hic labyrinthi cuſtos adeo intra ſuum inundatus eſt labyrinthum, vt vix ſe vel videat, vel intelligat, quæ ſcribit, tam cõfuſe, támque & prolixè more ſuo loquitur, & ea cõfuſione qua alios notat, & maiore inuoluitur, adeo quod ſibi minime conſtat, vt quilibet intueri poterit, & materiam euictionis alienam, & dupli, hic etiam extra oleas tradit, ex ſua vt dicit, ἀναχγὸν extricare ſe cupiens, in ſyncheſin deuolutus eſt, à qua vix egredietur.

125 Non obſtat dicta l. ſeruus ea lege, quia in contractu bonæ fidei ſecundum gloſſ. ibi loquitur. vel reſpondeo, ſecundum Pirrum, in dicta l. quatenus. quem ſequitur Renal. folio quadrageſimonono, quòd ibi affectionis intereſſe, non præbet actionem: nec ille textus de hoc loquitur: ſed de eo quod intereſt generaliter: quia generaliter intereſt hominis hominem beneficio affici: cùm natura quandam cognationem inter nos conſtituerit. l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure. Obſtat tamen text. ibi, affectionis ratione rectè agetur: quocirca ego dicerẽ, quòd illud eſt ratione expreſſę conuentionis: quæ eſt appoſita iuſta contractum bonæ fidei: videlicet venditionis, ideo ſecundum

dum naturam illius regi debet. l. in bonæ fidei. & ibi not. docto. C. de pact. & ſuprà dixi:nec probat quòd in contractibus ſtricti iuris, (cùm ibi ſit pactum, iuxta bonæ fidei contractum) oriatur actio affectionia ratione tantùm: imò ibi intererat, vel ratione pœnæ alij promiſſæ, vel libertatis cauſſa:vt ibidem patet:vide.

126 Et inquantum dicit, quòd tacitè videtur actum, vt ſeruus manumittatur, quando emitur, & in aliis contractibus bonæ fidei: loquitur contra textum formalem, & expreſſum in l. quarta. §. ſi ab ignoto. ff. de manumiſsio. qui ſic dicit, ſi ab ignoto emptus ſit: poſtea autem precium obtulerit ſuum: dicendum erit non eſſe audiendum: ab initio enim hoc agi debet. & ibi dicit gloſſa in verb. debet. vt emptor eum liberum faciat. Ecce ergo quomodo debet fieri cõuentio, vt ſeruus manumittatur:alioqui emptor non tenetur eum manumittere poſtea: etiam ſi ſeruus offerat precium ſuæ emptionis emptori: vt ibidem dicitur. & not. ibi, plumbi. & gloſſ. approbata in d. l. cum ſeruus. in verb. nullum. Ergo requiritur, quòd ſit expreſsè actum vt manumittatur: aliàs ſuperflua eſſet conuentio expreſſa, contra doctrinam gloſſ. in l. prima. ff. quod met. cau. & Baldus in rubri. C. de contrahen. emptio. quæſtione 9. Item omnes ſerui empti, eſſent manumittendi: quod eſt abſurdum: nec propoſitũ in mente retentum quicquam operabitur. l. ſi repetendi. C. de condictio. ob cauſſam. imò quis præſumitur ſeruum emere ſua cauſſa: videlicet vt eidem emptori ſeruiat: non vt eum manumittat, vel vt alteri ſeruiat: niſi ſit expreſſum. d. l. quarta. §. ſi ab ignoto. l. mancipia. & l. multum. C. ſi quis alteri vel ſibi. aliàs præſumeretur iactare ſuũ: quod eſt iuri contrarium. l. cùm de indebito. ff. de probatio. nec præſumitur quis donare velle. l. filiusfamilias. ff. de donationi. nec facit ratio affectionis, quã quis habet in alium: quia maiorem erga ſe habet. l. præſes. C. de ſeruitu. & aqua. & diuinare eſt, dicere dominum aliàs non venditurum, niſi vt manumitteretur: quia communiter homines ſua cauſſa res diſtrahunt, non alterius. l. 1. ff. de contrahenda emptione: nec placet reſpon. quam dat ad l. ſi in emptionem. & dicta l. cùm ſeruus. quòd ibi agatur de re recuperanda, in qua affectio producit actionem: ſecus in acquirenda. loquitur contra textum formalem, & clarum. in l. non eſt probabilis. C. de reſcindẽda venditione ſic dicentem: Non eſt probabilis cauſſa, propter quam reſcindi conſenſu factam venditionem deſideras: quãuis enim duplum offeras precium emptori, inuitus ad reſcindendam venditionem vrgeri non debet. Ecce ergo quòd licet habeas affectionem ad rem venditam recuperandam, tamen illius ratione non poterit recuperari: alioqui omnea res fermè recuperarẽtur: quod diſſuadet textus in l. prima, & ſequenti. C. de vend. rèb. ciui. libro vndecimo, & miror quòd non aduerterit collega ad iſta tam facilia: nec Bartolus in l. videamus. ff. de vſur. hoc dicit.

Contra Alciat. text. adducitur expreſſus.

Alci. contra tex. loquitur.

Item inquantum dicit dari actionem ratione affectionis: quando agitur de iure conſeruando, vel quando res eſt perdita: textus eſt formalis in contrarium. in l. fina. ff. de oper. ſeruor. & l. ſi ſeruum. ad legem Aquiliam. Nec refragatur dicta l. in fundo. quia ſuprà dixi quomodo intelligi debeat, in 4. nota.

Item dum dicit actionem oriri ex affectione, quando expreſſè conuentum eſt: tam in bonæ fidei, quàm ſtricti iuris iudiciis: dico oriri ex conuentione, ſi fuerit veſtita: non ex affectione, ſed eius ratione ſic: vt patet in l. iuriſgẽ. §. quinimò. ff. de pact. & dicta l. eum ſeruus. & alij, iuribus ſuprà allegatis: & ſic tutior videtur communis opinio.

127 Nota tamen, quòd iniuriam illatam, ratione affectionis, poteſt conſanguineus proſequi. l. prima, & ſecunda, & l. lex Cornelia. ff. de iniur. l. in perſonam. de pact. Albericus in l. vt vim. columna penultima. ff. de iuſtit. & iure, vide l. ſed hæ. de procura. & l. exigendi. C. illo titulo, & actio tunc ex iniuria oritur, non ex affectione.

128 Alia eſt diuiſio: quoddam eſt intereſſe proueniens ex delicto, quoddam ex quaſi delicto, quoddam ex contractu, aliud ex quaſi contractu.

Sexta diuiſio, de intereſſe ex delicto.

Ex delicto, eſt damnum ex delicto proueniens: vt ſi inſtrumenta ſubtraxiſti mihi, perquæ poteram probare rem ad me pertinere, vel mihi deberi decem: quia non habeo, ſuccumbo: teneris ad id quod intereſt: quod ex tuo prouenit delicto: videlicet ex furto. capitulo ſi quis, duodecima quæſtione 2. l. qui tabulas. & l. quidam tabularum. ff. de fur. l. ſi quis teſtamẽtum. ad leg. Aquil.

129 Ex quaſi delicto: vt ſi quis iniuſtè me excommunicauit: quamobrem amiſi actionem iniuriarum, aut aliam: quia id temporis non poteram agere. capitulo intelleximus. de iudic. agam ad id quod intereſt, ex quaſi delicto proueniens. doctores in dict. capitulo ſi quis. & l. ex maleficiis. ff. de actionib. & obligationib. Cardi. in capitulo ſacro. columna nona, verſiculo quæro, an alio modo. de ſententi. excommunica. §. primo, de obligationib. quæ ex quaſi delect. inſtit. l. prima, ff. de his qui deiecer. vel effuder. Specul. in eodem titulo, in § finali in fine. Aſteñ. in ſua ſumma. lib. 7. titu. 8. art. 3. in 2. q.

De intereſſe ex quaſi delicto.

130 Ex contractu patet in l. prima, & per totum. ff. de actionib. empt. vel ſi petam plus

loco,aut tempore:in caſibus à iure permiſſis, poteris commodum medij temporis vel loci petere.l.vna.C.de plus petitio.l.ſecunda, & l.ſequenti.§.finali.ff.de eo quod cer.loco. Specul.eodem titu.§.fina.verſi.& vt hic articulus.

De intereſſe ex contractu.

131 Ex quaſi contractu: vt prælatus tenetur ſoluere expenſas in proſecutione electionis factas, ex quodam quaſi contractu.capitulo vt præteritæ. de electio. Specula. in titulo de fructibus, & intereſſe. §. finali. verſiculo in ſumma. Cardina. vbi ſuprà. Item qui gerit negocia abſentis, vel pupilli.§ primo,& ſequen. Inſtit.de obliga.quæ ex quaſi contract.naſcun.l.1.§. de rationibus.ff.de tutel.& ratio.diſtrahen.

Septima diuiſio de intereſſe publico, & priuato.

132 Alia eſt diuiſio: quoddam eſt publicum, aliud priuatum. Publicum quoddam inæſtimabile, aliud æſtimabile. Publicum inæſtimabile ſic definitur per do. Igneum, in dicta l.quatenus. columna ſexta. Eſt reparatio ſtatus publici læſi, propter aliquod iniuſtè factum, vel non factum: datum, vel non datum: quæ commodè æſtimari non poteſt. Non placet: quia poſtquam non poteſt æſtimari: ergo nec reparari. argu.l. decem. ff. de verborum obligationibus. Igitur ego ſic definirem: Intereſſe publicum inæſtimabile, eſt læſio ſtatus publici, propter factum iniuſtum, vel ceſſationem contingens, quæ æſtimari commodè non poteſt

Noua definitio intereſſe publici inæſtimabilis.

133 Primò ponitur exemplum in ciuilibus: vt ſi ædificium fiat iuxta ædes ſacras, aut muros ciuitatis, vel caſtri: nam reipublicæ intereſt ne fiat.ff.ne quid in loco ſacro: & ne quid in loco publico. & ne quid in flu. publi.per totū. Item ſi deformetur aſpectus publicus.dicta l.prima, ne quid in loco ſacro.l. nam & reipublicæ. ff.de noui operis nunciatio.l.de pupillo. §. ſi quis riuos. illo titulo, l.opus.ff de oper.public. requiritur ſpacium quindecim pedum, à loco ſacro, vel publico.l.ſi cui & l.ſequenti.C.de ędif. priua.l. ſecunda, ff.de his qui ſunt ſui vel alie. iur.hoc tamen eſt ſecundariò publicum, principaliter priuatum. gloſſ.in l.1.§. huius ſtudij.ff.de iuſti. & iur. l. ſeruum.§. publicæ. de procura.l. non tantùm. de appella.l.1.ſol.matrimonio, & hoc in faciendo conſiſtit.

Nō licet iuxta ciuitatis muros, aut caſtra, ædificare.

134 Aliud in non faciendo conſiſtit, quod fieri debuit: vt ſi via publica nō ſit refecta. l.ædiles.ff.de via publica. nam reipublicæ intereſt, alioqui fundus proximus itineri erit.l.ſi locus.§.1.ff. quemadmodum ſerui. amittat.gl.in c.omnes leges.1.diſt.

Item in principio decreti habetur, non facias aliis, quod tibi fieri non vis.l.prima, & l.vt vim.ff.de iuſt.& iur.dicta l.de pupillo.§.ſi quis riuos.de no.oper.nuncia.

135 Item conſiſtit in non dando quod. dari debet: vt ſi quis nō ſoluat tributa quæ reipublicæ intereſt ſolui.l. omnes. in 1.C. de anno.& tribu.libr.10. Item ſi debita fiſco non repēdat. in authen.vt aliena.ſine quoquo ſuffrag. ſiāt.§ illud.verſ.oportet. colla. 2. & §. publicorum. de manda. princi. colla.3. alia exempla citat do. Igneus.colū. 7.d.l.quatenus.

136 Adde etiam, quòd in criminalibus conſiſtit: & primò in faciendo: vt ſi commiſſum fuerit delictum, quod reipublicæ expedit manifeſtari, vt coërceatur.l.licitatio.§. quod illicitè.ff. de public.l. ſi longius.§.1. de iudic.l.ita vulneratus.§.quòd ſi quis.ad leg.Aquil. cap.vt famæ. de ſenten. excommuni.nec commodè æſtimari poteſt, quāti interſit reipub.liberam, & purgatam eſſe prouinciam malis hominibus.l.congruit. ff.de offi. præſid. ſatisfit tamen reipub.ſi pro modo delicti,& perſonę conditione,ac qualitate,pœna reo ſtatuatur.l.1.ff.de iuſti. & iur. l.1. C.ad leg. Iul. repetunda.& l. aut facta.§ ſi.ff.de pœnis.

137 Et in hoc oportet eſſe iudices ſtudioſos, vt congruis delinquentes pœnis afficiant. Baldus in d.l. ita vulneratus. in fin.quòd ſi deſides fuerint circa delictorum coërcitionem,aut pœnam à iure ſtatutam ſine cauſa diminuant, ſimilitudine ſupplicij puniri debent. text. ſingular.in l.fina. C.ne ſanctum baptiſma reitere. ſecundum Roma. ſingul. 77. veni. qua. Cepol. cautel.234.ſi iudex. & Rauen.in alphabe. in verb. delicta. & infamia notantur, in l. ſeruos. C.ad legem Iuliam. de vi publ. quam ſingul. & vnicam in mundo clamat Roma.d. ſingu. 77. & Chaſſa.in conſuet.Burgun.in rubri. *des iuſtices.* §.5.in gloſſ.*à l'arbitrage*. num. 24 in conſuetu.Burgundiæ.& Hippolitus in practi §. expedita.numero 87.vide textum in l.1.C.de deſerto. libro 12.& in ordina.regis Caroli 5.artic.2. vbi prohibet pœnas criminales in mulctas pecuniarias cōmutari. in l.2. C.de cōmerciis, & mercato. Conſiſtit etiam in non faciendo: vt ſi vaſſallus non defendat dominum ſuum. capitulo primo,quibus modis feudum amittatur aut ſeruus.l.prima, ff.ad ſenatuſconſultum Syllanianum. & ibi dixi, in repeti. l.diuus.necnō in dando conſiſtit: vt ſi quis dat iudici pecuniam, vt eum corrumpat. Nam reipublicæ intereſt,ne id fiat.l.prima, cum authen.ibi poſita.C.de pœna iudi.qui malè iudica.

Notetur iudices.

138 Idem ſi dat pecuniam ratione officij habendi: quia in crimen ambitus incidit.l.vna.ad leg. Iuliam ambit.imò ſic per pecunias officium acquirēs, dicitur ſimoniacè acquirere.gl.in l.2.C.de murilegu.lib.11.nec obtinens eo modo, debet gaudere priuilegiis ſui officij.l. vniuerſi. C.de legatio.lib. x.& puniri debet amiſſione dignitatis, cū viginti libris auri.l.vna.C. de piſtoribus.li. 11.licet hoc non obſeruetur: ſed tēporibus noſtris

Contra emētes officia.

noſtris quieũque placere laborat: Det, capiat, quærat: plurima, pauca, nihil. gloſ. in ca. cùm Marthæ. de celebrat. miſſa. maledicta emptio officiorum, ac beneficiorum, hodie inualuit in magnum animarum, & totius reipublicę detrimentum: ideò intereſt reipubli. non eſſe datam pecuniam. authen. vt iudic. ſine quoquo ſuffrag. fiant. collatio. ſecunda. & in authen. ſcriptum exemplar. ibidem & bos ementes & vẽdentes reprobat dominus, Matthæi 21. ca. nullus. 1 quæſtio. 1. Idem dando pecuniam publicam, vel conſumendo, in l. Iuliam peculatus incidit. l. prima & ſequen. ff. ad legem Iuliam pecul. vide in arbore breuem declarationem ac vtilem. & quæ dixi ſuprà in prima diuiſione, vbi tenui nouam opinionem, videlicet non requiri intereſſe inæſtimabile. vide etiam ſuprà in præſatio. quæ dicta ſunt. & per Baldum in l. prima, numero octauo. ff. ſoluto matrimonio, colũna quatra.

De intereſſe publico æſtimabili

139 Publicum æſtimabile, eſt æſtimatio læſionis publici ſtatus, contingentis propter alicuius factum iniuſtum, vel ceſſationem iniuſtam. Pone in re eccleſiæ alienata contra legis prohibitionem: ob quam alienans tenetur illi eccleſiæ ad id quod intereſt, quod poteſt æſtimari. §. quia verò. & §. ſicut damnoſas. in authen. de non alienand. reb. eccleſiæ. collatio. ſecunda. l. iubemus. §. œconomus. C. de ſacroſan. eccleſ. c. ſecundo, & c. nulli. de rebus eccle. nõ aliena n. extrauagan. 1. illo titu. in communibus. l. qui autem. § fin. ff. ſi quis cautio. ſcripſi in compendi. aliena. rerum eccleſ. Idem puto de alienante res pupilli. l. final. C. de magiſtra. conuenien. conſequens eſt ſi quis alienet res reipub. argumẽ. l. qui ſolidum. §. etiam. ff. de legat. ſecundo. & domi. Igne. dicta l. quatenus. columna octaua. Non abſimile eſt, in officiali alienante ſuat res, reipublic. obligatas. l. prima. C. de præd. decurio. libr. decimo.

Domus ædificata in loco publico an debeat deſtrui.

140 Idem ſi domus eſt ædificata in loco publico: ſi non nocet vſui publico, non debet tolli: ne vrbs ruinis deformetur, ſed pro ſolo pecuniat reipublicę dabit, ſi nemine prohibente primò ædificauerit. l. ſecunda. §. ſi quis nemine. ff. ne quid in loco publico: l. prima. & ibi patruus meus Iacobus Rebuffus. C. de diuerſ. præd. libr. duodecimo. & per hoc patet quid ſit publicũ, & etiam priuatum: quia cognito vno de contrariis, cognoſcitur & reliquum. l. prima. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. docto. in rubri. ff. de acquirend. poſſeſſ. nam omne quod non eſt publicum, eſt priuatum.

Octaua diuiſio de intereſſe vltionis, affectionis, & applicationis.

141 Alia eſt diuiſio: Quoddam eſt intereſſe vltionis, affectionis, & applicationis. Vltionis eſt, vt ſi vendam ſeruum, qui commiſcuit ſe cum filia, ea lege ne manumitteretur: vel ne remaneat in ciuitate, propter filiam: hoc enim pactum impediet libertatem ratione vltionis, ſeu vindictæ. l. penult. C. ſi mancipi. ita ſuer. alienat. vt manumitt. l. ſeruus ea lege. ff. de ſer. exportand. facit l. penultim. ff. de condictio. cauſſa data. & l. moueor. & per totũ, C. ſi ſer. exportan. vene. idem conſului ruſtico, qui vendiderat bouem cornuperam, ea lege ne in ſua parrochia paſceret: & emptor omnia bona ſua, ne hoc fieret, obligauerat: promiſeratque pœnam, ſi contrauentum fuiſſet: quod poterit in curia ſigilli, ſi ibidem ſit obligatus, exponi clamor pro damnis, & intereſſe contra emptorem, ſi contrafactum fuerit conuentioni. l. 2. C ſi ſer. exportan. vene.

Nota pro ruſtico obligato ad rigorem parui ſigilli.

Intereſſe affectionis ſuprà fuit declaratum: applicationis, vt quando damnum paſſo applicatur: & hæc lex in eo loquitur, ſecundum Baldum in dicta l. pen. C ſi man cip. ita fue. aliena.

Nona diuiſio de intereſſe valoris, mœroris, & pudoris.

142 Alia eſt diuiſio: Aliud eſt intereſſe valoris, mœroris, & pudoris.

Intereſſe valoris eſt: vt ſi non tradas rem, teneris ad id quod intereſt: id eſt quantum valet res: & quandoque in plus. d. l. 1. ff. de actio. empt.

Aliud eſt intereſſe mœroris: quia ſi fœnum mihi venditum non tradidiſti, idcirco boues & equi mei mortui ſunt ſame: paſſus ſum mœrorem, non tamen peto illum, ſed intereſſe intrinſecum ſic: vt infrà dicam. l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ff. de actio. empt.

Nota qui facit cõuiuia & eam perdent.

143 Intereſſe pudoris: vt ſi volebam facere feſtum pro doctoratu, vel filia nuptui danda: vendidiſti mihi perdices, capones, & ſimilia: vel vinum, & non tradidiſti: quare feſtum ob vini defectum ludibrio fuit: & maximè mihi pudori, tamen non conſequar hoc intereſſe, ſed quãtum communiter valuit tempore conuiuij. Specul. in tit. de fructibus & intereſſe § fina. verſicul. ſed quid. tex. & ibi Bald. in l. cùm venditorem. C. de actio. empt. & ſic emens rem ſimilem cariori precio, eò quòd res debita non traditur: poteſt intereſſe petere, quando res empta eſſet ſimilis bonitatis. Bald. in l. ſi traditio. C. de actio. emp.

X. diuiſio de intereſſe certo, & incerto.

144 Alia eſt diuiſio: quoddam eſt certum, aliud incertum. Certum quando apparet quid, quale, quantúmve ſit. l. certum. ff. ſi certum peta. vt ſi domum promiſiſti fabricare: & ſi ad tempus vel diem non perfeceris, promiſiſti centum: hoc eſt certum. l. fin. ff. de præto. ſtipula. l. nummis, in fi. de in litẽ iurand. l. ſi pœnam. de verbo. obliga.

Incertum: quod per ſe non eſt liquidum, quid, quale, quantúmve ſit. l. vbi. §. illud. ff. de verbo. obliga. docto. in l. 3. §. fin. de eo quod cert. loco. & à principio intereſſe dicitur incertum: tamen ratione ſpei infallibilis poteſt dici certum: & peti condictione certi. text. & ibi gloſſ. & doctores in l. certi condictio. in principio. ff. ſi certum

peta. & hoc poteſt fieri certum quãdoque officio iudicis taxãtis de iure digeſtorum. declaratur in l. videamus. ff. de in litem iurand. Item per teſtes, & iuramentum: vt dicam in gloſſ. in verb. ſubtilitatem. Iacob. in l. final. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. vbi licet à principio ſit incertum, poſtea poteſt certificari. Item poteſt dici certum per rerum naturam, licet contrahentes neſciant. Alberi. in dicta l. vbi. §. illud Renal. in princ. ſui tracta. de eo quod inter. quod parum placet, quia omne intereſſe diceretur certum.

XI. diuiſio, de intereſſe ex cauſſa probabili & honeſta. &c.

145 Alia diuiſio: Intereſſe aliud eſt ex cauſſa probabili, & honeſta: aliud ex cauſſa probabili, ſed non honeſta: quoddam ex cauſſa honeſta, ſed non probabili. gloſſ. & docto. in l. manifeſtiſsimi. C. de furt.

Primum eſt, ſi res mea ſit mihi furto ſubtracta, intereſt mea ex cauſſa probabili atq; honeſta: idcirco furti agam. l. 1. & per totum. ff. de furt.

Secundum, ex cauſſa probabili, ſed non hõneſta: vt in fure qui furatur rem ab alio: qui licet ſua interſit, eo quòd tenetur ad reſtitutionem, tamen furti non aget. quia eſt inhoneſta cauſſa: & nemo ex improbitate ſua actionem conſequi debet. l. itaque. & l. eum qui emit. §. is autem. ff. de furtis. dixi ſupra in definitio. prima. Bar. ibi, iuſta vtilitas, &c.

146 Limita, niſi a principio volũtatem domini habuerit: vt quia erat ei commodata, & ipſe etiam commodauit: & ſic commodando furtum commiſit. l. qui vas. § ſi ego. ff. de furt. Poterit tamen fur condicere poſſeſsionem rei furatæ per condictionem triticariam. l. prima, & ſequen. ff. de condictio. tritica. Cin. & alij, in di. l. manifeſtiſsimi. C. de fur.

Ex cauſſa honeſta, ſed non probabili: vt ſi emi rem, & antequam ſit mihi tradita, vel quaſi. fur eam accepit: licet mea interſit ex cauſſa honeſta, tamen furti non agam: quia cauſſa non eſt probabilis: id eſt, non habeo dominium, vel ius in illa ante traditionem. l. eum qui emit. in princip. & l. is cuius. in fin. de fur. gloſſ. in d. l. manifeſtiſsimi. l. traditionibus. C. de pact.

XII. diuiſio, de intereſſe lucri, & damni.

147 Alia diuiſio: Intereſſe quoddã in damno conſiſtit, aliud in lucro: vt hac lege patet. verſiculo & hoc non ſolum, Alber. & communiter doctor. hic, & Pet. de Ferra. in ſua practic. in forma libel. in actio. reali. in gloſſ. & in florenis.

XIII. diuiſio, intereſſe quoddã legale, aliud iudiciale.

148 Alia diuiſio: Aliud legale, aliud iudiciale.

Legale, quòd à lege taxatur: vt hic in caſibus certis ad duplum. gloſſ. in verb. proferuntur. infrà.

Iudiciale, quod per iudicem æſtimatur: vt in caſibus incertis. do. Igne. in di. l. quatenus: columna vndecima. ſuprà dixi in ſummario huius legis.

XIIII. diuiſio de intereſſe intra rem, & extra rem.

149 Alia eſt diuiſio: Intereſſe aliud eſt circa rem, quod vocant quidam intra rem, ſeu intrinſecum: aliud extra rem, quod vocant extrinſecum: ſeu remotum: & probatur hæc diuiſio. in l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ff. de actio. empt. l. & tantum. §. in hac. de ſerui. corrupt. Intereſſe circa rem, ſeu intra rem: quod dicunt: & pro eodem hic accipiunt quidam doctor. qui hęc nomina intrinſecum & extrinſecum confinxerunt, ſecundum Moder. hic, ſcrutãdum eſt quid ſit: & profundum pelagi ad hoc declarandum ingredimur: teſte Cin. hic, columna ſexta. ideò Specul. in eod. titu. §. fin. verſicul. in ſumma. declarat: Ego verò citabo principales opiniones, & primò Bar. recitat hic. columna ſeptima, verſiculo item quæro iuxta &c. opinionem Vltramontanorum qui quò ad nos Citramontani ſunt, dicentium intereſſe circa rem eſſe, quod ſequitur rem quocunque vadat: ideò ſi ſeruus ſit hæres inſtitutus, tota hęreditas dicitur. intereſſe intrinſecum. l. venditor. ff. de euictio. l. inde Neratius. in princip. ad legem Aquiliam ſi nõ ſequitur rem penes quemcunque vadat, vt in tigno cuius vitio domus perit, dicetur intereſſe extrinſecum. l. Iulia. in princip. ff. de actio. empt. idem in lucro, quod aliquis tanquam mercator facere potuit. dic. §. cùm per venditorem. Petrus tamen ſic dicit: Intereſſe circa rem eſt, ſiue in extrinſecis, ſiue in intrinſecis: dum tamen comitetur rem, quocunque vadat: ſed intereſſe extra rem, quod non comitatur rem. & hoc ſequitur Bartol. in l. & tantum. §. in hac. ff. de ſer. corrupt. & in dic. l. venditor. & Alber. hic. colũ. 4. reprobato exemplo, de hæreditate data ſeruo.

De dictione ex, & propter.

150 Poſtea Bar. præmittit, quod habemus dictionem ex, & propter: dictio, ex, denotat cauſſam proximam: dictio, propter, & ob, cauſſam remotam. l. non dubium. ibi ex eo, vel ob id. C. de legib. l. prima. ibi, ex ipſo mandato. vel propter, ſi ſeruus ea tero. l. eo tempore. in fine. ff. de pecul: Imo ego dicerem quod dictio, ex, denotat ſeparationem non intrinſecitatem. l. à caligato, & ibi doctor. C. de nupt. quod probat, excommunicatio idem eſt quod extra communionem poſitio. facit. c. accedens. quinquageſima diſtin. & ibi not. Archidiac. ſequitur Cornel. conſilo 338. videtur. columna tertia, volumine primo. & ſic aliquando ſumitur. quo pręſuppoſito, ponit quid ſit intrinſecum: videlicet idẽ quod ipſa res, ſeu eius æſtimatio: & illud ꝙ immediatè ex re prouenit, vt fructus, partus & ſimilia. text. in extrauagã. vna. in §. in ſoluendo. de decimis: in extrauag. communibus.

Extrinſecum eſt, quod occaſione rei prouenit, non ex re ipſa: vt pœna, hæreditas, ſamilia fame necata: & cætera id genus. text. de rei occaſione. in l. manifeſtiſsimi. §. ſed cùm in ſecundam. C. de furt.

Præterea

Seruitutes an ſint in bonis, vel extra.

151 Prætereà reprobat Pet. opinio. in intrinſeco, dum dicit ſequi rem, quia ſeruitutes prædiales ſequuntur rem. l. cùm fundus. ff. communia prædio. & tamen non ſunt intrinſecæ, nec in bonis noſtris dicuntur. l. prima. ff. de vſufruct. lega. ergo id non dicitur intrinſecum, licet ſequatur rem. domi. Igne. in dicta l. quatenus. colum. ſexta, defendit opinionem Pet. dicens, licet non ſint in bonis, nec etiam dicuntur extra bona. dicta l. prima de vſufruct. lega. imo quò ad aliquos effectus dicuntur in bonis noſtris. l. rem in bonis. ff. de acquirend. rer. domin. vbi res dicitur in bonis, quando & actio & exceptio datur. l. loci. §. primo. ff. ſi ſeruit. vendice. §. æquè. Inſtitu. de actio. ergo quò ad hoc dicuntur in bonis. facit text. in l. in venditione, in principio, ff. de bon. authorit. iudic. poſsiden. vbi in venditione bonorum venit vſusfructus, qui eſt ſeruitus. l. prima. §. ſi vſusfructus. ff. ad legem Falcidiam. facit l. bonorum. §. in bonis. de verborum ſignificatione. Item licet res non ſint in bonis principaliter, ſed acceſſoriè, tamen veniunt in æſtimatione & petitione. l. creditor. in 1. ff. de pignor. actio.

Nec obſtat dicta l. prima: ideo ſeruitutes non dicuntur in bonis: quia ſine prædio alienari non poſſunt. l. ſi aliena. §. primo. ff. de vſucapion. nec per ſe eſſe poſſunt, niſi cum re vel perſona. l. prima. & ibi not. ff. de ſeruitut. l. prima. communia prædiorum. item dicuntur quædā qualitates. l. ſeruitutes. ff. de ſeruitu. vrban. prædio. quæ non poteſt eſſe ſine ſubiecto. l. eius. & ibi nota. docto. ff. ſi certum petat. ſequitur amicus meus & conterraneus do. Iacob. Bonaud in additio. ad Ioan. de terra, rubric. in princip. primi articul. in tractat. contra rebelles regum. Aduerte tamen, quod dicta l. prima non dicit quod doctores aſſerunt, ſed tantum dicit ſeruitutes non eſſe ex bonis, nec extra, ergo non dicit in bonis. vt ſcripſi abundè in l. rei prima. ff. de verbo. ſigni. vbi abundè elucidaui.

152 Item quia accedunt prædio, cui debentur. dicta l. cum fundus. ergo d. ſeruitutes acceſſæ non erunt in bonis, ſed potius ipſe fundus dominans. Panormitan. & Moder. in ca. cum eccleſia. circa finem. de cauſſa poſſeſsion. & proprie. ſicut dicitur de eo quod accedit veſtimento. §. ſi tamen. Inſtitut. de rer. diuiſio. & de tigno ædibus iniuncto. in l. rerum mixtura. ff. de vſucapio. Plus dicit hic Bar. hæreditatem dici extrinſecum intereſſe, & non intrinſecum: quia non ex re venit: & ita reſidet: & collega in ſententiam Bartol. pedibus vadit. Iacobus de Aren. prout refert hic Albert. columna quarta, dicit aliud eſſe intereſſe rei, aliud extra rem. Bald. in effectu idem probat in additio. ad Specul. in eo tit. columna quarta, verſicu. item no. ponens intereſſe rei, circa rem, & extra rem: quod Salic. nouis tamen verbis, non reprobauit: dicens aliud intrinſecum, aliud extrinſecū: & iſtud aliud proximum, aliud remotum. Soci. in rubri. colum 11. ſequitur: ponens intereſſe rei, circa rem, & extra rem.

Intereſſe rei ex re, & extra rē, quid.

Intra rem, eſt æſtimatio damni reſpicientis bonitatem intrinſecam rei, prout eſt in tempore quo agitur: vt ſi res vendita non traditur: vel ſi res mea deſtruitur: illud eſt intereſſe commune ſuccedens loco rei deductæ, in contractu vel maleficio. l. prima. ff. de actio. empt. l. ſecunda, ad legem Aquiliam.

Intereſſe circa rem, eſt quod rei accedit: vt hæreditas ſeruo delata: & venit illud tanquam cohærens & connexum. l. proinde, in princi. verſiculo. Item cauſſæ corpori cohærentes æſtimantur. ff. ad leg. Aqul. d. l. venditor.

De dictione, circa.

153 Nam dictio, circa, rebus coniuncta. non principalitatem, ſed acceſsionem notat. l. Rutilia Polla. ff de contrahend. emptio. l. qui duo. de ſeruitut. ruſtic. prædio. & hoc differt ab eo quod eſt intra rem: quia magis latè patet, circa, quam intra: ſecundum eum. colum. vndecima. & intra rem, non excedit pretium commune intrinſecæ bonitatis: ſecus in hoc. in dicta l. proinde.

Intereſſe extra rem, eſt æſtimatio damni, non reſpicientis intrinſecā bonitatem rei, nec aliquid quod rei cohæreat: ſed ex toto eſt ſeparatum: vt patet in intereſſe pœnæ, in quam incidit propter moram debitoris. l. liber homo. 2. in fine. & l. ſi pœnam. ff. de verborum obligatio. attamen quia fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora: & idem iudicatur de intereſſe circa rem, ſicut de intereſſe intra rem. vt in di. §. cùm per venditorem.

Item dictio, circa, aliquando ponitur, pro intra. l. vltima. ff. de iure fiſci. & ibi glo. in l. final. C. de poſthum. hæredi. inſtituend. ideò opinio Bar. tanquam communis erit tenenda: quam hic communiter ſequuntur doctor. & eam communem dicit Decius in rubric. columna penultima. licet fortè in puncto iuris opinio Soci. ſit verior: quia intra, & circa, differunt: & dict. §. cùm per venditorem. non loquitur planè de intereſſe extra rem, etſi ad hoc communiter allegetur: & inductio doctorum (ſi ſit intereſſe circa rem: ergo extra rem: cùm poſito vno ex correlatiuis, reliquum ponatur. l. final. C. de indict. viduitat. tollen.) non eſt ſufficiens, nec video eſſe correlatiua. attamen ne ſingularis videar, cogitet doctus.

Declaratio ad §. cùm per venditorem

154 Nota tamen aliqua requiſita in illo §. primùm, ꝙ res non ſit tradita, & ſic requiritur mora, ibi dū dicit, ſteterit quominus rem tradat. Secundò, ꝙ ſtet per debitorem:

ſecus

ſecus ſi per creditorẽ in textu, ibi, per venditorẽ. Tertiò, ꝙ ſit vtilitas circa rem: ergo ſi extra non attenderetur: ibi, quæ modo circa rem conſiſtit. Quartò, quòd non ſit rei æſtimatio: quia illa ſi augetur, bene attenditur: vt ibi, quãuis æſtimatio creſcat. Soci conſi. 156. pro fundamento. colum. tertia, in ſecundo volumine. Quintò, vt illud lucrum quod petit, habuiſſet creditor, ſi ei res ad diem fuiſſet tradita: ibi, hoc haberet emptor. & ſuper his cogita, quia ſunt periculoſa. dicam in gloſſ. dupli. aliqua.

155 Ideò nouiter ſic definio: Intereſſe intrinſecum, eſt æſtimatio vtilitatis non habitæ culpa alterius, circa rem cõſiſtentis: vt fructus & partus. declarat text. in l. denique. §. fina. ibi, ſic tamen vt incrementum ex rebus peculiaribus ad eum perueniat: vtputa partus ancillarum, vel fœtus pecorum. ff. de pecul. lega. & hæc definitio fundatur in dicto §. cùm per venditorem, ſequitur Ambroſ. de Vignate in repetitio. ca. ſalubriter numer. 247. de vſur. Corne conſil. 306. licet. in primo volum. Alexand. & Iaſ. in l. nummis. ff. de in litem iurand. Poteſt poni etiam, ſi auctum fuit precium monetæ: nam debitor à tempore quo debebat reddere, tenetur. l. cùm quid. ff. ſi certum peta. Albert. Brunus in tracta. de augmento monetæ. Idem ſi venditor recipiat fructus poſt ſolutum precium, extra conuentionem & conſenſum emptoris, eos tenebitur reſtituere. l. curabit. C. de actio. empt. & ibi not. vide. l. cùm per venditorem. illo titul. & pone de. l. tertia. §. ſi reddita. ff. commoda. & l. prima. §. ſi res depoſita. ff. depoſit.

Noua definitio intereſſe circa rem, & extra rem.

Extrinſecum, eſt æſtimatio vtilitatis non habitæ culpa alterius, extra rem proueniẽs. dicto §. cùm per venditorem. Poteſt poni in ſeruo hærede inſtituto, occiſo. dict. l. inde Neratius. & familia fame necata, ob frumentum non traditum: & in libro non tradito ſcholari: quòd ſi fuiſſet ei traditus, alter Barto. effectus fuiſſet, vt is aſſerit. Item poteſt poni in l. proinde. in prima. ff. ad legem Aquiliam, vel quia non ædificaſti mihi ouile, oues demortuę ſunt frigore in hyeme, vt quidam allegabat in hac ciuitate, & hoc non attenditur. Multa alia exempla poteris per te inuenire: & recentiores ponunt, ad quos te remitto.

156 Notandum eſt tamen, quòd mulis modis poteſt dici intrinſecum, aut extrinſecum, Primò dicitur extrinſecum, quod extra numerationem aliquorũ caſuum euenit: & ſic id quod eſt extra ſpecificata l. prima. C. loca. & ibi gloſſ. & docto. l. quinta. §. nunc videamos. ff. iudica. ſol.

Intrinſecũ & extrinſecũ, multis modis dicitur.

Item extrinſecus dicitur accedere hęreditati, quod ex ipſa hæreditate non prouenit. l. item veniunt. §. item non ſolum. & ibi gloſſ. ff. de petitio. hæredita. Item bona filiis extrinſecus dicuntur venire, quando extra ſubſtantiam teſtatoris proueniunt. l. cùm oportet. §. ſub hac. C. de bon. quæ liber. licet in contrarium videatur text. in l. qui proprio. § procurator. ff. de procurato. vbi res quas ob litem conſequitur procurator, vt fructus rei petitæ, vel aliquid obueniens ex ſtipulatione ob rem non defenſam, dicitur extrinſecus obuenire: eò quia principaliter ipſius litis ſeu rei nomine non venit. Itẽ extrinſecus, quę extra bona delinquentis veniunt. l. defenſionis. C. de iure fiſci. libro decimo. Aliquando extrinſecus dicitur. quod ad pręſentem actum nil pertinet, ſed eſt ſuperuacaneum. l. quæ extrinſecus. ff. de verbor obligatio. Quandoque quod eſt extra cauſſam, perſonam, vel rem. l. quid ergo. §. quantum. ff. de his qui notant. infa. & l. ſi ſpõſus. §. ſi maritus. ff. de donatio. inter virum & vxorem. Liuius lib. quinto. belli Punici, paulò poſt principium: ibi, cauſſa fortè extrinſecus mutandę eius interuenit. Aliquando extra perſonam. l. bona fides. verſicul. incurrit. ff. depoſit. interdũ extrinſecus, extra dotem, l. quod dicitur. ff. de impenſ.

Item dicitur extrinſecum, ratione alicuius modi adhibiti circa cauſſam efficientem: vt ſi dolo induxero te ad contrahendum. Bald. in l. non dubium. in 7. oppoſit. C. de legib. vbi dicit tunc ineſſe vitium in parte non intrinſeca. Aliquando id quod occurrit non ex re, ſed extra naturam rei. l. fluminũ. §. vicinum. & l. damni. in tertio. ff. de damno infect. Ponitur etiam extrinſecus, extra hanc actionem l. fin. ff. de tigno. iniunct. Item extra actum. l. quæritur. §. puerperam. ff. de ędili. edict. Et extrinſecus, extra pecuniam: quam pro publico faciũt. text. in l. ſacrilegij. §. qui cum in moneta. ff. ad legem Iuliam pecul. Item extrinſecus, dicitur extra filij poteſtatem. text. cum gloſſ. in l. iam dubitari. ff. de hæred. inſtitu. Et extrinſecus habitus debet portari per religioſos, non coopertus. Clemen. ſecunda. & ibi gloſſ. de vita & honeſta. clerico. Item extrinſecus, extra verba ſcripta. l. prima, §. primo. ff. de his quæ in teſtamen. delen. Aliquãdo extrinſecus extra deponentem. authent. ſed iam cautum. C. depoſit. & ibi gloſſ. & in authent. de depoſito. collatione quinta, vide text. in authent. vt iudic. ſine quoquo ſuffra. §. au certè. colum. ſecunda. Item extrinſecus extra contractum. l. donationes quas diuus C. de donation. inter virum & vxorem. vide alia iura loquentia de extrinſeco: & ibidem quomodo accipiatur. capite. Petrus. triceſimanona diſtinctione. l. qui domum. ff. locat. l. vna. C. ſi rector prouinc. l. vltima, de nouat. l. cùm nemo, de acquirenda poſſeſſione. l. proponebatur. §. finali. ff. de iudic. & l. ex libero. §. primo. ff. de quæſtionibus. l. cùm quis. in fine, de dote prælega.

lega.& Matthęi ſeptimo capite:Intrinſecus ſunt lupi rapaces.

Nota.de qualitate intrinſeca & extrinſeca, & quando præſumatur.

157 Item qualitas intrinſeca dicitur,cum qua quis naſcitur,vt pacificus,ſobrius,caſtus, bonus, ignarus: & iſta præſumitur.l. ſi verò. §.primo,ff. qui ſatiſdar.cogant.& ibi gloſſ.

Alia eſt qualitas extrinſeca,quæ ex accidenti nobis & extrà euenit:vt ſcientia,doctoratus,mercatura,canonicatus:& cætera id genus. gloſſ.ſingul. in capite ſi fortè. de electio. libro ſexto. quam ibi ſingu. dicunt docto.& Alexand. conſil. 28. viſo & præhabito.colum.ſecunda,in ſecundo volumin. & conſil.79.viſis.in 4.volumin.& conſi.219.pōderatis.colum.quarta,in ſexto volum.Barba.conſi.33.ſcripſit. colum. prima,in ſecundo volum.Domi.Geminia. conſi.87.apparet.& Barb.in capite quia V. colum.quarta, de iudic. capite in præſentia.& capite quoniam.de proba.& in rub. de fide inſtrumen.collat.124.in paruo volumin.& in ca.primo,colum.penultim.de pecul.clerico. ſequitur Felin.in ca.final.colum.prima de præſumptio.Iaſ. & alij,in l. ſciendum.ff de verbor. obligation. Albert. Brunus in tractat. de forma & ſolennita. actus.rubric. de probatio. & præſumptione formæ.&c.

Quis nō præſumatur familiaris papæ.

158 Item quòd quis ſit familiaris papæ, eſt qualitas extrinſeca: ideò non præſumitur, ſi non probetur.Barba.conſil.82. clementiſsimi.columna ſecunda, in quarto volumin.quod facit ad intellectum multarum regularum cancellariæ.

Idem ſi quis dicat ſe ad ordines promotum.domi.de Rota.deciſio.84.not. quòd vbi.in antiq.

Quod limitant doctores,pręſumi,quando non fuit per partem oppoſitum. ca. ea noſcitur de his quæ fiunt à prælat. Matheſila.no.12.nota quòd illa.

De bonitate intrinſeca,& extrinſeca.

159 Item quædam eſt bonitas intrinſeca, quæ à natura rei prouenit:& ex rei qualitate ſubſtantiam capit:vt in vino color,& ſapor,ſeu guſtus.& hęc attenditur.l.cū quid. & l. vinum.ff.ſi certum peta. & Geneſ.1.ca. Vidit Deus omnia quæ fecerat, & erant valde bona: ſcilicet bonitate intrinſeca.

Bonitas extrinſeca,eſt valor rei, augmentum,& ſimilia:& non attēditur niſi à tempore moræ. l.ratio. §.ſi per venditorem. ff. de actio.empt.& dicta.l. vinum. & l.cum quid.

160 Extrinſeca declarant intrinſeca. capit.ex ſtudiis.de præſumpt.§.pauonum.Inſtitut. de rerum diuiſio.l.his qui.§.diuus.ff.de tutor.& curato.dat.ab his.de perſecutione intrinſeca & extrinſeca, tradit Bald.in capitulo niſi.colum. vlt.de renunciatio.

Solennitas intrinſeca,& extrinſeca.

161 Poſtremò quædam eſt ſolennitas intrinſeca: quædam extrinſeca. Intrinſeca dicitur illa,ſine qua actus non poteſt conſiſtere iuxta intentionem principalem agentis, ſeu quam natura rei prolatæ comprehendit, vel eſt apta comprehendere: vt ſi dico fideiuſſorem: ergo & ſtipulationem, cùm ſine ea fideiuſſor eſſe nō poſsit. l.blādius. C.de fideiuſſor. § fina. Inſtitut. illo titulo. igitur ſtipulatio dicetur intrinſeca ſolennitas fideiuſsionis.

Idem de interrogatione & reſponſione, verbis & non re facta,inter pręſentes,& ſine interuallo,in ſtipulatione.l.prima.& ibi not doctor.& l.ſciendum.ff. de verborum obligat Bald.in l.ſolam.colum.quarta C. de teſt.b. Item qui dicit teſtamentum, & hæredis inſtitutionem, ſine qua teſtamentum non ſubſiſtit §.ante hæredis. Inſtitut. de lega.l.eam quam.C.de fideicomiſſ.

Nec obſtat illud dici extrinſecum,quod tacitè ineſt.l.conditiones,quę extrinſecus. ff.de conditionib. & demonſtration. quia ibi ideo eſt: nam conditiones à iure extra, ſeu præter factum teſtatoris diſponentis inducuntur:& quò ad illud factum dicuntur extrinſecę,licè quò ad ius dicantur intrinſecæ.Albert. Brunus. in tractat. de forma & ſolennita.actus.rubri quotuplex eſt forma.verſicu.aliam etiam.folio duodecimo.colum.prima. Extrinſecum etiam dicitur, ſine qua actus verificari poteſt: vt ſi quis dicat venditionem à pupillo factam: nō eò dicit authoritatem interueniſſe(quę extrinſeca dicitur ſolennitas) quia ſine illa contrahit.§ pręterea.Inſtit.quib.mod.tolli obliga.l.a.ff.de nouat.

Vel extrinſeca eſt,quę per ſe requirit formam:Intrinſeca,quę de ſe non requirit formam,ſed ineſt.Bald.in dicta l.ſciendum.& ibi doct.ponunt quòd extrinſeca non pręſumatur altera.ſic Soci.in tracta.fallentia. reg 376.& ſequen.ſolennitas &c.duobus ferè verbis perſtringo in arbore quam feci, de eo quod intereſt. & an hoc intereſſe debeatur: vide in gloſſ.in ver.dupli.vbi trado regulam cum limitationibus.

162 Alia eſt diuiſio:aliud commune, aliud ſpeciale.

XV.diuiſio: de intereſſe communi,& ſpeciali.

Commune eſt, quod omnes canonicos eccleſiæ tangit:nam ſi præbendæ omnium minuantur,omnium intereſt: ideò quilibet poteſt agere,vel excipere, ne hoc fiat: ac ſe opponere. ca. cum omnes. & ibi docto.de conſtit.doct.in in rubri. de his quæ fiunt à maio.par.capitu.

Speciale quando præbenda alicuius minuitur,vt in dict.capitu.cum omnes. Innocen.in ca.cum eccleſiaſticę.colum 2. de exception.do.Boer.in addit.ad Dyn.in regu. mora.de regul.iur.libr.6.

163 Alia diuiſio:aliud eſt totale,aliud particulare.

XVI. diuiſio intereſſe totale, & particulare.

Totale eſt ſi emptor rem non tradat. l. prima. ff. de action.empt. id in totum id quod intereſt,tenetur: vt ibi. & Salic.in l. ſi minor.C.de actio.empt.etiam totale poteſt dici in caſibus incertis.

Parti-

Particulare, ſi tradiderit, & non cauerit, tenetur ad particulare intereſſe: puta ſi emptor alteri vẽdat, & nõ tãti poteſt vẽdere, quãti vẽdidiſſet ſi fuiſſet cautũ: agetur ad illud intereſſe particulare. l. ex empto. § ſi. ff. de actio. empt. & ibi Bar. & alij. & not. quòd ſtipulatio ad intereſſe totale non cõmittitur, niſi ſemel. l. cùm quærebatur. ff. iudicat. ſol. ſed ad particulare ſic. l. ſi procurator. ff. rem ratam haber. Vincen. in l. ſi Kalendis. col. 2. ff. de re iudic.

XVII. diuiſio: de intereſſe mutationis, perſonæ, fori, & iuris interitus.

164 Alia eſt diuiſio: quoddam eſt intereſſe mutationis perſonæ, mutationis fori, & interitus iuris intentati.

De alienatione facta in potentiorẽ, ratione officij ſeu diuitiarum.

Differentia in ter rub. ne liceat potentior. & de alie. iudic.

Intereſſe mutationis perſonç eſt, vt ſi volebam à re petere rem: tu alienas in potentiorem dolo, vt duriorem mihi conſtituas aduerſarium: in eum caſum actione in factum agam contra te, quanti mea intereſt, propter perſonæ mutationem, citra iacturam cauſſæ, quam facis: & ceſsio non habet effectum: atque potẽtior recipiens cauſſam, punitur extraordinariè. l. 1. § penult. & l. non ſolum. §. hæc actio. ff. de aliena. iudic. mutan. cauſſa fact. Specul. plenè in tit. de ceſsio. actio. §. primo in totum. facit l. 1. & 2. C. ne lice. potentior. quæ habet locũ, quando alienatio fit in potentiorem ratione officij. Titulus de alienat. iudic. habet locum, quando alienatur in potentiorem ratione diuitiarum. vt not. doct. in dicta l. prima. C. ne liceat potentio. & Mathe. de afflict. in tract. de iure prothomiſeos. § prohibemus. in primo nota. vide caſum mirabilem. in §. ex eadem. & ibi Bald. in titu. de lege Conrad. Soci. in tracta. fallen. regu. 48. & vide Rofred. in tract. libel. in tertia parte, in titul. de aliena. iud mutand. cauſſa facta. fol. 45. & l. prima C. de nauib. non excuſa. libro vndecimo, vbi nauis cui eſt adſcriptum nomen regis, vel principis, fiſco ſociatur.

165 Intereſſe mutationis fori: quando quis cedit ius ſuum priuilegiato, clerico, ſcholari, aut militi, non valet: & ad id quod intereſt agitur ratione fori mutati. c. ſecũdo, de aliena. iud. mutan. cauſſa fact. not. in l. ſi deiuſſor. ff. qui ſatiſda. cogan. l. per diuerſas. & l. ſeq. C. manda.

Ceſſio in ſcholares quando ſit per ordin. regi. prohibita.

166 Hodie poteſt fieri iſta ceſsio in clericum, vel ſcholarẽ: de patre in filium: etiam de iure. gloſſ. & ibi doctor. in l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de verbor. obligatio. ſequitur Benedict. in repe. ca Raynutius. in verb. mortuo. in 2. nu. 5. de teſtamen. do. de Rota. deciſio. 177. ceſsio in nouis. & à fratre fratri, & ab auunculo vel patruo in nepotem: vt patet in ordina. reg. Caro. v. art. 4. & in ſtylo parlamen. in 7. parte. rub. de aliena. iudic. mutand. cauſſa facta. requiritur tamen quòd iurent ceſsionem eſſe veram, non ſimulatam, & ad vtilitatem ſcholarium factam, & de tota ſumma: vt pleniſsimè ſcripſi in ſcholaſtico. priuileg. 177. vbi & ampliationes & limitationes ad illam ordinationẽ dictaui, & duodecim requiſita quæ ſunt in forenſi iudicio notanda.

167 Intereſſe interitus iuris intentati eſt, ſi volebas contra me agere: quidam te detinuit, & ſic amiſſa eſt actio, & interiit ius: ages ad id quod intereſt. l. prima. & ibi Bal. colum. prima, ff. ſi ex noxal. cauſſa agatur.

168 Alia eſt diuiſio: aliud eſt id quod intereſt actionis amiſſæ: aliud circa damna & expenſas actionis amiſſæ, ſi facto alterius actio ſit amiſſa: vt quia non potui intra annum iniuriarum experiri. l. ſi non conuitij. C. de iniur. agam ad id quod intereſt non fuiſſe amiſſam. l. ſi eum §. qui iniuriarum. & ibi doctor. ff. ſi quis cautionib. & proximè dixi.

Decima octaua diuiſio actionis amiſſæ, intereſſe, & circa damna, & expenſas.

Aliud circa expenſas: de quo in l. ſancimus. C. de iudic. aliud circa damna: vt hic, quando tua cauſſa paſſus ſum damnum. l. & ſi poſt tres. & ibi Alberic. colum 2. ff. ſi quis cautionib. l. ſi fine. §. cùm autem. iuncta. l. in ſtipulatione. ff. rem ratam haber. de intereſſe moleſtationis. vide tex. in Clemen. 1. de reſcript. & gloſſ. in l. Pompo. §. ſi ſtipuletur. ff. de procurato.

169 Alia diuiſio: quoddam intereſſe venit ex commiſſo, aliud ex promiſſo, aliud ex diſpoſitione legali. Intereſſe ex commiſſo debetur: vt ſi quis interfecit ſeruũ meũ. & de hoc ſuprà dixi in diuiſione ex delicto.

Decima nona diuiſio: de intereſſe ex commiſſo, ex promiſſo, & ex diſpoſitione legali.

Aliud ex promiſſo, vt in conuento: de quo etiam ſuprà dixi.

Aliud ex diſpoſitione legali, quando lex vult vt debeatur. Baldus conſilio 341. ſecũdum ea. in tertio volumine. & hæc in idem recidunt.

170 Poſtremò aliud eſt intereſſe honoris, aliud commodi,

Vigeſima diuiſio de intereſſe honoris & commodi.

Intereſſe honoris eſt, quando de honore (qui eſt præferendus commodo pecuniario) agitur. l. Iulianus. ff. ſi quis omiſſa cauſſa teſta. l. ſi in duabus. & ibi Alber. ff. de reg. iur. Imò & honor publicus præfertur publico commodo Lucas de Penna in l. fina. C. de loca. prædio ciuili. lib. vndecimo. colum. octaua, & ſequent. Et cauſſa honoris, & vitæ, æquiparantur. l. iuſta. ff. manumiſſ. vindic. Ideò ſicut licitum eſt pro defenſione perſonæ hominem occidere: ita pro defenſione honoris. dicta l. iuſta. & doctor. in l. vt vim. ff. de iuſti. & iur. vbi latius. & crudelis eſt qui illum negligit. ca. nolo. 11. q. 1. melius eſt alicui perdere oculum, quàm famam & honorẽ. l. infamia. & ibi patruus meus. C. de decurio. lib. 10. Et quando agitur de honore tum cauſſa dicitur ardua. l. ſi immicitiæ. in fin. ff. de his quib. vt indig. Petrus Gerard in ſingul. 82. Chaſſa. in catalogo. gloſſ. mundi. conſidera. ſecunda primæ partis.

Omnes appetũt honorem.

171 Et poſſet agi actione iniuriarum. Bald. in l. obſeruare. §. antequàm. ff. de offi. proconſ. li

Quando poſſit pro honoribus agi actione iniuriarũ vel officium iudicis implorari.

conſ. licet contrarium teneat Ioan. Fab. in §. aliam. Inſtit. de bono. poſſeſ. dicens poſſe implorari officium iudicis. Ego verò puto ſic opiniones poſſe concordari, etſi hactenus promiſcuè intellectum fuerit: quia aut ille qui impedit honorem, aliquid vltrà facit in iniuriam alterius, & tunc agi poteſt iniuriarum: & ita intelligatur opinio Bald. per textum in l. iniuriarum actio. §. ſi quis de honoribus. Ibi etenim multum intereſt (inquit) contumeliæ cauſſa quid faciat: an verò fieri quid in honorem alicuius quis non patiatur. ff. de iniur. aut nihil facit: ſed tantum impedit quòd ille non prius in eccleſia offerat, vel in tali loco non ſedeat: & tunc poſſet implorari officium iudicis: nec poſſet iniuriarum agi, & ſic intelligatur opinio Ioan. Fab. in dicto §. aliam. licet cõmuniter doctores pertranſeant recitando. Primo dominus meus in conſuetud. Bitur ig. in § 6. de conſuetudi. iur. ſta. perſo. & Chaſſa. in conſuetudini. Burgund. in rubr. *des enfans de pluſieurs lictz*. §. 4. in fi. principij. do. Ioan. *le cirier*, in tracta. de iure primogenitur. quæſt. 3. lib. 2. & Petrus Gerard. ſingul. 33. nobiles. Competerent etiam remedia poſſeſſoria: videlicet interdictum vti poſsidetis, aut vnde vi: ſi eſſet in quaſi poſſeſsione honoris. Ioan. Fab. in dicto §. aliam. ſequitur Benedict. in repeti. cap. Raynutius. in ver. duas habens. nume. 21. de teſta. per text. & ibi Bald. in capitu. licet cauſſam. in princip. de probatio. Et poſſet manu armata reſiſtere is cuius impeditur honor. l. vt vim. & ibi docto. ff. de iuſti. & iure. Gerard. vbi ſuprà, ſingu. 33. nobiles.

Nouus intellectus ad §. ſi quis. de honoribus.

172 Intereſſe commodi tractatur hic, quando agitur de commodo. alias diuiſiones miſſas facio: ſed potes videre per Moder. Andegauẽ. in ſuo tracta. de eo quod intereſt. fol. 149. cum ſequen. & nota quòd in conuentum commune & ſingulare, ferè aliæ diuiſiones ſunt reducibiles. Et per hoc habes intellectam arborem nouiſsimam, quam edidi ad intellectum huius difficillimæ materiæ: vt auditores, qui non poſſunt videre repetitionem hanc, ſaltem videant arborem breuiculam, & paruo negotio materiam reliquam intelligant.

Not. bene.

173 Vltimò ex gloſ. habemus, quòd etiam in caſibus incertis debet haberi ratio lucri: & hoc ponderando dictionem, &, in verſicu. & hoc non ſolum. quæ eſt coniunctiua. l. ea tamen adiectio. ff. de lega. 3. l. ſi quis ita. de verborum obligatio. l. ſi hæredi plures. de conditio. inſtit. gloſ. in cap. 2. de reſcript.

An lucrum poſſit peti in incertis.

Item ſuadetur ex illa dictione, hoc, quæ ad proxima refertur, & ea demonſtrat. l. 1. ff. de no. oper. nuntia. & ibi Bar. & docto. ſed proximè Imperator loquutus fuerat de incertis: ergo & in illis locum habebit. Præterea non eſt dare rationem cur in vno potius procedat, quàm in alio: ergo nec diuerſum ius ſtatuetur. l. illud. ff. ad legem Aquiliam.

Item textus generaliter loquitur: ergo generaliter intelligi debet, tam in caſibus certis, quàm in incertis. l. 1. §. generaliter. ff. de legatis præſtan. l. de precio. de Publicia. in rem act.

174 Nec obſtat, quòd text. dicat, reddatur: quia dicitur etiam reddi, quod nunquam datum eſt. l. cùm etiam. C. de rebus credit. l. plures apochis. de fide inſtrumen. l. j. ff. de Saluia. interdict. Idem de verbo, reſtitui. l. prima. ff. quorum bonorum, & l. ſecunda. C. illo titu. l. ſi pater. C. de actio. empt. in fine. text. expreſſus in l. verbum reddendi. ff. de verborum ſignificatio. vbi abundè ſcripſi.

De verbo, redditur.

Item non refragatur text. dum dicit, damnum, quia non negat de lucro: imò poſtea conſtitutio in verſicu. & hoc, non ſolum venit ad declarandum & addendum, quòd non ſolum in damno, ſed etiam in lucro procedat, & hoc videtur tenere Bar. in l. ſi procurator. in fine. ff. rem rat. habe.

175 Item probatur in obligationibus facti, & ſic in caſibus incertis ſuccedit obligatio ad intereſſe. l. ſi quis ab alio §. finali. ff. de re iudica. l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de verborum obligatio. quod intereſſe conſiſtit tam in damno, quàm in lucro: vt hic, ergo & in factis, & ſic in incertis.

Item ſi Imperator tantum voluiſſet lucrum poſſe peti in caſibus certis, hoc diſpoſuiſſet: vt in ſimili dicit text. in l. vna. §. ſi autem. ad deficientis. C. de cadue. tollen. l. tribunus. § fin. ff. de teſta. milit. l. denique §. interdum. de pecul. lega. cap. ad audientiam. de decimis. Barba conſil. 16. circa columna 4. in 1. volumi. Deci. conſil. 205. in cauſſa. nume. 4. in fin. columna 2. ideo conſului mulionem teneri, qui promiſerat mercatori tempore nundinarum deferre merces Lugdunum: & poſtea extra excuſationem noluit deferre: ob id mercator non potuit vendere ſuas merces: & ſic non potuit lucrari, dixi lucrũ poſſe etiam peti hoc in caſu: & multi ſequuti fuerunt opinionem meam. Intellige tamen vt dico in gloſſa vltima.

Nota bene mercator.

Gloſſa 2. Epitome.

1 *Dictionis pro, multiplex acceptio. nume. 2. & ſeq. vſque ad fin.*

3 *Teſtis pro vtraque parte deponit.*

9 *Pro Titio agere, quomodo intelligendum.*

11 *Recipiens libros pro talis, an eadem actio quæratur.*

13 *Dictio pro, quando denotet cauſſam finalem.*

15 *Dictio pro, quando intelligenda ſecundum ſubiectam materiam.*

M Gloſſ

Gloſſa ſecunda.

SECVNDA gloſſ. poteſt per contrarium declarari. Hic text. videtur ſibi contradictionē implicare: dicens dubitari pro eo quod intereſt. Si eſt, ergo eſt certum: quare non erat dubitandum.l. ornamentorum.ff.de auro & argento lega. gloſ. expoonit pro eo quod intereſt: id eſt, ſuper intereſſe. Hæc tamen expoſitio ſecundum Deci. & Moder. non eſt neceſſaria: quia text. poteſt planè procedere ſine expoſitione: nec implicat contrarietatem, ſi rectè intelligatur, & huic ſententiæ me ſubſcribo.

De dictione pro, multa.

1 Nota tamen ex gloſ. quòd dictio, pro, exponitur pro ſuper: vt mutuo tibi decem pro tali fundo, & tunc ille qui habet fundum ſibi obligatum, tenetur computare fructus in ſortem.l. 1. & 2. C. de pignor. actio.l. Titia.ff.de ſolutio.Bar. in l. codicillis.§. inſtituto. de legatis 2. & l. fundus. de annu.lega.Bald.per illum text.in l.ſi is qui. §.1.ff. de pignori. conſuluit Alexand. conſil.141. viſo themate. quæſtio. 2. in 5. volu. & conſil. 156. l. prima, & ſecunda.C. de pignora. actio. Chaſſa. in conſuetudi. Burguo.in rubr. *des cenſes*.§.4.gloſ.1.

2 Aliquando exponitur, pro eo: id eſt, ad eius vtilitatem, vel fauorem.l. plures apochis.C.de fide inſtru.l.3.de repud.

Teſtis pro vtraque parte deponit.

3 Aliquando pro aliquo dicitur fieri, licet fiat in eius damnum: vt teſtis debet pro vtraque parte deponere. gloſ. in l. 2. C. de eden. cap. fraternitatis. & ibi gloſ. vlti. de teſtib.& tamen debet dicere veritatem, quæ tendit contra alteram.l. presbyteri. 1.C. de epiſco.& cleric.

4 Quandoque oſtendit improprietatem l.j.ff.de eo qui pro tuto.l.1. ibi, ſed hos quoque pro inteſtatis accipere debemus.ff. de ſuis & legiti.l.patris.de vulgari.

Declarantur multa rubr. ff. noui & veteris.

5 Aliquando ſimilitudinem, non veritatem notat: vt l.cogi. C.de petitio.hæred.& ſic intelliguntur illæ rubr. ff.noui. pro emptore, pro ſuo, pro dote, pro donato, pro legato, pro derelicto. Item proprætor, prodictator, proconſul: id eſt, loco conſulis.l.1.ff. de offi.proconſul.

6 Item denotat perſonarum ordinem, ſeu diſtinctionē: vt auus, proauus: nepos, pronepos.l. iuriſconſultus. ff. de gradib. & l. cui eorum.§. item Pompo. illo titu. & Inſtitu. de gradib. per totum. Bar. & Iaſ. in l. Gallus §.inſtituens.ff.de lib. & poſthu.

7 Etiam ponitur pro cum. l.ſi pro fure.ff. de condictio.furti.

8 Aliquando exponitur pro nomine: vt, agit pro ſe & ſociis, id eſt nomine ſuo, & ſociorum.cap. cum M. de conſtitutio.cap. ſua nobis. de appell.l. fideicommiſſa.§. interdum.de lega.3.

Pro Titio agere, quomodo intelligitur.

9 Et hæc verba, pro Titio agit, triplicem habent ſenſum. Primo pro tali agit: id eſt, ad vtilitatem, & ſic nomine & re.l. fœminas.ff. de procura.l. exigendi. C. illo titu. Interdum dicitur quis agere pro alio: id eſt, nomine alieno videlicet: ſi ei ceſſæ ſunt actiones. nam directas nomine cedentis intentat, ad vtilitatem tamen propriā agentis.l.qui ſtipendia.C. de procura. gloſ.in l. non ſolum.ff.illo titu. Tertiò dicitur quis pro alio agere; licet nomine proprio agat, ad vtilitatem tamen alterius: vt tutor agit pro pupillo.l.Polla.C.de his quibus, vt indig.gloſ.& Salic.in l.2.qui accuſa.nō poſſ. l.1.§.1.ff.de adminiſtra.tuto.

10 Tamen quando quis promiſit ſoluere pro tali: debet intelligi nomine talis. not. docto.in l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler. & ſequent.ff.de verborum obliga.Cornel.conſil.177.in hac re, colum.3.in 2. volu. verſic. & etiam quia.

De recipiente libros pro tali, an eidem acquiratur actio.

11 Et quid ſi quis recipiat libros pro Titio, an eidem actio oriatur ex tali receptione? Corne.conſil.169. licet in hac in 1.volumi. quòd non, per nota. in l. ſingularia.ff.de rebus credit.& quia per liberam perſonam alteri non quæritur actio. l.1. C. per quas perſonas no.acquir.

12 Aliquando importat modū: vt lego decem pro alimentis: id eſt, cauſſa alimentorum.l.penulti.§. fina.ff. de alimen. & ciba. lega.l procurator qui.de procurato.

Not. quando dictio pro, denotet cauſſam finalē.

13 Et ſic denotat cauſſam immediatam & finalem: videlicet quòd aliàs non eram facturus.Bald in cap.1.in princip.de teſtibus, per l.dominus Sticho.ff.de pecul.le.Barba. conſil.54.clementiſsimi &c. in cauſſa.col. 1.in 2.volu. Soci. conſil.227. præſens conſultatio.col.9.verſicu. confirmantur. in 2. volu.& vide Bal.conſil. 234.decretum magnifici.col.2.& conſil.ſeq.in 1.volu. & non ſolum denotat cauſſam finalem, ſed cauſſam excitatiuam.Bald. conſil.264. qui feruore. in 3. volu. & vide eum.conſil.340. & præmitto.in 3. volu.

Intellige denotare cauſſam finalem: quando adiungitur cauſſæ de futuro: ſecus ſi cauſſæ de præterito. Bar. in l. quibus.§. fin. col.2.ff.de conditio.& demonſtratio.

A Corne. diſceditur.

14 Ex quo infertur Corne. malè cōſuluiſſe. conſil.187. circa hanc, colum.penulti.lib.2. dum dicit vxorem poſſe alienare, ſi teſtator dedit ei poteſtatem alienandi pro neceſsitatibus ſuis: etiam ſine neceſsitate. Nam dum dicit teſtator, pro neceſsitatibus ſuis: id eſt, ex cauſſa neceſsitatis: non aliàs; quia ſequeretur quòd ſimpliciter fuiſſet ei data facultas alienandi. quod non videtur verum. & not.in capitulo cùm M. de conſtitutio.Bald. conſil.440. ſecundum ea. in quinto volum.

Nota

Not. quomodo debeant intelligi verba.

15 Nota tamen quòd hæc dictio, pro, cum aliis dictionibus, quando ponitur in legibus, debet intelligi ſecundum ſubiectam materiam. gloſ. ſingu. in l. eas. ff. de conditio. & demonſtra. ſecundum Barba. conſil. 20. col. 17. in 2. volum. & Iaſ. in l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit, ff. de verb. oblig. ſequitur Alexand. in l. ſi ab hoſtibus. columna 2. ff. ſolut. matrimo.

Nota perpetuò.

16 Et eſt in arbitrio iudicis, & non partis: vt vna dictio ponatur pro alia. Ioan. Bapt. in additio. ad Alber. in verb. pro, & propter. vide Archid. in c. Agathoſa. 63. diſtinc. & Lucam de Penna, in l. fi. C. de bo. vacant. lib. 10. vbi ponit verſum: Cum, dat formalem: ſed per, dabit efficientem.

Materialem de, formalem tibi dat pro. Videcum. in l. 1. C. de diuerſ. præd. lib. 1. Bar. in l. Lucius. §. 1. ff. de lega. 2. in l. quibus. §. Termilius. de conditio. & demonſtra. vide quæ ample ſcripſi in l. rectè dicimus. ff. de verb. ſignific.

Gloſ. 3. verbi, productæ.

1 GLOSSA in verb. productæ ſunt, non diuiditur: tantum reſpondet tacitæ quæſtioni, quæ poteſt fieri: videlicet, quę ſint illæ (de quibus loquitur textus) dubitationes? & gloſ. reſpondet: An circa rem, vel extra rem, conſideretur intereſſe: & an in damno tantum, an in lucro conſiſtat: tamen illas dubitationes non habemus. Hanc opinionem gloſ. reprobant communiter docto. quia textus nil declarat de intereſſe extra rem: imò in illo tot & tantæ dubitationes oriuntur, quod vnquam fuerunt: ergo non ſatisfeciſſet interrogationi Imperator, contra. §. præterea. inſtit. de inutilib. ſtipula. l. ſi defenſor. §. qui interrogatus. ff. de interroga. actio. ca. inter dilectos. circa finem: de inſtrumen. Item de lucro & damno. Idem dicit quod & veteres: in verſicu. & hoc non ſolum. ergo non de nouo ſtatuit: nec erat ſuper hoc dubitatum. Puto ergo, ſecundum Petrum hic, columna prima, quem ſequitur Soci. quòd dubitationes erant circa quantitatem petendi intereſſe: quia in infinitum de iure Digeſtorum tam in certis, quàm in incertis petebatur. Igitur ad tollendum illas dubitationes, tam circa quantitatem, quàm infinitatem, hic ſtatuit Imperator in certis duplum tantum poſſe peti: in incertis damnum re vera datum per ſubtilitatem iudicis inquirendum, & ſic coniungendo opinionem Petri & Decij, habes verum (vt puto) intellectum: nec valde eſt de his diſputandum, cùm nil inde emolumenti nobis eueniat: curioſis, & commodum non quærentibus, relinquo, cùm in quæſtionibus non afferentibus vtilitatem non debeamus inſiſtere. gloſſ. ſingu. & ibi Cardin. in Clementi. 1. in ver. cooperante. de magiſtr.

De quibus dubitationibus loquatur textus.

Gloſſ. 4. verb. melius Epitome.

1 *Comparatiui natura cum numero ſequent. vſque ad fin.*
2 *Comparatiuum pro poſitiuo.*
3 *Comparatiuum in ſtatutis qualiter accipiendum.*

Gloſſ. 4. verb. melius.

Melius, an cõparatiuè ponatur: & de natura comparatiui, multa.

1 GLOSSA in verbo melius, ſoluit contrarium, quod fortè poſſet formari contra textum, quòd eſſet bonum, ſi in infinitum peteretur: cùm comparatiuũ præſupponat poſitiuum. l. vbi. ff. de verborum obliga. reſpondet gloſ. melius: id eſt, bonum: ſed non eſt neceſſaria expoſitio. Olim fortè non erat malum petere etiam in infinitum: ſed iudex taxabat, in l. videamus. §. iurare. ff. de in lit. iuran. ideo poteſt exponi etiam comparatiuè: videlicet melius eſſe coarctare, quàm ſi in infinitũ producerentur dubitationes, ideo ſancimus &c. dicit tex.

2 Nota ex gloſ. quòd comparatiuum pro poſitiuo exponitur, & id quidem elegantius. l. benignius. ff. de legibus. & l. 1. in fi. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. hęres. de nego. geſt. l. quod Nerua. & ibi Zaſius. depoſiti. l. 2. C. de fur. & l. 1. de dolo. Inſtitu. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. in princ. § præterea. de rerum diuiſio. §. 1. de vſucap. cum aliis hic allegatis per Dec. & alios. l. prima, de oper. public.

In ſtatutis comparatiuum propriè poni debet, fallit, vt hic.

3 Habet tamen quòd tunc non ſtat propriè: & ſic in ſtatutis, vel conſuetudinibus, non ita exponitur ſecundum Do. & Philip. Peruſ. in cap. auaritiæ. in gloſſ. latius. de electio. lib. 6. & ſic aliàs regulariter & propriè implicat comparatiuum, dicta l. vbi autem.

4 Item tunc debet exponi pro poſitiuo, quando non habet terminum ad quem referatur, ſecundum Do. in d. ca. auaritiæ.

5 Item quando aliquod abſonum, vel abſurdum reſultaret. l. inciuilem. C. de furt. Iaſ. in §. plus. Inſtitu. de actio.

6 Item quãdo adiicitur vni ſubiecto non habenti diuerſos gradus: vt hic Salic. in 3. oppo. & ſequuntur doctores in l. vinum. ff. ſi certum peta. & l. cum furti. de in litem iuran.

7 Et idem quando gradus eſſent ſibi con-

 trarij

trarij: quia tunc poneretur electiuè. l. iubere cauere. ff. de iuriſdi. om. iudi. l. exigendi. C. de procura.

8 Quòd facit ad quæſtionem, de eo qui non vult currere, vt teneatur, poſt conuentionem factam de minus currenti: quę deciditur per l. minus, vbi ſcripſi. ff. de verbo. ſignifica. Paulus in l. illud. §. ſi cuius. verſic. minus. de tributo. actio. Bald. in l. fina. col. 2. ff. ſi certum pet. Ad alia tranſeo.

Gloſ. in verb. in omnibus caſibus, Epitome.

1 *Intereſſe etiam in maleficijs venit, item quando venit officio iudicis, conſideratur.*
2 *Contractus & delicta æquiparari.*
3 *Intereſſe in maleficijs an excedat duplum.*
Exempla non arctant regulam.
4 *Caſus quid.*
Pœna in delictis ſtatuta.
5 *Cur potius expreſſum, in contractibus, quàm in maleficijs.*
6 *Intellectus l. 1. ff. de furt.*
7 *Culpa grauior an ſit in faciendo, quàm in negligendo.*
9 *Intellectus l. Iulianus. ff. de act. empt.*
10 *Intellectus l. inficianda. §. 1. ff. de furt.*
11 *Difficultas an excuſet à mora.*
12 *Delicta ratione doli an ſint incerta.*
Mora eſt delictum.

Gloſſa in verbo, In omnibus caſibus.

1 GLOSSA in verbo, in omnibus caſibus, in duas. ſcinditur partes. In prima quęrit. In ſecunda tacitę reſpondet quæſtioni. ſecunda ibi, ſed nec in obligationibus. Primò quæro, cur tex. in omnibus caſibus dicit; non, in omnibus contractibus? gloſ. reſpon. vt declararet intereſſe etiam venire in maleficiis, & quaſi: Secundò quęro, cur non dicit in omnibus obligationibus? Reſpon. quia intereſſe venit, non ſolum quando eſt in obligatione: ſed etiam quando non eſt in obligatione, ſed venit officio iudicis: vt in arbitrariis, per totum tit. de eo quod cer. loco, & officium iudicis non cauſatur ab obligatione. l. qui per colluſionem. ff. de actio. empt. l. deducta. in princi. ad Trebellia. l. Quintus. de annuis leg. Iaſ. & alij in §. omnium. circa fi. Inſtit. de actio.

2 Item contractus & delicta æquiparantur, l. omnem. ff. de iudi. l. abſentem. §. aduerſus. de pœnis. Ergo ſicut in contractibus eſt taxatum in certis ad duplum: ita erit in maleficiis. c. de mulcta. de præben. Præterea lex corrigens eatenus corrigit, quatenus repugnantiam reperit. tex. ſingu. & ibi no. Bald. in l. 1. in fine. C. de Latina. liber. tollend. ſed hæc lex reperit leges repugnantes in maleficiis: vt infrà allegabo, ergo &c.

3 Ex glo. elicitur, quòd intereſſe non excedit duplum in omnibus caſibus certis: & ſic etiam in maleficiis, & hoc probatur per generalitatem huius text. Item qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. l. à procuratore. C. manda. Item facit dictio, in omnibus caſibus, quam ſuprà ponderaui in 4. nota. in intellectu l. Titius cũ ſeq. Item quia exempla non arctant regulam. l. nam quod liquidè. in fin. ff. de penu lega. l. damni, in 2. in fin. de damno infect. Ideo ponitus hæc dictio, veluti, quę tradit exemplum. l. veluti. ff. de eden. l. infamem. in fin. de public. iudic. Item tex. dicit, in omnibus

4 caſibus certis. Caſus dicitur euentus inopinatus ex confluentibus cauſis, & dicitur quaſi cadens. Alber. in dictio. in verb. caſus. per l. quia in eum. ff. ad l. Aquiliam. Lucas de Penna, in l. vna. col. vlti. C. de anno. & tribu. lib. 10. ſed ita poteſt cadere intereſſe in maleficiis, & delictis, ſicut in contractibus: vt eſt notorium: ergo hac lege etiam intereſſe in maleficiis, & quaſi taxabitur in caſibus certis: quia tex. non ponit niſi duos caſus, videlicet certos & incertos, ſi maleficia ſint de caſibus certis, hic comprehenduntur, ſi de incertis in ſecundo caſu continentur. Item etiam in maleficiis poſſet in infinitum peti: quæ infinitas hic reprobatur: ergo & in maleficiis in certis vltra duplum non petetur. Nec mihi placet aliquorum dictum, quòd hic ponatur exemplum, cauſſa dubitationis tollendæ. l. quæ dubitationis. ff. de regu. iur. cùm magis dubitaretur de contractibus, quàm de maleficiis: ideo poſuit de contractibus. nam magis videbatur dubitatum in maleficiis, quàm in contractibus: tum primò quia in his erat expreſſum ſaltem in cõtractu emptionis & venditionis. in l. Titius. ff. de actio. empti. tum etiam quia in contractibus maximè partes conueniunt ſuper intereſſe. gloſ. in l. j. ff. de actio. empti. Item quia pœna in delictis eſt ſtatuta. l. j. & per totum. ff. de pœnis. & C. ergo videbatur quòd non veniret intereſſe: & ſic maior in hoc videbatur dubitatio.

5 Quocirca puto hic expreſſum in contractibus potius quàm in maleficiis: ratione frequentioris vſus: iuxta gloſ. in Cle. 1. in verb. præſidentes. de reſcript. alia eſt in c. 2. in verb. reus. de confeſſ. lib. 6. l. 2. in verb. filio. & ibi Iaſ. ff. de vulga. l. 3. de Publicia. Corſet. in ſingu. in verb. frequentia. auth. caſſa. C. de ſacroſanct. eccleſ. alia multa addidi in gloſſ. in verb. præſidentes. dictæ

In maleficiis, an excedat duplũ intereſſe.

Reprehenduntur Modern. qui ad tex. declarationem.

Noua declaratio ad tex.

Cle

Clemen.t.

6 Non obſtat l.1.ff. de furt. quam allegat Bart. hic, nume.26. quæ parum facit: ſed facit Exod.22.cap. & §. conceptum. Inſtitu. de obliga. quæ ex delict. Sed reſpondeo, loqui in pœna, quæ eſt ſicut intereſſe: & duplicatur extra rem: id eſt, communem rei æſtimationem: intereſſe verò non, l. furti actione. §.1. ff. de furt.

7 Item nec obſtat, quòd grauior ſit culpa in faciendo: & ſic in delictis quàm in negligendo. l. ſi mora. ff. ſoluto matrimo. dixi latè in repet. l. diuus (quam apud Pictones edidi) circa finem. ff. de ſenatuſcon. Syllania. & ſic grauius debet puniri. Reſpond. fateor, etiam plus punitur delinquens: videlicet in duplo, vel in quadruplo: vt d. §. conceptum, & hoc quò ad pœnã: ſed quò ad partis intereſſe, non plus in maleficiis tenetur, quàm in contractibus: ſecundum Barto. & Dec. hic, & ideo ſi diceretur in conſuetudine, quòd interficiens equum alienum, teneatur ad id quod intereſt: non tenebitur vltra duplum: per hunc tex. qui ponit, in omnibus caſibus, poſtea text. reſtringit per illud relatiuum, qui, in caſibus certis: vt not. doctores in l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iure. l. prima, C. de ſumma trinita.

Diſcedit ab Alciato ſuadétque communem ſequendam.

8 Et licet iſta ſit communis, tamen collega tenet contra, non conſiderans id quod dicitur, Non egrediamini terminos quos ſtatuerunt patres veſtri, & alibi, Ne vities muſicam, & alibi, Quærite de ſemitis antiquorum, & ambulate per eas. l. decurio fortunam. C. de decurio. lib.10. l.1. de murilegul. lib.11. l. ſi cohortalibus. & ibi patruus meus Iacobus Rebuff. de cohortal. lib.11. & alibi dicitur in l. quidam ignauiæ ſectatores, relicta communi, captant ſolitudines. C. de decurio. libr.10. & Perſius, Nec te quæſiueris extrà, & alibi, Difficile ac durum eſt vnum compeſcere multos, & (vt adagio dicitur). Vnus vir, nullus vir. & dicit Auguſtinus in capitu. hæreticus. 24. quæſtio.3. hæreticus eſt, qui alicuius temporalis commodi, & maximè vanæ gloriæ principatúſque ſui gratia, falſas ac nouas opiniones vel gignit, vel ſequitur. quod probat.

9 Primò per legem Iulianus. ff. de actio. empt. quæ loquitur in contractu venditionis, & non in maleficiis: quia ibi ſciens vendiderat pecus morboſum, vel vitioſum, quo caſu ad omne id quod intereſt tenetur, & loquitur in communi intereſſe: hic loquitur in intereſſe ſingulari: quod duplum non excedit. Barto. hic columna tertia, & docto. vel etiam poteſt dici illud de iure Digeſtorum, ſecundum quod poterat peti in infinitum: ſed hodie hac l. taxatur, & ſic poteſt reſponderi ad argumenta ſequentia, quòd omnes leges antiquæ determinantur per iſtã: & ita tenuit Alber. hic, colum.10. & mirandum eſt cur collega leges Digeſtorum adducat: cùm ſciat hac l. limitari in caſibus certis: aut ſcire debeat: iuxta l. quod te. in fin. ff. ſi cert. peta. & ſi auferamus eas, quas tanquam Palladium retinet: nil ſibi præſidij erit.

L. inficiando reſpon.

10 Secundò adducit collega l. inficiando. §. fina. ff. de furt. eſt tamen §.1. qui aliquantulum ſecum facit. nam §. finalis nil ad rẽ. Igitur in §.1. dicitur, quòd ſurripiens rem, quam ſub pœna tenebar dare ad diem, tenetur ad illam pœnam, quæ excedit duplũ. poteſt dici de iure Digeſtorum, poſſe duplum excedere: ſed non per hanc legem, in certis. Item etiam ille §. loquitur in intereſſe conuento, & ſic in pœna conuenta, quæ in totum debetur: nec limitatur hoc intereſſe per hanc l. vt dico in glo. in verb. dupli. Igitur nil ſecum facit, ſaltem parum.

Difficultas, an excuſet à mora.

11 Præterea, in ſuo caſu, qui promiſit commodare ſub pœna: ſi per furtum non liceat eidem commodare, illa difficultas excuſabit promittentem à mora: & ſic à pœna. l. fina. §. idem iuris. ff. ad legem Rhodiam de iactu. l. datio. §. fina. de actio. empti. l.2. ſi quis cautio. l. ſancimus. C. de fideiuſſor. gloſſ. in verb. in poteſtate. l. quod te. ff. ſi certum peta., not. Matheſil. not. vlti. & ſic non tenebitur promiſſor ad ſoluendum pœnam. Bar. & doctores in dicta l. quod te. & conſil.236. Martinus & Federic. conſil.122. Martinus Socin. conſil.288. circa primam, in quinto dubio. in ſecundo volumine, & iſta eſt communis opinio, ſecundum Dec. conſil.313. promiſit. columna ſecunda, malè ergo præſupponit eundem promiſſorem facti, eſſe coactum ſoluere pœnam, & ſi reſpexiſſet text. in d. §. hoc non dixiſſet: nam loquitur in eo qui promiſit ſub pœna dare, qui prætextu difficultatis non excuſatur. l. continuus. §. illud. ff. de verborum obligatio. exemplum verò ſuum loquitur in promittente commodare, & ſic facere. Inter quos caſus eſt diuerſitas, vt dixi, & ſic non obſtat, nec etiam refragatur l. ſemper. §. in hoc interdicto. ff. quòd vi aut clam, nam arbitror loqui de intereſſe communi, quod hac lege non limitatur, ſecundum vnam opinio. vel loquitur de iure Digeſtorum.

Delicta ratione doli, an ſint incerta: contra Alcia.

12 Nec placet dici, delicta incerta ratione doli: quia id quod principaliter agitur, attenditur. l. ſi quis nec cauſſam. ff. ſi certum peta. ideo in dicta l. Iulianus. dicitur agi ex empto. non ex maleficio: alioquin ſequeretur quòd ſi dolus incideret, vel daret cõtractui certo cauſſam, quòd cõtractus eſſet incertus: quod eſt iuri cõtrariũ. Præterea mora eſt delictum. l. omne. §.1. ff. de re milita. Cornel. conſil.165. ad euidentiam. columna ſecunda, in primo volumine, quæ ſi interueniat in emptione, vel aliis caſibus certis, ſecundum eum, faciet illum caſum certum dici incertum, & ſic venditionem incer

incertos caſus connumeraei:quod eſt contra hunc textum. Item ſi quiſpiam ſurripiat mihi librum, caſus certus eſt: ſed ratione doli & furti, diceretur incertus: vt ipſe collega præſupponit: & ſic eſſet caſus certus & incertus ſimul, quod non poteſt ſuſtineri,cùm repugnantia duo in vno non ſint ſubiecto.l.ſi is qui.§.vtrum. & ibi Bartolus ff. de rebus dub.l. vbi repugnantia. de regulis iuris, & ideo ſi furto ſubtrahas bouem:caſus certus eſt, non incertus. Nec Segnór. Homedæus negat, in conſil.71. in primo volumi.inter conſil.Bald. in maleficiis loqui, ſed ponit quando habeatur ratio lucri: de quo nil ad nos: quo ad gloſſ. hanc: cuius verba inſero, vt quilibet videre poſsit nil ad rem facere. Dicit ſic,nam loquitur quando quis in contractu bonæ fidei fidem promiſſam non adimpleret: at in caſu noſtro de fide rupta non tenentur. Ecce ergo quòd de ſtricti iuris iudiciis, aut de maleficiis non negat loqui: alioqui malè diceret, & per hoc patet communem opinionem, videlicet in maleficiis eſſe etiam taxatum intereſſe, eſſe veriorem, & ſic in iudicando & conſulendo tenendam: licet opinio collegæ poſſet procedere de iure Digeſtorum,& illam ſequitur Andega.fol. 189.in ſuo tracta.de eo quod intereſt.

Gloſſ.in verb.quantitatem. Epitome.

1 *Quantitas certa quæ dicatur.14.*
Quantitas & ſpecies differunt.nu 3.
2 *Intellectus l. quiſquis ff.de leg.3.*
Intellect.l.cum ſtipulamur. de verborum ſignifica.
3 *Diuerſitas nominum rerum diuerſitatem inducit.*
4 *Dictionis quantum acceptio.*
5 *Caſus certi qui dicantur: & qui incerti, & nume.6.& ſeq.vſque ad fin.*
7 *Legendum in vniuerſitatibus.*
8 *Iacobus Rauennas, & nume.13. cuius opinio reprobatur.14.*
9 *Doctores audiunt lectorem externum de nouo venientem.*
10 *Petr.de Bellapertica.*
In venditione non venit merum factum, ſed mixtum.
12 *Renald.Andegauenſ.& nu.29.*
13 *In locatione non venit merum factum, ſed mixtum fallit abid.*
14 *Facta incerta.*
15 *Caſus certi qui dicantur Petro Perticano, cuius opinio reprobatur.nume.16.*
17 *Caſus certi qui dicantur Nicol. Mutinenſ.*
18 *Lectura Bart.corrupta.*
19 *Caſus certi & incerti qui Bartolo, & qui Baldo.20.*
20 *Quantitas diſcreta & continua.*
21 *Natura multiplex acceptio,& nu.ſeq.*
22 *Caſus certi & incerti qui Alciato, & numero ſequen.*
24 *Intereſſe an in iure conſiſtat.*
26 *Odofred. & Alciati opinio circa naturam refellitur.*
27 *Intereſſe non excedit duplum in certis.*
28 *Homo in genere an habeat certam naturam.*
30 *Caſus certi qui dicantur authori.*
Et quid natura ipſi.31.
32 *Res inanimata habens naturam, ſed non certam à Deo inditam.*
33 *Certum vnde dicatur: & quot modis numero ſequen.*

Gloſ.verbi,quantitatem.

1 GLOSSA in verbo, quantitatem, expeditur cum ſeq.& tres habet partes. Prima exponit text. ſecunda ſenſum elicit: tertia aliam expoſitionem ponit. Secunda ibi, eſt ergo ſenſus. tertia ibi, vel dic, & declarabitur principium gloſ. in verb. in aliis.cum hac:cùm ſit eadem materia.

Pro declaratione gloſ.quæro,an text. ſit ſuperfluus: dum dicit in omnibus caſibus qui certam habent quantitatem, vel naturam:& gloſ.reſpon. quòd non. Nam certa dicitur quantitas, vt ſi quiſpiam debeat decem cados olei, natura certa dicitur, ſi mihi debeas certam ſpeciem: vt Stichum, ex venditione, vel alio contractu. adde ad gloſ.certo. In ſecunda parte habes ſenſum legis:id dici certum; quoties id quod debetur certum eſt quantitate, vel ſpecie.l. certum.ff.ſi cert. peta. Tertia pars gloſſ. dicit quantitatem vtrunque comprehendere; ſcilicet & quantitatem, & ſpeciem.l. quiſquis.ff. de legat.3. & l. cùm ſtipulamur. de verb.ſignifi. text. non allegatus per docto. & melius ad rem pertinens in l. qui bonis. ff.de ceſsio.bono.Ideo exponit quantitatē, ſiue in ſpecie conſiſtat, ſiue in quantitate: natura, vt ſi debeam equum vel hominem in genere:homo nanque habet certos fines à natura ſibi tributos.l. inter ſtipulantem. §.ſacram.verſi.homo liber.ff.de verb.obli. & not.in l.legato generaliter.ff.de lega.1.ſequitur Soci. hic, col.1. Decius hic, col.vlti. hanc gl. expediens oppo. dicens non eſſe à verborum proprietate recedendum.l. non aliter.ff. de lega.3. ſed nuſquam innuenitur quòd quantitatis appellatione veniat ſpecies:ergo gl.malè dicit:imò tanquā diuerſa ponuntur,in l.certum.ff.ſi cer.pet.l.talis.§. ſi quæ nil ſecum facit.l.planè.§. ſed ſi non corpus.de leg.1.allego text. vltra eum.l. cū quæritur.cum ſeq.de exceptio.rei iud.auth. æqualitas.C.de pact.conuent. Not. de verbo quantum.

Nec

2 Nec obſtat l. quiſquis .quia loquitur de verb. quantas, quod magnitudinem propriè denotat tex. in l.quantæ.ff.de publica. & collega hic adducit poëtarum & hiſtoriographorum authoritates, vt hic per eũ. Item ibi eſt ſumma, quæ bene comprehendit ſpeciẽ.l.2 §. cùm in eadem. ff. ad legem Rhodiam. de iactu. ibi iacturæ ſummam, pro rerum precio diſtribui oportet. l. cùm clericis. verſic.quòd ſi lis.in verb.memoratam ſummam. & ibi gloſſ C. de epiſcop. & clericis.

Nec refragatur d.l. cùm ſtipulamur. quia loquitur de ver.quanta pecunia. quod pecuniæ verbum generale eſt: ideo & quantitatem & ſpeciem comprehendet. l. pecuniæ.ff.de verb.ſignifi.l. ſi vero.§.fina. ſolu. matrimonio.

Nec obſtat l. qui bonis.nam ibi magnitudinem denotat: & hanc opinionem pulchrè defendit collega noſter. in capit.quod ſubſequitur.

Quãtitatis appellatione an veniat ſpecies.

3 Sed aduertendum eſt, licet doctores non dicant ? quia ſi appellatione quantitatis, propriè veniret ſpecies: ſequeretur quòd obligatus ad quantitatem, liberaretur ſoluendo ſpeciem:& eam poſſet ſoluere:quod eſt contra textum in l.2.§.1. in fin.ff. ſi cert. petatur. & fortè poſſet gloſſa ſuſtineri largè,videlicet appellatione quantitatis ſpeciem venire, & ſecundum ſubiectam materiam.

Item ratione adiuncti, vt quantitatem bonorum aut hæreditatis: alioqui non video quod veniat: quia diuerſitas nominũ, rerum diuerſitatem inducit.l.ſi idem.C.de codicillis.

4 Not.tamen quòd verbum, quantus, non ſemper ad magnitudinẽ refertur:ſed quandoque ad numerum. l. ſi ita legatum. ibi, in tantos quanti inueniantur. ff. de legat. 1. l.penultima.§.fin. ff. de iuriſdict. omnium iudicum.l.ex morte. C. de pactis conuen. authen. hodie. de repu.l.quemadmodum. C.de agricol.& cenſit.lib.11. l.in ſumma.in princip.ff. de re iudicata. in authen. vt factæ nouæ conſtitutiones. in princip.ibi,ex quantis vncijs, ſiue ex tribus,ſiue ex quatuor.collat.5. & in §. quòd autem à nobis. colla.8. de alienatio. & emphiteu.Item ad menſuram:teſte Modernio.Andega.poteſt referri.

Qui dicãtur caſus certi, hic pulchrè declaratur.

5 Quæro ergo,pro textus elucidatione,qui dicantur caſus certi,& incerti: & qui dicãtur habere certam quantitatem, vel naturam? Hæc quæſtio percelebrata eſt: de qua tam variæ ſunt doctiſſimorum hominum támque diſcrepantes ſententiæ,vt ſuã quilibet inueniat opinionem ; opúſque in ea eſſet Delio natatore : nam opus grande & latum eſt, dicitur 2. Eſdræ.capit.4. eſtque difficillima:vt in ſimili dicit text.in ca.hoc videtur.22. q.5. & obſcuriſſimè tradit hæc lex, ſecundum Alberic. hic, col.7. & malè fecit legiſlator, quòd eos non expreſsit: ſecundum Cinum hic. col.8. & pendent hic leges & prophetæ: teſte domino Ignæo, in repetitione l. quatenus. columna 11. In hac quæſtione valde ſudarunt ſcriptores noſtri, & ferè ſinguli diuerſas habuerunt ſententias: vt Modern. Andega.ait.fol.153.eum ſequen. in ſuo tractatu. de eo quod intereſt. vbi ponit 12. opiniones : ego principales adducam,& audeo dicere hãc quæſtionem declaratione Imperatoris, vel in hoc regno regis noſtri indigere: vt labores doctorum ſubleuaret: facta illa declaratione, text. ſatis eſſet facilis : ideò ibi latet anguis : quia de quibuſdã impoſsibile eſt exponere legem: quare ſententia regis indigemus : indeterminati enim indeterminata eſt regula, vt dicit Philoſophus 5. Ethico.citat Lucas in l.fina.columna 2 C. de conditis in publicis horreis. libro 10. Dicam tamen quod ſentio, poſt tantorum dicta patrum : & quo ad potero, ad verbum citabo doctrinam gl.& Bart.& hoc vtar adagio, Res ad triarios redijt.

6 Prima fuit opinio. gloſſ. hic, citat tamen duas. Prima ſuprà fuit declarata: ſecunda eſt opinio gloſſ. vt illi caſus dicantur continere certam quantitatem, vbi eſt certa quantitas, vel ſpecies: certam naturam, vbi aliquid in genere debetur: vt homo, bos, equus. Si verò in obligatione factum venit, dicitur caſus incertus. l. vbi. §. qui id quod.ff. de verborum obligation. & comprehenditur etiam non factum. l. qui non facit.ff.de regulis iuris.hanc opinionem ſequutus eſt Innocentius in cap. ſacro.col.3. de ſententia excommu.& ibi communiter alij Hoſtienſis,in ſumma de ſenten §. quis ſit effectus. verſicu.aliud ſingulare. Specu. in titu.de fructib. & intereſſe §. viſo. verſi. hoc autem.colum.3. Ioan.Fab. hic colum. 2. Monal. in ſua ſumma. rubr.de intereſſe. & Albert. hic. col.8. dicit, ita communiter per doctores & aduocatos concludi : & ab ea tanquam communi nec in iudicando, nec in conſulendo recederet. Moder.Ande. vt aſſerit, in tractatu, de eo quod intereſt. folio 158. *Opinio gloſ. qui ſint caſus certi.*

7 Franciſcus Accurſ gloſſatoris filius, dum ad regem Angliæ legationis munere fungeretur, per Tholoſam tranſiens, ibidem hanc l. repetiit, & opinionem ſui patris ſequutus fuit : nobis oſtendens, quòd dum ſumus in aliqua vniuerſitate, etiam inter tranſeundum debemus ibidem legere, niſi principale negocium dimitteretur. *Legendum in vniuerſitatibus.*

8 Iacobus Rauen. doctor Tholoſanus, homo ſuo tempore dignior, atque de mundo ſubtilior Cino & Alberic. id teſtantibus: nam id quod ſimplici ſenſu maiores noſtri tradiderunt, ad dialecticum arguendi modum deduxit, ſi Catelliano Cottæ credamus. in 2. parte memo. in verb. iuriſperitus. & erat omnis philoſophiæ magnus *De Iacobo de Rauenna, doctore Tholoſano.*

magiſter, ſecundum Cinum in l.2. in fine, C.de patrib. qui filios diſtraxerunt. omniúmque ſuo tẽpore peritiſsimus fuit, cùm in diuinis literis, tum ſecularibus, vt inquit Tritenhemius, in libro, de ſcriptoribus Eccleſiaſt. & Chaſſa.in catalogo gloſ. mundi. in vltima parte confidera.17.& credo Bartolum velle de hoc intelligere, non de Iacob. de Aretio, qui erat Italus & Parmenſis, licet corruptè communiter habeatur. Iacobus de Aten.ille ergo de Rauenna in forma diſcipu.

Doctores audiunt lectorem exterum de nouo venientem.

9 Non quòd eſſet alterius diſcipulus: ſed doctores ſunt ſoliti audire doctorem exterum de nouo venientem, vt mibi contigit Pictauis & hic,& propter famam patris: videlicet Accur. qui fuit eius auditor hic Gallus doctiſsimus: & in Accur. filium ſic inſurrexit poſt lectionem: id dicitur incertum, quod in faciendo conſiſtit. dicta l. vbi. §. qui id quod. ff. de verborum obligatione. ſed in contractu venditionis venit factum, puta tradere rem, quod eſt facti. l. ſtipulationes non diuiduntur. & ibi nota ff. de verborum obligation. l. ſi rem tradi. illo titu. ad quam tradendam tenetur emptor. l. ex empto. in princip. ff. de actione empti. l. ſi ſtipulatus. de vſuris. ergo contractus emptionis & venditionis nõ eſt certus contra textum bic: vel falſum eſt dicere quòd obligatio facti dicatur incerta:& ſic Iunonem inſequendo incides in Venerem. Obſtupuit Italus, Accurſij filius, videlicer propter argumentum Iacobi à Rauenna, nec congruum dedit reſponſum: igitur fortius ſic oppoſuit Gallus. Item hæc lex loquitur de ſingulari intereſſe, quod non poteſt eſſe in homine debito in genere, cùm in eum non poſsit cadere affectio: nam nil amatur, nec affectatur, niſi præcognitum: vt extat adagium:& ſic nec intereſſe ſingulare, cùm non ſit res in quam cadat, ſed poteſt defendi, quod in eum caſum debeatur mediocris. l. ſcieudum.1.§. illud. ff. de ædilitio ædicto. l. legato. & ibi not. de legat.1. Nam ibi aliquod eſt mediocre cogitatum, in quo cadere affectio poteſt. vel dic, vt dico infrà, in mea opinione vltima.

10 Item ſingulare intereſſe non poteſt eſſe ſolius affectionis, ſed vtilitatis: vt ſuprà dixi: ideò poteſt vtilitas ſingularis cadere in hominem debitum in genere, non ſolutum, licet ibidem non ſit affectio.

De Petr. de bella Pertica.

Iſta retulit Petrus de bella Pertic. doctor Aurelianeñ, excellẽs (cui ſua memoria nemo erat præponendus) in ciuitate Bononiæ hanc l. repetens, dum Romam peregrinus iter haberet, tempore Iubilæi, Igitur videns Iacobus de Rauen. Franciſc. Accur. non potuiſſe illa contraria euadere, à gloſſ. opiuione receſsit: & ſuam ſecundam inuentionem poſuit. licet poſſet reſponderi, quia in venditione non venit merum factum: ſed mixtum: ſcilicet, datio, ſi venditor ſit dominus. l. in couentionalibus. §. ſi. ff. de verborum obliga. & iſta eſt communis, & tenenda ſecundum docto. hic. licet collega noſter dom. Alciatus in dicto capitu. quod ſubſequitur. col.3. contrarium teneat: cuius doctrinam latè examinat.

De do. Renal. Ande.

11 Doctiſsimus Gallus dominus Renaldus Andega. in ſuo tracta. de eo quod intereſt, non tranſpono eius dicta elegantia, quia per eum licet videre: nec oportet cõterere tempus in iſtis diſputationibus, an ſolum teneatur tradere: quia parui momenti eſt.

12 Cùm venditor rei dominus, tradendo, dominium transferat: ergo ſi tenetur tradere, & dominium transferre, cùm ſit dominus. l. traditionibus. C. de pact. & text. in §. precium. in verſic. & res tradatur, & venditio ad effectum perducatur. Inſtit. de emptio. non perduceretur ad effectũ, ſi dominium non transferretur, ſi eſſet dominus. tex. in l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ibi, quoniam ſaltem hodie dandum eſt. ff. de actio. empt. ponderatur text. in §. item ſi quis in fraudem. Inſtit. de act. nouiſsimè per Moder. ibi. Si verò non eſt dominus, transfert vſucapiendi conditionem. l. clauibus. ff. de contrahen. emptio.

13 Nec etiam obſtat quòd in locatione veniat factum: videlicet, vti frui. l. ex conducto. ff. loca. Nam merum factum non venit, ſed mixtum: principaliter enim venit patientia locatoris: & conſequenter dominij tranſlatio, non rei conductæ, ſed fructuum perceptorum per conductorem ex re locata. l. ſi apes. in fine. ff. de furt. & iſta eſt communis, ſecundum moder. vnde ſenatus iudicauit contra de bizi quod pateretur vti frui Henricum de Bouſiment intra feſtum viſitationis virginis Mariæ, aliàs curia adiudicauit petitorium etiam ſuper aliis terris petitis anno 1411 Limita, vt hic per collegam. d. capit. quod ſubſequitur, in fine. in mimis & hiſtrionibus, nihil facientibus ad dationem, referendo Plutarch. in Apophtheg. vide per eum. aliter reſpon. Salicet.

Arreſtum.

Secunda opinio Ia. de Rauenna.

Item dicit Iacob. de Rauen. illos caſus dici certos, qui habent intereſſe commune: vt ſcribere mihi librum, facere mihi domum, & ſimilia: nam apud quemcunque ſit liber, tantum valebit penes vnum, quãtum penes alium. Igitur, ſi non fiat, intererit cõmuniter. Item ſi promiſiſti pingere tabulam, vel ſchacherium: tãtum cuiuſlibet intererit, ſicut mea. Ideò erit caſus certus, ſecundum eum. hoc tamen non poteſt ſuſti-
14 neri: quia facta ſunt incerta l. vbi. §. qui id quod. ff. de verborum obligatio. ſed pingere tabulas, vel ſcribere librum, eſt facti: ergo erit caſus incertus, quando pecunia non dara conuenit. Illi verò dicentur incerti, qui non habent communem æſtimationem, vt ire pro me Romam: nam tantum mea poteſt intereſſe in hoc facto, non alterius; cum illic habeã negotia, tu verò non

Reprobatur opinio Iaco. de Rauenna.

erit igitur incertus caſus, ſecundum eum. Vel etiam certam quantitatem intelligebat: ſcilicet, quando habet certos fines limitatos facto hominis: vt domus, & ſimilia. l. quod in rerum. §. ſi quis. ff. de legatis 1. Certa natura (ſecundum eum) erat, quando debetur aliqua ſpecies, quæ habet certitudinem à natura: vt homo, equus, &c. Nam poſtquam in eis inuenitur communis æſtimatio, & ſic ſimplum: ergo inuenitur duplum: per l. in teſtamento. in 1. ff. de conditionibus & demonſtrationibus. & ſuprà dixi: & latius referunt moderniores. Hanc opinionem reprobauit Petrus, à bella Pertica, tum quia nulla lege probatur: ergo erubeſcimus. l. diſſentientis. C. de repudiis. l. illam. & ibi amplè Iaſon, de collatio. dixi in repetitione l. quod iuſsit. in præfatio. in interlocutoria habente vim definitiuæ. ff. de re iudicata. tum quia poſsibile eſt, quòd ex parte conducentis non reperitur communis æſtimatio, & tamē erit certus caſus: vt ſi pecunia data (puta cētum) promittas ire pro me Romam: ex parte tua non eſt certum, quia eſt factum: ergo (ſecundum eum) eſſet caſus & certus & incertus: quod eſt contra iura: videlicet duo in vno contraria ſubiecto non poſſe eſſe ſimul. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. & ibi Bartolus. ff. de rebus dubiis. l. vbi repugnantia. de regulis iuris. Poſtremò vltra doctores probo alia ratione non procedere poſſe hanc opinionem: quia, ſecundum eam, intereſſe commune non poſſet duplum excedere: cùm hæc lex in caſibus certis hoc prohibeat: quod eſt contra l. ratio. §. ſi per venditorem. ff. de action. empti. & infrà latius dicam, & doctores inſiſtunt. Tranſeo ad aliam opinionem.

Opinio Petri, qui dicātur caſus certi.

15 Quare Petrus ab hac opinione diſcedens, poſuit ſuam intentionem tertiam: vt illi dicantur caſus certi, in quibus hinc inde oritur obligatio, & contrahentes obligantur, propter mutuam relationem: vt in emptione, venditione, & ſimilibus contractibus reciprocis. Nam ſi vendas domum, aut aliam rem: habes pretium pro compenſatione, & ego rem: & ſic eſt mutua compenſatio. Vel aliqui intelligunt, & referunt Petri contractum dici certum, quando hinc inde oritur obligatio: & tunc propriè dicitur contractus: vt emptio & locatio, & cæteri ſimiles. Incerti verò, in quibus contrahentes non obligantur mutua relatione: vt in ſtipulatione ire Romam: hic propriè nō dicitur cōtractus. l. Labeo. ff. de verborum ſignificatione. Ideò Imperator in verſic. in aliis, non repetit contractibus: ſed in aliis caſibus. & ſic referunt Bar. Albert. & communiter docto.

Reprobatur opinio Petri.

16 Ab hac tamen opinione diſcedit Bartolus hac ratione: Si mutuò promittantur facta hincinde, oritur obligatio, & tamen caſus eſt incertus: vt ſi promittam pro te ire Romam, & tu pro me Pariſios. l. prima. ff. de rerum permutatione. ergo non eſt vera opinio Petri. Eam excuſat Salicetus columna 4. oppoſitione 6. quando ſunt diuerſi contractus, & non vnus habens relationem: vt intellexit Petr. Alio modo defendit dominus Ignæus, in d. l. quatenus. & refert Renal. fol. 166.

Opinio Nicol. Mutinen. qui dicantur caſus certi.

17 Quarta fuit opinio Nicolai de Matarell. ſecundum Bartolum hic: & credo quòd voluit citare Nicolaum Mutinenſem, qui (ſi Tritenhe. credatur, libro de ſcripto. eccleſiaſtic.) fuit vir in vtroque iure, & in legibus præcipuè nobiliter doctus, ingenio ſubtilis, ſcientia & conſilio cautus. Ad rem ergo rediens (ſecūdum eum) caſus certi ſunt, quando intereſſe nō venit in initio in obligatione, ſed poſtea propter morā, vel aliam cauſſam: vt in contractibus patet hac in lege. Incertos verò eſſe dicit, quando ab initio debetur id quod intereſt: vt ſi iniuriam mihi intuleris, aut damnum, ſtatim ad id quod intereſt teneris. & ſic dicitur incertus caſus, ſecundum Bartol. hic, licet moderniores aliter referant: non curo, cum ſuprà dixerim, pœnam deberi ratione iniuriæ, non intereſſe. Igitur non admitteretur hæc opinio. alia latè Moder. Andega. citat: ad eum recurrito. Præterea Bartolus antequam veniat ad ſuam opinionem, reprobat ſic: Vbi non reperitur ſimplum, non poteſt dici duplum: argumento d. l. in teſtamento. ff. de conditionibus & demonſtrationibus. ſed quando illud factum debetur, ſimplum non eſt certum. dicta l. vbi. §. id quod. ergo nec duplum erit certum.

Lectura Bart. corruptiſſima.

18 Sic debet habere Bartolus licet ſit corruptiſsimus in hac. l. incuria impreſſorum, qui eum non intelligunt. hæc reprobatio Bartoli, parum facit contra Nicolaum: quia nō negat quòd quando aliquid non inuenitur certum per ſe, vel per relationem ad aliud, quin dicatur incertum. Poſtea dicit Bartolus quòd ſecundum hanc opinionem facta eſſent inter caſus certos: cùm pòſt ſuccedat obligatio ad intereſſe. l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de verborum obligation. quod iure non admittitur: & hic Bartolus inordinatè procedit. Alia ratione reprobat dominus Igneus opinionem Nicolai, vide. Et quia in iſtis reprobationibus non eſt magna vtilitas, licet poſſem multa fundamenta adducere, tamen ſeriò ea omitto.

Opinio Bart. de caſibus certis, & incertis.

19 Quinta ſuccedit opinio Bartoli coniuncta opinioni Petr. vt illi dicātur caſus certi, ſiue contractus, qui habent certam quantitatem reſpectu ſui, vel adiuncti.

Primò dicitur, reſpectu ſui, vt ſi certam quantitatem (puta decem dolia vini promittas: vel ſpeciem, vt Stichum: ſiue in genere, vt equum: quia cùm debeatur

medio

mediocris, adhuc diceretur caſus certus. l. legato generaliter.ff. de legatis 1. Secundò, reſpectu adiuncti, vt in contractibus correlatiuis: videlicet emptione, locatione, & ſimilibus: in quibus licet factum traditionis interuenerit, ſeu vti frui, & ſic incertũ: reſpectu ſui erũt incerti: tamen merces adiuncta eſt certa: igitur ratione adiuncti dicetur certum: & partes tanti factum, vel non factum, videntur æſtimare, quãti mercedem, ſeu precium: quare intereſſe non poteſt excedere duplum illius precij. In his forſitan poſſet dici, quòd imò & reſpectu ſui & adiuncti dicatur certum: vt ſi vendo domum centum nummis, reſpectu ſui eſt certum, ſcilicet domus, & reſpectu adiuncti precium, videlicet centum: nec ratione illius facti, videlicet traditionis, debet dici incertum. Item non ſatisfacit hæc declaratio, quia declarat idẽ per idem: contra l. finalem. ff. de officio procura. Cæſa. vt ſuprà dixi: cùm textus dicat, in caſibus qui habent certam quantitatem, vel naturam, non poteſt id quod intereſt duplum excedere. Qui dicantur illi caſus, reſpond. Bartol. quòd hi qui habent certam quantitatem, reſpectu ſui vel adiuncti: Sed non bene declarat, qui habent certam quantitatem. Præterea in id venit quòd ſuprà fuit reprobatum, quòd appellatione quantitatis veniat ſpecies: cùm non dicat niſi quantitatem. Item ſua declaratio eſt obſcura: & exponit ignotum per ignotius, vt ſolitus erat facere Ioan. de Deo: & nunc quidam modern. quærentes fucum verborum, & non medullam, grammaticos imitantes, non iureconſultos: vt quiſque doctus videre poteſt. Nec declarat caſus habentes certam naturam. Aliis etiam modis reprobat dominus Ignæus in dicta l. quatenus. ſed iſta reor ſufficere.

Diſceditur ab opinio. Bartoli.

Incerti verò dicuntur, qui non habent certam quantitatem, vel naturam, reſpectu ſui, vel adiuncti, vt ſi promiſiſti pro me ire Romam; reſpectu ſui eſt incertum: cum omnia facta incerta ſint. l. vbi. §. qui id quod ff. de verborum obligatio. Item nullum eſt adiunctum certum: igitur dicetur caſus incertus: ſecundum Bartolum. Et hoc intelligo, quando nulla pecunia promiſſa erat pro tali facto: alioqui in locationem caderet. l. naturalis. §. at cùm do. ff. de præſcript. verb. & eſſet caſus certus. Vel ſi ſimpliciter promittatur ex vtraque parte factum. ibi nullum eſt adiunctum, cuius reſpectu certificetur: adeò dicuntur caſus incerti. Sed domi. Igneus contra colum. 15. quòd imò dicatur continere certum: nam vno facto impleto, ſtatim acquiritur actio cõtra non implentem, ad id quod promiſſum eſt implendum: aut ſaltem, quod in illo facto impendi, refundar: quod eſt certum, in dicta l. naturalis. §. ſed ſi facio. ff. de præſcrip. verbis, iuncta doctrina Bald. in l. contractus. C. de fide inſtrumentorum. hoc tamen non facit rem certam: nam pro facto ſuccedit obligatio ad intereſſe. l. ſi quis ab alio §. fi. ff. de re iudica. quod eſt certum, vel per iudicem certificandum. §. curare. Inſtituta, de actio. & tamen factum non ob id dicitur certum: ergo nec hic, poſſet tamen defendi, prout moderniores dicunt, ad quos te remitto.

20 Sexta eſt opinio Baldi hic, columna 3. qui vtiliter quantitatem duplicem eſſe dicit: diſcretam videlicet, & continuam. Diſcreta, ſiue materialis, eſt aggregatio vnitatũ, quæ terminantur ad vnum terminum: vt decem: nam ſi ad diuerſos numeros determinantur, ſunt diuerſi numeri, & diuerſæ quantitates: vt quinque, & quinque. not. in l. vt fideiuſſor. ff. de fideiuſſoribus. Continua eſt, quando ſunt plures partes formaliter tendentes ad vnum & eundem numerum: vt glebæ ad fundum, membra ad hominem. l. ſi ſeruus. §. bone. ff. de condictio. furt. & vtrobique poteſt hic accipi, ſecundum eundem Baldum, ſed ſic intelligendo, appellatione quantitatis comprehenderetur & ſpecies, & natura: & ſic textus eſſet ſuperfluus, in eo quòd ponit naturã: quod non eſt dicendum, vt dicam infrà.

Declaratio Baldi circa caſus certos & incertos.

Quantitas dicitur duplex: diſcreta & continua.

21 Natura etiam tripliciter accipitur. Primò pro proprietate, ſeu rei poteſtate: vt ſi dicatur hominẽ ſua natura ridere, ex natura contractus omnia in iudicium veniunt: id eſt, ex proprietate contractus: vt in contractibus bonæ fidei, bona fides exuberare debet. §. actionum. Inſtituta, de actionibus. in contractibus ſtricti iuris, id venit de quo nominatim actum eſt l. quicquid. ff. de verborum obligatione. ſic non capitur hic.

Natura tripliciter accipitur.

Secundò dicitur natura, pro re alteri cõmenſurabili, ſeu cõpenſabili: vt in emptione & venditione res eſt precio commenſurabilis ſeu compenſabilis: quia contrahentibus tanti videtur res, quanti precium. argument. l. j. ff. de rebus dubiis. l. ſi ita ſtipulatio. §. final ff. de operis libertorum. Ideò omnis res quæ poteſt vendi, vel locari, vel ad certam menſurã redigi (ſecũdum eum) poteſt dici certa, vel quantitate, vel natura: Sed hæc expoſitio videtur extranea: quare non placet. l. ſi quis in fundi vocabulo. & ibi nota. ff. de legatis primo. l. non aliter, de legatis 3.

Tertiò accipitur natura, ſecundum eum, pro natura naturata, id eſt, pro quolibet indiuiduo: vt homo, equus, mulus. gloſſa in l. reſpiciendum. ff. ſi certum petatur. & ita hic accipitur, ſecundum eum. dicam infrà.

Item accipitur natura, id eſt, Deus. §. 1. Inſtitu. de iure naturali. & l. j. ff. de iuſtit. & iur. glo. in §. conditiones. Inſtitu. de verbo. obli

obligation. l. ſed & ſi reſtituatur. §. fina.ff. de iudic.l.2.C. de indict. viduita.tollen. vide quot modis ſumatur per gloſ. in ca.ius naturale. r. diſtinct. Albericus in dictionario ſuo, in verb.natura. Baldus in l.vna.§.libertatibus.C. de caducis tollendis. Ioann. Montolo. in ſuo iuris promptuar.in verb. natura. in 2. & melius quàm alibi per Albertum Brunum Aſteñ. in ſuo tractatu de for.& ſolenni. actus.rubr.1. colum.2. Eandem ferè cantilenam ſuprà adductæ opiniones canunt.

Opinio Alciati de caſibus certis [illegible]

22 Collega noſter d. Alcia.in aliam, quæ eſt ſeptima, deſcẽdit ſententiam: dicens illud dici certum, quando illico poteſt probari, Incertũ, quandò ſtatim nõ poteſt probari. Nam id quod intereſt, non iure, ſed in facto conſiſtere iuriſconſ.dicunt l.quatenus. ff.de regul.iuris. Solent autem ea facti appellare, quorum vis eſt dubia, & onus à probationibus pendet. argum.l. Arethuſa. ff.de ſtatu homi.l.eum quem. de iudic.Hãc opinionem confirmauit idem collega, in l.certum.ff.ſi certum petatur. Igitur in hoc tractatu certitudo, vel dubietas, non eſt (ſecundum eum) accipienda ratione obligationis, vt fit in obligationibus dandi & faciendi:& in hoc eſt Accurſ.deceptus:nec eſt accipiẽda ab eo, quòd ab initio in obligationem deducatur id quod intereſt, vel non deducatur: vt dicebat Nicol. ſed id eſt quærendum, an poſsit protinus probari, vel non poſsit. Igitur in venditione,& locatione, cùm de precio cõueniatur: clarum eſt ſi conuenta non ſeruatur, minus intereſſe nequaquàm poſſe, quàm ſit preciũ. & idcirco cùm hic cõtractus reſpectu probationis euidens ſit, dicitur certus. Idem in pacto eundi Romam, ſi vicißim promiſſa ſit pecunia: & ſic reſidet. Hæc opinio licet ſit ſubtilis admodum, tamen nũquàm mihi placuit.

23 Primò præſupponit, quòd non poteſt illico probari factum. quod eſt contra hunc textum loquentem generaliter, quòd iudices in caſibus incertis per ſuam ſubtilitatem debent inquirere, vt damnum re vera datum reddatur: ergo factum habita conuentione poterit probari, ſi habeam teſtes in prõptu: tamen facta ob hoc non dicuntur certa, quò ad hanc materiam huius legis.l.in lege Aquilia ſi delictũ.ff.ad legem Aquiliam. & ibi dicitur, quòd ſi conuentum ſit de faciendo domum: & teſtes ſunt valetudinarij: protinus probabo.tamen factum illud non erit certum, quò ad hanc materiam: & probatur in capitulo, quoniam.& per totum. vt lite non conteſtata. Item quandoque id quod certum eſt, non poteſt probari.l. duo ſunt Titij.ff. de teſta. tutel.Ergo erit caſus incertus, quò ad hanc legem, quod nullam rationem habet: dicit. l.non diſtinguemus. §. finali.ff. de arbitris. Nam licet ſint incerta, quò ad probationem: non tamen quò ad hanc legem. Item pone, quòd deficientibus probationibus confitetur debitor ſe debere decem, cauſſa mutui: certum eſt, tamen non probatur. notant Felinus & Decius in rubric.de probationibus. & ſic quò ad hanc materiam non poteſt dici incertum, quando non poteſt illico probari. Item quando iuratur in caſibus certis, non probatur.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fina. ibi, perinde haberi quod iuratum eſt, atque ſi probatum eſſet.ff.de iureiurando. Ergo non eſt caſus certus. Præterea ſi hodie contraxi coram teſtibus, vt puta vendendo domum: conuenta non ſeruantur: teſtes abſunt: non poſſum illico probare conuentionem: ergo non erit certum. Vel teſtes ſunt mortui: non poſſum omnino probare venditionem:& ſic erit caſus incertus (ſecundum eum) quod eſt contra hunc textum loquentem de venditione.& contra ſuam opinionem facit textus in capitulo, vt circa (ſi rectè ponderetur) de electionibus libro ſexto. & licet poſſet dici certum, non tamen quò ad hãc materiam. Item dum dicit, minus intereſſe non poſſe, quàm precium.eſt textus in contrarium, in l. Iulianus. in 1. principio.ff. de actione empt.l.ſi minor.C. illo titulo. vt ſi obligo rem meam valentem centum, pro decem, tua cauſſa: & promittis redimere: non redimis: minus intereſt quàm ſit precium rei, vt ſuprà dixi in 1. gloſſ. item di-

24 cit dominus Alciatus id quod intereſt in iure non conſiſtere. loquitur contra hunc textum & omnes ll. loquentes de eo quod intereſt: alioquin fruſtra eſſent editæ, ſi in iure non conſiſteret. nam ad quæſtionem facti non reſpondet iuriſconſultus. l. eum quem temerè. §.1.ff. de iudiciis. Nec obſtat l.quatenus.per Alciatum adducta, quia dicit intereſſe in facto conſiſtere, videlicet quatenus cuiuſque intereſt: ſed id quod intereſt, iuris eſt,& in iure conſiſtit: vt hic, non in facto, ad quod non reſpondet iuriſconſultus: vt dixi. & miror quòd collega non ponderauit dictionem, quatenus in dicta l.poſitam.hoc plene probat Paulhacus hic contra quoſdam contrarium tenentes.

Intereſſe an in iure conſiſtat: contra Alcia.

25 Item dicit tunc caſus habere certam naturam, quando habent ea quæ tacitè intelliguntur deducta: licet non exprimantur, vel ex conſuetudine, vel ex alia cauſſa: vt in emptione venit de natura contractus euictio, etſi non fuerit promiſſa. probatur in l.pacta.in gloſſa.ff.de contrahenda emptione. allego textum licet nõ alleget, in l.non dubitatur. C. de euictio. (quamuis Bartolus in l. prolatam. C. de ſententiis & interlocutoriis omnium iudicum. dicat eſſe de ſubſtantia.) Item ſi relinquatur mihi vſuſfructus, oportet quod ego caueam de vtendo arbitrio boni viri: & illud eſt de natura contractus, vt dicunt doctores in l. prima.

Alciati opinio, de natura certa.

C.de

g

C.de vſufructu. Et iſtud ſecundnm Alciatum fuit introductum, quoniam aſsidua conſuetudo fuit, vt præſtaretur.

Item dicitur de natura, quod rei accidit regulariter in l.cùm quid.ff. ſi cert.petat.& ideò ſi domum vendo centenis aureis:contractus hic ceitæ quantitatis eſt. ſi trado Stichum:certę ſpeciei eſt,quę facilè æſtimationem ca.ſi mutuo tibi dolium vini,& negas æquè bonum reddere: hic contractus dicitur certam habere naturam,quæ eſt vt æquè bonum reddatur: ideo iudex ex hac couſtitutione æſtimabit.

Refellit Odo.& Alciat. mutatum.

26 Etiam hæc opinio non placet, quia text. eſſet ſuperflnus: contra primam conſtitutionem.C. Nam omnis contractus (etiam incertus) habet ſuam naturã, & tacitè ineſt aliquid:ergo erit certus,ſecundum eum. & Albertus Brunus not.in tracta.de forma & ſolennit.actus.Rubr.1.col.3.citat.Bal.in l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pact. per illum tex. vt in factis,ſi non fiat,venit tacitè intereſſe. d.l.ſi quis ab alio. Item ſi promiſit quis facere domũ: tacitè quædam ex natura contractus veniunt.l.cõtinuus.§. item qui inſulam.& §.cùm ita.ff.de verb. obliga.ergo facta erunt certa natura, ſecundum eum. Prętera omnis contractus eſſet certus natura,ſecundum eum:& ſic non fieret differentia (vt in textu dicitur) de contractibus certis, & incertis. Item contractus omnis certus quantitate, erit certus natura: ergo nõ erit certitudo alternatiua, ſcilicet quantitate vel natura, ſecũdum eum: tamen dicit contrarium text.ergo &c.

27 Item intereſſe non poteſt excedere duplũ in certis:vt hic in verſicul.ſancimns. ſed id quod eſt de natura contractus, poteſt duplum excedere.l. ratio aliâs, datio.§.ſi per venditotem.ff. de actio. empti.ergo hic de illa natura,de qua idem loquitur,non poteſt intelligi. Nam ſi mutuo tibi vinũ, mihi reddendum in feſto paſchatis, quo tempore valebat decem: non reddis:te cõueni: pòſt valuit centum,& ſic vltra duplum:teneris ad illa centum,& quanti plurimi valuit:in l. vinum.ff. ſi cert. petatur. l.in hac. de tritica.l.3.§. in hac commoda.& tamen hæc lex taxat non excedere dnplum poſſe, in habentibus certam natutam: vt eſt hic caſus ſecundum eundem. ergo ſua opinio periclitatur aliis etiam modis, quos relinquo: vt ſi quiſpiam velit eam defendere, illi reſpõdeam prompta manu,ſi expediat. Item dum dicit introductum propter aſsiduam cõſuetudinem, vt euictio pręſtetur. nil allegat arbitror voluiſſe adducere text. in l.quòd ſi nolit.§.quia aſsidua.ff.de ædil. edict. quæ loquitur de ſtipulatione dupli. non de euictione: igitur cùm ſine lege loquatur, ei non credam.

28 Item non obſtat dum dicit idem collega, quòd homo in genere promiſſus, licet mediocris debeatur,tamen non dicitur habere certam naturam: quia vnus mediocris, alio æquè mediocri plus poteſt æſtimari: quandoquidem hęc mediocritas certos fines non habet.dic tamen,quòd bene habet certam naturam inditam à Deo: videlicet, quòd eſt vir, non mulier: vir, non equus, aut iumentum.Nec poteſt dici certa natura ratione æſtimationis, vt ipſe vult innuere,& dicã infrà latius. Plus dicit,quia hæc electio de mediocri,eſt ambigua,& difficilis:ideo non videtur certam habere naturam:ergo ratione electionis facilis,res dicitur certa natura (ſecundum eum) quod nullo iure cautũ reperio: imò ſi quiſpiam ire pro me Romam, vel domum fabricare promiſerit: quia ſtatim alterũ poſſum eligere,vt patet: ergo dicetur ſecundum eum certam habere naturam: quod non credo. Alia multa ſunt quæ faciunt contra hanc opinionem, quæ extra iocum relinquo, vt poſsim breui finem imponere, non obſtantibus iuris canonici lectionibus, quibus nunc premor.

Homo in genere an habeat certam naturam.

29 Nec placet nouiſsima opinio Modern. Andega. quæ eſt 8. quòd non intelligatur de continua quantitate, ſed diſcreta: quia cùm hæc lex ſit declaratiua, habebit locũ in omnibus illis caſibus, in quibus aliæ leges declaratæ. gloſſa & ibi Iaſon in l.ſciendum.ff.qui ſatiſdare cogantur.gloſ.in Clemen.ſtatutum.de elect.Item quia appellatione quantitatis vtraque venit,cùm vtraque ſit quantitas.Etiam diſplicet quòd intelligamus cyphum, & fundũ habere certam naturam: qnia quautitatem habent continuam, non naturam, quò ad hunc text. nam natura non indidit eis certitudinem,ſed hominis facto coſtituuntur.l. Caius.§.fin. cum ſimilibus.ff. de legat.2. melius facit text.in l.quod in rerum.§.ſi quis. ibi,cum noſtra deſtinatione fundorum nomina, & domus non natura conſtituerentur. de leg.1.ecce ibi caſum formalem contra hanc opinionem.

Nec ſtat cum moder. Andeg.

30 Quid ergo inter tot & tantos patres dicam? crede mihi multo melins eſſet ſilere, quàm propalam aliquid diſſerere: attamẽ quãdoque Deus reuelat paruulis, quæ abſcondit ſapientibus.c.eſto ſubiectus.95.diſtinct. quamobrem explicabo, vt potero, nec tamen (quaſi Pythius Apollo) diuina vt ſint, & cœleſtia, quæ dixero:ſed vt homuuculus vnus è multis, probabilia. Poſſet enim fieri, vt ſi ſinguli diligenter ſuper hac quæſtione interrogarentur, tot diuerſitates opinionum inuenirentur,quot homines numerarentur:vt in ſimili dicit textus in c. ſicut.§. item ſi poſſet.de conſecrat. diſtinc.4. Igitur receptum eſt,quantitatem poſſe accipi, quicquid conſiſtit in pondere,numero,vel menſura:cùm illud propriè dicatur certum.l. certum.ff. ſi cert.petatur. & declaratur in §.1.Inſtit.quibus modis re contrahitur oblig.ſiue quantitas ſit continua,

Noua inuentio authoris de caſibus certis.

nua, vt fundus decem arpentorum: ſiue diſcreta, vt decē prout latius ſuprà dictum extitit: & ita large ſic erit accipiendum: & communiter in hoc doctores conueniunt, dēpto Andegaueñ. facit l. arbitrio. ibi non adiicitur certa quantitas. ff. de dolo. l. ambitioſa de decretis. ab ordine faciend. l. profectitia. § ſi filiusfa. ibi, certam quantitatem de iure dotium.

31 Per naturam puto intelligendum res animatas, quibus Deus indidit naturam certam, vt cognoſcerentur: nam viro certam naturam à muliere diſtinctam indidit: mulieri certam naturam, videlicet fœminam, dedit. Item equo certam naturam indidit, per quam eum dignoſcimus à iumento. Item boui (per quā à mulo differt) certam naturā indidit: & ſic de aliis: & hoc probatur per Ariſtot. libro de natura animal. & communi vſu loquendi, qui attendi debet. l. Labeo. ff. de ſuppellect. lega. docto. in rub. de no. operis nuncia. & in proœ. decreta. & Auguſti. de morib. Manichęorum ait, Natura nihil aliud eſt, quàm quod intelligitur in ſuo genere aliquid eſſe. & Sapieñ. 7. c. Deus dedit mihi horum quæ ſunt, ſcientiam veram: naturas animalium, &c.

32 Nec obſtat quòd res inanimatæ puta ſeruitutes, & aliæ res habeant naturam. l. ſi ædes. prima. in fi. ff. de ſeruitu. vrb. præd. quia fateor, ſed non certam à Deo inditam. de qua hic credo Imperatorē loqui: nam Priſcia. & alij grammatici dicunt genus non oportere demonſtrare in maſculo, nec in fœmina, cùm certam habeant naturam. dicit Nebriceñ. fœmina máſque genus nullo monſtrante reponunt. vel per naturā poſſumus intelligere certitudinem ipſam quæ ineſt rei naturali quadam vi, ſeu origine propria, non facto hominis. vt probatur in l. quod in rerum. § penultimo. ibi, cum noſtra deſtinatione fundorum nomina & domus, non natura conſtituerentur. ff. de leg. primo, & Imperator hic iſta duo poſuit verba, vt omnes comprehenderent certitudinem tam à natura prouenientem, quàm ex diſpoſitione hominis, & ſic quo ad effectum omnes prædictæ opiniones conueniunt.

33 Et dicitur certum, à cerno cernis: quia certum & decretum eſt ita eſſe, ſecundum Bald. in l. filium. colum. fi. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. vel certum poteſt dici quod probabili ratione creditur. l. ſi filius. ff. de ritu nuptia. l. 1. §. ſi quis vltro. de quæſtio. vel certum dicitur quod per communem hominum intelligentiam certo modo interpretatur. capitulo intelligentia. de verbo. ſignific. capitulo ex literis. de ſponſal. Bald. in c. cauſſam. 2. col. 2. de teſtib.

Certum vnde dicatur.

34 Item multis modis dicitur aliquid certum: vt declarat Alberic. hic, col. 9. & ideò ſi quis vendiderit decem dolia vini, & non tradiderit: vel quinque libros, aut fundum, tenetur ad id quod intereſt: quod non poteſt duplum excedere: quia eſt caſus habēs certam quantitatem.

Item ſi quis vendat bouem, & non tradat: ſeu equum, aut decem oues, vel aliam rem animatā: tenetur ad id quod intereſt: quod duplum non excedit: quia eſt caſus habens certam naturam: & de natura probatur in l. imperialis. C. de nup. l. vna. §. ſed ne ex conſenſu. de rei vxor. actio. l. res. de donat. inter vir. & vxor. ca. damnamus. de ſumma trini. l. ſi mater. ff. de fideicom. liber. l. interdum. de verb. oblig. Et ſic ſi promittatur bos in genere, dicitur caſus habens certam naturam, à iumento, & ab aliis animalibus: ideo non poſſet duplum excedere: & ſic procedit opinio Bart. quicquid dicant moder. hic. & quantum ad effectum videntur huic doct. opinioni aſſentire, licet non ita declarent: vt dixi ſuprà.

Nec obſtabit quòd nulla certa ſpecies ſit in obligatione: quia ſat eſſe, tamen certa natura eſt, quæ ſufficit: vt in hoc patet tex. alternatiuè loquente: ibi, certam quātitatem, vel naturam: cuius natura eſt vt alterum ſufficiat. l. ſi hæredi plures. ff. de condi. Inſti. cap. 2. & cap. inter. de reſcrip. & ſic ſufficit, dum tamen vnum ſit certum quantitate, vel natura. facit l. vbi. §. illud. ff. de verb. obliga. Dicebat tamen quidam, quòd poteſt aliquid eſſe certum quantitate, & natura ſimul: vt, promitto decem equos: & illa dicitur maior certitudo. no. in d. l. certum. & per hoc erit hic caſus difficilis elucidatus: laus Deo: quia actenus non inuenies alibi hunc articulum ita diſcuſſum: & planè fateor, quòd indigeret declaratione principis, ſeu parlamentorum.

Gloſſ. verb. contractibus, Epitome.

1 *Verba, in omnibus contractibus qualiter accipienda. & nu. 2.*

4 *Intellectus l. vnic. C. de eo quod intereſt. in verb. ſancimus. & nu. 5.*

6 *Concluſiones ex gloſſ. elicitæ.*

7 *Intereſſe in obligationibus rem tradi, an duplum excedat.*

Et quid in interdictis. nu 8.

Gloſſ. verb. cōtractibus.

GLoſſa in verb. contractibus. diuiditur in quinque partes: In prima, timore cuiuſdam contrarij, ſupplet ad text. in ſecunda, quærit: in tertia, opponit: in quarta, ampliat in maleficiis: in quinta, loquitur quid de obligatione rem dari. Se-

cunda,ſed qui ſint hi. Tertia ibi, ſed certè imò. Quarta ibi,item in maleficiis. Quinta ibi,ſecus ſi diceret dari.

1 Prima pars videtur innuere ſuperfluitatem:quia ſufficiebat dicere, in omnibus caſibus : & tamen hic text.dicit, in omnibus contractibus, & ſic erit ſuperfluus : contra primam conſtitutionem C.§.quibus.gloſ. reſpondet:hoc verbum,in omnibus cõtractibus, intelligi de ſimilibus : alioqui eſſet contra verſi in aliis. vbi in incertis non eſt taxatum, ſed ſolum in certis : & pro expoſitione facit gloſſ.in l.ſi fugitiui. C.de ſeru. fugit.text.in cap.ſedes.de reſcript.& ibi latè Felin.colū.2.poſt alios.& ſic facit pro Petr. quòd intelligatur, de contractibus, vltrò citróque obligatoriis : prout ponderauit dom.Igneus in d.l. quatenus.& in reſpon. arg.Decij.

2 Secunda pars quærit, de quibus ſimilibus loquatur? & reſpon. duobus modis. Primò,quòd ſunt hi in quibus lex dicit ſingulare intereſſe venire.Secūdò,illi qui continent certitudinem, ſecundū quoſdā.Prima non tenetur:quia in omnibus non venit ſingulare intereſſe : ergo hic text. non procederet: ſecundum Sali.& alios:& gl.in 3.parte etiam hoc reprobat, dicens, quòd licet ſingulare intereſſe non veniat, dūmodo certitudinem contineat ille contractus, hac lege complectitur:vt ſunt omnes contractus bonæ fidei : de quibus in §.actionum. Inſti.de actio.& gloſ.in cap.cùm venerabilis.de exceptio.& etiam quidam ſtricti iuris : vt in arbitrariis, in quibus in litē iuratur.l.in actionibus. ff.de in lit.iuran.& in his non eſt dubium ſingulare intereſſe venire.l.1.& 2.& per totum.ff. de in lit.iur.

Item procedit hic tex. in quibuſdam maleficiis,& interdictis.l.in interdicto.prima. ff.de vi & vi arma.l. ſi duo. in fine.vti poſ.

3 Item in omnibus contractibus, in quibus lex dicit certam rem debere tradi ex contractu, vel delicto : ſecus ſi dari : tunc præcisè tenetur.l.ſi ſeruum.§.1.ff. de verb. obligationib. & l.vbi.§.fina. illo titu.& in gloſ. dupli latius dicetur : habet etiā locum in contractibus innominatis : etiam ſi lex dicat certam rem debere dari.l.rebus.C.de rer.permuta. quia ſicut ſunt debiles in obligatione contrahenda : ita eſſe debent in diſſoluenda : ſecundum Salic. hic melius facit l.naturalis.§.1.ff.de præſcrip.verb.

4 Ex gloſ.habes, reiectis opinio.moder.hic declarationem ad text.in ver.ſancimus. in omnibus caſibus hoc quod intereſt dupli quantitatem non excedere : poſtea text.reſtringit, qui habent certam quantitatem, vel naturam : ſucceſsiuè Imperator poſuit exemplum in venditione, & locatione; & quia poterat quis dubitare, an in illis tantùm duobus contractibus procedat, cùm etſi exempla non arctent regulam. l.nam quod liquidè. ff. de penu lega.l. damni. in 2.ff.de damno infec.attamen duo exempla ſaltem declarant in eadem ſpecie procedere, ſecundum collegam hic.capitulo quod in primis. per text.in l.nunquàm. & ibi gl. ff.de priua.delict.no.Moder.in §.ſed iſte.columna ſeptima. Inſtitu.de actio. Item lex correctoria tantùm procedit in exemplis in ea poſitis, ne amplius corrigat. Paulus Picus, in repe.l.in quartam. columna 38.ff. ad legem Faleid. Sed Imperator ad tollendum illam dubitationem, ſtatuit id quod intereſt nō debere duplum excedere in his duobus caſibus:nec etiam in omnibus contractibus ſimilibus : intellige videlicet vltro citróque obligatoriis: & aliis habentibus certam quantitatem, vel naturam : & hanc puto fuiſſe intentionem Imperatoris. & ſic excludit,ſecundum collegam,contractus ſtricti iuris.per dict.l. nunquàm. quæ dicit exempla text.iſtum declarare:vt in caſibus eiſdem, vel ſimilibus procedat, non diuerſis, quod non admitto : imò hic text. intelligetur etiam de contractibus ſtricti iuris, propter verbum omnibus generale, quod omnia comprehendit, & nil excludit,niſi lege excipiatur.l. à procuratore. C. mādā.cum ſimilibus : & non obſtat aliud, quia duo exempla non declarant tantùm in illis duobus procedere : vt eſt text.in l.1. ff.de præſcrip.verb.l.ſi tibi areæ illo titulo; capitulo inter cæteras. in fin.de reſcript. & ſic etiam in ſtricti iuris iudiciis procedet l. tertia.§. finali.de eo quod cer[illegible]co. cum ſimilibus nec illa l. nunquàm, ſecum facit, ſecundum aliquorum opinionem.

Declaratur textus, in verb. ſancimus.

Alia opinio collegæ.

5 Infertur ex hoc intellectu primo, quòd non comprehenduntur contractus hincinde non obligatorij : de quibus in l.Labeo. ff.de verb.ſignifica. licet in verbo caſibus, comprehendantur:vt not.moder.hic.

Secūdo excluditur factum reciprocum, cùm non ſit vltro citróque obligatorium, ſed ſunt duæ ſtipulationes : & ſic non dicitur caſus certus, ſed incertus:vt ſuprà dixi.

Tertio,facio vt facias : non eſt cōtractus reciprocus, nec certus:quia non oritur obligatio vtrique,ſed ei qui impleuit contractum ex parte ſua.l. iuriſgen. §. ſed & ſi in alium.ff.de pact.l.prima.de rerum permut. not.in l.naturalis.de præſcrip verb.

6 Ex gloſſa eliciuntur concluſiones ſequentes:quarum prima eſt, quòd hac lege limitatur titulus de in litem iurando : vt vltra duplum non poſsit quis iurare, nec iudex condemnare : cùm hæc ſit lex noua, & generaliter loquatur. latè dixi ſuprà, in prima gloſ.in intereſſe affectionis, igitur non repeto,vbi reſpondi ad opinionem contrariam collegæ.

Not. concluſiones ſequentes.

7 Secunda concluſio : Vbicunque lex dicit certam rem debere tradi, intereſſe duplum non excedit: quia caſus certus eſt,ſecūdum iſtam

In obligatione rem tradi non eſſe duplum excedendum.

iſtam gloſſ. Hanc concluſionem reprobant communiter doct. quia ſtipulatio rem tradi certi fundi vacuam, dicitur incerta l.ſi rem tradi. & ibi Bartolus, & in l.ſi fundum certa die. & not. in l.ſtipulationes non diuiduntur.ff.de verborum obligationibus. l.quarta, de vſur. ideo non taxatur hac lege.vt dicetur in gl.in verb.in aliis.

8 Tertia concluſio interesse non excedit duplum in interdictis.l.prima, §.non ſolùm: & l.in interdicto.ff. de vi, & vi armata. l.ſi duo.§ finali, vti poſſide.etiam non tenetur: quia in eis agitur ad reſtitutionē poſſeſsionis, vel alio modo ad poſſeſsionem, quæ eſt facti.l.prima, §.ſed ſi vir.ff.de acq. poſſeſsione cum ſimilibus.dixi latè in rub. de cauſſa poſſeſ. & propriè.ideo dicitur incertum, tum propter fructus incertos perceptos: tum propter percipiēdos, qui in rerum natura non ſunt, licet quidam moder. hic velint ſuſtinere gl.dicētes haberi rationē ad rem ipſam, ergo cū res ſit certa:& caſus erit certus: alioquietiam procederet in contractibus, & delictis, in quibus eſt res certa tradenda. Falluntur: quia in contractibus,& delictis traditur res, vel agitur ad rem tradendam.l. prima, ff.de actio.empt. ſed in interdictis agitur ad poſſeſsionem, quæ facti eſt: vt ſuprà dixi: ergo erit caſus incertus. Reliqua ad intellectum huius gl. pertinentia dicentur infrà, in gloſſa in verbo in aliis.

In interdictis, an intereſſe duplum excedat.

Taxantur moder.

Gloſſa in verb.dupli.
Epitome.

1 *Duplari quid debeat.& nu.ſeq.*
2 *Pretium commune rei attendi.*
3 *Expreſſum facit ceſſare tacitum.*
4 *Duæ cauſſæ lucratiuæ in idē non poſſunt concurrere.*
5 *Intereſſe conuentum totum peti poteſt. Fallit multipliciter.nu.6 cum ſeq.*
8 *Intellectus c ſuam.de pen.*
11 *Bart.lectio reſtituitur.*
13 *Intereſſe commune totum debetur.*
14 *Intereſſe ſingulare, an tantum taxetur.*
16 *Intereſſe ſingulare vſque ad duplum debetur.*
17 *in Intereſſe communi venit tantum damnum, & non lucrum.*
19 *Intellectus §. ſi per venditorem. l. datio. de actio empt.& nu.ſeq.*
21 *Intereſſe extra rem an debeatur. Diffinitio Bart. ſuper intereſſe extra rem & circa rem.*
22 *Alciati inuentum de intereſſe extrinſeco.*
23 *Ius adeundi an ſit in bonis noſtris.*
24 *Heres inſtitutus antequam adeat, an ſit locupletior.*
25 *Locuples vnde.*
27 *Bart diſtinctio de intereſſe extrinſeco.*
28 *Pœna incurſa propter ceſſationem ſolutionis, an petatur.& nu.29.*
30 *Alciati opinio diſcedentis à communi, refellitur.& nu.ſeq.*
32 *Intereſſe extrinſecum venit quando agitur propter malè factum.*
33 *Vendens rem alienam an malè faciat.& nu. 34.35.*
35 *Intellectus l. qui rem alienam. ff.de contrahend.empt.*
36 *Venditio ſimul non poteſt eſſe certa, & incerta.*
Contraria duo non poſſunt eſſe in vno ſubiecto.
38 *Retractus, an habeat locum in re data in ſolutum:& an laudimium debeatur. & numero 39.*
40 *Excuſator rem vitioſam tradens non tenetur. nu.40.*
41 *Permutatio an veniat appellatione venditionis. & an habeat in ea locum diſtinctio Bartoli.*
42 *Theophraſtus.*
43 *Commodans an ad omne intereſſe teneatur. 44.& quid in mandante.45.*
46 *Mandatarius tenetur probare ſe adimpleuiſſe mandatum.*
47 *Intereſſe intrinſecum totum debetur. quod ampliatur ſeptem modis vſque ad nu.54. Fallit autem quatuor modis vſque ad numerum 60.*
52 *Mora ſua nemini debet eſſe commodo.*
56 *Intereſſe intrinſecum an petendum.*
59 *Intereſſe intrinſecum non debetur propter ſuperioris authoritatem.*
60 *Intereſſe extrinſecum non debetur. quod ampliatur quatuor modis.vſque ad nu.65. Fallit 13 modis vſque ad nu.78.*
65 *Intereſſe extrinſecum debetur in foro conſcientiæ.*
67 *Intereſſe quando intereſſe intrinſecum non deberetur, tunc extrinſecum debebitur.*
68 *Item in caſibus incertis, an quibus damnum re vera datum debetur.*
70 *Locans rem vitioſam, an in conſcientia teneatur.*
78 *Intereſſe circa rem vel extra rem an ſit commune ſingulare vel conuentum.*
80 *de quo Intereſſe loquatur l. vnic.C.de ſenten. quæ pro eo quod intereſt.*

Gloſſ.verb.dupli.

GLoſſa in verb.dupli. ſex continet partes. Prima declarat tex. Secūda, not. Tertia, de communi intereſſe ponit. Quarta, format contrarium forte. Quinta, aliud. Sexta, aliud. Secunda ibi,& no. quòd tertia ibi, in quo communi. quarta ibi, item in eo quod dicit. quinta ibi, nec obſtat. ſexta ibi, item nec obſtat.

1 Primo quæro, quod eſt illud, quod poteſt duplari? & gloſſ. reſpondet, quòd intereſſe ſingulare non poteſt excedere duplum intereſſe conuenti: & ſic conuentum duplatur, ſecundum Placent. Bulgar. intelligit de communi. Gloſſa verò intelligit in verſicu. tu dic, nec commune, nec conuentum, poſſe duplum excedere: ſed duplatur id quod eſt maius, ſiue ſit conuentum, ſiue commune: quia quandoque vnum eſt altero maius: aliquando intereſſe conuentum eſt nullum, quia non eſt taxatum ex contractu facto, aut aliàs: & tunc commune duplabitur: quia quod non eſt, non poteſt duplari. l. in teſtamento. in primo, ff. de conditionib. & demonſtrationi. Et ſic opinio Placent. reprobatur per doctores in eo quòd intelligit de conuento: quia multi ſunt caſus, in quibus ſingulare intereſſe debetur: & tamen non eſt conuentum: ergo non reperitur duplum: vt dixi ſuprà. Sed poteſt ſaluari: quia vult conuentum duplari: tamen non negat quin cōmune etiam dupletur: & quia iſtud conuentum eſt magis certum quàm aliud: quia variantibus temporibus, variantur rerum precia. l. precia rerum. §. finali, ff. ad legem Falcidiam. ideo hoc magis inſpicietur, per hunc text. ibi, certam quantitatem. nam ſit certa per conuentionem. § precium. Inſtitu. de empt. Item ſuper hoc non oportebit inquiſitionem facere, ſicut in communi: vt not. doct. hic: attamen conuentum in totum debebitur: vt infrà dicam. & d. Igne. in d. l. quatenus. col. 18. quia ſtari debet conuentioni: ergo non duplatur.

Quid debet duplari.

2 Reſoluendo tamen puto nec intereſſe conuentum, nec commune poſſe duplari: ſed rei precium. l. prætor, in ſecūdo, §. hæc autem actio. ff. vi bono. rapto. & l. in furti. de fur. l. 1. §. conſiderandum. de tutel. & ratio. diſtra. ſed tam precium conuentum, quàm cōmune poterit duplari: & ſic vtraque opinio conciliabitur: & hoc probatur in l. 1. ff. de actio. empt. vbi in venditione venit precium conuentum: & tamen ſingulare intereſſe in ea cadit: vt hoc text. patet: ergo illud precium conuentum etiam duplatur. hoc ſentit Bartolus, & Socinus hic in rubric. columna quinta, verſi. tamen duplici via. & faciunt quæ dixi in gloſſ. 1. ſuprà, vbi dixi, largè intereſſe vocari precium. Et ſic precium commune rei attendi debet, maximè quando conuentio eſt erronea, & non vera, quia veritas, & non error inſpici debet. per §. ſi quis rem. de lega. in Inſtit. Ideo ſi quis rem valentem viginti vendiderit nouem, duplabuntur viginti, quæ ſunt rei verum precium, & non nouē. probat do. Igneus in dicta l. quatenus. licet quidam eum non intelligentes, & iudicio lapſi, reprehendant, & poſtea in idem conueniant in effectu poſt verborum iactationem inanium.

Reſolutio autoris, quid debeat duplari: in qua conciliat opiniones.

Item hic tex. loquitur de caſibus habentibus certam quantitatem: ſed quando conuentum eſt precium, vbi eſt certa quantitas, ergo habebit locum hæc lex.

Præterea intereſſe non debetur ex intereſſe: nec æſtimatio æſtimationis ſicut nec vſurarum vſuræ, vel vſuræ pœnæ. l. improbum C. ex quibus cauſ. infam. irrog. & l. fi. de vſur. l. 1. C. de fiſ. & l. vſur. libro decimo. l. fin. ff. de magiſtratib. conuenien. ergo nec intereſſe debebitur ex intereſſe: & ſic intereſſe non duplicabitur: ſed rei precium. Item bona fides non patitur, vt bis idem exigatur, regu. bona fides. ff. de regulis iuris. ſed ſi intereſſe conuentum, vel commune duplaretur, bis exigeretur intereſſe, quod fieri non poteſt. & facit l. emptorem. §. Caſſius. ff. de actio. emp.

3 Nec obſtat, quòd expreſſum facit ceſſare tacitum. l. cum filio §. ſi ex filio. ff. de vulg. & prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis. l. fin. C. de pact. conuen. & ſic ſi loquatur de conuento: ergo non poteſt loqui de ſingulari. Reſpondeo, nec loqui de vno, nec de altero: ſed de precio communi & conuento, quod poteſt duplari in intereſſe ſingulari: vt hic.

Nec obeſt, quòd antiqui non dubitarūt de intereſſe conuento: ergo hic tex. non loquitur de eo, quia fateor non dubitari, ſi erat iam taxatum: ſed quando precium ſolùm erat conuentum, benè dubitabitur vſque ad quam ſummam aſcendere poſſet id quod intereſt, & hic ſtatuit vſque ad duplum: quia etiam non dubitabatur de precio communi, ſed bene de intereſſe communi.

4 Nec refragatur, quòd duæ cauſſæ lucratiuæ, in idem non poſſunt concurrere. § ſi res aliena. Inſtitut. de lega. nam etiam hic non concurrunt: quia poſtquam id quod intereſt eſt taxatum ad inſpicitur: cùm pacta ſeruabo, dicat prætor. l. iuriſgen. §. prætor ait ff de pact. ſi non ſit taxatum: ſed precium id ſiue fuerit conuentum, ſiue commune, poterit duplari: & illa mecū faciunt, quòd intereſſe commune non poſſit duplari: ne ſint duæ cauſſæ lucratiuæ. Concludo ergo, in caſibus certis intereſſe non poſſe excedere duplum precij communis, vel conuenti: quod eſt notandum ad huiuſce legis elucidationem: & vt omnia intelligantur, nota ſequentia.

5 Regula ergo eſt, quòd intereſſe conuentum in totum eſt debitū: etiam ſi duplum excederet. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de ver. obli. § alteri. Inſtit. de inuti. ſtipula. l. 2. §. fi. ff. qui ſatiſda. cogan. & l. procurator. ad exhibendum. §. fi. ff. rem rat. habe. & in l. ſi dictum. in princip. de euictio. l. fin. de præto. ſtipu. Bart. & alij hic, colum. 9. Innocen. & Cardina. in d. cap. ſacro. de ſenten. excommu. Spec. eo. tit. §. nūc dicamus. d. Igneus, in d. l. quatenus, col. 3. l. idem iuris eſt. & ibi

Reg. quòd intereſſe conuentum poteſt.

Vicen.

Vincen. Hercula.no.vlt.ff.de verb.oblig.& dicam in gloſ.in verb. proferuntur. Alioqui interdiceretur partibus libera rerum ſuarum diſpoſitio, quæ eſt tamen eis permiſſa.l.in re mandata.C.manda.etiam abutendo.l. ſed etſi lege.§.conſuluit. ff.de petitio. hæred. & pacta, ac conuentiones partium non ſeruarentur, quas tamen mandat lex ſeruari.l. iuriſgentium.§. prætor ait. ff. de pact.& parti daretur materia delinquendi.contra l.conuenire.ff.de pactis dotalib. Nam pars poſtquam conueniſſet tradere rem, & ſi non traderet, promiſiſſet centum, ſi nollet tradere, non teneretur ad id quod promiſit, ſed duplum pẽdere poſſet, quod non eſt ei liberum.l.non eſt. C. de reſcind. vend.etiam quia de hoc non erat antiquitus dubitatum, quia ſemper ſolitum eſt exigi totum. d.§.alteri. ob id iſta lex ad illud non refertur. Item dicit lex, partibus vt promiſſa reſtituant.l.vna.C. de ſuffragi. & quia iſtud in certis caſibus limitatur, ergo in contrarium eſt ius commune. l.prima, ff.ad manucipales. & probat textus in l.ſi plus. ff.de euictio.ubi placitum cuſtodiendum eſt.& iuriſconſ.conſilium poſitum in l.fina.ff.de præto.ſtipula.dicentis, commodius eſſe certam ſummam comprehendere, quod non prodeſſet, ſi non poſſet exigi conuentum, licet quidam contra teneant per rationes in aere fundatas, & in momentaneo eorum cerebro, vt quiſque ſani iudicij videre poteſt.

9 Primò limita, quando eſſet dationi quantitatis adiectum: quia in eum caſum nil debetur, cùm in fraudem vſurarum præſumatur appoſitum. Bald. in l. rogaſti.& ibi Moder ff.ſi certum petatur.& ſuprà dixi in 1.gloſ. & in intereſſe conuento, igitur hic non repeto.

Secundò, non procedit, quando conuentio dolo facta eſſet: quia quæ dolo fiũt, non valent: ſaltem ope exceptionis.l. prima, ff. de dolo. & l.pacta quæ contra leges. C.de pact. Azo in ſumma de dolo. Innocen.in c.ſacro. col. 3.de ſenten.excommuni. Specu. eodem tit.§.nunc dicamus.& Andega. in fol.53.verſ.nonò incidẽter. in ſuo tract. de eo quod intereſt.

Tertiò, idem intelligo ſi conuentio eſſet facta metu: licet nõ inueniam tactum. quæ enim metus cauſſa geſta ſunt, rata non habet prætor.l. 1. & per totum.ff. & C. quod met.cauſſa.tam de iure ciuili, quàm canonico. rub.de his quæ vi metuſve cauſa geſta ſunt.in decretalib.

7 Quartò limita, ſi per errorẽ facti ſit promiſſum vltra duplum.gloſ.hic in fine.l.ſed ſi quis.§. finali, ff.ſi quis cautio.l.ſi diuortio. de verborum obligationibus. Baldus hic, columna 4.verſiculo quæro, an intereſſe conuentum.

8 Quintò reſtringe de iure canonico, per. cap.ſuam.de pœnis.docto.in capitulo dilectis de arbit. & in l.quarta, §. Cato. ff. de verborum obligationibus. Cogita ſi poſſit dici, quod ille textus non probat: quia ibi ſoluta erat ſors, ſeptem exceptis. Igitur non erat æquum ſoluere totam pœnam: ac ſi nil ſolutum eſſet: & ſic etiam de iure canonico debetur intereſſe conuentum. Innocen. & Cardina. in capitulo ſacro de ſenten.exc.

Nemus intellectum ad ca.ſuã. de pœnis.

9 Sextò fallit, quando facta eſſet conuentio à perſona, quæ aliàs non poſſet obligari: vt in prodigo, furioſo, & pupillo, ac aliis ſimilibus.l. is cui bonis. ff.de verb. oblig. & ibi doct.plenè.

11 Septimò limita, quando principale eſſet nullum, vel impoſsibile: nam & intereſſe conuentum ſuper his non debebitur, tanquam acceſſorium.l. cùm principalis. ff.de regulis iuris.l.non dubium. C.de legi. latè addidi in dicta l. cùm principalis. pro hoc eſt textus in l.ſi homo mortuus. ff. de verborum obligationibus. & ibi Bart.& Iaſ. vide eos in l.ſtipulatio iſta. §.alteri. illo tit. & Alexander in l. ſecunda, §. Item ſi in facto.colum.2.de ver. oblig. intellige quando ſtipulatio intereſſe conuenti eſſet acceſſoria, aliàs contrà per ſupradicta.

11 Vltimò limita, quando conuentio illa eſſet facta ob turpem cauſſam.l.1.& per totum. ff.& C.de condictionibus, ob turpem cauſſam.

Aduertendum eſt etiam, quòd Bartolus hic nume. 6. verſic. quæro cuius eſt iſtud. eſt corruptus vitio impreſſorum: ibi, dum dicit, vbi non reperitur intereſſe commune, ſed conuentum, debet dicere, vbi non reperitur intereſſe conuentum, ſed commune: tunc non poteſt excedere duplum intereſſe conuenti, aliàs falſum diceret.

Bart. corruptè loquitur.

12 Item inquantum moder. hic dicunt intereſſe ſingulare introductum ad differentiam conuenti, & communis: ergo vbi ſit ſingulare, ibi eſt & commune. non eſt verum: ex diuerſis enim non eſt bona illatio. l.Papinia.exuli. ff.de minori.l. finali.de calumniato.niſi accipias largè intereſſe, pro precio.

Moder. reprehenſio.

Item dum plus dicunt, non poſſe imaginari caſum in quo ſingulare ſit ſine cõmuni, vel conuento. certè dico quòd ſemper ſingulare eſt ſine conuento, & communi: nam bona fides non patitur, vt bis ab eodem exigatur.l.bona fides.ff.de regulis iuris, vt dixi: ſed poteſt excuſari, quòd intereſſe ſingulare non poteſt eſſe ſine precio communi, vel conuento.& ſic poteſt intelligi opinio moder. in hoc multum titubantium, & noctu (vt dicitur) nauigantium.

13 Ex ſecunda parte gloſ. notatur, quòd intereſſe commune, quantumcunque ſit, debetur: & poteſt peti.l.ratio.§.ſi per venditorem.ff.de actio.emp.tex.& ibi not: Salic. in l.3.§.fin.de eo quod cer. loco.& ſequuntur communiter doct.& eſt communis ſe-

Intereſſe commune totũ debetur.

cundum moder.etiam ſi ſit extra rem: & an debeatur, dicetur infrà.

Singulari, an tantum taxetur.

14 Sed an hæc lex loquatur tantùm de ſingulari? quod ſi videtur facere: quia ſuper communi non dubitabatur, cùm quilibet ita æſtimaret: ergo, &c. Item lex minus quàm poſsit debet corrigere.l.vna. C.de inoffic. do. Præterea hoc non producebatur in infinitum: nec in circuitus inextricabiles redigebatur: ſed quod communiter intererat petebatur: & iſtud communius receptum eſt. Et in forenſi iudicio ſeruatur, vt eſt ſtatutum in ordina.reg.no. articulo 94. quicquid in cõtrarium iuniores ſcribant.

15 Secundò amplia, etiam in maleficiis.l.ſi ſeruum meum. & l. ſequen. ff.ad legem Aquiliam.l.inficiando.de furt.ſequitur gloſ. hic dicens, quod ſingulare intereſſe in maleficiis vltra duplum non debetur: vt ſuprà dixi in gloſ.in verbo caſibus, reprobando opinionem collegæ, & aliorum contrarium tenentium.

Tertiò, ſiue agatur propter non factum, vel malè factum.d.§. ſi per venditorem. & d.l. Iulian. Innocenc. & alij in cap. ſacr.de ſenten. excommuni. Specu.eod.tit §.commune. Andega.fol.53.verſic.nono incidenter.& fo.185.verſ.quinto principaliter. Fallit in caſu ſingulari.l.Titius.& ſequẽ.ff.de actio. emp. teſte Bart.quem communiter tanquam aurigam ſequitur Deci. licet do. Igneus in dicta l. quatenus. col.30. & ſeq. aliud tenuerit. de illius l. Titius. intellectu dixi ſuprà in 4.no.

Singulare intereſſe vſque ad duplum debetur.

16 Singulare verò non excedit duplum: vt in ſecunda parte: & hoc in certis caſibus: ſecus in incertis: vbi damnum quod re vera datum eſt, peti poteſt: vt in verſiculo in aliis.ſequitur Petr.de Ferra.in pract.in forma libel. in actio. reali.in verb. & in florenis.columna 2. alios caſus per te inuentos poteris hic addere: intellige, ſiue creſcat poſt contractum, ſiue non: vt infrà dicam numero 20. Hodie in hoc regno pœnæ dupli, tripli, & quadrupli non ſolent exigi, ob id petitur id quod reuera intereſt, & non duplum, & ita ſolet in curiis franciæ fieri condemnatio ſecundum quod probatum fuerit intereſſe, & quod veriſimile videtur iudici intereſſe poſſe. Quæ praxis probatur per gloſ.in cap.fraternitas. 12. quæſt.2.

Praxi regni.

Ideo multa de induſtria nunc omittam quæ quibuſdam *ἀπάθεσι* iunioribus me reprehendẽtibus parauerã ad aliud tempus reiiciens, vt ſuperius dixi.

17 Ex tertia parte gloſ.infertur, quòd in intereſſe communi venit tantùm damnum, & non lucrum: hoc tamen diſcutietur in gloſſ.vlti.habens tamen ex gloſſ.quòd intereſſe commune eſt fauorabilius quàm ſingulare: & hoc probat gloſſa dum arguit, ſi lucrum veniat in ſingulare: ergo & in communi.

Quartæ partis gl. diuiſio.

18 Gloſſæ quarta pars in decem ſcinditur partes. Prima opponit de.l. datio. aliàs incipit.ratio, §.ſi per venditorem. Secunda reſpondet, ſecundum Bulga.ibi, reſpond. Bulga. Tertia aliam format oppo.ibi, item eidem contra. Quarta ponit reſponſ.Bulga. & Mar. ibi, qui reſpondebant. Quinta opinio Mar.& Bulga.reproba. ibi, quod non placet. Sexta ſuam ponit ſolutionem diſtinguendo: ibi, tu dic. Septima remouet contrarium: ibi nec obſtat, infrà, eodem titulo, l.cum fundus. Octaua aliud: ibi, item nec obſtat. Nona ponit diſtinctionem doctorum antiquorum, ſoluentium contrarium de.§.ſi per venditorem. quam reprobat: ibi, alij diſtinguunt. In vltima parte aliorum ſolutionem refert: quam non reprobat, nec improbat expreſſe: ibi, alij dicunt. Et ſi vellem omittere gloſſæ elucidationem breuius perſtringerem, ſed ad doctorem regentem ſpectat elucidare omnia, quæ in lege & gloſſ. ſcripta ſunt. l. prima, vbi doctores.ff. ſi certum petatur. Sed his qui iura domi ſcripto profitentur, illa, quæ ex animi ſententia ſcribere cupiunt, liberum eſt, niſi vxor refragetur, & ideo diuerſus eſt mos ſcribendi doctorum interpretantium, & eorum qui triduo iuriſconſul. nomen propria temeritate ſuſceperũt.contra.§.reſponſa.de iure natu.in Inſtit. Nam hi ample maximè iactationibus chartas replent.alij, auditoribus planam & facilem, prout Deus concedit elucidationem præbent, vt quilibet intueri poteſt. Nam hi arrogantes, ſi publicè profiterentur, cum ſua ſtoliditate reiicerentur, quia odibilis eſt coram deo, & hominibus ſuperbia, vt ſcribitur eccleſiaſtici.c.10.

Declarans §. ſi per venditorem.l.datio.

19 Declarando hanc partem, Primò oppono de l. datio.§. ſi per venditorem. ff. de actionibus empti.& vend. vbi intereſſe vltra duplum egreditur, hic ſecus. gloſſa reſpondet referendo Bulgarũ illum textum, intelligentem quanti plurimi petendum: videlicet vſque ad duplum, & non vltrà. hæc ſolutio eſt contra text. dicentem, quò pluris, &c. & ſic non ſe reſtringit ad duplum: ideo gloſſa opponit contra hanc ſolutionem de l. Iulian. §. ſi verò ſciens. illo titulo.& dicunt Cinus, & Alber.hic iſtam oppo. eſſe difficilem, & cornutam. Bulga. & Mar. vt refert gloſſa. dicunt d.l. Iulian. loqui in intereſſe extra rem, hic circa rem. Sed hoc non placet Accurſ. quia intereſſe circa rem magis debet excedere duplum, quàm extra rem. Ideo gloſ. ponit ſuam ſolutionem, quòd loquatur illa duo iura de intereſſe communi, quod quantumcunq; ſit peti poteſt, cum totum ſit ſimplum: vt ſuprà dixi in eadem gloſſ. hic de ſingulari, quod duplum non poteſt excedere: & hæc ſolutio eſt communis & approbata hic per doctores: alias ſolutiones quamplurimas

citant

eſtant hic docto. & in tractat. de eo quod intereſt. Moder. quas non trãſcribo. Aliqui materiam l. vinum, hic tranſportant, extra tamen oleas: hæc lex eſt ſatis onerata, igitur eam reſeruo ad d. l. vinum.

20 Poſtea gloſſ. diſtinguit, quando intereſſe circa rem, vel extra rem poſsit peti: aut loquimur in intereſſe, eo quia res nõ eſt tradita: & tunc non conſideratur extra rem. l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empr. aut quia res malè traditur, vel quia venditor poſtea eam euincit, vel alius: aut poſtea in ea delinquit, & tunc totum petitur etiam extra rem. l. tenetur. §. ſed ſi vas. ff. de actio. empt. & dicto §. ſi verò ſciens. cum aliis hic per gloſſ. adductis. Subſequitur penultima pars gloſſ. quæ diſtinguit: Aut ſingulare intereſſe ex certa ſcientia promittitur: & tunc quantumcunque ſit, peti poteſt, d. §. ſi per venditorem. ſed non tenetur: quia de indubitabili, & nil ad rem: ſecundum gloſſ. nam hic tractamus quando debetur ſine ſpeciali pacto: alioqui tranſiret in conuentum: aut non promittitur ex certa ſciẽtia, & tunc non poteſt duplum excedere, argumen. l. ſed & ſi quis. § final. ff. ſi quis caurio. Alij dicunt, quòd non poteſt duplum excedere ante contractum: ſed ſi poſt contractum res cœperit eſſe pluris, & eius æſtimatio creſcere, tunc vltra duplum poterit peti, d. l. dario. etiam non tenetur: quia hic textus ſimpliciter dicit ſingulare non excedere duplum: quod debet intelligi, ſiue creſcat vltra duplum poſt contractum, ſiue non: alioqui non taxaſſet Imperator generaliter, ſi voluiſſet attendi quando excreſcit. Subſequenter opponit gloſſ. de l. cum fundus. ff. de euictio. & ſoluit ſecundum Placen. quòd loquatur quãdo emptoris minus duplo precij conuenti intererat: hic quando plus hæc ſolutio diuinat. Ideò non admittitur gloſſ. in l. non iuſtam. C. ad Trebellia. capitu. gratia. de reſcript. libro ſexto. l. ſi putator. in fin. ff. ad legem Aquiliam. hoc gloſſ. ſentiens, ponit alteram ſolutionem: videlicet, quòd ibi loquitur de actione ex ſtipulatu duplæ, quæ habet rationem ad precium conuentum, quod duplatur iuxta promiſſum: hic non. Item oppo. de l. Titius. & dicit corrigi per hanc l. dixi in 4. nota. vbi illius legis intellectum pinguiore mineruа examinaui.

An intereſſe extra rem debeatur.

21 Quæro, an intereſſe extra rem, quod vocant extrinſecum, debeatur? & gloſſ. ponit duo verba: aut agitur propter non factum, aut propter malè factum: ſed iſtud non ſufficit: & quia hic articulus eſt difficilis, & per doctores malè examinatus, teſte Bart. hic, columna ſeptima, nume. decimoquarto. ideò ipſe ſic diſtinguit: quoddam eſt intereſſe extrinſecum, id eſt ipſius rei æſtimatio: & iſta ſemper venit in condemnationem. l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empt. l. vinum. ſi certum peta. cum aliis ſimilibus. Federic. conſil. vlti. colum. antepenult.

Quoddam eſt intereſſe ex ipſa re prouenniens, vt fructus, partus, & ſimilia: & de hoc dic vt in l. ſi ſtipulatus. & l. videamus. 2. ff. de vſur. l. ſi filiusfamil. §. primo. & l. ſi fundum. de verborum obligation. Petrus de bel. Perti. quæſtio. 476. cum ſequen. Specula. in titu. de fructib. poſt gloſſ. in l. & ex diuerſo. ff. de rei vendic. Bald. in l. prima. C. de fructib. & liti. expenſ. Petrus de Ferra. in ſua Practic. in forma libel. in actio. reali, in gloſſ. ſimul cum fructibus.

Diſtinctio Bart. ſuper intereſſe extra rẽ, & circa rem. An intereſſe extra rem debeatur.

Quoddam eſt interreſſe extrinſecum: & in hoc pendent leges & prophetæ. & dic, quòd aut agitur propter non factum, aut ob malè factum, quando agitur propter non factum: vt quia res non eſt tradita, quæ tradi debebatur: & tunc ſi ſequatur rem quocunque vadat, & illius habetur ratio: vt ſi ſeruum hæredem inſtitutum non tradideris, quare perdidi hæreditatem, quæ ſequitur ſeruum. l. ſecunda. alij habent l. penultim. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. venditor. de euictio. l. inde Neratius. ad legem Aquiliam. Iſti text. pro Bar. nil faciunt, ſecundum Renald. cui aſſentio quo ad l. ſecundam vel penultimam, de his qui ſunt ſui. arbitror Bartol. voluiſſe adducere text. in l. penultim. C. de his quibus vt indig. Sed aliæ duæ bene reſpondent ad rogatum, licet l. inde Neratius. loquatur de ſeruo hærede inſtituto, qui eſt occiſus: quapropter perdita eſt hæreditas, quæ ſequitur ſeruum: & loquitur propter malè factum: & ſic vult Bar. hoc intereſſe venire, ſiue agatur propter non factum, ſiue malè factum. facit text. in l. tertia. ff. de condictio. furti. & text. melior iuris, ad hoc in l. ſi ſolus. §. final. ibi, ſed ipſum comitari &c. ff. de acquirend. heredita. & ibi etiam dicitur haberi rationem hæreditatis, ſicut hic: & hæc eſt ſententia Bar. quam doctores ſequuntur: & eſt communis: & pro ea facit l. Iulian. §. ſi quis ſeruo. & l. ſi quis ſeruum. ff. de actio. empt. l. cùm autem. §. cum etſi. ff. de ædil. edict. latius dicam, ponendo regulam cum limitationibus infra.

Alcia. inuentũ de intereſſe extrinſeco.

22 Subtilis collega noſter domi. Aleiat. huic communi ſententiæ (ſuo more) aduerſatur, contra torrentem nitens, in capitul. tertia quæſtio. Primò, quia ſeruus hæres inſtitutus non reddit dominum ditiorem, nec locupletiorem, antequam adeat. l. precia rerum. ff. ad legem Falcidiam. quia ſeruus poteſt non adire, etiam ſi minis & terroribus inducatur. l. cum proponas. C. de hæredib. inſtituend. & ibi gloſſ. dicit, quòd potius permitteret ſe excoriare quàm adiret: ergo nõ habetur ratio iſtius hæreditatis.

Præterea dicit idem collega, aliud genus remi adducens: quòd ſi hæreditas eſt mihi delata, cùm eam poſsim adire: & ius adeũdi

ſit in bonis noſtris,dicor locupletior.l.de-
lata.ff.de verborum ſignificatio. Bart. in l.
poſt emancipationem. §. final.ff.de libera.
lega. Si verò delata ſit ſeruo:quia eam non
poſſum adire,non eò dicor locupletior:di-
cta l. precia rerum . quia propriè non dici-
tur mihi delata,quam non poſſum conſe-
qui:d.l.delata.& iſte eſt intellectus quem
dedit gloſſ. in dicta l.precia rerum . ad le-
gem Falcidiam. quem reprobat Alexand.
& Vincen. columna quarta . licet collega
noſter (ſuo more) ſibi adſcribat illum in-
tellectum gloſſæ.

Intellectus Alexat. vltra Herculis columnas reiicitur. Ius adeūdi an ſit in bonis noſtris.

23 Inquantum tenet dominus collega, ius
à adeūdi eſſe in bonis noſtris antequā adea-
mus , quando hæreditas eſt nobis delata:
& nos eſſe locupletiores : loquitur contra
text.in l.rem in bonis. ff. de acquirend.re-
rum domi. vbi res dicitur in bonis noſtris
eſſe , quando pro ea habeo & actionem, &
exceptionem : ſed ad adeundum non ha-
beo actionem contra aliquem,ſed faculta-
tem , quia poſſum adire , vel non adire
hęreditatem:ergo non dicitur in bonis ius
adeundi , antequam adeamus . eam tenet
Bald.conſil.centeſimodecimonono. quia
vxoratus.columna ſecunda, in quinto vo-
lumine.(& huius ſententiæ fuit Bar.& So-
ci.in l.qui duos.columna penultima.ff.de
reb.dub.) & Bald.in l.duo nobis.in fine.C.
de epiſcop.& cleric.& l.ſecunda in fine.de
iur. & facti. ignoran.& in l. quoniam.& l.
ſi infanti.quæſtione tertia. C.de iur.delibe
rand.Bald.in §.iniuria.columna ſecunda,
de pace iura.firman.ſequitur Alexā.conſi-
lio centeſimodecimotertio. pro deciſione.
in tertio volumine. & conſilio centeſimo-
triceſimoſecundo. pro deciſione . numero
quinto,in ſexto volumine. & Guiller. Be-
nedict.in repet.ca. Raynutius.in ſubſtitu-
tione fideicommiſſaria. in verb. ſi abſque.
in ſecundo. numer. ſexageſimoquinto : &
in verbo mortuo.in 1.numer.337. de teſta-
ment. Iaſ. & Deci. in l.emancipata. C.qui
admitti l.cum filiofa. colum. decimaocta-
ua. ff. de legat. primo . & tot ſunt eius ſe-
quaces , vt temerarium videatur ab ea di-
ſcedere vno vel pluribus futilibus funda-
mentis.

Hæres inſtitutus antequam adeat, an ſit locupletior.

24 Plus dum dicit , hæredem inſtitutum lo
cupletiorem antequam adeat : loquitur
contra textum formalem,quem pro ſe ad-
ducit,& interpretatur in d.l. precia rerum.
ff. ad legem Falcidiam.ibi dum text. dicit,
abſurdum eſt fieri locupletiorē antequam
adeat : vbi generaliter loquitur text. & in
verſicul. eſt autem præpoſterum antè nos
dici locupletes, quàm acquiſierimus. Ec-
ce quomodo loquitur in hominibus libe-
ris, quibus erat delata hæreditas : quando
dicit, nos &c. & ſic ſuo ſe iugulat gladio.
Item facit text . contra eum in l. prima. §.
vtrum.cum ſequent.ff ſi quid in fraud. pa-
tro.& in l.ſi mihi & tibi.& ibi no.de leg.1.
melius. l. qui autem. quæ in fraud.credi.l.
in lege Falcid.placuit.ad leg. Falcid.& l.nō
eſt pupillus;de verborum ſignific.l. ſi quis
prioris.§.fina.C.de ſecun.nup.Item loqui-
tur contra textum clarum, ſumendo à con
trario . & miror quòd non aduerterit in l.
prima.§ fina. ibi,adeundo hæreditatem in
ſtitutus,hæredi ſuo locupletiorem hæredi-
tatem ſuam relinqueret . ff. ſi mulier ven.
no.& text.in l.ſed ſi lege.§.conſuluit. ff.de
petit.hæredit. in fin. ibi dicendum catenus
locupletiores factos,quatenus acceperunt
&c. ergo ſi non acceperunt non ſunt facti
locupletiores.

25 Item facit contra eum alluſio vocabuli,
Locuples dicitur à lata humo : quaſi loco-
rum plenus : qui pleraque loca , & poſſeſ-
ſiones habet. Sed qui eſt hæres,antequam
adeat non habet loca,ſed habere poteſt:er-
go non eſt locupletior.nam longè aliud eſt
habere:aliud habere velle, vel poſſe. ca.pri
mo,de eo qui mit.in poſſeſſ.cau.rei ſeruan.
Clemen.gratiæ, & ibi Barba. vltim. nota.
de reſcript.& l.aliud eſt vendere.ff.de regu.
iur.l.ſi quis ante,& ibi docto.de acquiren.
poſſeſſ. Alexand.conſil.73.viſo. in ſecundo
volumine.

De alluſio. contra Alcia

Item facit text.contra eum, in l.euicta.§.
primo. ibi , at ſi in bonis meis factus non
ſit : nihil ob id quod fugitiuus ſit , paupe-
rior ſum.ff.de euictio. Præterea facit con-
tra eum, quòd ſi creditor meus moriatur,
ille cui delata eſt hæreditas,non dicitur cre
ditor antequam adeat.Fulgo.conſilio 123.
Ser.p.ciues. ſequitur Iacobi.in l. prima. in
fine. ff. de reb. cred. nec Bar.quem adducit
in l.poſt emancipationem,§.final. id dicit,
ad quod eum allegat,imò cōtrarium,dum
notat, quòd non debet haberi æſtimatio
illius ſpei,quòd quis poteſt ſuccedere alte-
ri: ergo non dicitur locupletior antequam
adeat:nam poteſt non adire morte,vel alio
caſu præuentus. facit l. ſi ſponſus. §.ſi ma-
ritus.2. ff.de donatio. inter virum & vxo.
licet pupillus dicatur locupletior,qui non
eſt pauperior.l.in pupillo.ff.de ſolutio.

Nec obſtat doctrina Bar.in l.fi.in fi.C.de
pact.vbi dicit,quòd homo poteſt diſpone-
re de eo quod ſibi competit ſpe,ſicut de eo
quod competit re.l.ſpem.C. de donatio.at-
tamē non dicit quòd ex illa ſpe,antequam
eam habeat in effectu,dicatur locupletior:
& ſic nil obeſt.Idem tenuit is ipſe Alcia. in
libro quarto paradoxo.ca.quinto.& ibi a-
liis rationibus per eum adductis reſpond.
adducendo Riminald. in l.emancipata.C.
qui admitti. à quo collega ſuam habuit no
uam rationem:vt ibi licet videre,quē etiam
citat amicus meus & conterraneus d. Ar-
nal. Contadis. I. V. doctor Narbonen. in
ſuo tam eleganti tractat.de bonor poſſeſſ.
in cellula,bonorū poſſeſsio cōtra tabulas.
fo.triceſimoſecūdo.Pręterea quis verè ac-
quiſit à die hæreditatis aditę: ante non.l.ſi

tibi ho

tibi homo. §. cum ſeruus. ff. de lega. primo. §. nec in. & l. cùm hæres. de acquiren. hæredita. ergo antè non dicitur acquiſita, & ſic nec locupletior, alioquin ſequeretur, quòd transmitteretur antequam eſſet adita; contra l. vnicam. §. in nouiſſimo. C. de caduc. tollend. quare concludo quem (antequam adeat) non dici locupletiorem, cùm multa ſoleant cadere inter calicem, ſupremáque labra, vt extat commune adagium: & poteſt non adire, vt dixi.

Item dum vult euitare contraria l. venditor. dicit ibi hæreditatem iam fuiſſe acquiſitam, adeò illius erat habenda ratio: ſecus ſi non erat acquiſita. mirandum eſt quòd loquitur contra illum textum formalem; ibi dum dicit, quæ per eum acquiri potuerunt: ergo non erant acquiſita. vide tamen text. & fortè vtrunque inuenies. Item ſi fuiſſet acquiſita, iam non poſſet euelli, ſine facto noſtro; l. id quod noſtrum eſt. ff. de regul. iur. Præterea non eſſet intereſſe extrinſecum, ſi iam eſſet acquiſita: ſed ipſa res petenda, & ideo in hoc non placet: nec admitto reſponſum ad d. l. inde Neratius. dum dicit loqui in delictis, in quibus (ſecundum eum) id quod intereſt duplum excedit, quia in gloſſ. in verbo caſibus, hoc fuit reprobatum. Minúſque placet ſua reſponſio ad l. ſed ſi hæreditas. dum dicit loqui in arbitrariis, in quibus in litem iuratur: quod duplum poteſt excedere: etiam hoc fuit reprobatum in 1. gloſſ. in intereſſe affectionis, quare non repeto: nec ratione ſolius affectionis augetur condemnatio, vt ibi dixi.

Item dum dicit in dicta l. precia rerum. iuſſum cadere in commodum legatariorum, non domini, dico etiam cedere in vtilitatem domini, etſi hæreditas ſit legatis onerata: quia hæres habebit quartam Falcidiæ, per totum titulum ad legem Falcid. Ergo etiam in ſuum commodum cedet: & ſic licet ei ſint apertæ muſarum ianuæ, tamen ab opinio Bar. non eſt declinandum frequentius in iure.

26 Poſtremò dum incidit in ſententiam Bar. quando ageret actor de damno vitando, ſecus ſi de lucro, mirandum eſt cur non conſiderauit, quòd quando agitur de hæreditate relicta, ſemper tractatur de lucro. text. formalis in l. vna. verſiculo lucratiuas. C. de lucrati. deſcript. libro decimo. & ſecundum eum non haberetur ratio lucri: licet contrarium fateatur in capitulo finali. quare opinio Bar. remanet vera, & tenenda.

Quòd de tractetur de lucro.

27 Subſequitur poſtea per Bar. quòd aut intereſſe non ſequitur rem penes quemcunque vadat, & tunc ſi petatur talis res, in qua non poteſt cadere affectio, ſeu intereſſe intrinſecum: vt in pecunia, in qua non cadit affectio. l. nummis. ff. de in litem

Bar. diſtinctio, de intereſſe extrinſeco.

iurand. & tunc venit extrinſecum. dicta l. nummis. & l. tertia. §. fin. cum ſequen. ff. de eo quod cert. loco. l. ſi pœnam. & ibi expreſsè Iaſon in l. fin. de verbor. obligatio. & l. liber homo. ſecundo §. fin. de verborum obligation. Lauren. de Rodol. in tractat. de vſur. in prima parte, quæſtione ſecunda. verſiculo ad octauum, in præfatio. & quæſtione ſexageſimaquinta. in repet. cap. conſuluit. Si verò cadit intereſſe intrinſecum, & tunc non debetur extrinſecum. l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ff. de actio. empt. ſecundum quòd dicetur in gloſſ. vltima. Et ideò ſi debes vinum aut triticum in feſto Paſchatis tradere, aut dare, & ceſſas: teneris quanti plurimi fuit à tempore moræ. l. vinû. ff. ſi cer. pet. l. in hac. de tritica. l. datio. §. cùm per venditorem. de actio. emp. & cum hoc dicatur intrinſecum & debeatur, non debebitur extrinſecum: videlicet, ſi familia fuerit fame necata. argumen. l. bona fides. ff. de regul. iur. & hoc approbant communiter doctores hic, & in l. nummis. ff. de in lit. iurand. & hæc opinio eſt valde æqua.

28 Ideò Iaſon in d. l. nummis infert, quòd ſi depoſuerim decem ſextaria frumenti apud te: cùm repeterem, vt ſoluerem canonem ſiue cenſum, noluiſti reddere; perdidi rem emphyteuticariam: tamen eam à depoſitario non petam, cùm veniat intereſſe intrinſecum, ſcilicet quantum creuit æſtimatio à tempore moræ: & per hoc conſuluit Baldus in conſilio 291. quæſtio talis, in primo volumine. quòd ſi non ſoluatur pecunia debita, poteſt peti pœna incurſa propter ceſſationem ſolutionis, & etiam damna, & expenſæ: tam carceris (ſi ob hoc, quia non fuit ei ſolutum, fuit incarceratus) quàm aliæ expenſę. & idem conſuluit conſilio 494. in primis. eod. volum. cui conſilio multi doctor. percelebres ſe ſubſcripſerunt per d. l. nummis.

No. bene de emphyteuſi.

29 Item ſi debeas mihi centum ad diem: & quia non ſoluis illa die, perdo pignus: vel in pœnã incido: vel me oportet pecuniam accipere ad vſuras, teneberis ad eas, & ad alia. ſecundum Innocen. in capitu. plures. de vſur. Petr. de Anchar. conſil. 376. ſecundo dubitatur. verſic. ad materiam. Alexan. conſil. 221. ſuper titulo. libro ſecundo. Iaſ. & alij in l. nummis. ff. de in litem iurand. & hanc opinionem ſequitur Specul. eo. titu. §. fina. verſic. in ſumma. & ibi Bald. in additi. ad eum. Alber. in d. §. cùm per venditorem. Pet. de Ferra. in ſua practic. in forma libel. in actio. reali. in verbo. & in florenis. verſicu. videndum. Paul. in l. liber homo. in 2. §. fina. de verborum obligatio. Floria. in l. vulgò. ff. de vſur. & Imol. in l. 1. colum. penul. ſolut. matrimo. & Corne. conſi. 306. licet præſens. colum. vlti. in 1. vol. Iaſ. in l. ſi pœnam. in ſi. ff. de verbor. oblig. etſi iſta ſit veritas,

De pignore perdito.

veritas, Græci tamen ſcientiam quærunt; Hebræi, ſigna. Bal. conſil. 70. apparent. col. lum. 1. volum. 1.

Opinio Alcia. à cõmuni abeſt & refellitur.

30 Collega noſter d. Alciat. Fulgo. opinionem inſequens, in d. capitul. tertia quæſt. verſicul. ſecundum axioma. ab hac opinione nimium abeſt: tenẽs intereſſe extra rem venire: ſiue æſtimatio augeatur, ſiue non: ſiue intrinſecum debeatur, ſiue non, probat in primis, quòd regula, ſiue axioma, quod vocat, nulla ratione fundatur: ideò non valet. nil allegat. allego text. in c. ſ. ratio nulla; de præbend. l. non diſtinguemus. in fine. ibi, quod nullam rationem habet. ff. de arbit. dixi ſuprà multa in vndecimo notabili. Secundò probat per l. videamus. in 1. §. præterea. ff. de vſur. vbi Gallus Aelius ſcribit: Si veſtimenta, aut cyphus petita ſint, & ea non præſtes, non ſolum te condemnari in eorum æſtimationem: quæ quidem augeri poteſt: ſed etiam in id precium quod mercedis nomine capi potuiſſet, ſi ea locaſſem. Hoc enim extrinſecus intereſt: vt aſſerit. vlterius probat ratione valida, ſecũdum eum. Nam in his rebus quæ precium intrinſecus accipiunt, lucri ceſſantis ratio habetur. d. l. videamus. §. præterea, à fortiori & damni: & ſic intereſſe extrinſeci, quatenus damnum reſpicit, nam multò æquius eſt ſuccurri, ne aliquod detrimentum patiamur, quàm ne lucrum perdamus. l. fina. C. de codicil. Præterea reſpon. ad dictam l. nummis. quod ibi ob id non fit cõdemnatio in alio quam quod intrinſecus intereſt: quia pecunia certam habet æſtimationem: igitur in vtroque damnaretur, & ad æſtimationem, & intereſſe intrinſecum: niſi alterum, videlicet nummorum æſtimatio, locum haberet in hoc caſu. Alia multa argumenta tradit quæ ſunt Fulgo. & illa citat Alexan. in l. nummis. ff. de in lit. iurand.

Tenet communem. Reſpon. fundamentis Alcia.

31 Si tamen quis velit tenere Bar. opinio. & communem (à qua, bone lector, ne te quæſiueris extra, teſte Perſio: & bona pars doctorum eam ſequitur, cùm contra duos ne Hercules quidem dicatur ſuffeciſſe) ſic poterit ad argumenta per collegam adducta reſpondere. Et primò, quòd nulla ratione fundatur: certè ſi cogitaſſet, rationem inueniſſet in l. ſi ſeruus. in §. boue. ff. de condict. furt. l. ſi quis cum totum. de except. rei iudic. facit l. bona fides. de regul. iur. ca. at ſi clerici. in fine, de iudic. & alias quas ſeriò omitto. Item ſufficit quòd lege fundetur. ſicut Bar. eam corroborat.

Secundò, non refragator dic. l. præterea. per eum allegata: quia loquitur in veſtimento, cuius æſtimatio non poteſt augeri communiter, ſed diminui potius. l. tertia. §. ſi res. ff. commoda. & ideò venit intereſſe extrinſecum, cùm nõ ſit intrinſecum. Item loquitur in cypho: cuius etiam æſtimatio non creſcit: inſtar pecuniæ numeratæ: vt d. l. nummis. ideò petito cypho, peteretur id quod poterat locari nomine fructuum; licet rarò fiat locatio: ſecundum gloſſ. in d. §. præterea. & ſic parum ſecum facit: nec ibi venit vtrunque intereſſe: ſcilicet intrinſecum, & extrinſecum. Non me mouet ſua valida ratio, dum dicit in intereſſe intrinſeco venire lucrũ. nil allegat. adduco text. in l. tertia. §. final. & ibi Paul. & Iaſ. ff. de eo quod cert. loc. l. venditor. de euictio. & infrà dico in gloſ. vltima. ergo & intereſſe extrinſecum, quatenus conſiſtit in damno. ſufficior in terminis noſtris.

Nec obeſt, quòd multò æquius ſit vt in damno nobis ſuccurratur, quàm in lucro. fateor: & in damno nobis ſuccurritur, & in lucro: ſed non ſimul quis poteſt petere lucrum & damnum: & ſic intereſſe intrinſecum & extrinſecum: ſed altero debet eſſe contentus: vt ſuprà dixi. Igitur illa æſtimatio rei, quæ creuit poſt moram, dicitur lucrum, & attenditur. ſed non aliud extrinſecum. Paulus; in dicta l. 3. §. fin. in fine.

Reſpon. Alcia. confutatur.

Minúſque placet reſpon. ad dict. l. nummis. quia in eo quod dicit condemnari ad intereſſe extrinſecum, non ad aliud, & ſic non ad ſummam principalem: loquitur contra illum textum: vbi ſi debes nummos, & tempore præſtituto non tradis, incidis in pœnam, quam petam, & nummos: vt ibi in fine patet. Alioqui ſequeretur quòd ſi pœna minor eſſet principali debito, quòd ex mora debitor lucraretur: quod nullam habet rationem: vt dicit l. non diſtinguemus. § final. ff. de arbit. & ad ſolam pœnam teneretur, & non ad debitam. Nec placet dicere, ſpeciale in contractu emptionis. prout d. collega aſſerit, cum ratio ſpecialitatis valida non aſſignetur: iuxta glo. in l. filium quem. C. famil. erciſcund. ſtabo communi opinioni, tanquam tutiori. & dicta l. final. corrigitur per hanc l. ſecundum Paul. in l. tertia § final. ff. de eo quod cert. loco. vel ibi vſuræ habentur loco vnius intereſſe: & ideò aliud non poteſt peti: & ſic mecum facit.

Item quantum negat lucrum in contractu emptionis conſiderari: loquitur contra hunc textum, & contra text. in l. venditor. ff. de euictio. pulchrè Soci. conſilio 156. pro fundamento. columna tertia, in ſecundo volumine. & dicam in gloſſa vltima. infrà latè: alioqui ſequeretur quòd ſingulare intereſſe in hoc contractu non veniret: quod eſt abſonum dicere: ſecundum Moder. hic. nam intereſſe extrinſecum non venit in hunc contractum emptionis, quando habet locum intrinſecum: vt d. §. ſi per venditorem. Nec l. oleo. probat. C. de vſur. quòd intereſſe extrinſecum ſit maius vſuris: quia quandoque eſt minus, & aliquando maius. l. eos. C. de vſu. & ibi not. vel reſpon. vt per Mod.

per Moder. Andegauen. fol. 66. cum ſequē. vbi latè & eleganter more ſuo reſpōdet: tu illum videto. Prætereà eſt tex. formalis contra ſuam opinionem, in qua tenet æſtimationem poſſe augeri, & intereſſe extra rem conſiderari. l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empt. vel intellige opinionem collegæ, quando debitor tenebatur frumentum tradere alteri tertio: quia ſi non tradit, vel dat, tenetur & ad intrinſecum & extrinſecum: ſecus ſi mihi teneretur dare aut tradere, & non tradidit: & ita procedit communis: ſecundum Cuma. & Paul. in l. liber homo. in 2. §. fin. ff. de verbo. obliga. vide Albert. Brun. in tracta. de augmento monetæ, conclu. vltim. & ſic vtraque opinio poterit ſuſtineri. quod nota, quia doctores non tangunt hic.

Quādo agitur ob malè factū.

32 Plus dicit Barto. quòd ſi agatur propter malè factum ſcienter, venit intereſſe extrinſecum. l. Iulian. in princi. & l. idémque. verſicul. in omnibus. ff. de actio. empt. Si verò malè factum ſit ignoranter, & agitur contra aliquem: quia res eſt empta: & tunc veniet intereſſe extrinſecum vſq; ad duplum precij conuenti tantum. l. Titius, & eſt ibi caſus ſingul. ff. de actio. empt. de cuius intellectu latè ſuprà dixi in 4. nota. Si agatur propter aliud damnum, emergens ex re ipſa, & in contractibus ex quorum natura conſueuit transferri dominium, vel vſucapiendi conditio, & tunc non venit intereſſe extrinſecum contra ignorantem: ſed agitur quanto minoris. dicta l. Iulianus, in principio.

Fallit in vaſe vitioſo vendito, in quo tenetur venditor ad omne id quod intereſt, ſiue fuerit ſciens, ſiue ignorans. l. tenetur. §. ſed ſi vas. ff. de actio. empt. & ratio aſsignatur per gloſſ. in l. ſed addes. §. primo. ff. locat. quia in doliis non debuit ignorare quis quod faciliter ſciri potuit: quæ ratio parum cōcludit, cum ita faciliter potuerit ſcire venditor, & emptor, ſicut econtrà: & ſic culpa cum culpa compenſari deberet. l. ſi duo. ff. de dolo. & in hanc opinionem omnis propè turba docto. inclinat.

Aduerſatur Alciat. ſi eo ... adductis.

Collega noſter huic ſententiæ reclamat in d. ca. tertia quæſtio. dicens iura à cæteris malè intellecta. oſtendi tamen in no. 3. fuiſſe intellectum gloſſ. in d. l. Titius, cum ſeq. licet ipſe ſibi adſcribat, quod eſt mirandum.

Contra doctores glorioſos.

33 Nam ſi fabuloſè loqui liceat, Hemus & Rhodope, cùm ſibi deorū nomina adſcripſiſſent, mutati ſunt in mōtes: ſic qui aliorum ſcripta, & famam ſibi adſcribunt, in montes conuertuntur: quia doctores inflati & ſuperbi volunt videri. Ezechiel. 28. ca. Eleuatum eſt cor tuum: & dixiſti deus ego ſum, & in cathedra dei ſedi, in corde maris: cùm ſis homo & non deus: & dediſti cor tuum, quaſi cor dei. & 1. Reg. cap. 2. Nolite putare loqui ſublimia, gloriantes: quia deus ſcientiarū dominus: ideò concludit quòd ſiue ſciens, ſiue ignorans fuerit venditor: ad duplum tantum tenetur, & non vltrà. Et hoc probat: Qui rem alienam vendit, nō malè facit, quia ius permittit. l. rem alienam. ff. de contrahen. emptio. adde, & quis authoritate legis non malè facit, nec peccat. l. Gracchus. C. ad legem Iuliam, de adulter. c. qui peccat. vigeſimatertia quæſt. quarta.

Vendens rem alienam an malè faciat.

34 Aduertendum eſt tamen, quòd loquitur contra text. in §. furtiuæ. Inſtit. de vſucapion. vbi ſi quis ſciens vendit rem alienam, furtum committit: ergo malè facit: quia contra legem diuinam, furtum prohibentem: cui aſtipulatur lex canonica atq; ciuilis: vt licet videre per totum titulum de furt.

Item facit l. qui duobus. ff. ad legem Corneliam de fal. vbi vendens rem duobus, incidit in crimen falſi: cùm vendendo & tradendo primo, feciſſet eum dominum. l. ex empto. ff. de actio. empt. l. traditionibus. C. de pac. ergo malè facit vendendo poſtea rem non ſuam.

35 Non obſtat quòd venditio rei alienæ valet: quia verum eſt quò ad venditorem, vt de euictione teneatur: tamen non valet, vt res remaneat penes emptorem: ſed ab eo poteſt per dominum auferri, tanquam venditio fuerit illicita: quia ſine domini conſenſu. Nam cum conſenſu, valeret. §. contra. Inſtitut. quib. aliena. licet. ibi, ſed hoc forſitam ideo videtur fieri, quòd voluntate debitoris intelligitur pignus alienari. & l. voluntate, in fine. ff. quibus modis pig. vel hypo. ſolui. ſi valuiſſet vēditio, res non poſſet auferri ab emptore. Igitur in di. l. rem. non dicitur venditionem valere: ſed emptio & venditio eſt: quaſi velit dicere, de facto: & quòd non valeat, tenet gloſſ. in l. vltima. & in l. ſi is quis pro emp. ff. de vſucapionib. citat Alexand. conſilio ſexageſimonono. ſuper eod. in quarto volumine. imò qui ſciens vendit rem alienam, & tradit, peccat. Conrad. in tractat. de contractibus. quæſtion. 70. concluſion. octaua. tum quia contractat rem alienam, eam alteri tradendo ſine domini conſenſu: tum quia illudit emptorem, non tradēdo rem ſuam: ideo in foro conſcientiæ venditor, qui non eſt dominus, non tenetur ad tradendum: cùm illa traditio eſſet illicita ratione contrectationis: vt patet d. quęſtio. ſeptuageſima. & ſic extat limitatio ſolennis ad l. ex empt. ff. de actio. empt. & §. precium. Inſtitut. de emptio. quòd venditor rei alienæ in foro conſcientię non debet eam tradere: & ſic poteſt teneri concluſio: Venditorem non teneri ad tradendū, aſſerimus. imò teneri iuriſcōſulti autumāt. Nec placet ratio collegæ, quòd ſi ſciret emptor eſſe alienā, non emeret eam: quia loquitur contra tex. in l. ſi in emptione. §. item ſi emptor. & per

Declaratur l. rem alienam.

Noua cōcluſio.

totam

totam l.ff.de contrahend.emptio.l.ſuæ rei. illo titul. cum aliis multis ſimilibus. Item dum dicit, duplum ſingularis precij petendum, per d. l. Titius. quæ loquitur de precio communi duplando, non ſingulari: prout ipſe intelligit: & dixi ſuprà.

Quòd venditio non ſit certa & incerta ſimul: contra Alcia.

36 Præterea dum collega in dict. ca. tertia quæſtio, dicit in venditione eſſe duplicem obligationem: ſcilicet rem tradi, & hæc eſt certa: & alteram, nõ vitioſam tradi, & hæc eſt incerta ratiõe doli: miror vbi adinuenerit iſtam opinionem, quæ nullo iure fundatur, imò eſt contra iura expreſſa: & primo contra hunc text. dicentem venditionem eſſe de caſibus certis, tamẽ ſecundum eum eſſet de incertis ratione doli. Item vna res non debet diuerſo iure cenſeri. l. eum qui ædes. ff. de vſucapion. quod ſecundum eum eſſet ſecus: quia venditio eſſet certa & incerta: quod eſt abſurdum.

Præterea duo contraria non poſſunt in vno eſſe ſubiecto, in l. vbi repugnantia. ff. de regu.iur. Barto. in l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. de reb. dub. quod ſecus eſſet: ſecundum ſuam opinionem.

Item in caſibus certis debetur id quod intereſt, vſq; ad duplum: in incertis in totum: & ſic in venditione vtrunque eſſet: ſecundum illam ſubtilem opinionem collegæ: cui non aſſentio, per prædicta. Similiter in incertis, id quod intereſt debetur officio iudicis, & non iure actionis: vt in gloſſ. ſequent. dicitur, ſed in certis communiter iure actionis; ergo in vnum non concurrunt: alioqui ſequeretur quòd contra non tradentem doloſè, ageretur ſemper ad omne id quod intereſt: tanquam ſit caſus incertus, ratione doli; & tamen fatetur illud interreſſe eſſe limitatum per hanc legem: & ſic ſibi cõtrarius. vnde poteſt adduci, Ne vities muſicam, & dictum Bald. Corrigens corrigitur, & ad priſtinum ſtatum ius reducitur. in l. quoniam. per illum text. C. de ſecund. nupt. Nec obſtat di. l. ſed addes. quam. Bar. in ſequenti caſu inducit, videlicet quãdo non transfertur dominiũ, nec vſucapiendi conditio: nam tunc non agitur quando minoris. d. l. ſed addes. §. primo. nec hoc dicit Bar.

Item dum dicit, quòd facilitas dignoſcendi vitium, vel id minus, eſt facti. l. quatenus. ff. de regul. iur. quæ ſecum non facit, ſed facit l. 1. §. fin. ff. de actio. empt. nõ. in l. 1. de ædilit. edict.

Solutio Alcia. reprobata in intereſſe extrinſecum.

37 Reſolutiuè ergo collega diſtinguit: aut loquimur in venditione, & in contractu ex quo transfertur dominium, vel vſucapiendi conditio: & tunc aut res vendita & tradita eſt omnino vitioſa, & inutilis: vt in vaſe vendito contingit: & tunc agitur ad omne id quod intereſt: ſiue circa rem, ſiue extra rem fuerit: etſi venditor ignarus fuerit. l. tenetur. §. ſed ſi vas. ff. de actio. empt. & ſequitur Moder. Andega. in tractat. de eo quod intereſt. fol. 101. pagi. 2 Contra ſuam opinionem videtur text. in l. domum. ff. de contrahen. empt. vbi quando venditur domus combuſta, eſt penitus inutilis: tamen non agitur ad omne id quod intereſt, ſi vẽditor ignarus fuerit. Item videtur quòd agatur tunc redhibitoria: non ad intereſſe. l. bouem. §. aliquando. l. etiam in fundo. & l. quis ſit fugitiuus. §. Iulia. ff. de ædilit. edict. nec ſecundum eum fieret differentia inter malè factum, & non factum: quod ſuprà eſt reprobatum. Item contra eum eſt tex. in d. l. idémque. verſicu. in omnibus. de actio. empt. vt ſuprà dixi: & tradit Franciſc. Cremen. ſingu. 159. egi quãto minoris. &c. non placet tamen de vaſe, quod vinum effundit, vt ſit omnino inutile (vt dicit) quia licet vinum fluat, poteſt ibi apponi frumentum, farina quandoque: appoſui libros apud Bituriges, vt iſtuc deferri poſſent: aliáque in doliis vidi apponi: & ſic non eſt omnino inutile. Item ſi eſſet omnino inutile, emptor in culpa eſſet ignorare vitium patens. l. domum. & l. ea. in fin. ff. de contrahen. empt. l. 1. de ædil. edict. tene quod dixi ſuprà: & infrà trado regulam cum limitationibus. Aliquando non eſt penitus inutilis res ob vitium, ſed ſolum depreciatur: & tunc agendum eſt quanto minoris: vt de equo, qui non poteſt currere: non enim erit inutilis ad laborandum, vel ad molendinum, aut ad rotam viridarij trahendum, & ad alia. nil allegat. facit text. in l. ædiles. in 2. §. ſi fortè iugum. ff. de ædil. edic. l. Iulia. ff. de actio. empt. loquitur contra text. in d. l. domum. & l. Labeo. in 2. de contrahen. emptio. & l. prima, in fine, de actio. empti. Cogitet doctus, & inueniet doctrinam Bart. tutiorem.

Idem in locatione cenſet, licet non transferatur dominium. l. ſed addes. ff loca. quæ non probat. Et cogita, an actio quanto minoris habeat locum extra contractum emptionis & venditionis: & de actione quanto pluris, vide per Rofred. in tractat. libello. in 5. parte. rubric. de actio. empt. quanto pluris.

38 Idem fortè diſtinguendum eſſet in re data in ſolutum, vt ſciens ad totum intereſſe teneatur; in ignorante ſecus. l. eleganter. ff. de pigno. actio. cùm ex ea transferatur dominium, vel vſucapiendi conditio. Iaſ. in rub. ff. de re iudic. & not. in l. à diuo Pio. §. in venditione. & §. ſeq. & Bolog. conſi. 21. ſtat ſtatutum. Cuman. conſil. 29. quidam. Areti. conſi. 161. longa eſt. colum. 7. in 4. dubio. Item vicẽ venditionis obtinet. l. ſi prædium. C. de euictio.

In re data in ſolutum, an habeat locum retractus: & lau. domino debeatur.

39 Item habet in ea locum retractus, quando ſit pro pecunia, & ex voluntate: etiam debetur laudimium domino directo. Specula. in titu. de emptio. §. nunc dicendum. verſicu. pone ſtatutum peti. & Alber. in d. l. ſi prædium, dom. Boer. in conſuet. Bituri.

in §. 3.

in §.3.de cōſuet.retract.d.Chaſſa.in conſuetud.Burg.in rubr. *des retraictz*.§.9.nu.5.& vide text. ſingul. in l.libera.C. de ſenten.& interloc. Bologni. conſil. 25. in ampliſsimo.colum.3.licet propriè & ſtrictè nō dicatur venditio, & ſic ſtatutum loquens in venditione, non habet locum in datione in ſolutum.Dec. conſil. 18.viſo punducto.colum.2. Si verò parte inuita res diſtraheretur,& ea ignorante rem alienam: tunc ad debitum ageretur cum vſuris,re euicta.l.ſi plus.§.1.ff.de euictio.

40 Executor verò non tenetur,licet vitioſam tradat.l. ſi pignora.ff. de euictio. Quia ex neceſsitate officij hoc facit, ideo excuſatur l.monense.C.de delato.lib.10.

In permutatione an Bar. diſtinctio procedat.

Appellatione venditionis, an veniat permutatio.

41 Poſſet etiam hæc diſtinctio procedere in permutatione.l.1. & 2.C. de rer.permuta.l. ſciendum.§. deinde ff. de ædil. edict. not. ſingulariter,ſecundum Franciſcum de Crema. ſingul.158. ſi res. licet propriè appellatione venditionis non veniat permutatio. capitu.1. vbi Panormita. de his quæ fiunt à præla. Iaſon in l. fin.notab.3.ff. de condict. cauſ.dat.Secus in fauorabilibus. Iaſ.in l. ſi. not.4.C. de ſacroſanct. eccleſ.Dec. in conſil. 312. licet hactenus. columna ſecunda, vbi conſulit ſicut in contractu venditionis,non fieri remiſsionem propter ſterilitatem:ita nec in permutatione:quamuis contrarium ſit in locatione.l. ſi merces. §. vis maior.ff loca.cap. propter ſterilitatem. illo titulo. Quia rei animatæ vitium poteſt probabiliter ignorari, magis quàm alterius rei.

Iupiter in tribus arguebatur.

42 Et propterea deus maledicentiæ Momus (vt poeticè loquar) arguere Iouem in tribus ſolebat: primò quòd capris cornua inutiliter feciſſet: vtpote reflexa, nec quibus ſe tueri poſſent. Item quòd tauris eadem non in harmis poſuiſſet:ſic enim futurum vt valentius impeterent, & quòd homini in pectore feneſtras non aperuiſſet, vt inde mens cognoſceretur, ne deciperent. Plerunque enim accidere,vt quos exterius pulcherrimos cenſeas, animo ſint fœdiſsimo: vt apud Bituriges expertus ſum. Sic vellem vt ſummus deus mihi concederet gratiam, quam cuidam epiſcopo conceſſiſſe legimus, vt malos nigros viderem, & bonos albos & candidos: vt citat Hiero. in vitis Patrum, in 2. parte de eo.§. 156. Apollonius Tyaneus à diis poſcebat vt bonos cognoſceret, malos vitaret. Sic legi de Theophraſto, deum reprehendente, eo quòd ceruis & cornicibus vitam præſtet diuturniorem, quàm hominibus:quorum ſi ætas eſſet longior, omnibus perfectis artibus eorum vita erudiretur: vt licet videre per Cicero. libr.3. Tuſculana. quæſtio. ſed iudicia dei abyſſus multa. Theologis relinquo.

De Theophraſto deum reprehendente.

43 Poſtremò dicit Bar. quòd ſi contractus gratia recipientis tantum celebretur, vt in commodato, & tunc in rebus animatis: tenetur ſciens, videlicet commodans rem vitioſam,ad omne intereſſe etiam extrinſecum.l. in rebus.§. item qui ſciens.ff. commoda. Si commodās ignorat equum commodatum vitioſum: ad damnum tenetur quod equus dedit, vel pro noxa dando liberatur.l.penult.ff.commoda.

Commodans an ad omne intereſſe tenetur.

Limita,niſi ille cui ſit commodatum,ſciret vitium: vt dicta l. penulti. quia ſcienti non fit iniuria, nec dolus.l.1. in fine,ff. de actio.emp.l.1.in ſi.de iniur.l.nemo videtur, de regulis iuris, in rebus verò inanimatis non tenetur,niſi fuerit ſciens,dicta l. in rebus.§. item qui ſciens, & ratio diuerſitatis eſt inter hunc contractum & venditionis, & locationis: quia hic ſit gratia recipientis, alius verò gratia vtriuſque: ideo in minus hic debet teneri.l.ſi vt certo.§. nunc videndum.ff.commoda.§.is cui. Inſti.quibus modis re contrahi. obliga. Ideo quia officium ſuum non debet eſſe ſibi damnoſum.l.diuus.ff. de regu.iur.l. ſi quis. ſi quis omiſſa cauſſa teſta.l. ſi ſeruus communis. § idque euidentius.de furt.

44 Item ſi quæratur, cur in rebus animatis res perditur ignorante domino non in inanimatis: Reſpondeo, quia res animata peccat: ideo pro illo peccato datur pro noxa,ad id puniendum, & ei, qui id damnum paſſus eſt, ſarciendum:per text. hic in verb.reddatur, quod ſecus eſt in rebus inanimatis. Si verò contrahitur tantum gratia dantis: vt in depoſito, & mandato: & tunc ſiue fuerit ſciens deponens, ſiue ignorans, tenetur ad intereſſe extrinſecum.l.ſi ſeruus communis. §. quod verò. verſicu. ſdque.ff.de furt. & hoc ſequuntur communiter docto.quibus non diſſentio.

De mandato.

45 Si verò loquimur in mandato, ſit diſtinctio: aut equum certū in ſpecie mihi mandauit emendum, & tunc ſiue fuerit mandans ſciens,ſiue ignorās,ad omne id quod intereſt etiam extrinſecum, tenetur dicto § idque euidentius. & ibi gloſ. ne officium ſuum ſit ei nocumento,d.l.ſi quis.ff.ſi quis omiſſa cauſſa teſta. & quia diligentior debebat eſſe ad monendum dictum mandatarium, vt ibi. Aut mandauit in genere: vt emas mihi ſeruum, aut equum, & tunc ſi ignorans eſt mandans, non tenetur niſi vt ſeruum pro noxa dimittat: ſi ſciens, tenetur ad omne intereſſe.l. inter cauſſas.§. ſi cùm ſeruus.ff. manda. Dicet aliquis,quo modo poteſt mandans equum emi in genere,vitium ſcire?glo. in d.§. ſi cùm ſeruus. multa effundit: ſed tenerem quòd ſi mandans audiuit à fide dignis (quibus credendum eſt:gloſſ.in l. Titio.ff.de conditioni.& demonſtratio. & in ver. notitia. in capitu. cupientes de electio. libr.6.) quòd ſeruus emptus per mandatarium, habet tale vitium: & ſtatim non monuit eum, quod ſibi caueret: tunc tenetur ob id, & ita in-

telligunt morder.hic.

Primò limita, niſi culpa poſsit imputari depoſitario, aut mandatario: vt quia poſuit equum in viridario, aut in alio loco, in qno potuit nocere: nam tunc deponens non tenetur, nec mandans etiam certum. regula, damnum, de regulis iuris, libro ſexto.

Secundò limita, quando depoſitum fieret gratia deponentis tantum.l. ſi qnis nec cauſſam.ff. ſi certum peta.l.t. §. ſi quis ſeruum. depoſit. & ſequuntur communiter docto.hic.

46 Nota tamen,quòd maudatarius tenetur probare ſe adimpleuiſſe mandatum: vel ſoluiſſe: & quantum ſoluerit, vt fuit deciſum Neapoli, in deciſio.a2. in cauſſa. allegat Batto. in l.finali.ff. de præto. ſtipula. ei qui dicit, incumbit probatio.l. ſecunda,ff. de probatio.

Regula de intereſſe intrinſeco.

47 Ex bis ergo facio regulam: qnòd intereſſe circa rem, ſiue intrinſecum totum debetur.l.vinum.& l.cum quid.ff.ſi cert.pet. l.in hac de tritica.l.ſi ſterilis.§. cùm per venditorem ff.de actio.emp.l. ſi quis ſeruum. illo titu.l. fina. in princip. & §. planè.ff. de eo per quem fact. erit. Innocen. & Cardi. in cap.ſacro.de ſenten. excommu. Specul. eodem titu.§.commune.& §.ſequen. Petr. Iacob.in ſua pract.in rubri. de actio. in factum, ex edicto de eo per quem fact.erit. fol.45.colnm.4. Alexand.in l. numis.ff. de in litem iuran.Petr.de Ferra. in ſua pract. in forma libel. in acti. real. verſic. videndum itaque.Bar.& communiter doct.hic.

48 Amplia etiam procedere in his quæ immediatè ex re obueniunt: vt fructus, partus, fœtus, & etiam in his quæ fructuum vice ſunt: vt domorum penſiones, vecturæ nauium,& ſimilia.Innocen. & alij in d.c. ſacro. & docto.hic, & vide latius in l. ſi filiusfami. §. cùm fundnm.ff. de verborum oblig.l. videamus.2.§.ſi actionem.de vſur. Matthe. nota.91.& latè Moder. Andega.in tract.de eo quod intereſt.fo.104.cum ſeq.

49 Secundò procedit non ſolùm in contractu emptionis, ſed etiam in aliis contractibus bonæ fidei: vt not.communiter docto. hic,& in d.l.filiusfa.§.cùm fundum.& d.§. cùm per venditorem.

50 Tertiò extende, etiam in contractibus ſtricti iuris: vt dicta l. vinum.& l.in hac.& l.in hoc interdicto.ff.de vi & vi arma.

51 Quartò procedit etiam in rei æſtimatione, vt tota debeatnr.l. cùm quid.ff. ſi cert. peta.eiúſque augmento.l.datio.§.ſi per venditorem.ff.de actio. emp.Iaſ. in l.2.§.fin.ff. de eo quod certo loco.

De mora creditoris in accipiendo.

52 Quintò amplia, etiam procedre in debitore.nam ſi creditor fecerit moram in accipiendo, ſpectabitur quanti minimi fuerit res à tempore moræ creditoris: quia nulli debet ſua mora eſſe commodo.l.2. de eo quod certo loco, & ibi doctores l. hominem,ff. manda. Petr. & Cin. in l. in minorem.C.in quibus cauſ.in integr.reſtit. non eſt neceſſa. docto.in l.datio.§. ſi per venditorem.ff.de actio.emp.Bald.in l.acceptam. C.de vſur. Alexand.in l. ſemel mora.ff. ſoluto matrimo. vide tex.egregium in l.nulli. C. de eroga. milita. anno. libr.12. Franciſ. Cremen.ſingu. 94. vidiſti. Benedict. in repeti.cap.Rainutius.in verb. & vxorem nume.985.de teſta.

53 Sextò etiam in delictis.l.3. & l. in re furtiua.ff.de condictio.furti. intelligendo vt ſuprà dixi.

54 Septimò & vltimò amplia etiam procedere in foro conſcientiæ: non ſolum in ciuili,& canonico: vt not. in cap. conqueſtus. & cap.ſalubriter. de vſur. Geminia. in cap. fraternitas.12.quæſtio.2.colum.vlti. vbi in conſcientia totum id quod intereſt intrinſecus, deberi dicit.

55 Primò limita, quando conuentum eſſet vt non peteretur: quia conuentioni ſtaretur.l. iuriſgē.§ prætor ait.ff.de pact.nam contractus ex conuentione partium legem accipiunt.l. 1. §. ſi conueniat.ff. depoſit. l. contractus. de regulis iur. idem in conuentione, ſi non dares vinum tempore paſchatis, quòd dares centum: nam pœna debetur, non id quòd intereſt intrinſecum: cùm in primis conuentio ſeruari debeat,l. ſemper in ſtipulationibus.ff.de regu.iur.& conuentio hominis facit ceſſare legis diſpoſitionem.l. ſi.C. de dot. promiſsio.l. cùm ex filio.§.filio.ff.de vulga.

Peti an debeat intereſſe.

56 Secundò limita, quando intereſſe intrinſecum non peteretur: ſecundum Innocen. in d. cap. ſacro. not. in dicta l. vinum per l. 4. §. hoc autem iudicium.ff. de damno infect. Nam præſumitur quòd actor velit eſſe contentus re, poſtquam non aliud petit: ideo ſententia debet eſſe conformis petitioni.l. vt fundus.ff.communi diuidun. Iaſon in dicta l.vinum.Felin.in capitu. licet Heli.de ſimo.

57 Intellige, ſi intereſſe erat debitum ante litem conteſtatam: nam ſi poſt debeatur, etiam non petente parte, fit condemnatio l.ædiles §.item ſciendum.ff.de ædilit.edic. capitu. abbate ſanè §. pro parte.& §. ſeq. de re iudicata, libr. ſexto. Ideo conſuluit Innocen.in dicto capitu.ſacro. quòd petatur intereſſe. nam ſi non ſit petitum, & vinum id temporis quo debebat ſolui, valebat centum: & tempore petitionis quadraginta: non fiet condemnatio ad centum, niſi petitio talis facta ſit. Specul. eod. titu.§.commune.verſic.& ad hoc intereſſe. quia fatuus eſſet iudex, cōdemnare in non petitis.l.fina.C. de fideicommiſ.liberta.

58 Tertiò limita, quando ex natura rei non poteſt venire: vt in pecunia.l.numis.ff.de in litem iuran.l.3.§. fin. de eo quod cer. loco. Petr.de Ferra.in ſua pract.in forma libel.in actio.reali.in ver. & in florenis.verſicu. vi-

dendum

dendum itaque. latius dico in reg. ſequen. in 3.limita. & ſuprà dixi, proſequendo diſtinctiouem Bar.

59 Quartò limita non procedere, quando ex iuſta cauſſa ſuperior, iudex, vel alius præciperet creditori ne ſolueret, tunc enim non teneretur, nec ad vſuras, nec ad intereſſe, propter ſuperioris authoritatem: ſecundum Feli. alios adducentem, in capitu. conſtitutus. columna ſeptima, limita. 2. & cap. cùm contingat. columna vltima, de reſcript. facit text. in l. finali. ff. de in diem addictio. quia iuſſus iudicis, & ſuperioris, excuſat à mora. Iaſon in l. ſi quis maior. numero 20. C. de tranſact. vide eum. in l. non ſolum. §. morte. nume. 28. ff. de noui operis nuntiatio. Deci. conſil. 98. incidi- cam. de Ferra. in verbo, audiat. in forma ſequeſtri.

De præcepto iudicis.

60 Secunda regula eſt, quòd intereſſe extra rem, ſiue extrinſecum, non debetur. l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ff. de actio. empt. Suprà dixi in gloſſ. 1. de intellectu illius §. vide ibi, & Bald. per illum text. in l. 1. §. conſiderandum. de tutel. & ratio. diſtra. Barto. hic, & communiter doctores in dicta l. Iulian. Alexand. in l. numis. de in lit. iuran. hanc format regulam Specul. in eo. tit. §. commune. in fine. & in §. viſo. verſ. in ſumma.

Regula de intereſſe extrinſeco.

61 Amplia procedere, tam in contractibus bonæ fidei, de quibus loquitur d. §. cùm per venditorem, quàm in contractibus ſtricti iuris. Iaſ. in l. ſi pœnam. in fine. ff. de verborum obliga. docto. in l. liber homo. in 2. §. fin. illo titu.

62 Secundò amplia, ſiue conſiſtat in damno, ſiue in lucro, per hanc legem, & not. hic duct. & moder. de eo quod intereſt. fol. 107. pag. 2. & not. in l. 3. §. finali. ff. de eo quod certo loco.

63 Tertiò amplia, etiam quò ad inducendum actionem. Nam actiones quæ ex legis poteſtate & diſpoſitione inducuntur, non dantur ad id quod extra rem intereſt: vt ſi tutus temporali exceptione, ante diē ſoluat (certo re lapſus) non repetit, propter commoditatem medij temporis: quia illud commodum eſt extra rem: & in diem, debitor, adeò eſt debitor, vt ſi antè ſoluat, non repetat. l. in diem. ff. de condictio. indebi. & iſta eſt communis, ſecundum Alexand. & Soci. in l. 1. columna vlti. ff. de condictio. indebiti. licet Iaſ. contrarium teneat, in d. l. in diem.

64 Amplia, ſiue agatur propter non factum: vt d. §. cùm per venditorem. ſiue propter factum ignoranter. l. Iulia. ff. de act. empt. quod intellige, vt ſuprà dixi, diſtinctionē. Bart. proſequens.

65 Primò limitatur hæc regula in foro conſcientiæ, in quo ſi quis promiſit tradere fœnum mihi, & quamuis potuiſſes tempore præſtituto tradere, tamen non tradidit: ob hoc animalia mea fame perierunt, quia nō potui tunc mihi aliunde prouidere, confiſus in promiſsione illius, qui me decepit, & quia de omni damno ex dolo vel culpa lata dato, tenetur quis in conſcientia, licet ex legibus compelli non poſsit, & ſic elicui concluſionem. Intereſſe extra rem deberi, certi iuris eſt: mò non deberi, iuriſconſulti affirmant. Hoc probat validis rationibus Hadrian. de Tract. in 4. ſenten. diſtinct. 15. de reſtitu. verſicu. quia tactum eſt, idem Angel. de Clauaſ. in ſumma angel. in ver. vſura. in 1. § 30. Sequitur Silueſter de Prierio in ſumma ſua, in ver. reſtitutio. in tertia quæſtione 9. Et quamuis lex ciuilis ceſſat, conſcientia tamen dictat, vt damnum tua culpa datum ſarcias, vt ſuperius dixi, & probat. cap. 1. 14. quæſtio. vlti. & hoc eſt ſtatutum etiam in ſpecie, & non in genere, vt quidam putant, & text. in cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. non vult vt eccleſia cum augmento recipiat, ſed ſi damni æſtimationem tantū capiat, non dicitur augmentum, ſecus ſi duplum, vel triplum, vt ibi gl. ſcribit & docto.

Concluſio, quod intereſſe extra rem debeatur.

66 Secundò limitatur, quando comitaretur rem ad quemcunque iret: ſiue non ſit factum quod fieri debuit, ſiue ſit factum quod fieri non debuit. l. Iulia. §. ſi quid ſeruo. & l. ſi quis ſeruum. ff. de actio. empt. l. venditor. de euictio. l. inde Neratius. ad legem Aquiliam, & ſuprà latè fuit diſcuſſum: ſiue nominetur intereſſe circa rem, ſiue extra rem: vt ſuprà fuit concluſum, ſecundum opinionem communem: & tenuit Alexand. in dicta l. numis. de in litem iurand.

67 Tertiò limita, quando intereſſe circa rem non deberetur: quia tunc extra rem veniet. d. l. numis. l. datio § ſi per venditorem ff. de actio. empt. l 3 §. fina. de eo quod certo loco. Iaſon in l. ſi pœnam. in vltima colum. de verborum obliga. l. liber homo. in 2. in fi. illo titu. Bart. & communiter docto. hic, & Roma. in l. qui pecuniam. ſi cert. peta. Bald. in l. ſi voluntate. C. de dot. promiſsio. Imola in l. 1. ff. ſoluto matrimo. Flor. in l. vulgò. de vſur. Barba. in cap. P. & G. de offi. delega. Alioquin mora debitoris non punietur: quod eſſet contra iura, volentia moram puniri, & delicta: in l. ſi longius. §. fina. ff. de iudi. conſuluit Corne. conſil 166. videtur. colum. vlti. in 4. volumi. ſuprà latius dixi, proſequendo diſtinctionem Bart. & procedit etiam ex lucro, cum illis qualitatibus, quas dicam in gloſ. vlti. & generaliter procedit tam in re poli, quàm fori: vt in ſimili dicit gloſ. in l. vt vim. ff. de iuſti. & iure. l. celebrandis. C de nup. cap. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. Silueſter Prier. in d. ver. reſtitutio. in 3. q 9.

68 Quartò limita, in caſibus incertis: quia in his damnum re vera datum reddi debet, etiam extra rem: vt hic, verſicu. in aliis. & l.

liber homo.§. fina.ff. de verborum obliga. Ratio eſt, quia ſi ad hoc intereſſe in incertis actio non daretur, nulla ad aliud intrinſecum poſſet dari actio: contra text. in l. ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verb.oblig. Ergo dabitur ad iſtud intereſſe extinſecum: vt not.Pau. & Areti.in dicta l. liber homo.§. fina. & Paul. in dicto §. cùm per venditorem.ſequitur Moder.Andega. in ſuo tract. de eo quod intereſt.fo.114.

Quintò limita, in caſu ſingulari.l. Titius.ff.de actio.empt.de cuius legis intellectu ſuprà dixi plenè in 4.not. ponendo verum intellectum & nouum.

69 Sextò fallit, quando ageretur ex contractu, de cuius natura conſueuit dominium, vel vſucapiendi conditio transferri: & ageretur ob rem vitioſam traditam, quæ propter vitium eſt inutilis penitus: & tunc ſiue ſciens, ſiue ignorans fuerit tradens, ad id quod intereſt (etiam extrinſecum) tenetur.l.tenetur.§.ſed ſi vas.ff. de actio. empt. Bart.in l.in rebus.§.item qui ſciens.ff. commoda. Panormita. in cap. vno. columna 3. [illegible] titu.ſecus quando res non eſſet penitus inutilis: quia tunc quanto minoris ageretur.l.ſi minor.C.de actio. empt.d.l.Iulianus.dic, vt latè ſuprà dixi, doctrinam Bar. proſequens.

In conſcientia an locans rem vitioſam, teneatur.

70 In conſcientia tamen non teneretur locans, quando erat ignorans, & exhibuiſſet illa dolia videnda per conductorem: cùm in nulla ſit culpa. Angel. de Clauaſ.in ſua ſumma, in verb.locatio.§.24.

71 Septimò limitatur, in contractu in quo non transfertur dominium, nec vſucapiendi conditio, ſed gratia vtriuſque fit, & res eſt inanimata & penitus inutilis: vt in vaſe vitioſo: nam ad intereſſe extrinſecum agetur.l. ſed addes.§ 1.ff. loca. Alber. Paul. & alij in l. in rebus.§. item qui ſciens.ff. commoda.intellige vt proximè dixi, ſecus ſi res animata: quia tunc niſi fuerit ſciens, non tenetur.d.l.in rebus.§. item qui ſciēs. & Panormita. in dicto capitu. vno, dic, vt ſuprà dixi, diſtinctionem Bar. & colle ɔæ proſequens.

72 Octauò fallit, quando conuentio eſſet de præſtando omnia damna, & quodlibet intereſſe: nam tunc etiam extra rem veniet. argu.l.iuriſgen.§.prætor.ff.de pact.&l.contractus.ff.de regulis iuris. Item de præſtando quodlibet, generalis eſt promiſsio: ergo generaliter intelligetur, & de intrinſeco, & extrinſeco.arg.l.de precio.ff. de Publicia. in rem actio. ſi tamen fuerit cōſequutus vnū, alterum non conſequeretur.arg.l. bona fides.ff.de regu.iur.

73 Nonò fallit, quando ageretur ex contractu facto cauſſa dantis tantum, ex quo dominium vel vſucapiēdi conditio nō transfertur: & eò agitur, qui. .es vitioſa eſt tradita.l.ſi ſeruus.§.quod verò.ff.de fur. Bart. & communiter docto.hic, & in d.§.ſiue qui ſciens. tunc tenetur ſiue ſciens, ſiue ignorans: vt ſi deponis equum penes me, qui mihi nocumento fuit: teneris, quia non me præmonuiſti, vt cauerem à vitio equi: ne officium ſit mihi damnoſum.l.ſi quis.ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta.& d.§.quòd verò.

74 Decimò fallit, in contractu mandati: licet fiat gratia mandantis, & hoc quando mandatario nulla culpa poteſt imputari.d.l. ſi ſeruus.§.quòd verò. gloſ.in l.inter cauſſas.§.ſi cùm ſeruus.ff.manda. Bar.in d.§. item qui ſciens. ne officium ſuū ſit ſibi damnoſum: vt ſuprà dixi.

75 Vndecimò limita, in his quæ vicem fructuum obtinent: vt penſiones, & obuētiones aliæ.l.vſuræ.& l.videamus.1.§. præterea.ff.de vſur.Ratio eſt, quia cùm vicem fructuum obtineant, eorum iure vti debent. argu.l. ſi eum. §. qui iniuriarum.ff. ſi quis cautio. ſed cùm hodie vſuræ non debeantur, vt ſuprà dixi, de hoc quæri non iuuat. Idem in penſionibus, quæ ex locationibus capiuntur: cùm in fructu habeantur: debentur.d.§.præterea.l.ſocium qui in eo.ff. pro ſocio. facit quod not.Soci.conſil.174.pro facto.in 2.volumine.

76 Duodecimò fallit, quando emptor ſub vſuris accepit pecuniam, vt ex parte ſua adimpleret contractum: & venditor poſt traditam ſibi pecuniam non tradit rem, etiam ex qua naturaliter non percipiuntur fructus: vt trabes, & tigna: nam ad illas vſuras tenebitur venditor.l. Lucius.ff. de act.empt.ſingul.ſecundum Roma. conſil. 101. propoſitæ. & Ioan. Lupum, in repeti. cap. per veſtras. verſic. ſextò infertur §.6. fol.109. de donatio. inter virum & vxorē, ſequitur Bal.in l.vſuras.C.de vſur. Ioan.de Ana.in capitu.conqueſtus.illo titulo. Laurent. de Rodolp. in ſuo tractatu de vſur. quæſtio.119.

77 Vltimò fallit, vt intereſſe extra rem poſſit cum fructibus pignoris compenſari, & pro eo poſsint licitè fructus retineri: vt ſi pro dote promiſſa ſit datus fundus in dotem, loco pignoris fructus eius non extenuant ſortem: ſed licet marito pro eo quod intereſt eos retinere, & ob onera matrimonij, text. in cap. ſalubriter. de vſur.l. curabit.C.de actio. empt. & text. in l. ſi ſeruus communis.§.idem dicendum.ff.de furt.dicit, quod ſi ſciens quis ignoranti furem pignori dederit, omnimodo damnum præſtare cogendus eſt. Alias limitationes poterit quilibet ſolicitus addere. Notanda ſunt quę proximè dixi, in quibus credo me rem aeu vt dicitur) terigiſſe.

Intereſſe circa rem vel extra, an ſit commune, ſingulare, vel conuentum.

78 Quærit inſuper Bar. an intereſſe circa rē, vel extra rem, ſit conuentum, commune, aut ſingulare: & ſe remittit ad ea quæ ſuprà dicit in 3. oppo. Tu dic ex mente eius, & docto.quod intereſſe circa rem poteſt, & ex conuentione, & communiter, ac ſingulariter æſtimari. Conuentum, ſiue ex conuentione

uentione, vt ſi conueniat de præſtanda certa quantitate, nomine eius quod intereſt circa rem.l.ſi.ff.de prætor.ſtipu.

Communiter, ſi res quam petit communiter æſtimetur.l. ſi ſeruum meum.ff. ad legem Aquiliam. Idem dicendum eſt in fructibus, & aliis in quibus conſtituitur intereſſe intrinſecum.

79 Singulariter, quando res petita ſingulariter æſtimatur: vt in claudo qui emit equũ retrogradum, & ante quamlibet domum quieſcentem, venditor non tradit: claudus æſtimabit illum equum ſingulariter, licet alius nollet illum equum: ſed hic propter eleemoſynas expectandas, multum æſtimat: ſicut vidi de aſino hoſpitalis pauperum Tholoſæ, qui ante domum in qua ſoliti erant dare ſiſtebat, quouſque eleemoſynam recepiſſet quæſtor: & ſic intereſſe ſingulare poteſt eſſe, & intra rem, & extra rẽ, ſimile dicas in intereſſe extra rem: vt ſupra dixi, & not. hic Moder.

80 Vltimò dubitatur, de quo intereſſe loquatur hæc lex, an de intrinſeco, vel extrinſeco? Mar. & Bulga. de intrinſeco intelligũt. Salic. hic, colum. octaua, oppo. 17. & Bald. in l. 1. §. conſiderandum, per illum tex. ff. de tutel. & ratio. diſtrahend. idem Accurſius, quem communiter docto. hic ſequuntur, tenet loqui de vtroque. primò, per hanc l. in fi. quæ dicit velle perimere dubitationes antiquas: quod non faceret, ſi non taxaret tam intereſſe circa rem, quàm extra rem.

Not. quæſt. de quo intereſſe, intrinſeco an extrinſeco loquatur hæc lex.

Secundò, hæc lex loquitur generaliter in omnibus caſibus: & ſic de vtroque intereſſe, tam intrinſeco, quàm extrinſeco debet intelligi. argu. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præſtan.

Tertiò probat gloſ. argu. à maiori ad minus: quod validum eſt argu. authen. multo magis. C. de ſac. ſanct. eccleſ. Nam ſi intereſſe ſingulare, quod eſt circa rem, non poteſt excedere duplum, vt hic, à fortiori id quod eſt extra rem: cùm illud ſit magis proximum & immediatum, quàm iſtud: nam de hoc contrahentes facillimè non cogitarunt. argu. l. cùm quid. ff. ſi cert. peta. tradunt recent. in tracta. de eo quod intereſt, tamen intrinſecum totum debetur: vt ſuprà dixi.

Gloſſ. in verb. in aliis, Epitome.

1 *Intereſſe qualiter petatur, & numeris ſequentibus.*
3 *Intereſſe promiſſum in inſtrumento, qualiter petendum. 4.*
5 *Moram purgare an poſſit qui tenetur ad factum.*
6 *Intereſſe in obligationibus dandi venit officio iudicis in contractibus nominatis.*
7 *Aduocatus bonus in libello ſimpliciter iudicis officium debet implorare.*
8 *Intereſſe in contractibus innominatis in obligationibus dandi petitur iure actionis.*
9 *Intellectus l. naturalis. §. 3. ff. de praſcrip. verb. & nu. ſeq.*
11 *Intereſſe quod petatur iure actionis, qua vtilitas reſultet. & nu. ſeq.*
12 *Pœnitentia licita eſt in contractibus innominatis.*
15 *Ad factum quare quis non compellitur preciſè in obligationibus facti, ſicut in obligationibus dandi. 16. 17. & 18.*
19 *Obligatio ad intereſſe non ſuccedit in factis de iure canonico.*
Et quid in obligationibus rem tradi. nume. 21. & 22.
20 *Obligatio ad intereſſe an ſuccedat extinctiuè, ſiue cumulatiuè.*
23 *Et quid in obligationibus rem reſtitui. 24.*
25 *Inſtrumentum ſigillo regio ſignatum habet vim ſententiæ.*
26 *Libellus ſuper intereſſe quomodo formetur, & nume. 27. cum ſeq.*
28 *Artifices ad opus faciendum coguntur.*
30 *Reus vſque ad litem conteſtatam moram purgat.*
33 *Libellus incertus quando valeat.*
34 *Vtilitas ad petendum intereſſe. 35.*
36 *Quantitas certa an ſit petenda pro intereſſe.*
38 *Intereſſe poteſt peti in genere.*
39 *Oblatio in genere ſufficit.*
40 *Intereſſe petens in genere tenetur poſtea probare quantitatem.*
41 *Iudex ex officio examinat teſtes.*
43 *Iudex poteſt condemnare ſimpliciter in intereſſe, & poſtea in executione liquidare.*
44 *Intereſſe ſuperueniens poſt litem conteſtatam ſine partis petitione iudex poteſt condemnare.*
46 *Intereſſe vbi petendum ſit.*

Gloſſa in verbo, in aliis.

GLOSSAM in verb. in aliis, diuido in quinque partes. In prima declarat caſus incertos. Secũda, quę eſt ibi, in quibus agitur, ponit practicam petendi id quod intereſt, Tertia, quæ eſt ibi, & eſt actoris electio. ponit an ſit in electione actoris, vel rei. Quarta, quæ eſt ibi, ſi autem tradi. ponit quid in obligatione rem tradi. Vltima, ibi, item vbi eſt dandum, declarat quid in obligatione dandi.

Prima pars gloſ. fuit elucidata in gloſ. in verb. quantitatẽ. quamobrem non repetã.

Secunda pars eſt vtilis, & tradit practicam petendi intereſſe in iudicio. Vt ſic nota

faelo concluſiones ſequentes.

1 Prima concluſio eſt: In obligationibus facti, intereſſe iure actionis petitur: cùm ſit in obligatione poſt moram. l. 1. in verſicu. agitur. ff. de actio. emp. & l. fin. iuncta gloſ. ſi quis in ius voca. non ier. l. 2 §. item ſi in facto. & l. ſtipulationes non diuiduntur. de verborum obligatio. cùm aliis hic adductis per Bar. nume. 28. columna penultima, & ſequuntur docto. in dicta l. 1. & Saſic. in l. ſi traditio. C. de actio. emp. col. 2. Angel. in §. actionum in materia emptionis de actio. inſtitu. do. Igneus, in repet. l. quatenus. col. 24. ff. de regulis iuris. Corne. conſil. 113. circa primum. columna vltima, 1. volumi. Vincent. Hercula. in l. ſi Calendis. colum. 2. ff. de re iudica.

Practica petendi intereſſe in iudicio.

2 Suprà adducta intellige in his caſibus, in quibus non poteſt compelli ad factum, vt frequentius receptum eſt. Barto. in dicta l. ſtipulationes non diuiduntur. ſi ad illud poſſet compelli: vt in multis caſibus notatis in dicta l. ſtipulationes. & per Hercula. in l. in executione. ff. de verborum obliga. in illis intereſſe veniet ſolum in condemnationem, & ita intelligitur gloſ. in dicta l. ſi quis ab alio. Angel. & Iacob. in l. fina. ſi quis in ius voca. non ierit.

3 Idem quando promitteretur in inſtrumento: vt communiter notarij ſolent apponere, Promiſit ſummam debitam ſoluere, cum expenſis, damnis, & intereſſe. nã tunc ex ſtipulatione agetur, ratione promiſſionis. l. 1. de verb. oblig.

De intereſſe promiſſo in inſtrumento.

4 Et niſi peteretur, non fieret condemnatio: alioquin index ſuppleret in facto. Bald. conſil. 119. ſtatuto. in 2. volumi. per gloſſ. iuncto text. in l. ſi quis miſſum. §. fina. ff. de damno infect. ſingu. ſecundum Iaſon. in §. omnium. nume. 146. Inſtitu. de actio. vide gloſ. in l. & eleganter. §. non ſolum. ff. de dolo. & glo. in l. non ſolum. de rei vendica. Bart. in l. qui ſibi. §. 1. de ſolutio. Iaſ. in l. fin. de eo quod cer. loc. Etiam in curia parlamenti, niſi poſt litem conteſtatam accidat per l. ædiles. §. item ſciendum. ff. de ædil. edict. etiam ſi rem reddi, iuſtitia miniſtrari petatur. licet Guido Papæ, & alij contrarium teneant, tamen in hoc parlamento iſta vidi ſeruari à quindecim annis citra, niſi vt inferius elucidabitur, & hodie extat ordinat. regia ex publica. 1539. articu. 88. ibi. *Pourueu toutesfois que leſdictz dommages & intereſtz ayent eſté demandez par la partie qui aura obtenu* &c. & ſic peti debet.

Elucidatur ordinatio regia.

5 Si tamen actor eligeret ad factum agere: eſſet in facultate rei ſoluere intereſſe, vſque dum conuenitur iudicati. Et ſi elegerit agere ad intereſſe. factum eſt in facultate ſoluendi, vſque ad litem conteſtatam: & ſic qui tenetur facere, poterit moram purgare vſque ad litis conteſtationem. l. ſi inſulam. ff. de verborum obliga. Barto. & alij in d. l. ſtipulationes non diuiduntur, quæſtio. 7. & 9. Paul. & Vincen. in l. ſi Calendis. & l. ſi quis ab alio. §. fina. ff. de re iudica. & hoc ſecundum communem, licet multi contradicant.

Mora, an poſſit purgari.

6 Secunda concluſio: In obligationibus rem dari, res debet peti, & ſi non detur, intereſſe venit officio iudicis, in contractibus nominatis. l. vbi. §. fina. & l. ſi ſeruum. in fine. ff. de verborum obliga. l. vinum. & ibi nota. ſi certum petatur. Federi. conſil. vlti. Panormi. & Dec. in cap. cùm venerabilis. de exceptio. Vincen. in dicta l. ſi Calendis. col. 2.

De obligationibus rem dari.

8 Notandum eſt tamen in practica, quòd bonus aduocatus & cautus, in libello debet officium iudicis ſimpliciter implorare: non exprimendo nobile, vel mercenarium. & tunc interpretabitur iuxta mẽtem proferentis: ſecundum l. ſi quis intentione. ff. de iudic. no. Petr. de Ferra. in ſua practica. in forma libelli, in actione reali. in gloſ. in verb. & in florenis. verſiculo tertio autem caſu &c.

Practica notabilis.

8 Tertia concluſio: In contractibus innominatis, in obligationibus dandi, intereſſe petitur iure actionis. l. naturalis. §. 1. ff. de præſcrip. verb. licet Bar. hic alleget corruptè, vitio impreſſorum. l. naturaliter. ff. de rerum permutatio. & d. § 1. eſt ſingul. ſecundum Paul. & Iaſ. ibi, & in dicta l. ſtipulationes non diuiduntur, in to. oppo. & in l. fina. de condictio. cauſa dat. Pirrus ſequitur, & alij, in dicta l. quatenus, in 4. regu. ff. de regulis iuris, & ipſe quoque huic ſententiæ accedo: vt in ſimili dicit iuriſconſultus. in l. nec ſemel. §. nouiſsimè. ff. quando dies lega. ced.

De contractibus innominatis in obligationibus dandi.

9 Etſi contrarium teneat gloſſ. in capitu. P. & G. de officio delega. & Iaſon in dict §. primo, dicens illum §. non obſtare, quia loquitur in verbo, accipere, non in verbo, dare. Item ibi intereſſe venit in condemnationem: & hoc probatur: ibi, in qua actione id venit, non vt reddas id quod acceperis: ſed vt damneris mihi quanti intereſt mea, ergo non eras obligatus: quia quando intereſſe venit in condemnationem, tunc venit officio iudicis deſeruienti actioni intentatæ, l. qui reſtituere. ff. de rei vendi. gloſſa in dicto §. finali, dicta l. ſi quis ab alio. do. Igneus, in dicta l. quatenus, columna decimaſeptima. Si tamen velis tenere communem (cum parœmia dicatur, Extra publicam viam ne deflectas) reſpon. ad ſuprà adducta: eſto quòd ille §. primus, d. l. naturalis. loquatur de verb. accipere, cùm declaret naturam contractos do vt des: de illo debet intelligi. argu. l. Titia. §. idem reſpon. ff. de verborum obliga. l. item quia. §. finali. de pactis. Item ſi do rem, vt rem accipiam: debet intelligi, ſcilicet à te dando, ſicut & ego do. argu. l. 1. §. ſi iuſſerim. ff. de acquiren. poſſeſsio. moder. in §.

§ j. l. naturalis declaratur, & Iaſ. opi. confutatur.

Defenditur communem.

in §. actionum. Inſtit. de actioni. nota. in l. cum mota. C. de tranſact.

10 Nam ſiue des, ſiue cõmodes, ego accipio: aliter tamen intelligitur in commodato, aliter in do. vt des: quia ſecundum ſubiectam materiam verbum debet intelligi: vt notat Panormitanus, de verb. decernimus. in capit. decernimus, de iudiciis. dixi ſuprà in 4. notabili. Modernores in rubrica ff. de vulga. & pup. de verbo, ſubſtituo nam aliter accipitur ibi: & aliter in l. penultima, iudicatum ſolui. & doctores in rubric. C. de collationi. vbi aliter accipiunt doctores canonum quàm legum: & hoc ſecundum ſubiectam materiam verbũ collatio. Item propter naturam contractus, qui requirit ex vtraque dationem. dicto §. 1. Iaſon cõſilio 92. volumine 3.

Nec obſtat quòd ibi veniat in condemnationem, per illud verbũ, damneris. nam debet intelligi damneris, videlicet iure actionis, & nõ officio iudicis: & retorqueo contra d. Modern. textus ibi dum dicit, in qua actione, ergo iure actionis petitur. Item in textu ibi, ciuilem obligationem. ergo iure obligationis, & non officio iudicis: prout aſſerunt moder. & hæc opinio eſt communis, in quam maior turba & potior docto. inclinat. Item quando intereſſe eſt in obligatione: attenditur tempus moræ, & vlterius nõ creſcit, nec diminuitur. l. hominem. ff. mandati. l. fundum Cornelianum. ff. de nouatio. quia ſtipulatio ſemel commiſſa ad totale intereſſe, amplius committi non poteſt. l. cùm quærebatur. ff. iudicatũ ſolui. ſecus quando intereſſe venit officio iudicis: quia tunc habetur ratio quanti plurimi à tempore moræ vſque ad litem conteſtatam, ac ſententiam. l. vinum. ff. ſi certum petatur. l. in hac. de tritica. doctores in l. ſi Calendis. ff. de re iudicata. declara, vt per Aufre. quæſtione 367. in deciſione Tholoſ. licet collega nouum conatus ſit dare intellectum ad dictam l. vinum. quem alibi liquido demonſtraui eſſe contra & iuris, & æquitatis, veritatiſque deciſionem.

11 Et quæ vtilitas reſultet, quando petitur iure actionis: reſpond. quòd extincto debito principali, adhuc petetur: ſecus quando officio iudicis. l. 4. C. depoſit. gloſ. ſingu. in §. actionum. Inſtitut. de actio. traditur per Matthe. not. 91. not. gloſ. ſingularem, & Ioan. Baptiſta, in addit. ad eum, multa adducit, quæ ibi licet videre.

Quænam ſit vtilitas, quòd iure actionis intereſſe petatur.

12 Ratio eſt, quia in contractibus innominatis eſt licita pœnitentia. l. ſi pecuniam. ff. de cõdictione cauſſa data. meritò ad intereſſe deducitur: quia non eſt tanta ratio cogendi præciſe aduerſarium, vt det: ſecundum Angelum, Imolam, Roma. & Iaſo. in dicta l. ſtipulationes nõ diuiduntur, in 10. oppoſitio. Barto Vel dicit hic Cinus, quem Bartol. citat, eſſe rationem: quia ſicut non ſunt faciliores in obligatione contrahenda: nam requiritur quòd impleantur ab altera parte, nec ſolo conſenſu perficiuntur: & ſicut de facili non contrahitur obligatio, ita nec de facili ſuſtinetur.

13 Limitatur hæc concluſio, quando ageretur actione præſcriptis verbis: vt ille qui promiſerit dare: impleat: nam tunc obligatio non eſt præciſa, ſed ſuccedit intereſſe: vt dicto §. 1. l. naturalis. Alias limitationes tradunt doctores in dicta l. ſtipulationes non diuiduntur in 11. oppoſitione, & ſequent. quas poteſt quis per otiũ videre: Sed quando ageretur cõdictione ob cauſam ad rem petendam: tunc obligatio dandi eſſet præciſa: & nõ ageretur ad intereſſe, ſicut in contractibus nominatis. l. 1. in fine. ff. de rerum permutatione. & l. 1. de condictio. ob cauſam. Iaſon & alij in dicta l. ſtipulationes. & ſic poſſunt conciliari opiniones. Ratio eſt, quia alioquin ſequeretur abſurdum: quòd ille qui pro parte ſua non impleuit contractum innominatum, ſoluendo intereſſe haberet rem illam me inuito: quod nõ eſt dicendum: vt not. Bartol. in l. ſi filio. in 1. ff. de donat. cauſa mort.

14 Poſtea Bartolus opponit de l. liber homo. in 2 § fina. de verborum obligat. & ſoluit, quòd quando quis ſtipulatur dari alteri, ſuccedat obligatio ad intereſſe. vt d. §. fin. ſecus ſi ſibi. Nec placet quòd in d. §. fi. cenſeatur ſtipulatus factum, videlicet dare alteri: vt notat Iaſon & alij in dicta l. ſtipulationes. vbi tradit ſex limitationes, & ſeptẽ Vincent. in l. in execution. in 8. quæſtione. Bart. de verborum obligatione. quia longè aliud eſt promittere factum, aliud dare, & promittendo dare: quod quis promittat factũ, nullo iure cauetur. l. illam. C. de coll.

Reprehenditur Iaſon.

15 Inſuper Bart. aſsignat rationem, quare in obligationibus facti non compellitur quis præciſe, ſicut in obligationibus dãdi: quia ſtipulationes ſunt inuentæ vt quiſque ſibi ſtipuletur quod ſua intereſt. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verborum obligation. d. §. alteri. Inſtitu. de inutili ſtipulation. & in obligationibus dãdi ſemper noſtra intereſt promiſſum dari: vt ſi promitto equum, intereſt tua ſimpliciter habere equum, vel quantum valet, & ideo eſt in obligatione, d. l. vbi. §. fi. Salice. in l. ſi traditio. C. de act. empt. Iaſ. in l. cum mota. col. 2. C. de tranſ. Sed in obligationibus facti, nõ ſemper noſtra intereſt, vt opus promiſſum fiat: nec quanti illud factum valet: & ideo non poteſt compelli promittẽs factum, quia compelleretur vltra quàm intereſſet: ideò ſuccedit obligatio ad intereſſe. d. l. ſtipulationes non diuiduntur. ſequitur Corne. conſi. 256. primus. in 4. vol. col. 2.

Quare quis non compellitur ad factum.

16 Vel ſi quis præciſe compelleretur in obligationibus facti: eſſet inducere quandam ſpeciem ſeruitutis, cum factum in labore

perſonali conſiſtat. ſecundum Salicetum in l.ſi traditio.columna 1.C. de actione empti.doctor.hic. & in d.l. ſtipulationes.gloſ. in l.hæ operæ.ff.de ope. libe. quòd nõ contingit in datione, vt patet. Aliæ rationes aſsignantur in dicta l. ſtipulationes. quæ omnes periclitantur. Ideò Bartolus ibi in 10.oppoſ.dicit, rationes concludentes non poſſe dari, ſed perſuaſiones ſatis apparentes: igitur tanquam minus periculoſa prima ſuprà relata, quæ eſt Petri (& frequentior) erit ſequenda.

17 Niſi diceres, quòd ad faciendum non poteſt homo compelli: etiam ſi minis induceretur, potius permitteret ſe excoriari. gl.in l.cùm proponas.C.de hæredi.inſtituen.ſed dare poteſt compelli, per venditionem bonorum, captis pignoribus, & aliis modis in iure deſcriptis: & hoc probatur in l. qui reſtituere.ff.de rei vendica. Cogita.

18 Limitat nunc Bartolus quando in obligationibus dandi eſſet eadem ratio, ſicut in obligationibus faciendi: nam tunc ſuccederet obligatio ad intereſſe, ſicut in obligationibus facti: vt ſi ſtipulatus mihi es, ꝙ alij dares centum, cui quinquaginta debebam: non intereſt mea niſi in quinquaginta. Ideò ad illa intereſſe ſuccedet. l.liber homo.§.fi. ff.de verborum obligation. Item ſi ſtipulatus ſum pecuniã mutuare, & non mutuem: licet actio ex mutuo non detur: quia mutuum eſt, quod de meo tuum fit. l.2.§. appellata. ff. ſi certum petat. non tamen intereſt mea ſimpliciter, & in totum: igitur ſuccedet obligatio ad id quod intereſt.l.ſi pœnam.ff.de verb. oblig.dixi ſupra. non repeto. Corne.in conſi.166. videtur.in fi.in quarto volu.

De iure canonico non ſuccedit obligatio ad intereſſe, in factis.

19 Item de iure canonico in obligationibus facti non ſuccedit obligatio ad intereſſe: ſecundum Romanum in d.l.ſtipulationes. ſequitur Antho.de Burgos. in rubr.de emptio.& Corne.dicto conſi.256.primus.col. 2.in 4.volu.etſi Felin.in c.1. de pac.contra teneat. Alias limitationes ponunt doctores in d.l.ſtipulationes.& Vincenti.in l.in executione,de verbor. oblig. non transſcribo. licet ibi videre, & ibi dicam. ſi per ocium licebit.

An obligatio ad intereſſe ſuccedat extinctiuè, ſiue cumulatiuè.

20 Bart.hic quærit: An iſta obligatio ſuccedat cumulatiuè, ſeu alternatiuè, an verò extinctiuè.& gloſ.hic videtur dicere, quòd extinctiuè veniat: dum dicit, eſſe in electione actoris agere ad factum, vel ad intereſſe: ergo eligendo vnum, aliud extinguitur. argumento l. quod in hæredem. §.eligere. ff. de tributoria actio. l. ſtipulatio. §. opus, verſiculo, ſiue autem.ibi, ſi hoc debitori placuit.ff. de noui ope.nun.

Tenendum eſt, quòd imò ſuccedat alternatiuè: videlicet, vt actor poſsit agere ad factum, vel ad intereſſe: non ad vtrunque ſimul.l.apud.§.Labeo. in 1.ff. de doli exce-

Bartolus in l.1.colum.2.ff. de actio.empti. nam bona fides non patitur, vt ſemel exactum iterũ exigatur.l.bona fides.ff.de regulis iuris. & hoc latè probat Bartolus & alij poſt eum, in d.l. ſtipulationes. in 7. quæſt. eſt tamen in facultate conuenti, aut facere quod promiſit, aut ſoluere intereſſe vſque ad litem conteſtatam.l.ſi inſulam.de verb. obligation. Moder.in l.4.§. Cato.in 7.notabili.ff. de verborum obligatio. vide Roma.conſi.517.in caſu.colum.3. & quòd infrà dicemus.

De obligatione, rem tradi.

21 Alia cõcluſio, In obligationibus rem tradi, ſi debitor rem non tradat, intereſſe iure actionis petetur.l.ſi quis ab alio.§.finali.ff. de re iudicata.nam tradere eſt facti.l.ſi rem tradi.& ibi Bartolus ff.de verborum obligation. Bartolus & alij in d.l.ſtipulationes. in 8.quæſtio. doctores declarant plenè.ibi vide. Intellige, ſi ſimpliciter tenebatur tradere, vel & dominiũ transferre, tamen non habebat facultatem rei tradẽdæ: tanquam ſit ſubrogatum loco rei, legis vigore: alioqui ſecus.l. ſi ſterilis.§. cùm per venditorẽ. ff. de actione empti. l.1. illo titu. Petrus de Ferra.in ſua practic.forma libel. in actione real. in verbo, & in florenis. Vincentius in l.in executione. in 8. quæſtione. ff. de verborum obliga.

Not.bene.

22 Quid ſi emptor, nomine & mandato venditoris, ſoluerit emptionis precium creditori venditoris: an poſsit compelli venditor, vt chartam & inſtrumentum venditionis ſibi faciat, vel teneatur ad intereſſe? vide Baldum conſil. 458. quidam emit, in 1. volumi.dicentem venditorem teneri, poſtquam de ſuo conſenſu hoc fuit factum, & quia emptio erat perfecta, & hoc ſecundum opinionem Mart.deſcriptam in gloſſ. l.primæ.ff.de actio.empt.

De obligationibus, rẽ reſtitui.

23 Vltima cõcluſio: In obligationibus rem reſtitui, ipſa res primò petenda eſt, ſi facultatem rei habeat reus reſtituendæ.l.qui reſtituere. ff. de rei vendi. Si verò non haberet rei reſtituendæ facultatem culpa ſua: tunc iure actionis intereſſe petetur, re perempta.l.re in furtiua. ff. de condictio.furti. Bart.& alij in dicta l.ſtipulationes.q.6. vbi fuſius vide.

24 Fallit ſi poſt contumaciam condemnatus facultatem rei reſtituendæ non haberet: quia tunc iuraretur in litem.d.l.qui reſtituere.

Inſtrumentum regio ſigillo ſigillatum, habet vim ſententiæ.

25 Et idem ſi ex inſtrumento garentigiato, vel regio ſigillo ſigillato, res debeatur: cùm habeat vim ſententię. Baldus in dicta l.qui reſtituere. Socinus conſil.199. in cauſſa tacta.columna 2.in 2.volumine, & Pirrus in dicta regula quatenus. Alia multa dicunt doctores in dicta l.ſtipulationes non diuiduntur.quę hic nõ transſcribo: ſed illa non omitto, quæ tẽdunt ad huiuſce legis & materiæ declarationem.

Subſe

Libellus quo formetur modo, petẽdo intereſſe.

26 Subſequenter Bart. multas format quæſtiones, & de omnibus ſe remittit, & ego cum eo: dempta illa, qualiter formetur libellus. & reperio quòd tripliciter, prout declarat gloſ. in l.1.ff.de actio. empt. Barto. in dicta l.ſtipulationes. quæſt.9.de verborum obligatio.

Prima practica petẽdi intereſſe.

27 Primò ſic formatur: videlicet, vt ipſum factum petatur in libello: & reus tẽpore ferendæ ſentẽtiæ interrogetur per iudicem, an velit domum facere, vel tradere: & ſi reſpondeat quòd non: tunc iudex ad intereſſe eum condemnabit. gloſſa in l.1.ff.de actio. empt. & ibi doct. l.ſi traditio. C.illo titu. & Petrus de Ferra. in dicta practica, in forma libelli. in actione real. in verbo, & in florenis.

28 Et hæc interrogatio eſt introducta cauſſa minuendarum litium. l. vbicunque. ff. de interrogat.actio. l. quidam. ſi certum petatur. doctores in ca.1.de iudiciis. & ca. cùm Ioannes. de fide inſtrumen. & ſi reus interrogatus nollet reſpondere: poteſt cogi per iudicem. l. ſi quando. §.1.ff.de lega.1. Bal.in l.1.ff de actione emp. Et hodie in hoc regno ſolemus cogere hoſce artifices qui promiſerunt conſtruere domum vel aliud artificium, ad illud perficiendum, etiam per captionem perſonæ, quia regulariter nõ ſunt ſoluendo, & ideò non ſunt pares ad intereſſe ſoluendum, vnde meritò ſolent ad factum promiſſum cogi, & ſic vidi ſeruari per ea quæ Bart. & alij not. in d.l. ſtipulationes non diuiduntur.

Artifices ſolẽt ad opus faciendum cogi.

29 Secundò ſic poteſt peti: primo factum: tamen ante litem cõteſtatam, & libellum oblatum debet interrogari reus, an velit facere id ad quod eſt obligatus: & ſi negatiuè reſpondeat, offerretur libellus, & petetur ſolum intereſſe. & hunc modum veriſſimum approbat gloſ. in dicta l.1. quamuis non firmet allegando. l. ſi ſeruum. §. fi.ff.de verborum obligatio. qui loquitur in obligatione dandi. Rofre. in ſuo tracta. libello. in 4.parte. rubr. de actio. ex empto. fol.71. cum ſeq. & de Ferra. vbi ſuprà.

30 Poterit etiam reus purgare moram vſque ad litem conteſtatam: vt ſuprà dixi. per l. ſi inſulam. ff. de verborum obliga. ſecundum Bartolum in dict. l. ſtipulationes. quod non videtur hîc verum: quia dicendo ſe nolle facere ante litem conteſtatam, purgationi moræ videtur renunciaſſe: vt nota. in d.l. ſi inſulam. vbi licet videre. & Saliceetus in dicta l. ſi traditio. colum.2. Nunc non aliter diſcutio: ſed vide in locis ſuprà adductis veritatem huius dicti.

Practica notabilis petendi intereſſe.

31 Tertius modus communis eſt: vt in libello dicatur, peto Titium cõdemnari ad tradendum rem, vel exhibendum, aut faciendum domum: & ſi recuſat, peto eundem condemnari ad centum pro meo intereſſe, vel plus vel minus, prout liquidabitur in proceſſu, & per vos dominum iudicem taxabitur. & iſta practica cæteris eſt melior, & tutior, & eam ſequitur Speculator pater practicæ, in titu. de empt. §. prius. & de locato. §. poſtquàm. verſic. verùm. & ſequen. Vincentius in l. in executione. in fine. de verborum obligatio. gloſ. Cinus, & alij in dicta l. ſi traditio. & eſt magis plana & breuis, teſte Bartol. in l.1.§. condemnatio. ff. de tabulis exhibendis. & Rofredus in tracta. libello. rubric. de actio. ex empt. in 4. parte. column.3. & rubric. de actionib. ex conducto. in fin. & vide eum in 3. parte. rubri. de actio. in factum. ex illo edicto, de eo per quem factum eſt quominus in iudicio ſiſtat. & in rubr. de actionibus. in factum ex edicto de edendo. columna 2. Iacobi. verò in l. certi condictio. ff. ſi certum petatur. dicit ſic poſſe peti: Peto librum mihi ex cauſſa venditionis tradi: & ſi nõ tradideris, peto intereſſe. & in idem reincidit, & hanc formam poſuit glo. nota. quam ibi magni faciunt doctores in l.2.§. item ſi ex facto. ff. de verb. oblig. Bal. in conſi. 290. allegationes. in 4. volumi.

32 Et ibi plus dicit: quòd procedit libellus. Promiſiſti vendere domũ: peto vt vendas, aut intereſſe, mihi præſtes.

33 Nec obſtat, ſecundum eum, quòd libellus videatur alternatiuus, & ſic incertus: quare non admittendus. Nam imò eſt certus, habens in ſe ordinem ex natura cõtractus: & licet euentu ſit incertus, quò ad ſolutionem, illud contingit ex facto rei nõ ſoluentis: ideo non poteſt de tali incertitudine opponere. l.1.§. quia autem. ff. quo. bon. & Bal. d. conſil. 290. allegationes. vide doct. in l.1. ff. de eden.

Libellus incertus quando valeat.

34 Vtilitas magna reſultat ſic petendo: quia ſic mortuo promiſſore poſt moram, pluribus hæredibus relictis: ago contra vnum ad factum conditionaliter cum intereſſe: potero inſolidũ conſequi intereſſe ab vno: quod ſecus eſſet ſi agerem præcisè ad id quod intereſt: quod eſt diuiduum. ſecus in facto. & hoc eſt ſingulariter notandum in prac. ſecundum Paulum, Alexandrum & alios in l.2.§ ex his. ff. de verbo. ob. ſequitur Iaſ. in d.l. ſtipulationes. in fine.

Vtilitas ad petendum intereſſe.

35 Vel aliqui ſic petunt poſt moram, Et quia non feciſti tẽpore præſtituto. ideò peto intereſſe. Rofred. in d. rubr. de act. ex empt. & doct. in d.l.1.

36 Notandum eſt etiam in practica, quòd non eſt neceſſe quantitatem intereſſe in libello exprimere: vt euitetur pœna. l. vnicæ. C. de plus petitio. & §. plus. Inſtitu. de actionibus. gloſſa in l. certi condictio. & ibi notant moderniores. ff. ſi certum petatur. Petrus de Fer. in ſua practic. in forma libel. in actione rea. in verb. tot & tantor. Bartolus in l. prætor edixit. §.1. ff. de iniuriis. Sed ſufficit in proceſſu liquidare: & iſtud ſemper practicatur, teſte domino Aufrerio, in deciſione capellæ Tholoſanæ. quæſtione 367. quod

Quantitas certa, an ſit petenda pro intereſſe.

quod tempus &c.

37 Tamen bonum eſt, ſi exprimatur quantitas cum adiuncto: videlicet, Peto decẽ pro intereſſe, vel plus vel minus, ſecundum quod ex probationibus conſtabit: vt ſuprà dixi. & hoc ſequitur Imol. in d.l. ſtipulationes. Salice. in l.1. colum.1. ff. de act. empti. & ſic formant libellum practici, in patria iuris ſcripti: vt ſæpius vidi.

In genere poteſt peti intereſſe.

38 Amplia etiam, ꝙ in genere poteſt intereſſe peti: vt, Domum fabricari mihi per te peto, vel intereſſe. gloſſ. & doct. in d.l. certi cõdictio. ff. ſi cert. peta. & gloſſ. hic. Iaſ. & alij in d. §. actionum. & d. §. curare. & iſta eſt communis, ſecundum Socin. in c. ſignificantibus. in 3. mẽbro. verſi. ſexto infertur. fol. 71. de libel. oblatio.

39 Item ſufficit oblatio in genere: vt, offero rem cum intereſſe. conſuluit Socin. conſil. 199. in cauſſa tacta. in 2. volu. tacta.

Intellige, ſiue petatur principaliter, ſiue ſub conditione. Alex. & alij in dicta l. certi condictio. & Alexand. conſil 90. in cauſſa. col. vlti. in 2. volum. & plenius in d.l. certi condictio. & ibi Purpura.

Petens in genere, tenetur poſtea probare quãtitatem.

40 Notandum eſt perpetuo in praxi: quòd actor qui in genere petit intereſſe, tenetur poſtea in proceſſu probare ipſius quantitatem & certitudinem. gloſſ. ſingu. in l.1. §. ſi quis argentum. ff. depoſi. Rofred in tractatu libello. rubri. de eo per quem factum erit. verſic. in hoc autem. doctores in dicta l. ſtipulationes. Innocentius in ca. cùm dilectus. colum.1. de ord. cognitio. Angel. in tracta. de malefic. in gloſſ. & ad hoc colloquium. verſicul. quid autem ſi accuſator. Alex. in rubr. colum. penul. ff. ſoluto matri. Iaſo. in §. ſed iſte. num. 73. Inſtitu. de actio. dicam infrà in gloſſ. ſeq. quomodo intereſſe probetur.

Not. benè, quòd iudex ex officio examinat teſtes.

41 Adde, quòd ſi non probaretur quanti intereſſet, per teſtes productos: poſſet iudex ex officio alios examinare ſuper quantitate intereſſe: vel duobus committere, vt certum reddatur: vel ipſe poſſet ex officio æſtimare. hoc eſt nota. dictum Bartolus in l. ſi quod ex Pamphila. ff. de leg. 2. & in l. ſemper §. in hoc interdicto, quod vi aut clam. Bald. in l. ſi traditio. C. de actio. empt. Vincent. Hercula. in l. precia rerum. col. 9. ff. ad legem Falcid. & infrà dicetur.

42 Imò male faceret iudex, ſi abſolueret reũ eo quia non eſt probata quantitas eius quod intereſt: ſecundum Socinum in c. dilecti. column 2. de foro competenti. dicens eſſe perpetuò notãdum, quia quotidie vſu venit: & idem pluries cõſuluit, & obtinuit. & Alexand. in additio. ad Bart. in dicta l. ſi quod ex Pamphila. quod perpetuò eſt figendum menti.

43 Nota tamen quòd ſi non poſſet ſumere aliam declarationem: forſitan propter periculum inſtantiæ, poſſet condemnare partem ſimpliciter ad intereſſe: & poſtea in executione liquidare. ca. auditis. de procurato Bartolus Baldus & alij in l.2. C. de reſcindenda venditione. Bartolus in l.1. col. vltima. ff. iudic. ſolui. Item damna & intereſſe prius liquidari debent, quàm exequi, & hæc cognitio erit ſummaria ſine libello, ſed ſolum fiet petitio, ſuper qua fiet litis conteſtatio, & ita ſe habet praxis curiarum Franciæ. nempe actor dat per declarationem damna & intereſſe, & reus ſuas diminutiones. de quo Ioannes Fab. in §. curare. column.1. de actionibus. in Inſtitu. refert. Boër. in deciſione Burdegal. quæſtio. 52. latum fuit.

44 Intellige in intereſſe præterito: ſecus ſi contingeret poſt litem conteſtatam, ad illud ſine partis petitione poterit iudex condemnare reum. l. ædiles. §. item ſciendum. ff. de ædilitio edicto. Innocentius & alij in cap. grauis de reſtit. ſpol. Bart. in l. vbi autem. ff. de rei vendication. Petrus Ferra. in practi. in verb. & in florenis. verſic. vbi autem. & ſuprà dixi.

Not. bene aduocate cautelam.

45 Tamen bonum eſt in libello, quòd actor petat rem cum fructibus perceptis & percipiendis: & cum omni intereſſe, etiã quod ſibi continget lite pendente. Angelus in §. 1. columna penult. Inſtitu. de actioni. quod notes aduocate.

Vbi peti debet intereſſe.

46 Vltimò intellige, quòd intereſſe ibi peti debet, vbi eſt res principalis. & coram illo iudice. l. in bonæ fidei § fina. ff de eo quod certo loco. vide Baldum in additionib. ad Speculatorem in titu. de fructibus & intereſſe. in fine. ne cauſſæ continentia diuidatur. l. nulli. C. de iudici. & quia acceſſoriũ ſequitur naturam principalis. l. cùm principalis. ff de regulis iuris. Decius in c. præterea. de officio delega. & ſic remanet practica petẽdi intereſſe, vtiliter expedita. Hæc nota bene, quia manticularia ſunt. & quomodo iudex ſuper hoc intereſſe iudicare debeat? vide in gloſſ. vlti. inferius.

Gloſſ. in verbo ſubtilitatem, Epitome.

1 *Iudices an ſuppleant de facto.*

2 *Intereſſe qualiter probetur. numero 3. cum ſequen.*

3 *Valor rei & intereſſe eiſdem ferè modis probantur.*

4 *Probationes habere magnum eſt cõmodum.*

5 *Intereſſe conuentum quomodo probetur nu. 6. 7. & ſequen.*

7 *Probatio mixta quaſi per teſtes cum inſtrumentis.*

8 *Intereſſe conuentum conuentione partiũ, partium cõuentione formatur: nec poteſt peti ante cõdemnationem, vel ante rei euictionem. numero 9.*

Conuen

11 *Conuentum vnde dictum.*
12 *Intereſſe conuentum poteſt excedere duplum æſtimationis communis.*
13 *Delictum per inſtrumentum non probatur.*
14 *Intereſſe commune quomodo probetur.nu.15. cum multis ſequen.*
16 *Practica notanda.& num.ſequen.*
18 *Expertos ad æſtimandum ad intereſſe quis eligat.*
19 *Electi iurant de æſtimatione iuſtè facienda. intellige tamen iurare de credulitate tãtum. num.20.*
21 *Doctores iurant examinatum eſſe idoneum: fallit tamen hodie, cùm ſimplici verbo atteſtentur ſibi videri idoneum.num.22.*
22 *Idoneus ad licentiam præſentandus pronunciari debet.*
23 *Iudex declarat intereſſe ad relationem expertorum num.24.*
28 *Experti quot eligẽdi ad æſtimandũ intereſſe.*
28 *Electi debent eſſe experti in re, quam æſtimare debent.*
30 *Pars an citanda in relatione expertorum.*
31 *Aeſtimatio præſentis tẽporis an conſideretur.*
32 *Aeſtimationes plures quando facta ſunt tam in prima, quàm in ſecunda inſtantia,cui ſtabitur. 33.*
34 *Aeſtimari tota res debet.*
35 *Delicta teſtibus probanda ſunt, non inſtrumentis.*
36 *Teſtes ſuper intereſſe communi quomodo deponere debent.*
Aeſtimatio quanti plurimi hodie non fit, ſed communis.
37 *Articulus ad probandum intereſſe an ſufficiat ſuper valore rei.*
38 *Intereſſe domus deſtructa quomodo probetur.*
39 *Rationem quam aſſignabit teſtis deponẽs ſuper æſtimatione rei.40.41.42.*
44 *Communis æſtimatio quomodo debeat probari.*
45 *Teſtes periti quomodo deponant ſuper valore rei.*
46 *Teſtis dicens ego volui tantũ dare, an probet.*
47 *Valor rei mobilis probatur.48.fallit.49.*
50 *Locus publicus an ſit exprimendus, & probandus.*
51 *Qualitas rei ac conditio inſerenda in probando valore rei.*
52 *Teſtis depoſitio plena ſuper intereſſe.*
Aeſtimationem cõmunem probandi, praxis.
53 *Teſtis depoſitio ſuper re immobili afferente reditus.*
54 *Loci circumuicini non debent apponi in probatione valoris rei.*
55 *Iuſtum pretium rei immobilis.*
56 *Aeſtimatio determinati temporis debet probari.*
57 *Teſtis non interrogatus an rationem reddere teneatur 58.*
59 *Iuramentum an deferatur ſi ſemiplenè probatum ſit intereſſe.*
60 *Intereſſe ſingulare quomodo probetur.cũ numero ſequen.*
63 *Intereſſe ſingulare probatur per iuramentum contra delinquentem num.64.*
65 *Intereſſe ſingulare cõtra contumacem & moroſum per teſtes probatur.*
66 *Intereſſe iuramento probatur quando pars vult ſtare ſacramento partis.*
67 *Teſtes quomodo deponant ſuper intereſſe ſingulare, cum num ſequen.*
70 *Teſtis qualitatem rei ignorans non deponit ſuper ea.*
71 *Teſtes quam rationem aſsignent ſuper ſingulari intereſſe.num.72.cum ſeq.*
74 *Practica ſuper probatione ſingularis intereſſe.75.cum ſeq.*
79 *Intereſſe quando probetur per coniecturas. num.80.*
80 *Cautela pro tutoribus & adminiſtratoribus.*
83 *Iudex quando poſsit deferre iuramentum ſuper probatione intereſſe ſingularis.*
84 *Iudex in materia intereſſe æquitatẽ præ oculis habere debet.*

Gloſſ.in verb.ſubtilitatẽ.

1 GLoſſa in verb.ſubtilitatem. diuiditur in quinque partes. In prima, prætextu taciti cõtrarij textum declarat. Secunda, ampliat. Tertia ponit duas limitationes. Quarta quærit. Vltima idem facit. Secunda ibi, & hoc in cõtractibus. tertia ibi, ſed hoc fallit. quarta ibi, ſed qualiter. quinta ibi, item nec eſt commune.

Exordiendo gloſſ. opponitur contra text. Iudices non debent ſupplere de facto, rubric. vt quæ deſunt aduoca. C. hic text. innuit contrarium: gloſſ. reſpõd. quòd iudex non ſupplet de facto: ſed per probationes teſtium, & inſtrumentorum hoc intereſſe requirit, & hoc tam in cõtractibus, quàm in delictis. l. 2. ſuprà de in litem iuran. cum aliis hic per gloſſ. adductis. hoc fallit ratione delicti aduerſarij. l. ſi quãdo. C. vnde vi.

Item ratione contumaciæ: vbi in litem iuratur, & iudex tunc non requirit probationes teſtium, vel inſtrumentorum, qualiter deponent teſtes? gloſ. reſpondet quòd ſuper ſingulari deponẽt: ꝙ tantum intereſt cuiuſlibet ſingulariter habẽtis rem notam: in communi, ꝙ tantũ intereſſet omniũ: & ſic ad verbum gl eſt expedita, quam ſequitur Spec. in eo. tit. §. fi. ver. illud autem ſciendum: quia eſt principalis articulus huius materiæ: de quo rogatus fui, tum à Germanis hominibus, auditoribus noſtris: tum etiam à Gallis: ideò vt illis morem geram: vltra doc. hic intendo hunc articulum plenis (vt ita dicã) buccis examinare. Primò, quomodo probetur intereſſe. Secundò, teſtes ſub quali forma debeant deponere.

Verum

Not. quomodo probetur intereſſe.

2 Verum enimuero quia probatio eſt diffícilis.l.fi.ff.de prætoria ſtipu. Bartol.in l.2. circa finem.C.de reſcinden. vendi.Iaſ.in l. qui Romæ. colum.2.ff. de verborum obli. dominus Igneus in d.l. quatenus.de regu. iur. Ideò totis (vt dicũt) neruis eſt inſiſtendum: quamuis quidam ſtolidi & inepti dicant hũc articulum ſuperfluè hic poſitum, tamen ſapientes multum vtilitatis ex hoc emanare ſciunt, aliâs materia huius legis completa non eſſet, ſi probatio eius quod intereſt, hic ſcripta non eſſet.

3 Præmittẽdum eſt, quòd eiſdem ferè regulis docto.dicunt probandum valorem rei, & intereſſe: vt licet videre per eos, in d. l.2. allegata. & in l. precia rerum. ff. ad legem Falcidiam. & ita etiam hic Bartolus & alij poſt eum, quod eſt notandum ad intellectum ſequen.

Magnum eſt commodum habere probationes.

4 Et quia noſtra intereſt, & eſt magnũ commodum noſtrum, probationes habere paratas: & præcludere viam aduerſario excogitandi probationes falſas.gloſſ.not.& ibi Angel. & Alex.in l.ita tamen.§. ſi pater.ff. ad Trebell. ideò videamus de probatione eius quod intereſt.

De intereſſe conuento probãdo.

5 Et primò de conuento dicendum cenſeo: quomodo probetur.& Bart.hic,col.penul. verſi.modo reſtat.per teſtes, vel inſtrumenta eſſe probandum exiſtimat, per l. fin.ff.de prætor.ſtipu & ſequuntur doct. hic.declara, vt infrà dicam.

6 Item probatur per iuramentum, delatum à parte parti, Iaſ.in l. qui Romæ, in princi. col.6.num.16.ff.de verb.oblig.

De probatione mixta, quæ fit per teſtes cum inſtrumentis.

7 Probari etiam poteſt per teſtes cum inſtrumentis.glo.in l.certi condictio §.quoniam.ff.ſi cert.peta. & ibi Bart.& docto.dicunt facere ad ſtatutum, quo prohibetur damnum vltra viginti libras nõ poſſe probari per teſtes: nã ſi producam inſtrumentum, in quo te apparet promiſiſſe ſarcire mihi damnum, & intereſſe, quod illa ex cauſſa ſuccedet: quamuis per illud inſtrumẽtum non probẽ de certa quantitate dãni paſsi: tamen poſſum probare per teſtes de certo damno, & probatio erit valida: quia per teſtes & inſtrumenta, vt aſſerit Ioan. Andr. in addit. ad Specul.eo.titu.§.fi.verſi.illud autem. Bald.in l.ſi ex cautione. col.vlti.C. de non nume.pecu.& ca. paſtoralis.§. quia verò.col.penul.de offi.delega. Felin.in c.2. col.6.de proba. Bald.conſi.270.ad euidentiam.col.vlti.in 1.volum.& conſi.279.viſa. petitione.in 4.volu.Angel.conſi.200.in ciuitate.colum.vlti.Alex.conſi. 68.viſo proceſſu.in 3.vol.Barba.conſil.19.ſcripſit propheta.col.5.in 1. volum. Decius conſi.11.& pro tenui. columna 2.vbi limitat. & conſi. 137.& diligenter.col.3 Hippolit. de Marſil. in rubr.C.de proba.fol.8.col.2.verſi.ſeptimo limitat.

5 Primò intellige, quod intereſſe conuentũ conuentione partiũ formatur: & illa conuẽtio poterit probari tam per teſtes, quàm per inſtrumenta, iuramentum, vel confeſſionem: vt infrà dicam. & ſic debet intelligi gl. hic, & doctrina doctorum: licet communiter malè declaretur.

9 Secundò intellige, quòd hoc intereſſe vel pœna non poteſt peti ante rei condemnationem: vel antequàm ſit res euicta à reo.l. fideiuſſor.& ibi not.ff. de doli exceptione. l.habere licere. & l.euicta. de euictio. Alex. conſi.4.viſo proceſſu.in 3. volu.Soci.conſi. 199.in cauſſa.col. penult.in 2.volu. Cepol. cautel.71.regulariter.

Cautela notanda.

10 Vbi dicit nos debere eſſe cautos, quando volumus agere ad pœnã in contractu appoſitam: vt primo patiamur ſentẽtiam ferri contra nos: & quòd tranſeat in rem iudicatam: & poſtea quod res à nobis auferatur. nam poſtea rectè agemus. Pirrus, dicta l.quatenus.in 5.regul.

Vnde dicatur conuentum.

11 Tertiò intellige, etiam probari per confeſsionem rei, & aliis multis modis, quibus aliæ conuentiones probãtur: cùm hæc non ſit niſi conuentio, & ab ea ſumit nomen conuentum.d.l.fi. Ambroſ.de Vigna.in repeti.c.ſalubriter.num. 253.de vſur.

12 Quartò intellige, hoc poſſe duplum excedere communis æſtimationis. l. final.C.de ſponſalib. dominus Igneus in dicta l. quatenus.colum.3.& dixi ſuprà in gloſſ.dupli. ponendo regulam cũ limitatione, & infrà etiam dicam de pœna conuentionali.

Delictum non probatur per inſtrumentum.

13 Quintò intellige probari per inſtrumentum, nõ tamen delictum.l.3.§.idem diuus. ff.de teſtibus. Bartolus in l. in ſenatuſconſultum.ff.ad ſenatuſconſul.Turpilianum. Feli.in ca. cùm in eccleſiis.vbi ponit regulam cum octo limitationibus, de maiorita. & obedi. Iacobi.in l.eadem oratione.ff.de ferniis.& l.prætor.§.1. in fine, de eden. & hæ probationes conueniunt conuento.alia vide per iuniũ interpretes in l.2.C de reſcind. venditione.

Vide quomodo commune intereſſe probetur. Practica nota.

14 Secundò eſt videndum de communi intereſſe, quo pacto probetur. Et nota primo in practica, quòd iudex, ſi agatur de re mobili, poteſt præcipere quòd ea res ad ſe deferatur: vt videat damnum eius rei: vtpote veſtis, aut alterius rei mobilis. Si verò ſit immobilis, poteſt iudex cum duobus expertis accedere ad illam rem præſentem, expenſis partium: argumen.l. ſi irruptione.§. final.ff. finium regundorum.& illam conſpiciet oculariter, & ab experientibus ſe de damno informabit. & poſtea ſecũdum dictum illorum intereſſe æſtimabit.l.finali.§. vlti.C. de iure domini; impetran. l. & tantum.§.his conſequenter. verſiculo, æſtimatio autem habetur. ibi, quod officio iudicis expedietur.ff. de ſeruo corrup.text.in l. ſi traditio.C. de actione empti.gloſſ.& doctores in l. rem maioris. circa finem. C. de reſcinden.vendi.Facit quod dicit Bartolus in l.ſi quod ex Pamphila.in fi.ff.de leg.2.

Quòd

15 Quòd vbi rei æſtimatio non eſt in iudicio probata: tunc iudex ex officio debet illam facere, inſpectis qualitatibus rei, & aliis inſpiciendis. Bart. in l. & ſi æquo. ff. de leg. 1. & l. ſemper. §. in hoc interdicto, quod vi aut clam. per hunc textum in verſicu. in aliis. & Alexand. in l. precia rerum. col. a. ff. ad leg. Falcid.

16 Erit ergo bona practica: vt pars intereſſe paſſa, imploret iudicis officium: vt ſe informet ſuper damnis, & intereſſe: & poſtea ſecundum illam informationem, & inquiſitionem ſuam, faciat æſtimationem. Et hæc practica eſt communis & bona: vt notat Bart. & moder. in l. 2. circa finem. C. de reſcin. venditio. dixi in gl. præcedenti, verſiculo adde.

...t. in practi.

17 Et ſic vidi primo procedi ad inſtantiam petentis intereſſe: vt pars aduerſa citetur, ad allegandum, & opponendum cur æſtimatio per iudicem fieri nõ debeat: & quare intereſſe non debeat declarari. not. in l. creditores. C. de pigno. poſtea ſi pars aduerſa comparens nihil boni, & iuſti proponat in oppoſitum, quin æſtimatio fieri debeat.

18 Tunc iudex coget partes, ad eligendos duos homines experientes iuxta l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecundis nupt. vel ipſe iudex eliget, ſi videat partes eſſe diſcordes vel negligentes, aut eligere velle impeditos. §. quòd autem. in authen. de non alienã. reb. eccleſ. col. 2. Alberic. in prima conſtitut. C. col. 4. Bartolus in dicta l. creditores. in fine. hanc nota. practicam tradit: & ſi æſtimatores diſcordes ſint in æſtimatione, poterit tertius eligi per partes, & per iudicem approbari, aut per iudicem eligi. Salice. in dicta l. ſecunda, C. de reſcinden. vendit. columna penultima. Angel. in §. ſi quis agens. Inſtitu. de actioni. & Vincen. in d. l. precia rerum.

Quis debet eligere expertes: & an debeant iurare.

19 Inſuper eos electos coget iurare de æſtimatione iure & iuſtè facienda: vt dicto §. bis illud. & §. quòd autem. not. in l. comparationes. C. de fide inſtrum. tex. melior, qui communiter non ſolet allegari, in authen. de vſur. nautic. in princip. colla. 9. & debet conſtare quod iurauerint, antequam refeःrant, aliàs non creditur relationi illorum vt fuit dictum in hoc ſenatu anno 1534. die 16. Iulij.

Areſtum.

20 Intellige tamen, debere æſtimatores iurare de credulitate: vtpote dicent ſe credere damnum datum poſſe eſſe ad decem aureos: & ita intelligitur l. prima, ff. de vent. inſpicien. & gloſſ. in l. iuriſiurandi. C. de teſti. doctores in cap. fraternitatis. de frig. & malefic. Alber. in l. vna. C. de nouo Codi. compond. columna quarta, verſiculo ſed nunquid medico. Bartolus in procemio Digeſtorum, in princip. Aretinus & alij in capitulo propoſuiſti, columna tertia, in fine, de probationi. Nam cùm hæc iudicio intellectus percipiantur, non cogetur regulariter de veritate iurare, ne detur via periurandi: ſecundum eos.

21 Et ſic faciunt doctores, cùm in conſpectu cancelarij iurant licentiãdum, aut doctorandum eſſe idoneum, & ſufficientem: & ſic credunt eum eſſe: per textum in l. nemini. C. de aduoca. diuerſo. iudicio. glo. in pragmatica ſanctio. §. item vt decætero. in verb. benemeritis. de colla. Ioannes de Platea, in l. fina. columna ſecunda, C. de bo. vacan. lib. 10. & Panormitanus in c. propoſuiſti. columna penultima. de probatio. tradit iuramenti formam.

Docto. an iurent hodie examinatum idoneum.

22 Hodie de conſuetudine non iurant doctores: ſed ſimplici verbo tantùm aſſerunt cãcellario, videri idoneum: prout vidi tam Caturci, dum ibi eram regens, inter omnis doctrinæ principes do. de Haramburo, de Petrucia, de Cruce, & Foreau: & quidem certè dignos, quibus perpetui decernantur honores, & ſtatuæ erigantur, minimus, quã etiam apud Bituriges, & hic, nec iuramentum etiam recipitur à docto. Paduæ, Piſis, Senis, & Florentiæ. teſte Deci. in capitulo propoſuiſti, columna vltima, de probatio. debent tamen doctores regentes facta examinatione, receptóque ab examinato iuramento, illum idoneum pronunciare ad gradum licentiæ ſumendum, quod probatur in l. tutores. ibi idoneis pronunciatis. ff. de confirmand. tutor. & hoc vidi ſeruari in omnibus vniuerſitatibus, in quibus regens fui: ad quod debent regentes aduertere poſt factam examinationem, ne examinatam cancellario præſentent ante iſtam pronunciationem: quæ interdum ſit ſicut iudicis ſententia, quę de non ente facit ens. vt dicit gl. in l. ſi non ſortem. §. hæredi. ff. de cond. indeb.

Docto. Caturcen. excellentes.

Pronunciari idoneum ad licentiam præſentand. debet.

23 Poſtremò, facta relatione per expertos iudici: de damno & intereſſe iudex declarationem faciet, ſecundum illorum æſtimationem: vt not. in dicta l. ſecunda, de reſcinden. venditio. & Bart. in d. l. creditores, in fi. C. de pigno.

24 Nota tamen quòd hæc ſententia, per iudicem poſtea lata, non tranſibit in rem iudicatam. Ioannes Andreas in additio. ad Specula. in titulo de homici. §. penultimo, verſiculo ſed pone. & in titu. de confeſ. & in l. ſi ab hoſtibus. §. fina. ſoluto matrimo. & l. ſi quis teſtibus. C. de teſtibus. Iaſon & alij in l. admonendi. ff. de iureiurand. dixi in repet. l. quod iuſsit. no. 2. ff. de re iudi. hodie in hoc regno hæc ſententia non infirmaretur: nec eam vidi tolli in practica.

Iudex declarat intereſſe, ad relationem expertorum.

25 Probatur ergo hoc intereſſe per teſtes, de communi æſtimatione, & precio deponentes. d. l. ſecunda, & l. ſi ſeruum. ff. ad leg. Aquil. Angel. in §. non ſolum. Inſtitu. de verb. oblig.

Per teſtes, iuramentum, & expertos probatur.

26 Inſuper, & per iuramentum, in odium delinquentis, probata prius per teſtes violentia.

lentia.l.ſi quando. & ibi plenè Iaſ.C.vnde vi.l.ſemper.§.in hoc interdicto. ff.quod vi aut clam.c.ſuper eo.de hiſ quæ vi metúſve cauſſa fiunt.

27 Tertio probatur per æſtimatores electos, etiam poſt dicta teſtificata. Floria. in d.l.ſi ſeruum. ff.ad leg. Aquil. docto.in l.2.C.de reſcinden.vendit. vnde Cepol.cautel.165.regulariter.

Duo experti eligi debent. fallit, vt hoc.

28 Intellige, quòd ad minimum eligantur duo, ſi in loco reperiantur: alioquin ſufficiet vnus excellens. Angel.in dicto §.quòd autem.per illum textum loquentem in plurali.& d.§.hiſ illud.l.hac edictali. & l.2.§.fina. ff. quiſ ord. in bono.poſſeſ.ſerue. l.ſi a nſa.C.de inge.& manu. Bartolus in l.continuus.§.item qui inſulam.in fin. ff.de ver. obliga.Baldus in l.iuriſ ignorantia. C.qui admitti. vbi Riminal.facit quatuor caſus. vide eum, ſi libet. Areti.&alios, in c.propoſuiſti.col.3.de prob.

Electi debent eſſe experti in re, quam æſtimare debent.

29 Item intellige, vt electi debeant eſſe experti in illa arte, ad quam electi ſunt: alioqui cæcus iudicare non poſſet de coloribus: & ita iura ſuprà allegata loquuntur de expertiſ. Ideo non poſſet ruſtico committi, vt æſtimaret damnum datum in libro. not.in d.l.precia. & gloſſa in l. mortiſ cauſſa capimur. ff.de dona.cauſſa mor.tex. in l.2.& fina.C.de præd. & aliiſ reb. nauicula.libro 11.

In relatione expertorum, an pars ſit citāda.

30 Tertio, declara parteſ eſſe citandas in relatione facienda per æſtimatores: & hoc quando ſunt electi à iudice: ſecus ſi à partibus.l.ſecunda, C.de vſur.& fruct.lega.& ibi Bald. & Bartolus in l.Theopompus. ff. de dote prælega. & in d.l.creditores. Bald. in dicto §.hiſ illud. & Pantha. Calderi.in d.l. ſecunda. columna 72. de reſcindenda venditione.

Aeſtimatio præſentis temporis an conſideretur.

31 Quarto requiritur, quòd æſtimationem temporiſ præſentis conſiderent, non præteriti: nam & tempore valor rei mutatur.d. l.precia rerum. §. fina. & l. ſecunda, & l.ſi voluntate.C.de reſcinden. vend.& ibi plenè moder.diſtinguunt.vide eos.

Quando plures æſtimationes factæ ſunt tam in prima, quā in ſecunda inſtantia: cui ſtari debeat.

32 Præterea, ſi diuerſæ ſint æſtimationes factæ: puta vna in prima inſtantia, altera in ſecunda: tunc eſſet eligenda media via, text. in l.ita vt omnes. ff.manda.& ibi hoc no. Salic.& Baldus in l.vna, columna pen. verſiculo, ſextò quæro.C.ſi ſer.exter.Imol. in l.inter pares.ff.de re iudic.Feli.in capitulo cùm cauſſam. in ſecunda, columna penult.de teſtib.

33 Si verò deponerent rem valere viginti, alij duo triginta: ſtari debebit (ſecundum aliquos) deponentibus valere triginta: quia alij videntur dicere quòd valeat viginti, & non vltrà: ergo deponunt de negatiua: & ſic aliis affirmatiuam probantibus plus crederetur.l.diem.§.ſi plures.ff. de recep.arbit.& ibi Bartolus & Salice.in d.l.2. colū. octaua, Corſet.ſingul.incipien.teſtis, &c.& Felinus in capitulo in noſtra. colum. 2.de teſti.Moder.in cap. cùm eccleſia.de cauſſa poſſeſſio. Soci.in tracta.fallentia.reg.436. teſtis.quod reprobat Imol.in capitulo pen. colum. penul. de emptio. & vendi. dicens deberi ſtari deponentibus de minori ſumma.d.l. diem proferre. §.ſi pluret. vide ibi latius & per alios.

Tota res debet æſtimari.

34 Item quando eſt præſtanda æſtimatio partis à debitore, qui alteram partem conſumpſit: debet æſtimari quantum valet tota reſ: quia precium dimidiæ rei minus æſtimaretur: ſecundum text.in l.Mæuius.§.fina.ff.famil.ereiſcun.gloſſ.no.& ibi doct. in l.prima, C.communi diuidun. Salic.in l.fina.C.de iure doti. facit quod not.Barto. in l.vxorem.§.agri plagam.ff.de legatiſ 3. Feli.in d.c.cùm cauſſam.col.vlt.

35 Intellige hoc intereſſe probari ſic poſſe, vt dixi, ſiue debeatur ex contractu, ſiue ex delicto, per gloſſ. hic: licet delicta teſtibus probari debeant, non inſtrumentis. capitulo tua. de cohabi. cleric. & ſuprà proximè dixi: tamē intereſſe ex delicto proueniens, poterit inſtrumentiſ probari: vt ſi promiſi tibi dare ſeruum, ſub pœna centum, & illum Titius interficiat: quamobrem non poſſum dare, ſed me oportet ſoluere intereſſe, ſeu pœnam: potero eam petere ab eo qui interfecit: & probabo intereſſe per inſtrumentum promiſſioniſ. l.inficiando. §.primo, ff. de fur. quod eſt notandum. Idem in alio intereſſe, ſi æſtimatio fuiſſet de recenti facta per æſtimatores publicos, & in inſtrumentum redacta: nam non præſumeretur mutata: & ſic inſtrumento probaretur.ſecundum Sali.in dict.l. ſecunda, col. 7.C.de reſcin.vend. Alexand.in l.in lege Falcidia.§.corpora.ff.ad l.Falcid.

Super intereſſe quō teſtes debeant deponere.

36 Secundò quæro, quomodo debeant deponere ſuper hoc intereſſe teſtes? & Barto. hic, col.vlti.reſpondet, quòd deponent res tantùm valere communiter: & quod communiter tantùm cuiuſlibet intereſſet dictam rem habere.l.2.C.de reſcind.vend.& ibi not.docto. Alexand.conſ.64.viſa conſultatione.col.2.in 2.lib.& conſilio 118.viſo proceſſu. columna 1.in 4.vol.Bal.conſi. 103.quæritur.in 1.vol.

Item quòd tanti fuiſſet vendita, & empta communiter. Floria.in l.ſi ſeruum.ff.ad legem Aquil.vel quòd res tali loco & tempore ſolet tanti communiter vendi: & communiter reputatur quòd valeat tantum: & quòd tanti vendita fuiſſet tali loco & tempore. Anto.de Burgos, in capitulo primo, columna tertia, numero ſeptimo, de empt. & vend. Anton.de Butrio, conſilio 52.nota ergo. Hodie per ordina.reg.ex publica.anno 1539.articulo 94. fit æſtimatio communis regulariter, vt patet ibi, *Selon tonteſfoys l'eſtimation commune, qui ſe prendra ſur l'extraict des regiſtres des greffes, des iuriſdictions ordinaires.* Et iudicem qui condemnauerat

Aeſtimatio quādo pluris non ſit ſolita.

uerat quanti plurimi perperam iudicaſſe cenſuit ſenatus, anno 1540. die 4. Decemb. in magna camera, pro Iacobo Tremblay appellante à bailliuo Melden. contra magiſtrum Ioannem Payen: & idem iudicauit anno 1534. die 19. Februarij.

Articulus ſuper valore rei, an ſufficiat ad probandū intereſſe.

37 Aduertendum eſt, ſecundum Bartolum, quòd ſi quis faciat articulum ſuper valore rei, ſufficit ad probandum indirectè intereſſe commune: quia ſi res debita communiter tantùm valet: ergo tanti communiter intererit, non tamen directè: quia precium rei, & intereſſe propriè ſunt diuerſa: ſed largè idem: vt ſuprà dixi in prima gloſſa, & Angel. idem tenet in § non ſolùm Inſtit. de verborum oblig. Intellige quando actor non peteret aliquid vltra valorē rei: alioqui contrà: vt not. Moder. hic: vt ſi vinum debeas tradere: non tradidiſti: aliud longè cariori precio emi: poſſum petere vinum; & à tempore moræ quanti plurimi valuit. l. vinum. ff. ſi certum petatur: quia debebas tradere, & tempore præſtituto. l. cùm venditorem. C. de act. emp.

Intereſſe domus destructæ quō probetur.

38 Item ſi vis petere intereſſe domus deſtructæ, debes probare, quantum valebat domus tempore deſtructionis: & quantum valeat nunc area, & cæmenta quæ remanſerunt: & tunc apparebit quanti intereſt. ſecundum Barto. in l. cùm emptor. §. fina. ff. de damno infect. dicens ſe vidiſſe errare magnum aduocatum, qui ſolùm probauit valorem domus, & deſtructionem factam: tamen non debet probari ſecundum eum quantum conſtitit: ſed quantum valet. l. ex damni. in princip. ff. illo titulo, l. ſecunda, §. ſi nauis. verſicu. Sed in his rebus. ff. ad l. Rhod. de iact. Angelus in §. ſi quis agens. Inſtit. de actionibus. & in hoc eſt frequentius itum.

Quæ ratio ſit per teſtes reddenda.

39 Quam rationem teneatur teſtis aſsignare? Bartolus hic, columna vltima, dicit teſtem debere dicere, quòd communiter tanti æſtimantur, & venduntur res in foro publico: & in hac ciuitate: & tali tēpore, &c.

40 Nec valeret ſi diceret, quia ego tantùm darem: etiam ſi diceret pro communi æſtimatione. Imola & alij in dicta l. precia rerum. ff. ad legem Falcidiam. Nam dictum teſtis debet concludere neceſſariò. l. ad probationem. & l. neque natales. C. de probat. capitulo in præſentia. illo titu. ſed hic non concludit, cùm hæc depoſitio, & ad ſingulare, & ad commune poſſet referri: ergo non valebit per ſupradicta: & per textum in capitulo cùm Ioānes, verſiculo cùm igitur. in fine de fide inſtrumen. vbi etiam Felinus ponderat. Poſſet tamen quandoque dictum teſtis præſumptiuè concludere, Bartolus; & alij in l. prima, ff. ſi certum petatur.

41 In duobus tamen caſibus poſſet dictum teſtis deponentis, ego tantùm darem, ſuſtineri. Primus eſt, quando certum eſt, quòd teſtis hoc non dicit ex particulari affectione, quam habet ad rem: ratione propinquitatis, vel alterius commoditatis ſingularis: iuxta text. in l. prima, § ſed ſi rem ff. ſi quid in fraudem patron. l. ſi cui fundus. de legatis 2.

42 Secundus caſus eſt, quādo non cōſtaret quòd hoc diceret ex affectu: nec ex aliquo intereſſe particulari: quia in dubio videtur ſe referre ad intereſſe commune. l. ſi pactum in fine, ff. de probationib. l. fina. cum ibi not. C. de fideiuſſor. & ſic præſumptiuè deponeret de communi precio. Aretinus & Felinus in capitulo cùm cauſſam, in ſecundo de teſtibus. Si verò conſtaret teſtem habere aliquam affectionē ex aliqua cauſſa: tunc non valeret, ſi diceret, ego tantùm darem. Docto. in l. 2. C. de reſcind. vend. & ibi Salicet. q. 20.

No. tu iudex.

43 Dicit eſſe bonum, iudicem interrogare teſtem, an aliquam affectionem ad rem habeat: & ſi negatiuè reſpondet, valebit: quia ratio eius debet intelligi, ego tantùm darem, cùm vnuſquiſque ſic faceret. Poteſt etiam pro ratione dicere, Scio quia quilibet ſciens conditionem illius rei, onera, & qualitates, emeret eam tanti. Doctores in dicta l. ſecunda. Vincent. in l. precia rerum. ff. ad legem Falcidiam. Tertiò ſi decem teſtes dicerent ſe tantùm dediſſe, probant commune precium, & rei valorem. Guido ſing. 684. teſtis qui deponit.

Cōis æſtimatio quō debeat probari.

44 Vel melius eſſet pro cauſſa dicere: Ita vidi practicari, & aliàs audiui per eos qui ſimilia tractant emi, & vendi: quia teſtes qui habent communem probare opinionem: ſic habent (vt ſuprà dictum eſt) aſsignare rationem. Bartolus in l. Labeo. ff. de ſupel. lega. ſed æſtimatio communis nil aliud eſt, quàm communis opinio de precio, vel valore rei: ergo ſic erit probanda. Aretinus in capitulo cùm cauſſam, in ſecundo, columna quarta, de teſt. b. vide Alexand. conſilio centeſimoprimo, ſuper primum, in quarto dubio: in ſeptimo volumine, & Barbatias conſi. ſeptuageſimoſecundo ſapienter. in principio, in quarto volumine. Antonius de Burgos, in capitulo 1. columna quarta, de emp. & vend. & ſic deponet per ſenſum corporis, ſi. ut teſtis debet deponere. l. qui teſtamento. in fin. ff. de teſta. l. ſolam. & l. teſtium C de teſtib.

Quando teſtes ſunt periti, quomodo deponent. Teſtis, dicens, ego volo tantùm dare: an probet.

45 Item procedere poteſt communis opinio, quando teſtes eſſent periti: nam tunc ſufficeret ratio; quòd ita communiter venditur, & emitur ſecundum Aretinum, vbi ſuprà. Argu. l. ſi mater. C. ne de ſtat. defuncto. Antonius de Burgos in dicto capitulo primo, de probationib. Bar. in l. nemo. in fi. ff. de duobus reis.

46 Nec etiam ſufficeret dicere, quòd vnus tanti emere voluit. gloſſa in dicta l. ſecunda. Cornelius conſilio 347. viſa copia. columna tertia, in primo volumine, nec valet

ſi omnes dicerent . ego volui tantùm dare: vel tantùm dediſſem : niſi dicerent , pro communi æſtimatione. Vincen.in d.l.precia rerum columna 13. Socinus conſilio 8. verſis & diligenter.colum 2.in 1.volu:Intellige. vt ſuprà dixi.

47 Item eſt aduertendum , quòd ſi quis velit probare intereſſe rei mobilis, non debet ſe referre ad vnam diem , vel duos: ſed ad quamplures, ſecundū Bartolum hic,quem alij ſequuntur. Ideo ſi faceres articulum, quòd frumentum valuit hoc anno,die prima Ianuarij tātùm: puta decem: licet probares, non eſſet tua intentio probata : quia precia rerum non cōſtituuntur ex momento temporis.in dicta l.precia rerum.§.fina. igitur debet poni in articulis, quòd res tali anno,& tempore,& antè & pòſt,per plures dies valuit decem.

Probatur valor rei mobilis.

No.in practica

48 Nec erit neceſſe apponere, tali anno, & pluribus: quia licet anno præterito res tāti eſſet, non tamē concludit,quòd hoc anno tantùm valeat. Bartolus in l.ſi ſeruus.2. ff.de condī.furti.& d.l.2.

49 Falleret ſi eſſet talis res mobilis,cuius precium ſingulis non variatur annis:vt Codex,aut digeſtum: nam plus hoc anno non venduntur vel parum, quàm præterito:vt oculata fide patet.§.fi.Inſti.de gradib.

50 Præterea locus publicus ciuitatis, videlicet mercatum, eſt apponendum in articulis:vt,hoc anno,tali die, & antè,& pòſt, & in ciuitate Pariſien.quia ſcimus quàm varia ſint rerum precia, per ſingulas ciuitates,regionéſque.l.ideo.ff de eo quod certo loco:ac in foro publico frumentum valuit communi æſtimatione decem : & ita vidi emi & vendi à pluribus , & diuerſis perſonis.Nec ſufficeret locum apponere priuatum: vt domi tanti fuit vēditum.l.ſeptem. C.de eroga.miſita. anno libro duodecimo, & ibi Bartolus, & patruus meus Iacobus Rebuf.l.ſpeciebus, C.de cohorta.eodem libro,ſequitur Corſe.in ſingul.incipien. venditio. in ſecundo , & eſt textus formalis in capitulo primo,de empt.& vend.& Cepol. in tractatu de ſimulatio. contra. in 2.præſumptin. vbi dicit, quòd aliàs poſſet fieri fraus: quia poſſet ſupponi vnus emptor, qui lōgè pluris emeret, quàm valeret. Imò ſi res debeat certis loco , & die ſolui, non cenſetur in mora reus, niſi actor probet ſe paratum fuiſſe recipere ſolutionem eo loci & temporis. Bartolus in l. item illa. ff. de conſtitu.pecu.deciſi. Neapoli.316. Galiotus.

Locus publicus an ſit exprimendus, & probandus.

51 Item debet inſeri qualitas rei, ac conditio. gloſſa in l.mortis cauſſa capimus.ff.de dona.cauſſa mor. Aretinus & alij,in dicto capitulo cùm cauſſam : nam licet precium harum rerum mobilium certum ſit : per gl. in dicta l.ſecunda,cùm quotidie talia vendantur,& emantur : tamen non eſt certum apud iudicem: ergo debet probari,ſicut dicitur de notorio, in capitulo ad noſtram. in 3.de iureiuran.in c.veſtra. de cohabi.cleric.& mulier.

Qualitas rei ac conditio inſeratur.

52 Poterit ergo ſic deponere: Vidi hoc anno,tali die , prima Iulij , & antè & pòſt per plures dies,in ciuitate Pariſien. & in publico foro ipſius,quòd frumentum valuit decem libris: & ita per communiter volentes emere & vendere, fuit emptum , & venditum. Vel poſſunt dicere,eſſe certum & notorium in ciuitate Pariſien.& apud homines ipſius,quòd tali die, & c. tanti fuit venditum , & emptum , per omnes volentes emere & vendere : capitulo penultimo, de purga.cano.doct.in d.l.precia rerum. Angel.in §.non ſolùm,columna 2.de verb.oblig.Inſt.& ſic tanti mea intereſt: hodie verò per ordinatio. regias probatur æſtimatio per librum in quo per ſingulas hebdomadas deſcribitur æſtimatio omnium fructuum , & quanti fuerunt venditi in illa hebdomada communiter, & hoc referre debent mercatores , quilibet in ſua negociatione,vt eſt in nouiſſimis ordina. reg. arti. 94. & 102. ideo illa communis æſtimatio attendetur , & ad hanc fiet condemnatio, quantacunque illo tempore fuerit, quod eſt bene notandum.

Depoſitio teſtis ſuper intereſſe plena.

Praxis probandi cōmunē æſtimationem.

53 Item ſi eſt res immobilis, afferēs reditus, teſtis ſic debet deponere : quòd vinea , de qua agitur,eſt tanti reditus : & res tanti reditus in ciuitate Pariſienſi : conſueuerunt vendi communiter , & emi tali precio, videlicet decem : vel alio : à volentibus vendere & emere, tali tempore , & antè,& pòſt. Ideo partis tanti intereſt: vt concludit Bartolus & docto.in dicta l.precia rerum. Poterunt aſſignare rationem : quia viderunt fructus. Item viderunt volentes vendere, & emere pro tali precio. Item ſi non viderunt, pro cauſſa poſſunt dicere , quòd audiuerunt à communiter volentibus emere & vēdere in tali loco,quod tali precio vendebatur communiter res tāti reditus. Reddet inſuper rationem quare ſcit : quia vicinus : quia facilius ſcit facta vicinorum, quàm exterus, capitulo quoſdam de præſumptio.l. prima , § 1. ibi, aut æſtimationem circumcolentium. ff.de flumini.l.3. §. diui.ff. de iure fiſci. Bartolus & alij, in l.1. de reb.cred.

Depoſitio teſtis ſuper re immobili, afferens reditus.

54 Vidi etiam in articulis apponi , quod in ciuitate Pariſienſi,& in aliis locis circumuicinis, licet non ſit neceſſarium , imo nocet quo ad probationem : niſi in libello ſit adiecta clauſula,non aſtringens ſe ad probandum non neceſſaria. Baldus in marga. in verbo libellus. Felinus in capitulo licet, columna penultima, de probatio, Iaſon in l.fin §.in eum.columna ſecunda,ff.ne quis eum qui in ius voca.eſt, vel citra onus ſuperfluæ probationis. Guido Papa in ſuis deciſ.q.365.Feli.in c.2.nu.41.de reſcri.Conſulo quod nō apponas, & in locis circumuicinis,

Loci circumuicini non debēt apponi.

uicinis,ne tibi ſit nocumento, quoad probationem.

Iuſtū précium rei immobilis.

55 Nota perpetuo, quod iuſtum precium rei eſt illud, quod per viginti annos potuit haberi,ex reditibus rei. textus in authen.de non alie.§. ſi vero alieuius. colla.2.not. Iaſon in l. ſi fundum per fideicom. columna ſecunda,ff.de legatis 1.gloſſ.in authen.perpetua.in fin.C.de ſacr. ſanct.eccleſ.gloſſ.in verb. diſtrictè. in capitulo ea enim. §. hoc ius.10.q.2.quod non ſeruatur.

Aeſtimatio determinati tēporis, debet probari.

56 Item aduertendum eſt: quod ſi non poteſt probari æſtimatio determinati temporis, ſufficeret probare æſtimationem factam antè per annum in rebus immobilibus:quia in eis præſumitur æſtimatio durare: & ſic eſſet præſumptiua probatio. Relinquendum eſt tamen arbitrio iudicis, an durauerit necne, niſi pars mutationem precij vellet probare, ob bellum,ſterilitatem, vel aliam cauſſam. Cinus in authentic.ſed quamuis.C.de rei vxo.actio.Alexand.in l. in lege Falcidia hoc ſeruandum. §. fina.ff. ad legem Falcid.Doctores in cap.1.de emp. & venditio.

Teſtis non interrogatus, an rationem reddere teneatur.

57 Notandum eſt etiam: quòd licet teſtis non interrogatus non teneatur rationem ſui dicti dicere.gloſſ.& ibi doct.in l.ſolam. C de teſtib. tamē quando deponit de valore rei, vel de intereſſe: tenetur.gl.& doct.in §.& licet.in authen.de teſtib. colla.7.gloſſ. in l.teſtium.in verbo præſto. C.illo titulo, & ibi Bald.& hic, & in l.fina.de iure domi. impetr. Panor.& alij, in dict.capitulo cum cauſam.de teſtib.Alexander in l. precia rerum.in fine,ff.ad legem Falcid.& l.1.In fine princi.de noui oper. nuncia. Dec. & Pirrus in d.l.quatenus. Corne.conſil.347.viſa copia.colum.3.in 1.vol.& Dec.conſi.322.viſis conſiliis.col.vlt.

58 Intellige, ſi requiratur diligens inquiſitio:vt in æſtimatione rei immobilis: ſecus rei mobilis. Baldus in d.l.ſolam.colum.2. & idem tenet Anto.de Burgos,in cap.1.col. 3.verſic.ſtat modo pulchra. de emptio. Areti.in d.c.cum cauſſam.columna quarta, ſcripſi in tract.de reproba.teſtium. in verb. rationem dicti ſui.

Iuramentū, an deferatur ſi ſemiplenè probatū ſit intereſſe.

59 Item licet in pœnis iuramentum deferatur, in ſupplementum probationis minimè.gloſſa in cap. tam literis. ver. probata. de teſtib.Baldus in l.prima, in 3.oppo.C.de his quæ pœnæ not. Iaſon & alij in repeti. l.admonendi.colum.90.cum ſeq. de iureiuran.Cattellia. Cotra.in 2.parte memo.in verb.pœnam petens. Hippolit.in pract.in verb.poſtquam. in princ. tamen probanti ſemiplenè intereſſe, defertur iuramentum per iudicem: cùm poſsit imperfectam probationem ſupplere. Bartolus & alij hic:licet Salice.dubitet.Bald.conſ.345.proponitur.in 2.volu.Iaſ.& Moder.in l.admonendi.ff.de iureiuran.per text.in l.ſemper.§.in interdicto.& ibi gloſſ.ff.quod vi aut clam. Pirrus in l.quatenus,in 5.regu.ff de regulis iur. Nam poſtquam poteſt intereſſe iuramento probari, quando nil probatum eſt: vt infrà dicam, per l.in actionibus. ff.de in lit.iuran. ergo & quando ſemiplenè. Item per coniecturas poteſt probari: vt ſuprà dixi. Ergo & per iuramentum, in ſupplementum probationum, licet contrarium teneant Dec.in d.l.quatenus,& Aret.in d. ca.cum cauſam.& in l.nemo.ff.de duobus reis. Dec.in conſilio 322. viſis conſiliis. columna ſecunda, & Iaſ.in §. curare.col.vlti. Inſtit.de actio.

Nec obſtat (ſecundum eos) quòd vnus teſtis cùm deponat de peritia artis,non ſemiplenè probat: quia fac eſſe, tamen eſt in arbitrio iudicis ei credere, necne. Præterea ſi aſsignaret rationem decentem, non video cur non probet ſemiplenè: ad hoc vt poſsit iuramentum deferri:quod paſsim defertur,quando non eſt prohibitum.l.in bonæ fidei. C.de reb. credi. quod hoc in caſu non inuenitur prohibitum: ergo permiſſum.

De ſingulari intereſſe probando.
Nota quando probetur per iuramentum.

60 Reſtat nunc videre de ſingulari intereſſe,quomodo probetur: & facio concluſiones ſequentes;quarum prima eſt: In actionibus bonæ fidei, in quibus iuratur in litem:& in ſtricti iuris arbitrariis,contra doloſum intereſſe iuramento probatur. l. in actionibus.ff.de in lit.iurand.Bart.& communiter doct.hic, & Bartolus in l.1.§. condemnatio.ff.de tabu.exhibend. & Rofred. in illo titulo, verſicu.penult.2.partis.& in 4.parte rub.de actio.ex emp. in fine. Cornelius conſilio 256.primus conſultationis. in fine,in quarto volu.Petr.de Ferra.in ſua pract.in forma libel. in actio. reali.in verb. & in florenis.verſic.dixi vlterius. Angelus conſ.308.portio in fine.

61 Secunda concluſio: Si contempta fuerit maieſtas prætoris (de qua in l. penultima. ff de in litem iurā.& l.ſi familia.ff.de iuriſd. omni.iud.)etiam in aliis actionibus quàm bonæ fidei,iuratur in litem:et ſi non ſint arbitrariæ:& tunc intereſſe iuramento probatur.l. qui reſtituere. ff.de rei vendic.l. pen. §.in eum. ff.ne quis eum qui in ius voca. eſt,vi exi.& ibi Iaſ.not.

62 Tertia concluſio: Obligatus ad factum: ſi dolo ceſſet facere, aut faciat quod non debet,ad id quod intereſt tenetur:quod iuramento probatur. l. ſemper. §.officio. & ibi gloſſa,ff.quod vi aut clam.l.ſi quando. C.vnde vi.l.non à iudice.ff.de iudic.Barto. in d.l.in actionibus.gl.& doct.in c.dilecti. de foro comp.

Quod intellige, ſi faciendo, vel non, intereſſe contingat: ſecus ſi in omittendo, ſeu negligendo. l. argentarius. §. cum autem.ff.de edendo. & ibi communiter Doctores. Roma. ſingulari 401. intereſſe. Alexander in l.qui accuſare.in fi.C. de eden. licet Iaſon in l. vbi.& dicto §. cum autem.

teneat contrar.

Per iuramentum contra delinquentem probatur intereſſe ſingulare.

63 Quarta conclusio: Contra delinquentem, intereſſe iuramento probatur, dicta l. ſi quando.& dicto §. in hoc interdicto. gl. in capitulo in primis. in verbo expendiſſe. 2.quæſtione 1.& in capitulo fina.3. quæſt. 3. in vlti. gloſſ. Bartolus in l. quidam. ff. de furt. Baldus conſilio 80. principis. in 3. volumine. Iacobi. in dicta l. non à iudice.

64 Intellige (ſecundum eos) quando plenè probatum fuiſſet delictum: alioquin contra gloſ. & doctores in capitulo finali, de his quæ vi met. ve cau fiunt Ioannes Faber hic, columna penultima. Siue procedatur contra violentum, ſiue contra furem. Alexander in l. ſecunda, ff. de damno infec. & contra omnem delinquentem. Alexan. conſilio 103. videtur. columna 3. in 1. volu. per gloſſ. in d. ca. finali, & ibi plenè Imol. & iſtud iuramentum tendit ad veram damni æſtimationem, non ad affectionem. l. cùm furti. ff de in l. t. iuran. Ioann. Fab. hic, col. pen. & ſuprà dixi.

65 Quinta conclusio: Quando agitur contra non delinquentem, ſed contra contumacem & moroſum, per teſtes probari debet hoc intereſſe. Bartolus & alij hic, columna vltima, & doctores in capitulo fina. quod met. cauſſa. & in capitulo dilecti. de foro competen. gloſſ & Bartolus in l. qui concubinam. §. fina. ff. de legatis tertio: Ambroſ. de Vignate, in repe. capituli ſalubriter. nu. 258. cum ſeq de vſuris. Felinus in capitulo ſacro. col. vlti. de ſenten. exc. vide longuam diſtinctionem Henr. Boic. in capitulo fina, quod met. cauſſa. Petr. de Ferra. in ſua practic. in for. libel. in actione real. verb. & in florenis. col. penul. Iaſ. in additio. ad Porcum, in §. fi. Inſt. de ver. oblig.

Quando pars vult ſtare ſacramento partis, ſuper eo quod intereſt,

66 Vltima conclusio: Etiam ſi non agatur de delicto, tamẽ ſi pars velit ſtare iuramento aduerſarij, intereſſe iuramento probatur. Bartol. in l. finali. columna ſecunda, ff. de preto. ſtipula. Angel. in l. vacantia. C. de bo. vacanti. Poterit tamen pars, ſubſiſtente cauſſa, vt quia ille cui delatum eſt ſacramentum, effectus eſt periurus, id iuramentum reuocare, antequam ſit iuratum: poſt minus Bartolus & Iaſ. in l. ſi ab arbitrio. col. 2. ff. qui ſatida. cogan. & Iaſ. in l. iuſiurandum quod ex conuentione. numero 6. ff. de iureiur. argu. l. ſi quis iuſiurandum. C. illo titu.

Teſtes quõ deponere debent ſuper ſingulari intereſſe.

67 Quomodo debeat teſtis in hoc intereſſe deponere? & gloſſ. hic reſpon. quòd debet dicere, Tantum actoris intereſt, puta centum habere dictum librum: quia tanti cuiuſlibet habentis rem notam ſingulariter intereſſet Non autem valeret, ſi diceret, tanti mea intereſſet: quia deponeret de ſuo ſingulari & proprio intereſſe: & ideo ſic deponentes eſſent teſtes ſingulares; ob id non probarent. cap. in præſentia. de probatio. l. teſtium. C. de teſtib. Antonius de Burgos, in d. capitulo primo, col. 3. de empt. & ven. licet & Rofred. teneat contra. in tracta. libello. in quarta parte, rub. de actio. ex emp. in fine.

68 Item poteſt deponere, quòd tanti cuiuſlibet intereſſet, qui eſſet eiuſdem conditionis, qualitatis, vel peritiæ, qualis eſt actor. argu. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb obliga. l. nemo. de duob. reis. & ibi Bart.

69 Nec ſufficeret, ſi dicerent tanti cuiuſlibet intereſſet: quia de communi tales deponerent: & hanc gloſ. ſequitur Bartolus hic, columna vltima, & communiter doctores poſt eum, & Bartolus in d. l. nemo. Specul. in eo. titu. §. fina. verſiculo ſed qualiter. Felinus in cap. ſacro. & ibi Cardina. de ſententia excom.

Teſtis qualitatem rei ignorans non deponit ſuper ea.

70 Poſſet etiam dicere, quod homines eiuſdem conditionis, & qualitatis habebãt ſic rem charam in decem: & quòd ipſi viderunt eos. Bartolus in dicta l. nemo. in fine. nam teſtis qui recognitionem non habet, non poteſt de ea deponere: quomodo faber lignarius de libro deponet? argu. l. mortis cauſſa capimus ff de donatio. cauſſa mor. Sali. in d. l. 2. col. vlt.

Ratio aſsignanda per teſtem ſingularis intereſſe.

71 Quæro, quam rationem aſsignabunt? Reſpon ſi iudex eos interroget. quomodo ſciunt? reſpondere debent: quia nos ſumus eiuſdem profeſsionis & peritiæ, cuius eſt actor: & noſtra tanti intereſſet, ſi dictam rem haberemus: vt not. hic, & in dicta l. precia rerum. ſufficeret etiam (ſecundum Iacob. de Aret.) ſi teſtes dicerent: Ego tantùm darem: quia propter identitatem peritiæ, dicitur deponere de eodem: & ſic non ſunt ſingulares: ſed conteſtes. argu l. dict. l. nemo.

72 Quod ego intelligerem, quando ſe referrent ad peritiam artis: ſic, & ego talis peritiæ ſic æſtimarem: nam tũc non eſſent ſingulares: quia conclusio vnius dicit idem quod alius, licet per alia verba: quod ſufficit ſecundum Sali. & Moder. hic. Iſtud reprobat Bar. quia identitas peritiæ facit videri idem factum, quando ſic eſt actum inter contrahentes: alioqui factum vnius non poteſt eſſe alterius. l. ſi non ſortem. §. libertus. ff de condic. indebi. ſed intellige, vt dixi ſuprà, in intereſſe communi. Poſtea Bart. dicit aduertendum ad duo.

73 Primò, quòd ponamus in libello: Vtile eſt plus mihi habere librum, quàm centum: nõ verò dicet, ſe nolle carere libro pro centum: quia tunc concluderet ad affectionem: quæ non auget condemnationem, quando eſt ſine vtilitate. l. videamus. § 1. ff. de in lit. iuran. dixi in gloſſ. 1. refellendo opinio. collegæ contrarium tenentis. Contrarium tenuit Iacobi. in l. non à iudice. in princip. ff. de iudic. Item debet apponi precium commune, ad hoc vt ſingulare non excedat duplum communis: & iudex hoc ſciat.

Vt pra

Practica ſolen. me.ſuper proba tione intereſſe ſingularis.

74 Vt practicam habeas notam ſic ponas: Commodaui tibi librum, Codicem nuncu patum, quem quinqnaginta emeram ſolidi.: verùm quia ibi ſcripſeram, ſtudueſam longo tempore, aliáque multa vtilia ibidem appoſueram:& ſic vtilis eſt mihi in quinquaginta vltra commune precium, ob reſtitutionem mihi non factam: & tantum deberet vnuſquiſque æſtimare mea intereſſe: & cuiuſlibet alterius, qui prædictorum cognitionem baberet: Ideò peto illum in eiſdem quinquaginta mihi condemnari, vltra dictum commune precium.

Contra practicantes.

75 Alia multa vidi appoſita, quę ſerò omitto: quia plerunque practicantes verbis vtuntur ſuperfluis: vt longæ ſcripturæ plus æſtimentur: vt dicam in ordinat.reg. Item bonum eſſet inſerere in articulis qualitatem, & conditionem actoris ſingularem: videlicet, quòd ille qui petit librum, eſt ſtudio intentus, & ſic melius vtetur libro, quàm alius.

Contra diſcolos ſcholares.

76 Et ideò plus ſua intereſt, quàm diſcolorum, qui nūquam aut raro viſitant libros ſuos: ſed habent eos pro ethnicis & publicanis: vt in ſimili dicit text.in ca. nouit. de iudic. vide l. penultim.ff.ad exhiben. vbi dicit ſtudioſum alicuius doctrinæ, poſſe dicere ſua intereſſe illos libros ſibi exhiberi: quia ſi eſſent exhibiti, cum eos legiſſet doctior & melior futurus eſſet.

77 Alij apponunt, quòd mercator petens intereſſe, eſt diligens, induſtrius, & vltra alios communiter lucrans: ſed quia hoc eſt difficile probare, in articulis non infererem.

78 Poſtremo dicit Bartol.hic, quòd ſi directo probatum non eſſet, probari poteſt per coniecturas, & præſumptiones:& iudex ex officio ſuo poteſt æſtimare. Angel. in §. non ſolum. columna ſecunda. Inſtitut. de verborum obligat. l.ſi quod ex Pamphila. & ibi docto.ff.de legat. ſecundo. Ambroſ. de Vignate, in repet. capit. ſalubriter. numer. 260. de vſur. Corne. conſil.26.in hac conſultatione, in fine, in primo volumine. Hippol. conſilio quinto, in cauſſa numer. 23. & Salicet.in l. 2.quæſt.20.C. de reſcinden.venditio.

Per coniecturas & familiares quando poſſit probari.

79 Et ſic fortè poſſet teneri: quòd deficientibus probationibus per familiares & domeſticos poſſet intereſſe probari. argum. l.conſenſu §.ſuper.C. de repud.c.tertio, de teſtib. Et ideo conſuluit Bald.conſil. 270. ad euidentiam.in 1.volumi.

80 Quòd ſi probaui te legiſſe negocia mea ſuper oleo, & quòd ad manus tuas peruenerunt centum cadi olei mei: licet non probem quod tu vendidiſti eos mille, & in articulis poſuerim: tamen iudex debet conſiderare quantum valuit, & potuiſſet vendi: & ad id te condemnare, quamuis alio non probetur modo: quia cum res mea ad te peruenit, æquum & bonum eſt te eam reddere. l. ſi me & Titium. ff. ſi certum petat. Ideò tutores ſolent & alij bonorum adminiſtratores ſingulis annis æſtimationem frumenti, vini & aliorum fructuum per æſtimationes facere, & poſtea nō tenebuntur ad aliud, quàm ad illam æſtimationem factam. Quod eſt bene notandum.

Cautela pro tutoribus, & aliis adminiſtratoribus.

81 Intelligendum eſt, quando ſufficienter eſſent probatæ coniecturæ: ſecus ſi ex leuibus coniecturis, & quibuſdam appareat: nam tunc iudex poſſet denegare condemnationem. Corne. conſil. 261. viſo. columna ſecunda, libro tertio. & conſilio 256. primus, columna vltima. & conſilio 318. pro vectuali. colum.3.in 4.volu.

82 Nota tamen, quòd intereſſe lucri ceſſantis (cum ſit non ens, & non entium propriç non ſunt cauſſæ) probatur per coniecturas. gloſſ.no. & ibi docto. in l.tertia.§.fi. ff. de eo quod cer. loco.

83 Et hoc caſu poſſet iudex deferre iuramentum in ſupplementum ſicut in vſurario. Corne. conſilio 23. viſis, columna tertia, in tertio volumi. vt ſuprà dixi: imò tenetur iudex, alioqui poſſet ab eo appellari, cùm ex cauſſa ſuo arbitrio relinquatur: videlicet probationibus deficientibus, non ſimpliciter. l. non quicquid. ff. de iudic. & per Felin. in ca. exceptionem. colum. ſecunda, & ſequen. de exceptio. & c. ſuper hir. colū. quinta, de accuſatio. Iaſ. in l. prima, in tertio nota. ff ſi quis ius dicen. non obtemper. licet contrarium teneat Corne. conſil. 261. colum.2. in tertio volum. per d. l. non quicquid, quæ non obſtat, vt proximè dixi. Super hoc ſingulari intereſſe probādo finem dicendi facio, quia in Francia rarò petitur, & rarius petitum adiudicatur, ſed conuentum & commune in forenſis iudicij aulis reſident, ab illiſque non diſcedunt, ideò de illis ſuperius dixi quid obſeruetur in curiis & praxi.

84 Poſtremò notandum eſt, quòd iudex in materia intereſſe, debet æquitatem præ oculis habere: iuxta l. quòd ſi Epheſi. ff. de eo quod cert. loco. vt quandoque iudicet ex coniecturis, vt ſuprà dixi: & Bald. in d. conſi. 270. ad euidentiam. in 1. volu. & cū hic poterit quis probare intereſſe: & quotuſquiſque eſt, qui hactenus hunc tam frequentem articulum ita plenè tradiderit?

Gloſſ. in verb. damnum.

Epitome.

1 *Damnum an reſtituendum ſine diminutione.*
2 *Sapiens & melior quis per libros efficitur.*
3 *Docti alios regant.*
4 *Dare an facilius ſit quàm facere. nu.5.*
6 *Solutio eius quod debetur, non dicitur iactura.*

Gloſſa in verbo, dánum.

1 GLOSSA in verb. damnũ, bifariam partitur. Primò reſpon. contrario. Secundò quęrit. Secũda ibi, ſed quare in incertis oppo. contra text. qui in ver. in aliis, dicit damnum re vera datum, debere reddi: iu verſicu. & non negat. Eſt ergo Imperator ſibi contrarius. gloſſ. reſpond. quòd verſicu. in aliis. debet intelligi, quòd damnum debet reſtitui ſine diminutione, etiam vltrà duplum communis æſtimationis. Verſic. & non ex quibuſdam limitat, quando quis vana allegaret: vt ſi miles dicat, quòd viciſſet Hiſpanos, ſi habuiſſet equum: vel ſcholaris dicit, quòd ſi habuiſſet librum, ſapiens effectus fuiſſet & rexiſſet, ac fuiſſet multa lucratus. Iſta non ſunt attendenda. & cum hac prima parte tranſeunt communiter doct.

Moder. reprehendunt gloſſ. dicentes, exẽpla non conuenire textui: tum primò quia hic loquimur de incertis, & exempla ſunt in certis: tum etiã, quia iudex debet in incertis aliqualem rationem habere: vt dicit hic tex. per ſuam ſubtilitatem. Puto tamen glo. rectè procedere: quia in verſic. in aliis. totum damnum re vera datum petitur: & in verſic. ſequen. non poteſt peti vanum & friuolum intereſſe, nõ re vera datum. Ideò ſi quis allegaret quòd ſi habuiſſet domum, quam aliquis promiſerat ædificare, fuiſſet hoſpitatus regem, & rex feciſſet eum cancellarium ſuum, aut aliud officium habuiſſet: non habetur ratio huius vanæ allegationis.

Per libros quis ſapiens & non ſtultus efficitur, cõtra quoſdam.

2 Notandum eſt tamen ex gloſſ. quòd per libros quis efficitur ſapiens, melior, & doctior: & pro hoc eſt text. in l. penult. ff. ad exhibend. & facit contra fatuos, dicentes ſtudium generare fatuitatem: licet quandoq; ex nimio ſtudio ægritudines inſurgant: vt quandoque ſum expertus: & aliquando mentis alienationes. Cle. exiui de paradiſo. §. licet, de verbo. ſignific. Ideò temperatus ſcholaris debet ſe conformare temperato ſtomacho: qui ſicut non capit plus quàm requirat virtus digeſtiua, ita ſcholaſtic. nõ plus vno tempore ſtudeat, quàm patiãtur vires ingenij: alioqui ſequitur indigeſta cõfuſio: ſecundum Feli. in c. 1. col. 1. de magiſt. vt dico in ſcholaſt. priuileg. libro ſecundo, & in libro primo. centum octoginta ſcholaſticorum priuileg. quibus ſcholaſtici dotentur.

Docti alios regere debent.

3 Item ex gloſſ. habetur, quòd docti alios regere debent: tex. in proœ. ff. orum. §. final. melius in §. final. in proœ. inſtitut. & Philoſo. Homines ingenio pollentes, aliorum ſunt domini & rectores. & Dauid: Conſtitue domine legiſlatorem ſuper eos: ſciant gentes quoniam homines ſunt: & ſic ratione vtentes. in ca. ſi homo. & ibi gloſſ. 27. quæſt. prima. vide gloſſ. in anthent. de monach. in princi. in verb. dicentem. collatio. prima. alioqui pauci inuenirentur, qui operam literis nauare vellent.

Gloſſ. in ſecunda parte quærit, quare in certis duplum, in incertis damnum re vera datum petitur? & reſpon. quòd in certis facilius poteſt apparere commune intereſſe: & ſic duplum communis poterit dari: in incertis non ſic facilè. hanc rationem ſequitur Bar. columna ſecunda. & doctor. poſt eum. vide tamen quod dixi ſuprà, in 7. nota.

Facilius eſt dare quàm facere.

4 Secundam rationem reprehendunt doctor. cum non procedat niſi in auaris: & ſic non eſt generalis: cum per naturam ſit facilius dare, quàm facere: quia labor eſt maior datione. argumen. l. in ſeruorum. ff. de pœnis.

5 Puto etiam gloſſ. poſſe procedere in artificibus & laboratoribus: nam apud illos eſt facilius facere quàm dare: ſecus in aliis, qui nõ laborãt propriis manibus: ſed pro facto dãt pecunias: quia illis par eſt facere aut dare, cum pro facto etiam dent: ſed ſi cogerentur ſuis manibus facere, difficilius multum eſſet eis facere quàm dare: & ita qualitas perſonarum eſt inſpicienda: iuxta l. plenum. §. equitij. ff. de vſu & habita.

6 Non obſtat, quòd quis non facilè iactat ſuum. l. cum de indebito. ff. de prob. etiam prohibet Imperator ne quis iactet aut ſpargat pecunias: in rub. C. de conſulib. & non ſpargend. pecun. libro 12. reſpon. hic loquitur in ſolutione eius quod debetur, quæ non dicitur iactura: imò facilius ſit, quàm iactare ſuum, apud ſapientes. Salicet. in l. 1. C. de condictio. indebit.

Gloſſ. in verb. & non ex quibuſdam. Epitome.

1 *Clauſula in fine poſita, ad quæ debeat referri, vſque ad finem gloſſ.*
3 *Intellectus l. talis ſcriptura. ff. de leg. 1.*
6 *Diſpoſitio legis ſeruanda.*
Clauſula præcedens facilius determinat ſequentia, quàm contra.

Gloſſ. in verb. & non ex quibuſdam.

GLOSSA in verb. & non ex
2 quibuſdam, citat quoſdam referre hunc verſic. ad primũ caſum: ipſa verò ad ſecundum. Moder. referunt ad vtrunq;, per l. talis ſcriptura. ff. de lega. 1. l. 1. C. de libe. & poſthu. c. ſecundo.

ſecundò requiris.& c.inquiſitionis.de appel. Panormita.in ca.extirpandæ.in §. qui verò.in repeti.colum.6.verſicul.quoad primum de præbend. Item ſicut machinatio non debet allegari in ſecundo caſu:ita nec in primo.

2 Conuenientius tamen arbitror referri ad proximum:quia cum in primo caſu ſit de iure taxatum, non poteſt dici machinatio.argumen.l.Graccus.C.ad legem Iul.de adulter.Item hic limitatur intereſſe ex machinationibus allegatum,& reiicitur:at in certis eſt limitatum :ergo nō debet iterum limitari.arg.l.1.in fine. ff.de dot.prælega.

Præterea non dubitatur de intereſſe in caſibus certis,an redigatur ad extricabiles circuitus, cùm iam ad duplum ſit taxatum:ergo ad illum verſicu.non eſt referendum,ſed ad proximum: ſakē cōuenientius.

Hoc etiam vult dictio,& non,quæ coniungit proxima.gloſſ.in ca. 2.de reſcript.& ibi dixi.

Clauſula in fine poſita,an ad omnia referatur.

3 Et ſi velis hanc tenere opinionem, non obſtat l.talis ſcriptura.quia debet intelligi ad omnia referri, niſi eſſe dare vitium abſurdum,aut abſonus intellectus:quia tunc ad proxima fiet tantum relatio.text.ſingu. ſecundum Panormita.ibi, in ca.eccleſia.in 2.de electio. ca. cum dilecti.de donatio. & ibi nota Barba.conſi.15. clementiſſimi. colum.tertia, in primo volumi. & Alexand. conſilio 17. circunſpectis. colum.penulti. in ſeptimo volumine.Roma.conſil.112.viſa præmiſſa. in fine.vel quando diſpoſitio redderetur inutilis.Iaſ.conſil.84. columna vltim.in tertio volum.aut quando poneretur in beneficiis principum, tunc ſi hæc clauſula ad omnia referretur principis beneficium reſtringeretur, tunc non referretur, ne beneficium reſtringatur, quod eſt latiſsimè interpretandū.l. vltim.ff.de conſtitut. princip.vbi Iaſ. colum.6. nu.52.

4 Vel non refertur ad omnia, quando reſultaret contrarietas,ſeu correctio:per glo. in ca.cum ſingula.in verbo prioratibus.de præbend.libro ſexto. Corſet.in ſingu.incipient. clauſula, in fine.Alexand. conſil.95. repetitus.colum. ſecunda,in ſeptimo volumi. Bald.conſil.358.clauſula.in quarto volumi. Corne.conſil.76. licet in hac.colum. tertia,volumin.1.Iaſ.conſi. 143. Iſta quæſtio.in fine,volum.ſecundo.

5 Vel quando eſſet dare diuerſam rationē, non refertur ad omnia, ſed ad præcedentia tātū.l.1.§.deinde adiecit prætor.ff.de poſtulan.l.ſi idem.§.fina.de iuriſdict.omni. iud. l.prima.C.de liber.præter.& in c.ſtatutum. in princip.in verbo locis. de reſcript.libro ſexto. Barba.conſil.35.clementiſsimi.colū. prima.& conſi.57.præclarè. colum.ſecunda,in primo volum.& Alexand.conſil. 66. viſo. colū. 2.in ſecundo volu. & conſ.226. ponderatis,colū.ſecunda, in ſexto volumi. tex.ſingu.& alibi, in cēſura canonica non repertus, in ca. eccleſia.in 2.ibi, non debet ad contemptum . & alia quæ non ſunt de forma referri. de electio.ſecundum Abbat. ibi vide Corſet.in ſingu. incipiente,clauſula,in fine. dixi in quarto nota.in fine,ſuprà Boer.quæſt.147.nobilis, in deciſione Burdegalen.

6 Vel intellige in dubio: ſecus ſi ex diſpoſitione legis aliter apparet : nam illa erit ſeruanda.l.non aliter.ff.de lega.tertio. Corne. conſi 305.in hac.colū 2. volum. primo. vel non refertur ad omnia, quando eſſet diuiſio facta per paragraphos. gloſſ.in c. vno. de poſtula præla.in 6.& in Clemen.1.& ibi ſcripſi de ſepult.

7 Vel ad omnia refertur quando poteſt rectè & congruè ad omnia referri,aut ea determinare : alioquin non. Barbat. conſ.15. clemētiſsi.colum.tertia,in primo volumi. & conſ. 74.omnia. colum.nona,in tertio volumi.Soci.conſ.156.pro fundamento.columna quinta, verſiculo quibus tamen, in primo volumine.

8 Vtpote quando mens patitur,aliâs non. Barba.conſil. 34.clementiſsimi. colum.ſecunda in primo volum.Alber.in l.finali.C. de in ius vocand.

9 Aut intellige quando inter connexa ponitur : ſecus inter diuerſa. ca.inquiſitioni, de appella.Præpoſi.in ca.ſecundò requiris. colum.ſecunda,illo titu.Barba.conſ.54.angelus.& conſ.34.breuiter.colum. ſecunda. & conſ. ſequen.colum. prima. ac conſ. 57. colum.ſecunda,in primo volumine. Alex. conſil.95.diligenter.nume.quarto,in quinto volum.& eſt repetitum.conſ.63.diligenter.nume.octauo.& conſ.226. ponderatis. in ſexto volum

10 Vel quando clauſula eſt poſita ad qualificandum vnum capitulum, tunc non refertur niſi ad illud.l.filium.in prin.ff.quando dies lega.ce.Bar.in l.finali,de rebus dubiis.Alexand. conſil 48. viſis, & opportunè,colum.penult.in primo volum.& conſ. 158.abundè,columna ſecunda.& conſ.226. ponderatis,in ſexto volumi.Bologni.conſ. 26. Ludouicus, columna prima . & conſil. 69 Cornelius.in §. circa deciſion. Neapol. 248.fuit diu.in conſi.in fine. vide Soci.in l. plures.columna ſecunda.ff.de reb.dub.Iaſ. conſil.duodecimo, in capitulis, columna prima,in tertio volumine.& conſil.132.ſtatuto.colum.2.volum.4.

11 Vel quando reperiūtur multa diſpoſita, & habentia in ſe perfectam orationem , & diſpoſitionem:tūc non refertur,niſi ad proximè præcedeń.& carētia perfecta diſpoſitione.tex.eſt ſolēnis,in l.ſed ſi per prætorē. §.deinde. ff.ex quib.cauſ.maior.l.cohæredi.§.qui patrem.de vulga.l.alimenta.§.penulti.de alimen. & ciba. lega. Panormitan. in ca.cauſſam.colum. ſecunda, de reſcript. Bolog.conſ. 40.reuerēdus,col.2.& in aliis multis caſibus nō refertur ad omnia,quos

licet

licet videre per Iaſ.in d.l.talis.& l.prima.C. de liber.præter.non me extendo latius. vide Bald.conſilio 358.clauſula.in quarto volumine. Nota tamen quòd facilius præcedens clauſula determinat ſequẽtia, quàm ſequens determinet præcedentia. l. quiſquis. ff de legat. primo. & ibi gloſſ. l. ſi filium.quando dies lega. cedit.Roma.conſil.503.diligenter.colum. prima. vel quando clauſula in principio poſita habet ſpecialem determinationem, & poſtea in fine legis, vel ſtatuti adeſt alia clauſula quæ habet etiam ſuampropriam, & ſpecialem determinationem, tunc clauſula in fine poſita non habet relationem ad primam clauſulam, nec prima ad vltimam, nec vna declarat vel ampliat aliam. Bald.in l.prima. C. de legitim.hæredi.Cardinã.& Imol.per illum tex.in ca.cum dilecti. de donatio.refert Iaſ.in conſilio 51. Tota dubitatio.colum.tertia; volumine primo. & conſil.108. abſolui. & conſilio 142. columna ſexta. Ibidem. & conſilio 173. filiæ columna 4. volumine ſecundo.

Gloſſa, in verbo, impoſsibilitate.

GLOSSA, in verb.impoſsibilitate, tres habet partes. In prima, declarat text. In ſecunda ibi, & ſic nota ponit no. In tertia ibi, vel die, caderet. ponit alteram declarationem ad text. ab abſurdo probando.

1 Inquantum moder.referunt hunc verſi. ad proximum, quando machinatio proponitur & allegatur; non debet attendi: nam ſi attenderetur, in immenſum creſceret: & nullum immẽſum eſt bonum, ſecundum eos, allegantes text. in authentic. vt deter. ſit. numer. cleric. §.primo.ibi, quia enim penè nihil immenſum bonum eſt. collat.1.

2 Aduertendum eſt, quòd errant in duobus, dũ referunt hunc verſ.tantũ ad proximum: quia etiam poteſt referri ad verſicu. ſancimus.vt ſic dicamus, ideo taxauit Imperator id quod intereſt in caſibus certis ad duplum: ne dum in infinitum fieret computatio, caderet pro ſua impoſsibilitate: nam intereſſe in incertis, poteſt in immenſum peti: & id quòd paſſus eſt actor, reuera reddi debet: vt hoc text.

3 Secundò acriter ſunt moder. reprehendendi, dum dicunt nullum immenſum bonum eſſe: nam Deus eſt immenſus. ca.1.de ſumma trinita.& ſummè bonus: vt etiam lippis, cæcis, & tonſoribus patet. dicit glo. in l.quidam cum filium.ff.de verbo.oblig. & qui contrarium aſſereret, hæreticus eſſet judicandus, Luthero peior.

4 Præterea text in d. §. primo, quem allegant, non dicit nullum immenſum bonum; ſed penè nullum immẽſum bonum: & ſic multos caſus excipit, ſicut dicitur in l.ex hoc iure.ff de iuſt.& iure.§.item iuriſgẽ. Inſtit. de iur.natu.

Gloſſa in verbo, cum ſcimus.

GLOSSA, in verb. cùm ſcimus.refert text.ad caſum verſicul. ſancimus. dicit etiam poſſe referri ad proximum. Moder. dicũt eſſe verum, intelligendo de pœna conuẽtionali tantum; quæ ſicut intereſſe mitigatur: ego puto etiã & de conuentionali, & legali poſſe intelligi: ponderando text. ibi, vel à legibus certo fine concluſę, & ſic de legali, vel competenti moderatione: & ſic de conuentionali: & ita intelligit gloſ.ſequen. quod etiam probatur in verſicu. cùm ſcimus. Nam Imperator cum habeat leges in ſcrinio pectoris.l.omnium.C.de teſtamen.hoc ſcit: ergo potius de legali intelligitur, quàm de conuentionali: cùm ſint facti conuentiones, & in facto conſiſtant.ca.1.primo de conſtit.libro 6. ideo poteſt probabiliter eas ignorare vt ibi.Item legales pœnæ ita exiguntur, ſicut conuentionales.§.tripli.& §.quadrupli.Inſtitu.de actio.ergo de his debet etiam intelligi, quando text.dicit exigi.

Nec obſtat quòd certæ ſint: & ſic nõ poterunt mitigari. Non enim vult dicere hic legiſlator, quòd velit mitigare pœnas, quæ iam certæ ſunt; ſed ſicut pœnæ legales, (vt furti non manifeſti, ad duplum: aut manifeſti ad quadruplũ.§.pœna. Inſtit. de oblígat.quæ ex delict.naſcun.& §.primo.Inſtitut.de perpet. & tempo. actio.) ſunt taxatæ, & moderatæ per leges: & ſic certæ: ita & intereſſe poterit moderari per hanc legem & taxari. Et iſte eſt verus, vt arbitror, intellectus ad hunc tex.quicquid alij dicãt.

Gloſſ. in verb. proferuntur, Epitome.

1 *Verba ſtatuuntur, & proferuntur.2 4.*
3 *Dictio vel, inter diuerſa poſita disiungit.*
6 *Intereſſe petitur ſecundum veritatem non ex machinationibus.*
7 *Pœnæ legales & conuentionales quæ dicantur.& nume.8.*
9 *Pœna vſque ad quam ſummam petatur. nu. 10.11.cum ſeq. vſque ad nu.42.*
14 *Differentia in verbis quandoque fit.*
21 *Præſumitur quis velle & cogitare quod lex ſtatuit.*

Intellectus

23 *Intellectus. §. alteri. in l. ſtipulatio iſta. ff. de verbor. obligat. & nume. 24.*
28 *Pœnæ conuentionales an ſubrogentur loco intereſſe. & nume. 29.*
33 *Re ſua quòd quis abutatur, quomodo intelligatur.*
40 *Pœna cōuentionalis in conſcientia an debeatur. 41.*
42 *Pœna conuentionalis an præſcribi poſſit.*
43 *Pœna quando non eſt appoſita in compromiſſo tunc venit intereſſe.*
44 *Pœna conuentionalis poterit quadruplum excedere, ſi non ſit appoſita ratione contumaciæ, ſiue contemptus.*
46 *Pœna conuentionalis non poterit quadruplum excedere in quinque caſibus nu. 47. 48. 49 50.*
50 *Clerici non poſſunt vltra quàm interſit, pœnam petere.*
51 *Pœnam petens debet implere contractum.*
52 *Pœna contrahentibus applicatur.*
53 *Promiſſio quantitatis, quando cenſeatur loco pœna vel intereſſe.*
54 *Relatiui quis, vel qui, natura.*
55 *Venditio ſine ſubſtantia non valet.*

Gloſſa in verbo, proferuntur.

GLOSSA, in verbo proferuntur, in tres diuiditur partes. Prima, declarat text. Secunda, quærit. Tertia, infert: ſecūda eſt ibi, ſed vſq; ad quam ſummam: tertia ibi, & ſic eſt competens.

1 Si opponatur contra text. de ſuperfluitate verborum; ſtatuuntur, & proferuntur. gloſſ. ſoluit declarando verbum proferuntur, ad conuentionem partium referri; ſtatuuntur, ad leges. Moder. hic tenent debere intelligi de pœnis legalibus tantum, quæ à iudice taxātur: quādo pœna non eſt taxata à iure, vt in extraordinariis criminibus. l. 1. & per totum, ff. de extraordi. crimi. & l. 1. de effracto. tunc iudex moderat.

De verbo proferuntur.

2 Et hoc vult verbum profertur, quod ad iudicem tantum refertur. l. prolatam. ſuprà de ſenten. & in rub. ſuprà tit. proximo: & in rub. huius titu. ſed verſic. ſequens intelligitur de pœnis legalibus taxatis: & ſic tenet.

Ego verò arbitror glo. eſſe veram. & hoc probatur per §. alteri. Inſtitu. de inuti. ſtipul. & l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. oblig. vbi pœna conuentionalis poteſt exigi, quæ ſecundum intellectum moder. non poſſet exigi: cùm hic text. dicat eas tantūmodo pœnas exigi, quæ taxatæ ſunt à legibus: quod non eſt, in pœna conuentionali, & hoc ſecundum intellectum illorū vellet dicere text. argu. l. cùm prætor. ff. de iudic. ca. qualis. 25. diſtinct. ca. nónne de præſumptio.

3 Secundò probatur per illam dictionem, vel à legibus ſtatuuntur, quæ alternatiuè, & inter diuerſa ponitur, ac diſiunctiuè. l. is qui ſuis. §. nihil. ff. de manumiſsio. l. ſi ita fuerit. de manu. teſta. Barto. in l. ſupra iter. §. officium. de aqua pluui. arcen. Cardi. & alij in Clemen. ſæpe. de verbo. ſignific. ergo vult dicere quòd pœnæ quædam taxantur à partibus, vel à legibus: alioquin ſi hic intelligeremus de pœnis à legibus tantum: illa dictio, vel, malè poneretur: & in ſimili hoc modo arguit Do. & Philip. in ca. cùm ſingula. in princi. de præbend. lib. 6. Item ita congruum eſt naturæ, vt exigantur pœnæ conuētionales, ſicut aliæ: ergo & de his poteſt intelligi: argument. l. primæ, ff. de pact.

De dictione, vel.

Præterea hic exigi mādat tātummodo pœnas, quę competenti moderatione proferuntur: certum eſt quòd ſi proferantur à iudice, etiam vltra competentem moderationem exiguntur ſi non ſit appellatum. l. 1. & ibi not. ff. de re iudic. l. 1. quæ ſenten. ſine appellat. reſcindan. ca. cùm inter. de re iudic.

4 Nec obſtat verbum, proferuntur: quia poteſt etiam ad partem referri: vt in euāg. ſimilis eſt patrifa. qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. l. vna. C. de māda. princip. Teren. in hecy. Ita me dij ament, haud propterea te rogo, vt hoc proferam. l. diem proferre, & l. quo caſu. ff. de recep. arbit. authen. ſi quis in aliquo. C. de edendo. l. atrocem. C. de iniur. l. fina. ibi, longo prolixóque tempore protulerint. de decurio. libr. decimo. l. imputari. de fide inſtrumēt. l. prima. ſuprà, titu. proximo.

5 Probat etiam verbum, moderatione. quod etiam ad partem poteſt referri. l. prima. C. vnde vi. no. in ca. fina. de verborum ſignifica. Georg. Natan in repetitio. Clemen. ſæpe. colum. decimaquinta, de verbo. ſignific.

6 Et ſic in ſumma habes intellectum huius verſic. quòd videlicet intereſſe petitur ſecundum veritatem, non ex machinationibus: ne ſi in infinitum fieret computatio, caderet: cùm ſcimus eas tantūmodo pœnas exigi, quæ competenti moderatione proferuntur: & ſic conuentionales: vel à legibus ſtatuūtur, certo, & competenti fine, & non vltrà: ergo non mirum ſi intereſſe coarctatur. Vel poteſt referri ad verſicul. ſancimus. ſingulare intereſſe: ideo ad duplum taxatur: quia etiam pœnæ tam conuētionales, quàm etiā legales taxatę ſunt, tum à partibus, tum à iudice: & exiguntur ſecūdum illam taxationem, & non vltrà: & ſic

Intellectus ad tex. ſecundum do. [illegible]

trā: & ſic poteſt intelligi textus. Non tamen nego quin poſsit etiam intelligi, ſicut dicunt Moder. ſed dum negant quòd non intelligatur de pœna cōuentionali, in hoc ab illis diſſentio.

Gloſſ. in ſecunda parte, poteſt ſcindi in quinque particulas. Prima, quærit. Secunda, vno modo reſpond. ibi, reſpon. Tertia, citat opinio aliorum: ibi vſque ad quadruplum. Quarta, recitat aliam opinionem doct. diſtinguentium: ibi, tertij diſtinguū:. Quinta, ponit ſuam opinionem: ibi, quarta eſt ſententia noſtra.

Pœna legalis & conuentionalis, quæ dicatur.

7 Primo quæro, quæ dicantur pœnæ legales, & conuentionales? & puto legales eſſe, quæ à lege impoſitæ ſunt: vt duplum, triplum, quadruplum. Inſtitu. de perpetuis & tempo. actio. per totum.

8 Conuentionales, quæ ex conuentione partium proficiſcuntur. §. conuentionales. Inſtitut. de præto. ſtipulat. & l. quinta. ff. de verborum obliga. Conrad. in tract. de contract. quæſtione triceſimaprima. Angel. de Clauaſ. in ſummā angel. in verbo pœna. §. duodecimo.

Vſque ad quā ſummam poſsit exigi.

9 Quæro ergo, vſque ad quam ſummam poſsit pœna peti? de legali non eſt dubium, quia text. in §. omnes. Inſtitut. de actio. dicit non poſſe excedere quadruplum. Sed quid de conuētionali? hæc quæſtio eſt ſummè difficilis, & inuoluta & difficilia (vt commune extāt adagium) pulchra. In hac quæſtione multas reperio opiniones: quarum prima eſt quorundam antiquorum: quam glo. hic primò citat: videlicet, quòd vſque ad duplum poſsit pœna conuentionalis peti. l. Iulianus. §. idem Papinia. ff. de actio. empt. facit hæc lex in verſicul. ſancimus. Hæc opinio non admittitur, cùm ſit contra iura, videlicet contra l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. oblig. §. alteri. inſtit. de inuti. ſtipulat.

Secunda opinio de pœna conuētionali.

10 Secunda eſt opinio, quam etiam gloſſ. hic citat, quòd petatur vſque ad quadruplum. argu. l. mulier. C. de ſponſa. & arris. §. penultim. Quidam eam reprobant: quia quædam pœnæ ſunt quæ nec aſcendunt quadruplum, nec duplum. Item quædam vltra quadruplum aſcendunt. dict. §. alteri. ergo, &c.

Nec obſtat d. l. mulier. quia ibi ideo non excedit quadruplum, ne per indirectum tollatur libera facultas matrimonij contrahendi. contra l. Titia. ff. de verbo. oblig. & ca. Gemma. de ſponſa. & hoc exprimit tex. ibi in fine: cū in contrahendis nuptiis, libera poteſtas eſſe debeat. &c. & ſic ſpeciale eſt in illo caſu.

Tertia opinio.

11 Tertia eſt opinio, An ſcienter ſit promiſſa pœna: & tunc vſque ad quadruplum: ſi ignoranter debetur, vſque ad duplum. l. ſed & ſi quis. §. fina. ff. ſi quis cautio. quià dolus ſcienti non infertur, nec iniuria. l. prima. in fin. ff. de iniur. docto. in d. §. fina. latè examināt: ibi vide, & quidam reprobant: quia cenſetur promiſſa ſcienter, cùm in proprio facto non cadat ignorantia. l. fina. ff. pro ſuo.

Quarta opinio gloſſ. ſuper pœna conuentionali.

12 Quarta eſt opinio gloſſ. videlicet, an pœna conuentionalis apponatur per nomina multiplicatiua: videlicet duplum, vel quintuplum, decuplum: & tunc non excedit quadruplum, ſicut pœna legalis. dic. §. omnes. Inſtitut. de actio. Specul. in titu. de empt. & vendi. §. primo. verſicu. nota igitur. & iſta eſt verior de rigore iuris ciuilis. Bald. conſil. 51. conſiderandum. in quarto volum. aut promittitur per nomina ſimplicia, ſeu numeralia: vt ſi nō feceris domum, promittis centū, mille, aut aliā ſummam: & tunc poteſt excedere quadruplum, ad voluntatem partium. d. §. alteri. hanc tenet Bart. in l. ſi dictum. ff. de euictio. Angel. conſi. 90. pro deciſione. colum. vlti. & quidam moder. dicunt eam communem. per text. in l. ſi quis ſeruum. & ibi gloſſ. ſuprà, de ſer. fugiti. Lucas de Penna, in l. nemo. in fine. C. de curſu publico. lib. 12.

13 Refellitur tamen, quia lex eſſet impoſita verbis. contra l. fin. C. de vſur. l. ſecunda, communia de lega. c. commiſſa. de electio. libro ſexto. Item eſſet contra cāſum huius text. in verſic. cùm ſcimus. vbi dicit illas pœnas poſſe exigi, quæ ſunt competenti moderatione prolatæ: & ſic nō ad liberam partium voluntatem. ſequitur Roma. in conſ. 510. quò ad primum.

Alciat. gloſſ. reprobat, cuius ſētētia ſequitur communis opinio conſutatur.

Collega noſter d. Alciat. hic, in cap. proſequitur. hanc reprehenſionem facilè poſſe reiici arbitratur, cùm has differentias in iure plerúnque fieri videamus. quod ſic probat: Nam ſi teſtator leget centum Titio, poterit idem eſſe teſtis in teſtamento: ſi tamen relinqueret Caio certam bonorum partem: licet minus commodum conſequeretur: non poterit eſſe teſtis. §. legatariis. Inſtitut. de lega.

14 Poteſt & ſecundò vltra eum probari: quia quando pœna eſt impoſita per nomina multiplicatiua, duplum, triplum: in dubio ineſt ſimplum: id eſt rei perſequutio, quando actio eſt prodita ei, cui aliquid abeſt. l. ſi quis. & ibi glo. ff. de calumnia. l. hoc edicto. §. ſi. & l. licitatio. §. quæ illicitè. ff. de public. & vectig. in l. is qui prædam. ad le. Iuliam pecu. ſi verò per nomina ſimplicia: puta decem, vel centum, tunc eſt mera pœna, & non rei perſequutio. l. agraria. ff. de termi. amoto. Barto. per illum textum, in l. ſi cum exceptione. §. quatenus. ff. quod met. cauſſa. Bald. in l. in hæredem. §. ſed etiam de calumnia. & ſic in verbis ſit etiam differentia. & iſtud eſt melius conuenientius, quàm illud per collegam adductum.

Differentia quādo pœna verbis fit.

15 Poteſt tamen reſpondere ad primum argumentū, quòd quando relinquitur certa pars, vel

pars, vel quota bonorum: ideo non poteſt eſſe teſtis: quia eſt hæres, qui principaliter non poſſet teſtificari ad ſuum commodum l. omnibus. C. de teſtibus ſecus quando eſt legatarius: quia tunc principaliter deponit ad commodum hæredis: & ſic non eſt ſola differentia verbalis: ſed effectualis & realis: vt ſuprà probaui.

16 Nec obſtat ſecundum, quando quis condemnatur ad triplum, non eſt triplum niſi ſit ſimplum: & ſic rei perſequutio: ſecus in nominibus ſimplicibus decem, vel aliis, not. Areti. in rubri. de iudic. in decreta. igitur hæc ſolutio communiter refellitur.

Quinta opinio de pœna conuentionali.

17 Quinta eſt opinio, quia aut eſt appoſita loco intereſſe, & non debetur, niſi quatenus intereſt. l. prædia. & ibi not. ff. de actio. emp. aut loco contumaciæ, & debetur in totum gloſ. in cap. quæcunque. §. fina. 25. quæſtio. 2. ſequitur dominus de Petrucia, iuris maximus interpres, in ſuo tracta. de virib. iura. in 47. effectu. Sed hæc reiicitur, quia poteſtas libera auferretur partibus, de rebus ſuis diſponendi. contra l. in re mandata. C. manda.

Sexta opinio Petri, & Citramon.

18 Sexta eſt opinio Petri, & Citramonta. prout referunt hic docto. quòd pœna conuentionalis non poteſt excedere quadruplum. §. omnes. Inſtitu. de actio. Imol. in dicto §. alteri. & tanquam vltimam videtur approbare do. de Ripa, in libro ſecundo. Reſpon. de reſcrip. cap. 9. princeps: tum quia bonum eſt argu. de legali ad conuentionalem. l. fina. C. de rebus alie. non alienan. tum quia pœna conuentionalis obtinet vicem pœnæ legalis. argu. l. ſi donatæ. §. fina. ff. de donatio. inter virum & vxor. ſequitur Paris Puteus, in tracta. ſyndicatus. verſic. an facta compoſitione. fol. 99. in paruo volu. Poſtremò ne in infinitum extendatur, quod hic prohibetur: attamen hæc opinio eſt contra d. §. alteri. & aliis multis modis reprobant docto. cum quibus pertranſeo.

Septima opinio Barto.

19 Septima eſt opinio Barto. hic, columna octaua, verſi. venio ad quartam &c. diſtinguentis: aut pœna refertur ad certam quantitatem: vt, promitto pratum, vel domum talem: & ſi non dem, promitto mille, aut decuplum: & tunc pœna poterit aſcendere quantum partes voluerint, ſiue per nomina numeralia, ſiue per nomina ſimplicia apponatur: cùm eadẽ ſit ratio in vtroque: ergo eadem iuris deciſio. l. illud. ff. ad legem Aquil. ſic debet intelligi d. §. alteri. ſecundum eũ: aut pœna refertur ad quantitatem incertam: vt, promitto duplum eius quod tua intererit, vel quod plus hæc res valuerit, vel venundata fuerit in nundinis: & tunc non poterit quadruplum excedere: imò fortè nec duplum, argu. huius legis, in verſi. ſancimus. tum quia multò plus aſcenderet, quàm fuerit à partibus cogitatum. argu. l. cum Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. §. 1. ff. de tranſact. tum ratione infinitatis contra hanc legem, & ſic pertranſit Barto. hic, colum. 8. & idem tenuit in dicto §. alteri. ſequitur Ange. & Iaſ. in §. omnes. colum. 5. nume. 14. Inſtitu. de actio. Bal. & Salic. in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert. pet. & l. cum allegas. C. de vſur. & eſt æqua, ſecundum Cardin. in cap. ſacro. de ſenten. excommunic. & vera eſt & communior, ſecundum Por. in §. alteri. Inſtitu. de inutil. ſtipula. & videtur elici ex hac gloſ. ibi, aliàs ſi certa ſumma.

Alci. fragilis reprehenſio.

20 Collega noſter in dicto cap. proſequitur. dicit rationem Bar. eſſe fragilem, quia promiſſor potuit ſimplum (licet incertum) æſtimare: & ſibi imputare debet qui voluit quadruplum egredi. Hæc ratio eſt ſine iure, & ratione: ideo eſt fragilior quàm Bar. nec ad eam reſpon. opis eſt noſtræ, niſi ex ſuperabundanti: ideo dico, quòd licet promiſſor potuerit ſimplum æſtimare in genere, quamuis incertum: tamen quia nõ æſtimauit, res eſt incerta: & ideo non eſt veriſimile quòd voluerit in infinitum obligari, & hoc probatur.

21 Nam quis præſumitur velle & cogitare, id quod lex ſtatuit, textus ſingu. in l. ſi duo. ff. de acquirenda hæredita. ſecundum Barba. in repeti. cap. Rainaldus. colum. 4. de teſtamen. & conſil. 29. illud. col. 12. & conſil. 42. illud. colum. 4. in 1. volumi. & conſil. 13. ſapienter. in fi. & conſil. 55. præclarè. in princi. & conſil. 63. præclarè. colum. 4. in 2. volumi. & in rubri. C. qui admitti. colum. 71. Soci. conſil. 63. viſis. colum. 14. in 3. volu. Albert. Brunus, in tracta. de ſtatu. exclud. fœmi. quæſtio. 12. articu. 5. ſed lex taxat ad duplum hic: ergo mens partis ea videtur fuiſſe, & ſic in infinitum non videtur cogitatum, cùm lex eam reprobet. Item talis voluntas præſumitur eſſe partis: qualis de iure eſſe debet. Bald. in l. 1. C. de ſacroſanct. eccle. Præterea rationabile eſt, quòd verba referantur ad cogitatum. l. ſi quis ita. ff. de teſtamen. tute, & in tali cogitatu habet locum ſtatutum legis, l. codicillis. §. fina. ff. de lega. 2. etiam quando aliquis facit, vel tenetur facere quicquã, intelligitur quòd validum ſit de iure. Bald. per gloſ. ibi, in l. huiuſmodi. in principio. ff. de lega. 1. not. Decis. conſ. 97. viſo puncto: colum. 2. ergo vltra cogitatum non extendetur, hanc reſpuunt doctores per d. §. alteri. vbi non ſit differentia de pœna certa, vel incerta.

Octaua opinio de pœna conuentionali.

22 Octaua fuit opinio quorundam moder. quòd aut pœna adiicitur dationi quantitatis: & tunc non debet excedere modum legitimum vſurarum: qui eſt duplum, dicta l. cùm allegas. C. de vſur. & d. l. Iulia. §. idem Papinia. hanc ſequitur Ambroſ. de Vignate, in repet. c. ſalubriter, nu. 90. cum ſequ. de vſur. & Alber. hic. col. 14.

23 Fallit in foro conſcientiæ, in quo ſi liberè promittatur à debitore creditori: & ab

tria. opinio reiicitur.

poteſt negari quòd loco intereſſe ſuccedat pœna conuentionalis: ſed bene legalis, & ille textus in dicta l. fina. hoc non probat: alioqui ſequeretur quòd nulla pœna excederet duplum, ſicut intereſſe in caſibus certis: poſtquàm in locum eius ſubrogatur: quod eſt contra dictum §. omnes. & etiam quòd omnis pœna conuentionalis aſcenderet ad duplum: & tamen quandoque partes non in tantum conueniunt: ergo hæc opinio non poteſt ſuſtineri.

Item collega videtur ſibi contrarius quia in §. Cato. l. 4. numero 84. ff. de verborum obligationibus, dicit intereſſe eſſe pœnam legalem, & differre à conuentionali: ergo ex ſeparatis & differentibus non licet ei arguere: cùm ſeparatorum ſit ratio ſeparata. l. finali. ff. de calumnia. l. vna. §. is ita. C. de cadu. tollen. & diuerſitas nominum &c. l. ſi idem. C. de codicil.

30 Item opinio quæ deducit rem ad magnam difficultatem, debet reſpui: vt hac lege probatur, & Socinus conſilio 104. quoniam, in numero quinto, in tertio volumi. ſicut iſta facit.

Præterea hæc opinio non ſeruiret nobis niſi de vento, cùm hodie nullus ſit legitimus vſurarum modus: imò in vno nummo committitur vſura. Lucæ ſexto, cap. mutuum dantes, nihil inde ſperantes. cap. conſuluit. de vſur. latè Ambroſ. de Vigna. in repetitio. cap. ſalubriter. numero 92. de vſur. l. 1. & ibi not. C. de ſumma trinita. Iaſ. in §. actionum. & §. omnes. Inſtitut. de act. & hæreticum eſt dicere vſuram non damnari à iure diuino, niſi dolo proxima ſit: quia dolum non in hoc requirit ius diuinum, quamuis in tracta. de vſuris quidam hoc teneat. ergo ſecundum eum nulla pœna conuentionalis dabitur, quod eſt contra iuris determinationem.

31 Non obſtat ſua ſecunda ratio, dum lex arguit de taxatione pœnarum ad intereſſe: quia verum eſt quòd textus arguit: quod eò fuit taxatum intereſſe, cùm pœnæ etiam ſint taxatæ: & illæ tantummodo exiguntur: ſed non arguit ad eam taxationem: alioqui ſequeretur quòd nulla pœna vltra duplum poſſet extendi, quod ſuprà fuit reprobatum. Nec valet hæc illatio, hoc intereſſe taxatur ſicut pœna, ergo ad illam eandem ſummam, vt in ſimili facit text. in §. fina. in authen. de inſtru. cautel. & fide.

Item ſicut pœna furti non manifeſti taxatur: ita & manifeſti: ergo ad eandem ſummam non eſt verum. §. conceptum. Inſtitu. de obliga. quæ ex delict. naſcun. & neſcio vnde hanc habuit illationem, cùm ſit ſine lege, & contra eas. Nec refragatur. d. §. idem Papinianus, quia loquitur ſecundum communem opinionem, (à qua ſine iure temerarium eſt diſcedere, l. tertia, ff. ad ſenatuſcon. Macedo.) quando pœna adiicitur dationi quantitatis: ſecus ſi facto: nam tunc non eſt reprobata adiectio pœnæ: vt ſuprà latè dixi.

Item dum dicit, quando eſt ſuſpicio fraudis, approbatur opinio Barto. quando ſimplum eſt incertum, non poteſt excedere duplum: videtur loqui contra hunc text. in verſicu. in aliis. vbi quod re vera datum eſt, debet reddi etiam vltra duplum, quando ſimplum eſt incertum. Præterea eſt ſibi contrarius: nam in fine, quando non eſt ſuſpicio fraudis, vadit in ſententiã Bar. cùm ſemper ferè ſit ſuſpicio fraudis, quãdo dationi pœna adiicitur: ideo nõ placet ſua opinio: quare viam qui neſcit ad mare, eum oportet (vt parœmia dicitur) amnem quærere comitem ſibi.

Duodecima opinio, de pœna conuentionali.

32 Duodecima eſt opinio Innocen. in cap. ſacro. de ſentent. excommunicatio. quòd pœna conuentionalis etiam vltra quadruplum poteſt exigi: & quod à partibus conuentum eſt, poteſt peti, per text. in dicto §. alteri. & huic quoque ſententiæ accedo: quam ſequitur etiam Lauren. de Rodolph. in capitu. conſuluit. quæſtione 65. de vſur. & Ioan. Franciſ. in tractatu, de præſcrptio. In ſecunda parte 3. principalis, quæſtione 13. columna 48. & iſta eſt magis communis, ſecundum Alexand. conſil. 157. viſo. colum. 2. volu. 6. Iaſ. in l. 2. nume. 141. C. de iure emphyteut.

Not. quomodo intelligatur quòd quis sua re abuti poſſit.

33 Hæc ſententia probatur primò, quilibet eſt moderator rei ſuæ. l. in re. C. manda. etiam abutendo. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de petitio. hæredi. & hoc quando ex illo abuſu acquiritur alteri commodum: tunc ex ipſo abuſu reſpublica non læditur: ſi vnus fiat pauper, alter ditior: ſecus ſi nullus fieret locupletior. l. ſecunda. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. Modern. in l. nemo. in 4. oppo. Barto. ff. de legatis primo, vide tamen d. §. conſuluit. an conueniat. Secundò facit text. in l. ſi quis maior. ibi, reſtituta pœna quæ pactis probatur inſerta. C. de tranſactio. vbi indefinitè dicit pœnam eſſe ſoluendam: & ſic omnem pœnam etiam vltra quadruplum, cùm indefinita æquipolleat vniuerſali. l. ſi pluribus. ff. de legatis ſecundo, gloſſa in capitulo vt circa. de electio. lib. 6.

Tertiò probatur, Quod à principio eſt voluntarium, poſt factum eſt neceſſarium. l. ſicut. C. de actio. & obligatio. & imputari debet, qui pœnam vltra quadruplum, aut aliam promiſit. l. diem proferre. §. ſtari. ff. de recep. arbit.

Quartò, Nil tam naturale eſt, quàm quod inter partes conuentum eſt, ſeruetur. l. prima, ff. de pact. & capitu. 1. de probatio. ac promiſſa impleantur. l. vna. C. de ſuffrag.

Quintò, Contractus ex conuentione partium legem accipiunt, l. prima. §. ſi conueniat. ff. depoſit. l. contractus. de reg. iur.

Sextò, Intereſſe conuentum, totum debetur: vt dixi in prima gloſſa, ergo & pœna conuentionalis: quod idem eſt, teſte Pirro, in dicta l. quatenus. in prima regula, ff. de regulis iur. Lauren. Rodolph. vbi ſuprà, quæſt. 65.

Septimò, Nullo iure reperitur prohibitum: ergo permiſſum. l. ſi quæramus. ff. de teſtamento milit. notab. in rubri. de teſtibus. ff.

Octauò, Si Imperator noluiſſet quòd vltra duplum excederent, taxaſſet, vel vſq; ad quadruplum, l. vna. §. penultimo. C. de caducis tollend. capitu. ad audientiam. de decimis.

Nonò, Volenti non fit iniuria, nèc dolus, nec debet conqueri de eo quod is ipſe promiſit, etiam ſi vltra quadruplum. l. 1. in fin. ff. de iniur.

Decimò poteſt teſtator præcipere hæredi, vt faciat ei monumentum, & ſi non fecerit: quòd priuar eum hæreditate, vel poteſt eum grauare ad dandum mille, & ſic vltra quadruplum monumenti. text. ſingul. in l. prima, in fin. ff. de penu lega. ſecundum Roma. ſingu. 244. lego Titio. refert Benedict. in repeti. capitu. Rainutius. in verbo, ſi abſque. in 2. de lega. nume. 228. de teſtamen. facit l. 1. C. de his quæ pœnæ nomine. ergo & in contractu hoc poterit fieri: argumen. l. quæ de legato. ff. de leg. 1.

Vndecimò poteſt quis promittere ſiſtere reum, ſub pœna mille marcharum auri, & ſic vltra quadruplum, & valebit. Bald. in l. qui crimen. quæſtio. 9. C. qui accuſa. non poſ.

Duodecimò, in rebus nouis conſtituendis euidens eſſe vtilitas debet: vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum viſum eſt. l. ſecunda. ff. de conſtitutio. princi. ſed nulla eſt vtilitas euidens, quòd pœna non poſſit vltra quadruplum aſcendere: ergo poterit.

Non obſtat, quòd non videtur à partibus cogitatum vltra quadruplum: nam patet de contrario, poſtquàm promiſerunt, & in certis non eſt locus coniecturis. l. continuus. §. primo. ff. de verborum obligationibus.

Non refragatur d. §. omnes. quia loquitur in pœna legali: vt patet, multa exempla ponendo. Nec conturbat, eſſe bonum argumentum de pœna legali ad conuentionalem: verum eſt, in caſibus à iure expreſſis: vel quando eſt eadem ratio, vel bonum eſt argumentum, vt vtraque debeatur: non vt tantum aſcendat vna ſicut altera: vt ſuprà probaui contra opinionem collegæ.

Minúſque obeſt, quòd pœna conuentionalis obtinet vicem pœnæ legalis: quia fac eſſe: non tamen ſequitur, quòd ſicut legalis non poteſt aſcendere quadruplum, ergo & conuentionalis: quia in d. §. alteri dicitur contrarium.

34 Vltimò non obſtat ratio, ne in infinitum extendatur: quia licet excedat quadruplum: tamen non ob hoc extẽdetur vſque ad infinitum: vt dixi ſuprà notab. 5. & ſic pœna conuentionalis vltra quadruplum poteſt exigi: & hæc erit regula.

Regula quid pœna conuentionalis vltra quadruplum poteſt extendi.

35 Primò amplia procedere, quando eſſet adiecta facto: vt ſi nõ feceris domum, promittis centum. l. 2. §. item ſi in facto. ff. de verb. oblig. l. 4. §. Cato. & d. §. alteri, illo tit. & ſuprà latius dixi.

36 Secundò procedit, ſiue ſit factum affirmatiuum, ſiue negatiuum, vt ſi non pareatur ſententiæ arbitri (in qua erat condemnatus ad dandum quantitatem) promiſit centum. Panormita. in cap. dilecti. de arbi. Alexand. in l. ſtipulationum aliæ. §. fina. ff. de verb. oblig. l. promiſſis. C. de tranſactio. Purpur. in l. rogaſti. §. ſi tibi. nume. 82. ff. ſi cert. peta.

37 Tertiò extende, etiam ſi adiiceretur facto, quod erat in obligatione propter quãtitatem. l. Titiæ textores. ff. de legatis primo, vt ſi conuentum ſit: Si non ſolueris decem, promittis facere domum: ſi non feceris, promittis centum, & docto. in d. §. ſi tibi. & d. l. ſtipulationum. §. fina. vide ibi, an procedat indiſtinctè.

38 Quartò, etiam de iure canonico. c. ſuam. de pœnis, ſecundum vnum intellectum, gloſ. & ibi docto. & in capitu. quanquàm. 23. diſtinctio. Iaſ. & alij, in l. 4. §. Cato. ff. de verborum obligatio. Corne. conſilio 220. miror ſatis. columna vltima, in primo volumine.

39 Limita in eccleſia, quæ ſolum quatenus intereſt petere poteſt de æquitate. Angel. conſil. 43. fratres. in fine. Conrad. in tracta. de contract. in quæſtio. 31. archiepiſcopus Florenti. in 2. parte ſummæ, titu. 1. capitu. 7. §. 22. ſecus de rigore: vt ibi Ioan. baptiſta, in addi. ad Matheſil. no. 47.

40 Quintò amplia, etiam in foro conſcientiæ, cùm ex libero arbitrio procedat, & ex propria promiſſione. Corne. conſil. 69. de duobus. in fi. in ſecundo volu. & conſil. 55. viſis. litera, N. in 3. volu. & Angel. d. conſil. 43. Dec. conſil. 298. viſo inſtrumento, col. 2. allegat Ancha. in regu. poſſeſſor. de regu. iur. libr. 6. Barba. in repet. cap. Rainaldus. colum. 112. de teſta. dixi ſuprà, declara ex his quæ tradit Conrad. in tracta. de contract. quæſtio. 31. implorans Titanas: iuxta adagium.

In foro conſcientia, an debeatur pœna conuentionalis.

41 Intelligo, ſi petatur: alioquin ſecus, Corne. dicto conſil. 69. de duobus. in fin. in 2. volu. & d. conſil. 55. in 3. vol. licet contrariũ teneat. conſil. 43. in hac conſultatione. col. 3. in 2. volu. nam debitor, antequam ab eo exigatur, non eſt in mala fide: quia poteſt credere creditorem nolle exigere eam: ergo debitor eſt tutus: quamuis contrarium teneat Dec. in capitu. 1. colum. 10. de conſtitu.

ratione

ratione correlationis, quæ non procedit quando non eſt eadem ratio. Iaſ.in l.fin.C. de indic.vidui.tollen. no.in cap. debitores. de iureiuran.

Pœna conuentionalis an poſſit præſcribi.

42 Et ſic infertur debitorem pœnæ conuentionalis poſſe præſcribere dictam pœnam cùm ſit in bona fide,& hoc ſpatio 30. annorum:ita quòd actio ad pœnam illo tempore tolletur.l.omnes. C. de præſcript.30. vel 40. annorum. Purpu.in d.§. ſi tibi. nu. 88.licet non firmet, faciunt quæ ſuprà,no. t.circa finem ſcripſi.

43 Sextò procedit, etiam ſi nõ interſit: nam in compromiſſo venit intereſſe, quando pœna non eſt appoſita.l. diem proferre.§. fina.ff. de arbitr. ſi pœna ſit appoſita, non inſpicitur, an interſit.l. cùm pœna.ff. de arbitr. Vincen.& alij in l.2.§.item ſi in facto. vlti.not.de verb.oblig.Conrad.in tracta.de contracti.q.31.conclu.3.

44 Septimò amplia,ſiue ſit appoſita ratione contumaciæ,ſiue contemptus: poterit etiã quadruplum excedere.Roma.d.conſi.510. columna tertia,Bal.conſil.18.notiſsimum. in fine,volumi.1. Si dubitetur, præſumitur impoſita ratione intereſſe. Ioan. Andr. in regu.bona fides.de regu.iur.libro 6.in Mercurial. ſequitur Petrus Anchara. conſilio 148.apud antiquos.

45 Octauò extende, ſiue cum iuramento pœna promittatur ſucceſsiuè. text. ſingu. in l. ſi quis maior.C. de tranſactio. & ibi Iacobi.colum. penulti. Petrus de Anchar. conſil.148.apud antiquos,vbi dicit vſque ad quadruplum, & vltrà non poſſe extendi, cùm ſit pœna legalis approbatione. ſequitur Roma. conſil.510. ego dicerẽ quòd etiam vltra quadruplum: tum quia iuramentum poteſt ſeruari ſine detrimento ſalutis æternæ. argu. capitu. cùm contingat. de iureiuran. cap. quamuis. de pact. lib.6. tum etiam, quia ſcienter promiſſa videtur: & ſic tota debetur,l. ſed & ſi quis.§. vlti. ff. ſi quis cautio. Alexand. conſil. 32. opportunè,in fin.& conſil.118.in cauſſa. in 2.volumi.

Nonò etiam procedit, ſiue promittatur pœna per nomina numeralia, ſeu ſimplicia: ſiue per nomina multiplicatiua: cùm diuerſa non poſsit aſsignari ratio, idem ius ſtatuetur.l. illud.ff. ad legem Aquiliam, & quia rationes ſuprà adductæ habent locum in vtroque.

Decimò poterit pœna conuentionalis excedere quadruplum: ſiue ad certã quantitatem referatur, ſiue ad incertam: quia paria ſunt promittere certum, vel ſe referre ad certum,l. ait prætor.§. 1.ff. de re iudic. etiam quia rationes prædictæ habent locũ.

46 Primò fallit, quando adiungeretur certæ quantitati: vt dicto §. alteri. & Barto. ibi, & iſtam omnes probant, teſte collega hic,& ſuprà latè dixi in gloſ.1.in verſi.conuentum. cùm cenſeatur adiecta illa quantitas in fraudem vſurarum, dicta l. cùm allegas.

47 Secundò non procedit, quando ſtipulator eſſet ſolitus fœnerari: gloſ.in l.pœnam. ff.de vſur.l.cùm allegas.C. illo titu. Intellige vt ibi, & per docto. & in capitu.ad noſtram.de emptio. Alexand. conſil.76. viſis dubitationibus.in fi. in 5.volu.Barba.conſil.15.clementiſsimi. columna ſexta, in primo volu.Dec.conſil.448.præſens conſultatio,in fi.

48 Tertiò fallit, quando quis promitteret pœnam à iure permiſſam: nam intelligetur quod non debebit excedere quadruplum, ſicut nec pœnæ legales,d.§.omnes. Inſti. de actio. quod qualiter intelligatur, vide ibi per moder.

49 Quartò fallit, quando eſſet multum exceſsiua:& debitor erat impotens ad ſoluendum ſine ſua culpa:tunc non debetur:alioqui ſecus. Lauren. de Rodolph.in cap.conſuluit.queſt.65.de vſur.Conrad.vbi ſuprà, quæſtio.31.vide ibi latius. Et vidi in ſenatu iſtam pœnam conuentionalem coartari, quando ſapit iniuſtitiam, auſteritatem & iniquitatem.

Clerici an poſſint pœnam petere.

50 Quintò limitatur in clericis, qui vltrà quàm interſit non poſſunt petere, docto. in cap.dilecti.de arbit.& cap.ſuam. de pœnis.Ioan. de Ana.conſil.31. præſuppoſito. Angel. in ſua ſumma in verbo,pœna.§.12. Soci.conſil.254. in cauſſa domini. in fin.in 2.volumi. Intellige ſi ſcandalum oriatur: alioqui etiam clerici exigere hanc poterũt pœnam, vt docet Silueſter in verb. pœna. in 25.quæſtio.verſic.ſeptimum. nam poſtquam non inuenitur à iure expreſsè prohibitum, nec declaratum, ergo permiſſum, l.1.ff. de teſtib. & ne ſint deterioris conditionis quàm laici.

Impleat cõtractum, qui pœnã petit.

51 Notandum eſt tamen, quod antequam quis poſsit petere pœnam, oportet quod probet adimpleuiſſe contractum ex parte ſua:alioqui ſuccumbet, l.Iulianus.§. offerri.ff. de actio. empt.l.cùm proponas.C. de pact. Barto.in l.quæro.§. inter locatorem. ff.loca.Bald.in cap.1. in fi. quali. do. à proprie.feud.priue.Corne.conſil.343.in cauſſa. colum.2.in 1.volu. Angel. conſil.219. punctus. in fine. Barba.conſ. 15.clementiſsimi. col.4 in 1.lib.

Pœna contrahentibus applicatur.

52 Et hæc pœna conuentionalis regulariter contrahentibus applicatur, d.l. ſi quis maior. contrahentes enim ſibi & non alijs cenſentur paciſci: cùm in contractibus nõ intelligatur extrinſeca perſona.l. ſi ita ſtipulatus.§. Chryſogonus.ff. de verb. obgli. Corne.conſ.322. in præſenti. in fine, in 4. volu. vide Barto. in l. agraria.ff. de termi. amoto.doct.in rub.de iud. gloſ.in pragma. ſanctio.in titu.de friuol.appel.in verb. appellatæ. Soci. conſil.36.in cauſſa. colum.4. in 4.lib.

53 Item notandũ eſt, quod promiſsio certæ

Quãdo promiſſio quantitatis conſetur loco pœnæ, vel intereſſe.

quantitatis facta, ſi aliquid fiat, cenſetur appoſita loco pœnæ, & non reſpectu intereſſe. Ioan. Andr. in c. bona fides. depoſit. Imol. & alij, in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. oblig. Bar. in l. fi. ff. de præto. ſtipu.

Hoc intellige, quando promiſsio fit à debitore principali: ſed ſi eſſet facta à fideiuſſore, intelligeretur loco intereſſe appoſita. Iaſ. & alij per illum tex. in l. fina § vlti. ff. de eo per quem fact. erit, ſecundum vnum intellectum. Alias limitationes vide per te.

54 Poſtremò notanda eſt gloſ. quòd relatiuum, quis, vel qui, denotat ſubſtantiam: nõ qualitatem, vel quantitatem: idem tenet gl. in dicto §. alteri. Inſtitu. de inutil. ſtipula. Bald. conſil. 190. caſus talis ad partem negatiuam. in 1. volu.

De relatiuo quis, quid denotet.

55 Ex quo infertur, quòd ſi vendo libros, quos habeo Aureliæ: ſi nullos habeam, non valet venditio: cùm ſine ſubſtantia nõ valeat. l. nec emptio. & l. pacta. ff. de contrahend. emptio.

Nota quæſtionem.

56 Etiam infertur, quòd ſi pars deferat poſt venditionem, non vitiatur emptio. Idem ſi quis vendat fundum talem, qui eſt decem iugerum: ſiue minus, ſiue plus contineat, debetur: niſi vendiderit decem arpenta talis fundi, ſi non ſunt ibi decem, detrahi debet de precio: ſi plus ſit, precium addi. text. in l. ſi ſeruum. § 1. & ibi Paul. & l. Iulia §. ſi Titius. ff. de actio. empt. Iaſ. in l. ſi fundum ſub conditione. §. ſi libertus. col. 2. ff. de lega. 1. & Iaſ. in l. 1. col. 2. in 5. limita. C. de ſumma trinit. Ioan. Crotus, in l. omnes. colum. 1. 6. conclu. ff. de iuſti. & iure. Felin. in cap. ſignificante. colum. 3. verſi. & dum. Alexand. de reſcrip. Benedict. in reper. ca. Rainutius. in verb. & ortum. de teſta. Alexand. conſil. 73. videtur. col. 1. in 5. volu. & conſil. 8. videtur. in princi. in 4. volu. & conſil. 107. quãuis. in princip in 6. volumi. & conſil. 82. in cauſſa. in 7. volu. Soci. conſil. 128. duo videbantur. in 3. volu. & conſil 32. placet. in 4. lib. Dec. conſil. 347. prima facie. Alia, de pœna conuentionali, vide per docto. in dicto §. omnes. hæc tamen non ſunt contemnenda: quia alibi non inuenies ita cumulata, nec elucidata.

Gloſſ. vltimæ Epitomæ.

1 *Lucri ceſſantis an ſit habenda ratio, & nume. ſequen.*
2 *Dictio etiam, eſt ampliatiua.*
3 *Magiſtrorum deciſioni ſtare debemus.*
4 *Intereſſe lucri ceſſantis debetur.*
Quod procedit tam de iure ciuili, quàm canonico 4.
Et ſiue intereſſe ſit circa rem, ſiue extra rem, nume. 5.
Etiam in foro conſcientia, nume. 6.
Procedit etiam in tutore. 7.
Et ſi ageretur ex maleficio. 9.
Procedit etiam in contractibus duobus tamen interuenientibus. nu 10. & 11. & 12.
11 *Intellectus l. fi. de peric. & commod. rei vendi.*
13 *Lucri ceſſantis ratio non habetur certis caſibus. nu. 15. cum ſeq multis.*
14 *Lucrum in conſcientia debetur quinque concurrentibus.*
15 *Molendinum edificans iuxta aliud.*
16 *Lucrum quod venit cum iniuria alterius, non attenditur. cum ſeq.*
19 *Intellectus § fina. l. ſiis cui ff de furt.*
21 *Lucrum ceſſans non petet qui alibi tantum eſſet lucratus.*
22 *Lucrum proueniens ex induſtria hominis non ſolius lucrari, an attendatur.*
23 *Vſura quando dicatur, & nu ſeq.*
26 *Lucrum ceſſans qualiter debeat probari.*
29 *Lucrum incertum non attenditur.*
30 *Lucrum quando dicatur incertum.*
31 *Solitus quando quis dicatur.*
32 *Egeſtate laborans an teneatur ad lucrum ceſſans 33.*
34 *Quantitas certa pro intereſſe non poteſt promitti, & nume. 35.*
Quod amplia nu. 36. & ſeq. vſque ad nu. 44.
& limitatur nu. 45. vſque ad nu. 54.
55 *Sententia ſuper intereſſe quomodo ferri debeat. nume. 56. 57. & 58.*

Gloſſa vltima.

GLOSSA vltima tres habet partes, quæ patent. Secunda eſt ibi, ſed regulariter. Tertia eſt ibi, ſed hæc lex vult.

1 Quæro ergo, pro declaratione huius gloſſ. an lucri ceſſantis ſit habenda ratio. Bart. hic latè diſtinguit: collega breuiter: ſed non complectitur omnia membra. Moder. Andega. ponit regu. negatiuam: ego verò facio regulam affirmatiuam: quòd in intereſſe lucri habetur ratio. Hæc regula fundatur in l. 3. §. fin. ff. de eo quod cer. loco. l. ſi mulier §. rerum amotarum ff. rerum amot. l. hæredes §. ſi incerti. ff. famil. ercif. & per tex. hic, in fi. nam niſi apponeret regulam, quid adderet ad iura antiqua? cùm alias fuiſſet deciſum, vt etiam teſtatur hic Imperator.

Regula affirmatiua quod lucri ceſſantis ſit ratio habenda.

Item Imperator hic ponit regulã in damno, ergo & in lucro videtur velle ponere: cùm velit antiquæ prolixitati finem imponere: vt in fine huius legis patet.

Item in verſicu. & hoc nõ ſolum in damno, ſed etiam in lucro noſtra complectitur conſtitutio. generaliter dicit conſiderandũ intereſſe, tam in damno, quàm in lucro: ergo generaliter debet intelligi l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præſtan.

2 Ponderanda eſt dictio, etiam, quæ eſt ampliatiua l. 2. C. de teſtibus. & includit idem

Dictio etiam, eſt ampliatiua.

eſſe

eſſe in diuerſis caſibus.text.in l.3 § fin.ff.de eo quod certo loco. Bald.in marg in verb. etiam. & ſic quòd non ſolum in damno ſit intereſſe cōſiderabile, ſed & in lucro: alioquin ſi Imperator noluiſſet lucrum regulariter deberi, hoc dixiſſet: vt habetur in l. vna.in fi.C.de caducis tollend. Ad hæc ſub hoc nomine intereſſe, ſiue eius quod intereſt venit & lucrum, tex. in l.ſi commiſſa ff. rem ratam haberi, ibi in quantum mea interfuit, id eſt quantū mihi abeſt, quantumcunque lucrari potui. vbi ſtipulatio committitur rem ratam haberi, quando ratum non habetur, inquātum mea interfuit dominum ratum habuiſſe, & poſteà elucidat quàntum mea dicātur intereſſe, & reſpondit, quantum mihi abeſt, & ſic in damno, & quantum lucrari potui, & ſic in lucro.

3 Poſtremò, ſtare debemus deciſioni magiſtrorum.cap.t.de decimis.l.pater.ff. de priuilegiis credito.& dixi latè in præfatione l. quod iuſſit.ff.de re iudi.& ſuprà: ſed pauciores & plures doct.dicunt, lucrum conſiderandum in eo quod intereſt: ergo conſiderabitur.& primò gloſ.hic formauit regulam:& in l.3.§ fina.ff.de eo quod cer.loco.cuius authoritas eſt ceteris anteponenda.Iaſon & Modern.in l. vt vim.ff. de iuſt. & iure. & iſta opinio eſt veritati conſona. ſecundum Innocent.in c.ſacro. colum.3.de ſententia excommu.ſequitur Specul.in tit. de fruct. & intereſſe. §. commune. idem tenuit hic Petrus. & communiter doctores. Bartolus in l. numis. in fine. ff. de in litem iurando.Petrus Iacob.in pract ſua, titu.de actio.ex empt.columna 3. ibi, hodie autem venit lucrum in omni actione &c. Baldus in l. 3.§ portio.ff. ad legem Rhodi. de iact. Petrus de Ferra.in ſua practic. in forma libel.in actione reali. in gloſſ. & in florenis. verſ. deinde quæritur. dicit, quòd olim & hodie ſemper habenda fuit regula, quòd intereſſe lucri ceſſantis debeatur. Paul. in dicta l.3 §.fina Pirrus,& domi Igneus.in l. quatenus.ff.de regul.iuris. Decius conſ.39. iudicam.colum.2.& conſ.183 in controuerſia.column.t.& conſ.322 viſis conſiliis. columna vltima Petrus de Anchara. conſ. 148.apud antiquos.col.2.Areti.conſ.9.eleganter.circa finem.Cuma.conſ 139.col.fin. & alij, quos infrà citabo. in ampliationib. & limita.

Regula Regula ergo eſt, quòd intereſſe lucri ceſſantis debetur.l.hæredes.§ ſi in certo.ff.familiæ erciſcun. & in prædictis iur bus. & l. 3.§ qui de ſepulchri.ff. de ſepul. violat. vbi ſic dicitur, Qui de ſepulchri violati actione iudicant, æſtimabūt quatenus interſit, ſcilicet ex iniuria, quæ facta eſt, item ex lucro eius, qui violauerit, vel ex damno quod contigerit, vel ex temeritate eius qui fecit.

4 Primò amplia procedere: tam de iure ciuili, quàm etiam de iure canonico: vt not. doctores in capitu.P.& G.de offi.deleg.e.1. de plus petitio Petrus Ancharanus in Clement.1.§.ſanè de vſuris.Panormitanus & alij, in capit.dilecti. de foro competen.cap. conqueſtus.& capit. fin. de vſuris.& c.cùm venerabilis.de except. Aretinus in l.diuortio.§ item ſi meſſes.ff ſolu. matrim. Pirros in dicta l.quatenus.in 3 regul.Roma.conſ. 517. in caſu.columna 2.Socinus conſ.2.ſequendo ordinem in fine.volumine t.Areti. conſ 9.eleganter.circa finem.& eſt communis ſententia contra Imſtatam, teſte Aretino conſ 152. viſo themate. col.2. & conſ.157. viſis diligenter.in vlt.dubio.

5 Secondo etiam procedit, ſiue ſit intereſſe circa rem, ſiue extra rem, in caſibus in quibus de iure debetur.l.3.ff de condict.furti. l.venditor ff.de euictionibus.l 3 §.final.de eo quod certi loco. & ibi Paulus & Iaſ. poſt eum. in l ſi ſterilis. §. ſi per venditorem.de action. empti.dic vt infrà in 3 limit.

6 Tertiò amplia, etiam in foro conſcientiæ Thomas in 2.2.quæſt.62. archiep Florentin.in 2.parte ſummæ.tit.1.capitul.7 §. 19 Gabriel B el. in 4. ſentent. quæſtio.11.f. & Conrad.in tracta. de contract.quæſtio. 30.conclu.4.Aluar.de planctu eccleſiæ.lib. 2.articul.46 litera Q concurrentibus illis quæ ibi tradunt prædicti.

Etiam in foro conſcientia lucrum attenditur.

7 Quartò, extende etiam procedere in tutore.l. pupillorum C. de adminiſtr. tutorum. l.quicquid.arbit.tutel.Soci.conſ.2.ſequendo.in fine, in 1.volu.

Intellige, quando impediretur lucrum ex re pupilli proueniens, vel occaſione pupilli: alioqui ſecus.domi. Igneus, in l.quatenus.column 1 23 limita 4 vbi etiam ampliat in negociorum geſtore per dictam l. quicquid & l. ſi pupilli.§. videamus ff. de negotiis geſtis. idem & in procuratore.l. ſi commiſſa.ff. rem ratam haberi. Ideò ſi falſus procurator à meo debitore exegerit pecuniam promittens rem ratam dominum habiturū: ſi dominus nolit habere ratum, agetur contra procuratorem, quanti intererit ſoluentis, etiam ratione lucri. d.l. ſi cōmiſſa.& l procurator.in illo titu.

8 Quinto amplia, etiam in lucro, quod quis perdit, eò quia à ſuis negociis euocatur. Nam etiam petitur. Bartolus in l. ſi procurator. per illum textum. ff. rem ratam haberi.

9 Sextò procedit, etiam ſi ageretur ex maleficio.l 1.§. non ſolùm.ff. de vi & vi armata. l. ſi mulier. §. rerum. ff. rerum amotarum. l. inde Neratius. § idem Iulia. ad legem Aquiliam.l. inficiando.§.1.de fur.dixi ſuprà.in 1 glo. in diuiſione intereſſe ex delicto prouenientis.

10 Septimò amplia, etiam in contractibus, duobus tamen interuenientibus, primò, quòd non poſsit intrinſecus intereſſe. d.

l. nummis. ſecundò, quòd habitus ſit reſpectus ad futurum lucrum: contrahendo, vel delinquendo expreſſe: vt quia eſt promiſſum, vel tacitè, vt ex natura contractus. l.ſocium qui in eo.ff.pro ſocio.

11 Vel quia locus eſt ſolutioni adiectus. l.3. §.fin.de eo quod cert. loco. & ſic debet intelligi textus in l.fina.ff.de pericul.& commo. rei vendit. videlicet quòd ibi contrahendo non fuit habitus reſpectus ad futurum lucrum expreſsè, nec tacitè: quia contrahendo emptionem, non habetur ratio lucri: ſecundum Andega.in tractatu, de eo quod inter.fol.135.cum ſequen.attamen ille intellectus parum conuenit. Cogita tamen ſuper intellectu illius legis: Nam ratio ibi videtur eſſe, vt non petat venditor lucrũ, etiam ſi maius ſit vſuris: quia etiam ſi nullum lucrum feciſſet, vſuras habebit pro modo fructuum: & ſic (vt bona ſit ratio & diminutionis, & augmenti) nil vltra vſuras conſequetur.argument.l.eum qui. ff. de iureiurando. Item hoc ibi ſtatuitur: nam partes legis determinatione debent eſſe contentæ. Et quia vſuræ debentur in locum vnius intereſſe: ergo non debet quis alium intereſſe conſequi: iuxta l.bona fides. ff.de regulis iuris. & nota. in dicta l. nummis.de in litem iurando. doctores in l. curabit.per illum textum.C. de action. emp. quia cum vnũ intereſſe debetur, aliud non venit: poſtquam ergo vſuræ ibi veniebant, non veniet aliud intereſſe: vt ſuprà dixi in glo.dupli.not. bene.

Intellectus ad l. fi. de pericul. & commo. rei ven.

Octauò amplia, ſiue id lucri potuiſſet cõſequi venditor, ſiue non, ſi ſeruũ non vendidiſſet. text.not.in l. cum autem.§.item ſi legatum.ff.de ædil.edict.

12 Nonò amplia tam in contractibus bonæ fidei, quàm ſtricti iuris. Ioan.Andre.in ca. nauiganti.de vſur. Aret.in conſi.9. eleganter. in fine. d.l.3.§. finali. de eo quod certo

Decimò extẽde procedere, tam in certis, quàm in incertis: cum hic text.generaliter loquatur, generaliter intelligetur.l. 1.§.generaliter.ff.de leg.præſt. dixi plenè in loco. gloſ.1.in fine.ſuprà.

13 Primò fallit, quòd licet lucrum attendi debeat, non tamen totum: ſed quod potuiſſet lucrari veriſimiliter, habita quali quali recompenſatione, attenta natura negocij, & perſonæ, non integra reſtitutio: vt ſi veriſimiliter lucratus fuiſſet vltra omnes expenſas quinque florenos: tamẽ cum veriſimilitudo non ſit certitudo, illi quinque non ſunt ita validi, ſicut quatuor certi, vel pauciores, ſecundum rei exigentiam: ſecundum Conrad.in tractat. de contract.q. 30.concluſ.4 Refert, & ſequitur Modern. Ioan.Lupus, in repeti.c.per veſtras.colum. 2. de donatio. inter virum & vxorem. fol. 108. Quia minus eſt (ſecundum eos) aliquid in virtute ſiue habitu habere, quàm in actu: ideo relinquitur arbitrio boni viri, conſideratis circunſtantiis quantũ fuiſſet veriſimiliter lucratus, deductis impenſis, & laboribus. Ioannes de Ana. in capit. conqueſtus.de vſuris.& Felinus in capitu. cùm venerabilis.de exceptio. Ideò conſideret iudex qualitatem agentis, patientis, & loci, ſecundum Marianum Socin.in capit. fina.de iniuriis, quem refert do. Lupus vbi ſuprà. & ſequitur Adrianus de Traiect. in 4.ſentent.de intereſſe. verſic. quia tractum eſt.Conrad.d.q.30. concluſ.4.& q.35.concluſio.6.

Quæ requirantur antequam lucrũ poſſit peti.

Minus eſt in ſpe, quam ...

14 Et in foro conſcientiæ quinque concurrentibus licitè petitur lucrũ: primò, quòd computet pericula, & expenſas: quia lucrum intelligitur deductis expenſis, laboribus, & periculis.l.1. C. de fructibus & lit. expen.l.ſi fructus.ff. ſolu.matri.

Lucrum in conſcientia quinque concurrentibus debetur.

Secundò, quòd non ſit intentionis lucrandi per hanc viam: ſed per mercãtiam, vel emptionem. Angelus de Clauaſ. in ſua ſumma, in ver. vſura. in 1.§.16.

Tertiò, quòd non contrahat pactum ad ſemper, ſed ad aliquod tempus: quia aliter, quò ad iudicium humanum, videtetur quòd vellet potius lucrari hoc modo, quàm per aliam viam.

Quartò, quòd ille cui mutuatur, non ſit in tam arcta neceſsitate, & creditor in tali opulentia, quòd ei gratis mutuare teneatur: vt in capit. paſce fame morientem.86. diſtinct. declarat Panormitanus in capitul. nouit.columna 11.de iudic.doctores in d.l. necare.ff.de liberis agnoſ. Theolo.in 4.ſentent.diſtinct.15.& Angel. de Clauaſ.in ver. eleemoſyna.

Quintò, quòd id quod accipit, verè ſit ſuum intereſſe: & tanti interſit, ac pro intereſſe accipiat: teſte Angel.vbi ſuprà: & ibi Siluester. Alia vide per ſupradictos docto. theologos, quibus me ſubmitto.

15 Secundò fallit in lucro pendente ex alterius arbitrio.l.inde Neratius. §.1.ff. ad legẽ Aquiliam. vt ſi habeam molendinum, ad quod ſolent venire homines vicini: aliquis ædificat alterũ, vicini non veniunt ad meũ: ego peto lucrũ ceſſans: non poſſum, prout conſuluit Baldus conſil. 71. caſus talis eſt, Commune, in primo volumi. quia iure ſuo facit: vt dixi ſuprà, de eo qui venit ad habitandum iuxta officinam.in 1. gloſ.in intereſſe æſtimabili, non petibili.

De ædificanti molendinũ iuxta aliud.

16 Tertiò reſtringe, in intereſſe extra rem, quod venit cum iniuria alterius: quia eius non habetur ratio. l. ſi is cui.§. finali. ff. de furtis. vbi ſi quis poſſederit longo tempore rem, & cœperit præſcribere, & ſic eam poterat lucrari: tamen ſi quiſpiam eam furetur à poſſeſſore, & ſic lucrum ceſſat: ad illud lucrum ceſſans non aget cum iniuria & damno veri domini. gloſſa ſingularis, in l. ſi quis vxori. in fine, in verbo, idem conſe

Lucrum cum iniuria alterius, attenditur minimè.

conſequitur. ff. de furtis. text. in l. ſed & ſi conſtante. ff. de dona. inter virum & vxor. Segnor. Homede. conſ. 90. factum ſie ſe habet. columna 4. verſic. præterea lucrũ &c. & Ioannes Crot. in repetit. l. ſi is qui pro emptore, columna 11. ff. de vſucapio. ſequitur hic Bartol. & alij. Bald. in marga. In verſ. lucrum. in 2. quæſtione. Floria. in l. ſi ſeruum. in fine. ff. ad legem Aquiliam. Angel. in §. 1. Inſtit. illo titu. Ioan. de Platea, in l. vna. C. de col. Illiricia. libro 11. & ibi patruus meus magnus, Iacobus Rebuff. vide text. in arg. in l. ſciendum. ff. ex quibus cauſis maiores. & iſta eſt communis. Et hoc eſt introductum, ne inde iniuriæ naſcantur, vnde ius. l. meminerint. C. vnde vi. facit text. in l. denique. ff. ex quib. cauſ. maior.

17 Nec obſtat, quòd vſuræ iure ſſorum, erant permiſſæ, per totum titulum de vſuris, & vſucapio. l. 1. ff. de vſucapio. & ſic non cenſetur venire cum iniuria alterius. l. nã hoc natura. & ibi gloſ. ff. de condictio. indebiti. reſpond. quòd ibi regulariter non cenſentur venire cum iniuria alterius: ſed hic ſic: quia quòd alius à domino reciperet lucrũ rei non ſuæ, etiam iure ſſorum improbabatur: vt ibi. facit l. ſi fundum. ff. de fund. dotal. non alienand.

Moder. reprehenduntur.

18 Item inquantum modern. hic intelligunt illum textum in d. l. ſi is cui. §. finali. quòd ibi actio furti non detur poſſeſſori bonæ fidei, ex cauſſa lucratiua: loquitur contra textũ. in l. eum qui. §. is qui precario. ff. de furtis. & contra textum in dicta l. eum. §. non ſolum. ibi, commodatario datur actio furti. & d. l. ſi is cui. etiam quandoque contra dominum. l. itaque. ff. illo titul. & dicta l. eum qui. §. ſi epiſtola. & l. creditoris. §. fi. cum ſimilibus iuribus illo titu.

Nouus intellectus ad §. fi. l. ſi is cui. ff. de fur.

19 Non obſtat text. in dicto §. fina. l. ſi is cui. quia ibi bonæ fidei poſſeſſor non poteſt furti agere: quia dominus agere volebat. & hoc probat text. ibi, quia furti agere poteſt is cuius intereſt. quando non concurrebat cum domino: ſi ergo dominus velit agere, præfertur. Et ita nouiter intelligo illũ text. licet modern. aliter intelligant, & multum titubent.

20 Prædictam limitationem reſtringo, quando ad complendum illud lucrũ, modicum temporis ſupereſſet: quia de tali intereſſe habebitur ratio, licet cum iniuria domini rei. Bartolus in l. ſi is qui pro emptore. col. 5. verſic. venio ad verſ. quòd ſi ſeruus. ff. de vſucapio. & ibi ponderant modern. maximè Ioan. Crot. gloſſ. in l. 1. § qui autem vi. ff. de vi & vi arma. facit text. in l. rerũ mixtura. §. Labeo. ff. de vſucap. pagi. 2. & Ioan. Lupus, in repe. ca. per veſtras. in verſ. ſextò cùm dicit textus in 6. illatione, in fine, fol. 109. columna 4. de donation. inter virum & vxorem. facit quod tradit Iaſon in l. 3. §. Labeo. columna 2. in 3. limitatione. ff. de acquiren. poſſeſ.

De eo qui alibi eſt lucratus, an lucrũ petat ceſſans.

21 Quartò fallit, quando tantum alibi eſſet lucratus: vel per eum ſtetiſſet. l. diẽ functo. & ibi docto. ff. de offic. aſſeſ.

Idem puto in lucro ſpreto: quod actor remiſit, vel ad alium venire paſſus fuit. l. ſi ſponſus. §. ſi maritus. in 2. & §. ſeq. ſi quis togatus. ff. de donatio. inter virum & vxorem. Nam remittẽtibus actiones ſuas, non eſt amplius dandus regreſſus. l. quæritur. ff. de ædil. edict.

De homine non ſolito lucrari.

22 Quintò fallit, in lucro proueniente ex induſtria hominis non ſoliti lucrari: nam id lucrũ attenditur minimè. l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ff. de action. emp. licet alij intellectus dentur ad illum textum. tamen iſte eſt cõmunis, & eum ſequitur Innocentius, Cardinal. & alij in c. ſacro. de ſententia excommunication. Bart. & communiter doctores hic: Vital. de Camba. in tractatu, clauſul. §. ſed an iuri alimentorum. fol. 332. in paruo volu. col. 3. Socinus conſi. 156. pro fundamento. columna 3. in 1. vol. vbi dicit eſſe communem. & Iaſon in d. l. 3. §. fi. de eo quod certo loco.

Quãdo dicatur vſura.

23 Imò eſt vſura ex ſola ſpe lucri primaria, qui alioqui non mutuaret niſi lucrum ſpectaret: ſecus ſi illa ſpes eſſet ſecundaria: vt pote, quia etiam ſi illud lucrum non ſpectaret, mutuaret. Richardus in 4. ſententiarum, diſtinc. 15. gloſ. & doc. in c. conſuluit. de vſur. Guiller. Bont. in quæſtio. quodlibetica. Ioan. Baptiſta in repet. l. 1. col. 36. C. de ſumma trinitate, Angel. & Silueſter, in eorum ſummis. in verſic. vſura. in primo. q. 1. Si verò ſit ſolitus lucrari, illud lucrũ ceſſans petetur. d. l. 3 §. fina. & l. ſocium qui in eo. ff pro ſocio. Cardinalis in clementi. 1. §. ſanè. quæſtio. 8. de vſur. Bartolus & communiter doctores hic. Iacob. in l. diem functo. column. 3 num. 10 ff. de offi. aſſeſſo. d. Boër. in conſ. vlti. poſito poſt conſuetudi. Biturig. Alber. in tracta. de augmento. concluſ. vltima, limita 1. & Curtius in tract. de moneta. fol. 33. colum. 2. do. Chaſſa. in conſuetud. Burgund. in rubr. *des droictz*. §. 23. Bald. nouellus in tracta. de dote. in 7. parte in 3. ſpeciali. col. 4. & Ioann. Campeſ. in eo tracta. in 2. parte. quæſtio. 6. Rom. conſilio 517. in caſu. col. 2.

24 Igitur ſi mercatori debebam centum ſoluere, in proximis nundinis omnium ſanctorum Lugduni: nõ ſoluo: mercator aget, & ad centum, & ad id quod ex illis centum lucratus fuiſſet, ſi eos habuiſſet: cùm ſit lucrari ſolitus.

Practica notabilis.

25 Et notandum eſt in practica: quòd in articulis debet poni, & libello, quòd ille qui petit lucrum, erat ſolitus lucrari, & negociari, & debet probari: alioqui quis non obtineret. Alexander in l. diuortio. in principio, columna 7. & l. inſulam. §. vſuras. columna 2. ff. ſoluto matrimonio. & conſilio 141. viſo themate. columna 2. in 5. volu. Socinus conſil. 179. circa. in 2. vol. Decius

conſil.116.in cauſſa.in princi.& conſil.322. viſis conſiliis, in fi.domi.Igneus, & Pirrus, in dicta l. quatenus. ſic fuit deciſum Neapol.vt patet in eorum deciſione. deciſ.20. quidam nobilis.

Lucrum ceſſans qualiter debeat probari.

26 Et hoc probatur, probando quòd homines eiuſdem cōditionis, cuius eſt creditor, tantum lucrati fuiſſent: vel tantum lucrati ſunt in proximis nūdinis. Et ita dicit Angelus ſe practicaſſe Florentiæ, in l. continuus.§. cùm ita. & ſequitur ibi Paulus. ff. de verb.obliga.

27 Secus ergo ſi doctor mutuaret centum, & ad diem non fuerint ſoluta: nō petet quicquam lucri: quia doctores communiter non lucrantur ex pecunia, ſicut mercatores. Vidi tamen quoſdam merces exercentes Auenione.

28 Amplia, non ſolùm in debito ex contractu ſtricti iuris, vel arbitrariis: prout loquitur. dicta l.3 §. finali l.ſi commiſſa.§. fina. ff.rem ratam haberi.ſed & multò fortius in contractibus bonæ fidei: cū magis ſint priuilegiati.§.actionum.Inſtit.de actio. Paul. & Iaſon in d.l.3 §.fin.

Incertum lucrū non attenditur.

29 Limita, quando lucrum erat incertum, & in ſpe.l.quemadmodum §. item Labeo.ff. ad legem Aquiliam.l.naturalem.§ j. de acquiren.rerum domi.l.ſi in lege. §. colonus. & l.ſi fundus. in fine. ff. locat. Paulus in l. 3 §. fina.ff. de eo quod certo loco. Alexander & Iaſon in l.nummis.columna vltima. ff. de in litem iurādo. & iſta eſt communis, ſecundum Pirrum, in dicta l. quatenus.in 3.regula. & habet plurium æquitatis ſecundum Modero. Andegauen. folio 134. pagina 2. Secus ergo ſi erat certum, & probabile: & quaſi in actu. Et iſta eſt communis reſolutio theologorum, relata per Siluestrum de Prierio, in ſua ſumma in verſicu. vſura. in 1.q.19.

Quādo dicatur incertum.

30 Et dicitur incertum, quando creditor mercari non conſueuit: licet dicat ſe velle incipere, tempore ſolutionis: ſecundum Bartolum hic, & Salicetum in dicto §. cum per venditorem.

Solitus quando dicatur.

31 Item propter vnum actum, non diceretur quis ſolitus lucrari & negociari. l. 3. C. de epiſco.audi.gloſſa in c.ita nos.25.quæſtione 2 Bartolus in l.legatis ſeruis.ff. de lega. 3.Angelus & alij.per illum textum.§ cumque hoc deo.in procœ Inſtitu.Lucas de Penna, in l.1. columna 2.C. de deſerto.libro 12. Paris de Puteo, in tractatu, de ſyndicatu.in ver.contrahere. verſic. officiales.Iaſon in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. columna 6. in 6. quæſtione Bartol. ff. de noui operis nunciatione. Moder. in capitulo 1.in fi.de indi. dominus Igneus, in d.l. quatenus. col.23.

Egeſtate laborans, an teneatur ad lucrum ceſſans.

32 Secundò limita, quando debitor in penuria vel egeſtate conſtitutus, nequiuerit ad terminum pręſtitutum ſoluere: ſecundum Roſa.de Buſtis, in ſermo:quadrage.vt eum allegant moder.

33 Quod intellige, quando inciderit in eam neceſsitatem, ob quam iure diuino creditor teneretur ſibi gratis mutuare: vt quia fame peribat.ita Conrad. in tracta.de contract.q.29.Sed in pari conditione neceſsitatis, tenebitur debitor, licet iuſta cauſſa interuenerit: quia potius debet ſuccurri facienti gratiam. Nam debet debitor potius damna pati, quàm creditor, qui bona fide mutuat. Hadrian.de Traiect.in 4.ſentent. diſt.15. de reſtitu. verſic.quia tactum eſt.& Conra.vbi ſuprà. q.30.concluſ.1. quia charitas bene ordinata à ſeipſo incipit.l. præſes.cum ſimilibus.C.de ſerui.& aqua.

Certa quantitas pro intereſſe non poteſt promitti.

34 Intellige intereſſe poſſe peti, ſi probaretur: ſed taxatio vel certa quātitas pro intereſſe promiſſa non valet.Io. Andr. in c.ſalubriter.& ibi Ambroſ.nume.49.de vſur. Laur. Rodolph. in c. conſuluit.q.53. illo tit. Bal. & alij in l.rogaſti.§.ſi tibi.ff. ſi cert. peta.& l.1.C.de ſum.trini. Alex. conſi.61. viſo.col. penult.in 2.volu. & conſ 221.ſuper titulo. col.1. eodem volumine. & conſil.80. circa primum.in 3.volu.& conſ.27. viſo themate.col.vlti.in 4.libr.& conſil.74. viſo.in 5. volu. Socinus conſ.179. circa præſentem. col.2.in 2.volu.Dec.in conſ.39.iuridicam. col.2.& conſ.322.viſis.col.vltim.licet quidam frater Menaldus tenuerit cōtra. in repeti.c.omnis vtriuſque ſexus.lib.3.c.27.de pœniten.& remiſsio.

Not. rationem.

35 Ratio eſt, quia nō debet vendere id quod non habet, & poteſt impediri multipliciter in habēdo. Soci.d.conſ 179.circa pręſentē. col 2.in 2.vol.de Vtino in ſermo. de legib. ſermo.17. in lege euangel.in 3. caſu.domi. Chaſſa. in conſuetudine Burgundiæ.§. 23. Rubr. *des droictz*.

Item quia in fraudem vſurarum fieri videtur, ſecundum eos. Argu.l. qui teſtamentum.ff.de probationibus.& doctores in d. capit. ſalubriter. & capit. fi. de vſuris. Præterea quia nō eſt in mora in principio contractus, nec ſua intereſt, nec fortè intererit: aut multò minus.not.in l.quod te.ff.ſi cert. petatur. Igitur cùm non poſsit ſciri intereſſe, quod nondum eſt: ergo non poterit taxari.Ambroſ.de Vignate, in dicto c.ſalubriter.num.88.& 253.Bernard.de Buſtis, in defenſor. montis pietat. tracta.primo, in 1. parte, litera B. & in 2.& 3 parte, litera T.& litera D.in 2.Ancha. conſi.148. apud antiquos.& conſi.150. in quæſtione.& Purpur. & alij in l.vinum.nume.60.ff.ſi certum petatur.domi.Hiero.Cagnolis, in repeti.l.curabit.num.53.cum ſequen.C.de act.empti. & ita pronunciauit ſenatus anno 1517. die 19. auguſti. pro Pontuille, qui appoſuerat pœnam quindecim ſolidorum pro quolibet die, quo non ſolueret, & curia illam pœnam reiecit, condemnans eum ſimpliciter ad ſoluendum intra menſem cum expenſis, intra quē ſi non ſoluerit, condemnauit ad centum aureos vltra debitum.

Arreſtum.

Primò

36 Primò amplia, quòd certa quantitas non poteſt promitti: etiam ſi debitor confiteretur tempore promiſſionis ſe ſcire, quòd intereſſe aſcendet ad ſummam taxatam. Bal. in d. §. ſi tibi. Petr. Anch. conſi. 150. in quæſtione. & Alex. conſi. 221. ſuper titulo. col. 1. in 2. volumi. & conſi. 27. viſo themate. col. vlt. in 4. vol. Deci. conſi. 322. viſis. col. vlti.

37 Secundò amplia, non valere taxationem, etiam ſi apponeretur: Promittis decem, vel aliam ſummam, ad diſcretionem creditoris. Roma. conſ. 520. circa propoſitam. col. 2. Alex. conſil. 61. viſo. col. penul. in 2. volu. Felin. in c. cùm venerabilis. col. 3. de excep. vbi limitat: vide ibi.

38 Tertiò amplia, etiam ſi creditor vellet ſubire periculum pecuniæ mutuatæ, licet non teneatur. l. incendium. C. ſi cert. petat. & in compenſationem ſuſcepti periculi paciſci, vt quid vltra ſortem detur: quia hoc non licet, ſecundum Roma. vbi ſuprà. d. conſil. 520. col. 2. vide ibi rationem, ne ſim prolixus vltra quàm deceat.

39 Quartò amplia, etiam ſi iuramentum interueniſſet: quod ad impoſsibile nõ extenditur. regu. nemo poteſt. de regu. iur. libr. 6. & ſumma angel. verſic. iuramentum. in v. §. 30. not. in c. debitores. de iureiur. Purpu. in l. eugaſti. §. ſi tibi. num. 35. ff. ſi cert. petat. not. Pet. Anch. conſi. 148. apud. col. 2.

40 Quintò amplia, non valere taxationem, nec ad quantitatem conuentam & taxatam, nec quò ad intereſſe quod verè prætenditur: quia vtile per inutile vitiabitur. not. Moder. in d. §. ſi tibi. & faciunt ea quæ not. in regu. vtile. de regul. iuris. lib. 6. vide tamen in d. §. ſi tibi.

41 Sextò amplia, etiam ſi promitteretur pro dote non reſtituta ad diem. Petrus de Anchara. conſil. 150. in quæſtione quæ vertitur. & Alex. conſil. 61. viſo proceſſu. col. penult. & conſi. 74. viſo titulo. in 5. vol. Socі. conſi. 179. circa præſentem. col. 2. in 2. volu. verum intereſſe petetur: ſed non taxatum. c. ſalubriter. de vſur.

De teſtatore grauante hæredem dare decem in ſingulos annos, quibus non ſoluerit ſortem.

42 Septimò amplia, non ſolùm in contractibus, ſed etiam in vltimis voluntatibus. Ideò ſi teſtator legauerit in ſingulos annos centum: & ſi hæres non ſoluerit intra annum; voluit vt daret decẽ in ſingulos annos, quibus non ſolueret d. centũ. non valet talis diſpoſitio: quia eſſet vſura. &c. & ibi Bart. ff. de annuis legat. dixi in gloſſa 1. numero ...

43 Imò ratio prohibitionis magis videtur comprehendere teſtatorem in diſcrimine vitæ conſtitutum, quàm alium, ... præſumatur immemor ſtra ſalutis. l. fin. C. ad legem Iuliam repetundarum. dixi ſatè in repet. l. diuus, quam edidi ... ff. de ſenatuſconſul. Syllania. inter pœnam, & vſuram, quid ſit diſcriminis. Bartol. & alij in dicta l. cùm ſtipulari. ff. de verborum obligat. tradunt. Ibi vide.

44 Vltimò amplia, etiam ſi promitteretur pro alimentis, vel pro alendis pauperibus: nam licet cauſa ſit fauorabilis, nõ ob hoc valebit illa taxatio: tanquam vſura ſit. Petrus Anchar. conſi. 150. in quæſtione. col. 3. verſi. concludo ergo. Alexan. conſi. 27. viſo themate. col. 3. in 4. vol.

45 Primò limita, niſi à principio cõſtare poſſet de intereſſe futuro; quia tunc valeret taxatio iuſta: ſecundum Ioan. Baptiſt. in repetitio. l. cunctos populos. col. 44. verſi. inſuper vltra dicta. C. de ſumma trinitate. vt in venditore, qui ad ſoluendum dedit terminum: quia cũ emptor interim lucretur fructus, valeret cõuentio in compenſationem illorum: iuxta l. curabit. C. de actio. empti. vel poſtea poterit teſtibus, aut aliàs probare intereſſe conuentum eſſe verum: & tunc poterit peti. Bald. & alij, in d. §. ſi tibi. quia præſumptio cedit in eum caſum veritati. l. diuus ff. de in integ. reſti. nec per hoc detegitur cupiditas lucrandi illicitè: vt dicunt doct. hic. Moder. per l. expreſſa. de regu. iur. quæ ſcenm non facit.

46 Secundò fallit, quando creditor ad tollendum moram debitoris, & ad ſe ipſum conſernandum indemnem, hanc taxationem faceret. Archiepiſc. Florenti. in 2. parte ſuæ ſummæ, in titu. 1. ca. 7. §. 16. in fine. Conrad. in tract. de contract. q. 40. & 45. & Gabriel Biel ſuper 4. ſentent. q. 11. & Ioan. de turre cremata in ſumma. 14. q. 1. Durandus de ſancto Portiano. in 4. ſenten. libr. 3. q. 2. diſtinc. 37. Secùs ſi bene ſcirem, quòd in termino non poteras ſoluere: ideò vt lucrum haberem, ſtipulor quòd ſi non reddideris tali tempore, quòd dares decem pro centum: nam tunc eſſet vſura: nec peti poſſet. arg. c. plerique. 14. q. 3. & c. certum eſt. de regu. iuris. libr. 6. Ioan. Lupus, in repe. cap. per veſtras. not. 6. fol. 168. col. 1. de donat. inter virum & vxorem.

Nec obſtat text. in l. fina. ff. de præto. ſtip. nam loquitur de intereſſe rei principalis, non de acceſſorio: ſecundùm Ambr. de Vignate, in repe. c. ſalubriter. num. 52. de vſur.

47 Tertiò fallit, quando taxatio fieret poſt contractum. not. in capit. conſuluit. de vſuris. cap. tua. de ſimo. ea. 1. 14. q. 3. facit quod not. Bart. poſt Cin. in l. 1. C. de pact. pignor. & not. in cap. ſignificante. de pigno. ſequitur Panor. conſ. 64. viſis. col. 3. in 1. volum. Alià dixi ſuprà in intereſſe conuento. in 1. gloſſ. & in ver. dupli. vbi vide.

48 Quartò limitatur regula ſuprà poſita, in lucro, quòd debitor cautiſſimus negociator lucratus eſſet vltra creditorem: nam illud non venit: ſed quantum eſſet lucratus creditor, cùm tantùm induſtria creditoris conſideretur. Fel. in c. cùm venerabilis. verſ. intellige. de excep. Ioan. Lupus, vbi ſuprà. columna 2.

49 Quintò fallit, quando ageretur ex facto quod adſcriberetur culpæ, non dolo eius

contra

contra quem agitur : & non venit. tex.in l. ſciendum.ff.ex quib. cauſ.maio.l.2.§ portio.ad legem Rhod. de iact. & ibi Bal.

50 Sextò fallit,in contractibus innominatis: quando quis vult recedere à contractu, & pœnitere:nam in eum caſum venit tantum damnum,non lucrum.text.in l.ſi pecuniã. ff de cõdic.cauſ.data.ſic conſuluit Bal.cõſ. 182.locata fuit.col.2.in 1.volu.

51 Septimò fallit,quãdo lex taxaret aliquid, vel conſuetudo : tunc aliud lucrum incertum non poſſet peti.l.ſi.ff. de peri.& como. rei ven.& ſuprà dedi intellectũ ad illã legẽ.

52 Octauò reſtringe,quando quis promitteret ſarcire tãtum damnum , quod quis pateretur:nam tunc nõ petetur lucrum:quia finibus verborum debemus eſſe contenti. l.Galius §.quidam rectè ff de lib.& poſth. contractus ex conuentione partium legem accipiunt.l.1.§.ſi pecuniã.ff depoſiti.l.contractus.de regul.iur. Item expreſſum facit ceſſare tacitum.l.cùm filio.ff.de vulg. Item limitata diſpoſitio,limitatum debet habere effectum.l.in agris.ff.de aequi.re.do.Pręterea limitato nõ poteſt quicquam accreſcere.l. Lucius.§. quæ habebat.ff. ad Treb. & pars cui damnum promittitur : videtur eſſe contenta de damno, & lucro renunciate:quod poſtea non petet.

53 Nonò tempera , in lucro quod quis ex re mea petere vellet:vt quia ſolebat quis trãſire per fundum meũ: ego clauſi illum: ideo ceſſat ei illud lucrũ. Vel feci in domo mea puteum : tuus ob id deſiccatus eſt : quare ceſſat lucrum:tamen id non petes, cùm iure id faciam in meo.l.fluminum.§ fin.cum l.ſequen.ff.de damn.infect.l 1 §.idem ait.de aqua plu.arcen.l.quæro.de iure patr.l.ſi.de obſeq.Barto.& Iaſ. in l.quominus.q.11.de fluminib.Bal.d.conſil.128.

54 Vltimò fallit, quando agitur contra aliquem non ex contractu,nec ex ſua culpa.l. 2.§.portio.& ibi Bal.ff.ad leg.Rho.de iact. ſecus quando agitur ex contractu , vel ex culpa ipſius:vt hic Moder. Andega. multa elegantia ſcribit, in tractat.de eo quod intereſt,ponens tres regulas,fo.131.cum multis ſequen. vnam negatiuam : tamen mihi conuenictius viſum fuit poſuiſſe regulam affirmatiuã. Ideò in tam vaſto pelago eum vide,vbi plenis (vt ita dicam) colunis proſequitur : & Bartolus hic latè diſtinguit. Ex ſupradicti . erit expedita ſua diſtinctio, & aliorum poſt eum.

55 Ad vltimum veniens,quęro quomodo iudex ſuper intereſſe debeat ſuam proferre ſententiam ? & fac duos caſus.

Sententia ſuper intereſſe quomodo ferri debeat.

Primus eſt , quando in proceſſu certa quantitas eius quod intereſt, petita eſt & probata: iudex ad illam certam quantitatem debet condemnare: teſte Specul.in tit. de fruct.& intereſſe.§.ſi. verſi. ſed qualiter. & ibi Ioan.Andr.in addit.ad eum.Alber.in l.1.col.penul.ff.de act.emp.& vend.Purpu. in l.certi condictio.nume.98.cum ſeq.ff.ſi cert.peta.& hic caſus eſt facilis.

56 Secundus caſus eſt , ſi in proceſſu fuit intereſſe petitum , & non fuit aliter declaratum:iudex tunc ad illud poterit condemnare:& poſtea in executione liquidare: Cardi. in c.ſacro.col.vlti.de ſenten.excom.Socin. in c.ſignificantibus.in 3.membr.verſi.6.infertur.fol.71.de libel. oblat.pro hoc eſt tex. in clemen.prima.& ibi not.Boniſa.colum. 2.de reſcrip. vide quòd dixi in gloſſ.in ver. in aliis . circa finem,ſupra eodem,in forma petendi intereſſe.Roma.conſi 270.pro deciſione.Aufre.in deciſ.capel.Tholo.q.267. quod tempus.

57 Item poteſt condemnare ad intereſſe , taxatione & liquidatione ſibi impoſterum reſeruata. Bart.in l.ſi tertius.§. officium.ff. de aqua plu.arcen. Anto.de Butr.in c.grauis.de reſti.ſpol. Guido Papę,in deciſ. Delphina.q.405. vbi dicit, de ſtilo parlamenti ſeruari.per gl.in l.item. ff. famil.erciſ.l 1.ad legem Falci.& illam gl.ſingul. dicit Corſe. in ſingul.incip.ſi luo.dixi plenè in repeti.l. quod iuſsit.ff de re iudi. & ſuprà in præfatio.iſtius legis.in conntinna.gl.rubr.ſolent tamen cauti iudices condemnare non ſimpliciter ad intereſſe,ſed exprimere ad intereſſe procedens ex materia executionis realis,ſi aliqua ſit, aliã . vidi pronunciari male iudicatũ à iudicibus,qui ſimpliciter condemnanerant ad intereſſe anno 1532.die 14. Maij.& ſuper hoc vide ordina. reg.public. anno 1539.artic 88 & ſeq.& quomodo iudices debeant æſtimare quatenus interſit, elucidat plenius text.quàm quiuis alius,in l.3.§ qui de ſepulchri.ff. de ſepulchro violato licet non allegetur à doctoribus communiter.

58 An poſsit declarari in executione.Bartol. declarat in l.1.ff.iudica.ſolui.vt ſi quis petat ſibi exhiberi inſtrumentum,ſeu tabulas teſtamenti,iudex cõdemnabit ad exhibendum , & ſi non exhibuerit, iudex alteram proferet ſentẽtiam ſuper eo quod intereſt, eundem recuſantem condemnando. l.1. §. condemnatio.ff.de tabul.exhib.l.qui reſtituere. de rei ven. facit l. ſi cum exceptione. §.hæc autem actio,quod met.cauſ.Roſ.in tract.libel.in 2.parte rubr.de tabul. exhib. verſic.ſed quid ſi petitum non ſit.Iaſ.in §. curare. Inſtitu.de actio. Hæc apud Bituriges auditoribus , cum ſummis laboribus, inter magnum aurium vſum dictaui : cùm collega.do. Alcia.Rubr.C.de pact.id temporis in eodem ſtudio interpretaretur:qui grauatè,dum in opinionẽ ſuã non deſcenderem,tulit:ſed veritatẽ ſemper(quod commodo meo fiat) eſſe præponendam ratus. Agam deo gratias,qui in trinitate perfecta viuit in ſecula. Amen.

F I N I S.

Spes mea Chriſtus.

REVERENDO IN CHRISTO PAtri ac domino, D. Gulielmo à Prato, Claromontenſi epiſcopo digniſsimo, Petrus Rebuffus, I. V. Doctor, S.

VSV non infrequenter venit, vir ampliſſime, vt viri ſplendidi ac inſignes, liberos parum ſui ſimiles relinquant. Contingit enim ſæpenumero, vt patrum diligentia, eruditio, eloquentia, famæ ſplendor, atque authoritas, in filiis de ſuo gradu decidant, & tanquam elangueſcant. Exempla huc pertinentia quoniam multò plura ſunt quàm vt paucis reſcenſeri poſſint, notiora quàm vt debeant, non eſt in animo attexere. Quamobrem è veteribus plerique vxorem ducere detrectarunt: vtpote Epaminondas Thebanorum dux noluit compedibus vxoriis irretiri, ne fortè patrum ſui ſimilem filium gigneret: Pelopidæ exemplo eius territus, qui tametſi clarus eſſet, infamem tamen filium ex vxore ſuſtulit. Eam quoque ob cauſſam, Auguſtus in cœlibatu agere, ac ſine liberis mori optauit: ratus nihil perinde parentes diſcruciare, atque cum filios relinquunt nihil minus quàm ſui ſimiles. Ceterùm licet liberi paternam gloriam minuant, tu tamen famam reuerendiſſimi patris tui ſuo in gradu retines, & tanquam ſartam tectam cuſtodis: vt in te patrem (quem iure optimo ſuſpiciunt omnes, ceu rarum quoddam naturæ miraculum) & intueamur, & admiremur. Pater nempe numeris omnibus abſolutus eſt, grauitatis, conſtantiæ, ſeueritatis, prudentiæ, fortitudinis, temperantiæ, atque integritatis: quæ omnia in te clarius collucent, quàm vt à ſene quidem præſule deſiderare poſſimus. Fortaſſe mira viderentur, niſi te ex clariſſimo patre, ſimulque iuſtiſſimo natum eſſe meminiſſemus, qui quemadmodum maior eſſe non poteſt, ita nec tu fœlicior. Quamobrem nihil mirum videri debet, ſi Pontifex maximus hoc in regno hæreticorum cauſas fidei tuæ reddiderit, quod ſatis exploratam haberet vitæ tuæ integritatem. Porrò licet quæ attigimus te patrem referre abundè teſtentur: ſingularis tamen illa humanitas, qua ſingulos ſupra hominum fidem excipis ac foues, te patri ſimilem proximè reddit. Si quos enim audis virtute commendabiles ac eruditione claros, obſequiis inuitas quam primum, verbo commendas, præmiis retines, munificentia concilias: atque ita, vt præſulem obliuiſcaris, quò amicum præſtare poſſis. Prudens omitto cæteras animi tui dotes, ne forſitan videar tibi palpum obtrudere. Quod cùm ſtatuiſſem materiam in id quod intereſt (difficilem ſanè, receptò omnium iudicio) in ſchematiſmi formam redigere, ac velut depingere, quò viris ſtudioſis explanatior eſſet: atque identidem animo circunſpicerem, cui eam nuncuparem, tu vnus occurriſti: cui viſum eſt eam dicare: vt nominis tui authoritate, ceu Aiacis clypeo circumſepta, tutius in manus hominum perueniret. Quam ſperamus futuram non inutilem iuris candidatis. Nam rem alioqui benè obſcuram, apertè (quantum fieri potuit) ac breuiter declarauimus. Quicquid autem eſt quod ſcripſimus, pro tua ſingulari humanitate excipias, non aliter quàm ſoles cætera omnia: id quod ſi feceris, erit cur te & obſeruare ſemper, & amare debeam. Vale. Pariſiis 6. Idus Martias.

SCHEMATISMI SVPER intereſſe, breuis P. Rebuffi declaratio.

AD formandum typum, videndum eſt primò, quo iure ſit intereſſe inuentum. Secundò, quid ſit. Tertiò, quotuplex. Ad primum reſpondeo, eſſe de iure diuino: vt Exo.22.c.ſi læſerit quiſpiam agrum alterius, vel vineam: & dimiſerit iumẽtum vt depaſcatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro ſuo, vel vinea, pro damni æſtimatione reſtituet: & ca.ſi læſerit, de iniu. & damno dat. & ibidem damnum reddet: ſed intereſſe eſt damnũ: vt hoc tex. damnum reddatur. & c.2. de fideiuſ. ergo eſt de iure diuino: ſed dicitur eſſe à gẽtibus poſtea receptum, & à iure canonico approbatum. d.c.2. de fideiuſſo. gl. in c. conqueſtus. cum ſimilibus, de vſur. ſed quò ad formã, eſt iuris ciuilis: vt hic: & ſic princeps non poteſt id remittere. l. venia. C. de in ius voc. fallit in tribus caſibus poſitis in repe. huius l. quam nouiſsimè cõſcripſi, anno 1530. vbi latius deducitur in præfa. quæſtio. 1. & quot modis accipiatur: ibi, q. 3. & quid veniat appellatione intereſſe, ibidem.

Secundò quæro, quid ſit? & glo. in verbo prout, dicit eſſe damnum emergens, & lucrum ceſſans: ex eo quòd aliquid fieri ceſſatur: & communiter approbatur per doct. Vel eſt æſtimatio damni emergentis, aut lucri ceſſantis; ratione ceſſationis, aut facti (aliter quàm fieri debuit) legitimè prouenient. Vel conſideratur intereſſe dupliciter. Primò, ratione eius cui debetur: & tunc ſic definirem: Eſt æſtimatio damni emergentis, vel lucri ceſſantis, culpa debitoris creditori contingens. Secundò conſideratur ratione eius à quo petitur: & eſt æſtimatio damni dati, ſeu lucri ceſſantis, culpa debitoris prouenientis, per debitorem creditori ſarcienda. Latius declaratur in repetit. in glo. prout. vbi pono alias definitiones, & declarationes, vltra docto. licet videre ibi. His contentus erit ſcholaris, pro declaratione terminorum. videat prouectus repetitionem.

Tertiò quæro, quotuplex ſit intereſſe? Reſpon. in genere vnum eſſe, quod pono pro ſtipite: & ſic intelligitur opinio Petr. & aliorum tenentium intereſſe vnum eſſe. & hoc per Bart. ſic definitur: Intereſſe eſt iuſta alicuius vtilitas. infrà declarabitur: & hoc diuiditur in multas ſpecies, ſiue accidentia: vt quidam dicunt: & plenè declaro in mea ad hanc l. repetitione, in gl. 1.

2 Intereſſe, Bar. inſequens, quoddam eſt inæſtimabile, aliud æſtimabile. Inæſtimabile, eſt iuſta alicuius vtilitas inæſtimabilis. gl. in l. 1. ff. ſolu. matrimo. l. libertas. ff. de regul. iur. teneo tamen in dicta mea repetitione, non eſſe dabile intereſſe inæſtimabile: quin ſaltem infinitè ęſtimari poſsit. & hoc in gl. 1. vide ibi ſi lubet.

3 Inæſtimabile diuiditur: quia aliud eſt non petibile, aliud petibile: non petibile eſt iuſta alicuius vtilitas inæſtimabilis, non petibilis: vt ſi voluntatem explere non poſſim, Barba. conſil. 74. col. 5. in 3. vol. & infrà declarabitur plenius.

4 Petibile eſt, quod peti poteſt: vt ſi filius meus per te detineatur, intereſt mea inæſtimabiliter: ob id petam filium mihi exhiberi. l. 1. & per totum. ff. de liber. homi. exhibẽ. & idem in viro, cuius vxor ab aliquo retinetur, intereſt mariti, quod non poteſt æſtimari ſi os inferius fuerit maculatum id temporis: ideo petetur vxor exhiberi. rub. ff. de liber. exhiben. l. 1. in ſi. & l. 2.

5 Intereſſe aliud eſt publicum, aliud priuatum. Publicum, eſt reparatio publici ſtatus læſi, propter aliquod iniuſte factũ, vel non factum: datum, vel nõ datum: quæ commodè æſtimari nõ poteſt. d. Igneus in repet. l. quatenus. col. 6. ff. de regu. iur. Ego verò ſic definio: eſt læſio ſtatus publici, propter ceſſationem, vel factum iniuſtum cõtingens, quæ ęſtimari commodè non poteſt. Primò pono, læſio, quia reſpublica læditur: vt infrà dicetur: & l. ſi quis ingenuam. §. fina. ff. de captiuis. Alia declarantur in repetitione extensè. vbi licet videre.

6 Priuatum eſt, omne quod non eſt publicum: ideo vno cognito, alterum intelligetur. argu. l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. doct. in rub. de aeq. poſ.

7 In ciuilibus quoddam publicum intereſſe conſiſtit: vt pote, quia publicè intereſt cloacas purgari. l. de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de noui operis nunciatione, & ſi publica via ſit deſtructa, publicè intereſt reſici. l. ædiles. ff. de via publica. multa alia licet videre exempla in repet. in præfatio. & in gloſſa prima.

8 Item in criminalibus: vt intereſt publicè crimina non remanere impunita. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & publicè intereſt prouinciam malis purgari hominibus. l. congruit. ff. de offic. præſid.

9 Vltionis eſt, vt ſi ſeruus cognouerit dominam ſuam: & poſtea dominus eum vendiderit ea lege, vt Pariſiis habitet: & ne manumittatur: propter vltionẽ intereſt domini.

l. pen

l.pen.C.ſi mancip.ita fue. alien. ne manu.l. ſeruus ea lege.ff.de ſer.expor.& hoc inæſtimabile eſt, ratione affectionis, quam habet,& ratione timoris ne iterum damnum cognoſcatur.

10 Applicationis eſt, quãdo damnum paſſo applicatur:vt hoc text.not. Bal.in l.pen. C.de condict. ob cauſſam dato. & hoc eſt æſtimabile.

11 Aeſtimabile,quod æſtimari poteſt. Et hoc diuiditur: quoddam enim eſt æſtimabile petibile,aliud non petibile. Aeſtimabile petibile eſt, quod æſtimari, petíque poteſt: vt in caſibus in quibus petitur:vt habetur hic,& in l.1.ff.de act.emp.

12 Petibile quoddam dicitur generaliter, & largè,ſiue impropriè, quod ſic per Bar.hic diffinitur:Eſt iuſta alicuius vtilitas æſtimabilis,petibilis:non habita propter alicuius factum iniuſtum, vel ceſſationẽ iniuſtam. Vt ſi peto rem mihi debitam, dicor meum intereſſe largè petere:id eſt, quod mihi vtile eſt: & ſic ſtipulationes inuentæ fuere,vt quiſque ſtipuletur quod ſua intereſt. l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de verbo.obli. & an precium, & intereſſe, ſint idem: dicitur in repe.plenè.in gl.prout.

13 Aliud dicitur propriè, de quo hic amplè loquimur:quod ſic per Bart.definitur: Eſt æſtimatio alicuius vtilitatis non habitæ: propter factum iniuſtum, vel ceſſationem iniuſtam. Primò ponitur æſtimatio,ad differentiam inæſtimabilis: & ad differentiam præcedentis, quod rem ipſam reſpicit, ſeu factum debitum. Poſtea dicitur in definitione, non habitæ, vt lucrum & damnum comprehendat. Nam dum minuitur patrimonium,quis non habet vtilitatem: ob id dicitur pati damnum.l.ſi ſterilis.§.cùm per venditorem.ff.de actio.emp. Dico propter factum iniuſtum:quia ſi eſſet iuſtum, non ageretur ad id quod intereſt.l. fluminum. §.ſi.ff.de dam.infect.dico latius in mea rep. in gl.1. Et hoc diuiditur:quoddam eſt legale,aliud iudiciale.

14 Legale eſt,quod à lege introductum ſeu approbatum eſt.no.in l.legitima.ff.de pac. & hoc modo intereſſe omne poteſt dici legale, quia à lege approbatum: vt ſuprà in præfa.dixi. Vel dicitur legale, quod à lege taxatur: vt in caſibus certis ad duplum:vt hac l. verſi.ſancimus. Et an de iure nouo taxatum ſit, vide quæ dixi in repe. in 4.not. collegæ d.Alciati opinionem reprobans:& hoc legale producit quatuor ſpecies,vt patet:& infrà declarabo.

15 Iudiciale eſt,quod per iudicem per ſuam ſubtilitatem æſtimatur, ac taxatur:vt in caſibus incertis:& patet hac lege,in verſic.in aliis. Dico fuſius in repe. quam ſuper hac lege conſcripſi:hic tantùm trado terminos, vt iuuenes hic intellectis paruo negocio materiam amplecti poſsint.

16 Commune intereſſe ſecundum gloſ. eſt commune rei precium. Bart.non admittit, ſed ſic finit:Intereſſe commune,eſt intereſſe communiter æſtimatum.l. ſi ſeruũ. ff.ad leg.Aquil.at non placet: quia idẽ per idem definit,quod non admittitur l. arg.l.fin.ff. de offic.procu. Cæſa. Ego verò ſic definio: Intereſſe commune eſt æſtimatio damni emergẽtis,aut lucri ceſſantis, ab omnibus rei notitiam habentibus facienda, propter factum iniuſtum, vel ceſſationẽ iniuſtam: vt debebas tradere mercatori equum tempore nundinarũ: ceſſas: oportet quòd ipſe emat cariori precio: teneris ad id quod intereſt,quod communiter homines æſtimarent ad valorẽ equi, quem emit. Alia exẽpla vide in repe.in gl.1.& hoc in totum poteſt exigi, etiam vltra duplum.l. ratio.§.ſi per venditorem.& l.Iulia.ff.de actio.empt. Fallit in caſibus traditis in repe.in gl. dupli:vbi inuenies regulam cum limitationibus. Vel commune dicitur, quod omnes communiter tangit:vt ſi omnium præbendæ canonicorum minuantur, eorum communiter intereſt:ſi præbenda vnius,ſpecialiter.ca.cùm omnes.& ca.cùm acceſsiſſent. de conſti.Inno.in c.cùm eccleſiaſticæ.in fi. pen.col.de except.

17 Singulare intereſſe eſt,ſecundum gloſſ.ſi tua interſit propter affectum:verumenimuero quia aliud eſt intereſſe affectionis ſolius,aliud eſt intereſſe ſingulare: vt latè declaro in repe. Ideo Bar.ſic finit,Eſt ſingulariter æſtimatum:quod non admitto: vt dico in repe. Igitur ego ſic definio: Intereſſe ſingulare: eſt æſtimatio vtilitatis ſingularis propter factum iniuſtum, vel ceſſationem iniuſtam proueniens: vt commodaui codicem meum, quem habeo,& apoſtillis & remiſsionibus, & ſcriptis refertum: ſi non reddas, non ſolùm ad preciũ commune teneris, videlicet ad tres libras Turon. ſed etiam ad meam ſingularem vtilitatem. Alia exempla tradit Specul.in tit. de intereſſe.§.viſo.& ego ipſe in gl.1.

Quæret aliquis, vſque ad quã ſummam poſsit peti? & textus hic dicit,vſque ad duplum,in caſibus habentibus certam quantitatem, aut naturam: vt hic. Fallit in caſibus poſitis in repet.in glo.dupli. in incertis damnum re vera datũ reddi debet: vt hic, verſicu.in aliis. Qui ſunt illi caſus certi, & incerti? Bart. hic dicit eos qui habẽt certam quãtitatem, vel naturam, reſpectu ſui, vel adiuncti:vt ſi promittis mihi decem, reſpectu ſui eſt certum.l.certum.ff.ſi cer.peta.vel ratione adiuncti: vt vendis mihi domum pro centum: reſpectu illius adiuncti precij, dicitur contractus certus,ſecundum Bart. Fateor tamen,quòd indigeret declaratione regia in hoc regno, vel parlamentorum:vt dico in repe. Ego, ſalua correctione melius ſentientis, intelligo caſus habere certam quantitatem, ſiue ſit in numero,ſiue pondere & menſura: de quibus in §.1. Inſtitu.

quib.modis te contrahitur obliga. Siue ſit quantitas continua: vt fundus decem arpentorum: ſiue diſcreta, vt decem: quia certum eſt. Naturam verò intelligo certam, in rebus animatis, quibus à Deo indita eſt certa natura, per quã animal dignoſcitur: & nobis eſt certa ſua natura: vt bos, mulus, & cætera hoc genus animalia. Nam Deus indidit boui certam certã naturam, per quam à iumento differt: & certa eſt nobis ſua natura, videlicet quòd eſt bos, non equus, vel aliud animal: vt etiam licet videre per Ariſtotel. in lib. de natura animalium. Iden ſi promitto decem, caſus certus eſt quantitate: ſi hominẽ, equum, bouémve debeas: & non tradas tempore præſtituto, caſus certus eſt natura: ſi promittas facere domum, caſus eſt incertus: cùm facta ſint incerta. l. vbi. § qui id quod. ff. de verb. oblig. fuſius deduco in repet. in glo. quantitatem.

18 Intereſſe affectionis eſt, quod ex ſpeciali affectu procedit: vt ſi ſeruum meum filium naturalem quis occiderit: ego ex affectione æſtimo multo. Hæc affectio non auget condemnationem: ſed quanti omnibus valet, inſpicitur. l. ſi ſeruum. ff. ad l. Aquil. l. fi. de operis ſeruo.

19 Notãdum eſt, quòd duplex eſt affectio: vna, quæ eſt iuncta cum vtilitate: & hæc eſt æſtimabilis cõmodo pecuniario: & iſta bene conſideratur, & auget condemnationem: l. videamus. §. 1. ff. de in lit. iuran. vt in libro cui multa ſcripſi: ſi aliquis eum retineat, nolẽs reſtituere, ex illa affectione iuncta cum vtilitate, iurabitur in litem: & duplum conſequi potero per hanc legem: vt dixi in gl. 1. an in iuramento in litem procedat hęc lex? quòd ſic licet collega contrà, cuius fundamentis ibidem reſpond. Alia eſt affectio ſola, quæ pecunia non æſtimatur: & hæc non auget condemnationem. l. libertus qui ſoluendo. ff. de bonis liberto. l. cùm ſeruus. manda. Bald. in addi. ad Specu. in tit. de fructi. & intereſſe. col. pen. l. 1. §. ſed ſi rem. ff. ſi quid in fraud. patro. alia vide in d. gloſ. 1. tam in contractibus bonæ fidei, quàm ſtricti iuris.

20 Conuentum, eſt precium conuentum: ſecundum gloſ. hic, quæ reprehenditur per doct. vt plenè dico in repe. in gl. 1. ego igitur ſic definio. Intereſſe conuentum, eſt pecunia, conuentione partium promiſſa, in defectum primæ conuentionis non completæ. Vnde ſi vendas mihi domum cẽtum aureis, & ſi non tradat, promittis decem: ſi tradas, non poteſt agi ad decem promiſſa: quia conuentio eſt completa: ſecus ſi non tradideris. l. 1. ſumendo argu. à contrario. ff. de actio. emp & hoc intereſſe debetur totum, etiam vltra duplum. §. alteri. Inſtit. de inutil. ſtipula. Bart. & communiter docto. hic, quod fallit in octo caſibus, quos pono in repe, in glo. dupli. vbi ſigo regulam cum ampliationibus & limitationibus. Item quãdo intereſſe conuentum, ſeu pœna, adiicitur ſpeciei: debetur. l. Lucius. ff. de actio. emp. Idem ſi facto. l. 2. §. item ſi in facto. ff. de verbo. oblig. ſecus ſi adiiciatur dationi quantitatis: quia tunc in fraudem vſurarum præſumitur appoſita. l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cer. peta. c. dilecti. de arbit. quod ampliatur in nouem caſibus: & limitatur in ſeptem, traditis in repe. in gl. 1. & an pœna conuentionalis poſsit excedere quadruplum: vide in gl. proferuntur. vbi trado regulam, quòd ſic: cum limitationibus: ibi licet videre.

21 Diuiditur hoc conuentum: in certum, & incertum. Certũ eſt, quando apparet, quid, quale, quantúmve ſit: vt quando promiſſum eſt, Si non tradideris rem venditam, promittis decem. l. fi. ff. de præto. ſtipula. l. certum. ſi cer. pet.

22 Incertum eſt, quod per ſe non eſt liquidum, quid, quale quantúmve ſit. l. vbi. ff. de ver. oblig. l. 3. §. fi. de eo quod cer. loco. & quomodo poſsit certum fieri? reſpondeo, officio iudicis, taxantis in caſibus incertis. Iacobi. in l. fi. ff. ſi quis in ius voca. nõ ier. & in aliis caſibus quos pono in repe. in gl. ſubtilitatem. vbi fuſius trado practicã probandi intereſſe, vltra docto. hactenus, vide ſi lubet.

23 Certum producit totale, & particulare. Totale intereſſe eſt, quod in totum debetur: vt ſi rem venditam non tradideris, ad totum id quod intereſt teneris. l. 1. ff. de act. emp. & ibi Sali. & l. 2. §. fi. qui ſatiſda. cogã. vel totale debetur in caſibus incertis: nam iudex in eis ſine deminutione per ſuam ſubtilitatem reddi iubebit: vt hic in verſic. in aliis.

24 Particulare intereſſe debetur, ſi quis tradiderit rem, & non cauerit de euictione, & emptor alteri velit vendere: ſed non poteſt tanti, quanti ſi fuiſſet cautum: emptor aget non ad totum: ſed ad particulare intereſſe quod patitur. l. ex empto. §. fin. ff. de actio. emp. & ibi Bar. & alij. l. ſi fundus. loca.

25 Intra rem, ſeu circa rem, vel intrinſecum intereſſe, oritur ex communi: extra rem, ſeu extrinſecum, ex ſingulari regulariter: & ſic ſignaui. Et intrinſecum eſt illud quod ex ipſa re prouenit: vt fructus, partus, & ſimilia: Nouiter ego ſic definio intereſſe circa rem, eſt æſtimatio vtilitatis nõ habitæ culpa alterius, circa rem conſiſtentis. Sic ferè definit tex. in l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem. ff de actio. emp. & in hoc comprehenditur valor aureorum, vel augmentum, ſiue deminutio. l. cum quid. & l. vinum. ff. ſi cert. peta. & hoc totum debetur, etiam vltra duplum: vt ſi mutuaueris mihi vinum reddendum in feſto paſchatis: quod non reddis: valuit in menſe Iulio, vel Auguſto decem libras: teneris quãti plurimi valuit à tempore moræ. d. l. vinum. & d. §. cùm per

vendito

venditorem. vide in gloſ. dupli. vbi formo regulam cum limitationibus, inſequẽs doctrinam Bar. & communem: reſpondénſq; fundamentis volentium ſingularem proſequi opinionem, & præcipuè collegæ do. Alcia. & iſtud producit generationẽ. Nam quoddam eſt

26 Actionis amiſſæ, quod competit quando actio eſt amiſſa: nam tunc agam contra illum, ſi ſuo facto amiſſa ſit, ad id quod intereſt actionem non eſſe amiſſam. l. ſi eum. §. qui iniuriarum ff. ſi quis cautio.

27 Aliud eſt circa damna, & expenſas: vt ſi damna vel expenſas tua cauſſa paſſus ſim: contra te ad id agam. l. ſancimus C. de iud. Clem. 1. de reſcrip. Albet. in l. & ſi poſt tres, col. 2. ff. ſi quis cautio.

28 Intereſſe iuris interitus, vt ſi dum iniuriarum contra te agerem, quidam me detinuit, & impediuit ne actionem illam proſequerer: & ſic anno fuit amiſſa. l. ſi non conuicij. ff. de iniur. agam ad id quod intereſt, ratione iuris interitus. l. 3. & ibi Bald. col. 1. ff. ſi ex noxal. cauſa agatur.

29 Mutationis perſonæ eſt: vt ſi alienaſti in potentiorem rem, quã à te petere volebam: potero cõtra te experiri actione in factum, quanti mea intereſt, ob perſonæ mutationem. l. 1. ff de aliena. iudic. mutan. cauſa. plenius dico in rep. in gl 1.

30 Mutationis fori intereſſe petitur, quando alienatur in clericũ, vel ſcholarem, res, quam petere volebam: & ſic mutatur forus: agam ad id quod intereſt ratione mutationis fori. l. ſi fideiuſſor. ff. qui ſatiſda. cogan. & an ceſsiones ſcholaribus, vel clericis factæ valeant: dico in repe. in gl. 1. tam per regis ordinationes, quàm per iura, & pleniſsimè in ſcholaſtico. priuileg. 177.

31 Ex delicto aliud intereſſe prouenit, ſi furto inſtrumenta mea, per quæ debitum poteram probare, ſubtraxeris: propter quod debitum probare non poſſum: teneris ad intereſſe ex tuo delicto proueniens. l. Iulia. ff. de act. emp. c. ſi quis. 11. q 3. & in delictis intereſſe etiam nõ excedit duplum: vt hoc tex. in ver. in omnibus. & dixi ibi in glo. licet collega teneat contra cui reſpondeo in gl. caſibus, communem ſuſtinendo.

31 Ex quaſi delicto intereſſe, dicitur damnum ex quaſi delicto alterius culpa proueniens: vt ſi officialis, ſeu alius, ſine cauſſa me excommunicauerit: ideo durante excõmunicatione non potui agere, iure prohibente. c. intelleximus. de iudic. quamobrem perdidi actionem: agam contra excommunicantem ad id quod intereſt, ex ſuo proueniens quaſi delicto. l. ex maleficiis. ff. de actio. & obliga. Cardi. in ca. ſacro. col 9. verſ. quæro, an alio modo. de ſent. excom.

32 Ex contractu, dicitur damnum emergẽs, ſeu lucrum ceſſans, ratione contractus proueniens. patet in l. t. ff. de actio. emp. dico plenius in repe.

32 Ex quaſi contractu: vt ſi quidam ſit electus prælatus, tenebitur ſoluere expenſas in proſecutione electionis factas: ex quodam quaſi contractu. c. vt præteritæ. de electio. Specul. in titu. de fruct. & intereſſe. § ſi. ver. in ſumma. & verſic. ex prædictis. & fuſius dico in repe. hic tantum declaro terminos obſcuros, propter iuuenes.

33 Extrinſecum, ſiue extra rem, eſt, quod rei occaſione prouenit: ſecundum Barto. hic. Vel eſt æſtimatio damni emergentis, ſeu lucri ceſſantis, extra rem prouenietis: vt quia non trad. diſti fœnum tempore præſtituto, quamobrem equi mei fame perempti ſunt: extra rem eſt: & ſic non debetur regulariter. l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de act. emp. Fallit in caſibus traditis in repetit. in gl. dupli. & hoc gignit.

34 Honoris intereſſe, quod competit quando de honore agitur: qui eſt lucro pecuniario præferendus. l. Iulia. ff. ſi quis omiſ. cauſſa teſta. & poteſt agi, nõ ſolùm iniuriarum pro honore, Bal. in l. obſeruare. §. antequã. ff de offic. proconſul. ſed & officium iudicis implorari. Ioan. Fabr. in §. aliam. Inſt. de bono. poſſeſ. cum diſtinctione tamẽ, quam feci in repet. vbi licet plenius videre in glo. 1. & intellectum nouum ad l. iniuriarum. §. ſi quis de honoribus. ff. de iniur.

35 Intereſſe commodi eſt, quando de cõmodo agitur: vt hic, & hoc quandoque intra rem eſt: aliquando extra: vt potes cogitare.

Commodi intereſſe, aut cõſiſtit in lucro, aut in damno. In lucro, quando debitor non ſoluit mercatori in nũdinis Lugdoni: ob id mercator ceſſauit lucrari: aget ad id intereſſe, quod in lucro conſiſtit. Et regulariter hoc lucrum ceſſans petitur. Fallit in multis caſibus traditis in repeti. ad hanc l. gloſ. vlti. & Petr. de Ferra. in forma libel. in act real. in gl. & in florenis. In damno conſiſtit: quando aliquis paſſus eſt damnum. no. in l. cum venditorem. C. de act. emp.

36 Aeſtimabile non petibile, eſt iuſta alicuius vtilitas æſtimabilis, non petibilis: habita, vel non habita: ſine alicuius facto iniuſto, vel ceſſatione iniuſta. Barto. hic. Primò dicitur iuſta, quia iniuſta non attenditur. l. itaque. ff. de furt. Item dicitur, æſtimabilis, ad differentiam inæſtimabilis, non petibilis, ad differentiam petibilis: poſtea dicitur, habita: vt omnes caſus comprehendat, in quibus quis habet quod ſua habere intereſt, & tamẽ non agit: vt ſi rem meã poſsideam, intereſt mea habere: tamen illud intereſſe non poſſum petere: licet poſsit æſtimari valor rei. l. nemo rem ſuã. ff. de ver. oblig. l. ſuæ rei. de contrahen. emp. non habita, vt ſi ſartor vel alius artifex veniat ad habitandum in proxima officina ſimilis artificis, illius intereſt: quia non tantùm lucrabitur: tamen illud intereſſe non petet. l. libertus negociatorius. ff. de ope. libert. vel ſic, poteſt breuius definiri: Eſt vtilitas quæ

æſtimari, ſed peti non poteſt. Plenius dico in repet. in gl. t.

37 Hoc non petibile diuiditur: quia quoddam eſt, quo mediante nil petimus aliud, quo mediante petimus. Primum eſt, quia mea intereſt non habere domum delectabilem, vel pulchram hoſpitam, omnibus propiciam, propter magnum numerum eam viſitantium, & amicorum cõcurſum. Id tamen intereſſe non peto, licet poſſet æſtimari. gl. in l. 1. ff. de ſerui. vrb. prædio. Alia exempla licet videre per tex. in l. qua actione § ſi quis in colluctatione. ff. ad l. Aquil. vide alia in d. gl. r.

38 Et iſtud aliquando eſt ex cauſſa probabili, ſed non honeſta: vt in fure, à quo ſubtrahitur res furtiua: nam licet ſua interſit, quia ad reſtitutionem tenetur: tamen non agit, quia cauſſa eſt inhoneſta, & iniuſta: quia ex improbitate ſua actionem conſequi non debet. l. itaq;. ff. de furt. l. eum qui. §. is autem. illo tit. Limita, vt in repe.

39 Ex cauſſa honeſta, ſed non probabili eſt, vt ſi emi librum, antequam ſit mihi traditus, fur eum accipit: licet mea interſit, & ex cauſſa honeſta: tamẽ furti non agam, quia cauſſa non eſt probabilis: id eſt, à iure approbata: vt ante traditionem dominium habeam. l. traditionibus. C. de pact. gloſſa in l. manifeſtiſsimi. de fur. per d. l. eum qui. in princip.

40 Quo mediante petimus, eſt: vt ſi quis agat actione populari, quia ſua intereſt: illud tamen non petit, ſed eo mediante ad pœnam, ſeu vindictam agit. gl. in rub. ff. de popula. actio per totum. l. ſi verò. §. hęc autem. ff. de his qui deiec. Iaſ. in l. eum qui. §. in popularibus. de iureiur. Idem ſi appello, quia mea intereſt: id tamen non peto: ſed eo mediante ſententiam reſcindi, & malè iudicatum pronunciari. l. eos. C. de appell. l. in ratione, in 1. § Imperator. ff. ad l. Falcid. & iſtud eſt ex cauſſa honeſta, & probabili, vt ſi res mea ſit à me furata, mea intereſt, & cauſſa eſt tum honeſta, tum probabilis. Ideo furti agam. l. 1. & l. ſi is cui. ff. de fur. cuius intellectum in repetit. trado nouum: vide ibi.

41 Item eſt intereſſe mœroris: quia non tradidiſti fœnum tempore præſtituto, equi mei mortui ſunt: magnũ habui mœrorem. Illud tamen non peto, ſed quantum tunc valuit. Baldus in l. cùm venditorem. C. de actio. emp.

42 Pudoris intereſſe eſt, ſi ruſticus, vel alius, vendiderit mihi vinum optimum Montiſpeſſulani: vel perdices tradendas tempore conuiuij: & non tradidit: magno affectus ſum pudore, cum parum valeat cõuiuium ſine bono vino: tamen non petam illum pudorem, ſed quantum valuit vinum id temporis, videlicet conuiuij. doctor. in l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empti.

43 Valoris eſt: vt ſi non tradas rem venditam, teneris ad id quod intereſt: id eſt, quãtum valet: & quandoque in plus. l. 1. ff. de act. emp. Alia multa tetigi in repet. quæ hic non tranſcribo: ſed volens plenè hanc materiam attingere, perlegat eam, boníque conſulat, ac Deum oret, qui in trinitate perfecta viuit, & regnat in ſecula. Amen.

Spes mea Chriſtus.

FEVDORVM DECLARATIO,

IN QVA MVLTAE PONVNTVR

CORRECTIONES, QVÆ CONTRARIA CONſuetudine inualuerunt, compilata ac congeſta per clariſſimum virum Iuris vtrinſque Doctorem, D. Petrum Rebuffum De Monte Peſſulano.

Adiecimus feudorum typum & ſeruitutum ſchematiſmum,

ILLVSTRI VIRO, AC IVRE

CONSVLTO PRÆSTANTISSIMO, OPTIMOQVE viro domino Nicolao Boërio Burdegalen. in ſenatu præſidi meritiſsimo, Petrus Rebuffus

S. P. D.

COGITANS ego, æquiſſimè præſes, quanta ſit authoritatis tuæ amplitudo, quàm ingens & ſonorum famæ tuæ nomen, quod olim Pythagoræ illi Samio, id hodie tibi cõtigiſſe video. Siquidem poſtquam ſeiunxit ſe ab humanis vir ille grauiſſimus, eius dicta, vt à vero minimè aliena, pro oraculo quodam Apollinis, apud eos qui illum quondam audiuerant, anxiè ac religioſè ſuſpiciebantur, ita vt nihil eſſe verius illis putaretur. De te verò qualem vbiq; gentium induerint opinionem vtriuſq; iuris ſacerdotes, ſatis oſtendit iſta (ad quam te non diuitiarum vis atque copia, non aulicum artificium, non palpans & blandula adulatio, ſed tua eximia virtus & incredibilis in legibus interpretandis æquitas inuexit) ſenatoria dignitas. Certè quoties in Auguſto illo Aquitaniæ ſenatu, immò in quolibet totius Galliæ iudiciali foro dubia inciderit aliqua & reciprocans quæſtio, ad te, velut olim ad Oedipodem, vel tua opera concurritur, adeò, vt mirandum ſit, in vno homine tantam iuriſprudentiæ (vt interim varia quibus ornatus es ſcientiarum genera omittam) notionem exiſtere. Itaq; cùm non ſim neſcius, Peſſulanenſes pro communi vtilitate vigilias non ſpernere, vt licet videre de Azone, qui in tres nouiſſimos libros Iuſtiniani Codicis Commentaria, ſeu ſummam appoſitè in Monteperſſulano digeſſit. Item teſtatur & Ioannes Berberius, cuius extat opus illud lucubratiſſimum, cui Viatorio iuris nomen impoſitum eſt. prætereo Bertrandum de Monte Fauentino, qui l. diem functo, in eodem caſtro repetiit: & expoſt in Cardinalem ob eius preclaram ſcientiam creatus extitit. Quantum verò adiumenti, vt domeſtica etiam exempla adducam, attulerit noſtri ordinis hominibus Iacobus ille Rebuffus, mihi patruus magnus, ſatis oſtendunt preclara eius inuentiones, & ſcriptura. Ego quoque horum exemplo accenſus, hoc qualequale eſt tranſpoſui potiùs quàm compilaui: tibiq;, cui omnia debeo, dedicandum duxi, ex cuius fontibus potiorem præſentis munuſculi partem hauſiſſe (ſi nullo eſt veritas contaminanda mendacio) fatear eſt neceſſe. illud ergo iocundo ſuſcipies animo, vir humaniſſime: atque ſub vmbra tui nominis à latrantium canum baubatibus proteges: quod ſi feceris, incredibiles, mihi crede, ad literarum laborem fortiter ſubeundum ſtimulos ciuibus tuis concitabis. Vale tui Rebuffi memor.

Feudorũ diuiſio vigecuplex.

- I.
  - 1 *Eccleſiaſticum quod*
    - *ab eccleſia datur.*
    - *ab eccleſia ſuſcipitur,*
    - *datur, vel ſuſcipitur a clerico non tanquã ab eccleſia.*
  - 2 *Seculare.*
- II.
  - 3 *Regale*
  - 4 *Non regale.*
- III.
  - 5 *Nobile*
  - 6 *Minus nobile*
  - 7 *Aliqualiter nobile.*
  - 8 *Ignobile.*
- IIII.
  - 9 *Paternum, ſeu antiquum,*
  - 10 *Nouum.*
- V.
  - 11 *Paternum,*
  - 12 *Maternum.*
- VI.
  - 13 *Maſculinum,*
  - 14 *Fœmineum.*
- VII.
  - 15 *Habens propriam naturam,*
  - 16 *Habens impropriam.*
- VIII.
  - 17 *Reale,*
  - 18 *Perſonale.*
  - 19 *Perſonaliſſimum.*
- IX.
  - 20 *Iurabile,*
  - 21 *Non iurabile.*
- X.
  - 22 *Ligium*
  - 23 *Non ligium.*
- XI.
  - 24 *Annale,*
  - 25 *Perpetuum.*
- XII.
  - 26 *Diuiſibile,*
  - 27 *Indiuiſibile.*
- XIII.
  - 28 *Purum, ſiue ſimplex.*
  - 29 *Non rectum.*
- XIIII.
  - 30 *Francum,*
  - 31 *Non francum.*
- XV.
  - 32 *Ad omnes heredes tranſitorium.*
  - 33 *Non tranſitorium ad omnes heredes.*
- XVI.
  - 34 *Corporale,*
  - 35 *Incorporale.*
- XVII.
  - 36 *De camera,*
  - 37 *De canena.*
- XVIII.
  - 38 *Guardia.*
  - 39 *Caſtaldie.*
  - 40 *Quod pro mercede datur.*
- XIX.
  - 41 *In curte domini,*
  - 42 *Extra curtem.*
- XX.
  - 43 *Aduocatia,*
  - 44 *De tabula.*

FEVDORVM DECLARATIO,

IN QVA MVLTAE PONVNTVR CORRECTIONES,

quæ contraria conſuetudine inualuerunt, maximè in hoc Chriſtianiſſimo Franciæ regno, compilata per ſpectabilem ac egregium virum dominum Petrum Rebuffum, de Monte Peſſulano, iuris vtriuſq; doctorem Pariſiis regentem.

QVANQVAM multa in hac materia feudorum ſcripta reperiãtur hincinde diſperſa, tamen quia variãtibus tẽporibus iura & conſuetudines variantur, in c.1. de conſaguinitat. & affinitat. ita quòd vix in iſta materia poteſt certa dari doctrina vel regula in hoc regno: ſed ſecundum conſuetudines locorum & ritus variatur vſus, vt aſſerit conterraneus meus Ioan. Berbe. in viator. iuris, in rubr. de feud. in pe. quęſtione. ideò breui bonum ratus diuiſiones colligere quaſdam & conſuetudines contra conſuetudines feudorum ſcriptas, nunc in viridi obſeruantia in hoc regno exiſtentes, iuxta l. Arriani. C. de hæreti. & cùm conſuetudines feudorum fuerint vſu hominũ introductæ, contrario vſu poſſunt tolli. §. ex non ſcripto. inſtitut. de iure natura. & ibi docto. & Ioan. Fabri, in §. primo, in fin. inſtit. de his per quos agere poſſumus. Bald. in l. ſecunda. per illum text. ff. de vulgar. Deci. conſil. 269. conſultus. in colum. quarta, nume. octauo. & conſilio 390. quoniam ex facto. colum. ſexta, verſic. quinto. quia ius. numer. 12. ca. vno. §. filij. in 1. ſi de feudo conten. ſie inter domi. & agna. vaſal. Et maximè dominatur in feudalibus conſuetudo. ca. Obertus. de feud. cogni. gloſſ. l. de quibus. ff. de legib. Guido papa ſingu. 594. Et etiam cùm ſint conſuetudines locales, non habent nos in hoc adſtringere regno, inquit Petrus Iacob. in ſua practic. in rubric. de ſucceſsio. feud. & doctiſsimus ille do. meus & conciuis do. Boër. in libro conſuetu. Bitur. in §. ſecundo, de conſuet. feud. & cenſual. quod eſt verum in caſibus in quibus reperitur contraria conſuetudo: aliàs ſeruabuntur conſuetudines feudorum tanquam ius ſcriptum, vt concludunt communiter doctor. in præludijs feudo. & quia hæc materia eſt fructuoſior & frequentior in Francia & alijs regnis quàm in Lombardia, quæ caret rege: ideò ſemper in paſsione & anxietate erit, ſecundum Petrum de Ferra. in ſua practi. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in princip. ſed dicit verum de facto: ſed de iure Chriſtianiſsimus Rex noſter Franciæ, eſt rex & dux illorum: ſed væ illis, cùm eum non admittant, ſed quotidie rebellent. Sunt etiam cauſæ feudorum graues, & magni ponderis, magnóque ſolent præſtare prouentus, vt aſſerit modernorum facilè princeps Iaſ. in proœm. feud. in prin. & eſt hodie practicabilis, ex cuius ſcientia oriuntur nummi, & trãſeunt in burſas aduocatorum feudiſtarum, ſecundum do. Io. Sanxon in conſuetudinib. Turo. in titulo, *comment hõmage ſe doibt offrir à ſon ſeigneur.* in princi. éſtque lucroſa materia, vt verbis vtar do. Ia. Pyrrhi in conſuetu. Aurelia. rubric. de feud. ca. tertio. & quandoque vnus caſus eſt ſufficiens ad ditãdum hominem, ſi in hac materia accidat per vitam. Videndum eſt ergo quid ſit feudum, vnde dicatur, quæ ſit eius natura: & demum ad diuiſiones & typi declarationem veniemus. Primò quæro, quid ſit feudum? Et reſpond. quòd eſt beneuola actio tribuẽs gaudium capientibus, capiénſque retribuendo in id quod facit, prona, & ſponte ſua parata. ca. vno. verſicu. beneficium. in quib. cauſ. feu. amittat. & hanc definitionem poſuerunt communiter ſummiſtæ: quam ſequitur Sozi. conſil. 167. non inutilis. in princ. in ſecũdo volum. & conſi. 67. viſa donatione in 3. volumi. aliam definitionem citat Io. Raynaud. in comprehen. feudal. in princi. videlicet, Feudum eſt beneuola & libera rei immobilis vel æquipollentis conceſsio cum tranſlatione vtilis dominij, proprietate retenta ſub fidelitate & exhibitione ſeruitiorum honeſtorum. & benedicit, honeſtorum: quia ſi feudum concederetur ad ſeruitium inhoneſtum, non teneret feudi conceſsio. argu. text. in l. ſi remunerandi. §. rei turpis. & l. ſi mandauero. §. qui ædem. ff. manda. & inſti. eo. §. illud. Panor. in ca. bonæ. in 2. numero. 14. de poſtula. præla. nam generaliter nouimus turpes ſtipulationes & conceſsiones nullius eſſe momenti. l. generaliter. ff. de verb. obliga. Petrus de bella pertica in ſuo tracta. de feud. in 1. quęſt. Sequitur & Franc. Curtius in ſuo tractat. de feu. in 1. parte, quæſt. 6. vbi dicit ſeptem eſſe requiſita: quæ latius extendit vir magni conſilij. d. Io. le Cirier, in tract. de iure primogeniturę. quęſt. 4. lib. 2. in ver. poſſeſsio: colum. 2. nec vaſallus in factis turpibus tenetur domino obedire. argu. l. hæ demum. & l. eius. ff. de oper. liber. ca. domino guerram. ibi, iuſtè. in princ. hic finitur lex. &c. idem tenet Petr. de Ferra. in ſua practic. in forma libelli, quo agitur ad reuoc. feud. in principio, ponens ibi aliam definitionem.

& Barba.

& Barba aliam in rub. de feud. colum. 3. & Petrus de bella pertica in d. tractat. de feu. in princip. ponit tres. Sed Benedict. in repe. c. Raynutius. in verb. & vxorem. in 3. deciſio. nume. 524. extra de teſtamen. ſequitur definitionem Ioan. Raynaud. licet Ioan. de Selua in ſuo tracta. de beneficio, in 1. quæſt. primæ partis alias definitiones ponat: tamen Iaſ. in præludiis feud. & nouiſsimè d. Bartho. de Chaſſa. in conſuetud. Burgund. in rub. *des fiedz*, ſequũtur definitionem d. Ray. & Ioã. Sanxon vbi ſuprà in prin. dicit eam eſſe verã in genere, ſed nõ in ſpecie pro feudo nouo, vel antiquo. latè tradit in omni cenſura doctiſsimus vir d. Claud. Aquẽ. in ſpecu. feud. rub. de definitione & inuentione feudi, vbi ſic definit: Feudum eſt conceſsio rei habilis pro fidelitate. Quia periculoſa eſt omnis definitio. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. ad alia tranſeo. Et hoc feudum vocatur beneficium, in §. beneficium. ſi de feu. defuncti conten. ſit inter domi. & agna. vaſalli. c. vno de feud. fœminæ, & de benefi. fra. cum ſimilibus, ſequitur Curtius in d. tracta. de feud. in 1. parte, q. 11. Et ſic infertur quòd archiepiſcopi, epiſcopi, & alij prælati, pro eorum beneficiis poſſunt nominari vaſalli papæ: nam ſuos epiſcopatus à papa quaſi in feudum habent, & eidem iurant fidelitatem, in c. ego N. de iureiurã. Alua. in prælud. feud. in 19. diuiſio. Hodie etiam iurant epiſcopi fidelitatem regi Franciæ, qui in prædictis epiſcopatibus & prælaturis ac dignitatibus electiuis habet nominationem in d. regno: vt habetur in cõcordatis in rub. de elect. & maximè ſi epiſcopatus ſit in partibus limitrophis: vt dico in d. auth. habita, vel de regalibus in ca. generali. de elec. ponit Io. Ferault in tracta. de iuribus Franco. regis. in quinto priuilegio & decimo, vbi limitat ratione rerum temporalium & feudorum habere verum: ſecus in aliis. Item feudum poteſt gratia appellari: vt no. Bal. in prælud. & Curtius cõſ. 49. nu. 47. & 68. & hic contractus feudalis quo ad nomẽ erat incognitus ante lib. feu. ſed per conſuetudines fuit baptizatus, vt ſentit Lucas de Penna in l. 1. colum. 2. C. de pet. bono. ſublat. lib. 10. Ange. in conſ. 110. incip. ſanctiſsima in prin. Et Benedic. in d. verb. & vxorem. vbi ſuprà. Claud. Aquen. in ſpecu. feu. quæſt. 3. ſed contrarium tenuit d. Vdalric. Zaſius in ſua ſolenni repe. l. 2. in verb. curias. ff. de origine iuris. Secundo quæritur, vnde dicatur feudum? Et reſpon. ſecundum communem opinionem docto. quòd à fide ſeu fidelitate. ca. vno. §. fin. per quos fiat inueſtitu. vel dicitur à fidei datione: quia non debet aliqua inueſtitura fieri ei qui fidelitatem recuſat facere. ca. 1. infrà eod. Petr. de bella pertica vbi ſupra in 2. q. Hoſt. in ſua ſumma, rub. de feud. §. vnde dicatur. Bolog. in addit. ad Io. de Ana. in conſil. 7. incipiente. Viſis. Panormita. conſi. 82. quãquam in his. col. 1. in 1. vol. Corne. conſil. 16. aperta fronte. col. 2. volum. 1. Claud. Aquen. in ſpecu. feud. in 2. quæſt. do. meus conciuis, d. Boër. in conſue. Bitur. in §. 3. de conſuet. feu. Io. de terra rubea in tra. contra rebelles regni, arti. 2. tertij tracta. (& iſta vocabula feudorum inculta ſatis, ac barbara, reſtaurauit linguæ Latinæ meritiſsimus d. Budæus in annota. in Pandec. in l. Herennius. ff. de euict. & ſequutus eſt Io. Pyrrhus in conſue. Aurelia. rub. de feud. §. 1. nec omiſit admodum ſubtilis vir d. Vdalric. Zaſius in repet. l. ſecundæ, in verb. curias. ff. de origine iuris) limita niſi feudum eſſet eo modo acquiſitum, vt nulla fidelitas præſtetur, vt ibi tenet Hoſt. nam ex pacto poteſt contractus immutare naturam. l. naturalis. §. penult. ff de præſcript. ver. l. contractus. ff. regu. iur. ſic & feudum. & licet in quolibet actu fides eſſe debeat, quando alienam fidem ſequimur. l. 1. ff. ſi cert. peta. in feud. tamen per excellentiã debet fides conſiſtere, cùm dominus ſuo vaſallo quodammodo perſonam, honorem, & bona committat. c. 1. de noua forma fidelita. Bald. Aluar. & Iaſ. in prælud. feu. col. 3. & ibi Io. Raynaud. in ſuo comprehen. 2. quæſt. Deci. conſ. 413. conſuluit in prin. ideò feudatarius à feudo dicitur, & vocatur fidelis & valuaſor, quaſi dignus ſtare ad valuas domini, & eas intrare, propter beneficium quòd à domino accepit: vt tenet Alua. in c. vno. § 1. quis dica. dux. d. Bartho. de Chaſſa. in conſuetud. Burgund. in rub. *des ſucceſſiõs des baſtardz*. §. 5. nume. 66. in conſi. Et quomodo ſit præſtanda fidelitas, ponit gloſſ. in d. c. 1 in fin. per quos fiat inueſti. Petrus de bella pertica vbi ſuprà. q. 2. Specu. eo. tit. §. quoniam. verſi. 1. & verſic. in pleriſque. ſequitur Curtius in d. ſuo tracta. feud. quæſt. 7. primæ partis. & d. Boër in conſuetu. Bitur. in d. §. 3. Vbi in ea præſtanda ponit differentiam inter nobilem & ignobilem; quia ignobilis in fidelitate nõ admittitur ad oſculum pacis à domino, ſed nobilis ſic, etiam ſi à rege inueſtituram accipiat. Idem Io. Sanxon in conſuetu. Turo. in tit. *cõment hommage ſe doibt offrir*. in prin. & Bonus de Curtili, in tra. nobilita. in 5. parte. in 47. nobilium priuilegio. Corſet. in repet. ca. grandi. in no. in verbo, fidelitatem. nu. 68. & ſeq. de ſuppl. negli. præla. d. de Chaſſa. in conſuet. Burg. in rub. *des fiedz*. §. 2. gloſ. *faire recongnoiſſance*. & in magno conſuetu. rub. *du ſerment de fidelité*. Eſt etiã differentia inter clericos & laicos: quia laici tenẽt manus inter manus regis quando iurãt fidelitatem, vel inter manus cãcellarij: epiſcopi verò iurãt ſtola poſita ad collũ, & manibus ad pectus: vt tenet Io. Ferault in tra. de iuribus Franc. regis. in 10. lilio. Et hæc fidelitas in 10. cõſiſtit quæ ponũtur in c. ego N. de iureiu. c. 1. de noua forma fide. c. de forma, 22. q. 5. latè explicat Ioan. de terra rubea in ſuo tract. contra

ctat. contra rebelles regum. articul. ter-
tio. tertij tracta. verſicul. pro declaratio-
ne. Notandum eſt tamen, quòd iſtud iura
mentum fidelitatis eſt quadruplex. Pri-
mum ſi ratione feudi, de quo per totum li
brum feudorum. Secundum præſtatur ra-
tione familiaritatis, ſeu officij: vt ſi aliquis
ſit magiſter hoſpitij, vel camerarius, aut a-
liud habeat officium: vigore officij tria iu-
rare tenetur: primū, quòd iuxta poſſe ſaluabit
vitam, membrū, & rectum domini hono-
rem: & eius mentem, id eſt, ſecretum non
reuelabit. ca. vno. §. ſi verò domeſticus.
qualiter vaſal. iura. debeat fidelita. do. Ter-
tium iuramentum præſtatur ratione habi
tationis, eò quòd Hiſpanus vel alius exte-
rus habitat in Francia, tenetur Chriſtianiſ-
ſimo regi noſtro Franciæ præſtare fidelita-
tem, poſtquam Rex illum permittit in ter-
ram ſuam habitare. not. Lucas de Penna,
in l. deuotum. columna prima. C. de meta.
libro 12. Alber. Brunus in conſ. 35. in cauſa.
colum. prima, & colum. quarta. Et hæc fi-
delitas eſt hodie in vſu, vt dicit ſe practicaſ
ſe Guido papa in ſuis deci. q. 307. & forma
iuramenti ponitur in magno conſuetud.
lib. 3. rub. *du ferment des aulbains*. nam albi
ni dicuntur quaſi alibi quàm in regno na-
ti inde ius albinagij in Francia eſt illud ius
quod Rex habet ad omnia bona in d. re-
gno acquiſita capiendū per d. exterum. de
quo gl. in ver. liberius. de collat. in prag-
ma. ſanctio. vide gloſſ. in procem. in verbo,
exterum. & Benedict. in d. verb. & vxorem.
nume. M. 42. & d. Boër. in §. final. de teſta-
men. in conſuetu. Bitur. d. Bartho. de Chaſ-
ſa. in d. conſuetud. in rub. *des confiſcations*.
§. 1. nume. 37. Et non ſolum exterus debet fi
delitatem præſtare, imò etiam quilibet ſub
ditus regni, ca. 1. qualiter vaſal. iura. debeat
fidelita. & in extra. ad reprimendum. & re-
uerentiam. ca. regum. in fin. 23. quæſt. quin
ta. & 1. Petri 2. cap. Regem honorificate. ſe-
quitur Ioan. de terra rubea in tractat. con-
tra rebelles regum. articu. primo. tertij tra
cta. & Ioan. Pyrrhus in gloſſ. ad conſuetu.
Aurelia. rubric. de ſudceſsio. cap. 14. Quar-
tum iuramentum eſt, quod tenentur præ-
ſtare illi qui tenent & poſsident prædia in
territorio ſeu iuriſdictione alicuius domi-
ni, & vocatur iuramentum fidelitatis, &
aſſecurationis. c. primo, qualiter vaſa. iura.
debeat fidelita. & ibi dicūt do. quo ad hoc
iuramentum conſuetudini ſtandum eſſe.
ita tenet Iacq. de ſancto Georgio, in tracta.
de feudis, in ver. qui quidem inueſtitur.
vbi latius ponit, vide. Et iſta fidelitas qua-
tuor perſonis eſt ſeruanda, videlicet impe-
ratori cœleſti, id eſt Deo: ſecundò impera-
tori terreſtri in ſuo imperio, & regi Fran-
ciæ in hoc regno: tertiò domino ſeculari:
quartò proximo ſuo. ita no. Petrus de Fer-
ra. in ſua practi. in forma libel. quo agitur
ad reuocat. feudi, in princi. Item alia eſt fi-

delitas, quæ debetur à coniuge. c. debitum.
de biga. alia quæ debetur à quolibet ami-
co ad amicum. Io. de terra rub. vbi ſuprà. ar-
ticu. 2. tertij tractat. Notandum eſt tamen,
quòd hoc iuramentum fidelitatis non præ
ſtatur per procuratorem: caſus ſingu. in c.
vno. §. verum. de ſta. regula. lib. 6. ſecūdum
Roma. ſingul. 798. quia hoc iuramentum
debet præſtari per verbum ego talis N. ca.
1. de noua forma fidelita. & verbum ego,
importat induſtriam perſonæ. 22. quæſt. 5.
c. de forma. & habetur Iob c. 19. Quem vi-
ſurus ego. ſequitur Bald. in l. prima. ff. de re.
diuiſio. limita, niſi dominus conſentiat. d.
§. verum, quia tunc reuerentia quæ præ-
ſentialiter & perſonaliter debet exhiberi. l.
ſi non ſortem. §. libertus. ff. de condic. inde-
bi. fiet per nuncium. Secundò limita, quan
do fidelitas eſſet præſtanda per vniuerſita-
tem, quia tunc per ſyndicum poteſt præſta
ri, vt tenet Bald. & alij in l. 2. §. ex his. ff de
verb. oblig. Tertiò fallit in epiſcopis. §. epi-
ſcopis. de ſtatu regu. ſupra alleg. idem tenet
Stepha. Maleretus in tractat. de electio. fol.
48. vbi plenè. Quis poſsit infeudare, ſeu in
feudum concedere? & dic quòd omnis qui
non prohibetur iure. Petrus de bella perti-
ca in d. tracta. quæſtion. tertia. & Hoſtien.
in ſumma de feud. §. quis poſsit. quod in-
tellige ſi habeat liberam bonorum admi-
niſtrationem: vt not. in ca. primo. §. noui.
per quos fiat inueſtitura. ſequitur d. Io. Sā
xon vbi ſuprà: ideò vaſallus non poteſt in
re feudali imponere cenſum ſeu annuā præ
ſtationem vel aliam ſeruitutem ſine domi
ni conſenſu: alioquin Dominus feudum
poterit reuocare, vaſallo etiam cōtradicen-
te: Io. Maſuer. in prac. ſua rub. de feud. verſ.
Item vaſallus in re feudali. Per quę iura de-
beat terminari quæſtio feudalis? Et reſpon.
quòd ſi in inueſtitura iuramentum eſt in-
terpoſitum, debet deciſionibus iuris cano-
nici decidi, vt tenet Bal. in c. imperialem. §.
ſi. col. 3. de prohi. feudi alie. per Frid. & hoc
ſi ius ciuile & canonicum inuicē contradi
cant, ſecundum eum, & Alex. conſ. 5. ſi vera
ſunt. col. 3. in 5. vol. arg. c. nouit. de iudic. Si
iuramentum non erit interpoſitum, per iu-
ra ciuilia & conſuetudines feudorum deci
detur, ſecundum Bal. in l. liberti. in vlt. col.
C. de oper. liber. & in conſ. 183. factum ſic ſe
habet. in 3. vol. & 188. factum tale. co. li. & re
fert Catellia. Cotta in ſecunda parte memo
ralium, in ver. feu. quæſtio. & cōfert ad de-
ciſionem multarum quæſtionum, ſecundū
Cur. in ſuo trac. feudo. in 1. parte. q. vlti. Et
quis ſit iudex in feudis, ponunt do. in c. cæ
terum, de iudi. Hoſt. in ſumma huius tituli.
§. apud quem. doct. in c. vno. apud quē vel
quos cōtr. feudi terminari debeat. In. Ray
naud. in comprehen. feuda. in §. præterea. ſi
inter duos. nu. 5. & ſeq. & ibi alij. do. Nico.
de Milis in reper. in ver. feudū. q. 6. & ibi in
addition. & Curtius vbi ſuprà in 7. parte.

Plenè Soz,

Plenè Soz.in ca ex tranſmiſſa.de fo.comp. Tertiò quęro, quæ ſit natura feudi? Reſpõ. quia dominus qui concedit, retinet ſibi directum dominium, in cap. vno, de natura feud.& in ca.primo.in fin.quib.modis feu. amittatur.ſequitur plenè Curtius in d.tractat. in prima parte quæſt. ſexta, columna ſecunda. Secũdò vtile dominium in vaſallum tranſit: quia poteſt vindicare rem feudalem.§.1.de inueſtitura de re alie.facta. & ſic eſt quaſi dominus, aliàs non vindicaret.l.Quintus.§.argento.ff. de auro & arg. leg. Iaſ.notat in §. ſed iſtæ.numero 58.inſtit.de act.glo.in ca.vno.in ver.de ſnis.per quos fiat inueſtitu. idem tenet Io. Berberi in vlato. iuris in 10. quæſt. huius tituli. Bald.in Marga.in verb.feudum.in 2.quęſt. capitu.1.§.præterea. & capit.Corrad.& in quib.cauſis feud. amittatur. Panormitan. in ca.ſi diligenti.in tertio nota. de præſcri. Pet.Iaco.in ſua practi.in libello de rei vindica. quæ competit ratione vtilis dominij in quinta poſitione. Felin.in ca. quæ in eccleſiarum. numero 69. de conſtitut. Deci. conſilio 193. & pro tenni. & 269. conſultus ab illuſtri. numer. ſeptimo. & 389. viſa longa ſerie. columna tertia, numero ſexto. Curtius vbi ſuprà columna tertia, primæ partis.d.Ioan. Sanxon vbi ſuprà articul.1. Ioan.Pyrrhus in conſuetu. Aurelia.ca.primo de feudis. Quod intellige ſi fiat inueſtitura realis, id eſt traditio.ſecus ſi verbalis, quæ aliàs vocatur abuſiua, in ca.primo.& ibi doct.quid ſit inueſtitura.ſequitur Guido papa in deciſio. Delphinal. quæſt. 304. & d.Ioan.Sanxon in d.conſuetu.in rubri. *de pied de fied*.artic.quinto.fol.71.& Alber. Brunus.conſil.primo & ſecundo, columna quarta. Tertiò, ſi vaſallus ſeruitiũ conſtitutum domino non exoluerit; cadit à feudo.ca. primo. quib.modis feud.amittatur. intellige tamen ſi fuerit requiſitus.nam domino offerre ſe non tenetur, niſi illi magnum periculum videat imminere. §.& ſi vaſallus.& §.licet. ſi de feudo defuncti cõten.ſit inter do.& agna. vaſal.Petrus Iaco. in rubric. quib. cauſis feudum amittatur. columna ſecunda, verſi. decimo; ſi non ſeruiat. & §. illud, de prohibita feudi aliena. per Frideric. Idem ſi vaſallus inimicos domini recipiat, dando eis tranſitum per terras ſuas, quãdo poterat reſiſtere: & victualia: nam tunc feudo priuatur. gloſſ. in ca. de forma. in verb.munitionibus.22.quæſt. quinta.ſequitur Ioan.de Ana.conſil. 7. viſis & ponderatis.colum. tertia, & ſequent. Cauſas ob quas quis feudo priuatur, vide per Pet.de bella pertica in d.ſuo tra.de feu. quæſtio.9.& 2.tradit Ioan.Raynaud in cõprehen. feuda.in §.fin. cap.imperialem, de prohibita feudi alie. per Frideric. Petrus de Ferrariis in ſua practic. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in verb.nec ſuperſtitionis. Iaco. de ſancto Georgio in ſuo tracta.de feud.in verb. dictique vaſalli.d.Boeri.in §.15.de conſuetu.feud.& cenſua.in conſuetu.Bituri. & latè Curtius in quarta parte trac.de feud.vbi cumulat quadraginta cauſas priuationis feudi. Quintò, feudum ſine domini voluntate alienari non poteſt, in ca.imperialem.in princip. de prohibita feud.alie.per Frideri. quia ſeruitia poſſent ſubtrahi, vt ibi dicitur. & in ca. quæ in eccleſiarum, de conſtit. immo ſi alienet, perdit illud, vt ibi.& no. Areti.conſil.14.incipiente, viſo &c.& pleniſsimè Albertus Brunus conſi.111.incipiente magnifice domine &c.Intellige alienantem priuari feudo, ſi dominus voluerit. aliàs ſecus. Alexand.conſil.173.viſo themate. in ſecundo volumi.Deci.conſ.185.vlterius.in 2.dubio. & 138. & diligenter vide text. bene facientẽ in l.prima.§.ſed & quoties.ibi, ſi velit alius fideicom.ff.ad Trebel.l.cogi.§.Metianus.illo titu.l.2 colum.2. C.de iure emphyteuti. & ibi Iaſ. Sed puto in hac materia quatuor tempora conſideranda, antiquius, antiquum, nouum & nouiſsimum. De iure antiquiori poterat mediam partem vaſallus alienare.§.aut ſi liuellario. & ſequen.& §.fina.quib.modis feud.amitta. & §. primo, de aliena. feudi.iure antiquo non poterat alienare, niſi per viam libelli vſque ad medietatem, vt de aliena.feud.in prin.ſed iure nouo eſt prohibitio alienationis indiſtinctè.vt in dicto §.1.de prohibita feu.alie.per Frider. Iure tamen nouiſsimo ſiue cõſuetudinario hæ cõſuetudines feudorum in regno Franciæ non ſunt allegandæ, cùm contrarium obſeruetur.Pet.Iaco. in ſua practica, rubrica de ſucceſsione feu. colum 27. verſicu. modo in ſumma. & ſic vaſalli licitè in hoc regno Franciæ alienãt feuda conſuetudine dictante & approbante ſecundum eum in rub. de condic. ex lege, imperialem. §.callidis. columna ſecunda.& habetur in magno conſuetudi. rubr. *des couſtumes des fiedz*. verſic. de iure feud. Guido papa in deci. Delphina. q.59.& q. 290.& hæc conſuetudo eſt hodie vniuerſalis in regno: vt aſſerit d. meus & conciuis d.Boër. in §. ſecũdo.& §.23 de conſuet. feud.& cenſual.& Benedict. in repet.capi. Raynutius.in verb.& vxorem. nume.163. de teſtamen.d.Ioan. Sanxon in conſuetud. Turo.titulo, *comment hommage ſe doibt offrir à ſon ſeigneur*.in 36.conclu.& in titu.*de pied de fied*. articulo ſecundo. & quòd talis conſuetudo valeat, tenet Bald. conſilio 185.libr.primo.plenè.& conſil.318.quidam lib.ſecundo.Deci.conſilio 269.conſultus. numero octauo. & conſil. 208. ad clariorem, numero nono. Et non ſolùm vaſallus priuati poteſt feudum alienare, ſed etiam eccle. vaſallus, dummodo eccle. non ſentiat damnũ ex illà alienatione, vel lucrum non amittat, puta laudimium, aut aliud commodum, ſecundum Ioan. Fab. in §. primo. inſtit,

inſtit.de re.diuiſio.& in §.1.inſti. de emp.d. Boër.in d.§.2.etiam domino inuito, vel eccleſia.Ioan.Raynaud.in comprehen. feud. in cap.imperialem.§ 1.nume.27.Ioan.Berberi.in viator.iuris, q.11.de feudis. verſicu. hodie tamen in iſta &c. Petrus Iaco.in ſua pract.rub.quib.mod.feud. amitta. imò tenet idem Per. Iaco. in forma libelli pro re feudali. in 2. forma. col.2.fo.17. dominum poſſe cogi,ſi requiratur ad conſentiendum dictæ alienationi, & ſequitur do. Barth.de Chaſſa. in conſue. Burgundiæ, in rubrica *des fiedz* §.octauo,habebit tamen ius prælationis ſeu retentionis dominus.§. porrò qualiter olim feud. poterat aliena.l.3.C.de iure emphyteu,& ibi nota.& Petrus de bella pertica in ſuo tracta. de feud. quæſtio. octaua,ſequitur do.Boër.in §.1. de conſuetud.retentio. rerum feuda. in gloſ. ad conſuetud. Bitur. Eccleſia verò non habet retentionem ſecundum eum : quod eſt bene notandum,& ſæpius fui interrogatus Intellige tamen ſupradicta procedere quando ille in quem fit alienatio, vellet ſubire omne ius feudi,aliàs ſecus. Bart.in l. murileguli.C. de murilegu. lib.11. Felin. in cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtitutio. item requiritur quòd ille in quem alienatur, ſit eiuſdem conditionis ſicut primus vaſallus alienans, qui ſi eſt nobilis , non poteſt alienare in plebeium.l. neutris.C. de committend.ſtipul.l.2. de fund. limitro.lib.11.§. ſimiliter. de lege Corrad. Ioan. Maſuer. in rub.de feud.verſi. item dominus. maximè feudum ſuperius videlicet feudum comitatus ſecundum Alber. Brunum conſil. 60. dilecte nepos. hodie de generali conſuetudine regni Franciæ alienantur feuda habenti pecunias, ſiue ſit nobilis, ſiue villanus:vt aſſerit d.meus in d §.ſecundo ſuprà allegato,& oculata fide videmus,ideo non eſt opus probatione.Quod eſt verum, ſi ſit feudum inferius, ſecus ſi ſuperius, vt feudum marchiæ, vel aliud ſimile : quia non poſſet in ruſticum ſine domini ſuperioris conſenſu alienari. Albertus cõſil. 60. Sextò debet vaſallus intra annum petere inueſtituram à domino, niſi fuerit miles, quia habet & menſem, cap.vno, quo tempore miles inueſtitur.pete.debeat, & ibi Bald. & alij, & c.vno. quæ fuit prima cauſa beneſi. amittend. & ſi intra illud tempus non petierit feudum,perdit.capitu. imperialem.§. præterea.in primo. de prohibita feud. aliena. per Frideric.c. vno. in princip. de capi. Corrad.Calder.conſil.6.& 7. de feud. Cardina.conſi.128.Deci.cõſ.341.in ſi.incipiẽte, viſo.Guido papa q.164. cum ſe. in ſuis deciſ. quẽ vide q.454. ponentem quatuor requiſita ad hoc vt poſsit agi ad cõmiſſum. Vide Alber.Brunũ in conſilijs factis in materia feudali,conſ 42.incipiente,cùm quæritur,&c.hodie eſt conſuetudo generalis ferè in toto regno, per quam nullus vaſallus ob inueſtituram non petitã feudo priuatur:ſed poteſt dominus ad manũ ſuam ponere feudum, & fructus leuare, & ſuos facere, quouſque vaſallus præſtiterit fidelitatẽ. Iſtius conſuetudinis non fuit neſcius d.Boër.in titu.de conſuetud.feud.§.6.& 15. quem ſequitur do.Io.Sanxon in conſuetu. Turo. in titulo *comment homage ſe doibt offrer à ſon ſeigneur*.in prin. & artic.3. & do. de Chaſſa.in rub.*des fiedz*. in prin.& gloſ. *dedans lan*. nume.12. ante tamen quadraginta dies non poterit dominus leuare fructus,vel ante proclamata facta, ſecundum varias conſuetudines.nam Pictauis requiritur proclama ſtatuens tempus vaſallis ad inueſtituram faciendã, ita vidi in conſuet. Picta.rub. *de la diſtinction des iuriſdictions*, art.90.in aliis locis cõmuniter ſtatuuntur quadraginta dies, vel plus, vel minus, ſecundũ varias conſuetudines, vt Ioan. Maſuer. dicit eſſe in Aluernia,in rub.de feudis. in verſi.item dominus feudi, & Pariſiis, vt continetur in magno conſue.rub. *de ſayſine en fied*.verſi.nota.fo 9. Bituris,in §.6. de conſu.feud.Burgundiæ,in §.1.in gl.*dedans lan*,& ita fuit prolatum arreſtũ Tholoſę,vt in eius ſtylo patet in 4. parte, arreſto 73. & idem Pariſiis, vt continetur in quæſt. per arreſta,q.118.arreſto primo,quod eſt notandum. Inoleuit præterea cõſuetudo in hoc regno, vt recognitiones fiant tam in re feudali,quàm in re emphyteuticaria in decenniũ, quod dicunt de decẽnio in decenniũ, vt aſſerit conterraneus meus Io. Berber. in viato.iur.in d.tit.de feud.q.12.verſi.& nota verbum &c.Septimò, fœmina in feuda nõ ſuccedit ex conſuetud.lib. feudorũ.c. vno. §.filia.de ſucceſſ feudi.c. vno an mutus vel aliàs imperfectus.in fine.latè Roma.cõſil.1. & ibi aſsignat multas rationes , & Bald. in l.quoties.C.de ſuis & legiti.dicit eſſe rationem præcipuã , quia fœmina non ita bene poteſt defendere dominũ in bello, vel aliàs ſeruire ſicut vir:ergo nec feudum habebit, cùm detur ob ſeruitium.c.vno. quib. mo. feudũ amitta. hanc rationẽ citat Bened. in rep.c.Raynutius,in ver. duas habẽs,nu.4. & 15.de teſt.ſequitur d.de Chaſſa.in cõſue. Burgun. in §.5.nu.27. & ſeq. Soz.conſ.19. pro deciſione.col.1.lib.1.& cõſ.257.viſis inueſtituræ. in 2.vol. Corne.cõſ.16. aperta in 1.volu.idẽ tenet Deci.in regula, fœminæ.in 39.ſpeciali.ff.de reg.iur.Iac. de ſanct. Georgio in tracta. de feudis, in ver. & fœminis. Curtius in d.trac.in 3.parte.q 1. Angel.de Claua.in ſua ſumma.in verbo feudũ, in primo nu.7.& Dec.cõſ.32. & pro tenui. & 85. & diligẽter.& 139. & diligenter. & 208.ad clariorẽ.& cõſil.390 quoniã.Alber.Bru.cõſil.4.refutationẽ.in ſi.& 8.circa prin. col.3. & eſt cõſilium Iaſonis.Hodie ex cõſuetudine generali huius regni ſicut maſculi ſuccedũt authore Petro Iaco.in ſua pract.de ſucceſsione feud. col.3. verſi.in illis enim locis.

& verſic.ſequen. Idẽ tenet Bernard. de Buſtis in ſuo martiali in 12.parte, ſermone primo, in prin. magnus ille ſcientiæ & cõſuetudinis theſaurus, d.Boër.in §.2. de cõſuetudi. feud.& §.7. ſequitur d.Ioan. Sanxon. in conſuetudi.Turoneñ.in titu. *des ſucceſſions des fiedz*, artic.14.& rub. *comment homage*.artic.1. conclu.vlti. & in poſſeſsione feudi per iudices ſunt manutenendæ, vt pulchrè ſcribit Albertus Brunus conſil.1. & d.de Ripa in libro primo reſpon. de legibus.ca.1.nume. 70. & idem in collateralibus cenſet integer conſuetudinarius, do. Boër.in d.§.ſexto,& Benedictus vbi ſuprà, in verſi.& vxorem.nume.563.& 656.quia in dicto regno feuda ſunt redacta inſtar patrimoniorũ ſecundum prædictos, & Ioan. Fabri.in authen.ingreſsi.C. de ſacroſanctis eccle. Guido papa, conſi.18. ſuper caſu, & conſil.214.circa materiam.Io.Raynaud.in ſexta diuiſio.in loco ſæpe allega. Ioan.Sanxon in titu.*du pied du fied*, artic.2. & 12. & Ioan. *le ciriér*, in tracta. de iure primogenituræ, lib.2.q.4.in ver.poſſeſ. col.2. & ſuprà dixi, imò hodie contractus feudales ſunt redacti inſtar omnium aliorũ contractuũ, teſte Ioanne Berber. in d. titu. de feud.3.q. imò etiam ſuccedunt ex mulieribus deſcẽdentes.Guido papa deciſio.Delfinat. parlamenti,q.59.& quæſt.297.& Franciſ. Mingon.in conſuetudi.Andega.in 3. parte.licet in aliquibus partibus, vt vidi, non ſuccedant fœminæ extãtibus maſculis, ſed quod ſuprà dixi eſt communius, vide tamen vnũ caſum in quo de conſuetudine feudorum mulier ſuccedit, per Roma. ſing.177. & ſeptem caſus vide per eum conſil.367. circa prin.& octo per Iacobum in d. ver. & fœminis, & doct. in d.§. filia. quinquaginta quæſtiones in hac materia vide per Bal.in l. 1.ff.de rerum diuiſio.& Curti.in tertia parte,q.1. Vltimò vaſallus tenetur ſeruire quãdo eſt à domino requiſitus, aliàs non, & ideo fiunt hodie proclamata ſiue *criees au ban*,& fundatur in c. vno.§.fin. an ille qui interfec.fratrem do.ſui. feudum amittat: ſequitur d.Ioan.Sanxon. in conſuetu.Turo. in rubr.*comment homage* &c.artic.1.conclu. 18.fo.63. Et quando fiunt oſtenſiones, quas vulgari ſermone *monſtres* appellamus, ſi vaſalli & milites non recipiunt ſolutionem, quia recuſant, non poterunt poſtea petere, ſecundũ Bat. & patruum meum Reb. in l. fortiſsimi, per illum tex.C.de eroga.milita. anno.arg.l.nulli.illo titulo citat d.Bartho. de Chaſſa.in conſuetud.Burgund.in §.4.in glo.*nouelle cheualerie*, in nouis additio.ideo communiter ſolutiones fiunt in oſtenſionibus pro tribus menſibus, niſi fraudẽtur per theſaurarios, vt vidimus ſæpius fieri: quare multæ domus nobiliũ ſunt fere deſtructæ,& theſaurarij mali hodie ad furcas patent: ad quas oſtenſiones poteſt compellere ſuos milites & armigeros capitaneus, teſte Luca de penna, in l.fi.col.8.C. de re militã.lib.12. vide Iaſ.in l.prætor.§.ſi aliquando.ff.de noui oper.nun. Notandũ eſt tamẽ quòd hodie vaſalli non tenẽtur ad aliquid dandũ vel faciẽdũ domino ſuo, niſi ad expreſſa in ſacramento fidelitatis, quæ ſunt ſeptem, in cap.de forma.22.q.5.c. ego N.de iureiur.cap.vno, de forma fidelita. & pulchre declarat,d. de Chaſſa. in §. quarto, in glo.1.rub.*des fiedz*,& Petr. Iaco.in ſua practi.rub.de feud.ſucceſsio. col.9. verſi. dico ergo quòd vaſallus. Alia quæ ſunt de natura feudi, ponit tex.& ibi docto.in c.vno, de natura feud. & Siluester de Prierio in ſua ſumma in ver.ſi feudũ.in 1.q. & in hac materia vide 35.regulas per Ioan. baptiſtam in repe.c.primi.col.9.cum ſeq.de feud.cognitio. & ibi ponit caſus in quibus feudum ab emphyteuſi differat & concordet, vltra Iaſ.in l.1.C.de iure emphyteu.& 36.concluſiones citat d. Sanxon vbi ſuprà, in rubr. *comment homage*, articu.1.vide Bened.in repe.c.Raynutius. in ver.& vxorem.in quarta deciſio.nume.546.cum ſeq. de teſt. non omittas videre quæ cumulatè licet quandoque remiſsiuè ponit d. meus in gloſ. ad conſuetu.Bitur.in rub de conſuetud. feud. & rub.ſeq. Nunc ſe offert vltimum, videlicet quotuplex ſit feudũ, quod ſit tantùm duplex, ex dicto Philoſ. complectitur, dicentis, quòd quælibet diuiſio debet eſſe bimembris, vel ad bimembrem reducibilis, citat Petrus de Beſutio, & Iaſ.in repeti.l. re coniuncti.ff.de lega.3.& Lancelo. Polit.in tractatu ſubſt. in princi. ideo Curtius hoc perpendens, in ſuo tracta. feudorum, q.8. primæ partis duplex dicit eſſe feudum, videlicet proprium & improprium. Sed vt iuuenes clarius intelligant, procedo per diuiſiones, inſequendo doctrinam iuriſconſul.in l.1.ff.de doli exceptio.Bald. & aliorũ: ideo prima diuiſio eſt, quia feudum quoddam eſt eccleſiaſticum, aliud ſeculare. hanc diuiſionem ponit Raynaudus & Aluaro. in proœ.feudo. & Pet.Iac.in rub. de cauſis ex quibus domi, debet amittere proprietatem, in prima diuiſione. Petrus de Ferra. in ſua practi. in forma libelli quo agitur ad feud.reuo.in ver.ac nomine recti &c.

1 Eccleſiaſticũ eſt triplex, quod ab eccleſia datur, quod ab Eccleſia ſuſcipitur: aliud quod datur vel ſuſcipitur à clerico nõ tanquam ab eccleſia, & de hoc loquitur text. in ca.vno de clerico qui inueſtitu. accepit, §.fi.de capitu. Corrad.ca.1. qui feudũ dare poſſunt. Berber.in 2.q. Alua.in 5. diuiſione, & Iaſ.in 11.in præludiis feudorum.

2 Seculare eſt, quod à ſeculari principe vel domino recipitur, §. marchio, qui feudum da.poſſunt, vt ſi Chriſtianiſsimus rex Francorum inueſtiat aliquem de marchia vel comitatu: & de hoc feudo maior pars libri feudorum loquitur, & plus quàm de eccleſiaſtico, & hæc probãtur in prælud. feudo.

in vlt

in vltima diuiſio. per Bald. ſed quia nobiliora ſunt præmittenda. §. fin. inſti. de iure perſona. cap. ſedes. & ibi doct. de reſcript. Decius in cap. auaritiæ. de præbend. ideo præmiſi hanc diuiſionem, ſicut facit Obertus de orto. ca. vno, qui feudum dare poſſunt, & quia eccleſiaſticum eſt nobilius, arg. c. ſolitæ. de maiori. & obed.

3 Secunda diuiſio, quoddam eſt regale, aliud non. Regale eſt, quod à rege vel imperatore recognoſcitur immediate, vt eſt feudum marchiæ, ducatus, comitatus, vel alterius dignitatis regalis, ideo vicecomes Turenæ, vel comes Fuxi poſſunt dicere habere ſe feudum regale. ca. vno, quis dicatur dux march. vel comes. Vel poteſt imperiale dici: vt not. Ioan. Berber. in d. 2. q. de feudis, & duobus concurrentibus vocatur regale: primò, quòd ſit dignitas, puta regnum, marchia, comitatus vel ducatus, ſecũdò quòd ab imperatore vel rege noſtro concedatur, vel alio non recognoſcente ſuperiorem, tenet Curtius in tract. de feud. in prima parte quæſt. 8. col. 2. Occaſione præmiſſorum quæro de quæſtione, an rex Franciæ poſsit alienare ea quæ ſunt regni, & Bal. in proœ. C. & in prima conſtit. concludit quod non, abdicando à ſe omnem iuriſdictionem, dignitatem, dominium, & nihil ſibi retinendo, quia eſſet principatum ſeu regnum deformare: quod non poteſt rex facere: imò ſi retineret ſibi directum dominium, adhuc non valeret, ſi in regni detrimentum vel incommodum tenderet. arg. l. in ſumma. ff. de pecul. Corſe. in cap. grandi. de ſupplenda negligen. præla. lib. 6. Panor. in cap. intellecto. de iureiur. & in cap. abbate ſanè. de re iud. lib. 6. Ioan. Sanxon in conſue. Turoneñ. in rub. *de pied de fied*, art. 2. & in rub. *des donaiſons entre gens nobles*, artic. ſexto, d. Boër. in addi. ad Bened. plumb. in l. inuitus. ff. de fideicommiſ. libe. etiam cum iuramento, per tex. in d. c. intellecto, & ſucceſſor poſſet reuocare. Bar. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. Bal. in cap. licet. col. ſeptima, de probatio. Felin. in cap. ad audientiam. colum. ſecunda, de præſcrip. Deci. in ca. 1. col. quarta, de probatio. imò fortius rex non poteſt inuitis ciuibus ſuis alienare vnam de ciuitatibus ſui regni. Hoſt. in capit. dilecti filij. de maio. & obe. & ibi inno. & Feli. Oldra. conſil. 231. vt eius. Alexand. in addi. ad Bart. in d. §. plane. Bal. in c. ſi quis miles. quo tépore miles inueſtitu. petere debeat, c. vno. § in generali. ſi de feudo defuncti côten. ſit inter do. & agna. vaſal. Io. de pla. in l. ſi. C. de loc. prædio. ciuil. lib. 11. Panor. cõſ. 3. col. 18. in 2. volu. Guido papa in deciſ. Delfinal. q. 239. Aufrer. in deciſ. capel. Toloſa. q. 485. Iaſon in §. item Seruiana. col. 18. inſti. de act. num. 105. l. ſi non ſortem. §. libertus. ff. de cõdict. indeb. l. debitorũ. C. de pact. & in procem. feudo. in prima diuiſio. Barba. & Felin. in c. 1. de proba. vide de Ripa in conſil. 25. de reſcript. in lib. 2. reſpon. & libro primo de legibus, conſil. primo, numero 52. Bal. conſil. 323. quæritur, volumi. primo. Bartho. de Chaſſa. in conſuetud. Burgund. in rubric. *des fiedz*, §. 8. in ver. *en alienation*, in fine. Curtius in tractatu feudo. in ſexta parte, q. 2. Sozi. conſ. 40. in quæſtione, colum. 2. nume. 7. in tertio volu. Ioan. Lupus in repe. cap. per veſtras. fo. 82. colum. 4. de do. inter virum, & vxorem. Gomeſ. in §. item Seruiana. nume. 40. cum ſeq. vbi ſex modis limitat, inſti de actio. & Spec. in prin. rubr. 8. fol. 15. cum ſequen. & nouiſsimè conterraneus meus, do. Iaco. Bonaudi, in addi. ad Ioan. de terra rubea, tractatu primo, articu. primo, conclu. 13. Albertus Brunus conſi. 12. in ſecunda ratione, & hoc maximè quãdo metu alienaret, nam quod metus cauſa geſtũ eſt, ratum non habeo, l. 1. & per totum. ff. quod metus cauſa, & quando alienaret voluntariè, hoc non eſſet ſine peccato, vt tenet Lucas de penna in l. 1. C. de capitatione ciuium cenſi. eximen. lib. vndecimo, quod eſt notandum.

4 Non regale eſt quod ab inferioribus à principe, imperatore, vel rege recognoſcitur vel à principe, ſed non conſiſtit in dignitatibus, ſed princeps de aliqua plebe inueſtit. cap. vno, qui feudum dare poſſunt, & rub. quis dicatur dux, comes, vel marchio, ſi verò aliquis inueſtiatur à domino de Claromonte, feudum dicetur non regale, ponit Bal. & alij in proœmio feudorum, 1. & ſequitur Iaſon in prima diuiſione.

5 Tertia diuiſio. Feudum quoddam eſt nobile, aliud minus nobile, aliud aliqualiter nobile & ignobile. Nobile eſt quod poſſeſſorem nobilitat: vt quando à rege Franciæ eſt conceſſum, vel imperatore, vel papa, vt ſi concederent ducatum, vel marchiam, ca. primo, quis dicatur dux vel marchio. Berbe. in ſecunda quæſt. Bald. & Iaſon in 10. diuiſione, & Alua. in ſecunda. Bonus de Curtili in tractatu, nobilita. in tertia parte, col. 34. nume. 201. Alexand. conſil. 30. quoniam. col. pe. prima parte.

6 Minus nobile eſt, quando dux, marchio vel comes alteri concedit in feudum: & ille propriè dicitur valuaſor, ſiue vaſallus, vt no. Io. And. in addi. ad Specul. in tit. de præſcript. & Bonus de curtili, tractatu nobilita. in tertia parte, nume. 201. & iſtud de conſuetudine libri feudorum non poterat alienari in non nobilem, ſed in regno Franciæ poteſt vendi, & in feudum dari: ſed non ſuper eo reditum accipere, do. Boër. in conſuetudi. Bituricen. § 2. de conſuetu. feud. & cenſua. & ſuprà latius dixi.

7 Aliqualiter nobile ſiue mediocriter, eſt quando habentes à duce, marchione, vel comite, aliis infeudant: & recipientes vocantur minores valuaſores. Alua. in 2. diui. infrà, & ibi communiter doct.

8 Ignobile eſt quando à minoribus valuaſoribus cōceditur & minimis, cap. vno, qui feudum dare poſſunt, & ibi Bald. in §. marchio dicit ruſticos poſſe in feudum concedere, dummodo ſuarum rerum adminiſtrationem habeant, §. noui. per quos fiat inueſtitura, ſequitur iaco. in ſuo tractatu de feud. verſiculo, in feudū, in octaua diuiſione. Io. Raynaud. in ſeptima. Petrus Iaco. in rub. de cauſis in quibus do. debet &c. in 5. diui. Petr. de Ferra. in 8. diui. vbi ſuprà. Iaſ. in 10. Curtius ſecunda parte. q. quarta ſecundæ partis.

9 Quarta diuiſio. Feudum aliud eſt paternum, quoddam antiquum, aliud nouum. Paternū dicitur quod per patrem eſt acquiſitum, vel ab aliquo aſcendēte communis agnationis vſque ad quartum gradū, text. in ca. vno, de ſucceſsione fra. & grad. ſucce. in feu. qui eſt melior de iure ſecundū Alex. conſil. 30. quoniam, in primo volu. in hoc quòd declarat feudum paternum quid ſit, vide tex. in tit. de natura ſucceſsionis feu. & Alex. conſ. 55. proſpectis, in quarto volu. & conſ. 26. ponderatis, in 5. volu. & Curt. conſil. 49. nume. 3. Petr. Iac. in ſua practica de cauſis ex quibus do. debet amittere proprieta. in ſecunda diuiſione. Aluar. in ſexta. Deci. conſil. 208. ad clariorem, nu. 5. Albert. Brunus conſ. 72. tota vitius. col. 1. Sozi. cōſil. 67. viſis. col. 5. in fi. & conſ. 165. viſis inueſtituris. col. ſexta, in primo & ſecundo volu. & conſil. 66. viſa donatione. in 3. volumi. Bolog. conſ. primo. Bald. conſ. 337. in primis, in primo volu. col. pen. & conſ. 351. in literis. eod. volu. & conſ. ſeq. quomodo probetur, & quæ perſonæ contineantur in hoc feudo, declarat Bal. in §. hoc quoque de ſucceſ. feu. quòd propriè continentur hę perſonæ ſupra patrem, videlicet auus, proauus, abauus, & atauus: & abinde ſuprà perdit nomen paterni, & antiquum appellatur, ex quo ſingulariter infert, quòd ſi cuidam concedatur feudū paternū, nō extendetur vltra quartam generationem, & ſi cum myſterio ponuntur illa verba in inueſtituris, concedimus in feudū paternum & antiquum, ſequitur Ioan. Raynaud. in cōprehen. feuda. in prima diuiſione, quod eſt perpetuò notandum ſecundū eos. Hodie notarij ponunt omnia verba hæc, & multò plura, & ideo extenditur vſque ad infinitum, & etiam ratione conſuetudinis de qua ſuprà.

10 Nouum verò eſt quando fuit de nouo acquiſitū, & habet initiū in perſona ipſius inueſtiti: nec prouenit à ſucceſsione progenitorū, c. 1. quot teſtes ſunt neceſſa. ad probandum no. inueſtitu. Oldra. conſil. 178. factum tale. Alberi. in dictio. in ver. nouū. Iac. de ſancto Georgio in tractatu de feud. in ver. in feudū. in ſexta diuiſione. Curtius conſ. 50. in tertio dubio, & conſilio ſequenti. Io. Raynau. in prima diui. Sozi. conſ. 252. viſis, in ſecundo volu. Deci. conſ. 53. placet mihi, & conſ. 390. quoniā ex nume. quarto. Alber. Brunus conſil. 68. ſi inſiſtamus, tres effectus ponit Curtius in ſuo tracta. in prima parte q. octauæ. col. 2. & ſeq. Iaſ. in l. 2. col. 11. C. de iure emphyteu. & iſtud regulariter non nobilitat, niſi vt ſuprà dictum eſt in præcedenti diuiſione: quia nobilitas nō naſcitur in ictu oculi, ſecundū Bald. in 10. diuiſione, infrà per tex. in l. ſtemmata. ff. de gradi. Petr. de Ferra. in ſua practi. in forma libelli quo agitur ad reuocationē feudi, in verſi. ae nomine, in ſecunda diuiſione, & in hoc non ſuccedunt aſcendētes, nec collaterales, de conſue. feudorū. cap. primo de inueſti. noua, & ca. vno de ſucceſsione fra. ſed hodie contrarium obſeruatur in regno Franciæ: vt no. Benedict. vbi ſuprà in verſi. & vxorem. nume. 654. & d. de Chaſſa. in d. §. 5. nume. 7. & in rub. *des ſucceſſions*, in gl. *& les enfans*. §. 6. & ſuprà latius extitit diſcuſſum, & ponit Alua. in ſexta diui. & Iaſ. in tertia. Alber. in l. 1. §. ſi quis ædificium. ff. de no. ope. nuntia. Imol. in cap. vlt. de feud. Oldr. conſil. 178. factum tale.

11 Quinta diuiſio. Feudum quoddam eſt paternum, aliud maternum, Paternum in proxima cellula fuit declaratum.

12 Maternum eſt quod primo per fœminā eſt acquiſitum, ca. vno, de feudo fœminæ, & ſicut large omne feudū quod fuit ex ſuperioribus agnationis communis acquiſitum, paternum dicitur: ita quod ex quacunque fœmina ex ſuperioribus quæ fuerit ex cōmuni cognatione, fuit acquiſitū, maternum dicitur, vt habetur in titulo de feudo fœminæ, & Bal. in 5. diuiſio. Alua. in 9. Natura feudi paterni eſt, vt tantū deſcendentes maſculos reſpiciat: in § profecto. infrà de lege Corra. natura feudi materni eſt, vt primo maſculos reſpiciat, ſecundò fœminas, d. titu. de feudo fœminę, & pulchrè no. Curtius in d. tractatu feudorum in tertia parte, q. prima. in 2. limitatione.

13 Sexta diuiſio. Feudum quoddam eſt maſculinum, quoddam fœmininum. Maſculinum eſt quod ad maſculos tranſit, & non ad fœminas. §. hoc autem. qui feudum dare poſſunt, imò fœminæ nō ſuccedūt etiā ſi de eis ſit facta mentio, niſi maſculis deficientibus, §. quinetiam epiſcopum, vel abbatem, c. vno, de feudo fœminæ. Ia. in ver. & fœminis. Petr. de Ferr. vbi ſuprà, in 3. diuiſio. niſi vt fuit dictum ſuprà in natura feudi, vide.

14 Fœmininum ſeu fœmineū dicitur, quod ad fœminas tranſit: ſicut ſuprà de materno diximus, cap. 1. quemadmodū feudū ad filiū pertineat. Iac. in tract. de feu. in verſi. in feudū. in 5. diuiſio. licet Ioan. Raynau. duas diuiſiones miſceat. Itē ſi aliquis receperit feudū pro ſe & heredibus tā maſculis quàm fœminis: extantibus maſculis fœminæ excludentur, c. 1. §. epiſcopū, vel abbatē. Alex. conſ.

conſil.9. in 5.vol. Alber. Brunus conſil.65. ſuper caſu, ſed hodie in regno tene quod ſuprà dixi in natura feudorũ.in ver.7.vide tamen do.Io. *le cirier*, in d. tractatu de iure primogeniture.lib.1.q.19.

15 Septima diuiſio. Feudum aliud habet propriam naturam, aliud impropriã. Habens propriam eſt feudum ſimplex, rectũ, purum,liberum. nam natura feudi eſt quędam qualitas innata à principio generationis feudi ſiue tempore inueſtituræ, ex qua virtus cõtractus perficitur, & ſemper videtur ineſſe,niſi per pactũ improprietur, vt eſt tex.in rub. de feudo non haben. propriã naturam,& §.præterea. quid ſit inueſtitura,& ſuprà latè dictũ eſt in tertia quæſtione principali, ſequitur Hoſtien. in ſumma huius tit.de feu.§.qualiter feudum.& Iaſ.in 4.diuiſione, & iſta inueſtitura ſeu tenor eius ſemper debet attendi,c.1.in fi. de duobus fratri.& ibi Bal.c.accepimus. de priuileg.Io.de Ana.conſ.7.viſis &c.col.2.& cõſil.37.Barba.conſil.17.præclare.col.3. in primo volu.Deci. conſil.263. in contractu, in princ.& conſil.309.quoniam. numero 3.& conſilio 395.in cauſa.nume.5.Roma. conſi. 33. viſo inueſtituræ. in fine. Albertus Brunus conſil.8.colum.4.& conſilio ſequenti, & conſ.39.col.2.& conſ.41.col.2.

16 Non habens propriam naturam, vel habens impropriam,eſt feudum conditionatum:vt ad certum ſeruitium vel conditionem ex pacto conceſſum.§.fi.quid ſit inueſtitura, & de capita. qui curiam vendi. vt eſt feudum guardiæ & caſtaldiæ, & quod pro mercede datur,de feudo guardiæ, ca.1. Item feudũ cameræ vel cauenæ, ca.fina.de feu.cog.& infrà dicam.Io.Raynaud.in cõprehenſo. feuda. in quarta diuiſio. Alua.in tertia.Iaco. in ſuo tractatu de feud. in verbo,in feudum, in quarta diuiſione. Bal.in quarta, de Ferra. in 7. Et impropriè dicitur feudum quando pactum apponitur cõtra alterum ex requiſitis in feudo: vt latè concludit Curtius in dicto ſuo tractatu feudo.in prima parte,q.6.cum ſequen.

17 Octaua diuiſio ſequitur.Quoddam feudum eſt reale,perſonale, perſonaliſsimum. Reale eſt quod ad hæredes tranſit tam ex parte dantis quàm accipientis.§. cum verò Corradus.qui feudum dare poſſunt,c.vno, de duobus fratribus. quia vnuſquiſque in hoc ſibi præſumitur voluiſſe prouidere, & hæredibus,l.ſi pactũ.ff.de proba.d.cap.1.de duobus fratri.ſequitur Alexan.conſi.204. conſideratis,in ſecundo volu. illum tex.dicens ſingularem.col.2.in prin.

18 Perſonale eſt quod ad vitã alicuius conceditur,& non tranſit ad hæredes recipientis,ſed bene dantis : vt feudum guardiæ & caſtaldiæ, c.1.de feud. guar.Iaſ. declarat in 6.diuiſio.vt quando feudum habitationis concederetur,quod morte finitur.Bal. in l. beneficium.col.1.de conſtitu.prin.

19 Perſonaliſsimũ eſt quod neque ex parte dantis , neque ex parte recipiẽtis tranſit ad hæredes,c.1. quis dicatur dux, exemplum ponunt doctores in ſoldata:vt ſi detur nobili in paupertatem redacto annua prouiſio, tunc ſoldata vocatur : de qua in dicto titu & ibi per Alua.& l.ſtipulatio iſta.§. ſi quis ita.ff. de verb.obliga l. vt pomum.ff. de ſeruitu. Bald. in 6.diuiſione, & Alua. in decima,& non cenſetur proprie feudum, vt tenet Ioan.Berber.in d. viator.rubri.de feu. q.2. Iaſon in præludiis, col. penulti. & ab initio feudum erat perſonaliſsimũ,quia ad nullum tranſmiſsibile,l.1.§. ſi impuberi.ff. de coll.bono.& militia vocabatur,l.omnimodo.§. imputari.C. de inoffic. teſtamen. Hodie verò factum eſt feudum realiſsimũ, & ad quemlibet ſucceſſorem tranſitorium etiam particularem, ita quòd poteſt donari,vendi, & alio modo alienari ſicut bona patrimonialia : & hoc in iſto regno, vt ſuprà latè dixi, & tenet Bened. in repeti.cap. Raynutius. in verſ.& vxorem, in tertia deciſio.nume.525.& ſequen. & in quinta deciſione,de teſta.

20 Nona diuiſio feudorũ eſt : quia quoddã eſt iurabile,aliud non.Iurabile eſt pro quo domino fidelitas iuratur, vt fit regulariter pro omni feudo,vt in ca. vno, de noua forma fidelita.& iſtud expreſsè ponit Pet.Iac. in ſua practica in 9.diuiſio. Per.de Ferr. vbi ſuprà in 4.diuiſio.Et ſi plures domini in locum ſuccedant, vni iurandum erit nomine omnium dominorũ. Petr.Ia. vbi ſuprà, & Guido papa conſ. 207. dominus, & Bald. ſibi contrarius in c. imperialem.§. præterea ducatus. col.vlti. de prohibita feu. alie. per Frideric. dicens antiquiori præſtandũ eſſe iuramentũ.ar.l.pro curator.C.de eden. Iac.plenè diſtinguit in d.tractatu de feu.in ver.qui quidem inueſti. præſtiterũt. col.7. Aret.in l.2.§.ex his,& ibi doct.ff. de verb. oblig.latè Iaſ.in l. de pupillo.§. ſi pluribus. ff.de no.oper. nuntia. & hæc eſt communis & in practica ſequenda ſecundum do. de Chaſſa.in conſue.Burgun.in rub.*des fiedz*, §.7.in prin.in tex.in §.omnes. ſi de feu. defuncti conten. ſit inter do. & agna. vaſal. do.Ioan. Sanxon,artic.8.in rubri. *des ſucceſſions des fiedz*. Albert. Brunus conſ. 107. quatuor rationibus, vbi vide latius per do. Ioan. *le cirier* in ſuo pulchro tractatu de iure primogenituræ, quæſt.2. lib.2.in 96. prærogatiua.

21 Non iurabile eſt quando illo pacto conceditur, vt non iuretur fidelitas,in §. nulla. per quos fiat inueſtit.c.vno.in princ. de capitu.Corrad.quod eſt ſing. ſecundũ Rom. ſing.266.ſequitur Alua.in 11.diuiſio.in pręludiis feudorũ. Notandũ eſt tamẽ, quòd licet feudũ reperiatur ſine iuramẽto,non tamen erit ſine fidelitate,ita Ioan.Raynaud. in ſecunda diuiſione feudo. Ioan. Berber. in ſecunda quæſtio. titu. de feu.& Iaſon in

procem.feu.nume.122.

22 Decima diuiſio. Feudũ quoddam eſt ligium, quoddam non ligiũ. Ligiũ eſt, quando iuratur fidelitas contra omnem hominem mundi nullo excepto, & iſtud non recipitur niſi à principe non recognoſcente aliquem in ſuperiorem: vt eſt imperator, & rex Franciæ, c. per venerabilem, qui filij ſint legit. ideo dux Sabaudiæ poteſt dici homo ligius regis Franciæ, vicecomes Turenæ, & alij magni feudatarij regni. Et dicitur homo ligius, quaſi illi ligatus & ſubditus, & legalitatẽ prædicto regi debens, gloſ. ſing. in Clemen paſtoralis. & ibi Cardi. de re iudic. Spec. in titu. de feu. in §. quoniam. ver. primo. Io. Manſuet. eo. tit. verſi. fina. Ioan. Berbe. vbi ſuprà, q. 2. Bal. conſil. 291 ad euidentiã. in 2. lib. Guido papa conſil. 213. & in ſois deciſio. q. 309. & idem tenet Alexan. conſ. 30. quoniam. col. 2. in primo volu. & conſ. 2. in prin. in 5. volu. Panor. in c. ex diligenti. de ſimo. Io. de Ana. in conſi 7 viſis & ponderatis, col. 3. d. de Chaſſa. in conſuetu. Burgund. in eo. tit. §. 3. in glo. & *homage*, & tria requiruntur poſita per Curt. in ſuo tractatu feud. in prima parte, q. 8. col. 7. quatuor effectus ponit Iaſ. in 7. diuiſione feudo. ſequitur d. Io. Sanxon in conſue. Turoneñ. in rubr. *commem homage* &c. arti. primo in 23. conclu. Catellia. Cotta in 2. parte memoral. in ver. feudum.

23 Non ligiũ eſt, quando in iuramẽto fidelitatis prior dominus excipitur: vt in titu. hic finitur lex, in fi. & § fi. de prohibi. feud. aliena. per Fride. Ideo quando vaſalli, do. de Turena iurant ei fidelitatem, debent iurare aduerſus omnem hominem excepto rege Franciæ, qui ſuper omnes reges eſt, & tãquã quidã corporalis deus in ſuo regno: ita Bal. in d. §. fi. & in 7. diuiſio. Pet. Iaco. in nona. Bened. in repe. c. Raynutius. in ver. & vxorem. nume 230. de teſta quod notes.

24 Vndecima diuiſio. Feudum aliud annale aliud perpetuũ, Annale eſt ſiue temporale, quod poſt annũ ſtatim auferri poteſt, vt eſt feudum guardiæ & caſtaldiæ, & quod pro mercede alicuius rei datur, cap. primo, de feud. guardiæ. iſte tamen annus per pactũ poteſt prolongari, & tunc potẽtior eſt conuentionalis prouiſio quàm legalis, qua ceſſante ſibi locum vindicat legalis. l. quod ſi nolit. §. ſi quid ita. ff. de ædil. ædi. Bald. in proœmio feu. in 9. diuiſio plus dicẽs, poſſe paciſci vt nullo tempore poſsit auferri, ſequitur Iac. de ſancto Georgio in tracta. de feud. in verſi. in feudũ. in 9. diuiſio. & Petr. Iaco. in quarta. Hoſtien. in ſumma de feud. §. qualiter feudum. verſi. perpetuum feudũ. Ioan. Berbe. in viato. iuris, in rubri. de feu. in quæſtione 2. Sed hodie hoc in regno ſunt perpetua hæc officia, & quaſi pro patrimonio habentur: vt nota. Benedict. in ver. & vxorem, numero 564. cum ſequen. de teſt. & ſuprà latius dictum eſt, ideo vide ſi libet.

25 Perpetuum erat regulariter omne feudum eo modo datum. §. cum verò Corradus, qui feudum dare poſſunt, & ibi doct. & illud quod eſt ſimplex, eſt perpetuum, cap. 1. in fi. in quibus cauſis feudum amit. ita tenet Petrus de Ferra. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in verſ. ac nomine recti. in 6. diuiſio.

26 Duodecima diuiſio feudorum eſt: quia quoddam eſt diuiſibile, aliud indiuiſibile. Et quodlibet feudum regulariter eſt diuiſibile quibuſdam exceptis, videlicet regno, marchia, ducatu, & comitatu, ita atteſtatur Alua. in 9. diuiſio. in procem. per texe. in §. omnes. ſi de feudo defun. cõten. ſit inter do. & agna. vaſal. capitu. imperialem. §. præterea ducatus. de prohibita feud. alie. per Frider. Berb. vbi ſuprà in d. q. 2. Iac. in ver. in feudum. in 11. diuiſio. Bar. in l. inter tutores ff de admi. tut. & l. & ideo. ff. de cõdi. fur. Bal. in l. 1. de offi. conſul. Panormita. in cap. prudentium. in princip. colum. 3. de offic. delega. & ibi hoc tenent alij poſt eũ. Curtius in tracta. feudorum in quarta parte, quæſtio. 30. Alber. Brunus Aſten. in conſil. 60. incipien. & iſta ideo diuidi non poſſunt: quia ab vno ſolo reguntur melius quàm à pluribus, argu. l. tertia. §. apparet. ff. de adminiſtr. tuto. l. 2. §. nouiſsimè. ff. de origine iuris, c. gaudemus. de diuor. §. quia verò. 94. diſtinct. nam politia vnius optima eſt, paucorum etiam bona: ſed plurimorum eſt difficile, vt bona ſit: cùm plures ad virtutis meritum peruenire difficile ſit. Ariſtote. in politi. & Lucas de penna in l. vitos. col. 2. C. de diuer. offic. lib 12. & Philo. 2. metaph. ait, nõ capit regnum duos: quia multitudo principum eſt onerosa: cùm in apibus vnus ſit princeps, c. in apibus. 7. q. 1. latè d. Iac. Bonaud. in additio. ad Ioan. de terra rubea in tracta. contra rebelles regũ. articu. 2. tracta. primi, & articu. 3. tracta. tertij, conclu. 12. Felin. in cap. quæ in eccleſiarum. col. antepe. de conſtitu. & Iaſ. in 12. diuiſio. Angel. conſil. 287. incipien. pro clariori. Curtius conſil. 69. Panormit. conſil. 82. in primo volumi. Barba. conſil. 14. clementiſsimi. col. 3. & conſil. 40. clementiſsimum. col. 9. in 4. volu. Chaſſa. in vlti. parte. Catal. in 55. conſidera. & Albe. Brunus tracta. de augmen. conclu. 10. Hippo. ſingo. 9. ſequitur Ioan. *le cirier* in ſuo tractatu, de iure primogenituræ, quæſtio. 7. primi libri, vbi pulchra verba ponit, vide do. Bartholo. de Chaſſa. in conſuetudi. Burgund. in rubric. *des fiedz*. §. ſexto. Alexand. conſil. 60. viſis dubitationibus, in tertio volumine, & conſil. 25. & ſequen. incipien. attentis, in 5. volumi. Petrus de Ferra. in 9. diuiſio. & ideo in iſtis indiuiſibilibus primogenitus ſuccedit. capitu. licet. & ibi docto. de voto. gluſ. in capitu. ſi hæredes. de teſtamen. Albe. in proœmio. ff §. diſcipuli. latè Dec. conſil. 389. viſa longa. nume. 6. & aliis

filius

filiis debetur apanagium.i.legitima, non per modũ diuiſionis, ſed per modum prouiſionis, ſecundum Ioan. de Monteferrato, in tractat. de ſucceſsione regum.in primo dubio & ſecundo.& do. Steph.Buinardus in repe.l.quiſquis.col.16.C.ad legẽ Iul. maieſt.& d.Boer.in tracta.de cuſtodia cla. porta.ciuit.fol.15.col. 4. nec aliqua iniuria fit vltimo genitis, nec conqueri poſſunt, vt expreſſe dicit conterraneus meus.do.Io. de terra rubea in tracta. contra rebelles regum.artic.primo tract. primi.conclu.21.& ſequen. immò hoc cõuenit legi diuinæ ſecundum eum in prima concluſione hoc latius deducentem: quem licet videre. Intellige tamen ſupra deducta, videlicet feudũ non poſſe diuidi, eſſe verum quo ad dignitatem. ſecus quo ad adminiſtrationem: vt vnus frater regat vnam ciuitatẽ, alius aliã. Benedict.in repet.c. Raynutius.in verſi.in eodem teſtamento.in 1.nume.185. de teſta. & etiam bona mobilia vel immobilia pertinẽtia ad dignitatem bene diuiduntur teſte Alber.in dictio.in verſ.feudum.verſicu. alia etiã pulchra. ibi, item quæro pulchrã. & in addi.ad Petr.Iacob. in rub.de cauſ.ex qui.do.debet amitte.proprieta.in 6.diuiſi. ſed poteſt fieri cõcordia reſpectu exercitij, vt vnus vno anno regat,alter altero anno. arg.l.Lucio.& ibi Bar.ff. de aqua quoti.& æſtiua.& pulchrè Pyrrhus in conſuetudin. Aurelia.titulo de feu.c.t.& d.Vdal. Zaſius in repetitio.l.2.in verbo,non perinde.ff. de origi. iuris.

27 Hodie ex conſuetudine regni Franciæ omnia feuda poſſunt diuidi præter regnum, vt atteſtatur Fabia. de Giocbis in reper.authẽ.nouiſsima.col.fi.C.de inof.teſt.q fi.Io. Raynau.in comprehenſorio feuda.in prœludiis.ad c.imperialem.in 5.diuiſio.& do. Boer.in conſue.Bitu.in § 2. de conſue.feu. & ibi in addit.& in § 2.de teſta.& in tract. de cuſto.claui.fo.15.col.4.ſed conſuetudo eſt in d.regno, quòd licet diuidatur feudũ, primogenitus inter nobiles habet præcipuum maneriũ (vt verbo doctorum vtar) ſiue habitationem cum galli vel caponis volatu. iſtius conſuetudinis meminit Benedict. vbi ſupra. Guido Papa in deci. Delfina.q 476.Ioan.Saxon in conſue.Turo. in rubr. *des ſucceſsions des fiedz*. artic. 14. & latè do.Ioan.*le cirier* in tractatu ſuo ſolenni de iure primogenituræ lib.2.q.4. vbi latè refert conſuetudines. vide ibi.& libr.1. q.11.conclu.2.& ſeq. & an conſuetudo diuidendi feuda valeat, videatur text.in d.§. præterea.qui conſuetudinem reprobat: ergo non videtur valere:ſed contrarium credo.& ita tenet Oldra.conſil. 237.perlectis. in fi.penul.col.Bal.Aluar. & alij in dicto §. præterea.Cardi.& alij in c.licet.de voto.& non obſtat ille §.reprobans conſuetudinẽ: nam debet intelligi ſi non fuerit inducta & ſeruata ſciente ſuperiore: ſed in hoc regno patiente ſuperiore & ſciente fuit inducta & ſeruata:ergo ſequitur quòd valebit.hoc tenet Ioan.Andr.in addi.ad Specul.in titu. de feu.in ver.non omittam. & Albert.Brunus conſi.66 ex themate quod &c.latè do: Ioan. *le cirier* in ſuo tracta. de iure primogenituræ.q.1 primi lib.in 3.conclu. & hæc conſuetudo eſt in Italia,teſte Alex.conſ.18. viſis.in 2.volu.Deci.conſ.389. Sozi.conſil. 67.in 1.volu. & conſil.165.viſis.col.7.in 2. volumi.Curt.conſ.67.ſapienter.num.31.& conſ.69. domi.Ioan.

28 Decimatertia diuiſio feudorum eſt: quia aliud eſt feudum purũ ſiue ſimplex, aliud verò conditionatum ſeu non rectum. Purum ſiue rectum dicitur, quod non habet ſeruitia determinata.§. pe. & vlti. quid ſit inueſtitura.ſequitur Petrus Iac. in ſua practica rubr.de cauſis ex quibus domi.debet amittere proprieta.in 7.diuiſione.Hoſti.in ſumma huius tituli.§. qualiter feudum diſtinguatur.aliis etiam modis dicitur rectũ, vt habetur in titu.de conſue. recti feud. per doct.& Cur.in ſuo tract.feu.in prima parte q.8.col.6.Imol.in c.fi. col.antepe.de feu.

29 Non rectum ſiue conditionatũ eſt quando in cõceſsione eſt certum ſeruitium determinatum, puta de aſſociando vxorem domini, vel de filia maritanda, aut de ſeruiendo domino in menſa, vel aliud ſimile. § fi.de capita.qui cur.vendi.c.1.de not feu. & ibi not.& hoc caſu ad alia non aſsignata nec expreſſa ſeruitia non tenetur vaſallus.l.1 §.fi.conueniat.ff depoſi.l. legem.C. de pac Io.Raynau.vbi ſuprà in §. firmiter: col 22.Iacob. vbi ſuprà in 2.diuiſione.Rectum verò poteſt dici quando de domini voluntate & licentia adipiſcitur poſſeſsionem præſente curia vaſallus: nam perinde eſt ac ſi inueſtitura eſſet facta,& eſt hoc feudum tranſmiſsibile.c.vno. de conſuetu.recti feu.ſecus ſi data eſſet licentia ſine curia: nam tunc non rectum diceretur. capitul.1. quibus modis feudum conſtitui poteſt. vel dicitur rectum, id eſt perpetuum. Aluarotus in duodecima diuiſione. Baldus & Iaſon in 2.

30 Decimaquarta diuiſio eſt: Feudorum aliud eſt francum, aliud non francum. Francum eſt quando vaſallus à ſeruitiis eſt immunis,& nullum ſeruitium debet.tamen non eſt francum à maleficiis conſiſtentibus in tacendo fraudem, vt quia non denunciauit inſidias domino quas contra eum ſcit parari.ſiue in faciendo:vt ſi committat feloniam contra dominum,priuatur feudo. capit.vno. quibus modis feudum amittatur.Felinus latè in capit.cæterùm.columna 3.numero 6.de iudiciis.alioquin eſſet quædam donatio, & non in feudum conceſsio, vt declarat Imola in capitulo ad noſtram. columna penulti.de rebus eccleſ. non alienand. immò tale feudum contineret repugnantiam, videlicet quod ſit feudum,& prorſus

ſus liberum ab omni fidelitate,quæ in iure non eſt admittenda.l. vbi.ff.de regul.iur.l. Titiæ.ff.de condit.& demon.ca.ſolicitudinem. de appel. Aluar.in 2.diuiſio.Bal.in 8. Aerberi.in d.viato.in rubric.de feu.in 2.q. Benedi.in repe.c.Raynutius.in verſ.& vxorem.num 544. cum ſeq.de teſta.Felin.latè in c.quæ in eccleſiamm.num.72.de conſti. Deci.conſ.193 & pro tenui. nume.4.Curt. in 1.parte in q.8.col.9.Alex.conſ.3. colum. penul.in primo volu. & tres effectus huius feudi licet videre per Iaſ. in 8.diuiſione.& conſi.57.in cauſa. col.3.volumi.primi. Et ideò ſi inueſtitura hoc modo dicatur, Titius conceſsit tale caſtrum in feudum liberum & francum, hæc conceſsio importat feudum omni libertate liberum, exceptis duobus ſupra dictis,& etiã importat omni ſeruitio francum, vt not. Ioan. Andreas in additio.ad Specu.in titu.de præſcriptio.& Iac.in d.ſuo tracta.de feu.in verbo, in feudum.in 8.diuiſione.Bal.in l. ſi plures.C.de conditio.inſer.c.vno.de capita.qui curiam vendi. illa tamen conceſsio non importat quod faciat rem allodialem, quæ tunc dicitur quando à nemine tenetur nec recognoſcitur niſi à ſolo Deo:& ſic dicitur ſ à-eum, quia ſui iuris & nulli ſubiacens ſeruituti. & nullum onus poteſt imponi ſine conſenſu poſſeſſoris. ea. primo,de allod.& ibi docto. Guido papa ſing.380. & Benedi. num. 293. cum ſequenti.de teſta.& in iſtis bonis allodialibus non habet rex vel alius dominus niſi protectionem, vt tenet Benedict.vbi ſuprà:& in hoc regno pauca ſunt quæ non ſint feudalia, vel emphyteuticaria,ſecundum eum,num.565.cum ſequen. vide Corne.conſil.16.aperta.colum.pen.in primo volu. & an domini temporales habeant de iure communi intentionem fundatam,quod non,excepto rege.do.Boer.in §.penult.de conſuetu.feu.in libr.conſuetu. Biiur.& Ioan.Sanxon rub.1. arti.3.in conſue.Turo.eos vide ſi libet.

31 Aliud eſt non francum, & eſt quando in conceſsione dominus retinet aliquod ſeruitium,prout ſit regulariter,vt habetur in libro feu.& not.And.de Iſer.in rub.in quibus cauſ.feu.amitt. & Bal.in 8.diuiſio.Notandum eſt tamen quod res quoad propoſitum,poteſt duobus modis franca & libera vocari: primò quando à nemine tenetur, immò poſsidens habet & directum & vtile dominium, & dicitur allodium,& non loquimur hic:ſed loquitur titulus de allodiis.Secundò dicitur franca:vt hic,quia ad aliud ſeruitium non expreſſum non tenetur vaſallus:dabitur tamen laudimium domino directo pro inueſtitura, vt tenet Io. Raynaud.in d.comprehenſo.in c. imperialem.§. præterea.in 1.q. 20. nume.16. ſuprà allega.& hoc quando alienatur, non verò quando renouatur inſtar emphyteuſis. l.fi. C.de iure emphyt. & dominus habebit ius retentionis in feudo ſicut in emphyteuſi. Iaco.in tracta. de feu. in verſi.qui quidem inueſtiti.colum.16. pro quo facit text.in c. vno. in fi. ibi, aliquid propter feudum receperint.qui feu.dare poſſ.in c.1.§.Titius.ſi de feu.defuncti cõtent.ſit inter do.& agna. vaſalli. doct. in c.ad noſtram.de rebus eccleſ.non alienan.d. Boer.in §.6.de conſue. feu. ſatis lente pertranſit cõtra morem ſuũ. do.de Chaſſa.in conſuetu. Burgun.in rub. *des retraictz*.§.10.glo.1.num.7. in additio. nouis. Quare Galli vocentur Franci, an à Francione capitaneo, vel quia liberi,ſatis explicat Gaguinus in principio ſui libri.& Benedictus in repet.c.Raynutius. in verſ.ſi abſque.in 2.num.39.& ſequent.de teſta.& de Chaſſa.in conſuetu.Burgun.in rubr.*des mains mortes* §.5.in princip.vbi vide & per Paul. Aemilium in princi.ſui libri & hiſtoriæ Gallorum.

32 Decimaquinta diuiſio. Feudum quoddã ad hæredes omnes eſt tranſitorium, aliud non. Tranſitorium ad omnes hæredes eſt regulariter quodlibet feudum,nam æqualiter ad omnes deſcendentes tranſit. c.1.§.1. ibi,quod hodie.qui feu.da.poſ. & iſtud declarat Iaſ.in prælu.feu.col.fi.nu.128.

33 Aliud eſt non tranſitorium ad omnes,ſed ſolùm ad primogenitum, vt eſt regnũ hoc Franciæ, quod ſolum primogenito maſculo defertur,& nõ aliis eo ſuperſtite:& idem in Anglia & Sicilia.text. in c.licet.de voto. & ibi plenè doct.Bart.in l.1.colum.16.verſ. ſed poſſet dubitari.C.de ſumma trinit.Bal. in l.1.in prin.ſi de feu. controuerſ.fue.inter do.& agn. vaſalli.& l. cum antiquioribus. C.de iure delibe. & Petrus Iaco.in ſua practi.in titulo.de ſucceſ. regni Franciæ. col.3. Ioan.de terra rubea in tracta.contra rebelles regũ. & ibi do. Bonaudi. in addi. in tracta.1.concluſ.8.artic.1.Iacob.in ſuo tracta. de feu.in verſi.in feudum. in 12. diuiſio.& Aluarot.in 10.& c.vno de ſucceſsio.feu.Petrus de Ferra. vbi ſuprà in vlti. diuiſio. do. Ioan.Sanxon in conſue.Turonen.in rubr. *des ſucceſsions des fiefz*. articulo 3. & ſi ad amuſsim velis videre de hac materia primogenituræ,vide in d.tract.de iure primogenituræ,per do.Ioan. *le cirier*. Vel quoddam eſt familiare, aliud eſt hæreditarium, vt notat Bal.in l.cum virum.C.de fidei.Familiare eſt,quod pro ſe & familia recipitur & in reſtitutione fideicommiſsi nõ venit, niſi fideicommiſſarius ſit de familia l.quia poterat.ff.ad Trebel.Hæreditariũ eſt,quod quis habet pro ſe, & pro hæredibus quibuſcunq;,& ad omnes hæredes extenditur, ſiue ſint de familia,ſiue non.& Deci.conſi. 390.quoniã ex nu.5.& 395.in cauſa.ſecùs ſi pro ſe & liberis. An.de Iſer.in §.hoc quoq;. de ſucceſ.feud. Alex.conſi.19.ſuper eo.in 5. volu.Deci.conſi.185.in cauſa. & Curtius in ſuo tract.de feu.in prima parte.q.8.

34 Decimaſexta diuiſio feudorum eſt: nam aliud

aliud eſt corporale, aliud incorporale.
Corporale eſt quod in immobilibus conſi-
ſtit, caſtro, manſo, & ſimilib. rebus tangibi
lib. §. item. & ſeq. & §. ſi quis de manſo. ſi
de inueſtit. feu. contro. ſue. & Petrus Iaco.
in forma libelli pro re emphyteuticaria in
ſi. Iaco. Alua. in prælu. feu. in 22. diui. & in c.
vno. col. 4. in quib. cauſ. feu. amit. Curtius
in ſuo tract. feu. in 6. q. in quarto requiſito,
declarant doct. inſtit. de reb. corpo.

35 Incorporale eſt quod conſiſtit in iuribus
decimalibus, vel iuriſdictionalibus, & ſi-
milibus, vt feudum guardiæ & caſtaldiæ.
c. vno. §. ſi. de feu. cog. ſequitur Silueſter de
prierio in ſua ſumma, in verſic. feudum. in
princ. in 2. q. Alua. in vlti. diui. in procemio
feudorum. Iaſ. in 14. diuiſi. Ideo laici poſsi-
dentes decimas (quas ante Concilium La-
teranen. à papa cauſa defenſionis Eccleſiæ
habuerũt, iuſtè nunc eas detinent, vt vult
Panor. in c. cũ apoſtolica. de his quæ fiunt
à prælato ſine conſen. capi. illas tamen non
poſſent alteri laico in feudum dare, niſi lo-
co religioſo, vt not. doct. in c. prohibemus.
de deci. ſequitur Petrus de bella pertica in
5. q. tract. de feu. & hoc cum conſenſu ca-
pituli ſecundum eos. & Berber. in viato. iu-
ris, in rubr. de feu. q. 4. & an ſine conſenſu.
ponit Iaſ. in c. 1. qui feu. da. poſ. col. pen. &
vlt. cano. Card. Andr. & Imo. in c. 2. de feu.
vbi plenè eos vide, ſi libet. & late ponit do.
Boer. in conſue. Biturité. in §. 11. de conſue.
prædio. cum conſenſu tamen epiſcopi po-
terit dari in feudũ decima alteri laico con-
ſuetudine dictante, licet contraria opinio
ſit cõmunior, vt atteſtatur Stephanus Ma-
leret. in tract. de elect. fol. 26. col. 1.

36 Decimaſeptima diuiſio. Feudum quoddã
eſt de camera, aliud de cauena. probatur
hæc diuiſio in c. vno. in ſi. de feu. cogni. Feu
dum de camera eſt, quando princeps cuidã
nobili concedit decem recipienda de came
ra communi vbi theſaurus reponitur. hoc
debet recipi ſingulis annis: & exemplũ po-
nit Aluar. in d. c. in ciuitate Paduę, vbi eſt
locus qui appellatur camera, ad quam eſt
deputatus officialis, qui camerarius appel
latur, cuius officium eſt colligere & diſtri-
buere omnes introitus ciuitatis. & de hoc
videtur not. in § pręcepta. in authen. de de-
fenſ. ciui. col. 3. & tali vaſallo nõ debet fieri
ſolutio de tali camera vel cauena, niſi ibi
ſit vnde ſolui poſsit: nã ſi euacuata ſit ſine
domini culpa, debet vaſallus expectare do
nec ſolui poſsit. Solui autem poſſe intelligi
tur deducto ære alieno vt in titul. de notis
feu. in princi. & Aluar in d. §. ſi. de feu. cog.
col. 2. & iſtud tranſit ad hæredes. & eſt feu-
dum propriè §. ſi verò vaſallus. quid ſit in-
ueſti. declarat Iaſ. in prælu. feu. col. pen.

37 Feudum de cauena eſt quando princeps
concedit vt decem ſextaria frumenti vel vi-
ni ex cauena recipiantur: quæ dicitur lo-
cus in quo frumentum, vinum, & huiuſ-
modi introitus colliguntur, conſeruantur
& diſtribuuntur. declarat Aluaro. ponendo
exemplum in eccleſia ſuæ ciuitatis, in qua
eſt locus qui vocatur Canipa, ad quam eſt
officialis conſtitutus, qui habet colligere,
conſeruare & diſtribuere tales introitus. &
ille feudatarius nomine regio colliget &
recipiet quicquam in vino pro ſe, ſicut in
ciuitate Burdegalenſi aduocatus regius &
procurator. & vide Aluar. in procemio feu.
in 17. diuiſ. & Bal. in c. vno. de notis feu. &
c. vno. §. ſi verò vaſallus. quid ſit inueſtitu-
ra. & Alua. vbi ſuprà.

38 Decima octaua diuiſio feudorũ eſt: nam
quoddam dicitur feudum guardiæ, aliud
caſtaldiæ, & aliud quod pro mercede da-
tur. Feudum guardiæ eſt quod pro cuſto-
dia datur, vt quãdo princeps deputat ali-
cui caſtro guardiatorem, ſiue cuſtodẽ: nam
propter cuſtodiam deſignatur tale feudũ:
vel guardia habet feudum annexum, vt
declarant doct. c. vno. de feudo guardiæ. &
poteſt poni exemplum in capitaneo Aqua-
rum mortuarum, cui cuſtodia ciuitatis da-
tur in feudũ, & vocatur capitaneus Aqua-
rum mortuarũ, & habet magnam turrim,
in ſummitate cuius ſingulis in noctibus
ponit lumen, vt reducat nauigãtes ad por-
tum, vt ſæpius vidi, inſtar ciuitatis Ianuæ,
de qua meminit Ioan. de platea in l. pen. C.
de naufrag. libr. 11. & hoc feudum anno fini
to poteſt reuocari niſi ad certum tempus
fuerit conſtitutum. ca. vno de feudo guar-
diæ quia etiam officia olim non durabant
niſi anno. l. pręſidis, cum ſimilibus. ff ſi cer.
peta. & finito officio finitum erat feudum,
quia ceſſante cauſa. & c. c. cum ceſſante. de
appel. l. adigere. ff. de iure patro. l. quod di-
ctum. de pact. & de iſto cuſtode ponit latè
do. Boer. in ſuo ele. anti tracta. de cuſtodia
clauium porta. ciuita. per totum, maxime
fol. 6. vbi pulchrè. Sed hodie communiter
feudã & officia ſunt in hoc regno perpetua
i. ad vitam recipientium duratura, & hoc
quando emanãt à rege, vel ab his qui ſunt
ex eius ſanguine, & hoc ex conſuetudine
generali regni: vt ſæpius vidi obſeruari, &
audiui, & ponit Benedict. in repeti. c. Ray-
nutius. in verbo, duas. nume. 44. cum ſeq.
de teſta. ſecus ab aliis dominis: quia ad nu-
tum durant dominorum. Notandum eſt
tamen: quòd habens caſtri cuſtodiam, vel
ciuitatis, ſi eam amiſerit, præſumitur culpa
amiſiſſe. l. cum ita. §. species. ff. de lega. 2. &
gloſ. refert Barba. in additio. ad Bal. in cap.
vno de feu. guardię. quod eſt menti tenen-
dum contra cuſtodes fortalitiorum, qui in
hoc regno cuſtodias caſtrorum relinquũt:
vt nuper vidimus de ciuitate Rhodiorum,
& aliis multis caſtris. & pro hoc poteſt al-
legari textus in l. quicunque. C. de fundis
limitrophis. libro vndecimo. vbi nullus
priuatus poteſt cuſtodiam caſtri recipere
in limitibus regni exiſtentis, niſi ex con-
ceſsio

ceſsione principis: & contra faciens capite plectitur: & hoc propter regni pericula dietim contingentia: nec aliquis in prædicto regno poteſt epiſcopatum obtinere ſine regis nominatione & conſenſu: vt habetur in titulo de electione. in Concordatis. in §. 1. latè ponit Benedi. vbi ſuprà nu. 405. cum ſequen. de teſtam. & in ordinat. reg. in rubri. *du droict de regale.*

39 Feudum caſtaldiæ eſt quod datur propter procurationem: nam caſtaldus dicitur is cui res domini gubernanda mandatur. gl. in cap. vno, de feudo guardiæ. & in l. fin. C. quod cum eo.

40 Feudum quod datur pro mercede, dicitur illud quod eſt alicui cõceſſum propter laborem, & pro mercede. Alua. ita tenet in d. c. vno de feudo guardiæ. & ibi Barba. in additio. ad Bald. dicit quòd communiter datur pro mercede alicuius vilis officij, vt pro officio coqui. l. legatis ſeruis. §. ſi ex officio. ff. de lega. 3 & coquus principis dicitur habere dignitatem, ſecundum eum, nil allegat, ſed adduco textum in l. nemo. ibi. nobis iubentibus ſuſtinetur. C. de dignita. libro 12. quem clamat ſingul. Roma. ſing. 805. dicens officium quãtumcunque vile mandante principe effici nobile. ſequitur Feli. in c. fraternitatis. de hæreti. doct. in l. 1. C. de manda. princi. Iaſ. in l. omnium. in t. no1. C. de teſta. idem dicit Areti. de ſecretariis principis, in §. fi. columna 1. inſtitu. de except. ſequitur Bonus de curtili in tracta. nobili. in 3. parte. num. 156.

41 Decimanona diuiſio feudorum eſt: Aliud eſt in curte domini, quoddam extra curtẽ. hæc diuiſio elicitur ex c. vno. de capita. qui curiam vendi. vbi tunc dicitur feudum in curte, quando dominus habet dominium poſſeſsionum & feudorum totius villæ: ita quòd omnes ruſtici & coloni dictæ villæ recolligunt omnes fructus & reditus domini, & portant illos ad domum dominicalem. t. ipſius domini exiſtentem in dicta villa: & illa domus appellatur curia ſeu curtis domini: ideò ſi dominus concederet in feudum vnum manſum de dicta villa, vel vt vaſallus haberet annuatim certum reditum de dicta curte, & omnes alij fructus eſſent domini, tunc ille vaſallus dicitur in curte, & eſt feudũ in curte. ponit idem Aluar. in procemio feu. in 4. diuiſione.

42 Feudum extra curtem, eſt quando dominus non habet dominium totius villæ, ſed poſſeſsiones pro maiori parte ſunt ruſticorum, vel aliorum: & dominus modicũ habet, puta duas vel tres poſſeſsiones: & non eſt neceſſe quòd teneat ibi domum dominicalem: nam ſi dictas poſſeſsiones infeudaret, diceretur habere vaſallum extra curtẽ. c. vno. §. pe. & §. fi. quib. mo. feu. amit.

43 Vigeſima diuiſio feudorum eſt, quia feudum aliud eſt aduocatiæ, aliud de tabula, ſeu quaternata. Feudum aduocatiæ appellatur, quando eſt aliquis aduocatus fortè fiſci, & illi aduocatię eſt feudum annexum pro ſuis ſtipendiis exoluendis: & idem in iudicatura, vel procuratoria, notaria, vel alio officio, cui feudum ſit annexum. probantur prædicta in c. vno. §. quicunq; aduocatiam. de pace tenenda, & eius viola. & idem puto in feudo ſcutiferorum, ſecundum Aluar. in procemio feudorum. in 18. diuiſi. & in titu. de feudo guardiæ. & Iaſ. in col. penul. in præludiis feudo.

44 Feudũ de tabula ſeu quaternata, eſt quando ſpectat ad collationem regis vel domini: & illa ſunt ſcripta in quaternis cameræ, ſicut in camera computorum Pariſiis. declarat Andre. de Iſer. in ca. 1. de controuerſ. inueſtitu. apud pares terminan. Alua. in 21. diuiſio. ſequitur Lucas de penna in l. 1. col. 2. C. de venditio. rerum fiſca. lib. 11. & l. quicunque. colum. tertia. de omni agro deſer. lib. eod. & l. 1. col. 8. de impo. lucra. deſcript. libr. 10. videto ſi libet. Aliud eſt feudũ emptitium, ſeu mercenarium, & id eſt quod pecunia acquiritur. l. Titius. ff. de obſequi. Curt. conſi. 50. columna 1. deciſ. Neap. 282. orta. Aliud eſt feudum edictale, quod quis habet ſtatim quòd eſt hæres vaſalli, cuius perſonã repræſentat, & onus homagij videtur ſubiiſſe. not. Specula. in tit. de feu. in §. quoniam. verſic. 27. & hoc habet ex edicto prætoris mortui, vt ibi not. Aliud decretale, quaſi à domino decretum: nam mortuo vaſallo hæres ſiue filius tenetur à domino petere inueſtituram, & dominum agnoſcere, & iuramẽtum fidelitatis præſtare: & idẽ dominus tenetur eundẽ recipere vaſallum: & recipiendo videtur ſibi decernere ius in feudo: ideo decretale feudum vocatur, vt declarat Iaſ. in præludiis feudorum, in fi. & domi. Boër. in §. 6. de conſuetu. feudi. in conſue. Biturigum: ſicut dicitur de bonorum poſſeſsione: nam quædam eſt edictalis, quædam decretalis, de qua vltima eſt text. in l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſ. edict. de vtraq; loquitur gloſſa in l. 3 §. à municipibus. ff. de bonorum poſſeſ. docto. in l. fin. §. qui admit. declarat mirificè conſocius ac conterraneus meus. domi. de Contadis in ſuo tracta. de bono. poſſeſ. fol. 7. & ſequen. vbi potes videre. Aliud eſt feudum quod ipſo iure amittitur, aliud per ſententiam. Ipſo iure tunc amittitur, quando vaſallus iure prohibente, ſine domini permiſsione alienat: nam licet in alium transferre feudum non poſsit, tamen illud verè amittit. de conſue. libr. feu. e. t. de lege Corr. gl. in c. t. qui. mo. feu. amit. c. imperialẽ. §. callidis. iuncta gl. & § ſeq. de prohi. feu. alie. per Fride. & ibi latè Ioan. Raynau. & Petr. Iaco. in ſua practica, in forma libelli pro re feud. in 2. rubr. de feudo aperto. c. vno. §. qui clericus. ſi de feu. defun. conten. ſit inter domi. & agna. vaſal. Barb. conſ. 11. illud adferam, col. octaua in 2. volumi. domi. Bartholo. de

Chaſſ

Chaſſa.in conſuet. Burgund.in rubric, *des fiefz.* §.8.gloſ. *commiſe n'a point de lieu.* & dominus Ioan.Sanxon in conſuetud. Turonen.in rubric. *comment hommage ſe doit offrir.* articu. 1.in prima concluſione.& vndecim caſus in quibus ipſo iure perditur feudum, ponit Franciſcus Curtius in ſuo tractatu feudal.in quarta parte.verſi.reſtat &c. & quod remedium poſsit dominus intentare, ponit Iaſ.latè in l.vna. colum.5. & ſequent.poſt alios.ff.de condict.ex lege. & in prœmio feudo. hodie alienatur, nec perditur, vt ſuprà dixi in tertia quæſt.verſ. 6.&c. Per ſententiã feudum vaſallus amittit, quando requiritur ſententia priuatiua, & lex non priuat. capit.1.de feu.ſine culpa non amitten.§.j. quo tempore miles inueſtitu.pet.debeat.& iuribus ſuprà adductis. In dubio tamen quando vaſallus amittit feudum, debet intelligi per ſentẽtiam, non ipſo iure.Petr. Iacob.in dicta ſua practi.in forma libelli de condictio.ex lege non ſcripta.colum.1. & Curtius vbi ſupra. Quæro nunc finaliter quę ſit vtilitas quando ipſo iure amittatur, & an ſit maior quàm per ſententiam? Et videtur quòd nullá: quia licet ſit priuatio ipſo iure, ſiue per ſentẽtiam, ſemper requiritur ſententia, ſaltem declaratoria.ca. cùm ſecundum leges.& ibi doctores.de hæreticis.lib.6. Felin.latè in cap. Rodulphus. de reſcript.& in cap.cùm non ab homine.de iudic.Reſpond.tres eſſe vtilitates præcipuas quando ipſo iure amittitur. Prima eſt, quia quãdo quis eſt ipſo iure priuatus, tenetur ad reſtitutionem fructuum quos recepit à die quo fuit priuatus: licet ex poſt interuenerit ſententia declaratoria. ita tenet gloſſ. mirabilis & ſingu.in authent.de inceſtis nuptiis.in verſic. imminere. columna 2. ſecundum Baldum in Marga.in verſicu. priuatio. & Angel.in tracta.in gloſſ.& eius bona. verſic. quæro licet accuſatio. & Iac.in tractat. ſæpè allegato de feu.in verbo, dictíque vaſalli.col. 15.probatur argu.l.eum qui. in princ.ff.de his quibus vt indignis. text. & ibi gloſſ.in verſic. prouentibus.in c.de multa.de præbendis.imò fructus recipiendo poſt priuationem, ipſo iure quis committit furtum: & atteſtatur Bal. in §.iniuria.col.3.de pace tenen.& iura. firman. ſequitur Iaſon in l.2. colum.5.num.17.C.de iure emphyteu.plus dicens ꝙ ſi emphyteuta ſit priuatus non ſoluendo canonem per triennium: ſi tamen perſeuerauerit in poſſeſsione recipiendo fructus, ad reſtitutionem tenetur. allegat Angel. in §.ſi verò.in authen. de non alie. columna 2. Secunda vtilitas eſt propter rei alienationem: quia ipſo iure priuatus non alienat.l.Manichæos.C.de hæreticis.l.fina. ff.ad legem Iuliam maieſt.& ibi latius doctores. Tertia eſt vtilitas & vltima nunc propter modum agendi: nam alio modo agitur poſt priuationem ipſo iure ante ſententiam declaratoriã, & alio quando quis debet priuari per ſententiam, vt tenet Ioan. Raynaud.in ſuo feuda.comprehenſo.in §. pœna, numero 14. de prohibita feu. aliena. per Frideri. declarant doctores in dicto ca. cùm ſecundum leges. Felin.in cap.Rodulphus.de reſcriptis.& c. cùm non ab homine. de iudi. & hoc facit contra beneficiatos hæreticos, ſiue Lutheranos, vel ſimoniacos. Alias vtilitates vide per Iacobum de bello viſu, in ſua practica, rubr. de quæſtio.fol.82.num.111. vbi ponit quinque. & 56.tradit Andr.Tiraquel.in repeti.l. ſi vnquam. in verbo reuertatur. C. de reuocan. donation. multasq; alias feudorum diuiſiones curioſus reperiet: quia tot ſunt feuda, ſeu ſpecies feudorum, quot ſunt qualitates perſonarum & modi dandi, vt not. Ioannes Berber.in d.viatorio iuris, rubr.de feudis His tamen intellectis, arbitror alias diuiſiones feudorũ rectè intelligi: in quibus omnibus ſubmitto me correctioni charitatiuæ cuiuſlibet melius ſentientis, iuxta textum, in l. Claudius Felix.in fine.ff. qui pot. in pign.habeantur.

SERVITVTVM ſchematiſmus.

SERVITVS ALIA.

- 2 *Perſonalis*
  - 3 *Ex iure diuino.*
    - 4 *Honeſta.*
    - 5 *Turpis.*
  - 6 *Ex iure gentium.*
  - 7 *Ex iure ciuili.*
- 8 *Realis.*
  - 9 *Vrbana.*
    - 10 *Affirmatiua.*
      - 11 *Stillicidium auertendi.*
      - 12 *Itineris ſeu aditus.*
      - 13 *Oneris ferendi.*
      - 14 *Tignum immittendi.*
      - 15 *Proiiciendi.*
      - 16 *Protegendi.*
      - 17 *Proſpectus.*
      - 18 *Luminum.*
    - 20 *Negatiua.*
      - 19 *Altius tollendi.*
      - 21 *Altius non tollendi.*
      - 22 *Ne luminib. officiatur.*
      - 23 *Ne proſpectui officiatur.*
  - 25 *Ruſtica.*
    - 26 *Nominata.*
      - 24 *Stillicidium non auertendi.*
      - 27 *Iter.*
      - 28 *Actus.*
      - 29 *Via.*
      - 30 *Aquaductus.*
    - 31 *Innominata.*
      - 32 *Ius paſcendi.*
      - 33 *Pecoris appulſus.*
      - 34 *Aquæ hauſtus.*
      - 35 *Ius calcis coquendæ.*
      - 36 *Ius arenæ fodiendæ.*
- 37 *Mixta.*
  - 38 *Diuidua.*
  - 39 *Indiuidua.*
  - 40 *Vſusfructus.*
  - 41 *Vſus*
  - 42 *Habitatio.*

Item ſeruitutum quædam,
- 43 *Continua.*
- 44 *Diſcontinua.*

QVAN

QVANDOQVIDEM NON EST ſimplex ſeruitutis vocabulum, neque poteſt commodè in genere definiri: prius eſt vt in ſpecies ſuas diuidatur, quæ deinde ſuis finitionibus explicentur.

ŧ

1 Omnium igitur ſeruitutum ſumma diuiſio eſt, quod quædam ſunt perſonales, quædam reales, quædam verò mixtæ: quæ diuiſio etſi videatur eſſe trimembris, re tamen ipſa eſt bimembris. Seruitutes enim omnes aut perſonales ſunt, aut reales: nam quæ mixtæ ſunt, ſub ſimplicibus continentur: ſecundum ea quæ tradunt iuris interpretes in l. 2. in principio. ff. de verborum obligationibus.

2 Sequens diuiſio eſt, Seruitus perſonalis quædam ex iure diuino eſt, quædam ex iure gentium, quædam ex iure ciuili.

3 Seruitutem ex iure diuino eam voco, cuius cognitionem ex ſacris literis habemus. Hanc ſeruitutem nõ puto indiſtinctè vocandam diuinam, quod quidam faciunt in deſcriptione huius typi: quis enim ſeruitutem peccati diuinam vocauerit? Et tamen huius ſeruitutis cognitionem ex iure diuino habemus: vt & peccati cognitionẽ ex lege diuina habemus: nemo tamen peccatum diuinum vocauerit. Hanc ſeruitutem diuido in honeſtam & turpem.

4 Honeſta ſeruitus, eſt qua quis volens ſe totum Deo mancipat, totum ſe illi deuouet, ac præceptis illius ſponte obſequitur. Ad hanc ſeruitutem inuitamur præcepto dominico, quo dictum eſt, Dominũ Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Deut. ca. 6. Porrò ſeruitutis huius effectus eſt, vt per eam & filij Dei, & hæredes, ac proinde liberi efficiamur. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, Ioan. 1. Iam cùm apoſtolus dicat ibi libertatem eſſe, vbi ſpiritus Domini adſit, palam eſt eum verè liberum eſſe, qui Deo ſeruit: cùm idipſum nemo poſsit, niſi qui ſpiritu Dei agitur.

5 Turpis ſeruitus eſt, qua quis per peccatum in mancipatum diaboli venit, qui & ipſe peccati author eſt, & mendacij pater. De hac ſeruitute mentio fit paſsim in ſacris literis, tum in veteri, tum in nouo teſtamento. Iudicum cap. 2. Feceruntque filij Iſraël malum in conſpectu domini, & ſeruierunt Baalim, & dimiſerunt Dominum Deum patrum ſuorum, & Matthæi ſexto: Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ: & Paulus, Auaritiam vocat idolorum ſeruitutem Coloſſ. 3 Ephe. 5. cap.

6 Seruitus perſonalis ex iure gentium eſt, quæ à perſona ſeruili perſonæ liberæ debetur, quod facilè colligere eſt ex definitione Iuriſcon. Florentini quam habes in l. 4 §. 1. de ſtatu homi. lib 1. Digeſtorum. Seruitus, inquit, eſt conſtitutio Iuriſgentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubiicitur. Porro ſeruitus hæc ex bellis ortum habuit, quæ & ipſa iuriſgentium ſunt: per tex. in l. Ex hoc iure. ff. de iuſtitia & iure.

7 Seruitus perſonalis ex iure ciuili tribus modis contingit. Primò cùm liber homo maior an. 20. paſſus eſt ſeſe venundari ad pretium participandum. §. ſerui autem. 2. de iur. perſo. inſtitu. lib. 1. vbi Accurſius diffuſe tractat, quot ſint neceſſaria in hac ſeruitute conſtituenda. Secundò, cùm quis libertus effectus, per ingratitudinem in ſeruitutem reuocatur. de quo eſt text. in l. 2. 3. & 4. C. de lib. & eor. liber. In Authen. vt liber. de cęter. &c. § illud verò aducimus colla. 6. conſtit. 6. Exiſtimauit tamẽ Cornelius Tacitus, libro hiſt. 13. eos qui vindicta manumiſsi eſſent, non poſſe occaſione ingratitudinis in ſeruitutem reuocari, in quo articulo vide Alciat. libro Diſpun. 3. capi. decimoquarto. Tertiò, cùm quis ſeruus pœnæ efficitur: quod accidit iis, qui vel in metallum damnantur, vel beſtiis ſubiiciũtur. §. pœnæ ſeruus. quibus modis ius patrie. poteſt. ſol. inſtitu. libro primo. Hodie tamen, inquit Accurſius, in dicto § pœnæ ſeruus: nemo bene natus efficitur pœnæ ſeruus: per text. in authen. de nup. §. quod autem. & §. ſi vero. col. 4. quod verum eſſe putat Ang. niſi fiat executio mortis, aut ſaltem pręſens capitaliter condemnetur ab habente poteſtatem. Addũt quidam quartum modum, nempe ex mendicitate per text. in l. vnica. de mendican. valid. libro vndecimo. C.

8 Seruitus realis, eſt ius quoddam prædio inhęrens, quod dominantis vtilitatem au-

get,ſerulentis libertatẽ minuit:& hoc contingit cùm res mea rei tuæ. prædiũ meum prædio tuo ſeruit. Prædictã definitionem magno conſenſu approbant iuris interpretes in l.1.ff.de ſeruitut.Hęc etiam prædialis ſeruitus dici poteſt,quòd ſine prædiis conſtitui non ſoleat.l.1.ff.comm.præ.tam vrb. quàm ruſt.§ ideo autem. de ſeruitu.inſtit. libro 2.Iam cùm prædiorum alia vrbana ſint,alia ruſtica · quæ non loco ſed materia diſtinguũtur.l.Vrbana prædia.ff.de verbo. ſign. Seruitutem Realem in Vrbanam, & Ruſticam diuiſimus.

9 Vrbana ſeruitus eſt,quæ vrbano prædio debetur.not.Azo in ſumma,tit.de ſerui.libro 3.C. nec inſpicitur, an ſeruitus hæc à prædio vrbano an à ruſtico debeatur: ſed duntaxat conſideratur id prædium cui ſeruitus debetur. Cepol.in tract.de ſerui.cap. 31.Sunt autem vrbana prædia,ędificia omnia, quæ habitandi gratia parantur,ſiue in ciuitate, ſiue in agris.d.l.vrbana prædia.ff. de verbo.ſigni.§.prædiorum vrbanorum, de ſerui.Inſtit.lib.2. Huius ſeruitutis duæ ſunt ſpecies;nam quędam eſt Affirmatiua, quædam Negatiua.

10 Affirmatiua ſeruitus eſt,quæ verbis affirmatiuis concipitur: huius plures ſunt ſpecies,quas hic ſuo ordine deſcribimus.

11 Stillicidium auertendi ſeruitus, eſt ius quo licet alicui ſtillicidium domus ſuæ in domum,aut aream vicini auertere.Stillicidium porrò vicini nemo cogitur ſuſcipere, niſi ſeruitute cõſtituta: quod colligitur ex l.Seruitutes.in §.Si anteà.ibi,Stillicidium quoquo modo acquiſitum. ff. de ſeruitu. vrb.præd.Zaſius in para.ſuis eod.tit.

12 Itineris ſeu aditus ſeruitus,eſt ius quo licet mihi ire in domum meam per prędium tuum: neque enim ſeruitus itineris tantũmodo ruſtica eſt,ſed etiam vrbana, cùm vrbano prædio debetur. arg.l.iter. ff.comm. præd.l.Seruitutes.§ ſi domo. de ſerui.vrb. prædiorum. Cùm tamen quis habet ius eundi in domum ſuam per vicini domum, interdiu duntaxat ea ſeruitute vti debet, non etiam noctu.d.l.iter. Zaſius in para. ſuis.tit. de ſerui.vrba. præd.idque propter periculum quod vicinn poſſet accidere, ſi domum ſuam cogeretur nocte apertam relinquere.

13 Oneris ferendi ſeruitus, eſt ius quo vicinus tenetur ſuſtinere onera domus meæ ſupra columnam ſuam,aut parietem ſuum. l.eum debere.ff.de ſeruit.vrban.præd.vide Zaſium in d.tit.de ſerui.vrb.præd.l.1.apud quem etiam videre potes,quid differat hęc ſeruitus à reliquis.

14 Tignum immittendi ſeruitus, eſt ius, quo vicino licet immittere trabes ſuas in parietem vicini.de hac ſeruitute fit mentio in l.1.ff.de ſeruit.vrba.præd.& in l.malum. § 1.ff.de verb.ſign.iam cùm Tigni appellatio latę pateat.l.Tigni.ff. de verbor. ſignif. hic duntaxat pro trabibus ſumitur: vide Zaſium in d.tit.de ſer.vrb.præd.

15 Proiiciendi ſeu protegendi ſeruitus,(vna enim

16 & eadem eſt, quamuis diuerſum Cepola,ac reliqui eiuſdem farinę interpretes ſenſerint) ius eſt, quo vicino licet ędes ſuas, protuberãdi ſiue exporrigendi incœnianis, ſeu podiis penſilibus, aut tecta ſua proiendendi in ſolum vicini: atq; hæc eſt propria ſignificatio verborum proiiciendi,& protegendi à iuriſconſultis vſurpata.l.malũ. § 1 vbi Alcia.ff.de verbor.ſigni.l.1.§ 1.ff.de impen.in reb.dot.fac. vide Budęum in anno in l. ſi verò.ff.de his qui deiec. vel effu. Zaſium in d.tit.de ſeruitu.vrb.pręd.

17 Seruitus proſpectus, eſt ius, quo vicinus vicino claritatem pręſtare tenetur aperta feneſtra,vel foramine aliquo. Azo in ſumma.C.de ſeruit.vbi differẽtiam ponit inter ſeruitutem Luminum, & ſeruitutem proſpectus:quem ſecutus eſt Cepol.in tract.ſeruitu.cap.33.& 34.

18 Luminum ſeruitus, eſt ius quo vicinus vicini lumina excipere cogitur.l. luminũ. & ibi pulchrè per Bartol.ff.de ſerui. vrban. prædior.

19 Altius tollendi ius, non eſſe ſeruitutem ſed libertatem potius,putat Zaſius in d.tit. de ſeruit.vrb.pręd.poſt gl.in l.1.eod.tit.poteſt tamen nonnunquam accidere, vt altius tollendi neceſsitas incumbat vicino iure ſeruitutis: vt ſcilicet is teneatur altius ędes ſuas tollere,ne in domum meam proſpiciatur, cùm fortè domus mea ſubſidat, ac depreſſa ſit,via autem prętereundi in altum exporrigatur, aut etiam ne vento expoſita ſit.argu.l. Si arborem.§. interdum. ff.eod.tit.

20 Seruitus vrbana Negatiua eſt, quę verbis negatiuis concipitur: cuiuſmodi eſt Seruitus.

21 Altius non tollendi, per quam prohibetur vicinus domum ſuam inuito vicino altius tollere: de qua in l.1.ff eod.titu.in l. Altius.C.de ſeruit.& aq.gloſſ.in l.loci corpus.§.pen.in verb.altius.ff.ſi ſer.vind.viridaria tamẽ habere ſupra eam altitudinem, is qui ſeruitutem debet, non prohibetur.l. ędificia.ff.de ſer.vrb.pręd.

22 Ne luminibus officiatur ſeruitus, eſt ius,quo vicino non licet quicquam facere, per quod vicini lumina obſcuriora reddantur.l.inter ſeruientes.ff.eodem.

23 Ne proſpectui officiatur ſeruitus, eſt ius quo vicino non licet quicquam facere, quod vicino officiat ad gratiorem, & liberum proſpectũ.l. inter ſeruientes.§. eod.

24 Stillicidium non auertendi ſeruitus, eſt ius,quo vicino non licet facere, quin ſtillicidium ſuum in prędium vicini defluat, quo is fortè opus habet ad ciſternam ſuam replendam.de hac eſt text.in l.1. vbi Bartol. ff.eodem.

Ruſtica

25 Ruſtica ſeruitus eſt, quæ prædio ruſtico debetur. Sunt autem Ruſtica prædia, quæ vel percipiendorum, vel colligendorum fructuum gratia fiunt l.eo iure. § ſtabula. ff.in quibus eauſis pignus, vel hypote. Ferrarius Montanus titulo, de ſeruitutibus ruſticis, libro tertio. Et hæc ſeruitus duplex eſt, nominata & innominata.

26 Nominata ſeruitus ideo dicitue, quod ſpeciale nomen à iure impoſitum habet, argumentum l.iuriſgentium. § 1 ff. de pactis. Sunt autem ſeruitutes nominatæ quatuor. Iter, Actus, Via, Aquæductus.

27 Iter, eſt ius eundi ambulandi hominis, non etiam iumentum agendi, vel vebiculum. tit. de ſeruitutibus ruſticorum prædiorum. inſtitut. libro 2. & cui eſt ius itineris, is & lectica portari, & equo vehi poteſt. l. qui ſella. de ſeruitutibus ruſticorum pręd.

28 Actus, eſt ius eũdi ambulandi hominis, agendi iumentum, vel vehiculum. d. tit. de ſeruitutibus ruſticotum pręd. in inſtitutionibus, libro ſecundo.

29 Via, eſt ius eundi agendi, & ambulandi hominis. inſtitut. eo. ineſt autem huic ſeruituti quiddam amplius: nam qui ius viæ habet, & trabem aut tignum trahere, & rectam haſtã ferre poteſt: modò fructus non lædat d.l. qui ſella. ſecundo reſponſo. ff. eodem titulo.

30 Aquæductus eſt ius aquæ ducendæ per fundum alienum. inſtit. eod. tit. & in l. 1. ff. eo. ius quod conſtitui poteſt tam in aqua inuenienda, quàm in iam inuẽta l. Labeo. ff eo. Vide quæ de hac ſeruitute ſcripſit eleganter Zaſius in para. ff. eod. tit.

31 Seruitus ruſtica innominata eſt ea, cui non eſt ſpeciale nomen iuris impoſitum, ſed ab ipſo actu denominatur: huius generis ſunt hæ quinque ſequentes.

32 Ius paſcendi, eſt ius pecoris paſcendi in fundo alieno prædij mei cauſſa: de hac ſeruitute eſt tex. in l 1. §. in prædiis. ff. de ſeruitutibus ruſticorũ prædiorum. & in §. inter ruſtic. inſtitutio. eod. tit. atque hæc quidem ſeruitus merito dicitur ruſtica, cùm bona pars fructus prædij ruſtici in pecore conſiſtit l. pecoris. ff. eodem. Vide Zaſium in para ff. eod. tit.

33 Ius pecoris appulſus, eſt ius quo licet mihi pecora agri mei ad fontem, vel riuum agere per prædium vicini. Azo in ſumma. C. de ſerui. de hac ſeruitute fit mentio. in l. 1. §. in prædiis. ff. de ſeruitutibus ruſticorũ prædiorum. & in l. 1 § Trebatius. & §. ſeq. ff. de aqua quot. & æſtiua.

34 Aquę hauſtus, eſt ius hauriendi aquam è fonte, vel puteo vicini. Azo in ſumm. C. de ſer. Hanc ſeruitutem qui habet, etiã iter habere intelligitur. l. 3. §. qui babet. ff. eod. nec cõſtitui poteſt aquę hauſtus, niſi propter vtilitatem vicini fundi. l. ergo. ff. eod.

35 Ius calcis coquendę, eſt ius quo licitum eſt vicino calcem eoquere in fundo vicini pro vtilitate prędij ſui ruſtici. de hac eſt text. in l. 1 § in prędiis. & in l. ergo. ff eod.

36 Ius arenę fodiendę, eſt ius quo licet vicino arenã è fundo vicini effodere in prędij ſui ruſtici vtilitatem. de qua eſt text. in d. l. 1 § in pręd iis. ff. eod.

Adde etiam ius cretę fodiendę, & lapidis eximendi, quę ſeruitutes eatenus conſtitui poſſunt, quatenus ad prędium opus ſit, cuius gratia conſtituuntur. d. l. ergo. in fin. & l. ſeq ff. eod.

37 Supereſt videre de ſeruitutibus mixtis. Eſt autem Seruitus Mixta, quę à re perſonę debetur: cuiuſmodi ſunt vſusfructus, vſus, & habitatio: nam quę à perſona rei debetur. de qua in l. Męuia. ff. de manu. teſta. & in l. Titio centum. § Titio ſecundo. ff de condit & demon. non propriè ſeruitus eſt, ſed onus quoddam liberę perſonę impoſitum.

38 Diuiditur autem ſeruitus mixta, in diuiduam

39 & indiuiduam: & has quidem ſpecies ideo ſeruituti mixtę tribuimus, quòd ſola ſeruitus vſusfructus eſt diuidua. l. 1. § ſi vſusfructus ff. ad l. Fal. reliquę omnes indiuiduę ſunt. l. ſtipulationes non diuidũtur. ff. de ver ob. differentię rationem reddit Bar. in d. l. Stipulationes. Numero viceſimonono, & viceſimoſeptimo.

40 Vſusfructus, eſt ius alienis rebus vtendi fruendi, ſalua rerũ ſubſtantia. l. 1. ff. de vſufructu. & eſt duplex: formalis & cauſalis. Formalis eſt, qui à proprietate rei ſeparatur, & is proprie ſeruitus eſt, & per confeſſoriam actionem petitur. Cauſalis eſt, qui cum ſua cauſa, id eſt proprietate, coniunctus eſt: & is non eſt ſeruitus, cum res ſua nemini ſeruiat: nec per confeſſoriam petitur: ſed per negatoriam auertit. l. Si cum teſtamento argentum. § pe. & ibi gl ff de exe. rei iud. glo. in l. omnium ff. de vſufructu. In quibus autem rebus conſtituatur vſusfructus, & ad quid teneatur vſufructuarius, vide Azonem in ſum. de vſufruct. Zaſium in para. ff eod. tit.

41 Vſus eſt ius alienis rebus vtendi, ſalua rerum ſubſtantia, non etiam fruendi: hæc definitio colligitur ex l. 2 ff. de vſu & hab. quam etiam ponit gloſ. in l. 1. eod. titu. vide Ferrarium Montanum, Inſtitu. de vſu. & habit.

42 Habitatio eſt ius alienas ædes inhabitandi ſalua ædium ſubſtantia: cui autem hoc ius conceſſum eſt, non ſolùm habitare ei licet, ſed etiam alteri accommodare, aut etiam locare: vnde ab vſu ſimplici differt. l. cum antiquitas. C. de vſufr. vbi etiam glo. notat in quibus ab vſufructu differat habitatio.

43 Poſtrema diuiſio Seruitutum hæc eſt, quòd quædam ſunt continuæ, quædam diſcontinuæ. Seruitus continua, eſt quæ cauſam continuam atque perpetuam ha-

bet, & abſq; continua humana opera ſemper eſt in vſu ſiue actu, ſiue potentia: cuiuſmodi ſunt ſeruitutes aquæductus, altius non tollēdi, vſusfructus, vſus iuriſdictio: in quarum nonnullis quamuis factum hominis ſemper interuenire ſit neceſſe, vt in vſufructu, vſu, & iuriſdictione: tamē quia animo poſsideri ſolent, continuis adnumerantur: ita eleganter, vt cætera, Ferra. Monta. inſti. de ſerui. poſt Bart. in l. iuſto §. non mutat. ff. de vſuca. huiuſmodi ſeruitutes præſcribuntur 10. an. inter præſentes, 20. inter abſentes, exemplo rerum immobilium. l. fi. in fin. C. de præſcri. longi temp. l. 2. C. de ſerui. Quot autem ſint neceſſaria ad hoc vt præſcriptio in his locum habeat, vide apud Bar. & Bald. in l. 2. de ſeruit. Ferra. Monta. inſti. de ſerui. Zaſium in para. ff. eod. tit.

44 Seruitus diſcontinua eſt, cuius vſus per ſolam operam humanam habetur. Vnde quia homo non aſsiduo, ſed ex intercapedine operatur, cauſam diſcontinuam, hoc eſt interpolatam obtinet: cuiuſmodi eſt iter, actus, aquæ hauſtus. l. ſeruitutes. 4. ff. de ſeruit. Harum ſeruitutum nullo tempore, nec lōgiſsimo quidem præſcriptio procedit. vt quarum non eſt continua poſſeſſio. d. l. Seruitutes. 4. ff. de ſeruit. N. ſi ſi forte quis huiuſmodi ſeruiture vſum ſe diceret tanto tempore, cuius initiū memoriam hominum excederet. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aq. quot. & æſti. Hoc autem tempus in obſcuro interpretamur centum an. quia his finis vitæ longæui hominis eſt. l. an vſusfruct. in fi. ff. de vſufruct.

Atque hęc quidem ſatis, abundéque ſufficiat ad ſeruitutum ſpecies deſcribendas: ſi tamen illud vnum admonuerimus, eum qui ſeruiturem adſerit, eam probare debere: cum res omnis libera præſumatur. l. altius. & ibi gl. C. de ſerui.

F I N I S.

NOVISSIMA, ET ADMODVM frugifera exceptionum declaratio, edita per Diſertum virum Petrum Rebuffum de monte Peſſulano, Iuris vtriuſque Doctorem, & ſupremæ curiæ Pariſienſis aduocatum, & ab authore iam recens recognita, atque emandata.

QVIA omnis de aliqua re inſtitutio debet à definitiõe proficiſci, iuxta illud quod ſcripſit tuba Romani eloquij Cicero qui hoc modo appellatur per glo. in l. 1. de ſtud. liber. vrb Ro. lib. 1. C. primo offi. lib. & refert Bald. in proœ feudo. col 3 in fin. cum ſeq. per text. & ibi Bald. in l. 1. ff. de iuſti. & iur. & l. 1. ff ſi cer. pe. & Barba. in rub. huius tit. in cle. in princ. & in rubr. de reſcrip. col. 1. & de conſtit. col. 2. & in rub. de poſtula. præla. col. 2. & Petr. de ferra. in pract. in forma poſitionum actoris, in verſiculo poſtquàm: & Troilus Miluitius in tractatu de oblationibus, in primo dubio. doctores in l. 1. ff. de aequirenda poſſeſsione. Bonus de curtili in tractatu nobilitatis, in ſecunda parte, & docto. in l. 1. per illum text. ff. de teſtamentis. & l. 1. ff. de tutelis. nam definitio eſt omnino ſubſtantia cuiuſcunque ſignificantis, ſecundum Barba. in rub. de re iudic. in clemen. Videamus ergo quid ſit exceptio. Secundò quo iure inuenta ſit. Tertiò ad arboris declarationem accedamus. Ad primum igitur veniendo, cùm materia exceptionum ſit multum neceſſaria, per textum, in §. alioquin. inſtitu eodẽ, & in authen. de reſtitutio. & ea quæ parit in vndecimo menſe: columna quarta, poſt principium, ibi, & in quadam exceptione neceſſaria, & frequens, & in iudicijs verſatilis: & ideò amplectenda. l. legaui. ff. de libera. legat. cum ſimilibus. & definitio eſt multum periculoſa. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. tamen per illas definitiones nihil mutatur in re: nec ex eis obolum lucraberis ſecundum Ioann. Fabrum in §. ex non ſcripto. col. 2. inſtit. de iure naturali.

1 Igitur ſic definitur exceptio per aliquos doctores. Exceptio eſt ius reo competens ad elidendam, excludendámve actoris intentionem: & hæc definitio comprehendit dilatorias, & peremptorias: vt tenet dominus Antonius de Tremolis in additio. ad practic. de Bonacurſo in princip. Ego verò inſequor definitionẽ iuriſconſulti (quia non poſſum inuenire meliorem) poſitam in l. ſecunda, ff. eodem. Exceptio eſt actionis, vel intentionis excluſio. Hinc poſuerunt ferè omnes ſummiſtæ, Goffred. Azo. Hoſtien. & alij, & Barba. in rubrica huius tituli. in clemen. licet Ange. in rubri. inſtitu. eodem, columna mihi 4. verſi. Capiamus primum: tenet quòd non eſt definitio, ſed alluſio: at ego in tract. meo except. plenius tradidi, vbi dixi ſtandum eſſe verbis iuriſconſulti: ſiue ſit alluſio, ſiue definitio: & communiter tenetur quòd ſit definitio: & latius declarabitur in prima diuiſione, infra. Nota tamen, quòd exceptio duobus modis ſumitur: largè, & ſtrictè, ſeu propriè Largè pro omni defenſione, excluſione, & replicatione: vt tenet gloſ. in l. ſecunda, ff. eod. nam replicatio excludit, ergo exceptio largè nuncupatur, per gloſ. in l. fina. C. de æden l. iuriſgentium. §. ſiue autem. ff. de pact. & l. nam poſteà. in principio, ff. de iureiurand. Strictè, ſeu propriè capitur pro defenſione, quæ reo competit cõtra actionem actori competentem contra dictum reum: vt tenet gloſſa, & docto in d l. 2. & Hoſtien. in ſumma huius tituli. § 1. Ange. in rubr. eiuſdem tituli inſti. columna mihi 5. canoniſtæ in rub. de excep. Azo in ſumma. verſ. eſt autem ſciẽdum, & gl. ſuperius allegatæ, & ibi Doct. Ad ſecundũ, quo iure ſit inuenta, & videtur, quòd iure diuino in paradiſo terreſtri: nam Adam de inobedientia à domino reprehenſus cur pomum vetitum comediſſet, actioni Dei exceptionem obijciens, relationem criminis in vxorem vertit, dicẽs, Quam mihi ſociam dediſti: dedit mihi de ligno vitæ, & comedi: & Deus dixit ad mulierem: Quare hoc feciſti? quæ reſpondit: Serpens decepit me, & comedi: hæc habentur Geneſis 3. c. & in c. ſerpens. de pœnitentia, diſt. 1. ita tenet Spec. in proœ. ſui operis. verſ. ſanè. Ange. in rub. huius tit. col. 5. verſ. veniamus ad ſecundum. Panor. tamen in d. rub. tenet quòd eſt de iure naturali: quia eſt defenſio: ſed nihil allegat. Poſſumus allegare tex. in l. ſi quidem. ibi, nulla defenſio: & l. defenſiones. C. eodẽ. c. cum inter. ibi, defenſionis copia. eod. tit. Sed defenſio eſt de iure naturali. text. in cle. paſtoralis. §. cęterum. de re iudic. l. ſcientiã. §. qui cum aliter. & ibi Flo. ff. ad leg. Aquil. ergo & exceptio. Alij vt Bar. in l. ex hoc iu-

re ff. de iuſtitia, & iure. & Io Fab. in princi. inſtit. de oblig. col. 2. quod ſit de iure ciuili, tenet, quia eſt actionis excluſio. dicta l. 2. eo. tit. ff. ſed actio eſt de iure ciuili. l. in commodato. §. ſicut. ibi, actiones ciuiles. ff. cõmoda. Angel. & Iaſon in § 1. inſtit. de actionibus. ergo, &c. aliàs ſequeretur abſurdũ, quòd exceptio eſſet prius quã actio, & ſic excluſio. Ego dicerem quòd exceptio, quæ habet materiam de iure naturali, dicitur illo iure inuẽta: & tunc dicitur habere materiam in hoc ne innocens condemnetur, & indebitè opprimatur. Nam hoc reſpicit defenſionem, quæ eſt de iure naturali, per d. cle. paſtorali. de re iud. ita tenet Dec. 1. in d. rubr. numero 6 ad hæc. col. fi. de reſcript. Si verò habet materiam præexiſtentem de iure ciuili: tunc ex illo iure, vt exceptio præſcriptionis non numeratæ pecuniæ, & ſimiles, ſecundum Decium vbi ſupra. Poſſunt tamen omnes exceptiones dici de iure ciuili formalitate, & in modo, & ordine excipiendi, & ſe defendendi. Nam ius Ciuile non admittit omnes exceptiones paſsim, nec omni tempore, ſed certo modo, & ordine: vt tenent Panor. & Dec. in d. rub. Soci. in rubr. ff. eodem. Ciuiliſtæ in l. ſi quis. §. ſi is pro quo. ff. quod quiſque iuris. Canoniſtæ in c. ex parte. in 2 de offi. deleg. Nec obſtat quod dicebatur de iure diuino: quia ibi erat quædã defenſio, quæ propriè non eſt exceptio per gloſſam ſingularẽ, & communiter approbatam in c. 1. de litis conteſtatione in 6 ſed impropriè ſic: vt reſpondent Feli. & Deci. in rub. & in d. c. ex parte. Nec etiam obſtat quod dicebat Panor. in d. rubr. allegando Cicero. primo Offic. ibi, Primo generi, &c. quia intelligitur de defenſione actuali, ſeu manuali, ad quam natura omnia animalia inclinat, imò eis dedit certa inſtrumenta quibus ab aduerſis ſe tuerentur: vt bobus cornua. l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quadru. paupe. fec. dica. l. bouẽ. in prin. ff. de ædil. ædict. ita Feli. & ibi in additio. ad eum in c. dilecti filij. eo tit. & ideò conquæritur homo, quare natura eum nudum produxit, vt habetur in Plin. in princ. de naturali hiſtoria: & omnibus animantibus dedit inſtrumenta: vt ſuprà dixi. Non obſtat, quod ſit de iure ciuili: quia verum eſt inquantum excludit actionem, quæ eſt de iure ciuili: vt ſuprà probaui: & etiam reſpectu formæ: ſed reſpectu intentionis eſt de iure naturali: quia intentionis excluſio erat ante ius ciuile: ſicut petitio erat ante actiones, quæ manu regia expediebantur. l. 2. in princi. ff. de origine iuris. Dec. vbi ſuprà Foria. in l. ſi ſeruus. nu. 7. ff. ad l. Aquil. Effectus ex iſta quæſtione reſultantes, vide per Doct. in d. c. ex parte.

2 Prima ergo erit diuiſio, quòd quædã exceptiones ſunt meræ negationis, quædam actionis, ſeu iuris, quædam intentionis, vel facti. Meræ negationis eſt quando actio actori non competebat, nec competierat. ideo ſi actor agat, & aliquid petat, reus poteſt negare: & hæc non eſt propriè exceptio ſecundum Soci. in rub. de exce. ff. & Alexã. in addit. ad Bar. in l. 1. ff. eo. gl. in l. nam poſteà ff de iureiur. in princ. & c. 2. de ordine cognitionũ, & quia nil ponit, ideò à reo non erit probanda: vt tenet Bald. in l. peremptorias. C. ſentent. reſcindi non poſſe. numero 36. & in l. ſi quidem. in princ. C. eo. Largè tamen exceptio dici poteſt ſecundum Deci. in d. rubr. nu. 4. vide Bart. & alios in l. ſi Titius. ff. de verb. ob. & l. ſi pluribus ff. de leg. 1. & l. quoties §. ſi temporalis. ff. de adminiſ. tuto. & hanc poſui primam: quia in ius vocati ſunt faciles ad negandũ. l. Item ſi vnus. §. fin. ff. de arbitris. & prima reſponſio reorum eſt negatio vt ocularìter videmus.

3 Aliæ ſunt actionis, ſeu iuris, & ſunt quæ actionem præſupponũt: vt ſi Titius decem mihi promiſit metu, & ago: habeo actionem ex ſtipulatu: tamen Titius habet exceptionem metus, quæ excludit actionem ex ſtipulatu: ideò in definitione ſuprà fuit dictum, quòd eſt excluſio actionis per text. in d. l. ſecunda, & regulariter exceptiones in ſcriptis nõ opponũtur, ſed ſatis eſt, quòd in actis per notarium redigãtur, & ſcribantur: vt tenet Bart. & alij in l. 1. ff. eo. Florian. in l. exceptionibus. ff. de probationibus. l. 1. notabili vltimo. ff. de ædendo. per Alexandrum, & Decium in ca. quoniam. num. 26. de probationibus. Aufre. in deciſionibus capellæ Tholoſanæ. quæſtione 110. Antonius de Tremolis in additionibus ad practicam. Vbert. de Bonacurſo in rubrica de peremptorijs exceptionibus, in verſiculo, & ſubtiliter. & Lanfra. in repetitione dicti capituli quoniã. in verſiculo, exceptiones. in fine. & Angel. columna mihi 18. in rubr. imò ſufficit quòd proponatur factum ex quo reſultet exceptio: licet non dicat, Excipio, ſecũdum Baldum in dicta lege prima. niſi in exceptione recuſationis, & excommunicationis, quæ in ſcriptis debent proponi: vt tenet Philippus Francus in capitulo appellatio. de appellationi. in 6. & Felin. in rubrica vide tamen Barto. allegantem tex. in quibus debemus dicere, Excipio vel excipiendo dico in capitulo cùm in cauſa. numero quarto, de officio delegati. quòd intelligit in doctis, ſecus in ignaris: quia ſufficit factum narrare. vide textum in cap. dilecti filij 1. de appellationibus. Et iſta eſt propriè exceptio ſecundum Socinum: vbi ſuprà, & doctores in rubrica de excepti. in decretalibus: per gloſſam in lege qui ſe debere. ff. de conditione cauſſa da. & in lege, in rebus. C. de iure dotium. & Alexand. in additionibus ad Barto. in dicta l. 2. & licet excludat actionem, non tamen tollit reſtitutionem in integrum, per gl. ſingula. in l. in cauſſæ. 2. ff. de minoribus. ſecundum Rauen. in alpha. in verſic. excep.

Item

4 Item aliæ ſunt intentionis,ſeu facti,quæ actionem nõ competere actori oſtendunt: vt ſi ſolui tibi decem quæ debebã, ſublata eſt actio, inſtitut. quibus modis tollitur obliga.in princi.Si iterum petis, excipiam & excludam intentionẽ tuam:quia actionem non poſſum excludere,cum nulla ſit, hoc declarant Paulus, & Iaſon in l. Titia. ff.de verbo.obliga.Vel poteſt dici exceptio facti: quia ſicut de facto agis: ita de facto excipio:glo.Bart.& alij.in d.l.a.& in l.óbligationum ferè §.fin.ff.de actio.& obligat. Barba.in rub.eiuſdem tituli.in ele.& doct. in d. rub.in decreta. & Ange.colũ mihi 5. Lanfranc.in repeti.c.quoniam.in verſicu. exceptiones.de probatio.gloſ.Iaſ.& alij in d.l.qui ſe debere. Anto. de Tremolis in additio.ad practi.de Bonacurſo in principio. & in rub.de peremptо.exceptio. verſi.animauertat igitur. vbi ponit octo ſpecies exceptionis intẽtiõis,quas vide per te, nõ pono hic:ſed in tra.de excep.ponã,& alia amplè ibi inſerã. Alio tamen modo appellatur exceptio iuris vel facti,vt per Bald.in marga.in ver.exceptio,in 28 q. & Panot.in ca. paſtoralis. nu. 22.eod.tit. & in hac poteſt iudex abſoluere reum,eo etiam non petente,cum ſit in iudicio agens ſine actione:vt tenent Barto.& Paul.in d.l.a.licet Soci.ibi & d.rub.aliter dicat:ſcilicet quòd poſtquã ponit,eſt vera exceptio.Fel.Dec.& communiter alij in d.rub.cõtrarium tenent, & Legiſtæ vbi ſupra Bald in l.peremptorias.C. ſenten.reſcin.non poſſe.Eſt tamen de ſtylo curiæ parlamenti Thol. quòd licet reus ſit paratus ad prędictas exceptiones probare, & ſe offerat. tenebitur tamen implere manum curiæ de tanto quantum petit actor: alias ad ipſas proponendas nõ admittitur: vt eſt modus loquendi, *que il garniſſe la main,& empliſſe la main de la court*: vt habetur in ſtylo parlamenti, in eodem tit.in §.& de ſtylo: & ibi ratio ponitur: quia debitores malitioſe, & cauſa diffugij quandoque proponunt:vt res vel bona de quibus incontinenti poſſet fieri ſatisfactio interim pendẽte dicta probatione poſsint elõgare,vel cõſumere:ideò hic dolus non debet eis patrocinari.ca.ſedes.& c.ex tenore, de reſcript.& c.ex literis.de dolo, & contumacia, cum ſimilibus.

5 Secunda diuiſio eſt quòd quædam ſunt eccleſiaſticæ,ſeu ſpirituales,quædam mixtæ,& quædam ſeculares. Eccleſiaſticę ſunt quæ coram iudice eccleſiaſtico probari debent: & de his iudex laicus non ſe intromittit: vt ſi iudex laicus detinet clericum in ſuis carceribus, poteſt excipi, quòd eſt clericus:& coram iudice eccleſiaſtico remittetur:& ibi dicta exceptio probabitur, per tex.in c.ſi iudex laicus,de ſentẽ.excõ. in 6. Miratur tamen d.Bene.in repet.c Raynutius,in ver.&ſ vxorem,num. 440.de teſta. quod in regno Franciæ non obſeruetur.& Guido papa in ſuis deciſ.q.138. & d. Bart. de Caſſa. in conſuet. Burg.in rub.*des iuſtices*.in §.5 in gloſſ.*S'il n'a grace*.nu. 58.cum ſeq. Et tales iudices hoc nõ obſeruãtes nõ ſunt tuti in foro conſcientię, ſecundũ eundem de Caſſa.in rubri *des iuſtices* verſic.*& droitz d'ecelles* in numer. 41.Nota tamen quòd licet curia parlamenti de tõſuræ proprietate non debeat cognoſcere:tamen an veſtis ſit clericalis necne cognoſcere poteſt: quia hoc cognoſcere, non eſt cognoſcere de re ſpirituali,ſed temporali:ergò cognoſcit de pileo partito & an veſtis ſit clericalis:& de caligis,& aliis veſtibus,& indumẽtis: vt arreſto fuit Pariſiis deciſum in q. per arreſta. q. 42. & in ſtylo parlamenti in 4.parte,arreſto 184.& 186.idem do.Barth. de Caſſa.in conſue.Burgun.in rub.*des iuſtices*.in § 5 in glo.*S'il n'a grace*.nu.59.verſic. 10.fallit. Idem in exceptione excommunicationis per tex.in c.corripiantur.ibi,Epiſcopale iudicium.24.q.3.& Spec.in tit. de competen.iudic.adit.§.1.in princip.poteſt etiam corã ſeculari iudice proponi: vt not. glo.ſingu.in l.1 C.de iuris,& facti igno.& c.1.de excep.in 6.& doct.in c.intelleximus. de iudi. Hoc tamen non ſeruatur in curiis laicalibus huius regni ſecundũ Ioan. Fab. in §.fin.inſti.de cura.Sed vnde tantus abuſus proceſſerit,ignorat Guliel.Benedi.in repet.c.Raynutius.in verſi.mortuo,in 1.nu. 282.de teſta.& Aufre.in deciſ.capellæ Tholo.q.133.& 189.& ibi decidit an excõmunicatus poſsit monitionem de occultis impetrare,hanc conſuetudinem reprobat ſubtilis Petrus de bella perti.in l.placet.C.de ſacroſanct eccle.addit.ad Vber.de bonacurſo, in rub. quibus modis examen iudi.ordi.declina. & text.de iure ciuili loquentes de excommunicatione, vide per Barba.in ele.vnica, colum.3.eod. titu. & vltra eum text.in l.hi qui ſanctam, de apoſta.gloſſ.in capitu.vno. quo tempore miles inueſtituram petere debeat. Executio tamen bene poteſt fieri aduerſus monachum,& alium virum eccleſiaſticum in ſua temporalitate fructibus pendentibus, & in redditibus nondum receptis: vt dicit Ioan.Maſuer.in rubrica de executio. in ver. item creditor. & hoc vidi multoties practicari:ideò bene no.idem in exceptione vſurarum. capitul. prętereà, & per totũ,de vſur. quod intellige verum ſi ſuper iure contentio oriatur,ſecus ſi,ſuper facto:quia tũc iudex laicus erit competẽs ſecundum Bart.Iaſ Hercula.& alios in l.Titia.ff.ſolu.mat.Bart.& alios in l.quoties.C.de iudi.Bart.in.l.a. ff.de iuriſdi.om.iud.licet multi Cano. refragẽtur in clem.diſpendioſam.de iud. Poteſt tamẽ iudex laicus excipiẽti ſtatuere tẽpus intra quod ſe preſentet excipiens corã iudice eccleſiaſtico,non tamen quod probet, ſecundum Vincen.in l.2. numer. 6.de re iudica. ff.vide Alexand.conſi.91.in 2.volu. Et an arbi-

trator poſsit de vſuris cognoſcere, & quæ requirantur antequàm iudex eccleſiaſticus poſsit inhibere iudici ſeculari, vide per Alexan. conſil. 9. in quarto volu. Idem in exceptione hæreſis. c. ad abolendam. & per totum. de hæreti. & c. vt inquiſitionis. de hæreti. in 6. Aliàs exceptiones vide per text. & ibi not. in cle. diſpendioſam. de iud. in c. cùm ſit generale. de foro compe. & in locis ſupra allegatis.

6 Mixtæ ſunt, quæ tam coram ſeculari, quàm coram eccleſiaſtico iudice proponi, & probari poſſunt · & de his tam vnus, quàm alius cognoſcit: vt exceptio ſacrilegij. gloſſ. in dicto cap. cùm ſit generale. Idem in exceptione iuramenti, vt obſeruetur: quia tunc eſt mixti fori. de ſeculari patet in c. licet mulieres, de iureiuran. in 6. de eccleſiaſtico. in capitu. fi. de foro compet. eodem libro. idem tenet Alexand. conſilio 39. nume. 3. in 4. volumin. idem Felin. in c. 2. nume. 28. verſicul. 3. conclu. de reſcriptis. & melius per Alexand. conſi. 151 in 7. volu. Exceptio adulterij eſt etiam mixti fori. de ſeculari patet in capit. cùm ſit. & ibi Doc. de foro competen. & ibi vide alias. & in l. quoties. C. de iudic. & in d. l. Titia. Idē quando agitur de reparatione eccleſiæ: nam & eccleſiaſticus, & ſecularis eſt competens: per text. in l. hæreditas. ibi, principal, vel pontificali. de peti. hęred. ff. & Benedict. in repe. c. Raynutius. in ver. ſi abſq; in 2. nu. 35. in ſubſtitutione fideicommiſſaria. de teſta. Alexan. conſil. 170. in ſecundo volum. & in ſtylo parlamenti Tholoſa. in parte 4. areſto. 237. & ibi in additio. Notandum eſt tamen quòd ſi laicus vulnerat clericum, vel verberat, crimē eſt mixtum, ſecundum Ioan. Baptiſtam in repe. l. cunctos populos colum. 13. de ſumma trini. C.

7 Seculares, quæ ad cognitionem iudicis ſecularis ſpectant: & de his iudex eccleſiaſticus non ſe intromittit, vt ſi agatur actione reali, & inter laicos (idem tamen in clericis) coram iudice eccleſiaſtico: nam poteſt excipi, vt coram iudice laico agatur: per text. in ca. quo iure. 8. diſtinct. & c. cum deuotiſsimam. iuncta ſubſcriptione, quæ reginæ Galliæ dirigitur: & illa de poſſeſſione cognouit. & capitu. ſequen. ibi, & veſtra regia dignitate. 12. q. 2. Et quicquid ſit de iure, in Francia tamen obſeruatur clericos in realibus conueniendos coram ſeculari ex conſuetudine tanti temporis cuius memoria non eſt in cōtrarium, ſecundum Ioan. Fab. in authen. ſtatuimus. C. de Epiſcop. & cleric. & in § fina. inſtitut. de ſatiſda. Panorm. in ca. qualiter. de iudi. patruus meus Iacob Rebuffi. in l. viros. de pala. ſacra. largi. libro 12. Aufre. in repetitione cle. primæ, de offic. ordi. colla. 76. in parua impreſsione. Idem tenet Bene. in repe. c. Raynutius. in verſi. & vxorem. num. 431. de teſta. & in magno conſuetudi. in rubri. *Des cas qui peuuēt toucher le Roy, & L'eueſque*, verſi. *ſi l'official*. & Ioan. Maſuer. in rubr. de iudicibus. in princ. dominus meus & conciuis do. Nicn. Boër. in conſuetud. Bitur. in § 26. de iuriſdictione omnium iudi. & de hoc fuerunt prolata multa areſta: vt habetur in ſtylo curiæ parlamenti Tholaſa. in 4. parte, areſto 15. & 21. imò capitulum ſancti Maximi fuit in ducentis libris condemnatum: quia de actione reali cognouerat: vt habetur ibidem areſto. 176. & in q. per areſta. quęſt. 44. vbi Pariſiis fuit per ſupremam curiam pronunciatum anno 1384. & idem quæſtio. 179. areſto vltimo. Item de omni crimine priuilegiato: vt lęſę maieſtatis, falſę monetę, ſaluę guardiæ, & portus armorum, & aliis ſimilibus ſecundum Benedic. vbi ſuprà, nume. 425 & amplè Io. Feraldus in tractatu de iuribus, & priuilegiis regni Francorum per totum, maximè decimono priuilegio vbi multa allegat. & Cigaul. in tractatu ſuo de bello Italico, in ca. regali. Errant tamen aliqui iudices ſeculares volentes quoſlibet clericos punire pro portu enſis, vel quorumlibet aliorum armorum, cum non committant crimen portus armorum: ſed in magno conſue. declaratur tunc committi illud crimen in rubri. *Des droicts royaulx*. verſic. *Item auront leſdictz baillifz, & lieutenans & non autres la cognoiſſance, punition, & correction des crimes de leſe maieſte, port d'armes notables, qui eſt à entendre quād ilz aurōt compagnie de gens garnis d'aultres armes que d'eſpées, couteaulx, ou baſtons &c.* & in verſicu. *Item pluſieurs*. in rubri. *de gens non mariés*. & Feraldus vbi ſuprà, dicit tūc committi quando villa contra villam, dominus caſtri contra alium cum armis, & coadunatione gētium: non tamen ſi duo ſe verberant: quod bene not. & de crimine priuilegiato vide in q. per areſta. quæſt. 177. areſto vndecimo, & in ſtylo parlamenti Tholoſa in 7. parte, rob. de accuſa. ordina. 10. idem in petitione Laudimiorum ſecundum d. Bart. de Caſſa. in conſue. Burgun. in rub. *de cenſis*. in § 1. in glo. 1. num 9. & ſeq. idem dicētem in arreragiis: vt habetur in quæſt. per arreſta. q. 50. ſed cōtrarium fuit dictum Tholoſę. vt in eius ſtylo continetur, areſto 49. ideò concorda quod quando promiſsio arreragiorū interuenit: quia reus promiſit dicta arreragia ſoluere, tunc iudex eccleſiaſticus cognoſcit: & ita intellexerunt domini conſiliarij Tholoſani & Pariſienſes vt habetur in q. per areſta. q. 87 Secus ſi aliqua promiſsio nō interuenerit: quia tūc ſolus ſecularis cognoſcit. & ita intelligitur q. 50. areſtorū Pariſiis. hoc tenet Ioā. Maſue. in rubr. de iu. in prin. & caſus in quibus gētes regię cognoſcant cōtra clericos, ponit d. Bartho. de Caſſa. in conſu. Burgund. in rubric. *des iuſtices*. in glo. *& droicts d'icelles* nu. 101 & § 5. gloſſ. *S'il n'a grace*. nu. 8. cum ſequen.

& Aufre.

& Aufre. in ſuo tracta. caſus in quibus iudex ſecularis &c. & an clericus poſsit banniri per ſecularem iudicem, Io. Galli. vbi ſuprà, queſt. 66. & tribus modis dicitur negotiam ſeculare: vt tenet dom. Caſſa. in rubr. *des iuſtices*. in §. 6. gloſſ. *meſſieurs*. nume. 32. Idem ſi ſeruientes regij verberētur, vel hoſtiarij parlamenti officium exercēdo: quia tunc curia ſuprema cognoſcit, & in materia prouiſionali ſecundum Vincē. *Cigault*. in allega. ſuis. 19. ver. capitulū regale. quod ego intelligerem quando eſſent ſeruientes curiæ ſupremæ, vel hoſtiarij, vel officiarij, vel executiones facerent pro eadem curia: aliàs. ſecus per ſupradicta.

8 Tertia ſuccedit, & principalior diuiſio, quòd exceptionum quædam ſunt dilatoriæ: quædam anomale, quædam mixtæ, & quædam quaſi perēptoriç. Dilatoriæ ſunt, quæ actionem differunt. l. 2 § fi. ff. eodem. & in § appellantur. & ibi Doct. inſti. eo. & in duplici differentia reperiuntur: quia quędam ſunt meræ dilatoriæ, quædam iudicij declinatoriç, ita no. gl. in c. ſi quis epiſcoporum. 3 q 6 Petrus de Ferra in practi. ſua in forma reſponſionis rei conuenti. in verſic. ſaluis aliis exceptionibus: & in his quomodo ſit concludendum ſcripſi in d. excep.

9 Dilatoria mera, eſt dilatoria ſolutionis: vt ſi feciſti mihi pactū de non petēdo vſq; ad certum tempus: ſi ante petis, habeo exceptionem per quam poſſum ſolutionem differre. l 3. § 1. ff. eo. vel ſi ſim condemnatus in actione perſonali, & ante quatuor menſes conuenior, poſſum per exceptionem differre ſolutionem vſq; ad quatuor menſes. l. 2. & l. debitoribus. ff. de re iudic. & ibi Doct. l. 2. C. de vſu. rei iudicatæ. cap. quod ad conſultationem. de ſen. & re iud. idem in dote quando in pecunia conſiſtit. l. vna. §. exactio. C. de rei vxo. actio. & Spe. eodem titu. §. nunc videndum. in princi. & quando ante tempus petitur, induciæ temporis reſtantis debēt duplicari: per textum & ibi eſt communis opinio Doct. in § ſed hodie, inſtit. eo Doct in l. iuſtas. de iure fiſci. lib. 10. C. de Bonacurſo in rubri. quibus modis ſuo nomi. agē. ciuiliter, & ibi in additio. ad eum ponit quatuor limitationes in verſi impediuntur. vide Aufre. in deciſi. capel. Tholoſ. q 279 & Præpo. in c. ex parte, in 2 col. 2 de appella. Et iſtas quis debet proponere ante litem conteſtatam: ſed eas non tenetur probare, niſi intentione actoris fundata l. exceptionem. & ibi Doct. C. de probat l. ſiquidem. C. de exceptio. ca. 1. de litis conteſta. in 6. quod intellige, & declara, vt per additi. ad Vber. de Bonacurſo in rub. de impedimen. & exceptio. verſi attende tamen: & ſi opponens exceptiōnes in harum probatione deficiat, poterit ſtatim in expenſis condemnari: per textum & ibi Doc. maximè Philip. in 2. no. in c. 1. ver. ſi quis igitur, eodem titu. in 6. Et ſi nō ſint oppoſitæ in cauſa principali, in cauſa appellationis opponi poſſunt minimè, ſecundum Fel. in ca. cum Ioannes. nu. 29. de fide inſtrumen. niſi redderent iudicium retro nullum, ſecūdum Philip. in c. licet. col. 2. de appella. in 6. & aliis caſibus poſitis per Feli. in c. ad audientiam. in 2. nu. 13. verſi. omittens dilatoriam. de reſcri. Quia pars litem conteſtādo dicit ſe velle litigare. vel ſe velle præſumitur, cum nihil dicat contra ingrediendo negotium: ſed dilatorias proponendo dicit ſe nolle litigare, ſaltē tacitè, cū veniat ad iudicium differendum: & ſic ex propoſitione iſtarum poſt litem conteſtatam reſultaret quædam cōtrarietas. c. cum cauſam & ibi not. de appella. meritò tanquàm ſibi contrarius debet audiri: per tex. in c. ſolicitudinem. de appell. in l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. l. Titiæ. ff. de condit. & demonſtra. Panor. in c. exceptionem. nu. 10. de excep. Limita tamen quod diximus, videlicet, quòd ante litem conteſtatam proponantur in nouē caſibus poſitis per Alex. in l. ita demum. C. de procu. & ibi Iaſ. multos alios addit & Fel. in c. exceptionem. & ibi alij eo. ti. Domini. & Io. de Turre cremata in c. ſi quis Epiſcoporum. in 3. q. 6. Ant. de Tremolis in addit. ad Vber. de Bonacurſo, in rub. de impedi. & except. quæ contra reſcri. verſ. eſt ſciendum. & Pet. de bella pertica in ſuis queſtio. q. 27. Alex. in l. ſi mulier. ff. ſolut. matri. Et ſi iudex denegauerit eas admittere, habet pars appellare: aliàs non poteſt amplius proponere etiāſi proteſtatio interuenit, contra gloſſ. in c. ex conqueſtione. de reſti. ſpolia. quam reprobant Anto. de Butrio, Aret. & alij in c. tam literis. de teſti. do in c. in primis. §. quia igitur. 2. q. 1. addi. ad Vber. in loco proximè allegato. verſ. & quid ſi iudex. Præpo. in c. ex parte. in 2. col. 2. de appella. Si tamen contineret notoriā falſitatem, non eſſet per iudicē admittenda: per glo. & ibi Doct. & Philip. in c. ſtatutum, in prio. in verſi. copia, de reſcript. Et breuiter nota, quòd omnis exceptio quæ non perpetuo, ſed ad tempus impedit, eſt dilatoria: vt tenet Bar. in l. 3. ff. eo. & Nico. milius in repert. in verſ. exceptio ordinis. Formam proponendi vide per Specu. in titulo eodem. §. viſo. verſicu. & nota quòd omnes dilatoriæ.

10 Aliæ ſunt declinatoriæ iudicij: & iſte etiā ſunt dilatoriæ, per gl. in l. 3 ff. eo. & io l. Pōponius. §. ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Panormita. in capit. paſtoralis. numero 15. & Felin. colum. quarta, eodem titul. Do. in capit. vt circa. verſi. alioquin. de elect. in ſexto. Præpo. in capitu. ſi duobus. col. quinta, & ſequen. & cap. interpoſita, de appellatio. Et iſtæ debent proponi, & probari ante litem conteſtatam: quia natura earum (paucis exceptis) non eſt reddere iudicium inutile poſtquàm eſt fundatum ſecundum Baldum in l. exceptionem.

numero

numero tertio. C. de probatio. nec iudex poteſt eis reſeruare poſt litem cōteſtatam, niſi de expreſſo conſenſu partium: quia iudiciarium ordinem non poteſt mutare ſecundum Alexand. conſilio 182 in ſexto volumine. Areti. conſil. 73. vide Aufred. in deciſio. capel. Tholoſa. quæſt. 180. Et hæc eſt multiplex, nimirum vndecuplex: vt in arbore patet, & infra declarabitur. Cautela tamen eſt ſi velis excludere aduerſarium ab opponendo iſtas, vt facias interrogari eum per iudicem an velit litigare: & ſi reſpondeat quòd ſic, amplius non poterit declinatorias opponere. & hoc ſi ſciebat ſibi competere: vt tenet Cepol. in cautela 120. & cano. per illum textum in primo de iudic. & melius in verſicu. exceptio declinatoria iuriſdictionis. Sed, vt te defendas ab iſta cautela, conſtituas procuratorem ad reſpondendum ſaluis exceptionibus tuis: vel proteſteris reſpondere ſaluis exceptionibus. & hoc tenent docto. in capi. primo, de iudic. & ibi do. de Ripa. Notandum eſt tamen quòd ſi aliquis ſe ſubmittat parere mandatis curiæ, non poterit iudicium declinare, ſecundum Paulum, & alios in l. prima. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. & illa ſubmiſsio quam faciunt quotidie capti ſe ſubmittendo miſericordiæ curiæ, non valet, niſi fiat ei miſericordia: & ideo appellat, & omnia agit tanquā non eſſet ſubmiſſus, exceptis declinatoriis, per text. & ibi doct. in ca. ſanè, de renuncia. Corſet. in repet. in ver. verba iſta. Guido Papa in ſuis deciſio. quæſt. 495. & ibi vide de aliis ſubmiſsionibus. & in ca. veniens. ibi ſe gratiæ capituli commiſiſſe. de renuncia.

11 Prima competit ratione iudicis: & hoc tripliciter. Primò reſpectu amoris vbicunque veriſimile eſt ex coniecturis quòd vna pars ſit magis dilecta, quàm altera: & tunc iudex recuſatur: vt tenet Antonius de Butrio in capitul. poſtremo, & ibi Præpo. col. 3. de appellat. & not. in ca. accedens. in 2. vt lite non conteſta. ca. ad hæc, de reſcript. ca. cum R. & ibi docto. de offic. de legat. vt ſi ſit pater, vel conſanguineus actoris: nam poterit iudicium declinare, per text. in l. qui iuriſdictioni. de iuriſdict. omni. iudic. ff. & ibi doct. & hoc in 75. caſibus poſitis per Præpoſitum in ca. poſtremo. de appel. Secundò reſpectu odij, quando apparet quòd iudex alteram partem odio proſequitur. ca. cùm ſuper. & ibi gloſſ. & Doct. de offic. delega. Tertiò ratione indifferenti, & non ratione odij, vel amicitiæ ſed alia ratione vt quia iudex eſt infamis, excommunicatus, furioſus. l. neq, famoſis. C. de dignit. lib. 12. etiam infamia facti. l. 2. ff. de ſena. do. in ca. ſciſcitatus. de reſeri. & l. cum lege. ff. de arbit. l. quidam. de re iudi. & l. cum prętor. ff. de iudi. & primus actus debet eſſe legitimatio iudicis, & prius in eū debet opponi, ſecundum Fel. in c. inter. col. 2. & ſeq. de re iudi. & Vber. de Bonacurſo in rub. de recuſa. in verſi & quanquàm. & ibi in addi. ad eum Philip. in c. ſi contra vnum. & c. iudex de offi. deleg. in 6. Si tamen exceptio ſuggillat, ſeu notat famam iudicis, ſeu honorē: vt quia opponitur quò l eſt infamis, vel ſeruus: tunc ſuperior de illa cognoſcit, vel arbitri eliguntur: ſecundum Bar. Alex. & alios in d. l. quidā ff. de re iudi. & Cano. in c. cum ſuper. de offi. delega. & in c. ſuper literis, de reſcri. & in c. 1. eo. tit. in 6. & in c. ſi contra. & ibi Philip in 2. no. de offi. dele. co. libr. Nic. milius in repe. in ver. exceptio excommunicationis contra. &c. Hę tamen non ſunt propriè exceptiones, per gloſſ. ſingu. in c. quoniam. in verſ. exceptiones, de probat. & ſecundū Fel. in rub. eiuſdem tit. de excep. & ſequuntur Doc. in d. c. quoniā. & addi. ad Vber. de Bonacurſo, in rub. de impedimen. ſiue exceptio. col. 4 licet aliqui intelligant in delegato, non in ordinario: ſed & aliā quæ contra iudices poſſunt opponi, vide per Nepo. de monte albano in lib. qui fugitiuus nominatur. c. exceptiones contra iudices. & Specu in tit. de iudice deleg. in §. pen. & vlt. & Ange. inſti. eodem. §. præterea. in 2. col. 8. cum ſeq. Vber. de Bonacurſo in practi. ſua rubr. quibus modis examen ordinarij iudicis declinatur. Formam proponendi vide per Specu. in tit. eo. §. viſo. verſi. ſi verò cōtra: & Petrum de Ferrariis in ſua practica, in forma libelli de declina. iuriſdi. alicuius iudi per totam illam formam libelli, & Bart. & alios in l. 1. C. de teſta & quando valeat proceſſus ſi nō opponatur, vide plenè Panor. & Fel. & Dec. in c. ſciſcitatus de reſcri.

12 Aliæ cōpetunt ratione actoris: vt ſi quis agit contra me, excipiam quòd eſt bonis ei interdictum ratione prodigalitatis. Item eſt demēs, ſurdus, furioſus, fatuus, vel mulier luxurioſa: per text. in §. præterea. verſi. item furioſi. inſtit. quib. non eſt permiſſum facere teſta. l. 1 § fin. cum l. ſeq. ff. de poſtul. l. conſilio ff. de curato. furio. & l. & mulieri. illo tit. & vide cautelam per quam poteris prohibere meretricem, & mulierem luxurioſè viuentem teſtimonium dicere, ſcilicet ꝙ ei bonis facias interdici. l. & mulieri. de cur. furio. ff. ponit Tho. ferra. cautela 6. & Bene. in repe. c. Raynutius, in verſ. mortuo, in 1. nu. 311. de teſt. ponit de triplici prodigalitate. Alia quæ cōtra actores poſſunt opponi, vide per Vbert. de Bonacurſo in prac. ſua, rub. quib. mo. ſuo no agentes ciuiliter, per Spec. in ti. de acto. in § 1 Nepos. vbi ſuprà. rubric. de excep. contra actores. Angel §. præterea. iam allegato.

13 Aliæ competunt ratione rei vt quia legatus miſſus in legatione conuenitur: nā poteſt excipere, & iudicium declinare. l. 2. §. legatis. ff. de iudi. & alijs modis ibi poſitis per textum & Doct. Quod intellige ſi illud priuilegium allegetur, aliâ, non competeret. ca.

ret ca. fina. ibi, quam ſi tunc allegaſſet. de foro competen. tex. in l. 4. §. hoc autem iudicium. de damno infect. in clemen. cauſam, de elect. capitul. primo, de ſepult. in ſexto. Guido Papæ in ſuis deciſio. quæſt. 221. & Alexand. conſi. 96. in quarto volu. Ioan. Maria, vulgo Raminaldus in l. ſecunda, nume. quinto, de bonor. poſſeſſ. contra tabu. C. Iaſ. in l. vniuerſa. C. de precib. impe. offerē. & in l. ſcimus. C. de inoffi. teſtamen. Tho. parpaliæ in repet. l. ſi quis maior. 12. no. de tranſac. Tenebuntur tamē tales conuenti promittere quòd coram ſuo iudice ſe præſentabunt. l. 2. §. ſed ſi dubitetur. ff. de iudi. Hodie tamen non competit hæc exceptio, ſi conueniantur in curia Romana: vt tenēt do. de Rota, deci. 118. in antiquioribus. Alia quæ poſſunt opponi contra reū, vide per Specu. in titu. de reo. per totum. & Vber. in rub. quib. mod. exa. ordi. iudi. ver. ratione rei. Poteſt etiam opponi mixtā cōſideratione: videlicet iudicis & actoris, vel iudicis, & rei: per textum in l. Iulianus ait ſi alter, ff. de iudi. & Vber. vbi ſuprà, verſicu. ſi. ſed intendo cum ſuperioribus ſimplicibus comprǽhendere: licet mixtum ſub ſimplicibus regulariter non comprǽhendatur, per glo. & docto. in l. 2. ff. de verbor. obliga. Ange. & Iaſon in §. 1. inſti. de actionibus. Alber. in tractat. ſtatu in q. 29. & 33. in ſecunda parte. Alexand. conſil. 116. in 2. vol. & conſil. 82. in 3. volu. & Io. de monte ferrato in repet. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. 20. & ibi Fortu. ff. de libe. & poſth.

14 Aliæ competunt ratione ſyndici: vt ſi fortè aliquis tanquàm ſyndicus agit, in cuius conſtitutione non fuerunt inſerta legitimè nomina conſtituentiū in inſtrumento: prout debet fieri. l. fina. & ibi Bartol. & patruus meus Rebuff. de vendend. rebus ciuita. libr. 11. C. Bartol. in l. final. de præd. curia. libro 10. C. niſi eſſent tot conſtituentes qui non poſſunt in pelle pergameni deſcribi: quia tunc ſufficit quòd notarius apponat quòd maior pars, vel ſanior conſtituit: ſecundum Ioan. Fab. in §. final. inſti. de curat. Alex. conſi. 1. in 4. vol. Barto. in l. 1. de albo ſcribē. Bal. in l. 1. de reb. eor. qui ſub tute. vel cura. ſunt. & in l. ciuitas. ff. ſi cer. pet. Item poteſt opponi ꝙ eſt conſtitutus à conſilio non congregato, tuba, cornu, campana, vel nuncio ad hoc ſpecialiter deputato ex prioris commiſsione, vel ſuperioris regentis collegio, vel vniuerſitate. gloſſ. & ibi doctores in l. ſecunda de decu. libro 10. & in l. actuarios. de actna. libro 12. C. vel opponitur quòd non eſt conſtitutus à duobus partibus vt oportet. l. nulli. ff. quod cuiuſque vniuerſitat. no. l. planè, de decret. ab ordine faciendis. & l. nominationum, de decurio. lib. 10. C. Alexan. conſil. 210. in princi. in 7. volum. Alias exceptiones, quæ poſſunt opponi contra ſyndicos, actores, & œconomos, vide per Nepo. vbi ſuprà. ca. contra procuratores, ſyndicos, actores & œconomos. Vbert. de Bonaeurſo in practica ſua, in rubric. de exception. opponēdis ſyndicis, vel actoribus. Specu. in titu. de ſyndico. canoniſt. in cap. vno de ſyndico. Angel. in §. præterea. ſæpius allegato, colum. 24. & dominus Bartho. de Caſſa. in conſue. Burgund. in rubr. *des foreſtz* § 6. in fine.

15 Ratione procuratoris aliæ opponuntur: & iſtæ procuratoriæ vocantur. l. 3. § procuratoriæ. ff. eodem § præterea in 2. inſtitut. eodem & ſeptem modis poteſt opponi. Primò reſpectu conſtituentis: quia à minore vigintiquinque annis eſt conſtitutus ſine curatore. l. neque. C. de procurat. Secundò ratione eius qui conſtituitur: quia miles, ſurdus, mulier. l. filiusfamilias. §. milites & l. mutus de procuratorib. Tertiò reſpectu actionis: vt quia eſt criminalis, in qua nō poteſt procurator interuenire. l. penultima. §. ad crimen. ff. de publicis iudic. l. ſeruum. §. publicè. ff. de procuratoribus. quod eſt verum quando reus non eſt captus: ſecus ſi detineatur in carceribus: quia tunc procuratorem conſtituit ad ſe defendendum: vt tenent Barto. & Imol. in dicto §. ad crimen. & Philip. in capitu. primo, numer. ſexto, de iudiciis, in ſexto. & domi. de Rota in deciſio. 201. in nouis. & vide dominum Bartho. de Caſſa. in conſuetudinib. Burgundiæ, in rubrica *des droictz* &c. in numero 22 §. quinto. gloſſa *es droictz*. Item poteſt procurator rei opponere exceptiones impedientes proceſſum: vt quod libellus inquiſitionis non procedat: vel quod iudex non poteſt inquirere, vel actor accuſare, & ſimiles ſecundum Bartol. in dicto § ad crimen. Alexand. in conſilio 138. colum. fin. in ſexto volu. Hodie verò in regno Franciæ nullus admittitur ad accuſandum criminaliter vt tenet dictus Benedict. in verſicu. & mortuo. in primo numero 200. de teſtamē. excepto procuratore regio ſecundum eum, qui eſt magnus magiſter: vt Ioan. Fabri atteſtatur in § fin. inſtitu. eodem. Quartò opponitur de cautione non præſtita: vt l. Pomponius. § ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Quintò ratione formæ: vt quia non eſt conſtitutus ad defendendum, ſed agendum, ſecundum Speculat. in titul. de procuratoribus. §. ratione autem formæ. Sextò ratione officij: vt ſi tutor, vel curator contra pupillum, vel adultum ſuum actiones ſuſcipiat, vel ceſsionem illarum: vel conſtituatur procurator: nam poterit opponi contra: vt in authen. vt hi qui oblig. ſe habe. perhibent res mino. in principio. col. 6. l. frater. & ibi not. ff. de condi. indebi. l. altius. ff. ſi ſeruitus vēdi. Septimò ratione cauſæ: vt ſi cōſtituitur à maſculo ad ætatis veniā impetrādū, vel ad actionē popularē: vel ſi eſt procurator generaliter cōſtitutus & in integrum reſtitutionē petat: vel velit

intentare

intentare interdictum de liberis deducendis, in quibus non ſufficit mandatum habere generale.l.ſecunda,de his qui veniam ætatis impetra.C.& l.2.de publicis iudic.l.licet. C. de procurat.hoc ſequitur Vbert. de Bonacurſo in ſua practica.rubri. de exceptio. procurat. per totum. & ibi vide alia quę contra procuratores poſſunt opponi: & per Nepo. vbi ſupra capitu.exceptiones contra procuratores. Specul. in titulo de procuratoribus.Angel. in l.ſæpe allegato. §.preterà,in ſecundo,colum.17.inſtitu.eodem.gloſſ.in capit. primo, in verſiculo abſentia. de elect. in ſexto:& ibi doctores. vide Alexand.in ſuis conſilijs, conſilio 72.in quarto volumi. & conſilio 61. in quinto volumine.

16 Aliæ competunt ratione reſcripti : vt ſi quis impetrat reſcriptum ſuper obligatione antiqua, vel actione, quæ ante reſcriptum competebat : poſſum contra reſcriptum exceptionem opponere : & dicitur dilatoria : quia licet reſcriptum perimat,non tamē obligationem, vel actionem antiquam. ſi verò ex reſcripto actio oriretur, vt quando ſuper beneficiis impetrantur reſcripta: ſi exceptio contra reſcriptum opponatur,dicitur peremptoria gratiæ:vt tenet Specu.in §. dicto.verſicul. ſed quęro de exceptione.eodem titulo. & Hoſtien.in ſumma huius tituli.§.quæ ſit exceptionum.verſiculo, quædam contra reſcriptum. Notandum eſt tamen quòd contra reſcriptum variis modis poteſt excipi. Primò ratione falſi : vt ca. ad falſariorum.& capitu.quàm graui. & per totum de crimine falſi. Secundò ratione formæ:quia non eſt impetratum ſecundum formam,vel ſtylum curiæ : nam in illo papa vocat Epiſcopos filios, vel reges fratres , vel ſe ponit in ſingulari:vt ponitur in dict.capitul.quàm graui.Tertiò ratione impetrantis:vt quia ſeruus.l. prima. C.de precibus imperator. offerend.vel excommunicatus. ca.primo. de reſcriptis,in ſexto.Quartò ratione eius contra quem impetratur: vt ſi impetratur contra priuilegiatum non faciendo mentionem de priuilegio.capit.per ordinem.& ibi doctores,de reſcriptis.gloſſ.in c. primo, illo titulo, vel ille contra quem impetratur erat mortuus.l.penultima. ff.quæ ſententiæ ſine appellatione reſcinduntur. Quintò ratione eius ad quem impetratur : vt quia impetratus non eſt in dignitate, iuxta textum in capi.ſtatutum.de reſcriptis.in 6. vel eſt excommunicatus.in ca.intelleximus.& ibi docto.de iudi.in c.decernimus. de ſenten.excommunica. in 6.Sextò ratione taciturnitatis : quia defectum natalium tacuit : vt in titulo de fil.presbyteror. vel aliud quo expreſſo literas non obtinuiſſet. c. ſuper literis. de reſcriptis. vel non ita de leui.capitu.poſtulaſti,in fine,illo titulo.Septimò poteſt opponi contra reſcriptum ratione cauſæ : vt ſi eſt obtentum à principe ſeculari ſuper decimis, vel econtra.capitulo licet. & ca.ex tenore.& ibi docto.de foro competenti. Item cauſæ continentiam diuidit,contra l.nulli.C.de iudic.& capit. primo, de cauſa poſſeſſ. Et iſta continentia poteſt tripliciter opponi. Primò ratione actionis : vt quia eſt generalis multa cōprehendens capita : vt tutellæ, pro ſocio, negociorum geſtorum:vt dicit gloſſ.& docto.in dicta l.nulli.Secundò ratione perſonarum;vt quia ſunt plures ſocij, vel plures hæredes indiuiſi: nam vnus coram vno iudice non poterit conueniri,& alius coram alio. l. prima, & ſecunda. ff. de quibus rebus apud eundem iudicem eatur. & habet locum ille titulus non ſolùm in ciuilibus:ſed etiam in criminalibus , ſecundum Iaſ.in dicta l.nulli.Et ideo vnam cautelam ponit Thom.ferra.in cautela 10.& Hippo. de marſiliis in ſingula.180. & refert domi. Caſſan. in conſuetudinib. Burgundiæ. in rubri.*des iuſtices*. in §. quinto.in gloſſ. *S'il n'a grace*, numero 70. & Felin.capitu. primo , numero ſexto, de præſcript.hoc plenè ponit multa allegando, & ordinatè more ſuo dominus meus , & conciuis d. Nicol. Boer. in conſuet.Bitu.in §.10. de iuriſdict. omnium iudic . quod ſi plures vulnerauerunt,vel interfecerunt vnum: ſi vnus illorum ſit clericus, omnes iudici eccleſiaſtico ſunt remittendi , ne cauſæ continentia diuidatur:& dicit dominus Caſſa.vbi ſuprà, vidiſſe hanc cautelam in ducatu Mediolani obſeruari in caſu emergenti , & eſt cautela pro amico. Tertiò ratione ſubiecti:vt quando duo in iudicio ad eundē finem tendunt: vt poſſeſſorium,& petitorium nam iudex poſſeſſionis facilius expediet petitorium quàm alius , ſecundum gloſſ . & ibi Ioan.Roge.in dicto capitu.primo de cauſa poſſeſſ.& Vber.de Bonacurſo in rubric. de impedimen.& exceptio.quæ contra reſcri. verſic. vel quod &c. & ibi in additio. ad eum. Alia quæ contra reſcriptum poſſunt opponi,ibi vide,& Nepo. vbi ſuprà.in ca. primo.Specu.in titu.de reſcript.præſentia. per totum. Angel.in prædicto §.præterea. colum.quarta. Formam pronunciandi ſuper iſtis exceptionibus vide per Specul.eodem titu.§.viſo. verſiculo.præfixo.ibi forma interloquendi.& Vber. vbi ſuprà.

17 Alię competunt ratione loci:vt ſi aliquo loco ſoluere promiſit quis, & alibi conuenitur: nam poterit excipere de loco ſolutioni deſtinato : vt ibi conueniatur c. vno.& l. vna. de plus petitioni. §. plus. & ibi Iaſ. plenè, inſtitut.de actionibus. Niſi promittens, in illo loco nollet ſe reperire per textum:& ibi notat.ff.de eo quod certo loco. vel dicit ſe non poſſe cōueniri extra reſſortum,aut regnum, vel locum nō inſignem in capitul. ſtatutum, de reſcriptis. in 6. & Guido Papa quæſtio.518.Ioan. Fabr. in §. appellan

appellantũr.col.4. inſtitu.eo. vel extra territorium, & locum maiorum, in l.fina.ff.de iuriſdict. om. iud.c. fina. de conſtitu. in 6. l.1.& ibi not.ff.de iudi. Vber.in rub.de impedimen.executio.& cau.nullita.verſicu. 7.ſi iudex.

18 Sunt & aliæ, quæ cõpetunt ratione temporis: vt ſi die feriato conueniar, nam de feriis excipere poſſum, & declinare iudicium ratione temporis feriati.l.1.& per totum.ff. & C.de fer.& in decret.illo titulo, vel ſi cõueniar de nocte.c. conſuluit. de officio delegat.l. non minorem.C. de tranſact. & ibi Iaſ.vel poteſt excipi quòd alio tempore tenetur in c.1.de plus petitio.& iura in proximæ cellulæ declaratione allegata, & primus qui ferias latinas inuenit, fuit Tarquinius ſuperbus: vt tenet dominus Ayma.Riualli.in Hiſtoriis iuris ciuilis. lib.1.cap. fin. quod ego intelligerem ferias latinas, quæ apud Romanos fuerunt: ſed ferias in honorem Dei introductas dicerem eſſe de iure diuino, per ea, quę habentur Geneſis ſecundo cap.in princ. & Exod.20.c. & ad Hebr. 4.c.& ita Silueſter de prierio in ſua ſumma. in ver. dominica tenet. Quot ſint genera feriarum, ponũt Azo, & Hoſtienſis in ſumma de feriis. vide Vber. in rubr. quibus modis ſuo nomine ciuiliter agentes, in verſic. item reiiciuntur actores, & ibi in additio. ad eum. Lanfran.in repet.c.quoniã. in verſ. dilationes probationibus. tex.glo.& doct. in cle.ſæpe.in princi. de verb. ſig. Angel.de clauaſio in ſua ſumma. in verſicu. feriæ. & Specu.in titu.de feriis.quos vide.

19 Sunt & aliæ, quæ competunt ratione libelli: vt ſi producas libellum ineptè formatum contra me, potero excipere, per text.in cap.examinata. de iudic. & alia quæ ponit Specu. in titu. de libel. conceptio.§. iuxta propoſitionis ordinem. & nepo.vbi ſuprà, c.exceptiones.contra libellum.Lanfranc.in repeti.cap.quoniam. in verſ.petitiones.de probationibus. Doct.in c.1. & per totũ de libel.oblatio. Et iſta exceptio libelli inepti poteſt quandocunque opponi, per glo. ſingu. reputatam in verſicu. ſecundũ, inſtitu. de obligat. in princi.text. pro illa gloſ. in l. niſi finita.§.ſi adhuc.ff.de tut e.& ratio.diſtra.l.ſi. in verſic. nihil agit.ff. de liberis, & poſthumis.& etiam poſt ſententiá ſecundũ Angel.conſ.178.& 198.quia reddit iudiciũ retro nullum, per tex.in l.ſi patronus libertam.ff de iureiurando.l.licet.C.de procura. Angel. conſil.167. cum ibi non poſsit eſſe iudicium vbi non eſt fundamẽtum. in cap. cum Paulus.1.quæſt.1.c.ſi.de presbyter. nõ baptiſa.l.legi.ff.de excep.rei iudic. Ita tenet Sali.in l.exceptionem.numero 14. de prob. Roma.conſil.69.& Vber.de Bonacurſo in dicta practica ſua, in rub. qui.mo. ſuo no. ciuiliter agentes.ver.& generaliter.& ibi in addi.ad eũ. Secus in exceptione libelli obſcuri: quia hæc ante litem conteſtatã proponi debet: vt tenet Alexand.in l.1. no.1.ff. de eden.doct.in l.edita.C.illo titu.& Maria. in c.ſecundo de libel.obla. Imò ſi ex libelli inſpectione conſtat iudici libellum fore ineptum, tunc iudex ex officio poteſt reiicere, & dentibus lacerare.l.1.ff.de offi. aſſeſſo. & Innocen.in c.1. de offic. vicar. refert Panor.in c.cum inter. in fi.de conſuetu.& idẽ Panor.in c.1.numero 5.depoſi.& c.inter dilectos.nume.7.de dona.c ſi. nume.10.de libel.obla.c.dilecti.nume.2.de iudi.capitu.ſi clericus.nume.4. de foro competenti. Nota tamen quòd quãdo libellus eſt ineptus, ſeu non ſolennis, tunc nulla exceptio eſt pœnalis, & ſi reus tunc mentiatur ſe poſsidere, ſeu pro alio confitendo ſe poſsidere, cum pro ſe poſsideat, ſiue aliter calumnietur, non punitur ſi libellus ſit ineptus: quod eſt notandum pro limitatione l.ſi.ff. de rei vendicatione ſecundum Alex.per illũ text. in l.1.de his qui potentio.no.C. Roma.cõſilio 509.& 412. Alexand. conſil.187. in 6. volu.Felin.in c.ex tenore.col.3. verſ. de reſcripto. de reſcript. Hodie tamen propter ineptitudinem libelli actionis, vel proceſſus, aut omiſſam iudiciarij ordinis ſolennitatẽ, dum tamẽ ex petitione certa actio, vel concluſio elici poſsit alia quàm per partes deducta, & concluſa ſit, & ex propoſitis, & probatis certa poſsit ferri ſententia, iudices ſententiã ferre nõ omittant, ſecundum ordinatio. Philippi Regis Francorum poſitam in ſtylo parlamenti Toloſæ in 7. parte ſub titu. de libelli oblatio. in ordina. 2.eam ponit Guliel. Benedict.in repeti.cap. Raynutius.in verſicu.ſi abſque.in ſecundo numero 49. de teſta.in ſubſtitutione fideicommiſſaria: & alia allega.vide.

20 Ratione fori aliæ competunt, vt ſi abſens de crimine accuſetur, poterit eius procurator venire, & declinare iudicium, & forum, allegando delictum in illo loco non eſſe perpetratum vbi cõuenitur eius dominus, per tex.in l.ſeruũ.§. publicè.ff. de procura. de cuius text. intellectu vide Guido. Papæ in ſuis deci.q.338. Soci. in regula 322. in tracta.fallen. Cepol. caute.66. & 109.& 252. Deci.in l.in eo.§.nemo.ff.de reg.iur.& Albe.in 2.parte ſtatuto. in q.27.& 123. Alexand.conſil.116.in 2.vol.d.Barth. de Caſſa. in conſue.Burg. in rubri. *des droictz*.§.5.gl. *es droictz*.numero 27.& idem ſi clericus coram ſeculari conueniatur, in authen.ſtatuimus.C.de epiſco. & clericis.c. ſi diligẽti.& c.ſignificaſti. de foro cõpe.& Vber. de Bonacurſo.in rub. quibus mod.ſuo.no. ciuili. agen verſ.itẽ non audiuntur.& ibi in addi. ad eum, & iſtam quis debet proponere ante litem conteſtatam ſi ſciat ſibi cõpetere: ſed ſi ignoret poſt ſententiam auditur opponendo per l.ſi C.eo.titu.& Specu.in eodem tit.§. nunc videndum. verſi. cæterum dilatoriæ, per tex.in c.at ſi clerici. de iudi. Felin. in ca.exceptionem.eod.titu. do. Bartho. de

Caſſa.in conſuet.Burgun.in rubr. *des ſuffi-
ces*.§.5.in gl. *s'il n'a grace*.num.45. & quo-
modo perdantur, vide Io.Maſuer. in rubri.
iſtius tituli,verſi.item virtute.

21 Aliæ ratione cauſæ competunt, vt ſi ſu-
per pluribus perſonalibus actionibus me
conueniat aliquis coram iudicibus diuer-
ſis,potero ſecundum iudiciũ declinare ra-
tione cauſæ in alio iudicio introductæ,ea.
ex tenore.de reſcrip.&,c. diſpendia.illo tit.
in 6. & idem ſi ſum obligatus ſub condi-
tione, & ante conditionis euẽtum creditor
me conueniat, vt per totũ titulum de con-
ditio.apposi.c.vno.de plus petitio.l.1.C.de
rei vxo. actio. vel ſi iudex vult iudicare in
cauſa in qua fuit aduocatus, vel in cauſa
propria,vel de illa ſumma quæ iurisditio-
nem ſuam excedit.l.ſolet. & l. prætor.ff. de
iuriſdi.omniũ iudicũ.ne quis in cauſa iudi
cet.C.l. ſi idem.ff de iuriſditione omnium
iudicum. Vber. de Bonacurſo in rubri. qui-
bus mod.examen. ordina. iud. declina. in
verſi.ratione cauſæ.

22 Anomalæ ſunt,quæ normam aliarũ non
ſequuntur:quia poſſunt & ante litem con-
teſtatã & poſt opponi, licet dilatoriæ ſint,
vt exceptio excõmunicationis,in c.1.de ex-
cep.in 6.& in cle.vna. eod.tit.& in c. exce-
ptionem.eod.titu.in decretalibus, & idem
tenet Petrus de bellapertica in quæſtio.27.
ſuarum quæſtionum,vel dicuntur anoma-
le non ex eo quòd dilatoriæ, & perempto-
riæ poſſunt opponi: ſed ex eo quòd etiã in
vim dilatoriæ poſſunt opponi in qualibet
parte litis ſecũdum Cardina. in cle. vna,in
3.q.allegata.Quando exceptio dicatur op-
poni in vim dilatoriæ, declarat Specul. in
tit.eodem.§.dictos verſ.hoc quoque notan
dum eſt,dicens tunc peremptoriam in vim
dilatoriæ opponi quando reus dicit, tu nõ
potes eſſe iudex in hac cauſa: quia Titius
aduerſarius meus fecit mihi pactum de nõ
petendo in perpetuum, vel mihi detulit iu-
ramentum, & ego iuraui nihil ſibi debere.
Dilatoria opponitur in vim peremptoriæ,
quando quis dicit, non teneor dare tibi
decem quæ petis; quia iudex coram quo
me conuenis eſt tuus amicus, vel reſcriptũ
eſt ſurreptitium: tamen iſta ſtare non poſ-
ſunt,cum habeant diuerſos effectus: quia
quod eſt dilatoriæ, ſcilicet differre, attri-
buunt peremptoriæ, quæ habet perimere,
vel econtra:quod non debet eſſe,nec ſic de-
bent miſceri ſecũdum Specu.vbi ſuprà. Vel
anomalę poſſunt dici: quia poſſunt eſſe tẽ-
porales,& perpetuæ.l. tertia.§. temporales.
ff.eodem.& ibi Albe. vide Hoſtien.in ſum-
ma huius tituli,§.quæ ſit.Ang.in rub. coll.
7.Specu.7.in §.1.verſi.anomalæ. & §.nunc
videndũ.ver.porrò. & quia iſta nõ vult ſe-
qui normã aliarũ,ideò poſui eam ſolã, vel
quia excõmunicatus nulli debet cõmuni-
care,c.1.ibi nullos eidẽ cõmunicet,do iudi.
ideò eã poſui ſolam ne aliis haberet cõmu-
nicare,& alios inficere. Formã opponendi
vide per Specu. vbi ſuprà.§.viſo. verſic.ſed
quoniã. Alias exceptiones vide in ſtylo par
lamenti Toloſa.in eo.tit. in prima parte.§.
de ſtylo.& in rub.de adiornãdis hæredibus
mortuorũ & reſumptio.arramento. per to-
tum, & Petr. de ferrarus in practica ſua in
forma libelli rei cõuenti.in ver. ſaluis aliis,
& doct.in c.ſi quis epiſcoporũ.3.q.6.in §.1.

23 Mixtæ ſunt quę alio modo dubiæ appel-
lantur, vt ſi petas decem quæ tibi promiſi
ſub cõditione: dubium eſt an ſit dilatoria,
an peremptoria: quia ſi conditio eueniat,
erit dilatoria:ſi non, erit peremptoria:in du
bio tamen iudicatur peremptoria, per text.
in l.ſuffiēit.& ibi doct. ff. de cõdict.indebi.
Spec.eo.tit.§.1 tex.gloſ.& ibi doct. in c. fin.
de reſcrip.in 6.& in c.ſi gratioſè. illo tit. &
li.Cõſulit tamẽ idem Spec.in §.dicto. verſi.
quid de exceptione &c. quod ante litẽ con
teſtatam proponantur,& cautius,idẽ tenet
Io.fabri,in §. appellantur.in ſi.inſtitu.eo.&
Vbert.de Bonacurſo in practica ſua, in ru-
brica peremptoriis excepto. verſ.pen. inci-
piente,eſt & exceptio. Vel exceptiones di-
cuntur mixtæ: quia habẽt cauſam mixtã,
vt exceptiones iuriſiurãdi, trãſactionis, vel
aliæ litis finitæ.l.fratris.C. de tranſactio.Et
iſtæ exceptiones poſſunt opponi prout reo
placuerit,vel ad impediendum proceſſum,
vel ad merita cauſæ, dũmodo legitimo tem
pore opponãtur: ideò mixtam cauſam ha-
bere dicũtur.l. elegãter.§.1.ff de condictio-
ne indebiti.& ibi Bart. & alij ideò eã in me
dio poſui.cum ſit mixta. Et quãdo dicatur
opponi ad proceſſum, dic ſi opponatur an-
te litem conteſtatã hoc modo, non potes
agere cõtra me: quia non habes actionem:
vel non cõpetit tibi aliquod ius agẽdi, vel
ſimili modo ſecundũ Stepha. Aufre. in deci-
ſio.capel. Tolo.q.67. Ad merita cauſæ hoc
modo opponitur: nihil debeo, quia ſolui,
& ideò produco inſtrumẽtum ſolutionis,
& hoc facit poſt litem conteſtatã, & tunc
iudex diſcutiet iura vtriuſq; partis: & ſi re-
periat exceptionem fore admiſsibilem, ab-
ſoluet reum definitiuè: ita declarant Bart.
& doctores,in l. nam poſtea.in princi. quã
legunt eũ l.ait prætor §.fin.ff. de iureiuran.
Bart.in d.l.eleganter. Bart.in l.ſi.ff. pro ſuo.
& l.cum quærebatur.iudicatũ ſolui. Ange.
in §.æquè col.pen.& §. appellantur.col.19.
eo.tit. Lanfrãcus in verſic. exceptiones.col.
mihi 3.magnę impreſsionis,de probationi.
Alias exceptiones litis finitæ vide per Ma-
ria.Soci.& alios in c.1. de litis conteſt. & in
c.1.illo tit.in 6.per Philip.45.& Alex.in ad-
di.ad Bar.in l.vir bonus.ff.iudi.ſol. Angel.
in d.§.æquè.col.5.& ſeq.Pet. de ferra.in ſua
practica in forma reſpon. rei conuenti. in
verſi. quoad impediendum proceſſum. Et
ſic exceptio triẽnalis poſſeſſoris valet quod
in beneficialibus poſt trienniũ non poſsit
quis inquietari nec in poſſeſſorio, nec in
petito

petitorio, per regulam pragma. ſanctio. & concorda. in rub. de pacifi. poſſe. impedit litis ingreſſum in principio, ſeu proceſſum propter illud verbũ inquietari ſeu moleſtari, ſecundũ do. Bartho. de chaſſa. in conſuetu. Burg. in rub. *des ſucceſſions*. §. 13. in gloſ. *par benefice d'inuentoire*, in verſi. per hoc & ibi ponit alias exceptiones.

24 Quaſi peremptoria eſt quæ cõtra perſonas teſtium opponitur, non dico diffiniendo, ſed declarãdo; & in hac arbore ſolũ declaro, nõ verò quod ponam diffinitiones quidditatiuas, & ideo nõ tuiberis, & quatuor ſunt quæ cõtra teſtes poſſunt obiici, crimen, infamia, ſuſpicio, & macula manifeſta, ſecundũ Panor. in c. ſ. not. tertio eodẽ titulo. Et ideo dicitur quaſi peremptoria, quia directè non perimit, ſed per obliquũ: quia ſublata probatione ius partis remanet inutile. cap. ſæpe, de reſtitui. ſpoliatorũ. l. duo ſunt. ff. de teſta tute. ideo vſque ad ſententiam vel ad concluſionem in cauſa poteſt opponi, ſicut aliæ peremptoriæ. l. 2. C. ſen. reſcind. non poſſe. ita eam appellat gloſ. in c. 1. eo. tit. & in c. ex parte. de teſti. licet glo. in c. de teſtibus. illo titulo vocet eã peremptoriã, & Imo. in cle. cõſtitutionem. nume. 22. de elec. Et iſta nõ poteſt dici dilatoria: quia iudiciũ nõ differt, nec poteſt regulari ſecundũ regulas dilatoriarũ, ſed peremptoriarũ, & ſi in cauſa principali nõ fuit oppoſita, in cauſa appellationis admittetur. gloſſa. & ibi doct. in c. ex parte. iã alleg. & in d. c. de teſtibus. & doct. in auth. ſi dicatur. de teſti. C. niſi pars malitioſè diſtulerit opponere. glo. & docto. in c. cũ l. & A. de re iudi. & ſi talis opponẽs contra teſtes non probat crimẽ oppoſitũ, tenetur actione iniuriarũ, ita doct. in c. fi. de iniu. ſecus ſi probet quia fecit animo defendẽdi. Bar. Alex. & Iaſ. in l. fi. ff. quod quiſque iur. Feli. in c. 1. eo. tit. De conſuetudine tamen nõ tenetur nec poteſt iniuriarũ conueniri: vt tenet d. meus & conciuis d. Nico. Boër. in cõſil. poſito poſt cõſuetud. bitu. incip. ſi quis animo iniuriãdi imò etiã ſi non probat: vt ibi dicit: & Guido papa in ſtatuto, ſi quis per literas. in ver. cõmuni æſtimatione. col. 15. & ſequitur d. de Chaſſa. in conſuetudine Burgun. in rubri. *des enfans de plusieurs lictz* § 4. in glo. 1. in fi. per gl. ſing. in l. quiſquis. in ver. vtilitas. C. de poſtulan. ſecundũ Gulíel. de ludo. in ſing. 86. & maxime ſi proteſtatus fuerit, vt ſolet fieri, non opponere animo iniuriãdi, ſecundũ Ioannẽ mãſuer. in pract. ſua, rub. de iniur. in ver. item ſi aliquis. licet Anto. de tremolis in addi. ad Vber. de bonacurſo, in rub. qui. mo. ſuo no. cuili agen. ver. repelluntur quoq;. in verſi. erat nocẽs, dicat ſe vidiſſe teſtes in actione iniuriarũ. Tolo. agẽtes reportaſſe ſententiã. pro ipſis fortius dicit talẽ conſuetudinẽ nõ valere, cõtrariũ vidi tamẽ ſepius in dicta ciuitate, & in curia ſeneſcali Nemauſi habita prius proteſtatione: vt ſuprà dixi. Imò fortius dicit Aufr. in deciſ. capel. Tolo. q. 409. quod ſi aliquis in modũ exceptionis oppoſuit crimẽ parti quod poſtea nõ potuit probare, nõ tenetur iniuriarum, ſi fuerit proteſtatus, & nõ fuerit pertinax in probando, quod bene nota. Tamẽ ſecũdũ leges nõ repellitur quis à teſtimonio per obiectũ criminis niſi teſtis ſit cõdemnatus, & infamis effectus. & hoc eſt de ſtylo, vt habetur in ſtylo parla. Toloſæ in prima parte. in fi. rubri. ſequitur aduiſamẽtũ. § pe. & ibi Aufre. in addi quod ſecus eſt de iure canonico: quia ſufficit ſi probetur criminoſus, per tex. in c. teſtimoniũ. & c. ſuper eo. & ibi no. de teſti. & an ſi opponatur exceptio cõtra teſtes & tẽpore quo producũtur, debeat excipiens admitti: & ſi iudex nolit admittere, quid agendum ſit, Panormi. in c. ex parte. & ibi Feli. latè de teſti.

25 Peremptoriæ ſunt quæ rẽ de qua agitur, perimũt, verba ſunt imperatoris in §. appellãtur. inſti. e. alias definitiones ponũt doct. maximè Vbe. in rubr. de perem. excepti. & Ang. in d. § appellãtur, ſed eas vide: & illis viſis nõ inuenies meliorẽ. Et dicitur peremptoria à perimẽdo, quia rẽ de qua agitur perimit: vt in definitione habetur. ſic dicitur peremptoriũ à perimẽdo, l. & tertiũ. ff. de iudi. Cõgruẽtius tamẽ poſſent eliſoriæ vocari ſecundũ Vbẽr. de bonacurſo vbi ſuprà, cũ quædã ſint quæ nõ perimãt, ſed elidãt. Sed ego defendẽdo & iuriſcõſul. & imperatorẽ, dicerẽ quòd imò melius dicitur perẽptoria, & nõ obſtat quod aliquãdo nõ perimat, ſed elidat: quia illa eliſio poteſt largo modo accipi pro perẽptione, & quantũ ad effectũ: vt no. doct. in l. ſi vnus. § pactus. ff. de pact. vel poteſt dici perẽptoria, & non ſemper habitu: vt no. doc. in proœ. ff. & inſti. de matrimonio, & auguſto, vel etiã dicitur perẽptoria reſpectu dilatoriæ, vel reſp. hoc nomẽ eſſe impoſitũ à iuriſcõſ. cauſa frequẽtioris vſus: quia frequẽtius tollit quã elidat: vt patet: ergo aliũ caſũ nõ excludit, ſ. eliſionẽ: vt no. glo. ſing. reputata in cle. 1. in ver. præſidẽtes. de elect. ſecũdũ Barb. in c. ſedes. col. 18. & c. edoceri. col. 2. de reſcri. & in c. Raynaldus. col. 97. de teſta. & ibi allegat. alias vide, vel poſſumus rñdere prout rñ. gl. in rub. ſolu. mat. ff & in l. a. C. de conſti. pecunia §. quod pertinacib'. Et iſta perẽptoria eſt quintuplex, perſonæ, obligationis, iudicij, pœnæ, & accuſationis, & vnaquæq; infrà declarabitur in ſuis cellulis.

26 Perſonæ perẽptoria eſt, quæ perſonã perimit, vt ſi cõſtituatur religioſus procurator ſine licẽtia ſui Abbatis: nã non valet, in cle. religioſus. de procur. & ſi ille agit nomine procuratorio. poſſũ excipere cõtra eius perſonã, & perimere: quia nec nũc nec alio tẽpore ſine licẽtia poterit: vt declarat Imol. in cle. conſtitutionẽ. nu. 26. de elect. licet Hoſt. in c. noſtra. de procurato. vocet eam quaſi

peremptoriam. Idem ſi infamis, vel furioſus.l.cum prætor.ff.de iudi.

27 Perēptoriæ obligationes ſunt in quadruplici differētia, videlicet vtranq; quædam tollit: quædā naturalē tantū; quædā ciuilem tantum,& quædam neutram.

28 Exceptio quæ vtrāq; tollit,eſt quę potius appellatur facti, ſeu intentionis quā iuris, quā declaraui,ſuprà in 1.diuiſione.Spec.e.tit.in §.d.verſ.& vt plenius ponit exēplū: vt ſi filiusfa.recipit pecuniā mutuo,recipiēdo naturaliter obligatur,& ſcripturā faciendo ciuiliter per totū,inſti.de liter.oblig.tamen ſi mutuās petat,exceptio macedoniani poterit opponi,quæ vtrāq; tollet,vel elidet ſecundū Ang.in rub.eiuſdē titu.col.14.

20 Alia perimit naturalē tantū,vt ſi quis me inſtituat hæredē, & leget vltra dodrantem, ego hęres ſum naturaliter obligatus ad ſoluendū legata, in c.1. de ſolu. ciuiliter verò nō,cū poſſum deducere quartā per l. falcidiam.ff.& C.ad leg. fal. ſi ergo legatarij ad integra legata me cōueniāt, ego excipiam quòd quartā volo detrahere per l. falci. & iſta exceptio tollet naturalē qua hæres tenetur ad ſoluendū integra legata: vt tenēt Bart.Alex.& Iaſ.in l.1.ff. de condict. indeb. & l.cum quis.C.de iur.& facti igno.

30 Alia ciuilem tantū perimit, vt ſi debeam decē, & mihi facias pactū de nō petendo, illud pactū tollit naturalē, ideo ſi petas,per exceptionē ciuilis tolletur, ſeu elidetur, vt Spec.vbi ſuprà ait,& ang. in d.rubri.ponit aliud exemplū,videlicet in exceptione præſcriptionis,vide Bar.in l. fi.ff. rē ratā habe. & iſta exceptio pręſcriptionis nō debet per iudicē ſuppleri, niſi opponatur: vt tenet d. Barth.de Caſſa.in cōſue. Burg. in rubr.*des foreſts*.§.8.in fi.& Alex.cōſ.213.in 2.vol. & conſ.92.in 5.vol.& de hac materia præſcriptionū latè vide Io.Fr.Balbū in trac.præſcr. in 1.parte,& per totū,& in addi.ad Vber.in rub.de perēpt.excep.in ver. præſcriptiones.

31 Alia neutrū perimit, vt ſolutionis exceptio,ſecūdū Spec.vbi ſuprà,& Ang.in rub. huius tituli,& ibi ponit alia exēpla. Et regulariter iſtæ exceptiones perēptoriæ vſq; ad ſententiā poſſunt opponi,c. exceptionē. eo.tit.l.perēptorias.C.ſent.reſcin.nō poſſe. Specu.in §.dicto.Hoſtiē.in §. & quādo.in ſumma huius tituli.Ang.in §.appellantur. inſti.e.& Lanfrā.in repe.c.quoniā.in verſi. exceptiones.de proba.doct. in cle.ſæpe. de verb.ſig. Pet.de ferra.in practica ſua in forma reſpō.rei cōuenti. in ver.ſaluis aliis exceptionibus,vel poſſunt opponi, vſque ad concluſionē in cauſa,per text.in c. cū dilectus.de fide inſtr. & Barb. in tract. de præſtan.cardi.in 5.q.baſilica.ſecūdæ partis,ponit Bal.in l.exceptionē.C.de prob.rationē: quia ordo priuationis eſt quòd eā præcedat habitus, nihil allegar,potes adducere tex.in l.decē.ff.de verb.ob. §. ſeruus.inſtit. de capi.dimi.vnde quia omnis actio eſt habitus,& omnis exceptio eſt priuatio:& iſte ordo eſt ſecundū naturā ideò gl.in c.de teſtibus.de teſti. reputat ſtultū illū qui ꝓbat peremptoriā donec aduerſarius probauerit ſuā intentionē: quia ſi aduerſarius nihil probauit,nō indiget reus aliqua exceptione.l.ſi quidē.C.eo. Cōſuetudo tamē ſeruat quòd oēs perēptorias oportet ſimul proponere: vt tenet Ioan. Maſuer.in pract.ſua,in rub.de literis notis & notatis in prin. Formam opponendi vide per Specu.in eo.titu. §.viſo.verſic.fin.

32 Perēptoria iudicij eſt quæ iudiciū perimit qñcūq; opponatur: vt tu nō es nec vnquā fuiſti ꝓcurator: ſecus ſi dicatur,tu nō potes eſſe ꝓcurator: quia miles, vel fœmina.quia hæc dilatoria eſt,per tex. in l.licet. C.de ꝓcu.& ibi doc. Ang.in d.§. præterea. col.2.Bal.in l. perēptorias.iā allega. vel nō habes mandatū ſufficiēs: quia hæc dilatoria eſt:ideò ante litē conteſtatā opponi debet: nā litis cōteſtatio ſupplet defectū dubij mādati: vt tenet Milius in reper.in verſ. exceptio iſta,tu non &c. Secus ſi diceret,tu non habes mandatū:quia hæc quādocūq; opponitur etiā poſt ſententiā:quia iudiciū retro nullū reddit: vt aſſerit Alex.cōſil.147. in 6.volu. & dixi latius in cellula,ſuprà ratione procuratoris,& vide Alex. cōſ. 42.in 4.vol. Vel pone exemplū:quia filiusfa.non poteſt ſine cōſenſu patris ſtare in iudicio,l. fin.§.neceſſitate.C.de bo.quæ liber. ſi tamē cōtra me agat, & in fine iudicij opponam quòd eſt filiusfa.& quòd non habuit conſenſum patris:illa exceptio iudiciū perimit: ideò dicitur perēptoria iudicij, notatur in d.§. neceſſitate. De conſuetudine tamē filiusfa.in omni cauſa iniuriatū,& exceſſuū, & multò magis cū agitur criminaliter, admittitur agēdo, & defendēdo etiā ſine authoritate patris ſecundū Io.maſuer.in rubr. de excep.in ver.itē ſimiliter.ibi de cōſuetudine,& nec etiā curia parlamēti curat de patria poteſtate,nec ꝓpterea annullatur proceſſus in filio maiore, licet cōſenſus patris nō interuenerit,& dicit Guido papa,cōſil. 54.in deci.ſuis,& ſequitur Guliel. bēdi.in repe.c.raynutius.in ver.ſi abſq;. in 2.in ſubſtitutione fideicōmiſ.nu.50. de teſta. quod bene no. Nec etiā curia parui ſigilli mōtiſpeſſulani exceptionē patriæ poteſtatis admittit, nec ꝓpterea annullatur ꝓceſſus in d.curia, licet cōſenſus patris nō interuenerit,ſi filius eſt maior,cū tantū in d.curia admittātur tres exceptiones,videlicet ſolutionis,falſitatis, & pacti de nō petēdo: vt tenet per expreſſū Guido papa vbi ſuprà, cōſil. 410.& habetur in ſtylo parla.Tolo.in rub. de acti.perſo.§. itē hæ.in 1. parte. & de officio parui ſigilli montiſpeſ.iudicis videat iudex,& eius aduocati ſtylū curię parla. Tolo. in rub.de off iud.par.ſigilli mōtiſpeſ.& ordina.regias in rubr.*du petit ſeel de Montpellier*,& idē ferè ſtylus eſt in curia conuentionum

tionum

tionũ.Nemauſi:vt ibidẽ vidi,cõtra tñ hunc
ſtylũ vidi impetrate literas cancellariæ vt
aliæ exceptiones poſsint opponi:& tũc op-
ponũtur.no.dñs meus & cõciuis d. Nicol.
Boër.in cõſue.bitur.ĩ §.2.de cõſue.iur.ſta.
pſona.dicit gñalẽ cõſuetudinẽ regni Frãciç
eſſe vt maior 25. annis ſine authoritate pa-
tris poſsit in iudicio ſtare, cũ ſint prorſus
abſoluti, & nõ ſint in ptãte patrũ : vt tenet
gl.ſing.in §.fi.inſti.de patria poteſta.fuit ta
mẽ contra illã gl. latũ arreſtũ in parlamen.
Pariſien.prout refert & ſequitur do.Bar.de
chaſſa.in conſue.Burgnn.in rub.*des enfans
de plusieurs lict*.§.3.nume.21.

33 Peremptoria pene eſt ſi fiat cõcordia vel
trãſactio in criminalib⁹ nã p illas pœna re-
mittitur:vt no.doc.in l.trãſigere.C. de trãſ-
ac.Bal.in trac,ſtatu.ĩ ver.cõcordia.in pe.q.
vide gl.& doc.in l.2.ff.de ſenatuſcõſ. ſylla.
Ang.in §.1.inſt.eodẽ.Vel pone exẽplũ in eo
qui gratiã obtinuit à rege, prout notat ple
nè d.Barth.de chaſſa. in cõſue.Burg. ĩ rub.
des iuſtices.in §.5.in gl.*S'il n'a grace*.& ibi po
nit modũ interinãdi gratiã, & qñ cõcedatr
in die veneris ſancta, quid opeteť, ibi vide.

34 Alia eſt perẽptoria accuſatiõis, vt ſi me
accuſas de plagio quia tuũ ſeruũ vendidi,
& ſubtraxi,excipiã quòd erat meus : & hac
exceptione accuſatio tolletur.nã ſi ſit meus
nõ potui in eo plagiũ cõmitterr,per tex.in
l.præſes.C.ad l.flauiã de plagia.& pone per
tex.in l. qoomiã alexandrũ.C. ad leg. iul.de
adul. Barb.hoc declarat in additio.ad Bal.
in c.1.§.naturales.ĩ verbo, nota ſi de feudo
fuerit cõtrouer.inter domi. & agna. vaſal.
Vel pone exemplum in hoc tit. ad leg . Fla-
uiã.quòd ſi aliqs ſurripiat filiũ Boëmi vel
alterius , vel Boëmus hoc faciat, qui hoc
ſunt ſoliti facere,& vẽdat,tenrť,l. flauia.de
plag.vt declarat Spec.in tit.de accu.in §.fi.
in prin.in 4.parte dicẽs pœnã eſſe capitalẽ.

35 Quarta per ordinẽ ſuccedit diuiſio : quia
quædã ſunt tẽporales quædã perpetuæ, &
de quibus dubitatur, & hæc probãtur per
tex.& no.in l.3.ff.e.Tẽporales ſunt quæ nõ
ſemper locũ habẽt,ſed euitari poſſunt, & rẽ
de qua agitur,nõ perimũt.text. in §.appel-
lantur.inſti.eo.& in d.l.3.vt pactũ de nõ pe-
tẽdo intra certũ tẽpus.Nã ſi agatur ante tẽ-
pus,erit excipiendũ, nõ tamẽ perpetuò po
srſt euitare quo minus ſoluat : vt dicit Ho-
ſtien. in ſumma huius titu. in §.quæ ſit, &
Spec.§ 1.tex.& ibi Fel. & alij in c.ſi autẽ.de
reſcrip.& latius declarabitur in ſequẽti.idẽ
in exceptione & reſtitutione, per tex. in l.
necnõ.§.exẽplo.ff.ex quib.cau.ma.l.nã po
ſtea,§ ſi minor.ff.de iureiur.l.fi. & per totũ
de temp.in integ.reſt.peten.Stepha Aufre.
in dreiſio.capel.Tolo.quæſtio.238.

36 Perpetuè ſunt quæ ſemper locũ habẽt, &
euitari ppetuò poſsũt, & rẽ de qua agitur,
perimũt.d.l.3.& d.§.apprllãtur. & exceptio
doli.nã ſi dolo induxiſti me ad aliquid pro
mittendũ vel faciendum,& poſt ꝓmiſsio-
nẽ agas,poſſum de dolo perpetuò excipere
etiã vſq; ad mille annos:vt tenet Hoſti.in §.
& qñ.verſ.itẽ in ciuilibus. Spec.in §.1. ver.
eſt autẽ.eo.tit.& Vber.de bonacurſo in pra
ctica ſua in rub.de peremp.excep. in princ.
& Azo in ſumma huius tituli, verſic.ſi. &
ideo perpetuè dicũtur , quia ſi ppetuò aga-
tur,ppetuò excipietur.Feli.in d.c. ſi autẽ.&
ferè oẽs peremptoriæ perpetuç ſunt:vt ait
Spec.in e.tit.§.viſo.ver.Item no.quòd ferè,
idẽ in pacto de nõ petendo.l. ſi vnus.§.pa-
ctus.ff.de pact. idẽ dic in pacto de nõ agen
do.l.poſtquã liti.C.de pac.& Rofr. in deci.
capel.Toloſ.q.259. Hæc tñ cũ ſit declinato
ria,ante lit.cõteſt.debet opponi,& nõ poſt:
vt tenet Philip.in c.t.de litis cõteſta.in 6.Et
idẽ dic in pacto de quota litis.l.litem.C. de
procur. nõ omitto pactũ de nõ mouendo
quæſtionẽ,de quo p Inno.in c. cũ veniſsẽt.
de inſti.& de pacto prorogatiuo.l. lecta. &
ibi doc.ff.ſi cer. pet. in quibus omnib⁹ pa-
ctis ſi agat qui mihi fecit pactũ,ſemper po-
tero excipere de pacto.niſi vt ſuprà dixi ſe-
cundũ Bal.in marga.in verb. exceptio. in l.
quçſtio, idẽ ſi aliquid cõtra leges perpetra
tum ſit.nã ſi maritus reluctante vxore præ-
diũ alienauit dotale, & emptor poſtea agat
excipiet vxor, alienationẽ eſſe cõtra leges,
& idẽ ſi contra ſenatuſcõſulta puta ſi mu-
lier intercesſerit,& cõueniatur, & hoc exci
piet eſſe cõtra ſenatuſconſulta, puta cõtra
ſenatuſcõ.velleia.l.1. & per totũ.ff.ad ſena-
tuſconſ.velleia. & C.illo tit. & vide de hoc
ſenatuſcõſulto p additio.ad Vber.in d.rub.
de perẽpto.excep.& Ang.in §.itẽ.col.12.eũ
ſeq.inſti.e.Bal.in marg.in ver.mulier.ĩ vlt.
q.Pet.de bella prrtica in ſuis quæſtio.q.34.

37 Aliç ſunt de quib⁹ dubitatur an ſint tẽ-
porales, vel perpetuæ, vt exceptio ne mari-
tus cõueniatur vltra quàm facere poſsit.l.
maritũ.ff.ſol.ma.& l.ſunt.cũ legib.ſeq.ff.de
re iud.nã dubiũ eſt an perpetuò maritus erit
pauper, an pueniet ad pinguiorẽ fortunã:
nã ſi ppetuò ſit pauper,perpetua erit, ſi pue
niat ad diuitias erit tẽporalis , ita declarat
gl.in d.l.3.intellige tñ hanc exceptionẽ ha-
bere locũ niſi pſona principalis cõtra quã
opponitur,indigeat : quia tunc non habe-
bit locũ exceptio : quia charitas bene ordi-
nata à ſeipſo incipit.l.præſes.C. de ſeruitu.
& aqua.l.ſi quis.§. de alimẽtis.ff. de liber.
agnoſc.in c. qui vult ordinare. de pœniten.
diſt.3.gl.in c.ſi Romanorũ.19.diſt.dicit ab
ſurdũ eſſe aliis benefacere, & non ſibi. glo.
in c.niſi.de autho. & vſu pallij inſit potius
debere diligrre me,quã aliũ.gl. in c.ex par-
te.in a.de cleri.nõ reſid. & hanc opinionem
tenet Rom.in repe.l.ſi verò.§. de viro.col.
36.fallen 39.ff.ſol.ma.Et licet hæc exceptio
poſsit opponi contra aliquas perſonas nũ-
quam tamẽ habebit locũ ſi dictæ perſonæ
quæ poſſunt eas exceptiones opponere,nõ
præſtiterint cautionẽ de ſoluendo ex inte-
gro ſi peruenerint ad pinguiorẽ fortunam,

per tex.in l.vna.§. cũ autem.C. de rei vxo.
actio. ita Anto. de tremolis in addi. Vber.
de Bonacurſo in rub.de exceptio. & bene-
fic.in ver. & cæteri. & ibi vide alias perſo-
nas hoc priuilegiũ habentes,& in d.l.ſunt.
cũ leg.ſeq.& ibi doctores, idẽ in exceptio-
ne non numeratæ dotis:vt Hoſt. canit in §.
quæ ſit.in ver.de quibuſdam.eo.tit.Sali.in
l.exceptionem.nume.25. de proba.& idem
Spec.vbi ſuprà.§ 1.& §.dicto.

38 Quinta diuiſio eſt, quòd quędã ſunt per
ſonales,& quædam reales, perſonales ſunt
quæ perſonæ cohærent, & ad alios non
tranſeunt,l.exceptiones, quæ perſonæ.ff.e.
& hæ ſunt duplices:quædam inhærent per-
ſonæ per quã,aliæ perſonæ contra quam:vt
tenet Io.And.in addi.ad Spe in § 1.e.ti.in fi.

39 Exceptiones inhærẽtes perſonæ cuius ge
neris ſunt iſtæ de legato: vt ſi legatus miſ-
ſus ad aliquas partes ibi cõueniatur, habet
exceptionẽ ſuæ inhærentem perſonæ, per
quã agentẽ repellet.l.2 §. legatis.ff. de iud.
& ibi ponũtur aliæ perſonæ cõſimile priui
legiũ habẽtes. Idẽ ſi clericus corã ſeculari
cõueniatur,cũ iure prohibeatur in c. cleri-
cum nullus.11.q.1.& c.ſi diligẽti.& c.ſigni-
ficaſti.de foro cõpe. Idẽ dic ſi exẽptus corã
non ſuo iudice cõueniatur: nam per exce-
ptionẽ actorem repellet à limine iudicij, &
alia exẽpla videas per Specu.in tit.de reo.&
Hoſt.in ſumma huius tituli.in § fi. verſ.itẽ
eſt effectus.debẽt tñ ſupradictæ pſonę caue
re de iudicio ſiſti corã eorũ iudicib⁹: vt pul
chrè dicit tex.ĩ d.l.2.ſed ſi dubitet.ff.de iud.

40 Inhærentes perſonæ contra quã excipi-
tur,ſunt sequẽtes. Primò ſuſpicio iudicis:
nã ſi quis coram iudice ſuſpecto me cõue-
niat,cõtra eũ excipiã,quę exceptio inhæret
perſonæ cõtra quã excipitur,cũ durũ ſit co
ram eo litigare.in c.inter.eo.titu. & cauſas
ſuſpicionis ponit gloſ. in c. cauſam. & ibi
Hoſt. in ſumma.in q. quæ ſint iuſtæ cauſæ.
Ene.de falco.in c.cauſam. in 2. de iudic. &
latè Præpo.in c.poſtremò.de appel. Archi-
dia.& alij in c.2.de appel.in 6. Et an fideiuſ
ſori cõpetãt,tex.in d.l.exceptiones.Ang.Io.
fab.& alij in §.ſi inſti.de replica.Rom.ſing.
627.d.de Ripa.in c.1.nume.25. de iud.Bal.
in tracta.ſtatu.in verſi. debitor.in 5.q. & in
ver.excipere.2.q. Pet.de Bellapertica in ſuis
quæſtionibus,q.129. & q.56. Petr. de ferra.
in practica ſua in forma reſpon. rei conuen
ti.in ver.ſaluis aliis col.penulti. & Vber. de
Bonacurſo in practica,in rub.de exceptio-
nibus, & beneficiis quæ poſt diffinitiuam
ſententiam opponuntur.verſi. opponi autẽ
poſſunt,& ibi in additio.ad eum.

41 Reales ſunt,quæ rei adhærent,& fideiuſ-
ſori competere poſſunt, exceptiones.§.rei.
ff.eo. & ſunt in duplici differentia. quædã
rem ipſam de qua principaliter agitur, con
cernunt:quædam verò quamlibet rem.

42 Concernentes rem de qua agitur,ſunt, ſi
petis beneficium, & dico ſublatum de ec-
cleſia.in.ca.cũ acceſsiſſent. de conſtitu. vel
dico tibi nõ deberi ex qualitate eius: quia
fortè curatũ, & non attingis vigeſimum-
quintũ annum,iuxta notata in c. cũ in cun
ctis.per illum tex.ad hoc expreſſum.§.infe-
riora.de elect.& ad omnem ſucceſſorẽ trã-
ſit:vt Ang. atteſtatur in rubr. col.7. ver. ve-
nio nunc ad quintũ. ideò dicit Angel.con-
ſil.58.exceptionem rei iudicatę eſſe realem.

43 Aliæ reſpiciunt, ſiue cõcernunt quãlibet
rem:vt locum aſsignare non tutũ, remotũ,
inhoneſtum,reſcriptũ vitioſum, libellũ in-
eptè conceptum : nam de qualibet re exci-
piam:ſiue fuerit eccleſiaſtica, ſiue propha-
na,per tex.in c.ex parte.in 1.de appel.& ibi
doct.in c.venerabilib⁹.ſed ſi ex cauſa.de ſen
ten.excom.in 6.cle.paſtoralis. de re iudi. in
l.de ætate.cũ l.ſeq.& ibi Alexand. qui legit
illas leges cũ §.fi.l.recuſare.ff ad trebel. Fel.
in c.cũ R.de offic.deleg.Card.& alii in cle.
vna. de foro competenti. Et iſtæ licet ſint
dilatoriæ: quia habent cauſam ſucceſsiuã,
& multiplicatiuam, poſt litem conteſtatã
poſſunt opponi:tum ſi de nouo citetur de
nouo grauetur: ideò prodeſt quo ad futu-
ros actus,non quoad præteritos: vt not. in
c dilectus.in ſecundo.de reſcript. Nico. de
milis in reper in ver.exceptio dilatoria ha-
bens cauſam &c. idem tenet do. de Ripa
in tract de peſte, in 3.parte.2.partis.q.3. di-
cens quòd licet quis comparuerit in loco
peſtifero ſemel vel pluries, non tamen tene
bitur amplius in loco cõparere, etiã ſi pro-
miſerit ſe ſiſtere in illo loco,per text.in l.2.
§.fina.ff.ſi quis cautio.nec tenetur mittere
procuratorem:vt ibidem no.dnĉt.& Vber.
de bonacurſo in practica ſua,rub.qui.mo.
citatio impunè contemni poſsit. §.1. & per
totam rubricam. & Felin.in c. accedens. in
2. vt lite non conteſtata.

44 Sexta diuiſio. Quædam ſunt fauorabi-
les,quædam odioſè inductæ propter rigo-
rẽ iuris,& inductæ propter naturalẽ æqui-
tatem. Fauorabiles ſunt quę in meram fa-
uorem ſunt principaliter introductæ, per
tex.in l. qui exceptionem. & ibi Bar.& Iaſ.
ff.de condi.indebi. Et tunc præſumitur in-
ductum principaliter in fauorem, quando
eſt introductum ob imbecillitatem: vt vel-
leiani exceptio,& aliæ multæ.

45 Odioſæ ſunt quæ ſunt principaliter in
odium alicuius inductæ, per ea quæ di-
cit Barto. & Iaſ.in dicta l.qui per exceptio-
nem, & ſunt hæ, macedoniaui, & ſimiles.
nam macedoniani exceptio contra natu-
ralem rationem in odium fœnerantium fi-
liusfami. eſt introducta : vt habetur per to
tum titu. ff.& ad macedonia.vt filius ſolue
ret motuũ acceptum, ante diem patrios in-
quirebat in annos: vt dicit Ouid. & refert
gloſ.in l.ſi.C.de pact & de hac ponit glo.in
§.itẽ ſi iuſtè.de excep. Vber.in ſua iam alle-
gata practica,& rubr.de perempto.except.
& ibi vide in addi. Idem dic in exceptione

crim

criminum in c. accedens. de accuſ.Spec.in eo.tit.§.dicto verſ. vtrum autem.notandũ eſt tamen ꝙ omnis exceptio poteſt ſui natura dici fauorabilis, cum ipſius mater ſit æquitas.l.qui æquitate.de doli exce.inſtit. eo.in prin.Bar.in l.1.de vaca.mu.ff. Azo.in ſumma huius tituli. Panorm.in ca.cùm inter.eod.tit.& Felinus in rubr. Bald.in marga.in verbo,exceptio.quæſtio.32.Angel.in colum.6. rubric.verſic.capiamus tertium. gloſſ.ſingula.in l.venia.in verſi.liberis.C. de in ius vocan.ſecundum Barba.in tract. de præſtan.Card.in 1.quęſt.1. partis.nu.73. col.vltima.

46 Odioſæ verò quãdo inductæ propter dolum:vt in macedoniano. ita tenet Bal. in l. penul.C.de pact.Iac.in d.l.qui exceptionẽ. & eſt quadruplex.prima,quę nõ oppoſita nunquam elidit: vt exceptio epiſtolæ diui Adriani, & tunc ſolutum nõ oppoſita exceptione nũquã repetitur per caſum ſing. in l.ſi teſtamento.§. quod ſi duo.ff. de fide. & hę, ſcilicet macedoniani & velleiani in excuſatione opponi poſſunt: vt tenet Albe. in 2.parte ſtatuto.q.148.

47 Alia quæ nõ oppoſita elidit quodã modo naturalem obligationem,& ſic ius agendi: & tunc indebitè ſolutum repetitur.d.l.qui exceptionem.& Bal. in marga. in verſ.exceptio.in 20.q.

48 Alia eſt fauorabilis,& perpetua,& eſt illa quæ ſimul naſcitur cum ipſo contractu:vt exceptio velleiani: vt per totum titulũ ff. & C.ad vellei.& Ang.in §.itẽ.col.12.inſti. eo.Petr.de bella pertica.q.34.& Vber.plenè in practica ſua, in rubric. de perempto. excep.in verſic. exceptio velleiani.& ibi in addi.ad eum.

49 Alia quæ non cõpetit niſi expreſsè opponatur: vt exceptio compenſationis,de qua per Iaſ.in l.qui exceptionẽ.Feli.in c.ſuborta.de re iud.Alex.conſ.149.in 2.vol.& cõſ. 61.in 3.vol.& conſ.93.in 4.parte.& 86.in 5. parte.& Vber.in practica prędicta,in rubr. quib.mo.ſuo nomi.ci.agen.verſ.præterea. in verbo pecuniariis.ibi in addi.ad eũ plenè.& an excõmunicatus prędictã exceptionẽ opponere poſsit.quod nõ tenet Stepha. Aufre.in deci.capel.Tolo.q.1.& q.171.& q. 300.& hęc in executione, & poſt ſententiã poteſt opponi:vt inquit Angel.conſ.132.& conſi.229.

50 Aliæ inductæ ſunt ad rigorẽ iuris ſeruandum:vt exceptio rei iudicatę:vt per totum titulum de exce.rei iud.& in c.fi.de excep. in 6.Petr.de Ferra. in practica ſua,in forma reſponſ.rei conuenti.in verſ.reſq; iudicatæ. & Vber.de Bonacurſo in rub. de perem.excep.in verſ.rei iudicatæ.ibi per addi. ad eũ. & quatuor requiruntur in hac exceptione. ſ.ꝙ ſit eadem res, eadẽ cauſa petendi, identitas perſonarũ, verè, vel interpretatiuè.l. cum quæritur.cum duabus ſeq.ff. de exce. re iudic.Item ꝙ fuerit à iudice competenti lata.doct.in c.ſeculares.de fo.compe.in 6. & c.fin. & ibi Philip.franc.illo titulo. vide Alex.in l.ſepè.de re iudi.& in conſil.94.in 2.volu.& in l.qui Romæ.& ibi alios.ff.de verb.obli. Et idem in exceptione litis pendentis.l.Iulianus.ff.de cõdi.ind.& ibi doc. & d.l.qui exceptionem. Angel. in §.item ſi in iudicio.eo.tit.inſt.& illa tria quę debent in ſententia cõcurrere, debent etiam in exceptione litis pẽdentis interuenire:vt tenet Phili.in c.fi.e.tit.in 6.Quot modis dicatur lis pendere? dic 5. modis. Primò per libelli oblationẽ.l.2.& 3.vt lite pend.C.Secundò per appellationem. nihil nou.appel. pend. ff. Tertiò per relationem,ſeu conſultationẽ per iudicẽ ſuperiori factã.l.ex illo tempore. C.de ap.Quartò per iudicis recuſationem. c.ſecundò requiris.& c. cùm ſpeciali.de ap. l.apertiſsimi.C.de iudic.Quintò per in integrũ reſtitutionis poſtulationẽ.l. vna. in integ.reſti.poſtu.ne quid no.fiat.C. & Pet. de ferra.in prac.ſua in verſ.exceptionẽ litis pendentis in forma reſpõ.rei cõuen.Alex. conſi.105.in 3.vol.& 42.in 4.vol. & 132.in eo.vol.& Soci.in conſi.38.in 1.vol.& 42.in 4.vol.& 132.in eo.volu.& Soci.in conſ.38. in 1.vol.Fel.in c.exceptionem.nu.41.eo.tit. Intellige tamen exceptionem litis pendẽtis poſſe opponi ſi pẽdeat coram iudice competente.aliàs ſecus,per textum in clemen.2. vt lite pendente.Philip.in capi.fi.eod.tit.in 6 de excep. compro.pend.vide Alex.conſil. 71.in 5.parte.

51 Sunt & aliæ inductæ propter naturalem æquitatem:vt exceptio doli:vt habetur per totum titulum de doli exce.ff. & Alex.in l. ſi quis cum aliter.ff.de verb.obli. gl.magiſtra.& ſingu.in l.qui ſe debere.ff. de condi. cau.data.& ibi Iaſ.amplè. Aduerte tamẽ ꝙ hæc exceptio plæbeio, ſeu humili contra conſtitutum in dignitate non cõpetit, per text.ſing.ſecundũ Areti.in §.3.col.12. inſti. eo. ſecus dicerẽ in exceptione metus. Idem Cepol.cauie.107.& 161.& Petr. de ferra.in practica ſua in forma reſponſionis rei conuenti.in ver.doli exce.Vber.de Bonacurſo in ſua practica,in rub. de perem.exce.in ver. peremptoriè.& ibi in addit.ad eum per do. Ant.de Tremolis in ver.doli mali. Idem in exceptione non numeratę pecunię,erroris, & ignorantię.l.1.& per totum.de nõ nu.pe. §.erroris in cle.vna de ſequeſt.poſ. & Fran. in glo.fi.Ange.d.§. appellantur.col.18.& de hac exceptione non numeratæ pecuniæ, vide Felin.in c.ſi cautio.de fide inſtrum.Et poteſt opponi per eccleſiaſticas perſonas etiam poſt biennium, imò prælatus eccleſiæ huic renuncians non præiudicat eccle. vt tenet princeps canoniſtarum Io. Andre. & alij poſt eum in c.fi.de ſol.Bal.in authen. hoc ius.C.de ſac.ſanc.eccl.Iaſ.in l. cũ quis. C.de iu.& fac.igno.Nicol.milius in repert. in verſi.exceptio nõ nu.pec.Angel.in conſ. 245.column.3.in 2.dubio imò fortius dicit

Ang.conſ.156.ꝙ ſi exceptio non numeratæ pecuniç obiicitur contra illum qui dicit ſe numeraſſe pecuniam, perpetuò competit, & poteſt opponi:quia ei opponitur de dolo ſuo, in quo verſatur, cum ſcire debuerit pecuniam nõ numeraſſe.ex quo de ſua numeratione agitur, de qua non poteſt ignorantiam prætendere.l.ſi.pro ſuo.ff.licet ſecus eſſet ſi opponeretur contra aliũ, puta contra ſucceſſorem qui non numerauit·& hoc procedit de canonica æquitate ſecundum eundem Angel.quẽ vide.idem dixi in exceptione rei litigioſæ, tranſactionis,pietatis,vel malitiæ: vt tenet Hoſti.in ſumma huius tit.§.quæ ſit· verſ.ſi. Formam opponendi ponit Spec.eo.titu.§.viſo.verſ.ſuper exceptione.·

52 Septima ſequitur diuiſio,ꝙ exceptionum quædam ſunt diuerſæ,alternatiuæ,& contrariæ.Diuerſæ ſunt quãdo multa remedia propono: vt ſi petas à me domum, excipiã ꝙ feciſti mihi pactũ de non petendo:& res iudicata eſt, vel tranſacta. nam hoc facere quis minimè prohibetur,per tex.in l.contra maiores.C.de inof.teſt.Bal.& Sali.in l. ſi quidem.C.e.& in l.peremptorias.C. ſen. reſcin. non poſ. De cõſuetudine tamen defenſio nõ poteſt in plures partes diuidi,& potiſsimè quando ad vnum finem tendit, per l.iam tamen.§.pe.ff. iudic.ſol.& ideò ſi reus habeat plura remedia, aut plures exceptiones ad vnum finem tẽdentes: illa ſimul tenetur proponere, & vna vice:aliâs nõ eſt audiendus ad aliquid de nouo proponendum:vt aſſerit Ioã. Maſuer. in practica ſua parlaméti.e.tit.verſ.de cõſuetudine.& ſeq. & idẽ ſeruatur in parlamentn Tolo. vt habetur in ſtylo parla. Toloſæ.§.ſi.niſi in caſibus poſitis per Steph.Aufre.in d.§.ſi.ibi videre licet.vide Io.de Selua,in tracta. de beneficio.in 3.parte,q.19.

53 Alternatiuæ ſunt per quas reus ſic excipit cõtra actorem,non potes agere contra me, quia es fur,aut falſarius,ſeruus,vel excõmunicatus. & hæ exceptiones regulariter non admittuntur:quia alternatiua parit obſcuritatem.iu c.vt qui duas de elec.in 6.& obſcura exceptio debet reiici.l.1.§.labeo. ff.de flu.quod fallit in tribus caſibus poſitis per Feli.in c.3.loco. col.3.de proba.ibi, adulterinum &c. Io.Andr.& alij in regul.in alternatiuis.de regu.iur.in 6.ſex ſpecies alternatiuarum vide per Bat.& alios in l.3.ff.de eo quod cer.lo. Ioã.fab. & cæteros in §.huic. inſtit.de act.& do.Bart.de Caſſa in conſue. Burgun.in rubric. *des mains mortes*.§.21.in gl.ſi.noi.doct.in c.inter.de reſcrip.

54 Contrariæ dicuntur quando aliquis dicit excipiẽdo ſe nõ habuiſſe,& ſoluiſſe, vel pactum de nõ petendo ſibi eſſe factum: vel ſi reus accuſetur de homicidio,poteſt negare ſe occidiſſe:& ſi cõuincatur,poteſt allegare ꝙ ad ſuã defenſionem fecit: vt dicit Io.An. in c.nullus.de regu.iur.in 6.in mer.Bar. in l. cùm de indebito.ff.de proba. Bart.& alij in auth.cõtra q propriã.C.de nõ nu.pe.Alex. Iaſ.Hereu.& alij in l.1.§.ſi quis ſimpliciter. ff.de ver.ob.Bar.& alij in l. nemo.ff.e. ideò eſt dicendum ꝙ exceptiones cõtrarias poteſt quis conditionaliter opponere:vt nego me habuiſſe:& caſu quo probetur,dico me ſoluiſſe,vel aliud.per gl.in c. cũ dilectus.de reli.do.gl.Pa. & alij in c.auditis.de prçſcri. Pa.& Feli.in c.paſtoralis.eo.tit.Bal.in d.l.ſi quidẽ.C.eo.Spe.tamẽ in d.§.viſo.ver.quid ſi debitor dicit alia via nos poſſe excipere. ſ.ſi aliquid petatur alicui,fas erit dicere dubito:& ſi probet,potero allegare ſolutionẽ, vel aliam exceptionẽ,arg.tex.quem allegat in l. ſi debitor. ibi, neget,aut dubitet.ff. de pe.hæ.facit tex.licet nõ adducat,in l.iuſiurãdum. & ad pecunias ibi putat deceſsiſſe. ff.de iureiu.in l.ſi quis inficiatus.ibi,procuratorem nõ putaret.ff.depo.in l.cũ quo.ibi, dubito.ff.ad leg.fal.l.ſi.ibi,procliuior ſum. ff.de cõd.cau.da.& l.fideicõmiſſa.§.ſi quis illicitè ibi,procliuior.ff.de leg.3.Steph.Aufre.in deciſ.Toloſanæ.q.21.Areti.conſi.96. Flo.in d.l.cùm de indebito. Pet.de Ferra.in practica ſua in forma reſpõ .rei con.in ver. contrarietatem.vide Deci. tres cõcluſiones ponentem in d.ca. paſtoralis.& quando ſit licitũ allegare contraria,Bal. ponit in l.1.C. de furt.Præpoſit.in c.dilecto.col.20.de ap. Alex.conſil.100.in 5. vol. addi. ad Vber.de bonacurſo in rub.quib.mo. ſuo no.ciuiliter agentes §.ſimiliter.

55 Reſtat octaua diuiſio,quod quçdam ſunt exceptiones ciuiles,quçdã prçtoriæ,hçc diuiſio probatur in §.alioquin.inſti.eo.Ciuiles ſeu legales ſunt quæ à lege ciuili ſunt introductæ:vt exceptio ſuſpicionis.l.apertiſſimi.C.de iu.Barb.in rub.huius titu.in de. ita tenet, & nõ obſtant iura in contrarium adducenda.videlicet tex.in c. ꝙ ſuſpecti.in ſi.3 q.v.c.ſecundo requiris.in ſi. de ap.quç dicũt recuſationẽ à iure naturali ſcaturire: quia ibi dicitur quodãmodo,& ſic impropriè.c.ſecũdo requiris. nõ loquitur de iure naturali cõmuni omnibus animãtibus:ſed de ratione naturali : quia licet cõmittatur iudici ſuſpecto recuſatione remota,poterit tamen bene iudicare : & nõ grauatur pars: quia poterit appellare:vt tenet Bar. in c.ex parte.de of.dele.vel pone per totũ titulũ, vt prç.no.impera. col.5. vt ſi producis inſtrumentũ,excipio ꝙ in eo nõ eſt annus,dies,& cõſul.& imperator,per gl.in l.1.in ver.æditiões.ff.de ædi.edi.aliâs curioſus lector inuenire,pcuret,quas p diſcurſum iuris inueniet.

56 Prætoriç,quç à Prçtore introducte ſunt:vt doli exceptio,metus, per totũ titulum ff.de do.ma.metuſve exceptio. & aliç per corpus iuris inueniũtur,quas per iuris curſum videre licet. nã plus laborioſum eſt quã ſubtile eas cumulare. & in ſimili loquitur glo. in rubr.ff.de ſol.& in rub. de diuer.& tẽpo. prçſcr.& in l.in bonorariis.ff.de act.& obl.

& in

& in l.t.ff.ſolu.matri.cum ſimilibus.

57 Sequitur diuiſio nona. Nam quædam directæ ſunt, vtiles verò aliæ. Directæ ſunt quum verba l.& mens cõueniunt ſeu concordant: vt ſi petebam totum fundum, & iudicatum eſt cõtra me, ſi iterum volo petere, obſtat exceptio directa: idem ſi petam partem: quia ſi iudicatum eſt ſuper toto, ergo ſuper parte: per text. in l. ſi quis cum totum.§. & generaliter. & per totã legem. ff.de exec.rei iudi.& idem ſi generaliter petebam redditionem adminiſtrationis tutelæ, & tranſegimus, vel ad centũ fuit condemnatus, ſi iterum peto, obſtat exceptio directa: quia tranſactio eſt generalis ſuper omnibus: & etiam verba conueniunt.text. in l.ſub prætextu.C. de tranſact.& l.age.illo titu.gloſ.in l.ſi quis id quod.ff. de iuriſd. omn.iudi.& l.ſi iudex.ff.de mino.

58 Vtilis eſt quãdo nec verba legis nec mens conueniunt, ſed ex mente legis extenditur: vel quando nihil dicunt verba, ſed mens hoc habet. & de hac loquitur text. in l. licet.C. de iudi.vel quia ſubeſt eadem ratio: Cepola in tract.de ſerui.vrba.prædio.in c. 81.& vide gloſ.in l. curatoris.& ibi doct.ff. de nego.geſtis.l.1. & l.actionis verbo.ff.de actio.& oblig.docto.in rub. de rei vend.ff. Feli.in c.aduerſario.eo.titu.

59 Decima diuiſio. Quædam enim ſunt modificatoriæ cõdemnationis, aliæ executionis. Modificatoriæ condemnationis ſunt, quæ condemnationem moderantur: vt ſi contra patrem agatur ratione obligationis filij, poterit pater excipere, vt cõdemnetur eatenus, quatenus eſt in peculio.& hæc exceptio condemnationem futuram modificabit per tex.in l.penul.quod cum eo.ff.& ibi Bart. & Bald.in l.ſi dubitetur.§. fi.ff.de fideiuſſo.Bart.in l.fi.C.quod cum eo.& Io. fab.Pla.Ange.& Iaſ.in §.actiones.inſtit.de actio. idem in tributoria. l.1.& per totum. ff.de tributo.act.§. introduxit.& ibi doct. inſtit.quod cum eo.idem de exceptione de in rẽ verſo.l.1. cum toto titulo.ff. de in rem verſo.§.preterea.inſti.quod cum eo.Et iſtæ tempore peremptoriarum poſſunt opponi: quia quatenus minuunt, eatenus perimũt: vt tenet Bal.in l.exceptionem.C. de proba. vide Vber.de Bonacurſo in rub.de impedi. executio.& cauſæ nulli.per totam rubri.& ibi in addi.ad eum.

60 Modificatoriæ executionis ſunt, quæ executionem modificant: vt ſi ſocius omnium bonorum contra alium ſocium agat, & ſit condemnatus, poteſt exceptionem opponere, ne exigatur ab eo vltra quàm facere poſsit.l. maritum. cum legibus ſeq.ff. ſolu. matri & l:ſunt, cũ ll.ſeq.ff. de re iudi. idem in exceptione inuentarij confecti, l.fi.C. de iure deli.& §.hinc nobis.de hæred.& falci. colla.1. Et quia executionem moderantur, ideò poſt ſententiam poſſunt opponi.& de iſtis cognoſcit executor.l. cũ fideicommiſſum.ff. de confeſ. & de quibus exceptionibus poſsit executor cognoſcere, vide per Stepha. Aufrer.in deciſ.capel.q.344.Alex. Iaſ. & alios in l.qui Romæ.§.fi.ff.de verb. ob. Rauen. in alpha.in verbo, quis poteſt. Bart.de Caſſa.in conſue.Burg. in rubr. *des ſucceſsions*.§.13.in gl.j.Alex.cõſ.95.in 4.vol. vide Vital.de camba.in tract.clauſularũ in clauſula, nulla exceptione obſtante. fol.11. Sali.in l.exceptionem.nu. 24. de proba.C. Vber.de Bonacurſo.in rub. de exce. & benefi.quę poſt defi. ſeu op. & ibi in addi.ad eum.Idem in exceptione compenſationis, & rei nõ traditę: vt atteſtatur Feli.in c.ſuborta.de re iu.& in c.cũ Io. de fi.inſtr.An exceptio pretij nõ ſoluti poſsit in executione opponi, ponit Spe. in eo.tit.§.dicto.ver.ſed pone.& idem in tit.de exe.ſent.§.fin.refert Nicol.de milis, in reper.in ver.emptor.

61 Vndecima diuiſio. Quædam ſunt incidentes: quædam emergentes. Incidentes, quæ ante proceſſum originẽ habuerunt: vt exceptio iuriſiurandi, pacti, & alię ante motũ proceſſum competẽtes.gl.& doct.in c.1.de or.co.& an ſi exceptio eccleſiaſtica incidat corã ſeculari, poſsit talis iudex cognoſcere, latè ponit Feli.in c.cũ ſit.col.pen.de fo.cõp.

62 Emergentes, quæ in ipſo negotio.i. in ipſa lite de nouo emergũt, vt ſi producis teſtes, excipio nõ eſſe admittendos, vel vis habere dilationem, dico non dandam: iſtud de nouo in lite emergit, ergo dicitur emergẽs, vt tenent Bart.& alij in l.t. de ordi. iudi.C. gl.& doct.in l. quod iuſsit.ff. de re iudi.Panor.in c.2.eo.titu.in fi.Feli.in c.ſuborta.de re iu.Imo. in cle.ſæpè.nu.22.de verb.ſign. Bar.in extra.ad reprimendum. in ver.ſummariè. Petr. de ferra.in practica ſua, in forma excepti.contra poſitiones. in verbo, petens. & Bald.in l. præſcriptione. col.9. C.ſi contra ius, vel vtili.public.

63 Duodecima diuiſio. Quædã exceptiones ſunt ordinis, quędã verò præpoſterationis. Exceptio ordinis eſt, quæ ad ordinis obſeruationẽ tendit: vt ſi pro aliquo fideiuſsi, & cõueniar, poſſum excipere, ꝙ prius principalis excutiatur, per tex.in authẽ. pręſente. C.de fide.& in §. ſed neque, in authenti. de fideiuſſo.col.1. & licet non fuerit oppoſita, valebit tamẽ proceſſus: vt tenet Steph. Aufre.in deciſi.capel. Toloſ.q.80.& licet pro aliquo iurauerim ſoluere, adhuc tamen exceptionem ordinis opponere poſſum: vt tenet Aufre. vbi ſuprà.q.139. & hæc eſt dilatoria, gl.in l.3.ff.eo. Cy.in authẽ. præſente. C.de fide.& in l.exceptionẽ.& ibi Bal.C. de pro.& in l.exceptiones.ff.eo.Ang.in l.ſi mãcipiũ.§ j.ff.de euic.Alex.in conſil.114.in 6. vol.& cõſ.29.in 7.vol.& ideò debet opponi ante lit.cõteſt.ſecũdũ Bar.& alios in d.l. 3.& Gui.papa in ſuis de.q.570.nec in cauſa appellationis admittetur ſi nõ eſt in cauſa principali oppoſita: vt tenet Alex.conſ.34. in 4.vol.Pro intellectu tamen authen.præ-

ſent

ſente. vide & eius limitationes per Roma. in ſingul.635 & in conſil.93.& conſi.211.& Soci.in tract.fallē regu.134.Io.de pla.in l.1. de conue.fiſci debi.lib.10.C.Fran.de cremia. ſingul.136. Alex.in l.etiam.§.fi.ff.ſolut.ma. & conſ.159.in 2.volu.& conſil.83. in 3.vol. & conſil.100.in v.volu. Specul.in tit.de renunc,& concluſi.§.1. verſi. viſo de &c. Vital de Cambanis in tract. clauſularum, fol. 339.in parua impreſsione. Alber. in tracta. ſtatutorum.in 2.parte.q.166.& Benedictus in repetit.cap.Raynutius.in verſi. ſi abſq;. in 2. nume. 52. de ſubſtitutione fideicommiſſaria. de teſtamen. Barthol.de Caſſa. in conſuetudi. Burgund. in rubric. *des ventes vendues à reachat*.§.2.& in rubr.*des cenſes*. §.6. in gloſſa: *contre le tenementier*. in fi.& Anto.de tremol.in addi.ad Vber. de Bonacurſo in rubr. quib. mod. exa.ordina.iudi. declina.verſi.idem puto.

64 Aliæ ſunt præpoſterationis: vt ſi quis agat actione familiæ erciſcundæ excipere poſſum quod agit præpoſterè, cum non ſit hæres, nec hæreditatem poſsideat: & primò agendum eſt petitio.hæredi.& poſteà familiæ erciſcundæ.l.a.C.commu.diui.l.ſi mancipium.§ 1.ff.de euictio.l. præpoſteri.C. de teſta.& l.1. & ibi Flo.ff.fa. erciſ.Bal.in l.exceptionē.C. de probat. l.vt debitum.& ibi Bar.in rub.de hære.act.C. Alex.conſ.46.in 6.parte.Bal.in ſua diſputatione incipiente, accuſatus de vi turbatiua.col.4.ver.ſexto. ſic Felin.in ca.cùm dilecta.verſi.demum ad ornatum.de reſcript.

65 Decimatertia diuiſio. Quædam ſunt rationabiles, & non fruſtratoriæ: alię irrationabiles, & fruſtratoriæ, ſeu friuolæ. Rationabiles ſunt quæ à iure ſunt approbatæ: vt ſi iudex ſit meus inimicus, & ego oppono exceptionem: vt c.cùm inter. de except. vel aliæ quę verè competunt per textum in l.ſi alius.§.belliſsimè, cum ſequen.ff. quod vi, aut clam.Bar.in extraua.ad reprimendum. in verſ.ſummariè. Card. Imol.& Geor.Natam, in cle.ſæpè.in verſ.dilationes. de verb. ſignifi. vel ſtabitur arbitrio iudicis quando erunt rationabiles: vt tenet Barba.in cap.ex parte.in ſecundo.de offi.dele. num.16. vide text.in c.ea quæ.c.lator c.cum ſuper. de re iudi.& c.ſuper eo.quod me.cauſa.c.3.de eo qui mittitur in poſſeſ.c.fi. de ſequæſt.poſſ. c.1.& c.conquerente.de reſtitu.ſpol.c. cum olim.de dolo, & contu.& c.ſi conſtiterit.& c.ad petitionem.de accuſa.cap.ſtuduiſti.de offi.legat.c.3.de offi.ordina. c.notum.cum ſimilibus. 2.q.1.

66 Irrationabiles, ſeu fruſtratoriæ ſunt, quæ iudicium potius fruſtrantur, & differunt, quàm veritatem concernant. vt recuſatio iudicis eo, quia aduocatus alterius partis eſt familiaris illius, vel exceptio excommunicationis opponitur contra reum ſe defendentem contra c. cùm inter. & ibi doct. de except. Quod intellige niſi excommunicatus potuiſſet abſolutionem petere, & non curauit: quia tunc videtur excommunicationem contemnere: ideò non poterit etiam ſe in iudicio defendere. & hoc eſt dictum ſingulare Io. Calde.in repe.ca. ab excommunicato. col.13. in parua impreſsione.de reſcriptis. refert & ſequitur Barba. in rub.de reſcri.col.7.num.54. Et breuiter dicas ꝙ omnis exceptio dicitur fruſtratoria, & irrationabilis, quæ cauſa ſubterſugij proponitur. Sed oro, vt nullas fruſtratorias, & friuolas proponas, ne animā tuam damnes, & dæmonibus commendes: vt dicit Vbert. dè Bonacurſo in practica ſua in rubr.de recuſa.in prin.dicens ꝙ omnis exceptio, aut eſt fruſtratoria, & friuola, aut vera, & legitima: & huic adhęreas ſicut Bononienſi carrocio: vt dicit gloſ.in l.omnis definitio.ff.de regu.iur. Quod dicatur fruſtratorium, vide gl.in l.merito.ff.de vi & vi arma.& in cle.ſæpè.de verb.ſigni.

67 Decima quarta: & vltima pro nūc diuiſio eſt: quia quędā generalis dicitur: quędā obſcura: Generalis eſt quando generaliter contra aliquem excipitur, puta eſſe inimicū, & non exprimitur ex qua cauſa ſecūdum Bal.in l.ſi quis teſtibus.C. de teſti, vel ꝙ eſt infamis, & cauſa infamiæ non ſpecificatur vt debet fieri, per textum ſingularem.in c. præſentium. in §.teſtes. ibi, facta ſigillatim ſpecificatione.de teſtib.in 6. & tenet Mart. Ant.baucri.in §.ſed cùm aliquis, col.2.inſtitu.de teſtam.Bart.in l.3 §.lege iulia.ff.de teſti.& in l.1 C. de teſta. idem dicit Bauer. vbi ſuprà ſi aliquis allegauerit excipiendo damnum eſſe ſibi datum: quia non debet audiri niſi in ſpecie exprimat quomodo eſt ſibi datum.gloſſ. in l.cùm ſtichus.ff. de ſolut. Et iſta exceptio generalis non releuat partem opponentem.l.ſi.C.de anna.excep. Card.& alij in l.1.ff.de condi.ob turp.cauſ. Bald.in l.edita.in repe.peruſina.col.9.C.de eden.doct.in c.paſtoralis.eod.tit.& doct.in ca.dudum.de decimis.text.in l.ſcire oportet.§.ſcire. ff de excuſa.tuto. Alex.conſ.181. num.2.in 6.volu.Angel.in conſi.61. text.in l.quicquid. ff. com.prædio. Limita tamen excipientē generaliter non eſſe audiendum niſi probaret in ſpecie & ſigillatim crimen oppoſitū, vel illud quod oppoſuit per glo. in l.1.§.ſi quis argentum.ff. depoſi.& Baue. vbi ſuprà. Et quid operetur illa clauſula quam practicantes ponunt in libello poſt exceptiones aliquas oppoſitas, ſpecialiter videlicet & generaliter oppono omnes exceptiones mihi cōpetentes, vide per docto. in d.c.paſtoralis.& Bal. & alios in l.ſcire.§. ſufficit.ff. de excu.tu.Alex.& alij in l.Titię textores.ff.de legat 1.vide Felin.in c. ſedes. col.2.verſic. clauſula generalis. de reſcri.& ibi alios doct.& non dicitur diſpoſitio generalis quando totum genus non cōpræhendit, ſed verificatur in vna ſpecie ſub genere comprehenſa, per textum in l.ſi hæres.

ff.de

ff.de optione legà.in ca.ex parte. in primo. ff. de officio dele.Bart. in l.ſi domino.ff. de legat.1.Feli.in c.paſtoralis.§.fi. in princi.de reſcript. & ibi hoc tenent alij doctores.

68 Obſcura eſt quæ non eſt intelligibilis.l.2. ff. de his quæ pro non ſcriptis habentur.l. ita fidei.ff. de iure fiſci.l. aut qui aliter.§.ſi quis. ibi obſcurè ff. quod vi, aut clam. vel aliquid dicitur obſcurum. quando multipliciter poteſt intelligi, vt tenet Alex.conſi. 238.in 6.volu. per iura ſupra allegata. & l. quoties in ſtipulationibus.ff.de verb.obli. vt ſi quis excipiat contra teſtes quòd non ſunt omni exceptione maiores. nam non valet quia, ſunt, denotat tempus præſens.l. cum ſtipulamur.& l ſi à colono.ff. de verb. obliga.& l.ſi quis ita.ff. de auro & argento legato. & poterit eſſe quòd tempore iuramenti teſtes erant omni exceptione maioses: vt tenet Angel.in conſilio primo.Iaſon in d.l.Titiæ. & illud tempus debet attendi ſecundum Alber.in tract.ſtatuto.in quarta parte q.71. & Angel. vbi ſuprà, & Specul. in titulo de inſtrumẽ.editi.in §.videndum reſtat.verſic.item non exbibeas.Alex.conſi. 150.in 5.volum. Stepb.aufre.in ſtylo parla. Toloſę in prima parte rubr.ſequitor aduiſamentum.§.penulti. in addi.Et hæc exceptio dubia, ſeu obſcura, quæ poteſt concludere, & non concludere, debet per iudicem admitti, cum poſteà in proceſſu poſsit declarari gloſ.in c.ex inſinuatione. de procu. Anto.in c.in literis.de reſtit.ſpol. Nicol.de milis, in repert. in verbo exceptio, licet debeat. Feli.in rubr.huius tituli. Vber.de Bonacurſo in rubr.quib.mod.ſuo nomine ciuiliter agen.§. & generaliter. Aduertẽdum eſt tamen quòd ſi iudex dubitat an debeat admittere exceptionẽ, vel non, poteſt eam admittere ſi & inquantum de iure: vt dicit glo.& ſequuntur ibi docto.in ca.cùm contingat.de offi.deleg.vide Roma.conſi.501. & Præpoſ.in c.ſæpè.col.4.de appel. Corſe. in ſingu.in verſ.iudex.in 4.Aliæ ſunt præiudiciales, de quibus per Bartolum & alios in l.1.C.de ordi.iudici.Iaſ.& alios,§. præiudiciales.inſtit.de actio. Bart.in l. generaliter.& l. fundum. ff. eodem. Bald.in ſæpius allegat.l.exceptionem.canoniſt. in ca.2.de ordine cognit.gl.in l.1.§.1.ff.de rei vendi.& in l.per minorem.ff. de iudi. Bal. in marga. in verſic.exceptio.q.57.Angel. in rubr.huius tituli, col.2.Præpoſi.in cap. nuper eod. colum.1.l.1.de appella. Aufre.in deciſ.capellæ Tolo.q.29. Multæq; aliæ ſunt exceptiones, & infinitæ.vt dicit text. in §.alioquin. ibi, multis variiſq; inſti.eo. quia quot ſunt modi agendi, tot ſunt modi excipiendi: vt atteſtatur Angelus in rubric.col. 6. in fine, cum ſequentib. Et alias multas poſuiſſem, quas in tractatu exceptionum reſeruo, vbi latius dicam.his tamen intellectis, aliæ facilimè intelligentur. In quibus omnibus ſi quoddam rancidulum protulero, correctioni melius ſentiẽtis ſubiicio: vt in ſimili loquitur text.in l.Claudius. in fi.ff.qui potiores in pignore babeantur, vt emẽdet charitatiuo calamo: vt dicit Ioannes Fab. in §. item is.inſtitu. quibus modis re contrahitur obligatio. Si bene dixero, atttibuatur Deo omnipotenti, qui in trinitate perfecta viuit, & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Spes mea Chriſtus.

FINIS.

